ספר

ערוך השלחן

בו יבואר כל הדינים והלכות הכתובים בשו"ע יו"ד הלכות **שחיטה ובדיקות**.
עם כל הדינים המפוזרים בספרי האחרונים. וכל דין ודין בארתי במעמו בעזה"י עפ"י הצעות ראיות מגדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים, והכל בלשון צח וקל ובסדר נכון כאשר עיניך תחזינה מישרים בפנים הספר.

חלק ראשון

על הלכות שחיטה

מאת

יחיאל מיכל בהרב מוהר"ר **אהרן הלוי עפשטיין** החונה בק"ק **נאווהרדק** בעה"ס
ספר **ערוך השלחן** על ח"מ וספר **אור לישרים** על סה"י לר"ת,

הוציאה שניה

הובא לבית הדפוס ע"י בית מסחר ספרים של הר' **יוסף צבי לעוו** בווארשא רחוב מילא נומר 2 בהרח"ג
ר' **שמואל** וצ"ל שהי' אב"ד בק"ק **וואלטשין** משנת **תר"ם** עד **תר"ך** ואחר כך משנת **כת"ר** עד
ו"ט כסלין תר"ם הי' ראב"ד ומו"צ **במעזריטש** יע"א ושם מנוחתו כבוד תנצב"ה.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ז

מעמירין [ל"מ] אין לוקחין יין וכו' בסוריא אלא מן המומחה ע"ש וכ"ש בשר ואיהו מפרש דכיון דבסוריא אין לוקחין אלא מן המומחה ק"ו בח"ל וא"י בזמה"ו כיון שאין סנהדרין שישגיחו דינה בח"ל וצ"ל לרעתו מה שלא חשב הש"ס בשר דק"ו הוא משארי דברים שחשב שם [וע"ש במ"מ ובלח"מ וכב"י ר"ס קי"מ]:

ז וכן מוכח מדבריו שם בספי"א שכתב ובזה"ו אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהוחזק בכשרות וכן הבשר והגבינה וכו' עכ"ל והראב"ד השיג עליו ממעם שאין עמי הארץ חשודים למכור דבר האסור אא"כ נחשד ע"ש וזהו דעת המור והב"י לקמן ר"ס קי"ט שכתבו דדק לחשוד אין להאמין ע"ש ורבינו הרמ"א שם הביא דעת הרמב"ם ע"ש וגם דעת רש"י ותוס' והרא"ש והר"ן דלא כהרמב"ם שהרי פירשו אהא דאין לוקחין יין בסוריא משום דבשם היו החנוונים חשודים ע"ש ומבואר דבאינו

חשוד הכל נאמנים כדעת הראב"ד ז"ל:

ח וביר"ש בספ"ב דעכו"ם חשיב בשר וז"ל הירושלמי אין לוקחין תכלת אלא ע"פ מומחה אין לוקחין גביגות בית אוניקי אלא ע"פ מומחה אין לוקחין יין בסוריא אלא ע"פ מומחה אין לוקחין בשר שאין בו סימן אלא ע"פ מומחה עכ"ל ולדעת התולקים על הרמב"ם נאמר דג"כ אסוריא קאי ומשום דבשם היו חשודים ולא בכל מקום ובתוספתא שם ספ"ח ג"כ איתא כמו בירושלמי ע"ש:

ט ויש להסתפק בדעת הרמב"ם ז"ל אם כוונתו דזקא כשהטבח שוחט בעצמו ומוכר לאחרים דאז בעינן מומחה אבל קצב המוכר בשר שאחר שוחט א"צ שיהיה הקצב מומחה כדי שנאמין לו שנתנו לשוחט מומחה או דגם בבה"ג צריך או שהקצב יהיה מומחה או שנדע מי הוא ששחט הבהמה ומדברי הטור והב"י ס"ס ס"ה שכתבו בשם הרמב"ם שאין לוקחין בשר מכל טבח ששוחט לעצמו ומוכר לעצמו אא"כ היה מוחזק בכשרות עכ"ל משמע שמפרשים חזקא בכה"ג צריך מומחה וכ"כ מפורש רבינו הרמ"א בספרו ד"ם בסי' זה אות י"ב ע"ש ולכן אע"ג דבעיקר דין זה לא ס"ל כהרמב"ם כרמוכח מדבריהם ר"ס קי"ט כמ"ש [ע"ס בס"ך ופרי"ח] מ"מ בזה ס"ל כהרמב"ם כיון ששוחט בעצמו למכור יש לחוש אם אינו מומחה:

י אבל באמת בדברי הרמב"ם עצמו נראה דבכל עניין אין לוקחין בשר אלא ממומחה כדמוכח מדבריו בספי"א שהבאנו וגם כיון דלפי שיטתו אין נאמנות בח"ל על האיסורים אלא למומחה א"כ לי אם שוחט בעצמו אם לאו והרי סוף סוף יש לחשדו שמוכר טרפה בחזקת כשרה ומי גרע ז' מיין וגבינה וכן מצאתי לאחד מהגדולים שכתב בפשיטות שלדעת הרמב"ם אין חילוק [מורם יקוזימל סי' י"ח סק"י] והטור והב"י לא באו לפרש דעת הרמב"ם אלא דבשוחט לעצמו ומוכר חשו לדבריו ל"פ"ו לדעת הרמב"ם א"א לקנות בשר מטבח אא"כ מוחזק בכשרות או שנדע מי הוא ששחט או במקומות הגדולים שיש ממונים על הקצבים אבל בעיר קטנה או בכפר א"א לקנות מכל טבח שהוא אא"כ גם הטבח אוכל מבשר זה רבכה"ג גם הרמב"ם מורה כמ"ש שם ספי"א וז"ל המתארח אצל בעה"ב בכל מקום וכבל זמן והביא לו יין או בשר או גבינה וחתיכת דג ה"ז מותר וא"צ לשאול עליו אע"פ שאינו מכירו אלא יודע שהוא יהודי עכ"ל וכ"ש כשהטבח אוכל מבשר זה עצמו אא"כ הוחזק להיפך שאינו יהודי כשר כמבואר שם דאז פשיטא שאסור לאכול אצלו וכ"ש ליקח ממנו וכמו שיתבאר בסי' קי"ט בריני חשוד בס"ד:

יא ומ"מ אפשר בכוונת הרמב"ם כדברי רבינו הרמ"א שהבאנו דכשאינו שוחט לעצמו לא חיישינן לה והטעם דגהי דבאיסורי דרבנן כמו יין וגבינה יש לחוש באינו מומחה שיסבור לאחרים רבר האסור וכן חתיכת דג אף שזהו איסור דאורייתא מ"מ יש לחוש שיסבור ברעתו שהחתיכת דג זה הוא מדג טהור ולא יחוש לחקור היטב אבל בבשר כשאינו שוחט בעצמו נצטרך לחשדו שעבר על איסור דאורייתא להאכיל לישראל טרפות ולא חשדינן לשום אדם מישראל כל זמן שאינו חשור על האיסורין אף כשאינו מומחה ובוודאי שחט אצל שוחט ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם אבל כששוחט לעצמו ומוכר חשדינן ליה שאף אם אולי נמצא איזה פגימה בהסכין או איזה שאלה בבדיקת הריאה יסבור בדעתו שאינו טרפה ויסברנה לאחרים ולכן צריך מומחה דווקא ובאמת בכל מדינות שלנו אינו מצוי כלל טבח שישחוט בעצמו וימכור בעצמו את הבשר אמנם אם המצא ימצא כן פשיטא שאסור לקנות ממנו אם לא שיורעים בו שהוא מומחה ומוחזק בכשרות ואף שהוא מומחה בשחיטה ונטל קבלה דוודאי מוחזק בכשרות מ"מ צריך לעיין אחריו היטב דקרוב הדבר דמפני יצרא דממונא יקל לעצמו איזה קולא שלא ע"פ הדין וצריך לדעת שהוא ירא אלקים ביותר ורבר זה מוטל על רב הקהלה ודאשי העיר לדקדק בזה היטב:

יב ישראל שאינו יודע כל הלכות שחיטה והיינו דברים שמפסידים את השחיטה בשהייה דרסה הלדה הגרמה ועיקור שיתבארו וכיוצא בהן ושחט בינו לבין עצמו בלא שוחט מומחה עומד על גביו אע"פ שהסכין היה ברוק אסור לאכול משחיטתו לא הוא ולא אחרים והרי זו קרובה לספק נבילה דמאד קרוב הרבר שעשה שהייה או דרסה ולא ידע והאוכל ממנה כויח מכין אותו מכת מרדות [רמב"ם רפ"ד]:

יג ולא עוד אלא אפילו שחט לפניתו ארבעה וחמשה פעמים שחיטה בשירה לא אמרינן דמסתמא גם זו היתה שחיטה בשירה ואסור לאכול ממנה כרין ספק נבילה דאמרינן כיון שאינו יודע מה מפסיר השחיטה קרוב הדבר שהפסיר השחיטה ולא ידע וזה ששחט מקודם שחיטות יפות איתרמויי איתרמי ליה [סמ] ולא

עוד אלא אפילו שאלו לו עשית כך וכך ומתוך תשובתו נראה ששחט כראוי אין לסמוך עליו ולא עוד אלא אפילו למד אח"כ הלכות שחיטה ואמר ברי לי ששחטתי יפה אין שומעין לו דכל מילתא דלא רמי עליה דאינש לאו ארעתיה [מ"ז סק"ח] וכ"ש כשלא למד אלא שאומר ברי לי על כל השאלות שאתם שואלים אותי ולא משנחינן ביה [עמ"ך סקי"ב]:

יך כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד הין ג' ישראל שיודע הלכות שחיטה ה"ז לא ישחוט בינו לבין עצמו לכתחלה עד שישחוט בפני חכם פעמים רבות עד שיהיה רגיל וזריז ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו שחיטתו כשרה היודע הלכות שחיטה ושחט בפני חכם עד שנעשה רגיל הוא הנקרא טומחה וכל המומחין שוחטין לכתחלה בינם לבין עצמם ואפילו נשים ועבדים אם היו טומחין שוחטין לכתחלה עכ"ל ואח"כ כתב מי שאינו ידוע אצלינו ששחט בינו לבין עצמו שואלין אותו אם יודע עיקרי הלכות שחיטה שחיטתו כשרה הרי שראינו ישראלי מרחוק ששחט והלך לו ולא ידענו אם יודע אם אינו יודע ה"ז כותרת וכו' שרוב המצויים אצל שחיטה טומחין הן עכ"ל:

טז ונראה לי דהרמב"ם מפרש טומחה שבנמ' דלא כפי' כל הראשונים שזהו היודע הלכות שחיטה דאע"ג חזדאי כן הוא בשאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו כשאין אחר עע"ג מ"מ שם טומחה הוא עניין אחד והיינו שיש לו המחאה במלאכתו שיודע אומנת השחיטה וזה אנו רואים בחוש שיש מי שיודע הלכות שחיטה ואינו בקי במלאכת השחיטה איך להוליך הסכין ואיך לתפום הצוואר ואיך לתפום בסימנים וכיוצא בזה ולאו משום עלופי דלהדיא מסקינן בש"ס ריש חולין דלעלופי לא חיישינן ולכן לא הוכיר זה הרמב"ם אלא להיות טומחה באומנתו ולכן כתב התנאי היהר השחיטה תלמי בהשני דברים שצריך לידע הלכות שחיטה ושיהיה אומן והיינו ששחט כמה פעמים לפני חכם וראה שיודע איך לשחוט ואז נקרא טומחה ורשאי לשחוט בינו לבין עצמו:

יז וס"מ יש הפרש בין שניהם דביודע הלכות שחיטה ועדיין אינו טומחה במלאכתו נהי דלכתחלה אסור לו לשחוט בינו לבין עצמו מ"מ בדיעבד אם שחט שחיטתו כשרה דכיון שיודע הדינים אלו היה איזה קלקול היה יודע מזה אבל כשאינו יודע הלכות שחיטה אף שהוא אומן שראינוהו שוחט הרבה פעמים יפה מ"מ אם שחט בינו לבין עצמו שחיטתו פסולה כמ"ש מקודם דשמא קלקל ולא ידע כיון שאינו יודע הדינים וכל דינים אלו הם על השוחט עצמו:

יח אבל אחרים שבא אצלם אחד לשחוט ואין מכירין אותו הדין כך אם יודעים אותו שבקי בהלכות שחיטה מניחים אותו לשחוט אף כשלא ידענו אם הוא טומחה באומנתו מטעם דרוב מצויין אצל שחיטה טומחין הן וב"ש דלא חיישינן שמא יתעלף אבל על בקיאות בהלכות שחיטה לא סמכינן ע"ז אא"כ כבר חלף והלך לו דאז אמרינן גם בזה רוב מצויין אצל שחיטה טומחין הן אבל לכתחלה אסורים להניח שישחוט קודם שידעו אם הוא יודע בהלכות שחיטה והטעם דכיון דדבר זה אוסר גם בדיעבד כמו שנתבאר לכן לא סמכינן ע"ז ומוגית הש"ס מתבאר יפה יפה לפי פי' זה [וה"פ רבינא אמר הכל טומחין שוחטין כלומר שמומחה באומנתו אע"פ שאין מוחזקין שלא יתעלפו בד"א שיודעין בו שיודע לומר הלכות שחיטה אבל אין יודעים וכו' ואם שחט בודקין אותו אם יודע הלכות שחיטה וכו' ואם לאו אסור וכו' כלומר ואם זה הטומחה באומנתו שחט בודקין אותו בהלכות שחיטה ובמסקנת הש"ס אומר כולהו כרבינא לא אמרי רוב מצויין וכו' ר"ל לרבינא אין מניחין אותו לשחוט אא"כ יודעין שהוא טומחה בטלאכתו ואנו לא חיישינן לזה דרוב מצויין אצל שחיטה טומחין הן אבל בידיעת הלכות שחיטה לא נחלקו על רבינא וכך הם דברי ר"נ בדף י"ב: ראה אחר ששחט וכו' ואלא לא ירע אי גמיר אי לא גמיר לימא רוב מצויין וכו' וד"ל חזודאי אם ישנו בכאן בודקין אותו אם יודע ה"ש אבל כשהלך סמכינן גם בזה על רוב וכו' ורבינא סובר דגם באומנות בודקין אותו אח"כ ולכתחלה אסור ליתן לו כשלא ידענו אומנתו ובזה פליג הש"ם אבל בידיעה ה"ש לא פליג הש"ם ובזה א"ש מה שאומר הש"ם ברבינא בר"א שיודעים בו שיודע לומר ה"ש ושינה הלשון מקודם וכן הקשה התורת יקותיאל וכן לקמן דקאמר אלא אשאין מוסחים בבודקין אותו סניא ולא קאמר הא אמרת בבודקין אותו סני כבאיכא דאמרי אשאין מוחזקין שאומר והאמרת בברי לי סני ע"ש אלא משום דבלשון ראשון אמר רבינא בודקין אותו על הלכות שחיטה וכאן פריך על אשאין טומחים ופריך מצד הסברא בבודקים אותו סני דלמה לא יועיל ולפ"ז א"ש מה שטרחו הראשונים ז"ל דלמסקנא אינו דומה דיחוי הש"ם על רבינא לישנא קמא לאיכא דאמרי ולפמ"ש אין חילוק ונלע"ד שגם הרי"ף הלך בשיטה זו וגם בעל הלכות שהביא הר"ן סובר כן אלא שהר"ן ז"ל היטה דבריהם לפי' כל הראשונים והיטה כוונת הרמב"ם שחשש לעלופי ע"ש וכל הפוסקים הלכו בדרך זה ולענ"ד ברור כמ"ש ועתי"ק ודו"ק:

יח וז"ל רבותינו בעלי הש"ע בסעי' א' הכל שוחטין לכתחלה אפילו נשים ועבדים וכל אדם אפילו אין מכירין אותו שמוחזק לשחוט שלא יתעלף וגם אין יודעין בו שהוא מומחה ויודע הלכות שחיטה מותר ליתן לו לכתחלה לשחוט ומותר לאכול משחיטתו שרוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מומחין ומוחזקין כך"א כשאינו לפנינו או מותר לאכול משחיטתו ומומכים על החזקה אבל אם הוא לפנינו צריך לבדקו אם הוא מומחה ויודע הלכות שחיטה אבל א"צ לשאלו אם נתעלף וי"א שאין לסמוך על החזקה אלא בדיעבד אבל לכתחלה אין לסמוך על

החזקה במקום ריבולים לברזו וכל זה מיירי באחרים שאינם בקיאים ויודעין אם זה השוחט בקי אם לאו אבל השוחט עצמו לא ישחוט אע"פ שיודע הלכות שחיטה ומומחה ער ששחט ג' פעמים בפני חכם ומומחה בהלכות שחיטה שיודע שהוא רגיל יודיו שלא יתעלף [טור סס"ס כלמע"ס] ולכן נוהגין שאין אדם שוחט ער שנטל קבלה לפני חכם ואין החכם נותן לו קבלה ער שירע בו שהוא יודע הלכות שחיטה ובקי ביד ולבן נוהגין שכל הבאים לשחוט סומכין עליהם לכתחלה ולא ברקינן אותם לא כתחלה ולא בסוף רכל המצויין אצל שחיטה כבר נטלו קבלה לפני חכם עכ"ל הש"ע:

יט ביאור הדברים דרוב רבותינו מפרשים דמומחה שבש"ס הוא היודע הלכות שחיטה ומוחזק הוא שמוחזק שלא יתעלף ואיפסקא הלכתא בנמ' דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ולעלפויי לא חיישינן ולפ"ז היה לנו להתיר לכל הבא לשחוט שישחוט וא"צ בריקה לא בהחלה ולא בסוף ובאמת יש מהראשונים שכתבו בן [המאור ריש חולין וכ"מ מרש"י ותוס' שכתבו שלכך נקי לעיל למנדקי ועב"י]:

כ אמנם הרא"ש כתב בשם הגאונים [ריש חולין סי' ס'] דמשום דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מוסרין לכתחלה לכל הבא לשחוט על סמך שנברקנו אחר השחיטה אם הוא מומחה אם לאו משום דאפילו אם יארע שילך לו ולא נוכל לבורקו או שנשתבח ולא נברקנו נ"כ מותר וסמכינן ארובא אבל בראיתא קמן אסור לנו לאכול משחיטתו ער שנברקנו אם הוא בקי בהלכות שחיטה ונם צריך לשאול ממנו אם לא נתעלף [סס סס"ו] וכ"כ הטור בשמו דלא סמכינן ארובא אלא בריעבר ולא לכתחלה וכמה רבדים יש דסמכינן ארובא רק בריעבר ולא לכתחלה כמו בריקת הסכין לאחר שחיטה לא סמכינן ארובא ורק אם נאבר הסכין מוהר לאכול ובן הריאה צריך לברוק ובנאברה סמכינן ארובא [סס] ויש חולקין דלעלופי לא חיישינן בלל וא"צ לשואלו ע"ז ורק במימהה אין סומכין על הרוב משום דסמוך מיעוטא דשאינן מומחין לחזקה איסור של הבהמה ואיתרע לה רובא ווהו רעת הש"ע [וכ"כ הרסב"ם והכ"ן ולבב"י וסרלבוניס גס דעת הרלבוניס כן ע"ס]:

כא ויש בזה שאלה רבאמת למה מקילינן בריעבר נימא דמוך מיעוטא לחזקה ומטעם זה יש מי שאומר דיה שאמרו חו"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אשנרתא דלישנא הוא ובאמת כל המצויים אצל שחיטה מומחים הן [סרלב"ס בבב"ס] ולפ"ז הא דמחמרינן לבהחלה אין זה מעיקרא דדינא אלא ממרת חסידות [סרסב"ם במסמרת סס] ולא משמע כן [סס] אך המעם הוא דרוא רוב ומצוי הרבה ושביח טובא [תוספות בסרוש כ': ד"ס מלב] ואין להחמיר בריעבר ועור דלא שייך כאן לומר דסמוך מיעוטא לחזקה דאמו מיעוטא דאינן מומחים בווראי מצריעין והרי גם זה ספק ויבול להיות שכהוגן שחטו וא"כ אין זה רק מיעוטא דמיעוטא ודיו שנחמיר לכתחלה [רסב"ם סס] ועור דבריעבר לא שייך בכאן לומר דסמוך מיעוטא לחזקה דאין בן חזקת איסור שהרי שחיטה לפניך וזה השוחט הרי עסק לסלקה מחזקת איסור [סס]:

כב ויש מהראשונים דס"ל להיפך דזה שאמרו דוב מומחים הם אינו אלא בריעבר כשלא ברקוהו קודם שחיטה דאז סמכינן ארובא וא"צ לבורקו אבל לכתחלה אסור לנו להניחו לשחוט בלא בריקה ואפילו על סמך שיברקנו אחר שחיטה אסור וזהו רעת הי"א שכש"ע [הג"מ ומלכי וטור בסס סעימור] ולדינא יש להחמיר בשני הריעות דלכתחלה אסור ליתן לו לשחוט בלא בריקה ובשנתנו לו בלא בריקה יש לבורקו אח"כ ואפילו הלך מבאן אם רק יכולים להשיגו ולבורקו ישלעשות כן אם לא שהוא בבר במרחק [כ"מ מש"ך סק"ס] וגם מ"ש בש"ע דהשוחט בעצמו לא ישחוט אא"כ שחט נ"פ בפני חכם ושירע שהוא רגיל ודיו שלא יתעלף וזהו לפי פירושם ברברי הרמב"ם אבל לפי מ"ש אינו מטעם עילוף אלא דזהו עיקרו של מומחה שיהא אומן במלאכת השחיטה והוא מעיקר הדין ולפיכך זה שכתוב בש"ע דנוהגין שאין אדם שוחט אא"כ נטל קבלה לפני חכם לפי ביאורינו ברברי הרמב"ם אין זה ממנהג אלא מעיקר הדין בן הוא:

כג החכם בשבא ליתן קבלה ראשית חכמה יראת ה' וביחור בדורינו זה שרבתה המינות והקלות והפקפוקים ברברי חכמינו הקרושים ז"ל ויאמרו שמועה זו נאה וזו אינה נאה וחמורות נעשה להם בקלות ה' ירחם פשיטא וצשיטא שמדם כל יראה החכם לדרוש על הנוטל קבלה על דרביו ועניניו ואח"כ יבחין אותו על ריני השחיטה והבריקה אם יורע אותם היטב ע"פ דברי רבותינו בעלי הש"ע וגרולי האחרונים וכתבו המור והש"ע בסעי' ב' רא"צ שירע כל חלוקי הדינים אלא אם אומר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל בלומר אם היה בא דין זה לפני הייתי שואל מחכם קדינן ביה שפיר יורע ער שיאמר על האסור מותר עכ"ל ובווראי בן הוא דכמה ספיקות נתהוות האמנם זה היה ברורם אבל עכשיו שנתרבו ספרי השחיטה והבריקה וביחור ספר תבואת שור שנתקבל בכל תפוצות ישראל וכל השוחטים בקיאים בו בהפנים ורוב השאלות נמצאים בו מחוייב זה הנוטל קבלה להיות בקי בו בהפנים ויוהירו החכם שיוהר מלהורות איזה שאלה הצריכה שאלת חכם ואח"כ יברוק החכם סכינו ויראה שיעמירנו בפניו ואנו נוהגים לקלקל הרבה הסכין ונותנים לו לתקן ויראה החכם שיש לו הרגשה טובה ומהיר בהעמדת הסכין חר וחלק ואם החכם בעצמו אינו מבין על הרגשת הסכין יקרא לשוחט מומחה שבעיר ויראה השוחט הסכין ואז יתן לו קבלה בכתב ויוהירנו במה שראוי להוהיר שיחוור תמיד על ריני שחיטה ובריקה ונם נכון להוהירו שיעסוק לפרקים בספרי מוסר ברי לעורר לבו שלא יקל ח"ו במלאכת שמים כזו שרבים

סומכים עליו ועונשו מרובה אם יתרשל בזה חלילה:

כד יש מפקפקים על הרבנים הנוטלים שכר מקבלה שנותנים לשוחט ובודק ואין בזה שום איסור מדינא דאין זה לא דין ולא עדות אלא הודעה שהאיש הזה כשר לשחיטה ובדיקה ושנחשוד את הרב שבשביל דמי חקבלה ימנו לבו ליתן קבלה גם למי שאינו ראוי לכך ח"ו אין שום רב חשוד בזה להכשיל את ישראל מכשול עולם בער בצע כסף מעט ולא דמי לשארי חשרות הנמצא בש"ס וכן הסכים התב"ש וכן המנהג פשוט:

כה בזמנינו זה נתהוה בערים הקטנות שלוקחים שו"ב ושיהיה גם ש"ץ ונבון הוא אבל בתנאי שלא יהא לו עסק הרבה בחכמת הנגינה דאם ישים לבו ונפשו להעסיק בחכמת הנגינה בחברת עוזרים לא ישים לבו להשחיטה והבדיקה ולהעמדת הסכין וגם מזה מתרבה קלות בידיו ובערים קטנות אין מי שישניח עליו ואדרבא נשים וע"ה שמחים כי ננן ינגן בחברת עוזרים ואינם מבינים כי בזה יקלקל עסק השחיטה ואי איישר חילי אבטליגיה אלא יתפלל פשוט לפני העמוד בלי נגינות ולבו תפנה רק להשחיטה והבדיקה:

כו יש מי שרוצה לומר דהאידנא כיון שאין שוחטין בלא קבלה אם אחר שחט בלא קבלה אסורה שחיטתו בכל עניין [מג"ס סעי' כ"ס] וחומרא גדולה היא ולא מצינו שהיתה תקנת הקדמונים כן והם לא תקנו אלא שאין למנות שו"ב קבוע בלא קבלה אבל לאסור שחיטתו כשברקוהו ויידע ה"ש אין שום טעם בזה ורק בזה אפשר יש עתה להחמיר שלא נתיר אם הלך לו ולא ידענו אם יודע ה"ש ולא נסמוך על רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם והסברא כן הוא דאיך נסמוך על זה והרי יצא מכלל הרוב שאין שוחטין בלא קבלה והוא שחט בלא קבלה אבל כשיודע ה"ש ובקי בהעמדת הסכין ושחט רוב הסימנים אין סברא לאסור בריעבד שחיטתו [וכ"כ סעי"ק נסי"ם סק"ז]:

כז ובזה שנתכאר דמעיקר הדין כל ששחט והלך לו סומכין על רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מ"מ יבדקו בסימנים אם נשחטו רובן דכל מה דאפשר למיבדק בדקינן והאידנא שנוטלין קבלה א"צ בדיקה כלל ואע"פ שנטל קבלה מ"מ יראה המיד לחזור על ליומדו ויעמיד סכין תדיר שלא ישכח האומנות וההרגשה וכמו שהדין בהלכות שחיטה כן הדין בהלכות בדיקה במי שבא לברוק הריאה ודינם ומנהגם שוה בכל זה ואע"ג דיל לעניין בדיקה נשחטה בחזקת היתר עומדת ואיכא רובא וחזקה ולא נצטרך לברוק לכל הבא לברוק בדיקת הריאה ולא נצריך קבלה ע"ז ולא דמי לשחיטה שבחזקת איסור עומדת מ"מ יש להחמיר גם בבדיקה ויש לב"ד לחקור ולברוק אחרי השוחטים והבודקים שיהו מומחים ויראי אלהים כי גדול המכשלה בשחיטות ובדיקות המסורים לבל וביחוד ברור הזה שרבתה הפריצות יש להשגיח היטב היטב:

כח מי שטבעו להתעלף לא ישחוט לכתחלה אפילו יודע ה"ש ואפילו בעומד על נביו [תפ"ס] דשמא לא ירגישו לא הוא ולא הם בהתעלפותו ובדיעבד אם שחט אפילו בינו לבין עצמו ואמר ברי לי שלא נתעלפתי שחיטתו בשרה דמאחד שיודע ה"ש אלו שהה או דרם לא היה מאכילה לנו [ג"י] וי"א דאף אם שתק ואינו אומר כלום ג"כ בשר שאלו היה קלקול היה אומר [ס"ך] ויש חולקין בזה [תפ"ס] ויראה לי דאם אינו בבירור גמור אצל זה ששחט שיאכלוה ישראלים וודאי דהדין עם היש חולקין אמנם בשברור אצלו שיאכלוה ישראל הוה שחיקתו באמירתו ואם אינו נאמן על שחיקתו לא יהא נאמן גם על אמירתו והרי אין לך שחיקה בהודאה יותר מזה ונעשה רשע בשחיקתו כשהית קלקול בהשחיטה:

כט וכן מי שידיו מרתתות אסור לו לשחוט לכתחלה דקרוב לבא לידי דרסה ובדיעבד דינו כדין הקודם ולכן יש שכתבו שזקן לאחר שבעים שנה מהראוי שלא ישחוט עוד דידיו רותתות בוודאי [צפ"ת] אמנם האמת הוא שהכל לפי מה שהוא בבריאותו ובחזקת גופו וכפי ראות עיני הרב שבעיר:

ל מי שיורעים בו שאינו יודע ה"ש יכולים ליתן לו לשחוט אם מומחה עומד ע"ג ויראה מתחלה ועד סוף דהלא יראה אם עשה פסול ואם ראה סי' אחד והשני לא ראה אסור ולא אמרינן מדהאי שחוט שפיר אידך נמי שחוט שפיר ויש מחמירים ואומרים ליתן לו לכתחלה לשחוט אפילו בעע"ג מאחר שאינו יודע ה"ש כמו בקטן שיתכאר דחיישינן שמא יקלקל ולאו אדעתייהו וכן המנהג פשוט ואין לשנות:

לא כתב הרמב"ם בפ"ד דין ז' האומר לשלוחו צא ושחוט לי ומצא הבהמה שחוטה ואין יודע אם שלוחו שחטה או אחר ה"ז מותרת שרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן עכ"ל וכן הוא בגמ' [י"ב.] והטור והש"ע לא הביאו דין זה ואפשר שסמכו על דינא דאבדו לו נדייו ותרנגוליו שיתבאר ויותר נראה דהנה זה שהרמב"ם הוצרך למעמא דרוב מצויין וכו' ולא אמרינן לתלות ששלוחו שחט ואין בזה שום רבותא כלל זה אי לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו במבואר בגמ' שם והרמב"ם סובר בפ"ד מתרומות ע"ש אבל הטור שפוסק לקמן סי' של"א דאמרינן חזקה שליח עושה שליחותו גם בדאורייתא אין אנו צריכים למעם רוב מצויין אלא תלינן בשליח [הטעור סולך בסימנ לסיו סרפ"ס בעירובין ל"ב. בשסק כרי"ב בסמ וסרמב"ם פוסק כר"י ע"ס בכי"ף ורפ"ס]:

לב הרי שאבדו לו נדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטין ובאופן שאין בזה איסור בשר שנתעלם מן העין כגון שמכירן בטב"ע ששלו הן והפקר הוא רק בהשחיטה ואפסיקא הלכתא בגמ' [שם] דאם רק נמצאו במקום שאין זורקין שם נבילות כמו באשפה שבחצר וכיוצא בו

בותרין הם דתלוין שאחד מצאן ושחטן ורוב מצויין אצל שחיטה מנחים הם ואח"כ נמלך שלא ליקח אותן לעצמו והניחם ואפילו אם נאמר שאחר נגבן מ"מ מותרים הם משעם רוב מצויין דהחשור על הנגיבה אינו חשור על הטריפות וכך מבואר בתוספתא פ"ב דחולין ובן פסקו כל הפוסקים ואין לשאול לפי רעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד דמומר לדבר אחר צריכים לברוק לו סכין במו שיתבאר בסי' ב' והבא בווראי הגנב לא נהן לאחר לברוק סכינו די"ל רעב"ו לא ראו חכמים כאן להחמיר ברבר זה משום דהוה ס"ס שמא נהן לאחר לשחוט ואת"ל שבעצמו שחט שמא שחט יפה [ע"ז סי' כ' סק"ע וט"ך סק"ח]:

כג וכ"ז הוא במקום שרוב ישראל מצויים שם [טור] דאולינן בתר רובא שישראל מצא או ננב ושחט וזהו בתרנגולים שאין דרך שהטבחים ישחוט אותם למכור אבל בגדיים ובהמות הגדולים שרק מבחים שוחטים ומוכרים אם רק רוב מבחי ישראל מצויין שם אע"פ שעצם המקום רובה עכו"ם מותר רבן משמע בגמ' [ב"מ כ"ח:] וכן בתבו נדולי האחרונים [ב"ח וט"ך סק"ח] וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ד' רבעינן גם רוב ננבי ישראל וב"ב הרא"ש שם דאם רוב ננבי העיר עכו"ם מאי מהני רוב ישראל הלא אנו מסופקים שמא ננבה ויש לנו לילך אחר רוב הנגבים ויש מי שאומר דבננבו בעינן רוב ננבי ישראל ואו אף אם העיר רוב עכו"ם מותרת [ט"ך סק"ח] ובנאברו ונמצאו לא בעינן בלל רוב ננבי ישראל [סמ] וי"א רגם בזה בעינן רוב ננבי ישראל [לבוש] וכן נ"ל עיקר דהא גם בנמצאו יש להסתפק שמא ננבו [וכ"מ לסדולי מהרי"ט סס בב"מ והברי הס"ך סמסה על סלבוש לע"ג ע"ם ודו"ק]:

לד ויש לנו בזה שאלה גהילה איך נתיר בזה על רובא נימא סמוך מיעוטא רעבו"ם לחזקת איסור רבהמה ואיתרע לה רובא ובזה לא שייך התירוצים שבסעי' כ"א במובן ויראה לי רעיקר ההיתר הוא משום רהשחיטה מסייעתו והיינו שצריך לראות שנשחטו הסימנים כדרך שחיטת ישראל וזה שאמרו חז"ל שמצאן שחוטין הכוונה שמצאן שחוטים כשחיטת ישראל רגם זה הוה סימן טוב דבאמת יש מי שאומר רבזה בלבר מני [רסב"ם בפ"ב מסס סימיר] ולא קיי"ל כן [סס] ולא מצאנו לשארי הפוסקים שיאמרו כן מטעם ראין זה סימן מובהק דלפעמים גם העכו"ם חותך הסימנים בשחיטת ישראל ומיהו סימן אמצעי הוה ולכן אם יש לזה רוב ישראל לא חיישינן לעכו"ם רהוה כמיעוטא רמיעוטא:

לה כתב הטור המוצא בהמה שחוטה בראו במקום שרוב ישראל מצויים כשרה עב"ל ור"ל דלאו רווקא כשנאברה הבהמה מטנו או ננבה ואח"כ מצא שחוט כמ"ש אלא אפילו מצא בהמה שחוטה במקום רוב ישראל מותרת רתלינן שמרוב ישראל נפלה ולא ממיעוט עכו"ם וכבל הדינים שבארנו ברין הקודם אך כזה י"ל דאם נמצא בשוק הולבין אחרי רוב עוברים שבשוק רמסתמא מהם נפלה ואין הולבין אחר רוב העיר [כו"פ ועל הטור ל"ע כן ולח על הס"ג דמיירי בנמצאו לו וגם מס סהקשה בסקס"ג לע"ג ודו"ק] ויתבארו דינים אלו בסי' ס"נ בס"ר:

לו אמנם בזה יש לשאול רהא אסור משום בשר שנתעלם מן העין שלא נאברה ממנו ולא שייך לומר שמבירה בטב"ע אך באמת הטור הולך לשיטתו בסי' ס"ג שמקיל בבשר שנתעלם מן העין ע"ש [ולכן לח הסתיק בס"ע לטון הטור מסוס דפסקו לקמן למסור בסימ"ס ולכן כתבו שנחבדו לו ודו"ק]:

לז כבר נתבאר שהכל בשרים לשחיטה אפילו נשים ועבדים וי"א שאין להניח נשים לשחוט שכבר נהנו שלא לשחוט ואע"נ רלא ראינו אינה ראיה מ"מ בענין תמידי כזה הוה לא ראינו ראיה [ט"ך] וכן המנהג פשוט שאין הנשים שוחטות והראשונים הביאו בשם הלבות א"י דמרינא נשים לא ישחוטו ותמהו בזה וי"ל בכוונתם רהנה אנן קיי"ל דלעלופי לא חיישינן כמו שנתבאר ובנשים אולי יש לחוש לעלופי מפני שרערן רפויה וקלה וכוונתן שלא ישחוטו ער שנדע שאינן מתעלפות [ז"ח סמוס' וכרא"ם בשם מפני שנתנן קלות י"ל קלות להתעלף] וזה ששנינו בפ"נ רזבחים שהנשים שוחטות אפילו בקרשים י"ל בנון שמבירין אותה שאינה מתעלפת ועור רבעומר ע"נ פשיטא שמותרת לשחוט ובקרשים שהברח שהבהן יעמור על נבה כרי לקבל הרם שאין הקבלה אלא בכהן [כו"פ] ועור שהראשונים כתבו שברבר שיש טורח נרול ועיון רב אין להאמין לנשים באיסור תורה [תוס' עירובין כ"ט. ופסחים ל': והלחב"ח בניס סס"ב] וא"ב נהי רכשרה לשחיטה מ"מ אנן סהרי שלהעמיר סבין ברוק יש בו טורח נרול ועיון רב ולפיבך אינן נאמנות שמפני שרערן קלות לא ירקרקו להעמירו בטוב אבל בקרשים שוחטות שבמקרש היו סבינים ברוקים וסבין שנתקלקל לא היו שוחטין בו עור אף שאפשר להשחיזו כראיתא בזבחים [פח.] וב"ש למנותן על שחיטות רבים שיש בזה טורח מרובה ווראי ראסור [וכזה יש ליישב לטון סבלבו סתמס עליו הב"י שכתב לענין ולח לחחרים ע"ש ודו"ק]:

לח וגם בעברים כתב הטור משוחררים ולאו משום דאינו משוחרר פסול לשחיטה שהרי עבר כאשה אלא בוונתו שאין להאמין לו רע"פ רוב הם רקים ופוחזים וכ"ב נרולי האחרונים ואין מי שיחלוק בזה [ז"ח בס"ג עבדים סתס מסוס דגס בכל מדס בעיקן זס פר"ח]:

לט חרש שאינו שומע ואינו מרבר בין שנולר כך ובין שנתחרש וכן שוטה בין שהוא שוטה מהרברים שחשבו חז"ל ברישׁ חגיגה כמו יוצא יחירי בלילה במקוכות שאין רדך בני ארם לילך ביחירות או מקרע בסותו או לן בבית הקברות או מאבר מה שנותנים לו אם עושה אותן רדך שטות או שארי מיני שוטים שנשתבשה רעתן ברבר מן הרברים או הפתאים ביותר שאין יורעים לחבר עניין אל עניין וכמ"ש בח"מ סי' ל"ה סעי' ז' ע"ש הרי אלו

אלו שחיטתן אסורה אפילו יודעים ה"ש ומחסרון רעתם כל מעשיהם מקולקלים ואם יש מומחה עומד ע"ג וראה מתחלה ועד סוף ששחט יפה השחיטה כשירה אף אם אינו יודע ה"ש וכלכר שיהא יכול לאמן ידיו עכ"פ כמו בקטן שיתבאר ויש מכשירין אפילו באינו יודע לאמן ידיו [תפ"ס מקמ"מ] ונ"ל דא"א להכשיר בחרש ושוטה בשאין לו אימון ירים גם בעע"ג דלא מצינו בשום מקום דחרש ושוטה עדיפי מקטן [וסתפ"ס בעלמו כתב שמלא ספסרמ"ס כן ומ"ש שהקדק מהרמשונ"ס שהזכירו ז"ס רק בקטן תמיהני דבקטן לעניין שהמיו שמרו וכמו"ש לה"ש סי"ך זס ודו"ק]:

מ לדעת רבינו הב"י קטן שיודע לאמן ידיו או מומחה שוחט לכתחלה כעומד ע"ג וכשאינו יודע לאמן ידיו וגם אינו מומחה אינו מותר אלא כריעבר בעומד ע"ג ולכתחלה אסור ונדולי אחרונים חולקים עליו וס"ל דבאינו יודע לאמן ידיו אפילו יודע ה"ש ואחרים עע"ג שחיטתו פסולה דאין בהם כח נכרא והם כמעשה קוף בעלמא [יס"ם ותפ"ם] ויודע לאמן ידיו אע"פ שאינו יודע ה"ש בשר בריעבד בעע"ג ורואה מתחלה ועד סוף ולכתחלה אסור [זס] ואם יודע לאמן ידיו ונם יודע ה"ש מותר לכתחלה בעע"ג ורואה מתחלה עד סוף [זס] ובלא עומד על גביו לכל הדיעות שחיטתו פסולה אפילו יודע לאמן ידיו וגם יודע ה"ש ואין בזה חולק כלל ויש מי שאומר דגם לדיעה ראשונה באינו יודע לאמן ידיו אפילו יודע ה"ש אינו שוחט לכתחלה גם בעע"ג [עפרמ"ג סקכ"ס] ונקרא קטן עד שיהא בן י"ג שנים ויום אחד וידענו שהביא שתי שערות אח"כ [זומ"ח סי' ל"ץ סק"ח] מפני שפסול קטן בשחיטה בלא עומד ע"ג הוא מן התורה מפני שאינו נאמן להעיד ששחוטה היא [ס"ך סקכ"ז] וכל שהאיסור מן התורה לא סמכינן על שנים בלא סימנים כמבואר באהע"ז סי' קס"ט וממילא דכטקום שנשים שוחטות צריכה להיות בת י"ב שנה ויום אחד והכאת שערות אח"כ ויש מהדרין שלא ליתן קבלה למי שהוא פחות מה"י שנים שאו דעתו שלימה ויש לזה ראיה מנם' [סס"ם דסמנם ביממיכו ע"ם] אמנם הכל לפי מה שהוא ארם [כ"ך וט"ז]:

מא לכל אלו שאסורין לשחוט ובלא עע"ג שחיטתן פסולה אפילו אם רוצים ליתן להם לשחוט להאכיל לכלבים ג"כ אסור רשמא יבואו לאכלו מתוך שיראו שמוסרין להם לשחוט [פוס' ריש חולין] דמהאי טעמא פטרינן שחיטתן מכיסוי הדם ואסור לכסות הדם מטעם דילמא אתו למיכל כמ"ש בסי' כ"ח וכיצד יעשה אם צריך לכלבים או למריפות אם אפשר לשוחטה ע"י שוחט כשר מה טוב ויראו לאכול ממנה מעט ראל"כ לא שייך לברך על שחיטתה ואם א"א ינחרנה או לשחוט בסכין שאינו של שחיטה ולא בסכין פגום כדי שיראה לכל שנבילה נמורה היא ולא אתו למיכל מינה [תפ"ם] אך באמת אין קפידא בזה דהכל יודעים שבלא בריקת הריאה אין אוכלים וכשישחוט בפנום הלא לא יפתחו הדיאה: [ג"ל] וזה שאמרנו דכשאפשר לשחוט בכשרות מה טוב השתא משום שיש מקפידין מלעשות לכתחלה בבהמה טהורה מעשה מריפות בידים [זס] ועוד דיש בזה איסור מחזרת ברברים האסורים כשימכור מזה לעכו"ם ויש מי שמחיר בבה"ג [עמ"ז לקמן סי' ק"ז וכב"מ ס"ק מ"ז סי' מקל"ו ובפתח"ש זקניס זס]:

מב חרש המרבר ואינו שומע בתבו השור והש"ע בסעי' ו' דלכתחלה לא ישחוט מפני שאינו שומע הברכה וכל הברכות צריך לכתחלה להשמיע לאזניו ובריעבר כשר ראפילו לא ביוך כלל השחיטה בשירה דברכות אין מעכבות כמ"ש בסי' י"ם ע"ש וכ"ש בלא השמיע לאזניו עור כתבו השומע ואינו מרבר אם הוא מומחה שוחט אפילו לכתחלה אם אחר מברך עב"ל וחזקא אם האחר שוחט ג"כ ומכוין להוציאו [ס"ך סקל"ב] וחזמה זה לברכת הנהנין שאין אחר יכול להוציאו כשאינו אוכל ג"כ ואינו רומה לברכת המצות מפני ששחיטה אינה חיבית שאם לא רצה לאכול אינו מחוייב לשחוט ויש מי שאומר דאחר יכול לברך אף כשאינו שוחט בעצמו [ס"ן סק"ז] מטעם דברכת השחיטה אינה ברכת הנהנין אלא ברכת שבח והודאה שהברילנו ממאכלות אסורות ושייך לאחר בטו להשחט וכטו ברכת אירוסין שהחתן מקרש ואחר מברך [זס]:

מג וזהו שכתבו בשומע ואינו מרבר אם הוא מומחה ולא כתבו כן במרבר ואינו שומע והרבה מרחו נתחלי האחרונים בזה ולי נראה בפשיטות דבארם שמרבר הלא ע"פ שומעין ממנו שיודע הלבות שחיטה קצת ותנם שלא ידענו אם הוא מומחה לנמרי תלינן ברוב מצויין מומחין הן אבל באינו מרבר מניין אנו יודעין בלל שיודע מאומה לכן א"א לתלותו ברוב מומחין עד שנרע בבירור שהוא מומחה [ומלי זכו כותם סב"ח ומסורן קומים כס"ך נסק"ע ע"ם]:

מד וז"ל הרמב"ם מומחה שנשתתק והרי הוא מבין ושומע ורעתו נכונה ה"ז שוחט לכתחלה וכן מי שאינו שומע ה"ז שוחט עכ"ל ופירשו בכוונתו רמי שאינו שומע אינו שוחט לכתחלה מפני שאינו שומע הברכה [רמ"ם] ונשתתק שוחט לכתחלה כשאחר מברך כמ"ש [ב"י] ולענ"ד נראה רכל בי האי לא ה"ל לפתום אלא לפרש ומה נם שרין זה לא נמצא בנם' כלל בשחיטה וגם לשון ה"ז שוחט משמע לכתחלה ולכן אלולי רבריהם היה נ"ל בכוונתו דה"ק ראע"ג דברריעבר ושאר מצות יש להם למנוע מלעשות מפני הברכה כרתנן ריש תרומות וזהו מפני שכל ישראל ראוים לתרום ראין בזה אומנות והמחאה אבל שחיטה שרוב ישראל אינם מומחים ואין יכולים לשחוט אין למומחה זה למנוע א"ע מלשחוט והרמב"ם הולך לשיטתו בפ"א דברכות דברריעבר יוצאין בברכה נם כהרהור ע"ש וזהו שהשמיענו רמומחה שנשתתק יכול לכתחלה לשחוט ויהדהר הברכה בלבו רכיון דא"א

לו בעניין אחר הוה כדיעבד וכ"ש באינו שומע שיכול לברך אלא שלא ישמיע לאזנו דיכול לכתחלה לשחוט [ומעשה מ"ח לעכור על דברי רבותינו]:

כה שיכור שהגיע שיכרותו לשיכרותו של לוט והיינו שעושה ואינו יודע מה הוא עושה לכתחלה אסור לו לשחוט גם בעומד ע"ג ובריעבד מותר ובלא עע"ג גם בריעבד אסור דרינו כשוטה ואם לא הגיע לשכרותו של לוט לא ישחוט לכתחלה מפני שיריו כברים וקרוב לבא לידי דרסה וגם בעומד ע"ג יש להסתפק לכתחלה [תפ"ם] ובריעבד מותר גם בלא עע"ג ובלבד שידעו בוודאי שלא הגיע לשכרותו של לוט ואם הדבר ספק אסור [סמ] דהוא ספיקא דאורייתא ומי שרגיל בשתיית יי"ש הרבה יש למנוע אותו משחיטה עד שיקבל עליו בבל תומר לפרוש א"ע מזה [סמ] ובפרט בהעמדת הסכין קרוב מאד שלא ידגיש בפגימה דקה וגדול המבשלה בזה בעוה"ר באיזה מקומות ולכן יש להשגיח ע"ז הרבה:

כו סומא משתי עיניו לא ישחוט לכתחלה אע"פ שהוא סומחה שמא לא ישחוט יפה ובריעבד בודקין בסימנים [סמ] ואם נשחטו כהוגן שחיטתו כשרה אפילו בלא עע"ג ומימינו לא שמענו ולא ראינו שיניחו לסומא לשחוט דהא י"א דלכתחלה אין להניחו לשחוט אפילו בעע"ג [סמ סקס"ז בסמ ריפ"ז]:

כז ערום אסור לשחוט דא"א לו לברך ואפילו אם אחר יהפוך פניו ממנו ויברך ג"כ אסור רבינו דהוא צריך לשמוע הברכה ויכוין לצאת בו והוא אסור לו להרהר בברכה וכן אם אפילו אינו ערום אלא שלבו רואה את הערוה אסור [המג"א בשם ספריך בזוהר חנוכה אפילו כשסולף במכנסיו ע"ש ומין זה סומא טעמו כמנומר בח"ז סי' ל"ח ומזמרת ירוקת סוס ומין סמוכא כן]:

כח הדבר פשוט דאע"ג דחש"ו שחיטתן פסולה בלא עומד על גביו כמ"ש מ"מ לשלוח על ידן עוף שחוט או בשר אין שום חשש בזה שהרי לא חשידי לאיחלופי והם בחזקה שזה שבידם זהו שנשמר להם אמנם לשלוח על ידם עוף חי להשוחטו שישחוט היה נראה מצד הסברא שמחוייבים לידע שהשוחט שחטו דאיך נסמוך על נאמנות הקטן וכ"כ אחד מהראשונים [סרמ"ס בבד"ק] אבל המנהג פשוט לשלוח עופות לשחוט ע"י קטנים וקטנות ואין מבררין אח"כ ואין בזה פוצה פה ומצפצף יצ"ל דזה שאין נאמנות לקטן היינו להוציא ממון על פיו או בדבר שצריך עדית גמורה או בדבר שעושין מעצמן ויש בזה טורח רב אבל בדבר ששולחין על ידם ואין בזה טירחא מרובה ווראי שאינם עשוים לקלקל ולהביא מן האיסור ואין זה ערות אלא הוא בעניין חזקה וכאנן סהדי שעשו כמו שצווים [רשב"ם בסמ"ב] וכ"כ אחד מגדולי האחרונים [תפ"ם סקל"ס] ובלבד שיגיע לכלל קצת דעת אלא הקטנים ביותר ונראה דע"י חרש מותר ג"כ ולא ע"י שוטה דחרש אית ביה דעתא קלישתא [יפמות ספי"ד] אבל השוטה אין לו דעת בלל [ונ"ע לס"ז בעירובין ל"ח]:

לפי' סתום' שם בד"ה כלן דלין קטן נאמן על ע"מ ע"ש ול"ל מכוס שים בזה מעשה רבים לקנות שבימים ולריך שיאמר בזה העירוב יהיה פלוני מוחר לילך למחר כמ"ש בא"מ סי' ת"ן ולפיכ"ז וכר"י שם ת"ם בסמ"עות וכן לר"ת נס לדברי התום' כמ"ש שם בד"ה וכילה ע"ש וזו"ק]:

כט כתב רבינו הרמ"א בסוף סעי' א' ואם ברקו איזה שו"ב ונמצא שאינו יודע אם נטל פעם אחד קבלה אין מטריפין למפרע מה ששחט ראמרינן השתא הוא ראיתרע אבל אם לא נטל קבלה מעולם כל מה ששחט טריפה גם כל הבלים שבשלו בהן מה ששחט צריכין הכשר עכ"ל ובנטל קבלה י"ל הטעם משום ס"ם דפקק שמא עריין לא שכח בעת ששחט ואת"ל ששחט שמא שחט שפיר ראטו אינו מומחה וודאי אינו שוחט כראוי ושמא שחט כראוי אבל כשלא נטל קבלה מעולם גסתלק הספק הראשון;

ל וגדולי האחרונים חולקים בזה [ט"ז ופר"ח וסנר"ה] והרי לקמן סי' י"ח בשחט כסכין ברוק ולאחר שחיטה ראינו כי פגימה ויש ספק אם נפגמה בהעור וטריפה או בעצם המפרקת נפגם וכשירה וקי"ל דאם לא שיבר בו עצמות אחר שחיטה טריפה אע"ג דיש ס"ם שמא בעצם נפגמה ואת"ל בעור שמא לא שחט כנגד הפגימה ואף שיש לחלק דהכא מסתמא שחט כהרגלו והספק השני קרוב יותר להיתר מלאיסור והתם הוה להיפך דדרך להוליך הסכין על פני כולו וקרוב לאיסור יותר מלהיתר מ"מ קשה להעמיד על סברא זו שלא נמצא בש"ם וכן אין ללמוד להיתר ממה שיתבאר בסי' פ"א בגכינות שנעשו מבהמה ואח"כ נטרפה שיש להכשיר הגבינה וע"ש דההיתר הוא מפני ס"ם דא"כ נכשיר בלא נטל קבלה ג"כ אלא וודאי דלא דמי זל"ז מכמה טעמים [עמ"ך סק"ח] ועוד דבעיקרא דמילתא לא דמי כלל דהתם גשחטה בחזקת היתר עומדת ושפיר מתירינן ע"י ס"ם משא"כ בספק דשחיטה דבחזקת איסור עומדת ופשיטא להסוברים בסי' ק"י דאין להתיר ס"ם בחזקת איסור דאין להתיר בכאן מטעם ס"ם ויותר יש לדמות דין זה למקוה שנמדד ונמצא חסר רכל טהרות שנעשו ע"ג טמאות ואיתא בש"ם הטעם משום דהרי חסר לפניך וה"נ הרי אינו מומחה לפניך והגם דבשם ליכא ס"ם מ"מ הרי הריעותא לפניך ונוקים הבהמה בחזקת איסור אך די"ל דבמקוה הריעותא ברורה שהרי היא חסירה ובן בסכין הרי הוא פגום משא"כ כאן הוה ספק ריעותא דאטו מי שאינו יורע ה"ש שוחט בווראי שלא כהוגן הרי אין כאן רק חששא וע"פ רוב מסתמא שוחט כהרגלו ולהיפך מזה במקוה ובסכין [ל"ל]:

לא אמנם המעיין בספרו ד"מ [סקי"ח] נראה להדריא דמטעם אחר התיר וז"ל שם ואם ברקו השוחטים והבודקים ונמצאו שאינן יודעים כתב אגודה בפ"ק דחולין שאין להטריח למפרע מה ששחטו כבר ונם א"צ להכשיר הכלים דאדם איתרע בהמות שנשחטו לא איתרעיאו ונשחטו בחזקת היתר ואוכי שוחט בחזקתו ועד עתה

היה

היה יודע עכ"ל ויש להבין דאיך כתב ונשחטו בחזקת היתר הא הספק הוא בשחיטה ובחזקת איסור עומדת ודרי מבואר בש"ס דלא אמרינן נשחטו בחזקת היתר עומדת אלא כשהספק הוא על סריפות הריאה או שאר אבר ולא כשהספק הוא בשחיטה אלא ברור הדבר שכוונתו כן הוא דוודאי אם הספק הוא סמוך לשחיטה כמו בסכין שנמצא פגום אין כאן חזקה להיתר ובחזקת איסור עומדת משא"כ הבא דנפל הספק אחר זמן רב וכבר הוחזקו השחיטות בחזקת היתר וגם עתה בשנמצא הריעותא אין כאן ריעותא ברורה מפני שי"ל דעד עתה היה יודע ואע"ג דדרך לשבות מעט מעט מ"מ אין הברה שבשיכחה מעט ישחוט שלא בהונן חזר דין זה בריעותא בריאה דאמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת וזהו שכתב דאדם איתרע ולא הבהמה ר"ל דהאדם עתה איתרע ולא הבהמה שמזמן בביר וא"כ י"ל שגם האדם לא איתרע מבבר ומכילא דלא דמי לא לסכין ולא למקוה וראיה ברורה לכל זח ממה שפסקו בש"ע לקמן סי' י"ח סעי' י"ג בשחט בסכין ברוקה ונאברה קודם הבדיקה שלאחר השחיטה ואח"כ נמצא פגום השחיטה כשירה הואיל ויצא בהיתר וכו' דאוקי סכין אחזקתיה עכ"ל ודרי אף בסכין פגומה אמרינן כן וכ"ש בשבחת הלבות שחיטה שאין הריעותא ברורה [וכזה מתורץ כל מה שהקשו] :

נב ולכן נלע"ד עיקר לדינא ברבינו חרמ"א וגם יש מהגרולים שהסכימו לדינא לדבריו [ב"ד וכרו"פ ותי"ק ועפצ"ס] ויש מי שאומר דכשנמצא השוחט שכח הרגשת הסכין מערפינן למפרע [כרו"פ] ולפמ"ש אין לתרוף זמן רב למפרע וראיה ברורה מסי' י"ח שכתבנו ומ"מ לדינא צ"ע ובן שוחט שנמצא רשע שהוציא טריפה בפשיעה מתחת ידו הבלים כשירים מדינא ואמרינן שעד עתה היה בחזקת כשר [ב"ך סוף כק"ח וב"ח ויש"ס וכפ"ו ופי"ח] ויש חולקין גם בזה [תפ"ס] ויראה לי דאם נעשה רשע לתיאבון מחזקינן ליה עד עתה בחזקת ישראל כשר ועתה יצדא דנבר עליה אבל אם נמצא בסינות יאפיקורסות יש להטריף למפרע דבוודאי טינא היתה בלבו מבבר בידוע :

נג שוחט שחלה וקם מחליו וראו אח"כ שאינו יורע ה"ש יש מי שאומר שיש לאסור כל מה ששחט לאחר חוליו דנראה שנתבלבל מחמת החולי [כנה"ג בפס ריב"ע] וסברא גדולה היא דהא גם בש"ס מצינו מי שחלה ושבח הלמודו ומשעם זה נ"ל דשוחט שקם מחליו יש לו להבחין א"ע מחדש ולראות אם לא שכח ההרגשה ואם לא שכח הדינים אך לא ראיתי נוהגין כן ויש להתיישב בזה ;

נד בהב התב"ש בסע' ו' דבעת שהשוחט נוטל קבלה מחכם ישחוט בפני החכם ג' שחיטות כשירות ואם וטרוף אחד מהם צריך לשחוט ג' אחרות בכשרות כדי שיהחזק ברצופים שהוא אומן יד ואינו מהעלף ונהגו שאותן ג' יהיו הגרגולים ואחד מהם תרגגול מפני שהשחיטה קשה בו מחשש שמוטה ואז יתן לו רשות לשחוט ולא סגי וכו' אפילו משוחט מומחה כי אם מחכם מורה הוראה וכו' עכ"ל וכמדינתינו לא שמענו המנהג הזה לשחוט בפני החכם והטעם פשוט לפי שאצלינו קודם שנוטל קבלה מהחכם בבר שחט הרבה לפני השוחט המומחה שלמד אצלו ומורגל הוא הרבה בשחיטות נסות ודקות ועופות ובאופן אחר אין אנו נותנין קבלה בידוע ורק החכם בודקו בהעמדת הסכין ובדינים ולא יותר ועוד דכבר בדרנו דלהתעלף לא חיישינן כלל והרמב"ם שכתב לא ישחוט עד שישחוט פעמים רבות בפני חבם וכו' במו שהבאנו אין כוונתו רק על שוחט מומחה וזה באמת אנו עושים [והמב"ם סק"ב כתב לכוונת הרמב"ם על ג' פעמים ע"ש ולא משמע כן דלמו מפני חזקה אלא מפני הסרגל המרובים כמו שהמנהג אלינו והמרדכי"ל והמ"ך שכתבו שהמנהג להחמיל בתרנגולין ודאי כך המנהג אבל בכל אלא שהוחט מומחה וכן כתבו שאפילו מי שהוא נקי לגמוח תרגול לא יחמוך העופות הקטנים דהיינו לפורים ותוריס וכני יונס אלא מי שהחם תוכס בבר ותיתמי ע"ם עוד כתבו לחפילו מומחה גדול ביותר נדול לא יחמהם אלא עם עוף נדול כדי שלא תהא בדבתו לבטלה בסיקרוף או סיחמוך שגיס מהקטנים דבל בך לא חיישינן ע"ם וכמדומני שאלינו מין הוסכין בזה מפני שאלינו המוחמים המומחים בקיאים בדבים גם בפחיחות העופות הקטנים ובאחת דבר זה תלוי לפי ערך תומחת של הגו"ב] :

נה כתב רבינו הב"י בסעי' י"א אם השילו הקהל ח' שלא ישחוט אלא אחד ידוע ושחט אחר י"א ששחיטתו אסורה ע"ל בשום דדמי לחשוד לאותו דבר [פ"ז וס"ך] ואינו מעיקר הדין דהרי מי שחשוד לעבור על הח' אינו חשוד לאבול נבילה וכן מוכח מתשובת הרא"ש בלל ז' שהוא מקור הדין שאינו אלא בשום חומרא וקנסא בעלמא [פל"ח] וי"א דאם פסלו בפירוש שחיטת הבל וודאי אסור ואם לא פסלו רק השילו ח' באין הפסד מרובה אסור ובהפ"ם יש להתיר ובשונג בבל ענין מותר ובפסלו בפירוש גם בשוגג אסור [תפ"ם סי' ב' ופרמ"ן] ;

נו ולענ"ד נראה מלשון רבינו הב"י דבבל ענין שחיטתם אסורה מדינא וכן משמע ממקור הדין רו"ל הרא"ש שם וששאלת ציבור שהמילו ח' שלא ישחוט אדם זולתי הטבח של הקהל ועבר אחד ושחט יראה שאסור לאבול שחיטתו שהרי הקהל פסלו שחיטת הבל חוץ משחיטה הטבח בשביל שלא יקפוץ בל אדם וישחוט וכו' ורשאין הציבור להתנות ולהסיע על קיצתן וכו' ואין בו משום גזל וכן לאסור המותר משום מינדר מילתא ומה שאוברין אסור לבל בני העיר וב"ש זה שעבר ושחט ראוי לדבותו לחשוד לאותו דבר ואע"פ שאינו חשוד לאבול דבר אסור מ"מ מבויר הדבר וראוי לקונסו שלא יאבלו משחיטתו עכ"ל וכוונתו ברורה דלענין אותו העיר שחיטתו אסורה מדינא שהרי מדמה זה לדיני ממונות ובשם דין גמור

נמזר הוא ועוד שהרי אומר מפורש שאסור לאכול משחיטתו שיש כח בעיר לאסור דבר המותר וזה שכתב משום קנסא והו לעניין עיקר שחיטת השוחט לאנשי עיר אחרת שלא נבנסו בכלל האיסור ולכן סתם רבינו הב"י דמדינא אסור וכל נוונו אסור בין בשונג בין במזיד וזהו כעניין שויה אנפשה חד"א [וכ"כ סגר"מ]:

נז וכן המנהג פשוט בעירינו שלא יביאו כשר מחוץ ומטריפין הבשר והכלים כשמביאים מחוץ וחוץ לעיר מותר ובכמה מקומות יש תקנה כזו ותקנה נכונה היא דבזה נשמרים מקילקול כידוע אמנם בזה היתה התקנה מפורש שבשר חוץ יהיה כטריפה עוד יש תקנה בעירינו ששוחט אחד לא ישחוט גסות בלא עומד על גביו ואם עבר השוחט ושחט לבדו לפי דברי הי"א הבשר כשר שהרי לא פסלו שחיטת האחד אלא שתקנו שלא ישחוט לבדו ולפי מה שבארנו גם הבשר אסור שהרי בשאלת הרא"ש לא היתה תתקנה לפסול שחיטת אחרים אלא שתקנו שלא ישחוט אחר ועכ"ו כתב שאסור לאכול משחיטתו ולכן נ"ל שכוהראוי להתנות בהתקנה מפורש ששחיטת האחד לא יהיה טריפה אלא שהשוחט עבר על התקנה ויקנסו אותו ואף אם לא התנו בפירוש נ"ל שנאמנים מתקני התקנה לומר שכך היתה כוונתם וכ"ש בשוחט שקבל עליו שלא לעשות כך וכך ועבר ע"ו אם לא התנה בפירוש שכשיעבור תהיה שחיטתו אסורה מותרת שחיטתו דנהי דעבר על מה שקבל עליו מ"מ שחיטתו כשירה דהחשוד על עבירה אחת אינו חשוד לשחיטה אבל אם בפירוש אסר עליו שחיטתו כשיעבור ועבר ושחט שחיטתו אסורה ואע"ג דיש לדון בזה דבמה נאסרה שחיטתו דבשלמא צבור יש כח בידם לאסור דבר המותר דכל צבור בעירם כחם יפה כב"ד הגדול בירושלים כמ"ש בח"מ סי' ב' אבל יחיד במה כחו יפה לאסור דבר המותר דאם מטעם דשוי אנפשיה חד"א אין זה רק בדבר שנאמן לומר שהוא אסור באמת כמו שאומר שזה הוא חלב או בשר טריפה ויכול להיות כן אבל במה שבוודאי מותר לא שייך זה כמ"ש לקמן בסי' ר"ה האומר שיהיה יינו יי"נ ופתו פת כותים לא נאסר בכך ע"ש ונם אין זה עניין כלל לאי עביד לא מהני ונראה דזהו רק בעין נדר כמ"ש שם כשאמר בדרך קנס אם אעשה כך יהיה יינו יי"נ ופתו פת כותים יש אוסרים ויש מתירים ע"ש ולפ"ז מהני התרה נם לדעת האוסרים כמבואר שם [ונם ממוצ"י סי' ס' יש לרמז לזה ע"ם ונם רמוז מפה לת"ם בסעי' נ"ו דלא כהפר"ח שכתב ליכול יכולין לעשות הת"ח נם מדבר שמותר לנמרי כמ"ש שם סי' ר"ס ע"ם ודו"ק]:

נח וכתב רבינו הרמ"א ואם נתבטלה התקנה כל השוחטים בחזקת כשרות כמו בראשונה עכ"ל ואיני יודע מאי קמ"ל ונ"ל דה"ק דאף כשלא בטלוה בפירוש אלא שנתבטלה מאליה בגון שנתרפה התקנה ולא החזיקו בה וממילא שנתבטלה רשאים כל השוחטים לשחוט כבראשונה ולא אמרינן כיון דמסתמא היו השוחטים האחרים גורמים לביטול התקנה לא נתירם ונקנום אותם דסוף סוף הרי התקנה נתבטלה וכן משמע במקור הדין בתה"ד סי' קע"ו [וז"ל מסר מלמני על עניין התקנס וכו' ולת נתקיים וכו' מה מכוער סדבר וכו' סחמכם מין לתסור מחיסת חותם העכחים חף לכתחלס וכו' ובנדון דידן כיון סלת רלו הקהל לעמוד בתקנתת ומרפין ידיהן ממנס ח"כ ליכת נסוס מנדר מילתת וכו' עכ"ל הרי מבואר כדבריהו]:

נט כתב רבינו הב"י בסעי' י"ב השוחט בפני עדים בהמה לעכו"ם ובשבא ישראל לקנות ממנה אמר לא תקנה ממנה כי לא שחטתיה אינו נאמן ומיהו לדידיה אסורה דהא שויה אנפשיה חד"א עכ"ל ואע"נ דיש לו מינו שיכול לומר שעשה בה שהיה או דרסה או שאר מיני טריפות מ"מ לפי דבריו שאומר לא שחטתיה כלל העדים מכחישים אותו ואין אומרים מינו במקום עדים ורק לדידיה אסור משום שעשה עליו חד"א כלומר דלגבי עצמו נאמן יותר ממאה עדים וכיון דלרבריו היא נבילה לכן אסור בעצמו לאכול ממנה ואף לאחרים אינו מותר אלא כשעומד בדיבורו ואומר לא שהטתיה כלל אבל אם לא שאלו אותו לבאר דבריו אסור לכל דיכול להיות שכוונתו שאינה שחיטה שיש בה מעשה טריפות ומה שלא אמר לכתחלה בלשון זה אולי מיראת הבעלים הוכרח לומר כן או שבאמת מקרי זה שלא שחטה כיון שהיה בה מעשה טריפה ולכן זה ההיתר המבואר בש"ע אינו אלא כשחזרו ושאלו אותו שלא בפני הבעלים והוא עומד בריבורו לומר שלא שחטה כלל דאז אינו נאמן לגבי עדים כן הסכימו גדולי האחרונים וכן מבואר להדיא במקור הדין בתשו' הרשב"א שהביא בעצמו בספרו הגדול ע"ש וצ"ע למה סתם דבריו כל כך בש"ע [והין כ"מ בין סחמ לעכו"ם לסחמ ליסרחל דזיל בתר טעמת חלת סתמלס כן היס ע"ם בכ"י ודלכו בם"ע לכתוב כפי לבון מקור הדין]:

ס דבר פשוט הוא דכל שנאסר מפני ששויה אנפשיה חד"א אינו יכול לחזור בו אא"כ נותן אמתלא טובה לדבריו למה אמר כן ובאמתלא נאמן לחזור בו דכן מבואר בש"ם [כתו' כ"כ.] מיהו י"א דכשעדים מכחישים אותו והוא חוזר בו אפילו בלא אמתלא יכול לחזור בו והיותרה לו [מל"מ פ"ת מלוטת סע"ו בסם מה"ד ע"ס] ויראה לי דזה אינו אלא כשיש לנו בעצמינו לתלות אמירתו הקודמת מפני איזה טעם ברי להרויח ממון וביוצא בזה דאז אנו אומרים שעתה כשחזר בו אף בלא אמתלא ועדים מכחישים דבריו שלא שוי אנפשיה חד"א כלל ושקר אמר מפני הטעם שיש בזה הרווחת ממון או עניין אחר ומה שאינו נותן עתה אמתלא זו מפני שחרפה היא לו לתת אמתלא כזו אבל אם אין מוצאים שום טעם למה אמר כן מקורם לא מהני חזרתו אף כשעדים מכחישים אותו דכיון דהוא נאמן על עצמו יותר מעדים כמו שעדים אינם חוזרים ומגידים כמו כן הוא אינו יכול

לחוור בו אבל בשנותן אמהלא או שאנחנו מוצאים איזו מקום למה אמר כן דוהו ג"כ באמהלא אינלאי מילתא דלא שוי מעולם על עצמו חד"א ושקר אמר [ועיינמי בדברי סמ"ך סכסימ המל"מ והגמ' בסי' רכ"ו וכותב מפורש כדבריו ז"ל סס דמס סמתר כן סימס כוונתו לפמור מן סקנס וכו' ונכן לף מתקוסס לף ביתר כמס"ך זס סתך ס"ע מזלקמן וכמל"מ קיצ"ב זכה] :

סא עוד כתב בסעי' י"ג טבח שעשה סימן בראש הכבש השחוט שיהא נראה שהוא טריפה וגם היה אומר שהוא טריפה ואח"כ אומר שכשר היה ולא אמר כן אלא כדי שלא יקחו אותו וישאר לו ליקח ממנו בשר כיון שנתן אמהלא לדבריו נאמן עכ"ל ויש מי שחולק בזה דהא מבואר לקמן סי' קפ"ה באשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה מהורה אני כשנתנה אמהלא לדבריה נאמנת וכשלבשה בגדי נדותה לא מהני אמהלא דאמהלא אינו מועיל דק על דיבור ולא על מעשה ע"ש וה"נ כיון שעשה סימן בראש הכבש הרי עשה מעשה ולא הועיל האמהלא [מ"ז] וי"א דלא דמי דבשם לא הוכרחה לעשות מעשה וכיון שעשתה מעשה מסתמא האמת כן הוא שהיא טמאה משא"כ בכאן הוכרח לתת סימן כדי שלא יקחו מהבשר ולפיכך טועיל האמהלא גם בכה"ג [ב"מ ונקפ"כ] ודע דהאמהלא צריכה להיות ניברת אמהלא יפה ושראוי לעשות כן אבל אם בעיני הרואים לא היה כדאי אמהלא זו לומר שטריפה היא אינו נאמן באמהלא שלו שלפי דעתו היה צריך לומר כן [וכ"מ מסמב"ם] וכל אמהלאות שמצינו בש"ס היו אמהלאות טובות ונכונות ולכן כל אמהלא צריך להיות כעין זה ודבר זה תלוי לפי ראות עיני ב"ד וגם אם אמר טעיתי בהדין אם יש מקום לטעות ג"כ הוה אמהלא [סם] :

סב כיון דמהני אמהלא כשמהחלה אמר טריפה ואח"כ כשירה א"כ נראה דק"ו כשאומר מתחלה כשרה היא ואח"כ אמר טריפה היא ונתן אמהלא לדבריו הראשונים נאמן להטריף ואע"ג שי"ל דלא דמי דבשלמא כשאומר טריפה מתחלה אין קלקול בדבריו אבל כשאומר בשירה הא אתי לקלקולי שאחר יאכל ממנה ואולי רבוה אינו יכול לחזור בו דוהו דומה לאין אדם משום עצמו דשע מ"מ נראה דאין לחלק מפני שיכול לומר אע"פ שאמרתי כשרה מ"מ שמרתי שלא יקח אדם ממנה ואם היה רוצה ליקח לא הנחתיו ולא יבא לידי קלקול ולכן נאמן להטריף [בפ"ת סכ"ת דיעות בזה ע"ם] וכ"ש כשאומר טעיתי בדין דוודאי נאמן :

סג אם עד אחד מבחיש להשוחט שהשוחט אמר יפה שחטתי ואחר מבחישו ששהה או דרס וביוצא בזה לעניין השוחט שלא יפסל בוודאי עד אחד בהבחשה לאו כלום הוא ולעניין הדבר הנשחט עתה העד בוודאי אסור לאכול ממנה דשויה אנפשיה חד"א ועל להבא אם מוהר לאכול משחיטתו יש מחלוקת הפוסקים רי"א דמוהר שהרי אפילו לפי דבריו אינו מוחלט שיאמר לעולם ואם ישוב בתשובה הרי חזר להתירו ולכן גם על הסתם אין שייך לומר דשוויה עליה חד"א ואולי עשה תשובה וזהו דעת מהרי"ק והש"ע סעי' י"ד ויש חולקים בזה דבין דעכ"פ לפי דברין אסור לו לשחוט בעצמו בלא תשובה א"כ כל זמן שלא נתברר לו שעשה תשובה באיסורו עומד [פי"מ וכרו"ם] :

סד ולי נראה עיקר כדעת המהרי"ק והש"ע דהא מבואר בש"ם [כתו' ס'.] דבדין דשויה אנפשיה חד"א בשיש ס"ם מותר ע"ש וה"נ אפילו לפי דברי העד ששהה או דרס הוה ס"ם על שחיטות אחרות ספק אם השוחט הרגיש בה שהיה או הדרסה ובמויר אומר ששחט יפה או לא הרגיש והוא שונג דהא זה אין ביכולת העד לדעת ואת"ל שהוא מויד שמא עשה תשובה או שמא שחט בעומד ע"נ ועור שמא יפה שחט דאמו החשוד על השחיטה ברור הוא שאינו שוחט יפה הרי והו רק ספק ונמצא שיש כאן נ' ספיקות דכ"ע מודים דמותר נ' ספיקות במקום חזקת איסור כמ"ש בסי' ק"י [ומ"ם סתב"ם וספרמ"נ דמיכהו מילי כסתנד מוחר בו סדומק מבומר ונפ מסמע כן ט"ם] :

סה ולעניין שחיטה זו לאחרים נ"כ יש מחלוקת דמהרי"ק והש"ע מתירים מטעם דכיון דההורה האמינתו להשוחט קיי"ל כל מקום שהאמינה הורה לעד אחד הרי הוא בשנים ואין העד האחד נאמן ננדו וגם לפי דיעה זו צ"ל דדווקא בשהשוחט אמר מקודם שהיא כשירה אבל אם בבה אחת אמרו אינו נאמן כמבואר באהע"ז סי' י"ז לעניין עגונה וכן הדין בסוטה כמו שבארנו באה"ע סי' קע"ח ובענלה ערופה שבארנו בח"מ סי' תכ"ה ע"ש או אפשר דאין חילוק דדווקא בשם שההורה האמינתה לעד הבא ראשון כשנים וכיון שהמכחיש בא עמו ביחד נסתלקה נאמנותו אבל הכא לשוחט בלבד האמינה הורה כשנים ולא לאחר וממילא דאף אם האחר בא עמו ביחד סוף סוף השוחט הוא כשנים וצ"ע :

סו אבל רבים חולקים על זה וס"ל דגם לאחרים אסורה שחיטה זו מטעם דאוקי עד לגבי עד ונשארה הבהמה בחזקת איסור שקודם שחיטה דבשחיטה לא שייך כלל לומר שההורה האמינתו בשנים דדווקא בסוטה וענלה ערופה ועגונה דמדינא צריך שנים והתורה האמינתו לאחד בזה שייך שפיר לומר שההורה האמינתו בשנים אבל בשחיטה א"צ כלל שנים דעד אחד נאמן באיסורין בדבר שבידו אף בחזקת איסור בס"ש וא"כ לא שייך לומר שהאמינתו בשנים אלא שהאמינה לאחד יאין דינו רק כעד אחד ולפיכך כשבא אחר אח"כ ומכחישו דינו כיעד נגד עד ואוקמה אחזקה [יס"ב ס"ע וב"מ וט"ז ופמ"מ וכרו"פ] ופשיטא שיש להחמיר כדיעה זו [עגמק"י פ' סמסה רכה בסס ריעב"מ] :

סז ויראה לי שאפילו לפי דיעה זו אם כבר נאכל הבשר ואח"כ בא אחד ואמר שנטרפה בשחיטתה אין הכלים צריכין הגעלה דבין שכבר נאכלה ע"פ השוחט ובהיתר נאכלה

נאכלה שהתורה האמינתו והוה כאלו הוציאה מחזקת איסור ובדין כל השחיטות שכשנשחטה בחזקת היתר עומדת ועתה שוה האחר מכחישו דינו כעד נגד עד ואוקמה אחזקה בחזקת היתר אבל כששנים העידו שטרפה היא צריכים הבלים הנעלה בכל עניין ואפילו אם שנים אומרים כשירה ושנים אומרים טריפה לא מיבעיא קודם שנאכל הבשר וודאי מן התורה אסורה דתרי נגד תרי מן התורה אוקמה אחזקה ובחזקת איסור עומדת אלא אפילו כבר נאכל הבשר וכפי דברינו שעתה נקראת בחזקת היתר מ"מ מדרבנן בתרי לנבי תרי מחמרינן בכל עניין כמבואר בש"ם [יבמות ל'.] וצריכים הבלים הנעלה [כנלע"ד ותולי תמר מעל"ע ים לקמן ול"ע]:

סח כל הדברים שנתבארו אינו אלא כשהאחד מכחישו להשותט בטריפה וודאית מדינא אבל כשמכחישו ואומר שנטרפה ברבר שמחמרינן כמו שיתבאר בכל הלכות שחיטה החומרות שמחמירין שלא מעיקר הדין נאמן השותט ומותר לאכול הבשר [דגמ"ל] שהרי אפילו לדברי המכחיש אינה טריפה מדינא ודע דכל זה כשהשותט והמכחיש הם אנשים בגרר אחד אבל אם המכחיש מוחזק ביראת ה' יותר מן השותט ראוי להחמיר בכל עניין וגם דיעה ראשונה סוברת כן [כמ"ם בס"ע וכל לפי מה שנתן בלבם] ודע שאם הקהל העמידו משגיח על השותטים והקצבים נאמן בכל עניין ואולי אף להכחיש שני שוחטים ושני קצבים כיון דהקהל האמינוהו עליהם וכ"ש שהרב דמתא נאמן בכל עניין דכיון שהקהל קבלוהו להורות והוא אומר שברור אצלו שטריפה היא איך אפשר שיאכלו והרי קבלוהו עליהם לשמוע לדבריו בכל דיני איסור והיתר [ע"ל]:

סימן ב [דין שחיטת כותי ושחיטת רשע ובו כ"א סעיפים].

א שנו חכמים במשנה [י"ג.] שחיטת כותי גבילה ואפילו שחט כראוי בסכין ברוק ובעומד ע"ג מן התורה שחיטתו נבילה כדמפרש בתוספתא ריש חולין שנאמר וזבחת ואכלת ולא שחיטת כותי ע"ש וה"פ וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל [תוס' ג':] מפני שהכותי לא נצטוה על השחיטה לפיכך שחיטתו אינה שחיטה כלל ואפילו אינו עובד כוכבים ביון שלא נצטוה על השחיטה והרמב"ם דייק לה מרכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו משמע שאפילו זובח בביתך בהכשר שחיטה אטור דאין לפרש מזבחו שזובח בביתו כדרכו דהא בזה כבר הזהירה התורה שלא לאכול טריפה ונבילה וחלב ודם ובביתו כולהו איתניהו אלא וודאי שאפילו זובח כדין שחיטה אסור [כ"מ] וגם להרמב"ם אסור מן התורה אפילו כשאינו עובד כוכבים [ס"ך סק"ח] וזה שכתב הרמב"ם בפ"ר וגרר גרול גדרו בדבר שאפילו כותי שאינו עובר אסור זהו על הכותים השמרונים [סמ] דעשאום כעובדי כוכבים והצדוקים והבייתוסים והמינים והאפיקורסים שאין מאמינים בתורה שבע"פ שחיטתן אסורה לנמרי [עס"ך סקכ"ד מ"ם בסמ סמו' ר"ב מסכת]:

ב איתא בגמ' [ד'.] אמר רבא ישראל עבריין אוכל נבילות לתיאבון בודקין סכין ונותנין לו ומותר לאכול משחיטתו ביאור הרברים דנבילה מקריא כל שלא נשחט בהכשר והוא רשע בעל תאוה ולא להכעיס ודרכו כשמוצא בשר כשר לא יאכל נבילה אך כשאינו מוצא בשר אינו מטריח עצמו לבקש בשר ואוכל נבילה ולכן א"א להאמין לו על השחיטה ולא יטריח עצמו להעמיד הסכין בהכשר וכשיתנו לו סכין ברוק ושוחט השחיטה בשירה גם בלא עומד ע"ג רבוודאי ישחוט בהכשר כיון שהוא אומן ומומחה הרי אין בזה טרחא לשחוט בהכשר ולא יבשיל רבים שהרי לבד תאוותו אינו חשוד להאכיל איסור ולעבור על לפני עור לא תתן מכשול ודווקא שיודעין בו שיורע הלכות שחיטה והוא אומן דברשע כזה א"א להעמיד על היוב מציויין אצל שחיטה מומחין הן ולבד בדיקת סכין אינו מועיל לו כלום אפילו בשישראל יוצא ונכנם דמצינו בגמ' בכותים השמרונים שמועיל מפני שמתיירא לשחוט בסכין פגום כשישראל יוצא ונכנם אבל בעבריין אינו מועיל שהרי הוא מחזיק א"ע כישראל גמור וגם בעיני הבריות הוא בישראל גמור ואינו מדמה שיבדוק אחריו [תום' ורמ"ם] ואסור ליתן לו לכתחלה לשחוט בלי בדיקת סכין אפילו כשמומחה עומד ע"ג ויבדוק הסכין אחר שחיטה מ"מ אסור ליתן לו על סמך זה משום דתיישינן שמא לא יבדוק אח"כ ויהיה אסור בדיעבד וכל שבדיעבד אסור אין ליתן על סמך בדיקה אחר שחיטה כמ"ש בסי' א' סעי' ב' דרק בממום שמותר בדיעבד מותר ליתן על סמך זה ע"ש ואם אירע שנתנו לו לשחוט בלי בדיקת סכין אסור לאכול עד שיבדקו סכינו אחר השחיטה ואם נמצא יפה מותר לאכול ואפילו לא ראינו באיזה סכין שחט נאמן לומר שבסכין זה שחט ולא חיישינן שמא שחט בסכין פגום ואת"כ נזדמן לו סכין זה [ס"ך סק"ן] שלבד תאוותו אינו חשוד ודווקא מיד אחר השחיטה אבל אם נמשך זמן מה אינו נאמן [ע"ם בס"ך]:

ג כתב רבינו ירוחם יש מי שכתב שכיון שברקו להעבריין

את הסכין קודם השחיטה שוב א"צ לבודקו אחר השחיטה והגאונים בתבו שלכתחלה צריך לבודקו אחר השחיטה וכן עיקר עכ"ל ורבינו הב"י בספרו הגדול הכריע שא"צ ע"ש ובש"ע לא נזכר מזה כלל והנה דבר פשוט הוא בין דקיי"ל בסי' י"ח שכל שוחט צריך שיבדוק הסכין קורם שחיטה ולאחר שחיטה ורק בדיעבד מיתר כשלא ברקו אחר שחיטה לא עריף שחיטת עבריין משחיטת ישראל כשר וגם זהו פשיטא דלסמוך על בדיקת

העבריין

העבריין אחר השחיטה אינו כלום דהא עיקר הבדיקה הוא דשמא ימצא שהסכין נפגם ימריף הבהמה וזה העבריין ווראי רלא יעשה כן שהרי אפילו להעמיד סכין הוא חשוד כמ"ש וכ"ש שלא ימריף כשימצא הסכין פגום וא"כ בדיקתו לאחר השחיטה לאו כלום הוא ובוודאי שצריכין לבדוק הסכין אחר שחיטה לכהחלה כרברי הגאונים וצ"ל רכוונת החולקים כן הוא רלרברי הגאונים בהכרח צריכים לראות שיבא לפנינו היכף אחר השחיטה כרי לבודקו ולפ"ז אם נבדוק סכין והוא ירצה לשחוט במקום רחוק מאתנו באופן שלא נראה הסכין אחר השחיטה אסור לרעת הגאונים ובזה חולקים כיון רהבריקה אחר השחיטה אינו מעכב ברישבר אין בנו כח לאוסרו לשחוט במקום אחר כשברקנו לו את הסכין רכן משמע לשון הש"ם ונחשב זה כרישבר [וזהו כוונת סמ"ג בסק"ב ודברי סמ"ק סק"י סכסג למתיבין סמסתמא בדקו ומלתו יפה וכו' ל"ע לסמו יש לסמוך על בדיקתו וסרי הוא למלו לא בדקו וחו"ק] :

ד עבריין ששחט בלא בדיקת סכין אפילו נשבע ששחט בסכין יפה אינו נאמן שהרי הוא חשור על השבועה לנבי נבילות דהא הוא מושבע ועומר מהר סיני שלא לאכול נבילות ועכ"ז לתאותו עובר ואיך נאמינו בשבועה בנרון זה [ב"י] ואע"נ ראינו חסה שברעה זו שנשבע ששחט בסכין יפה שהיא שבועה שלעבר רבשעה שנשבע יצאה שברעה מפיו לשקר לשברעה דהר סיני שהיא שבועה דלהבא ותקפתו יצרו לעבור ע"ז כמבואר בח"מ סי' ל"ר לעניין פסולי עדות ע"ש מ"מ לעניין בהמה זו שהיתה בחזקת איסור והוא אינו נאמן להוציאה מחזקתה מפני עבריינותו שאוכל איסור ואיך אפשר להפקיע חזקת איסור ע"י שבועתו במה שחשור בעצמו באיסור זה גם בעניין שבועה :

ה עבריין לתיאבון ששחט בינו לבין עצמו וירענו שיש אצלו שני סכינין אחר ברוק ואחר שאינו ברוק או שראינו אצלו תיכף אחר השחיטה את השני סכינין [עפ"ך סק"נ וסק"ז] ואומר שביפה שחט נאמן רלא שביק התירא ואכל איסורא ולא עוד אלא אפילו כשנמצא בשר בירו נאמן לומר סומחה פלוני שחט לי רכיון רמזכיר שם המומחה לא ישקר שהרי יחשוש שישאלו מן המומחה ויימצא בראי ולבן כשלא הוכיר שם המומחה אינו מועיל [ס"ך וק"ז] ואע"נ שיש מי שמשמע מרבריו רכיון שיש מומחים בעיר הו לא חשרינן ליה ששחט אצל שאינו מומחה דלא שביק התירא ואכל איסורא ואע"פ שאינו רוצה לשרוח בהעמרת הסכין מ"מ יטריח א"ע לילך אצל הבקי לשחוט כמו שאמרו חז"ל על חמצן של עוכרי עבירה שמחליפין על היתר [ב"י בסס סס"ת] וא"כ א"צ לומר מומחה פלוני מ"מ לא קי"ל כן רמי יוכל לשער איזה טורח שיעשה ואיזה שלא יעשה וא"א להקל בזה באיסור חשש נביל.ז וכן בזה שכתבנו כשיש בירו שני סכינין שנאמן לומר ביפה שחטתי י"א ראפילו לא אמר ג"כ כשר שהרי אמירתו לא מעלה ולא מוריד ראמו נאמן באמירתו אלא רכיון שיש בירו נם סכין כרוק ויודע שהוא ברוק לא שביק התירא ואכל איסורא א"כ נם בלא אמירתו כשר [ס"ך וק"ז] ומ"מ נראה ראין להקל בלא אמירתו רמנלן שידע שיש אצלו סכין ברוק ואולי נם בזה לא ירצה למרוח לראות אם הוא ברוק אם לאו אבל כשאומר נהי ראינו נאמן באמירתו מ"מ בשיש נם לאמירתו סכין ברוק נאמן [עמב"ם] :

ו ויש בזה שאלה ראיך אנו מתירין להעבריין לשחוט בסכין ברוק והרי קי"ל שצריך לברוק הסימנים אחר שחיטה ואם לא ברקו אסור לאכול ממנה כמ"ש בסי' כ"ה ואיך נאמין להעבריין על בריקה זו רנהי ראינה טירחא לברוק בסימנין ובוודאי יברוק מ"מ מה מועיל בריקתו ראמו כשימצא שלא נשחטו רובן ימריף הרי אוכל נבילות לתיאבון ובריקתו לא מעלה ולא מוריד ושנאמר שאנחנו מחוייבים לברוק בהסימנים לא מצינו זה לא בנמ' ולא בפוסקים [רק סמ"נ כמג כן כסס ריע"ז] ויראה לי שוה שהצריכו חז"ל לברוק בסימנין לאו משום חשש שמא לא נשחטו רובן רבוודאי השוחט שוחט כרכו אלא רכיון רהבהמה עמרה עד עתה בחזקת איסור וע"פ שחיטת רוב הסימנים יצאה להיתר א"א לנו להתיר כשלא נברוק שחיטת רוב הסימנים שוהו העיקר המוציא מירי איסור וכל שלא ברקנו זה לא יצאה מחזקת איסור ערין אבל לא מפני שבאמת יש חשש שלא נשחטו רובן ולכן שפיר נאמן העבריין לומר שברק בסימנים שאין בזה טורח וממילא כיון שברק היא מותרת ולא רמי לבריקת סכין שאחר שחיטה שאנו חוששים שמא נפגם בהעור ולכן אע"נ רבעיקר רינא חמירא בריקת סימנים מבריקת סכין מ"מ לעניין עיקר החששא קילא [כנלע"ך] [עפמ"ג במ"ז סק"כ ולרבריהם מ"ש סכל וזהו כוונת סרמב"ם] אבל לפי מה שיתבאר לקמן סי' כ"ה רכאמת יש חשש שמא לא נשחטו רובן צע"נ אם לא רם"ל כהש"נ :

ז יראה לי רזה שאמרו חז"ל עבריין לאכול נבילות ה"ה לאכול טריפות רהאיסור אחר זה לאו וזה לאו ובן אין חילוק בין אוכל הרבה לאוכל חצי שיעור רחצי שיעור אסור מן התורה אבל בחשור לטריפה ררבנן כנון שאוכל בשר שלא נמלח ררם האיברים ררבנן אינו חשור על איסור שחיטה שהוא מן ההורה כשאוכל זה רק לתיאבון ולא להכעים [וכזמנינו יש להחמיר נס בכס"נ כמ"ם בסעי' מ"ז ע"ש] :

ח ורווקא לתיאבון אבל האוכל נבילה להכעים שמניח ההיתר ואוכל האיסור וההיתר טוב מעכו בהאיסור שחיטתו אסירה אפילו שחט יפה ובעומר ע"נ ושחיטתו כשחיטת בוהי רלא מקרי כר זביחה כלל [רמ"ם וה"ן וציטור] וי"א רווראי לכתחלה אסורים ליהן לו לשחוט אפילו בסכין ברוק ובעומר ע"נ שהרי חשוד להכשיל בבוונה אבל בריעבר כששחט בסכין ברוק ועמרו עליו מתחלה ועד סוף ושחט יפה שחיטתו מותרת ראינו ככותי

רעק"יון

דעבריין לרבו אחד לא הוה עבריין לכל התורה כולה לבד בעכו"ם וחילול שבת כמו שיתבאר [רסב"ח]:

ט וכל שאינו לא לתיאבון ולא להבעיס בגון בשוגג לפניו בשירה ובגילה אינו מקפיד ליקח בשרה דווקא וכן אינו מקפיד ליקח בגילה דווקא גם לריעה ראשונה אינו בכותי אלא שאין לו שום נאמנות כלל ואפילו ברקי סבין ונתנו לו בששחט בינו לבין עצמו אסור לאכול משחיטתו שהרי בלא הקפדה יעשה בגילה אא"כ עמדו על גביו מתחלה ועד סוף [ר"ן ריש מולין ע"ם] ולהרא"ש רינו כלהבעים:

י עוד יש חילוק בין לתיאבון ובין להבעיס דבלתיאבון א"צ בדיקת סבין לדעת רוב הפוסקים רק בעבריין לגבילה או לטריפה אבל כשהוא עבריין לשאר עבירה א"צ בדיקת סבין במו שיתבאר ובלהבעיס אין חילוק דאם רק עובר להבעיס על דבר אחד מן התורה או דרבנן רינו ככותי לדיעה ראשונה שבסעי' ח' ולריעה אחרונה ג"כ אין לו שום נאמנות עור יש חילוק דבלתיאבון לא נעשה עבריין בפעם אחר במו שיתבאר ובלהבעיס גם בפעם אחר נעשה עבריין רבינו שמקניט את הבורא ית' מה לנו לחכות עליו [ס"ך סקט"ז נסס רס"ג]:

יא עבריין להרבה מצות שבהתורה אפילו כשהוא עושה לתיאבון מ"מ דינו ככותי ושחיטתו אסורה וזה שאמרו חז"ל עבריין לכל התורה כולה אין הכוונה לכל התרי"ג מצות או לרוב המצות שהרי לא אמרו רק שעבריין לדבר אחד לא הוה עבריין לכל התורה כולה ומשמע להדיא דעבריין להרבה מצות הוה עבריין לכל התורה כולה ובאמת לא אמרו חז"ל רבעינן שיהא עבריין לכל התורה כולה אלא לעניין דבר אחד אם דינו כלכל התורה אם לאו ולכן הפוסקים והש"ע סעי' ה' שבתבו דעבריין לבל ההורה דינו ככותי לישנא דגמ' נקטו והכוונה שהוא עבריין להרבה מצות ויראה לי דבין שהוא עבריין להרבה לאוין לעבור עליהם ובין שהוא עבריין על הרבה עשין שלא לקיימם דינו ככותי דזהו פורק עול ממש ובן עבריין לעבוד עכו"ם או לחלל שבתות הוה כעבריין לכל התורה כולה ודינו ככותי רשקולה איסור עכו"ם ומצות שבת ככל התורה כולה ולבן אפילו עושה זה לתיאבון דינו ככותי ושחיטתו אסורה בכל עניין אך בחילול שבת בעינן רווקא שיעבור בפרהסיא בפני עשרה מישראל דאז דינו ככותי אבל בשבפרהסיא שומר שבת ובצינעא מחללו דינו כלאחד משארי עבירות ודין מי שהוציא טריפה מת"י יתבאר בסי' ר' בס"ד:

יב כתבו הטור והש"ע סעי' ו' דעבריין לאחר משארי עבירות שוחט אפילו בינו לבין עצמו וא"צ אפילו בדיקת הסכין תחלה או סוף והרמב"ם ז"ל הצריך ג"כ בדיקת סבין עכ"ל הטור וכדעת הטור כתבו רוב רבותינו דעבריין לרבר אחר אינו עבריין לשארי רברים והוא לשארי דברים בישראל בשר וראיה שהרי בגמ' לא הצריכו בדיקה סבין אלא לעבריין לאותו דבר והרמב"ם לא ס"ל כן כמו שיתבאר:

יג וז"ל הרמב"ם בפ"ר רין י"ר ישראל עבריין לעבירה מן העבירות שהיה מומחה ה"ז שוחט לבהחלה וצריך ישראל כשר לבדוק את הסבין ואח"כ יתננה לעבריין זה לשחוט בה מפני שחזקתו שאינו טורח לברוק ואם היה עבריין לעכו"ם או מחלל שבת בפרהסיא או אפיקורס הרי הוא בעכו"ם ושחיטתו גבילה עכ"ל עור בהב מי שהוא פסול לעורת בעבירה מעבירות של תורה ה"ז שוחט בינו לבין עצמו אם היה מומחה שאינו מניח רבר מותר ואוכל רבר איסור שזו חזקה היא על כל ישראל ואפילו הרשעים מהם עכ"ל:

יד ומתבאר מרבריו רגם בעבריין לאחר משארי עבירות צריך בדיקת סבין רכין רפקר לעבור הדיר לתאוותו על אחת מעבירות שבתורה ווראי יש לחוש שלא יטרוח לעשות שום מצוה כהלבתה וזה שנקטו בגמ' לאכול גבילות לתיאבון לרבותא היא רלא נימא כיון דרש בעבירה זו לא נהמניה כלל אף בבדיקת סבין קמ"ל רבבדיקת סבין מהימן גם באובל גבילות אבל לעולם גם בשאר עבירה אסור בלא בדיקת סבין [רמ"ם] ועיר ס"ל דדווקא כשהוא עבריין תמידי צריך בדיקת סבין אבל אם במקרה עבר לתאוותו וע"י זה נפסל לעדות במבואר בח"מ סי' ל"ר א"צ בדיקת סבין בלל ויש מי שאומר דרווקא בשארי עבירות אבל באובל גבילה אפילו בבה"ג בעי בדיקת סבין [ב"י] וכן פסק רבינו הרמ"א בסעי' ו' ואף שיש חולקים בזה מ"מ כן עיקר לרינא [עת"ך סק"ך ופ"ח]:

טו ולרינא הסכימו כמה מהראשונים להרמב"ם ויראה לי שרבריו מפורשים בתוספתא וגמ' דהניא בתוספתא ריש חולין הכל כשרין לשחוט אפילו כותי אפילו ערל אבילו ישראל עבריין ומבואר רחר דינא אית להו [וחס שכותי סני ביוחס וכנכם מטוס דמיהמה כמ"ם מחום' ג': ד"ס בוחק ע"ם] דאל"כ לא שייך לשון אפילו כשאין דינם שוה ואוקמוה בגמ' [ד':] דישראל עבריין הוא לאכול גבילות לתיאבון וערל הוא בשהוא עבריין לערלות בלומר דאם אינו מל א"ע מפני שאחיו מתו מחמת מילה ומתיירא שלא ימות גם הוא הרי הוא כישראל כשר אלא הוא עבריין שאינו מתיירא מן המיתה ומ"מ אינו מניח עצמו לימול והרי הוא עבריין לאחד משארי מצות ורינו שוה לעבריין לאכול גבילות ולפ"ז מרנקט התנא ערלות שרבר זה בהברח שיהיה עבריין תמירי דאם רק ימול א"ע פעם אחת שוב א"א לעבור עליה ולא נקיט עבירה אחרת מסתמא קמ"ל דרווקא כשהוא עבריין תמידי ולא בשנפסל רק לעורות [ומזה מתבלר דגם בלאכול גבילות הדין כן וכדעת הס"ח בסכיף הס"ך סק"ב]:

טז ורע שמלשון הרמב"ם שהבאנו נראה להריא דגם במחלל שבתות ועובר כוכבים אין שחיטתו גבילה רק כשהוא מוער לבך שהוא עבריין תמירי ולא כשעבר פעם אחר ובן משמע מרבריו בפ"ג ממעה"ק ובפ"ג

משגנות

משנות ע"ש שהרי שם עבריין אינו אלא בעובר המזיד וזה הוא דעת רבותינו בעלי התוס' [גילוון ס"מ. ד"ס טוליא וחסו כוומס נס בחולין י"ד. ד"ס הבומס] ויש מרבותינו דמשמע מדבריהם דנם בפעם ראשון נעשה עבריין בשבת ועכו"ם [רס"י מיהוזין סס ד"ס יכול וכ"כ סרשב"ם בחולין סס בסס סתוס' וכ"כ סג"ת סס] אלא דאותה שחיטה עדיין אינה נאסרת מפני שלא עבר מקודם ושחיטתו ועבריינותו באין באחד [מל"מ פ"ג מסגנות] אבל משחיטה זו ואילך הוא עבריין ויש מהפוסקים שהבריע כדיעה זו [ס"ך סקי"ז] וצ"ע לדינא [ונס סמל"ת סס לא] סכניע כן ע"ס] וכן יש מי שאומר דחילול שבת בדרבנן אינו נעשה עבריין ולא נראה כן וכן יש מחלוקת במלשין אם שחיטתו אסורה אם לאו וצ"ע לדינא והעובר על הרבה מצות דרבנן נ"ל ברור ששחיטתו אסורה ואפילו עוברם לתיאבון דינו כעבריין לכל התורה ובבירור הוא שמינות נזרקה בו ובפרט בעיתים הללו ועמ"ש בסי' י"א סעי' נ':

יז כהב המור התחיל אחד מהפסולין לשחוט ונמר ישראל על ידו או ישראל שהתחיל הפסול בדבר שעושה אותה נבילה כגון בד"א שהתחיל הפסול בדבר שעושה אותה נבילה כגון בושט או ברובו של קנה אבל ההחיל בחצי קנה ונמר הישראל על ידו בשירה עכ"ל וכ"כ בש"ע סעי' י' ומשמע להדיא דדק כשהתחיל ישראל וגמר הפסול אבל כששחט ישראל .וב המימנים וגמר הפסול כשירה [ס"ך סקכ"ז] וכן מבואר להדיא בתוספתא ריש חולין וז"ל ישראל ששחט ומירק כותי שחיטה על ידיו שחיטתו פסולה שחט בה שנים או היב שנים שחיטתו כשירה כותי ששחט ומירק ישראל שחיטה על ידו שחיטתו פסולה [כל"ל] שחט בה דבר שאינו עושה אותה טריפה וישראל בא וגמרה מותרת באכילה עכ"ל התוספתא [וסגמיסי על סב"י סכמב מקורו מס"ס לסרשב"ם וסיס תוספתא מפורסת]:

יח ודע דלפי מה דקי"ל לקמן סי' כ"ג דשהייה טריפה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא אינו כשר בשחט הכשר רוב סימנים וגמר הפסול אלא באופן שלא היתה אפילו שהיה בל שהוא וזה שנמר הפסול אין דנין בזה כדין שהייה שתטרף ע"י [ס"ך סקכ"ו] דדק שהייה ממש פוסלת אפילו כשנמר הפסול וזה שגמר הפסול אין ע"ז שם שחיטה בלל לפסול מטעם שחיטתו ודמי לעניין פסול זה לשחט רוב סימנים ודדמה ברגלו דכשירה וזה שנטרף ע"י הפסול כששחט במקום שצריך לשחוט משום דשחיטתו אינו כלום וגם בזה שנתבאר דכששחט הפסול חצי הקנה וגמר הכשר דהשחיטה כשירה צ"ל ג"כ באופן שברור לנו שלא ניקב הושט בשחיטת חצי הקנה בגון שתפס הפסול את הקנה לבדו במו שיתבאר בס"ם כ"א [עס סקכ"ס] ושם יתבאר דגם בזה יש חולקין:

יט עור כתבו המור והש"ע היה הישראל והפסול אוחזין בסכין אחד ושוחטין פסולה ואצ"ל אם כל אחד סבינו בידו לא מיבעיא אם אין שחיטת הישראל אלא ע"י צירוף הפסול אלא אפילו שחט כל אחד רובו של סימן פסולה עכ"ל ורבים חולקים בזה [עכ"ס וס"ך] וכן מבואר להדיא בתוספתא ישראל וכותי שהיו אוחזין בסכין ושוחטין אפילו אחד מלמעלה ואחד מלמטה שחיטתן בשירה ע"ש וס"ס למעשה חששו גדולי האחרונים לדברי המור והש"ע וזה הוא דעת הרשב"א ז"ל בס' תה"ב [וכ"כ רלי"ה מסגומס לעס הריס לתגן [מ'.] עמיס מומזין וכו' לאמר לעס לאמר מכל מלו וכו' פסולה וכפתם מין זה למין כלל כמ"ס סב"ס לתתס תסוס מתכתם עכו"ס פסול ע"ס]:

כ ויראה לי שמחלוקת זו תלוי בשני לשונות הש"ס בב"ק [ל"ב.] בשנים שעשו נוק אי אמרינן האי בולי' הזיקא עביד והאי בולי' הזיקא עביד או דהאי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא עביד ע"ש וכזה יש לחקור ג"כ בשנים ששחטו אי האי בולי' שחיטה עביד והאי בולי' שחיטה עביד וכשר בששחטו הכשר והפסול כיון שיש בולי' שחיטה מהכשר או האי פלגא שחיטה עביד והאי פלגא ופסול ולכן דחאו תוספתא זו מהלכה דהתוספתא ס"ל האי עביד בוליה והאי עביד בוליה אבל לפי אוקימתא דש"ס שם דהאי פלגא והאי פלגא שחיטה זו אסורה:

כא עוד אפשר לומר שלא יחלוקו על התוספתא כלל דהנה מצד הסברא נראה ברור דשנים שעשו מלאכה אחת בשוה שדינן פלגא אהאי ופלגא אהאי וכן הדין לעניין מלאכת שבת בדתנן [סבת ל"ב:] הכיוצא בזה לרה"ר חייב הוציאוהו שנים פטורין ע"ש והטעם מפני דחשבינן שבל אחד לא עשה מלאכה שלימה וכן הדין בשנים ששחטו חשבינן כאלו בל אחד לא עשה שחיטה שלימה ומריפה כפסק השוד והש"ע ואפילו לדך לישנא בב"ק שם דהאי בוליה הזיקא עביד והאי בוליה אפשר לומר דזהו דק לעניין תשלומי נזקין שיש שחייב על מקצת נזק בבל נזק כנון החופר בור תשעה ובא אחר והשלימה לעשרה שראחדון חייב בבוליה וביוצא בזה אבל בשארי ענייגים דנין למחצה אמנם אם האחר עיקר כנון שהתחיל בהמלאבה ובא אחר וסייעו מסייע אין בו ממש כמבואר שם בשבת ע"ש ולפ"ז י"ל דהתוספתא מיירא שהישראל אחז מקודם בהסכין ובא לשחוט והפסול בא אתריו וסייעו כדמשמע מלשון התוספתא ישראל וכותי שהיו אוחזין בסכין וכו' שהישראל עיקר והכותי שפל והמור והש"ע מיירו בשעשו שניהם יחד ולמעשה אסור בבל ענין אם לא שניכר לבל שהבשר הוא העיקר והפסול הוא מסייע בעלמא דאז יש להבשיר [וכ"ב סמב"ס] ודין שחיטת קוף יתבאר בסי' הבא בס"ד ופסול שאחז ביד הבשר ושחט פסול וכן להיפך ויש להתיישב בזה והבל לפי ראות העין [פמב"ס ומנ"ל סי' ס"ס] אבל פסול שאחז וודאי פסול:

סימן ג [שחיטה א"צ כוונה אבל כח גברא בעינן וכו' ז' מעיפים].

א שנו חכמים במשנה [ל"ח.] נפלה סכין ושחטה אע"פ ששחטה בדרכה פסולה שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל דבעינן שחיטה מכח אדם [כ"ן] ודווקא שנפלה מעצמה כגון שהיה הסכין כחיקו ועמד ונפל הסכין מחיקו ושחט הבהמה אבל אם הפיל האדם את הסכין בכוונת זריקה שרצה לזרקו לתחבו בבותל וביוצא בזה וברך הלוכו שחט הסכין את הסימנים שחיטה נבונה השחיטה כשירה כיון שבא מכח אדם ואין לשאול כמו דבעינן כח אדם מקרא דוזבחת א"כ ניבעי נמי כוונת זביחה שיכוון לשחוט כדכתיב וזבחת ופירשו חז"ל [סס] מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים שפסול כלומר כששחט הקרבן בלא כוונת זביחה פסול שנאמר לרצונכם תזבחו לדעתכם וזבוחו שהשוחט יכוין לשחוט ממילא שמענו דבחולין לא בעי כוונת זביחה כלל דאל"כ למה לה להתורה להשמיענו בקדשים כיון דבחולין פסול ק"ו בקדשים דאין לומר דבקדשים בעינן כוונת הקרבן כמו לשם עולה או לשם שלמים דא"א לומר כן דהא קיי"ל כל חזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירים אלא וודאי דרק כוונת זביחה בעינן וש"מ דבחולין גם זה לא בעינן וגם זה אין לומר נהי דכוונת זביחה לא בעינן נצריך עכ"פ כוונת תתיכה שיזרוק הסכין שיחתוך דבר מה ואז כשחתך הסימנים כשר אבל כשכיון לזרקו להפלה בעלמא ליפסול דבאמת יש מי שמוכר כן אמנם גם בזה השיבו חז"ל מי כתיב וחתכת ואבלת הרי וזבחת ואבלת כתיב וא"כ ממ"נ או נצריך כוונת זביחה או לא נצריך שום כוונת תתיכה וכיון שלמדנו מקדשים דלא בעינן כוונת זביחה ממילא הגם כוונת התיכה לא בעינן וזה שבתוב וזבחת ואבלת הכוונה שהזביחה יהיה ע"י כח אדם בלבר כמ"ש [וכס"נ גס כמבילת כדס לתמומס וקדמים לריך כוונת מבילס ולבעלס ס"ל סוס כוונס מפני מדינו בחולין כמ"ס לקמן סי' ל"ס ע"ס]:

ב י"א דאע"ג דלא בעינן כוונת זביחה מ"מ אם כיון מפורש שלא לשם וביחה שכוונתו היתה לעשות בה נחירה וחניקה ונתהוה שחיטה הגונה השחיטה אסורה דאינה בכלל וזבחת [י"ס פ"ב סי"נ] ולע"ד הנין הזה צ"ע דוודאי מצינו שהיפך הכוונה אינו כסתם אבל זהו רק בדבר שצריך כוונה כמו בקדשים דבעינן לשמה וקי"ל בפ"ק דזבחים דסתמן כלשמן דמי בזה אמרינן שפיר דאם מפורש כיון שלא לשמן פסול וכן כל כיוצא בזה אבל בדבר שא"צ כוונה כלל למה הועיל כוונה להיפך ואם נאמר דכוונה לנריעותא תועיל לקלקל גם בדבר שא"צ כוונה א"כ נדה שזרקוה לנהר וטבלה והיא צועקת שאין רצונה ליטהר בטבילה זו נאמר נ"כ שאין מבילתה כלום ותאסר לבעלה דהא בגמ' שם מדמינן זל"ז וזה וודאי אין סברא בלל שהרי בטבילת עכרות מהני בע"כ כמבואר לקמן במתר סי' רס"ז ולא מצינו בגמ' חילוק בין טבילה לטבילה וברור אצלי שמטעם זה לא הביאו האחרונים דין זה ולמעשה צ"ע:

ג דבר פשוט הוא דבשחיטה כזו שהיתה בלא כוונת שחיטה צריך לעיין אם לא היתה חלדה בין סימן לסימן או תחת העור ולכן אם מצא הנוצה מהעוף או השיער של הבהמה חתוכים וודאי לא היתה חלדה ופשיטא שצריך לראות שלא היתה דרסה כגון שהיתה הולכה והובאה או בסכין גדול דרי בהולכה לבר [סס"ו י"ב: ל"ס ספלכה]:

ד כיון דבעינן כח אדם בשחיטה לפיכך כשלמדו את הקוף לשחוט שחיטתו נבילה דאין כאן וזבחת ואפילו מייעו האדם מסייע אין בו ממש וכיון דקיי"ל דלא בעינן כוונה לשחיטה לפיכך חש"ד ששחטו אף שאין להם כוונה כלל מ"מ אם אתרים עמדו ע"ג וראו ששחטו שחיטה יפה שחיטתן כשירה כמ"ש בסי' א' אך קטן גמור שאין לו אימון ירים כלל י"א דאין זה כח גברא כלל ודמי לשחיטת הקוף כמ"ש שם סעי' מ' ע"ש:

ה כתב אחר מהגרולים זרק אבן והכה בסכין והלכה הסכין ושחטה ג"ל דפסולה מספק דכח כחו הוא ודלמא לאו ככחו דמי עכ"ל [חפ"ס] ואולי דומה דין זה למ"ש לקמן סי' ו' בשוחט בגלגל דבבח שני פסול ע"ש אף שיש לחלק משם כמובן מ"מ אין להכשיר שחיטה כח כחו אבל בח החזור כגון שזרק סכין בכותל ומכח ההבאה חזרה לאחוריה ושחטה הוה בכח ראשון וכשר [כס ופכ"ת] וגם גלות חייב בבה"ג בהורג בשוגג [סנס' ט"ז] וכן בשזרק למעלה את הסכין והלך לצדדין ושחט מקרי כחו דאלולי כחו היה יורד למטה בנגדו ולא לצדדין וכשירד למטה ושחט שחיטתו פסולה דלאו מכחו הוא בדמוכח שם בגמ' [סס]:

ו הרשב"א ז"ל בספרו תורה הבית סוף שער א' מסתפק דזה שהצריכה התורה כח גברא בשחיטה אם בעינן כוונה לכח זה אם לאו וע"ט לדינא כגון שדרס אדם ברגלו או בידו על הסכין ומכח זה נפל הסכין ושחט הסימנים דבח אדם איכא אבל האדם לא כיון לכח זה וכן בנפל מחיקו שכתבנו יש להסתפק בזה דאולי לא פסלה התורה רק בנפלה שלא מכח אדם בגון שהסכין נפל מעצמו מאיזה מקום אבל לא כשבא מכח אדם ובחב שאע"פ שסברתו נוטה לזה מ"מ רבותינו בעלי התוס' כתבו דדווקא כשהאדם המיל הסכין בכוונת זריקה וכשנפל מחיקו או שדרס ברגלו פסול ואע"ג דלעניין נזקין מקרי זה כח אדם והו משום דגם גרמי חייב בנזקין ראדם מועד לעולם אבל לא בשחיטה [סרפ"ס] וכן מבואר מדברי הרא"ש ע"ש והטור והש"ע שכתבו ואפילו הפיל הסכין בידו או ברגלו שלא בכוונה וכו' כשירה כוונחת

שלא בכוונת שחיטה והחיטה אבל לעולם כוונת זריקה בעינן ברמוכח מסוף דבריהם ע"ש וראיה ברורה לזה מתוספתא [פ"ב] דתניא שם נפלה סכין ושחטה או שרדם עליה ושחטה וכו' נבילה ומטמא במשא עכ"ל ודרם עליה בע"כ דהוה כה"נ שרדם על הסכין וע"י הדריסה נשחטה ופוסל השחיטה [צפ"ח ותב"ם ולג לתנלי לי דבריסס וסמעיין ירמס שכל דברי סרמסוויס למת סס מטמס לדינס נס סס ססכימו כן ע"ם ודוק]:

ז יש מי שאומר דבשחיטה בלא כוונה כשהשחיטה בשירה מ"ם אין שייך לברך על שחיטה כזו דברכה לא שייך אלא כשעשה בכוונה [מנ"ח סי' קכ"ח סק"נ] וצ"ע דלפי מה שכתב רבינו הרמ"א לקמן סי' י"ם דספוך לשחיטה יכול לברך נם אח"כ למה לא יברך דהא עיקר הברכה על קרושת ישראל שאין אוכלין בלא שחיטה והרי יש לפנינו קדושה זו ולא דמי למ"ש שם בא"ח לענין נמ"י כשנטל ידיו שלא לכוונת אכילה ואח"כ נמלך ואכל יטול שנית בלא ברכה משום דיצא בנטילה ראשונה ע"ש והו ווראי כן הוא שהרי נמשך קצת זמן מנטילה הראשונה ולא שייך לברך אבל טיר אחר הנטילה כשנמלך לאכול נ"ל דנם שם צריך לברך ויש להתיישב בזה [וכ"מ קלח מלאן סנ"ו סס סק"ח]:

סימן ד [דיני שחיטה לעבודת כוכבים ובו ט"ו סעיפים].

א דבר ידוע שעבודת כוכבים אסורה בהנאה ותקרובת שלה שמקריבין לה קרבן אסורה בהכמה בהנאה בשרה ועורה ופירשה כמו שיתבאר בסי' קל"ט לפיכך השוחט בהמה או עוף ואומר ששוחטה לשם עבודת כוכבים פלונית הוי תקרובת ואסורה בהנאה וכ"ש באכילה והיא מטמאה נ"כ ואפילו לא אמר על השחיטה ששוחט לשם זה אלא שאמר הריני שוחט ע"מ שאורוק רמה או אקטיר חלבה לעבודת כוכבים אסורה בהנאה וכן ע"מ שאחר יקטיר ויזרוק נ"כ אסור בהנאה והכי קיי"ל [ל"ע.] רכשם שבשחיטת קרבנות מחשבין מעבודה לעבודה במחשבת פינול שאומר הריני שוחט קרבן זה ע"מ לזרוק רמו חוץ לזמנו שזהו עיקר פינול כמו כן במחשבת עבודת כוכבים מחשבין מעבודה לעבודה:

ב ודע דעבודות של כוכבים מבואר בש"ם [סנה' ס':] שהם ג' שחיטה כריתה וובח לאלהים יחרם וזריקה כרכתיב בל אסיך נסכיהם מרם וניסוך היינו זריקה והקטרה כרכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו אבל קבלה והולכה כבקדשים אין בהן ולכן השוחט ע"מ לקבל רמה לכוכבים או להוליך רמה אין זה תקרובת לאסור בהנאה ויראה לי דבאכילה אסורה שהרי עכ"פ הוא מן ושחיטתו נבילה בש"ם בסי' ב' ואולי עשה כן כמה פעמים דלכ"ע אסור:

ג מדברי רש"י ז"ל [הולין ל"ם: ד"ה מולין] מתבאר לי רכשם שהשוחט לכוכבים או ע"מ לזרוק רמה לכוכבים אסורה בהנאה כמו כן אם בשעת שחיטה אומר הריני זורק רמה לכוכבים נ"כ אסורה בהנאה דהרם היוצא בשעת השחיטה זו הוא זריקת הנל שלהם אכל אם בשעת שחיטה לא אמר כלום ואח"כ זרק רמה לכוכבים לא נאסרה השחיטה רק מטעם הוכיח סופו על תחלתו כמו שיתבאר לפנינו בס"ר [וכזה מצוין קוטים הקוס' סס בד"ה מקום ע"ש ורמיה לזה דלל"כ היכי מצלחת לה צמי עבוחם וח"ק]:

ד כתבו המור והש"ע שחט סתם ואח"כ חישב לזרוק רמה או להקטיר חלבה לכוכבים ה"ז [illegible] זבחי

מתים עכ"ל והמפק מבואר בנמ' שם מפני שיש פלוגתא אם אמרינן סופו הוכיח על תחלתו שנם בשחיטה חישב כן או לא אמרינן והנה לענין דיני ממתנות ס"ל להרמב"ם נ"כ בפ"ד מהכ"ה רהוה ספק אבל הרא"ש פסק שם רלא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו כמ"ש הטור בח"מ ס"ם רמ"ה ע"ש ומ"ם לענין איסור עבודת כוכבים החמיר הטור בכאן ויש מי שמהיר נם בכאן כמעם זה [ני' בסס ריי"ן] ומ"ם לא התיר הבהמה רק בהנאה ולא באכילה מיהו זה וודאי דאם אחר זרק או הקטיר רמותר הבשר נם באכילה וכן אם הוא עצמו אמר בשעת שחיטה ששוחט לשם שחיטה ואח"כ זרק או הקטיר רמותרת נ"כ באכילה [נ"ם] רלא שייך בזה לומר הוכיח סופו על תחלתו:

ה ודע דמחשבת פינול בקדשים אינו במחשבה בלבד אלא כאמירה כמ"ש רבותינו בעלי התום' בפסחים [ס"נ.] ובבכ"ם [מ"נ:] וכ"כ רש"י ז"ל בזבחים [מ"ח:] ולענין מחשבת כו"ם אינו מבואר אם בעינן דווקא אמירה ולכן יש לאסור נם במחשבה בלבד [וכ"פ הסנ"ם ועכ"פ] שהרי מלשון הרמב"ם ז"ל בפי"ג מפהמ"ק נראה דס"ל נם בפינול דדי במחשבה בלבד ע"ש ונם מהתום' בעצמם נראה שיש שמסתפק בזה [זבחים ד': ד"ה מחבבה וחולין ל"ע. ד"ה לגלג] וכן מדברין הקודם מוכח דבמחשבה בלבד נאסרה דאל"כ מה שייך הוכיח סופו על תחלתו ביון שלא ריבר בתחלתו:

ו אין המחשבה הולכת אלא אחר השוחט ולא אחרי מי שהבהמה שלו לפיכך ישראל ששחט בהמה של מצרי והמצרי חשב או אמר לכוכבים לא נאסרה אפילו באכילה אבל כשהישראל חשב אסורה בהנאה אף שאין הבהמה שלו ואפילו לא חשב על עצמו אלא חישב כשעת שחיטה שהמצרי יזרוק רמה או יקטיר חלבה לכוכבים פסק הרשב"א ז"ל [נמ"ח] שאסורה בהנאה ואף שיש מפקפקים כזה מ"מ כן עיקר לדינא [עב"ח ופ"ד סק"ד] ויש להסתפק אם חישב על אחר שאינו בעל הבהמה שיוכיח היה או יקטיר חלבה לכוכבים אם נאסרת בהנאה

בהנאה ואפילו באכילה יש להסתפק להסוברים דבפעם ראשון לא נאסרה הבהמה כמ"ש בסי' ב' ויש להחמיר [עתב"ם סעי' ק' ועטרת י"ט . ד"ס לזרוק דמסתע' נ"כ מסוכך כסמ"ג מ"ע ולו"ק] :

ז כתב המור ישראל ששחט בהמת חבירו לכוכבים לא אסרה שוודאי לא כיון לאוסרו אלא לצערו אבל אם חזא של שניהם כתב הרמב"ם שאוסר גם חלק חבירו וא"א ז"ל כתב שאפילו אם הוא שוהפו אינו אוסר שאינו מבוין אלא לצער שותפו ואם ישראל עבריין שוחט בהמה אחרת או שהתרו בו בישראל וקיבל התראה אז וודאי כיון לאסור ואסור עכ"ל :

ח ביאיר הדברים דקי"ל [חולין מ'.] אין אדם אוסר דבר שאינו שלו בלא מעשה כגון המשתתפות לבהמת חבירו לא אסרה לגבי מזבח משום נעבר וביוצא בזה אבל בעשה בה מעשה כגון ששחטה לעבודת כוכבים או שניסך לה יין בין קרניה הוה פלוגתא דעולא ור"ה סברי דע"י מעשה אוסר גם את שאינו שלו ור"נ ורב עמרם ורב יצחק סברי דגם ע"י מעשה אינו אוסר את שאינו שלו וגם בזה יש פלוגתא רר"ח פירש דדווקא ע"י מעשה ווטא אינו אוסר אבל במעשה רבה אוסר גם לר"נ ור"ע ור"י ורש"י פירש דאפילו ע"י מעשה דבה אינו אוסר לדידהו והסבים הרא"ש שם לפירש"י ע"ש ויש מחלוקה בין הפוסקים כמאן הלכתא דהראב"ד [כפ"ח מעכו"ס בסענות] והרשב"א [בת"ה סעי' ח'] והטור והש"ע לקמן ס"ם קמ"ה פסקו כמאן דאסרי ע"י מעשה והרא"ה [בבל"ה סס] והר"ן [ס"פ בסותמן] פסקו דאינו אוסר ע"ש :

ט עור איתא שם בגמ' דאפילו למאן דס"ל שאוסר שאינו שלו ע"י מעשה זהו דווקא עבריין ידוע או שקבל עליו התראה או עכו"ם דוודאי כוונתו לעבור כוכבים אבל ישראל שהוחזק בכשרות עד עתה אמרינן שלא כיון כלל לעבודה אלא שבוין לצערו לבעל הבהמה ואין זה כלום והיא מותרת אפילו באכילה [רסב"ח בתמתת סס] ויש אוסרין באכילה [רמ"ה וז"ן סס] ודעת רוב הפוסקים להתיר אפילו באכילה [ס"ך סק"ה] ואין חולק בעיקר דין זה ואיתא שם בגמ' דכשהיה להשוחט שותפות בבהמה ז' אז אין אומרים לצעורי קא מבוין כיון שיש גם לו חלק בזה ונאסרה גם בהנאה וזהו דעת רש"י שם והרמב"ם בפ"ב משחיטה דין כ"א ע"ש אבל דעת התום' והרא"ש שם דלמסקנא דסוגיא גם ביש לו שותפות אמרינן לצעוריה קא מכוין ולא לאסור ע"ש וכזה נתבארו דברי הטור וכן דברי הש"ע סעי' ד' ע"ש וזה שלא הזכירו בכאן דע"י מעשה אדם אוסר דבר שאינו שלו דממילא שבעינן דכיון שכתבו ההיתר משום דלצעורי קא מכוין ממילא שמעינן דאו לאו טעם זה היה אוסר ומפורש כהבו דין ז"ח לקמן ס"ם קמ"ה :

י אמנם דברי הרמב"ם והרא"ש ז"ל המוהים בעניין זה דבפ"ח דעכו"ם כתב וז"ל אבל אם שחט בהמת חבירו לעכו"ם או תחליפה לא נאסרה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו עכ"ל הרי שפסק דאפילו ע"י מעשה אין אוסר שאינו שלו ובפ"ב משחיטה כתב וז"ל שנים אוחזין בסכין ושותפין אחד מתכוין לדבר שהשותף לו שחיטתו אסורה והשני לא היתה לו כוונה כלל ואפילו נתכוין לשם דבר המותר שחיטתו פסולה וכן אם שחט זה אחר זה והתכוין אחד מהם לשם דבר הפסול פוסל [כ"ל פשוט כמסקנא מתכוין לפסול פוסל אע"ג דמסתמיל קודם שגמר סלמסון שמתיפ] בר"א בשהיה לו בה שותפות אבל אם אין לו בה שותפות אינה אסורת שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו שאין כוונתו אלא לצערו עכ"ל ומשמע להדיא דאי לאו טעם זה היה אוסר אף דבר שאינו שלו וכן תפסו גדולי האחרונים בדעתו [פר"ח וכלו"ם] והרי להדיא פסק שם דאינו אוסר ולבר זה אין לשונו מתוקן שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו שאין בוונתו אלא לצערו ובין דעיקר ההיתר מפני שלא כיון רק לצערו מה זה שאמר שאינו אוסר דבר שאינו שלו וצ"ל דכוונתו כן הוא שאין אדם מישראל רוצה לאסור דבר שאינו שלו אבל דוחק לומר כן וגם דברי הרא"ש תמוהים שמקודם הביא מחלוקת רש"י ור"ח ז"ל בעניין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו ע"י מעשה והבריע ברש"י דגם ע"י מעשה רבה אינו אוסר הרי שפסק כהמתירים ובסוף דבריו כתב דישראל לצעורי קא מבוין ויש לו שותפות אוסר הרי דאי לאו הך טעמא היה אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה [וכבר הקשה זס סיס"ם פ"ב סכ"ב ונשלה בתימה] :

יא ונ"ל ברור דהרמב"ם והרא"ש ז"ל שניהם סברי להלכה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו ע"י מעשה אמנם בשחיטה אין זה תועלת דאכתי היא אסורה באכילה שהרי הוא עבריין ושחיטתו נבילה ואפילו אם נאמר דבפעם ראשון לא נאסר זה הוא לעניין איסור הנאה אבל באכילה אסורה ואפילו לפי מה שבארנו בסי' ב' סעי' ט"ז דהרמב"ם ס"ל דבפעם ראשון לא נאסר זהו בחילול שבת אבל בשוחט מפורש לכוכבים אין שום סברא להתירה באכילה [וכ"כ סר"] ולכן כאן בהלכות שחיטה דהעיקר הוא להתיר הבשר באכילה לא היה יכול הרמב"ם לסמוך עצמו על היתר שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו דאכתי באכילה אסורה ולפיכך הוכרח לסיים מפני שלא כיון אלא לצערו ולכן מותרת גם באכילה ושיעור דבריו כן הוא שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו ומותרת בהנאה שאין כוונתו אלא לצערו ומותרת באכילה ובהלכות עכו"ם דשם עיקר דין איסורי הנאה כתב עיקר הדין וכן הרא"ש ז"ל בתחלה הכריע כרש"י מפני שדעתו לפסוק כמאן דס"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו ע"י מעשה וזהו לעניין איסור הנאה ובסוף קאמר הטעם דלצעורי לעניין היתר אכילה [כלע"ז נרול וסמור לח ס"ל כזס כסרח"ם ומס שלח מזכיר לעמו כסי' קמ"ס מפני שלח כתו דברי סרח"ם מפורסים

מפורשים כל כך להיפך דכן דרך סתור כידוע]:

יב בס' קמ"ה יתבאר שכל שאין בה תפיסת ידי אדם כלומר שהאדם לא עשה זה אלא נבראת כך אין הדבר נאסרת בנעבד וגזירת התורה היא רבתיב אבד האבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים את אלהיהם על ההרים הרמים ונו' ודרשינן אלהיהם שעל ההרים ולא ההרים אלהיהם כלומר שאם עבדו את ההרים אינם נאסרים דאין בכח אדם לאסור ע"י שעשתו מעשה ידיו של הקב"ה והגם שהעובר חייב מיתה מ"מ אין הדבר נאסר וכיון שהנעבד עצמו אינו נאסר בהנאה כ"ש שהתקרובת שלה אינה נאסרת בהנאה וזהו ששנו חכמים במשנה [ל"ט:] השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדבריות שחיטתו פסולה ואין הגם כובחי מתים שתאסר בהנאה ומיהו באבילה אסורה כיון שנשחט לעבודה וכן הדין כששחט לשם חמה ולבנה כוכבים ומזלות דדינם כמחובר כיון שאין בהם תפיסת ידי אדם והם במחוברים בגיגל הרקיע [הל' כסופ' המזבח סס ודו"ק] אבל השוחט לשם שרים הממונים על ההרים והגבעות והימים והנהרות ומדבריות וחמה ולבנה בוכבים ומזלות או ששחט למיכאל השר הגדול או לשלשול קטן שבים הרי אלו זבחי מתים ואסורה בהנאה דהם נחשבים כתלושים [הוס' סס] אף שלא שיך בהם תפיסת ידי אדם מפני שזהו עיקר עבודת כוכבים וגם לחמה ולבנה יש מלאכים המנהיגים אותם בראיתא במדרש [סס] ומדברי רש"י ז"ל [סס] מתבאר דהשוחט גם לשם חמה ולבנה עצמה וכן לשם בוכבים ומזלות עצמן הוי ג"כ זבחי מתים ואסור בהנאה ע"ש ום"ל דהם כתלושים וכמ"ש:

יג והרמב"ם והרשב"א והר"ן ז"ל יש להם שיטה אחרת בזה ום"ל דאם מבוין לעבודה הוי ככל התקרובת ואסורה בהנאה דאיזה עניין הוא מה שלא אסרתן התורה ועוד דא"ב השוחט לשם השרים לכוה נאסרו בתקרובתן הרי גם המה אינם נאסרים דלא שייך אימור בהם וזה ששנינו דהשוחט לשם הרים וגבעות וכו' ה"ז פסולה בלבד ואינם אסורים בהנאה מירי שלא כיון כלל לעבודה אלא שעשה זה לשם רפואה או לבונה אחרת בדרך השומים המשונעים שנוטים לדברי הבאי ואיסור אבילה הוא משום מראית העין בלבד מפני שנראה בסתכוין לעבודה [ר"ן] ום"ם בששחט להשרים אפילו שחט ג"כ רק לרפואה דמדינא א"צ ליאסר בהנאה מ"ם כיון שדרך העכו"ם לעבדם עשאום כתקרובת גמור ואסור בהנאה [סס] וי"א דגם בוונת הרמב"ם כן הוא [ב"י נב"ק] וי"א דדווקא בעבודה ממש אבל לשם רפואה בכל ענין אינו נאסר בהנאה [סור בסס ר"ע] ובך מטין פשטיות דברי הרמב"ם ז"ל ולהדיא נראה בן מדבריו בפי' המשנה ע"ש [ולפ"ז דהשומע להשריס לרפואה זה הוא עבודת כוכבים ממש כיון שעיקר שחיטתו לסס כח זה וזהו כוונת הרמב"ם סס מגל בכוחב בסס הריס הוא רק עומס כיעיון סגולה לפי דעת הטפסים וזהו פירוש הגמ' סס הס למר לחר ומיושב קושית הב"ח שהקשה ליתיר הס לרפואתם סס לעבודתם ודו"ק]:

יד בארצות הישמעאלים אינם מניחים לישראל לשחוט אם לא שיהפך פניו למזרח ונקרא בלשונם אלקיבל"י וכתב הרשב"א ז"ל ראינו דומה לישוחט לשם הרים דהתם השוחט עצמו מתבוין אבל הבא זה מחשב וזה עובד לא אמרינן ומשום מראית עין נמי ליכא דהרואה יאמר איתרמויי ליה צד מזרח ום"מ מאחר שמקפידים הישמעאלים בזה ראוי לבטלו ולנעור במי שעושה כן עכ"ל בחשו' סי' שמ"ה ע"ש ומשמע מדבריו דאם א"א לו להישראל להשתמש מזה וכופיהו לעשות כן אין בזה איסור כיון שהישראל אינו מחשב כלום ושוחט כדרכו ומה לו אם שוחט במזרח או בשאר רוחות:

טז כתב רבינו הרמ"א בס' ב' סעי' ב' מי ששחט והוציא טרפה מתחת ידו פעם אחת אם לא הוהזק בבך מותר לאכול את"כ משחיטתו מ"מ רגין בזה לפי ראות עיני הדיין באדם השוחט אם בבר נבשל ורגלים לדבר מעבירין אותו עב"ל כיאור דבריו דוודאי אם ידענו שבמזיד הוצ"א טריפה פעם אחת מעבירין אותו עד שיעשה תשובה כראוי וכן אם ידענו בבידור ששונג היה פשיטא שאין שום חשש עליו על להבא וכאן מיירי שלא ידענו אם היה שונג או מזיר ומבואר לקמן סי' קי"ט שאינו נאמן לומר שונג הייתי ע"ש וזהו דקמ"ל דאם לא הוחזק בבך ומעולם לא ראינו בו שיסור טרפה הוראה טותר לאכול את"כ משחיטתו ומאמינים לו ששונג היה אמנם אם פעם אחר נ"ב נבשל ויש רגלים לדבר שאינו חושש להשגיח היטב על בשרות מעבירין אותו [כ"ל לפרש כוונתו ועב"ך פק"ת והרמ"ה לא מיירי כלל בזעך מחר זסס נמבאר בס"ם ח' ומדברי סנר"ח מהבאר סמפרש לחלוטין במאד מוכר להמעל מסחיטתו ע"ם ועי"ע מסי' קי"ט ובחיוטי מד' י"ם מלא מעלתם סכיעד יפה ע"ש מחיוסי לחדרה מוכח לפיסך כדמוכח מרבינה סס ולין זה מפני כבוד הבתם וחס כוונת סנר"ח על שונג יומר קסס מדבינה ול"ע]:

סימן ה [דין השוחט לשם קדשים ובו ט' סעיפים].

א דבר ידוע שהשוחט קדשים חוץ למקדש חייב כרת ונם בזמה"ו בס"ש הרמב"ם סוף הל' מעה"ק ואסורה בהנאה ולבן אם הקריש בזמה"ו בהמה לקרבן אסורה בהנאה ואם שהמה ענוש כרת ויש מי שאומר דאם בשעת שחיטה מהפיבה להקרש לאו התפסה היא דה"ל בנדר ופתחו עמו ותוי בסי שאומר ה"ז הקרש להקריבה בחוץ

בחוץ דאין זה כלום דדווקא כשקידשה מתחלה ואח"כ שחטה הוי קדשים בחוץ ולא כשקירשה בשעת שחיטה [מב"ם סק"כ] ולא נהירא בלל דוודאי הוי הקדש גמור וחייב ברת וגם באומר ה"ז הקרש להקריבה בחוץ נ"ל ג"כ דהוי הקדש וחייב ברת ומי גרע זה ממה רקיו"ל [מגחות ק"ט.] ה"ז עולה להקריבה בבית חוניו והקריבה שם רחייב ברת במ"ש הרמב"ם שם פי"ד ע"ש ואי משום דבית חוניו נבנה בבניין מקרש מ"ט מה מועיל זה סוף סוף שחוטי חוץ הוא ומה לי בית חוניו או שאר מקום בארץ [ומ"ם לקיס מקום מגחות ק"נ. לכאמר סרי עלי עולם נעשם עולם ומ"כ כאמר שאקריבנה בחוץ מו לא פקע ע"ם תמיהני דמשם לקיס להיפך לאמו שני דיבוריס סס הלא בדיבור אחד אמרן ומס לי דיבור זס מו דיבור ס"ז שקדם לשקריבה בחוץ וק"ז כשאומר שחט ס"ז שקדם לו ה"ז עולה ושוחטה מיד שחייב כרת ומשרים בהנחה שן סחורס וחכו דעת מהרש"ל שסביות הב"ח וכן נראה דעת סט"ז סק"ס ולחנס לחס לבריסס והו"ק]:

ב וזהו דווקא כשבאמת הקדישה בשעת מעשה אבל כשאומר בשעת שחיטה אני שוחטה לשם קרבן אין זה כלום מן התורה שהרי לא הקדישה מקודם וגם עתה אינו מקדישה והם דברי רוח בעלמא אך מדרבנן אסרו מפני מראית העין דהרואה יאמר שהקדישה לקרבן וקדשים בחוץ מותרין [נ"י מ"ת:] והטור כתב דאיכא למיחש שמא עתה הקרישו ויש שפירשו בבוונתו דבאמת יש לחוש לזה [ב"י] ואין זה הברח דבוונתו ג"כ שיש לחוש שיאמרו שעתה הקדישו [ב"ח] וביון דאין האיסור רק מפני מראית העין לא אסרוה רק באבילה ולא בהנאה וזהו דעת כמה מהגדולים ובן מבואר מלשון הרמב"ם פ"ב ע"ש [הט"ל וכ"מ ותב"ם]:

ג ובזה נופה חילקו חז"ל דאם אמר דבר הבא בנדבה כמו עולה ושלמים שאמר הריני שוחטה לשם עולה או לשם שלמים או לשם תורה או לשם פסח דבבל השנה דינו בשלמים שחיטתו פסולה מטעם שנתבאר אבל אם אמר לשם דבר שאינו בא אלא בחובה ולא בנדבה כמו חטאת או אשם ואמר הריני שוחטה לשם חטאת או לשם אשם שחיטתו בשירה דאין כאן אפילו משום מראית העין דאלו חטא באיסור כזה היה הרבר ירוע ויש לות קול ולפיכך גם הרואה יבין שדברי רוח הם ולא אתי למטעי להתיר קדשים ובך שנו חכמים במשנה [מ"ת:]:

ד באשם תלוי יש מחלוקת אם הוא בא בנרבה אם לאו [כריתות י"ח:] ורעת הרמב"ם להקל שפסק דאינו בא בנרבה ודעת הטור והרמ"א להחמיר מפני חספק ובן אם אמר לשם בכור לשם מעשר שחיטתו בשירה דמירע ירעי ששקר הוא שהרי אין לו בכור ומעשר בהמה בתוך ביתו ובנרבה א"א להביאן וכן אם אמר הריני שוחט לשם תמורה נ"ב בשר רתמורה הוא על קרבן והבל יורעים שאין לו קרבן בתוך ביתו ולבן בזמן הבית ויש לו קרבן בביתו שחיטתו אסורה וכן בשאומר לשם עולת יולרת כוותר רהבל יורעים שאשתו לא ילדה דאם היתה יולרת היה לוה קול ולבן אם באמת ילרה או הפילה ולד שחייבת בקרבן בזמן הבית שחיטתו אסורה ובן אם שחט לשם יולרת אחרת שאינה אשתו שחיטתו אסורה [מב"ם] רהבי קיו"ל שאחר יכול להביא הקרבן בלא דעת המתכפר ובן אם אמר הריני שוחט לשם עולת נזיר או לשם חטאת נזיר או שלמי נזיר שחיטתו פסולה דהרואה יאמר שנדר בצינעא שיהיה נזיר ובן אם שחט לשם קרבן זב אסורה שיאמרו רבאמת יש לו זיבה אבל אם אמר לשם קרבן מצורע בשירה דבלא ראיית בהן א"א להביא קרבן והבל יודעים שבזמה"ז אין רואין ננעים:

ה אם נודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת או אשם ואמר הריני שוחט זה לחטאתי או לשם חטאתי שחיטתו פסולה אבל אם לא סיים ביו"ד ואמר לשם חטאת בשירה דאינו במשמע על החטא שחטא אלא לנרבת חטאת [ס"ך וט"ז] ובן באשם ובן בבבור בשיש לו בבור בהמה בתוך ביתו ואמר הריני שוחט לשם בבור אסור ובזה פשוט שא"צ לומר בבורי אבל במעשר לא שייך זה דהאירנא ליבא מעשר בהמה:

ו דבר פשוט הוא דבאווזים ותרנגולים כשאומר לשם איזה קרבן שחיטתו בשירה שהרי אינם באים לשום קרבן ורק בתורים ובני יונה פסול ונם זה רק בתורים נרולים ובני יונה קטנים דלהיפך אינם ראוים לקרבן אבל בבהמות בבל המינים אסור בדבר הבא בנרבה דבל המינים ראוים לזה ובן בחטאת ואשם בשעבר עבירה שחייב עליה חטאת או אשם ואמר זו לחטאתי אסורה אע"פ שמין זה אינו ראוי לזה הקרבן דלאו ב"ע דינא גמירי [ב"ע] אבל תורים קטנים ובני יונה נרולים הבל יורעים שאינם ראוים לקרבן ובן יראה לי דדווקא בשפרט שם הקרבן בעולה ושלמים וביוצא בזה אבל אם אמר סתם לשם קרבן אינו בלום ראפילו במקרש בשאינו פורט הקרבן אינו בגרר קרבן בלל ויש להתיישב בזה רחא קיו"ל בקרבנות בששחטן סתם יצא כרתנן ספ"ר דזבחים ובמ"ש הרמב"ם בספ"ר ממעה"ק לא גרע אם אומר לשם קרבן מסתם רמשמע לשם קרבן שנדר או נרב או שחייב בו וא"ב נם השוחט בלשון זה אסור אך מלשון הש"ם והפוסקים לא משמע בן וצ"ע לרינא:

ז ואין לשאול בעיקר רין זה איזה חשש יש בזמה"ז שיאמרו ששוחט לשם איזה קרבן והרי בוננו טמאי מתים ואין קרבן יחיר דוחה את המומאה די"ל דלאו ב"ע דינא גמירי ועור ביון רקיו"ל דעל המומאה מרצה הציץ ונם בקרבן יחיר מרצה הציץ מן ההורה [יבמות ל'.] ולבן אע"ג רהאירנא ליכא ציץ שירצה מ"מ כיון דעכ"פ יש גוונא שבזמן הבית יקובל הקרבן אסור נם בזמה"ז [אבל בעניין מנחות בנון סיקה סוגת ויקמוץ ויקמיר ס"ז לקמילה תינו כלום דסת קמילה לריך בסוגם אבל סחיטה בסירים בזם וכתן מאמר זה ל"ל דאסור הסולת בקמילה וכן

ניין ומתן כיון דקיי"ל בסמ"ק כל מתיר דמגדנין יין ומתן מבור בתמילה]:

ח בתב הרמב"ם ז"ל בספ"כ שנים אוחזין במסכין ושוחטין אחד מתכוין לרבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה והשני וכו' נתכוין לרבר המותר ה"ז פסולה וכן אם שחט זה אחר זה והתכוין האחר מהם לשם רבר הפסול פוסל בר"א כשהיה לו בה שותפות אבל אם אין לו בה שותפות אינה אסורה שאין ארם מישראל אוסר רבר שאינו שלו שאין כוונתו אלא לצערו עכ"ל ודבריו הם על כל מה שביאר מקורם ריני שחיטה לבובבים וריני שחיטה לקרבנות ע"ש וכבר בארנו רבריו בסי' הקורם סעי' י"א ע"ש והטור לא הזכיר חילוק בין יש לו בה שותפות בין אין לו בה שותפות:

ט ויש לתמוה עליו דהא בסי' הקודם הביא רעת הרא"ש דנם ביש לו בה שותפות אמרינן לצעורי קא מכוין ואינו אוסר וא"כ בשנים בכל עניין אינו אוסר ולמה כתב כאן בשנים ששחטו כשאחר בין לשם הקרבן דאוסר וי"ל רס ל רבבאן לא שייך כלל לצעורי קא מכוין רלשם קדשים אין באן צער ואולי סבר רמצוה קעביר ולכן בכל עניין אוסר אף כשאין לו בה שותפות וכ"כ נחולי אחרונים ורבינו הרמ"א בסעי' נ' חשש לריעה זו ע"ש ורבינו הב"י העתיק לשון הרסב"ם ולרעתו נם להרא"ש אינו אוסר בלא שותפות רבקדשים כיון שאין לו חלק בה אין סברא שיאסור אותה [בבוש וט"ך] ופשוט הוא ראחר ששחט האחר רוב הסימנים אין בכח השני לאסרו בקרשים רכל עיקרו שלא איסור אינו אלא מפני מראית העין [תב"ם]:

סימן ו [באיזה דבר מותר לשחוט ובו י"א סעיפים].

א בשחיטה קרשים קיי"ל רצריך כלי לשחיטתן [זבמיס ל"ז:] כמו סכין וכיוצא בזה וילפינן לה מעקירת יצחק שהיה עולה וכתיב ביה ויקח את המאכלת לשחוט את בנו ש"מ רעולה טעונה כלי ראל"כ לכתוב ויקח את הטחתך [תוס'] ומעולה ילפינן שם לכל הקרשים אבל בשחיטת חולין לא בעינן כלי ולא ילפינן מקרשים רבקרשים בכל עבורתם בעינן בלי שרת משא"כ בחולין ורק לעניין תלוש שצריך לשחוט ברבר התלוש מן הקרקע ואם שחט ברבר המחובר לקרקע שחיטתו פסולה ווה ילפינן מעקירת יצחק וכך אמרו חז"ל [תולין מ"ז.] מניין לשחיטה שהוא בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת לשחוט רמלא כתיב לשחוט את העולה ילפינן מזה על כל מין שחיטה דאינה אלא ברבר ההלוש מן הקרקע [תוס']:

ב וכך שנו חכמים [ב"ח:] בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה ורק שיהיו חרים וכרוזים מפנימה ונם שיהיו קשים שאין צרורות נתוים מהם ולכן אמר התנא צור ולא סתם אבן כי צור הוא הקשה שבאבנים כמ"ש ביחזקאל [ג'] כשמיר חזק מצור ע"ש ולכן נם כוכובית רווקא בקשים ולא ברכים וזהו שכתב רבינו הרמ"א ואסור לשחוט וכו' או זכוכית שקסמין נברלין מהן ע"ש [וט"ל נומל ביש ע"ם בדבריו עש"ך וט"ז וכרו"פ]:

ג ונם בקרומית של קנה חילקו חו"ל [שם] דרק בקרומית ראנם מים שוחטין לכתחלה שהן קשין ואין קיסמין נברלין מהן אבל בשאר קרומיות של קנה אין שוחטין לכתחלה ויש שאוסרין נם בריעבר [ג"י בשם עיטור] מטעם שנם אחר הכריקה קשה לעמור על הבירור ונכון לחוש לרבריהם ומנהולי האחרונים אסרו זה מרינא [ק"ז ופל"ח] ואע"פ שמעיקר הדין בו הוא מ"ם מימינו לא שטענו לשחוט באחר מאלה הרברים וחמנהג הפשוט בכל הפוצות ישראל שלא נשחוט רק בסכין של ברזל ובימינו אלה אין שוחטין רק בברזל עשת שקורין סטאל ובערים הנרולות יש בהן מלאכה שעושין אותם מלוטשים הרבה והן מוכחרים לשחיטה בירוע והם חרים וחלקים וכל שוחט צריך שיהיה לו סכין מיוחר לשחיטה [טור] וכן מבואר בש"ם [ח':] ולא ישתטש בו לשום רבר כרי שיהיה נקי ולא יתקלקל [עב"י וב"ח] וזהו כבוד המצות ג"כ ובשבת לעניין מוקצה אמרינן רסכין של שחיטה הוא מוקצה לכל הריעות [שבת קכ"ג: תוס' ד"ה וסכינא] מפני שאין משתמשין בו רק לשחיטה ועכשיו הטנהג הפשוט שיש לכל שו"ב ג' סכינים לנסות ולרקות ולעופות שירוע שעופות טוב לשחוט בסכין קטן ורקות ביותר נדול מעם ונסות בנדול הרבה:

ד כבר כתבנו שבמחובר פסול מן התורה לשחוט בו והלוש ולבסוף תברו רעת הרי"ף והרמב"ם להכשיר בריעבר אף כשביטלו לקרקע רכן משמע מסוניית הש"ס שם ורעת הרא"ש והטור לפסול נם בריעבר כשביטלו לקרקע ויש לחוש לרבריהם [רס"ל וב"ח] ואפילו לרעת המכשירים רווקא כשלא נשרש בארץ אבל אם נשרש הוה כמחובר מעיקרו [טור]:

ה לפיכך קנה היוצא מן הארץ וצור היוצא מבוהל ושחט בהם השחיטה פסולה לרעת הרא"ש והטור בכל עניין ולהרי"ף והרמב"ם חווקא בקנה שעלה מאיליו או שנטעו אדם ונשרש בארץ וצור היוצא מבוהל מערה ולא מבוהל בניין:

ו והלוש ולבסוף חיברו ולא ביטלו להקרקע כשר לכל הריעות בנון שנעץ סכין בבוהל ושחט בו שחיטתו כשירה ורווקא בשצואר הבהמה למטה והסכין למעלה דאלו הצואר למעלה והסכין למטה פסול אפילו בריעבד

טעמא דרסה שהצואר מכביד על הסכין ודוחס ואפילו אם אמר ברי לי שלא דרסתי פסולה [טור] ורווקא בהמה אבל עוף כשר בדיעבד בכל עניין מפני שהעוף קל בטבעו ואינו מכביד על הסכין [נמ' סס] ויש שמחלקין בין עוף קל לעוף כבד וטעמם דס"ל דזה שמחלק הש"ס בין בהמה לעוף הוא מפני שהבהמה משקלה הרבה ולכן ס"ל דבעוף כבד ג"כ פסול והטור רחה זה דהטעם הוא מפני שבל עוף קל במבעו וכיון שהאיסור בבהמה כשהיא למעלה הוא מטעם דרסה אין חילוק בין שנעץ הסכין בבותל ובין שנעצו בקורה המונחת על הארץ [ב"י] אבל באוחז הסכין בידו ליתי לן בה שהרי אינו סעביר את צואר הבהמה על הסכין אלא מוליך את הסכין תחת הצואר ואין כאן חשש דרסה ומיהו לכתחלה אין לעשות כן וכן משמע בגמ' [עס"ך סק"ח]:

ז דבר המחובר לנוף בעל חי דינו כדין מחובר לקרקע ולכן אם שחט בשן המחובר לאיזה בעל חי או ששחט בצפורן המחובר לאיזה בעל חי שחיטתו פסולה מן התורה דאדם מצינו שדינו כמחובר דהוקש לקרקע [רס"י קיומין ז'.] ושארי בעלי חיים אע"ג דלעניין קניין דינם כמטלטלין מ"מ אינם דומין למאכלת דמיניה ילפינן לפסול מחובר כמ"ש וכמו דמסעמינן מחובר כמו כן נמעט בעלי חיים [ומיושב קו"א הגרע"ק סס"ק] אבל אם חתך לחי מבהמה שוב בה שינים חדים ושחט בשן אחר שחיטתו כשירה וכן אם חתך יד או רגל מבהמה ויש בה צפורן חד ושחט שחיטתו כשירה דזה שמחוברים להלחי והיד והרגל אין זה כמחובר ודווקא ששחט בשן אחר או בצפורן אחת אבל בשנים הדפסק שבין זל"ז הוי פגימה ומריפה שאין זה שחיטה אלא חניקה דזהו במגל:

ח סכין שצרו אחר סבין וצידו השני מגל או מגירה שמלאים פגימות לא ישחוט אפילו בצידו שהוא סכין ואפילו בשעת הדחק [סב"ם] שמא יטעה וישחוט בצד השני ונם אם אפילו עשה איזה היכר לזה אינו מועיל אא"כ החליקו לצד השני לגמרי ולא דמי למה שיתבאר בסכין שיש בו פגימה דבשעת הדחק שוחטין במקום שאין בו פגימה ובכריכת מטלית דהתם אין הפגם בקביעות אבל בכלי שהפגימות הן למלאכה והם בקביעות אסור לעולם דשמא יבא לטעות ולשחוט בצד הפגימות ובדיעבד כששחט בצד היפה שחיטתו כשירה דברדיעבד אין לאסור מפני נזירה וזהו ששנו חכמים במשנה [פ"ו:] השוחט במגל קציר וכו' שחיטתו כשרה דיעבד אין לכתחלה לא [גמ'] דילמא אתי למיעבר באידך גיסא [סס]:

ט סכין שיש בו פגימה אסור לשחוט בו אפילו אם מבוין לשחוט שלא בצדה של פגימה ואפילו הסכין עדיין גדול ער הפגימה ואפילו יכריך מטלית על הפגימה אסור לכתחלה ובדיעבד אם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי בהפגימה אם ידע ממנה שחיטתו כשירה ואם לא ידע ממנה כלל נם כדיעבד אסור דכיון דלא ירע העביר דרך עליה ולא ארגיש [ב"י] דכל מילתא דלא רמי עליה דאינשי עביד לה ולאו ארעתיה ובשידע בשו' בדיעבד אפילו בלא כריכת מטלית:

י ומ"מ ביו"ט כשנצרך לשחוט ואסור להשחיזו או אפילו בחול בשעת הדחק שהזמן בהול לשחוט כמו לחולה ובויצא בזה מותר לשחוט לכתחלה אם כורך מטלית על הפגימה ודווקא כשנשאר ממקום הפגימה כמלא שני צוארין ראע"נ דכששוחט בהולכה והובאה לא בעינן שיעור זה כמו שיתבאר הבא חיישינן שמא ע"י הולכה והובאה תנהק המטלית ממקומו וישחוט בהפגימה [ב"ך סק"ם] והנבון שבחוד ימנע א"ע מזה לגמרי אלא ישחיזנו וכן המנהג פשוט ואין לשנות [וכך למולס יכסוג כדילפ]:

יא נם כשיש פגימה בין סכין לקתא לא ישחוט בו לכתחלה וכן סכין שיש לו עוקין חד בראשו לא ישחוט בו לכתחלה דשמא יהחוב בהחוד ויעשה חלדה וביו"ט יהחוב החוד בקיסם וסכין שיש לו שני פיות יזהר ששני הפיות יהיו כשרים נמורים:

סימן ז [דין הקיבע סכין בגלגל אם מותר לשחוט בו ובו ג' סעיפים].

א כבר נהגו בפי' ג' דבעינן כח אדם בשחיטה ואף אם אין האדם מחזיק בהסכין על צואר הבהמה ושוחט אלא אפילו אם הסכין שוחט מעצמו ורק שבא בכח אדם כמ"ש שם לפיכך אמרו חז"ל [ע"ש.] השוחט במוכני שחיטתו כשירה ר"ל מוכני הוא גלגל של עץ או של אבן ובלבד שהגלגל לא יהא במחובר לקרקע אלא בתלוש מן הקרקע כמו גלגל של יוצרי חרסים שיש להם מוכני שמגלגלין בו כשחוקקין את הכלי חרס [רס"י] וחשכיב בו הסכין חודו למעלה וגלגלה והלך הסכין על צואר הבהמה ושחטה אע"פ שבשעת השחיטה לא ננע האדם בהגלגל שהרי בין שהאדם גלגלה בידו או ברגלו בל מה שתעשה הגלגל בגלגול זה מקרי מכח אדם והדבר פשוט שלא תהא צואר הבהמה למעלה שלא יבא לידי דרסה כמ"ש בפי' הקודם לעניין תחב סכין בכותל ע"ש [ב"ח]:

ב ודע שמלשון רבינו הב"י שכתב יכול אדם לקבוע סכין בגלגל וכו' מתבאר שאפילו לכתחלה מותר לעשות כן וזהו דעת הרשב"א והטור ע"ש אבל הרא"ש ז"ל כתב דדווקא בדיעבד כשר אבל לכתחלה אסור דגזרינן אטו גלגל של מים שאינו בא בכח אדם כמו שיתבאר ונם לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ב דין י"ג משמע כן וכן מוכח מלשון הש"ס שהבאנו [וסרסב"ח וסעיף ס"ע דלמסקנא

לממסקנא דקתני מים דפמרא מומר לכתחלה] וכל גדולי האחרונים הסכימו לדיעה זו והכי נקטינן דלכתחלה אין לעשות כן:

ב אם המים מסבבים את הגלגל ושם צואר הבהמה כנגד הגלגל ונשחט ע"י הגלגל שחיטתו פסולה דאין באן כח אדם ואם הגלגל עמד כנגן שהיה דף המעכבו מלגלגל ונטל האדם את הדף והתחיל הגלגל להתגלגל ונשחטה הבהמה שחיטתו כשירה שהרי גלגול זה בא מכח אדם בר"א בסיבוב ראשון כלומר שנתגלגל הגלגל בולו פעם אחד שזה בא מכח האדם אבל בסיבוב השני וב"ש מבאן ולהבא כבר נתבלק כח האדם ולא היה האדם רק סיבה שתתגלגל אבל עצם כחו כלה בהסביבה הראשונה דמכאן ואילך המים מסבבים אותו ואם נשחטה בסיבוב שני וכ"ש מכאן ואילך שחיטתו פסולה ולא דמי למוכני בלא מים שכל מה שתתגלגל הכל נחשב כח אדם שהרי אין בה כח אחר אבל כמים היא מתגלגלת בכח המים [וספרמ"נ כתב ממעט כח כחו ע"ש ול"ע דלעניין נזקין ונלוט קיי"ל דככחו דמי ועתב"ש סי' נ' סק"ד ומ"ל לזה דסתמם כמ"ש דלמ"ל נרמז בעלמא סוף סוף ע"ל ומש שמיכה פירושו מממעט לדר"פ שכל לפי טעמיו אבל ממעט ממד ע"ש והו"ק]:

סימן ח [אם יש שיעור לסכין של שחיטה ובו ד' סעיפים].

א סכין של שחיטה אין לו שיעור לארכו וכך אמרו חז"ל [ל"ג] דאם שוחט בהולכה בלבד או בהובאה בלבד צריך שיהיה הסכין ארוך כשיעור צואר של הדבר הנשחט עם העור והמפרקת וחוץ לצואר כמלא צואר כלומר שארכו יהיה כשני צווארין עם העור והמפרקת דכשיש בסכין שיעור כזה יש בו כדי לשחוט בלא דרסה בהולכה או בהובאה ואם אין בו כשיעור הזה אין הסימנים נשחטים בלא דרסה [ר"ן] וכשיש בו כשיעור הזה אינו בהכרח שיוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב דאין אדם יכול ליזהר בזה דלפעמים כשהסכין חד וחריף חותך רוב הסימנים קודם שיוליך או יביא כשיעור הזה ואמרו חכמים שיעור זה דקים להו שאז ישחוט בריוח בלא דרסה [רמ"ם] ויתבאר עוד בסי' כ"ד בסמ"ד:

ב אמנם כששוחט בהולכה והובאה שזהו עיקרו של שחיטה לכתחלה כמ"ש שם א"צ שיעור כלל דע"י הולכה והובאה לא ידרוס אף בסכין קטן וכך שנו חכמים במשנה [ל':] אבל אם הוליך והביא אפי' כל שהוא אפי' באיזמל כשידה ואיזמל הוא תער רק וקטן מאד ויש שהיו רגילין לעשות להאיזמל קרנים לנוי ומטין לצד ראשון וכאלו אסור לשחוט דמתוך שהוא קטן מאד הוא נשמט מן הצואר וכשהוא מוליך ומביא יש לחוש שמא יחליד הסימנים או ינקבו אותן הקרנים [רמ"ן] ומותר לשחוט באותן שאין להן קרנים ולא גזרינן אטו אותן שיש להן קרנים [נמ' וזהו הרכוזת במקום ור"ק] ודווקא איזמל שיש לו עכ"פ איזה משך דאלו אותן שאין להן משך כלל הרי הן כמחט דנוקב וקורע ולא חותך ואפילו מחט של סנדלר שעב קצת ופיותיו חדודין שחותבין חומי ההפר ג"כ השחיטה אסורה דהסימנים נוקב ואינו חותך ווה ששגינו במשנה אפילו כל שהוא מ"מ יש לו איזה שיעור [כמ"ם בסוס' מזבח ס"נ: ד"ס מגיד] ומתוך דברי הרמב"ם והטור והש"ע נראה שמפרשים הקרנים הוא עוקץ כלומר שאינו רחב או עגול בראש האיזמל אלא עוקץ חד דיש לחוש שמפני קטנותו ירקור בהעוקץ דבאיזמל קטן כשיש לו עוקץ השחיטה אסורה ואנן מחמרינן גם בסכין גדול שלא יהיה לו עוקץ אלא דוהו חומרא בעלמא אבל באיזמל קטן הוא מדינא [עמ"ז סק"ח]:

ג ויש מרבותינו הראשונים [ריי"ף ור"ח] שכתבו רוזה שכשר אפילו בסכין קטן כל שהוא בהולכה והובאה אינו אלא בעוף ולא בבהמה שהצואר הוא משך נכון וכשהסכין קטן מאד אין ביכולת לשחוט אפילו בהולכה והובאה אם לא שיהא קרוב לדרסה ולכן כהבו דבבהמה בעינן כמלא צואר בכל ענין וגם חוץ לצואר משהו וזהו ההפרש שבין הולכה בלבד והובאה בלבד לבין הולכה והבאה דלא בעינן חוץ לצואר כמלא צואר [ולזבריהם כל שהוא דמנן הוא על מנת לומר ע"ם] וי"א עוד דנם בעוף בעינן כמלא צואר וחוץ לצואר כל שהוא [וכמ"ם דקתי כמסכה על מנת לומר] ועם כי יש שחלקו עליהם מ"ם רבים מהגדולים תפסו דבריהם לדינא [פיש"ם סם וכ"ה] ודבר פשום דלמעשה אין לשחוט אפילו עוף קטן אם לא באיזה המשך נכון ולא בסכין קטן למאד ולהיפך שאין לשחוט עוף בסכין של גסות שהוא כבד וקרוב לבא לידי דרסה אם לא בשעה הדחק ובוהירות יתירה [וכ"כ המג"ם]:

ד וכתב רבינו הרמ"א רמי שלא יוכל לשער יקח אורך סכין כמלא שני צווארין של אותו דבר ששוחטין וי"א לשער בי"ר אצבעות ורמז לזה שנאמר ושחטתם בזה [במובא פ' י"ד] מניין י"ד עכ"ל ורמז זה איתא בתדרש פ' נשא [פ' י'] וז"ל מהו ושחטתם בזה רבנן אמרי סכין הראה להם כמה היה צריך להיות שיעור ארכו מניין בזה ב' תרין ז' שבעה ה' חמשה וכו' ע"ש ואינו אלא רמז בעלמא ואפילו לפי רמז זה אינו אלא לנפוח כדרכתיב שם ויגישו כל העם איש שורו ונו' וישחטו שם ולא בדקות ועופות והחוש מעיד שעופות קשה לשחוט בסכין ארוך כזה [ומקודם כתוב סם סניטו מלי מים שלו ומים מיטו ומממעם בזה]:

סימן ט [דין שוחט בסכין מלובנת ובו י׳ סעיפים].

א איתא בגמ׳ [ח׳.] ליבן סכין באור ושיעור ליבון איתא בירושלמי [פוף עכו״ס] כדי שנצוצות ינתזו ממנו ושחט בה שחיטתו בשירה ולא אבדינן דהליבון שורף הסימנים קודם גמר שחיטה ונעשה טריפה דחידודו של הסכין קודם לליבונו ואע״נ שיש צדדי הסכין וכשנכנס להוך החתך ביכולת הצדדין לשרוף את הסימנים מ״מ נם זה לא חיישינן דבית השחיטה מירווח רווח דהחתך מתרחב מצידי הסכין מכאן ומכאן והנגיעה בסימנים אינו אלא חידודו של סכין והוא תופס קודם להליבון [גמ׳] ואין הש״ם מחלק בין אם הסכין חד מאד או לא ובין שהליבון חזק או לא דהרי יש נם ליבון קל כמבואר בא״ח סי׳ תנ״א ובן אינו מחלק בין בהמה לעוף אף שבעוף הסימנים רכים ובקל שיכוו מהחימום מ״מ לפי ערך זה נם החידוד בקל תופסם ואין לשאול דכפי מ״ש דנצוצות נותנים ממנו הלא הנצוצות ישרפו הסימנים די״ל נצוצות אין בהם ממש [נמ״ם ספ״נ דעבמ]:

ב והנה הרי״ף ז״ל לא הביא מימרא זו ובפשוטו י״ל דביון דהוי מילתא דלא שכיחא כלל לא חשש להביאה וכמה דינים שהשמיט בשחיטה מטעם זה כמו קובע סכין בנלגל וכיוצא בזה ופשיטא דזה אינו שכיח כלל שהרי בהכרח לבדוק את הסכין בעודו מלובן אם אין בו פנימה ומי יובל לבודקו כשהוא מלובן וע״פ רוב כשהלבן באור רחוק שלא יתקלקל בפנימה משהו ועוד דאולי סיבר שיש חילוק בין ליבון לליבון ובין חידוד לחידוד ובין בהמה לעוף ולבן לא חשש להביאן אבל יש מרבותינו שאמרו שדחה זה מהלכה [טרמ״ם וסר״ן]:

ג ומעשם מהא דאיתא לקמן [י״ז:] דהסכין צריך בדיקה מפנימה נם מצדדיו ויש מהאמוראים שחולקים בזה והביאו ראיה ממימרא זו דלא חיישינן שצדדי הסכין ישרפו הסימנים משום דבית השחיטה מירווח רווח כמ״ש וה״ה לענין חשש פנימה נ״כ לא חיישינן מטעם זה ע״ש ואנן קיי״ל דצריך בדיקה בהצדדין כמו שיתבאר בסי׳ י״ח וא״כ נדחה דין זה להלכה:

ד אמנם הרמב״ם ז״ל בפ״א דין כ״ב בתב ליבן סכין ושחט בה שחיטתו בשירה ע״ש ויש מראשונים שהביאו נירסתו שחיטתו פסולה אבל לפנינו הנירסא בשירה וכן דעת במה מרבותינו דזה דבעינן בדיקה בצדדי הסכין זהו לכתחלה ומאי דמכשירינן בליבון זהו דיעבד [רמב״ן] ועוד דנהי דבית השחיטה רווח ננר ענין הליבון שלא תשרפנו מ״מ אינו רווח ננר מורשא דסכינא שלא תנקוב הסימן [רמ״ם בפס סר״י] ועוד דבליבון שיודע שהסכין מלובן הוא נזהר בזה שלא ינע בצדדיו משא״כ בבדיקת הסכין אם לא יבדקנו בצדדיו לא ידע להזהר [פס] ודעת הטור נוטה להכשיר ודעת רבינו הב״י נוטה לאיסור וכן הסכימו כל נדולי האחרונים לאסור נם בדיעבד דלא אמרינן בית השחיטה מירווח רווח ואע״נ דחידודה קודם לליבונה יש לחוש להצדדין:

ה ודע שיש מהנדולים שכתבו דליבן סכין הוא בבדי שהיד סולדת בצדדי הסכין [מב״ם] ולפ״ז אנן דמחמרינן בהאי דינא כשהיה ליבון כזה ושחט בו שחיטתו אסורה ולענ״ד נראה דחומרא יתירא היא ומנ״ל לפרש ליבון זה שאינו כליבון דבל הש״ם ועוד דמסוניא זו עצמה מוכח דיש בליבון זה נם ליבון נמור כמבואר שם [פסח מדמסיק זה לדין דסמין ומכיס בליבן שפוד וסכיס בו ע״ם ובמכוס מציר שם נס נמלת ורמן ובע״כ דר״ז מכשיר נס בליבון נמור ולכן דיו שנחמר דבליבון נמור לח קיי״ל כמותו ודו״ק]:

ו רושם שעושים היזומנים בצדדי הסכין אין לחוש להם בין שהם רחוקים מן החוד מיהו כשהוא בולט יש להחמיר [מב״ם] ולבתחלה נכון שלא יהא בסבין שום רושם כלל כדי שהסכין יהיה חלק בכל [illegible]

סימן י [דין סכין של משמשי עכו״ם וסכין ששחט טריפה ועוד דינים ובו ט״ז סעיפים].

א השוחט בסכין של משמשי עבודת בוכבים ועשו כו שימוש שכבר נאסר כמ״ש לקמן בסי׳ קל״ט ובאופן שלא נאסר מבלועי טריפות כנון ששימשו בו בחתיכת עצים לעכו״ם או אפילו שימשו בו בבליעת טריפה אלא שהגעילו אותו והאיסור הוא רק משום שימוש לעכו״ם ואיסורו איסור הנאה שחיטתו מותרת ולא נחשב כנהנה מאיסורי הנאה דלעניין איסור הנאת עכו״ם לא מקרי הנאה דהבהמה או העוף בחייה שוה יותר מלאחר השחיטה ולעניין הנאה זו מקרי מקלקל דהבעל חי בשהוא בחזיק עימר לשני דברים לנדל ולדות ונם לאכילה ולאחר שהזיטה אינו עומד רק לאכילה והנקיבות מבעלי חיים יש בהם בחייהם נם הנאה שלישית לחלב ולבציס:

ב ולבן אע״פ ששחיטה לשארי דברים מקרי הנאה וכוף בהמה לשחיטה והשוחט בשבת חייב סקילה במזיד ובשונג חמאת ומאבות מלאכות היא דוודאי מקרי מלאכת מחשבת בשיש בהמלאכה איזה תקון אף שיש בה נם קלקול [סבמ ק״ו.] מ״מ בהנאת עכו״ם לא נאסרה אא״כ בולו תקון דהה״נ אמרו חו״ל [עכו״ס מ״ח:] מה שמשביח בזה פונם בזה ע״ש דאיסור הנאה מעכו״ם זינו

אינו ממעם מלאכה אלא ממעם שנהגה מממה ובין שנגר ההנאה יש קלקול שוב לא נחשב הנאה [זכו סוממ' מלין מ'. וכל הממוניס ועכרו"פ] ותדע לך שכן הוא שהרי אם שחט בסכין זה כשהוא פנום דהבהמה נטרפה פשיטא שמותרת בהנאה שהרי קלקלה לנטרי ובשבת גם בכה"נ חייב שיש כה תקון שהוציאה מידי אבר מן החי ונם יש כזה נטילת נשמה שהרו אב מלאכה [סמם פ"ס.]:

ג ודע שמלשון הש"ם שאומר [שם] סכין של עכו"ם מותר לשחוט בה מבואר דגם לכתחלה מותר וכן הוא לשון הטור והש"ע מ"ם מלשון הרמב"ם פ"ז דעכו"ם שכתב סכין של עכו"ם ששחט בה ה"ו מותר מפני שהוא מקלקל ע"ש מתבאר דרק בריעבד מותר וצ"ע על רבינו הב"י דלקמן סי' קמ"ב כתב כלשון הרמב"ם וכאן כתב כלשון הש"ם והמחד ע"ש ואפשר דהולך לשיטתו בספרו כ"מ שם דהרמב"ם ס"ל דלשון מותר לאו דווקא לכתחלה ולכן לא דקדק כלשון זה ויש מי שאומר דשם מיירי בשצריכה הנעלה [ע"ך סק"נ] וכן משמע מדברי רבינו הרמ"א שם ע"ש אבל על דברי רבינו הב"י א"א לומר כן מדלא תירץ כן על דברי הרמב"ם ז"ל עוד נ"ל לחלק דכשיש סכין אחר וודאי דלכתחלה אין לשחוט בו דנהי דאין בזה הנאה ס"ם הרי מצוה להרחיק מזה וכשאין סכין אחר מותר לשחוט בו לכתחלה [וסס"ם וסמר דדיקס לענין שחיטה ס"פ סכין על עכו"ס מופר לשחוט בו כשאין אחר ככשים מאר ודאי לכתחלה אין לשחוט בו דנהי דאין בזה הנאה ס"ם הרי מצוה להרחיק מזה וכשאין סכין אחר מותר לשחוט בו לכתחלה [וסס"ם וסמר דדיקס לענין שחיטה ס"פ סכין על עכו"ס מופר לשחוט בו כשאין אחר ככשים מאר וא

בו פעם אחרת עד שידיחנו בצונן או יקנחנו בדבר קשה ונוהגין עתה לקנחו יפה כשער הבהמה כין כל שחיטה ושחיטה ושפיר דמי ואם שחט בו בלא הדחה ידיח בית השחיטה ואם רגיל לשחוט בו טריפות תדיר צריך נעיצה עשר פעמים בקרקע קשה עכ"ל וכ"כ בש"ע:

ס ביאור הדברים דאע"ג דקיי"ל בית השחיטה רותח כמ"ש וא"כ כל סכין ששחט בו פעם אחת ומלוכלך בדם היה לנו לאסור לשחוט בו פעם אחרת מפני שתבלע הדם של הראשונה ודם הנבלע ממקום אחר אינו יוצא ע"י מליחה כמ"ש בסי' ס"ט מ"מ לא אמרינן כן דלא אמרינן בה"ש רותח אלא בסכין שהוא מכבד טריפה ופולט בהכשר והכשר רק לבלוע אבל להיפך שהסכין יבלע מחום כה"ש לא אמרינן כן דהסכין קשה לבלוע ולנביה מיחשב בית השחיטה צונן [רמ"י] אמנם לפי טעם זה היה לנו להצריך הדחה להסכין כדי שלא תבלע השחיטה השנייה מדם בעין שעל הסכין של שחיטה הראשונה ומהטור משמע שא"צ הדחה ועוד דעל טעם שנתבאר יש חולקין וס"ל דגם הסכין בולע מחום בה"ש [רמב"ם פמ"ז מה"מ פמ"ח מק"מ] אך מטעם אחר לא חיישינן לבליעת דם דהסימנים מרודים לפלוט דם עצמן ואידי דטרידי למיפלט לא בלעי דזהו בלל גדול בעניני פליטה ובליעה שהדבר שהוא פולט אינו בולע בשעת מעשה דלא תעשה דבר והיפוכו ברגע אחת:

י וזה שבתב שאסור לחתוך בו רותח הוא מטעם שהסכין יפלוט להרותח את הדם הנבלע בו מהשחיטה ולכן אפילו הדיח את הסכין אסור ומזה מוכח דגם לעניין הסכין אמרינן שבולע מחום בה"ש [ומטעם זה מולק סרמב"ם פל רמ"י] ודין זה הוא גמ' מפורשת [קי"ח:] ונם על הרמב"ם ז"ל קשה שהרי ס"ל בסכין של כותים דבה"ש צונן ודי בהדחה כמו שנתבאר ואיהו פסק בפ"י ממ"א דין זה דסכין ששחט בה אסור לחתוך בו רותח עד שיגעילנו ע"ש [ורמ"י נעלמו כתב סם דמם"ם רומה ובולע מסכין ע"ם] [ולפמ"ם סר"ן סם לרמ"י מיירי בלח סלמס מ"ם]:

וצ"ל דמ"ל דנהי דאין הסכין בולע הרבה מחום בה"ש לעניין שיהא בבחו להפליט ג"כ ע"י חום בה"ש ולכן מותר לשחוט בו מ"מ מעט הוא בולע מחום בה"ש ואותו המעט תפליט ברותח גמור דרתיחת הרותח חוק כל כך עד שתבריח את הסכין להפליט בה המעט דם הנבלע בו מחום בה"ש ולכן באמת כתב הרמב"ם שם דכדיעבד אם חתך בו רותח מותר ע"ש מפני שהיא פליטה קלה ואין האיסור רק לכתחלה ואפילו להרשב"א דס"ל דבליעת הסכין שוה לבליעת בשר מ"מ נראה דדי בקליפה כשחתכו בו רותח דכבר בארנו דחום בה"ש קיל מחום כלי שני ואינו בולע יותר מכדי קליפה [ס"ך סק"ר] ולכן גם לעניין רותח אף שצריך הגעלה מ"מ די גם לכתחלה בהגעלה ע"י עירוי מכלי ראשון אע"פ שאינו בכלי ראשון דאינו מפליט רק כ"ק דהא נם הבלוע אינו אלא כ"ק ובסי' ס"ח וסי' ק"ה יתבארו דינים אלו:

יב וזה שבתב דמותר לחתוך בו צונן ע"י הדחה שידיחנו תחלה פשוט הוא דבלא הדחה הא איכא דם בעין ויובלע בהצונן ע"י רוחקא דסכינא וע"י הדחה שרי אף דאיכא רוחקא דסכינא ולכן אע"ג דכבל סכין של איסור אסור להשתמש אף בצונן עד שינעיצנו ר' פעמים בקרקע כמ"ש בסי' קכ"א מ"מ הכא דהכליעה קלה סגי בהדחה [כ"ן סי"פ כ"ס] וגם קמ"ל דדווקא הדחה אבל קינוח לא מהני אא"כ קינוח יפה ולא קינוח קל [סם] ואפילו שחט בו הרבה פעמים מותר לחתוך בו צונן ע"י הדחה [ס"ך] ולא דמי לשחט טריפה שיתכאר דלא מהני הדחה בשחט הרבה דכשם האיסור מפני שמנונית ובבאן הוא משום דם ודם מישרק שריק [סס]:

יג וזה שבתב דכששחט בו טריפה אסור לשחוט בו עד שידיחנו או יקנחנו בדבר קשה הטעם הוא דבטריפה שכולה איסור ולבד הדם שעל פני הסכין גם השמונית שעל פניו טריפה ובזה לא אמרינן איידי דטריך למיפלט לא בלע דרך בדם אמרינן שכיון שפולט דם לא יבלע דם ולא שלא יבלע שמנונית רפליטת דם לחוד ובליעת שמנונית לחוד אבל כהדחה או קינוח בדבר קשה שהוא כהדחה סגי ולא חיישינן לבלוע שבתוך הסכין מטעם שהסכין קשה לבלוע כמ"ש כסעי' ט' ולהחולקים שם ג"כ מותר משום דהבלוע המועט שע"י חום בה"ש אין בבחו להפליט ע"י חום כה"ש כי אם ע"י רותח גמור כמ"ש כסעי' י"א:

יד וזה שבתב דנוהגין לקנח הסכין בשער הבהמה כין כל שחיטה ושחיטה הוא מטעם שמא תמצא טריפה וקנוח יפה בשיער מועיל דהשיער קשה ודווקא בבהמה נוהגין כן ולא בעופות משום דאין מצוי בהם טריפות ועוד דאם ינהגו כן בעופות הוי מירחא רבה לקנח בדבר קשה בין כל שחיטה דקנוח בנופם אינו מועיל דהנוצות הם רכים ואין דומין לשער [עט"ך סקי"ח] ואפילו אם יודמן טריפה אין חשש כזה שהרי מדיחים אח"כ התרנגולת ע"פ רוב וממילא תודח בית השחיטה וזה מועיל כמו שיתבאר לפנינו [ונם כין מנו רגילים לאכול קנט ושמ על עופות וזרקין מומס]:

טו וזה שכתב דאם שחט בלא הדחה ידיח בית השחיטה הקשו עליו דכיון שנמצאת טריפה הרי בלעה שמנונית של איסור ודמי לסכין של כותים שפסק בעצמו דצריך קליפה [רמ"ל וכ"ם וס"ך סקי"ט] אמנם באמת א"ש דכרי המור דהא בסכין של כותים להרמב"ם א"צ קליפה ונהי דכזה לא קי"ל כוותיה משום דכלע הרבה איסור אבל בשחט טריפה דמעט איסיר כלוע כה"י ל"ל דכב"ע די כהדחה [ט"ז פקמ"ז] ועוד דכשם חיתה הבליעה ע"י רותח גמור משא"כ רתיחת בה"ש דהרתיחה קלה כמ"ש ובהכרח לומר שהמור מחלק בבר שהדי כתב ואם

ואם תיל לשחוט בו טריפות תדיר צריך נעיצה עשר פעמים בקרקע קשה עכ"ל כלומר ושחט בו לכתחלה והרי לרוחח לא מהני נעיצה כמ"ש בסי' קכ"א אלא ודאי משום דרתיחת בה"ש קלה כמ"ש כמעי' ו' נם בסכין של כותים וכ"ש ככאן דנם הכליעה הוא ע"י בה"ש ומשום זה היקל המור כשחיטה טריפה פעם אחת בהרחת מקום השחיטה מיהו לדינא חולקים כמה מהפוסקים על זה ום"ל דצריך קליפה:

מז בכל מקום שצריך להדיח הסכין מפני שמנונית כמו בסכין טריפה וכיוצא בזה כתבו הראשונים דכשמדיח במים צוננים צריך להעביר תחלה השמנונית כולו עד שיתן מים על הסכין ויהיו המים זבים מראשו למטה ומסופו לראשו דאם לא יסיר השמנונית מקודם המים מתעכבים ואינם יכולים לזוב [סמ"ג והגהמ"י פ"ז ממאכ"א בסס מיימ] ומשמע דכמים חמים אין לחוש לזה דהחום מסיר השמנ"נית ודע דכסי' צ"א יתבאר רכמקום שצריך קליפה ולא קלפוהו צריך שישים נגד הקליפה ע"ש:

סימן יא [באיזה זמן שוחטין ובאיזה מקום ובו טו סעיפים].

א לעולם שוחטין בין ביום ובין בלילה בר"א כשיש אבוקה כנגדו והוא שתי נרות קלועים זה בזה או אפילו אינם קלועים רק שהאש מתחבר מזה לזה שאורן רב או עצים דקים אבל אם אין אבוקה כנגדו או ביום במקום אפל לא ישחוט לכתחלה דחיישינן שמא לא ישחוט רוב הסימנים [רמ"י י"ב:] ולא נסמוך על מה שיראה אח"כ במקום אורה דשמא ישכח וכ"ש כלילה לסמוך על בריקת היום שיש עוד חשש שמא יתרחכו ע"י פידכום ואף דחששא רחוקה היא כמ"ש בסי' כ"ה מ"מ קצת חששא יש בזה וגם יש קצת חששא שיוכל לדרום או להחליד ולא ירגיש [רמב"ם] ומ"מ כדיעבד לא חיישינן לכל זה כשאומר ברי לי שלא דרסתי ולא החלדתי כי באמת גם באופל יוכל להרגיש בזה ורק לכתחלה חיישינן לזה וכ"ש כשהיתה נר אחת אפילו קטנה או לאור הלבנה דאין חשש בדיעבד אכל לכתחלה ודאי אסור לשחוט כפני אור הלבנה כיון שחז"ל הצריכו אבוקה ופשיטא שאין אורה רומה אפילו לאור נר אחת וכ"ש לאור האבוקה [ים שמשמשקים בזה וגם ילמדי מקוס שספק] ומטעמים אלו גם סומא אינו שוחט לכתחלה כמ"ש בסי' א':

ב אם התחיל לשחוט נגד אבוקה וכבתה יגמור השחיטה ולא יפסיק דשחייה במקצת אוסרת [תפ"ם] וכן אם התחיל לשחוט בלא אבוקה ונוכר נאמצע השחיטה לא יפסיק וינמור השחיטה [סס] ויש מי שאומר דאם נכבה הגר באמצע שחיטה יש לחוש שנבעת ועשה שהייה [פ"ת בסס עבו"י] ולא ידעתי מנ"ל לחוש לזה ואין לנו לגזור גזירות מדעתינו ולכן אם אמר ברי לי שלא שהיתי השחיטה כשירה:

ג כתב הרמב"ם [סס"ק] השוחט ביוה"כ או בשבת בשונג אע"פ שאלו היה מזיד היה מתחייב בנפשו או מתחייב מלקות על יוה"כ שחיטתו כשירה עכ"ל ומבואר להדיא דבמזיד שחיטתו אסורה וכיאור זה בפירושו למשניות בפ"ק דחולין דאע"ג דאינו נפסל וק אחר שחיטה מ"מ משחט מקצת הסימנים הוא מחלל שבת ובשעה שיגמור השחיטה הוא פסול ע"ש ומבואר מזה דדעתו דבחילול שבת אחד נעשה עבריין ושחיטתו אסורה והו דלא כמ"ש בסי' ב' סעי' ס"ו דס"ל להרמב"ם דחילול שבת דמי לשארי עבירות דלא נאסרה שחיטתו רק כשהוא מועד לעבור כמה פעמים ע"ש ולפ"ז נצטרך לדחוק ככוונת דבריו בכמה מקומות ע"ש ום"ם יש לעיין שהרי דכר זה ביאר כפירוש שם דרק כפרהסיא מקרי עבריין וא"כ גם במזיד היה לו להתיר כששחט בצינעא ויראה לי דזה נכלל כמה שכתב שאלו היה מזיד היה מתחייב בנפשו או מלקות וידוע שזה אינו אלא ע"י התראה וזהו כמו בפרהסיא ולכן ביאר זה ללמדינו דאם לא היה בפרהסיא גם במזיד כשר וכשונג אע"פ שעשה בפני רבים מותר מפני שהוא שונג [וכזה י"ל למס סולכם סמסכם לזס ודו"ק] ובא"ח סי' שי"ח נתבאר אימתי מותר באכילה ע"ש:

ד והטור כתב השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שאלו היה מזיד בשבת מתחייב בנפשו ולוקה ביוה"כ שחיטתו כשירה עכ"ל וכן הוא כש"ע סעי' ב' ויש שפירש בכוונתו כמ"ש הרמב"ם דדווקא כשונג מותר [כ"] ויש שפירש דדעת הטור להתיר נם במזיד [כ"ח] מדלא כתב השוחט בשונג וה"פ השוחט כשבת ויוה"כ כשר בין בשונג בין במזיד ואע"פ שאלו היה במזיד היה מתחייב בנפשו מ"מ שחיטתו כשירה דבשחיטה ראשונה עדיין לא נעשה עבריין וזהו דעת התום' והרשב"א והר"ן כמ"ש בסי' כ' ע"ש [לך לפ"ז סלמן למו מדוקדק והו"ל לומר מע"פ שבמזיד ולמ שמט סיס מזיד למכס נס דמס סהייסס כסב"ח פ"ם וכ"ס דמס סס"ך וסמ"ן ום"ל כין דסכל מפסס למס לס מעפס מדין עבריין ודלס כסכית סרמב"ס ז"ל ומעב"ס מפסכיס לפי' סב"י]:

ה יש מהנדולים שחקרו לפי מה דאמר רבא ריש תמורה כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני נימא נם בשוחט בשבת ויוה"כ אי עביד לא מהני ותיהוי כנחירה בעלמא ואין זה שחיטה כלל ותרצו בזה כמה תירוצים ולי נראה דאין זה ענין כלל לאי עביד לא מהני דהא בכאן אף אם נחשבנה כנחירה יש בזה חילול שבת בשחיטה ואין בזה תועלת לענין העבירה

העבירה א"כ מה לי אם נקראנה שחיטה או נחירה ועוד נראה דכל מעשה שנעשה באיסור ואין להשיב המעשה שתהיה כקודם המעשה לא שייך בזה אי עביד לא מהני דבהכרח מהני כיון שא"א להשיבה כבראשונה וילפינן זה משחיטת פסח על החמץ דאיתא בירושלמי פסחים [פ"ס ס"ך] דהפסח כשר דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי התורה קראה וזבחי ע"ש הרי התורה גילתה דבשחיטה כל שאין האיסור בעצם השחיטה שחיטה שמה וכשירה ומזה ילפינן גם לשוחט בשבת [ולכן סתום' בתמורה שם לא מקשו מזוחט בשבת דכיון שמקשו מזוחט בפסח על שחמץ ומלשו כמ"ם ממילא ילפינן לכל שמזועת כשהאיסור הוא לגדי]:

ו כתב הרמב"ם ו"ל [רפ"ב] בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד אבל החולין אסור לשוחטן בעזרה בין בהמה בין חיה בין עוף ע"כ ומסתימת דבריו משמע דגם בזמה"ז הדין כן דהולך לשיטתו בספ"ו מהלכות בית הבחירה דקדושת המקדש קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ע"ש ונראה דלהסוברים דעתה בטלה קדושת המקדש אם שחט חולין בזמה"ז במקום העזרה לא נאסרה וצ"ע:

ז עוד כתב השוחט חולין בעזרה אותו הבשר טהור ואסור בהנאה כבשר בחלב וכיוצא בו וקוברים אותו ואפרו אסור אפילו שחט לרפואה או להאכיל לכלבים אבל הנותר בעזרה והמעקר ועכו"ם ששחט והשוחט ונמצא טריפה והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאים בעזרה הרי אלו כולן מותרין בהנאה עכ"ל והטעם דחולין שנשחטו בעזרה ילפינן מקרא דכי ירחק ממך המקום וגו' ובחת מבקרך וגו' דבריחוק מקום אתה זובח ולא בקירוב מקום [קדושין י"ז:] וממילא דרק שחיטה כשירה נאסרה וכל הני לאו שחיטה נינהו [כ"מ סקס"ד ד"ס סוף דמתיר בהנמה שחיטת מריפה בעזרה ומכמים מוסכים [סס י"ח.] ולמס פסק כר"ם ע"ם וע"ע מעמו מסום דממריע במוליו [פ"ס.] רלמס ל' דבריו על ר"ם בפיסוי סלס דשחיטה שחיטה רמויס לא סמס שחיטה ומו בלמון מכמים ומפרש סס מעמע דר"ם מדכתיב מבר יהלל ע"ם וס"ל כחולין בעזרה כתיב והלכת בשעריך וסוי סתס כמתניתין ומחלוקת בבריימא וסלכה כסתס מסנס]:

ח עוד כתב ולא בהמה וחיה בלבד אלא כל החולין אסור להכניסן לעזרה אפילו בשר שחוטה או פירות זפת ואם עבר והכניסן מוהרין באכילה כשהיו ודברים אלו כולן דברי קבלה הן וכל השוחט חולין בעזרה או האוכל כזית מבשר חולין שנשחטו בעזרה מכין אותו מכת מרדות עכ"ל וזה שאין לוקין עליו מלקות גמור לאו משום דאיסורן מדרבנן דהא מקרא יליף לה ובחת בריחוק מקום ולא בקרוב מקום כמ"ש בעצמו מקודם אלא משום דהוה לאו הבא מכלל עשה דאין לוקין עליו [וכ"מ סמ"ג כסי"ס מיסס"ם ע"ס] אך זה שאסור בהנאה ביאר בפירוש בפס"ו ממאכ"א דין ו' דאיסור הנאה מחולין שנשחטו בעזרה הוא מדרבנן ע"ש [ומפ"ג דפקחוסין סס ממעט מהותו מך כפסחים כ"ב. מכומר דזכו לר"ם ולא לר"י דזכריס ככמבן ולימו פסק כפ"י מעכו"ס כר"י ע"ס ודעת סמום' בכ"מ דלין ליסור סכנסת חולין בעזרה רק בימי דבעין סקרבס ועמ"ס סהלריך בזה ועלח"ם סהקשה כיון דפסק כר"י ס"ב מ"ל דמקשה ע דלמוריימא ודבריו סמוהים דעיקר סליסור למדש מקרא דכי ירחק כמ"ס ולימור סגלה סוא מדרבנן מפני שפסק כר"י כמ"ס ולו"ק]:

ט עוד כתב האומר בהמה זו שלמים וולדה חולין אם נשחטה בעזרה ולדה מותר באכילה לפי שאינו יכול לשחוט אותה בריחוק מקום עכ"ל כלומר ולא אמרינן כיון דהולד ניתר בשחיטת האם כמ"ש בסי' י"ג נחשבנה כאלו הולד של חולין נשחטה בעזרה ותיאסר דכיון שא"א לשחוט הבהמה בריחוק מקום דהוה שחוטי חוץ לא קרינן בה כי ירחק ממך המקום [וזכו גמ' מנורס י"ס:] אבל להיפך כשהקדיש הולד שבמעיה והבהמה חולין וקדושת הולד חלה גם בשהיא בתוך הבהמה דקיי"ל ולרות קדשים במעי אמן הן קדושים ושחט הבהמה בפנים נראה דגם הולד אסור משום שחיטת חולין בעזרה דהא קרינן בה כי ירחק ממך המקום ולא מחייב משום שחוטי חוץ כדאיתא שם בגמ' וכיון דלא מחייב משום שחוטי חוץ ממילא דמחייב משום שחיטת חולין בעזרה [וע"ל דלכן הס"ם סס לא בעי בסיס מולין וולדס סלמיס לעניין מולין בעזרס מלמ לעניין שחוטי חוץ ע"ם מסוס דפלוי זס בזס כמ"ם ע"ם]:

י אין שוחטין לתוך ימים ונהרות שמא יאמרו עובר מים הוא זה ונראה במקריב למים [רמב"ם] או שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט [מור] ולא ישחוט לכלי מלא מים שלא יאמרו לצורה הנראית במים שחט ולכן אם המים עכורים מותר דאין כאן צורה ואין האיסור רק כשהמים צלולים אבל לתוך כלים רקים לא ישחוט שלא יאמרו מקבל הוא הדם לזרקו לכוכבים וכשנותן עפר בכלי מותר דהדבר ניכר שאין ראוי לזריקה וכן במים צלולים כשנותן עפר לתוך המים ממילא דאינם צלולים ושרי אבל בימים ונהרות אין חילוק בין מקום צלול למקום עכור [פ"ז וס"ך] דהחשר לשר של ים הוא ואין חילוק בין עכור לצלול אבל מותר לשחוט בראש הגג או בראש הספינה ולא חיישינן שיאמרו ששוחט לצבא השמים דאין דרך עובדיהם לעלות למקום גבוהה ולבן אין בזה חשדא:

יא יראה לי דכשם שאסור לשחוט לתוך ימים ונהרות כמו כן אסור לתוך בארות ומעינות דנהי דלמעם שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט לא שייך זה אבל למעם הראשון שמא יאמרו עובד מים הוא אין הפרש ועוד שהרי יש כאן צורה ויאמרו לצורה הנראית במים הוא שוחט [עמב"ם ודבריו ל"ע דלימו מלמ לסמור מבל לסרמב"ם מסור כמ"ם וגס מפני סעדס כמ"ם] ·

מפני

יב מפני האיסור שנתבאר שיין שוחטין לתוך הכלים יש לאסור מה שנהגו במקצת מקומות שמקבלין הדם בעת השחיטה כדי למכור לאינו יהודי ואף שעושים זה בשעת נמר שחיטה מ"מ יש לאסור [מס"ג] כיון שהוא דינא דגמ' ומשנה מפורשת היא [מ"מ.] יש לאסור בכל ענין ולכן יראו שהכותי יקבל הדם בהכלי ולא הישראל [מג"מ] ויש מי שאוסר ליטול בעד הדם דמים מרובים מפני איסור סחורה כדברים האסורים שיתבאר בסי' קי"ז [סמ] ולא ג"ל דהאיסור אינו אלא כדבר המיוחד למאכל כמ"ש שם ורוב האוסרין אין אוכלים דם בעין שנפשו של אדם קצה בהן [מטמ כ"ג] ולא לאכילת עצמן נוטלין את הדם כידוע [ונמ דמי לנזדמנו דטומאה סמ] :

יג היה הולך בספינה ואין לו מקום פנוי לשחוט שוחט על גבי אחורי הכלי שמקצתה בולטת לתוך הים ושוחט עליה והדם שותת ויורד להים דכיון שאינו שוחט להדיא לתוך הים ונם אינו שוחט לתוך הכלי אין בזה חשדא וה"ה שיכול להניח דף על דופן הספינה שמקצתו לתוך הים וישחוט עליו ושותת הדם להים [מג"מ] או מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט על דופן הספינה מבחוץ ומשם שותת לתוך הים ויש מי שמתיר באחורי כלים שיש להם תוך לשחוט להתוך של האחורים דלא נאסרה דק להוך הכלי של הפנים ולא של אחורי הכלי [ס"ק סק"ה] ויש חולקים כזה [מג"מ סק"ז] ממעם דמצינו גבי טומאה דנחשב נם זה כתוך ואינו מוכרח דוודאי בעבודה אין דרך קבלה באחורי הכלי ובקדשים פשיטא שהדם צריך לקבל בתוך שבפנים וכן בטומאה יש חילוק בין אחורים לתוך כמבואר פכ"ה דכלים [ונם סמ"ז סכ"ט לפס"ך וכ"מ מכרו"פ] :

יד ודע דדעת רש"י ו"ל [ונ:] דבראש הגג יכול לשחוט נם לתוך כלי ממעם דהכל יודעים שא"א לו למנף את הגג ואין כאן חשדא וכן בראש הספינה יכול לשחוט להדיא לתוך הים דהכל יודעים שא"א לו למנף ספינתו וזה שאמרו חז"ל [מ"מ:] דההולך בספינה מוציא ידו חוץ לספינה כמ"ש והו בעומד בתוך הספינה וא בראש הספינה [כ"מ] והטעם דכתוך הספינה לא כעית אם יושיט ידו חוץ לספינה על דופני הספינה משא"כ בראש הספינה בעית לעמוד ממש בקצה הספינה [נ"ל] והרבה מרבותינו חולקים בזה ום"ל דנם בנג לא הותר לתוך הכלי וכן בראש הספינה לא הותר לשחוט להדיא לים וכל ההיתרים שנתבארו אינם אלא בשעת הדחק אבל שלא בשעת הדחק ישחוט רק באופן שיזוב הדם על הארץ ועמ"ש בסי' י"ב :

טז כתב רבינו הרמ"א מקצת שוחטין נוהרים שלא לשחוט שום אווז בטבת ושבט אם לא שאוכלין מלבה משום שקבלה היא בידם שיש שעה אחת באותן חדשים אם שוחט האווז ימות השוחט אם אין אוכל ממנה ונוהגין לאכול מן הלב עכ"ל ויש שכתבו מן הכבד ויש שכתבו מן הרגלים [ס"ך] ויש מן השוכן [כרו"פ] ובאמת אין להקפיד בזה ותמים תהיה עם ד' [סמ] וזה שכתב מנהג זה מפני שבימיו הנהיגו כישופים באווזות עד שרבים נמנעו או מלאכול אווזות אבל בימינו אלה אין להקפיד כלל [סמ] :

סימן יב [שלא לשחוט בנומא ובו ה' סעיפים].

א שנו חכמים במשנה [מח.] אין שוחטין לנומא כל עיקר אבל עושה נומא כתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים ומיתים ועבודתם היתה לחקוק נומא בחצר או ברחוב ולשחוט לתוך הנומא אסף שם הדם ואוכלים עליהם [מס"כ] ולכן השוחט לתוך נומא נראה שמחזק עבודתם אף שאינו מכוין לכך ואמרו חכמים כל עיקר אפילו בנומא שבתוך הבית אף שלא היו העובדים רגילים לעבוד עבודתם בנומא שבבית :

ב ומי שאינו רוצה למנף ביתו וחצירו שמקפיד על נקיות עושה נומא ועושה מקום לשחוט חוץ לנומא ושוחט שם והדם שותת ויורד לנומא שאז ניכר לכל שכוונתו לנקות ביתו וחצירו ולא יהשדוהו אבל בשוק אפילו כה"ג אסור מפני שאינו חושש בנקיון השוק [טור] ויבא לידי חשדא ואע"ג דקי"ל [סנמ ס"ד.] כל מקום שאמרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור והו בשיש חשך בחדרי חדרים אם היו רואין משא"כ בכאן דליכא חשדא בביתו ובחצירו אף אם יהיו רואין דהכל יודעין שעושה כן מפני נקיות [פוס:] :

ג ומדלא התירו חכמים רק בעושה מקום חוץ לנומא ש"מ דאפילו בנומא שאינה נקייה אסור [סמ"ג ומרדכי] דאל"כ למה להם כמורח כזה יתירו בהשלכת עפר וצרורות לתוכה במו בתים שבמי' הקודם אלא וודאי דנם בכה"ג אסור ואע"ג דעבודת הצדוקים נראה שהיתה חזוקא בנומא נקייה שהרי אכלו עליה כמ"ש מ"מ אמרו נם בשאינה נקייה מפני שאין הכל מתכלין בתוכה לראות אם נקייה היא אם לאו וכיון דעיקר האיסור הוא ממעם חשדא מכולא שיש לאסור בכל ענין ולכן יש ליזהר מי ששוחט חיה ועוף הצריכים כיסוי לא יחפור קצת עפר וישחוט להחפירה ויכסה בהעפר החפור דיראה כשוחט לתוך נומא אלא ימלאנה עפר וישחוט שלא תהא נראית כנומא [סכ] :

ד בתב המור דהרמב"ם כתב [פ"כ] שאם שחט לתוך נומא אסור לאכול משחיטתו עד שיבדקו אחריו שמא מין הוא והרשב"א כתב אע"פ שאסור לעשותו אין שחיטתו

שחיטתו פסולה שאין מוציאין את האדם מחזקת בשרות עד שיברוק וימצא חשוד עכ"ל וזה ששגינו בברייתא צריך בדיקה אחריו והו על להבא ואם ימצא שהוא מין נאסור שחיטתו למפרע [רמ"ל ום"ך וב"ח ונס דעת רמ"י כן סוס ע"ש] וכן הדין בשוחט ליסים ונהרות שבסי' הקודם [שם] ויש מי שאומר דלמפרע לא נאסר לעולם ונם רק בנומא צריך בדיקה ולא בדינים שבסי' הקודם לפי שכשם הוי עבודה ממש ולא נחשדו ישראל על כך אבל בנומא היא רק מעשה כישוף שהיו מנחשים בעניין זה לידע עתידות במעשה אוב וידעוני ויש שמתאוותם לידע העתידות נחשדו על כך ולפיכך צריך בדיקה ומכולא דאפילו נמצא חשוד בכך אין לאסור שחיטתו לעבר ורק להבא לא יניחוהו לשחוט שאין זה עבודה ממש אלא מעשה כטילים שתתורה אסרתן [כרו"ש]:

ח וכתב רבינו הרמ"א ובזמה"ז דאין דרך עובדי כוכבים בכך יש להתיר בדיעבד עכ"ל וממילא דנם בשוחט להרים לימים ולנהרות שבסי' הקודם נ"ב הדין כן שהרי אין דרך לעבוד בכך כומה"ז [ם"ך וט"ז] ויש מי שאומר דדיני סי' הקודם נוהגים נם בזומה"ז מפני שהוי דבר שנאמר במניין ולכן אף שכטל המעם צריך מניין אחר הנדולים בחכמה ובמניין להתיר וא"א לנו לחתיר דאנחנו כנגד הקדטונים כנמלים משא"כ דין נומא שחו"ל עצמם התירו במקום דליכא חשדא כמו בניקור בית וחצר שנתבאר ועכשיו נם בשוק ליכא חשדא לפיכך אין חשש בזה [כרו"פ] ונם זה אין להתיר רק בדיעבד ולא לכתחלה [כמבואר מלמון סרמ"ח בם"ע שמיטה מלמוט בל"מ ע"ם ויזהע מזס שמלמר בם"ם ים לזס כמס פניס בחיסורן והז"ק]:

סימן יג [איזה בעלי חיים אינם צריכים שחיטה ובו כ"ג סעיפים].

א בגר נתבאר בסי' א' דבהמה צריבה שני סימנים ועוף נתרת בסימן אחד ודגים א"צ שחיטה ע"ש ונם חנבים אין טעונין שחיטה שהתורה הקישן לדנים דכתיב ואת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דנים ולכל נפש השורצת על הארץ אלו חנבים [רמ"א ס"ו.] דנפש השורצת הם חנבים כדאיתא בח"כ סוף שמיני ע"ש והרמב"ם ו"ל בפ"א למדה מהא דכתיב אוסף החסיל [יסעי' ל"נ] דכיון שלמדנו דאין שחיטה לדנים מדכתיב אם את כל דגי הים יאסף להם דבצאן וכקר כתיב שם שחיטה ובדנים אסיפה כדאיתא בנמ' [כ"ז:]. ומזה למדנו דכל מקום דכתיב באיזה בעל חי לשון אסיפה ולא מצינו בו לשון שחיטה להורות לנו דא"צ שחיטה [ומיומב קומים סרמב"ם עליו סמקסה הרי מין מסיפה במקום שחיטה ועכ"מ וככו"ם]:

ב וכתב הרמב"ם לפיכך אם מתו מאליהן בתוך המים מותרים ומותר לאכלן חיים עכ"ל דדווקא בבהמות וחיות ועופות שהצריכה תורה דתיפוק חיותם בשחיטה אי לא נפקי בשחיטה אלא במיתה הוה נבילה וכן אם אכל מהם בעודם חיים הוה אבר מן החי אכל דנים וחנבים שלא הצריכתן תורה דתיפוק חיותן בשחיטה ממילא דאין כאן נבילה בשמתו ואין כאן אבר מן החי ומ"מ י"א דנהי דאין בזה אבר מן החי מ"מ אסור לאוכלן חיים משום בל תשקצו [מוס' סנת ל': ומזלין ס"ו. וסנהדרי בהנס' פמ"ס] וזה ששנינו בתוספתא דתרומות [פ"מ] אוכל אדם דנים וחנבים בין חיין בין מתים ואינו חושש ה"פ בין שמצאן חיים ובין שמצאן מתים אבל לאכול צריך להמתין עד שתמות והרמב"ם מפרש כפשמא דלישנא דתוספתא וזה שמבואר בש"ס שכת שם שעובד משום בל תשקצו נ"ל דאיסור זה אינו כללי אלא בדבר שריב בני אדם ממנסין בזה במבואר מדבריו סוף הל' מאכלות אסורות ומבואר שם בפרטיות איזה דברים אכל בדבר שיש מפונקים שממאסין בזה אינו אסור למי שדעתו יפה שהרי שנינו בפ"ב דעבו"ם נבי קיבת העולה כהן שדעתו יפה שורפה חיה ע"ש וכן הוא בעניין זה דשם בשכת היה איש נדול המעלה ולנבי דיריה שייך בל תשקצו ולא לאחריני ום"מ למעשה כיון דהרבה מרבותינו אוסרים יש להורות בן וכמ"ש בש"ע ואיסור זה אם הוא מן התורה או מדרבנן יתבאר בם"ד בסי' קט"ו:

ג בין דברנים וחנבים לא שייך שחיטה ממילא דלא שייך בהם טריפות האיברים כמו נקבו בני מעיין וכיוצא בזה דטעמא דטריפות הוא מפני שאינה יכולה לחיות ותמות וכאן מותרת בשתמות [וכ"מ בנמ' פ"ס: דבעני לעניין פוממס ע"ם] ואע"ג דלעניין היתר אכילה אין בהם חילוק בין חיים למתים מ"מ לעניין טומאה יש חילוק דבחייהם אינם מטמאים טומאת אוכלין וכמיתהן מטמאין כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מטומאת אוכלין והטעם משום דכל חי אינו מטמא לבד האדם ונם בנולרו בהם סימני טריפה מטמאין מספק כמ"ש שם:

ד בפ' שמיני כתיב כל מפרסת פרסה ושסעה שסע פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו וכפ' ראה כתיב וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו ושינה הכתוב בפ' ראה לכתוב שני פעמים בהמת ומיותר הוא ומזה קבלו חז"ל איש מפי איש עד הל"מ רבן פקועה מותר בלא שחיטה כלומר בהמה ששחטוה ופקעו כריסה ונמצאת שם עובר מותר זה העובר באכילה ע"פ שחיטת אמו בין שנמצא חי ובין שנמצא מת במו שיתבאר ושדינין בהמה דרישא אכבהמה דסיפא כלומר בהמה הנמצאת בבהמת תאכלו ע"פ שחיטת אמה ולא עוד אלא אפילו

אפילו הושיט ידו למעי הבהמה ונחתך מעובר שבמעיה יהגיהה שם בששחטה אח"כ מותרת התחיכה באכילה משא"כ כששחט דבר מבהמה עצמה כמו שיתבאר בס"ם י"ר וכך שנו חכמים במשנה [ריפ"ד דחולין] ע"ש והכל מטעם שאין העובר צריך שחיטה דניהר בשחיטת אמו:

ה וכשם שבשר בן פקועה מותר בלא שחיטת עצמו כמו כן אין בו איסור חלב וגיד שחלבו וגידו מותר אבל לא דמו [ע"ה:] ופרטי דינים אלו יתבארו בס' ס"ד וס"ה והטעם שיש חילוק בין חלבו וגידו לדמו משום דדרשינן כל בהמה שבבהמה תאכלו כמ"ש ומשמע כל דבר אף חלבו וגידו אבל דמו הרי הוא נכלע בבל הגוף וחשיב כדם האיברים של הבהמה עצמה [רפ"ם סס] ועוד אין ללמוד היתר מפסוק אלא מידי דבר אבילה במו חלבו וגידו ולא דמו דאינו אבילה אלא שתייה [ר"ן סס] ואע"ג דבכ"מ אמרינן שתייה בכלל אבילה ובדם נופה כתיב לשון אבילה בל חלב ובל דם לא תאכלו פ"ם בזה שהוא דבר חידוש וכתיב ביה לשון אבילה אין לנו לרבות רק אבילה ממש וגראה שיש ג"ם בין המעמים דלמעם ראשון דהיו בדם האיברים אינו חייב על דמו כרת רק בלאו בדין דם האיברים ולמעם השני חייב כרת על דמו הבנום בבבהמה עצמה וכ"כ הרמב"ם בפ"ו ממאב"א שרמו שוה לדם בהמה ע"ש [ומסס קף ע"ד: ין סכרם דמע"ג דלר"ל מין חייבין כרת על דמו פ"ם לר"י ר"ל דמיט כן ע"ם ועב"י ר"ם סס"ו]:

ו לפיכך השוחט את הבהמה ומצא בה עובר בין שבלו לו חדשיו בין ס' בנמה ובן ה' בדקה ובין שלא כלו לו חדשיו בין שהעובר מת ובין שהוא חי אינו טעון שחיטה ואובלו כמו שהוא בחלבו ובלבר שיוציא את דמו וזהו דין תורה אבל מדרבנן אסרו חז"ל [ע"ס:] בשנמצא עובר שכלו לו חדשיו והוא חי והפרים על נבי קרקע שהלך אינו ניתר בשחיטת אמו משום מראית העין שיאמרו רבהמה מותרת בלא שחיטה ואתי לאחלופי בבהמה נמורה ולבן צריך שחיטה לעצמו ויראה לי דצריך ברכה בשחיטתו דבין דרבנן אצרכוה לשחוט שייך לומר וצונו בבבל מצות דרבנן ויש מי שחולק בזה ואינו עיקר [וכ"ב הפר"ח ר"ס ר"ע ומפמ"נ סק"ז]:

ז וכתב הטור דבל שפוסל בשאר שחיטות פוסל בו אבל שאר מריפות אין אוסרין אותו עב"ל בלומר כיון שעב"פ הצריכו שחיטה בעינן שחיטה בשירה אבל שארי מריפות דבבל בן פקועה אינו אוסר כמו בדגים וחגבים דדבר שא"צ שחיטה מה איכפת לנו במריפתו שהרי מתה מותרת במ"ש שם אינו אוסר גם בזה דאין באן מראית העין שאין המריפה גלויה לבל ולבן י"א דגם אם נמצא הסבין פגום אין בבך בלום [סס"ם בפ"ו ממ"ח] שאין זה בעצם השחיטה ומבל הפוסקים לא משמע בן [עמ"ך סק"ס] ואף במריפות בשנראה לבל במו חסירת רגל וביוצא בזה יש לאסור [פמ"ג סק"ס]:

ח ודבר פשוט הוא לאימתי בן פקועה מותר בששחטו את אמו שחיטה בשירה וגם לא נמרפה משארי מיני מריפות אבל בשנמרפה אמה גם היא מריפה אא"כ בלו לו חדשיו והוא חי שיבולין לשוחטו ובך אמרו חז"ל ר' סימנין אבשר ביה רחמנא [ע"ס.] בלומר שניתר בין בשחיטת שני סימנים דאמו ובין בשני סימנים של עצמו ודינו בשאר בהמה וחלבו וגידו אסור וכל שאר מריפות פוסלין בו:

ט לפיכך אם לא שחט האם אלא קרעה וכן אם שחטה ונתנבלה בשחיטה או שנמצאת מריפה אם העובר בן ס' חי טעון שחיטה מן התורה לעצמו בס"ש ואם הוא בן ט' מת או בן ח' אפילו חי ה"ז אסור דבן ח' אינו ראוי לשחיטה וה"ה בדקה בן ד' חדשים ובתב רבינו הרמ"א דעבשיו אין להתיר שום ולד הנמצא בבהמה אם האם מריפה ולא מהגי לו שחיטת עצמו דחיישינן שמא אינו בן ט' עב"ל ולבן כשהמתין עד תחלת יום ח' ללידתו שיצא מספק גפל מותר בשחיטת עצמו גם האידנא [ס"ך סק"ח] ויש חולקין בזה [תכ"ס] ואינו עיקר וכן הסבימו גדולי אחרונים [דמ"ל ולב"ס]:

י ואין לשאול האיך יש מציאות לדין זה דנמצא בה בן ט' חי והא קי"ל דכשמתה האם והיא מעוברת מת הולד מקודם [ערכין ז'.] דהאמת הוא דזהו כשמתה מעצמה אבל בשחטוה או הרגוה יש במציאות דכשיתחזכו תיכף ומיד בריסה יהיה עדיין הולד חי [סס]:

יא בין שוה שהצריכו שחיטה לבן פקועה בן ט' חי שהפרים ע"ג קרקע הוא משום מראית העין בס"ש לבן אמרו חז"ל [ע"ס:] האם יש בבן פקועה זה דבר התמוה לרבים בגון שפרסותיו קלוטות שאינן מרוקות בבשארי בהמות מותר בלא שחיטה בדין תורה שהרי קול יוצא עליו דקלוט זה בן פקועה הוא ומתוך שתמהין על קלימתו וזכרין גם את אשר בן פקועה הוא ולא יבואו להתיר בהמה אחרת בלא שחיטה וה"ה אם יש בן שאר דבר התמוה לרבים מותר ג"ב בלא שחיטה אלא נוהרו ואוכלו ויש מי שמצריך שיהיה בעניין זה שני דברים התמוהים בגון שהוא קלום וגם אמו קלוטה פרסותיה דדווקא תרי תמיהות מידבר דבירי אינשי ומרברים בזה ולא בתמיהה אחת [ב"ח לחמרי בנמ"] ורוב הפוסקים הסבימו דדי בתמיהה אחת ובין דעיקר הצרכת שחיטה הוא מדרבנן מפני מראית העין בס"ש הולבין להקל ודי בתמיהה אחת [רס"ס] והרמב"ם ו"ל השמיט דין זה ולא נודע טעמו:

יב עוד אמרו חז"ל [סס] האם בן פקועה זה נתגדל ובא על בהמה ותולידה הבהמה ולד אותה הולד אין לה תקנה בשחיטה והטעם דהא ולד זה מצד אביו נחשב כשחוט מן התורה ומצד אמו צריך שחיטה וא"ב כל סימן וסימן שבו הוה בחציו שחוט וחציו אינו שחוט ואין בו רוב סימנים שיהיו ראוים לשחיטה [פוס'] וגם זהו כשהיה בין תצי סימן ראשון לחציו השני רבוץ

דחציים חשבינן כשחוטים אין לך שהייה גדולה מזו ואין דין זה אלא רק למאן דס"ל חוששין לזרע האב דאלו למאן דלית ליה סברא זו הרי שדינן להולד כולו בתר אמו ואינו נחשב כחציו שחוט ואנן באמת קיי"ל דדין זה הוי ספיקא דרינא במ"ש בסי' ס"ו ובן להיפך אם הפקועה היא נקיבה ונתגרלה ובא עליה זכר וילדה ולד אין לו תקנה נ"כ מטעם זה דמצד אמו הוא כשחוט ומצד אביו אינו כשחוט:

יג ודע דהרמב"ם ז"ל בפ"ה ממ"א השמיט דין זה ג"כ ותמהו עליו ואין לומר דס"ל אין חוששין לזרע האב שהרי פסק בסוף הל' שחיטה שיש ספק ברבר ע"ש וג"ל טעמו דס"ל דלפי מה דקיי"ל רר' סימנים אכשר ביה רחמנא דאם האם טריפה ניתר בשחיטת עצמו ליתא להאי דינא כלל דאיך נאמר דמצד אמו הוא כשחוט הא א"צ לשחיטת אמו (וגם רס"י ז"ל פי' כן ע"ש) ומימרא זו אינה אלא אם נאמר דשחיטת עצמו ליח ליה בלל ולא קיי"ל כן מיהו כל הראשונים ס"ל דזה דאמרינן ר' סימנים אכשר ביה רחמנא וניתר בשחיטת עצמו אינו אלא כשצריך לשחיטת עצמו כגון שאמו נטרפה וכא כשאמו נשחטה כהוגן ואינה טריפה ובהכרח שחציו מותר בכה"ג והוי כחציו שחוט ולכן אם האם הפקועה היתה טריפה שוב אין חשש בהולד הנולד ממנו שהרי צריך לשחיטת עצמו ואינו נחשב הולד שלו כחציו שחוט:

יד יש מי שאומר דולד בן פקועה זה כשהיא נקיבה חלבה אסור ג"כ דכיון דחשבינן לה כחציה שחוטה וחציה אינה שחוטה הרי יש שהייה באמצע הסימנים ואין לך טריפה גדולה מזו [ס"ך סי"ד סקי"ח] ויש מתירין חלבה [כ"מ] שהרי איננה טריפה אלא שאין השחיטה מתירתה ואינו דומה לדין הוצאת אבר שבסי' י"ד שנאסר חלבה מפני תערובת האבר דבשם האבר מרינא אסור כמ"ש שם אבל בבאן כל הולד מותר אלא שאין לו תקנה בשחיטה [סס] ונרולי האחרונים הסכימו לריעה ראשונה [פר"ח וכרו"פ ומפ"ס] ולענ"ד נראה עיקר כדיעה אחרונה דאיך אפשר לומר דהשבינן ממש כחציין שחוטין והא אין צריכין שחיטה כלל מצר הפקועה ועוד איך אפשר לומר דכשחוטין ממש הם זהרי כשנשחט חציין של סימנים בהכרח שהמות במהרה רזהו כללא דטריפה כל שאין כמוה חיה והולד ה"ז בריא אולם ואיך נחשבנוהו לטריפה אלא דלעניין שחיטה הכי קאמרינן דחציין א"צ שחיטה וממילא דלדינא דשחיטה הויין חציין כשחוטין ולא מצינו שחיטה למחצית סימנים וזה שאמרנו דהוי כשהייה שינרא דלישנא בעלמא הוא דדמי לשהייה לעניין שחיטה אבל איזה ענין הוא לטריפות שנאמר דהיא טריפה ומה נם דלדעת רש"י והרמב"ם נם לעניין שחיטה לא מיי"ל כן כמ"ש ומ"ם למעשה א"א להתיר החלב כיון שרוב האחרונים הסכימו לאיסור:

טו בן פקועה זה שבא על בת פקוע כיוצא בו הרי ולרן וולד וולרן עד סוף כל הדורות כמוהם וצריכים שחיטה מדבריהם כשהפריסו ע"ג קרקע ואין הטריפות פוסל בהם כל זמן שלא נתערב כהם אב או אם מבהמה שאינה פקועה וה"ה להיפך ולד זה שאין לו תקנה שבא על בהמה דעלמא או בן פקועה נ"כ אין לו תקנה להולד הנולד וכן עד סוף כל הדורות לפי שמעולם אין כאן סימנים שלימים דקצת מהם הויין כשחוטין [תב"ם] ואין הולכין בזה אחרי חשבון רוב סימנים אם הם כשחוטין או מיעוט סימנים ולילך אחר רוב מפני שמן התורה צריך שכל הסימן יהא צריך לשחיטה [סס]:

טז בן פקועה הבא על בהמה דעלמא ונשחטה הבהמה שחיטה כשירה ונמצא ולד בתוכה אפילו בן מ' חי ניתר בשחיטת אמו כשאר בן פקועה ולא אמרינן הרי מצד אביו א"צ שחיטה דבאמת נם מצר אמו א"צ שחיטה שהרי הוא בן פקועה דאמו נ"כ אבל בהמה דעלמא הבא על בת פקוע ונשחטה הבת פקוע כדין שנתבאר שמדרבנן צריכה שחיטה ונמצא בה ולד אין לו תקנה להולד דשחיטת אמו לא הועילה לו מן התורה דכשחוטה דמיא ושחיטתה אינו אלא מדרבנן ושחיטת עצמו אין לו שהרי חלק שמצד אמו כשחוטין דמיין [סס] דלא כיש מי שחולק בזה ואין חילוק בין אם הולד בן ט' חי או מת או בן ח' ופחות מכאן ואף שי"ל דבן ח' ופחות מכאן הוא כאחד מאיברי אמו מ"מ סוף סוף נם האכר הזה בחציו מותר וחציו לא הותר עדיין [סס] ויש להתיישב בזה דנ"ל רכשערין אינו בר שחיטה אינו בנדר לחלקו דהרי הוא כאיברי אמו ממש [וכ"מ מלמון סמ"ך סקי"ד]:

יז איתא בנמ' [ס"ט.] השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אסורה כאכילה ט"ט בעינן פרסות וליבא ר"ל דכיון דהיתר בן פקועה ילפינן מבהמה בבהמה כמ"ש וכתיב שם שתי פרסות בבהמה מבואר דכשנמצא דבר שאין לה פרסות אסורה באכילה ושמא תאמר דא"כ נם כשנמצא קלוטה במעיה לתסרי דקלוטה אין לה רק פרסה אחת והתורה אמרה שתי פרסות ותרצו בנמ' דהא כתיב ג"כ פרסה כלומר דבפ' שמיני לא כתיב שתי פרסות דהכי כתיב שם ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה ללמרינו דדי בפרסה אחת מדלא כתיב שתי פרסות כבפ' ראה הולכין בזה אחר המסורת דמשמע פרסה אחת דלא כתיב פרסות כויו ע"ש ולכן קלוטה מותרת אבל דמות יונה אין לה אף פרסה אחת דרגלי עופות אינן פרסה כבהמה:

יח ומזה למרנו דזה שישנו חכמים במשנה דבכורות [ס':] בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותרת באכילה שהיוצא מן הטהור טהור וכמ"ש לקמן בסי' ע"ט זהו רווקא בשילדה מין בהמה טמאה אבל אם ילדה דמות עוף אף שהתורה היא אסורה באכילה

דהוו מילתא דפשיטא דכיון דבגמצא בה אסור כ"ש ביציאה לחוץ כרמוכח בגמ' [ס"ח:] דאפילו מאן דס"ל דפרה שילדה קלוט אסור מורה דקלוטה במעי אמו שריא ע"ש הרי מפורש דבמעי אמו קילא מיציאה לחוץ וזה שהזכיר הש"ס ומצא בה דמות יונה ולא הזכיר שילדה דמות יונה לרבותא קאמר דאפילו במעי אמה אסורה וכ"ש כשיציאה לחוץ ועוד דיציאה לחוץ א"א שתחיה כידוע וכן משמע להדיא בנדה [כ"ג.] דכל בעל חי שהוליד את שאינו מסוג שלו לא חיי ע"ש [ולפ"ז ס"ס סכלל שבמצמצ שכל סיוגא מן המכור מכור וכ"ל היוגא ומי סוגא]:

יד והנה הש"ס ילוף לה מדכתיב פרסות והירושלמי בתרומות [פ"ס הל' ז'] ילוף לה מדכתיב בהמה בבהמה וז"ל הירושלמי השוחט בהמה ומצא בה שקץ אסור באכילה מ"ט בהמה בבהמה תאכלו ולא שקץ בבהמה השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה יונה אסור באכילה [כנ"ל וכ"כ נר"ו שוגא בג"י ולגא בהמפרס שם] מ"ט בהמה בבהמה ולא עוף בבהמה ולא שקץ בבהמה עכ"ל ויראה לי דגם הש"ס דילן עיקרא אהך דרשא סמיך דאל"כ ליבעי נמי בשנמצא רווקא מעלת נרה במעיה דהא בקראי כתיב מעלת נרה בבהמה וא"כ בשנמצא בה דמות חזיר ליתסר ולהדיא מבואר בבכורות [כ"ד.] דחזיר הכרוך אחר פרה אם רק ירוע לנו שילדתו מותר באכילה וכ"ש בשנמצא במעיה כמ"ש וזה שהוצרך הש"ס לדרשא דפרסות נ"ל דמבהמה בבהמה ס"ל דא"א למעט רק רבר טמא שנמצא במעיה כמו שקץ אבל דמות יונה דטהורה היא נאסר דלא מיעטה רחמנא קמ"ל דרשא דפרסה דכיון שאין כאן פרסה אסורה אבל חזיר א"א למעט שן מעלת נרה שהרי ריבה הכתוב כל בהמה בבהמה וחיה נ"ב נקרא בהמה כמבואר בש"ס בב"מ: **כ** ולפ"ז ברור הרבר דאם נמצא במעיה בהמה שרגליה ברגלי יונה או שאין לה רגלים כלל מותר דהיי דליכא כאן פרסה מ"מ הא איכא כאן בהמה בבהמה וזהו דעת המור שכתב השוחט בהמה ומצא בה דמות יונה אסור אבל אם מצא בה בהמה שרגליה כרגלי יונה או שאין לה רגלים כלל מותר עכ"ל וזהו דעת התום' והרא"ש והר"ן והרשב"א שם ואמת שהם כתבו הטעם דלא בעינן רק מין פרסה ולא בעינן פרסה ממש ע"ש ולפי דברינו י"ל כטעם הירושלמי ום"ם לדינא הכל אחד:

כא ורבותינו בעלי הש"ע כתבו בספריהם [ב"י ו"מ] דלהרמב"ם אסור בבה"ג ודייקו לה ממ"ש בפ"א ממ"א דין ז' וז"ל בהמה שנמצא בה דמות עוף אע"פ שהוא עוף מהור ה"ז אסור באכילה לא הותר מן הנמצא בבהמה אלא מה שיש לו פרסה עכ"ל ומזה דקדקו דכל שאין לה פרסה אסור ע"ש ולענ"ד נראה דכוונת הרמב"ם למעט רק עוף מהור ממעם זה דזהו עיקר הרבותא כמו שבארנו וזהו שדקדק בלשונו אע"פ שהוא עוף מהור אבל מין בהמה הנמצא בה אינו כלל מטעם פרסה אלא מטעם בהמה בבהמה כהירושלמי ונם הש"ס שלנו ס"ל כן בש"ס וראיה לזה ממ"ש מקודם בהמה מהורה שילדה כמין בהמה ממאה אע"פ שאינו מפרים פרסה ולא מעלה גרה וכו' ה"ז מותר באכילה עכ"ל וכוונתו כמו שבארנו דאין ההיתר מטעם פרסה דא"כ ליבעי מעלה גרה שמפורש בקרא אלא ההיתר הוא מטעם בהמה בבהמה ומעם פרסה אינו אלא לעוף מהור [ולפמס סמס סכ"י על הס"מ שכתב דכרי סרמב"ם ומסום' על דברי סרמב"ם ומ"מ סבין כמ"ם]:

כב ונם לבד זה תמוהים מאד דברי רבינו הרמ"א שכתב בסעי' ה' על מ"ש המחבר לשון הרמב"ם שהבאנו וי"א דאפילו פרסותיו קלושות רק שיהא דומה לבהמה שבמינה מין שיש לו פרסה עכ"ל וכוונתו לדברי הטור ולא כך היה לו לכתוב אלא וי"א דאפילו אין לו פרסה כלל וכבר תמהו על דבריו מנדולי האחרונים וצ"ל בכוונתו להיפך דאפילו נמצא בה עוף ויש לה פרסה אסור דהכל תלוי במין פרסה ולא בפרסה עצמה וזה שכתב דאפילו פרסותיו קלושות אעוף קאי ולחומרא [ע"ן סק"ן] אבל באמת נראה עיקר דהרמב"ם אינו חולק כלל בס"ש:

כג כתב רבינו הב"י השוחט את הבהמה ומצא בה כריה שיש לה שני גבין ושני שדראות אסור עכ"ל והטעם ביאר הרמב"ם שם דאף שהתורה התירה כל מין בהמה הנמצא בה ס"ם דבר זה מיעטתו התורה בפירוש דכתיב את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה וזהו בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות ושסועה פירושו בריה שנולדה שסועה לשתי בהמות ע"ש וביארו בגמ' [נדה כ"ה.] דא"א לומר דכוונת התורה הוא בשנולדה כך דזהו דבר שא"א שאינה יכולה לחיות וממילא אסורה משום נבילה אלא הכוונה הוא אם נמצא בתוכה בריה כזו אינה מותרת כבן פקועה דעלמא [ולפמס סרמב"ם סס סכמב סילדס מ' סכמלס וכו' לע"נ דזהו דבר קמ"ס וכבר קמס עליו סכ"מ ע"ס ומולי מעמו סוס לס"ל דכמלימות לס ימלקו לכ וקמוכל מלס סים מיעוסס דמיעוסס סמיס נ"כ ולכ סובר סיבנרס סורס על סמיעוס ופסק כריב כרוב וקמוכל סובר סיבנרס סורס על סמיעוס ופסק כריב ולפ"ז דבריו לכוכס וק"ק]:

סימן יד [דין עובר שהוציא ידו או ראשו ורובו ועוד דינים ובו כ"ב סעיפים].

א כבר נתבאר בסי' הקודם שהתורה התירה הולד הנמצא בבהמה שחוטה שהולך א"צ שחיטה וממילא מובן

שאם בשעת שחיטה הוציא הולד ידו או רגלו חוץ לרחם שאין האבר היוצא ניתר בשחיטת אמו דהתורה לא התירה רק בהמה כבהמה כמ"ש שם שתהא מונחת במעי האם ולא היוצא חוץ למחיצת האם ויותר מזה קבלו חז"ל [ס"ס.] דאבר שיצא לחוץ קודם שחיטה אע"פ שחזר האבר לפנים לתוך מעיה קודם שחיטה ונשחטה נשאר אבר זה כאיסורו דכתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר כטריפה שאין לה היתר:

ב ביאור הדברים דאי ס"ד דכוונת הכתוב רק על טריפה ממש למה לי למיכתב בשדה והרי בכל מקום שנטרפה אמורה אלא האי בשדה לשון חוץ הוא כמו השדה שהיא חוץ לגבול העיר וה"פ כל בשר שיש לה מחיצה שאין לה לצאת חוץ ממחיצתה כגון בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לירושלים או עובר במעי אמו שיצא איזה אבר ממחיצה האם ה"ז כטריפה מה טריפה אין לה היתר אף אלו כיון שיצאו חוץ למחיצתם נאסרו כטריפה ולא מהני חזרתם למחיצתן:

ג וכן אינו מועיל מחיצה אחת למחיצה אחרת כגון בהמה מעוברת והיא קדשי קדשים העומדת בעזרה או של קדשים קלים העומדת בירושלים והוציא העובר את ידו נאסר זה האבר בכל עניין אף כששחטו אח"כ את האם במקדש לקרבן והוהר העובר כולו כדין בן פקועה מ"מ זה האבר נשאר באיסורו ואף אם חזר לתוכה ולא אמרינן מיגו דהוה עזרה מחיצה לגבי ק"ק וכן ירושלים הוי מחיצה לגבי קדשים קלים תיהוי נמי מחיצה לגבי האבר ולא נחשבנו כאבר שיצא חוץ למחיצת אמו דמחיצה זו למחיצה אחרת אינו מועיל [נמ' ס"ס.]:

ד ואע"פ שאין נ"מ לגבי האבר בין שחזר לפנים או לא חזר דבכל עניין נאסר כמ"ש מ"מ יש נ"מ בין חזר ללא חזר לעניין מקום החתך בלומר דהאבר כשהוא עדיין בחוץ בשעת השחיטה כשחותך האבר צריך להניח ממה שבפנים לצד החצון ולחותכו שמקום החתך הבדלת ז'חצון והפנימי אסור מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה בהמה בבהמה דלאו בתוכה הוא אבל אם החזיר האבר קודם השחיטה א"צ לחתוך לצר פנים אלא מצמצם וחותך ומקום חתך מותר דקרינא ביה בהמה בבהמה דביציאת האבר לא נאסר רק האבר לבדו וכל העובר מותר:

ה בד"א שהאבר בלבד אסור וכל העובר מותר כשהוציא ידו או רגלו או שאר אבר אבל אם הוציא הולד את ראשו קודם השחיטה נאסר כל העובר דלא מהני ליה שחיטת אמו אף אם החזירו קודם השחיטה דביציאת ראשו נחשב כילוד ואינו ניתר אלא בשחיטת עצמו ודע דבח"מ סי' רע"ו נהבאר דיציאת רוב פדחת הוי כיציאת כל הראש ע"ש וה"נ כן [ט"ז וס"ק] ולכן כשיצא ראשו או רוב פדחתו שאינו ניתר בשחיטת אמו אם נמצא העובר בן ח' בין חי בין מה או בן ט' מת הוי נבילה אבל כשנמצא בן מ' חי שוחטין אותו ככל בהמה דאינו נחשב כעובר כלל ויש מי שאומר דביציאת פדחה רובו או אפילו כולו אינו נחשב כילוד רק לחומרא ולא לקולא ונ"מ אם הוא בן ט' חי וצריך שחיטה לעצמו מ"מ הפרחת אסור דשמא אינו כילוד וניתר בשחיטת אמו וממילא דהאבר היוצא אסור [תפ"ס] אבל ביציאת רוב הראש ודאי הוי כילוד ויראה לי דאין חילוק בין שיצא ראשו חי ובין שיצא מת הוי כילוד ואם חי ניתר בשחיטת עצמו ואם מת כולו נבילה דאע"ג דבח"מ שם נתבאר דביציאת ראשו מת אינו ודאי כילוד מ"מ הכא מפני הספק ג"כ אסור דשמא הוי כילוד והוי נבילה:

ו וכמו שביציאת ראשו הוי כילוד כמו כן ביציאת רובו של העובר שאם יצא רוב הגוף אף בלא ראשו נחשב כילוד וכן שנינו במשנה [ס"מ:] לעניין מבכרת וכמ"ש לקמן סי' שי"ט ואפילו לא יצא רק חציו אלא שהוא ברוב אבר כגון שבהחציו יצא רוב ידו וכשנשער בכלליות העובר לא יצא אלא חציו או אפילו פחות מעט אבל אם נשלך מיעוט היד שבפנים אחרי רוב היד שמבחוץ יהיה רוב עובר אסור ואמרינן תרי רובי דמיעוט היד שרינן אחר רוב היד שמבחוץ והוי ככל היד בחוץ ואח"כ נשלך מיעוט העובר אחרי רובו ומ"מ לקולא לא שדינן המיעוט אחר הרוב כגון שיצא רוב עובר ובהוך זה יש מיעוט היד לא שרינן מיעוטו שמבחוץ אחר רוב היד שבפנים ונחשבנו כאלו כל היד בפנים ואז יהיה רק מיעוט עובר בחוץ לא אמרינן כן והמיעוט מהיד שמבחוץ נחשב עם מה שיצא והוה רובו והוא כילוד:

ז והטעם בזה דרובו במיעוט אבר פשיטא שחשוב בילוד דלא שבקינן רובא דעובר שהוא בחוץ ולשדייה אחרי רוב ידו שבפנים [גמ' ע'.] דוודאי רוב עובר חשוב יותר מרוב אבר אבל חציו ברוב אבר הוי ספיקא דדינא בגמ' שם והספק הוא אם רוב אבר חשוב ברוב עובר להמשיך מיעוטו של אבר אבריה ולפ"ז אין הדינים שוים דרובו במיעוט אבר הוי כילוד בין לקולא ובין לחומרא אבל חציו ברוב אבר אינו כילוד רק לחומרא כגון אם הוא בן ט' חי וצריך שחיטה לעצמו מ"מ היוצא אסור דשמא אינו כילוד וניתר בשחיטת אמו וממילא דהיוצא נאסר [ס"ך סק"ז] והטור שלא ביאר זה סמך א"ע על מ"ש לקמן סי' שי"ט לעניין בבורה ע"ש וכן הרמב"ם לא הביא דין זה בפ"ה מה' מ"א שסמך עצמו על מ"ש בפ"ד מבכורות ע"ש:

ח ובל זה הוא בשאנו צריכין לדון על כל העובר דאז יש ספק בחציו ברוב אבר כמ"ש אבל באבר אחד בלבד פשיטא דלא שדינן מיעוטו אחר רובו ולכן אם הוציא רוב ידו לא נאסר המיעוט יד שבפנים והטעם משום דקי"ל אין לידה לאיברים [ס"ח:] כלומר דעל אבר אחד לא שייך שם לידה דנאמר דהוי בילוד והולך המיעוט אחר הרוב ודוקא כשנוגע לרוב עובר דהוי כילוד

בילוד דאז שיך לומר כן ולא באבר דחשיבותו של הרוב אינו אלא אם הוא בילוד:

ט דבר פשוט הוא דזה שאסרנו אבר היוצא אינו אלא כשהעובר ניתר בשחיטת אמו אבל אם לא ניתר בשחיטת אמו כגון שהאם נטרפה והוא בן ט' חי וצריך שחיטה לעצמו הותר גם האבר בשחיטת עצמו מתיר הכל וק"ו אם נולר העובר קודם שחיטת אמו דאין מזיק מה שהוציא אבר בעודו במיעיה ובל הנולדים כן הוא שמוציאין מקצת אבר ומחזירין עד שנולר כולו אבל אם הותר בשחיטת אמו אפילו יצא חי אחר שחיטתה ונתגדל רמדרכנן צריך שחיטה לעצמו מ"ם כיון דמן התורה יו כשחוט נאסר האבר משא"כ כשאמו נטרפה דמן התורה צריך שחיטה לעצמו הותר גם האבר [ועפ"ך סק"ו]:

י הוציא העובר את ידו והחזירה וחזר והוציא את רגלו והחזירה וחזר והוציא את שדרתו והחזירה ובאופן שכשנצרפם יהיה רוב עובר מ"מ לא נאסר המיעוט שלא יצא ואין דנין בזה דין יצא רובו דהוי כילוד ושדינן המיעוט שבפנים אחר הרוב שמבחוץ דכיון דבל אבר בשהוציא החזירו ולא היה רוב מבחוץ בפעם אחת אין זה כילוד אלא כיציאת אבר דלא שדינן מיעוטו אחר רובו מפני שאין לידה לאיברים כמ"ש דאע"ג דחזרה לא מהני לעניין היתר האבר כמ"ש מ"ם מהני לעניין זה שלא נחשוב ביציאת רובו בבת אחת ואין כאן לידה אלא הוצאת אבר [גמ' ס"ח]:

יא גבל אם חתכו לכל אבר בעת שיצא אע"ג דלא יצא רובו של עובר בבת אחת מ"מ כיון דסוף סוף יצא הרוב לחוץ ולא הוחזר לפנים נאסר גם המיעוט שמבפנים דהוי ספיקא דדינא אם מיחשב בכה"ג כילוד או לא ואזלינן לחומרא [סס] ודע דהרמב"ם שם השמיט דינים אלו ולא נודע טעמו וכבר נתעוררו המפרשים בזה ולי נראה דבאמת במה דינים השמיט בעניין זה כמו יציאת ראשו או רובו דהוי כילוד וסמך עצמו על מ"ש דינים אלו לעניין בכור בת' בכורות פ"ד ושם כהל' י"ד ביאר דין זה דבחיתוך איברים נחשב כרוב ע"ש וה"ה בכאן ומטילא מוכח דבלא חיתוך שהחזיר כל אבר לפנים אינו כרוב:

יב י"א דכשיצא חציו ברוב אבר ובאותה החצי יש אבר שמקצתו בחוץ ורובו לפנים דמה שבפנים טותר מ"מ"נ דאי שדינן מיעוט האבר שבפנים לחוץ א"כ נישדי ג"כ מקצת האבר שמבחוץ לרובו שבפנים [כ"מ בשם רמ"ל ופר"ח] ויש מי שחולק בזה [תב"ם מק"נ] וכן נ"ל עיקר שכבר באנו דלא שדינן המיעוט אחר הרוב אלא לעניין לידה ולא לעניין אחר ולכן אף דשדינן מיעוט שבפנים לרובו שמבחוץ זהו מפני שנעשה בזה רוב עובר והוי לידה אבל דנשדי מקצת שבחוץ לרובו שבפנים אין שום טעם בזה לילך אחר רוב [וסמב"ם בסוף פרק ט' מהלכות מעשה הקרבנות ה"ב ופרמ"ג סק"ז בסוף עליו ולח לחדש לסולמו ע"ם וזו"ק]:

יג כבר נתבאר בסי' הקודם דבן פקועה הבא על בהמה וילדה אותו הולד אין לו תקנה מפני שהוא כחציו שחוט ואם כא על בת פקועה כותר הולד ע"ש ואפילו אם אחר מהפקועים הוציאו אבר דנאסר אותו האבר כמ"ש לא אמרינן דהנולד ממנו יאסר אותו אבר כפני שאבר מוליד אבר לא אמרינן כן דידוע דאין אבר מוליד אבר דאל"כ כל סומא יוליד סומא וכל חיגר יוליד חיגר אלא דהזרע מתכלכל בכל הגוף [גמ' ס"ם.] ואי קשיא דא"כ נאסור בל הולד מפני שיש בו כיצירתו מכח האבר האסור ג"כ דבאמת כל יצירה הבא מכח איסור אינו נאסר דאל"כ נאסור כל הבהמות מפני שיצירתן מכח חלב ודם של האב והאם אלא דכל מ"ח אינו נאסר [סס]:

יד ורק לעניין חלב עובר זה שיצא ממנו אבר אם נקיבה היא ונתגדלה הוי ספיקא דדינא דחלב אינו דומה לעובר דעובר בא מכח האם והחלב הוא עצמיות שלה וא"כ יש בהחלב תערובת חלב מן האבר האסור ואנן קיי"ל דחלב של טריפה אסור וה"ג הרי האבר דינו כטריפה כמ"ש או אפשר דלא דמי לטריפה שבעצם היא טריפה משא"כ האבר הזה אף שהתורה אסרתו כטריפה מ"מ איסורו אינו מפני טריפות אלא שהוא כאבר מן החי והרי כל חלב בא מאבר מן החי והתורה התירה לאכול חלב ומה אינכפת לנו אם כא גם חלב מאבר זה שהוא ג"כ אבר מן החי או אפשר דלא דמי דכל בהמה בחייה יש לה היתר בשחיטה אבל אבר זה אין לו היתר בשחיטה כמ"ש ולכן הוה ספיקא דדינא ואסור החלב מפני הספק [גמ' סס] וכן פסקו כל הפוסקים וכן פסקו הטור והש"ע סעי' ה' [ומיהור כתבנו ע"פ דברי הר"ן ז"ל ע"ם]:

טו ויש מי שאומר כיון דמעם האיסור הוא כמו חלב טריפה שנתערב בחלב בשירה א"כ כשנשער שיש ששים בכל הבהמה נגד האבר החלב מותר שהרי כל איסור בטל בששים [לבוש וכ"ם] ויש חולקין בזה דמי ייתר כמה הוליד חלב זה האבר דיש אבר קטן שמוליד הרבה חלב דהחלב בא מכח הדם ויש אבר גדול שאין בו ריבוי דם ויש אבר קטן שיש בו ריבוי דם [מ"ז ום"ך] ויש מי שהתיר מטעם אחר דנהי שיש ספק אם יש ששים כנגד האבר מ"ם אין זה רק ספק דרבנן דהא מין במינו הוא ומן התורה בטל ברוב ורבנן הצריכו ששים כמ"ש בסי' צ"ח וספיקא דרבנן לקולא [ס"ך סק"ב] אמנם אם נאמר כן למה פסקו הפוסקים דין זה לחומרא ניתא שבא יש ששים וספיקא דרבנן לקולא דרוב ודאי יש כנגד האבר ומותר מן התורה [תב"ם] ועוד דא"כ נתיר מכח ס"ם דהא בנמ' יש ספק בעיקר האיסור כמ"ש ואת"ל לאיסור שמא יש ס' [פמ"ג] אלא ודאי בל דבר שהוא לפנינו ואין ביבולתינו לעמוד על שיעורו גם בדרבנן אין הולכין להקל [סס] וא"כ בכל עניין אסור:

טז וגם בעיקר הבשול י"א דלא שיך באן ביטול לא

ברוב ולא בששים [מל"מ פ"ת ממזבח ומזבח] רביטול לא שייך אלא בדבר שהיה ניכר מתחלה בפ"ע ואח"כ נתערב אבל בדבר שתחלת ביאתו לעולם בתערובות לא שייך בזה ביטול [מרדכי סוף חולין בשם רבינו משולם] אמנם אני בארתי בס"ד באהע"ז סי' קס"ט סעי' ג"ז דלא אמרינן סברא זו אלא בדבר שאינו ניכר מוצאם ומובאם אבל בשהדבר ניכר מעצם הכריאה ודרך הגידול כן הוא שפיר שייך בזה ביטול ולכן גם בכלאים במעביר עציץ נקוב בכרם ובריבוי נומפין על הזוחלין שייך ביטול בשאין בהם שיעור שא"א לבטלן כדמוכח בש"ס ולכן בחלב שייך ביטול ע"ש [שהבאתי גם סברת הטו"ז שכתב בס"ק ס"ס מבל שברטינו ברוך בס"ד]:

יז כיון שאין העובר צריך שחיטה דניתר בשחיטת אמו לפיכך אפילו אם הושיט ידו למעיה וחתך חתיכות מהעובר והניחם שם ואח"כ שחט את האם הרי חתיכות העובר מותרים באכילה דהכתוב התירם בהמה בבהמה אבל בהבהמה עצמה אינו כן כגון שהושיט ידו למעיה וחתך מאיבריה דבר שאינה נטרפת בו כמו מן המחול ומן הכליות והניחם שם ואח"כ שחטה החתיכות אסורות משום אבר מן החי דבהמה בבהמה התיר הכתוב ולא של הבהמה עצמה ועוד דכתיב בבהמה אותה תאכלו ודרשינן אותה בזמן שהיא שלימה ולא בזמן שהיא חסירה וכך שנו חכמים במשנה [ס"ת.] חותך מעובר שבמעיה מותר באכילה מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה זה הכלל דבר שנופה אסור ושאינה נופה מותר:

יח שחיטת עובר במעי אמו לא שמה שחיטה דאין שחיטה אלא ביציאה לאויר העולם ושחיטה כזו אם העובר צריך לשחיטת עצמו הוי נבילה כגון שהושיט ידו למעי אמו ושחט את העובר והוא בן ט' חי ויצא לאחר שחיטתו ממעי אמו או ששחטו את אמו ונמצאת טריפה וצריך שחיטה לעצמו אין זה שחיטה והנה דין זה הוא בעיא בנמ' [ע"ז.] והולבין לחומרא וכיון שיש ספק בדבר לכן כששחט העובר בפנים אסור לשחוט האם אחריו בו ביום משום איסור אותו ואת בנו דשמא הוי שחיטה [ס"ך סק"ל]:

יט כשם שלמדנו מקרא דובשר בשדה טריפה לעניין אבר היוצא מהעובר כמו כן למדנו ממקרא זה לאיברין המדולדלין ובשר המדולדל בבהמה עצמה שאין להן חיות מהבהמה רק שתלוין בהן אסורין משום אבר מן החי וכך שנו חכמים [ע"ג:] ובשר בשדה טריפה לא תאכלו להביא האבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ובעוף וכו' ע"ש ויתבאר בסי' ס"ב ומבואר בנמ' דלא לקי עליהם משום אבר מן החי אלא כשמתה הבהמה דאז חשבינן כאלו נפלו האיברין ממנה בחייה אבל אם שחטו להבהמת אין בהם רק איסור בעלמא וכך אמרו חז"ל שם כששחטן אין בהן אלא מצות פרישה בלבד דכיון דתלוין הן בהבהמה בשעת שחיטה הנם שאין יונקין חיות ממנה מ"מ לא חשבינן כאלו נפלו ממנה בחייה וכך קבלו חז"ל מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול [ע"ז.] כלומר כשמתה חשבינן כאלו נפלו ממנה קודם מיתתה ובשחיטה לא חשבינן כן:

כ לדעת הרבה מרבותינו כששחטה אין בהן איסור תורת כלל רק מצות פרישה מדרבנן כדמשמע מלשון הנמ' שהבאנו אבל דעת הרמב"ם בפ"ה מה' מ"א דין ו' מבואר שאסורין מן התורה רק אין בהן מלקות וזה שאמרו חז"ל אין בהן אלא מצות פרישה בלבד ר"ל מצוה מן התורה בלא חיוב מלקות וז"ל הרמב"ם בשר המדולדל בבהמה ואבר המדולדל בה אם אינו יכול לחזור ולחיות אע"פ שלא פירש אלא אחר שנשחטה אסור ואין לוקין עליו ואם מתה הבהמה רואין אותו כאלו נפל מחיים לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי עכ"ל:

כא ומדבריו למדנו שאע"פ שאיסור זה למדנו מקרא דובשר בשדה טריפה אין האיסור משום טריפה אלא משום אבר מן החי [וכן פירש"י ע"ז. ד"ה כי ממרי וכו' דלמ מסוס נבילס מנמ מסוס ממס"ח] והתורה לא קאמרה דליהוי בה איסור טריפה ממש אלא אסורה כטריפה אבל איסורה משום אבר מן החי וכן ג"ל נבי אבר היוצא מהעובר דאף שנתרבתה מובשר בשדה טריפה מ"מ איסורה הוא משום אבר מן החי ולא משום טריפה ונ"מ לעניין התראה דאם התרו בו משום אבר מן החי לוקה ומשום טריפה אינו לוקה והכי משמע בנמ' [ס"ע.] לעניין איסור חלב שכתבנו בסעי' י"ד שדימו חז"ל זה להדיא לאבר מן החי ע"ש:

כב ולפ"ז מתבאר יפה דברי הרמב"ם שם דין י"א שכתב כל אבר עובר שיצא וחתכו קודם שחיטה והוא בחוץ ה"ז אבר מן החי ולוקין עליו ואפילו מת העובר קודם שחיטה [למיסס עוסס ליפול כמ"ם] ואם נחתך אחר שחיטה האוכלו אינו לוקה ואפילו מת [למיסס מינס עוסס ניפול] ואם מתה הבהמה ואח"כ חתכו האוכלו לוקה משום אבר מן החי עכ"ל והראב"ד ז"ל השיגו שהרי יש בו לאו דטריפה ונם הכ"מ כתב כן שיש בזה שני איסורים טריפה ואבר מן החי ע"ש ולענ"ד נראה ברור שאין בו רק לאו דאבר מן החי וראיה ברורה לזה מאבר המדולדל ומאיסור חלב של אבר היוצא שאומר הש"ס מפורש כן [ע"ס ד' ס"ע. חלב דעלמא למו כמסס"ח דמיח ומרי סכו' נמי לח נגח וכו' ומרמב"ם מכמב לעניין חלב דהוי כחלב טריפה שנשפרב וכו' ודלמי כן סוח מסדין הזה סוי כדין חלב טריפה לגבל סאיסור סוח משום מסה"ח וכן רמיתי לגדולי מחרוג'ס שחשבו ס"ס בזה לחו דקריפה ולענ"ד ברור שאינו כן כמ"ש]:

סימן

סימן טו [איטתי אפרוח מוהר ושלא לשחוט בהמה עד יום השמיני ובו י"ז סעיפים].

א אפרוח כל זמן שלא יצא לאויר העולם אסור ולאחר שיצא לאויר העולם מותר מיד אפילו לא נהפתחו עיניהם עדיין ואף שיש בש"ס מי שסובר כן דקודם שנתפתחו עיניהם אסורות [רמב"ן בילה ו'.] ועוד יש בנמ' [מוגן ס"ד.] כל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם ואיתא שם דהאיסור הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא לא קיי"ל כן דוהו דעת יחידאי וחכמים פליגי עליה וס"ל דסיר שיצאו לאויר העולם מותרים מיד כן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרשב"א והר"ן ועור רא:שונים אבל הרא"ש ז"ל פסק [שם בבילה] דאסורות עד שיתפתחו עיניהם והטור הביא שני הדיעות ובשו"ע לא הובא כלל דיעה זו [טעם סרמ"ם דמסנם רמב"ן קו"ע ובספח"ם הסמיך לשון הרי"ף בדרכו ולפו מסום דס"ל כן ומטורץ קושים הסמ"ג סק"ח וכמ"ם בנקה"כ והים"ם פ"ק דבילה סי"ז פסק כהרמ"ם ע"ם]:

ב יש מהראשונים שכתבו דמשום רבר שקץ אין לאבלם עד שינרלו הבנפים דהיינו נוצה נדולה שעל נופו שיש לו קנים [סג"ת סם בשם מ"ז] ויש שהסכימו לזה [ס"ך ופ"ח] ואמת דבר זה [ע"ז] ויש שהסכימו לזה [ס"ך ופ"ח] ואמת שכן מבואר בירושלמי רביצה [פ"ב ס"ח] וז"ל נוזלות שלא העלו עליהן בנפים אסורים משום שקץ ע"ש [ובם מ"ת לומר דשו נרמב"ן כמ"ם סס"ז על הג"ת ע"ם ודו"ק] אבל באמת הרבר תמוה ראם הש"ם שלנו סובר כן איך אשתמט מזה מרבר שמעשה בכל יום ראפילו להמחמיר בנמ' עד שיתפתחו עיניהם לא הניעו עריין לנדילת בנפים בידוע ואע"נ רכוונת הירושלמי ראסורים משום שקץ אינו שקץ ממש אלא איסור בל תשקצו שהוא מדרבנן וזהו כוונת הפוסקים האוסרים בם"ש בעצמם מ"ם הא נם קודם שנולדו אין האיסור רק מדרבנן כמו שהבאנו וא"כ איך לא הזכיר הש"ם מזה האיסור וכן לדחות דברי הירושלמי קשה מאד:

ג ולכן נלע"ד כמו שבארנו בסי' י"נ סעי' ב' דלבר המוזכר בש"ם דילן בפירוש שיש בהם משום בל תשקצו אין זה איסור כללי ואינו אסור רק להמפונקים והבאנו ראיה ברורה לזה ממה שאמרו חז"ל בקיבת עולה כהן שרעתו יפה שורפה היה ע"ש ולפ"ז א"ש דהירושלמי מיירא במפונקים רבאמת מצינו שבני א"י היו מפונקים כדאיתא בש"ם [כתוב' ס"ב] מפנקי דמערבא ונם מצינו [שבת קי"ח:] שכאכלי בבל היו נמאסים בעיניהם ולבן הירושלמי הזכיר מזה והש"ם שלנו לא חשש לזה וממילא הוא שלמי שהדבר נמאס בעיניו אסור לו לאבלם משום בל תשקצו [ומ"ת למעשה יש למזה להמחמיר כהסוברים]:

ד אם אבל את האפרוח קודם שיצאה מהביצה כתב הרמב"ם בפ"נ מהל' מ"א דין ח' וז"ל אבל ביצת עוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלה מכין אותו מכת מרדות עכ"ל ואף שבנמ' [ס"ד.] דרשו מכל השרץ השורץ אסמכתא בעלמא הוא כמבואר שם בנמ' וכם"ש בסעי' א' מיהו יש מהראשונים שסובר רנהי דמשום איסור שרץ ליכא מן התורה מ"מ נבילה היא מן התורה כמו נפל רבהמה והש"ם שאומר דקרא אסמכתא בעלמא זהו לנבי איסור שרץ [סה"מ] ומעמו נראה רבין דהוא בשר למה לא תאסור משים נבילה ומהרמב"ם מוכח להדיא רלא ס"ל כן במ"ש וכן הרשב"א ז"ל [בתס"ב שמני ד'] חולק על זה ע"ש והמיהני שלא הביא ראיה לדבריו מירושלמי [בילה פ"ק ה"ח] שאומר שם מפורש בציים שריקמו נוולות אין לוקין עליהן משום נבילה ע"ש ולא רמי לעובר המונח בבעי האם שהאם צריכה שחיטה א"כ ממילא כשהפילה הוי נבילה דהא לא נשחטה אבל בציים שההורה התירתן לאכלן כמו שהם לא חילקה בין יש בה אפרוח וכין אין בה אפרוח רכל זמן שמונחת בהביצה יש לה דין ביצה מן התורה ולכן נ"ל רכוונתו כן הוא רכשהוציא האפרוח מהביצה והיא מתה יש בה משום נבילה רבין שהיא בפ"ע נפקא מהיתר רביצה אבל כשאבלה עם הביצה הכל מודים שאין בה איסור נבילה ואולי בכה"נ נם הרמב"ם מודה והירושלמי מיירי נ"כ שאכלה בעוד שהיא בהביצה ואולי נם הרשב"א יודה לזה [אף שמלשונו בסב"ב לא משמע כן מ"מ סכל לומר כן בחזק פ"ם אך לפ"ז לא סיש לו לסה"מ לחזק מ"ע בשם שחמרו בחולין פס דהוי מסמכתא בעלמא ונחמר לזה בעופות בבילה]:

ה בהמה שילרה אם ידוע שכלו לו חדשיו חייבו חז' חרשים לנזה וה' לרקה מותר מיד ביום שנולד ולא חיישינן שמא נהרסקו איבריו מחבלי הלידה וכך אמרו חז"ל [גמ.] בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים והנה הטור והש"ע סתמו רבריהם ומשמע דאפילו איכא ריעותא שאינו הולך ואינו יכול לעמוד ונם אפילו היתה מקשה לילד מ"מ לא חיישינן לריסוק איברים [ב"י ום"ך סק"נ] וכ"כ הראשונים [הוס' ורמ"ם פס] ובהברח ע"ל בן ראל"כ פשיטא שאין חשש ריסוק איברים בכל ולר ראם לא נאמר בן רוב הנולדים ימותו [ר"ן בשם רמב"ן]:

ו אמנם רבינו הרמ"א בספרו ר"מ בא"ח סי' תצ"ח בהב דכשיש ריעותא יש לחוש [זוכח בתג"ת סם סק"י] וכן דעת במה מנרולי אחרונים [בה"י ותב"ש] והסברא נוהנת בן רבינו שנולדה בריעותא אין לה חזקה רוב בהמות כשירות שהרי יצאה מבלל הרוב ואע"פ שבסי' כ"ם יהבאר בם"ר דנם ביש לה ריעותא לא יצאה מבלל הרוב דלא ביש מי שחולק בזה והבאנו לזה ראיות ברורות

ברורות ע"ש והו כשנולדה בלא ריעותא ואח"כ אתיליד בה ריעותא משא"כ בשנולדה בריעותא מעולם לא היה לה חזקת בשרות מרוב בהמות בשירות ואין לשאול דבלא ריעותא פשיטא שאין בה חשש במ"ש רי"ל רה"ק דלא נימא דהוא מיעוט המצוי וצריכין לחוש לזה במו דחיישינן בדלא ידעינן שבלו לו חדשיו להטהות שבעה ימים במו שיתבאר אף דרוב ולדות בני קיימא נינהו מ"מ חיישינן מפני שהוא מיעוט המצוי במו כן ניחוש לריסוק איברים קמ"ל דאין זה מיעוט המצוי ולא חיישינן לה [וכ"מ מכ"ן סס סזהו דעמו ע"ס]:

ז ובן המנהג פשוט בשנולדה בריעותא שאינה יכולה לעמוד אף ששהתה ז' ימים אין מהירין אותה עד שתצא מהריעותא ואפילו עמדה ולא הלכה כל הז' ימים אין להתירה עד שהלך ד' אמות הילוך יפה וגם ברייעבר יש לאסור [הגב"ס] ואפשר ברייעבד יש להקל כיון דרוב דבותינו הקילו בזה מיהו לכתחלה ודאי יש להחמיר אמנם ריעותא דמקשה לילד ודאי דאין זה ריעותא כלל דכל המקשות לילד מ"מ הולדות בריאים המה ואם אין בה ריעותא אחרת אין זה ריעותא כלל [וכ"מ מהגמ"ס] [ומ"ס דלמהר ז' סריעותא יומר נדולה ל"ע]:

ח ודע דבעיקר דין זה שנתבאר דבכלו לו חדשיו א"צ להמתין עד יום ח' אנן לא בקיאינן בכלו לו חדשיו [מנ"א סס סק"מ] ובכל ענין צריך להמתין עד יום ח' וזה שלא כתב רבינו הרמ"א בכאן דין זה סמך עצמו על מ"ש לעיל סי' י"ג סעי' ג' ובארנוהו לעיל שם סעי' ט' דאנן השתא לא בקיאינן בזה ע"ש וכן שלא יהיה לה ריעותא מהילוך כמ"ש [ומס שסקטו דברי הרא"ס והכור מסדדי נ"ל בדעת המור דבא"ח סס ניתר דעמו שלריך פריסה על הקרקע וכוונתו שלא יסא בס ריעותא וכדעת הר"ן שהבאתי וכמאן סתס הדברים וסמך על מ"ס בסס ודמיס שהרי לא כתב שתפילו יש ריעותא כמ"ש סתום' והרא"ס ושמתו כפירושו דמיירי בלין בה ריעותא ומפרס כן מימרא דר"י ור"ח מס דמקשה מענל שמולד ניו"ע ומבריאה חוכוין להתום' ורא"ס מתי מקשה וזה שמתרץ בספרים וכו' ר"ל דמיד בילתתו מרתס ספרים במוזק על הקרקע דרוקין שלין בו תסס ליכוך וכ"ל מיירי בלא ספרים מיד תלא שלך כדרך סולדות ולאחר שעה עמד ולין בו ריעותא והטור שכתב שס כגון שספרים לין כוותו ספרים חזקה תלא שלא יהא בו ריעותא ועקיט ליתא דנמ' וזו"ק]:

ט ואם לא נתברר שכלו לו חדשיו מדינא דגמ' אמור לשוחטו בתוך ח' ימים משום ספק נפל ומיהו א"צ ח' ימים שליסים אלא מיד בתחלת ליל שמיני מותר וגם אלו השבעה ימים א"צ מעל"ע ואם נולד ביום א' בסוף היום מותר לשוחטו במוצאי שבת מיד ויש שרוצים להחמיר להצריך מעל"ע ואין שום טעם לזה וכן הסכימו רוב הגדולים שא"צ מעל"ע והבי קיי"ל:

י דבר ברור הוא שאיסור זה לבלי לאכול בהמה עד יום שמיני לילדתה אינו מן התורה דאולינן בתר רובא ורובן אינן נפלים ורק לענין קרבן נזרה תורה דמיום חשמיני והלאה יריצה לקרבן ולא קודם ואפילו ידענו שכלו לו חדשיו [מנ"מ פ"ד מאיסורי מזבח] אבל בחולין מותר מן התורה גם בסתמא מטעם רוב ודק מדרבנן החמירו בזה במ"ש רבותינו בעלי התוס' [יבמות ל"ו: חולין י"כ:] דמפני שהוא מיעוט המצוי החמירו חכמים והגם שבכל הדברים גם מדרבנן הולכין אחר הרוב ולא מחמרינן מ"מ בזה דבאדם הוברחו הכמים להחמיר בולד שלא שהה ל' יום להצריך חליצה לאמו בשמת האב בלא בנים מפני חומרא דעריות במו שהחמירו בכמים שאין להם סוף ולכן החמירו נם בבהמה דאי לא הא לא קיימא הז' [תוס' נכורות כ': וגדס פ"ה:] ועוד דגזרינן ולד בריא אמו ולד חולה דכשיש בו ריעותא מתולדתו הרי אינו בכלל רוב ולחות [סס]:

יא וכ"כ הרא"ש פי"ט דשבת [ס"ז] דזהו חומרא מדרבנן ויש שרוצים לדקדק מלשון הרמב"ם [פ"ד ממ"א ה"ד] שכתב שאסור לאכול מן הבהמה שנולדה עד ליל שמיני ללידתה שכל שלא שהה ח' ימים בבהמה ה"ז כנפל ואין לוקין עליו עכ"ל ומלשון אין לוקין משמע שהוא מדאורייתא וא"א לומר כן דהא אפילו אם יסבור שיש ספק השקול אם הוא נפל אם לאו ידוע שיטתו דס"ל דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא ועוד איך אפשר לומר דהוי ספק השקול והרי שמונה ימים דבהמה ול' יום דאדם שוין הן ואיהו בתב מפורש בספ"ב מיבום ביבמה שילדה ולד שלא כלו לו חדשיו ומת בתוך ל' יום אם נתקדשה לבהן שאסור בחלוצה אינו חולץ לה שאין אוסרין אשתו מפני ספק דבריהם עכ"ל הרי דקרי לה ספק דבריהם ועוד דידוע דרך הרמב"ם בכל איסור תורה שכותב שאין לוקין עליו כותב השעם למה אין לוקין כמו שבאיסור זה עצמו לגבי קדשים כותב בפ"ד מאיסורי מזבח שאין לוקין עליו מפני שהוא לאו הניתק לעשה ע"ש וברור הדבר ששיגרא דלישנא נקיט במו בשם מפני שלא רצה להאריך ולומר שהוא רק מדרבנן וסמך על מ"ש בשארי מקומות:

יב ויש שהביא ראיה מגמ' דר"ה [ז'.] לעניין בכור שצריך לאכלו תוך שנתו כדכתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה ואמרו שם חז"ל דבתם חשבינן השנה מיום השמיני ובבעל מום מיום שנולר ופריך בעל מום מי מצי אביל ליה בלומר הא גם בבעל מום צריך להמתין עד יום השמיני מפני ספק נפל ע"ש ואי ס"ד דזהו רק מדרבנן מאי מקשה מאיסור דרבנן לאיסור תורה אלא ודאי דגם מן התורה צריך להמתין [עובי"מ מס"ע סי"ט] וזה אין לומר רמה שצריך לאכול בעל מום בתוך שנתו הוי ג"כ רק מדרבנן [כמ"ש סט"ג סס] דלהדיא דריש בספרי מקרא דגם בעל מום הוא מן התורה [ספרי ס"פ ראה] ואין נראה שהוא אסמכתא בעלמא שהרי גם בעל מום נוהר שם בהך פרשה ע"ש

ובן

וכן מבואר מדברי הרמב"ם פ"א מבכורות דזהו מן התורה ע"ש:

יג אך באמת אין זה ראיה בלל דל"ל בחור דמן התורה בין תם בין בע"מ מותר לאכלו שנה וחדש בתוך שנה שנייה בדבתיב שנה בשנה וכך דרשו חו"ל בבכורות [כח.] לעניין בע"מ ע"ש וברור הוא דגם בתם כן הוא שהרי עיקרא דקרא מיירי בהם בדבתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה אלא דמדרבנן החמירו בתם וגם בבע"מ לא התירו בכל נוהני במבואר שם [וז"ל למיתוסב שם סוס רק בפרטי סדיניס ע"ם] וא"ב בין שזהו רק מדרבנן שפיר פריך הש"ם [ודלמא זו דשנה בשנה מוכרחת וגם לעניין סכירות דכתיב כשכיר שנה בשנה דהשיק כן בב"מ ס"ה. ועי"ג על מוס' בכורות כ"ז: שם שחשבו כך דמשמע וכשם לא כתיב שנה בשנה אלא שנה שנה ומה עניין זל"ז ע"ם]:

יד עוד הביאו ראיה ממ"ש בש"ע סעי' נ' דאין סומכין על הבותי בגדיים קטנים הנקחים ממנו ואומר שהם בני ח' ימים עב"ל והוא מתשו' הרשב"א וכתב הטעם לפי שאינו נאמן אלא בעדות אשה בלבד וב"ש כאן שהוא אומר להשביח מקחו ע"ש ולפ"ז גם בפסל"ת אינו נאמן דהא בעדות אשה אינו נאמן אלא בפסל"ת [ס"ך סק"ד] ולכן אף בותי אחר שאין הגדי שלו אינו נאמן [פמ"נ] ומזה דקדקו דהוי דאורייתא דאם דרבנן הרי נאמן בפסל"ת כמו בשארי איסורי דרבנן [שם] ואין זה ראיה כלל דהתם מיירי בקטנים מאד שלפי הראות עדיין לא הגיעו לח' ימים [שכ"ן כמ"ם הגרצ"ח וסנה' רפ"ב] ובמקום דאיכא ריעותא פשיטא שאינו נאמן דכל שיש ריעותא כגון שהוא קטן מאד או שהוא חולה הוי ודאי כפק דאורייתא דאינו ניתר כמעט רוב שהרי רובן אין בהן ריעותא ז' אבל במקום דליכא ריעותא אפשר שנאמן בפסל"ת אם אין בוונתו להשביח מקחו ועוד דגם בדרבנן אינו נאמן בפסל"ת כמו שיתבאר בסי' ס"ט סעי' נ"ח ע"ש:

טז ויש שרצו לומר דלכן אסור מן התורה מפני שנעמיד את האם בחזקת מעוברת [פמ"נ ועי"ת י"ד ס"ו] ואינו כן דזהו אם היינו צריכין לדון על האם בזה שפיר היינו אומרים דחזקת האם מהני להולד אבל במקום שא"צ לדון על האם לא שייבא חזקה זו בלל [רס"י קוסין ס"ו. ולקמן' שם לין עניין לזה כמובן וכל המפרשים פסקימו שם לרס"י] ויש שרצה לאסור ממעם חזקת שאינו וכוח [שם] וגם זה אינו בלום דמה ענין חזקה זו לבן שמנה או אינו בן שמנה [וגם סח"ם סכ"ם דחס זה ע"ם] וגם אין לומר שנעמידנה על חזקת שאינה בן שמנה כמו שהיתה ביום שנולדה דפשיטא שאין לך חזקה שהיא עשויה להשתנות יותר מזה שהרי בהברת תהיה בן שמנה [ז' קדשין ע"מ.] ובן הסבימו רוב גדולי אחרונים דאיסור זה אינו אלא מדרבנן ומ"מ אם עבר ושחט בתוך ז' ימים אסורה ואינו דומה למה שהתירו בנתקדשה לבהן שא"צ חליצה בם"ש דזהו בדי שלא להוציא אשה מבעלה אבל לא בשארי דברים אם בשלו הבשר גם הבלים אסורים ואולי בספק בן שמנה יש להתיר הבלים ולא הבשר עצמו מפני שחז"ל עשו זה לתקנה קבועה והחמירו בה ולבן אין להקל בלל לעניין הבשר עצמו ואפילו בשלו בשונג:

טז יש מהגדולים שבתבו שיש להביר ע"י סימנים אם הם בני שמנה אם לאו בנון שיש להם שיער וכן סימן בקרנים שאם הם קשים שאינו יבול לתחוב צפורן להוכם והו סימן שהן בני שמנה ימים [פכ"מ] ועור שמענו איזה סימנים ובאמת אם אפילו היו סימנים אמצעיים לא נרועים ולא מוכהקים נ"ב ביבולת לסמוך באיסור דרבנן אבל בבר נודע שאין מדינה דומה למדינה בנידוכם ויש מדינה שידוע שגם בתוך שמנה יש להם סימנים באלו לפרקים ואינם אלא סימנים גרועים וקשה לסמוך עליהם אפילו באיסור דרבנן:

יז ולענ"ד נראה להלבה למעשה בין שנתברר שזהו איסור דרבנן א"ב בל מקום ומקום אם נודע להשוחטים ולהקצבים איזה סימן במקומם שרובא דרובא בשיש להם סימן זה הם אחר ז' ימים יבולים לסמוך על סימן זה אבל לעשות בלל בדבר א"א לפי שהסימנים משתנים ממקום למקום ובן אם לפי הנידול נראה להדיא שהם בני שמנה או שכותי מסל"ת שאין הבהמה שלו אומר שהוא בן שמנה יבולים לסמוך על זה וב"ש אם ישראל מעיר אפילו אשה יבולים לסמוך עליהם רא"צ בזה עדות ממש רק על קטן וקטנה א"א לסמוך ואם יש איזה ריעותא בנון שהוא קטן מאד בנידולו לפי ערך ח' ימים או שהוא חולה צריך עדות ברורה שזהו אסור מן התורה בם"ש [ומפבר סדי בעד אחד בסר]:

סימן טז [דין אותו ואת בנו שלא לשחוט ביום אחד ובו ב"ח סעיפים].

א בפרשה דשור או בשב בתיב אחר פסוק זה ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד להורות דאיסור זה נוהג בין בחולין ובין בקדשים דא"א לומר דרק בחולין נוהג וכא בקדשים שהרי בעניינא דקרבנות בתיבא וא"א לומד דרק בקדשים ולא בחולין דא"ב הך ושור או שה מיותר דהא מקודם בתיב שור או בשב והו"ל למיבתב ואותו ואת בנו לא תשחטו ונו' אלא להורות דגם בחולין נוהג דין זה ונוהג בכל מקום ובכל זמן ובך שנו חבמים במשנה [ע"ח.] אותו ואת בנו נוהג בין בארץ בין בח"ל בין בפני הבית בין שלא בפני הבית

חבית בחולין ובמוקדשין ובין קדשים הנאכלים ובין שאין נאכלים בכזו עולה דאע"ג דאינה לאכילת אדם מ"מ גם אכילת מזבח שמה אכילה שנאמר ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו בשתי אכילות הכתוב מדבר אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח [פ"ח.] וחייב מלקות:

ב דבר פשוט הוא שאינו לוקה אלא על שחיטת האחרון שבזה עשה האיסור ואם ראובן שחט ראשון ואח"כ שמעון שחט השני חייב שמעון מלקות וכתב הרמב"ם [פי"ב] לפיכך הראשון ששחט בעזרה והשני בחוץ או הראשון בחוץ והשני בעזרה בין שהיו שניהם חולין או שניהם קדשים בין שהיה אחד מהן חולין ואחד קדשים זה ששחט אחרון לוקה משום אותו ואת בנו עכ"ל דאע"ג דבי שחט קדשים בחוץ אסורה באכילה משום שחוטי חוץ וכן חולין בפנים אסורה ממעם חולין בעזרה מ"מ לעניין אותו ואת בנו קיי"ל דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה [ב"ב . לחם ר' דכניו על ר"מ בתוספתו ומ"כ ושמעו בלמון מכמים]:

ג וממעם זה אם הראשון שחט חולין בעזרה או ששחט מריפה או שור הנסקל או עגלה ערופה או פרה אדומה או ששחט לכוכבים ובא האחרון ושחט את השני לוקה וכן אם שחט הראשון את האחד ובא האחרון ושחט את השני חולין בעזרה או שור הנסקל או עגלה ערופה או פרה אדומה ה"ו לוקה אבל אם שחט השני לכוכבים אינו לוקה משום אותו ואת בנו שהרי מתחייב בנפשו וקם ליה בדרבה מיניה שאין עונשין מיתה ומלקות על דבר אחד אא"כ התרו בו רק משום אותו ואת בנו ולא משום כוכבים דאו לוקה משום אותו ואת בנו [רמב"ם שם] ואע"ג דבחיוב מיתה וממון פשוט מתשלומין אף דלא אהרו בו משום מיתה ואף אם היה שוגג כמ"ש בפ"א מנערה דין י"ג ובפ"ד מחובל ומזיק ע"ש מ"מ בחיוב מיתה ומלקות חייב במלקות אם התרו משום מלקות ולא משום מיתה [ונ"ע דהם בחולין פ"ח: סביח זם מדיב דימי ובכתובות ל"ם . מידם ח לם הם דיב דימי ע"ם ועוד דסם ל"ז: מוכח דמיתה וממון ומיתה ומלקות מד דינא אית לסו כדרך כל לריכותא בפ"ם דמיתה חלא לריכותא בעלמא ול"ל דס"ל דלא מיהוקיב ר"ד רק בגיתם ומתון מפני בריותא דתנא דבי חזקי' ולא במיתה ומלקות]

וכ"ג דעה סתום' חולין שם ד"ה כיון ע"ם ודו"ק]:

ד אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בשחיטה בלבד אף אם היא שחיטה שאינה ראויה כמ"ש אבל אם אין שם שחיטה עליה כלל בין על הראשון ובין על השני אינו עובר לפיכך אם ניחר הראשון או השני או שאחד מהם נעשה נבילה בשחיטה אינו עובר וכן חרש שוטה וקטן ששחטו בינם לבין עצמם את הראשון מותר לשחוט אחריהם את השני שאין על זה שם שחיטה כלל ואם שחיטת הראשון היה ספק נבילה אסור לשחוט השני אחריו ואם שחט אינו לוקה וכן דבר שא"צ שחיטה כמו עובר במעי אמו מותר לשחוט את האם אע"ג דגם הולד ניתר בשחיטתה דעובר ירך אמו הוא אכל אם היה בן ט' חי והפרים על גבי קרקע שצריך מדרבנן שחיטה לעצמו כמ"ש בסי' י"ג אין שוחטין את הולד בו ביום ואם שחט אינו לוקה אא"כ האם נטרפה דצריך שחיטה לעצמו ואם שחטו חש"ו ואחרים רואים אותם ששחטו יפה אסור לשחוט אחריהם [מסנס פ"ו.] ואפשר אפילו אם רק ידוע ששוחטין כראוי אפילו שחטו בינם לבין עצמן אסור לשחוט אחריהם [כ"ל] דמעמא דמותר לשחוט אחריהם איתא בגמ' [סס] מפני שרוב מעשיהם מקולקלים וכיון שידענו ששחטין כראוי ממילא דאסור לשחוט אחריהם וכן אם שחט הראשון אסור ליתן לחש"ו את השני בכל עניין דכשיראו אחרים אותו פשיטא שאסור ואף כשלא יראום אהרים הא נתבאר בסי' א' שאין מוסרין להם לשחוט ע"ש [ס"ך סק"ך] ושם נתבארו דינים אלו:

ה יום אחד האסור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה הקודמת ואע"ג דבעניינא דקדשים כתיבא ובקדשים הלילה הולך אחר היום מ"מ ילפינן מיום אחד דמעשה בראשית [פ"ג.] מה במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה בדכתיב ויהי ערב ויהי בקר מקודם ערב ואח"כ בקר אף באותו ואת בנו כן לפיכך אם שחט הראשון בתחלת הלילה לא ישחוט השני עד תחלת הלילה השנייה ואם שחט הראשון בסוף היום שוחט השני מיד בתחלת הלילה ואם שחט הראשון בין השמשות לא ישחוט השני עד למחר בתחלת הלילה ואם שחט אינו לוקה דבין השמשות הוי ספק יום ספק לילה והולכין בכל צדדיו לחומרא ואין לוקין על הספק וזמן בה"ש מבואר בא"ח סי' רס"א ע"ש:

ו אין חילוק באיסור אותו וא"ב בין ששחט האם תחלה ואח"כ הבן או הבת או ששחט הולד תחלה ואח"כ האם וחז"ל למדו זה מקרא [פ"ב.] ומ"מ בשני ולדות יש נ"מ בזה כיצד שחט את האם ואח"כ שחט שני ולדות שלה לוקה שמונים דעל כל שחיטת ולד חייב מלקות אבל אם מקודם שחט את הולדות ואח"כ האם אינו לוקה אלא ארבעים שהרי האיסור הוא בשחיטת האם ואין בה אלא מעשה אחת [סס] שחטה ואח"כ שחט בתה ואח"כ בת בתה לוקה שמונים שהרי עשה שני מעשיות באיסור אבל אם שחטה ואח"כ שחט בת בתה דעדיין אין כאן איסור ואח"כ שחט בתה שחיא בת הזקינה ואם הילדה אע"ג דמצד שהיתן חייב מלקות מ"מ כיון שהיא רק מעשה אחת אינו לוקה אלא ארבעים [סס]:

ז אין חיוב מלקות אלא כשידענו בבירור שהיא ילדתו אבל אם לא ידענו בבירור אף שהולד ברוך אחריה שהולך עמה תמיד ואסור מן התורה לשחטן ביום אחד דחזקה שהיא ילדתו מ"מ אין לוקין עליו דבעיא היא בגמ' [נסוסים כד.] דאולי מרחמת נם לולד אחר ע"ש והרטב"ם ז"ל השמיט דיז זה ולא נודע טעמו ואם אין

הולד

הולד בריוח אחריה אע"פ שחמה לה בגידולה ובמראיתה אין הנשטין אף לאיסור ומותר לשחטן ביום אחד [ס"ך סק"ו בשם רמ"ע]:

ח הלוקח בהמה מאחד ויש להמוכר ולד ממנה או אם של הנמברת והלוקח רוצה לשחטם היום גם המוכר רוצה לשחוט היום אמה או בתה הלוקח קודם שעל מנת כן לקחו וכך שנינו בתוספתא [פ"ב] ע"ש ולכן אם אח"כ מכר המוכר את השנייה לאחר אין לו נ"כ רשות לשחוט היום כשהלוקח הראשון רוצה לשחוט היום שהרי המוכר לא היה ביכולתו למכור להשני את הזכות שלא היה לו בעצמו חזר כשהאם או הבת היה ביר המוכר הראשון אבל אם היה ביד אחר מי ששוחט תחלה ה"ז ורין ונשכר ואף אם הם ביד אחד אין איסור להמוכר או להקונה ממנו לשחוט אא"כ הודיע הלוקח הראשון שרצונו לשחוט היום אבל אם לא הודיע רשאי השני לשחוט היום והוא ורין ונשכר וממילא שהקונה הראשון יוכרח להמתין עד למחר וקצת משמע בנמ' [פ"ב.] דדווקא הקונה השני מותר לו לשחוט מקודם כשהראשון לא הודיע אבל המוכר עצמו גם בלא הודיעו הראשון אין לו לשחוט מקודם ע"ש [עט"ך סק"ד ונ"ש וזו"ק]:

ט הלוקח בהמה מחבירו הולך ושוחט ואינו נמנע ואין לו לחוש שמא יש לה אם או בת אצל המוכר וישחטנה היום דא"כ היה המוכר חייב להודיעו ומדלא חודיעו מסתמא אין חשש בזה וגם אין חשש שמא מכר המוכר האם או הבת לאחר ואחר ישחוט היום ראיכא ספיקי טובא שמא אין לה אם או בת ואת"ל יש לה שמא לא מכרן היום ואת"ל מכרן שמא לא לקחן הלוקח לשחיטה ואת"ל לקחן לשחיטה שמא לא ישחטנה היום אמנם אם המוכר יודע שהלוקח ממנו מקודם צריך לשחוט היום או שהוא בעצמו צריך לשחוט היום מחוייב להודיע להקונה ולכן כשלא הודיע שוחט היום ואינו נמנע ואם נתוודע לו שהמוכר או הלוקח הראשון שחט היום בהכרח לו להתעכב עד למחר ואין זה מקח טעות דנהי דהמוכר עשה איסור במה שלא הודיעו מ"מ אין ביכולתינו לבטל המקח ליכול לומר לו שחוט למחר שהרי לא אמרת לי שנחוץ לך לשחוט היום ואינו דומה לד' פרקים שיתבאר לפנינו [עט סק"ט]:

י ואמרו חז"ל [פ"ב.] שיש ארבעה פרקים בשנה שחוקה כל מי שקונה בהמה צריך לשוחטה היום ולכן אם מכר המוכר היום אמה או בתה לאחר חייב להודיעו להקונה השני ואם לא הודיעו הרי מקח טעות כשנודע שמכר לאחר היום תבת או האם ולכן כשלא הודיעו שוחט ואינו נמנע ואין חילוק בין כשהמוכר ישראל ובין שאינו ישראל שאע"פ כשהמוכר אינו ישראל לא שייך שיוחזרו ללוקח ובאמת יש מי שסובר שהלוקח צריך לשאול כשקונה מכותי [ערמ"ס פ"ה ס"ו] לא קיי"ל כן דאין לנו לחוש לזה ואחזוקי איסורא לא מחזקינן וראיה שחז"ל לא הזהירו על הלוקח בארבעה פרקים הללו שישאל אלא הזהירו שהמוכר צריך להודיע אבל הלוקח אין לו לחשוש [רמ"ס] אא"כ יודע בודאי:

יא ואלו הן הד' פרקים שבהן מרבין בסעודות ע"פ וערב שבועות וער"ה וערב יו"ט האחרון של סוכות רבותים הראשונים מפני שהם טרודים במצות סוכה ולולב אין רגילין להרבות בסעודות ולכן הלוקח בערב יומים אלו חוקה שלוקחם לשחטן היום ודיוקא שמכר היום האם או הבת אבל אם מכרן מאתמול א"צ להודיע להלוקח השני שאני אומר שהלוקח הראשון שחטן אתמול:

יב ודע שהרמב"ם ז"ל אחר שכתב דין דארבעה פרקים בתב וז"ל בר"א כשראה זה שלקח באחרונה נחפז לקנות והיה בסוף היום שחוקתו שהוא שוחט עתה אבל אם היה ריוח ביום א"צ להודיעו שמא לא ישחוט אלא למחר עכ"ל ודבריו תמוהין וכבר תמהו עליו הראשונים [שסוס מפרם כן ס"ם פ"י סס יס ט ריום פ"ם] ונראה שהרמב"ם ז"ל יש לו דרך אחרת בזה דלא ס"ל ס"ש מקודם דאם מכר מאתמול א"צ להודיע דאין זה סברא בלל דע"פ רוב הקונים אפילו כמה ימים קודם יו"ט קונים על יו"ט וישחטו בעיו"ט או יום קודם ולכן מפרש דכאן מירי שקנו ביום שקודם עיו"ט והראשון שחטה להבת או להאם היום ולכן כשזה השני אינו נחפז א"צ המוכר להודיעו דאמרינן שישחוט למחר בעיו"ט אך אם הוא נחפז והוא בסוף היום דניכר שרצונו לשחוט מיד צריך להודיעו [לח"מ]:

יג וכן אמרו חז"ל [שם] שאם מכר האחר לתתן והשני לכלה אפילו מכרן בשני ימים חייב להודיע להשני דמסתמא ישחטו ביום אחד ואם לא הודיעו להשני הרי מקח טעות וכתבו גדולי האחרונים שעכשיו שהמנהג ששוחטים מכמה ימים קודם החופה א"צ להודיע כשמכר בשני ימים זה אח"ז [ב"ח וס"ך] וכן הדין ביו"ט שהרי המנהג עתה לשחוט כמה ימים מקודם ולכן בשני ימים אין לחוש [שם] ובזמנינו המנהג לשחוט על יו"ט ביום שקודם עיו"ט ולכן באותו יום או אפילו ביום הקודם צריך להודיע להשני שהרי רוב העולם שוחטין ביום אחד וצריך ליזהר בזה:

יד אם עבר ושחט אותו וא"ב ביום אחר אינו מבואר בנמ' שיש איסור לאכול הכשר מהשני ואדרבא משמע להדיא דמותר מיד לאכול הבשר דחז"ל אמרו בלשון זה [קע"ו.] מראפר רחמנא לנבוה מכלל דלהדיוט שרי ע"ש ומשמע דמותר מיד וכן מבואר מלשון הרמב"ם מיהו הראשונים הביאו מבה"ג דאסור לאכול בו ביום את האחרון משום קנס ולכן כתבו האחרונים דרק לרידיה קנסינן ולא לאחריני [ס"ך סק"נ ופרישה] ואפשר דלבני ביתו אסור במו לעצמו כי היכי דלא ליהני מעשה איסור שעשה ויש מי שחושש להחמיר גם לאחרים בו ביום [תפ"ם] ואין נראה להחמיר כל כך באיסור שאין לו שורש

בש"ם ובשונג נראה דגם לדידיה שרי בו ביום [עפמ"ג סק"ג]:

פז בתב רבינו הב"י בסעי' י"א כותי שמכר שתי בהמות ואח"כ אמר מסל"ת שהן שחוטות ואי"ב אינו נאמן במה שאמר לאחר שמכרה ויצאה מת"י ומיהו אי מהימן ליה אסור עכ"ל ביאור דבריו דאם היה אומר קורם שיצאה מת"י היה נאמן במינו דאי בעי לא מכר וגם כיון שהוא מסל"ת נאמן להחמיר ויש להתיישב בזה ואפילו כיון להשביח מקחו אם יש לו מיגו נראה דנאמן ויש מי שאומר שיש חולקים כזה [ס"ך סקכ"ג] ואינו מוכרח [תב"ש] וכיון דדעת הרא"ש והמרדכי מבואר להדיא כן כמ"ש בסי' קכ"ו אפילו אם יש חולקים בדבר יש להחמיר אבל אחר שיצא מת"י ודאי דאינו נאמן אף במסל"ת אם לא במקום שהענין נראה שכן הוא כמו לקמן בסי' שי"ג לענין כותי שהטיל מום בבכור כשאומר מסל"ת שהישראל צוהו דנאמן דאל"כ למה עשה כן [ס"ך שם] וכן בכל מקום שלפי הנראה אומר אמת נאמן במסל"ת [ס"ז סי' קכ"כ] אבל בדין זה אין לנו מסברא לתלות שאומר אמת ומיהו אי מהימן ליה כלומר שיודע שכותי זה הוא רחוק מלדבר שקר נאמן דלא גרע ממקום שלפי הענין נראה שאומר אמת וה"נ הרי נראה שאמת הדבר כיון שהוא נאמן אצלו ופשוט הוא דזה שיך אפילו בכותי אחר שאין הולד שלו כיון דתלוי בנאמנות:

פח עוד כתב בהמה שנשחטה אמה או בתה היום ונתערבה באחרות וצריך לשחוט מהם היום כיצד תקנתו נבבשינהו דניידי ממקום קביעותם ויקח אחד מהם וישחוט דכל דפריש מרובא פריש ושנים הנותרים אסור לשוחטן היום עכ"ל וזהו מטעם קבוע ואין זה קבוע דאורייתא אלא דרבנן כמו שיתבאר בסי' ק"י בס"ד ופשוט הוא דמיירי כשבהכרח לשחוט היום דאל"כ הא ה"ל דשיל"מ שאפילו באלף לא בטל ופרטי דינים אלו ומעמיהם יתבאר שם בס"ד:

פט אין איסור אותו וא"ב נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד ולא בחיות ולא בעופות דכתיב ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ודרשו רז"ל בת"כ שור ולא חיה שה ולא עופות אבל בבהמות נוהג אפילו הנולדים מכלאים שגולדו מכבש ועז וכך באה הקבלה או לרבות את הכלאים [ע"ח:] וכלאים בבהמה טהורה לא משכחת לה רק מכבש ועז דבהמות טהורות אינן אלא שלשה מינים שור וכבש ועז ומשור וכבש או משור ועז לא משכחת לה דנפה אינה מתעברת מן הדקה ולא דקה מן הנפה [בכורות ז'] וזה שיתבאר לפנינו כלאים הבא מן התייש ומן הצבי אע"ג דאמר שם דחיה אינה מתעברת מבהמה ולא בהמה מחיה מ"מ בזה הפרט יש שם תנאים שסוברים שמחיה ובהמה יבול להיות ע"ש והדינים שיתבארו הם אליבייהו אבל ברקה וגסה אין חולק ע"ש היטב:

צ עיקר איסור דאותו ואת בנו הוא בנקיבות כלומר שלא ישחוט האם עם הבן או הבת ביום אחד ואע"פ דכתיב בלשון זכר אותו ואת בנו מ"מ הכוונה הוא על האם וכן תרגם אונקלס לה ולברה ע"ש ולמה לא נאמר דקאי על האב ועל הבן שזה דבר שא"א דידוע שאין לבהמות אב ידוע דכל הזכרים מהבהמות מזרקקים לכל הנקיבות ואף אם נדחוק לומר דמיירי שלא היה זכר אחר אצלה ושניהם היו סנורים ביחד מ"מ גם זה א"א לומר דהא כתיב ואת בנו דמשמע הכרוך אחריו ודבר ידוע שהולד אינו כרוך רק אחרי האם [גמ' מוען ע"ח:] ולמה לא כתבה התורה ופרה או כבש אותה ואת בנה לא תשחטו ביום אחד משום דבקרא הקודם כתיב שור או כשב או עז כי יולד דזהו המינים הכוללים לכן כתיב אחריו ושור או שה כלומר המינים שזברתי לך מקודם לא תשחטו ביום אחד והכוונה על האם ולבן כתיב שה משום דשה הוא כולל כבשים ועזים כדכתיב שה כבשים ושה עזים וכיון שהזכיר סוגי המין וכל הסוגים נרברו בלשון זכר בלשון התורה כרכתיב בדגים כל אשר לו סנפיר וגו' ובשרץ העוף כתיב ההולך על ארבע שקץ הוא לבם ובארבה כתיב את הארבה למינו וגו' וכן בפרטי המינים כתיב איל וצבי ויחמור והנקיבות נקראן אילה צבייה ובכל אלה אין הפרש בין זכרים לנקיבות ולכן גם בכאן כתיב לשון זכר [ע' מנחות ל"ג. ומוס' ב"ק ע"ו.]:

צ ומ"מ יש תנא בגמ' [ע"ח:] דמ"ל מדכתיב אותו בלשון זכר דנוהג גם בזכרים שאם ידענו מי הוא אביו אסור לשחוט האב והבן נ"כ ביום אחד וחכמים פליגי ע"ז ומ"ל דאינו נוהג אלא בנקיבות ע"ש ונחלקו בזה רכותינו השאלתות והבה"ג והרי"ף פסקו דאינו נוהג בזכרים והרא"ש פסק דנוהג בזכרים וכ"כ הטור אבל הרמב"ם ספוקי מספקא ליה ולבן כתב שם אם נודע וראי שזהו אביו אין שוחטין שניהם ביום אחד ואם שחט אינו לוקה שהדבר ספק אם נוהג בזכרים אם אינו נוהג עכ"ל וכ"כ בש"ע סעי' ב' ע"ש [מעמו של סרת"ם מסוס דממולא לתר הלכה כתנגית ומסוס מסנס דבכורות מ"ס. ע"ם וטעמו של סרמב"ם מסוס דפסקינן סס ע"ס. כל"י וכ"י ספוקי מספקא ליה ע"ם וטעמו של סהלאות ובה"ג והרי"ף מסוס דל' לתנא סס עסה מעסה דלא כתנגית]

כ"כ הסמ"ג והמה"ב בית שני סעד ל' ע"ם]:

ב ודע דכל הראשונים הסכימו להרמב"ם דדין זה הוא ספיקא דרינא ולבן אסור לשחוט האב עם הבן ביום אחד ואם שחט אינו לוקה וכל הדברים שבעולם הדבר ספק אם חוששין לזרע האב בבהמות וחיות אם לאו וזהו דעת התוס' והסמ"ג והמאור ושה"ת והרשב"א והר"ן ז"ל וגם הרא"ש והטור ס"ל דבעיקרא דרינא הדבר ספק אם חוששין לזרע האב אם לאו אף שרעתם נוטה שוראי חוששין לזרע האב מ"ם להלכה פסקו שהדבר ספק כמו שמבואר בדברי הרא"ש שם והטור שלא הזכיר הספק

ספק משום דאיהו לא מיירי במלקות שאין לנו בזמה"ז ולעניין איסור אין נ"מ אם ספק אם וראי וראיה ברורה לזה שהרי לעניין מתנות כהונה בסי' ס"א ולעניין כלאים בסי' דצ"ו כתב שם המחבר מפורש שהדבר ספק אם חוששין לורע האב אם לאו ע"ש וי"א דגם הבה"ג והרי"ף שכתבו דאין חוששין אינו אלא למלקות אבל לאיסורא מודים [סמ"ג] ועכ"פ והו דעת רוב רבותינו הראשונים והאחרונים שהרבר ספק וכן משמע להדיא בכל הש"ס והבי קיי"ל:

כא עוד יש פלוגתא בגמ' שם אי אמרינן שה ואפילו מקצת שה או דבעינן כל שה וקיי"ל דאמרינן שה ואפילו מקצת שה וביאור הדברים דכבר נתבאר ראותו וא"ב נוהג בכלאים הבא מן העז ומן הרחל ושני מינים אלו הן מבהמות ובשניהם נוהג דין אותו וא"ב אבל בכלאים הבא מן הבהמה ומן החיה למאן דס"ל שיכולים להתעבר זה מזה כמ"ש בסעי' י"ז ובחיה אין דין אותו וא"ב נוהג כלל במ"ש שם ובכבר נתבאר שהדבר ספק אם חוששין לורע האב אם לאו ולכן נ"מ רבתי בדין שה ואפילו מקצת שה כמו שיתבאר בס"ד:

כב כיצד בנון שה וכר שבא על צבייה נקבה וילדה הצבייה בת וזותה בת ילדה ולד ושחט הבת והולד ביום אחד והנה ממלקות ודאי פטור דכיון שיש ספק אם חוששין לורע האב אם לאו ודילמא אין חוששין ונמצא דהבת הוי כולה חיה ולא בהמה אבל איסור יש בזה דשמא חוששין לורע האב ויש בה מקצת שה וא"ב האיסור אינו אלא אם נאמר שה ואפילו מקצת שה אבל אם נאמר שהתורה הצריכה כולה שה גם איסור ליכא:

כג ולפיכך יש נ"מ למלקות בגון צבי זכר שבא על שה נקבה וילדה בת ואותה בת ילדה ולד ושחט הבת והולך ביום אחר והנה איסור ודאי יש דשמא אין חוששין לורע האב והוי הבת כולה שה אבל לעניין מלקות הדבר תלוי בשה ואפילו מקצת שה דאי אמרינן בן חייב מלקות דאף אם נאמר דחוששין לורע האב ויש בה מקצת חיה מ"מ הא אית בה מקצת שה אבל אם נצריך כולה שה אין בה מלקות דשמא חוששין לורע האב ואין בה כולה שה ואפסיקא הלכתא דאמרינן שה ואפילו מקצת שה [כרבנן דל"ט ע"ש.] ולפיכך שה זכר שבא על צבייה נקבה וילדה בת והבת ילדה ולד ושחט הבת והולך ביום אחר עשה איסור אבל אינו לוקה ולהיפך צבי זכר שבא על שה נקבה וילדה בת ואותה בת ילדה ולד ושחט הבת והולך ביום אחר חייב מלקות דשה ואפילו מקצת שה [הכל בגמ' סס וכן העלו כל הפוסקים]:

כד עוד איתא שם [ע"ח:] בשה וכר שבא על צבייה נקבה וילדה שה ושחט הצבייה והשה ביום אחד דאין זה איסור אפילו אם חוששין לורע האב מפני שהתורה לא אסרה רק בהמה וכנה ולא חיה וכנה ולהיפך צבי וכר שבא על שה נקבה וילדה צבי ושחט השה והצבי הנולד ביום אחד דוודאי לוקה מפני שהתורה אסרה בהמה וכנה יהיה הבן מה שיהיה כיון דהאם היא בהמה וודאית והנ"מ הוא רק לעניין הולד הנולד מהם כשהולד נקבה וילדה ולד ושחט הנקבה והולד ביום אחד בזה תלוים בירורי הדינים שנתבארו בסעי' כ"ב וכ"ג בס"ש בס"ר:

כה ודברי הרמב"ם בעניינים אלו המוזהים מאד שכתב וז"ל ונוהג בכלאים כיצד צבי שבא על העז ושחט העז ואת בנה לוקה אבל העז שבא על הצבייה אסור לשחוט אותה ואת כנה ואם שחט אינו לוקה פרה ובנה אסרה תורה לא צבייה ובנה היתה בת הצבייה הזאת נקבה וילדה בן ושחט את הנקבה בת הצבייה ואת בנה לוקה עכ"ל וגם בש"ע סעי' ח' כתבו כדבריו והדברים תמוהים כמה שפסק בזעז שבא על הצבייה אסור לשחוט אותה ואת בנה דכיון דהתורה לא אסרה צבייה ובנה מנ"ל לחלק בין איסור למלקות ובוודאי גם איסור אין בזה וכן מה שפסק דכששחט בת הצבייה ואת בנה לוקה והרי בעצמו פסק שהדבר ספק אם חוששין לורע האב אם לאו ואיך לוקה ושמא אין חוששין לורע האב והוי כולה צבי ואין בה אפילו מקצת שה ובבר המהו עליו כל הפוסקים ודברים רבים נאמרו בזה [עיין מ"ע וע"ח וע"ך סקמ"ז ופ"ז סקי"ב ונקמ"ו נקוסית]:

כו ויותר מזה תמוהים דבריו בפ"ט מכלאים דין ו' שכתב הילודים מן הכלאים אם היו אמותיהם מין אחד מותר להרכיבן זע"ז ואם היו שני מינין אסור להרכיבן זע"ז ואם הרכיב לוקה וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו לוקה כיצד פרד שאמו חמור מותר להרכיבו על פרידה שאמה חמור ואסור להרכיבו אפילו על החמור אבל פרד שאמו סוס אסור להרכיבו על פרידה שאמה חמור וכו' עכ"ל המרישא מבואר דאין חוששין לורע האב כלל ובסיפא מבואר דחוששין בוודאי שהרי כתב דאם הרכיבו על מין אמו לוקה וכבר תמה עליו הרא"ש ז"ל בה' כלאים ע"ש ושרחו המפרשים להניה בדבריו ולא עלתה בידם ע"ש:

כז ולענ"ר נראה שהרמב"ם ז"ל היה לו שיטה אחרת בכל עניינים אלו מפני שראה בש"ס שני דברים המותרים וא"ו דבחולין [ע"ט.] פסקו הלכה כחנניא דאותו וא"ב נוהג בזכרים הרי דחוששין לורע האב ובכתובות [קי:] פסקו הלכה כר"י בפרידות דפרידה שתבעה אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה דמזה מבואר להדיא דאין חוששין לורע האב או דספוקי מספקא ליה כמבואר בש"ס דחולין ום"ל מדלא הביא הש"ס פלוגתא זו במקום אחר ש"מ דלא סהדי והאמת כן הוא דוודאי חוששין לורע האב לעניין היא עצמה שיש בהולד חלק מהאב נ"כ ומ"ם חלק האם נרול יותר מחלק האב וכן מוכח לשון חוששין לורע האב ולכן להרכיב זה הנולד על מין האם עצמו הוי כלאים מצד האב ולוקין עליו מפני עכמין האם אין מין אחר מעורב בו ובהולך

מעורב מן אחר בו מיהו להרביבו על מין שמצד אמו הוי כיוצא בו אע"פ שמצד האבות מחולקים אין חוששין לזרע האבות כיון ששניהם שוים מצד האם ושניהם שוין לענין שמין אחר מעורב בהם כמל זרע האב בזרע האם לענין הרכבה משא"כ להרכיבו במין אמו בלבד הרי אינם שוים כלל [ויפרש מה שאמר ר"י פרידה שתבעה וכו' כ"ל לא מין כוס בלבד ולא מין חמור בלבד כלומר לא על מין כוס בלבד ולא על מין הפס בלבד אלא מינים כלומר שמין מלד הפס לף שמלד פס"ב לוים שוים וזה שבחולין פס מרה הס"ם בדברי ר"י לחוקמה בחילתים וגידמים זהו קושם שתבעה לבני ר"ם בריה דר"י דסכל מוכיח בבבל עם הפס שאמור וזה שאמר הס"ם פס ס"ת שפוקי מספקא לי' לחס מכח סגיא דכתובות דעל ספק אין שייך לומר סלכה ונם מה שאמר הס"ם פס ולחזרה שמואל לטעמיה וכו' אבל אב"ח כל כמין פרידה אחת הן מאן חכמים מגניא ע"ם ולפ"ז שוין לד הפב עם לד הפס לפה נ"ב מהך דכתובות ויסבור דלפי הס"ם פס לא יסאור מגיא לדר"י וכפת"ם וים לזה רמיה מירושלמי פ"ה דכלאים הל' ג' שאומר פס מודים חכמים לר' יודה בסוס בן כוס בן חמור עם חמור בן חמור בן סוס כלומר שזה מלד אמו סוס ומלד אביו חמור וזו מלד אמה חמור ומלד אביה סוס ובחולין תומר לסיפך דלחכמים כל מין פרידות אחת הן אלא דזסו כדבריהם וס"ל להרמב"ם דגם הס"ם לכתובות סובר כן והמפרש פס ערת בזה ולפמ"ש מ"ם בפסיקתות וזו"ק]:

כח וזה שכתב באותו וא"ב בוונה אחרת לוטה בדבריו רוה שכתב שהדבר ספק אם נוהג בזכרים אם לאו אין זה מפני שיש ספק אם חוששין לזרע האב רוודאי חוששין אלא משום דרבנן דחנניא מיעטו זכרים מאותו דמשטע אחד ולא שנים כמבואר בגמ' שם וא"ב י"ל דגם אינהו ס"ל דחוששין לזרע האב אלא שהתורה מיעטה לזרע האב באותו וא"ב ויחיד ורבים הלכה כרבים ושמואל שפסק הלכה בחנניא הוא על כלליות הדין שחוששין לזרע האב דבכל הש"ם נזכרו דברי חנניא לעניין זה ובוונת שמואל על חנניא ומחלוקתו בדרך הש"ם בכ"מ אבל בפרט עניין זה ראותו וא"ב לא מיירי בלל או אפשר דחכמים ס"ל דמדרשא זו מוכח דאין חוששין לזרע האב וא"ב הלכה בחנניא גם לעניין אותו וא"ב וזהו שכתב שהדבר ספק אם נוהג בזכרים וכו' אבל פשיטא שחוששין לזרע האב ולכן שפיר פסק בעז שבא על הצבייה וילדה הצבייה בת והבת ילדה בן ושחט את בת הצבייה ואת בנה לוקה דבין דלעניין עצמה פשיטא לן דחוששין לזרע האב ויש בהבת הזו חלק שה מצד האב ואנן קיי"ל דשה ואפילו מקצת שה כמו שנתבאר וא"ב וודאי דלוקה וזה שכתב דאסור לשחוט הצבייה ואת בנה אע"ג דבגמ' אמרו שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו ס"ל מרקאמר הש"ס לשון פטור הוי פטור אבל אסור כמו בשבת [ט"ז סקי"ח] ולעניין ביסוי הדם שכתב בפי"ד שכל שמבחמה וחיה מכסה ואינו מברך מעמו פשוט דאפילו אם האב מחיה צריך לכסות דהא חוששין לזרע האב ואינו מברך אפילו אם האם מחיה רכיון דחוששין לזרע האב והאב הוא מבהמה שא"צ כיסוי דינו כנתערב בדם שא"צ כיסוי או במים דצריך שיהיה בו מראה דם הצריך כיסוי כמ"ש בסי' כ"ח ומי יוכל לשער זה [ומ"ל למ"ם סכ"מ מהמובתו לחכמי לויל ולחיה שלא הזכיר שם רק כוי וזו"ק] וזה שכתב לעניין מהנות כהוגה בפ"ם מבכורים צבי הבא על העז וילדה הולד חייב בחצי המתנות דשה ואפילו מקצת שה ותייש הבא על הצבייה פטור ע"ש אע"ג דס"ל חוששין לזרע האב מ"ט לעניין ממון שאני שיכול לומר להכהן ביון שיש פלוגתא בזה הביא לי ראיה שהלכה דחוששין לזרע האב וזה א"א להביא שהרי יש מחלוקת בזה ונהי דלעניין איסור הכרענו בן ס"ם להוציא ממון א"א בלתי ראיה ברורה [ולמד זה מחולין ע"ט: לפריך לרבא לימא ליס מייתי רמיה דמובאין לזרע האב ומקיל ע"ם ומימא מאי פריך לרבא לימא דס"ל כחנניא אלא ודאי לעניין ממון אמאי ופ"ל למ"ם סס"ך בסי' ס"ח סקי"ו וזו"ק]:

סימן יז [הפרש שיש בין שחיטת בריאה למסוכנת ובו י"ב סעיפים].

א בהמה חיה ועוף שהם חולים ומסוכנים ונוטים למות ס"ם כיון שאין להם מבה מיוחדת באיבריהם המטריפין ה"ז מיתרת שלא אסרה תורה אלא נבילה והייגו בשמהה או שלא נשחטה כראוי דהוי נבלה או שיש לה טריפות באחד מאיבריה כמבואר בהל' טריפות ואז אסורה מחיים אפילו נשחטה כראוי משא"כ מסוכנת שאין בה רק תשישות כח ולבן אע"פ שהיא נוטה למות בשירה כשנשחטה בראוי במו שיתבאר:

ב ודבר זה מפורש בתורה ובנביאים הרי שאמרה תורה לא תאכלו כל נבלה וגבלה היא לאחר מיתה כדכתיב וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה וגו' ואין לך כל מתה שלא תהיה טעט קודם המיתה מסוכנת ואם נאמר שהתורה אסרה מסוכנת לכה לה לאסור נבלה לאחר מיתה והרי נם מחיים אסורה אלא ודאי דמחיים מותרת [נמ' ל"ז] ובנביאים נ"ב מבואר זה שיחוקאל הנביא צווח [ד'] אהה ד' אלהים הנה נפשי לא מטומאה ונבלה וטריפה לא אכלתי מנעורי וגו' וא"א לומר נבילה וטריפה ממש דא"כ אין זה שבח לנביא ברבר שכל ישראל אסורים בו אלא באה הקבלה ראמסובנת קאי משום דרדך למהר שחיטתה שלא

שלא תמות ותתנבל [סמ] ולכן קרי לה נבילה וטריפה י"ל נ"כ כעין זה כנון שנתחב לה מחט בכרס לפנינו ומטהרים לשוחטה כדי שלא ילך המחט לפנים וינקוב הדקין ותהיה טריפה ולכן קרי לה טריפה כלומר שאלו קרוכים להתנבל ולהטרף אם לא ישחטוה סיד ומדשבח הגביא א"ע בזה ש"מ דמדינא מותרת ורק הנביא היה נזהר כזה:

ג וזהו שכתבו הרמב"ם [פ"ב מת"ט] והש"ע סעי' ג' וז"ל גדולי החכמים לא היו אוכלים מבהמה שממהרים לשחוט אותה כדי שלא תמות ואע"פ שפרכסה בסוף השחיטה ודבר זה אין כו איסור אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה ה"ז משובח עכ"ל ומשמע מדבריהם שאין חילוק בין בהמת ישראל לבהמת אינו ישראל [וע"ש בסמ"ע]:

ד וז"ל הטור יש מן הגאונים שכתבו שלא התירו מסוכנת ע"י סימנים אלא בבהמת ישראל משום הפסד ממון וכו' ובתשו' אחרת לגאון מסוכנת והיא של כותי מותר לישראל לשוחטה וליקח ממנה בשר ומותר לישראל לקנותה מן הכותי עכ"ל וכתבו המפרשים ששני דיעות אלו אינם מחולקים כלל ודיעה ראשונה נ"כ אינה אומרת איסור ואינה אלא מדת חסידות למי שמתנהג בחסידות ודיעה השנייה היא לכל אדם [ב"י וב"ח] ויש מוסיפין עוד דבבהמת ישראל אפילו מדת חסידות ליכא אלא חומרא לגדולי החכמים [ס"ק סק"ח] אבל יש חולקים וס"ל דבבהמת אינו ישראל יש איסור מדינא עד שתקום מאליה ותכך ד' אמות הילוך הראוי [סמ בסמ לחכ"ן וב"ח בסמ ס"ג] וכל זה במסוכנת אבל חולה שאינה מסוכנת אפילו מדת חסידות ליכא [מב"ם] [ועכמיו יש רופא ממומס מן כמלכות כמכניס שלא יסחמו רק בריאות ומזומנת]:

ה יש הפרש בין שחיטת בריאה לשחיטת מסוכנת דבריאה אף אם לא פרכסה כלל בשעת שחיטה שלא הזיזה אבר מותרת דכיון שהיא בריאה אין לנו שום חשש בזה אבל מסוכנת אם פירכסה בסוף השחיטה באופן שנמשכה הפירכוס עד אחר השחיטה מותרת אבל אם לא פירכסה כלל ה"ז נבילה ולוקין עליה דקים להו לרבנן דמסוכנת שלא פירכסה בסוף השחיטה בידוע שנפשה נטולה ממנה קודם נמר שחיטתה ומהו פירכוס יתבאר לקמן סעי' ט':

ו ודע שמדברי הרמב"ם כב"ד ממ"א דין י"נ מתבאר לי דאע"ג דקי"ל השוחט ולא יצא ממנה דם כשירה ויתבאר בסי' כ"ח מ"ם כמסוכנת כשלא יצא ממנה דם אף אם היה פירכוס אסורה שהרי כתב שם השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם הרי אלו מותרין ואין אומרים שמא מתים היו וכן השוחט את הבריאה ולא פרכסה ה"ז מותרת וכו' עכ"ל ונראה מלשונו שהעדר יציאת דם יש חשש מיתה בזה ורק בבריאה אין חוששין כמו שאין חוששין לפירכוס אבל במסוכנת ודאי דיש לחוש אף אם פירכסה ונאמר דהפירכוס אינו סימני חיות אלא כונב הלטאה שמפרכסת וחז"ל לא התצרכו לבאר זה שזהו מילתא דפשיטא דהדם הוא הנפש וכשאין דם אין נפש ואודכא אף אם יצא דם אם לא פירכסה ג"כ היא נבילה [כנלע"ד]:

ז מהו הסימן של מסוכנת כשהיא חולה ושוכבת ואינה יכולה לעמוד ואפילו אוכלת דברים קשים ככל בהמות כריאות אין זה כלום ואפילו אם מעמידים אותה בידים ועומדת אינו כלום אבל אם עומדת ע"י גערה או ע"י מקל אין זו מסוכנת וכל שאינה עומדת ע"י נערה או מקל הרי היא בחזקת מסוכנת וצריך פירכוס ופשוט הוא שאם נשברה רגלה ש"י זה אינה יכולה לעמוד וכל הגוף בריא אינה בחזקת מסוכנת שהרי אנו רואין הסיבה מפני מה אינה יכולה לעמוד ומ"מ נ"ל דדווקא כשאוכלת אבל אם אינו יכולה לאכול הרי יש סימן ש"י שבירת רגלה אף שאין בה דין נפולה שיתבאר בסי' נ"ח מ"ם נחלש נופה ואולי היא כמסוכנת וצ"ע לדינא:

ח כבר כתבנו דהפירכוס צריך להיות בסוף השחיטה ושתמשוך קצת נם אחר השחיטה ויש מי שמקיל בזה ואינו כן [מס"ק סק"נ] וב"ש אם כל הפירכוס היה אחר השחיטה דשרי ואם בשעת שחיטה ואחר שחיטה תיכף לא פירכסה ואחר משך זמן התחילה לפרכס יש אוסרים ויש מתירים [עס"ם] ונ"ל כדברי האוסרים וכן בתחלת השחיטה ובאמצע השחיטה אינו מועיל עד שתהא בסוף השחיטה ושתמשך קצת אחר השחיטה או שכל הפירכוס תהיה אחר שחיטה תיכף:

ט כיצד הוא הפירכוס כתב הרמב"ם [סס] בבהמה דקה וכחיה נסה ודקה כין שפשטה ידה והחזירה או שפשטה רגלה אע"פ שלא החזירה או שכפפה רגלה בלבד ה"ז פרכוס ומותרת אבל אם פשטה ידה ולא החזירתה ה"ז אסורה שאין זה אלא הוצאת נפש בלבד ובבהמה נסה אחד היד ואחד הרגל בין שפשטה ולא כפפה בין שכפפה ולא פשטה ה"ז פירכוס ומותרת ואם לא פשטה לא יד ולא רגל ולא כפפה כלל ה"ז נבילה ובעוף אפילו לא רפרף אלא בעינו ולא בשכש אלא בזנבו ה"ז פירכוס עכ"ל:

י ומבואר מדבריו דבבהמה דקה וחיה נסה ודקה בפיפת יד בלבד לא מהני אבל הטור בתב דמהני ע"ש וכן דעת הרשב"א והר"ן ועוד ראשונים [ב"ח וס"ק] ובוודאי שיש לחוש לדברי הרמב"ם באיסור דאורייתא [וכ"כ סמנ"ס ופמ"ג] וכשכוש זנב בבהמה י"א דהוי פירכוס [ס"ק סק"ו] וכן מבואר מדברי הראשונים וצריך כשכוש גדול ודבר פשוט הוא במקום דהפירכוס הוא פשיטת יד או רגל צריך שמקודם תהיה כפופה לנמרי וכן במקום דמהני בפיפה צריך שמקודם תהיה פשוטה לנמרי דאל"כ אינו מועיל דאין זה בפיפה ופשיטה [תב"ס] וזה שבתב בעוף דרפרוף בעינו מהני יש פוסקים שנרמו בנמ' נפו אבל עינו לא מהני [ס"ק] ולדעת הרמב"ם אולי דגפו

לא מהגי ולבן צריך רפרוף בעין ובנף ואין להקל באיסור דאורייתא:

יא עוד כתב השוחט את המסוכנת בלילה ולא ידע אם פרכמה ה"ז ספק נבילה ואסורה וכ"כ בש"ע סעי' כ' אבל הטור כתב דאם בנמר שחיטה יצא ממנה רם בקילוח כשרה ואם שחט בלילה ולא יכול לראות ולמחר מצא בית השחיטה מלוכלך בדם בידוע שיצא בנמר שחיטה דרך קילוח וכשירה ע"ל ותמהו עליו כל המפרשים דזהו רבני יחידים במשנה [ל"ז.] וחכמים פליגי בזה והלכה כחכמים ודחאו דבריו ובאמת ל"ק על הטור שהוא מפרש דכוה הכל מודים [דו"פ] וס"ל דפירכום דיד וגיגל הוא פירכום קל מזינוק אבל לדינא העיקר כדעת רוב הפוסקים דזינוק אינו מועיל [וכ"ת למון עד שתפרכם דקלמרי מכמים]:

יב עוד כתב הטור שיש עוד שני סימנים בנמ' דהוי פירכום שאם הטילה רעי מתרזת למרחוק בשירה ואם הטילה רעי בסמוך לה טריפה דאין זה סימן פירכום וצריך סימנים אחרים [כ"נ] וכן אם צועקת וקולה חזק הוי סימן פרכום אבל כל רבותינו השמיטו זה ונראה דעתם דלמסקנא רש"ס שם אין כל אלו סימני פירכום וכן יש להורות ודעת הטור היא דיעה יחידאי [וכ"כ הב"י] ויש שהורו כרעת הטור [רס"ל וכ"מ] ואחרי שרבותינו בעלי הש"ע השמיטו זה אין להקל כלל ודע דבזמה"ז יש לראות שתהא פרכום טוב בכי שום ספק ספיקא ואין להעמיד כזה על המבחים שדרכם להטות דעתם להיתר ועל כיוצא בזה אמרו חז"ל [ע':] בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה:

סימן יח [דיני בדיקות הסכין ופגימותיו ואם נמצא פגום אח"כ ובו מ"ט סעיפים].

א הסכין של שחיטה צריך שיהא חלק על פני כולו בלי פגימה דאם ישחוט בפגימה יקרע הסימנים ואין זה שחיטה אלא קריעה ולכן חייב השוחט לבדוק את הסכין קודם השחיטה ואין לו לסמוך על מה שיבדוק אחר השחיטה דשמא ישכח מלבדוק אח"כ והרי הוא כמאכיל נבילה ואפילו יש לו סכין מיוחד לשחיטה חייב לבודקו דדרך הסכין להתקלקל קצת מאיליו בלי מלאכה ולכן כשלא ברק לא ישחוט ודקא כיש מי שרוצה להקל בסכין המיוחד לשחיטה לסמוך על הבדיקה אחר השחיטה ממעם שהרי אף אם ישכח מלבדוק השחיטה בשירה כמו שיתבאר בס' זה [פ"ת בסס תפל"ת] דלאו בללא הוא כמו שיתבאר לפנינו בם"ד [עפמ"ג סקכ"ג] ועוד הבדין זה עצמו כתב רבינו הרמ"א בסעי' י"ד שאין לשחוט בו לכתחלה בלא בדיקה ע"ש ולא דמי למ"ש בס' א' שיכולים ליתן לאחר לשחוט על סמך שנבדוק אותו אחר השחיטה אם הוא מומחה ממעם רוב מצויין מותרת דהתם הספק הוא אצלינו אבל השוחט בעצמו יודע ששוחט כהוגן משא"כ בבדיקת הסכין ששוחט בעצמו אינו יודע ואיך נסמוך על זה ועוד דבשם נופה יש כמה פרטי דינים בזה ע"ש ועוד דאיך יברך על השחיטה דשמא ימצאוהו שנפגם ועוד דבגמ' [י"ז:] אסמכוה לדין זה אקרא ע"ש ומשמע שיש מצוה לבדוק הסכין ואיך נקיל בזה [ועפמ"ם סג"כ ממניר בזס סס לס בעמ הדמק ע"ם ול"ע דמין להקל גס בעמ הדמק ולס שלכלוס ים קלם דמיס לסיפר מסס"ם סס דקריך פסיקס וכו' ולס מיכן קמ"ל לס בסיומד לסמיקס ולימס דמיס דבמקם מקרן סלס לס בדקו לריך להדלוקו למכס ע"ם וז"ק]:

ב כיצד היא הבדיקה מצינו לחז"ל [סס] כמה מיני בדיקות יש שבדקו בשימשא שנותנים חודה של סכין כנגד השמש ורואין בחורה אם יש פגימה או שרואין כצילו של סכין בחוד דאם יש פגימה נכנם השמש כהפגם [רס"י] ויש שבדקו במים שהוליכו החוד על פני המים בנגיעה מועטה ואם יש פגם העוקץ עושה כמין חריץ במים כהליכתה או שמחזיק הסכין בשיפוע וחודה למעלה ומטיף על החוד באצבעו ואם יש שם פגם נופלים המים שם [סס] ויש שבדק בריש לישניה שהוליך הסכין על ראש לשונו ואם יש פגימה ירגיש ויש שבדק בחוט שיער שכשיש פגם לא יעבור השיער ויכנס לתוך הפגימה:

ג ואח"כ איתא שם אר' פפא צריכה בדיקה אבישרא ואמופרא ואתלתא רוחתא מקודם יבדוק על בשר האצבע שהוא דק כנגד הושט שהוא רך ואח"כ יבדוק על הצפורן שהוא קשה כנגד הקנה שהוא קשה מפני שאינו דומה רך לקשה דרך מרגיש יותר בפגימה דקה ודבר קשה עובר על פגם קטן ואינו ניכר [סס] ואתלתא רוחתא כאמצעו דהיינו על חודו ובשני צדדיו דשמא נפגם בצד הסכין והסימן נאחז בעוקץ ונקרע [סס]:

ד ואח"כ איתא שם אר' חסדא דפגימת הסכין הוא כדי שתחגור בו צפורן שהצפורן מתעכב בו [רס"י בכורות ל"ז:] ולשון חגידה יש לפרש כמו אגירה דאותיות אהחע"ר מתחלפין ואגירה הוא מלשון התאספות כמו אוגר בקיץ ובלשון הש"ס שם לענין הסכין אוגרת פסולה שהפגימה מאספת הצפורן לתוכו או יש לפרש מלשון חגר שאינו הולך הילוך יפה ומתגענע כמו כן הצפורן אינו הולך הילוך יפה על הסכין והרשב"א ז"ל מפרש [בסס"ב] שהוא מלשון חגורה בלומר שהצפורן חגור בה

זכ"כ בשם הרמב"ם ז"ל והכוונה במו שהחנורה סובבת את הנוף כמו כן הפנימה סובבת את הצפורן ויש מרבותינו שפירשו כמו ויחנרו ממסנרותיהם כלומר בדי שתרגיש בה הצפורן [רמ"ס בגד"ס סס] וכן מבואר מדברי הרא"ש [פ"ח סכ"ד] ונ"מ רבתי בין אלו הפירושים כמו שנבאר בס"ד:

ה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל דחנירת צפורן הוא הרבה יותר מהבדיקות דמיא ושימשא ולישנא וחוט השערה וכל אלו שבדקו בזה ס"ל דאף פנימה קלה שאינה כחנירת צפורן פוסלת ולכן הרי"ף וכן הרמב"ם ז"ל שלא הביאו הך דחנירת צפורן ס"ל דפנימה כל שהוא טריפה ומיהו בל שהוא לאו דווקא דבעינן שתחנור דבר מה במו חוט השערה דאל"כ היינו רמי לסאסאה רכשירה [ר"ן] כמו שיתבאר ביון שאינה אונרת שום רבר:

ו ודעת הרא"ה והרא"ש דחנירת צפורן הוי נ"כ פנימה קלה וז"ל הרא"ש הרי"ף ז"ל לא הביא מימרא דר"ח דפנימה הוא כחנירת צפורן יש מפרש דעתו שהיא סובר דהנך דבדקי בשמשא ומיא ואבישרא ואטופרי פליני ארר"ח וסברי דפנימה כל דהוא טרפינן ואפילו אין הצפורן חונרת גו ולי נראה כיון דפסק דבעינן לבדוק אבישרא ואטופרא היינו בדי שתחנור בה צפורן דכל פנימה שהוא מרגיש בצפורן היינו שתחנור בה הצפורן הלכך לא הוצרך להוביד ההיא רר"ח עב"ל וברור הוא שבוונתו כמ"ש הרא"ה ז"ל [בגד"כ] וז"ל האי לישנא שתחנור בה הצפורן אינו מלשון חנורה כמו שסובר הרשב"א אלא מלשון חנירה כמו ויחנרו ממסנרותיהם כלומר שתרגיש בה הצפורן שאלו כדבריו היה לו לומר בדי שתחנור הצפורן שהפנימה היא החונרת עב"ל:

ז ומחולקים בזה שכתבנו שהרמב"ן והרשב"א מפרשים שהפנימה סובבת הצפורן ולפ"ז הוי פנימה גדולה משימשא ומיא ובישרא וטופרא והרא"ש והרא"ה מפרשים שזהו נ"כ רק הרגשת צפורן שהצפורן ביכולתו להרגיש אף הפנימה היותר דקה אף שאין בה רק שיבנם בה חוט השערה ואם נם חוט השערה אינה נבנסת בה אין זה בלום אף שהצפורן מרגיש דוהו דמי לסאסאה דכשירה במו שיתבאר וזהו ממש דברי רבינו הב"י בסעי' ב' שכתב שיעור הפנימה בל שהוא ובלבר שתאנור בה בל שהוא אפילו חוט השערה עב"ל וזה בהברח לומר שנם הרמב"ן והרשב"א מודים שהצפורן מרגשת אף בפנימה בל שהוא דאל"כ מהו בדיקת אבישרא ואטופרא שהביא הרי"ף ז"ל אלא דאינהו סברי דחנירת צפורן הוא ענין אחר אחר בס"ש והרא"ש והרא"ה סוברים רהוא ענין אחד בס"ש ונמצא דלדינא לא פליני בלל [וכ"כ סלדיסס ע"ס]:

ח ויש ראיה ברורה שנם הרמב"ם ורש"י ז"ל סוברים בהדא"ש והרא"ה ז"ל שהרי דברי הרמב"ם בפ"א הם בדברי הרי"ף שכתב שם בדין י"ד שלא יהא בהסכין פגם ובו' ואפילו היה התלם קטן ביותר שחיטתו פסולה עב"ל ובדין כ"ג כתב ביצד בודק מוליבה ומביאה על בשר אצבעו ומוליבה ומביאה על צפרנו מג' רוחותיה שהן פיה ושני צדריו כרי שלא יהיה בה פנם בלל ואח"כ ישחוט בה עב"ל ובפ"א מה' בית הבחירה דין י"ד בתב בל אבן שנפנמה כרי שהחנור בה הצפורן בסבין של שחיטה ה"ו פסולה לבבש ולמוחח עב"ל הרי מפורש בדבריהם שאע"פ שבהל' שחיטה לא זבר חנירת צפורן אלא פנם קטן ביותר הוכיר במקום אחר שזהו חנירת צפורן ש"מ דהכל אחר ואינו מפרש מלשון חנורה אלא מלשון הרגשה או מלשון חנר שבארנו בסעי' ד' וכן רש"י ז"ל פי' חנירת צפורן שהצפורן מתעבב בו כמ"ש בסעי' ד' ובוכחים [פ"ח.] פירש"י דפנימה דקה טריפה ע"ש הרי מפורש דהצפורן מתעבב בלומר שמרגיש אפילו בפנימה דקה ולזה קורא רש"י ז"ל עיכוב הצפורן:

ט וברברי הטור המוהים שבתב וז"ל השוחט בסבין בדוקה ונמצאת פנומה ה"ו נבילה וכו' ובתב הרמב"ם אפילו היא קטנה ביותר ולא הובור חנירת צפורן וב"ב הרשב"א שיעור הפנימה בל שהוא ובלבר שתחנור בה בל שהוא אפילו בחוט השערה וא"א ז"ל פסק בדי שתחנור בה הצפורן עב"ל ובבר הבאנו שבמקום אחר הובור הרמב"ם חנירת צפורן וצ"ל בבוונתו דבין שלא הובור בהלבות שחיטה חנירת צפורן אלא פנימה בל שהוא ונהי דבפירושא דחנירת צפורן לא ס"ל בהרשב"א מ"מ לדינא ס"ל להרמב"ם בהרשב"א דפנימה בל שהוא טריפה ווה אמת במו שבררנו בס"ד:

י אבל וה שבתב שהרא"ש חולק לדינא עליהם וס"ל דאינה טריפה רק ברי שיחנור בה הצפורן תימא שהרי בבר נתבאר שאינו חולק רק בפירושא דחנירת צפורן ולא בעיקר הרין שהרי להדיא בתב הרא"ש דחדא מילתא היא בדיקה דבישרא וטופרא עם חנירת צפורן וצ"ל דהטור ס"ל להיפך בבוונת הרא"ש דבדיקה דבישרא וטופרא היא פנימה נדולה בחנירת צפורן ולא דמי לבדיקה דשימשא ומיא ודעתו בפירושא דחנירת צפורן בהרשב"א שהוא מלשון חנורה והיא פנימה נדולה אלא דבזה פליג דהרשב"א ס"ל דבדיקה דבישרא וטופרא הרבה קטן מחנירת צפורן והרא"ש ס"ל דהוא בחנירת צפורן ומ"מ לדינא יודה הטור דפנימה בל שהוא טריפה ראפילו אם הרא"ש אינו סובר בן לדעתו ס"ס הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א רבים הם ננדו והבי קי"ל ובמו שפסק רבינו הב"י בש"ע שהבאנו בסעי' ז':

יא ודע שרבותינו האחרונים [יש"ס סל"ח וש"ך סק"ל וט"ז סק"ב ומב"ם] בתבו דזה שאנו נוהנים לבחוק בצפורן משום דלא חיישינן לבדיקה בל שהוא אבל אם נמצאת פנימה בל שהוא במו בדיקה דשומשא ומיא הוי טריפה אלא דא"צ לחוש לזה ע"ש ולדבריהם הוי קולא נדולה והוא תימא דאיך אפשר להקל באיסור דאורייתא לכתחלה אמנם באמת בפי מה שבררנו בס"ד בל רבותינו הקדמונים שוים בדבר שבצפורן נוהל להרגיש אף הפנימה היותר דקה במו שחוט השערה נבנס בתוכה ופחות

ופחות מזה אינה פגימה כלל [לבד ס"ת לדעת סעור ג"ת ס"ל כן ומיט מוכרח כמ"ש] ובאמת גם אנחנו בזמנינו רואים בחוש שהצפורן מרגשת בפגימה דקה מן הדקה לטי שיט לו הרגשה ואין לך בריקה יפה יותר מבריקת צפורן ולהיפך בדיקת השמש והמים והלשון במעט אין אנו משיגים אותם וגם אבישרא רחוק מלהרגיש איזה פגימה דקה כידוע לכל שוחטי ומנינו וא"ב אין זה קולא ומעיקר דינא כן הוא וא"א באופן אחר ואין בה שום מכשול כמו שאנו רואים מעשים בכל יום כמה גרול מה הרגשת הצפורן ואין דומה לה [וגם דעת הדריסה דספר"ח והסמ"ג גרסה כן ע"ש ודבדי סב"ח תמוהים כמ"ש כס"ך ע"ש ובעיקר ססברת סכתבו סהלבוש מכגיס בכל הפגימות ססכיס גס ססכוו"ס גלא סמילק בין מדס לחדס צ"ש וח"ל לזס ולחגס כמד גלא מגוח בדברי ספר"ח דדברי ספר"ח בהזיס ורק במ"ש דרס"י לא ס"ל כן בכר ספלגו מובחיס דגם רס"י ס"ל כן ומעבה דרס"י ססביא סב"י ל"ל שגס חוט ססערה לא נכגס לתוכה ולכן לא דלס לחסוך וז"ש שחין לפרט תוגרת בס כווגתו לסרגחס ובדברי סרח"ח סהבלגו]:

יב המנהג הפשוט אצלינו בבדיקת הצפורן שמוליכין הצפורן על הסכין וכן הוא לשון המור שכתב שצריך שיעבור עליו צפרנו וכו' וכן הוא לשון הרא"ש שכתב שהוליך אצבעו עליה וכו' [פ"ק סכ"ד] וראיתי לאחד מגדולי האחרונים שפקפק בזה [מעי"ט סס חוס כ' ל'] זס"ל שצדיכים להוליך הסכין על הצפורן ודקדק זה מלשון הגמ' שאמרה צריכה בדיקה אבישרא ואמופרא ולא קאמר בבישרא ובמופרא ש"מ שצריך להוליך הסכין עליהם ולא הם על הסכין וגם מלשון הרמב"ם והש"ע דקדק כן שכתבו מוליכה ומביאה על בשר אצבעו ועל צפרנו ע"ש וגם מצד הסברא צריך כן שהרי מוליכין הסכין על הצואר כשעת השחיטה וממילא דגם בריקת הסכין צריך בעין זה ותמה על רבינו הב"י שלא הקדק בהחפרש שבין לשון הטור ללשון הרמב"ם ע"ש ואין בזה המידה דאין קפידא בזה וכל אחד יכול לעשות כפי שטוב לו להרגשה ובוודאי בזמן הש"ם נראה שהוליכו הסכין על הצפורן דבן מוכח להדיא במסובסכת [י"ז:] שמחלק בין הוליך והביא לבין הוליך ולא הביא דהך הולכה הוא בסכין על האצבע [במ"ס סמ"ז סק"נ] אמנם אצלינו ידוע דההרגשה יותר חזקה כשמוליכין הצפורן על הסכין דכשהצפורן מתנענע הוא מרגיש יותר מכשיעמוד במקום אחד [וכ"מ בגמס כ"ס: מבית קיסס] ומי שלדעתו יותר טוב להוליך הסכין על הצפורן יעשה כן [וכ"כ במעבגות סס] ולכן יפה עשה שלא הביא הפרש לשון בין הרמב"ם להטור לפי שאין שום נ"מ בזה ומלשון הרא"ש והטור מתבאר שבמרינתם באשכנז היה המנהג כן להוליך האצבע על הסכין ואולי בבוונה הנהיגו כן מפני שבמרינות אלו ובאשכנז הקור גדול בימי חורף וידוע שבזמן הקור היד מתקשה ולא תרגיש ובהברח לחתם את היד ולבן אם יוליכו הסכין על האצבע לא ירגישו בחסרון הרגשת האצבע בין שיעומר במקום אחד אבל בשמוליכין האצבע בהברח לראות שמפני קרירותו מחוסר הרגשה ויחתם את האצבעות אבל חבמי הש"ם שהיו בא"י ובבבל וכן הרמב"ם שהיה במרינות החתים לא הוצרכו לזה ולפניהם היה די בהולכת הסכין על האצבע ואם נאמר כן אין לנו לשנות מכפי מנהגינו:

יג וראיתי מי שכתב דבדיקה דשימשא ודמיא שבנמ' ניכרת הפגימה אע"פ שאין חוט השערה נכנס לתוכה ולפי רעתו אסרו חז"ל גם בכה"ג ופוסק כן לדינא ראם רק מרגיש בפגימה דקה מן הדקה אף שאין חוט השערה נכנס לתוכה מריפה [פמ"נ סמ"ו ססק"ב וכסס דמס"ק] וחומרא יתירה היא ואין לה על מה שתסמוך ומפורש אמרו כל רבותינו הראשונים והאחרונים דכשאין חוט השערה נכנס לתוכה אין זה פגימה כלל ובדיקה דשימשא ורמיא נכנס חוט השערה לתוכו במבואר להדיא מדברי הרשב"א והר"ן ז"ל ע"ש אמנם האמת הוא דאם דק מרגישין בפגימה וראי מריפה דמי ייתר שאין חוט השערה נכנס לתוכה דהבדיקה קשה בזה אבל אם ש"ב מומחה וירא אלקים יאמר על בירור שאין חוט השערה נכנס לתוכה וראי דהשחיטה כשירה בלי פקפוק:

יד ורזוקא לאחר השחיטה יש לנהוג כמ"ש אבל קודם השחיטה לא מיבעיא איזה חשש פגימה אף קלה שבקלות ואף שאין חוט השערה נכנס לתוכה אלא אפילו אם אינו חלק בראוי החיוב חל על השוחט לתקנו עד שיהיה חלק מאד ואם אינו עושה כן הרי הוא מעיד על עצמו או שאינו אומן בראוי או שאין בו יראת ה' דידוע בזמנינו זה שיש בהערים הגרולות בתים מיוחדים לעשיית סכינים מלוששים והברזל הוא ברזל עשת מה שלא היה כן ברורות שלפנינו וכל שוחט ביכולתו להעמיד שיהיה הסכין חד וחלק ולבן אם אינו עושה כן ראוי להעבירו או עכ"פ לקונסו ואף גם לאחר השחיטה רובם ככולם אין מתקלקלים באשר ראינו ושמענו ולבן אם אירע מקרה שלאחר השחיטה נתקלקל הסכין מעט דאז יש לסמוך על שוחט אומן וירא אלקים שאם אומר דאין בפגימה זו כדי שתכנס בה חוט השערה יש להכשיר [והכרו"ם ומסמ"ק מזכירין סס סיך ססיס בימיסס ועוגקים ככרוכיה ע"ם וגס על סספיס על סמרטוט מזק ומני במקומות ססיימי לא לחיתי ולא סמעתי זס ופמוטע דעתס לפי ססכוגים סלגו לריכיס לסיום חדים והלקיס עלסי"ט ומין פרן ומין טוחס מקוס לל' בזמנינו זס]:

טו כשבא לבדוק הסכין יראה שיהא נקי מכל צדדין וביחוד על חודו דאם יהיה שם איזה לכלוכית יכול להיות שיש שם פגימה והלכלוך סותמה [ס"ך סקי"ד] ואצלינו המנהג הפשוט אצל כל השוחטים שמנקים תמיד סכיניהם אפילו שלא בעת השחיטה ומנהג יפה הוא ויברוך אבישרא ואמופרא ואתלתא ריוחתא דהייני שמוליכה ומביאה על בשר אצבעו ואח"כ מוליכה ומביאה

על צפרנו משלש רוחותיה שהם פיה ושני צדדיה כדי שלא יהא בה פגם כלל ולפי מנהגנו מוליך האצבע והצפורן על הסכין ויברוק לאט ובכוונת הלב שלא יפנה לבו לדברים אחרים והרבה צריך ישוב ודעת ויראת שמים לבדיקת הסכין הלא תראה כי יברוק ארם פעמים ושלש ולא ירגיש בפגימה דקה ואח"כ ימצאנה כי הכין לבו באחרונה ובחינת חוש המישוש הוא כפי כוונת הלב וצריך לשנות הצפורן אחר קצת הבריקה שמא נפגם הצפורן בחודה של סכין ואולי יש פגימות בצדריה שלא ירגיש בה לפי שעוברת כתוך פגימת הצפורן ולא יברוק שני צדרי הסכין ביחד אלא כל אחד בפ"ע ואין קפידא באיזה צפורן לברוק:

טז ודע שבומנינו אינם יודעים כמעט מבריקה בישרא ואנו בורקין רק אטופרא וכשאנו רוצים לכדוק בבשר האצבע דחוק מאד מלהרגיש בפגימה קלה כידוע לרוב שוחטי זמנינו ומפירש"י [ו"ן: ד"ה ניסרת] מבואר דעל הבשר יותר נוחה להרגיש מהרגשת הצפורן ואצלנו הוא ההיפך ממש שעל הצפורן אנו מרגישים בפגימה רקה מן הדקה ועל הבשר ההרגשה דחוקה מאד וע"ל הטעם דבזמן הש"ס לא היו הסכינים מלוטשים הרבה ולא היה החוד רק וחד כמו הסכינים שלנו ולכן היה ביכולת להרגיש בבשר משא"כ עהה שהחוד רק וחד מאד יחהוך הכשר מיד והוא דחוק ההרגשה ובבריקת הצפורן שלנו אנו מרגישים גם אם אינו חלק בראוי ויותר מזה דבבריקת השמש אנו רואים גם היום שמעמידים החוד למעלה ומסתכלים בו ואם אינו שוה לגמרי מראשו ועד סופו הן בחידוד הן בחלקלקות רואים על החוד סימני לוכן כידוע לשוחטי זמנינו מיהו עכ"פ בריקתנו יפה יפה בלי פקפוק כלל וכלל:

יז ואמת שבילדותנו שמענו וכן ראינו בספרים שבערך שני דורות מקודם היתה מחלוקת גדולה בין חכמי ישראל בדבר העמדת הסכין שאלו היו מעמידים את חוד הסכין דק וחד למאר ואלו היו מעמידים עב קצת וחלק למאר ולא היה חד הרבה ושני הצדדים העמידו בריהם שעיקר הבריקה צריך להיות כן ויש שהיו פורשים מאכילת בשר לפי העמדת צד שבננרם ובאמת מרינא אין לפסול לא העמדת אלו ולא העמדת אלו ושניהם דברי אלהים חיים המה כאשר נצטוינו כפי מרע"ה מפי הגבורה האמנם עכשיו אין שום הפרש בין מרינה למרינה ובל השוחטים שבכל המרינות העמדתם שוה כעיקר החדוד והחליקה:

יח מרינא דגמ' [ו"ת.] חייב כל מבח להראות סכינו לחכם העיר קודם כל • שחימה ושחיטה ואסמכוה אקרא [י"ז:] והחמירו כזה הרבה עד שאמרו חז"ל [פס] שאם לא הראה סכינו לחכם אף שנמצא הסכין יפה מגרין אותו [בימים הקדמונים] ואם לא נמצא יפה גם מעכירין אותו שלא יהיה מבח עוד ובנמצאת יפה יכול החכם למחול על כבודו אמנם כתבו המור והש"ע סעי' יז דהאידנא נהגו החכמים למחול על כבודם כי הם בעצמם ממנים אנשים יהועים באומנותם ובירואת ה' על השחיטה והבריקה ולהם מחלו כבודם כי הם והירים וזריזים הרבה ונתמנו ע"פ חכם העיר ולכן שוחט שאינו ממונה בן רב דסתא אפילו היה שוחט בעיר אחרת אסור לו לשחוט בתוך העיר ובסביבותיה שלא ברצון החכם כהעיר ואם שוחט בלא רשיונו אסורים לאכול משחיטתו ומעיר על עצמו שהוא אינו ירא אלהים ואינו מקפיד על השחיטה ואין זה מפני החומרא אלא כעיקר הדין כן הוא דכיון דמדינא דגמ' צריך להראות לחכם בכל שחיטה ושחיטה אלא שהחכמים מחלו על כבודם ממילא רפעם הראשון כשבא לשחוט בעירו של החכם וסביבותיה וראי ראינו מוחל על ככודו ואינו רשאי למחול כדי שלא תהיה השחיטה הפקר ולכן מעיקר הדין כל שוחט שהחכם אינו רוצה שישחוט שם שחיטתו אסורה מדינא ויש יכולת ביד החכם להעביר שוחט אם רואה שאינו נוהג כשורה אף כששחט מכבר בעיר הזאת שנתמנה מפי החכם וק"ו בן כנו של ק"ו ששוחט שעריין לא נתמנה עד עהה במקום הזה ושוחט שלא ברצון הרב דמתא ששחיטתו אסורה וראוי לעונש וכל המחזיק בידי שוחט כזה נגד רצון הרב דמהא עתיד ליתן את הדין ובאלו אוכלים טריפות ועונם קשה מאד ותדי עונותם על עצמותם והשומע הבא עליו ברכה:

יט סכין שיש לה פגימה אסור לשחוט בה אפילו אם מבוין לשחוט שלא בנגד הפגימה דאולי לא ירגיש בשהעבור על הפגימה ויאביל טריפות ובריעבד בששחט בשר אם אומר ברי לי שלא שחטתי כנגר הפגימה אפי' שלא בבריכה מטלית על הפגימה במ"ש לעיל סי' ו' ודווקא כשידע שיש פגימה אבל אם לא ידע כלל מהפגימה ואומר ברי לי שלא נגעתי בהפגימה גם בריעבד אסור ואפילו הפגימה היתה לצד ראש הסכין והוא אומר ששחט בצד שלמוף הסכין או להיפך מ"מ אסור דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד לה ולאו ארעתיה [ב"ק סקמ"ו] וביו"ט נוהגין היהר לכרוך מטלית על הפגימה ולשחוט ביון שאינו יכול להשחיזו ואפילו בחול כשזמנו דחוק כמו לחולה יכול לכרוך מטלית על הפגימה ולשחוט ועב"ש בסי' ו' ושם נהבאר דאם הסכין יש לו שני פיות צריך לברוק שני הצדדין ע"ש ודע דבהוספתא שנינו [פ"ח] אם יש בין פגימה לחברתה כמלא שנים בצואר שחיטתו כשירה ע"ש וצ"ל דמיירי שידע שיש פגימות דאל"כ גם כריעבד טרפה במ"ש ולמדנו מזה דאף ברידע אינו כשר רק כריעבד ודווקא כשיש מלא שני צואריס שאין בהם פגימה הא בלא"ה גם בריעבד אסור אפילו ברידע ואין אנו סומכין על אמירתו שלא פנע בהפגימה ותמיהני על הפוסקים שלא הביאו תוספתא זו והדבר פשוט שאם ידע מהפגימה ובריעבד כשר ע"פ הדרכים שנתבארו יש לקונסו או להעבירו על משך זמן כפי ראות עיני החכם [נ"ל] [ומלתי להתב"ם ס"ו יסניולה מסמ"נ]:

ב כתב הטור כיצד יהיה הפגימה בי הא דאמר רבא [י"ז:] שלש מדות בסכין אוגרת לא ישחוט ואם שחט שחיטתו פסולה מסוכסכת לא ישחוט ואם שחט שחיטתו כשרה עולה ויורד שוחט לכתחלה פירוש אוגרת שיש לה שני עוקצין ובין הולך ולא חביא או חביא ולא הולך פסול מסוכסכת שאין לה אלא עוקץ אחד וצד השני הוחלק במשחזת וכגון דקיימא ארישא דסכינא והולך ולא חביא בענין שלא חתך אפילו העור עד שעבר כל הפגימה ואם היא עומדת אצל הקתא צריך שיביא ולא יולך אבל אם היא באמצע הסכין בכל ענין פסולה והרי"ף פסק אפילו באמצע הסכין אם העוקץ בלפי ראש הסכין כשר אם הולך ולא חביא שאין עוקץ הפגימה קורע אלא בפוגעו בסימן ולא כשירד ממנה ואם העוקץ כלפי הזנב או כשר אם חביא ולא הולך וכ"כ הרמב"ם ורש"י כהב כסברא הראשונה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל עולה ויורד שאין לה שום עוקץ שהושחזו שני עוקציה שוחט לכתחלה סכין שיש לה פגימות הדבה נדון כמגירה [גמ'] ואפילו בריעבד פסולה ופירש"י אפילו כולם מסוכסכות ובעל העיטור כתב אם הם מסוכסכות כשירה בדיעבד אם שחט בענין שלא נגע בעוקץ הפגימה אלא מיירי שהן אוגרות וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לפירש"י עכ"ל הטור:

כא ביאור הדברים דכל פגימה יש לה שני עוקצים אחד שלצד הראש ואחד שלצד הקתא ואם השחיזו עוקץ אחד ער שהוחלק לא נשאר רק עוקץ אחד וזהו מסוכסכת ואם השחיזו שני העוקצים עד שהוחלקו וזהו עולה ויורד ודעת רש"י והרא"ש דגם אם לא נשאר רק עוקץ אחד הוא קורע בין בהליכתו בין בחזירתו ולבן אינו כשר אא"כ עומדת בראש הסכין והולך הסכין ולא הביא בלומר שהתחיל לשחוט בצד ראש הסכין ופגע העוקץ בהצואר בראשיתו קודם שנחתך עריין העור וממילא כשבא הסכין להסימנים כבר עבר העוקץ והוא עשה הולכה ולא הובאה א"כ כל הסימנים נשחטו שלא בהפגימה אבל אם עשה גם הובאה טריפה דשמא לא נגמרה שחיטת כל הסימנים ער סוף ההובאה ופגעו בהעוקץ ואף אם פגעו במיעוט אחרון ג"כ טריפה כמ"ש בסי' כ"ד וממילא דכן הדין להיפך כשזו המסוכסכת היא אצל הקתא ועשה הובאה ולא הולכה ג"כ כשר וכשעשה גם הולכה טריפה מטעמים שנתבארו ואם המסוכסכת היא באמצע טריפה בכל ענין מפני שעד שהסכין מגיע בעוקצו כבר נחתך העור ומקצת סימנים ופוגע העוקץ בהסימנים ואם יש בהסכין פגימות הרבה אפילו כולן מסוכסכות וכולם בראש הסכין והולך ולא הביא טריפה מפני שהראשון קורע העור והשני פוגע בהסימן וקורעו וכ"ש כשיש יותר משנים [רמ"י סס] וזה שאמרו חז"ל פגימות הרבה לאו דווקא דה"ה אפילו רק שנים טרפה [כן מוכח מכ"י סס ד"ס סכין ע"ם]:

כב והרי"ף ז"ל יש לו שיטה אחרת בזה דס"ל בשאין בהפגימה רק עוקץ אחד והשני נשחזו והוחלק אינו קורע הסימן אלא בפגעו בו למעלה אבל לא כשיורד למטה ולכן בממוסכסכת כשר בכל מקום שהעוקץ עומד אפילו שלא ברישא דסכינא ורק תלוי איזו עוקץ נשאר ואיזה הוחלק דאם הוחלק העוקץ שלצד הקתא ונשאר העוקץ שלצד הראש כשר אם הולך ולא הביא מפני שהעוקץ יורד שם דרך ירידתו ואינו קורע ואם הוחלק העוקץ שלצד הראש ונשאר העוקץ שלצד הקתא כשר אם הביא ולא הולך מטעם זה וגם ברישא דסכינא הדין כן וכן בסיפא דסכינא דאין חילוק באיזה מקום עומד ולפ"ז יש דבר שלהרי"ף חמור יותר מלשיטת רש"י דלרש"י ברישא דסכינא כשר בכל עניין בהולך ולא הביא ובסיפא דסכינא בהביא ולא הולך ולהרי"ף הלוי באיזה מהעוקצים שנשארו כמ"ש ואין לשאול לשיטת הרי"ף למה בפגימות הרבה טריפה והרי אם כל העוקצים שלצד הקתא נשארו ושלצד הראש הוחלקו והביא ולא הולך כשר שהעוקצים יורדים שם דרך ירידתם ואינם קורעים דהטעם הוא דמתוך שפגימותיה מרובות חיישינן שמא השיב ידו מעט ולא הרגיש [רמב"ם וט"ן וכ"י] ולפ"ז גם בזה יש הפרש בין רש"י להרי"ף דלרש"י בארנו שגם אם אין שם רק שני פגימות באלה טריפה ולהרי"ף דווקא כשהן מרובות ולבל הפחות שלשה דבשנים לא שייך חששא זו כמובן [כ"ל [וכ"ל לפי' זה מ"ם סגמ' דקאים מריפא דסכינא ר"ל סמעוקן מלגד הרואם נמאר ולא כפירש"י ודכרי סכ"מ בפ"ח ל"ע וכ"מ מסרח"ם והרמב"ם ע"ם ומה שלא כימר זה משום דמוכן מלגיו כמ"ם סם סמעיו"ע חום מ' ע"ם ודכרי סציטור סממוסים מחוורתא כמ"ם סע"ז סק"ד דלפיגו יש ציטור לסמיטים ביתיים פסול בסרבים לוגרות לך מ"ם סם"ז דגם בשנים פסול לסציטור לח כ"ל כן כדמוכח מתוספתא שהבאתי בסעי' י"ע וכ"ת לכון פגימות סרבים לף לגרס"י בסכין לפרש כן כמ"ם לך סציטור עומד בשיטת סרי"ף כמ"ם סם"ח ובסכרים לומר כן ודו"ק]:

כג והרמב"ם ז"ל בפ"א דין ט"ז קיצד בזה ו"ל כיצד סכין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש בה פגם וכשתחזיר אותה בהבאה תרגיש שיש בה פגם אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא שחיטתו כשרה ואם הביא שחיטתו פסולה עכ"ל וזהו ממש דרכו של הרי"ף שהבאנו וברור הדבר שאין כוונתו דבהולכה לא נרגיש כלל דזהו מן הנמנע דבין שמטמנה יורד הפגם בע"כ שנרגיש אלא כוונתו שלא נרגיש שזהו פגימה הקורעת אבל הירידה בהברח שנרגיש [וכ"כ סמעיו"ע סם חום ל' ומתורץ ממיסת הרמ"ם ע"ם]:

כד ורבינו הב"י בסעי' ד' העתיק לשון הרמב"ם שכתבנו וכתב עוד דדווקא אם הרגיש בה קודם שחיטה אבל אם מצא סכינו יפה קודם שחיטה ואחר השחיטה מצא בה פגימה מסוכסכת ואמר ברי לי שלא עשיתי אלא הולכה לבד שחיטתו פסולה עכ"ל דכל מילתא דלא רמי עלית למידע עביד לה ולאו אדעתיה וכמ"ש בסעי' י"ט ורבינו

ורבינו הרמ"א כתב שם וז"ל ויש מחמירים דבל מסוכסכת אסורה עד דקיימא אריאשא דסבינא ממש אם שחט בהולכה ואפיפא דסכינא ממש אם שחט בהובאה ולפי שאין אנו בקיאין היכן מקרי דיאשא דסבינא יש להטריף הכל והכי נהוג עכ"ל וע"ל דאין כוונתו משום חסרון בקיאות בלבד דאיזה בקיאות הוא זה אלא משום דלרש"י צריך דווקא אריאשא ממש ולהרי"ף צריך העוקץ להיות רק מה שלצד הראש כמו שכתבנו וא"כ א"א להכשיר רק בשני הדברים ביחד שיהיה על ראש הסכין ושהעוקץ שלצד הקתא ישחיוו עד שיהיה חלק ויישאר העוקץ שלצד הראש ובזה ודאי אפשר לטעות וכבר נתבאר דאין חילוק בין בשהפגימה בראש הסכין או מן הצד אבל הרושמים שמן הצד שעושים האומנים אין להקפיד [ס"ך]:

כה ודע שיש שרוצים לומר דלדינא לא פליגי רש"י ורי"ף כלל אלא בפירושא דמסוכסכת דרש"י מפרש דהעוקץ שנשאר נשאר זקוף ולבן בדנישים בו בין בהולכה בין בהובאה וגם הרי"ף יודה בזה אך הרי"ף מפרש דהעוקץ שנשאר אינו זקוף אלא כפוף למטה ומתעגל ולבן דרך ירידה לא ירגישו בו ובזה גם רש"י יודה ואם נאמר בן יתפרשו דברי הרמבים בפשוטן שבהולכה לא נדניש כלל ולדידן אין נ"מ כי אנו מטריפין בכל ענין [עיין"פ שמפרש כן וכ"מ מהר"ן ע"ש לך מ"ש הפ"ה ולפ"ז היעוקץ אינו נצוב מכל מכל מכל יודה מרע"ש ע"ש ת"ש לומר כן לכרע"ש מרש"י ס"ל ורש"י כתב מפורש דעוקץ שמינו כפוף קונע מפילו ביניתתו מסכימן יורד ממנו וכנגם למוך הפגם עכ"ל ע"ש]:

כו איתא בגמ' [כח] דמיא לסאבה בשר אפילו לכתחלה ופירושו שאין בו שום פגימה אך שאינו חלק והוא חד מאד ומגעתו במגע ראש השבולת שהוא מסתבך באצבע הואיל ואין בו פגם שוחטין בו לכתחלה וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ו' ראין אנו נוהגים לשחוט בו לפי שאין אנו בקיאין בדבר עכ"ל דבאמת אם נתיר דבר זה יבואו לומר על פגימות קלות שזהו ג"כ דמי לסאבה ולכן יש להזהיר לשוחטים שבל שלא יהיה הסכין חלק לא ישחטו בו אבל אחר השחיטה אם נמצא דמי לסאבה ודאי ראין שום חשש בזה וגם לכתחלה כשעשה מעשה ושחט בו יש להכשיר [תג"ס] וראוי לגעוד בו:

כז וכן סכין שפיו חלק רק אינו חד הואיל ואין בה פגם שוחטין בו ואפילו שהאריך זמן מרובה בשחיטתו בשירה ובך אכרו חז"ל [ל"ב.] השוחט בסכין רעה אפילו הוליך והביא כל היום שחיטתו כשרה כיון דכל הזמן הוא מוליך ומביא ולא הפסיק בשחיטתו [רס"ז] ודע דלקמן סי' כ"ג יתבאר דהשוחט בסבין שאינו חד ונתעכב במיעוט אחרון של סימן ראשון כשיעור שהייה פסול ואפילו הכשנחתך רוב הסימן הוי כנחתך כולו ומה ששוהה בהמיעוט הנשאר הוי בחותך בידו ורגלו ע"ש ולפ"ז לא משכחת האי דינא רק בעוף ולא בבהמה דעוף הכשרו בסבין אחד ואע"ג דאנן פסלינן שהייה במיעוט יתרא בבל ענין כמ"ש שם וזו"ל ויש מחמירים דבל מסוכסכת אסורה עד דקיימא אריאשא דסבינא ממש אם שחט בהולכה ואפיפא דסכינא ממש אם שחט בהובאה ולפי שאין אנו בקיאין היכן מקרי דיאשא דסבינא יש להטריף הכל והכי נהוג עכ"ל וע"ל דאין כוונתו משום חסרון בקיאות בלבד דאיזה בקיאות הוא זה אלא משום דלרש"י צריך דווקא אריאשא ממש ולהרי"ף צריך העוקץ להיות רק מה שלצד הראש כמו שכתבנו וא"כ א"א להכשיר רק בשני הדברים ביחד שיהיה על ראש הסכין ושהעוקץ שלצד הקתא ישחיוו עד שיהיה חלק ויישאר העוקץ שלצד הראש ובזה ודאי אפשר לטעות וכבר נתבאר דאין חילוק בין בשהפגימה בראש הסכין או מן הצד אבל הרושמים שמן הצד שעושים האומנים אין להקפיד [ס"ך]:

כה ודע שיש שרוצים לומר דלדינא לא פליגי רש"י ורי"ף כלל אלא בפירושא דמסוכסכת דרש"י מפרש דהעוקץ שנשאר נשאר זקוף ולבן בדנישים בו בין בהולכה בין בהובאה וגם הרי"ף יודה בזה אך הרי"ף מפרש דהעוקץ שנשאר אינו זקוף אלא כפוף למטה ומתעגל ולבן דרך ירידה לא ירגישו בו ובזה גם רש"י יודה ואם נאמר בן יתפרשו דברי הרמבים בפשוטן שבהולכה לא נדניש כלל ולדידן אין נ"מ כי אנו מטריפין בכל ענין [עיין"פ שמפרש כן וכ"מ מהר"ן ע"ש לך מ"ש הפ"ה ולפ"ז היעוקץ אינו נצוב מכל מכל מכל יודה מרע"ש ע"ש ת"ש לומר כן לכרע"ש מרש"י ס"ל ורש"י כתב מפורש דעוקץ שמינו כפוף קונע מפילו ביניתתו מסכימן יורד ממנו וכנגם למוך הפגם עכ"ל ע"ש]:

כו איתא בגמ' [כח] דמיא לסאבה בשר אפילו לכתחלה ופירושו שאין בו שום פגימה אך שאינו חלק והוא חד מאד ומגעתו במגע ראש השבולת שהוא מסתבך באצבע הואיל ואין בו פגם שוחטין בו לכתחלה וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ו' ראין אנו נוהגים לשחוט בו לפי שאין אנו בקיאין בדבר עכ"ל דבאמת אם נתיר דבר זה יבואו לומר על פגימות קלות שזהו ג"כ דמי לסאבה ולכן יש להזהיר לשוחטים שבל שלא יהיה הסכין חלק לא ישחטו בו אבל אחר השחיטה אם נמצא דמי לסאבה ודאי ראין שום חשש בזה וגם לכתחלה כשעשה מעשה ושחט בו יש להכשיר [תג"ס] וראוי לגעוד בו:

כז וכן סכין שפיו חלק רק אינו חד הואיל ואין בה פגם שוחטין בו ואפילו שהאריך זמן מרובה בשחיטתו בשירה ובך אכרו חז"ל [ל"ב.] השוחט בסכין רעה אפילו הוליך והביא כל היום שחיטתו כשרה כיון דכל הזמן הוא מוליך ומביא ולא הפסיק בשחיטתו [רס"ז] ודע דלקמן סי' כ"ג יתבאר דהשוחט בסבין שאינו חד ונתעכב במיעוט אחרון של סימן ראשון כשיעור שהייה פסול ואפילו הכשנחתך רוב הסימן הוי כנחתך כולו ומה ששוהה בהמיעוט הנשאר הוי בחותך בידו ורגלו ע"ש ולפ"ז לא משכחת האי דינא רק בעוף ולא בבהמה דעוף הכשרו בסבין אחד ואע"ג דאנן פסלינן שהייה במיעוט יתרא

כח סכין שהוא עולה ויורד בנחיצ רשדרתו עקומה וכשמניביה ראשו וזנבו יש ביניהם כמו גומא הואיל ואין בו פגם שוחטין בו לכתחלה ויש מי שאומר דווקא חד עולה ויורד ולא שנים [ב"מ] וחלקו עליו דמה לי חד ומה לי תרי [ס"ך וע"ז] ובזמנינו אין שוחטין בו אלא בשעת הדחק [נס"י] ובשני עולים ויורדים גם בשעת הדחק אין לשחוט בזמנינו [סס] ויש שלא חששו לזה בלל שאין לחומרא זו שום טעם [תג"ס] ומ"מ לא ראינו מעולם לשחוט בסכין בזה:

כט בבר נתבאר שחייב לברוק הסכין קודם שחיטה ואם לא ברק לא ישחוט ואם עבר ושחט בלא בדיקה ואח"כ ברקו ומצאו יפה שחיטתו כשרה שהרי עכ"פ שחט בסכין יפה ובשם שחייב לברוק קודם השחיטה כמו כן חייב לברוק אחר השחיטה אע"פ שברקו קודם השחיטה כן הסכימו הרמב"ם והטור והש"ע ורוב הפוסקים שזהו חיוב מדינא ולכן קי"ל לקמן בסי' כ"ח בשחיטה חיה או עוף שלא לבסות קודם בדיקת הסכין ע"ש ויש מן הראשונים [סרמב"ד פ"ו ומשמור פ"ק] שאמרו דלא מצינו שיהא חיוב מדינא לברוק אח"כ כיון שברקו קודם השחיטה אוקמיה אחזקה ואינו כן דזה אינו אלא בנאבד הסכין או שיבר בו עצמות שא"א לבודקו במו שיתבאר אבל בישנו לפנינו הא קי"ל שאין סומכין על חזקה במקום שאפשר לברר ועוד שהרי אם נמצא פגום מטרפינן להדבר הנשחט ותלינן שמא בעוד נפגמה במו שיתבאר וא"כ עשה בו מעשה שאפשר לחוציאו מחזקתו ונהי דבא"א לבודקו בהכרח לסמוך על חזקתו אבל כשאפשר לבודקו פשיטא שאין לסמוך על חזקתו והבי קי"ל:

ל השוחט בסכין ברוקה קודם השחיטה ונמצאת פגומה אחר השחיטה אפילו הפגימה מן הצד ה"ז ספק גבילה דלא ידעינן אם בעוד נפגם ושחט הסימנים בסכין פגום או שמא נגע אחר שחיטת הסימנים בעצם המפרקת ונפגם ובל ספק בשחיטה פסולה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך שנשחטה כראוי [ע'.] ואז יצאה מחזקת איסור וביון שאחר השחיטה נמצא הסכין פגום הרי לא יצאה מחזקת איסורה ואע"פ שברקנוהו קודם השחיטה מ"מ הרי הוא פגום לפניך ואין לנו דבר ברור לומר שאחר השחיטה נפגם בגון אם שיבר בו עצמות או נפל בחודו על הקרקע במו שיתבאר דנניעת הצואר אינו ברור שיפגום יותר מהעור שהעצם המפרקת רך הוא והוי ספק השקול ולא יצאה הבהמה או העוף מחזקת איסורה שמחיים ולבן הוי ספק גבלה אפילו בעוף

שיזהו

שעורו רך מפני שצוארו ג"כ רך ואפילו ננע בוודאי בעצם המפרקת:

לא לפיכך השוחט בהמות רבות או עופות הרבה צריך לבדוק הסכין אחר שחיטת כל אחד ויבדקנו בדיקה הנוהה דאם לא יעשה כן ואחר כל השחיטות ימצא הסכין פגום יטרף הכל אפילו הראשונה דכיון שיש ספק שמא בעור נפגם במ"ש א"כ יש ספק ג"כ שמא בעור הראשונה ולא יצאה הבהמה או העוף מחזקת איסורה שהרי לא נודע לנו שנשחטה בהכשר כמ"ש וכן פסקו חו"ל בגמ' [י':] ואין לומר הנכשיר הראשונה ע"י ס"ם ספק שמא בעצם המפרקת נפגם ואת"ל בעור נפגם שמא בעור השניה או בעור האחרונה די"ל דכיון דהסכ ן פגום לפנינו ואין לנו דכר ברור שיפגמנו שנתלה בו והכשר הבהמה תלויה בהכשר הסכין וכשאנו דנין עכ הסכין אין לנו ס"ם דשני הספיקות שם אחד הן ספק קודם שחיטה ספק לאחר שחיטה כמו שאנו רנין בבהמה אחת דלעניו הסכין אין נ"מ בין בהמה אחת לבהמות רבות ולכן ממילא גם הראשונה ספק נבילה [וזכו מתם כמקום שמצד ומלא מכר דתמרינן הרי מכר לפניך והעמד עמת על מזקתו וס"ע הרי פגום לפניך והעמד בסמס על מזקתה ובזה לא שיך תירון המוס דעכס ולמי פוגם וזה סמירון הוא סעיקר כמ"ש הסוכקים ומפילו למירוצם הרחמן וסחמרון ג"כ יש למלק דבכלן גם בסמס מיתרעמי כיון שמין דבר ברור בתם למלוס ע"ם ודוק]:

לב וכתב רבינו הרמ"א בסעי' י"א וכו' שרוצה להכנים עצמו לספק זה א"צ לבדוק סכין בין שחיטה לשחיטה עכ"ל בלומר שזה שנתבאר בשוחט בהמות רבות שיבדוק בין כל שחיטה ושחיטה אינה חיובית אלא עצה טובה אבל מי שרוצה להכנים א"ע לספק זה דאם ימצא פגום אח"כ יטרף הכל הרשות בידו ופשוט הוא דזה אינו אלא בשהבהמות שלו אבל כששוחט בהמות של אחרים פשיטא שאסור לו להכנים א"ע לספק זה ואם הכנים א"ע ונטרף הכל י"א שחייב לשלם דפושע הוא במה שלא בדק בין כל שחיטה [נפוס וס"ך סק"ט] וי"א דא"א להוציא ממון ע"פ זה [ט"ז סק"ס] אבל בדיני שמים ודאי חייב שנרם להפסיד ממון ישראל ע"י עצלותו ויש מי שאומר דאפילו בבהמות שלו אינו רשאי להכנים א"ע בספק דשמא יטרף הכל ויעבור על בל תשחית ונם ביבולת בקל לבא לידי תקלה לחתוך מעט מהראשונה ולאכול קודם נמר כל השחיטות [נ"ס וסנ"ס]:

לג אם נאבד הסכין אחר שחיטה בלא בדיקה כיון שבדקוהו קודם השחיטה בשרה דחזקת איסור של הבהמה כבר נסתלק ע"י הבדיקה שקודם השחיטה וירוע לנו במה נשחטה ואין לנו להחזיק ריעותא לאמר שמא נתקלקל בשחיטה שהרי רובם בכולם אין מתקלקלים ונם הסכין יש לו חזקת בדיקה יפה ורק אם הוא לפנינו מצריכים בדיקה ולא בשנאבד אם רק לא איברו בבוונה דאו יש לקונסו ולאסרו וק"ו הוא ממה שיתבאר בסי' ל"ט דאם איבד הריאה בידים דקונסים אותו וכ"ש בשחיטה אבל בנאבד מאליו מותרת ולא דמי לבדיקת הטימנים אם נשחטו רובן דמעכב אפילו בדיעבד כמ"ש בסי' כ"ה דהסימנים לא היו מעולם בחזקת שנשחטו רובן משא"כ הסכין הוא בחזקת בדוק ואפילו שחט הרבה בהמות ולא בדקן בין זל"ו ואח"כ נאבד הסכין כולם מוהרים מטעם שנתבאר:

לד ויש מרבותינו שאומרים דזהו דווקא כשאינו יודע אם ננע הסכין במפרקת של אחד מהם אבל אם ננע הסכין במפרקת כל הנשחטים אח"כ אסורים [רמ"ס ולכ"מ ור"ן] וטעמא דמסהבר הוא ואע"ג שלפי מה שנתבאר מקודם אין נניעת המפרקת מוחזקת לעשות פגימה יותר מהעור שהרי בנמצאת פגומה מטריפין את הבהמה ולא תלינן בהמפרקת כמ"ש בסעי' ל' והו לחומרא ולא לקולא וראיה לזה שהרי בנמ' [י'.] יש מי שתולה אפילו לקולא ונהי דלא קי"ל בן מיהו עכ"פ חזינן שיש מברא לומר דעצם המפרקת עלול לפגום א"כ כל הבהמות והעופות שנשחטו אח"כ עכ"פ לא יצאו עדיין מחזקת איסור ולא ידוע לנו במה נשחטו בהיתר וגם הסכין אבד קצת חזקת הבדיקה ואף שהרא"ש ז"ל פקפק בדין זה מ"מ כמה מראשונים אסרו וכן פסק רבינו הב"י ולפי מה שבארנו יש בזה טעם נכון:

לה וכתב רבינו הב"י בסעי' י"ג שחט בסכין בדוק ונאבד קודם שיבדקנו אחר שחיטה ואח"כ נמצא והוא פגום שחיטתו בישרה הואיל ויצא בהיתר וזה שנמצא פגום אימור שיבר בה עצמות ולאו אדעתיה דאוקי סכין אחוקתיה עכ"ל ובסעי' ט"ו כתב אם בדק הסכין אחר שחיטה והצניעה ואח"כ נמצאת פגומה לית לן בה דאימור בדבר אחר נפגמה או שיבר בה עצמות ולאו אדעתיה עכ"ל הרי שלא הכשיר רק כשבדק אחד השחיטה ואין הכשיר כאן בלא הבריקה שאחר השחיטה וגדולי האחרונים השינוהו ממ"ש בעצמו בסעי' ט"ו דאפילו נפל הסכין על הקרקע אין תולין לומר שעל חודה נפל אא"כ ידענו ברור שנפל על חודה במו שיתבאר ואיך נתלה כאן מספק כשלא בדק אחר השחיטה ולכן פסקו לאיסור [נ"ס וסכ"ס] ויש שתרצו דעיקר ההיתר הוא הואיל ויצא בהיתר בלומר דאלו בא לפנינו לשאול בנאבד הסכין היינו מהירים לו ויצא הסכין לחזקת היתר א"כ אף שנמצא אח"כ פגום הלינן בדבר אחר [ע"ז סק"י וז"ך סקכ"ב] ודברים תמוהים הם כיון שנגלה אח"כ שטעינו בחזקת היתר של הסכין ואינלאי מילתא שאין לנו דבר ברור במה יצאה הבהמה מחזקת איסורה שמחיים ויש ע"ז כתירות רבות [עפמ"ג ודכרי סס"ך לעי"ג סכסב דכעלם המפרקת יותר סכיח לפגום מבעור ע"ס חמת סכתסו' סרמ"ס כלל ק' מתרץ כן למען דס"ל כן מכל מקן לא קי"ל כן כמ"ס סרמ"ס כעלמו בפסקיו פ"ק דחולין וגס דכריו בסקכ"ז לעי"ג ע"ס וגס מ"ס סכלו"ס מטעם ס"ס ל"ע לפי

דברי סתום' דף י' ד"ה סכין דבעינן דבר שוודאי פגום וכמ"ש בסעי' ל"ח ועיקר סס"ס לא כתבתי וסברת דסוחיל ויצא בסימן לא מצינו רק פעם אחד בס"ס נימין ו' : לעניין הקנה דרבנן ולא למידי דאוריימא ונם שם לא סיימוס קמיס כדאיתא שם ולזקן דברי הב"ח כמ"ש הפר"ח] :

כז ולי נראה דלכן דקדק בסעי' ט"ו לומר והצניעה ועיקר החילוק תלוי בזה רבבאן מיירי שנאבד הסכין ונמצא ביח"כ במשך זמן במקום המופקר דהרבר ברור שכמה ירים וכמה רגלים היו בו ואין זה ריעוחא כלל במה שנמצא עתה פגום רבהכרח שיפגום כיון שהיה מונח במקום הפקר והוי כמו וראי שיבר בו עצמות ולכן כיון שיצא בהיהר שנאבר בשעת מעשה יש לנו רבר ברור במה יצאה הבהמה מחזקת איסור והוא בהבריקה שקודם השחיטה רמה שנמצא עתה פגום יש לנו רבר ברור במה לחלות במה שהיה מונח במקום הפקר אבל בסעי' ט"ו שהצניעו ולכן אף שאפשר שבעצמו שיבר בו עצמות ולאו אדעתיה מ"מ כיון שהיה במקום המוצנע אין לנו רבר ברור במה לחלות ולכן לא ההיר רק כשברקו אחר השחיטה ותלינן אף בספק שמא שיבר בו עצמות ולא תלינן שלא ברקו יפה שהוא רבר רחוק יוחר [ולכן לא דמי נם לספק נפל על מודס לסמס ספק וכמ"ש ולפי מפני שסיס במקום הפקר וכיולא בזה יש בכף"ק דנתן בין הגיחתו בקופסא לזרקס לתפס בעצין בדיקות ולכן לא כתב הטעמים שכתבו הרמ"ס סמיכ לפי שהלכה כמ"ס וכך דרך בעלי סס"ע נכ"מ] :

כז עוד כתב בסעי' י"ר אם לא ברק הסכין קודם שחיטה ושחט בה ונאבר שחיטתו פסולה בר"א בסתם סכין אבל טבח שיש לו סכין מיוחרת לשחיטה ומקום מיוחר שמצניעה שם תמיר בחזקת ברוקה היא ואם שחט בה בלא בריקה ונאבדה שחיטתו כשרה וראוי לכל טבח שיהא לו סכין מיוחרת לשחיטה ואסור לעשות בה שום רבר ויצניענה שלא יפנימנה ומ"מ לא ישחוט בה לכתחלה בלא בריקה עכ"ל ומשמע מזה רסכין ברוק ומונח במקום המוצנע אפילו הונח ימים רבים אינו עומר להתקלקל מעצמו וכמ"ש רבינו הרמ"א בסעי' ט"ו וז"ל ואין חילוק בכ"ז בין שברק הסכין החלה סמוך לשחיטה או שהיתה בחזקת ברוקה החלה ולא כרקה סמוך לשחיטה ראפילו הכי מקרי סכין בהיקה עכ"ל ולא חילק בין זמן קצר לזמן ארוך אבל יש מי שאומר ריוחר משלשה ימים עשוי להתקלקל מעצמו ע"י חלורה ושכן העירו שוחטים בקיאים [סמ"ק סעי' ט"ז] וכן משמע במרכי פ"ק ע"ש ואפשר רגם כוונת רבותינו בעלי הש"ע אינו על זמן רחוק [ולכן דקדק וכתב ולא בדקו סמוך לשחיטה ולולי ים בזה ספרם בין סכין לסכין דברגל רך עומד להתקלקל ולא ברזל קשה ומרש"י זפיס פ"ח מסמע דמסור לשחוט בסכין מברזל רך ע"ש ומ"ת לדינא אין לסקל ביותר מג' ימים בבל ענין כדברי הב"ח] :

לח השוחט בסכין ברוק ולאחר שחיטה קודם שברק להסכין שיבר בו עצמות דרך שבירה ולא דרך נגיעה ע"פ הולכה והובאה וכ"ש דרך נגיעה בעלמא וברקו ונמצא פגום שחיטתו כשרה ראנו תולים שבוודאי ע"י שבירת העצמות נפגם וערף יותר מנאבר שהרי אנו רואים בבה לחלות הריעוחא וכקרי שידוע לנו שהבהמה יצאה מחזקת איסור ע"י הבריקה שקודם השחיטה וכן כל כיוצא בזה ברבר שוודאי פוגם כגון שנפל על חודו בקרקע קשה ורווקא שראינוהו שנפל על חודו אבל מספיקא אין תולין לומר שנפל על חודו רע"פ ספק לא תצא הבהמה מחזקת איסור שלה ולא ירוע לנו בבה נשחטה בהיתר דהבריקה שקודם השחיטה איתרעאי שהרי הוא פגום לפנינו ואין לנו רבר ברור בבה לחלות פגימתו והלכך לא יצאה הבהמה עדיין מחזקת איסורה שמחיים :

לט כבר נתבאר דנניעה בעצם המפרקת אינה עלולה לפגום אבל אם הכה הסכין על עצם המפרקת וכ"ש אם שיבר בהסכין בעצם המפרקת היה נראה מצד הסברא דוודאי פוגם כמו שאר עצם וכן מבואר מלשון רש"י ז"ל [ז"ל] דרק נגיעה דעצם המפרקת לא פגמה יותר מהעוד ולא דרך הכאה ע"ש וכ"כ במרדכי במעשה שנמצא הסכין פגום אחר השחיטה וצוו להריח הדם ונמצא חתך בעצם המפרקת והכשירו רתלו הפגימה בהחתך ע"ש וכ"ש בדרך שבירה ונם בהרא"ש מבואר להדיא דכשהחתך היה בכח במפרקת הלינן ביה וכ"ש בדרך שבירה ואפת שיש קצת פוסקים שמשמע מרבריהם רלא תלינן בלל במפרקת ויחירים הם נגר רבים המהירים והחוש מעיד כן ולכן יש לתמוה על רבינו הב"י בסעי' ט"ו שכתב וז"ל ואם שיבר בה עצם הספרקת אפילו דרך שבירה אין תולין בו מפני שהוא דך עכ"ל לטה נטה להחסיר נגר רוב הפוסקים וכבר השינוהו כל גדולי אחרונים והתירו נם בעצם המפרקת בדרך שבירה ובחוש אנו רואים שהוא קשה ככל עצמות שבתוך הנוף לבר העצמות הקשים של הידים והרגלים ובנם' התירו בסתם עצמות ולטה הנרע עצם המפרקת מהם :

מ כהבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' י"ח השבח צריך שיטול שכר מן המריפות כמו מן הכשרות שלא יבא להקל להכשיר כדי לקבל שכרו מן הכשרות ולכן נהנו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובורק לעצמו אלא אותן המסונים מן הקהל עכ"ל בלומר ביון שמשום חשד ממון חיישינן שיבא להקל ולהכשיר נגר הדין לכן נהנו שלא יהיה השו"ב המוכר בשר נ"כ דחיישינן שיבא להקל אלא השו"ב ממונה מהקהל והוא שוחט בהסות של הקצבים כאשר המנהג הפשוט אצלנו והוא מקבל שכרו מן המריפות כמו מן הכשרות כמו שנתבאר ולפ"ז נם השבחיא והשומן שלוקחים השוחטים מהקצבים צריך שימלו נם מהמריפות ואין המנהג כן שלוקחים רק מן הכשרות ונם בימים קרמונים היה המנהג כן כמבואר בח"מ סי' ש"ו ע"ש וגם הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות בבכורות פ"ד צעק

על המנהג שהיה בימיו שיש שהיו נוטלים שכר רק מן הכשרות ע"ש וכבר רצינו להנהיג שהשוחט יטול המבחיא גם מן הטריפה ולא רצו השוחטים מפני שאינה שוה כמעט כלום כשהיא טריפה ולפ"ז גם אם יטלו מן הטריפה חזר החשש למקומו שיבא להכשיר כדי שיריוח בהשומן:

מא וכבר טרחו בהיתר זה גדולי האחרונים י"א שנהגו כן מפני שאינן חשודים להתיר את האסור בשביל דבר קטן [פ"ז סקי"ד] ואין זה מספיק דמי יוכל לחלק בין דבר גדול לדבר קטן [ביב"ס סי' נ"ק] ועוד בזמנינו זה יש לפעמים מבהמות טובות ששוה וגרבה וכתבו שהראב"ד ז"ל הנהיג במקומו להתנות עם השוחטים בשכר קצוב לשנה ואח"כ היה עושה שיקבלו הכרכשות מן הכשרות בעד השכר ההוא ובזה ליכא חשדא בין שקונין הכרכשות בדמים שהושוו וגם זה אינו תקון שלם [סס] ויש שתרצו דהחשד אינו אלא כשהשו"ב מורה איזה שאלה חיישינן שיטנו לבו להכשיר בשביל הריוח אבל עתה אין שום שו"ב מורה הוראה ומוליך אצל החכם ושוב ליכא חשדא [ב"ס פ"ג ס"ק] וגם זה אינו מספיק דאולי יראה הסכין אחר השחיטה שלא טוב הוא ויטנו לבו להכשיר דבזה אין שואלין לחכם ויש מי שכתב דבין שעל הקצבים להספיק בשר לכל בני העיר ובשנטרפה בהמת זו בהכרח להם לשחוט אחרת א"כ אין השוחט נוגע בדבר שהרי ישחוט אחרת על מקומה [כרו"פ] וזהו אמת בעיירות גדולות אבל בעיר קטנה וב"ש על הישובים מעשים בכל יום שכשנטרפה אין שוחטין אחרת ובפרט בזמן החום כידוע ובשם גם אם יארע איזה שאלה קטנה בהריאה יורו בעצמם ולא יטריחו לשלוח אצל הרב מפני ריחוק המקום וביחוד במקומות הרחוקים ומעט ישראל שאין שם רב כלל והשוחטים מורים בעצמם ויותר מזה ידוע לנו במה מקומות שהשו"ב בעצמו הוא המוכר הבשר ושוחט על חשבונו שהוא השוחט והוא הקצב:

מב אמנם הלא ידוע שבזמן הש"ס היה כן שהשוחט הוא המוכר הבשר שהרי אמרו כל טבח שאינו יורע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו [ע'.] ואמרו שם [ה':] המבח צריך שיהיה לו ג' סכינין אחת ששוחט בה ואחת שמחתך בה בשר וכו' הרי שהשוחט היה הקצב ג"כ ועוד קשה טובא בעיקר החשד דהיכן מצינו שנחשוד לישראל בשר שבשביל ריוח ממון יאכיל טריפות ח"ו והרי להדיא מבואר לקמן בסי' קי"ט דרק לישראל חשוד חשדינן ולא לשאינו חשוד ועיקרא דהאי דינא למדוהו מראיית מומי בבור [בכורות כ"ע.] שהצריכו חכמים שישטול בשוה בין יתירנו או לא יהירנו משום חשדא שלא יאמרו שמתידו מפני הריות ע"ש י"ל דלא דמי דבבור תם לשחוט בחוץ הוי איסור כרת ולכן חששו חז"ל לאיסור כרת אבל לא לאיסור לאו וזה שאמרו חז"ל ביבמות [פ"ב.] דכל בדאורייתא לא שנא איסור לאו ולא שנא איסור כרת ע"ש זהו בדבר שיש לחשוש מעיקר הדין אבל בדבר שאין זה רק הרחקה בעלמא כמו משום חשדא וכיוצא בו פירש"י להדיא שם שבאיסור כרת חששו ולא באיסור לאו [רס"י סס קי"ט ד"ס מס]:

מג ועור רשם בבכורות הבכור הזה עומד בחזקת איסור ואין בידו להוציאו מחזקה זו ולכן כשמוציאו מחזקת איסור בדיבור בעלמא שאומר שהוא מום קבוע שפיר חששו שלא יהא לו שום פנייה בזה משא"כ בשחיטה שבידו להוציאה מחזקת איסור דמהאי טעמא נאמן איש אחד כמ"ש בסי' א' ואחר השחיטה הרי היא עומדת בחזקת היתר וגם הסכין הוא בחזקת ברוק אין כאן מקום לחושדו [וע"ש סס"ב דגניוס] ועוד דלא דמי כלל לבכור דהתם הוי הוראה לפסוק אי הוי מום אם לאו והתורה אסרה לקבל ממון בעד הוראה כמו שאסור לקבל ממון בעד דין תורה או הגדת עדות במבואר שם ולא התירו רק כישום שכר בטלה ולכן כיון דעיקר השכר הוא שלא לפי דין התורה שפיר חששו חכמים שלא יהא בזה דבר הבולט שנוטל רק מפני הוראה היתר ולכן תקנו שיטול שכרו בין שיתירנו ובין לא יתירנו אבל זה. השבח שבא בשברו הן בשחיטתו והן במכירת הבשר שאין כאן הוראה ואין כאן נדנוד איסור בשברו ואינו אלא כפועל בעלמא ועל דעת כן יורד שאם העלה מלאכתו בידו יטול שברו ואם לאו לא יטול אין כאן שום מקום להשדא ולכן לא חששו חז"ל לזה כלל והקדמונים שחששו לזה אינו אלא בעין מדת חסידות ובמקום שאפשר אפשר וריו שנתקן ברוב המקומות שהשוחט לא יהיה המוכר הבשר ובמקומות שגם זה אי אפשר אין כאן שום חששא מעיקר הדין [פגלע"ד]:

מד עוד כתבו בסעי' י"ט ראובן שאמר לשמעון ברוק סכין זו וברקה ב' פעמים מהי"כ שצריך ונתנה לראובן וראובן היה הולך לשחוט ולקחה לוי מידו ומצאה פגומה וראובן מתנצל ואומר שעדיין היה רוצה לברקה כהוגן מעשיו מוכיחים עליו שהיה די לו באותה ברוקה ולפיכך מעבירים אותו ואם נראים הרבה שהיה בעין שגגה ושהוא אדם בשר מחזירין אותו ובלבד שיקבל עליו שלא ישוב עוד לדבר כזה עכ"ל ומשמע מדבריהם דאפילו נראה ששגגה בידו מ"מ מעבירים אותו לשעה ומחזירין אותו מדלא כתבו אין מעבירין אותו אלא מחזירין אותו והטעם דכל שוגג ג"כ צריך כפרה והיה לו לזהר שלא יבא לידי שגגה דמטעם זה חייבה התורה קרבן לעושה בשגגה ולכן מביישין אותו לשעה ומחזירין אותו מיד ופשוט הוא דזהו דווקא כשידע ששמעון עדיין לא בדקו כראוי אבל כשלא ידע מזה אין עליו שום אשמה והאשמה תלויה בשמעון שלא הודיעו [וכ"מ מס"ך סקל"ב] ובעיקרי הדברים האלה תלוי בדעת הב"ד לפי ראות עינם ולפי ערך השוחט לפי ערך שהוא מוחזק ביראת ה' ובזריזות מלאכתו וכן כל כיוצא בזה:

מה עוד כתבו בסעי' ק' טבח שנמצאת פגימה בראש הסכין ואמר זאת הפגימה מפני שאני מכבה רם העיפות

העופות בראש הסכין וכשאני שוחט אני נוהר שאיני נוגע בפנימה מעבירים אוהו וקרוב לומר שהבלים אסורים עכ"ל ופשוט הוא רבוה לא מהני לומר ששנג בזה שהרי מעיד על עצמו שאינו מקפיד בין סכין פגום לשאינו פגום ועור דהא שוחט בסכין פגום לכתחלה [ס"ך בסס רסג"ס] ולכך זה אפילו לא היתה נמצאה בו פגימה אם רק רגיל לבסות הדם בהסכין ראוי להעבירו שהרי מקפידין על סכין של שחיטה שלא להשתמש בו שום תשמיש ואיך יעיו לבסות בו להויו עפר בסכין של שחיטה [רסב"ס בתבו] ומכח שנמצא סכינו פגום שלא בשעת שחיטה אין לקונסו [מהר"ם לובלין בתשו'] והנם שהשוחטים נוהגים שבורקים סכיניהם המיד ומונחים בתיק נקיים ויפים ומנהג יפה הוא והירור מצוה ובכיד תורתנו הקדושה מ"ם לקונסו בעד זה אי אפשר מיהו עכ"פ אינו מהשוחטים המהודרים:

מו מעשה בשוחט שברק הסכין ומצא פגימה ונתן לחבירו וברק ולא הרגיש בפגימה ושחט והאכיל רבים ואח"כ אמר הראשון שהיה הסכין פגום ולא נילה לו בדי להבשילו שהוא אוכל ופסקו לקנום אותו ולהעבירו להראשון על מה שלא גילה לו [בתה"ם סקכ"ד בסס רסד"כ] ולי נראה דאם לא נתוודע בבירור שבאמת היתה פגימה על הסכין אין הראשון נאמן בלל והבשר והבלים הם בחזקת בשרות כיון שהשני ברקו ומצאו יפה ואין מעבירין את הראשון ג"כ ורק ראוי לקונסו על דבריו כמהלהלה יורה ויקים שעושה עסק השחיטה בעסק רעלמא אמנם אם נתברר שבאמת היתה פגימה שנטרפה הבהמה בה הבשר והבלים אסורין ומעבירין את שניהם משחיטה ובריקה להראשון מפני שלא גילה ונרם להאכיל טריפות והעיד על עצמו שהוא רשע והשני או מפני שאינו מרגיש בפגימה או שהוא רשע ואינו חושש בפגימה:

מז עוד מעשה בשוחט שאחר שברק הסכין אחר השחיטה נתנו לנער למוסרו ליד שוחט אחר והאחר ברקו ומצאו פגום ופסקו ראם נער קטן הוא אמרינן שהוא קלקלו בדרך ואפילו אומר שלא ננע בו אין בדבריו כלום והבהמות ששחט הראשון הם כשרים נמורים אמנם אם הנער הוא גדול ואומר על בירור שלא ננע בהסכין ושהסכין לא נפגע בשום רבר שנוכל לתלות בו הפגימה יש לאסור הכשר ששחט הראשון [פר"ח סקל"ב בסס סר"י בן לב] וג"ל שרין זה תלוי בהדינים שנהבארו בסי' א' מן סעי' ס"ג ער סעי' ס"ח ע"ש [וסר"י בן לב גס בסס דעתו לסחמיר כמ"ם בבתה"ע בסס סקל"ג]:

מח שנו חכמים במשנה [ספ"ב דנגעים] כל הבבורות ארם רואה חוץ מבבורות עצמו ואין הכוונה שעל שלו אין ארם רשאי להורות רמפורש אמרו חו"ל להיפך [עירובין ס"ג. חולין מ"ד:] ולבן פירש אחר מרבותינו דברבר ראיתחזק איסורא כמו בכור שהוא בחזקה איסור אין ביבולת החכם להורות אבל רבר שאינו בחזקה איסור יבול להורות [הר"ם] ואם החזקת איסור יש בירו להעבירו כמו לשחוט בהמה או לשאול על הקרשים שבירו להעביר את החזקה כמה שישחטנו או שישאול לחכם ויוציאנו לחולין נאמן נם על ההוראה לעצמו ולפ"ז כתב אחר מנרולי האחרונים רלא שרי אלא לשחוט אבל אם אירע לו שאלה בשחיטה אל יורה [ע"ז סקט"ו] וביאור רבריו רבירן רבאיתחזק איסורא אינו רשאי להורות לעצמו אא"כ ברבר שבירו ולבן אינו נאמן רק לברוק הסכין קורם שחיטה משום רבירו לשחוט ובן לשחוט שרי משעם דרוב מצויין אצל שחיטה טומחים הם או כשום רגם בשעת מעשה השחיטה סקרי עריין שהוא בירו ובן בטריפות הריאה או בשארי איברים יכול לראות לעצמו רבירן רנשחטה בחזקת היהר עומרת אבל בשאלה של שחיטה במו אם נפל ספק בהסכין אחר השחיטה אם והי פגימה אם לאו או איזה ספק בעצם השחיטה אסור לו להורות לעצמו שהרי עריין לא יצאה מחזקת איסור ועתה אינו בירו [בל"ל בבירור דבבי הס"ז] ולפ"ז צ"ל זה שאמרו חו"ל שה"ח מותר לו לברוק הסכין לעצמו [עירובין שם] אינו אלא לפני השחיטה אבל אחר השחיטה בשיהיה לו ספק לא יורה לעצמו וכן זה שאמרו שרואה טריפה לעצמו אינו אלא בטריפה שלא אתחזק וכל כי האי ה"ל לפרש ונם לא ראינו להפוסקים שיוכירו מזה רבר וצ"ע:

מט ולענ"ר אין רין זה רק בבבור משני טעמים האחר רזה ששנינו ראין ארם רואה בבורות עצמו מיירי בבהן ברפירש"י ספ"ר דבבורות ע"ש והבהנים חשודים להטיל מום בבכורותיהם במבואר בכל הסס' שם וכל החשור על הרבר לא רנו ולא מעירו ולפיכך אסור לו להורות הוראה בבבורות'ז והטעם השני רמוכח בגמ' ספ"ה דבבורות רהתרת בבור הוא כעין התרת נרר רמה"ם מצרכינן שלשה להתרת בבור ע"ש ובאותה משנה שנינו שם רכל הנדרים ארם מתיר חוץ מנדרי עצמו ולפינן מקרא רלא יחל רברו דהוא אינו מיחל אבל אחרים מיחלין ליה ע"ש ולפיכך נם התרה בבור אינו ע"פ עצמו ולבן שנה אותם התנא ביחד [ועמוס' נדס ק':

ד"ס כל ובמעי"ע סס"ד דבבורות נד"ה לוס כ"ף סכסב דסרס"ם לית לי' סברת הר"ם ע"ם וס"ס סהולרנו מ"ל סס לומר מעס מינו על קדסיו ומעמרומיו זכו נ"כ מפני סחמד דמפני סמינו נמען כל מחד על מבשר בהמס שלו כמבואר סס במענה ד' ל"ו:]:

סימן יט [דיני ברכת השחיטה ובו י"ז סעיפים]:

א השוחט צריך שיברך קורם השחיטה ברוך אתה ה' אט"ה אקב"ו על השחיטה ואע"ג רשחיטה אינה מ"ע ראיו

דאין שום חיוב לשחוט ולאכול בשר ויותר היה ראוי לברך אקב"ו שלא לאכול נבילה וטריפה ואבר מן החי זהתיר לנו את השחיטה כמו שמברכין בברכת אירוסין זאקב"ו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות וכו' אמנם האמת דעל איסור לא תקנו מעולם ברכה והברכה אינה אלא על מ"ע וזה שתקנו כן בברכת אירוסין מעמא אחרינא אית בה ובארנו זה בס"ד באה"ע ז סי' ל"ד סעי' כ' ג' ע"ש ולכן לא היה באפשרי לברך ברכת בו ותקנו ברכה על מצות השחיטה דאף שאינה חיובית מ"מ כיון שכל הרוצה לאכול בשר מחוייב לשחוט וכל מין האנושי דרכו לאכול בשר ממילא דזהו בעין מ"ע ונם הפסוק הוציא זה בלשון מ"ע יזבחת ואכלת ועוד דבקרשים א"א בלא שחיטה ולכן תקנו חו"ל ברכה על כל שחיטה [רמ"ם פ"ק דכתו' סי"ב] וברכת השחיטה מבוארת היא מרברי הנמ' חולין [פ"ו : ע"ם בדפ"י ל"ם לעניז ברכה] ופסחים [ז:] ומפורשת היא בירושלמי ברכות פ"ט ה"נ ודע דבתוספתא ברכות פ"ו איתא השוחט צריך ברכה לעצמו על השחיטה המכסה דם צריך ברכה לעצמו על כיסוי הדם ע"ש ונ"ל דה"פ אע"פ שהוא לא יאכל ממנה מ"מ חייב לברך ואע"פ שאין הבהמה שלו ובן המכסה הדם אע"פ שהוא לא שחט חייב לברך על הכיסוי בשהוא מכסה או אפשר לומר דה"פ דהוא בעצמו צריך לברך ואחר אינו יכול לברך אא"ב שוחט נ"ב אבל אם אינו שוחט אין האחר יכול לברך כמו בברכת הנהנין שנתבאר בא"ח סי' רי"נ ואין זה דומה לברכת המצות שאחר יכול לברך אע"פ שאינו עושה המצוה מטעם דכל ישראל ערבים זה בזה [ספ"נ דל"ם] דשחיטה יותר דומה לברכת הנהנין מפני שאין הדבר חובה עליו בשארי מ"ע וזהו דעת רוב הגדולים [כמ"ם ספ"ח בסי' ח' סקל"נ והמב"ם סקט"ם ולע"נ כמ"ז עם סקי"ז] :

ב דבר פשוט הוא שאם מבהמה זו לא יאכל ישראל כלל בנון ששוחט בעד החיל ולא יבדוק הריאה ישחוט בלא ברכה דעיקר הברכה היא על האכילה במ"ש אבל אם יברוק הריאה אף שעיקר השחיטה הוא בעד החיל מ"מ ביון שמהדר לבדוק הריאה יכול להיות שנם ישראל יאבל מעט ממנה ולבן צריך לברך [סר"ח בק"ח ופמ"נ נמ"ד סוף סק"כ] ושהחיינו אין לברך על השחיטה אפילו כששוחט פעם ראשון והטעם יתבאר בם"ד בסי' כ"ח לענין ביסוי הדם ע"ש :

ג שחט ולא בירך שחיטתו בשרה בין בשוגג בין במזיד וזהו דעת רוב ראשונים ואין לפסוק השח טה מטעם שהוא רשע שהרי אפי' דעבריין לדבר אחד מן התורה שחיפתו כשרה כמ"ש בסי' ב' וכ"ש בברכה שהיא דרבנן ויש מהראשונים שאפרו שחיטתו כשלא בירך במזיד וקנטינן ליה שלא יאכל ממנה ומבין אותו מכת מרדות [מרדכי בשם רמבי"ם פכ"ם] אבל לאחריני שרי [ב"ח] ויש מי שאומר דלאסור לעצמו הכל מודים שאמור [שם] ורוב הפוסקים חולקים בזה [ים"ש ום"ך ופרי"ח וחב"ם] ומיהו כשהעם פרוצים בברכות יש לקונמו לעצמו [תב"ם] :

ד כתב רבינו הרמ"א ואם שחט דבר ראתילד ביה רעותא וצריך בריקה ישחטנו בלא ברכה וכשימצא כשר מברך על השחיטה ובלבר שיהא סמוך לשחיטה עב"ל והרמב"ם כתב בפי"א מברכות דאם שחט ולא בירך לא יברך אחר השחיטה ע"ש ום"ם י"ל דבבה"נ מודה מפני שלא היתה ראויה לברכה מקודם ויש מהראשונים שחולקים על הרמב"ם רנם בבשרה נמורה אם לא בירך קורם השחיטה מברך אח"כ [הנ"מ פ"ק דחולין ע"ם] דרווקא בברכת הנהנין אין לברך אחר שנהנה ולא בברכת המצות וכזה דומה שחיטה לברכת המצות מפני שאין בשחיטתה הנאה והרמב"ם סובר רבבל הברכות אין לברך אחר עשייתן ובא"ח סי' קנ"ח פסקו בש"ע לענין נט"י דאם לא בירך עד אחר נינוב יברך אח"כ ע"ש וכזה י"ל דנם הרמב"ם מודה מפני דעיקר הברכה רנט"י בהכרח להיות אחר הנטילה מפני שידיו מטונפים ולכן יכול לברך נם אחר הנינוב [ע"ם במנ"מ סקט"ז] אבל במקום שביכולת לברך קודם תקנו רבנן שדווקא יברך עובר לעשייתן ואם לאו לא יברך אח"כ ולענין דינא נחלקו נדולי האחרונים ופשוט הוא דספק ברכות להקל אמנם אם נזכר באמצע השחיטה נראה פשוט שיברך אבל בסוף השחיטה לא יברך ודבר פשוט הוא דבשוחט דבר דאתילד כו רייעותא אם ביכולתו לשחוט מקורם איזה עוף ולברך ולכוין לפטור נם שחיטה זו צריך לעשות בן אך אם אין לו יכול לברך אח"כ אם הוא ממוך לשחיטה :

ה עוד כתב ואם שחט בבית המטבחים שהוא מקום ממונף יברך ברחוק ד' אמות קודם שיכנס לשם ולא ידבר ער אחר השחיטה עב"ל והנה אם יש מחיצות לבית המטבחים יכול לברך קודם שיכנום וא"צ ריחוק ד' אמות אם אין הריח רע מניע לשם בם"ש בא"ח סי' פ"נ [תב"ם] ויש מי שחולק בעיקר דין זה ום"ל דאין לברך רק במקום ששוחט דהא אפילו ברכה אחרונה צריך רווקא באותו מקום שאבל בם"ש בא"ח סי' קפ"ר וכ"ש ברכה ראשונה [מנ"מ ס"ם קם"ו] ולי נראה דאין זה רק בברכת הנהנין שצריך לברך במקום שנהנה ולא בברכת המצות וראיה ממעשים בכל יום בברכת נט"י שנוטלין בחדר זה ומברכין בחדר אחר אם אין החדר שנוטלין בו נקי מטינוף ואפשר שהריחוק לא יהא כ"כ אמה דמקרי הפסק בין הברכה להשחיטה כמו בנט"י שמבואר שם בא"ח אך נם שם אין דין זה מוסכם כמו שיתבאר שם ואף שי"ל דמחדר לחדר לא מקרי שינוי מקום כשהיה דעתו על זה בם"ש שם סי' קע"ח אבל במקום אחר ממש אין לברך אך א"א לומר כן דהא שם בסי' ו' מבואר לענין נט"י שחרית שיש נוהגים לברכה בבה"כ ע"ש ואין לך שינוי מקום נדול מזה ולבן העיקר כדברי רבינו הרמ"א [הכרו"פ סק"ם סקמה מילוקמי סקלים פ"נ סנ' כ' דמניע שטיו מדבריס עם סמורים

סמוכים לא יקשיבו עד שיגמר מסלסל כדי שלא יפסיקו בשתיקתן שקליס בפיו ופיריך וימלא פיו מים ומשלח מפי הכרכי שסי' לריך לברך על המזומה ע"ם ושקשה לשלמ"ה יברך קודם שיכנסו ומתרץ שסי' שפסק כ"ב ממה ע"ם ושחק שם ולפ"ד שלשה דס"ם וימלא פיו מים מיקי אחר ילעסו ומשלח מפני הברכה כלומר שילמדו לברך על המים ושמא שיו למה ובכמה לכמלה ושם לא יברך שמא יבלע מהמים ויסבר בלא ברכה לחולי למה קלא ולפירושם בירושלמי שוי לושק מעשה לריך לפשר לו לעמוד בשעת שהזומה ופיו מלא מים שלא ל"ל לחכוס כמו שמניחו שם לקמן ושוד לחין זה מד"ח ושקשה לפי מלך בו"ל חין עושין כן וכו' לכ"ג כלפרשט]:

ו שחט בהמות חיות ועופות וברכה אחת לכולן כמו שהדין בכל הברכות שכל שהברכה שוה אף שהם מינים הרבה ודעתו לאכול את כולן מברך על האחת ופוטר האחרות ודבר פשוט הוא וכן מתמו בשור וש"ע סעי' ב' אמנם במרדכי פכ"ה כתב וז"ל ומצא ראבי"ה בתשו' הגאונים שצריך לברך על כל שחיטה ושחיטה שמא ישבח וידבר בינתים בדברים שאין מעין שחיטה וכ"כ הר"ש בן הפני ורבינו קלונימום מרומא לברך על כל שחיטה ושחיטה עכ"ל ובסוף הפ' כתב שם בזה"ל בשערים דרבינו שמואל ב"ח כתוב החמירו חכמים לברך ברכת שחיטה לכל אחת ואחת שמא יסיח דעתו ויספר או יתעסק ויפסיק ולכך מברך לכל אחת ואחת לחוטרא עכ"ל וכל הפוסקים לא הביאו זה דאדרבא הרי יש איסור להרבות בברכות חנם ולענ"ד נראה דהגאונים דברו בשחיטות גסות בבית המטבחים שידוע שאחר כל שחיטה משתהים הרבה בבדיקת הסכין ועד שיכינו שחיטת האחרת יש הפסק גדול וברור הוא שהשו"ב מפסיק גם ברברים שלא מענין השחיטה ובכה"ג שפיר אמרו הגאונים אבל בשחיטות עופות ודקות שהשחיטות תכופות זה אח"ז ובדיקת הסכין הוא ברגעים ספורות בזה לא אמרו הגאונים אבל כל הפוסקים לא חלקו בזה וצ"ע לדינא:

ז שנים שוחטים שתי בהמות או בהמה ועוף אחד מברך והשני שומע הברכה ועונה אמן ושוחט כרתניא בתוספתא ברכות [פ"ו] עשרה שעושין עשר מצות כל אחד מברך לעצמו עשרה שעושין מצוה אחת אחד מברך לכולם ואמן מחוייב לענות דכל שאחד יוצא בברכת השני צריך לענות אמן כמ"ש בא"ח סי' קס"ו ונם המברך יכוין להוציאו בהברכה והשני יכוין לצאת כמו שהדין בכל הברכות ואו אפילו אם נמצאת טריפה של המברך מ"מ יצא השני דכיון שהיה מחוייב לברך בעת השחיטה אין לחוש בכמה שנמצאת טריפה אחר השחיטה ועוד דהשחיטה הועילה עכ"פ לטהרה מידי נבילה אך אפילו אם נתנבלה בשחיטה ג"כ ליה לן בה מפני מעם הראשון ועמ"ש בטור א"ח סי' תקפ"ה:

ח צריך ליזהר מלדבר בין ברכה לשחיטה בדברים שאינן מענין השחיטה כרין כל הברכות שאסור להפסיק בין

הברכה להמצוה ואם דיבר צריך לברך פעם אחרת אבל בין שחיטה לביטוי מותר להפסיק דביטוי הוא מצוה בפ"ע ויש מי שסובר דביטוי הוא נמר מצות השחיטה ולבן טוב ליזהר לכתחלה שלא לדבר עד אחר הביטוי ולא נתברר לנו בטה מקרי הפסק אם אפילו תיבה אחת כרין הפסק שבתפלה כמבואר בא"ח סי' ס"ו או דווקא דיבור ארוך וצ"ע:

ט אם רוצה לשחוט הרבה צריך ליזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה ברבר שאינו מצרכי השחיטה ולא דמי לסח באמצע סעודה שא"צ לברך המוציא על מה שאוכל אח"כ דהתם סעודה אחת היא אבל הבא שתי מצות הם והוי כשח בין תפלה של יד לשל ראש לבאן דס"ל דבלא שח מברך אחת וכשח מברך שתים כמ"ש בא"ח סי' כ"ה ולבן אם שח בין שחיטה לשחיטה צריך לברך על השחיטה השניה בפ"ע ואם שוחט שני עופות דמעונין ביטוי יכמה מקודם הם הראשונה ואח"כ ישחוט בברכה את השניה מפני שצריך לנמור מקודם כל מצות שעל הראשונה וביטוי הוא נמר מצות שחיטה ולבן לא יפסיק בשחיטת השניה בין שחיטת הראשונה לביטויה ועל הביטוי השני לא יברך דיצא י"ח בברכת הביטוי הראשון והשחיטה השניה לא הוי הפסק שהרי באפשרי לשחוט ביד אחת ובהשני לבסות [חולין פ"ו.] וברכת השחיטה ג"כ לא הוי הפסק [עכ"י למזמס ליקמ"ן ולין זס דמיון נמור לסס מפקנת מכמים כן סוף ובמתא דעם רס"י שלין לברך כמ"ם סר"ן סס מ"ם רוב פעוסקים סבביעו למין הברכה סבכה]:

י אבל יש מהפוסקים שחולקין בעיקר דין זה וס"ל רשיחה בין שחיטה לשחיטה לא הוי הפסק בלל ודמי לשיחה באמצע סעורה ואינו דומה לשיחה בין תפלה לתפלה שכתבנו דבשם הוי מצוה חיובית אבל שחיטת השניה היא רשות דאי בעי לא שחיט ולבן אף שהוא מצוה מ"מ לענין זה דמי לרשות וכיון דהוי ספיקא דדינא וספק ברכות להקל לא יברך פעם אחרת [מ"ז סק"ע] ואף שיש מגדולי האחרונים שהכריעו דצריך לברך מ"ם שב ואל תעשה עדיף [מג"ם] ומוב שאם סח בין שחיטה לשחיטה יסיח דעתו לגמרי ויפסיק הפסק גדול ואז יתחייב בברכה לכל הדיעות [סס] ואם א"א לו בבך ישחוט השניה ולא יברך:

יא כתב רבינו הב"י בסעי' ו' המברך על דעת לשחוט חיה אחת ואח"ב הביאו לו יותר יכסה דם הראשון ויברך על השחיטה שנייה ולא על הביטוי והני מילי כשהביאו לו קודם שבירך על ביטוי הראשונה עכ"ל ובסעי' ז' כתב היו לפניו הרבה לשחוט ובירך על השחיטה ואח"כ הביאו לו עוד אם כשהביאו לו האחרונות עדיין יש לפניו מאותן שהיו לפניו כשבירך א"צ לחזור ולברך ואם לאו צריך לברך ולבתחלה טוב ליזהר שידא דעתו בשעת ברכה על כל מה שיביאו לו עכ"ל:

יב וכתבו האחרונים דה"ה בהדין דסעי' ו' אם הביאו לו

יותר

זותר קודם ששחט הראשון אף שה"ה לאחר הברכה א"צ לברך על האחרים וכן משמע מרבריו בספרו הגדול [סמ"ג מסרמ"ם ע"ס ודו"ק] משום דקודם ששחט לא מקרי עדיין גמר מברכתו הראשונה ויראה לי דזה אינו רק בסתמא שאע"פ שלא היה בדעתו לשחוט רק אחת מ"מ לא כוון בפירוש שלא לשחוט יותר אלא שבא עלה על דעתו שיביאו לו עוד ולכן קודם שגמר השחיטה אף שעומד באמצע השחיטה מקרי שעדיין לא נגמרה ברכתו הראשונה אבל אם כוון בפירוש שלא לשחוט רק אחת ולא יותר צריך לברך על האחרים אף שהיה עדיין קודם שחיטה דהא נמלך בסוף הוא וכן בהדין דסעי' ז' מיירי ג"כ בסתמא אף שדיבה בדעתו שלא ישחוט רק אותם שלפניו מ"מ לא גמר בדעתו שלא לשחוט יותר דאם באמת גמר בדעתו שלא לשחוט יותר מאותם אשר לפניו פשיטא שצריך לברך על האחרים [ולמיש לקמן דסדין דסעי' ז' סוף מסה"מ וסמוך סולק עליו וכתב דעל כל מה שלא היה לפניו צריך לברך מ"ל אף כשלא היה דעתו על כל מה שיביאו לו עכ"ל וסה"מ ס"ל אף כשלא היה דעתו על מה שיביאו לו ומיך נעשה פלוגתא רמוקס ודו"ק]:

יג ודע דבא"ח סי' ר"ו כתב דמי שבירך על פירות שלפניו ואח"כ הביאו לו יותר מאותו המין או מכין אחר שברכתו בברכת הראשון א"צ לברך עכ"ל וברור הדבר דבשם כוונתו או שעדיין יש לפניו מפירות הראשונים והוי דומיא דסעי' ז' ולכן א"צ לברך אף שלא היה כוונתו על האחרים כוון שגם לא כיון שלא יאכל עוד או שכוון בפירוש בשעת הברכה שיביאו לו עוד ולכן אף שכבר אבל הראשונים א"צ לברך על האחרונים כיון שמפורש כוון לזה [וגדולי סתרוניס סקמו מזל"ץ ולע ידעתי למס ועפר"ח ומג"ת סס סק"ץ]:

יד ורבינו הרמ"א כתב על הדין שבסעי' ו' וי"א דאם הביאו לו ממין הראשון ששחט א"צ לכסות הראשונה ולברך על שחיטה שנייה וכן עיקר עכ"ל ויש להבין ואיך אפשר לומר כן והרי בשם לא היה דעתו לשחוט רק אחת וכבר גמר השחיטה ואיך לא יברך על השנייה אמנם לפמ"ש א"ש דבאמת שלא היה דעתו רק על אחת אבל לא כוון שלא לשחוט יותר אלא שסבור שלא יהיה יותר ולכן ס"ל דכיון שהביאו לו מאותו המין ועדיין הוא קודם כיסוי הראשונה מקרי שעדיין לא נגמרה מעשה הראשונה וא"צ לברך על השנייה אבל באותה שא"צ כיסוי כגון בהמה נ"ל דמורה שצריך לברך כשהביאו אחר שחיטת הראשונה [וכ"מ בלבוש וגם דעת הטעיטור ג"ל כן והמחרוניס סקמו דבמ"ק סס מיוו מחלק בין מין למין בלחמנון למין אחר כיון דברכתיהן שוין וכ"ק כלל דבסס י"ל שעדיין מהלחמנים לפניו מו סכיון עליהס כמ"ס וכבמן הרי כיון על אחת וכבר נסחנס דייוו לפטור מין זס ומע מין אחר ומ"ל למלק בין שחיטה לסכילת פירות ומס פסקנס סס"ך נמילה ודמי לפיוו דומה מילה לשחיטה דמילה מיוו מלוי כל כך כשחיטה וסוי כמשוסס בלע ימול רק אחד ולכן לריך לברך על שסני וד"ק]:

טו כל דיניס אלו אינו אלא בשוחט שאינו ממונה לרבים אבל שו"ב העיר שממונה לשו"ב מן הציבור פשיטא שא"צ לברך על כל מה שיביאו לו אף אחר שחיטתו של הקודם אם לא הפסיק בדיבור בינתים ולא היה הפסק גדול דבסתמא כוונתו על כל מה שיביאו לו [ס"ך סקי"ח]:

טז היה שוחט חיה או עוף ודעתו לשחוט עוד חיה או עוף אחריהם ושכח וביסה ובירך בשחוזר ושוחט א"צ לברך על השחיטה דהכיסוי והברכה לא מקרי הפסק שהרי גמר שחיטת הראשונה היא ולכן השוחט חיה או עוף ודעתו לשחוט אחרי זה בהמה יכסה מקודם ואח"כ ישחוט בלא ברכת דאין הכיסוי הפסק ולפי מה שיתבאר בסי' כ"ח דאין לכסות עד שיברוק הריאה וא"כ יהיה הפסק גדול בין החיה להבהמה ויצטרך לברך על שחיטת הבהמה פעם אחרת ואין לנו להרבות בברכות חנם ולכן יותר טוב שמיד אחר שחיטת החיה ישחוט הבהמה ואח"כ יבדוק החיה ויכסה [ס"ך סקי"ג] וכ"ש בשוחט בהמה ודעתו לשחוט עוד שלא יברוק הבהמה מקודם דא"כ יהיה העסק גדול ויצטרך לברך פעם אחרת על השחיטה אלא ישחוט כל מה שיש לו לשחוט ואח"כ יברוק הריאה:

יז בדין שנתבאר בשכח וביסה יש לבאר איך הדין בשוחט אח"ו חיה או עוף שא"צ לברך על השחיטה השנייה כמו שנתבאר אבל מה יעשה בהכיסוי השני בהברכה כתב הלבוש נראה דאם טעותו היתה במה שביסה ובירך שהיה סבור שכן הדין שצריך לכסות בין כל אחת ואחת ולברך עליה חייב לברך על הכיסוי השני דהא ע"מ כן עשה וכן אם היה טעותו ששכח שהיה לפניו עוד לשחוט ממילא שלא היה דעתו בברכתו על הכיסוי השני וצריך לברך אבל אם היה בדעתו לשחוט עוד ולכסות בכח ברכה זו גם האחרות א"צ לברך על הכיסוי השני וכן הסכימו כל הגדולים:

סימן כ [מקום השחיטה בחצואר בבהמה ובעוף ובו י"ד סעיפים].

א מקום השחיטה בצואר בהקנה איפסקא הלכתא בגמ' [ו"פ.] משיפוי כובע ולמטה שחיטתו בשרה והיינו דשיור בחיטי וביאור הדברים דהקנה עשויה טבעות טבעות וכל הטבעות אין מקיפין את כולו דרצועות בשר מהלכות לארכו של קנה שמחברים ראשי הטבעות [רש"י ו"פ.] לבד הטבעת העליונה שהיא מקפת את כל הקנה [סס]

ועל זו הטבעת יש שם בשר ופי הבשר עשוי כחטים ועל אוהם חטים כיסוי שרומין לעלה הרם ועליה עצם אחר כמביצת נרולה ומכסה סביב זה הבשר כמו כובע ובאמצע זה העצם יש שיפוי אחת מנוף העצם ונקרא שיפוי כובע ואמרו חכמים רמשיפוי כובע ולמטה שחיטתו כשרה שהוא כמו אצבע למעלה מטבעת הנרולה [כ"י כסס סכלבו] והיינו רשיר בחיטי שהניח מהם מקצת לצר הראש ומקצת לצד הקנה [כס"י] ואם לא שייר מהם כלום אלא שחט למעלה מהחטים זהו הנרמא שהיא מחמשה הלכות שחיטה שיתבאר בסי' כ"ר ויצא ממקום הכשר שחיטה וטריפה או נבילה כמ"ש:

ב ואע"פ שמעיקר הרין כן הוא מ"מ ירקרק השוחט שלא לשחוט למעלה מטבעת הנרולה מפני שיש מקצת מהראשונים שסוברים שאם נגע משהו בהחטים פסולה שכן מפרשים פירוש שייר בחיטי [הנ"ל פ"ק כסס לכני"ס ונ"ם ומרדכי פ"נ כסס כ"ח] ולכתחלה מהררים לשחוט באמצע הצואר ויש מהנרולים שכתבו שנם בריעבר אין להכשיר למעלה מטבעת הנרולה מפני חשש תקלות [ס"ך כסס כס"ל] וחומרא יהירא היא ובמקום הפסר מרובה יש להכשיר [כסס] שהרי רוב רבותינו סוברים כן וכן מבואר מפשט ההלכה:

ג יש מהנרולים שטרחו הרבה בלשון הרמב"ם שצפי' המשנה שמבואר מדבריו דהחטים הם בתוך טבעת הנרולה ובנמ' מבואר מפורש שאפילו למעלה ממנה כשר [תב"ם ופרמ"נ] אמנם האמת הוא שכוונתו אינה על טבעת העליונה המקפת את כל הקנה כמ"ש ובוונתו על העצם שלמעלה מזנה שהיא ג"כ כעין טבעת ושם הם החיטי כמו שנתבאר ואין לפקפק כלל בזה [וכן מסיק תתב"ם בעלמו וכ"כ בסנסות רכ"פ]:

ד ולמטה בקנה מקום השחיטה ער נגר האונה העליונה שבצר שמאל כשהלויה הכהמה ברגליה ואז היא החהונה והיא מתפשטת יותר מכולם לצר הראש וכל כנגרה בקנה אינו מקום שחיטה ושיעור זה כשנופחים הריאה ולפי שבעת השחיטה אין יכולים לראות סימן זה אמרו הו"ל [מ"ה.] כל שפושטת צוארה ורועה ובלבר שלא תאנס כלומר כל אורך הצואר כשתמשוך הבהמה צוארה לרעות כררכה ולא שתאנוס עצמה לפשוט צוארה יותר מרגילתה ולא ימשכו הסימנים בשעת השחיטה מלמטה לא ע"י ארם ולא ע"י הבהמה עצמה [נמ' סס]:

ה ובושט למטה הוא השיעור ער מקום שישעיר [מ"ד.] שיש שם שיער שנודרין בסכין מכרם הפנימי [כס"י] ושם מתחיל להיות פרצים פרצים כמו הכרם ולמעלה נ"כ אינו מהחיל מראש ריבוקו בלחי רמקורם יש הורבץ הושט ואת"כ מתחיל הושט ולהביר זה נהנו חו"ל [מ"נ:] סימן רכל שחותכו ועומר במקומו שהחלל אינו נסתם זהו תורבץ הושט וכל שחותכו וכויץ ששני צרדי החתך מתקרבים ול"ז עד שנסתם החלל למראית עין והו ושט ומשם ישחוט ולא בהתורבץ ושיעור התורבץ בארכו אמרו חז"ל [מ"ד.] עד כדי תפיסה ופירש"י שזהו כשלש וארבע אצבעות מראשית ריבוקו בלחי וזהו בשור הנרול ומזה נשער בכל אחר לפי ערך זה [תוס'] והרי"ף והרמב"ם פירשו כרי שיאחז בשתי אצבעותיו והיינו כרוחב אצבע וכ"כ בה"ג ושיעור זה יכול להיות בכל הבהמות והחיות וי"א כשני אצבעות [עפ"ח] ובווראי שיש להרחיק הרבה מראשיתו לצאת ירי כל הפירושים ויש שכתבו שקבלה בירם רשיעור ושט למעלה הוא בנגרי בקנה משיפוי כובע ולמטה [כ"ן כסס כמ"ס] ורבינו הרמ"א כהב שקבלה ביר הקרמונים שבכל בהמה וחיה השיעור ער מקום שמגיע שם אוון החיה או הבהמה כשכופפין אותה עכ"ל ור"ל שמשם מתחיל מקום השחיטה:

ו ובעוף למעלה בקנה לא נתבאר שיעורו ונראה שהוא כמו בבהמה [כס"י] ולמטה בקנה כמו בושט שיתבאר ולמעלה בושט הוא ג"כ אחר התורבץ ושיעור משכו הוא לפי ערך השיעור שנתבאר בבהמה ולמטה בושט הוא ער גנו של ופק ולא גנו בכלל והסימן הוא רבננו אין בו שני עוררות כמו בהושט וגם הוא לבן מבחוץ והושט ארום מבחוץ [ע"ז] ועוף שאין לו ופק כנון אווא ער נגר התחלת חיבור האנפיים לנוף ויש שרוצים לחלק בין יונה לשארי עופות ואינו כן ראין חילוק וכהבו הקרמונים [כ"י כסס סמ"ק] רבינן רכל אלו השיעורים אין הכל בקיאין בהן לכן טוב לשחוט באמצע הצואר אמנם כשמרחיק ר' אצבעות בשור אין כאן עור ספק שזהו השיעור היותר נרול כמ"ש:

ז שנו חכמים במשנה [י"ט:] השוחט מן הצרדין שחיטתו כשרה המולק מן הצדדין מליקתו פסולה השוחט מן העורף שחיטתו פסולה המולק מן העורף מליקתו כשרה השוחט מן הצואר שחיטתו כשרה המולק מן הצואר מליקתו פסולה עכ"ל ומירי בלא החזיר הסימנים אחורי העורף ראלו החזיר הסימנים שחיטתו כשרה [נמ'] כיון שהסימנים נשחטו קודם המפרקת מה לי אם שחטן בצואר או בעורף ולפ"ז בשוהט מן הצרדין כשר גם בלא החזיר הסימנים להצרדין של הצואר והטעם ראע"ג רשוחט מן הצר וחוהך המפרקה עם חתיכת הסימנין מ"מ שחיטת הסימנין קורמת לחתיכת כל המפרקת ואפילו מריפה אינה ער שיתעוך כל הסימנים [רמב"ם תתס"ב בית שמי שער ח']:

ח וכתב רש"י ז"ל דגם לכתחלה מותר לו לשחוט מן הצדדין וכ"כ הרע"ב וכ"כ הרשב"א שם מטעם שנתבאר רחתיכת הסימנים קורמין כמ"ש והא דקתני השוחט רמשמע בריעבר רווקא משום רתני במליקה רגם בריעבר פסול לכן הני גם בשחיטה לשון ריעבר אבל ה"ה ראף לכתחלה [כס] וראיה לזה שהרי גם מן הצואר תני לשון ריעבר ובשם פשימא ראפילו לכתחלה רהא זהו מקום השחיטה ממש אלא וראי רהני לה אירי דמליקה:

ט ויראה לי מה שהוכרחו רבותינו לפרש כן דאל"כ ליתנינהו בחד בבא השוחט מן הצרדין ימין הצואר

שחיטתו

שחיטתו כשרה המולק מליקתו פסולה אלא דאי הוי תני כן הייתי אומר דתני לשון דיעבד משום צדדים דאסור לכתחלה ולא איידי דמליקה לפיכך שנאן כל אחד בפ"ע דכשם דבמן הצואר ודאי לשון דיעבד איידי דמליקה ה"נ במן הצדדים איידי דמליקה ולענין שחיטה כשר אף לכתחלה:

י אבל רבותינו בעלי התום' כתבו וז"ל השוחט מן הצדדים מצינו למימר דווקא דיעבד ואפילו ההיר סימנין גזירה אטו לא החזיר ורש"י לא פירש כן עכ"ל ויראה לי בכוונתם דאין לומר דבהחזיר שוחט לכתחלה דא"כ ליתנינהו בחד בבא מן הצואר ומן הצדדין והייתי אומר דלשון דיעבד הוא משום צדדין כמ"ש אלא מדפלגינהו לתרי בבי ש"מ דמשמיענו התנא חידוש אחר ולא ניחא להו כפירש"י דמשמיענו דאפילו לכתחלה דמצד הסברא לא נראה להם להתיר אף לכתחלה בלא החזיר סימנים דכן הוא דעת רוב הפוסקים כמו שיתבאר אלא וראי דלכן תני בבבא בפ"ע להשמיענו דגם בהחזיר הוי דווקא דיעבד דזה דמוקי בגמ' דמשנתנו מיירי בלא החזיר וזה אתרתי בבא בתרייתא צואר ועורף אבל רישא מיירי גם בהחזיר ואיך דעתם בלא החזיר לא נתבאר בדבריהם ונחלקו הגדולים בזה רי"א דבלא החזיר ס"ל דגם בדיעבד פסול [כ"י וס"ך סק"ח] וי"א דמודים דבדיעבד כשר [מסקנ"ת וב"ח] ואין לשאול דא"כ הוי גזירה לגזירה די"ל דכולה חדא גזירה היא שלא לשחוט כלל מן הצדדין לכתחלה:

יא והרמב"ם ז"ל יש לו דיעה אחרת בזה שכתב בפ"א דין ט' וצריך השוחט שישחוט באמצע הצואר ואם שחט מן הצדדין שחיטתו כשרה עכ"ל וברור הוא שכוונתו בלא החזיר סימנים כדרך סתם שחיטות וס"ל דבלא החזיר אסור לכתחלה ומותר בדיעבד ובהחזיר יכול להיות דמותר גם לכתחלה ווה הוא דעת רוב הפוסקים ולדעתו צ"ל הא דלא ערבינהו התנא בחד בבא דארבא ראו הייתי טועה לומר דחד דינא הוא מן הצדדים ומן הצואר ובשם שבצואר שוחטין לכתחלה כמו כן בצדדין והא דקתני לשון דיעבד הוא איידי דמליקה לפיכך פלגינהו בתרתי בבא דהך דינא לחוד והך דינא לחוד דבצואר תני לשון דיעבד איידי דרישא ואיידי דמליקה ובצדדין תני דווקא לשון דיעבד בשחיטה [ע"ס בכ"מ ול"ע ודו"ק]:

ב ורבינו הב"י בסעי' ג' כתב צריך השוחט שישחוט באמצע הצואר ואם שחט מן הצדדין שחיטתו כשרה והוא שהחזיר הסימנים וידע שחתכם קודם שחתך המפרקת כי הסימנים הם רכין ונרחין מן הסכין וה"ה לשוחט מן העורף ע"ל ונראה דדעתו להשוות דברי הרמב"ם לדברי התום' וכפי שיטתו שהבאנו בסעי' י' דבלא החזיר גם בדיעבד פסול וכ"כ בספרו הגדול ודבריו תמוהין דא"כ היה לו להרמב"ם לכתוב גם מן העורף דבהחזיר כשר בדיעבד ועוד דאם הרמב"ם אינו מכשיר במן הצדדים דק בהחזיר למה לא ביאר בן ובדי העתיק לשון המשנה והש"ס ביאר להדיא דמיירי בלא החזיר ונהי די"ל דהרישא מיירי גם בהחזיר כמ"ש בסעי' י' לדעת התום' מ"מ הרמב"ם שלא הזכיר כלל החזיר איך אפשר לומר שדעתו כן וגם כמה שהצריך חותך סימנים ולידע שחתכם קודם דבריו תמוהין דכשהחזיר למה לו לידע הרי מסתבא כן הוא וכבר השיגוהו בזה כל גדולי האחרונים ויש שרצה לפרש דבריו שהחזיר הסימנים או ידע [ס"ך] ולא משמע כן:

יב והטור כתב לכתחלה שוחטין נגד הנרון שחט מן הצדדין שחיטתו כשרה ובלבד שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת כי הסימנים רכים ונרחים מפני הסכין אם לא שידע בוודאי עכ"ל ומיירי בלא החזיר דאם החזיר א"צ לידע ורבינו הב"י רוצה לפרש דגם בהחזיר צריך לידע וכבר השיגו עליו כל גדולי האחרונים וברברי הטור כתב הרא"ש וחולקים על הרשב"א שהביאנו דס"ל דגם מן הסתם נשחטים הסימנים קודם וכן הוא דעה רש"י וגם מהתום' נראה כן דאל"כ איך כתבו דגזרינן החזיר אטו לא החזיר דכיון שידע שנחתכו הסימנים קודם איזה חששא יש בלא החזיר ואין לומר דכוונתם דגזרינן אטו לא ידע דא"כ לא הו"ל לומר דגזרינן החזיר אטו לא החזיר נימא דגזרינן ידע אטו לא ידע ואף שכוונתם לאסור גם בהחזיר מ"מ היה להם לומר דגזרינן אטו לא החזיר ולא ידע וגם מהרי"ף והרמב"ם לא נראה כן דאל"כ היה להם לפרש וכן מבואר להדיא מדברי הר"ן ע"ש מיהו לדינא כיון שהרא"ש והטור והש"ע פסקו כן אין לזוז מדבריהם ולכן בשוחט מן הצדדים ולא החזיר הסימנים ולא ידע שנשחטו הסימנים קודם המפרקת אין להכשיר וב"ש לפי מנהגינו להטריף בחתיכת רוב המפרקת כמו שיתבאר בסי' כ"ר פשיטא שאין להכשיר בלא ידיעה ובידיעה יש להכשיר לפי מה שיתבאר שם דבהפסד מרובה אנו מקילין בחתיכת רוב המפרקת אבל בהחזיר הסימנים א"צ ידיעה כלל רכן הכריעו כל גדולי האחרונים כמ"ש:

יד אפילו בשוחט כנגד הצואר טוב ליזהר ולמשמש בסימנים ולתפשם קודם שחיטה כדי שיזדמנו קודם בשר הצואר וביונים נמצאים הסימנים בצדדים וצדיך אימון ידים והידוד גדולה שאם לא ימשמש בהם ויזמינם לפניו קודם שחיטה קרוב הדבר מאד לפשוע ולחתוך המפרקת קודם הסימנים [הס"ך סק"ס מקל במחיסס למשלס ממקוס סמחיסס מי סוי נכלס לו עריפס ע"ס ומ"ס יתנמר זס]:

סימן כא [שיעור השחיטה בכמותה בהסימנים ובו י"א סעיפים].

א כמה הוא שיעור השחיטה של הקנה והושט השחיטה המעולה הוא שישחוט שניהם בין בבהמה בין בעוף ולזה יזכוין השוחט לכתחלה ובריעבד אם שחט רוב אחר מהם בעוף ורוב שנים בבהמה וחיה שחיטתו כשרה ודבר זה מפורש במשנה רתנן [כפ"כ] השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשרה ורובו של אחד כמוהו ואוקמא בגמ' דלכן תני לשון דיעבד משום דלכתחלה צריך לשחוט כולו ולא רובו ונם בעוף צריך לכתחלה לשחוט שני הסימנים כולם ולכן יש לכל שוחט ליזהר מאד בזה דאין זה מחומרת הפוסקים אלא מעיקר דינא דמשנה ונם' וכ"כ הרמב"ם פ"א דין ט' ע"ש:

ב ככר נתבאר רמבעות של הקנה אינן מקיפות את כל הקנה ריש שם רצועות בשר המחברן לבר המבעת הנרולה העליונה ולכן זה שהצריכו רוב הקנה לא די ברוב המבעות אלא צריך שיהא רוב מחיקף כל הקנה מראשו ועד סופו וגם בהושט צריך רוב משני העורות שיש לו ולכן אם העור השני של הושט לא נשחט רובו אפילו נשחט עוד החיצון כולו טריפה [ס"ך סק"ב] ומזהר לשחוט מן מבעת הנרולה עד סוף מקום השחיטה שנתבאר בסי' הקודם ואין חילוק בין ששוחט בתוך המבעות או בין מבעת למבעת דכולו הוא מקום שחיטה [ערסי"ו קף י"ח ד"ס ר' יוסי וכו' ותיש דמפקפי וכו' ותימו כן וכו']:

ג צריך לשחוט בכל סימן רוב ולא חשבינן הרוב בכולל כנון ששחט בבהמה סימן אחר בשליטות וסימן אחר מחציתו וכן בעוף כששחט שני חצאי הסימנים אע"נ דבכולל יש יותר מרוב טריפה דהכי אנמריה רחמנא למשה רבינו שחוט רובא מכל סימן וסימן בבהמה ורוב אחר מן הסימנים בעוף ודע דעוף הכשירו בין בקנה לברו בין בושט לבדו [נמ' כ"ח.]:

ד איתא בגמ' [כ"ט.] דבשחיטה בעינן רוב הנראה לעינים ומפשטיות הלשון משמע דלא סגי ברוב שע"י מרידה אלא שהעין תראה שנשחט רוב הסימן וכן משמע קצת מלשון רש"י שכתב כלומר רוב נמור שהוא ניכר עכ"ל וב"כ במקצת שחיטות דלא סגי ברוב שע"י מרידה [ים"ם פ"ב ס"ח] אבל כל רבותינו הראשונים לא כתבו כן דהרמב"ם פ"א דין י' כתב אע"פ שלא שחט מכל אחד מהן אלא יתר על חציו כחוט השערה ה"ז כשרה וכו' עכ"ל וכ"כ הטור והש"ע וכ"כ הרשב"א והר"ן וכן איתא להריא בתורת כהנים להבדיל בין הטמא ובין הטהור אין צ"ל בין פרה לחמור והלא מפורשין הן אלא בין שנשחט רובו של קנה לנשחט חציו וכמה בין רובו לחציו מלא השערה עכ"ל וזה שאמרו בנמ' רוב הנראה לעינים ה"פ דשם איירינן בדינא רמחצה על מחצה אינו ברוב אלא רוב הנראה לעינים כלומר רמחצה על מחצה אם נדונם ברוב הוי רוב המשוער בלב ומחצה חשבינן ברוב אלא בעינן רוב ממש שע"פ סרידה יהיה רוב והכל יראו שזהו רוב ולא נצטרך לבינת הלב [רסב"ח ומוד] וגם כוונת רש"י נוכל לומר כן כמובן:

ה מיהו יש כמה מנרולי האחרונים שפקפקו בזה [ט"ז ופרי"ח] ובן משמע קצת במרדכי פ"ק דחולין וברבינו ירוחם ובאגודה וכשחיטות מהרי"ו וכל מקום שיש לשון זה מבואר ראינו די ע"י מרידה [עטו"ס ל"ז:] וכן מפורש ברש"י במקום אחר שכתב בעינן שיהדוך רוב להדיא שיהא נראה לעינים שהוא רוב וכו' עכ"ל [כ"ח. ד"ס דזומיס] ואמה שקשה לחלוק אפילו לחומרא על רבותינו הראשונים מ"ם כבר כתב אחד מהנרולים שהמנהג במדינות אלו שלא להכשיר כ"א ע"י רוב נמור [תפ"ס] ואנחנו לא ידענו אם המנהג כן במדינתנו בומה"ז ולבן שלא בהפסד מרובה יש לנהוג לחומרא ובהפסד מרובה אין לאסור [סס] מיהו זהו ודאי אם לא בדק בסימנים מיד לאחר שחיטה אלא לאחר מקצת זמן ומצא שהרוב הוא רק כחוט השערה דאין להתיר אפילו בה"ם דזה המשהו יכול לבא בקל ע"י פירכום והוא שביח והלינן בדבר המצוי ויש לאסור מרינא אפילו להסתירים במשהו [כרו"פ]:

ו רובו של סימן א"צ שיהיה במקום אחד אלא אפילו אם מפסיק בין השחוט מקום שאינו שחוט אם כשנצרף המקומות השחוטים יהיה רוב בהקיפו של הסימן שחיטתו כשרה וזהו שאמרו חז"ל [ל'.] השוחט בשנים ושלשה מקומות שחיטתו כשרה והיכי משכחת לה כנון שהתחיל לשחוט ונהפך הסימן ונמרה שם ובין שני החתכים יש רוב כשרה בין בקנה בין בושט ולא מיבעיא אם שני החתכים שוים בהיקף אחד אלא אפילו אחד לצד הראש והשני לצד מטה כשר כשהם בהיקפו של סימן דאם אינם בהיקף כנון שכל החתכים לצד מעלה או בולם לצד מטה אין זה כלום דרובא בעינן בהקיפו דבזה יוצא החיות ואין חילוק בדין זה בין כשאדם אחד שחט בשני המקומות כמ"ש ובין ששני בני אדם שחטו בשני מכינים ואין חוששין דילמא סמכי אהדדי ולא יהיה רוב בין שניהם רק בארם אחד יש ליזהר שלא יהיה הפסק כשיעור שיהיה בין חתך לחתך ויש מי שכתב שבעל נפש לא יאכל משחיטה כזו [תפ"ס ול"ע דכנמ' סס מפורש דר' ימק סקל משופרי סופרי ע"ס]:

ז שחיטה העשויה בקולמוס דהיינו שהניח הסכין על הצואר בעיקום קצה אחד של הסכין לצד הראש וקצת השני לצד הגוף ושחט כך או שהניח הסכין ישר רק שיעקם בידו וירד למטה או למעלה שחיטתו כשירה ואפילו לכתחלה יבול לשחוט בקולמוס [סס] ומלשון הנמ' נ"ל דאין לעשות כן לכתחלה שהרי מהני בברייתא שחיטתו

שחיטתו כשרה ומוקי לה בגמ' בשחיטה העשויה בקולמוס וכשרה משמע דיעבד וצ"ע [ולפי מה שנתבאר בסעי' י' מיבעי דאין רגיל מהלכתן ע"ם ודוק]:

ח איתא בגמ' [י"ט:] שחיטה העשויה כמסרק כשרה ופירושו כגון שנכנס בסכינו למעלה בעיקום כקולמוס והזר ועיקם למטה וכנגד המקום שהתחיל חזר ומעקם וזהו בשיני המסרק [כ"מ בב"י] או שלא נכנס בסכינו כלל לתוך החלל דאם נכנס לתוך החלל קרוב הוא שיעקר הסימנים אלא ששחט עורות של הסימנים סביב סביב עד שנתגלה החלל ובהעורות שחט כמסרק כמו שנתבאר [בריש] ולשני הפירושים דבר פשוט הוא שיש לאסור שחיטה כזו שאיו אנו בקיאין בזה ובנקל לבא לידי מכשול ח"ו:

ט כבר נתבאר דכשיש בצירוף החתכים רוב כשר ורווקא בהיקף כמ"ש ולא בצד אחד לפיכך אם התחיל לשחוט והניח זה המקום והתחיל לשחוט במקום אחר באותו צד ובאופן שלא יהיה שיעור שהיה יוהר שישחוט רוב הסימנים במקום השני וכשיש רוב במקום השני כשר ואע"פ שאין השחיטה מפורעת וגלוי ע"י החתך הראשון כלומר דדרך ביה השחיטה להתרווח והחתכים נמשכים למעלה ולמטה וכאן בסיבת החתך הראשון אינו נמשך מה שכנגד החתך הראשון מ"מ כשר דלא בעינן שחיטה מפורעת [מוס' ל'. ד"ס סמוכה] ועמ"ש בסי' כ"ג דהמנהג שלנו להטריף אף שהיה משהו:

י כתב הרמב"ם בפ"א דין י' שנים שאחזו בסכין אפילו אחד מצד זה ושני מצד אחר כנגדו ושחטו שחיטתן כשרה וכן שנים שאחזו שני סכינין ושחטו כאחד בשני מקומות מצואר שחיטתן כשרה ואפילו שחט זה הושט בלבד או רוכו והשני שחט במקום אחר את הקנה או רובו הרי שחיטה זו כשרה ואע"פ שאין השחיטה בולה במקום אחר עכ"ל ולכאורה משמע מלשונו דווקא דיעבד כשר ולא לכתחלה אמנם בפ"ה מפסולי המוקדשין שכתב אבל שנים שוחטים זבח אחד בקדשים כחולין ע"ש מבואר דאפילו לכתחלה שרי וצ"ל דבבאן נקט לשון הש"ס ובגמ' [ל'.] משמע דאף לכתחלה שרי [מדקאמר מין מוסמין וכו' ע"ם] ומ"מ הדבר פשוט ריש למנוע עצמנו מלעשות כן דבקל יוכלו לבא לידי דרסה או שאר קלקול [כ"כ סתב"ם ועפר"ח]:

יא לקמן בה' טריפות יתבאר דושט נקובתו במשהו והקנה ברובו לפיכך היה חצי קנה פגום וחתך שם והשלימו לרוב או התחיל לשחוט במקום השלם ופגע בפגם והפגם משלימו לרוב כשר דכל שלא נפגם רוב הקנה הו"ל כשלם והרי השוחט עשה בו מעשה רוב וכ"ז דווקא כשידוע שנעשה ע"י חולי ורואין שבהושט לא שלטה המחלה או אפילו נעשה בידי אדם אלא שאין חשש על הושט כגון שאחז הקנה בידו ויודע שלא נגע בושט כלל אבל מן הסתם טריפה משום שיש חשש שמא נגע בושט ונקיבתו במשהו ואנן לא בקיאין בבדיקת הושט כמ"ש שם ועמ"ש סי' כ"ג וסי' ל"ג בם"ד:

סימן כב [דיני שחיטת ונקיבת הורידין וב' סעיפים].

א יש בבעלי חיים שני וורידים אצל הסימנים והם שני גידים דופקים בצואר על שני צידי קנה הריאה [רמב"ם] וצוו חכמים שבעת השחיטה ישחוט גם את הורידין או ינקבן בשעה שהוא מפרכם שעריין הרם חם כדי שיצא הדם ולא יתקרר בתוכו לפי שרוב דמים שבבהמה וכעוף נגררין אחר הורידין שבצואר ולא מלח ולא אור תוכל לשאוב כל הדם שבהם ולא הוי בדם האיברים שלא פירש לפי שבשעת השחיטה הדם מקלח ומזנק דרך מקום השחיטה ועוקר ונזדעזע ממקומו כל דם הנפש לצאת וכשלא נחתכו הורידין נשאר הדם בהם וגם מהפשט לבשר שסביב לורידין ואינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צליה כל זמן שהעוף שלם אבל ע"י חתיכה ומליחה יוצא הדם ואפילו לקדירה שפיר דמי [רמ"ם רפ"כ] ועמ"ש בסעי' י"א:

ב לא החמירו חכמים אלא בעוף הואיל וררכו לצלותו שלם ולכן אף אם רצונו לחתכו לאיברים מ"מ לא יסמוך על זה לכתחלה דשמא ימלך ויצלנו שלם אבל בבהמה לא החמירו בזה מפני שאין מדרך העולם לצלות כהמה שלימה ולפיכך אם רצונו לצלות שליטה כמו כבשים ועזים ועגלים קטנים נ"ב צריך לנקב הורידין בשעה שהוא מפרכם או לשוחטן ביחד עם הסימנים ולאו מטעם שחיטה כמו שטעו כוה הקראים ההולכים בחשך ולא נגה עליהם אור התורה אלא מטעם הדם כמו שנתבאר:

ג ודע דסתם עוף נשחטו הורידין וסתם בהמה לא נשחטו הוריוין וכתב הרשב"א ז"ל [בתמ"כ] דהשוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם אע"פ שלא שחט את הורידין ולא נקבן א"צ לחתכה אבר אבר דדווקא כשהדם מתעורר לצאת ואינו מוצא מקום לצאת וה"ל פירש ממקום למקום ואסור אבל כשלא יצא מהם דם הדבר מוכיח שלא נתעורר כלל הדם לצאת ויש מי שחולק בזה [רמ"ם בבדב"ם] ואפילו לריעה ראשונה אינו אלא בצלי אבל בבישול פשיטא שיפרוש הדם בשעת הבישול וישאר בתוך העוף והקדירה ולכן צריך ניתוח אבר אבר כשעת מליחה כשמולחו לבשל [תב"ם]:

ד יש מרבותינו שבתבו דשלם לא מקרי אלא עם הראש אבל בשחתר הראש לא מקרי שלם ומותר לבשלה בולה

גולת אף בלא חתיכת הורידין דכשהוסר הראש יש מקום שיזוב הדם ע"י מליחה וזה שאמרנו לחתוך אבר ;זבר לאו דווקא ועכ"ז ראש בהמה שהיא גדולה צריך לחתבה לשנים [מרדכי בשם ר"ם] וכן פסק רבינו הרם"א בסעי' א' :

ח כשלא נשחטו הורידין וצלאו שלם ישליך הורידין ויחתוך סביבם כרי נטילה שהוא כעובי אצבע ואע"נ דבסי' ס"ה יתבאר לענין חוטי צואר דיי בקליפה ולהטור שם אפילו קליפה א"צ ובכאן הצריך גם הטור נטילה דשאני חוטי צואר שהם עבים יותר מורידין ואינן פולטין כל כך בהבשר [ד"מ בשם] וזה שאין מצריכין ששים נגד החוטין כמו בבישול שיתבאר דצריך ס' משום דאינו מפעפע בכולו בצלי ודי בנטילה [רמ"ס] ואפילו לפמ"ש בסי' ק"ה דאנן מצרכינן ס' גם בצלי רחוששין שמפעפע בכולו מ"מ די בכאן בנטילה דבאמת כמה מרבותינו דמ"ל בבאן דגם נטילה א"צ מפני דבדם אמרינן כבולעו בך פולטו ומה שיבלע הבשר מהדם שבורידין תחזור ותפלטנו [סיס' רפ"ג ומ"ג ופס"מ] אלא דאנן מחמירינן מטעם שהחוטין בעצמן אינן יוצאין מידי דמן לנמרי אחר שיסלק מן האור ועדיין החוטין יפלטו קצת דם בהבשר ואין כח בהבשר להפליט אחר שנסתלק מן האור [רמב"ם פמ"ב מ"ב] דאנו חוששין דהם שבחוטין כדם בעין ולא בדם פליטה והוא חומרא בעלמא ולפיכך די בנטילה [מ"ך סק"ו] :

ו ומטעם זה כתב רבינו הרמ"א דאם נמלח כך מטירין אח"כ החוטין ושרי ויש מחמירים לקלוף סביב החוטין ע"ל ולכאורה דבריו תמוהים דהא קי"ל מליח כרותח דצלי כמ"ש בעצמו בסי' ק"ה ופשיטא דאם בצלי בעינן נטילה צריך עכ"פ כדי קליפה במליחה כמ"ש שם ואיך הקיל כאן גם בלא קליפה אלא ודאי משום דמעיקרא דדינא אמרינן בדם כבולעו כך פולטו וזה שהצרכנו כדי נטילה הוא חומרא בעלמא וריינו להחמיר בצלייה ולא במליחה אך מ"מ יש מחמירים להצריך קליפה [סמ"ע] דרבותינו המחמירים חשבי לה כדם בעין ממש דלא אמרינן בזה כבולעו כך פולטו [רמ"ס ורמב"ם] מ"מ ביון דזה שמחמרינן בצלי להצריך ס' אינו מעיקר הדין כמו שיתבאר בסי' ק"ה וכן החומרא במליחה חוי דק כדרבנן בנרון דידן דדם שמלחו אינו אלא מדרבנן וכן דם שבישלו וברם יש עוד קולא דמישרק שריק כמו שיתבאר במקומו לכן לא חיישינן להחמיר כולי האי ויש מן האחרונים שהחמירו בזה ואין לנו לזוז מפסק הש"ע [עמב"ם] :

ז כתב רבינו חב"י ואם בשלו שלם מחמת ומנקר החוטים והשאר אם יש בכל מה שבקדירה כדי לבטל הדם שבכל החוטין בס' מותר עכ"ל ובוונתו ס' כנגד כל החוטין דהא לא ידעינן כמה דמא נפק מיניה וכן הוא בכל האיסורים וזה שכתב לבטל הדם שבכל החוטין משום דהאיסור הוא מצד הדם [ט"ך סק"ט] :

ח והגה רבינו הרמ"א יזדע שהוא מחמיר באיסור דבוק כלומר כשהאיסור דבוק לאיזה חתיכה להצריך ששים נגד כל החתיכות אם אין בהדבוק ששים נגד האיסור כמ"ש בסי' ע"ב וע"נ וצ"ב ולפ"ז היה לנו להצריך כאן ששים בההרגנולת נגד החוטים או שיהיה בהקדירה לבטל התרגנולת הדבוקה בהחוטים וכ"ש לפי מה שפסק לקמן סי' צ"ב דאמרינן חנ"נ בכל האיסורים ים"ס לא הניח כאן כלום וצ"ל דם"ל דבאיסור דבוק יש שני טעמים להצריך ס' נגד כולו האחר מטעם דאותה חתיכה הדבוקה בהאיסור בולעת מקורם ונעשית כל החתיכה נבילה ומטילא דצריך ששים נגדה ועוד טעם דחיישינן שמא פעם אחת היתה חתיכה זו לבדה ובלעה מהאיסור ואז אפילו אם לא נאמר חנ"נ בשארי איסורים רק בבשר בחלב מ"מ חתיכה זו עומדת באיסורה כמ"ש בסי' ק"ו ובכאן שני הטעמים אינם דמטעם הראשון שהחתיכה ממהרת לבלוע לא שייך כאן מפני שהחוטים עצמם מפסיקין בין הדם להתרגנולת דכעור החוטים עצמן אין בהם דם ולפ"ז אין התרגנולת ממהרת לבלוע יותר מכל מה שבקדירה וטעם השני נ"כ לא חיישינן רכיון דדם שבישלו אינו אלא מדרבנן לא מחזקינן ריעותא לומר שהיתה לבדה ולכן אם יש בכל מה שבקדירה ששים נגד החוטים מותר [מ"ך סק"מ ופרמ"ג] :

ט ויש חולקין ום"ל דאמרינן באן איסור דבוק וצריך ס' נגד כולו אם אין בהתרגנולת ס' נגד הורידין [ע"ז סק"ס ותפ"ס] וטעמם דהורידין לא הוי הפסק כמו קרום שיתבאר בסי' ק"ה דלא הוי הפסק אמנם באמת לא דמי דהקרום רך והורידין קשין הן והוי הפסק נמור ולכן נראה עיקר כדיעה ראשונה ויש מי שמחמיר להצריך ששים גם נגד הקליפה שנאסרה תחלה בטליחה קודם הבישול דבל בישול בהברח למולחה קודם וא"כ להיש מחמירים שמצריכים קליפה במליחה הרי צריך עתה ששים גם נגד הקליפה [ד"ת לוח ג' בשם סלתנור] ויש מקילים בזה מפני שהקליפה במליחה אינה אלא חומרא בעלמא דבמליחה ודאי דאו לומר כבכ"פ [ט"ז סק"ו] :

י ודע דכפי מה שנהבאר אם נשחטו הורידין או שחתכה אבר אבר או שהוסר הראש מותר בין לצלותה כולה ובין לבשלה ויש כמה מהקרמונים דם"ל דכל מה שנאמר בגמ' בורידין אינו אלא לצלי אבל לבישול צריך שני הדברים שחיטת הורידין וחיתוך אבר אבר והסרת כל הנידין שיש בהן דם [מור בשם סר"ח ורי"ן בשם הרלב"ח] וכל רבותינו חולקים עליהם כמ"ש הרא"ש והרשב"א והר"ן והטור ע"ש ודע שהרמב"ם ז"ל לא הזכיר בלל דיני שחיטת וריזין משום דם"ל דאינה הלכה [רמ"י סי"ל כן בתשס דלפ"ב ודלכה כתכמים וח"ס ריב"ל לנבי' בנרסות ס' : סזהכו בורידין כר"י לימ מלח מדת חסידות וחסידות יתירה ומין כן דעת כל הפוסקים] :

סימן כג [היכי שהיה בשחיטה וכמה הוא שיעור שהיה ובו כ"ב סעיפים].

א חמשה הלכות שחיטה נאמרו לו למשה בסיני ואלו הן שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור וכל שוחט שאינו יודע הלכות אלו ודקדוקיהן אסור לאכול משחיטתו [נת' ס'.] דקדוק הרבר שיאכיל נבילות ומה הוא שהייה הרי שהחליך לפחות ובאמצע השחיטה הגביה ירו או נדחתה ירו קורם שגמר השחיטה ושהה כפי שיעור שהייה שיתבאר בין שהיה זה במוד ובין שהיה בשוגג ובין באונס ובין ברצון וחזר הוא או אחר וגמר השחיטה הרי השחיטה פסולה והיא נבילה:

ב וכמה הוא שיעור שהייה כתב הרמב"ם בפ"ג וו"ל אם שהה כרי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט שחיטתו פסולה ואם שהה פחות מכרי זה שחיטתו כשרה היתה בהמה דקה שיעור שהייתה כרי שיגביה בהמת דקה וירביצנה וישחוט ואם היתה גסה כדי שיגביהנה וירבצנה וישחוט בעוף כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה עכ"ל וזהו דעת הרי"ף ג"כ לפירוש הרשב"א והר"ן ו"ל אבל הרא"ש ז"ל ס"ל בדעת הרי"ף דבגסה ודקה השיעור הוא כדי שיגביה בהמה גסה וירביצנה וישחוט ואין חילוק בשיעור שהייה בין דקה לגסה אבל בעוף השיעור הוא דק כרי שחיטת בהמה גסה בלבר בלא הגבהה והרבצה וכ"כ הטור בדעת הרי"ף ואף שלבאורה משמע מהרי"ף שאין חילוק בין דקה לעוף זהו בשיעור שחיטת גסה אבל בענין הגבהה והרבצה א"צ כלל בעוף ולפ"ז בדקה מקיל יותר מהרמב"ם ובעוף מחמיר יותר דפשיטא דכרי שחיטת גסה בלבד לא יהיה כשיעור הגבהת דקה ורביצתה ושחיטתה ודע דלפי גירסא שלנו ברמב"ם משמע דבעוף א"צ רק כדי הגבהת דקה ורביצתה ולא שחיטתה ואין זה עולה כלל לפי סוגית הש"ם [ל"ב.] ע"ש ובאמת בראש"ש מבויו דבריו ומסיים גם שחיטתה ע"ש [וכ"מ מהש"ע סעי' ג' שזכו דברי הרמב"ם ע"ש וכ"כ בעמוד]:

ג אבל דעת רש"י ז"ל אינו כן דפסק [שם] דהגבהה והרבצה א"צ כלל רק כדי שחיטה בלבד הוי שהייה ובל אחד לפי שחיטתו דבגסה השיעור כדי שחיטת גסה ובדקה כדי שיעור שחיטת דקה ובעוף כדי שיעור שחיטת עוף ולפ"ז שיעור השהייה הוא דבר מועט כאר וק"ו בעוף דהוא אך כרגע שחיטתו ואפילו בגסה השחיטה הוי רק רגעים אחרים וגם הכה"ג פוסק כרש"י [ולפיכך ס"ל דרב ושמואל לא ס"ל כלל סך הליכ"ם סנהדרין וסרכלה ופוסקים כרב]:

ד שיעור דכדי שחיטה לא נתברר בפירוש אם השהייה הוא דווקא כדי שחיטת כל הסימנים בין בבהמה בין בעוף ובפחות מזה אינה שהייה דבין דלבתחלה יש לשחוט שני הסימנים בשלימות גם בעוף בי אגמריה רחמנא למשה שיעור שהייה בכה"ג הוא או אפשר דבשחיטת רוב הסימנים הוי שהייה אף שלא שהה כשיעור כל הסימנים והרא"ש כותב מפורש כן דבשהיית רוב הוי שהייה [פ"ג סס"ק] וכ"כ בש"ע סעי' ב' וי"א דבעינן שהיית כל הסימנים [יש"ש פ"ג סק"ו] ועוד יתבאר בזה בס"ד שכן נראה דעת הרמב"ם ו"ל ולדעת הרא"ש נראה דשהיית עוף הוא רק כדי רוב סימן אחד וזהו שכתב רבינו הכ"י שם וו"ל וי"א דשיעור שהיית עוף כדי שחיטת רוב סימן אחד בעוף בלי הגבהה והרבצה עכ"ל וזהו דעת רש"י ז"ל ואף שאינו מבואר להריא כן ברש"י מ"מ ס"ל דכיון דזהו הכשר שחיטה בעוף ממילא דיש בשיעור זה שיעור שהייה:

ה איתא בגמ' [ל"ב.] בעי רב הונא בר נתן שהה במיעוט סימנים מאי תיקו ופירש"י שהרוב שחט כדרכו ובמיעוט האחרון עשה שהייה ופסק לחומרא ואע"ג דבתוספתא [פ"ב] תניא שחט רוב הגרגרת בעוף אפילו אם גמרו לומן מרובה שחיטתו כשרה מ"מ כיון דבגמ' נשאר בספק לא חיישינן להתוספתא ויש מי שאומר דהתוספתא מיירי מן התורה ובש"ס הספק הוא דאולי מדרבנן אסורה מפני דאתי לחלופי בשהייה גמורה [יש"ש סס"ק] ולא נראה כן דאם והו רק מדרבנן ה"ל לרש"י לפסוק לקולא בדין כל ספיקא דרבנן ואמת שנראה שזהו דעת הראב"ד ז"ל בפ"ג שכתב הפירוש כרש"י ופסק לקולא ע"ש ותמהו עליו אך לפ"ז א"ש דם"ל דהספק הוא רק מדרבנן אבל מרש"י משמע דם"ל דהוי ספק דאורייתא [וכ"כ ספר"מ סקי"ס] ולפיכך פסק להחמיר [ולפי גירסת שלנו בתוספתא ל"ק כלל דסכי תיא סמך חלי נרגרת בעוף וסהס וכו' ומ"כ סמך תת כולס כשרה אחד או רוב אחד בעוף אע"פ שהיא לזמן מרובה כשר עכ"ל ולפ"ז מדבריה רלויס לרש"י דרק בחלי נרגרת מכשיר מקום דפגימת מלי קנה לאו כלום הוא אבל בדוב גרגרת אסור וטיפול לחע"פ שהיא לזמן מרובה יפרש רש"י כאן דרבה [ל"ב.] סתומי בסכין רעש ודוק]:

ו ויש מרבותינו שפירשו זה על מיעוט קמא ששהה במיעוט קמא בשיעור שהייה ואח"כ נמר השחיטה בלא שהייה אם פוסלת אם לאו [ר"ת בתוס' ל': ד"ה סחליך] ורש"י ז"ל כתב [ל"ב. ד"ה תיקו] דבמיעוט קמא לא משכחה לה ממ"נ דאי בקנה לאו כלום הוא מידי דהוי אחצי קנה פגום ואי בושט טריפה בוודאי דכיון דשהה אויל ליה מעשה קמא וה"ל נקב בושט וטריפה עכ"ל אבל לריעה ז"ל דהספק הוא על הושט ואינו דומה לנקב הושט כיון שהוא דרך שחיטה ולכן אם אין שהייה פוסלת במיעוט קמא כשר כיון דכולו הוי דרך שחיטה ולדיעה זו אם נפסוק לקולא בבעיא זו ליכא בעוף שהייה בלל דבין דהכשירו בסימן אחד בל כמה דלא שחיט רוב

דוב סימן ליבא שהייה ובששחט רוב סימן ג"ב ליבא שהייה כמ"ש בסעי' הקודם ולהדיא איתא בש"ם דיש שהייה בעוף וצ"ל דרק מדרבנן יש שהייה בעוף ולא מן התורה [תוס' ורמ"ם] ואמנם אפשר לומר שהייה מן התורה בעוף בושט בששחטו מחצה ושהה ונמרו ולדינא ביון שלא נפשטה בעיא זו קי"ל לאיסור בשהייה במיעוט קמא [ולא תבין דברי התוס' והרמ"ם שכתבו לליכא שהייה בעוף מן התורם למיקם ר"ת אם הבעיא לספק להא מסקינן אם נחלטו שם ומם כמ"ם ונם מה שהקשו מתוספתא שמינו שמת מיעוט ומם ומסם כדי שחיטם פסולה לפנינו לא נמלא זם בתוספתא]:

ז ויש מדבותינו שפירשוה על מיעוט אחרון של סימן ראשון בבהמה והספק הוא בהא דקי"ל השוחט בסכין שאינו חד אפילו הוליך והביא כל היום כשר כמ"ש בסי' י"ח ומיבעיא לן אם שחט רובו של אחר והוליך והביא כל היום במיעוטו דשמא זה שמכשירין בהוליך והביא בל היום והו בשעוסק בעיקר הסימן אבל כאן שרובו נחתך ורובו ככולו דמקצת הסימן אינו מעכב ומילא כששהה בוה הוי שהייה בין סימן לסימן או דילמא כיון דהוא דרך שחיטה אין כאן שהייה כלל ולפירוש זה הסכימו הרבה מהראשונים [תוס' סם לפי' הר"ר תוספתא] וכ"כ המחבר וכרמב"ם וכרמ"ם וסר"ן ועוד פוסקים]:

ח והרמב"ם ז"ל יש לו שיטה אחרת בוה שכתב בפ"ג דין ד' וכן אם שהה כדי שינביהנה וירביצנה וכדי ששחוט כמו מיעוט הסימנים בלבד לא כדי ששחוט שחיטה גמורה ה"ז ספק נבלה עכ"ל ולדעתו ה"פ דהבעיא הוא דוה ששנינו במשנה דשהה כדי שחיטה פסולה הוא כדי שחיטה גמורה דהיינו רוב סימנים או כולם או אפילו מיעוט סימנים הוי שהייה כן פירשו דבריו הרשב"א והר"ן [ומ"מ וכלב"ז בדפוס חדש] והקשו עליו דבוודאי סרם שחיטה הוא כדי הכשר שחיטה ויראה לי דה"פ כיון שראינו שהמשנה קיצרה בדבריה במה שאמרה כדי שחיטה שהרי בעינן כדי הנבהה והרבצה וזהו זמן ארוך הרבה יותר משחיטה אלא שסמכה על הביאור שהכוונה בכדי ההכנה לשחיטה דהיינו הגבהה והרבצה ולפ"ז בעיקרא דשחיטה לא מירי המשנה ולכן אולי די רק בשם התחלת שחיטה כלבד [ומתו שלפניו סיס העוסק בנמ' שסה למיעוט סימנים כלומר שעשה שהייה בבהמה שמרת כפי מיעוט סימנים עם סהנצטה והלבלה]:

ט ורבינו הב"י פירש כוונתו באופן אחר וכך הוא הענין דהנה אם שהה כדי הגבהה והרבצה ושחיטת רוב סימנים הוי וראי נבלה וכן אם שהה כדי הנבהה והרבצה ושחיטת מיעוט הסימנים ודאי כשרה והספק הוא אם שהה כדי שינביהנה וירביצנה ועוד שהה כדי ששחוט כמו מיעוט הסימנים כלומר ששהה כדי ששחוט פחות מעט מהשחיטה הכשרה שחסר דבר מועט שבמעט אינו נרגש הוי ספק נבלה [ומסינו עליו מתין זם סוגל לגזוז וגם עלם הבעית דסוקס מתל ומס"ך סק"ג כתב לגם כוונת

סרמ"ח שהוסיף לשון עד נ"כ כוונתו לזה ע"ם והשולחן מכוון וכוונתו פשוטה שכדי שיו כאן שחיטה ממש אלא שמעך שיעור שחיטה]:

שחיטת רוב בזה לשון עד ע"ם סיעב]:

י והרא"ש ז"ל היה לפניו נירסא אחרת בהרמב"ם ששהה כדי שינביהנה וירביצנה וישחוט שחיטה גמורה ה"ז ספק נבלה ותמה עליו איזה ספק יש כאן ויש מי שפירש דה"פ ששהה כדי שחיטת רוב הסימנים שזהו שחיטה גמורה להכשר ולא שהה כשחיטת כל הסימנים ואולי שיעור שהייה הוא כדי שחיטה כל הסימנים הווקא וזה שאמרו חז"ל שהה במיעוט סימנים ה"פ כמו לא שהה במיעוט סימנים [יש"ם פ"ב סע"ו וסלושק מבואר]:

יא והנה ודאי סברא זאת נוכל לומר דבי אגדריה רחמנא למטה שיעור שהייה כדי שחיטת כולה אגדריה ולא ברוב בלבד ולכן לפ"ז אפשר לגרום בהרמב"ם כגירסתנו ורק להוסיף תיבה אחת וכדי שישחוט עד כמו מיעוט הסימנים בלבד כלומר שישחוט רובה ולא ישאר רק המיעוט וזהו שמסיים לא כדי שישחוט שחיטה גמורה כלומר דשחיטה גמורה היא שחיטת כל הסימנים דכן צריך לבתחלה ונם בגמ' יש לגרום שהה עד כמיעוט סימנים וכמ"ש וצ"ע בכל זה:

יב והנה לדינא פשיטא שיש לנו להחמיר בכל הדיעות שהרי הוא ספק תורה וכ"כ כל הראשונים שיש לחוש לדעת רש"י ובה"ג שהם מחמירים מכולם ושיעור שהייה לדעתם הוא שיעור מועט מאד ובפרט בעוף ונם במיעוט קמא ומיעוט בתרא יש לנו להחמיר בכל הדיעות שנתבארו ולכן השוחט עוף ברוב סימנים והשליך מידו את העוף והעוף שוהה למות אסור לחזור ולחתוך המיעוט בהורת שחיטה ולכן יכה אותה על הצואר או ימתין עד שתמות [ס"ו ס"ב.] ואף בסכין שאינו של שחיטה אסור לחתוך הנשאר מהסימנים ואפילו בסכין פנום אסור מפני שיכול להיות עיקור במיעוט בתרא [ב"ח וס"ך סק"נ] ובדיעבד אין לחוש בפנום:

יג רבינו הב"י כתב בסעי' א' דוודאי למעשה יש להחמיר כשיטת רש"י ז"ל מיהו בשעת הדחק או הפסד מרובה יש לסמוך על דעת הרמב"ם ז"ל דבגמה שיעור שהייה כדי הנבהתה והרבצתה וקצת שחיטה וברקה ובעוף כדי הגבהת דקה והרבצתה וקצת שחיטה דנראה לו עיקר לדינא כהרמב"ם אבל רבינו הרם"א כתב דהמנהג פשוט כמדינות אלו להקריב כל שהייה אפילו משהו בין בבהמה בין בעוף ואין לשנות ואפילו בהפסד מרובה ואין זה סטעם חומרא אלא מעיקר הדין דשמא קי"ל כרש"י ז"ל ובפרט שהבה"ג ס"ל כן דכל דבריו דברי קבלה מחכמי הש"ם ז"ל וכ"כ האחרונים [ועמ"ם בסי' כ"ד סעי' י"ח וס"ק סעי' כן סוס]:

יד עוד כתב דאם נמצא לאחר שחיטה נמי או ביוצא בו מונח בקנה או בושט ונשחט עמו טריפה דוודאי הוצרך להשהות מעט בתחילת הדבר ההוא לאחר ששחט

הס"מ

הסימן והוי שחייה במשהו ומריפה עכ"ל ואף שי"ל שלא היתה שום שחייה כלל דהסימן והגמי נחתכו כאחת מ"מ יותר קרוב לומר שלא היה כן מפני שהסימן מתוח בשעת שחיטה והגמי אינו מתוח כי איננו מחובר אל הגוף והדבר ידוע שכל דבר רך שפוגע בו חידוד הסכין אם הוא מתוח נחתך מהר יותר מאם אינו מתוח וכיון שהגמי הוא רך ואינו מתוח בווראי שוהה בחתיכתו יותר מבחתיכת הסימן ונמצא שהיתה קצת שחייה [מס"ל סי' קפ"ט] :

סז והנה עיקר דין זה הוי חומרא גדולה להחזיק ריעותא ולומר שבווראי היתה קצת שחייה ושמא הלכה כרש"י ולכן אין להחמיר רק בעוף ולא בבהמה שאפילו לשיטת רש"י צריך שהייה זמן מה וא"כ יש ס"ס שמא לא היתה שהייה כשיעור אפילו לשיטת רש"י ואפילו היתה כשיעור לשיטת רש"י שמא הלכה כהרמב"ם ואפילו להסוברים בסי' ק"י דאין מהירין ס"ס בחזקת איסור והו כספק איסור נמור משא"כ באן כל עיקרו אינו אלא חששא וכן יש מהאחרונים שהסכימו דבבהמה יש להקל בהפ"מ [מכ"ם ופרמ"ג] ואף בעוף אם הדבר המונח בהסימן הוא דבר קשה בקש ותבן יש להקל בהפ"מ דהחוש מעיד שדבר קשה נמתח יפה וממילא שיש כאן ס"ס שמא לא היתה שום שהייה אפילו משהו ואת"ל שהיתה שהייה משהו שמא הלכה בהרמב"ם דגם בעוף יש שיעור הגבהה והרבצה דבהמה דקה וכ"ש אם נמצא סובין בושט שאין להחזיק ריעותא ויש מגדולי אחרונים שהורו כן למעשה אמנם בלי שאלת חכם אסור להשוחט בעצמו להתיר זה :

סז לפי שיטת המחמירין בשהייה כל שהו יש ליזהר בעוף בשההחיל לשחוט וחתך מעט עד שיצא דם והגביה סכינו מהצואר שלא יגמור השחיטה דאף שאפשר שעדיין לא התחיל בהסימנים ודם זה הוא מהעור מ"מ שמא ישחט משהו מהושט ויש כאן שהיית ואפילו לא הגביה סכינו אלא מעט יש לחוש מפני ששחיטת העוף מועטת מאד דכדי שחיטת רוב סימן אחר בעוף הוא נעשה מהר ולכן אפילו אמר השוחט ברי לי שלא חתכתי עדיין רק העור אין סומכין עליו כיון שיצא דם אבל אם עדיין לא יצא דם ואומר ברי לי שלא פגעתי עדיין בהסימנים סומכין עליו אבל כשאינו אומר ברי לי חיישינן שמא פגע כושט אף אם עדיין לא יצא דם [כ"י] ויש מקילין בזה [רמ"ע] ורוב האחרונים הסכימו להחמיר [ס"ך סק"ו] כיון שחתך כל העור ועמ"ש בסעי' ק' :

יז ודע שאפילו לשיטת הרמב"ם דיש שיעור גדול בשהייה מ"מ שהיות קטנות מצטרפות ואסורה גם לשיטתו כגון ששחט מעט ושהה מעט וחזר ושחט מעט ושהה מעט אם בצירוף כל השהיות יש שיעור שהייה שחיטתו פסולה אך לדידן אין נ"מ בכ"ז כיון דמחמרינן כשיטת רש"י ז"ל :

יח וכן להיפך אפילו לשיטת רש"י איסור שהייה במיעוט קמא אינו אלא בושט מפני שנקיבתו במשהו אבל בקנה אין איסור שהייה רק במיעוט בתרא אבל במיעוט קמא לא שייך שהייה שהרי אפילו היה חצי קנה פנום בשידה דקנה איסורו ברובו דווקא [רמ"א ל"ב. ד"ס מיקו] ולפ"ז בדין שנתבאר סעי' ט"ז יש מעיקר הדין תקנה בבדיקת לשחוט הקנה לבדו במקום אחר בהעוף לא במקום שהתחיל לחתוך וכן כששחט עוף ושהה בו ויכול להיות שלא נשחט רק הקנה לבדו והשהייה היתה בתחלתה יכול לחזור ולשחוט הקנה במקום אחר ומניחו עד שימות ולבדוק את הושט בעור הפנימי שלו שהוא לבן והבדיקה ניכרת בו דבעורו החיצון שהוא אדום לא יהיה ניכר טיפת דם אבל בעורו הפנימי ניכר ולבן יכול להפיך הושט ולראות בעורו הפנימי אם לא נמצא בו טיפת דם בידוע שלא ניקב וכשירה אמנם בסי' ל"ג יתבאר דאין אנו בקיאין בבדיקת הושט שהיא בדיקה קשה ולכן המנהג להטריף הכל אפילו במיעוט קמא דקנה משום חשש נקיבת הושט ואפילו למוכרה לכותי אסור מפני חשש שמא ימכור הכותי לישראל ואע"ג דקי"ל בסי' נ"ו דכל ספק טריפה מותר למוכרה לכותי מטעם ס"ס שמא אינה טריפה ואת"ל טריפה שמא לא ימכרנה לישראל מ"מ הכא אסור דכיון דהספק הוא מחמת חסרון ידיעתנו שאין אנו בקיאין בבדיקה אינו נכנס בכלל ספק כמ"ש בסי' ק"י ולכן אין לזה תקנה אלא להמית את העוף ולמכור לכותי [ס"ך סקי"ח] וכסי' נ"ח יתבאר דין ספק טריפה אם יש היתר להשהותו עד שיהבורר שאינה טריפה ע"ש [עט"ך סקי"ח] :

יט ומטעם זה כתב רבינו הרמ"א בסעי' ו' שאם תלש הנוצות מן העוף ויצא דם או חתך העור בבהמה ויצא דם ממנה יש להטריף דחיישינן לנקובת הושט אבל אם לא יצא דם ולא חתך כל העור יש להכשיר ע"י שישחוט למעלה או למטה ולבדוק נגד מקום החתך ולכן יש ליזהר שלא למרוט הנוצות אם יכול לשחוט בלא זה עכ"ל ואנן נהגינן במריטת הנוצות בעופות גדולים ורק ביונה וצפור טהורה לא נהגינן במריטת הנוצות מפני שעורן רק מאד ובנקל שיצא דם וכן השוחט ביו"ט אסור למרוט הנוצות במבואר בא"ח סי' תצ"ח ע"ש :

כ ורבים מהגדולים נמנמו על דין זה דמה ענין תלישת הנוצות לנקיבת הושט ואפילו יצא דם אינו מהושט אמנם בבר נהגו העולם להחמיר בזה ודווקא כשיצאו טיפות דם אבל באדמומית בעלמא אין להקפיד כלל [ס"ז סק"ז] ונם מה דמבואר מרבריו דבחתך כל העור אף שלא יצא דם יש להטריף וכן ביצא דם אף בחתך מקצת העור יש חולקים בזה וס"ל דאין להטריף רק בחתך כל העור ויצא דם [מסרס"ג] ולהלכה בחתך כל העור יש חשש אף בשלא יצא דם דכיון דכל העור נחתכה בקל יש לחוש לנקיבת הושט אבל בחתך מקצת העור אף כשיצא דם למאי ניחוש לה [ס"ך סקכ"ח] הרי לא הגיע עדיין לסוף העור וכ"ש שאין לחוש לנקיבת הושט והרם הוא

הוא מהעור דגם בהעור יש דם כדמוכח בש"ם [יומא ע"ם. ועמ"ז סק"י סכמב דבעול מין דם וכבר סמינו עליו]:

כא האומנים המקיזים דם לבהמות לרפואה מן הצואר אף שיש לחוש שמא בעת ההקזה ננע בושט וניקבו מ"מ אין להחזיק ריעותא בדיעבד מפני שהאומנים בקיאים הם שלא ליגע בסימנים ומקזים דק בגידי הצואר ום"מ אם הישראל עומד בשעת ההקזה טוב להטות הסימנים לצד האחר ממקום ההקזה באופן שלא יהיה שום חשש מנקיבת הושט [ציפ"ם]:

כב כבר נתבאר שמחמירים מאד בשהייה אפילו בשהייה משהו ולא מחומרא בעלמא אלא מעיקר הדין דשמא הלכה כרש"י דשהייה הוי זמן מועט מאד ומחמירינן אפילו בספק שהייה משהו כמו בנמצא נמי בושט שבארנו בסעי' י"ד וכשנמצא הנמי חתוך אנו חוששים לשהייה אבל אם לא נמצא חתוך אין לחוש כלל וכן איזה מקרה שנוכל לדון בשהייה כגון שבעת השחיטה חתך אצבעו יש לראות אם השוחט נבהל מהחתך והגביה הסכין או שנדחפה ידו מהסכין הוי שהיה ואם לאו כשירה וכן אם ראש הסכין ננע בהארץ בעת השחיטה יש לראות אולי היתה שהיה והבל לפי ראות עיני המורה אבל השוחט בעצמו לא יפסוק הוראה לעצמו בשום דבר מעניני השחיטה וישאל לחכם העיר ויורה כפי הבנתו בהענין [ונפ במ"ם בתשיפת סטוסת להחמיר כסימנ דס יש מי שכתב בעוף שקורין לומיק שיש בצוארו תלתני בשר מזומיס שקורין קלרמריל ומתלש אחד מהם אם הנקב מפולש עד הסימנים יש להחמיר ונלחמור ואם אינו מפולש ויש עדיין מקלת עור אין להחמיר]:

סימן כד [דיני דרסה חלדה הגרמה ועיקור וכו' מ"ט סעיפים].

א דרסה כיצד הלכה למשה מסיני שהשחיטה צריכה להיות במשיכה שמוליך ומביא את הסכין על הצואר ולא שידחוק הסכין על הצואר ויחתוך בכח כחותך צנון או קישות ואם עשה כן ה"ז פסולה ואצ"ל אם הכה בסכין על הצואר כדרך שמכין בסיף וחתך הסימנים בבת אחת ואסמכוה אקרא דכל לשון שחיטה שבתורה הוא לשון משך כדכתיב [מלכים י'] והב שחוט דהוהב רך ומושכין אותו כעין שעושין צורפי נחשת חוטין שעושין מהן מחשין [רש"י ל':] וכן חץ שחוט לשונם [ירמי' ט'] שהמרבר במרמה מושך דבריו כחץ:

ב וכבר נתבאר בסי' ח' דכששוחט בהולכה והובאה א"צ שיעור לככין דע"י הולכה והובאה לא ידרום אף בסכין קטן וכך שנינו במשנה ע"ש אך בששוחט כהולכה לבד או בהובאה לבד צריך שיהיה הסכין כשיעור הצואר של הדבר הנשחט עם העור והמפרקת וחוץ לצואר במלא צואר כלומר שיהיה אורך הסכין כשיעור שני צווארין ואינו בהכרח שיוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב ראין אדם יכול ליזהר בזה דלפעמים כשהסכין חד וחריף חותך רוב הסימנים קודם שיוליך או יביא כשיעור הזה וכך אמרו חכמים דכשיש שיעור זה בהסכין ממילא ישחוט בריוח בלא דרסה ע"ש ויש מהפוסקים שסוברים דבבהמה בעינן מלא צואר בכל ענין אפילו בששוחט בהולכה והובאה וי"א דאפילו בעוף בעינן מלא צואר וחוץ לצואר כל שהוא ע"ש וכתב רבינו הרמ"א דהמנהג בגלילות אלו לפסול בבהמה אפילו הוליך והביא אם אין בסכין כמלא צואר וחוץ לצואר משהו עכ"ל ומשמע דבעוף אין להקפיד בדיעבד:

ג כתב רבינו הב"י בסעי' ג' שחט שני ראשים כאחר בהולכה או בהובאה בלבד אם יש בסכין ברי שלש צווארין כשרה ואם לאו יש לחוש ולאסור שתיהן עכ"ל משמע מדבריו דאפילו יש בסכין כדי ג' צווארין אינו כשר דק בדיעבד וכן הוא לשון הרמב"ם בפ"ב ע"ש ויש בזה שאלה דהן אמת דכן הוא לשון המשנה [ל':] אבל בגמ' [כ"ם.] מפורש דאפילו לכתחלה שרי והמשנה דנקיט לשון דיעבד הוא לענין קדשים ע"ש ויש מי שאומר דמשום סיפא נקטיה דבאם לאו אפילו בדיעבד פסול [טו"פ] ויש מי שאומר דמיירי בהולכה או בהובאה בלבד ובגמ' מיירי בהולכה והובאה [פר"ח] ועל הרמב"ם א"א לומר כן דהוא לא הזכיר בזיל הסיפא וגם הך דהולכה או הובאה ע"ש ועוד דלמה לא יכירו דין המפורש בגמ' דיכול לשחוט לכתחלה שני ראשים בששוחט בהולכה והובאה והטור באמת כתב כן לשון לכתחלה ע"ש ולי נראה דוודאי מעיקר דין שחיטה מותר אף לכתחלה אלא שהרמב"ם הולך לשיטתו בפ"א דיש לבדוק הסכין בין כל שחיטה ושחיטה דשמא ימצא פגום ויוסרף אף הראשונה וכ"כ בש"ע סי' ר"ח סעי' ר"א ובארנו שם סעי' ל"ב דאף אם רצונו להכנים א"ע בספק זה אסור לכתחלה כדי שלא לעבור על בל תשחית וכ"ש אם הבהמות אינם שלו יש בזה איסור נוילה ע"ש ולכן כתבו לשון דיעבד [ומטר י"ל לכ"ל כסתב"ל סמנים סרמ"ח סס דמי סרופס לסכלים ס"ע נכסק סרסות בידו]:

ד כתב הטור שוחט אדם שני ראשין כאחד ובלבד שיהא הסכין כדי ג' ראשים לא היה בו אלא כדי שנים הביא ולא הוליך החיצונה כשרה והפנימית פסולה הוליך ולא הביא הפנימית כשרה והחיצונה פסולה עכ"ל ביאור דבריו דהפנימית היא מה שלצד השוחט ובהביא ולא הוליך ההחיל לשחוט בהקצה שאצל הקתא והתחיל בחיצונה והביא ער שנמר ראש הסכין בהפנימית ונמצא

שעל

שעל החיצונה עבר הסכין משך שני צוארין ועל הפנימית לא עבר רק צואר אחד ולכן החיצונה כשרה ולא הפנימית ובהולך ולא הביא ההחיל לשחוט בראש הסכין והתחיל בפנימית והולך עד שגמר סוף הסכין בהחיצונה ונמצא שעל הפנימית עבר שני צוארין ועל החיצונה רק צואר אחר ולכן הפנימית כשרה והחיצונה פסולה [ב"י] והנה אם באמת הולך כל משך הסכין על השנייה נ"כ כנון בהולך הולך הסכין עד שעבר מלא סכין מהחיצונה לחוץ ובהביא הביא הסכין עד שעבר מלא צואר מהפנימית לחוץ שתיהן כשרות שהרי על כל אחת עבר שיעור שני צוארין [סם] אלא דהטור לא איירי בזה רא כ לא נגמרו שני השחיטות בשוה וגם התחלתן לא היתה בשוה ולא מקרי שוחט שני ראשים כאחר ולא איירי רק בשנגמרו שתיהן כאחת ולכן אע"פ שההתחלה לא היתה כאחת מקרי שוחט שני ראשים כאחד ובבה"נ האחת כשרה והאחת פסולה כמ"ש [עפמ"ם סק"נ] ובשיש בהסכין אורך ג' צוארין וההחיל בראש הסכין בהפנימית בהולכה עבר עד שסיים בסופו של סכין בהחיצונה או שההחיל בהצד שאצל הקתא בהחיצונה בהבאה בלבר עד שסיים בראשו של סכין בהפנימית שהיתן בשרות שעל אחת עבר הסכין כמלא ג' צוארין ועל אחת כמלא כ' צוארין וזה מקרי שנגמרו בבת אחת מפני שעברו על הצוארין כל אורך הסכין שזהו דרך השחיטה וזהו לדעת הטור:

ה אבל יש מרבותינו דס"ל דבסכין שאין בו שלש צוארין פסולות שתיהן בכל ענין והטעם דכיון ששחיטתן באחת ודרם באחת דרם גם בהשנייה שהרי בבת אחת ובבת אחד העביר הסכין על שתיהן [ר"ן פ"ב דסם סרמנ"ן וכ"כ סלסנ"ח] וזהו כוונת רבינו הב"י שבתב שיש לחוש ולאסור שתיהן בלומר אע"פ שלדעת הטור האחת מותרת מ"מ יש לחוש לדעת האוסרים ולפ"ז אם ההחיל לשחוט בקצה הסכין או בראשו ועבר הסכין לצד האחר עד שיצא מלא צואר לצד האחר חוץ להצואר בענין שעל שתיהן עבר כל הסכין כשרות לכ"ע [ס"ך סק"ל ותפ"ם] אמנם מפתימת הדברים משמע דבכל ענין יש לחוש והאמת כן הוא מפני שי"א דאפילו עבר הסכין כולו וגם חוץ לצואר כמלא סכין לעבר השני שתיהן פסולות והמעם דבששוחט שני ראשים מסתמא נגמרה שחיטת שניהם כאחר ברגע אחד ולפ"ז כשהסכין עבר על האחת משך שני ראשים ונגמרה שחיטתה בהכרח שאז נגמרה גם שחיטת השנייה ועליה לא עבר הסכין עדיין משך שני ראשים ובהכרח שנדרסה ובשהיא נדרסה מסתמא גם חברתה נדרסה כפי שבתבנו ולכן בכל ענין אין להכשיר [עב"ח וע"ז סק"ח]:

ו ואין לשאול הא בל עיקר דין זה הוא מפני שלא עבר שיעור שני צוארין על הבהמה האחת כמ"ש ומה איכפת לנו כוה והרי כבר נתבאר בסעי' ב' דרק כשיש בסכין שיעור שני צוארין השחיטה כשירה אע"פ שלא העביר כל משך הסכין על הצואר די"ל דוהו ודאי דבן הוא בבהמה אחת כיון שיש בהסכין משך שני צוארין רויח ליה עלמא ושוחט בלא דרסה גם בלא העברת כל הסכין אבל בשוחט שני ראשים דדחיקא ליה עלמא קרוב הוא לדרום בשאין בהסכין משך שלשה צוארין וכפי הדיעות שנתבארו [כ"נ]:

ז וביש בסכין משך ג' ראשים כשר בכל עניין ולא מיבעיא אם הניח הסכין על שני הראשים בשוה ומשך ראש אחד בולט לחוץ ושחט בכל משך הסכין ער שעבר הסכין שיעור שני צוארין על כל בהמה דאז נגמרה שחיטת שניהם בשוה אלא אפילו התחיל לשחוט בראש הסכין על בהמה אחת ומשך בל הסכין על שני הבהמות דהשתא נגמרה שחיטת האחת קודם והיה לנו להחמיר לפי הי"א שבסעי' ה' מ"מ נ"ל דכיון ריש בהסכין שיעור ג' ראשים ורוחא ליה עלמא ושוחט בלא דרסה גם בלא העברת בל הסכין כמ"ש בסעי' הקודם ונהי דאין להכשיר אם לא העביר שיעור שני צוארין על בל בהמה דאולי לא נגמרה השחיטה עריין בהבהמה השנייה שלא עבר עליה שיעור שני צוארין מ"מ בהעביר אין להחמיר ולומר דמפני חששא שהאחת נגמרה השחיטה קודם לאסור מפני זה כמו בסכין שיש בו שני ראשים דסוף סוף הלא עבר הסכין שיעור שני צוארין על בל בהמה וגם קרוב הדבר שנגמרה שחיטת שניהם בשוה [עס"ך סק"י: סמכסיר מפורם לך ממנו לין לחיש דחיוש סובר כהי"ח כמ"ם בסק"ד ע"ם ומ"מ ל"ג דגס הי"ח מוסיס לזה כמ"ם ועפרמ"ג בם"ד סק"ג ודו"ק]:

ח בלל גדול צריך לדעת כשהבשרנו בסכין של ג' ראשים זהו בשהוליך או הביא בל אורך הסכין על שני הבהמות אבל בשלא הוליכו בולו בנון שהניח הסכין על שני הראשים והוליך הסכין לאוהו צד שיצא חוץ להשני ראשים במלא צואר דוהו חשיב באלו אין בסכין אלא מלא שני צוארים [ס"ך סק"ד] וחזר הדין למחלוקת שבין הטור והחולקים עליו שבארנו בסעי' ה' וכזה חמיר מבהמה אחת בסכין של שני צוארין שאינו בהכרח שיוליך בל אורך הסכין במ"ש בסעי' ב' ואע"ג דגם באן רווח ליה עלמא במ"ש בסעי' הקודם מ"מ אינו מרווח בל בך בשוחט שני ראשים בסכין של ג' ראשים במו בשוחט ראש אחת בסכין של שני ראשים ורק לענין שאין קפידא אם נשחטו ברגע אחד אם לאו בזה אמרנו בסעי' הקודם שדומה לבהמה אחת בסכין של שני ראשים [עפרמ"ג סס בתמס על בס"ך מס בפ"ח לגמדנו ולפמ"ם יש רבותא גדולה בזה בלא לדמות לבהמה אחת בסכין של שני רמתים וזו"ק]:

ט שנים אוחזים בסכין ושוחטין בהמה אחת [בם"י ל':] אפילו זה למעלה לצר הראש וזה למטה לצד החזה שאוחזין את הסכין באלכסון זה אוחזו בקתא וזה אוחזו בראשו ולא חיישינן שמתוך שזה מושכו לבאן זה מושבו לבאן ושניהם דוחקים את הסכין על הצואר יבואו לידי דרסה דבין ששוהטים ע"י הולבה והובאה לא יבואו לידי

דרסה ויראה לי דישני בהמות אין לשחוט בבה"ג דמהוך שכל אחד ירצה שהבהמה הקרובה אצלו השחט קרוב לבא לידי דרסה [וכ"מ מלשון לסי'] ואף גם בבהמה אחת בתב אחד מהגדולים שלכתחלה לא יעשו כן רק לצורך גדול [תפ"ם נסי' כ"ח] אבל לאחוז שניהם כקהא שרי לכתחלה [ומלשון סרמב"ם פ"ב מכמע נ"כ דרק בדיעבד ולף שכתב בפ"ח מפס"מ דגם בקדשים קוהר לכתחלה י"ל דבמקדש זריזים סם מסח"כ במוץ ופוע"ס ל"ל לכן גם במקדש שנאה בלשון לכתחלה משום קדשים דוה מירי בקדשים כדמיתא בפ"ב ריסא במוץ וסיפא בקדשים וכו' רב הסי למר וכו' ע"ם ול"ע]:

י אם שחט וחתך כל המפרקת בשרה דמה איכפת לן במה שעשה אחר החיבות הסימנים בן הוא מעיקר הדין אבל רבינו הרמ"א בהב בסעי' ה' דהמנהג להטריף אפילו לא חתך רק ווב המפרקת ואין לשנות כי יש מרבוותא סוברין בן עב"ל דס"ל דכיון שחתך רוב מפרקת בוודאי היתה השחיטה דרך דרסה ראל"כ לא היתה רוב המפרקת חהובה ויש לזה סעד בתוספתא [פ"ח] דתניא היה שוחט וחתך את הראש בבת אחת אם נהבוין לבך שחיטתו פסולה ואם לאו שחיטתו בשרה עב"ל ובע"כ סיירי שלא שחט דרך דרסה אלא בהולבה והובאה דאם דרך דרסה מאי נ"מ בין נתכוין לכך או לא נתכוין אלא ודאי ששחט דרך שחיטה ועב"ז אם נהבוין לבך אמרינן וודאי היתה דרסה וכיון דמדינא אסור במתכוין לכך ראוי לנו לאסור בכל ענין דמי יודע אם נתכוין לכך או לא נתכוין:

יא אמנם רוב גדולי האחרונים דחו להאי דינא דאין שום סברא להטריף בזה וגם מש"ם מוכח להדיא [י"ט: ערכ"י סד"ס שחיטתו פסולה] דאין חשש בזה וכן מתבאר מדברי הראשונים [ם"ך וט"ז ופר"ח וכו"פ] ומהתוספתא נרא"ה דאין ראיה וענין אחר הוא ולא קאי על המפרקת כלל רק על הסימנים דכן הוא לשון המשנה [ל:] היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אם יש בסכין מלא ציאר בשרה ולזה הוסיפה לאמר דאפילו אם היה בסכין מלא צואר אם נתכוין לכך שתתוז בבת אחת חיישינן שמא דרס ואדרבא מהתוספתא יש ראיה להיתר דמש"ב אם נאמר דלשון כל הראש אמפרקת קאי א"כ גם לשון כל הראש דמשנה ג"כ אבפרקת קאי ותנן להדיא דאם יש בסלא צואר דהיינו חוץ לצואר בסלא צואר שחיטתו בשרה וההוספתא אינה פוסלת דק בסתכוין לבך להדיא ולא בסתם שחיטה:

יב ומ"מ ביון דרבינו הרמ"א כתב שהמנהג להטריף קשה להקל שלא במקום הפסד מרובה ואם נתחך מקצת המפרקת אין להחמיר כלל ומהר"ל מפראג עשה מעשה להתיר גם בנחתך כל המפרקת [ס"ז סק"ב] וגם לא שייך לאסור משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור דבוה לא שייך מנהג דהוא דבר שאינו מצוי בדבר שאינו מצוי לא שייך מנהג ובלא הגיע להחוט שבמפרקת אין בוה חשש כלל דהעיקר הוא החוט ויש שהחמירו אפילו במקום הפסד מרובה בנחתך רובו עד שעבר רוב ההוט [תפ"ם] ולא נראה להחמיר כל כך בדבר שהראשונים והאחרונים התירו מפורש ואין שום טעם נבון להחומרא:

יג בשאדם שוחט עוף ואוחז הסימנים בב' אצבעותיו צריך שיאחוז אותם יפה שאם אינו אוחז אותם בטוב פעמים שיהיו נשמטין לבאן ולבאן ולא יכול לשוחטן ע"י הולבה ויבא לידי דרסה והשחיטה המעולה כמנהג השוחטים שלנו שמוהחין העור יפה יפה ואוחזין בידם השמאלית את העור סביב המפרקת בשהוא מתוח וממילא דהסימנים מונחים יפה ובן אין להניח אצבעו על הסכין אלא יחזיקנו בהקף כדי שלא יבא לידי דרסה וכן אין לשחוט מיושב אלא מעומד דכשיושב בקל לבא לידי דרסה ובדיעבד אינו מעכב הנחת אצבע ומיושב:

יד בסי' כ"נ נתבאר דשחיטה פוסלת בין בקנה בין בושט וכן הדין בדרסה ואדרבא אפילו למאן דמתיר שהיה במיעוט קמא דקנה מודה בדרסה דפסול לפי שנעשה הפסול בשעת שחיטה ובמעשה השחיטה משא"כ בשהיה כיון ששהה אזל ליה מעשה קמא והוי כמו מצא חצי קנה פגום [ג"י] דדרסה במיעוט קמא דמי לשהיה במיעוט בתרא דגם התם כיון שחזר ושחט גלי דעתו דמצרפו לשחיטה הראשונה וכשחיטה אחת דמי [יס"ם פ"ב ס"ב] ויש לתמוה על לשון רבינו הב"י בסעי' ו' שכתב ראפילו לא עשה דרסה אלא במשהו מן הושט פסולה ע"ל ולמה לא השמיענו רבותא יותר דאפילו במשהו מן הקנה פסולה והמנהג פשוט להטריף כל מין דרסה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט ומעיקר הדין כן הוא ולא מצד חומרא [הב"י מלמ"ל דס"ל כמ"ם סריב"ם בסי' קם"ז דגם דרסה והלה במיעוט קמא דקנה לאו כלום הוא לף שנעלמו סניו בגם שתיטות מסכמות לאיסור לה ס"ל כן ועפר"ח סקי"ם]:

טו חלדה כיצד ולשון חלדה הוא לשון הממנה וכיסוי מלשון חולדה הדרה בעיקרי בתים [ק:] ומטמנת עצמה כמו כן נמסן הסכין בשעת שחיטה ולא נראה לאויר העולם וזהו הלכה למשה מסיני ויש לזה ג"כ אסמכתא מקרא דהנה בנמ' [ל.] יש סי שמצריך שתחתך של השחיטה עצמה תהיה מפורעת וגלוי במקום אחר ולא בשנים ושלשה מקומות ויליף לה מדכתיב [ירמי' מ'] חץ שחוט לשונם ע"ש ולא קי"ל כן כמ"ש בסי' כ"א סיהו לענין עצם השחיטה בשעת השחיטה ילפינן שפיר שההא מפורעת וגלויה ולא בהטמנה [ל"ע]:

טז וכיצד הוי חלדה כתב הרמב"ם בפ"ג דין ט' כגון שהבנים הסכין בין סימן לסימן בין שפסק הסימן העליון למעלה בין ששחט התחתון למטה שהוא דרך שחיטה פסולה הבנים את הסכין תחת העור ושחט שני הסימנין כדרכן או שהחליד את הסכין תחת צמר מסובך או שפרם מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית

המטלית דאשל ואין הסכין נלוזה ה"ז ספק נבילה וכן אם שחט מיעים הסימנים בהחלדה ונמר השחיטה שלא בהחלדה ה"ז ספק נבילה עכ"ל ומיעוט הסימנים הוא בין מיעוט הראשון וכין מיעוט האמצעי כמו שביאר לקמן בדין י"ג וז"ל ואם רדם או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי ה"ז פסולה עכ"ל כלומר ספק נבילה אבל אם בשליש האחרון החליד או רדם ס"ל דכשירה דכן דעתו גם בשהיה במיעוט אחרון כמ"ש בסי' כ"נ וס"ל דזה שנשאר בנמ' [ל':] בספק בהחליד במיעוט סימנים זהו על מיעוט קמא או אמצעי אבל על מיעוט בתרא אין באן ספק דכיון דרוב סימנים נשחטו כהוגן נגמרה הכשר שחיטה ושוב לא איכפת לן בכמה שנעשה אח"כ:

יז אבל רש"י וז"ל ובה"ג ועור כמה מרבותינו סוברים דהספק בנמ' הוא על מיעוט בתרא דמיעוט קמא פשיטא לן דהיא ודאי נבילה [רם"י] כיון שהפסול היא בהכשר השחיטה ורק במיעוט בתרא י"ל כיון דנגמרה הכשר דשחיטה לא איכפת לן או אפשר בולה חרא שחיטה והא [סם] דכיון דלבתחלה יש לשחוט כל הסימנים כי אנמריה רחמנא למשה דחלדה או דרדמה פוסלת השחיטה אף במיעוט בתרא וכנמ' נשאר בספק זהוי ספק נבילה והכי קי"ל לדינא אפילו בהפסר מרובה:

יח וז"ל רבינו הב"י בסעי' י' אם לאחר ששחט רוב הסימנים החליד הסכין תחת מיעוט הנשאר משניהם או מאחר מהם ופסקו מותר ויש מי שאוסר גם בזה וראוי לחוש לדבריו לבתחלה עכ"ל ותופס העיקר לדינא בהרמב"ם ולכן כתב על דעת רש"י רק שראוי לחוש לבתחלה ורבינו הרמ"א כתב עליו והמנהג להטריף כל חלדה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט עכ"ל ואין זה מטעם מנהג בעלמא אלא רכן עיקר לדינא לדעת רש"י ובה"נ שכל דבריו דברי קבלה אלא דה"פ דכיון שגהנו להטריף בכל ענין ממילא דקבלנו עלינו דעת רש"י ובה"ג לעיקר וכי קי"ל וזה חמירא מובא משהיה דבשהיה יש סברא לומר ביון דכבר פסק מלשחוט נגמרה שחיטתו אבל בדרסה וחלדה שהכל שחיטה אחת יש יותר סברא לאסור [ולפיסק רס"י ס"ם מה שהספק כס"ם נמלא רק בסיס וחלדס ולא בדרסס הגרמס ועיקר מטס דבחלו סג' סולך ממס בסימנס לחמ ובוודאי מריפס גס במיעוט בקרא לך בסיס ביון שיש ספסק יש ספק בדבר וכן מלדס בעי"כ לריך ספסק קלא כמרופס לסחליד במיעוט בקרא כמוכן ולכן מקודס בעי לס הס"ס בחלדס [ל':] ולח"כ בסיס [ל"ב.] בדרך לחמ"ל דבחלדס פסולס מטוס דהספסק מעע וכוי סכל כסימנס לחמ מ"מ בסיס דסוי ספסק מרוכס לידעית לן ודוק]:

יט ובתב רבינו הב"י בסעי' י"א אם החליד הסכין תחת מיעוט הראשון ושחטו ממטה למעלה ואח"כ נמר השחיטה כדרכה וכן אם שחט רוב סימן אחד בבהמה והחליר הסכין תחת מיעוט הנשאר ושחט סימן השני וכן אם שחט מיעוט הראשון בחלדה וגמר השחיטה שלא בחלדה ה"ז פסולה עכ"ל וההפרש בין חלוקה הראשונה להשלישית רשניהם הוא במיעוט קמא אלא דבחלוקה הראשונה שחט המיעוט מלמטה למעלה שלא כדרך שחיטה ובחלוקה השלישית יש יותר רבותא ששחט גם המיעוט כדרכו מלמעלה למטה והחלדה היתה תחת העור [ע"ן] וזה שכתב בחלוקה האמצעית בבהמה מפני שהולך לשיטתו דבמיעוט בתרא העיקר לדינא בהרמב"ם ולכן בעוף דהכשירו בסימן אחר ביון ששחט רוב הסימן נגמרה השחיטה ושוב לא פסלה כה חלדה אבל לדירן דקי"ל כרש"י גם בעוף טריפה בכל ענין ויש מי שאומר דגם לדירן אין המיעוט הראשון אוסר רק בושט ולא בקנה מירי דהוי אחצי קנה פגום [ס"ך סקי"ג] וכבר כתבנו בסעי' י"ר לענין דרסה דאינו כן רוה דמי לשהיה במיעוט בתרא ע"ש וה"ה לחלדה וכן עיקר להטריף חלדה בכל ענין בין בקנה בין בושט ואף גם בשהייה כתבנו כן בסי' כ"ג סעי' י"ח ע"ש:

כ וזה שכתב הרמב"ם דבפרם מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט הוי ספק נבילה הרבה מהפוסקים חולקים בזה וכמ"ש הטור דדווקא בשהמטלית קשור בה בצוארה או שהיתה מרובק בשעה בצוארה ושחט תחהיה הוי ספק ושחיטתו פסולה אבל בשהמטלית רק פרוש על צוארה או ברוך בלא קשירה אין זה פסול והשחיטה בשרה וכן הכריעו בש"ע סעי' ח' אלא שכתבנו שלכתחלה יש לחוש לדברי הרמב"ם ע"ש [גס בעניך ערך נרס כתב כלשון דדווקא כשמעלית מזופק בשעוס לו בשלר דבר ע"ם ולח גס קשיה לך לזכיר ע"ם]:

כא ומטעם זה יש ליזהר מאד בבבשים שיש להם בצוארם צמר מסוכך הרבה לחלוש הצמר בדי שלא יטמון הסכין א"ע תחת הצמר ויבא לידי חלדה וכן יש למרוט הנוצות מעופות ממקום השחיטה מטעם זה וכיו"ט שא"א למרוט יזהר השוחט מאד להחליק הנוצות לכאן ולכאן בבדי שהסכין יהיה גלוי:

כב צריך ליזהר כשארם שוחט וחס על העור שלא יעשה בו קרע גדול ושוחט בראש הסכין ומחבשה מהעור דאם רק קצת ממקום השחיטה בהסכין מכוסה אפילו בדיעבד פסול אמנם אם שוחט באמצע הסכין אין לחוש אם ראשו מחבשה בעור ביון שהסכין במקום ששוחט בו בנגר המיסים אינו מכוסה ויש מהראשונים שהחמירו גם בזה [עוי בסס רמ"ת] וראוי לחוש לדבריו לבתחלה ויש מי שאוסר גם בדיעבד [ב"ח] ולא גראה כן [ס"ך סק"ס] וכן יש ליזהר כשחבל ברוכה על צואר הבהמה להסירה מצוארה וכן יש ליזהר בבריכת מטלית על הסכין שלא יוברך יותר בצד העב מבהצד הדק ששוחטין בו [קב"ס]:

כג הגרמה ביצד כגון ששחט שלא במקום שחיטה שנתבאר לעיל סי' כ' ולשון הגרמה שמכריע ידו

לצאת חוץ ממקום הכשר שחיטה ובמו היה שוקל עין בעין נותן לו גירומיו [ב"ב פ"ח: רס"י מולין ע'.] ולשון גרם הוא שיוי המדה שלא יוסיף ולא ינרע [זבחים פ"ב: תוד"ס נחמס] וזהו הלכה למשה מסיני וגם בקרא יש רמז לזה דשם שחיטה הכתוב בתורה בקדשים ושחט את בן הבקר מורה דמקום השחיטה הוא מן הצואר ולא ממקום אחר וחכי דרשינן [רפ"ג] מניין לשחיטה מן הצואר שנאמר ושחט ממקום ששח חמתו כלומר ממקום שלפעמים כופף משם הכשרו ושח הוא לשון בפיפה כמו כי שחה לעפר נפשנו וחטהו הוא לשון הכשר כמו וחטא את הבית תחמאני באזוב וגו' וממילא בששוחט שלא במקום הצואר כגון משיפוי בובע ולמעלה וכן למטה בסימנים בקנה מראש כנף האונה ובושט ממקום שישעיר אין זה בצואר במקום ששח והוי כחותך ביד או ברגל:

כג כתב הרמב"ם בפ"ג דין י"ג שחט רוב האחר או רוב השנים והשלים השחיטה בדרסה או בהגרמה ה"ז כשרה שהרי נשחט השיעור כראוי הגרים בתחלה שליש ושחט שני שלישים ה"ז כשרה שחט שליש והגרים שליש וחזר ושחט שליש האחרון כשרה הגרים שליש ושחט שליש וחזר והגרים שליש האחרון ה"ז פסולה ואם דרס או החליך בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי ה"ז פסולה עכ"ל והטעם שמקל בהגרמה יותר מבשארי דברים מפני שבהגרמה אינו מקום שחיטה כלל והוי כחותך ביד או ברגל ולא בעינן רק שרוב סימנים יהיו במקום שחיטה והמיעוט שהיה שלא במקום שחיטה אינו כלום בין מיעוט קמא בין מיעוט אמצעי וזינו פוסל רק בששני שליש היתה בהגרמה ושליש במקום שחיטה ראינו נשחט רוב הסימן במקום השחיטה אבל בדרסה והחלדה שהפסול נעשה במקום השחיטה פוסל במיעוט קמא ובאמצעי ואינו כשר רק במיעוט האחרון שכבר נגמרה הכשר שחיטה כמ"ש [ז"ח נדרס וסחליל בעים פסולה ר"ל ספק נבילה כמ"ם לעיל סל' י' וכמ"ם בסעי' מ"ז וכ"כ סלמ"מ ע"ם וסמך סחלעיל ובכאן לא בא רק לבאר בספרים בין סנרמה לדרסה וחלדה ולחכם סמריכו בזה]:

כה ויש מרבותינו דמטרפי גם בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש משום דבי נפקא חיותא בשחיטת הרוב היתה או הגרמה [כ"ן בסם מהר ורמב"ן לפסקו כר"ם למומרת וכר"י לחומרת י"ט.] ולדידהו הוי ספק טריפה בין בבה"ג ובין מהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש ולהרמב"ם בבה"ג ודאי טריפה [לפסק כר"י] אבל בהגרים שליש ושחט שני שלישים מבשרי וי"א דגם בבה"ג טריפה [כרב מסי סם] והטעם דכי נפקא חיותא ברוב בעינן שיהא הרוב נשחט כהוגן והבא כשנגמרו שני שלישים הראשונים היה שליש הראשון בהגרמה [רסב"ם] ואינו מכשיר אלא בשחט שני שלישים והגרים שליש ורש"י ז"ל מטריף גם בבה"ג בבכל פסולי שחיטה [ל': ופעמי דסמם קיי"ל כרב מסי סם בליטגח קמח וכרבן ע"ם] וכללא דרש"י כן הוא ביון דלבתחלה צריך שחיטת כל הסימנים בי אנמריה רחמנא למשה פסולי שחיטה הכי אנמריה שלא תהא בכל הסימן אחד מהפסולים ולבן אע"ג דהגרמה אינו במקום שחיטה בלל ביון שנשנה ביחד עם כל הפסולים דינו כמותם לפסול אף במיעוט בתרא גם ברידיה [כמ"ל בפעמח דרבען לי"ס פמח קמח דר"ח וכס"ג ליתח בתמורס ס"ז: ע"ם ברס"י ל"ס סמי וכו' וכיון דכי סדלי בחדל נמדל לגמריכו ולמי בחדל דוקחת וכו' עכ"ל ודוק]:

כו רבינו הב"י בסעי' י"ב פסק בהרמב"ם אבל רבינו הרמ"א כתב דהמנהג להטריף גם בהגרמה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט עכ"ל ואינו ממעם מנהג בלבד אלא מעיקר הדין מפני שאנו תופסין דעת רש"י ז"ל ולבן אין להקל אפילו בהפסד מרובה:

כז ודע דכל אלו הגרמות שהכשרנו להפוסקים שמבשירים אינו אלא כשהגרים בקנה למעלה וירדע אצלו שלא נגע בהושט אבל בקנה למטה שנקובתו בשלא נגמרה שחיטת הרוב ממילא טריפה וכן בושט בין לצד מעלה בין לצד ממה משום דבושט בכל מקום נקובתו במשהו וממילא גם למעלה בקנה בשיש ספק שמא נגע בושט טריפה מספק ורק כשנשחט הרוב שוב אין חוששין וזהו הכל לדעת המבשירים אבל לדידן דקיי"ל כרש"י טריפה בכל ענין וכמ"ש ואין נ"מ בכל זה ולבן יזהר השוחט לשחוט באמצע הצואר ואז לא יבא לידי שום הגרמה ובמ"ש בסי' ב':

כח עיקור הוא הפסול החמישי מהלבות שחיטה דאגמריה רחמנא למשה ובפירושא דעיקור נחלקו רבותינו דרש"י ז"ל פירש [ס'.] דעיקור הוא מאי דתנן [ל"ג.] שחט את הושט ופסק את הנרגרת או פסק את הנרגרת ושחט את הושט ואין הפירוש שפסק את הנרגרת ביד דא"כ אין זה שייך להלבות שחיטה דהפסול הוא מפני שלא שחטו אלא דמיירי ששחט בסכין פגומה והפגימה איגה שוחטת אלא חונקת [פוס' ע'.] וממילא שרבר זה מפורש בקרא דבתיב ושחט ואין זה שחיטה אלא חניקה ונקרא פסול זה עיקור משום דהפגימה עוקרו ממקומו ולבן תלאו זה יותר בקנה מבושט שהרי פסול דסכין פגום שוה בשניהם וכן פסול עיקור אלא דשם עיקור יותר חל על הקנה מעל הושט דהושט רך ובי פגע בו פגימה חונקו במקומו אבל הקנה קשה ובי פגע בו פגימה עוקרו ממקומו [כ"ל]:

כט אבל הרמב"ם ז"ל ורוב הראשונים לא תפסו כן בפירושא דעיקור וזהו שייך להלכות סכין שנתבאר בסי' י"ח ואינו מחמשה הלבות שחיטה אלא פירושא דעיקור במ"ש בה"ג שהסימן נעקר או נשמם ממקומו ממקום חבורו בלחי ובצואר ואח"ב שחטו והשחיטה היתה בהונן אלא שהסימן היה עקור ממקומו ואינו מועיל בו שחיטה והבי אנמריה רחמנא למשה דשחיטת סימנין אינם מועילים רק כשהם מחוברים במקומם ולא בשנעקרו ממקומן חיבורן ואין לשאול דא"כ למה צריך הלכה למשה מסיני לדין זה ותני כבר נטרפה הבהמה או העוף

כשנעקר

בשנעקר הסימן ממקומו דבאמת עקירת הסימן ממקומו אינו טריפה וכל זמן שהוא חי הוא כשר אלא דהלכה למשה מסיני שאינו מועיל שחיטה לסימן שנעקר ממקומו [תוס' סס] ולרש"י גם מחיים טריפה בכה"ג [סס]:

כ ודע דזה שאמרנו דעקירת הסימן ממקומו כל זמן שהוא חי אינה טריפה לאו בללא הוא ולהדיא אמרו חז"ל [מ"ד.] סימנין שנדלדלו ברובן טריפה והענין כן הוא שאם נקלף הושט מן הלחי אבל הכשר שבין הלחי והושט דבוק בהושט והיינו שהלחי נקלף מן הושט ומהכשר שעמו אפילו נקלף כולו כשר וזהו דתנן [נ"ד.] ניטל לחי התחתון כשר אבל כשהושט נקלף לגמרי מן הלחי וכן הכשר אם נקלף כולו כשר מחיים ואין שחיטה מועלת לו ואם נקלף מיעוטו ורובו קיים גם שחיטה מועלת לו ואם נקלף רובו תלוי באופן פרידתו אם המיעוט הנשאר הוא במקום אחד מועלת לו השחיטה ואם המיעוט אינו במקום אחד אלא מפוזר כאן מעט וכאן מעט אע"פ שהמיעוט הנשאר בפיזור יהיה הרבה יותר מהמיעוט שנשאר במקום אחד מ"מ אין שחיטה מועלת לו וטעמו של דבר דכשהמיעוט מפוזר ניכר שנתלש בכח ומכאן ומכאן אבל כשהמיעוט הוא רק במקום אחד אף שהוא מעט מ"מ ניכר שנקלף בנחת וזהו הכל כשנקלף הושט מן הלחי ומן הכשר אבל מהסימן השני שהוא הקנה לא נפרד אבל כשהושט נפרד מן הקנה ברוב ארכו טריפה גם מחיים וזהו לרעת התוי בסי' זה ובסי' ל"ג שזהו דעת הרא"ש ז"ל ולדעת רש"י ז"ל [מ"ד.] כשנעקר כאן מעט וכאן מעט הוי גם טריפה מחיים וזהו סימנים שנדלדלו ברובן טריפה שאמרו חז"ל אבל להרא"ש והטור וזהו עיקור סימנים שאין שחיטה מועלת לו ומחיים היא כשירה וסימנים שנדלדלו ברובן הוא כשנפרד הושט מהקנה [וזכרי הלכות בסעי' ע"ץ ל"ע וכנר ממה עליו סעיף ד"מ בפ"ע סי' ו' לות כ' ע"ם] ובסעי' ל"ז יתבאר עוד בזה:

לא והרמב"ם ז"ל נ"ל שיש לו שיטה אחרת בכל זה דבפ"ג כתב עיקור כיצד כגון שנעקרה הגרגרת והוא הקנה או הושט ונשמט אחד מהם או שניהם קודם גמר שחיטה עכ"ל ובפ"ח כתב לחי העליון שנימל טריפה אבל אם ניטל התחתון כגון שנגמם עד מקום הסימנים ולא נעקרו ה"ז מותרת עכ"ל ובפ"ט כתב סימנים שנדלדלו רובן טריפה ואפילו שלא מחמת נפילה וכן אם נתקפלו שהרי אינם ראוים לשחיטה אבל אם נתפרק רוב תורבץ הושט מן הלחי ה"ז מותרת שאין התורבץ ראוי בשחיטה כמ"ש עכ"ל:

כב ביאור דבריו נלע"ד דהנה תורבץ הושט דבוק בלחי [ם"י מ"ג:] אבל הסימנים עצמם אינם דבוקים בהלחי והם תלוים בין עיקר החיך והלשון אצל המתפצל של לחי התחתון [מזו' כרמב"ם הוצמ כב"י סל"ג] כלומר אצל קצה התחתון של הלחי [פרישס סס] והסימנים עצמן מחוברים זל"ז ולצואר ע"י קרומים רבים והטעם שעיקור פסול לשחיטה מפני שמחמת העיקור מתנדנדין הסימנים וא"א שתשחט בהכשר [ס"ך סקכ"ל בשם ר"ן] וממילא מובן דאם רק הסימנים אינם מחוברין כבריתן מתנדנדין ואין ראוים לשחיטה ולכן לא מיבעיא אם הסימנים עצמן נתלשו מהקרומין שנאחזו כהן בהצואר וזה לזה דוודאי מתנדנדים ואינם ראוים לשחיטה אלא אפילו הסימנים עצמם מחוברים בקרומיהם כבריתן אלא שלמעלה ממקום השחיטה שהוא התורבץ בשנתלש מהלחי אם רק כולו נתלש דממילא גם הסימנים עצמן שמחוברים לקצה התחתון של הלחי נתלשו משם ושם הוא עיקר האחיזה בהברח שהסימנים עצמן בנדים ממקומן ואין ראוים לשחיטה והדבר מובן דבשנתלשן כולו מהלחי התורבץ ותחילת ראשי הסימנים ועומדים באויר והם רבים ממילא נופלים הסימנים עצמן כידוע שזהו שמושה וזה מקרי נתקפלו הסימנים כלומר שהם מקופלים זה על זה והסיבה מפני שנתקלפו מהלחי [וז"ם בנמ' למיקפל לקפולי מלמון קיפול ומלמון קילוף וערם"י] אכל אם רק רוב התורבץ נתלש ונעקר מהלחי וסופו מחובר בהלחי דממילא המקום שבו מחוברים הסימנים לקצה הלחי מחוברים בהלחי הרי הסימנים במקומן וראוי לשחיטה ולפ"ז יש בדינים אלו ג' חלוקות כמו שיתבאר בס"ד:

לג כשהסימנים עצמם נתלשו מקרומיהן או אפילו סימן אחד שנתלש מקרומין שמחובר בהם ול"ז ובהצואר הוי טריפה ככל הטריפות וזהו שאמרו חז"ל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה כלומר אם רוב אורך הסימן נדלדל מקרומיו כדאמרינן בעלמא אבר ובשר המדולדלין [מולין קכ"ז.] שהרי הסימן אינו כבריה ולכן אע"ג דבלחי הוא דבוק הוא טריפה ואם בקרומיהן מחוברין כראוי אלא שבמקום החיבור בלחי בשם נתפרד התורבץ מהלחי אם הפירוד הגיע עד סיפו דממילא גם ראשי הסימנים נפרדו מקצה הלחי ולכן נהי דאינה טריפה מ"מ הסימנים יתנדנדו בשעת שחיטה והוי עיקור סימנים [וזהו לחיעקור עיקורי סגנמ' כלומר סנעקר מהלחי עד סופו] אבל אם רק רוב התורבץ נפרד מהלחי דממילא ראשי הסימנים עדיין מחוברים בהלחי בקצה התחתון כשר גם לשחיטה [וזהו לחינוס לינומי מעילוין סימנים סבנמ' כלומר סלא הגיע עד סופו] וזה שנמסר למשה מסיני עיקור סימנים זהו כשבשעת שחיטה נעקרו קודם גמר השחיטה בין שנעקרו מהקרומים ובין שנפרד התורבץ מהלחי עד סופו דבשעת שחיטה אין ג"מ איך שהוא העיקור דמחיים יש ג"ם בין כשהיא טריפה ממש ובין שאינה ראויה לשחיטה דאז החלב מותר אבל בשעת שחיטה בין כך ובין כך היא טריפה או נבילה:

לד וזהו שביאר הרמב"ם ז"ל עיקור כיצד כגון שנעקרה הגרגרת וכו' קודם גמר שחיטה עכ"ל כלומר זהו עיקור שנאמרו למשה בסיני שנעקרו בשעת השחיטה ולא נאמר כזה איך נעקרו כי אין נ"מ בזה כמ"ש ובפ"ח כתב ניטל לחי התחתון כגון שנגמם עד מקום הסימנים

ולא

ולא נעקרו ח"ז מותרת עכ"ל כלומר שלא הניע עד סופו דמסתמא ראשי הסימנים עדיין מחוברים בהלחי לכן כשר לנמרי ובפ"ט כתב סימנים שנרלדלו רובן טריפה כלומר שנתלשו מקרומיהן אף שבלחי מחוברין ואח"כ כתב וכן אם נתקפלו שהרי אינם ראוים לשחיטה כלומר שבהקרומין הם מחוברין בראוי אלא שלמעלה נקלף התורבץ מהלחי ער סופו ונקפלו ראשי הסימנים על הסימנים עצמן כם"ש ונהי דאינה טריפה שהרי הסימנים מחוברין בקרומיהן מ"מ כיון דראשי הסימנים נפרדו מהלחי מתנדנדים ואינם ראוים לשחיטה ואח"כ כתב אבל אם נתפרק רוב התורבץ וכו' ה"ז מותרת וכו' כמו שבארנו עכ"ל ור"ל כמו שכיאר בפ"ח דוהו עצמו הרין שכתב שם שנגמם ער מקום הסימנים [וכל הסוגיה סבדף מ"ל. מתפרש כמין מומר ע"ם תם ספריך מסימנים שנדלדלו ברובן על תורבץ שימל מלמי ס"פ למס בסס טריפה ברובה וכבולן ברובה כטירה ומתרץ סת לתיקפל מקפולי סת לתיפרק מפרוקי כלומר מלי קמדמים זל"ז דכשימל מלמי הלת סוא רק קילוף מלמעלה וכיון דלת פנים מד ססימנים עלמן לת תיכפת לן תבל כנדלדלו הלת ססימנים עלמן תיפרק תיפרוקי מקרומיהן ולכן נס ברובה טריפה ונס לשון הרי"ף יש לכוין בזה בסנסה קלת תו נס בלת הנסס מלת שלין רלוני לסתריך ודו"ק]:

לה ורבינו הב"י בספרו הגדול פירש דברי הרמב"ם באופן זה דסימנים שנדלדלו היינו שהסימנים נפרדו זה מזה והוי טריפה ממש ונתקפלו מקרי כשנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם ממקום חיבורו באורך הצואר וזהו עיקור סימנים שבפ"ג ואינה טריפה אלא שאינה ראויה לשחיטה ואם רק נתפרק רוב תורבץ מהלחי בשר ע"ש והנה לדבריו כשנתלשו הסימנים מהקרומים של הצואר אינה טריפה אלא שאין ראוי לשחיטה ולדברינו היא טריפה ממש וכן לדבריו כשהסימנים נפרדו זה מזה הוי טריפה ממש ולדברינו לא נזכר זה בדבריו אך יבול להיות דזהו ג"כ בכלל דילדול אמנם שנאמר דבנפרדו זה מזה הוי טריפה ממש ובנפרדו מקרומי הצואר אינה טריפה ממש ודאי תמוה שהרי עיקר חיות כל האיברים הם בשהם מדובקים להגוף ודיבוקם ול"ז נראה שאינו מעכב כל כך שכל אחד תשמישו לברו הקנה הוא לכלי הנשימה והושט הוא לכלי העיכול ונהי דלרינא וראי כן הוא דבנפרדו זה מזה טריפה שכן הביאו הראשונים בשם ר"ח ז"ל מ"ם שנאמר שזה גרע מנפרדו מהצואר וראי צ"ע עוד כתב דזה שנתבאר דנתפרק רוב תורבץ מהלחי בשר אבל נתפרק כולו היינו עיקור סימנים ואינם ראוים לשחיטה זהו בשאחז הסימנים ועקרן מהלחי אבל אחז בלחי ועקרו מן הסימנים אפילו כולו כשירה וזהו שכתב בפ"ח ניתל לחי התחתון וכו' ע"ש וזהו ודאי תימא רבתי איזה סברא יש לחלק בין ול"ז [וכבר הזיג עליו המעי"ם בפ"ג סי' ו' אות ע' ע"ם] ועמ"ש בסעי' ל"ח בביאור דבריו:

לו ו"א בגוונת הרמב"ם דעיקור שכתב בפ"ג היינו שנעקרו הסימנים או אחד מהם מהכשר שכלחי אבל אם רק נגמם ער מקום הסימנים כשירה וזהו ניתל לחי התחתון שכתב בפ"ח וסימנים שנרלדלו זהו כשנפרך הושט כהקנה כרברי רבינו הב"י ונתקפלו מקרי כשניתל הסימן ברובו מן הלחי והמיעוט שנשאר אינו במקום אחר [ב"ח] וכמ"ש בסעי' ל':

לז והנה לרינא וראי שיש לנו להחמיר בכל הריעות שהרי זה איסור תורה ולכן כשהסימנים נפרדו זה מזה ברובן טריפה וכן כשנפרדו מהקרומים שקשורים בהצואר ברובן ג"כ טריפה ובניתל לחי התחתון בכולו אינו כשר לשחיטה וכן בניתל רובו אם המיעוט שנשאר אינו במקום אחר ג"כ אינו כשר לשחיטה ויש מחמירין עור רבשעת שחיטה אפילו אם נעקרו רק מקצת מהסימנים ג"כ טריפה [ב"ח] ויש חולקים בזה [ע"ז סק"ח] וזה שכתבנו בסעי' ל' דכשהושט נקלף רק מן הלחי ולא מן הכשר שעמו אפילו נקלף כולו כשר זהו רק לשיטה רש"י אבל ברמב"ם אינו חילוק זה ועור דלרש"י ז"ל זהו פירוש הש"ם שם ראיגום אגומי מעילויא סימנים ולהרמב"ם הלא כוונה אחרת בזה כמ"ש ועוד דגם המור לא הזכיר בלל חילוק זה ומשמע דגם המור הוא ס"ל רכבולו גם בכה"ג אין שחיטה מועלת בו [וכ"כ הע"ז סק"ח]:

לח ולפ"ז יש להמוה על רבינו הב"י שכתב בסעי' ט"ז ומהבשר וכו' עכ"ל דמבואר מרבריו דמהלחי לבדו כשר בכל ענין שהרי זה אינו אלא לדעת רש"י ואפשר שהולך לשיטתו שביאר כוונת הרמב"ם להלק בין שעקר הסימנים מהלחי ובין שעקר הלחי מהסימנים כמ"ש בסעי' ל"ה ושם המהנו עליו איזה סברא יש לחלק בזה ולכן נאמר דכוונתו כן הוא דכשעקר הסימנים מהלחי נשאר הבשר אצל הלחי ולכן הוי עיקור אבל אחז בלחי ועקרו מן הסימנים נשארו הסימנים רבוקים בבשר ולכן כשר ולפ"ז גם ברמב"ם מבואר מברת רש"י ז"ל [מכל הטור נרחט שמינו מחלק בזה וכ"כ סג"ם בם' ל"נ וסנס סעור סטיג סס על הרמב"ם בת"ם בניתל לחי סתחתון עד ססימנים ע"ם וכניו מינס מוכיס כלל ומרמו סב"ח והדריסס בטוסטו תמנס גס סרמב"ם בת"ס בית סני סטיג עליו כהטור וברור סוא שסססו דהסימנים מדובקים בכל לוך כלחי סתחתון וכן סבדו גס תכמי לוניל תבל לפי תבוכת סרמב"ם ז"ל נסתלקס מדובקים רק בקלס סתחתון וכת"ם בסעי' ל"ב נסתלקס סנמנס וגס סוא כוכר כדבריהס ע"ם ולחנס מרחו בגוונת הטור וזו"ק]:

לט עוד כתב בסעי' מ"ו הא דפוסל בעיקור היינו כשנעקר כולו אבל אם נשתייר בו אפילו משהו כשר והוא שאותו שנשאר הוא במקום אחר אבל אם מיעוט הנשאר הוא מרולדל שהוא מעט כאן ומעט באן פסול שניכר הדבר שנעקר בכח ומה שנשאר מחובר חיבור מרולדל הוא והו"ל נעקר כולו ופסול וה"ם כשנעקר רובו אבל אם לא נעקר אלא מיעוט ורובו קיים אע"פ שרוב זה הנשאר

הנשאר הוא מדולדל מעט כאן ומעט כאן כשר עב"ל ובבר בארנו זה לשיטת רש"י והרא"ש והטור וזה שכתב דכשהמיעוט מדולדל פסול והו לשיטת כל הפוסקים שתפסו בעיקור רעת בה"ג אבל לשיטת רש"י דעיקור הוא כששחט בסכין פגום במיעוט מדולדל אינו פסול בלבד אלא היא טריפה מחיים [כמ"ש הסמ"ג ע'. ד"ה סולמו וכו' ולפי' הקונטרס ימח שמיו מונח שמונח דבה"ג דכוי טריפה שכשחט ומ"ל להזכירו עכ"ל אך בש"ע לא הזכיח כלל דעת רמ"ן):

מ עיקור זה הוא שנקרא שמוטה בגמ' כלומר שהסימן נשמט ממקומו ואין חילוק בין שנשמטו שני הסימנים או סימן אחד בלבד או רובו אם המיעוט אינו במקום אחר כמו שנתבאר ולא עור אלא אפילו עוף שהכשירו בסימן אחר ונשמט אחד מהסימנים ואח"כ שחט את השני שחיטתו פסולה ואע"ג דטעמא דעיקור בארנו מפני שאינו ראוי לשחיטה וכאן הלא לא את הסימן העקור שחט מ"מ הלכתא גמירי לה שבעת השחיטה צריכין להיות שני הסימנים ראוים לשחיטה [רמב"ם] ולרש"י הוי טריפה מחיים כמ"ש:

מא אין העיקור פוסל אלא קודם שחיטת הרוב אבל אם לאחר ששחט רוב שנים בבהמה ורוב אחד בעוף נשמטו הסימנים השחיטה בשירה כן פסקו בטור וש"ע סעי' ט"ו דלא נריע פסול עיקור מכל פסולי שחיטה ובשם כשר במיעוט כתרא וכן הדין בעיקור וארבא עיקור עריפה שאינה טריפה מחיים לשיטת רוב הפוסקים וממילא כבואר רלבה"ג שסובר כרש"י דכבל הפסולים טריפה מספק גם במיעוט בהרא כמ"ש בסי' כ"ג ממילא דגם עיקור פסול במיעוט בהרא ואף שיש להחלק בין עיקור לשארי פסולים כמ"ש מ"מ לא נראה לחלק בכך ולשיטה רש"י דעיקור הוא סכין פגום ודאי דלדיריה הוי ספק טריפה נם במיעוט בתרא ככבל הפסולים לשיטתו:

מב וזהי רעת רבינו הרמ"א שכתב כסעי' ט"ו ואנו נוהגין להטריף כל עיקור בין במיעוט קמא בין במיעוט כתרא בין בקנה בין בושט ורווקא לאחר שנשחט אבל בחיוי כשר אלא שאין שחיטה מועלת בו וג"מ לענין חלב או כצים שלו שהם כשרות עכ"ל ביאור דבריו נ"ל דה"פ דאנו נוהגין להטריף כל מין עיקור בין עיקור דרש"י וכין עיקור דבה"ג בין במיעוט קמא ובין במיעוט בהרא ומיעוט קמא לא שייך רק בעיקור דרש"י ששחט המיעוט הראשון בפגימה וכל השאר בלא פגימה דאלו עיקור דבה"ג לא שייך במיעוט קמא דאחרי שנעקרו הסימנים במיעוט קמא הרי הם עקורים בכל הסימן ומיעוט בתרא שייך בשניהם ואח"כ קאמר דבחיוי כשר העיקור דבה"ג אע"ג דלרש"י הוי טריפה מחיים ואסורים החלב והבצים מ"מ אין חוששין לזה דהוא יחיד נגד כל הפוסקים וזה שחששנו לדבריו במיעוט בתרא משום דבזה גם בה"ג ס"ל כוותיה בכל הפסולים ומסתמא נם בעיקור כן וזה שאנו חוששין לדבריו במיעוט קמא בעיקור שלו וזהו מפני שהכל מודים בזה שכששחט בפגימה הוי טריפה במיעוט קמא במבואר בסי' י"ח אלא דמ"ל שאין זה עיקור שנמסר למשה מסיני וממילא דלשיטת רש"י ובה"ג בכל הפסולים דגם כמיעוט בתרא טריפה ה"ה כשחיטת פגימה במיעוט בתרא אבל בפירושא דעיקור העיקר לרינא כבה ג ולכן הכשיר מחיים אבל נדולי האחרונים אסרו גם מחיים דאולי קיי"ל כרש"י בפירושא דעיקור ועיקור דבה"ג הוי טריפה מחיים וכן עיקר לדינא דספיקא דאורייתא הוא [ס"ך סקכ"נ ופמ"ח ותכ"ם סק"ך מ"ם סם"ך דנם הכי"ף והרמב"ם ס"ל כרש"י וע"ג דסס ס"ל כבה"ג ונלנלנו ברובן עיון אמר סוף כמו שנאמרנו נם מ"ם בכוונת סרמ"ן במיעוט קמא קאי לעיקור דבה"ג וכוונתו שלא נעקר רוב הסימן דבשעת שחיטה נם במקומו טריפה וזהו דעת הב"ח וכבר הביע עליו הע"ז בסקי"ן ומין לסון סרמ"ן סובל זה וכוונתו ברורה לעיקור דהם"י וכ"כ מפורש בספרו ד"מ חות י' וז"ל ממנה מהרי"ו כתב דבין עיקור לדברי בה"ג בין לדברי רש"י פסול בין במיעוט וכו' עכ"ל ע"ם ולוי"ק]:

מג אם שחט בעוף סימן אחד שזהו הכשירו ונמצא הסימן השני שמוט ואינו ידוע אם נשמט קודם שחיטת הסימן האחר או אח"כ טריפה רהוא ספק תורה וחזקת איסור וכללא הוא דכל ספק בשחיטה אסור ולכן אף שיש קצת הוכחה שלאחר השחיטה נשמט כנון שלאחד שחיטת הסימן זרק העוף מידו וקרוב הדבר שע"י זריקה וע"י הפירכום נשמט הסימן השני מ"מ כיון שלא ראה מקורם שורק שלא היתה שמוטה עדיין היא בחזקת איסור אא"כ אומר השוחט בפירוש שיודע שלא היתה שמוטה בשעת שחיטה ויש לו נאמנות בזה נם לאחר השחיטה אף שאין עתה בידו מ"מ כיון שהתורה האמינתו להשוחט מטעם שיש בידו לשחוט כמ"ש בסי' א' א"א לומר שהאמינתו מקודם ולא אח"כ דאין נאמנות לחצאין ועוד דלענין נאמנות מטעם שהוא בידו אין חילוק בין שהוא עתה בידו ובין שהיתה מקודם בידו כמ"ש כסי' קכ"ז [כרמב"ן ניטין נ"ד:] ואע"נ דענין שמוטה לא היה בידו מעולם דהא אין בידו שלא תהיה שמוטה מ"מ הרי בהברח שהאמינתו תורה לזה דאל"כ איך נאמן על השחיטה מטעם בידו והרי שמוטה לאו בידו אלא בע"כ או שההורה האמינתו נם לזה או מטעם שלא חששה התורה לזה רוב בהמות ועופות אין כהן שמוטה וא"כ מפ"נ נאמן או מטעם נאמנות או מטעם רובא ואע"נ דעתה איתרע הרוב שהרי הוא שמוט מ"מ פשיטא שנאמן לומר שאחר השחיטה נשמט מטעם רובא ונשאר הרוב על מקומו אבל בלא אמירתו א"א להתיר מטעם רובא שהרי איתרע והרבר פשוט דדווקא בשאומר שבדק אחר השחיטה וראה שלא היתה שמוטה דאל"כ מניין יודע שלא היתה שמוטה והרי א"א לידע ואת בלי בדיקה [וכ"כ סמ"ם סקל"ב ולהנס טרח הע"ן בסק"ן י"ד ודבריו ל"ע כנ"ם הפמ"ם ועתה"ד פסקים סי' ר"ס ולפמ"ם דבריו מוכנים ודו"ק]:

מד כבר נתבאר דהסימן השמוט א"א לשוחטו בראוי

מפני שמתנדנד אמנם הדבר מובן כשהשוחט הטפח בסימנים עצמן או שהטפח בעור בית השחיטה מאחוריו עד שנדחקו הסימנים תחת העור יכול לשחוט מפני שאין מתנדנדים ולכן כתב הרמב"ם בפ"נ דאם נמצא הסימן השחוט שמוט אם לא הפסם בסימנים כשירה שא"א לשמוטה שתעשה שחוטה ואם הפסם בסימנים ה"ז ספק נבילה עכ"ל ומ"ל דכשלא הפסם בסימנים מבורר הדבר שהשמוטה נעשתה אח"כ דאל"כ לא היתה השחיטה כדרך השחיטות ולהיפך בהפסם בסימנים בכל ענין הוי ספק נבילה ואינו מועיל לשחוט בהמה אחרת ולדמות החהכים ול"ז ואף שבנמ' [כ"ה.] יש מי שסובר כן מ"מ הרמב"ם סובר שלהלכה אינו כן [דמ"ל דה"נ כדב וכ"י יחוד לנבייהן] :

מה ויש מרבותינו דמ"ל דאפילו בהפסם בסימנים מותר ע"י דימוי לאחרת וביצד יעשה יביא בהמה אחרת וישחוט הסימן ואח"כ יעקרנו ממקומו אם שתי השחיטות שוות במראה כשירה שכשם שזו נשחטה קודם כמו כן זו נשחטה קודם ואם השניה מארמת יותר פסולה שזהו סימן שהראשונה נשמטה קודם שחיטה אבל באותה בהמה לא מהני דימוי בשחיטה במקום אחר מפני ששמוטה אינה מריפה מחיים והיא כחיה וממילא שא"א שהשחיטה השניה תשוה לראשונה שהרי בשניה אינה בחיים [ס"ך ומ"ז] ולדיעה זו בלא הפסם בסימנים מודים להרמב"ם שא"צ דימוי ובכל ענין כשירה [כ"ח] ויש מרבותינו דס"ל דבהפסם בכל ענין מריפה ולא מהני דימוי ובלא הפסם אינה כשירה בלא דימוי וזהו דעת הרא"ש ז"ל וכבר בתבו הפוסקים דהאידנא אין אנו בקיאים לדמות ול"ל ולכן לפי מה שנתבאר דעת הרא"ש האידנא מריפה בכל ענין [וזה שלא כתבו לדמות כדין שנשמטי' מ"נ כתבו פשוט' שם מכוש דמ"ב לא ידמו זל"ז לפילו נשמטו הסמי קודם שחיטת סרמטון מפני דאז סיש לו חיות משמ"מ סרמטון משמ"ב עמס ע"ם] :

מו כתב רבינו הב"י בסעי' י"ם שחטו העוף כדרכו בהכשר ואחר נפר שחיטה מצא סבעת מהגרגרה שלם על הסכין כשר עכ"ל דהלינן שאין זה עיקור אלא ע"י נלגול הגרגרת הוא כלומר ששחט בב' מקומות ע"י נלגול ולכך נפרד הסבעת ואע"נ דהדו בפסק בשחיטה דשמא נעקר הסבעת בשעת שחיטה מ"ם כיון דלא שכיח שיהא הסבעת מהגרגרת נשמט מחיים ולא תהיה המכה ניכרת הלינן בדבר המצוי שנפרד ע"י גלגול לאחר שחיטה [טו"פ] :

מז אבל רבינו הרמ"א בתב עליו דיש מפריפין בזה וכן עיקר ואין לשנות עכ"ל ולדבריו הסכימו רוב הגדולים דמי יעיד שע"י גלגול הגרגרת שלאחר שחיטת רוב הסימנים הוא בא שמא הוא בתחלת שהיסה או באמצע שחיסה וכן מסתבר לומר שע"י דחיקת הסכין על הגרגרת נקפצה חוליא אחת ממקומה [יש"ם פ"ח סי"ח] ואפילו אם נעשה אחר שחיטת הרוב הוי עיקור במיעוט כתרא וקיי"ל דטריפה ויש שרוצים להקל בנמצא הסבעת על הארץ ואין שום טעם נכון לחלק בזה והכל הוא ספק בשחיטה ולזה הסכימו גדולי האחרונים [ס"ך סקל"ח וכרו"פ וקכ"ם] וכן עיקר לדינא מיהו בנמצא מקצת סבעת על הסכין או על הארץ והיינו פחות מחצי סבעת יש להכשיר [מ"ז סקי"ז] דאפילו נאמר שהוא עיקור אינו פוסל במיעוט [וכמ"ש כלל ז' כתב סרמ"א בד"מ כמיף נס בזה ע"ש ומיהו כן דמקלם מבעות סטריף ולא מקלת מבעת ע"ש וגס סתב"ם בסכים בזה לסיקר ומין ספק בדבר] :

מח ואם נמצא אחר השחיטה על חוד הסכין סבעת אחת והיינו שהיתה חתוכה במקצת ושני צדדי החיתוך הם על שני צדדי הסכין יש להכשיר דזה נראה להריא שזה אינו ע"י דחיקת הסכין על הגרגרת ונשמטה ממקומה שהרי הסבעת נחתכה ואף שי"ל שכא מקודם נשמטה ואח"כ נחתבה דלמה לנו להחזיק ריעותא שמקודם נשמטה כיון שרואין החתך [ע"ז סק"ז וסמיימו לזה למה מנגדולים וכן מס לא מסכר מבעת מלא מני הלמי מבעת דמוקים זה בזה עם הטוב שביניהם מפני שחין דרך ע"קור שיהיו המבעות מחתוכות לשנים בהקיפם ומחוברים יחד בעור שמחבקן מלא ודאי שבעשה דרך שחיטה בסולכה וכוכחם בסכין וע"י גלגול הגרגרת מחתכה לשנים בסקיפה [ס"ך סי' ל"ד סקט"ז ע"ם ודע דסס עיקור שכחבו על דיוס חלו סוא רק סס שמוסחל דעיקור ענין חחר סוא כמ"ם לגבל כשמבעת נקפלס ממקומה קודם שחיטה סוי מריפה מחיים שסכי נפסק רוב סגרגרת ברחבו מריפה כמ"ש בסי' ל"ד וכ"ם בכס"נ] :

מט אמרו חז"ל [שבת קכ"ח:] האי מאן דשחיט תלגולת לכבשינהו לכרעיה בארעא אי נמי לידלינהו דדילמא מנח להו לטופריה בארעא ועקר להו לסימנין ע"ש דטבע התרגולת והתרגול כשמעמידים אותם בריוח על הקרקע או לכותל ורוצים לשחוט אותם נועצים צפרנם בקרקע ומשיכים אצלם הסימנים ועוקרים אותן וכשדוחקים רגליהן לקרקע או לכותל או שתלוים כאויר רחוק שיעקרן הסימנים ולכן צוו חכמים לעשות כן ויש שכתבו דכל שוחט שרוצה לשמור א"ע שלא תשמט מבעת כהגרגרת ישחוט באלכסון ואז יובטח שלא יבשיל בזה ובפרט באווזים :

סימן כה [שצריך לבדוק בסימנים אחר שחיטה וכו' יא סעיפים].

א בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת באיסור אבר מן הדי ובאיסור שאינה זבוחה וכשאתה בא להוציאה מחזקת האיסיר

ואיסור ע"י מעשיך צריך אתה לדעת בבירור שהוצאת אותה מחזקת האיסור וכל זמן שלא ידעת בבירור עדיין עומדת בחזקת איסורה ולפיכך אמרו חז"ל [ע'.] שהשוחט מחוייב לברוק בהסימנים לאחר השחיטה אם נשחטו רובן ואם לא בדק הוי נבילה ומטמאה במשא אפילו השוחט הוא מהיר וזריז [רמב"ם פ"ו] רבינו שעומדת בחזקה שאינה זבוחה ועתה היא מתה בהכרח שהיא נבילה:

ב ואין לשאול הרי החזיר הסכין על כל הצדדים ובווראי נשחטו רובן דאין זה ראיה דלפעמים הסימנים נשמטים אילך ואילך וסבור הוא שנשחטו ובאמת לא נשחטו ולכן אי אתה רשאי להתיר מן הספק מה שהוא בחזקת איסור [רמב"ם פמ"ב מ"ב בית ב'] וגם אין לומר רניזל בתר ריבא ורוב השוחטין שוחטין רוב הסימנים דכיון דבחזקת איסור עומדת י"ל ממוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא ועור דרוב זה אינו מבורר דכמה פעמים אין רוב הסימנים נשחטין [מרדכי פ"ח] ואין לשאול הרי קיי"ל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן והאי רוב הוי כל כמ"ש בסי' א' ואם אין זה בבירור ששוחטין רוב הסימנים א"כ אינם מומחין ריי"ל דלענין זה לא שייך המחאה כלל שהרי ביכולת לברוק וכ"כ הרא"ש בתשו' [כלל כ' סי"ד] וז"ל דכשלא בדק את הסימנין לא יצאה מחזקת שאינו זבוח ולא מצינו בשום מקום שיאמר רוב השוחטין שוחטין את רוב הסימנים דנסמוך אהאי רובא לאפוקי מחזקת שאינו זבוח עכ"ל:

ג מכל המעמים שנתבאר מבואר דרעת רבותינו שכשלא ברק בסימנים הוי נבילה מן התורה וכן מתבאר מלשון הרמב"ם ויש מגדולי אחרונים שמסתפקים בזה [תב"ם] ויש רפשיטא להו דהוי רק דרבנן [עמרע"ח ומכ"ח בניקי מס שער מו"ח ס"ח] והביאו ראיה ממ"ש התום' שם דרוב פעמים שוחט שפיר ושריא מראורייתא ע"ש וגם הרשב"א בחירושיו שם כתב וז"ל דרוב הפעמים רובן של סימנים נשחטים וכו' ומשום ראיסור דהלי במעשה הוא אוקמוה רבנן בחזקת איסור הראשונה וכו' עכ"ל:

ד אבל באמת אינו כן לרינא דהם כתבו זה מפורש למאן דס"ל בנמ' שם רק טריפה הוי ולא נבילה ולכן בהברח לומר כן דהוי רק מדרבנן ראל"כ ממ"נ אם לא נשחטה כראוי הרי היא נבילה ולכן כתבו המדרבנן החמירו לענין אכילה ולא לענין נבילה אבל למאן דס"ל בנמ' דהוי נבילה וראי רמן התורה הוא ובזה נופה תלוי מחלוקת הש"ם ע"ש ואף ריי"ל דנם איהך ס"ל דהוי דרבנן אלא ההחמירו גם לענין נבילה לא מסתבר לומר כן ועוד דהרי מדברי הרשב"א שהבאנו בסעי' ב' מבואר דהוי מן התורה ואיך יסתור הרשב"א א"ע מספרו לחדושיו אלא ודאי רבספרו כתב לרינא ובחדושיו כתב לפרש מאן דס"ל דלא הוי נבילה ועוד ראיה ברורה לזה דהנה הרי"ף האריך להביא כל הסוגיא דהוי נבילה ע"ש והרי דיבי טומאה אינו נוהג בזמה"ז אלא ודאי דבכוונה הביא זה להורות דהלכה כמאן דס"ל דאסורה מן התורה והוי נבילה, וצ"ע לרינא לענין כמה דברים דאם נאמר דאסור רק מדרבנן אסור לשחוט בנו אחריו וכן צריך ביסוי הרם בחיה ובעוף ואם נאמר דהוי מן התורה א"צ ביסוי ומותר לשחוט בנו אחריו ובעיקר האיסור יש נ"מ רבתי בין ראורייתא לדרבנן לענין ספק דסר"א לחומרא ודרבנן לקולא [וסמעיו"ע מדת סס לתה סביסו זס הרי"ף והרמ"ס] מיהו לענין טומאה יכול להיות דאין לוקין מן התורה מפני שלטומאה אין לה חזקה [עפמ"ג בפתיחה]:

ה ואין לשאול בזה והרי קיי"ל דכל ספק בשחיטה לא הוי רק ספק נבילה כמ"ש הרמב"ם פ"נ וכמ"ש בטי"ח סעי' ל' בשוחט בסכין בדוקה ונמצאת פגומה דהוי ספק נבילה וכן בספק שהייה ושארי הלכות שחיטה בספיקן לא הוי אלא ספק נבילה ומאי אולמא ספק זה דהוי נבילה וראית רבאמת לא דמי וליז דבכל הספיקות נגמרה מעשה השחיטה כראוי אלא שנפל ספק ממעם פסול אחר אבל כשלא ירע אם נשחטו רוב הסימנים הרי עריין לא נגמרה מעשה השחיטה כראוי ובמה יצאה מחזקת איסורה ומיילא רעתה בשהיא מתה הרי היא נבילה וודאית [כנלע"ד]:

ו כתב הטור השוחט צריך שיברוק בסימנים אחר השחיטה אם נשחטו רובן וכו' ואם בשעת שחיטה רואה אותן שחוטין לפניו א"צ יותר עכ"ל ביאור דבריו דלא תימא מדקאמר הש"ם השבח צריך שיברוק בסימנים לאחר שחיטה אינו מועיל מה שרואה בשעת שחיטת ראין זה סברא אלא דגם ראיית עינים בשעת שחיטה מהני [כריפס] והש"ם אורחא רמילתא נקיט משום דבשעת שחיטה הסימנים מליאים דם וקשה לראות אם נשחטו רובן ובאמת יש מי שכתב שאין למסוך על ראיית עינים ממעם זה וצריך להכנים ירו לצואר הבהמה תוך החתך ולדאות במשמוש ירים שנשחט רוב [ט"ז בפס מסרי"ל] וחומרא בעלמא היא כדמוכח מדברי הטור והש"ע ע"ש:

ז וכתב רבינו הרמ"א רנהגו לברוק ברוך זה שתוקף לחוץ ואז יכול לראות אם נשחטו רובן גם אם עביד שמוטה כי אם לא יכנסו הסימנים לפנים לאחר שהסיר אצבעו הוי שמוטה וטריפה מיהו א"צ לברוק אחר שמוטה רפמכינן ארובא כמו בשאר טריפות ויש לברוק אחר זה קודם שהוציא העוף בידו אבל אם לא בדקו תחלה בורק אח"כ ולא חיישינן שמא ע"י הפרכוס נהרחב החתך עכ"ל ויש חוששים שע"י הפרכוס נהרחב החתך ופסקו דאם זרקו מידו קודם בדיקת וסימנים הוי טריפה [כ"מ בפס ס"ז] ויש מי שהילק דאם מצא רק רוב הסימן נשחט חיישינן שבשעת השחיטה לא היה רוב וע"י הפרכוס נתרחב ואם מצא כל הסימן שחוט כשר ראי"א לומר שע"י הפירכוס נתרחב חצי הסימן [כ"מ] ויש מחלקים בין ושט לקנה דבושט כשנמצא רוב סימן לא חיישינן שע"י הפירכוס נתרחב דאין דרכו להקרע

להתקרע ברוחבו ובקנה חיישינן דרך הקנה להתפרק [מ"ך סק"ד] ורבני טעם הן:

ח וזה שכתב שא"צ לברוק אחר שמוטה יש חולקין בזה מפני שכה"ג בתב שצריך לברוק אם נשחטו בסימנים עקורים מפני ששכיח להיות הסימנים עקורים בשעת שחיטה בעוף וברמוכח ממ"ש בס"ם הקורם ע"ש וא"כ דמי לריאה שלכתחלה צריך לברוק וברייעבר כשר בס"ש בסי' ל"ט וה"ה בעיקור בעוף [מ"ך סק"כ] ולא דמי לשחיטת רוב הסימנים רגם ברייעבר אסור דהתם בהמה בחייה כחזקת שאינה זבוחה עומדת משא"כ בעיקור נם בחייה אינה עומדת בחזקת עיקור [סס] ולכן לכתחלה צריך לברוק בתקיפת אנודל כמ"ש אך ברייעבר כשלא תקף אנודל אם רק ראה שרוב סימן אחר נשחט מותרת העוף [וכ"ל דנכסמס לס סייך הסם עיקור ופילכוס]:

ט אותם הבודקים בנוצה לראות אם נשחט הרוב תפח רוחם שקרובים להאכיל טריפות לישראל שהוחבים הנוצה דרך הפה להסימנים לראות אם הרוב שחוט ושמא לא נשחט הרוב ואנן בעינן רוב הגראה לעינים ועוד דהנוצה קורע ומרחיב החתך ואם אפילו יראה שהרוב נחתך יבול להיות שלא נשחט הרוב והנוצה הרחיבה החתך:

י כתב רבינו הב"י דיש מי שאומר שצריך לראות שהם שחוטין במקום שחיטה בלא הגרמה עכ"ל ובספרו הגדול כתב שלא ראה נוהגין כן והדבר פשוט דכששוחט באמצע הצואר א"צ לראות אחר הגרמה וכששוחט בקצה הצואר וראי שיש לחוש להגרמה ויש לראות ששחט בלא הגרמה ולפי שרוב השוחטין שוחטין באמצע הצואר לכן לא נהגו בזה [מב"ם]:

יא עור אמרו חו"ל [פ'.] דכמו דכל ספק בשחיטה פסולה מפני שעומדת בחזקת איסור עד שיוודע לך בבירור שנשחטה כהוגן כמו כן להיפך כשנשחטה בהוגן ויראה הבהמה מחזקת איסור להיתר עומדת בחזקת היתר לענין בל ספק שיפול אח"כ בענין טריפות שאינו שייך לשחיטה עד שיוודע לך במה נטרפה ולכן אם בא ואב או כלב ונטל הבני מעיים או הריאה והחזירן בשהן נקובים אין חוששין בזה דאמרינן שהיו שלימין והוא נקבן בשיניו ולא חיישינן שמא היה נקב נם מקודם והוא תחב שיניו למקום הנקב ולא מיבעיא כבה"נ אלא אפילו נמצאו נקבים הרבה שלא במקום שיניו תלינן בולהו בשיניו ורבר זה יהבאר בסי' ל"ו ע"ש אבל אם נמצא ספק בשחיטה אף שיצא בהיהר אסור שהרי נגלה דבמעות יצא בהיתר [פמ"נ בס"ד סק"ו] ולא הקשה לך בין רנשחטה בחזקת היתר עומדת למה אסרינן בנאברה הריאה כשאין הפסר מרובה במ"ש בסי' ל"ט דריאת שאני שכה תקנו חו"ל לבורקה מפני הטעמים שיתבארו שם ולכן בנאבדה הרי לא נתקיימה הקנת חו"ל [עכרו"ס ופמ"נ במ"ז סק"ס ולפמ"ס ס"ס ומ"ק] ועמ"ש בסי' נ':

סימן כו [דין נקב בושט או בבני מעים קודם נמר השחיטה ובו ו' סעיפים].

א בתב הרמב"ם ריש פ"ו התחיל בשחיטה ושחט בל הקנה ואח"כ ניקבה הריאה ואח"ב נמר השחיטה ה"ז טריפה היאיל וניקבה קודם נמר שחיטה וכן בל ביוצא בזה עכ"ל וכן פסקו בטור ש"ע וביאור רבריו דהנה ידוע שהריאה תלויה בקנה וגם זה ירוע שלאחר הבשר שחיטה אם ניקבה הריאה לא שייך בזה טריפות בלל וא"ב יש סברא לומר דבשנשחט הקנה והושט עריין לא נשחט זה האבר התלוי בקנה במו הריאה לא שייך בו ענין טריפות בלל שהרי בבר הופסקה חיותו וכמי שמונחת בפ"ע דמי מ"ם לא אסרינן בן רבל ומן שלא נשחט בשלימות עריין יש חיות לכל האיברים מפני שיונקים זה מזה וחצי חיות הריאה תלוי נם בושט ויש טריפה לחצי חיות ובן בל ביוצא בזה כנון אם שחט הושט תחלה וקורם שחיטת הקנה ניקבו בני מעיים אע"פ שהמעיים תלוים בושט מ"מ כל זמן שלא נשחט הקנה יש להם עריין חצי חיות מהקנה ויש טריפה לחצי חיות וזהו רעת הרי"ף והרא"ש [פ"ב סי"ס] ועוד נדולים מראשונים:

ב והנה בגמ' [ל"ב:] יש מי שאומר מפורש שחט הקנה ואח"ב ניקבה הריאה בשירה ורבותינו דחאו זה מהלכה מפני שיש בשם מי שחולק על זה וס"ל דאם אין טריפה לחצי חיות א"ב אפילו ניקבו בני מעיים אחר שחיטה הקנה נ"ב כשר אף שהמעיים תלוים בושט דאחרי שנגמר חצי חיות שוב לא שייך טריפה ואם יש טריפה לחצי חיות נם כניקבה הריאה טריפה ומפרשים רבותינו דה"ק רכשם דכשניקבו המעיים לאחר שחיטת הקנה אתה מודה רטריפה במו בן בניקבה הריאה והלכה כמותו:

ג אכל רש"י ז"ל והמאור והרשב"א [מה"ב ב"ת ב' ש"נ] ס"ל דשחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה בשירה דרבותינו אלו מפרשים דהחולק ס"ל דגם בניקבו בני מעיים לאחר שחיטת הקנה בשירה דאין טריפה לחצי חיות ולא קי"ל בוודאי אבל בניקבה הריאה אחר שחיטת הקנה או רובו או ניקבו בני מעיים לאחר שחיטת הושט או רובו ליח מאן דפליג והכל מודים דכשר ודיעה זו לא הוכא בש"ע בלל ופישיטא דקי"ל בריעה ראשונה דהוא ספק תורה [ונ"ע לדיעה דמסוגס דסס סף ל"נ. למר דס מסח ב"י ס"ת מדס"ל מזמין ומקיל ומרי הס"ס בזה ס"ב הלכה כר"ל ומלמי בתה"ד שמקשה זה ומף למתן דלמי לים סוף מעיסה מחריגה מי מיכה מידי וכו' ועוד דהרמב"ם פ"ע ממלכים פכף בדיגה דבנייתה כרב מחג ב"י ועע"ן]:

ד כתבו המור והש"ע ניקב הושט בשעת שחיטה בנגד המקום ששחט כבר טריפה עכ"ל ופירשו המפרשים דרווקא

דדווקא קודם שחיטת רוב הושט אבל לאחר שחיטת רובו אף שהקנה לא נשחט עדיין מ"מ נקובת הושט לאו בלום הוא אחרי שכבר נשחט וכמו שמונח בפ"ע דמי ואע"ג דלענין נקיבת המעיים ס"ל דטריפה גם אחר שחיטת הושט וכן נקיבת הריאה אחר שחיטת הקנה כמו שנתבאר ולא אמרינן דכמונח בפ"ע רמי מ"מ לענין הושט עצמו א"א שיפסול בו הנקיבה אחר שנשחט רובו וכן כשנשחט דובו של קנה אינו פוסל בו פסוקת הנרגרת גם קודם שחיטת הושט:

ה ולע"ד נראה לחלק בזה דווקא בחתיכת הושט שלמעלה מן השחיטה לצד הראש כפסוקה דמיא אבל חתיכת הושט שלמעלה מן השחיטה לצד המעיים למה לא יוטרף בנקיבה כמעיים עצמן ואין לומר כיון שחצי האבר בפסוק דמי ממילא דגם המחצה השנית כפסוקה דמיא דא"כ אם נחשוב כל האבר בפסוק לנמרי אין לך נקב גדול במעיים כזה אחרי שנחשוב את הושט כפסוק מהם אלא ווראי זה שעדיין מחובר להגוף נרונם בחצי חיים ויש טריפה לחצי חיות לרעת הרמב"ם והטור והש"ע כמ"ש ויראה לי דארבא לכן סתמו הטור והש"ע דבריהם שלא בתבו בשעת שחיטת הושט משום דלצררין קתני מה שלצד הגוף הוא בשעת שחיטה שני הסימנים ומה שלצד הראש הוא בשעת שחיטת הושט וה"ה בריאה בשחיטת הקנה [ומלך ממיסני שהבילו רמיס מהרשב"ץ בתשו' שכתב כן וסרי סרשב"ץ כוכר כרס"י כמ"ם בסעי' ג' וכגם שכתב זה לכל הדיעות מ"מ דעתו לדיעת כרס"י ותולי כתב כן לעניין מה שלעל הרמם ותמוס ח'. אין רמיס כלל דלא נחתי לדיעת דר"ל בד' ל"ב: ועוד דגם הס לא כתבו בפשיטות פוסק ועב"ח שנמנם בעיקר סברת זו ולפמ"ם לחלק בין לד הרמם לצד הנוף ת"ם בפשיטות והשב"ם לוסר נ"ב שלא בתקום הס"ח ע"ם ול"ב דלצד הנוף גם בהס"ח אין להכשיר ולצד הרמם גם שלא בהפ"ת מותר]:

ו דבר פשוט הוא בפי כל הפוסקים דאחר שנשחטו רוב הסימנים בבהמה וחיה וכוב סימן אחר בעוף שוב אין הנקב בושט או פסוקת הנרגרת בקנה פוסל ויש מן הגדולים שרוצה להחמיר בזה ער שישחוט כל הסימן ומעמו דהא אנן אוסרים גם עיקור במיעוט בתרא ומה לי עיקור במיעוט בתרא או נקב בושט במיעוט בתרא ואי משום דנקב בושט אינו דרך שחיטה הא גם עיקור לבה"ג אינו דרך שחיטה [כרי"ף] ואין שום מקום לחומרא זו דוודאי מה שאינו דרך שחיטה אינו פוסל אחר שחיטת רוב סימנים וזה שעיקור פוסל במיעוט בתרא הוא מפני שמחמשה הלכות שחיטה הוא כמו הנרמה שפוסל במיעוט בתרא אף שאינו מקום שחיטה כמו שבארנו הטעם בסי' כ"ר סעי' כ"ה [ולפי מדין רלייתו מתוס' ל': דכתוס' לא ס"ל כרס"י במיעוט נתרת וגם בהגרמה כתבו כן ע"ם ורלייתו מהשב"ם תמוה מלך דהשב"ח לא כתב כלל על מיעוט בתרת אלא מפני שהסימן שהשחיט בהמי לא נחתך עדיין וכמ"ם]:

סימן כז [שאסור לאכול מהבהמה עד שתצא נפשה ובו ז' סעיפים].

א בין שנשחטו רוב הסימנים ובעוף רוב סימן אחד אע"פ שעריין הבהמה והעוף בחיים ובארם בבה"נ נרון ממש בחי' כרקוי"ל באה"ע ס"ם קכ"א שניטו גט ע"ש וכן בבהמה טמאה לא דיינינן לה בסתה לענין טומאת נבילות [ר"פ העור וסרומב] מ"מ בבהמות ועופות טהורים בין שנשחטו בשירה הלכה למשה מסיני דבשתים דמי ומותר לחתוך בבשרן ולא דיינינן לה באבר מן החי שהרי התורה התירן בשחיטה כזו:

ב ומ"ם אף שמותר לחתוך ממנה בשר מ"מ לאכול הבשר אסור עד שתצא נפשה כמו שאמרו חז"ל [סנהד' ס"נ.] מנין לאובל מן הבהמה קורם שתצא נפשה שהוא בל"ת שנא' לא תאבלו על הדם ולרעת הרמב"ם בפ"א הוא לאו גמור מדאורייתא אלא שאין לוקין עליו מפני שהוא לאו שבכללות וכמ"ש בפי"ח מסנהדרין ולרעת רש"י [קכ"ם. ד"ס המומן] האיסור הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא והבריח זה מהא רקיי"ל דבל בעל חי אינו מטמא טומאת אוכלין בשהוא חי [חולין ע"ה.] ואלו מטמאין טומאת אוכלין אפילו ישראל ששחט בהמה טמאה ועכו"ם ששחט טהורה מטמאין טומאת אוכלין כרתנן ר"פ העור והרומב ש"ם דמן התורה בחתים דיינינן להו [זהו כוונת רס"י] ולהרמב"ם צ"ל דמטומאת אוכלין אין ראיה דבל שסופו למות מטמאה טומאת אוכלין גם בעורנו חי ברמוכח במשניות פ"נ דעוקצים ע"ש [לר"ע בדנים ולחכמים ביחור של תלוש ובטולדו בדנים כיתני טריפה ג"כ בניד בנמ' חולין ע"ס. לס מטמלין בחיים וע' ברמב"ם בפ"ב מטומאת מוכלין הל' ו' וי"ל שזהו כוונתו והלח"מ בפ"ו מטמיאה והפמ"ג בסי' זה טרחו סרבה להבין דברי הרמב"ם ולענ"ד נראה ברור כמ"ם]:

ג רבר ירוע שהגוים לא נצטוו על השחיטה ואבר מן החי אסור להם מן התורה שזהו משבע מצות בני נח וא"כ מן הרין היה אסור לגוי לחתוך מהבהמה אחר שנשחטה קורם שיצאה נפשה דלרירהו השחיטה לא מעלה ולא מוריד והוי אבר מן החי ומ"מ כך שנו חכמים [ל"נ.] הרוצה לאבול מבהמה קורם שתצא נפשה חותך בזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומריחו יפה יפה וממתין לה עד שתצא נפשה אחר גוי ואחד ישראל מותרין בו ע"ש:

ד וטעמו של רבר מוכח ממה שאמרו מקורם משום דכיבא

דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור דהכי אמרינן שם דאפילו למאן דס"ל דהריאה לאחר שחיטת הקנה כמונחת בפ"ע דמי כמ"ש בסי' הקורם ולפ"ז היה ראוי לאסור ליתן לגוי את הריאה מבהמה שנשחטה דלדידיה הוי כאבר מן החי מ"מ מטעם דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור מותר ע"ש וכן פסק השו"ע ורוב הפוסקים וממילא לפ"ז כשנתנבלה בשחיטה שלישראל אסורה אסור הגוי לחתוך ממנה בעודנה חיה ער שתמות ואסור לישראל ליתן לו משום לפני עור לא תתן מכשיל וכן כששחט ישראל בהמה טמאה או גוי ששחט בהמה טהורה דאסור לישראל לחתוך ממנה בעודנה חיה וליהן לגוי [יסב"ח פמ"ב] וכן לזמן גוי על בני מעיים בכשרה מותר מטעם שנתכאר ובטמאה ובנתנבלה בשחיטה אסור [שם] אבל כשלא נתנבלה בשחיטה ונטרפה מאיזה טריפות שבשארי איברים מותר ליתן לגוי אף שלישראל אסורה באכילה מ"מ כיון שלישראל יצאה מידי איסור אבר מן החי ע"י השחיטה ממילא דגם לגוי שרי מטעם שנתבאר [פמ"ג]:

ה והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ט ממלכים דין י"ב השוחט את הבהמה אפילו שחט בה שני הסימנין כל זמן שהיא מפרכסת אבר ובשר הפורשין ממנה אסורין לבני נח משום אבר מן החי עכ"ל והוא נגר נמ' מפורשת וכבר תמהו עליו כל חכמי הרורות ויש מי שרצה לתרץ דמיירי שהבהמה אינה של ישראל לפיכך אין הולכין בה אחר שחיטה [יס"ם] וא"א לומר כן דכיון דהישראל שחטה וטהורה היא מה לי אם הבהמה של ישראל או אינה של ישראל [פ"ח] ויש מי שכתב שרחה הרמב"ם סוגיא זו מהלכה מפני איזה קושיות שהקשו עליה [לח"מ] ונם זה א"א לומר להדחות נמ' מפורשת במה שאין חולק בה:

ו ולענ"ד נראה דהרמב"ם מפרש מה שאמרו חז"ל דאחר עכו"ם ואחר ישראל מותרין בו זהו בחתיכה שהישראל חתכה לעצמו ונסתלקה ממנה איסור אבר מן החי מותר ליתן מחתיכה זו גם להעכו"ם דא"א שחתיכה זו תחזור לאיסור אמה"ח שכבר נסתלק ממנה ולכן דקרק הש"ס דווקא בלשון זה שהישראל חתכה לעצמו יכן מקודם שחקר הש"ס אם מותר לזמן עכו"ם על בני מעיים דקרק הש"ס נ"כ לזמן את העכו"ם על בני מעיים של בהמתו ששחט לעצמו ומאן דאוסר אוסר אפילו בכה"נ ומאן דמתיר לא התיר אלא בכה"נ מטעם דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור כיון שכבר הותרה חתיכה לישראל א"א שתחזור לאיסורה כשירצה לכבר את העכו"ם והוכרח לפרש כן משום דבאמת מצינו כמה מקומות שלישראל מותר ולעכו"ם אסור כמ"ש רכותינו בעלי התוס' ובדינא דלזמן עכו"ם על בני מעיים לא כתב כלום מפני שהולך לשיטתו שכתבנו בסי' הקודם דלא ס"ל הך סברא דכמונח בפ"ע רמי וזה שלא כתב בפ"א משחיטה דגם העכו"ם מותר בחתיכה זו משום דשם לא מיירי רק בדיני ישראל [מיסו מליש עוד שני שמעתיך בס"ם סך סברת מי ליכא מידי וכו' בסי' ל"ח: ל"ע. וע"ש בתוס' ותימא בסתום' בכאן לא בסיומו זה]:

ז כתב הטור כל שנפסלה בשחיטה ה"ז נבילה וכל שנשחטה כראוי וברבר אחר גורם לה ליפסל ה"ז טריפה נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבילה עכ"ל ואין מדרך הטור להזכיר דברים שאין נוהגים בזמה"ז וכאבילה אין חילוק בין טריפה לנבילה [כ"י] ויש נ"מ לענין אותו ואת בנו דבנבילה מותר ובטריפה אסור כס"ש בסי' ט"ז [כ"ח] ולי נראה פשוט דאדלעיל קאי לענין מה שאמר דמותר להאכיל לעכו"ם מה שנחתך מהבהמה אחר השחיטה בעודנה מפרכסת ובארנו בסעי' ד' דכשנתנבלה בשחיטה אסור ליתן לו ובשארי טריפות מותר לענין זה כתב הטור נ"כ מהו נבילה ומהו טריפה וזה שכתב נשברה מפרקת אף שיש עור טיני נבילות בש"ס [כ"ח.] כמו ניסטרא וקרעו כרג וכיוצא בזה משום דכל אלו כשנתנבלו נפסקה חיותן ואין נ"מ בהדין הקודם אבל נשברה מפרקת ורוב בשר עמה עדיין היא בחיים כלאחר שחיטה ואסור לחתוך ממנה ליתן לעכו"ם לפיכך כתב דין זה אמנם כיון שמטמאה טומאת נבילות ש"מ דכמתה חשיבא אף שמפרכסת כמו שפירש"י בזה [כ':] ולכן נראה לומר להיפך דכוונת הטור דבנשברה מפרקת ורוב בשר מותר לחתוך ממנה ליתן לעכו"ם אף שמפרכסת מפני שהיא נבילה וכמתה דמיא ובשארי נבילות לא הוצרך ליכתוב מפני שאינם מפרכסין בלל ופשיטא דכמתה דמיין ורע שי"א דדווקא כשנפסק חוט השדרה נ"כ דאז היא נבילה ובלא פסיקת החוט אינה נבילה [ע"ז ומסתי' ויש חולקים בזה]:

סימן כח [דין כיסוי הדם בחיה ובעוף ובו מ"ו סעיפים].

א מ"ע מן התורה כששוחטין חיה או עוף לכסות דמן בעפר ולא רם בהמה דכתיב בפרשת אחרי מות ואיש איש מבית ישראל ונו' אשר יאכל כל דם ונהתי פני ונו' והכרתי אותה מקרב עמה כי נפש הבשר בדם היא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם ונו' ואיש איש מבני ישראל ונו' אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואומר לבני ישראל דם כל בשר לא האכלו ונו' ביאורי הפסוקים נ"ל דהתורה אסרה הדם ונתנה טעם טפני שהדם הוא למזבח לכפרה והטעם הזה כתיב

כתיב גם בחלב בפ' ויקרא דכתיב בל חלב לד' ונו' כל חלב וכל דם לא תאכלו וכן בפ' צו בחיב כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה קרבן וגו' ולקרבן לא הוכשרו רק בהמות בלבד ולא חיות כידוע ונם מעופות אינן כשרים רק תורים ובני יונה ולא נאמרה החלב רק בבהמות ולא בחיות ועופות והייתי אומר דנם בדם כן הוא שלא נאסרה רק דם בהמות לזה אמרה התורה ואיש איש אשר יצוד ציד חיה או עוף ושפך את דמו וכסהו בעפר כלומר אני מצוה לך לכסות דם החיה והעוף ואסורין באכילה והטעם כי נפש כל בשר ונו' ואומר לבנ"י דם כל בשר לא תאכלו ולא כחלב שאינו אסור אלא של בהמות אבל בדם אסרתי לך מכל בשר ובמדרש בראשית פ' כ"ב נתנו טעם למצות כיסוי מפני שהחיות והעופות הטהורים קברו את הבל לפיכך נתן להם הקב"ה שיכסו דמן ע"ש:

ב ואע"ג דמצינו בתורה שחיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה [חולין ע:] מ"מ בכאן א"א לומר דבהמה בכלל חיה להצריך נם דם בהמה כיסוי דלהריא כתיב בפ' ראה בקראי דכי ירחיב ד' אלקיך את נבולך וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' רק חזק לבלתי אכול הרם ונו' על הארץ תשפכנו כמים מה מים לא בעי כיסוי אף דם בהמה לא בעי כיסוי [כס פ"ד]:

ג ואע"נ דכתיב ואיש איש מבני ישראל לאו למעוטי נשים אתא וכך שנינו בתורת בהנים פ' אחרי מות בתוכם לרבות נשים ועבדים ולמה נאמר איש איש לפי שנאמר אשר יצור אין לי אלא הצר לקח ירש נתן לו במחנה מנין ת"ל איש איש עכ"ל הת"כ וזה שנאמר מבני ישראל ולא בתיב מבית ישראל כבהענין הקורם י"ל מפני שאין דרך נשים להתעסק בצידה וגם אין דרכן להתעסק בשחיטה ואף שכשירות לשחוט מ"מ אין דרכן בכך כמ"ש בסי' א' וריבר הכתוב בהוה [נ"ן]:

ד וזה שכתוב ושפך את דמו ולא לשון שחיטה משום דבדם הלשון בכל התורה שפיכה כרכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך וכן על הארץ תשפכנו כמים וכן דם יחשב לאיש ההוא דם שפך וכן ולארץ לא יכופר בי אם בדם שופכו וכן בכל ההנ"ך וכן בלשון חז"ל שפיכות דמים ועור דאתא לאשמעינן דאע"פ שאינו שוחט לצורך הבשר וכל כוונתו הוא לרם כגון שצריך הרם לרפואה או לכלבים מ"מ כיון ששחט חייב לכסות כרתניא בתוספתא דחולין פ"ו ע"ש ויתבאר בסי' זה בס"ד ועוד משמיענו דאם שחט ולא יצא דם פטור מן הכיסוי ומותר באכילה כמו שיתבאר בם"ר ואינו מחוייב לחתוך הורידין ברי שיצא דם [כרו"פ סקכ"ח]:

ה שנו חכמים במשנה [פ"ג:] כיסוי הדם נוהג בארץ וכח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשין ונוהג בחיה ובעוף מזמן ושאינו מזמן עכ"ל דכיסוי הרם הוי מצוה שב חובת הגוף ולא חובה קרקע וממילא שנוהנת בכל מקום ובכל זמן ובמוקדשין אינו נוהג מפני שצריך ליתן הדם על המזבח ובכיסוי צריך עפר למטה וא"א ליתן עפר על המזבח ואע"נ דאפשר לגרור הדם מן המזבח לאחר מהן דמים ולשומה על הארץ ולכסוה מ"מ הרי אמר קרא ושפך את דמו וכסהו בעפר מי שאינו צריך אלא שפיכה וכיסוי יצא זה שצריך שפיכה נרירה וכיסוי [נמ'] ולא רמי למה שיתבאר בדם הניתו ושעל הסכין דנוררו ומכסה דהתם מקרה הוא ואינו בהכרח שהרי אם יש דם אחר א"צ לנרור דם זה כמו שיתבאר משא"כ בקרשים אם נצריך כיסוי א"א תמיד בלא נרירה וכן אם הקדיש לבדק הבית ושהטו א'צ כיסוי כמ"נ דאם שחטו קודם פרייה הרי אסורה בהנאה והוי שחיטה שאינה ראויה ולא שמה שחיטה ואם שחטו לאחר פרייה באמת צריך כיסוי דהוי כחולין ואם נאמר להצריך כיסוי נם בשחט קורם פרייה ושיפדנו לאחר השחיפה ואח"כ יכסה נ"כ נלמוד מרשא זו ושפך וכיסה יצא זה שמחוסר שפיכה פרייה וכיסוי ועוד כיון דכתיב חיה או עוף וסתם קרשים הם למזבח וחיה אינה עולה למזכח ודומיא דהכי בעוף אפילו בתורים ובני יונה שעולים למזכח לא מיירי בהן דומיא דחיה וכיון רלא מיירי בקרשי מזבח ק"ו דלא מיירי בקדשי בדק הבית ושנינו בתוספתא [פ"ץ] דאם שחט חולין ואח"כ הקריש הרם חייב בכיסוי מפני שקרמה מצות כיסוי להתקרש ע"ש:

ו וזה ששנינו רנוהג במזומן ובשאינו מזומן כלומר בעופות הביתית ובעופות המרבריות ה"פ אע"נ דכתיב כי יצוד דמשמע דווקא אותן שצריכין צידה ולא עופות בייתית מ"מ אינו כן וכך דרשו חז"ל [פ"ק.] אשר יצוד אין לי אלא אשר יצוד צודין ועומדין מאליהן מניין כנון אווזין והרנגולים ת"ל ציד מכל מקום א"כ למה נאמר אשר יצוד למרה תורה דרך ארץ שלא יאכל ארם בשר אלא בהזמנה הזאת כאלו הוא צד שאינה מזומנת לו כלומר לא יאכל בשר תדיר שלא יעני [כס"ע] ופירשו שם בנמ' דזהו ברורות ראשונים שהיו בריאים אבל כנון אנו לוים ואוכלים כלומר אנו צריכים לאכילת בשר לבריאת הגוף ומ"מ לא יאכל הרבה ודרך רעבהנות אלא כדי קיום הגוף [ים"ס פ"ו ס"נ] [ולפ סזכירו חז"ל מיס בייתית מסוס דס"ס בייתית מסויס לינו בממלכ כלל כיזוע וכזס י"ל מס סדרכו מפסוק זס למדס תורס ד"ל ומס ידעט זס מקרס דכי יכתיב כדמיתס סס בגמ' מלס דכתוב זס מפני מיס סמין דכתס מלס בלידס וכדי סלס נאמר בגס בעופות כן סולרך לכתוב ליד לרכות וממילס דגס דכתס דל"ס ידעט ממקרס זס וכזס ס"ס דכרי כרמב"ס בפי"ד מכתב לס נאמר מבר יצוד מלס בסוס ע"ס וזסו סיפך מדכתס חז"ל ועלס"מ סמוכ מאד כזס ולפמ"ס ס"ס וכיון למ"ס וכו"ק]:

ז הכיסוי היא מצוה בפ"ע אע"פ שהיא נמר מצות שחיטה לדעת הסוברים שאין לדבר בין שחיטה לכיסוי כמ"ש בסי' י"ם סעי' ה' ע"ש [עט"ז סק"ב] מ"מ אינה שייכית להכשר השחיטה דהשחיטה כשירה גם בלא כיסוי ולכן לא

לא מיבעיא אם שנג ולא כיסה שמותרת באכילה אלא אפילו אם במזיד לא כיסה השחיטה כשירה ומותרת באכילה והשוחט בעצמו מותר לאכול [ס"ך סק"נ] אא"כ העם פרוצים כמצוה זו דאז מטעם מיגדר מילתא ביכולת לאסור להשוחט עצמו שאסור לו לאכול ממנה [סס] ונם אין לפסול שחיטתו מטעם שהוא עבריין למצות כיסוי שהרי אפילו עבריין לדבר אחד שחיטתו כשרה וכמ"ש בסי' י"ט סעי' ג' לענין בדכת השחיטה ע"ש:

ח רוב הפוסקים הסכימו דברכת כיסוי צריך לברך עליה קודם שמבצה כמו כל המצות שמברכין עליהן עוכר לעשייתן והבה"ג כתב לברך אחר הכיסוי דם"ל דהשחיטה והכיסוי ענין אחד הוא והשחיטה היא תחלת המצוה והכיסוי היא גמר המצוה וקודם הכיסוי הוי באמצע המצוה ולא מצינו ברכה באמצע המצוה ולכן יכרך על השחיטה קודם המצוה ועל הכיסוי אח"כ [טור] ולא נתקבלו דבריו דחשבינן כיסוי למצוה בפ"ע [ל"מ ס"ו] וכן פסקו הרמב"ם והטור והש"ע ום"ם יראה לי דאם לא ברך קודם הכיסוי יברך אח"כ ואפילו לדעת הרמב"ם שכתבנו בסי' י"ט סעי' ד' לענין ברכת השחיטה כשלא ברך מקודם לא יברך אח"כ מ"ם בכיסוי יברך אח"כ דכיון דדעת בה"ג לברך דווקא אח"כ ביכולת לסמוך על דבריו עכ"פ בדיעבד [וכ"כ הפרישה ופמ"ג שמעלק עליו ומיהו רומס סכרים לדכריו ע"ש]:

ט נוסח הברכה כתב הטור על כיסוי דם בעפר וברמב"ם ליתא תיבת בעפר וכן בסמ"נ ולכאורה נראה כדבריהם דהא בכל הברכות אין מזכירין רק כלל המצוה ולא פרטיה וה"נ דכוותיה [ב"ח] ומעמו של הטור י"ל משום דהכי כתיב בתורה וכסהו בעפר [סס] ועוד מפני שצריך עפר למשה ועפר למעלה ודרשינן זה מכעפר כמו שיתכאר לכן צריך לבאר זה בהכרכה [ע"ז] ועוד משום דבלה"ק ישמש לפעמים ביסוי במקום העלם כמו וכסינו את דמו לבך צריך לבאר דביסוי זה הוי כיסוי ממש [פמ"ג] ועוד כדי שלא לטעות לומר דדי בכיסוי בלי או דף כרכתיב בבור ולא יכסנו ורוב ביסוים שבתנ"ך כן הוא כמו מכסה התבה ותכם בצעיף כי כסתה פניה כסוי עור תחש וכיוצא באלו וכיסוי בעפר אין לו דומה במקרא רק עוד אחד וכדי שלא לטעות בדבר המסור לרבים לכך יש לבאר [ג"ל] וכן משמע בנמ' [פ"ח.] ואע"נ דמכסין בשחיקי וחב כמו שיתכאר זהו מפני שקרוי עפר כאשר יתבאר בס"ד [ומ"ם קוסית כפר"ם]:

י כתב רבינו הרמ"א בסעי' כ' מי ששחט פעם הראשון מברך שהחיינו על הכיסוי ולא על השחיטה דמזיק לבריה עכ"ל ועוד דשחיטה אינו מחוייב לשחוט אבל לכסות מחוייב כששחט [ס"ך] אך נראה דנם על כיסוי אין לברך שהחיינו דרק על מצוה של שמחה או שבא מזמן לזמן אנו נוהגים לברך שהחיינו ועל מצוה שאינה מזמן לזמן ואין בה שמחה אין אנו מברכין שהחיינו כמ"ש בא"ח ס' כ"ב דעל ציצית מברכין בקנה טלית ולא על

המצוה בלבר ע"ש ורק לדעת הרמב"ם בפי"א מברכות דעל ציצית ותפילין מכרכין שהחיינו אפשר דנם בכיסוי מברכין אבל אנן לא קיי"ל כהרמב"ם ולכן אין לברך שהחיינו על הביסוי [ס"ך ופמ"ג] ויש שרוצין לקיים דברי רבינו הרמ"א [כלו"פ ומנ"ם] ופסק כרכות להקל וכמדומני שכן המנהג פשוט שלא לברך:

יא כוי שהוא ספק חיה ספק בהמה צריך לכסות דמו ואינו מברך ואע"פ שהספק הוא מן התורה מ"מ הברכה שהיא מדרכנן לא מצינו שתקנו חכמים ברכה על ספק כזה שאינו חוב תמידי [ערוך"ם ריש פכס"ל ודו"ק] וכן כלאים הבא מבהמה וחיה שאביו חיה ואמו בהמה כנון צבי שכא על התיישה שיש ספק אם חוששין לזרע האב אם לאו כמ"ש בסי' ט"ז מכסין בלא ברכה אכל כשאמו חיה ואביו כהמה כנון הייש הבא על הצבייה מכסין בברכה דהא אפילו אי חוששין לזרע האב מ"מ הא קיי"ל שה ואפילו מקצת שה כמ"ש שם וה"ג אמרינן צבי ואפילו מקצת צבי והכי איתא בנמ' [ע"ס:] ולכן כשמצד אמו הוא חיה פשיטא שמכסין בכרכה וזה שכתבו הפוסקים דבכלאים הבא מבהמה וחיה מכסין בלא ברכה זהו כשמצד אביו הוא חיה [ס"ך וט"ז]:

יב הכוי והכלאים אין שוחטין אותם ביו"ט מפני שמספק א"א לכסות דמן מפני טלטול עפר מוקצה ואפילו יש לו אפר כירה או עפר מוכן שאין בזה מוקצה אין שוחטין אותם כיו"ט ולא עוד אלא אפילו בדיעבד כששחט אין מכסין דמו [כילס ח'.] אפילו אין בזה איסור מוקצה נזירה שמא יאמרו הרואים כיון שמטריחים א"ע ביו"ט לכסות ש"מ חיה הוא ואתו לשרויי חלבו ולכן מפני מכשול ספק איסור כרת לא התירו חכמים לכסות כלל ביו"ט [סס] וכיצד יעשה כששחט ימתין עד הלילה ואם אז רישומו של הדם ניכר עדיין יכסה ואם לאו לא יכסה ואין הכיסוי מעכב האכילה כמ"ש ואין לקבל הדם בכלי ולהניח עד הערב דכבר נתבאר בסי' י"א שאין מקכלין הדם ככלים [טור] ויש מי שכתב לשום מעט עפר לתוך הכלי [ב"ח] דבכה"ג מותר כמ"ש שם ויש מפקפקין בזה [ס"ך סק"י] וכן נראה עיקר שהרי ראינו לחז"ל שהחמירו הרכה בזה משום נזירה דהתרת חלבו וכל כך החמירו ביו"ט עד שאמרו שאפילו נתערב דם חיה וודאית בבהמת שחייב מן הדין לכסות כנון שדם חיה הרבה יותר מ"מ לא יכמו ביו"ט כמ"ש בא"ח סי' תצ"ח ורחו מצות כיסוי בשב ואי"ת [מוס' כילס סס] וכ"ש בספק חיה שיש בזה נזירה דאיסור כרת שאין לעשות שום מעשה בזה:

יג הראם הוא חיה וחלבו מוהר וצריך כיסוי בדכתיב בראה אקו ודישון ומהרנמינן יעלא ורימא ואותם בופל"ש שאנו קורין ראם כמעות הוא וחלבן אסור שהרי הראם הוא נדול מאד כרמוכח בש"ס והכיפל"ש בערכם הם קטנים ועוד דבאיוב [ל"ם] בתיב ההקשר ראם בתלם עכוהו אם ישדד עמקים אחריך הרי שא"א לעשות בו מלאכה והבופל"ש הם בני מלאכה [קוס' זכחים ק"ג:] ולכ"ן

ילפ"ז א"צ כיסוי דאינו ספק חיה וב"כ רבינו הב"י בסעי' ד' הבופל"י נהגו שלא לכסות דמו עכ"ל ומ"ם יש מהקדמונים שנסתפקו בזה ולכן כתב רבינו הרמ"א ויש מסתפקים בכופל"א שהוא שור הבר שמא חיה הוא ע"כ טוב לכסותו בלא ברכה או לשחוט עוף ג"כ ואז יוכל לברך על הכיסוי משום עוף עכ"ל ויזהר שלא יערב דם העוף בדמו דאם יתערבו הרי יתבטל דם העוף המועט בדמו המרובה ותהיה ברכה לבטלה אלא ישחוט העוף סמוך לו [ע"ז וס"ך] :

יד אמרו חז"ל [פ"נ:] השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר ושפך את דמו וכסהו בעפר עפר לא נאמר אלא בעפר דאי הוי כהיב וכסהו עפר הוי משמע לכסות מלמעלה ובעפר משמע שיהא כולו טמון בעפר [רס"י] והעפר שלמעלה מצוה שיתן הוא וראיה שהרי קיי"ל דאם בעצמו כיסה הדם ואח"כ נתגלה הדם פטור מלכסות אבל אם הרוח כיסה ונתגלה חייב לכסות כמו שיתבאר הרי שלא יצא ידי חובתו כשלא כיסה בעצמו אבל בעפר שלמטה א"צ שיהן הוא ואם שוחט על עפר תיחוח הרי כאלו הוא נתן העפר [תוס'] וזה שאמרו חז"ל צריך שיתן עפר מלמטה והו כשאינו שוחט במקום עפר תיחוח מיהו יש מרבותינו דס"ל דגם בעפר שלמטה צריך איזה דבר או שיתנם בידיו על המקום ששוחט שם או כשיש שם עפר תיחוח יזמינם בפה לכך [רס"י ל"ח.] שיאמר זהו לכיסוי הדם דאל"כ לא עביד מידי וכ"ז לכתחלה אבל בדיעבד פשיטא שאינו מעכב שהרי אפילו בהעפר שלמעלה יתבאר דאם כסה הרוח את הדם ולא נתגלה פטור מלכסות וכ"ש בכה"ג [ס"ך סק"ב] ויש מי שמחמיר כשלא הזמינו בפה ועדיין לא כיסה למעלה לגרר הדם ולתת על מקום אחר בהזמנה וחומרא יתירא היא וגירור הדם אינו אלא בהברח גדול ובפרט שרוב הפוסקים לא ס"ל כלל הך הזמנה [עפר"ה סק"נ] :

טו שחט על מקום שלא היה עפר למטה מחוייב לגרור מיד את הדם וליתנו על עפר תיחוח ולכסות בעפר תיחוח ולברך ואפילו שחט על הקרקע אלא שבעפר שבשם אינו תיחוח צריך לגרור וליתנו על עפר תיחוח ואם א"א לגרר מ"מ חייב ליתן עפר תיחוח מלמעלה דנהי דא"א לקיים עפר מלמטה מ"מ עפר מלמעלה שאפשר לקיים מחוייב לקיים [הכ"ם] דומה למה שיתבאר בשחט בהמה ואח"כ חיה דחייב לכסות [כמ"ם סס"ך בסקכ"ח] ויראה לי שמכסה בלא ברכה כיון שאינו עושה המצוה כהקונה [וסמכ"ם כתב בברכם ולח ידעתי מכ"ל סח ומ"ם בסקי"ב מעתם למוי לגילה ממיסני דהם"ם לח קחמר רק דוגמח בעלמח דלכן במזכח כסמיו למוי לעפר למעח בעלם מעח כיסוי מבל לח גרחם לומר דעפר למעח מיט מעכב וכם"ם ס"ק כיון דהיה למוי לעפר למעח מיט מעכבת על העפר שלמעלה לגלי לקיים קף חלי המלוס וכ"מ מס"ך סקכ"ח] :

טז חיוב הכיסוי הוא על השוחט דכתיב ושפך את דמו וכסהו בעפר מי ששפך יכסה וט"מ אם השוחט לא כיסה החיוב על כל ישראל מי שרואה את הדם לכסות שמצות כיסוי היא כשאר מ"ע שכל ישראל חייבים בהם ואסמכיה רבנן אקרא דכתיב בפרשת כיסוי ואומר לבנ"י אזהרה לכל ישראל [גמ' פ"ז.] אמנם השוחט קודם לכל ארם ואסור לכסות בלתי רצון השוחט ואיהא בגמ' שם מעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכיסה וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים שכר ברכה שנטל ממנו ואין גובין זה בחו"ל ונתבאר בח"מ סי' שפ"ב ואם השוחט רוצה לכבד לאחד במצות כיסוי הרשות בידו [תב"ם] ודווקא כשכוונתו רק לכבודו של המכובד ולא לשם ממון [סס] וכן המנהג פשוט לכבד במצות כיסוי אם כי יש מפקפקים בזה [עס"ך ס"מ סי' שפ"ב סק"ד וגס בגילה מין סמלהג כדבריו וכמ"ם סתב"ם] :

יז שנו חכמים במשנה [פ"ו:] שחט מאה חיות במקום אחד כיסוי אחד לכולן מאה עופות במקום אחד כיסוי אחד לכולן חיה ועוף במקום אחד כיסוי אחד לכולן וזה שכתוב חיה או עוף ושפך את דמו אין הכוונה על כל חיה או עוף לכסות בפ"ע דזהו שם המין ומשמע אפילו הרבה וכן לשון דמו אין הכוונה על אחד דדמו משמע הרבה כדכתיב כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא [גמ' סס] אמנם לאו בללא הוא דזהו דווקא כשבין על כולם ואז יצא בברכה אחת אבל אם כיון על אחת ובירך וקודם הכיסוי הביאו לו עוד צריך לכסות הראשונה ואח"כ לשחוט השנייה ולכסותה בפ"ע וכן אם הפסיק בדיבור וכל דינים אלו נתבארו בסי' י"ט ביו דיני ברכת השחיטה ע"ש :

יח השוחט ונבלע הדם בקרקע אם רישומו של דם ניכר חייב לכסות בברכה ואם אין רישומו ניכר פטור מלכסות ויראה לי דהאי רישומו ניכר צריך רישומו של עצם הדם עצמו וממשו ולא חזותא בעלמא של מראה אודם דכה"ג גם באותיות שנמחקו דבעינן רישומו ניכר כמבואר בא"ח סי' ל"ב בעינן שיהא ממשות הדיו קצת ניכר [מג"ח סס סקל"ט] וגם ראיה לזה ממ"ש הטור בדין זה דאם אין רישומו ניכר פטור מלכסות ומאי קמ"ל פשיטא מה יכסה אלא ודאי דה"ק אע"ג דחזותא של מראה אודם ניכר לא יכסה בשאין ניכר קצת רושם עצם הדם עצמו [ובזס ס"ם בגמ' פ"ז. לפניך מהר"פ ומ"ם מסס דסגיע וכו' ומסרן בסריסומו ניכר ע"ם ומיסס לחיך עלס ע"ל סמקסן דמיירי בסמין ניכר ניסומו ומס יכסס ולפסנ"ם ס"ם ודו"ק] :

יט כיסהו הרוח פטור מלכסות דהא מכוסה ועומר הוא ואינו מחוייב לגלותו ולחזור ולכסותו ומיהו אם ירצה לגלותו ולכסותו הרשות בידו ויכסה בלא ברכה [פר"ח] ופשוט הוא דדווקא בשהרוח כיסה בעפר אבל אם כיסה בדבר שאין מכסיו בו לאו שמיה כיסוי ומחוייב לגלות ולכסות

ולכסות בעפר וכן אם למטה לא היה עפר תיחוח מחוייב לגלות ולכסות [תפ"ח]:

כ אם אחר שכיסהו הרוח חזר ונתגלה מעצמו או ע"י אדם חייב לכסות ולא אמרינן דאידחי ליה ממצות כיסוי בשהרוח כיסהו דקוי"ל אין דיחוי אצל מצות [נמ' סח] ודיחוי אינו אלא ברבר שקרוש במו קרבן וכיון שהוא לא קיים מצות כיסוי כשנתגלה ורישומו ניכר חייב לכסות ויראה לי דצריך לברך שהרי כאן בענין כיסוי אמרו חז"ל מפורש דאין דיחוי אצל מצות ויש מי שאומר שיכסה בלא ברכה [פר"ח והסכימו לו רכיס] וטעמו משום דזה שאין דיחוי אצל מצות ספוקי מספקא בנמ' [טוסס ל"נ.] ולענ"ד נראה דלכן בדין זה דכיסוי סתמו הש"ס ולא הזכיר דספוקי מספקא ליה ולא יברך משום דאמרינן בנמ' [זבחים ל"ד:] דכל שבידו לא הוי דחוי והכא הרי בידו לגלותו ואע"פ שבנמ' מדמה לה לשארי דיחויים מטעם דביון דאינו מחוייב לגלותו הוי כשלא בידו [תוס' סס] מ"מ כיון שאחר שנתגלה סוף סוף חייב לכסותו לסה לא יברך ומ"מ אחרי שהרבה נרולים פסקו שלא לברך אין לברך [עמנ"ח סי' מקכ"ו ומסמע דעתו נ"כ לברך לף דבריו סתומים ע"ם]:

כא אם כיסה הדם כראוי וחזר ונתגלה א"צ לכסות עוד ורק בכיסה הרוח כשנתגלה חייב לכסות דעדיין לא קיים מצות כיסוי אבל כשכבר קיים יכול אפילו בעצמו לגלות אח"כ ומ"מ אין נכון לגלותו אח"כ ונם אין לכסות במקום הילוך רבים משום ביזוי מצוה אלא יכסה במקום שאין הולכין בו או שאחר הכיסוי ינרוף כולו למקום שאין דורסין בו כי המצות לכבוד ניתנו ולא לבזיון [ועפ"ם]:

כב מים שנפלו לתוך הדם אם יש בו מראה דם חייב לכסות ואם לאו פטור וכן בדם שנפל לתוך מים ולא אמרינן כיון שהדם נפל להוך המים קמא קמא בטיל דאין דיחוי אצל מצות וכשנתרבה הדם עד שיש מראה דם בהמים חזור ונראה [ס"ך] ולפ"ז אין לברך על הכיסוי לדעת הנדולים שבסעי' כ' וצ"ע ואם נתערב הדם ביין אדום או בדם בהמה שג"א לברך במראה צריכים לשער את היין והדם של הבהמה כאלו הן מים ואלו נתערב במים כשיעור הזה היה בו מראה דם חייב לכסות ואם לאו פטור וכן להיפך בנפל דם חיה או עוף ליין או לדם בהמה וכמ"ש וכן נראה שצריך לשער בנפל דם עוף שקודם כיסוי לדם עוף שבבר כיסו מקצת רמה ואע"פ ששניהם ממיני החיוב מ"מ סוף סוף האחת כבר נסתלק החיוב ממנה ויראה לי דהשיעור שבשערים יין ורם כאלו הן מים יש לשער רק בערך ולא שיהא שוין במדה שהרי יין ודם סמיכי טפי ממים ומים קלישא ביבא ואם אפילו במדת מים בזה יהיה ניכר דם החיה והעוף מ"מ ביין ודם במדה כזו לא יהיה ניכר אף אם היה ביכולת לכרר במראה ובן יין לנבי דם קלישא טובא [סכת רפ"ח] אמנם הש"ס בחולין [פ"ז.] ובזבחים [ע"ו:] סתמו דבריהם וכן משמע מלשון הפוסקים דמשערים במדת מים וצ"ע ואולי ביון דא"א להכיר במראה והמראה תמיד מראה דם דיו שנשער את הפסול במים במדתן ויש להתיישב בזה:

כג איתא בנמ' [פ"נ:] שחט חיה ואח"כ שחט בהמה [רס"י] ואין לומר יכסה על דם הבהמה וממילא יבוסה דם החיה ג"כ ואי משום שיש חציצה בין העפר לדם החיה הא מין במינו אינו חוצץ די"ל דנהי דדם בדם מקרי מין במינו מ"מ לענין כיסוי שוה פטור וזה חייב מקרי מין בשאינו מינו וחוצץ [כרו"ם] אכל שחט בהטה ואח"כ שחט חיה חייב לכסות ואע"נ דליכא עפר למטה בינו לדם הבהמה [רס"י] דמ"מ העפר שלמעלה שביכולתו לקיים יקיים:

כד ושאלו הראשונים בזה למה לא ינרר דם החיה שלמעלה ויתן נם עפר למטה כמו דם הניתו ושעל הסכין שיתבאר וכן בשחט חיה ואח"כ בהמה למה פטור מלכסות ינרר דם הבהמה ויכסה דם החיה [תוס'] ובאמת יש מרבותינו שכתבו שאם נקרש הרם וביכולת לנרר צריך לנרור [רמב"ם פתס"כ] וכשאינו נקרש לא שייך נרירה מפני שיתערבו זה בזה וי"א דכשדם החיה מלמעלה א"צ נרירה אפילו בנקרש הדם ונם בדם הניתו לא בעי נרירה אלא בדם שעל הסכין משום דעל הסכין לא שייך כיסוי ומיכרח לנרור אבל בניתו מכסה מלמעלה על מקום הניתו ואין העפר שלמטה מעכב כיון שמקורם היה ראוי ליתן עפר למטה כדאיתא בנמ' שם כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו [רמ"ם פב:"ם] ורוב הפוסקים לא ס"ל בן בניתו:

כה והרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא בתבו כלל הך דינא דחיה ואח"כ בהמה או בהמה ואח"כ חיה ובש"ע הובא דין זה בסעי' י"ד ע"ש ויש שכתבו שבאמת מפני טעם זה דחאו זה מהלכה דבעי נרירה כדם הניתו [ס"ך ומ"ן] ויש מהנדולים שהשיגו על זה ולענ"ד נראה בטעמם דהרי ידוע דכל דבר לח מתערב זה בזה ואף באיסורין כן הוא וא"כ איזה הפרש יש בין שחט בהמה ואח"כ חיה או חיה ואח"כ בהמה ועוד דשנינו במשנה [פ"ז.] נתערב בדם הבהמה רואין אותו כאלו הן מים וזהו הדין שכתבנו בסעי' ב"כ ותערובת זה מסתמא היא בעת השחיטה א"כ היתה להמשנה לחלק בין דם חיה למטה ובין למעלה ולכן נ"ל דהנה במשנה פליג ר' יהודה ואמר אין דם מבטל דם כלומר אפילו דם החיה מועט ואלו היו מים לא היה הדם ניכר במראה ס"ם צריך לכסות ולא קיי"ל כר"י ובעל מימרא זו ס"ל בר"י דאין דם מבטל דם ולכן בדם חיה למעלה צריך לכסות אפילו בשהוא מועט ונבלל ומ"מ כשדם בהמה למעלה ס"ל דא"צ לכסות דכיון שהיא מרובה ולמעלה לא יניע העפר לדם החיה אע"פ שנבללין יחד ולכן שפיר עשו רבותינו שהשמיטו זה אחרי שקבעו דין המשנה להלכה [וכזה יש לייסד נס דברי סמור שכתב זה בשם יש מפרשים וי"ל למ"ש סמור לדין שלמעלה]:

כז ולדינא אחרי שהמעור והש"ע הביאו זה יש לפסוק כן ונם יש להחמיר בהרשב"א כשדם חיה למעלה ונקרש נצרך לנרדו ולכסותו בעפר למטה ולמעלה וכתב רבינו הדמ"א שחט עוף או חיה ואח"כ שחט עוף אחרת ונתנכלה כידו אם יודע שדם האחרון כיסה דם הראשון פטור מלכסות אבל מסתמא חייב לכסות עכ"ל ויכסה בלא ברכה:

כז שנו חכמים כמשנה [פ"ז:] דם הניתז כלומר שניתז חוץ ממקום השחיטה ושעל הסכין חייב לכסות א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות עכ"ל המשנה דאין החיוב לכסות כל דם הנפש ויצא י"ח כשמכסה מקצת דם הנפש ולכן כשיש שם דם אחר מדם השחיטה א"צ לדם הניתז ושעל הסכין ויש מרבותינו דס"ל דר' יהודה חולק עד התי"ק וקי"כ כת"ק דאפילו יש דם אחר צריך לכסות נם את דם הניתז ושעל הסכין [סרמב"ד בפי"ד וסמלוב] דס"ל דהחיוב לכסות כל דם הנפש אבל רוב רבותינו לא ס"ל כן וכן פסקו בטור וש"ע סעי' ט"ו:

כח מדברי הטור והש"ע שם מתבאר דנם לכתחלה א"צ לכסות כל דם הנפש שכתבו בדין דם הניתז וי"ל דם הניתז וכו' אבל אם יש שם דם אחר א"צ לכסותו שאין צריך לכסות כל הדם לפיכך א"צ להמתין לכסות עד שיצא כל הדם עכ"ל ומבואר דאפילו לכתחלה א"צ להמתין כרי לכסות כל הדם ויש להתיישב בזה דהא לדעת יש מרבותינו שכפעי' הקודם נם בדיעבד מעכב וכן מתבאר מדברי רבותינו בעלי התום' שרעתם נוטה לזה [פ"ח. ד"ס רבנן וכו' ומיהו לרמי ב"ח וכו' ע"ס] ואי"כ עכ"פ לכתחלה ודאי נכון לעשות כן ובפרט שבברייתא בנמ' שם חכמים ורשב"נ ס"ל דבעינן כל דם הנפש ונהי דלדעת רוב רבותינו לא קי"ל כן מ"מ לכתחלה אולי יש לחוש לדיעות אלו ובליקוטי מהרי"ל כתוב בזה"ל ואמר מהר"י סג"ל המטהרים לכסות הדם טרם שיצא דם הנפש לנמרי שלא כדין עושין עכ"ל וזהו כפי"ש אך מדבריו שהובא בספר ד"מ ומדברי רבינו הרמ"א לא משמע כן כמו שיתבאר:

כט וי"ל רבינו הרמ"א בסעי' ט"ו מיהו ימתין עד שמתחיל לירר טיפין כדי שיכסה מקצת דם הנפש עכ"ל ובספרו ד"מ אות ה' כתב על שם כהרי"ל יש שוחטים ממהרים לכסות הדם ולא שפיר עושים טרם שיצא דם הנפש ומצאתי בשחיטות ישנים שצריך להמתין עד שיכלה כל דם הקילוח רהיינו עד שירדו טיפין טיפין עכ"ל דמזה מבואר דמקצת דם הנפש צריך ולא כולו והנם שרבני מהרי"ל שבספר ר"מ י"ל רכוונתו על כל דם הנפש מ"מ רבינו הרמ"א אינו מפרש כן:

ל ונם עיקר דבריהם תמוהים דמנ"ל דטיפין אלו הם דם הנפש ולא קדם דאם באנו לדמות לדם הקזה הרי מתבאר בנמ' [כריתות כ"ב.] דדם הקילוח הוא דם הנפש ע"ש וכ"כ הרמב"ם פ"י מטמא"א דין ג' ודבריהם הם דק לרשי' ז"ל [חולין ל"ג.] והתום' והרמב"ם חולקין עליו [וכמ"ש סמג"ם סק"ל] ונם רש"י בעצמו לא כתב כן במקום אחר [כריתות שם] אמנם כל זה הוא בדם הקזה אבל בדם שחיטה נראה להדיא מהרמב"ם שם שאינו דומה לדם הקזה וכל דם אדום היורד בשעת שחיטה הוה דם הנפש ע"ש וצ"ע [ובמלחמת לולי לכרי סרמ"ח סיי מפרמיס כוונת מפרי"ל כמ"ש סלריך לכתמלה כל דס הנפש וסוס מ"ש ככל וזו"ק]

לא וכבר כתבנו בסעי' כ"ד דדם הניתז ושעל הסכין צריך לנרור הדם וליתן עפר מלמטה ומלמעלה בשלא ניתז על עפר תיחוח ואף שיש מי שמוכר דבניתז לא בעי גרירה כמ"ש מ"ח רוב הפוסקים לא ס"ל כן והכי קי"ל:

לב השוחט לחולה בשבת לא יכסה הדם אפילו יש לו דקר נעוץ מבעוד יום בעפר תיחוח דביו"ט שרי לכסות וא"כ נם בשבת היה לנו להתיר לקיים מ"ע דכיסוי שהרי שחט בהתר ובהכיסוי אין בה רק מוקצה דרבנן מ"מ לא התירו חכמים לעשות כן [פ"ל:] ודחו מצוה זו כשב ואל"ת כדי לעשות היכר שיום זה אסור בשחיטה ולא התירו רק מה שלצרכי החולה והכיסוי אינו מצרכי החולה [ר"ן שם] ובלילה כמוצאי שבת אם עדיין רישומו ניכר יכסנו ואם לאו פטור ושנינו בתוספתא [פ"ו] השוחט בשבת ובויה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו כיון שהשכה אם היה הדם קיים חייב לכסות עכ"ל ור"ל דלא אמרינן כיון שעבר בהשחיטה באיסור סקילה וברת ליפטור מכיסוי דאין שייכות זל"ז כיון דהשחיטה בשירה כמ"ש בסי' י"א ופשוט הוא דבמקום שהשחיטה פסולה לפמ"ש שם דפטור מכיסוי:

לג בשוחט לחולה בשבת כתב רבינו הב"י בסעי' ט"ו דיש מי שאומר שאם היה לו אפר מוכן לכסות בו צואה יש לכסות בו הדם אפילו בשבת עכ"ל ונראה דדיעה זו סוברת דדווקא כשיש איסור דרבנן כמו דקך נעוץ לא התירו חכמים אבל כשיש אפר מוכן שאין בו מוקצה צריך לכסות אבל לפי המעם שנתבאר שרצו חכמים לעשות היכר נם בכה"ג לא התירו אבל בספרו הנדול כתב שאפשר דכוזה כ"ע מודים וצ"ע והרשב"א ז"ל כתב מפורש בספרו משמרת הבית רנם בכה"ג לא התירו ע"ש [והמב"ם כתב ג"כ בפסיטות דיכסה בכרכם ולדידי לית"ג בזה וכ"מ דעת הפר"ח והכרו"ף ולתיתי בפ"ח מסבית ג"כ מס' תל"מ סמלק על הב"י בזה ולא הבית מעמנו ולזן ס' זס ת"י ולכן למעשה ל"ע וגס מ"ם המב"ם למחוק בשבת על למים מלט כדי שיתקיים מדס עד מ"ם ג"כ לא ידעתי כשחוסק מפני מקום נפש דלריך מהירות וזריזות יתירים למחם מחר למים מלט וסיולת בזה ולע"ק]:

השוחט

לד השחט ונתגבלה בירו בשחיטה כנגן ששהה או דרס או אחר משארי פסולי שחיטה או ששחט ונמצאת טריפה באיזה אבר פטור מלכסות מפני שאינה ראויה לאכילה ובביסוי הרס כתיב ציר חיה או עוף אשר יאכל ולכן חש"ו ששחטן ואין אחרים רואין אותם שחוקה שרוב מעשיהם מקולקלין כמ"ש כסי' א' פטורה מכיסוי ואפילו אם ירצה להחמיר ולכסות בלא ברכה אין מניחין אותו כרי שלא לבא לידי קלקול שיאמרו הרואים אחרי שמכסים הרס מהמת היא שחיטה כשירה ויאבלו ממנה [ב"מ וס"ך] ויש מי שאומר דה"ה בנדול שאינו יודע הלכות שחיטה ששחט כיון לבין עצמו שאין מכסין את הדם [ס"ז סקי"ד] וי"א לכסות בלא ברכה [סב"ם] ויראה לי שלפי המעם שנתבאר בדי שלא לבא לידי קלקול טוב יותר שלא לכסות אף שיש מי שמפקפק במעם זה [סם] מ"מ כן נראה עיקר אבל באחרים רואים אותו הדבר פשוט שמכסין בברכה שהרי שחיטה כשירה היא כמ"ש בסי' א' ואפילו קטן ששחט ואחרים רואין אותו צריך כיסוי בברכה [ס"ך סקכ"ג] ודווקא במקום ששחיטתו כשירה בדיעבד כגון שיכול לאמן ידיו כמ"ש בסי' א' אבל כשבדיעבד אין שחיטתו כשירה מכסה בלא ברכה [סם] אבל שלא לכסות כלל א"א דכיון שאחרים רואין ששחט יפה גהי רמחמרינן באכילה מ"מ א"א לפטור ממ"ע דאורייתא ולא דמי לאין אחרים רואין אותו דחזקה ששחט שלא כהוגן [כנ"ל לתוך מה שכתב לעיל בשם הגהות מיימוני בשם הגהות אשירי עלמו] ס"ק לפטור עלמו]:

לה השוחט לרפואה שצריך הדם לרפואה או לבלבים ואין כוונתו להכשר מ"מ כיון ששוחט כהוגן והכשר כשר לאכילה חייב בכיסוי וכך שנינו בתוספתא [פ"ו] ויכסה בברכה ולא אמרינן כיון דכתיב אשר יאכל בעינן כוונתו לאכילה ראינו כן אלא שיהא כשר לאכילה [ב"ח] ולכן אם רוצה לפטור מן הכיסוי נוחר או מעקר [הגהות מיימוני פרק שחיטה הלכה ג' ע"ש] ומזה למדנו שאם שחט לכתחלה בסכין פגום [כנ"ל בשם הגהות אשירי] והשוחט חולין בעזרה או שנגמר דינן לסקילה פטור מכיסוי כמו נבילת וטריפה לפי שאסורין בהנאה [גמ']:

לו צריך לברוק הסימנים והסכין קודם הכיסוי דאם ימצא פגימה בסימנים אין כאן כיסוי כלל ואף אם ימצא פגימה בסכין שיש ספק שמא במפרקת נפגם אע"נ דלאכול אסור כנבילה ונראית כמ"ש בסי' י"ח מ"מ מוף מוף אינו אלא ספק וא"א לפטור מכיסוי דאוריימא אבל עכ"ו לא יכסה בברכה ולא רמי לברכת השחיטה שמברכין מקודם ולא חיישינן שמא יהיה פגול דא"א בענין אחר שהרי צריך לברך עובר לעשייתן אבל כיסוי שאפשר להמתין עם הכיסוי עד אחר הבריקה אין לכסות מקודם [ע"ז סקט"ו]:

לז וכן השוחט חיה לא יכסה עד שיבדוק הריאה מטעם שנתבאר ואם נמצאת ספק טריפה מכסה בלא ברכה וה"ה לכל פגול שהוא מחמת ספק כגון בפגימה שחוששין שמא בעור נפגמה וכיוצא בזה מכסה בלא ברכה ויש מי שרוצה לומר דבל שהספק בשחיטה ולא יצאה בכירה מחזקת איסור א"צ לכסות כלל [ב"ח] ואינו כן דמוף אינו אלא ספק ואין אפשר לעקור עשה דאורייתא מפני הספק [ס"ך סקכ"ז] והנה יש רבדים שכתב לנמרי מעיקר הדין אלא שנהגו להחמיר כגון בחתיכת כל המפרקת וכיוצא בזה חייבים לכסות בברכה [סם] ויראה לי דכשהיית כל שהוא אף שלרוב הפוסקים כשר מ"מ בין שאנו מוכרים פרש"י בסי' כ"ג יכסה בלא ברכה וכן בשהייה במיעוט בתרא ושלא לכסות כלל א"א בין שרוב הפוסקים מכשידים ודע שבמקום שנהגו לברוק השם כמו שיתבאר בסי' ל"ג מ"מ אין להמתין עם הכיסוי עד אחר בריקה זו שהיא בבית הכעלים ובשאלת חכם ובין כה ובה ישכחו על הכיסוי ולא דמי לבריקת הסימנים והסכין והריאה שהם הבל במקום השחיטה וכן בבר אוזות ששכיחות בועות במעיהן אין להמתין עם הכיסוי עד שיבדקו אותם מטעם שנתבאר וה"ה לכל כיוצא בזה [פ"ח בסם ל"ע]:

לח שנו חכמים במשנה [ל"ג.] השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם כשרים ופשטא דלישנא משמע דלא נשנה כלל לענין כיסוי הדם שהרי בהמה נשנית בהדייהו אלא לענין הכשר שחיטה מיתנייא ולענין מוטאה וטהרה כמבואר שם אבל לענין כיסוי יכול להיות שמחוייב להשיב דם הנפש כגון לחתוך הורידין ולקיים מצות כיסוי ומ"מ רבותינו הראשונים ז"ל מכאן רגם לענין כיסוי כשר כלומר שא"צ להשתדל למצא דם הנפש ולכסות דהתורה לא חייבה אלא כשיצא דם ווהו שכתבו המור והש"ע סעי' כ"ב השוחט חיה ועוף ולא יצא מהם דם מוהרין עכ"ל כלומר וא"צ להשתדל לחוציא דם ע"י חתיכות וירידן [כנו"פ] ומעמם נ"ל דאי ס"ד דלכיסוי מחוייב למצא דם הנפש לא הוי משחמט התנא להזכיר זה שהרי חיה ועוף חייבין בכיסוי ומדקתני כשרים משמע להריא דלבל דבר כשר וא"צ תקון [ומכיסי על הגגת הס"ך סק"ל ע"ם ודו"ק]:

לט כתיב וכסהו בעפר וקבלו חו"ל בהלכה למשה מסיני [סוטה מ"ז. ויומלמי פ"ם דקדים סוף ס"נ] דאפילו בדברים הדומין לעפר בשם כמו אפר דקראהה התורה עפר דכתיב בפרה אדומה מעפר שריפת החטאת וכן והב נקרא עפר דכתיב ועפרות והב לו אף שאין להם סנולת העפר שהעפר ורעים בו ומצמיח ואפר והב אינן ראוין לזה מ"מ כיון דאיקרי עפר מכסין בהם כמו שיתבאר וכן רברים שיש להם סנולת העפר כגון שוורעין בהן ומצמיחין אע"נ דלא איקרו עפר מכסין בהם:

מ ונם מקרא דוכסהו למדו חו"ל כן וכך אמרו חו"ל [פ"ח.] אין לי אלא עפר בניין לרבות זבל הדק וכו' ת"ל וכסהו דנדרש בפ"ע מדלא כתיב וכעפר יכסנו דהוי משטע עפר ולא דבר אחר וכו' אבל השתא מידי

וכסהו באנפי נפשיה [רש"י] דוכסהו משמע הפסק ענין דאל"כ הו"ל לכתוב וכסו אותו בעפר כדכתיב סוף במדבר וכסו אותו במכסה עור תחש וכמה פעמים כתיב בלשון זה ומדכתיב וכסהו משמע דוביא דעפר דבכל מקום דכתיב בלשון זה לדרשא אתי [כמו ביום"כ ועכסו ממאת ללסין ביומא הגולל עוסק מעמא ולין הכפ וכו' ונס מכטעמיס מתכלי כן דוכסהו הוא כמפסיק ולא כמכרת מסנע דהוא מופסק מבעפר] :

בא לפיכך שנו חכמים שמכסין בובל ובחול הדק מאד עד שאין היוצר צריך לבחשו כלל ולא אפילו למעכו ביד להפרידו ובסיד שהוא נפרד ובחרסית והוא נ"כ מין סיד נפרד [פ"ח] או טיט שעושין ממנה כלי חרס והוא נפרד ולבינה שבתשה ומנופה של חרס שבתשה ובשחיקת שארי חרסין ובשחיקת אבנים ובנעורת של פשתן דקה דהיינו מה שמנערין מן הפשתן ובנסירת עץ היוצא מן הנחתך במגירה שהוא דק כקמח ובשיחור שזהו כתושי פחמין או פיח הכבשן ובבחול והוא צבע שנותנין לתוך העין וכנקרת פסולים והוא עפר שמנקרין מן הריחים דבר אלו קים להו לרבנן דכשוורעין בהן מצמיחין :

בב אבל אין מכסין בובל גם ולא בחול שצריך עדיין להפרידו שהרי אפילו בעפר מכש אין מכסין ברבי רבי עפר אלא בעפר תיחוח שיהא ראוי לצמיחה ואע"ג דגם רבי עפר הרי הם מגדלין צמחין מאליהן או כשנותנים לתוכן צמחים ועשבים שגדלו כבר הם מצמיחים יותר מ"מ זה לא מקרי צמיחה דבעינן שיתנו לתוכה זרעונים ויצמחו וזה אינו אלא בעפר תיחוח ואין מכסין מטעם זה בעפר לחה טמים שקורין בלוונת"א וכ"ש בטיט ולא בקמח ולא בסובין ומורסן ולא בשחיקת מחבות חוץ מהב שחוק מפני דמיקרי עפר כמ"ש ודווקא בשחיקת מחבות שאינם שרופים אבל בשרופים הרי נעשה אפר וכבר נתבאר דבאפר מכסין מפני שנקרא עפר וה"ה לכל אלא שנתבאר ראין מכסין בהם כשנשרפו לאפר מכסין בהם ואין מכסין בשלג אע"ג דכתיב כי לשלג יאמר הוי ארץ [מיוב ל"ז] אנן עפר בעינן ועוד דאין הכוונה שהשלג הוא ארץ אלא שיורד על הארץ [ב"י] וכן יש מי שרוצה לומר דמכסין בברזל שחוק משום דכתיב [סס נ"ח] ברזל מעפר יקח ואינו כן שהרי כל המתביות לוקחין מעפר ואנן בעינן שהם עצמם יקראו עפר ואינם נקראים כן לבר זהב [סס] ומכסין בעפר עיר הנדחת וכן בכל עפר מאיסורי הנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו [נמ"] שהרי אין בזה הנאת הגוף ממש אלא מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו ולכן לא שייך לומר שנהנה מאיסורי הנאה :

בג איתא בגמ' [סס] שאין מכסין בעפר המדבר מפני שאינו מצמיח הורעים שזורעים בו בדכתיב לא מקום זרע וכך פסקו במור וש"ע ותמהו הראשונים בזה דכיון דקי"ל דמכסין באפר ובזהב שחוק אף שאינו מצמיח אך מדאיקרי עפר מכסין בו במ"ש כ"ש שרשאי לכסות בעפר ממש אף שאינו מצמיח [רשב"ם כתה"ב ור"ן ס"פ כ"ס] ומתוך זה י"א דמיירי כשהוא חול גם ואין לו במה לפרורו אבל בחול דק שפיר דמי [סס] אך מדברי הטור והש"ע מתבאר דבכל ענין אין מכסין בו וצ"ל המעם מפני שכלשון הכתוב לא נקרא עפר ואף שבלשון בני אדם נקרא עפר אין זה כלום [כ"י ום"ב] או י"ל דד שאינו עפר כלל והתורה קראתו עפר עדיף יותר מעפר ממש שאין בו מסנולת העפר שאינו מצמיח [סס] :

בד וטעם זה דחוק מאד והטעם הראשון יותר המוד דהא בפ' סוטה כתיב ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן וגו' והמשכן היה במדבר וצ"ל דבעת שהיו ישראל במדבר נשתנה הטבע שם [וכמ"ש התום' סס בשב"ס מלא לעניו למיתס ע"ס] וברמב"ם לא נזכר באמת דין זה וגם לפי שזורעים בו ומצמיח לא הזכיר כלל וגירסא אחרת היתה לו בש"ס בגירסת השאילתות שהביאו הראשונים ז"ל וס"ל דלמסקנא אין חלוי רק במידי דאיקרי עפר [בשאילתות שלפנינו לא נמלא זה] :

בה מי שאין לו עפר לא ישחוט אלא ימתין עד שיהיה לו עפר [טור] אא"כ נצרך לחולה דאז אין להמתין ואיתא בגמ' [סס] היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שוחק דינר והב ומכסה היה מהלך בספינה ואין לו עפר לכסות שורף מליתו ומכסה ואין בזה משום בל תשחית בגון שהזהב או הבגד אינו שוה כמו העוף ואין כזה משום בל תשחית [ס"ך בסס ל"מ] ולכן כתב רבינו הרמ"א בסעי' כ"א ואם הוא הולך במדבר או בספינה ולא שוה העוף כהפסד הבגד שישרוף לאפר או הי"ב שישחוק תקינו ליה רבנן לשחוט ולמצות הדם בבגד זו בסנדל ומברך וכשיגיע למקום עפר יכסם הבגד או הסנדל שיצא הדם ומכסהו בלא ברכה והכי נהוג עכ"ל ומקורו ממרדכי בשם הגאונים ואין לתמוה איך יברך בשמצות הדם בבגד או בסנדל הא אין זה כיסוי כלל די"ל דזה ג"כ מקרי התחלת הכיסוי [ד"מ] ולכן לא יברך רק על כיסוי דם ולא יאמר בעפר [ס"ך] ורבים דחו לגמרי דבר זה מהלכה [כ"י וע"ז וכס"ל ופר"ח] דאין זה התחלת הכיסוי כלל ואיך יברך וגם מדלא הזכירה בש"ס תקנה זו ש"מ דאין לעשות כן [וגס המיכני על מ"ס הרמ"ח וסכי נהוג מס סייך מנסג בלבד ברחוק בסלימות וסעיקר כדעת סחולקים] :

בו בשמכסה הדם לא יכסה ברגלו אלא בידו או בהסכין בהקתא ולא בראשו שלא יפגמנו או בכלי כדי שלא ינהוג בהמצוה בדרך בזיון אלא דרך כבוד שאין הכבוד לעצמן של מצות אלא למי שצוה בהן בריך הוא והצילנו מלמשש בחשך וערך לנו נר ליישר המעקש ואור להורות נתיבות היושר וכן הוא אומר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי [רמב"ם] :

סליק הלכות שחיטה בס"ד

ספר

ערוך השלחן

בו יבואר כל הדינים והלכות הכתובים בשו"ע יו"ד הלכות **שחיטה ומריפות**.
עם כל הדינים המפוזרים בספרי האחרונים. וכל דין ודין בארתי בטעמו בעזה"י עפ"י הצעות וראיות מגדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים, והכל בלשון צח וקל ובסדר נכון כאשר עיניך תחזינה מישרים בפנים הספר.

חלק ושני

על הלכות מריפות

מאת

יחיאל מיכל בהרב מוהר"ר **אהרן הלוי עפשטיין** החונה בק"ק **נאווהרדק** בעה"ט
ספר **ערוך השלחן** על ח"מ וספר **אור לישרים** על סה"י לר"ת.

הוציאה שניה

הובא לבית הדפוס ע"י בית מסחר ספרים של הר' **יוסף צבי לעוו** בווארשא רחוב מילא נומר 2 בהרה"נ
ר' **שמואל** זצ"ל שהי' אב"ד בק"ק **וואלטשין** משנת **תר"ט** עד **תר"ך** ואחר כך משנת **כת"ר** עד
י"ט כסלין **תר"ם** הי' ראב"ד ומו"צ **במעזריטש** יע"א ושם מנוחתו כבוד תנצב"ה.

שנת **תרמ"א** לפ"ק

סימן כט [דיני כלל נבילות וטריפות וכמ מיני טריפות ובו כ"ח סעיפים]

א האוכל כזית מכשר כהמה שמתה או חיה שמתה או עוף שמת לוקה שנאמר לא תאכלו כל נבלה וכל שלא נשחטה כראוי הרי זה נבלה וכל מקום שנתבאר בה' שחיטה שהשחיטה פסולה ה"ז נבלה שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשירה כאשר נצטוינו מפי משה רבינו מפי הגבורה וכל ספק בשחיטה ה"ז ספק נבלה והאוכל ממנה כזית מכין אותו מכת מרדות:

ב ויש עוד ששה נבלות אף כשהן חיים ואלו הן כהמה שניטל ירך וחלל שלה וחסרונה נראית כשהיא רבוצה [כ"מ] וכן עשאה גימטריא כלומר שיתאבה לרחכה או כצוארה כולה או כשורה ער החלל [כ"י ס"ח] וכן שנקרעה מנבה כרג וכן נשברה מפרקת ורוב בשר עמה וי"א דרווקא כשנפסק חוט השדרה ובלא זה הוי טריפה ולא נבילה [מ"ז סע"ז ס"ס כ"ז] ויש חולקין כזה וכן כשנפסק הקנה כרובו או ניקב חושט כמקום הראוי לשחיטה הוי נבלה מחיים לרעת הרמב"ם פ"ג משחיטה וי"א רכוונתו דכששחטה אין השחיטה מועלת ודינו כנפטלה כשחיטה ואו הוה נבלה אבל מחיים אינה אלא טרפה [עמ"ך סל"ג סק"ד ונקו"כ ופ"מ] וכן משמע רעת רש"י ותוס' [ל"נ:] וי"א דהוי לענין טומאת נבלות אבל לעניין איסור אכילה יש עליה רין נבלה מחיים [תב"ש וכרו"פ סס]:

ג כתב הרמב"ם בפ"ר ממאכלות אסורות דין כ' אין איסור משום נבלה אלא מינים טהורים כלבר מפני שהן ראוים לשחיטה ואם נשחטו שחיטה כשרה יהיו מותרין כאכילה אבל מינין שאין שחיטה מועלת כהן בין שנשחטה כראוי כין שמתה כררכה כין שחתך בשר מן החי ממנה ואכלו אינו לוקה משום נבלה וטריפה אלא משום אוכל בשר טמא עכ"ל ולפ"ז אם התרו בו על נבלת בהמה טמאה משום נבלה אינו לוקה ורבר זה לא נמצא מפורש בש"ס אלא לענין נבלת עוף טמא ולענין טומאה ראינן טמאה טומאת בית הבליעה בנבלת עוף טהור [ספ"ז דחמרים] אבל כבהמה לא אשכחן וכן בעוף לענין איסור לא נמצא בגמ' ואפשר רס"ל דאין חילוק בין איסור לטומאה וכן עוף לכהמה לענין איסור נבלה כמ"ש בפ"ב משחיטה ע"ש אמנם אין ספק כרבר וכן פסק הסמ"ג מצוה קל"ג ע"ש ולא מצינו בשום איסור אכילה כמו גיד הנשה ואבר מן החי שיהא נוהג כטמאה כמפורש בש"ס ועוד רבע"ב כן הוא רכמו רכגיד הנשה אמרו חז"ל הטעם [פנ"ס ק"י] משום ראין איסור חל על איסור ה"נ אין איסור נבלה חל על איסור טמאה ראין כאן לא איסור כולל ולא איסור מוסיף ועוד רכשנתקרקן בכל התורה לא מצינו בתורה שם אכילת בהמה טמאה רק טומאה כמ"ש כויקרא או נפש אשר תגע ונו' או בנבלת בהמה טמאה וכפ' צו ונפש כי תגע וגו' או בבהמה טמאה וכפ' שמיני כמינים הטמאים כתיב מפורש מכשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו וכן ברגים ובעופות טמאים ע"ש לאפוקי כטהורים [ח"ב] כתיב שם והאוכל מנבלתה ע"ש וכן בפרשת ראה ע"ש ובאכילת נבלה מיירי שם להריא כטהורה דהכי כתיב שם כל עוף טהור תאכלו לא תאכלו כל נבלה ונו' כי עם קרוש אתה וגו' וסזה נופא מוכח רלא מיירי בטמאה שהרי נתן טעם כי עם קרוש אתה ולכן לא האכל כשמתה ואי מיירא בטמאה הרי נם כשחיטה אסורה לעם קרוש [ועמ"מ ולח"מ ולפמ"ם מ"ם ורו"ק]:

ד עוד כתב האוכל עוף טהור חי כל שהוא לוקה משום אוכל נבלה ואע"פ שאין בו כזית הואיל ואכלו כולו ואם אכלו אחר שמת עד שיהיה בו כזית ואע"פ שאין בכולו כשר כזית הואיל ויש בכולו כזית חייב עליו משום נבלה ע"ל וכל רכריו תמוהים רלהריא איתא בגמ' [חולין קנ:] רהאיסור הוא משום אבר מן החי ועור ראיך אפשר לחייב על נבלה בפחות מכזית ואי משום בריה רלא בעי כזית כמ"ש לקמן סי' ק' הא מתאבר שם רבטהורה ליכא איסור בריה דכל שהאיסור משום נבלה לא שייך איסור בריה דבריה אינו אלא כשיתחלק לא יהיה שמו עליו אבל נבלה אפילו אם תתחלק לכמה חלקים שם נבלה עליה ואינו חייב בפחות מכזית וכ"כ כל הראשונים ונם הרמב"ם עצמו פ"ב ממאכ"א רין כ"א כתב אבל האוכל בריה טמאה בפ"ע ה"ז לוקה מן התורה ואפילו היתה פחותה מן החרדל בין שאכלה מתה בין שאכלה חיה ע"ל הרי כתב מפורש דרוקא טמאה הוה בריה כדעת כל הראשונים ויותר מזה הטוה מ"ש רכאכלה לטהורה אחר שמתה צריך כזית ואע"פ שאין כהבשר כזית מ"מ כיון שכבולה כזית חייב כלומר שמצטרפין העצמות לכזית והרי להריא כתב לקמן י"ח שאין העצמות והגידין מצטרפין לכזית בנבלה [עלמ"מ שהמריך כזה ומלמר בל"ע]:

ה ויראה לי כרור שהרמב"ם היתה לו שיטה אחרת בזה ומסוגיית הש"ס שם רקרק כן רהנה הש"ס שם הביא ברייתא דפליגי תנאי כאכל צפור טהורה כחייה אם חייב אם לאו ומסיים שם חנקה ואכלה רברי הכל ככויה ע"ש וקשה מוכא רכרייתא זו הוא תוספתא בשלהי סם' עכו"ם ולהריא מתניא שם בבני נח שחייבין רק באבר מן החי ופליגי תנאי אם כחייה לאיכרים עומדת כלומר אם אכל שלימה אם שייך מן החי אם לאו [כפירש"י סס] וסמיים שם כהוספתא חנקה ואכלה רברי הכל פטור ע"ש רבן נח אינו מצוה על נבלה ואיך אומר הש"ם רבכזית חייב לרברי הכל:

ו עוד מפרש הרמב"ם רטעמא דבריה לא בעי כזית הוא משום דבריה חשובה [וכ"כ רס"י בסנהדרין כ"ו ד"ה מפרש] ודלא כטעם שכתבו כל הראשונים וא"כ אין נ"מ בין טמאה לטהורה שהרי נם טהורה יש לה חשיבות ולכן מפרש דנם טהורה הוה בריה [וכ"כ סכרו"פ סי' ק' סק"כ] וההפרש בין טמאה לטהורה אינו אלא במתה דטמאה היה יריעה אף שאין בכולה כזית וכטהורה צריך

צריך כזית והמעם פשוט משום דבטמאה ליכא איסור נבלה כמ"ש מקודם בסעי' ג' ונשארה בריה בבחייה לאפוקי במהורה שחל עליה שם נבלה במיתתה א"א לחייב בפחות מכזית מיהו להכי אהני מה שהיא בולה שלימה ושם בריה עליה דבכל הנבילות אין העצמות והגידים מצטרפין לכזית וכבריה מצטרפין לכזית ובזה כל דבריו מבוארין דבכאן החיוב רק משום נבלה ולא משום אבר מן החי ראיהו ס"ל כמאן דאמר דבחייה לאו לאיברים עומדת כמבואר מרבריו פ"ה מה' מאכ"א דין ה' ע"ש [וכ"כ הלח"מ] וכשאכלה בחייה שעדיין לא חל שם נבלה עליה חייב בכל שהוא בבטמאה ממעם בריה ובמיתתה שחל עליה שם נבלה צריך כזית רק דנם העצמות והגידים מצטרפין לכזית וזה שכתב בפ"ב דין בריה בטמאה משום דכתב שם בין מתה בין חיה ובכאן ביאר דבטהורה יש חילוק בין חיה למתה ובנמ' מאן דמחייב בחייה משום אבר מן החי משום דס"ל דנם בחייה לאיברים עומדת ואנן לא קיי"ל כן [ובסוגיא סס"ם ק"ב. ס"ם אמר רב אמס"ח צריך כזית ופריך מסא דאמר רב אכל נאור מקורס בחיוס בכל שהוא במיתתס בכזית כלומר דקאי בין על יבשל בין על בן גם דבחייס שמיסס חייבים משום אמס"ח ובמיתתס קאי על יבשל דב"ש חיוו מלוס רק על אמס"ח ואמרן בשאכלו בשר נידים ועלמות וקאס סא אמרת דלכו לפרס דבריו וע"ק מאי קאמ"ל במיתתס בכזית אלא לא ידענא שחייב על כזית בבלי אלא דס"ם דבחייס שיבשל חייב בשאכלו אמס אמעם בריס ובן גם שחיוו רק משום אמס"ח חיוו בשאכלו בשר גו"ע ולכן אמר סאס בכל שהוא אפאי שיבשל ובמיתתס בכזית ג"כ בשאכלו בשר גו"ע ומזה לקח שרמב"ס דיוו וכזה ס"ם לקושק שאוס' לבא סוי דומיא דסיפא פ"ם ולפמ"ם דומס אמס בישל ואמ"כ הניא שהוספתא דקאי אבבן גם ולכן רבי פוטר דאין מלאו חיוב בריס ואמס"ח בחייס לאו לאיברים עומדת וג"כ בשאכלו בשר גו"ע כאו שאמרן דס"ל לאיברים עומדת ולמ"ם אחייב ואפילו בבבן גם ס"ל כאו שאמרן ואיכא בינייהו דלמ"ם בחייס לאו לאיברים עומדת ולמ"ם בחייס לאיברים עומדת ואפילו בבבן גם ס"ל כאו שאמרן ומזה נראה לכאורה

ד"ן חנ"ק נפ"ש דרוסה נקובה חסירה נמולה קרועה נפולה פסוקה שבורה וכל המיני טרפות שיתבארו הם בכלל הזה ובפרטיות חשבן הרמב"ם בפ"י מה' שחיטה שבעים טרפות ע"ש וכל אלו מבוארים במשנה ונמ' פ"נ דחולין שהיו מקובלים בהם דור אחר דור עד משה רבינו שלמדם לישראל ככל תורה שבע"פ ושמא תאמר למה לנו על דרוסה חלכה למשה מסיני והרי מפורשת היא בתורה מקרא דובשר בשדה טריפה כמ"ש אינו כן דדינים הרבה יש בדרוסה כמו שאין דריסה אלא ביד ובצפורן ועוד דינים שכל זה אין להם רמז במקרא ובאה לנו בקבלה ממשה רבינו מסיני [וסקסס סב"י סס סמי כללת עולת תמרס ד' מ"נ ותומר סס לתשוקי לקוחת דרכים דלקסס כבוליח מריפס וחן סס קיי"ל כרכים כמ"ס בס' מ"ד וכרכס מרחו בזס הל"מ וסב"ח פ"ם ול"ע ונלע"ד דתמרי דלת קיי"ל כרכים תלת בתמני לקוחת למקום מרין כדתיחת ד' נ"ס : ופירש"י למקום שסנידין מצוחין סס ממילת דסוי בכלל גמולס תכל בדעולת ת"ח לומר כן מפני שרכים לת סזמיר מקום מרין וכן ל"ל בבוקת כדתיעכל ניצי סוי בכלל גמולס ודו"ק] :

יב ואין לשאול למה לנו על זה הל"מ כיון דבלל נדול הוא כל שאין כמוה חיה טריפה א"כ נראה ע"פ כללי הרפואה אם אין למכה זו רפואה היא טריפה ואם יש רפואה כשורה דאין זה שאלה כלל וכבר כתב הרמב"ם בפ"י משחיטה דין י"ב וז"ל ואין להוסיף על טרפות אלו כלל שבל שאירע לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מאלו שמנו חבמי דורות הראשונים והסבימו עליהם בבתי דיני ישראל אפשר שתחיה ואפילו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות וכן אלו שמנו ואמרו שהן טרפה אע"פ שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן אין לך אלא מה שמנו חכמים שנאמר ע"פ התורה אשר יורוך עכ"ל ועוד דבטרפות אלו שנו חכמים אם היא וודאי טרפה אפילו חיתה שנים רבות היא טריפה וזה שאמרו חז"ל [כ"ז :] סימן למרפה י"ב חדש אינו אלא בסבק טרפה ולא בוודאי טרפה כמו שיתבאר בסי' נ"ז בס"ד :

יג וכן התוהך בשר מן החי מן הטהורים הרי אותו הבשר טרפה והאוכל ממנו כזית לוקה משום אוכל טרפה וכך דרשו חז"ל [ק"כ :] לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי ובשר בשדה טרפה לא האבלו זה בשר מן החי ובשר מן הטרפה ע"ש והרמב"ם ז"ל בפ"ד מטאכ"א הסביר דבר זה וז"ל שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה מה לי אם טרפה אותה חיה מה לי ההכה בסכין מה לי בכולה מה לי במקצתה הרי הוא אומר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טרפה עכ"ל דבשר בשרה אתי לאורויי על כמה דברים שיצאו חוץ מכחיצתן כמ"ש בסי' י"ד ואין לך חוץ ממחיצה נדול מזה שנתלש הבשר מעצם הבהמה ודע דבשר מן הח"ו אינו אבר מן החי ,יתבאר בסי' ס"ב [ונס מוקלס תרגס על ובשר בשדס טרפה לת מיכלון פ"ס] ;

יד לפי מה שנתבאר דבשר מן החי למדנו מקרא **דטרפה** לפיכך אם אכל בשר מן החי ובשר מן הטרפה **אינו** לוקה אלא אחת כיון דבלאו אחד נאמרו ואם אכל **אבר** מן החי ובשר מן החי לוקה שתים כיון שנאמרו **בשני** לאוין [נמ' סס] ופשוט הוא באוכל נבלה וטרפה או נבלה ובשר מן החי דלוקה שתים בכל אחד הוא לאו בפ"ע ומ"מ לענין צירוף לכזית נחשב נבלה וטרפה או נבלה ובשר מן החי ללאו אחד לענין שאם אכל חצי זית נבלה וחצי זית טרפה או בשר מן החי ה"ז לוקה **אף** שכל האיסורים אין מצטרפין זה עם זה לבד מאיסורי נויר מ"מ נבלה וטרפה מצטרפין וכן נבלה ובשר מן החי בן פסק הרמב"ם שם ונתן טעם לזה לפי שהטרפה היא תחלת נבלה ע"ש :

טו ולא ידעתי כוונתו דאם כוונתו לטרפה שמתה אח"כ פשיטא הא אידי ואידי נבלה היא ועוד דא"ב לא הוי דומיא דבשר מן החי שלעולם לא תחול עליה שם נבלה אלא וודאי כוונתו לטרפה ששחטה וא"ב מה שייך לומר שהיא תחלת נבלה והרי כשישחטנה לא תהיה נבלה אף לענין טומאה דשחיטה מטהרת מידי נבלה וב"ש"ם אינו מבואר זה בלל ואמת שבמס' מעילה אמרו שם [ס"ז .] דלענין אכילה אין מצטרף מהורה עם הטמאה אלא מהורות בפ"ע וטמאות בפ"ע ומשמע להדיא דכל מהורות מצטרפות זו עם זו אמנם זהו בנבלות דאמשנה דשם קאי דתנן כל הנבלות מצטרפות זו עם זו כלומר אפילו מהורות עם הטמאות ופירשו בגמ' דזהו לענין טומאה ולא לענין אכילה לפי שאין איסור נבלה חל על איסור טמאה אבל מהורות נבלות מצטרפות זו **עם** זו גם לאכילה כגון חצי זית נבלת השור וחצי זית נבלת השה וכיוצא בו אבל טרפה עם נבלה מגלן דמצטרפין :

טז ולכן נ"ל דכוונתו לטרפה שמתה וכן כבשר מן החי שמתה בהמה אח"כ ואע"נ דכשמתה הרי היא נבלה מ"מ הא יש סברא לומר דאין איסור חל איסור כלומר כיון דנטרפה מחיים לא אתי איסור נבלה וחייל על איסור טרפה וזהו שאומר דהיא תחלת נבלה כיון שמתה אח"כ ונם הבשר הנחתך ממנה כשמתה אח"כ חל על הבשר הנחתך שם נבלה ודייק לה מש"ם **דשם** דכיון שאומר דכל המהורות נבלות מצטרפין זע"ז **וטרפה** שמתה הלא נקראת נבלה עתה לכן פסק דמצטרפין :

יז לפיכך האוכל חצי זית חלב וחצי זית דם או **חצי** זית נבלת בהמה טמאה וחצי זית נבלת בהמה **מהורה** או חצי זית דג טמא וחצי זית עוף טמא וכיוצא **בו** בשארי איסורין אין מצטרפין זע"ז ואינו אלא כאוכל **חצי** שיעור שאסור מן התורה ואין בו מלקות אבל **האוכל** חצי זית נבלת בהמה טמאה וחצי זית נבלת חיה **טמאה** מצטרפין זע"ז לפי שהן בלאו אחד ולכן בהמה או **חיה** טמאה עם עוף טמא או דג טמא אין מצטרפין זה **עם** זה לפי שחלוקין בלאוין ונבלת בהמה מהורה **עם נבלת**

עוף מהור מצטרפין זע"ז לפי שבלאו אחר נאמרו ואע"נ דלעניין טומאה יש בהן דינין חלוקין דנבלת עוף טהור אינו מטמא אלא בבית הבליעה מ"מ לעניין איסור אכילה שויין הן וכן טרפה עם נבלה מצטרפת מהמעם שנתבאר בסעי' י"ד וכן נ"ל רחלב חצי זית מנבלה ובשר חצי זית מנבלה מצטרפין למלקות מפני שהתורה נזרה דאיסור נבלה חל על איסור חלב וה"ה טרפה [חולין ל"ז.] ואע"נ דעל חלב יש לאו בפ"ע מ"מ כשנתנבלה יש על החלב גם שם נבלה וכן טרפה וכ"ש דחלב משחוטה ומנבלה מצטרפין דכלולין בלאו אחד וה"ה לרם דמצטרפין מזה ומזה וחצי זית חלב מטהורה וחצי זית חלב מטמאה אין מצטרפין דבחלב בתיב בל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו אבל במטמאין חלבן בבשרן במ"ש הרמב"ם בפ"ז ממאכ"א ע"ש והאוכל מחלב נבלה וטרפה פסק שם דלוקה שתים משום חלב ומשום נבלה או טרפה מפני שיש בזה איסור מוסיף שהרי כשנתנבלה או כשנטרפה נתוסף איסור על הבשר ועוד שהתורה גזרה דנבלה וטרפה חל על איסור חלב כמ"ש [סה"מ] אבל בדם אין חילוק בין טמאה לטהורה דלא הלקה התורה ברם בין טמאה לטהורה דכתיב וכל דם לא תאכלו בכ"ש הרמב"ם שם בפ"ו ע"ש [כ"ל נדיסים מלו] :

יח האובל מנבלה וטרפה או מבהמה וחיה הטמאים מן העור ומן העצמות ומן הגידים ומן הקרנים ומן השלפים ומן צפרנים של עוף ממקומות שיבצבץ בשם הדם כשיחתכו ומן השליא שלהן אע"פ שהוא אסור ה"ז פטור ממלקות מפני שאלו אינן ראוין לאכילה ואין מצטרפין עם הבשר לכזית ומדברי הרמב"ם שם מתבאר דבעוף כל אלו דינן כבשר לפי שהן רכין וצ"ע בעצמות של עוף למה ישתנה דינן מעצמות בהמה [עמוס מולין ר"פ סטור וסרועב ד"ס וסמלפיס] וקרנים ושלפים וצפרנים בראשם במקום שאין הדם מבצבץ לא שייך עליהם תורת אובל כלל וגם איסור אין בזה [כ"מ בגמ' סס קכ"ח ע"ם] :

יט יש עורות שהן כבשר והאוכל ממנו כזית כאובל מן הבשר כגון עור העוף ויש אפילו בעורות אחרות כשיאכל אותן בשהן רכין ואלו הן עור האדם ועור החזיר של ישוב ועור חטוטרות של נמל שלא טענו עליו משא מעולם ולא הניעו למשא שעדיין היא רכה ועור בית הבשת והיא בית הרחם ועור שתחת האליה ועור השליל ועור האנקה והכח והלטאה והחומט כל אלו העורות בשהן רכות הרי הן כבשר לכל דבר בין לאיסור אכילה בין לטומאה ויש הולקים בעור בית הבושת [ערסי"ו קכ"ב : ד"ס לסביס ופלמ"ס סס"ד ממסכ"ס] ועורות אלו כשנתקשו בגון שעברן או הלך בהן כדי עבודה אינם כבשר [ס.ע"ס] ואפילו עור האדם דלענין טומאה אין חילוק בזה במ"ש הרמב"ם בפ"א מאבות הטומאה מ"ם לעניין אכילה דינו כשארי עורות שחשבנו [ס"מ] :

כ נאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו והיאך היה אפשר לאכלו אחר שסקלוהו והרי הוא נבלה אלא הבתוב בא לחורות שכיון שנגמר דינו לסקילה נאסר ונעשה בטמאה ואפילו אם קדם ושחטו שחיטה כשרה אסור בהנאה כאלו נסקל ואם אכל מבשרו כזית לוקה ויש מרבותינו דס"ל דשור הנסקל אינו נאסר מחיים בהנאה ואם שחטו לאחר שנגמר דינו אינו אסור רק באבילה [כ"ם בסוס' זבחים ע"ב.] ובשנסקל אסור בהנאה ולא יתן מבשרו אף לכלבים ולכך נאמר ולא יאכל את בשרו ופרש של שור הנסקל מותר בהנאה אבל עורו אסור בהנאה ויש להסתפק בעצמותיו ונידיו ודמו של שור הנסקל אם אסורים בהנאה ובנמ' [כ"ק מ"ב :] לא הזכיר רק עורו מיהו חלבו וודאי אסור בהנאה דכיון דרינו כטמאה ובטמאה אין חילוק בין חלבו לבשרו כמ"ש בסעי' י"ן ויראה לי לחצי זית משור הנסקל אינה מצטרפת לחצי זית נבלה או טמאה למלקות כיון שעל שור הנסקל יש לאו בפ"ע ושור שנגמר דינו לסקילה והוזמו עדיו חוזר להכשרו לגמרי ויצא וירעה בעדר ואם נורע זה אחר שנסקל ח"ן מותר בהנאה [כריסות כ"ג :] :

כא כתב הרמב"ם בפ"ה משחיטה דין נ' ;ע"פ שכל הטרפות הלכה למשה מסיני הן הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא רזוסה החמירו בה וכל ספק שיסתפק ברזוסה אסור ושאר שבעה מיני טרפות יש בהן שספיקן מותרין עכ"ל וכל חכמי הדורות נתקשו בדבריו היכן מצינו בגמ' להחמיר ברזוסה יותר משארי מיני טרפות ועור איזה הפרש יש בין הל"ם ובין מה דמפורש בתורה ועוד דע"פ הל"ם הרי כל הטרפות נכללים במקרא זה כמ"ש והרבה דברים נאמרו בזה [ויש שסקסו מד' מ"ג : ביסב לו קון בוסס דפריך מ"ס מספק דזוסס ולסרמב"ס מאי מקסס ונדחקו בזס לך בחמת זס ל"ק כלל דסא סרמב"ס סל בנקיבת סוסס דסוס נבלס כמ"ס בסעי' ס' ולא דמי לכל סטרפות וספיר דמי לספק דזוסס וכמ"ם סתב"ס] :

כב והנה אפילו אם נמצא דברים שמקילין בשארי טרפות מספק כנון בנקב במקום משמוש ידא דמטבחא וכן בריאה הממוכה לדופן ונמצא מבה בדופן דחולין ברופן ולא בריאה וכן בבית הבוסות שיצאה המחט לחוץ ולא נמצא עליה קורט דם דמבשרינן מספק וספק דזוסה אסור כמו שכתבו המפרשים אבתי איזה דמיון הוא זל"ז בשארי טרפות נפל הספק לאחר שחיטה דבחזקת היתר עומדת ובזרוסה הספק נפל מחיים דבחזקת איסור עומדת [דברי סמוס' מ"ג : ד"ס קסבר לריכין ביסור ודי"ק] :

כג ואפשר לומר בכוונתו על שארי טרפות שנפל מחיים ועכ"ז תלינן לקולא משא"כ בספק דזוסה לחומרא ומצינו שלשה דינים בבה"ג שתלינן לקולא אף בנפל הספק מחיים האחר בבהמה שנזרת רגליה אף שהוא ריעותא גדולה מ"מ לא תלינן שנפסקה חוט השדרה אלא אמרינן שנרוגא נקטה וכתבה הרמב"ם בפ"ט דין י' והשנית בעוף שנפלה לאור אף שריעותא גדולה היא

מ"ם לא מחזקינן איסורא לומר שנשתנו בני מעיה אא"כ שרואין שנשתנה בראיתן לאחר הבישול בדמובח מדבריו ספ"ו ע"ש [וכ"כ סמ"ך בסי' נ"ב סקי"ח] והשלישית בגלודה שמקיל הרמב"ם בספיקה בם"ש בפ"ט דין ו' אף שהספק נפל מחיים ובדרוסה אוסרין מפני הספק אף שאין אנו רואין ריעותא כל כך אלא רק שהדורס היה ביניהם ושתק והם צעקו אוסרין מספק כמו שיתבאר בסי' נ"ו וכל הדברים שחשבנו נראה הריעותא יותר גדולה ועכ"ז מתירינן מספק אלא משום שהחמיר בדרוסה :

כד ועוד נ"ל לומר דההפרש בין דרוסה לשאר טרפות הוא על כל הספיקות שמקילינן בשאר טרפות כם"ש המפרשים ואע"ג דבדרוסה נפל הספק מחיים מ"ם הא הרמב"ם פסק בפ"ה דנם לדרוסה וודאית מהני בזיקה ע"ש וא"כ אפילו דרוסה וודאית אינה אלא ספק טרפה דאלו היתה וודאי טרפה לא היה מועיל הבזיקה וא"כ בספק דרוסה הוה ס"ס שמא לא דרסה בלל ואת"ל דרסה שמא לא שלט בה הארס ולבן שפיר דומה ספק דרוסה שמחיים לשארי ספיקי טרפות שלאחר שחיטה מפני הס"ם ואין זה ס"ם משם אחר שהרי עליו בהכרח לחקור אם דרסה כלל ונם הוא ס"ם הטתהפך כמבואר בבללי ס"ם בסי' ק"י [ע"ש בסימן מום ס"ו] ואפילו לדעת המחמירים ס"ם במקום חזקת איסור מ"ם לא חמירא מספק אחר שנפל לאחר שחיטה ועור דהעיקר כדעת המתירים בס"ם כמקום חזקה כם"ש שם [וסמ"ן סק"ס מדמק בפרק זס ע"ם שכתב על סיס בסימי מלטות ומ"ל בסכרים סמינן דומין ונס סס"ם סלו שכתב בדרוסס ים לדון בזס ע"ם מכל לפמ"ם מעשס חודלי דרוסס נ"כ ליט מלס ספק מ"ם ועל סמרי מרפות מין מט לריכין לס"ם ודו"ק] :

כה והטעם שכתב הרמב"ם ז"ל דלבן מחמרינן בדרוסה יותר מפני שהיא מפורש בתורה אין הכוונה שהיא חמורה יותר מדבר שהלבה למשה מסיני וחלילה לומר כן ועוד דע"פ הל"מ בולם נבללו בפסוק דטרפה לא תאבלו כם"ש אלא בוונתו בן הוא לענ"ד דמן התורה מבואר שיש להחמיר בדרוסה יותר דהנה ידוע שיטתו של הרמב"ם דספיקא דאורייתא שאמרו חז"ל סד"א לחומרא והו מדרבנן שהם החמירו אבל מן התורה בל ספק איסור תולין לקולא בם"ש בפ"ט ממומאת מת ובשארי מקומות והנה בל הטרפות שנאמרו למשה בסיני הוא בשראינו וודאי טרפה במו נקבה הריאה נקבו הדקין וביוצא בהם אבל בשיש ספק אם נקבו אם לאו מותר מן התורה וזה שאנו אוסרים בהרבה ספקות הוא מדרבנן ולפ"ז איך נפרש בדרוסה מה שאמרה תורה ובשר בשדה טרפה לא תאבלו דפירושו שנדרסה מחיתי יער דאם הדגה הרי היא נבלה בם"ש בסע' ח' ואם חלש מסנה אבר שנטרפה על ידו בגון שחלש רגליה מן הארבובה ולמעלה וביוצא בזה הרי היא טרפה מפני חסרון האבר ניחה לי אם חלשה חיה או שנתלש ע"י מיו ואין זה מעניין דרוסה אלא ודאי דדיוסה ממש והיא חיה ושליטה וכיון שהרמב"ם פסק דנם לדרוסה וודאית יש לה בדיקה ולפ"ז בל דרוסה אינו אלא ספק א"ב למה זה אסרתה התורה ובע"ב דפירושא דקרא הוא ובשר בשדה טרפה לא תאבלו עד שתברקנה דוה דוחק לומר דפירושו הוא בשנדרסה ושחטוה ובדקוה ומצאו ששלט הארס דאז לא תאבלו דהא בקרא פתמא בתיב דאך אם נדרסה לא תאבלו עד שתברקנה הרי שהתורה בעצמה החמירה בדרוסה יותר והטעם או מפני שדרוסה שביח או מפעם אתר ועב"פ מוכח שהחמירה בזה ולבן ראו גם חז"ל להחמיר יותר בספק דרוסה יותר מבשארי ספיקי טרפות [כנלע"ד] :

כו ויראה לי ראיה לדברי הרמב"ם מהא דפליגי אמוראי אם חוששין לספק דדוסה אם לאו [ג.] ואנן קי"ל דחוששין לספק דרוסה ויש להבין במאי פליגי ולבה רק בספק דרוסה נחלקו אבנם לדעת הרמב"ם א"ש דהנה קי"ל דס"ס מותר וא"ב ספק דרוסה הוה ס"ם דאפילו אם נדרסה ודאי הוה ספק בם"ש וזהו טעמו של מי שסובר דאין חוששין לספק דרוסה והחולק סובר בין דסד"א מן התורה לקולא ועכ"ז החמירה התורה בספק זה בם"ש ולבן אנן מחמירינן נם בס"ם במו בבל ספיקא דאורייתא דקי"ל לחומרא [וזס מין לומר דמחמת מזקת מיסור סמחמירס בעוסס בתו בלחסס תלוי לעולס סרמב"ם דמן סתורס לתומרת בימוס דבמס סוס על מותו סחיסור עלמו בתו בשני תמיכות של תלב ושל בומן תבל תבת בעלס חיסור סדוסס ליבת חזקת חיסור וחזקת סחיסור סבשמס בחזקת חיסור עומדת בחייס מין סיוך לזס בתובן ודו"ק]

כז לקמן בסי' נ' יתבאר בספק טרפה שא"א לברר אם היו טרפה אם לאו אם הוא דבר שביבולת לתלות שנעשה לאחר שחיטה במו בא ואב ונטל בני מעים והחזירן בשהן נקובין תולין ואמרינן נשחטה בחזקת היתר היא עד שיודע לך שנטרפה וודאי אבל בדבר שוודאי נעשה מחיים בגון שנמצא מים בראש ולא נודע אם המוח מקיפו אם לאו לא אמרינן נשחטה התורה ואוסרין אותה ויש חולקין ואומרים דנם בזה אמרינן נשחטה התורה ושם יתבאר בס"ד :

כח וראיתי מי שכתב דבגולד ריעותא מחיים יצאה בהמה זו מבלל רוב בהמות בשירות הן והביא ראיה ממה שאמרו חז"ל [רפ"ב דכתו'] רוב נשים בתולות נשואות ורוב הנשואות בתולות יש להן קול וזו מראין לה קול איתרע לה רובא וה"נ נאמר בן רוב בהמות בשרות הן ורוב הבשרות אין להן ריעותא בזו וזו הואיל ויש לה ריעותא בזו איתרע לה רובא [תב"ם] ולענ"ד אינו בן שהרי הרמב"ם פסק בפ"ב מה' רוצח דין ח' ח"ל הרוגן את הטרפה וכו' ה"ז פטור מדיני אדם וכל אדם בחזקת שלם וההורגו נהרג עד שיודע בוודאי שזה טרפה ויאמרו הרופאים שמבה זו אין לה תעלה בצדים ובה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר עב"ל וק"ו הדברים האם

יאם בדיני נפשות לא אמרינן סברא זו רוב בני אדם בריאים ורוב הבריאים אין להם מכה וזה מריש לו מכה איתרע לו רובא אלא אמרינן דהוא בכלל רוב בריאים דיעותא זו דמכה אינה ריעותא ברורה וממיתין על זה ב"ש דלעניין איסור והיתר לא אמרינן דהריעותא מוציאה מכלל רוב אלא אמרינן דאינה ריעותא ברורה והיא בכלל רוב וכהך דכתובות אינה ראיה כלל דלהוציא ממון שאני דגדולה חזקת ממון אפילו מאן דלית ליה אין הולכין בממון אחר הרוב מ"מ הא איכא חזקה כנגד הרוב וכן בכל מקום בש"ס דאמרינן סברא כזו יש חזקה כנגד הרוב משא"כ הבא אפילו לא ניתן לה חזקת חיים כגון שעדיין לא עברו עליה י"ב חדש או אפילו היא יותר מי"ב חדש מ"מ היא חזקה שאינה מבוררת כמו גבינות שנעשה מב־מה ואח"כ נשחטה ונמצאת טריפה שיתבאר בסי' פ"א מ"מ גם חזקה לאיסור ליכא נגד הרוב ווהו ממש כדינו של הרמב"ם דשם נ"כ אין חזקה כנגד הרוב משא"ב בשם דיש חזקה נגד הרוב ולכן נ"ל ברור דאפילו מאן דס"ל בסי' נ' דבשאינו ביכולת לתלות שנעשה לאחר שחיטה לא אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת מ"מ לא יצאת מכלל רוב בהמות כשרות אלא שחזקת היתר אין לה והוי ספק השקול ושם נבאר אי"ה הדינים היוצאים מזה [וגם מכיה כ"מ. מרי"ל עבריה כהל וספילה יש רמיה לדבריהו ע"ש וזו"ק] [וכן רמיה ממ"ם סס"ו בסי' ל"ע סק"י בסס פרסב"ח ועמס"ם סעי' כ"ז]:

סימן ל [דין מכה בעצם הגולגולת ובו י"ח סעיפים]:

א בהמה או חיה שנתכסה רוב עצם הגולגולת שהוכתה מכות רבות ולא נפחתה ולא ניקב הקרום ואפילו נם קרום העליון של המוח שלם אם רובה נחבטה טרפה ולא נתברר הדבר אם טרפות זה הוא מצד עצמו או מצד שסוף הקרום של מוח לינקב במו בעופות שיתבאר דבשם אמרו חז"ל הטעם מפני הקרום ונראה דגם בבהמה וחיה האיסור הוא מפני הקרום דקים להו לחז"ל דבשנתרוצץ רוב עצם הגולגולת שהמוח נתון בתוכה שוב לא יהיה קיום להמוח דלא נראה לומר שהלוי איזה חיות בהעצם עצמו ועוד דכיון דבעופות נתבאר דהוה ממעם הקרום ממילא רגם בבהמה וחיה כן הוא וזה שהש"ם [ס"ו.] הוצרך לבאר בעוף ולא בבהמה לפי שבבהמה השיעור נדול ברובה בשנתרוצץ ובנפחתה כסלע כמו שיתבאר מובן ממילא דבשיש בהעצם קלקול נדול בזה והקרום של מוח הוא במנולה בוודאי יתקלקל אבל בעוף ששיעורו מועט כמו שיתבאר הוצרך לבאר דבעוף שחיותו מועט יתקלקל הקרום אף בשיעור מועט [ועמוס מ"ב: ל"ס ומר וזו"ק]:

ב ויש שהרמב"ם כתב דין זה בדיני שבורה ולא בדיני נקיבה דמפני שהטרפות תלוי בזה לכך כתבה בפ"י משחיטה בדיני שבורה ובן בשמנה ע' טרפות באותו פרק בפרטיות חשבה נ"ב בשכורות מטעם זה וראיה שהרי נם עופות חשב שם ברינים אלו וחן וודאי מטעם קרום של מוח כמ"ש ועוד ראיה לזה ממ"ש הרמב"ם והטור על דין זה אע"פ שהקרום קיים ואי ס"ד דהטרפות הוא מצד עצמו מאי קמ"ל אע"פ שהקרום קיים דאין לומר דזה נופה קמ"ל דאין הטרפות מצד הקרום דהא אפילו לא כתבו בן ידענו זאת מסתימת דבריהם אלא וודאי דהטרפות הוא מצד הקרום ולזה חייתי אומר דדוקא בשאנו רואין קצת קלקול בקרום אבל בל"ז לא הוה טרפה וקמ"ל דאפילו הקרום קיים טרפה והטעם דקים להו לחז"ל שסוף הקרום להתקלקל ויש מי שרוצה לומר דהטרפות הוא מצד עצמו ולא מפני הקרום [טו"ז סי' ס'] ולא נראה כן [ועיקר רמיימו מסוס' ע"ו: ד"ס מיפסיק ומיטו דומס ז"ל דימר עליסן עוף שבד' כ"ו. מיטו כנגד בהמס מלמ עוף סמיס ככנד סמרי עופות לענייו בדיקס כמבואר סס וכן רמיימו מסנ"ש ומהרלכי לענייו מלר שבבד שסבימו רמיס מבבד ולמ מנולנולמ מהיסני כיון שבימולהס להבימ רמיס מסוסו מלר עלמו למס להבימ מלבר מחר סמלן מדמין בטרפות ז"ו ועטו"ב מניינמ סי"ח שהטיגוסו מעטמים מחריס וסוס המחמן למרנס מלל דבריהו ברוריס בסס"ד וזו"ק] [וכ"כ סימ"ס פמ"ע ס"ס פ' דסטרפות סוס מפני סקרוס:]:

ג ואין לשאול דאם הטעם מפני הקרום א"ב למה בעופות דיבשה יש להם בדיקה בהקרום ובבהמה אינו מבואר שמועיל בדיקה דזה אינו שאלה דבשם שהנקב קטן מאד במו שיתבאר ולא שליט בה אוירא שיתקלקל הקרום ע"י זה אלא דהחשש שמא עתה יש נקב בהקרום שפיר מועיל בדיקה במו שיתבאר אבל בבהמה בשנתרוצץ רוב העצם או נפחתה כסלע בוודאי יתקלקל הקרום אף שהוא עתה בשלימות ולכן לא שייך בדיקה בזה וזהו שאמרו רבותינו ז"ל אע"פ שהקרום קיים כלומר דעכ"ו סופו להתקלקל:

ד י"א דטרפות של חבוסת נולגולת שוה עוף לבהמה [פר"מ וכרו"פ] ואע"ג דלנפחתה אינן שוין כמו שיתבאר מ"מ לעניין נחבטה נם בעוף בעינן רוב [וכ"כ הס"ך ס"ס זס] ונראה דדווקא עוף דיבשה אבל בעוף של מים באווזות וברי אווזות שאמרו בגמ' שם דקרומן רך נראה דאפילו לא נחבטה ברובה יש לאסור דאולי מפני רכות הקרום ניקבה בשנחבטה [וכ"מ מספר"ח ע"ס] ויש מי שאומר דנם עוף המים דווקא ברובא [פב"ם סק"כ] ולי נראה כמ"ש [ודע שהמב"ם נממנע סק"מ פסימע לי' דמחבטה סוס מרכות מנ"ל עלמס ולמ מפני סקרוס כדעמ הנו"י וסניע רמיה מת"ס סתום' רס"ג ד"ס ומר לכן

מרוב נובהה עב"ל והשור כתב בין ברוב הקיפה דהיינו מאמצעיתו ולמעלה שהוא למטה מן העינים בין ברוב נובהה דהיינו ממקום שהתחיל כבר לשפע והוא למעלה מהעינים וכו' עכ"ל וכתב רבינו הב"י שדברי תמהין ואין להם שום הבנה ע"ש ורבים מהגדולים טרחו לפרש כוונתו ולענ"ד נראה ברור דכוונתו נ"ב בפירש"י בסוף שנבאר בס"ד:

מ דהגה הנולגולת שהמוח מונח בתוכה היא ענולה ומתחלה למטה מן העינים וכבל סביבותיה היא נמוכה ובאמצעה היא גבוהה ובולטת כהר וזהו למעלה מן העינים והנה כשנחבטה ברובא והיינו רוב בל השטח שלה נגון אם מחזקת טפח על טפח אינה טרפה אא"ב תהיה החביטה יותר מטפח על חצי טפח והטפק הוא אם נצרך רוב שטח כל הגולגולת והיינו רוב הקיפה מקצה הגולגולת כתחתיתה שהוא למטה מן העינים עד למעלה ברובא או רוב גובהה בלבד כלומר שכל סביבותיה לא נחשוב כלל אלא הבליטה בלבד מסקום שהשיפוע מתחיל למעלה מן העינים עד סוף הבליטה והוא עד מקום שהשיפוע מתחיל לירד וזהו הרבה פחות מן רוב הקיפה דברוב גובהה בשנחבטה רוב הבליטה היא טרפה וזהו שפירש"י דרוב הקיפה גדול מרוב נובהה וזה שכתב השור על רוב הקיפה מאמצעיתו ולמעלה ר"ל בקצה התחתון דדבר עגול נקרא במדידה כל נקודה שבקצה התחתון אמצע לעניין העיגול ולפ"ז כשיש רוב הקיפה כהברה שכלול בזה גם רוב נובהה שהרי הבליטה היא באמצע מכל צד:

נ ולפ"ז א"א לפרש דברי הרמב"ם שכתב או שנחבט רוב הקיפה והרי רוב נובהו קיים וכו' דזה לא משכחת לה בלל ונראה שמפרש דלא בעינן שהחביטה בכל שטח רוב הגולגולת אלא חביטה קו אחד א: שהוא בסביכת כל העצם כשנחבטה ברוב היקף שלה בקצותיה קו אחד טרפה והולכת החביטה בעיגול או שהולכת החביטה נקו ישר מאמצע תחתיתה עד למעלה ברוב נובהה ולפ"ז רוב נובהה הזה ממש מקום אחד מן רוב הקיפה ושניהם מתחילין למטה מן העינים אלא שזה הולך בהיקף בחצי עיגול ויותר מעט וזה הולך ביושר עד חצי העצם ויותר מעט ולשון הרשב"א בתה"ב הקצר ג"ב בלשון הרמב"ם ע"ש ופשוט הוא דלדינא יש לאסור בדעת הרמב"ם והרשב"א [ובמור יש כמה פירושים וקשה לענמוד עליהם ובפרישה נרמה שפירש כוונת המור כדבריו בהגמ"ס פ"ם ונמ"ש כן לך לחיבת לון כ"ת כמ"ש]:

יא וראיתי מי שפירשו בדברי המור בם"ש כאמצעיתו ולמעלה שהבוונה באמצע שטח העצם ממש והיינו ממקום שהעצם מתחיל לעלות בשיפוע ועל פי זה פסקו דבל שבתחתיה העצם קודם השיפוע החבטה אינה אומרת בלל [ב"מ ופ"ז] ודברים המוהים הם תרא דא"ב רוב נובהו קרוב לרוב הקיפו במו שנדחקו בעצמם ועוד דלשון ולמעלה לא נראה כן ועוד נהי דהפסו כן בדברי המור

ל פריך מהמרון הגולגולת מפני שזהו מפני הקרום וכבר פי' לה בפשטה ופ"ב מי ס"ד דחבישה היא מפני הקרום מלי פריך שם לימחבט ע"ם וכ"כ סגרע"ה ניו"ד החבישה ואין ז' לה ס דלמו פריך על הבישה בפרק והה פריך לה בטולל דבב מעמתה ומימה בחמת דסקושיה הוא על המלר ולמסקנה דחמר לפיק בב ועייל בב ל"ק דשה מסקנה המוס' בחסרון דהוא שם קרום העליון ע"ם וכזה לה פריך מבל חבישה דמריפתה בלה שום קרום פריך שפיר לימחבט חע"פ שעיקר המעם משום דסוף קרום ליפסק וה"ק]:

ה ויש להמתפק בהך טריפות דנחבטה הגולגולה אי

דווקא בשנחבטה ע"י הכאוה אבל בנחבטה ע"י חולי כגון שע"י חולי רופפו חלקי רוב הגולגולת או ע"י סיבה אחרת אינה טרפה או דאין חילוק ונראה וזדאי דכן הוא ולא מיבעיא לפמ"ש דהטרפות הוא משום הקרום א"ב כיון דנחבטה מאיזה סיבה שהוא יתקלקל הקרום אלא אפילו להסוברים דהיא טרפות מצד עצמה נראה ג"ב

מצד הסברא דאין חילוק ובבל עניין טרפה:

ו טרפות זו דנחבטה ברובא יש ספק בגמ' [כ"ב:] אם

רוב נובהה אם רוב הקיפה ונשאר בספק ולבן פסקו רבותינו דבין רוב נובהה בלא רוב הקיפה ובין רוב הקיפה בלא רוב נובהה טרפה מספק וזה שהמור והש"ע כתבו סתם טרפה כוונתם ג"ב לספק טרפה וזה דרבם בכמה מקומות שלא לדקדק בזה מפני שלעצם הדין אין ג"מ בזה אף שיש ג"מ לעניין תערובות וביוצא בזה מ"ם לא חשי לדקדק בזה ולפנינו יתבאר מה הוא רוב נובהה ומה הוא רוב הקיפה ודבר פשוט הוא שאם היה רוב גובהה ורוב הקיפה טרפה בוודאי:

ז וכ"ב הרמב"ם בפ"י דין ו' ובן גולגולת שנחבט רוב

גובהה ורוב הקיפה טרפה אע"פ שהקרום שלם ולא נחסר ממנה כלום נחבט רוב גובהה והרי רוב הקיפה קיים או שנחבט רוב הקיפה והרי רוב גובהה קיים ה"ז ספק טרפה ויראה לי שאוסרין אותה עב"ל ונראה שמסתפק בזה אלא שמבריע לחומרא ויש בזה שאלה והרי בש"ם נשאר בספק וכל ספיקא דאורייתא לחומרא ואיך תלה הדבר בסברתו אמנם הרמב"ם הוליך לשיטתו שכתבנו בסי' הקורם דבבל הטרפות לבד ברוסה יש ספיקות שמקילינן בהם לפיבך תלה זה בסברתו [כ"מ] ומ"ם אין הדבר מתיישב על הלב ואיך אפשר להקל באיסור דאורייתא במה שבגמ' נשאר בספק ולבן יראה לי מפני שיש לפרש בגמ' דהספק הוא אי ברוב גובהה בלבד טרפה או דווקא עד שיהיה גם רוב הקיפה ולפ"ז ברוב הקיפה בלבד אפשר לומר דווזאי בשר ולזה אומר הרמב"ם דנ"ל שאוסרין אותה וקאי ארוב הקיפה בלבד משום דמשמע ליה דהספק הוא ג"ב על רוב הקיפה בלבד כמ"ש וזהו דעת כל הפוסקים [ורפ"ת סבוונת הלמ"מ ג"כ כן ע"ם ותיבוך הסמי סל סכ"מ מיכו מוכן ויש לעיין בו ע"ם וזו"ק]:

ח מה נקרא רוב גובהה ומה נקרא רוב הקיפה פירש"י

רוב גובהה מן העינים ולמעלה ורוב הקיפה גדול

המוך מ"מ בדברי הרמב"ם וודאי לא נראה כן דלדבריהם נ"כ נכלל רוב גוכהו ברוב הקיפו ואיך כתב רוב הקיפו בלא רוב גובהו אלא וודאי דהרמב"ם מפרש כמ"ש שאפילו בתחתיתו ממש אם נחבטה רק כרצועה אחת בעיגול או בגובה טרפה וכן עיקר לדינא [ועמב"ם] :

יב נפחתה מהעצם לגמרי אם חסר ממנה כסלע טרפה דכשיש חסרון כזה יתקלקל הקרום ואפילו אם אין החסרון ביחד אלא שניקבה בכל המשך הגולגולת נקבים קטנים ומקום הנקב נחסר אם בצירוף כל הנקבים תחסר כסלע טרפה ובפחות משיעור זה יש להכשיר אפילו בזמה"ז מפני שאין לחוש בבהמה לנקיבת קרום של מוח כל שאין כשיעור הזה ואם יש הרבה נקבים שאין בהם חסרון מצטרפין לרובא כמו בנחבטה [ם"ך סק"ל] ויש מכשירין לגמרי בנקבים שאין בהם חסרון [כ"י] ואף שכן נראה מלשון הטור מ"מ יש להחמיר ברייה ראשונה וכן הסבימו בטה מהגדולים דלא נרע ולא עדיף מנחבטה :

יג שיעור סלע בתב רבינו הב"י שהוא שליש טפח כלומר שליש טפח על שליש טפח עגול ובהיקף הוה טפח דכל שיש בהקיפו טפח הוה הרוחב שליש טפח דמרובע יתר על העיגול רביע בשיעור תודה אף שאין החשבון מדוקדק כל כך לפי חכמי המדות מ"מ התורה גזרה למדוד באופן זה [חסו סטניו בעירובין י"ג : כל סים בסקיפו וכו' ומעט בגמ' מכ"מ ומצית מים"ם ע"ש וקסם מעי ערוך מנס"מ ניתי מוע ומעדו מלע מדרבע לכיון דמין סחסבון מכוון וליל סחסורס גזרס כן ס"ב מנע לן סגזרס כן ולמס מבינ מיס ס"ם ומעורך קומית סתום' סס וליו"ק] :

יד ודע דלפי סתימת לשון הרמב"ם והטור והש"ע משמע דבכל מין בהמה בין גדולה בין קטנה צריך בסלע ופחות מזה כשר וי"א דסלע הוא בבהמה גדולה אבל בקטנה משערין לפי ערך ואף בפחות מכסלע טרפה [רי"ץ בס"ם רוב הפוסקים וכ"מ מהרש"ם] וגדולי האחרונים חששו לדיעה זו [פרי"ח ומב"ם] ובוודאי שיש להחמיר באיסור תודה ונ"ל שבהפסד מרובה יש לסמוך על רבותינו שלא חילקו בדבר שהרי יש מראשונים שמובאים בחסרון בגולגולת כשרה לגמרי כמבואר בטור ולדעת הטור גם הרא"ש סובר כן ונהי דלא קי"ל כן מ"מ בזה שלא נחלק בין גדולה לקטנה נראה שיש לסמוך בפשיטות על כל רבותינו שלא חילקו בזה :

טו כתב רבינו הב"י בספרו הגדול בדין נקבים שיש בהם חסרון אם אין בין נקב לנקב כמלא נקב גם השלם שבין הנקבים מצטרפין לבסלע כמו בגרגרת בסי' ל"ד ובש"ע לא הביא זה גם מפרשי הש"ע לא הביאו זה ויפה עשו מפני שאינו דומה לגרגרת שהטריפות מצד עצמו וקרומו רך משא"כ בגולגולת שהטרפות מצד הקרום והעצם קשה הוא תמיד מנין וכ"כ גדולי אחרונים [פכ"ם וכרו"פ וגס דעת סתב"ם נומס כן מ"ם] :

טז עוף המים כמו אווזא וכר אווזא אפילו לא ניקב העצם אלא כל שהוא טרפה לפי שקרומו רך וכשניקב העצם אפילו משהו שוב לא יתקיים הקרום [גמ' כ"י .] ואפילו אין חסרון בהנקב טרפה [סב"ם] ואפילו סדק משהו טרפה [סס] ואם רק נקרע העור והעצם בשלימות אע"פ שיורד דם כשר [ע"ז ופר"ח] וכן אם אין שם רק נפוח וכשהסירוהו העצם קיים ואין בו נקב כשר [סס] וכן אם הנקב בתולדה יש מכשירין כמו שיתבאר בם"ד :

יז ועוף היבשה שנשבתה חולדה בשיניה בראשה שאין בזה חשש דדוסה דדרוסה היא דק ביד או שנגפה בעץ או באבן מדינא דגמ' [סס] מניח אצבעו בצד הנקב וגועץ אצבעו שם או מבנים ידו לתוך פיה ודיחק שם אם לא בצבץ המוח ולא יצא מהנקב בידוע שלא ניקב קרום של מוח ובשרה ואם יצא טרפה אמנם אנן אין בקיאין בבדיקה קשה כזו דגם בגמ' [סס] נחלקו באופן הבדיקה ולבן אצלינו שוין עוף דיבשה עם עוף המים ובכל מין עוף בשניקב עצם הגולגולת אף במשהו טרפה גם בהפסד מרובה אבל בנחבטה אין חילוק בין בהמה לעוף גם לדידן [ם"ך] כמ"ש בסעי' ד' ע"ש :

יח זה כשני מאות שנים שנתחדש דבר בעופות באווזות ובר אווזות שיש במקצתן שיש להם נקב בגולגולת בתולדה ולא ניקב הקרום ויש להם סימן מבחוץ בהנוצות שעל ראשם שקצת נוצות שעל קדקדן כולמות יותר משארי נוצות הראש ובשמסירין הנוצות נראה בעצם בנקבים דקים וכן יש שאחר שמסירין הנוצות נראה כמו גומא בראש והעור שלם רק שכפוף לתחת ובאשד מתחילין לחתוך העור נראה בגולגולת סדק המגיע עד קרום המוח והקרום קיים והכשידו גדולי הדור מפני שגידולם הוא כן ואין בזה חשש לנקיבת הקרום והרי אפילו אבר שטרפותו כשניקב הוא מצד עצמו מ"מ יש שרוצין להכשיר כשהנקב בתולדה כ"ש בגולגולת שאין נקובתו טרפות מצד עצמו שיש להכשיר כשהנקב בתולדה ואף שיש מהגדולים שפקפקו בזה מ"מ רבו עליהם המתירים ויצא הדבר בהיתר ואין לפקפק בזה וכל מי שרוצה להחמיד יחמיר לעצמו ולא לאחרים :

סימן לא [דין נקיבת המוח וקרומיו ובו כ"א סעיפים] :

א המוח יש לו שני קרומים האחד הוא קרום עב ודבוק סביב הגולגולת והשני הוא קרום דק שהמוח מונח בתוכו ידעת ר"ת ורבינו שמשון בעלי התוס' דבניקב העליון טרפה דכיון שהקרום החוק ניקב סמילא דהשני מפני דקותו עתיד לינקב ולא יחיה הבעל חי ודעת הרי"ף והרמב"ם בפ"ו להיפך דהכל הלוי בתחתון ואף שהוא קרום דק מ"מ ביון שהמוח מונח בתוכו ביון שניקב הזה המוח בסגולה להעצם ולא יחיה דהקרום העליון אף שהוא עב

עב מ"מ הרי הוא דבוק לעצם ולא לדמוח ובניקב העליון ולא התחתון כשרה ולא חיישינן שיפקע מתוך דקותו ודיעה ראשונה סוברת דכשניקב התחתון ולא העליון כשרה דהעליון מגין על המוח ואין המוח מגולה להעצם וי"א דדווקא בניקבת שניהם טרפה [רמ"ן ורמ"ז] וי"א דבאחד מהם שניקב טרפה [כס"ג] ומעם חלוקי הדיעות מפני חלופי גירסאות שכנמ' בעניין זה ע"ש [מ"ס]:

ב ולדינא פסק רבינו הב"י בהדי"ף והרמב"ם דניקב העליון כשרה וניקב התחתון טרפה ורבינו הרמ"א כתב דיש מטריפין נ"כ בניקב העליון לבד והכי נהוג אם לא כהפסד מרובה עכ"ל ונדולי אחרונים אוסרין אפילו בהפסד מרובה כיון דדעת בה"נ להטריף באחד מהם וכל דכריו דברי קבלה [ב"ח וט"ז וש"ך וכ"כ פ"ם פ"ו] ופשוט הוא דהנקב צריך להיות מפולש אבל אם רק חצי הקרום ניקב אינו כלום וכשרה ואם נרקב מקצת הקרום או נתמסמם דינו כניקב ואין לשאול למה בריאה מכשרינן בלא ניקבו שני הקרומים כמ"ש בסי' ל"ז ובמוח מטרפינן דאין מדמין במרפות ול"ז ועוד דבריאה שני הקרומים שוין ומדובקים לריאה משא"כ במוח שלכל אחד מהקרומים יש מעלה וחסרון שהקרום העליון חזק ועב אך עיקר דיבוקו להעצם והקרום התחתון דק וחלש ועיקר דיבוקו להמוח ולכן יש פנים לכאן ולכאן ולדעת רבותינו בעלי התום' העיקר הוא העליון ולהרי"ף והרמב"ם העיקר הוא התחתון ומי יכול להכריע באיסור תורה בין אבות העולם ולכן תמיהני על מי שרוצה להקל בהפסד מרובה בניקב העליון כלכד [עפר"ח ופמ"ג ועפ"ל סעיק כסממנירים מפני חלוקי דיעות סנין סתום' וכריף וסרמב"ם ורו"ק]:

ג אם פתחו בנולגולת וראו שמכפנים יוצא עצם דק וחד יבדוק יפה בנגר העצם כהקרומים ואם נמצאו שלימים כשר דכיון דהוא מקום ידוע נם אנן בקיאין בבדיקה ובמקומות ששכיח למצא עצם כזה נראה שיש לחשוש ולפתוח כל נולנולת ולראות ויש מקילין בזה [תשו' נ"ח] ונראה שיש להחמיר כיון שהוא דבר המצוי וכן אם ניקב העצם ע"י קוץ ואין כהנקב כשיעור סלע שיטרוף ע"י זה צריך לבדוק כנגד הנקב בהקרומים אם אין בהם נקב ואפשר דגם כניקב העצם קצת ע"י חולי שצריך בדיקה בהקרומים ויש להתיישב בזה:

ד כתב הרמב"ם בפ"ו המוח עצמו שנרקב או נתמעך והקרום קיים כשרה ואם נשפך כמים או כדונג טרפה עכ"ל וזהו אפילו כשהקלקול הוא בקצה המוח אצל הנולגולת ום"ם כל שלא נשפך כמים או כדונג כשרה דקיב לן דאין זה מזיק לחיות הבעל חי דאם הקלקול הוא באמצע המוח הא קיי"ל דאפילו נמצא מים ממש כשר כשהמוח מקיף את המים מכל צד כמו שיתבאר וב"ב המפרשים ומשמע מלשון הרמב"ם שאין שיעור לרבר דאפילו נרקב או נתמעך הרבה מהמוח כל שהקרום קיים כשרה:

ה ולשון הטור בן הוא ואם חסר מן המוח מעט כגון שנרקב או נתמעך והקרום קיים כשרה אבל אם נמוח ונשפך כמים בתוך הקרום או שנתרבך שכיוצא בזה בחוט השדרה אם מעמידין אותו אינו עומד טרפה עכ"ל ומשמע דווקא שחסר מעט כשר ולא שחסר הרבה וגם בלשון הרמב"ם י"ל כן שהוא לא הזכיר לשון חסרון כלל אלא דממילא מוכן דכיון שנרקב או נתמעך ממילא שיש חסרון דמבשר בריא וטוב כשנעשה רקבון נתמעט בכמות ום"ם שיעור הרקבון לא נתכאר לא בלשון הרמב"ם ולא בלשון הטור ומשמע שאפילו נרקב או נתמעך כל המוח רק החסרון מועט כל שהקרום קיים כשרה:

ו אבל מלשון רבינו הב"י בש"ע שכתב המוח עצמו שנרקב מעט ממנו או נתמעך והקרום קיים כשרה ואם נשפך כמים או כדונג טרפה עכ"ל נראה דגם הרקבון צריך להיות מעט אבל כשנרקב הרבה טרפה ולפ"ז יש לנו לדעת כמה הוא מעט וכמה הוא הרבה והיה להם לבאר זה ולכן נראה דאין שיעור לדבר אלא דאורחא דמילתא קתני שנרקב מעט דאלו נרקב הרבה ככר היה מת הבעל חי והרמב"ם לא חש להזכיר זה דמילתא דפשיטא היא והטור והש"ע שהזכירו זה לא שחולקים על הרמב"ם דא"כ היה להם לכתוב שדעת הרמב"ם אינו כן כדרכם בכל המקומות אלא דאורחא דמילתא נקטי והטור הזכיר החסרון קודם שהזכיר הרקבון והש"ע הזכירו אח"כ כזה שכתב שנרקב מעט ממנו וזהו החסרון המועט שכתב הטור והבוונה אחת היא [וגם דעת רש"ך סק"ב דלא פליני ספוסקים וסמיג על סנ"ח ובמק סמיהם דיינו כמוח סבמוח הסחדש יתבאר לפיגו גם"ד]:

ז ולפי מה שנתבאר הכל תלוי באיכות הרקבון דאם הרקבון עדיין אינו כל כך עד שנעשה כמים או כדונג כשרה והטור הסכיר זה דאם רקבון כזה אלו היה במוח שכחוט השדרה והיו מעמידין אותו ולא היה עומד כלומר שהמיעוך היה מניע למדרנה כזו בחוט השדרה רקבון כזה דומה למים וטרפה וזהו שיעור דונג שהזכירו הרמב"ם וש"ע ובמוח שבראש אין באפשרי ליתן סימן זה שהרי המוח נתון בתוך העצם משא"כ המוח שבחוט השדרה הוא כמקל ובו שייך שיעור זה וכל דכרי הפוסקים אחד הם:

ח ויש מרכותינו האחרונים שכתבו שאפילו בנרקב או נתמעך אינו כשר אא"כ היה מעט באופן שאלו היה כזה בחוט השדרה היה עומד אבל אם בחוט השדרה היה שיעור כזה נופל כשמעמידין אותו גם במוח טריפה ולכן כנשפך כמים או כדונג טרפה מפני שבחוט השדרה היה נופל אפילו כמעט [ש"ך סק"ב ופר"ח ויט"ס סי"ד] ופירשו כן כדברי הטור במה שכתב או שנתרבך שכיוצא בזה בחוט השדרה אם מעמידין אותו אינו עומד בטרפה עכ"ל שכוונתו על כמות הריכוך ולא על איכותו כלומר אפילו אם הריכוך אינו באיכותו כמים או כדונג אלא

הוא הרבה בבמות שנרקב הרבה ונתמעך הרבה [כמ"ש סימ"ם ע"ם] :

ח ויש לחתוה בזה דא"כ שעיקר הטרפות תלוי בזה איך לא ביארו הרמב"ם והרא"ש והרשב"א [כנה"ג] והש"ע ובל הראשונים רבר זה שהרי מפורש דברו שההפרש הוא רק באיכות הרקבון וגם דברי המור נראה שבין לאיכות הרקבון כלומר אם הרקבון הוא במים או דומה למים באופן שבחוט השדרה היה נופל וזהו כדונג שכתב הרמב"ם אבל אם הרקבון לא הגיע לאיכות זה לא איכפת לן בכמות החסרון רמה עניין חוט השדרה שהוא זקוף כמקל וכל עצמותו הוא שהוא עומד ולכן אם אין ביכולתו לעמוד טרפה אבל במוח שנתון בעצם הגולגולת מה איכפת לן בזה הרי בין כך ובין כך הוא עומד ולא גופל ובו תלוי העיקר באיכות הרקבון דכשנרקב עד שדומה למים או לדונג סוף הקרום ליגקב וטרפה ואם לא הגיע לאיכות הזה אין סופו ליגקב וכשרה ובאמת יש גדולי אחרונים שהשינו על דבריהם [כנו"פ ומנ"ם] ומ"ם למעשה קשה להקל נגר הגדולים המחמירים אם לא בהפסר מרובה וצ"ע [מסדי גם דעת קב"ח להחמיל בחסרון מרובה ונסי שכנה נס שמ"ך וספר"ח מסיגו עליו מ"מ עפ"ם לדינא סוף מסמחמיליס ע"ם ודו"ק] :

ט זה שנתבאר דבנשפך כמים טרפה זה בקצה המוח אצל הקרום אבל אם נמצא מים באמצע המוח ומהמוח נחסר כשיעור המים אם המוח מקיף המים סביב באופן שהמים אינן מגולים כלל לא להעצם ואפילו להקרום אינו מגולה כלומר שסביבות הקרום הוא מוח שלם ויפה בשרה ואם מגולים אפילו רק להקרום טרפה רסוף הקרום ליפסק ולדעת המכשירים בניקב קרום התחתון בלבד צ"ל דכשמגולה להקרום התחתון סופו של קרום העליון ג"כ ליפסק וה"ה אם היו המים מונחים בתוך כים קטן שהוא כעין שלחופית אם המוח מקיף השלחופית שאינה מגולה אפילו לקרום כשרה ואם לאו טרפה דהשלחופית יש לו דין המים עצמן :

י ויש להסתפק בשיש מים במוח והמוח מקיפם מכל צד אך המוח יש במקצתו רקבון אצל הקרום ובלא המים היה כשר כמו שנתבאר אבל עתה שיש מים באמצעו והכשר המים הוא שהמוח יקיפנו אם מוח זה נקרא כשומר להמים שלא ישלטו בהקרום אם לאו ומלשון הפוסקים נראה דדווקא בשהמים מגולים לקרום טרפה אבל בל שאינם מגולים כשרה ויש להתיישב בזה :

יא אם המוח שלם בכל צדדיו ואחר שחתכו הגולגולת והוציאו המוח נמצא בגולגולת קצת מים אין בזה איסור דעיקר האיסור במים הוא משום דאמרינן המוח נהממם ונעשה מים אבל כאן אנו רואין שהמוח שלם והמים באו ממקום אחר [ע"ז סק"ב וכרו"פ] ויש אומרין בזה דסוף כיון שהמים מגולים לקרום אף כשהם בין קרום לגולגולת מ"מ תתקלקל הקרום [ע"ך סק"ד ופר"ח] יב"ש אם המים הם בין קרום למוח או בין קרום לקרום אפילו המוח שלם טרפה אמנם כשהמים הם בשלחופית אפילו לריעה ראשונה ואפילו נמצא בין קרום לגולגולת טרפה דכיון שמונחים בשלחופית נראה להריא שמן המוח באו [ט"ז] וכן פסק רבינו הרמ"א [עכרו"פ סמכריע כהט"ז לסקל בתיס בלבד בין קרוס לגולגולם ולפמ"ס ספרמ"ג בסמ"ן סס ס"ס גס בין קרוס למוח כמר כמסמוס שלס ויפס בכל לחדיו ע"ם] :

יב כתב רבינו הרמ"א היה ספק אם היה מבוסה במוח אם לא טרפה על כן יש ליזהר כשפותחין הראש שיפתחוהו בדרך שיוכל לראות אם המוח מקיף אם ימצאו שם מים אם לאו ומ"מ א"צ לבדוק אחר זה וממכינן ארובא ויכיל להשליך הראש או למוברו לכותי בלא פתיחה עכ"ל וזה שכתב דבספק אם מבוסה במוח אם לאו טרפה הוכך לשיטתו לקמן סי' נ' דכל שנולד הספק מחיים לא אמרינן נשחטה הותרה אבל להתולקים עליו מותר ושם יתבאר בס"ך וזה שכתב שא"צ לבדוק אח"ז ויכול להשליך הראש בלא פתיחה זהו כשלא היה גיכר שום ריעותא מחיים אבל כשגיבר ריעותא בגון שבחייה היתה מנענעת ראשה שזה בא מפני מים שבראש פשוט הוא שאסור להניחה בלא פתיחה וגרע מבדיקת הריאה [ב"ח וע"ז] ובפרט בכבשים ובימות החמה דאז שכיח הרבה שבהן מים בראש שמחוייבים לבדוק [מב"ם] ואם חשליכו בלא בדיקה יש לקונטו ומ"ם אין לאסור בהפסד מרובה כדין ריאה בלא בדיקה שיתבאר בר"ם ל"ם [וכ"מ מסמב"ם ופרמ"נ] :

יג אם יוצא ליחה מן הראש אצל הקרנים ויש להסתפק שמא יש נקב בעצם שהמוח מונח בתוכו והמוח נתקלקל וזב דרך הקרן יפתוחו הגולגולת ויוציאו המוח ואם העצם מבפנים שלם כשרה [במס"ם בסס רמ"ע] ולריעה ראשונה שבטעי' י"כ אם רק המוח שלם ויפה שוב לא איבפת לן ואו אף אם יש נקב קטן בגולגולת ואין בו כשיעור שיאסר על ידי זה לא חיישינן להליחה :

יד אם נמצא מים בראש בבש אחד באופן שהיא טרפה ווראית וגוף הבבש נתערב בהרבה בבשים וא"א להתבטל מדיגא מפני חתיבה הראויה להתבבד וביוצא בזה או שנתערב אחד באחד י"א שיש לברוק בחוטי השדרות של הבבשים ואם נמצא בבבש אחר מים בחוט הנמשך מהמוח לשדרה תולין שהראש הוא מאותו בבש [ב"ח ס"ם ק"פ] ויש מפקפק בזה כיון שמימן זה אינו גוכר בש"ם [ע"ז סם] ויש מי שאומר שכאיסור דרבנן כגון שנתערב חד בתרי דמראורייתא בטל רק דמדרבנן אינו בטל מטעם חתיכה הראויה להתבבד או מפני דבר שבמנין יש לסמוך על זה כשלא נודע האיסור מקורם [פמ"ג בס"ד סק"ז וע"ם] :

טו אם נמצא תולעת בקרום המוח העליון וחמוח קיים ואין בקרום התחתון רושם ולא קורט דם כשרה לשיטת הר"ף והרמב"ם דמכשרי בניקב קרום העליון בלבד אבל לשיטת התום' טרפה ואפילו להמכשירים מ"מ לדינו

לריזן טרפה מפני שאין אנו בקיאין בבדיקה בזו וכיון שאין אנו בקיאין בבדיקה כזו לכן אפילו אם נמצא על הקרום העליון ואין נקב ולא רושם ולא קורט דם טרפה [ס"ך סק"מ] דחיישינן שמא קודם שחיטה יצאה סהמוח וניקבו הקרומים וזה שיתבאר בסי' ל"ו דבריאה מכשרינן בה"נ ואמרינן לאחר שחיטה פריש שאני ריאה דכיון דהתולעים נתהוו ממנה תלינן שפיר שבחייה היו בתוכה ולאחר שחיטה שאפם חום הטבעי נדחקו לצאת אבל במוח דמעלמא אתו ודאי יש לחוש שמהיים יצאו וניקבו [ג"מ] ועוד דאפילו אם נוכל לומר דגם בהמוח נ־הוו בשם ולאו מעלמא אתו מ"מ לא דמי לריאה דבריאה בין שמרחפת תמיד בחיי הבהמה א"א שהתולעת ינקבנה דהריחוף ירחיפנה ובודאי לאחר שחיטה יצאה אבל במוח שמונח במנוחה ביכולת התולעת לנקבה בחיים כלאחר שחיטה [ס"ך סק"ז] ועמ"ש בסעי' כ"א:

יז ודע שמהרש"ל [ים"ש סי"מ] מתיר בנמצא תולעת במוח אם לא נמצא שום רושם ולא קורט דם בשני הקרומים דאחזוקי דיעותא לא מחזקינן ובפרט שבמה גדולים מכשירים בשלא ניקבו שני הקרומים וא"כ לחוש שמא ניקבו שני הקרומים ובשניהם אין אנו רואין שום סימן היא חומרא בלי טעם ונדולי אחרונים הסכימו לו [ס"ך ופ"ח וכרו"פ] ועוד דבנמצא על הקרום העליון ודאי דיש להכשיר ממעם אחר דנימא שמחוץ באה דרך החוטם ועדיין מונחת שם ורק אם נמצאת בין קרום לקרום דוודאי ניקבה קרום אחד בזה יש להמריך בבל נוונא [כרו"פ] אבל בנמצא על הקרום העליון בין קרום לעצם ובדקנו שני הקרומים ונמצאו שלמים ויפים יש לסמוך על הגדולים המתירים בהפסד מרובה:

יח וכל זה בנמצא תוך העצם שהמוח מונח בתוכה אבל אם נמצא התולעת חוץ להעצם כגון בחוטם בשרה ככל עניין דאמרינן באן נמצא ובאן היה ועדיין לא הגיעה להמוח מעולם ואף אם פי התולעת לצד חוץ ונראה שמתוך המוח יצאה מ"מ מותרת ממעם מ"ם ספק שמא נתהפכה התולעת ולא הגיעה למוח עדיין ואת"ל שהגיעה למוח שמא לא ניקבה הקרום [ע"ז] ואין מתירין רק אחר הבדיקה [סס] ואף שאין אנו בקיאין מ"מ בכה"ג יראי שיש לסמוך על בדיקתינו [עס] ויש שמכשיר בלא שום בדיקה [פר"ח] ואפילו למאן דמצריך בדיקה אם נאברה בלא בדיקה אין לאסור [פרמ"ג]:

יט אם נמצא תולעת בפנים המוח עצמו טרפה אם הוא מנולה לקרום ואם הקרום מקיפו מכל צד כשר כדין מים שבמוח [מג"מ] והקרומים ודאי צריכין בדיקה דאל"כ ניחוש שמא באו מהחוטם וניקבו הקרומים ואף שאין אנו בקיאין מ"מ בכה"ג יש להכשיר דאמרינן כאן נמצא וכאן היה אמנם למי שטובר דבהמוח עצמו א"א שתתהוה תולעת ודאי אסורה דהא מעלמא אתאי וניקבה אך כבר דחו סברא זו דבכל האיברים אפשר שיתהוו תולעים ואם אנו רואים שנתהוה בתוכה שלחופיה ולמה לא יתהוו תולעים [פלתי ס"ק זק] ובאמת מפרשי הש"ע לא הביאו דבר זה כלל ולכן בבדיקת הקרומים יש להכשיר בהפ"מ ואם נאברו הקרומים ילא בדקו צ"ע [עפרמ"נ שנמנס בדברי סתב"ם ולפמ"ם פ"ם]:

כ עצם שהמוח מונח בתוכו יש בו חלל נדול בסין קדירה ויש על פיה בלפי הצואר כמו שני פולין וכל מה שיש בהקדירה מהמוח עד הפולין והפולין בכלל נדון כמוח ונקיבת קרומם במשהו ומשם ואילך נדון כחוט השדרה ונקיבתם ברובא כמ"ש בסי' ל"ב והמוח שבנגד הפולין דינו במ"ש ונם בעוף יש היכר בעין פולין הללו ודינו כבהמה:

כא ודע שהרמב"ם כתב בפ"ב ממאכ"א דין י"ז דתולעים שנמצאים במוח הבהמה אסורים ע"ש ומבואר להדיא דהבהמה מותרת ובהברה שנתהוו התולעים בשם נופה דאם נאמר שבאו דרך החוטם א"כ בהברה שניקבו הקרומים כשנמצאו במוח עצמו ולפמ"ש בסעי' י"ם צ"ל דמיירי שהמוח מקיפו מכל צד מיהו מזה מתברר לן שביכולת שיתהוו תולעים במוח עצמו וכמ"ש שם דזה דיוחק לומר דכוונתו כשנמצאו על הקרום דלשונו לא משמע כן [הלמ"ת מפרש סס דחסו קוקיונ' שבמפמ"ע ומיט כן דקוקיונ' הוא רק דנים כמפורש בדי"ף סס ומ"ם פולמים שבמוח הוא מס שלמדו סס בגמ' דלמי דביהרג וב"ת מכ"ת פ"ם ודו"ק]:

סימן לב [דיני טרפות שבחוט השדרה ובו כ"א סעיפים].

א חוט השדרה יוצא מן המוח ונמשך על פני כל השדרה עד סוף הזנב והוא המחזיק והמחבר כל האיברים והגידים והוא עיקר קיומו של בעל חי ואם נפסק לרחבו רוב היקף העור החופה את המוח שבחוט טרפה זעי"פ שכל המוח קיים דלעניין זה המוח לא מעלה ולא מוריד דבין שעור המקיף אותו נפסק ברובו לרחבו ממילא שסוף המוח ליפרד ולצאת שהרי קיומו הוא ע"י העור [פרמ"י פ"ס:] וכ"ש אם נפסק כל העור דטרפה ואם לא נפסק רוב העור אע"פ שנפסק כל המוח שבפנים כשר:

ב י"א אע"נ דנם בנרנרת הדין כן דכשנפסק לרחבו ברובו טרפה ובשם מצטרפין לרוב כשאין הפסיקה בבת אחת אלא שיש נקבים בהיקף סמוכין זל"ז וכשיש רוב בין הכל טרפה במ"ש בסי' ל"ד מ"ם בחוט השדרה

אינו כן דרק כשנפסק ברובו בבת אחת אבל בשוש נקבים סביבות החוט ויש בהם חסרון ובהצטרפות הנקבים יהיה רוב כשר [נ"מ וס"ך] וטעמא דמסתבר הוא דדווקא בגרגרת שחיותו מצד עצמו בזה בשנחסר הרוב אע"פ שאינו במקום אחד נפסק חיותו משא"כ בעור החוט שאין החיות מצד העור אלא מפני המוח שבתוכו ורק העור מחזיקו ולכן כל שאין הרוב ביחד עדיין מחזיקו והמוח לא יופרך ומ"מ יש חולקים בזה [פר"ח ותב"ש] מפני שיש סברא לומר דכשנפסק רובו אפילו בהצטרפות שוב אינו מחזיק המוח ואפילו לכמ"ש סובר בס' ל' לעניין גולגולת דבנקבים שאין בהם חסרון אין מצטרפין לרובא מ"מ מבואר שם דבנקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכסלע וא"כ למה לא נצטרף לרובא בעור החוט ואפילו אין הרוב בהיקף שוה כגון שלמעלה נסדק החוט מעט ולמטה נסדק מעט מהתחתיתו אם בהצטרפות יהיה רוב טרפה [סס] ואולי יש להחמיר ג"כ אם אין בין נקב לנקב כמלא נקב לצדף גם השלם שביניהן כמו בגרגרת וצ"ע לדינא:

ג נסדק העור לארכו כשרה דבסדיקת ארכו עדיין יונח המוח על מקומו ולא יופרך ואפילו נסדק כולו ולא נשתייר אפילו משהו למעלה ולמטה שלא נסדק כשר [ב"י] והסכימו לזה בל הפוסקים אף שיש מי שחולק בזה והטעם דבזה לא דמי לגרגרת שיתבאר בס' ל"ד שצריך שישאר משהו למעלה ולמטה דהגרגרת חיותו מצד עצמו משא"כ עור החוט וכיון שאין זה מזיק להמוח ליה לן בה וכן עיקר לדינא:

ד וכן אם נשברה השדרה ולא נפסק החוט או שנתמעך המוח שבתוך החוט ונתנדנד הואיל ועורו קיים ה"ז מותרת ובנשברה השדרה צריך בדיקת החוט וכן יש עופות ישצד אחד גבוה מהצד השני ונראה כחטוטרות ואם נראה שבא ע"י שבירה צריך בדיקת החוט ויש מי שאומר שאין אנו בקיאין עכשיו בבדיקה זו וחומרא יתירא היא ובפרט כשהלכה הילוך יפה ויש לסמוך בזה גם על בדיקתינו וכן כשהשדרה הולך בעיקום וי"ל שהיתה ע"י שבירה ונתרפא יש לברוק חוט השדרה ובסעי' י"ח יתבאר שרוב הגדולים הסכימו שאנו בקיאין בבדיקה זו ועמ"ש בסי' נ"ד סעי' ט':

ה מעשה שמצאו את החוט שחור מתחלתו ועד סופו והכשירו חכמי הדור ההוא [בכ"י] דאין שינוי מראה פוסל אלא בריאה וג"ל דלאו כללא הוא דוודאי שינוי מראה אינו פוסל אמנם והו כשאנו רואים שהקרום חזק בכל קרומי חוטי שדראות אחרות אבל כשרואים את הקרום רפה וחלש ע"י שינוי המראה קרוב לומר דזהו ברקבון ופשיטא דרקבון פוסל בהקרום דאין לו חיזוק וכן י"א דזה דשינוי מראה אינו פוסל וזהו כשהמוח בתוכו שלם ויפה אבל אם המוח נפסד מבפנים אע"ג דבלא שינוי המראה לא היה פוסל ס"מ הפסד המוח מעיד גם על שינוי המראה של הקרום ששלט בו הפסד ומרפה [פמ"נ]:

ו זה שנתבאר דמוח לא מעלה ולא מוריד זהו כשנפרד מבפנים אבל אם נתמסמס או נתרכך כמו שיתבאר טרפה דקים להו לרבנן דמתוך ליקוי זה עתיד לינקב וליפסק וגם אין לך פיסוק גדול מזה [כ"י מ"ה:] ונתרכך מקרי כל שנשפך בקיתון שנעשה המוח בתוך הקרום כמים ונשפך מראשו לסופו ומסופו לראשו ואם היו נוקבין אותו היה יוצא דרך הנקב [סס] ונתמסמס מקרי פחות מזה שאינו נשפך כמים אלא נמס כדונג עד כשאוחזין אותו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונופל ושיעור שנשפך בקיתון הוי ג"כ בשיעור הזה כשנכפף ונופל [כ"מ מרמב"ם פ"ע ומרס"ו סם סכמב בד"ס נתמך סכמב ס"ע"ג וכו' ס"פ"ס תנ"ח תרוייהו וכו' ע"ס ו"ק]:

ז כתבו המור והש"ע וכן אע"פ שלא נתרכך מבפנים אלא שהוא עב ובבד ואם מעמידים אותו אינו יכול לעמוד מפני כובדו טרפה עכ"ל ובוונתם שזהו ספק טרפה וכ"כ הרמב"ם שם מפני שזהו בעיא בגמ' שם ולא איפשטא והמור והש"ע לא חשו לדקדק בזה מפני שבעיקר הדין אין נ"מ בזה כדרכם בכ"מ והספק הוא אם עיקר הטרפות בנתרכך ונתמסמס הוא מפני שאינו יכול לעמוד או מפני עצם הריכוך והמיסמוס וזה שתלוי באינו יכול לעמוד הוא סימן בעלמא דבל שהגיע לסימן זה הרי היא מקולקלת ואם נחסר קצת מהמוח ונתרוקן כשר ואם נחסר הרבה בעניין כשמעמידו היה הריקן שחוץ לידו שוחה טרפה [ס"ך סק"ו]:

ח חוט השדרה יוצא מן המוח והולך על פני כל השדרה והאליה עד סוף הזנב ואמרו חז"ל [מ"ס:] דכחו של חוט השדרה להיות בהמה טרפה בפסיקתו אינו עד סוף הזנב אלא עד בין הפרשות כלומר עד מקום שהוא מתפרש ומתפצל פצולין והתחלת הפצולין הוא כנגד הירכים ויוצא ראש אחד לירך זו ואחד לזו והאמצעי יורד לזנב ושתי אצבעות למטה מאותן פצולין הוא חוזר ומתפצל עוד לג' ולמטה מהם עוד מתפצל וכן בהרבה מקומות עד סופו ואם נפסק החוט מן המזח ועד בין הפרשות האלו כל מקום שנפסק רובו טרפה אבל אם נפסק למטה מבין הפרשות הזלו כבר תשש כח החוט שבשם הוא אינו מעמיד את השדרה רק הירכים מעמידין את השדרה ואין הבהמה מתה בסיבת החוט שנפסק שם ולכן כשנפסק החוט בשם כשרה הבהמה:

ט החוט הישר בשדרה שבין פיצול לפיצול נקרא בין הפרשות והחוט שבין שני הפצולין בהתחלתן בשמושכין אילך ואילך נקרא פי פרשה וחוטין שבפיצולין עצמן נקראו פרשות וכתב המור וכל מקום שיפסוק החוט עד פיצול השלישי טרפה ומשם ואילך כשרה ואם נפסק בנגד עובי הפיצול של פרשה השלישית וזהו פי פרשה כתב הרשב"א יראה שהוא טרפה ויש שמתירין ואם

נפסקו אחד משני חוטי הפיצולים הראשונים וזהו פרשות מרפה אבל אם נפסקו חוטי פיצול השלישי כשרה עכ"ל ודע שמרפה וודאית אינה א"א עד פי פרשה ראשונה ומשם ואילך בין פיות הפרשות ובין פרשות עצמן ובין החוט הגדול שכנגדן הוויין מרפות מספק [רסב"ם בתה"ב ור"ן סס] וכבר כתבנו שהטור והש"ע לא חשו לבאר בין וודאי מרפה לספק מרפה [ובכנה"ג כתב מלו הוי ספק מפני שכן בעיות בגמ' סס ולפ"ז אים סס לפ"ל עד ועד בכלל ולפי כלל הנמוסים הוי כספיקות מ"מ כלא כ"פ תומר מה"ל עד ולא עד בכלל ע"ם וזו"ק] :

ט וזה שכתב הטור על השלישית שיש שמתירו זהו דעת הרמב"ם שם והשינו עליו כל הגדולים דאין אפשר להתיר ברבר שבנמ' נשאר בספק ולבן השמיטו בש"ע דעתו לנמרי ונרולי אחרונים מרחו ליישב דבריו [עם"ך מק"ח וב"ח ויס"ם סט"ז וכנר סביב עליסס כפר"ח סק"ד ע"ם] :

יא ומאר תמיהני על רבותינו האחרונים שהרי המעיין בדברי הרמב"ם יראה להדיא שהיה לו שיטה אחרת בזה שהרי לא הזכיר לא פי פרשה ולא פרשות עצמן וז"ל כפ"ם רין ג' עד היבן חוט השדרה החלתו מכחוץ לפולין שבתחלת העורף עד סוף פרשה שניה שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית הסמוכה לתחלת האליה ושלשה פרשות הן ואלו הן שלשה עצמות דכוקין זה בזה למטה מחוליות של שדרה עכ"ל הרי שאינו מפרש הפרשות בפ' כל הראשונים שהן החוטין המתצלין אילך ואילך כמה פעמים ולרידיה אין טרפות רק בחוט הגדול האמצעי ההולך על פני כל השדרה רק שבנמ' השאלה הוא על מקום שבלה שם כחה [עלח"מ שכתב לפירושו דבמלה על סעמס עלמס לס נשברה לס דינה כהחוט ומיהכי דמ"כ למה לא סזכירם הרמב"ם ז"ל ועוד מה ענין עלס למוט הסדלה ולע"נ] :

יב ובירוד הרבריס כן הוא דאיתא בנמ' [שם] עד אחת טרפה שלישית כשרה שנייה איני יודע ושאלו בנמ' אם עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל ואח"כ שאלו אם עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו ואח"כ שאלו אם עד ועד בכלל פרשה עצמה מהו ופשיט מברייתא דתניא הפרשה תרון בבשר מאי לאו פרשה ראשונה ושניה ורחי לה דהכוונה על פרשה שלישית ע"ש :

יג וה"פ דהגה יש לפרש עד אחת ממש ולא מה שבין ראשונה לשנייה וזהו עד ולא עד בכלל ולפ"ז נם מה שאמר דהשנייה הוי ספק זהו מה שבין ראשונה לשנייה אכל מה שבין שנייה לשלישית בשר או דה"פ עד ועד בכלל כלומר דעד אחת מקרי עד כלות האחת והיינו עד פרשה שנייה והספק הוא על מה שבין שנייה לשלישית ואחר השלישית רק בשר ולא קורם לה ואח"כ שאל אם תמצא לומר עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו כלומר בין דהמרפות הוא רק עד השנייה ונם זה הוי ספק כמ"ש איך הדין בקצה פרשה שנייה שהוא כפה השנייה כמובן ואח"כ שאל את"ל עד ועד בכלל והמרפות הוא עד החלת השלישית איך הדין כפרשה עצמה וזו היא שאלה אחרת לנמרי הי"פ ודאי דכל החוט עד החלת השלישית הוי בכלל חוט השדרה וכשנפסקה רובה מרפה האסנם על מקצת של החוט השוכבת בין העצמות אולי אינה אוסרת בפסיקתה מפני שהעצמות מחזיקות אותה ואף שהיא הפסק שם לא תהקלקל שהעצמות שמשני צדדיה יחזיקוה ופשיט ליה מהא דהניא הפרשה תדון כבשר כאי לאו ראשונה ושנייה כלומר אף שהמרפות מהחוט הולך עד השלישית מ"מ מקצת החוט שבין העצמות הראשונה והשנייה אינה אוסרת מפני שהעצמות יחזיקוה ורחי לה לא שלישית כלומר רק פרשה שלישית כעצמה וכל מה שלמעלה מזה מרפה ודאית וזהו שרקרק הרמב"ם לומר שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית וכו' כדי לכלול דכל מת שלמעלה מזה אפילו מה שבין העצמות מרפה כשנפסקה [ופסק דוודאי מרפה ככלל הנמוסים ולף עמקודם יש מח"ל לסיק מ"מ כיון שזה סוזכר מח"כ אי כפסיקות וזו"ק] :

יד מריפות דפסיקת חוט השדרה שוה כבהמה ובעוף ועד היכן כח חוט השדרה בעוף שמשם ולמטה אין פסיקתה אוסרת רעת הטור עד בין האנפיים כלומר דהכנפיים הן מחוברים לנוף וכן עד ההחלת המקום שהן מחוברין להנוף מרפה ומכאן ואילך כשרה וזהו דעת הרמב"ם והרא"ש וכן פסק רבינו הב"י בסעי' ה' ויש מרבותינו שפוסקים עד סוף המקום שהן מחוברין לנוף [כי"י בנמ' מ"ו . עד למעט מעניים] ויש מרבותינו שפיסקים עד למטה במקום ששוכבות על הנוף שהכנף בולט ויוצא העצם ממנו ממקום חבורו בנוף ושוכב כך על הנוף ועד מקום שכיבתו על הנוף מרפה בשנפסק החוט ברוכו וכתב רבינו הרמ"א דשלא במקום הפ"ם יש להחמיר בריעה אחרונה ובמקום הפ"ם יש להקל בדיעה שנייה עד סוף המקום שמחוברין לנוף [מ"ז סק"נ] ויש מהגדולים שאסרו מעיקר הדין בדיעה אחרונה אף בהפ"ם [ב"מ ויס"ם סמ"ז ומב"ם ומי"ק] ויש מהגדולים שפסקו בהפ"ם כדיעה ראשונה [ט"ך בנקס"כ ופר"ח וכ"מ מסכלו"ם] :

טו בהמה שהכו אותה על השדרה במקל והלך המקל על פני כל אורך השדרה כשרה ולא חיישינן שמא נפסק החוט ואם לא הניע המקל על פני כל השדרה או שיש קשרים במקל חוששין שראש המקל במקום שהוא כלה מכה בכח וכן במקום הקשרים וכן אם הכה לרוחב השדרה חוששין שמא נפסק החוט [כל זס סוא בנמ' כ"ל . ובטמב"ס פ"ם סי"נ והוסיפו הכס על לקמס וכלכס כלפי זכנס לו להיקף וסעור וסס"ע סשמיטו זס ולפירס"י סם מ"ם בספיקות מלא סכס כלל על סללעות ע"ם וסרמב"ם נלמס סמפ"ם סהכס על כל סללעות מלא מלא סיס בתחתון מלא כיון מלא לסתם על לתחס לו על זנבה ותח"כ תומר ומפילו

ומפילו סכה לומס וכו' כלומר מפילו במתכוין וע"ש בכ"מ סמרס זסס] :

עז כשאמרנו חוששין לה הכוונה לפסיקת חוט השדרה כמ"ש המור והש"ע סעי' ו' ע"ש ואף שבגמ' [סס] הלשון חוששין לריסוק איברים וכן הוא ברי"ף ורא"ש ע"ש ס"ל דהכוונה הוא לאבר זה דפסיקת החוט ואך משום דבגמ' שם מיירי בדיני נפולה שבשם החשש משום ריסוק כל האברים נקיט נמי גם בכאן לשון זה אבל הכוונה על ריסוק החוט דלמה לנו לחוש לשאר אברים הלא המקל לא הכה רק בחוט השדרה :

יז אך י"א דוראי החששא הוא משום ריסוק אברים כבופ"לה ממש ואדרבא בזה חמיר יותר מבנפולה דאלו בנפולה כשהלכה הילוך יפה ד' אמות שוב א"צ בדיקה במ"ש בסי' נ"ח ובכאן אף שהלכה צריכה בדיקה בחוט השדרה והטעם דחיישינן דפסיקת חוט השדרה אינו מעכב ההילוך תמיד וגם ס"ל דבהכאה זו יכול להיות שנתרסקו כל האברים נ"כ [ר"ן סס וע"ל בכוונתו כמ"ש ודו"ק] :

יח ויש נ"מ דבתי בין שני המעמים דאם נאמר דהחשש הוא בבנפולה אם לא הלכה הילוך יפה טרפה דאין אנו בקיאין בבדיקת נפולה כמ"ש בסי' נ"ח אבל אם החשש רק משום חוט השדרה גם אנו בקיאין בזה במבואר בגדולי אחרונים דבבדיקת אבר אחד גם אנו בקיאים [ים"ס סי' ס"ג וט"ז סק"ל וכ"כ התב"ש ופמ"ג] דלא כיש מי שרוצה לומר דגם בזה אין אנו בקיאים לברוק [עב"ח] שאין זה בקיאות גדולה וכל עין יכול לראות אם נפסקה החוט אם לאו :

יט ולעניין דינא נראה עיקר כדברי הטור והש"ע שהחשש הוא רק משום החוט והרמב"ם מסתם לה סתומי בפ"ט שכתב סתם חוששין ע"ש ויש מי שדייק מסתימת דבריו דהחששא הוא בבנפולה [פר"ח] ואינו ראיה כלל ואדרבא מדלא בתב בלשון הגמ' דהחשש הוא משום ריסוק אברים ש"מ דס"ל דהש"ס לאו דווקא נקיט ואין לחשוש רק מת שראוי לחשוש וגם רש"י ז"ל בתב מפורש כן דהחשש הוא משום החוט ע"ש [וגם סתב"ם דמה דכתיב ודעתו טופ כמ"ש ע"ס] וביון שדעת רש"י והטור והש"ע מפורש כן ודעת הי"א היא דיעה יחידאה נראה דהלכה כרבים ויש מי שרוצה לחלק בין נפלה לארץ מחמת ההכאה ובין לא נפלה [פר"ח] דבנפלה לארץ ואין ביכולתה לקום ולילך חיישינן לריסוק אברים ובלא נפלה לארץ החשש הוא רק משום החוט ובודאי כן הוא אלא דהש"ס והפוסקים לא מיירו בדין זה כשנפלה לארץ [תב"ס] ויש שמשמע מדבריו הגם דעת הי"א אינו לעניין כל האברים אלא בבדיקת השדרה בלבד [ס"ז] והיינו אם לא נשברו הצלעות ונראה שזה תלוי לפי ערך ההכאה [ע"י סמפס בדברי סרמב"ס וסרמב"ן בסר"ן וב"ע לתין לתיה כלל כמ"ס וגס דברי סרמב"ן מיפולס קתי וגס על דין זה וכמ"ס התב"ס ומרתס סבס"ע תזר בו ססרי לס הזכיר כלל מבסס לריסוק מברים] :

כ ובתבו הפוסקים דאפילו אם המקל הלך על פני כל השדרה אם נשבר המקל בההכאה והשבירה הגיע עד אמצע השדרה לא בסופו חיישינן לפי שבמקום שנפסק המקל עושה חבורה או מכה רבה כמו בראש השרבים [ב"י בסס כלבו] ובש"ע לא הביא זה וצ"ע לדינא ודע דכל דין ההכאה שנתבאר והו דווקא מכה גדולה שלא בדרך שמבין הבהמות דבהכאה מורגלת ודאי שאין שייך בזה חששא דפסיקת חוט השדרה והרי זהו מעשים בכל יום ונראה דגם בעוף שייך דין הכאה במקל אם יש לחוש שההכאה גרם לפסיקת החוט :

כא בהכאה שגוררת רגליה ולא ירענו לה איזה סיבה בהכאה או נפילה אין חוששין לפסיקת החוט אלא אמרינן שגרונא נקטה והוא כאב הירכים וכן כשקנו עוף מן השוק וגוררת רגליה אין חוששין לה מטעם זה ואם העבו"ם המוכר אומר שזהו ע"י הכאה או נפילה אף שמדינא דבריו לא מעלה ולא מוריד מ"מ אם לפי הדברים נראה שמסיח לפי תומו נאמן ואסורה וכל שהיה להבהמה והעוף איזה סיבה בהכאה או נפילה אע"פ שאם לא היתה גוררת רגליה לא היה שום חשש בגון שההכאה היתה קטנה והנפילה היתה בפחות מעשרה טפחים מ"מ כיון שיש דיעותא חיישינן וצריכה בדיקה בחוט השדרה ובנפילה גמורה אפילו הלבה ד' אמות הילוך יפה שזה מועיל גם בנפילה גמורה במ"ש בסי' נ"ח מ"מ כיון שגוררת רגליה אין ההילוך כלום וצריכה בדיקה בבל הגוף ובזה אין אנו בקיאים כמ"ש שם ואיתא בגמ' [ע"ח] שאפילו אם ברקו לבהמה אחת שגוררת רגליה ומצאו שנפסקה החוט מ"מ אם נמצא בבהמה אחרת לא חיישינן לה וא"צ בדיקה כלל [רם"ן] ואע"נ דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת מ"מ כיון דשגרונא שכיח ופסיקת החוט לא שכיח תלינן לעולם בדבר המצוי [גמ'] :

סימן לג [דיני טרפות בלחי ובושט ובזפק ובו מ"א סעיפים].

א שנו חכמים במשנה [ע"ד] ניטל לחי התחתון כשר דהלחי ניטל מעל הבשר והסימנים מחוברים בבשר [רם"ן] וכבר בארנו בסי' כ"ד סעי' ל' דבשהלחי נקלף מן הושט והבשר שעמו כשר אפילו נקלף כולו אבל בשהושט נקלף מן הלחי ומן הבשר שעמו לרש"י היא טרפה גמורה ולבל הפוסקים אינה טרפה מחיים אלא שאין

שאין שחיטה מעלת בו וזה הוא עיקור סימנים ודווקא שנקלף כולו אבל נקלף מיעוטו ורובו קיים כשר גם לשחיטה ואפילו אם נקלף רובו אם המיעוט הנשאר הוא במקום אחר מועיל לו השחיטה ע"ש:

ב וז"ל הטור כתב הרמב"ם ניטל לחי העליון טרפה אבל ניטל התחתון כגון שנגמם עד הסימנים ולא נעקרו ה"ז מותר ואני כתבתי למעלה בה' שחיטה שאפילו נעקרו רוב מהלחי אם המיעוט נשאר מחובר במקום אחד כשר עד שנעקרה כולה או שלא ישאר המיעוט במקום אחד ונם אני תמה על מה שאסר ניטל לחי העליון וכי להוסיף על הטרפות יש ואין לדקדק מהכשיר בתחהון מכלל דבעליון טרפה דלנופיה אצטריך לאשמעינן אע"פ שהסימנין מחוברין בו וב"ש בעליון עכ"ל וכבר מרחו המפרשים בתחלת דבריו במה שהשיג על הרמב"ם ונם הרשב"א ז"ל [בס"ס] השיג עליו כהטור:

ג ולפי מה שבארנו לעיל סי' כ"ד א"ש הבל דהנה הטור והרשב"א וחכמי לוניל תפסו דהסימנים מחוברים בלחי התחתון ולכן פירשו בדברי הרמב"ם במה שכתב שנגמם עד הסימנים וכי' כוונתו שבכל אורך הלחי נשארו הסימנים דבוקים במו שהיו ולכן השינו עליו שאפילו נעקרו רוב כשר אם המיעוט במקום אחד ולפ"ז שפיר תמהו עליו דמניין לו דניטל לחי העליון טרפה דזה דתנן ניטל לחי התחתון כשר לרבותא הוא אף שהסימנין דבוקין בו וכ"ש לחי העליון ולכן נם רבינו הב"י כתב בסעי' ב' ניטל לחי העליון להרמב"ם טרפה וראוי לחוש לדבריו עכ"ל וכ"כ הרשב"א ומבואר מזה שמעיקר הדין אינם מסכימים לו רק שראוי לחוש לדבריו:

ד אמנם באמת דלפי שיטת הרמב"ם א"ש הכל דהוא ביאר בתשובתו לחכמי לוניל שהסימנים אינם דבוקים כלל בהלחי רק התורבץ דבוק בהלחי והסימנים הלוים בין עיקר החיך והלשון אצל קצה התחתון של הלחי ולפ"ז כוונתו במ"ש ניטל לחי התחתון שנגמם עד מקום הסימנים וכו' כמו שבארנו שם סעי' ל"ד והיינו שכל התורבץ נגמם מהלחי וראשי הסימנים עדיין דבוקים בקצה הלחי ולכן בשר לנמרי אבל אם נם קצה הסימנים נתלשו מהלחי זהו עיקור סימנים וזהו שמושה מפני שהסימנים עצמן יפלו דאין להם אחיזה כמ"ש שם סעי' ל"כ ע"ש ולפ"ז שפיר מדייק לה הרמב"ם מהמשנה נופה דלמה תנן ניטל לחי התחתון והיה לו לשנות לחי סתם דכיון דהסימנים אינם מחוברין להלחי שוב אין בזה שום רבותא אלא וראי לדיוק הא ניטל העליון טרפה והטעם כיאר הרמב"ם בתשובתו מפני שהרוח יכנס לתוך הריאה ותיכף ימות הבעל חי [עב"י בסביף סמ' ז] והם תפסו שהרמב"ם חידש זה מעצמו ע"פ חכמתו הגדולה בטבעיות וחלילה לומר כן שכבר כתב בעצמו בסה"י משחיטה שאין לנו לחדש מעצמינו אפילו בדבר שנודע לנו ע"פ דרכי הרפואה שבידינו ורק מה שקבלו רבותינו הקדושים ז"ל ע"ש ולדבריו הדבר ברור שדייק לה מהמשנה אך הוא הסביר הטעם בזה [בית"ם ס"ק ז] דבריו מבואר זה ולפמ"ש ז"ל]:

ה בתבו הרא"ש והטור בשם הנאונים ניטל לחי התחתון כשר והוא שיכולה לחיות ע"י המראה והלעמה הא לאו הכי טרפה עכ"ל ולפנינו איתא כן בגמ' [כ"ס:] ואינה מעיקר הש"ס שהרי רש"י ז"ל לא פירש בזה בלום וגם הרי"ף והרמב"ם לא הביאו זה ומהו המראה והלעמה שתחבין לה המאכל בבית הבליעה עד מקום שאינה יבולה לחזור וזה נקרא המראה ולמקום שיכולה לחזור נקרא הלעמה וכן עוף שניטל חרטומו התחתון אם יכול לחיות ע"י המראה והלעמה בשר ואם לאו טרפה אבל אם ניטל חרטומו העליון בעומק בכל ענין טרפה דזהו ניטל לחי העליון [בב"ם] וכתבו האחרונים בשם הרוקח דאם נימוק הלשון עד הטוטלת והיא ערלת הנרון כשרה אבל עם הטוטלת טרפה ויש שהקשו עליו דמניין לו להוסיף על הטרפות [בל"ח] אמנם הטעם בזה מפני שאינה יכולה לאכול והוי כאינה יכולה לחיות ע"י המראה והלעמה [בב"ם] ועמ"ש בסעי' ז' וצ"ע:

ו ודע שיש מן הגדולים שאומר דבוודאי היתה להנאונים נירסא זו בגמ' דבאינה יכולה לחיות ע"י המראה והלעמה טרפה דאל"כ מניין היה להם להוסיף על הטרפות [כ"ם] ואני תמה עוד כזה דלמה הטרף מפני זה אטו זה שאינה יכולה לאכול הוי ענין מרפות וא"כ אם יש לה מכה בלשונה שאינה יכולה לאכול ובוודאי תמות מפני הרעבון נאמר שהיא טרפה והרי כל זמן שהיא חיה היא כשרה נמורה ומה ענין רעבון למרפות:

ז ולכן נלע"ד דלפי מה שבארנו ככוונת הרמב"ם א"ש הכל ובאמת הרמב"ם הזכיר דין זה אלא שהזכירו בלשון אחר דבבר כתבנו שאין הסימנים תלוים בלחי התחתון אלא בקצהו והתורבץ מחובר בהלחי ובארנו בסי' כ"ד סעי' ל"ד שזה שכתב בפ"ם שאם נתמפלו הסימנים טרפה כוונתו שנקלף התורבץ עד סופו ונקפלו ראשי הסימנים על הסימנים ונהי שאין זה טרפות מ"מ אינם ראוים לשחיטה וכמו שסמיים שם ז"ל מפני שאינם ראוים לשחיטה ע"ש והרבר מובן שהמאכל כהברח שיורד דרך הסימנים שהרי אין לו מקום אחר וממילא מובן דכשנקלף ההורבץ עם ראשי הסימנים ונקפלו הסימנים הרי נפלו הסימנים ובמה יבנם המאכל וזהו שאמרו הנאונים דכשאינה יכולה לחיות ע"י המראה והלעמה טרפה כלומר דאם הסימנים נפלו בהברח שאינה יכולה לחיות ע"י המראה והלעמה שהרי אין מקום שיכנם המאכל וממילא הוי טרפה ולא מפני העדר המאכל אלא מפני שאינה ראויה לשחיטה וזהו עיקר סימנים ובנמ' [מ"ד.] מבואר זה שאומר שם הא דאיקפל אקפולי ע"ש ובמה שפרשנו בסי' כ"ד ולפ"ז הנאונים סימנא בעלמא קאמרי דבכה"נ בוודאי טרפה דלשחיטה אינה ראויה ובלא שחיטה בהברח שתמות מפני העדר

המאכל ומטילא שהיא טרפה ולפ"ז הוכירו זה הרי"ף והרמב"ם ז"ל שהרי ידוע שדרכו להביא כל דברי הגאונים ולמה לא הביא זה ולפמ"ש א"ש:

ח כתב רבינו הב"י בסעי' נ' ושט או הורבץ הושט שניקב לחללו בכל שהוא נבלה עכ"ל דכלל גדול הוא בנקיבת הטרפות שכל דבר שמטריפו בנקובה אם הוא דבר שיש לו חלל צריך שינקוב עד החלל וכל דבר שאין לו חלל עד שתנקב נקב מפולש מעבר לעבר ובלא זה אינה טרפה [ט"ז] וזה שבתב דהוי נבלה ודאי שבן הוא לדעת הרמב"ם ואף אם נאמר שאינה נבלה מחיים מ"מ אין שחיטה מועלת בו ולאחר שחיטתה הוי נבלה וכמ"ש בסי' כ"ט סעי' ב' ושם בארנו די"א מחיים דינה כנבלה לעניין איסור ולא לעניין טומאה ע"ש אך במה שפסק דנם בנקיבת התורבץ הוי נבלה צ"ע שהרי זה אינו מקום שחיטה ומרפות הנקב שבו הוי בנקב בברם ורקין שאפילו לאחר שחיטה אינה אלא טרפה ולא נבלה וכ"ש דבחייה אינה נבלה [ט"ך סק"ס] ואף שמלשון הרמב"ם פ"א דין ו' יש לדקדק קצת דנם בתורבץ הוי נבלה ע"ש מ"מ אין מבואר לומר בן במ"ש רבינו הב"י שם בספרו כ"מ ע"ש ולכן נראה דנם בכאן לא דקדק כזה ואנב הושט כתב ג"כ על התורבץ לשון זה [פל"ח] מפני שבעצם הדין אין הפרש בין נבלה לטרפה [ועכרו"פ ותב"ש פעיקר כדבכי ספל"ח]:

ט שני עורות יש לו לושט ניקב אחד מהם כשרה נקבו שניהם טרפה ואפילו עלה בו קרום חזק ונסתם דכלל הוא בטרפות דבל מקום שנטרפה בנקב אינו מועיל הקרום שעלה בו אח"כ מפני שסופה להסתר ואינה מתקיימת [רמ"י מ"ג. ויבמות ע"ו.] וזה שאין אנו חוששין שמא עלה קרום ונסתם יתבאר בסעי' ל' ואפילו היו הנקבים זה שלא כנגד זה בגון שקרום העליון ניקב למעלה והתחתון ניקב למטה ולא דמי לקורקבן שיתבאר בסי' מ"ט דניקבו שני הקרומים זה שלא כנגד זה כשרה דהקורקבן מינח נייח ולא יארע לעולם שיפגעו שני הנקבים כאחד ולבן בל נקב במקומו יש לו השני שמגין אבל הושט שאוכלת בו ומנשמת בו והקרומים אינם נחים יכול להיות ששני הנקבים יפגעו במקום אחד ואפילו אם רחוקים הרבה זה מזה מ"מ לא פלוג רבנן כי אין שיעור לדבר שנוכל לשער עד במה יהיו קרובים ועד במה יהיו רחוקים [ט"ז] ולפ"ז דווקא בשניקבו שניהם מרוח אחד ואף שאינן שוים ממש בשורה אחת מ"מ כיון דבצד אחד הם אפשר שיפגעו זה בזה אבל בשנקב השני הוא מעבר השני בשר שהרי לעולם לא יפגעו זה עם זה ויש מי שרוצה להחמיר גם בבה"ג ואינו עיקר [עב"ח ובכריו ל"ע למזל בתר מיפכח ודו"ק] ואם נקב אחד בתורבץ והשני בעור השני של הושט נראה ג"כ דטרפה מפני שאפשר שיפגעו זב"ז דיוהו באחד למעלה ואחד למטה שנתבאר דטרפה [עתב"ס סק"ע] ואפילו ניקב הושט למעלה ממוך לראש ששם דבוק בבשר יש להטריף ולא אמרינן שהבשר סותם דכיון דאינו במנוחה יכול להיות שיעתק משם וצ"ע [ג"ב ס"ע] אך בפי מה שבארנו בסעי' ד' אין שם מקום הושט אלא מקום התורבץ ואולי הוי סתימה [כסבו"י מיקל בזה ולדינא ל"ע]:

י שני עורות אלו החצון אדום והפנימי לבן ואיתא בגמ' [מ"נ.] דאי חליף טרפה בלומר אם החצון לבן והפנימי אדום וכששניהם ארומים או שניהם לבנים נחלקו רבותינו בזה די"א שבשר [עור בזה סעיפור] ומלשון הש"ס נראה כן מדלא קאמר ראי חליף חד מינייהו טרפה ש"מ דדווקא כששניהם הוחלפו ובן מבואר להדיא מלשון הרמב"ם פפ"ז שכתב וכן הושט שנמצא העור החצון שלו לבן והפנימי אדום בין בעוף בין בבהמה הרי הוא באלו אינו וטרפה עכ"ל וגם מצד הסברא נראה בן דכיון דניקב זה בלא זה כשר מה לנו אם הוחלף עור אחד ממראיתו והוי בניקב הרי השני מגין:

יא אבל הרא"ש ז"ל כתב [לפ"נ] דאפילו הוחלף אחד מהן טרפה ולא דמי לנקב שהעור השני מגין דבאן בין דכל העור לקוי אינו מתקיים ע"י השני וכן פסקו בטור וש"ע סעי' ה' וי"א דבשהפנימי נהפך לאודם טרפה דבל נראה אדום לקותא היא אבל בשהחצון נהפך ללבן אין זה לקותא בלל וכן מבואר מלשון רש"י שהביא הר"ן שבתב דאי חליף הפנימי באדמומית טרפה דאמרינן דרוסה היא עכ"ל ובן דעת הר"ן ז"ל ע"ש והביאו שנם בתוספות פסקו כן [סנ"ח] ומלשון רש"י שלפנינו משמע דדווקא בחליף לגמרי טרפה ובאחד מהם כשרה [כיש ל' מ"נ. פ"ס] ורבים מגדולי אחרונים הסבימו ג"כ דאם שניהם לבנים בשרה [ים"ש ס"ג ופ"ז סק"י ופכ"ח] ולבן מה שנמצא בזמנינו בעופות לפרקים שניהם לבנים ובפרט בעופות שמגים [כמ"ש ספמ"ח והמג"ס] אין לפקפק בהם בלל וגם דעת הרשב"א בתורת הבית נוטה בן וכיון דבל הני רבוותא ס"ל בן הוי דעת הרא"ש מיעוטא לגבי בל הראשונים והאחרונים שהסבימו בהיתר ומימינו לא שמענו שיטריפו מפני זה אף שמצוי מאד בעופות ששני העורות לבנים:

יב אם האדים מקצת העור הפנימי הסבימו בל הגדולים דבשר דדווקא בשכולו או רובו האדים הוי לקותא ולא במקצתו [ים"ש ופ"ז סק"ח וש"ך סק"ע ופכ"ח וכרי"פ] וזה שהבאנו מלשון רש"י שהביא הר"ן ז"ל שיש בזה חשש דרוסה וא"ב אפילו במשהו טרפה זהו בשכלא"ה יש בה חשש דרוסה אבל בלא זה אין סברא בלל שבשביל מקצת אדמומית ניחוש לספק דרוסה [פ"ז] ויש מי שרוצה לומר דוהו דווקא בדליבא שינוי בעור החצון אבל אם יש קצת לובן בעור החצון טרפה בשיש מקצת אודם בעור הפנימי [תב"ס סק"ט] ואין זה נראה בלל דוהו רק להסוברים דבשניהם לבנים טרפה [כמ"ס בעלמו ע"ס] אבל בבר בארנו דבשניהם לבנים יש לסמוך על דוב רבותינו הראשונים והאחרונים שמכשירים א"ב אין זה לקותא בלל במה שעור החצון נחלבן מעט ודע שיש מי

שרוצה:

שרוצה להכשיר בניטל עור אחד לנמרי ואינו בן ובניטל עור אחד טרפה [כמ"ם ספר"ם ע"ם] וכ"ש אם יש לו שני וושטים או שני קנים דטרפה דכל יתר כנטול דמי ואם למטה ולמעלה מחוברים באחד ובאמצע נפרדים צ"ע לדינא ובבר אווזות הזברים יוצא כמין בליטה בראש הקנה ואין זה כשני קנים דהכי רביתיהו ויש מכשירים בהנקבות שלהם אם נמצא כן וצ"ע:

יב ובזה שנתבאר דניקב אחד מהם כשרה כתב רבינו הרמ"א וכל זה לא מיירי אלא בניכר שהנקב בא מחמת חולי אבל אם יש לחוש שניקב ע"י קוץ אפילו לא ניקב רק הפנימי טרפה דחיישינן שמא ניקב גם החצון ווושט אין לו בדיקה מבחוץ עכ"ל ובנקב מחמת חולי כשר ולא חיישינן שמא ניקב גם החצון ואין הנקב ניכר בו דכיון שאנו רואין שלא שלט המחלה בהחצון בשרה דאמרינן במאי ששלטה שלטה ובמאי דלא שלטה לא שלטה ואף אם שלט החולי במקצת עובי עור החצון כיון שלא שלטה בכולו לית לן בה ולזה בעי בדיקה אם לא שלט החולי בכל עובי העור החצון [פמ"נ מ"ז סק"ו] ובבקיאות אם שלטה החולי נם אנחנו בקיאים בזה אלא דבל זמן שאין אנו יודעים בבירור שבא ע"י חולי תלינן מסתמא בקוץ [ב"ך סק"ח] דכן משמע מלשונו שכתב בניכר שהנקב בא מחמת חולי אבל אם יש לחוש שניקב ע"י קוץ וכו' מבואר דבסתמא תלינן ע"י קוץ:

יד ולפ"ז יש בזה שאלה והרי בסי' מ"ט בקורקבן ובסי' נ"א בתבו רבותינו בעלי הש"ע דכשיש ספק אם ניקב ע"י מחט ומרפה או ע"י חולי וכשרה תולין להקל מפני ס"ם שמא ע"י חולי ואת"ל ע"י מחט שמא לא ניקבו שני העורות ע"ש וא"כ ה"נ נבשריה מהאי טעמא ובאמת יש מי שחולק שם נ"כ ומטריף [ע"ז סס] ויש מי שאומר דושט לא דמי לשארי אברים דשכיח שאוכלת קוצים ולכן לעולם תלינן במצוי [נקה"כ סס] ועוד דושט ביון שאוכלת בו ומנשמת בו קרוב הדבר דכשניקב אחד ע"י קוץ ניקב נם השני ולכן לא מהני ס"ם משא"כ בשארי אברים שפיר חוי ס"ם [פר"ח סס] ועוד דספק דושט לא דמי לספק דשארי אברים דבשם יש חזקה להיתר דנשחטה הותרה משא"כ כשהספק הוא בהושט דאם ניקב תי לא מהני ליה שחיטה והוי נבלה ואין לו חזקה דנשחטה הותרה [כנו"ס] ואע"נ דם"ם מהני נם בחזקת איסור אך באמת אין זה ס"ם נמוד דזהו כס"ם משם אחד ספק אם ניקב נם העור השני אם לאו ומה לי אם לא ניקב מחמת חולי ששלט בהראשון ובו לא שלט או שלא ניקב מחמת קוץ שניקב הראשון ואותו לא ניקב סוף סוף שם אחד הוא [עכנו"פ סי' ל"ח] ולכן עיקר תליית ההיתר בשם הוא מפני חזקת היתר ובושט ליבא חזקה זו כמ"ש:

טו ובזה שכתב דאם יש לחוש שניקב ע"י קוץ אפילו לא ניקב דק הפנימי טרפה דחיישינן שמא ניקב נם החצון וושט אין לו בדיקה מבחוץ עכ"ל נחלקו המפרשים בפירושו ועפרמ"נ ומב"ם וכנו"פ ודו"ק]:

טז בתב דבינו הב"י בסעי' ו' ושט אין לו בדיקה מבחוץ אצל דרוסה שצריכה בדיקה מפני שכיון שהוא ארום אין אודם הארם ניכרת בו כיצד יעשה אם עוף הוא בודק בקנה מבחוץ ושוחטו ואח"כ מהפך הושט ובודקו מבפנים ואם בהמה היא אין לה תקנה ולענין נקב נמי אין לושט בדיקה מבחוץ אלא מבפנים עכ"ל ובתב דבינו הרמ"א ולדידן דאין אנו בקיאין בבדיקה אף עוף אין לו תקנה עכ"ל [וסס כתב קוסס ולענין נקב ע"ם] ועמ"ש בסעי' ל"א:

יז ביאור הדברים דהנה מדינא דנמ' יש בדיקת לספק

יח דרוסה ולדעת הרמב"ם נם לוודאי דרוסה יש בדיקה כמו שיתבאר בסי' נ"ז ונם הסימנים צריכים בדיקה אך בזה קילא סימנים משאר אברים לענין דרוסה דבשארי אברים כמו כרס ובני מעים אפילו אם אין רושם הארם ניכר בהם עצמם אם דק בהבשר שכנגדם יש אדמומית טרפה דזהו סימן ששלט הארם נם בהם עצמם אבל בסימנים אפילו הארים הבשר בנגדם לית לן בה [נמ' ל"נ:] והטעם מפני שסימנים קשין הן ואף ששלט הארם בהבשר שכנגדם מ"ם בהם לא שלטה הארם ולכן אמרי' חז"ל [סס] בסימנים עד שיאדימו סימנים עצמן ומטעם זה נמי אפילו אם אנו רואים ששלט הארם בעור אחד של הושט מ"מ כל זמן שלא שלט בעור השני אינה

טרפה [ר"ן לפ"ג] וזה שאומר שלא יבדקו בדרוסה בעור החצון של הושט שהרי אין אדם הארם ניכרת בו ולכן יברוק רק העור הפנימי ואם אין בו מראה אדמומית לא חיישינן להחצון שאפילו אם בו שלט הארם ליח לן בה כמ"ש אמנם בבהמה כיון שצריכין לשחוט שני הסימנים אין לזה תקנה דניחוש ששחט על מקום האודם אבל בעוף אף שלכתחלה יש לשחוט גם בעוף שני הסימנים מ"מ כיון דבזה א"א הוי בדיעבד ולא ישחוט רק סימן אחד והוא הקנה ואף שגם הוא צריך בדיקה מ"מ אפשר לבודקו קודם השחיטה שאינו אלא עור אחד ולכן יקרע העור במתינות ויראה על הקנה שאין בו רושם הדי"מה וישחטנו ואח"כ יעקור הושט ויברקנו בהעור הפנימי וכל זה הוא לדינא דגמ' אבל אנן אין בקיאין לברוק בספק דרוסה כמ"ש בסי' נ"ז ולכן כתב רבינו הרמ"א דלדידן גם לעוף אין תקנה והיא טרפה בכל עניין [עב"י וב"ח ופרמב"ן ע"פ דכלי סכ"ן וכתירוץ סרלמזן סל כרמ"ם שם סי' ג' ע"ם ולו"ק] :

יח והוסיף לומר דלעניין נקב גמי אין לו לושט בדיקה מבחוץ אלא מבפנים עכ"ל ר"ל משום די"א דרק בספק דרוסה אין לושט בדיקה מבחוץ מפני שאדמומית הארם אינו ניכר בו מפני שהוא בלא"ה ארום אבל נקב נוכל גם בו להכיר ויש בדיקה לושט לעניין נקב גם מבחוץ [תוס' כ"ח. ל"ם מתא בסם ריב"ח] אבל הרבה חולקים בזה ום"ל דגם לנקב אין בדיקה לושט מבחוץ מפני שהאדמומית מבבה הנקב וקשה להבירו וגם טיפת דם נכנסת לו בפנים בנקב ואינו ניכר [רם"י כ"ח:] וגם הרמב"ם ס"ל כן וזה שחלקו לדין בפ"ע לומר דלא קיי"ל כמאן דס"ל דרק לעניין דרוסה אין לו בדיקה אלא דגם לעניין נקב נמי אין לו בדיקה ולכן לא כתב רבינו הרמ"א אחר זה דאין אנו בבדיקה משום דבנקב במקום ידוע גם אנן בקיאין בבדיקה כמו שיתבאר משא"כ בדרוסה אין אנו בקיאין אפילו במקום ידוע ולכן כתב זה רק על דרוסה ולא אנקובה [וזסו טוסת סס"ך סק"כ ע"ם] :

יט עוף הבא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם שנקרע צוארו וצריך לברוק בסימנין שמא נפסק הקנה או ניקב הושט [רם"י כ"ח.] ולספק דרוסה אין חוששין כיון שאין כאן דורס לפנינו [ע"ז] דאם היינו חוששין לספק דרוסה היה צריך בריקת כל חלל הגוף ולכן כיון דהחשש הוא רק משום נקיבה א"צ לברוק רק המקום שהוא מלוכלך בהדם ולראות אם לא נפסק הקנה או ניקב הושט ובעור החצון ג"כ א"א לברוק כמו שנתבאר דאין נקב משהו ניכרת בו ורק בעור הפנימי יברוק וכיצד יעשה כמ"ש מקודם לברוק הקנה ולשחוט אותו בלבד ואח"כ יוציא הושט ויברקנו מבפנים וכתב רבינו הרמ"א דיש אוסרין כל עוף או בהמה דצוארה מלוכלך בדם וצריך לברוק כל אורך בין שכל הצואר מלוכלך בדם וצריך לברוק כל אורך הצואר הוי מקום שאינו ידוע ואין אנו בקיאין לברוק אפילו בעור הפנימי אבל במקום ידוע גם אנחנו בקיאין והאחרונים כתבו דזהו כשהקוץ תחוב לפנינו ולענ"ד נראה דזה אינו שביח אלא אפילו אם מקצת צוארה מלוכלך בדם הוי מקום ידוע ומותר לברוק [ולמיס לזס מדברי סם"ך סק"ח סבמב סם לסוי מקוס ילוע וכן בסם לין סקוץ תחוב לפנינו אסרי יש סם ספק לס ע"י מולי סם ע"י קוץ מלא דכל סמין ספסק בכל לוכך סצואר מקרי מקוס ילוע וספב"ם סק"ח כדמק בזס ולפמ"ם ל"ם ונס מ"ם סרמ"ח בסי' ל"ד סעי' ק' סם יש ספק על כל הצואר ע"ם בם"ך סקט"ז לבל במלוכלך בדם לין לחשם רק על מקוס סמלוכלך ועל יומר לין לנו להחזיק ריעותא ועמ"ם בסעי' כ"ק] :

כ וראיה לזה דעיקרא דהאי דינא לחלק בין מקום ידוע למקום שאינו ידוע מקורו מהראשונים שחילקו בזה לענין הברת נקב משהו בעור החצון של הושט כמ"ש הרשב"א בתה"ב [ס"ג בית סני] וז"ל אבל בנקב כיוצא בזה יש לו בדיקה במקום ידוע אפילו בושט אפילו מבחוץ אבל במקום שאינו ידוע בההיא אווזא דרבא דהוי ממסמס קועיה דמיה שהיו צריכין לברוק כל הושט כנגד כל הצואר נקב משהו בעור אדום אינו נברק עכ"ל הרי שכתב דזוקא שצריכין לברוק הושט כולו הוי מקום שאינו ידוע וכ"כ הר"ן בפ"ב בההיא אווזא דהוי ממסמס קועיה דמא ויותר מזה ביאר הרשב"א ז"ל בחי' רפ"נ וז"ל שלא אמרו ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא היכא דאיכא למפוקי בכולי ושט וכו' שמפני שהעין משוטט בכל ובנקב משהו עובר הדרגש וכו' עכ"ל ואנן מחמרינן אפילו בבקיאות של עור הפנימי אבל אם אין המפק בכל הושט אלא במקום ידוע בושט למה אין אנו בקיאין בזה :

כא ועוד ראיה לזה מדברי רבינו הרמ"א עצמו שכתב ויש אומרין כל עוף או בהמה דצוארה מלוכלך בדם וכו' וקשה מה לו להזכיר בהמה הא בבהמה גם לרבינו הב"י אין תקנה כמו שנתבאר ובאמת יש מי שהקשה עליו כן [עכרו"פ] אך לדברינו א"ש וה"פ שיש אוסרין כל עוף או בהמה שכל צוארה מלוכלך בדם שזהו במקום שאינו ידוע אבל כשמקצת מצוארה מלוכלך בדם הוי במקום ידוע וגם לבהמה יש תקנה לשחוט למעלה ממקום המלוכלך או למטה מהליכלוך ואח"כ נהפוך הושט ונבדקנו בעור הפנימי כנגד מקום המלוכלך מפני שזהו במקום ידוע :

כב וב"כ להדיא המהרש"ל [בית"ם פ"כ סי' ג'] וז"ל ועור אומר אני נהי דפליגי גאונים בבדיקת הושט מבחוץ לעניין נקב אפילו במקום ידוע מ"מ היכא שירע מקום המכה אזי ישחוט למעלה או למטה ויהפכה לושט ויברוק אם יש בו נקב דשפיר נברק מבפנים כה"ג לב"ע ואף בבהמה כן עכ"ל וכ"כ שם לקמן באותו סימן ע"ש ולכן נלע"ד אע"פ שבמה מגדולי אחרונים

בתבו

נתבו שמקום ידוע הוא כשנתחבה הקוץ לפנינו ט"מ
ניין שוהו רק חומרא בעלמא ואין לזה שום מקום בעיקר
דדין ובנקל להכיר נקב בעור הפנימי שהוא לבן ולכן
בהפסד מרובה המקיל במקום שידוע מקור המכה כגון
שמקצת צוארה מלמלך בדט לשחוט למעלה או למטה
מאח"כ לבדוק בעור הפנימי לא הפסיד ואפילו בבהמה
ובפרט שהמהרש"ל אומר מפורש כן והדבר פשוט שנוכל
לסמוך על דעתו הגדולה:

בג כתב הרמב"ם בפ"ג דין כ"א נמצא קוץ עומד
בושט ה"ז ספק נבלה שמא ניקב הושט ועלה
קרום במקום הנקב ואינו נראה אבל אם נמצא הקוץ
לאורבו בושט אין חוששין לו שרוב הבהמות המדבריות
אוכלים הקוצים תמיד עכ"ל וזה שכתב עומד בושט ר"ל
שטוחן לרחבו של ושט וחזק בדפנות הושט באופן
שאינו זז ממקומו ולכן חיישינן לנקב וגם לשון הש"ס
שאמר ישב לו קוץ בושט [מ"נ:] משמע בן אבל אם
מונח לרחבו בריוח לית לן בה וזה שכתב דלאורבו אין
חוששין ה"ה לרחבו ובריוח דחד טעמא הוא ואורחא
דמילתא קתני [וכ"כ סמב"ם סקי"ג ונס טוסמ סכ"מ כן
סוס ע"ם ודכרי סם"ך סקט"ז ל"ם] ונם המור שכתב
דוזקא שנמצא הקוץ תחוב בושט אבל אם נמצא לארבו
או לרחבו ואינו תחוב בשרה עכ"ל ובן הוא לשון הש"ע
סעי' ט' אינו חולק על הרמב"ם בדמוכח מדבריו ע"ש
דנם להרמב"ם עיקר ההפרש בין תחוב לאינו תחוב
ובתחוב נם לארבו אסור ובאינו תחוב נם לרחבו מותר
ותחוב מקרי בשדוחק את הדפנות אע"פ שאין שום נקב
ניבר בושט חיישינן שמא עלה בו קרום ונסתם [וכ"ן
סכתב סם סמס נתחב קוץ לתוך טוסע מע"ם סמיומו כרמס
לתוך וכו' וכן טוס לנוך לס"י סם וכפין זס טוס לסוך לסמן סממ"ק
סהבית סם"ך סקי"ח מין כוומס סכל עור הפנימי ניקב
ונסטק טוס רק על עור סחלון מלמ סטטק טוס נס על
עור ספנימי וכן מסבאר מדברי הב"מ וסט"ך וסכל"ח ורק
מלי דמסמע מדבריסס שעור הפנימי ניקב במקלמו טוזלמי
מוכמ דמילמא כן סוס דכיון דמחוב יפס ממילא שים קלם
נקב מכל בהמה מפילו מין סוס נקב כיון שמחוב יפס מיסיון
לנקב והבניה וכו"ק]:

בד ומסתימת לשון הרמב"ם מבואר דאפילו אם אין
שום ריעותא בהוושט בנון שלא נמצא בו קורט דם
לא מבפנים ולא מבחוץ מ"מ הוי ספק נבלה והטעם
דכיון דבנמ' [שם] דימו זה לספק דרוסה ולשיטת הרמב"ם
החמירו בספק דרוסה מהטעם שבארנו בסי' ב"מ דרק
אם היה הדורם בין הבהמות אף שלא ראינו בהם שום
ריעותא חיישינן וה"נ בושט בשנמצא הקוץ תחוב הוי
כהיה הדורם ואין זה דומה לספק משארי טרפות שהקילו
בהם לרעה. הרמב"ם כמ"ש שם משום דבשם אמרינן
נשחטה הותרה ובחוקת היתר עומדת אבל בשהספק הוא
בהושט לא יצאה לחזקת היתר דהשחיטה אינה כלום
דנקובת הושט הוי נבלה ולכו אף שהספק נפל לאחר
שחיטה מ"מ אנלאי מילתא שלעולם לא יצאה עדיין
מחזקת איסור [ומעורן קומים סמוס שם ל"ס קסבר והסום
סוברים דכיון דספפק נפל למחר שחיטה י"ל גס טוסם
כשמעה סופרס מו שכוברים דנקובת סוסם סי מרפה ולס
נבלס ועמוס ל"ג. ל"ס ורמינהו]:

בה ובאמת מחולקים הפוסקים בזה וז"ל המוד בתב
הרשב"א בר"א שיש קורט דם בושט או סביב
הקוץ אבל לא נמצא עליו קורט דם בירוע שהוא לאחר
שחיטה ובשרה ומקצת המורים אסרו בין כך ובין כך
ולזה דעתי נוטה עכ"ל ופעם המתירים בלא קורט דם
כמו בבית הכוסות שאפילו ניקב משני צדדים אם לא
נמצא קורט דם בשרה במ"ש בסי' ט"ח א"ב לא עדיף
ושם שעדיין לא ידענו אם ניקב בלל אם לאו והחששא
הוא שמא עלה בו קרום ונסתם משמם ודאי ניקב משני
צדדין דצריך קורט דם וב"ש בחששא דניקב אמנם
האוסרים סוברים דלא דמי לבית הכוסות דמינח נייח
ואם היה קורט דם לא היה מי שמדיחו ומסירו אבל
בושט חיישינן נם לזה שהיה קורט דם והאובלין והמשקין
העוברין שם תמיד שטפוהו והסירוהו [כ"ן סם] ועוד נ"ל
דבמו דחיישינן על הנקב עצמו שמא עלה בו קרום
ונסתם במו כן חיישינן נ"ב על הקורט דם שמא עלה
בו קרום ונסתם ואדרבא יותר בנקל לסתום קורט דם
מלסתום נקב:

בו ואין לשאול למה באמת בושט אנו חוששין שהקרום
סתם הנקב ולמה לא ניחוש נם בבית הכוסות לזה
ונאמר שאפילו לא ניקב מעבר לעבר טרפה מפני חששא
זו שעלה בו קרום ונסתם ובן בשארי אברים בבה"ג
אמנם דע דחששא זו אינו אלא בריאה ובושט רבתם
מצינו לחו"ל שחששו בזה ולא בשארי אברים ומעמא
דבה איבא במילתא דהבריאה מתוך ששואבת כל מיני
משקה והמשקה נעשה עב בתובה ויוצא מעם מעם דרך
הנקב נקפא ונעשה קרום [ס"י מ"ז: ד"ס ליס] ובן
הושט מחמת שהוא מרגועע תמיד וגם אובלין ומשקין
עוברין בתוכו יבול להיות שמתוך הנענוע שב הקוץ
לאחור ואו עלה הקרום מבחוץ אבל באברים שהם נחים
לא שייך חשש זה דאם היה נוקב שני הקרומים לא
היתה במחט או הקוץ חוזרת לאחור [ס"ם ס"ג סל"ד
בשם ר"ם וכ"כ בסמ"ק סוסע בם"ך סי' מ"ח סקי"ס] ואמת
שיש מראשונים שסוברים דנם בהמסם חוששין לחשש
זה [תוס' שבת סם"ב וחולין כ:] אך לא קי"ל כן ועור
דנם הם לא חששו רק להמסם מפני שהוא עור אחר
אבל בבית הבוסות שיש בו שני עורות לא חששו ובושט
וריאה אף שיש להם שני עורות אנו חוששין לזה מפני
הטעם שבתבנו [עי"ם פ"ג ס"ם ס']:

בז וקי"ל לדינא כרעת רוב הפוסקים דבתחוב הוי ספק
נבלה אפילו ברליבא קורט דם לא מבפנים ולא
מבחוץ וכן פסק רבינו הב"י בסעי' ט' ע"ש אמנם
בנמצאת מונחת לארבו של ושט או לרחבו ואין תחוב

בו

בו כלל היה נראה לומר דאפילו נמצאת קורט דם מבחוץ ליח לן בה דאפילו אם נאמר שהקורט דם מעיד על הנקב לא נקב אלא מבחוץ אבל מבפנים ליכא שום ריעותא ולכל היותר אין לנו לבדוק רק העור הפנימי ולא לחוש לעליית קרום וכן כל רבותינו לא הזכירו דבנמצאת מרפה בקורט דם ויש עוד שמבואר מלשונם דבנמצאת מותר אפילו בקורט דם [ער"ן ס"ק מב לילמת מסוס קורט דם מלעריכת ליה לעולם לסמעיקן ע"ס ומבואר דבזה וודאי סלכתא כעולם ע"ס סיטב]:

כה אבל רבינו הרמ"א כתב דווקא אם אין עליו קורט דם מבחוץ והסבימו לזה כמה כיגדולי אחרונים [מ"ז ופר"ח ומג"ס וחי"ק וכרו"פ] ויש שהוסיפו לומר דאפילו בנמצאת קורט דם בפנים יש להחמיר [ט"ז ופר"ח] וצ"ל דדעת רבותינו האחרונים דכיון שמצינו בגמ' [ל"ה.] דקורט דם רמי לנקב א"כ כשנמצאת מונח בושט ויש בזה קורט דם הוי כתחוב בושט ובלא קורט דם ובוודאי שיש להחמיר אפילו בקורט דם בפנים שהרי והו ספק איסור תורה ובושט שאין כאן חזקת היתר דנשחטה כמ"ש שבל ספק בושט גרוע מכל ספיקות דשארי אברים שיש בהן חזקת היתר דנשחטה משא"כ בושט:

כו ודע שיש בזה שאלה גדולה דכיון דבושט יש חשש שמא עלה בו קרום ונסתם א"כ לעיל בסעי' י"ט בעוף שצוארה מלוכלך בדם שנתבאר שיבדוק מבפנים וכן הוא בגמ' וניחוש שמא עלה בו קרום ונסתם וגם רבינו הרמ"א שהחמיר שם מפני חסרון בקיאות למה לו לטעם זה והרי די בחששא דשמא עלה בו קרום ונסתם והתשובה על זה דחששא זו לא שייך אלא בישב לו קוץ בושט וכה"ג דחיישינן שמא הוא מומן ארוך ועלה בו קרום ונסתם אבל כשהצואר מלוכלך בדם שהדבר היה זה קרוב לא שייך לומר שמא עלה בו קרום דעדיין לא היה עת מספיק שיעלה בו קרום [כרו"פ סקי"ס] ולפ"ז אם היה צוארה מלוכלך בדם ועבר זמן רב עד שנתייבש הדם יש לחוש לעליית קרום וא"צ לטעם דאין אנו בקיאין בבדיקה ונ"מ לעניין מקום ידוע שכתבנו שם שגם אנו בקיאין ע"ש אבל בשעבר זכן רב יש לחוש לעליית קרום:

לי עוד יש לשאול במ"ש סעי' ט' בשני עורות דושט ניקב זה בלא זה כשרה וזהו ג"כ גמ' מפורשה [ת"ג.] היכי משכחת לה וניחוש שמא עלה בהשני קרום ונסתם והתשובה בזה דשם נתבאר בסעי' י"ג דזהו רק כשבא מחמת חולי ע"ש ובמחמת חולי כיון שאנו רואין שבהשנייה לא שלטה המחלה כלל אין לנו לחוש לעליית קרום אא"כ רואין עליית קרום כמו סרכות דריאה אבל שניחוש לזה אין חוששין רק בישב לו קוץ בושט וזה שנתבאר שם דע"י קוץ או מחט טרפה מטעם דושט אין לו בדיקה מבחוץ ע"ש באמת לפי חשש עליית קרום אין אנו צריכים לטעם אין לו בדיקה אלא דבשם נקט מילתא דפסיקא מפני שבעיקר חשש עליית קרום יש כמו מהפוסקים שחולקים כמו שיתבאר [דפוסקים כעולם ל' מ"ג:] ולמי שסובר לעיל סעי' ט"ו דבשניקב החיצון שפיר יש בדיקה בעור הפנימי [ס"ך סק"ז] סובר באמת דחששא דעליית קרום אינו אלא בעור החיצון מפני שהבדיקה קשה בו ולא בעור הפנימי [כמ"ש נסקכ"ם] אך כמה מהגדולים השינו על זה וכבר כתבנו שם דלא קי"ל כדיעה זו ע"ש [וגם בגמ' י"ל דס"ל כעולם לחין מוכחין סמם סבריס]:

לא וזה שנתבאר בסעי' ט"ו דושט אין לו בדיקה מבחוץ אצל דרוסה ויברוק מבפנים בעוף ע"ש ולא חיישינן לעליית קרום י"ל דברדוסה לא שייך חששא דעליית קרום דהארם לא יניח לעלות קרום וזה שנתבאר שם דגם לענין נקב יש לו בדיקה מבפנים י"ל דמיירי בנקב חדש שלא היה לו פנאי עדיין להעלות קרום [וכגמ' סס י"ל דמיירי לגיבת דעולם] ויש מי שאומר דחששא זו דעליית קרום אינו אלא כשניקב עור בוודאי ראז חיישינן לעליית קרום בהשני אבל בניקב שיש ספק על שני העורות לא חיישינן לעליית קרום [כרו"פ כס] ולפ"ז נצטרך לומר דהך דישב לו קוץ בושט מיירי דווקא בשראינו שניקב עור אחד ומכל הפוסקים משמע להדיא להיפך דאפילו לא ראינו נקיבת כל העור הפנימי אלא תחיבה בעלמא שבקושי לצאת משם חיישינן לעליית קרום וכן יש מי שאומר להיפך בשקרום אחד ניקבה לא חיישינן לעליית קרום בהעור השני דלמה לא עלה קרום על האחר וחששא דעליית קרום אינו אלא כשיש חשש שוה על שני העורות או שהחוב קוץ בהפנימי דאמרינן דעל החיצון העלה קרום והקוץ לא הניח להעלות קרום גם על הפנימי [תב"ם סק"ח] וכל אלה דברים רחוקים הן אלא שההכרח לחלק לדעת הרי"ף וחרמב"ם פ"ג [ספסקו דלא כעולם מ"ג:]:

לב ובאמת יש מרבותינו שפסקו דלא חיישינן לעליית קרום כלל כמ"ש הטור דהראב"ן והרא"ש פסקו כעולא דאין חוששין אפילו בקוץ התחוב ובכל עניין כשר ע"ש וכן הוא דעת ספר התרומה [הג"ח] ואפילו לדיעה זו אם יש עליו קורט דם בחוץ בוודאי טרפה דוודאי ניקב כולו [טור] אבל קורט דם בפנים אין לחוש [ב"י] ורבינו הב"י לא הביא דיעה זו כלל בש"ע סעי' ט':

לג אבל רבינו הרמ"א כתב וז"ל ויש מכשירין אם אין קורט דם מבחוץ דלא חיישינן שמא הבריא וכן נהגו להקל בעירינו באותן אווזות שמלעיטין לעשות מהם שומן שיש תקנה בעיר לבדוק אחר נקיבת הושט משום דשכיח יותר מסרכות הריאה ונהגו להקל בישב לו קוץ בושט אם אינו נקוב משני צדדים ואין קורט דם מבחוץ ויש לדקדק בזה הרבה כי הוא איסור דאורייתא ויותר היה טוב שלא לבדוק כלל ולסמוך ארובא מלבדוק ולהקל במקום דאיכא ריעותא עכ"ל ורבים מרחו בהבנת דבריו

לד והנה גם על דברי הרמב"ם והש"ע יש לדקדק דלמה
להו מעמא דחששא מפני עליית הקרום הא בבר
נתכאר בסעי' ט"ז דושט אין לו בדיקה מבחוץ גם אצל
נקובה וא"כ גם בלא טעם עלייה קרום יש לאסור וצ"ל
דטעמא דעליית קרום א"צ כלל כשאנו רואים נקב בעור
הפנימי דבלא"ה טרפה מפני שבעור החצון אין לו בדיקה
אמנם אם מפרידין העורות ורואין שגם הפנימי לא ניקב
כולו דאז אין האיסור רק מחששא דעליית קרום [ז"ך
סק"ך] וכבר נתבאר בסעי' י"ח דיש חולקים ואומרים
דרק לספק דרוסה אין לושט בריקה מבחוץ אבל לספק
נקב יש לו בדיקה מבחוץ ובזה יתבארו דברי רבינו
הרמ"א:

לה וה"פ ויש מכשירין אם אין קורט דם מבחיץ בלומר
דזהו הדיעה שהבאנו בסעי' ל"ב דאין חוששין
לעליית קרום כלל ולדיעה זו אם לא ניקב העור הפנימי
כולו מהני בדיקה בושט אפילו בתחוב לו קוץ אבל אם
ניקב עור הפנימי גם לדיעה זו טרפה מפני שאין לושט
בדיקה מבחוץ אא"כ נצרף לדיעה זו גם דעת היש
חולקים שבסעי' י"ח דלספק נקב מהני בדיקה גם מבחוץ
וזהו שכתב וכן נהגו בעירינו להקל ובו' ר"ל דבעירו
הקנו לבחוק אחר הושטות מפני שהיו מלעיטין אותן
ומציו בהם נקבים ונגד זה היה להם קולות גדולות שכל
שאינו נקוב משני הצדדים אפילו ניקב עור הפנימי אם
אין קורט דם מבחוץ היו מכשירים וזהו רק בצירוף שני
הדיעות שאין חוששין לעליית קרום ושיש לושט בדיקה
מבחוץ בספק נקב:

לו ולזה אומר רבינו הרמ"א רמוטב היה שלא לבדוק
כלל אע"פ שגם בזה יש קצת איסור דאחרי שהוא
דבר המצוי צריבין לבדוק כסרכות דריאה מ"מ בזה אין
האיסור עכ"פ בחששא דאורייתא דאוליגן בתר רובא
שאינן נקובות משא"כ עתה שבודקין ומכשירין על סמך
שני הדיעות שנתבארו שזהו נגד דעת רוב רבותינו ויש
בזה איסור תורה [עת"ז סק"ז ערוכ"ה לדמוס זכ לנקב
מחמת תולי ע"ם וכבר הגינו עליו דמס זכ עיין לתולי
וכמ"ם סקס"ב ע"ם ועכלו"פ שבימר כמ"ב]:

לז ולדינא גם רבינו הרמ"א אינו סובר כמנהג עירו
וכוודאי צריך בדיקה ואין לזה בדיקה מחשש עליית
הקרום כמו שנתבאר ולכן אם רק נמצא הקוץ תחוב
בושט היא טרפה וח"ו להקל בזה וכן הסכימו גדולי
אחרונים ומימי לא שמעתי במקומותינו שילעיטו אווזות
ואם המצא ימצא מקום שעושין כן יש לגזור עליהם
בכל תוקף שיבדקו הושטות ואם ימצאו קוץ תחוב בושט
היא טרפה וכל מי שלא ישמע לזה יש להפריש א"ע
מכליו וגם בעירו של רבינו הרמ"א כבר נתבטל המנהג
הזה כמ"ש הב"ח ז"ל ע"ש:

לח אם נמצא כשהין על הושט או אבעבועות קטנות
יש לגרדם ואם הבשר שתחתיו שלם ויפה בשר
[פמ"ח] כמו בדקין שיתבאר בסי' מ"ו אבל אם נשחט
בתוך השחין טרפה רשמא במקום נקב קשחיט [סס]
ולפעמים רואין בושט כשקולפין אותו נשאר בעור החצון
כמין צלקת ולפעמים נמצא כמו גידין לבנים וקשין הן
יותר מבשר הושט ונראה לעין כל שהיה קרע רק
שנתרפא ועלה כמין קרום ונסתם דהוי כקרום שעלה
מחמת מכה וטרפה [סס] כללו של דבר כל שינוי שבושט
יש להחמיר בו יותר מכשארי אברים כמ"ש שאין בו
חזקת נשחטה הותרה דנקובת הושט הוי גבלה ואף אם
אולי ימצא שומן סביבות הושט אינו סותם דאינו דבוק
בחוזק ועשוי רק כמין קרטין ואינו דומה לשומן הקורקבן
[סס] וגם הבשר שלמעלה אינו סותם כמ"ש בסעי' ס'
ע"ש:

לט הושט והקנה מחוברין זה לזה ע"י קרומים ואם
נפרדו ונתדלדלו זה מזה ברוב שיעור ארכן טרפה
וכבר בארנו זה בסי' כ"ד:

מ הושט בכל העופות לבד אוז לממה מתרחב והולך
עד שנעשה ככים שבו מתקבץ המאכל ומשם יורד
לקורקבן ואותו הכים נקרא זפק ואם ניטל הזפק טרפה
ואפילו נשתייר בו ברי שיוכל המאכל לעבור מן הושט
אל הקורקבן טרפה ולעניין נקב יש בו מקום שרינו
כושט וטרפה בנקב משהו ויש בו מקום שאין הנקב
אוסר בו וכך אמרו חז"ל [ל"ו:] דגנו של זפק גרון כושט
בנקב משהו ואיזהו גגו כל שנמתח עמו כלומר ממקום
שמתחיל לשפע כלפי הושט ונעשה על הזפק כביכול
על פי הקרירה וכשהעוף מאריך צוארו נמשך אותו חלק
עם הושט וניכר זה למראית עין כשממתחין הזפק והולך
שיפוע לושט ושיפוע לצד השני ומהשיפוע לצד הושט
דינו כושט וטרפה בנקב משהו ומהשיפוע לצד השני
אין הנקב אוסר כו:

מא כין זפק לקורקבן הולך כמין מעי שמחברן ויש בספק
אם דינו בזפק ואין הנקב אוסר בו או דינו כקורקבן
וטרפה כשניקב ולכן אם ניקבה המעי הזה הוי ספק
טרפה בן פסק רבינו הרמ"א ס"ם זה ואם נמצא מחט
במעי הזה ולא נראה בו שום נקב בהמעי בשר מפעם
ס"ם שמא לא ניקב ואת"ל ניקב שמא דינו כזפק ולא
מיטרף בנקב [כס"י] ובתחוב בו יש להחמיר [סר"ח]
מפני שהמעי דק ויותר קה"ב לומר שניקבה בכולו [עפמ"נ
סקכ"ה שמתמ עליו ולפמ"ם ס"ם] ועופות שאין להן זפק
כמו אווזא וכר אווזא אם נמצא תחוב מחט בבשר
הסמוך לקורקבן לצד הושט ולא יצא לחוץ כשר וכ"ש
שיש להכשיר כשנמצא לשם כמו אבעבועות קטנות
ולפרקים כשחותבים אותם נמצא בם בתולעים קטנים
רק לא ניקבו לחוץ דיש להכשיר [פ"ם בסס פס"ב] [ימ"ם
סיד ספריס בסס ס' נוו"ל סס לכריס תמוכים ופמיקי כתמו'
מסר"י פרתג שטניס ע"ם]:

סימן

סימן לד [דיני טרפות בנרגרת ובו י"ח סעיפים].

א הנרגרת ובלשון הגמ' קנה הוא חלול והוא עב מלמעלה לצד הפנים ולמטה לצד העורף הוא דק וכשנפסק לרחבו ברוב חלל הקנה הוא טרפה ודווקא ברוב חללה אבל ברוב עוביה ויכא רוב חללה דמפני שלמעלה הוא עב יכול להיות דהוי בכולל בעובי רוב ובהחלל ליכא רוב אינה טרפה [נמ' מ"ד:] וזהו כשנפסק מלמעלה למטה כדרכו והיינו מצד הפנים לצד העורף וממילא דלהיפך כשנפסק מצד העורף לצד הפנים טרפה ברוב חללה אע"ג דליכא חוב עוביה:

ב וז"ל הרמב"ם פ"ג דין כ"ג נרגרת שנפסק רוב חללה במקום הראוי לשחיטה ה"ז נבלה עכ"ל ורבינו הב"י כתב בסעי' א' גרגרת שנפסק רוב חללה במקום הראוי לשחיטה או למעלה מזה ה"ז אסורה עכ"ל דלמטה ממקום שחיטה נקיבתו במשהו כמו שיתבאר ס"ם זה [ע"ז וס"ך] ונם הרמב"ם סובר דלמעלה ממקום שחיטה פסיקתו ברובו וזה שכתב במקום הראוי לשחיטה לעניין נבלה דלמעלה ממקום שחיטה הוי טרפה ולא נבלה [כ"מ] אך לשון הטור קשה שכתב גרגרת שנפסק רוב חללה במקום הראוי לשחיטה טרפה עכ"ל וכיון שהוא לא הזכיר נבלה למה לא כתב גם למעלה ממקום שחיטה וצ"ל דעיקר כוונתו למעט למטה שלא במקום שחיטה אבל למעלה דינו כמקום שחיטה [ב"י וב"ח וזו"ס] ום"מ קשה איך לא הזכירו הרמב"ם והטור טריפות זו בשום מקום ואין נראה לומר דכיון דקי"ל דמקום שחיטה בקנה הוא משיפוי כובע ולמטה כמ"ש בסי' ב' ס"ל דלמעלה ממקום זה אינו אלא בבשר בעלמא וזה שכתבו דבשחיטה למעלה ממקום זה הוי נבלה זהו מפני העדר השחיטה דכל כי האי לא ה"ל לסתום אלא לפרש וצ"ע [ועפמ"ג מ"ז סק"ס]:

ג וזהו כשנפסק הקנה לרוחבו דאז כשנפסק רובו מתוך שהצואר מושך למעלה והאברים התלוים בהקנה מושכים אותו למטה ומתרחב פי החתך ולא יוכל לחיות אבל כשנסרק הקנה לארכו אפילו נסדק רובו ויותר מרובו אם רק נשאר ממנו כל שהוא למעלה ולמטה במקום הראוי לשחיטה כשר מפני שכל מה שהצואר נמשך הסרק סונר והולך כיון שאינו אלא סרק ולא נחסר ממנו כלום הלכך חוזרים ומתחברים שני צדדי הסרק עד שיתרפא לגמרי אבל כשלא נשאר אפילו משהו למעלה או למטה לא יתחבר לעולם ויטות הבעל חי וי"א דלמטה וראי לא מהני שיור משהו רק במקום הראוי לשחיטה רמשם ואילך אין עליו תורת קנה אלא שם מעיים ולא יועיל להתחברות שני צדדי הסרק אבל למעלה מועיל השיור אפילו למעלה משיפוי כובע שער שם הוא המקום הראוי לשחיטה שהרי גם למעלה משיפוי כובע שם קנה עליו ויועיל להתחברות [כ"י ולבוש] אבל מלשון הרמב"ם מבואר דגם למעלה צריך דווקא במקום שחיטה וכן עיקר לדינא [ב"ח וס"ך סק"נ] ויש מחמירים עוד דלמעלה מטבעת הגדולה לא מהני שיור ואינו עיקר דבמקום השחיטה בכל מקום מועיל להתחברות שני צדדי הסרק [סם]:

ד וכל זה הוא בסרק בעלמא אבל כשיש נקבים בנרגרת יש בזה דינים אחרים וכך אמרו חז"ל [מ"ס.] ניקבה כנפה שיש בהנרגרת סביב סביב להקיפה נקבים דקים כנפה [רמ"י] מצטרפין הנקבים לרובה ואלו הן כולן מחוברין יחד היה רובה נפסק טרפה [סם] וזהו כשאין חסרון כלל מעצם הנרגרת אלא נקבים בעלמא ולכן דיוקא כשהנקבים הם בהיקף הנרגרת וכשיש נקבים כשיעור רוב חלל הנרגרת ממילא דהוי כנפסק הנרגרת לרחבו וההפסק שבין נקב לנקב אינו מצטרף עם הנקבים לרובה אפילו אין בין נקב לנקב כמלא נקב [ס"ך סק"ו] אבל כשהנקבים אינן בהיקף הנרגרת אלא באורך הנרגרת אינו כלום ודינם כנסדק לארכו [רמ"ס סם] ולכן כל הנקבים שאינן בהיקף אינם מצטרפין לרובה [ס"ך סק"ס] וזהו בנקבים שאין בהם חסרון:

ה אבל בנקבים שיש בהם חסרון מעצם הנרגרת יש בזה דין אחר דבזה אין חילוק באיזה מקום הם הנקבים שאפילו עומדים באורך הנרגרת אם יש בכל הנקבים שיעור מטבע הנקראת איסר האיטלקי הרי היא טרפה וזהו ששנו חכמים במשנה [נ"ד.] עד כמה תחסר הגרגרת ער כאיסר האיטלקי וביתי חכמי הש"ם היתה מטבע זו ידוע להם ואין חילוק בין ששיעור זה נחסר במקום אחד בין שנקבים קטנים שיש בהם חסרון מפוזרים בכל אורך הנרגרת מצטרפין לשיעור זה ולא עוד אלא אפילו אם אין בין נקב לנקב כמלא נקב מצטרף לשיעור זה גם השלם שבין נקב לנקב דהבי קים להו לחז"ל דבהכי לא יחיה הבעל חי אבל כשיש בין נקב לנקב כמלא נקב אין השלם שביניהם מצטרף ובעינן שבעצמות הנקבים יחסר שיעור זה:

ו וי"א דאפילו בנקבים שאין בהם חסרון מצטרף השלם שביניהם לרובה כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב דגם מה שבין הנקבים אינו מתקיים [ר"ן סם] ויש מהגרולים שהחמירו בריעה זו [פר"ח ותב"ם] ויש שפסקו בריעה ראשונה דכשאין בהם חסרון אין השלם מצטרף [ס"ך ופרו"ם] ובאמת הרי"ף והרמב"ם לא ס"ל בלל לצרף השלם שבין נקב לנקב אפילו בנקב שיש בו חסרון שהרי לא הזכירו דבר זה כלל וכן מבואר מפירש"י ע"ש ורק בעוף רינא הכי כמו שיתבאר והרא"ש והטור כתבו זה שהשלם מצטרף ובתבו מפורש רק בנקבים שיש בהם

חסר

חסרון ונם בש"ע פסק כן ודעת הי"א היא דיעה יחידאי ונם קשה לחבין בנקבים שאין בהם חסרון מה שייך לומר בין נקב לנקב כמלא נקב ומ"מ כיון שיש נדולים שנומים להחמיר קשה להקל באיסור דאורייתא אך בהפ"מ נלע"ד שכיכולת לסמוך על דיעות המכשירים:

ז ויש שאלה בעיקר דין זה דלפי מה שנתבאר נמצא דנקבים שאין בהם חסרון חמור יותר מיש בהם חסרון דנקבים שאין בהם חסרון אמרנו דמצטרפין לרובה כלומר לרוב הקיפה והוא רק כחוט דק בלי משך רוחב כלל וביש בהם חסרון הוי כאיסר ודבר ידוע שאם נחתוך האיסר לחוטים דקים נקיף בהם הרבה קנים והתשובה בזה דוודאי כן הוא אבל אין ענין זל"ז כלל ושני מיני טרפות הם לגיש בהם חסרון הטרפות הוא משום חסרון הנרנרת שבא בקבלה דבל שנחסר כאיסר ימות הבעל חי וכפחות מזה יחיה אבל באין בהם חסרון אין הטרפות מפני חסרון אלא מפני שתופסק הנרנרת לשני חלקים ולבן אין טרפות זו אלא בעומדים בהיקף הנרנרת כמ"ש ולא באורך הנרנרת משא"כ ביש בהם חסרון הטרפות הוא בבל אופן שעומדים ואפילו ניטלה ממנו רצועה לארבה צריכים לשער אי כך מעגלא לה הוי כאיסר טרפה כמ"ש הפוסקים ולבן אם אפילו הנקבים שיש בהם חסרון עומדים בהיקף הנרנרת ואינם מקיפים רובו ונם אין בהם ובהשלם שכיניהם כאיסר בשר ואף אם כשנחתוך הנקבים לחוטים דקים יקיפו בהם כמה קנים מ"מ אין זה כלום דאנן לא נחתינן בהיקפו של קנה לעניין חסרון אלא שלא יופסק לשני חלקים ולבן בל הנקב אינו מזיק לו בלל רק החוט התחתון שלו ולבן אם מבל הנקבים לא יקיף רובו בהחוטים התחתונים שלהם ליח לן בה:

ח וכל מה שנתבאר הוא בבהמה אבל בעופות יש בזה דינים אחרים ושאלו בנמ' [סס] בעופא מאי והשיבו דבעוף הדין בך שמקפלו ומניחו ע"פ הקנה אם חופה את רוב הקנה טרפה ואם לאו בשרה בלומר שחותך למטה מן הנקבים וכצידיהן עד שיוכל לקפל את הרצועה שהן בה בלפי פי הקנה ומניחו למקום הנקבים ע"פ הקנה אם חופה בין הנקבים והשלם שבין נקב לנקב את רוב הקנה אע"נ דבנקבים עצמן ליבא רובא טרפה הואיל ויש בהם חסרון [רמ"י] אבל בנקבים שאין בהם חסרון דינו בבהמה שאם עומדים בהיקף ומקיפין רובו של קנה טרפה ואם לאו בשרה [רמ"ם וכ"מ מלמנ"ם פ"ג ע"ם] ובוודאי שכן הוא דבשלמא ביש בהם חסרון שפיר שייך לחלק בין עוף לבהמה דזה חיותו מועט וזה חיותו מרובה אבל באין בהם חסרון דהטרפות הוא מפני פסוקת הנרנרת מה לי עוף מה לי בהמה דבשניהם בשיופסק הנרנרת א"א לחיות ובשלא יופסק יחיה:

ט ח"ל הרמב"ם [סס] ובעוף בל שאלו מקפל הרצועה או הנקבים שיש בהם חסרון ומניחן ע"פ הקנה אם חופה את רובו נבלה ואם לאו בשרה עב"ל וכן מוכאר מלשון הרי"ף ע"ש ולפ"ז אין חילוק בעוף בין שהנקב בולו באחד והיינו שנחסר חתיכת נרנרת ובין שהם נקבים הרבה ויש בהם חסרון השיעור הוא בשחופה את רובו אבל הרא"ש ז"ל כתב דשיעור זה אינו אלא בנקבים שיש בהם חסרון אבל בנקב אחר והיינו שנחסר תהיבת נרנרת הוי השיעור לפי ערך איסר בבהמה עיש והפמ"ג לא הזכיר זה בלל ורבינו הרמ"א בסעי' ד' כתב שני הדיעות וז"ל ואם נחסרה נרנרת של עוף י"א דמשערין כמו בנקיבה בנפה וי"א דמשערין הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו לפי ערך השיעור שהוא בבהמה באיסר עב"ל דיעה ראשונה היא רעת הרי"ף והרמב"ם והשניה היא רעת הרא"ש [וכ"ע בלפ מרס"י ע"ם]:

י ויראה לי שבל אחד הולך לשיטתו דהנה הרשב"א ז"ל בתב בחדושיו על חולין [כ"ח:] בשם בעל העיפור ח"ל במה תחסר עד באיסר וכו' ואנן דלא מתחזי לן שיעורא אוליגן לחומרא ונראה רמ"ם אם אין שיעור הקרירה יותר מחצי רוחב עיגול פי הקנה בשרה וכראמרינן לנבי עופות וכו' מקפלו ומניחו ע"פ הקנה וכו' אלמא אפילו בעוף דחיותו מועט אוליגן לרוב פי ל.ה ב"ש בבהמה דחיותו נדול וצ"ע עב"ל וכבר תמהו ע"ז נדולי אחרונים [פי"ח וכמ"ש ומצ"ם] דאיך אפשר לומר בן והלא פשיטא שרוב רוחב חלל הקנה בבהמה הוי הרבה יותר מבאיסר שהוא של בסף מטבע קטנה של ח' פרומות ולבן יש מי שדחה דבר זה לנמרי [פר"ח] ויש שתרצו דהרשב"א ס"ל דשיעור זה דאיסר אינו מפני שביותר מזה אינה יבולה לחיות אלא להיפך דאף בקטן מאד אינו פחות מבאיסר אבל עיקר השיעור הוא כרוחב רוב חלל הקנה [מצ"ם] ולא נראה בלל דוודאי השיעור שנתנו חכמים הוא ברקרוק [והמצ"ם] בעצמו כתב שלא נראה בן ע"ש ויש שתרצו רמ"ל דבעינן שני השיעורים בלומר האם יש חסרון באיסר ואין בו רוחב רוב חלל הקנה או שיש בו רוחב רוב חלל ואין בו באיסר בשרה [כרז"ם] וזהו בעין תירוץ הקודם וא"א לומר בן במ"ש:

יא ולענ"ד נראה דשיטת הרשב"א בשם העיטור זו היא שיטת הרי"ף והרמב"ם דלא ס"ל לצרף השלם שבין הנקבים במ"ש בסעי' ו' והשיעור שנתנו חו"ל בבאיסר צריך שתחלל יהיה באיסר בין שהוא חסרון אחד ובין שהם נקבים הרבה יצטרפו בל חללי הנקבים לבאיסר וזהו בין בבהמה נדולה ובין בעגל וגדי ובבש רבך באה הקבלה דבחסרון איסר ימות אף הבעל חי הגדול ובפחות מזה גם הקטנה לא תמות ושאלו בש"ם בעופא מאי שהרי יש עופות קטנים מאד שאין בהקנה באיסר ולזה נתנו חו"ל שיעור אחר בפי רוחב רוב חלל הקנה וכו מצטרפים גם השלם שבין נקב לנקב ונם השלם שסביבות הנקב כדי אחיזה שהרי אתה צריך לקפלו ולהניחו ע"פ רוחב פי הקנה ולבן אף שהחסרון

הוא בבת אחת ולא בנקבים מ"מ כיון שאתה צריך לקפלו ולהניחו בהכרח שצריך ליטול גם מסביבות החסרון כדי אחיזה וכל מה שהנקב יותר גדול גם האחיזה יותר גדול וכל מה שפי הקנה יותר רחב בהכרח שגם מקום האחיזה יותר גדול כמובן [ע' שבת ע"ח: שפי מותיות וכיס ממיזם] ולפ"ז אף בקנה היותר גדול קים להו לחו"ל דכשיכסה בבללו רוחב דוב חלל פי הקנה מ"מ לא יהיה בעצם החלל יותר מכאיסר מפני מקום האחיזה וממילא דבעוף יהיה החלל דבר מועט לגמרי:

יב אבל הרא"ש ו"ל דס"ל דבנקבים שיש בהם חסרון מצרפינן גם השלם שבין נקב לנקב א"כ לא בעינן בבהמה היותר גדולה חלל כאיסר ולפ"ז בהכרח לומר דשיעור כאיסר הוא השיעור היותר גדול ובבהמה גדולה אבל בקטנה וכ"ש בעופות צריכים לשער לפי ערך איסר בבהמה גדולה כשהחלל בבת אחת ועל זה לא שאלו כלל בגמ' ורק שאלו בנקבים שיש בהם חסרון ומצרפינן גם השלם שבין נקב לנקב א"כ לפ"ז בערך מן שיעור איסר בבהמה גדולה לשיעור הקטן של עוף ואם נצרף גם בות השלם שבין נקב לנקב יהיה השיעור קטן מאד ולזה נתנו חכמים בו שיעור אחר והוא בעוף ולא בבהמה [ער"ן שכתב לימוק שכשם שבין נקב לנקב על דברי הרי"ף ובהכרח לתיכו לח ס"ל כדברינו וכך השיטור נ"ל ברור שכוכר כן בדעת הרי"ף והרמב"ם ולכן הרשב"ם מסיים ול"ע וגם בספרו מה"ב לח הביא זה משום דמספקא ליה]:

יג כתב רבינו בסעי' ב' אם ניקבה נקב שיש בו חסרון כאיסר אסורה ואם ניטלה ממנו רצועה לארכה אי כד מעגלת לה הוי כאיסר אסורה ויש מי שאומר שאין אנו בקיאין בשיעור כאיסר הלכך משערים אותו ברוב רוחב חלל הקנה ע"כ ווהו דברי הרשב"א בשם העיטור שהבאנו בסעי' י' שלפי פשטות הדברים משמע שרוב רוחב חלל הקנה הוא פחות מכאיסר [וסב"י תמס הדבריס כפסמן לף שסחום מכחים זס מ"ת ע"פ לימס כיתור שכחבנו לון בימור לחר יתבחנו גם דבריו]:

יד וכתב עליו רבינו הרמ"א ולפי מה שיתבאר בסמוך דשיעור איסר הוא פחות מרוב א"כ מי שאינו בקי יבא להקל על כן נראה דרצה לומר רוב רוחב חלל קנה של עוף דהוא פחות מכאיסר ומי שאינו בקי יטריח בכל עניין ע"כ ובוונתו ברורה לדברי הרא"ש שהביא בסמוך סעי' ה' דבחסרון בבת אחת משערין בעוף לפי ערך כאיסר בבהמה דמוכח מזה דשיעור איסר הוא הרבה פחות מן רוב חלל הקנה של בהמה כמו שבארנו ונהי שדברי הרשב"א עצמן יש ליישב באיזה אופנים אבל איך שתם המחבר הדברים ומי שאינו בקי לברר כל דבר לאשורו יבא להקל כפשוטו ויבא לידי קלקול ולכן בהכרח לומר שכוונת המחבר היתה על רוב רוחב חלל קנה של עוף דהוא פחות מכאיסר ומי שאינו בקי לשער גם בזה יטריח בכל עניין [וסב"ך וסע"ז סלכו למיתוק נכוונת סרמ"א ע"פ מעות שכפל בס' ד"מ דכוונתו על סעי' ג' והטעם עליו וכבר הטיעוס כל נחוני סמחרונים ובמוכס בעו של סם"ך ז"ל בס' נקה"כ וכוונת רמ"א לסעי' ס' כמ"ש וסגס שמקור הדין שהביא סב"י הוא על רוב רוחב מלא קנס של בהמס מ"מ הוכרח סרמ"א לפרס דברי הב"י על עוף מפני הקלקול שיבא מזה וסתמת כן הוא וגם זה לע"ג ולפי סרחוק יותר מכאיסר ולפמ"ש בכוונת הטיעור הב"י שפוסק כסרמ"א לעניין לימוק הסלס שבין נקב לנקב ולתי לתמ"א לקיים דברי סטיעור ותולי שכרמ"א נסכוון לזה]:

טו אמרו חו"ל [שם] דאם בהגרגרת נפחתה כדלת השיעור הוא כדי שיבנם איסר לרחבו בלומר שהפחת לא ניטל מהקנה אלא תלוי ועומד שם זקוף בעין דלת במזוזתו צריך שיעור גדול מאיסר ובעינן כדי שיכנס ויוצא האיסר ברחבו [רש"י] דממילא בשנכנם ויוצא האיסר יש בחללו יותר מכאיסר דלפי שלא ניטל לגמרי הקילו בשיעורו אבל הרי"ף והרמב"ם מפרשים בזה פי' אחר דנפחתה כדלת הוא חמור יותר דפירושו הוא שהנקב מפולש משני צדדי הנקב וכדי שיכנס ויוצא איסר לרחבו פירושו בעוביו כלומר שעוביו של איסור יכנס ויוצא בהחלל שהוא הרבה פחות מרוחבו של איסר ושני הפירושים אמת לדינא [ובס"ע בסעי' ס' כתב פירש"י ובסעי' ו' פי' הרי"ף ובסכיסס כתב לבון י"ל ונלו מסוס סים מולקים בעיקר סדין לנת כך דלכו מפני סמחולקים בפי' הס"ם ועב"י שכ"ל דסרי"ף והרמב"ם מייירי דק בעוף לחכל כבר כתב הס"ך בסק"ל דנס בבסמס מייירי ע"ס ולדידן לח כ"ת לדינת כי תין תנו בקיתין בעיטור כתיסר ולכן בכל עניין מרסס]:

טז אם מצא גרגרת שנפסקה או חסרה ואינו יודע אם נעשה מחיים אם לאו מדינא דגמ' [כ:] פוסק את הגרגרת במקום אחר ורואה אם הם שוים במראיתם כשרה וסימן הוא שנעשה לאחר שחיטה ואם לאו אסורה ואין מדמין אלא מחוליא לחוליא ומבר חוליא לבר חוליא ולא מחוליא לבר חוליא ולא מבר חוליא לחוליא לפי שהמראות שונות זו מזו וחוליא הוא מקום עוביו של קנה ובר חוליא הוא מקום קלישות הקנה מן הצדדין ומתחתיה שרצועות הבשר מחברות ראשי הטבעות ואף התנוך הולך ודק מאמצעיתו ולצדדין לכאן ולכאן על פני כל הקנה [רש"י] ויש מפרשים חוליא היינו טבעת ובר חוליא היינו עור שבין הטבעות וטוב לחוש לדברי שני הפירושים [טור] וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ט' דאנו אין אנו בקיאין בבדיקה זו ויש להטריף בכל עניין ע"ל וב"ב בסי' ל"ו לעניין הקפה בריאה ע"ש:

יז עוד כתב שזה שטרפה בנפסקה הגרגרת ואינו ידוע מתי נעשה דווקא כשאין ביכולת לתלות שנעשה מחמת השחיטה ששחט בשני מקומות ע"ל ורווקא שיש הוכחה נמורה שנעשה ע"י סכין כגון שלפי הבנתו של השוחט דרך שהסכין יעשה כן אבל לתלות סתם בסכין

לא תלינן דבפסולי ושט וקנה א"א לומר נשחטה בחזקת היתר עומדת שהרי כל הפסולים בהם הם נבלה ואין זו שחיטה כלל כמ"ש כמה פעמים [ודכלי סלעים ל"ע כמ"ש סמ"נ] ודע דכל דינים אלו בנקובה וחסרון בגרגרת זהו דווקא כשידוע שנעשה מחמת חולי או שתפס הקנה לבדו בידו באופן שאין בזה שום חשש דנקיבת הושט אבל אם יש בפק שמא נעשה מחמת קוץ או מחט לדידן דלא בקיאינן בבדיקת הושט טרפה בכל עניין דלא נרע מאלו היה חצואר מלוכלך בדם דטרפה לדידן כמ"ש בסי' ל"ג ודבר פשוט הוא ששיעור פסוקת הנרגרת ברובו הוא דק עד מקום שחיטה אבל למטה ממקום שחיטה במשהו טרפה דמשם ואילך גרון בריאה לאסור בנקב משהו:

יח אמרו חו"ל [מ"ה:] תלתא קני הוו חד פריש לליבא וחד פריש לריאה וחד פריש לכבדא לאחר שהקנה נכנס לחוה מתפצל לשלשה ראשים האחד נוטה ללב והוא המזרק הנדול שיוצא ממנו לריאה [ס"ך סק"ך] ואחד לכבד היינו המזרק הנרול שבכבד והוא נקרא סמפונא רבה דכבדא אבל סמפונות הקטנים שבכבד יתבאר דינם בסי' מ"א וכן הסמפונות הקטנים שבריאה יתבאר דינם בסי' ל"ו [סס] ואחד לריאה ושלשתן נקובתן במשהו ולדעת רש"י של כבד דינו ככבד [עול] וז"ל הרמב"ם בפ"ו דין ח' קני הכבד והן המזרקים שבו שהרם מתבשל בהן אם ניקב אחד מהן במשהו טרפה ע"ל והשינו תראב"ד דעל הקנים שבתוך הכבר אין מי שיסבור שיטרוף בנקב משהו אלא על מה שחוץ לכבד על מה שנתפשט ממנו לריאה ע"ש וכמה מהראשונים השינוהו בזה [ע"ס נכ"מ] ונם על לשון הטור והש"ע שכתבו הקנה בסופו משנכנס תחת החוה מתפצל ומשם יפרד והיה לשלשה ראשים האחד נוטה ללב והשני לכבד והשלישי לריאה דמלשון זה משמע שסוברים דקנה הריאה הוא הנכנס בלב ובכבר וא"א לומר כן ויש לזה מופת חותך שאחרי שתחתוך הכבד כולו ועורקו או סמפונו הנדול ותבדילנו מן הריאה וכן אחרי שתחתוך ותפריש הלב כולו ועורקו הנדול מן הריאה ועל כל זה מעלים הריאה בנשיחה ואלו היו קנה הלב וקנה הכבד מתפצלים מן קנה הריאה היה לו לרוח לצאת דרך שם אחרי הפרדם מן הריאה ונשארו שם נקבים חלולים אלא וראי דקנה הריאה מתפצל ומתחלק לסמפונות וקנוקנות הנכנסים בתוך הריאה ואינם יוצאין מן הריאה כלל והם מכניסים האויר והרוח לריאה ומוציאים האויר והרוח ממנה ואינם מביאים דם כלל ומה שבריאה נמצאים מזרקים ועורקים הדופקים ובלחי דופקים המביאים ומוציאים דם ולא אויר נמשכים מן המזרק הרופק הנדול ומן המזרק הבלחי דופק הנרול הנקרא קאוו"ה המביאים דם מן הכבד לריאה ומן הריאה ללב ומן הלב לריאה ואין שייכות כלל לנרגרת ולסמפונות ולקנוקנות הריאה עם המזרקים האלה ואינם שופכים זה לזה כלל וא"כ הקנה דפריש לליבא ולכבד אינו מן הנרגרת ולא מן הקנוקנות אשר בריאה אלא מן העורק הנדול הדופק ומן העורק הנדול הבלחי דופק וזה שאמרה הגמ' תלתא קני הוו הכוונה הוא דהאי כדיניה והאי כדיניה ואין הכוונה שזה נמשך ומתפצל מזה [פמד ילמק כסקדמס] והסכימו לזה במה מחכמי איטליא ונראה שנם דעת הרמב"ם כן הוא שהוא לא הזכיר כלל הך דתלתא קני הוי משום דם"ל שאין הפירוש שכולם יוצאים מקנה הריאה אלא דהגמ' הזכיר דין שלשה אלו לפי שמשונים בדיניהם כדאיתא שם בגמ' שני לשונות ע"ש ואנן דמחמרינן בכולן בנקב משהו משום דמספקא לן כמאן הלכתא ע"ש ודין כל אחד כתבן בפ"ע וז"ל בפ"ו דין ה' הלב שניקב וכו' וקנה הלב והוא המזרק הנדול שיוצא ממנו לריאה הרי הוא כלב ואם ניקב לחללו במשהו טרפה עכ"ל וזה הוא השומן היורד בין ערונות הריאה שהלב תלוי בו והולך מלמעלה עד למטה והטבחים קוראים לזה פתילה או נר והוא שומן כשר היורד מאחורי הקנה עד סוף ערונות הריאה והוא חלול ויתבאר בסי' מ' בס"ד ולכן הוכרח לפרש על קני הכבד שהם המזרקים שבכבד עצמו וכן בספ"י כשחשב פרטי הטרפות חשב אלו השלשה ניקבו קני הכבד ניקב קנה הלב ניקב הקנה למטה ממקום שחיטתו ע"ש ואולי י"ל דנם כוונתו בקני הכבד אינו על המזרקים שבכבד עצמו אלא לפי שהכבד תלוי למטה מהריאה והלב ובפנימיותו הולך ממזרק הלב למזרק הכבד וכפי הראות יש שם כמה מזרקים ער עצם הכבד וכוונתו למזרקים אלו שער הכבד ונם כוונת הטור והש"ע י"ל דאין כוונתם שמהקנה הנכנם בתוך הריאה מתפצל ללב ולכבד אלא לפי שהמזרקים שהלב והכבד תלוים בהם המה כדבוקים להקנה לכן נראה כמו שכולם מתפצלים ממנו וזה שבתבו משנכנס תחת החזה לאו דווקא אלא בלומר סמוך לזה ואף שקנה הלב הוא במשהו כמ"ש מ"ם כתב רבינו הדם"א וז"ל מיהו בקנה הלב שהוא שומן שיורד בין ערונות הריאה ללב רגילין להיות בו נקבים קטנים דקים והיינו רביהייהו ולא מקרי נקבים וכשר עכ"ל דאלו הנקבים הם פיות הסמפונות ואלו נקבים גינהו [כ"י] ולכן אם במקום אחר יש נקבים טרפה [פמ"נ] ויש עוד טעם אחר משום דהשומן שעל הנקבים שהם חלב טהור סותמין את הנקבים [סס] ולפ"ו נם במקום אחר כשניקב אם יש שם שומן סותמו וצ"ע לדינא [סס] דאולי לטעם הראשון אין שומן זה ראוי לסתימה דעשוי כקרטין קרטין וכן יש מי שאומר דאם במקום פיות הסמפונות ניקב השומן כנגדם טרפה [סס] ונם זה צע"נ דאם הם פיות הסמפונות למה צריכין סתימה ומדברי רבינו הרמ"א מבואר להדיא דההיתר הוא מטעם דהכי רביתייהו א"כ א"י סתימה כלל ויש להתיישב בזה:

סימן

סימן לה [דין טריפות הריאה ושיעור האונות ובו ס"ח סעיפים].

א שני חכמים במשנה דאלו טרפות בבהמה הריאה שניקבה או שחסרה ואע"ג שיש עוד מיני טרפות בריאה במו חליף דאונות ובועי דסמיבי להדדי וסרכות ואטום בריאה ושינוי מראות כמו שיתבאר אמנם כולם בכללא דהני תרי נכללו דבועות וסרכות ואטום ושינוי מראות מעידות על נקב כאשר יתבאר וחליף דאונות בכלל חסרה שהיא חסרה ממקום שהיא ראויה להיות שם [רס"י מ"ג. ד"ס לח] וכן מתבאר מדברי הרמב"ם שבפ"ז כתב דין ניקבה הריאה וכל הטרפות של ריאה השייך לנקובה ובפ"ח כתב דין חסרה הריאה והטרפות השייך לחסרה ע"ש וזה שהזכיר שם נקיבת הוורדא משום דכתב דבחסרה הוורדא כשרה וכדי שלא לטעות ולומר דה"ה בניקבה כשרה לכן הוכרח לכתוב דאעפ"כ בניקבה טרפה וכן זה שהזכיר שם בהלכה ה' באונה הסמוכה לאונה ונדבקו יחד בסמוכה לה מותרת ומראשונה לשלישית טרפה ע"ש אף שזהו ממעם נקב ג"כ הוכרח לכתוב בשם דמפני שכתב שם דחסרון אונה טרפה ואף אם אונה אחת בשתי אונות כשנראה שלא מחמת דיבוק הם כאחת טרפה ולזה הוכרח להקדים דמחמת דיבוק כשרה דאין זה בחסרון אונה וכדי שלא לטעות דגם מראשונה לשלישית אף מחמת דיבוק טרפה ע"ש חיטב ועוד יתבאר בזה בס"ד:

ב ואין לשאול דאיך אפשר לומר דכשחסרה הוורדא כשירה ובניקב טרפה והא כללא הוא דכשניקב טרפה כ"ש בחסרה כמ"ש הרמב"ם בפ"ו ויתבאר בסי' נ' אך אין זה שאלה כלל דבריאה לא שייך דין זה שהרי אפילו כשיש יותרת אונה בריאה וניקבה ג"כ טרפה דאין טרפות הנקב בריאה מפני קלקול זה המקום שהנקב בו אלא מפני קלקול כל הריאה שהרוח המקיים את הכעל חי תצא דרך הנקב:

ג ולמדנו מדברי רש"י והרמב"ם ז"ל ששני מיני טרפות יש בריאה נקובה וחסרה וזהו מכואר מדברי המשנה שאמרה הריאה שניקבה או שחסרה ופירושו דחסרה היא כגון חסר אונה או חליף כמ"ש הרמב"ם והרע"כ בפי' המשניות ע"ש ואע"ג דבגמ' [מ"ז:] מבואר דחסרה פירושו מעין ניקבה ע"ש אך כבר כתב רבינו הב"י בספרו כסף משנה [פ"ח ה"ז] דזהו רק לפי השקליא וטריא אבל לפי המסקנא הפירוש הוא שלא ממעם ניקבה ע"ש ויש להוסיף ביאור דהנה השקליא וטריא שם בסוגיא הוא מהאמוראים הראשונים ע"ש ודינא דחסר אונא וחליף אמרה רבא [מ"ז.] ולכן לא אמרו דברים אלו אבל לפי ההלכה וודאי דפירושא דחסרה הוא כדברי רבא בס"ש הרמב"ם והרע"ב [ומטום' בס מדמו בסברא זו לממחמירים בקמץ בריאס שפיר קאמרי דסס זס לס עניגו בגמ' ולפי ס"ד שמלד שסברא כן סוס היס לו לסס"ס לחמות כן מלס ודלפי דמלד שסברא כשרים היס ע"ס ודו"ק]:

ד ויש רוצים לומר דכל טרפות שבריאה הם מצד נקובה שסופה לינקב [תב"ס ופמ"ג וב"ח] וא"א לומר כן דהא בצמקה קי"ל לרוב הפוסקים דדווקא בצמקה כולה טרפה ואפילו להמחמירים נ"כ דווקא אונא שלימה כמו שיתבאר בסי' ל"ו ואי ס"ד דמטעם ניקבה אתינן עלה היה לנו להטריף אף בצימוק מקצת אלא ודאי דמטעם חסרון אתינן עלה ואינה טריפה אלא בחסרה כולה כלומר דחסרון דצימוק לא מקרי חסרון אלא בכולה ולא במקצתה דטריפות הצימוק הוא מפני שאינה יכולה להניף הרוח על הלב ואנן חזינן דמטעם רוח יש לה נם כשצמקה ולכן ביכולתה להניף על הלב בראוי כל זמן שלא צמקה רובה שהיא בכולה דהרוב שלא נצטמק עושה מלאכתה בראוי וגם זה שנצטמק מסייע מעט הלכך לא הוי חסרון רק בצמקה כולה או רובה שהיא בכולה ולהמחמירים באונה שלימה מעמם מפני שבעינן שכל אונה תפעול פעולתה כראוי אבל באטום טריפה גם במקצתה בנקב או מפני שהמקום שהוא אטום אינו עושה כלל מלאכת ההנפה והיא בחסרה מקום זה [ונס סלב"ם בסק"כ מולק על סמב"ם וס"ל דחסרס סיס טרפות בס"ע. רק מ"ס בסקכ"ז דלמקס מיגס לס בכללע נקובס ולס בכללע חסירס לס ל"ל וסעיקר כמ"ס]:

ה ומה שהביאו ראיה מדברי המור שפתח בדין ריאה שניקבה ואח"כ כתב דין חליף וחסר ויתיר [תב"ס סק"ח] לא ידעתי איזה דקדוק הוא זה והרי המור כתב דיני מראות בסי' ל"ח ודיני סרכות בסי' ל"ם וזהו ודאי ממעם ניקבה ולמה לא סמכינהו לריאה שניקבה אלא הדבר פשוט שהמור לא שמר הסדר מהכללים וסדר אחר היה לו במבואר בדבריו ר"ס זה ונ"מ לדינא לעניין תרתי לריעותא שאין מצטרפין שני רעיותות בשהם משני מיני טרפות כמו שיתבאר ולכן בשריעותא אחת היא מצד נקיבה והשנית היא מצד חסירה אינן מצטרפות לעשותה תרתי לריעותא וכן עיקר לדינא [וכ"כ הלב"ס ולדידיס למקס וחטוס מן מלטרפות גס לחסרס ולדידן מלטרפות לחסרס וכזס שכתבנו למקס סיס בכללע חסרס ס"ס מס דמנן בחלו כסרות חרומת בידי שמיס כשרס ולמס לס מנן בס"ט חרומת בידי חדס כמו כל סדברים שנמנס לנו סהנס דבר ויסיסוכו ע"ס חלס מטוס דזהו בכללע חסרס ומ"ס לס סיס יכול עולס לסשיב לר' חבס דחסרס לחמס לחרומת שכרי לס מנן בס בידי חדס וכע"כ ל"ל דגס לבד חרומת יס חסרס שמריפס וע"ז גס חרומת בידי חדס סוי בכללע חסרס ודו"ק]:

ז והלקותות שמטעם נקב יש מהן שהלקותא מעידה שיש שם נקב ויש מהן שמעידות שסופה לינקב כמו בסירכה שלא כסידרן להפוסקים שמוברים שיש סירכה בלא נקב אלא שהסירכה כשהיא שלא כסדרן סופה להתפרק וחשיב בנקובה כיון שסופה לינקב [פוס' מ"ו.] וכל שעתיד לינקב כנקוב רמי [כ"ן סס] ויש להבין איזו סברא היא זו הא עריין לא ניקבה דבווראי אין זה ענין למאי דאסרינן בעלמא [כ"ק ע"ו:] כל העומד לזרוק כזורק דמי וכל העומד לפרות כפרוי רמי חדא דבוה גופה יש פלוגתא ור"ש ס"ל כן וחכמים פליגי עליה ע"ש ועוד דאיהי ענין הוא לטריפות דא"כ כשנתחבה מחט ארוכה בעור הכהמה ושחטוה מיד ואלמלי לא שחטוה היה נוקב הבני מעים נימא ג"כ דטריפה מטעם זה ולבן נ"ל דהענין כן הוא דסירכה כזו עומדת לינקב עזרות הריאה ולכן חיישינן שמא כבר ניקבתה ובסי' ל"ם יתבאר עוד בזה בס"ד ע"ש סעי' כ"ד:

ח תמונת הריאה כן הוא היא כשתי ערונות ויש בה חמשה אונות ושני אומות גדולות והאונות קטנות הן נגד האומות ולכן אלו השתים נקראות אומות כמו האם שהיא עיקרית ואונות הן מלשון אוזן שהם כמו אונים בהפרצוף ואלו האונות הם שתים מצד אחד ושלשה מצד השני כיצד כשתולין הבהמה ברגליה ופניה כנגד פני הבודק שאו ימין הבודק וימין הבהמה אחד הן יש שם שלשה אונות וכך הם סדרן האומה היא למעלה והאונה הסמוכה לה היא הגדולה שבאונות ונקראת ארוכה ועבה וגם ביכולה לקרא לה אונא תחתונה בשהבודק אוחז בקנה ונופחה ראו העליונה בשתליה ברגליה נעשית או תחתונה כמובן והשנייה לה נקראת אונא האמצעית והשלישית שהיא עתה תחתונה נעשית עליונה כשנופח בקנה כמ"ש ונקראת אונא הסמוכה לנרגרת שנכרכת סביב הגרגרת ולכן לפעמים מתפצלת כמו שיתבאר ומצד שמאל למעלה היא האומה והיא יותר גדולה מהאומה שבצד ימין ותחתיה יש שני אונות אחת הסמוכה לאומה והשנית הסמוכה לגרגרת והיא קטנה משל צד ימין הסמוכה לנרגרת ולבר זה יש בהבריאה אונא אחת קטנה והיא עינוניהא רוורדא וררכה לעמוד בצד ימין בצד שלש האונות ואינה עומדת בסדר האונות אלא מרוחקת מהם לצד פנים ושוכבת בכים:

ט אמר רבא חמשה אונות אית לה לריאה וכו' חסר או יתיר או חליף טריפה ולית הלכתא כוותיה דרבא ביתרת [מ"ז.] כמו שיתבאר אבל בחסר או חליף הלכתא בוותיה דליכא מאן דפליג עליה [רס"י] חסר כיצר אם נחסרה אחת מן האונות ואפילו אם בכולל יש ה' אונות כגון שיש ארבע בימין ואחה בשמאל או שלשה בשמאל ושנים בימין טרפה [ס"ך סק"ג] דצריך להיות דווקא ג' בימין ושנים בשמאל ועוד דג' בשמאל ושנים בימין והו חליף כמו שיתבאר דחליף מקרי כשיש בשמאל יותר מבימין ולבן אפילו יש ג' בימין אם בשמאל יש ד' הוי חליף וטרפה וכשיש שוה בשוה כשרה במו שיתבאר בס"ד בסעי' י"א ע"ש:

ט ובתב רבינו הרמ"א בסעי' א' צורות האונות של ימין אינן דומין לשל שמאל ואם נתחלף צורתן טרפה וכן כשהאונה האמצעית של ימין נדולה מהתחתונה טרפה ואם האונא של שמאל העליונה נרולה מאונה עליונה של ימין טרפה וכן אם האומא של ימין נרולה משל שמאל כל זה מקרי חליף וטרפה עכ"ל ואינו אלא חומרות בעלמא דהא בש"ס אינו מבואר כלל צורות האונות והאומות והש"ס לא קאמר רק לעניין מספר האונות [ים"ס סל"ד] ובווראי בהפסד מרובה המקיל לא הפסיד [כ"ך וס"ך וט"ז] ויש שכתבו לאסור מטעם מנהג ולא מסתבר כן לומר מנהג על מקרה רחוקה והרבר פשוט שבהפסד מרובה אין לאסור וכ"ש אם עצם האונות בעצמן אינן כצורתן התמיריות כגון שדרך האונות להיות משוכים וחרודים וזו היא ענולה כוורדא דאין לאסור [סג"ם] ואפילו כלא הפסד מרובה דאין להוסיף על המרפות מה שאינו מבואר בגמ' אמנם כשהאומות לסעלה והאונות למטה נכון להחמיר [ים"ס וס"ך וט"ז] דזהו כל עיקר הריאה משונה:

י אפילו לדעת המחמירים בחלופין שנתבארו אם הצורות משני הצדרין שוין או שאותן הראויות להיות נדולות מחברותיהן שוין לחברותיהן כשר [סג"ם] וכן לפעמים כשחסר מאונה הסמוכה לאומא ונמצא אותה החתיכה בהאומה וכשנופחין אוהה ממלאה החסרון ושוה כראוי אם ע"י הצירוף היא נדולה מהאמצעית ויש לה עם האומה שורש אחד כעובי אצבע כשרה [סס] ודבר פשוט הוא דאוהה החתיכה שבהאומה צריך להיות איזה היכר שמוחלקת היא מהאומה דאל"כ במה נצרף אוהה להאונה [וכזה ס"ק תמיכת סג"ל בתק"ז על תכ"ם ע"ם] ויש מי שאומר דאע"נ ראין להחמיר בכל אלו החלופין שאין להם יסוד בגמ' מ"מ אם יש בה עור איזה ריעותא אף דלא מיטרפה כשביל כך מ"מ אם יש בה עור ממיני חילופים הנוכרים מצטרפת להרתי לריעותא וטריפה [ע"ז סק"כ] ויראה לי דדווקא כשהריעותא האחרת היא במקום זה אבל כשהיא במקום אחר לא שייך לאיצטרופי וצ"ע ועמ"ש בסעי' ל"ב:

יא כבר נתבאר דחליף דגמ' היא כשיש שנים מימין ונ' משמאל ואע"ג דא"כ מה מצרכינן לטעמא דחליף הא היא חסירה מצד ימין אונא אחת די"ל דאי לאו טריפה דחליף הייתי אומר דזה לא מקרי חסר כיון שבכולל יש חמשה אינות קמ"ל דגם זה טריפה מטעמא שחסירה היא מהמקום שצריכה להיות [רס"י מ"נ. ד"ס לג מיפוק ע"ם] אבל כשיש ג' בימין וד' בשמאל אין ראיה מדברי רבא דזה מקרי חליף דהא לדידיה טריפה מטעם יתרת בשמאל ואפילו רק ג' בשמאל טריפה מטעם יתרת אמנם לפי מה דלא קיי"ל כרבא ביתרת בוודאי גם בנ' מימין וד' משמאל מקרי חליף כמו שפסק

רבינו הרמ"א בסעי' ה' ע"ש דכמו שלרבא אין להיות בשמאל יותר מביתין כמו כן לדידן ואע"ג דלא דמי דלרבא כשיש בשמאל יותר מביתין הוי חסר מימין משא"כ בנ' וד' וכן מבואר מלשון הרמב"ם בפ"ח דין ג' וז"ל נתחלפו האונות ונמצאו נ' מן השמאל ושתים מן הימין וכו' ה"ז טרפה שהיא חסרה מצד ימין עכ"ל וכן מבואר מלשון רש"י [סס] ובאמת יש מי שסובר כן [פי"ח סקכ"ד] ויש מי שאומר דבהפסד מרובה יש להכשיר [כרו"פ] :

יב אבל דעת רוב גדולי אחרונים להטריף אף בהפ"מ וכן ג"ל עיקר דוהו ודאי לרבא בעצמו דס"ל גם ביתרת טרפה מטעם כל יתר כנטול דמי א"כ לדידיה א"א להיות באופן אחר מספר האונות ולכן בחליפ שפיר הוי הטעם משום חסר אבל לדידן דקיי"ל להכשיר ביתרת ולא חיישינן לכל יתר כנטול דמי אע"ג דכלל גדול הוא בטרפות וצ"ל הטעם כמו שיתבאר בס"ד בסעי' ג' ע"ש ומבואר מזה דאין מספר להאונות למעלה ורק למטה יש להן שיעור שלא יהו פחות מחמשה א"א לומר בטעמא דחליף מפני חסרון שבצד ימין דמה בכך הרי בכולל יש חמשה ואי משום שבשמאל יש יותר כח מבצד ימין הרי אנן לא חיישינן לה כשיש נ' בימין וד' בשמאל אלא וראי צ"ל לדידן בטעמא דחליף מפני שיש בשמאל יותר כח מבימין וממילא דגם כנ' מימין וד' משמאל טרפה וזה א"א לומר דכאמה לא קיי"ל כרבא בחליף שהרי הש"ס אומר מפורש דרק ביתרת לית הלכתא כוותיה אבל בחסר וחליף קיי"ל כרבא ומ"מ גם בזה טעם טרפות שלה נכנס בסוג חסר דבין דבהמה זו יש לה שבעה אונות בהכרח שבצד ימין יהיו ד' כדי שלא יהיה להשמאל יותר כח וממילא כשיש בשמאל ד' וביתין ג' הרי חסירה אונא אחת מצד ימין ומה לי אם טעמא דחסר היא מפני המספר או שהוא מפני הכח סוף סוף צד ימין הוא חסר נגד צד השמאל [כללי"ד] אבל בנ' בימין וג' בשמאל או ד' בימין וד' בשמאל ובן יותר ויותר כל שצד השמאלי אין בו יותר כח וחם שזה בשזה בכחות כשר ואף שיש גדולות וקטנות לא חיישינן לה רבן משמע מלשון רבינו הרמ"א וגדולי אחרונים :

יג וזה שיתרת כשרה אמרו חז"ל [מ"ז.] דדווקא בדקיימא בדרא דאוני אבל ביני ביני טרפה כמ"ש הטור אם התוספת עומד בסדר שארי אונות כשרה וז"ם לאו טריפה עכ"ל והרמב"ם בפ"ח כתב דרק אם התוספת היא כלפי פנים הריאה בשרה ואין התוספת אומר אא"כ תהיה מעבר השני בנב הריאה כנגד חצלעות ע"ש וטעמו דס"ל דלמסקנת הש"ס אין היתרת מטרפת רק מגבה [כ"מ] או דס"ל דביני ביני דבנמ' הכוונה על גבה דווקא [לח"מ וכ"מ] ורבינו הב"י בסעי' ג' פסק כמותו וז"ל נתוספו האונות במניינם אם היתה האונא היתרה בצד האונות או מלפני הריאה שהיא לעומת הלב מותרת ואם היתה על גבה שהיא לעומת הצלעות ה"ז טריפה עכ"ל ;

יד ורבינו הרמ"א כתב שם ויש מחמירין לאסור כל יתרת שאינה כדרי דאוני וכן נוהגין במקצת מקומות לאסור יתרת אפילו מקמא ואין חולקין בין מקמא בין מנבה אלא אם היא עומדת בדרי דאוני וכשנופחין אוהה נוטה לקמא כשד ואם נוטה לנבה טרפה ובמדינות אלו המנהג להכשיר יתרת מקמא כדעת הרמב"ם והש"ע והקשו עליו דהא איהו מטריף ביתרת דורדא כמ"ש בסעי' ב' והרי בש"ם ושור ורוב ראשונים מבואר דדין אחד יש ליתרת בין דורדא בין דאונות ואיך סותר א"ע [ב"ח וט"ז סק"ד וס"ק סק"ז] ושרחו לחלק בין זל"ז ולי עוד קשה דהא בספרו ד"מ האריך שא"א לקיים פסק רבינו וזב"י שפסק כהרמב"ם מפני שרוב גדולי ראשונים חולקים עליו ע"ש ואיך יפסוק להלכה כן וע"ק מאי האי דקאמר וכן נוהגין במקצת מקומות לאסור יתרת אפילו מקמא הא בזה עיקר הפלוגתא וכיון שכתב דיעה זו שהם היש מחמירין לאסור כל שאינה בדרא דאוני הו"ל לומר וכן נוהגין במקצת מקומות ותו לא :

טו ולכן ג"ל ברור דכוונה אחרת ליטה בכל דבריו דהנה מקורו הוא ממהרי"ו וז"ל מהרי"ו [כוכ"ח בב"ח וכד"מ] והיתרת בעומדה שלא בדרי דאונות טרפה ויש מרבותינו שמטריפין יתרת אפילו עומדת בדרא דאוני אלא שעומדת בדרא דאוני לפי דעת המכשירין דווקא שעומדת מקמא לאונות אבל מקמא לאומות טרפה ויתרת העומדת בדרי דאוני ממש ובשנופחין הריאה אז היתרת נוטה לצד נבח של הריאה אז היא טרפה אבל בשנופחין הריאה ונוטה לצר קמא של הריאה או היא כשרה עכ"ל :

טז ביאור דבריו דוהו מילתא דפשיטא דלא מכשרינן אלא רק כשעומדת בדרא דאוני מיהו נם בזה יש כמה פרשים האחת שעיקר עמידתה והוא השורש שלה שוה ג"כ לשורש האונות ממש והשנית שהשורש שלה מוחיל למטה מעט משורש האונות או למעלה מעט זעכ"ו היא בדרי דאוני מפני שהאונות הם כולטות הרבה והיא בולה בתוך הבליטות והשלישית שהגם שהשורש שלה הוא בשוה ממש לשורש האונות מ"מ מקומה היא למטה מהאונות אלא אם תמדוד תמצא שהשורש שלה שוה ממש עם שורש האונות בהמשך הריאה ולכן בללא כייל מקודם דכשאינה בדרא דאוני טרפה ושלא כדעת הרמב"ם ואח"כ אומר ויש מרבותינו שמטריפין יתרת אפילו עומדת בדרי דאוני אלא שעומדת מקמא וזהו התמונה השנית שכתבנו שהשורש מתחיל למטה וה"ינו בצד הקמא ומ"מ היא מונחת בין דרי דאוני ואח"כ אומר שאפילו לפי דעת המכשירין בבה"ג אינו אלא מקמא לאונות ולא מקמא לאומות והיא התמונה השלישית שבארנו ואח"כ אומר שאפילו העומדת בדרי דאוני ממש בלומר

כלומר שנם השורש בשוה עם האונות מ"מ צריך לנפוח הריאה ואז אם נוטית בכללה לצד נבה ג"כ היא טרפה:

יז והן הן דברי רבינו הרמ"א אלא שקיצר כדרבו ותחלה הביא דעת האוסרין שלא בדרי דאוני ואח"כ בתב וכן נוהגין במקצת מקומות לאסור יתרת אפילו מקמא כלומר אפילו בדרי דאוני אם אינה מושרשת בשוה לאונות ממש אפילו השורש היא מקמא והיא התמונה השנית וזהו שבתב ואין חולקין בין מקמא בין מנבה כלומר בשם שאם השרשתה למעלה מהאונות מעט לצד נבה היא טרפה כמו כן בשהשרשתה למטה מעט לצד קמא נ"כ טרפה ואדרבא בשאפילו עומדת בדרי ממש נופחין אותה ורואין להכשר היא נוטה ואח"כ בתב וכמדינות אלו המנהג להכשיר יתרת מקמא כלומר כשהיא רק בדרי דאוני מכשירין בכל עניין אפילו בשהשורש שלה היא מקמא וכן אין חילוק לאין היא נוטה בנפיחתה [כנלע"ד] ועסעי' מ"ח:

יח ונמצא דלפ"ז כשאינה בדרא דאוני כלל טרפה בכל עניין ובשהיא בדרא בשרה בכל עניין וזה אינו לפי המנהג שלנו שמכשירין מקמא בכל עניין ובשעומדת בדרי דאוני ונופחין אותה בשנוטה לנבה מטריפין ולדעתינו אינו כן [עפ"ך סקי"ז סמקפס בדבני סל"מ סבתב סמטו מטריפין כל יתרת סלא בדרת לחוני וכתב סהוא מ"ם וע"ל יתרת דורדת ולדבריו מ"ש]:

יט ונם לשון הרי"ף משונה מאד בדין זה וע"ל ולית הלכתא כרבא כיתיר אלא אי משכחת יתיר כשרה והנ"מ דקיימא בדרא דאוני אבל ביני וביני טרפה והנ"מ מנווה אבל מנבה אפילו בטרפא דאסא טרפה עכ"ל ורבינו הב"י בתב שדעתו כדעת הרמב"ם ולא משמע כן [תב"ם סקמ"ז] דאי ס"ל בהרמב"ם לא ה"ל לומר רק והנ"מ מנווה וכו' ולמה לו לומר והנ"מ דקיימא בדרא דאוני הא כשר בכל מנווה אף שלא בדרי דאוני [עי"ן סכתב לי נמי וכו' ונע"ג] ולפי מה שפרשנו דברי רבינו הרמ"א ודברי מהרי"ו יהפרשו דבריו בכוונה אחרת ה"פ והנ"מ דקיימא בדרא דאוני אבל וכו' והנ"מ מנווה וכו' כלומר ואפילו בדרא דאוני דווקא כשנשרשת מנווה אבל נשרשת מנבה בטרפא דאסא אף שרובה היא בדרי דאוני טרפה או שיש לפרש לעניין נמייה שנתבאר וה"ק אפילו בדרי דאוני הנ"מ מנווה כלומר כשנופחין אותה היא נוטה לנווה אבל מנבה כלומר אם כשנופחין נוטה לנבה בטרפא דאסא טרפה [וכך וורדת בפרס מקמת לכני רבינו סלה]:

כ וזה שנתבאר דבשעומדת בדרי דאוני ובשנופחין אותה היא נוטה לנבה טרפה כתבו האחרונים דזהו דווקא בליטה יתירא אבל נתעקמה והולכת למעלה אין באן בית מיחוש דכיון שעומדת במקום הכשר בשביל שבולטת לחוץ לא מיטרפה עכ"ל [ב"י וד"מ וס"ך סקכ"ד] ויראה לי דה"פ דדווקא שבעת הנפיחה יש ממקום השרשתה בליטה יתירא כטרפא דאסא לצד נבה אבל אם במקום השורש אינו בולט לנבה בטרפא דאסא אע"פ שאחרי מקום השורש מתעקמת והולכת למעלה לצד הנב לית לן בה דאין לנו לילך רק אחרי מקום השורש ודי לנו בחומרא זו שצריכין לראות מקום השורש כשהיא נפוחה וכן נ"ל להדיא מלשון הלבוש סעי' ג' ע"ש ויש שמשמע מרבריו דה"פ דאפילו בנתעקמה והולכת למעלה בטרפא דאסא טרפה וזהו בליטה יתירא וזה שבתבו דבנתעקמה והולכת למעלה אין באן בית מיחוש והו בשהעיקום הוא פחות מטרפא דאסא [סמ"ח סוף י"ג] ולא נראה כן ודע דבליטה ועיקום אינו אומר רק ביתרת אבל בסתם אונות לית לן בה [סס] ואם יש חיוב לנפוח ביתרת כשעומדת כדרא דאוני נראה דאם כשאינה נפוחה לא נראה כלל שבנפיחה תהיה נוטה לנבה אין חיוב לנפח אבל אם נראה שבנפיחה תהיה נוטה שנבה וראי דהנפיחה מעכבת [ע"ס סוף י"ד]:

כא כתב רבינו הב"י בסעי' ד' נמצאת אונא יתירה בסוף שיפולי האומה כשרה דזה סקרי בדרי דאוני עכ"ל דלא כמהרי"ו שהבאנו בסעי' ט"ז ע"ש ובסעי' ט' כתב אם בצד אחד של הריאה חסירה אונא אחת אלא שבסוף האומא שבאותו הצד היתה בליטה גדולה כמו אונא אע"פ שדרך האונות להיות סמוכות זל"ז ובאן האומא מפסקת ביניהם כשרה עכ"ל והגיה רבינו הרמ"א וז"ל ויש נוהגין להטריף בכה"ג כי כל מה שלמטה מן הורדא מקרי שלא בדדי דאונא וכן נוהגין במדינות אלו עכ"ל:

כב וזה שלא הגיה כן בסעי' ד' דהתם שהאונות הן בתקונן שפיר מקרי זה בדרי דאוני אבל בסעי' ט' שחסירה אונא אחת נהי דבליטה בזו אם היתה בדרי דאוני ממש היתה משלמת אבל בליטה שבסוף האומא אינה משלמת ולעניין זה לא מקרי בדרי דאוני [כל"ל טוסם סס"ך סקמ"ז] דאין נותנין לה שני קולות שבליטה תחשב באונא ושלמטה מהאומא תחשב בדדי דאוני ויש מי שתירץ דבסעי' ד' כשר ממעם יתרת מקמא [ס"ז סקי"ז] וזהו לפי מה שתפסו בדבריו דיתרת מקמא כשר בכל עניין אבל לפס"ש בסעי' י"ז אינו כן ועוד דא"כ מאי האי דקאמר שלמטה מן הורדא מקרי שלא בדדי דאוני הרי אין אנו מצריכין בדרי דגם במקמא בשרה והעיקר הו"ל לומר דבליטה בשם אינה נחשבת באונא ואף שי"ל דהבוונה הוא רלעניין מספר חמשה אונות צריך דווקא למעלה מן האומא מ"מ לא משמע כן:

כג שיעור אונא בין לעניין חמשה אונות המוכרחים להיות בריאה ובין לעניין יתרת במקום שמטרפת כמו מנבה או למאן דס"ל דגם במקמא שלא בדרי דאוני מטרפת וכן לעניין הורדא בכל הדינים שיתבארו בה השיעור הוא כטרפא דאסא והוא עלה של הדם ומשערין שיעור זה לאחר נפיחה ואם אין בה כשיעור זה אינה נחשבת באונא כלל לא להכשיר ולא להטריף

ולא

ולא נתברר לנו היטב שיעור זה כי יש עלי הדם גדולים ויש קטנים ויש מהגדולים שאמרו ששיעור זה ארכה ורחבה כאורך ורוחב פרק האמצעי של גודל בינוני ולכן בכל מקום שנזכר שיעור זה יש לילך לחומרא בשני שיעורים אלו [סמ"ח] ואין חילוק בין בהמה גסה לדקה לעניין זה [סס] ובנדיים ומלאים קטנים לפי מה שיתבאר לקמן דלא קפדינן בהו במספר האונות מטעם דכשיתגרלו יתגדלו גם האונות ממילא רלא קפרינן גם לעניין שיעור טרפא דאסא כמעם זה ובסעי' ס"ח נתבאר זה ע"ש [ובזס סף סבגל סמ"ד סוי כשיעור ובסמי עדיין ליפת כשיעור מ"מ ע"ל לסכסיר ע"ש ודו"ק]:

כד יש מי שאומר באונז שקטנה ממרפא דאסא ובה בועא על החור מעבר לעבר וחוט בשר מקוף באופן שהיא כשרה מצד הבועא מצרפין הכועא לשיעור טרפא דאסא מפני שסוף סוף הררא בריא והיא כולה אונא [פרמ"נ סק"מ בסס כעה"נ] וכן להיפך ביהרת מנבה פחותה מטרפא דאסא ובועא על החוד וחוט בשר מקוף מצטרף להטריף [סס במ"ז סקי"ם] ורברי טעם הן:

כה כתב רבינו הב"י בספרו הגרול אם נמצא בלימה על הריאה כמין הר רחב למטה ולמעלה עב קרוי גבשושית וכשרה ואם למעלה או למטה חר ככובע הוי יתיר וטרפה עכ"ל ובש"ע לא כתב זה ונ"ל הטעם דבאמת א"א לכוין דבר זה בכתב והעיקר הוא רלמראה עינים ישפוט אם יש בתואר זה כמו אונא נחשבת ביהרת ואם לאו אינה כלום ולא אמרינן נהי ראינה בתואר אונא מ"מ הרי תתחכך בצלעות ותנקב הריאה דאינו בן דאין לנו לברוח דברים מרעתינו ואין לנו אלא מה שאמרו חז"ל דביהרת אונא על נבה טרפה וכן למאן דמטריף ביהרת מקמא הדין כן וכן לעניין השלמת חמשה אונות הרין כן [ועסמ"ח מות י"ז]:

כו הוררא נקראת בלשון הגמ' עינוניתא דוררא מפני שהיא קטנה מכל האונות וארומה יותר מהן [רס"ו] וגם המונחה אינה בכל האונות שהן משוכות וחדות והיא עגולה ויש לה חריץ ונם אינה עומדת בדרי ראוני שמקומה בימין הריאה מקמא נגד החיתוך שבין אונא ההחהונה לאומא והחריץ מכוון נגד החיתוך ופניה נגד הכליות וגבה נגד הלב והיא מונחת בכים כדי להצילה מרחיפת האונות ואין לשאול לשיטת הפוסקים ריתרת שלא בררי דאוני טרפה והרי הוררא אינה בררי דאוני דאין זה שאלה כלל דרק יתרת אונא טרפה ולא ורדא שמעיקר הבריאה כן היא:

כז כבר כתבנו דבאונות יהרת בשר וחסר טרפה אבל בוררא יש מחלוקת הראשונים בזה יש מרבותינו שמבשירים בחסירה ומטריפים בשני ירדות וי"א להיפך ויש מבשירים בשניהם וי"ל הטור ואם חסרה הוורדא פירש"י רכשרה ואם יש לה שנים טרפה ורבינו אפרים אוסר בשהיא חסירה ומכשיר בשנים והגאונים מבשירים בין אם אין לה כלל כין אם יש לה שתים וכן עיקר עכ"ל ומחלקותן תלוי בסונית הש"ס [מ"ז] וממילא דלרעת הגאונים גם בשינתה מקומה כשר דמה איכפת לנו נהי דנחשוב כחסירה ממקומה ושלא במקומה היא יהרת הא בשניהם כשר וזהו שכתב רבינו הב"י בסעי' ב' רהוורא אם חסרה או אם יש לה ב' או שנמצאת בצר שמאל כשרה עכ"ל וזהו כשיטת הגאונים:

כח ויש לשאול בדינים אלו שאלה גדולה הרי כלל נרול הוא בטרפות דכל יתר כנטול דמי כמ"ש כסי' נ' ואיך אנו אומרים כחסר אונא טרפה וכיתרת כשרה והרי כל יתר כנטול רמי וכן בוררא לרעת רש"י דבחסר כשרה ובשנים טרפה והרי כל יתר כנטול רמי ולמה טרפה בשנים וכן לרבינו אפרים דבחסר טרפה ובשנים כשרה והרי כל יתר כנטול דמי ותשובת דבר זה יתבאר בסעי' נ' בס"ד:

כט אכל רבינו הרמ"א כתב דבמדינות אלו נהנו להטריף בין שנמצאו שתי ורדות או אם חסרה או ששינתה מקומה והבי נהוג כי יש רבוותא סוברין כך ואין לשנות המנהג וכן אם שינתה תוארה וצורתה הרגילה בה טרפה עכ"ל וטעם המנהג דבחסרה יש ספק שמא קיי"ל ברבינו אפרים ובשתים שמא קיי"ל כרש"י וממילא דגם בשינתה מקומה יש להטריף משני הריעות רבמקומה היא חסירה ושלא כמקומה יהרת היא וכן בשינתה תוארה וצורתה אולי זהו כחסר כיון שאין עליה תוארה וצורתה ויש הפרש לדינא בין חסר אונא לחסר ורדא דבחסר אונא היא טרפה ווראית ובחסר ורדא אינה אלא ספק טריפה וע"מ לכמה ענינים כמובן:

ל שינתה תוארה מקרי כשהיא משוכה כאונא ולא עגולה דוורואי באונא אין קפירא אם אינה משוכה וחרודה דרווקא בוררא אמרינן שינתה תוארה טרפה דדיני טרפות תלוים בררכי גידול הריאה וקים להו לרבנן דאונא היא פעמים חרודה פעמים עגולה אבל ורדא תמיד עגולה וכן אם היא אינה קטנה מכל האונות אפילו היא רק נרולה כאונא אמצעית של ימין שהיא קטנה שבכל האונות טרפה [ס"ך סק"ט ומ"ז] וי"א רווקא כשהיא נדולה כל כך כאונא הסמוכה לאומא [סס] ובהפ"מ יש לממוך על דיעה א [עמ"ח] ודבר פשוט הוא שזה אינו אלא כשהאונות כדרכן אבל אם אירע בבהמה אונות קטנות שלא כדרך כל הבהמות והוורדא היא כררך כל הורדות לא מטרפינן מטעם שהיא גדולה מהאונות של בהמה זו [לב"ח סקס"ח] דזה לא מקרי שינתה תוארה וצורתה שהרי היא בתוארה וצורתה והאונות אינן בתוארן וצורתן:

לא כתב רבינו הרמ"א הוורדא דרכה להיות בכים ואם לא נמצא לה כים או שיש לה שני כיסין או שיש לה בים ואינה מונחת בתוכו ואף כשמניחין אותה בתוכו חוזרת ויוצאת ממנה כשנופחין הריאה טרפה עכ"ל ויש מבשירים בבל אלו דהכים אינו מעכב כלל [ס"ך סקי"ד בסס

[סמ רס"ע ומ"ג] ותלוי במנהג מקומות שהרי עיקר דיני ורדא בחסר ויתיר תלוי ג"כ במנהג כמ"ש רבינו הרמ"א בעצמו ז"ל וכל אלו הדינים אינן אלא כמקומות שנהגו להטריף בשתי ורדות או אין לה ורדא כלל אבל במקומות שמכשירים גם כל אלו החילוקים הם כשרים עכ"ל דכאמת המקומות שסומכים על רעת הגאונים המכשירים כין כחסר ורדא בין ביתר ורדא יש להם על מה שיסמוכו ועוד דכין בחסר ובין ביתר רוב דיעות הם להכשיר דכחסר דעת רש"י והגאונים להכשיר וביתר דעת הגאונים ורבינו אפרים להכשיר אלא שהמקומות שקבלו עליהם לאסור מפני הספק אין להם להתיר וא"כ ק"ו שאפילו במקומות שנהגו להטריף אם נהגו בחסרון כים או ביתיר כים להכשיר דלית לן בה:

כב יש שכתבו שאם אין לה חריץ טרפה דבזה בטלה לה תואר ורדא וכן כשהחריץ במקום אחר שלא במקום שורכו להיות וזה נקרא ורדא הפוכה [סמ"ק] או שחסר מטנה קצת [סמ] וכל אלו הם חומרות וכמקום דנהוג נהוג ובמקום שנהגו להכשיר מכשירין מיהו כתבו גדולי האחרונים שאפילו במקום שנהגו להקל בכל חומרות אלו שנתבארו היינו דווקא דליכא שום ריעותא בריאה במילתא אחריתי אבל אם אית כה ריעותא אחריתי אפילו במה שאנו מכשירים מ"מ בכל שהוא מצטרף למייע ידי האומרים ואמרינן לקולא היא וטרפה [ס"ך סקכ"ג בסמ מסרס"ל] ועמ"ש בסעי' י' וצ"ע:

כג כתב רבינו הרמ"א אם חסר מקצת מן הורדא יש לברוק באונות או באומות מצד שמאל אם נמצאת החתיכה החסירה י"א דכשר כי כן נמצא לפעמים בנדיים וטלאים עכ"ל ור"ל כיון דבגדיים וטלאים לפעמים נמצא כן אלמא דהכי רביתייהו דלכי גדלי מתגדלי ועומדים על מקומם וכיון שיש כבעין זה לכן יש להקל גם בגדולים ובכל המינים ותולים שכה נתהוה כן מתולדתה ועדיין לא הספיק להתתקן ודווקא שאם נצרף התחיבה החסירה תהיה לה צורת ורדא דאל"כ בלא"ה טרפה כמ"ש [ס"ך סקי"ח] ואין לומר מה מועיל הצירוף כיון שהחתיכה החסירה היא בצד שמאל הו"ל שינתה מקומה דמריפה ואפילו אם תהיה בצד ימין שלא במקום הורדא הרי ג"כ שינתה מקומה וי"ל כיון דעיקר ושורש הורד הוא על מקומה לא חיישינן לה להצירוף [סס סקי"ט] ומזה למדנו דטרפות דשינתה מקומה ושינתה צורתה אינו אלא בששינתה כל צורתה וכל מקומה אבל במקצת ליכא לן כה שהרי כבאן עכ"פ יש שינוי במקצת ולא חיישינן לה [דלמ ככ"ג ס"ק קכ"ז]:

כד עוד כתב וכן יש מכשירים אם יש לה תואר ורד בשורש שלה כעובי אצבע אע"פ שאין לה תואר ורד כראשה רק שלא תהא הפוכה ולא שינתה מקומה וכל אלו הדברים יש להקל מאחר דרבים מכשירין בכל ענין עכ"ל ולפ"ז מה שכתבנו בסעי' הקודם דבעינן כשנצרף החתיכה החסירה תהיה לה צורת ורדא והוא בשאין בהשורש צורת ורד אבל אם יש בהשורש צורת ורד כעובי אצבע לא בעינן שגם בהצירוף תהיה צורת ורדא [פרמ"ן סקכ"ג] ויש מי שאומר דבעינן שבהשורש בעצמו תהיה שיעור כטרפא דאסא ולזה לא מהני הצירוף מהחתיכה החסירה [ב"ש סקק"ד] ולא ידעתי למה כיון דהצירוף מועיל למה לא תועיל להשלים השיעור:

כה ורדא הפוכה מקרי בגון שפניה נגר הלב ונבה כנגר הכליות או שהראש שלה למטה והתחתון למעלה או שהחריץ הוא במקום אחר כמ"ש בסעי' ל"ב או שהחריץ הפוך כנגד הלב ודע דבכל אלו אין רואים רק אחרי הנפיחה דבהמה בחייה היא נפוחה ולכן אם אחר הנפיחה עומדת כראוי אפילו אחר המשמוש ביד כשרה וגם מה שנתבאר כסעי' ל"א בטרפות שני ביסין במקום שנהגו להחמיר אינו אלא כשיש על השנייה צורת כים ממש אבל בלא"ה אין זה אלא הלתלי בשר [סס] וכן אם נמצא בתוך הכים חתיכה ארוכה שאין עליה תורת ורד וע"י הנפיחה מתקמט בה כעין חריץ וכשמשמשין וממרסין בידים סביב אותו תחיכה יוצא הורדא כדרכה וכצורתה יש להכשיר אף שאח"כ חוזרת לקדמותה [סס] ובמקומות שאין שם מנהג ידוע יש להכשיר כחסירה הורדא [סס ס"ק קמ"ו] וכ"ש שיש להקל כשארי חומרות אבל במקום שנהגו להטריף קשה להקל וכהפ"מ יפסוק הרב כפי ראות עיניו בהעניין:

כו עוד כתב אם נמצאו בו שני ורדות ויש להם שורש אחר כעובי אצבע אע"פ שיש בו סרק כשר ואם אחד הפוך והשני אינו הפוך הולכין אחר היותר נדולה ואם היא אינה הפוכה כשר עכ"ל ביאור דבריו דכשיש להם שורש אחר נחשב כאחר ואף שיש סרק בהשורש וייתכאר לקמן דבאונות כשיש סרק מחשבינן כשתי אונות להשלים השיעור של המשה אונות ולפ"ז הרי גם השורש כשני ורדות מ"מ כשר דמדקים מצרפינן להכשיר ולא להטריף כמו שיהכאר בס"ך ושיעור השורש הוא כעובי אצבע כלומר כשיש בנובה הורדא כעובי אצבע אע"פ שברוחבו אינו כעובי אצבע כשר [ע"ז סק"ה] ושיעור עובי אצבע הוא דוחב אנודל במקום הרחב ולא בעוביו [תחומים] ואם אפילו יש להם שורש אחד רק אחד הפוך ואחר אינו הפוך אם שניהם שוים בנדלם טרפה דהן אמת דכאחת הן הרי היא הפוכה וכ"ש כשההפוכה היא הנדולה אבל אם ההפוכה היא הקטנה כשר מפני שאנו חושבים אותם לאחד ונמצא דרוב הורדא אינה הפוכה אך כשאין להם שורש אחד טרפה בכל עניין מפני יתרת ורדא וק"ו הוא מה בשני ורדות ששניהם אינם הפוכים טרפה כ"ש כשאחד הפוך [זכו מוסף הס"ך סקי"ב] ודע שיש מי שאומר ביש להם שורש אחד כשהקטנה היא ההפוכה כשר מ"מ אם שינתה מקומה טרפה [מב"ם מקמ"ו] ולי לא נראה בן דכבר כתבנו דגם בשינתה מקומה לא מיטרפה במשהו ודווקא כשרוב הורדא שינתה מקומה והבא שהקטנה שינתה מקומה לית לן בה [תס

שכמצע טרמ"ח בל"מ לוח נ' ח"ל ומס סעיומימת סימסס מקומס מסילו פורמת מרפס עכ"ל לין סכוונס מקלמס מלמ כלומר שסימסס טולס לפילו פורמת מממקוס סמיפס סס וסב"ח ס"ס קע"ז מפס כפסומו ע"ס ות"ח לומר כן ומיס כמוכס מדין זס לכשסקמנס סיס סהפוכס כסר ולו"ק]:

לז בבר נתבאר דחסר אונא טרפה אך כשיש באונא אחת סרק מצטרף להבשיר רחשבינן אותה לשני אונות ואם יש בכל אחת במרפא דאמא כשרה אבל בלא סרק אף שהאונא רחבה פי שנים מכפי שנצרך להיות מ"מ אין חושבין אותה לשנים ורע שהסרק אינו מועיל רק להבשיר ולא להטריף בגון שיש בשתי האונות שבצד שמאל סרקין ואם נחשב סרק לשנים הרי יש בשמאל ד' אונות והוי יותר מבימין אינו כן דסרק אינו מועיל להטריף ולא עוד אלא אפילו באותה ריאה עצמה שחשבנו הסרק להבשיר אינו מועיל בה להטריף כגון שבריאה זו יש רק שני אונות בימין ושני אונות בשמאל זיש בימין אונא אחת עם סרק ובשמאל הם שני האונות עם סרקין מ"מ הסרק של ימין נחשבת בשנים והוי הלתא מימינא וסרקי השמאל אינם בלום ולא עור אלא אפילו באותה אונא עצמה מועיל להכשיר ולא להטריף כגון שבצר שמאל אינה רק אונא אחת ובה שלשה סרקים חשבינן סרק אחד בשנים והוי שני אונות משמאל והשני הסרקים האחרים אינם נחשבים לכלום [ס"ך סקנ"ג] ויש מי שאומר רכשיש בימין ב' אונות וסרק ובשמאל ג' אונות טרפה [ע"ז סק"י] ואינו עיקר והכי נהוג עלמא [נקס"כ] ושיעור הסרק כטרפא דאמא שזהו שיעור אונא [כ"מ בב"י] והטעם שתולין בסרקין להקל ולא להחמיר מפני דרובא דרובא יש להן חמשה אונות ולכן הסרק שנצרך להכשירו אמרינן זיל בתר רובא והסרק שעל ידו יוטרף אין תולין בו לאונא בפ"ע שזהו מיעוטא דמיעוטא [כרו"פ סקי"ס]:

לח בתב רבינו הב"י בסעי' ח' ריאה שאין לה חתוכה דאוני טרפה ואם סרק כמראה הפרש ביניהם בשיעור עלה הדם בין בעיקרן בין באמצען בין בסופן כשרה עכ"ל ורבינו הרמ"א כתב ויש מכשירין בהיכר או סרק בל שהוא אע"פ שאינו כטרפא דאמא ויש לסמוך עלייהו אם הוא הפסר מרובה להטריף עכ"ל ותפסו כן בדעת רש"י ז"ל שכתב [מ"ג] וז"ל והיכא דלא מחתבא בחיתוך גמור ובסרק אלא כמין מראה הפרש ניכר בו כשרה עכ"ל ובאמת תמוה מאד היכן מכואר ברש"י דסגי בכל שהוא ורש"י לא קאמר אלא דלא בעינן חיתוך וסרק גמור אלא סרק קל שיהא רק ניכר אבל בשיעור הסרק לא קמיירי ויראה לי דגם איהו לא קאמר רק בריאה שאין בה חיתוך אונות כלל חזינן גם בסרק כל שהוא דהכי רבינהו אבל בחסר אונא אחת או שתים א"א להתיר בהיכר סרק כשאין בו כשיעור ומברא זו כתב המחרש"ל [ים"ס סל"ה] ולכן לא כתב רבינו הרמ"א להאי דינא בסעי' ה' דמידי כשם בחסר אונא ובמ"ש בסעי'

הקורם ויש מהגדולים שכתבו מפורש דאין חילוק בזה ושגם בחסר אונא אחת יש להכשיר בסרק כל שהוא [ס"ך סקמ"ד] ומ"מ לרינא נ"ל עיקר כמ"ש וכן כתבו גרולי אחרונים [מב"ס סק"ח ולבב"ס] ואף גם בריאה שאין בה חיתובי דאונא כלל אין להקל בסרק כל שהוא וצ"ע ופשוט הוא שהסרק צריך להיות במקום שדרך להיות שם מפוצל אבל שארי סרקים אינם מועילים [סס]:

לט יש מי שרוצה להחמיר עוד דבהיכר סרק צריך שני סממונות ואם בדקו שאין להם רק סממון אחר אינו מועיל הסרק [ממ"ח סק"י] ואין עיקר לרברים הללו וכבר השיגוהו בכמה גדולים [נ"ס ובב"ס] דממ"נ אם העיקר תלוי בהסממון יאמרו חז"ל לברוק בסממונות ואמת שגם סממון מועיל במו שיתבאר אבל ברור הוא שהיכר סרק אינו תלוי בסממון שאפילו בדקו ולא מצאו רק סממון אחר אין להחמיר ביון שיש היכר סרק וגם יש שרוצים להחמיר שהסרק צריך להיות בעומק ג"כ איזה שיעור [סס] ולא נהירא כלל והעיקר כמ"ש בשיש סרק באורך בטרפא דאמא כשר [ולכל דברי ממ"ח בסק"ד אין לו הכנס כמו שעלה בלב"ס בסק"ס והעיקר כמ"ם]:

מ מעשה היה בזמן הקרמון במרינת ריינו"ם ששחטו פרה שמינה ולא מצאו בהריאה לא אונא ולא אומא ולא ורדא ולא שום סרק והיה שם בורק אחד ולקח סכין חד וחתך בקרום העליון בלומר באותו הלבוש שנתקרם עליה והיה קולף ופשטו בנחת והפרירו כולו מעליה ואז ראו הריאה כשאר הריאות והכשירוה [ע"ז סקי"ד בסס רס"ל] וזהו מעשה דריינו"ם הנזכר בכ"מ:

מא עוד כתב רבינו הרמ"א וז"ל האונא התחתונה של ימין דרכה להיות עבה וארוכה מאונא האמצעית גם היא יותר גבוה משל שמאל ואם היא רבוקה לאומא לגמרי רק שנראה היכר סימנים אלו במקום שראוי להיות האונא מקרי היכר וכשרה וה"ח אם ניכר שם סימן אחר שניכר האונא קצת ואפילו היכר ע"י הסממון הרגיל להיות באונא אם נמצא שם סממון במקום הרגיל להיות אונא מקרי היכר ובל אלו הרברים ברקינן ומשערינן אחר שנפחו הריאה משום רבחזי הבהמה הריאה נפוחה עכ"ל:

מב ויש חולקין על כל סימנים אלו לבר היכר סרק [ים"ס] אבל גרולי האחרונים הכריעו דוראי כשכל הריאה ליח לה חתוכה דאוני וזהו דמי לאופתא שבגמ' לא מהני רק היכר סרק אבל בחסר אונא ורואין סימנין אלו שנראה להריא שהיא האונא החסירה ודאי דיש לסמוך על זה ואמרינן שנטרכו וז"ז מראשו ועד סופו [ס"ך סקמ"ס ופל"ח] וכן יש מי שאומר דרווקא באונא לאומא מהני סימנים אלו ולא באונא לאונא ואינו כן דאין הפרש וגם בין אונא לאונא מועיל [מ"ז סקמ"ו]:

מג יש שכתבו עוד סימנים שיש בהן להכיר שהן שתי אונות [עב"ח סעי' י"ט] ואנו אין לנו אלא דברי רבינו הרמ"א ודאי אם הבודק מומחא ומכיר היטב ע"י

מב"ע בהך ריאה שנחסרה אונא ומבין ומכיר בבקיאותו ששני אונות נדבקו ול"ז יהיה איזה סימן שיהיה פשיטא שיבול לסמוך על זה ע"י שאלת חכם שיסכימו שניהם שהם שני אונות ויכשירו אבל הסימנים שבארנו ע"פ רבינו הרמ"א כל בורק מומחא יכול לסמוך על זה בעצמו [כנלע"ד]:

בז לכאורה נראה רבר פשוט רבהסימנים שהבאנו שע"ז נראה שהם שתי אונות צריכים להכיר שלא תשתנה בכל הריאה רבר מכפי המורגל כשנאמר שהן שתי אונות בנין נדלות האונות ותוארן שאינן דומין ול"ז יש להכיר בטב"ע שאם נאמר שהן שתים הרי בל אחת בפי תוארה וצורתה שצריכה להיות וכן הורדא עומדת כפי הרגילה וכך יש מהגדולים שנראה כן מרבריהם [ממ"ח סעי' נ' וכ"ח סעי' כ"ץ] דאל"כ נהי שהן שני אונות הרי שינו צורתן ונם הורדא שינתה מקומה ולא מיבעיא לרבינו הרמ"א דמטריף בשינוי צורות האונות אלא אפילו למאן דמכשרי בזה בם"ש בסעי' ט' מ"מ איך נסמוך על הסימנים כננר רוב צורות האונות שבבל הבהמות:

מה אמנם לפ"ז קשה על רבינו הרמ"א דמכשיר בהיכר סדק במאי קמיירי דאם נאמר דע"י הסדק כשנחשוב אותן לשתי אונות תהיה בל אחת צורתה ותמונתה עליה כנון בארוכה ועבה או בנורלן וקוטנן א"ב מה לנו להיבר הסדק הא יש סימן אחר אלא בע"ב צ"ל דע"י היכר הסדק לא תהיה לבל אחת צורתה ותמונתה והרי איהו הוא דמטריף בשינוי צורות האונות ואמת שי"ל כנון שע"פ הסדק יהיו תמונות שוות וכבר נתבאר בסעי' ט' ומעי' י' שאפילו לפי רעתו כששוות כשר ואין קפירא אלא מתמונת אונא אחת לתמונת חברתה אבל מה שאינן בצורתן התמירות ליה לן בה ע"ש אבל דוחק לומר כן רכל בי האי ה"ל לפרש ולא לסתום ונם בל רבותינו הראשונים שהזכירו את ההיתר מהיכר סדקים לא זכרו רבר שיכירו צורות האונות:

מו ולכן נלע"ד ברור דאם רק יש היבר סדק או סימן אחר ששני אונות הן שוב לא איכפת לן בתמונתן וצורתן ובמצב הורדא וכיוצא בזה ומעמא דמילתא דאמרינן שע"י שנסרכו ונדבקו יחר נשתנו נם צורותיה ותמונותיהן וסדר מצבן ומקומם שנדבקו יחד היה הכל על מכונו ואח"כ נשתנו והסברא נותנת כן דמפני שנדבקו יחר נתעבו או נתקצרו או נתארכן כדרך שני איברים שמתדבקים זה בזה שא"א להן להיות ממש בתמונתן הראשונה מפני הלחץ וז הדחק רבשם שנדבקו ול"ז ע"י איזה סיבה כמו כן נשתנה צורתן מפני סיבה זו ונם הורדא נראית בעומדת במקום אחר מפני סיבה זו ולעולם הם באמת ובשרשן על מקום הראשון ולכן לא הזכירו בל רבותינו דבר מות וההבשר במקומו עומד ודמי ממש לצמקה מקצתה שאנו רואים נ"ב שהאונא הזוהר ירולה נעשית קטנה ע"ז עומדת בהבשירה וה"ל

רבוותה שע"י היבוקן נשתנה צורתן:

מז יש מי שאומר דפיצול באונא עליונה מצטרף להשלים אונא שאצלה כשהיא חסירה דאף דסקילינן שלא נחשבה ביתרה. כמו שיתבאר ס"ם הרי יש כאן להשלים מניין האונות ועדיף מסדק [כרו"ם סק"ח] ודברים תמוהים הם מה עניין פיצול להשלמת מניין האונות שהרי הפיצול אנו חושבין שמאותה אונא נתפצלה ואיך נחשבנה לאונא אחרת בשלמא הסרקים אנו חושבין שהסרק מפסיק וכל אחת היא אונא בפ"ע אבל פיצול במה נחשבנה לאונא בפ"ע ועוד רכבר נתבאר שהסדק אינו מועיל אא"ב הוא עומר במקום שראוי להיות אונא אחרת ומה עניין פיצול לזה ולכן אין לסמוך על הוראה זו וב"ב אחד מהגדולים [ב"ח סעי' ל"ח]:

מח רעת הרמב"ם בפ"ח והש"ע סעי' ו' רבשחסרה אחת מאונות חימין הורדא משלמת ורש"י ז"ל כתב [מ"ז.] דאינה משלמת שהרי אין זה בהרא דאוני ע"ש ולפ"ז הרמב"ם שמכשיר הולך לשיטתו דלא בעינן בהרא דאונא וכל יתרת מקמא כשר ומ"ם אינה משלמת רק לצד ימין משא"ב בשחסרה אונא אחת מצד שמאל אינה משלמת מפני שהורדא עומרת בצד ימין ולפ"ז אם עומרת הורדא בצד שמאל י"א שמשלמת [ב"ח] ויש חולקין בזה [עצ"ו] ואין לשאול הרי עכ"פ חסרה הורדא אם נצרף אותה להאונות רנם בזה אולי לשיטתייהו דחסר ורדא כשר שזהו רעת רוב הפוסקים במ"ש בסעי' כ"ז ורבינו הרמ"א שכתב רי"א דהורדא אינה משלמת והבי נהוג עכ"ל צ"ל דטעמו מפני חסרון הורדא שהולך לשיטתו דמטריף בזה כמ"ש שם אבל א"א לומר ממעמא דרש"י לפי שאינה עומרת בדרי דאוני שהרי איהו מכשיר ביתרת מקמא [ס"ך סקמ"ב] ווהו הבל לפי שיטת האחרונים שחפסו בן בדבריו אבל לפי מה שבארנו בסעי' י"ז א"ש לזה ע"ש:

מט לפי מה שנתבאר אם חסרה אונא אחת ויש יתרת מקמא משלמת לב"ע למאן דמכשרי ביתרת מקמא פירוש י"א דנם זה אינו משלים דהחשלמה לאונות אינו אלא מי שעומרת בדרי דאוני ממש ולא בשעומרת במקום אחר וי"ל שזהו טעמו של רבינו הרמ"א שפסק שאין הורדא משלמת [סם] וכ"ש אם נמצא יתרת בערונה למעלה מהאונות ממוך לשדרה לפנים מן הריאה שאינה משלמת אפילו למאן דמכשירה ברין יתרת מקמא פירוש להשלים למטפר האונות ורא"י דאינה משלמת וי"א דזה נם בלא השלמה מריפה דזה נקרא יתרת מנבה מפני שמקום זה נכלל יותר בעל נבה מבקמא [ט"ז סק"נ]:

נ כבר נתבאר דיתרת מנבה מרפה והטעם כתב הרמב"ם בפ"ח מפני שהיתר בחסר כלומר כל יתר כנמול רמי ואי קשיא רא"ב למה יתרת מקמא כשרה כתב רש"י ז"ל [נ"ח:] לעניין יתרת דרגל וו"ל ואע"ג דאמרן באוני דריאה לית הכתא כוותיה דרבא ביתרת הא אוקימנא והוא דקיימא בדרי דאוני דקים להו לרבנן

דאורחייהו בהבי אבל בגוי בגוי טרפה אלמא כנטול דמי וגבי רגלים דלאו אורחייהו וראי טרפה עכ"ל וכן צ"ל לשיטת הרמב"ם דמכשיר במקמא משום דמקמא אורחייהו בהכי ומגבה דלאו אורחייהו כל יתר כנטול דמי:

נא ויש בזה שאלה דא"כ משונה דין כל יתר כנטול בריאה מבשארי איברים שהרי ברגל קי"ל לקמן סי' נ"ה דלא אמרינן כל יתר כנטול אא"כ עומדת זה היתר מראש עצם התחתון ולמעלה וכן בסי' מ"א בכבד ג"כ אין אוסרים יתרת אא"כ היא במקום כ"ז או במקום חיותה [ע"ש בש"ז סקי"ח וש"ך סקט"ז] ולפ"ז גם ביתרת אונא היה לנו לאסור יותר כשעומדת אצל האונות ממש ואנן איפכא אמרינן דכשהיא במקום האונות דווקא כשר ושלא במקומם טרפה וצ"ל כיון דחזינן דבמקום האונה הכי רביתייהו ושלא במקומם אינו רביתייהו בהברח צ"ל כן ועוד כיון דכולהו גרירי בתר עיקר הריאה הוי בכל מקום כעומדים אצלם ורק דאצלם ממש הכי רביתייהו וכשר וע' סעי' ג"ד:

נב ועור יש לשאול הרי כל השרפות נאמרו למשה בסיני ובוודאי שנם הלכה זו דכל יתר כנטול דמי ג"כ נאמרה למשה בסיני ולהריא כתב בן הרשב"א ז"ל בתשו' [סי' ל"מ] דכך נאמר למשה בסיני ריתר כנטול דמי וכיון דזהו הלכה למשה מסיני איך אפשר לחלק בזה לשנות דינם משארי איברים דזהו דוחק לומר דכך נאמר למשה דרווקא יתרת מגבה טרפה ראי"כ לא הוי פליגי חכמי הש"ס בזה ובוראי דהלכה כתמא נאמרה ומ"מ י"ל דסוף סוף כיון דחזינן דבמקום האונות הכי רביתייהו ממילא אמרינן דלאו על זה נאמרה ההלכה כמו בתרתי וורדות וכן בגובתא דמכי כפא להובלילא דלא אמרינן יתר כנטול מטעם דכל חיוי בריית אית להו כן [ל"מ: ע"ש] וה"נ דכוותיה ומיהו לא דמי דהתם בכל המין לא נמצא באופן אחר משא"כ יתרת בדרי דאוני גם זה מקרה דחוקה בידוע:

נג ועוד יש לשאול דאם הטעם דיתרת מגבה טרפה מטעם יתר כנטול א"כ אם יש ששה אונות בהריאה וגם יתרת מגבה נבשירגה דאפילו אם יתר אחת כנטול אחת עריין ישארו חמשה אונות ודבר זה לא נתבאר בשום מקום ולהריא משמע דבכל ענין טרפה יתרת מגבה וצ"ל דהכי אנמריה רחמנא למשה דהיתר הוא כנטול מעיקר הדבר שצריך להיות שם ולא ממה שנתוסף בבהמה זו נגד שארי בהמות:

נד ודע שגדולי אחרונים נחלקו ביתרת דורדא שיש מי שאומר דאינה טרפה אא"כ שתי הורדות עומדות במקום אחד אבל כשאחת בימין ואחת בשמאל בשרה כמו ביתרת דרגל דלא אמרינן יתר כנטול אא"כ עומדת אצלה [מ"ז סק"ד] ויש מי שאומר שבכל ענין טרפה [ש"ך סקי"ז] והעיקר כריעה זו שטרפה בכל ענין שהרי ברדגו בסעי' ג"א דבפרט זה אינו דומה יתר כנטול דריאה לכל האיברים וארבא בריאה הוא היפוך מכל האיברים כמ"ש שם:

נה והנה באמת אלולי דברי רבותינו הייתי אומר דרין כל יתר כנטול לא שייך כלל באונות והטעם דלא אמרינן יתר כנטול אלא בעיקר האבר בכללו כמו יתרת רגל כחסר רגל וכן בכבר ובכל האיברים וה"נ אם נמצאו שני ריאות אמרינן יתר כנטול אבל בפרטי האבר כמו באונות שבולן בטילים לעיקר הריאה אין להן לתלות זה בזה דאין בפרטי האבר חשיבות לתלות זה בזה אלא כך באה הקבלה דאם ההשתנות באופן זה לא תתקלקל הריאה ואם באופן אחר תתקלקל ובפרט ביתרת מגבה יש לנו טעם פשוט למה היא טרפה מפני שמתחככת בהצלעות שהרי מטעם זה כתבו כל הגדולים לעניין פיצול מגבה רקי"ל דכשר כמו שיתבאר בס"ד ואם היא ארוכה מהגומא שלה טרפה מטעם שתתחכך בהצלעות [נקס"ב סק"י ופ"ח סקכ"ט ומ"ח בד"מ מות י"ח] וא"כ פשיטא שיהרת שאין לה גומא כלל תתחכך בהצלעות וראיה לזה שהמהרי"ל הכשיר ביתרת תחת הורדא מטעם שהחריץ מנין על היתרת [ד"מ סס] ואם הטעם מפני כל יתר כנטול מאי מהני ההגנה כמו שבאמת השיגו עליו מטעם זה [סס] ושם מבואר שגרולי ישראל הסכימו בדין זה ע"ש אלא וראי כסברתינו דבאונות לא שייך כלל דין זה דכל יתר כנטול דמי אבל מה נעשה אחרי שרש"י והרמב"ם והרבה פוסקים לא אמרו בן בטלה דעתינו מכל וכל וזה שרבינו הרמ"א בש"ע סוף סעי' ה' הכשיר ביתרת נגר חריץ הורדא בשעת הדחק והפ"מ ע"ש אע"נ דאיהו ס"ל גם בריאה יתר כנטול אפנם הכשיר מטעם יתרת מקמא לסמוך בשעת הדחק והפ"מ על דעת המכשירים יתרת מקמא [ש"ך סקל"ם] אבל המהרי"ל והנדולים הכשירו מטעם הנת דאינהו ס"ל כשיטת רש"י דיתרת מקמא טרפה [וגם מזה רמיז בהוסף לדבריהו בסעי' י"ז דסרמ"ח לויו מכשיר בימנא מקמא דמל"כ לתס סעיר לק בשעם סדחק והפ"מ]:

נו בתב רבינו הרמ"א בסעי' ה' דלא מקרי יתרת אלא אם יש לה צורת אונא אבל אם נמצא על גבי הריאה מקום גבוה רחב למטה ועב למעלה שאינו חד בראשו נקרא נבשושית וכשרה עכ"ל וכבר בארנו זת בסעי' כ"ה דלכן השמיטה רבינו הב"י מטעם דא"א לבוין דבר זה בכתב ולמראה עיניו ישפוט וכן אם הוא רחב למטה ועגול למעלה כשר [ע"ז סקי"ח] אבל אם הוא חד למעלה או למטה טרפה [סס] דזהו יתיר [ש"ך סקל"ה] ואולי אף אם אינה נחשבת ביתרת מ"מ כיון שהיא חדה התחכך מאר בצלעות וסופה לינקב ולפ"ז אם היא מקמא דבשם לא שייך חיכוך בצלעות כשר אפילו להמטריפים יתרת מקמא אבל לטעם שהיא יתרת טרפה [תב"ם סקכ"ג] וכן יש נ"מ בין שני הטעמים אם חיא פחות ממרפא דאסא דלטעם יתרת כשר ולטעם

חיכוך טרפה וכל זה משערינן אחר הנפיחת דכחיי הבהמה הריאה נפוחה וכל זה כשאינה מוכרלת מן הריאה אבל אם היא מובדלת כוודאי היא יתרת ואם יש כטרפא דאסא טרפה [ב"ח סעי' מ"ט] וכל זה כשהגבשושית היא ריאה עצמה אבל כוקא גבוה אף על פי שיהיא חדה ומשוכה ויש עליה תואר אונא מ"מ אין דינה כיתרת אלא כשארי כוערת שבריאה [סמ] :

נז עוד כתב וכן אם נמצא אונא על גבי הריאה וגומא החתיה וכשנופחין הריאה כל האונא נופלת להוך הגומא ושוה לשאר הריאה אף על פי שאינה נכנסת תוך הגומא אלא כשמניחים היד כנחת עליה כשרה דאין זה יתרת אלא פיצול הריאה ומאחר שיש לו החתיו גומא לנוח בו אינו עתיד להתפרק כשאר יתרת וכשרה ואין להכשיר פיצול כזה רק מגבה דהפיצול מוגח על הגומא אבל מקמא הפיצול נופל למטה וסופו להתפרק וטרפה עכ"ל וזה שמשמע מלשונו דטעמא דיתרת מגבה טרפה הוא ממעם דסופו להתפרק לאו דווקא דכבר נתבאר דהטעם הוא משום יתר כנטול אלא דה"ק דאפילו אם נאמר ביתרת מגבה מה שאמרו חז"ל שהיא טרפה הוי מטעם חיכוך בצלעות ולפ"ז גם כפיצול הדין כן לזה אומר דלא כן דאפילו להך טעמא כשר בפיצול דאינו עתיד להתפרק מפני שיש לו גומא לנוח בו [כן מוכיחני לפרש דחל"ל סותר עצמו ודו"ק] :

נח וזה שכתב נופלת להוך הגומא ושוה לשאר הריאה כוונתו שממלאת כל הגומא לאפוקי אם היא בולטת למעלה אפילו כעין גבשושית שאינה חדה טרפה ויש מי שאומר שאפילו אין גבהותה כטרפא דאסא כיון שבכל הפיצול יש כטרפא דאסא טרפה מפני שיש בזה שני ריעותות האחת מה שנתפצלה מהריאה והשנית מה שקצה הבליטה התחכך בצלעות וכ"ש אם בולטת מחמת שהיא רחבה מהגומא וא"א לה לבא עד תחתית הגומא דטרפה [סמ"ק סעי' י"ח] דלא כיש מקילים כשהבליטה היא פחות מטרפא דאסא [עתב"ש סקכ"ג] ופשוט הוא דאם ע"י נפיחה חזקה היא שוה לשאר הריאה דיש להכשיר ואם כל הפיצול הוי פחות מטרפא דאסא כשר בפשיטות דאפילו נאמר שתתחכך בהצלעות מ"מ כיון דיתרת מגבה כשר כפחות משיעור זה ב"ש בפיצול מגבה אף שאינה ממלאת הגומא דכל פחות משיעור זה אין בכחו לקלקל דכך קבלו חז"ל ולכן נ"ל דבהפ"מ יש להקל נ"ב כשהבליטה היא פחות מטרפא דאסא אף שבכללה יש השיעור אם אך כרור שזהו פיצול ולא יתרת דכל פחות משיעור יש להקל בהפ"מ וצ"ע לדינא :

נט ואם הפיצול קטנה מהגומא שאינה ממלאת כל הגומא י"א דטריפה דזהו סימן שאין זה פיצול אלא יתרת [מ"ו סקי"ב] וי"א דכשרה דסוף סוף כיון דנח בגומא אינו עתיד להתפרק [נקב"כ ופר"מ ותב"ש] ואי קשיא דאם היא פיצול מהריאה למה אינה ממלאת כל הגומא די"ל דזה זמן מרובה שנתפצלה ונדלה הריאה עם הגומא והפיצול מחולשתה לא נתגדל כ"כ כעיקר הריאה והגומא [סמ] וכיון שיש תחתיה גומא הוי כבירור שזהו פיצול ולא יתרת [עמג"מ וכנריו תמוהים] :

ס סתם פיצול מגבה הצד המחוכר בה הוא להשדרה וצד הפירוד הוא למטה ולכן הכשיר רכינו הרמ"א אע"פ שאינה נכנסת תוך הגומא מעצמה אלא כשמניחין היד עליה בנחת רכשם שכהנחת היד נכנסת לתוך הבהמה כמו כן בחייה כשמניע הפיצול להרופן יורד להוך הגומא אבל אם צד הפירוד הוא להשדרה והצד המחובר הוא למטה מובן מאליו שאינו נייח כל כך שיכנס לתוך הגומא ולכן יש מספרי הבודקים שרוצים להחמיר בכה"נ אבל מסתימת לשון הפוסקים מבואר דאין חילוק דאל"כ היה להם לבאר זה ולכן כתב אחד מהגדולים דבכה"ג לא מקילינן כל כך שיועיל כה תפיסת ידי אדם אלא אם בנפיחה הולכת מעצמה לתוך הגומא ודאי יש להכשיר דוודאי היהה מונחת בתוך הגומא בחייה אבל אם צריכים להניח היד עליה עד שנכנסת לתוך הגומא רואים הבקיאים ומשערים לפי ערך הפיצול וחיבורה ואם לפי השערתם נפלה להגומא בחייה כשפנעה בהצלעות מכשירין אותה ואם לאו אין להקל [סמ"ק סעי' י"ע] ודברי טעם הן :

סא וזה שמטריף בפיצול מקמא הטעם פשוט מפני שסופה להתפרק כיון שהוא לתוך החלל ונמצא דפיצול הוי היפך ממש מיתרת דיתרת מקמא כשרה להרבה פוסקים ומגבה טרפה ופיצול הוא להיפך דמקמא טרפה ומגבה כשרה מפני הטעמים שנתבארו והא דלא חיישינן כיתרת מקמא שמא תתפרק מפני שמושרשת יפה כדרך האונות שעצם הבריאה כן הוא משא"כ פיצול שנהפצל מהריאה הרי נתקלקלה ובוודאי יש חשש גדול דכשהיא מקמא הפול להוך הריאה :

סב ודע שיש כמה מהגדולים שאמרו שאפי' בפיצול מקמא אם היא מושרשת יפה לא חיישינן שמא תתפרק וכשרה ויש שצווחו על זה כברוכיא ואפי' לדעה המכשירים לא ידענו מה מקרי מושרשת יפה וראיתי מי שאומר דאם הפיצול הולך בעינול ויותר מכחצי העינול היא מושרשת בהריאה ונמצא שהצד ההלוי הוא הרבה פחות מן הצד המושרש זה נקרא מושרשה יפה דמסילא תחזיק את המעט התלוי שלא תתפרק אבל אם הפיצול הוא כמרובע ולאו דווקא מרובע אלא אפילו ארוך וקצר אך אם צד המושרש אינו יותר מן הצד התלוי ודאי שבקל שתתפרק ומכרא נבונה היא ומי שלבו שלם בדבר יבול להקל כהפ"מ כשמושרש יפה יפה :

סג אם יש ספק אם זהו פיצול או יתרת באופן שא"א להבחין יש מי שאומר שיש להלות יותר ביתרת [ב"ח] ולא ידעתי למה דלפי ראות עינינו זה וזה לא שכיח הרבה והיה אפשר לומר כיון דרוב בהמות כשרות הן ונשחטה כחזקת היתר עומדת יש להקל בזה כין מקמא בין מגבה ולהלות בכל אופן להכשיר אך בריעותא שנעשת

שנעשה מחיים יש לפקפק אם יש להתיר מטעם זה כמ"ש בסי' כ"ט ועוד יתבאר בסי' נ' על כן העיקר בזה לאסוף טבחי מתא ולא ימלט שלא יבירו היטב אם זהו פיצול או יתרת :

סד עוד כתב אונא שנהפצלה ויש לה שורש אחד בעובי אצבע אינה נחשבת אלא לאחת עכ"ל ביאור הדברים דזה אינו דומה לפיצול שנתבאר דפיצול היינו דווקא שאינו עומד בשיפולי אלא בנוף הריאה ונומא תחתיו אבל כל שנחלק לשנים בין באורך בין ברוחב בין בעובי אין לחושבו לפיצול אלא לנחלק כל שהרואה יראה לעינים שהיא דומה לתמונת נחלק [נ"מ] ולכן כשיש להם שורש אחד בעובי אצבע אינה נחשבת אלא לאחת וי"א דזהו להטריף אבל לכשיר כגון שחסר אונא פשיטא דלא גרע מהכשר מדק שנתבאר [ס"ך סק"ל] ומיהא דאינו מועיל רק במקום שמועיל סדק כגון שהוא במקום שדרך להיות שם חלוקת אונות ואם אין להם שורש אחד חדא מיניהו יתרת היא [תנ"ם סק"ה] ואם טונחת שתיהם בשוה הוי יתרת בדרי דאוני וכשרה ואם אחת גבוה מחברתה וחברתה באלו מונחת תחתיה צריכים הבקיאים להכיר ע"פ אורכן ורוחבן ועוביין אם האחת היא העיקרית יחברתה שמונחת תחתיה היא היתרת הרי היא יתרת מקמא ואם חברתה העיקרית הרי האחת הגבוה היתרת והוי יתרת על גבה [פ"מ מהתפ"ם וכ"ם] ובכל נדול יש לדעת שכל ענין שהלוי בבקיאות לפי ראות עינים א"א לבאר הכל בכתב ואין לו למורה אלא מה שעיניו רואות ובצירוף השוחטים הבקיאים ובתפלה לד' שלא יכשלו בדבר הלכה דזה עינינו רואות שעם כל דיבוי הספרים מאחרוני אחרונים על הלכות בדיקות מ"ם יש חדשים לבקרים שאינו מבואר בספרים ולכן החכם שלבו שלם והוא בקי בריאות אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות :

סה כתב רבינו הב"י בסעי' ה' אונא של ימין הסמוכה לנרנרת במצר החזה אצל הצואר ממש התחתונה שהיא עליונה הסמוכה לצואר אם ימצא על גבה כטרפא דאסא כשרה מפני שכן דרכה ליפצל ודווקא ימנית אבל לא שמאלית ויש מי שאומר דדווקא למעלה מחציה אבל למטה מחציה טרפה עכ"ל ובספרו הגדול ביאר רכשאר אונות טרפה ע"ש ויש להבין הא פיצול מכשרינן בכל האונות כשהיא על גבה והוא בעצמו הביא זה בספרו הגדול וצ"ל דה"פ דבשארי אונות אין כשר אלא כשיש נומא תחתיה אבל בלא נומא הוי יתרת מגבה וטרפה ובאונא הסמוכה לנרנרת כשר אפילו בלא נומא מפני שמתוך דוחק החזה דרכה להתפצל ולכן תלינן זה בפיצול ולא ביתרת ולאו דווקא כטרפא דאסא דה"ה אפי' יותר מכטרפא דאסא כשר [מחרוניס] אלא דהזכיר שיעור אונא שהוא כטרפא דאסא דבפחות משיעור זה גם בכל האונות ובכל תריאה כשר במ"ש ולכן אין כשר רק ביטין ולא בשמאל משום דבשמאל אין שם דוחק החזה ולא תלינן בפיצול ואף על גב דגם אונא עליונה השמאלית היא סמוכה לנרנרת מ"מ אינה כמצר החזה :

סו וזה שכתב דיש מי שאומר דדווקא למעלה מחציה אבל למטה מחציה טרפה רבו בזה הפירושים י"א דשניהם הם ברוחב האונא ולמעלה מחציה מקרי מה שלצד החוד ולמטה מחציה מקרי מה שלצד השורש ולפי זה מה שלצד החוד כשר בכל אורך האונא וי"א דאף באורך האונא משערין והיינו אותה החצי ברוחב שהכשרנו אינו אלא למעלה מחציה באורכה לצד הקנה ולא החצי השנייה שלצד הריאה [ט"ז סק"מ כנסס רמ"ל] וי"א שהחריץ של האונא הוי הגבלת המקום דמהחריץ לצד החוד כשר ומהחריץ לצד השורש טרפה [ממ"ח סעי' ע"ו] ובכל מה שחוץ לחריץ טרפה בכל מקום ומעמא דכל הדיעות הוא לפי השערתם באיזה מקום הוא עיקר דוחק החזה ויש מי שכתב דהמנהג לשער באופן זה שנוטלין אונא השמאלית וסומכין אותה להימין ובמקום שכלה אונא של שמאל משם ואילך נקרא לצד החוד דהיינו לצד הראש ובשרה ומן מקום שנגעת אונא של שמאל ולצד הריאה היא נקראת למטה מחציה וטרפה [כתה"ם כנסס ע"י] :

סז לכאורה נראה ברור דפיצול זה שמבשירין באונא עליונה אינו אלא במנבה אבל במקמא הא פיצול מקמא טרפה כמו שנתבאר מפני שסופו להתפרק ומה לי אונות אחרות ומה לי אונא זו הרי סוף סוף תתפרק אבל יש גדולי אחרונים שהכשירו גם מקמא באונא זו [כ"מ וממ"ח וגוכ"י סי"ח] וכתבו הטעם מפני שהגרנרת מחזיקו שלא יפול ומכשירין אפילו בנומא תחתיה [גוכ"י] ויש שכתבו דבמקום שמכשירין יתרת מקמא גם בזה יש להכשיר ולא במקום שמטריפין [כ"ח סק"ס] ויש שמשמע מדבריהם דדווקא ביתרת יש להכשיר באונא זו בבקמא אפילו במקום שאוסרים יתרת מקמא אבל לא בפיצול וצ"ע בכל זה [כנ"מ וכגוכ"י מכומ"ר גם בפיטול ובתנ"ם ופרמ"ג במ"ו סק"ח משמע כיתרת ע"ם] :

סח אין בכל הדברים הללו אמורים אלא בבהמה וחיה אבל העוף אין לו חיתוך אונות בבהמה ואם ימצא אין לו מספר ידוע וכן בגדיים ושלאים רכים עד שלשים יום [ס"ך סקמ"ו] י"א דאין להטריף אם לא נמצאו אונות אפילו בלא היכר וסדק כלל דהכי רביתיהו ואורחייהו דבקטנות ליה להו וכשמתגדלים גדלי האונות בהדייהו ודווקא בשאין להן כלל אבל אם בצד אחד יש להן חיתוך אונות צריך להיות גם בצד השני ואם לאו טרפה [סם וע"ז] דהא חזינן שכבר נתגדלו ולא אמרינן דמצד אחד נתגדלו ומצד השני עדיין לא נתגדלו דמסתמא שני הצדדים מתגדלים בשוה ויש מי שמפקפק גם על עיקר דין זה [עפר"ח] וכן כתבו גדולי אחרונים שבחיות ואפשר

יכשור הבר שקורין בופל"י נמצאים תמיד שני ורדות [ופסקי זה סותם שם"ל ר"ס לר"ת בגמרא מ"ז. כל כני חדו בריאתא סכי חים לכו ולפירוש רבינו תפיס בשטפשום שם למעני ורדום קמי]:

סימן לו [כמה דיני טריפות בריאה ובו פ"ה סעיפים].

א הריאה יש לה שני קרומים והקרום התחתון הוא אדום [רס"ו מ"ו.] והוא דק יותר מקרום העליון [עב"י] ניקב זה בלא זה כשר דכל אחת ביכולתה להגין על הריאה שלא תצא הרוח ממנה ומלשון הפוסקים משמע רא"צ בדיקה כלל [ס"ך סק"ב] ומ"מ כיון דאיכא ריעותא החמירו הגדולים לבדוק ברוק על מקום הנקב [תפ"ס ופמ"נ] מיהו בדיעבד כשלא בדק אינו מעכב ופשוט הוא דאם יש קורט דם בהקרום האחר כנגד הנקב שהיא טרפה ווראי [לב"ס] וכן כשהנקב הוא ע"י חולי אבל ע"י קוץ או מחט טרפה בכל עניין ופשוט הוא [לב"ס ועכנו"פ ול"ע]:

ב ואם ניקבו שני הקרומים זה שלא כנגד זה דבוושט טרפה בכה"ג כמ"ש בסי' ל"ג ובקורקבן כשר בכה"נ כמ"ש בסי' מ"ט ואומר בש"ס [מ"נ.] הטעם דקורקבן מינח נייח ולא ינעו הנקבים זה בזה והושט מהוך שאוכל בו ואינו נייח יכול להיות שהנקבים יפגעו זה בזה והרשב"א ז"ל מדמה ריאה לקורקבן שהרי גם הריאה מינח נייחא ואף שהיא שואבת כל מיני משקה והיא מרחפת תמיד מ"מ היא במנוחה על מקומה וגם זה אין לחוש שהרוח יבנם דרך נקב זה ויצא דרך נקב השני שהרי שני הקרומים דבוקים זה בזה ורוח לא יבא ביניהם וזה שנמצא בגמ' [מ"ו:] דכשהפנימי ניקב ולא החצון משמע קול בין שני הקרומים ע"ש זהו כנגד הנקב של הפנימי ודאי משמיע קול מפני הרוח אבל להלאה מזה לא ילך הרוח וכן פסקו הטור והש"ע [ולפמ"ס מ"ש כל מה שסקסו כזה וזו"ק]:

ג אבל יש מהראשונים שאוסרים בניקב זה שלא בנגד זה [סג"ת ורי"ו] ומרמין ריאה לושט דאינו דומה לקורקבן ששני הקרומים דבוקים הרבה זה בזה וכקרום אחד הן משא"כ בריאה [פו"ס סמנוך] ועוד דמי יימר שאין הרוח נכנס בין שני הקרומים דפשטא דגמ' [שם] משמע כן וכן פסק רבינו הרמ"א וכל גדולי האחרונים והכי נהוג ואין לשנות וגם בדיקה אינו מועיל בזה דאם אפילו לא הכצבץ בשעת הבדיקה יכול להיות שאז לא נכנם הרוח בחוזק בין שני הקרומים אבל בחייה נכנם הרוח ועוד דבווראי טרפה אינו מועיל שום בדיקה [עתב"ם ונב"ס]

ודווקא כששני הנקבים הם ברוח אחד אפילו נקב אחד באומא והשני באונא אבל משני צדדים כשרה [מ"ו] שהרי גם בושט כשר בכה"נ ויש אוסרין גם בשני רוחות דנרע מושט דהרוח אין לו משקל ונכנם ברוח זה ויוצא ברוח אחר [כרו"פ ותב"ס] אם לא בשהם בשני הערונות זה בימין וזה בשמאל דבהא ודאי ליכא חששא [תב"ס סק"נ]:

ד אפילו נקלף כל קרום העליון ולא נשאר רק הקרום התחתון הדק נ"ב כשר וכך אמרו חו"ל [מ"ו:] האי ריאה דאנליד כאהינא סומקא כשרה בלומר שנגדד כל העליון ונשאר רק התחתון האדום כשרה ומלשון זה משמע דא"צ בדיקה מיהו בה"ג כתב שצריכה בדיקה והסכימו רבותינו לדבריו דכיון שיש בה ריעותא כזו לא מסתבר להכשירה בלא בדיקה [רמ"ס ותפ"ח ור"ן] והבדיקה היא בנפיחה [ס"ך] שינפח אוהה בראוי ויראה אם היא שלימה ועולה בנפיחה בכל המקומות יאם יש בה נקב לא יעלה אותו מקום בנפיחה ויש מי שמחמיר דצריך בדיקת פושרים אחר הנפיחה [תב"ס] וחומרא יתירא היא דכיון שהראשונים כתבו דמלשון הגמ' משמע דגם בלא בדיקה כשרה ורק הבה"ג החמיר לבודקה איך נחמיר כל כך להצריך פושרין [לב"ס וב"ח] ונ"ל דבבדיקת נפיחה אין כל השוחטים בקיאים בזה דלזה צריך הרגשה יתירא להבחין אם עלתה כולה בנפיחה שלא נשאר בה משהו שלא עלתה בנפיחה ולכן אם אינו יודע בעצמו שהוא בקי בבדיקה זו בהכרח שיבדוק בפושרין לראות אם המים אינם מכצצים בשום מקום דזה יותר בקל להרגיש ושיעורא רפושרין הוא ברוק היוצא מן הפה או במים ששואבין בקיץ מהנתר ואין בזה שיעור מצומצם אלא שלא יהא חם מאד ולא קר מאד [תב"ס] וכל המדרינות שבין חהיטות לקרירות בולהו מקרי פושרין:

ה אם לא נבדקה בנפיחה כלל הוי ספק טרפה ואף שיש לשאול והרי יתבאר לקמן שאין אנו בקיאין בבדיקה וכל בדיקות שאנו בודקין הוי רק מחמת חומרא ואם כדינא דגמ' היה צריך בריקה לא היינו בקיאין וא"ב כיון שאמרנו דאם לא נבדקה טרפה א"כ הבדיקה היא חיובית ואיך אנחנו בקיאים בזה די"ל דכיון דרבותינו הפסו מלשון הגמ' דאין הבדיקה חיובית ולכן אע"ג שבלא בדיקה הוי ספק טרפה דכל דברי בה"נ הם דברי קבלה מ"מ שנאמר להחמיר על עצמינו שאין אנו בקיאים הוי חומרא יתירא ולכן אנחנו סומכים על בדיקתינו [עתב"ם] ופשוט הוא דאם אפילו רק ריב הריאה נגלדה נ"ב הבדיקה מעכבת דרובו ככולו:

ו וכהב רבינו הרמ"א מיהו אם נמצא בועא על מקום שנקלף העור העליון יש להטריף כי הוי בקרום שעלה מחמת מכה עכ"ל ביאור דבריו דהיישינן שמא גם הקרום

הקרום השני ניקב והקרום הנמצא הוא שעלה מחמת המכה וקיי"ל כל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום דלאו מתימה מעלייתא היא שזהו טעם מרפות בל הסרכות כמו שיתבאר וטרחו הגרולים במעם דין זה והא חזינן ולא מחזקינן ריעותא מקרום לקרום שהרי אפילו גגלד כל קרום העליון כשרה ולא חיישינן שמא גם קרום התחתון נתקלקל וא"כ מאי איכפת לן בהבועא שניחוש שגם קרום התחתון חלף הלך לו [לבי"ם] וכתבו דהטעם הוא משום תרתי לריעותא [קב"ם סקי"ח ולבי"ם סקט"ז] ולדעתם הוי זה כסירכא תלויה מן הבועא או בועא העומדת במקום שאר ריעותא שיתבאר בסי' ל"ז דשם גם כן ביארו הטעם משום תרתי לריעותא אמנם לפ"ז מאי האי דקאמר שזהו בקרום שעלה מחמת מכה הא הטעם משום תרתי לריעותא ונדחקן לפרש דהיינו הך דמפני שיש תרתי לריעותא תלינן שגם העור התחתון ניקב וקרום עלה בו [סס] ויש מי שאומר דאי משום תרתי לריעותא אינו אלא בבועא של מים עכורים ולא במים זכים ולכן תולה בקרום שעלה מחמת מכה דגם בכת"ג מרפה [ג"ם סמ"ח] :

ח ולענ"ד לא גראה כן דהגה עיקרי בללי דתרתי לריעותא שאחרוני האחרונים עשו מזה כללים ופרטים ופרטי פרטים אין לזה עיקר ושורש לא מש"ם ולא מראשונים ויש חולקים בעיקרי הכלל הזה [עפמ"ג נמ"ד חות ג' נסס כמ"נ] ורבותינו בעלי הש"ע לא הזכירו הכללים האלה הן אמת שיש דינים שמעם המרפוה מפני תרתי לריעותא אמנם לאו כללא הוא על כל מיני תרתי לריעותא לעשותם כאלו היא הלכה פסוקה והכל לפי הענין ובזמנינו שכשר בשר ביוקר והחפסד נתרבה לאין שיעור ויש שכבהמה אחת תהיה החפסד עד מאה זהובים ויותר א"א לנו להחמיר בחומרות שאינם מעיקרא דדינא ואם נאמר דטרפות דתרתי לריעותא בללא הוא איך לא הזכירו הפוסקים הראשונים והמוד והש"ע אלא ודאי לאו כללא הוא ובמקום שאין החפסד ודאי מצוה לשמוע דברי הגדולים שהחמירו בזה ועוד יתבאר בס"ד בסי' ל"ו סעי' י"ם :

ט ומעם רין זה נ"ל כדור דהיינו טעמא דאלו ידענו בדור שהנגלד היה מקורם ואח"כ באה הבועא בוודאי לא היינו חוששין לה אבל שמא הבועא נעשתה מקורם וע"י הבועה נגלד קרום העליון וכיון שהעליון נגלד פשימא שהקרום התחתון נגלד שהרי הבועא היא בין עור לבשר וביון ששלטה להגליד העליון כ"ש שהגלידה התחתון הקרובה אליה ואח"כ עלתה עליה קרום וזהו שאומר רבינו הרמ"א יש להשריף כי הוי בקרום שעלה וכו' וד"ל דהוי ספק טרפה ספק אם הנגלד קרים ואינו כלום או שמא הבועא קלמה והיא נרמה לנגלד שינגלד וא"כ הקרום שכעת הוא קרום שעלה מחמת מכה ולפי טעם זה אין חילוק בין מים זכים למוגלא דבכל עניין טרפה [כמ"ם סס"ך סק"נ ועפמ"נ] :

י ולטעם זה נ"ל דזה אינו אלא כשנגלד מקצת הקריאה ועל מקום הגלד עלתה כועא אבל אם הנגלד הוא הרבה יותר ממקום הבועא לא חיישינן לומר שמא הבועא קרמה והיא הגלידה את הקרום שהרי אנו רואים דהנגלד הוא הרבה יותר מהבועא וזהו סימן מוכהק דלאו הבועא נרמה להנגלד ואולי שלכן כתב רבינו הרמ"א ל"ון זה אם נמצא בועא על מקום שנקלף העור העליון וכו' לדייק דדווקא כשהבועא היא על מקום שנקלף ממש כמ"ש ולא קאי לא אנגלד כולו דכזה הרי אנו רואים שהבועא לא היתה סיבת הנגלד ונם לא כתב רין זה בסעי' א' דמיירי שם בניקב קרום אחד דבנקב בשעלתה בועא גם בן אין חשש דהנקב הוא קטן והבועא כע"כ יש לה איזה שטח וביון דלא על כל מקום הבועא יש נגלד וזהו סימן דלא מסיבת הבועא בא הנקב [והתב"ם והלבי"ם חולקים גם בזה על הנקב וכן בנגלד כולו ועיין בדברי הרמ"ח ע"ם ולפמ"ש הרבריס מדוקדקים ומ"מ למעשה נ"ע ובלח הפ"מ טרפה בכל ענין ובהסמ"ע יש להחיסב בזה מחד] :

יא ודעת נדולי אחרונים דבנגלד כולו או רובו חמור יותר דמרפה אפיל כשהבועא היא מים זכים דאע"נ דמטעם תרתי לריעותא אינו אלא אם הבועא היא מים סרוחים מ"ם כיון דהקלקול כל כך נדול חיישינן נם במים זכים שנתקלקל נם הקרום התחתון ואם נגלד מקצתו או ניקב עור העליון אז אם הבועא היא מים סרוחים מרפה ממעם תרתי לריעותא ובמים זכים יש להכשיר בהפ"ם [סמ"נ סק"נ ולבי"ם סקט"ז] :

יב עור בתב י"א אם נפחו הריאה ונקרע הקרום מחמת הנפיחה מרפה עכ"ל וחלקו בזה דמעשים בכל יום שמחמת חזוק הנפיחה תשבר וכל הבודקים אומרים כן ולית מאן דחש לה [נ"ם וע"ז סק"נ] וי"א דמיירי שנפחוה כרדכה דבכה"נ בהברח שיש קלקול בהקרומים [ם"ך סק"ה] וי"א דמיירי כשסביב השבילה יש קצת יובש או ריעותא אחרת כמראה וכיוצא בזה דהשבירה הוי סימן שהיובש הוא יבש ממש או המראה היא מראה מרפה [סס] ויש מחלקים דוודאי אם ע"י חזוק הנפיחה נשברו הקרומים וגם הבשר בעצמו לא חיישינן לה דזהו מפני חזוק הנפיחה אך רבינו הרמ"א מיירי דהקרומים לבד נשברו בלא הבשר דזהו סימן שיש קלקול בהקרומים דאם היתה הסיבה מפני חזוק הנפיחה היה גם הבשר משתבר [הנ' רס"כ] :

יג ואם היה בה סידבא ועברה על ידי מיעוך וגפחוה לברוק יש אוסרין כשנתקדעה בשעת הנפיחה דזהו ריעותא ויש מתירין דכיון שעברה ע"י מיעוך אין הבדיקה אלא רק משום חומרא כמו שיתבאר בסי' ל"ט וא"כ אמרינן דזה שנקרעה עתה הוא ע"י חזוק הנפיחה ובחייה לא היתה נפוחה כל כך [עפ"ת סק"כ] דבאמת י"א דאין לנו לדון כלל ממה שנתקדעה לאחר שחיטתה מנודל הנפיחה על מחייה של הבהמה דאו דוח חייר מסייעתה שאם אפילו

אפילו היתה נפוחה כל כך לא היתה מתקרעת דאין בשר המת רומה לבשר החי [מב"ם וכרו"פ] ולכן רק כשיש ריעותא ניכרת יש לנו להטריף ולא באופן אחר מיאיה לזה מכה שיתכאר בסי' ל"ו בבועא בשפולי שצריך שחוט בשר יקיפנה ואם אחד נפח יותר בכח וחעלה עליה חוט בשר בשר וחרי שמא בחייה לא היתה נפוחה כל כך אלא ודאי דאינו דומה בחייה ללאחר שחיטתה ובחייה היתה יותר נפוחה מפני רוח חיים שבה ועכ"ז לא תארע בה קלקול ומדברי דבינו הרמ"א עצמו יש ראיה דמירי שהיה בה איזו ריעותא שהרי כתב אם נפחו הריאה וגו' ידוע שמעיקר הדין אין לנפוח שום ריאה בשאין בה ריעותא כמ"ש בסי' ל"ם ועם שהוא בתב שם שיש מקומות שמחמירין לנפוח בלא ריעותא מ"ם אין זה מעיקר הדין ולכן נ"ל שפסק דין זה אל דין דנגלד קרום העליון להורות דדין זה מיירי נ"כ בבה"ג או בריעותא אחרת ולעניין פירכא נ"ל לדינא דאם השוחט יודע שהפירכא עברה בקל ובנחת וזהו סימן טובהב שאין זה פירכא המטרפת יש להקל [כללע"ד]:

יד אמרו חו"ל ביכמות [ע"י.] לעניין כרות שפכה ראם ניקב הגיד פסול וכשנסתם שסתמו הנקב כשר וזהו פסול שחוזר להכשירו לטעושי קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום וכן איתא בחולין [מ"נ.] לעניין ושפ דקרום שעלה מחמת מכה בושפ אינו קרום ופירש"י דאפילו עלתה בו סתימה עבה אינה מתקיימת דכל נקובי דמרפות לא מהני להו סתימה דסלקא בהו לאחר זמן ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סותמתו ולסתימת כבר במרה ולסתימה דירכים בחלחולת דההיא סתימה מעיקרא היא עכ"ל ומשמע דחרי טעמי קאמר חדא משום דאין חסתימה מתקיימת ועוד כיון דהסתימה נתחדשה אח"כ אינו מועיל אמנם באמת חד טעמא הוא דמפני מה אין הסתימה מתקיימת מפני שלא היה להקרום מקודם הויה בעולם ודק ע"י המכה נתהוה הקרום דמלחות המכה נתהוה וא"כ אין יסודו דכר של קיימא וסופו להתפרק אבל הלחות היוצא מדופן לסתום ולסרוך הריאה השורש שלו מהדופן שהיתה מקודם ואף שהלחות יוצא מהריאה מ"מ עיקר אחיזתו הוא בדופן ולכך קרוי סתימה וכן הכבר במרה והירכים בחלחולת [כרו"פ] ולפ"ז עיקר הטעם הוא משום שאין הסתימה מתקיימת וא"א לפסול שיחזור להכשירו בדבר שנתחדשה אח"כ אבל בשהסתימה היא בדבר שהית מקודם לא מקרי חוזר להכשרו שהרי ההכשר היה מוכן בעת שנעשה הנקב וזה שאמרו חז"ל [חולין מ"מ:] דטרפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר הכוונה נ"כ כן כשההיתר נתחדש אח"כ מפני שא"א שיתקן כשלימות כמ"ש אבל כשההיתר היה מוכן בעת המרפות לא חל עלה שם טרפות בעולם אע"פ שצריך זמן עדיין שיסתם הנקב מ"מ אין נקב כזה עלול מעט מעט להתתקן עד שנסתם לגמרי סתימה חזקה [וכמ"ש י"ח ממש סמסתכנו בעמיק זה כמש מגמולי מאחיסס והו"ק]:

טו ריאה שנשמע בה קול הכרה כשנופחין אותה וזהו מפני הרוח שיוצא ממנה מאיזה נקב אם ניכר המקום שממנו נשמע ההכרה מושיבין על מקום זה דוק או תבן דק וכיוצא בזה אם הדוק והתבן יתנדנד בידוע שהיא נקובה וטרפה ואם לא ניכר המקום מושיבים אותה במים פושרין וכמש"ל ח' בארנו מה הם פושרים ע"ש ויכול לשום חמים באיזה כלי שהוא ואף שכבריקות צימוק יתבאר בסעי' ע"ב דבעינן כלי מיוחדת לזה זהו מפני שבשם צריכה להיות מעל"ע בהמים משא"כ בכאן לשעה קלה אין חששין איזה כלי שהוא [מב"ם סק"ם] ו"א דגם ככאן צריך אותו כלי שיתבאר שם (ס"ך סק"ז] והעיקר נראה כדיעה ראשונה וכששמוה בהכלי נופחין אותה ורואין אם יש כיצוץ בהמים באיזה מקום טרפה ואם לאו כשרה דזהו סימן מובהק שהקרום העליון לא אינקב ורק התחתון לבדו אינקב והרוח הולך בין שני הקרומים ומפני זה נשמע בה קול הכרה בשעת נפיחה וכבר נתבאר דניקב זה בלא זה כשר:

טז בדיקה זו חיא חיובית מדינא דגמ' [מ"ז] ולכן י"א שאין אנו בקיאין בזה וככל ענין טרפה כמו בצמקת שפסק דבינו הרמ"א דאין אנו בקיאין בבדיקה [מב"ם וכ"כ ס"ך סק"ם מנוסם] מיהו דעת דבינו הרמ"א שלא הניח כאן דאין אנו בקיאין משמע להדריא דס"ל דבזה אנו בקיאין וכא דמי לבדיקת צמקה שצריך להשהות הריאה במים מעל"ע תעצם הבדיקה קשה להבין משא"כ בכאן לשעה קלת ולדאות אם יש בצבוץ גם אנחנו בקיאין בזה [ס"ך סק"ם] וכן דעת כמה נחולי אחרונים [לבוש וכ"ם וכ"ת מסמ"ז] וכן מבואר מיש"ש [סי"ם] ובאמת לא ידעתי איזה בקיאות יש בזה ופשוט שבהפ"מ יש לסמוך על בדיקתינו:

יז ודווקא כפושרים אבל בחמימי או בקרירי אינו מועיל הבדיקה ולא עוד אלא אפילו אם רק שמוה בחמים או קרים שוב לא מהני לה שום בדיקה ומעמי של דבר דכך אמרו חו"ל [שם] דחמים מבוצים את הקרום וסותמים הנקב וקרירי מטרשי לה כלומר שמקשין אותה כאבן ועי"ז יסתם הנקב [ריז] וממילא דמה הועיל לה בדיקה בפושרין אחרי שהנקב כבר נסתם ע"י החמין או הצונן [ונם בנמקם כן סוס ול"ע]:

יח כבר נתבאר בם"ם כ"ה דנשחטה בחזקת היתר עומדת וכל ספק שיארע בה לאחר שנשחטה כראוי ויש ספק אם נעשה קורם שחיטה וטרפה או לאחר שחיטה וכשרה אם רק יש במה לחלות תולין על אחר שחיטה ומעמידין אותה על חזקתה של אחר שחיטה שעמדה בחזקת היתר ואפילו אתייליד בה ריעותא כשר דרוב בהמות בשרות הן ולכן אין מוציאין אותה מחזקת היתר שלה ועוד יתבאר בזה בסי' נ' בם"ד:

יט לפיכך אם נמצאת הריאה נקובה במקום שיש להלות

לחלות שנעשה אחר שחיטה כגון שהעביר הסכח ידו בכח או שהלשה בכח או שלקחה ואב או כלב והחזירה נקובה תלינן להקל וכשרה ולא מיבעיא בהנקבים שבמקום שיניו לא חיישינן שמא במקום נקב נקב אלא אפילו יש נקבים הרבה שלא במקום שיניו תלינן כולהו בואב ובכלב מטעמא דכתבינן ואמרינן שנשך במקום זה וחזר ונשך במקום אחר וא"צ לעשות נקב במקום אחר ולדמות הנקבים ול"ז כבתולעים שיתבאר שצריך לדמות דבזה מילתא דפשיטא דכיון שואב או כלב נטלה ודאי שהוא נקבן [ס"ך סק"כ] ולא עוד אלא אפילו סמכיה לנקב אחר שעשו אחר שחיטה ואינן דומין ול"ז ג"כ כשר ממעם חזקה שנתבאר ואמרינן שאע"פ ששני הנקבים נעשו לאחר שחיטה אינו בהכרח שידמו ול"ז [סס] ויש מחמירין בכה"ג [פר"ח] אמנם כשיש לתלות שמפני שיניו האויר אינן דומין או מפני המשמוש שמשמשו בזה יותר מבנקב השני יש להקל [תב"ש ופמ"ג] :

כ דבר פשוט הוא דזה שאנו תולין בהעביר הסכח ידו בכח או שתלשה בכח שצריך הסכח לידע שבערך מקום זה העבירה או תלשה בכח או שהלך שם בסבין וכן במצר החזה והיינו מן החוט שמנקרין מן החזה ולמעלה לצד השדרה אם רק יודע הסבח שהכניס ידו ומשמש במקום הנקב הלינן שמתוך שהמקום צר וצריך לדחוק ידו שם נקב בצפורנו ובמקום זה א"צ לדעת שהעביר ידו בכח אבל בשאר מקומות צריך לדעת שהעביר בכח או תלש בכח ובכל זה א"צ לידע בצמצום ממש שידו היתה במקום הנקב ממש ודי שיודע שידיו הלכו בשסח זה שהנקב נמצא שם [סמ"ח] ואפילו הוציא עכו"ם את הריאה ומצאוה נקובה במקום שדרכו למשמש בחזקה או להעביר סבין שם אע"ג דלא ברור שהיתה יד עכו"ם במקום הנקב ממש ואפשר שמשמש סמוך לזה מ"מ תולין להקל ואומרים הנקב מוביח על הידים לומר שכל אלה ידו עשתה [סס] ואפילו הרבה נקבים תולין במשמוש ידא דסבחא כמו בואב [כס] :

כא וזה שאנו תולין בואב וכלב היינו כשנטלו הריאה בפיהם אבל אם רק עמדו אצל הריאה ולא ידענו בבירור שנסלו בפיהם אין תולין בהם הנקבים וסרפה מספק [סס] ויש שמצדד להקל [פמ"ג במ"ז סק"ו] ונראה דהכל לפי הענין דוודאי אם לא עמד אדם שם אצל הריאה דרכו של כלב לחסוף בפיו וכשרואה אדם כא מניחה אבל אם עמד אדם שם אין דרכו לחסוף ואלמלי חשפה היה האדם מרגיש וכל זה קודם הבדיקה אבל אחר שבדקו את הריאה ולא נמצא בה נקב פשימא שתולין אח"כ את הנקב הנמצא אפילו במציאות דחוקה ודע שיש מי שרוצה לומר דלדידן דמחמירין בנאברה הריאה כלא בדיקה שלא בהפ"מ כמ"ש בסי' ל"ט ה"ה דמחמרינן בנסלה ואב או כלב ודחו הנדולים דבר זה דדעה המחמיר הוא דחיישינן שהיה בה איזה סירכא והכלב העבירה ובאמת אין מדרך בעלי חיים להסיר המירכא עד שלא ישאר בה קצת דלדול [פמ"ס]

כב אם עכו"ם נסל הריאה והלך עמה ואח"כ החזירה ונמצאו בה נקבים אם מקודם בדקו את הריאה ונמצאת יפה ודאי דתולין שהוא עשה הנקבים אבל אם עדיין לא בדקוה דעת רוב גדולי אחרונים להחמיר ולא לתלות בו דמה לו לעשות נקבים ואם ידוע שנקבה ולא ידענו כמה נקבים ניקב תולין בו כל הנקבים [סמ"ח] ואחד מגדולי הפוסקים פסק דתלינן כעכו"ם בכל ענין כיון שנסל הריאה [ב"י בסס ריש"ן] ודחו את דבריו בם"ש ואחד מגדולי האחרונים כתב דהדין עמו דאל"כ בני מעיים שאנו מוכרים לעכו"ם שא"צ בדיקה ולפי דעת המחמירים כשלמחר יבא ויראם לפנינו נקובים יאסור הבהמה ומעולם לא שמענו זה דאחרי שיצא מתחת ידינו לידו והלך עמה לאו כל כמיניה לאסרה עלינו ואנו אומרים שבבוונה עשה לאסור עלינו [עכו"פ סק"ס] אך אין זה דמיון דוודאי כשמכרנו לו והלך עמהם לביתו שוב אין לנו עסק עמו וזה א"א להיות רק בבני מעיים דריאה אסור למכור קודם הבדיקה וזה שבתבנו שאין תולין בעכו"ם זהו כשלא קנאה אותה העכו"ם רק נסלה על שעה קלה והחזירה ובזה בוודאי אין לנו לתלות בו דמה לו לעשות הנקבים אם לא שיש אומרנא שעשה בכוונה ראו יש להתיר אכל בלא זה אין להתיר [וכ"ג דעת סב"ח סקמ"ח] :

כג זה שהכשרנו הנקב כשיש במה לתלות במ"ש אפילו אם נמצא הנקב בבועא או בשאר ריעותא שא"צ בדיקה אלו לא היה כאן נקב תלינן נ"כ ולא אמרינן דהוי תרתי לריעותא משום דהאי נקב לאו ריעותא הוא כלל כיון דתלינן שלאחר שחיטה נעשה אבל אם נמצא במקום סירכא אפילו עוברת ע"י מיעוך או שנמצאת סמוך לו באופן שצריך בדיקה טרפה דהא במקום הנקב א"א לברוק [סמ"ח] ויש שמכשירים דאע"ג שא"א לברוק במקום הנקב מ"מ כיון שהבדיקה היא רק לחומרא במו שיתבאר בסי' ל"ט אינה מעכבת כשא"א לברוק [פמ"ג ונ"ס ולכ"ס סקל"ד] ופשוט דבהפ"מ או לצורך נדול יש לסמוך על זה אמנם בסירכא תלויה או במירכא בסדרן גם דיעה ראשונה מודה שיש להכשיר [סס] :

כד כתב רבינו הרמ"א בסעי' ה' דלא תלינן ביד הסכח אלא אם הנקב משוך שדרכו להיות מכח הסבה אבל אם הוא ענול לא תלינן בסכח כי אין דרכו להיות ענול וכל נקב שהוא פתוח או שהושחר או אדום סביב הנקב ואפילו הוא רק אדום סביב הצלעות נגד הנקב טרפה ולא הלינן בשום דבר דכוודאי מחיים נעשה עכ"ל ולפ"ז נבון לבדוק בצלעות דמה שאפשר לכרר מכררין [כ"י] וזה שבתב כשהנקב פתוח כוונתו שיש חסרון בהנקב ואפילו עור הריאה של הנקב שיש בו חסרון הלוי על נבי הנקב אין אומרים דבוודאי לאחר שחיטה נעשה דאלו היה מחיים היה העור כלה לנמרי דאין זה ראיה ברורה [עמ"ס סעי' מ'] ובן כשתלינן בואב ובכלב ובסבין

ונסכין צריך שיהיה הנקב בדרך שאפשר להעשות בהם [סמ] וזה תלוי בראיית עיני הבקיאים:

כה וזה שנתבאר דבאדום סביב הנקב טרפה יש מן הבודקים שאומרים שאם הוא אדום קצת במקום הנקב ממש והוא רך ויוצא ממנו ג"כ אדום הולין בסידי ראיבא למיתלי דדווקא שהוא אדום סביבו בשטח רב וקשה קצת בעון ארמימות מכה שבאדם וזה סימן שמחיים נעשה אבל אדום קצת במקום הנקב כך דרכו אף בשנעשה אחר שחיטה וזהו מחמת דם הריאה שמתעורר לצאת וזה שבקי היטב במראית עין יכול לסמוך על זה [סמ] ודע דכל מקום שאמרנו שנקב זה נעשה מחיים אינו מועיל אף אם נעשה נקב אחר וידמו ממש זל"ז דזה אינו מועיל אלא בספק אם מחיים נעשה אבל כשנראה להדיא שנעשה מחיים אינו מועיל זה [ס"ך סקי"ג]:

כו איתא בגמ' [מ"ט.] מורנא פליגי בה רב יוסף ורבינא חד אמר קודם שחיטה פריש וחד אמר לאחר שחיטה פריש והלכתא לאחר שחיטה פריש וביאורו הולעת היוצא מן הריאה וניקבה [רמ"י] וכ"כ הרמב"ם בפ"ו דין ט"ו וז"ל תולעת שהיתה בריאה וניקבה ויצאה והרי הריאה נקובה בהולעת ה"ז מותרת חזקה שאחר שחיטה תיקוב ותצא עכ"ל והטעם לפי שאנו אומרים שבשהרנישה התולעת שחום הטבעי אפם במות הבהמה דחקה לצאת לבקש חמימות וניקבה או אפשר לומר שבעוד הבהמה חיה א"א לתולעת לנקוב מתוך טרדת הריאה שמרחפת תמיד בלי הפסק [כ"י בכס כלבו] ומלשון הרמב"ם משמע שהתולעת היא מונחת בנקב הריאה או עכ"פ היא סמוכה להנקב וי"א דדווקא בשהתולעת מונחת בהנקב [רמ"ל וב"ח ומ"ז סק"ח] וצ"ל שיפרשו מ"ש הרמב"ם ויוצאה לא לגמרי יצאה אלא התחילה לצאת וטעמם דאל"כ מי הוא הנביא שהניד לנו שהנקב בא מן התולע [ב"ח]:

כז ויש חולקים על כל זה ומ"ל דאפילו התולעים רחוקים מהנקב אם רק נמצאים על הריאה בשר רכיון שיש על הריאה תולעים יש הוברה גלויה שהנקבים באו ע"י מורנא גם א"צ לדקדק שימצאו כל כך תולעים כפי מספר הנקבים [ס"ך סקמ"ז ומכרמ"ל ופרי"ח] ולדבריהם צ"ל מ"ש הרמב"ם והרי הריאה נקובה בתולעת פירושו רכיון שיש תולעים על הריאה ה"ז ודאי שהנקב הוא מהתולעת ואין בזה שום ספק ואין תולין הנקב בעניין אחר והטעם שהרי ברוב ריאות אין בנמצא כלל להמצא קבים אלא מרבות ולבן כשאנו רואים נקבים ורואין תולעים על הריאה תלינן זה בזה ונ"ל דאם לפי הברת הנקבים יכירו שהתולעים אלו במראיהן ובגודלן נמצאים בפנים הריאה לפרקים גם דיעה ראשונה מודה שהולין זה בזה:

כח ומלשון הטור וש"ע סעי' ה' משמע בדעת היש חולקים שבתבו וכן אם נמצאו עליה תולעים שנקבו

ואין ידוע אם נקבוה קודם שחיטה או אחר שחיטה כשרה עכ"ל ולשון נמצאו עליה מבואר להדיא שבוונתם שנמצאו על הריאה באיזה מקום שהוא ולכל הדיעות שנתבארו כשלא נמצאו כלל תולעים על הריאה פשיטא שאסורה ואין לסמוך על הברת הבורקין שאומרים שמבירים שהם נקבי המורנא [ועב"מ טרפה לעצמה הפרש בין דברי הרמב"ם לדברי הטור ומינו מוכרח כלל כמבואר מכל המתרוצים שלא ידברו בזה ודבריו תימה מוכיח למתי כ"מ כמ"ש בלב"ם סקל"ע וכל מה שכתבנו בזה מינו מספיק ונם הש"ך סקע"ז לא כתב רק לבאורה ע"ש ובתמה לין כ"מ בין זל"ז]:

כט ודע שרבינו הרמ"א בספרו דרכי משה אות ג' הביא שרנמ"ה הצריך להניח הריאה בשמש אם יצאו עוד תולעים בשר ואם לאו טרפה ביאור דבריו בשנמצאו תולעים על הריאה ותולין הנקבים בהתולעים ונמצאו בפנים הריאה עוד תולעים אין מבשירין אא"כ יניחוה בשמש ואם התולעים הנשארים יבקשו חמימות השמש ויצאו והו סימן שנם אותם שעל הריאה יצאו וניקבו אחר השחיטה לבקש חמימות אבל אם אלו לא יצאו הוי סימן שנם אותם שעל הריאה לא יצאו אחר השחיטה אבל שארי הפוסקים לא הזצריכו זה ובשר בכל עניין ולבן לא הביא זה בלל בש"ע:

ל אבל יש מהפוסקים שפירשו דברי רנמ"ה באופן אחר ולקולא ולא מירירי כלל בנמצאו עליה תולעים רבבה"נ פשיטא דבשר ואדרבא רנמ"ה משמיענו קולא נדולה דכשנמצאו נקבים בהריאה ולא נמצאו עליה תולעים אך הנקבים ניכרים שהם מנקבי המורנא יניחו את הריאה בשמש ואם לחוש השמש ישרצו איזה תולעים מתוך הריאה לחוץ סימן הוא שנם נקבים אלו באו מתולעים שיצאו לאחר השחיטה ונאבדו התולעים בשמש ידים ואם לאו טרפה [ס"ך סק"ח ופר"ח] ויש שהשיג על זה דאין ראיה מזה כלל דזריחת השמש נותן כח לרחשים ותולעים לרחוש ובלעדי השמש הם בפנרים מתים ואין כח להם לרחוש ואין ראיה שמקודם יצאו לחוץ אחר השחיטה [כרו"פ] ואין זה השנה בלל דוודאי זה אמת שהשמש נותנת להם כח לרחוש אבל זהו ברור שחיותם הטבעי היה יותר חזק בחיי הבהמה בחום הטבעי של הבהמה ובהברח הוא שבשהרנישו באפיסת חום הטבעי התחילו לחפש חיות בדרך בל בעלי חיים שבורחים ממקום הנזק ויש חזקים שיצאו ויש חלשים שנשארו בתוכם ועתה בזרוח עליהם השמש השינו כח [וז"ס ממ"ך נעשה פלונתא ויחזוקי תמיכי דזה בזה תלוי וזו"ק]:

לא ויש ראיה לזה מדברי בה"נ שבתב ריאה ראית בה מורנא נעיין אי נפקין ורהישין כשרה ואי לא נהלי לריאה בשימשא אי בר חיימא ריאה נפיק מורנא בשרת ואי לא נפיק טרפה והיבא דבתר דאישתיט בהמת אישהבח מורנא דנקב בריאה או בכרס אהר שחיטה הוא דניקב ובשרה וכן הלבתא עכ"ל ורבריו בפולין ואין מובנים

מובנים ולפמ"ש ח"פ דמקודם קאמר ריאה דאית בה מורני כלומר בפנים הריאה ועל הריאה לא נמצא כלום ילבן בהכרח לנסות שאלו שבפנים יצאו ואם לאו טרפה ואח"כ אומר והיכא דבתר דאישתחיט בהמה אשתכח מורנא דנקב בריאה וכו' כלומר שהמורנא נמצא על הריאה או א"צ בריקת השמש ובשר בבל ענניו והכי קיי"ל [ועפ"ך סקי"ח סקפיח דמקי דכי פ"ג ולא הביא סיפו דמזה יש יותר לדיוק דעל דמקי דבריו יש לבע"ד לחלוק ולפרשו כמו שפילפ סרמ"ח בד"מ דברי רנמ"ס ממנ מסוף דבריו מוכח להדיא כמ"ש ודו"ק] :

לב וזה שכתב בה"ג נעיין אי נפקין ורחשין בשרה דמשמע שיכול להיות שיצאו לחוץ גם בלא בריקת שמש או מקום חם נ"ל דכוונתו כן הוא שע"י שינפחו אותה בחזק יתחילו התולעים לצאת מפנים הריאה וזה ראיה למ"ש אחר מהבודקים המומחים שקבל מרבותיו שאם יש נקבי מורנא בריאה ולא נראה המורנא שיש לנפח הריאה היטב ויוצאים המורנא מהריאה [תב"ם סקכ"ז בסס ז"ך ע"ס] ודבר פשוט הוא שבחורף שהאויר קר וא"א להניחה בשמש יניחוה אצל תנור חם דמה לי חום השמש או שארי חמימות :

לג עוד כתב אחד מהגדולים שמעשה היה בפוונא בנקב שלא נמצא שם כלום וחתכו מקום הנקב מראשה לסופה עד שמצאו שם תולע והכשירו ע"פ קבלה מהגאון מהר"ן מהוראדנא שפסק שם כן ותלה לומר שתולע אחר עשה הנקב ואזיל לעלמא ותולע הנמצא לא היה בו כח לצאת ואין שום משמעות בשום פוסק להקל כל כך אבל י"ל דבקיאים היו הבודקים דהוי התם דבשם שכיחא הא מילתא והכירו גם נקבי המורנא רק דלא סמכו אהברה וכשמצאו המורנא תלו במצוי כיון דאיכא מורנא הידוע להם בטב"ע שעלול לנקוב ולצאת [תב"ם סס] ואף גם למנהג זה דווקא בשנמצא התולע בעומק הריאה כנגד הנקב אבל אם בשם אין נקב רק בשחותך בריאה משם ולהלן נמצא שם תולע אינו מועיל [ב"ח סקכ"ט] וחלילה לנהוג באיזה מקום כן אם לא כשיודעים ומכירים ובקיאים שבשם שכיח זה [וגלע"ד לגן סתמו מז"ל דבריסס ומתרו מורנא פליגי וכו' וגם מתרו מורנא על הריפס מו מורנא בנקב מו מורנא בריפס וגם מגא בגמ' דין סמוס כזס מגא מסוס דמית בס כמס מנסי ועיקר סדין כמ"ס בסעי' ל' ובמקוס מיודעים ומכירים ומקובלים להורות כמעשה דפוזנא מין למתות בידס כמ"ס סתב"ם סקכ"ז וסב"ח סס] :

לד דבר פשוט הוא דריאה שנמצא עליה או בתוכה תולעים אסורה כל הריאה באכילה מפני שמוחזקת בתולעים ובוודאי א"צ לברור התולעים כי רבים הם ואם רק נמצאו ג' תולעים אסורה ולא מיבעיא אי אתו מעלמא אלא אפילו אם ממנה נתהוו אסורים באכר מן החי כמו שאמרו חז"ל [ספפ"ב] ויתבאר בסי' פ"ד דאינו דומה לכל הרבריס כמו תולעים מגבינות וחומץ דבין דבתמה בשחיטה תליא מילתא ובהם לא שייך שחיטה ממילא נאסרו באיסור אבר מן חחי ואפשר גם לעכו"ם אין למוכרה וצ"ע :

לה יש מי שאומר דרק בריאה הדין כן אבל בברם ודקין וקורקבן כשנמצא נקב ונמצא עליה תולע אין אומרים דלאחר שחיטה פירש [ב"ח] וחלקו עליו דבכל האיברים הדין כן לבר במוח כמ"ש בסי' ל"א ובמבואר להדיא מדברי בה"ג שהבאנו בסעי' ל"א [ת"ך סקי"ז ופר"ח] ויש מי שכתב שאין לעשות בהם מעשה להתיר [פמ"ג סס] ולא ידעתי למה כיון שבבה"ג מפורש כן ומזה מוכח שהטעם הראשון שכתבנו בסעי' כ"ו הוא עיקר דלטעם השני לא שייך זה רק בריאה בלבר ע"ש :

לו אמרו חז"ל [נ'.] מקיפין בבני מעיים ובריאה בלומר אם נמצא בהם נקב ואין במה לתלות והדבר ספק אם נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה נוקבין נקב אחר בצדו וריאין אם מראיהן שוין כשרה דבידוע שלאחר שחיטה היה [ב"י] ומדמין אפילו מערוגה זו לערוגה זו ורק מדקה לדקה ומגסה לגסה ולא מדקה לגסה ולא מגסה לדקה בלומר מאונא לאונא ומאומא לאומא ולא מאונא לאומא ולא מאומא לאונא [סס] אבל הרי"ף והרמב"ם בפ"ז מפרשים גסה ודקה כפשוטו והיינו שיש לרמות אפילו מבהמה זו לבהמה אחרת ובלבר מבהמה דקה לבהמה דקה וכן מגסה לגסה אבל לא מגסה לדקה ומדקה לגסה ורש"י ז"ל הביא גם פירוש זה וכתב שאין להקל כל כך ע"ש אמנם לדידן אין נ"מ כזה דכבר כתב רבינו הרמ"א וכל גדולי אחרונים דהאירנא אין אנו בקיאים בזה ואין לסמוך בזה אהקפה כלל להכשיר [ויהס"ך סקי"ט כתב דהיכא שיש עוד קצת לד להיתר יש לסקל גס בזסמ"ן וסמחרוזים מולקים בזס דמין מגו בקיאים בלל ורק לסמחיר יש לחוש לסכלתיתו עפמ"ג סס] :

לז כבר נתבאר בסעי' כ"ה דכשניכר שהנקב מחיים נעשה אין מועיל שום סימן וכן הדין במורנא לבר בנקב פתוח שנתבאר שם דאינו מועיל סימן אבל לעניין מורנא לא שייך זה דמורנא דרכו להיות פתוח [סמ"ח סעי' ט"ז] וכן מה שנתבאר שם לעניין ארום ובניקבי המורנא אדרבא דרכו להיות ארום ורך סביבותיו [לב"ם סקמ"ג] ודבר פשוט הוא דכל שאין הנקב דומה לניקבי המורנא אין להכשיר וא"כ דווקא ארום הוי סימן לניקבי המורנא אך אפשר שאין האדמימות דומה זל"ז וכמ"ש שם ג"כ בענין זה מיהו אם יש אודם בצלעות בנגדן אין להכשיר ומהנכון לבדוק נגדו בצלעות [פמ"ג] וכמו שאמרנו בסעי' ב"ג דאפילו אם יש עור ריעותא בשר כשיש לתלות במשמוש היד או בכלב כמו כן במורנא דחד דינא אית להו [עלב"ם סקמ"ד] :

לח בהריאה יש סמפונות שהם בקנים חלולים ואם ניקב אחד מסמפוני הריאה בפנים לסמפון חבירו דהיינו במקום

במקום שמתפצלים זה מזה ואין בשר ביניהם טרפה שחבירו קשה ואין מנין עליו וכ"ש אם גם חבירו ניקב בננרו אע"ג דכל היוצא מנקב זה נכנס תיכף בנקב השני ואינו הולך בין הסמפונות בלל ולנקב השני יש סתימת בשר הריאה מ"מ טרפה כיון שלנקב זה אין דבר שיסתום אותו אבל אם ניקב ברחוק מהפיצול לבשר הריאה כשרה שהבשר רך וגכנס לתור הנקב וסותמו ואם אין בשר על הנקב אע"פ שיש בצרריו וכננרו או שהבשר שעל הנקב לקוי אין זו סתימה וטרפה [סמ"ק סעי' י"ז] וכן אם ניקב הסמפון למעלה קורם שמתפשט בבשר הריאה ואין עליו בשר רק קרום הריאה פרוש עליו ג"כ טרפה [ג"ס] וכן אם נמצא מחט תחוב מהסמפון אל תוך הבשר דטרפה [פמ"ג בשם כנסיית שהרי בפי שנמצא עתה ליכא הגנה על נקב הסמפון [וזה שמדינת דנמ' מחט בריאה כשרה זהו בנמצאת כולה בגבול ולפ שעברה דרך סמפון מ"מ מין זה כלום שהרי מיד ינפח ונסתם הנקב כגון סירכה בבסדרן אבל בנמצאת מהוכה מן סמפון לבשר טרפה וכ"כ המחבר] :

לח ורע שזה שנתבאר כשהסמפון ניקב לבשר כשר והו דעת הטור והש"ע וכל הראשונים כרמוכח להדיא בגמ' [מ"ח:] ורברי הרמב"ם בזה צ"ע שכתב בפ"ו אחר מסמפוני הריאה שניקב אפילו לחבירו טרפה ע"ל דמשמע מרבריו רב"ש לבשר והמה דברים המוהים דאדרבא לבשר כשר וכבר תמהו עליו הטור וכל הראשונים ורברים רבים נאמרו בזה [ט"ז וז"ח וע"ז] יהמחוור מה שתרצו רה"ק לא מיבעיא אם ניקב למעלה קורם התפשטותו בבשר שאין עליו רק קרום הריאה דוודאי אין רבר שינין עליו אלא אפילו לחבירו ג"כ טרפה מפני שהסמפון קשה אבל בניקב לבשר מורה שכשר [ע"ז סק"ע ולח"מ סם וכנו"פ] וזהו רעת רוב הפוסקים דגם הרמב"ם מורת דלבשר כשר ויש מי שהקשה דא"כ למה לא כתב דלבשר כשר [ב"ח] וי"ל דגם זה מבואר בדבריו שכתב שם לקמן מחט שנמצאת בריאה נופחין אותה אם לא יצא ממנה רוח בירוע שררך סמפונות נבנסה ולא ניקבה עכ"ל והדי נמצאת עתה בבשר ובע"כ שיצאה מהסמפון לבשר :ניקבה שם ודבר כמבואר להריא שלבשר בשר ואין לשאול למה לא ניתיש שניקבה מסמפון לסמפון ומשם יצאה לבשר ראין זה שאלה דאחווקי דיעותא לא מחזקינן [כ"ש סם] :

מ ולי נראה להוסיף עוד בזה דבאמת קשה לי על עיקרא דהך דינא שנתבאר דחבירו אינו מנין על הנקב והבשר מנין משום דסמפון הוא קשה והבשר רך והוינן מזה דרך על נבי קשה יותר מהודק מקשה על גבי קשה וכגמ' דשבת [נ"ז.] מוכח לעניין חציצה בטבילה דקשה על גבי קשה יותר חוצץ מרך על גבי קשה [ב"ח בתוס' ד"ה סתמא קסס] אלמא דקשה על קשה יותר מהודק מרך על קשה וצריך לחלק ולומר דשאני הכא דהבשר נכנס לתוך הנקב וסותמו אך העיקר נ"ל דזה ידוע בכל הנידים כל מה שהולכין להלאה נחלש כוחם ודומין לבשר כמו שיתבאר בסי' נ"ו בצומת הגידין וכן נראה דזהו סברת הרמב"ם בסמפוני הריאה דשם סמפון אינו אלא בתחלתו וכשהם מחוברים וז"ו ובשהולכין להלן ומתפרדים זה מזה נחלש הקושי שלהם והם דומים בריכוכם לבשר ולא שייך עליו לומר שהסמפון ניקב דהוא כבשר ממש ולכן במחט כשהלך דרך הסמפון הלך מסתמא כררכו ער מקום שמתפרדים זה מזה ונתחב בהבשר ולכן שפיר קאמר הרמב"ם אפילו לחבירו בלומר לא מבעיא אם ניקב למעלה כמ"ש בסעי' הקודם וניקב לבשר לא הוצרך להזכיר רבשם אין זה סמפון אלא בבשר ורין זה מבואר במחט כמ"ש [כנלע"ד] :

מא קי"ל רחסרון מבפנים לא שמיה חסרון [מ"ז:] ואין חילוק בין שנבראת כך חסירה מבפנים ובין נחסרה ע"י חולי [ב"ח] ולפיכך אמרו חז"ל [סס] ריאה שנשפכה כקיתון כשרה כלומר שבשר הריאה נימוח בתוך קרומים שלה ונשפך מראשה למטפה וממטפה לראשה בתוך הקרומים וחסרון הוא שמתחלה בולה מלאה ועכשיו חציה ריקנית [רס"י] והקרום קיים והוא בריא וטוב ועולה בנפיחה כראוי ואפילו אם רק קרום העליון קיים כרמוכח מרברי הרמב"ם [פ"ו ס"ע] והש"ע סעי' ז' ע"ש :

מב ורווקא שהסמפונות לא נתקלקלו והיינו שעומרים במקומם ולא נמוחו אבל אם נמוח אפילו סמפון אחר טרפה וכיצד בורקין אותה נוקבין אותה ושופכין אותה בכלי שהיא שוע באבר שחלקה היא ונראה הכל יפה או כיוצא בזה כלי נקייה ולבנה אם נראה בה חומין לבנין בירוע שנמוקו הסמפונות וטרפה ואם לאו בשר הריאה בלבד הוא שנימוק וכשרה [סס] ולא חיישינן שמא ניקב סמפון אחר וסמפון האחר אינו מנין בכ"ש בסעי' ל"ח ונם בשר הריאה אינו מנין שהרי ניסוק והיה למים דאי ס"ד שהסמפונות הין נקובים או אפילו אחר מהן היו נמוחים ונראים בכלי אחרי שהקלקול הניע לסמפון אלא ודאי שהסמפונות שלימים [כ"ן] ואין לסמוך האידנא אבדיקה זו כי אם בהפסד רב וצורך נדול ובהקבץ כל הבקיאים [סמ"ק] :

מג וכתב הטור וז"ל ופי' רב אלפס דווקא שיהיו מיחוי המים זך אבל אם הם עכורים או סרוחים טרפה וכ"כ ה"סב"ם וא"א הרא"ש מכשיר אף בעכורים וסרוחים עכ"ל ועפ"ז הובא בש"ע סעי' ז' שני הריעות וכתב רבינו הרמ"א רמי שהוא בקי לברוק שלא נמוחו הסמפונות יכול לסמוך עלייהו לצורך הפ"מ עכ"ל ובאמת ברי"ף ורמב"ם לא נמצא כלל ברין זה ראם הם עכורים או סרוחים טרפה ורק הטור למר זה מרבריהם שכתבו בבועות דבעכורים וסרוחים טרפה כמ"ש בסי' ל"ז ומזה למר הטור דלרעתם גם בבאן הרין בן ושארי הפוסקים הראשונים לא הזכירו רבר זה :

מד ובאמת המיהני דאי ס"ד דרין זה הוא גם בנשפכת בקיתון

בקיתון למה לא הוכירו הרי"ף והרמב"ם בזה הדין דצריך שיהא המיחוי וך והרי דיני בועות כתבם הרי"ף בריחן קמקום מדין נשפכה בקיתון ואף גם הרמב"ם שסמכן ול"ז הלא הוכיר דין זה דנשפכה בקיתון קודם דיני בועות ואיך סמך בזה על מה שיכתוב אח"כ בלי שום נילוי דבר ועוד דהא בגמ' מוכח להדיא דבועות נריעי הרבה מנשפכה בקיתון דבבועות אמרו שם [מ"ח.] דר' יוחנן לא הוי מורה בהו היתר ע"ש ומרא דשמעתא דנשפכה בקיתון הוא ר' יוחנן והטעם כתב הרשב"א [כח] וז"ל דהריאה שנשפכה בקיתון לית בה חשש נקב ומבפנים היא שנסוקה בשרה וכו' ומשום נקב ליכא דעורה לא לקה כלל אבל צמחים שהם מחמת ליחה שמתאספת בין עור לבשר ונפסדת שם ונעשית מונלא קרוב הדבר הרבה שנקב העור ע"י כך ואע"פ שנראית שלימה ועולה בנפיחה קרום הוא שעלה בה עכ"ל ואיך למדו הטור והש"ע זה מזה ונם במקור חדין של הרי"ף והרמב"ם בב:יעות הוא מנמ' [נ"ס:] לעניין ריאה וכוליא ושם לעניין בועות מיירי בדפירש"י שם ועוד דבסוכה [ל"ו.] שרצו חז"ל ללמוד דין באתרוג שנשפך בקיתון מדין ריאה שנשפך בקיתון ומבואר שם להדיא דמיירי בסרוחים ע"ש [עכלו"פ בהקשה מסה] וזהו לעניין הקרומים ולעניין סמפונות הוא להיפך ויתבאר בסי' ל"ז :

בח ודע דבנמ' שם איתא ריאה שנסוקה וקרום שלה קיים אפילו מחוקת רביעית בשרה ע"ש והרמב"ם והש"ע השמיטו דין זה ונראה ברור שטעמם הוא שזהו עצמו דין של נשפכה בקיתון דמה לי אם נשפכה בקיתון או שנסוקה ונתרוקן המקום לנמרי ונשאר המקום חלול [בהיכ"י ע"ס] דהעיקר הוא הקרום וביון שהקרום קיים בשרה אבל הרי"ף והטור כתבו שני הדינים ע"ש ותמיהני על רבינו הב"י שבספרו הנדול הביא בשם קדמון דהזקא בשהחלל אינו מחזיק יותר מרביעית אבל יותר מרביעית טרפה וא"כ חלוק דין זה מנשפכה בקיתון דבשם אף אם כולה נשפכה בקיתון בשרה ובבאן הוא רק עד דביעית וא"כ למה לא כתב זה בש"ע ורבינו הרמ"א כתב זה בסעי' ח' דביתר מרביעית טרפה ונ"ל דרבינו הב"י לדינא לא הסכים לזה כמו שבאמת חלקו על זה נדולי האחרונים [ע"ז ופר"מ וכרו"פ] והרי מדברי הרמב"ם דאיה ברורה שמכשיר נם ביותר מ־ביעית מדהשמיטו לנמרי והשוה זה עם נשפכה בקיתון ונם דעת הטור נראה בן מדלא בתב שביותר מרביעית טרפה ואי הוי ס"ל כן לא היה משמיט א"ע מלהוכיר זה ושום אחד מהראשונים לא הזכירו דבר זה ולכן בהפ"מ יש להקל :

בט כל מה שנתבאר הוא כשהחסרון הוא רק מבפנים ומבחוץ היא שוה לשארי ריאות כשנופחין אותה ואין כה מבחוץ שום חסרון אבל כשיש בה מבחוץ חסרון יש בזה דיעות מחולקות וז"ל רבינו הב"י בסעי' ח' חסר מנוף הריאה ולא ניקבה בשרה ויש מי שאוסר וכתב על זה רבינו הרמ"א והמנהג להכשיר אם החסרון כנף פשוטה אבל אם החסרון כנף כפופה אם יוכל להניח בנומא ההיא אצבע אנודל מקרי חסרון וטרפה ואם לאו בשרה וכו' עכ"ל ורוב הנדולים צווחו כברוביא על זה דאיזה חילוק יש בין כפופה לפשוטה ומכשירים בכל ענין [יס"ס סי' מ"ח וס"ך סקכ"ד וט"ז סקי"נ ופר"מ] :

כז וגם במ"ש שיש מי שאוסר בחסר וזהו דעת תרמב"ם בפ"ח דין ו' שכתב וז"ל נמצאת בולה שתי ערונות ואין לה חיתוך אונים טרפה וכן אם חסר נוף הריאה אע"פ שלא ניקבה ה"ז כמו שחסר מניין האונות וטרפה לפיכך אם נמצא ממנה מקום יבש עד שיפרך בצפורן ה"ז בחסר וטרפה ואפילו היה כל שהוא עכ"ל ותפסו הטור והש"ע וכל הפוסקים שזה שכתב וכן אם חסר נוף הריאה כוונתו על חסרון מבחוץ כמו חריץ וקמט וביוצא בזה אבל באמת נראה יותר דה"ק כשם שבחסרון אונים שהם האונות טרפה במו כן נוף הריאה שחסרה כלומר אם האומא שהיא נוף הריאה חסירה שאין לה רק אומא אחת נ"ב טרפה דאע"ג דרבא לא קאמר בנמ' רק דחסר אונא טרפה מ"מ ק"ו הוא לחסר אומא והכל הוא נכלל במה ששנינו במשנה או שחסרה וזהו שאומר ה"ז במו שחסר מניין האונות כלומר דחסרון אומא הוי כחסרון אונא ואומר עוד לפיכך אם נמצא ממנה מקום יבש וכו' ואפילו היה ב"ש ביאור דבריו דבנמ' [מ"ו:] איתא אמר רבא ריאה שיבשה מקצתה טרפה והנה יש לפרש דטעם טרפות דיבש הוא מחמת נקב דיבש סופו לינקב אמנם א"כ למה הוצרך לומר מקצתה פשיטא דנקב כל שהוא טרפה ולכן מפרש הרמב"ם דטעם מרפות דיבש הוא מפני חסרון ולבן הייתי אומר דכשם שבחסרון ממש אינה טרפה אלא בחסרון אונא או אומא ולא בחסרון מקצתם במו כן ביבשה קמ"ל דיבש נריע טפי מפני שסופה להתייבש בולה ולפ"ז נם הרמב"ם ס"ל בכל הפוסקים דחסרון מבחוץ בשר [ע' ס' תי"ק סק"ס סעי' כן בכוונתו ועכ"מ שמלת שחסרה לתרץ קושית סתום' מ"ץ : ל"ס אבל שהקשו לתוץ שמוכרים קמט וחזק ומקמון על הריאה לתא ליה לתוקמא כל"ס לוקמא כדברי הכל ע"ס וזכו לפי הבנתו שהרמב"ם עומד בשיטת אלו שתומרין אבל לדבריהם ליתו סוכר כן וזה שלא תירץ שם למיירי בחסר לוגא או לוגא כמו שהשמיט זהו פי' שהמנה ולתו שהחסרים כמ"ש הרמב"ם עלמו בפי' המשנה וכן הרע"ב בבר תלתו זה בס"ד בסי' ל"ס סעי' נ' ע"ש וסתי"ק סרס נ"כ בזה ע"ש ולענ"ד הדבר פשוט כמ"ש בס ודו"ק] :

בח ולפ"ז כיון שכל דבותינו הראשונים והאחרונים סוברים העיקר לדינא דחסרון מבחוץ לאו כלום הוא ובשיש סרק וקמט בריאה או איזה חסרון בנון שבמקום אחד עור הריאה נמוכה משאר הריאה וביון שחיא עולה בנפיחה ואינה מבצבצת לית לן בה ורק יש שהחששו לדעת הרמב"ם ז"ל שאוסר בכה"ג ואחרי

שברר"נ

שברירי כם"ד שנם הרמב"ם סובר כן אין שום דיעה לאסור ולכן נלע"ד דזה שכתבו כמה מהגדולים דכשיש עוד ריעותא בהקמט והסרק וביוצא בזה כגון סירכא או בועא דדיינינן לה כי תרתי לריעותא כמבואר בפנייהם וזהו הכל לפי מה שהפסו בדברי הרמכ"ם שרעתו להטריף בחסרון מבחוץ כפי הכללים שהגיחו בעניין תרתי לריעותא שכשיש דיעה אחת להטריף אף דלא קיי"ל כמותו מ"מ מצטרף לתרתי לריעותא אכל לפי מה שכררנו הרי אין שום דיעה לאסור בזה ויש שרוצים לומר גם בחסרון מבפנים שהבל מודים שכשר אם יש עוד ריעותא על הקרום כמו בועא וסירכא וביוצא בזה דהוה תרתי לריעותא ולא נראה כלל דבין שהריאה מבחוץ שלימה וטובה מה איכפת לן בחסרון שבפנים וראיה מדברי רבינו הרמ"א כעצמו שהחמיר בחסרון מבחוץ אם הוא ככף בפופה כמ"ש מ"ם כתב בסי' ל"ז סעי' ג' דבועא על חריץ וקמט טרפה מטעם דהוה כתרי בועי דסמיכי ע"ש הרי שהטריף מטעם זה ולא מטעם תרתי לריעותא [ענב"ם סק"ם סכתב ג"כ דקמט ומיו ריעותא וסבית לקיש מזה ט"ש וכ"כ בסקנ"ז לעניין חסרון מבפנים עם מכיון מבחון דלא סוי תרתי לריעותא מבני טעמים כחמד דחסרון מבפנים מיו ריעותא כלל ועוד דקנומיס מפסיקים בין שני סריעותות ע"ם] :

בעט יהנה מ"ש רבינו הרמ"א לחלק בין כף כפופה לכף פשוטה אין לזה טעם מה בין וכ"ז ובספרי ד"ם אות ה' הביא מבדיקות מהרי"ו לחלק בין כף כפופה לפשוטה דכפופה מקרי חסרון ומבדיקות ישנים הביא דאם החסרון הוא כדי שיוכל להכנים אצבע אגודל בהוכה מקרי חסרון וטריפה ופחות מזה כשרה ואין חילוק בזה בין אוגא לאומא ובין שיפולי לגגה עכ"ל ובש"ע כתב ע"פ המנהג להצריך שניהם כף כפופה והכנסת אגודל בכל השלש רוחות [נב"ם סקס"ג] דלפי שמעיקר הדין כשר בכל גווני לכן לא ראה להחמיר רק בהצטרף שניהם יחד ובהפסד מרובה המקיל אף בכף כפופה לא הפסיד [פמ"נ נס"ד סקכ"ד] ואפילו יש בהחסרון אגודל או יותר ויש מי שהכריע דבניכר שזהו מתחלת בריותו כשר בכל ענין בהפ"מ אבל בקמטים שנעשו ע"י חולי יש לאסור בכפופה אף בהפ"מ [לכ"ם סקפ"ה] והבקיאים יודעים להכיר בין קמט שבא מתולדתו ובין קמט שנעשה מחמת איזה לקותא וחולי [בם סק"ס] וכשנעשה בתולדתו אין להצטרף לשום תרתי לריעותא ולא בן כשנעשה מחמת חולי [שם] עור כתבו דאפילו בכף כפופה אם צד אחד ארוך יותר מחבירו בשר דבין שאותו צד התחיל להתרפאות גם השני יתרפא [ע"ז סקי"ב] ובסי' ל"ט יתבאר דאם הקמט הוא ע"י סירכא שהקמיטה בשר הריאה ואינה עולה בנפיחה יפה טרפה ושם יתבאר בס"ד פרטי דין זה :

ג ויראה לי ליתן טעם למנהג זה להפריש בין כף כפופה לפשוטה שזה נתייסר ג"כ ע"פ מה שהפסו ברבני הרמב"ם רחסרון מבחוץ טרפה דהנה רבינו הב"י בספרו הגדול הקשה על הרמב"ם היאך פסל בחסרה אע"פ שלא ניקבה והא בנימוקה מכשרינן אפילו החסרון מחוץ רביעית עכ"ל ביאור דבריו דאחרי שנתרוקנה מבפנים בהכרח כמעט שעור הריאה במקום חסרונה הפול ותהיה כחסרון מבחוץ דאע"ג שאפשר ע"י נפיחה שתעמוד העור על עמדה בדרך נודות נפוחות מ"ם וראי ג"כ קריב הדבר שע"י חסרונה שבפנים אין העור מעמדת עצמה כראוי ותירץ דלא נימוקה נריע טפי מנימוקה ע"ש שתירץ בדוחק ולכן ס"ל לבעלי דיעה זו דוודאי יכול להיות כן שע"י הריקון שבפנים נראה כחסרון מבחוץ ולכן אם החסרון מבחוץ במקום אחד כעינול או מרובע או אורך או רוחב באמת אמרינן כן שאין זה חסרון מבחוץ אלא חסרון מבפנים וע"י זה גם מבחוץ אינה עולה בראוי אבל כשהחסרון הוא משלשה רוחות ככף כפופה ובאמצע הכף היא עולה בנפיחה כראוי אי ס"ר דהסיבה הוא מפני החסרון שבפנים למה עלתה באמצע כראוי דפשיטא אם נ' רוחות אלה נתרוקן מכפנים גם התוך שבהם שהוא האמצע נתרוקן במובן אלא ודאי דאין זה מפני החסרון שמבפנים וכ"ש אם החסרון הוא בסם סחומה והאמצע עולה בנפיחה כראוי דנ"ב טרפה אבל ככף פשוטה שהם רק אורך ורוחב בלי המשך אמרינן שכאן נתרוקן מכפנים ולא כמקום אחר [כללע"ז טעם סמנכו סזסן] :

נא ודע שיש שכתבו טעמים אחרים על החילוק שבין כפופה לפשוטה יש מי שכתב דכשהקלקול בכף כפופה לא יתרפא עוד [תפ"ם סקמ"ח] ויש שכתב הטעם דהתמונה זו הוי יתרת ולפ"ז אין זה רק באומית אבל באונות הרי הוי יתרת בדרי דאוני וכשר [בפס"ע סקי"ע בסם דמס"ח] ויש שכתבו דזהו רק במקום השיפולים של הריאה דכשהוא שם ככף כפופה ובעומק ורוחב אגודל נתקלקלו הסמפונות [נ"ח והתפ"ם סקמ"ז בסם סנ"ע] ויש שכתב טעם ע"פ חכמת הנסתר [כ"ח ס"ק ק"ח בסס מנ"ע] ולע"ר העיקר כמו שכתבנו :

נב כתב הטור ריאה שאירע בה מקרה שנפחוה ונשאבה מקום אטום שאינו עולה בנפיחה קורעין המקום האטום אם נמצא בו ליחה כשרה שמחמת הליחה נאטם ואם לא נמצא בו ליחה מניחין עליו קש או גוצה ונופחין אוהה אי מכצבצת כשרה שהרי הרוח בא שם ואם לאו טרפה אבל א"צ לחוש לזה כל זמן שלא נפחוה עכ"ל כוונתו מבוארת דסתם ריאה כל שלא ראינו בה איזה ריעותא א"צ לנפחה כלל ולכן כתב כשאירע בה מקרה שנפחוה כלומר שראינו בה איזה ריעותא וע"י הנפיחה נתראה לנו גם ריעותא ראטום [ג"י] ובסי' ל"ט יתבאר עוד בזה בס"ד ומעם טרפות של אטום מפני שהריאה רוחפת ומניפה על הלב ואם היא אטומה אינה יכולה להכנים רוח ולהניף [כסנ"ח בסס"כ] והרמב"ם בפ"ז כהב מפני שזהו בנקובה ולפ"ז אפילו בכל שהוא טרפה [נ"ח]

ורש"י ז"ל כתב [מ"ז] דלקותא היא ע"ש ובוונתו ג"כ בהדמב"ם ז"ל דזהו בנקב [כמ"ש רס"י מ"ג. ד"ה לפ מיסוק] ויש מי שעשה דעת רש"י לדיעה שלישית [מ"ז סקנ"ו] ואינו כן וכ"ב גרולי האחרונים [מב"ם ולב"ח]:

גג י"א דיש נ"מ לרינא בין שני הטעמים רלטעם שאינה יכולה להניף על הלב והטרפות הוי מטעם הלב אין זה מצטרף להרתי לריעותא בנון בשיש סירכא על האטום וביוצא בזה ספני שאין הריעותות שוות שזה מעיד על הלב וזה על הריאה ולטעם נקב מצטרף לתלר"ע ולהיפך יש קולא בשהוא מטעם נקב בנון שהאטום הוא נגד הדופן במיצר החזה דאפילו ניקבה שם הא קי"ל בסי' ל"ט ריאה שניקבה ודופן סותמתה בשרה ואף דאנן מחסרינן שם זהו חוסרא בעלמא במו שיתבאר שם ולטעם הנפת הלב גם שם טרפה ובוודאי שיש להחמיר בשני הדיעות [פמ"ג סס] אמנם בשיש אטום במיצר החזה וסבצבץ באופן שסחסת האטום בשר ויש על האוטם עוד דיעותא יש להבשיר [לב"ם סקע"ו] דבזה לשני הטעמים אין באן טרפות במובן:

נד י"א דאטום לא הוי רק בשנאטם מעבר לעבר אבל נאטם בצד אחד בשר [פר"ח בסס רלב"ד] וזה יכול להיות לטעם הנפת הלב דבשאינה מעבר לעבר עדיין ביכולתה להניף על הלב אבל לטעם נקב פשיטא דאפילו מצד אחר טרפה במ"ש דלהרמב"ם אפילו בכל שהוא טרפה ויש מי שדחה דברים אלו לגמרי לומר שטעות הוא לומר בן דבעינן מעבר לעבר [מב"ם סקנ"ס] ואינו בן דזודאי לטעם הנפת הלב שייך לומר בן במ"ש [מגל מ"ם הגל"י דבקולמס דליחס לפ שייך לחמוס זסו ולתי חמוס כמ"ם המב"ם סס]:

נה מה נקרא אטום שהמקום קשה ומראהו דומה לשאר ריאה אלא שאינו עולה בנפיחה אבל אם מראהו דומה למונלא אינו אלא טינרי ובשר בלא בריקה דבל שיש בתוכו מוגלא אין זה בלום דהקרומים הם בריאים וגם על הנפת הלב אין זה עיבוב דבחייה היתה ביכולת המונלא לצאת ממנה וההפרש להביר בין אטום ליבש הוא פשוט דיבש אפשר לעלות בנפיחה והקרום הוא יבש ושירטוט צפורן ניבר בה משא"כ אטום אינו עולה בנפיחה ואין שירטוט צפורן ניבר בה והקרום אינו יבש [פמ"ג סקע"ן] וקשה בעיני שיתבאר הוא יותר קשה מאטום ואינו סועיל אף אם יעשו שתצא רוח [סס] וההפרש להביר בין אטום לצמקה ראטום המראה דומה לשאר ריאה אלא שהמקום קשה אבל צמקה הוא מראה אחרת במו פירות צמוקים אך בנפיחה אינו עולה במו אטום והבורקים הבקיאים בנקל להם להבחין בין זל"ז:

נו ביצר היא הבריקה באטום מקודם מהפבין בל הערוגות למטה עם הקנה ומנענין אוהו שמא יש תוך חקנה ליחה שסותם אחד מהסמפונות שאין הרוח יבול ליכנס שם וע"י הנענוע יפול ממנו וטוב ליתן מקורם לתוך הקנה מים פושרין שיהיו נוטים קצת להמימות [עפמב"ם סקנ"ו] ובימות החמה יהיו רק פושרין וינענע את הריאה ואח"כ ישפוך את המים ויגפח ואז אם אח"כ תעלה בנפיחה היא בשרה דאפשר שהליחה לא היה בן בחייה והיו יוצאות לקנה ואחר חשחיטה נתקבצה שם [לבוש] ואם עריין אינה עולה בנפיחה מניחין אותה במים פושרין כדי בתתחמם מעט רשמא נתקררה אחר השחיטה ואח"כ נופחין אותה ואם גם זה לא יועיל ממשמשים שם כיד באותו מקום הרבה אולי תתרבך ותעלה בנפיחה [סס]:

נז ואם גם זה אינו מועיל יעשו הבריקה שבתב הטור שהבאנו בסעי' נ"ב לקרוע המקום האטום אם נמצא בו ליחה בשרה ואם לאו מניחין קש או נוצה ונופחין אותה אי מבצבצא בשרה ואם לאו טרפה אך בזה יש מחלוקת ביצר היא הקריעה במקום האטום וכש"ע סעי' ט' בתוב מביאין סכין וקורעין הקרום לבר סמוך ממש למקום האטום עב"ל והקשו על זה דא"כ אפילו אם יבצבץ שם מה ראיה יש שנבנם הרוח למקום האטום ממש שמא רק מן הצדרין בא הרוח [ט"ז סקע"ז] וצ"ל דס"ל דבל שיש מקום אטום א"א לרוח שיבא סמוך לו ממש ובהברח לקרוע סמוך להאטום דאם יקרע בהאטום עצמו אפשר שיבצבץ מחמת חתך זה [סס] ואיזה ראיה הוא שבלא החתך הזה היה נבנם הרוח לשם וי"א שקורעים מקצת ממקום האטום ומניחין עליו איזה דבר ובשמבצבץ המקום שלא קרענוהו כשר ולא חיישינן שמא במקצת אטום זה שקרענוהו היה סטוסטם הרבה ראלמלי לא חתבנוהו לא היה מבצבץ להא לא חיישינן רמסתמא בל מקום האטום הוא בשוה [פר"ח סקב"ס] וזה נראה דעת הטור שבתב לקרוע המקום האטום דמשמע זה המקום עצמו [וב"ב סימ"ס ס"מ וע"ז סס]:

נח אבל י"א באופן אחר שקורעין הקרום שעל גבי האטום ולא הבשר עצמו בדי שיא יצא הרוח בשיחתוך בשר האטום עצמו וזהו בוונת הטור והש"ע וזה שבתבו בש"ע סמוך ממש למקום האטום אין הבוונה סמוך בהמשך הריאה אלא סמוך ממש על גבי מקום האטום [ס"ך סקב"ס ומפ"ם סקנ"ז] וע"י הקרום בלבד אין חשש לומר שמא רק החיתוך הזה גרם שיבצבץ:

נט ולע"ד נראה דאין קפידא בזה ובבל אופן שנעשה הוי בחינה טובה דהנה יש לרקדק בעיקר בדיקה זו שע"י החיתוך תבצבץ ובשרה במ"ש למה בשרה הרי סוף סוף בשהיתה בשלימות הרי נפחנוה ולא נבנם בה הרוח ובחיי הבהמה לא היתה החתוכה ולא נבנם בה הרוח אז וצ"ל דמהנפיחה שלאחר שחיטתה אין ראיה שבן היתה בחייה שאז רוח חיים מסייעתה ובמ"ש בסעי' ג' ע"ש וא"כ יבול להיות אף שעתה לא נבנם בה הרוח מ"מ בחייה נבנסה הרוח מפני שהנפיחה שע"י רוח חיים חוק יותר מבל הפעולות שע"י אדם ולבן מנלין אותה ע"י חיתוך שאם אז תבצבץ זהו סימן שבחייה נבנם בה הרוח גם בשהיתה שלימה ולבו בל הראשונים

הראשונים כתבו להדיא לחתוך בהאטום ממש וכל שאו נכנם הרוח בהחתך אין לנו להחזיק ריעותא שמא במקום החתך היה אטום הרבה שלא נכנם כה הרוח דמ"מ אם נבא לחשוש ניחוש ג"כ שמא בחייה כשהיתה שלימה לא נכנם הרוח במקום הזה אלא ודאי כיון דרוב בהמות כשרות ומשנשחטה בחוקת היתר עומדת ביון שדואין עתה ע"י החתך השתנות מכפי שהיה מקודם שוב לא חיישינן לה ואלו שאמרו שקורעין ממוך ממש למקום האטום או לקרוע דק הקרום שעל האטום והו להעדפא בעלמא דהכדריקה יותר ברורה בבה"ג אכל לדינא מורים ג"כ שאם חתכו בהאטום עצמו ג"כ כשר וראיה ברורה לזה שהרי כשם הרשכ"א הביאו [ב"י וב"ח] שהצריך דווקא ממוך למקום האטום שכן כתב בתורת הבית הקצר והרי בתה"ב הארוך כתב לקרוע בהאטום עצמו ע"ש אלא ודאי כמ"ש דוחו להעדפא בעלמא ולאו לעיכובא וגם כוונתו בממוך למקום האטום אין צ"ל לקרוע העור שעל האטום אלא ממוך ממש כפשוטו וממילא בשיחתוכו בשם ממוך ממש הרי יתגלה מקום האטום בשלימות וכלא הקרומים במובן וכשיבצבץ בשם במקום החתך ברופן החצון של האטום שנתגלתה ע"י החיתוך הרי יש ראיה שאין זה אטום ממש ואמרינן שכחייה נכנם במקום זה רוח גם בשהיתה בשלימות ובזה מתורץ כל מה שהקשו הגדולים בעניין זה [וט"ז לדוחק מכסני' כ"ז ודו"ק]:

ס כבר נתבאר דאם נמצא בהאטום מוגלא בשר וה"ת אם נמצא דם עכור או בשר נרקב כשר מטעם שנתבאר בסעי' נ"ו ויש מי שרוצה לומר דדווקא כשנמצא המוגלא ממוך לעור ולא באמצע האטום דחיישינן שמא משם ולמעלה נטממם [נב"ם סקע"ה] ואינו כן דא"כ נצטרך שיהיה כולו מלא מוגלא ולא משמע בן אלא ודאי כיון שמוצאים איזה סיבה להאטום אמרינן שבחייה לא היה כן מטעם שבארנו בסעי' הקודם [וספמ"ג במ"ץ סקי"ז לה קאמר לגלא דבריחוק מהאטום לינו מועיל לבל בהאטום נופס מועיל בכל מקום ולף נס בריחוק מקום ס"ל להכנה"ג דמועיל כמ"ם ספמ"ג ע"ם וזהו סכל לפי לשות עיני הבקיאים מס ביכולת מוגלא זו לעטר בעד הרוח מועיל נס בריחוק מקום ועכ"פ דברי הלב"ם תמוהים]:

סא סירכא מתוך האטום ועברה ע"י מיעוך והאטום הוחר ע"י קריעת הקרום או האטום עצמו כמו שנתבאר מ"מ הרי אין בדיקה להסירכא ביון שעתה נקרע הקרום ומקודם ג"כ אין בדיקה למירכא במקום האטום ולבן יש שאוסרין זה מטעם חסרון הבדיקה של הסירכא ומטעם הרתי לריעותא [חב"ם סקנ"ח] ומ"מ בהפ"מ יש להתיר רהכדיקה אינה אלא לחומרא כמ"ש בסעי' כ"ג ע"ש וכשנחסרה הבדיקה הוי כנאברה הריאה שמתירין בהפ"מ כמ"ש בסי' ל"ט ומטעם תרתי לריעותא אינו אלא למעם נקב אבל למעם שאינה יכולה להניף על הלב אין זה תרתי לריעותא כמ"ש בסעי' נ"ג ע"ש ואפילו לטעם נקב אין רין תרתי לריעותא מוסבם מכל הפוסקים במ"ש בסעי' ח' ע"ש [ענב"ם סקנ"ז וסגלפ"ד כתבתי ודו"ק]:

סב יש מי שאומר שאם יש נקב במקום האטום ע"י מישמוש יד הטבח וכרומה ואף שנעשה ודאי אחר שחיטה אם הקרומים לבר ניקבו כשר אם מבצבץ אבל אם גם בשד הריאה ניקב טרפה מפני שבבדיקת אטום לא מהני רק קריעת הקרומים לבד אבל כשנקרע הבשד חיישינן שמא מקום הקרע היה מטומטם [נב"ם סקנ"ח] ואינו כן לפי מה שבארנו בסעי' נ"ט ולכן כשיש לתלות הנקב במישמוש היד כשר בבל עניין אם עלתה בדיקת האטום כראוי כפי מה שנתבאר:

סג וכן יש מי שאומר שאם נמצא באטום חוט אדום נמשך מעם ודאי אטום הוא ולא מהני ליה בדיקה אא"כ בהפ"ם ושעת הדחק אבל בחוט לבן ינקוב החוט ויבדוק גם שלא בהפ"ם [סם סקנ"ח] ואמת שדבר זה הובא בדרבי משה אות ז' בשם בדיקות ישנים ע"ש אבל בש"ע לא הובא דבר זה וגם האחרונים לא הזכירו זה [וכ"כ סת"ם סקכ"ט] ודע דבדיקת אטום אפילו בכבר נחתכה הריאה אם ביכולת לבדוק ע"י שפופרת שיבצבץ במקום האטום כשרה ופשוט הוא ויש מי שאומר דכשהאטום מקום רחב ומקצתו מראה מוגלא והשאר מראה ריאה דטריפה מטעם דאין מקצת המקום דאיה על בולו [נב"ם סקנ"ג] וגם זה אינו לפמ"ש דבדיקת מקצת מועיל ג"כ בפי הטעם שבארנו בסעי' נ"ט:

סד איתא בגמ' [מ"ז] ריאה דדמיא לאופתא והוא בקעת עץ טרפה ויש בגמ' כמה פירושים על זה מהו שכתוב בטור וש"ע ריאה שקשה בעץ במישמושה טרפה וה"ה אם קלה כעץ טרפה עב"ל בלומר שהיא קלה יותר מבל הריאות וקשה בעין הוא כפשוטו שבמישמוש היד הוא רומה לעץ מהו ספק טרפות כיון שיש כמה לשונות בגמ' על זה וכן ס"ש הרמב"ם בפ"ח ריאה שנמצאת נפוחה כמו עיקר חריות של דקל אוסרים אותה מספק שזו תוספת משונה בגופה ושמא התוספת בגוף בחסרון עב"ל וזהו נ"ב מהפירושים שנאמרו בגמ' על דמיא לאופתא ולבן כתב שהוא ספק כמ"ש והטור והש"ע לא חששו לזה שכן דרכם לבלי לרקדק ולבאר בבל מקום מהו טרפה ווראית ומהו ספק טרפות ודבר פשוט הוא שזה אינו דומה לא לאטום ולא ליבש והבקיאים יודעים להפריש בין ולז"ז [ובסעי' י"ב שכתב ספק מרפס לפי שטעתיק לשון הרמב"ם]:

סה יש מי שאומר דקשה כעץ וקלה כעץ אפילו במשהו מן הריאה טרפה מטעם דזהו בנקב [שמ"ח סעי' כ"ד] והנה לפירושו של הרמב"ם שהבאנו וראי אינו כן שהרי כתב שזהו בחסרון וכעיון אונא שלימה או אומא שלימה ואפילו להטור והש"ע לא ידעתי אם זהו מטעם נקב ויותר נראה ג"כ שהוא מטעם חסרון כמ"ש הרמב"ם לפי פירושו ומדברי רבינו הב"י בסי' ל"ח סעי' א' נראה

דאף לפירוש הרמב"ם טרפה במשהו ע"ש וצ"ע שהרי דיסה זה לחסרון אך שהולך לשיטתו שתפס בדברי הרמב"ם דמטריף בחסרון מבחוץ כמ"ש בסעי' מ"ז אבל לפי מה שבארנו שם אינו מטריף רק בחסרון אונא או אומא וה"נ כן ולכן דין זה צ"ע ויש להתיישב בו ודבר פשוט הוא שכל אלו הדברים משערים בפי שהיא לאחר נפיחה:

סו ריאה שנתמסמסה דהיינו שנמצאת שלימה וכשתולין אותה תחתך ותפול חתיכות חתיכות טרפה ואף אם לא הפול אלא שהגיע ללקותא לבשר שהרופא גורדן טרפה [פר"ח סק"ל] ומעשה בריאה אחת שנפחוה ונפל ממנה חתיכות חתיכות ולא יצא הרוח וצוה המורה לנפוח בחזק עד שנפלו כל חתיכות בשר ההם וראו קרום חדש בהריאה והיא שלימה בדינה והכשירוה דהחתיכות היו בשר בלוי שעל הריאה [סס כסס סגיסות מסרי"ץ]:

סז איתא בגמ' [מ"ו:] דריאה שיבשה מקצתה טרפה והוא שתהא נפרכת בצפורן כלומר בשירחוק עליה הצפורן תשבר דאע"ג דבסומי בכור ביבשות האוזן מקרי יבש בשמנקבין אותה ואינה מוציאה דם אע"פ שאינה נפרכת בצפורן והו ספני שהאויר שולט בו משא"כ בריאה שמונחת בגוף ואין האויר שולט בה כל שלא הגיע היבשות לפריכת צפורן תחוור לבריאותה [גמ'] דרוח ואויר מבאיש ומקלקל את המכה [רש"י] וכ"כ הרסב"ם בפ"ח והטור ובל הפוסקים:

סח ויש לתמוה על רבינו הרמ"א שכתב בסעי' י"ג ואם משרטט בצפורן על בשר הריאה ונראה השירטוט בתוכה מקרי יבש וטרפה עכ"ל דמנ"ל לומר כן בדבר שמפורש בגמ' להיפך דכל שאינה נפרכת כשרה וכבר תמהו עליו בזה [מעיו"ש בד"מ מות מ"ט] ויש מי שכתב בלשון זה איזהו יבש בשנפרך בצפורן ואנן אין בקיאין בזה לבן בשמשרטט בצפורן על הריאה ונראה השרטוט בתוכו ה"ל יבש וטרפה מספק [סמ"ח סעי' כ"ח] ולא נראה לומר כן דאיזה בקיאות יש בזה וגם מלשון רבינו הרמ"א לא משמע שזהו מפני חסרון בקיאות מדלא כתב כן שאין אנו בקיאין בזה כדרכו בכ"מ ולכן נ"ל דמעיקר הדין כתב כן דפריכה לאו דווקא כשנפרד כולו זה מזה דאם רק גיכר ההפרש זה מזה מקרי פריכה בראמרינן בר"ה [י"ג:] לעניין מעשר אורז ודוחן מתוך שעשויין פרכין פרכין וכו' ופי' בערוך [חות פ'] משארי משארי כלומר ערוגות ערוגות ע"ש וכן בסמ' כלים [פי"ב מ"ג] הפרכין טהורין ופירשו שהם ברולים התלוים במוקד ובסופן מזלגים [תוי"ט כסס כ"מ] ועל שם שהמזלגין מפוררין הן זה מזה אף שהם בחתיכה אחת קרוי פרכין וכן כאן כשמשרטט בצפורן ונראה השרטוט בתוכו הוי כספוגדים זה מזה כמו ערוגה מערוגה ולכן אף שלשון זה נמצא בש"ס גם על פירוד גמור כמו דהבא פריכי [ב"מ ע'.] ובמו מפרכין קטניות ביו"ט [ביל"ה י"ב:] מ"מ כיון שמצינו לשון זה גם לא על פירוד גמור א"כ מנ"ל שחז"ל בזוונו לפירוד גמור [עמצ"ס סקס"ה ולפמ"ש מיוסף סכל וכ"מ דעת ספריסס והלבוש ע"ש]:

סט דבר פשוט הוא כשאינה נפרכת בצפורן בשר וא"צ שום בדיקה ואף דעב"פ לא עדיפא מצמקה שיתבאר ובצימוק הא צריך בדיקה אמנם והו בצמקה בולה או רובה או אונא שלימה לפי דעת איזה פוסקים כמו שיהבאר אבל במקצת אונא או מקצת אומא לית לן בה [ב"י] וכן פשוט הוא דאם כשנראה השרטוט של הצפורן ובמשך זמן נסתלק השרטוט וחזר לקדמותו דכשרה דכיון שחזור לקדמותו לאט לאט אין זה יבש [סמ"ח] וכן נ"ל ברור שאם משמשו בהריאה וחזרה לקדמותה ג"כ מועיל דלא כיש מי שרוצה לאסור בכה"נ [סס] דאין שום טעם לאסור בזה והפרש בין אמום ליבש נתבאר בסעי' נ"ה דיבש אפשר לעלות בנפיחה רק הקרום הוא יבש ולכן אינו מועיל ביבש כשיש ליחה ומוגלא בתוכה דאחרי שהעור יבש טרפה וכן להיפך אם הקרום אינו יבש ובתוכו יבש לית לן בה דלא גרע מחסרון שבפנים דקיו"ל דכשרה וכן אם קרום אחד יבש והשני אינו יבש ג"כ כשר דלא גרע מנגלד ובטעמא דיבש יש מהאחרונים שתפסו מטעם דיבש הוי בנקב וכן נראה מצד הסברא וכ"כ הרשב"א אמנם הרמב"ם ס"ל שהוא מטעם חסר דכשיבש מעט סופו להתייבש בכולו ובארנו טעמו בסעי' ס"ו ע"ש [ופמ"מ פ"ח סוף הל' ז'] וכלל גדול הוא דכל יבשות שלא הגיע לפריכת צפורן הוא בכלל צמקה שיתבאר:

ע צמקה הריאה שנעשית כמו פירות צמוקים ועדיין לא הגיע להיות יבישה קבלו רו"ל חכמי המשנה [כ"ד.] עד הלכה למשה מסיני דאם הסיכה היא מחמת בני אדם שהפחידוה בגון ששחטו אחרת לפניה או שאר מין מורא שעשו לה לא תחוור לעולם לבריאותה וטרפה ואם הוא בידי שמים כגון שנפחרה מקול רעם או זיקים וכיוצא בזה כשרה מפני שתחזור לבריאותה אלו היתה חיה ואינה טרפה שאין ביכולתה לחיות וכן אם נצטמקה מפני פחד שארי ברואים כמו משאגת אריה וקול שחל וכיוצא בזה הוי בבידי שמים וכשרה [טור] ולכן מהנכון שיוהרו השוחטים שלא לשחוט בעלי חי בפני בעל חי אחר שלא תצטמק הריאה ויצטרך בדיקה כמו שיהבאר ועוד שיש בזה צער ב"ח ואיסור גמור הוא וכ"כ כמה גדולי אחרונים:

עא צמקה אינה טרפה אלא כשנצטמקה כל הריאה או רובה דרובו ככולו ויש שאוסרין גם בצמקה אונא שלימה [ע"ז וס"ך סקכ"ט כסס י"ב וסג"ל כסס פ"נ] וכ"ש אומא שלימה אלא שבזה א"צ בדיקה שיתבאר ברין צמקה כולה או רובה אלא די שיניחו אותה במים וימשמשו בה או ליתן מים להוך הקנה ואם תחזור לבריותה כשרה [סס] ויש מי שרוצה לומר דגם בצמקה מקצת אונא או מקצת אומא צריך בדיקה [ב"ח] ונדחו רבריו

דבריו מכל הגדולים [ס"ך ופר"מ וסצ"ם ולב"ם] ואפילו ריעותא לא מקרי [לב"ם ס"ק קכ"ב] אבל בצמקה אונא שלימה הסכימו כל הגדולים דטרפה אם אינה חוזרת לברייתה ע"י משמוש או נתינת מים לתוך הקנה כמ"ש ואם מקצת מהאונא חוזרה לברייתה ומקצת לא חוזרה כשר ויראה לי דאף אם רובא לא חוזרה לברייתה ומיעוט אונא חוזרה ג"כ בשר ולא אמרינן בזה רובו כבולו דבין שרין זה אינו מעיקר דין הגמ' והוא חוכרא בעלמא הבו דלא לוסיף עלה ויש מי שאומר דגם בזה אמרינן רובא כבולה [צמ"ח סעי' ל"ד] ולא נראה להחמיר בדבר שאינו אלא חומרא בעלמא ואעיקר דינא הרבה חולקים ואיך נחמיר חומרא על חומרא [ומנוסחי סהסצ"ם נעלמו נסקפ"נ כמצ דסמעיין בנס"נ ילמה להיות למעשה לעוס קמעין עלס ולא מעשה לימוק]:

עב וכיצד ידעינן אם בא לה ע"י אדם או בידי שמים אמרו חו"ל [שם] לעשות בדיקה זו להושיב את כל הריאה כמים מע"ע והמים יהיו פושרים כל המל"ע והוא בזמן הקור ומושיבים אותה בכלי שאין המים מתמצין מנכו ונחלים בדי שלא יצננו במהרה ואם היה זמן החום מושיבין אותה במים צוננים קצת דהם בפושרים בימי הקור [רסצ"ח] ובכלי שהמים מתמצין מנכו כמו כלי חרס לבן [רס"י] בדי שישארו קרים כל המל"ע וכבר נתבאר דשיעור פושרים הם ברוק שבפה האדם או כמים ששואבין מהנהר בימי הקיץ ולא תקשה לך איך אפשר שהמים יהיו כמצב אחר מע"ע שלם דכבר בארנו בסעי' ה' דאין בפושרין שיעור מצומצם אלא לא חם מאד ולא קר מאד וכל המדרינות שבין חמימות לקרירות הם במדריגת פושרין ע"ש ולכן ביכולת שיהיו פושרין כל המעל"ע ובנמר המיעל"ע דואין אם חוזרה לברייתה ככל הריאות בולה או רובה הוי סימן שהוא בידי שמים או בידי שאר בריות ובשרה ואם רובה נשארת בצימוק הוי סימן דזהו בידי אדם וטרפת ושוב לא מהני לה שום מישמוש ולא שום מעשה אף אם תחזור לברייתה אח"כ דאחד בדיקת חו"ל אין לנו שום בדיקה אבל קודם שעשינו לה בדיקה זו אם ע"י משמוש בידים נסתלק הצימוק היה נראה מתוך הסברא דמועיל שהרי בכל עניין שיארע בהריאה מותר למשמש ולנפוח ובשנסתלקה הריעותא בשרה ולמה יגרע ריעותא זו משארי ריעותות בין שיש ספק אם בא לה בידי שמים או ע"י אדם אמנם אם נראה שבא לה ע"י אדם לא מהני לה בדיקה אבל בספק למה לא יועיל משמוש ונפיחה ואף גם בזמה"ז נוכל לסמוך על זה [ועלב"ם סקק"ו והלע"ד כתבתי] ועמ"ש בסעי' י"ז:

עג יש מרבותינו שמסתפק היכא שראינו שארי רדף אחריה או שראינו שנודעזעת מקול רעם וביוצא בזה ואחר איזה משך זמן שחטוה ונמצאת צמקה הריאה אם נאמר דא"צ בדיקה כלל שהרי יש לנו במה להלות והוי דוטיא דבא ואב ונטל בני מעיים ובנקב במקום דמשמוש ירא דמבחא דמותרת מטעם נשחטה בחזקת היתר עומדת ודוב בהמות בשרות או אפשר דלא דמי לשם דבשם אמרינן שאחר שחיטה נעשה אבל זו דוודאי מחיים נעשה לא תלינן בהתירא דהוי ספיקא דאוריתא ולחומרא [רסצ"ח בחידושיו ד' ל"ס:]:

עד אבל רוב הפוסקים הסכימו דבל שיש לנו לתלות שנעשה בידי שמים תולין וא"צ בדיקה דבן מוכח מסוגיית הש"ס [יס"ם ס"ל וס"ך סק"ל וע"ז ופר"ח וזהו דעת הר"ן סס] ולהיפך אם נראה שנעשה בידי אדם אינו מועיל בדיקה [פר"ח וסצ"ם] והבדיקה אינו אלא בשלא נודע לנו בלל הסיבה וזהו דעת רבינו הרמ"א ג"כ במ"ש בסעי' ט"ז ביצד בודקין אותה אם הדבר ספק מאיזה דבר בא לה עכ"ל ומבואר להדיא דאם יש במה להלות תלינן ואע"ג דבסי' נ' פסק בעצמו דלא אמרינן נשחטה הותרה אלא בדבר שנוכל לתלות שנעשה לאחר שחיטה דוקא ולא בשהריעותא נעשה מחיים מ"מ שאני הכא שהרי אנו רואים הסיבה ולמה לא נתלה בזה ואינו דומה לשארי ריעותות שאין לנו דבר במה לתלות ויש שרוצים לדקדק מלשון הטור והרסב"ם דלא ס"ל בדיעה זו מדבתבו סתם שצריך לברוק ואין זה דקדוק בלל דבוודאי בן הוא דרוב פעמים אין ביכולת לידע הסיבה ומקרה רחוקה היא להוורע מאיזה סיבה נעשה הצימוק אבל אם ראינו הסיבה למה לא נתלה בו וצימוק ע"י חולי הוי בבידי שמים [צמ"ח סעי' ל"ג]:

עה ובל זה הוא מדינא אבל למעשה כתב רבינו הרמ"א וז"ל ונראה דאין לנו לסמוך על בדיקה זו בי אין אנו בקיאים בכל דבר שצריך בדיקה ואם נראה שבא לה בידי שמים אין להכשיר בלא בדיקה זו ובזה יש לסמוך על בדיקתינו עכ"ל ויש מהגדולים שסוברים דבבה"ג א"צ בדיקה בלל גם בזמנינו [ס"ך סק"מ בסס רס"ל] אמנם אם ברקו ולא חזרה לברייתה פשיטא שטרפה דמוכחא מילתא שמקודם הפחידוה גם ע"י בני אדם ולא אמרינן שמחסרון בקיאתינו בבדיקה זו לא חזרה לברייתה דזה לא אמרינן רק לחומרא ולא לקולא ודע שזה שתולין הצימוק בידי אדם או בידי שמים זהו בשנמשך איזה זמן מהפחד אבל אם שחטוה היכף אחר הפחד אין תולין הצימוק בזה ראין סברא שבזמן מועט בזה צמתה [רסצ"ח סס]:

עו בבר בארנו בסי' ל"ה סעי' ד' דטרפות דצמקה הוא מטעם חסרון דאינה יבולה להניף הרוח על הלב ולבן בצמקה הוורדא יש לחקל הגם דמחמרינן באונא שלימה שצמקה מ"מ בוורדא שבלא"ה רוב ריעות שמקילים בחסרון הוורדא במ"ש שם סעי' כ"ז ולבן בצמקה שנ"ב הוי חומרא באונא שלימה במ"ש יש לחקל ויש מי שאומר דבעינן שישתייר ממנה כטרפא דאסא שלא צמקה [צמ"ח סעי' ל"ד] ולי נראה במ"ש [ונס ספמ"נ נמ"ז סק"ך החחיל בזס דסולכים לסימסס בר"ס ל"ס דסכל הוס מטעס נקב ומינו כו כמ"ם סס וכ"ב סלנ"ם ס"ק קב"מ ע"ס]:

עז כתב הרמב"ם פ"ו דין י"ד מחט שנמצאת בריאת נופחין אותה אם לא יצא ממנה רוח בידוע שזאת המחט דרך סמפונות נכנסה ולא ניקבה ואם נחתכה הריאה קודם נפיחה ונמצאת בה המחט ה"ז אסורה שהדבר קרוב שניקבה כשנכנסה עכ"ל ביאור הדברים בנון שבעוד שהריאה בשלימות הרגישו בה במשמוש היד שיש בה מחט נופחין אותה ואם לא יצא ממנה הרוח כשרה ואע"ג דרוב הנבלעין חולבין דרך הושט שאין דרך הקנה לבלוע וא"כ בהכרח שיצאה מהושט אל הדקין וניקבה את הדקין ויצאה וניקבה את קרום הריאה ונכנס לתוכה אין אומרים כן דא"כ היתה הריאה מבוצבצת ולא חיישינן שמא באמת יש נקב בריאה אלא שעלה בה קרום ונסתם ולכן לא יצא ממנה רוח דלא מחזקינן איסורא כיון שאנו רואין שהיא שלימה ואין בה סירכא שנחשוש לעלייתי קרום ולכן אמרינן שבלעה המחט דרך הקנה שהריאה קרובה לקנה ונכנסה לסמפוני הריאה ומן הסמפונות לבשר הריאה ולא ניקבה הקרום החצון ואף אם אולי ניקבה הקרום הפנימי לית לן בה ביון שקרום החצון שלם וכן לא חיישינן אולי אכלה המחט קצת בשר מבפנים דחסרון מבפנים לא שמיה חסרון כמ"ש בסעי' מ"א [ערפ"ו מ"ח: ד"ס סמפ"נ ועלמ"מ סס]:

עח ובזה אין חילוק בין כשהמחט דקה או עבה ואפילו ראשה אחת עב כנרעין תמרה והצד העב הוא לצד חלל הגוף דכה"ג בכבד טרפה כמו שיתבאר בסי' מ"א מטעם שבוודאי נכנסה בצד הדק שלה דרך הושט ומשם נכנסה לכבד ולכן הצד העב שלה הוא לצד חלל הגוף דאם היתה נכנסת בצד הדק שלה לתוך הכבד דרך הקנה היה הצד הדק לתוך חלל הגוף מ"מ בריאה אין הפרש בזה לפי שסמפוני הריאה רחבים ותריאה קרובה מאד לקנה ובשר הריאה רך ומרחף תמיד אמרינן שנכנסה המחט אפילו דרך צד העב שלה מהקנה לתוך הבשר דרך הסמפונות ונם לא חיישינן שמא בהליכתה ניקבה סמפון אחד לחבירו דטריפה דאין לנו להחזיק ריעותא במה שאין אנו רואין והרי עינינו רואות שהריאה שלימה מכל צד ואין בה נקב ובהכרח שלא נכנס המחט דרך הושט ואיך נחזיק ריעותא על נקיבת סימפון לחבירו שאין זה הכרח בלל לומר כן ויש מי שאומר דלכתחלה נבון לפתוח הריאה ולראות אם אינה תחובה באיזה סימפון לחבירו [סמ"ח סעי' ל"ץ] דכל מה דמצינן לברורי מברירינן ובדיעבד אם לא עשה כן לא עיכב [סס]:

עט וכל זה הוא בשהריאה שלימה והרגישו המחט כשהיא בשלימותה ונפחוה ולא יצא ממנה הרוח וכן הדין אם אפילו לא הרגישו בהמחט אלא שנפחוה מפני עניין אחר שאירע בה ונמצאת שלימה שאין הרוח יוצא ממנה ואח"כ נתחוה ונמצא מחט באחת החתיכות ג"כ הדין כן [רסג"ד סס] ולא אמרינן כיון שלא הרגישו בהמחט קודם אין הנפיחה מוציאה מידי ספק נקב של המחט דאינו כן דמה לי אם הנפיחה היתה מפני המחט או מפני עניין אחר סוף סוף עיקר הנפיחה היא לראות אם אין הרוח יוצא ממנה וכך לי אם ידעו מהמחט או אם לא ירעו והרי נתבאר ששלימה היא:

פ אבל אם בהמחט לא הרגישו בשהיתה בשלימותה וגם לא נפחוה וחתכו הריאה ונמצא מחט באחת החתיכות טרפה בכל עניין בין בשהמחט דקה ובין כשהיא עבה ואפילו ראשה אחד עב כנרעין תמרה והצד העב הוא לצד הסמפון וצד הדק הוא לצד חלל הגוף טריפה אע"ג דוודאי נכנסה דרך הקנה לסמפון וניקבה בחודה את הסמפון ונכנסה ממנו לסמפונות קטנים וניקבה לתוך הבשר ס"מ חיישינן שמא ניקבה בחודה נם קרומי הריאה וחזרה לאחוריה וכ"ש אם צד העב לצד החלל וצד הדק לסמפון ודאי דקרוב הוא שבא המחט דרך הושט ומשם לדקין וניקבה ויצאה ובאה לתוך הריאה דרך חודה וניקבה הקרומים דכללא הוא דכל שיש בה מחט הבדיקה חיובית היא מדין תורה וכיון שנחתכה אין כאן בדיקה והרי היא ספק טרפה כדין מחט שנמצא בחלל הגוף וכ"ש אם נמצא המחט על הריאה דטרפה מטעם זה:

פא וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ט"ז דבומה"ז יש להטריף כל ריאה שנמצא בה מחט ואין דנין בה דין שלימה אם לא בהפ"מ ראו יש להקל ולבדוק ע"י נפיחה עכ"ל דכן כתבו במה מהראשונים דבדיקה קשה היא לבדוק בל הריאה אם אין הרוח יוצא מאיזה מקום אך בהפ"מ בהכרח להעמיד על בדיקתינו ונם זה הוא רק כשבדקוה כשהיא שלימה אבל אם מצאוה בחתיכה אע"פ שבדקוה בנפיחה מקודם אין לסמוך אנפיחה זו אפילו בהפ"מ דכיון שלא ירעו מקודם שהמחט בתוכה הוי חששא נדוחה שמא לא דקדקו יפה [סמ"ח סעי' ל"ז וכ"מ בס"ך סקל"ד]:

פב ואם נמצא קודם דם מבחוץ נגד המחט או סמוך קצת למקום המחט טרפה מדינא אפילו בדקוה כשהיא שלימה ולא יצא הרוח דקורט דם מעיד על הנקב במו שאמרו חז"ל בעניין אחר אם אין שם מכה קורט דם מניין [נ"ל.] ולכתחלה נבון לראות אם אין קורט דם נגד המחט ובריעבד אינו מעכב וב"ש אם רואין המחט תחובה ויוצאה לחוץ שהיא טרפה אף בלא קורט דם ולא אמרינן שאחר שחיטה יצאה לחוץ ולא דמי למחט שנמצא בבית הכוסות שבסי' מ"ח ואין מדמין בטרפות זל"ז [ס"ך סקל"ג ע"ס] ומהו ק"ד יתבאר בסי' מ"ח סעי' מ"ט ע"ש:

פג נמצא נרעין בריאה כנרעין תמרה שאינה חרודת בין בשלימה בין בחתובה כשרה דאין דרך גרעין בזה לנקוב ובוודאי דרך הקנה נכנסה אבל נרעין החרוד כנרעין זית יש לה דין מחט [סמ"ח סעי' ל"ם] וכן בל כיוצא בזה:

פד ריאה שנימוקה מבפנים ונמצא בה מחט טרפה בכל עניין ואפילו נמצאת בהבשר של הריאה שהדי ודאי ניקבה אחד מהסמפונות כשנכנסה לבשר הריאה

וכיון שאין בשר מנין עליו מרפה כם"ש בסעי' ל"ח [סס] :

פה מחט שנמצא בסמפון הנדול שבריאה בין שלימה בין חתוכה בין מחט נדולה בין קטנה ואפילו שני ראשיה חדין בשרה בכל עניין דמקום זה רחב הוא מאד והוא סמוך ממש להקנה ודרך הקנה נבנמה ולא עשתה כלום ומעיקר הדין בתבו הפוסקים שאפילו בדיקה א"צ אמנם לפמ"ש לקמן ריש סי' ל"ט דבל שיש איזה ריעותא קצת אנו נוהנין לבודקה נם באן צריך לבדוק הריאה כנפיחה ולראות יפה יפה אם לא תצא הרוח מאיזה מקום [ס"ך סקל"ס] אך בדיעבד אם לא בדקוה אינו מעכב דלא כל הריעותות שוחת לעכב הבדיקה [פמ"נ סס] ודין נקב בריאה מסלדתה יתבאר בם"ד בסי' נ' ע"ש ודע דהבדיקה שהחכרה בסעי' ע"ב להניח הריאה מעל"ע במים אף אם הבדיקה עלתה יפה וחיא בשרה מ"ם הריאה היא מרפה מטעם שהונחה מעל"ע במים קודם מליחה ובבוש במבושל :

סימן לז [דיני בועות וטנרות ומה פות ומירכא תלויה מן הבועא ובו ט"ח סעיפים].

א דרך הריאה לנדל בה צמחים ובלשון הנמ' [מ"ח] שם הכולל שלהם בועות ומשתנים לשלשה שמות צמחי ובנדי וטינרי ופירש"י וכן הערוך [ערך טינרי] דצמחים הם קטנים ובנדי נדולים מצמחים וטינרי נדולים מבנדי ומסיים הערוך וכולהו בועי אינון ומבואר מהש"ם שם דבבל נוהני בשר ודע שזה שנמצא בנמ' [מ"ו:] נילדי אוכמא חוותא ופירש"י שהן בעין מכות ע"ש מ"ם אין זה ענין לבועות דהתם הוא על העור עצמו שמראה הקרומים נשתנו ויתבאר זה בסי' ל"ח לאפוקי בועות שנתבארו הם מכות נבוהות מבשר הריאה והם בין עור לבשר [ספמ"נ במ"ז סק"ח סעיף בסה סב"ח לבנמ' יש ד' שמות ומציב בועות בסם פרסי ומיהו כן דסות סם כללי כמבואר מדברי הערוך וכן הוא בבה"ע ע"ם ונם הגב"ם סק"ח מלריך לדקדק במ"ם רס"י דכנדי סס נדולות מאי רבותא בזה ומיהו כלום דכן הוא פירוש המלות כמ"ם הבה"ע והערוך ומבואר מבה"ע שם דסמיעטו דבכל עניין כשר וסס"ם הוכרח לזה מפני שסם למחים מורנל יותר ולמחים סס דווקא קטנים כדמוכח בגמנה דבכורות פ"ז מ"ד לנירסת הערוך ערך למח כלימות וכלימות לישנו ליתות שמחזיו קטנות ע"ם וסייפי לומר דנדולים מסורים קמ"ל וכ"מ בבה"ע ובערוך שם ולמנש המריך בזה ודו"ק] :

ב ובלשון הפוסקים יש ג"כ שלשה שמות אחרים שדינם משונים זה מזה באשר יתבאר בסי' זה ואלו הם בועות וטנרות ומורסות הבועות יש מהם מליאים רוח ויש מליאים מים ובים ויש מליאים מים עבורים או קרוחים או מוגלא עבורה וסרוחה או מונלא נקייה או ליחה כדבש וביוצא בזה והם נדילים בין עור לבשר והם נבוהים מבשר הריאה וטינרי נ"ב נבוה מבשר הריאה אלא שהיא קשה באבן ואין בה מונלא בלל ואם תשאל דא"כ הרי זה אסום דאינו כן דאסום אין שם שום צמח ואינו משתנה מן הריאה אלא שאינו עולה בנפיחה [רס"י מ"ח:] ובמ"ש בסי' ל"ו אבל טינרי אין עליה מראה ריאה כלל בכמו בועא והיא נבוה מבשר הריאה בכמו בועא אלא שאין בת לא ליחה ולא מוגלא ומורסות נקראים שיש בהם מראה ליחה בעין מראה אבן טוב שקורין מורקים ואינה נבוהה בכמעט מבשר הריאה ובשנופחין הריאה קרום הריאה מבסה אותה ובלל נדול הוא דאיזה בועה שהיא אם ע"י נפיחה בשר הדיאה מבסה אותה אינה לא בועא ולא טינרי אלא מורסא ובתב הרשב"א ז"ל [מ"ז:] דענייו הבועות הם מחמת הליחה שמתאספת בין עור לבשר ונפסדת שם ונעשית מונלא עב"ל [במורסת בסנרת לומר סיס בס ליחס לסמן בעדות פ"ב מ"ס סמפיס מורסת בסבס וכו' ואס לסולית ממנס ליחס פסור ומייתת לס בסבס ד' ק"ז. וז"ל סערוך ערך מורסת ומפיס מורסת פי' בועת כלומר עור סבועת לסולית ממנס סמונלת והליחס עכ"ל ע"ס] :

ג כתב הרמב"ם פ"ו דין י' ריאה שנמצאו בה אבעבועות אם היו מליאים רוח או מים זבים או ליחה הנמשכת כדבש וביוצא בו או ליחה יבישה וקשה אפילו כאבן ה"ז מותרת ואם נמצא בהם ליחה סרוחה או מים סרוחין או עבורין ה"ז מרפה ובשמוציא הליחה ובורק אותה צריך לבדוק הסמפון שתחתיה אם נמצא נקוב מרפה עב"ל דם"ל דכיון שנתקלקל הליחה או המים שבתוך הבועא עד שנסרחו או נתעכרו ודאי רגם הקרומים נתקלקלו ונתממסמו והם במנוקבים ובן חייש לסמפונות אם הבועא עומדת במקום שיש סמפון דאע"נ דהבועא עומדת בין עור לבשר והסמפונות הם בתוך הבשר מ"ם מי יימר שלא נבנסה בעומק הבשר ונקבה הסמפון ולבן צריך לבדוק הסמפון שתחתיו אף כשמוציא בהבועא מים זבים מ"ם יבול להיות שע"פ דחיקת הבועא בהבשר ניקבה הסמפון במקום שאין הבשר סותמו וזהו דעת הרי"ף נ"ב ע"ש ונם רבינו הב"י בסעי' א' העה"ק רבריו לבד בריקת הסמפון ע"ש :

ד אבל כל רבותינו הראשונים והאחרונים השינו על שיטה זו והתירו בועות בכל עניין אפילו מליאים ליחה סרוחה ומים סרוחים ועבורים דאין ע"ין להקרומים עם הבועות והבועות הם תתחיהם ונם אין צריך בדיקת סמפונות דאפילו אם הבועא בעומק הבשר מרחקת א"ע

בין הסמפונות ולא דמי לריאה שנשפכה בקיתון שבמ' ל"ז שצריך בדיקת סמפונות דבשם בל בשר הריאה נתקלקל ובנקל שנם הסמפונות נתקלקלו אבל בבועות שהבשר בריא וטוב והסמפונות הם בהבשר והבועות הם על הבשר תחת העור ואין לנו לחוש להסמפונות כלל וראיה ברורה שהרי בנמ' [מ"ח.] איתא להדיא שכמה אמוראים ראו במקומות שונות במקום שמוכרין בשר דיאות מליאות בועות הרבה גדולות וקטנות רבות וקשות ולא אמרו דבר והם עצמם קנו מהבשר ולא עשו שום בדיקה בהסמפונות ולא פתחו את הבועות לראות אם הם מים זכים או סרוחים ובאמת להדי"ף והרמב"ם צריך לומר דלא קיי"ל כסוניא זו כלל אלא כסוניא אחרת [כ"ה:] שלפי פירוש הרי"ף והרמב"ם פוסל שם גם בריאה מים עכורים [כ"כ סרמב"ן במלחמות] ועור קשה טובא לשיטתם דאסרי במים סרוחים או עכורים וכן בליחה סרוחה או עכורה ומכשרי במונלא איזה הפרש יש בין ול"ז והרי מונלא נעשה מקלקול הליחות ונדחקו לומר דמונלא קרובה יותר לרפואה מן מים עכורים וסרוחים [שם] ונם זה קשה טובא שהרי להדיא מבואר בנמ' [מ"ח.] דבמקום שאסור מים סרוחים ועכורים כגון בבוליא נם מונלא אסור דכן אמרו שם בבוליא מליא מונלא טרפה מים זכים כשרה ע"ש הרי להדיא דמונלא דומה למים עכורים וסרוחים וכן פסק רבינו הרמ"א וו"ל ורבים מכשירים אפילו בעכורים וסרוחים וכן המנהג להכשיר בועות בכל עניין אם אינם סמוכות עכ"ל ונם בדיקת סמפונות אין אנו מצריכים וכן פסקו כל האחרונים והבי קיי"ל ועמ"ש בסי' ל"ו סעי' מ"ד:

ה יש מי שכתב בועא ישינה טרפה כיצד בשהבודק מכנים ידו לבדוק ומתממם ביד הבודק שהיא מעופשת טרפה וכן אם נמצא מין בועות בריאה שקולפין אותן בידים והריאה נשארה שלימה במקום הבועא ולזו קורין שלפוחית נ"ל להטריף ואפילו נפיחה לא מהני דילמא ניקבה במקום הבועא ועלה קרום מחמת מכה [נב"ש סק"כ נסס מ"כ]:

ו והנה בדין הדאשון ודאי אם נם הקרום נתממם ביד הבודק ולא משמשה בבח ולא תלשה ולא היה במצר החוח הרי הקרום כניקב ואפילו אם רק קרום העליון נתממם הא קיי"ל בסי' ל"ו דבועא העומדת על מקום שנקלף העור העליון טרפה בם"ש שם סעי' ו' ע"ש [וזהו סמ"ב סל סמ"ז סק"ח] אבל אם רק הבועא נתמממה והקרום בשלימות פשיטא דלית לן בה ומה לי בועא חדשה או ישינה וכל הפוסקים לא הזכירו מזה דבר ואין שום מקום להחמיר בזה:

ז אמנם הדין השני ודאי תמוה וארבא ביון שהבועא נקלפה בידים והריאה נשארה בשלימות וזהו סימן שנתרפאה ולא נשארה רק קליפה קשה וזהו צרבת השחין דכתיב בנגעים כדתנן בפ"ו דמס' נגעים משנה ח' השחין המכוה והקדח ונעשו צרבת ופי' הר"ב שנתרפאו וקרם עליהם עור ע"ש ואמרינן דבועא זו היתה בעין שחין על העור ונתרפאה וקרם עליה עור וזו היא שנקלפה והקרומים קיימים ומנ"ל להחזיק ריעותא לומר שהיתה בועא בין עור לבשר וזו שנתקלפה היא קרום הריאה ומי שמחמיר בזה אינו אלא מאבד ממונן של ישראל [וכל דברי הלב"ם תמוהים ומי הוא שנתן שנתנה שסניד לו שהיתה בועא גמורה בין עור לבשר ועפמ"ג במ"ז סק"ח שנם הוא סניף זה ואין זה הלה מן המתמיהין ודבר פשוט שנדולים נסמוך על כל מה שכתב ולא כן עשה שלמ"ה בד"מ אות ח' שכתב שמ"כ בועא שמרפיס כמרפס קריטן שמיין אז בעין עין טרפס ודמס זה וכ"כ הים"ם סל"ט וז"ל מ"כ בועא שים בה כמס כמרפס ווייקסיל טרפס ולא נסירא למס לנו לסוסקף כמרפוא וכו' עכ"ל ע"ש]:

ח בתבו רבותינו בעלי הש"ע סעי' ב' אם סירכא הלויה יוצאה מן הבועא טרפה וה"ה בועא העומדת במקום שאר ריעותא אע"פ דכשר בלא"ה כגון בנבשושית או במקום דמשמיע קול או שהבועא בעצמה משמעת קול טריפה עכ"ל ביאור הדברים מבואר במקור הדין להראב"ד [סמ"ד סי"ב] דאע"נ דסירכא תלויה אנו מכשירים מפי הנאונים לפי שלא נסרכה בשום דבר מ"ם כשהיא יוצאה מן הבועא הבועא מעיד עליה בנקב עכ"ל:

ט וטעם הדבר דהנה באמת כל בועא מטלת ספק בהקרומים שעל הריאה מה שכנגד הבועא שהרי בועא היא ליחה המתאספת בין עור לבשר ונפסרת שם ונעשית מונלא וקרוב הדבר הרבה שניקב העור ע"י כך [נמון סרכב"ח מ"ו:] והרי מטעם זה יש מהחכמים שהיו מנמנמים בעניין הבועות כמבואר בש"ם [מ"ח.] והרי"ף והרמב"ם אמרי בבועות המליאות עכורים וסרוחים כמו שנתבאר והכל מטעם קלקול הקרומים וע"פ הרוב אנו רואים שקרומי הריאה שעל הבועות נשתנו צורתן ועכ"ז אנו מכשירים מטעם דנשחטה בחזקת היתר עומדת ורוב בהמות כשרות הן ואמרינן דקרומי הריאה לא נתקלקלו וא"כ בשיש עוד סירכא ואין סירכא בלא נקב ורק בתלויה אנו מכשירים ע"פ הנאונים מפני שאינה סרוכה למקום אחר ועכ"פ אין באן הוכחה ברורה שסירכא זו אינה ע"פ נקב אלא שמפני שבחזקת היתר עומדת ורוב בהמות בשרות הן אנו אומרים שהוא ריר בעלמא וכיון שהקרומים מקולקלים קרוב יותר שהסירכא היא מפני הנקב וקרום עלה בה ונסתמה:

י ויש מן הפוסקים המתירים סירכא תלויה מבועא במים זכים [כ"מ וס"ך נסס סר"ן] ומעמם דכשהיא מים זכים עדיין לא נתקלקלו הקרומים וראיה לזה שהרי החכמים שנמנמו בהכשר בועות מודים ג"כ במים זכים כמבואר בנמ' [שם] ואף גם בבוליא יש הפרש בין מים זכים למונלא [שם] אלמא דמים זכים אינה ריעותא כלל ויש שמחמירים אפילו במים זכים [רמ"ל ופ"ז סק"ג] ולפי הכרעת איזה נדולים במקום שמכשירים בהרי בועא דממיכי במים זכים כמו שיתבאר יש להקל נם בסירכא מהבועא

מהבועא ובמקום שאוסרים שם גם בכאן אסור והמברא נוהגת כן שהרי תרי בועי דמיכי הוא מדינא דגמ' וביון דבזה מקילים במים זכים אלמא שאין זה כנרר לקותא כלל כ"ש ברין זה שלא הוזכר בגמ' כלל וכן י"ל להורות [וכ"כ סלב"ם סק"ז]:

יא וה"ה בועא על גבשושית שבגב הריאה והיא כטרפא דאמא [פמ"נ] או שמשמעת קול רחוקן שפה יש איזה קלקול בהקרומים דאל"כ למה היא משמעת קול וגבשושית ג"כ הגם שאין זה קלקול בהקרומים מ"מ הרי היא עלולה להתחכך ברופן וינקבו הקרומים ונהי שאנו מכשירים ולא חיישינן לזה במ"ש בסי' ל"ה מ"מ כשיש עליה גם בועא דע"י הבועא נתקלקלו ג"כ הקרומים ובצירוף לזה חששא דחיכוך יש לחוש לנקב וכ"ש כשמשמעת קול שזהו מימן קצת שנקלף קרום התחתון כמ"ש בסי' ל"ו שיש לחששל להבועא שבשם לנקב שהרי בשם נתכאר דבועא על מקום שנקלף קרום העליון מרפה וה"ה לקרום התחתון וכל אלו הרברים הם כשהקרום שעל הבועא נשתנית ממראה ריאה אבל בשהיא במראה ריאה או שע"י נפיחה עלה עליה עור הריאה כשרה שהרי אנו רואים עור הריאה בתקונה ואין בה שום חששא כלל לומר שעור הריאה ניקבה [ס"ך סק"ס] וגם בסירכא תלויה היוצא מהבועא ג"כ הרין כן שאם יש בה מראה ריאה לית לן בה וכשרה [וכ"מ מפמ"נ שם]:

יב ודע שרין זה דסירכא תלויה היוצא מן הבועא הוא מקור דיני תרתי לריעותא שבכמה מהאחרונים הרחיבו הרברים בהם ועשו מזה כללים ופרטים ופרטי פרטים ועיקר יסורם על מה שאמרו חז"ל ברים מם' נדה לעניין טומאה דכיון דאיבא תרתי לריעותא כווראי טומאה דמי ע"ש ומרמה שם איסור לטומאה בעניין זה [כ"ז] ובאמת הרברים דשם אמרו זה גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר בל מהרות שנעשו על גביו טמאות מטעם תרתי לריעותא חרא דהעמיד טמא על חזקת טומאה והשניה דבחזקת טהרה רמקוה יש ריעותא שהרי חסר לפניך ע"ש וא"ב מה עניין זה לריאה שיש לה חזקה ורובא להיתר דרוב בהמות בשרות הן וכהמה משנשחטה בחזקת היתר עומדת ואפילו לריעה שיתכאר בסי' נ' רכל שהריעותא בוודאי נעשה מחיים לא אמרינן חזקה זו מ"מ מכלל רוב בהמות כשרות לא יצאת כמו שהוכחנו זה בס"ס כ"פ מדברי הרמב"ם פ"ב מרוצח הל' ח' ע"ש דלא כיש מי שחולק בזה ותרתי לריעותא דנדה הכוונה שחזקת האיסור עדיף מחזקת ההיתר כמ"ש דחזקתו של המטא עומד בתקפו וחזקת המקוה איתרע ואיזה עניין הוא לכאן:

יג עוד אמרו שם רכר זה לעניין הא דתנן השרץ שנמצא במבוי מטמא המהרות למפרע ע"ש אע"ג דיש להטהרות חזקת טהרה מ"מ כיון שיש בהמבוי השרצים הנמצאים שם ושרצים דאתי מעלמא הוי תרתי לריעותא ולכאורה זהו דמיון נמור לתרתי לריעותא דריאה דגם בשם איבא חזקת מהרה אמנם באמת בשם עיקר הטעם הוא משום דמפק טומאה ברה"י ספיקו טמא כמבואר מרברי הרמב"ם והרע"כ בפי' המשניות פ"ו דנדה ע"ש וכ"כ הרמב"ם בחבורו בפי"ח מאה"ט ע"ש [ותרתי לריעותא דחניות הוי כמקום מעטה מזקת מיסור ע"ם ולכך מן דין סם יש סס בטוגיא מירושלמי מחריס]:

יד וברור הרבר דעיקר לימורם אינו מסוניא דנדה ולאממכתא בעלמא הביאו משם ועיקר הלימוד הוא מהך דינא דסירכא תלויה היוצא מן הבועא רכשם שבזה הטריף הראב"ד מטעם תרתי לריעותא כמו כן בכל תרתי לריעותא וראיה שהרי על דין זה כתבו שמכאן למדו הבורקים להטריף בכל מקום שיש שני לקותות [ק"ז סק"ג] אמנם גם זה אינו רמיון שהרי הראב"ד לא מטעם שני ריעותות הטריף דלהדיא אמר שהבועא מעיד על המירכא שנקובה היא וכמו שבארנו בסעי' ט' דבאמת מעמא דהתירא רסירכא תלויה מרופה כידינו ולהדיא כהב הרשב"א בתשו' [סי' סע"ח] דלשיטת המוברים אין סירכא בלא נקב גם סירכא תלויה טרפה שהרי נקוכה ורק להמוברים שעתירה להתפרק תלויה מותרת מפני שאין לה כח המושך משני הקצוות ע"ש אך רבר יצא מפי הגאונים שהלויה מותרת ואומרים שתלויה לא נעשית מחמת נקב וכהבועות אנו רואים קלקול הקרומים ולבן קרוב מאד לומר שנקוכה היא:

טו ועור האם דינו של הראב"ד ז"ל מוסכם הוא והרי רבים חולקים עליו כמ"ש הרשר"ם כתשו' [סי' ל"ז] שבשלוניקי מקילין בסירכא תלויה היוצא מהבועא ע"ש וכן מהר"י אבן לב בתשו' [ח"ן סי' ק"ו] כתב דנהוג עלמא דלא כהראב"ד ע"ש [הביאם הפרי"ח סל"ם סקכ"ח] ונהי דאנן פסקינן כהראב"ד ז"ל מ"מ ללמור מזה עכ כל העניינים של שני ריעותות ולעשות כללים ופרטים כאלו היא גמ' מפורשת ודאי תמוה מאר:

טז ונם רבינו הרמ"א לא החמיר רק בבועות כמו בועא על נגלר בסי' ל"ו ובועא בשיפולי ובועא על חריץ וקמט שיתכאר בסי' זה וכן כועא על נבשושית ובמקום שמשמעת קול שכבר נתבאר ולא מטעם תרתי לריעותא שהרי לא הזכיר טעם זה כלל אלא מטעם שהרי"ף והרמב"ם מטריפין בבועות של עכורים וסרוחים משום דכרירא לה שהקרומים נתקלקלו ונהי דאנן לא קיי"ל כן מ"מ הא עינינו רואות קלקול הקרומים אלא אנן אמרינן שעדיין לא הניע הקלקול לבשר שהרופא גורדן וביון דחזינן בהו קלקול אחר ודאי שיש לחוש הרבה לקלקול הקרומים אבל אין זה עניין על כל מיני תרתי לריעותא:

יז ועוד ק"ל שהרי בסוגיא דריאה הסמוכה לדופן שיתבאר כמ"ד בסי' ל"ט לשיטת הפוסקים המוכרים דגם בשיש ריעותא בריאה מועיל הכדיקה להכשירה אפילו ליכא ריעותא ברופן ווו היא שיטת ר"ת ובעל המאור כמו שיתבאר שם והלא יש שם תרתי לריעותא המירכא והצמחים כמ"ש שם ויותר מזה שהראב"ד עצמו דמטריף בסירכא תלויה היוצא מי הבועא גם הוא עומר בשיטה

ו כמבואר בדבריו שם בס' תמים דעים [סי' י"ג] ואיך יסתור א"ע אלא ודאי אין ענין זל"ז ויותר מזה קשה שהרי כבר אמרו חז"ל אין מדמין במרפות זל"ז איך ניקום ונגמור מרן אחר שחידש פוסק אחד וללמוד ממנו על כל העניינים [ועכ"ת סס ולת מממע כן מכל הפוסקים ודו"ק] :

יח ויש מי שרוצה להביא ראיה לבלליות דין זה מריאה המסוכה לרופן להפוסקים שאוסרים כשיש ריעותא בריאה אפילו איכא ריעותא ברופן כמ"ש שם וזהו מטעם תרלר"ע והמיהני דהא הרבה שיטות יש בסוגיא זו ויש שמחמירים עוד יותר אף בדליכא ריעותא בריאה אם אין ריעותא ברופן כמ"ש שם והרי בזה ודאי רליכא תרלר"ע אלא בשם ענין אחר הוא דמפני שיש להסתפק מאין באה הסירכא אם מרופן אם מריאה בזה נחלקו הפוסקים והמחמירים סוברים דאם רק יש ריעותא בריאה הוי סימן ברור שהסירכא היא מן הריאה ולא מן הרופן ועוד יש טעמים כזה כמו שיתבאר שם בס"ד ומה זה ענין לתרל"ע ואדרבא ראייתינו שבסעי' הקודם הוי ראיה ברורה שהרי המקילים ותולים המירכא בהרופן מתירים אף כשיש תרלר"ע והרי אפילו בתרלר"ע שכנמ' נדה שהבאנו במקוה שנמצא חסר שחזקה אחת לאיסור והשנית איתרע חזקתה כמ"ש לאו כללא הוא שהרי בשחיטה אנו מתירים בנאבד הסכין ואח"כ נמצא פגום ולא בדקינהו אחר השחיטה או בשיבר בו עצמות תיכף אחר השחיטה שאנו מתירים השחיטה כמ"ש בסי' י"ח סעי' ל"ה ע"ש ובשם יש ג"כ חזקה לאיסור דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת וחזקת היתר של הסכין איהרע ויהו ממש כמו במקוה ועכ"ז מתירין אותה ואמת שרבותינו בעלי התוס' הקשו שם בנדה מדין זה ושרתו לחלק זה מזה ונם אנחנו בארנו הרבה ברינים אלו בסי' י"ח ע"ש מיהו עכ"פ לאו כללא הוא וא"כ איך נחדש מדעתינו לעשות זה לכלל נמור מדינו של אחד הפוסקים שהוא לא הזכיר כלל טעם דתרלר"ע כמ"ש :

יט ולכן נלע"ד דעיקרי כללים אלו לא יצאו מתחלה מפי נדולי אחרונים ורק הבודקים בעצמם החמירו ועשו זה לכלל נמור כמו שהבאנו בסעי' י"ד מדברי הט"ז ז"ל שכתב שמכאן למדו הבודקים להקדיף בכל מקום שיש שני לקותות ע"ש וחכמי ישראל שבאותו הדור לא מיחו בידם מפני שלא היה הפסד בממונם של ישראל כידוע שבחזרות הקודמים מעטים היו קצבי ישראל והיו לוקחים מקצבי נוים כשהיתה בשרה וכשלא היתה כשרה לא היו לוקחים הכשר ולכן לא חשו חכמי ישראל שבאותו הדור לזה כמו שנם עתה יש עדיין בעדים שמעט ישראל נמצא שם ולוקחים ישראל הבשר הכשר ממקולי נוים ומוכרים לישראל ובזמן הקדמון רובם ככולם כן היה וכן בזמן הקדמון היה בשר בזול ולא היה הפסד בזה ובהמשך העת כיון שהנהיגו כן ממילא שנם הנדולים החמירו ורוב הנדולים היו בארצות אשכנז ופלוניא שלא היה הפסד לישראל בחומרות אלו וגם עתה כן הוא בשם שאין הפרש במקחים בין כשירות לטרפות רק רבר מועט ולא כן עתה בכל המדינות שלנו שיש הרבה מישראל והקצבים הם ישראלים וההפסד רב מאד ויש שניע ההפסד בבהמה אחת עד מאה זהובים ויותר ודאי נלע"ד ברוד שאין לעשות תרלר"ע לכלל נמוד ואמת שהשוחטים אין בידם לשקול הדברים ולכן מחוייבים בכל תרלר"ע לעשות שאלת חכם והרב הושב על כמא ההוראה ומומחה ובקי בהוראה מהש"ס והפוסקים והוא ישקול בפלס שכלו אם להתיר אם לאסור כפי ענין הריעותות וספרי הבודקים שעשו מזה כללי כללים ופרטי פרטים וחילקו בשמות לומר זו ריעותא נדולה וזו ריעותא קטנה וזו אמצעית צ"ע :

כ ומ"מ כיון שכבר נתפשטו בספרי הבודקים בהכרח להזכירן והמורה יורה כפי ראות עיניו לפי ענייני הריעותות ולפי ההפסד וכללא דתרתי לריעותא שהניחו נדולי אחרונים כן הוא דכל דבר שיש פלונתא בש"ס או בפוסקים אף דקיי"ל להתירא מ"מ מקרי ריעותא שבהצטרף לזה עוד ריעותא הוי תרלר"ע ודווקא היעה שבפוסקים ראשונים או הרבה מאחרונים אבל היעה יחידאה מאחרונים דלא קיי"ל כוותיה לא שיך לצרף זה לתרלר"ע וכן כשיש בש"ס רק שקלא וטריא לא שיך לעשות מזה תרלר"ע וכן כשיש בש"ס מי שמסתפק ברין ונפסקה להלכה דלא כוותיה אין ספק מוציא מידי ודאי ואינו מצטרף לתרלר"ע [כנלע"ד ולע"ז ר"י דהוי מסתפק כבועות דמליז מוגלי וכן סחלמידים סכיו מנמנמין כזה בד' מ"ח . ומיפסקא לסחיכא לא סיס לנו להצטרף לתרלר"ע אבל סלא מקור תרלר"ע מדיעו של סרא"ש בבועה כמ"ש וסמקילים נ"כ רק בימים זכים מקילים כמ"ש ולולי זכו מעשם מכר"י אבן נב וכרמז"ס שהנאתו בסעי' מ"ז שחולקים בזה ע"ש ונ"ע מיסו עכ"פ בימים זכים ודאי דיש להחמיר לפי סכלל כזה דסא בא"ז לינא מאן דאסר ותמיהני שסחמרולים לא מזכירו שהכלל כזה סוא נבד מבועות וכיון שלא מזכירו הרי נם בועות בכלל ומ"ש נמס נאסור בימים זכים וזו"ק] [ועכ"ת ס"ס ל"ז בדיני תרלר"ע ס"ק קכ"נ] :

כא תרלר"ע לא הוי אא"כ שני הריעותות עומדים זה על זה ולא כשאחד בריחוק מקום מהשני ואם הם קרובין עד שאין הפרש קש ביניהם יש בזה דיעות שונות ורובי האחרונים הסכימו דנם זה הוי תרלר"ע [הפמ"נ נמ"ז נסי' זה נתנאי הסנ תסרלר"ע מסתפק בזה והמב"ם סק"י וסלנ"ם ס"ק קכ"ד והכ"ת ס"ס ל"ע בדיני תרלר"ע מות ל"נ סססכימו לחיסור וכתב שנתפרש כסני שערות ים לפקל לנורך ע"ס] :

כב שני הריעותות צריכין להיות משם אחד כמו בועא וסירכא ש שניהם מטעם נקב אבל בשריעותא אחת הוי מטעם נקב והשנית מצר חסרון אינו מצטרף לתרלר"ע וכן להיפך שצריך להיות שני שמות משם אחד לאפוקי שם אחר משם אחד כמו בועא ובועא או סירכא וסירכי

וכיוצא בזה אין זה תרלר"ע ודע שכבר באנו בר"ס ל"ה שלא כל התריפות שבריאה הם ממעם נקב ע"ש ופסק תרלד"ע כשר [מכ"ם ועלב"ם סי' ל"ה סק"ח מזמ' י"ב] וכל שיש הפסק בין שני הריעותות ברוחב קש או בשתי שערות לפחות שאין מצטרף לתרלר"ע כמ"ש בסעי' הקודם צריך שבנתים יהיה הקרום טוב ושלם אבל אם מקולקל הרבה הרי הם כאחת ואם יש להסתפק אם הוא טוב ויפה אם לאו ה"ז בספק תרלר"ע [עלב"ם נחמד מסביבי ודו"ק] ופרטי תלר"ע שחשבו האחרונים יתבאר בס"ם זה ועיקר דין סירכא תלויה היוצא מן הבועא יתבאר עוד בסי' ל"ט בדיני סירכות ושם יתבאר דמטינרי כשרה וכ"ש ממורסא:

כג שני בועות הסמוכים זל"ז מרפה מדינא דגמ' [מ"ז.] וכך אמרו חז"ל הני תרתי בועי דסמיכי להדדי לית להו בריקותא בלומר שאינו מועיל הבדיקה לראות אם יש תחתיהם נקב אם לאו דקים להו לחז"ל שסמיכותן הוא מחמת שהיה נקב בריאה והעלה הנקב את הבועות הללו סביבין [רס"י] ואף אם נברוק ולא נמצא שם נקב אמרינן שעלה בה קרום ונסתם [רל"ס נצד"ס] וי"א הטעם דבין שסמוכות זל"ז מתוך שכל אחת דוחקת חברתה סופו של עור לינקב וה"ל כאלו ניקב מעבשיו [ר"ן ורמצ"ח] והרמב"ם בהב בלשון זה ריאה שנמצאו בה שתי אבעבועות סמוכות זל"ז מרפה שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן ואין להן דרך בדיקה עכ"ל ומשמע שבוונתו בפירוש הראשון [ב"י] וגם אפשר לומר דלטעמיה אויל שבתב מקודם דכל בועא צריך לברוק אם הם מים זכים או עכורים ורוחים ונם צריך לברוק הסמפון שתחתיו כמו שכתבנו בסעי' ג' ולזה אומר דבשני בועות אינו מועיל שום בדיקה שאפילו בדקנו ונמצאו מים זכים וגם בדקנו הסמפונות ונמצאו שלימים אינו מועיל דוודאי יש איזה נקב או בהקרומים או בהסמפונות [ולפירוש ח"ם ניחא דלית לסו בדיקותא דמפני שכל בועא לגיכא בדיקה ולחלו חיו מועיל סבדיקה ומכ"ג מבואר כסי"ח ע"ש]:

כד והנה לטעם הראשון העיקר תלוי אם סמוכים זל"ז בהשורש אבל אם בשרשם אינם סמוכים אף שמתרחבים למעלה ובראשם סמוכים זל"ז בשר אבל לטעם הי"א מרפה שהרי בראשם דוחקים זא"ז [סמ"ח] וכן יש נ"מ לטעם הראשון צריך שיהיה ביניהם ברוחב קש דק או לבל הפחות הפסק ברוחב שתי שערות אבל בפחות מזה אינו הפסק ולהי"א כל שאין דוחקות זא"ז בשר אפילו ההפסק פחות משיעור שנתבאר ודבר פשוט הוא שיש להחמיר בשני הטעמים [פס] כאיסור דאורייתא וגם בההפסק שביניהם צריך להיות מראה ריאה בלא מוגלא דאם יש בההפסק מוגלא אף שזהו מכראות הבשרות שיתבאר בסי' ל"ח מ"ט בין שיש שם מוגלא ה"ל כמיבי [ס"ך וט"ז סק"ח] וכ"ש טינרי ומורסא:

כה י"א שיש עוד נ"מ בין הטעמים דלטעם ראשון דחוקא בשתי בועות מרפה אבל בועא ושינרא או בועא ומורסא או שני מנרות או שני מודסות דסמיכי להדדי בש' דהנקב אינו מעלה רק שני בועות אבל לטעם הי"א שדוחקות זא"ז אפילו בועא ושינרי דוחקת זא"ז [ט"ז סק"ד] וכן שני מנרות ושני מורסות וכן אפילו מלאות רוח הרי עב"פ דוחקין זא"ז [פר"ח סק"ט] וי"א דגם לטעם השני אינה מרפה רק בשתי בועות דהטינרא היא קשה ועומדת במקומה ואינה דוחקת זות הבועא [נקה"כ] וכ"ש שני מנרות או שני מורסות וכן בשהן מלאות רוח כשר גם לטעם השני [ב"ח] והכל לטעם שנתבאר רבבה"ג לא דחקי אהדדי וכן מבואר מדברי רבינו הרמ"א שסתם ופסק בסוף סעי' ג' דבועא ושינרי כשר ע"ש ומשמע להדיא דלכל הטעמים כשר דאל"כ היה לו לבאר [וכן פסק הסמ"ח] ויש מי שמצריך שלא יהיה בהטינרי מראה מוגלא ואינו בן דאפילו יש בה מראה מוגלא כשר [מכ"ם סקט"ז] וכן לטעמו של הרמב"ם בטינרי ומורסא יש בדיקה:

כו המור כתב דתרתי בועי דסמיכי מרפה אף במים זכים ויש מראשונים דמכשרי במים זכים [עב"י] ולכאורה לטעם הראשון אפשר להכשיר במים זכים דהם אינם מעלים נקב אבל לטעם הי"א יש להסריך דגם בשהם זכים דוחקים זא"ז ואפשר דאפילו לטעם הי"א י"ל דאין סופן לינקב זא"ז ביון דהקרומים בריאים וליכא לקותא וגם עלולים לחזור לבריאותן מדם ינקבו וגם דרבן להיות להם כים זולת עורות הריאה כמו שיתבאר ומתחזקת קצת ע"י זה [מכ"ם] וזה לשון דבינו הרמ"א בסעי' ג' יש מבשירים אפילו תרי בועי דסמיכי אם המים שבהם זכים צלולים ומתוקים ויש לילך בזה אחר המנהג או לפי עניין ההפסד ושעת הדחק ובועי בשיפולי ריאה ובמים זכים דינם כמו בסמיכי עכ"ל ומשמע דבהפסד ושעת הדחק יש להתיר אפילו במקום שאין מנהג מבורר:

כז ומדהצריך צלולים ומתוקים מבואר דאם הם מרים או מלוחים אף בשהם זכים מרפה ונמצא בבדיקות האחרונים דמים זכים אלו צריך להיות להם ביס בפ"ע ונקלף מן הריאה ואין רוח יוצא מהן בשמנקבין הבועא ועור של הבועא לבנה היא גם בפנים [ס"ך סקמ"ז] כלומר דהביס יהיה לבן מבפנים וגם עור הבועא מבפנים יהיה לבן וגופף לזה צריך לפתוח הבועות ולשופכן ולטעמן אם הם זכים וצלולים ומתוקים יש להבשיר במקום שיש מנהג להבשיר או בהפסד וגם שעת הדחק ובתבו הגדולים דבשבא לפתוח הבועות לא יפתח בסכין דהבדזל מקלקל המים שיהיו מלוחים אלא ינקבן בקוץ של עץ ובן לא יהן המים בידו לטעמן בלשונו מפני שהיד ממררת את המים אלא נוחנם בכלי וטועמן בלשונו [פר"ח וסמ"ח] ופשוט הוא שאם נקבן בסכין ושפכן לידו והנה הם זכים וצלולים ומתוקים הוודאי בשר:

כח לבתחלה ודאי יש לו לעשות כל מה שנתבאר והטעימה

הטעימה וראי דמעכבת גם בריעבר אף שבדק שיש להם כים וכל מה שנתבאר מ"ם הטעימה הוא העיקר אמנם אם ברק בטעימה שהם וכים וצלולים ומתוקים ושכח לברוק סימני הכים שנתבאר יש אוסרים [עמת"ח] ויש מהירים וכן נראה עיקר [נכ"ם סקכ"ט] ואם ברק וליבא כים בפ"ע וראי דקשה לתחיר [צם] אף שרבינו הרמ"א לא הזכיר זה כלל וצ"ע:

כט יש מי שרוצה לומר דאפילו המקילים בסים וכים דיוקא כששני הבועות הם וכים אבל אם האחת מלא מונגא טרפה [עמ"ח] ויש חולקין בזה דבין דבאחת הם וכים הו"ל בבועא ושינרי [נכ"ם סק"ל] ובהפסד גדול ושעת הדחק גם ריעה ראשונה מורה להכשיר ודע דאם ע"י נפיחה עלה עור הריאה על הבועות יש להסתפק אם יש להכשיר בתרי בועא דסמיכי ואף שלענין סירכא מתוך הבועא ודאי יש להכשיר מ"מ הרתי בועי דסמיכי שהוא דינא דנמ' יש להסתפק ונם גדולי אחרונים נסתפקו בזה [עמת"ח ונכ"ם סקל"ה] ובתרי בועי דסמיכי אין חילוק בין שהן בועות גדולות או קטנות או אחת קטנה ואחת גדולה ופשוט הוא:

ל כתב רבינו הרמ"א בועא על חריץ וקמט טרפה דהוי כתרי בועי דסמיכי שני בועות זה כנגד זה בין שני אונות בשרה אבל בועא נגר טינרא כהאי גוונא טרפה דהטינרא קשה ומנקבת הבועא שבנגרה בועא וטינרא סמוכים זה אצל זה כשר עכ"ל וזה שכתב בועא על חריץ וקמט ביאר דבריו בספרו ד"מ [מות ד'] וז"ל עור מצאתי בועא באונא העליונה של ימין במקום חריץ סביביו טרפה וכן כל בועא העומדת על הקמט טרפה משום דהוי כתרי בועי דסמיכי להדדי עכ"ל ויש שפירשו דבריו שבש"ע דרק במקום חריץ ראונא עליונה או חריץ רוורדא טרפה מטעם דהוי כתרי בועי דסמיכי אבל במקום שאין דרך להיות חריץ טרפה בלא"ה מטעם תרתי לריעותא [עמ"ח סעי' ע"ו ופמ"ג סקי"ח] וברבים המוהים הם רא"ב למה הזכיר קמט הלא אין בריאה קמט מתולהו ועוד שהרי בעצמן ביאר דבריו בר"מ ומח שהבריחם הגל"ב הוי בלא"ה תלה"ע הולכים לשיטתם שעשו תלה"ע לרן קבוע ולא כן הוא כמ"ש בסעי' י"ט [ונס סלנ"ם סקס"ו סמנ עליסס ע"ם תלת סכמב לקמט

לת סוי ריעותת ונדסק בזס ע"ם וסתמת כמ"ס]:

לא אמנם גם על טעמו יש לשאול דמה בכך דהוי כתרי בועי דסמיכי והרי יתבאר דבחדא ומתחזי כתרתי אי שפבי להדדי כשרה וא"כ מה איכפת לן דמתחזי כתרי בועי דסמיכי וכבר הקשו עליו כן ובתבו רבוותו כן הוא משום דהבועא טבעה להגביה עור הריאה ולההפשט ובאן טבע העור להקמט ולירבק בבשר וכשתרצה הבועא להפשיטה הקרע העור [תב"ם סקכ"ז] וצ"ל לפ"ז דזה שבתב דהוי כתרי בועי דסמיכי אין כוונתו מפני מראית העין אלא דה"פ דקלקול זה הוי בקלקול תרי בועי דסמיכי ולי נראה דה"פ דבשם שבשני בועות קים להו לחו"ל שיש נקב או שיגרומו להיות נקב כמו בן בועא אחת העומדת שלא במקום מישור אלא בחריץ או קמט ועומדת בבמשקולת בהכרח שתהנרנר ותגרום להנקב ונראה דבמים זכים ווראי יש להכשיר אפילו אותם שמטריפים בתרי בועי אף במים וכים מ"מ ברין זה שלא נזכר בגמ' הרבר פשוט שיש להכשיר במים וכים בלא כל התנאים שנתפרשו בתרי בועי דסמיכי והבו דלא לוסיף עלה בחומרא שלא הזכירה בש"ס [וכ"מ מדברי סמ"ח ע"ם טימב]:

לב וזה שכתב דשני בועות זה כנגד זה בין שני אונות בשרה כוונתו אפילו במקום שהאונות שוכבות זה על זה מ"מ לא דיינינן להו כתרי בועי דסמיכי אף שהם סמוכות זל"ז מ"מ סוף סוף לא באונא אחת הן ולא יקלקלו זה לזה ועוד דבחיי הבהמה גם בשם קצת כפרודות מפני שהן מרחפין תמיד ואע"ג דסירכא בשם מקרי כסרון כמ"ש בסי' ל"ט מפני שהן נחשבות כסמוכות ממש ע"ש מ"מ לענין שבועא אחת תקלקל להשנית לא אמרינן כן:

לג וזה שכתב אבל בועא נגר טינרא בכה"ג טרפה הטעם רבין שכל אונא מרחפת תמיד בחיי תבהמה והטינרא קשה כאבן ומנקפת ברחיפתה התמידית את הבועא שבנגדה עלולה לנקוב אותה וגריע יותר מבועא וטינרא הסמוכים זל"ז במקום אחד כמובן ונראה רבוה לא מהני אף כשהבועא היא מים זבים כיון דבבאן הטעם מפני נקיפת הטינרא מה טועיל שהיא מים זבים אמנם אם ע"י הנפיחה תעלה מראה ריאה על הבועא כשר דאין שם בועא עליה ושינרא נגר טינרא בכה"ג ג"כ כשר [עמ"ח] דאף אם מנקפים זל"ז מ"מ כיון דשניהם קשים לא ינקבו וא"ז וכן מורסא נגר בועא בכה"ג נ"ל דאין חשש בזה דהמורסא ביון שהיא שוה לכשר הריאה לא תנקף את הבועא ורע רזה שנתבאר לאסור בועא על החריץ או על הקמט והו דווקא על החריץ ממש או על הקמט ממש אבל סמוך להם ליח לן בה [וכ"כ סמ"ח]:

לד אמרו חו"ל [מ"ז] שאם יש בועא אחת ונראית בשתים כגון שיש סרק באמצעיתה [כס"י] ולא ידענו אם באמת הם שתים או רק נראוה כשתים נוטלין קוץ ונוקבין אותה באחת מצריה ורואין אם שופכין זה לזה אחת היא וכשרה ואם לאו שנים הם וטרפה וי"א דאפילו אם שופכים זל"ז צריך לראות אולי יש להם שני ביסים וזהו סימן מובהק שהם שני בועות וזה ששופכים זל"ז נעשה נקב ביניהם [ט"ך סק"ז בסס כס"ל] ואי לא שפכי להדדי אפילו כמים אחר טרפה ובישתי בועות ממש לא מהני מה ששופכים זל"ז [בס] ופשוט הוא רבוה נתגלה שיש נקב ביניהם ואם ניקבו ולא שפכי אהדדי מ"מ אם נפחוה לאחת ועלתה גם השני בנפיחה זו או שהטילו מים באחת מהן ועל ידי כן נהמלאה גם השנית והו סימן מובהק שאחת הן וכשרה [נמס"ע בסס כנס"ג] וסברא נבונה היא וזה שאיז שופכים זל"ז י"ל דהליחה

עבה ואין משתפבות בבולה ויש חולקים בזה וכ"ל דבשאין משתפבות וז"ז טרפה בכל עניין אף שהאחת עולה ע"י נפיחת חברתה או שהמים יוצאים מזה לזה ואמרינן שיש נקב קטן ביניהם דהמוגלא אין משתפבת מזל"ז והרוח והמים יוצאים מזה לזה [סמ"ח] ובוודאי יש להחמיר בריעה זו בין דבנמ' לא הוברה רק הבחינה בששופבות זל"ז ובשני בימים בכל עניין טרפה בט"ש אך אם לא ברק אחר הכיסין אינו מעכב בריעבר בששופבין זל"ז [סס] :

לה בועא שנמצא בשיפולי ריאה אוסרין אותה אם אין בשר בל שהוא אפילו כחוט השערה מקוף אותה בבולה ודין זה ליתא בנמ' אלא בה"נ וטרחו בל רבותינו הראשונים למצא טעם נכון לזה ולא מצאו ומ"מ בין שכל דברי בה"נ דברי קבלה הם נהגו הקדמונים לאסור ויש שבתבו הטעם דבין שהיא בשיפולי נראית בשני בועות ויש לחוש למראית עין [עמ"ך סקס"ס] וא"א לומר בן והרי כבר נתבאר בחרא ומתחזי בתרתי אי שפבי להדדי כשרה ואיזה מראית עין יש בזה ועוד דהראשונים הביאו משם בה"ג דטעמו הוא משום חסר ומטעם בל יתר בנטול דמי וטרחו בזה אמנם הבוונה בן הוא דבל שאין חוט בשר מקוף אותה סופה ליפסק במקום זה מחמת שהמוגלא מבבירה שם ואין לה חיזוק על מה לסמוך וזה הוא שאמרו בל יתר בנטול דמי בלומר זו הבועא הנוספת הוי בנטול מקצת הריאה כלומר שסופה להנקב ולהתחסר מפני שהמוגלא מבבדת עליה ותפסק חתיבת ריאה זו [וב"ב סמ"ח ע"ס] :

לו ולע"ד נראה להוסיף טעם נכון בכוונת בה"ג ויסורו הוא משיטתו בתרי בועי דסמיכי שבנמ' דהנה בזה בבר בתבנו שני טעמים האחד מפני שעלו ע"י נקב והשנית שדוחקים וא"ו וסופן לינקב במ"ש בסע' כ"נ והנה הבה"נ כתב בזה"ל אמר רבא הני תרתי בועי דסמיכי להדדי חוינן למקום חיבור דביני ביני במאן דנקיב דמי ולא תבשריה עב"ל ולבאורה יש לפרשו בפי מעם השני שידחקו וא"ו וסופן לינקב אבל באמת נ"ל דה"פ דבבר בתבנו בשם הרשב"א ז"ל שבל בועא בין שזהו מחמת ליחה המתאספת בין עור לבשר ונפסדת שם ונעשית מוגלא קרוב הדבר מאד שהנקב העור ע"י בך אלא שמ"מ בים להו לחז"ל שהעור של הריאה לא תהבלבל וסופה להתרפאות בין שיושבת במנוחה תשוב במשך העת להתרפאות וזהו בשבבל סביבותיה יש בשר הריאה בריאה וטובה אמרינן שהבשר שסביבותיה יחזקוה וירפאוה וזהו בשמקיפה בשר סביב סביב אבל אם בצד אחד אינו מקיפה בשר ממילא שעלולה להתבלבל ולהתחסר ולהנקב ולבן בתרי בועי דסמיכי הרי במקום שמתחברים אין לבל בועא היקף בשר בצד הזה וזהו שאומר בה"נ חוינן למקום חיבור דביני ביני במאן דנקיב דמי בלומר טופי שבמקום חיבורן ליבא היקף בשר לבל אחת ועתה ממילא נלמוד בשיעומדה בשיפולי ואין חוט בשר מקיפה דג"ב עלולה לינקב מטעם זה עצמו דתרי בועי דסמיכי מפני שבצד אחד ליבא היקף בשר ועלולה לינקב ולפ"ז זהו ממש דינא דתרי בועי דסמיכי שבנמ' [וע"ל סזהו טוסף סרמ"ן ססכיס הלב"ס ס"ק פ"ס ע"ס] :

לז מה נקרא שיפולי י"א דזהו רק תחתית האומא או האונא והיינו הצד השני התלוי למטה בנגד הצד המושרש [עפי"ז סקס"ס ול"ע] וי"א שבבל מקום שיש שם חידור מקרי שיפולי ריאה ובבל מקום חיתוך שבה בין באונות בין באומות ואפילו למעלה במקום שהריאה דבוקה לשדרה נגד חיתוך האונות נקרא שיפולי שהריאה שם חדה אבל נגד האומות דשם הריאה רחבה לא מקרי שיפול ויש לילך בזה אחר המנהג ורווקא בועא אבל טינרא בשיפולי כשרה ואף נם בבועא יש מי שאומר שאם הבועא קטנה מן אצבע אנורל כשרה [ב"ח] אבל מבל הפוסקים לא משמע בן שלא חילקו בין נרולה לקטנה וכן עיקר [מב"ס ולב"ס סקס"ז] :

לח כבר נתבאר דבשחוט בשר מקוף אותה כשר ואפילו חוט בשער אחת דיו וביכולת לעשות בל מצדקי שיעלה חוט בשר בנון אם ע"י נפיחה אינו עולה חוט בשר נופחין אותה וממשמשין לצדדי הבועא ואם ע"י בך העלו חוט בשר בשרה ורווקא שיהיה בההיקף מראה ריאה והרבה נרולים מבשירים אף בשאין בה מראה ריאה רק שלא תהיה ממראות הפוסלות שיהבאר בסי' ל"ח [סס"ל וע"ז ופפ"ח וסמ"ח סעי' כ'] ואם א"א לעמוד על מראיתו מחמת דקות החוט יש להבשיר בין שאין זה דינא דנמ' [סמ"ח] אבל בתרי בועי דסמיכי אין להקל כיון שהוא דינא דנמ' :

לט אם נמצא בועא בשיפולי ולא הספיקו לנופחה ולראות אם חוט בשר מקוף עד שנחתבה וא"א לבדוק טרפה ורווקא שלא ראו קודם נפיחה אם חוט בשר מקוף אבל אם ראו חוט בשר מקוף אף שלבתחלה צריך לנופחה ולראית שנם בנפיחה יש חוט בשר ס"מ בריעבד בשר ואמרינן בין שקודם נפיחה נראית חוט בשר מסתמא היתה כן נם בנפיחתה ויש מבשירין אפילו לא ראו בלל קודם שנחתכה ויש לסמוך עלייהו בהפ"מ [סמ"ח סעי' כ"נ] בין שאין זה דינא דנמ' אמנם אם במזיר קרעו הבועא יש לאסור [סס] :

מ בועא בשיפולי ושנים אומרים שנפחו ולא היה חוט בשר מקוף ושנים אחרים אומרים שנפחו והיה חוט בשר מקוף יש להכשיר ולא נדונם במבחישים וא"ו די"ל דהאחרים היה בחם יפה יותר מהראשונים והעלו חוט בשר ואם בנפיחה אחת מבחישים וא"ו שאלו אומרים שיש חוט בשר מקוף ואלו אומרים שאין כאן חוט בשר מקוף הוי הבחישה ויש שרוצים להקל נם בבה"נ בין שאין זה דינא דנמ' [סס סעי' כ"ד] ובועא בשיפולי במים וכים במקום שמבשירים במים וכים בתרי בועי דסמיכי פשיטא שנם בזה בשר ומליאה רוח בשר :

מא בתבו רבותינו בעלי הש"ע בסע' ה' בועא בריאה

וניכרת בעבר אחר אע"ג דלא שפכי אהדרי בשרה והוא דלא קיימי במקום הסמפונות אבל אי קיימי במקום סמפונות דהיינו שני אצבעות מן השיפולי בדקה וארבעה בגסה נהנו להטריף ואין לשנות ואפילו מים זכים בבועא ורווקא דשפכי להדדי אבל אי לא שפכי להדדי כשר אפילו בעבורים ורוחים בועא שהיא תחת הוורדא במקום הדק ויש שם סימפון טרפה דניכרת מעבר לעבר טינרי הניכרת מעבר לעבר דינה כבועות עכ"ל והרבה טרחו המפרשים בביאור הדברים ונבארם בס"ד :

מב הנה בריש סי' זה נתבאר דהרמב"ם מצריך בדיקת סמפונות בבועות ואנן לא קיי"ל כן ולבאורה דברי הרמב"ם מוברחים שהרי ברדנו בסי' ל"ז סעי' מ"ד דריאה שנשפכה בקיתון קילא מבועות ע"ש שיש ראיה ברורה לזה דמאן דהתיר בגמ' בריאה שנשפכה בקיתון היה מסתפק בבועות וא"כ בין שבריאה שנשפכה בקיתון אמרו חז"ל שצריך בדיקת סמפונות בס"ש שם ב"ש בבועות אמנם אינו כן דוודאי לעניין קלקול הקרומים יש בבועות יותר חשש מנשפכה בקיתון בס"ש שם אבל לעניין חששא דסמפונות הוא להיפך דבשנשפכה בקיתון בע"כ שהגיע למקום הסמפונות וקרוב לחשוש שנתקלקלו משא"כ בועות שהן בין עור לבשר לא נגעו בלל בסמפונות ואפילו אם הבועא בעומק אמרינן שמצאה לה מקום בין הסמפונות ווהו הכל בשהבועא בצד אחד של הריאה אבל בשהיא מעבר לעבר בע"כ שנגעה גם במקום הסמפונות ובין שכן י"ל שיש יותר חשש בזה מנשפכה בקיתון כמו בקלקול הקרומים וזהו טעם איזה מראשונים שאמרו בועא מעבר לעבר במבואר במרדכי ואין לשאול דא"כ למה הבשרנו בבועא בשיפולי כשיש חוט בשר מקוף והרי היא מעבר לעבר דאין זה שאלה דחששא דסמפונות לא שייך בשיפולי הריאה דעיקרי הסמפונות מתחילים כשני אצבעות בדקה משיפולי וד' בגסה והדבר מובן שמטעם חשש סמפונות יותר יש חשש בשפכי להדדי מבלא שפכי דבלא שפכי י"ל ששני בזעות הן זו מעבר זה וזו מעבר השני ושניהם בין עור לבשר ולא נגעו בסמפונות וגם אין זה תרי בועי דסמיכי דזה אינו אלא בשהם בצד אחד של הריאה ולא בשזו בעבר זה וזו בעבר השנית דלא נגעי אהדדי אבל בדשפכי להדדי בע"כ שהיא אחת ונגעה בסמפונות והנה יש שחששו בבועא מעבר לעבר מפני חששא אחרת והיינו מטעם תרי בועי דסמיכי ולא נחלק בין בשהם מצד אחד ובין בשהם משני צדדים ובזה ודאי קילא כדשפכי להדדי מדלא שפכי כדין תרי בועי דסמיכי שנתבאר ובזה יהבארו כל דבריהם בס"ד :

מג וה"פ בועא בריאה וניכרת בעבר אחר אע"ג דלא שפכי אהדדי בשרה כלומד דלא קיי"ל כמאן דחיישי לתרי בועי דסמיכי דאינו דומה בין שהם בשני צדדים ולכן אף דלא שפכי אהדדי דבה"ג טרפה בתרי בועי דסמיכי מ"מ במעבר לעבר בשר וב"ש בדשפכי אהדדי דגם בסמיכי בשר ודווקא שלא במקום סמפונות שבשם החשש הוא רק משום תרי בועי דסמיכי ווהו לאו בלום אבל במקום סמפונות ושפכי להדדי דזהו בירור ששלטה הבועא מעבר לעבר במקום הסמפונות טרפה בכל ענין אף במים זכים דבין שאנו אומרים ששלטו הבועות בהסמפונות ובועות גריעי מנשפכה בקיתון לעניין קלקול בדמוכח מחששא רקרומי הריאה אלא שבכל הבועות אומרים שלא שלטו בלל במקום הסמפונות אבל בזה שבווראי שלטו לא מהני אפילו בדיקת סמפונות בנשפכה בקיתון מפני שבועא גריעא יותר אבל אי לא שפכי להרדי ונתגלה שהם שני בועות אחת מצד זה ואחת מצד שנית א"כ הם כבל הבועות דאמרינן שלא שלטו במקום הסמפונות ועריפא מנשפכה בקיתון ובועא תחת הוורדא במקום הדק אף שזהו בשיפולי בבל הריאה דאין חוששין לסמפונות כמ"ש מ"מ בהוורדא יש שם סימפון טרפה במעבר לעבר אי שפכי אהדדי מפני טעם קלקול הסמפון וב"ש למעלה משיפולי בהוורדא דטרפה בבבל האונות [ע"ז סקנ"ו] ולפ"ז דין בועא בשיפולי דבבל הריאה בשר בשיש חוט בשר מקוף אין זה בוורדא [סס] וגם טינרי מעבר לעבר טרפה מפני חששא דסמפונות [ודברי הס"ך סקכ"ח סתמיה רמיס לדין זה מכמפס בקיתון לדקו לדעת בעלי הש"ע ולמחנם סתמו עליו סכרו"ס וסמב"ם ועפר"ח סססכים ג"כ לדברי הס"ך ודו"ק] :

מד וכל זה הוא לשיטת בעלי הש"ע אבל יש מגרולי אחרונים דלא ס"ל כן ואין עניין לנשפכה בקיתון דהבשר נמס והיה למים וקרוב שהסמפונות יתקלקלו ולפיבך צריך בדיקת סמפונות אם נתקלקלו משא"כ בועא מעל"ע דהבשר שלם ולא נחסר והבועות דוחקות הבשר והסמפונות לצדדים אין הסמפונות מתקלקלים ובמים זכים לא בעי בדיקה ובשמלאות טוגלא יבוי להיות שמתוך הדחיקות ניקבו הסמפונות או שנתקלקלו ובזה צריך בדיקה בבנשפכה בקיתון אך בשהם עבורים וסרוחים קרוב יותר שיתקלקלו וגם בדיקה לא יועיל שהרי הרי"ף והרמב"ם אוסרים גם בבל בועות בבה"ג ויש שמצריבים בדיקה גם במים זכים וגם מה שהחמירו בוורדא אין נראה בלל שהרי גם בבל הריאה יש קרוב לשיפולי איזה סמפונות אלא דאמרינן דעד ד' גודלין לגסה וג' לדקה אין זה עיקרי סמפונות א"כ לא נחמיר בוורדא יותר מבבל הריאה וגם מה שהחמירו בטינרא לא נראה בלל ובין שלא נזבר דין זה בש"ס בלל לא נראה להחמיר [י"ס סל"ז וע"ז וכרו"פ ולב"ס סק"ק וק"ז ומכ"ם סקנ"ם] ויש להסתפק אם המה מחמירים בעבורים וסרוחים אפילו אי לא שפכי להדדי ובזה מחמירים יותר מבעלי הש"ע או דווקא בשפכי להדדי ובן נראה עיקר דמדבריהם מבואר שבאו להקל על דברי בעלי הש"ע ויש שבוורדא הסכימו לאסור כדברי הש"ע [סמ"ח סעי' כ"ח] :

מה בועא מעבר לעבר ומצר אחד היא במקום הסמפונות

הממפונות ומצר השני היא למטה מממפונות יש להקל [סמ סעי' כ"ז] ואם מצר אחר בועא ומצר השני טינרא או מורסא רינו כבועא מעל"ע אמנם אם חותך כפנים ורואה שיש הפסק בין הבועא ובין הטינרא יש להקל [סמ סעי' כ"ו] וכן אם ע"י נפיחה עולה מצר אחד עוד ובשר קצה ואין הבועא ניכרת שם כלל ואפילו היכר מורסא אין כאן ה"ל מצר אחד ובשר [תב"ש סק"מ]:

מו דרך הבועות הגדולות שלפעמים אין המים שבהוכם ממלאים כל הבועא ונשפכים כקיתון הנה והנה בתוך הבועא ובשר אפילו אם יש ריקן בהוכו יותר מרביעית וכן בבועא מעבר לעבר או בשיפולי ובאופן שאין בהם איסור מחמת מעל"ע ומחמת השיפולי כפי הרינים שנתבארו אז אפילו אם יש בהם ריקות בתוך הבועא יתר מרביעית כשר [לבוש]:

מז בועא שנמצא בו נקב היכא רמשמש ירא רטבחא במו במצר החזה או שתלש בבח תלינן כמ"ש בסי' ל"ו אבל שלא במקום רמשמש ירא רטבחא ואינו יורע אם ניקב מחיים או לאחר שחיטה טרפה ולא אמרינן נשחטה בחוקת היתר עומדת ואין אומרים לנקוב נקב אחר בבועא ולרמות הנקבים ול"ז כמו בנקב בריאה לפי דין הש"ס כמ"ש בסי' ל"ו סעי' ל"ו ע"ש רבועות עשויות להשתנות כל שעה ושמא מראה אחר היה לו ונשתנה [רש"י מ"ו: ד"ה אין מקיפין בטוי] ולכן גם לפי דין הש"ס אינו מועיל ולמה לא אמרינן נשחטה הוהרה ונתלה שלאחר שחיטה נעשה הנקב שמ"ש בסי' נ' מפני שהרבר רחוק להתלות בלאחר שחיטה כיון שאין יר הטבח ממשמש בו ויותר נראה שנעשה קודם שחיטה ומ"מ אין זה אלא ספק טרפה ורע ראפילו במקום רמשמש ירא רטבחא צריך לעיין בצלעות בנגר הנקב ואם נמצא שם ריעותא טרפה ואם לא ראה בצלעות אינו מעכב ברייעבר:

מח ורע שלא מצינו בועא מטרפת בי אם בריאה ואפילו בריאה של עוף אבל בכל שאר מקומות אע"פ שנקובתן במשהו אין מרפות בועא שיך בהם ראין הבועא מעידה על הנקב ולכן י"א ראפילו בריקה א"צ בשאר אברים כבין ברם ורקין אבל י"א רצריך בריקה לפתוח הבועא ולראות אם הבשר שלם תחתיו [עפ"ת סקמ"ו] ואפילו אם היא רק בועא אחת ולא רמי לבועא שבריאה שא"צ בריקה רבריאה אורחא הוא ובשם כיון שהוא ביוצא מן הכלל יש לברוק [סמ] ואם לא ברק לא עיכב [סמ] אמנם ברקין בשיש בועות הרבה וראי רהבריקה מעכבת ראין לך ריעותא נרולה מזו ויתבאר בס"ר בסי' מ"ו:

מט ועתה נבאר מיני הדתי לריעותא שכתבו הגדולים האחרונים בועא על יתרת בדרי ראוני הוי הרלר"ע [תב"ש ופמ"ג] וי"א דלא הוי הלר"ע כי יתרת בדרי אינה ריעותא כלל [לבוש סי"ס סקל"ג] וכן בסירכא או מראה כשרה או שאר ריעותא על יתרת תלוי בפלוגתא זו [סמ] מיהו בסירכא שלא כסדרן על יתרת בדרי לא מהני מיעוך [סמ] וגם זהו רווקא כששני האונות הסרוכים של"ב ול"ו המה היתירים [ע"ס] אבל יתרת מקמא במקומות שמבשירין הוי ריעותא וכל ריעותא שעליה מצטרף לתלר"ע לבר סירכא תלויה או סירכא דבוקה ממקום למקום ביתרת ועוברת ע"י מיעוך יש להכשיר [סמ] ובועא העומרת על יתרת מקמא הוי תלר"ע אבל טינרא ומורסא יש להכשיר [סמ] וצטקה מקצה אונא ביתרת אין זה תלר"ע [סמ] וציטוק בריאה יתבאר בסעי' נ"ה:

נ גבשושית מגבה בצפורן אנורל הוי ריעותא ופחות מזה אינו ריעותא ומקמא בכל ענין אינו ריעותא ופיצול מגבה לא מקרי ריעותא ואפילו הפיצול קצר מהגומא שמבשירין בהפ"מ כמ"ש בסי' ל"ה [סמ] ופיצול מקמא פחות מצפורן אנורל שמבשירין בהפ"מ הוי ריעותא [סמ] ומיני חליף שיש מבשירין כמ"ש שם לא הוי ריעותא אבל שני ווררות במקום שמבשירים הוי ריעותא ושני ווררות בשורש אחר אפילו אם אחת מזן הפוכה וכשרה באופן שנתבאר שם לא הוי ריעותא אפילו הריעותא האחרת עומרת על ההפוכה וכן בריעותא רכים הווררא אינו מצטרף לתלר"ע ושני ווררות בשורש אחר ונסרכו ול"ו י"א רמהני מיעוך וי"א דלא מהני [עלב"ס סי' ל"ס ס"ק קל"ב] ואם הווררא נרולה כאונא אחת ולא כהנרולה שמתירין בהפ"מ רינו לעניין הלר"ע ברין יתרת מקמא וכן אם חסר מקצת הוורדא ונמצאת התחוכה החסירה בימין או בשמאל שהכשרנו שם אם יש עליה איזה ריעותא רינה ביתרת מקמא [סמ]:

נא קרום עליון של ריאה שניקב או נגלר מקצתו או רובו או כולו הוי ריעותא ובהצטרף עליה עוד ריעותא כמו בועא או סירכא וכיוצא בזה הוי הלר"ע לבר בועא בטים וכים במקום שמבשירים הרתי בועי דסמיכי במים ובים אינה ריעותא כשעומרת על הנגלר שלא נגלר רובו או ניקב עור העליון וסירכא תלויה או מאונא לאונא למטה מחציין בנגלר מעט יש להכשיר אבל בנגלר רובו או כולו מרפה [עלב"ס סי' ל"ו סק"ח] וניקב בים הוורדא לא הוי ריעותא וסירכא מבים הורדא לריאה מהני מיעוך [סמ ס"ק קל"ב] וב"ש לוודא עצמה מהני מיעוך:

נב נשבר הקרום ע"י שנפחוה יותר מדאי הוי ריעותא ואם במקום שנשבר או סמוך לו יש איזה ריעותא הוי הלר"ע ורווקא כשהריעותא לא עברה בנפיחה זו שנקרע הקרום מחמתה וכן רווקא שנשברו שני הקרומים אבל אם נשבר קרום אחר לא הוי ריעותא ונקב במקום רמשמש ירא רטבחא או כיוצא בכלב לא הוי ריעותא זולה אם יש שם איזה ריעותא הנ"ל כסירכא בריקה והבריקה מעכבת מרפה שהרי אין כאן בריקה מפני הנקב:

נג נקבי המיצנא אם יש תילים ע"י הראה במספר הנקבים לא הוי ריעותא ואם לאו הוי ריעותא ויש

שמצריך שכל תולע יהיה מקצתו בנקב ומקצתו חוץ לנקב ואינו עיקר וריאה שנשפבה בקיתון וריאה שנתרוקנה מקצתה לא הוי ריעותא מיהו בשנתרוקנה ביותר מרביעית אפילו מאן דמכשיר מ"ם הוי ריעותא ובועא שבתוכה תולע יתבאר בסעי' נ"ו:

נד ריאה שיש בה חסרון או פגם או קמט אם ניכר שבא לה ע"י חולי או לקותא הוי ריעותא ואם ניכר שזהו מתחלת ברייתה לא הוי ריעותא ואינו מצטרף לתלר"ע לכר בועא על הקמט יש לאסור ואם יש ספק אם הוא מתולדה או ע"י חולי או לקותא יש להחמיר ואמנם בריאה אף שהרוק מתנדנד מ"ם הוי ריעותא אבל אם ע"י הנפיחה בריא ועולה בנפיחה כשאר ריאה לא הוי ריעותא כלל ותלינן שמחמת ליחה נאטמה ויבש בריאה בשלא הגיע לשיעור יובש הוי בצמקה:

נה צמקה מקצת ריאה לא הוי ריעותא דצימוק אין עניינו לנקב כלל [נב"ם ר"ם ל"ם סוס כ"ז] ואפילו צמקה בולה או רובה או אונא שלימה למאן דמטריף וחזרה לברייתה ע"י הבדיקה אינה ריעותא כלל וצמקה מקצתה ויש בה סירבא שלא בסררן המעכבת הבדיקה יש מי שאומר שאסורה שהרי בצמקה אין באן בדיקה [לב"ם ס"ם ל"ו] ולא נראה בן דהא כל בדיקות שלנו אינו אלא לחומרא דאי מדינא לא בקיאין אנן בבדיקה וכמו שיתבאר בסי' ל"ט אמנם ביון דהמיעוך בעצמו הוי קולא גדולה אין להוסיף קולות בזה וכמו סירבא שלא כסדרן היוצא מתוך השינרא דלא מהני מיעוך [כמ"ם סמ"ז סי' ל"ז סק"ב וכמ"ם סנ"ב סל"ם סקל"נ] וכן בסירבא מאונא לאונא למטה מחציין ויש חלון או למעלה מחציין בלא הלון המיעוך מעכב וצימוק ליכא מיעוך [סס ס"ם ל"ו] ואין חילוק בין אם שני ראשי הסירבא יוצאים מהצימוק ובין שרק צד אחד יוצא מהצימוק [סס] וצ"ע בבל זה ונראה שאם הסירבא נתקלפה בקל והריאה יפה יפה יש לסמוך בהפ"ם להקל:

נו בועא הוי ריעותא ובועא במים זכים במקום שמכשירים תרי בועי דממיכי במים זכים לא הוי ריעותא וכן בועא מליאה רוח לא הוי ריעותא בלל ובמקום שאוסרים תרי בועי דממיכי במים זכים הוי ריעותא אבל ברוח בשום מקום לא הוי ריעותא ובועא שיש בהוכו תולע אי ליכא נקב בבועא רק בשפתחו הבועא נמצא תולע בתוכו ודאי בשר ואם יש נקב בבועא אם התולע מקצתו בנקב ומקצתו חוץ לנקב נמי בשר ואם התולע אינו בתוך הנקב רק על הריאה הוי הלר"ע [נב"ם ס"ם ל"ז] ולפמ"ש בסי' ל"ו סעי' ל' דא"צ תולעים בנקב או סמוך לה ובשנמצא על הריאה הולעים היא בשרה גמורה נראה דגם בנמצא על הריאה לא הוי תלר"ע:

נז בועא שע"י נפיחה עולה עליה מראה ריאה אינה ריעותא ואף שעדיין נבוה קצת ודומה לנבשושית אינה אלא במורסא ואמרינן שבמשך העת היתה מתרפאת ולא היתה נבוה מבשר הריאה [סמ"ם סל"ז סעי' ד'] ותרי בועי דממיכי הוי ריעותא אפילו במים זכים ובמקום שמכשירים אבל תרי מינרי או תרי מורסות או טינרא ומורסא אין זה ריעותא אבל בועא וטינרא או בועא ומורסא הוי ריעותא שהרי גם בועא יחידית הוי ריעותא ואפילו במים זכים אפשר דביחר עם טינרא ומורסא הוי ריעותא והמיקל בזה במקום הפ"ם אין מוחין בידו [עלנ"ם ס"ם ל"ז]:

נח בועא בשיפולי בשיש חוט בשר מקיף אין רינה רק בבועא יחידית לעניין תלר"ע אבל בשאין חוט בשר מקיף אפילו מלאה רוח או מים זכים במקומות שמכשירים מ"ם הוי ריעותא ובשנחתבה ויש ספק אם היה חוט בשר מקיף הוי ספק הלר"ע ובשר [סס] וכן הדין בהבחשת תרי ותרי אם היה חוט בשר מקיף אם לאו וכן הדין בבועא מעבר לעבר בשהיא בשרה אין דינה לעניין תלר"ע רק בבועא יחידית ודינה בדין שיפולי שנתבאר ובועא בשיפולי ועלה עליה מראה ריאה אינה ריעותא וכן מעבר לעבר בשעלה מראה ריאה משני הצדדים ויש עוד מיני תלר"ע ויתבארו בסי' הבאים וכבר גלינו דעתינו בכלליות דיני תלר"ע בסעי' י"ט ע"ש:

סימן לח [דיני מראות הפוסלות בריאה ובו כ"ו סעיפים]:

א ריאה שנשתנה מראיתה ממראה שלה התמידית אמרו חז"ל [מ"ז:] שיש מראות שאם נתחפכה לאותה מראה מרפה דקים להו לחז"ל דכל שנראה בהקרומים מראה זו נתקלקלו הקרומים ועתידין לינקב דזהו ברקבון ולבן אפילו נשתנה רק משהו למראה הטרפה ה"ל בנקב משהו וטרפה ואף שיש מהפוסקים שאמרו דמראות הפסולות אינן פוסלות אא"כ רוב הריאה היא במראה זו [תוס' מ"ו: ד"ס תוכמי וסרמב"ד וכס' ת"ד סי"ח] דם"ל דאין זה בנקב אלא אם רובא של ריאה בך הוה סימן שבולה מקולקלת היא אבל כל רבותינו הראשונים לא ס"ל כן וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם בפ"ז והטור והש"ע דזהו בנקב ואפילו במשהו טרפה והבי קיי"ל:

ב ויש שינוי המראות בריאה שהם בשרות ואפילו נשתנית בולה לאותה מראה או בבמה מקומות דקים להו לחז"ל שאין זה קלקול ואין זה לקותא ואפילו יש בה כמה מראות משונות זו מזו ביון שכולן ממראות הכשרות לית לן בה ולא עוד אלא אפילו יש בה שני מראות שמורים הפכיות זה מזה בגון מראה אדום שיתבאר ומראה

ומראה ירוק כעשבים שיתבאר ושניהם הם מראות כשרות רק דארום מורה שעדיין לא נבלע בה הדם וירוק מורה שעדיין לא נפל בה דם וזהו היפך מארום שכבר נפל הדם בה אלא שלא נכלע בהבשר והולך בין עור לבשר ולפיכך הוא ארום וירוק הוא שעדיין לא נפל בה דם כלל ולפ"ז במקצתה ארום ומקצתה ירוק היה לנו לאסור ום"מ אין חוששין לזה ואמרינן דבמקום זה עדיין לא נפל הדם ובמקום זה נפל ועדיין לא נבלע הדם בהבשר ואפילו הן סמוכות וי"ו לית לן בה [וכ"כ הפמ"ג סק"ל ולב"ם סק"ב] :

ג ודע שיש מגדולי אחרונים דמטרפי בכה"ג דמם"נ אם עדיין לא נפל בה דם למה יש בה אדמימות ואם נפל ועדיין לא נבלע למה יש בה ירקות ולכן ס"ל דטרפה [כרו"פ סק"כ] ואינו כן דקוף סוף הרי מראות כשרות הם ואינן מורות על קלקול הקרומים ונהי דנעלם ממנו הסיבה מ"מ כיון שחז"ל אמרו מראות כשרות איך אפשר לאסור ועוד דגם הסיבה לא נעלם מאתנו ובמ"ש שבמקום אחר לא נפל עדיין הדם ובמקום אחר נפל ולא נבלע ואין זה מן התימא שהרי דבר זה דאדמימות וירקות יש גם בתנוק העומד למול שאין למולו מפני זה כמבואר ביו"ד סי' רמ"ג וזה אנו רואים בחוש כמה פעמים בהנוקות קודם המילה שבמקום אחד יש בו אדמימות ובמקום אחר ירקות וכן הוא בריאה וגם הסברא נותנת כן דכשלא נפל עדיין הדם ומתחיל ליפול ועומד להבלע בהבשר אינו נופל ונבלע ברגע אחת בכל הנוף ומעט מעט נופל ונבלע הדם ולכן יש מקום שעדיין לא נבלע ויש בו אדמומית ויש מקום שעדיין לא נפל ויש בו ירקות ואין זה לקותא כלל :

ד ואלו הן המראות הפסולות שחשבו חז"ל [טס] ריאה דרמי לאופתא וזהו בקעת של עין כדרמי בתוותא לבקעת והיינו שנעשית לבנה בבקעת טרפה [רס"י] והרמב"ם בפ"ז דין י"ח אינו מפרש על מראה לובן שכתב שם נמצאת בעין חריות של דקל אוסרין אותה מספק שזה קרוב למראה האסור עכ"ל ביאור דבריו דאע"נ דמראה חריות של דקל קצת נוטה למראה רקיע שהוא ממראות הכשרות כמו שיתבאר מ"מ נם הוא נוטה למראה שעוה שהוא מהמראות הפוסלות כמו שיתבאר וזהו שאומר שהוא קרוב למראה האסור [כ"י] ולפ"ז לא הזכר כלל מראה לובן בהמראות הטרפות וכן ראיתי לאחד מגדולי ראשונים שכתב להדיא דלובן בריא:ה אינו מראה טרפה [עיטור הכילו ב"י נסי' מ"ד] :

ה ויראה לי שטעמם הוא שהרי בארבע מראית נגעים שכולם הם מראה לובן לא מצינו כמ' נגעים שידמה הלובן לבקעת של עין וחשיב שם ד' מדרגות בלובן זו למעלה מזו שלג וצמר וסיד וקרום ביצה ולא חשיב בקעת של עין וזה אין לומר דבקעת לבנה מכולן שהרי מבואר שם שאין למעלה משלג בלובן וכן מוכח מקרא אם יהיו חמאיכם כשנים כשלג ילבינו וצ"ל דאדרבא בקעת של עין היא למטה מכולם והיינו שנם קרום ביצה לבנה ממנה ולפ"ז קשה לשון רבינו הרמ"א שכתב וי"א דאף אם היא כלובן ביצה טרפה והכי נהוג עכ"ל דמשמע מזה דלובן ביצה נמוכה כלובן מבקעת וא"א לומר כן ואין לומר דכוונתו כלובן ביצה בעורה חיה שהרי אין בה לובן כלל [ס"ך סק"נ] אלא ודאי אחר שנתבשלה וכ"כ הוא עצמו בספרו ד"מ ע"ש וצ"ל דקרום ביצה הוא למעלה כלובן מבקעת [ופ"ח כתב דהוא כקרום ביצה עצמה הוא למטה בלובן מבקעת] [ופמ"ג ח"ח לומר כן ע"ם] :

ו אך יש להתפלא להיפך על דעת הרמב"ם והעיטור דא"כ למה לא הזכיר הש"ם מראה לובן בהמראות הכשרות וצ"ל לדעתם דמראה לובן הוא המראה המזרנלת בריאה ולא הוצרך הש"ם להזכירה ובאמת אנו רואים בחוש כשמנפחים הריאה רוב מקומות שבה נותים ללובן וצ"ל דאינו מניע ללובן דבקעת ואף לא ללובן ביצה וזהו הכל לדעת רש"י והרא"ש והטור שפירשו דקאי על מראה לובן אבל להרמב"ם והעיטור א"צ לזה :

ז ולדינא קי"ל לאיסור בכל הדיעות שהרי הוא ספק איסור דאורייתא ולכן בין אם היא לבנה כלובן ביצה וכ"ש כבקעת של עין וכ"ש למעלה משיעור זה ובין אם היא כעין חריות של דקל טרפה מספק והרבה יש להקדק במראה לובן דריאה כשמנפחים אותה שלא תהא לבנה יותר מראי עד שתדמה כלובן ביצה או כבקעה או למעלה מזה ולכן רבותינו בעלי הש ע כתבו שני הדיעות לדינא וזה שלא הזכירו דהוי כבק טרפה שהרי הרמב"ם כתב להריא שהוא כבק ואף נם לדיעה ראשונה מוכח בש"ם שהוא רק ספק שהרי יש כמה לשונות ע"ש מפני שאין דרכם לדקדק בזה בין ספק טרפה לטרפה ודאית כיון דאידי ואידי מיבה היא וכמ"ש בסי' ל"ו סעי' ס"ד ע"ש :

ח עוד יש בנמ' כריותא טרפה ששחור בקורט דיו יבש והיא שחרות עזה דשחור מתחלה היה אדום ואח"כ נהפך לשחרות ולקותא היא וסופו לירקב ולינקב [רס"י] אבל אם אינו שחור כל כך כשר ומוכח בגדה [כ'.] דשחרות כופת או כעורב או כזית כשר דאין שחרותם כשחרות הדיו ע"ש וכ"ש אם השחרות אינו מניע אף למדרנות אלו שכשר ואין לשאול דא"כ למה אמרו חז"ל בכאן בכוחלא כשרה כריותא טרפה ע"ש הא אפילו למעלה מכוחלא כל שאינו כריותא כשרה והרי כוחלא פירש"י צבע כחול שהוא כמראה לוז"ד לא ירוק ולא שחור עכ"ל והרי אפילו שחור בשר כל שאינו כדיו אמנם האמת נראה דכחול שקורין בלשוננו לזורא"ק כשהיא בשלימותו שאינו שדוי במים הוא לא ירוק ולא שחור ולזה כיון רש"י ז"ל אבל בששורין אותו במים הוא שחור ולכן פירש"י צבע כחול וכן מבואר מלשון הרמב"ם שם שכתב ארבע מראות מותרת יש בה ואלו הן שחורה כבחול ע"ש הרי שהוא שחור [וכ"מ בסמ"ע ס"ק כ"ו] :

כחול כדי לכחול עין לחת וכעיטים יפים סוף המחזיק וכ"מ בחולין ס"ק: המחזר וכחול ע"ם וכ"מ בכוכא כ"ח: בחכני סיפא כוחלת ומרמרת ופירש"י סיפא לא לבן ולא שחור ומרמרת סיים לבן וכוחלת לטוע בכחול עכ"ל הרי שזהו שחור כמוכן ועד סיום סם מחכיים סיומר יקרות בסם שחוריס ולכן נלע"ד כל שלוקו כדיו כגר וכסמ"ח סעי' ה' כתב כל שלוקו שחור כזפת לא מקרי שחור כדיו וכמרם עכ"ל ומשיטי דמגדל מוכח לסדיא דזפת לוח מציע למחרות דיו כמ"ש וכן הביא סוף עלמו בחב"ם סק"ז מרחב"ן שכתב ורמוחת דדיו ורוצם לחות דבריו לכעליונו של דיו ומשיבי שהרי נס רש"י פירש בכלן קורם דיו יבש ע"ש רק לפסגר לומר שלין לחו בקילוס בזפת כל כך לספרים בין שחרות דזפת לשחרות דדיו יבש לבל מי שהוא בקי ודלי לדיעת כן סוף ודו"ק]:

סו עור איתא בגמ' שם האי ריאה דדמי בכשותא שקורין האפי"ן וכמוריקא שקורין זפרע"ן וכביעתא בלומר בחלמון ביצה טרפה וכל אלה מין ירוק הן שקורין גע"ל אלא שזה משונה מזה וכל מראה קרו"ג נקרא ירוק [רמ"י] בלומר דבשם ירוק נכללו כמה מראות והיינו גע"ל ונרי"ן ובלו"א ובמראה נעל נופה יש כמה מראות ובריאה מחולק דינם זה מזה דגע"ל הוא מראה טרפה וגרי"ן ובלו"א הם מראות כשרות כמו שיתבאר ויראה לי דלכן חשבה הש"ם במראה גע"ל ג' מינים משום דבמראה זו יש מראה חלושה עד מאד וזהו בכשותא ויש מראה חזקה עד מאד וזהו בחלמון ביצה ויש הנוטה למראה ארום כמו מראה והב שנתבאר בסי' קפ"ח לעניין מראה דמים דמראה והב היא מראה כשרה דזהו בכלל ירוק ולא בכלל ארום דדם נדה ובכאן הוא להיפך דמראה ארום כשרה ומראה ירוק טרפה והייתי אומר דמראה והב כשרה לכך קמ"ל דגם זהו בכלל ירוק וטרפה וזהו מראה כרכום מוריקא שבגמ' ולכן חשיב ג' מראות אלו דכל רק שנוטה לגע"ל הוי טרפה וכן במראה נעל זוכט הוי טרפה וכן כוהב וכשעוה וכבנף טוו"ם שקורין פאוו"א [ע"ז וט"ז סק"ב] ודע דעל גרר וכרכום תירגם בתרגום רשק ומוריקא ע"ש [ערוך ערך מרקת] והרמב"ם כתב על זה לשון משנה חריע ע"ש [חסו לטון סמפנה בכלאים פ"ב מ"ץ ומפרס סם בירוסלמי מהו חריע מוריקא ע"ש]:

ו ואלו הן מראות כשרות שחשבו חז"ל שם מראה אדומה ומראה ירוקה כברתי ווהו חציר שבתורה [במדבר י"ח] שתירגם אונקלם כרתי ע"ש וב"כ הרמב"ם ירוקה כחציר ע"ש ונכלל בזה שני מראות שאנו קורין גרי"ן ובלו"א שרש"י פי' ירוקה כעשבים שהוא גרי"ן ועל בכרתי כתבו התום' והרא"ש שזהו כמראה תכלת הרומה לרקיע שהוא מראה בלו"א ובע"כ אינו לגמרי כתכלת שהרי אמרו בברכות [ט':] משיכיר בין תבלת לכרתי אלא משום שישני מראות אלו דומין ול"ו וכ"כ כל האחרונים ששני טראות אלו כשר [רמ"ל ום"ך סק"ו ומכ"ם] וכן מוכח מדברי התום' וכל הראשונים:

יא וכן חשבו חז"ל בין מראות הכשרות כבוחלא ובארנו בסעי' ח' שזהו מראה שחור רק שאינו שחור כדיו וכ"כ הרמב"ם שחורה ככחול ע"ש וזה שבתוב בספרי הכריקות וכן הוגה בש"ע ובלבוש שהוא מראה רקיע שקורין בלו"א א"א לומר כן במ"ש שם ועור רמראה זו קראו בגמ' בכרתי במ"ש אלא כוונתם במ"ש בסעי' ח' רכוחלא קורם ששורין אותה במים היא נוטה למראה רקיע אבל אחר שרייתה במים היא שחורה שזהו טבע שלה וזהו מה שאנו קורין לאזורא"ק [ועמ"ם סעי' י' ולדבריהם ס"ם יומר ע"ם וזו"ק]:

יב עור אמרו בגמ' ככברא כשרה בבישרא טרפה וסימנך ובשר בשרה טרפה ופירשו רבותינו דאמראה קאי ואינו מובן שמראה בשר הרי היא מראה ארומה ובשרה היא ויש מהבורקים שפירשו רקאי על שומן מבהמה כחושה רנוטה למראה גע"ל [עמב"ם סק"ה] וא"א לומר כן דא"כ למה לא אמר הש"ם כשומנא ובאמת יש מהראשונים שפירשו דאמישמוש קאי כלומר שאם במשמושה היא בבשר טרפה וכבברה כשרה ולא קאי אמראה כלל [סמחור וסרמב"ם] ויש מי שחשש להחמיר כדיעה זו [ב"ח] ויש שלא חשש כלל לדיעה זו שהוא ננד כל רברי הראשונים [מב"ם סק"ס] אמנם הרשב"א ז"ל בספרו תה"ב כתב וז"ל ואנן מספקא לן מילתא אי בחזותא אי בנישהא הלכך בין הכי ובין הכי טרפה עכ"ל:

יג ולפע"ד היה נראה להשוות הדיעות במקצת רבאמת אמראה בשר קשה מאד הרי זו ארום ולכן כתב אחד מהגרולים שצריך להבחין בארמימות אם אינה נוטה למראה בשר [סמ"ח סעי' ד'] אבל מי הוא האיש החכם ויבן את זאת ולכן נראה דזה שבתבו כמראה בשר לאו משום המראה של ארמימות אלא גם על המראה העצמיות שלה דירוע דריאה היא חלקה מאד ולהיפך מזה הבשר אינו חלק כלל שהרי נמשכת לחוטים רקים ולכן אם הרואה לעינים לא יאמר עליה שזו היא ריאה אלא בשר היא טרפה ואם יאמר הרואה שזהו כבר בשרה וה"ה אם יאמר עליה שזהו טחול ג"ב בשר ול"ז זה שאמרו במראה בשר טרפה לאו משום המראה ארמומית אלא משום מראה העצם שנשמיותה נראית כבשר [ומתוך בזה קומית המחור למס לח מנר סס"ם כעין ביבות ע"ם]:

יד ונמצא לפ"ז שיש ד' מראות טרפות בריאה ור' בשרות הטרפות הן שחור כדיו ולבן לרש"י או חריות של רקל להרמב"ם וכחלמון ביצה וכבישרא ובפרטיות חשבו ששה מפני שבמראה ירוק שקורין גע"ל חשבו שלשה בכשותא וכמוריקא וכחלמון ביצה והבשרות ג"ב ד' בכוחלא שאינו שחור כדיו וכבברא וארומה וירוק בעשבים או כרקיע והיינו גרי"ן ובלו"א והרמב"ם כתב שם חמש מראות אסורות שחור בדיו או ירוקה בכשות או בחלמון ביצה או בחריע או כמראה הבשר וכחריות של רקל הוי ספק טרפה ובבשרות ד' מראות שחורה בכחול או ירוקה בחציר או אדומה או במראה הכבד ע"ש

ע"ש ולא חשיב לבן כמ"ש כסעי' ו' רמ"ל דלבן היא עצם מראה שלה ע"ש:

מז ויש שואלים למה ליה להש"ס לחשוב מראות כשרות רבינן שחשבו מראות הטרפות. ממילא רשאי מראות כשרות הן ורצו לומר דכל שאינה כמראות הכשרות אף שאינה נ"כ כהטרפות שבנמ' מ"ט יש להחמיר וע"פ זה רצו לאסור פראה נרו"א ובו וי"ן ומראה ווינקשיו"ל ומראה קרייטי"ן שטיי"ן [מב"ם סקי"נ] ויש מי שרחה זה וכתב ששאר מראות יש להתיר [כנ"י ס' י'] וכן עיקר שהרי התירו מראה הטחול ואינו כנמ' וכ"כ על מראה וויינקשיו"ל שכשר וכן קרייטי"ן שטיי"ן [יס"ם סל"ט] ועור רא"כ לא נכשיר רק ירוק כרקיע אבל כעשבים מנ"ל להכשיר רהא בנמ' אינו מכואר זה אלא וראי רכל שאינו כמראה הטרפות שבנמ' כשר כפשיטות וזה שהוצרכה הש"ס לחשוב מראות הכשרות טעמא אחרינא איה כיה שחשבה כבוחלא מפני שהוא שחור והייתי אומר דטרפה כריו וחשבה ארומה מפני שלעניין מראה דמים שארום טרפה אמרינן דשחור נ"כ טרפה מטעם דשחור אדום הוא אלא שלקה כמ"ש בסי' קפ"ח וא"כ בריאה דשחור טרפה הייתי אומר נ"כ מטעם זה דאדום טרפה קמ"ל דלא וכבכרא הוצרך לומר דכשרה דלא נימא דטרפה כבישרא וירוק כברתי הוכרח להשמיענו דהנה ידוע בחכמת הצבעים שכשמערבים צבע שחור וצבע לבן ביחד יצא מזה ירוק כרקיע שקורין בלו"א וכשמערבין צבע שחור עם צבע ירוק שקורין נע"ל ביחד יצא מזה ירוק כעשבים וא"כ הייתי אומר כיון דשני מראות אלו יסורם משחור ולבן או משחור וירוק נע"ל שהם מראות טרפות בריאה וא"כ גם נרי"ן ובלו"א טרפה קמ"ל דלא [כנגע"ד בגור גם"ד]:

מז כתבו הטוד והש"ע דאדומה כשרה ואפילו בתבלית האודם בשרה ואפילו היא כולה כך היה האודם מחמת מכה שיש לה בדופן כנגדו טרפה עכ"ל המור וצריך לכדוק אחר זה והכי נהוג [רמ"מ] ביאוד הדברים משום שיש אחר מן הראשונים דס"ל דאדומה מתולדתה שלא נבלע בה הדם כשדה ואדומה ביותר שבא מחמת לקותא טרפה [סמלור וסלח"ם בסי"נ בסם יש מחלקין והלבב"ח בתכ"ב בסם סר"מ] וכל רבותינו הראשונים דחו דכרים אלו [עמוס' מ"ע: ל"ם מלח ל"ם] ולכן כתבו דאפילו בתכלית האדום כשרה וזה שכתבו דאם האודם מחמת מכה בדופן טרפה זהו נ"כ דיעה יחידאי דכיון שנצרר הדם מחמת מכה סוף העור לינקב וטרפה ולא דמי לאדמומית דמטילא והרא"ש הסכים לדיעה זו [סם] והחמירו בזה שגם צריך לבדוק אחר זה דכל היכי דאיכא לברודי מבררינן ובדיעבד אם לא ברק בדופן נראה שאינו מעכב [וכ"כ סמב"ם]:

יז כתב הרמב"ם ז"ל [סם סי"ז] וכל המראות האלו אין אוסרים בהם עד שנופחים אותה ומסרם בה בירו אם נשתנית למראה המותר מותרת ואם עמדה בעינה אסורה עכ"ל ומכואר מלשון זה דאע"פ שלא נשתנית ע"י הנפיחה והמירום למראה ריאה התמידית אלא למראה המותר נ"כ מותרת אבל מלשון הטור לא משמע כן שכתב דאם ע"י נפיחה חוזרת למראה הריאה כשרה עכ"ל ומשמע דדוקא למראה ריאה התמידית ונרולי אחרונים נחלקו בזה ורובם הסכימו להיתר [ס"ך ופר"ח וסמ"ח ופמ"ג] ואפשר דגם הטור אין כוונתו רק למראה היתר וזה שכתב למראה ריאה משום שיש מי שסובר שאפילו חוזר למראה ריאה אסור כמ"ש הרא"ש שם והוא דחה רבריהם ולבן כתב הטור כן לשון זה להוציא מרעת החולק אבל עיקר כוונתו למראה המותר כדברי הרמב"ם וכן משמע מכל הראשונים ואפילו האדימה מחמת מכה בדופן שבנגדה ונפחוה ומשמשו בה וחזרה למראה הריאה או למראה המותר נ"כ כשר דלא כיש מי שאומר רבהאדימה מחמת מכה אינו מועיל כלום דאינו כן [ס"ך סק"ם וס"ז סק"ד] ואפילו בריאה שיש בה קמט וחסרון וסכה בדופן כנגדה ועלתה בנפיחה כשרה [נ"ם סס"ו] אבל כשהאדימה וגם יש בה קמט וחסרון וסכה בדופן כנגדה אפשר דהוי תלר"ע ואינו מועיל נפיחה ויש להתיישב בזה ועמ"ש בסעי' כ"נ:

יח כבר נתבאר דהמראות הכשרות אפילו היא כולה בך או הרבה נוגעים מהמראות הכשרות לית לן בה ועל זה אמרו בנמ' [מ':] האי ריאה דקיימי גילדי נילדי אובמי אובמי חזותא חזותא כשרה ובאופן שכולן הן ממראות הכשרות שבנמ' [רס"י] ופשוט הוא דאובמי הוא כשלא הניע שחרותן לדיו ונילדי הוא קליפות בעין נתק וזהו שכתוב כטור וש"ע ס"ם זה יש בה קליפות כמו נתק והיא שלימה כשרה עכ"ל והיא בצרעת ויש מי שכתב שכשירה כלא בדיקה [פר"ח בסם רסד"ם] ואם יש בין קליפה לקליפה סירבא אינו כלום דהני קליפות לאו מנוף הריאה הוי [סם] ודבר תימא הוא להקל בלא בדי'קה ובוודאי לכתחלה צריך בדיקה [וכ"כ סמע"ח סעי' י"ח] ויש מי שאומר דהקליפה מהעור מעכב גם בדיעבר דאולי הריאה תחתיהם אינו שלם ויפה והגפיחה אינו מעכב בדיעבר [נ"ם]:

יט המראות הפסולות אינן פוסלות אלא כשהשינוי בהקרומים הם מעצמם אבל אם השינוי בא ע"י המונלא שבתוכם והיינו כשממירין המונלא נשארו הקרומים טוב במראיתן כמראה ריאה או אפילו כמראות הכשרות שנתבאר כשר שאין עיקר הטרפות תלוי רק בקלקול הקרומים וכן אפילו יש בה הרבה מראות פסולות וכשממירין המונלא שבתוכם חזרו בולם למראות כשרות כשר [ס"ך סק"ם] וכן אם בא השינוי מחמת שיער שחור המונח בריאה או מחמת רם צרור שבריאה וכשהסירו השיער או הרם הנצרד חזרו הקרומים למראה ריאה או למראה כשרות כשר ואם לא ברק להוציא המונלא ולראות אם חזרו הקרומים למראה הבשר אסור גם בדיעבר [סמ"ח סעי' מ"ן] ויש שרוצים להקל בזה ואמרינן

כיון ששש מתחתם מונלא תלינן השינוי בחמונלא [סמ"נ סק"ס ולב"ם סקמ"ע] ובהבו שהמקל בהפ"מ לא הפסיד ולי נראה עיקר כריעה ראשונה דוראי אם לפי מראית עין נראה להריא כן שאין השינוי מהמת הקרומים עצמן יש להקל אבל אם לפי מראית העין נראה שהשינוי הוא בהקרומים עצמן איך אפשר להקל מחמת המוגלא בלא בדיקה וצ"ע:

כ אם השינוי מראה הוא רק בקרום אחד ולא בקרום השני יש מי שאוסר דאפילו אם רק מלמעלה על הקרום הוי מראה אסורה הוי כאלו שהולך להלן [ס"ז סק"ד] והרבה גדולים חולקים בזה דלא עדיף מנקב שכשר בעור אחד כמ"ש בר"ם ל"ו רק להבשר א"צ ומראה ליכנם אבל בשני הקרומים צריך ואם לאו כשר [פר"ח וכרו"פ] ויש מי שמתיר לצורך גדול וגם זה בשהקרום השני הוא מראה ריאה אבל אם גם הוא מראה משוגה אף שהוא ממראות הכשרות טרפה [סמ"ח סעי' י"ד] שאני אומר שעתידה ליהפך לאיסור כיון שכבר נלקה [סס]:

כא מעשה שהיה על הריאה חוט אחד עב כב' חוטין וארוך כשיעור אצבע ובדקו במשמוש יד והיה בראש החוט בועא קטנה מלא מוגלא והרגישו שהיה בו דם כמו שדרך להיות בגידי צואר והחבו החוט למטה עד שיצא הדם לראות אם ישתנה ללובן ונשאר המראה על גבי ריאה שחוד כבתחלה והטריפו את הבהמה [ט"ז סס] והבוונה שהיה החוט שחור והיא נשארה שחור כבתחלה [סמ"ג סס] ופשוט שגם בעוף פוסל המראות של ריאה כמו בבהמה [ט"ז סס]:

כב יש מי שרוצה לומר דמראה כשרה ג"כ הוי ריעותא ומצטרף לתלר"ע ופשיטא דמראה פסולה החזרת ע"י נפיחה למראה כשרה ולא למראה ריאה מצטרף לתלר"ע וזהו הכל לפי שנתקשו למה הוצרך הש"ם לבאר מראות הכשרות אבל לפי מה שבארנו בסעי' ט"ו דהש"ם הזכרה לזה אין שום ריאה שתקרא מראה כשרה ריעותא ולפ"ז בועא או סירכא עם מראה בשרה יש להסתפק אם נקרא תלר"ע אם לאו ונ"ל דבמקום הפ"מ ושעת הדחק המקל לא הפסיד ואם יש מראה טרפה על בועא צריך לפתוח הבועא ולהוציא ממנה המוגלא ואם שבו הקרומים למראה ריאה כשר [סמ"ח סעי' ע"ו] ואם לא עשה כן אסור אא"כ נראה להריא וניכר מבחוץ שהמראה הוא מצד המוגלא ולא מצד הקרומים הבשר [סס] ודע דאם אחר נפיחה שבה המראה למראה כשר אע"ג דאח"כ כשנחה מהנפיחה חזרה המראה למראה טרפה לית לן בה רגבר נתבאר דבל ענייני ריאה משערים כשהיא נפוחה מפני שבחייה תמיד היא נפוחה [סס סעי' י"ב]:

כג מראה אדום העומדת על בועא או טינרי או מורסא או מוגלא ויש מכה בדופן נגד המראה יפתוחו אותם ויריקו המוגלא ואם חזרה למראה ריאה כשר ואם לא פתח ולא בדק טרפה [לב"ם סקס"ו] ובן אם נפתחו את הריאה שיש מראה טרפה וראו שאין המראה עומדת במקום אחד רק זזה ממקום למקום כשרה דהרי נראה מזה שאין הלקותא בהקרומים ורק שיש איזה מוגלא תחתיהן שמראיתן כך ואותה המוגלא זזה ממקום למקום [סמ"ח סעי' י"ז] ומ"ם לבתחלה ראוי לפתוח הקרומים ולראות [פמ"ג] ובדיעבד אינו מעכב:

כד יש מי שאומר שאם יש מראה טרפה על קרומי הריאה שלא במקום בועא או מוגלא רק במקום בשר וקלפו הקרומים והלבה המראה מהקרומים יש לאסור אע"ג דנראה שהמראה באה מן בשר הריאה והיתה גראית מבין הקרומים ולא הוי כי אם חסרון מבפנים דקי"ל לא שמיה חסרון מ"מ הבא שאני דקים להו לחז"ל דבה"ג לקותא היא [סמ"ח סעי' ט"ז] ואין זה אלא דברי היכא דכיון שהוסרה המראה מהקרומים למה גטריפה ולא ראינו לשום פוסק שיזכיר דבר זה [גס סלב"ם סקס"ז ממס עליו מלד ומ"ם סמין ס' מס"ב לפניו ע"ם מלליו ים ס' מס"ב ומין בו דבר מזס]:

כה אם יש על הריאה כמו נקודות אדומות צריך לבדוק אחר נקבים במקום האדמימות ואם לא בדק אסור [סמ"ח סעי' י"ג] מיהו במקומות דשכיחי נקודות ארומות ובדק כמה פעמים ולא מצא נקבים אע"ג דמ"מ ראוי לבדוק תמיד מ"מ אם אירע מקרה בשוגג שלא בדק יש להכשיר [לב"ם]:

כו כל דיני מראות אלו נוהגין גם בחיה ועוף רק שא"צ לברוק אחריהם בעוף ובבהמה כשבודק אותה בדיקת פנים אם הוא מומחה הוא מרגיש ע"י משמוש היד אם יש בה מראה מפני שמקום המראה משתנה משארי מקומות הריאה בחמימות או בקרירות או חלקות כמו דיר או ביבושת ואז מוציא את הריאה ורואה [סמ"ח סעי' י"ם] ודע דבעופות שביה צרורות דם ונראה אדום או שחור והוא בא מבית השחיטה וא"צ אפילו בדיקה כי ניכר הוא למי שהוא בקי בתרנגולים וכשר מפני שאינו אלא מחמת צרורות הדם מבית השחיטה [לב"ם]:

סימן לט [דיני בדיקות הריאה ודיני טרכות ובו קט"ו סעיפים].

א כל הטרפות שמנו חכמים א"צ לבדוק אחריהן דחזקת בהמה חיה ועוף בשרים הם שרוב בעלי חיים בריאים ופשרים הם [פור ועב"ח] וכיון שנשחטה שחיטה כשרה הרי בחזקת היתר עומדת עד שיולד להן הבר שתעששו לו

לו ובורקין על אותו דבר בלבר [רמב"ם פי"ח] וחזקה זו באה מכח רוב שרוב כשרות הן ורובא דאורייתא רכתיב אחרי רבים להטות ואע"נ שאפשר לבדוק כל הטרפות מ"מ זהו הלכה למשה מסיני לסמוך ארובא אפילו היכא דאפשר לברוק [רמ"י י"כ.] ואע"נ רבכמה רובות החמירו חז"ל ואמרו כל היכי דאיכא לברורי מבררינן כמו ברוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כמ"ש בסי' א' זהו בשאפשר לברר בנקל דליכא טירחא אבל בשיש טירחא רבה לא אמרינן כן ואי מצרכינן לברוק אחר כל הטרפות אין לך טירחא מרובה מזה [פמ"ג בסס מ"י] לפיכך אין בורקין אחר כל הטרפות אא"כ רואין רבר שיש לחוש עליו בורקין אותו רבר בלבר כמ"ש:

ב אפנם בבריקת הריאה אינו כן ואמרו חז"ל [ב"ס כ"ה:] נטיעה מקטע רגליהן רקצביא כלומר נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין ג' שנים מלאכול פירות מקצץ רגלי הקצבים הממהרין לאכול קורם הפשט וניתוח ופעמים שנמצאת טרפה [רמ"י] וכן הוא בירושלמי ביצה [סס] והכי איתא במדרש תנחומא מי ינלה עפר מעיניך ארם הראשון שאתה לא יכולת וכו' ובניך וכו' ארם מישראל לוקת בהמה או שה או עו או שור ושוחט ומפשיט בודק בריאה ונמצאת טרפה מונע ואינו אוכל הוי אמרת ד' צרופה עכ"ל הרי שאסור לאכול בלא בריקת הריאה ואף נם במקדש בשחיטת הקרבנות היו בורקין את הריאה [ויב"ם סי' קסיג] זדורשי רשומות מצאו לזה רמז בתורה רכתיב וישחטהו ויחטאהו בראשון כ"ף בסדרן רי"ש ריאה אל"ף אומא שי"ן שלש אונות בימין שתים בשמאל וא"ו ווררא נו"ן נפיחה [סס]:

ג והטעם שהחמירו בבריקת הריאה יותר מכל הטרפות מפני שסרכות הריאה הוא דבר מצוי וחששו למיעוט המצוי ואין הבריקה אלא מפני הסרכות אבל לשארי דברים שבריאה כמו מראות וחסרון אונות ואומם ובועות א"צ לבחק אפילו לכתחלה כמו בשארי טרפות מפני שאין זה מצוי [סס] אלא דזהו ממילא כיון שבודקין אותה מסרכות ממילא נרניש בה גם ענין אחר ויש מי שכתב שנזרות חז"ל היתה לברוק כל מיני טרפות שיש בריאה [סמ"ח סעי' ו'] ולא משמע כן מכל הראשונים ונם מלשון הטור והש"ע סעי' א' מבואר שאינו כן שהרי כתבו שהצריכו לברוק הריאה לפי שהסרכות מצויות בה [טור] וצריך לברוק אם יש בה סירכא וכל הפורץ נדר לאכול בלא בריקה ישבנו נחש [ס"ע] הרי מפורש דרק משום סרכות חששו ולא לטרפות אחרות [ספמ"ג נסמפק בזה ומין כמן ספק וכן סלב"ם פק"ב סמיני עלייסס ע"ם]:

ד ועיך מעם בתבו הראשונים למה חששו לריאה יותר מכל האברים כרי להסיר המכשולים רכיון שהסרכות מצויות אם לא היינו בורקים אחרי הסרכות יבא הרבר לירי הפסר ולירי מכשול רפעמים שימצא האחר סירכא בריאה ויחזור על כל לוקחי הבשר לשבור כליהם ולהריץ הבשר לפני הכלבים ואפשר שיחוס עין מי שאינו הגון על ממונו ויתקבץ וימלא בשנו מן האיסור גם אחר שנזרע אבל בשארי טרפות שאינן מצויות לא חשו להם חכמים [רסב"ם מולין ס'. בסס סרמב"ן] ועוד שהרי בארנו בסעי' א' רלמה לא אמרינן כל היכי ראיכא לברורי מבררינן מפני שיש בזה טירחא רבה ובבריקת הריאה אין בה טירחא דמיד כשפותחין אותה הרי רואין הריאה ובורקין אותה [סס]:

ה וכתב הרמב"ם בפי"א רין י"א יש מקומות שנופחין הריאה שמא יש בה נקב ורוב המקומות אין נופחין שהרי לא נולד רבר שנורם לחשש ומעולם לא נפחנו ריאה בספרר ובמערב אלא אם נולר לנו רבר שחוששין לו עכ"ל רתקנת חז"ל לא היתה רק לברוק הריאה בריקת פנים כשהיא שוכבת על הארץ לאחר השחיטה פותח הטרפש ומכנים ירו ובורק בנחת ובמהנון את כל הריאה ואם אין בה סירכא ואינו מרניש שום שינוי א"צ יותר ולמה לנו להוציאה ולנפחה אלא שיש מקומות שמחמירין נם בזה להוציאה ולנפחה והיכי רנהוג נהוג וז"ל רבינו הרמ"א ונהנו ג"כ לנפוח כל ריאה אפילו לית בה ריעותא ובקצת מקומות מקילין שלא לנפחה רק אם היתה בה סירכא עוברת ע"י משמוש וכן עיקר עכ"ל ופשוט הוא רכיון דרק יש בה איזה ריעותא יהיה מה שיהיה הנפיחה מוכרחת ומעכבת נם כריעבר:

ו ויש מי שאומר שאפילו במקומות שלא נהגו לנפוח מ"מ יש להוציא הריאה אחר בריקת פנים כרי לבורקה במראית עין ויש שנזרו באיסור חמור על הבורקים שלא יסמוכו על בריקת פנים לחור אם לא שהוא בזרק מורנל מכמה שנים בעיר שהבריקה שכיח יום יום [סמ"ח סעי' ג'] ונכון הוא שהרי אין זה טירחא מרובה ולכה לא נכרך בל מה שביכולתינו לברר:

ז ואם מרניש בפנים איזה ריעותא קצה חייב להוציאה ולראות בה ואפילו בריעבד מעכב וכשמוציאה ורואה שעדיין הריעותא במקומה חייב לנפחה ולברקה ואם לא עשה כן מבואר כל אחד במקומו איזה ריעותא טרפה דיעבר כשלא ברק ואיזה ריעותא כשר וכשבא להכנים ירו יחתוך בנחת לפתוח הטרפש ויטה לצר הצלעות ולא יותר מבדי כניסת ירו שלא יחתוך שם איזה סירכא ויש שאין חותכין הטרפש בסכין כי אם בצפורן מפני חששא זו ויש חותכין נקב קטן רק להכנים אצבעו ולברוק סביב ואח"כ מרחיב הנקב [סס סעי' ג]:

ח נאברה הריאה קורם בריקה באונם או בשוגג כגון עכו"ם ונטלה והלך לו או סיבה אחרת שנאברה נחלקו בזה רבותינו הראשונים יש אוסרים ויש מתירים וטעמם של המתירים הוא פשוט דריבן כשרות הן ואתמול אכלנו מחלבה ואיך נחויקנה עתה בחשש טרפות ונהי דרבנן תקנו לבודקה מ"ס כיון רא"א לקיים התקנה למה נאסרה ומוקמינן ארינא וטעם האוסרין הוא רכיון שחכמים תקנו הבדיקה אין להקל בזה דאל"כ כל אחר יעשה איזה

טצרקי להאביד הריאה ויאמר שבשוגג נאבדה ובין כה וכה יתבטל תקנת חז"ל ורש"י [י"ב.] והרמב"ם [פי"ח] והרא"ש והרשב"א ז"ל מן המתירים ורעת הטור נוטה לאיסור ע"ש:

מ ורבינו הרמ"א הכריע דבמקום הפסד גדול יש למחוך על המתירין לבד בגדיים וטלאים וחיות שאין סרכות מצויות בהם יש להתיר גם בלא הפסד וגריים וטלאים נקראו כל זמן שבני אדם קורין אותם כן וי"א דזהו כל זמן שיונקין אבל כשמתחילין לאכול רינן בגדולות רוב הסרכות באין ממאכלים שאינם נאותים להם וטלאים הגדלים בבתים רגילים להיות הריאה סרוכה לרופין [סמ"מ סעי' ל'] ועגלים הרבים רינם כגריים וטלאים [סס] וגם הם כל זמן שיונקים ותלוי בידיעת הטבחים אם יורעים שבכיוצא בהם לא נמצאו סרכות יש להקל ופשוט הוא ראם ברקו בריקת פנים אפילו רק מסרכות ולא מטרפות אחרת שאין להחמיר בה אפילו במקום שנוהגין להוציא הריאה ולנפחה [סס] וכל זה בנאבדה בשוגג אבל באיברה במזיר רינו כמבטל איסור לכתחלה דאסור להמאבר ולמי שאיבדוה בשבילו ואסור לו להריח מזה מה שכשרה ביוקר על הטרפה וזהו גם באיסור דרבנן כמו שיתבאר בסעי' צ"ט בדין מבטל איסור [ע"ך סק"ז] וכפרט בדבר זה שהוא תקנתא דרבנן וזה בא לעוקרו חמיר יותר משארי איסורי דרבנן ויש לקונסו בעד זה [מ"ס סמ"מ דכעל נסס יחמיר גס בספ"מ ובגדייס וטלאים כבר דחס זס סס"ך סק"ד סמ"ן לזס טעס ע"ס]:

י בא עכו"ם או ישראל שאינו בקי ונטל הריאה מהבהמה קודם שבדקוה בריקת פנים והוציאה מהבהמה והריאה לפנינו והרי היא שלימה בלי ריעותא מ"מ צריכה נפיחה דשמא היו בה סרכות והמוציא נתקן ולבן צריך גם בדיקת פישרין לראות אולי תבצקין במקום אחד ויש רוצין להחמיר כיון דאנן לא בקיאין בבדיקה במקום שצריך בריקה מדינא [מ"ז סק"ג] וחומרא יתירא הוא זו שהרי אינו אלא חששא בעלמא וגדולי אחרונים התירו ופשיטא שבמקום הפסד אין להחמיר [וכ"כ סמ"ח] ויש לעיין בהצלעות אם לא ימצאו סרכות שנתנתקו בהוצאת הריאה ואם לא נפחה כלל אין להתיר רק בהפ"מ או בגדיים וטלאים [סס] ואם לא נפחה במזיר יש לאסור גם ברייעבר [סס]:

יא כתב אחד מהגדולים שאם השוחט שחט הבהמה וקודם הבדיקה חלף הלך לו ואם נמתין על ביאתו תתקלקל הכשר יש להתיר ואאבול בלא בדיקה [כרו"פ] במו בנאברה הריאה וקולא גדולה היא והגם שמצינו לחז"ל שהתירו משום הפסד ממון בלי בדיקה במסובנת ביו"ט שאין שהות לבודקה אם רק יכול לאבול כזית בשר מבית טביחתה ביו"ט אף בלא בדיקה מותר לשוחטה ביו"ט בדאיתא בביצה [כ"ס.] ובא"ח סי' תצ"ח שהתירו משום הפסד ממונו מ"מ בכה"ג שבשאט נפש ביד רמה עובר השוחט על תקנת חז"ל ונהי שבעל הבהמה אינו חי"ב בזה מ"מ לא ידעתי אם יש להתיר ויותר טוב שהשוחט דינו במזיק וצריך לשלם לבעל הבהמה את ההפסד ובווראי שאם היה אנוס לילך רינו כנאברה הריאה אבל אם במזיד הלך קשה להתיר והוא חייב לשלם ואע"ג דזהו היזק שאינו ניכר לא גרע מבהנים שפיגלו במקרש דחייבין לשלם כשפיגלו במזיד או מטעם קנסא או מטעם דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק כמבואר בגיטין [כ"ג.] וה"נ דכוותיה:

יב אך יש להביא ראיה להיתר דהנה דין זה בדין מבטל איסור [ס"ך סק"ז] דקי"ל בסי' צ"ט שאסור להמבטל ולמי שנתבטל בשבילו וכתב המהרש"ל דדווקא שידע וה שנתבטל בעבורו וניחא ליה אפילו לא צוה אותו לבטלו אבל היכי שבימלו רבר שאינו שלו וזה לא ירע ממנו בווראי שרי ליה [ים"ם פנס"ג סי' כ"ם] וה"נ אנן סהדי דלא ניחא ליה לבעל הבהמה בכך הלכך אין לקונסו וצ"ע [פ' תנ"ם סי' ל"ע סקט"ז סמחס דבכי סיס"ם ומין דבריו נרמיס לדמות בספרת בעלמת דבכי סיס"ם]:

יג השוחט בהמה לגוי שרוצה למכור הבשר לישראל לא יניחנה בידו בין שחיטה לבדיקה רשמא יבנים ידו בין שחיטה לבדיקה דרך בית השחיטה ויפרוק הסרכות וכן הדין בישראל חשוד מיהו בדיעכד מותר שיש כאן ס"ם שפק הבנים שפק לא הבנים ואת"ל הבנים שמא לא היה בה סירכא [לבוש] ואין זה ס"ם גמור ועיקר הטעם במ"ש רבינו הרמ"א בסעי' י"ז דכיון דבדיקת הריאה היא דרבנן הולבין בספיקא לקולא מיהו אם הטבחים רגילים לעשות בן יש לחוש אפילו ברייעבר רהוי במזיר ולכתחלה יש ליזהר בכל עניין:

יד בודק שהוציא ידו ואמר טרפה ואח"כ הבנים אחר ירו ואמר שלא מצא טרפות הראשון נאמן שאולי הבודק השני הבנים ירי בחזקה והעביר הסירכא או שהראשון העבירה בהוצאת ידו [ס"ך סקל"ט] ועור שהרי התורה האמינתו להבודק על השחיטה והבריקה בעת שהוא עוסק בה ובשאמר טרפה הרי הוא בשנים ואין עד אחד נאמן להכחישו וטעם הראשון צדיך שאפילו אם שנים הכניסו ידם ואמרו שלא מצאו טרפות נ"ב הראשון נאמן [עט"ז סקי"ט ופמ"ג סס סמרח בזס ולדבריט מ"ס נספיטות ודו"ק]:

טו בורק שהבנים ירו ואמר טרפה מצאתי בהריאה ואח"כ נתברר שלא נפתח הטרפש עוריין ובטעות אמר כן שהרי עריין לא פגע בהריאה ופתחו הטרפש ובדקוה ולא נמצא בה טרפות מכשירין אותה ולא אמרינן דאולי הרגיש במשמושה איזה טרפות אף קורם פתיחת הטרפש ולכל הפחות יהא אסור לדיריה מטעם דשויה אנפשיה חד"א דלא תלינן במילתא דלא שכיחא אלא תלינן בטעות ואין אנו צריבים לשאול את פיו מה היתה כוונתו בזה [עלב"ס ס"ק קפ"ד ולפמ"ס מ"ס ודו"ק] ודווקא בשאמר שבריאה מצא טרפות אבל אם אמר טרפות סתם אינו מועיל מה שלא נפתח הטרפש דאולי מצא

באבר אחר איזה טרפות [ס"ז סק"ך] ואם הוא אומר שכוונתו היתה על הריאה וטעיתי בפתיחת הטרפש נראה דנאמן ויש מי שאומר דאינו נאמן [ממ"ח סימי' מ"ם] מטעם דאין הכורק עשוי לטעות ולא נראה כן דיותר אינו חשוד להאביל טרפות ואי משום דלא שכיח שיטעה הרי גם זה לא שכיח שלא נמצא עתה הטרפות וכיון שהבורק אינו חשוד נראה ודאי דנאמן:

סז הכורק אומר שהסירכא היתה שלא כסידרן וטרפה וכורק אחר מכחישו ואמר כסדרן היתה וכשרה אם הראשון בא לב"ד מקורם נאמן כבי תרי ואין עד אחר יכול להכחישו ואם באו שניהם בכת אחת מוקמינן עד כנגד עד ומוקמינן הבהמה בחזקת היתר וכשרה ואם שני עדים הכחישוהו אפילו בא מקודם הם נאמנים דאפילו נחשוב אותו כשנים אוקי תרי להדי תרי ואוקי בהמה בחזקת היתה ואפשר כיון דמדרבנן לא מוקמינן אחזקה בתרי ותרי כמבואר בימכות [ל"ח.] גם בכה"נ אסור ויש להתיישב בזה:

ז כתב רבינו הב"י בסעי' י"ו הקונה ריאה ואמר שמצא בה סירכא שהיא טרפה והמוכר אומר שהיתה במקום שהיא כשרה כיון שבאו שניהם בכת אחת לב"ד אין כאן ערות ה"ז כבהמה שנאכדה הריאה קודם שנבדקה עכ"ל כלומר ולכן לדירן במקום הפסד גדול מוהר אבל אם הקונה בא מקודם לב"ד הרי הוא ככי תרי ואין המוכר נאמן להכחישו ועיקרי דינים אלו יתבארו בסי' קכ"ו וזה שכתבנו דרק במקום הפסד גדול מותר והו לפי מה דקיי"ל בנאכדה הריאה כמ"ש בסעי' ט' [ס"ל וכ"ם] אבל י"א דבדין זה גם לדירן מותר בכל ענין דנהי דמחמרינן בנאכדה הריאה משום חשש סרכות המצויות אבל בבהמה ז שאין אנו רואים בה הרבה ריעותות ורק הקונה אמר שהיה בה סירכא אחת המטרפת והמוכר מכחישו אוקמוה אדינא דבחזקת היתר עומדת [ס"ז סקכ"ב] ועוד דשם לא נבדקה ולא נעשה בתקון חכמים אבל הבא נבדקה אלא שיש הכחשה ביניהם למה לא נוקמא אדינא [ס"ך סקמ"ב] ודע דזה שהקונה נאמן אע"נ דהבהמה לא היתה בידו מעולם רק הריאה מ"מ כיון שהתורה האמינתו לכל אחד מישראל על שלו ועתה הריאה היא שלו וכיון שהוא נאמן על הריאה ממילא שהבהמה אסורה אם לא שהמוכר מכחישו ובאו שניהם כאחד לב"ד כמ"ש [וסלב"ם ס"ק קפ"ו הרכה לסקסות כזה ע"ם ו"ק כלל ורמיס ממ"ם סם"ך סי' ל"ו סק"ל בעכ"ם שמעל סריחה והחזילם נקובה סם נתמן מו מיטו נתמן ורכבו גדולי תחרונים לחקור בזה תגל ביסלמל כס"ג ודתי דמסיתן תפילו תם קנס הריחה תת"כ ות"ם סותיל ויל"ת בסימר מפי הבודק ע"ם סרי סבודק לה סיס בנ"ך ועמס שסריחה ביד הקונס ובא רתמון לבב"י וסעיד שתמיגתו סתורס וממילא דכל שבאתה תסורס ודו"ק]:

יז בענייני הסרכות ופרפורין נחלקו רבותינו הראשונים רש"י ומיעוטו פירשו דאין סרכא בלא נקב והסרכא באה מחמת נקב שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה [כרטת ס"ח:] והמשקה נעשה עב בתוכה ויוצא מעט מעט דרך הנקב ונקפה ונעשה קרום וכך מצא בתשו' הגאונים ואף שהסרכא סותם הנקב ואינו מרגיש רוח הא קיי"ל קרום שעלה מחמת מכה כריאה אינו קרום דסופו ליסתר [מ"ו: ד"ס ליח] ולפי טעם זה נחלקו רבותינו בסרכא תלויה דר"א דטרפה כיון שאין סרכא בלא נקב מה לי אם נסרכה למקום אחר או לא נסרכה סוף סוף הרי היא נקובה [כמב"ם ור"ן סם] ור"א דסרכא תלויה אינה מחמת נקב לפי שהסרכא הבאה מחמת נקב היא נסרכת למקום הסמוך לה לפי שדרך הנקב יוצא המשקה ונעשה חוט עב וחוק ונמרך אל מקום אשר יפגע בו אבל סרכא תלויה אינה אלא הפשטת ליחות הריאה ולא בא ממקום נקב [ריא"ז סי' י"ד]:

יח ויש כזה שאלה דבאמת למה לא ניחוש שמא היתה סרוכה למקום אחר ונתפרקה משם וצ"ל דאם איתא דנתפרקה היתה ניקבת באותה שעה [כ"י] אבל לפ"ז למה לא ניחוש שבאמת נתפרקה ויש שם נקב ואין אנו מכירים המקום ההוא [מעי"ט סם מום כ'] אך הרמב"ם כתב בספי"א דסרכא תלויה צריכה נפיחה לראות אם אין שם נקב ע"ש ולפ"ז נסתלקה חששא זו אמנם המור והש"ע סעי' ח' כתבו דסרכא תלויה א"צ כריקה ע"ש וזהו למאן דלא ס"ל כשיטה זו דרש"י וס"ל דיש סרכא בלא נקב כמו שיתבאר אבל לשיטת רש"י וראי צריך בריקה [וכ"מ בב"י] וא"כ יש תימא למה לא כתבו כן והעיקר לדינא דלשיטה זו צריך בריקה בסרכא תלויה [ותמיהני על הס"ז סקי"ב שכתב שלריך בדיקה מלד המנהג שכתב סרמ"ם בסרכת עוברת ע"י מחמום ע"ם הם מעיקר הדין לשיטת רש"י לריך בדיקה והכתב"ם פסק כן ועפמ"ש שם ומב"ם ולפמ"ש ס"ם ס"ק ככל והבדיקה ככרחית ומן לומר כיון שסיא ככרמית סרי מן תמו בקיאין בבדיקה כשסיא מעיקר הדין דיל דבזה מין לנו להחמיר כל כך מפני שהמחי חימום ס"ל בדיקה כלל ודו"ק]:

כ ועוד יש לשאול דא"כ למה פסק רבינו הב"י בסעי' ב' סרכא שהיא ממקום למקום באונא או באימא עצמה דינה כדין סרכא תלויה עכ"ל הא לשיטה זו כיון שנסרכת למקום אחר הרי אין סרכא בלא נקב ובאמת יש מהפוסקים שסוכרים כן דלשיטת רש"י סרפה ממקום למקום [ים"ם ומ"ז סקי"ד] ומעם המתירים הוא נ"כ כטעם סרכא תלויה שאלו היתה סרכא נמורה היתה נסרכת לאונא אחרת וביון שנסדכה לאותו מקום עצמו אינה אלא הפשטת ליחה וכשר [ס"ך סקכ"ז] ואין הסברא מובנת בלל ויותר נראה לומר דנהי דהיא סרכא נמורה מ"ם גם סתימה נמורה הוי כמו בכסדרן שכשר כמו שיתבאר ממעם דהוי סתימה נמורה ואין זה בקרום שעלה מחמת מכה וה"נ ביון ששני הקצוות במקום אחר שוכבת במנוחה והוי סתימה יפה [מב"ם סקמ"ח]:

כא וזה שאמרו חז"ל [ע"ו:] דבסדרן היינו רביתיה וכשרה

וכשרה אע"ג דאינה באה אלא מחמת נקב מפני שמתוך שהסרכא היא במקום ששוכבות זו על זו אינה מתפרקת זהקרום הולך וחזק [ק"י] ועוד יתבאר בזה בס"ד ואין לשאול דאיך אפשר לומר כן והרי אמרו חז"ל דקרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום וסופו ליסתר אף כשהקרום הוא על מקום המכה ואין מי שימשכנו לכאן ולכאן וכ"ש כשהקרום הוא בשני מקומות די"ל דכשיש לה שני קצוות עדיף טפי דהאחד מחזיק חבירו ועוד דסרכא זו אין לנו להחזיק ריעותא שהנקב הוא כשני קצות הסרכא אלא בצד אחד ובצד השני נסתרכה במקום שפנעה שם וא"כ י"ל כיון דמצד זה דהוא מקום בריא הולך וחזק מחזק וסותם גם הצד השני שבו יש הנקב אבל קרום מחמת מכה שאין לו אחיזה רק במקום המכה אחיזה חלושה היא וסופו להסתר [פמ"ג בס"ד סק"י] וסברא טובה ונכונה היא:

כב האמנם מה שיש לנו לשאול על שיטה זו דאם בל סרכא היא מחמת נקב בע"כ שמתחלה נתהוה הנקב ואח"כ במשך העת המשקה יוצאה דרך הנקב מעט מעט ונקפה ונעשה קרום וקודם זה היה נקב וא"כ למה אנו רואין בחוש שהסרכות מצויות הרבה מאד כמעט ברוב הבהמות ונקב בפועל ממש בלא סרכא אין אנו רואים אף באחת ממאה ועוד יותר הרבה ואיך לא איתרמי שישחטו בהמות קורם שעלו הסרכות על הנקבים ועוד הרי דבר פשוט הוא בכל הש"ס דרוב בהמות כשרות הן וזה אנו רואים בחוש דרוב בהמות יש בהם סרכות ואי כל סרכא אינה בלא נקב הוי תרתי דסתרי:

כג ותשובת שאלה זו כן הוא דיודאי אם כל מה שאנו רואים סרכות בבהמה היו סרכות ודאית היתה שאלה גדולה ואין עליה תשובה אמנם האמת דהרבה יש מהם שאינם סרכות כלל ויש מהן דירין בעלמא ויש מהן שנראה לעינים שהוא בקרום שלישי וכמעשה דריינו"ם ויש מהן שהם רק מעור העליון וראינו בפוסקים שכתבו שיש קרום שקורין טייל"א [סמ"נ] שאין זה סרכא וכן יש סרכות בת יומן ונפסקים מחמת הגבהת היד כמ"ש בש"ע סעי' י"א ויש סרכות שמסולקים ע"י השקאת הבהמה סמוך לשחיטה כמבואר סעי' י"ב ע"ש וזה ירוע שיעלו הסרכות כשלא נסתלקו ויוצאין לאויר העולם 26 וזקו ונראית כסרכות ממש וכן כל הסרכות שאינן בריאה עצמה שני קצותיה אלא שקצה השני סרוך לדופן ולחזה ולשומן הכ ושארי מקומות אפילו הן סרכות גמורות אינן וראי סרכות מהריאה דאולי הן מהאבר האחר ונסרכו להריאה ונהי שאנו הולין יותר בהריאה מפני שהיא עלולה לכך כמו שיתבאר מ"מ אין זה וראי אלא ספק ואנחנו כל מה שאנו רואים אין כנו בקיאות להפריש בין סרכא ודאית לאינה ודאית או שאינה סרכא כלל ומפני זה רוב בהמות אצלינו יש להן סרכות ומ"מ סרכות אמיתית שהן מפני נקב מועטים המה ורוב מזה המיעוט עולה סרכא על הנקב ונקב בלא סרכא הוי מיעוטא דמיעוטא ולכן אין זה מצוי אצלינו ולפ"ז כל סרכות שלנו אינן אלא ספק טרפות והרי זהו עיקר ההיתר של מיעוך בסרכות מפני שברי אצלינו דסרכא גמורה לא תעכור ע"י מיעוך כמו שיתבאר בס"ד וזה אנו רואים בחוש שרובן עוברות ע"י מיעוך ומשמוש או בקליפה כפי המנהג אצלינו א"כ ממילא מתברר שרובן אינן סרכות כלל וכולן ספיקי סרכות הן [וכ"כ סמ"ע בסי' פ"ח סעי' ג' וסמ"ע שם]:

כד ושיטת רבותינו בעלי התוס' כן הוא דיש סרכא בלא נקב ומעם האיסור הוא מפני שכשהיא שלא בסדרן מופה להתפרק ולינקב עור הריאה וחשיב כנקובה כיון שמופה להתפרק וכל העומד לינקב כנקוב דמי [ר"ן] אבל כשהיא בסדרן מונחת יפה ואינה עומדת להתפרק ולכן בסדרן כשרה שלא בסדרן טרפה וכבר כתבנו בסי' ל"ה סעי' ו' שאין הסברא מובנת דמה לנו אם מופה לינקב כיון שעתה אינה נקובה וכארנו שם דה"פ דכיון שמופה לינקב יכול להיות שבאמת כבר נקבה וזה שלא נתפרקה משום דאולי התחילה להתפרק ונעשה נקב וחזר ונסתם והוי קרום שעלה מחמת מכה ואינו קרום ואמת שמלשון רבותינו משמע קצת דאפילו אם כרי לנו שעדיין לא נתפרקה היא טרפה מטעם שמופה להתפרק ונקראת שאין כמוה חיה שא"א לה לחיות אבל דוחק לומר כן שהרי לא התחיל בה מעשה הטרפות שנאמר שמופה למות כיון שעדיין שלימה היא ועוד דמנלן שעדיין לא התחיל להתפרק שמא כבר התחיל להתפרק וניקבה ונסתם הנקב לכן נראה כמ"ש:

כה אמנם עכ"ז יש מרבותינו שמלשונם מבואר שהיא טרפה אף שלא התחילה להתפרק כלל וז"ל הרשב"א ז"ל בספרו משמרת הבית דכיון שא"א שלא הנקב הלכך מעתה יש לה טרפות ואסורה ובך היא מדת חכמים בטרפות בל שיש לה ענין שמופה ליסרף בה בוודאי אסורה עכ"ל וכ"כ בס' החנוך וז"ל במצוה ע"ג טרפות הריאה הצריכו חכמים לברוק מפני שמצויים דירין הנקראין סרכות ויש לחוש בהם שלא ימשכו קרום הריאה וינקבוהו לפיכך צריך לראות וכו' יאם ימצא אותם בעניין שאפשר שבתנועתם ינקבו הריאה טרפה שאנו אומרים כל שעתיד לינקב עכ"פ כניקב חשבינן ליה דכאלו מתה היא אחרי שא"א לה להנצל מן המות וידוע הוא כי אותו החולה הנורם אותן דירין במקומות העתידין לינקב התחלת החולה המביא לידי מות הוא אחר שבאותן מקומות נעשו הדירין וכו' עכ"ל ולפ"ז א"ש דאע"ג דעדיין לא התחיל לנקוב כלל מ"מ הסרכא גופה היא מחלה וכיון שממנה תמות בהכרח הרי אינה שלימה וטרפה היא [ול"ע סבעל סחטן הום כרמ"ס וכספרו בד"ה כתב כרם"י מ"ם]:

כו ולפ"ז אין הפרש בין שיטה זו לשיטת רש"י ונם לשיטה זו אם רק היא סרכא ודאית והיא שלא בסדרן ושני הקצוות בריאה עצמה הוי ודאי טרפה וכשהיא מחוברת במצה השני במקום אחר שלא בריאה היא ספק

טרפה דשמא תתפרק מצד האחר ולא מצד הריאה ואם הסרכא בסדרן יש קצת הפרש בין שיטה זו לשיטת רש"י כמו שיתבאר בס"ד ונם לעניין פירוק יותר עשויה להתפרק מצד הריאה שקרומה רך [רסב"ח] :

בז אמנם גם סברא זו שכתבנו דלשיטה זו נם בשלא כסדרן אינה טרפה וראית דעריין אינה טרפה אלא דחיישינן שמא התחילה להתפרק ונעשה נקב ונסתם בס"ש בסי' ל"ה סעי' ו' ולעיל סעי' כ"ר מצאתי כשם הרמב"ן ז"ל שסובר כן וז"ל התשב"ץ בספר יבין שמועה [כדיתו כד"ם בק"ס סל"מ מות ג'] והרמב"ן רעהו כרעת התוס' ומפרש השמועה כך שלא כסדרן לית להו בריקותא דשמא נתפרקה קצת וניקבה הריאה בקצת מקום חיבורה ואפילו לא מפקא ויקא וכו' עב"ל ולפ"ז נם בשלא כסדרן אינו אלא בספק טרפה :

כח ויש עור שיטה לראב"ד ז"ל דבשלא בסדרן סובר כרש"י דאינה באה אלא מחמת נקב ובכסדרן סובר כהתוס' דאינה באה מחמת נקב אלא מחמת הפשטת הליחות ורוחק מקום רביצתה ואין שם נקב כלל ואינה עלולה לסתור מפני שהיא כסדרן ולשיטה זו לא חיישינן כלל לחששא זו שתתפרק ותינקב אך הרשב"א בחרושיו [מ"ח.] כתב דנם להראב"ד יש חששא שמא תתפרק ותנקב ע"ש וצ"ע :

כט ורע דכל הראשונים כתבו משם הראב"ר כמ"ש ולפ"ז סרכא שלא כסדרן הוי וראי טרפה ויש להטוה דהראב"ד בספרו תמים דעים [ס"ג] כתב בלשון זה וריאה שנסרכה רובה להיותו דהיינו מן האונא לרופן וכו' נהגו בנרבונה לרונה אחרי הרוב וכן ברין כי הסרכות ספיקות הן שמא אינה נקב ואפילו היא נקב שמא מן האונא יצא הליחה וכו' עכ"ל הרי שכתב מפורש שהסרכות ספיקות הן [ונס סב"ם סס כן סקסה ע"ב] ויראה לי שלא כתב זה אלא על סרכות שאין שני קצותיה בריאה כענייגא דמיירי שם בנסרכה לרופן ובזה וראי הוי ספק כמו שבארנו אבל בששני קצותיה בריאה עצמה הוי ודאי טרפה ולכל השיטות שנתבארו סרכא תלויה מותרת :

ל ודעת הרמב"ם ז"ל לא נתברר והפוסקים כתבו שרעתו כרעת התוס' דיש סרכא בלא נקב [עכ"ל] ולענ"ר אינו כן דהנה לענין בסדרן ושלא בסדרן ששני קצותיה בריאה עצמה סתם דבריו לגמרי וז"ל בפ"ח דין ה' אוזן שנמצאת דבוקה בחבירתה הסמוכה לה מותרת ואם נסמכו שלא על הסדר כגון שנסמכה ראשונה לשלישית טרפה עכ"ל ולא ביאר כלל אם מחמת נקב שמכבר או אם מחמת שעשויה להתפרק וארכא מרסתם דבריו משמע להדיא שזהו מטעם נקב רבל הטרפות שכתב מקודם בפ"ו ביאר להדיא שהוא מטעם נקב וזה שכתב דין שלא כסדרן בפ"ח בריני חסר כבר בארנו המטעם בריש סי' ל"ה ע"ש ואפילו אם נדחוק לפרש ממעם חסר מיהו זהו ודאי דאין טעמו מפני שעשויה להתפרק בדברי התוס' שהרי לא מצינו טעם זה בדבריו כלל :

לא ורק בפי"א כשמדבר בדיני סרכות שמהריאה למקום אחר כתב שם וז"ל מן הרין היה על דרך זו שאם נמצאת הריאה תלויה בסרכות כמו חוטין אם היו מן האום של ריאה ולרופן או שהיו ללב או לטרפש הכבד שחוהבים את הסרכא ומוציאים את הריאה ונופחין אותה בפושרין אם נמצאת נקובה טרפה ואם לא נתבעבעו המים הרי היא שלימה מכל נקב ומותרת וסרבא זו לא היתה במקום נקב או שמא ניקב קרום העליון בלבד וכו' עכ"ל הרי שכתב דסרכא אינו ודאי נקב אך זה הוא כשצד השני נסרכה שלא בהריאה ונם רש"י יודה בזה אבל כששני קצותיה בריאה ס"ל ג"כ דאין סרכא בלא נקב ואין לומר דהא בקרום העליון נובל להלות נם בששני קצותיה בריאה די"ל דוראי מפני הלויה דקרום העליון בלבד אין לנו להלות דיותר קרוב לומר אחרי שניקבה ניקבו שני הקרומים והבדיקה אינה מועלת דנאמר דהקרום סתם הנקב ואינה סתימה אבל כשגם צד השני אינו בריאה בלל וראי דספק נמור הוא ולכן נלע"ד דנם הרמב"ם ס"ל בשיטת רש"י ז"ל ובשלא כסדרן הוי ודאי טרפה ובטרוכה למקום אחר הוי ספק טרפה ואף שיותר יש להלות בריאה מפני שעלולה לכך כמ"ש בסעי' כ"נ מ"מ בצירוף הלויה בעור העליון כמ"ש הרמב"ם הוי ספק נמור וזהו כללי הסרכות ועתה נבארם בפרטיות בס"ר :

לב כבר נתבאר דשני אונות הסרוכים וליז כסדרן כשרה ושלא כסדרן טרפה ומהו בסדרן כתבו רש"י והרמב"ם ז"ל דמאונא לאונא הסמוכה אצלה זהו בסדרן ומאונא ראשונה לשלישית הוי שלא כסדרן ואין חילוק בין שהסרבא הולכת למעלה על נבי אונא השנייה או מתחתיה תחת אונא השנייה [מור] ולפ"ז קשה למצוא בצר שמאל שלא כסדרן שהרי אין שם רק שני אונות אם לא שנסדך מצד שמאל לצד ימין שעוברת הסרכא דרך האומא או שנסרכה מהאומא שבצד שמאל להאונא הרחוקה ממנה ועוברת הס־כא דרך האונא הקרובה אליה אך זהו למאן דס"ל דאין חילוק בין אונא לאונא ובין אונא לאומא רגם מאונא לאומא כסדרן כשרה כמו שיתבאר בס"ד :

לג אבל כל רבותינו הראשונים כתבו דכסדרן לא מקרי רק כסדרן ממש במקום ששוכבות זו אצל זו והיינו מחיתוך לחיתוך כלומר שהאונות נראין כאלו מחותבין זה מזה ושם במקום החיתוכים מרובקים וליז בעת שהיא נפוחה כנראה בחוש וזהו רבותייהו האמור בגמ' ולכן הסרכא שבשם תשכון במנוחה רשני קצותיה אינן נמשכים זח מזה וכשהבהמה בחיים גם כשאינן סרוכות וליז דחקי אהדדי וכשרה [ערוך ערן מן] אבל בששרוכה מנבה של זו לנבה של זו דהיינו מלמעלה על נבי האונות או אפילו מחיתוך לנב השנייה או מחורה של זו לתידה של זו או מחורה לחיתוך או מחורה לגב וחוד מקרי כל החיתוכים

החדורים שיש בהאונה אף אותן שהן למטה מגבה כי האונא יש לה חרודים הרבה ובן משיפולי לשיפולי והיינו כשמנפחים הריאה מתרחבת אונא לאונא אבל בסופה מופרדים זה מזה וזהו שיפולי ובכל אותן המקומות מקרי שלא בסדרן ומרפה:

לד והטעם בכל זה מפני שבאלו המקומות אין הסרבא שוכבת במנוחה וזו מושכתה לבאן וזו לבאן וסופה להתפרק ואין זו סחימה יפה ונם מחור לחור הנם שהם סמובים ול"ז מ"ם ביון שהיא רק על החור בקל תנתק וב"ש שאין זו סחימה יפה וכ"ש משיפולי לשיפולי ביון שבשם אינן מרובקות האונות ול"ז מטילא שיופרדו ואין זו סחימה יפה ובל שצר אחד מן הסרבא אינה על מקום החיתוך הגם שצד השני הוא על מקום החיתוך מובן ממילא שאינה שוכבת במנוחה וכמ"ש:

לה ויש מחמירים עוד דאפילו מחיתוך לחיתוך אינו בשר אלא כשהסרבא הולך במישור אבל באלכסון הגם ששניהם במקום החיתוך מ"מ הוי שלא כסדרן רבל תנתק בן סופה להתפרק וחומרא יתירה היא והמנהג פשוט להתיר [ר"ן ורי"ן] דמה לה להסרבא אם הולבת ישר או באלבסון סוף סוף שוכבת במנוחה:

לו ובן יש מרבותינו שאומרים דאפילו מחיתוך לחיתוך צריך שהסרבא תלך בבולה ושלא יהא שם שום פילוש ואם יש פילוש דהיינו בחלון במקום אחד מפרקי מהדדי ומרפה [פוס' ורמ"ם בסס ר"ם] ולא קבלו רבותינו דבר זה דאף בשיש חלון בין שנסרבת מחיתוך לחיתוך לא תהפרק ובשרה ובן פסק רבינו הב"י בסעי' ד' דבשר אפילו בפילוש ואפילו באלבסון ע"ש ואף שמלשון הרמב"ם שהבאנו בסעי' ל' משמע קצת דפידושא דסדרן הוא בשסרובה בבולה ע"ש י"ל דלאו דווקא קאמר [ועוד דמפני דמקומס מיוחי סס במיין סלוות לזס לומר דבכס"ג כסמיס הסבין לסו ע"ם סימנ]:

לז יש מרבותינו שבתב בלשון זה איבא מאן דאמר דבי אמר רבא דשלא בסדרן ליח להו בדיקותא דווקא שאינם סרובות אלא בסרבא אבל סמובות לבמרי אפילו שלא בסדרן בשדה דתו לא מפרקי ויש מי שבתב בהיפך שלא הבשיטו בבסדרן אלא בסמובות לבמרי אבל בסרובות אפילו בסדרן איפרקי ומרפה ולא בדברי זה ולא בדברי זה אלא בין סמובה מעט בין סרובה בולה בסדרן בשרה שלא בסדרן טרפה [ריז] ויש להסתפק בבוונתו מהו ההפרש בין סמובות לבמרי לסרובות אם הבוונה היא על פילוש שבתבאר בסעי' הקודם דסמובות לבמרי היא בלא פילוש וסדובות הוי בפילוש או ששניהם הם בפילוש אלא שסרובה מקרי בשהסרבא היא בחוט המושך מזה לזה וסמובות לבמרי אינם ע"י חוט אלא ע"י דיבוק שביניהם והנה הבם שאין נ"ם לדינא במו שאומר בין סמובה מעט ובי' אך שמקורם לזה בתב לשיטת רש"י דאין סרבא בלא נקב ובבסדרן בשרה משום דאונא חבירתה סותמת הנקב דאין בשר אלא בסמיבין ולא סריבין ע"ש ולבן יש לדעת ההפרש בין ול"ז אך בשארי פוסקים לא מצאתי דברים אלו ונ"ל דגם הוא אחרי מסקנתו שאין הפרש בין ול"ז גם לשיטת רש"י אין הפרש דאל"ב היה לו לבאר דזהו לשיטת רש"י ולא לשיטת תום' וצ"ע:

לח והנה בטעמא דסבדרן בשרה לשיטת תוס' הדבר פשוט דבבסדרן לא יתפרקו זה מזה אבל לשיטת רש"י שיש נקב צ"ל בבסדרן ההבשר הוא מפני סחימת הנקב וזה לשון רש"י ז"ל בבסדרן היינו רבותייהו זו מגינה על זו והרוא בריא שמחוך ששוכבות זו על זו אינה מתפרקת והקרום הולך וחזק עב"ל ויש בזה שאלה שהרי רש"י ז"ל בעצמו בתב [מ"נ] דבטרפות אינו מועיל שום סחימה שנתחדשה אח"ב אא"ב היתה סחימה דמעיקרא כמו ריאה שניקבה ודופן סותמתה ובארנו זה בסי' ל"ו סעי' י"ר רבל סחימה שלא הובנה מקודם אינו סותם יפה ע"ש וא"ב מה מועיל שהקרום הולך וחזק הא לאו סחימה דמעיקרא היא וצ"ל הגם זה הוי סחימה דמעיקרא שאונא השנייה סותמתה והאונא היתה מעיקרא במו דופן ויש מראשונים שבתבו בן בכוונתו:

לט אך רא"ב הלא בהברח לומר גם לשיטתו דבבסדרן לא מקרי רק מחיתוך לחיתוך דבזה שייך שהאונא השנייה סותמתה אבל כשהסרבא היא מגב לגב הרי בשם אין האונא סותמת רק הסרבא בלבד סותמת ובאמת יש מראשונים שבתבו בן דלשיטת רש"י בהברח לומר דבסדרן לא מקרי רק מחיתוך לחיתוך מפני הטעם שנתבאר [ר"ן ע"ם] אבל בל הראשונים לא בתבו בן ובתבו מפורש דלרש"י לא מקרי שלא בסדרן רק מראשונה לשלישית [וכן סכלבו בסמ כיהר"ן עב"י עדמה זס ובחמת בחום' ורמ"ם ועוד ורבב"ח מבואר לבס"י בכל ענין מקרי כסדרן גם מגב לגב ע"ם]:

מ וצ"ל דגם זה מקרי סחימה דמעיקרא ע"פ מ"ש בסעי' כ"א דהנקב הוא בקצה האחד של הסרבא והקצה השני שבאונא השנייה אין בה נקב ובשם פשיטא שהקרום חזק מאד ומתוך שבשם הוא חזק מחזק גם הצד השני ע"ש ולפ"ז בין דעיקר הסחימה היא מסיבת האונא השנייה שפיר מקרי סחימה דמעיקרא אפילו במגב לגב וכ"ש בשארי מקומות [עב"ם ודבימס סעבחו בזס ולדבניסס קסס מרס"י מ"ג . ולפמ"ם ח"ם וים לבוין זס בלבון סרח"ם סי"ד וסמעיין יבין ע"ם וזו"ק]:

מא ואם יש נקב בפועל ממש בבסדרן טרפה ולא סיבעיא לשיטת התום' אלא אפילו לשיטת רש"י ואפילו בין חיתוך לחיתוך דם"ם בעינן שהנקב יהיה סהום [פר"ח סק"ז] ואפילו שומן סותמתה אינה בלום דאין שומן בריאה עצמה ושומן מאבר אחר לא מהני לפי דעת הטור והש"ע לקמן בסי' מ"ו [בס] ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סותמתה בשרה במו שיתבאר דזהו בדסביך בבישראל במו שיתבאר ובאונא לא שייך זה [בס]:

מב ום"ם יש בזה שאלה דבין דלשיטת רש"י אפילו יש נקב ממש מ"ם בשעלתה עליה סרבא בשרה בבסדרן

בבסדרן א"כ גם בלא סרכא נבשיר הנקב ונהי דעהה אין לה סתימה מ"מ ביון שהיא ראויה לסתימה כשיעלה בה סרכא אין זה טרפה דטרפה לא הוי אלא דבר שאין לה תקנה דכן אמרו חז"ל [ס"ת.] ומטעם זה קיי"ל לקמן בסי' מ"ד דניקבה הבולוא כשרה וביארו בנמ' [כ"ז.] מפני שיש לזה רפואה וא"כ כיון שגם לנקב זה יש רפואה ע"י סרכא נבשירנה גם אם עדיין לא עלתה עליה הסרכא [ר"ן בתוספתא דתרפי פ"ו]:

מג והשובת דבר זה כן הוא דודאי אם כל הנקבים היו ראוים להעלות סרכא ולסותמה היינו אומרים כן אך באמת לא כל נקבים ראוים להעלות סרכא ולסותמה ודבר זה ידוע רק למי שאמר והיה העולם ולבני אדם אין ידוע דבר זה אם נקב זה ראוי להעלות עליו סרכא אם לאו ולכן בשיש נקב בלא סרכא טרפה דשמא נקב זה אינו ראוי שתעלה עליו סרכא [סמ ומ"ש בשם] וכשעלה עליו סרכא הובר שנקב זה הוא מהנקבים המעלים עליו סרכא וכשרה [סמ] ולפ"ז יש הפרש בין שיטת רש"י לשיטת תוס' דלשיטת רש"י בנקב בפועל ממש בכסדרן אינו אלא ספק טרפה ולשיטת תוס' היא טרפה ודאית:

מד והגה בסרכא בכסדרן דכשרה יש מחלוקת בין הראשונים אם צריך בדיקה אם לאו די"א דא"צ שום בדיקה [רמ"ם סמ כמעט ומוד נחלים] וי"א דצריך בדיקה [סמ בשם רנמ"ם] והטור והש"ע פסקו דא"צ בדיקה ונראה דגם זה תלוי במחלוקת רש"י ותוס' דלתוס' א"צ בדיקה שהרי אין כאן נקב ולרש"י צריך בדיקה שהרי יש כאן נקב אלא שהסרכא סותמתו ולכן צריך לבדוק אותה כמות שהיא עם הסרכא אם סתמתו הסרכא דאולי תבצבץ ויתגלה שעריין לא סתמתו הנקב [סמ"נ וכ"מ מלמון התום' פ"ם]:

מה אמנם א"א לומר כן שהרי הרא"ש והטור סוברים כרש"י ועכ"ו פסקו שא"צ בדיקה אלא דבאמת הסוברים דא"צ בדיקה גם לשיטת רש"י א"צ והטעם דאין לנו להחזיק ריעותא שהנקב לא נסתם [ב"מ ומ"פ] ועוד דלפי מה שבארנו בסעי' מ"נ דאם רק נקב זה ראוי להעלות עליו סרכא כשר גם בלא סרכא א"כ בדיקה זו למה וכן פסק דבינו הב"י בסעי' ד' אבל רבינו הרמ"א כתב די"א דאפילו בכסדרן צריך בדיקה שאין נקב בריאה ומאחר שאין אנו בקיאין בבדיקה כל הקום דאיכא ריעותא יש להטריף כל סרכא עכ"ל דלשיטת רש"י הבדיקה מעכבת והבדיקה צריך להיות בפורשין [פ"ז סק"ס] והיינו לשומה בפושרין או לשפוך פושרין על מקום הסרכא בעה הנפיחה לראות אם לא תבצבץ והנהיגו נדולי צרפת שבכל מקום שצריך בדיקה מדינא להטריף ולא לבדוק שמא אין אנו בקיאין כמ"ש בהנהות מיימוני פי"א ובהגהת סמ"ק וכמהרי"ק סי' ל"ז ונסתפקתי אם חומרא זו שכתבו שאין אנו בקיאין בבדיקה אם בוודאי גם בבהמת ישראל ובמקום הפסד דהגה בהגה"מ שם כתב דאותם נדולים שהתירו התירו אף בבהמת עכו"ם בלא בדיקה ע"ש ואולי דעל זה אומר לאסור אף בבדיקה אבל בבהמת ישראל לא החמירו אך מסתימת הדברים משמע דבכל נווני אסרו וכך תפסו בכל ספרי הבודקים אמנם אם ההפסד נדול מאד כמו בימינו אלה לא ידעתי אם נזרו בכה"ג בפרט דלשיטת התום' א"צ בדיקה כלל ואפילו לשיטת רש"י הרבה סוברים דא"צ בדיקה ולדעת הר"ן אפילו נשאר שם קצת נקב כשר ביון שהיא ראויה לסרכא וכן הוא דעת הרא"ה וכמ"ש בסעי' מ"נ ולכן להחמיר כל כך בשני הדברים לדעת הסוברים דצריך בדיקה ולומר שאין אנו בקיאים בבדיקה יש להתיישב הרבה במקום הפסד ממון רב אך גם בלא זה הרי אנו נוהנין במיעוך כמו שיתבאר:

מו ואין לשאול דאיך כתב רבינו הרמ"א שאין אנו בקיאין בבדיקה והרי מעשים בכל יום שמטעבים הסרכות ובודקים הריאה בנפיחה ופושרים דהאמת כן הוא שאין אנו סומבים עצמינו על הבדיקה ועיקר סמיכתינו הוא על המיעוך כמו שיתבאר דכשנתמעכה הסרכא אנו אומרים שאין זו סרכא כלל והבדיקה הוא לחומרא בעלמא ולא מדינא [ס"ז סק"ו] ומטעם זה י"א דאם נאבדה אחר המיעוך וא"א לבדוק בנפיחה אין אוסרין אותה ויש חולקין בזה אבל לא במקום שמעיקר הדין צריך בדיקה:

מז עוד כתב רבינו הרמ"א וי"א להבשירה אם היא מעיקר האונות עד חציין אפילו מפולש וכן נוהנין להכשיר בי האי בכסדרן וכן אם יש כמין קרום בין אונא לאונא או בין אונא לאוסא בסדרן יוצא מעיקרו עד אמצעיתו אין להטריף דדרך הוא להמצא כך ואין זה סרכא ואין דרך קרום זה למצא אלא בין אונא לאונא או בין אונא לאוסא אבל לא בשאר מקומות ואם נמצא בשאר מקום אינו אלא סרכא וכל מקום שהסרכא כשרה אף אם יש סרכא תלויה נם באותן סרכות והוא נקרא סרכא כפולה כשר עכ"ל ודבריו צריכין ביאור שהרי סותרין זא"ז דמקודם כתב דמעיקר האונות עד חציין יש להכשיר בכסדרן ומומכין על הריעוה שא"צ בדיקה בכה"נ א"כ מהו זה שאומר דאם יש קרום מעיקרו עד אמצעיתו אין להטריף דאין זה סרכא והרי מקודם אמר דנם בסרכא מכשירים בכה"נ ויש מי שאומר דאמציעיתו לאו דווקא וה"ה עד סופו חזה היא החילוק בין סרכא לקרוב [ס"ד סקמ"ז] והדברים המוזהים דא"כ עיקר דבריו חסירים ואין דרכו בכך דלשונו מדוקדק היטב בכל מקום [נס בפמ"נ ממם ז"ח] ויש מי שאומר דה"פ דהוא עצמו ס"ל לדינא דנם בכסדרן צריך בדיקה ואין אנו בקיאין בדבר אלא שנהנין במדינות אלי להכשיר בכסדרן בלא בדיקה כשהם מעיקר האונות עד חציין ואח"כ כתב דבקרום בכה"ג נם מעיקר דינא אין להטריף אפילו להסוברים דצריך בדיקה מפני שאין זה סרכא [נב"ם סקכ"ס וכן במ"ם סקכ"ו בנס ד"ס] ובאמת אין נ"ם לדינא בין קרום לסרכא נמורה לפי מנהגינו מיהו בזה כל האחרונים המכימו

הסכימו דגם בקרום אין רעתו לחכשיר רק מחיתוך לחיתוך ודלא כרבינו ב"י בספרו הגדול דמכשיר בקרום גם מגב לגב ע"ש:

מח ולע"ד נראה דאינו כן דהרי בקרום לא הזכיר רכשר אפילו בפילוש ומוכח להריא דדווקא בלא פילוש כשר וכ"כ מפורש בספרו ד"מ אות ז' וז"ל ונ"ל דאין להכשיר קרום אלא בין אונא לאונא כסדרן ובלא חלון וכו' עכ"ל ולפ"ז דבריו תמוהין מאד שיהיה קרום חמור מסרכא גמורה ועוד יש להבין כין דזהו רק קרום בעלמא ולא סרכא מה לי אם הם מפילוש לפילוש או מגב לגב דלמאי ניחוש לה לשיטת רש"י הרי אין כאן נקב ורבינו הב"י בתב בפשיטות להכשיר גם מגב לגב בקרום וגם הב"ח ז"ל הסכים עמו בזה ע"ש ולכן אני אומר דגם כוונתו כן הוא ואינו חולק כלל על הב"י כדמוכח מלשונו בד"מ שלא כתב ולי נראה אלא ונ"ל ובא לחדש דרק בכסדרן בין אונא לאונא והיינו מראשונה לשנייה ולא לשלישית דזהו שלא בסדרן גמור ולא נחית לדקדוק כסדרן שנתבאר בסרכא גמורה דהיינו מפילוש לפילוש ולכן מקודם בתב דבסרכא גמורה גהגו להתיר בכסדרן כי האי כלומר מפילוש לפילוש אם הוא מעיקר ער חציו ובקרום כתב להכשיר בכל מין כסדרן דהיינו אפילו מגב לגב ולכן לא הכשיר רק כלא חלון אכל מפילוש לפילוש פשיטא דכשר אפילו בחלון דלא נרע מסרכא גמורה ולפ"ז בקרום בשר אפילו מגב לגב בלא פילוש ומ"מ לדינא צ"ע כין שגדולי האחרונים לא כתבו כן [ורמ"ז ז"ל סמכי טעמיך בס"ע כל דברי סב"י בעניין זה ומגלן שמולק עליו ועל"ד ברוב טוח בס"ד]:

מט וקרום זה י"א דדווקא כשהוא קרום רק אכל כשהוא עב נחשב לסרכא [ב"י בשם מגול] וי"א דאין חילוק בין עב לרק [ב"י] ויש שהכריעו בדיעה ראשונה וכתבו שהבודקים בקיאים בזה להבחין בין עב לרק וקרום זה קורין בלשון אשכנז שליימי"ל [ב"ח] ויש שהכריעו בדיעה שניה [ת"ך סקי"ד] ובוודאי צריך הבורק להיות בקי בזה ואם אינו בקי מי יניד לנו שאינה סרכא גמורה ולכן יעשה שאלת חכם והמורה והבורק שניהם יעיינו בזה ויבינו ובבר נתבאר שלדעת גדולי אחרונים בקרום זה מחיתוך לחיתוך אפילו כשהולך עד סופו של השיפולי נ"כ כשר אם אין חלון [ממ"ח סעי' י"ז וסלב"ש סקס"ס סמריך לספור דבריו ולדעתו מין כשר רק עד סשיפולי ולא סשיפולי כללא ע"ם ומין בדבריו מעש נמוך לסמוך לדברי הממ"ח וכ"מ להריח מנ"ז סק"ז ומס"ך סקמ"ז וכב"ח שם]:

נ המעם שנהגו להכשיר בכסדרן עד חציין מפני השיפולי ששם המה מפורדין ואין זה כסדרן והנם שאנו רואים בחוש שהשיפולי מתחיל רק בסוף האונא והיה לנו להכשיר יותר מחציין אך כדי שלא ליתן תורת כל אחד בידו גבלו גבול עד חציה ולכן במקום שנהגו להכשיר נם יותר מחציה עד השיפולי יש להם על מה לסמוך [ממ"ח סעי' י'] וזה שנהגו להכשיר אפילו כשיש חלון כמו שנתבאר ה"ה אם יש כמה חלונות [שם סעי' י"ח] ומכשירים בלי בריקה מיהו נפיחה ודאי צריך לראות אם היא מפילוש לפילוש ואם לא נפחוה יש לאסור דמאין יודעים שהיתה כסדרן ולכן אם נם קודם שנפחוה ראו בבירור גמור שהיא מפילוש לפילוש יש להתיר בדיעבד נם אם לא נפחוה בלל [שם סעי' מ' ולב"ם]:

נא והנם שא"צ בריקה בכסדרן עד חציין כמ"ש מ"מ אם אירע שברקו יהמירו הסרכא והיא מבצבצת מרפה לדעת התום' והראב"ד דס"ל דאין זה מפני נקב אבל בנקב מרפה לדעתם ועתה שנתגלה שיש נקב ביון שהיא מכצבצת ממילא שהיא מרפה לדעתם [שם סעי' ע'] אם לא שיש להלות זה במשמוש היד כגון שהסיר הסרכא בכח ראו בשר גם לשיטתם [שם] ואם נפחוה ועלתה הסרכא בנפיחה מרפה גם לשיטת רש"י שהרי אנו רואים שנקובה היא ואין זו סתימה [שם] ואם הסרכא היא בשתי אונות שאחת ארוכה ואחת קצרה נ"ל שיש למדוד החציי לכל אחת כפי מה שהיא ויש מי שמחמיר למדוד נם בהארוכה לפי ערך הקצדה [שם סעי' י"ב] ולא ידעתי למה ובפרט שכבר בארנו דהחציה היא חומרא גדולה כיון דכל החשש הוא משום השיפולי ואין לך אונא שהשיפול תתחיל מחציה וכבר נתבאר דבאלכסון ג"כ בשר רק אם היא נקמטת ע"י האלכסון דינה כסרכא מתוך הקמט שיתבאר בס"ד ודע שכל למטה מחציין יש להכשיר בכל ענין אפילו אם בעת הנפיחה נראה שגם שם האונות פרודות זו מזו מ"מ כסדרן הוא וכשר דלא כיש מי שמחמיר בכה"נ [ת"ך סקי"ב ופרי"ח ופמ"ג ולב"ש סקמ"ז]:

נב וזה שבתב רבינו הרמ"א דכל מקום שהסרכא בשרה אף אם יש סרכא תלויה נם באותן סרבות והיא נקראת סרכא כפולה כשר עכ"ל צריך ביאור והנה רבינו הב"י בחבורו הגדול כתב וז"ל אם האונא והאומא נדבקות זו בזו בלא שום פילוש או בפילוש למאן דמכשיר בפילוש [ע"ש] וכנגר הדיבוק עולה סרכא אחת היא שקודין אותה סרכא כפולה וכו' ואם היא תלויה פשיטא דכשרה ואם נסרכה באונא אחרת פשיטא דטרפה ואפילו נסרכה באונא או באומא עצמה שכתבנו דדין סרכא תלויה יש לה הבא איכא למיחש דפסולה דרלמא סרכא זו באה מהאומא וראשה השני שנסרך באונא וה"ל שלא בסדרן ואיכא למימר דכשרה היא משום דרלמא לא מהאונא ולא מהאומא באה אלא מהליחות שביניהם וה"ל ס"ם ספק מחמת הריאה ספק מחמת הליחות ואת"ל מחמת ריאה שמא בא ראשה האחת ממקום שנסרכה אליו ראשה השני ולזה דעתי נוטה עכ"ל:

נג ביאור דבריו כן הוא דבשאנו רואים סרכא היוצא מן הסרכא אין אומרים שזו היא סרכא חדשה אלא תולין אותה בהיוצא ממנה ומקורן אחד הן ונ"ם אם זו הסרכא נסרכה למקום אחד וכבר בארנו בסעי' כ"א דאין תולין כל סרכא שניקבה בשני קצותיה אלא ניקבה בצד אחד ונסרכה לצד השני ולכן בסרכא זו היוצאת מאחרת אם נסרכה

נסרכה לאיזה מקום אין אצלינו ספק לומר שמא עיקר הסרכא הוא מהמקום שנסרך שם קצה השני אלא הסרכא מקורה ממקום סרכא הראשונה ולפ"ז בסרכא בסדרן מחיתוך לחיתוך בין אונא לאומא [וס"ס בין חוגא לחוגא] ומסרכא זו יוצא סרכא אחרת זהו ברור לנו שמקורה היא מסרכא זו שבין חיתוך לחיתוך וכאלו הן סרכא אחת ונקראת סרכא כפולה ולכן אם היא תלויה שלא נסרכה לשום מקום ודאי כשר דלמאי ניחוש לה ואי משום תלר"ע הא שם אחד הוא דהכל הוא מפני סרכא וכן להיפך אם נסרכה לאונא אחרת לנמרי לנבה או לחודה מקום שאינו בסדרן פשימא דטרפה דנהי שאנו תולין אוהה בהראשונה מ"מ הרי היא שלא בסדרן והן אמת דלשיטת רש"י דאין סרכא בלא נקב היה אפשר להכשירה שהרי מקור הסרכא אנו תולין בהראשונה ושם הסרכא סותמת הנקב וא"כ מה לנו שנסרכה בקצה האחרת לאונא אחרת הרי בשם אין נקב שהרי אין תולין הנקב בשני הקצוות מ"מ לשיטת התום' היא ודאי טרפה שהרי תתפרק ונם לשיטת רש"י אין ההיתר ברור כל כך:

נד אמנם אם נסרכה באותה אונא או באותה אומא עצמה שמדובקים בהסרכא בסדרן הקודמת ודבר זה כבר נתבאר בסעי' ב' דסרכא ממקום למקום דינה בדין סרכא תלויה ע"ש ולבאורה אין שום חשש בזה אמנם לבי תידוק אינו כן דהן אמת שזה ברור לנו דסרכא זו מקורה מהסרכא הקודמת האמנם איפא מקור הסרכא הקודמת אינו ידוע לנו ולדומנא אם הסרכא היוצאת נדבקה לאונא שלה על נבה או על חודה התינח אם הסרכא הקודמת שהיא בסדרן מקורה נ"כ מאונא זו ונדבקה לאומא או לאונא הסמוכה אצלה בכסדרן א"כ הוי סרכא זו היוצאת והיא שלא בסדרן סרכא מינה ובה ממקום למקום ודינה בתלויה וכשרה אבל למה לא ניחוש שמא הסרכא הקודמת שהיא בסדרן מקורה מאומא או מאונא הסמוכה לה והיא נדבקה בכסדרן לאונא זו שהסרכא היוצאת נדבקה לה שלא בסדרן וא"כ הוי סרכא מאומא לאונא או מאונא לאונא שלא בסדרן ומרפה ועב"ז מסקנתו להיתר מטעם ס"ם דמקודם יש ספק אם הסרכא הראשונה שהיא בכסדרן יש שם סרכא עליה ושמא לא יצאה משום מקום אלא ע"י ליחות היוצא מהריאה נדבקו יחד בכסדרן ולכן לנבי הסרכא היוצאת אין באן שלא בסדרן ואפילו אם נאמר דהיא סרכא ובשרותה מפני שהיא בסדרן מ"מ שמא מקורה היא מזו האונא שנסרך לה הסרכא היוצאת והוי סרכא ממקום למקום וכשרה דכבר בארנו בסעי' ב"ג דכל הסרכות הם ספקות ע"ש:

נה ונם יש לפרש בפשוטו דהנה זו הסרכא היוצאת מבין הסרכא בסדרן שבין אונא לאומא ברור לנו שזו היוצאת מקורה ג"כ מכאן אך לא ידענו אם מאומא אם מאונא ולכן בשקצה השני נסרך לאונא שלה אם מקורה של היוצאת היא מאונא זו הוי ממקום למקום ובשרה ואם מקורה מהאומא הוי שלא בסדרן וטרפה אף לזה יש עוד ספק שמא זו הסרכא היוצאת אין מקורה לא מהאונא ולא מהאומא אלא מהליחות שביניהן ואת"ל שלא מהליחות שמא מקורה מהאונא זו שקצה השני נסרך לה והוי ממקום למקום ובשרה [סקכ"ם סקכ"ג והלב"ם סקמ"ע ונקה סמפסו כפי' זה והכסה סתב"ם להקסום ודמס דבריו והלב"ם כמיך מתד וקיים דבריו ולפיוסיזו הרמתן ס"ם סכל וגס הפמ"נ סקי"ז נמתר בל"ע ולפמ"ם ס"ם נב"ד והד"מ וסס"ך סקי"ז והב"ח סביתו דברי כב"י להלכה שלא כסמ"ז סק"ם דמיזו מדמס סרכא ממקום למקום לסרכא תלויה ע"ם]:

נו והנה רבינו הרמ"א הביא דבריו רק לענין סרכא תלויה ויש להבין מה דעתו בסרכה היוצא ממנה ואינה תלויה אלא מדובקת לאותה אונא או לאותה אומא שהבסדרן מהם ומ"נ אם דעתו להתיר למה לא בתב זה בש"ע ואם דעתו לאסור כ"ש שהיה לו לבהוב בן נפורש ולא לבא לידי מכשול ע"י דבריהם בטור [ב"י ור"מ] ולכן נראה ברור דכוונתו להיהר ודרכו לקצר וסמך עצמו על מה שמבואר לקמן בש"ע סעי' ט' דסרכא ממקום למקום דינה בדין סרכא תלויה וממילא כשביאר כאן דתלויה מותרת גם ממקום למקום מותרת ואף שבענין זה יש לחלק מ"מ ההברעה הוא להיהר וכש"ע דרכם לקצר וזה שלא הזכיר דבאונא אחרת טרפה פשוט הוא ביון שכתב דרק תלויה כשרה ממילא דבאונא אחרת טרפה ורק באונא זו ממקום למקום דהוי בתלויה כשרה ודע שבלי נדול הוא שבכל מקום שנזכר סרכא איו חילוק בין עבה מאד בין דקה כחוט השערה ובין דבוקה ממש בלי שום חוט [שמ"ם סעי' י"ד] ופשוט הוא ביון שאין אנו בקיאים להבין בין סרכא נמורה ובין שבאה ע"י רירין וביוצא בזה בהברח לנו לילך לחומרא וכמ"ש בסעי' ב"נ ע"ש:

נז סרכא בכסדרן אך עומדת בשפת החיתוך ויש להסתפק אם היא בנב או בחיתוך ובשנופחים אותה הרבה נראית שהיא בחיתוך וכשאין נופחין אותה כל כך נראית שהיא בנב בשרה והולבין אחר רוב בהמות שהן בשרות וביון שיש ספק היאך היתה נפוחה בחי הבהמה אם הרבה אם מעט העמידנה על חזקת היתר מטעם דנשחטה הותרה [ע"ז סק"י וב"י בשם רשב"ם] ומזה יש ראיה למה שבתבנו בס"ם כ"ם דנם בדאיבא ריעותא לא יצאה מכלל רוב בהמות בשרות ומחזקת היתר דשחיטה ע"ש:

נח ודע דבנמ' לא אמרו בסרכא בסדרן דכשרה אלא בין אונא לאונא ולכן יש מרבותינו שאמרו דדווקא בין אונא לאונא אבל בין אונא לאומא נם בכסדרן טרפה [הום' מ"ז. ורס"י בשם יש מוסרין ע"ם] ומעמם דדווקא אונות הנתונות במצר החזה ואינם מתפרקות זו מזו ולא כן האומא שהיא באויר ומהפרקת אכל רש"י והרמב"ם והרא"ש ועוד מרבותינו בהבו שאין חילוק דכיון דבסדרן

היינו דכיהיהו ומונחים במנוחה וסותמים הנקב ונם הם אינן מתפרקות בכסדרן ולכן נם אונא באומא כשר בכסדרן וכן פסקו הטור והש"ע [וכסמ"ע לא סוכמס כלל לענ"ד סמוסכ ועד"מ פות י' וזו"ק] :

נט בועא היוצאת מן הסרכא דבין אונא לאונא למטה מחציין כשר ואין זה תלד"ע דלמטה מחציין אין שם סרכא עליו כלל [ס"ז סל"ז סק"נ] ואע"נ דלשיטת רש"י ביון שיש נקב אלא שבכסדרן סותם וא"כ י"ל שכשיש בועא אינה סותמת יפה לא חיישינן לה וכ"כ האחרונים [נכ"ם סקכ"ח וס"ק קי"ט ומ"ח סעי' מ"ד] וכפרט בהפ"מ ודאי דיש להתיר [סס] וכ"כ רבינו הרמ"א כד"מ אות ז' וז"ל מצאתי כתוב בועא העומדת בין אונא לאונא בסדרן וסרכא יוצא משם כשרה דהיינו דביתייהו אבל שתי בועות העומדות שם וסרכא יוצאת מזו לזו טרפה עכ"ל ונ"ל דזהו לשיטת רש"י דכיון דשני קצותיה נאחזות בבועות ודאי אין הנקב נסתם יפה ואפשר נם לשיטת התום' י"ל דבשני בועות תתפרק ותעשה נקב :

ס ודווקא כשהסרכא בכסדרן בלא חלון אבל כשיש חלון אע"פ שאנו מכשירים מ"מ כיון דיש מטריפין בחלון כמ"ש בסעי' ל"ו הוי ריעותא ומצטרף להבועא להיות תלר"ע [ס"ז סס] וכן בכסדרן בין אונא לאומא הנם דאנו מכשירים מ"מ כיון שיש אומרים כמ"ש בסעי' נ"ח מצטרף לתלר"ע [סס] והסכימו לזה נדולי אחרונים [פר"ח ומכ"ם] ואם הסרכא הולכת ע"י מיעוך נראה שיש להכשיר בהפ"מ וסרכא תלויה מבועא בין אונא לאונא למטה מחציין דינה כבשאר מקום וטרפה [סמ"ח סעי' מ"ד] דבזה לא שייך בכסדרן שהרי אינה מתחזקה בשום מקום כיון שהיא תלויה ויראה לי דאם הבועא מים זכים במקום שנהנו להכשיר סרכא תלויה מן הבועא במים זכים כמ"ש בסי' ל"ז נם בכל אלו יש להכשיר :

סא אבל סרכא היוצא מטינרא או ממורסא למטה מחציין בין אונא לאונא או בין אונא לאומא אפילו יש חלון אם הולכת ע"י מיעוך ודאי דכשרה [סמ"ח סעי' מ"ס] ואם אינה הולכת ע"י מיעוך יש להכשיר בלא חלון בהפ"מ וכחלון טרפה [סס] ותלויה מתוך טינרא ומורסא בשר בכל מקום כמ"ש בסי' ל"ז [עלב"ח ס"ק קס"ע ודוק] :

סב הוורדא לכל מקום שתסרך טרפה דאצלה כל מקום הוי שלא כסדרן שהרי היא עומדת בפ"ע ואפילו נסרכת לבים שלה ואפילו כולה נדבקת בו מקרי נ"כ שלא כסדרן הנם שהיא מונחת אצלה מ"מ כמה פעמים שהיא יוצאה מהבים וממילא דנתהוה כשלא כסדרן [כ"ן ובמב"ח] ולכן אף שיש מכשירין כנדבקה לבים בלא פירוש [נ"י בסס כלבו] מ"מ המור והש"ע פסקו לאסור דכן משמע מרוב הפוסקים וכן הרין לכל יתרת מקמא אם אינה בדרא דאוני כל סרכא היוצא ממנה הוי שלא כסדרן כיון שאינה כין האונות אבל כשעומדת בדרי דאוני דינה ככל האונות אבל סרכא תלויה בוורדא וביתרת כשר וה"ה בסרכא ממקום למקום לפי מה דקיי"ל דדינה כסרכא תלויה :

סג זה שנתבאר דאפילו כולה דבוקה לבים טרפה י"א דדווקא כשדבוקה וסרוכה אבל דבוקה בלא סרכא יפרידנה בנחת ויכדקנה בנפיחה ופושרין אם אינה מבצבצת כשרה [יס"ם ס"ל ומת"ח סעי' כ"ח] ויש מנמנמים בזה ואינו עיקר ואם לא בדקה אסורה [סס] וכן אם הורדא נדבקה בסרכא למטה השורש שלה עם הבים שלה כשר דהיינו רביתייהו והוי כמו בסדרן והשורש נקרא עד המקום שמתחיל להתענל בצורת ורדא :

סד לפעמים נמצא כנדיים וטלאים הורדא ע"נ נידין ויש בה קרום למטה כלפי האומא אין לאותו קרום דין סרכא דהכי רביתייהו אבל אם יהיה אותו הקרום לצד הראש יש לו דין סרכא ולפעמים היא מחוברת באותן נידין ואינה בבים ונראה שצריך שיהא מקום חיבורה שהיא אצל האונא שתהא מחוברת כאותן נידין ושיהא אותו חיבור מקום נידולה ואינה דבוקה שאם היתה דבוקה טרפה וזה תלוי במראית העין אם היא דבוקה או מקום נידולה [כ"י בסס נמצ"ן] ואין לנהוג כן רק במקומות שיודעים דרנילות נדיים וטלאים בכך [סמ"ח סעי' כ"ב] :

סה מעשה בכהמה שהיתה שמינה ביותר והיו ראשי האונות מובלעין בשומן מרוב חלב והפרידו השומן מהאונות ולא נשארו דלדולי שומן בריאה ועלתה בנפיחה בלא בצבוץ והכשידוה [ס"ז סקי"ח] ומעשה בריאה שנסרכה לבים והסרכא היתה מיאה דם עד שבמקום הסרכא לבים נתמלא כל סביבו אותו מראה דם והטריפו דלא מהני בזה מיעוך [סס סל"ז סק"נ] ופשוט הוא שהרי אפילו סרכא העולה בנפיחה טרפה כ"ש במליאה דם :

סו כבר נתבאר דסרכא היוצאת מהריאה והיא תלויה שאינה נדבקת לשום מקום בשרה וא"צ בדיקה וכן אפילו היא דבוקה רק היא דבוקה באותו מקום דהיינו באותה אונא או באותה אומא עצמה ונקראת סרכא מינה ובה דינה כדין סרכא תלויה וכבר בארנו מעמו של דבר בסעי' כ' ויש חולקים בזה [ס"ז סקי"ד] אבל הרבה פוסקים להקל וכן המנהג [ס"ך סקכ"ז] וכבר נתבאר בסי' ל"ז דסרכא תלויה היוצא מן הבועא טרפה מטינרא בשרה ע"ש סעי' ט' שבארנו מעמי הדברים בס"ד ואם ע"י ניפוח ומישמוש עולה בשר הריאה על הבועא אינה אלא כמורסא וכשרה ומיעוך מהני כהפ"מ ומירכא מתוך האטום הוי כסרכא מן הבועא [פר"ח סק"ך] ויש מקומות שנהנו להכשיר סרכא תלויה מבועא שאין חושבין זה רק לריר בעלמא [סס בסס פר"י מכן לב וסרמ"ס מנסנ מלמוניקי] אבל בכל המקומות אוסרין וכל סרכא תלויה שעולה נ"כ עם נפיחת הריאה טרפה דאז ודאי ניקבה הריאה ונכנם הרוח תוך הסרכא ועולה בנפיחה וכן אם יש מכה ברופן בננדה טרפה רוודאי ניתקה משם ולפ"ז יש לטייז בצלעות בכל סרכא תלויה וזהו לפי מנהגינו שאין

שאין מכשירין ע"י מכה ברופן כמו שיתבאר אבל במקום שמכשירים כפי דינא דגמ' שיתכאר לקמן אין להטריף מפני זה דמכה ברופן מעליותא היא:

סז וזה שנתכאר דסרכא מינה ובה הוי כסרכא הלויה כתב רבינו הרמ"א בסעי' ט' דרווקא שאין הסרכא קצרה מבשר הריאה בשנופחין הריאה אבל אם היא קצרה עד שמכח הסרכא הבשר שתחתיה מקמיט ואינו עולה בנפיחה היטב כשאר הריאה טרפה עכ"ל והטעם מפני שסופה להנתק ע"י הקמיטה ויהיה נקב אף שעכשיו אין כאן נקב שהרי היא כתלויה אבל אחר שתנתק הינקב [ס"ך סקכ"ח] והנה לפ"ז אם עברה הקמט והסרכא ע"י מיעוך כשר דלא נריעא מסרכא שלא כסדרן העוכרת ע"י מיעוך [פמ"ג] אמנם עור טעם יש בזה דכיון שאינו יכול לעלות בנפיחה ה"ל כאטום כריאה [רמ"ח בד"מ] ולפ"ז גם בעברה ע"י מיעוך לא מהני כבאטום אך העיקר הוא הטעם הראשון וכן בהפ"מ בעברה ע"י מיעוך הנהוג ועברו הקמט והסרכא יש להתיר [כס]:

כח והנה כל זה הוא כשהקמט נתהוה מפני הסרכא ובשמסירים הסרכא סרה הקמט אבל אם אנו רואים שהקמט אינו מפני הסרכא כגון שחותכין הסרכא והקמט נשאר על מקומו לכאורה יש להקל דזהו כקמט בלא סרכא רבזה לא שייך לומר שמא סופה להתפשט ולהנקב דאין זה שייך אלא כשסיבת הקמט היא מפני הסרכא ולא כשאינם שייכים זל"ז וא"כ גם מיעוך א"צ כלל שהרי הסרכא היא מינה ובה וכן הדין בסרכא שלא כסדרן ועכרה הסרכא ע"י מיעוך כפי המנהג והקמט נשאר דיש להתיר מטעם זה אך נדולי האחרונים אסרו זה מטעם הלר"ע [פמ"ג ותב"ש סקכ"ג] ומ"מ י"ל דבסרכא מינה ובה דקיי"ל שהיא כתלויה ובהלויה בארנו דאין זו ריעותא א"כ ה"נ במינה ובה [נו"ב סי"ב] וכן יש מי שאומר דאם ניכר שהקמט הוא מתחלת בריאתו א"צ אפילו מיעוך במינה ובה [נב"ם ס"ק קכ"ח]:

כט ריאה שניקבה במקום חיתוך האונות בנב האונות כנגד הדופן בשדה מפני שהאונות הם במצד החזה וסמוכות מאד אל הדופן א"כ הדופן סותם הנקב ודווקא כשיש סירכא מהאונא לדופן דבאמצעית הסירכא סותם הדופן את הנקב אבל אם הנקב מפולש ואין עליו סירכא כלל מרפה רהנם שהיא סמוכה להדופן מ"מ בלא סירכא אין זה סתימה והדוח יוצא ו"א דנם בסתם סירכא אינו מועיל רק אם הסירכא סבוכה ונאחזת בדופן בחוזק רכן הוא לשון הש"ס [מ"ת.] ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דמבין בבישרא ע"ש ולא קאמר דסריך בבישרא והחילוק בין סבין לסריך שהסיבוך הוא כחוטים קצרים שבאמצעיתם הדבק הריאה לדופן לשון נאחז בסבך בקרניו וסריך מקרי שחחוטים דקים מאד או אפילו עבים רק שארוכים שני מפחים דא"א ליסבך יפה מפני ארכם [ב"י] אמנם לדינא הכריעו רוב הפוסקים דאין חילוק בין סבין לסריך ובכל גווני כשר ולכן רבינו חב"י כתב רבינו הרמ"א בסעי' ט' דרווקא שאין הסרכא קצרה מבשר הריאה בשנופחין הריאה אבל אם היא קצרה עד שמכח הסרכא הבשר שתחתיה מקמיט ואינו עולה בנפיחה היטב כשאר הריאה טרפה עכ"ל והטעם מפני שסופה להנתק ע"י הקמיטה ויהיה נקב אף שעכשיו אין כאן נקב שהרי היא כתלויה אבל אחר שתנתק הינקב [ס"ך סקכ"ח] והנה לפ"ז אם עברה הקמט והסרכא ע"י מיעוך כשר דלא נריעא מסרכא שלא כסדרן העוכרת ע"י מיעוך [פמ"ג] אמנם עור טעם יש בזה דכיון שאינו יכול לעלות בנפיחה ה"ל כאטום כריאה [רמ"ח בד"מ] ולפ"ז גם בעברה ע"י מיעוך לא מהני כבאטום אך העיקר הוא הטעם הראשון וכן בהפ"מ בעברה ע"י מיעוך הנהוג ועברו הקמט והסרכא יש להתיר [כס]:

ל סתימה זו אינה מועלת רק באונות ולא באומות דהאומות מונחין ברוחב החלל של הבהמה ורחוקה מן הדופן ולכן אין מועיל סירכא מאומא לדופן כשיש נקב בהאומא דכיון שרחוקה היא מיפרקא הסתימה [רמ"י] וזהו שאמרו בגמ' שם במקום רביתא בחיתוכי דאונא ע"ש אבל בהאונות מועיל גם אם הנקב למעלה מהחיתוכים דידוע שלמעלה במקום דיכוך הריאה בשדרה אינו מתחיל בשם פירודי האונות והפירודים מהחילים במשך אח"כ ולכן רק מה שכנגד האונות ער נג הריאה מקרי מקום רביתא ואם יש שם נקב וסירכא הולכת לדופן שכנגדה הוי סתימה שהרי גם שם היא סמוכה להדופן בהאונות עצמן וזהו שאמרו חז"ל במקום רביתא בחיתוכי דאונא כלומר במקום שהיא רובצת אצל הדופן והמקום הוא במקום חיתוכי דאונא אבל לאו דווקא במקום פירודי האונות עצמן ויש מי שרצה לומר דרק שני אצבעות למעלה מפירודי האונות נחשב כאונות עצמן ולא למעלה מזה [ב"י בשם רשב"ם] ויש שרצה לומר דרק במקום חיתוך האונות עצמן ברכך [שם בשם י"ח] ולא קיי"ל כן אלא כל השלם שלמעלה ער השדרה שכנגד האונות דינם כאונות עצמן וכן פסקו הטור והש"ע ע"ש:

עא אין הסתימה לדופן מועלת אלא להבשר שברופן כגון הבשר שבין צלע לצלע או אפילו בצלעות עצמן במקום שיש עליהן בשר [רמב"ן] דהיכי באמצעיתה היא רק עצם ובהצדדים יש עליה בשר כשהיא בהמה שמינה דבבחושה אין שם רק קרום ואינה סותמת רסתימה אינה אלא מבשר שהוא רך אבל העצם שהוא קשה אינה סותמת כי תתפרק ממנה ואם היא סרוכה לבשר ולעצם דעת רוב הפוסקים ומכללן הרמב"ם פ"ץ והראב"ד והרשב"א להיתר ודעת הרא"ש לאיסור מפני שכנגד העצם הרי אינו סותם ומה מועיל הסתימה כנגד הבשר אחרי שישאר הנקב כנגד העצם וכן נוטה דעת הטור ע"ש אבל רבינו הב"י בסעי' י"ח לא הביא כלל דיעה זו ום"ל דכיון שנסרך גם בבשר לא תתפרק גם מה שכנגד העצם וסופו להתרפא ואף אם ניחוש לדעת הרא"ש יש מי שאומר דזהו רק בנקב קטן אבל בסירכא בלבד ואין אנו רואין הנקב אלא שאנו חוששין לנקב מפני הסירכא גם הרא"ש מודה דכשרה [ב"י בשם סי"ג בן מביב] והרי הראב"ד ז"ל מתיר בסירכא גם בסרוכה לעצם בלבד כמבואר בדבריו בפ"ו דין ד' ע"ש ונהי דלא קיי"ל כוותיה ולא

ולא הוכא דעתו כלל במור וש"ע מ"מ כשסרוכה בשומיהם בבשר ובעצם יש להכשיר בפשיטות:

עב והנה רבינו הב"י בש"ע לא הזכיר כלל אם בעינן רוב הסירכא בבשר ומיעוטא בעצם או שא"צ רוב בבשר ובספרו הגדול כתב שאפילו רוב הסרכא בעצם כשרה ע"ש וי"א דבעינן דווקא רוב בבשר [רדב"ז כמ"ש ופר"ח סקמ"ח וסמ"ח סי' כ"ח] ודע דבמקום שבשר א"צ שום בדיקה ובמקום שטרפה אינו מועיל בדיקה [ב"י וט"ז סקמ"ד] וכמ"ש הטור דלעצם אינו מועיל בדיקה ולבשר א"צ בדיקה ע"ש:

עג אין הסתימה מועלת אלא מנב האונא אבל מקמא אינה כלום דאין זה מקום רביתא ולכן סירכא מקמא ולדופן הוי שלא כסירדן ואפילו משיפולי האונא לדופן אין הסרכא סותמת ואין זה מקום רביתא ואם סרכא יוצאת משיפולי אונא ומתפשטת על הגב ונסרכת לדופן ואין ביכולת לידע אם מקור הסרכא הוא מהשיפולי ונתפשטה לגב האונא וטרפה או מקור הסרכא הוא מגבה ונתפשטה לשיפולי וכשרה אם רוב הסרכא הוא בגב האונא כשרה ואם הרוב הוא בשיפולי טרפה דמסתברא לתלות מקורה במקום שיש ריב וכן הדין אם היא מקמא ומגבה רואין אם הרוב מקמא טרפה ואם הרוב מגבה כשרה ויראה לי דלפי המנהג של מיעוך או קליפה אגלינו כמו שיתבאר אם עברה כולה ע"י מיעוך פשיטא דכשרה שהרי אפילו אם היא רק מקמא המנהג למעך דמיעוך נוהג בכל הסרכות אמנם אם מקצתה עברה ע"י מיעוך ומקצתה נשאר שאינו הולך ע"י מיעוך משערים כפי הנשאר אחר המיעוך ואם אז הרוב מקמא טרפה ואם הרוב מגבה כשרה וכן אם מקמא עברה ע"י מיעוך ומגבה נשאר כשרה דזהו סימן דמקורה בגבה ואם מגבה עברה ומקמא נשאר טרפה דזהו סימן דמקורה מקמא שהרי כל מה שעוברת ע"י מיעוך אמרינן דאינה סרכא כמו שיתבאר וא"ב אין לנו לשער רק במה שנשאר אחר המיעוך ועוד נראה דבר פשוט דמחצה על מחצה טרפה מספק דבעינן רוב בכל מקום הכשר וכן הדין בכל מיני סרכות שיתבארו דבעינן רוב ממקום הכשר:

עד ש מי שאומר דזה שנתבאר דמגבה מועלת כשנסרכה לבשר ולעצם אם יש רוב סרכא לבשר והו דווקא כשהמקצת הסרוך לעצם סרוך עכ"פ להעצם אבל אם המקצת שכנגד העצם פרוד ותלוי סמוך לעצם אין להכשיר דזה שהכשרנו במקצתו לעצם היינו כשעכ"פ מקצתו דבוק להעצם דיש כאן תרתי לטיבותא שמא תתחזק גם בעצם ואח"ל תתפרד שמא די בחיבור הבשר לבד אבל כשאינה דבוקה להעצם אין להתיר וכ"ש אם הסרכא בולה נגד הבשר וקצת ממנה אפילו מיעושה תלויה על הבשר ואינה דבוקה לבשר דטרפה דגראה מזה דלאו דבק טוב הוא ומופו להסתר [סמ"ח סעי' כ"ח] וייש חולקים בזה דאדרבא י"ל דבמקום הנקב הסרכא דבוקה בטוב והמיעוט התלוי אינו אלא התפשטות חוץ לנקב דאל"כ גם בסרכא מאונא לאונא בכסדרן נאמר נ"כ דאם מקצתה תלויה טרפה ודבר זה לא נמצא בשום פוסק ואדרבא משמע להיפך אבל בבשר ובעצם ודאי דיש לחשוש משום דעצם לא מיהדק שפיר ויש חשש שמא בהעצם הוא עיקר הסרכא משא"כ כשכולו בבשר [ב"ש ס"ק ק"ז]:

עה ודע שהרמב"ם כתב בפי"א דין ז' דמקום רביתא מקרי בין בשר שבין הצלעות בין בשר שבחזה ע"ש אבל כל הפוסקים לא כתבו כן ובשר שבחזה אינו מקום רביתא וטרפה מיהו בבהמה שמינה ששמנונית החזה בא עד למטה והשמנונית תלוי על הצלעות הוי בצלעות עצמן ואם יש סרכא מנבה לשמנונית החזה התלוי על הצלעות כשרה [ב"י בשם הטיפול]:

עו י"א דשני הצלעות הקטנים הראשונים לצד הראש הניתק עם החזה לכהן אינם נקראים דופן וכשנסרכה מגבה לבשר שבין שני צלעות אלו טרפה [סגסמ"] ובשו"ת הרשב"א סי' ע"ד וברוקח סי' שפ"א כתבו שיש מחלוקת בזה והם נהגו להכשיר ע"ש וברוחב הבהמה והיינו קומתה מקרי דופן עד החוט שמנקרים מהחזה והיינו מראש השדרה עד מקום זה מקרי דופן ומהחוט ואילך מקרי חזה ואם נסרכה שם טרפה ואם נסרכה על גבי החוט דינה כאלו נסרכה בחזה וטרפה כן הסכימו כל הפוסקים:

עז אע"פ שהסרכא היא באונא מ"מ אם נסרכה באלכסון והקצה השני מגיע לדופן שכנגד האומא טרפה דכיון שהקצה האחר הוא במקום הרחב לאו רביתא דאוני הוא ואם הסרכא עולה לדופן שבצד האונא וגם לדופן שבצד האומא הולכין אחר הרוב ועמ"ש בסעי' ע"ב וכן אם הסרכא יוצאה מבין החיתוכים שבין אונא לאונא אף שנסרכה לדופן שכנגדה טרפה דבין החיתוכים נדון כמקמא ולא כמגבה [כ"מ בשם ור"ן] וכל דינים אלו הם כשהסרכא יוצאה מגב האונות ולא מגב האומות דבזה אין הדופן סותם כמ"ש וסרכא שמגב האומא אינו מועיל רק מכה בדופן כמו שיתבאר בס"ד בסעיפים הבאים לפנינו ועמ"ש בסעי' פ"ו:

עח ויראה הממוכה לדופן שלא במקום רביתא דאוני והיינו שכל הריאה דבוקה בצלעות הדופן או שיש סרכא מהאומא להצלעות יש בזה דיעות הרבה לשיטת רש"י ותוס' [מ"ח.] אם אין ריעותא בדופן והיינו שאין שם מכה אפילו אם גם בהריאה לא נמצא ריעותא שאין בסביבות הסרכא צמחים דהיינו בועא ומוגלא טרפה ואפילו אם פרקוה מן הדופן או הסירו הסרכא מן הדופן ונפתחוה ושמוה בפושרין ואינה מבצבצת מ"מ טרפה היא מפני דתלינן הסרכא בהריאה ולא תלינן שהדופן קלטתה אצלה מפני איזה מיבה אלא דהריאה נסמכה או נסרכה להדופן מפני הנקב שהעלה הסרכא לשיטת האומרים דאין סרכא בלא נקב או שעתידה לינקב להאומרים דיזהו טעם איסור הסרכות ומה שאינה מבצבצת הוא מפני סתימת הסרכא והוי קרום שעלת מחמת מכה כריאה

ואינו קרום [והלקט"ח סס כתב דלכ"ע מועיל בדיקה בכל ענין אפילו ליכא מכה בדופן והעלתה למחים ע"ש ועי"ש]:

עט וכן אפילו איכא ריעותא ברופן שיש בה מכה אם נם בריאה יש ריעותא שהעלתה צמחים ג"כ אינו מועיל בריקה ומרפה בכל ענין אך כשיש מכה ברופן וליכא ריעותא בריאה צריך בריקה והבריקה מועיל וביצר היא הבריקה מביאין סכין חד מאר ומפרקינן הריאה מן הרופן בנחת שלא נעשה בה נקב ע"י החיהוך ואם היא סרוכה לרופן חותכין הסרכא מן הרופן ונשארה הלויה בריאה ונפחינן לה ונותנים אותה בפושרים או משימים פושרים על מקום הסרכא ואם אינה מבצבצת כשרה וטעמא רמילתא רכל מקום ששני הצררים שוים והיינו שבשניהם יש ריעותא או בשניהם ליכא ריעותא תלינן הסרכא בריאה מפני שהיא עלולה לכך ולכן אינו מועיל הבריקה כלל רמה שאינה מבצבצת היא מפני סתימת הסרכא כמ"ש ולריעה זו לרידן נם בראיכא ריעותא ברופן וליכא ריעותא בריאה מרפה רכיון רמרינא צריך בריקה אין אנו בקיאין ואין בורקין אותן וכו' עכ"ל וכ"כ להטריף כל הסרכות ואין בורקין אותן וכו' עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם דבאשכנז וצרפת נהגו להטריף הכל ע"ש והטעם כמ"ש:

פ ושיטת הרי"ף לדעת הרא"ש והטור דהכל תלוי בכמה בדופן דאם יש בה מכה אפילו אם נם בריאה יש ריעותא דצמחים מ"מ מהני לה הבריקה שנתבאר ואם אינה מבצבצת תולין שהרופן המשיכה או הסריכה הריאה אצלה ואין המיכה מחמת הריאה וכשרה ובשאין מכה ברופן אפילו אם נם בריאה ליכא ריעותא דצמחים אינו מועיל הבריקה ומרפה דהלינן בריאה ומעמא דמילתא רוראי יש יותר לתלות בריאה מברופן מפני שעלולה לכך רק אם רואים מכה ברופן הרי אנו רואים סיבה נלויה לזה שהרי מרוך המכה להמשיך הריאה אצלה וגם דרכה לעשות ריעותות בהריאה והנה לשיטה זו לריון שאין אנו בקיאין בבריקה ג"כ אין תועלת ביון שבלא בריקה אינו מכשיר בשום פנים אפילו במכה ברופן ואין ריעותא בריאה:

פא ושיטת ר"ת ובעל המאור שכתבו הרשב"א והר"ן בשמם כן הוא ראם יש מכה ברופן אפילו איכא ריעותא רצמחים בריאה כשרה וא"צ בריקה כלל רכיון דחזינן מכה ברופן ברור לנו שסיבת הסרכא היא מפני הרופן והיא שעשתה הצמחים בהריאה וכשאין מכה ברופן מהני לה הבריקה אפילו כשיש ריעותא בריאה ובשיטה זו כתב ג"כ הראב"ד ז"ל בטפר תמים דעים [סי"ב] ע"ש ובהשגות פ"ו לא משמע כן [ודבדי סמור שכתב ו"ל וכו' ומתירין כשיש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה ואפילו בלא בדיקה עכ"ל נריך מיקון כמ"ש הב"ח ובפנעות מהלנ"ח להסיקה זו אפילו יש ריעותא בריאה מותר בלא בדיקה ע"ש אם לא שלא כיון להסיק ר"ת]:

פב ודברי הרמב"ם בענין זה צריך ביאור שבפ"ו דין ה' בהב האום של ריאה שנמצאת סמוכה לרופן בין שהעלתה צמחים בין שלא העלתה חוששין לה שמא ניקבה וכיצר עושין כה מפרקין אוהה מן הרופן ונוהרין בה שלא תנקב אם נמצאת נקובה ונמצא ברופן מכה במקום הנקב תולין במכה ואומרים אחר שחיטה ניקבה כשנפרק מן המכה ואם אין מכה ברופן בירוע שנקב זה היה בריאה קורם השחיטה ומרפה ע"ל ובדין ח' כתב זה עיקר נדול יהיה בירך שכל ריאה שנופחין אותה כפושרין ולא יבצבץ המים הרי היא שלימה מכל נקב עכ"ל וכפי"א דין ה' כתב לפיכך ריאה שהעלתה צמחים או שנמצאו סרכות כמו חוטין חלויין ממנה ולרופן או ללב או למרפש הכבר חוששין לה שמא ניקבה וצריכה בריקה עכ"ל ובדין ו' כהב מן הדין היה על הרך זו שאם נמצאת הריאה הלויה בסרכות כמו חוטין אם היו מן האום של ריאה ולרופן או ללב או למרפש הכבר שחותכים את הסרכא ומוציאים את הריאה ונופחין אותה בפושרין אם נמצאה נקובה מרפה ואם לא נתבעבע המים הרי היא שלימה מכל נקב ומותרת וסרכא זו לא היתה במקום נקב או שמא ניקב קרום העליון בלבר וכו' עכ"ל ואח"כ כתב רהמנהג אינו כן ויתבאר לפנינו בם"ר ורבים מרחו בהבנת רבריו ומסקנתם כן הוא:

פג ורהרמב"ם סובר בשיטת ר"ת ובעל המאור ראם אין מכה ברופן צריך בריקה בין יש ריעותא בין אין ריעותא והבריקה היא לחתוך הסרכא מן הרופן או אם היא סמוכה לגמרי להרופן לפורקה בסכין רק שלא תנקב ואם נתפרקה ואין בה נקב אפילו ליכא מכה ברופן מנפחינן לה ובורקין בפושרין ואם אינה מבצבצת כשרה ווהו מרינא דגמ' אבל המנהג אינו כן כמו שביאר אח"כ ועור נכאר בוה בס"ר אבל בשנמצאת מכה ברופן שוב לא חיישינן אפילו אם ניקבה בהתפרקותה מפני שכשיש מכה ברופן א"צ בריקה כלל וממילא רלא חיישינן אם ניקבה ותלינן שלאחר שחיטה ניקבה בהתפרקותה ווהו אפילו לפי המנהג מורין כן ווה שהצריכו חו"ל סכין רק וזו מפני הספק שמא לא ימצאו מכה ברופן ותיטרף כשתתפרק בנקב שהרי צריכה בריקה וכשיש נקב אין כאן בריקה [עכ"מ ולח"מ ומ"ת כתב יד שדשסס מדם ורלב"ז וכולס כלסס מדבריסס שכן מפסו בסיסמו ע"ס ולפ"ז ביס מכס בדופן נס סרמב"ס מכשיר בלי סוס בדיקס וע"ס בהנעס סלמב"ד ודבריו בס"ד מסכיס נ"כ לסיסס זו ול"ע]:

פד ולפ"ו מובנים דברי רבינו הב"י בש"ע סעי' כ"ב שכתב דברים קצרים וז"ל אם האומא סרוכה לרופן אם יש מכה ברופן בשרה וא"צ בריקה ואם אין מכה ברופן טרפה ולא מהני לה בריקה עכ"ל ולא הזכיר כלל הפרש בין יש ריעותא בריאה אם לאו ודבריו ברורים דבאין מכה ברופן חשש להדריעות של רבותינו ראף אם אין ריעותא בריאה אינו מועיל בריקה ואפילו להסוברים דמועיל בדיקה הרי כתב הרמב"ם דהמנהג אינו כן ואולי

הטעם

הטעם מפני שאין אנו בקיאים בבדיקה או דהמנהג נתיסד על הפוסקים שאינו מועיל בריקה אבל בשיש מכה בדופן אף אם יש ריעותא בריאה המבימו הרמב"ם ור"ת והמאור וכן נוטה דעת הרשב"א והר"ן ונם כתבו שזהו דעת רב האי גאון שא"צ בריקה כלל ולבן פסק כן:

פה מה נקרא מכה כגון שיש גגע או פצע וחבורה או שניכר שהיתה שם מכה וחיתה וה"ה אם נמצא שם בשר רעוע או מונלא בבשר שבין הצלעות [מ"מ כ"י] אבל אם יש בה בהרות שחורות בלבר אינו סימן מכה ממש ואם נשבר הצלע אף אם חזר ונקשר קרינן ביה שפיר מכה [קוב ום"ג] וכ"ש אם היא עדיין שבורה וצריכין לראות שאין עוקץ בהבשר דאם יש עוקץ בולט להריאה הרי קרוב לוודאי שניקבתה מחיים וטרפה ואם העוקץ טמון בבשר הדופן ואינו יוצא לחוץ יש להכשיר בהפ"מ:

פו ודע שנם נסרכא במקום רביתא כגון מן האונא לדופן שהבשרנו כתב המרדכי דבלבד שלא יהא שחין אבעבועות במקום סרבת האינות ואם יש שם שחין טרפה וכן הורו הגאונים ור"ח ע"ל ורבינו הב"י בספרו הגדול דהה דברים אלו מבעם שהרי נם אם ניקבה כשרה ע"ש אמנם גדולי האחרונים כתבו רצרקו דבריהם דהן אמת דנם ניקבה כשרה כמו שנתבאר וזהו הבל מפני שאנו אומרים שהדופן סותמה אבל כל שיש שחין סביבה או במקומה ברור לנו שלא נסתם הנקב דהשחין מחלחל ואינו מניח לסתום וכך יש להורות [פרי"ח סק"מ ופמ"ם סקפ"ם] ויש מי שכתב שכוונתם דצריך בדיקה אם אינו מבצבץ ובבדיקה כשרה [ב"ח] ונראה עיקר בריעה הקורמת דאינו סותם בכה"נ ובכל ענין טרפה:

פז והנה רבותינו חכמי הנמ' לא הזכירו בסרכות רק סרכא בריאה עצמה או מריאה לרופן ושארי סרכות כמו לשומן הלב ולחזה או לנרנרת או להטרפשים וכיוצא בזה לא הזכירו כלל בנמ' ואנו רואים בחוש שסרכות אלו מצויים הרבה והנה באמת הרמב"ם ור"ת והראב"ד והמאור סוברים דסרכא לשארי מקומות דינם כמו סרכא לדופן והנמ' חדא מינייהו נקטה ולדבריהם בשיש מכה במקומות אלו תולין בהם הסרכא ובשר בלא בריקה ואף אם אין מכה מועיל בדיקה לחתוך הסרכא ולנופחה ולבודקה בפשורי אם אינו מבצבץ בשרה רק הרמב"ם כתב וז"ל בפי"א דין ז' ואע"פ שאלו הן הדברים הנראין מדברי חכמי הנמ' המנהג הפשוט בישראל כך הוא וכו' ואם נמצא חוט יוצא מן האום של ריאה לאיזה מקום שימשך ואפילו היה בחוט השערה אוסרין אותה וכן אם היה מן הריזה חוט משוך ללב או לטרפש הכבד או לבים הלב או לורדא בין שהיה החוט מן האום של דיאה בין שהיה מן האוזן ואפילו היה בחוט השערה אוסרין אותה עכ"ל וכבר בארנו מעם המנהג בסעי' פ"ג ור"ת התיר למעשה בבהמת ישראל כמובא בראשונים ובעיטור:

פח אבל רבותינו הבאים אחריהם הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן והטור והש"ע חלקו בעיקר דבריהם שאפילו במכה לא התירו רק בדופן בלבר ולא במקומות אחרים דדווקא הדופן שהוא רחב וליחתו מרובה נקלמת הריאה אליו ולא בשארי איברים [רמ"ם] ועור שהדופן קשה הוא להסתרך מחמת ליחה שבריאה והלכך תולין שהריאה שהיא קלה נסרכה מחמת ליחת הדופן אבל שארי מקומות שהן נוחין להסתרך לריאה כמו שהריאה נוחה להסתרך אליהן חוששין שמא מחמת הריאה הן וטרפה [רסב"ם בתה"ב]:

פט ועפ"ז כתבו הטור והש"ע סעי' ז' דאם נסרכה האונא או האומא לנרנרת או לחזה או לשמנונית הלב או לכיסו או לטרפש הלב או לטרפש הבבר שקורין רוי"ם פליי"ש או לטרפש העינונית שהוא סוף טרפש הלב או לרחם או לאלמער"א שקודין מולינ"א או לממפון היורד בין שתי הערונות או לקנה הלב או לשמנונית הממפונות או לבבר טרפה ולא מהני בריקה [ם"ך] ואפילו היא רבוקה לאחת ממקומות הללו בלי פילוש עכ"ל ולענין מכה כתבו בסעי' כ"ב דאם סרוכה לשאר מקומות כגון חזה ונרנרת ושמנונית הלב וטרפש וכיוצא בהן אע"פ שיש בהן מכה טרפה ולא מהני לה בריקה עכ"ל ולא הביאו בלל דעת המקילים:

צ כבר נתבאר דאם הסרכא משני מקומות ממקום הכשר וממקום האסור או לשני מקומות למקום הכשר ולמקום האסור הולכין אחר הרוב לפיכך אונא ואומא שנסרכו בסרכא אחת לרופן אם רוב מהאונא כשרה ואם רוב מהאומא טרפה אם אין מכה בדופן והן אונא הסרוכה בסרכא אחת לחזה וכרופן אולינן בתר רובא אם רובה לרופן כשר ואם רובה לחזה טרפה וכן אומא הסרוכה בסרכא אחת לרופן שיש בו מכה והסרכא במכה וחוצה לה אם רובה במכה כשרה ואם לאו טרפה וכן אם נסרכה האומא לסרכא אחת לטרפש ולמכה שבדופן אם רובה במכה שבדופן כשרה ואם לאו טרפה וכן פסקו בטור וש"ע סעי' ב"ה [מ"ם הפ"ת בשם מהרי"ע שלח לנרף סרוב מסני נדדיס לצ"נ במ"ם הפר"ח סק"נ]:

צא והטעם בכל זה כמו בכל התורה כולה דאולינן בתר רובא ואע"ג דלא רמי כולי האי דבכל התורה המיעוט והרוב סותרין זא"ז ובהכרח לילך אחר אחד מהן אבל הכא אין מכחישין זא"ז דאפשר להיות שניהם דהאונא ונם האומא נסרכו והמשקה שיצאה משניהם נסתבך ונעשה סרכא אחת וכן בסרוכה לחזה ולרופן אף אם יועיל הדופן לסתום הרוב הסרוך לו מ"מ מה מועיל אם לא נסתם המיעוט הסריך להחזה וכן כל כה"ג מ"מ מסכמו הראשונים לילך נם בזה בתר רובא [רמ"ם מכ"ם] והטעם

ביאור

ביאר הרא"ש בתשו' [כלל כ' סכ"ע] מפני שאין סברא לומר דסרכא אחת באה משני מקומות ונתחברו יחד לעשות סירכא אחת ולכן אין לומר שחציה באה מן המכה וחציה מן הריאה ולכן הולכין אחר הרוב ע"ש ואע"נ דמעם זה לא שייך רק כמכה וחוץ למכה אבל בנסרכה לחזה ולרופן או מאומא ואונא לדופן הרי אין צ"ל דבאה משני מקומות ונתחברו אלא סרכא רחבה היא ואחת היא [ב"י] פ"ם משמע להו להמחוד וחש"ע דדין אחר להם דגם באלו י"ל דרחוק לתלות שנאחזו בשני מקומות או שבאו משני מקומות אלא אמרינן דהאחת עיקרית והשנייה טפל לה ואינה אלא התפשטות ותמיהני על רבינו הב"י שבספרו הגדול הביא דעת הרשב"א והר"ן לאסור בכה"נ ולא לילך אחר הרוב ולמה לא הביא בלל דעתם בש"ע ויראה לי דעיקר המעם הוא דזה אנו רואים בחוש בכל סרכא המתפשטת לרוחב דעיקרה ומקורה הוא מקום אחר והשאר אינה אלא התפשטות ומעם זה כתבנו בסעיף ע"נ דההליבה אחר הרוב הוא לאחר המיעוך הנחוג ע"ש ולכן ס"ל דכולהו מודי בזה שהולכין אחר הרוב והאוסרים שהביא כספרו הגדול אולי מיירי כשניכר שבשני המקומות יש סרכא נמורה ובש"ע מיירא כשרואין סרכא אחת במקורה והתפשטותה מרובה וס"ם צע"נ ויש להתיישב למעשה ותלוי בראיית עיני הבקיאים וכמה פעמים ראינו שיש להביר בזה :

צב רבינו הרמ"א כתב בסעיף י"ת דלדידן אין נ"ם בחילוקים אלו גם כל החלוקים אשר יתבארו עד סוף הסימן כי ככר נהגו באלו הארצות להטריף הכל ואין לשנות כי מנהג קרמונים הוא באשכנז וצרפת שאנו סבני בניהם ולכן אין להכשיר שום סרכא בריאה אם לא ב' אונות הסרוכות בכסדרן למטה מחציין לצד עיקרן וה"ה אונא באומא בכסדרה בכה"ג עכ"ל וכוונתו על שני בללי דינים אלו על אונא הסרוכה מנכה לדופן ועל אומא הסרוכה לדופן שיש שם מכה דבשניהם המנהג פשוט להטריף ומהרש"ל ביש"ש [סמ"ד] הסכים על דין מכה בדופן לפי שלשיטת רש"י ותום' לעולם צריך בדיקה גם כשיש מכה בדופן בם"ש בסעיף ע"ם ואנן לא בקיאין בבדיקה אבל בסרכא מנב האונא לדופן שהדופן פוחם דגם רש"י ותום' הסכימו להיתר למה נאסור בחגם ולהפסיד ממונם של ישראל אבל כל האחרונים החזיקו בדברי רבינו הרמ"א וכן המנהג פשוט ברוב ערי ישראל ולכן האחרונים קיצרו מאד בדיניס אלו וגם על אונא הסמוכה לדופן יש טעם למנהג מפני שיש מראשונים דס"ל דגם באונא הסמוכה לדופן צריך בדיקה מדינא ואנן לא בקיאין כבדיקה ועוד יש סוברים דבעינן סביך דווקא ולא סריך ואנן לא בקיאין בזה :

צג ודע שיש עד היום במה מקומות שאין פוסקים כחומרת רבינו הרמ"א אלא כפסק רבינו הב"י דבמכה בדופן מכשירים בלא בדיקה ובאונא הסרוכה לדופן גם כן מכשירים ועירי שאני ושכ בה בעה נ"כ נהגו כן ולבן האריכותי לבאר דינים אלו ודבר זה נוהג בערים אלו מכמה דורות שבכמה מקומות נהגו כן ע"פ הגאון שאגת אריה ז"ל שהורה כן ובעירי נהגו כן ע"פ הוראת הגאון מהר"ד ז"ל בעה"ם ס' נליא מסכת וראיתי לאחד מהגדולים שהתמרמר על זה ואין בכל דבריו דברי מעם להשיג על זה ובוודאי אם המנהג שהיו נוהגים ע"פ רבינו הרמ"א היה מנהג בעלמא שידעו שרבריס אלו מותרים ע"פ הדין אלא שקבלו עליהם חומרות אלו היה כנדר ואין ביכולת להתיר אבל האמת שהמנהג נתייסד ע"פ דעות הפוסקים המחמירים מדינא א"כ ביכולת אח"כ להרב היושב על כמא הוראה בצירוף חכמי העיר כשנראה להם דעה אחרת לפסוק כאותה דעה וכך מצאתי בענין זה כספר מניד משנה לה' שחימה הנדפס ברמב"ם החדשים בדפוס ווארשא פי"א דין ז' וז"ל אבל אם נפרש דכרי רבינו ובו' מקומות שנהגו שלא להכשיר ע"י נפיחה משום דדעתם בדעת האוסרים ואח"כ רצו לחזור ולסבור כדעת המתירין יכולין לחזור וב"כ הרב הגדול בעל הכללים ובו' א"כ נמצינו למדים כפי זה דבמקומות דנהגו וכו' ואח"כ רצו לחזור בהם שתחזרן מאחר שלא נהגו כן מצד נדד אלא שסברו כדעת האוסרין כל עת שירצו לחזור ולסבור כדעת המתירין הרשות בידם ובלבד שיהיה בהסכמת החכמים הנמצאים בעיר בזמן ההוא ע"פ רובם ודברים אלו יש להם סמך ועיקר מהתלמוד והגאונים ז"ל עכ"ל והחולך למקום שנהגין איסור למקום שנוהגין היתר ודעתו לחזור צריך ליזהר מבשר זה [סם] בשיודע שבשר זה הוא נגד מנהג מקומו. אמנם במחמא אין לחוש וא"צ לישאל דרוב בהמות כשרות הן לכל הדעות [ולכליס ס"ל למוס מלל] :

צד אם כל הריאה דבוקה לדופן אם אין מכה בדופן מרפה ולא מהני לה בדיקה אפילו אם דבוקה בולה בלא שום פילוש ויש מי שכתב שמי שכתיר זה הוא בר נידוי והכלים אסורים ואם כל הגג של האומא מהשלמת האונין ולמעלה דבוק בשדרה כתב הרשב"א בשם הגאונים דכשרה שכך מראים הרבריס שזו היא בריירתה ברי"א כשכל הגג דבוק אל השדרה אבל אם יש פיצול שאין כל הגג דבוק אל השדרה מרפה [טור] ויש מי שאומר דכנסרך בל נג האונות להשדרה כשר אפילו יש פיצול דלא מהלקינן בהאי דינא דפיצול אלא באומא ולא באונות [פריסס] :

צה כתב רבינו הרמ"א בסעי' ז' דיש מקילין אם האונות העליונות הסמוכות בגרגרת דבוקות ממש בגרגרת ואין ביניהם חילוק כלל שיוכל להכנים אצבע ביניהם וכן אם היו האונות או האומות דבוקים לגמרי מראשן עד סופן לשומן היורד בין האומות וכן אם היתה כל הריאה דבוקה בשדרה כי אומרים שדרך רביתידהו בכך ואין זה מרכא ואין להתיר בל זה בלא שאלות חכם ומומחה

ומומחה מורה הוראות ואין ללמוד מממומות אלו לשארי מקומות שנסרכה שם הריאה כי בשאר מקומות אין חילוק בין דבוק בולו או לאו עב"ל:

צו והנה מלשון שבתב האונות העליונות הסמוכות בגרגרת מבואר דעל שני האונות קאי על ימינית ועל השמאלית הגם דהשמאלית אינה בל כך סמוכה לגרגרת מ"ם כיון שהיא הראשונה מצד השמאלי הוי מקום רביתא ומדלא כתב שיהא הריבוק מראשו עד סופו כמו בדיבוק לשומן משמע להריא דלא בעינן מראש ער הסוף אלא בל שאין פילוש באצבע במקום הדבוק בשר [עמת"ח סעי' כ"ם] ויש מסתפקים ברוחב הריבוק אי בעינן בל רוחב האונא או אפילו קצת הרוחב דבוק ומקצתו פרוד ונראה דבעינן בל הרוחב ויש מבשירים בשסתום משני הצדדים ובאמצע אינו דבוק כיון שבהצדדים ליבא פילוש [ס"ך סקב"ג ועמ"ח סס]:

צז ובדבוקות לשומן היורד בין הרוחות לא הזבור הבנסת אצבע ומבואר דם"ל דאפילו אם משהו יש פילוש דמרפה ובמרדבי מבואר דגם בזה צריך באצבע דווקא ע"ש אך הוא הבריע דאפילו פחות מזה אסור ושעמו מפני שיש מקדמונים שסוברים בן בדין זה דדווקא שאין שם שום פילוש במבואר בב"י ע"ש אבל בדין הראשון אין חולק [מב"ם סקל"ב] וכן עיקר לרינא דלא ביש מי שאומר דגם בבאן בעינן אצבע [עפר"ח] וזה שבתב בשבל הריאה דבוקה בשדרה זהו הדין שבארנו בסעי' צ"ג ע"ש [עמת"ח דאין חילוק בין שמני סחוסות דבוקות לנרגלת מי למת מהן וכן בחוסות ולומות הדבוקות לשומן אין חילוק בין לד אחד לשני סלדיס]:

צח מעשה בסרבא תלויה שיצאה בשיפולי אומא ובסוף הסרבא היה תלוי בה במין בפתור ונראית במלא מוגלא יש שרצו להכשיר דזהו רק בהתפשטות ליחה ויש שהטריפו דזהו בועא בשיפולי [ע"ז סקב"ג] ואמרינן שהיתה בועא בשיפולי וניתקה והברעת גדולי אחרונים דאין זה בועא בשיפולי אלא מוגלא בעלמא ורק שיש לחוש שמא היא סרבא חלולה והריאה נקובה ולבן אם היא סרבא דקה בשרה ע"י נפיחה לראות אם אינה עולה בנפיחה בשרה ואם עולה בנפיחה טרפה ואם לא בקיאי אין להתיר ואם היא סרבא עבה טרפה ואינו מועיל בדיקה דסימן הוא שבל הסרבא נתמלאה מוגלא ונקבי הריאה נסתמים ולא תעלה בנפיחה [פמ"ג ופל"ח סל"ז סקב"ג ומ"ח]:

צט מעשה שנמצא על הריאה במו עצם דק ארוך דבוק בקרום הריאה וקלפה השבח ולא היתה מבצבצת והבשירוה ממעם שהבורקים אומרים שמצלעות הבהמה נקלפה ונדבקה בריאה וי"א שהיא טרפה מטעם שהרי ביכולתה לינקב הריאה וא"ב צריך בדיקה מדינא ובל שצריך בדיקה מדינא אין אנו בקיאים [ע"ז סקב"ג] וגדולי אחרונים הבריעו להיתר ראין לנו להחזיק ריעותא ולומר אולי ניקבה הריאה ואינו דומה למחט בריאה שהולבת אבל זו העצם שוכבת במנוחה ולבן די בבדיקה [פר"ח וסג"ם] ובהפ"מ וראי ראין להחמיר ובודקין בנפיחה אם אינו מבצבץ בשר [מב"ם סקל"ו ופמ"ג במ"ז סס] וכן אם נמצא עצם בזה בתוך חלל הנוף שיש לתלות שנקלפה מהצלעות בפנים ג"ב בשר בהפ"מ ולא דמי למחט שנמצא בחלל הנוף דבשם חיי שינן שמא בא דרך הושט וניקבה אחד מהאיברים הפנימים וגם לא חיישינן שמא בהיותה בחלל הנוף ניקבת אחר מהאיברים ראין לנו להחזיק ריעותא דמאי שנא משבר שבצלע דלא חיישינן לזה [פמ"ג סס] ויש אומרין בזה [ב"ח סי' קפ"ד]:

ק כתב רבינו הרמ"א בם"ם זה ריאה שנמצא עליה כמו חלב כיסוי והוא בשר בלוי קולפין אותו מעליה ואם הריאה תחהיו שלם ויפה בשר מיהו צריך לברוק הריאה בנפיחה עב"ל וזה שבתב ראם הריאה שלם ויפה אין בוונתו ראם אינה יפה אף שאין בזה טרפות מצד עצמה מ"ם טרפה מצד הבשר הבלוי ראין בזה שום טעם דבשר בלוי אינה ריעותא בלל ועוד דא"ב היה לו לבאר מה מקרי אינה יפה אלא בוונתו דלא נאמר דהבשר בלוי עושה אותה טרפה קמ"ל דלאו בלום היא דבל שהריאה מתחתיה בשנקלפה אין בה טרפות לא חיישינן להבשר הבלוי אבל לאו דווקא שלם ויפה וה"ה אם יש תחתיה במו צלקת או קמטים בשרה בשאין בהם טרפות מצדם [ט"ז סקב"ד] ויש שרוצה לומר דבשר בלוי הוי ריעותא ומצטרף לתלר"ע [מב"ם סקל"ם] ואינו מוברח ובהפ"מ וראי דיש לסמוך ולומר שאין זה ריעותא בלל [לב"ם סקב"ד ע"ם וב"ת מסמ"ג סס וב"ב ספר"ח]:

קא ודע דבל מה שנתבאר בסי' אלו שאין אנו בקיאין בבדיקה מקור ענין זה נובע ממ"ש בסי' ג"ז לעניין ברינת דרוסה ונפולה שבתב בה"ג דאין אנו בקיאין ורש"י ז"ל בתב דאנו בקיאין ואין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות [ל"ב.] והראשונים הפסו לדינא בבה"ג ומטעם זה בתבו ג"ב דבבדיקת הריאה אין אנו בקיאים ואע"ג דלא דמי בדיקת אבר אחר לבדיקת בל הנוף מ"מ גם הריאה מפני גודל במותה צריך בקיאות גדולה להבחין בנקב דק בבל הריאה ולפ"ז נראה מצד הסברא דדווקא בשהבדיקה היא בבל הריאה יש סברא לומר בן שאין אנו בקיאין אבל בשהבדיקה היא רק במקום אחר איזה בקיאות יש בזה ובוודאי גם אנחנו בקיאים בזה וב"ב המהרש"ל ביש"ש [ס"ם מ"ד] והרי בן הסכימו הגדולים בסי' ל"ג נבי ושט דבמקום יהוע גם אנן בקיאין בבדיקה [ס"ך סס סק"ד] ולמה תגרע הריאה מבקיאות בזה ולבן יש להתפלא על איזה פוסקים דמשמע מדבריהם דבריאה גם במקום יהוע אין אנו בקיאין בבדיקה ואין זה אלא מן המתמיהים ולבן נלע"ד דבהפ"מ יש לנו לסמוך על המהרש"ל דבמקום אחר בריאה גם אנן בקיאינן בבדיקה:

קב זה ערך מאה שנים שנתחדשה שאלה בריאה בזעת רם והיינו שאינה מבצבצת רק בשמשמשים אותה יוצאים טיפות אדומות במראה דם ובשמקנחין טיפות אלו

וחזרין וממשמשין יוצאים טיפות אחרות באלו וע"פ רוב הוא תחת בשר בלוי כשמקלפין הבשר הבלוי מהריאה והריאה שלימה ויפה ואח"כ כשממשמשין יוצאים טיפות אלו ורבתה המחלוקת אלו אומרים ואלו מתירים ושניהם נותנים טעם לדבריהם האומרים הרי מבצבץ דם ובודאי זהו מהעורקים והסמפונות שבתוך הריאה ומבצבץ דרך הקרומים א"כ ניקבו הקרומים ומה שאינו מבצבץ ע"י נפיחה מפני שאין אנו בקיאים והמתירים אומרים שאינה אלא ויעה בעלמא והיא ויעה ארומה שדרך הריאה בכך מתוך ששואבת כל מיני משקה ואין כאן נקב כלל דאם היה נקב היה מבצבץ בנפיחה ווה רחוק מן הדעה לומר שאין אנו בקיאים בנקב ירוע במעשים שנעשו למאות:

קג ויש מי שכתב ששמעו מבורקים מוכהקים שמצוי בריאה עורקים רקים מאד ככל חלקי הריאה וכדקו בהרבה ריאות שעורקים הללו הם בין קרום לקרום ובשקולפין עור העליון נקלף עמו גם העורק ושוב אינו מויע א"כ הוי ראיה ברורה להמתירים שזהו מעור העליון וממה שבין קרום לקרום והקרום התחתון שלם [מחילת שמואל סל"ז] ואם הדברים כנים או אין ספק בזה אבל מי ייסר שכל הזיעות כן הוא והנה אנחנו רואים בחוש שזיעות האלה מצויות יותר בבהמות העומדות במכונות שעושים יי"ש ואוכלים ושותים הפסולת היוצא מהיי"ש וקורין זה בראהע והבהמות והשוורים העומדים על זה קורין להם בראונא ובהם מצוי סרכות דקות מאד ונתמעכים בקלות ותחת הסרכא מבצבץ דם דהיינו זיעה זו המורגלת ואם נאמר שזהו הכל מעור העליון גם הסרכא מעור העליון וקרום התחתון שלם אך לפ"ז החיוב עכ"פ לקלוף העור העליון ולראות אם לא תויע עוד אבל בלא בדיקה זו איך אפשר להתיר והנה באמת אין הכרעה ברורה בדין זה ואין להאריך עוד בזה אמנם זהו פשוט שאם מקנחין הויעה פעם ראשון ושני ושוב אינה מזעת הדבר פשוט להתיר ובזה הסכימו גם האוסרים:

קד כתב רבינו הב"י בסעי' י' כל מקום שאסרו סרוכת הריאה אין הפרש בין שתחא הסרכא דקה כחוט השערה בין שתהא עבה וחזקה ורחבה כנודל ולא כאותם שמעכים ביד ואם נתמעכה תולים להקל וכל הנוהג כן כאלו מאכיל טרפות לישראל יש מי שכתב שמכנים אצבעו תחת הסרכא ומנביה קצת אם נפסקה מחמת הגבהה כל שהוא סרכא בת יומא היא וכשרה ואין להקל בכך אלא בבהמת ישראל ואין סומכין על קולא זו אלא בבודק כשר וירא את ד' מרבים עכ"ל וכ"כ ברוקח סי' שפ"ב דסרכות המתפרקות מאליהן בהכנסת יד הטבח ואין מקומן ניכר הם רירין בעלמא ע"ש והטור כתב שמר יעקב גאון הורה לאחוז בקנה ולנענע בריאה ג' וד' פעמים יפה יפה וכל סרכא שתנתק ע"י נענוע זה כשרה ע"ש ולא הזכירו זה בש ע מפני שכחבו שאין אנו בקיאין בנענוע ולא נהיגין כן [ב"י וט"ך סקנ"ח] ואף המסכימים לזה אינה אלא כשומן הלב ולא בסרכא אחרת ועי"ש חכם בקי [ע"ז סקס"ו]:

קה ורבינו הרמ"א כתב בסעי' י"ג דיש מתירין למשמש בסרכות ולמעך בהם ואומרים שסרכא אם ימעך בה אדם כל היום לא תנחק ולבן כל מעוך שיתמעך הולין להקל ואומרים שאינה סרכא אלא ריר בעלמא [ומחר מיעוך טסנין לבדוק סרוק מו בפוסרין לרחות מס מינו מבלבן [ט"ך ומחמוסים] ומס מחבדס מו מקרעס מחר מיעוך בלא בריקס ים מוסריס וים מתיריס] ואע"פ שהיא קולא גדולה בבר נהגו כל בני מדינות אלו ואין למחות בידם מאחר שיש להם על מה שיסמוכו ומ"מ צריך להיות הבודק ירא אלקים שיורע ליזהר למעך בנחת שלא ינתק בכח ויש מקומות שאין נוהגין למעך ולמשמש בסרכות הורדא אם נסרכה למקום אחר וכל מקום שתסרך טרפה ויש מקומות שנהגו להקל גם בזה ולי נראה בסברא הראשונה שלא למעך בורדא ובכל סרכות שהן שלא בסדרן מאחר שסרכא שלא בסדרן טרפה מוכר בגמ' ואין חולק עליו ואין לסמוך אדברי מקילין בענין המיעוך והמשמושים אבל המנהג בעירינו למעך ולמשמש בכל הסרכות ואין חילוק בין סרכא לסרכא ונכון לחוש למה שכתבתי אם לא כהפ"מ [ולא ימשמש ע"י עפר וחול וכמרמוניס וסעוסיס כן מחכילים טרפות ליסרמל וכן מיעוך מינו מלא בגמת ומסמעך בחוזק יד מחכילים טרפות ליסרמל מ"ו וט"ך] עוד נהגו בעירינו להטריף כל סרכות נדיים וטלאים וענלים הרבים ולא למעך בהם בלל כי יש קבלה בזה להטריף כי הסרכא עדיין רכה ומנתקת ע"י מיעוך עב"ל וכל זמן שנקראו בלשון בני אדם נדי וטלה וענל יש לנהוג חומרא זו [תמ"ח סעי' ל"ב] וי"א דווקא בגדיים וטלאים תלוי בלשון בני אדם אבל עגלים הרבים אינן אלא תוך שנתן ויונקים דכן הוא בלשון המשנה [ב"מ וט"ך] ונראה להחמיר כדיעה ראשונה דאין לדקדק בלשון פוסק כבלשון משנה ואע"פ שלא נהגו למעך כאלו מ"ם אם חתוכי האונות דבוקים ול"ז אפילו יותר מחציין ואפילו גם השיפולים דבוקים ול"ז יש להקל בשנפרדו ע"י הולכת אצבע בנחת ביניהם ביון שבזה בלא"ה יש מקילים דא"צ מיעוך דזהו בכסרכן [תפ"מ סס] וכו

וכן אין למעך כשיש תרתי לריעותא [ט"ז סק"ח וסק"ט] ובמכה בדופן פשיטא שמועיל מיעוך [וכדברי מחב"ם לענ"ג]:

קז והנה בענין מיעוך זה יש שני פירושים האחד שכל הסרכא יסיר ע"י מיעוך בנחת לנלגל אותה בין האצבעות ער שנתמעבה כולה ואף אם נתמעבה באמצע או בצד אחד אינו בלום וצריך שתהמעך כולה ולא ישאר שום רלדול והרלדולים מעכבים וכן אין לקלוף הרלדולים בצפורן אלא הכל ע"י מיעוך וכן משמע שטחיות לשונו של המנהג הזה [ממ"ח סעי' ל"ח] וזהו בסרכא ששני קצותיה כריאה אבל סרכא הסרוכת למקום אחר שקצה השני אינו בריאה א"צ למעך רק בצרה הרבוק לריאה ואם אחר שנסהלק כל עובי הסרכא מעל הריאה ע"י המיעוך והמשמוש נשאר עוד דלרולים בעין קרומים או חוטין להלאה משטח עובי הסרכא א"צ למשמש בהם ולא לקלפם וא"צ להשניח רק שמקום שטח עובי הסרכא ישאר נקי בלא שום רלדול ואם אירע שקלף אותן הקרומים ואח"כ בצבץ שם להלאה משטח עובי הסרכא אין לאסור [סס] זהו הפירוש האחד:

קח והפירוש השני הוא שממעכין בנלגול אצבעות וכאשר ניתק ע"י המיעוך באמצע קולפין השאר בנחת והמרקרקים שבהם ממעכים בנלגול ער שמוך לריאה ומה שנשאר עור בנוף הסרכא דלרולים קצרים שאין בהם כרי אחיזה וגלגול באצבעות הם קולפין בנחת [מבו"י ופמ"ג במ"ז סקי"ז ולב"ח בסמו' וסי"ק] כי בדלרולים א"צ לרקרק להסיר בנחת ראחרי שנמוח באמצע אנו אומרים שאין זו סרכא רק שמ"מ צריך לבדוק בנפיחה ופושרין [סי"ק] ונם זה המנהג היה ברצון חכמים כמבואר בספרי הנרולים [עבדו"ם סקי"ג שמוח בכדופיה וז"ל סרכים לזסרום בתמו וכו' תבל בעוס"ק וכו' סס ממעכים וסולכים עד שמעמס הסרכה כתום ותז דוחין בתלגע עד שנפסק ותח"כ מפרקין הסרכה מן הריאס וסרניסו בזס מכמי סדוכ בפרלג וכיס רעס גדול עס הסומטיס וכו' עכ"ל ע"ס]:

קט האמנם זה ערך יותר ממאה שנה שנתהוה ענין חדש ברבר המיעוך שאין ממעכין כלל בנחת וגלגול בין האצבעות אלא קולפין הסרכא בצפרנים מעל הריאה עד שלא נשאר ממנה שום דבר ובורקין בנפיחה ברוק או בפושרין והרעישו או במה מגדולי ישראל על המנהג הזה אך לא היה להם שומע וכל כך נתפשט המנהג הזה עד שזה כמו שני דורות שלפנינו לא דברו דבר מזה ומנהג זה נתפשט בכל המדינות ואין מי שיורע מנהג אחר וכל שוחט ובודק שאין ביכולתו לקלוף הסרכא בטוב לא יקרא בשם אומן ושלמדין א"ע לאומנות זה ובזמנינו וגם בדור שלפנינו במעט נשכחו הרברים שהיה רעש בענין זה וסוברים כולם שמעיקר הדין כן הוא והתחילו גדולי ישראל לחפש זכות וליתן טעמים נכונים על המנהג הזה:

קי והנה אחרי שנתאמת הנסיון לאלפים ולרבבות שהסירו הסרכות ולא בצבצו בהבדיקה ולשיטת רש"י דאין סרכא בלא נקב הריי בהכרח שאם היתה סרכא נמורה שתבצבץ וצריך אתה לומר אחד משני דברים או שאין אנו בקיאין בסתרת הסרכא שבאמת עדיין לא הוסרה כולה רק אנו סוברים שסרה כולה ושוערין בזה או שהוסרה כולה ובאמת היא מבצבצת רק אין אנו בקיאין בבדיקה ואנו סוברין שאינה מבצבצת והנה דבר זה א"צ סתירה רנהי שנאמר שאין אנו בקיאין אבל הלא נם לנו יש עינים ולא עורים אנחנו והעיון הוא במקום אחר ובי מאות ואלפים שוחטים ובודקים ומעשים הנעשים בכל יום ובכל עת ובכל שעה ורואים שהריאה נקייה ויפה ושלימה ופשיטא שאין זה סרכא כלל ראם היתה סרכא היתה מבצבצת כמו שבאמת אנו רואים בחוש שסרכא נמורה בשמתחילין לפורקה מיר מבצבץ [מ"ל ס"ק לסגמון מסר"ל מגלונה]:

קיא והן אמת דלשיטת ההום' דעתירה להתפרק ולע"ע אין באן נקב הרי אין ראיה מה שאינו מבצבץ מ"מ נוכל לומר דהמנהג נתייסר ע"פ שיטת רש"י ועוד אפילו לשיטת תום' בכל הסרכות שקצה השני הוא במקום אחר חוץ מהריאה א"ש המנהג הזה נם לשיטתם דכיון דמעמם דסופו להתפרק ובל העומר לנקוב בנקוב רמי אין זה שייך בשקצה השני לדופן או לשומן הלב ובויצא בזה דמנלן שתתפרק מצד הריאה רילמא תתפרק מצד האחר ונהי דהריאה נוחה יותר להתפרק מ"מ אין זה וראי שתתפרק מצד הריאה ואין בזה וראי איסור אלא ספק ובספק גם אנחנו בקיאים [סס]:

קיב ועוד הנה מעשה דריינו"ם ירוע בפומקים שהיתה עור פרושה על הריאה יקלפוה ממנה ונמצאת הריאה שלימה והבשירוה וזהו ודאי שהקרום אינו נעשה בפעם אחת אלא מתחיל להתקרם מעט מעט עד שמתקרם ע"פ בל הריאה וא"ב בל שקולפין הסרכא ונקלפת מעל פני הריאה אין זה רק קרום שהתחיל להתקרם ומחמת זה נקלפת מן הריאה ואם היתה סרכא נמורה המתרבקת לנוף הריאה לא היתה נקלפת דבאמת מה לי קרום על פני בל הריאה מה לי קרום על מקצתה בין שנפרדה ממנה ע"י קליפה אינה בתורת סרכא אלא בתורת קרום ומלבוש והקרומים באים מחמת הליחות שמבחוץ [ב"ח סי' קכ"ו בסס זודו הגמון מסרי"ס]:

קיג אמנם טעם זה אינו אלא בסרכא רחבה בעין קרום וכוודאי טעם נכון הוא דבאמת ראינו בספרי קרמונים שסרכא רחבה קראו בשהיא רחבה באצבע ולבל היותר שני אצבעות [עב"י] ונראה מזה דרובי סרכות שלנו שהם רחבים הרבה אולי לא קראו אותם בשם סרכא רק בשם קרום אבל הסרכות בחוטין דקים או עבים בזה לא שייך מעשה דריינו"ם כמובן אך זה אנו רואים בחוש דסרכות הנמשכות בחוטין קשה לקולפן וכרובן אם נקלפו יבצבצו דהן הנה סרכות נמורות והסרכות שהן בקרומין פרושין על הריאה ברובן נקלפין יפה יפה וכן הנמשכין בחוטין דקין ונקלפין בנקל ניברין

הן שהן רירין בעלמא ודבר זה מושג לחוש דמרבות כמו חומין אם היא מרבא היא מושרשת יפה וא"א בשום אופן לקולפה שלא הבצבץ והן הן מרבות נמורות שבאמת כסה בהמות נמרפין מצדם וכל דברים אלו אנו רואים מעשים בכל יום:

קיד ועוד כשנתבונן הרי זהו ממש המנהג השני שנתבאר בסעי' ק"ח שזה נעשה ברצון חכמים והיינו שבאמצע המרכא היתה ע"י מיעוך והיותר קלפוה ע"ש ואיזה תועלת הוא זה ומי הגיד להם שבאמצע הוא מקור המרכא והשאר אינה אלא התפשטות שכא מקור המרכא אינו באמצע ונמצא שמקור המרבא גם הם קלפו ושמענו מבודקים בקיאים שהקליפה הנהוג אצלינו הוא יותר בהכשר מהמיעוך שבימי קדם סוף דבר חלילה וחלילה לומר שרוב ישראל נבשלין באיסור ח"ו ולא ניחא למרייהו דאסרת עלייהו הבי וכל המסליק טוב על ישראל הקב"ה מעמיד נם עליו מליצים ופרקליטים טובים:

קטו מיהו זה ודאי שצריך להסיר המרבא מכל וכל ושלא ישאר בה שום דלדול ואח"כ לנופחה ולבודקה ברוק או בפושרין ואם אינה מבצבצת בשרה רק עכ"ז יש כסה ובסה שאינם אובלים משום מרבא דעל כל ההיתרים צריכים שהבודקים יהיו יראי אלקים שידוע שהקצבים אף אם המה אנשים ישרים מ"מ חרדים על ממונם וביחוד בזמנינו זה שההפסד רב מאד כשנטרפה הבהמה ויסיתו ויגערו בהשוחט ולבן צריך השוחט להיות י"א ולב כביר לבלי לשמוע אל העומד על ימינו לשטנו:

קטז כתבו האחרונים שיש לפעמים בריאה דלדולים ומצויים בשיפולי ואינו מרבא כ"ל ולא מקרי ריעותא והוא ניבר לבקיאים עוד בתבו שלפעמים נמצא על הריאה מוליא שקורין שלופרו"ק או רתיח שקורין שוי"ם צריך לקלוף ולראות אם הריאה התחתם שלם ויפה ואם עולה בנפיחה בראוי ואם לא בדקה בנפיחה יש לאסור כי לפעמים מצוי שיש נקבים בהריאה וע"י זה עלה עליה השלופרו"ק עוד בתבו שאם בעת פתיחת המרפש קפץ קלוח מים מבפנים צריך להפוך הבהמה על צדה ולשפוך המים ולבדוק אח"כ הריאה אם עולה בנפיחה ואין הפרש בין מים עבורים למים זבים ורוב פעמים מצוי בשיש בתוכה מים שימצא נקבים בריאה במקום שיש בנקודות אדומות ובן מצוי להיות יובש בהריאה בשיש בתוכה מים לבן מחוייב לבדוק אחר זה [כ"ח סי' קס"ב] ודיני תרתי לריעותא בארנו בס"ד בסי' ל"ו ושם כתבנו דעתינו בזה ע"ש ודע שיש לפרקים שעולה מירכא רחבה ועבה ואיובה מהריאה למקומות אחרים ומתוך הסירכא עולה בגידים מליאים דם והסירכא נקלפת במוב ונשארה נקייה וטהורה בלי שום בצבוץ רם ונראה לעין שזהו בקרום פרוש על הסירכא ממקום אחר ומשם עלה עליה כתמונת גידים מליאים דם למראית עין יעשה השוחט שאלת חכם ולפי מראה עיניהם ישפוט החכם וא"א לפרט הכל בבתב והחכם והשו"ב המומחה יבינו מה הטה אלה ואם יבינו שאין זה מהריאה בעצמה יש להכשיר בהפ"מ ותן לחכם ויחכם עוד כי ענייני הריאה משונים הם וכל מה שבתוב בספרים אין ביכולת לצייר כל מה שיארע בה חדשות מחדשות שונות וצריך בוה הרבה בקיאות ומעיין החכמה ועזר אלקים לכלי להבשל באיסור ח"ו ולחום על ממונם של ישראל:

סימן מ [דיני מרפות הלב ואם השומן סותם ודין קנה הלב ובו כ"ב סעיפים].

א הלב יש לו ג' חללים אחד גדול באמצע ואחד קטן בימינו ואחד קטן בשמאלו ניקב עד לאחד מן החללים מרפה אבל אם לא הגיע הנקב להחלל אפילו הגיע סמוך לחלל כשרה [תוס' רס"ג] וכן אפילו אם ניקב מעבר לעבר כל שאינו לתוך החלל כגון שניקב בבשר הלב שקודם החלל בשרה [ר"ן בחולין כסרים]:

ב ודע שהמור והש"ע כתבו שיש להלב ג' חללים אבל הרמב"ם והר"ב בפ' הכשניות כתבו שיש ללב שני חללים ע"ש ורש"י ו"ל [מ"כ:] בתב שהרבה חדרים קטנים יש לו סביב הנקב הגדול ויש מי שרוצה לעשות מחלוקת בין הפוסקים [מב"ם ופפמ"נ] ואינו בן דאין שייך פלוגתא במציאות אמנם לפי מה שבדקנו וראינו הענין כן הוא שסביב החלל הגדול יש ארבעה חללים אך שנים מהחללים הם אחד ממש והיינו ש"ק מלמעלה פרוש ביניהם קרום המפסיק בין ול"ן ולמטה מהקרום הם חלל אחד ובהתחלת החלל יש חלל גדול מהם לתוך החלל הגדול האמצעי והם ממש כאחד עם החלל הגדול עוד יש חלל אחד שהוא חלל בפ"ע ורק בתחתית החלל שופך לתוך חלל הגדול ועוד יש חלל שהוא חלול בפ"ע מראשו עד סופו ואינו שופך לתוך החלל הגדול ולבן לא פליגי לדינא רק רש"י נקיט בפי מראית העין מלמעלה שיש הרבה חללים סביב החלל הגדול והרמב"ם לא חשיב רק החלל הקטן שאינו נשפך בלל לתוך הגדול דהשלשה הנשארים הרי הם כאחד עם החלל הגדול והמור והש"ע חושבים גם החלל שבתחתיתו נשפך לתוך הגדול ביון שעד תחתיתו הוא חלל בפ"ע אבל השנים שוק קרום פרוש ביניהם ומיד נחללו לתוך החלל הגדול לא קחשבי שהרי הם אחד ממש עם החלל הגדול ודע שנראה בשם עוד חללים רקים כאד ואין זה חלל אלא הם מהעורקים והמפונות [לפי"ם מעורק קוסים ספליסי כק"ח של סרח"ם ע"ם וזו"ק]:

ג להיזה חלל שניקב הוי מרפה וודאית ויש מי שרוצה לומר

לומר דאם ניקב להקטנים אינו אלא בספק טרפה ואינו בן וכן מבואר מלשון רבותינו הראשונים שאין חילוק בין ניקב לחלל הגדול ובין ניקב לחלל הקטן וכן המבינו גדולי האחרונים [כרו"פ ותפ"ק ופמ"ג] והנם שמלשון הש"ס [מ"ה:] משמע קצת דחלל קטן הוי בספק ע"ש ט"ס המבינו דלהמסקנא הוי טרפה וודאית [ול"ע מה ר"ז בעית לם והוח למי לאביי ע"ם מרי נמאר בספק ולענ"ד נרחה דמכל סוגי מדברי חביי וס"ם ח"ל חביי מאי תיבעי לך כלומר לסיומך שחיטו מוכח מהלמון מאי תיבעי לך חלא ודאי מוכח מהלמון מדלא קתני לביי החלניס ס"מ דכולן טויס ומכי המתא חביי קאמר לה ויש כיולא בזה בש"ס שבת ק"ח. מילי חירית וכו' כפילים"ע שם]:

ד דבר ידוע שכל נקב המטריף אם חלב טהור סותם הנקב הוי כאלו לא ניקב וכשר כמו שיתבאר בסי' ס"ו מפני שחלב טהור מיהרק שפיר וסותם יפה והנה על הלב יש שני מיני חלב טהור האחד השומן הגדל בלב עצמו ברחבו למעלה והשני נקרא טרפשא דלבא והוא הכיס שהלב מונח בתוכו ועשוי ככובע ועל שומן זה אמרו חז"ל [מ"ט:] שאינו סותם הנקב דמפני שהוא עשוי ככובע לא מיהדק שפיר ואינה סתימה יפה [כ"ן] אבל השומן הגדל בלב עצמו הוי סתימה דמיהדק שפיר [ב"י]:

ה ורבינו הרמ"א כתב די"א דלא מהני סתימה שומן הלב וכדאיתא בסמוך סוף סי' זה ויש לחוש לדבריהם עכ"ל וכוונתו ממה שיתבאר שם דכשנמצא קורט דם בעובי הלב טרפה ואינו מועיל סתימת השומן ובאמת אין ראיה משם חדא שי"ל דרנם שם מיירי בטרפש הלב [כ"מ וט"ז סק"ג] ועוד אפילו אם מיירי שם בשומן הלב עצמו הא בשם יש לחוש שמא גם השומן ניקב כנגדו כמו שיש חשש בבשר הלב ולא עדיף השומן מהבשר שאנו חוששים שהוא כולו נקוב [תפ"ם סק"נ] אבל הרמב"ם כתב בפ"ץ דין י' דחלב הלב אינו סותם ע"ש וכן משמע בבה"ג שכתב חלב העשוי ככובע אינו סותם וכו' תרבא דטפרשא דליבא ומן הבא טרפינן בתרבא דליבא עכ"ל כלומר דכיון שהטרפש אינו סותם טרפינן גם בכל חלב הלב שאינו מועיל בסתימתו את הנקב כמו שהטרפש אינו מועיל והטעם דכל חלב הלב אחד הוא שהרי מונחין ביחד ומבעו של חלב זה שלא יסתום הנקב יפה וכיון שבה"ג והרמב"ם ס"ל כן פשיטא שאין להקל ובעוף ודאי סותם שומן הלב:

ו כתב רבינו הב"י ניקב ולא הגיע לחלל אם מחמת חולי בשרה ואם בקוץ או במחט טרפה עכ"ל דהא אפילו מחט שנמצא בחלל הנוף ולא נתחב בשום מקום טרפה [טור] ואינו כשר אלא כשניכר שהוא מחמת חולי אבל אם יש בספק אם הוא ע"י חולי או ע"י קוץ ומחט טרפה אף שלא נמצא קוץ או מחט לפנינו כל שיש להסתפק [פרישה] ויש מי שרוצה להכשיר בספק חולי בספק קוץ או מחט ממעם ס"ם בספק שמא ע"י חולי ואת"ל ע"י קוץ או מחט שמא לא ניקב אחד מהאברים שהנקב פוסל בו [תנ"ם וכ"מ בם"ך סק"ד] ונראה עיקר כדיעה ראשונה ולא דמי לנקב בקורקבן דכשרה בספק חולי בספק קוץ כמו שיתבאר בסי' מ"ט דהתם בעוף מיירינן ורוב עופות יש להם זפק ולכן אפילו אם נאמר שרוב הנבלעין הם דרך הושט ובהכרח שניקבה מקום שהנקב פוסל בו מ"מ י"ל שמא יצאה דרך הזפק במקום שאין הנקב פוסל בו אבל בבהמה והעור שלם מבחוץ ורוב הנבלעין הם דרך הושט בהכרח שניקבה מקום שהנקב פוסל ואין באן ס"ם [סמ"ג בם"ד סכ] וכן עיקר לדינא [וממיסי שלא הזכירו כלל לדברי ספריסם שמעיקר בספק] אמנם אם נתחב הקוץ לפנינו מבחוץ ופגע בלב ולא ניקב לחלל יש להכשיר כמ"ש בסי' נ"א [סם]:

ז דין מחט שנמצא בלב ולא הגיע עד החלל לא נתבאר בגמ' כמו שנבארה דין מחט הנמצא בכבד או בריאה אך הבה"ג ביאר דין זה והטור הביאו ז"ל מחט דמשתכחא בליבא אע"ג דלא ניקב טרפה וחני מילי כי משתכחא בממפונא דליבא לגוואי דלית ליה דובתא למיפק וכי רישא לתתאי דכמה ראתי נקובי מינקבא וטרפה אבל קופא לתתאי דלא עייל אלא בממפונא רבה תלינן דילמא בהדי דשעלה פלטה לה ואחזוקי איסורא לאו מילתא היא דנפקא מהתם ונקיב דוכתא אחריתי עכ"ל והרבה פירושים נאמרו בזה [עב"י וכ"ם ופריסם ויס"ם סי"ב וט"ז סק"ד ופמ"ג]:

ח ולענ"ד נראה דה"פ דהנה בפירושא דקופא לבר וקופא לגוו דאיתמר בגמ' נבי כבד יש שני פירושים במו שיתבאר בסי' מ"א והבה"ג ס"ל כפי' הר"ח והרמב"ם והרשב"א שיתבאר שם דלבר מקרי לצד הראש ולגוו מקרי לצד חלל הגוף דס"ל דלא חיישינן שנכנס דרך הושט אלא דרך הקנה נכנס ולכן בקופא לבר טרפה דכיון שהלכה בהחוד למטה חיישינן שמא דרך הילוכה נקבה אחד מהאיברים ובקופא לגוו כשרה דבהקופה אין ביכולת לנקוב [וכ"כ סמ"ז סם וסכ"ח בהלכך פסקי ע"ם]:

ט והבה"נ מיירי כשנמצא המחט באחד מהסממפונות ותחוב בבשר הלב ולא הגיע לחלל וזהו שאומר כי משתכחא בסממפונא דליבא לגוואי דלית ליה דובתא למיפק כלומר שנמצא באחד מהסממפונות ותחוב בתוך בשר הלב ואינו יבול לצאת משם וראש המחט הוא למטה כלומר לצד חלל הגוף שזהו קופא לבר לפירושו כמ"ש וכיון שהלך בהחוד חיישינן שמא בדרך הלובו ניקב עד החלל ובכאן א"א לברוק כבריאה דבדקינן ע"י נפיחה במ"ש בסי' ל"ו סעי' ע"ן דבלב לא שייך נפיחת ולכן טרפה בבה"ג אבל קופא לתתאי כלומר שצד העב הוא לצד חלל הגוף שזהו לפירושו קופא לגוו כשר ומסביר המעם דכיון שהלך בהקופא בהכרח שהלך דרך הסממפון הגדול דבמקום אחר לא היה יכול ליכנס בהקופא דזה לא חיישינן שמא הלך דרך הושט אלא אמרינן דהלך

דרך

דרך הקנה להסמפון הנדול שהוא מקום רחב ומה שנמצא
תה ג בסמפון אחר יתחוב להבשר תלינן שע"י שיעיל
נכנס מהסמפון הנדול לסמפון זה ונתחב בהבשר שכך
דרך השיעול להפליט דבר הנבלע ממקום למקום ואם
תאמר דא"כ ניחוש שמא ע"י שיעול יצאה מהסמפון
הנדול וניקבה ער החלל וחורה לאחוריה כמו שנמצאת
עתה לזה קאמר דאחזוקי איסורא לא מחזקינן שניחוש
דנפקא מהתם בלומר בסמפון הנדול ונקיב דוכתא
אחריתא עד החלל אלא אמרינן כמו שנמצא עתה כן
היה מקורם שנכנס מהסמפון הנדול לתוך הסמפון האחר
ונתחבה קצת בבשר ולא הניע להחלל [כנלע"ד נרור ולפ
ידעתי למה סימו לבומינו ז"ל]:

ו והנה הרשב"א ז"ל בספרו תה"ב הקצר בתב סתם
מחט שנמצאת בלב טרפה ע"ש ותמה רבינו הב"י
בספרו הנדול למה לא חילק כרברי הבה"נ שהוא בעצמו
הביאו בתה"ב הארוך ולפמ"ש א"ש בפשיטות דבין
דלהכה"ג טרפה כשחודה למטה שוהו קופא לבר כמ"ש
ולרש"י טרפה כשחודה למעלה שוהו קופא לבר לפירש"י
והטעם דחיישינן שמא נכנס דרך הושט כמ"ש בסי' מ"א
ולכן אע"נ דבכבר הסכים הרשב"א דלא כפירש"י כמ"ש
שם מ"מ בלב דלא נמצא בנמ' חשש נם לפירש"י לחומרא
ועור דהרשב"א בעצמו כתב נבי כבר דאנן לא בקיאין
בין מחט דק למחט עב ולבן ממילא דבכל ענין טרפה
דבמחט דק אין חילוק בין קופא לבר לקופא לנוו כמ"ש
שם ולדינא פסק רבינו הב"י ג"כ שכתב בסעי' ג'
נמצא מחט בלב אע"פ שאינו ניבר בחוץ טרפה וה"ה
אם נמצא בטרפשא דליבא עכ"ל:

יא והנה מחט הנמצא בלב הוי ספק טרפה כמו שנתבאר
ובשנמצא בטרפשא דליבא כתב בספרו הנדול דהוי
ודאי טרפה דמ"נ אם מהלב יצא הרי ניקב הלב וטרפה
ואם מבחוץ באה הוי מחט שנמצא בחלל הנוף והמה
על הרשב"א שכתב דהוי ספק טרפה ותירץ משום דמחט
שנמצא בחלל הנוף הוי נ"כ רק ספק טרפה דשמא ניקב
אחר מהאיברים הפנימים ע"ש ולי נראה דנם אם מהלב
באה הוי נ"כ רק ספק טרפה דמי ייתר שבאה דרך חלל
הלב ושמא באה דרך הלב למטה מהחללים דבכה"נ
אפילו ניקב מעבר לעבר כשר כמ"ש בסעי' א':

יב ולפי מה שבארנו לא מיירי בה"נ רק אם נמצא
באיזה סמפון ותחוב בבשר הלב אבל אם נמצא
בסמפון הנדול שבלב כשר בכל ענין כמו בנמצא בסמפונא
דבה דריאה דבשר כמ"ש בסי' ל ו שם דהלב והריאה
שניהם במקום אחד סמוך לצואר ולא דמי לכבד שתלוי
למטה והוא רחוק מהצואר [וכ"כ סמ"ג סס]:

יג אמנם רבינו הרמ"א כתב בסעי' נ' וז"ל מיהו אם לא
נמצא רק בסמפון הנדול שבלב וקופא לבר דהיינו
לצד חלל הלב אם ראש המחט כנרעינן של הטרה
בשרה תלינן דנכנס דרך הנרנרת לסמפון שבלב ומאחר
שראשו למטה אין סופו לנקוב והבהמה תפליט אותו
ע"י כיחה וניעה עכ"ל וזה כתב ע"פ דבריו בספרו ד"מ
שביאר כן כוונת הבה"נ שזה שכתב אבל קופא לתתאי
דלא עייל אלא בסמפונא רבה וכו' כוונתו שאינו מכשיר
רק בכה"נ בקופא לבר ובנמצא בסכסמפון הנדול ובקופא
לנוו טרפה נם בסמפון נדול מטעם דכשהחוד למטה יש
לחוש דכשילך ינקוב ואף דעדיין לא ניקב כיון דסופו
לנקוב הוי"ל בנקוב ע"ש והרבה תמיהים מאר להטריף
מטעם זה וכבר תמה על זה רבינו הב"י בספרו הנדול
ושארי נדולים ואין זה דומה לסרכא שלא כסדרן לשיטת
התוס' דהטרפות הוא מטעם דסופו לנקוב דבשם כבר
ההחילה המחלה כמ"ש בסי' ל"ט משא"כ בכאן אך
למעשה אין לנו לעבור על דברי רבינו הרמ"א [וכ"פ סכ"ם
וסם"ך סק"ו והט"ז מכניל ע"ם סק"ו] ומחט שנתחב
ברופן ותקוע בלב יתבאר בסי' נ"א:

יד מעשה היה בומן הקדמון שנמצא עצם בתוך לב של
שור והכשירוהו חכמי הדור וטעמם לפי שכך נמצא
בלב צבי בשנתקשה הדם נעשה עצם ואפשר שיהא
נמצא כך נם לפעמים בבהמה [ב"ח] ויש לפקפק בזה
חדא דאף כצבי אם הוא מונח בענין שכמחט היה בו
איסור מצד שסופו לנקוב מה מועיל לנו שנעשה מדם
הלב סוף סוף סופו לינקב [ט"ז] ולפי דעת רבינו הרמ"א
שנתבאר כל שסופו לינקב הוי טרפה [פמ"נ] ועוד איך
נלמוד מצבי על שור [מ"ז]:

טו ולענין דינא העלו נדולי אחרונים דאם נמצא בחלל
הלב עצם אם הוא שחור או אדום י"ל שנעשה
מדם הבהמה וכשר בכל הבהמות ולא אמרינן שסופו
לינקב דכיון דמינה הוא אין כח הדוחה מדחה אותו ואם
הוא לבן אין להתיר כי אם בצבי ומיהו אם נמצא בעובי
בשר הלב או נראה דכן הוא מבריאתו כדי לחזק הלב
ויש להקל אף בשארי בהמות ומיהו אם רואים שהעצם
יש לו עוקצים וחדודים מראין הדברים שעצם מעלמא
הוא וטרפה [פר"ח ומצ"ס ופמ"נ] ואם יש להסתפק אם
הוא עצם אי דם הנקרש יטילו לפושרין מעל"ע או יותר
ואם נמוח ממנו קצת הוי סימן שוהו דם וכשר [פמ"ם]
ומעשה היה שנמצא בבשר הלב עצם רחב ודק וארוך
קצת כתמונה סכין והיה דוכן עד שא"א להפרידו וניכר
שכן נכרא והעידו הקצבים שכן נמצא לפעמים בבהמה
נסה והכשירו [סס בשם לתפ"ם] ומעשה היה בלב תרנגול
שהיה עליו כימוי מלא מים והלב כולה בתוכה וקלפו
אותו ולא היה בו נקב והכשירו [פר"ח בשם ריק"ם]
ובשנמצא שני לבבות טרפה דכל יתר כנטול דמי וכן
בשנמצא על בשר הלב חבורות ופצעים אם אינו מניע
לחלל בשרה וצריך לחתוך הבשר עד החלל לראות אם
ער החלל נהקלקל הבשר ונתממם טרפה ואם לאו
בשרה:

טז קנה הלב רינו כלב לאסור במשהו בשניקב ומחט
קנה הלב לדעת הרשב"א והטור הוא החלב שעל
דופני הערונה ולדעת הרמב"ם הוא המוח הנרול היוצא
ממנו

ממנו לריאה וכבר בארנו בס"ם ל"ד שזה הוא השומן היורד בין ערונות הריאה שהלב תלוי בו והולך מלמעלה ער למטה והטבחים קורים לזה פתילה או נר והוא שומן כשר היורד מאחורי הקנה עד סוף ערונות הריאה והוא חלול ע"ש ושם נתבאר שרגיל להיות בו נקבים דקים והיינו רביתייהו ע"ש:

יז ניטל הלב בין ביד בין בחולי טרפה והרמב"ם ז"ל בסניין הטרפות שמנה בפ"י לא מנה ניטל הלב דשם טרפות לא שייך אלא בדבר שמ"מ ביכולת הבעל חי לחיות קצת זמן כמו בניקבו הדקין או הריאה או הלב אבל בדבר שלא תחיה אף רגע אחת בלא אבר זה כמו בניטל הלב שלא יצוייר חיות כל בע"ח בלא לב אין זה בכלל טרפות והיא בגבלה נמורה [כ"מ סס סל' מ'] וזה שלא מנאה בכלל נבלות דפשיטא אחרי שניטל הלב היא מתה נמורה וזהו עיקר שם נבלה [עכרו"ם סק"ד ונפמ"ם מ"ם וזו"ק]:

יח מעשה בריבה אחת שפתחה תרנגולת להוציא המעיים והחהול עומרת אצלה ואמרה הריבה שלא מצאה לב בתרנגולת ובעלת הבית אמרה שבוודאי התהול חפפה הלב והריבה ודאי לא השניחה כשנפל הלב לארץ והכשירו נדולי הדור מטעם שדבר רחוק הוא שלא ימצא לב לבעל חי ויחלינן אף במציאות רחוקה מיהו אם ערים מעידים שראו פתיחת התרנגולת ולא נמצא לב אין אחר העראת ערים כלום והתרנגולת טרפה אף שזהו דבר זר מ"מ ע"פ שנים ערים יקום דבר מיהו על המונת הלב אין להקפיד ואף שאינה כתמונתה הטבעית מ"מ כשר ולא מצינו בנמ' ובפוסקים שתמונת הלב תעכב [כנלע"ד ועכרו"ם סס סקן מטמע נ"כ מדברי סרופלוס ע"ם ודבריו ל"ע וזו"ק]:

יט כתב המרדכי [סס"ם] מעשה שהביאו לפני ראבי"ה שהיה שומן הלב דבוק בלב מאד מאד וארוך בו הרבה בכח וחתך בסכין השומן מן הלב במקום שהיה דבוק ולא ראה מבחוץ על הלב שום ריעותא במקום שהיה דבוק ואח"כ חתך במקום שהיה דבוק עד החלל וראה בעובי הלב ולא בחללו קצת קורט דם ואסר עכ"ל ונלע"ד דה"פ דאע"פ שכל שומן הוא דבוק בהבשר שתחתיו מ"מ הדיבוק הזה היה משונה באופן שהיה הדיבוק מוכיח שנסרך השומן לבשר הלב מפני איזה סיבה וחתך השומן ולא ראה על הבשר מבחוץ שום ריעותא אבל כשחתך בעובי הבשר לפנים ראה קורט דם והקורט דם הניע ער ההלל ולא בהחלל עצמו והטריף דהקורט דם מעיר על הנקב וכיון שהניע ער החלל אף שבחלל עצמו לא נראה הקורט דם מ"מ כיון שהניע עד החלל הוי טרפה ווראית וכ"ש אם היה נראה הקורט דם בהחלל עצמו והיינו שאע"נ שכל חלל הלב מלא דם מ"מ אינו בקורט דם דקורט דם הוא דם צרור מחמת מכה ואו לא היינו צריכים לבחוק בעובי הבשר כיון שהניע להחלל עצמו אך מפני שבכאן לא הניע להחלל עצמו הוכרח לחתוך כל עובי הבשר:

כ ועפ"ז כתב רבינו הב"י בסעי' ו' יש מי שאומר שאם שומן הלב דבוק בלב ואדוק מאד מפרידין אותו בסכין ואם נמצא שם או בעובי הלב קורט דם אסור ואצ"ל אם נמצא בחללו עכ"ל וכוונתו נ"כ הן שנמצא הקורט דם בהשומן ויורד עד לחלל והן שבשם לא נמצא רק בעובי הלב נמצא הקורט דם ויורד עד לחלל כההיא מעשה דראבי"ה טרפה וכ"ש אם הקורט דם נמצא כחללו ראו א"צ לבדוק בעובי הבשר כמ"ש ומפרשי הש"ע תפסו בכוונתו שהקורט דם לא הניע עד החלל ותמהו עליו [עט"ך סק"ז ופר"ח ומג"ם] ולענ"ד נראה ברור ממקור הרין שהכוונה שהניע ער החלל מדקאמר וראה בעובי הלב ולא בחללו וכו' ואי ס"ד שלא הניע עד החלל הוי"ל לומר ולא הניע עד החלל אלא ודאי שהניע ער החלל ולא בהחלל עצמו ולכן הטריף ונם חקשו הא כל חלל הלב מלא דם ומהו זה שאומר ואצ"ל אם נמצא בחללו [ס"ך סס] וכבר בארנו דקורט דם הוא ענין אחר וכ"כ האחרונים:

כא ולפי מה שתפסו מפרשי הש"ע הטריף אף שלא הניע ער החלל הקורט דם ותמהו בזה ויש מי שתירץ דהיינו מעמא כיון שבאמצע נמצא הקורט דם ומבחוץ אינו ניכר וזהו בהכרח שמבחוץ שלטה הלקוחא וראיה מרחוינן שהיה השומן דבוק מאד אלא ודאי שקרום עלה מבחוץ והבריא ואינו ניכר וכלל נדול בידינו שקרום שעלה מחמת מכה אינה סתימה א"כ חיישינן שמא נם לצד החלל שלטה המכה וקרום עלה בו והבריא אבל אם מבחוץ ניכר הקורט דם ולא מבפנים כשרה וכן אם לא היה ריעותא מדיבוק השומן ונמצא באמצעו קורט דם ואינו ניכר הקורט דם לא מבחוץ ולא מבפנים או שניכר מבחוץ ולא מבפנים כשר [תב"ם סק"ס] וצ"ע לדינא ולמעשה קשה להקל ננר נדולי אחרונים:

כב וכתב רבינו הרמ"א נצרר הדם בעובי הבשר הרי הוא כקורט דם וטריפה עכ"ל והיינו כשניכר שנצרר הדם מחמת מכה כמ"ש כסי' ס"ז ולפ"ז נם אם הבשר ארום ביותר וניכר שהדם נצרר כהוכו זהו כנצרר הדם [כ"ן סנס"ע] ואם ניכר שמחמת מכה היא טרפה ויראה לי דכל זה הוא כשהניע ער החלל כמ"ש מקודם ואפשר דמי שסובר דכקורט דם מרפה אף שלא הניע לחלל כמ"ש בסעי' הקודם ואפשר דנם בנצרר הדם מטריף נ"כ בכה"נ וצ"ע [ודע שיש שכתבו דמתפס דלמבי"ם כוס נעלמם הלב וס"ל לזס דכדבר פשוט כמ"ם בסעי' י"ם וזו"ק]:

סימן מא [דיני טרפות הכבד ובו ליט סעיפים].

א אין נקב אוסר בכבד ואפילו הוא מלא נקבים מעבר לעבר כשר ואינו אוסר אא"כ ניטל בולו וכך שנו חכמים במשנה [ל"ד.] ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית כשר ולא בכל משך הכבד מועיל הכזית דהטעם דהכזית מועיל מבואר בתוספתא [פ"ג] מפני שע"י זה יעלה ארוכה לכל הכבד ע"ש ולכן בעינן שישאר הכזית במקום שעיקר חיותו של הכבד תלוי בו ונחלקו חז"ל [מ"ו.] בזה דיש מאן דאמר שהכזית ישאר במקום הכרה ויש מאן דאמר שהוא במקום שהיא חיה ממנו ופירש"י והרי"ף והרמב"ם והבה"ג שזהו מקום הלייתה בשהיא מעורה ודבוקה החת הכליות ואיפסקא הלכתא בגמ' [שם] דבעינן שני זיתים אלו וי"א דבמקום שהיא חיה זהו במקום תלייתה בטרפש [רש"י בל"מ ורי"ו ורוקח עב"י] ולפ"ז לדידן מפני הספק צריך ג' זיתים אלו:

ב שיעור זה הוא אפילו בשור הגדול וגם בשור קטן ואפילו בכהמה דקה אינו מועיל בפחות משיעור זה אבל בעוף כתב הטור דהכל לפי גדלו וקטנו ע"ש וכ"כ בש"ע וראה לי דה"פ דבעוף גדול ודאי צריך שיעור זה אך בעוף קטן לא שייך שיעור זה וכן משמע להדיא בתשו' מיימוני שכתב וז"ל ומיהו בעוף קטן לא שייך האי שיעורא עכ"ל [בה' מאכ"מ ס"ו] ולפ"ז בעופות גדולים כמו אווזות ועוף הודו שקורין אינדיק שיעורם כבהמה ורק בתרנגול ותרנגולת משערין כשיעור קטן לפי ערך בהמה וכמדומה לי שאין מורין כן וכן משמע מתשו' אחרונים דבכל מין עוף לא בעינן שיעור זה [עמ"ב סק"נ ומ"י כלל פ"מ וחכ"מ]:

ג וגם בכל מקום שנזכר דבעוף השיעור לפי גדלו וקטנו כמו בסי' כ' ובסי' ל"ד הפירוש הוא דגם בעוף הגדול אינו כשיעורו של בהמה כמבואר שם ולכן נראה דגם בכאן הפי' כן דאפילו בעוף היותר גדול צריך לשער לפי ערך בהמה גדולה ובעוף קטן עוד פחות מזה וזה שהבאנו מתשו' מיימוני צ"ל דה"פ ומיהו בעוף קטן כלומר עוף שהוא קטן לגבי בהמה לא שייך האי שיעורא ועל כל מין עוף קאמר ולפ"ז י"ל רבכהמה דקה ג"כ א"צ שיעור זה דמשערין לפי ערך השיעור של שור גדול ויש להתיישב בזה [עכלו"ש סק"ד שכתב לגרמ"ם ומור כן סו"ם ועתב"ם סק"ס]:

ד דבר ברור הוא שטריפת ניטל הכבד הוא טרפות מצד עצמו ולא מטעם חסרון הכרה ולא מיבעיא להפוסקים שמכשירים בניטלה הכרה או כשנמצאו שתי מרות [שמו' מיימוני שם בשם ר"ת ורשב"ם ע"ש] אלא אפילו להאוסרים בניטלה הכרה מ"מ ניטל הכבד טרפתו מחמת עצמו דכן מוכח להדיא בש"ס [ת"ח.] שאומר לענין מרה שניקבה והכבד ניקב כנגדו טרפה ועכ"ז לא תני לה משום דהטרפות אינו מצד עצמו ע"ש ומבואר להדיא דטרפות דניטל הכבד הוי טרפות מצד עצמו וכ"כ רבותינו בעלי התוס' [רפ"ק] דכשניטל כל בשר הכבד אע"פ שנידי הכבד והסמפונות שהכרה תלויה בהם נשארו עם הכרה טרפה ע"ש אלמא שאין הטרפות מפני הכרה וממילא הא דבעינן שיור שני זיתים כמ"ש צריך שיהיה השיור מבשר הכבד עצמו ואין מצרפין לזה גידי הכבד והסמפונות וכן משמע מלשון כל הפוסקים והכי קי"ל:

ה ועוד ראיה לזה מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ו דכל אבר שניקב טרפה כמו כן אם ניטל כולו או שנברא חסר טרפה ולכן מרה שחסירה טרפה ע"ש ובפ"ח כתב דכל אבר שאמרו אם ניטל טרפה דווקא שניטלה אח"כ אבל כשנבראת חסירה כשרה ע"ש ולכן כשנבראת בלא כבד כשרה וזה יתבאר בסי' נ' בס"ד שיש בזה מחלוקת הפוסקים מיהו להרמב"ם מבואר דכשנבראת חסירת הכבד כשרה וחסירת המרה טרפה וא"כ צ"ל מה שמכשיר בחסירת הכבד זהו כשהמרה קיימת ובכה"ג בניטל הכבד מטריף אף שהמרה קיימת הרי מבואר להדיא דזהו טרפות מצד עצמו:

ו ולכן מה שכתב הרשב"א ז"ל בתורת הבית [ד' כ"מ] וז"ל ואם נבראת הבהמה בלא כבד גם היא חסירת המרה וכל עצמינו לא אסרנו כשניטלה כל הכבד אלא מחמת חסרון המרה עכ"ל ומשעם זה השיג על דינו של הרמב"ם שהבאנו ע"ש ודברים תמוהים הם דאמו לא משכחת לה שבשר הכבד יחסר והמרה קיימת ותלויה בגידי וסמפוני הכבד ומה ענין ז"ז ועוד דלדבריו במינים שאין להם מרה לא תיאסר נטולת הכבד וא"א לומר כן דא"כ היה לו להש"ס לבאר זה וגם זה אין לומר דס"ל דעיקר חיותו של הכבד תלוי בהגידים והסמפונות שהמרה תלויה בהם ואפילו במינים שאין להם מרה מ"מ הגידים והסמפונות יש בהם ולכן שייך גם בהם ניטל הכבד והיינו שניטלו הגידים והסמפונות דא"א לומר כן דא"כ למה הצריכו חז"ל שישארו שני זיתים בשר כיון שאין החיות הלוי כהבשר אלא ודאי שהחיות תלוי באלו השני זיתים וא"כ אף שהגידים והסמפונות קיימים מ"מ כשלא נשארו שני זיתים אלו טרפה וא"כ איזה ענין הוא לחסירת המרה וצע"ג [עך מס שסקמיו מנמ' מ"מ. סמעיין בתי' סרשב"ם שם ירמס שלא סיס לפרו סנילסם כן בגמ' שסרי כתב דניקבו שמרס ומקב שכבד כנגדו כשרס ע"ם ולחנס מחק שפמ"נ בם"ז שק"ם ודו"ק]:

ז שני זיתים אלו צריבים שיהיה כל אחד בזית שלם על מקומו אבל כשהכזית אינו במקום אחד אלא מתלקט

חצי זית כאן וחצי זית כאן אף ששניהם במקום מרה או במקום חיותא או שאפילו הוא במקום אחר אלא שאינו כדרכו כגון שהוא כרצועה כלומר ארוך ורק או שהוא מרודד ומרוקע כלומר רחב מאד ורק בעוביו כמו ריקועי פחים ואפילו כזית אחד כהוגן והשני אינו כדרכו ג"כ טרפה [נקוד] וכן לדידן בנ' זיתים:

ח ודע שזה שנתבאר בסעי' הקודם הוא בעיא דלא איפשטא בגמ' [מ"ו.] ופסקו כל הפוסקים לחומרא

ויש לי בזה שאלה דהנה בעיא דמהלקט וכרצועה הוא מקורם ואח"כ שואל על מרודד ע"ש ופירש"י דמרודד גרוע מרצועה וא"כ צ"ל דבעיא לה באם תמצא לומר דכרצועה כשר דאל"כ כיון דכרצועה טרפה כ"ש במרודד ובללא בידינו מהגאונים דכשאומך הש"ס אם תמצא לומר וזהו פשיטות על הקורם ולפ"ז היה לנו לפסוק ברצועה ובמתלקט לקולא וצ"ל משום דבכאן אינו מפרש הש"ס להריא לשון זה דאה"ל או שבל הפוסקים לא יפרשו שמרודד גרע מכרצועה ואולי שמפני זה כתב הרמב"ם בפ"ח על דינים אלו שנראה לו שאסור ותמהו עליו למה תלה זה ברעתו והלא היא בעיא דלא איפשטא ולדבריו א"ש וכוונתו למהלקט וכרצועה [תמגס נס סב"י יסב זס מפני שמעיקר סדין די בכזית תמד ולכן תפסר לסוי כס"ס וסלמ"מ מירך דסולך לסיתתו שבכל לטרפות לבד מדכיסף יש ספיקות בסן מוסרות ע"ס]:

ט יש מי שאומר דבזית שבמקום חיותא שיש בזה שני פירושים אם הוא במקום תלייתה בכליות או בטרפש במ"ש בסעי' א' אם אחד מאלו שלם והשני מרודד יש להכשיר מטעם ס"ם [כרו"פ סק"נ] אך כיון דרוב הפוסקים הסכימו שזהו במקום הכליות א"א להקל בו אמנם בכזית השני שבמקום הטרפש יש להקל [פמ"נ סק"ח] וכן עיקר לדינא ודע דבאלו המינים שאין להם מרה די גם לכתחלה בשיעור שני זתים אלו לפי ערך וא"צ לפי ערך נ' זתים [סס נס"ד סק"ח] ושיעור זית ירוע שיש מחלוקת הראשונים אם הוא כשליש ביצה או כחצי ביצה ופשוט הוא שיש להחמיר בכאן להצריך בכחצי ביצה דזהו בספק תורה:

י איתא בגמ' [סס] בשנדלדלו זיתים אלו ומעורין בהטרפשין כשר ופירש"י דה"פ שנעקר במקומות הרבה ומחובר בהטרפשין כאן מעט וכאן מעט ע"ש וכן הוא לשון רבינו הב"י בסעי' ה' שכתב נעקר הכבד במקומות הרבה ומעורה בטרפשיהן כאן מעט וכאן מעט כשרה עב"ל וביאור הדברים כן הוא דכל הכבד הוא שלם אך שנעקר משרשו במקום שצריך להיות תלוי ואינו תלוי רק בהטרפשים שהוא המקום היותר נרוע ומ"מ כיון דהוא בשלימות ומקומות הזיתים נ"כ בשלימותן בעצם הכבד לא חיישינן במה שאינם תלויים זיתים אלו על מקומן וזה שכתבו שנעקר במקומות הרבה זהו מפני שכן הוא לשון דלדול כמו בסובה [כ"ב.] סובה מדולדלת בלומר שהסכך מעט כאן ומעט כאן וכמו כן בכאן אבל עיקר חבוונה שהכבד אינו מחובר במקומו הראוי בכולו:

יא והרמב"ם כתב בפ"ח נדלדלה הכבד והרי היא מעורה בטרפש שלה מותרת עכ"ל וכעין זה הוא לשון הטור ע"ש וגם כוונתם כן הוא שאין הכבד תלוי כולו על מקומו ולא חשו לבאר עצם לשון דלדול דאין נ"מ בזה לדינא וגם לדידהו אם נעקר במקומות הרבה ומחובר בטרפש כאן מעט וכאן מעט רכשר דאיזה נ"מ יש בזה ויש שרצה לעשות הפרש בין הלשונות ומכח זה תמה על רבינו הב"י [מב"ם סק"ב ועפמ"ג] ואינו כן דאין שום נ"מ בין הלשונות [ול"ע גמס סרלס לסעמים סרס"י דסטועתו להלשון מחר ע"ס והס מיירי גס בזיס במקום מרס ע"ס וזו"ק]:

יב וכתב הרמב"ם [סס] ניטלו אלו השני זיתים בזית שבמקום מרה וכזית שבמקום חיותו אע"פ ששאר הכבד קיים טרפה ולא נמצא דין זה בגמ' אמנם בוודאי כן הוא דכיון דעיקרו של חיות תלוי בהם והם ניטלו מה מועיל השאר וצ"ע על הטור והב"י שלא כתבו דין זה [ועל סמור י"ל שכתב זס לעניו יבס ע"ס לך על הב"י ל"ע]:

יג וכן אם יבש בשר הכבד עד שנפרך בצפורן דינו כנטול ואם לא נשתייר בו שנים או ג' זתים שנתבארו בלא יבשות טרפה וכן אם נתייבשו אלו הזתים אף שכל הכבד לא נתייבש טרפה מפני שעיקר החיות תלוי בהם ואם משרטטין בצפורן על בשר הכבד והשירטוט נשאר קיים זהו נ"כ סימן לייבשות כמו בריאה לעיל סי' ל"ו [ס"ך סק"ב] והוי ספק טריפה [פמ"ג] ורווקא כשרושם השירטוט נשאר קיים בבשר הכבד אבל מה שנשאר קיים על עור הכבד אין זה כלום [סס] ודע דזה שכתבנו בניטלו שני זתים אלו או נתייבשו הכוונה על אחר משני זתים אלו כשניטל או נתייבש [וגס כוונת סמור והרמ"ח כן סוא ועמב"ס סק"ו]:

יד י"א שאם נתקשה הכבד כאבן טרפה אף שאיננו יבש אלא שקשה ואין בו לחלוחית [ב"ח] גם זה נחשב כיבש [רמ"ח בסס רוקח] אם לא נשתיירו השני זתים שאנם קשים כאבן וכן אם אלו שני הזתים נתקשו או אחד מהן טרפה ויש מנמנמים ברין זה [ב"י ופר"ח] ויש שבתבו דבהפ"מ יש להתיר [ס"ך סק"ס] אבל גדולי אחרונים אוסרים גם בהפ"מ [ב"ח וסב"ם ופמ"ג]:

טו ואם הכבד מלמעלה ולמטה קשה ולבן ונגעים רכוקים בו אם הבשר שבפנים כהוגן אין חוששין לו ולכן חותכין אותו ורואין איך הוא בפנים ודע שאם נמצא חבורות ופצעים על הכבד אף שמצד הכבד אין איסור כשנשארו השני זתים או שבפנים הוא יפה מ"מ בעוף יש לברוק הבני מעיים דוח ראינו בחוש שע"פ רוב כשיש חבורות ופצעים על כבד של עוף יש גם על הדקין בועות הרבה וצריך לבודקן כמו שיתבאר בסי' מ"ו:

טז מעשה בכבד של אווז שהיה בצד התחתון כמין בים של בשר ומחופה בעור הכבד והיתה גבוה וקשה

וקשה קצת מבשר הכבד וקרעו הכים ונמצא בתוכו שבולת שועל ושארי דברים והטריפוה [פר"ח בק"ח] ופשוט הוא דהא בהכרח שיצאו מהדקין או מהקודקבן ונכנסו לתוך הכבד והוי ניקבו הדקין או הקורקבן או אם יצאו מושט ניקב הושט ויש להסתפק אם רק באוזו פסקו כן מפני שאין לו זפק ובהכרח שנכנסו ממקום שנמצרף בנקב אבל בשארי עופות י"ל שנכנסו מתחתיתו של זפק במקום שאין הנקב פוסלו ונדאה שאין חילוק ובכל עוף טרפה בכה"ג דוהו דומה למחט בחלל הנוף אף שיש לחלק קצת מ"מ לא נדאה כן ודע שלפעמים נמצא כעין אבן בכבד של בהמה טמון בבשר הכבד ואין בו חששא כלל לפי שזה מתהוה ממותרי הדמים [סם כסם ריק"ם] אמנם אם ניכר שזהו אבן שבא ממקום אחר וראי דטרפה [ובמיגדיק מלוי מכליס קמיס בכבד ויש לכסכיר שזס נת מממת כתרנזותס טולד שס כדמות מכמיס] :

יז כתב רבינו הרמ"א בסעי' ג' ניטוק הכבד דהיינו שדם יוצא מבשר הכבד שניטק והיה לרם טרפה אע"פ שנשתיירו שני הותים דסופו לירקב הכל עכ"ל וי"א דכשנשתיירו שני הותים שלא ניטוקו כשר [ס"ך וס"ז] וכן הסכימו גדולי האחרונים [פר"ח ותב"ם] ופשוט הוא דאם הבשר נרקב הוי כניטל ולכן כשעלה רקבון בכבד ולא נשתיירו השני זתים שלא נרקבו טרפה ובעוף יש לשער לפי ערך שני זתים שבבהמה דכלל גדול הוא דבשר שנרקב או נתממסם דינן אותו כמי שאינו :

יח החליע הכבד אפילו עלו תולעים גם בהשני זתים שבמקום מרה ושבמקום חיותא ועשו שמה נקבים כשר ואפילו ניטל שאר הכבד ולא נשתיירו רק זתים אלו ובהם ג"כ עלו תולעים ונקבום כשר דכל שהחסרון הוא ע"י התולעים ולא ע"י חולי אחר סופן להתמלאות [תב"ם סק"ח] וזהו דעת הרשב"א ז"ל בתורת הבית אבל יש חולקים עליו וס"ל דדווקא כשכל הכבד שלם דאז אפילו אם ניקבו התולעים בשני זתים אלו יש להכשיר אבל כשלא נשתיירו רק השני זתים וגם בהם ניקבו התולעים יש לאסור [רמ"ם בבד"ם] וכן יש להורות [תב"ם סם] ואפילו בל הכבד מלא תולעים שניקבו וגם בהשני זתים אלו ניקבו התולעים כשר [ערם"י מ"ח . ד"ם ותסרס ועם"ך סק"י ולו"ק] :

יט כתב בה"ג והיכי דעכיא לה כבדא חוינן לריאה דירה אי חיוורא כעמר נופנא טרפה ואי סומקא הדרא ובריאה וכשרה עכ"ל ויש מהראשונים שהכיאו זה ודחו דכריו [כ"ן ולי"ו וב"י] ויש שחשש לדבריו מפני שכל דבריו דברי קבלה [כ"ח] אמנם הדברים תמוהים דמה ענין ריאה לזה ועוד דכשהריאה לבנה כצמר נפן בלא"ה טרפה כמ"ש בסי' ל"ו ואולי לישנא קלילא נקיט וזה שבתב חוינן לריאה דירה ר"ל למראה שלה של הכבד וה"פ אם הכבד נפוח ועב הרבה שקורין גישוואלין וזהו סימן שהוא כולו מקולקל חוינן למראה הבבר אם הוא

לבן זהו סימן שנתקלקל כולו ואם הוא אדום הדרא בריא וכשרה ובזה יודו כל הפוסקים וכן יש להורות אבל כשהכבד נדולה ממירתו הרבה ואינו מקולקל אין שום חשש בזה ודע שכבד של אווזא שמינה נופה קצת ללובן מפני שמנוניתה והכי רביתייהו ומותרת בלי שום פקפוק :

כ זה לשון הטור כתב הרמב"ם [פ"ץ] קני הכבד והם המורקים שבו הדם מתבשל אם ניקב אחד מהם טרפה ולא נהירא דהא מכשרינן אפילו בניטל כולו חוץ מכזית במקום מרה וכזית במקום חיותו עכ"ל והנה מפרשי הרמב"ם כתבו דס"ל להרמב"ם דזה דמכשרינן בניטל כולו היינו הבשר אבל הממפונות יהיו קיימים ע"ש [כ"ת וב"ח] ולענ"ר נראה דאין כוונתו כלל על הממפונות שבתוך הכבד דאינהו ממפונות מקרי ולא קנים וכוונתו כמו שבארנו בסי' ל"ד סעי' י"ח לפי שהכבד תלוי לממה תרבה מהלב והריאה ובפנימיותו הולך ממזרק הלב למזרק הכבד ויש שם כמה מזרקים עד עצם הכבד ועל זה אמרו חז"ל [מ"ס:] תלתא קני הוו חד פריש לליבא וחד לריאה וחד לכבדא וכולהו מימרפי בנקב משהו ע"ש ולאלה הקנים כוונתו ולא על הממפונות שבתוך הכבד עצמו :

כא מחט שנמצאת בכבר חילקו חז"ל [מ"ח:] בין קופא לכר ובין קופא לגוו והקופא הוא הצד העב שאינו נוקב וכך אמרו רז"ל אי קופא לבר נקובי נקיב ואתאי ומרפה ואי קופא לגוו סמפונא נקט ואתאי וחני מילי באלימתא כלומר במחט עבה שאין ביכולת הקופא לנקוב אבל בקטינתא מחט רקה שמנקבין אפילו דרך קופא שלהן נקובי נקיב ואתאי וטרפה בכל ענין ויש בפירושא דקופא לבר וקופא לגיו שני פירושים הפכים רש"י ותום' והרא"ש והטור והש"ע מפרשים דקופא לבר מקרי כשהקופא היא לצר חלל הבהמה והצד החד הוא לצד הראש דלבר פירושו לבר מכבד ולתוך חלל הגוף ולגוו מקרי כשהקופא היא לצד הראש והצד החד הוא לתוך חלל הגוף והרי"ף והרמב"ם והרשב"א מפרשים להיפך דקופא לבר מקרי כשהקופא היא לצד הראש דלבר פירושו לכר מחלל הבהמה וקופא לגוו מקרי כשהקופא היא לצד חלל הבהמה והנה לדינא לדידן בכל ענין טרפה מפני שינוי הפירושים ועוד דאין אנו בקיאין לחלק בין אלימתא לקטינתא ום"מ נכאר מעמי רבותינו בענין זה דאלו ואלו דברי אלקים חיים ולכולם יש פנים בהלכה :

כב רש"י ז"ל והעומדים בשיטתו ס"ל דאע"נ דהכבר תלוי בהקנה והיה לנו לומר שהמחט הלך דרך הקנה עד שבא להכבר ולא ננע בשום אבר המטריף בנקיבתה מ"ם כשקופא לבר כלומר כשצד העב הוא לצד חלל הגוף אם נאמר שנכנם דרך הקנה נצטרך לומר שנכנם בצד העב ואיך זה נכנם בבשר הכבר הלא צד העב אינו נוקב אלא ודאי שנכנם דרך הושט דרך

חודו ויצא מהושט או מהדקין ונכנס להכבד מעבר השני דרך חודו וניקב בבשר הכבד ולבן נמצא עתה קופתו לצד החלל וחודו לצד הראש ולבן טרפה מפני נקיבת הושט או נקיבת הדקין ועוד ביון דרוב הנבלעין נבלעין דרך הושט תלינן יותר בבליעת הושט מבבליעת הקנה ומטעם זה במחט קטינתא טרפה בכל עניין מפני שאנו אומרים שנכנס דרך הושט אבל בקופא לניו כלומר בשצד העב הוא כלפי הראש והחד הוא כלפי החלל אמרינן שנכנס דרך הקנה בצד החד וניקב בחידודו לבשר הכבד ולא פגע במקום שנטרף ע"י נקב ואי קשיא ביון דרוב נבלעין דרך הושט למה לא נתלה שהלך דרך הושט כמו בקטינתא די"ל דאם היה הולך דרך הושט לא היה לו להמצא באופן זה בחודו לחלל הגוף וקופתו לצד הראש דבע"כ בשיצא מהושט או מהדקין ונכנס מעבר השני של הכבד בצדו החד היה לו להמצא צדו החד לצד הראש וקופתו לצד החלל ואף אם נכנס מן הצד היה לו להמצא שיונח המחט ארכו לרוחב הכבד ולא בחודו לצד החלל משא"כ בקטינתא אין הדבר ניכר ולכן תלינן בושט כדרך רוב הנבלעין ואע"ג דגם בקופא לניו י"ל שנכנס דרך הושט בחודו ובהתחלת הושט יצא ונכנס להכבד בחודו ולכן נמצא בהכבד בחודו למטה לא תלינן בזה שהרי הושט הוא רחב ומסתמא הלך כל הושט או כל הדקין ואח"כ נכנס לעבר השני של הכבד [ולפמ"ש ס"ק כל מה שהקשו על סימן זו ודו"ק] :

כג י"א דלשיטת רש"י בקופא לניו דכשרה היינו אפילו כשאין המחט כולו טמון בבשר הכבד דאפילו מקצת מחט יוצא בחודו לחלל הגוף כשרה ולא חיישינן שמא ניקבה בחודה אחד מהאיברים הפנימים כמו בכל מחט שנמצא בחלל הגוף לפי שמחט זה נכנס בנחת ומונח על מקומו במנוחה מישא"כ במחט או קוץ שנמצא בחלל הנוף שיש לחוש שנכנס בכח מבחוץ וניקב אחד מהאיברים [רסנ"ח בתה"ג] וי"א דבכה"נ ודאי אין סברא להקל והא דמכשרינן בקופא לניו היינו כשכולה טמונה בבשר הכבד אבל אם חודה יוצאה לחלל הגוף טרפה [ר"ן] :

כד ושיטת הרי"ף ו"ל והעומדים בשיטתו כן הוא דכיון שהכבד תלוי בקנה לא חיישינן כלל שנכנס דרך הושט אלא דרך הקנה נכנס ולכן בקופא לבר כלומר שהקופא לצד הראש והחוד לצד החלל כשנכנס להקנה דרך חודו והכבד תלוי למטה הרבה מהלב והריאה והלבה המחט דרך רחוקה עד שנכנס לבשר הכבד ולכן חוישינן שמא נטה בחודו דרך הלוכו בקני הכבד שנקובתם במשהו כמ"ש ס"ם ל"ד אבל בקופא לניו והיינו שהקופא לצד החלל והחוד לצד הראש ונכנס דרך קופתו והקופא איננה נוקבת בשרה ואי קשיא היאך נכנסה בבשר הכבד דרך הקופא די"ל דע"י בח המושך שבאיברים משכה את המחט לבשר בכבד דכח המושך גדול הוא עד מאד ובפרט הכבד שהוא בולו דם ומלא חמימות המשיך את המחט אפילו דרך הקופא ובקטינתא טרפה בבל גווני משום דחיישינן שדרך חלוכה נטתה וניקבה קני הכבד כמ"ש :

כה ולשני השיטות דווקא בשהמחט מונח בארכו לאורך הכבד אבל אם מונח לרחבו של כבד והקופא והחוד פונין לצדדי הכהמה טרפה בבל ענין דזהו סימן מובהק שהלבה דרך הושט וניקבה בצד הכבד ומונחת לרחבו דאם היה הולך דרך הקנה למה נתעקם כל בך ומי עיקמו אלא וודאי שהלך דרך הושט ודע דלשני השיטות אין חילוק בין נמצא המחט בכבד שלם או בחתיכא דכבדא ויש מי שרצה לחלק בזה ונדחו דבריו [עב"י] וכן פסקו המור והש"ע ע"ש וכבר בתבנו שאין אנו בקיאין לחלק בין קטינתא לאלימתא ורק אם הקופא גדולה במו נרעין של תמרה בתבו הראשונים שיש לדון בה דין קופא שהיא אינה דאויה לינקב [טור] ויראה לי דמחטין שלנו שקורין ספילקא שראשו אחד חד וראשו השני עגול ודאי שבקופתו אינו דאוי לנקוב אף אם אינו כנרעין תמרה ושיעור זה כתבו אף אם אינו עגול [כנלע"ד] ולדינא אין נ"מ לדידן מפני ספיקות של השיטות בקופא לבר ולניו כמ"ש :

כו אבל אם נמצא המחט בסמפון גדול שבכבד והוא סמפון הקנה שנכנס בתוכו וכן אם נמצא בסמפון גדול של ריאה כשרה בכל ענין לבל הדיעות ואפילו נמצא בחתיכת כבד או בחתיכת ריאה [ט"ז סק"ז] והטעם דבבאן אין שום חשש שמא יצא דרך הושט דא"כ איך בונה להכנס בסמפון זה אלא ודאי דרך הקנה נכנס והקנה וקנה כבד סמוכין ול"ו בהתחלקן סמוך לריאה ונם קנה הלב וקנה הכבד מתחלקין לסמפונות בראשן האחד ויש לומר שנכנסה מסמפוני הכבד לסמפוני קנה הכבד ומשם עלתה לכבד דרך הסמפונות [רט"י מ"ס.] ולשיטת הרי"ף נמי אין חשש דכיון שהמקום רחב לא חיישינן כלל לנקיבה ובין קופא לניו ובין קופא לבר בשרה :

כז בתבו הנאונים שטרפש הכבר שניקב נקב מפולש טרפה ואין הטרפות מצד עצמו אלא כיון שנתקלקל הטרפש סוף בל הכבד שיתקלקל וסופו להנטל וכנטול דמי [לכוס] דבך קבלו הנאונים ובש"ם לא הזוכר טרפות זו מפני שאין הטרפות מצד עצמותו [ענמ' מ"ח.] ועוד ראינו דומה לבל הטרפות שאיזה סתימה שהוא מועיל לזה במו סירבא או חלב טמא במו שיתבאר ולבן לא חשיב לה הש"ם [פר"ח והב"ש סקי"ח] :

כח וז"ל רבינו הב"י בסעי' ח' ניקב טרפש הכבד נקב מפולש מצד הכבר טרפה אבל אם נסרכה בסרכא בצלע בשרה עב"ל וכן הוא לשון המרדכי בשם הגאונים ע"ש ולשון מצד הכבד יש שפירשו שהכוונה הוא שהטרפות הוא מצד הכבד ולא מצד עצמו ויש שפירשו שמפני שהטרפש תלוי בנגד הכבד וגם חוץ לכבד ואין הנקב מטריף רק מה שבנגד הכבד ולא הסכימו הנדולים לזה ולבן יש מי שכתב שזהו טעות הדפוס [ב"ח] אמנם העיקר

בן הוא דבא למעט אותו חלק של חצר הכבד שפרום על החפן הבהמה לפי שהרופן מכסה הנקב אף שאינו נכנס לתוכו [ס"ז סק"מ] ואין הנקב פוסל אלא בחלק הטרפש שעומד באויר ומסכימו לזה גרולי אחרונים וכן עיקר לדינא :

כט וזה שכתב דאם נסרכה בסרבא בצלע בשרה יש בזה שני כוונות האחד ראע"נ ריש סוברים דסרבא אוסרת בכל האיברים וכמו שיתבאר בסי' מ"ו ס"ם בטרפש אינו בן מפני שאין הטרפות מצד עצמו [זכו כוונת סמ"ן סק"מ ומיוסב לקדוק לפמ"ג ולו"ק] והשנית דבנקב הטרפש כל דבר סותם אפילו עלה סרבא בהטרפש וסתם הנקב הוי סתימה דאע"נ דסרבא אינה סותמת בריאה ובשארי אברים שטרפתן בנקב דהוי קרום שעלה מחמת מכה ואינה קרום מ"ם בטרפש שאין הטרפות מצד עצמו אלא מפני שסוף הכבד להנטל סותם כל דבר אפילו סרבא ואפילו חלב טמא סותם ואפילו איזה קרום שהוא הוי סתימה [סס וס"ך סק"ד] ויש מי שרוצה להחמיר בחלב טמא ואינו עיקר ובפרט שעיקר דין זה אינו בנמ' הבו דלא לוסיף עלה :

ל לפי מה שנתבאר דכל סתימה מהני במרפשא בשניקבה לבן אם נם נסתם הנקב בהטחול שנסרך ונסכך בה בשר [לניסס] ורווקא כרך הנחתו אבל אם נסרך בה שלא בדרך הנחתו ונידולו הוי במפורקת וטרפה [סס] וראינו לפרקים שיש נקב בטרפש אך חתיכה מהכבר סותמו והיינו שחתיכת כבר נבנם להנקב וסהמו וראי בשרה דלמאי ניחוש לה אי משום סתימה פשיטא דהוי סתימה יפה יותר מסרבא וסהימת הטחול ואי משום שחתיכת כבד זה הוא חוץ לטרפש ועתיר להנטל מה איכפת לנו הלא הרבה מהכבד נשאר בעבר השני בפנים הטרפש ושנאמר שכיון שזה שחוץ לטרפש עתיר להנטל סופו שניטל כולו מגלן לומר כן ולכן אף שיש מי שמסתפק בזה [מכ"ם] מ"ם אין שום ספק בזה [וכן משמע להדיא מתשו' הרשב"ם סי' כ"ם ע"ם וד"ק] ואין שום חיוב לברוק אם יש נקב בטרפש [ס"ן] :

לא נמצא מחט בטרפש הוי ספק טרפה וכל ספק טרפה לאיסור ולא מיבעיא אם מקצת מחט יוצא לחלל הנוף דהוי כמחט שנמצא בחלל הנוף אלא אפילו אם בולט מסמון בהטרפש ג"כ הוי ספק טרפה דחיישינן שמא ניקב אחר מהאברים הפנימים בכניסתו לשם [ס"ך סקע"ן] ועוד שמא נבנם דרך הושט ואין חילוק בין קופא לניו או קופא לכר ובבל ענין הוי ספק טרפה [סס]

לב כתב רבינו הרמ"א דאם נסרך טרפש הכבד לבית הכוסות יש לברוק בכרם שבווראי יש שם קוץ או מחט שניקבה ועל ירי זה באה סרבא זו בן מצאתי בבריקות ישינים וראיתי מעשה והבי בהון עכ"ל ור"ל אע"נ דקיי"ל שאין סרבא אוסרת בשארי איברים לבד בריאה מ"ם הסרבא שבטרפש לבת"כ בדוק ומנוסה שה"א מעידה שהכרם ניקב ע"י קוץ או מחט ומפני זה באה סרבא זו :

לג ואם לא בדקו בהכרם יש מי שאומר דגם בדיעבד אסור רבינו שכתב שבווראי יש שם קוץ או מחט הוי דיעותא ברורה ואין להכשיר בלא בריקה אפילו בדיעבד [תכ"י בלל פ"ם] ויש מי שמתיר בדיעבד [מוסן סמכי] מפני שאין זה ריעותא ברורה אלא חששא בעלמא ולשון שבודאי יש שם קוץ או מחט לאו דווקא והוא עצמו בכפרו הורת חטאת לא כתב רק שמא יש שם קוץ או מחט וכ"כ בלבוש ע"ש והנה זהו וראי אם הקצב עשה בן במיר ודאי יש לאסור אך אם עשה בן בשונג יש להתיר בהפ"ם או לכבוד שבת [וכ"מ דעת ספמ"ג בס"ד ס"ם מ"ם ונמ' מנ"ם ע"ם] :

לד ואם בדקו בהכרם ולא מצאו בלום ואפילו מצאו הקוץ או המחט מונח בהפרש ביון שאינו תחוב בשום מקום אין שום חששא בזה ואף שיש מחמירים נם בכה"נ מחששא דשמא בבר ניקבה וחזרה לאחוריה לתוך הפרש אין זה חששא כלל דאין לנו לרון אלא על מה שעינינו רואות ואין מחויקין את המחט ממקום למקום בכה"נ ואפילו מאן רס"ל דהבריקה מעכבת נם בדיעבד לא ס"ל לחוש בכה"נ [טו"י סע"ן] וכ"ש לפי מה שכתבנו להכשיר בהפ"ם בדיעבד :

לה ואם נמצא המחט תחוב בכרם או בהמסם וכה"נ אף שלא ניקב מעבר לעבר ס"ם ביון שהמחט הוא ננר הסרבא המכימו גדולי אחרונים דסרבא הוי בקורט דם ועור נרוע מזה ובשם שאמרו בנמ' [ל"ם.] במחט שנמצאת בעובי בית הבוסות שניקבה מצד אחד ובעבר השני נמצא בננר המחט קורט דם דסרפה רוהו בנקב מעבר לעבר ראם אין שם מכה מעבר לעבר קורט דם מניין ע"ש כמו כן בשיש סרבא ננר המחט זהו עדות שהנקב הוא מעבר לעבר ואם נמצא המחט בהמסם ובה"כ מונחת לארבה בין הקמטים ואינה החובה בבשר ההמסם ובה"כ יש להתיר בהפ"ם אף שהוא ננר הסרבא וזהו הכל לפי ההנחה שסרבא הוי בקורט דם ועוד נרוע מזה בם"ש :

לו אמנם חבמי פראנ אמרו דסרבא לא הוי בקורט דם דרבר זה מוכן בשהמחט תתחיל לבנום בהבשר מיר הרניש הבהמה באב נרול ומפני הבאב תעלה סרבא בננדה והמקום יתחיל להיות נפוח ובריבוי הנפוח והליחות נסרך לו נם הטרפש אבל אין זה ערות בלל על נקב מעל"ע ורבינו הרמ"א ה"ק שיש לברוק בכרם ולראות אם ניקב מעל"ע אם לאו ואם לא ניקב מעבר לעבר בשר [כרו"פ סק"ס] והנה אם יש לזה עור איזה צירופים להבשיר והההפסר נרול אולי שיש לסמוך על זה וצ"ע [סס] אמנם זהו ודאי ראם רק יש נקב בצר אחד יש חיוב לברוק בקש אם אינו הולך שביל בעיקום וראינו זה בכמה פעמים שהולך שביל עקום והנקב הוא מעבר לעבר רק שהנקב שמעבר השני אינו בננר העבר הראשון אלא רחוק ממנו ושב"ל הולך מזה לזה ואם לא ברקו הוי ספק טרפה ביון

שיש נקב או מחט בעבר אחר ואין מפק שהכדיקה מעכב גם ברישבר אפילו אין סרכא כנגדה ואפילו אם אין נקב מעל"ע יש חיוב לראות אם לא נתקלקל הכשר כנגד הנקב או המחט וכמה פעמים ראינו שהכשר נתקלקל ונתסתם עד סופו והטרפנו דזהו בנקב מעל"ע ונם בזה הבדיקה מעכב אפילו ברישבר ואפילו אין סרכא כנגדה [כנגע"ל]:

לז כבר בהבנו שטרפש הבבר שניקב ואין עליו שום סתימה טרפה ואם ניבר שהנקב הוא בתולדה כנון שיש להנקב שפה סביב ולפי מראית העין הוא כאלו תפור השפה סביב סביב וזהו סימן שהוא בתולדתו אולי יש להבשיר ולא מיבעיא לדעת הרמב"ם שהבאנו בסעי' ה' דכל שנבראו חסר לא דמי לניטל ודאי שי"ל נם בכאן שהטריף בה"ג בנקב ולא בנקב מתולדה ואע"ג דכל מקום שניקב טרפה ס"ל להרמב"ם דנם בחסר טרפה כמ"ש שם וזהו בחסרון כל האבר ועוד דזהו רק בדבר שהטרפות מצד עצמותו אמנם יש סברא לומר להיפך ביון דטעם הטרפות הוא מפני שסוף הכבד להנטל א"כ מה לי אם הנקב בתולדה אם לאו סוף סוף ינטל הבבר אך די"ל בשהנקב בתולדה אין סוף הבבר להנטל דדווקא בשהבבר הורנל בהפסק הטרפש קשה לו כשינקב אח"כ אבל בשהוא בתולדה בן אפשר שאינו מזיק לו וצ"ע לדינא ואולי ביון שאין זה דינא דנמי יש לסמוך להקל בספיקו בהפ"מ ואחר מהגדולים פסק כן בפשיטות דנקב בתולדה בשר [נוב"י מסל"ת סי"ב]:

לח כתבו המור והש"ע נמצאו שני כבדים בבהמה או בעוף טרפה דכל יתר בנטול דמי והוה ליה ניטל הבבר עכ"ל ואע"נ דכל יתר בנטול הכוונה הוא בנטול מתולדתו וכנברא חסר וא"כ לדעת הרמב"ם שהבאנו בסעי' ה' דבשהבבר חסר מתולדתו בשר היה לנו להבשיר גם ביתר אחת מ"ט לא חשו לדעת הרמב"ם בזה וכמו שכתבנו לקמן סי' נ' דבל מקום שאמרו ניטל טרפה ה"ה בנברא חסר ע"ש שהנם שהביאו שם דעת הרמב"ם מ"מ להלכה נראה דעתם דלא בהרמב"ם ולבן סתמו כאן דבריהם לאסור ולא הביאו דעתו כלל ובן הלבה דאיסור תורה הוא ויש להחמיר בפלוגתא דרבוותא ובפרט דרוב הפוסקים הסכימו בן ומה נם שב"כ הרא"ש בשם בה"ג [סמ"ע סי' נ"ד] והזוקא בשהם בצורת כבדים אבל אם השני אינו בצורת כבד אין להטריף [ד"ח סמ] וכאוזים דרך הבבד להיות בכפול ונראה בשנים והבי רביתייהו ועמ"ש בסי' נ' סעי' כ"ה:

לט ודע שזה שקבל משה מסיני דכל יתר בנטול דמי לדעת רש"י והרמב"ם והרא"ש פירושו פשוט דיתר אחת בנטול אחת כמ"ש אמנם דעת הרמב"ן ז"ל דאין הכוונה בניטל בולו אלא בל יתר בנטול זה היתר עם מקומו הדבוק בנון שיש שני כבדים ואם מחוברים שניהם במקום מרה ובמקום חיותא טרפה שהרי חשבינן זה המקום בנטול אבל אם מחוברים בשארי מקומות בשר דאפילו אם נחשוב זה המקום בנטול לית לן בה ביון דנשתייר במקום מרה ובמקום חיותא ועל דרך זה בבל האיברים והרשב"א ז"ל כתב [בתס"ב ד' כ"ו:] דבנטול זה לבדו דמי ואין טרפות זה אלא במקום שבשינטל זה לבדו ונשאר המקום נקוב ישרוף בזה במו שני מעיים וביוצא בזה אבל בשני כבדים ושני טחולים בשרה וביתרת רנל הוי טרפה משום בוקא דאממא ע"ש אמנם העיקר לדינא בסברא הראשונה והרשב"א בעצמו כתב שאינו סומך ע"ז למעשה ורבותינו בעלי הש"ע בסי' זה ובסי' נ"ה לא הביאו רק דיעה ראשונה וכן הבריע הרא"ש ז"ל [סמ]:

סימן מב [דיני טרפות המרה ובו כ"ט סעיפים].

א ניקבה המרה טרפה ואע"נ דאיוב אמר על עצמו ישפוך לארץ מרירתי [איוב ט"ז] וחיה שנים רבות אח"כ אך באמת זה היה דרך נם ואין מזיקין מעשה נסים [נמ' מ"נ.] וניקבה המרה מקרי בשניקב הבים במו בבל האיברים דנקב מקרי בשניקב העור וטעם טרפות זו אינו מפני הכיס דאין זה אבר שתהא החיות תלוי בו שהרי יש במה מינים שאין להם מרה בלל וכן יש פוסקים שמבשירין בניטלה המרה לנמרי במו שיתבאר אף דלא קי"ל בן אלא הטרפות הוא מפני שפעולת המרה להשקיט חום הכבד וכעסו במו שאמרו חו"ל בבד בועס ומרה זורקת בו טיפה להשקיטהו ובלא זה א"א להבעל חי לחיות מפני נורל חמימות הכבד ולבן בשניקבה ובל המרירות יצא לאיבוד אין מי שישקיט חמימות הכבד אבל באותן שאין בהם מרה בלל הבריאה היא באופן זה שאין להבבד חמימות הרבה וזהו טעם המבשירים בחסרון המרה לנמרי דאחרי שנבראת בן מסתמא אין בהבבד שלה חמימות נדולה [בכ"ל מתמו' מיימן לה' מלכ"ח ס"ו ומדברי סבדו"ס]:

ב אם ניקבה בנגד הבבד והבבד סותמה בשרה אבל אם לא נסתם הנקב אע"פ שהנקב סמוך לבבד טרפה [רמב"ם פ"ו] ואם נם הבבד ניקב בנגד נקב המרה טרפה [נמ' מ"ח.] שאין לה מי שיסתמנה ואפילו אם עלתה סרבא על נקב הבבד אינו מועיל ולא דמי לנקיבת הטרפש שמועיל נם סתימה בל שהוא מפני שאין הטרפות מצד עצמו במ"ש בסי' הקודם וה"נ אין הטרפות מפני הבבד דלא דמי בלל דהתם לא התחילה עריין מעשה הטרפות אלא אמרינן דעי"ז סוף הבבד להנטל במ"ש שם ולבן בסתימה בל דהוא אין סופו להנטל אבל הבא הרי הטרפות דניקבה המרה לפנינו רק דנאמר דהבבד יסתמנו ובין

וביון שאין בהכבד מתימה חזקה נשארה הטרפות בתקפה [מב"ם] :

ג דבר פשוט הוא שאם יש לתלות הנקב במשמוש ידא דטבחא תלינן שהרי בכל האיברים הדין כן [ס"ך סק"ח] וכן אם לא נמצא מרה כלל ויש להלות שלאחר שחיטה נאבדה כגון שזרקו הבני מעיים לאשפה ולפעמים רגילה להמצא בעופות בין המעיים תלינן שלא היתה אצל הכבד אלא אצל המעיים וכשהשליכו המעיים ממילא שהשליכו אותה ג"כ וכשרה וכן הורו נדולי עולם [צפ"ח סק"ה מ"ם סמ סמו"ץ] וכן אם יש איזה הלייה אחרת מכשירין אכל כשאין שום הלייה לומר שנאבדה אין להחיר מטעם ס"ם ספק שמא קיי"ל כהפוסקים המכשירים בחסירה המרה לנמרי ואת"ל דלא קיי"ל כן שמא נאבדה אחר שחיטה דכיון דאין במה לתלות שנאבדה אחר שחיטה אין לעשות מזה ספק [פמ"נ סק"ח] ועוד דרוב הפוסקים מטריפים בחסרון המרה ובטור וש"ע לא הובא כלל דעת המהירים ולכן קשה לעשות זה לספק ורק לאיזה צירוף ביכולת לצדף להיתר דיעה זו [ספמ"נ הקשה מתי רגונת לתלות בתזמון היד פ"ם ולפמ"ם בסעי' י"נ ח"ם וון"ק] :

ד נסרכה המרה למקום אחר בשרה דאין סרכא אוסרת אלא בריאה ולא בשארי איברים כמ"ש בס"ם ל"ז דבשארי איברים אין זה אלא הפשטת ליחות [ע"ז וס"ך סק"נ] ואף שיש פוסקים חולקים על כלל זה [תה"ד וים"ם סמ"ח ופר"ח ס"ם ל"ז] ום"ל דתם בשארי איברים הסרכא אוסרת מ"ם ביון דרבותינו בעלי הש"ע וכן מפרשי דבריהם פסקו כן בכ"ם ולא הביאו דיעה האוסרת קיי"ל כן והבי מסתברא ולא מיבעיא לפי' התום' דסרכא בריאה אינה מעידה על נקב אלא שסופה להתפרק בס"ש בסי' ל"ט דוודאי אין זה אלא בריאה שמרחפת תמיד ולא בשארי איברים אלא אפילו לפירש"י שם דאין סרכא בלא נקב אין זה אלא בריאה כדפירש"י דמתוך שהבריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה ויוצא מעט מעט דרך הנקב ונעשה סרכא [מ"ו:] ולא בשארי איברים והבי קיי"ל :

ה מעשה בסרה שהיתה בולטת מבין הצלעות לחוץ בין עור לבשר והסרה היתה שלימה ונפתוה ועלתה בנפיחה והכשירוה דלמאי ניחוש לה דאי משום שנסרכה לבין הצלעות הא קיי"ל דאין סרכא אלא בריאה ושניחוש שמא ניקב ע"י קוץ מבחוץ והקוץ הניע לחלל הנוף וניחוש שמא ניקב אחד מהאברים הפנימים הא ביון שהעיד שלם הרי נראה לעין שלא ניקב מבחוץ ועוד דכשיש ספק אם ע"י קוץ אם ע"י חילי תולין בקורקבן להקל בס"ש בסי' מ"ט וה"ה בסרה [פר"ח בסס נ"ג] ולכן אם העור נקוב מבחוץ צריך שיהו ע"י חולי ולא ע"י קוץ ובלא"ה טרפה [סס] דאחרי העור נקוב נראה יותר שבא ע"י קוץ מבחוץ [עקב"ם וכנר כתבו דקיי"ל כספק סס"ג ודוק] :

ו אם חסרה נשולת לגמרי או שחסירה מבריאתה טרפה כן פסקו הרמב"ם [פ"ו] והרשב"א והרא"ש והטוש"ע והוב הפוסקים דכיון דניקב איתא בש"ם דטרפה כ"ש בניטל או חסרה מברייתה ולבן אף שיש מהקדמונים שמתירים בחסרה המרה ואע"ג דניקב טרפה אין מדמין בטרפות זל"ז כמו בטחול דניקב טרפה וניטל כשר בם"ש בסי' מ"נ וה"נ כן [מרדכי וסג"ח רפ"נ בסס רמ"ה ועוד פוסקים] וטעמם שאין זה אבר שהחיות תלוי בו שהרי תודים ובני יונה אין להן מרה כלל לא קיי"ל בן דאין למידין מטין על שאינו מינו [כמ"ם סס] :

ז כתב הטור בשם בה"נ ניטל המרה טעמינן לה ברוכתה אם יש בה טעם מרה כשרה בידוע שנבלעה במקומה וכתב הראב"ן ואי לא טעם בה טעם מרה בשהיא חיה יצלנה ואי בלע בגויה יהיב בה טעמא עב"ל ואע"נ דאסור למעום דבר מאכל לידע אם יש בה איסור אם לאו מ"ם בזה מסכו הגאונים דמילתא דלא שכיחא היא שתהא נטולת המרה ויותר קרוב שנבלעת במקומה ולבן התירו למעום [ס"ך סק"ד] ועוד דאין באן טעימה אלא לחיכא בעלמא ואינו כלום [פר"ח] דבלחיכא בעלמא יורגש אם יש כאן מרירות אם לאו :

ח מלשון הטור מבואר דא"צ לקרוע הבבר ולטועמו אלא טעמינן ליה ברוכתיה בלומר במקום שהמרה צריכה להיות סמובה לכבד אבל רבינו הב"י בסעי' נ' כתב אם חסרה המרה קורע הבבר שתי וערב וטועמו בלשונו וכו' וכלשון זה בתבו כמה מהפוסקים ולכן יש מי שאומר דדווקא כשקורע הכבר וטועם טעם מר מהני אבל בלא קריעה אף כשמועם טעם מר על הכבר מלמעלה אין זה כלום דשמא ניטלה המרה והמרירות הוא מהזמן שהיתה בה המרה משא"כ כשקורעין אותו וטועמין מבפנים טעם מרירות זהו סימן שהמרה נבלע בו [פב"ם סוף סק"נ] :

ט אמנם באמת לא מצינו לאיזה פוסק שיסבור כן וכל כי האי ה"ל לפרש ועוד דאם באנו לחשוש על המרירות שמבחוץ שמא הוא מכבר א"ב גם מבפנים ניחוש שמא המרירות הוא מעת שהיתה המרה וזרקה טיפים בהכבד בטבעה אלא ודאי דקים להו לגאונים דע"פ המרירות דמכבר א"א לטעום עתה טעם מר א"כ נם מבחוץ נמי ואולי כתב הטור בכוונה לשון זה ללמדינו דא"צ קריעה דווקא וכן הוא המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל ואין מפקפקין בזה [וכ"כ הגר"ז מרנליות בית לפריס בסס מכמי יהושל"ם ע"ם] :

י ובעיקר דין זה יש לשאול שאלות גדולות האחת דמה מועיל טעימת המרירות הא אפילו מכים המרה לא נשאר כלום [פר"ח] ועוד כיון דניקבה טרפה מדינא דגמ' א"ב ניחוש שמא זה מקרוב ניקבה ונשפך המרה ומכח זה אינו טועמין טעם המרירות ועוד דא"כ למה ניקבה טרפה דמשמע להדיא דאף אם נשאר מהמרה בכיסה טרפה מי נרע מרירות שכעצם המרה ממרירות שאנו טועמין בכבד :

יא והתשובה לזה שקבלה הוא ביד הנאותים דאבר זה אינו אבר שהחיות תלוי בו ולא נברא רק להשקיט המית הכבד מחומו וכעסו וכשניקבה שוב אין ביכולתה שתעשה פעולתה כי מפני הנקב היא כגאד פתוח ואין בה כח לזרוק טיפות להכבד וכן טרפה אבל כי נאבדה לגמרי וזהו דבר רחוק שתאבד לגמרי או שתהיה חסירה מבריאתה ולכן יותר יש סברא לומר שהכבד מפני גודל חמימותו וכעסו השיך אחריו כל המרה אותו וכיסו ומפני גודל החום נדבקו להכבד ונתבטלו במציאות מיהו עכ"פ פעולתו עושה ביון שכולו נבלע בו הרי בהכרח שישקיטנו מבעסו וחמימותו ולכן המימן הוא כשטועמין טעם מר זהו סימן שנבלע בו ולא חיישינן שמא זה מקרוב ניקבה המרה יגשפבה דא"ב היינו מוצאים כים המרה ושהיא נקובה דהיכן הלך הבים אלא ודאי שכולו נבלע בו ועמ"ש בסעי' א' [עכרו"פ סכחב נ"כ כעין זה ולמנמו בתרנו כם"ד בתריסות]:

יב י"א דנם אם טועמין טעם מר בשארי מקומות כמו בקורקבן ובדקין דנ"ב כשר ובן הוא המנהג הפשוט ובאמת אין שום טעם לזה דבין שאין בכבד טעם מר נהי שנאמר שנשפבה לשארי אברים מ"ם הלא לא עשה פעולתו בכבד ובאמת יש אוסרין בזה דבראשונים לא מצינו היתר רק בטעימת הכבד [עפ"ת סק"נ] אך כיון דכן הוא המנהג הפשוט ודאי דיש להמנהג על מה לסמוך:

יג והאמת נ"ל כן דמנהג זה נתייסד מטעם אחר דהנה אנחנו רואים בחוש הרבה פעמים למאות שהמרה נמצאת בשלימותה במקום אחר בין הבני מעיים או אצל הטחול וכן העירו נדולים שהיו בכמה דורות לפנינו [כרו"פ סק"ו סנו"י סס"ז] וכן אוכל להעיד מיום שבתי על כסא הוראה ומביאים לפנינו עופות שלא נמצא להם מרה אנו מוצאין אותה ע"פ רוב בשלימותה בין המעיים ושנטעום טעם מר בכבד הוי מקרה רחוקה [סס] וע"פ רוב אין טועמין טעם מר בכבד אמנם הטעם הוא שמפני שע"פ הרוב הוא בשלימותה אצל המעיים איך נטעום טעם מר בכבד ואם באמת איננה בוודאי ימצאו טעם מר בכבד ודרך בעלי הוראה כשמביאים לפניהם קודם כל מועמין הכבד וכשאינו בהכבד טעם מר מחפשין אחריה בין המעיים וקרוב הדבר שע"י החיפוש ממעכין אותה ולכן נמצא טעם מר במקומות אחרים ולפ"ז מה שמבשירים בטעם מר בשארי מקומות אינו מפני טעם מר שבכבד אלא בכמ"ש:

יד וראיה ברורה לזה דהא הרבה נדולים מבשירים כשזרקו המעיים לאשפה אף אם לא נמצא טעם מר בכבד מטעם הזקה זו שבוודאי נדבקה להמעיים והיא שם בשלימותה [סנו"י סס עיס"נ ס"י] וא"כ למה לא נילהי שע"י משמוש הידים נתמעכה דזה ירוע דעד שמוצאים אותה במקום אחר ממשמשים בהם הרבה ואין לך משמוש ידא יותר מזו ובן עיקר לדינא ובשנאבדו הבני מעיים יש להתיר אף אם אין טועמין טעם מר בכבד ולהיפך אם המעיים לפנינו ולא נמצאת בהם המרה ונם אין בהם טעם מר באיזה מקום והכבד נאבד דטרפה ואין לנו לתלות שאלו היה הכבד לפנינו היינו טועמין בו טעם מר ביון שהחוש מעיד שברוב פעמים אין טעם מר בכבד וכן הסבימו במה נדולים שלא להתיר בנאבד הכבד [כת"ב ספמ"נ כס"ד סק"ז] ואף שי"ל דכיון דאינה בין הבני מעיים קרוב הדבר שימצא טעם מר בכבד מ"ם ביון שאנו רואים שזהו מקרה רחוקה קשה להתיר ואולי בצירוף דיעות המכשירים בחסרה המרה יש להכשיר נם בבה"נ

וצ"ע [עפ"ת סק"ס סחניח"ת דיעס להכשיר]:

טז אם טעמו הכבד ונמצא מר ושוב טעמוהו ולא נמצא המרירות תלינן שנתקנח מה שבלע הכבד מן המרה וכשרה [פר"ח כסס ריק"ס] ובשארי מקומות בבה"ג יש להסתפק אם מועיל וצ"ע ודע דיש מי שאומר שקודם הטעימה בהכבד צריך להדיח הדם שעל נביו ולפי מה שנתבאר א"א לומר כן דאולי יריח נם המרירות ויפסיד ממנן של ישראל ואי משום דלוקק הדם בלשונו יקנח באצבעו וכבר נתבאר דאין זה בנדר טעימה כלל כמ"ש בסעי' ז' וכ"כ נדול אחד בתשו' [ז"י כוכח כפ"ס סק"ד] וכתב רבינו הרמ"א דנם עכשיו נוהנ לסמוך על טעימה זו וכן המנהג בכל תפוצות ישראל:

יז מרה שנתרוקנה והבים תלוי במקומו כשרה דתלינן שדרך הסמפון נשפך המרה לא דרך נקב [פר"ח כסס ס"מ] מיהו בדיקה ודאי בעינן לראות אם אין שם נקב וצריך לנפחה להבים ואם אחר נפיחה לא ימצא שם נקב תלינן דדרך הסמפון נשפך [סס] ואם לא בדקו נראה לאסור שאין לך ריעותא נדולה מזו וריו שמקלינן בבדיקה ואין חוששין שמא עלה בה קרום ונסתם אבל להתיר בלא בדיקה לא נראה כלל:

יח י"א שאין לסמוך על נשים בטעימת הכבד ואינן נאמנות בזה לומר שיש בו טעם מר [ס"ת סק"ז כסס ז"י] ואין נראה כלל שהרי אין בזה מירחא מרובה ועוד כיון שהדבר מוטל עליהן בוודאי הן בודקות יפה וכן פסקו כמה נדולים [עי"ת לסנל"ז מרנליות סחב"ת כסס כמה נדולים דנחמנים] וכן יש להורות ודע שיש מי שאומר שאם לא מצאו המרה ונם לא טעמו טעם מר שהתרנגולת טרפה יש לאסור נם הבצים שלה שהטילה נ' ימים מקודם ובוודאי כן הוא אחרי דקיי"ל להלכה דניטלה המרה טרפה לא עדיפא מסרכא שמטריפין החלב שבתוך נ' ימים בס"ש לקמן סי' פ"א ויש מיני עופות שאין להם מרה כלל כמו הורים ובני יונה אבל שארי עופות יש להם ובצבי המרה סמוך לנבו וכל הדינים שבארנו אין חילוק בין בהמה לחיה ועוף אך מימינו לא שמענו שתחסר המרה במיני בהמות ורק בעופות שביח זה:

יט מו שבא לפנינו עוף שאין לו מרה ואינו ממין העופות המצויים ונה נתברר שהוא עוף טהור אין אומרים ודאי בל מינו אין להם מרה בהורים ובני יונה אלא אמרינן

מסתמא יש להם מרה ורק זה לבדו אין לו ושרפה ער שיוודע בבירור שכל המין הזה אין להם מרה ויש שכתבו דגם אילים אין להם מרה [ס"ך סקי"ב כנסס מסרמ"י וס"ד] וקשה לומר דכוונתם על מין אילים שהם מיני כבשים כאילו של יצחק ובקרבנות שהקריבו אילים שקורין כאראן שבהם כמרומה יש מרה ואולי כוונתם על מאי דכתיב איל וצבי ויחמור [עפרמ"ג סס] :

יט נמצאו שתי מרות טרפה דכל יתר כנטול דמי והוי כאין לו מרה ואם היא אחת ונראית כשתים נוקבין אותן ואם שופכות זו לזו אחת היא וכשרה ואם לאו שתים הן וטרפה ואפילו אם ע"י נקב אין שופכות זל"ז אך כשנופחין אחת עולה נם חבירתה בנפיחה זו או כשהטילו מים באחת מהן וע"י כך נתמלאית נם השנייה מים זהו סימן שאחת הן וכשרה וזה שאין שופכות זל"ז ע"י נקיבה זהו מפני עובי הליחה והנקב שביניהם שמשם שפבי אהדדי היה רק ולא יכלה הליחה לצאת מאותו הנקב שהליחה עבה ממים ולכן המים עברו דרך אותו הנקב והליחה לא עברה וכן הרוח עברה לפי שהוא יותר רק מיהו עכ"פ נתברר שמרה אחת הן :

כ ואם היו שתי מרות סמוכות לכבר אחת הנה ואחת הנה וסמפון אחר שופך מרה לשתיהן וכשארם זוקף האחת חוזרה הליחה למקום שהסמפון מחלק מרה ושופך לשתיהן אך כשהן שוכבות כדרך שהן נמצאות בחיי הבהמה אז אין שופכות זל"ז אין להכשיר רק במקום הפ"מ ולא במקום אחר והטעם שהרי כפי שהן בחיי הבהמה הרי הן שתים אלא שי"ל דכשרוח החיוני רופק אפשר ששופכות זל"ז נם בכה"נ כיון שיש להן מוצא אחת כמו שאנו רואים בזקיפתן ואין זה רבר כדור אלא אומרנא בעלמא ולכן שלא בהפ"מ אין להתיר :

כא אם נמצאו שתי מרות ובמקום ריבוקם בכבד הם אחת כמו רוחב אצבע אע"פ שמשם ואילך נתפרדז לשתים או להיפך שמתחלה הם שתים ובסופם נתחברו יחר ברוחב אצבע אחת הן וכשרה וא"צ לראות אי שפכי להדדי אם לאו ונראה דאפילו אי לא שפכי כשרה דאם נאמר דמיירי בשפכי להדדי א"כ למה לנו חיבורם ברוחב אצבע וזה שבסי' מ"ז נבי בני מעיים מצרכינן חיבור כרחוב אצבע בתחלה ובסוף ובכאן לא מצרכינן רק בתחלה או בסוף התם שאני מפני שהמאכל צריך לצאת ולכן בעינן חיבור נמור משא"כ בכאן הוא רק משום כל יתר כנטול דמי ריו בחיבור במקום אחר [ס"ך סק"ט] :

כב אם השתי מרות נפרדות זו מזו רק במקום חיבורן אחת הם אף שאין בזה כרוחב אצבע אך כשמנביה הצד האחר שופך אל השני דרך חיבורן כשר [פר"ח סק"ע כנסס רנב"ז] ויש מי שחולק על זה וס"ל דלא מכשרינן בשפיכה אלא בחדא ומתחזי כתרתי שבסעי' י"ט אבל כשתי מרות ממש אף שמחוברין כתחלתן כיון שאין בחיבורן רוחב אצבע אינו מועיל גם שפיכה מזו לזו [מב"ם סק"ז] והעיקר לדינא כריעה ראשונה רכיון דשופכות זל"ז הרי הן בבירור אחת ומה לנו אם יש בחיבורן כדרך רוחב אצבע אם לאו כיון שבפנים אחת הן וכן ראיה ברורה לדין זה ממה שנתבאר בסעי' כ' ע"ש :

כג כתב רבינו הרמ"א בסעי' ו' מרה הניכרת מעבר לעבר של כבר אי שפכי להדדי חרא היא וכשרה ואי לא שפכי להדדי טרפה עכ"ל ואע"ג דבבועא מעבר לעבר בריאה אמרינן איפכא דאי שפכי להדדי טרפה ואם לאו כשרה כמ"ש בסי' ל"ז והו מפני הסמפונות כמ"ש שם אבל בכבר אף אם ניטלו הסמפונות כשרה [ס"ך כנסס ד"מ] ואיני יודע מה שייך במרה ניכרת מעבר לעבר הלא איננה רבוקה לכבר אלא סמוכה היא לכבר ואיך שוין בזה ניכרת מעל"ע בשלכ:א בועא שהיא בעצם הריאה שייך לומר שניכרה בשני עברי הריאה אבל במרה איך שייך לומר כן ועוד איזה קלקול יש במה שהיא ניכרת מעל"ע ובועא כשהיא מעל"ע הקלקול הוא בהריאה ולא בהבועא אבל במרה הקלקול הוא אם הן שתי מרות וא"כ מה שייך לזה מעבר לעבר ובוודאי עיקר הכוונה הוא שנראות כשתי מרות וא"כ מה חידש בזה הלא כבר נתבאר דין זה וצ"ע :

כד אם נמצאת הכים של המרה נפוח שקורין נישוואלין כתב אחר מן הנרולים שהיא טרפה [מכ"ח] דהוי ככשר שהרופא נוזרו ואין אנו בקיאין בזה וק"ו אם המרה הירוקה שבתוכו נהפך לעיפוש ולריקבון דטרפה שהרי עיקר טרפות המרה הוא בשביל הליחה ואפילו לא נהפך לעיפוש רק שהליחה נתקשה כאבן הוי לקותא וטרפה [נסס] וידוע שכשיש מנפה בבהמות וממהרין לשחוט אותם והמנפה הוא מהמרה שנעשית נפוחה הרבה ומזה מתים יש חיוב לבדוק המרה ואם הכים נפוח הרבה ער שהוא בכשר שנתסתם או אם המרה שבפנים נתעפשה נראה שאסורה והכל לפי ראות עיני הבקיאים [ע"ס נכ"ח סי' מ"ז] ויש שרוחים לנסרי רבני האוסר ולי נראה עיקר כרבני האוסר ובפרט בעת המנפה אין לך כל שאין כמוה חיה יותר מזו כשהמרה נתפחה הרבה ואולי יש נם סכנה בזה :

כה יש מי שאומר דכשנמצאו שתי מרות ויש בכבד טעם מר כשרה שהרי אפילו בחסרון המרה מכשרינן וכ"ש ביתר רכנטול דמי [פר"ח סק"ח] ויש חולקין בזה דאדרבא דהא רמכשרינן בחסר כשיש טעם מר משום דאמרינן שאינה חסירה ונדרכקה בכבד כמו שנתבאר אבל ביתר שהיא לפנינו אלא דכך באה הקבלה דכל יתר כנטול דמי הוי כאלו ניטלה נם היא נם מרירותה שבהבבר [מכ"ם וס"י] ועוד כיון שבארנו דעיקר טעם התיתי מהמרירות שבכבר הוא משום דאמרינן שנדבקה להכבד אבל בלא זה אינו מועיל המרירות וא"כ כשהיא לפנינו אלא דהיא כנטולה מה מועיל המרירות אמנם בשאחת מהשתי מרות אינה מר יש להבשיר ולהלות שאין זו מרה אלא בעין בועא בעלמא ויש מי שרוצה להקריב

במדה אחת כשאין בה טעם מרירות אם לא כשהבבד מר וצ"ע בכל זה [עפמו' מיימוני לפ' מאכ"ם ס"ז שכל גדולי מרפא מכשילין כפתי מרום שמין זה אבר שנאמר עליו כל יתר כגמול דמי וכ"ת פסיב בפס רבינו ימק הלוי שמועתת לכל יתמהו ורמויה ליקרב על נבי המזבח ע"ם] :

כו איתא בגמ' [מ"ם.] ראם נמצא בהמדה גרעין של המרה כשרה וגרעין של זית טרפה וכתב הרמב"ם בפ"ו הטעם משום דגרעין תמרה אין ראשה חד וגרעין זית שראשה חד הרי ניקבה אותה כשנכנסה וזה שלא נראה הנקב מפני שהוגלד פי המכה עכ"ל והולך בשיטת רבו הרי"ף שכתבנו בפי' הקודם פעי' כ"ד דבהאברים התלוים בקנה כשנמצא בהם דבר לא תלינן שבא דרך הושט אלא בודאי דרך הקנה נכנם דרך הסמפונות וגרעין זית בין ששני ראשיה חדין דינה כמחטא קלישתא שנמצאת בבבד דחיישינן שמא דרך הלובה ניקבה אחד מסמפונות שנטרף שם בנקב משהו וכמ"ש שם ואף שאין הנקב לפנינו חוששין שמא עלה קרום ונסתם [כ"מ בתה"ב ד' כ"ד : ע"ם] ויש מי שאומר הטעם דההחשש הוא על נקיבת המרה עצמה דמתוך שעורה דק חוששין שמא לאחר כניסתה ניקבה ועלה בה קרום ונסתם [ב"י] וכשנמצאת מחט במרה לטעם הראשון דינה כמו בבבד דיש לחלק במחט עבה בין קופא לבר ובין קופא לגוו אך להיש מי שאומר בכל ענין טרפה במחט בין דחיישינן שמא ניקבה עור המרה עצמה בהיותה שם [וכזה נכון לכרי סב"י וסב"ם וסם"ך סקי"ד ודו"ק] :

כז אבל רש"י והתוס' דם"ל דגם באברי הקנה חיישינן שמא נכנם דרך הושט כמ"ש שם גבי בבד מפרשים גם בכאן דבגרעין של זית בין שהוא חד במחט חוששין שמא נכנם דרך הושט ויצאה משם וניקבת המרה ונכנסה ואין בה חילוק בין קופא לבר וקופא לגוו שהרי שני ראשיה חדים כמ"ש ולפ"ז במחט עבה יהיה הדין כמו בבבד שיש חילוק בין קופא לבר ובין קופא לגוו אמנם בגרעין זית מתבאר מדברי התוס' שם שכתבו דמפני שהם גסים ואינן יכולין לבא ברויח דרך הסמפונות חיישינן שמא ניקבה הושט וחזר ונכנם בבבד עכ"ל ולפ"ז אין חילוק בין קופא לבר ובין קופא לגוו וכן מבואר מדברי הרא"ש ע"ש [ונ"ע על המעי"ט שם שהולך לחלק בין סמפון סריפס לסמפון סבבד וסחילוק פסוע כמ"ש סמוס' ודו"ק] :

כח והטור כתב בלשון זה גרעין שנמצא בה אם הוא גדול כשל המרה כשרה שאינו יכול לנקוב ובוודאי נכנם דרך הסמפון ואם הוא דק כשל זית טרפה שהרי הוא עשוי לנקוב עכ"ל ואין כוונתו דהטרפות תלוי בגדלות וקטנות שבין תמרה לזית דאינו כן דגם זית הוא גדול לגבי מחט כמ"ש ועיקר כוונתו על החוד דחודו של תמרה גדול ואין ביכולתו לנקוב ולכן אף שאינו יכול לבא ברויח דרך הסמפונות מ"ם בהברח לומר שבא דרך הסמפונות כיון שאין ביכולתו לנקוב משא"כ הזית שהוא דק בראשו וביכולתו לנקוב תלינן תמיד שבא דרך הושט ולא דרך הסמפונות מפני שאין יכול לבא ברויח דרך שם [ולפ"ז נס המור הולך בזה בסימס רם"י והרמב"ם וכב"י מילק ביישס וכבר סמיג עליו סג"ם ע"ם] :

כט והנה לפי מה שבארנו נראה דלשיטה זו במחט במרה יש חילוק בין קופא לבר ובין קופא לגוו במחט עבה כמו בבבד ורבינו הרמ"א שכתב בסעי' ט' דכ"ש אם נמצא מחט או קוץ במרה דטרפה עכ"ל שהולך בשיטת היש מי שאומר שכתבנו בסעי' כ"ו דבמרה מפני שעורה דק חיישינן לנקיבת המרה עצמה [וזסו דעת סר"ן ע"ם] א"ב ממילא לחששא זו כל שהמנקב יותר דק יש יותר לחשוש בזה וממילא שאין חילוק בין קופא לבר ובין קופא לגוו כיון שהחשש הוא מפני נקיבת המרה עצמה והכי קי"ל לדינא [עפר"ם סקי"ד ממולק על סרמ"ח ולפמ"ם דכריו ברוייס וגס סתב"ם סק"ם סמיג עליו ע"ם וכדברי רם"י עמסרם"ח וכרו"פ] :

סימן מג [דיני טרפות בטחול ובו י"ח סעיפים.

א דיני טחול משונה מדיני כל האיברים דבכל האיברים ראם ניקב טרפה ב"ש ניטל וכשניטל כשרה ב"ש נוקב כמ"ש בפי' נ' ובטחול אינו כן דכשניטל הטחול שנו חכמים במשנה דכשרה [כ"ד.] ובניקב אמרו חז"ל [כ"ה:] שיש מקום בהטחול דכשניקב טרפה ולמה לא מנו אותו חז"ל במשנה דאלו טרפות דניקב הטחול טרפה משום דגם דיני נקובתו משונה בשני דברים האחת דלא בכל מקום בשניקב טרפה כמו שיתבאר וזה אין בכל האיברים לבד בונף והשנית דבכל האיברים אין טרפות הנקב אלא כשהוא מפולש או להתך החלל כמו דקין וקורקבן והמסס ובית הכוסות וביוצא בהן ואבר שאין בו חלל עד שינקב מעבר לעבר והטחול אינו כן דאף אם לא ניקב מעבר לעבר אם לא נשאר בהמקום השלם כשיעור שיתבאר טרפה [זס למדתי מדברי סרמב"ם פ"ו מכל' י"ע וכ"ם] :

ב ומעמו של דבר מפני שהטחול אינו מהאיברים שהחיות תלוי בו דכל פעולתו אינו אלא לשחוק [פרכות ס"ם:] ואצל המלכים היו אנשים שנטלו הטחול שלהם ע"י סם [סנהד' כ"ח:] וקיימו שנים רבות ולכן ניטל הטחול כשר בין שנברא חסר ובין שניטל ע"י חולי או ע"י סם וזה שניקב טרפה אינו מטעם עצם הנקב בכבבל האיברים אלא דבר סבלו חז"ל שמפני הבאר של הנקב לא תוכל לחיות

לחיות ולכן אף שלא ניקב מעבר לעבר כל שאין השלם כמו שיתכאר הבאב גדול מאד ולא תוכל הבעל חי לשאת את הכאב ותמות ולכן לא מצינו להפוסקים שיאמרו שמועיל סתימה לנקב הטחול מפני שאין מריפותו מצד עצם הנקב אלא מפני הכאב א"כ אין דפואה לזה סתימת הנקב שהרי הכאב הוא מעצמותו [ולפמ"ס יש לייחס דברי סמו"ס שסביא סע"ז בסי' מ"ו סק"ח וסד"מ מקשה עליו וסע"ז מרמ לייחס ולדבריו ס"ל בפשיטות ועע"ז סק"ס בסי' זה ולו"ק] ובסעי' ד' יתבאר עוד טעם בזה [ולעלנות כשב כמ"ש]:

ג כאיזה מקום אוסר הנקב בטחול בצד העב דהטחול ראשו האחד עב והשני דק כברייה הלשון ובצדו העב הוא חלק ממנו דבוק לכרם וחלק שאינו דבוק לכרם ובראש צדו העב יש ג"כ דק ולכן אם ניקב בצדו העב בחלק הדבוק לכרם טרפה וכן בהדק שכצד העב אם ניקב שם טרפה [פ"ז ופר"ח]:

ד ובהחלק העב שאינו דבוק לכרם אם ניקב שם יש אוסרין [ד"ח פ"ג חות ל"ל בשם תכמי פרמג] ויש מתירין [סג"ת וכי"ו ד"ח שם] ולזה נוטה דעת רבינו הב"י בסעי' ג' ופשוט הוא שיש לסמוך על דיעה זו בהפ"מ וכן הסכימו גדולי האחרונים [פר"ח ומג"ם] ויש מי שמפקפק בזה דבאמת מלשון הש"ס מבואר שהחילוק הוא רק בין צד העב לצד הדק [כרו"פ] אך שי"ל דעיקר טעם דטרפות נקב בטחול הוא מפני שע"י זה יוכלו להתקלקל הכרס והמעיים [פריפ בשם רנ"ם] ולכן כל מה שדברו חז"ל בזה הוא רק במקום הדבוק לכרס אך לפ"ז למה להו לחז"ל לומר דבצד הדק כשרה הא הצד הדק אינו מחובר לכרס כלל וצ"ע:

ה ואפילו לא ניקב מעבר לעבר אם לא נשאר שלם מתחתיו בעובי דינר זהב טרפה דקים להו לחז"ל דכל שלא נשתייר כשיעור זה לא תחיה הבעל חי ושיעור עובי דינר זהב לא ידענו אך הרשב"א כתב שהוא פחות מחצי עוביו ומעמו מראמרו חז"ל [נ"ס:] נשתייר כעובי דינר זהב ולשון שיור הוא עכ"פ פחות מחצי ואע"ג דשירי מנחות נקראים שיריים והם הרבה יותר מהקומץ והו על שם החשיבות מפני שעולה הקומץ על גבי המזבח וכן שירי הדם נקראים שיריים על שם שההזאות הוא על המזבח לכן המותר נקראים שיריים אע"פ שהן הרבה יותר רשיריים הוא לשון מפל ג"כ [כמו בר"ם י"ז. למחרית מחלתו למי שמסיס עלמו כשיריים ים לדקדק בלשון סמנים עירובין פ': חבל בסורי עירוב ועמ"ש שם וזו"ק]:

ו והנה לפי מה שנתבאר רגם ברק שבעב כשניקב טרפה צ"ל רגם בזה הוי עובי דינר זהב פחות מחצי עוביו ראל"ב הו"ל להרשב"א והטוד והש"ע לבאר זה וכן צ"ל בענלים הדקים שגם בהם עובי דינר זהב פחות מחצי עוביו דזה דוחק לומר דרק בחצי עוביו משערינן כל אחד כפי מה שהוא כמו שיש מהגדולים שסוברים כן [עתב"ם סק"ע ופמ"ג סק"ס] שהרי בגמ' לא הזכירו רק

שיעור עובי דינר זהב ולפ"ז איך כתבו הרשב"א והטור שהוא עכ"פ פחות מחצי עוביו והרי לפי חשבון זה לא יגיע בהעב אף לחלק רביעית כמוכן אך אפשר לומר דהגמ' שאמרה כעובי דינר זהב הוא על העב ובבהמה גרולה ולפי ערך זה יש לשער בכל בהמה דקה וכן בהדק שבעב והכלל הוא שהוא מעט פחות מחצי עוביו ויען שגם זה קשה לשער כמה הוא הפחות לכן יש לשער שישאר מחצה עוביו וצ"ע [ומש נאמר כן ס"ס מ"ס סב"י בשם תרשב"ם דכל שניקב עד מחליפו כפרס וכ"כ בה"ח ובקשם סתב"ם סק"ח סח נס פמות מזס כסר ע"ס ולפמ"ס ס"ס דבלל סדק שבעב ובענלים בסברת לומר כן ועפר"ח בקו"ח ומתב"ם וספמ"ג למו דבריו ולעע"ל דבריו ברוריס וסוכר כמ"ס לפין לנו שיעור רק דינר זהב וזו"ק]:

ז דבר פשוט הוא דא"צ עובי דינר רק תחת הנקב ולא בצדדי הנקב ואפילו אם נחתך הדק וסמוך לחתך זה ניקב העב ואין בין נקב זה למקום החתך רק משהו או אפילו לא כלום כל שיש תחתיו כעובי דינר כשר [תב"ם סק"כ] וכן אם ניקבו שני צדדיו דהיינו הצד הדבוק לכרס וצד שכנגדו זה כנגד זה ובאמצע נשאר כשר הטחול כעובי דינר כשר [סס] ואין לאסור מטעם שהעור ניקב זה כנגד זה דבטחול לאו כעור תליא מילתא רק בשיור עובי דינר ובכל נוונו שנשאר עובי דינר כשר וא"א עוד אלא אפילו ניקב בהעב זה שלא כנגד זה כגון שכצד זה ניקב ונשאר כעובי דינר וגם בצד שכנגדו ניקב ונשאר כעובי דינר ואלו היו זה כנגד זה היה נקב מפולש ג"כ כשר רק בזה בעינן שיהיה גם בין נקב לנקב רוחב עובי דינר זהב דאל"כ הרי הם כנוגעים להרדי וה"ל מפולש [סס]:

ח עור הטחול מצטרף להעובי דינר אבל הקרום שעל הטחול שהוא חלב טמא אינו מצטרף [ט"ז סק"כ ועפמ"ג] שהרי אינו עצם טחול ואיך יצטרף וגם סתימתו אינו מועיל שהרי חלב טמא הוא במ"ש בסי' ס"ר ועוד ראין סתימה מועלת לנקב הטחול כמ"ש בסעי' ב':

ט נחתך מקצת הטחול דינו כניקב דבמקום הדק כשר ובמקום העב טרפה ויש מכשירים בנחתך גם במקום העב דניקב גרוע מנחתך דהכאב יותר גדול [ב"י בשם עיטור] ובבר הבריעו הרשב"א והטור דדמי לניקב ע"ש ודע דזה שנחתך במקום הדק כשרה לא משכחת לה אלא בהבנים סכין מבחוץ וחתכו למקצת טחול ולא פגע בשארי איברים דאלו נחתך או ניקב ע"י מחט הנמצא בטחול טרפה דהוי מחט שנמצא בחלל הגוף ולכן מה שהכשרנו בניקב בצד הדק או כשנשתייר כעובי דינר אינו אלא בניקב ע"י חולי דע"י מחט בכל ענין טרפה וכ"כ האחרונים [וז"ס רס"י סס ולפ ילפ סמחט למוך לונמח בצלמח נקים כמ"ס לפין לנו סיטור רק דינר זהב וזו"ק]:

י כתב דבינו הרמ"א בסעי' ב' נקרע הטחול או נימוקה או לקהה בשינוי בשר דינה כניקבה וכן כל מקום שהבשר דע ונרקב דינו בניקב ואם מים בטחול אפילו

עכורין וסרוחין אם הבשר סביבו שלם כשר עכ"ל וכל זה כשוהו בצד העב אבל בצד הדק ליח לן בה וזה שכתב לקתה בשינוי בשר כלומר דליקוי בשינוי מראה בלבד אין זה כלום דדווקא בריאה שטריפתה הוא מפני הקרום בלבד שפיר פוסל שינוי מראה ולא בטחול אלא בטחול תלוי אם הבשר נשתנה בעצם איכותה ונעשית כנתמסמס ולבן דקרק וכתב בשינוי בשר ולא כתב בשינוי מראה וכ"כ כל הגדולים דלא כיש מי שרוצה להחמיר בזה [ז"ך וע"ז וסי"ח וכרו"פ וטב"י דלא כמתב"ם סנמנם דזס] וזהו שמסיים וכן כל מקום שהבשר רע ונרקב דינו כניקב כלומר לא לבד בטחול אלא בכל האברים הדין כן ומזה מבואר להדיא דמ"ש מקודם בטחול שינוי בשר ג"כ מירי באופן זה וכשלא נשתייד כעובי דינר בשר שלם וטוב וע' בסי' ג':

יא וזה שכתב ואם מים בטחול אפילו עכורים וסרוחים אם הבשר סביבו שלם כשר מירי כשנשתייר בשר בעובי דינר והב [ט"ז וס"ך] וקמ"ל דלא אמרינן דסופו לירקב הכל וטרפה אף כשנשתייר כעובי דינר ויש מי שרוצה לומר דכוונתו להכשיר אף כשלא נשתייר כעובי דינר [ב"ח] ודחו דבריו [ולעמ"ש בסעי' י"ב י"ל דזהו כוונת הב"ח]:

יב ובל זה הוא כשהקלקול מתחיל מבחוץ אבל אם מבחוץ שלם מכל צד ובלי שום קלקול אף אם מבפנים נתקלקל כולו באופן שלא נשאר בעובי דינר כשר [ע"ז ס"ם זה ופר"מ סק"מ וכרו"פ סק"ך ומי"ק ומי"ו] ויש מי שאומר גם בכה"ג [תב"ם סק"ו ועפמ"ג] ובוודאי בהפ"מ יש לסמוך על דעת המתירים ויראה לי דזהו אם גם מהבשר נשאר מעט סביב אבל אם כלה כל הבשר ולא נשאר רק עור המחול קשה להקל דעור המחול כשם שאין הטרפות תלוי בו כמו כן אינו מציל מהטרפות אף שמצרפין אותו לעובי דינר כמ"ש מ"ם הוא בעצמו אינו כלום [ומלחמי סכ"ב סס"ת בשם מחלת עזריאל ע"ש]:

יג וכן כשיש סכות וחבורות על הטחול אם הם בצד הדק כשר ואם בצד העב חותכין הסכות והחבורות ואם נשאר תחתיהם בשר נקי כעובי דינר כשר ואם לאו טרפה וכבר נתבאר דהדק שבעב דינו כהעב וכשיבש הטחול נראה נ"כ דדינו כניקב כמו בריאה וחותכין מקום היבש ואם נשאר תחתיו כעובי דינר כשר ובריאה נתבאר מה נקרא יבש ע"ש:

יד כשאמרו ניטל הטחול כשרה לא שנא נבראת חסירת טחול ולא שנא ניטל ע"י חולי ואע"נ דבכוליא יתבאר בסי' ס"ד דניטל ע"י חולי טרפה זהו מפני שלכוליא יש שיעור בהקטינה כמ"ש שם ולכן כשהקטינה לפחות מכשיעור ונטרפה לא תחזור להכשירה משא"כ בטחול אין לו שיעור ואף גם בכוליא יש חולקין כמ"ש שם ומ"ם יש מי שאומר דדוקא ע"י חולי שהקטינה אבל בחולי שנימוקה טרפה דכשהגיע הנימוק עד שלא נשאר בעובי דינר הא נטרפה ואין תחזור להכשירה [כרו"פ סק"מ] ויש מי שאומר דנם בבה"ג כשרה לפי שאין החולי גורם הטרפות אכל בכוליא הקטנות גורם הטרפות [מי"ק סי' כ' סק"ב] וראיה לזה מדלא הזכירו הפוסקים דין זה בטחול [סס] ומ"מ מצד הסברא] נראה כדיעה ראשונה לסאן דמטריף בכוליא בכה"ג וצ"ע לדינא:

טו נמצאו שני טחולין כשרה דהנם שכל יחד כנטול כל יחד כנטול כפשוטו אבל למי שסובר כל יתר כנטול ממקום חבירו כמ"ש בסי' מ"א סעיף ל"ט ע"ש אם דבוקים זל"ז במקום העב טרפה שהרי ישאר נקב בשם וזהו שכתב רבינו הרמ"א בסעי' ה' דיש מחמירים אם נמצא כמין טחול בצד העב וטוב להחמיר אם לא במקום הפ"מ עכ"ל דבהפסד מרובה לא חיישינן לדיעה זו מפני שרוב הפוסקים לא פירשו כן כמ"ש שם ועוד דנם לדיעה זו מי ייסר דכנטול עד סופו שמא כנטול עד אמצעיתו וישתייר כעובי דינר אא"כ מחוברים זל"ז בכל צדדי העובי [עכ"י ס"ם מ"ח] ועוד שהרי כבר נתבאר דטעמא דנקב הוא משום הכאב ובזה לא שייך כאב כמובן [פריסה] וזהו טעם הטור שבתב בכאן דכשרה ולא הביא כלל דעה אחרת אף שבס"ם מ"א הביאה ע"ש [ועפ"מ סמחמיר בזס ולפמ"ש ח"ם וח"ל לפעם הפ"ך כק"מ ע"ם ודו"ק]:

טז אם יש שני טחולין ובאחד יש נקב בצד העב אם יש להכיר שהנקובה היא היתרת כשרה ואם לאו טרפה מספק [ל"ל סי' ל"ח ומ"ע] ויש מי שמטריף בכל עניין מטעם שהרי הטרפות אינו מטעם עצם הנקב אלא מטעם הכאב א"כ מה לי אחד מה לי יתרת סוף סוף לא תוכל לחיות מפני הכאב [פר"מ סק"ן] ודע דיתר טחול אינו אלא כשיש על השני צורת טחול אבל בלא"ה הוה דלדול בעלמא ובשר לכל הדיעות [פמ"ג סק"מ ע"ש]:

יז כתב הרמב"ם בפ"ו מחול העוף עגול כענבה ואינו דומה לשל בהמה לפיכך אין הנקב פוסל בו עכ"ל והרשב"א ז"ל כתב דאדרבא מצד הסברא היה נראה דכולו הוא צד עב ככל מקום הנקב פוסל בו אלא שכבר הורה וקן [טול] ודעתו נוטה לאסור וכ"כ הישו"ש [סי' ס"ס] שקולא גדולה היא לסתור הכלל שאמרו חז"ל כל מה שטרפה בבהמה טרפה גם בעוף וכמה מהפוסקים שאומרים [רש"ס נבר"ס ופר"ח סק"ו] ויש מי שאומר בטעמו של הרמב"ם משום דטעם הטרפות הוא דכשניקב בהעב הדבוק לברס יתקלקל הברס ובעוף לא שייך זה שהטחול בעוף מונח בפ"ע [דו"פ בשם רכ"ם] אך לפי הטעם שכתבנו דמשום כאב מיטרפה אין טעם זה כלום ולי נראה ברור דהרמב"ם דקדק כן מתוך המשנה דכבר כתבנו שהרמב"ם דקדק בדבריו דלכן לא מנו חכמי המשנה נקובת הטחול משום דטריפתו אינו בכל מקום של טחול ואי ס"ד דטחול של עוף דינו כולו כעובי מפני מה לא מנו אותה במשנה דטרפות העוף [כ"ג.] אלא

ודאי דבבולו כשר ואם תאמר למה לא מנו איתה במשנה דאלו כשרות בעוף ר"ל דזהו משנה שאינה צריכה דכיון דבכשרות רבתמה שנינו דניטל הטחול כשר כ"ש ניקב דבניטל אין הפרש בין בהמה לעוף וזה ששנו חכמים רכל מה שבבהמה כנגדו בעוף זהו כשכל האבר יש לו רין אתר ולא בטחול שבבהמה ריש בה רינין מחולקין [ולכן צ"ל תלה רין זה בסנדרמו] :

יח אם יש נקב בטחול בצר העב וניכר שהוא בתולדתו כגון שיש לו שפה סביב ונראה ברור שהוא בתולדה הרבה מהנרולים מתירים ולא מיבעיא אם נרון נקב זה כחסר ולא כנקב הא ניטל הטחול כשר אפילו ניטל כולו וכ"ש מקצתו אלא אפילו אם נדונו בנקב שנעשה אח"כ מ"מ הא טריפות דנקב בטחול אינו מצד עצם הנקב אלא מצד הכאב או מצד הכרס כמו שנתבאר וכל זה לא שייך בנקב בתולדה אלא שי"א מי מעיד לנו שהוא בתולדה שמא ניקב ונתרפא ונראה כמו שהוא בתולדה אמנם אם רבים הם הנמצאים נקב כזה ומצומצם במקום אחד אין ספק בדבר שהוא בתולדה וכשר ולכן בנקבים הנמצאים כענלים כצר העב בהרק שבו ומצוי הרבר הרבה פשיטא שיש להכשיר והנם שקודם שהיה הרבר מצוי נחלקו בזה הנדולים ס"ם כשהרבר מצוי אין חולק ברבר ולכן בזמנינו זה שנתהוה נם בשוורים ובהמות נקב כזה כמו שראיתי כעיני כשהייתי במרינת ריסין ובתחלה היה הרבר קשה עלי להכשיר אמנם אח"כ כשנתרבה הרבר חזר רינם להיות כענלים ראיזה חילוק יש ברבר ונתפשט הרבר להכשירם וכפי הנראה שהלוי הנירול הבהמות לפי המקום ופה במרינת ליטא לא שמעתי שיהיו מצויים נקבים באלה הנדולים רק בענלים ונהרא נהרא ופשטיה [עמ"ז סק"ב וקס"כ ופר"ח ותב"ם ופמ"נ ונ"ל ועוד סמו' וכל מודים כסנדרי מלוי סרנם סכסר] :

סימן מד [דיני טרפות בכליות ובו כ"ה סעיפים].

א שנו חכמים במשנה [נ"ד.] דניטלו הכליות כשרה לפיכך אם נבראת בכוליא אחת או בנ' כליות כשרה שהרי כל יתר בנטול דמי ונטול כשר ואפילו דבוקים במקום החריץ רהיינו בלובן שבכוליא כשר [נ"ח] ורק לקרבן פסול בחסר כוליא או יתרת מטעם חסרון [נסדרת ל"ט.] ומזה נופה ראיה מרפסל רחמנא לנבוה מכלל דלהדיוט שרי [ריי"ף] ולקמן יתבאר אם יש חילוק בין ניטל ביד לניטל ע"י חולי ויש מי שרוצה לומר דלמאן דס"ל בפירוש כל יתר בנטול דמי בנטול ממקומו כמ"ש בס"ם מ"א ע"ש ולפי מה שיתבאר רכוליא שהקטינה עד כפול ברקה וכעגבה בנמה טרפה א"כ אם דבוקים ול"ז עד שכשינטלו זה מזה ממקום חיבורם לא ישאר זה השיעור טרפה [פמ"נ במ"ז סק"ח] ולא נראה כן שהרי יתבאר דהקטינה טרפה דווקא מחמת חולי אבל כנבראת כך בשרה ובכה"ג פשיטא שאין לנו לחנה יותר מנבראת כך ועור דלמעשה וראי דאין לחוש בזה דהעיקר כפירוש רוב המפרשים דכל יתר בנטול דמי היינו בנטול אחת כמ"ש בסי' מ"נ סעי' ט"ו ע"ש :

ב איהא בנמ' [נ"ח.] לקוהה בכוליא אחת טרפה והוא דמטי לקוהא למקום חריץ וזהו חיורא דהוה מתני שהנירין מעורים שם והוא אמצעית הכוליא [רמ"י] והוא הלובן שתחת המתניים שנכנם בתוך הכוליא [רכב"ח] שבשם הוא עיקר חיות של הכליות ולקותא נרע מניטלה דניטלו אפילו שתי הכליות כשר ולקתה אפילו באחת טרפה וכ"ש בשתים [רס"י] ואין זה מן התימא שיהא קלקול בהאבר חמור יותר מניטל כל האבר שהרי נם בטחול בן הוא דניטל כשר וניקב כסומכיה טרפה כמ"ש בסי' מ"נ :

ג ותעמא דמילתא רכך קבלו חו"ל עד הלכה למשה מסיני שיש שהקלקול בנוף האבר נרע יותר מניטל כל האבר דבניטל כל האבר יכולה לחיות שאין אבר זה מאיברי החיות אבל בקלקולו של האבר לא תובל לחיות מפני הכאב כמ"ש טעם זה נם בטחול ולכן כרמטי לקותא למקום לובן הכוליא שכשם עיקר חיות האבר של הכוליא תמות מפני הכאב או שעי"ז תתקלקל כל הנוף וכל שלא הניע להלובן אין המכה חזקה והוכל לסכול הכאב ולא הזיק לכל הנוף :

ד ומהו לקותא פירש י בנון שמליאה מונלא ע"ש אבל הרמב"ם והטור כתבו ששני דברים הם ומונלא הוא מרפות כפ"ע ולקותא מקרי כל שנתמסמס הכשר עד שאם יאחוז אדם כמקצתו מתמסמס וניפל והוא שיניע הליקוי והמונלא על הלובן [עור] וכל שלא הניע להלובן אף אם הניע עד הלובן כשר [ס"ך סק"ס] ויש מחמירים נם בהניע עד הלובן אם אין בשר בריא מפסיק בין הלקותא והמונלא לבין הלובן [נצוש ותב"ם] ואין כן דעה רוב הפוסקים ולפנינו הנירסא בטור נ"כ על הלובן כלומר בתוך הלובן וכן מתבאר מדברי רבותינו הראשונים :

ה אמנם יש מי שאומר דרק בלקותא בעינן מקום חריץ אבל כמונלא נם אם לא הניע להחריץ טרפה כל שהטכה ניכר מבחוץ [ים"ם סי' פ"ו] ולכאורה נם מלשון הרמב"ם סס"ח משמע כן שכתב וכן אם לקתה הכוליא והוא שיעשה בשרה כבשר המת שהבאיש אחר ימים שאם תאחוז במקצתו יתמסמס ויפול והניע חולי זה עד הלובן שבתוך הכוליא ה"ז טרפה וכן אם נמצאת בכוליא ליחה אע"פ שאינה סריחה או שנמצא בה מים וכים ה"ז טרפה עכ"ל ומדלא הזכיר בליחה ודאי מונלא שיניע עד

עד הלובן ש"כ דבמוגלא לא בעינן בלל עד הלובן [ופכ"ת]:

ו אבל המורי והש"ע כתבו מפורש דגם במוגלא בעינן עד הלובן וכ"ב הרשב"א וכ"ש לפירש"י שמפרש דלקותא הוא מוגלא הלא אמרינן בגמ' מפורש דבעינן שיגיע להלובן ויש שחששו להחמיר כריעה ראשונה לחלק בין לקותא למוגלא ובמוגלא כל שהמכה ניכר מבחוץ טרפה אפילו לא הגיע למקום חריץ [ס"ך סק"ס וט"ז סק"ו] ויש שלא חששו כלל לדיעה זו [פר"ח ופלתי סק"ו] וראיה לזה שהרי לקותא דנתמסמס נריעא טובא ממוגלא כדמוכח מריאה דבועות מלאות מוגלא כשר וריאה שנתמסמסה טרפה וכיון דבבוליא בנתמסמס בעינן עד הלובן כ"ש במוגלא ועוד שהרי הבוליא עיקר טרפותא היא בהלובן ועוד דבזיון דלפירש"י מבואר כן להדיא בגמ' ובדברי הרמב"ם אין מפורש להיפך ויל"ל דאריאה סמיך נקטינן כן וכן נראה עיקר ודבר פשוט הוא שבהפ"מ יש לסמוך בפשיטות על דיעות אלו:

ז כבר נתבאר דליחה אע"פ שאינה סרוחה טרפה ומים עכורים וסרוחים טרפה כשהגיע להלובן אבל מים וכים אפילו הגיע ללובן כשר ונראה דאם קודם שיגיע ללובן המים עכורים או סרוחים ובהגיעם ללובן נעשו זכים ג"כ כשר דהעיקר תלוי בהלובן ואפילו נמצאו המים וכים בשלחופית קטנה ג"כ בשר ואם נמצאת מליאת מים שמראיהם רע אבל לא היו עכים ועכורים אלא מראיהם ברכומי כמראה הדבש בשרה דזהו במים זכים ויש מי שאומר ום"ל דמראה דבש הוי דינו בליחה ובתב דבינו הרמ"א דהכי נהוג אבל אם נמצא בה דם לכל הדיעות דינו כמים זבים דאע"ג דדם נוטה הרבה למים עכורים מ"מ כיון דהבוליא כולה דם אין זה בגדר לקותא כלל [ס"ך וט"ז] ויש מי שרוצה לומר דגם במים זכים בעינן שמקצת הלובן יהא שלם שלא יהיה בו אפילו מים זכים ולא ידעינן חומדא זו מנ"ל ואין עיקר לחומרא זו [פט"ז סק"ם וסק"י ועפמ"ג סס ודו"ק] ודע דכל הטרפות שנתבארו בבוליא דבעינן שיגיע להלובן בם"ש ח"ח אם הליקותא בהלובן לבדו וכל הבוליא בריאה ושלימה ג"כ טרפה דעיקר החיות של הבוליא בהלובן תלוי:

ח כתבו הטור והש"ע סעי' א' ניטלו הבליות כשרה וכו' ובן אם ניקבה הבוליא או נחתכה אפילו עד מקום חריץ כשרה ובטור כתב אם ניקבו או חסרו אפילו אם הגיע החסרון והנקב עד הלובן כשרה עכ"ל והנה בפירוש חסרה יש לפרש או שחסרה ע"י חולי או ע"י חתיכה ונראה שבש"ע בכוונה שינה מלשון הטור לחזרות דדווקא בחסרון ע"י סבין בשרה אבל ע"י חולי הוי בנתמסמסה וכן בניקבה ע"י חולי הוי כנתמסמסה ובאמת יש מי שסובר בן [בס"ח בסס מו"ס סמיוך] ושארי הפוסקים לא חילקו בזה [סס] ולמעשה יש להתיישב בזה [סס] ובאמת גם בניקבה או חסרה ע"י חולי י"ל דלא דמי לנתמסמסה דמאי דהוי הוי ולא יגדל הבאב עוד משא"ב בנתמסמסה תגדל הבאב [ט"ז ופר"ח] מיהו מלשון הש"ע משמע דאין חילוק וצ"ע:

ט ונראה דבניקב או נחתך אפילו הגיע לתוך החריץ כשרה דאל"כ הא גם בנתמסמסה בשרה וזה שבהוב בטור וש"ע עד החריץ הכוונה עד תד בכלל כלומר לתוך החריץ [ט"ז וס"ך ופר"ח] ויש מי שאומר דרק בניקב כשר אבל נחתך טרפה [בנ"ח] וזהו דיעה יחיראה וכל הפוסקים לא ס"ל כן וטעמו משום דכתיב באיוב [ט"ז] יפלח כליותי ולא יחמול ובגמ' [מ"ג.] מבואר דמעשה נסים הוא אבל בלא גם הוי מכת מות אבל באמת אין ראיה מזה כמו שיתבאר בס"ד:

י בתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' מכת חרב דינו כלקתה הבוליא עכ"ל והקשו עליו דזהו מאן דס"ל דנחתכה טרפה אבל למאי דקיי"ל דנחתכה כשרה א"כ מה לי נחתכה בסכין או בחרב ויש מי שאומר דמכת חרב הינו שנחלקה לשנים וזהו טרפה [ט"ז סק"ס] ואינו מובן איזה חילוק יש בין נחלקה לשנים או לשלשה ואין סברא לחלק בזה [ס"ך סק"ז] ועוד דא"כ עיקר חסר מן הספר דאטו מכת חרב משמע דווקא נחלקה לשנים ויש מי שאומר דמכת חרב הינו מכה בכח [סס] וכן נראה עיקר דהבאה בחרב הוא הבאה בכח משא"כ חתיכה בסכין וזהו שאמר איוב יפלח כליותי דלשון יפלח משמע בכח כמו דכתיב במשלי עד יפלח חץ בבידו וידוע שהחץ מכה בכח וכן בתהלים במו פולח ובוקע בארץ שזהו בכח כדרך שבוקעין עצים:

יא ויש מהגדולים שדחו פי' זה מטעם דמי יוכל לשער מה נקרא בכח ומה נקרא שלא בכח [פלתי] ואין זה דיחוי כלל דבל שנעשה דרך חתיכה הוי שלא בכח וכל שנעשה דרך הכאה הוי בכח ועוד דחו פי' זה ממה שמבואר בגמ' [ל"ד.] דבי פפא רישבא מחו בכוליא ע"י חץ והכשירו ע"ש ולא מצינו שדקדקו אם הגיע המכה למקום חריץ אם לאו ע"ש והרי זהו בכח והכשירו [פר"ח] וגם זה ל"ק בלל דבע"כ צ"ל שרקדקו שלא הגיע למקום החריץ דאל"כ שמא נפל החץ לחלל הנוף וכן פירש"י שם וז"ל מחו בכוליתא מבין בחץ החיה בכוליתא מלמעלה ומבוונים שאין החץ נבנם ויורדת למטה מן הבליות לחלל עכ"ל וכיון שרקדקו שיהיה רק מלמעלה הרי אין שם מקום הלובן בלל [וספלתי פי' מכת חרב סבעסס פי"ז פלעסס וחבורות ויוליד חוס וסוי סכינ לכל סנוף ע"ס]:

יב בתב רבינו הב"י בסעי' ד' נמצאו בכוליא אבנים כשרה עכ"ל ולא חילק בין מקום חריץ לשלא במקום חריץ ומשמע דגם אם נמצאו במקום חריץ בשרה וכן הסכימו כל האחרונים [ס"ך וט"ז ופר"ח וכליפ"ח] ובהכרח צ"ל בן דשלא במקום חריץ מאי רבותא דבאמת אין זה חולי כלל דדרך הבוליא להוליד אבנים ומשם יורדים לגיר הערוה [ס"ך בסס רוקח] וזהו מהלכות הרופאים כידוע ואף שאפשר שע"י האבנים העצר השהן מ"מ אין דבר זה מהטרפות שמנו חכמים ויש שמשמע מרבריהם דבשהאבנים הם במקום החריץ טרפה [עכ"ל] ואולי מפני

מעם

שעם וה רעצירת השתן ומ"ט לא קיי"ל כן ובן הסכימו כל גדולי הפוסקים:

יג מעשה בבהמה שנמצאת ריעוהא בבוליא שהיתה מרוחה ולא הספיקו לברוק אם הניע עד החריץ ונאברה טרפה [בחה"ע כסם כמ"ג] רכל שיש ריעותא לפנינו הבריקה מעכבת בדיעבד וכן אם שנים אומרים שראו הבוליא ולא ראו הסרחון ושנים אומרים שראו הסרחון אין כאן הכחשה וטרפה ראלו ראו ואלו לא ראו שהרי אין אומרים שלא היתה סרחון אלא לא ראו הסרחון ולכן אם באמת אומרים שראו שלא היה בה סרחון אוקי תרי להרי תרי ובהמה משנשחטה בחזקת היתר עומדת [סם] ואם ראו בבוליא מים ושמעו ריח סרחון ואינם יורעים בבירור שהסרחון הוא מהמים שבבוליא תלינן שהסרחון הוא ממנה וטרפה אף שיש להלות הסרחון בדבר אחר מ"מ כיון שלא ראו להריא שהמים הם זכים בלא סרחון טרפה [סם] ואפשר אם גם לא ראו שהניעו המים עד החריץ יש להקל מטעם ס"ס ספק אם הניעו לחריץ ואת"ל שהניעו לחריץ שמא המים זכים והסרחון הוא ממקום אחר וצ"ע למעשה:

יד כוליא שהקטינה טרפה וכמה תקטן ותטרף בבהמה דקה עד כפול ופול בכלל טרפה ובנסה עד בענבה בינונית וענבה בכלל טרפה ועגבה הוא מענבי הנפן ונדולה הרבה מפול ואף דהאירנא אינו כן זהו מפני שנתקלקלו הפירות וביטים הקדמונים היו הרבה נדולים מפול והרי גם בזית קבלה בידינו שהיא בחצי ביצה ועינינו רואות בזמנינו זה שלא תניע אף לרבע ביצה [ע"ז סקי"ב כסם רס"ל];

טו בנמ' [כ"ה:] איתא בלשון זה הכוליא שהקטינה ברקה עד כפול בנסה עד כענבה בינונית וכתבו כל רבותינו הראשונים דגם כפול וכענבה טרפה והטעם דלהריא איתא בנמ' שם דכל שיעורי חכמים להחמיר ולפ"ז אמרינן עד ולא עד בכלל כיון דהוי להומרא ותמהו על בה"נ שכתב דכפול וכענבה בשרה ויש שרצו לתרץ דבריו דזהו רק שיעורי חכמים שבמשנה ובברייתא ולא בנמ' [כ"ח ופל"ח] ועכ"ו מנ"ל לפרש לקולא ולכן העיקר כדברי הטור והש"ע טרפה [סם]:

טז ולענ"ד נראה דהבה"נ רקרק מלשון הנמ' עצמה דאימתי שייך לומר עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל בלשון עד מוכרח להיות כמו במשנה דשם [כ"ה.] בנרנדת ששנינו עד כמה החסר עד כאיסר האיטלקי וכן במשנה דכלים פ"כ] מלוג עד מאה מסאה עד סאהים וכן בכל מקום אבל בבאן אי ס"ד דגם כפול וכענבה טרפה הו"ל לומר הכוליא שהקטינה ברקה בפול ובנסה כענבה טרפה וממילא מובן דב"ש בשהקטינה עד למטה משיעור זה אלא וראי דה"פ דבשהקטינה עד בפול ועד בענבה בשרה אבל בפחות מפול וענבה טרפה ובפול וענבה בשרה ומיהו לדינא קיי"ל דטרפה בפסק הטור והש"ע:

יז וזה שהקיטנה טרפה דווקא כשנתקטנה ע"י חולי אבל אם היתה קטנה בתולדתה בשרה והיכי ידעינן אי הוי מחמת חולי אי לא אי חזינן שהקרום שלה בווץ בידוע שמחמת חולי הוא ואם אינו בווץ אלא שעשוי במדת בוליא טובחא מילתא שמתחלה ברייתה היא כך וכשרה והבריקה הפשוטה לברוק מקומה אם היא בולה מליאה ואין שם חלל סביבותיה ולא ריקוב כלל אז ניכר שכן היא מתחלת ברייתה ואם נמצא שם חלל הרי הקטינה וטרפה [ס"ך סקי"ד] ואם אין ביכולת לעמוד על הבירור אם הקטינה מחמת חולי אם לאו טרפה אא"כ יש איזה ראיה מוכחת שזהו בתולדה בנון שנם הבוליא השניה משונית בברייתה וכיוצא בזה [עפ"ת סק"ו]:

יח בתב רבינו הב"י בסעי' ו' יש מי שכתב שכשאמרו ניטלו הכליות בשרה היינו כשניטלו ביר או כשנבראת בך אבל אם ניטלה ע"י חולי כיון שהקטינה לפחות מכשיעור בבר נאסרה ואיך תחזור להכשירה בשנתרו לבלות ולהמק ולפ"ז צריך לברוק אם הבים שלהם מלא חלב ניכר שזה תחלת ברייתה וכשרה ואם נמצא שם חלל ומקום ריק ניכר שהיו לה כליות אלא שנימוחו וטרפה עכ"ל:

יט ויש חולקין בזה דכיון ששנינו ניטלו הכליות כשרה משמע בכל ענייו ואין זה מן התימא שתחזור להכשירו שהרי כיוצא בזה מצינו בריאה שניקבה ורופן סותמתה בשרה וקורם הסתימה היא טריפה וכן בחצר הבבר שניקב ואח"כ נסתם חוזר להכשירו [רמ"ל ס"ס פ"ח ופכ"ח] וזה שאמרו חז"ל [ס"ח:] דכיון שנטרפה שוב אין לה היתר זהו ע"י מעשה בני אדם [סם] כנון בהא דקיי"ל נחתך בצומת הנידין טרפה ולמעלה מזה כשרה במ"ש בסי' נ"ו ולבן אם היה חתך בצומת הנידין ונרצה להכשידה ע"י שנחתוך למעלה מזה אי אפשר שתחזור להכשירה אבל במה שנתהוה מעצמותה חוזר להכשירה:

כ ונדולי האחרונים הסכימו לפסק הש"ע דוודאי א"א לטריפה שהחזור להכשידה אפילו מעצמותה וזה שריאה שניקבה ורופן סותמתה כשרה זהו מפני דהוי סתימה דמעיקרא כמ"ש בסי' ל"ט [ס"ך וע"ז] ומחצר הכבר אין ראיה כלל דטרפות זו לא נזברה בנמ' כלל והיא חוטרא מבה"נ מטעם דסוף הכבר להנטל ולכן בשנסהמה אין סוף הכבר להנטל ולענ"ד נראה דגם כליות רוטין לזה שהרי כל מיני טרפות שבכליות אין הטריפות מצד עצם האבר אלא מפני הכאב או מפני שהקלקול יהיה במשך העת בכל הנוף שהכליות עצמן אינן מהאיברים שהחיות תלוי בהם כמו שבארנו וביון שאנו רואים שנסתלק הכאב ע"י שנחסר בולו ובל הנוף לא נתקלקל לכזה נטריפה אמנם למעשה קשה להורות בזה ננד הש"ע וכפרשי הש"ע וצ"ע לדינא:

כא עיד כתב בסעי' ז' אם היו נ' בוליות או יותר והקטינו היתרות ונשארו שתים כהלכתן שלא הקטינו בשרה עכ"ל ויש מי שמרייק מלשון זה כשידוע מי היא היתרת בנוז

כנון שהשלישית אינה עומדת בשורה עם השתים וכיוצא בזה אבל כשכולן עומדות בשורה אחת והקטינה אחת מהן טרפה דמי ייתר שהיתרת נתקטנה דילמא העיקרית נתקטנה [ב"ח] וי"א דאין זה סברא כלל דכיון ששתים נשארו כהלכתן אין לנו להטיל עליהן שם יתרת ולא שייך לקרא אחת מהן יתרת בבירור וכל שנשארו שתים כהלכתן בשרה [פ"ז סקי"ד] וכמה מהפוסקים מסכימים לסברא זו וס"ל דאינה טרפה אא"כ שתים המה במקום אחד והשלישית רחוקה מהם ונתקטנו אחת מהשתים וזהו נ"כ כהי"א [עמ"ק סקט"ז] ובמב"ח המסת"ל ס"ל כן וזסו כדעת ס"ח ודלת כסב"ח ומיושב דקדוק הפמ"נ סס]:

כב יש מי שחולק בעיקר דין זה וס"ל להטריף בכל ענין [פר"ח סקי"ד] ומעמו שהרי טרפות הכליות אינו מצד עצם האבר אלא מפני הכאב א"כ גם אם הכאב הוא בה יתרת סוף סוף לא תחיה ספני הכאב ודברי טעם הם [וכ"כ הסב"ש סקי"ב] אך קשה לומר שכל הפוסקים לא ירגישו בזה וע"ל בטעמם דהנה מציגו בגמ' [ל"ל.] בכוליא דמה שלא מנו חכמים בטריפות כשר הוא אף שאנו רואים שמתה מפני זה מ"מ כשר דנמירי דאי בדרי לה ממא חיי ע"ש והנה בחולין לא הוכא לא במשנה ולא בגמ' דין זה דיתרת בכוליא וממילא דמאי דאיתמר בגמ' שם בדין הקטינה הכוליא אינו אלא בשתי בליות התדירים ולכן שפיר קאמרו רבותינו דביתרת כיון שאינו מבואר שם בש"ס כשרה ואף דמתה מפני הכאב נמירי דאי גדרי לה ממא חיי ומ"מ למעשה קשה להקל וצ"ע:

כג הכוליא שהקטינה ולא הספיקו לשער אם נשתייר בה יותר מכפול ובענבה עד שנאברה כשר מטעם ס"מ ספק שמא נשאר בה כשיעור ואת"ל שלא נשאר כשיעור שמא היא בתולדתה ולכן אם יש איזה הזכחה שע"י חולי הוא כגון שבהכוליא השנייה יש איזה מחלה טרפה [כמ"ע כסס כ"ס"נ] אמנם עתה לא ידעתי אם אנו בקיאים בשיעור ענבה לפי מה שנתבאר דאין זה בענבים שבזמנינו א"כ מי ייכל לשער בנמה אא"כ אם לפי מראית העין ודאי יש בה כשיעור וצ"ע למעשה:

כד אע"ג דשינוי מראה אינו פוסל בכל האיברים לבד מריאה מ"מ בתב המור בשם העיטור דמסתברא דלובן בכוליא לקותא היא וכל שינוי מראה פוסל בה ואם היא ירוקה כשרה עכ"ל ביאור הדברים דכיון דלקותא פוסל בכוליא כמו שנתבאר ממילא דשינוי מראה והו לקותא והכוליא נושה לאדמימות ולכן הלובן פוסל בזה ובעינן שהשינוי מראה יניע לתוך הלובן והנם שא"א להכיר בלובן אם הגיע למקום החריץ דכלא"ה בשם היא לבנה מ"מ אסור מספק דזהו ספיקא דאוריי"תא [ס"ך סקי"ז כסס כס"ל] אא"כ נראה לעין שהלובן דלקותא לא הגיע לשם ובן כל שינוי מראה לבד ירוקה כ"ז ירוקה וזהו ככרתי שקורין בלו"א מטעם דאמרינן דאכתי לא נפל בן הדם כמ"ש בסי' ל"ח נבי ריאה וי"א דרווקא מראה גע"ל בשרה וזהו ירוק כשעוה אבל בלו"א ונרי"ן טרפה וזהו דעת רבינו הרמ"א בספרו תורה חטאת וטעמו דגע"ל נוטה לאדמימות ונדולי האחרונים [ס"ך סקי"ח וט"ז סקט"ו] המהו עליו דארבא לעניין דם נדה בסי' קפ"ח מבואר דגע"ל אינו כמראה אדום ע"ש ולי נראה שטעמו הוא שהרי גם מראה והב כשר בדם נדה אף דוודאי נוטה לאדום אלא דאין למדין משם דמעיקר דין תורה רק חמשה מיני אדום טרפה ואנן הוא דמחמרינן בכל הנוטה לאדמימות ולכן הקילו במראה והב ובמראה נע"ל אבל לעולם הרי אנו רואים בחוש שנוטה יותר לאדמימות מגרי"ן ובלו"א ודעת הנדולים בס"ש מקודם דנע"ל טרפה ובלו"א ונרי"ן כשר:

כה אבל רבינו הב"י בספרו הנדול רוצה לומר דבכל שינוי מראה טרפה ולכן כתב בסעי' ח' דבל שינוי מראה פוסל בה וכיון דגם בדברי המור שהכשיר ירוקה יש מחלוקת על איזה מין ירוק כיון בס"ש ולכן לדינא ראוי להחמיר בכל נווני כדברי רבינו הב"י וב"כ נדולי אחרונים [פר"ח וחב"ס וכרו"ף] וכיון דהוי ספק תורה יש להחמיר אמנם אם שלקוה וחזרה למראיתה כשרה [י"ל] ודע שהלובן שבכוליא יש עליו קרום דק מלמעלה ולפעמים נמצא שחור אם תחת זה הקרום הוא לבן כשאר לובן שבכוליא כשר [פר"ח] וכוליא שהאדימה כולה או מקצתה ואין בה ליחה ולא דבר רע אף שהאדמומית חזק כשרה שהרי בלא"ה היא נושה לאדמומית אבל שחור טרפה ואף דבדם נדה קיי"ל דשחור אדום הוא אלא שלקה מ"מ הא לקותא בכוליא טרפה ודע כי אין טרפות בכוליא של עוף מפני שהם סנורים בעצם ואין המעיים מניעים לשם וליקוי הכליות טרפה מטעם שיניע קלקול להכני מעיים ובעוף לא שייך זה ועוד כיון שהם סגורים בהעצם אינם משמשים לחיות כלל ואינם אלא כחתיכות בשר בעלמא [סכ"ם] ונם לובן אין בהם ולאו כלום הוא:

סימן מה [דיני שליא ושלחופית שטי רנלים נקיים בה ובו ח' סעיפים].

א שנו חכמים במשנה [נ"ד.] ניטלה האם שלה בשרה זוהו הרחם שהולד מונח בו ולכן נקראת אם וכמה שמות יש לה אם וטרפחת ושלפוחית [נ"ס.] וכן אם נמצאו בה שני אמות בשרה ואין חילוק בין בהמה לעוף ובעוף נקרא האם המעי שהביצה מונחת בה וזהו דעת רוב הפוסקים דגם בעוף כשר:

ב ומ"מ יש אומרים דבעוף מפני שחיותו מועט טרפה בנישל האם ובן בשתים טרפה דכל יתר כנטול דמי

[ס"ך סק"ו ופמ"ג] והנה בהפ"מ פשוט הוא ריש לסמוך על רוב הפוסקים דכן משמע ברור מהש"ס שלא הוכירו שיש חילוק בין בהמה לעוף אך שלא בהפ"מ נכון להחמיר [סה]:

ג לפי הכלל שיתבאר בסי' נ' דכל אבר שניטל כשרה כ"ש ניקב א"כ בניקבה האם נ"כ כשרה מק"ו דניטל ום"ם כתב רבינו הרמ"א דיש מחמירין לאסור בניקב או נימוק ויש להחמיר אם לא במקום הפ"ם עכ"ל והטעם דכיון דמצינו כמחול דניטל כשר וניקב טרפה י"ל דה"ה באם וגם נימוק גרע מניטל אמנם לדינא העיקר דכשר גם בניקב גם בנימוק דאל"כ היה לו לבעל הש"ם לבאר בן בפירוש ולכן לא החמיר רק שלא במקום הפ"ם:

ד והנה כמה פעמים נמצא בתרנגולת בשלל של בצים שניטוקה ונשפבו הבצים שקורין נישוואלענע בצים והמנהג פשוט להכשיר ולדעת האוסר בנימוק הרי התרנגולת אסורה ואפילו לרעת רבינו הרמ"א היה לנו לאסור עכ"פ שלא במקום הפ"ם ואפשר שאנחנו חושבים בזמנינו תרנגולת להפ"ם והעיקר מפני שאנחנו תופסין העיקר לדינא דניקב ונימוק כשר:

ה יש מהקדמונים שאמרו בשניטלה השלפוחית שמי רגלים נקוים לתוכה ובן בשניקב כיס השתן ויש שהתירו והסכים הרא"ש לדברי המתירים שאין לנו להוסיף על הטרפות מה שלא נזכר להדיא בגמ' ומקום חיבור שלפוחית זה הוא בין דבק הירכים אצל החלחולת ומתמצין לתוכה מי המשקין פסולת הנוף ואף כשניטלה ס"ם מי השתן מתמצין למקומן ואין להם כח לחזור לנוף אלא יוצאים לחוץ כמו חלחולת שניקבה ויריבים מעמידים אותה וכן יש כמה בני אדם שמי רגלים שלהם יוצאים תמיד ואומרים הרופאים שהשלפוחית שלהם ניקבה או ניטלה והמים המתמצים מן הנוף יוצאים מיד כאשר יניעו למקום השלפוחית ואוהן בני אדם יחיו הרבה שנים [סז] והאומרים ס"ל דאין ללמוד בהמה מאדם דאדם אית ליה מזלא:

ו וכתב רבינו הרמ"א דהמנהג להטריף בניטלה והשלפוחית ואפילו בניקבה המנהג להטריף ע"ש שאנו תופסים להלכה כהאומרים ולפי דיעה זו בשוורים המשתינים דם צריכים לברוק השלפוחית אם לא ניקבה וכמדומה לי שאין המנהג כן מפני שהשתנת דם אינו ראיה על נקיבת השלפוחית והרי אנו רואים כמה פעמים שהבהמה כשתנת דם ואח"כ פוסקת וגם באדם יש לפעמים כן וכן בהמה המטפטפת מי רגלים לית לן בה ולא חיישינן לנקיבת כים השתן:

ז אם נמצא מים בחלל הנוף אין זה מהטרפות ורק מחוייבים לברוק הדקין וכל האיברים אם אין בהם קלקול וכן הורו גדולי הפוסקים [תב"ם] ולכן תרנגולת שבטנה צבה ופתחוה וזב ממנה קילוח מים בודקין הדקין ושארי האיברים אם הם בריאים ושלימים כשרה ואין לחשוש שמא בא זה ע"י נקיבת השלפוחית מהשתן לדעת המטריפים בזה כמ"ש דאין לנו להחזיק ריעותא בזה ויותר בא זה מאיזה מחלה לירדע לרופאים מיהו בבהמה נכון לברוק השלפוחית ואפילו המים עבורים ליה לן בה [סח]:

ח דבר פשוט הוא שמחט הנמצאת בשלל של בצים התרנגולת טרפה דזהו כמחט שנמצא בחלל הנוף [ע"ז נמס רמ"ן]:

סימן מו [דיני טריפות בבני מעיים ובו כ"ה סעיפים].

א ניקבו הדקין נקב מפולש טרפה ואפילו ניכר שהנקב הוא בתולדה טרפה [נכוס] ובין בבהמה ובין בעוף טרפה שהרי הפרש יצא דרך הנקב לתוך החלל ותמות ואפילו ליחה שבתוכן סותמת הנקב אינו בלום ואפילו היא דבוקה בהן הרבה עד שאין יכולין להוציאה אלא ע"י הדחק קבלו חו"ל [ג'.] דאינה סתימה וטרפה:

ב קבלו חו"ל [מ"ט:] דחלב טהור סותם הנקב וחלב טמא אינו סותם והטעם דכל חלב טמא יש עליו קרום דק ונקלף הקרום מעל החלב שאינו ארוך בו כל כך ונמצא שהחלב אינו סותם סתימה מעלייתא אלא כנגד הוא פרוש אבל חלב טהור אדוק מאד במקום ששובב שם ולבן סותם סתימה יפה ולכן יש גם בחלב טהור שאינו סותם מטעם זה גמו הקרום שעל הלב והוא מרפשא דלבא שנתבאר בסי' מ' וחלב שעל הכרכשתא והיא החלחולת מפני ששני חלבים אלו אינם מהודקים במוב דהטרפש עשוי ככובע ובן חלב הכרכשתא ענגל הוא ככובע ולכן אינם סותמין הנקב [רמ"א סה] ולאו דווקא חלב טהור סותם אלא ה"ה בשר סותם הנקב כמ"ש הרמב"ם בפ"ו ע"ש:

ג חלב חיה אע"פ שכולו טהור הוא שאין בו חלב טמא מ"מ לעניין סתימת הנקב אינו סותם אלא מה שסותם בבהמה דסתימת הנקב אינו הלוי ממעם שהוא טהור שהרי יש גם חלב טהור שאינו סותם כמ"ש אלא משום דמהודק שפיר והטמא אינו מהודק ולבן גם בחלב חיה שכנגדו בבהמה אינו סותם גם בחיה אינו סותם דנהי דהתורה התירתו באכילה מ"מ סוף סוף הרי אינו מהודק שפיר:

ד אבל בעופות כל שומן שלהן סותם שהרי בעופות טהורים אין בהם חלב טמא בלל וכל השומן שלהם מהודק כטוב וגמ' בגמ' לא נזכר מפורש שבעוף סותם השומן

השומן את הנקב אך כן כתבו כל רבותינו הראשונים והאחרונים ויש מהגדולים שמנמנם בזה ממעם ששומן חעוף רך ואינה סתימה יפה [ים"ס סל"כ] ואין זה השגה כלל דלאו בריכוך תליא מילתא אלא בהידוק יפה והרי גם בבהמה דקה השומן רך ואדרבא אם מדינא לא היה סותם לא היה נמנע הש"ם מלהוכיר זה בפירוש ולכן ליח מאן דחש לה וראיה ברורה לזה שהרי בנמ' [כ.] יש מי שסובר דגם ליחה סותמת ואין לך רך ממנה והרי היא כרוק בעלמא ונהי דלא קיי"ל כן מ"מ בשומן רך פשיטא שסותם ואין מפק בדבר ודע שאין השומן סותם רק נקב שהוא במשהו אבל דבר שצריך שיעור לנקיבתו ולסתימתו כמו בטחול אין הסתימה מועלת דשמא לא נסתמה כשיעור הנצרך [עט"ז וט"ך סק"נ]:

ח וכתב רבינו הרמ"א בסעי' א' דאינו סותם אלא באותו אבר שהשומן דבוק בו בתולדתו אבל אם סותם נקב של אבר אחר לא מקרי סתימה וטרפה עכ"ל ואמת שכן כתבו רבותינו בעלי התוס' שרק השומן ששוכב עליו תמיד וארוך הוא מאר סותם הנקב ולא של אבר אחר ולכן אין סתימת שומן מועלת כריאה לפי שאין לה שומן [מ"ע: ד"ס חלב] וב"כ הרא"ש והמרדכי שם ועוד פוסקים [עב"ח] והכי קיי"ל [וסמ"ג סק"נ מיקל בנסמר נס מלמר חמר וכל סלמקוזים מולקים עליו ע"ם]:

ט אבל מדברי רש"י ז"ל מתבאר להדיא רגם באבר אחר סותם שהרי כתב [סס] על מה שאמרו חז"ל דטרפשא דליבא אינו סותם יז"ל והיינו טעמא דריאה הסרוכה בשומן הלב ראע"ג דהיינו דביתא ואצלו הוא גדל טרפה וכו' עכ"ל הרי שכתב להדיא דרק מפני שהטרפש אינה סתימה יפה אבל שאר שומן סותם אף שלא באותו אבר ונם הר"ן ז"ל כתב בן ע"ש ובן משמע מרברי הרשב"א ז"ל בתורת הבית ע"ש שלא הזכיר דבר זה ומהרמב"ם פ"ו דין י' מתבאר להדיא דאפילו באבר אחר סותם שכתב שם דטרפש הכבר אינו סותם מפני שהוא קשה ואינו מגין ע"ש והרי הרמב"ם לא מנה נקיבת הטרפש בכלל חטרפות שזהו רק מחומרת הגאונים במ"ש בסי' מ"א ואיהו לא ס"ל ע"ש ובהכרח דכוונתו לענין שיסתום נקב של אבר אחר ואינו סותם מפני קשיותו אבל שאר חלב טהור סותם אף שלא באותו אבר ולכן נלע"ד הנם רלדינא יש להזהיר כדברי רבינו הרמ"א דבאבר אחר אינו סותם ס"ם להצטרף לעזר איזה היתר יש לצרף דעת דש"י והרמב"ם והרשב"א והר"ן ז"ל [וכן כ"ל דעמ סכ"ח ע"ם]:

י בחלב שעל הקיבה יש שני מיני חלבים האחד נקרא דאקשרא והשני דאיתרא שהקבה עשוי בקשת והחלב שלצד חוץ ההולך בעינול נקרא דאקשתא שעשוי בקשת והוא חלב טמא ואינו סותם ומה שלצד פנים נקרא דאיתרא והוא חלב טהור וסותם ואף שאין אנו אוכלים אותו במי שיהבאר בסי' ס"ד מ"ם לעניין סתימה סותם [רמב"ח בסמ"ג ד' כ"ם] ויש להסתפק בחלב שנחלקו הפוסקים רבינו יואל ורבינו אפרים במו שיתבאר שם ובן ביוצא בזה ואנן נקטינן בדברי האוסרים אם נאמר דעב"פ לעניין סתימה נם לדידן סתים במו שאמרו בנמ' [מ"ט:] אינהו מיכל אכלי ואנן מיסתם נמי לא סתים ע"ש או אפשר ביון דאנן תפסינן דזהו חלב נמור ממילא דגם אינו סותם [עפרמ"ג במ"ז סי' מ"ח סק"ח] וכן עיקר לדינא כמ"ש בסי' ס"ד סעי' כ' ע"ש:

יא כשהשומן סותם הנקב אפילו יש מחט בהנקב והשומן מכסה אותו כשר ולא אמרינן רוודאי המחט תינקב לחוץ לשומן ואולי כבר ניקבה וחזרה לאחוריה דאין לנו להחזיק ריעותא בזה וכן הדבר פשוט בפי כל הפוסקים ויש מי שמנמנם בזה ואינו עיקר [ס"ך סק"כ] מיהו צריך שיהיה דאש המחט מכוסה בשומן כראוי [פמ"ג]:

יב יש מי שרוצה לומר דבעוף שפיטמוה ונתרבה השומן ע"י הפיטום אינו סותם דדווקא השומן שמחולדתו סותם ולא מה שבא ע"י פיטום ואינו עיקר רא"ב לא ה"ל לרבותינו לסתום אלא לפרש שהרי הדבר מצוי הרבה ועור מי יוכל לשער השומן העיקרי והשומן הבא ע"י פיטום וגם יש מי שחשש שמא אם תכחיש טופה להתפרק [מג"ם סק"ו בשם בחי עצמ] וכוונתו דלפ"ז נם אם לא נכחשה אין זה סתימה מפני שטופה להתפרק וגם זה אינו כלום רא"ב נם בשומן העיקרי אם ימנעו ממנה מאכל בוודאו תכחיש ואלו דברים שאין להם שיעור [וגס סמל"י דשם זס כמ"ם סחנ"ם שם]:

יג בהדקין יש מהן שמלופפין ומוקפין זו לפנים מזו בעינול כמו נחש שנברך [רמב"ם] ונקרא בלשון הנמ' הררא דבנתא אם ניקב אחד מהן לחבירו בשר דחבירו מגין עליו אא"ב ניקבה החצונה לצד חוץ וב"ש אם שומן הבנתא עצמה סותמת דבשר דהוא חלב טהור וסותם ולבן אפילו החצונה שניקבה במקום שהבנתא סותמת אותו דבשר [דלענין ספיקים ל"ל לסכנת ודק]:

יד כתב דבינו הב"י בסעי' ד' מחט שנמצאת בדקין טרפה דחיישינן שמא ניקב עכ"ל ביאור דבריו דזהו על ההדרא דבנתא דמתוך שהולבין בהיקף וקרומן רך יש לחוש שמא אוכלים ומשקים דחקוה עד לחוץ ועשו נקב משהו ואין לזה בריקה [ב"י בסס ר"ן ע"ם] וכל נדולי אחרונים חלקו בזה דאין לנו להחזיק ריעותא שהרי חדקין תלוין בושט והלבה דרך הושט להרקין ומונחת שם ולא ניקבה ולא דמי למרה שבסי' מ"ב שהרי המרה תלויה בהקנה ואם נבנסה דרך הושט כדרך רוב הנבלעין הרי בהברח שניקבה המרה משא"כ ברקין ולכן פסקו בולם שאם המחט מונח אורכו לאורך הדקין בוודאי בשר ובפרט בהפ"ם אמנם אם תחובה קצת בדופן יש לאסור ואפילו אם אינה נחובה אלא שאורך המחט מונח לרוחב הדקין ונדחקת בהדופן נ"ב יש להחמיר ובהפ"ם יש להתיישב בזה [עט"ך וט"ז ופמ"ג ופב"ם]:

טו חלחולת וחוא המעי האחרון שהוא שוה בלא עיקום והרעי יוצא ממנו אם ניקב במשהו טרפה בד"א שניקב לחלל

לחלל הבטן או אפילו שלא להחלל אלא שניקב במקום שאינו דבוק להירכים טרפה אבל אם ניקב במקום הדבוק לירכים כשר שהירכים מעמידים שם ואפילו ניטל כל אותו המקום כשר ובלבד שישאר ממנו כסלא ארבע אצבעות בשור הגדול ולפי ערך שיעור זה ברקה הגדול לפי נדלו והקמן לפי קטנו וי"א דברקה ג"כ אין פחות משני אצבעות [ס"ך סקי"ג בשם רמב"ן] ובנדי וטלה י"א דדי באצבע אחד ולשה גדול צריך שני אצבעות [שם בשם רוקח] ואם באותם ארבע אצבעות ניקב י"א דאסור במשהו וי"א עד שינטל רוב רחבו אבל סתימת השומן שבמקום זה אינו מועיל כלל אף שהוא חלב טהור דכבר נתבאר בסעי' ב' דחלב הברכשתא הוא ענול ואינו מהודק ואינו סותם הנקב ע"ש:

יב יש מהפוסקים שהכריעו כדיעה שנייה דדווקא ער שינטל רובו טרפה ולא במשהו ודבר פשוט הוא שבהפ"מ יש לסמוך על דיעה זו [ס"ך סקי"ד] אמנם בפירושא דרוב רחבו מחולקים הפוסקים די"א דבעינן דווקא רוב מהכולל והיינו שינטל שני אצבעות ומשהו מהאורך וכן מהרוחב [ע"ז סק"ו בשם רמ"ע] וי"א דדי מצד אחד והיינו ב' ומשהו מהאורך ומהרוחב כל שהוא או ב' ומשהו מהרוחב ומהאורך כל שהוא [ס"ך סקמ"ו בשם רי"ץ וכ"י מביב ונס סמכרס"ל מז: בו בא"ו שלו וכן פיקר לדינא] ושיעור אצבע הוא במקום רוחב האגודל באדם בינוני ודבר פשוט הוא שכשנתקלקל הבשר שבהלחלת כמו ריקבון או נתממם דנין זה כנקב ובמקום שהנקב כשר כפי שנתבאר גם זה כשר ובמקום שהנקב טרפה גם זה טרפה ואם נתממם הרבה דינו כניטל ודע שא"א לכוין במראית העין לאחר השחיטה המקום שהירכים מחזיקות אותה מפני שלאחר השחיטה האיברים מתרפים ונעתקים ממקומן ובחיי הבהמה הוא כמו שבארנו [פרס"י כ'. ד"ס בדבוו]:

יג מעשה במקום אחד שברקו כמה בהמות ונמצא נקב בבני מעים סמוך ליציאתם מן הקיבה והנקב הולך בשיפוע והטבחים אמרו שרוב הבהמות כך הם והוא בא מממפוני הכבד ופסקו דכשר כיון שהנקב הוא תמיד על צורה אחת ובמקום אחר ובהרבה בהמות ודאי שזהו הוריד ההולך מהמעים להכבד והרופאים אומרים שפעולתו הוא שתהיה הכבד זוקקת מרה דרך הוריד הזה להבני מעים ומשם לקיבה לעכל המזון [טב"ם סי' כ"ג ומע"ס שרשב"ם בשעו' לא סמכין לטבחים שלמדו כן מפני שנזדיין לא מצברי סדבר ואין מיוב לבדוק אחר זה ע"ם]:

יד שנו חכמים במשנה דואלו כשרות בעוף [כ"ו:] יצאו בני מעיה ולא ניקבו ואמרו בגמ' שם לא שנו אלא שלא היפך בהן אבל היפך בהן טרפה שנאמר הוא עשך ויכוננך מלמד שברא הקב"ה כוננויות באדם שאם נהפך אחת מהן אינו יכול לחיות ומרפות זו היא בכלל נקובה מפני שכשנתהפכה סופו לינקב ולירקב [תוס'] ופירש"י היפך בהן כשהכניסן לתוכו היפך עליונו לתחתיתו או

עגולה זו למעלה מכמות שהיתה שהחליף זו למעלה זו למטה עכ"ל:

טו מבואר מלשון רש"י דאפילו אם הבנים בידיו המעים לתוך הנוף אם רק לא היפך בהן שהכניסם כמו שהיו כשר וכ"כ הטור יצאו הדקין לחוץ והיפך בהן והחזירן טרפה אפילו הן שלימים אבל אם החזירן ולא היפך בהן כשרה עכ"ל ומשמע מלשונו דרק בדיעבד מותר כשהחזירן ולא היפך בהן אבל לכתחלה אין להחזירן משום חשש שמא יהפך דאל"כ היה לו לומר דמותר להחזירן כשלא היפך בהן והסברא נותנת כן דכשיכנסו מאליהן יכנסו כטבען אבל כשהאדם מחזירן קשה לכוין להחזירן לכמות שהיו ולכן רק בדיעבד מותר אם ידע שלא היפך בהן ואם לא דקדק לידע אם היפך אם לאו אסורה וכן דעת במה מהגדולים [עס"ך סק"ח ולפמ"ש דבריו מוכנים ודו"ק]:

טז ודברי הרמב"ם בפ"ו דין ט"ו צריך ביאור שכתב בני מעיים שיצאו לחוץ ולא ניקבו מותרת ואם נתהפכו אע"פ שלא ניקבו טרפה שא"א שיחזרו כמות שהיו אחר שנתהפכו ואינה חיה עכ"ל ולמה שינה מלשון הש"ס שאומר שהאדם היפך בהן ויראה לי בכוונתו דבאמת לרש"י והטור רעיקר האיסור הוא בהחזרה לתוכה למה לא הוכירה הגמ' דבר בוה בעניין החזרה לתוכה ורש"י והטור הוכרחו לפרש כן דבוודאי בהיותם בחוץ לגוף לא איכפת לן אם הם מהופכין או אינם מהופכים אלא דהאיסור הוא כשיוחזרו לפנים ולכן פירשו כן ולוה השכיל הרמב"ם לפרש דרק אם נתהפכו טרפה גם בלא שהחזרו מפני שכשנתהפכו א"א שיוחזרו כמות שהיו אף מעצמן ווה שהתגא מכשיר ביציאו מעיה הוא מהטעם שאין סכנה בוה דאח"כ יוחזרו לתוכה ובהיפך בהן אף כשיוחזרו לא תחיה ולכן לא כתב הרמב"ם את ההיפוך עכ האדם לבלי למעות לומר דדווקא כשהאדם היפכן והחזירן טרפה כדמשמע לכאורה מכשון הפוסקים ולוה כתב רק אם נתהפכו טרפה ואין נ"מ אם האדם היפכן או כשמעצמן נתהפכו ונם רש"י והטור ס"ל כן לדינא [וכ"י בשי' כ' סכיב שני סלסוטם ומ"ם שמ"ם שימזרוס וכו' סוף סס"ד וכ"ל שמ"ם שיוחזרו ודו"ק]:

יז ולפ"ו כשיצאו בני מעיה לא יעשו מאומה ואם רוצים לשוחטה ישחטוה במו שהיא וכן אם הוחזרו מאליהם בשרה אבל אם האדם החזירן צריך לדקדק שלא יתהפכו ואם לא דקדק טרפה דמסתמא נתהפכו ויזהר גם מלמשמש בהן דשמא יהפכם ולכן לא הוכיר הש"ם כלל ענין החזרה מפני שאין נ"מ בזה דבלא נתהפכו בין חזרו ובין לא חזרו כשרה ואם נתהפכו בין כך ובין כך טרפה ואין נ"מ ברין זה בין בהמה לעוף וזה שהמשנה נשנית בעוף משום דבעופות מצוי דבר זה ויציאת המעיים ולא בבהמות [ב"י]:

יח וכתב דבינו הב"י דה"ה אם לא יצאו ונמצאו מהופכין טרפה עכ"ל כלומר אם פתחו תרנגולת ונמצאו המעיים

המעיים מהופכין שלא כסדר כל המעיים טרפה ולבאורה דין זה פשוט הוא דכיון שעיקר הטרפות הוא ההיפוך כמו שנתבאר מה לי אם נתהפכו בחוץ או בפנים סוף סוף הפוכין הן אבל יש מהקדמונים שמכשירים בכה"ג דאין ההיפוך אוסר רק ביצאו לחוץ [ס"ך סק"ט בשם רמב"ם ופ"ד] וכ"כ המהדש"ל ביש"ש סי' צ"ח דמנלן להוסיף על הטרפות וכתב דלכן לא הזכיר הש"ם אלא לשון היפך בהן דבנתהפכו מעצמן לית לן בה ע"ש והדברים אינם מוכנים דא"כ גם ביצאו לחוץ ונתהפכו מעצמם נכשיר מהאי טעמא והדי הרמב"ם כתב מפורש להיפך אלא וודאי דמה שהזכיר הש"ם לשון היפך בהן משום דבלא מעשה האדם אין דרכן להתהפך אבל אם עכ"פ נתהפכו וראי טרפה וכן פסקו הרשב"א והטור [וכ"כ בב"ח ופמ"ג ופכ"ר ופכנה"פ ופמב"ם וכן פיקר] :

ב וכתב רבינו הרמ"א וכן אם נמצאו המעיים כין עור לבשר ונמצא תפור שם יש לחוש שיצאו ונתהפכו אבל אם לא נמצא שם תפירה ולא ניכר שם שנקרע ולא היה ניכר בה שום ריעותא כשרה עכ"ל כלומר שבחיים לא היה ניכר בה שום ריעותא שהלבה הילוך יפה אבל אם היה ניכר איזו ריעותא מחיים טרפה [ס"ך ומחלוקים] וס"ל לרבינו הרמ"א דזה שנפלו בין עור לבשר אין זה בכלל היפוך דהיפוך לא מקרי אלא כשנתהפך מעליון למטה והתחתון למעלה וכל כיוצא בזה אבל מה שכולם נעתקו ממקומן לא מקרי היפוך [ולכן לפ"ז במקור דין זה סוף מרגפ"ם ומיהו ס"ל למנפקים סיפוך כסרס ומכן לת ס"ל כן כמ"ם מ"ת סרמ"ח ס"ל דבזה סכל מודים ועמב"ם שגמנם בזה ועכנו"פ מכל כסים מפירם מו קרע ודמי לכמקלקלו סמעיים] :

א יש מקומות שהגוים מסרסים תרנגולים וברים כדי שיפטומו ותופרין מקום הקריעה ומנהג העולם לאוכלם ואין פוצה פה ומצפצף ואומרים דהמתעסק בזה בקי הוא שלא יגע בכני מעיים ואף אם בשעת הקריעה נופלים המעיים בין עור לכשר מאליהן יצאו והוא לא הפך בהן ואף אם מכניסן בידים מסתמא יודעים להכנים בענין שאינן נהפכין [נחפ"ט בשם דמצ"ח] וכן נהירנא שבילדותי היו אוכלין זה המין תרנגולים וקורין להם קאפ הענער והם שמנים למאד וכל בעל נפש ראוי להרחיק א"ע מזה ועתה בימינו אלה לא ראיתים ולא שמעתי מקומות שעושים כן במדינתינו :

ב יש מי שאומר דזה ביצאו המעיים לחוץ בשרה וזהו כשיצאו דרך הבטן אבל אם יצאו דרך פי הטבעת טרפה מפני שא"א שיוחזרו כסדרן לתוך המעיים בסקום צר כזה [שמ"ג סק"ט בשם רש"ל בת"ו שלו] ודברים תמוהים הם והלא בשם שיצאו כסדרן כמו כן יוחזרו בסדרן ועוד דדין זה שוה בבהמה ובעוף והמשנה ביארה דין זה בעוף וכתב דכינו הב"י בשעו' י"ח וזה אנו רואים בחוש שמצוי הוא בעופות שיצאו דרך פי הטבעת ולא דרך הכרס ועוד ביון שדבר זה מצוי הוא ביציאה דרך פי הטבעת אין לא היו הפוסקים מזכירים זה וחמהרש"ל עצמו בחבורו הגדול יש"ש לא הזכיר מזה דבר אלא ודאי דליתא וכן המנהג פשוט בכל בית ישראל להכשיר כשיצאו המעיים דרך פי הטבעת וכ"ש אם רק מקצת כרכשתא יצא [ומולי מין זה בכלל יליחת מעיים ונ"ע] :

כג כתב רבינו הב"י בשעו' ו' אם מירכא יוצאת מהדקין או מאחד משארי איברים שנקיבתן במשהו ונסרכת לדופן או למקום אחד כשר דלא אשכחן בועא ומירכא אלא בריאה עכ"ל והכי קיי"ל ואע"פ שיש חולקים עליו ום"ל דדין מרכא שוה הריאה לשארי איברים לא קיי"ל כן דכן מבואר מלשון רש"י [מ"ו] וכל רבותינו הראשונים דמירכא דריאה נתהוה מתוך ששואבת כל מיני משקה ומעט מעט נעשה קרום מה שאין שייך זה בשארי איברים :

כד וכתב ע"ז רבינו הרמ"א דמ"מ יש לדקדק שלפעמים ימצאו בועות הרבה ועל ידן נסתמו המעיים ואז היא טרפה ויש לברוק ע"י קש או נוצה אם נסתמו עכ"ל ומשמע מלשונו דאין ששש האיסור רק משום סתימת המעיים שהמאכל יתעכב אבל משום עצם הבועות אין ששש וזהו כדברי רבינו הב"י שבסעי' הקודם דאין ששש בועא רק בריאה אבל בספרו ד"מ כתב שיש לחתוך הבועות ולראות אם יש בהן לחות הוי לקותא וטרפה עכ"ל וכוונתו כשהבשר שחחתיו רע דהוי כנסתמם אבל כשהבשר שלם ויפה לא איכפת לן בהלחות [ס"ך סקט"ז] ויש מי שרוצה לומר דכאן בש"ע חזר בו ממה שכתב בר"מ [ט"ז סק"ז] ואינו מוכרח ואין באן מחלוקת דוודאי מפני עצם הבועא לית לן בה אבל שהעור יהיה שלם ויפה פשיטא דצריך ומי יחלוק בזה וכאן בש"ע מיירי שאנו רואים מבחוץ שהעור שלם ויפה ואין החשש רק משום סתימת המעיים אבל במקום שיש לחשוש לקלקול העור ודאי צריך לברוק וכן המנהג פשוט ואין לשנות אלא שמנהגינו לחתוך שלשה בועות ולכודקן אם בהשלשה מקומות נמצאה הבשר שלם ויפה מוקמינן לכולהו נ"כ אחוקת היתר והגם שיש לפקפק על זה דכמקום שנמצא ריעותא אין לסמוך על חוקה מ"ם כיון שעינינו רואות דברוב פעמים העור שלם ויפה לכן נהגו כן ואין לפקפק בזה מידו אם רואים איזה בועא מקולקלת הרבה פשיטא שיש לברוק בה ביחוד ולא לסמוך על מה שברקנו נ' בועות אחרות :

כה אופן הבריקה בהבועות כל אחד יכול לברוק כפי רצונו אם לחתוך המעי לשנים באורך במקום הבועא ולגוררה ולראות מבפנים אם העור שלם ויפה או לגרור הבועא מבחוץ ולראות העור שתחתיו מבחוץ ואין קפידא בזה ואם נאבדו הדקין קודם הבריקה נלע"ד אם הבועות היו קטנות מכפי בועות הרגילות יש להקל ברי"עבד ולסמוך על הרוב שכשרים המאמנם כשהיתה בועא אחת גדולה שלא כדרך שארי בועות הרגילות יש לאסור מפני שני

דכרים האחד דשמא העור מקולקל והשני שמא נסתתמו המעיים ורע דכל כבר שיש עליו בועות או פצעים וחבורות אע"פ שמצר עצמו כשר שכנשאר בשיעור שנתבאר בסי' מ"א מ"מ יש לברוק הרקין רכרוב פעמים ראינו בחוש דכשהכבר יש עליו בועות או פצעים וחבורות גם בהרקין נמצאו כן וזולת במיעוטם ראיתי שאינו כן אבל ברובם כן הוא ולכן החיוב לברוק הרקין אמנם אם נאברו אפשר שיש לחקל ותרנגולת שיושבת על הבצים יש להחמיר בהן יותר שמפני חלישתן עלולים להתקלקל הדקין שלהן ומעשה היה באווז שהיה מכה בבטנה ופתחו הבטן וראו שהרקין שליטים והכשירה דמפני מכת שבבטן אין זה מרפות ראין לעוף כרם ורע רכבר אווזות שקורין ענטלאך מצויות בהרקין שלהן בועות קמנות ולכתחלה צריך כריקה ובריעבר יש להכשיר דהבי רביתייהו מפני ששטין תמיד על פני המים נחלשו המעיים שלהן וגם בבהמות בסוף ימי הקיץ מצוי הבועות בבהמות וטוב יותר להשליך אז הרקין ולא לראותן מפני שע"פ רוב אין להבהמות גם אז בועות ולכן א"צ בריקה כשלא ראינו הבועות אבל אם ראינו הבועות אז החיוב לברוק ובבריקה שזכרנו [כנלע"ד בדיעם פלג]:

סימן מז [דין אם נמצאו מעיים יתידים בעוף ובבהמה ובו ט"ו סעיפים].

א דבר פשוט הוא דכיון דניקבו המעיים טרפה כ"ש נימלו וכיון דנימלו טרפה ה"ה אם יש לה שני מיני מעיים רבל יתר בנמול רמי אך מה נקרא שני מיני מעיים נחלקו בזה אנות העולם ולדעת הרי"ף כן הוא והנה המעיים נמשכים מן הקיבה ואם יש שני ראשיות שהן נמשכין מן הקבה אע"פ שאח"כ נתחברו והיו לאחר טרפה ובן אם להיפך כשמן הקיבה אינו נמשך רק מעי אחר אך אח"כ בסופו מתפרד לשנים כאופן שהובל יוצא משני מקומות נ"כ טרפה ואינו כשר להרי"ף אא"כ בשבראש הקיבה יהיה באצבע שלם שלא יתפרדו לשנים ונם בסופו יהיה ברוחב אצבע אחר ואו אף אם בכל אורך הרקין המה כשנים מ"ם ניון שיש ברוחב אצבע שלם בראש תו וברוחב אצבע בסופו כשר וכל זה בבהמה אבל בעוף כשר [ני"ף פמ"ם] ומשמע רבעוף בשר בכל עניין ועוד יתבאר בזה כמ"ר וזהו רעת בה"נ והרשב"א והרא"ש והטור ועוד בטה מהפוסקים [שפוסקים למומרת בפלונתא דר' אמי ור' אסי נ"ם: דבעיון סדמי ועריבי וכלין מלמעלה ומלמטה ע"ם]:

ב ולפי דעת רש"י ז"ל כתבו הראשונים עוד חומרא דלבר שצריך כרוחב אצבע בראשיתו וכאחריתו כמו שנתבאר עוד צריך שמקום שהם מפוררים לשני מעיים לא יהיה בהפירור הזה ברוחב אצבע אלא פחות מזה וזהו שבתב הטור הרקין של הבהמה שיוצאין מהן מעי קטן בענף היוצא מן הבד אם בראש הקיבה שהמקום שהרקין יוצאין משם יש שלם ברוחב אצבע קורם שיתחיל זה המעי ליפרד וגם למטה לאחר שנתחבר עם שאר הרקין יש ברוחב אצבע שלם בשרה ואם לאו שאין באצבע שלם למעלה ולמטה טרפה וי"א שאינו כשר אא"כ יהא באורך הפיצול פחות מרוחב אצבע וראשון עיקר ובעוף ביוצא בזה בשר עכ"ל הטור וריעה ראשונה היא רעת הרי"ף ודעת הי"א הוא רעת רש"י והסבים להרי"ף:

ג ובאמת לשיטת רש"י שמחוברים מראשיהם עד אחריהם ורק באמצע פרודים על משך פחות מרוחב אצבע מה שייך לקרא זה שני מעיים יכבר הקשה בן הרא"ש ז"ל [פת"ם סי' נ"ד] ומטעם זה הסבים להרי"ף ע"ש אמנם לענ"ר המעיין בנמ' בשיטת רש"י ז"ל מיירי להריא דכשמתחילין לצאת מן הקבה יוצאין שני מעיים סמוכים זל"ז רכן איתא שם בנמ' יוצאין במקום אחר וכלין עד כאצבע ופירש"י יוצאין ממקום אחר סמוכין זל"ז וכלים ער כאצבע וחוזרין ומתחברין בתוך רוחב אצבע עכ"ל וה"פ רעל יוצאין במקום אחר מפרש רש"י סמוכים זל"ז אבל ניבר להריא שיוצאין שני מעיים ועל כלים עד באצבע מפרש שחוזרין ומתחברין בתוך רוחב אצבע ולפ"ז י"ל דלא פליני לרינא אלא בנירסא רנמ' רלרש"י מיירי ששני מעיים יוצאין מתחלתן ולכן אם לא יתחברו יחר בפחות מרוחב אצבע מרפה והרי נם להרי"ף בן הוא ודאי ואדרבא הרי"ף מחמיר יותר במוכן אבל בנוונא דפירושא דהרי"ף נם רש"י מורה:

ד ודברי הרמב"ם ז"ל בענין הזה צריך ביאור שכתב בפ"ו מ"ל המעי היתר שתמריף בו הבהמה הוא היתר מתחלתו ועד סופו עד שנמצאו שני מעיים זה בצר זה מתחלתו ועד סופו במעי העוף או שהיה המעי יוצא בענף מן הבר והרי הוא מבדל בין בעוף בין בבהמה אבל אם חזר ונתערב עם המעי ונעשה אחר משני ראשיו והרי שניהם מובדלים באמצע הרי זו מותרת ואין כאן יתר עכ"ל ונראה מדבריו שבשיוצאין משני מקומות קילא מיוצא בענף מן הבר דמשני מקומות מבשיר בעוף ובענף מן הבר מטריף נם בעוף בשלא חזר ונתערב [ב"ח ולמ"ת ומפרשים דז"ם בנמ' מבל יולמים נמקום מחד וכו' קמ"ל נס מעוף ע"ם]:

ה והרבנים תמוהים שיהא ענף מן הבד חמור משני מעיים נמורים ולענ"ד נראה בכוונתו דזהו וראי דבמקום שהדיעי יוצא צריך להיות רק יציאה אחת אף בעוף ואיהי ברורה לזה שהרי כתב עד שנמצאו שני מעיים זה בצד זה מתחלתו ועד סופו במעי העוף והרי אין לך עוף בעולם שתהא לה שני יציאות ובשם בעל חי א"א להמצא ואת אלא

אלא זה שכתב מתחלתו ועד סופו עד ולא עד בבלל דבסופו מתחברים יחד במקום שמטלת רעי וזהו כמעי העוף דבעופות יש כמין שני מעיים האחת מה שיוצא מן הקורקבן אל הזפק והשנית המעיים הגמורים וכדפירש"י ע"ש אבל היציאה אחת היא וזה שכתב אח"כ או שהיה הכעי יוצא כענף מן הכבר והרי הוא מובדל בין בעוף בין בבהמה כוונתו למעי פתוחה בסופה שהפרש יוצא ממנה לחלל הנוף וזהו בזוראי טרפה גם בעוף מפני הפרש היוצא לחלל הנוף אבל אם המעי סתום בסופה כשר גם בבהמה ראין זה בגדר יתרת בלל אלא בעין דלדול בעלמא וכמה דלדולים נמצאים בבעלי חיים [וזס שלא הזכיר סרמב"ם שיעור מלגע דס"ל דלין הכווכ על שיעור מלגע שלא על המיבור כמ"ם סכ"מ וסלח"מ ועפר"ח]:

ו ודברי רבותינו בעלי הש"ע כולו מוקשה בענין זה שכתבו וז"ל בהמה שנמצאו לה שני מעיים טרפה בנון שיש לה מעי יתר מתחלתו ועד סופו עד שנמצאו שני מעיים זה בצד זה מתחלה ועד סוף במעי העוף או שהיה המעי יוצא כענף מן הבד והרי הוא מובדל בין בעוף בין בבהמה אבל אם חזר ונתערב עם המעי ונעשה אחר משני ראשיו והרי שניהם מובדלים באמצע ה"ז מוהרת אין באן יתר וי"א שבשיוצא מהדקין מעי קטן בענף היוצא מן הבד אם בראש הקיבה מקום שהדקין יוצאין משם יש שלם ברוחב אצבע קודם שיתחיל זה המעי ליפרד וגם למטה לאחר שנתחבר עם שאר הדקין יש ברוחב אצבע שלם בשרה ואם לאו שאין באצבע שלם למעלה ולמטה טרפה וכן עיקר עב"ל:

ז ובמעי כ' כתבו וז"ל בר"א בבהמה אבל בעוף ביוצא בזה כשר ואפילו כמה ענפים יוצאים ממנו בשר עב"ל ובמעי ה' כתבו הדרא רכנתא שיוצא מאמצעיתה יתרת שתלוי ברקין כמו מעי קטן באורך אצבע כשרה וכל זה דהיתר סתום בראש ואין הרעי יוצא ממנו אבל אם הוא פתוח בראשו טרפה דהרעי נופל לנוף ועוד דהוא נקיבת הדקין עב"ל:

ח ובבר הקשו עליהם שדבריהם סותרין זא"ז דבין שבמעי' א' כתבו רבני הרמב"ם רכענף מן הבר גם בעוף טרפה איך בתבו במעי' ב' דבעוף בשר ויש מי שרוצה לומר דכהבו זה לדעת הי"א ולא לריעה ראשונה שהיא דעת הרמב"ם [ט"ז סק"ב] ולא משמע בן דאיך בתבו זה במעי' בפ"ע ועיר שהרי בתבו זה להלבה למעשה מרסיימו ואפילו במה ענפים יוצאים ממנו בשר והרי ירוע דדכם בקדש שהריעה ראשונה היא העיקרית ואיך דחאו רעת הרמב"ם מכל וכל ויש מי שרוצה לומר רבמעי' ב' מיירי שחזרו ונתערבו [ש"ך סק"ב] וכבר רחאו זה ג"ב דלהדריא לא כשמע כן ועור הקשו על מ"ש במעי' ה' כהדרא דכנתא שיוצא מאמצעיתה יהרת בשרה שזהו נגר הביאור במעי' א':

ט אמנם לפי מה שבארנו במעי' ה' בבוונת הרמב"ם דמיירי במעי פתוחה א"ש הכל דזה שכתבו במעי' ב' דבעוף בשר זהו כשהיא סתומה בסוף ובבהמה גם בכה"ג טרפה לדעת הי"א שבמעי' א' וזה שכתבו במעי' ה' פ"ה דאפילו להי"א ראסרי בבהמה בענף היוצא זהו דווקא כשהיא ארוכה קצת כעין מעי אבל אם היא רק כאורך אצבע אין זה צורת מעי אלא דלדול בעלמא והרמב"ם ס"ל דגם כשהיא ארוכה ביון שהיא סתומה בסופה הוי כדלדול בעלמא וזהו שסיים רבינו הדם"א דדווקא בשהיא סתומה בראשה כלומר ובסופה של המעי אם היא סתומה ג"כ לית לן בה ביון שאין הריעי נופל ממנה או אפשר לומר דבוונתו דווקא בראשה אבל בסופה אסור לרעת הי"א ויש להתיישב בזה [וסס"ך סק"ז כתב דבדק היטב מן סדקין כשר בכל נוונו ולפילו יותר מאלגע כמ"ם בסק"ם ותמיהני דסא זהו ממש בענף היוצא מבדק והכ"ז תירץ שבוש ס"ל בשבינתם להדקין וענף היוצא שבולמת ע"ם ונס זה תמוה וכבר הציע עליהם שתע"ם סק"ד והעלה נ"כ כדבריו דכרמב"ם מיירי בפתוחה ע"ם ודו"ק]:

י ולענין רינא בתבו נרולי האחרונים שיש להחמיר בבל הפירושים והיינו שאין להכשיר רק אם בהחלתן אחר הם ברוחב אצבע והפירור הוא פחות מאצבע ואח"כ נתחברו יחר וזהו במו שתפסו לרעת רש"י ולעג"ר נראה דבזה אין להחמיר בלל ראפילו לפי דבריהם בל רבותינו חולקים עליו ובש"ע לא הובא רעת רש"י בלל וב"ש לפמ"ש בסעי' ג' נם רש"י לא ס"ל בן ובל שמחוברין יחר בראשן ובסופן באורך ברוחב אצבע אנורל באמצעיתו יש להבשיר ולענין דק היוצא מן הרקין אם היא סתומה בראשה וראי הוא דלדול בעלמא ואפילו אם היא פתוחה בראשה אם היא סתומה בסופה ואינה אלא ברוחב אצבע אנורל יש להקל בהפ"מ וביותר מאנורל יש להתיישב:

יא כתב הכלבו שבא מעשה בעיר בדרש"י שנמצא יתר במעי היוצא מן הקבה לאחר שנמשך זרת או זרתים והתירוה ע"פ חבמים ואמרו שבל הבהמות יש להם וריד אחד מחובר בכבר ראשו אחד והוא מחובר ברקין וכו' והוריד הוא חלול ונבנס לתוך המעי היוצא מן הקבה ופעמים שנשאר בל הוריד בבבר בשחותכים הבבר מן הנוף ונמצא המעי היוצא מן הקבה חלק שלא ניכר בו כלל וכו' ופעמים שאין מצמצמין לחתבו שישאר בל הוריד עם הבבר אלא שנשאר ראש הוריד במעי שהוא מחובר ופעמים שנשאר שם באורך וברוחב שלשה אצבעות או יותר ונראה שהוא יתר ואינו בן וזה הוריד פעמים שמקום חיבורו במעי ברוחב אצבע או יותר ופעמים שהוא רק ער מאד וכ"ז העירו שההירו ג"כ חבמי לוניל [כ"י וכ"כ"ם סי' ק"ז כתב שלמיך בזה דקדוק נדול וקיבוץ של מבחים בקיאים]:

יב תרנולת שיש לה שני נקבים מאחוריה שבהם מוציאה הרעי אם בדקו אותה וראו שהמעי שבו יוצא הרעי היא אחת לבר אלא שפי אותה המעי היה מהפשם לב' מקומות ומ"מ אין רק נקב אחר בהתרנולת בנופה ובן בל המעי היא אחת בשרה שאין זה יתרת בלל אלא

שהפת

שהפה התפשטה לשני מקומות [בפמ"ג סק"ס בפמ סכ"ס סלוי סי' כ"ה וכה"נ] :

יג כתבו המור והש"ע סעי' ג' מעי היוצא מבית הכוסות להמסם בשרה והיוצא מבית הכוסות לכרם טרפה עכ"ל והטעם מפורש בגמ' [נ"מ:] לפי שמבית הכוסות להמסם נמצא באיזה מין בהמות והכי רביתיהו הלכך כשר בכל מין בהמה ולכרם לא נמצא ואין מדמין בטרפות ול"ז והבית הכוסות הוא כסוף הכרם ושם עשוי כבובע ונקרא בית הכוסות וההמסם מחוכר בו והמאכל נבנם מבה"כ להמסם והיא האיצטמוכא ולפי שמעכל המאכל נקרא המסם מלשון כמסום נוסם :

יד ברמב"ם לא נמצא מפורש דין זה ואולי מפני שמעם המרפות משום דהוי מעי יתר וכל יתר בנטול דמי [כ"י סמ] ונכלל זה בדבריו בפ"ו דין ב' שכתב דשני מעיים טרפה ומ"מ היה לו לבאר דמבה"כ להמסם לא נקרא שני מעיים ולכרם מקרי שני מעיים שהרי ראינו בגמ' שהיה להם שקלי וטריא בענין זה וצ"ע :

טו עוד כתבו דאי אית לה תרתי סניא דיבי טרפה ואי שפכי להדדי כשרה וסניא דיבי הוא המעי הרחב הנקרא סיינ"ו והוא מחובר לדקין וזורקין אותו [כ"י בפמ רי"ן] ורש"י פירש [נ':] שהוא עשוי כבים וסתום בראשו ונקרא סניא דיבי לפי שהוא מקום מאום ובחוש שגם הואבים אינם אוכלים אותו ובגמ' שם יש דיעה שזהו כרם הפנימי ע"ש וגם זה השמיט הרמב"ם וצ"ע ומעשה בהדרא דכנתא שנמצא באמצעיתה יתרת כעין סניא דיבי והיה מלא פרש והטריפוה רבינן שצורתה כצורת הסניא דיבי ומלא פרש כמוהו אע"פ שאינה במקום הסניא דיבי סוף היא כמקום המעיים והוי תרתי סניא דיבי והוי כמעי יתר וטרפה [פר"ח סק"ס בפמ מבי"מ] ואפילו לפי מה שיתבאר בסי' נ"ה ביתרת רגל דבעינן שהיתרת תהיה במקום העיקר ג"כ טרפה דבל מין מעיים אחד הוא וכולהו מקומם מקרי :

סימן מח [דיני טרפות בקבה וכרס והמסם ובה"כ ובו ע"ב סעיפים]

א קיבה שניקבה טרפה והקיבה הוא בין ההמסם לבין הדקין שהמאכל נבנם מקודם לכרס ומכרס לבית הכוסות והוא בסוף הכרס עצמו ועשוי כבובע ובית הכוסות שופך המאכל להההמסם והמסם לקיבה ומקיבה לדקין והמבחים קורין להכרס וואמפי"ן ובית הכוסות פאנ"ץ או הוי"ב או שאפטשאב"א וההמסם קורין קני"ע :

ב הקיבה מסובב בחלב ועשוי כמן קשת והחלב שמבחוץ שהולך בעינול נקרא דאקשתא והוא חלב טמא ושמבפנים נקרא דאיתרא מפני שלמעלה הולך כיתר שמתוח על הקשת והוא חלב טהור ואף שאין אנו אוכלים אותו במ"ש בסי' ס"ד אינו אלא מנהג בעלמא ולפיכך חלב הקשת אינו סותם הנקב ודאיתרא סותם וכבר בארנו זה בסי' מ"ו סעי' ו' ודע שיש שרוצים לומר ולדקדק מלשון הרמב"ם פ"ז ממאכ"א דין ו' שכתב על דאיתרא חוט משוך כמו יתר שאין כאן חלב טהור רק החוט העליון בלבד ולא משמע כן מכל הראשונים ויהבאר בסי' ס"ד בס"ד :

ג אם נמצא קוץ או מחט תחוב בסוף הקיבה והקיבה לא ניקבה מעבר אל עבר אלא שיבלת קשה שקורין ווארצי"ל עומדת על הקיבה נגד אותו מקום שהמחט תחוב בו מבפנים והנה היבלת הוי הוכחה שניקב מעבר לעבר וה"ל קרום שעלה מחמת מכה וטרפה אמנם אם היבלת מכוסה בחלב שעל היתר ה"ז סותם הנקב וכשר ואפילו אם החלב שמסוך ליבלת הוא שחור והוי כנתמסמס ואין זה סתימה אם עליו יש חלב עב באופן שיש על השחור עוד חלב הרבה לבן ומבחוץ אין אנו רואים שתרות על החלב יש להבשיד [פר"ח נק"ת בפמ ס"ת] ואפילו אם הקוץ או המחט תחוב בדופן הקיבה אם נשאר מעט מהעור שלא ניקב יש להכשיר אם אין קורט דם מבחוץ [פמ] ויש מי שחושש להחמיר ובמקום הפ"ם יש לעסוק ולהתיר [עת"ל סי' מ"ם] ועמ"ש בסעי' ס"ח וה"ה כאן :

ד מעשה בקיבה שיצאו ממנה נ' ענפים באורך חצי אצבע ויותר כעין חתיכות מעי והיה סתום בסופו והבשר היה מעין בשר הקיבה בלי שינוי כלל והבשירו ע"פ עדות שכן הרגילות בהרבה בהמות השמנות מחמת השומן [בפמ"ם וחג"ם בפמ מס"ם] אבל אלולי העדות שכן הוא הרגילות היו מטריפין ממעם יתרת וצ"ע [ועמ"ש בסי' מ"ן סעי' י' וד"ק] :

ה כתבו הרמב"ם פ"ו והש"ע סעי' ב' ברם שניקב טרפה ואין לו דבר שיסתום אותו שהרי החלב שעליו אסור עכ"ל והטור כתב כרם הפנימי שניקב כל שהוא טרפה ואיזהו כרם הפנימי י"א היכא דפרעי מבחא פירוש כל מה שנראה מהכרס כשהמבח פורע ופותח מהירכים עד החזה ושמהצד מזה ומזה הנתון תחת הצלעות הוא כרם החצונה ואינו נאסר בנקיבת משהו וי"א דכל הכרס הוא כרם הפנימי לאסור בנקיבת משהו וכן עיקר עכ"ל הטור :

ו ודע שבענין זה יש לנו לבאר דברים לפי שראינו מתחכמים בחולקים על רבותינו הפוסקים וכמתהלים יורים ויקים וכבר צווחו ע"ז כברויבא [הכ"ם ומכ"ם] אמנם זהו צווחות בעלמא והמה מועגים בי הדין עמהם ושהפוסקים לא כיונו יפה בזה ולכן הגני להראות להם בסייעתא דשמיא שלא מצאו ירם ורגלם ולא ידדו לעומק דברי רבותינו הקדושים

הקדושים ו"ל ולא ידעו סוגית ההלכה:

ז הנה נמצאת הגה"ה בשור בלשון זה אמר המניה שמעה אזני מפי מנידי אמת שבארצות המערב ביומי אדר שהעשבים גדולים והשור לוחך את ירק השדה בריבוי ממלא כריסו הרבה וברי שלא ימות קורעין אותו על נבו מבין צלעותיו וקורעין הכרס ומוציאין ממנה פרש הרבה וחוזר ומהדפא ובזה נצול מן המיתה וכן עושין לגמלים בזמה"ז והחוש והנסיון לא יכזיבנו אדם וצדקו דברי הפירוש הראשון עכ"ל ויצא בעל הגה"ה זו לחלוק על כל דברי רבותינו וצווחו בזה הגדולים וכהבו שמצוה למוחקו מן הספרים כי אין לנו אלא מה שאמרו חז"ל כמ"ש הרשב"א בהשו' ויש שסמכו קצת על הגה"ה זו מפני שראו שהאמת בי הוא [עמכ"פ סמיר כמסיים יב"ח ע"פ דברי סמג"ס] ועמ"ש בסי' נ"א סעי' י"ד:

ח ולבן בהכרח לבאר דין זה במשנה דאלו טרפות תנן הכרס הפנימי שניקבה או שנקרע רוב החצונה דמזה מבואר שיש שני כרסים בבהמה פנימי וחצון והנה עינינו הרואות שאין לה רק כרס אחד לזה בתב רש"י בגמ' מפרש ור"ל שבגמ' יתפרש מהו זה פנימי וחצון ולזה באו בגמ' לפרש [כ:] העיד נהן בר שילא לפני רבי משום ר' נתן איזהו כרס הפנימי כלומר דזה הכרס האחד חלקו ההנא לשני חלקים פנימי וחצון והפנימי הוא סניא דיבי ובל שאר הכרס הוא הצון וכשר בנקיבה ר' ישמעאל אומר א'סתומכא דכרסא וכתב רש"י ואיני יודע מה הוא וער הנה המה דברי התנאים ומכאן ואילך דברי האמוראים ר' אסי א"ר יוחנן מקום צר יש בכרס ואיני יודע איזהו ובו' ר' אסי אמר מן המצר ולמטה ופידש"י ממקום שהכרס הולך ומצר לצד הושט הוא קרוי פנימי ובו' שמואל אמר מקום שאין בו מילת ופירש"י מקום יש בכרס חלק וכו' רב אמר טפח בושט סמוך לברס זו היא כרס הפנימית ורבה בר רב הונא אמר היבא דפרעי טבחא ופירש"י צד הכרס הרואה את הקרקע הנראה מיד כשפותחין הבהמה וכו' וברור הוא שהאמוראים אין ביבולתם לחלוק על התנאים אלא שמפרשים דברי התנאים מר אמר הכי ומר אמר הכי לבד רב שתנא הוא ופליג ע"ש ואמרו שם דבולהו שייבא בדרבה בר רב הונא כלומר אלו שאמרו סניא דיבי איסתומכי ומקום שאין בו מילת בולן באותו צד עומדים או למעלה או למטה וכי טרפת לה לכל אותו צד בנקב במשהו מקיימת ליה לבולהו [רס"י]:

ט אמנם עוד איתא שם אמרו במערבא משמיה דר' יוסי בר' חנינא כל הכרס כולו זו היא כרס הפנימית ואיזהו כרס החצון בשר החופה את רוב הכרס ופירש"י שזהו קרום עב העובר על כל החלל וישנו מן החזה ועד הירכים ובו' והנה ד' יוסי זה חולק על כל התנאים והאמוראים הקודמים וברור אצלי שזהו ריב"ז התנא דיש ריב"ח תנא במ"ש התם' בנזיר [כ"ע] [ועסק"ק דסנסד' וכמוס' סס ד"ס מסכו ול"ע ודו"ק]:

י והנה ברוך הדבר שריב"ח הוא יחיד נגד כל התנאים והאמוראים הקודמים ואין הלכה כמותו וגם יש ראיה ברורה דסתמא דהש"ס בר"פ אלו טרפות לא ס"ל כריב"ח דפריך שם על המשנה והאיכא שב שמעתא וחשיב שם בשר החופה את רוב הכרס והרי לריב"ח זו היא ברס החצונה ששנינו במשנה אלא דלא ס"ל כוותיה וכן מוכח בדף נ"ב דרב אשי לא ס"ל כריב"ח ע"ש:

יא ומטעם זה כתב הרי"ף שיש שפוסק כרבה בר רב הונא ע"ש וזהו מטעם שכתבנו דר' יוסי בר חנינא הם דברי יחיד אך מפני שיש דיעות שונות ובדרבה בר רב הונא כולהו שייכי ולכן ממילא כשפוסקין כמותו פוסקין כרבים וזהו דעת העיטור [עב"י]:

יב אך הרמב"ם ורוב הפוסקים פסקו כר' יוסי בר חנינא ולאו משום דהלכתא כוותיה אלא משום שהאמוראים מחולקים זה אומר בבה וזה אומר בכה והנם שבדרבה בר רב הונא כולהו שייבי מ"מ כיון דלאו ממטם אחד אמרו בולם לכן יש להחמיר בכל הכרס בדכרי ריב"ח ולפ"ז מה שפסקו דכל הכרס נקיבתו במשהו מודים כולם דיש הרבה מקומות בכרס שלא תמות בנקיבתה שם ורק מקום מיוחר יש בכרס שבשם תמות הבהמה בנקיבתה שם וזה שפסקו להחמיר בכל הכרס הוא מטעם ספק וא"א לפסוק באופן אחר מפני ריבוי הדיעות:

יג וכל מה שכתבנו ביאר לנו רש"י ז"ל בדברים קצרים וז"ל וכיון דלא איפסק הלכתא עבדינן לחומרא ושרפינן בכל הכרס בנקב במשהו כבני מערבא עכ"ל הרי ביאר להדיא דמפני הספק מחמרינן ולאו משום דמעיקר הדין בן הוא ולפ"ז לא חידש לנו המגיה רבר כלל דוודאי כן הוא שהרבה מקומות יש בכרס שאינו נטרף מעיקר הדין בנקב משהו אלא דאנן מפני הספק אנחנו מוברחים להטריף בכל הכרס כדעת הרמב"ם והטור והש"ע ורוב הפוסקים:

יד ולפ"ז נלע"ד להלכה ולמעשה כשאירע נקב בכרס בבהמת גוי ושהתה י"ב חדש מותרת רבוה נתגלה שזה המקום שהיתה בו הנקב אינו ממקום הכרס הפנימי דעיקרא דדינא אך בבהמת ישראל אסור לעשות כן לכתחלה ואם אירע שעשה כן והיינו שתחבוה בין הצלעות בתוך הכרס עד שיצא הפרש נלע"ד להתיר לשהותה י"ב חדש ואף דקי"ל בסי' נ"ז דספק טרפה אסור להשהות יב"ח ע"ש מ"מ בנקב הכרס נגד הצלעות דלהרבה תנאים ואמוראים בשרה בוודאי שהרי בנמ' אמרו דכולהו שייבי בדרבה בר ר"ה והוא במקום מפרעהה צד הכרס הרואה את הקרקע ורחוק המקום מן הצלעות וגם לרב דאמר טפח בושט סמוך לכרס וזהו הכרס הפנימי הדבר ברור שאינו הסמוך להצלעות מלמטה שהרי עדיין הוא בושט ולא נשאר רק דעת יחידאה דריב"ח ונהי שמפני החומרא פסקנו במותו ואסור לעשות כן לבתחלה וגם החלב אסור כל יב"ח מ"מ לענין להשהות יב"ח יש להקל [והולי סבלינוף דעם סניטור יש למיר נס סהלב ול"ע]:

טו והנה זה שכתבו שאין לך דבר שמותם הכרס אע"ג דחלק

דחלק מהטחול דבוק לכרם אמנם מאשר יש שם חלב ממא אינו סותם [ס"ז סק"כ] והנה בעובי הטחול יש חלב נמור אמנם בהרק שלו כתבו הקדמונים שהקרום שלו האיסור אינו אלא מהרחקה בעלמא כט"ש בסי' ס"ד [בב"י שם] ולמה לא יסתום הנקב שבננדו וצ"ע [ומ"ש סט"ז שמסור מדרבנן ל"ע הא עכ"פ עסור סוף וסותם בעטעו וסיסור סוף רק הרחקה בעלמא כמ"ש שב"י בסי' ס"ד בשם הרוקח וספמ"ג ולעני"ד היה נראה מטום דמן הדק מיצא סוף שמוכר לכרם לכך לא ניתרו זה מכל מקם מירע נקב כנגד הדק ודמי סותם ולמעשה לע"ע]:

מז תרנגולת שבטנה צבה ובשפתחות זב ממנה מים הרבה אם הדקין וכל האיברים יפים ושליטים היא מותרת וכן בבהמה אך יש מי שכתב ששמע מרופאים שהאוכל מזה יכול להביא עליו חולי שקורין וואסע"ר וב"ט [שטו"י] וכן יש מי שכתב בעין זה על תרנגולים שרגליהם נפוחה אפילו בעצם התחהון שיש לחוש לחולי פודנאר"א ושומר פתאים ד' ודבר פשוט הוא שיש לראות אם הבשר של הכרם בריא ושלם דאם ע"י המכה נתממסם הבשר וראי דדינה כניקבה וטרפה:

יז אם יש נקב בעור כנגד הכרם וכל העור נקובה הדבר פשוט שהכרם צריך בדיקה במקום זה שכנגד העור ואף כדיעבד יראה לי שהבדיקה מעכבת אך לאסור החלב בחייה מפני זה לא נראה דלמה לנו להחזיק ריעותא שגם הכרם ניקב וכ"כ אחד מהגדולים [סס] אמנם אם יוצא פרש דרך הנקב ודאי טרפה שהרי ניקב הכרם ואם חיתה אח"כ י"כ חדש יש לדון בזה ויש להכשיר בהפ"מ לפי מה שבארנו בסעי' י"ד ויש להתיישב בזה אבל כשלא נראה פרש דרך הנקב יש להכשיר החלב מטעם ס"מ מפק אם ניקב שם הכרם ואת"ל ניקבה שם שמא אין זה מקום טרפות מצד עיקר הדין לפי ס"ש שם [ומ"ל לע"ש מקומם סמין למחזיק ריעותא]:

יח תולעים שנמצאו בכרם כשר דמן הפרש הן נדלים או הבהמה אכלה אותן ואם נמצאו על הכרס מבחוץ ואינו ידוע אם קודם שחיטה ניקבו הכרם ויצאו לחוץ או לאחר שחיטה יצאו תלינן שלאחר שחיטה יצאו כמו בריאה בסי' ל"ץ [ט"ז סק"נ] ויש חולקים ואומרים [תב"ש וב"מ סי' ל"ח] ולא דמי לריאה דמתוך שמרחפת תמיד א"א להתולע לנקבה מחיים משא"כ בכרם [וסס"ך בסי' ל"ו סקיל ג"כ כסט"ז ע"ש]:

יט בשר החופה את רוב הכרם וזהו הקרום העב שתחת העור ועובר על כל חלל הבהמה והולך מן החזה ועד הירכים והכרם הוא תחת אותו הקרום והיינו בשפותחין קדום זה נראה שרובו של כרם הוא כנגד זה הקרום וטיעות הכרם נחבא בצלעות החזה והנה זה הקרום אין בו טרפות מצד עצמו [ב"ח] ולכן בחלק הקרום שאינו כנגד הכרם אין בו שום טרפות ורק בהחלק שכנגד הכרם אם ניקב כשרה ואם נקרע באורך טפח טרפה וכן ברוחב טפח טרפה והטרפות הוא מפני קלקול הכרם דכך קבלו חו"ל דבקריעת טפח יהקלקל הכרם [ומ"ש המור ע"ז דזסו כרס סתלן מיכו כן לרוב סכנתים ומתורתים דכרס סבימי סוף רק תלק מכרס ורק למתן דס"ל דכל כרס בנקב טרסס מקרי זס כרס מתן מכל לאיך כרס סתלן שבמציה סוף כרס עצמו ובשר סמוסף סיף מסב שמשתמת דר"ף ח"ס ולכן הרמב"ס ופס"ע לא כתבו ע"ז כרס סתלן וסעור לא תם בזה מפני דקיי"ל לחומרת דכל כרס סוף כרס סבימי כמ"ש בסעי' י"ב ועיש"י כ': מד"ס בשר המופס וזו"ק]:

כ וזה שהצרכנו טפח היינו בשור הגדול שאורך הקרום שכנגד הכרם יש בו שני טפחים ויותר אבל בשאין בזה שני טפחים טרפה שלא בקרע טפח אם דק נקרע רובו ובך אמרו חו"ל [ל:] דטפח אף שאין רובו ורובו אע"פ שאין טפח ודע דבעוף אין כרס ולא בשר החופה ולכן טרפות הכרם ובשר החופה אינם בעופות:

כא והנה דברי הרמב"ם בענין זה טשונים הם דהנה בל רבותינו הסכימו דזה שאמרו חו"ל דבקריעת בשר החופה ברובו או בטפח טרפה זהו כשנקרע כל עובי הבשר עד שננלה הכרם והסברא נותנת כן שהרי אפילו באיברים שהנקב מטריף בהם מפני טרפות עצמן כריאה וכרס ודקין אין הנקב אוסר עד שיהיה מפולש מעבר אל עבר וכ"ש בקריעת בשר החופה שאין הטרפות מצד עצמו שאינו נסרף עד שיהא הקרע מפולש והרשב"ם ז"ל ס"ל דאפילו אינו מפולש אלא שנקרע ברוב עוביו טרפה:

כב וז"ל הרמב"ם כפ"ם דין ה' קרועה כיצד בשר החופה את רוב הכרם וכו' אם נקרע בשר זה טרפה אע"פ שלא הניע הקרע לכרם עד שנראית אלא כיון שנקרע רוב עובי הבשר הזה או ניטל טרפה עכ"ל ואחריו נמשך רבינו הב"י בש"ע סעי' נ' וכל הגדולים כתבו שהעיקר לדינא דלא כדבריו ורק יש להחמיר מפני שב"ע כתב כן [ז"ז סק"ס וס"ך סק"ד] ובהפ"מ יש להקל [פר"ח וכרו"פ ותב"ם ופמ"נ] וביותר תמהו עליו מאין יצא לו חומרא זו מה שאינו בגמ':

כג ולענ"ד נראה שדברי הרמב"ם מוכרחים בסוניית הש"ם דהגה במשנה דאלו טרפות שנינו הכרם הפנימי שניקבה או שנקרע רוב החצונה ר' יהודה אומר הגדולה טפח והקטנה ברובה ויש לדקדק דא"כ למה קי"ל כר"י הא יחיד ורבים הלכה כרבים אמנם כתבו משום דכגמ' [ל:] פירשו האמוראים דברי ר"י [עכ"מ וב"ח] ובאמת אין זה הברע דבב"ם מצינו כן ועב"ן פסקינן הלכה כרבים ועוד דא"כ למה לא קבע הש"ס לומר הלכה כר"י ולזה מפרש הרמב"ם היודאי לכל הני דמפרשי כרס פנימי וחצונה הכל בכרס עצמו ודאי דקיי"ל כחכמים אבל זה שמפרש דכל הכרס הוא כרס הפנימי וחצונה מקרי בשר החופה את רוב הכרס א"כ קשה סדהו זה שאמרו החצונה ברובה דמשמע להדיא שרוב החצונה תתקרע ודרי בשר זה עובר על פני כל החלל מהבהמה ואין שום טרפות

בו כמ"ש ואע"ב איזה שייכות יש לו להצטרף לרוב או שיעכב הרוב ואם הפרש דכוונתו על החלק שכנגד הכרם א"ב עיקר חסר מדברי המשנה אלא ודאי דלא קאי כלל על משך האורך או הדוחב אלא על העובי שנקרע רוב עובי החצונה כנגד הכרם הפנימי ובמשך לא מיירי כלל ולזה בא ר"י לפרש דבמשך הוי גדולה טפח וקטנה ברובה ולא פליג כלל אחכמים וכן קיי"ל כר"י ולפ"ז להרמב"ם וכל הפוסקים שפסקו בכרם הפנימי כהמחמיר דכל הכרם הוא פנימי ונטרף בנקב משהו בהכרח שנפסוק ג"כ בחצונה כהחכמים לענין העובי וכר"י לענין המשך [וכזה מ"ם נ"כ קוסיס סמכ"ם סק"ס סקסקס עמ"ם סגמ' בד' נ"כ : על בעיא ד"ח ברוב קרוע וכו' תפסוע ליס מסך דריב"ח דמל"ל דסבר כריב"ח ע"ם ולפמ"ם מ"ם דמקסה לפי הדין סמחמירין כריב"ח וכל הכרם טרפה בנקב משהו מ"כ ממילא דמפסקס סבעי' ע"ם ודו"ק] :

כד ועוד ראיה דהנה הש"ם [נ"כ:] בעי אהאי דינא דבשר החופה את הכרם ברובו אם הכוונה רוב קרוע או רוב נטולה ע"ש ופסקו הרמב"ם והטור והש"ע וכל הפוסקים דבשניהם טרפה וזהו שכתבו אם נקרע וכו' או ניטל טרפה ויש להבין מהו זה פירושא דניטל לדברי כל הפוסקים אם נפרש דניטלה חתיכת בשר לנמרי מעבר אל עבר א"כ מאי קמיבעי ליה והא להדיא איתא שם [נ:] נקדרה כסלע טרפה והיינו ניטל חתיכה מעכר לעכר כמו שיתבאר אלא ודאי דפירושא דניטל הוא שלא מעבר לעבר אלא ניטל בעוביה ומדקא מיבעיא ליה ברוב קרוע או ברוב נטולה ש"מ דבחד גווגא הוא ומזה הבריח הרמב"ם דגם רוב קרוע הוא שלא מעבר לעבר [ועכ"מ] :

כה ובטעם טרפות זה לדעת הרמב"ם ג"ל דהנה זה הבשר החופה הוא מעמיד את הכרם שלא יפול למטה ולא יתקלקל דמטעם זה הוי טרפות זו במ"ש בסעי' י"ט ולכן לכל הפוסקים בהתנלות הכרם טרפה ולהרמב"ם גם בקריעת רוב עובי הבשר הזה לא יהיה בכח המיעוט להחזיק את הכרם וע"י גבידו של כרם סופו שזה המיעוט יקרע ג"כ והכרם יפול ויתקלקל :

כו איתא בגמ' [נ:] נקדר הבשר הזה בעינול במין ארוכה ענולה ורוחב הקדירה כסלע כשרה ואע"פ שברוחב בסלע בעיגול הוי חהיקף בטפח דסלע הוא שליש טפח וכל שיש ברחבו טפח יש בהקיפו ג' טפחים ונמצא שאם תמתחנו להקדירה למשוך אותו בשוה הוי טפח ט"ם כשרה יותר מסלע טרפה ושאלו בגמ' כמה יותר מבסלע והשיבו בדי שיכנסו בהקדירה שלשה גרעיני המרים ואם יש קצת אובל סביבות הגרעינים יבנסו בדוחק ואם אין אוכל סביבותיהם יכנסו בריוח ע"ש :

כז וייש כזה שאלה והרי בקריעה בעלמא במשך טפח טרפה אף שאין בזה שום חסרון כמו שנתבאר וכ"ש בקדירה שיש בזה חסרון למה בסלע בשרה והרי אם המהתחנו יעמוד על אורך טפח ובי עריפא יש בו חסרון מאין בו חסרון והרי בסי' ל"ד מבואר בגרגרת דיש בו חסרון חמור יותר מאין בו חסרון והתשובה בזה דודאי באבר שהטרפות הוא בו מצד עצמו חמור הרבה ביש בו חסרון מדאין בו חסרון אבל טרפות בשר זה אינו מצד עצמו אלא מצד נפילת הכרם וקלקולו כמו שבארנו ולכן העיקר תלוי בההמשך דאם באורך או ברוחב יש בו קרע טפח יפול הכרם מפני גודל הקרע בארכו או ברחבו משא"כ כשהקרע הוא בעינול אפילו אם יש בו חסרון מ"ם בין שהמשך הקרע הוא קטן יחזיק הכרם ולא יפול ולכן בעינן שיעור יותר [כגלע"ד וכזה מוכן סחלת סגמ' וכמס יותר מכסלע וקסס חיזו סחלס סיס זו ולדבריו מ"ם וס"פ חוולחי חס גס מעט יותר מכסלע לא יפול סכרם ולמס טרפס בכס"ע חלת ולחי דסוי טישוי לכ יותר מכסלע לזס סוחלע וכמס ולו"ק] :

כח והנה הרמב"ם והטור והש"ע כתבו כלשון זה אם נקדר הבשר הזה בעינול או באורך אם היה יותר מכסלע כדי שיכניסו בו ג' גרעיני תמרה וכו' טרפה עכ"ל והקשו על זה דאם באורך הרי בבר נתבאר דשיעורו בטפח גם בנקרע [כ"י בסס ר"י בן מביב] ויש שרצו למחוק זה [דריסס בסס ר"ס] והמפרשים תרצו דה"פ דאין בהאורך כטפח אלא הרבה פחות מזה אך בשנקוף בחוט סביב יהיה טפח כמו בעינול ויש שפירשו דאם נעשה מן האורך עינול יהיה כסלע [ס"ך וט"ז] וצ"ע דהא בסלע בשרה וצ"ל דכוונתם למעט יותר מסלע :

כט והנה הרי"ף והרמב"ם והש"ע סיימו בדבריהם שאם יתחח קרע זה יעמוד על טפח עכ"ל והרבה תימא דהא בגמ' שם איתא נקרעה כסלע טרפה שאם תמתח תעמוד על הטפח וכו' לדירי מפרישה לה וכו' בסלע כשרה יתר מכסלע טרפה וכמה יותר מכסלע כגון דעיילן תלת קשייתא וכו' ע"ש הרי מפורש דכסלע הוא בשתמתח תעמוד על טפח ויותר מכסלע כשתמתח תעמוד על יותר מטפח וא"כ איך אמרו על יותר מכסלע שתעמוד על טפח ואין לומר דאינהו מפרשי דלמסקנא דגמ' כן הוא דיתר מכסלע הוי טפח כשתמתח ולא כמו שסבור מקודם דאיך אפשר לומר שיחלקו במציאות ובאמת הטור לא כתב לשון זה [וע' בסי' ל' בס"ך ופר"ח וכרו"ף ומב"ם סגמקחן בזס וי"ח סכסלע וכיתר מכסלע מלח מילחת טיח חלת סזס מרווח וזס מסומנס וי"ח לפי סבמדיתת סהיקף ח"ח ליתן סימן סמתיכו בזס] :

ל ולפענ"ד נראה כוונה אחרת בדברי הגמ' וכדברי הרי"ף והרמב"ם והש"ע בשנדקדק למה הוצרכו כלל לומר שאם תמתח תעמוד על טפח אלא ודאי משום דשיעור קריעה באורך בלא חסרון הוא טפח לזה אמרו דשיעור סלע בקדירה הוי לאורך טפח והשתא קשה דאם למותחה על חוטין דקים את התיקף הלא יהיה הרבה טפחים ואף בנקב קטן אם כאנו למותחה על חוטים דקים יהיה טפח ויותר כסובן אלא ודאי דקים להו לחז"ל דאע"נ

וכשהקרע הוא באורך טפח לא בעינן שום חסרון מ"מ בשהחסרון הוא בהיקף בעינן כשנמתחנו לאורך יהיה איזה חלל נ"כ רבין שאין הטרפות מצר עצמו אלא מפני נפילת הכרס קים להו לחז"ל דבפחות מזה השיעור חלל לא יזיק להכרס:

לא ולפ"ז הדבר מובן רמקורם כשאמרו בגמ' נקדרה כסלע טרפה שאם תמתח תעמוד על טפח בע"כ ה"פ רתעמור על טפח בחלל והחלל יהיה ברוחבו איזה שיעור והאורך יהיה טפח וא"כ כשאח"כ אמרו כסלע כשרה יותר מכסלע טרפה היינו נ"כ ביסוד זה שאם המתח תעמוד על טפח דוה הוא עיקר המעם כמ"ש אלא שרוחב החלל יהיה יותר מרוחב החלל של הסלע ולפ"ז כוונת הרי"ף והרמב"ם והש"ע כן הוא דלא תימא שזה שמצריך יותר מכסלע זהו מפני שמצריך שההמתחה תהיה יותר מטפח רוה א"א לומר שהרי עיקר הטרפות הוא באורך טפח ולכן גם בזה הוי המעם מפני שכשתמתח תעמור על טפח אלא שהחלל יהיה יותר ברוחב [וכנ"ל סי"ם נס קונ"ת המעיי"ן בפ"ג סי' ל"ג אות ל' ע"ש וזו"ק]:

לב ונראה דלענין קדירה אין חילוק בין בהמה קטנה לגרולה דאע"ג דלענין קרע יש חילוק דקטנה ברובה אע"פ שאין בה טפח מ"מ לענין קדירה אין חילוק מרלא הזכירו בגמ' ובפוסקים שיש הפרש בזה י"ל דהכי קים להו לחז"ל דבקדירת פחות משיעור זה לא יזיק את הבו ם אפילו בקטנה [וכ"כ הכרו"פ סק"ג ולנ"ל כמפל"מ סנסיג סק"ם סק"ד]:

לג ואם נתמסמס בשר זה עד שהרופא נורדו חשיב כניטל ולא אמרינן כיון שאין הטרפות מצד עצמו לא איכפת לן בקלקול הבשר דכל שנתקלקל הבשר הוי כניטל ונתבאר כמה פעמים דאנן אין אנו בקיאין בכשר שהרופא נורדו ובל שנתקלקל הבשר ברקבון או שנמס חשבינן כאלו אינו [ולכן כולכו סמוס"ע לסזליר דין זס בכלן מפני שלין סמרפות מלד עלמו וחו"ק]:

לד מחט שנמצא בחלל הקיבה או הכרס דינה כמחט שנמצא בבית הכוסות ואם אינו תחוב בה פשיטא שמותרת ואפילו תחוב בה ולא ניקבה מעבר לעבר ואין קורט דם בהצד השני ג"כ מותר [ב"י] ויש להסתפק לשיטת רש"י שיתבאר דבהמסמס גם בניקב מצד אחד טרפה מפני שאין לה אלא עור אחר א"כ גם בקיבה וברס הדין כן שהרי גם להן אין רק עור אחר או אפשר דבהן העור עב ודינן כבית הכוסות:

לה ומלשון רבינו הב"י סעי' ו' שכתב דדינם כבית הכוסות אין ראיה שהרי לא הביא בלל לקמן דעת רש"י אך מדלא הניח דבינו הרמ"א ע"ז שיש להחמיר כבהמסמס שהרי הוא הביא לקמן דעת רש"י דשלא במקום הפ"מ יש להחמיר גם מצד אחד נראה שככאן אין להחמיר ואפשר שלא חש לכתוב בזה מפני שבוודאי הדין שוה להמסמס ויש מי שכתב בפשיטות דדינן שוה להמסמס [מג"ם סק"מ]:

לו אם נמצא נקב בבשר החופה את הכרס והעור קיים וידוע שזה בא מנגיחות הבהמות כשר [ב"י] ולא חיישינן שניקב אחד מהאיברים הפנימיים ודע דזה שנתבאר בנקרע קרע מפולש טרפה דוקא באורך טפח ובפחות משיעור זה בשר וזה דווקא בקרע שע"י חולי אבל אם נקרע ע"י סכין או מחט טרפה דחיישינן לנקב אחד מהאברים כהרקין וכיוצא בהן [ט"ז סק"ה] ופשוט הוא ואפילו ניקב כמחט לתוך הבשר החופה אם לא היה נוהר שמשם ולהלן לא תלך ודאי יש לחוש והאומנים בקיאים להזהר בזה:

לז ההמסמס והבית הכוסות דבוקים זל"ז דהבית הכוסות הוא בקצה הכרס עצמו שעשוי כמו כיס או כובע וזהו הקנה שבכרס העשוי כמו כיס ויש בו נומות [רמב"ם פרי' המשנה] וההמסמס שקורין קני"ע מחובר לו ודבוקים זל"ז ושנו חכמים במשנה דאלו טרפות המסמס ובה"כ שניקבו לחוץ טרפה ובמשנה דאלו בשרות שניגו [כ"ד.] המסמס ובה"כ שניקבו זה להוך זה בשר כלומר דהם מחוברים זל"ז ומתרבקים יחד ממש במקום חיבורן ויש למעלה מזה שמחוברים יחד ע"י שומן ולכן במקום דיבוקן אע"פ שנוקב כל ההמסמס או כל הבית הכוסות כשר מפני שחבירו מגין עליו ואי משום שהנקב מניע ער החלל ויוצא הפרש הרי בלא"ה הם מחוללים זל"ז והפרש יוצא מבה"כ להמסמס אבל אם ניקבו למעלה ממקום חיבורם אם ניקב כל ההמסמס מעבר לעבר או כל הבה"כ טרפה וכן אם ניקב אחד מהם במקום שמחוברים יחד ע"י שומן ג"כ טרפה שהשומן הוא חלב טמא ואינו סותם [תוס' ל': ד"ס ממק] והנה מזה מבואר רשניהם שוים בדינם ואפילו ההמסמס אם לא ניקב לחוץ שיש מקצה עור שלא ניקב כשרה:

לח עוד נמצא בגמ' [ל': וכנ"ל סכ"כ וכמו' פ"ו:] מחט שנמצא בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדים טרפה ופירש"י דהב. ז הכוסות הוא כעין כום ויש בו סביב שפתו עובי שני כפלים כפולים ודבוקים ונמצא מחט תחובה באותו עובי ומתוך עוביו אפשר לה שלא נקבתה כולו [כמו' שם] ולכן בבית הכוסות הוא דאיכא לפלוגי בין צד אחד לשני צדדין אבל בהמסמס אפילו מצד אחד שלא נראה הנקב לחוץ אין זו סתימה לפי שהדופן דק מאד [שכנ"ל שם]:

לט מלשון זה מבואר דגם בבית הכוסות אינו כשר מצד אחר רק במקום העובי שיש לו שני כפלים במבואר מלשון הגמ' מחט שנמצא בעובי בית הכוסות אבל בשאר בית הכוסות דינו כהמסמס [וכ"כ כס"ך סקי"נ] וכן נראה דאף במקום העב אינו כשר רק כשצד אחד נשאר כולו שלם והיינו שכפל אחד ניקב והכפל השני לא ניקב כלל אבל אם גם הכפל השני ניקב אף אם לא ניקב כולו טרפה דהוי כהמסמס שאין זו סתימה כשנשאר רק דופן דק [וכ"כ סמ"ג נמ"ז סק"י]:

מ ולפ"ז הא דתנן המסמס ובה"ב שניקבו לחוץ טרפה

ניאודי שניקב לצד חוץ [פוס'] אבל לא בעינן שינקוב מעבר לעבר או יותר י"ל דכניקב ע"י חולי בעינן מעבר לעבר ואם אפילו נשאר רק מעט מהעור שלא ניקב כשר בין בהמסם בין בכהב"ם ורק כשניקב במחט אינו כשר לא בהמסם ולא בכה"כ במקום הרק אף כשלא ניקבה מעבר לעבר משום דחיישינן דכווראי המחט נקבה בולה אלא שחזרה קצת לאחוריה והוי כקרום שעלה מחמת מכה ואינו קרום [סס] ויש מהגדולים שתפסו בפירוש השני [ס"ך סקי"ג] ויש שתפסו כפירוש הראשון [ע"ז סקי"ח]:

מא האמנם רוב רבותינו [ר"ת והרא"ם והרשב"ץ והר"ן והמור] חולקים עליו וס"ל דגם בהמסם ובמחט בל שלא ניקב מעבר לעבר כשרה ואין לנו להחזיק ריעותא שניקבה בולה דבהמה משנשחטה בחזקת היתר עומדת אם לא כשיש קורט דם מעבר השני ראז נתברר שניקבה מעבר לעבר דאל"כ קורט דם מניין וזה נראה דעת הרמב"ם נ"כ בפ"ו ע"ש וזה שאמרו בעובי בה"כ דמצד אחר כשרה דמשמע ולא בהמסם אדרבא דכותא קמ"ל דאע"ג שניקבה עור אחת בולה מ"מ כשרה וכ"ש בהמסם כשלא ניקבה כל העור [פוס'] וזה ששנינו במשנה דאלו כשרות הממסם ובה"כ שניקבו זה לתוך זה ולא קתני שלא ניקבו לחוץ ג"כ דבותא קמ"ל דאפילו ניקב כל העור כשרה וכ"ש כשלא ניקבה בולה [תה"כ להרשב"ץ]:

מב וזהו שבתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' ז' הממסם ובה"כ דכוקין זה בזה ואם ניקבו במקום חיבורן אפילו הנקב מפולש מזה לזה כשרה ואם הנקב כשאר צדדים שאינם דכוקים יחד אם הנקב מפולש מעבר אל עבר טרפה ואם לאו כשרה בין בהמסם בין בבה"כ ויש אוסרין בהמסם אפילו בלא נקב מפולש והכי נהוג אם לא במקום הפ"מ דאז יש לממוך אמכשירין עכ"ל וקיצרו בדבריהם דלרעת היש אוסרין גם בבה"כ שלא במקום העב טרפה ואף במקום העב אם ניקב עור וחצי טרפה ומלשונם משמע דרק בהמסם טרפה וצ"ע ונראה שדעתם דרק בהמסם יש להחמיר מפני שעורו רק בעצם אבל הבה"כ עורו עב ואין להחמיר בו כלל ויש מי שאומר שאין להחמיר רק במחט ולשון הש"ע לא משמע כן אמנם במקום הפ"מ אין להחמיר כלל:

מג איתא בגמ' [ג': ג"ח.] תנו רבנן מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד בשרה משני צדדים טרפה נמצא עליה קורט דם בירוע שלפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בירוע שלאחר שחיטה עכ"ל עוד איתא שם מעשה וכא לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד והפכה רבי ומצא עליה קורט דם והטריפה ואמר ראם אין שם מכה קורט דם מניין עכ"ל ולפ"ז יש בזה שאלה גדולה ראי"כ איך מחלקת הברייתא בין צר אחד לשני צדדים והלא בלא קורט דם גם משני צדדים בשרה ובקורט דם גם מצד אחד טרפה:

מד ולכן י"א דההפרש הוא דבמצד אחד סתמא בשרה וא"צ לכרוק אחר קורט דם וזה שהפכה רבי לא מפני שמן הדין צריך להפכה אלא שהמעשה בן היה ומשני צדדים סתמא טרפה ער שיכרוק שאין שם קורט דם וממילא לפ"ז כשא"א לכרוק אחר קורט דם בגון שנאברה או שהורחה במים ראז אפילו היה קורט דם המים העבירוהו נשאר הדין דמצד אחד בשרה משני צדדים טרפה [כ"י ומ"ח בד"מ] ובתבו שזהו דעת הרמב"ם בפ"ו דין י"ב והרא"ש בפ"ג סי' ל"ר ע"ש:

מה וי"א דבמצד אחד אינה אסורה ער שימצא קורט דם מבחוץ בנגד פי המחט דכוח ניכר שהמחט עבר לחוץ וחזרה אבל אם הקורט דם הוא מבפנים ואפילו מבחוץ אם הוא סביב המחט ולא בנגד פי המחט בשרה ובמשני צדדים בכל ענין טרפה אפילו אם הקורט דם בפנים וכ"ש בחוץ שלא בנגד המחט [מרדכי בשם לחכי"ס וכ"י וב"ח וס"ך וט"ז] והא דקתני בברייתא במשני צדדים נמצא עליה ר"ל סביבותיה ובמצד אחר עליה רוקא [סס] ולדיעה זו גם במצד אחר יש חיוב לברוק בהצר השני אם יש קורט דם:

מו וכן משמע מלשון הטור שבתב נמצא באחד מהם מחט תחוב בו ולא ניקב מעבר אל עבר הופכין אותו ובודקין אותו מבחוץ אם נמצא עליו קורט דם בירוע שניקב בולו וטרפה ואם לאו כשרה ואפילו ראש העב שלו לצד חוץ [הגם שבכבד מצלמינן בקופת לבר בכי' מ"ח מטעם דבקופת ח"ן לבקוב וכע"כ שבכבש דרך פוסק וילחם משם ובכבש לבתן מ"מ הכא אמריון דלחוכלין ומשקין דבקוף וליקבש גם בסקופת גמ' שם] ואם עבר המחט מעבר אל עבר ועורנו תחוב בו בודקין אותו אם נמצא קורט דם סביב המחט בירוע שקורם השחיטה ניקב כולו וטרפה ואם לאו אחר השחיטה דחק ועבר ובשרה דבין שהמחט עודנו שם אלו עבר מחיים היה הדם סביבו אבל כשאין המחט לפנינו אסור בשניקב בולו אפילו אין בו קורט דם עכ"ל הרי שבתב במצד אחד אם נמצא עליו ק"ד ובמשני צדדים כתב סביב המחט ויש מי שאומר דגם במצד אחד טרפה בשיש ק"ר סביב המחט מבחוץ וראיה שגם הטור לא כתב נגד פי המחט אלא עליו והיינו סביב המחט ובמשני צדדים גם מבפנים אם הדם סרוך במחט טריפה [ב"ח] וגם עיקר דעת הטור משמע שהחילוק בין במצד אחד לבשני צדדים הוא כשאין המחט לפנינו ראז במצד אחד בשר ובשני צדדים טריפה ובאופן זה מיירי רישא דברייתא אבל בשיש מחט לפנינו באמת אין חילוק בין מצד אחד לשני צדדים [סס] ובן אם נמלח והודח שא"א להבור אם יש קורט דם ראז במצד אחד בשרה ובשני צדדים טרפה [ים"ס סי' ס"ח] וזה שבתב הטור בשם הר' פרץ ראם מלחו או הריחו אסור אפילו אין עליו ק"ד דחיישינן שמא עבר ע"י מליחה או הרחה עכ"ל זהו אמשני צדדים כדמוכח מלשונו ע"ש [ועכ"י סלא כ"כ]:

מז וי"ל הרמב"ם בפ"ו מחט שנמצאת בעובי בה"כ מצד אחד בשרה ואם ניקבה נקב מבולש לתוך חלל בית הבוסות

הכוסות ונמצאת טיפת דם במקום הנקב טרפה שוודאי קודם שחיטה ניקב אבל אם אין דם במקום הנקב ה"ז מותר שוודאי אותר שחיטה דחקה הסחט ונקבה עכ"ל ולא הזכיר כלל דין דמצד אחד קשנמצאת בעבר השני קורט דם דטרפה ונם הרי"ף לא הזכיר זה ע"ש ומשטחיות דבריו נראה דבמצד אחד בכל ענין כשר גם בנמצא קורט דם וזהו וראי א"א לומר כן שהרי רבי הטריף בכה"נ ולכן פירשו דבוונתו דבמצד אחד א"צ לברוק כמ"ש בסעי' מ"ד :

מה וגם זה שכתב ואם ניקבה נקב מפולש לתוך חלל בה"ב דמבואר מדבריו דמצד אחד היינו שתחוב מחלל הגוף לתוך כה"ב וזה וראי תמוה ובבר הקנימו בל רכותינו דזה שכשר במצד אחד אינו אלא מחלל בית הכוסות להעוך של בה"ב ומשני צדדים הוא כשבולט עד החלל של הגוף אבל דרך חלל הגוף נם במצד אחד טרפה דזהו ממש מחט שנמצא בחלל הגוף דחיישינן לנקיבת אחד מהאברים כמ"ש בסי' נ"א וכתבו שכאשת כוונתו לברוק כל האברים שנקובתן במשהו דכן פסק בריש פ"א דבמפק טרפות מהני בריק ז בכל הגוף [כ"מ] ואנן לא קיי"ל כן כמ"ש בסי' נ"א ואולי דלכן לא מצינו בדברי הרמב"ם דין זה דמחט שנמצא בחלל הגוף דבייל לה בבל מפק טרפות שכתב שם :

מו וזה שהבריח להרמב"ם לפרש כן י"ל דגם לדידיה קשיא למה לא ניחוש במצד אחד שמא יש בעבר השני קורט דם ולכן פירש בכה"נ דוודאי אם הנקב בא מבפנים לחוץ שפיר יש לחוש דע"י דחיקת המאכל את המחט תחבה לחוץ ועתה הוא שחוזרה ואינו ניכר ובבף"נ ודאי דגם במצד אחד יש לברוק העבר השני אבל בשניקבה מחוץ לפנים אין כאן חשש כלל שמא ניקבה גם בעבר השני בצד הפנימי דאדרבא האוכלין ומשקין דוחפין אותה לחוץ ולפיכך פירש הרמב"ם להברייתא כן [כרו"פ מק"כ] ומבואר נבונה היא ומעשה דרבי היתה מפנים לחוץ :

נ ומ"ש עיקרי הדברים תמוהים דאיך השמיטו הרי"ף והרמב"ם מעשה דרבי דגם במצד אחד אם נמצא קורט דם טריפה ואם נאמר דמילתא דפשיטא היא ולא הוצרכו לבאר א"א לומר כן שהרי בגמ' מבואר דגם אחד מהאמוראים היה סובר דקורט דם אינה כלום ע"ש ואין מדרכם להשמיט דין המפורש בגמרא ומלשונם משמע להדיא דבמצד אחד אין שום חששא כהקורט דם :

נא ולכן נלע"ד דהנה להרי"ף והרמב"ם הוי קשיא ג"כ מעשה דרבי אלישנא דברייתא דמבואר להדיא דבמצד אחד אין כאן חשש כלל ולכן ס"ל דוודאי כן הוא דכמו דקורט דם בלא מחט בלל לאו בלום הוא כמו כן אם ידענו בבירור שלא ניקב רק מצד אחד בגון שתיכף אחר שחיטה ראו שהמחט תחובה מצד אחד לא מחזקינן ריעותא כלל לחוש שמא ניקבה משני צדדים וחזרה המחט לאחוריו ואפילו נמצא קורט דם תלינן במידי אחרינא כדמשמע פשטא דברייתא ומעשה דרבי ענין אחד הוא דהנה זה הכית הכוסות כשהביאו לפני רבי כבהמ"ד ורבי ראה שניקב מצד אחד אבל לא ידע כבירור אם בשעת שחיטה נמצא כן ואולי בשעת שחיטה היה הנקב מעבר לעבר ואח"כ ע"י משמוש ידים עד שהביאו לפני רבי נחזר המחט לאחוריו והשואלים היו אנשים פשוטים ולא דקדקו בכך וחובה היה על רבי לראות אולי ימצא נקב בעבר השני ולכן כשמצא ק"ד הוי בנקב כיון שאינו כבירור ש נקב הוא מצד אחד ולכן לא כתבו הרי"ף והרמב"ם להאי דינא בלל דזה נכלל בכל מפק טרפות שכתב בריש פ"א וכאן לא כתבו רק דינא דברייתא דבבירור לא ניקב רק מצד אחד והיינו כשנמצא כן תיכף אחר השחיטה ולא מחזקינן ריעותא שחזרה מעצמה מחיים [וזה מ"מ גם מה שעשה רב עוירא לחיהו מ"ל דבבירור לא נמצא רק מצד אחד ומכיי חיכם דלא כן חלא השומל לא ידע כלל לחך נמצא ורבי חכם דעל שהכניסו לבהמ"ל נחזר לאחוריו מפני מסמוס ידים ווהו רק לתרץ לברי הרי"ף והרמב"ם ולדינא קי"ל כרוב הפוסקים] :

נב והנה בבר נתבאר דדעת רוב הפוסקים דגם במצד אחד יש חיוב לברוק אם אין שם קורט דם כעבר השני אפילו אם ברור שלא ניקב רק צד אחד והבי קיי"ל ואם נאבד או נסחה או הודח שאין ביכולת להכיר אם היה שם קורט דם דעת רבינו הב"י לאיסור שכן כתב בסעי' ח' וכן דעת הרשב"א בתשו' סי' רס"ו אבל דעת רבינו הרמ"א להכשיר דגם לשון המור משמע בן במ"ש בסעי' ס"ו והסכימו לזה נדולי האחרונים [ים"ח סי' ס"ח וש"ך סק"ה ופר"ח וכרו"פ לגא בק"ו סק"כ] ודווקא דברור שלא ניקב מעבר לעבר אבל אם גם בזה יש ספק ונאבד הכה"כ קודם הבירור טריפה אפילו בהפ"מ והסכימו לזה רוב הגדולים [שם] ויש מי שמקיל גם בכה"נ [ים"ח שם] אבל רוב הגדולים לא הסכימו לזה [וכ"כ התכ"ם והפרמ"ג במ"ז סק"כ] וכן עיקר לדינא :

נג ויש מי שאומר דהיכא שלא ראו קורט דם מבפנים ודאי דיש להתיר במ"ש אבל אם ראו קורט דם מבפנים אסור גם בדיעבד אם לא בדקו אחר קורט דם בחוץ דכיון שוודאי יצאתה מחזקתה מחיים לא אמרינן נשחטה הותרה במ"ש בסי' נ' ולהיפך אם בדקו מבפנים ולא מצאו קורט דם דאז יש להתיר אף אם לא ידענו בבידור שלא ניקבה מעבר לעבר ואמרינן נשחטה הותרה דיותר קרוב לומר שמחיים לא ניקבה בלל [דגמ"ר] ודברי טעם הן וכן אם לפי ראות העין לא היה הנקב מעבר לעבר נ"ב יש להקל בהפ"מ :

נד ואם נמצא הקורט דם סביב מבחוץ ולא בנגד פי המחט ממש בבר נתבאר דיש פוסקים להתיר בבה"נ ווהו דווקא בשבבירור לא ניקב מעבר לעבר אבל אם לא נתברר זה פשיטא שטרפה בבל ענין אפי' לא נמצא בנגד פי המחט ממש שהרי י"א דגם אם לא בדק בלל אחר ק"ד דטרפה במ"ש וכ"ש בבה"נ אך יש חולקים

בעיקר דין זה וס"ל דנם שלא כנגד פי המחט טרפה וכמו שיתבאר בניקב משני צדדים אמנם רוב הפוסקים הסכימו לדיעה ראשונה דדווקא כנגד פי המחט [ס"ך וכרו"פ סקי"ז]:

נה אם ניקב משני צדדים כגון שנמצא המחט תחוב מעבר לעבר אך אינו ידוע אם מחיים היתה כן וטרפה או שלאחר שחיטה ע"י מישמוש ידים או ע"י ענין אחר נתחב לעבר השני יש לזה בדיקה דאם נמצא קורט דם סביב המחט בין מבחוץ בין מבפנים [ס"ך סקכ"ו] וכ"ש אם נמצא עליו על המחט הוי סימן מובהק שמבחיים ניקבה מעבר לעבר ואם לא נמצא קורט דם לא מבפנים ולא מבחוץ סביבות המחט ואפילו רחוק מהמחט כרוחב קש נמי לא נמצא ק"ד הרי היא כשרה וודאית דבין שיש מחט אלו ניקבה מחיים מעבר לעבר היה נמצא במקומה ק"ר ובווראי אם נמצא נקב מעבר לעבר בלא מחט טרפה בכל ענין אפילו כי ליכא ק"ד דרק במחט כיון דיש להדם במה להסתבך היתה סריך הדם בהמחט או סביבו אבל בלא מחט אין במה להסתבך הדם וכן אפילו במחט אם נמצא ק"ד רחוק מרוחב קש מהמחט נ"כ אינו כלום דאין זה מסיבת המחט [סס] ושיעור רוחב קש לא נתברר לנו בדיוק ויש להחמיר בזה עד שיצא מכלל ספק כי הוא איסור דאורייתא:

נו הדבר פשוט דבניקב משני צדדים ונאבד קודם בדיקת הקורט דם או שמלחו או שהדיחו ה"ז טרפה דבחזקת איסור קאי עד שיוודע לך שלא היה ק"ד ובן אם נמצא כעין שביל הניכר עד לחוץ טרפה בכל ענין [יס"ס סס] דבזה ניכר להדיא שניקבה מחיים מעבר לעבר ומה לנו אם יש ק"ד אם לאו:

נז ורע דיש מי שרוצה לומר דזה שמכשירים במשני צדדים בשלא נמצא ק"ד זהו כשלא מצאו הנקב תיכף אחר שחיטה אלא לאחר זמן אבל אם נמצא מיד אחר השחיטה טרפה בכל ענין [מב"ס בסס סו"ח] ואינו מובן כלל דאמאי לאחר השחיטה אין לתלות במשמוש יד הטבח בעת שעוסק בה או לתלות שבעת הפירכום לאחר השחיטה רחקוה האוכלין לצאת לחוץ דוודאי להיפך כשנמצאת מצד אחד שפיר יש סברא לומר כן דלא חזרה המחט לאחוריה שהרי האובלין דוחקים אותה לצאת לחוץ ואיך תחזור לפנים אבל כשנמצאת משני צדדים שפיר י"ל דמחיים לא היתה תחובה לחוץ ורק אחר השחיטה ע"י הפירכום או ע"י משמוש היד דחקוה האוכלין לחוץ והבירור הוא ע"י הק"ד ויותר מזה קשה דאיך לא הזכירו הפוסקים מזה דבר שהרי פשטא דלישנא דברייתא משמע שנמצאת מיר אחר השחיטה וצ"ע:

נח בתכו הפוסקים דחלודה הוי כקורט דם וסברא נכונה היא דהחלודה שעל המחט היא עדות ברורה שמזמן ארוך הוא ואחד מגדולי הפוסקים כתב דהחלודה אינו מועיל להטריף רק בניקב משני צדדים ולא בניקב מצד אחד דמה איכפת לן בזה סוף סוף לא ניקבה רק מצד אחד [יס"ס סס] ואף אם נמצא חלודה על הבשר מבחוץ אינו כלום דחלודה לא שייך רק על המחט כשניקבה משני צדדים ונמצא חלודה על ראש המחט זהו סימן מובהק שזהו מזמן ארוך ולא חלודה על הבשר [סס] אבל רבינו הרמ"א בסעי' ט' כתב דאם נמצא חלודה מבחוץ נגד המחט אם ניקב מצד אחד טרפה כאלו נמצא ק"ד עכ"ל וגם אם החלודה באמצע המחט יש מחלוקת בין האחרונים [עב"ח וס"ך סקל"ס ופר"מ סקכ"ג צדעתם להחמיר בכל נוסי]:

נט וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ח' די"א דבזמה"ז דאין אנו בקיאין בבדיקות יש להטריף אם ניקבה המחט משני צדדין אפילו לא נמצא ק"ד ולא חלודה דאין אנו סומכין בזה על בדיקתינו מאחר דניקב משני צדדין והכי נהוג עכ"ל וס"ם בהפ"ם יש להכשיר ולסמוך אבדיקה נם בזמה"ז [ס"ך סק"ל וב"ח וגם מלבוש הסמיט סומרת זו] וכן בהמסם לדעת רש"י צריך עכ"פ ק"ד [סס]:

ס הסכמת רוב הפוסקים הוא דזה שאמרנו מצד אחד כשרה זהו מבפנים כלפי הרעי דאי צד שבחוץ כלפי חלל הנוף אפילו לא ניקב בלל אלא שנמצא מחט בחלל הנוף טרפה ולא מהני שום בדיקה ואף שדעת הרמב"ם אינו כן כמ"ש קי"ל כדעת רוב הפוסקים:

סא ודע שרבינו הרמ"א כתב שלשה הנהות בענין זה וצריכים ביאור דמקודם כתב אדברי המחבר בניקב מצד אחד שיש חיוב לבדוק אחר קורט דם ואם מלחו או הדיחו טרפה כתב הוא וז"ל ויש מקילין להתיר אם לא ניקב מעבר לעבר והודח ונמלח או שנאבד ולא בדק מבחוץ אם היה עליו ק"ד ויש לסמוך עלייהו במקום הפ"מ עכ"ל ובדין כשניקב מעבר לעבר שכתב המחבר ג"כ דבודקים אחר ק"ד ואם מלחו או הדיחו טרפה כתב וז"ל כל מקום שצריך בדיקה אם לא בדקוהו כגון שנאבד או לקחו המחט משם מריפה דהוי כאלו הדיחו ומלחו עכ"ל ובסוף הסעיף כתב וז"ל יש מקילין דאפילו בניקב המחט מצד אחד א"צ לבדוק מבחוץ אם יש עליו ק"ד ויש לסמוך עלייהו אם הוא הפ"מ וא"א לבדוק כגון שנמלח או הודח או נאבד עכ"ל:

סב והשתא יש לדקדק דהנהה שנייה סותרת הראשונה דבין שכתב דכל מקום שצריך בדיקה אם לא בדקוהו וכו' טרפה א"כ למה כתב מקודם במצד אחד דיש לסמוך במקום הפ"מ להתיר בהורח ונמלח ונאבד הא כיון דצריך בדיקה טרפה אם לא בדקוהו ואין לומר דכוונתו בההנהה השנייה שלא במקום הפ"מ א"כ מה חידש על הנהה הראשונה וגם אין לומר דכוונתו על משני צדדים פשיטא והרי נם המחבר כתב כן ויש מי שאומר דכוונתו להשמיענו דאפילו אם אינו ברור שניקב רק מצד אחד ונאבד דינו כהודח ובשר בהפ"מ [ס"ך מקכ"ט] והרבה המוה דא"כ עיקר חסר מן הספר ועוד דכבר הסכימו ריב הגדולים דבכה"נ טרפה וכל דבריו מבוארים דהבדיקה היא רק על המורט דם אבל זהו ודאי דאינו כשר בהפ"ם רק כשוודאי

לא ניקב דק מצד אחד ולכן נראה דכוונתו להיפך דהנה במלחו או הדיחו אין הספק רק על הקורט דם אבל בנאכד יכול להיות הספק גם על עיקר הנקב אם הוא מצד אחר או משני צדדין וזהו שאומר דנאכך הוי כמלחו והדיחו שאינו כשר בהפ"מ רק כשוודאי לא ניקב רק מצד אחד והוסיף על דברי המחבר דאפילו אם יש ספק אם ניקב מצד אחר או משני צדדין נ"כ טריפה גם בהפ"מ [עסכ"ם סקט"ו עכתב כעין זס] ובהנהה השלישית בא לתרץ את ההנהה הראשונה שהקשינו דאיך ניקל בהפ"מ בצד אחד כשלא בדקו אחר ק"ד והרי צריכה בדיקה מרינא וכל מקום שצריך בדיקה הבדיקה מעכבת ולזה מתרץ כיון שי"א דא"צ בדיקה כלל במצד אחר ווהו דעת הרמב"ם והרא"ש ולכן נהי דלא קיי"ל כן מ"מ בהפ"מ כשנחסרה הבדיקה מסבינן על דיעה זו להקל:

סג ואם נמצא מחט או קוץ בחלל הסמס או הבית הכוסות ולא נתחב כשום מקום כשר בכל ענין וא"צ בדיקה ואף אם נמצא ק"ד מכפנים או מכחוץ ליח לן כה ואף שיש אוסרים כשנמצא ק"ד מכחוץ נגד המחט או הקוץ [מ"ז וס"ך מקל"ח] מ"מ נדולי האחרונים חלקו עליהם והכשירו בכל נווני [פרי"ח ונ"ל ופני"י] ובמקום הפ"מ אין להחמיר כלל [עכ"ם ופרמ"ג נמ"ז ובס"ל סס]:

סר יש שכתבו דכל זה שמכשירים במצד אחד כבדיקה כמ"ש והנה הכל כשהמחט הוא בהפרש ותחוב בעור הסמס והבה"ב או הברס דברס דין אחד עם הסמס ובה"כ אבל כשהמחט מונח בבריה והיינו שמונח בדופן הסמס או בה"כ או הברס על אורכו של מחט אין להקל כלל ולאו מטעם שמא ניקב משני צדדים אלא מטעם אחר דכשהוא בהפרש אנו אומרים שהלך דרך הושט להסמס או לבה"כ או לברס ונתחב קצת בהעור אבל בבה"ג ודאי שאינו בא דרך הושט דאלו היה הולך דרך הושט היו מוצאים אותו על הפרש ולא על הדופן ובוודאי שבא מאיזה מקום מחוץ וניקב אחר מהאיברים [זסו ביאור דברי סמ"ז סקט"ו]:

סה ולפ"ז גם אם המחט נמצא בין כפלי הסמס והבה"כ או בתוך הקמטים ולא נתחב כלל ג"כ טרפה כמובן וכ"ש אם גם תחוב קצת בהעור עצמו כמ"ש אבל לא נהירא לומר בן רא"כ איך לא הוכירו הפוסקים מזה דבר כמעשים השכיחים בכל עת ולשון הש"ס והפוסקים מחט שנמצא מצד אחר מורה להריא שאין שום נ"מ איך מונח המחט וגם רבותינו בעלי הש"ע לא הזכירו דבר זה בש"ע שהוא להורות הלבה לרבים וגם כל בעלי הוראה אין נוהגין כן וגם עיקר הסברא הבוה שהרי המאכל מתבשל שם והוא רותח והולך המאכל ברתיחתו בכל חללי הסמס והבה"כ והברס והולך המחט עמו עד הדופן ושם נתחב בהקמטים או בהכפלים או לאורך העור וכמרומני שמנהג בעלי הוראה הוא שאם נמצא בהכפלים או בין הקמטים ולא נתהב כלל דינו כנמצא על הפרש ואם תחוב בהעור דינו כמצד אחד כמו שנתבאר ויש גם מן נדולי אחרונים שחולקים ע"ז וכן יש להורות ובפרט בהפ"מ [פמ"ז סקי"ט דנסקמעיס מכשיר חסו עגד מ"מ כמן ודו"ק]:

סו אם ניקבו שני עוררות של בית הכוסות זה שלא כנגד זה כשר ואינו דומה לושט דטריפה בבה"נ כמ"ש בסי' ל"נ דכושט איידי דאכלה ביה והעוררות מתגענעים תמיד יכול להיות שיפגעו הנקבים א"ע זה בנגד זה אבל איברים אלו עזרותיהם נחים ושקטים במקומם ולא יפגשו א"ע זה כנגד זה ומפורש אמרו בן חו"ל בקורקבן [עת' מ"נ] ומכילא דה"ה לבית הבוסות דקורקבן בתרנגולת באיברים אלו בבהמה אא"כ שהולך שביל מנקב זה לנקב זה דאו טרפה:

סז כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' י"א מחט שנמצאת בקורקבן ובולה נבלעת בעובי כשרו ונשאר בחצי אצבע מצד הבים נם מצד החוץ שלא היתה המחט אובלת ולא היה ניכר שום נקב לא לצד פנים ולא לצד חוץ תלין להקל דהמחט בא מבפנים והוי בניקב מצד אחד ואם אין עליו קורט דם מבחוץ כשר ויש מחמירין ואומרים אפילו בבה"ג ויש לחוש לדבריהם אם לא בהפ"מ עכ"ל והטעם של דיעה ראשונה דכיון דבע"כ אחד מן הנקבים נסתם תולין שהלך בדרכו דרך הושט ורוב הנבלעים הם דרך הושט וזה שכתבו בחצי אצבע לאו דווקא דה"ה אפילו לא נשאר רק מעט ואם לא בדקו אחר קורט דם לכאורה דינו כהמסם ובה"כ אמנם י"א דאפילו להמחמירים כשם מורים בקורקבן מפני שעוורו עכ [ס"ך סקל"ח בסס יט"ו] ויש חולקים וס"ל דדינם שוה [סס] ויש להתיישב בזה והדבר פשוט שאם יש איזה היכר כל שהוא מאין בא הולכין אחריו בין להקל בין להחמיר אמנם החיכר שבמקום אחד נשאר מעט ומצר השני נשאר יותר אין זה היכר כלל [וכ"כ בפ"ת בסס מעיל נקקה] ואם יש ק"ד מבפנים ודאי ניכר שמבפנים בא כיון שמבפנים יש ק"ד ולא מבחוץ ואם ניקבו שני העוררות אף שאין ק"ד סביבות המחט נראה שיש לאסור כמו שהמנהג אצלינו בהמסם ובה"כ לפי דברי רבינו הרמ"א שיתבאר [מ"ז סקי"ז] ואף שיש חולקים כזה ס"ס בן עיקר לדינא ואדרבא בקורקבן שעוורו עב יש לאסור מדינא דכיון שהוא עב לא תלינן שלאחר שחיטה יצא המחט לחוץ [סס] וכן עיקר לדינא:

סח יש מהגרולים שכתבו דכמו שנתבאר דכשיש קורט דם מכחוץ טרפה גם בניקבה מצד אחד כמו כן אם יש סירכא בנגד המחט דהוי בק"ד והנה בכר הארכנו בכעין זה בסי' מ"א סעי' ל"ז בדין נסרך טרפש הכבר לבה"כ והבאנו שמה שי"א דסירכא אינה בק"ד ע"ש אמנם בלא זה נ"ל דלא דמי לשם דבאמה הקשו במה נדולים על דין זה הא קיי"ל דאין סירכא מטרפת בשאר איברים והרצו דשם באה הקבלה דכשנסרך המרפש לבה"כ היא מעידה על מחט בכרס ואין זה רק בדין זה אבל בכאן בנמצא מחט תחובה מצד אחר וסירכא

כנגדה בעבר השני מאן לימא לן דהיא מעידה על נקב מעבר לעבר ואם אתה אומר כן תרי עשית עיר איברים כריאה ואף דבריאה לא בעינן מחט מ"מ עצם הסברא דסירכא מעידה על נקב מעבר לעבר כשיש מחט בעבר השני הוי כריאה והרי הסברא נתפה דמפני הכאב עלתה הסירכא והנה שלא בהפ"מ ודאי יש לאסור אם לא שאין הסירכא כנגד המחט אך בהפ"מ אפשר שיש לסמוך ולהתיר וכמ"ש שם ודע דאפילו להאוסרים בסירכא כנגד המחט אינו אלא בסירכא ממש אבל אם נפוח מעט בעבר השני לאו כלום הוא רק יש לראות שלא נתקלקל הכשר שיהא כנתמסמס דבנתמסמס בלא"ה טרפה כשהבשר מקולקל מעבר לעבר וגם בקורט דם צריך שיהא הבשר בריא ורק קורט דם יש עליו מעבר השני דאל"כ בלא"ה טרפה ויבלת קשה כנגד המחט ה"ל כניקב מעבר לעבר כמ"ש בסעי' ג' ע"ש ודווקא כשהולך כן בגב הבשר:

סט ודע דקורט דם שנתבאר בענין זה אינו מראה דם בעלמא אלא שיש בו ממש בגרעין קטן כמו קורט של חלתית [עט"ז ס"ה: וקורט של לבונה [מגמות י"ח] ובגדה [כ"]. פלי קורסא דדיותא ע"ש וכן בפ"נ דשבת דאית ביה קרטין ע"ש וכן מבואר להדיא מדברי רש"י בעבו"ם [ל"ב. ד"ה ים עליו ק"ד] אבל מראה בעלמא ליתלן בה אא"כ המראה אדמומית הוא חוק בכל הבשר מעבר לעבר דאז אפשר יש לדונו כנתמסמס ותלוי בראיית עיני המורה [וכ"כ ספמ"נ ס"ס מ"ו]:

ע כתב רבינו הב"י בסעי' י"ב קטן שמצא מחט תחוב בכרס יש להחמיר ולאסור על פיו אם הוא חריף לידע ולבון בדברים אלו עכ"ל ואין זה מטעם נאמנות דאפילו גדול אינו נאמן באיתחזק התורא בדבר שאינו בידו כמ"ש בסי' קכ"ז והבהמה משנשחטה בחזקת היתה עומדת אלא המעם כאן דהוי כמו נילוי מילתא בעלמא דכיון שמחט בוודאי היתה שם הוי כמו רגלים לדבר [ס"ך סקמ"ב] ולפ"ז צ"ל דמיירי שבעיקר מציאת המחט א"צ לעדותו של הקטן דבזה אין ספק כלל אלא דהספק אם היה תחוב אם לאו:

עא ואם גדול אומר שמצא מחט באופן שלפי אמירתו היא טרפה אע"פ שאינו ידוע לו כלל לבעל הבהמה אם היה מחט אם לאו מ"מ אם האיש נאמן אצלו טרפה על פיו ואף שיבול לומר איני מאמינך מ"מ אם בלבו הוא נאמן אצלו אסור לו לומר שאינו מאמינו וזה שיתבאר בסי' קכ"ז שמלמדין אותו לומר איני מאמינך והו ביי"נ שעיקרו מדרבנן אבל באיסור דאורייתא אסור לומר כן כמו שיתבאר שם בס"ד וכ"ש אם כשאמר לו שתק הוי שתיקה כהודאה כמ"ש שם:

עב מעשה בכותי שעשה מלאכה אצל הישראל כהפשטת הבהמה ובא הכותי וא"ל שמצא מחט תחוב שם ודאי אין לו נאמנות לא להתיר ולא לאסור אמנם אם והו בעין רגלים לדבר נאמן לאסור [עט"ז סקי"ס וכנס"ק ובפר"מ סס] ומעשה בכותית שרחצה הסמס של ישראל ובאה ואמרה מצאתי שם תחוב המחט עם החוט וראו שהמחט והחוט היו כחדשים והתירו את הבהמה ואינה נאמנת [פמ"נ סס] ועמ"ש בסי' ל"ו סעי' כ"ב בבעין זה ומשם יש ללמוד גם בכאן ודע דאשה שנמצא אצלה מחטין בציפיה ורדידיה ועסקה בתרנגולת או בהמסס ובה"ב או בכרס וכיוצא בזה ונמצא שם מחט בהמים או בהאיברים אם מונחים שם באופן שאין הכרח לומר שנתחבה שם מחיים ביכולת לתלות שממנה נפלה בעת שהיתה עוסקת בזה וזהו הכל לפי ראות עיני המורה דאין ביכולת לתת בללים בדיגים כאלו:

סימן מט [דיני טרפות בקורקבן ובו ט' סעיפים].

א כל אלו הטרפות שיש בבהמה ישנן גם בעוף באיברים הנמצאים בו בשוה עם הבהמה ולכן מחול וכליות אף שיש לעופות מ"מ כיון שאין צורתן דומה לשל בהמה אין דינן שוה כמ"ש בסי' מ"נ וסי' מ"ד [ד"מ] האמנם כרס ובשר ההופה והמסס ובה"כ אין לעוף כלל וכנגדם יש בעופות זפק וקורקבן ודיגי זפק נתבארו בסי' ל"ג ואוזוא אין לה זפק ודיני קורקבן מקצתו נתבאר בסי' הקודם ומקצתן יתבארו בסי' זה בס"ד [ולכן סממיכו בעוס"ע זל"ז מפני שמבר זס סוס בתקוס הסמסס שגם הוס עוסן סמאכל]:

ב הקורקבן יש לו שני עורות והיינו הכיס שמבפנים וכל הבשר והכיס הוא עור אחד והבשר הוא עור השני ניקב זה בלא זה בשרה עד שינקבו שניהם זה בנגד זה אבל זה שלא בנגד זה כשר דדווקא בושט דאכלה ביה ופעיא ביה טרפה גם בשלא בנגד זה כמ"ש בסי' ל"ג משום דחיישינן שמא מתרמי אהדדי אבל קורקבן מינח נייח [נמ' מ"נ.] והיינו טעמא ג"כ בהמסס ובה"כ כמ"ש בסי' מ"ח סעי' ס"ו ואם הולך שביל מנקב זה לנקב זה פשוט הוא דטרפה:

ג ומטעם זה דלא דמיין לושט במ"ש לכן לא חיישינן בניקב מקצת העור שמא ניקבה לגמרי וקרום עלה ונמתם כדחיישינן גבי ושט בסי' ל"ג דהושט מפני שאינו במנוחה יכול להיות שניקב כולו והמחט חור לאחוריו וקרום עלה בו משא"כ קורקבן וכרס והמסס ובה"כ שעורותיהן מונחים במנוחה לא היישינן לזה [רמ"ס פמ"ע סל"ד]:

ד אין חילוק בכל זה בין שהנקב הוא ע"י חולי או ע"י מחט הבא מפנים לחוץ דאינה מרפה אא"כ יצא המחט לחוץ ואף אם מקצת העור לא ניקבה נ"כ בשר אך אם המחט מצד חוץ ותחוב לפנים כלא"ה מרפה מטעם מחט שנמצא בחלל הגוף ויתבאר בסעי' ז' וכן אם עור אחד מהקורקבן נרקב והשני לא נרקב ואפילו מקצתו לא נרקב בשר ואם ניטל עור אחד והשני קיים ג"כ בשר:

ה ודע שזה שכתוב בטור ושי"ע לשון שני עורות אינו בדווקא דהחצון הוא כל בשר הקורקבן ולשון הגמ' באמת אינו כן והכי איתא בגמ' ניקב הקורקבן וכים שלו קיים או ניקב הכים וקורקבן קיים בשר [מ"נ.] והטור והש"ע בדי לקצר הדברים כתבו לשון שני עורות והרמב"ם בפ"ו כתב הקורקבן יש לו שני כיסין חצון אדום ופנימי לבן ע"ש דהכים הפנימי בפנימיותו הוא לבן ומצד החצון הוא ירוק ואף שבדוחק מתחלקים זה מזה מ"מ הכל הוא עור אחד ויש מי שרוצה לומר דאין הכוונה על בשר הקורקבן אלא על עור הרק שלו שמלמעלה ומעות הוא כמבואר מלשון הגמ' וכן מבואר ברשב"א בספרו תה"כ הקצר וכן ראיתי מי שכתב דהקרום שממזרות הגשים אף אם אינו ניקב מרפה [עפ"ת בסס סס"ג] וחלילה לומר כן ולהפסיד ממונן של ישראל וכל כי האי לא ה"ל להפוסקים לסתום אלא לפרש ובאוזוא אין הקליפה הפנימית כמו בתרנגולת וגוררין ומקלפין בסכין ונשאר עוד לבן:

ו ניקב הקורקבן ושומן שעליו סותמו בשר דבעוף כל מין שומן סותם דהכל מהור ואפילו המחט בולט לחוץ ועל המחט יש שומן באופן שאין ראש המחט נראה כלל בשר וכ"ש אם לא ניקבו כל העורות השנים אע"פ שלא נשאר רק מעט מעור החצון והוא הקורקבן שלא ניקב כשר ויש מי שרוצה לומר דאותו שומן הבא ע"י פימום ולא בתולדה אינו סותם [מחב"ם] מפני שכשיוכחש יוסר מהם השומן ולא נוכרה חומרא זו בשום פוסק ומי הוא הגביא שיובל לדעת איזה שומן הוא ועיקר הטעם תמוה דא"כ גם בשומן המבעי ניחוש להבחשה שהרי זה אנו רואים בחוש שלפעמים הבעל חי שמן ואח"כ יובחש אלא ודאי שאין אנו חוששים לזה וסוף סוף אף אם תוכחש עלולה היא לחזור לשומנה וכן נוהגים כל בעלי הוראה דכל מין שומן בעוף סותם:

ז וזה שנתבאר דניקב זה בלא זה כשר והיינו אפילו כשניקב החצון שהוא בשר הקורקבן בלא הבים הפנימי כשר וזהו בניקב מחמת חולי אבל מחמת קוץ או מחט מרפה ממעם אחר דחיישינן שמא ניקב אחד מהאיברים הפנימים שנקובתן במשהו כיון שבא מבחוץ ואם לא היה מכיר אם הנקב מחמת קוץ או מחמת חולי פסק רבינו הב"י בסעי' ד' דיש להקל משום ס"ם שמא ע"י חולי יצא ל ע"י קוץ או מחט שמא לא ניקב אחד מהאיברים הפנימים ואף שאין זה ס"ם המתהפך ס"ל דלא בעינן ס"ם המתהפך ויש אוסרין סמעם זה [ע"ז סק"נ] ובאמת אפילו למאן דס"ל בכל ס"ם דבעינן מתהפך באן א"צ ביון דאתה מוכרח לדון מהיכן בא הנקב הלא בהכרח להתחיל מן ספק זה ספק ע"י חולי ספק ע"י קוץ וכו' וכמו שיתבאר בסי' ק"י בכללי ס"ם [נקס"כ] ובפרט שיש הרבה פוסקים דס"ל דלא בעינן כלל ס"ם המתהפך כמו שיתבאר שם בס"ד ופשוט הוא דאם הנקב ניכר גם בחיפן העוף עד שניכר מחוץ שיש שם נקב יש לתלות יותר בקוץ מבחולי [פני"ם] ופ"ז לא משכחת לה ספק אלא כשאין העוד לפנינו דהא אם אין בה נקב פשיטא שאינו מקוץ [פמ"נ] ועמ"ש בסי' ל"נ סעי' י"ד ובסי' נ"א סעי' ג' דרבינו הרמ"א לא ס"ל כן:

ח אם נמצא מחט תחוב בו מבפנים דינו כמו בהמסס ובה"כ דמצד אחד צריך קורט דם נגד פי המחט וכמשני צדדים בכל מקום שנמצא ק"ד מרפה וי"א דבקורקבן בכל ענין מרפה בניקבה משני צדדים אף בלא ק"ד וכבר בארנו זה בסי' הקודם סעי' ס"ז ע"ש ופשוט הוא דאנו מטריפים בקורקבן אף בלא ק"ד שהרי גם בהמסס ובה"כ פסק רבינו הרמ"א בן ע"ש וכן יש להורות ואם נבלע בולו בבשר ואין ניכר אם בא מבפנים או מבחוץ תולין להקל שבא מבפנים כדרך רוב הנבלעים שנבלעים דרך הושט וכמו שנתבאר שם וכן כל דיני חלודה שנתבאר שם נוהג גם בקורקבן ואם תולעים יוצאים מהקורקבן שנמצאו על הקורקבן מבחוץ כשרה דתלינן דלאחר שחיטה פריש כמו בריאה בסי' ל"ז ואף שיש שמחלקים הקורקבן מהריאה שהריאה מרחפת תמיד ואין ביכולת התולע לצאת מחיים משא"כ בקורקבן מ"מ בקורקבן יש מעם אחר להכשיר דכיון שקרופיו קשים ועבים ודאי דהתולע אין בה כח לנוקבה ולאחר שחיפה פריש [דריסס]:

ט וכן אם בעת מליחת התרנגולת ושרייתה ובישולה נמצא מחט אם יש לתלות שמהעוסקת נפלה הולין בזה ובאם לאו מרפה וכן אם בעת אכילת התרנגולת הרגישו מחט בפה נ"ב הכל מרפה ואין אומרים שמא היה המחט באופן שהתרנגולת בשר שהרי הוא ספק דאורייתא וספיקא לחומרא ואם לפי דאות עיני המורה נראה היתר בדבר כגון שנמצא בהירך ולפי ראות העין בא מבחוץ והיה ממון בבשר הירך וביצא בזה או שאכלו הקורקבן ונמצא בפיו חתיכת מחט וניכר שהמחט היה ממון בהוך חלל הקורקבן אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות וכן כל ביוצא בזה [משום דים מקילים בכל ענין משום דרוב הנבלעים סס דרך סוסע ומקדם לן סרגישו בעסמום ידים דם מהע וסיס טוע עמון טו]:

סימן נ [דינים כללים בנקיבת האיברים ובו כ"ו סעיפים].

א אמרו חז"ל [כ'.] מקיפין בבני מיעים אם נמצאו נקובים ואין אנו יודעים אם קורם שחיטה אם לאחר שחיטה נוקבין נקב אחד בצרו ורואין אם מראיהן שוין כשרה דבידוע שלאחר שחיטה היו [רמ"י] ואם היה בנקב הראשון הנמצא משמוש ירים ממשמשין גם בהשני ואם אח"כ דומים כשר [נמ'] ואם לא מישמשו בהראשון לא ימשמשו גם בהשני [כ"י]:

ב ורע שמלשון המור וש"ע שכתבו ואפילו אם אין דומים אם משמשו בירים בנקב הספק ימשמשו גם בנקב שעושין עכ"ל מבואר להריא דאם דומין קודם המישמוש כשר אף שהיה מישמוש בנקב הספק ולמה לא נאמר כיון שבזה היה מישמוש ובחשני לא היה ודומין זהו סימן שהראשון לא נעשה לאחר שחיטה די"ל דאין זה כלל שהמישמוש תשנה מראיתו ולפעמים משניהו ולפעמים אינו משניהו ולכן כשר בכל גווני [וכ"מ מסס"ס במעמד דכתב דלמ לידמו ומתמ ר"מ ומיממם ולידמו מקעם לכמס ידמ וכו' ומממע דלמ סוי לידמו מקודם ג"כ סיו מכסירין פ"ם ודו"ק]:

ג אבל מלשון הרמב"ם פ"ו דין י"ר לא משמע כן שכתב ואם מישמשו הידים בנקב הספק כך צריך למשמש בנקב שמדמה לו ואח"כ עורכין זל"ז עב"ל ומבואר מדבריו שברווקא צריך לעשות כן וזהו מטעם שכארנו דהדמיון מקורם מעיד על החיפך ולריגא ודאי דיש להחמיר ותמיהני על הפוסקים שלא הזכירו זה [ול"ל בגמ' סס לסרמב"ס דבמת מידם ר"מ דלריך למממם ע"ם ודו"ק]:

ד אין מדמין אלא בברם ובדקין אבל לא בלב וטחול וקורקבן דאלו אינם בכלל בני מעים שאמרו חז"ל וצ"ל דרק בבני מעים הדרך שישתוו ביניהם כשהיו שניהם באופן אחד אבל לא בשארי איברים וכהם אין זה סימן כלל לבר בקנה וריאה כמ"ש בסי' ל"ו ואף שיש מן הראשונים שפסק דגם באלו מדמין [קוב בסס עיטור] דגם הם בכלל הבני מעים מ"ם השור והש"ע הכריעו כריעה ראשונה אמנם לדידן אין נ"מ דכבר כתב רבינו הרמ"א בסי' ל"ו דאין לסמוך על בדיקתינו בזה דאין אנו בקיאין בהקפה אך אם עוד יש צד להקל י"א דגם לדידן סומכין על בדיקתינו וכבר בארנו בזה בסי' ל"ו סעי' ל"ו ונתבאר שם דלהחמיר סומכין על בדיקתינו ע"ש:

ה וכן בכל נקבים אלו אם יש במה לתלות בגון בזאב וכלב או במשמוש ידא דטבחא תולין בזה כמ"ש שם גבי ריאה ובשיש במה לתלות תולין וא"צ לעשות בחינה לנקוב נקב אחר ולראות אם הם דומים זל"ז והטעם ביון שיש במה לתלות ה"ז חזקה גמורה ואפילו אם אירע שעשו נקב אחר ואינן דומין זל"ז ג"כ לא חיישינן לה מטעם שנתבאר ויש מחמירין בכה"ג וכבר בארנו זה בסי' ל"ו סעי' י"ט ורבר פשוט שאם יש במה לתלות השינוי שבין זל"ז כגון משינוי אויר או משינוי זמן וכיוצא בזה הכל מורים שמותר כמ"ש שם:

ו כתב רבינו הרמ"א כל מקום שאין יכולין לתלות שנעשה לאחר שחיטה אע"פ שהוא טרפות שיש לו בריקה אם לא ברקוהו או שאין יכולין לבדוק הרי הוא כספק טרפה ואוסרין אותה ולא אמרינן נשחטה הותרה אלא בדבר שנוכל לומר שנעשה הריעותא לאחר שחיטה דלא יצאתה מחזקתה מחיים עב"ל וביאר רבריו בספרו ד"מ סי' ל"א במעשה בראש בהמה שהיה בו מים וקודם שירעו הריעותא חתכו הגולגולת לשנים וגם מקצת המוח מן הגולגולת ולא היה נודע אם היה המוח מקיפו וכשר אם לאו ויש שרצו להתיר מטעם דאמרינן נשחטה הותרה ער שיוורע לך במה נטרפה וכשיש ספק בזה מעמירין את חבהמה בחזקת היתר שחוטה ודחה דבריהם דזהו רק בדבר שיש לתלות שכל עיקר הריעותא נעשה לאחר שחיטה כגון שמצאנוה שבורת רגל ויש ספק מתי נשברה תולין שלאחר שחיטה נשברה וכן כל כיוצא בזה אבל במה שהריעותא וראי היתה מחיים כמו במים בראש אלא שיש ספק אם היה באופן המטריף אם לאו אין להכשיר מטעם זה וכן משמע בתוס' [יבמות ל':] וע"פ זה הם דבריו באן בש"ע ואחמת רחז"ל שאמרו נשחטה הותרה הוא לענין בא זאב ונטל בני מעים והחזירום נקובים רבזה הרי אנו תולין שלאחר השחיטה נעשה אבל בדבר שוורא מחיים נעשה מי ייסר דגם בזה אמרינן נשחטה הותרה:

ז והנה כל גדולי האחרונים פלפלו ברכריו ויש שדחו דבריו [מכרמ"ל] והביאו ראיה מתוס' להיפך ויש שקיימו דבריו [מ"ך סק"ג וט"ז ס"ס מ"ע] אך האמת הוא שזהו פלונתא דרבוותא רבותינו בעלי התוס' כתבו מפורש בחולין [מ"נ:] דלבר דרוסה טעמירין בחזקת היתר אף כשנולדה ריעותא מחיים ע"ש וכן הוא שם בפיסקי תוס' אות קכ"ג בזה"ל נולד בספק מחיים ועדיין היא בחזקת איסור אפילו הכי נשחטה הותרה עכ"ל וגם בתוס' יבמות שם נראה להדיא כן בדברי החולקים על רבינו הרמ"א [פר"ח סי' כ"ע] וכן מבואר מלשון רש"י חולין [ע'. ד"ס דמע"ג] שכתב שנולד בה ספק טרפות ספק קורם שחיטה היה בה ויש לתלותו בלאחר שחיטה מוקמינן לה אחזקת היתר דסתם בהמה אינה טרפה ותלינן בלאחר שחיטה ובשרה עב"ל ואע"ג דלשון ויש לתלותו בלאחר שחיטה י"ל דכוונתו דדווקא בשיש במה להתלות כמו בזאב וכה"ג

מ"מ מרכתב המעם דסתם בהמה אינה מרפה משמע דבכל נווני מירי:

ח ונם דעת הרמב"ם כן הוא דלכד שידוע דעתו שכל הספקות הם מדבריהם כתב בפורש בפ"ה דין נ' שאפילו מדרבנן לא החמירו בספיקות רק כדרוסה ובארנו דבריו בסי' כ"ט סעי' ב"א ע"ש ולבן כתב בפ"ט דין ז' דספק נלודה מותר ע"ש ועוד כמה מקומות כמו שבארנו שם ושם בסעי' ב"ח הבאנו ראיה כרורה מדבריו בפ"ב מרוצח דאף בנולד ריעותא מחיים לא יצאת מכלל רוב בהמות בשרות הן דלא כי"א דבין שהיתה ריעותא מחיים יצאת מכלל רוב ע"ש:

ט ואף גם לענין חזקה מבואר מלשון הש"ם דאף שנתנלה שהריעותא היתה מחיים מ"מ עומדת בחזקת היתר שהרי הש"ם אומר שני דינים כהמה כחייה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיוודע לך במה נטרפה והנה כשם דלענין חזקת איסור צריך להיות היתר השחיטה ברור וכשיש ספק אסור כמו שאמרו דכל ספק בשחיטה פסולה כמו כן להיפך דכשעומדת בחזקת היתר משנשחטה צריך להיות המרפות ברור ואם יש ספק מעמידין בחזקת היתר דהא בחד לישנא כלליהו הש"ם ולא תקשה לך מת שהצריכו חז"ל לומר בהיתר בהמה שנוררת רגליה דתלינן בשנרונא ולא בפסיקת חוט השדרה משום דשנרונא שכיח וחוט השדרה לא שכיח [כ"ם.] ותיפוק ליה מטעם דנשחטה בחזקת היתר עומדת דלא דמי כלל דהתם ראינו הריעותא מחיים קודם השחיטה וא"א לומר עליה נשחטה בחזקת היתר עומדת דלעולם לא יצאה לחזקת היתר מפני הריעותא אבל כשמחיים לא ראינו שום ריעותא ונשחטה ובחזקת היתר עומדת אין לאוסרה רק בדבר ברור אך שאפשר לומר דכיון שלאח"כ נתנלה שהיתה ריעותא מחיים אינלאי מילתא למפרע שלא היתה בחזקת היתר מעולם:

י אכל יש מרבותינו שמחמירים הרבה כזה וס"ל דאפילו בספק שיש לתלות שלאחר שחיטה נעשה נ"כ אסור וז"ל הרשב"א בתורת הבית ד' כ"ה: דלא תלינן להקל אלא בשיש לפנינו דבר ממש לתלות בו כואב וידא המבחא וכיוצא בזה אבל בכל מקום שנמצא שם ענין המורף ולא ידענו ענייני אין תולין בו להקל וראיה מספק דרוסה וכו' ומחרותא ספק בידי אדם ספק בידי שמים אסורה עד שתבדוק עכ"ל:

יא וכ"כ הרשב"א בחדושיו ד' ט': וז"ל והיכא דנשמטה נף העוף או נשברה רגלו מן הארכובה ולמעלה ואין יהוע אם קודם שחיטה אם לאחר שחיטה כתב רבינו ז"ל דמסתברא דספק דאוריתא היא ולחומרא וכהתניא שחט את הושט ונמצאת נרנרת שמוטה ואינו יורע אם קודם שחיטה וכו' על ספק בשחיטה פסולה וכן לכל שארי מרפות עכ"ל ומביא ראיה מהא דאמרינן שנרונא שכיח פסיקה חוט השדרה לא שכיח אבל אי לאו דשכיח יותר לא הוי תלינן לקולא והא דאמרינן ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא משום דלא שכיח דדרים שונרא והדע דהא חוששין לספק דרוסה וזה דתלינן כואב ובמשמוש ידא דמכחא לפי שיש דבר לפנינו לתלות בו להיתר ואין דבר לפנינו לתלות בו לאיסור וכל היכא שיש לפנינו דבר לתלות בו להיתר שדרסו על העוף לאחר שחיטה או פידכם וגלחין אל הקיר ואיכא אומדנא דאפשר שנשמטה נפו מחמת כן תלינן לקולא דהא תלינן בואב עכ"ל וכ"כ הרין בפ"ק בשם רבינו יונה ע"ש:

יב וכל אלו הראיות אינן סותרות לדיעה ראשונה דהראיה מדרוסה שחוששין לספק כבר כתב הרמב"ם דרק בדרוסה החמירו וראיה לזה שהרי רק בספק דרוסה נחלקו חז"ל אם חוששין אם לאו מכלל דבשארי דברים אין חוששין וכמ"ש בסי' כ"ט שם ומספק בשחיטה פשיטא שאינה ראיה כלל דכיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת ומחרותא אין ראיה חזוראי בין שיש לזה בדיקה מחוייבים לכרוק דאפילו לענין רובא קיי"ל בסי' א' דכל היכי דאיכא לכרורי מכררינן וכ"ש לענין חזקה ומשנרונא אין ראיה דהתם קודם השחיטה נפל חספק מחיים ולא שייך לומר נשחטה הותרה ועוד דהנמ' מילתא דפסיקא נקיט:

יג ונראה להריא שרבינו הרמ"א עשה כעין הכרעה בין הדיעות דבדבר שיכול להיות שנעשה רק אחר שחיטה פסק כדיעה ראשונה ובדבר שוודאי מחיים נעשה פסק כדיעה אחרונה:

יד ודע דטעם רבותינו האוסרים אינו כמו שנראה מדיהמת דבריהם דכיון שיש ריעותא לפנינו אבדה חזקת היתר שלה שהרי מוכח בכמה מקומות בש"ם דגם חזקה דאיתרע הוי חזקה ועוד שהרשב"א והר"ן בעצמם כתבו לענין חלב הבהמה בששחטוה ונמצאת טרפה וודאית אם רק יש לומר שאך קודם שחיטה נטרפה ולא קודם תולין בזה ומכשירין החלב שחלבו ממנה קודם שחיטתה מטעם חזקה וגם מטעם רוב בהמות בשרות הן כמו שיתבאר בסי' פ"א וכ"כ בשם רבינו יונה [ב"ן ס"ק] ואדרבא התם' מחמירים בזה יותר מטעם חזקה שלא נתבררה כמ"ש שם אבל כולהו ס"ל דמטעם הריעותא לא אבדה חזקתה:

טו אמנם טעמם כן הוא דס"ל דכיון שנמצא ריעותא באחד מהאיברים מעולם לא יצאת מחזקת איסור שאינו זבוח ולא לבד דלא אמרינן בה נשחטה בחזקת היתר עומדת אלא אפילו אמרינן דעומדת בחזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ומעמא דמילתא דלא אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת אלא כשאין ריעותא לפנינו או שיש לפנינו דבר הניכר בהמה להלות הריעותא כואב ומשמוש ידא דמבחא וכיוצא בזה אבל בלא זה איך נימא בהזקת היתר הרי חזקת היתר אינו אלא כשחיטה ראויה ובאיברים כשרים דבטרפה מה מהני שחיטה לענין אכילה וכשם שאם אין השחיטה כראוי נשארה בחזקת איסור כמו ריי אם האיברים אינם כראוי

בראוי נשארה נ"ב בחזקת איסור ולבן לא דמי לחלב דא"צ היתר החלב לשחיטה ראויה ולבן היא בחזקת היתר משא"ב הבשר צריכה היא לשחיטה ראויה וכמ"ש [וכזס פ"ם קוסיס סכלו"ס] :

סז ודיעה ראשונה סוברת דאין השחיטה ענין להאיברים ומקודם אנו דנים על השחיטה וכשנשחטה בראוי יצאה לחזקת היתר ובשיש בספק בהאיברים מוקמינן בחזקת היתר עד שיוודע לך במה נטרפה ושעמא רבה איבא במילתא שהרי השחיטה מועיל תמיד גם בטריפה לענין טומאת נבלות ושם שחיטה עליה ולבן אמרינן גם לענין אבילת שהיא שחיטה נמורה ואם נפל אח"ב בספק בטרפיותה מוקמינן אחזקה דנשחטה בחזקת היתר עומדת ורבינו הרמ"א הכריע דבדבר שנובל לומר שנתהוה הריעותא לאחר שחיטה שפיר הוי חזקה גמורה משא"ב כשבודאי היתה הריעותא מחיים שוב אין חזקת היתר שחיטתה אלים בל בך דנימא נשחטה בחזקת היתר עומדת וזהו בעין הכרעה בין שני הדיעות שנתבארו בם"ש בסעי' י"ג :

יז ודע שמדברי בה"נ נראה בדיעה ראשונה שהקשה על חך דספק בלבא ספק שונרא דתולין בכלבא והא ספק איסורא לחומרא ומתרץ בלשון זה כי אמרינן ספק איסורא לחומרא בגון התיכה של חלב שנתערבה עם חתיכות אחרות דודאי הוי איכא איסורא אכל הכא מי יימר דהוי איסורא ואחזוקי ריעותא לא מחזקינן עכ"ל הרי שלא בתב הטעם משום דלא שכיח שונרא כמ"ש הרשב"א אלא מטעם שאין להחזיק ריעותא ומחיים הוי דיעותא וז"א בכל ספק טרפות כן הוא אפילו בריעותא מחיים ונתלי בהיתר :

יח והנה נם הסמ"ג והמרדכי [פ"ד] הביאו דברים מבה"ג מה שאינם בספרי בה"ג שלפנינו וז"ל מורה בדיעה ראשונה וז"ל סמ"ג בדין שמוטת יד וכל ספק טרפות הבא לפני חבם פסק רב יהודאי גאון שאין אנו בקיאין בבדיקה ויש לנו לאסור הכל ואין לנו להקל להתיר הספקות ממעם דרב הונא דאמר נשחטה הותרה עד שיוודע במה נטרפה שהרי לא אמר כן אלא במקום שיש לתלות בהיתר בנון בא ואב וכו' שיש לתלות הנקב בואב אבל בספק טרפות שימצא ומחמת חסרון חבמה אין אנו יכולין לברר את הדבר ראוי לאסור את הכל עכ"ל הרי שלא אסר אלא בדבר שצריך בדיקה מדינא כמו אי איעבול ניביה וכיוצא בזה בם"ש המרדכי שם אבל בדבר שיש לתלות שאין זה טרפות כלל במו בעובדא דרמ"א במים בראש שי"ל שהיה המוח מקיפו וב"ש אם י"ל שנעשה אחר שחיטה שהולין בזה והרי לא כתב משום שיש לפנינו רבר במה לתלות בם"ש הרשב"א כרמוכח מסוף דבריו דרק בחסרון חכמה אוסר :

יט אמנם נם הר"ן הביא דברים אלו ומבואר בדיעה אחרונה וז"ל בפ"ד ולענין נשבר העצם ויצא לחוץ ואין אנו יודעים אם מחיים אם לאחר מיתה כתב בה"נ דאסור דאין להתיר מדרב הונא דאמר נשחטה בחזקת היתר וכו' דהתם דווקא דאיבא למיתלי בגון בואב או במשמוש וכו' אבל הבא דליבא למיתלי אסורה מספק אא"כ וכו' עכ"ל וזהו בפי שיטתו שסובר כהרשב"א בם"ש [וכעין זס סוס נסון סמ"ק ומו"ס בסם בס"ג סמכיס סס"ך סק"ג ונרמס סדכיס מנו מיוס בנס"ג מנס סכל מחד פי' כפוס ממי דס"ל ולכן סמ"ג וסמ"ק וסמרדכי דסוכיס כסחוס' פירסו כדכיסס וסר"ן וסמ"ק וסמו"ס סוכיס כסרשב"ל ופירסו כדכריו וסו"ק לפנל מנסוסו שסכלסו בסעי' י"ז מכוסר כתוס'] :

כ ועוד נלע"ד דאף רבותינו המחמירים לא החמירו אלא בדבר שבפי הראות עתה היא טרפה נמורה אלא שיש ספק שמא לאחר שחיטה נעשה ובזה קאמרי דבעינן שיהא לפנינו דבר לתלות בו במו זאב או משמוש ידא דשבחא אבל בדבר שנם עתה אין אנו רואים בזה טרפה וודאית במו במים בראש שא"א להכיר אם היה מוח מקיף אותה מוקמינן בחזקת היתר כשא"א לבדוק אותה אם אין העדר הבדיקה מפני חסרון חכמה בספק דרוסה או ספק חרותא דכן משמע מרקדוק לשונם שהבאנו בסעי' י' וסעי' י"א ע"ש ולפ"ז היה אפשר לומר דלא פליגי בלל עם דיעה ראשונה דדיעה ראשונה מיירי דנם עתה יש ספק בדבר בפי שהיא אף אם נעשה מחיים אמנם זהו היפך ממש מדברי רבינו הרמ"א וצ"ע בכל זה :

כא ולהלבה למעשה הבריע אחד מנדולי האחרונים דהיכי דההיתר שכיח טפי תלינן לקולא אפילו בדבר שנעשה ודאי מחיים ואם האיסור שכיח טפי ודאי אמור אף בשיש בספק אם מחיים נעשה אא"כ יש ידים מוכיחות שנעשה לאחר שחיטה וכשהאיסור וההיתר שוים אם אינו הפ"מ יש לאסור וכהפ"מ יש לסמוך על דעת רבותינו אלה המתירים בכה"נ [ס"ך סק"ג] אפילו נולדה הריעותא מחיים [סס] ויש מהנדולים שהחמירו בזה הרבה דבכל ספק השקול אין להקל בלל אפילו בספק שמא נעשה לאחר שחיטה אא"כ יש יותר לתלות בהיתר מבאיסור [פר"ח ומב"ם סי' כ"ע] ויש שכתב שאין לווז מפסק רבינו הרמ"א רכן עיקר לדינא [כרו"ף סק"ג] ולפ"ז אין לנו הלכה ברורה בכל זה ואפשר בין שדברי בה"נ הם דברי קבלת כמ"ש כל הראשונים והבאנו דבריו בסעי' י"ז דמובח דם"ל כדיעה ראשונה אולי יש לסמוך בהפ"מ על דעת המתירים ובדיעה ראשונה שבסעי' זה ויש להתיישב בדבר :

כב כל אבר שאמרו חכמים בו שאם ניקב במשהו טרפה כך אם ניטל בולו טרפה בין שניטל ביד או ע"י חולי או שנברא חסר או שנברא בשני איברים ריתר בנטול דמי לבד מטחול כמ"ש בסי' מ"ג ובן בניטלה האם דכשר ובניקב טרפה לדיעה אחת במ"ש בסי' מ"ה ואם היה הנקב בתולדה אין זה בכלל נקב אלא בכלל חסרון [ע"ז סי' ת"נ סק"כ] ונברא חסר בנקב הזה ולבן

בריאת

בריאה וחקין וכרם והמסם ובה"ב טרפה בבה"נ דשם נם חסר טרפה אבל בטחול בשר דניטל המחול בשר וב"ש אם חסרה מבריתה [סס] ובן בבבר לדעת תרמב"ם דנברא חסר בשרה בם"ש בסי' מ"א סעי' ה':

כג מעשה באווזא שהעור היה שלם על פני כולה והיה נראה נומא עמוקה ברוחב שני אצבעות באמצע הבטן על פני ארבה והיה ניכר שיש שם חסרון מבפנים תחת העור והפשיטו העור ונמצא שאותו עצם האמצעי הבולט באמצע כמו קרש דק שהבשר משני צדדיו היה נסרק ונחלק על פני כל ארבו באמצעו ממש ובאותו הפסק שהיה ביניהם היה נראה מבחוץ הלב והבבד כאשר הם שובבים בחלל הגוף והיה נראה שנעשה בך מתולדתו והבשירו האווזא [ל"ל סי' ע"ו] אמנם אם הנקב ניכר מבחוץ יש להטריף דבזה נראה יותר שנעשה ע"י קוץ דאין להבשיר אא"ב יש ספק אם נעשה ע"י קוץ או ע"י חולי משום ס"ם [פר"ח סק"ב] בם"ש בסי' מ"ט סעי' ז' ע"ש ובן אווזות ובר אווזות שיש להם נקבים בגולגולת והמה בתולדה ויש להם סימן מבחוץ בהנוצות הבשירו גדולי הדור בם"ש בסי' ל' סעי' י"ח ע"ש:

כד ובל אבר שאמרו חז"ל ראם נברא חסר טרפה ב"ש אם ניטל ביד או ע"י חולי אבל ניקב בשר ובל שאמרו בו חז"ל אם ניטל טרפה בתב הרשב"א דה"ה לנברא חסר והרמב"ם בספ"ח בתב דבל שאמרו אם ניטל טרפה אם נבראת חסירה ה"ז מותרת שאם לא תאמר כן נמצאת החסירה והנטולה אחת ע"ל בלומר והרי למשה מסיני נמסרה בשמנה מיני טרפות חסירה בפ"ע ונטולה בפ"ע והרשב"א בתב דבך נאמרה לו למשה מסיני בין שהיא חסירה מבריאתה ובין שהיא נטולה ביד או ע"י חולי [פס"ב ד' כ"ע] ובל שאמרו אם ניטל בשר ב"ש אם חסרה מתולדתה:

כה וכיון שזהו מחלוקת הראשונים ואין מכריע ביניהם והוא איסור דאורייתא נקטינן לחומרא דבל מקום דנטולה טרפה ה"ה חסירה ובן בשיש שנים דבל יתר בנמול דמי [עב"י] ובן מבואר ממה שפסקנו בסי' מ"א דשני בבדים טרפה דלדעת תרמב"ם בשר שהרי שנינו ניטל הבבד טרפה ולדידיה בחסרה בשר וה"ה בשנים ום"ם כתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' דבהפ"ם יש לסמוך אמכשירין עב"ל ובסי' מ"א לענין בבד סתמו דשרפה ולא הביאו בלל דעת הרמב"ם ובבר בארנו שם סעי' ל"ח רבן עיקר לדינא ע"ש [וכ"כ ספר"ח ועכרו"פ סמקיס דבני סרמ"ק וכתב דבכבד נס סרמב"ם מודם מפני סספסוכות ולכן לא כתב רק בעמול דבמקים בשרם ולא בכבד ועמ"ש בסי' ל"ד]:

כו בל אבר שנקיבתו או נטילתו או חסרונו פוסל אם נתממסם הבשר הוי בנקוב ונחסר וניטל דבל שנתממסם באלו אינו ואנו שאין אנו בקיאין בזה בל שנשתנה מראה הבשר לריעותא דנראה בבלוי ומקולקל הוי כנתממסם ודווקא שעצם הבשר נשתנה אבל אם רק נשתנה המראה לית לן בה ואפילו נקרע הבשר וגשתנה מראיתה אין מחויקין ריעותא אא"ב נתקלקל גוף הבשר ובלל גדול צריך לדעת דבבל מקום שאמרו חכמים אם נקוב טריפה אם יש שם אבעבועות שקורין פאקין צריך לפתוח אותם ואם נשאר העור שלימה תחתם כשר אפילו יש שם ליחה או מים וביס או סרוחים אבל אם העור שתחתיהם רע הוי בנקוב [דריסס] ובבר בארנו זה בם"ם מ"ו ע"ש:

סימן נא [דין מחט או קוץ שנמצא או נתחב בבהמה ובו י"ח סעיפים].

א קוץ או מחט שניקב לחלל הבהמה או העוף חיישינן שמא ניקב אחד מהמקומות שנקיבתן במשהו וטריפה ולא מיבעיא אם הקוץ או המחט נמצא בחלל הבהמה והעוף ואין ניכר שום ריעותא בהבשר והעור שזה קרוב לטריפה ווראית שהרי זה בא ע"י אבילתה ושהרייתה ורוב הנבלעים הם דרך הושט ובהכרח שיצאה מהושט או מהבני מעים לחלל הגוף וניקבה את הושט או אחד מהמעים אלא אפילו אם הקוץ או המחט ניקב מבחוץ דרך הדופן והיה אפשר לומר שלא ננע בלל באחד מהאיברים שנקובתן במשהו מ"מ הוי ספק טרפה מפני החשש שמא ניקב אחד מהאיברים ובוודאי אם לא הניע לחלל והיינו שיש עדיין מקצת מהעור לצר פנים שלא ניקבה לא חיישינן אולי ניקבה וחזרה לאחוריה ואין הנקב ניכר אבל בל שהעור ניקבה בולה באופן שאין הפסק בין קצה העור להאיברים הפנימים אפילו לא ידענו אם נבנם הקוץ או המחט בבירור להחלל של הבהמה והעוף בין שהעור ניקב בולו טרפה דחיישינן שמא גיקבה ודבר פשוט הוא דבמקום שיש בשר על העור צריך שינקוב בל הבשר ובן אם היה הנקב במקום הבשר החופה את הברם והוא הברם החצונה שנתבאר בסי' מ"ח צריך שינקוב בל בשר זה ואם לאו אין שום חשש להאיברים הפנימים במובן אבל בשניקב בולו אף אם לפי הראות היתה חורה של הקוץ או המחט שוה להבשר ולא נבנם בלל להחלל טרפה דחיישינן שניקב וחזר ע"י ניענוע הבהמה [תפ"ם] ובך אמרי חו"ל [ל"ג] והלכתא בקוץ עד שתינקב לחלל בלומר עד החלל:

ב ולפיכך בל האיברים ששנו חכמים בהם שאם ניקב מצד אחר בשר בנון לב ועובי בית הכוסות וקורקבן אם הנקב הוא מצד חוץ אינו בשר אלא בנקב ע"י חולי אבל אם הוא מחמת מחט או קוץ טרפה ממעם חשש אחר

אחד מהאברים ואם הוא ספק אם נעשה ע"י מחט או ע"י חולי כגון נתבאר בסי' מ"ח דכשר משום ס"ם וע"ש בסעי' ז' שכתבנו דאם הנקב ניכר מבחוץ יש לתלות יותר בקוץ ומחט והספק לא משכחת לה אלא כשאין העור לפנינו אבל כשהיא לפנינו אין כאן ספק סמ"נ אם לא ניקבה ודאי שנעשה ע"י חולי ואם ניקבה יותר יש לתלות בקוץ ע"ש:

ג אמנם מדברי רבינו הרמ"א שכתב על דין זה דחיישינן שמא ניקב אחד מהאברים וי"ל ואם הוא ספק אם נעשה ע"י חולי או קוץ ומחט כשר וב"ש שיש להכשיר בה"נ בניקב העור והבשר עד החלל עכ"ל ביאור דבריו דכשאנו רואים נקב מבחוץ וניקב צד החצון של אחד מהאברים כמו לב וקורקבן ויש ספק אם נעשה ע"י קוץ או ע"י חולי בשר משום ס"ם וכ"ש אם ראינו נקב רק עד החלל ולא יותר ויש ספק סמה נעשה רכשר מטעם ס"ם [פמ"ג במ"ז סק"כ] ולפי ס"ש בסעי' הקודם דבשהנקב ניכר מבחוץ ודאי נעשה ע"י קוץ הרי אין כאן ס"ם אלא ודאי דלא ס"ל סברא זו ואפילו אם הנקב מבחוץ ג"כ יש ספק אם ע"י קוץ או ע"י חולי [סס] ותמיהני על הנדולים שלא הרגישו בזה [עתב"ם סק"נ ולפ"ז נתבטרו לי דבריו ודו"ק]:

ד ורבינו הרמ"א לא הזכיר שצריך בדיקה בבה"ג כשהוא נקוב עד החלל וי"א שצריך בדיקה נגד הנקב [יס"ס סע"ז] והדבר תמוה דאיך אפשר לשער נגד הנקב והרי האיברים בחייהם מתנענעים ואיך אפשר לבוין נגד הנקב ממש [ע"ז סק"כ] וצ"ל דס"ם בל מה שנראה לעינים שזה האבר או מקצתו היה נגד הנקב נבדקנו ומה נפסיד בזה אמנם זהו ודאי אם א"א לבוין או שנאבד אין הבדיקה מעכבת אבל בל מה שנוכל לבדוק למה לא נבדוק [וכ"מ דעת הס"ך סק"כ]:

ה קוץ או מחט הנתחב לחלל הבהמה אין לזה בדיקה נם מרינא דנמ' שהרי יש לחוש שמא ניקבו הדקין ובבדיקה אי אפשר מפני שאין נקב דק ניכר בהן [רס"י נ"ג] ואף שהרמב"ם כתב בפ"א דין ד' וז"ל הכה אותה קוץ או נזרק בה חץ או רומח ויוצא בהן ונכנם לחללה חוששין לה וצריכה בדיקה כנגד בל החלל שמא ניקב אחד מן האיברים שתטרף בנקיבתן עכ"ל לא קיי"ל כן וכן הסכימו כל רבותינו והטור והש"ע לפי שהמקומות רבים וא"א לעמוד על נקב משהו ע"י בדיקה [טור] ואף נם לדעת הרמב"ם אינו אלא בידוע שנעשה עתה אבל אם אינו ידוע שעתה נעשה חיישינן שקרום עלה באחד המקומות ונסתם וקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום [ב"ח ודיסה] מיהו לא קיי"ל כן אלא בכל ענין אינו מועיל בדיקה [ופנ"ג סנס הסס"ג ס"ל כרמב"ם כמ"ש המור מ"מ קיי"ל כרס"י ופלפ"ז סוף סענעין זס רס"י לחומרא ובפ"ג לקולא ובבדיקת נסולס ובכורס ודיוסס הוי לסיפך כמ"ש רס"י קף כ"ב. ד"ה כתב בס"ג ע"ס]:

ו וכתב רבינו הב"י ומיהו אם ניקב בקוץ לפנינו ונשחטה בהמה ונמצא הקוץ תחוב לפנינו מרופן הבהמה לאחד האיברים נראים הדברים שלא ניקב במקום אחר לפיכך אם פנע בלב וביוצא בו ולא ניקב לבית חללו כשרה עכ"ל ביאור הדברים אפילו לא ראינו תחלה מכוון לאיזה אבר ניקב אלא שראינו שנכנם הקוץ מבחוץ נגד הלב וכעת אנו רואים אותו ראשו אחד ברופן וראשו השני תקוע בלב או באבר אחר ולא ניקב לחללו בשר דנראה להדיא שלא פנע במקום אחר [עב"ח] וכן מבואר מלשון הרשב"א [בתה"כ] שממנו מקור דין זה שכתב וז"ל בנון שניקב הקוץ לפנינו בדופני הבהמה ונתחב בלב ועודנו לפנינו מן הדופן אל הלב שאין לחוש בבעניין הזה לנקיבת אחד האיברים הפנימים עכ"ל הרי שכתב מן הדופן אל הלב:

ז וי"א דכשראינו שנתחב מבחוץ נגר הלב ונמצא עתה מקצתו בלב בשר אף שאין ראשו השני ברופן [רמ"ף בד"מ] וי"א עוד דכשראשו אחד ברופן ואחד בלב אפילו לא ראינו בלל לאיזה מקום נכנס מחוץ אלא שעתה נמצא כן ג"כ בשר [מרדכי] והבל מודים בזה [ב"ח] בשיש היבר מבחוץ שבאה דרך דופן ולא חיישינן שמא ניקבה עוד אחר ממקומות אחרים דא"כ היאך כוונה לחזור וליכנס ברופן למקום שנבנסה בו מתחלה וכן עיקר כריעה זו [ס"ך סק"ג ויס"ם סע"ז ופ"ז סק"ג] וב"ש שיש להזורות בריעה ראשונה שבסעי' זה [עס"ך סס דדעת המרדכי קילף קפי' ופ"כ כ"ם ס"ס להזורות כסרמ"ף בד"מ ודע שסס"ך וסב"ח תפסו בדעת הב"י שלריך לרלוות שמתחבה ממש בלב ותמס סב"ח היתך לפסק לסרנים בחיי הבהמה כן ע"ס ובתמת כוונתו ג"כ כעד הלב רק שלריך להיות הקוע נס בדופן ובזה תולק הרמ"ף בד"מ ודברי הס"ך ל"ע ודו"ק]:

ח הא דמטרפינן דווקא בקוץ או מחט שהם דקים וא"א לברוק אחר נקב משהו אבל בקנה וביוצא בו בשר ע"י בדיקת האיברים שנקובתן במשהו דכיון דאם ניקב הוי הנקב נדול בקל לבדוק ולהרניש אבל בסחט אף בסחט עבה ס"ם אין הנקב נדול וא"א להרגיש ולברוק בכל האיברים ואם נמצא בחלל העוף עגולים של עופרת קטנים שקורין סראט וזהו ע"פ מי שירה בכלי משחית ונכנם לתוכה ג"ב טרפה דחיישינן שמא בעת הורייה בכח כשם שניקבה בעצם כך ניקבה באחד מהאיברים ואין נקב משהו ניכר בהם אמנם אם הם נדולים בקטניות קטנות יש לזה בדיקה דהנקב נדול והוי בקנה וביוצא בזה [ל' מפרישי בסס ס"ע]:

ט י"א דזה שהכשרנו בקנה אינו אלא בשחטו מיד אבל אם היה זמן ארוך חושש שמא עלה בו קרום ונסתם [קב"ם] וי"א דבנקב נדול לא חיישינן להעלאת קרום ואף אם היה מעלה קרום היה ניכר [ס"י ופ"ב הוכח בפ"ת] ופשיטא שהסברא נותנת כן ויש לסמוך על זה בהפ"ם וכן משמע להריא מרש"י דרק נקב קטן בשנסתם אינו

אינו ניכר ולא נקב גדול [יבמות ע"ז. ד"ס ניקב נקב קטן סכ"ם ופין ניכר וכו']:

ו בהמה שלא נראה בה שום ריעותא מבחוץ שהעור היה שלם ולאחר שהופשט העור נמצא נקב בבשר שבין צלע לצלע נגד הריאה או נגד אבר אחר שנטרף בנקיבה נראה להדיא שזה בא מחמת נגיחת בהמה אחרת או שחוכתה בבח ע"פ איזה עץ או אבן וע"פ זה נעשה נקב בהבשר אף שיש לחוש שבעת מעשה נעשה נקב בהריאה או בשאר אבר מ"ט בדיעבד לא חיישינן לה ולא מחזקינן ריעותא דאין זה דומה לקוץ ומחט ויותר יש לדמותה לקנה דהא ע"י הכאה בכח לא שייך לומר שע"פ זה נעשה נקב קטן ואם היה נעשה ע"פ זה היה האבר קרוע או עכ"פ נקב גדול ולכן בודקין האיברים

כמו בקנה וכשרה [עפ"ת סק"ח סכס הפ"י]:

יא ובן בשור שנגח את הבהמה בקרנו בכריסה וגיזן נקב בהעור רק המקום נעשה נפוח כטין בליטה על הכרס אין להחזיק ריעותא בשביל זה כשאין אנו רואים שום ריעותא בהאיברים הפנימים ואף אם נגחה בצלעות ורואין ריעותא בהבשר ט"ס בל זמן שלא ראינו ריעותא בהריאה ובאחר משארי איברים הפנימים ליח לן בה [יד מפרים] ומעמא דמילתא דבין שהקרן לא ניקב העור מעבר לעבר הרי אין כאן חשש נקב בל שהוא ואם היה איזה קלקול ע"י זה בהאיברים היה הקלקול ניכר הרבה שהיתה נעשית איזה מכה שמה וכיון שאין אנו רואים שום מכה למאי ניחוש לה:

יב יש מי שמסהפק כשנתחב קוץ בפנינו ומיד יצא כגון שנכנס קוץ מן אילן תוך דופן הבהמה בחוזק פהאוס ומיד הרחיקה הבהמה עצמה מן האילן והקוץ נשאר בהאילן אם יש לחוש בבה"ג לנקיבת אחד מן האיברים דאולי זה שאמרו חז"ל דקוץ שניקב לחלל חיישינן זהו כשהקוץ נשאר שמה איזה זמן וע"י הניעונע והילוך ניקב האבר אבל בשהקוץ יצא מיד לא חיישינן שברגע זו ניקב או אפשר דאפילו על רגע מועטת חיישינן

ומרפה [ס"ת סק"נ נסס פס"ב]:

יג והנה אף בי לפי הסברא היה נראה לומר שאין לחוש שברגע אחת תנקוב ט"ס מלשון הרמב"ם שהבאנו בסעי' ה' מוכח להדיא שאין חילוק בדבר שהרי כתב הכה אותה קוץ או נזרק בה חץ או רומח ונכנס לחללה וכו' והרי רומח ודאי שנטלו הרומח מיד דאם ישאר הרומח בנופה הרי יחתוך בל האיברים ומיד תמות ומסתמא גם קוץ מיירי בכה"נ ועוד דלשון הבה אותה קוץ משמע להדיא בקוץ המחובר לאיזה דבר ונכנס לחללה ויצא וכן מלשון הש"ס שאמר בקוץ עד שהנקב לחלל משמע ג"כ דרק בנקיבה לחלל דיו ולא בעינן שישהא הקוץ בנופה ולכן אין להקל כדבר זה מיהו נלע"ד דאם לפי מראית העין לא הגיע הקוץ תוך החלל אלא עד החלל בלבד ונשמטה מיד מהקוץ שיש להקל בהפ"מ שהרי עדיין לא הגיע להאיברים הפנימים וניעונע נ"ב לא היה שנחוש שאח"כ ניקב וחור לאחוריו בין שנשמטה הקוץ ומיד ויש להתיישב בזה ועפ"ש סוף סעי' א':

יד בהמה שיש להם חולי ותרופתם היא שראומן הרופא מנקב במחט מן הדופן עד המחול ומנקב עור החצון ויש לחוש שמא עשה נקב בעובי הטחול וכן שמא פגע באחד משארי איברים ונשאלו גדולים על זה וצדדו להתיר [עפ"ת סס] דהאומן מסתמא הוא בקי לעשות כאופן שלא יניע נזק למקום אחר והרי כשהקוץ תחוב מדופן ללב נתבאר בסעי' ו' שכשר אם תחב לפנינו כ"ש במעשה ידי אדם הבקי בזה ומשנה מפורשת היא תותך מן הטחול ומן הכליות וכו' [חולין ס"ח.] והבהמה לא נאמרה ע"י זה הרי דלא חיישינן שמא קלקל במקום אחר וכן יש ראיה ממה שאמרו חז"ל הושיט ידו למעי בהמה ושחט בן ט' חי ע"ש [סס פ"ד.] הרי דלא חיישינן שמא חתך בהסכין אחד מהאיברים הפנימים ואין לחלק בין ישראל לאינו ישראל דמגלן לחלק בזה ועוד דבכמה דברים אנו סומכין על חזקה דאומן לא מרע אומנתו ועכ"ז לכתחלה יש למנוע א"ע מזה ובדיעבד אין לאסור וכ"ש אם שהתה אח"כ י"ב חדש דוודאי אין שום ספק בזה ועפ"ש בסי' ס"ח סעי' ז' [ועמוס' כינס ו'. ד"ס וכי]:

טו אם הקוץ או המחט לא ניקב לחלל הבהמה אלא המחט ממון בהבשר שבדופן כגון שמונחת המחט ארבה בריחב בדופן או אפילו תחובה כדרכה אלא שהיא בהירך של הבהמה שעבה מאד כשרה ואמרינן שמבחוץ באה בהתחככה בכהלים ולא חיישינן שמא בא מבפנים מהמעיים ונתחב לתוך הבשר וליזה אמרו חז"ל בקוץ עד שתנקב לחלל דכל שלא הגיע לחלל לא מחזקינן ריעותא ואפילו קופא לניו והיינו שצד העב של המחט בלפי פנים דיש סברא לומר דבאה מבפנים דאלו מצד חוץ היאך ניקבה בצד העב כל עובי הירך ט"ס לא חיישינן דמתוך שדרכה להתחכך בכהלים יכנום המחט בתוכה אפילו בצד העב:

טז י"א דרק בבהמה אמרינן כן אבל בעוף טרפה [נ"ם וט"ך] דאין דרך העוף להתחכך בכהלים ותולין שבא המחט מבפנים וי"א דגם בעוף כשר דגם העוף דרכו ליכנס במקום צר כשרודפים אחריו ויכול להיות שמשם נתחב [ס"ח סק"ד] דכן מבואר מלשון הש"ס והפוסקים דכל שלא הגיע לחלל לא חיישינן לא בבהמה ולא בעוף [סס] ויש רוצים להכריע דבעוף שאינו כייתי טרפה אבל בעוף הבייתי בתרנגולת ואווזא וכיוצא בהן שדרכן להתחכך באשפתות ודאי דקרוב הדבר שמבחוץ בא [י"ח נסס כנו"י מ"ב סי' ס"ז ומת"כ] וסברא נכונה היא

ונם האוסרים מודים במחט דק שכשר:

יז מעשה שנמצא באחוא בשומן הסמוך למעיים נוצות ארוכות הרבה והחדו הנדולים שכשר ואין להוסיף על הטרפות דמתוך שומנם לא היה בכח טבעה להוציא הנוצות לחוץ ונדלו בפנים [ב"ז וט"ז סס] ומ"ם יש להמודה

לעיין

לעין אולי יכיר שבאו מבחוץ וניקבו המעיים ויש לברוק המעיים כל מה שנוכל ואם נמצא בהם קוץ או מחט פשיטא דטריפה דכל קוץ או מחט הנמצא אחרי הדופן של הבהמה והעוף הוי מחט בחלל הגוף וטרפה [עי"ש בסמ פמ"ח] :

יח אמרו חז"ל [כ"ח:] הלעיטה חלתית טרפה מאי טעמא דמנקבא להו למעיים דמהוך שהוא חד נוקב את בני המעיים [רמ"י] ולנו לא נודע מהו חלתית וכתבו דרק הקורט של חלתית נוקב אבל השורש אינו נוקב אך מזה יש ללמוד דכל דבר שיש בזה עוקצין חדין אין להאכיל את הבהמה והעוף ואפילו שחטוה מיד וכזמן מועט לא ניקב מ"מ כל העומד לנקוב בנקוב דמי וטרפה [פל"מ] ויש להסתפק אם כוונת חז"ל דווקא כשהלעיטה בידים דכן משמע לשון הלעטה אבל באוכלת מעצמה לא חיישינן לנקב או דלאו דווקא הוא והפוסקים לא חילקו בזה וכל דבר שיש ספק אם נוקב טרפה מספק ומעשה בימי רבינו הב"י בבהמות שאכלו עשב שקורין בערבי כל"ך וסתו הרבה מהם ואסרם רבינו הב"י ויש שלא השניחו בהוראה זו וסתו כמה נפשות מישראל ואן הודו כולם לדבריו [מנקת רוכל סי' רי"נ] ויש מין חולי הרגיל בכבשים שמתים מהם וגזרו כמה קהלות שלא לאוכלם [פמ"נ סק"ס] דחמירא סכנתא מאימורא וכתבו הסימן שהכבד שכהם לקוי ונהפך ללובן [סס] :

סימן נב [דין עוף שנפל לאור ונחמרו בני מעיה ובו י"ח סעיפים].

א שנו חכמים במשנה [כ"ו.] דעוף שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה שנהפכו מראיתן מפני חום האש אם ירוקים פסולים אם אדומים כשרים ופירשו בגמ' דזה קאי על לב וכבד וקורקבן שדרכן להיות אדומים ונשתנו לירקות בעשב שקורין גרי"ן טרפה שזהו סימן שהאור שלט בהם וקילקלם ער שנהפך מראיתן והמה כאלו אינם אבל אם המה אדומים כלומר אף אם נתאדמו יותר מכפי טבעם מ"מ כשרים דהגם ששלטה בהם החמימות ער שהאדימו יותר מכשהיו מ"מ זהו סימן לחמימות קלה שאינה מקלקלת האבר דאלו היתה חמימות עזה היתה מהפכתן למראה אחרת לגמרי ועל המעיים אמרו חז"ל להיפך דהמה בטבעם ירוקים בעשב ואם נשתנו לאדמימות טרפה ואם הם ירוקים אף אם ירוקתם עזה מכפי טבעם כשר ממעמא דכתיבנא [סכ"ן כתב על לחמימין לף סס סוסיפו בחלמיות ע"ם וסביתו סס"ך סק"ח ונעיכו ג"ל בגרו דחל"ב מלי היח דמתן לחומין כסרה והכי בטבעם לחומים סס חלח ולחי סחוסיפו בחלמיותת ומטבעם בנקבנו ומחילח דס"ם בירקות המעייס ג"כ כן כמ"ש ודו"ק] :

ב שינוי זה מטריף אפילו כמשהו וחמור מנקב דבנקב לא מיטרף עד שינקוב להחלל ושינוי זה מטריף גם בלא הגיע לחלל דכיון שנשתנו מחמת מכות אש סופן לינקב במקום הזה ולפיכך בלב וקורקבן ובני מעיים דהיינו הדקין אם רק נעשה שינוי באיזה מקום שהוא אפילו משהו אפילו לא הגיע לחלל טרפה בנפלה לאור אבל בכבד שאין הנקב פוסל בו גם שינוי זה אינו מטריף אא"כ נעשה השינוי על כל הכזית שבמקום מרה או על כל הכזית שבמקום חיותה דהוי כניתל זה המקום וטרפה כמ"ש בסי' מ"א ודווקא שנתפשט על כל הכזית שכאחד מהם דבמשהו לא נטרפה כשנשאר עדיין כזית במקום מרה ובמקום חיותה :

ג ועוד יש מקום בכבד שהשנוי מטריף בו אפילו במשהו ולא מפני הכבד אלא מפני אבר אחר וכך אמרו חז"ל שם הוריקה בכבד כנגד בני מעיים כלומר הדק שבו בקצה התחתון שכנגד הבני מעיים בידוע שנחמרו בני מעיה וטרפה דקים להו לחז"ל דכשנפלה לאור ונשתנה הכבד שאצל המעיים בבד שלט בה האש גם בהמעיים אלא שאינו נראה עדיין שאין דרכם להתגלות בזה כל כך מהרה אבל בכר מקולקלים הם וכאלו ניקבו ולא בן בששלט האור במקום אחר של הכבר לא נתקלקלו המעיים כלל ומצד עצם הכבד אין הנקב פוסל ולכן כשר והרמב"ם ז"ל בפ"ו דין כ' מטריף בכבד בכל מקום ויש לו שיטה אחרת בכל זה ויתבאר לפנינו בס"ד בסעי' י"ח ודע דכשנפלה למים רותחים דינה כנפלה לאור :

ד כתב המחבר בשם הרשב"א שני מיני ירקות הן יש ירוק כברתי ויש ירוק כביצה ויראה לי שהירקות הפוסל בכבד של עוף הוא הירוק כברתי שהכבד הוא ירוק כביצה אם הוא שמן עכ"ל וכן בלב וקורקבן אין הירוק פוסל אלא בברתי שבל שהאש מוריק בברתי הוא מוריק [ב"י בשם הרמ"ה] וע"ל דגם מראה תבלת שקורין בלו"א טריפה במראה עשבים שקורין גרי"ן דשני מראות אלו דומים זל"ז ודין אחד להם כמו שבארנו בסי' ל"ח סעי' י' בדיני מראות הריאה ושם נתבאר שהתוס' פירשו על מראה ברתי שזהו מראה תבלת שקורין בלו"א ע"ש :

ה ודע שהרשב"א ז"ל כתב בתורת הבית [דכ"ז] דכלב וקורקבן כל מיני ירקות פוסל אפילו כמראה ביצה דרק בכבד שלפעמים כשהוא שמן יש לו מראה זו לכן גם בכחוש אין להטריף משא"כ בלב וקורקבן ויש שהחמירו לומר דאפילו בכבד אינו מותר בכמראה ביצה אלא בשמן ולא בבחוש [ים"ס כל"ז] אבל מדברי רבותינו בעלי

בעלי הש"ע נראה שהפסו לדינא כדיעה ראשונה ולא הזכירו כלל דיעה זו ונראה דדעתם דכיון שבנמ' השוו כבד ללב וקורקבן ש"מ שרין אחד להם דקים להו לחז"ל דמפני סיבת החמימות אין כיכולת להשתנות רק למראה כרתי ואם נשתנו למראה כיצה אין זה מסיבת החמימות:

ו יש מי שמסתפק איך הדין בנשתנו למראה אחרה דבנמ' לא מצינו רק ארוסים שהוריקו או ירוקים שהאדימו דלכאורה משמע דמראה אחרת אינו פוסל בהן דקים להו לחז"ל דשינוי למראה אחרת אין זה מצד האש או אפשר דגם למראה אחרת מרפה וחזל השמיענו רבותא דאפילו נשתנו להמראה הנמצא באבר אחר בהרגנולת מרפה וכ"ש בנשתנה למראה אחרת לנמרי [מכ"ם סק"ג] ומלשון הפוסקים אין הברע ויש פנים לכאן ולכאן אמנם לענ"ד נראה דאין זה במציאות כלל דהנה עיקר השינוי הוא מפני הדם דהדם הוא הנפש ולא משכחת לה רק אחת משתי אלה או שכח הדם מתגבר ונעשה אדום הרבה או להיפך שהדם מסתלק ונעשה ידוק דכן מצינו ג"כ בתנוק לענין מילה דמסיבת הדם נעשה אדום או ירוק [שגם קל"ר.] וכמ"ש ביו"ד סי' רמ"ג ועוד נ"ל דהרבה יותר מצוי ארומים שהוריקו מירוקים שהאדימו ולכן במשנה לא שנו חכמים רק ארומים שהוריקו והטעם דזה מובן בשכל דכשהתרנגולת נופלת לתוך האש תפול עליה חרדה נדולה ותרדה מסלקת את הדמים [כדס ל"ק.] אך בנמ' פירשו דאם לפעמים להיפך נ"כ מרפה [וזסו מפני דלמניק פס דף ע"ח. פחדת למת ביעמותת מרפית וע"פ רוב טופלת פלים פחד ולפרקים ביעמותת וכו' להיפך וכו"ק]:

ז אמרו חז"ל [נ"ז.] דבהריאה של העוף אין שום חשש בשינוי המראה אף בנפלה לאור משום דזוב ריוח הצלעות מנינות עליה שהצלעות אינן שוכבות על רחבן אלא על חודן וכולן רחבן לפנים והריאה נחבאת ביניהם [רמ"י] ולכן אפילו נפלה לאור ונשתנית המראה של הריאה תולין השינוי בדבר אחר ואין חוששין לה ויש מחמירים כשוודאי נפלה לאור ואין לחחמיר בהפ"מ [מ"ך סק"ז]:

ח וכתב רבינו הרמ"א ומחול שהודיקה בסומכיה אפילו רק משהו מרפה שסופו לינקב עכ"ל והנה לפי מה שנתבאר ס"ם מ"נ דטחול העוף אין הנקב פוסל כו אין סברא להטריף בזה ואין דין זה רק בבהמה והולך לשיטתו בסעי' ז' דדין זה דנפלה לאור ישנו גם בבהמה כמו שיתבאר בס"ד ודע דלפי מה שנתבאר דבמשהו שינוי אנו דנין כמו ניקב כנגדו עד לעבר השני ולא יותר אין השינוי פוסל בלב אלא כשהוא כנגד החללים של הלב אבל אם הוריק למטה מחללים כשר דהא אפילו אם ניקב שם מעבר לעבר כשר כמ"ש בסי' מ' [ממ"נ ממ"ז סק"ד]:

ט הא דשינוי פוסל באיברים אלו כשנפלה לאור דזוקא כשעמדו בשינויין אחר ששלקן אבל אם שלקן וחזרו למראיתן כשר רע"פ זה נתגלה דרק קיטור האש שלט בם ולא עצם האש ולכן כשנתנום במים רותחים עבר הקיטור [רס"י] וכן להיפך אם נפלה לאור ולא נשתנו איברים אלו וע"פ מקרה שלקו אותן ונשתנו מרפה כיון שנפלה לאור דעיקר הבריקה הוא ע"י השליקה מהטעם שבהבנו ולכתחלה כשאנו רואים שלא נשתנו א"צ לשולקן ויכול לאוכלן צלי דאחזוקי ריעותא לא מהזקינן [ס"ך סק"ט] וכן בלא נפלה לאור ואירע ששלקן ונשתנו לא היישינן לה אפילו להמטריפין בשינוי נם בלא נפלה לאור כמו שיתבאר מ"ם כשהשינוי הוא רק ע"י שליקה לא חיישינן לה בלא נפלה לאור [סם] ועמ"ש בסעי' י"ח:

י ודע דבנמ' שם לא נזכר בדין זה דק ארוסים שהוריקו ושלקן וחזרו והאדימו כשרין אכל ירוקים שהאדימו ושלקן וחזרו והוריקו לא נזכר בנמ' ויש מן הראשונים שאמרו דכאמת בזה לא מהני השליקה כמ"ש המור בשם הרשב"א אכל רוב הפוסקים כתבו דאין חילוק בזה וכן פסקו במור וש"ע והנמ' נקטה חדא מינייהו וה"ה לאידך ועור דכמו שהמשנה לא הזכירה רק ארומים שהוריקו מטעם שכתבנו בסעי' ו' כמו כן נם הנמ' לא הזכירה מטעם זה רק בכה"נ משום דזהו מצוי במ"ש שם אבל לא שיש הפרש לדינא בין זל"ז:

יא כתב רבינו הב"י בסעי' ד' אין ירקות פוסל ככבד של עוף בייתי שיש כמינו מדברי שכל המדברים כבדן ירוק ככרתי עכ"ל דכן מצינו בנמ' לענין יתרת דזורדא דמפני שיש כמדבריים יתרת לכן מכשרינן נם הבייתים אף שאין דרכן בכך [מ"ז.] וה"נ דכוותיה דהנם דבבייתים הכבד אדום מ"ם כיון שכמדבריים הוא ירוק יכול להיות שבזה נזרמן להיות כמדבריי ובסעי' ה' כתב נפלה לאור ואינו ידוע אם נחמרו בני מעיה צריכה בדיקה ואי ליתא לקמן למיברקה אסורה עכ"ל דכל מידי דבעי בדיקה מחמת איזה מקרה ולא הספיקו לברוק אסורה [פ"ם]:

יב ולפ"ז שני דינים אלו סותרים זא"ז ותרי זה העוף הבייתי שכבדו ירוק ספק בידינו אם הוא מטבעו דומה למדבריי או שהוא מחמת נפילתו לאור ועכ"פ לא עדיף מאלו נפלת לאור וליתא קמן למיברקיה והיה לנו לאסור [ט"ז סק"מ] והנם די"ל דכיון שהשינוי לא נמצא רק בהכבד ולא באיברים אחרים ובמין זה המדבריים כבדן ירוק יותר יש לתלות בזה משנתלה בהאור דלמה לא נשתנו שארי האיברים משא"כ בדליתא קמן למברקיה יש ספק על כל האיברים [פקס"כ] מ"ם הסכימו רוב הגדולים דדין זה בירקות הכבד דעוף בייתי שיש במינו מדבריי אינו אלא בלא נפלה לאור ולשיטת הפוסקים דמטרפי בשינוי נם בלא נפלה לאור כמו שיתבאר אבל בנפלה לאור ונמצא הכבד ירוק מרפה בכל מין עוף [פריסס ופכ"ם וכרו"ם] ויש מכשירין נם בנפלה לאור ממעמא דבתיבנא [כ"ם וס"ך] ולדינא יש להחמיר:

נמצא

יג נמצא שינוי באחד מאיברים אלו אע"פ שאין ידוע לנו שנפלה לאור טרפה דאמרינן שבוודאי נפלה לאור ועי"ז בא השינוי וזהו דעת הרמב"ם והרשב"א אבל הריבה מרבותינו חולקים על זה וס"ל דכל זמן דלא ירעינן שנפלה לאור תולין השינוי בדבר אחר משום דלא שכיח נפילה לאור וישתקלקלו עי"ז האיברים דמיד שתפול לאור תפרח ותצא ואין עדיין כדי לתתקלקל ואם תשרף בניפיה לא תצא ותמות במקומה [רמ"ם] ומקרה החוקה היא שתפול לאור ותשלט בה האור ותצא בחיים לפיכך לא הלינן בזה ויש לסמוך ולהקל כדיעה זו בהפ"מ:

יד דבר פשוט הוא דכשנפלה לאור ונמצא בה איזה שינוי הצריך בדיקה במעיים כגון שנשרפה בעור ובשר אצל הצלעות ובתוכה נמצא צרירת דם באופן שצריך בדיקה בכל המעיים טרפה דאנן לא בקיאין בבדיקת כל המעיים וכן אם נמצא מכות אש במקום צומת הגידין ואדום שם הרבה ג"כ טרפה דאנן לא בקיאין בבדיקת צומת הגידין של תרנגולת כמ"ש בסי' נ"ו וכן כל כיוצא בזה:

טו מעשה בבבד שהיה יחוק בכרתי ושלקוהו וחזר למראיתו מבחוץ אבל מכפנים עדיין הוא בשינויו והבשירוהו הגדולים דכיון דלא נפל לאור לפנינו וחזר עורו למראית הכבד איגלאי מילתא דמחמת חולי הוריק ולפיכך מכפנים עומד בשינויו שאלו היה מחמת האור עיקר האש ושליטתו הוא מבחוץ [פר"ח סק"מ] ומשמע מזה דבנפלה לאור ודאי לא היו מכשירים בכה"נ אע"נ דעיקר שליטת האש הוא מבחוץ מ"מ ביון דוודאי נפלה לאור בהכרח לתלות השינוי בהנפילה לאור וביון דכל נוף האבר עדיין הוא בשינויו לא משנחינן בהעור וצ"ל דהמעשה היה שלא במקום הפ"מ דבהפ"מ הא קי"ל להקל גם בלא זה בם"ש בסעי' י"ג [וסכם ספר"ח סק"י מביא בשם סריק"ם דמסתם שמלתם ירקות בכנד ולא ידעם שם יושם למדם ונתנד סכנד דכשלם והשיג עליו שתין תולין להקל ע"ש ול"ל דכוונתו בוודאי נפלם לאור דאל"כ מה נתב בשלתו בסקי"ג דים לתלות טפי בסיקר וכת"ם בסעי' י"ג]:

טז אין טרפות שינוי איברים אלו פוסל אלא בעוף אבל בבהמה אין שינוי איברים אלו פוסל אפילו ידענו שנפלה לאור לפי שעורה קשה וגם עובי הצלעות מגינים עליה וגם הבני מעיים קשים ליחמר ובטרם יחמרו מנפילת האש תשרף עורה ובשרה ולכן אע"ג דכל מיני טרפות שיש כזה יש בזה מ"מ בזה לא שייך ולאו משום דאין בבהמה מין טרפות זה דוודאי ישנה אלא שהוא רחוק המציאות ולכן אפילו נפלה לאור ונשתנו בני מעיה בהכרח לתלות השינוי בדבר אחר ומ"מ יש כמה מהפוסקים דס"ל דגם בבהמה הדין כן דאם ידוע שנפלה לאור ונשתנו בני מעיה דתולין זה בנפילה לאור ואוסרין אותה והכי נהוג אך בשינוי מעיה ולא נפלה לאור או שנפלה לאור ולא בדקו המעיים ונאבדו יש לסמוך בפשיטות אדיעה ראשונה ומכשירין אותה גם בלא הפ"מ [ס"ך ופר"מ] ודע דגם עתה בקיאים בבדיקת נפלה לאור בשינוי המראות דלא כיש מי שרוצה להחמיר בזה [נס]:

יז כתב הרמב"ם ז"ל ספ"ז עוף שנפל לאור והוריק לבו או בבדו או קורקבנו או שהאדימו המעיים שלו בכל שהוא ה"ז טרפה שכל הירוקים שהאדימו או אדומים שהוריקו מחמת האור בעוף הרי הן כמי שניטלו וטרפה והוא שיעמדו במראה זה אחר ששלקן מעט וממרסין בהן כל עוף שנמצאת הכבד שלו במראה בני מעיים או שנשתנו שאר בני מעיים ועמדו בשינויין אחר שליקה ומריסה במו שבארנו בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיה וטרפה ולא עוד אלא בני מעיים של עוף שלא נמצא בהם שינוי ובשנשלקו נשתנו והאדימו הירוקים והוריקו האדומים בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיה וטרפה עכ"ל והרבה טרחו בדבריו [עכ"ת ולמ"ת]:

יח והנלע"ד בכוונתו דהנה שם ירוק כולל מראה כרתי ומראה ביצה בם"ש בסעי' ד' וקי"ל דאין השינוי לירקון פוסל אלא בכרתי ולא בביצה בם"ש שם והרמב"ם ס"ל דבל מין ירקון פוסל בנפל ודאי לאור דאע"נ דע"פ הרוב האור משנה את האדום לירוק בכרתי שהוא המראה של הבני מעיים ולכן אם אינו ידוע ודאי שנפל לאור ונשתנה לירוק בביצה לא חיישינן לה ודווקא אם נשתנה למראה כרתי שהוא מראה הבני מעיים דאז אמרינן בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיה וזהו שבתב כל עוף שנמצאת הכבד שלו במראה בני מעיים או שנשתנו שאר בני מעיים וכו' בלומר האדומים כולם אם נשתנו למראה בני מעיים והירוקים אם האדימו בידוע שנפל לאור וטרפה ולדעתו זהו שאמרו בגמ' שם הוריקה כבד בנגד בני מעיים וכו' בלומר כמראה בני מעיים דבמשנה שנינו נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקין פסולין זהו בכל מראה ירוק אבל בלא ידוע שנפלה לאור פשיטא דבמראה ביצה בשרה אך במראה כרתי מיבעי ליה ופשט ליה דאסור ומטריף בכבד אף במשהו ובכל מקום דם"ל דאין דנין זה בנקב אלא בניטל כולו וניטל הכבד טרפה ולדעתו אפשר לומר דלכן לא הזכיר הש"ס טחול משום דקי"ל ניטל הטחול בשר ולכן גם בנפלה לאור לא חיישינן לה ושליקה מפרש בישול מעט שכן הוא מפרש בכל הש"ס שזהו החפרש בין שליקה לבישול כידוע ומצריך למרס בהן בלומר למשמש בהם וזהו מצד הסברא דגם במראות דריאה נתבאר בסי' ל"ח דצריך מירום ומישמוש ע"ש וכן מטריף כשלא נשתנו וע"י שליקה נשתנו אף אם לא ידענו שנפלה לאור ואמרינן דוודאי נפלה לאור דלא

כדעת

בדעת רוב הפוסקים שכתבנו בסעי' ט' ע"ש ומחלוקת יה תלוי בחילוף גירסאות בש"ס שם [ולדעת הרמב"ם ז"ל

שמעמנה לו מזכירה רק מדומים שסוליק מפני שבזה יש מידום שכל מין ילוק מרפס]:

סימן נג [דיני שבר ומכה בידי הבהמה ואנפי העופות ובו י"ח סעיפים].

א הבהמה יש לה שתי ירים ושתי רגלים הידים הם שלצד הצואר והרגלים הם שלצד הזנב ודיניהם משונים זה מזה דבידים אין שום טרפות דאין חיות הבעל חי תלוי בהם ואפילו נחתכו לגמרי או נשתברו באיזה מקום שהוא או שיש לה ג' ידים כשרה וכל הטרפות שנתבאר בגמ' באיברי הרגלים כמו בוקא דשף מדוכתיה וכן נחתך מן הארכובה ולמעלה או ניטלו צומת הגידין וכל כיוצא בהן אינם אלא ברגלים האחרונים [ויתבאר בסי' נ"ה וסי' נ"ו אבל הרגלים שלצד הצואר אינם אלא כמו ידים שבארם ואין הטרפות תלוי בהם לבד אותו אבר עצמו כשאין לו חיבור לנוף נאסר כמו שיתבאר בס"ר:

ב ויותר מזה אמרו חו"ל [ב"ז.] דאפילו שמוטת יד בבהמה כשרה אף שנשמטה לגמרי מן הכתף ונשאר הכתף נקוב ואף אם נתעכלו הגיבים כשר ואע"ג דבעוף בה"ג טרפה בשנשמטה גף אחת כמו שיתבאר מטעם דחוששין לנקיבת הריאה והו מפני שהריאה של העוף נחבאת בין הצלעות וקרום הכשר רך ורק בין צלע לצלע וכשנשמטת נפה מנתקת הריאה [ב"ש סס] אבל בבהמה לא שייך זה ועוד דהכהמה מתוך עובי הכתף ורחבו ליכא למיחש לנקיבת הריאה [מרדכי סס]:

ג ורק זה האבר עצמו שנשמט אסור שהרי הוא כנחתך לגמרי מן הגוף ודינו כאבר מן החי שיתבאר בסי' ס"ב ואף לכן נח אסור ובנשכר אם עור ובשר חופין את רובו ושאין בו נקב מכחוץ מותר גם האבר דאפשר לו לחזור ולהתרפאות ואינו בנחתך מן הגוף אבל אם אין עור ובשר חופין את רובו או שיש נקב מבחוץ אסור עד מקום השבירה וגם צריך לחתוך מעט למעלה מהשבירה ולהשליכו דבכה"ג א"א לו לחזור ולהתרפאות והוי כנחתך ואסור משום אבר מן החי ויש כזה הרבה פרטי דינים ויתבאר בסי' נ"ה גבי רגל דלענין האבר הנשבר דינם שוה:

ד כתב רבינו הרמ"א ויש מטריפין גם הבהמה אם נשמט או נשבר סמוך לנוף ורואין שנצרר הדם מעבר לצלעות שרואין שעברה המכה תוך הנוף והכי נהוג אבל אין לחוש לזה כל זמן שאין רואין שנצרר הדם וא"צ בדיקה עכ"ל ביאור דבריו דאמת שאמרו חו"ל שמוטת יד בבהמה בשרה ולא חיישינן לנקיבת הריאה מיהו והו כשאין רואין צרירת דם מעבר לצלעות הוך הנוף אבל בשרואין צרירת דם דזהו סימן שהמכה שלטה תוך הנוף חוששין לנקיבת הריאה והכי נהוג להטריף בבה"ג והו כשרואין צרירת הדם אבל א"צ לבדוק אחר זה כיון דרוב הפוסקים לא ס"ל דין זה וחמיהני דהא אף אם רואין צרירת דם למה לא תועיל בדיקת הריאה דבשלמא בנשמט הנף דמרינא דגמ' אסור עד שתברק הריאה כמו שיתבאר שפיר י"ל דאין אנו בקיאין בבדיקה כמו שאנו מחמירים בכמה דברים הצריכין בדיקה אבל בשמוטת יד דלרוב הפוסקים א"צ בדיקה כלל נהי דחיישינן לדיעה זו דיו להצריך בדיקה בבדינא דגמ' בנשמט הנף אבל נם לחוש שאין אנו בקיאין בבדיקה למה נחמיר כל כך בשביל דעת יחיד נגד רבים והרי בסרבות שטרפות שלהן מדינא דגמ' ס"ס כיון שאינה טרפה ודאית אנו סומכין על בדיקתינו כ"ש כדין זה שאינו אלא חומרא בעלמא דהמחמירים הם מיעוטא דמיעוטא למה נחמיר כל כך ואולי דנם רבינו הרמ"א לא היה מחמיר בבהמת ישראל רק להצריך בדיקת הריאה ואחר מנרולי אחרונים שם כתב דבבהמת ישראל אין להחמיר כלל כדיעה זו [פרי"ח סק"ד] ולכן נלע"ד דבהפ"מ יש להקל בבדיקת הריאה לחטילה כולה בסים ולנפוח אותה ואם אין הסים מבצבצים בשום מקום כשרה:

ה ויש מי ששאל דאיך אפשר לומר דחיישינן לנקיבת הריאה והרי בנשברו הצלעות שיתבאר בסי' נ"ד לא חיישינן לזה וכל שלא נשתברו רוב צלעותיה כשרה ואפילו היתה השבירה בצד הסמוך להריאה ואיך אפשר לחוש לנקיבת הריאה בנשמט או נשבר היד סמוך לנוף והרי אם כוה חוששין כ"ש בשבירת הצלעות [בגוף] ובשלמא בנשמט הנף שפיר חוששין לנקיבת הריאה מפני שהעוף מנדנד אותו הנה והנה ולא דמי לצלעות שמונחות על מקום אחד אבל היד שפיר דמי לצלעות אמנם נם זה לא דמי דבצלעות ודאי לא מחוקינן ריעותא לומר שנכנסו חוץ לנכולם משא"כ בכאן כשנצרר הדם מעבר לצלעות הרי ראינו שנקנם חוץ לנכול ולכן חיישינן נם להריאה [מ"ז סק"ג] ולפ"ז נם בנשכר הצלע הסמוכה לריאה מלמעלה ונצרר הדם ג"כ יש לחוש לנקיבת הריאה אמנם הפוסקים לא הזכירו זה ויש לחלק באופן אחר דהנה הרשב"א כתב הטעם בקוץ שניקב לחלל דחיישינן לנקיבת אחר מהאיברים ולמה בצלעות לא חיישינן שהרי בשנשברו הן דמיין לקוץ אך מפני שהקוץ נוקב בכח מבחוץ ונכנם מדוחק שפיר יש לחוש שע"פ הכח והדחק נקבה אחד מהאיברים אבל בראשי הצלעות ליכא למיחש למידי [ב"י סי' נ"ד] ולכן בשמוטת או שבורת יד שעברת המכה תוך הנוף ונצרר הדם הוי כמו קוץ שניקב בבח ולכן שפיר יש לחוש [פ"ם סק"ז]:

ד ודע דבגמ' [ל"ז.] איתא כלשון זה שמוטת יד בבהמה בשרה שמוטת ירך בבהמה טרפה שמוטת ירך בעוף טרפה שמוטת גף בעוף טרפה חיישינן שמא ניקבה הריאה עכ"ל ופירשו רש"י ותום' ובל רבותינו דשמוטת ירך זהו הדין מכוקא דאמטא דשף מדובתיה ואיעכול ניבי שמבואר בגמ' דטרפה [ג"ז:] ולכן קרי לשון שמוטה דמשמע דאיעכול ניבי [תוס'] וע"פ זה נתבאר דביד בבל ענין בשרה כמו שבארנו ובן פתמו השור והש"ע ולא הביאו שום דיעה אחרת:

ה והנה נמצא למקצת מן הראשונים דברים תמוהים בענין זה וז"ל סמ"ק שמוטת יד בבהמה דהיינו רגל שלפנים בשרה נשמט ממקום חבורו בכתף טרפה שמא איעכל ניביה ובו' עכ"ל ובן בשערי דורא סי' פ"ז בתב אבל גף העוף בנוף טרפה וכו' ובבהמה חיישינן לאיעכול ניביה ואפילו בבהמה טרפה שמוטת יד בגוף עכ"ל ובבר כתבו שזהו נגד הגמ' [י"ם סי' ל"ט] אמנם האמת הוא שהם פירשו הגמ' באופן אחר והיינו דדין בוקא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה דטרפה וזהו בין ביד בין ברגל וזה שאמרה הגמ' שמוטת ירך טרפה הוא ענין אחר והיינו בין פרק שני לפרק שלישי וזהו בין שוק לקולית וזה שקראה שמוטה ירך הכוונה הוא על הקולית מפני שהיא מחובר לירך אך זהו בצד חשני במקום שהיא מחובר לשוק ובדי שלא לטעות דהבוונה הוא על הצד התחתון של השוק במקום שהיא מחובר אל הפרק הראשון דכן קאמר שמוטת ירך ולא שמוטת שוק וכנגד זה אמר שמוטת יד בבהמה בשרה והיינו בין פרק שני לשלישי אבל בשנשמטה מהירך טרפה וזהו בוקא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה ובשמוטת ירך טרפה אף בלא איעכול ניביה ובבר הביא הרשב"א ז"ל בתורת הבית [ד' כ"ז:] פירוש זה ודחאו בשתי ידים מבבה ראיות נבונות וברורות והגדולה שבבולן שהרי שמוטת גף בעוף פשיטא שהיא ממקום חיבורה לגוף ביון דחוששין לנקיבת הריאה ורבוותה שמוטת יד ושמוטת ירך ג"כ במקום חיבורן לגוף דהא בחדא גווני מירי ועוד תמוה דאיך אפשר ששמוטת שוק מהקולית תהא חמור משמוטת קולית מהגוף דבזה מצרבינן איעכול ניביה ובשמוטת שוק טרפה בבל גווני [וכ"מ לין בפי' לדברי סמ"ק] ולבן המיהני על איזה גדולי האחרונים שחששו להחמיר כדיעה זו שהוא נגד כל רבותינו הראשונים והרשב"א ז"ל דחאה בשתי ידים [עכ"מ וס"ך סק"ב] והיטב אשר דיבר אחד מגדולי האחרונים דאין להחמיר כלל בדיעה זו [פר"מ ונס ספמ"ג שם סמכים לזה ע"ש] ולבן באיזה הפסד שהוא פשיטא שאין להחמיר כלל וכלל [ומזה תמיהני על הלב"ש בתיבורו מרפת העלמות סי' ז' ע"ש]:

ו גף העוף היא בידי הבהמה ואין שום טרפות בה באיזה מקום שנשברה לבד לענין האבר עצמו במ"ש בסעי' ג' ורק בשמוטה אמרו חז"ל שמוטת גף בעוף טרפה ולא מפני הגף אלא משום דחיישינן שמא ניקבת הריאה שנחבאת בין הצלעות וע"י ההשמטה נוחה לינקב ולבן צריכה הריאה בדיקה ואנן דלא בקיאין בבדיקת ריאת העוף טרפה בן הסביבו בל הגדולים [ים"ש שם ט"ז וס"ך סק"ח] אבל בשנשברה או שהיא חסורת גף או יתרת גף או שהגפין שלה הן רק של פרק אחד או אפילו פחות מפרק לא חיישינן לזה והיא כשרה ואפילו נשברו ממוך לחיבורן לגוף אם מקום החיבור לגוף שהוא בעין בובנא באסיתא קיים דאל"כ ה"ל נשמט [כ"י] ודווקא ששבר העצם החצון אין בו עוקץ שאם היה בו עוקץ חיישינן לנקיבת הריאה וצריבה הריאה בדיקה לנפחה ולבדקה אם היא שלימה ואנן דלא בקיאין בבדיקה טרפה ויש אומרים בנשבר סמוך ממש לגוף ואומדים דדינו בשמוט [סנסמ"ע] והטעם דביון דהריאה נחבאת בשם בין הצלעות וקרום הבשר רך מאד בשם נקל מאד כשהשבירה סמוך לגוף ממש שעל ידי השבירה וצער העוף תנדנד בחזקה המעט הנשאר בהגוף ותנקב הריאה:

ז ומטעם זה בתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' דהמנהג הפשוט שנהגו לשער ברוחב אגודל אפילו בצמצום כשר אם לא שרואה שנצרר הדם מעבר לצלעות אבל אין חוששין לזה ומבשירין מסתמא ואין חילוק אם עוקץ בשבירה אם לא מאחר שרחוק מן הגוף אבל אם אין רוחב אגודל בין מקום השבירה לגוף אז היא טרפה בבל ענין ולא מהני בדיקת הריאה דאין אנו בקיאין בבדיקה בכל מקום דאיכא ריעותא והכי נהוג עכ"ל ופשוט הוא שהאגודל יש למדוד ממקום חיבורו בגוף ובן ירוע שמדידת האגודל הוא בפרק ראשון של האגודל במקום הרחב ואם יש בצמצום רוחב אגודל בין השבירה למקום חיבורו בגוף מכשירין אותה ואם לאו מטריפין אותה ואם השבירה אינה הולכת בשוה אלא באלכסון באופן שאם נמדוד מקצה השנייה של השבר יהיה רחוק אגודל ומקצה הראשון לא תהיה אגודל וי"א דצריך להיות אגודל מקצה הראשון [ם"י סק"ד] וי"א למדוד מאמצע השבר משום דשם הוא עיקר השבירה ואין חוששין להתחלת השבר שלצד הגוף אם לא שיש עוקץ בתחלת השבירה דאז צריך להיות אגודל רחוק מהראש שהוא העוקץ [כ"מ מס"ך סק"מ וזהו דעת ספריסא ג"כ למעיין בדבריו וכ"כ סכרו"פ סק"ז ולחנם תמה עליו הלב"ש סקי"ג וכתב שאין לסמיך בזיעוריס הללו סוחיל סחוח תומרת בעלמא ואין לו סוס בגמ' וכן עיקר]:

ח בעוף קטן שבל הפרק אין בו אגודל משערים בחצי הפרק דבלא"ה יש סוברים לשער תמיד בחצי הפרק ורק מנהגינו לשער באגודל ולבן בשא"א באגודל משערים בחצי הפרק [עמסרי"ק סוס ל"ח] ובן אם השבר רחוק אגודל מן הגוף אלא שהונחה השבירה עצם על עצם באופן שהחצי עצם שהונחה על החצי השני או תחתיה אין ממקום שבירתה אגודל ג"כ ליה לן בה בין שעצם השבירה

השבירה רחוק אגודל [ס"ך סס] אם לא שיש לה עוקץ בהברח שהעוקץ נצרך להיות רחוק אגודל כמ"ש:

יא יש מהפוסקים שכתבו דאם נתרפא השבר ושבר אל שבר יחדיו ידובקו ואין שוכבים זה על זה יש להתיר אפילו השבר הוא ממוך לגוף ממש [כ"מ בשם מכרי"ק] ויש שהשיגו על זה דריפוי השבר אינו מועיל אלא בשהאיסור הוא על זה האבר לבד משום דנפרש מהנוף בזה שפיר י"ל כיון דנתרפא כראוי כשר כמ"ש בסי' נ"ה אבל בכאן שהאיסור הוא משום חשש נקיבת הריאה מה מועיל ריפוי השבר והרי יש לחוש שער שנתרפא נקבה הריאה [ס"ך סק"ו] אך באמת אין זה השגה בלל שהרי כעין זה כתב הטור בסי' נ"ו לענין שבירת הרגל במקום צומת הגידין דאם נתרפא השבר כשר אע"ג דעיקר טרפות הוא משום הגידים כמבואר שם אלא ודאי דהטעם הוא דאלו היה השבר נדול כל כך כאופן שקלקל את הגידים בוודאי לא היה מתרפא יפה וזהו עצמו סימן שלא קלקל את הגידים וה"נ כן הוא דאלו היה השבר חזק כל כך עד שנקבה הריאה לא היה מתרפא יפה [כרו"פ סק"כ] ובכאן יש עוד טעם להקל כמ"ש אחד מגדולי הפוסקים וז"ל ובשבירת הנף סמוך לנוף שאנו נוהגין להטריף משום חשש נקיבת הריאה כל היכא שנתרפא ונדבקו השברים ואין ניכר ריעותא בצלעות כשרה דאי אפשר שבתוך אותו הזמן שנקשרו ונתרפאי שלא היה נרגש מזה שינוי בצלעות כי בקל לשם ניכר [ים"ס פ"ד סמ"ז] ולפ"ז כשיש ריעותא בצלעות יש לאסור אף אם נתרפא יפה אבל כשאין שינוי אין להחמיר ובפרט בהפ"ם כיון דכל עיקר דין זה הוא חומרא בעלמא [וסמ"ך בעלמו לידך נסוף דבריו להקל מטעם דנוד ספוסקים מכזיבים לנמרי בנשבר ע"ם דלין כמ"ם סוף רק בנשמע ובזה ולמי בכל עיון מרפא מסמ"ך בנשבר]:

יב כבר נתבאר דנשמט הנף טרפה מרינא דגמ' מטעם חשש נקיבת הריאה ואין אנו בקיאין בבדיקה ואין חילוק בין שנשמטה מהחור לגמרי אל החוץ ובין לא יצאה לנמרי רק שניזוזה במקומה טרפה שהרי חשש נקיבת הריאה יש גם בכה"ג כמוכן [לבי"ם סי' ז'] ואף אם לא נצרר הרם בצלעות ולא ראינו שום ריעותא טרפה ואפילו נשמטה בידי השו"ב קודם נמר השחיטה טרפה [סס] ואפילו אם הבוכנא אינה מתגררת תוך האסיתא ורבוקה בה בררכה רק שיש שבר בהבוכנא דינו לכל הבריו בנשמט [סס] ואפילו חזרה ונתרפאה טרפה [סס] ואין להקל בזה בכל כיון דהוא דינא דגמ' וגם אסור למוכרה לכותי דשמא ימכרנה לישראל [סס] אא"כ ניכרת מאד שהיא שמוטה דאז מותר למוכרה לכותי דהישראל לא יקחנה ולא חיישינן שמא תתרפא וכן אם שהתה י"ב חדש או ששהתה כ"א יום והתחילה לחטול בצים ראו שבה להבשירה [סס] דזהו סימן שלא ניקבה הריאה ודווקא שעתה נתרפאית לגמרי דאלי"כ הרי בכל שעה יש לחוש שמא עתה תנקב הריאה:

יג ועוף שנברא חסר נף או חסרו שני נפיו או שיש לו ג' נפין כשר ועוף שבא לפנינו חסר נף ואין ביכולת להכיר אם זהו בתולדה או שנשמטה אח"כ אסור ואף שיש ס"ם בפק אם הוא בתולדה ואת"ל שאח"כ נשמטה שמא לא ניקבה הריאה מ"ם זהו הכל בפק אחד כיון דהאיסור אינו מהמת עצמה אלא מחמת הריאה ושני הספקות הם שם אחד שמא לא ניקבה הריאה [סס סק"מ] וכל זה כשנם הבוכנא ניטלה אבל אם הבוכנא קיימה והספק הוא על נשבר כשר מפני שזה שאנו אוסרים בנשבר הוא חומרא בעלמא ואין להחסיר בספיקו וכן אם נבראת שמוטת נף ג"כ כשר שהרי אין בזה חששא דנקיבת הריאה:

יד אם נמצא שמוטת הנף ולא ירעינן אי קודם שחיטה או לאחר שחיטה יש להחמיר ולאסור ואף שיש כאן ס"ם שמא לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה מ"ם אין זה ס"ם נמור כמ"ש בסעי' הקודם ועוד דהספק השני אין זה רק מפני חסרון ידיעה דאלו היינו בקיאים לבדוק לא היה זה ספק ולא נחשב זה לס"ם והנם דיש להחשבו מטעם זה לס"ם כיון שכולנו אינן בקיאין ובמ"ש בכללי ס"ם בסי' ק"י ס"ם כיון דשמוטת הנף נזכר בגמ' יש להחמיר ובמקום הפ"ם יש להקל אך אם נזכר איזה ריעותא בצלעות או בהריאה עצמה טרפה בכל ענין וגם בדיקה אינו מועיל דאנן לא בקיאין כבדיקה [ס"ך] ואם אין נראה שום ריעותא ויש מקום לתלות שנעשה לאחר שחיטה מפני איזה סיבה ודאי דמתירינן בכל ענין כמו משמוש ידא בריאה:

טו ואם נמצא הנף שבור ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה אם אין עוקץ בהשבר ודאי מותרת אפילו ליכא אנודל כיון שאין זה רק חומרא בעלמא ואם יש עוקץ בתב דבינו הב"י דטרפה ובנון שא"א ליברק הריאה [עמ"ז וס"ך סק"ע] אבל רבינו הרמ"א כתב בסעי' ד' דיש מכשירים מכח ס"ם בפק שמא נשבר אחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה ויש לסמוך על זה להבשיר בנשבר דיש מכשירין בלא"ה עכ"ל וכן יש להורות אך אם נמצא ריעותא בצלעות או בריאה ודאי דיש לאסור וכ"ש אם יש ידים מוכיחות שקודם השחיטה נעשה:

טז אותם שקושרין אגפי העוף בחוזק יש לנעור בהם דעל פי זה אירע בכמה קלקולים ויש בזה צער בע"ח ויקשרו ברפיון ולפעמים יש בשהשוחט לוקח העוף לשחוט והופם בחזקה בהנפיים ושוברן ואם כי אין לחוש ע"פ דין דברנע זו עד אחר השחיטה ודאי לא תינקב הריאה מ"מ האבר נאסר ויש ליזהר בזה [פמ"ז סק"מ ופרי"מ סק"ז] אבל אם נשמט הנף רגע אחד קודם השחיטה או אפילו

אפילו קודם נמר השחיטה טרפה דבשמוטה יש לחוש אפילו ברגע אחת:

יז יש מי שמסתפק כשנשבר הנף או נשמט לאחר שחיטה בוודאי ואח"כ נמצא נקב בריאה אי תלינן שהנקב נעשה לאחר שחיטה בסיבת הנף כמו דתלינן במשמוש ידא דטבחא או לא תלינן ונ"ל דבנשמט או בנשבר ויש עוקץ הנכנס לתוך חנוך יכולין לתלות בזה ואם לאו אין תוכין [עפ"ת סק"ל בסס מפל"מ]:

יח בחב רבינו הכ"י בסעי' ה' עוף שהיה לו מכה עמוקה תחת הכנף כנגד הריאה ושמו נוצה על המכה ונפחו דרך הגרגרת בקש רק ולא יצא הרוח ימלא מקום המכה מים וינפח בקש דרך הגרגרת אם יבצבצו המים טרפה עכ"ל ואף שאין אנו בקיאין בבדיקה מ"מ כיון שזהו רק לחומרא ולא מעיקר הדין שהרי אין כאן ריעותא דנשבר או נשמט ובבהמה כשיש מכה בדופן כל שאינה סרוכה לא חיישינן לה ורק בעוף חי שינן לחומרא לכן גם אנחנו יכולים לסמוך על בדיקתינו [ס"ך וט"ז] ודע דכנשבר הנף שצריכין למדוד אם יש מרחק אנודל כמו שנתבאר ונפל העצם ונאבד וא"א למדוד יש להתיר בהפ"מ או לצורך שבת מטעם ס"ם שמא היה אנודל ואת"ל לא היה שמא לא ניקבה הריאה [פמ"נ במ"ז סק"י] והנם שאין זה ס"ם נמור מ"מ כיון דעיקר הדין הוא רק חומרא בעלמא יכולים לסמוך על זה לכבוד שבת או בהפ"מ:

סימן נד [דיני טרפות בצלעות הבהמה והעוף ובו י"ח סעיפים].

א שנו חכמים במשנה דאלו טרפות בבהמה נשתברו רוב צלעותיה ופירשו בגמ' [כ"ב.] דרוב צלעות הן או ששה מכאן וששה מכאן או י"א מכאן ואחת מכאן ומחציין בלפי שדרה ובצלעות נדולות שיש בהן מוח דיש ב"ב צלעות כאלו וביאור הדברים דהנה כל השדרה עשויה חוליות חוליות ומקושרים זה בזה ובתוכן הולך חוט השדרה המחזיק ווהו עיקר בניין נוף הבעל חי וישנו בהשדרה הרבה יותר מן כ"ב צלעות אך צלעות שיש בהן מוח אינן רק כ"ב וי"ב הוי רובא וכשנשברו רובן והשבירה היא למעלה לצד השדרה ולא למטה לצד החזה אף שהחוליות קיימות והחוט במקומו מ"מ לא תחיה והיא טרפה ונבאר כמה צלעות יש וכמה חוליות יש:

ב הנה בשדרה יש י"ח חוליות [ברכות כ"ח:] ומתחילות בגב הבהמה מן מקום בלות המפרקת עד הזנב ובכל חוליא יש בית קיבול שנכנם הצלע לתוכו כבוכנא באסיתא [כ"ן] וזהו סידרן החוליא הראשונה הסמוכה למפרקת הקועים בה שני צלעות אחת מימין ואחת משמאל ושני צלעות חללו נקראים חזה ואין בשבירתן שום טרפות: **ג** ואחר חוליא זו יש עוד י"א חוליות אשר בהם הקועים כ"ב צלעות נדולות שיש בהן מוח י"א מימין וי"א משמאל ואלו הם הצלעות ששנו חכמים במשנה שבהם תלוי הטרפות וכל הצלעות הקועים תוך החוליות צלע מכאן וצלע מכאן בכובנא באסיתא:

ד ואחרי חוליות הללו יש עוד שלשה חוליות אשר בהם הקועים ששה צלעות ג' מכאן וג' מכאן ואין בהם מוח וג"ב הקועים תוך החוליא כבוכנא באסיתא והם נקראים צלעות קטנות ואחרי חוליות הללו יש עוד שלשה חוליות אשר אין בהם שום צלעות תחובים והם נקראים בגמ' [כ"ב:] שלהי כפלי בלומר סוף הכפלים שקורין פלאנקע"ן:

ה ולכן אם נשתברו י"ב צלעות מהכ"ב והשבירות הן מחציין למעלה כלפי שדרה או שנעקרו מהחוליות והחוליות קיימות דזהו ג"כ בנשתברו טרפה אבל נשתברו י"א צלעות או נעקרו מהחוליות בשרה וכן אם נשברו או נעקרו מהחוליא השני צלעות הראשונות וגם הששה צלעות הקטנות כשר ולא עוד אלא אפילו נשתברו או נעקרו מהצלעות י"א מהצלעות הנדולות וגם השנים הראשונים וגם הששה הקטנות ג"כ כשר דאפילו להשלים מניין הרוב אינן מועילות דכך קבלו חו"ל מהלכה למשה מסיני:

ו כשנשתברו פחות מרוב שהבהמה בשרה נראה דגם הצלעות בשירין ואין דנין אותן כמו שפירשו מהבהמה ואפילו נעקרו מהחוליא ולא מיבעיא אם עור ובשר חופין את השבר דכה"נ גם בשבירת רגל בשר כמ"ש בסי' ג"ה אלא אפילו אם אין חופין מ"מ הרי הם מחוברין לצד מטה לשארי עצמות והפוסקים לא דיברו מזה כלל ונראה שה ה פשוט בעיניהם להיתר:

ז ויש בזה שאלה בשנשברו מיעוט הצלעות והשבר כלפי פנים למה לא ניחוש לנקיבת אחד מהאיברים הפנימים שנקובתן במשהו כמו דחיישינן בקוץ שניקב לחלל אמנם הרשב"א והר"ן ז"ל תרצו דדווקא בקוץ שנוקב בכח ובדוחק בשנכנם מבחוץ חיישינן לזה ולא בשבירת הצלעות שנחות במקומן ולכן בין שהשבר נוטה לחוץ בין שנוטה לחלל הבהמה לא חיישינן לנקיבת האיברים [ט"ז סק"ח] וע' מה שכתבנו בסי' הקודם סעי' ה' ובעוף יש מי שמחמיר בזה כמו שיתבאר בס"ד:

ח דין שבירת הצלעות שוה בבהמה ובעוף הנם שבעוף אין מספר ידוע לצלעות מ"מ אם נשתברו רוב צלעותיה טרפה ופחות מזה בשרה ואף שיש מי שמסתפק בזה [עפמ"נ במ"ז סק"ח] אמנם דבר זה מבואר ברשי"י ור"ן

[פינס נ"ד . ד"ס ס"נ ע"ס] דהעוף שוה בזה לבהמה וכל טרפות שמנו חכמים בבהמה בנגדן בעוף נ"ב [כ"ו.] ויש מי שרוצה לאסור בנשבר צלע אחד בעוף במקום שהריאה נחבאת שם מפני חשש נקיבת הריאה כמו בנשבר נף סמוך לנוף בסי' נ"נ [נכוס] וכ"ש בשיש עוקץ בהשבירה ואין כשר מכסה את העוקץ [עס"ך סק"נ ופמ"נ] ויש מתירין [ע"ז סס] דבאמת יש לחלק בין נף לצלע דהצלע מונחת במנוחה משא"כ הנף מנדנד הנה והנה ום"ם בעוקץ נבון להחמיר אך בהפ"ם ולצורך שבת יש להקל גם בעוקץ [פמ"נ כס"ד סק"נ] :

ס יש לפעמים בעופות שהשדרה עקומה מאד או כמין חטוטרות והבשירו הגדולים וכתבו דזה בא ע"פ רוב מתחלת ברייתם כשהעוף נרקם בתוך הביצה וצריך לצאת מהביצה לאויר העולם ולפעמים לא תובל הביצה להפילה מתעקמת העוף בתוך הביצה כדי שתפיל [יד אפריס כסס מ"י] ויש מי שאומר דטוב לפרק החוליות ולראות אם חוט השדרה קיים אמנם מדינא א"צ בדיקה זו [סס] ולבן אם הבדיקה קשה עליו יתירנה בלא בדיקה ואחר מן הגדולים כתב בלשון זה ראיתי בכמה פעמים מרוב מהרי הוראה בעוף שנשבר או נתעקם הנוף שלו שקורין בילי"ק דהיינו החוזה והכשירוהו שזה דרכו בילדותו כשמשמשין אותו יותר מדאי ולא הטריפוהו מחמת הריאה הנחבאת שם [כתה"ק סק"ס כסס דמ"ס] ועס"ש בסי' ל"ב סעי' ד' :

ו כבר נתבאר דנעקרה הצלע מחוליא והחוליא קיימת דינו בנשברה ובפחות מרובא לא מיטרפא ונעקרה מקרי בין שיצאה לגמרי מחור האסיתא בין שהיא בהאסיתא רק שהיא מתגרדרת [נכ"ס סי' י"ג] ויש מי שאומר דאם מקודם נשברו ששה צלעות או נעקרו ונתרפאו יפה ששבר אל שבר יחדיו ידובקו וכן כשנתעקרו ואח"כ נתחזקו ושבו לבריאותן ואח"כ נשברו או נתעקרו ששה אחרות בשר בין דבששה הראשונות עדיין לא נטרפה ובשהאחרונות נשברו שבו הראשונות לקרטוטן א"כ אין כאן רוב [סס] וכדברי טעם הן :

יא אע"ג דבנעקרו מהחוליות לא מיטרפא אלא ברובן בם"ש זהו כשהחוליא במקומה אבל אם גם החוליא נעקרה או אפילו רק חצי חוליא והיינו שמצד אחר נעקרה האסיתא ועמה נעקרה הצלע ההחובה בה אע"פ שמצר השני קיימת גם הצלע גם החצי חוליא ס"ם טרפה וכך אמרו חו"ל [סס] נעקרה צלע וחצי חוליא טרפה מטעם קלקול חוט השדרה דבין דצד אחר נעקרה החוליא ממקומה בהברח שגם החוט נזוז ממקומו והוי כפסיקת החוט ולאו דווקא חצי חוליא אלא אפילו פחות מחציה אם רק נתעקרה ממקומה באופן שלפי הראות גם החוט א"נ על מקומה כראוי טרפה ויש מהאחרונים שנסתפקו בזה אי חצי חוליא דווקא או לאו דווקא [עפמ"נ ולב"ס] ואין כאן ספק דוודאי לאו דווקא ואפילו בפחות מחצי מיטרפא :

יב כתב המור נעקר צלע וחצי חוליא עמה טרפה וכתב הרשב"א דווקא מהצלעות הגדולות אבל הקטנות שאין בהן מוח אפילו נעקר צלע וחצי חוליא בשדרה וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק בזה עכ"ל ופסקו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' נ' בהרשב"א ונדולי האחרונים פסקו לחומרא [ס"ך וט"ז] ובהפ"ם יש להקל [פל"ח וכח"ם] דהעיקר כדיעה ראשונה וכן משמע מלשון הרי"ף והרמב"ם בריש פ"י ע"ש ונם הרא"ש לא כתב מפורש להיפך וי"ל נ"כ דם"ל בהרשב"א דעיקר כח חוט השדרה הוא בעצמות שיש בהן מוח אבל באותן שאין בהן מוח אינה נטרפת אלא בעקירת כל החוליא וכמו בחוליות דשילהי בפלי כמו שיתבאר וכ"ש דבחוליא ראשונה שנקראת חזה דאינה טרפה בבה"נ דעדיין לא התחיל בשם תוקף החוט [כ"ל] :

יג נעקרה חוליא אחת בולה אפילו מאותן שאין בהן צלעות דהיינו שלהי בפלי טרפה ואפילו הוא למפה במקום שאין פסיקת חוט השדרה פוסל שם דבעקירת כל החוליא בהברח שהחוט תתקלקל ובנמ' שם משמע דבצלעות העליונות בעקירת כל החוליא ממקומה הוי נבלה ע"ש ויש להסתפק בחוליא הראשונה שנקראת חזה אם נטרפה בעקירת כל החוליא דאולי אין זה רק בכשר בעלמא והפוסקים לא הזכירו מזה כלל ואחר מנדולי האחרונים כתב דהיא טרפה ואפשר דהוי נם נבלה אבל טרפה ודאי הוי דלא נרעה משלהי בפלי [נ"ב ס"ב סעי' נ'] ולא ידעתי מנ"ל הא ום"ם למעשה יש לאסור וצ"ע ואם נשברה השדרה ולא נפסק החוט בבר נתבאר בסי' ל"ב סעי' ד' דבשבר וצריך בדיקת החוט ע"ש ובן בשנתמעך המוח ועורו קיים מותרת ע"ש :

יד כתב רבינו הרמ"א על הדין שבתב המחבר נעקר מהצלעות הגדולות צלע וחצי חוליא עמה טרפה וז"ל ודווקא נעקרה אבל אם אירע בן חסירה בשר וה"ה אם יתירה חוליא אחת אפילו עם כ' צלעות בנון שנמצאו י"ב צלעות גדולות שיש בהן מוח כשר ובן אם נמצאו בצד אחר ט"ו צלעות ובצד אחר בתקונו עכ"ל ולאו דווקא חסירה חצי חוליא אלא אפילו חסירה חוליא שלימה כשר [ס"ך סק"ח] :

טז והקשו המפרשים דהא בסי' ג' נתבאר מחלוקת הרמב"ם והרשב"א בהא דאמרו חז"ל כשניטל טרפת איך הדין בחסרה מתחלת ברייתה דלהרמב"ם כשר ולהרשב"א טרפה ושם נתבאר דיש להחמיר ואין פתח באן דנברא חסר ויהר כשר דזה אינו אלא להרמב"ם ולא להרשב"א ולבן יש שכתבו שבאמת אין הלכה כן ויש שהרצו דלהרשב"א בשר בטעם אחר דאיתו מפרש בל יתר בנטול רמי בנטול ממקומו ולא בנטל אחת בט"ש בבה פעמים וא"כ ביתרת ודאי כשר אבל בחסר עדיין קשה [עכ"ח וס"ך ופ"ח ספניכו כזס] :

טז אמנם עיקר הטעם שהבשיר בחסר חוליא ויתר חוליא הוא טעם אחר דוודאי באבר שהטרפות הוא

הוא מצד עצמו אם ניטל בזודאי שיש לאסור גם בחסר ויתר אבל בבאן אין המרפות מצד עצמו אלא מפני קלקול חוט השדרה כמ"ש א"כ אין זה שייך בחסר מתחלת בריאתה או בנברא יתר דהא בניין הנוף חוק והוא ובשלמא כשניטלה חוליא או חצי חוליא נתריפף הבניין והוי כפסיקת החוט אבל בחסר ויתר מתחלת הבריאה מה איכפת לנו [וכ"כ סלבוט] [וזס טסמס"ד כפב מסמס סברת ארמב"ס קוף לסעדסס בעלמא ומולי נס זסו כוונת סמ"ז סוף סק"ד] :

יז וכתבו המפרשים היכא שנמצאו צלעות יתירות בגון י"נ י"ד ט"ו מכל צד וכולן דומות זל"ז כולן בשורות לבד העליונה שמניחין לצד האחוריים [כ"ז וט"ז] וכן כל צלע יתירה יש למנוע מלאכול מפני שהיא קרובה לחלב הבליות [ט"ך סק"ם] וזה שכתבו שכולן דומות זל"ז לא ידעתי כוונתם דמה איכפת לן אם דומות זל"ז אם לאו ואולי דבאינן דומות אינן בכלל צלעות יתירות וצ"ע :

יח הפוסקים הביאו משם כה"ג שמטריף בנעקרה צלע אחת אע"פ שכל החוליא קיימת ויש לחוש לרבריו במקום שאין הפ"ם [ב"ז וט"ך סק"ד] אבל כהפ"ם אין לחוש שזהו נגד הש"ם וכל הפוסקים [סס] וכאמת הענין תמוה שהרי הבה"ג עצמו כתב מקודם זה דבין נשתברו בין נעקרו ברוכא וז"ל הבה"נ נשתברו רוב צלעותיה טרפה וכו' ור' יוחנן אמר בין נעקרו ובין נשתברו ברוב שני צדדין והלכה כר"י וחיוחא דמתעקרין עילאי דידה אפילו בלא חומרתא חדא בעלמא טרפה ואע"ג דקאמר רב עד דמתעקרא צלע והוליא עמה דהוי טרפה הלכה כרבה וכו' דאמר משמיה דשמואל כי מתעקרא צלעא חדא מעיקרה אפילו בלא חומרתה טרפה עכ"ל וסותר א"ע וכתבו דזה כתב למעשה להחמיר וגם הנמ' מסיק למעשה להחמיר [ב"ח] והדברים תמוהים ולענ"ד נראה ברור דהכה"ג היה לו שיטה אחרת בזה ומחלק בין נעקרה צלע ובין נעקרה צלע מעיקרה דהנה הצלע תחובה בראשה בהאסיתא ולכן כשנעקרה רק עד האסיתא והמקצת התחוב בהאסיתא נשארה בהאסיתא כשר עד שתיעקר גם החוליא אבל נעקרה צלע מעיקרה והיינו שנעקרה לגמרי מהאסיתא טרפה ממעם דכוודאי ביון שנתעקרה מהאסיתא לא ימלט שגם האסיתא נדדה ממקומה והוי כי עקירת חוליא וכזה מדוקדק לשון חש"ם דמקודם אמר נעקרה סתם והיינו דומיא דנשברה שזהו רק עד האסיתא אבל שמואל אמר נעקרא צלע מעיקרא ע"ש ולפ"ז אפשר דגם בהפ"ם אין להקל אף שכל הפוסקים לא פירשו כן ונ"ל דגם רש"י סובר כן [ע"ם סכתב בדממוע: מעיקרס מפילו בלס מסימס עכ"ל וזסו סכתב בדף מ"ב : ד"ס נעקרס צלע מע"ג דמגן וכו' מבל נעקרה צלע מממ מעיקרו עד מלי מולייסס וכו' מרפס עכ"ל וסניסו בגליון עס סלי מולייסס ע"ס ומיס כן דכוומו עסצלע נעקרס מעיקרו מסחולית סטוס מחוב עד מלי סחולית מ"ס וזו"ק] :

סימן נה [דיני מרפות בפרקי הרגל ובו ג"ג סעיפים].

א שנו חכמים במשנה [ע"ו.] בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה פסולה וכן שניטל צומת הגידים עכ"ל המשנה דהנה בהרגל יש שלשה פרקים הארכובה התחתונה הנמברת עם הראש מפני שדרך הטבחים לחתוך אותה עם הפרסות כשמפשישין חבהמה ומוברין אותה עם הראש ולמעלה ממנו פרק שני והוא האמצעי ונקרא שוק ובפרק זה הם צומת הגידין והם בתחתיתו של זה הפרק סמוך לארכובה התחתונה ילמעלה ממנו פרק שלישי ונקרא קולית התחובה בנוף בבובנא באסיתא וראש הקוליא נקרא בוקא וזהו כמו בובנא [רס"י מ"כ:] ולפעמים נקרא זה הפרק גם בשם ירך וזהו שאמרו חז"ל בוקא דאטמא דשף מדוכתיה כלומר קולית הירך שקפץ ממקומו [סס] ובמשנה דבכורות [מ'.] שנינו איזהו שחול שנשמטה יריכו ע"ש וכנמ' חולין [כ"ת.] ניטל הירך וחלל שלה ניכר ופירש"י ניטל הירך ממקום חיבורו בבוקא דאטמא עכ"ל הרי שנקרא פרק זה בשם ירך ולשון התורה כן הוא והוא צולע על יריכו לצבות במן ולנפיל ירך והרבה בן ועיקר לשון ירך הוא על ראשו העליון שזהו יסוד הנוף ובין פרק הראשון לפרק השני ובין שני לשלישי נמצאים עוד עצמות קטנות שתנוקות משחקין בהן ונקראים ששי"ך ובלשון משנה ערקום או ערקוב [כמו שם מ"ם. ועכ"ש סס ד"ס וכנגדו] [ופרקי המדס מיכס כעבסמס כמ"ס סוס' מגמוס ל"ז.] :

ב וז"ל הרמב"ם בפ"ח דין י"א נחתך הרגל מן הארכובה ולמעלה טרפה מן הארכובה ולמטה מותרת באיזה ארכובה אמרו בארכובה שהוא סוף הירך הסמוך לנוף עכ"ל כלומר דזה ששנינו במשנה מן הארכובה ולמטה כשרה זהו על הארכובה האמצעית הנקראת שוק שמהתחלתה עד סוף הרגל אין החתך פוסל בה וזה ששנינו מן הארכובה ולמעלה טרפה זהו בהשלישית הסמוכה לנוף ואה"כ בדין ט"ו כתב בהמה שנחתכו רגליה במקום צומת הגידים טרפה ואל תתמה ותאמר כיצד תחתך למעלה מצומת הגירים והיא מותרת עד שתחתך למעלה מן הארכובה העליונה במו שבארנו ואם נחתך למטה מצומת הגידים אסורה שבטרפות

תחתך מכאן ותחיה ומכאן ותמות ולא נאמרה בהמה זו מפני שהיא תחוכת רגל ממקום זה אלא מפני שנתחבו הגידין וכו' עכ"ל ולכן גם בנתחבו צומת הגידים בלבר והרגל קיים ג"כ טרפה כמו שביאר זה לקמן בדין י"ז ע"ש וזהו ששנינו וכן שניטל צומת הגידים וזהו דעת הרי"ף ועוד פוסקים דבשני הפרקים אין שום טרפות בנתחך וכ"ש בנשבר לבר במקום צומת הגידים כין בבהמה בין בעוף ורק בפרק השלישי הטרפות תלוי כשנתחבה שם או בנשבר באופן המטריף כמו שיתבאר בס"ד:

ג אבל רש"י ו"ל פסק רק בפרק הראשון שהיא הארכובה הנמברת עם הראש בשר בנתחך וכ"ש בנשבר ועליה שנינו מן הארכובה ולמטה כשרה אבל בשני הפרקים העליונים שהם השוק והקולית בבל מקום שיחתך שם טרפה וכן בנשבר באופן המטריף אף שהצומות הגידים קיימים ועל זה שנינו מן הארכובה ולמעלה טרפה כלומר ארכובה האמצעית המחוברת להתחתונה כל מקום שיחתך שם טרפה מפני עצם התחך וזה שאמרה מן הארכובה ולמעלה פירושו מן סוף ארכובה התחתונה וצומת הגידים הוי טרפות בפ"ע בשניטלו או נתחבו אף שכל הרגל קיים ועל זה שנינו וכן שניטל צומת הגידים ולדיעה זו הסכימו הספר התרומות והרא"ש והרשב"א וכל רבותינו הצרפתים והאשכנזים ובתבו שכן ראוי להורות [כמי דיעות מלו מנוים בטי מוקימתא בס"ס סס פ"ס דסדמב"ס פסק בליטמא בתרא ורס"י בליטמא קמא וקי"ל ברס"י לטעמס כמ"ש]:

ד כבר בתבנו שבין הארכובה התחתונה לבין השוק יש עצם קטן שנקרא ערקום וכן בין השוק לבין הקולית ולפ"ז יש להסתפק לדיעה ראשונה מה דין הערקום הזה ואיך הדין כשנתחבה בין הפרקים והיינו בין שוק לערקום ובין ערקום לקולית ולדיעה אחרונה מה דין הערקום שבין הארכובה התחתונה לבין השוק ואיך הדין בשנתחבה בין הפרקים והיינו בין הארכובה לבין הערקום ובין הערקום להשוק ונחלקו הפוסקים בכל זה כמו שנבאר בס"ד:

ה והנה מלשון המוד שכתב בפרק התחתון בכל מקום שיחתוך בו בשרה למעלה ממנו מיד בכל מקום שיחתוך טרפה ואפילו בתוך הפרק שבינו לשוק לדעת רש"י עכ"ל משמע להדיא דכל למעלה מארכובה התחתונה דינו כארכובה השניה והיא השוק וטרפה וזהו ששנינו מן הארכובה ולמעלה פסולה כלומר בין שנתחך בין הארכובה התחתונה לבין הערקום וכ"ש בשנתחך בערקום עצמו או בין הערקום להשוק והטרפות הוא או משום עצם הרגל או מצד צומת הגידים המתחילים מיד בבלות הארכובה התחתונה וכמה גדולים מוגרים לדינא כן [ב"מ וס"ך סק"ח ומעיו"מ] וכתבו מפורש שאין הטעם מפני צומת הגידים שאפילו הם קיימים טרפה מפני עצם התוכת הרגל [ס"ך].

ו אבל מדברי רבותינו בעלי הש"ע לא משמע כן שאחר שהביאו שני הדיעות בתבו וז"ל וכן אם נתחך בתוך הפרק שבין ארכובה הנמברת עם הראש לשוק בסוף הערקום בין הערקום וכין השוק טרפה לדעת זה [לדעת רס"י] ואם נתחך בתוך הפרק במקום שמחובר עצם הקולית עם השוק טרפה [לדעת סרמב"ם] ונהגו בכל אשבנז וצרפת בסברא האחרונה ואין לשנות לבן בכל מקום שנתחך מן הערקום ולמעלה טרפה אע"פ שצומת הגידין קיימין עכ"ל הרי שלא אמרו רק בנתחך בין ערקום לשוק אבל בערקום נופה וכ"ש בין הערקום להארבובה התחתונה רכשר ובה"ג בין שוק לקולית לריעה ראשונה ואינהו מפרשי מה ששנינו מן הארכובה ולמעלה פסולה היינו מראשית השוק או תחתית ממש רגם הערקום נכלל בהארכובה התחתונה ולזה הסכימו כמה מהגרולים [ע"ז סק"ס ויש"ס פ"ד סי"ס] ויש להחמיר בריעה ראשונה [פר"ח] אך בסקום הפ"מ יש לסמוך על המקילים [כרו"פ] ורע דבעוף ליבא ערקום וכשנתחך בין הפסק התחתון שהוא כמו קשקשים לבין הפרק השני טרפה דבין הפרקים הוי בלמעלה ממנה והצומת הגידים מתחילים בין הפרקים ויש שם ששש בהטרפות מפני הגידים [סי"ס] ונ"ם לעניין נשבר בין הפרקים רג"ב טרפה לפי מנהגינו אף שנתרפא יפה דאנן כא בקיאין בצומת הגידין של תרנגולת כמו שיתבאר בס"ס נ"ו בס"ד:

ז עצם הקולית שניתק ממקומו במקום חיבורו בעוף וזהו בוקא דאמטא דשף מדוכתיה שכנמ' [ב"ח] טרפה בין בבהמה בין בעוף ובזה ומשך מקום זה מכל פרק הקולית דבכל הפרק הטרפות תלוי בנתחבה לנמרי או בשבירה שהיא כחתיבה כמו שיתבאר ומקום זה אפילו אינו חתוך ולא שבור רק ניתק ממקומו טרפה ואמרו חו"ל [שם] דבניתק לבד אינה נטרפת אא"ב נתעכלו הגיבים נ"ב:

ח ומה המה הגיבים בתבו הרמב"ם והש"ע שהם היתרות שבעצם הכף שיוצאות על העצם וזכר ואוחזות אותו עכ"ל וזהו הלבן שסקיף כל העצם סביב סביב וזן המה הגידים החוקים וכשפותחים הבוקא ממילא שמתחכים הגידים באמצע ונשארים גם סביבות האסיתא וגם סביבות הפרק של הקולית והואין אם הם לבנים ויפים הרי לא נתעכלו וכשרה ואם טרה לבגניהם והם כבשר בלוי וכטרפה דם אדום יש בהם הרי נתעכלו הגיבים כלומר שנרקבו וטרפה וזהו ששמת הרמב"ם ורוב הפוסקים:

ט אבל רש"י ז"ל פירש באופן אחר את הגיבים שבתב נידה גיד שבראשו שמחובר בחוד וקטן הוא מאד עכ"ל וכ"כ הריטן ז"ל והני מילי דאיעכול נידה שנרקב גיד שבראשו שהוא מחובר בחוד וקטן הוא מאד עכ"ל וזהו הגיד הקטן שפנימיתו שתחוב בהאסיתא באמצעיתו

[תחוב בהעצם הזכר שהם גורסים בגמ' ניביה לשון יחיד כלומר הניב שלו אבל הרמב"ם ורוב הפוסקים גורסים ניבי לשון רבים כלומר הניבים המחברים את הקוליא והירך והולבים סביב קביב ופלא הוא שרבותינו בעלי הש"ע ומפרשי הש"ע לא הזכירו דברי רש"י בלל ואולי מפני שאנו רואים גם בכמה בהמות בריאות וטובות שהגיד הזה אינו ושמענו שבהמות העושות במלאכה נתמעך זה הגיד הקטן שלהם וגם לא ראינו מעולם שזה הגיד יהעכל אלא או שישנו בשלימות והוא בטוב או שאיננו כלל משא"כ הניבים של הרמב"ם ראינו הרבה פעמים שנתעכלו ואנחנו מורים בזה בדברי הרמב"ם והש"ע [הסר"מ סק"ג מביא דברי רמ"י וכתב שים לסתמיר כמו ספירושים ע"ם ועפמ"ג בם"ד סק"ם ולב"ם]:

ג שף מדוכתיה מקרי בין שנישף לגמרי מהאסיתא ועומד חוץ מהאסיתא ובין שעומד תוך האסיתא שלא במקומו שמנדנר א"ע שם [וכ"כ הבמס"ע סק"כ בשם דמס"ם וכנ"ג] ויש מי שרוצה לומר דבשיצא לגמרי מהאסיתא אינו בכלל שף מדוכתיה והוי טרפה אף בלא עיכול ניבי [לב"ם בספיקם לום י"ג] ודקדק בן מדברי הר"ן שכתב בזה"ל מסתברא שאם ניטל הירך טרפה ואע"נ דלא איעכל ניביה דבי מבשרינן בלא איעכל אע"ג דאיפסק היינו משום דהדרא בריא והבא לא אפשר בין דניטל עב"ל ומפרש מה שכתב שם ניטל הירך היינו שיצאה הבוקא לגמרי מהאסיתא לחוץ ואינו בן שהרי הרשב"א ז"ל בתב בתשו' [סי' פ"ע] דכבוקא דאטמא דשף מדוכתיה לא מחלקינן בין עור ובשר חופין את רובו או אין חופין אלא בין איעכול ניבי לבין לא איעכול ע"ש וזה לא שייך אלא בשיצאה לגמרי מהאסיתא דאז אפשר להיות שעור ובשר חופין או אין חופין אבל כשהיא בתוך האסיתא הרי לעולם עוד ובשר חופין אותו ועוד שהרי דש"י והום' פירשו שזה שאמרו חז"ל [כ"ז.] שמושה ירך טרפה זהו בוקא דשף מדוכתא וכמ"ש בסי' נ"נ סעי' ו' ע"ש ולשון שמושה פשימא שנשמטה לגמרי מטקומה כמו שמושה בגרגרת ועוד דתנן במומי בכור בבכורות [מ'.] והשחול איזהו שחול שנשמטה יריבו ופירש"י דלא איעבול ניביה דאי איעבול ניביה טרפה נמי הוי בדאמרינן האי בוקא וכו' עב"ל והרי מומין שבסתר אינם מוטין לא בבכור ולא בקדשים בדאיתא בבכורות [ל"ט.] דילפינן מעודת או שבור וא"ב צ"ל דשחול הוא שיצאה לגמרי מהאסיתא ולשון שחול כן הוא כמו במשחל ביניתא מחלבא שמוציאין אותה לגמרי מהחלב הרי דזהו שף מדוכתיה ועוד דבעוף אין בובנא ובע"ב שניתקה לגמרי והרי הדין שוה בבהמה ובעוף וגם ברמב"ם מפורש להיפך ע"ש:

יא וגם עיקר פירושו בדברי הר"ן לא נהירא בלל ואיזה ענין הוא לניטל חירך ועוד מאי מאמר אע"ג דאיפסיק אמנם הד"ן נתכוין לענין אחר והיינו שהבובנא ניטלה לגמרי או האסיתא ניטלה לגמרי והניבין עומדים במקומן שלא נתעכלו אלא שבהברח לומד שנפסקו דא"א בענין אחר לפידש"י והר"ן שזהו הניב הקטן התחוב מהבובנא להאסיתא ולזה קאמד אע"ג דאיפסיק משום דא"א בענין אחר במובן ולבן קרי לה ניטל הירך משום דמקום זה נקרא ירך במ"ש בסעי' א' וזהו לשון ניטל בלומר שניטל לגמרי הבובנא או האסיתא:

יב ודע שהמור בתב וז"ל ועצם הקולית אפילו לא נחתך אלא ניתק ממקומו במקום חיבורו בגוף טרפה בין בבהמה בין בעוף בד"א שנפסקו הגידין שמחובר בהן לגוף או נתעכלו אבל לא נפסקו ולא נתעכלו בשרה והי"ר אלחנן בתב וה"מ בבהמה אבל בעוף טרפה אפילו לא איעכול וא"א ז"ל לא חילק בזה ע"ל והנה זה שבתב דנם בנפסקו טרפה הוא טעות הדפום שהרי בגמ' [ל"ד:] איתא להדיא והלבתא איפסיק נמי בשרה עד דמתעכלא איתעכולי [ריב"ם סי' ס"ן] ובך צריך להניה בטור בד"א שנפסקו הגידים ונתעכלו אבל נפסקו ולא נתעכלו בשרה [ב"י] ובן דעת כל הפוסקים [עב"ת סלמוטו ליובב ע"ם נירסת כרי"ף ול"ע דמסיקו לפי גירסתו מיטו מבומר דמרסה בנסיק ומיך יכתוב נגד מביו סרמ"ם ולם יזכיר דעתו כלל ע"ם וזו"ק]:

יג וזה שבתב דבעוף יש מחלוקת אי בעינן איעבול ניבי אם לאו הנה גם מלשון הרמב"ם כפ"י יש לבאורה לדקדק בן שאחר שבתב דין הבהמה דבעינן עיבול ניבי בתב ובן בעוף אם נשמט יריבו טרפה עב"ל ולא בתב עיכול ניבי אך המפרשים בתבו שסמך על הקודם [כ"מ] ורש"י והום' בתבו מפורש דזה שאמרו שמושת ירך בעוף טרפה היינו דווקא באיעבול ניבי וגם רבותינו בעלי הש"ע סתמו דשוה בהמה לעוף והבי קי"ל לפי עיקר הדין ורק למעשה יש להחמיר בעוף מטעם שיתבאר בסעי' ט"ו ע"ש:

יד הטרפות תלוי בשני הדברים בשף מדוכתא ובאיעכול ניבי אבל שף ולא איעבול או איעבול ולא שף בשרה ויש מי שרוצה לאסור בעיכול בלבד ונדחו דבריו דבן מוכח להדיא מלשון הש"ם ובן פסקו כל הפוסקים ואיעבול מקרי כשנתעכלו דוב הניבין אף שהמיעוט לא נתעכל טרפה אבל אם המיעוט נתעכל ורובן לא נתעבלו בשר דבבל דבר אולינן בתר רובא דטרפות הניבין אינן מצד עצמן אלא מפני שהם מחזיקות הגוף ולבן בשרובן קיימות הן מחזיקין את הנוף ובל זה מדינא:

טו אך רבינו הרמ"א כתב בסעי' ב' די"א דאין אנו בקיאין באיעבול ניביה לבן יש לאסור כל שמושת ירך שמא איעבול ניביה ובן אם נשבר סמוך לנוף אע"פ שחוזר ונקשר היטב טרפה שמא איעבול ניביה ומשערין ד' אצבעות בגמה וב' בדקה ובעוף הגדיל לפי נדלו והקטן לפי קטנו ושוב להחמיר במקום שאין הפ"ם עב"ל אבל

אבל בהפ"ם מוקמינן אדינא ולכן נהגינן בתרנגולת אם רק שף מדוכתא להטריף ומעולם לא בדקנו בתרנגולת אם איעכול ניביה אם לאו דאין בזה הפ"ם כל כך ונם הבדיקה קשה בתרנגולת אכל באווזות ואינדי"ק וכ"ש בבהמות אנו בודקין באיעכול ניביה אם נתעכלו אם לאו רבוה יש הפ"ם וגם הבדיקה קלה כידוע ויש מי שרוצה להחמיר למעשה נם בבהמה ואינו כן [ס"ך סק"כ] אבל בתרנגולת מחמרינן ולא בדקינן אפילו אם נם לא נפסקו הניבין [סס סק"ג] וי"א רכלא נפסקו אין להטריף אפילו מצד מנהג גם בלא הפ"ם [רמ"ל] ואנן לא נהגינן כן [עמ"ך סס]:

פז ונם זה שכתב דבנשבר סמוך לנוף ר' אצבעות בנסה וב' בדקה ולפי ערך זה בעוף נהגינן להטריף נם זה הוא כשאין הפ"ם אבל בהפ"ם כשר [ס"ך סק"ו] דבאמת היא חומרא יהירה דמה ענין נשבר לנשמט אלא שאנו דנין כיון דנשבר סמוך לנוף אולי ע"י זה נשמטה ממקומה ולכן בהפ"ם אין להחמיר בזה וכמ"ש לענין עיכול ניבי בסעי' הקודם ודע דזהו בשעור ובשד חופין את רובו דאל"כ הרי היא טרפה גמורה מצד עצם השבירה בלבר כמו שיתבאר ובאן מצד המנהג אנו מטריפין אפילו עור וכשר חופין את רובו ואפילו נתרפא השבר שחור ונקשר היטב שבר אל שבר יחדיו ירובקו דמפני השבירה בלבר היה כשר כמו שיתבאר אך מפני חשש שמוטה נוהגין להטריף כשאין בזה הפ"ם [ודע דלפמ"ש בסי' ל"ג סעי' י"ח סו"ל להכמיר כשנתרפא יפה אף שלא בהפ"ם ומדברי רמ"א אלו ים קלא כהיתיר לפ"ם סס ורמיז לסמ"ך סס וד"ק]:

יז אם נמצאת הבוקא שמוטה לאחר שחיטה ואינו ידוע אם קודם שחיטה נשמטה או לאחר שחיטה יש לההיר מעעם ס"ם שמא לאחר שחיטה ואת"ל קורם שחיטה שמא לא איעכול ניבי וכן בנמצאת הרגל שבורה במקום המטדיף לאחר שחיטה ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה ואין עור ובשר חופין את רובו נ"כ יש להכשיר מטעם ס"ם שמא לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא יצא השבר לחוץ קודם שחיטה דזהו עיקר הטרפות מדינא דגמ' כמו שיתבאר [סמ"ך סק"ל כתב להסרון ידועה לנו מקרי ספק ומתיכי כיון שאין לנו בקיאין כרי שוא ספק לכולם ושפיר מקרי ספק וכ"כ ספר"מ סק"י ע"ם ועוד סרי בסמ"ע לנו בקיאין ול"כ בחמת נגדוק ונלמ"ש ודו"ק]:

יח ויש שכתבו דאין זה ס"ם מפני שאינו מתהפך דא"א להפכו ולומר שמא לא איעכול ניבי ואת"ל איעכול שמא לאחר שחיטה דלאחר שחיטה לא שייך עיכול וכן בנשבר א"א להפך ולומר שמא לא יצא לחוץ ואת"ל יצא לחוץ שמא לאחר שחיטה דלאחר שחיטה לא שייך יצא לחוץ אך דבר זה תלוי בכללי הס"ם שיתבארו בס"ם ק"י אי בעינן כלל ס"ם המתהפך [סס] אך אם הספק הוא רק על זמן מועט קודם השחיטה והיינו

שיודע דמקודם היתה שלימה אלא שאפשר שמטוך לשחיטה נשמטה בוודאי יש להכשיר מטעם דבשעת מועמת כזו ודאי לא איעכול ניבי [סס] אבל בנשבר אין להתיר דיצא לחוץ יכול להיות אף ברגע אחת אך מטעם הס"ם יש להכשיר שהרבה פוסקים לא ס"ל כלל הך דמתהפך ואפילו להסוברים דבעינן מתהפך מ"מ אולי גם זה אינו מצוי שכרגע השבירה תצא לחוץ ויש להתיישב כזה ועמ"ש בסעי' נ"נ:

יט בהמה שהכו אותה כנגד הירך וע"י זה צולעת וכן כשהכו אותה ברגלה במקום שהשבר מטריף כמו שיתבאר וע"י זה צולעת מ"ם אין לאסור חלבה מטעם ס"ם שמא לא שף מדוכתיה ואת"ל שף שמא לא איעכול ניבי וכן בהכאה ברגלה הוי ס"ם כמ"ש ועוד דכהכאת אנו רואין שהעור והבשר בשלימות ואין כאן טרפות כלל ואפילו אם המקום נפוח ליח לן בה דסוף סוף עור ובשר חופין אותו וכן בהכאה בירך אף שהירך נפוח אין זה ראיה על עיכול ניבי אמנם אם מבירים מבחוץ שהבוקא שף ממקומו ודאי יש לאסור החלב שהרי לא נשאר רק ספק אחד שמא לא איעבול ניבי וספיקא דאורייתא לחומרא ודבר פשוט הוא שאם ראינו הבהמה צולעת ולא ידענו מאיזה סיבה היא צולעה ואין רואין מבחוץ ריעוהא המטרפת דכ"ש שיש להכשיר דאמרינן שנרונא נקטה כמ"ש בסי' ל"ב סעי' כ"א נבי נורדה רנליה וה"ה בצולעת [עפ"ת סק"ב מ"ם בסס נ"ם]:

כ בתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' נ' ראש עצם הקולית המחובר לשוק שניתק ממקומו כשרה אפילו אם איעכול ניביה וי"א דווקא כשעור יבשר חופין את רובו עכ"ל ביאור הדברים דהנה כבר בארנו בסי' נ"נ סעי' ו' [ל"ז] שמוטת ירך טרפה אין זה בוקא דאממא דשף מדובתא אלא זהו בין פרק השני לפרק השלישי והוא ראש עצם הקולית התחתון המחובר לשוק ולדידהו טרפה נם בלא איעכול ניבי וכל הפוסקים חולקים על זה כמ"ש שם ולהוציא מדיעה זו כתבו רבוה אין שום טרפות תלוי ולא לבר בלא איעכול ניבי כרעת הסוברים כן אלא אפילו בנתעכל כשר:

כא אך זה שכתבו די"א דווקא כשעור ובשר חופין את רובו צ"ע מה ענין זה לעור ובשר חופין דזה אינו אלא בנשבר ולא בנשמט ולהדיא כתב הרשב"א דבשף מדוכתיה אין חילוק בין עור ובשר חופין או אין חופין והבאנו דבריו בסעי' י' ע"ש ובאמת יש מנדולי אחרונים שדחו דבריהם מטעם זה [ס"ך סק"ז ופר"ח]:

כב אמנם דבריהם אמת ותורתם אמת בשנדקדק למה באמת לא בעינן בשף מדוכתיה עור ובשר חופין את רובו אמו נשמט עדיפא מנשבר אך הטעם כן הוא דאם נתעכלו הניבים לא מהני עור ובשר וטרפה :אם לא נתעכלו א"צ לעור ובשר דמעמא דעור ובשר הוא משום שזהו עיקר הקיום של הנוף ולכן בהבוקא דעיקר הקיום

הקיום הוא בוזניבים דלבן טרפה כשנתעכלו א"צ לקיום העור והכשר וזהו הכל בראש העליון של הקולית אבל בראש התחתון המחובר להשוק דכשם אין הקיום תלוי כהניכים ולכן אף אי איעכול ניכי כשר א"כ מקום זה הוי ככל הפרק ופשיטא שצריך עור וכשר חופין את רובו דלא עדיף מנשכר :

כג והלכוש כתב וז"ל וי"א דהיינו דווקא כשעור וכשר חופין את ריבו כשר ואם לאו טרפה אם נרקבו הנידין ע"ל ונראה שרעתו כן הוא דזה שהצריכו עור וכשר זהו כאיעכול ניכי אבל כלא איעכול א"צ לעור וכשר ולפ"ז ל"ק מבוקא ושף מדוכתיה דכשם כאיעכול ככל גווני טרפה ובלא עיכול גם ככאן כשר [וכ"כ סתנ"ם] אבל לשונם לא משמע כן ועוד דכבאן אין יחום להניכים כיון שאין הטרפות תלוי בהם לכן נ"ל עיקר בם"ש דכבאן אפילו בלא עיכול צריך עור וכשר חופין את רובו :

כד וכיון שנחתך הרגל טרפה לכן אם יש לה ג' רגלים ג"כ טרפה דכל יתר כנטול דמי והוי כחסר רגל וחסר רגל אפילו מתחלת ברייתה נ"כ טרפה [בכורות מ'.] וכתב רבינו הב"י והוא שיהיה זה היתר מראש עצם התחתון למעלה עכ"ל וגם הערקום בכלל מעלה לדיעה שניה שבסעי' ו' ולריעה ראשונה שם הוא בכלל מטה ע"ש והטעם כיון בספרו הגדול דאין להטריף יתרת רגל אלא במקום שנחתך טרפה אבל בארבובה הראשונה דנחתך כשר מה איכפת לן ביתרת דכנטול דמי הרי נם נטול כשר :

כה ויש מהגדולים שהשיגו עליו דזה אינו אלא לשיטת הסוברים דכל יתר כנטול ממקומו דמי ולכן במקום דזה המקום כשניטל אין כזה טרפות נם היתר כשר אבל לרוב הפוסקים דכל יתר אחת כנטול אחת אין שום חילוק באיזה המקום עומד היתר הא למה זה דומה לשני בכדים המחוברים זה בזה שלא במקום מרה ושלא במקום חיוהא דלשיטה ראשונה כשר ולשיטה זו טרפה וכבר כארנו זה בסי' מ"א סעי' ל"ט ע"ש ואנן קיי"ל כשיטה זו א"כ מה לי אם היתר במקום זה או במקום זה [ט"ז סק"ד ופר"ח סק"ג] ולפ"ז יש מי שפסק דכבל מקום טרפה [פר"ח סס] :

כו ולענ"ד נראה עיקר כדברי רבינו הב"י דוודאי אין קפידא באיזה מקום עומד היתרת ורק אם הוא סמוך לאבר העיקרי טרפה אך כל זה הוא אם נוכל לומר עכ היתרת שהוא יתרת אבר אבל אם כרור הוא שאינו זה האבר אלא דלדול בעלמא לית לן כה וכמ"ש רבינו הרמ"א וז"ל ודווקא שזה היתרת יש לה תואר רגל ועומד במקום הרגלים אבל בלא"ה אינו מקרי יתרת ולא הוי רק דלדול וכשר עכ"ל ולית מאן דפליג בהא ולפ"ז א"ש דוודאי בכל האיברים שאינם מחולקים לפרקים כמו בכד ומרה וטחול וכיוצא בהן אם רק יש עליהן צורת אותו אבר הוי יתר ודינו בנטול ואין מדקדקין אם הוא גדול כהאבר העצמי או קטן ממנו דאלו דברים שאין להם שיעור אבל ברגל שבהכרח שיהיה לה שלשה פרקים ממילא דזה היתרת בשאין לה רק פרק אחד אינה יתרת רגל אלא דלדול בעלמא דאם היתה יתרת רגל היה לה להיות כתמונת רגל אך מ"מ אם היתרת המה כשני פרקים הראשונים בהשוק והקולית אף שהארבובה התחתונה חסר ממנה אמרינן דהיא יתרת רגל כלא הארבובה אבל אם כל היתרת היא רק הארבובה מ"מ כשרה ראם הוא דלדול ודאי כשרה ואם היא יתרת הלא חסידה עיקר הרגל כמה שהטרפות תלוי בזה ואיך נאמר עליה יתרת רגל ואפילו אם היא יתרת אין זה אלא יתרת ארבובה ולא יתרת רגל ומ"מ כשר אבל כשהיא יתרת שוק או יתרת קולית טרפה גם לשיטה דכל יתר אחת כנטול אחת דאפילו נאמר שאין זה יתרת רגל אלא יתרת שוק או יתרת קולית הא יתר כנטול דמי וניטל השוק או ניטל הקוליא הוי טרפה [עמ"ז סמסג על הדו"פ ומולי כיון למ"ם ומין כמן סמגס ע"ם וזו"ק] :

כז כבר נתבאר דכשאין לה תואר רגל או שאינה עומדת כמקום הרגל אין זה יתרת רגל אלא דלדול בעלמא ולכן אם העתרת אינו מגיע לארץ ואינו הולך עליו אע"פ שיש לו צורת רגל אינו אלא תלתלי כשר ובשר [פר"ח סס] ולענ"ד נראה דאם יש להיתדת קולית ושוק טרפה דמנא לן שזהו תלתלי כשר הרי יש עליה צורת רגל ואי משום שאינה הולכת עליו נאמר שהיא חסירה ארבובה תחתונה ומה בכך ובמ"ש בסעי' הקודם וזה פשוט שאם נמצא ברגל אצבע אחד יתר אפילו היה בו אצבע וצפורן או עלהה שם יכלת וכה עצם וכן כל כיוצא בזה יש להכשיר כפשיטות [סס וכ"י] :

כח כתב המרדכי [פ"נ] מעשה בתרנגולת אחת שהיתה יתרת כמו רגל שלישי לצד הזנב ולא היה דבוק כלל לאחד מרגליה והתירה הרב ויש מי שהשיג על זה דגם זה אינו אלא לשיטה דיתר כנטול ממקומו אבל אם בנטול אחת מה לי אם עומד במקום זה או במקום זה [פר"ח סס] ולענ"ד נראה דלכל השיטות כשר ובעין החילוק שכתבנו מקודם דהא זהו וראי שצריך להיות במקום שהכרויאה מזה האבד שם ובמ"ש רבינו הרמ"א דאל"כ איך נאמר על זה שהיא יתרת רגל הלא אינה עומדת במקום שצריכין הרגלים להיות אלא דלדול בעלמא הוא וממעם זה התירוה :

כט שבורת הרגל אינו דומה לחתוכת הרגל דאע"ג דלכאורה דא ודא אחת היא שדרי בשנשברה העצם לנמרי נפרדה מכל הגוף והרי היא כאלו אינה מ"מ אינן דומים והטעם דנהי שהעצם נשברה מ"מ ביון שהיא בפנים והשבר לא יצא לחוץ לאויר חעולם והעור והבשר מקיפים אותו כמשך העת יחזר להתרכך עצם אל עצם כמו שאנו רואים נם בבני אדם שכורי יד או שבורי רגל שהרופאים חובשים את מקום השבירה

ובמשך העת מתדבקים ולכן אף אם נשחטה קודם הדיבוק אין ככך כלום כיון שהשבר הזה מיועד להתחכר אין זה טרפות שהבעל חי יסות ע"י זה :

ל וזהו ששנו חכמים במשנה [ע"ז.] נשבר העצם אם יותר ותנו רבנן [סס] נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם לאו אסור וכמה רובו רוב עוביו ורוב הקיפו עכ"ל הש"ס וזהו בין לענין טרפה בהמה כשהשבר הוא במקום שהחיתוך מטריף כמו מארכובה ולמעלה ובין לענין האבר עצמו שנאסר אף אם השבר הוא במקום שאין החיתוך מטריף כגון מן הארכובה ולמטה דהאבר נאסר דכפרוש מן הגוף הוא ואם עור ובשר מקיף רובו מותר האבר ג"כ מטעם שנתבאר וזהו כוונת המשנה האומרת שחיטתו מטהרתו כלומר לאותו אבר הנשבר אפילו במקום שהבהמה אינה נטרפת כמו מארכובה ולמטה מ"מ אם אין רוב הבשר קיים אין שחיטתו מטהרתו לאותו אבר ואסור באכילה ואם הבשר קיים מותר :

לא ויש מרבותינו שבתבו דהמשנה והברייתא לאו בחדא גוונא מיירי דהמשנה מיירי כשלא יצא העצם לחוץ הלכך לא בעינן שהעור והבשר יהיו חופין רוב עוביו ורוב הקיפו אלא רק שיהא רוב הבשר קיים שלא ניטל אע"נ שאינו חופה כשר והברייתא מיירי שהשבירה יצאה לחוץ הלכך לא סני ברוב בשר קיים אלא שיהא חופה רוב עוביו של השבירה ורוב הקיפו [רסצ"ת כסט רכו] אבל רוב רכותינו נראה דלא ס"ל כן וס"ל דהברייתא מפרש להמשנה דרוב בשר קיים דמשנה היינו עור ובשר חופין את רובו דברייתא והמשנה נמי מיירי בשיצא לחוץ דאלו לא יצא לחוץ לא בעינן כלל רוב בשר לא שיהא חופה ולא שיהא קיים דאפילו ניטל הבשר כשר [ר"ן כסס רס"י] וכן מבואר מדברי הרמב"ם כפ"ח דין י"ב שכתב נשבר העצם למעלה מן הארכובה אם יצא כולו או רובו לחוץ ח"ז כמה שנחתך ונפל וטרפה ואם היה הבשר או העור חופה רוב עביו ורוב הקיפו של עצם שנשבר ה"ז מותרת עכ"ל הרי מבואר להדיא דבשיצא לחוץ צריך חיפוי ובלא יצא לחוץ א"צ כלל אפילו קיום הבשר שהרי לא הוביר זה כלל בדבריו ואף שבעיקר הענין משתוים דברי רש"י עם דברי הרמב"ם מ"מ לדינא אינם שוים כמו שיתבאר בם"ד :

לב דהנה בדברי הרמב"ם מבואר להדיא דבשעור ובשר חופין רוב עביו ורוב הקיפו אף אם השבר יצא כולו לחוץ כשרה ובלא יצא השבר לחוץ לא בעינן כלל כמ"ש וזהו דעת רבותינו בעלי התוס' והרא"ש והרשב"א והטור והש"ע סעי' ה' ומהו פירושא דרוב עוביו ורוב הקיפו דלכאורה אחת היא דבשחופה רוב עובי השבירה ממילא שיש רוב היקף השבירה נ"כ אמנם העניין כן הוא ולפעמים עיגול העצם אינו בהשואה אחת אלא מתקצר והולך ויצא כמו עוקץ בוזית אחד וכל כמה שמתארך זה העוקץ כן מתרבה ההיקף ולכן בשבירת העצם אם החיפוי הוא לאותו צד של העוקץ אף אם החיפוי הוא הרבה יותר מרוב הקיפו מ"מ רוב עובי העצם נשאר מנולה וטרפה ואם החיפוי הוא לצד העובי הו"ל מחופה רוב עוביו אבל אינו מחופה רוב ההיקף שהרי רוב ההיקף ישנו בצד העוקץ ומשום הכי בעינן רוב עוביו ורוב הקיפו [זסו כוונם סמוס' וכרמ"ם וכל כפוסקים וים סרגו לעשות ממלוקם בכוונתם ומינו כן מלא כמ"ש וכ"כ ספר"ת סקי"ד] :

לג אבל רש"י ז"ל מפרש באופן אחר דרוב עוביו הוא ענין אחר לגמרי מרוב הקיפו דרוב עוביו הוא על חלל העצם ורוב הקיפו הוא ההיקף מבחוץ וביאור הדברים דלפעמים יכול להיות שרוב חלל השבירה יצא לחוץ דרך נקב קטן ואין כאן רוב עוביו ואף שרוב הקיפו והיינו הבשר שעל העצם קיים רובו וזהו רוב הקיפו ולא רוב עוביו ולפעמים יש שאין כאן רוב הקיפו והיינו שהעצם מבחוץ מנולה שאין עליה בשר סביב השבר וחלל העצם נכסה והיינו שביוונה בליטת ראש השבירה לצד בשר הקיים וכל חלל העצם מהשבירה נכסה וזה מקרי רוב עוביו ולא רוב הקיפו ובעינן הרוויהו ולפ"ז אף אם עור ובשר מקיף את רובו מ"מ אם הפה של השבירה יצאה לחוץ מחיים טרפה ודע שכל יציאת עצם הנזכר בענין זה אין הכוונה שיצא העצם לחוץ ממש רא"כ הרי נקלף כל הבשר מהעצם אלא הכוונה שנילויו לחוץ שרואין מקצתו מבחוץ והיינו שפי השבירה בולט ממש לחוץ [פר"ת סס] :

לד ודע דזה שהצריכו חז"ל רוב עוביו ורוב הקיפו וזהו מפני הספק דבגמ' שם [ע"ו:] נחלקו רחד אמר רוב עוביו וחד אמר רוב הקיפו ופסקו בגמ' הלכך בעינן רוב עוביו ורוב הקיפו כלומר כיון שיש מחלוקת ולא איפסקא הלכתא כמאן נלך לחומרא ולפ"ז כי איבא רוב עוביו בלבר או רוב הקיפו בלבר הוי ספק טרפה ויש נ"מ בזה לדינא כאשר יתבאר בם"ד בסעי' ל"ח ע"ש :

לה והנה רבינו הב"י כתב בסעי' ה' כל מקום שאם יחתך שם הרגל היא טרפה אפילו לא נחתך אלא נשבר ויצא לחוץ אם אין עור ובשר חופין רוב עביו ורוב הקיפו טרפה ואם עור ובשר חופין רוב עביו ורוב הקיפו כשרה עכ"ל ונם הטור כתב כן וז"ל כל מקום שאם יחתך שם הרגל יהיא טרפה כגון מעצם התחתון ולמעלה לרש"י אפילו אם לא נחתך אלא נשבר אם אין עור ובשר חופין את רובו חשוב כנחתך וטרפה בין בבהמה בין בעוף ואם עור ובשר חופין את רובו הכל מותר בין בהמה בין אבר וכו' ורוב זה צריך שיהא רוב עוביו ורוב הקיפו וכו' עכ"ל וזהו כדעת הרמב"ם והתוס' והרא"ש והרשב"א ורוב הפוסקים וכמו שבארנו :

לז אבל רבינו הרמ"א כתב בזה"ל ויש מחמירים ואוסרים אף אם עור ובשר חופין את רובו אם השבירה יצאה פעם אחת מחיים דרך נקב קטן ומזה נתפשט המנהג באלו המדינות להטריף כל שבירה בעצם במקום שאם נחתך טרפה ואף אם עור ובשר מקיפין אותו מכל צדדיו ואין שם נקב כלל מ"מ המנהג להטריף כי חילוקים רבים הם בדין חיפוי בשר ואין רבים בקיאין ואין לשנות אם לא במקום הפ"מ לפי דאות עיני המורה שיש להקל להורות בהלכה ודווקא אם לא חזר ונקשר אבל אם חזר ונקשר גוהגין להכשיר וכמו שיתבאר עכ"ל:

לז והנה בכר התרעמו כל גדולי אחרונים על החומרא הזה שהחמיר שלא במקום הפ"מ וחומרא זו לא נזכר בשום פוסק [ס"ך סקי"ד] ובפרט מ"ש להחמיר אפילו באין נקב בכל כי אין אנו בקיאין בחיפוי בשר וקשה הא בשאין נקב א"צ לחיפוי בשר ביון שלא יצא לחוץ [ק"ז סק"ח] אך טעם המנהג הוא כדי שלא יבא להכשיר בשהשבירה קצתה מגולה ולכן נהגו להטריף בכל ענין במ"ש בספרו דרכי משה [ס"ך סקט"ו] אך זהו חומרא בלא טעם ולא מצינו ביוצא בה [פל"ח סק"כ]:

לח ובעיקר הדבר יש להתפלא שהרי חומרא זו בנויה על שיטת רש"י ז"ל דבשהשבירה יצאה פעם אחת מחיים אין באן רוב עוביו במ"ש בסעי' ל"נ ובבר נתבאר בסעי' ל"ד דזה שהצריכו רוב עוביו הוא מפני הספק וא"כ איך מחמירינן כל כך ולבד שדעת רש"י היא דיעה יחידאה הא נם לדעת רש"י יש ס"ם גם בנקב קטן שמא לא יצא לחוץ ואת"ל שיצא לחוץ שמא הלבה במאן דאמר רוב הקיפו ואף גם שנהוסף ספק שלישי שמא הלבה ברוב הפוסקים דבשחופה את רובו לא חיישינן ליצא לחוץ וא"כ איך נוסף לגזור גם בשאין נקב כלל ולכן זהו ודאי במקום שאין מנהג אין להפסיד ממון ישראל גם שלא בהפ"מ אפילו בנקב קטן מטעם השלש ספיקות שבתבנו וב"ש בשאין באן נקב כלל והעור והבשר שלם דאין להחמיר בלל אך במקום שיש מנהג להחמיר שלא בהפ"מ אין להקל שם וולת בהפ"מ:

לט ודע דזה שאמרנו שהעצם יצא לחוץ הוא בפשוטו לחוץ ממש לאויר העולם אבל נשבר העצם בחלל הנוף לפנים שהעור והבשר הם שלימים אע"פ שבפנים יצא העצם מן הבשר לגמרי והיא עדוסה מעור ומבשר בשרה דבין שאין האויר שולט בו יחזור לקדמותו ויתרפא [כ"ע בסמ סרמ"ד] דלא כיש חולקים בזה [סמ]:

מ מדברי הרמב"ם שהבאנו בסעי' ל"א מתבאר דחיפוי הוי בין מבשר ובין בעור בלא בשר ע"ש אבל הטוד והש"ע סעי' ז' פסקו דדוקא עור ובשר חופין את רובו והיינו דבשר בלא עור ודאי דמהני אבל עור בלא בשר אינו בלום ואפילו יש מיעוט בשר ורובו עור אינו מועיל ודווקא בשרוב החיפוי הוא מן הבשר אז מועיל מיעוט העור להצטרף ווהו רק בבהמה שהעור קשה ואינו מחפה יפה אבל בעוף שעורו רך אפילו מחצה עור ומחצה בשר הוי חיפוי אבל רוב עור ומיעוט בשר גם בעוף אינו מועיל וב"ש בולו עור בלא בשר [הרמב"ם פסק כל"ק בגמ' ס"ו: והסמ פסקו כמיכח דלמרי סמ ועהום' סמח מ"ב: ד"ס והיינו]:

מא וזה שאינו מועיל עור בלא בשר זהו במקום שהיה שם בשר ונתרוקן הבשר מתחת העור ונשאר העור לבדו ואפילו נשאר בשר קצת דבוק בעור אלא שניטל הבשר התחתון הסמוך לעצם נ"ב אינו מועיל דביון שאינו בכרייתו לא ישוב לאיתנו אבל במקום שאין דרך להיות שם בשר לעולם אלא העור לבדה דבוקה עם העצם בתולדתה בנון סמוך לארבובה ממש או אפילו העור לבדה מציל אפילו בבהמה ואפילו במקום שדרך להיות בשר ונתרוקן אם יש רירין בין עור לעצם מציל דיש להם חיזוק בכשר אבל נידין אינן מצילין בכשר ואפילו הם עבשיו רבים מפני שסופן להקשות ובל הנירין סופן להקשות:

מב לא היה הבשר החופה רובו במקום אחד אלא מחלקט באן מעט ובאן מעט סביב העצם ואם תצדפיהו הרי רובו נכסה או שהוא במקום אחד אלא שהוא מתרוסס בלומד שהיה הבשר מרודד וקלוש וחופה את רוב העצם [רס"י ע"ז.] או שנקלף מעל העצם אותו בשר החופה ואינו דבוק בעצם [סס] או שנגרד הבשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא בקליפה [רמב"ם פ"ט ממכ"ח] או שניטל שלישיתו התחתון של עובי הבשר הסמוך לעצם וממילא דהשני שלישי עליונים עומדים באויר [רס"י] או שניקב אותו בשר החופה בלא חסרון [סס] והרמב"ם שם כתב בזה"ל שהיה הבשר שעליו נקבים נקבים או שנסדק הבשר או שהבשר נתממסם עד שהרופא גורדו ובבר נתבאר בכמה פעמים דאין אנו בקיאין בזה ובל שנתקלקל הבשר וקרוב לרקבון הוי בבשר שהרופא נורדו ואינו מציל דבל אלו הם בעיות בגמ' [ע"ז.] ולא אפשימא ואולינן לחומרא ודינים אלו הן לענין הבהמה בולה בשהבשר הוא במקום שהחתך מטריף והן לענין האבר בשהשבר הוא בארבובה התחתונה:

מג בתבו התוד והש"ע סעי' י"א נקדר הבשר בסבין מעל השבר בעין מבעת בעינול ורוב הקיפו מבוסה בשרה בד"א שהבשר דבוק בעצם סביב הקדירא שאז מעלה ארובה אבל אינו דבוק לא עב"ל וזהו לפי גירסת רש"י בגמ' שם דנקי"ר איפשמה להבשר ע"ש אבל הרמב"ם שם הבנים נקדר ג"ב בבלל הספיקות ואסור מפני הספק ויש לחוש לדבריו [עב"ח ופר"ח סקב"ח] ובוודאי היתה לו גירסא אחרת:

אפילו

מר אפילו אם נפל קצת מהעצם הנשבר אם רק יש כהעור והבשר לחפות השבר אף אם לא היה נופל קצת העצם כשרה דקצת עצם זה שנפל לא מעלה ולא מוריד אבל אם אין בהעור והבשר כדי לחפותו אלו לא נפל אע"פ שעתה יש בו כדי לחפותו טרפה דאגן צריכין לשער העור והבשר על כל האבר דאז ישוב לקדמותו:

מה ודע דכל מה שנתבאר שצריך להיות בשר חופה זהו הכל כשהיה נקב בעור ויצא לחוץ דאז לרוב הפוסקים לבד לרש"י מועיל עור ובשר חופין את רובו אבל כשכל העור קיים ואין בו נקב ולא יצא העצם לחוץ אין אנו צריכין להבשר כלל ואע"פ שאין רוב בשר קיים כשר להרמב"ם וכל הפוסקים מלבד לדיעה ראשונה שהבאנו בסעי' ל"א דם"ל דאף בלא יצא לחוץ צריך שיהא הבשר קיים והיא דיעה יחידאה:

מו כתב רבינו הב"י בסעי' ו' נשבר עצם הקולית וניטל ממנו קורט מראשו העליון המחובר בשררה ותעקלו מיעוט ניביו אם עור ובשר חופין את רובו כשרה עכ"ל ומשמע דאם נתעקלו רוב הניבין אינו מועיל חיפוי עור ובשר וטרפה והקשו עליו דלמאי ניחוש לה אי משום השבירה הרי עור ובשר חופין את רובו וכשר כדין שבידה שנתבאר ואי משום עיכול ניבי הרי כבר נהבאר דעיכול ניבי בלא שמוטה כשר [פר"ח] אמנם ל"ק כלל דהשבירה בראשו העליון שהוא הבובנא דינו כשמוטה דכשם שבשמוטת ירך ואיעכול ניבי טרפה מפני שאין קיום להגוף כמו כן בשנשבר העצם שם נתריפף יסוד הגוף ואם הניבין קיימין יש יסוד להגוף ואם נתעכלו נאבד היסוד וטרפה ואדרבא דקמ"ל דבזה חמידא מנשמט דאלו בנשמט אין תלוי רק באיעכול ניבי ובאין מצרכינן לכך הניבין עור ובשר חופין את רובו בכבל השברים וצריך שני הדברים שהניבין יהיו קיימים ושעור ובשר יחפו רוב השבר [וכ"כ החנ"ם]:

מז כתב הטור נשבר העצם במקום שעושה טרפת וחזר ונקשר ואין ירוע אם יצא רובו אם לאו כתבו הגאונים דכשרה כיון שנקשר בירוע שלא יצא רובו עכ"ל ונראה דה"פ שלא היה עור ובשר חופין את רובו דאלו היו חופין לא איכפת לן ביציאת העצם לשיטת רוב הפוסקים כמו שנתבאר אמנם אם העצם לא יצא לחוץ א"צ לעור ובשר חופין כמ"ש בסעי' ל"א וזהו שאמרו הגאונים דכיון שנקשר והו סימן שלא יצא רוב העצם לחוץ וא"צ לעור ובשר חופין [וכ"מ מהפרישה וסב"ם כתב שזהו לשיטת רש"י אך דמתילת סוי דין זה גם לרוב הפוסקים דזהו סימן שסיס תיפוי בשר ע"ם וכמש מהסופק סוף זה ודו"ק]:

מח ונם זה שבהב רבינו הב"י בסעי' י"ב נשבר העצם במקום שעושה אותה טרפה וחזר ונקשר ואין ירוע אם יצא רובו אם לאו כשרה והוא שחזר למקומו הראשון ונתחבר שבר עם שבר יחדיו ידובקו ואפילו אם הוא עדיין עב במקום השבר וניכר עדיין שנשברה כשר אבל אם לא חזר למקומו תראשון אלא שני שברי העצם שובבים זה על זה זה נמשך למעלה וזה נמשך למטה טריפה וכל זה מיירי שלא במקום צומת הגידין אבל במקום צה"נ יתבאר בסי' נ"ו עכ"ל וכוונתו נ"כ כשאין עור ובשר חופין את רובו והספק הוא אם יצא העצם לחוץ וטרפה או לא יצא לחוץ דאז א"צ לעור ובשר חופין וכ"כ נדולי אחרונים דרבינו הב"י מיירי באין עור ובשר חופין את רובו [כרו"פ סקי"ם ופר"ח סקל"ו לך מ"ם הפר"ח דזהו סימן ססיס חופס ט"ס מ"ל לזס לנס כת"ם ודו"ק] והנה אחד מנדולי המפרשים כתב דכאן מיירי בעיר ובשר חופין את רובו [ס"ך סק"כ] ורבריו המוהין מאד ואין שום הבנה לזה וצ"ל שיש איזה טעות בדבריו וכבר תמהו עליו נדולי עולם [סנגע"מ והלב"ם]:

מט וזה שהצריך דווקא שבר אל שבר יחדיו ידובקו יש חולקין בזה וס"ל דמעיקר דינא אפילו שובבים זה על זה נ"כ דיו ולכן בהפ"ם יש להקל אף באין שבר אל שבר יחדיו ידובקו [נ"ח] ויש מי שהכריע דאם שובבים מטש זה על זה אין להקל אך אם השכר היה בשיפוע כקולמס ונתרבקו השכרים באותו השיפוע רק שלא נתכוונו מטש כמו שהיה בתחלה רק עוקץ זה נמשך קצת למטה ועוקץ זה למעלה דכשרה [ס"ז סק"ם] וכן כשהשבירה היא מארכוכה ולמטה דאין הכהמה נאסרת ורק זה האבר בלבר נאסר יש להקל בו נ"כ אף כאין שבר אל שבר יחדיו ידובקו [סס] מפני שאיסוד האבר הוא מדרבנן [פמ"נ סס] וכן במקומות שנוהגים להחמיד אף אם עור ובשר חופין את רובו ולא יצא לחוץ כמ"ש בסעי' ל"ו וכל שלא נקשר אין מכשירין יש להכשיר בנקשר אפילו שובבין זה על זה [ס"ך סק"ד] כיון שעיקר חומרא זו אין לה טעם כלל כמו שבארנו בסעי' ל"ח:

נ כבר נתבאר דאם נחתך או נשבר אפילו במקום שאין עושה אותה טרפה כגון מארכובה התחתונה ולמטה מ"מ אם לא נקשר האבר עצמו אסור כשאין עור ובשר חופין את רובו ובמקום שנהגו להחמיד כמבואר בסעי' ל"ו אף כשעור ובשר חופין את רובו אוסרין האבר ואיסור זה הוא מדרבנן מפני שנראה כאבר מן החי שהרי פרוש הוא מכל הגוף ונם חו"ל סמכו זה מקרא דובשר בשדה טרפה לא תאכלו להביא האבר והבשר המרולדלין בבהמה ובחיה ובעוף ושחטן שהן אסורין [ע"נ:] וצריך לחתוך נם מעט מהמוחר כשחותך האבר האסור מפני שא"א לצמצם אבל למעלה ממש ממקום השבירה א"צ לחתוך [ס"ך סק"כ] וכיון שזהו מדרבנן לכן בשיש בפק אולינן לקולא [סס סק"מ] ואם מותר להתו לכן נח יש בזה מחלוקת ד"א דאסור ממעם אבר מן החי ו"א כיון דלישראל אין האיסור רק

מדרבנן אין לאסור אותו לבני נח [סמ"ק מוסר והרשב"ם וכר"ן ממיניס]:

נא וכתב דבינו הרם"א בסעי' ה' דצריך לחותכן קודם שימלחנו עם הכהמה או עם העוף עכ"ל דאם נמלחו ביחד צריך ששים או קליפה לפי הדיעות שיתבארו בסי' ק"ה ואם נתבשלו או נצלו יחד צריך ששים דגם באיסור דרבנן צריך ששים וכמו שאמרו חו"ל [ל"ח.] לא תזלזל בשיעורי דרבנן ום"ם י"א דאיסור זה קילא משארי איסורי דרבנן משום דחז"ל אמרו בזה שאין בזה אלא מצות פרישה כלבר [ע"ר.] ולכן במליחה יש להקל בכל ענין ובכישול ובצלי אין להקל רק בספק אם יצא העצם לחוץ אם לאו דספיקא דרבנן לקולא ונם זה רק בהפ"מ או לכבור שבת [ע"ז סק"ז וס"ך סקי"נ] וכ"ש אם עור ובשר חופין את רובו דמדינא מותר אלא שיש שנהנו להטריף כמ"ש שאין לאסור התבשיל ודי להשליך אותו אבר בלבד וכן אפילו ודאי יצא לחוץ ואין עור ובשר חופין שאנו מצריכין ששים מ"מ לא אמרינן בזה חתיכה נעשה נבלה באיסור דבוק בין שאין האיסור אלא מדרבנן [סם] וזהו רק לענין איסור דבוק להצריך ששים נגד בל הדבוק בהשבר אבל אם לא היה ששים בקדירה נגד הנשבר צריך אח"כ ששים נגד כל הקדירה כיון שבבר נאבר [סם] ויש מקילין גם בכה"נ דבאיסור דרבנן לא אמרינן חנ"נ [פמ"ח סקי"ח] ויתבאר בסי' צ"ב בס"ד:

נב מכלל הדינים שנתבארו בסי' זה למדנו כשיש שבירה בשוק שלא במקום צה"נ או בקולית רחוק מן הנוף בשיעור שנזכר בסעי' ט"ו אם אין ריעותא בעור ובשר אף שלא נקשר כלל יבולים להקל בהפ"מ ובמקום שאין מנהג להחמיר יבולים להקל נם שלא בהפ"מ ובנקשר אף שהשברים מונחים זה על זה יש להקל בכל נוונ ובכל מקום אבל כשיש ריעותא בהבשר צריך שבר אל שבר יחדיו ידובקו והריעותא הוא לפי ראות עיני המורה ויש מהירין אף כשיש ריעותא גם כשהשברים מונחים זה על זה [ב"ח] ויש לסמוך על זה בהפ"מ אמנם בעקום צומת הגידים לא מהני נם אם שבר אל שבר יחדיו ידובקו ויתבאר בסי' נ"ו בס"ד וכן בקולית סמוך לנוף לא מהני קשירה אך בהפ"מ יש להקל אף בלא נקשר ונם נפסקו הניבים רק שלא נתעכלו [סנהב"ם] ואין חילוק בכל זה בין בהמה לעוף ואם נשברה האסיתא דינו כשף מרוכתיה ואם נתעכלו הניבים טרפה ולבר זה צריך עוך שיחא עוד ובשר חופין את רוכו וכם"ש בסעי' מ"ר [ועמ"ם בסעי' ס"ז דנס בקרוב לנוף יש להקל בהפ"מ]:

נג כתבו הטור והש"ע סעי' י"נ נמצא שבור ואינו ידוע אם נעשה מחיים או לאחר מיתה אם במקום המכה שחור בידוע שנעשה מחיים ואם אין יכולין לעמוד עליו אם יש במה לתלות כגון שדרסה או שרצצה וכיוצא בו תולין להקל ואם לאו אסורה מספק עכ"ל כלומר דאם אין מקום המכה שחור אין הברע אם נעשה מחיים או לאחר שחיטה דגם אם נעשה מחיים יכול להיות שלא יהיה מקום המכה שחור כגון שנעשה בזמן לא רחוק ולכן כשאין במה לתלות הולכין לחומרא דכיון שנעשה במקום שהשבר מטריף ורואין שיצא השבר לחוץ ואין עור ובשר חופין את רוכו הוי ספק דאורייתא ולא דמי לבא ואב ונטל תריאה דתלינן להקל בסי' ל"ו דהתם איכא רגלים לדבר וגם בבאן אם דרסה או רצצה תולין להקל אבל בלא"ה לא ואפילו להסוברים בסי' נ' דכל ספק דאתיליד לאחר שחיטה תולין להקל דאמרינן נשחטה הותרה מ"ם בבאן אין תולין לפי שזהו ספק מחמת חסרון ידיעה ואין זה ספק דהיודע היה מביר אם נעשה קודם שחיטה או אח"כ [ס"ך סקכ"ח] ועוד דכיון דאין במה לתלות א"כ יותר נראה דנעשה מחיים ומסתבר לתלות מפי באיסור מבהיתר ולכן אסור לכל הדיעות [סם] אמנם אם עור ובשר חופין את רובו פשיטא דמותר אפילו במקום שנהנו לאסור כשאין הפ"מ בם"ש בסעי' ל"ו מ"ם כיון שיש ספק מתי נעשה ודאי מותר נם בהמה או העוף נם האבר ואין חילוק בזה בין בהמה לעוף שיש מי שרוצה לומר דרק בעוף תלינן בדריסה או רציצה ולא בבהמה ואינו כן [יסכ"ח סקל"ה סכ"כ סמ"ח וכ"מ מהר"ן ע"ם] ופשוט הוא שאם הושחרה מחמכה אין מועיל דריסה ורציצה מפני שוודאי נעשה מחיים [כל"ל לפרש דמיירי סחין עו"כ חופין ויל"ח למוך דאל"כ מין כאן חסם כלל לפי עיקר סדין ועמ"ם בסעי' י"ח]:

סימן נט [דיני טרפות בצומת הגידין ובו כ"ה סעיפים].

א צומת הגידים והם בעצם האמצעי שבדגל בין בבהמה בין בעוף וזה שכתוב ברמב"ם פ"ח דין י"ד שבעוף הם בפרק הראשון שהוא כעין קשקשים טעות הוא כמו שכתב הוא ז"ל בעצמו לחכמי דורו שלא אמר כן מעולם ושנפל טעות בהעתקת דבריו בם"ש רבינו הב"י בספרו הגדול ע"ש ולא נסתפק בזה אדם מעולם ונקראים צומת מפני שהם מחוברים ומצומתים יחדיו מלשון מבעד לצמתך והם עיקרי החיות של הבעל חי ואלמלי ניטלו או נחתכו יומת הבעל חי וזהו ששנינו במשנה דבשניטלו צה"נ טרפה [ע"ו.] אע"פ שכל תדגל קיים וזהו ברגל ולא ביד:

ב בבהמה התחלתם הוא למעלה מהערקום והיא עצם קטן

קטן שמחבר השוק שהוא הפרק השני להפרק התחתון שהיא ארכובה הנמברת עם הראש ועצם זה הוא שמשחקים בו התנוקות שקורין טשי"ך ולמעלה ממנו מתחברים וצומתים נידים אלו ועולים ומתפשטים בשוק עד שמתרכבים וחוזרים כעין כשר ובעוף שאין ערקום התחלתם הוא בין פרק לפרק וגם בשם אם נחתכו או שנשבר הרגל בין פרק לפרק או שיש שם מכה או נעשה נפוח באופן הממריף בצה"ג כמו שיתבאר גם בשם טרפה וכן בבהמה בין הערקום ובין השוק דינו ככשוק עצמה מפני שבשם מתחילים צה"נ:

ג אכל כנגד הערקום עצמו אין כאן צה"נ לפי דברי הטור וה"ע ואם נפסקו כנגד הערקום כשרה דאין בהם דיני צה"ג ומ"ם יש אוסרים כשנשבר העצם במקום הערקום עצמו שיש לחוש שמא נפסק אחד מהנידים משום ראין אנו בקיאין להכחין אם לא נפסק [ס"ך סק"ל כסס ס"ד] ויש מי שרוצה לאסור אפילו כשנתרפא ויש מתירים בנתרפא [עפמ"נ סס] ותמיהני טה בכך אם נפסק אחר מהנידים הא בבהמה כשרה כשנפסק אחר מהנידים כמו שיתבאר כס"ד דכן סוברים רוב הפוסקים וצ"ל שחששו לשיטת רש"י דמטריף אפילו בפסיקת אחר מהנידים כאשר יתבאר כם"ד אכל א"כ הא יש להתיר מטעם ס"ם ספק שמא לא נפסק ואת"ל נפסק שמא אין הלכה כרש"י וצ"ל מפני שהספק הראשון הוא ספק של חסרון ידיעה ואינו ספק או אפשר לומר שיש ספק שמא נפסקו כל הנידין ולאו דווקא קאמרי אחר מן הנידין ולכן נלענ"ד דהמקל בזה כהפ"ם לא הפסיד:

ד ניטלו צה"נ אף שהרגל קיים טרפה וכן אם נפסקו או נחתכו ואפילו לא נחתכו ולא ניטלו רק שנתקפלו ונעקרו מן העצם עד למעלה טרפה דכל שנתקפלו מהעצם הרי הם כאלו אינם [ס"ך וס"ז סק"ח] דהחיות הוא רק כשהם מחוברים ומצומרים להעצם ומלשון הפוסקים משמע להריא דרווקא כשנתקפלו לגמרי טרפה אבל כשנתקפלו בראשם או באמצעיתם או בסופם כשר דכיון דהרוב מחובר לעצם ליח לן כה ואינו דומה כזה לנחתך דהתחתך באיזה מקום שהוא מחליש כל כחם ולא בנתקפלו [וכ"כ סלב"ם בסי' ו' ע"ם]:

ה אמרו חז"ל [ע"י:] דכבהמה יש ג' נידין האחד עב מאר ושנים דקים והאחד העב נקרא רוב בניין מפני שהוא עב משניהם ביחד [רס"י] והשנים נקראו רוב מניין ואינו נטרף עד שיופסק רוב בניין ורוב מניין ולכן אם העב לבדו נפסק כשר מפני שנשאר רוב מניין נפסקו השנים לבדם כשר מפני שנשאר רוב בניין נפסק העב ונם אחד מחרקים טרפה שיש רוב בניין ורוב מניין וכ"ש אם נחתך רוב כל אחד ואחד והגיד העב הוא אותו שמפרידין כשהולין הבהמה והוא מונח על השנים והם רבוקים בכשר ובעצם:

ו ויש מי שמקיל עוד שאפילו נחתך העב כולו ונם מיעוט מן השנים הרקים כשר וכן אם נחתכו השנים הרקים לגמרי ונם מיעוט מן העב נ"כ כשר ואינו נטרף אא"כ נחתך כל העב ונם רוב מהרקים או נחתכו הדקים ונם רוב מהעב [מור כסס סמ"ם] ודעת רש"י ו"ל להטריף אפילו רק כנפסק רוב אחד מהם [כל"ק דכ סס] וכמה מגרולי הראשונים שמוברים כן [סמ"ג וסמ"ק וסס"ם] וראוי להחמיר בשל תורה [ס"ך סקי"ו] ודיעה ראשונה היא רעת הרסב"ם ורבותינו בעלי הש"ע לא הכיאו רק דיעה ז':

ז ובעוף יש ט"ו נידין ואפסיקא הלכתא בגמ' שם ראפילו נחתך חרא מיניהו טרפה ולאו משום רעוף חמירא מבהמה אלא משום דבעוף הנירים חלושים ובשנפסקה אחת מהן עתידים כולם ליפסק [תוס'] וזהו רעת רש"י והרמב"ם ורוב הפוסקים ואף שיש מהראשונים דס"ל דנם בעוף צריך רוב כל הט"ו להפסק [ע' בעור] אין הלכה כן אלא כם"ש וכן סתמו רבותינו בעלי הש"ע ואפילו נפסק רוב האחת טרפה ואין חילוק בזה בין עופות רקים לנסים דאפילו באוזות ואינדי"ק שהם עופות נדולים והנידין של האינדי"ק המה רחבים וקשים כעצם כמו שאנו רואין מ"ם חד דינא איח להו דכך קבלו חז"ל שבעופות נטרף בפסיקת אחד מהנידין ואף כרוב אחד והכי קיי"ל:

ח ודע שצומת הנידים בבהמה שהם שלשה האחד עב והשנים רקים בם"ש ישנם בשני מקומות ברגל דישנם בצד חוץ שהוגב נוטל עליו וישנם בצד פנים לצד חלל הבהמה ונחלקו בזה אבות העולם דרש"י ותוס' והרא"ש וכל רבותינו הצרפתים והאשכנזים פירשו שהם לצד חוץ וכך קיבל רש"י מרבותיו [רס"ם] וכן מבואר להריא מהרסב"ם פ"ח דין י"ג [ע"ם בב"מ] וכן מתבאר מדברי הרי"ף [עמ"ם] וידוע הוא שכח הבהמה וחזקתה וחיותה תלוי בנידים שבחוץ ועל זה לא נסתפק שום וחכם [סס]:

ט אכל הראב"ר ו"ל חלק על זה וס"ל רצה"ג הם רק אותם שכלפי פנים והסכימו לו הרשכ"א והר"ן ורבינו ירוחם מפני שאותם שמבחוץ אינם לא צמותים ולא מחוברים יחדיו כלל אלא כל ניד עומד בפ"ע והפנימים הם צמותים ומחוברים יחדיו ועוד דבגמ' מבואר דהאחד העב הוא יותר בעוכיו מהשנים הדקים וזהו נ"כ רק בהפנימים ולא בהחצונים כאשר עינינו רואות ששנים היוצאים מן העצם שניהם שוים ולא תמצא כהם אחד שיהא נדול מן השנים ולא אפילו כשנים מהם [ה"ן] ויש בהפנימים גם חומים אחרים ואינם לבנים כהצומת הנידין גם אינם קשים וחוקין כמותן ועוד יש שני נידים קפנים ולבנים הרבה כהנידין עצמן ונכנסין בתוך הגיד העב לבר השנים הדקין שהם מחוברין עמו שהם המה הצומת הנידין כם"ש:

ולענין

ט ולענין דינא הדבר פשוט שיש להחמיר כשתי הסברות דהנה הסברא ראשונה היא דעת רבים ובקבלה מקדמונים ודעת הראב"ד נראה מאד בחוש לפי דברי הש"ם כמ"ש וא"א להכריע בזה ומדברי רבותינו בעלי הש"ע סעי' ב' מבואר שתפסו העיקר לדינא כסברא הראשונה אלא שיש להחמיר גם כפי סברת הראב"ד ולפ"ז כשיש ספק בפנימיים אם נפסקו אם לאו יש להתיר מטעם ס"ם שמא לא נפסקו ואת"ל נפסקו שמא אין הלכה כהראב"ד אבל כשיש ספק בחצוניים אין להתיר מטעם ס"ם זו דהעיקר להלכה כדיעה ראשונה [פמ"ג סק"ב כמ"ק]:

יא ראיתי גדולים שכתבו דגם בעוף יש מחלוקת זה והעיקר להלכה דחצוניים הם העיקר [סס וכ"ש] ותמיהני מאד דהרי בעוף אנו רואים שהגידים סובבים סביב סביב מבפנים ומבחוץ מימין ומשמאל שהרי הם ט"ז ונם בתרנגולת אנו רואים זאת שהגידים הם סביבות השוק וביותר רואים זאת גלוי באינדיק שהגידים הם דחבים וקשים והולכים בעינול סביבות כל השוק ואין בעוף מחלוקת כלל:

יב שיעור ארכן ממקום שמתחילים להיות צומתין עד שמתפשטים בבשר בשור הנדול להרמב"ם ט"ז אצבעות ולרש"י רק ד' אצבעות דבגמ' אמרו שם ארבעה בטדי בריירא ורש"י מפרש בטדי אצבע והרמב"ם מפרש בפי' הערוך [ערך כמלי] דבמדי הוא ד' אצבעות וארבעה בטדי הם ט"ז ורוב הפוסקים סוברים כהרמב"ם [עב"י] ובדקה לא נתנו בו חכמים שיעור אלא במראיתן ובמשמושן שכל זמן שהם לבנים קשים ועבים יש להם דין צה"ג אבל כשהם מתחילים להתרכך או שהם קטנים ודקים אין להם דין צה"ג ובמקום שאין לבנים כל כך אלא לבנים קצת ומזהירים כעין וכוכית לא הוי צה"ג:

יג כתב רבינו הב' בסעי' ו' שיש נידים אחרים שנבלעים באלו כוכרות בנקבות ואותם אינם בכלל צה"ג עכ"ל והמיהני שסתם דבריו דזה אינו אלא לדעת הראב"ד שהפנימיים הם צה"ג דבהם יש נידים אלו כמ"ש בסעי' מ' אבל לשיטת רש"י שהם החצוניים אין בהם נידים אלו ואף גם להראב"ד אינם נבלעים כוכרות בנקבות אלא באלים בלבד אבל בשארי מינים אינם נבלעים כל כך אלא נכנסים בהגיד העב כמ"ש הרשב"א בתורת הבית [דכ"ח.] והובא בספרו הגדול של רבינו הב' ע"ש ואולי לא חש להאריך בזה מפני שהרואה יראה שכן הוא וממך על דבריו בב':

יד ושיעור אורך צה"ג בעופות הם כמו בבהמה דקה שאין להם שיעור ידוע במידה ומימנם בבבהמה דקה ומי שבקי לשער ישער בכל עוף לפי גדלו ולפי קטנו דכל זמן שהם קשים הוי צומת הגידים ובמקום שמתרככים לא הוי צה"ג וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ט' דמי שאינו בקי לשער ישער ברוחב אצבע בעוף ממקום שמתחילין ולעולם אין צה"ג למעלה מחצי עצם האמצעי עכ"ל ודבריו צריכין ביאור ונראה דכוונתו כן הוא דיותר מאצבע אין בכל עוף אך אם העצם האמצעי אין באורכו שני אצבעות אין כאן אפילו אצבע צה"ג אלא חצי עצם ולקולא נקיט כלומר דאפילו פחות מאצבע אם דק למעלה מחחצי עצם אין בזה צה"ג והאצבע הוא השיעור היותר נדול [וכזה ס"ם קומית סס"ך סק"ט וכן נרלס סהכין הכרו"פ סק"ס ע"ם ודו"ק]:

טו אבל באמת יש בזה שאלה והרי בעצמו ביאר בספרו ד"ם ששני דיעות הן דהמהרי"ל שיער ברוחב אצבע וברוקח מבואר עד חצי עצם ע"ש והרי הרוקח קדים טובא למהרי"ל ולא הוכיר אצבע כלל ובוודאי כוונתו עד חצי עצם אפילו אם הוא יותר מאצבע ויותר מזה תמוה דכיון שנתבאר דעוף דינו כבהמה דקה שתלוי במשמושם ובמראיתן והרי עינינו רואות באינדי"ק ויש קורין אותו ענגילשע"ר הא"ן שהנידים שלו ארוכין הרבה ומראשן עד סופן מראה אחד להם ומשמוש אחד להם וא"כ כל העצם הוי צה"ג ובאמת בספרו ד"ם הביא מהאגור שכתב בשם הרמב"ם דבל אורך העצם הוי צה"ג ורחת דבריו ע"ש ויש להבין במה נחלקו הפוסקים והמהרש"ל בישו"ש [פ"ד סי"ב] כתב שני אצבעות ע"ש וגם יש להבין דהנה אצבע זו כתבו שהוא אגודל [ס"ך סק"ז בסס מהרי"ל] והמהרש"ל שם כתב דמהרי"ל ס"ל אצבע וי"א אגודל ע"ש הרי דשני דיעות הם [וכפי סקסס זס הפמ"ג בס"ד סק"ז ע"ם]:

טז ונלע"ד דאין באן מחלוקת כלל ודבינו הרמ"א הוכרח לומר כן דמפני שהעופות אין רומין זל"ז בגדלן ובקטנן אך רוב עופות שהעולם משתמשים בהם הם תרנגולת בירוע ומעיקר הדין הוא דחלוי במראיתן ובמשמושן ומעולם לא עברו יותר מחצי העצם ולפ"ז היה לנו לפסוק ער חצי העצם אך דגם זה צריך בקיאות למדוד ולחלוק והוא מלמד לשאינו בקי דהבקי א"צ לכל זה דהוא יבדוק במראה ומשמוש כמו שכתב והאינו בקי גם זה לטורח עליו למדוד ולחלק מחציתן לכן כדי להקל המשא אמר למדוד בעוף ברוחב אצבע וזהו בתרנגולת שבאמת אורך העצם הוא ערך שני אצבעות כמו שאנו רואים בחוש ולבן בזה קילא לברוק בהאצבע וזהו שהמהרי"ל מדד באצבע ברוב עופות שזהו תרנגולת אמנם נם תרנגולת אין שוה זל"ז במקצת ולכן לא ביאר באיזה אצבע וזה תלוי בראיית עיני המורה אם היא נדולה ימדוד בהאגודל ואם היא קטנה ימדוד באצבע השני ומפני שאין בזה הפרש גדול לכן לא חש לבאר:

יז וזהו הכל בתרנגולת אבל בעופות גדולים כמו אווזות וכר אווא שהעצם גדול א"א לשער באצבע דבודאי הוא שני אצבעות באווזא נדולה בם"ש המהרש"ל ולהיפך בקטנים בתורים ובני יונה אין אגודל בכל הפרק ועכ"פ לא יהיו שני אצבעות ואיך נשער שם באצבע לזה אומר ולעולם אין צה"ג למעלה מחצי עצם האמצעי וה"פ דזה שאמרנו לשער באצבע וזהו בתרנגולת

בתרנגולת אבל בשארי עופות כמו היותר גדולים והיותר קטנים דא"א לשער באצבע בהברח לשער בחצי עצם דוהו כלל גדול בין בעוף בין בבהמה דלמעלה מחצי עצם אין בהם דין צה"ג כמ"ש הפוסקים [ס"ך סס] וזהו שהרוקח כתב בחצי עצם וזהו שכתב המהרש"ל שני אצבעות והיינו באווזא וכיוצא בה [וכזס מ"ם מכל מקום בנמנמו נזולי סמרוניס ומקטו כדברי עפמ"נ סס וס"מ סק"ב וזו"ק] :

יח אך באינרי"ק הרבר תמוה שהרי אנו רואים אותן ששוין במראה ובמשמוש בבל אורכן שהם רחבין ורואין יפה יפה שבבל העצם מראה אחת ומשמוש אחר ומאד מסתבר שבהם יש דין צה"ג ככל אורך העצם ועל רבינו הרמ"א ל"ק כלל ש'בימיו לא היה עדיין העוף הזה שירוע שזה אך ערך ג' מאות שנה שבא למדינתינו מארץ הודו שקורין אינדי"א ולכן קורין אותו אינדי"ק ולפ"ז היה נכון מאד מ"ש האגור בשם תרמב"ם דבכל העצם יש דין צה"ג כמ"ש בסעי' ט"ו דהרמב"ם היה במצרים ושם היה ירוע העוף הזה דגם בימי הרמב"ם היה המסחור רב בין מצרים להודו כידוע ורבינו הרמ"א רחה וה מפני שלא ידע מזה המין והרמב"ם כוונתו על מין זה האמנם רוהו ננר הכלל דלמעלה מחצי העצם אין בזה רין צה"ג ולכן לענ"ד יש לחחמיר באינרי"ק שנוהג בו דין צה"ג בכל העצם האמצעי [הכלל סזס על עוף כתבו סרמ"ם בס"ח וכב"ח כמ"ם סס"ך סם וביאיסס לם נמפסם כלל סעוף סזס כמ"ם]:

יט בריקת צה"ג בעוף כתרנגולת וכ"ש בתורים ובני יונה היא בריקה קשה למאד וכיון שנפסק אחד מהן טרפה והם ט"ו ורקים קשה היא מאד הבריקה והקרמונים כתבו לברוק באופן זה ליקח מחט ולהפריד גיד מחבירו ולתחוב מחט בין גיד לניד וקושרו בחוט ותוחב המחט ופורך החוט לאותו גיד עד שימצאם ויראה שלא יפריד אחר לשנים [ריוקח סי' ס"ס וכ"כ סמרדכי בס"ך ע"ם] והדבר מובן שבימינו אלה הוא בטעם מן הנמנעות :

כ ולכן כתב רבינו הרמ"א בסעי' ט' וי"ל ואנו אין בקיאין בבדיקת צה"ג של עוף משום דקשה לבדוק ובקל הוא נטרף ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צה"ג אפילו אינו רק נפוח ונצרר הדם מאחר שהיה צריך בדיקה ואין אנו בקיאין בעוף הוא טרפה עכ"ל ורוזקא שנצרר הרם הרבה עד שכמעט אין הנידים ניכרים מפני חרם אבל צרורת רם מועט למה נטריף כשאין רואין שום ריעותא בנידין שאם נבא להטריף כל הכאות לפנינו ונצרר הדם מעט נטריף רובא דרובא [לנוס] והכל לפי הנפוח וצריך הסורה קודם שיטריף לחתוך הנפוח ויעיין בו שאם נראה מתוך הנפוח שיש בו רקבון ונמוח ויש לחוש שנפסק אחד מהחוטין או יש לאסור ולהטריף [יס"ם פ"ד סט"ו] אבל בלא רקבון אין איסור אפילו נשתנה הבשר מכמו שהיה [ע"ז סק"ם]

ואין להשגיח בשינוי טראה לחוד בלו"א ונרי"ן ונע"ל דכיון דאין כאן לקותא ולא נפוח יש להכשיר בפשיטות [כ"ם] ואפילו חשינוי הוא בהבשר וכ"ש אם אין השינוי אלא בהעור בלבר ודע דבאינרי"ק ואווזא אנו בקיאין בבדיקת צה"ג כן הסכימו האחרונים [פמ"ג סק"י] והאמת כן הוא דהם עכים או רחבים וניכרים היטב ולכן מהני בחן בריקה ואפשר דנם בבר אווזא שקורין ענמי"ן אנו בקיאין ויש להחיישב בזה ולבן באווזא ואינריק וכ"ש בבהמה אפילו אם הבשר במקום צה"ג נפוח הרבה שקורין גישוואלין [ד"מ] ונם נצרר הדם [סס] כל שאין רואין ריעותא בהגידין עצמן יש לברזק הנידין ואם נמצאים בולם שלימים ובריאים מבשירין וכ"ש בבהמה שאין שם רק ג' גידין וכשהעב שלם ויפה או שנים הדקין שלימים ויפים כשר אבל אם בגידין עצמן יש ריעותא יש להטריף ולא מהני בריקה [מרדסי בסס בס"נ] אפילו בבהמה :

כא כתבו רבותינו בעלי הש"ע סעי' י' נשבר העצם במקום צה"ג ונקשר ונתרפא יפה יש מתירין אם לא נשתנה מראית בשר שעל השבר ויש אוסרין עד שיבדוק צה"ג וכן עיקר לדינן דאין אנו בקיאין בבדיקת העוף טרפה עכ"ל אבל בבהמה דבקיאין אנו בבדיקת צה"ג יש להכשיר בבדיקה [ס"ך סקי"נ] ואין לשאול דאפילו בעוף בין שחזר ונקשר למה לא נבשיר כמו שהכשרנו בס"ם נ"ה בחזר ונקשר ע"ש די"ל דלא דמי דהתם חשש הטרפות הוא משום העצם לבן בחזר ונקשר יפה הוי סימן שהעצם לא יצא לחוץ וכדומה אבל הכא שהחשש הוא מפני צה"ג יכול להיות אף שהשבר מהעצם שבר אל שבר יחדיו ידובקו ס"ם הגידים נתקלקלו [ני"ע] וכבר בארנו קצת מזה בשם סעי' נ"ב ע"ש :

כב ורע שיש ממפרשי הש"ע שכתבו דאפילו בבהמה לא מהני בדיקה אלא כשנקשר אף אם לא נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו ס"ם בין שנקשר מהני בדיקה אבל בלא חזר ונקשר כשבא לפנינו שבור העצם במקום צה"ג נם בבהמה לא מהני בדיקה [ס"ך סקי"נ] ודברים תמוהים הם רכיון ראנו בקיאים בבדיקת צה"נ של בהמה דבאמת היא בריקה קלה שהרי תחומים אינם רק ג' ועבים וניכרים היטב וכ"ש העב הוא עב בחבל ואם רק הוא לבד לא נפסק ולא נעכל כשר א"כ מה איכפת לנו בהשבר סוף סוף הרי אנו רואים הגידים שלימים ויפים דבאמת היא מילתא דלא שביחא שע"י השבר יפסקו הגידים של הבהמה העבים והחזקים ומס"נ דאם באנו לחוש שאין אנו בקיאין בבדיקה בעת שבירתן מה מהני קשירתן אם אין שבר אל שבר יחדיו ידובקו והרי כבר נתבאר בסי' הקודם דכל שמעיקר הדין צריך קשירה צריך דווקא שבר אל שבר יחדיו ידובקו ובלא זה אינו מועיל והרי הכא מכשירים אף בלא נקשר יפה כמבואר מדבריהם וכ"כ האחרונים [פמ"ג סס] ואולי רגם הם לא אמרו אלא ברליכא הפ"ם

אבל בהפ"ם גם בלא נקשר יש להכשיד בבהמה בבדיקה:

כג וראיה ברורה לזה ממקור הדין שהרא"ש בהב [פ"ד ס"ז] וז"ל ואם נשבר העצם במקום צה"ג ונקשר ונתרפא יפה יש פנים לאסור דאלו הוכאה העוף לפנינו קודם שנקשר העצם היינו צריכין לברוק בשיחסר חומי וא"כ אע"פ שנקשר העצם מ"מ בדיקה צריך עדיין ומי שאינו בקי לברוק צריך להטריפו וכו' עכ"ל והאריך בזה והביא דיעות האוסרים ודיעות המהירים ע"ש הרי שכתב להדיא דאלו הובאה העוף לפנינו קודם שנקשר היינו צריכים לברוק וכו' והרי מפורש דמדינא מועיל בדיקה גם קודם שנקשר אלא דבעוף אין בקיאים אבל בבהמה שבקיאים מועיל הבדיקה אף קודם שנקשר:

כד ולפ"ז מ"ש הטור בדין זה בזה"ל ואם נשבר העצם במקום צה"ג ונקשר ונתרפא יפה יש אוסרין בלא בדיקה וכו' ולא הוכיר עוף והו מפני שקודם לזה מיירי רק בדיני צה"ג של עוף לא חש להוכיר עוף דאדלעיל קאי והרא"ש דמקודם זה לא מיירי בדיני צה"ג של עוף הוצרך להזכיר עוף אבל גם בוונת הטור הוא בעוף ויש מי שרוצה לדקדק מדלא הזכיר הטוד עוף ש"מ דגם בבהמה הדין כן [עכ"ח] וא"א לומר כן בדמוכח מהרא"ש והטור לא הוצרך להזכיר דכל הענין שם הוא רק בעוף ע"ש:

כה וגם נלע"ד ברור דכל חומרא זו הוא כשנשבר ואין עור ובשר חופין את רובו דכשעכ"ב חופין את רובו בין שהשבר אינו קלקול לגבי העצם סימן הוא שלא קלקל גם צה"ג וראיה לזה מדברי רבינו הב"י בספרו הגדול וז"ל כתב באורחות חיים שי"א שאם נשבר העצם בפנים תוך הבשר ואינו יוצא כלל א"צ לברוק אחר צה"ג לפי שהעצם נוח להשבר מפני שהוא קשה אבל הגיד והעור שהוא רך לא וכשאנו רואים שהעור לא נפסק כ"ש שהגידים לא נפסקו והר"מ מצריך לברוק וכו' עכ"ל ומכל הדברים האלה נלע"ד ברור שבהפ"מ יש לסמוך בבהמה על הבריקה גם בשהוא שבור עדיין [עטוד"י סכ"ח בשר חוזר שמשבר עשם מחעני למעלה מחלבע ולקטר ולחיו שמשם"י ומלמע מחר מכילם ומסכים למחמיהם ע"ם וכשכירם עשם מסי שכייח יכ"מ חו בעוף בסמלם בלים ובמקום שם"ג כשמשבר חוסר ספרית"ג ס"ם זם מפני שבכל יוס חוכל לקלקל מח הממ"ג]:

סימן נז [דיני דרוסה ובו ע"ט סעיפים]

א דרוסה טרפה וזהו דכל חיות ועופות הדורסות יש להן ארם בין ציפרניהן שבידם שהם הרגלים הראשונים וכשמכות בהצפרנים על איזה מקום שהוא מן גוף הבעלי חיים נכנס הארס בהם ושורפן וסופן למות ואין הטעם משום דסופו לינקב דא"כ חוי בכלל נקובה ובאמת היא טרפה בפ"ע והיא משמנה מיני מדפות שנאמרה למשה בסיגי במ"ש בסי' ב"ט ונמנה נקובה בפ"ע ודרוסה בפ"ע אלא טעמא דדרוסה מפני שהארם שורף ומופה למות [קוס' מ"כ.] ואין זה מענין דריסה שיתבאר בסימני עופות טמאים בסי' פ"ב דהתם פירושו שחולק את רגליו או שקולט מן האויר כט"ש שם והכא הוא ארם כמ"ש:

ב ודרוסה מפורש בתורה דכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו וזהו שנטרפה מחייתי יער כארי וואב וכיוצא בו או עוף שנדרסה מעוף הדורס כנץ ונמייה וכיוצא בו וכסי' כ"ט סעי' ח' כארנו זה ע"ש ושמא האמר והרי היא הלכה למשה מסיני משמנה מיני טרפות שנאמרו למשה כמ"ש וכיון שהיא מפורש בתורה למה לנו הל"מ דבאמת הרבה פרטי דינים נאמרו בזה כמו שיתבאר בסי' זה והפרטים נאמרו למשה בסיני כמו כל תורה שבע"פ ובבר בארנוהו שם סעי' י"א ע"ש ולדעת הרמב"ם החמירו באיסור דרוסה בספיקו יותר מבשארי טרפיות כמ"ש ריש פ"ה משחיטה ואם כי השיגו עליו בדבר זה אך אנחנו יישבנו דבריו בם"ד בסי' כ"ט סעי' כ"ה ע"ש ויתבאר גם בסי' זה בסעי' ל"ח בם"ד:

ג כל החיות הטמאות וכל העופות הטמאים יש להם בח הדריסה לדעת הרמב"ם בפ"ח והרשב"א בתורת הבית וכן הוא דעת רוב הפוסקים אך הרא"ש ז"ל סובר [פ"ע סי' מ'] דלחיות טמאות אין דריסה אלא לארי וואב וחהול וחולדה ושועל ונמייה כל אחד לפי מדריגתו במו שיתבאר שכל אלו הזכירו חבמי הש"ם [ע"ז:] אבל שארי חיות טמאות אפילו הגדולים והעזים שבהם בנמר ושחל ודוב וביוצא בהם אין להם כח דריסה זו שהרי הש"ם [ע"ג.] שואל על כל העופות הטמאין אם יש להם כח דריסה זו ומסיק שיש להם ע"ש ואינו שואלו על חיות טמאות ש"מ שאין להם דרוסה ולדיעה ראשונה י"ל דבחיות פשיטא להו לחכמי הש"ם שיש לכולן דריסה שכחן חזק וארמן נראה מקול המייתן אבל העופות החלושין הייתי אומר דאין דריסה רק לנץ וגם שנשנו במשנה ולבן הוי שאלה וראיה לזה שהרי אמרו בגמ' שם נקטינן דאין דריסה לכלב זכלב הוא מין חיה כדתנן בפ"ח דכלאים ואם נאמר דלשארי חיות אין דריסה למה הוצרכו לומר דאין דריסה לכלב ועוד דלשון נקטינן הוא שבא לנו בקבלה דין זה [כמ"ש רס"י עיכוכין ס'.] ואם כדעת הרא"ש למה הוצרכו לקבלה

לקבלה וזה אין לשאול לריעה ראשונה דלמה הוצרכו שם לומר דיש דריסה לשועל כיון שלכל החיות יש דריסה דזהו מפני שיש בגם' לשון אחד דאין דריסה לשועל הוצרכו לומר דיש דריסה ונם אין לשאול לריעה ראשונה והרי נחש הוא מין חיה כדכתיב והנחש היה ערום מכל חית השדה וגו' וכן בגם' נתקבצו כל החיות אצל הנחש [תענית ח'.] ואין לו דריסה כמו שיתבאר בסי' ס' דנשוכת הנחש אסורה מפני סכנת נפשות ולא מפני הטרפות ע"ש רבאמת נלע"ד דהנחש אחרי שנתקלל יצא מכלל חיה ונכנס בכלל שרץ וראיה לזה דבגם' [סנהד' כ"ט:] מרבינן מובכל חיה הרומשת על הארץ את הנחש ע"ש ועוד ראיה שאינו מטמא טומאת נבלות בחיות ודינו כשרץ [תוס' ע"ז יז"ב: ע"ש] [וצפים' נדה כ"ג. ד"ה ליתני וד"ק] ואפילו אם דינו כחיה הרי אין לו צפרנים כיון שאין לו רגלים והדריסה הוא בצפורן [ולפ"ז נס לדוב מין דריסה כתב"ם מפני שאין לו לפלגים] ולענין דינא נקטינן שלכל חיות טמאות ועופות טמאין יש להן דריסה אבל בהמות טמאות אין להן דריסה ובן חיות ועופות טהורים אין להם דריסה שהטהור אין לו ארס וכן שרצים אין להם דריסה זו לבד מחולדה כמו שיתבאר ובקרא נחשב כשמנה שרצים כדבתיב החולד והעכבר והצב למינהו ואולי דגם חולדה שיתבאר שיש לה דריסה זהו חולדת הסנאין דתנן בבלאים [פ"ח מ"ב] דזהו מין חיה וכן משמע להריא מהערוך ערך חלד ע"ש [ול"ע על סדרוך דבמנילס י"ד: מבואר דחולדה סוי כרכושתא ועל קרא דשחלה והעכבר תרנוס ירושלמי כרכושתא והעדוך עלמו סביתו בערך כרכשתא ע"ש]:

ד ולא כל חיה ועוף שום בדריסתם דמדרנות מדרנות יש דלפי ערך כח הנדרם בן צריך כח הדורס ולכן עוף הדורס אינו דורס בבהמה בכל לבד הנץ במו שיתבאר לפי שכח האדם שלהן חלוש לשרוף את הבהמה ונם החיות הדורסים צריך הדורס להיות כפי ערך הנדרם והנה בכל סוגי הבעלי חיים יש נסות ודקות בנן בבהמה יש בהמה נסה בנן שוורים ופרות ויש דקות ככבש ועז ובהמין עצמו יש נדולות וקטנות כמו בנסה יש קטנות בענלים ובדקה הנדולים הם כבשים ועזים וקטנות הם נדיים ושלאים דהעז בילדותה נקראת נדי והכבש בילדותה נקדאת טלה וכיוצא בזה בעופות שהנסות הם תרנולת ואווזות ובר אווא ואינדיק והדקות הם תורים ובני יונה וצפרים וכה"נ בחיות:

ה והנה במשנה דאלו טרפות שנינו דרוסת הואב ברקה ודרוסת ארי בנסה דרוסת הנץ שקורין אישפארוויע"ר בעוף הדק ודרוסה הנם שקורין אסטו"ר וי"א פלקו"ן [מור] בעוף הנם ואע"נ דכל עופות טמאים יש להם דריכה כמבואר בגם' [כ"נ.] ולמה פרט התנא נץ ונם פירשו בגם' דנץ וגם יש להם יתרון על כל הטמאים דבל העופות הטמאים אינם דורסים להעופות הטהורים רק כשהם שקילים כלומר כשהדודם והנדרם שוים בכמותן אבל אם הנדרם נדול מהדורס אין ארם הדודם שולט בו ואלו השני מינים ארמן שולט אף בעופות הנדולים מהם ולזה פרט התנא דרוסת הנץ בעוף הדק אפילו אם זה הדק הנדרם נדול מהנץ ודריסת הנם בעוף הנם בלומר אע"פ שהנם הנדרם נדול מהנם הדורס ולמעלה מהן בכמוהן כמו שיתבאר [והנם דבגמ' לא פירשו רק על כן ניחא דמילתא נקיט וממילא דה"ה לנם בעוף הנם והרמב"ם סב סמים נם וסמסו פליו וי"ל דמעמם זה הסמים ופ"ת בחופן ס"ב כמו שיתבאר בס"ד וד"ק]:

ו ולפ"ז לשיטת הרמב"ם והרשב"א שבסעי' נ' דבל החיות יש להם כח הדריסה בהכרח לפרש נ"כ דמה שפרט התנא ארי וואב הוי נ"כ מטעם זה דבל החיות אינן רומין להם ולהם יש יתרון וזה הוא שכתב הטור בשם הרשב"א וז"ל ובל שאר חיות חוץ מאלו כתב א"א הרא"ש וז"ל שאין להם דריסה שאע"פ שהדוב שכול והנמר עז אינן דורסין אבל הרשב"א כתב בל חיה טמאה שאינה נסה מן הואב אין לה דריסה בנרולה שברקה בבשים ועזים אפילו היא נסה כואב אבל יש לה דריסה בנריים ושלאים וב"ש בעופות ואם היתה נסה מן הואב דינה כואב ויש לה דריסה ברקה אבל לא בבהמה נסה אפילו היא נדולה כארי היתה נסה יותר מארי הרי היא בארי ויש לה דריסה בכל וכן יראה מדברי הרמב"ם עכ"ל הטור [ובריטא לי דממקור זה פסקו כן ועב"ח מסקקה דמ"ב רב דאמר בבהמה מן שחוט ולמעלה ופריך למעוטי מאי ליתא דס"ם מן שחוט ולמעלה דילמא כשחוט ואיט ממעט כלום ותירץ דמ"ב לעס מיבו תומר נס מן סנרי ולמעלה ע"ם ואין זה מסתיק דאמנו כי רוכלא ליתא וכרי נב בעופות מיבו מפרש הס"ם רק נץ דהוא ניחא וממילא מובן דס"ם לנם כמ"ם וס"ע דכוותיה אך בחמת ל"ק כלל חדא דמ"ב מיקר מכר מיבריו והו"ל לומר מן שחוט ולמעלה כשחוט ועוד דמ"ח לפרש ק שברי תומר רב נ"ב ובעופות מן סנץ ולמעלה ומ"ח לפרש דלמעלה מנץ דיש כנץ שברי מיט כן כמ"ם בסעי' ס' וממילא לנם כשחוט מ"ח לפרש כן וד"ק]:

ז ובעופות כתב הטור ז"ל ועופות בעופות כיצד הנם ובו' וכל שלמעלה ממנו יש לו דריסה בבל העופות אפילו בנם שבנסין ושאר עופות שהן למטה מנם עד הנץ יש להם דריסה בכל העופות שכמותם אבל לא בסינים הנדולים מהם הנץ יש לו דריסה בכל העופות הדקין בנון יונים וכיוצא בהם וכ"ש בצפרים ואפילו הם נדולים ממנו זובל לא בנסין כאווזים והרנגולים בר"א בתרנגולים הנדולים אבל בקטנים יש לו דריסה כתב א"א הרא"ש וז"ל בל שלמטה מן הנץ אין לו דריסה כלל אפילו בסינים שלמטה ממנו עכ"ל:

ח והנה בזה חולקים עליו בל הפוסקים וס"ל דנם אותם שלמטה

שלמטה מן הגיד יש להם דריסה בשוין להם וכן מתבאר מדברי הרמב"ם כמו שנבאר בם"ד וגם בזה שכתב רבל שלמעלה מהגיד דינם כגסם שדורסין אף בהיותר גדולים מהם לא נראה כן מדברי הרמב"ם כמו שיתבאר ונם בגם חולק ויבואר בם"ד אבל הרשב"א והר"ן המביאו בזה לרשת הטור [ומדברי הרמב"ם ד' כ"ם: מסמע שלמעו זה מדברי רב שמחר מן הגיד ולמעלה ופירושו למעלה דינו כגיד וכן גסם ולפ שהגמ' פירשה דברי רב למעוטי כמ"ם בסעי' ו' מ"מ גם זה נכלל בכוונתו ול"ע]:

מ וז"ל הרמב"ם בפ"ה אין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד ובבהמה דקה ובחיה דקה מן הזאב ולמעלה וכו' והגיד יש לו דריסה ואפילו בעוף גדול ממנו אבל שאר עופות הדורסים יש להם דריסה בעוף שכמותן ואין להם דריסה בעוף שהוא גדול מהן ע"ל ומשמע מדבריו דבגסה אין דריסה לשום מין חיה אפילו גדולה מארי אלא לארי בלבד וזה שכתב מקורם בלשון זה דרוסה הוא שישתרוף ראשי וכיוצא בו בבהמה וירדוס עליה ביורו או ידרום הגיד והנשר וכיוצא בהם על העוף ע"ל ויש מהמפרשים שדקדקו מלשון וכיוצא בו שכוונתו ארי יכיוצא בו הגדול או הדומה לארי וזה שכתב אח"כ אין דריסה בגסה אלא לארי בלבד כוונתו אף ולמעלה מארי כמ"ש בדקה מן הזאב ולמעלה [כ"מ ולח"מ]:

נ וזהו תימא רבה ואיך אפשר לומר כן והלא אומר מפורש לארי בלבד ועור למה שינה לשונו מזאב לארי וזה שכתב מקורם הארי וכיוצא בו וזהו על כלל ענין הדרוסה כלומר הארי והזאב וכל המינים אבל בפרטי לא קמיירא ואח"ב מפרש הפרטי דינים ואין ספק כרבר ם"ל להרמב"ם רבגסה אין דרוסה רק לארי בלבר [וכ"כ הב"י בסעי' ס"ב וכ"כ הב"ח] וכן מבואר להריא מדבריו בפי' המשניות ע"ש ויראה לי שדקדק זה מדברי הגמ' [כ"ב:] שאמרה בבהמה מן הזאב ולמעלה דח"פ מן הזאב ולמעלה למעלה עד סוף כל החיות הגדולות דינם כזאב ולא כארי [ולפ"ז שפיר פריך הם"ם למעוטי מאי דבע"כ ממעם מיזה דבר שלמטה מזאב דמל"כ לימא כל החיות דינם כזאב ולסירוש זה מרווח לן כל הדיוקים ודו"ק] [וז"ם סעור על דעת הרמב"ם וכן ירלה מדברי הרמב"ם כוונתו רק על מ"ם דמאי חיות דורסים דלא כהרמ"ם]:

יא ובעופות כתב דהגיד יש לו דריסה גם בגדול ממנו ושארי עופות אין להן דריסה רק בשוה להן ולא הזכיר כלל עוף הגם שנזכרה במשנה כבר כתבו הראשונים רהוא אינו מפרש דגם זהוא שם פרטי אלא כלומר עוף גם בעוף גם שהכוונה: שיהיה ערך הדורס כערך הנדרס וזהו הדין שכתב דשארי עופות דריסתן בשוה להן [וקף דבגמ' שם מבואר בעופות מן סכין ולמעלה ויש לו לפסוק דמכין ולמעלה דינו כגן כמו שפירש בזבח מ"מ דמי לא מקלקס מפני שהיכח דתקני שבלף ל"ג . ע"ש

ועוד כיון דחיו מפלש גם על שם פרעי כמ"ש ח"ל לפרש כן ממובן וכע"כ לריך לפרש דמן סכין ולמעלה כלומר דלמעלה מן סכין חלוק דיכם מכין ולא דמי למן הזבח ולמעלה ולכן לא פריך הם"ם למעוטי מאי רק על זבח ולא על כן דבכין ח"ל למעוטי. לפי פירוש זה מסח"כ דמן הזבח ולמעלה לפירושו דלמעלה מזבח דיכם כזבח בהכרח דאתי למעוטי כמ"ם בסעי' הקודם]:

יב וגם זה שכתב דגיד יש לו דריסה אף בעוף גדול ממנו וסתם דבריו ולא פירש דזהו רק בעוף הדק ש"מ דם"ל דגיד דורס אף העוף היותר גדול [וכ"כ הב"ח] ואע"ג דבמשנה תנן גיד בעוף הרק אורחא דמילתא קתני דדרך הגיד לדרוס עופות דקין אבל לעולם דריסתו אוסרת אפיל בעוף היותר גדול כמו אווזים ותרנגולים [שם] וזהו חומרא גדר כל הפוסקים ום"ם למעשה יש לחוש לזה [שם] ומדברי רבינו הב"י בספרו הגדול נראה שתפס ברברי הרמב"ם דכוונתו נ"כ למין הדק ע"ש וצ"ע [ולפמ"ש דוקא כיון דבמשנה מפורש דריסת גיד בעוף הדק מיך לפשר לומר שחוסס גם בגם וחולי מפני שמרגיל שמגיד דוסס גם גדיים וטלאים בסניע לחלל כמו שיהבאר וכ"ם שחורס כל העופות גם בלא סניע לחלל או חולי גם בסנסים לריך סיניע לחלל ובזה ח"ם לשון המשנה והוא לא שם לבאר מפני שזה לילו מבואר ול"ע ודו"ק]:

יג ונמצא פסק ההלכה לפי דעת הרשב"א שזהו דעת רוב הפוסקים דארי יש לו דריסה בבהמה גסה אפילו בשור הגדול מארי ובגסה שבחיות והזאב אין לו דריסת בבהמה גסה ואפילו בקטנה שבהם בגון ענלים אבל יש לו דריסה ברקה ואפילו בגדולה שבדקות כגון כבשים גדולים ושארי חיות טמאות כל שאינה גסה מהזאב אין לה דריסה בגדולה שברקה ככבשים ועזים אפילו היא גסה כזאב אבל יש לה דריסה בגדיים וטלאים וכ"ש בעופות ואם היתה גסה מהזאב דינה כזאב ויש לה דריסה בדקה אבל לא בגסה ואפילו היא גדולה כארי היתה גסה יותר מארי הרי היא כארי ויש לה דריסה בכל ובן סתמו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' א' ולא הביאו דיעה אחרת וזהו רעת רוב רבותינו:

יד ובעופות דעת הרשב"א ורוב הפוסקים דהגיד יש לו דריסה אפילו בעוף גדול ממנו ובלבד שיהא מן הדקים כתורים ובני יונה אבל לא בתרנגולת וכ"ש במה שלמעלה מתרנגולת ואותם שלמטה מן הגיד יש להם דריסה בעוף הרק השוה להגיד ולא במה שגדול מהדורם והגם שקורין פלקו"ן או איסטו"ר וכל שלמעלה ממנו יש להם דריסה בכל העופות אפילו בגדולים מהם וכל שלמטה מן הגם עד הגיד יש להם דריסה בעופות שכמותם ולא בגדולים מהם וגם זה בעוף רק ולא בתרנגולת ולמעלה ויש מרבותינו רס"ל דמן הגיד ועד הגם יש להם דריסה בעופות שכמותם אף בבין הגם [ר"ן ועור כמ"ם הב"ח] ויש להחמיר כדיעה זו דהוא מפק

איסור תורה [ב"ח] וכבר בארנו דלהרמב"ם הנץ יש לו דריסה בכל מיני עופות ובווראי יש לחוש לדעתו ולאכור [עס] וכתרגנולת קטנה גם דיעה ראשונה אוסרת בנץ:

מז ודעת רבינו הב"י בעופות תמוה שכתב הנץ יש לו דריסה אפילו בעוף נדול ממנו ובלבד שיהיה מן הדק כתורים ובני יונה אבל לא בתרנגולת ושלמעלה ממנה ושאר עופות הדיומים יש להם דריסה בעוף שכמוהה אבל לא בעוף שהוא נדול מהם עכ"ל וזהו ממש בדעת הרמב"ם וא"כ איך כתב על נץ ובלבד שיהיה מן הדק הא להרמב"ם הנץ דורס כל מיני עופות כמ"ש בסעי' י"ב והוא עצמו בספרו הנדול כתב כן בתירוץ השני ע"ש וצ"ל דאע"נ דדעת הרמב"ם כן הוא מ"מ ביון שרוב הפוסקים חולקים עליו ונם לשון המשנה שאמרה דריסת הנץ בעוף הדק מורה דלא כוותיה לכן לא פסק כמותו אבל לענין הנם שדורס כל מיני עופות פסק כוותיה אע"נ דנם בזה חולקים עליו רוב הפוסקים מ"ם ביון דאין לשון הש"ם סותר זה פסק כמותו:

מח אמנם דבינו הרמ"א הוסיף על דבריו וכתב חוץ מן הנם שקורין פלקו"ן שיש לו דריסה בכל העופות עכ"ל וזהו כרוב הפוסקים ואף שבזה חולק על רבינו ב"י מ"ם לא כתב בלשון פלונתא בדרבו בבמה מקומות כל שאינו מבואר ההיפך מפורש בדברי רבינו הב"י ולא רצה להוביר בלל שם פלונתא בזה משום דדעת הרמב"ם היא דיעה יחידאה ופשיטא שיש לאסור מדינא בדעת רוב הפוסקים אך יש להמוה על רבינו הרמ"א דא"כ למה לא כתב חוץ מן הנם וכל שלמעלה מן הנם ויש ממפרשי ש"ע שכתבו שבאמת בוונתו כן הוא [ס"ך סקמ"ו] ולא משמע כן מלשונו דא"כ איך הניח מקום למעות באיסור חמור בזה ולהדיא מבואר מלשונו דרק בנם בלבד הדין כן:

מט וגלע"ד דדעתו הוא דרק נם בלבד יש לו דריסה בכל העופות אף בנדול ממנו וכל שארי עופות טמאים אף הנדולים מן הנם אין להם דריסה רק בעוף שכמוהה דבן משמע להדיא מלשון הש"ם והרי"ף שכתב דכל שארי עופות טמאין ליח להו דריסה בנדול מהם ובן מבואר מלשון רש"י [מלמד דסבעיא ליה חוץ מכן ונם ע"ם ודו"ק] וכ"כ הרשב"א והר"ן להד פירושא [והובא בית"ם סע"נ] ולפ"ז דין נץ בדקין ונם בנסין שוין רבשם שלמעלה מן הנץ אין דורסין אלא בעוף שבמוהן כמו בן בנם דלהריא מבואר כן מלשון המשנה דנץ ונם שוין בריניהם בכל מילי אך לדינא לא קיי"ל כן וכל עופות הנרולים מנם שקורין פלקו"ן או אסטו"ר יש להם דריסה בכל העופות וכהבו הראשונים דנם הנשר יש לו דריסה בכל העופות אף היותר נרולים והבי קיי"ל:

נ והנה לפי מה שנתבאר כל רבותינו שוים בדבר דהואב אין לו דריסה בבהמה נסה וכן מבואר להדיא מסונית הש"ם [נ"ב:] ע"ש ום"ם יש מהפוסקים שכהבו בשם רש"י ותום' דהואב יש לו דריסה בבהמה נסה ויש שחששו לדבריהם [עב"י בסס בעס"ח] ורוב נרולי אתרונים כתבו שהעיקר כדעת רוב הפוסקים שאין לואב דריסה בנסה [ים"ם סי' ע' ום"ז סק"נ ופ"ך] ויש שכתב דהיכא דאפשר למוכרו לעכו"ם בלא הפסד צריך למכור [ס"ך סק"ח] מיהו בענלים הרכים יש לחוש לדיעה זו ולאסור [ים"ם ובי"ם] במקום שאין הפ"ם ולעכו"ם מותר למכור ולא חיישינן שמא ימכרנו לישראל ביון דהרבה פוסקים מתירים לנמרי [ובמקום למיטו במוס' לא נמלא בכל הכר זה ונס בדס"י בנמ' לא נמלא זה רק במסנם פי' דהם"ק פליג על ר"י פ"ם ואין זה שום ראיה דיוהש שרש"י ז"ל פירושו במסנם כריסמת לישנא ולא לפי המסקנא ולמיים כל הרמבונים מכרעת כיון דרבב"י אמר מפורש דר"י לפרש בח ולאבע"ח נס רב סובר כן אין להום לנלמון סרמבון פ"ם וזו"ק]:

נא אבל רבינו הרמ"א כתב בסעי' א' וז"ל ויש מחמירין עוד דכל שהוא מואב ולמעלה יש לה דריסה אפילו בבהמה נסה ויש לחוש לחומרא עב"ל דמשמע מלשונו שיש לחוש לחומרא זו דלשון מואב ולמעלה משמע נם ואב בכלל אמנם מפרשי הש"ע כתבו [ב"ז וס"ך] דבוונתו על למעלה מן הואב ולא על ואב עצמו ע"ש יכן משמע להדיא ממקור הדין דמקורו הוא מתרומת הרשן סי' קע"ח ושם מיירי להריא בדוב ולא בואב ע"ש ולבן מה שאומר מואב ולמעלה זהו בלמעלה מן הואב ובזה חולק על רבינו הב"י שפסק דנם למעלה מן הואב אין לו דריסה רק בדקה ולא בנסה ובמ"ש בסעי' י"נ ולזה אומר דלמעלה מן הואב יש לה דריסה בנסה:

נב וזה שכתב שיש לחוש לחומרא ה"פ שיש לחוש לחומרא שלא לאכול אבל למכור לעכו"ם מותר ובן אין לעשות קולא ע"י דיעה זו כנון לפטור מכיסוי הדם ומתנות בהונה בשהכהן הפסן וביוצא בזה [ס"ך סק"ז] ויש מי שכתב דעכשיו נוהנין לאסור דרוסת הואב בנסה [נפמ"ם בסס בס"י] ואין שייך לומר מנו"נ על דבר שאינו מצוי כל כך דזהו מציאות רחוקה שהישראל יראה בעיניו שהואב דורסה ואינו אלא ספק ואב ספק כלב ואפילו במקום שהואבים מצויים יותר ובדקה יש לאסור מ"ם בנסה פשיטא שמותר ודיינו להחמיר למכור לעכו"ם כשאין בזה הפסד במ"ש בסעי' י"ח:

נג והנה בעופות נתפרשו כל הפרטים אבל בחיות טמאות לא נתפרש רק ואב ולמעלה מן הואב עד ארי ולמעלה מארי אבל למטה מואב לא נתפרש וחשבו בנמ' ד' חיות שלמטה מן הואב ופירשו בהם אופן דריסתם ואלו הן שועל וחתול ונמייה וחולדה וכך דינם השועל והחתול והנמייה אין להם דריסה בכבשים נרולים אבל יש להם דריסה בנריים וטלאים וכ"ש בכל העופות והחולדה אין לה דריסה בבהמה כלל ואפילו בנדיים וטלאים אבל יש לה דריסה בכל העופות אפילו בנסה שבהם:

השועל

כב השועל ידוע לנו והחתול נ"כ ידוע והיא שונרא שקורין קאט"ץ אבל הנמייה והחולדה לא נתפרש לנו וראיתי מי שפירש נמיח מה שקורין מארדע"ר בלשונינו [בערוך] ועל חולדה וויז"ל [סס] ולא נודע לנו מה זה והנה אצלינו מצויים דורסים בלול של תרנגולים שקורין בלשונינו מטבא"ר וכן קרא"ט ומוחוקים הם לדורסים ואולי גם הם בכלל חלדה ובגמ' [חולין כ':] מצינו דחולדה דרה בעיקרי בתים ופירש"י קרא"ט בלע"ז הרי מפורש דזהו חולדה והטבא"ר נראה נ"כ שדירתו בעיקרי בתים והנץ שקורין אימפארבער ידוע לנו אבל הגם שקורין אסטו"ר או פלקו"ן לא נודע לנו ויש שפירשו דברדלס הוא טחו"ר :

כג כתבו הטור והש"ע סעי' ב' כל העופות אין להם דריסה בבהמה אפילו בנדיים וטלאים חוץ מהנץ שיש לו דריסה בנדיים וטלאים ולא כשאר דריסה לחוש כשנתארם הבשר [טור] אלא אם ניקב בצפרנו לבית החלל חוששין לדריסתו שאז מטיל ארס ע"ל דקים להו לרבנן שהארס שלו לגבי בהמה חלוש ואינו שולט בו בהאדים הבשר בלבד ככל הדרוסות אלא בהניעו לחלל הגוף דאז שולט בו הארס ואע"ג דבין שהניב לחלל אין אנו צריכין לדריסתו דלא גרע מקוץ שניקב לחלל דהוי טרפה דהא אין בריקה לנקב קטן שניקב לחלל הגוף כמ"ש בסי' נ"א דבאמת לא דמי דבכאן אלו לא היה החשש משום דרוסה היתה מועיל הבדיקה מחמת הנקב דזה שנתבאר בסי' נ"א דאין בדיקה לנקב קטן הנ"מ כשהקוץ תחוב בגוף שיש לחוש שהלך לכאן ולכאן וא"א לבדוק אבל כאן שדרם והוציא מיד לא חיישינן לנקב בשאר מקום אלא כנגד זה המקום בלבד אבל כשהחשש משום דרוסה אין לזה בדיקה [ים"ס ופריסס] ועוד יש ככה הפרשים בין חשש נקובה לחשש דרוסה [עב"י וכ"ח וס"ז סק"ז וס"ך] :

כד יש מי שאומר דכיון שיש לנץ דריסה זו כ"ש שיש לנמ דריסה זו ולהגדולים מנמ [ס"ך סק"ח] וי"א דדק לנץ בלבד יש דריסה זו ולא לשום מין עוף אף היותר גדולה [פריסס] והאחרונים הסכימו לדיעה ראשונה ודע דלפ"ז כל מה שנתבאר בעופות הדורסים דלמין זה מעופות יש לזה דריסה ולמין אחר אין לו דריסה זהו הכל בלא ניקב לחלל הגוף אבל כשדרם עד חלל הגוף אפילו הדורס היותר קטן יש לו דריסה בהעוף היותר גדול דכיון דדריסה כי האי שולט אפילו בנדיים וטלאים ב"ש ששולט בכל העופות ווה שהפוסקים לא ביארו זה משום דהוי מילתא דפשיטא דכל המיני דריסות הפירוש הוא בבשר בלבד ולא הניע לחלל [כמ"ס סס"ך סקי"ב ע"ם] :

כה אמרו חז"ל דאין דריסה לכלב כלל אפילו בעופות ואם ניקב עד החלל דינו כקוץ שניקב לחלל וכך קבלו חז"ל הלכה למשה מסיני דהכלב אף שהוא חיה מ"מ אין לו כח הדריסה ויש להסתפק אם כל המיני כלבים דינם כן דהנה מצינו בגמ' [ב"ק ס':] דכלבים כופרים יש להם טבע אחת עם חתול וחולדה ע"ש וא"ב אולי גם לענין דדיסה כן הוא אמנם מדסתמו הפוסקים משמע דאין חילוק בזה ולמעשה צ"ע אך לא נתברר לנו מה זה כלב כופרי ועהה בזמנינו שוה כלב העיר עם כלב הכפרי ובכלאים פרק א' [משנה ו'] תנן כלב הכופרי ופירשו שהוא כלב שמגדלים בני הכפרים והוא קטן ודומה לשועל ע"ש ובערוך פירש כלב קטן שצווח בלילה במדבריות מן כפרים וכו' ע"ש וכל זה לא נתברר לנו :

כו וכיון שנתבאר שהחתול הוא דורס לכל העופות שאלו הראשונים שאלה נדולה דא"כ איך אנו מנדלין חתולים בבתינו ונם תרנגולים הרבה יש בתוך הבית ואיך לא ניחוש לדריסה לפעמים בהשמיעם איזה קול ויותר מזה שמעשים בכל יום שחתול נכנם להול שתרנגולים מצויים שם ולית מאן דחש לה וכתב הרשב"א בתה"ב [ד' ל'] שיש נותנים טעם לדבר שאין החול דורס אלא במקום שיש מצילין דכעסו מרובה ומטיל ארס ולא במקום שאין מצילין ואין טעם זה עיקר וז"פשר שחתולים שלנו בני תרבות הם עם התרנגולים ובל שלא ראינו שרדף אחריהם והכה אותם אין חוששין להן ודחוק היא ובעל נפש יחוש לעצמו עכ"ל ועוד מהראשונים כתבו טעם זה ונם הטור והש"ע סעי' ה' כתבו טעם זה והטור סיים וראוי לחוש להם כלומר דבעל נפש יחוש לעצמו אבל כשהכה אותם אסורין ועוד יתבאר בזה בס"ד בסעי' נ"ט ע"ש :

כז כל אלו שאמרנו שיש להם דריסה אין חילוק בין יש להם מצילין בין אין להם מצילין דהנה יש מהראשונים דסברי שחתול וחולדה ונמייה אין להם דריסה אא"ב יש שרוצים להצילן מידם דאז כעסן מרובה והארס חזק או שהגדרם עצמו בורח מפניו דזהו ג"כ כיש להם מצילין דנתרבה כעסו ולכן החתולים הנכנסים ללול של תרנגולים אין בזה חשש דריסה שהרי אין להם מקום לנום והוי כאין מצילין ואין כעסן מרובה ואין הארס שולט לשרוף אבל אלו החתולים שמכניסים ידיהם בנקבים שבלול סגור הוי כיש מצילין לפי שמשתמטין התרנגולים ממנו ונתרבה כעסו ובאמת יש אוקימתא בגמ' [ב"ב:] שאלו השלשה לא דמו לשארי דורסים שיש להם דריסה בכל נווני ואלו השלשה דריסתן הוא רק במקום שיש מצילין [וזהו דעת סס"ם וגס סרל"ם טוסס לזס] ומ"מ דעת רוב הפוסקים שאין שום חילוק ביניהם לכל הדורסים וכל נווני יש להם דריסה ואותם שאמרו חכמים שאין להם דריסה כלל כמו כלב או שאין להם דריסה במין זה כמו שנתכאר אין להם דריסה אף במקום שיש מצילין ווהו דעת הרי"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים

וכן

וכן פסקו המור וש"ע סעי' ד' [כלומנא נמנא דסס למומנא] :

כח קבלו חו"ל דאין דריסה אלא בצפורן דמשם ממיל ארם ובלא צפורן אין ארם וממיל הארם לא בשעה שתוחב חצפורן על הבעל חי אלא בשעה ששולפו לצפורן משם ולכן אם כיסו לצפרני הדורס בבסף או בדבר אחר און חוששין לדריסתו עוד [פר"מ סקכ"ב] והחיה אינה דורסת רק בידיה כלומר ברגלים הראשונים והחיה ברגלים האחרונים אבל העוף דורסת ברגליה ולא בבנפיה וכל אלו הדברים הוא קבלת חו"ל עד למשה מסיני [ג"נ.] ולפ"ז היתה תקנה קלה לתתולים שבבתינו במקום שיש תרנגולים לחפות צפרניהם מהרגלים הראשונים באיזה מין מהבות ולא נהגו כן :

כט ולכן אם החיה דרסה ברגלה או נשבה בשיניה אין זה דריסה כלל ולא הוי אלא בקוץ בעלמא ואין לשאול דלפ"ז למה אנו אוסרים כואב שנבנם לדיר של בבשים או חולדה בלול של תרנגולים בשהדורס שותק והם צועקים כמו שיתבאר הא איכא ס"ם שמא לא דרם ואת"ל דדרם שמא דרם ברגלו או בשיניו ד"ל דזהו הכל ספק אחד דכשאנו אוסרים שמא לא דרם גם רגלו ושיניו בבלל דנם זה מקרי לא דרם ועוד דאם רק דרם ודאי בידו ובצפורנו דרם דהדריסה הוא מפני הבעם והארס שם הוא [ולסרמב"ס ימבמ"ר דלפ מסגי ס"ס בדלוסס וכת"ס בסי' כ"ם סעי' כ"ד] :

ל ואין דריסה אלא מדעת הדורס אבל שלא מדעתו כגון שנפל עליו דרך מקרה ונתחב בו צפרנו לא הוי דריסה דכיון דהוי שלא בכוונה אין בעמו חזק ואינו ממיל ארם אפילו בעת ששולף צפרנו משם וכ"ש אם הדורס ישן ובעת השינה נפל עליו ונתחב צפורנו דלא הוי דריסה אבל אם שלף צפרנו וחזר ותחבו מדעת או שהקיץ ושלף הצפורן וחזר ותחבו ודאי יש לו דריסה :

לא ואין דריסה אלא מחיים של הדורס ביצד הרי שנעץ צפרנו בנדרם ועד שלא הוציא צפרנו הוסת הדורס או חתבו ידו ה"ז כשר דכיון דהארס אינו ממיל אלא בעת שליפת הצפורן ואז הרי אינו בחיים וכן בחתיכת היד הרי נפרד מהגוף ואין לו ארס ואפילו אם ביציאת נפשו שלף הצפורן אין כו כח לדרוס אז [פר"מ בסס נדב"ז] וזהו אם המיתהו או חתבו ידו בעת שלא התחיל כלל לשלוף הצפורן אבל אם התחיל לשלוף ולא השפיק לשולפו לגמרי עד שהוסת או חתבו ידו הוי דריסה דאולי הארס ממיל בעת התחלת שליפתו [בס] :

לב ובזה שאמרנו בהוסת הדורס או נחתך ידו ראין לו דריסה זהו אפילו האדים הכשר בנגד המעיים דזהו סימן דריסה כמו שיתבאר מ"מ בזה לא חיישינן אפילו בבה"נ כמו דלא חיישינן לזה בלא דריסה בלל וה"נ הוי בלא דרסה בלל [ם"ך סקכ"ג בסס ר"ן ע"ם] וכן כשהנדרם אינו בחיים בגון שקורם שההחיל הדורס לשלוף צפרנו שחטו את הנדרם כשר דאפילו אם המיל ארם אחר שחיטת הנדרם מה איכפת לן דמעם הארם הוא מפני ששורף המעיים ואחר שחיטה במנחא בריקולא דמי כמו אם היו עושים נקב בהמעיים לאחר השחיטה ולכן אם בין סימן לסימן בבהמה שלף הצפורן מרפה כמ"ש בסי' כ"ו לענין נקב ע"ש :

לג ויש שמטעם זה רצו להתיר לשחוט העוף כשהנץ שוכב עליו ולא שלף עדיין הצפורן ואינו כן דכשהנץ רורף אחר העוף ולוכדו מבהו כמה פעמים ברגלו ודרס ושולף כמה פעמים [בוס' ג"נ ד"ס קמ"ל] ואין רץ זה אלא כשראינו מתחלה ועד סוף ולכן אם בא לפנינו וצפורן החובה בו אסור לשוחטו אם רק ידענו שצפורן זה הוא בא מכח הדורס כמו שיתבאר ואין להתירו לשחוט ממעם דעדיין לא שלפו וא"א המיל ארם שהרי אנו חוששין שמא דרס ושלף וחזר ודרס דדרכו לעשות כן ואפילו בעת פריחת הנץ אחר העוף הפורח מברח בעת פריחתו בצפורנו ושולף יחזור ופורח וסבור :

לד תרנגולת שנדרסה הביצה הנמצאת בתוכה אסורה בסמ"ש בסי' פ"ו דביצת מריפה אסורה אפילו ננמרה לגמרי אבל האפרוח הגולד ממנה מותר בסמ"ש שם אך בדרוסה יש להסתפק שמא שלם הארס גם בהאפרוח אף דהקליפה מפסקת מפני שיש מסתפקים בבהמה שנדרסה אם גם הולד הנמצאת בתוכה נאסרה אף שכלו לה חדשים וניתרת בשחיטת עצמה פ"ם שמא שלם בה הארס ג"כ [ע"ז סי' ע"ם] ואולי גם באפרוח יש להסתפק כן ולכן אם שחטו הולד של הבהמה תוך י"ב"ח אסור ולאחר י"ח מותר [פר"ם בסס] ואם נדרסה הבהמה בצוארה או בדפנותיה שלא בנגד החלל ודאי דאין חשש להולד [בסס] וכן בעוף כיוצא בזה :

לה דורם שנבנם לדיר ונמצא צפורן האב באחד מהן באופן שבהמה זו אסורה כמו שיתבאר ועוברה בצדה שילדתו ואינו ידוע אם עד שלא נדרסה ילדה ומותרת או שילדה אחר שנדרסה וגם הולד בספק דרוסה בסמ"ש אף שיש להתיר מטעם פ"ם שמא ילדתו קודם שנדרסה ואת"ל ילדתו אח"כ שמא אין הארס שולם בולד מ"ם אין להתיר והמעם דאף אם ודאי ילדתו קודם שנדרסה הרי יש ספק שמא הדורס דרם גם את הולד כמו שדרם את האם [עס"ם סק"נ בסס ס"ן] :

לו איפסקא הלכתא בגמ' [ג"נ.] דתוששין לספק דרוסה ע"פ הפרטים שיתבארו והחששא הוא לברוק הבהמה כמו שצריך לברוק ודאי דרוסה להפוסקים דס"ל ומתני בדיקה לוודאי דרוסה כמו שיתבאר ולדידן דאין אנו בקיאין בבדיקה כמו שיתבאר גם ספק דרוסה מרפה נמורה כבל ספק מרפה והא דלא אסרינן נשחפה הותרה ונעמידה בחזקת היתר מפני שהספק נפל מחיים בסמ"ש בסי' נ' ולהפוסקים דס"ל דגם בספק שאין יכולין לתלות שנעשה לאחר שחיטה ג"כ אסרינן נשחטה הותרה מ"ם לא מוקמינן ספק דרוסה בחזקת היתר משום

דדרוסה שביח [תוס' מ"נ : ל"ס קסבר] וכן כל כיוצא בזה דבר השביח לא מוקמינן בחזקת היותר כמו ישב לה קוץ בושט ואינו נקוב מעבר לעבר דאסרינן מטעם שמא היה נקב ונסתם [תוס' יבמות ל':] :

נז ודע דסברא זו כתכו רבותינו בעלי התוס' ראינהו ס"ל דאף בספק שנפל מחיים אמרינן נשחטה הוהרה **ובארנו** זה בסי' נ"ו ע"ש ויש לי שאלה בזה והרי אינהו ס"ל דגם לווראי דרוסה יש בריקה [ב"נ : ד"ה דרוסה] **וא"כ** למה ספק דרוסה אסור והרי יש בכאן ס"ם שמא **לא** נדרסה ואת"ל נדרסה שמא לא שלט הארם שהרי **יש** לזה בריקה ואין לומר דגם בס"ם צריך בריקה **ראינו** בן דבכמה דברים אנו מתירים בס"ם בדרוסה כמו **שיתבאר** ולא מצדכינן בריקה ואמת שיש מראשונים **שרצה** לומר דאולי גם בס"ם צריך בריקה אך הוא עצמו **חזר** בו [סרשב"ץ ד' כ"ג : סקסס בקיהו סקיק ולקיהו מקרקרן למס פוטרים כולס סת בכל מחס יש ס"ם סמת לת דרסס ולת"ל דרסס סמת לת דרסס כנגד סמלל ולקיך דסמת גס בס"ם כשים בדיקס לגיך בדיקס ע"ס ולע"נ דת"כ לדידן דלת בקיקין בצדיקס נסיר ממעס ס"ם ובמקס בספרו מס"כ ד' ל' מזל בו ולקיך סכולן בספק לחד סן סמת לת דרס ע"ס ולו"ק] [סס"ך בכללי ס"ס סביס זס ע"ס ולת זכר מר דבריו בתס"כ] :

לח וצ"ל דכשם דלא אמרינן נשחטה הותרה מטעם דדרוסה שביח כמו בן מטעם זה לא נתיר גם בס"ם ואף שהדבר תמוה דס"ם עם חזקת היתר יהיה אסור מטעם ששביח ס"ם אפשר לומר כן ועוד י"ל דס"ל לרבותינו דאין זה ס"ם כלל דהבל הוא מפק אחר שמא לא נדרסה דהא אף אם נדרסה שלא כנגד תחלל ג"ב מקרי לא נדרסה כלל וכעין הסברא שכתבנו בסעי' כ"ט ע"ש אמנם בשיטת הרמב"ם וי"ל בארנו בסי' כ"ט דבדרוסה החמירו חכמים לבלי להתיר ע"י ס"ם מפני שהתורה החמירה בוודאי דרוסה להצריכה בדיקה אע"ג דמן התורה ספיקא דאוריית לקולא ולכן החמירו חכמים גם בס"ם וזהו רק בדרוסה לבד ולא בשארי טרפות וזהו שכתב הרמב"ם בפ"ה דין ג' דבדרוסה החמירו יותר מבשארי טרפות ובארנוהו שם סעי' ב"ד ע"ש וזה שאנו מתירים איזה דכרים גם בדרוסה מטעם ס"ם יתבאר לפנינו בס"ד :

לט ביצר חוששין לספק דרוסה פירשו חו"ל [סם] דאם יש ספק אם נכנם הדורס כלל אם לא נכנם אין חוששין כלל ואפילו אם יש ספק מי נכנם אם הדורס אם הכלב נ"כ מותר וכך אמרו חו"ל ספק שונרא ספק כלבא אימא כלבא ואפילו וראי נכנס הדורס אם כולם שותקים או כולם צועקים כלומר הדורס צועק והנדרסים צועקים ג"כ מותר ורק אם הדורס שותק והנדרסים צועקים בזה חיישינן לספק דרוסה ויש לבאר המעמים דלבאורה בכל גווני יש ספק ולמה בזה הקילו ובזה התמירו :

מ והנה בספק אם נכנם הדורס כלל או לא נכנם כתבו הראשונים דמותר מטעם ס"ם ספק לא נכנם ואת"ל נכנם שמא לא דרס [כ"י בסס כספ"ת] ועוד שרוב הכהמות והעופות בחזקת שאינם דרוסים הם [סס] כלומר רכל שיש ספק כעיקר תדריסה שפיר מוקמינן אחזקה הכאה מכח הרוב ואף דבספק דרוסה לא מוקמינן אחזקה כמ"ש והו כשיש לפנינו ענין הדריסה ויש ספק אם הוי דריסה גמורה אם לאו בזה לא מוקמינן אחזקת היתר מפני שנפל הספק מחיים או מטעם דדריסה שביח כמו שנתבאר וזהו הכל כשיש ספק גמור בענין הדריסה ולא כשהספק הוא אם היה כאן דריסה כלל דאל"כ לעולם לא נמלט מספיקות כאלו וכשנראה ארי או זאב הולך בשדה ובשם יש דיר של בהמות וכבשים נעשה ספק אם נכנם או לא נכנם ולכן אפילו לדעת הרמב"ם שבארנו דברדוסה לא מהני ס"ם זהו בספק גמור ולא בספק בעיקר הדריסה :

מא וגם בספק כלבא ספק שונרא איכא ס"ם שמא בלבא ואת"ל שונרא שמא לא דרס [ב"ח] ואפילו להרמב"ם דלא מהני ס"ם בדרוסה ג"ב א"ש דהבה"ג כתב טעם אחר בזה וז"ל ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא ואמאי כל ספק איסורא לחומרא כי אמרינן ספק איסורא לחומרא כגון חתיכה של חלב שנתערבה עם חתיכות אחרות דוודאי הוי איכא איסורא אבל הכא מי יימר דאיכא איסורא ואחזוקי ריעותא לא מחזקינן עכ"ל וביאור הדברים דכל ספק איסור שאין אנו רואים האיסור אין לנו להחזיקו לספק איסור כלל אא"כ ירים מוכיחות לזה כמו באיתו שתיק ואינהו קא מקרקרן והרשב"א ז"ל כתב הטעם [ט'.] משום דלא שביח שונרא ע"ש וזהו היפך ממה שכתבנו בסעי' ל"ו דדריסה שביח ע"ש אך גם לסברא זו א"ש שיטת הרמב"ם דכל שאין הספק מוכח להריא כמו באיתו שתיק ואינהו מקרקרן לא שביח הדריסה ולא חיישינן לה :

מב וכן בספק דורס וספק שמא בקנה ניקף נ"כ אין חיישינן מטעמים שנתבארו ונ"ם במה שתולין בכלב או בקנה דא"צ בריקה אלא במקום שהדם מכעבע אבל מחשש דרוסה צריך בריקה כנגר כל החלל ועוד הרבה נפקותות יש בזה אמנם לדירן אין נ"ם אא"כ השרטת הוא בשארי מקומות הגוף אבל אם הוא בצואר טרפה בכל ענין כמ"ש בסי' ל"נ דכל שהדם מכעבע בצואר יש לאסור ע"ש וא"כ אין נ"ם בין דורס לכלב וקנה אך בקנה רחב יש להכשיר אף לדירן דבמקום רחב אנו בקיאין כמ"ש שם [ס"ך סקל"נ] :

מג וזה דתלינן בכלב וקנה להקל כתבו הפור והש"ע סעי' י"נ דדווקא שיש לפנינו כלב וחתול או קנה וחתול שיש דבר לתלות בו להקל אבל כשבאו לפנינו כך ולא ידענו במה לתלות אין תולין אלא במצוי בין להקל בין להחמיר עכ"ל והפור כתב דין זה בשם הרשב"א ע"ש ותמיהני הלא הרשב"א בתב הטעם בספק כלבא ספק שונרא

שונרא דתלינן בבלבא משום דלא שכיח שונרא והבאנו דבריו בסעי' מ"א וקשה לדבריו בכאן דמיירי שיש בלב ותהול א"כ מה שייך לא שכיח הרי הוא לפנינו ואיך תולין להקל אמנם ל"ק כלל דהוא עצמו ביאר כוונתו דלא שכיח שהשונרא ידרום שהרי אנו רואים דהוא מצוי בין התרנגולים ואינו דורס והנה לפ"ז בחולדה שע"פ רוב היא דורסת בידוע לא יהיה בה דין זה וישתנה הדין בספק כלבא ספק חולדה לאיסור ותימא גדולה הוא דהא הפוסקים כללא כיילי בהאי דינא והרי הטור והש"ע כתבו בספק ארי ספק כלב והארי ודאי דורס וצע"ג ויראה לי דגם הרשב"א לא אמרה דק להערפה בעלמא ועיקר הטעם הוא משום ס"ם בס"ש ומטעם שכתב בעצמו דרוב בהמות ועופות בחזקת שאינם דרוסים הם וכמ"ש בסעי' מ';

מד וזה שכתבו תולין במצוי בין להקל בין להחמיר ה"פ דאם יש סברא שוה לתלות להיתר ולאיסור תולין בהיתר דרוב בהמות כשרות הן אלא דאם ההיתר אינו מצוי והאיסור מצוי תולין להחמיר [פ"ז כק"כ] ובוודאי בן הוא שהרי כשיש לפנינו הדורס והכלב או הקנה אנו תולין בכלב או בקנה ולא בהדורס רבוה שניהם מצויים והסברא שוה וא"כ גם באין שניהם לפנינו אלא שבאה הבהמה או העוף לפנינו מבעבע רם אין תולין לאיסור אא"כ האיסור מצוי וההיתר אינו מצוי אבל בשניהן שוין תולין להיתר [ומיושב בזה קושית הדגישס ע"ס ול"ע בלשון הטור בכתב בהסמ וכו' שכח לפניו מבעבע דם ולח ידעמו מס סיס לו וכו' תולין להקל וכו' וכתב סרשב"ח דווקא סיס וכו' תכל כשבתו וכו' תולין בתלוי וכו' עכ"ל דלתסמים דבריו הוא כהרמ"ה בבד"ס וכתום' שסביא סרשב"ח דלתסיטו בתיבו מלי תולין להקל ול"ל דכוונתו בלתת דסרשב"ח חולק ול"ל סיס לו לומר וסרשב"ח כשב ויש לייישב בדוחק ע"ש ודו"ק];

מה וכן אפילו נבנם הדורס וראי להבלוב של העופות או לדיד של בהמות וכולם שוהקים ג"כ כשר דבוודאי עשו שלום ביניהם דאם היה דורסם היו צועקים ולא אמרינן דנפל פחדו בל כך עליהם עד ששותקים דלא ימלט שאחד מהם לא היה צועק ובן אם בולם צועקים אמרינן ג"כ שנבעתים זה מפני זה דאל"ב לא היה ה'דורס צועק ופשיטא לו דאין כאן דריסה אך כשהדורס שותק והם צועקים זהו ספק דרוסה שאסרו חכמים ואפילו מקצתן שותקין ג"כ אסורין כולם ואמרינן דפחד הדורס נפל עליהן כל כך עד שנאלמו דום ודע דלא אמרינן דבל אחת ואחת אפשר להתירן ממעם ס"ם ספק אם דרס כלל לזו ושמא לאחת דרס ואת"ל שדרס לזו שמא לא שלט הארס דא"א לומר כן דבין דהדורס היה ביניהן כל אחת בספק דרוסה [ועסב"ח סתס"ג ל"ב.] ולדברי הרמב"ם אין מתירין בדרוסה ע"י ס"ם במ"ש בסעי' ל"ח ופשוט הוא דספק דרוסה הוי

ספיקא דאורייתא כשאין ס"ם [וטפמ"נ במ"ז סקי"ד נסמסק בזה ומן כמן ספק ונס סוס ז"ל מסיק כן ע"ש]:

מו הא דחוששין לספק דרוסה דווקא כשעמדו השוחרים או העופות במקום צר שאין ביכולתם לברוח אבל אם יש להם מקום לברוח אמרינן שווראי ברחו מפניו שבן דרך כל בעל חי לברוח מהמזיק וז"ל רבותינו בעלי הש"ע בסעי' ט' חוששין לספק דרוסה בגון ארי שנכנם בין השוורים למקום צר שאינם יכולים לברוח מפניו כגון שנכנם לריר שלהם וכן עוף דורס שנכנם לכלוב מלא עוף או ללול של תרנגולים חוששין שמא דרס בר"א כשהוא שותק והם מקרקרים אבל אם הוא שותק והם שותקים או הוא והם מקרקרים אין חוששין עכ"ל:

מז ומה נקרא מקום רחב מכשון המחבר בשם הרשב"א שכתב אבל ארי שנכנם למקום שהבהמות רועות שם אפילו שמענו צווחות והוא שותק אין חוששין שאנו אומרים ברחו מפניו ולא השיגם עכ"ל משמע להדיא דדווקא שרה ובקעה זהו מקום רחב אבל המקום הגדול אפילו גדול הרבה במו חצר גדול לא מקרי מקום רחב ואסור ויש מהראשונים שכתבו דחצר גדול מקרי נ"כ מקום רחב סמ"נ וסס"ם סוכת כב"י] ובוודאי יש להחמיר באיסור דרוסה ומי יודע לשער כמה יהיה גודל החצר שיקרא עליו שם מקום רחב ויש מי שאומר דרוחב כדוחב המשכן מקרי מקום רחב ואין לזה יסור נכון ולפיכך יש להחמיר ורק כמוכרן לעכו"ם יש להתיר וכן משמע מגדולי האחרונים [ס"ך סקכ"ד ופכ"מ]:

מח ורווקא בבהמות אבל בעופות פשיטא בל שאינם בכלוב או בלול שלהם מקרי מקום רחב שבקל משתמטין בפריחתן אילך ואילך ולכן אפילו נמצא אחד או שנים או יותר דדוסות אותן שאין נדרסות מותרות ואמרינן שנשמטו מהדורס [ס"ך סקכ"נ] וכן הרין בבהמות במקום רחב מאד במו בנינות גדולות ופרדסים גדולים וחצרות היותר גדולים באופן שאין להסהפק בהם אי הוי מקום רחב אם לאו ועמ"ש בסעי' ע"ר:

מט יראה לי שאם היו שני דירים ובהמות עמדו בדיר זה ובדיר זה ולכל דיר יש פתח והיה הדורס בדיר האחר ושתק והם צעקו ונאמרו כל מה שבדיר ס"ם אותן שבדיר השני לא נאמרו אף שנם הם צעקו שהרי יש להם מקום לברוח דרך הפתח השני ולכן אפילו בשיש פתח פתוח מדיר זה להדיר השני לא נאמרו אותן שבדיר השני ולא עוד אלא אפילו אם לא היה פתח בהדיר השני לחוץ לא נאמרו הבהמות שבדיר השני כשראינו שהיה הדורס בדיר הראשון ולא ראינו להדיא שנכנם בדיר השני ואין לאסור ולאמר שמא נכנם לדיר השני הוי כספק על ספק לא על דמותר בספק דרוסה במ"ש בסעי' מ' וה"ה בכיוצא בזה בעופות בשני לולין ושני בלובין [וכספק על ספק לא על מותר מפילו בחיטו שמא ומינו מקרקר]:

מעשה

נ מעשה בתרנגולים שהיו בבלוב ונשמע בלילה קול צעקה ביניהם והלכו לראות ומצאו שתרנגולת אחת דחקה א"ע מן הכלוב וברחה והשאר רצו והלכו לבאן ולבאן ואחת מהן תחוב ראשה בין הנקבים ואומרים שזהו מסיבת דורם שקורין טחו"ר והתירו כולם משעם ס"ם שמא לא היה אצל הכלוב ואת"ל היה שמא לא נגע באחד מהן [ב"ח בחסו"] דזהו ממש ספק על ספק לא על דהצעקה בלבד כל זמן שלא ראינו להריא את הדורם נגנם בכלוב או בלול לית לן בה דהצעקות נוכל להלות בס"בה אחרת או מפני שראו את הדורם מרחוק ובן במקום רחב אפילו צועקים כולם וברחים כמשתגעים ואחד מהם נדרם או יותר ג"ב מותר בם"ש בסעי' מ"ח:

נא אמרו חז"ל [ע"ג.] דאי קטע רישא דחד מינייהו נח רוחחיה נלומר שאם הדורם הסיר ראש מאחד מהבהמות או העופות נשקט בעמו ולא חיישינן לאחריני ובולן מותרות ולאו דווקא שהסיר הראש דה"ה אם הרגו באופן אחר דכל שהרג אחד מהן נח בעמו ואין ארמו שלטת עוד ודווקא כשהרגו אבל אם פצע אחד מהן או דרמו חוששין לבולם רב"ש שחמתו בערה בו כשהציל עצמו ולא הרגו ולכן גם בהרגו דווקא שהרגו ממש בעת מעשה אבל אם פצעו מאד ואח"ב מת לא נח רוגזיה [סמ"ג נסס ל"ג] ולכן אם למחר נמצא מת אין ראיה שהרגו דאולי אח"כ מת אם לא שניבר שמת מיד בגון שקטע ראשו ובה"ג שניבר שמידו מת מיד [סס]:

נב והא דלא חיישינן שמא דרם אחרים קודם שהרג לזה משום דידים מוכיחות שזה היה הראשון דכיון דבידו לדרום איזה שירצה אנו אומרים שזה דרם ראשונה והרגו [ר"ן] והסברא נותנת כן דהא עיקר כוונת הדורם הוא להטיל ארסו ולשכך בעמו ובדריסה לבד אינו משבך בעמו כמ"ש א"כ בוודאי מילא תאוותו מקודם בזה שהרגו ולכן אם באמת אנחנו רואים עוד אחת שנדרסה או נפצעה לבד הנהרג הרי בולן אסורות מס"נ דאם דרם לזו אחר שהרג להראשונה הרי ראינו שלא נח בעמו ובולן עומדות בספק דרוסות ואם דרם לזו קורם שהרג להאחרת הרי ראינו שלא ירד בראשונה להריגה אלא לדריסה וג"ב בולן עומדות בספק דרוסות:

נג ואם הרג שנים או יותר יש בזה מחלוקת הפוסקים דיש אוסרין מטעם שהרי אנו רואים שלא שכבה חמתו באחד מהם וא"כ בולם בספק דרוסות עומדות ויש מתירים משום דאמרינן קמא קמא קטיל עד דנח רוגזיה דכל כמה שיכול להרוג לא יתעסק בדריסה ופציעה מפני שבוה אדרבא מתפשת בעמו בם"ש והן אמת שארסו חזק מאד ולא נתקררה דעתו באחר מהם מ"מ מעשה ההריגה קודם אצלו למעשה דריסה ופציעה והנה מלשון הגמ' משמע קצת כהאוסרים אבל מלשון רש"י ז"ל שכתב נח ריתחיה בהני וכו' משמע כהמתירים [סס"ך סקכ"ח מוסי וסע"ז סקע"ז מקיר ולדעתו סמכינן ספר"מ וסמג"ם וסמ"ק שלח סניפו ולעיל מרס"י]:

נד בר"א שאם חתך ראשו של אחד מהם או הרגו באופן אחר שאין חוששין לאחרים דווקא כשנבנם הדורם להבלוב או להלול ועמד עמהם דכיון שהדורם יכול לעשות כרצונו אמרינן דבהריגתו נח רוגזיה אבל בנון אלו החתולים שעולים על בלוב מלא עופות ומבניסים ידיהם מבפנים ודורסים אע"נ דהרג אחד מהם לא נח רוגזיה עדיין דמתוך שהם בורחים אף הוא כועס עליהם שהרי אין בידו לעשות ברצונו כן פסק רבינו הב"י בסעי' י' ע"ש ויש מתירין גם בבה"נ [רסב"ם בסס"ג] והכריעו הגדולים לאיסור [סר"ם וזסו דעמ סס"ך וסמ"ק נ"ב מלא כתבו על דין זה מלומס]:

נה ויש להבין דמנלן להחזיק ריעותא באחרים הרי אינו יכול לנגוע בהם אא"ב היו קרובים להחזר שהבנים החתול ידו שם ומי יימר שהיו בכל נגר זה המקום ומה לנו בבעמו דשמא לא הגיע ידו אליהם בלל ולא גרע מספק על ספק לא על ואפשר לומר דכיון דאין להם דעת ומפני הפחד בורחים אנה ואנה בוודאי עברו גם על זה המקום ג"ב ודרמן וכשם ששלט באחד מהם במו כן שלט באחרים ואם לא ראינו שהרג או דרם אחד מהם באמת אין לאוסרם אף שהבנים ידו לחזר ואמרינן שלא שלט בהם בלל ולפ"ז יהיה דין זה הפוך ממש מבשנבנם לתוכו דבנבנם כשלא הרג אחד מהם אסורין ובהרג מותרים ובבאן הוי להיפך דבהרג אסורין ובלא הרג ולא דרם מותרים והיה להם להפוסקים לבאר זה ואפשר לומר דכיון דהבלוב מלא נקבים שבבל מקום יבול החתול להבנים ידו לחוכה בבל ענין אסורים דאמרינן שבבל החורים הבנים ידו ודרמן כי לא יבלו להמלט ממנו וצ"ע בבל זה:

נו מעשה שהבנים חתול ידו לתוך לול של עופות קטנים והיו שם י"ט עופות והוציא מהם שבעה ואבל אותם והנשארים מקצתן מתו תוך הלול וששה נשארו בחיים ואמרו גם אותם [ד"מ מות ד'] ופשוט הוא מעשה שהיה בדיר ג' אווזות בבלוב ועוד הלכו בדיר שני אווזות וד' בר אווזות ולמחר מצאו הבר אווזות קטועי ראש ע"י טחו"ד שמצויים שם הטחורים ופסקו שהשנים שבדיר שהלכו עם הבר אווזות אסורים כיון שוודאי היה הדורם שם ואותם שבבלוב מותרים דכיון שהיו בבלוב בפ"ע הוי בספק על ספק לא על [ב"ח בחסו"] וזה שאמרו השנים שבדיר זהו לפי הדיעה האומרת בקטע ראש יותר מאחד אבל להמתירים גם אלו השנים מותרים ומזה למדנו דבבלוב מלא עופות אף שבבירור היה דורם בחדר זה מ"ט בל שלא ראינוהו עומד על הבלוב ופושט ידו לתוך הבלוב אין לאסרם [ולעיל נ"ס בספי' מ"ם]:

נז עוך מעשה שהיו תרנגולים בבלוב וגם חוץ לבלוב הלכו תרנגולים אנה ואנה בדיר למחר מצאו שני

תרנגולים בכלוב מתים ומאותן שהלכו בדיר אחד מת ולא שמעו קול צווחה בלילה ולא מצאו שום פצע וחבורה בהנשארים ונם בהמתים לא מצאו פצע וחבורה שיהיה ניכר להדיא שזה היה ע"י דורס המצוי ופסקו דכולם כותרים ולא מחזקינן ריעותא שנהרגו ע"י דורס אלא תלינן שמפני חולי מתו ועוד רוהו ס"ם שמא ע"י חולי ואת"ל ע"י דורס שמא לא ננעו בהנשארים [ב"מ נסכו'] ובזה אנו צריכים להיתר זה אף להמתירים בהרג יותר מאחר רכיון שלא נמצאו קטועי ראש אלא מתים אין ראיה שמתו מיד הדורס דנאמר שנח דונזיה שהרי למחר נמצא ובכה"נ אין היתר אף באחד וכמ"ש בסעי' נ"א ע"ש:

נח ולמדנו מזה דאם היה קול צווחה בכלוב או בלול ולמחר מצאו שם תרנגולת מתה או נפצעה דכולם אסורות אם דורסים מצויים שם דאנו תולים במצוי אך אם אחת נמצאת קטוע ראש כולם סותרים וביותר מאחד תלוי במחלוקת שבסעי' נ"ב ורין זה הוא כעין הדין שנתבאר בסעי' מ"ב דכשאין רואין הדורס הולין במצוי בין להקל בין להחמיר ולכן אם דורסים מצויים בלול זה כמו שיש מקומות שמצויים החולדות הטחורי"ם או הקראטי"ם אוסרים ואם אין מצויים שמה אין לאסור ותלינן ברבר אחר אא"כ אין שום דבר בטה לתלות דאז אוסרים בכל ענין:

נט בתב רבינו הב"י בסעי' י"א בר"א שאם הוא שותק והם שותקים מותר הנ"ם דלא חוינן דנגע בהו אבל היכא דחוינן דקפץ עלייהו כדרך הדורסים אע"פ שהוא בן תרבות אסור עכ"ל ואמרינן דזה שלא צעקו מפני שהפחד נפל עליהם הרבה ונאלמו דום דמה מועיל לנו שהוא בן תרבות הרי שבקיה לתרבותיה ואין אומרים דכל זה עשה דרך צחוק כיון שהוא בן תרבות ונם לא צעקו דאין לנו לתלות ולהקל כל כך בדבר שאנו רואים מעשה דריסה נמורה ולפ"ז מה שנתבאר בסעי' כ"ז בהיתר החתולים שלנו מפני שהם בני תרבות עם התרנגולים אם ראינו שקופץ על ההרנגולת אסורה אפילו שותקת [עז"ך סק"ם ומ"ז סק"מ]:

ם עוד כתב בסעי' י"ב יש מי שאומר דהיכא דלא ידעינן אי שתיק ואי צווח ואי מקרקרן אינהו ואי שתקי לא חיישינן לה עכ"ל כנון שראינוהו נכנס לדיר וקודם שבאנו להדיר יצא משם ולא נורע לנו מה היה שם וכתבו המעם דלא אמרינן חוששין לספק דרוסה אלא היכא דאיכא ריעותא הא לאו הכי לא דרוב חיות בחוקת שאינן דורסות הן [ס"ך סקכ"ם ומ"ז סק"ם] וסברא תמוה היא דהא והו ממש כספק דרוסה וסברא דרוב אינן דורסות אינו אלא בבני תרבות כהחתולים המנודלים בבית ולא בחיתי יער שמוחזקים לטורפים וראיה לזה שהרי בסעי' כ"ו בחתולים שלנו כתבו סברא זו ומשמע דרק בבני תרבות אמרינן כן ואף דשם מתירים ג"כ בצועקים ע"ש מ"ם לא שמענו מעולם לאמר על חיות היער שאינן בחוקת דורסת ובאמת הניה רגינו הרמ"א דיש אוסרין בכה"נ וזהו דעת הר"ן ודיעה ראשונה היא דעת הרשב"א וסיים דיש לחוש לדבר ואסור עכ"ל ומשמע דמעיקר דינא הוא ספכים לדיעה ראשונה וצ"ע ויראה לי רלא אמרו דין זה אלא כשהיו שוורים הרבה ולפ"ז נראה להדיא דכולם לא דרס מדיצא מהר מן הדיר וא"כ בכל אחת יש ס"ם שמא לא דרסה כלל ואת"ל דרסה שמא לא דרסה באופן המטריף וצ"ע [והרמב"ם עלמו בם בעניו לתר כמב ס"ם זו והבאתו דבריו בסעי' ל"ז ע"ש]:

סא ארי שנכנם לדיר של שוורים אפילו הוא שותק והם שותקים שנתבאר דמותרים ס"ם אם נמצא צפורן של הארי תלושה ויושבת בגבו של אחד מהשוורים בין אם הצפורן לח וכין שהוא יבש הוי ספק דרוסה ואסור שהרי נראה להדיא שהארי דרס בידו וממנו נשמטה הצפורן ובעת ששלף ידו הטיל הארס אף כשהצפורן נשאר על השוד וזה שאמרנו שהארס ממיל בעת שליפת הצפורן והו הכל אחד בין ששלף היר עם הצפורן בין ששלף היד והצפורן נשאר [ס"ז סקכ"ז] ואע"פ שע"פ רוב לא משהסיט הצפורן מיד הארי וא"כ אפשר לומר שהארי תחב ידו בכותל ונשמט הצפורן ואח"כ נתחכך השור בכותל ונתחב בו הצפורן מהכותל אמנם נם זה ע"פ רוב אין מדרך השור שבחיכוכו בכותל יתחב בו הצפורן וא"כ בין כך ובין כך יצא דבר זה מכלל הרוב והו"ל כספק דרוסה ואסור [נת'] וכ"ש אם רק מקום הצפורן ניכר בגב השור ולא הצפורן עצמו דאורחיה בכך כשדורם או שנמצאו שנים או שלשה צפרנים של ארי רוודאי הוא מן הארי ולא מכותל שאסור אפילו למאן דלא חייש לספק דרוסה [נת']:

סב ולא לבד זה השור אסור כי אם כל השוורים שבדיר אסורין דכיון דהדורס היה בוודאי ואחד מהם דרס נאסרו כולם כמו שנתבאר וזה שכולם שתקו בהכרח להלות שמפני נודל הפחד שתקו ואין לשאול דלמה לא נתיר האחרים מטעם ס"ם כספק שמא בכותל נתחכך ואת"ל שהוא מהארי שמא לא דרס אלא לזה כיון ששתקו די"ל כיון דאיכא ריעותא דצפורן בגבו כולם בספק דרוסות עומדות [ב"מ] ואנו תולים השתיקה מפני הפחד:

סג וכל זה הוא דווקא כשראינו שנכנם הארי אבל אם לא ראינו שנכנם ונמצאת צפורן של ארי בגבו של השור אינו כלום [ב"י] משום דהוי ס"ם כספק אם נכנם הארי ואת"ל נכנם שמא זה הצפורן הוא מהכותל שנתחכך [רמב"ם] ואף שאין זה ס"ם נמור שהרי נם בספק הראשון צ"ל שהצפורן הוא מהכותל וא"כ אין זה אלא כספק אחד כספק מהכותל ספק מארי ס"ם כיון דכארי יש שני ספיקות ובכותל יש ספק אחד תלינן יותר בכותל מבארי [רמ"ם בד"מ] ועוד כיון שיש ספק כהעיקר אם היה כאן הדורס כלל אולינן בתר רוב שוורים שאינן דריסות

דרוסות ומותרת [ט"ז סקכ"ח] ודע דלאו דווקא ארי דה"ה בכל הדורסים יש דין זה [ב"י] ופשוט הוא [ובמגלת ספיס מו שלשה לפרלים דוולמי מין זה מחיוך שכותל ים לשסור לף בספק לש נכנם שלרי לסיל לש לגלו וכ"ע עב"י] [ובמקום רחב אפילו נכנס שלרי ומגלת לפורן שרי ואפילו לימו שתק ימינו מקרקרי ולותו שטור שעליו מגלת ים לוסרין ויש מיזרין עב"י וט"ז סקכ"ג] :

סד הא דחוששין לספק דרוסה אין זה לאסור לחלוטין אלא להצריך בדיקה בכל הגוף כמו שיהבאר ובלא בדיקה אסורה אבל אם בדקה ואינו מוצא בה דושם הדריסה מותרת אבל ודאי דרוסה י"א דנם מדינא אין מועיל לה בדיקה [עור בשם ריב"ם ועיטור] אבל דעת הרמב"ם והתוס' והרא"ש והטור והש"ע דנם ודאי דרוסה מהני לה בדיקה מדינא אך לדידן אין נ"מ דאין אנו בקיאין בבדיקת כל הגוף כמו שיתבאר ומה נקרא ודאי דרוסה בשראינו שדרסה אף שיאין אודם הדריסה ניכר מבחוץ אמנם גם בשניבר אודם הדריסה מבחוץ מהני בדיקה מדינא ולפי המנהג גם בספק דרוסה אוסרין לפי שאין אנו בקיאין אא"כ במקום שאמרו אין חוששין או שיש ס"ם כמו ספק על ספק לא על או ספק כלבא וספק שוגרא או כשכולם שתקו או בולם צעקו או מקום רחב וביוצא באלו דאז א"צ בדיקה כלל ומותר גם לדידן [עש"ך סקל"ס] :

סה כיצד היא הבדיקה שוחטין את הנדרם ובודקין כל החלל שלו מכף הירך כדי לברוק בשם את הצומת הנידין עד הקרקר ונם יש לברוק המוח אם נמצאת כולה שלימה מבל מיני טרפות שלא ניטל אבר הנטרף בניטל ולא ניקבו האיברים שנטרפים בנקב ולא נפסקו האיברים הנטרפים בפסיקה כמו צומת הנידים וביוצא בזה ובשר בעלמא שניטל או ניקב ליה לן בה ונם אין רושם הדריסה נמצא בה ה"ז מותרת ואם נמצא בה רושם הדריסה אסורה ואיזהו רושם הדריסה כל שנתאדם הבשר כנגד הבני טעיים או כנגד שארי איברים שהנקב אוסר בהם דכל שהאדים הבשר בנגד האבר קים להו לחז"ל שהארס מתחלחל ונוקב האבר ואף שעדיין לא ניקב כל העומד לנקוב כנקוב דכי דסוף סוף ימות מזה לבד אם האדים בשר שבנגד הסימנים הקנה והושט אמרו חז"ל דליה לן בה לפי שסימנים קשים הם והארס לא ישלוט בהם ע"פ הארמת בשר שבנגדן אא"כ האדימו הסימנים עצמן [ב"י:] דרוב סימנין קשין הן ואין ארס שולט בהן ולבן לא חיישינן להארמת בשר שבנגדן אבל בי האדימו הן עצמן הרי נגלה ששלט בהן הארס [רמ"א] ובן אם נתמסמס הבשר כנגד בני מעיים או כנגד איברים אחרים לבד הסימנים והוי כבשר שהריפא גורדו מרפה ואף גם אם האדים הבשר או נתמסמס כנגד צומת הנידין מרפה מפני שעתידין ליפסק :

סו אם הדריסה היתה בשארי מקומות הגוף ולא בסקום הסימנים או אין הסימנים צריכים בדיקה כלל מטעם שנהבאר ואם הדריסה היתה בצואר במקום הסימנים או צריכים הסימנים בדיקה ואם נתאדם הקנה או הושט מבחוץ טרפה אבל בהאדים הבשר כנגדן אינו כלום כמ"ש ורק הם עצמם כשהאדימו ואפילו הקנה שאינו נטרף בנקב נטרף בהאדמת עצמו משום דהארם סופו לשרוף רובו וכמו שאמרנו בצומת הנידים שסופן ליפסק דהארם עושה הכל ולאו דווקא נקב ולפיכך בהמה שנדרסה במקום הסימנים אין לה תקנה בבדיקה לפי שאין לושט בדיקה מבחוץ אלא מבפנים כמ"ש בסי' ל"ג ובבהמה מוכרח לשחוט שניהם אבל בעוף יכול לשחוט הקנה בלבד ואחר השחיטה יהפוך הושט ויבדקנו מבפנים ואע"ג דלבתחלה נם בעוף צריך שני סימנים מ"מ כיון דלא אפשר שני בסימן אחד גם לכתחלה [זס שכתוב בסום"ע סעי' י"ז דכסמס אין לס תקנה זסו בדריסה בסימנים ולא במקום אחר וכן מוכח בש"ך סקמ"ל וכ"מ בב"י ללא כמהכ"י בן מביב שהובא שם דמשמע מדבריו דבכסמס לינו מועיל בדיקה כלל בדרוסה מדינא ולינו כן לך בספק דרוסה מסתע בב"י דלינו מועיל בכסמס בדיקה מטעם דסמא סיס הדריסה כנגד ססימנים ע"ם וקשה הא לינא ס"ם ול"ע לך לדינן אין כלל בזה] :

סז הארמת הבשר שבנגד בני מעיים או כנגד שארי איברים המעידות על הארס י"א דצריך שההאדמה תהיה מבפנים בהבשר ולא בחוץ דבחוץ אינו כלום [רסב"ם בסה"ג] וי"א דנם מבחוץ כשנתאדם הוי עדות על הארס וטרפה [רש"ם] וכן מבואר מלשון הטור והש"ע וכבר נתבאר שהבדיקה היא לאחר השחיטה ויש מי שרוצה לומר דלדעת דש"י הבדיקה היא בחיים [ס"ך סקל"ן] ולבדוק האיברים מבחוץ ודבר תימא הוא דאטו אם לא שלט הארס בהעור הוי ראיה שלא שלט נם בהבשר והרי העור קשה והשער מעכב ולא ראינו לאחד מן הפוסקים שיסברו כן [רק בסבוק לריך לבדוק נם בסעור אמר סמיטס] :

סח י"א שציפרים קטנים אין אדמומית ניכרת בהם לפיכך אין להם בדיקה גם מדינא לא בוודאי דרוסה ולא בספק דרוסה וכן י"א שארס הנץ אינו אדום כל כך לפיכך אין לה בדיקה אפילו מדינא ולדידן אין שום נ"מ בזה כי בכולם אין אנו בקיאין כמו שיהבאר :

סט יש מרבותינו שכתבו דהא דצריך לבדוק בדרוסה כנגד כל החלל זה אינו אלא בספק דרוסה אבל בוודאי דרוסה ולא ידענו באיזה מקום דרס בנון שאינו ניכר מקום הדריסה מבחוץ אבל אם ניכר מקום הדריסה מבחוץ א"צ בדיקה רק נגד אותו מקום [מוס' כ"ג: סד"ס דלוסס] וזהו דעת רש"י ז"ל שבתב על סה שאמרו חז"ל דרוסה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בית החלל כולו בנון בספק דרוסת ארי או שראהו שדרסה ואין מקום הדריסה ניכר מבחוץ עכ"ל אבל כשמקום הדריסה ניכר מבחוץ א"צ בדיקה רק נגד זה המקום [מוס'] וכ"כ הרא"ש שם [ס"ס מ"כ] אבל מלשון הרמב"ם והטור והש"ע לא משמע כן:

והרשב"א

ע והרשב"א ז"ל הביא זה בספרו תורת הבית [ד' ל'.] והשיג עליהם וז"ל ולא ירדתי לסוף רבריהם שאם אין מקום דריסה ניכר מבחוץ ואפ"ה אתה חושש שמא יהא ניכר מבפנים [נ"ל בספק דחסק] אלמא פעמים שיהא רושם הדריסה ניכר מבפנים אע"פ שאינו ניכר מבחוץ א"כ אף בשאהה מוצא מקום ארסומית מבחוץ במקום אחד מפני מה אין אתה חושש שמא גם במקומות אחרים דרס אלא שאינו ניכר מבחוץ אלא א"כ תאמר דארס של ארי זה ביון שהוא מארים כאן אלו דרס במקום אחר כך היה ניכר רישומו אבל בסתם שלא ניכר כלל יש לחוש שמא ארס ארי זה אין ניכר מבחוץ ואין אלו אלא רברי נביאות ומסתברא מבחוץ כל שאינו ניכר כידוע שלא נדרס שם ומה שאמרו צריכה בריקה מכפא דמוחא ועד אטמא לומר שצריך לברוק אם יש שם מקום אדמדם מבחוץ וכל מקום שימצא שם צריך בריקה בננדו ואם הארים בשר מבפנים בננר בני מעיים אסורה ואם לאו כשרה אבל אסמא ומאסמא ולתחת אפילו נמצא שם קורט דם אין בכך כלום עכ"ל הרשב"א ז"ל:

עא והנה נם לדעתו בודקין מקודם מבחוץ ובשנמצא שם מקום ארמדם בורקין מבפנים בננדו ובמקום שמבחוץ לא נמצא אורם א"צ בריקה מבפנים ונם זה לא משמע כן מלשון הרמב"ם והטור והש"ע דמדבריהם מבואר להדיא דהן ספק דרוסה והן ודאי דרוסה צריך בריקה בננר כל החלל ולראות אם אין אודם מבחוץ ומבפנים דאי הוי ס"ל לסמוך רק אבריקת חוץ לא ה"ל לסתם אלא לפרש ולהריא משמע מלשונם לא כן ומה שמקשה על רבותינו בעלי התוס' י"ל דגם אינהו לא אסרו אלא בשראו המקום שרדם עליו הנם שמלשונם אינו מובח להדיא כן וע"ל דבינן דמצינו מקום אחד שוודאי עמד עליו הדורם אין לנו להחזיק ריעותא במקום אחר אבל כשאינו ניכר כלל המקום וע"פ הרין מוכרע שהיה כאן הדורם א"כ בהכרח לחפש בכל המקומות מכחוץ ומבפנים והרי גם בטומאה קיי"ל כן דכשנאבדה הטומאה בודקין והולכין עד שימצא ומיהו לרינא וראי דיש להורות כפשטות דברי הרמב"ם והטוש"ע להצריך בריקה בכל מקום בנוף אך לרירן שאין אנו בקיאים אין נ"מ בכל זה:

עב בתב הטור וז"ל כתב הרשב"א כרק ולא הארים הכשר מבחוץ אם סמוך לדריסתו ברק כשרה ואם לא ברק סמוך לדריסתו יראה לי שחוששין לו שהרי חוששין לספק דרוסה וחוששין שמא שינה מראיה מבחוץ והבריא ויורד ונוקב למטה ולא ירעתי למה יש לנו לחוש לרבר שלא מצינו שחששו לו חכמים עכ"ל והרבה טרחו מפרשי הטור בכוונת דברי הרשב"א [עב"י וכ"מ ודיסק]:

עג ולענ"ר נראה רה"פ דהנה הרשב"א ס"ל בדרוסה דבודקין מבחוץ ואם ניכר שם אודם בורקין מבפנים ואם אינו ניכר מבחוץ א"צ לברוק מבפנים וכמו שהבאנו רבריו בסעי' ע' ולזה אומר ראם סמוך לדריסתו ברק מבחוץ ולא ראה אורם כשרה לנמרי ואם לא בדק סמוך לדריסתו או חוששין לו כלומר ואין סומכין על בריקת חוץ רק צריך בריקת פנים אבל אם ברק נם מבפנים למטה ולא מצא אורם כשרה [וכ"ע מפרי"ח סקמ"נ]:

עד יש מי שכתב דזה שנתכאר רבמקום רחב אין חוששין לדרוסה באותם שאין רואין בהם סימן דריסה זהו כשלא נמצא שלשה נדרסות אבל בשנמצאו ג' נדרסות הוחזק הדיר של הבהמות האלו או עופות האלו לנדרסות וכולן אסורות ודיסה זה לריני תולעים שבסי' פ"ר בתכשיל שנמצאו בו ג' תולעים אסור ע"ש וטעות נדול הוא דהתם אמרינן רטבע ירקות אלו לנדל תולעים או הרחש מצוי במקום הזה וא"א לבורקן כמו שיתבאר שם אבל בכאן כך בהמה יש לה חוקה טובה שאינה דרוסה ומה ענין אחת לחבירתה [ס"ז ס"ק זס] דאטו כל דורס דורס בלא נבול הלא כשנח מבעמו אינו דורס עוד כמ"ש בקטל חד מינייהו ואיך נחזיק ריעותא מאחד לחבירו במקום שאינם שייכים ול"ז:

עה כתוב בהלכות נרולות רבכל מקום שהוזכר בש"ס בריקה כמו בדרוסה נפולה ושכורה זהו הכל ברורות הראשונים דהוו בקיאי טפי דרבנן קמאי הוי חכימי ובקיאי בבריקה אבל השתא לא סמכינן אבריקה דילן ואין היתר לספק דרוסה או לשארי ספיקי מרפות רק בשתחיה י"ב חורש דטרפה אינה חיה יב"ח ובשנת העיבור י"ג חרש וי"א דנם בשנת העיבור רי ביב"ח [פר"ם סקמ"ו] כיון שברוב המקומות הזכירו חז"ל לשון חודש וכא לשון שנה אין חילוק בין שנה פשוטה למעוברת ובנקבה דיו עד שתתעבר ותלד רטרפה אינה יולרת אבל בעיבור בלבר לא סני דאפשר שלא תלר ותמות בעיבורה [ב"ך סקמ"ה] ואם הולידה נפל או עוף שהטילה בצים שאינם נסורים אפשר שאינו מועיל וצ"ע ובעוף אם נמרה להטיל בל הבצים של מה שנטענה מכבר ושהתה ב"א יום שוהו זמן עיבורו של עוף ואח"כ חזרה להטיל בצים כשרה וכן אם בעת שאירע לה הספק מרפות אינה מטלת בצים והמתינה כ"א יום והתחילה להטיל בצים כשרה דזהו סימן שאינה מרפה דאם היתה מרפה לא היתה נטענת אבל בפחות מב"א יום אין ראיה רשמא נטענה מקודם שאירע לה הספק מרפות:

עו ורש"י ז"ל כתב דאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ומותר לסמוך עליו דכתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם ולכן נם בזמה"ז יש לסמוך על בריקתינו ורק יזהר יפה להביא לפניו כל הבקיאין בדבר כי היכי דלימטי שיבא מכשורא ום"ם כתבו נדולי הפוסקים שאנו בדורות האחרונים אין לנו לסמוך על בדיקתינו ברבר שצריך בקיאות נרולה כמו בדרוסה ונפולה וכה"נ שהבדיקת

שהבריקה היא קשה ואף רש"י ז"ל לא אמרה אלא ברורו שהיתה תורה ברורה וחכמה יתירה ולא בזמנינו אלה [מ"ז] וכן הבריע רבינו הרמ"א ואין לשנות ואין זה כלל על כל הבריקות דח"ו לומר כן דהרבה בריקות גם אנחנו בקיאים כמו שנתבאר בהרבה דיני טרפות אלא בבריקות קשות בכל הגוף בדרוסה ונפולה וכיוצא באלו:

עז ויש מהמירין עוד דכל שצריך להשהותו יב"ח חיישינן להקלה בזמן ארוך בזה ואם רבים הם הנרסין ודאי אסור להשהותם יב"ח כרי שלא יבא לידי הקלה אלא דיש מהמירין אפילו באחד העומד בספק וכן המנהג להחמיר אפילו באחד אבל שהייה דכ"א יום בעופות דומן קצר הוא לא חיישינן לתקלה ואפילו גם עתה מטהרין בציים ונצרך להמתין עד שהכלה הטלה ז' ואח"כ להטהין כ"א יום ג"כ לית לן בה דאין זה זמן ארוך כשנה רבעיקר חשש תקלה יש במה פלוגתות בש"ם [ומע"ג דלב"ש לא חייסינן לתקלה ספ"ק דפסחים מ"מ ברמב"ם פי"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' י"ב פסק דחייסינן ע"ש ולא הם לדב"ש מפני כמה סוגיות וע"ש בכ"מ ודו"ק]:

עח הא דאמרינן שהיות יב"ח או כ"א יום בעופות והו בספק טרפה אבל בווראי טרפה אפילו ירבה בחול ימים אין משגיחין בזה רכל שקבלו חז"ל דהיא טרפה וודאית אין משניחין בשום דבר במ"ש הרמב"ם בפי"א ונאמר דזה שהיא חיה היא כיוצאה מן הכלל ומעשה נסים הוא או דזה שאין טרפה חיה יב"ח זהו ע"פ הדוב אבל מיעוטא דמיעוטא יש שחיות ויולדות דכל דברי רבותינו ז"ל הם בקבלה עד הלכה למשה מסיני ודע דגם בספק טרפות אינו נועיל שהייה בדבר שיכול הטרפות להתחרש בכל יום כמו שבורת נף בעוף סמוך לנוף רחיישינן שמא נקבה הריאה אינו מועיל שהייה וכן בשבירת עצם בחששא שיצא לחוץ וכן בשבר במקום צה"ג דחיישינן שהשבר יקלקלם וכיוצא באלו שהרי בכל יום יש חשש שתעשה הטרפות ומה תועיל השהייה שמא בסוף השנה ניקבה או קלקלה או יצא השבר לחוץ:

עט אסור למכור דרוסה או ספק דרוסה או שארי מיני טרפות שאינן ניכרות לעכו"ם דחיישינן שמא יחזור וימכרנו לישראל ואין חילוק בין עיר שרובה עכו"ם או רובה ישראל ואפילו איש ישראל הדר בכפר יחידי אסור למכור דחיישינן שילך להעיר וימכור להישראל והישראל לא יבין שזו היא טרפה או ספק טרפה אלא ימיתנו מקודם ואח"כ ימכרנו לעכו"ם או שיראה בעת מכירתו שהעכו"ם ממית אותו ולבן כל שהטרפות נראה להדיא כמו חתוכת רגל וכיוצא בזה מותר למכור רבזה אין חשש שמא ימכרנו לישראל שהרי גלוי לכל שהיא טרפה ולא יקנה הישראל אותה ואין חילוק בזה בין עוף להבהמה ובין דקה לנסה ובן אפילו ספק טרפה ויש מהפוסקים שמכשירים ואף דקי"ל לאסור מ"מ מותר למברו לעכו"ם מטעם ס"ם שמא לא ימכרנו לישראל ואת"ל שימכרנו שמא קיי"ל כהמתירים ודין עדר שנתערב בו ספק דרוסה או תערובת טרפה בבשרות יתבאר בס"ד בסי' ק"י ובתבו בשם הרדב"ז דדרוסה שנתערבה בעדר יש להתיר להשהותם יב"ח או עד שילרו ואפילו אם הם רבים דבתערובת אין להחמיר מחששא דתקלה ודברי טעם הן ויש להסתפק בחששא דתקלה אם מותר למסור הבהמה או העוף לעכו"ם ולשלם לו בעד טרחתו שיטריח בה שנה דבזה אין חשש תקלה שהרי אינה ברשותו של ישראל ונם חשש שימכרנה לישראל שהרי אינה שלו ומירתת למוכרה שלא יתבענו הישראל בערבאות שמכר את שאינו שלו ויש להתיישב בזה ודע דאע"פ שנתבאר דבתערובת לא חיישינן לחשש תקלה מ"מ לערב בידים אסור כמו בכל האיסורים דאין מערבין איסור לבתחלה ויש לזה ראיות רבות מחש"ם בכל המקומות שדיברו בחששא דתקלה למה לא אמרו לערב אלא ודאי שאסור לעשות כן [ומין לסקסות על מס סנחנאר דזמן מועט לא חייסינן לתקלה סא בתום' פסחים ל"ד. ד"ס בסליקתא מבואר דחסילו זמן מועט מאד חייסינן לתקלה ע"ש דדבר מצוי סמוכן להדיא סמני ורמיס מרס"י סבת י"ח: ד"ס ומומס ע"ש ודו"ק]:

סימן נח [דיני נפולה בבהמה ובעוף
ובו ל"ה סעיפים].

א נפולה טרפה והיא אחת מהטרפות הנאמרות למשה בסיני וכמ"ש בסי' ב"ס ושנו חכמים במשנה דאלו טרפות בבהמה נפלה מן הגג [מ"ב.] אם שחטוה מיד טרפה אע פ שאין שום שבר נראה בה חוששין שנתרסקו ונתפרקו איבריה ואין טעם בטרפות שהלכה למשה מסיני הם [ס"ח] ובעינן שתעמוד ותלך הילוך יפה כמו שיתבאר לפנינו ולאו דווקא שנפלה ממקום גבוה דה"ה אם דרסה אדם או בהמה ברגליה עד שאינה יכולה לעמוד או שהכה בה בכותל או באבן או שבהמה הכתה וריצצתה עד שאינה יכולה לעמוד יש בזה דין נפולה וזהו ששנו חכמים במשנה בטרפת העוף [נ"ו.] דרסה ושרפה בכותל או שריצתתה בהמה ע"ש וזה שבבהמה שנו חכמים נפלה מן הגג ובעוף דרסה וכי' לאו שיש חילוק בין עוף לבהמה אלא דאורחא דמילתא קתני דהעוף אין מידרכו ליפול מ־קום גבוה שהרי יש לו בנפים והבהמה אין מדרכה שע"י דריסה והכאה לא ת־כל לקום

לקום [רמב"ם פמ"ב ל'.] אבל לדינא אחת הן וזהו ששנינו בהוספתא [פ"ג] נפלה מן הנג ונתרסקו איבריה או רצצתה חבירתה ונתרסקו איבריה וכו' ע"ש רשנוהם בכהמה:

ב ודע דזה שכתבנו דאין טעם במרפות שהל"ם הם בן כתב רש"י במשנה ואין הכוונה שהמרפות אין לה טעם שהרי יש בזה טעם גלוי משום ריסוק איברים ואין לך מרפה גדולה מזו אמנם הכוונה כן הוא דהנה לפנינו יתבאר דבהלכה הילוך יפה א"צ בדיקה ובעמדה ושהתה מעל"ע צריך בדיקה ואם לא הלכה ולא עמדה ולא שהתה מעל"ע לא מהני בדיקה ושאלו הראשונים שאלה גדולה דלמה לא הועיל בדיקה כיון שראינו שלא נתרסקו איבריה [ר"ן ורמב"ן בתה"כ] ולזה אמר רש"י ז"ל דאין טעם במרפות דבך קיבל משה רבינו מסיני דבבה"נ א"צ בדיקה ובהאי גוונא צריך בדיקה ובהאי גוונא אין מועיל הבדיקה וזהו בוונת רש"י [ולמדתי זה מדברי רמב"ם פ"ט]:

ג אמנם יש מרבותינו שנתנו בזה טעם נכון דהנה בנפולה יש שני חששות האחת לריסוק איברים וזה ודאי אינו ניכר בבדיקה ועוד יש חשש שמא נתלש אבר או נפסק או נשברו רוב צלעותיה או נעקרה חוליא ודבר זה אפשר בבדיקה וזהו שאמרו חכמים דבעמדה ושהתה מעל"ע יצאנו מחשש ריסוק איברים דאלמלא כן לא היתה יכולה לעמוד ולשהות מעל"ע ומדעמדה ושהתה ש"מ שלא נתרסקו איבריה והבדיקה הוא מפני חשש השני ובשלא עמדה ושהתה מעל"ע נהי דזה יכולין לברוק מיהו הריסוק אינו יהיע לנו [ר"ן] ובהלכה א"צ בדיקה גם מחשש השני דאלמלא נתקלקל איזה אבר לא היתה הולכת יפה ולטעם זה הבדיקה אינו מטעם ריסוק איברים ולא משמע כן מלשון הש"ם והפוסקים [ודע דזה שכתבנו בתה"כ ו'. בעוף ומפרכסת כ"ל שחיטה יכולה ליהך ודו"ק]:

ד ויש שפירשו טעם אחר שבל שנפלה ולא שהתה ולא עמדה חוששין שמא נתרסקו איבריה ולא נתחוק מבעה להראות ולגלות השינוי מהריסוק אבל לאחר ששהתה ועמדה בבר חור הטבע לאיתנו קצת ואם יש הפסד וריסוק איברים יהגלה ויראה וזה נראה ונגלה תמיד בנסיון [רמב"ן בתה"כ] שהרי אנו רואים גם בבני אדם שע"י הבאה אינו נרגש הכאב על רגע זו ולאחר במה שעות או לאחר יום יתחיל הבאב ויתאדם הבשר:

ה ובעין זה מתבאר מדברי הרמב"ם שבתב בפ"ט דין ח' נפולה כיצד וכו' וביצד הוא הריסוק שיתרוצץ האבר ויחלה מחמת הנפילה עד שתפסד צורתו והוארי אע"פ שלא ניקב ולא נסדק ולא נשבר ה"ז מרפה וכן אם הכה אותה באבן או במטה ורצץ איבר מאיבריה ה"ז מרפה באיזה איבריה אמרו באיברים שבחלל הגוף עכ"ל וברין י"ז גבי בדיקה בתב אם מצא בה מרפה מן המרפות שמנינו או שנתרסק אבר מן האיברים שבפנים ונפסדה צורתו ה"ז מרפה עכ"ל הרי שתלה הריסוק בהפסד הצורה מן האבר ודבר ידוע הוא שהפסד צורה אבר אינו ניכר מיד בשעת הבאה עד אחר איזה זמן שע"י ההבאה מתקלקל מרוצת הדם ואז ניכר הפסד הצורה מהאבר ששלמה בו הנפילה ונתרסק [נס סי"ן כתב להעמ הרמב"ם שמין הריסוק ניכר לאחר וכו' ונם בתה"כ כתב הרמב"ן שמוך מעל"ע מיט ניכר מיטו שהפסד ע"ם מך בזה סוס הרמב"ם לסי"ן היט הסם נם במרפות הסוסים כמבואר מדבריו ובסלכה מט בסומט שלח נתקלקל כלום כמ"ש ודו"ק]:

ו ואין לשאול ביון שיש חשש נם בשארי מיני מרפות א"ב למה טועיל בדיקה ניחוש לנקב משהו באיזה אבר ונקב משהו בכל הגוף א"א לבדוק דמהאי טעמא אפרינן בקוץ או מחט שניקב לחלל הגוף מפני שאין בדיקה לנקב משהו בכל הגוף כמ"ש בסי' נ"א דאין זה שאלה כלל דנקב שנעשה ע"י נפולה א"א לו להיות נקב משהו אלא קרע נחל והיה ניכר [ריין]:

ז חומר יש בנפולה מה שאינו כן בכל המרפות דאלו בשארי מרפות אינו אומר אלא באיברים שהחיות תלוי בהן ובנפולה אינו כן שאפילו נתרסק אבר מהאיברים שאין החיות תלוי בהן כמו מחול ובליות דקי"ל אם ניטלו בשרה בנתרסקו מרפה דבן כתב הרמב"ם שם וז"ל אפילו נתרסק אבר מהאיברים שאם ניטלו בשרה בגון מחול ובליות ה"ז מרפה חוץ מכית הרחם שאם נתרסק ה"ז מותרת עכ"ל לפי שהריסוק מכאיב אותה יותר מנטילתן [ר"ן] וזהו כעין מ"ש בטחול בסי' ס"נ דניטל כשר וניקב מרפה מפני שמכאיב לה יותר ע"ש ולפ"ז נם הכבר אם נתרסק אף שלא נמקום מרה ומקום חיותא ג"כ מרפה מרך טעמא [ע"ן סק"ד] וגם האם אם נתרסקה מרפה אפילו למאן דמכשיר בניטל האם בסי' מ"ה [מג"ם סק"ח] לבר בית הרחם מפני שהוא רך וספוני אין הריסוק שולם בו ובן הסימנים לא חיישינן בסו שיתבאר [בפמ"ג בתה"ד סק"ד מ"ם בריסוק סמם ודבריו לא מבוררו מלני ויסוחו עמ"ם סמ"ן שמולם בכל סחבר ובחתם לא משמע כן מסרמב"ם כמ"ם כב' רב"פ בסבסופת ולכן נ"ל פיקל כסחג"ם לריסוק סמם מרפס ודו"ק]:

ח והנה אף שיש מראשונים שמסתפקים בדין ריסוק הטחול והכליות [רמב"ד] ונם מלשון רש"י ז"ל משמע דהבדיקה בריסוק אינו אלא באיברים המתריפים כתוש השדרה ושבידת רוב צלעות ועקירת חוליא [ל"ל: ד"ס תכל ע"ם] ויש מראשונים שכתבו מפורש להיפך [כלמ ורמ"ס בכל"ם] מ"מ כיון שהרמב"ם פסק כן והרמב"ן והרשב"א והר"ן הביאו דבריו והוזו לו [בתה"ם סרמב"ן בתה"כ] והטור והש"ע פסקו כן הוי מרפה וודאית ולא נדיננו בספק מרפה אלא כוודאי מרפה:

ט במה יהא הגובה שתשרף מנפילה בזו עשרה מפחים דזהו שיעור בור האמור בתורה לענין נזקין דבבור עשרה

עשרה כשתפול הבהמה תובל למות במבואר בח"מ סי' ת"י ולבן אם נפלה הבהמה ממקום גבוה עשרה טפחים או שנפלה לבור עמוק עשרה ולא עמדה והלכה חיישינן לריסוק איברים אבל בפחות מעשרה לא חיישינן לה ותלינן מה שלא עמדה בסיבה אחרת:

ט ודע שהמטור והש"ע סעי' א' כתבו דאלו היוד טפחים מודדין מכריסה של הבהמה בלומר דאם נפלה כשהיא שוכבת צריך שיהא המקום גבוה י"ט וכן הבור עמוק י"ט אבל בשנפלה מעומד מודדין הי"ט מכריסה דבן אמדו חז"ל בב"ק [נ"ה.] דמכריסה עד הארץ יש ד' טפחים ואם נפלה לבור עמוק ששה טפחים תוכל למות ואע"נ דרגלי הבהמה המה הרבה יותר מארבעה טפחים מ"מ הכרס תלוי הרבה למטה מראשי הרגלים וליכא רק ד' טפחים מסוף הכרס עד הארץ:

יא והרי"ף והרמב"ם לא הזכירו זה כלל לא בבאן בטרפות ולא בפי"ב מנזקי ממון לענין נזקין והטור נ"כ לא הזכיר זה לענין נזקין בח"מ סי' ת"י ומעמו נ"ל כרור דהנה בנזקין נחלקו שם בגמ' רבור שחייבה עליו תורה אם החיוב הוא רק משום הבל הבור או גם משום חבטא ודין זה אינו אלא אם החיוב גם משום חבטא דהבלא לא שייך מה שמכריסו עד הארץ כמובן והנה אם כי הטור פרכ שם דנראה דעת אביו הרא"ש לפסוק גם לחבטו מ"מ המעיין ברא"ש [פ"ס דב"ק ס"ח] יראה דמפקא ליה וב"ב הטור עצמו ברמזים ולבן בנזקין דהממע"ה לא חייב הטור את בעל הבור בבה"ג משא"ב בטרפות ספק איסורא לחומרא אבל הרי"ף והרמב"ם נראה להריא שרחו דין זה מהלכה ומרחו המפרשים בזה ולא העלו דבר ברור ולהדמב"ם קשה יותר [דמיסו סוס דפסק כמתמל לסבלו וכ"ם לחבטו מבל הרי"ף סס דפסק כרב לסבלו ולמ לחבטו ל"ק כלל ע"ם דהרי"ף פסק סס דים חבטא בפחות מי' ולבן נס בכאן למ הזכיר דלריך י"ע ע"ם מבל הרמב"ם פסק דלריך י"ם נס בכאן נס סס וסמיטו זס ופסק סס כמתמל ולע"נ ודו"ק]:

יב ולענ"ד נראה דהרמב"ם דחת זה מהלכה ע"פ נמ' מפורשת דשם דפליני רב ושמואל דרב ס"ל רבור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו ושמואל ס"ל להבלו וכ"ש לחבטו ושואל הגמ' מאי ביניהו והרבה תימא הא יש נ"מ בעיקר דין בור דלרב צדיך שיהא בור עמוק עשרה דווקא ולשמואל די בבור ששה בשנפל השור מעומד כדרך רוב נפילות ולמה לו לחפש חילוקים אחרים שאינם בענין בוד עצמו אלא ודאי דלא קי"ל כי הך אוקימתא ומ"מ אנן לדינא קי"ל בהמוד והש"ע דכשנפל מעומד דיו בבוד ששה דבן פסקו הרא"ש והרשב"א והר"ן ובל הראשונים ובתבו דנם בה"נ פוסק בן [סב"י לתמ דגם סרמב"ם ס"ל בן ולמ הולרך לפרש דבבל רוחין ממלריסס ים ד"ע ע"ם ובבריו תמוסים וסים"ם בב"ק פ"ם סב"ם מרח לייסב בתופן תמר וכן סב"ח. ולענ"ד סדמס בתי"ם]:

יג יש מי שרוצה לומר דגם באבן הנופלת על הבהמה צריך שיפול מגובה עשרה טפחים וכפחות מיוד אין חוששין לה ודברים תמוהים הם דמי יוכל לתת קצבה לאבן שנפלה דהכל הוא לפי האבן אם גדול ואם קטן [ב"י בסס כלבו] ודווקא בנפלה הבהמה דהחי נושא את עצמו יש חילוק בזה דממקום גמוך לא יתרסקו איבריה אבל האבן שנפלה עליה אם הוא אבן כבד אפילו בסמוך לה טרפה [ד"מ] אם אינה יכולה להלוך וכן המביאו כל הגרולים [ים"ם וס"ך וט"ז ופל"מ]:

יד לפיכך בהמה שנפלה ממקום גבוה או שנפלה לבור אם יש מכריסה עד המקום שנפלה שם י"ט והיינו שהבור עמוק ו' טפחים דע"פ רוב יש משיפולי כרסה עד הארץ ד' טפחים אך אין בלל בזה דלפעמים יש יותר מד' טפחים ואז א"צ שיהיה הבור עמוק ו' [וכ"ם מוכיח דבכי המום"ע וכו"ק] אם הבהמה שובבת ולא עמדה והלכה ושחטוה טרפה דחיישינן שמא נתרסקו איבריה אע"פ שאין רואין בה שום שינוי ואם אין כאן י"ט בצירוף מה שכריסה ועד הארץ אין חוששין לריסוק איברים ואינה אלא כשאר מסוכנת שנתבאר דינה בסי' י"ן ע"ש:

טז ובן כל כיוצא בזה כגון שטרפה לבותל או דרסה ברגליו או בהמה אחרת דרסה ברגליה או הכה באבן בבל נופה וכן הוכתה בקורה או במשא אחרת ונשארה שוכבת על מקומה ושחטוה טרפה דחיישינן לריסוק איברים וכן בעוף ביוצא בבל זה דינו שוה לבהמה וכן העוף שנחבט על דבר קשה בגון בגד שנמתח או על גבי רשתות שיש בהם קשרים או על גבי דק שנופץ מהפשתן ועל אבק דרכים ועל גבי חריות של דקל חוששין לו אבל אם נחבט על דבר רך בגון על מלית כפול ועל חול הנם וביוצא בזה אין חוששין לו ודע דכן איתא במור דחול הנם אין חוששין לו אך בנמ' לפנינו הגירסא חול הדק לא חיישינן חול הנם חיישינן ופירש"י דחול הדק מישתרק ואינו נבבש לעולם וחול הנם כגון אבנים גדולות שבו מרסקין העוף כשנופל עליהם [דף ל"ב.]:

יז עוד איתא בנמ' שם תבן של חמים ושעורים ועשוי חבילות ונפל העוף עליהם חיישינן לריסוק איברים ואם אינו עשוי חבילות לא חיישינן חמים ובל המינים השייך לחמים חיישינן לפי שהם קשים שעורים ובל המינים השייך לשעורים לא חיישינן ויש נירסא דחיישינן ולפ"ז בכל מיני תבואות חיישינן בשנפלה העוף עליהם ונשארה שוכבת על מקומה בל מיני קטניות אין בהן משום ריסוק איברים משום דמישתרקי מהדדי ואינם נבבשים יחד לבד מן דוביא והוא הלתן חימצי שקודין פישל"ש בלע"ז אין בו משום ריסוק איברים חפצי צידרו"ש בלע"ז יש בו משום ריסוק איברים ובערוך גורס דגם בחימצי יש בו משום ריסוק אבדים ופירש על חימצי אפונים ועל חפצי עפצים ע"ש ומסיים בנמ' בללא דמילתא

דמילתא כל מידי דמישתרק נחלק זה מזה ואינן נבבשין יחד והגופל עליהם נשמט והולך ואין כאן חבט אין כזה משום ריסוק איברים לא משריק יש בו משום ריסוק איברים:

יז עוף שנחבט על פני המים אם שט מלא קומתו ממנה למעלה לעומת המים אין חוששין לריסוק איברים אבל אם שט מלמעלה למטה עם הילוך המים חוששין לו וצריך בדיקה ולדידן דלא בקיאין בבדיקה טרפה אם לא הלכה הילוך יפה כמו שיתבאר דזה ששט עם הילוך המים אין זה מבחו אלא המים נשאוהו ולבן שלא כמי נהר כגון כמי אגם דמכונסים יחד ואין בהם הילוך המים כמימי נהרות אף שיש מקום אחד גבוה ומקום אחד נמוך אין בהם חילוק ובל ששט בו מלא קומתו דיו ובן אפילו בנהר ושט עם הילוך המים מלמעלה למטה וקדם לתבן או קש שמהלכים על נבי המים בשוה לו ה"ז בשט מחמת עצמו ואין הוששין לו:

יח נדבקו כנפיו בדבק בשעת צידה ונחבט אם שני כנפיו נדבקו בהדף שצרין אותו בלומר שמושחין בדבק תחיבות עץ ובשהעוף שובן עליו בנפיו מתדבקים בו ובשהוא רוצה לפרוח נופל עמהם לארץ חוששין לריסוק איברים וצריך בדיקה וכמ"ש ואם לא נדבק בו אלא אחד מהם אין חוששין לריסוק איברים מפני שהוא פורח מעט בכנף השני ואינו נחבט וכבר נתבאר דכנופל מעצמו צריך נובה י"מ ובהפילו עליו א"צ נובה י"מ אלא הכל לפי הכובד:

יט והא דשרינן היכא דלא נפל בנובה י"מ דווקא כנפל מעצמו אבל הפילוהו אחרים א"צ נובה י' דאז החבטה קשה ושולט הריסוק גם בפחות מי' לפיכך אלים המנגחים זה את זה ונפלו לארץ ולא עמדו והלכו חוששין לריסוק איברים אפילו בפחות מי' מחמת החבטה שחובטים ול"ו לארץ אבל אם לא נפלו אין חוששין אף שפניהם ועפות ובדואגים וכואבים דזהו רק חמימות בעלמא [נמ'] וה"ה אם נפלו ועמדו והלכו אין חוששין להם:

כ ולפעמים יש אף בשאחרים מפילים אותה ובנובה יותר מי"ם ומ"ם אין חוששין לריסוק איברים והיינו בגון שידעה שרוצים להפילה והיא מתחזקת נגדם ובשהיא שוחה ליפול נועצת צפרניה בארץ ומתחזקת בהם עד שאינה נופלת רק בסמוך לארץ ממש ולפיכך אמרו חז"ל [נ"מ:] בית המטבחיים אין בו משום ריסוק איברים בלומר בשמפילין אותו לארץ לשוחטו אפילו ממקום נבוה לא חיישינן לריסוק איברים אפילו נשמע ממנו קול יללה בנפלו לארץ לית לן בה מהטעם שכתבנו שמתחזק א"ע בצפרניו והביאו הראשונים ירושלמי בלשון זה אינו דומה נופל מרעת לנופל שלא מרעת ביוטי דר' פנחס חבטין תורא בחילא כלומר היו חובטין השור לשחיטה ככח גדול אמר לון ר' פנחס בחייכון שרוניה בלומר אני מבקש מכם שתתירו אותו להיות חפשי

ונראה מה יעשה שרו ליה וערק בלומר התירו אותו מהחבלים וברח אטר בריך שבחר בהם ובדבריהם דאמרין אלין דחבטין תורא בחילא לית בו משום ריסוק איברים ולא דמי לאלים המנגחים וא"ז שבל אחד יודע ג"כ שהאחר רוצה להפילו ועכ"ו חיישינן לריסוק איברים דהבא בשמרגיש שרוצים להפילו נועץ צפרניו ומתחזק אבל התם כל אחד רוצה להפיל את חבירו ואינו מתחזק בעצמו על הצלתו אלא מתחזק להפיל להאחר ימהילא מי שנופל הרי לא התחזק בעצם הצלתו:

כא זה שאין חוששין בבית המטבחיים לריסוק איברים כתב רבינו הרמ"א בסעי' י' דדווקא שלא קשרו בל רגליו כשהפילוהו אבל אם כל רגליו קשורים בשעה שמפילים אותו חוששין לו עכ"ל ומלשון זה משמע דדווקא כל רגליו קשורים אסור אבל בששלשה רגלים קשורים לית לן בה ואף גם על זה צעקו הגדולים [ים"ש סי' ס"ל וע"ז סק"מ] משום דברגל אחת קשה להתחזק והירא את דבר ד' לא יקשור רק שתי רגלים ושתים יהיו חפשים כדי שיתחזק בשני רגליו ודע דבקשרו בל רגליו חוששין לריסוק איברים אף בפחות מיוד כיון שהפילוהו אחרים [ס"ך סקט"ו]:

כב יש מלמדים זכות על המקומות שקושרים בל הרגלים ואין מוחה בידם משום שעושין בענין שאין החבל מקשר הרגלים אלא בשעה שהשור נופל לארץ ומקורם החבל מרווח וביבולתו להתחזק ברגליו ובשעת נפילתו ממש נתהדקו הרגלים זל"ז ולא אסרו אלא אם ההידוק הוא קודם שנפל לארץ [ע"ז סקי"מ] אבל ההיתר היותר נכון לקשור רק שני רגליו וכמ"ש [סס]:

כג המטבחים שנושאים בבש על כתפיהם ומשליכין אותו לארץ יש בזה חשש ריסוק איברים דמהבתף יש יותר מי"ם [ס"ך סק"ז] ועוד דבשאחרים מפילים א"צ י"ם בם"ש אך אפשר לומר כיון דאין בוונתם להפילו אלא להורידו לארץ לא דמי להפלת אחרים ובעינן י"ם [כרו"פ] אמנם א"כ גם ביותר סיוד א"צ לחוש דבהורדה לא שייך לחוש לריסוק איברים דוודאי יזהר שלא יחבטנה וצ"ע ופשוט הוא דאם הטבח אוחז רגלי הבבש בידיו עד שכבו לארץ אע"פ שאינו אוחז דק שני רגלים ובל הגוף נחבט לארץ אין חוששין לריסוק איברים כיון שאוחז הרגלים בידיו עד שכבו לארץ א"א להיות חבט קשה [זהו כוונת סס"ך סק"ל וכמ"ש ספמ"ג סס ולפ"ז סכתב סם"ך דמטעין ממקום מחיזה בידיו ע"ם סלמון מנומנם מכל מ"מ כוונתו כן הוא וזהו שנמנם הסרי"ם סק"ב מכל כפי מ"ם ס"ם ועכרו"ם בפירם סהוחזו בידו בפהום מי"ע ע"ם ונ"ל דכוון שוחט ס"ע דמל"ב כוו י"ע בוודאי ודו"ק]

כד וכמו שאמרנו בהפילוה אחרים וירעה שרוצים להפילה מתחזקת עצמה ואין כה חשש ריסוק איברים כמו כן אם קפצה מדעתה מאיזה מקום נבוה אפילו גובה יותר מי"ם ואע"פ שגבוה הרבה ואע"פ

שאנו רואים שאינה יכולה לילך מ"מ אין בזה חשש ריסוק איברים ותלינן ברבר אחד ואין חילוק בין קפצה מחלון שבכוהל ובין מחלון שבארובה שבאמצע הנג ופירשו חז"ל המעם [סס] משום רכל שהיא עושה מרעת עצמה אמרה נפשה שלא תתרסק רכך המביע הקב"ה כטבע כל הבע"ח לברוח מן הנזק הגלוי ולכן אפילו קפצה מארובה שבגג שאין שום רבר שתאחז בו לא חיישינן לה ולכן אמרו חז"ל רבשהניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה אין בה חשש ריסוק איברים אפילו כשאינה עומרת רנהי רווראי קפצה מ"מ הא בקפיצה מרעת ליכא חשש כמ"ש ולא חיישינן שמא ארם הפילה ראין לתלות ברבר שנגד השכל דלמה יעשה כך ולבעל חי אחר לא חיישינן שרחפה דהא ליכא אחר ולכן אם

יש שם עוד שוורים ודאי חיישינן [כנלע"ד]:

בה וכן אמרו הז"ל [כ"ל] דנגבים שנגבו בבשים מהריר אפילו השליכום מעבר לנדר שהוא נבוה מאד אין חוששין לריסוק איברים מפני שהנגבים נזהרים לבלי להפילם על הצלעות ויוכל להיות שישברו העצמות ולא יוכלו לילך שהם רוצים שתוכל הכבש לרוץ לפניהם ולכן מרקרקים להפילן על המתנים שלא הנזק ולכן אם החזירום הנגבים להבעלים מפני היראה וזרקום להריר של הבעלים ררך הנדר ואין יכולין לעמור בוודאי חוששין לריסוק איברים שהרי אז אינם חוששים איך להשליכה וזורקים על הצלעות ונהרסקו האיברים ולכן אם לא החזירום מפני היראה אלא מפני התשובה מוהרים רבוודאי ביון שרוצים בהשובה יתכוונו שלא יניע הפסד להבעלים וישליכום על המתנים ואם יש ספק בזה מפני מה החזירום אסור [ם"ך סק"ח] ובווראי כן הוא שהרי יש ריעותא ברורה לפנינו שאינם יבולים להלך ואיך נתיר אותם בלתי ידיעה ברורה שאין בזה חשש ריסוק:

בו ואע"פ שבנגבים חלקנו בין הפילוה על המתנים לבין הצלעות ולפ"ז יש מי שרוצה לומר רגם בנפלה מעצמה פתאום ממקום גבוה י"ט יש נ"כ חילוק זה ראם נפלה על המתנים אין בה חשש ריסוק [עמ"ך סס] אבל לא כן כתב אחד מנרולי ראשונים [סס כסס רוקח] ובן נ"ל עיקר ראל"כ לא הוי משתמטים הפוסקים מלהוכיר דין זה בנפלה מעצמה והחילוק בשיט רוראי נפילה שע"י אדם איך שהוא איננו מזיק בכוונה ומהאמין שלא תהיה הנפילה בבח גרול ולכן בהפילוה על מתניה אין חוששין משא"כ כשנפלה פתאום מעצמה בנזק נמור ודאי יכול להיות שהנם שנפלה על מתניה נתרסקו איבריה מפני רעש הנפילה [עפר"ח סכתב נ"כ דמוסכ רכבוקח סוס ע"ס ולעני"ד לימו כן ונס סם"ך כתב רק לכאורס ולדינא לית לסקנ]:

בז ורע רוה שאמרנו בהוכחה באבן דחיישינן לריסוק איברים והו כשהאבן שלט בכל הנוף אבל אם הוכחה באבן במקום אחד א"צ בריקה רק נגד זה המקום שהוכחה שם ולא במקום אחר ונ"מ לדינן שבבריקת כל הנוף אין אנו בקיאין אבל בבדיקת אבר אחד אנו בקיאין ולכן אם הוכה עוף כנגד הריאה לדינן דאין אנו בקיאין בבדיקת ריאה של עוף מרפה [ם"ך סק"ד] ונם הילוך לא מהני כיון שאין הריעותא רק באבר אחד [דנמ"ל] ומ"מ צריך אומד אם ביכולת הבאה זו להזיק להבריאה שנחבאת כין הצלעות כיון שאין ריעותא אחרת לפנינו כיון שהולכת הילוך יפה:

בח כתב הטור עובר שנולד אע"פ שבית הרחם הוא מקום צר אין חוששין לו לריסוק איברים אפילו אם רואים בו ריעותא שאינו יכול לעמוד ומותר לשוחט מיד אם ירוע שכלו לו חרשיו עב"ל וזהו שאמרו בנמ' שם בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים ובפרש"י שם אבל הרמב"ם והש"ע השמיטו דין זה מפני שהם מפרשים פירוש אחר דהכוונה הוא רבנפולה לא חיישינן לאבר של בית הרחם משום ריסוקי איברים מפני שהוא רך וספוני ובמ"ש בסעי' ז' [וסונית סס"ס ל"ע לפירוסו ועכ"מ פ"מ מיסב זס] ולרעת הטור אפילו במקשה לילד הדין כן ובטור א"ח סי' תצ"ח לא כתב כן ולעיל בסי' ט"ו סעי' ו' הארכנו בזה ולדינא כל שיש ריעותא חוששין לריסוק איברים בס"ש שם:

בט כתב אחד מהראשונים אם חבו אותה בניד הנשה כרי שתהא נופלת מאליה והיו שוחטין אותה אע"ג דאפילו אם שחטוה היתה מתה מחמת ההכאה מ"מ מאחר דאם היו נותנים עליה סימנים היתה מהרפאת כשרה [נמ' ל"ד.] ומ"מ דווקא במקל אבל בחץ לא דאיכא למיחש לצומת הגירים [ורמ"י פי' סס במלים 16 במקל ע"מ לא כתב לענין כולי סמיו מכווגים סלא מרד מן סכלוף למ"ש ע"ס וס"ל ס"ל כגיד סמפס וכ"כ ספר"ח סק"כ עוד כתב דלרידן דבלס"נ דבסמס לאו בקילון נס במקל מוסר ע"מ ולין כסמיו בסמס במקל על סמלים בתכלת בסי' ל"ב]:

ל ודע רכפי הדין שנתבאר רבבית המטבחיים אין בזה משום ריסוק איברים משום רכל שידעה שרוצים להפילה היא מתחוקת בצפרניה ואין חשש ריסוק אפילו בנובה יותר מי"ט כמ"ש בסעי' כ' א"כ תמוהים רברי רבינו הב"י בסעי' א' שכתב והא רבעינן נובה עשרה טפחים דווקא בנפלה מעצמה או הפילוה אחרים ויורעת שרוצים להפילה וכו' עכ"ל וקשה הא בבה"ג מותר ואפ"ל ביותר מי"ט ולכן יש מי שרחה רבריו [ט"ז] ויש מי שתירץ רס"ל ררק בבית המטבחיים שיש לה מקום לנעוץ צפרניה בזה מחירינן אף ביותר מי"ט אבל במקום אחר שאין לה במה לנעוץ צפרניה ורק בנופה בלבר היא מתחוקת ואין זה בנפילה בבת אחת ובפחות מי"ט מותר אבל בי"ט וכ"ש ביותר מזה אסור [ם"ך ופר"ח] אבל הרברים תמוהים רבינו רבנמ' אמרו ההיתר בבית המטבחיים מפני שנועץ צפרניו הא בלא"ה אסור וא"ב בשאין מקום לנעוץ הצפרניים אסור גם בפחות כרין הפילוה

הפילוה בבת אחת ומנלן להתיר בזה [פלתי סק"נ] ואולי דגם בבית המטבחיים ס"ל דרווקא בפחות מי"ס דברמב"ם ובש"ע אינו מבואר דאפילו בנבוה הרבה לא חיישינן בבית המטבחים ע"ש אבל בספרו הגדול כתב מפורש כן וצ"ע:

לא כיצר דין נפולה ובדיקתה כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' נ' נפולה שאמרנו שחוששין לה אם לא עמדה אסור לשחוט אותה עד שתשהא מעל"ע ואם שחטה בתוך זמן זה אפילו ברקוה ומצאו אותה שלימה מבל איבריה טריפה ואם שהתה מעל"ע ואח"כ שחטה צריך לבדקה בנגד כל החלל בולו מקדקד הראש עד הירך [ונס סמוך נכלל] אם ימצא בה טרפות מהטרפות שמנו חכמים או שנתרסק אבר מהאיברים שבפנים ונפסדה צורתו ה"ז טרפה אפילו נתרסק אבר מהאיברים שאם ניטלו כשרה כגון מחול וכליות ה"ז טרפה חוץ מבית הרחם שאם נתרסק ה"ז מותרת והסימנים א"צ בדיקה שאין הנפילה ממעכת אותם ואם הוכתה באבן במקום אחד א"צ בדיקה רק נגר המקום שהוכתה שם ולא בשאר איברים אם עמדה תוך מעל"ע די לה בבדיקה ורווקא שעמדה מעצמה אבל העמידוה לאו כלום הוא יש מי שאומר שכל שעמדה והלכה אפילו נמצא שינוי באיבריה אין חוששין לה כל שאין השינוי ממריף כשאר בהמה הלכה כשרה וא"צ בדיקה ואע"פ שלא שהתה מעל"ע כד"א כשהלכה הילוך יפה כדרכה אבל הלכה והיא צולעה צריכה בריקה וי"א דאנן האידנא לא קים לן בבדיקה ואין להתיר רק בהלכה והבי נהוג ולא נקרא הלכה רק כשהלכה ד' אמות הילוך יפה כמו שהלכה קורם שנפלה או כשאר בהמה ואם הלכה ואחר כך אינה יכולה לילך דינה כשאר מסוכנת עכ"ל:

לב וזהו פשוט דשינוי והפסד צורת אבר אינו ממריף רק בנפלה משום חשש ריס"ק אבל בלא נפלה לא חיישינן להפסד צורת אבר [ט"ז סק"נ] ואפילו בנפלה ועמדה והלכה לא חיישינן לזה שהרי כתבו שכל שעמדה והלכה אפילו נמצא שינוי כשר כשאין השינוי ממריף בשאר בהמה וכיון דבלא נפלה אין השינוי הזה ממריף ממילא דה"ה בעמדה והלכה:

לג וזה שכתבו אם עמדה תוך מעל"ע די לה בבדיקה משמע עמידה גמורה ובמור כתב אפילו פשטה ידה לעמוד ומלשון הרמב"ם וש"ע לא משמע כן ומה שכתבו אם עמדה תוך מעל"ע אין הכוונה דלאחר מעל"ע לא מהני עמידה ובריקה ראיזה סברא יש בזה ומה איכפת לן אם עמדה אחר כמה ימים אלא דה"פ אם עמדה מהני לה בדיקה אפילו שהתה תוך המעל"ע וב"ש אם שהתה מעל"ע כ' וה"ה בעמדה ישהתה מעל"ע אינו מהכשר בלא בדיקה ולכן לדידן דלא בקיאין בבדיקה טרפה בכל ענין לכד בהלכה [ט"ז סק"ב].

לד וזה שכתבו דווקא עמדה מעצמה ולא כהעמידוה אחרים יש מי שאומר דאם העמידוה אחרים ושכבה ואח"כ עמדה מעצמה לא מהני ולא ידעתי טעם לזה דמה איכפת לן מה שמקודם העמידוה כיון שעתה עמדה מעצמה [עפ"ת סק"נ] ויש להסתפק מה נקרא העמידה אחרים אם בידים העמידוה או אפילו שהוכה ועמדה או נערו בה ועמדה מקרי נ"כ שאחרים העמידוה והלשון משמע יותר שהעמידוה בידים ונם מצד הסברא כן הוא הכיון שיש לה עכ"פ כח לעמוד מעצמה נהי שההתעוררות לזה תהיה ע"י הכאה או ע"י נערה מ"מ סוף סוף הרי יש לה כח לעמוד מעצמה אך לדידן אין נ"מ כזה דלדידן אינו מועיל רק הילוך יפה [וכ"כ סכנו"פ]:

לה ודע דיש מי שאומר דהלכה לא מקרי אלא כשעמדה מעצמה והלכה אבל העמידוה אחרים והלכה אינו מועיל אפילו הלכה הילוך יפה ודברים תמוהים הם דבהלכה לא איכפת לן כלל איך היתה עמידתה דרק כשהלכה הילוך יפה כשרה בלא בדיקה וכן הסכימו כל הגדולים [ס"ך ומ"ז ומעיו"ש ופמ"ז] ואם אין הילוכה יפה כגון שצולעת או אפילו אינה צולעת אלא שהלך בכבידות ולא כמו הליכתה מקדם אין זה הילוך דאע"ג דבלא נפלה לא חיישינן לצולעת והלינן בשינרונא כמ"ש בסי' ל"ב ע"ש בנפלה שאני דבעינן הילוך יפה וכבר בארנו דבבדיקת אבר אחר נם אנחנו בקיאים ולכן בנפל אבן על מקום אחר ועמדה בורקן אותה יעמ"ש בסעי' כ"ז:

סימן נט [דין בהמה שנפשטה עורה בחייה ובו ח' סעיפים].

א בהמה שנפשטה עורה בין בידי אדם בין ע"י חולי או מחמת שחין או מחמת מלאכה [רס"י כ"ד.] טרפה כשניטלה כל העור ואע"ג דעור אין זה דבר שהנפש תלויה בו ולא עריפא מכשר מ"מ טרפה מפני שהאויר שולט בה וסופה למות [נדס כ"ס.] ואם נשתייר בה שיעור שיתבאר בשרה מפני שע"י השיור תעלה ארוכה ותחזור כל עורה לקדמותה [רס"י תולין נ"ה:] ויש לי שאלה בזה דכיון דהטרפות הוא משום האויר כמ"ש מה מועיל שתחזור לקדמותה הא עד שתחזור לקדמותה ישלוט בה האויר וצ"ל דכך קיבלו חז"ל דבהופשטה בולה אף שביכולת העור לחזור במה שאמרו חז"ל בגדה שם רעוד ועוי מחליף מ"מ עד שתחזור

שתחזור תשהא זמן מדובה וישלוט האויר משא"כ בשיור מקצת תחזור כזמן קצר לקדמותה ולא תפעול שליטת האויר שבזמן קצר כדי שתמות ובשרה:

ב ודע דבגדה שם יש שני לשונות בנמ' ללישנא קמא עור נזעו מחליף והטעם דטרפה מפני שליטת האויר ולאיכא דאמרי עור אין נזעו מחליף והטעם דטרפה דכלא עור כלל אין הבהמה יכולה לחיות וללשון זה א"צ לחלק התילוק שחלקנו בסעי' הקודם דהטעם פשוט דכשנשאר מקצת עור הוכל לשוב לקדמותה משא"כ בניטל כולו לעולם לא תשוב לקדמותה והחילוק שכתבנו הוא ללישנא קמא דכהברח לחלק כן דאל"כ איזה חילוק יש בין ניטל כולו לנשאר מקצת:

ג והנה טרפות זו שניטל עורה קראוה רבותינו חכמי המשנה נלודה ופירושו שניטל עורה ויראה לי דלשון חכמים חכמה ודבר נדול השמיענו כזה דהא יש להסתפק אם טרפות זו שניטל עורה הוי דווקא כשהכשר ערום ואין עליו שום מין כיסוי אבל כשיש עליו איזה כיסוי כגון שנקרם על הכשר כעין צרבת השרוץ כשרה או דילמא דנם בכה"ג טרפה ומרקראוה חכמים כשם גלודה ש"מ דאפילו בכה"נ טרפה דהנה שם נלודה נמצא באיוב [ע"ז] שק תפרתי עלי נלדי וביאורו כשעלה לו קרום דק על מכתו ודרך בני אדם לתת עליה דבר רך ואיוב מהאונן שלא היה לו דבר רך והוכרח לתפור שק עב על נלד המכה וכן שנינו ברפ"ט דמקואות גלד שחוץ למכה ונלדי צואה ע"ש ומזה נלשון הוא בנמ' הונלד פי המכה ולזה קראוה בשם גלודה ללמדינו שאפילו עלה על מקום העור נלד בעין קרום דק מ"מ טרפה [ורמיז לזה מנדס ג"ס. שמומר ומפ"ו ר"מ לא קמכסיר מלא דקריד ביטרפ וכו' ופירש"י מבקסס בבגדים ונעשס כעור]:

ד כמה ישתייר בעור ויהא כשר פסק הרי"ף ז"ל דבעינן שישאר ברוחב סלע על פני כל השדרה והרמב"ם ז"ל פסק בפ"ט דבעינן ברוחב סלע על פני כל השדרה וברוחב סלע על כל פרק ופרק מפרקיה והיינו בכל פרקי חוליותיה ועצמות השוק והירך [לם"י ל"ה:] וברוחב סלע על מקום מיבורה והרא"ש ז"ל פסק [בפ"נ סז"ז] דבכל מקום מהנוף כשישאר בו כסלע כשרה והבה"נ פסק נ"כ כן דבכל הנוף מציל השיור לבד מעור בית הפרסות והיינו מן הארכובה ולמטה דלא הוי עור מפני שהוא רך [רם"י]:

ה והנה מחלקותן תלוי בסוגיית הש"ס שם [עב"ש] ולהלכה כיון שהוא בפיקא דאורייתא הבריע הרשב"א ז"ל לפסוק כהרמב"ם המחמיר שבכולם וכן פסקו רבותינו בעלי הש"ע שכתבנו ואם נשתייר מן העור רוחב סלע על פני כל השדרה ורוחב סלע עד הטבור וריחב סלע על ראשי איבריה ה"ז מותרת עכ"ל ולא הביאו דיעה חדת בלל והבי ניי"ל:

ו וכתב הרמב"ם אם ניטל כרוחב סלע מעל כל פני השדרה או מעל הטבור או מעל ראשי איבריה ושאר כל העור קיים ה"ז בפק וירא לי שמתירין אותה עכ"ל ודכים שאלו דכיון שהוא בפק דבעיא היא בנמ' איך כתב שמתירין אותה הא בפיקא דאורייתא לחומרא אך האמת דהרמב"ם הולך לשיטתו שכתבנו בסי' כ"ט שבשארי טרפות לבר מדרוסה יש שהולכין להקל בספיקן ע"ש ועיקר הטעם הוא כיון שניטל העור מאחד משלשה מקומות הללו דנשאר בנמ' בספק ה"ל ס"ם שמא אין הלכה בלל כאותו אטורא שפוסל בשלא נשתייר במקום ההוא המיוחד ואת"ל דהלכה כמותו שמא נם הוא מודה דכשרה כשניטל העור מהמקום ההוא בלבר וכל שאר העור קיים [כ"מ] ולפ"ז אם ניטלה העור מכל השלשה מקומות וכל העור קיים הוי בפק טרפה וזהו שכתב רבינו הרמ"א וז"ל אבל אם ניטלה משלשתם ושאר כל העור קיים טרפה עכ"ל מפני שאין בזה רק בפק אחד והולכין לחומרא וזה שכתב טרפה כוונתו לבפק טרפה כמו שרגיל בכמה מקומות כן מפני שעל עצם הבהמה אין נ"מ בין טרפה וודאית לבפק טרפה [הס"ם בבמבגו מיט ס"ם נמור כמ"ם בפר"ם דבפק בעיא לא הוי בפק אלא דהוי בעין ס"ם וכיון בית פוסקים שמכמיניס לנמרי מין לדקדק כל כך]:

ז יש אומרים דדווקא כשניטל סלע מכל השלשה מקומות טרפה אבל אם ניטל פחות מזה אף שלא נשתייר ברוחב סלע כשר וזה שהצריכנו ברוחב סלע והו כשניטל כל העור ואנו מצילין אותה ע"י אלו המקומות צריך ברוחב סלע אבל כשכל העור קיים וניטל מאותן מקומות כל שלא ניטל ברוחב סלע כשר [ים"ם סנ"ם] ויש חולקין בזה [ס"ך סק"ם] ולזה הסכימו הנרולים דנם בבה"נ הוי טרפה בין שבכל המקומות לא נשתייר כסלע [פר"ח וכרו"ם] וכן יש הרבה חולקין על דברי הרמב"ם והש"ע שבסעי' הקודם ופסקו דנם כשניטל ברוחב סלע מאחד מהמקומות הללו נ"ב טרפה ורק בזה מקילים דאם באחד מהשלשה מקומות לא ניטל כסלע אף שנשתייר פחות מסלע מ"מ כיון דבכל הנוף ובשני מקומות קיים העור לא איכפת לן כמה שבמקום אחר לא נשתייר כסלע [ס"ך סק"ב בסס סרסב"ם ומי"ן ויש"ם סס ומחבוניס]:

ח העוף שניטלה נוצתו כשר ויש אומרים לפי שהנוצה לעוף כעור לבהמה דעור העוף רך ודק וכתב רבינו הרמ"א דטוב להחמיר אם נפלו כולם מיהו אם נפלו נוצותיו מרוב שומן אע"פ שנפלו כולם ונשאר ערום מ"מ כשר הואיל ונעשה מרוב שומנו עכ"ל בלומר שא"א שבדבר שמשתכחת בו הטרף כו ואם כי יש מנמנמים בזה אמנם אין להחמיר בי מעיקר הדין דעת רוב רבותינו להכשיר לנמרי דכן מבואר מנמ' [ל"ז:] אמנם

אמנם אסטנים שדעתו קצה עליו לא יאכלנה משום בל תשקצו [ס"ם סק"ע] דבעין זה נתכאר בסי' ס"ו באריכות שעדיין לא נתגדלה בנוצתה ע"ש וחסרון בשר לא ביארו הפוסקים דפשיטא דלית לן בה דנועו מחליף [מס ג"ה.] ושתחסר כל בשרה א"א להיות כלל רלא תהיה ובמקצת חסרון בשר אפילו נעשה מקומו צלקת ליח לן בה [כ"מ בגדס סס] ואם בגלד כל העור מהעוף פשיטא דטרפה אפילו להמכשירים בניטלה הנוצה דאין חילוק כין בהמה לעוף ברבר שלא ביארו חכמי הש"ם להדיא ובחסרון מקצת העור בעוף כשר כמו בבהמה והשיור צריך להיות ג"כ כמו בבהמה:

סימן ס [דין אחזת דם ושאכלה סם המות ובו ז' סעיפים].

א בהמה שאחזה דם וחלתה או שנברה עליה הרם ער שחנקה [רמב"ם] או שנכנס עשן בנופה ונסתכנה [רש"י ג"ח:] או שנברה עליה המרה שתורה [רמב"ם סס] או שחלתה מחמת צינה [רש"י] או שנברה עליה הליחה הלבנה עד שנתבטלה חושה [רמב"ם] אבל מרה אדומה לא שכיח בבהמות [סס] או שאכלה הררופני שהוא סם המות של הבהמה ווהו אילן הנדל על שפת הנהר ועושה פרחים רומין לשושנים והן מרים ביותר והוא סם המות לבהמה [ערוך] ויש מי שפירש שוהו שבלשון רומי רורר"פינו מין אילן אשר פרח שלו כמו ורר הנקרא בלשון יון ריוז"ן ועלים שלו כמו עלי רופי"נו והוא סם המות לבהמות ויש מהרופאים האומרים שמזיק גם לארם ויש שכתבו שמועיל למי שנשכו נחש [מוסף ערוך] או שאכלה הבהמה שארי מיני סמי מות הממיתים לבהמות או שאכלה צואת תרנגולים או פלפלין שנם זה מזיק לבהמות או ששתה מים מגולים במקומות שהנחשים מצויים שיש בזה סכנה כל אלו אע"פ שהם סכנה לבהמה ואינה יכולה לחיות עוד מ"מ לא חשבינן לה כטרפה שהרי עריין לא נעשה נקב וריעותא בנוף הבהמה אלא שהיא מסוכנת מחמתן ומסוכנת כשרה בם"ש בסי' י"ז:

ב אבל אכלה סם המות של ארם או הכישה נחש או שנשכה כלב שוטה וכיוצא בו מותרת משום טרפה ואסורה משום סכנת נפשות והא רלא חיישינן בנחש לרריסה בארנו בסי' נ"ו ע"ש ושמא תשאל ולמה חשבנו מים מגולים בסמי מות של בהמה והא נם לארם יש סכנה לשתות מים מגולים במקומות שהנחשים מצויים כמפורסם בכל הש"ם רווראי כן הוא אם היינו רואים ריעותא בהבהמה אחר שתייתה מים המגולים היינו אוסרים אותה לארם מפני סכנת נפשות כבסמי המות רארם אבל זה שמתירים אותה מיירינן שאין אנו רואים שום ריעותא בהבהמה אחר שתייתה ולא רמי לכל הני שחשבנו שרואים ריעותא כמו אחויה רם והשאר ועכ"ז אנו מתירים אותה אבל שתיית מים מגולים לא התרינו אלא בשאין בה ריעותא ווהו שרימנו לסמי המות של בהמה שנם היא מותרת לפי שוודאי לא שתה הנחש מהם ראלו שתה היתה ניכרת איזה ריעותא בנופה של הבהמה [ע"ז ס"ם קס"ז]:

ג לקמן בסי' קט"ו יתבאר רמסוכנת אף שמותרת מדינא מ"מ יש נמנעים מלאוכלה ולעיל בסי' י"ן סעי' נ' הזכרנו זה נ"כ ע"ש ויש שנהגו לאסור הבבשים שגדל בהן שחין של נגע שרנילין למות בהן מטעם סכנה וכתב המהרש"ל ז"ל רכיוצא אסרו כל הכבשים שמתין הזה ער שפסקה המכה ויתבאר שם בס"ר [כמ"ז סס סכיח זס] וביחור יש להשניח בשעת הדבר שמצוי בבהמות שלא לשחוט רק הבריאות ויש שמשניחים על המרה אם היא נפוחה או ריקנית רוזו סימן ששלטה בה המנפה ונם מדינא יש חשש איסור בזה ובארנוהו בסי' מ"ב סעי' כ"ר ע"ש ובימינו יש על זה השנחה מהמלוכה לבלי ישחוטו בהמות חולות ודין חילתית נתבאר בסי' נ"א:

ד בהמה או חיה שנפסקו רנליה ואין אנו יורעין הסיבה צוו חו"ל [נ"ס.] שלא לאכלה רק ע"י בריקה כיצד שלא יאכלוה אלא ע"י צלי ולא לבשלה מפני שיש לחוש לנשוכת נחש ובצלי תברק עצמה ראם הנחש נשכה תפול חתיכות חתיבות ואם לא תפול הרי סימן שאינה נשוכה מנחש ולכן יש שכתבו דעכשיו במדינתינו שאין נחשים מצויים ולכן אין אנו נוהרים מנילוי כמו כן אין לחוש לזה ויש שמחלקין בין זה לנילוי מפני שאנו רואין דיעותא [פ"ך סק"ן]:

ה כתב הרמב"ם סוף פ"י דאין להוסיף על המרפות שמנו חו"ל ואפילו נודע לנו מדרך הרפואה שתמות מחולי זה מ"מ כיון שחו"ל לא מנו זה כשרה וכן להיפך כל המרפות שמנו חו"ל אע"פ שאפשר שמדרך הרפואה שבזמנינו נודע לנו שיש לזה רפואה טרפה שאין לך אלא מה שמנו חכמים רכתיב על פי התורה אשר יורוך ע"ל ררבותינו ז"ל קיבלו כל הרינים איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני והתורה נצחית ולא תשתנה לעד ולעולמי עולמים:

ו כתב רבינו הרמ"א בהמה שנתפטמה ברברים אסורים מותרת אבל אם לא נתפטמה כל ימיה רק ברברים אסורים אסורה ע"ל וביאר רבריו בספרו ד"ם דהמרדכי כתב בפ"ז ריבמות רמותרת ותוס' בתמורה [ל"ח.] כתבו שאסורה ולזה חילק בין נתפטמה כל ימיה רמזה פיתץ ותעס

התוס' ע"ש ובין לא נתפטמה כל ימיה דמזה מיירי המרדכי ע"ש ובאמת בתמורה שם מיירי לגבי קרבן ושאכלה כרשיני עכו"ם והתוס' בתכו דלפום רייהטא אפילו להדיוט אסור מפני שעיקר גדילתה מהן ע"ש וא"כ י"ל דרק באיסור עכו"ם החמירו ולא בשארי איסורים או עכ"פ באיסורי הנאה החמירו ולא באיסורי אכילה שאין טעם לאסור שהרי המאכל נתעכל במעיה וכל גדולי האחרונים הסכימו להיתר [ס"ך ופר"ח וכלו"פ ומהרי"ט וכנה"נ] ועוד שהרמב"ם פסק בפ"ג מאיסורי מזבח דבהמה שנתפטמה בכרשיני עכו"ם מותרת אף למזבח וכ"ש להדיוט ולא חילק בין כל ימיה או לאו ולהדיא שנינו בסוף תרומות דמאכילין ברשיני תרומה לבהמות ווה שאסר שם לישראל להאכיל לבהמתו ברשיני תרומה משום דאסור לישראל ליהנות מההתרומה בדבר של בילוי ע"ש [פר"ח] וראיה ברורה לזה שהרי שנינו שם ישראל ששבר פרה מכהן מאכילה ברשיני תרומה והרי מסתמא הישראל אוכל החלב מבהמתו ומבואר שמותר להאכילה בתמידות דאם נאמר שהישראל אסור לאכול החלב ה"ל לתנא לפרש ואם האמר דחלב מותר ובשר אסור איזה הפרש יש בין זל"ז:

ז ורוב הגדולים הסכימו דרק בכרשיני עכו"ם אסור ולא בשארי איסורי הנאה דאין שום סברא לאסור ואין לך שלא כדרך הנאתן יותר מזה וכי אפשר לומר דוהו דרך הנאתן ליתן לבהמה ובשיאכל הבהמה או יאכל חלבה היו זה דרך הנאתן ואין שום סברא לומר כן ולכן בחמץ בפסח בשהבהמה אוכלת חמץ בגון שהבהמה של עכו"ם מותר לאכול חלבה בפסח או לשוחטה ולאכול בשרה [כדו"פ וכ"פ במהרי"ט] ורק באיסורי עכו"ם החמירה תורה שאפילו פירשה אסור משום לא ידבק בידך וכו' אבל לא בשאר איסורי הנאה ולהרמב"ם אף בכרשיני עכו"ם מותר אפילו למזבח בפ"ש וגם להחולקים עכ"פ בשארי איסורי הנאה מותר [ונס דעת סמ"ך וספר"ס עמה לזה ע"ש]:

סליק בס"ד הלכות טריפות

תעודת הוקרה

מוענקת לחברת

אגל תעשיות בע"מ

על תרומתה הנדיבה לקרן

לזכר חללי מערכות ישראל

ולמען משפחות השכולות

ראש הממשלה ושר הביטחון

JERUSALEM POB 1948 91019

[דיני מתנות כהונה ע"ל זרוע ולחיים וקיבה ובו נג סעיפים]

א כתוב בתורה בפ' שפטים וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזרוע והלחיים וחקבה וכל בהמה מחזורה בכלל זה דעזים נמי בכלל שה כדכתיב שה כשבים ושה עזים וברבקה כתיב לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים אבל חיה אינה בכלל זה ולכן לא כתבה התורה בהמה משום דחיה בכלל בהמה כמו שכתוב וזאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים איל וצבי וגו' ובבאן לא חייבה התורה בחיה ולכן לא כתבה שם בהמת ודע דבשור ושה ועז אין חילוק בין דקה לגסת דגם שור בן יומו קרוי שור דכתיב שור או כשב או עז כי יולד [ב"ק ס"ח] :

ב ואף שאין נוהגים בחיה וכן בעוף ט"מ בכלאים הבא מן העז ורחל וחייבים במתנות מדכתיב אם שור אם שה ולא כתיב שור ושה מדבינן לכלאים הבא מן עז ורחל דשניהם בני חיובא [לבוש] וה"ה בכוי שהוא בריה, בפ"ע ריבה הכתוב מיתורא דאם שיהו המתנות נוהגות בו שאינו מין חיה [שם] ותהי דעת הרמב"ם בפ"ט מבכורים ע"ש [עכ"י וב"ח ודו"פ] :

ג וכטי הבא מבהמה וחיה אם הוא בצבי שבא על העז חייב בחצי מתנות מס"נ שאם אין חששין לזרע האב תרי כולו שה וחייב בכל המתנות ואפילו אם חוששין לזרע האב מ"מ לזרע האם ודאי דתששין וקוי"ל דשה ואפילו מקצת שה [חילן פ'] ולפיכך חייב בחצי מתנות מס"נ אך על חציה השניה פטור דיכול לומר לכהן אייתי לי ראיה דאין חוששין לזרע האב ולכן בתייש הבא על הצבייה פטור מכל המתנות שהרי בחצייתה שמצד האם וראי פטור ובחצי השני יכול לומר לכהן אייתי לי ראיה דחוששין לזרע האב ואתן לך וזהו דעת הרמב"ם ז"ל ויראה לי דלפ"ז אם יש לאחד שני ולדות אחד מצבי חבא על העז ואחד מתייש הבא על הצבייה דמס"נ חייב בכל המתנות מאחד דאם חוששין לזרע האב חייב חצי מזה וחצי מזה ואם אין חוששין חייב מראשן בכל המתנות :

ד וכל זה הוא לדעת הרמב"ם דס"ל דיה שותורה רייבתה כוי אינו אלא בכוי שהוא בריה בפ"ע ולא בבא מגג יינים אבל תרא"ש ז"ל ס"ל דכל מין כוי רייבתה תורה ואפילו בתייש הבא על הצבייה חייב בכל המתנות דכן נזרה תורה וכ"ש בצבי חבא על העז ולדעת המור אינו אלא בכח"ג ולא בתייש חבא על הצבייה ע"ש ודעתו דכיון שאפשר לומר דאין חששין לזרע האב ואין כאן אפילו מקצת שה אין

סברא לומר שחתורה רייבתה בסתנות אמנם לא נראה כן וכ"כ מפורש רבינו ירוחם כוי שהוא ספק בהמה ספק חיה שנולד מחייש וצבייה או בהיפך חייב בכל המתנות עכ"ל וכ"כ הפוסקים בשם רש"י ז"ל וכ"כ דבינו הב"י בספרו הגדול אך בש"ע לא הביא רק דעת הרמב"ם ע"ש [והלבוש הביא דעתו ולא הזכיר דעת המחבר] :

ה אין מתנות כהונה נוהגות אלא בחולין ולא בקדשים ולא בבכור בין תם בין בעל מום מפני שהם כבר מתנות כהונה ואין קדושה המצוה חלה על קדושה זו וכל חקדשים אם מקודם הקדישן ואח"כ נפל בהם מום פטורין מן המתנות ואם הקדישן בהיות בהם מום חייבין במתנות מפני שלא חלה עליהן קדושת הגוף והרי זה כמקדיש עצים ואבנים לדמיהן ודוקא כשנפדו אבל קודם פדייה פטורין שהרי קדושת דמים חלה עליהן וכל מין קדושה פוטר מן המתנות [כן מוכח בפשנה דהזורע ק"ל ע"ש] אבל קדם הקדישן את מומן פטורין אפילו כשנפדו הגם פסולי המוקדשים שנפדו יש להם קדושה [שם] תוץ מן הבכור ומעשר בהמה דלעולם פטורין מן המתנות אפילו נולדו במומן שהרי כולו ניתן לכהן בבכור וכן במעשר בהמה חלה הקדושה אף על בעל מום כמבואר ברמב"ם פ"י מבכורות :

ו ובכור שנתערב עם בהמות אחרות אם קדם שבא הבכור ליד כהן חייבין ליתן המתנות מכולם דעל כל אחד ואחד יכול הכהן לומר תן לי מתנותיה ואין אתה יכול לומר שמא הוא הבכור דא"כ תן לי כולו וכן הדין בספק בכור שחייב במתנות מס"נ אם הוא בכור כולו לכהן ואם אינו בכור חייב במתנות אבל בכור שניתן לכהן במומו ומכרו לישראל ונתערב באחרות אם רבים שחטים אותם וכל אחד שחט כחמה אחת כולם פטורין דכל אחד יכול לומר לכהן שלי הוא הבכור והמע"ה ואם אחד שוחט את כ"ם או שנים מהם אין פוטרין לו אלא כחמה אחת שהרי אין כאן אלא בכור אחד ושני בכורות שנתערבו ואחד שוחט שלשה בהמות פוטרין לו שנים מהם וכן לעולם ואין לשאול בנתערב בכור בתרבה בהמות נלך אחר הרוב ויתחייבו כולם במתנות דאין הולכין בממון אחר הרוב :

ז וכתב הרמב"ם בפ"ט מבכורים דין נ' ספק בכור חייב במתנות מכל צד שאם בכור הוא כולו לכהן ואם אינו בכור מתנותיו לכהן ואם נסתפק בשנים ולקח מכהן האחד מספק הרי השני פטור מן המתנות עשאוהו כמו שזכה בו הכהן ונתנו במיטי לבעליו עכ"ל וזהו שאמרו חז"ל בכפה מקומות עשו את

שאינו

שאינו זוכה כזוכה ומזה למדו נדולי האחרונים דה"ה בשנתערב בכור בכמה בהמות ולקח הכהן אחד מהם פטורים כולם מן המתנות אף כשהם ביד אחד [פ"ח סק"ו וחכ"מ מל"ן פ' הזהוג ועכ"י] ויראה לי דזהו כשלקחו בתורת כהונה ברצון הבעלים אבל אם נטל בחזקה תרי הוא כנזלן ואינו פוטר בזה את התערובות :

ח מתנות אלו אין בהם שום קדושה ולפיכך אינן טובלין את הכשר כלומר שאינם אוסרין את הכשר להיות טבל שיהא אסור לאכול קודם ההפרשה כתרומה שאוסרת את התבואה קודם התרמה ולפיכך יכול הכהן למוכרן וליתנם לכלבים מפני שאין בהם שום קדושה ומ"מ מצוה להפרישן מיד אחר השחיטה דזריזין מקדימין למצות והחיוב הוא על השוחט אף שאין הבהמה שלו אלא של ישראל אחר דבזובחי זבח תלי רחמנא וכמו שיתבאר ולכן כששחט שחיטה כשרה ונמצאת גם בבדיקה כשרה חל עליה מיד חיוב המתנות [ר"ם ריקול להפכי: לכוהים זהו כמשמעות: הכבד וכנ"מ כוי ניזוי מ:וה] :

ט ואפילו לא שחט לצורך אכילת הבשר אלא לרפואה או לצורך כלבים וכיוצא בזה מ"מ חייב במתנות דבזבחיה תלי רחמנא ולא באכילה אבל אם שחט ונמצאת טריפה פטור מן המתנות והכי תניא בספרי מאת זובחי הזבח פרט לטריפה דטריפה אינה בכלל לשון זבח ומיתה בעלמא היא דשם זבח אינו אלא בראוי לאכילה כדכתיב בכל אות נפשך תאכל בשר ונו' וזבחת מבקרך ונו' ולכן אפילו בספק טריפה פטור ואפילו נמצאת מחמת חומרת האחרונים טריפה היא ואינה בת אכילה ופטור מן המתנות :

י נרסינן בגמ' [דף מ"ה] אמר רב הסדא השוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה וחייב בזרוע ולחיים וקבה ע"ש ומזה למדנו דבן פקועה הניתר בשחיטת אמו פטור ממתנות דאין זה בכלל זובחי זבח כיון שבעצמו אינו טעון שחיטה ואפילו בשהפרים על נבי קרקע דצריך שחיטה משום מראית העין כמ"ש בסי' י"נ במתנות אינו נראה לחייבו משום מראית העין דאין בזה מראית עין דמי ייתר שלא נתנו לכהן והכהן סכרם [ול"ל ספ"מ] :

יא הזרוע היא חיד והיא הרגל שלצד הפנים ונותן לכהן יד אחת ומדכתיב הזרוע בה"א הידיעה משמע העיקרית והיא של ימין [גמ'] וצריך ליתן לכהן שני פרקים ממנה וחיינו הפרק השני והוא סמוך ארכובה הנמכרת עם הראש עד הפרק השלישי ונם הפרק השלישי עד כף היד שהיא העצם הרחב של כתף שבלעז קורין לה אספאלידא"ו ויש קורין ריע"ד ובלשוננו קורין אקסי"ל אבל הארכובה התחתונה אינה בכלל זרוע וכך קבלו חז"ל וי"ל שלמדו זה מזרוע בשלה דאיל נזיר שהצריכה התורה לבשלה בשלימות [מלין נמ] ואין מדרך לבשל ביחד הארכובה התחתונה עם העליונות כמו שנם עתה אין עושין כן כידוע [ומולי זהו כוונת המנהג ס"ם בזרוע ע"ם ודוק] ;

יב והלחיים הם שני הלהיים שמצד ימין ושמצד שמאל והלחי העליון שמכל צד והלחי התחתון שמכל צד ולמדנו זה מדכתיב לחיים לשון רבים ואין לומר דקאי על חלחי העליון והתחתון שמצד אחד דא"כ הו"ל לכתוב והלחים בהד יו"ד דמשמע נ"כ שני הפרקים דעל פרק אחר הו"ל לכתוב לחי ולכן מדכתיב לחיים משמע כולהו :

יג וזהו מפרק של לחי התחתון עד פיקה של נרנרת שהיא חטבעת הנדולה עם הלשון שביניהם וצריך שיתנם עם העור ועם הצמר שבראש הכבשים וחשיער שבראש התישים ולמדנו זה מדכתיב והלחיים בה"א הידיעה לרבות כל אלה [גמ'] ואינו רשאי למלוח תראש ולא להפשיט עורו קודם שיתננו לכהן ואפילו במקום שנוהנין להפשיט הראש מ"מ לא יפשיט הלחיים ואע"פ שרוצה ליתנם עם העור לכהן מ"מ לא יעשה כן דשמא רצון חכהן לאכלו במלינה בלבד ובלא הפשטת העור אבל הזרוע במקום שנהנו לפשוט אם רוצה מפשיטו ונותנו הוא ועורו לחכהן מפני שאין דרך לאכול הזרוע במלינה בלבד וגם חכהן יפשיט העור משא"כ בלחיים שדרך לאכלן במלינה בלבד מפני שהעור דק מאד [ומדברי הלמב"ם סס מסמע לסדיק דנס סס הזהוג סין להפנ"ם ע"ם ועכ"מ] :

יד והקבה צריך ליתן לו עם כל חלבה פנימי וחיצון [גמ'] ולמדנו זה ג"כ מיתור ה"א דוהקבה וכן פסקו כל הפוסקים ותמיהני דהא מבואר בגמרא [שם] דחלב שעל הקיבה כהנים נהנו בו היתר אכל אנן לא קיי"ל כן כמ"ש בסי' ס"ד דשעל הקשת אסור מן התורה ושעל היתר אסור ממנהגא או מדינא ע"ש וא"כ לדידן דקיי"ל שחלב טרפה הוא ואין הכהנים שבזהט"ז אוכלין אותו למה צריך ליתנם לכהן והרי כבר נתבאר דטרפה פטרה תורה מטהנות ואפילו בטרפה שמחמת חומרא כמ"ש בסעיף ט' . ואפשר לומר דכיון דבשר הקבה מותר באכילה צריך ליתן נם החלב כמו שצריך ליתן העור והצמר ואמרו חז"ל [פ"ם הזרוע] שאם הכהנים נהנו להניח החלב לבעלים א"צ ליתן לכהן כלומר אף שזה הכהן יאמר איני חפץ להניח לא משנחינן ביה כיון שכן נתנו ומטילא דה"ח להעור והצמר מהזרוע ולחיים אם נתנו להניח לבעלים נ"כ הדין כן [ב"י ספ"ז] ;

טו מתנות אלו אין נוהנין אלא בישראל אבל כהנים פטורים וכך שנינו בספרי וזה יהיה משפט הכהנים

מאת העם ולא מאת אחיו הכהנים דכהנים אינם בכלל עם ודכר זה מפורש בתורה כעבודת יה"כ דכתיב וכפר את מקדש הקדש ונו' ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר הרי מפורש דכהנים אינם בכלל עם וזהו רק כשהכהן שוחט לעצמו אבל לא בשיחט למכור כמו שיתבאר בס"ד בסעיף ל"ח :

מז ופסקו כגמ' דלוים הוה ספק אם הוא בכלל עם אם לאו [ק"ס] הלכך פטריך מליתן שיביל לומר לכן אייתי לי ראיה שאני בכלל עם ומ"ם אם הכהן נמלך מהלוי אין מציאין מידו מפני שיכול לומר להלי אייתי לי ראיה ליאתא אינך בכלל עם ולא דמי לסאי דקיי"ל בסי' שט"ו בספק בבוד כשתקפו כהן מוציאין מידו דהתם הספק הוא על עיקר הבכור אם הוא בכור אם לאו ולא מהני תפיסה מספק אבל בבאן זהו ודאי שיש להקיק שייכות בסתנות אלו אלא דהספק הוא אולי בעל בהמה זו פטור מזה יכיל הכהן לומר אייתי ראיה [עמ"ק ס"ו"ג ופל"ס] אך הרמב"ם ז"ל פסק גם בספק בכור דאם תקפו כהן אין מציאין מידו ויתבאר שם בס"ד ומ"ם כתב רבינו דרמ"א בסעיף כ"ג דיש חולקין בבאן ופ"ל דאפילו נמלן הכהן מוציאין מידו וטעמם דמדמים זה לתקפו כהן שבספק בכור ואינם מחלקים החילוק שחילקנו ובשם קיי"ל דמוציאין מידו וא"כ ה"ג דכוותיה ולדינא נראה עיקר כדעה ראשונה והלבוש השמיט דעת היש חולקין ע"ש :

מח מיהו זה ודאי דאין לישראל ליתנם ללוי וכשנתן ללוי מוציאים מיד הלוי ונתינה בטעות היא שדרי ונתן לכהן כתיב ולוי אינו בכלל כהן דלחיפך מצינו שהכהנים נקראים לוים כדכתיב והבהנים הלוים בני צדוק אבל לוים יקראי כהנים לא מצינו כשום מקום ולכן אף שיש מי שמסחפק בזה מ"ם העיקר לדינא כמ"ש וכ"כ האחרונים :

מט ויש לי בזה שאלה כיון שהטעם שהכהנים פטורים מפני שאינם בכלל עם כמ"ש א"כ ליפטרו נשים ממתנות כהונה שהרי אמרו חו"ל בשבת [ס"כ] נשים עם בפני עצמן הן ואינם נ"כ בכלל עם וצ"ל דכלשון תורת הן בכלל עם כדכתיב הקהל את העם האנשים והנשים ונו' ואין לומר דא"כ גם כהנים בכלל זה שהרי גם הם ישנן במצות הקהל אמנם לא דמי דם"ש בסקום שנזכר עם אצל כהנים אינם בכלל זה אבל נשים בע"כ הן בכלל זה וגם מעבודת יה"כ מיכח בן שהרי בתיב ועל כל עם הקהל יכפר והרי גם נשים בכלל :

נ השוחט לכהן וללוי פטור מן המתנות כמ"ש ויראה לי דה"ה שוחט לקטן שהבהמה היא של הקטן פטור נ"כ דהקטן אינו בר מצות וכן השוחט לנכרי פטור אע"פ שימכרנה לישראל מ"מ כיון שבשעת זביחה אינה של בר חיובא פטורה מן המתנות דכזביחת תלי רחמנא ולכן שנו חכמים במשנה [ק"ד] גר שנתגייר [ניפיס קלפטים] וחיתה לו פרה נשחטה עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב בספק פטור שהמוציא מהבירו עליו תראיה כדין כל ספק בסון :

נא ודע דבגמ' שם הקשה מהא דתנן בפ"ד דפאה דספק לקט לכהן ולא אמרינן המטען"ה ונפקא לן מקרא דעני ורש תצדיקו צדק משלך ותן לו ולא דמי לכל ספק ממון רשות דבין להתורה צותה ליתן לעני או לכהן יש לומר משלו ומפיקא לחומרא ותירצה חגמ' הכא פרה בחוקת פטור קיימי כלובר כשאתה מעמידה על חזקתה תראשונה היתה פטורה כיון שעכו"ם היה התם קמ"ל בחזקת חיובא קיימי ע"ש ולפ"ז גם הפרת היתה בחזקת חיוב ואה"כ נפל בה ספק חייבת :

נב ולפ"ז יראה לי דלוי שנשא אשה והכניסה לו בהמת ונשחטה ויש ספק אם קדם הנשיאין נשחטה או אח"כ חייב במתנות שהרי חזקתה הראשונה כשהיתה אצל האשה עמודה בחזקת חיוב ובשלמא בבהן בבה"נ כשנשא אשה ויש ספק מתי נשחטה ודאי פטורה דיפלו אם נשחטת קודם הנשואין הרי ביכלתה ליתן לכהן זה אבל הלוי אינו רשאי לקבל המתנות של אחרים כמ"ש בסעיף י"ז ובספק נראה דחייב ליתן לכהן [סל"ן נדניס ז' ד"ס ולמיין ובמפ"ס מ"נ ונק"נ סק"י ונמ"ק יו"ד סי' כ"ח סק"ד ודוק] :

נג לקמן בסי' רנ"ז יתבאר דאין ליתן כל הצדקה לעני אחד ע"ש וה"ה נבי מתנות כהונה לא יתנם לכהן אחד וכך אמרו חו"ל בעירובין [ס"ע] כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם ולכן יתן לכמה כהנים ומ"ם יתן לכל אחד מתנה דנינה וכך אמרו חזיל [תילן קלנ] ערוץ לאחד וקבה לאחד והלחיים לשנים וכן הלשון יחלק לאלו השנים [סל"ם] ובשור תרול יכול לחלק הזרוע לשנים לכל אחד פרק אחד מפני שיש בזה כדי נתינה והטעם בכל זה משום דכתיב ונתן לכהן צריך להיות נתינה יפה [בפ"י סם] :

נד יש מי שכתב דאם רצה ליתן כל המתנות לכהן אחד מותר וזה שאמרו חזיל לבלי ליתן לכהן אחד וזו כשנותן לו לעולם מתנותיו אבל באקראי בעלמא יכול ליתן לאחד כל המתנות [סל"ם] וראיה לזה מדברי הרמב"ם שכתב תרוצה ליתן המתנות לכהן אחד נותן עכ"ל והשור והש"ע לא הביאו דבריו ואולי מעמו של הרמב"ם הוא דכיון דבחזלין בסקור הדין כשאמרו חזיל שיתן מתנה הנזה לא אמרו נם ההיפך שלא יתנם לכהן אחד ש"ם דלית לן בה כשנותן

כשנותן באקראי מבהמה אחת כל המתנות לבהן אחד :

כד אם אין שם בהן בעיד ישום המתנות בדמים דאין בהם שום קדושה כמ"ש וישומם בשויים ולא בפחות משויים דיש בזה גזל השבט ואוכלם וכשימצא כהן יתן לו הדמים ודוקא שישום מקודם אכילה אבל אם ידצה להניח השומא עד לאחר אכילה אסור [רדב"ז] דקודם השומא הוה כגזל וזהו כשאין כהן אבל כשיש כהן אסור לו לשומם וליתן הדמים לכהן בלא רשותו [סמ] :

כה ודע דמלשון התור וש"ע שכתבו ישום אותו בדמים משמע להדיא דסומכין על שומתו בעצמו וא"צ שאחרים ישומו כדרך כל שומות ב"ד וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב מקום שאין בו כהן מעלה המתנות בדמים ואוכלין ע"ש ומשמע להדיא שהוא בעצמו מעלה אותן בדמים אבל מלשון הש"ס [ק:"ד] שאמרה מעין אותו כדמים משמע שאחרים ישומו את המתנות ונראה דגירסתם היתה כנמ' מעלה ולא מעלין וכן משמע מהרי"ף והרא"ש ע"ש והטעם י"ל דכיון דכשר נמכר באמטיו בכל עת ובכל שעה א"צ לזה שומת ב"ד ודע דלשון העלאה אין הכוונה להעלות יותר משויים אלא שומא טובה כפי שויין :

כו אין לו לכהן לחשוף המתנות אפילו אם הבעלים מתרצים אח"כ דכתיב ונתן לכהן ולא שיחשוף מעצמו ואפילו לישאול אותם בפה לא ישאול מפני שהוא מתכוה בכך ובמתנות כהונה כתיב כך נתתים למשחה כלומר דרך שררה ובכוד ולא דרך בזיון וזה היה עון בני עלי שחלקם שאלו בפיהם כמ"ש חז"ל [סנה סה"ה] אלא אם יתנו לו דרך ככוד יטלם ובזמן שיש כהנים רבים בבית המטבחים הצנועים מושכין ידיהם והגרגרים נושלין ואם היה הצנוע הזה במקום שאין מכידין אותו שהוא כהן יטול כדי שלא יאמרו עליו שאינו כהן וזהו במקום שאין מכירין אותו אבל במקום שמכירין אותו שהוא כהן ע"י נשיאת כפים או ע"י עדיותו לתורה ראשון א"צ ליטול כן משמע בגמ' [קל"ג דפריך על אביי ולפרום יריה ע"ש וצ"ע שלא הזכיר הש"ס מעלייה לתורה ואולי מפני שהיה נדול הדור וראוי לקרא במקום כהן אף כשלא היה כהן כרב שקרא ככהני] :

כז הכהן יכול לאכול המתנות באיזה אופן שערב לו הטעם אם מבושל אם צלי כדי שיאכלם לתיאבון ואם כל המטעמים שום אצלו יאכלם צלי ובתרדל דרך גדולה כדרך שהשרים אוכלים [עיחוס' ק"ב ד"ה פין] אבל כשמוכר או נותן המתנות לאחדים אין בזה דקדוק כלל איך לאכלן ורק כשהכהן בעצמו אוכלן או שמכבד בהם כהן אחד יש לדקדק לאכול דרך נדולה וכבוד דבהם כתיב למשחה כמ"ש :

כח אם יש בהן ת"ח לא יתנם לכהן ע"ה דכן צוה המלך יהושפט [דה"ב י"ט] לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' ום"ם אם אין באן בהן ת"ח יתנם לכהן ע"ה ולא ימתין עד שיזדמן לו חבר [תוס' ק"י] דהא בתורה כתיב סתם כהן וכן אם הת"ח אין רצונו לישתל יתנם לע"ה וכן אם הת"ח הוא עשיר והע"ה הוא עני מוטב ליתן יותר להעני [סמ ק"ד ע"ב ד"ה ונומה] :

כט בזמן שהיו תרומות ומעשרות נוהגות כא"י היה כל אחד נותן הפרשתו לכהן ולוי המכירו ואוהבו והיה נחשב גם קודם שקיבל את ההפרשות באלו קבלו כמו שאמרו חז"ל [ב:פין י'] במכירי כהונה ולויה דווכה גם קודם דמטי לידייהו מפני ששאירי הכהנים והלוים יש להם היסח הדעת מזה והוי כחיאן דמטי לידי המכירים [סמ"ג סה] ולזה אמרו חז"ל לענין מתנות אלו [חולין ק"י:] דהכהן הרגיל לקבל מתנות אלו מאיזה בעה"ב יכול לזכותם ליישראל מכירו שיקבלם מיד הבעה"ב מכידו ובשהישראל מקבלם הוה כאלו קיבלם הכהן ונותנם לישראל זה :

ל ולא התירו זה רק כשהישראל ת"ח ודחיקא ליה שעתא ואף גם זאת שלא יהיה הכהן כשרת בבית זה הישראל שמוכה זו המתנות דשמא לא ירצה כלבו לזכותו אך הוא מוכרח לזה מפני שהוא בכיתו [ז"ו פ' הסמ"ס] וכן אם הכהן הוא משדת בבית המוכה לו תמיד ועתה הוא מוכה לאורח ישראל ת"ח שמתארח בבית רבו המוכה לו תמיד ג"כ אסור דאולי אין רצונו כלב שלם לזכותו ורק הוא מוכרח לעשות לרצון דבו שזה הת"ח מתארח אצלו [זהו לפירש"י] וכ"ש שאין הכהן המשרת בבית ישראל המוכה יכול לזכות לבעליו זה המוכהו תמיד דאין באן נתינה כלל [תו"ס וכ"מ ט"ש ועמ"ש סק"ס מ"ש בדבני הפור הסמוכים] :

לא לא נתן המתנות לבהן אלא אבלן או הפסידן פטור מדיני אדם שהרי זהו ממון שאין לו תובעין שבשיתבענו כהן זה יאמר לו לא הייתי נותנם לך אלא לכהן אחר ואפילו אם היה זה הכהן ממכירין מ"מ יכול לומר לו דעתה לא היה דצוני ליתנם לך ום"ם חייב בדיני שמים מפני גזל השבט ויראה לי דאם היה לו כהן המכירו שרגיל ליתן לו תמיד ובהן זה זיכם לישראל ת"ח כמ"ש בסעיף ב"ם דחייב לשלם בדיני אדם כיון שאנו חושבים אותו כזוכה ום"ם יש להחיישב בזה וצ"ע לדינא וכל זה כשכבר אבלן או הפסידן אבל כשהן עדיין בעין ואין רצונו ליתנם לבהן כופין אותו ליתנם לכהן .

לב אמרו חז"ל [ק"י:] דמתנות אלו נותנן אפילו לבהנת ויצא ידי חובתו דהא דכתיב ונתן לכהן אפילו כהנת במשמע ואפילו היא אשת ישראל דכיון דקדושה לית בהו דאינן אכודים לזדים הרי היא מותרת בהן ולא דמי להרומה [ב:"י] דבמקום דכתיב בני אהרן אמרינן בני אהרן ולא בנות אהרן אבל בכאן דכתיב סתם כהן אפילו בהנת במשמע :

לג ויראה לי דדין זה אינו אלא במתנות דזרוע ולחיים וקיבה אבל בשארי מתנות כהונה ולויה כתרומות ומעשרות ופדיון הבן וחרמי כהנים אין יוצאים ידי נתינה כשנתנו לכהנות ולויות אע"פ שמעשר ופדיון הבן וחרמים מיהרים לזרים מפני שמתנות אלו אמורים בפ' קרה וכתיב שם במעשר לבני לוי וכוודאי למעוטי בנות לוי הוא דאתי וכן בכל מתנות כהונה כתיב שם וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך וגו' וכיון דכתיב אהרן דווקא זכרים ולא נקבות אבל מתנות אלו כתיבא בשפטים וכתיב סתם כהנים ודרשינן אפילו כהנות וכן אע"ג דכפרשה זו כתיב ג"כ תרומה כדכתיב ראשית דגנך וגו' מ"מ בעינן דווקא כהן כדכתיב בפ' קרח ולכן לא מצינו בכל השי"ם שיועיל נתינה לכהנת בשארי מתנות כהונה וכן לויה במעשרות [וביכמות ע"ש לחכיב רבה שמין מולקין לה בבית הנדיב משום ימיד לו משום גרושה ממעמד דנלמ"ד מולקין לה זה נלמ"ד כהן כדרכיה"ע ומולקין לבעלה הדע שכן הוא שהרי גם עבד ומיה גם וכפס שהעבד הוא חשבון לרבי כ"ב מבה ולכדי ד' חום' נקנוכין ו' ע"ב כ"ש כהמ"ם הרמ"ם בהלי רביעים והתו' שלמס כמאני מקומות לא כתני כן וזו"ק] :

לד וכיון שיוצאין ידי נתינת מתנות אלו גם לכהנת לכן בהנת הנשואה לישראל יכול הבעל לקבל מתנות בשביל אשתו וכך אמרו הז"ל [בכ] רב כהנא אכל בשביל אשתו וכן ר"פ ורב יימר ורב אידי אכלו בשביל נשותיהם כלומר שקבלו המתנות בשביל נשותיהם שהיו כהנות וכ"ש שהם עצמם פטורים ממתנות ויש להסתפק אם בעינן דעתה שתתן לו רשות לקבל המתנות או דילמא כיון שיד אשה כיד בעלה יכול לקבל גם בלא דעתה וכן נראה עיקר [כ"כ הבה"ט ולא כבה"מ וגם לבני כי"מ ע"ש וזו"ק] :

לה ואפילו איבא כהן גמור יכול ליתן לכהנת ולבעלה הישראל ואדרבא אם זה הישראל הוא ת"ח והכהן הוא ע"ה הישראל קודם ואם שניהם ת"ח שניהם שוים [ים"ם] וכתב הרמב"ם אבל חללה אינה אוכלת שאין חלליס בכלל כהנים עב"ל ואין זה רבותא כלל שהרי אפילו כהן חלל הרי הוא כזר אלא דאין כוונתו שנולדה מפסולי כהונה דככה"ג גם הזכר נפסל מכהונה אלא כוונתו שנבעלה לפסול לה דכבה"ג הזכר אינו נפסל אלא דהיא נעשית חללה בביאה הפסול [יכמות מ"ה, היש עלמה מחנים פ"ע ריין בנמנ ה ופו' ע"ם] :

לו איתא בספרי ונתן לכהן לכהן עצמו ואין שום פי' לזה ויש שפירשו דהכוונה לכהן ולא לשלוחו ודברים המוחים הם שהרי שלוחו של אדם כמותו ויש שפירשו דהיינו כסתמא דדילמא לא ניחא ליה לכהן שהישראל יהנם לשלוחו אבל אם הכהן שלח שליח יהנם לו [סכ"ת רב"ג] ונם זה המוה דבלא דעת הכהן הרי אינו שלוחו וביאי קמ"ל ולי נראה דה"פ דהנה כבר נתבאר דבשהיא כהנת יכול ליתנם לבעלה הישראל ולפ"ז לבאורא כ"ש שיכול ליתנם לאשת הבהן קמ"ל דלא דדוקא לבהן ולא לאשתו והטעם פשוט דהאשה היא קנין בעלה וכשנותן להבעל הוה כאלו נתן לאשתו שהרי אף אם יתן להאשה יקנה הבעל אבל אין הבעל קנין האשה וכשנותן להאשה בלא דעת הבעל לא קיים מצות נהינה :

לז גם לכהן קטן יכול ליתן המתנות דלא כתיב לאיש אלא סתם לבהן וגם הקטן כהן הוא ואף אם נאמר שאין ביכולת להקנות לקטן במתנות לא שייכא הקנאה דההורה זיכתה להם וזה דכתיב ונתן לכהן אין זה בתורת הקנאה אלא שהתורה צוותה לו ליתן לכהן וכצינו בכמה מקומות שהיו נותנים לקטנים תרומה וחלה וגם בשם כתיב נתינה ואין שום ספק כזה דלא כיש מנמנמים בזה [ר' יכמות ע"ש: וכ"ש מנמ"ם לסס לנמ"ס וכו' וסיכה מ"כ, קטן היודע לפרוס כפיו מולקין לו תרומה ומעשרות כ"ת, וכ"ל לס כהן קטן פ"ם] :

לח זה שכהן פטור מן המתנות דוקא כששחט לאכילת בני ביתו אבל כהן טבח שמוכר לאחרים חייב ליתן המתנות לכהן אחר וכך דרשו הז"ל בין דכתיב וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זובחי הזבח ולא כתיב מאת העם זובחי הזבח ש"מ דוה"פ מאת העם כששוחטים לעצמם ולא כשהכהנים ומאת זובחי הזבח אפי' כשהם כהנים בין שהם מוכרים לאחרים [קל"נ] ואם הוא קובע א"ע למכור בבית המטבחים כקצב קבוע חייב ליתן מיד ואם אינו קבוע למכור בבית המטבחים אלא כביתו פטור כ' וג' שבתות מפני שעדיין לא נתפרסם שהוא שוחט למכור ומכאן ואילך חייב וכופין אותו כבל מיני כפיות אם אינו רוצה ליתן לכהן אחר :

לט יש מרבותינו שבתבו דמן התורה אינו חייב אלא בכששוחט בהמת ישראל דכששוחט בהמותיו פטור אפילו בשוחט למכור אלא דרבנן נזרו שחייב ליתן לכהן אחר דאל"כ ירגילו א"ע טבחי ישראל לשהף א"ע עם כהנים כדי להפטר ממתנות ולכן כשאינו קובע א"ע למכור בבית המטבחים פטורהו שהים וג' שבתות דאי מן התורה איזה חילוק יש בין קובע עצמו במטבחים אם לאו [יכ' סב] ויש מרבותינו דס"ל דגם מן התורה חייב בשוחט למכור בהמותיו [ס"ו] וזה שפטור בשבהות ראשונות כשאינו קובע א"ע בממטבחים מפני שבאמת אין דעתו מוחלטת למכור וחושב שאם יהיה למי למכור ימכור ואם לאו יאכלן בעצמו [ן] :

מ כבר נתבאר בסעיף ח' דהחיוב הוא על הטבח כשראובן שוחט בהמת שמעון חייב ראובן לתפריש המתנות וליתנם לכהן ואם שחט בהמת כהן או בהמת עכו"ם פטור ואף שהחיוב הוא על השוחט מ"מ הטובת הנאה שייך להבעלים ומהו טובת הנאה שביכולה הבעלים ליתנם לאיזה כהן שירצה וזהו טובת הנאה שהכהן מחזיק לו טובה בעד זה אבל אסור לו לקבל מעות מהכהן כדי שיתן לו המתנות וכן אסור לקבל מעות מישראל שיש לו בן בתו בהן שיתן המתנות לבן בתו [ע"י נסס ריש"א] ואע"ג דבתרומה

דבתרומה מותר להישראל לומר לישראל המפריש תרומה הא לך סלע ותן תרומה זו לבן כתי כהן ס"מ בשארי מתנות כהונה אסור וההפרש מבואר בגמ' [נרמות כ"ז ע"ס] והרמב"ם בפ"ב מתרומות דין ב' סתיר בכה"ג גם בשארי מתנות וכבר השיג עליו המגיד בסי' של"א ע"ש:

מא וזה שהחיוב הוא על השוחט וזהו כששחט בהמת ישראל ואז אפילו השוחט הוא כהן אסור לו לקבלם בעצמו אלא נותנם לאיזה כהן שירצה בעל הבהמה [לגוש] אא"כ בעל הבהמה מצוה לו שיקחם לעצמו ואם שוחט בהמת כהן או בהמת נכרי פטור כיון דבעל הבהמה אינו ב־ חיובא ואפילו הוא שותף עמו כמו שיתבאר בס"ר:

מב שנים שהם שותפים בבהמה חייבים במתנות דמאת העם כתיב אפילו שהבהמה היא של כמה אנשים אבל ישראל המשותף בבהמה עם הכהן או עם הגוי פטור אפילו מחלקו ואע"נ דקיי"ל שה אפילו מקצת שה והו רוקא בחצי שה שהוא רומיא דכולו שה בגון בצבי הבא על העז שאז חייב ליתן מכל השיות שבו היינו חצי המנות אם חוששין לזרע אב כמ"ש אבל הכא שכולו נקרא שה אלא שפטור מחלקו של כהן או של גוי אמרינן כיון שאין כל השיות שבו חייב גם חלקו של ישראל אינו חייב [תוס' קל"ב ד"ה ועריך]:

מג וכ"מ צוו חז"ל שצריך לרשום כלומר לעשות סימן על הבשר שידעו הכל שהבהן שותף בו שלא יחשדוהו שאינו נותן המתנות [משנה סס] וכן כשהגוי שותף בו אמנם בשהגוי יושב בבית המטבחיים א"צ לרשום מפני שהגוי דרכו להרבות דברים לאמר לו אל תמכור בכך אלא בכך וכיוצא בזה וידאו הכל שיש להנות בזה שותפות אבל בשותפות הבהן כששותפים לעצמם ולא למכור אפי' כשהבהן יושב עמו בהמטבחיים צריך לרשום מפני ששותף ואין הכל יודעים וסבורים שהבהן רוצה לקנות בשר ואפ"ו יושב על האינו שהמטבח נותן שם המעות שמכורים שהמטבח הושיבו לשמור המעות ולא שהוא שותף בהמ־ מת ועוד דאין הכל יודעים שאין רצונם למכור הבשר דבכה"ג חייבים במתנות כמ"ש אבל בגוי גם בכה"ג פטור דעליו לא שייך חיוב [ומ"מ נמי נמי גם למגמ סס"ם דף קל"נ: פסס זה וגע"ג]:

מד בד"א ששיתפות הכהן או הגוי פיטרת כשהוא שותף בכל הבהמה אפילו יש לו חלק קטן ביון שאין להם אבר מיוחד לחשיתוף אבל אם אינם שותפים אלא בריאש וכל הגוף חוא של הישראל לבדו אינו פטור אלא מן הלחיים בלבד ואם הם שותפים רק ביד אינו פטור אלא מן הזרוע ואם הם שותפים רק בהבני מעיים אינו פטור אלא מן הקבה:

מה וכן אם יש בהמה לבהן או לגוי וסבר את הראש לישראל קודם שחיטה חייב הישראל ליתן הלחיים לכהן וכזרוע וקבה פטור כיון שהם של המוכר ואם מכר לו היד חייב בזרוע ואם מכר לו הבני מעיים חייב בקבה ואפילו אם אחר השחיטה מכר לו בל הגוף פטיר מפני שהחיוב תלוי רק בעת השחיטה ולכן השוחט בהמות של גוי אצל הגוי והתנה עמו שאיזה שתמצא טרפה תשאר לפניו ואיזה שתמצא כשרה תהיה קנוי להישראל אפילו עשה עמו מקח פטור מכל המתנית מפני שבשעת שחיטה עדיין היא של המוכר עד שתמצא בשרה ועיקר הקנין הוא אחר השחיטה ואע"ג דרוב בהמות בשריות הן לא אולינן בממון בתר רובא ועוד דטרפות הריאה שכיח [סר"ם] וה"ה להיפך בנוי שקונה מישראל וישוחפה ע"י שוחם אצל ישראל בתנאי שאם תהיה כשרה נשארת לישראל ואם טרפה שייך לו רחייב הישראל במתנות [סס] ופיטור הוא:

מו כהן שמכר פרה לישראל וא"ל אני מוכר לך פרה זו חוץ ממתנותיה הוי שיור וצריך ליתנם לאיכר שהרי מעולם לא נכר לו מתנות אבל אם א"ל ע"מ שהמתנות שלי איני תנאי והמקח קיים ויכול ליהנם לכל כהן שירצה דכיון שא"ל לשון על מנת משמע להדיא שהמתנ ת היו בכלל הנכר וקנאה הישראל ובין שקנאה הישראל נחייב ליתנה לכהן והתורה זיכתה לו בטובת הנאה ליתנה לכל כהן שירצה וא"כ התנאי שהתנה ע"מ שהמ־נות שלי היה מתנה על מה שכתיב בתורה ותנאי בטל והמעשה קיים כמ"ש באה"ע סי' ל"ח דין זה מבואר בגמ' [קי"ל] ופסקוה הפוסקים והרמב"ם והקשו עליו דבפ"ו מהלכות מעשר פסק בבהן שמכר שדה לישראל וא"ל ע"מ שהמעשר שלי תנאו קיים דהוה כמו שישייר לו מקום המעשר ע"ש ונם זה מבואר בגמ' [סי"ג ס"ג] אך אין זה דמיון כלל דבמעשר מבואר בגמ' דטעם מה שאמרינן כן דהוה כמו שישייר מקום המעשר דאל"כ כל חמכירה בטלה דאין אדם מקנה דשלכ"ל ומעשר אינו עדיין בעולם לפיכך אמרינן שכן היתה הכוונה כדי לקיים המכירת משא"כ בפרה דהמתנות בעולם והמכירה קיימת אמרינן הבינה כפשוטו [פר"ז] ואם אמר לשון אלא כנון פרתי מכורה לך אלא שהם־נות שלי יש פלוגתא בגמ' לענין נט אם לשון זה הוה כתיון או כע"ט [ס"ח] ואיפסקא בגמ' ניטין [פ"ב] הלכתא דתנה כתיון ע"ש:

מז וישראל שמכר פרה להבירו ושייר המתנות אע"פ שהוה שיור אם אמר בלשון חיץ כמ"ש ס"ם החובה על הלוקח שהוא המבח ליתנם לכהן שיברור לו המוכר דכבר נתבאר שהחוב הוא על השוחט ולכן אם אין הלוקח שוחט בעצמו אין עליו תוב זה אלא על השוחט שישאל מהמוכר לאיזה כהן ליתנם:

ישראל

סח ישראל שאמר לחבירו אחר שחיטת בהמתו מכור לי בני מעיה של פרה זו והיה בהן הקבה שהיא מן המתנות והלוקח לקח כל הבני מעיים עם הקבה חייב ליתן הקבה לאיזה כהן שירצה המוכר ואינו מנכה לו למוכר מן הדמים שהרי היה יודע שחלקו של כהן אצלו והוא לא לקחם במשקל ולכן אם באמת לקחם במשקל הליטרא במקח כך וכך יגבה לו מן הדמים כפי המשקל של הקבה אמנם על מי החייב ליתנם לכהן אם הלוקח שקלן לעצמו והחייב עליו שהרי הגזילה נמצאת אצלו והייב בהשכתן ואין הכהן יכול לתובעם מן המוכר אלא מן הלוקח אבל אם המוכר שקלן ונתנם לו יכול הכהן לתבוע ממי שירצה רצה גובה מן המוכר שהרי בידו שקלן ונתנם ללוקח רצה גובה מן הלוקח מפני שבידו נמצא הגזלה [ומן שכוגס להגיעה ממש ע"פ ג"ד שהרי זהו ממון שלו ואין לו מעכבין כמו בשאבד ממנו שכוגס לענין לענין ע"ש ועמ"ש בסעיף כ].

סט דכר פשוט הוא שהמתנות אסור לשום ישראל לאוכלן שלא מדעת הכהן וזהו נזל גמור מיהו אם אכלן או מכרן כין בעל הבהמה ובין אחר אינו יכול להוציא ממנו בב"ד מפני שהוא ממון שאין לו תובעים ורק בדיני שמים הייב מפני גזל חשבט והקונה אותם אע"נ דלאו שפיר עביד מ"מ מותר לאוכלן שהרי אין בהן קדושה ונם מצות הנתינה אינו עליו אלא על מי שמכרן לו וקיבל המעות ומ"מ חזה במסייע ידי עוברי עבירה ולפני עור אין באן שהרי היה יכול למוכרן לנוי ועל זה אמרו חז"ל [בב"ד.] מתנות כהונה נגזלות כלומר שביכולת לגזלן ואין הכהן יכול לתובען בדיני אדם וזהו שיטת הרמב"ם בפ"ט מכבודים וחש"ע סעיף ל"א:

ע ויש מקשין דלפ"ז למה פסקנו בסעיף מ"ח דכשהמכה מכרן ושקלן יכול הכהן לתבוע ממי שירצה כיון דכתנות כהונה נגזלות [ברמ"א סקמ"ז] ונדחקו בזה ולי נראה דל"ק כלל דודאי היכא דנתחי אדעתא דנזלנותא א"צ לשלם בדיני אדם אמנם בשם מיירי דשניהם המוכר וחקונה אין רצונם לגזול כלל ורוצים ליתנם לכהן ומחולקים רק על מי לסבול ולזה חלקנו בין כשמכרן שלא במשקל דאז על הלוקח לסבול וזהו שהמכרן במשקל על המוכר לסבול וזהו שהכהן יכול לתבוע מזה או מזה ביון שאין בוונתם לגזילה אבל אם באמת כוונתם לגזילה אין הכהן יכול לתבוע בדיני אדם ובחילוק זה מצינו בש"ם [כ"ק ע"ש. סס דנזקים וכו' וכפ' מדשמש הגזלנות] :

עא אבל שיטת רש"י ותום' שם דכל עוד שהמתנות בעין חוה נזל גמור וחייב ליתנם לכהן וספרשים פירוש אחר בש"ס שאמרה הגמ' מתנות כהונה נגזלות וחיינו ששם גזילה על זה ולכן כששקלן השבח ונתנם לקונה יכול הכהן לתבוע גם מהמוכר אף שהמתנות ביד הלוקח [ולפ"ז לדעתם אף שהיה כוונתם לגזילה אינו מועיל [בפ"ש סקמ"ג ודו"ק].

עב כתב דבינו הב"י בסעיף ס"ז ישראל ששלח לחבירו בשר והמתנות בו מותר לאכלן עכ"ל בלומר שאינו חושש שמא נזלן המשלח [מו"] ופירשו מפרשי הש"ע דחכוונה דאפילו לכתחלה מותר לקבלן ולא חזה במסייע ידי עוברי עבירה משום דאמרינן דודאי לקח מהכהן אבל מעיקר הדין אפילו נזלן מות' לאכלן דמתנות כהונה נגזלות כמ"ש [כ"ח ומ"ק סק"ז יפ"ח] ולי נראה דלשיטת רש"י ותום' מדין נמור היה אסור לו לאכלן זה שנשתלחו אצלו דכל זמן שהן בעין ה"ז נזל נמור כמ"ש ורק משום דאמרינן דמסתמא לקחן מהכהן אבל בלא"ה חיה מרינא אסור:

עג כתב רבינו הב"י בסעיף כ"א מתנות נהנית בכל מקום בין בארץ בין כח"ל בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ויש מי שאומר שאין נוהנות בח"ל וכן נהגו עכ"ל וזהו דעת רש"י ותוס' משום דאיתא בגמ' [קל"ו] ר' אלעאי אומר מתנות אינן נוהנות אלא בארץ וכן ראשית הגז משום דילפינן נתינה נתינה מהיומה מה תרומה אינה נוהנת אלא בארץ אף אלו כן ואיתא שם בגמ' האידנא נתן עלמא כר' אלאעי בראשית הגז וכתבו רש"י ותום' דה"ה למתנות ואע"נ דבימי האמוראים מצינו שנתנו מתנות בבבל כתב רש"י ז"ל [בפנ י"ל] וח"ל ואע"נ דר"ח בח"ל הוה לא ילפינן מהכא דמתנות נוהנות בזמה"ז דהאידנא נתן עלמא וכו' והשתא לא חזינא דנוהנ אף בסתנות וכו' ולא משנינן מנתנא עכ"ל וכך נוהנים כל העולם ום"ם מי שדוצה ליתן יכיל ליתן ולא מיחזי כיוהרא ויש מחסידים ואנשי מעשה שמהדרים לקיים מצוה זו נם בח"ל [כרו"ם] ונם אני ראיתי בימי ילדותי לנדול אחד שקודם הרנל חיה מונה דקה וישחטה ונתן המתנות לכהן ואני לוי ואין ביכולתי לקיימה ואשרי אנוש יעשה זאת:

סימן סב [דיני אבר מן החי ובו כג סעיפים]

א אבר מן החי אסור ולוקין עליו מן התירה דכתיב ולא תאכל הנפש עם הכשר ומפי השמועה למדו שזהו לאסור אבר שנחתך מן החי ועל אבר מן החי אשר הקב"ה לנח אך כשר בנפשו דמו לא תאכלו אבל ההותך בשר מן החי אין זה אבר מן החי אלא דינו כטרפה וכארנו זה בסי' כ"ש סעיף י"נ ע"ש וכך אמרו

אמרו חז"ל [ק"נ:] לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי ובשר בשדרת טרפה לא תאכלו זה בשר מן הטרפה ואם אכל אבר מן החי ובשר מן החי לוקה משום אמה"ח ומשום טרפה ע"ש:

ב ובגלן דלא תאכל בנפש עם הבשר קאי אאבר מן החי פ"רש"י ז"ל [שם] דאבר חי מקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר עכ"ל ולפ"ז צ"ל מה שמבואר בגמ' [ק"נ.] דחלב מקרי אבר מן החי והרי חלב ע"שה חליפין אך הכוונה על חלב שאבר תלוי בו כמו בוליא בחלבה וזהו דעת הרמב"ן שהביא הרשב"א ז"ל בחדושיו שם ע"ש וכן הוא דעת הראב"ד ז"ל בפ"ח ממאכ"א דין ב' שכתב דחלב מן החי הוה כבשר מן החי ודינו כטרפה ע"ש וגם צ"ל מה שאמרו חז"ל דחלב הוה כאבר מן החי אי לאו התירה התורה [כתוס' ו':] דלאו דוקא הוא שהרי עושה חליפין:

ג אבל להרמב"ם שם שכתב דחלב הוה אבר מן החי א"א לומר טעם זה דחליפין ויראה לי דעיקר הנפש הוא הדם והחלב דכן משמע בגמ' [שם.] שאמרת דבריאת הבעל חי הוא מהחלב והדם ע"ש וכמו שהדם הוא תגפש כמו כן החלב ולכן גם חלב הוה כאבר מן החי לפי שהחלב בא מן הדם כראיתא בעלמא דם נעכר ונעשה חלב [ף פיס לדמוס הכמיס מהגמרא שם דכמוונס דנס מחלב ודס הוס הבריאה לענין מיסור קממר ע"ש ת"ש לא משמע כן ולכן להקרבס הוס המלב ודמס כי הכס סוס הנפש וכן המלב]:

ד אבר מן החי הוא משבע מצות בני נח ולבן גם בן נח אסור באבר מן החי אבל בבשר מן החי מותר דכיון דהאיסור הוא משום טרפה ובן נח לא נצטוות על הטרפה אבל באמה"ח הוא חמור מישראל דאלו איסור אמה"ח בישראל אינו נוהג אלא בבהמה חיה ועוף הטחורין ולא בטמאין וכך קיבלו הז"ל [ק"נ.] לא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודיה כל שבשרו מותר אתה מצווה על איבריו וטמאה כיון שבשרו אסור אין אתה מצווה על איבריו ולכן אם התרו בו משום אמה"ח ולא משום טמאה אינו לוקה ועוד דבבשר טמאה אינו לוקה אלא בכזית ואלו באמה"ח א"צ כזית כמו שיתבאר וזהו בישראל אבל בבן נח שטמאה לא נאמרה לו נוהג בו איסור אמה"ח גם בטמאה ולא שייך למיפרך מי איכא מידי דלישראל שרי ולבן נח אסור דהא גם בישראל אסור משום טמאה [תוס' לג. ד"ס ממד] ואסור לישראל ליתן אמה"ח לבן נח משום לפני עור לא תתן מכשול:

ה ודע שיש בענין זה בדברי הרמב"ם פ"ט ממלכים דין ו' דברים תמוהים שכתב ז"ל וכן חייב על אבר מן החי ועל בשר מן החי בכל שהוא שלא ניתנו השיעורין אלא לישראל בלבד ומותר הוא בדם מן החי אחד האבר ואחד הבשר הפורש מן הבהמה או מן החיה אבל העוף יראה לי שאין בן נח נהרג על אמה"ח ממנו עכ"ל והרי בשר מן החי למדנו מובשר בשדרת טרפה שאין בן נח מצווה על זה וגם מה שמחלק בין בהמה וחיה לעוף מנ"ל לומר כן ואמת שהראב"ד ז"ל כתב שם שהוא ט"ס וצ"ל אבל השרץ וזה מפורש בסנהדרין [נט.] דאין ב"נ מצווה על דם מן החי ולא על אבר מן השרץ מדכתיב אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו מי שדמו חלוק מבשרו יצא שרצים שאין דמן חלוק מבשרן דדם שרצים לא הוזהרו ישראל עליו משום דם אלא משום שרץ בראיתא בכריתות [כח:] דדם השרץ כבשרו אך לפ"ז קשה דא"כ למה כתב יראה לי כיון שהוא מפורש בגמרא [כ"מ] ולבן יש שנדחקו לומר דעוף חלוק מבהמה וחיה [שם וכמ"ש] אבל א"כ אני תמה למה לא הזכיר בשרץ ליכא אבר מן חי ולבן ג"ל כדברי הראב"ד וזה שחלה בסברתו משום די"ל דהגמרא דחויי קא מדחי לה ובאמת יש מי שאומר כן דרק לדיחוי בעלמא הוא [מ"ע שם] והרמב"ם סבירא ליה דלדינא קאמרה הגמרא כן:

ו וזה שמחייב ב"נ על בשר דמ"ש מן החי בפורש כנמרא [קכמ:] בלשון זה ישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי וכו' אבר הפורש ממנה כפורש מן החי ובשר חפורש ממנה כבשר הפורש מן החי ואסור לבני נח וכו' ע"ש וצ"ל הטעם משום דבישראל נפקא לן אמה"ח מלא תאכל הנפש עם הבשר דאבילה קאי על נפש דזהו אמה"ח וזה דכתיב עם הבשר ר"ל בעוד שהחיות עם הבשר אבל בבן נח למדנו אימור אמה"ח מקרא דאך בשר בנפשו דמו לא תאכלו דקאי אכילה אבשר ור"ל לא תאכלו הבשר בעוד שהנפש בו וממילא דנם בשר מן החי נאסר לב"נ כמו אמה"ח [מ"ע]:

ז בדגים וחגבים אין איסור אמה"ח נוהג כהם כמ"ש הרמב"ם בפ"א מ"שחיטה ובארנו זה בכו' ר"ג סעיף ב' ע"ש ויש להסתפק אם גם בבני נח הדין כן דבשלמא בישראל שהתורה הצריכה שחיטה בשארי מינים ודגים התירה באסיפה בעלמא ממילא דאין אמה"ח נוהג כם כמ"ש שם אבל בבן נח שא"צ שחיטה כלל מנלן לחלק בינם לבין שארי מינים ואף אם נאמר הטעם משום דליכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור מ"מ במיני דגים וחגבים טמאים דגם לישראל אסור למה לא נאסור לב"נ ואולי כיון דבטהורין א"א לאסור להם ממילא דקרא דאך בשר וגו' לא קאי אדגים וחגבים וממילא דגם בטמאים מותרים:

ח ומ"ם לדעת הרמב"ם שם במפרכסת דאסורה לבני נח ולא ס"ל סברא זו דמי איכא מידי דלישראל שרי

שרי ולעכו"ם אסור וכפ"ש בסי' כ"ו סעיף ה' ע"ש עדיין לא א"ש ואולי הטעם הוא דכמו שדרשו הז"ל לענין שרצים דליכא אסה"ח משום דאין דמו מבשרו כמ"ש בסעיף ה' וה"נ בדגים נ"כ אין דמו הלוק ככשרו דדם דגים והגבים מותר כמ"ש בסימן ס"ו ומסתלא דאין איסור אסה"ח נוהג בהם כלל.

ט וכתב הרמב"ם שם ואחד אבר שיש בו בשר ונידים ועצמות כגון חיר והרגל ואחד אבר שאין בו עצם כגון הלשון והבצים והטחול והכליות וחלב וכיוצא בהן אלא שהאבר שאין בו עצם בין שחתך כולו בין שהחך מקצתו ה"ז אסור משום אסה"ח והאבר שיש בו עצם אינו חייב עליו משום אסה"ח עד שיפרוש כברייתו בשר ונידים ועצמות אבל אם פרש מן החי הבשר בלבד חייב עליו משום טוריפה לא משום אסה"ח עכ"ל:

י עוד כתב האוכל באסה"ח כזית לוקה ואפילו אכל אבר שלם אם יש בו כזית חייב פחות מכזית פטיר התך מן האבר כברייתו בשר ונידין ועצמות כזית ואכלו לוקה אע"פ שאין בו בשר אלא כל שהוא אבל אם הפריד האבר אחר שהלשו מן החי והפריד הבשר מן הנידין ומן העצמות אינו לוקה עד שיאכל כזית מן הבשר לבדו ואין העצמות והנידין מצטרפין לכזית מאחר ששינה ברייתו הלקו לאבר זה ואכלו מעט מעט אם יש במה שאכל כזית בשר חייב ואם לאו פטיר לקח כזית מן האבר כברייתו בשר ונידין ועצמות ואכלו אע"פ שנתלק בפיו בפנים קודם שיבלענו חייב עכ"ל [ר"ש נמ"מ ובלמ"ח]:

יא ביאור דברים דאסה"ח אמרו חז"ל [קד.] דצריך כזית שדרי בתיב ניה לשון אכילה לא האכל הנפש עם הבשר ובל אכילה בכזית ושבא תשאל דא"ב למה צריך אבר הרי נם בלא אבר יש היוב בכזית כישום טרפה כמ"ש בבשר בן החי התשובה היא דבבשר מן החי צריך כזית בשר דוקא ואין העצמות או נידין מצטרפין לכזית ובאבר א"צ כזית מהבשר בלבד ומהשלשה דברים והיינו מבשר נידין ועצמות מצטרפין לכזית אך יש בזה תנאי שיהיה האבר כברייתו כלובר שהבשר והנידין והעצמות יהיו מחוברין כברייתן לאפוקי אם הפריד אחד מהם מהשנים אפילו נתנם לתוך פיו כולם כאחר אין בזה דין אסה"ח אלא בשר מן החי וצריך כזית מדבש' לבדו ועוד תנאי יש בזה שצריך ליתן לתוך פיו הכזית של אסה"ח כשליכות בפעם אחר לא פוקי אם תתך לשני חתיכות או יותר אף שבכל מקצת מהחתיכה מחוברים הנ' דברים ביחד בטל מטנו דין אסה"ח וצריך בזית בשר ואפילו נתן כל החתיכות לתוך פיו כיחד אין בו דין אבה"ח וזה עכתב הלקו לאבר זה ואכלו סעט סעט וכו' אין הכוונה דוקא שנתן לתוך פיו זה אחר זה דה"ה ג"ב אם נתנם כולם כיחד אין בו דין אבה"ח ועיקר כוונתו דבמה שחלקו ביטל כחטו שם אכה"ח וזה שכתב ואכלו בעט סעט אורחא דמילתא קתני ועוד לאשמעינן רכותא דכעיש בזית בשר חייב אפילו אכלו סעט סעט כדין כל האיסורין שא"צ לאכול כל הכזית ביחד ורק אם אכלו בכדי אכילת פרס חייב אבל אם נתן לתוך פיו כל הכזית בשליטות ונחלק בתוך פיו לית לן בה [ק מוכרח: לפרש דנקיט וכו כפי' התוס' שם קנ: ד"ה חלקו דלקו לפרש כשעומו וכרש"י שם דל"ב לא מ"ש סוף דבריו מ"ש דמחלק בפיו חייב והא לף נחלק נמוך חייב שם נתן לפיו כולו כמהד והלמ"ת המניך בזה ולא יכדמי לס"ף דעמו פ"ש ודוק]:

יב דכר כרור הוא דאסה"ח א"צ שיאכל כל האבר לדעת הרמב"ם דאפילו מקצת ממנו אם יש כזית כברייתו חייב ואפילו אכל אבר שלם אם אין בכל האבר כזית בין כל הנ' דברים פטור ולפ"ז יש להבין מהו זה שכתב הרמב"ם הדפרש בין אבר שיש בו עצם לאבר שאין בו עצם דבאין בו עצם חייב בין שחתך כולו בין שחתך מקצתו הא נם ביש בו עצם בן הוא אם התכו כברייתו שלא הפריד הנ' דברים זה מזה כמ"ש בעצמו ואם כונתו דבאין בו עצם א"צ כברייתו כדמשמע מהיוסת לשונו יש להבין מה שייך באין בו עצם כברייתו הרי אין בו רק בשר ואולי כוונתו דבאין בו עצם א"צ לחתוך כזית שלם ביחד אלא אפילו חתך חתיכות קטנות אם נתן כזית לתוך פי' חייב משום הכיון דאין בו עצם לא מקרי שנשתנה מברייתו:

יג אמנם דבותינו בעלי התוס' כתבו [ע"ז ל"ב ו"ו] דלעולם אינו חייב כ"ם אסה"ח עד שיאכל כל האבר ע"ש אבל הרמב"ם בודאי לא ס"ל כן וכ"כ האחרונים [פמ"ח סק"נ ופמ"ע סק"ס] ואולי דנם הרמב"ם סובר קצת כהתוס' והייט שהתיכה מהבהסה צריך שיהתיך כל האבר והאכילה די בכזית ממנו כברייתו והטעם דכיון דכתיב לא תאכל הנפש וגו' וכשנפרש מהברמה חצי אבר לא מקרי נפש אא"כ נפרש כל האבר וזהו טעם התוס' נ"ב לענין אכילה ואם נאמר כן בדעת הרמב"ם יתפרשו דבריו כהפרש בין אבר שיש בו עצם לאין בו עצם כפשוטן וצ"ע בכל זה:

יד ונם דברי הטור תמיהים בזה שכתב אבר הפורש מן החי בין שיש בו בשר ונידין ועצמות בין שאין בו אלא בשר לבד כגון הלשון והטחול והכליות והבצים אסור לאוכלו בין אם יש בו כזית בין אם אין בו כזית עכ"ל והרי בגמרא מפורש דצריך שיהיה בו כזית וכתבו המפרשים דכוונתו לענין איסור דחצי

שיעור

שיעור אסור מן התורה אבל גם זה תמוה דא"כ למה הוצרך לזה והרי בכל האיסורים כן הוא וכבר הקשה זה עליו רבינו הב"י ע"ש :

מז ויראה כי דרבר גרול השמיענו הטור בזה דבאמת אלולי רבריו הייתי אומר דבאמה"ח אין חצי שיעור אסור מן התורה רהא טעמא רחצי שיעור הוא משום דחזי לאצטרופי ובאמה"ח לא שייך זה שהרי אפילו אם תצרף כזה עוד חצי שיעור הרי כבר נתבאר רהלקו מבחוץ פטור ולזה קמ"ל דאיסור יש גם באין בו כזית והטעם י"ל מפני שהיה ראוי להצטרף קודם שנחתך ועוד דמדברנן בין כך ובין כך אסור ואולי בוונתו כן [וע"ל דמחני שיעור שיאכל עלמות לגד מן טו מיסור בנגע המיסורים וזוק] :

מח כתב הרמב"ם חלש אמה"ח ונטרפה בנטילתו ואכלו חייב שתים משום אמה"ח ומשום טרפה שהרי שני האיסורין באין כאחת וכן התולש חכב מן החי ואכלו לוקה שתים משום אמה"ח ומשום חלב חלש מן הטרפה ואכלו לוקה שלש עכ"ל ותמהו עליו דמדברתיב ברישא הטעם דחייב שתים בנטרפה בנטילתו מפני ששני האיסורים כאין כאחר כלומר דקי"ל בהמה בחיה לאו לאיכרים עומרת וכמ"ש בסי' כ"ט סעיף ו' ע"ש ולכן באו כאחד איסור אמה"ח ואיסור טרפה ומבואר להדיא דאם היה איסור טרפה מקודם לא אתי איסור אמה"ח וחייב על טרפה דאין איסור חל על איסור וא"כ בתולש חלב מן החי למה חייב שתים הרי איסור חלב קדים ואין איסור אמה"ח חל על איסור חלב וכן קשה בסיפא בתלש חלב מן הטרפה ורבים רבים נאמרו בזה [עלמ"מ ועכ"ח וכמ"ש] עוד הקשו עליו דהא אמה"ח הוא איסור מוסיף שהרי נתוסף בזה איסור לבני נח והרמב"ם בפי"ז מא"ב פסק דאיסור מוסיף חל על איסור אחר וכן הלכה רווחת בכל הש"ס ורק זה שאומר כן בגמ' [קג.] איהו הוא דרית ליה איסור מוסיף ולא קי"ל כן :

מט ולענ"ד נראה דודאי איסור אמה"ח חל על איסור אחר מטעם איסור מוסיף וזה שאינו חל על איסור טרפה הוא מטעם אחר דכמו שאין איסור אמה"ח חל בטמאה מפני שבשרה אסור כמ"ש בסעיף ר" ה"נ בטרפה ומבואר זו כתבו רבותינו בעלי התוס' [קג. ד"ה ומל וכו' ומי כרבנן דאמרי כל שבשרו מותר וכו'] וזהו רק בבשר אבל בהלב דגם בכשירה אסור לישראל שוב לא שייך סברא זו וכן גם אטריפה חייב מפני איסור מוסיף וכפ"ז גם רבא שאומר כן בגמרא שם נ"כ ס"ל איסור מוסיף [יבזה פ"ם שבשב הרמב"ם דין חולש חלב מן החי לחייב שתים דזה לימא בגמ' כלל חלש מלחלש לחייב שתים וכמ"ש בפ"ע ודין מדכרו כן חלש דבכיוצא בזה יש שם ס דעל פימרא דר"י לחלב מי מפריסה יש ג' חוקיפתות וזוק פסק כחוקימתא בתרא דאמרי דלמא לאיכרי עומדי ע"ש וז"ל דבשלמא לפי מה שכתב הרמב"ם דין חולש חלב מן החי לחייב שתים משום איסור אמה"ח ניחא דאיסור אמה"ח חל על איסור חלב אבל לפי מה שכתב הרמב"ם דין חולש חלב מן החי לחייב שתים משום איסור חלב ואיסור טרפה קשה דאיסור חלב חל על איסור טרפה ואיסור טרפה אינו חל על איסור חלב דהא אפילו חלב שנתבשל בקדירה עם בשר בהמה טהורה שנתנבלה בשחיטה אינו אסור משום איסור טרפה כמ"ש בסי' ס"ה ס"ב ע"ש ואפילו

לחזור ולחיות אבל כשהאבר או הכשר יכולה לחזור ולחיות אם נשחטה הבהמה ה"ז מו תר גם מדרבנן ואם מתה היא גבלה כ"כ הרמב"ם שם ובגמ' אינו מבואר זה להדיא אך דבר פשוט הוא דזה שאמרו חכמים אבר ובשר המדולדלים אינו אלא כשאינו יכול לחזור ולחיות [הכ"מ] ודע דכזה אין חילוק בין עור ובשר חופין את רובו או לאו דזה אינו אלא בעצם הנשבר או נשמט בם"ש בסי' נ"ה ולא במדולדלין [ס"ך ס"ק] ובן משמע להדיא מהמחבר ע"ש :

כב ביצי זכר שנתלשו לגמרי מכיסן אף שמונחים בתוך הכים אסורים משום אמה"ח בם"ש אבל אם לא נתלשו לגמרי שעדיין מחוברין במקצתן בכים שלהן אף שאינם יכולים לחזור ולחיות מ"מ מותר מדין התורה אלא שאעפ"כ אסור לאכלן ממנהג שנהגו ישראל דחכמים אסרום מפני שרומה קצת לאמה"ח בם"ש ואם האחד נתלש והשני לא נתלש אותו שנתלש אסור והשני מותר ולא אמרינן רבחד השיבי ויש לדקדק בזה בבצים מהאלים שבבמה מקומות רנילין טבחי גוים לנתקן ג' ימים קודם חשחיטה [תו"ס] ואין לשאול דמגלן דאלים ממורסים מותר לאכול דודאי כן הוא דמראסרה תורה מעוך וכתות לקרבן מכלל דלחריוט שרי [ע' בכורות לב: ותוס' שם ד"ה לבניט] :

סימן ג [דיני בשר שנתעלם מן העין וביו יו מעיפים]

א כתב רבינו הב"י בשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב דכך דפריש מרוכא פריש אם היו רוב המוכרים כותים אסור ואם היו רוב המוכרים ישראל מותר וכן בשר הנמצא ביד עכו"ם ולא נודע ממי לקח אם היו מוכרי הבשר ישראל מותר זה דין תורה וכבר אסרו חכמים כל הבשר הנמצא בין בשוק בין ביד כותי אע"פ שכל המוכרים וכל השוחטים ישראל ולא עוד אלא הלוקח בשר והניחו בכיתו ונעלם מן העין אסור אא"כ היה לו בו סימן או שהיה לו בו מכיעת עין והוא מכיתו ודאי שהוא זה או שהיה צרור וחתום תלה כלי אלא חתיכות בשר ונשבר הכלי ונפלו החתיכות לארץ ובא ומצא חתיכות ואין כהם לא סימן ולא טב"ע ה"ז אסור שיש לומר אותו בשר שהיה בכלי נשרתו חיה או שרץ וזה בשר אחר הוא עכ"ל וכל זה הוא לשון הרמב"ם בפ"ח מה"א ע"ש :

ב עור כתב ואם תלאו בכסבר וביוצא בו שא"א לשרץ ליטול ולהניח מותר ויש מתירין בשר שנתעלם מן העין אם מצאו במקום שהניחו וכתב רבינו הרמ"א והמנהג להקל כסברא האחרונה ואפילו אם היה ביד כותי במקום שכל הסוברים הם ישראלים המוכרים בשר בשר עכ"ל :

ג ביאור הדברים דבגמ' [לה.] אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור דבין שעבר איזה זמן שלא ראה הבשר אפילו מונח על שלחנו חיישינן שמא נהחלף בגבלה [הכ"מ] ואפילו בעיר שיש בה רוב מבהני ישראל דחיישינן שמא עוברים הביאו גבלה מעלמא וחלפוה וחומרא בעלמא היא [ים] וכן מבואר בירושלמי שקלים [פ"ז ה"ב] דדב בשירד לבבל וראה אותם מזלזלין באיסורים והחמיר עליהם לאסור כל בשר שנתעלם מן העין ע"ש :

ד אך לפ"ז אינו מובן מה דמקשה הגמ' על רב מכמה משניות דבשנמצא ביד כותי הבשר מותר אם רוב מבחי ישראל ומתרץ הש"ם דגמצא ביד כותי קילא מנתעלם מן העין שהיה הבשר בהוקת המשתמר והיא לא שחמה ושרפה לא מכרו לו אבל בשר המונח ונתעלם מן העין חיישינן שמא עורבי החליפו [הגר"א] דמאי קא מקשה ביון דרב בעצמו חידש נזירה זו מפני שאינם נזהרים באיסורים א"כ מה שייך להקשות ממשניות ובהברה צ"ל דהש"ס שלנו לא ס"ל בזה כהירושלמי אלא ס"ל דרב מדינא אסור לא מדין תורה אלא מגזירת חכמים שמכבר גזרו ולכן שפיר פריך :

ה ולפ"ז קשה על הרמב"ם שהחמיר גם בגמצא ביד כותי וכנמ' מיקל בזה וכבר הקשו זה מפרשי דבריו ותרצו דהרמב"ם פסק כהירושלמי שהחמיר בכל ענין [הכ"מ] והרי לפי הירושלמי לא א"ש בלל סוגיית הש"ס שלנו ויש שתרצו דזה הגמ' מתיר בנמצא ביד כותי זהו במקו' שמכריזין

כג כתב רבינו הרמ"א יתרת העומדת במקום שאינו ממריף הבהמה מותר לאכלה ולא אמרינן יתר כנטול דמי והוי כאבר מדולדל עכ"ל והרבותא הוא למען דמפרש כל יתר כנטול ממקומו דמי בם"ש בסי' מ"א והיינו אומר דכיון דחזינן ליה כנטול ממקומו הרי הוא כמדולדל קמ"ל דלא עוד כתב אבר הנשמט ממקומו במקום שאינו ממריף הבהמה מותר לאכלו אף אם אין עור ובשר חופין את רובו אבל המנהג להחמיר גם בזה עכ"ל כיאור דבריו דכיון דאבר זה הנשמט הוא במקום שאינו ממריף הבהמה הוה דינו כביצי וכר שנתלש ועדיין מעורים קצת דמותר מדינא ואע"ג דבשם אסור ממנהג ישראל מ"מ כזה גם ממנהג אשרי מפני שעדיין הן מעורין בניהן אבל מ"מ המנהג להחמיר גם בזה שהרי גם הביצים מעורים בקצת נידין ועכ"ז אסור מצד המנהג וזהו הכל בשאין עור ובשר חופין את רובו אבל במקום שחופין פשיטא דמותר דלא כיש מי שמחמיר גם בזה וראיה ברורה שהרי בסי' נ"ה אפילו לענין מרפוה כל הבהמה אנו מתירין בכה"ג כ"ש לענין האבר שאין כו אלא מצות פרישה בלבד ובן הסכימו מפרשי הש"ע והכי קיי"ל [ב"י ס"ג ס"ך ופ"ך פק"ד] :

שמבריזין אם יש טרפה במקולין אם לאו ובשלא הכריזו הוה סימן שלא היה במקולין טרפה כמבואר בש"ס [נדה] שהיה בימיהם מקומות שהכריזו ולכן הרמב"ם אומר מפני שבימיו לא היתה הכרזות בשום מקום ולכן חיישינן שמא היה טרפה במקולין ומכרו לבותי זה [ב"י וב"ח] וזה וראי יותר תמוה ראי בהאי גוונא ודאי רגם מן התורה אסור ואפילו אם מן התורה מותר מפעם רוב בהמות כשרות הן מ"ם אי ס"ר דההילוק תלוי כין מקום שמכריזין למקום שאין מכריזין ה"ל להגמ' לתרץ כן ועור דהרמב"ם וראי מיירי אפילו אם ירוע לנו שהכותי לקח בשר כשר ממקולין [כ"כ הסמ"ק סק"ה] שהרי לא חילק ברבר וכתב שאפילו כל המוכרין ישראל שלא נמצא בשר אחר כלל ושיטת הרמב"ם היא שיטת הנאונים כמ"ש הראשונים ז"ל:

ו ועיקר הרבר תמוה אצלי רהן אמת שהרבה פעמים מצינו פלוגתא בין הירושלמי לש"ס ריקן מ"ם בענין כזה שבירושלמי בשני מקומות מבואר שהרבר היה ידוע דרב גזר רבר זה מפני שהיו מקילים באיסורים בבבל ואין זה מגזירת חכמים שמבבר והש"ם שלנו לא יסבור כן ער שמקשה עליו ממשניות הקודמות [נס נעמ"ס פ"ג פ"ח הוגע זס] ועור יותר תמוה סוגית הש"ס שלנו רעל מימרא זו דרב בבשר שנחעלם מן העין אומר רהא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ממעשה שראה איש אחר רוחץ ראש בהמה בנהר ונפלה לנהר והביא כלי והשליכה למים והעלה שני ראשים ורצה לאכול שניהם וגער בו רב ואסרן ורחי לה הגמ' רמוה אין ראיה דמעיקר הרין אסורים משום רמקומות של נכרים היה הנמל ושכיחא טרפות יותר מכשרות ע"ש ובכל הש"ס ב"נמצא מאמר כזה רלאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ודחי הכללא נדחה המאמר מכל וכל [גלולות יח: סנה קמו: כתובות פו: ב"ק כו: חולין קיז:] ובכאן לא נדהה המאמר דפריך אח"כ ורב היכי אכיל בישראל ע"ש:

ז ולכן נלע"ר רוראי מקורם סבר הש"ם רמרינא קאמר והקשה עליו ממשניות ומתרץ רנמצא ביר כותי קיל טפי והרר קאמר הש"ם רלאו בפירוש אמר מרינא אלא מכללא בשפני שהיו מזלזלים באיסורים כמאמר הירושלמי ומביא מעשה מאיש אחר שאבד ראש אחר ומצא שניך ורצה לאוכלן וגער בו רב ומעשם זה נזר נזירה זו וממילא דבכל גוונא אסור אף בנמצא ביד כותי כיון שרצה להחמיר עליהם יותר מהרין וזהו אחד מהזלזולים באיסורים שאמר הירושלמי ובאמת מביא הירושלמי שם מעשה באחר שאבר ראש אחר במים ומצא אחר ואסרו רב [זבחי המוס' ד"ה סמיך לע"ג] וזהו ממעם גדר וסייג רמרינא שרי ופריך הש"ם מה לנו אם בפירוש אמרה או מכללא ומתרץ רמהר מעשה בלבר א"א לומר רבר ס"ל בשר שנתעלם מן העין אסור בכל ענין שהרי במעשה זו מרין תורה אסור כיון שהטרפות יותר בצוים אלא ודאי רמפני הך מעשה ועור קרומה לזה נזר רב [וכזה מובן מאי רמהדר רב לרב כהנא ורב אמי ראיסורא שכיח טפי והרי הוא אומר אפילו כשכל המוכרים ישראל כמ"ש הרמב"ם אלא רה"פ רבר כעם מפני מעשת זו ונזר ולזה שאלו לו למה אתה כועס והלא מרינא מותר והשיב להם דמדינא אמור ולכן כעם ונזר והמעשה מר"ח חהניה היה לזמן מרובה את"כ ומיושב קושית התום' שם רבמעשה זו כבר נתפשטה נזירתו]:

ח ולרעה זו אף בבהמה שלימה אסור בהעלמת עין ואע"פ שהחשיבות רחוקות לא פקוג הבנן בתקנתא וכ"כ הרא"ש שם ויש מי שמתיר בבהמה שלימה [ס"ק סק"ו] ואינו עיקר ולהריא מובח כן בנמ' שם [ים"ש סס"ק מסקנת ל"ש ולפי הס"ד כפנו ק ע"ם ודוק] אמנם בהלאו במסמר וביוצא בזה מותר גם לדעה זו רבזה לא שייך נזירה כלל וזהו כמו סימן לימעיל וכל זה כאין לו בה טב"ע או סימן אמצעי אבל ביש בו בה סימן או טב"ע גם בחתיכה מותר וגם ע"ה יש לו טב"ע [עמ"ז סק"ס וס"ק נזס כלל דיומן כוס מפעם דפיטו פמיון ודוק]:

ט אבל רעת רש"י ז"ל ועור בטה מרבותינו רלית הלכתא כרב ואין אוסרין בהעלמת עין ואם מצא הכשר במקום שהניחו בביתו או בחצירו או אפילו בשוק אפילו אין לו שום סימן או טב"ע ואפילו במקום שרוב מבחים כותים מכל מקום כיון שמצאו במקום שהניחו לא חיישינן לשום רבר אך אם מצאו במקום אחר צריך סימן או טב"ע אפי' בביתו אם אין מקום לומר שאחר מבני הבית הניחו על מקום אחר וזהו כשרוב מבחים כותים אבל כשרוב ישראלים לא גרע מנמצא בשר שיתבאר לפנינו רמותר בכה"נ [ב"ח סק"ח ופמ"ג נמ"ז סק"ב] ויש שאוסרין גם ברוב מבחי ישראל כשנצאה במקום אחר [ב"ח והגמ"ס סקמ"ז] וגרע מנמצא משום דיש ריעהא לפנינו שמצאה במקום אחר ויש לתלות בעורבין שהביאו ממקום רחוק אך העיקר נראה כרעה ראשונה ובפרט אצלנו אינם מצויים עורבים כמ"ש הישו"ש [פ"ז סי' כ"ב] ועל זה כתב רבינו הרמ"א שהכשרהג לחקל כסברא זו ולא כרעת דרמב"ם [ונפעל עכם לפנימ יהום לדעם הרמב"ם סהיו דעמ כנמוגים כ"כ הפב"ם בעמ"ח סעיף ח' ס"ם]

י יש מי שאומר רבשוק של גוים שהמה הרוב יש לאסור אפילו מצא הכשר במקום שהניח אם שהה איזה זמן שיש לחוש שהכותי הלליפו אם לא בשרוב כשר שבעיר הוא בשר כשר וגם הכותים לוקחים בשר כשר אבל בלא זה צריך איזה סימן או טב"ע [ב"ח סעיף יד] ורברי טעם הן וידאה לי רבזה רי אפילו סימן נזוע:

יא אם עוף או שרץ נטל הכשר בפנינו והלך לו לאיזה זמן וחזר והביאו אסור אפילו בשרוב הכשר כשר בהעיר

בהעיר משום דחיישינן שמא הניח הכשר במקום אחר או אבלו והביא טרפה ממקום רחוק ואין לזה היתר רק סימן או טב"ע [ב"י בשם בסמ"ק ס"ק] :

יב לדעת רש"י המוצא כשר בשוק במקומות שרבים מצויים שם אם רוב המצויים בשוק הוא ישראל אע"פ שרוב העיר כותים ונם רוב הטבחים כותים ואפילו בהשוק נ"כ רוב המצויים כותים אם רק ידוע שבמקום המציאה רוב המצויים ישראל הכשר מותר דתלינן שברוב המצויים באותו מקום נפל ונם לא חיישינן שמא שרץ או עוף הביא ממקום אחר והשליכו בכאן דמילתא דלא שכיחא היא ואין אומרים זה אלא כשיש רגלים לדבר זה [תכ"ם סק"ה] ויש מי שאיסר כשרוב העיר ורוב הטבחים כותים ואין היתר אא"כ רוב העיר או רוב טבחים ישראל [סק"ח] ובודאי שיש לחוש לדעה זו [עמב"ם סק"ם סמסיג עליו ומ"ש ים להמחיר] :

יג ואם השוק ההוא אין מצויין שם בני אדם תדיר ואינו ידוע מי היו המצויים בעת אכידת הכשר הולכין אחר רוב העיר אם רוב העיר ישראל תולין שמישראל נפלת וכשר ואם רוב כותים או אפילו מחצה על מחצה אסור [סה] וכן אם רוב המצויים בשוק ידוע לנו רק במקום שנמצא הכשר אין ירוע לנו מי הם המצויים הולכין אחר רוב השוק [סה] :

יד ואם מצא כשר בעיר אם רוב טבחי נוים אע"פ שרוב העיר ישראל הכשר טרפה ואם רוב טבחי ישראל אף שרוב העיר נוים מותר כן משמע להדיא במשנה דמכשירין [פ"ב מה] ובגמ' חולין [ה.] אמנם יש מי שאומר דדוקא כשכל הטבחים ישראל אבל אם יש מקצת טבחים כותים יש לחוש שמא כשנצרף מקצת טרפות שיש לטבחי ישראל למקצת טבחי נוים לא יהיו הכשרות רוב ונצרך לדעת בבירור שיש רוב [תכ"ם סעיף ג] וצ"ע :

טו נמצא כשר בדרך דינו כנמצא בשוק אם רוב העוברים באותו דרך ישראל מותר ואם רוב נוים אסור ואם טבחי ישראל כולם משני העירים שהדרך באמצעם מותר אפילו ברוב כותים ודע דהאידנא אין שום היתר להתיר בשר הנמצא אפילו בריב ישראל וכל טבחי ישראל שהרי בכל בהמה יש חלק אחורים שברוב הטבחים אין מנקרין אותן והן טרפה ומטילא דכל בשר הוה ספק אם הוא מחלק הפנים או מאחוריים והנם שיש להביר ביניהם מ"מ קשה לכתוב על זה [ב"י] :

טז אם הנמצא היא בתמה שלימה ובמקום שרוב טבחי ישראל וניכר ששוחט שחטה ואפשר לבדוק הריאה שרי ברוב טבחי ישראל ובדקין הריאה ואם היא כשרה מתירין אותה ולא חיישינן שמא נתנבלה בשחיטה דזה לא שכיח [סה] ועמ"ש בסי' א' סעיף ל"ה וי"א דבעופות כשנמצא שחוטים לא מהני רוב טבחי ישראל וכעינן רוב ישראל דאין מקולין לעופות וכל אחד שוחט בביתו ולא מתירינן ברוב טבחי ישראל רק דבר ששוחטין במקולין ועל סימן השחיטה אין לסמוך דאין זה סימן מובהק ויכול להיות שנם הנוים שוחטים ככה"נ ולכן אם דרך אנשי המקום לשחוט נם דקות בכיתן ולא במקולין אין להתיר נם דקות ע"פ רוב טבחי ישראל [סה] וכן אם נמצא כשר מבושל או צלי הולכין אחר רוב אוכלי כשר ולא אחר הטבחים דשמא נאסרה בבישול הכותי וכצלייתו וכן אם נמצא כשר מלוח הולכין אחר רוב מולחי כשר [סה] וכן אם ראה שחשליך עוף או שרץ כשר לכאן אסור אפילו ברוב ישראל דשמא הביאו מרחוק של טרפה [סה] :

יז כתב המרדכי בפ"ו מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטה ושלחתה ביד כותי כלא שמר ונסתפקו בדבר לומר שמא אחרת היתה ונתחלפה והלכו לשוחט ושאלו לו אם שחט זאת התרנגולת והשיב אין לי בה טב"ע אמנם עתה שחטתי תרנגולת אחת אבל בעל התרנגולת היה מכיר אותה ואמר שזאת היא והתירו אותה כיון שבעל התרנגולת היה מכירה כדברי ר"ת דאמר לית הלכתא כרב דאמר כשר שנתעלם מן העין אסור עכ"ל ותמהו רבים דכיון שהכירה בטב"ע הרי נם לרב שרי ודברים רבים נאמרו בזה והמחבר בזה דהן אמת דמבין שניהם מבין השיטה ובתבעה"ב מותרת אבל זהו אם חיינו יודעים בבירור שתרנגולת זו שחט השוחט והרי יש לחוש דכשישלח הבעה"ב להשוחט ביד הכותי לשוחטה התליפה הכותי באחרת ונתן אחרת נרועה לשוחט ואח"כ מפני היראה נתיישב ליתן לבעה"ב שלו ושחט בעצמו ואם כי חששא רחוקה היא מיהו לרב דמחמיר מובא יש לאסור אבל כיון דלא קיי"ל כרב אין לחוש להמחרות כאמור [ב"י] ודיני שלוחות ע"ש כותי יתבאר בס"ד בסי' קי"ח ע"ש :

סימן סד [דיני הלבים איזו אסור ואיזו מותר ובו נז סעיפים]

א איבל כזית הלב במזיד חייב כרת בדכתיב בפ' צו כל הלב שור וכשב ועז לא תאכלו וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואבול לא תאבלוהו כי כל אוכל הלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה'

לחי ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה ואם אכל בשוגג חייב קרבן דכולא הוא כל שכמוזיד כרת בשוגג קרבן:

ב וזה שכתבה תורה על חלב נבלה וטרפה יעשה לכל מלאכה ה"פ דלא נאמר כיון שחייבה כרת על אכילתו תהא אסור גם למלאכה קמ"ל דלמלאכה שרי ואפילו להמיברים דאסור מן התורה לעשות מחורה בדבר מאכל איסד כמ"ש בסי' קי"ז הוציאה התורה חלב מכלל כל האסורים שיהיה מותר לעשות בה כתורה ולרעתם וזו עיקר פי' הפסוק כמו שיתבאר שם בס"ד:

ג אבל זת שאסרה תורה ואכול לא תאכלוהו צריך ביאור דאמר בשביל שנתיסף בהחלב איסור נבלה או טרפה קילא טפי עד שהתורה הוצרכה להזהיר על איסור האכילה ולזה ביארו חז"ל [חולין נ"ו] דה"פ התורה אמרה יבא איסור נבלה ויחול על איסור חלב יבא איסור טרפה ויחול על איסור חלב כלומר דלא תימא אין איסור חל על איסור דהרי איסור חלב קדמה ושוב לא תחול עלה איסור נבלה וטרפה לעניין שאם אכלה אינו חייב רק על איסור הלב קמ"ל דחייב שני מלקיות אחד על החלב ואחד על נבלה או טרפה וזהו שכתב הרמב"ם בפ"ו מהמאכ"א דין ב' האוכל מחלב נבלה וטרפה חייב משום אוכל חלב ומשום אוכל נבלה וטרפה מתוך שנוסף באיסור בכשרה שהיה מותר נוסף על החלב ולפיכך לוקה שתים עכ"ל והרמב"ם הסביר המעם מפני שזהו איסיר כוסיף ולאו דוקא איסור כיסיף דזהו כשנתוסף איסור על זו התחיכה אמנם זהו איסור כולל שכולל הבשר עמה [ג"י] אמנם אפילו מאן דלית ליה איסור כולל בכל האיסורים מודה בבאן מפני שהתורה גזרה כן בס"ש ובאן דאית ליה איסור כולל בעלמא למרין מבאן [ע"ש בלח"מ] ואל התמה מה שכתב מלקות על החלב ותרי יש בו חיוב כרת ולא מלקות דבאמת בכל חייבי כריתות הדין כן כרתנן שלהי מכות כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ופסקה הרמב"ם בספ"ז מסנהדרין ע"ש:

ד שנו חכמים במשנה [קיו.] דאיסיר חלב אינו אלא בבהמה טיהורה בלבד כלומר דבחיה ועוף טמא האיסור בחלבן כמו בכשרן בלאו זאין בהן איסור כרת כדכתיב כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו ובל מיני בהמות מיהורות בלולין בהן דאין מין אחר בבהמות מהורות זולתן וזהו דכתיב כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב מפנה אשה לה' וגו' כלומר מפיו הבהמה אשר מפנה יקריבו קרבנות והקרבנות אין בבהמות זולתן ואין למעית ולומר שחביונה הוא דרק מבהמת קרבן אמור ולא מחולין כמו שטעו בזה חצדוקים ראלמה הוצרכה התורה לפרט מקודם כל חלב שור ובשב ועז ועוד דמפני זה כתבה התורה בויקרא לאחר שכתבה בענין הקרבנות ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב וגו' והקריב וגו' את החלב וגו' ואם מן הצאן קרבנו וגו' והקריב וגו' ואת החלב וגו' ואם עז קרבנו וגו' והקריב וגו' את החלב וגו' ואח"כ כתיב חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו להיציא מדיעות הצדוקים שלא תאמר שלא אסרה התורה חלב רק מבהמת קרבן ומחילא מאינה נוהגת לדורות בזמן שאין בהמ"ק קיים וכן בחו"ל בכל זמן לזה אמרה שזהו חוקת עולם לדורותיכם גם לדורי דורות וכן בכל מושבותיכם גם בחוץ לארץ כל חלב וכל דם לא תאכלו כלומר גם שלא מהקרבנות [ע' קדושין נ"ז]:

ה כתב המור בוי הלבו אסור ואין חייבין עליו והכי איתא בגמ' [יומא ע"ד.] ובת"כ ודריש לה מכל הלב ולהצי שיעור לאוהרה ולא לעונש ע"ש ודע שיש ג' מיני בוי האחד שהוא בריה בפ"ע והשנית בוי הבא מבהמה וחיה והשלישית הבא מעז וכבש אמנם על זה ודאי חייב בית דין דמשני צדדין הוא בהמה ואינו אלא בלאים ולהדיא שנינו שם בת"כ אין לי אלא חלב שור וכשב ועז המיוחדים מניין לרבות את הבלאים ת"ל שור וכשב ועז דברי ר"ע עכ"ל ועוד דריש שם מן הבהמה לרבות את הבלאים ע"ש וכוי שבבהמה וחיה אם אמו בהמה חייב כרת ואפילו אם הוכשרין לזרע האב הא קיי"ל שה ואפילו מקצת שה כמ"ש בסי' פ"ז ובסי' ס"א ואם אמו חיה הוה ספק אם חוששין לזרע האב אם לאו ולכן חלבו אסור ואין לוקין עליו וכן הדין בספק חיה שבבהמה וכוי שהוא בריה בפ"ע אותו ריבתת תורה לאוהרה מכל חלב [ע"ש בזיכורים ס"ס]:

ו כתב הרמב"ם השוחט בהמה ומצא בה שליל כל חלבו מיהר ואפילו מצאו חי מפני שהוא כאבר מהנת ואם שלמו לו הדשיו ומצאו חי אע"פ שלא הפריס על הקרקע ואינו צריך שחיטה חלבו אסור וחייבין עליו כרת ומיציאין מהנו כל התוטין והקרומות האסורין כשאר דבהמות עכ"ל ורוב הפוסקים חולקים עליו דבין שא"צ שחיטה מפילא דחלבו מותר ברין שליל ונם הטור השיג עליו והבי מיטעם סונית הש"ם [עיז] דזה בזה תלוי שאומר שם דמאן דס"ל הלבו אסור הולך לשיטתו דס"ל דטעון שחיטה בן מי חי ומאן דס"ל חלבו מותר הולך לשיטתו דא"צ שחיטה וביון דקיי"ל דא"צ שחיטה מפילא דחלבו מותר והרמב"ם ס"ל דכיון דאסרינן שם [עיז.] הרשיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן מ' חי דחייב כרת דחדשים נידסים להיות חלב אף שהולד עדיין לא ראה אויר העולם כמו שיתבאר אי"ה איך אפשר שבשחיטת אמו יהיה חזר להיותר ולכן דאע"נ דהנמ' תלי זה בזה זהו לפי דעת החולקין על זיין זה וס"ל דבתולש

חלב מבן ט' חי פטור דהאויר נורם האיסור ולא לפי מה דקי"ל דחדשים גרמי והחולקים ס"ל דאין ראיה מתושל חלב מבן ט' חי דגם שם בעינן שיוציאו לחוץ אבל כשהניחו בהבהמה עד אחר שחיטה מותר החלב דנהי דלא בעינן שהעובר יראה אויר העולם מ"מ בעינן שהחלב יראה אויר העולם [מג"א ופמ"ג] ויש מי שמכריע לדינא כהרמב"ם [פ"ך סק"ד] וזהו בנמצא בן ט' חי אבל בנמצא בן ט' מת הכל מודים דחלבו מותר דחדשים כלא חיות לאו כלום הוא וכן בנולד והפרים על גבי קרקע לכך הפוסקים חלבו אסור שהרי גם שחיטה צריך מפני מראית העין כמ"ש בסי' יג ע"ש וכ"ש חלבו :

ז עוד כתב וכן נפל של שלשה מיני בהמה טהורה חלבו כבשרו והאוכל מחלבו כזית לוקה משום אוכל נבלה עכ"ל כלומר נפל שלא כלו לו חדשיו אין על חלבו שם חלב אלא שם בשר דחדשים נורמים לחיות חלב ולכן בשהפילה נפל הוה הנפל מחוסר שחיטה והוא נבלה ואין בו חיוב כרת ודע דבגמ' [עה.] יש בזה שני לשונות ולכישנא קמא גם בבה"ג חייב כרת דהאוי' נורם האיסור בלא החדשים ע"ש ורק הרמב"ם פסק כאיכא דאמרי שם בשיטת הגאונים בכל הש"ס דלשון שני הוא העיקר וממילא דלרש"י ז"ל דס"ל דבשל תורה הכך אחר המחמי' [תוס' שנת מכ: ד"ה והייט] וכן לשיטת תוס' [שם] רכל איכא דאמרי טפל ללשון ראשון קי"ל דחייב כרת על זה ואולי זהו כוונת רבינו הרמ"א שכתב בסעיף ב' וחלב נפל אסור אם הפילה הבהמה עכ"ל ותמהו עליו מאי קמ"ל פשיטא דהא נבלה גמורה היא [ס"ז וש"ך] ולדברינו כוונתו דהוא חלב גמור שחייב עליו כרת ולא כהרמב"ם והגם שברוב המקומות לא נחתי הטור והש"ע לחלק בין איסור לאו לאיסור כרת מ"מ לפרקים כוללים במלות קצרות הפרש זה כמו הטוד בסי' זה שכתב דבהמה טמאה חלבה כבשרה וכן כרין זה הביא דברי הרמב"ם שאין בנפל איסור חלב רק איסור נבלה ובאמת טרחו הגדולים בדבריו למצא איזה נפקותות לדינא בין ולי"ז [מג"א ופ"ך סק"ג ופ"ו סק"ח] :

ח עוד כתב הושיט ידו למעי בהמה וחתך מחלב העובר שכלו לו חדשיו והוציאו ה"ז חייב עליו כאלו חתכו מחלב האם עצמו שהחדשים הן הנורמים לאסור החלב ע"ל אבל אם לא הוציאו לחוץ שהניחו בתוך הבהמה ואח"כ שחט הבהמה מותר החלב [כ"מ] ואף שהרמב"ם ס"ל החלב שליל של בן ט' חי לא ניתר בשחיטת האם כמ"ש זהו כשמחובר להשליל דהוא כאבר בפ"ע לענין חלב אבל כשנחתך מהשליל ומונח בהבהמה ה"ז בכלל כל בבהמה תאכלו כמ"ש בסי' יד [שם] ולפ"ז למדנו דאפילו לדעת הרמב"ם דחדשים נורמים איסור חלב ולא האויר מ"מ אויר החלב צריך וכמ"ש בסעיף ו' לדעת החולקים עליו ע"ש מיהו י"ל דלא בעינן אויר כלל אך משום רבוה א"א בענין אחר דכשיהיה בהבהמה עד אחר שחיטה מותר משום כל בבהמה תאכלו כמ"ש וא"א לחייבו רק באכלו קודם השחיטה ובע"כ צריך להוציאו לחוץ דא"א לאכלו בשעת אחר כמובן אבל לא משום דצריך אויר [כנלפ"ד לדיקת ז"ל ומוק] :

ט מהו נדר החלב יש פלוגתא בגמ' [שם:] ר' ישמעאל ור"ע דתניא את החלב אשר על הקרב ר"י אומר מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף ופירש"י קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב שאינו אדוק בו כל כך ע"כ ר"ע אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף ופירש"י תותב היא שמתתו מתרנמינן היא תותביה כשמלה הוא פרוש על הקרב וכן על הדקין בראשן אבל חלב הקיבה אינו תותב אלא תתיכות חתיכות הוא אדוק ושעל הדקין מראשו והלאה וכו' לאו תותב הוא אלא אדוק בהם ע"ל ולר"י אסורין שעל הקיבה ושעל הרקין מפני שהן קרום ונקלף ע"ש והלכה כר"ע וצריך תותב קרום ונקלף :

י והגה רש"י פי' קרום ונקלף קרום שעל החלב ונקלף מהחלב מפני שאינו אדוק בו אבל הטור כתב איזהו חלב כל שהוא תותב קרום ונקלף פי' שהוא פרוש על הקרום בענין שכשנקלף הקרום נקלף עמו ע"כ הרי שפי' להיפך שהקרום הוא תחת החלב שבקליפת הקרום נקלף גם החלב וממילא דזהו תותב שפרוש בבגד על הנוף שיכולים לפשוט אותו והיינו בקליפה הקרום נקלף כל החלב ואינו חוזק עם רש"י ז"ל דרש"י פי' זה לר"י דלא בעי תותב וממילא דהקרום הוא על החלב אבל לד"ע דצריך תותב שיהא פרוש בבגד מה לנו להקרום שעל החלב והכל תלוי בקרום שתחתיו שע"י זה נקלף כמ"ש [דו"ד וב"ח ופ"ז סק"ה] ובהברח צ"ל כן דאם לד"ע היה הכוונה של קרום ונקלף על העליון היה לו לומר קרום ונקלף ותותב אלא מדקאמר תותב קרום ונקלף העיקר הוא תותב ותותבתו הוא ע"י קרום שתחתין במ"ש ולכן לא פירש"י על ר"ע פירושא דקרום ונקלף רק מפרש פירושא דתותב וע"י זה מוכן ממילא פירושא דקרום ונקלף אך אין ראיה מכל זה כמו שנבאר בסי' :

יא דהנה על הכרס יש חלב ונקרא פריסה והוא הקרום העב הפרום על הכרס שקורין אותו מרפה ליילי"ך או נע"ץ בלשון אשכנז וזהו החלב המכסה את הקרב שבקרבנות ותחתיו יש קרום והתחת זה הקרום יש עוד חלב על הכרס מחובר בכרס ואינו כהפריסה ועל חלב זה שתחת הקרום נחלקו מהקדמונים שני גדולים רבינו אפרים ורבינו יואל הלוי דרבינו אפרים אסרו ורבינו יואל התירו ושענת ר"י חוא דהתורה לא אסרה רק תותב קרום ונקלף ורק זה הפריסה הוא תותב ולא מה שתחת הקרום כי הוא אינו תותב וזה שכתבה תורת את החלב

המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב אין הבוונה בחלב אשר התת זה הקרום אלא על החלב של המסם וכה"כ כמבואר בנמ' [נ.] אמר שמואל חלב שעל המסם וכה"ע אסורין: ענוש עליו כרת וז"ו חלב שעל הקרב ע"ש ולמה נקרא שמם חלב שעל הקרב פירש"י מפני שהמסם וכה"כ הם בסוף הכרס ואותו הלב המכסה את הקרב דבוק לחלב שעל המסם וכה"כ עכ"ל כלומר דלכן נקרא חלב זה בתורה חלב שעל הקרב [כללע"ד לקרע לפר"י סלוי ודוק]:

יב ושענת רבינו אפרים הובא במרדכי [ס"נ] דתותב קרום ונקלף ה"ש תותב וזהו חלב הפריסה וקרום ונקלף וזהו הקרום שתחת הפריסה שנקלף מעל החלב שתחתיו ונמצא שהחלב שתחתיו ג"כ בכרת וזה שאמרה תורה את כל החלב אשר על הקרב בוונתו לחלב זה שהוא תחת החלב המכסה את הקרב ע"ש וצ"ל לפ"ז דזה שאמרה תש"ס דחלב שעל המסם וכה"כ הוא חלב שעל הקרב לא בא להוציא חלב שתחת הפריסה אלא דבא לומר דגם זה נכלל בחלב שעל הקרב:

יג ואין לשאול כיון דר"ע אוסר גם קרום ונקלף בלחוד א"כ כמה פלוג על ר"י דר"ל הר"ע אינו אוסר רק קרום ונקלף שתחת ת"תב כמו בכרם ולכן חלב שעל הקיבה אף שהוא קרום ונקלף מ"ם כיון שאין עליו תותב אינו אסור וצ"ל לפ"ז דחלב שעל הדקין דר"ע ס"ל דהוה חלב נמור בראיתא שם בנמ' הוה ג"כ כחכרם שלמעלה יש תותב ואח"כ יש קרום ונקלף:

יד ועתה לפ"ז אם נאמר דרש"י ס"ל כרבינו אפרים י"ל דפירושו דקרום ונקלף שפירש לר"י הוה נמי לר"ע דהתותב הוא החלב הפרוש והקרום ונקלף הוא חלב אחר שעל הכרס שהוא תחת התותב אטנם מדש"י מוכח דלא ס"ל כר"א שהרי פי"ש על החלב המכסה את הקרב שהוא בעצמו תותב קרום ונקלף [נ"נ. ד"ה המסם] וכן מוכח ממה שפירש על חלב הקיבה לד"ע דאינו תותב אלא הוא אדוק חתיכות חתיכות [ממ] ולא פירש מפני שאין עליו חלב תותב ומ"מ לדינא מודה לו מטעם אחר משום דלדינא מחמיר כר' ישמעאל [ג. ד"ה כי פליגי] ויתבאר עוד בס"ד בסעיף כ"ד ע"ש:

טו ובשאלתות ריש ויקרא ובבה"ג הל' חלב מפורש דלא כרבינו אפרים דזה לשונם ובל תרבא דלענין הקרבה קרב לנבי מזבח לענין אכילה נמי תרבא הוא ואסור וכו' והי ניהו תרבא הקרב את החלב המכסה את הקרב היינו פירוסא ואשר על הקרב היינו חלב שעל המסם ובה"ע וכו' ומאי ענא מדכולי כרמא משום דחמי לחלב המכסה את הקרב מה מכסה את הקיבה תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף זה הוא חלב וכו' ריש טעיא באמתא בעי נדירה מ"ם תותב קרום ונקלף הוא וזהו חלב שעל הדקין עכ"ל הרי כתבו מפורש דחלב שעל הקרב מותר וגם ביארו דתותב קרום ונקלף הוא במקום אחד וכלחלב שאסרה תורה במו חלב שעל הדקין והלב ראקשתא שעל הקיבה הכה ג"כ תותב קרום ונקלף רכן מביאר שם בשאילתות גם על דאקשתא ע"ש ותמיהני למ"ז לא הביאו הפוסקים דבריהם שכל דבריהם הם בקבלה

מחכמתי הש"ס כידוע:

טז ורבינו אפרים הביא ראיה מדממעט בת"ב חלב שעל הדפנות ואי ס"ר דתותב קרום ונקלף הוא במקום אחד למה צריך מיעט על זה ע"ש במרדכי ותמיהני דבסמ"ג לאוין קל"ח כתב דבאמת הוא תותב קרום ונקלף. וז"ל ונראה שזה שהוצרך למעט חלב שעל הדפנות זהו לפי שדומה לשאר חלב נמור שהוא בשמלה פרושה וקרום דק יש עליו ונקלף החלב מעל הבשר בקל עכ"ל ומדכריו ג"כ מבואר להדיא שמפרש תותב קרום ונקלף כרש"י ולא כהטור [פתוס' נמ' ד"ה ממל מכי שבחנו על ת"ב. דמנות דמנת הוא תותב קו"ג מ"ם והמס"נ כתב בפמ"פות כן כמ"ם]:

יז אבל הרמב"ם ז"ל נראה להדיא דס"ל כרבינו אפרים שהרי כתב בפ"ו מהאב"א דין ה' שלשה חלבין הן שחייבין עליהן כרת חלב שעל הקרב ושעל שתי הכליות ושעל הכסלים וכו' עכ"ל הרי שהזכיר בתחא חלב שעל הקרב ולא חילק בין חלב הפריסה לחלב דכל הכרס וכן מבואר ממה שכתב בפ"ו משחיטה דין י"א כרס שניקב טרפה ואין לו דבר שיסתום אותו שהרי החלב שעליו אסור עכ"ל הרי להדיא דכל החלב של כרס אסור ולא הזכיר בלל הך דתותב קרום ונקלף וצ"ל דזה שכתב שם אח"כ חלב שעל המסם ושעל כת"כ הוא החלב שעל הקרב בוונתו דגם זה נכלל בחלב שעל הקרב כמ"ש לרבינו אפרים בכוונת הש"ם בסעיף י"ב וראיה לזה ממה שכתב בפ"א ממעה"ק לענין הקרבת האימדין וז"ל ואלו הן האימורים של שור או של עז החלב אשר על הקרב ובכללו חלב שע"ג הקבה עכ"ל ולא הזכיר החלב שעל ההמסם ובה"כ אף דודאי קרב לנבי המזבח כמ"ש השאלתות ובה"ג אלא ודאי דכל החלבים שבפנים נכללו בחלב הקרב כמ"ש בפי' המשנה לזבחים בפתיחה ע"ש ולכן לא הזכיר גם חחלב המכסה את הקרב מפני שנכלל בחלב הקרב וזה שהזכיר חלב הקבה כמאן דס"ל שמקריבין חלב זה [וב"כ במרדכי שם דהרמב"ם ס"ל כהר"א ע"ש ועכ"ם שם שכתב שפוסק כר"י ולא ידעתי מי הכריחו לכך די"ל שפסק כר"ע וכלישנא קמא דאקשתא ב"ע ס"ל דאסור ובפידש"י ודוק]:

ודעת

יח ודעת הטור נראה להדיא דלא כרבינו אפרים שהרי כתב דצריך תותב קרום ונקלף והקרום הוא תחת החלב ונקלף עם הקרום ולא הזכיר שגם החלב שתחת הקרום הוה חלב ש"מ דס"ל כרבינו יואל שהחלב שעל הכרס תחת הפריסה מותר ולכן גם בריש סי' מ"ח כשכתב כרס שניקב טרפה השמיט דברי הרמב"ם שכתב שאין לו דבר שיסתום אותו דלדידיה ודאי החלב שתחת הפריסה סותם וזה שלא כתב מפורש דחלב זה מותר נראה לי דמעמו כן הוא דבין דלקמן הסבים לדברי רש"י ז"ל דחלב דאייתרא אסור אע"פ שאינו תותב משום דאנן נרינן בתר בני בבל שהנהינו כר' ישמעאל א"כ ב"ש דגם חלב שתחת הפריסה אסור לאכול מצד המנהג ולכן מקודם כתב מה שהוא מעיקר הדין דבעינן תותב קרום ונקלף אבל מצד דגרינן בתר בני בבל אסור לגו לאכול ומ"ם לענין כתימת נקב סותם כמ"ש הטור לע"ל ריש סי' מ"ח דחלב דאיתרא סותם ע"ש:

יט ודע שרבינו הב"י כתב בסעיף ד' איזהו חלב כל שהוא תותב קרום ונקלף וכו' ובסעיף ט' כתב חלב שתחת הפריסה אסור ע"ש והוה תרתי דסתרי ואין לומר כמ"ש לדעת הטור דזהו ממנהגא כמו חלב דאייתרא שהרי בסעיף י"ד כתב חלב הקבה שעל הקשת אסור מן הדין מן התורה ושעל החתר אסור ממנהג שנהגו כו איסור ע"ל ואם נאמר דגם בחלב שתחת הפריסה אסור מצד המנהג היה לו לכאר כמו שביאר נבי דאייתרא וצ"ל דלכן לא ביאר פירושא דתותב קרום ונקלף כמו שביאר הטור משום דס"ל כרבינו אפרים דקרום ונקלף הוא תחת התותב ולפ"ז גם מה שתחת הפריסה אסור מן התורה וכן נראה בספרו הגדול שנוטה לדעת רבינו אפרים מפני שהרמב"ם סיבר כן ע"ש:

כ אבל רבינו הרמ"א נראה דלא ס"ל כן שכתב על דין זה דחלב שתחת הפריסה וז"ל וכן המנהג בכל מקום מלבד בני ריינו"ם שנוהגין במקצתו היתר ואין מיחין בידן שכבר הורה להם זקן ובכל מקום שנוהגין בו איסור דינו כשאר חלב לבטל בששים אבל אין איסרין בלים של בני ריינו"ם הואיל ונוהגין כו היתר עכ"ל הרי שתלה הדבר במנהג ועכ"ז במקום שנהגו הוא חלב גמור משום דלרבינו אפרים כן הוא כמו שכארנו וכתבו דמ"ם לענין חנ"נ לא אמרינן בחלב זה מפני שר"א בעצמו ס"ל דלא אמרינן חנ"נ רק בבשר בחלב כמו שיתבאר בסי' צ"ב [ס"ז סקה] ומ"ם לענין סתימה אינו סותם בין דלר"א חלב גמור הוא ודע שאפילו לדעת רבינו יואל צריך להסיר הקרום שה"נ הפריסה [ס"ק סקי"ס] וזה שכתב שאין

אוסרין כלים וכו' יתבאר בסי' ק"ב ע"ש:

כא האליה אף שבכבש קריטה נבי מזבח מ"מ מותרת באכילה דכתיב כל חלב שור וכשב ועז דבר השוה בשור וכשב ועז והאליה כיון דאינה קריבה בשור ועז אינה חלב גם בבשב וכן יותרת הכבד אף שקרב לגבי מזבח מ"מ כיון דאינו דומה כלל לחלב מותר באכילה [כנה"מ פ"י] וחלב דפנות מותר באכילה ואיתא בת"כ כי כל אוכל חלב אשר יקריבו וגו' ולא חלב דפנות ע"ש:

כב וז"ל הרמב"ם אבל האליה מותרת באכילה לא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד כמו שנקראו חלב הכליות ויותרת הכבד לענין קרבן כמו שאתה אומר חלב הארץ וחלב כליות חטה שהוא מיבש ולפי שסרימין דברים אלו מן הקרבן לשריפה להשם נקראו חלב שאין שם דבר מיב אלא המורם לשם ולכך נאמר בתחמת מעשר בחרימכם את חלבו ממנו עכ"ל [פ"ט מהל' מ"א]:

כג חלב האליה אינו מותר רק מה שלצד חוץ שהיה קרב על המזבח אבל מה שלצד פנים הוא חלב נמיר ולכן צריך לנקר מה שלצד פנים וגם צריך להסיר חימי האליה כי הם יונקים מחלב הכליות ובסדר הניקור להטור סי' מ"ח מבואר זה יפה יפה ע"ש שכתב בלשון זה ונוטל הסכין ותוחך באליה ומוציא ממנה חוט שמתחלק לשנים וממשיך החוט מעיקר האליה עד קצותה מאותן פנים הסקישין על ירכי הברמה ואח"כ נוטל הסכין וגורר מאותן הפנים גיפן אותן חומרים שקירין בערבי עקע"ד מן העצמות וגורר יפה עד שיתיתות מקום נבהית החומרים עם השפלות שביניהן ולא ישתייר לכל פני האליה לא בשר ולא שמנונית אלא נורדין יפה עכ"ל וגם הדוקת כתב יטול חימין שתחת השדרה והחלב שבזנב והחמש שבו עכ"ל [ני"] ואין חילוק בזה בין שור ועז לכבש דכולם הדין בן כמו שנתבאר:

כד כתב הטור בקבה יש שני מיני חלבים אחד עשוי כקשת ואחד עשוי כיתר ורב אפס התיר שעל היתר ואסר שעל הקשת וכ"כ הרמב"ם ורש"י אסר שניהם ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל ולפי המבואר בגם [ג] אותו שעל הקשת אסיר גם לר"ע ומשמע דהוא תותב קרום ונקלף וכן מבואר מדברי השאלתות שכתבנו בסעיף ט"ו ושעל היתר אינו תותב ומותר לפי מה דקיי"ל כר"ע אך בגמרא איתא שם דבני בבל נהגו בו איסור ובני א"י נהגו בו היתר ופירש"י דבני בבל אוסרים כר' ישמעאל דא"צ תותב ולכן הדי"ק והרמב"ם התירוהו ורש"י והרא"ש כתבו דאנן נרינן אתר בני בבל וכתב

הרא"ש

הרא"ש וז"ל ורב אלפס פסק דאייתיא שרי ולא מסתבר אלא כרפסק רש"י ורנהי דמדאורייתא שרי דקי"ל הלכה כר"ע מחצידון ס"מ בני בבל החמירו לנהוג כו איסור וכל מנהגינו כבני בבל עכ"ל :

כה וכזה מדוקדק לשון רבינו הב"י בסעיף י"ד שכתב ח ב הקבה שעל הקשת אסיר מן הדין מן התורה ושעל היתר אסור ממנהג שנהגו כו אסיר עכ"ל ותמיהני על רבינו הרמ"א שכתב וי"א שמדינא אסור ולכן אין להקל בו עכ"ל ותרי גם הרא"ש שאסר כתב מפורש דהוא חימרא בעלמא וגם בדעת רש"י צ"ל כן שהרי זהו פשיטא [דהלכת כר"ע מחבירו וגם מהמוד ריש סי' מ"ח שכתב דחלב שעל היתר סותם הנקב טובח כן דאם מדינא לא היה סותם הנקב כמו חלב שתחת חפריסה] וזן אמת שמלשון רש"י שכתב דכני בבל סברי לה כר"י משמע דמדינא ס"ל כן ולפ"ז כל הלב קרום ונקלף אסור אף שאינו תותב אבל הלא רש"י ז"ל יחיד בדבר זה דמהרא"ש ושור מיכה להריא להיפך וכן ראיתי לאחד מגדולי אחרונים דבכל הלב צריך תותב רק כדאייתרא החמירו משום נזירה שלא יאכלו דאקשתא [פלפי פק"נ] וגם לשון רש"י יש ליישב בדוחק דכוונתו דבחך טילתא סבר כר"י משום נזירה דאקשתא וצע"נ :

כו ודע שלשון הרמב"ם כן חוא ויש שם חלב על חקבה עקים כמו קשת והיא האסור וחוט משוך כמו יתר הוא מותר עכ"ל ויש שרצו לדקדק מדבריו דרק החוט העליון מותר ולא כל מה שבתוך היתר ודברים תמוחים הם שתרי כל מה שכתוך היתר אינו תותב ולמה אסור וכיונתו פשוטה שנותן סימן על חלב זה שהוא חוט משוך דלפי שחקבה הולך בחצי עינול ומה שחוץ לעינול נקרא קשת ומה שבתוך העינול נקרא יתר ותרי חטור השוה דעת הרמב"ם לדעת הרי"ף כמ"ש וראיה ברורה מדברי הסמ"ג לאוין קל"ח שכתב ג"כ כלשון זה דז"ל אבל חלב שבמקום והוא חוט שבמקום יתר וכו' עכ"ל הרי דזהו רק סימן לחמקום ואין שום סברא לחלק כין ז"ז ודע שאפילו בני א"י שמתירין דאייתרא ס"מ אסרו בנם' מקמצין כלומר שנוטלין מעם למעלה מהדאייתרא מפני שחלב חקרב שוכן עליו [ג"כ] והאידנא בכל מקום אומרין תחלב דאייתרא מפני המנהג כמ"ש רבינו הב"י ואין מקום שאובלין אותו :

כז עוד מתנאי חחלב שלא יחא בשר חיפה אותו וז"ל הרמב"ם שם דכל מקום שתמצא חחלב תחת הבשר והבשר מקוף אותו מכל סביביו ולא ירחת עד שיקרע הבשר ה"ז מותר עכ"ל וכך דרשו חז"ל [נ.] שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך חכסלים שעל הכליות אמר רחמנא ולא מה שבתוך הכליות ולפיז הלובן שבתוך הכליות אין עליהם שם חלב כן ההורה ומ"מ צוו חז"ל [שם] לרבצ אהריו או עכ"פ לימול העליון מהחלב הזה וז"ל רבינו הב"י בסעיף י"ב הכוליא יש עליה כ' קרומים העליון חייבים עליו ההחתון והחוטים שבה אסורין ואין חייבין עליהן ועל לובן שבכוליא [נ"ל] הלב שעל הכליות נאכר ולא שבתוך הכליות ואעפ"כ נוטל אדם לובן שבתוך הכוליא ואינו צריך לחמט אחריו ויש כהמירין לחמט אחריו ואם לא חמטו אחריו והניחו קצהו תוך הכוליא לכ"ע מותר אם נתבשל כך ודוקא מה שבתוך הכוליא אבל מה שעל הכוליא לכולי עלמא אסור עכ"ל :

כח ומ"ש אמרו חז"ל [שם] חאי תרבא דתותי מתני אסיר מ"ט כהמה בחיה פרוכי מיפרקא כלומר אע"פ שלאחר שחיטה נראה שחלב זה שתחת המתנים בשר חופה אותן מ"מ חיה חלב נמור דבחיה אינו כן דבחיה נראה חלב זה ובמיתתה נדבק הבשר לבשר ואין התלב נראה והתורה אמרה דרוקא כשבחייה הבשר חופה מותר ולא לאח"כ :

כט ומחו תרבא דתותי מתני הרמב"ם כתב וז"ל יש כמו שתי פתילות של חלב כעיקרי המתניים ממוך לראש הירך כשהבהמה חיה חלב זה נראה במעים וכשחמות ידבק בשר בבשר ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שיתרפק הבשר מן חבשר ואצ"פ ה"ז אסור שאין זה חלב שהבשר חופה אותו וכו' עכ"ל והרי"ף כתב קאמרי רבוחא שחחלב שתחת השומן שבראש הכסלים חוא חיוורתא דתותי מתני וקרום מפסיק בין זה החיוורתא ובין השומן שתחת זה החיוורתא העליון אסור והתחתון מותר עכ"ל :

ל כוונת הרי"ף חוא על חלב שלמטה אחר גמר חצלעות אצל חוט השדרה בין אותו כשר ובין פני חבשר הסמוכים לעור יש כסין שומן והוא נקלף בסכין כמו שהחלב נקלף והוא שכתב שהחלב שתחת השימן שבראש הכסלים שתרי בשר זה בראש הכסלים חוא וזה שכתב שתחת זה החיוורא יש שומן חיינו פני הבשר שהן כמו שומן וכל זה צריך לנקרו כולו [ג"כ] וי"א דהמנהג בין מנקרי בשר לנקר כולו בכבש ובשור אין מנקרים רק קצתו ואומרים משעם כי הכבש מיפרקא בחיה יותר משור [ד"מ פוס ג] אבל רבים תדיולים תתרעמו על זה [ענ"ל] ודע כי חלב זה חוא לצד חוץ חצלעות קטנית שנשארות באחוריים וחוא בין השומן שנראה כחוץ ובין הבשר המונח על הצלעו' אצל חשדרה ונראה בראש אחוריים וכשמפרידין השומן מכחוץ מעל אותו בשר נראה אותו חלב [ל"ע] עוד כתב הרשב"א בתשו' שאותו החלב שהוא בראש

הכסל

תכסל תחת הקרום לבר לב"ע הוה חילב דהקרום לבד לא מקרי הפוי בשר [סמ] וזהו הכל בחלק האחוריים ובמרי הנקור להטור בס"ם ס"ה מבואר ביצד מנקרין אותו :

לא ורש"י ז"ל כתב חלב שהבשר חופה אותו מותר חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בנוכה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומשהבשר חופהו מותר ובשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולכן לבר קרום דק וקריש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום וולב כדלקמן [נמרינן ממ"מ מ"ג] ותחת אותו קרום עב יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב היפוי בשר שדק הוא אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחיפוי נמור הוא ע"ל ועל תרבא דתותי מתני פירש"י ז"ל זה עליונו ו.בהו של אותו חלב שפירשתי קודם שיכסהו הבשר ואותו נובה עצמו מבושה בסימנים שקורין לונבי"ש או לעדוי"ץ שרחבן מרחיב למטה מצלעות קטנות ומבסהו ובשהבשר מפרישו נראה אותו חלב רחבה בחייה פרוקי מיפרקא כשהויא הולכת איבריה נעים והמתנים פעמים שהן נמשכין בלפי מעלה והבסלים נמשכין בלפי מטה ואין החלב נבסה בהן עכ"ל רש"י ז"ל וצריך ללמוד זה ממנקר כי בכתב א"א להבין בטוב בם"ש בש"ע מעיף ו' דסדר אלו החלבים צריך ראיה מן הבקי בניקור וא"א לבאר הישב בספר וכו' ודע כי צלע האחרון שייך לאחוריים ואפילו בשיש צלעות יתירות לא יניח לאחוריים רק הצלע האחרונה [עמ"ק ס"ק י"ג וס"ק ס"ס ודוק] :**

לב חלב שעל הכסלים וקרום שעליהם אסור וכך אמרו חול [סמ] האי תרבא דקליבוסתא אסור וענוש כרת וזהו חלב שעל הכסלים כלומר דנם זה נבלל בחלב שעל הכסלים [כ"] ופירש"י עצם קטן הוא ומונח על עצם שקורין הנג"א ומחובר לחולית האליה מלמעלה ועליו יש חלב תחת ראש המותן שקורין לונבי"ל עכ"ל והריף כתב היכא דליפין אטמהתא והוא איתו עצם המחבר האטמות והרמב"ם כתב שחוא החלב שבעיקרי הירכים ע"ש ויש לאסור בדברי בולם וגם זה צריך ראיה מן הבקי :

לג וז"ל הרמב"ם שם שלשה חלבים הן שחייבין עליהם כרת חלב שעל הקרב ושעל שתי הכליות ושעל הכסלים אבל האליה מותרת באכילה חלב שעל המסס ושעל בה"כ הוא החלב שעל הקרב וחלב שבעיקרי הירכות מנפנים חייבין עליו כרת וזהו החלב שעל הכסלים וכו' חלב שבבשר חופה אותו סותר שעל הכסלים אסר הכתוב לא שבתוך הכסלים וכן שעל הכליות אסר הכתוב ולא שבתוך הכליות ואעפ"כ נוטל אדם לכון שבתוך הכוליא ואה"כ אוכל אותה וא"צ לחפש אחריו עכ"ל ובבר בארנו כל זה :

לד קרים שעל דר המחול והוא הצד הגם דהמחול ראשו אחד עב והצד השני דק ושעל צד העב הזה חלב נמוד וחייבין עליו כרת הקרום שעל שאר המחול והדומין שבו אסורין ואין חייבין עליהן כרת ופירש"י משום דבמקום עיביו הוא מחובר לכרם ולחלב בלומר והוה נ"ב בכלל חלב הכרם ואין הטעם מפני החיבור לבד דמפני זה לא היה חיוב כרת אלא דהחיבור משוה להו כאחת וראיתי מי שתפסו בפירש"י דמפני החיבור בלבד נאסר ולא נהירא לי בלל ושעל שאר המחול האיסור משום הרחקה [עמ"ק] :

לה הבוליא יש על"ה שני קרומים העליון חייבין עליו כרת דזהו חלב שעל הכליות והתחתון והחיטין אסורין ואין חייבין עליהן כרת ולזכן שבתוך הבוליא כתב הטור יש אוסרים ויש מתירין ורש"י פסק לחומרא עכ"ל ודעת הרמב"ם בבר נתבאר :

לו וכתב הרמב"ם חלב הלב יחלב המעים והם הדקין המלופפין בולן מותרין ודרי הם בשומן שהוא מותר חוץ מראש המעי שסמוך לקבה שריא תחלת בני מעים שצריך לנהור החלב שעליו וזהו חלב שעל הדקין שאסור ויש מן הנאונים שאומר שראש המעי שצריך לנהרו הוא המעי שיוצא בו הריעי שהוא סוף המעים עכ"ל וזהו שאמרו חז"ל [ס] ריש מעיא באמתא בעי גרידה וזהו חלב שעל הדקין ע"ש בלומר דנתרבה חלב שעל הדקין מאת בל החל אשר על הקרב [סמ] ופירש"י מפני שהחלב של הקרב שקורין טילי"א מחובר בו ע"ש ואין כוונתו מפני החיבור בלבד אלא בם"ש המרדכי פ"ו וז"ל ריש מעיא באמתא בעי נרידה וזהו חלב שעל הדקין פי' שריבה איהו ר"ע מכל החלב והדקין דבוקין בקבה מצד אחד וחלב המכסה את הקרב הוא מתפשט על הדקין ימקום פישוטו בעי גרידא הלבך צריך לחת לב על מקום פישוטו ובשהטבח מושך הדקין בעודם חמין אינו נדבק חלב בהן ונשאר אותו חלב הטעון נרידה בהדורא דבנתא הלבך הבא לאכול מן הדורא דבנתא ינרוך אמה מן החלב לצד הקבה ואם משך הטבח בדקין ולא נודע מקום צד הקבה צריך לחתוך הדורא דבנתא סביב עוביו כדינר והב במקום שנסתפק בה עכ"ל המרדכי ומבואר מדבריו שחלב הקרב מסס מתפשט על הדקין וזהו כוונת רש"י נ"ב :

לז וז"ל הרא"ש [ז"ל כ"ו] ריש מעיא וכו' פירש"י שהראש של המעים כשהדקין יוצאין מן הקבה צריך לנהור החלב מהן עד שיעור אמה מפני שסמוכין לחלב מכאן ומכאן ואילך הם דבוקים בהדורא דבנתא והוא שומן ומותר וכלבר שינקרו אותו מן הורידין שבו עכ"ל בלומר לנקר הבנתא מן הורידין והם חוטים אדיכים מלאי דם ונ"ב כוונתו דער שיעור אמה מתפשט החלב הסביב והוא הוהב קרום ונקלף ולזה אומר דמכאן ואילך הם

דבוקים וכו' כלומר ואינם תותב עוד כתב הרא"ש ז"ל והרמב"ם כתב חלב שעל ראש המעים הסמוך לקבה וכו' כתב באורך אמנם נראה דמפרש דלבני מעים קורא אמתא על שם אמת המים וכו' עכ"ל:

נח ורבותינו בעלי הש"ע בסעיף ט"ו כתבו חלב שעל הדקין אסור באורך אמה משמתחילין לצאת מן הקבה ומשם ואילך שומן הוא ומותר וי"א שראש המעי שצריך לגרוד חלב שעליו הוא המעי שיוצא בו הרעי שהוא סיף המעיים וירא שמים יוצא ידי שניהם לגרור אורך אמה מכאן ואורך אמה מכאן וי"א שא"צ אורך אמה ממש לכן נהגו להקל לגרוד בגרוע וא"צ אורך אמה בצמצום וא"צ להסיר רק הקרום עם הדבוק בו שעל אורך אמות אלו אבל לא השומן הדבוק במבחיא שתחתיו וכן נוהגין רק שמסירין מן המבחיא ג"כ חוט ארוך שטונח עליו עם השומן שאצלו עכ"ל:

לט ודע שעל זה שכתבנו שאין מצריכין להסיר רק הקרום וכו' אבל לא השומן הדבוק במבחיא שתחתיו נתעוררו זה ערך קרוב למאתים שנה איזה מגדולי הדור והרעישו עולם לאמר שרבינו הרמ"א לא כוון בהלכה ושבאירך אמות אלו גם השומן הדבוק במבחיא הוא הלב נמור והוא לקח רבריו מספר כל בו ומ"ש נפל שם [עכנ"ל סי' כ"ה ובברו"ם סק"ו שהגאונים מוהר"ר אופנהיים והשב יעקב חלקו עליו] וגם מלשון הלבוש משמע כן שהשמיט דברים אלו ע"ש:

מ אך רוב גדולי הדור דחו דבריהם והסכימו לפסק רבינו הרמ"א [כנ"ל וכרו"ם ופר"ח בקו"א וב"מ מש"ך וט"ז שלא השיגו עליו] דלשון גזירה משמע רק לגרור מה שלמעלה ובפרט לדברי המרדכי שהבאנו שער אמת נפרש עליהם הלב הברם א"כ אין זה שייכות לעצם שומן הרבוק במבחיא ולענ"ד מלשון הרא"ש שהבאנו שכתב דכאן ואילך הם דבוקים בהדורא דכנתא וכו' משמע דבאמות אלו כל החלב אסור דאל"כ למה לו לומר מכאן ואילך הרי אף גם באמות הללו השומן הדבוק מותר:

מא ולולי דברי הגאונים הייתי אומר דזה תלוי בפלוגתא שבין רבינו אפרים ובין רבינו יואל הלוי בחלב הדבוק לברם שהבאנו ותלוי בפירושא דתותב קרום ונקלף דלרבינו יואל שמפרש חבל על מקום אחר וראוי שהרבוק למטחיא מותר אבל לרבינו אפרים דכשלמעלה דוא תותב נאסר גם מה שתחתיו אסור הרבוק למטחיא כמו שאסור חלב הדבוק לברם ואולי הי"ש סובר כהר"א והמרדכי כר"י הלוי ורבינו הרמ"א נראה דמעיקר הדין ס"ל כר"י הלוי כנראה מדבריו בסעיף ט' שכתב דכן המנהג כרבינו אפרים ותלה הדבר במנהג כמ"ש בסעיף ב' ע"ש וכבר הסכימו גדולי אחרונים דדוב הפוסקים חולקים על רבינו אפרים ולכן בהך דינא דידיש מעיא כיון דלא נתפשט המנהג לאיסור לזה חש לזה רבינו הרמ"א משא"כ בחלב הברם נתפשט המנהג לאיסור ועל המנהג אין להקשות דהוה הרתי דסתרי יבאמת י"ל דבבאן בריש מעיא קילא טפי משום דהתיתב שלטעלה אינו מהמעיים אלא מחלב הברם שנתפשט עליו ולכן אפשר דבזה יודה גם רבינו אפרים וצ"ע בכל זה [ועכמ"ש פ"נ משנגות שהאריך המניח בזה ומסיק דבאמה שלצד הקבה שזהו דעת רוב הפוסקי בריש מעיא צריך לגרור בולו אבל לצד הברשתא א"צ לגרוד רק מלמעלה ודברי טעם הם]:

מב עוד כתב רבינו הרמ"א דאם השבח משך הדקין מן הכהמה בעידן חמין נשאר דהלב וכו' כדברי המרדכי שהבאנו בסעיף ל"ו ע"ש ולכן אם לא משכן בחימומן אלא אחר שנתקררו לא נשאר חלב בהכנתא עיר כתב שנרנו במדינות אלו להסיר הקרום שעל כל הדקין בהדרא דכנתא דענל משום שנשארים הדקין עם הדרא דכנתא ואובלין הכל ביחד ע"כ מפרין כל הקרום שלא יניחו נ"כ שעל ראש הדקין ונהגו ליקח הקרום משני צדריו משא"כ בכבש שאין דרכן להניחן ביחד וניכר ראש הדקין כן נראה טעם המנהג אבל יש להסיר וליקח הקרום משני צדדיו גם בכבש עכ"ל:

מג כתב הסמ"ג לאוין [ק"ח] החלבין שענוש עליהם כרת הם החלב המכסה את הקרב והחלב שעל הכליות והחלב שעל הכסלים והחלב שעל המסם וכה"כ והחלב שבעיקרי הכתפים והלב שעל הקבה וחלב שעל הדקין עד אמה וכו' עכ"ל ולא חשיב חלב הרבוק לברם משום דלא ס"ל כרבינו אפרים ומדבריו מבואר דגם על הלב הקבה והדקין חייבין כרת [וכמ"ש פ' מנגות פ"ג בכריש סמנים גם כן ע"ש ועם זה יתיישב כמ"ש הסמ"ג עוד כאן שפרישין מותם להקדים ודמי הם כמקר מנג]:

מד עוד כתב קרום שבכסלים סמוך לחזה עם קרום הבשר שסביב לדפנות שחותכין כדי לתחוב ידו שם כדי לבדוק את הריאה אשר משום חיב מדברי סופרים נמצאת אימר הקרמים האסורים משום לב הם שלשה קרום שעל המחול קרום שעל הכסלים קרום שעל הכליות עכ"ל וכבר נתבאר בסעיף ל"ז דעל הכליות יש שני קרומים ועל העליון חייב כרת והתחתון מד"ס כן בטחול על צד הגם חייב כרת ועל שאר המחול מד"ס וכתב המהרש"ל מעשה בטחול שנצלה בלא ניקור והתירה רבינו משילם משום דבטל חלב הטחול בטחול עצמה ובחלב המדור שבו ע"ש:

מה ויש לשרש אחרי החתוכין של הטחול וכן כל החתוכין הסמוכין להלב נמור מפני שיונקים מהחלב וביצד משרש

משרש בתחלה נוטל את ראש הגיד שבתוך הטיהול ומושך אותו ונמשכין עמו שלשה חוטין שבתוכו ויזהר שלא יפסוק שום חוט מהם ואם יפסוק אחד מהם ישרש אחריו ויטלנו וכל החוטין הם מדרבנן משום שיונקים מחלב ולא מדאורייתא דחלב אסר רחמנא ולא חוטין :

מז יותרת הכבד הוא מותר ורק נצרך לנקר הקרום העליון ש צד הכבד משום חלב הקרב שטונח עליו ויש מחמירין עוד לנקר השומן שתחת הקרום ההוא אבל צד פנים של צד הריאה א"צ ניקור כלל ומ"ש המיהג לנקר ולהסיר שני קרומים דילמא אתי לטיטעי וכד עבד א"צ ששים רק נגד צד הכבד [פ"ז] ויותרת הכבד מקרי המדפש של הכבד המפסיק בין הריאה ובין הכבד ונקרא בלשוננו רוי"ט פליי"ש :

מז ובתב רבינו הרמ"א בסעיף ז' דסדר ניקור אלו החלבים צריך ראיה מן הבקי בניקור וא"א לבאר היטב בספר וכל [ג]אלו החלבים אין לחוש להם אלא באחוריים של הבהמה אבל בחצי בהמה של הפנים אין בהם חלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הבסלים הנשאר בראש הדפנות על הבסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה על נכי זה ולנדור רחלב שביניהם יש מתירין משום דמיחשב חיפוי בשר וכו הכותב באשכנז ובעירנו עכ"ל :

מח איתא בגמ' [נ:] חוטין שבעוקץ אסורין חמשא הוטי איה ביה בכפלא תלתא מימינה והדתי משמאלית תלתא כפצלי לתרי תרי מפצלי להלתא הלתא וג"מ דאי שליף להי בחביומתם משתל"י ואב לאו בעי להטושי בתרייהו עד שימצא במספר הזה וראשן אחד מחובר בשדרה וראשי הפיצולין נדבקים תחת החזה בראשי הצלעית [כ"ג] והחטיטה הוא מדרבנן [הוסי] וצריך להזהיר אותם הקונים חלק של צד פנים לחטט אחריהם עד החזה [פב] ואצלנו עושים זה הקצבים ובקיאים בכך ואין לסמוך על הקונה כי אינם בקיאים בזה כמ"ש סוף סי' זה ע"ש :

מט והנה רש"י ז"ל פירש על חוטין שבעוקץ דוהו ה' היא ומקורם אומר בכלל דחוטין שבעוקץ אסורין והדר מפרש כמה חוטין יש בה אבל הרמב"ם ז"ל [פב] כתב השטה חוטין יש בכפלים וכו' ומולן בשום חלב ואה"ב בתב חוטי הלב וח"י היד וחוט העוקץ וכו' אסורין מ"ום דם עכ"ל הרי שהלקן לשני דברים דחוטי עוקץ הוא מ"ום דם והוטי כפלא הוא משום חלב מפרש עוקץ זנב או קצה בסו עוקץ של אחרון שהיא קצה האחרון ויתבאר זה בסי' ס"ה ורבינו הב"י העתיק דברי רש"י בסי' זה בעיף י"ג ודברי הרמב"ם בריש סי' ס"ת ע"ש ועוד יש רעה שלישית כמדבי בשם ספר יראים וז"ל ונ"ל עוקץ זנב כדתניא ניטל עוקצו הכוך צריך להסיר חוטי הזנב ונראה שהוא אסור משום דנדלים ויונקים מחלב הכליות ובעי לחטוטי בתרייהי עכ"ל הרי שמפרש ג"כ דלא כרש"י אך גם לא כהרמב"ם דהם בשום דם אלא משום חלב והרמב"ם נראה דקורא עוקץ קצה השדרה בפירוש הערוך ע"ש [ומה"מ הניח זה בסעיף ה' נקוד דנריה] :

נ ובזה שנתבאר בחוטי דכפלי והיינו שקורין פלאנקע"ש צריך להסירם כשהם חמים רוקא כתב רבינו הרמ"א דאם הם שרוים במים הי' להו כחמימי ומש"ל ויש מקילים באלו החוטין במקום שהם כלועים בבשר וטוב להחמיר עכ"ל :

נא אין מיחין החלבים עם הבשר מפני שכח המלח מרתיח ומבליע טעם החלב תוך הבשר וכן לא ירהו ביהד הלב עם בשר בכלי אחד כדי שלא ידבק שומן החלב להבשר ויותר מזה צוו חז"ל [מג] שיהיה להמבח שני כלים אחת שמדיח בה בשר ואחת לחלבים ואף דמן הדין די בכלי אחה ומתחלה ירים הבשר וא"ב החלבים וכפעם אחרת כשיצטרך להריח הלא ירים בתים אחרים ונ"ב יזהר או להדיח הבשר ואח"ב החלב דהבלי פשימא דלא נאסרה בשר ית החלבים שעה קלה מ"מ צוו הז"ל שלא לסמוך על זה משום גזירת ש"א ירים חלבים ואח"ב ידיח בתים אלו בשר והמים יהיו מבוישות משמנונית החלב ויובלע בהבשר :

נב וכן צוו חז"ל [פב] שיהיו לו שני סכינים אחד לחתוך בו בשר ואחד לחלבים ולא יחתוך בשר בהסכין שעתה חתך בו החלבים שלא ידבק בהבשר השמנונית שעל[פני] הסכין דאע"נ דצונן כצונן הוא ודי בהדחה בעלמא והרי ירים הבשר קודם הכל הה מ"מ הייטינן דמא יסמוך על הדחת הטבח ולא ירים הקונה עוד פעם וימלת הבשר בלא הדחה ואז יש בהבשר שמנונית החלב [כ"ו] ואע"נ דרי בסכין א' ויחתוך מקודם בשר ואח"ב חלבים ובפעם אחר כשיצטרך לחתוך מסתמא יהיה אז הסכין נקי דמסתמא מדיחו אחר גמר התיבוחיו מ"מ גורינן שמא ישכח ויחתוך מקודם חלבים ואח"ב בשר אבל כשיתרבנוהו שני סכינים יזכור א"ע ולא ישכח וכן בשני כלים [נמ] :

נג וכתב הרי"ן ז"ל יש שלמדו מכאן שהמנקר בשר צריך שני סכינים אחד לתחוך בשר ואחר להתוך החלב ואינו נראה דא"ב אין לדבר סוף שאיתו של בשר כיון שהתחיל לחתוך בה בשקים החלב אסיר מיד אלא ודאי דלא צריך מה שהצריכו הז"ל שני סכינין והו כשחותך הלב נמור מסוך לשהימה שהיא חם אבל נהגו שהמנקר נותן בגד על יריכו וכל שעה שגונע בחלב מקנחו בגנד עכ"ל וכ"כ הרשב"א והטיר והש"ע

וכתבו שנכון שילמד אדם לבני ביתו שישפשפו הבשר יפה בטים :

נד והנה אצלנו בחניות הקצבים יש תמיד בשר טרפה בחזק אחוריים שברוב המקומות אין מנקרים אותם ומוכרים לכותים וכן כשנטרף ע"י סכינות ואין להם רק סכין אחד וסדין אחד שקוצבים שם הכשר והטרפה ואוכי הטעם בשום דאצלנו אף אחד מאלף אינו מומחה על הדחת הטבח ושירון הבשר קודם המליחה כחצי שעה ולכן אין חוששין לזה וע"פ רוב גם הנשים משפשפות הבשר ג"כ ואין בזה מבשול ח"ו :

נה אין פורשין הכסלים על גבי הבשר בעיד שהחלב שעליהן חם ולא נצטנן לפי שהחלב נטוח ונכלע בבשר ולא תיהני לזה הדחה בטים אבל לאחר שנצטנן אין לחוש ומקרא מלא הוא וישימו הכלבים על החוות ונהגו מנקרי הבשר לקלוף ולהסיר קרום שעל הבשר שהכסלים שוכבים עליו ומנהג יפה הוא כי אותו קרום אסור מחמת החלב שעליו [פרי"ח] וכן יש לנקר הבשר תוך ג' ימים מן החלב שלא יתקשה החלב שבו וכן הקרומים והגידין ומ"ש אם לא נקרו תיך ג' ימים אין לאסור ומנקר את"כ דכל הדברים אינו אלא לכתחלה ולא בדיעבד כמ"ש הרמ"א שם וו"ל כל הדברים האלת אסור לעשותן ואם נעשו לא נאסר הבשר ואין מכין העושם אלא מלמדי אותם שלא יעשו ע"ל וב"ח הטור והש"ע :

נו אין מולחין את הבשר קודם שיסירו ממנו את הח"ן ואת הקרומין דאסורין ואם מלחו מסירן את"כ ואפילו היה בתם ניד הנשח מסירו אחר שנמלה אע"ג דגיד הנשה אסור מן התורה הרי קי"ל דאין בגידין הנותן טעם דעץ בעלמא הוא והתורה אברתו והתיתין והקרומין נ"כ כחושין הן ואינם מפעפעים בהבשר ו"א שצריך להסיר כדי קליפה מן הבשר סביב הגידים והקרומים ויש מי שהמיר ומצריך ששים כנו נשאר איסודים ולדינא יש להקל בקליפה שהרי יש מתירין אפילו בלא קליפה ולכן אין אנו צריכין להחסיר כל כך וגם אין לנזור בהם משום חלב שמן המפעפע משום דכל הקרומין הם כהושן ואין חילוק בין קרומים האסורים מן התורה לדאסורים מדרבנן יאם לא קלפוה ובשלו כך מותר בדיעבד דכל דבר דצריך קליפה ולא קלפוהו מותר בדיעבד נאשר יתבאר בסי' צ"א בס"ד ודע דזה שאמרנו שאינו נאסר רק כדי קליפה זהו בטליחה אבל בבישול צריך ס' אפילו באיסורי דרבנן ופרטי דינים אלו יתבארו בס"ד בסי' ק ח ע ש ו :

נז הטבחים נאמנים על החלב להכשיר ולנקרו יפה וכשקונים מהם בשר מנוקר א"צ לבדוק אחריו דאין בזה סרחא נדולה [פרי"ח נקמ"ז] שבה שנמצא אחריו הוא או קרום של איסור מלמדין אותו ומהירין אותו שלא יוכל עיד פעם אחרת ואין מעבירין איתו מפני שאין איסורן מן התורה ולבן אם נמצא אחריו חלב נכור או קרום עליון שהבולא או של דד הטרול שאסור מן התורה אם רחלב הוא כשעורה במקום אחד מעבירין אותו יאם בשני מקומות אין מעבירין אותו ואם הוא כזית אפילו הוא בהרבה מקומות מעבירין אותו ומבין אותו סבת סרחת ועכ"ז לא צשבינן ליה כמוד שהוא חשוב לעשות בן ולהעבירו לעילם אלא ח בינן ליה בפישע בפעם הזה ומעבירין אותו עד שיבריוו עליו בבהכ"נ שני וחמישי ועיני שפלוני הקצב העבירוהו מפני שנמצא אחריו חלב ויעבירוהו על חדש ימים ואח"כ יבא אל החכם ויתן לו תשובה קלה ויכ"ז עליו שקבל התשובה וחזר להשיבו [נוסף] וכשנמצא כזית חלב מחוי ב אחר החדש להתודות בעצמו בבהכ"נ לפני כל הקהל אמנם אם נמצא שב כ' טרפח בזקת בשרה או חלב בהזקת שימן מעבירין אותו לעולם עד שיעשה תשובה נמורה ואם היה שוגג בדבר יחסירו עליו חכמי המקום כפי ראות עיניהם ותשובה נמורה יתבאר בסי' ק"ח ע"ש ומנהג כשר הוא שהבבח המובר בשר ינקרנו קודם שימברנו ולא יסמכו על הקונים כדי שלא יכשלו בו הקונים יען רוב בני אדם אין בקיאין בזה וכן המנהג פשוט ואין לשנות :

סימן סה [דיני גידי דם וגידי חלב סביב גיד הנשה וניקור וכו נח סעיפים]

א יש בבהמה חוטין והיינו גידין וקרומות שיש מהן שאסורין משום חלב וכבר נתבארו בסי' הקודם וי"ש מהן שאסורין משום דם כלומר שאין דומין להדם הנכלע בבשר הבהמה שיוציא ע"י מליחה דהדם שבגידין ובהקרומים אינם דם הנכלע אלא דם בעין המונח בהללי הגידין והקרומים ולא יצאו ע"י כליחה אא"כ יהתכים שיהיה מקום שיזוב הדם ואז המליחה מוציא הדם אבל לצלי דעת הרמב"ם בפ"ז מהאכ"א דין

ד הא"צ לחתכו מפני שהאש מיציא הדם דרך כותלי הגידין וכן הוא דעת רוב הפוסקים וכן מפורש בגמ' [קנג.] לעניין חומי לחי ע"ש :

ב וי"א דגם לצלי צריך חתיכה דודאי כשפני החיתין על פני האש כנון שנשב החיתין מהאבר או שהחום הוא על פני האבר כמו בלחיים מושך האש את הדם גם כשאינו חתוך אבל כשהחוטין מובלעים בפנים האבר אין האש שואב אא"כ יחזובם וזהו דעת הרשב"א ז"ל

[ני סי' ס"ק] ונראה דהשור והש"ע הששו לדיעה זו וכן יש לעשות ויראה לי דכקרומים נם דיעה זו מודה דלצלי א"צ התיכה דהקרומים דקים והחומים שבהם הם כעל פני האש מלבד קרום של מוח שבגולגלת שיתבאר דינו בסי' ס"ח:

ג אם לא חתך החומין והקרומים ומלחן כך ובשלן צריך ששים נגד החומין והקרומים ואם אין בתיכה זו שהחתיכין בתוכה ששים נגד החומין התיכה עצמה נעשית נבלה וצריך שתהיה בקדירה ששים נגד התיכה ומסתברא דחתו נגד החתיכין שנתבאר בגמ' [נג.] לאיסור אבל נגד חומין שאנו מחמירים כמו שיתבאר א"צ ששים ודי להחמיר לבתחלת ולא לאסור בדיעבד וכן ראיתי מי שכותב כן [חנ"ס] וכן נ"ל צואר שיתבאר אם חתך את הבהמה אבר אבר אין אוסרים בדיעבד [ס"ק סק"ד] כמו בורידין בסי' כ"ב ע"ש ובצלי לסי שיאסר די בקליפת וה"ה במליחה וי"א שנם קליפה א"צ דכבולעו כך פולטו ובדיעבד אם לא קלפו מותר [סס] וזה שבורידין בסי' כ"ב הצרכנו נמילה סביב הורידין משום דחתיכין אלו הם יותר עבים מורידין ואינם פולטים כלל בשר [סס סקו] ונם כקרומים האסורים צריך ס' בחתיכה זו נגד הקרום ואם אין בה ס' צריך ס נגד כל החתיכה כמו בחומים וזהו הכל בבישול כמ"ש [עט"ז סק"ב שלמד מדברי הד"ם שכתב דכשהוציא המוח עם קרומו מהגולגלת וצלאו דהקרום אסור והמוח מותר דמותר לצלות כבד כשהוא מבורך בנייר סביב סביב דהנייר הוח בקרום ע"ש ודברים תמוהים הם שהרי הנייר חוא ככלי שאינו מנוקב וקרום שאני דפולט דרך הקרום ובבר השינו עליו ועפרמ"ג שם]:

ד והנה בגמ' הזהירו על שלשה מיני גידים שביד ושבלחי [נג.] ומזרקי [סס] והם חומי הצואר שהם הורידין וגידין [רס"י סס ובכמ ס מד:] והרמב"ם שם כתב חומי הלב וחומי היד וחומי העוקץ וחומי הלחי התחתון שבצד הלשון מכאן ומכאן וכן החומין חדקין שבתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסובבין זה בזה וכו' אסורין משום דם עכ"ל והך דמזרקי כתב שם בפ"ו וז"ל וכן העורף שבו המזרקים שהן מלאים דם אם חתכן ומלחן מותר לבשלן עכ"ל וזה שחשב חומי העוקץ הולך לשיטתו שכתבנו בסי' ס"ד סעיף ס"ם שמפרש מה דאיתא בגמ' שם חומין שבעוקץ שהם חומי דם ולא חומי חלב דכפלא כ"ש וכבר באונו שם דרבינו הב"י שם נקיט לשון רש"י וכוונתו על חומי דכפלא ובכאן נקיט לשון הרמב"ם ועוקץ הוא הזנב או קצה השדרא [ותמיהני על הפרמ"ג בסי"ב סק"ב שעשה מזח קושיא על חב"י באלו שם מפרש דבעוקץ הם חומי חלב ובבאן חומי דם ולא זכר מי דשם קאי על חומי הכבלים ורק לשון רש"י נקיט והמציין שם שהב"י פי' העיון לא כוון יפה וזה שרש"י מפרש הנק"א משום דלשון זה כולל הכל כל השדרה כמ"ש הדרישה שם ודוק]:

ה אבל חומי חלב וחומי הדקין לא נזכרו בגמ' וכתבו דם"ל דהגמ' נקיט שביד ושבלחי לרבותא אף ש"מ סמוכין לבית השחיטה ס"ם צריכין התיכה וכ"ש אלו [כמ"מ] והנה הטור הביא דברי הרמב"ם ואח"כ כתב וז"ל כתב הראון יש בבהמה כמה גידין וכמה חומין שמלאין דם וצריך לחתוך כל המקומות כדי שיצא הדם במליחה וחומרא הוא שהחמיר ולא סרינא דגמ' דמדינא דגמ' א"צ לתתוך אלא אלו הגידין שהזכירתי עכ"ל ונם ברוקח איתא שיש בבהמה ג"א חומין כ"ה מצד זה וכ"ה מצד זה ואחד בתוך האליה וסימנך אל תאכלו מסנו נא עכ"ל והטור בריש חסי' לא חשיב רק החומין שבגמ' ע"ש:

ו ויש להסתפק בכוונת הטור אם נם על דברי הרמב"ם קאי שחומי הלב ודקין הם רק חומרא בעלמא או רק אדברי הראון קאי והמפרשים כתבו דכוונתו רק על דברי הראון אבל א"כ תמוה דמנ"ל להטור הא דכמן דלהרמב"ם יש מדינא עוד חומין כמו כן נאמר על דברי הראון ויש מי שאומר דהרמב"ם מפרש עוקץ זית ור"ל חומין שבויות הנמשכין לכאן ולכאן ובכלל זה נם חומי הלב וחומי הדקין [כ"מ] ולא אבין הלא הרמב"ם חשיב חומי עוקץ לבדן ש"ם דוהו מקום מיוחד שנקרא עוקץ ועיד דאם שם עוקץ בילל כמה דברים א"כ מנ"ל דנם חומי הראון אינם בכלל זה ועיד דא"כ הי"ל להגמ' לומר חומין ש'בעוקצין לשון רבים ויותר נראה דנם אדברי הרמב"ם קאי דהטור לא חשיב רק מה שנזכר בגמ' שביד ושבכתף ושבלשון ושבצואר ושבלחי ע"ש דיד וכתף אחת הם ונכללו בלשון יד שבגמ' ושבלחי ולשון נכללו בלשון לועא ושבצואר הם המזרקים שבגמ' [עדיפ שכתב נ"כ דהטור נם אדברי הרמב"ם קאי כמ"ש ע' פרישה אות ו אך מ"ש דגם של המיר לא החזרו כולם בגמ' צ"ע וע"ש מת שנדחק בזה ובאמת הדברים פשוטים ודוק]:

ז ודע דחומין אלו שבגמ' שצריכין לחותכן זש אפילו בשנשחטו נם הורידין שבצואר שנתבאר בסי' כ"ב לפי שהדם שבתוך החומין אינם ננררין דרך הורידין [סק סקס] וכתב רבינו הרמ"א שנוהגין להסיר נ"כ שלשה חומי אורך אצל החזה מבפנים וכן נוטלין חומין אחורי האזנים ואינו אלא חומרא בעלמא עכ"ל דאף שנראה בהם דם ולכן המנהג ליטלן או לחתכן ס"ם אינו אלא חומרא בעלמא שזה אינו דם אלא כמו שומן כעלמא [ני] עוד כתב שנהגו ליקח מן חבתף הכשר שבורין

שקורין דריי"ז ואין בו איסור רק הוא מ"מ מיאום עוד הגו בלונבי"ל שקורין לידוור"ץ לצליתו ולא לבשלו ואין בו איסור אם מבשלו ואפילו לכתחלה מותר וכן נוהגין להסיר העינתיתא רווורא ולהשליכה וי"א לאבלר ואין איסור בדבר וכן נהגו לחתוך בין הפרסות של רגלי הבהמה ולהסיר משם בשר לבן ורק מעט מיאום ואם לא עשה כן אין לחוש עכ"ל ודע דהלונבי"ל רוא שייך להלק אחוריים ולכן אצלנו באין מנקר גם בצלי אין אובלים אותו:

ח הרוצה לצאת ידי חתיכות חיטין אלו על צד היותר טוב לא יסמוך על החיכה הבשר לבד לומר שע"פ זה גם החוטין יחותכו משום דלפעמים החוטין נרבקין להעצם ובחתיכת הבשר בלבד עדיין החוטין לא נהתכו ולכן יהתוך הבשר ונם העגם לשנים ואז גם החוטין נחתכין ונפתח פתח ליציאת הדם שבתוכן ונם לא יסמוך על פירוק האברים ז"ל מה כי בשמתפשטים בתוך האבר הם מהרכבים עם להות הבשר ושם הדם רבה ומשם צריך לחוכם ולפתחם [נוב] וכתב רבינו ה"מ"א דהזמי הצואר לא כהני בהו אם החכם רק שחתוך המפרקת לשנים עכ"ל ולא ידעתי הטעם ואולי משום דבלא חתיכת המפרקת לשנים א"א למצא כולם ולחתכם:

ט נף העוף כיר הבהמה והלכך צריך לחתוך עצם האנפיים ולמלחם ובן עצם הלחיים בעוף כדי שיחתכו החוטין ויוב הדם אבל י"א שא"צ ליטול בעוף חוטין אלו מפני שדקים הם והדם יוצא מהם ע"י מליחה גם בלא חתיכה ולכן לא הוזכר זה בנמ' ובן המנהג פשוט שאין נוטלין בך העוף שים חוטין זולת חוטי הצואר ובאוהן יש ליזהר לישלן משם או לתהוך המפרקת לשנים מיהו בדיעבד אם הקפר רק הראש מן העוף כני ונוהגין לתוך ביוכי העופות בפרק האדבוקה התחתונה משום שלפעמים נמצאים החוטין ארוכים ברגלי העופות ואם לא עשה כן מותר בדיעבד אפילו נהבשלו כך אע"פ שנמצאו חוטים ארוכים כפני שאינם אלא שימן בעלמא וכס" ס"ח יתבאר רבברסה צריך לחתוך ראשי השלפיים מעט שיוב חדם הדך שם דאל"כ דוח ככלי שאינו מנוקב ומשמע דבעיף א"צ זה אבל המנהג גם בעיפות להתיך קצת מן הצפרנים למטה וביחוד בעופות הגדולים באוזא וכר אווזא ואינדי"ק [ב"ש נכלפ"ם סק"ם מ"ם נסס הנה"] :

י ודע שרבינו הרמ"א כתב בסעיף א' על היתובי החוטין דצריך חיתוכא לתתת ומקורו מהר"ן בשם הראב"ד [נגב"ר] ומביא ראיה מרישא בביבשא שיתבאר בסי' ס"ח דצריך חיתובא לתתת ע"ש זא"ן ראיה משם משום דהתם הוא ככלי ויתאסף הדם שם והיא ממש ככלי שאינו מנוקב אבל הבא ראיה לית עלמא ואף אם חיתכו מצות למעלה דם מיערק שריק ואולי שמפני זה השמיט הבבוש הנחילה זו ע"ש אך אמנם מציין בנמ' [קיה] נם

גבי כבר דצריך חיתוביה לתחת ע"ש וכ"כ המור בסי' ס"ו ול"ל יש מהגאונים שבהבו שצריך שיניח מקום החתך למטה בישעת מליחה כרי שיזוב הדם וכן בכל מקום שצריך לחתוך וכו' עכ"ל וצ"ל המעם דדם שבחיטין חשבינן כדם בעין דלא אמרינן בזה מישרק שריק כמ"ש ברייש סי' ס"ט ומ"ם גלע"ד דבריעבר אין לאסור אם לא הניח בחיתובו לתחה דהרמב"ם וכל הפוסקים לא הזכירו זה כלל ומכבר אין ראיה מפני שהוא מרובה ברחמים שהרי אין דינו ככשר לענין מליחה א"א אצלנו נוטלים כל החוטים לגמרי ואין נ"מ ברין זה ולרינא צ"ע:

יא שני קרומים נאחרו מפני דם וצריכין ג"כ חתיכה לבייש ל ואלו הן קרום שעל המוח שבקרקר ויתבאר בסי' ס"ח וקרום שעל הביצים וז"ל הטור והש"ע סעיף ד' ביצי זבר כל זמן שלא היה לו ל' יום מותרים לקרירה בלא ק"פ אפילו אם יש בהם כמו חוטין אדומים ואם היה לו ל' יום אם יש בהם כמו חוטין אדומים אסורים לקרדה בלא ק"פ אבל לצלי מותרים עכ"ל כיוסר בשלא חתך הקרום קודם המליחה ראו צריך קריפה לקרדה [נוב] וכתב רבינו הרמ"א ונהגו לנקר הביצים אף בשהם פחותים מל' וכן להסיר משם ניר הגדול ולחתוך בהם הרבה חתיכות עכ"ל ויראה לי דמעם המנהג מיוסר ע"פ לשון הנמ' שאמרה הני כיעי דנריא ער תלתין יומין וכו' [נוג] ומשמע דרק בגדיים הדין כן מפני שחלושים הם ועד ל' יום עדיין הרמים מועטין ואינו נבלע בהאברים אבל מן אחר מגלן ואמת שרש"י פי' גריא לאו דוקא עכ"ל אולי בוונתו דת"ק בבשים שגם הם מסיני דקות אבל בבהמה נסת מגלן ולשון הרמב"ם בפ"ו מורה כן שכתב נדי או טלה ע"ש [כ"ם נמ"] אך הטור והש"ע פסקו להו רגם בנסה הדין כן אבל דמנהג הוא ע"פ לשון הרמב"ם והגמ' וכרי ש"א לחלק בין מין למין שאין הכל בקיאין בטעם חילוק זה לכך נהגו לנקר ביצי כל המינים ודין ביצי זכר שנתלשו ועדיין הם מעורין בבים נתבאר בסי' ס"ב סעיף כ"ב ע"ש:

יב ניר הנשה שאסרה תורה כרכתיב על כן לא יאכלו בני את ניר הנשה אשר על כף הירך ניהג בכרמות וחיות הטהורים ואפילו בנבלות וטרפות שלהם לענין שאם אכל ניר הנשה של נבלה וטרפה לוקה ג"כ משום אוכל ניר רבשביל שנטרפה או נתנבלה לא הלך איסור נהי"ג וכן נוהג במוקדשים בין בקדשים הנאבלים כשלמים וחטאת ובין שאינן נאבלין כעולה וכך שנו חכמים במשנה [ל"ו נז"ן]:

יג וברבי הרמב"ם חמוהים מאר בענין זה שבתב בפ"ח ממאכ"א רין ו' האוכל נה"ג של נבלה או של טרפה או של עולת חייב שתים מתוך שנבלל באיסור שאר גופה שהיה מעתר גורל גם הגיד וגופה עליו איסור אתר

אחר עכ"ל ביאור דבריו דלא נימא אין איסור נבלה וטרפה ועולה חייל על איסור ניד דקרים דבאיסור כולל קי"ל דאיסור חל על איסור והכא הוה איסור כולל דכשנתנבלה או נטרפה או הקרישה נתוסף איסור על הבשר שהיה מותר ולכן חלו איסורים אלו גם על הגיד והנה אמת שאיסור כולל הוא אבל זהו הכל למאן דס"ל יש בגידין בגותן טעם אבל אנן דקיי"ל אין בגידין בנ"ט דעץ בעלמא חוא והתורה אסרתו [נז:] והרמב"ם עצמו פסק כן בפט"ו ממאכ"א דין י"ו ע"ש לא שייך בגיד הגשה כלל איסור נבלה וטרפה ועולה ולחריא מוכח כן בנמ' [ק] לענין טמאה וכן לענין מוקדשין אסרו בגמ' מפורש דאם אין בגידין בנ"ט אסיר גיד אבא איסור מוקדשין ליכא [צט:] וכ"כ התום' שם לענין נבלה ע"ש [וכנר סנים סכ"ם שהרמב"ם ז"ל תמה עליו נז:] ויותר מזה תמוה שהוא בעצמו שם בפ"ד דין י"ח כתב האוכל מנבלה וטרפה וכו' מן העור ומן העצמות ומן הגידים וכו' ה"ז פטור וכו' עכ"ל וכבר בארנו זה בסי' כ"ש:

יד וג"ל בדעתו דהכי ס"ל דכיון דבגמ' [קמ.] אמר רב האוכל נה"ג של נבלה ר"מ מחייב שתים וחכ"א אינו חייב אלא אחת ומורים חכמים לר"מ באוכל נה"ג של עולה ושל שור הנסקל שחייב שתים ע"ש דפליגי באיסור כולל ואנן קיי"ל דבאיסור כולל איסור חל על איסור כר"מ ולא נהירא ליה להרמב"ם לומר דר"מ וחכמים ס"ל יש בגידין בנ"ט דלא כהלכתא דא"כ היה לנו לפסוק כן ועוד דחוי"ל להש"ס להזכיר זאת והן אמת דכרב ל"ק כלל דהא איהו ס"ל [נז:] דלא אסרה תורה אלא קנוקנות שבו שיש בהן טעם מיהו אנן קיי"ל בעולא שם דעץ הוא והתורה אסרתו וא"כ נצטרך לומר דר"מ וחכמים ס"ל דיש בגידין בנ"ט ואין זה מברא כלל אלא ודאי אע"ג דאין בו טעם ובעץ בעלמא הוא מ"מ כיון דהתורת עכ"פ אסרו מבילא דהוה ככר בשר הבהמה ומוציא הוא לענין זה מכלל כל הגידין וכשנתוסף איזה איסור בהבהמה נתוסף גם עליו ורק לענין בהמה טמאה אינו כלום כמו שיתבאר מפני שבטמאה לא נאסר הגיד מעולם אכל במהורה בהכרח לומר שהתורה עשאתו כאוכל שהרי אסרו לאבול ומטילא רבל איסו' אוכל יש עליו ועוד דבשלמא אם גה"ג היה מאיסורי הנאה הייתי אומר דהוא ככל מיני איסורי הנאה אף שאינם אוכל ומטילא דגם לאכלו אסור ולאו משום איסור אכילה אלא משום איסור חנאה דגם אכילה בכלל הנאה אבל הא קי"ל דמותר בהנאה כמו שיתבאר ולא אסרו התורה רק באכילה וש"מ שהתורה עשאתו אוכל ככל בשר הבהמה וזה דהש"ס תלה בר"פ נה"ג באיסור מוקדשים שעל הגיד דתליא אם יש בגידין בנ"ט אם לאו והו דק לפי השקלא ומריא דלמסקנא מקים לה באוקימתא אחריתי ע"ש ויש ראיה גדה מבמחים [כג.] שאומר שם דמאן דס"ל בשהותרה נבלה בהנאה הותרה גם הלבה וגידה ס"ל דיש בגידין בנ"ט ומאן דס"ל דלא הוה בכלל נבלה ס"ל דאין בגידין בנ"ט ונשאר הגיד הגשה באיסורי הנאה ע"ש ולפ"ו אנן דקיי"ל דאין בגידין בנ"ט היה לנו לפסוק דאסור בהנאה והרמב"ם וכל הפוסקים פסקו דמותר בהנאה וכבר הקשו עליו כן [כמ"ש הס"מ פ"ח דין י"ל] וכבר תירץ הרמב"ן דלמסקנא שם נה"ג מותר בהנאה אף אם אין בגידין בנ"ט ע"ש ולא ביאר דבריו באיזה מקום נאמר שם כן והביאור כן הוא דשם לקמן [נח:] אומר הש"ס על ר"ע דס"ל כשהותרה נבלה הותרה גם חלבה וגידה ולא הזכיר כלל דס"ל יש בגידין בנ"ט ועיד דאין זה סברא כלל לומר דר"ע יסבור דלא כהלכתא ועוד דבשם אומר חש"ס דילפינן זה מק"ו מחלב ע"ש וכל זה הוא דלא כהסוגיא הקודמת וחזינן מזה דרק לשקלא וטריא בעלמא אומר הש"ס כן אבל לפי המסקנא אחרי שאסרתו תורה באכילה הוה ככשר וחל עליו גם איסור נבלה וטרפה ומוקדשים [ולכן שם בפסחים במסקנא דמוניא רחזקיה זר' אבהו דשואל מאי ביניהו ולמה לא אמר דנ"מ לענין נה"ג אם מותר בהנאה וכבר הקשה כן הפ"י ועוד מפרשים ולא העלו תירוץ נבון ע"ש ולדבריגו א"ש בפשיטות דלמסקנא אינו כן וכדברי הרמב"ן שהביא הה"מ שם ותמיהני שנעלם מהגאון בעל פני' דברי הרמב"ן הללו ע"ש]:

טו אבל בבהמה טמאה אין בה איסור נה"ג דכתיב על כן לא יאכלו בני' את גה"ע מי שניתו אסור ובשרו מותר יצתה זו שבשרו אסור [קמ.] דחכי משמע ניד לא האכל אבל בשרה תיכול [כמ"ל פפחים קמ] ובבהמה טמאה לא שייך זה ולכן האוכל נה"ג של בהמה טמאה פטור ממלקות וגם איסור טמאה אין בו שהרי אין בגידין בנ"ט וכ"כ הרמב"ם שם דין ה' ואין לשאול שתרי טעשה דנה"ג היה ביעקב אבינו והיה קודם מתן תורה ואו לא נאסר עדיין טמאה דבאמת אמרו חו"ל דבסיני נאמר איסור זה רק שצוה הקב"ה למשה שיכתוב איסור זה בורשלח במעשה שהיה ולכן כתיב ע"ב לא יאכלו בני ישראל דמתן תורה ואילך נקראו בנ"י [קמ:]:

טז ודע שיש שכתבו דהאוכל גה' נ של אדם חייב סלקות בין דעיקר הענין היה בו [ר"ס פ"ח ופכ"ח סקמ"ו] וכן הוא בתשו' הרשב"א סי' שם"ד ויראה לי דהרשב"א לשיטתו שם דס"ל דבשר אדם מותר מן התורה ואיסורו רק מדרבנן אבל לפי דעת הרמב"ם בפ"ב ממאכ"א ועיד פוסקים דמן התורה אסור כמו שיתבאר בסי' ע"ט א"א ליאסר ניהו דכמו דהדרשינן בבהמה טמאה שאין בה איסור ניד מפני שבשרה אסור כמ"ש ה"ה נמי על אדם והנם דבשר אדם הוא באיסורי עשה כמ"ש שם ובהמה טמאה בלאו מ"מ סוף סוף בשרי

כשרו אסור ומה לי איסור לאו ומה לי איסור עשה [הסמ"ע כמ"ו סק"ד לפ כקנ כן ע"ש וג"ע] :

יז כעופות אין איסור גה"נ נוהג דכתיב אשר על כף הירך וכף פירושו בשר גבוה וענול ככף והכי קאמר רחמנא לא יאכלו בני"י את גה"נ הגיד מביבות הבשר הגבוה והענול אשר בירך והוא עצם הקולית העליונה ומדהלה רחמנא ככף ש"מ דכל המינים שיש להם כף אי"ר גה"נ נוהג בהם וכל המינים שאין להם כף אין איסור גה"נ נוהג בהם ועופות אין להם כף דהעצם משיך ולא ענול והבשר שעל הקולית שכרם עב ואינו ענול מביבות העצם הלכך אין גה"נ נוהג בהם :

יח ואם לפרקים נמצא עוף שיש לו כף ענול דומת בהמה או להיפך כשאירע בהמה שאין לה כף ענול אסרו חז"ל [כג:] דשניהם אסורים מספק מפני שי"ל שהתורה תלתה בסימן שיש לו כף וא"כ העוף סותר והבהמה אסורה או דהתורה תלתה בזה הבעל חי עצמו דכשיש לו כף אסור וכשאין לו כף מותר ולפ"ז העוף אסור והבהמה מותרת וכל ספיקא דאורייתא לחומרא ולכן שניהם אסורין ואין לוקין עליהן דאין מלקות על הספק וזהו ודאי דא"צ לכדוק בעוף אולי יש לו כף ענול ותולבין אותר תרוב :

יט גה"נ נוהג בכוי כמו חלב ובכל מיני כוי שנתכאר בסי' ס"ד גבי חלב ואינו נוהג בשליל ביון שא"צ שחיטה דדינו כחלב ח"א שנוהג בו אם שלמו לו חדשיו ומצאו חי ווהו דעת הרמב"ם גם בחלב כמ"ש שם ונהגו להחמיר בדיעה זו כנה"ג וזהו ודאי אם מתח שחיטה מדרבנן כגון שהפרים על גבי קרקע דמשום מראית העין מעין שחיטה במ"ש בסי' י"ג גם גה"נ שלו אסור מדרבנן ודע דאין חילוק בין חיה לבהמה בכל דבר האסור משום גיד אפילו סביביו ושומנו שנוטרין מפני איסור גיד נוטלין גם בחיה וכן בנידי דם אין חילוק בין בהמה לחיה ורק מה שאסור משום חלב בבהמה א"צ לנקר בחיה דחיה חלבה מותר בעוף :

כ גה"ג אסורו בשני הירכים של ימין ושל שמאל ואם אכל מזה ומזה לוקה שני מלקיות כשאכלן בשתי התראות ובשתי אכילות [רמ"א לפ ד"ה סיר] וכך שנו חכמים במשנה [ני] והרבותא הוא ששניהם אסורים וודאים דלא כיש מי שסבר דעיקר האיסור הוא רק בשל ימין ע"ש :

כא אמרו חז"ל [לפ.] שני גידים הם בירך פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו חיצון סמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו דעיקר גה"נ מן התורה הוא הפנימי הסמוך לעצם ופנימי נקרא זה הצד שכנגד ירך חברתה בשהבהמה בחיים וחיצון נקרא מה שלצד חוץ [רמ"ו] והפנימי הוא גיד ארוך ונתון לארכו של שופי כשפורעין אה הירך ונפשט ככל הירך ראשו אחד מחובר בעצם האליה ומשם נפשט לאורך השופי עד מקום חיבור הקולית ועצם הירך ושם הוא סמוך לעצם [שם] אך גם גיד זה חוזר ונכנם בבשר כמפתח הנכנם בפוהתת [שם] והחיצון הוא הגיד הקצר הנתון לרוחב השופי ובסופו מובלע בכף הסובבת את הקולית והוא בצד חיצון של הירך [רמ"ו לפ.] והוא מובלע בבשר אך במקום תחת הירך כשהקיבים פותחים אותה ונפרשת מן האליה הוה ראש אותו גיד מחובר לבוקא של קוליא [רמ"א לג:] ובשם הוא נגוי ואינו מובלע בבשר [שם] והנה שניהם אסורים וצריך לחטט אחריהם אלא שהפנימי אסור מן התורה והחיצון אסור מדרבנן דהתורה אמרה אשר על כף הירך והחיצון מובלע בהירך :

כב הקנוקנות שבשניהם אסורים מדרבנן דגיד אמר רחמנא ולא קנוקנות והם הגידים הדקים ההוכים באורך הירך סגיד החיצון לגיד הפנימי ולפיכך צריך לחטט אחריהם בכל מקום שהם ונם שומנו של גיד אסור דישראל קדושים הם ונהגו בו איסור [גמ'] ונופי של גיד הוא כעין בעלמא אלא שהתורה אסרתו [שם] ולכן אין פליטתו אוסרת וא"צ ס' כנגדו אבל הקנוקנות והשומן יש כהם טעם וצריך ס' כנגדן אם נתבשל עם שארי מאכלים :

כג גה"נ יש אוסרים אותי בהנאה אבל הרמב"ם והרא"ש וחמוש"ע פסקו שהוא מותר בהנאה וכבר בארנו המעם בסעיף י"ד ובזוהר וישלח אסרו בהנאה אך כעל הזוהר הוא רשב"י והוא ס"ל בגמרא [פסחים כא.] דאסור בהנאה ואין הלכה כמותו אלא כר"י הר"י ור"ש הלכה כר"י [רמ"ח בד"מ פוס יב] ולכן מיתר למכור גה"נ לאותם העושין מלאכה בנידין [שם] מיהו רבינו הב"י בספרו הנדול הפש לדברי הזוהר וכתב שנכון ליזהר [וכ"כ סכ"ח והפר"ח] :

כד כתב רבינו הרמ"א הראשי הקנוקנות נכנסים בראשי העצמות ולכן המנקר צריך לשביר ראשי העצמות כדי להסיר הקנוקנות מעיקרן ואין ללמיד סדר הניקור רק במיאית העין מן המוסחה הבקי בניקורו עכ"ל ועם כל זה נבאר בסיף הסי' סדר הניקור בס"ד :

כה כתב הרמב"ם דאין אסור מן התורה אלא שעל כף הירך בלבד שנאמר אשר על כף הירך אבל שאר הגיד שלמעלה מן חכף ושלמטה עד סופי וכן חלב שעל הגיד אינו אסור אלא מדברי סופרים עכ"ל אבל מלשון המור שכתב שהפנימי אסור מן התורה והוא הפושט בכל הירך עכ"ל משבע הכל הגיד אסור מן התורה וזה שאמרה תורה אשר על כף הירך סימנא

הוא הגיד אשר על כף הירך והו אסיד ואיסורו הוא בבל הגיד אך בנמ' [ן"י] מפורש כרמב"ם דלא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד ופירש"י דאע פ שהגיד ארוך אין אסור אלא מה ששוכב על הכף עכ"ל וצ"ל דנמ כוונת הטור כן הוא ומימנא נקט דהפנימי הוא הפושט בכל הירך אבל איסורו הוא רק שעל הכף [עכרו"פ מקט"ז שהביא לשון דמס"נ דנה"נ נוהג בזכרים ונקבות ופי' דאבהמות קאי ע"ש ואני לא מצאתי זה בסמ"נ כלל ע"ש בלאון קל"ט וגם לא בסמ"ק ואפילו לדבריו י"ל דאאדם קאי והכוונה שלא למעות מדכתיב ע"כ לא יאכלו בנ"י דרק אוכרים קאי משום דבל התורה בלשון זכר נאמרה] :

כן וכמה שיעור אכילתו ויהא חייב עיין כתב הרמב"ם וכמה שיעור אכילה כזית ואם אבל הגיד שעל הכף כולו אע"פ שאין בו כזית לוקה מפני שהוא כבריה בפ"ע עכ"ל דבל שיש בו חיות ואסור מתחלת ברייתו ובשיחלק אין שמו עליו דנקרא חתיכת גיד ולא גיד הוה בריה כמ"ש בסי' ק' ע"ש [וכ"כ התוס' ט, ד"ה מ"מ] ויש לשאול דא בל הגיד אינו אסור רק מה שעל הכף בלבד א"כ לבתחלה אינו שלם אלא חתיכת גיד וא ב אף כשיחלק הרי שמו עליו וצ"ל דחתיכה זו שעל הכף בין שהתורה אסרתו נחשבה בשלמה ת"ל שזהו כוונת רבינו הרמ"א בסי' ק' שבתב על דברי המחבר בגדרי בריה ח"ל ועיקר נה"נ אינו אלא על הכף בלבד והוא כרוחב ד' אצבעות ואם הוא שלם מקרי בריה עכ"ל ולמה לא כתב זה בזה הסי' דהוא עיקר דין נה"נ אלא ודאי דכוונתו כמ"ש דהאיסור אינו אלא שעל הכף בלבד ולכן אע"נ דחתיכה הוא מהגיד וא"ב אף ב חציתו שמו עליו ולזה אומר דוחו כשלם מפני חיבוותו שאותו לבד אסרה תורה וכתבו הפוסקים דבנסח רוחבו ד' אצבעות וברקה שני אצבעות [פ"ז סב] :

כו ראיתי מי שכתב דכמו דאסרינן באבר כן דחי דצריך ליתנו לתוך פיו בפעם אחת אבל אם הפרידו מבחוץ פטור כ"אין בו כזית בשר בלבד בס"ש בסי' ס"ב סעיף י"א והטעם דאסה"ת הדוש ה א שחייב על גידין ועצמות ואין לך בו אלא חדושו כמו כן בנה"נ אין חיובו אלא בשנותן כל הכזית או כל הגיד האסור לתוך פיו בבת אחת ואינו מצטרף בעם בעם בבדי אכי"ת פרס בבבל האיסורין מפני שנם נה"נ חידוש הוא שיחייב על עץ בעיסא [פ"ק דמ"ו ס"ו] ודברי תמוהים דם בעיני דבל כי האי ה"ל להש"ך דהרמב"ם לבאר בנ"נ במו שביארו באסה"ח ובאסת אין ש ד י ה"ז דבאסה"ח הכי קאמרינן דלא חייבה התורה על גידין ועצמות של אסת"ח אלא בהיותו מחובר להבשר בשליטת שם אבר עליו אבל בשנפרד אין עליו שם אבר אלא שם עצם וגיד ולא שם אבר אבל בנה"נ אפי' בשתחתכנו לבמה התיבות הלא שם חתיכת גיד עליו ולא נשתנה שמו דמעיקרא הוה גיד ועתה הוה גיד וכן מבואר מדברי הרמב"ם בפ"ה דין ג' וז"ל האוכל מאס"ה כזית לוקה וכו' אבל אם הפריד האבר וכו' והפריד הבשר מן הגידין ומן העצמות וכו' ואין העצמות והגידין מצטרפים וכו' מאחר ששינה בריתו ע"כ תרי שרקרק לזטר דמטעם שינוי בריח הוא מפני שהפריד הבשר מהם אבל בשכל האיסור הוא מן אחד במו נה"נ ליתן בה [ומיהו מתוה"מ סמן טו ענף וגיד במ"ש הרמב"ם סס]:

בח כתב הטור שוכח אדם יוכל לכותי שנה"נ בחוכה אע"פ שמחזיק לו טובה בשביל הגיד [יעוי שותר בהגמה] ואם אינה ניתנה לבותי בפני ישראל יכול ליתנה לו בין אם היא שליטה או חתוכה ואם נותנה לו בפני ישראל לא יהנה בשהיא חתוכה אא"כ נתן גידה בירש לחוש שמא מביר ישראל זה שראה שנתנה לבותי שיטול גידה קודם שיתנה לו ויקחנה ממנו ויאכילנה עם גידה שבל יוך שיוצא מת"י ישראל מחותכת בדרך שמחתכין אותו מנקרי הבשר היא בחזקת שניטל גידה עכ"ל דבשליטה א"א לטעות שניטל גידה שהרי רואין שלא ניטל גידה אבל בהתיכה א"א להביר ואיתי לטיעי ומבואר מדברי הטור דאפילו אם לא א"ל לרבותי שבשרה היא מ"מ יש לחוש שהישראל ינקה אותה מהבותי מהטעם שבתב שבל יוך וכו' :

כט אבל רבינו חבי בסעיף י"א כתב ואם נתנה לו בפני הישראל ואומר לו שהיא בשרה לא יתננה לו בשהיא חתובה אא"ב ניטל גידה עכ"ל ומבואר להדיא דדוקא בבה"ג חיישינן שהישראל יקנה ממנו אבל אם נתן לו סתם לא חיישינן בפני שיחשוש הישראל שמא היא טרפה ואע"נ דאח"ב בתב בסעיף י"ב נב דין זה בל יוך שיוצא מת"י ישראל מ"ה בדרך וכו' בחזקה שניטל גידה ע"ש מ"ל דוקו רק ביוצא מה"י ישראל לישראל אחר ולא מישראל לבותו ולבן בתבו בסעיף בפ"ע ומעמו דאע"נ דהחיתוך הוה סימן מ"מ בל שלא אסר חישראל בפירוש שבשיוכה היא לא יקנה בשר מיבותי ויחשוש שיש בה איזה חשש טרפות וזה שבתב לקמן בסי' ק"ח בשילח להבירו ע"י בותי יוך סנוקרת סמבין על סימן זה זהו מפני שהרי שולחה לישראל ע"ש [תפ"י סק"ה] ובסי' ק"ח נבאר עוד בס"ד :

ל מי שניקר והלך לו ואין אנו יודעין אם הוא בקי בניקור ואין כאן מי שהוא בקי בניקור להראות לו מותר לאבול דכמו דאסרינן רוב מצויין אצל שוחט מובחים הם במו בן אסרינן בניקור ודוקא בניודעים שהשלים ניקורו אבל בלא"ה אסור שמא לא השלים ניקורו וזה שלא הודיע שלא השלים עדיין אוכי סיבה אירע לו והיה בדעתו להודיע ומפני הסיבה לא הודיע ובתב דבינו תרס"א אם לא ידעינן אותו שבקי בניקור ומוחזק

ומוחזק בכשרות אע"נ דרוב המצויין אצל ניקור מומחים הם מ"מ טוב להחמיר עכ"ל והטעם דניקור לא רמי לשחיטה דבניקור אחוריים רבו הפרטים ובכל יש לטעות הלכך יש להחמיר טפי [ב"ח] והנה באמת חולק על רבינו הב"י ולא כתב בלשון י"א משום דנם הוא לא החמיר מדין גמור ולבן כתב שטוב להחמיר כלומר שמהראוי להחמיר ובאמת בזמנינו זה ח"ו לסמוך על איזה מאן דהו בניקור אף שיש לו כתבים יראות אם לא ידעינן אותו שהוא מוחזק ביראת זלהים ואין לשנות:

לא הטבחים נאמנים עכ"נ גה"נ כמו על החלב ואף שיש בזה יותר טרחא מ"מ נאמנים ובזמנינו אין הטבחים מנקדין חלק אחוריים ויש על זה מנקרים מיוחדי בסמ"כו' וקבלות כמו על השחיטה ומ"מ צריך לירע אותם ואת מעשיהם בפרטיות כמ"ש בסעיף הקודם כי עתה הדורות מקולקלים ובכלל תקון גדול הוא בעירנו שאסור לאכול שחוטי חוץ וגם הבלים אסורים ותקון גדול הוא בזמנינו זה [עפ"ת סק"ד ט"ש בשם שבו"י ומצוה למוחקו למי שבקי בזמנינו זה ואין לר שמירה לרת תוה"ק יותר מזה] והמהרש"ל גם בימיו כתב שלא היה אוכל בשר המנוקר עד שהראה למנקר אחר וק"ו בזמנינו [עת"ז סק"ן]:

לב כתב רבינו הב"י ס"ם זה ומיהו אין לוקחין בשר מכל טבח ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים [כנ"ל] אא"כ היה מוחזק בכשרות עכ"ל וזהו מדברי הרמב"ם בפ"ח ממאכ"א וכבר הארכנו בזה בסי' א' מן סעיף ו' עד סעיף י"ב ע"ש היטב:

לג סדר הניקור שכתב הטור בשם העיטור כך הוא, מהחיל בראש ומחתכו ומוציא המוח ומעביר הקרום שעליו ואח"כ מעביר הקרום שתחת המוח הרבוק בעצם ונוטל הלחים בידו ומחתך בסכין מצד הלשון ומוציא גיד אחר ומחתך מצד השני ומוציא גיד אחר ומחתך בסכין תחת שורש הלשון ומוציא ממנו חוט של דם ויורד משם לגרגרת למקום שחיטה ומוציא משם שני גידין מצד זה סמוך לבשר ושני גידין מצד זה סמוך לבשר [יש מי שאומר שאין שם אלא גיד אחר מצד זה וגיד אחד מצד זה [דרישה] וכן הוא בלבוש וי"א דזהו בעוף אבל בבהמה יש שנים מכל צד [סמ] ודע דגידין אלו צריך ליטלן אף אם נחתכו הורידין או שהוסר הראש דהוה כנחתכו הורידין [סמ כסמ רמ"ל ועב"י והטעם עליו] מפני שגידין אלו אינם נפתחים אף כשהורידין חתוכים]

לד ואח"כ חותך את החוה לשני צדדים ומאותו בשר אדום הסמוך הזה מוציא חוט של דם שאוחז מקצה החוה עד צאתו וכן מן החוה השני ונוטל הסכין ומחלק בין הכתף לגוף ונוטל את הזרוע ואת הכתף ומחתיל בראש כתף באמצעיתו ומחתך ומוציא גיד עבה ומוליך הסכין ומחתך עד הזרוע ועד היד עד קצותיו עד שימשוך כל הגיד שאוחז משפת הכתף הסמוך לשדרה עד קצות היד וצריך לשקוע הסכין יפה עד שיעקור אותו גיד והחוטין הנמשכין ממנו מעיקרו [מ"ש מחתך עד הזרוע ועד היד הרי זרוע ויד הכל אחד אך הבוונה כן הוא דמקודם כתב דיחתוך הגיד מהכתף ואחר כך מוליד הסכין משם ומחתך הזרוע עד סופו ויד שכתב אינו יד ממש אלא כאלו אמר שמחתך הזרוע דרך הליכתה לארכה עד קצותה וישקיע הסכין בעומק בשר הזרוע דו"ק]:

לה ובשעה שהוא מחלק בין הכתף לגוף צריך לשקוע הסכין בשפת הכתף סמוך לשדרה ויעקור שורש גיד זה שהזכרנו למעלה ששם השורש שלו ומוציא מצד כתף מלמעלה חוט אחד וכן לכתף השני ונוטל היד ומחתך בו ומוציא ממנו גיד אחד ואינו נמשך למעלה ומדרתו כמדת היד ומחתך מצד היד ומוציא משם גיד אחד שהוא סמוך לעצם היד [מ"ש דמוציא מצד הכתף חוט אחד כוונתו דלבד מה שמוציאין מאמצע הכתף כמ"ש עור מוציאין גם מצד הכתף ומ"ש ומחתך מצר היד גם כן דלבד אותו חוט שמוציא מאמצע היד כמ"ש עוד מוציא חוט מהצר של היד ומדבריו מבואר דחוטי יד וחוטי כתף שני ענינים הם דהכתף הוא מלמעלה והיד הוא באורך היד ועד"ה]:

לו ואח"כ מתחיל ממקום סיום הגיד שמוציא מן החוה ומקלף בידו אותו קרום שעל הבסל וכשמקלף נראים ראשי החוטין שהן בבסל והן שלשה מימין ושנים משמאל שלשה שמימין מתחלקין לשנים שנים ושנים שמשמאל מהחלקין לשלשה שלשה ונוטל ראשי הגיד בידו וממשיך ונמשכות מאליהן בהיותו חם אבל בצונן צריך לפשפש אחריהם ולכן יש ליזהר לשורפן חמין [חוטין אלו הם חוטי העוקץ לשיטת רש"י צג. כמ"ש בסי' ס"ר ונם הטור שם כתב כן אבל הטור כתב שם דראשי הפיצולין נדבקין תחת החוה בראשי הצלעות ע"ש והיינו שהולכין בשיפוע מלמטה למעלה בצד הצלעות שנאחזין בראשיהן באורך החוה ובבאן כתב דראשי החוטין הם בבסל א"כ הם אחרים ומלשון רש"י מבואר דאין כאן זולתן [דו"ק] ואולי דראשי החוטין נ' מימין וב' משמאל נראים בבסל אבל ראשי הפיצולין במקום שמחלקים לשנים שנים ולשלשה שלשה נראים תחת החוה ולשון רש"י שם ג"כ ראשי הפיצולין ע"ש ודוק]:

לז וגורר אותו חלב שתחת בשר המתניים ומקלפו יפה יפה משני צירי הבהמה ואח"כ מעביר בשר המתניים שקורין לונבי"ו ואינו ראוי אלא לצלי וגודרו יפה משני צדדין ואותו עצם הנתון בינתיים מחתכו ומסיר כל ההגבהות עד שישתוה עם הבשר

פרי שלא ישתייר בו משרשי החוטין ובשר המתנים כלום [חלב שתחת המתנים והוא הרבא דתותי מתני שבארנו בסי' ס"ד סעיף כ"ט כמה פירושים ודרכי זה החכם הוא כפי' הרי"ף שכתבנו שם ע"ש ולדינא צריך לחוש לכל הפירושים שבשם ומ"ש דאותו כ"ר אינו ראוי אלא לצלי כתב הב"י רמנהג שטות הוא גם לכתחלה מותר לבשלו ומ"ש שלא ישתייר בו מראשי המתנים לאו משום ריש איזה איסור בשר המתנים אלא משום דראשי חיטי הלב קשורים בהעצם שתחת המתנים וא"א לנקר אם לא שישלנו לכשר זה ועכ"ל ופרישה]:

לח ותוך לבני מעיים וממשך אוהן מקום שהם קבועים בו ומוציא ראשיהם של בני מעיים באיתו חלחולת המטונפת שקורין אותה בערבי אלטר"ן ומתוך אותה חלחולת עם אמה מבני מעיים ומשליכו לפי שאינו ראוי לאכילה עכ"ל ואח"כ לקמן בתב בזה"ל וממשך את החלחולת וקולף קרום של חלב שעליה עם אותו חוט של דם מקצה אל קצה יעטל הטבין ועוקר כל אותו חלב הסמוך לחלחולת מכל צדדין מעיקר האליה עד מקום שעקר ממנה כשר המבגים לדהובלנו למעלה עם כל אותן החוטין המעורבין עם אותו חלב עד שתעקר יפה יפה מקום שחלת לה קבוע בו מחלב וחוטין וכל דבר עכיל והדברים צריכין ביאור ופי' רבינו הב"י דזהו הכל על ריש מעיא באמתא דבני גרה דרוב המפרשים פירשוהו שהוא בשמתחילין לצאת מן הקבה ויש מהגאונים שפירשו דזהו בעבר השני של סוף המעיים המעי שיוצא בה הרעי והיא התחלת כמ"ש בפ"י ס"ד לזה מתחלה בתב שמחתך האמה מבני מעיים במקום שמתחילין לצאת מן הקבה ומה שמשליך גם המעי עצמו מהאמתא אינו משום איסור אלא מפני מיאום שאינו ראוי לאכילה ואח"כ מה שכתב וממשיך את החלחולת וכי' והו לפי"ז והשני דהאמתא היא בסוף המעיים וצ"ל לפי"ז ס"ש גם מקרם שיחתך החלחולת והו ראש החלחולת ולא ארוך האמתא ר"קמן מטעם שראש החלחולת מאום מפני הטינוף [דברי הדריסה ממוסר הנגה ס"ק] ולקמן כתב על האמתא של צד החלחולת שקולף רק החלב אבל עיקר המעי אינו מאים ואוכלו אהרי שהתך ראש החלחולת ממש מפני הבי"ם ומ"ש אותו חוט של דם כתב רבינו הב"י ע"ש ואח"כ ראה זה בשום מקום לא בנמ' ולא בפוסקים ע"ש ואח"כ ביאר לנקות החלב והחיטין הסמוך לחלחולת יפה יפה:

לט איתי מקום שהוא קבוע לבני מעיים קרין אותה כנתא ובלעז [זהו מ"ש הטור בסי' ע"ח מפני שטלאים חיטים קטנים של דם וא"א לנקרן חיטב אך הטוד כתב שם בשם הרשב"א שנוהגים היתר בדבר דמי שהיא כקי מותרן ונפשלים היטב עד שלא ישאר אחד מהם ושם מבואר ע"ש]:

מ ונוטל הדרא דבנתא ומקלף מעליה קרום של חלב וחלב שעל הקבה ושל בית הכוסות ושל הובלילא של הבבמיא הירוע באלבתא כך שמו בערבי עם קרום שעמי הכל מעבדין [הגבלולא הוא הדמסס וביומי היו קוראין גבר לא ויא רועבלילא הוא הדמסס והנבבוקא הוא כגיא דיבי ומוגחת בשלפוחית כיב חרושי הנהות בטור ע"ש והרמ"א כדים אות י"ח כתב בשם או"ה דהנשים נהגו להסיר מן הדודא דבנתא של בבש רק קרום העליון בצד אחד ובשל בקר ושור בסירין גם הקרום התחתון וחולק עליהם דגם בבבש יטלו שני הקרומין ע"ש]:

מא ונוטל הטחול ומקלף מעליו קרום עם החלב שעליו ונוטל ראש הניד שבתוך הטחול ומשך אותו הטבין עמו ג' חוטין שבהוכו ונוטל הלב ומחתך האונים ומשליכין וקודעו ומוציא דמו [וזהו שיקן כגב שנו הופין צלמין זה] ונוטל את רבילא ומעביר החלב שעליה וכבקרו יפה יפה [וגם מפ שנתון סמכין] ונוטל הטבין ובתחך ומעביר קרום שיש על בל אחת ואחת ומחתך בתוך הבוליא ונוקר אותו שורש של ניד מתוך הבוליא כמו שהוא עם קצוריו הנראים מבחוץ וכן לבוליא השניה הנוטל הביצים ומעביד קרום שעליהם ומשיך את החלחולת וכו' [זה כבר בארנו בסעיף ל"ח וזה שהחמיר לשרש שם מבני ששרשי חלב שעל הבבלים נקשרים שם וגם משום תרבא דאקליבסתא]:

מב ונוטל הטבין וחותך באליה ומוציא מבנה חום שבתחלק לשנים ומשיך החוט מעיקר האליה עד קציתה מאותן פנים המקישין על ירכי הבהמה ואח"כ נוטל הטבין תורד מאותן הפנים נופן אותן הומרים שקורין בערבי עקיר מן העצמות וניירד יפה עד שישתה מקום נגיעת החומרים עם שבלות שביניהם ולא ישתייר לבר פני האליה לא בשר ולא שמנונית אלא נורדין יפה [נראה שהוא מפרש מה שאמרו חז"ל [נ.] חיטין שבעוקץ אכורין לא כ"ש ולא כרמבים שכתבנו בסי' ס"ד סעיף כ"ט אלא כרבני הירואים שהבאנו שם דאחמי האליה קאי ומשום חלב ע"ש ואיסרן מפני שיונקין מחלב הבליות ולבן נורד המקומות הגבוהין שבשם עד שישתנו אותן המקומות עם מקומות השפלים ולא ישתייר לבר פני האליה לא בשר ולא שמנונית [כ"י]:

מג ופוסק הירך האחד ופורק בטבין במקום שיש הזכרות בעצם שבו נהיג וחותך הזכרות והנקבות ומשליכו והבשר שבצדדין מקרם יפה יפה מכל כיוצא

חוטין וחלב שכו ומן אותו חנותא שקורין ונדול"א ומן נה"נ ששם בעצם האמצעי והחוטין והחלב ניכרין כו וא"א לוכינו אלא בראיית העין ואח"כ נ"ל העצם האמצעי שפוסק הוכרות מקצתו ונוקר החלב ומיני החוטין ממנו וחותך בסכין גדול הקצה השני שהוא סמוך לעצם של שוק שפסק ממנו ונמצא אותו עצם אמצעי כחותך משני צדדין ואף אותו עצם שהוא סמוך חותך בסכין גדול אותו המקום הסמוך לעצם זה שהוכרנו ומפשפש אחר חוטין קטנים וחזכות קטנות של חלב ששם ומעביר אותו נידר אחד הנמשך מקצות עצם האמצעי עד קצות השוק והוא הנראה לעינים ואי אפשר לפרש בכתב יותר מכאן וכן לירך השני וכל נידין שבירך אחור בין צלויין בין מבושלין עד שמנקר אותם יפה ומוציא כל ההוטין וכל החלב שבתוך הירך שהכל הוא חלב ואח"כ אובל אותו צלי ומבושל זה החכם קורא לעצם השלישי שהיא הקולית עצם האמצעי מפני שלמעלה ממנה יש עצם האליה והארכובה התחתונה בבר נחתכה עם הראש שהיא הארכובה הנמכרת עם הראש וכן קורא לה אמצעי והוכרות הוא הבוכנא והנקבות היא האסיתא של הירך דזהו בוקא דשף מרוכתיה והוונדול"א הוא הבשר כמראה בכף ואף שאינו חלב ממש מ"מ צריך לנקרו ולהניר הנשה מתפשט בעצם זה מראשיתה עד אחריתה ולפ"ז ראש עצם זה שהוא הוכרות עם האסיתא מהירך קוצץ ומשליך לגמרי וגם בצד השני הסמוך לשוק נ"כ קוצץ בקופיץ ומשליך ואף גם השוק בראשו העליון שהוא סמוך לעצם הקוליה ג"כ קוצץ ובעצם הזה כל הבשר שסביבה וכן הבשר שסביב הוכרות והנקבות וכן למעלה בהירך צריך לנקר משם כל מיני חלב וכל מיני נידין ויש בשם חוטין קטנים וחתיכות חלב קטנים ואת הכל צריך לנקר היטב וזה שכתב ומעביר אותו ניד הנמשך וכו' פרט אותו ביחוד מפני שזהו עיקר נה"נ ויהיה א"א לבאר בכתב מפני שכל הירך מלא נידין חלב וצריך ללמוד זה מן מנקר הבקי ולראות במראית העין דגם בשר לבן שהוא כמראה כסף אסור וכן יעשה בהירך חשני ואח"כ יכול לאכלו בין צלי בין מבושל:

מג והנידין שתחת הכתף והיד אם צולה אותם בשרים לאכילה שהם צומקים באור וכן הלכה [כלומר משני שהם חומי דם וא"צ חתיכה רק למליחה לבשר ולא לצלי כרעת רוב הפוסקים בריש סי' זה ע"ש] וחזה המח שבא מהראש לשדרה מוציאים אותו והקרום שתחתיו ומנקר חלבו שיש בשדרה ניקור יפה [ויכר זה לא נזכר בשום מקום ואיזה חלב יש שם ואולי סובר שהוא משרשי הלב הכסלים והכליות וכתב הב"י שבכל מדרי ניקור ובן בתשו' הגאונים לא נזכר זה בלל וגם בספרי המור הישנים לא נמצא זה והעולם נוהגים היתר בדבר ולא ראיתי מי שערער בו עכ"ל הב"י וכ"כ הדרישה]:

מה ושדר רב עמרם ז"ל אין שינוי בין גה"נ לשומנו וישראל קדושים הם עשאוהו בגה"נ וזה החכם החמיר והמחמיר תבא עליו ברכה עכ"ל המור בשם העיטור וכתב רבינו הב"י שאף שבקצת דברים החמיר יותר משורת הדין מ"מ גם להיפך השמיט מה שצריך ניקור מדין גמור והיינו חלב הכסלים שתחת הקרום העב הלבן שנתבאר בסי' ס"ד שיש נוהגים בו איסור וגם השמיט חלב הדבוק לבדם וגם פי' הרי"ף בחיורא דתותי מתני ע"ש וגם חלב שבחצר הכבד שנתבאר שם שיש אוסרים אותו ואף שיש חולקים אין להקל בספק איסור ברת וצריך להחמיר בכל מקום שיש בו ספק חלב עכ"ל:

מו והגם שא"א לבאר בכתב בל מלאכת הניקור ובפרט מחלק אחורים מ"מ לשלימות מלאכת הקודש ראיתי להעתיק הניקור הנדפס בלבוש מספר לחם הפנים וראש כל הירא את דבר ה' צריך שיהיה בידם שלשה כלים אלו הכל האחד כל מנקר מחויב לידע איזה נידין האסורין משום נה"נ ואיזה משום דם ואיזה משום וחלב וכל הנידין בכלל הם ק"א וסימנך כי כל שלחנות מלאו קיא צואה והנידין שמשום חלב ונה"נ הם נ"א וסימנך אל תאכלו ממנו נ"א והשאר משום דם והנידין של חלב ונה"נ צריך לחתוך אחריהם עם השורש והכלל השני שכל מנקר יכוין שיקלוף רק היטב בדי לחוס על ממונם של ישראל כמ"ש מהרש"ל דכשם שאסור להתיר את האסור כמו כן אסור לאסור את המותר וכל מנקר שאינו פותח מקום הניד בראשונה ואח"כ הותך אותה ממקום שרשה וראי שיכלה את הבשר הבשר וצריך לידע מקום הנידין ולא כל בהמות שוות יש נידין שמונחים באיזה בהמות עמוק בשרם ובאיזה בהמות טונחים בעקמימות מלמעלה מבילא אם לא יפתח מקום הניד בראשונה יכלה טמונם של ישראל וכן אם לא יגיה הניד עד מקום השורש א"א שחטט אותה וישארו בה ציצין ומאביל טרפות ח"ו וכל מנקר צריך לידע שחטעם מה שמקלפין מהבשר הוא משום שהשומן מנה"נ ומחלב מתפשט שם והכלל השלישי שכל מנקרי בשר לא יתנו הבשר מידם עד שיעיינו בו פעמים ושלש אם עשו כרת וכהונן:

מז וזהו סדר הניקור בקצרה ההוי"ך פעלי"ק זו ההוי"ב גישטע"ל ובלשון רוסיא באקי"א בסירין בסנה עור לבנה עבה גזירה שום פרה שהיא אסורה משום בשר בחלב ומוציאין ממנו ביצים ומקלפין ממנו שני עורות חיותכין אותו לשנים וצולין אותו וכל הנידיוא"ן שיש בהם הן אסורין והבשר שתחת הנידי"ך

פעלי"ק מקלפין בראשו במקום לבן ששם מונח החלב הקיבוש"א ומוציאין מהוכו גיד אחד כצורת ש ואסיר משום חלב וצריך חיטוט עד סופה :

כח הקרום הדק שעל הכבדים מסירין אותו עם חתיכת כשר העליון הדק שהן אסורין משום חלב והבשר האמצע מקלפין או"ו משני צדדין וקורין אותו דאס קאלנ"ר והבשר השלישי שקורין אותו די דע"ק מקלפין אותו מצד אחד ובין הכבל והקושלי"ץ יש שם חלב והוא תרבא דהותי מתנא מקלפין וגוררין היטב :

כט הקושלי"ץ מקלפין על צד אחד שהיה דבוק בשדרה ובצר השני יש מראה כסף וגוררין היטב עד החציה בשור ובעגל ובכבש עד גמירא ומוציאין מן הקושלי"ץ חמשה גידין ג' העליונים אסורים משום חלב ושנים התחתונים אסירים משום דם ויזהר שלא להפריש את הקושלי"ץ מן השומן שתחתיה בסכין אלא באצבע ודמעם תמצא בסדר תניקור באריכות [עי' לעיל סי' סג סעיף ה] ואיתו חתיכ' בשר קטן המינח על הקושלי"ץ בכבש צריך לקלוף אותו עם החלב עד גמירא והצנ"ה שקורין בל"א מרטי"ש או שילשלינ"ץ מקלפין למעלה ולמטה וכתובו יש גידין ואסורין משום דם וחתיכת בשר קטן שעליה וקורין אותה חתיכת נגיבת מקלפין מצד אחד ומצד השני גוררין מראה הכסף היטב :

ל הפלאנקע"ן ובלשון רוסיא קאליא"ן מקלפין מצד אחד ועל צד השני מונח חתיכת שומן עבה שקורין בלשון רוסיא פחוי"א ובל"א גרי"ף אין לקלוף אותו ובתוכו יש גיד אחד לאורך וצורתו כצורת עקרב ואסור משום גה"ג ובין המארמי"ש ופלאנקע"ן יש שם חלב וצריך קילוף וגוררו :

לא האליה מקלפין על פני כולה ובתובה יש קנוקנות הרבה וחותכין הקנוקנות ומוציאין אותן והצע"ך בראשי"ן מקלפין עד מראה הכסף ומראה הכסף מגררין ומקלפין אותה היטב ומוציאין מתוכה גידין והם מונחים בשיפוע לפעמים שנים לפעמים שלשה ואסירין משום גה"ג ותחת אלו הגידין יש עוד ב' גידין והם אסורים משום דם ועוד יש גיד אחר עימר בתוך דוש לבן והיא ס"ף גה"ג עצמו ועוד יש בשיפולו גיד אחד כצורת בתחתיה והקיליכדי"ג ברעמי"ל מקלפין בשני צדדיו ובתוכו יש גידין אסורין משום גה"ג ובין הצע"ך בראשי"ן לזקיליכדי"ג בו עמי"ל יש שום וצריך גירור וקילוף :

לב היד או הכף מקלפין בשני צדדיו והבשר שעליה שקורין אותו די דע"ק בצד אחד ובראשו יש גיד אחד כצורת ט ושבאמצעיתה בצירת שני שינין ובמקום ע"ביה יש גיד אחד כצורת שין וקורין אותו אצבע אגודל ובמקום דק שתחתיה יש גיד אחד כצורת צבי כזה ש ש ואצל גיד זה יש עוד גיד אחד בצורה נ וכולן אסורין משום גה"ג וצריכין חיפוש ובין היד ובין הקיליכדי"ג ברעמי"ל ששם שומן וצריך קילוף וגידור [נראה שזה שאומר היד או הכף כוונתו על בף הירך והוא עיקר גה"נ] :

לג הקנ"א ריפ"ל בל"א וכפולין קא"ם שיקו"א ובלשון רוסיא המשק"א מקלפין מבחוץ וגוררין את המראת כסף היטב בפנים ומקלפין על פני כולה ומצד אחד במקום רחב יש גיד אחד כצורה זו ד ואצלה יש ג' גידין זה אצל זה וחיטו יבן בשר מפסיק ביניהם ואצל החוט יש עוד ג' גידין זה על גב זה וכולן אסורין משום דם תחת אלו הג' שמונחים זה על גב זה יש עוד גיד אחד ומונח בשיפוע עד הקנ"א ריפ"ל ואסור משום חלב בבהמה גסה אבל בבהמה דקה הגיד שהוא אסיר משום חלב הוא מינח מבחוץ על אותו הגיד שהוא בצורה זו ד :

לד הבייט"ש מקלפין הצד אחד עם המראה כסף משום גה"נ הרובץ עליו בצד השני מגררין המראה כסף היטב ובתוכה יש גידין לאורך הראה לעינים וכן הן גה"נ עצמו ומצד אחד מבפנים כמקום הרחב הולך סוף גה"נ כצורה זו ד ומגררין המראה כסף בתוכה ומקלפין המראה אדום והאצבע שאמצע ומגררין היטב המראה כסף מצדדין ובבהמה מקלפין שני צדדין גם המראה כסף מגררין היטב :

לה המייי"ך מקלפין מבחוץ היטב משוקע ובתוכה יש גידין הן גה"נ עצמן והן נראין לעינים וצריכין וחיטוש עד סופן ובמקצת בהמות נמצא אצל זה העצם שקורין קנאבין עצם יתירה והוא עצם הכב"ש ואין בו איסור רק מצניעין אותו שאוברים שהוא טוב לכאב שינים והגב מקלפין ומנקרין על פני כולה עד העצם ומוציאין מתוכה חוט השדרה הנחלק לשנים או לשלשה עד קצהו :

לו הלעדוויצ"א חותכין ועוקרין עם המרפה לעדוויצ"א ואח"כ יפריד הכשדה מן המרפה באצבע ולא בסכין ומקלפין אותה על פני כולה והמראה כסף מגררין היטב ובתוכו יש קנוקנות וצריכין חיטוט גם בראשו יש גיד אחד משוקע :

לז הכלי ת מסירין מעליהן שני קרומים וחותכין לשנים וטוטלין מהם כל לובן שבהם והכחל מסירין מסנה עור עבה לבנה שהיא אסורה משום בשר בחלב וקורעין אותה וחותכין מסנה כל הדריז"ן ואסורין משום מיאום ומחיחין אותה בכותל :

לח המוחל מסירין מסנה עור לבנה שאסורה משום חלב גם בתוכה יש גיד אחד ראורכה ואסורה משום חלב ובמקום

ובמקום העב יש גיר אחר כצורה ז ש ועיקרין איתח [כוונתו כמו שנמצא במהנמ"ו נמ' ס"ד] והנראה שבין שני קיסלי"ץ מתתכין אותו מ' העצמות שהשררה תקרעין בו וגוררין ממנה חיט של שרגא עם שומנא לנמרי משום שונק מחלב הכליות:

נמ ביצי זכר מסירין מעליהן שני קרומין וחוטין הארוכין וחיתכין לשנים ועצם הקוליא מחתכין אותו משני צדדיו ועצם הכנאכי"ן נחתכין אותו מצד אחד ועצם חנק"א מהתכין אותו משני צדדיו וגם הקנ"א ריפ"ל מקלפין הלוין שבה וחותכין כתיכו חתיכות הרבה וזהו סדר הניקור בקצרה:

סימן סו [ריני דם וזם ביצים ודם דגים ודם אדם ובו לו סעיפים]

א כתב הרמב"ם ריש פ"ו ממאכ"א האוכל כזית מן הדם בכזור חייב כרת בשוגג מביא חטאת קבוע ודבר מפורש בתורה שאינו חייב א"א על דם בהמה וחיה ועוף בלבד בין טהורין שנאמר וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה וחיה בכלל בהמה שנאמר ואת הבהמה אשר תאכלו שור וגו' איל וצבי וגו' אבל דם דגים וחגבים ושקצים ורמשים ודם האדם אין חייבין עליו משום דם וכו' ע"ל [ניפוי כדם מפורש בכת בנדם מיס ות"ע]:

ב ומתבאר מדבריו דאף שהדם הוא משקה ואינו בכלל אוכל למוטאה כמ"ש בעצמו בפ"א מאה"ש ומשנה מפורשת היא בפ"ח דערלות ע"ש כ"מ לענין שיעור שתיה לחתחייב כרת דינו בכזית כמו באכילה וג"ל המעם דכיון דרחמנא אפקה לדם בלשון אכילה נהי דשתיה בכלל אכילה במבואר בכ"מ בש"ס בבלי וירושלמי מ"מ השיעור הוא בשתיה כמו באכילה מהאי מעמא גיפה מדאפקיה בלשון אכילה וסתם אכילה בכזית וכן מפורש בנגמ' [ניפוס כנ.] דשיעור דם הזה בכזית ע"ש ודוחק לומר דהרמב"ם והנמ' עים מיידי בדם קרוש וכדאמרינן [תוין קנ.] הקפה את הדם ואבלו חייב דכל כי האי ה"ל לפרש:

ג ועוד דמנ"ל לחייבו ברביעית ודק באיסידי נוזד שהתורה כתבה לשון שתיה וכל משרת עגבים לא ישתה קי"ל דהשיעור הוא ברביעית אבל כל האיסורים שהוציאה התורה בלשון אכילה נהי דשתיה בכלל נ"כ מ"מ השיעור א"א לשנות ודאיה לזה דנם בתרומה שנינו בתוספתא תרומות פ"ו דכשם שאכילה בכזית כך שתיה בכזית וכן פסק הרמב"ם בפ"י מתרומות ע"ש והטעם ברור משום דהתרומה הוציאה תורה בלשון אכילה ורק בנזיר יש חילוק כמ"ש וכן גבי יוה"כ משום דלא כתיב ביה לשון אכילה וא"כ בכל איסורי מאכלות הדין כן:

ד וכן משמע להדיא מלשונו כרפ"ד שם שכתב כל איסורי באכלות שבתורה שיעורן בכזית וכו' ולא חילק בין אכילה לשתיה וזה שכתב שם בדין מ' דאם שתה מן הדם מעט מעט אם שהה מחחלה ועד סוף כדי שתיית רביעית מצטרפין וכו' עכ"ל אין הכוונה דהשיעור הוא ברביעית אלא דהשיעור הוא בכזית אך לענין הפסק דבאכילה החיוב הוא בכדי אכילת פרס ובשתיה הוא בכדי שתיית רביעית רכן הוא שיטת הרמב"ם ז"ל בירוש ועור ראיה מם"ש שם בדין ר' כזית חלב וכו' שהניחו בחמה ונתבעם האוכלו פטור עכ"ל אבל בשיש כזית חייב אע"נ דנטחה בחמה ונעשה משקה ובראמרינן בחולין שם נפש לרבות את השותה מ"מ החיוב הוא כמו באכילה ובעיקר הדבר כאיסור דם נ"ל דאין חילוק בין רביעית לכזית דכך אמרו חו"ל [נגמ שם.] דדם רביעית כשיקרש יעמוד על כזית ע"ש הרי דשיעור אחד הוא [ואולי דמפני זה א"א בספ"ד דיבמות אבל דם דעד דאיכא רביעית ע"ש דמשמע דצריך רביעית וא"א לומר כן אך מפני ששיעור אחד הוא ובטומאת צריך דוקא רביעית והש"ס לא מיירי שם בפרטי איסורים לבן נקטה לשון זה ודברי המהרש"א שם צ"ע]:

ה כתב חטור כוי חייבים על דמו ושליל אע"פ שחלבו מותר דמו אסור עכ"ל וחייבין על דמו כרת [כ"] ולהדיא איתא כן בנגמ' [עיו] דאף שחלבו מותר דמו אסור ומבואר שם דלענין חיוב כרת הוא ע"ש ומשמע שאין הפרש בין שליל לבהמה וא"כ כל דם שבבהמה חייב כרת כמו דם שחיטה ודם חלב כמו שיתבאר בסי' ס"ו גם בשליל כן אבל הרמב"ם שם דין ה', כתב דשליל חנמצא במעי הבהמה הרי דמו כדם הילוד לפיכך הדם הנמצא כנים בתוך לבו חייבין עליו כרת אבל שאר דמו הרי הוא כדם האיברים עכ"ל וכתבו המפרשים דעל דם שחיטתו אינו חייב כרת מפני שא"צ שחיטה והוא כשחוט ע"ש ומהטור לא משמע כן ולענ"ד היה נראה דגם כוונת הרמב"ם אינו אלא כשנמצא מת כמעי אמו דמסילא אין כאן רק דם הלב אבל בנמצא חי ושחטוהו או נחרוהו חייבים על דם הנפש ואינו ענין למה שא"צ שחיטה דסיף סוף דם הנפש הוא כמו בהמה טמאה שא"צ שחיטה [והשגת הראב"ד שם שהביאו הסמ"ק והרמ"ע א"א לעמוד]

לעמוד על כוונתו כמ"ש דמים וחלחים ע"ש ולעניד נראה לבוין גם ברבריו כמ"ש וכוונתי לדם של בקום בית חשחיטה לאחר מותו ובזה יובנו דבריו ע"ש ודוק] :

ו כדם ביצים רבו דיעות הפוסקים ובמשנה דבריהות שגינו דדם ביצים אין חייבין עליו [ו"] תעד מיני דמים שנינו שם דאין חייבין עליהם כמו דם טחול דם דגים דם התמצית ע"ש ובאלו יש שרק אין חייבין עליהן אבל אסורא מיהו איכא כמו דם הטחול והתמצית ויש שמותר לגמרי כמו דם דגים וכן בבריותא שם קחשיב דם אדם דם ביצים דם דגים ע"ש וג"כ כן הוא דדם אדם מיהא אסור ודם דגים מותר לגמרי ועתה יש להסתפק בדם ביצים מה הוא [ומאר תמיהני על תוס' הלין ס"ה ד"ה והוא שהקשו על רש"י ו"ל ומיהו קשה לפירושו מראמר בכריתות יצא דם' ביצים וכו' יצא דם חגבים וכו' ומשמע דכי היכי דשרי דם חגבים ובו' ה"ה נמי דם ביצים עכ"ל וצע"ג הא קחשיב שם גם דם אדם ובמשנה דם הטחול ודם התמצית ומאי חזית לגמוד מהגבים יותר מדם אדם או מחול והתוס' בכריתו שם להריא מתבו להיפך ו"ל דם דגים אין חייבין עליו משמע הא איסורא איכא וקשיא וכו' ו"ל וכו' והוה מצי למימר ולמעמך עכ"ל הרי שדקדקו רעל בוים יש איסור ע"ש וצ"ל שדקדקו מהשעם שאינו מין בשר כדגים וכ"ם מהרא"ש] :

ז וחצה כחולין [סז:] אמרי חו"ל נמצא על הבצה קורש דם וזרק את הדם ואוכל את השאר אמר ר' ירמיה והוא שנמצא על קשר שזה תני דוסתאי לא שנו אלא שנמצא על הלבן שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפי' ביצת אסורה מ"ש דשרי היכלא בכולה ע"ש ולפירש"י לא פליגי אתזרי והעניין בן הוא דהדם עצמו אסור בכל מקום שנמצא בהבצה דנהי דמדאורייתא אין בו חיוב משני שזחבצה אינו מין בשר כראיתא בבריתות שם מ"ם מדרבנן אסרוה [סוס"] נזירה אמו דם עוף שהבצה כא בעצמו והאפרוה נוצר משם דיזהו קרוב לדם בשר ומע"ג דמן התורה גם זה מותר מפני דעתה עכ"פ אין עזיה בשר בלל מ"מ מדרבנן אסרוה [שם] ואין זה מגדה לגזרה דמפני שאין הבל בקיאין בין מקום הקשר עד האפרוח נוצר ממנו לשאר מקומות בהכרח היה לאסור כל מין דם ביצים ובאיזה מקום שנמצא ואפי' בספנא מארעא שרא ע"י תרגול דמהן לא יהיו אפרוחים ס"ם לא פלוג רבנן מפני שאינם בקיאים כזה [ע"י] שזתדי אפילו ביצה בת יומא הזדאי לא שייך כח יצירת אפרוח מ"ם הסכמת גדולי אחרונים לאסור הבצה לפי מנהגנו שיתבאר וכ"ש לעין הדם עצמו ואע"ג ה"ה לדספנא מארעא :

ח ואע"ג דין דלעניו הדם עצמו תמיר אסור סמילא הא דאמר ר' ירמיה והוא שנמצא על קשר שזה אינו לעניו הדם עצמו אלא על מה שאמרו ואוכל את השאר מפ"ש דזרו דוקא כנמצא על הקשר והקשר הוא זרע התרנגול הקיבור בראש הכר של הבצה ומשם מתחלת יצירת האפרוח [רש"י] והנה באמת מקום זה חמיר משארי מקומות כמוכן ולזה הוכרח רש"י לפרש דה"ק והוא שנמצא רק על הקשר ולא נתפשט עדיין כשאר הבצה הלך אובל השאר אבל נמצא על חלמי שלח כילה אסורה דנתפשט הקלקול בכל הבצה [ם"] כלומר דמתחלה גוצר הדם בקשר החלבון ואח"כ הרם למשה עד שפגיע לתוך החלמון ואז מתחיל האפרוח להתרקם [ה ליה לכתוב"ש פק"ג ולא כהכ"ש וזה] ולפ"ז בחלמון באיזה מקום שנמצא אסירה הבצה ובחלבון אפילו כשנמצא על הקשר הדם אסור והבצה מותרת וכ"ש כשנמצא בחלבון שלא על הקשר וזה עצמו בא דוסתאי לפרש לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפילו ביצה אסורה והיינו הך דרי ירמיה [ומ"ש רש"י על חלבון על הקשר כ"אמרן עכ"ל בוונתו אף על הקשר דזה אין לומר דכלא עד הקשר גם חדם מותר דא"כ מי הכריח רש"י לפרש הך דר' ירמיה על היתר הבצה נפרושה על איסור הדם אלא ודאי דהדם לעולם אסור כנ"ל בזור] :

ט ודע דכל זה שבארנו לשיטת רש"י ותו לפי פירש"י שלפניגו וא"כ הזה ממש כשיטת הרי"ף והרמב"ם בפ"ג ממאכ"א דזריף כתב נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר והוא שנמצא על חלבון שזה אבל נמצא על חלמון שלה כולה אסירה וכ"כ הרמב"ם שם ולא מפלגי בין קשר ללא קשר דלעניו הדם בכל מקום אסור ועניו הבצה אין הפרש רק בין חלבון לחלבון והפוסקים כתבו דהרי"ף והרמב"ם מפרשים דדוסתאי תולק על ר' ירמיה ע"ש בדבריהם ולפמ"ש בשיטת רש"י אין הכרח לזה וי"ל דגם הם מבני דלא פליגי ומפרשים הגמ' כמ"ש לשיטת רש"י :

י אבל תרא"ש ז"ל כתב לשיטת רש"י דזה שאמר ר"י והוא שנמצא על הקשר ה"פ דכשנמצא רק על הקשר של החלבון הדם אסור והבצה מותרת ואע"ג דנתפשט חוץ לקשר גם הבצה אסורה אפילו לא הגיע הדם לחלמון וזה שאומר דוסתאי ל"ש אלא שנמצא על חלבון אבל נמצא על חלמון גם הבצה אסירה וזה הבל על הקשרים דבנמצא בקשר החלבון רק הדם אסור ובנמצא בקשר החלמון גם הבצה אסורה דכיון שנמצא על קשר החלמון והוא מבטן נגד קשר החלבון הוה ס"מן שיוד הדם מקשר החלבון לקשר החלמון ודרי זה כמו שנתפשט חוץ לקשר של חלבון אבל אם נמצא בחלבון או

בחלמון שלא במקום הקשרים הדם אסור והבצה מותרת שלא כשיטת הרי"ף והרמב"ם וכעין זה כתבו הרשב"א והר"ן לשיטת רש"י ע"ש ונראה שהיה להם נוסחא אחרת בפירש"י ולפ"ז אין הבצה אסורה אא"כ נמצאת הרם על קשר החלמון ונתפשט חוץ לקשר או שנמצא על קשר החלמון דזהו ג"כ כנתפשט חוץ לקשר ממעם שבארנו אכל בנמצא חוץ לקשר בלבר בין בחלבון ובין בחלמון הרם אסור והבצה מותרת:

יא עוד יש שיטה לרבותינו דדם שעל הקשר אסור מן התורה רחשיב מין בשר כיון שהאפרוח נוצר ממנו וזה שאמרו בכריתות שם דדם כיצים שרי זהו כשאין הדם בקשר אלא במקום אחר ומציו הוא פעמים הרבה אפילו לאלתר סמוך ללירה נמצא עליה דם רבוה לא שייך ריקום כלל ובכהאי גוונא יש לומר או שהדם אסור עכ"פ מדרבנן או דגם הדם מיתר דכן מבואר בירושלמי פ"ו דתרומות דבנמצא על החלבון מותר הדם ועל החלמון אסור הדם אבל הבצה תמיד מותרת ע"ש אכל בש"ס שלנו מבואר דעל החלמון אסורה הבצה ופיקושו הוא מפני שזה בא מהחלבון שירד לתוך החלמון והיה בריקום ושרי תיכלא בכולה [ע"ש בתוס' ר"ה והוא שכתבו שני תירוצים והרא"ש הרכיבם לאחר וגם הרשב"א לא כתב כמו בתוס' ע"ש ולרינא אין הפרש ודוק]:

יב והטור והש"ע תפסו בשיטה זו דדם ריקום אסור מן התורה ושבשאר מקומות הדם אסור מדרבנן וחכצה מותרת וז"ל רבינו הב"י דם ביצים אם ידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבים עליו אבל אם אינו ידוע שהוא מרוקם האפרוח אין חייבין עליו אבל חכמים אסרוהו נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר והוא שנמצא בחלבון אבל אם נמצא בחלמון כל הבצה אסורה עכ"ל ויש להבין דהחילוק שבין חלבון לחלמון זהו שיטת הרמב"ם והרי"ף והרי הם לית להו שיש חיוב מן התורה על שום דם ביצים במ"ש בעצמו בספרו הגדול ע"ש שהרי הרמב"ם כתב בפ"ג ביצת עוף טהור שהתחיל העוף להתרקם בה ואכלה מכין אותו מכת מרדות עכ"ל ואין זה רק איסור דרבנן וביון שהוא פסק דדם ריקום אסור מן התורה ה"ל לפסוק דגם כשנמצא בקשר החלבון ונתפשט חוץ לקשר דזהו עיקר הריקום דגם בבה"נ אסורה כל הבצה כשיטת רש"י ותוס' והרא"ש והרשב"א והטור:

יג ויראה לי דס"ל דחן אמת דיותר נראה דהרמב"ם לית ליה איסור תורה בדם ריקום מ"ם אין הברה לזה די"ל דבשעדיין דם אסור מן התורה ובשנתהפך לבשר איסורו דרבנן [במ"ם הפ"ז סק"ח] ומ"ם לא אסרו חכמים כל הבצה אלא בשיורד עד לחלמון דאז שרי תיכלא בבולה אבל כל זמן שהדם עדיין

בחלבון אפילו נתפשט חוץ לקשר והדם אסור מן התורה מ"ם הבצה לא אסרו [ואולי דס"ל דבזה פליגי ד"י ודוסתאי ע"ש היטב ודוק]:

יד ובאמת דברים אלו דחוקים ולבן בתב רבינו הרמ"א ויש אומרים דאם נמצא על קשר החלבון וגם מחוץ דהיינו שנתפשט מן הקשר דכל הביצה אסורה עכ"ל וזה שיטת רבותינו ותפס שני החומרות חומרת הרמב"ם דבחלמון בכל מקום שנמצא הבצה אסורה וחומרת רבותינו דגם על החלבון כשנתפשט גם חוץ לקשר דהבצה אסורה אכל כשנמצא בחלבון על הקשר לבד וכ"ש שלא על הקשר בלבד הדם אסור והבצה מותרת:

טו אמנם עוד כתב ויש מחמירין עוד דכל שנמצא על הקשר של חלבון אפילו לא נתפשט כלל אסור ומזה נתפשט המנהג במדינות אלו לאסור כל בצה שיש בה דם ובמקום דנוהגים להקל לזרוק הדם ולהתיר הבצה צריך ליטול כדי קליפה ממקום המותר עם הדם כשזורק עכ"ל וכאמת לא נמצא כלל בראשונים דעה זו ולכן כתב דיש מחמירין כלומר דזהו חומרא בעלמא ומעם החומרא דנזדיין אמו קשר של חלמון [ב"ח סק"ו] ונם יש מחלוקת מה נקרא קשר וי"א דהוא צד הענול כראשו וי"א דהוא צד החד ונם קשה לדקדק עד איזה מקום נקרא קשר ומפני כל אלו המעמים נהגו לאסור הבצה בכל ענין [עם סק"ח] ועוד דאחד מהראשונים חולק על כל הפוסקים ופ"ל דעיקר האיסור הוא בחלבון דזהו הזרע שמשם נוצר האפרוח וכל החומרות שהחמרנו בהחלמון החמיר הוא כהחלבון [מ"ב סכ"ה] ולדבריו הוה ממש היפך דבחלבון בכל מקום הבצה אסורה ובחלמון הוא דק בשנתפשט חוץ לקשר [מפרש כן סוגית הש"ם שם [מ"ל לסיפא תני ע"ש] ולדעה זו בודאי שפיר קאמר רבינו הרמ"א לאסור הבצה בכל מקום שנמצא דם דבחלמון אסור לשיטת הרמב"ם והפוסקים ובחלבון אסור לשיטה זו והן אמת שאחר מהגדולים דחה שיטה זו להחמיר יותר בחלבון מבחלמון דאדרבא ביון שעיקר הריקום בא מהחלבון סי' ייטר שכבר התחיל להתרקם אבל בשירד לחלמון ותלינן שירד מהחלבון הרי התחיל הריקום [כרו"ם] ס"ם כמה מהגדולים סוברים כדעה זו [וכ"כ הישו"ש סי' ק"כ] ולפ"ז המנהג שלנו נתיסד ע"פ עיקר הדין לפי סברת כל אלו הפוסקים שאנחנו צריכין לחוש לכולם:

טז ידע שיש אומרים דכל חומרות אלו יש לנהוג אפילו בביצת בת יומא דזראי אינו ריקום מ"ם לא פלוג רבנן [ב"ח סק"ו] אבל מדברי הרשב"א ז"ל לא משמע כן שכתב וזה לשונו והני מילי דבצה אסורה בבצה דלא ספגא מארעא אבל ביצה דספגא מארעא לעולם מותרת דבל שלא נולדה מזכר אינה מגדלת אפרוח ואין

ואין זה דם ריקום עכ"ל הרי מפורש דכל שיהיו אינו דם ריקום אין להחמיר ולאסור הביצה ודי לאסור הדם בלבד ומטילא דה"ח לבצה בת יומא ונם המור והש"ע פסקו כהרשב"א בסעיף ו' וא"כ למהנחמיר כל כן בבצה בת יומא ובן סבואר מדברי הלבוש דזה שהחמירו נם בבצה בת יומא זהו לענין הדם בלבד ולא לענין הביצה שכתב וז"ל ואם נמצא בהלבון שלא בקשר וכו' וזרק את הדם ואוכל את השאר ואין חילוק בין בצה שהיא בת יומא לשאינה בת יומא וכו' עכ"ל ומיהו מצאתי להמהרש"ל שכתב [ים"ש פק"ך] דלא דמי למפנא מא"ע שאינה ראויה לנדל תרנולת אבל בצה הראויה לנדל עשו בת יומא כ"אינה בת יומא ע"ש ום"מ תשמרא יתירה היא והמיקל בשעת הדוחק לא הפסיד דכן מבואר להדיא מהתוס' והרא"ש וכו' הפוסקים דכל שאין בזה חשש ריקום אין לאסור הבצה כלל [וכ"כ כפנ"ח ופכנו"ם]:

יז כתבו השו"ע וה"ש סעיף ד' ביצים השריפות בקערה ונמצא דם על חלמון של אחד מהם אעים שזורק החלמון שעליו הדם אסורות מפני שמאחר שזק מריפות בקערה החלבון שהוא דק מתערב ביחד והכל אסור אבל ביצים שבורות יחד בקערה ולא מריפות ונמצא דם בחלמון של אחד מהם יקח החלבונים הבשרים כל אחד ואחד בפ"ע ודם מותרין וישאר אותה אשר בה הדם בקערה עם החלבוני השאר ויזרקם עכ"ל הש"ע:

יח וכתב ע"ז רבינו הרמ"א וכל זה כשידעינן שהיה הדם במקום האוסרו אבל אם היה ספק אם היה במקום האוסרו אם לאו יש להתיר התערובות הואיל וכלאו הבי חד כתרי בטל אבל אם הבצה לבד אסור ובן אם נתבשלה או נצלה ביצה ולא ידעינן אם היא במקום האסור עכ"ל וכ"ז צריך ביאור:

יט והנה רבינו הב"י בספרו הנדול פירש דביצים מריפות מקרי כשטרפן לנמרי החלבונים עם החלמונים ורק החלמון שהדם עליו לא הספיק עדיין למזרפו לנמרי ועיכר שהדם הוא בו [וכ"כ עיש"ם סק] ולכן אסורות בולם כיון שנתערבו ביחד וגם כתב שזהו מפני וחשש שמא היה הדם במקום הריקום שמן התורה אסור ומכן לדעת הפוסקים דמן התורה אין שום דם ביצים אסור הוה מפיקא דרבנן ומותר התערובות ע"ש ורבינו הרמ"א בספרו ד"מ כתב דאפילו לפוסקים אלו התערובות אסור דאין אנו צריכין בזה לאיסור תורה דכיון דנמצא על החלמון שלדעת הרי"ף והרמב"ם הביצה אסורה אע"נ דהוא איסור דרבנן מ"מ איסר התערובות כש"ו ודאי איסור ובכאן הוא ודאי איסור לדעת הרי"ף והרמב"ם [ע"ש בד"מ עם]

כ וביצים שבורות מפרש רבינו הב"י ששברום ועידו אותם מקליפתן לתוך קערה דאז החלבונים מתערבים יחד והחלמונים כל אחד עומד בפ"ע דכן הוא מבע שלרוב בידוע ולכן פסק דאם נמצא דם בחלמון של אחד מהם יקח החלמונים הכשרים כיון שכל אחד עומד בפ"ע והם מותרים וכל החלבונים אסורים עם החלמון שהדם עליו מפני שהחלבונים נתערבו [וטה שנדפס בש"ע ביצים שבורות שנמצא דם בחלבון של אחד מהם הוא טה"ד בם"ש הפמ"נ סק"ו ום"ש הט"ו סק"ד צ"ע דוהו להפירוש שיתבאר וזק]:

כא אבל יש שפירשו דמרופות מקרי כששברום ועידו אותן לקערה והחלטונים עומדים בפ"ע ום"ם מלם אסורות כשנמצא הדם על חלמון של אחד מהם [וז"ם ופ"ך סק"ם] וצ"ל המעם מפני שלא ים"ט שנדבק הרבה מהחלבונים על ההלמונים ושבורות פירשו שעדיין בולן הן בקליפתן רק שפתח הביצים ונתנן לקיררה אחת ונמצא באחד מהם דם לא יטול ביצת זו להשליכה ויאכל השאר לפי שלא ימלט שזה מבנה מעט לתוך הקערה בהפתחה א"א יקח הביצות הבשרות כל אחת בפ"ע וישאיר בקערה אותה שיש בה דם עם מה שנשף מעט מבולם וישליכם [ום] אין שיך חלשון שנמצא דם בחלמין של אחר מהם ולא הלשון של יקח החלבונים הכשרים שכתב רבינו הב"י באמת במרדבי שזהו מקיר הדין אין כאן לשון זה אלא שכך פירוש רבינו הב"י וא"צ לזה [מ"ש נזו"ם] ויראה לי שרבינו הב"י לא רצה לפרש כן דדבר תימה הוא לאסור בטרופות כל החלמונים העומדין בפ"ע מפני דביקות החלבונים וכן הדין השני בשבורות הוה תמרא בלא טעם באיסור קל כזה וכבן פי' במרופות כשנם החלמונים נתערבו ובשבורות כשהחלבונים נתערבי ולא החלמונים ופירש הוא בשבורות מה שפירש הם בטרופות והעיקר כדברי רבינו הב"י [ואולי דנם הש"ך סק"ט שציין לעיין בדברי הרז"ה אין כוונתו להסכים לדבריו ע"ש]:

כב האמנם מ"ש רבינו הרם"א דכ"ז הוא כשידענו שהיה הדם בטקום האוסרו אבל אם היה ספק וכו' יש להעיר ההערובות עכ"ל יש להבין מאי כוונתו בזה שאמר שהיה הדם בטקום האוסרו שייכי לדעי"ף והרמב"ם הוא החלמון ושאירי רבותינו הוא כשהדם הוא על קשר החלבון דצא חוץ לקשר או על קשר החלמין כמו שנתבאר ובפרשי הש"ע [סמ"ך סק"ו וכמ"ש] פירשו דבכל מקום שנמצא הוה רק ספק דבנמצא על החלמון מותר לדעת שאירי רבותינו ובנמצא על קשר החלבון ויצא חוצה לו מותר לדעת הרי"ף והרמב"ם ולכן יש להתיר התערובות ואין התערובות אסור אא"כ נמצא על קשר החלבון וגם על החלמון אבל

אבל א"כ קשה דלפ"ז הוא חולק על רבינו הב"י שאופני בנמצא בחלמון כמ"ש והו"ל לכתוב בלשון ר"א ומלשונו משמע שאינו חולק עליו :

כג ועוד דמדבריו בספרו ד"מ [סוף ה] מה שהביא בשם או"ה מבואר דכוונתו כן הוא דאם הביצים מטורפים כולם ונמצא קורט דם דא"א להכיר באיזה מקום היה הדם ואולי היה במקום דלכ"ע מותר כגון שהיה רק ע' קשר החלבין בלבד או בשאר מקום בחלבון דאז מתירין התערובות ע"ש וכפ"ז אינו חולק על רבינו הב"י שאוסר בנמצא בחלמון דזה אסור לדעת הרי"ף והרמב"ם אל"ל א"כ קשה להיפך דביון דעיקר טעם ההיתר הוא משום דלא"ה חר בתרי בטיל מן התורה כמו שיתבאר א"כ בכל מקום שנמצא הוה ספק שמא לא קיי"ל כאידך דעה ומבלא דהוה ספק דרבנן ולקולא כדברו ספרשי הש"ע :

כד ולכן נ"ל הודאי העיקר הוא כרברי מפרשי הש"ע וזה שלא כתב בלשון י"א משום דמקום האסור תלוי בהדיעות שנתבארו וממילא כיון דרבינו הב"י כבר פסק בהרי"ף והרמב"ם דהחלמון הוא מקום האסור א"כ לדידיה החלמון הוא מקום האסור ורבינו הרמ"א כבר כתב נם דעת שארי רבותינו א"כ ממילא לדידיה הוה בכל מקום ספק וזה לא שייך לשון י"א משום דבהאי דינא לא פליגי ובוזחו ט"ל דצריך דוקא מקום האסור אלא דפליגי איזהו מקום האסור והחומרא שהחמיר להוש לדעת שארי רבותינו הוה קולא לענין זה ופלונתא זו כבר נתבאר ולכן בבאן לא שייך לשון מחלוקת ומיהו לד"נא חולק עליו כמ"ש :

כה ומעם קולא זו כן הוא דהא יש ספק אם נם הדם עצמו אסור מן התורה ובן נראה רעת הרי"ף והרמב"ם כמ"ש בסעיף י"ב ונם כמה מרבותינו סוברים כן כמ"ש ואפילו לאותם שבוברים דהדם אסור מן התורה אינו אלא בדם ריקים בוראי ואפילו בדם ריקים בודאי מ"מ איסור הבצה לרוב הפוסקים הוא מדרבנן ומן התורה אפילו בודאי א סיר חד בתרי בטל ובבאן יש עוד ספיקות שמא נם מדרבנן הבצה מותרת ביון שאינו מקום האיסור לכל הפוסקים בס"ש ולבן בתערובת כי האי יש ספיקות וספיקי ספיקות פשיטא שיש להתיר אא"כ הדם היה נם על הקשר של חלבון ונתפשט חוצה לו וגם על החלמון דאז יש לאסור התערובת אבל בלא זה אין לאסור ובן המנהג פשוט להתיר התערובות כדברי מפרשי הש"ע ואין שום נמנום בזה ובתערובת חד בחד יש אוסרין [פ"ז סק"י] ויש מתירי [ב"ל סק"י] ובינוני לאסור העיקר ולהתיר בעני דבאמת לפי הטעמים שנתבארו יש להקל טדינא אלא דבעשיר כיון דהפסד מועט הוא אין להקל לכת חלח [ופמ"ם סוף סעיף כ"ז] :

כו וכל זה הוא כמין במינו שנתערבה ביצה זו בביצים אחרות דמן התורה בטל ברוב נם באיסור דאורייתא אבל במין בשאינו מינו בנון שעשו עיסה מביצה זו או שמוה בבשר או בדנים וכיוצא בזה וראי דצריך ס' נגד כל הביצה כיון דבמין בשאינו מינו מן התורה צריך ששים באיסור דאורייתא א"א להקל נם באיסור זה ואל תתמה מה שאמרנו דכשנתערבה בשאר בצים הוה מין במינו והרי האיסור הוא מפני הדם ודם בבצים הא הוה מין בשאינו מינו וכ"כ ראחרונים בסי' ק"ו ע"ש דבאמת אינו כן ודוקא בביצה שיש בה אפרוח שנתערבה בשאר בצים הוה מין בשאינו מינו משום דהאפרוח יש בה ממשות אבל מיפת דם אין בה כח לאסור דמשהו בעלמא אהוא והאיסור הוא מפני הביצה דאם היה הדם במקום שאוסר הביצה נם הביצה אסורה וביצה בביצים שפיר הוה מין במינו [סי"ם סק"י] :

כז וי"א דאפילו אם נתערבה במין ישאינו מינו בנין שעשו עיסה בבשר בביצים ונמצאת על אחת מהם טיפת דם נ"ב מותר דאמרינן סיבק את שאינו מינו באילו אינו ומינו רבה עליו ומבטלו כמו דאיתא לקמן סי' צ"ח דאמרינן סיבק את מינו בשי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו וה"נ אמרינן להיפך [ע"ת סק"ם] ואע"נ דגם שם יש חולקין בדין זה [סי"ם] מ"מ באיסור דם בצים יש לסמוך על זה [ז"ח] והגם דלא דמי לשם דבשלמא בדאמרינן סלק את מינו כמי שאינו שפיר י"ל כן דמין במינו אינו נותן טעם אבל איך אפשר לומר סלק את שאינו מינו כמי שאינו והרי נתן טעם בו אך מ"מ ביון דהוא איסור דרבנן וכמה ספקות יש בו אין להחמיר נם בכה"ג מיהו בתערובת שאינו מינו בלבד ויש ספק אם יש בו ששים אין להקל מכ"ש שספק חסרון ידיעה אינו ספק כלל [סק"ע] וכן בתערובת חד בחד במינו ושאינו מינו נ"ב אין להקל [אולי בכל תערובת חד בחד אולי יש להקל להוסיף עוד אחת ואין זה כמבטל איסור לכתחלה בשעשים לצאת ידי כל הפוסקים ובאיסור קל כזה שהי' בבי איסור דרבנן פסק הב"י בס' צ"ט סעיף ו' ואף רמ"א תחולק בזה אולי בזה יודתי דלא נרע ממיקצה דאמרינן ריש ביצה מרבה עליהם עצים מוכנים וממיקן ע"ש] :

כח כתב רבינו הב"י בסעיף ה' נמצא הדם בביצה במקום שאינו אוסר את בולה ולא זרק הדם ושבח ומרף הביצה עם הדם נ"ל שיהא מיתר עב"ל יהטעם הוא שאין בח בהטיפת דם לאסור וכמ"ש בסעיף ב' וכיון שעשה זה בשונג אין להחמיר בזה יראה לפי

מנהגנו נראה שאין נ"מ בדין זה שהרי מנהגנו לאסור הביצה בכל מקום שנמצא הדם כמו שנתבאר וזה שרבינו הדמ"א לא הניח כן מפני שמובן מאליו ואף שיש מי שאומר דנם לפי מנהגנו הדין בן שלא אסרו הביצה אלא כשהדם בעין ולא בשנתערב שאז בבישול ביטול [מעו"ע] מ"מ לא מסתבר כלל לומר כן ומה בכך שנתע"ב הא אפילו אם היה זודק הדם היתה הביצה אסורה לפי מנהגנו וכ"ש כשנתערב הדם בהביצה [ס"ק סקי"ב] מ"מ נם לנו יש נ"מ ברין זה כדמפנא מארעא שאין אנו אוסרין כל הביצה וכן בביצה בת יומא לפי מה שבארנו בסעיף ט"ז יש להקל בכה"נ שנתערב הדם בשינוי [עפ"מ סק"ע סק"ל נכס מפל"מ] :

כט באיסור זה דדם ביצים אין הפרש בין שנתערבה עם אחרות בצונן או בשלם או טננם יחד ואע"נ די"ל דבבישול נותן טעם יותר מ"מ נגד זה י"ל דלהרב הפוסקים דם שבשלו הוא דק איסור דרבנן ולכן נם בבישול או בטינון במין במינו במל ברוב ובשאינו מינו צריך ששים ובמינו ואינו מינו אמרינן סלק וכר ובמ"ש בסעיף ב"ז דבבישול נתוסף עוד קולא כמ"ש דבדם נמור הוא דק דרבנן להרב הפיסקים וכ"ש בדם ביצים :

ל וכתב רבינו הב"י בסעיף ו' נמצא דם בביצה ששמיה על החתין להצטמק כיון שאין במקום הביצה דושב מותר כל החתין עכ"ל דבין שאין במקום הביצה דושב לא עדיפא מצלי שאינו אוסר אלא כדי קליפה ובכאן קליפת הביצה היא במקום הקליפה ולכן י"א דלפי מה שמחמירין לקמן סי' ק"ה דנם בצלי צריך ששים יש לאסוד נם בכאן ער ס' [ס"ק סקי"נ נכס כ"י] ואפילו לפי דעה זו אין לדחמיר אלא כשהיה הדם במקום האוסר בודאי ולא במקום האוסר בספק [ע"ו ס"י] ובבר נתבאר בסעיף ב"ב איזה מקום הוא האוסר בוראי ואין זה מילתא דשביחא ולכן יש לפסוק כרבינו הב"י [עש"ך שם דהרשב"א היקל אפילו בביצה קלופה בין שאין הדם והוא כתב דהחתיכת שהביצה טונח עליה אסירה ע"ש] :

לא עוד כתב בסעיף ו' ביצים המוזרות פי' שנפסדו ונעשו כעין טמיה אפילו ישבה התרנגולת עליהם ימים הרבה מיתר לאכלם ובלבד שיזדק הדם עכ"ל ביאור הדברים דזהו ביצים שלא הידרם התרנגולת מזכר אלא דספנא מארעא ומסנה לא יזכר אפרוח לעולם ובנמ' [פה:] איתמר דך רבא רנפש היפה שאינו אוסטנים יכול לאוכלם אף שמאוסים הם מפני ישיבת התרנגולת ימים רבים והביצים נפסדים נעכשים עד שנעשו כחושים חלים מ"מ אין בהם איבור בל השקצו ומי שיכול לא בלם אובלם [פיסי" נס] אבנם המוזר

והש"ע סמילא דייקי מזה דאין בהם איבור מהדם הנמצא עליהם כדרך ביצים שהתרנגולת יושבת עליהם זמן רב ואפילו נמצא הדם על מקום האוסר אינו אוסר הביצה מפני שדיקום לא שייך בזה בין שאפרוח לא תפליט מסנה ום"ם זורק את הדם בדין שאר ביצה שנמצא דם ע" מקום שאינו אוסר הביצה כמו שנתבאר וכן ביצים הבאים מזכר מיתרים בשהן מיזדות אם אין בהם דם וכתבו בשם הנאונים דביצים שישבה עליהם תרנגולת נ' יומים יש בהם משום שיקוץ למי שהוא איסטנים [ס"ק בקי"ו ומסנן מזיכ בכ"י ס"ס] :

לב מותר לאכול ביצים מבושלים וצלויים אף שאין ביכולת לבדוק אח"כ אם יש בהם דם דאולינן בתר רובא שאין בהם דם וכן כשטורפין ביצים במאכל או בעיסה א"צ מדינא לראות אם יש בהם דם אם לאו ום"ם המנהג הפשוט בכל תפיצות ישראל להחמיר בשטורפין ביצים לראות אם יש בהם דם אם לאו ואם לא ראו לא עיכב. ודע דהמנהג אצלנו כס"ך חלות של שבת בביצים ואם אחר הסיבה נמצא בהביצה או בקליפתה דם יש להסיד הסיבה ואם הוא לאחר האפיה נוררין מעט את החלות מקליפה דקה במקום שסבו אותה ואין אוסרין ההלות משום דסיבה הוה משהו בעלמא וסברא זו היא בפסחים [י] לענין סיבת קרבן פסה ע"ש :

לג דם דגים מותר באכילה ואע"פ שהוא מיתר מ"מ אם אפשם בבלי אסוד מפני מראית העין לפיכך אם ניכר שהוא דם דגים בגון שיש בו קשקשים וביוצא בזה מותר. ודע דאיסור מראית העין הוא אפילו באיסור דרבנן :גם הוא בפרהסיא ובאיסור דאורייתא אסור אפי' בחדרי חדרים [נ"מ] וכ"מ בש"ס בכ"מ ודם חנבים בדם דגים :

לד ודע דדברי הרמב"ם תמוהים מאד בזה שכתב בפ"י מ"ל לפיכך דם דגים וחנבים מותרים מותר לאוכלו ואפילו בנמי בבלי ושת"ו מותר עכ"ל וזהו נגד נמ' בפורשת בכריתית [פה:] דדוקא ביש בו קשקשים מיהר ובלא זה אסור ובבר השינוהו הכמי הדורות ויש שרצו לתרץ דבריו ואין בהם טעם בעיקר אם לא שניוכא אחרת היתה לו דבאמת פשש דברי חנמ' שם המה בס"ש שם דבותינו בעלי התי"ס או אפשר מש"ם דבעל מיבדא זו שם היא דב והולך לשיטתו בכל הש"ם רמה שאסרו מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ויש בהקדמונים שפסקו דלא בדב [תי"ס שבה ס"ה. ועבי"ם יב בשם ר"נ נאון ע"ש] ונם בירושלמי איהא דבמה מסנינית חולקות על דב [תוס' חולין מה.] והרמב"ם בפב"נ משבת פסק כדב ובפ"ה מיו"ש פסק דלא כדב ע"ש וא"י "עתו דלא קיו"ל כן דק בדברים חמודים בשבת ועבו"ם בב"ש אחר מהפוסקים [נ"ך נסס ניט"ז נס"ק דעו"ס] ולכן בדב יראין שותים בפרהסיא

בפרהסיא ונם נפשו של אדם קצה בשארי מיני דגים
לבן יא חש לה ועדיין צ"ע :

לה דם האדם אסור מדרבנן אם פירש ומכין אותו
מכת מרדות אבל דם השינים כיוצא ואינו
נמנע הרי שנשך כזאת או בשאר מין מאכל ומצא עליו
דם נזרד את הדם ואח"כ אוכל שרי פירש כן היא
לשון הרמב"ם שם ומשמע דאיסור גמור הוא מדרבנן
אבל לשון הטור והש"ע הוא דאיסור הוא רק משום
מראית העין ע"ש ויש נ"מ לדינא להפוסקים שפים"ם
דלא כרב כמ"ש כסעיף הקודם א"כ להטור והש"ע יהיה
בצינעא מותר ולהרמב"ם שאסרוהו איכור נמיר נם
בצינעא אסור והכי קיי"ל ועוד דרוב הפוסקים פסקו
כרב בכל מקום ודם זה אינו אוסר התערובות :

לו ודע שיש בבהמות לפרקים שבהחלב שנחלב יש
טיפי דמים לפעמים מעט ולפעמים הרבה ויש
שרוצה לאסור כל החלב מטעם כיון דדם נעכר ונעשה
חלב וכאן עדיין לא נתהפך הדם לחלב לפיכך כל
ההיכ עדיין שם דם עליה [ב"ח ס"ק] ודכרים תמוהים
הם דא"כ היה צריך כל החלב להיות אדום ועוד
שכמה פעמים אנו רואים בחיש שמוד אחד הוא דם
ומיושב דרין האחרים הוא חלב גמור ובאמת היא
אזה מחלה השולטת כדד הזה ולכן כשאירע כך מעט דין
החלב אזה שעות עד שיפול כל האדמומית למטה
ואח"כ כערה החלב עד המקום הקריב לאדמומית
לתוך כלי אחר ואת הדם עם כל האדמומית שופכין
לחוץ ומדיחים את הכלי ואם עמד הדם עם החלב
מעל"ע הוה ככוש כמו שלא ואסור כל החלב עם הכלי
אם אין כהחלב ששים נגד הדם [וכך מקובלני ע"פ
הורא נ גדול הדור בירדיתי לכלי יהורות כהג"ש וכך
אני מורה וכא כמ"ש] :

סימן סז [הפרש שבין הדם הנפש לדם האברים ובו כא סעיפים]

א חיוב כרת בדם אינו אלא על דם הנפש דכתיב
באחרי מות בדם והכרתי אותה מקרב עמה כי
נפש הבשר כדם היא וגו' תלת הכתוב איסור כרת כדם
הנפש אבל ש"א על דם הנפש כמו דם האברים ודם
התמצית שלאחר שחיטה שהתמצה ונסחט ושותת
כשיוצא ה"ז בלאי ולא בכרת וכך אמרו חז"ל [ירושלמי ז]נ'
כ"יתות האמורות כדם ב' באחרי מות ואחת בפרשה צו
אחת לדם חולין ואחת לדם קדשים ואחת לדם ניסו
כלומר שלא תאמר בחיה ועוף כיון שביסה הדם נתבטל
להעפר ואם ניהדו ואכלו אינו חייב כרת קמ"ל דחייב
כרת והמיסה לאוין אמורות בדם חר כויקרא כל חלב
וכל דם לא תאכלו וחד בצו וכל דם לא תאכלו בכל
מושבותיכם וחד באחרי מות דם כל בשר לא תאכלו
ותרי בראה וק דם לא תאכלו לא תאכלנו על הארץ
תשפכנו כמים והמשה לאוין אלו אחת לדם חולין
ואחת לדם קדשים ואחת לדם ניסוי דאף שיש בהם
כרת ס"ם לכל ענש צריך אזהרה ואחת לדם אברים
ואחת לדם התמצית הרי דבשנים אלו ליכא כרת
אלא לאו וזה שיתבאר דבדם חלב יש כרת מפני
שעיקר דם הנפש הוא כהלב ודמים שבחוטין שנתבארו
כסי' ס"ת נבללין בדם האברים :

ב וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהא"א דין ני אין חייבין כרת
אלא על דם היוצא בשעת שחיטה ונחירה או התזת
הראש כל זמן שיש בו אדמומית ועל דם הכנוס
בתוך הלב ועל דם הקזה לבהמה כל זמן שהוא מקלח
ויוצא אבל הדם השותת בתחלת חקזה קודם שיתחיל
לקלח ודם השותת בסוף הקזה כשיתחיל הדם לפסוק
אין חייבין עליו והרי הוא כדם האברים שדם הקילוח
הוא דם שנפש יוצאה בו דם התמצית דם האברים
כגון דם הסחול ודם הכליות ודם כיצים [טעי זכ] ודם
המתכנם ללב בשעת שחיטה ודם הנמצא בבשר אין
חייבין עליו כרת אבל האוכל ממנו כזית לוקה וכו'
עכ"ל :

ג ומדכתב כרם הקזה כל זמן שהוא מקלח ובשחיטה
לא כתב כן ש"מ דס"ל דעד דם שחיטה ונחירה חייב
כרת גם על דם השותת כמו שכתב בעצמו כל זמן
שיש בו אדמומית ואי קשיא הא גם התמצית יש בו
אדמומית דאין החיוב כרת אלא על מה ששותת מעצמו
ולא על מה שבמצין ומחטין ושעם ההפרש בין דם
שחיטה לדם הקזה הוא דכן שזהו כן המקום
שרנשמה יוצאת כל דם שיוצא מעצמו הוה דם הנפש
משא"כ בדם הקזה אבל רכותינו בעלי התוס' לא כתבו
כן שפירשו אהא דתנן נפ"ה דכריתות דם נחירה דם
עיקור דם הקזה שהנשמה יוצאה בו דנם כשחיטה
ונחירה בעינן שהנשמה יוצאה בו והיינו דם הקילוח
ע"ש וצ"ל לדבריהם דדם השותת נכלל בדם התמצית
דאל"כ למה ליה להתנא לומר דדם התמצית אין
חייבין עליו כרת הא אפילו דם שתיתא אין בו כרת
אלא ודאי דזה נכלל בדם התמצית :

ד וזה שכתב על חיוב כרת בדם וכו' שזהו **דעם**
הנפש

הכנוס בלב אבל הדם המתכנס בלב בשעת שחיטה אין בו כרת אלא הוא כדם האיברין יש שאינו כתבו כן אלא כתבו דדם הנמצא בחלל הלב מבית השחיטה הוא בא שהבהמה שואפת בעת שחיטה ומכנסת דם מבית שחיטה בחלל הלב וחייבים עליו כרת [ט"ז נרים ס"ק דכריתות] ורבוי הרמב"ם המוהים מאד דבנם' [סס כג.] מפורש דלא כדברין דרב אמר שם דעל דם הלב חייבין כרת ופריך ליה מברייתא ששנינו דדם הלב הוא רק בלאו ומתרץ דהברייתא מיירי בדם דיליה ורב מיירי בדם דאתי ליה מעלמא ושואל מאין בא לו מעלמא ומשוב דבשעה שהנשמה יוצאה מישרף שריף כלומר מושך הלב הדם מבית השחיטה ע"ש וע"ד ק"ל דלדבריו יש שני מיני דמים מכותים בתוך הלב אחד של עצמו ואחר של שחיטה ועל של עצמו חייב כרת ועל של שחיטה בלאו א"כ מי ז' יובל להבחין איזה דם הוא שכו ואיזה של שחיטה הרי מעורבין הן בתוך הלב אמנם גירסת הרמב"ם בנם' היה להיפך דרב מיירי בדם דיליה והברייתא בדם דאתי מעלמא וזהו נם גירסת הרי"ף בפ' כל הבשר ע"ש [ועל קושיא שניה י"ל דבאמה א"א לנו לידע אך קמי שמיא גליא דלעניו התראה אין נ"מ דחייבי כריתות א"צ התראה] :

ד ודם שבישלו או מלחו רעת רוב רבותינו ראשונים ואחרונים דאין בזה רק איסור דרבנן וזחו נמרא ערוכה במנחות [כא.] דדם אינו קרוי רק הראוי לזריקת קרבנות כדכתיב ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר וגו' וכשבישלו יצא מתורת דם ומליח הרי הוא כזותח דבן משמע קראי דזריקת דקרבנות שיזרוק הדם בפני שיצא מהבהמה כדכתיב ושחם אוהו על ירך המזבח וגו' חוקו וגו' ועוד דכל דבר שעומה למזבח צריך להיות כלי השתנות דגם יין מבושל פסול לנסכיח דבן אמרו חז"ל לענין אחר דבעינן זבח ונסכים בלי השתנות [נמוסים יג.] ובשנתבשל דאי דנשתנה טעמו וריחו ועוד דנשתנה הלק מהדם למים דבן מבע הדם נם כשנקרש [חולין פז.] שתהא סביבותיו צלול כמים [ערש"י מנחות שם שכתב דם שבישלו וכו' דהא לא חייבה תורה אלא וכו' הראוי לכפרה ודם קדשים משבשלו וכו' ונפק מתורת דם ומליח הרי וכו' ע"ל וזה הכריחני להאריך בטעם זה ע"ש ודוק] :

ה והנה ברמב"ם לא נמצא דין זה כלל ונם בקרבנות לא כתב דין זה דבשלו או מלחו אינו ראוי לזריקה וא עוד אלא שמשמע קצת מדבריו בפ"ם ממאכ"א שכתב דבישל דם בחלב אינו ניקה לא על בישולו ולא על אבילתו משום בב"ח ע"ש ומשמע קצת דמשום דם לוקה [וכ"כ הפל"ח ג"ס ס"ם] וברש"י ג"כ מבואר בשני מקומות דחייב על דם שבישלו [חולין קט. ד"ה

והכ וק"כ ד"ה הקפה וכו' ע"ע האזד ועתוס' שם] וצ"ל דס"ל דלא קייסא הך מימרא דמנחות לפי המסקנא שם שמדלק בין חטאות החצונות דביהם כשר דם שבישלו לזריקה ובין חטאת הפנימיות ורבא ס"ל שם דנם בפנימיות בשר ע"ש וא"כ כ"ש רבה"לין חייב כרת על דם מבושל ואמת שרבותינו בעלי התוס' פירש שם דקאי על בישלו בחמה ולא באור ע"ש אבל רש"י מפרש דקאי על בישול באור וצ"ל דזהו נם דעת הרמב"ם [כמ"ש פ"ו סי' פה] אמנם דעת רוב הפסקים כהתוס' [וברמב"ם פ"ו דין ו' כלב מפורש כרש"י שכתב קודעו אחר שכשלו וכו' אבל בלב בהמה חייב כרת ע"ש הרי שמחייב כרת בדם שבשלו] :

ו דם האיברים שלא פירש מיתר דכן מבואר בשי"ם בכמה מקומות שמותר לאכול בשר חי בלא מליחה להדיחה סביב סביב מדם בעין שצליה ולאובלה בך ונקרא בלשון הש"ם אימצא והטעם כיון שדדם הזה עריין מובלע בהבשר הוה כבשר ולכן זהו רוקא כשלא נתעורר כלל לצאת מן הבשר אבל כשנתעורר לצאת מן הבשר אע"פ שעדיין לא יצא כגון שהיה מכת בהבשר ונתאסף שם דם הרבה ואי מפני שמסקומות אחרים בא הדם למקום המכה או שפירש הדם ממקומו ונתעורר לצאת ונכלע במקום אחר אסור דבין שהיה לו העתקה מן הבשר שם דם עליו וכ"ש בשפירש לגמרי מן הבשר דזהו דם ושמחים שלוקין עליו ומהטור משמע דעל אלו שנתעוררו לצאת ועריין לא יצאו נ"כ לוקין עליהם ע"ש וצ"ע מיהו נם דעת הרשב"א בתה"ב דלוקק על דם שפירש ממקום למקום ע"ש ודע דזה שמותר לאכול בלי מליחה בשלא פירש הדם כלל זהו כשר מלין נידי הדם מהבהמה דהדם שבתוכן הוה כדם בעין :

ז והנה דברי הרמב"ם בענין זה נ"כ תמוהין שכתב בפ"ו דין י"ב והרוצה לאכול בשר חי מולהו יפה יפה ומריחו יפה יפה ואה"כ יאכל עכ"ל חהו' נגד חש"ם וכל הפוסקים דבאומצא שרי בלא מליחה וכבר השינו הראב"ד ועיד דהוא בעצמו כתב אח"כ ואם חלמו בחומץ מותר לאכלו כשהוא חי עכ"ל והרי נם זה הוא דם האיברים שלא פירש מפני שהחומץ מצמית את הדם שלא יצא וא"כ למה הצריך מליחה מקודם :

ח אמנם דעתו נראה להדיא דס"ל שזה שהחירו באומצא היינו כשמניחין את הבשר בחומץ ומצמיתין אותו אבל בלא זה אסור ומעמא רבת אימא בסילהא דבשלמא כשמצמיחין אותו בחומץ שוב לא יפרוש כלל אבל בלא זה חא כשהחיל לליעסי בין השיניים יצא דם והוה דם שפירש ויקן מפרש דוזה

שחתירה השי"ם אומצא והו בשניהה בחומץ דוקא [עכ"מ שם ופמ"ש א"ש ודוק] :

י ודע דכשבת [קמח.] מבואר דרק בשר עוף כבר איזא וביוצא בזה חזי לאוצא ולא בשר בהמה ע"ש דמשמע דבשר בהמה א"א לו לארם לא"כ בשיא חיה ושום א"ד מהפוסקים לא הזכיר זה ואולי מדסתמא אמרו חו"ל בחולין [מו:] השחוט לחולה בשבת מותר לבריא באימצא ולא אמרו השוחט עוף ש"מ דגם בבהמה הדין כן אמנם אין זה ראיה גמורה לדחות דבר המפורש בש"ם ואדרבא סתמא דמילתא לחולי מאכילין בשר עוף ולא הוצרך הש"ם לפרש ואולי דמשמע זה לא התיר הרמב"ם בלא הומץ כמ"ש וסברא גרולה יש לחוק בין עוף לבהמה דעוף בשרו קבן מפני מיעוטו הדמים שבו ואין חשש שיוצא הרם כשילעים אבל בהמה בשרה אדום מפני ריבוי הרמים וזה שלא כתב דבעוף מותר גם בלא מליחה משום ראין זה מפורש בש"ם לחדיא ואולי דגם בעוף צריך חומץ ואין חדבו להביא ויש שאינו מפורש בש"ם להריא וצ"ע לדינא אך לרידן אין נ"מ בזה כמו ש תבאר :

יא איתא בגמ' [נג.] הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית שחיטתה ומולחו יפה יפה ומריחו יפה יפה ומטתין לה עד שתצא נפשה ע"ש ומעם ההמתנה פרשנו בפי' כ"ז ע"ש ורקרקו הראשונים למאי קמירדי אי לבישול למה תוצרך לומר וממתין עד שתצא נפשה פשיפא רבשיעור מליחה ובישול תצא נפשה ואי לאומצא למאי בעי מליחה ותרצו דגם לאומצא צריך מליחה מפני שחותך מבית השחיטה קודם שתצא נפשה מתעורר הדם לצאת וזה כפירש [ל"] ולרברי הרמבים א"ש בפשיטות ואולי דמזה פסק דצריך מליחה :

יב עוד איתא בגמ' [קיג.] השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה ה"ז מכביד את הבשר ונוזל את הבריות ומבליע דם באיברים לפי שבשעת שחיטתה היא טרודה להוציא דם ובשישובר מפרקתה מתוך צרתה אין בה כח להתאגח ולהוציא דם והיא נחה וש קטה וחרם נבקע באיבריה ומכביד הבשר ונמצא גיזל את הבריות שמכביד משקלה ומבליע דם באיברים ושוב אינו יוצא ואוכל דם [כ"מ] ומשמע מלשון זה דאפילו במליחה אסור שאין המלח מפליטו ונשאר בו דם הנפש וכ"כ המור בשם בעל העיטור ע"ש וכשיבשל יוצא חדם בקדירה וי"א דקדיעה זו גם לצאי אסור [כ"י וב"ח] וצ"ל המעם ראף אם לא תצא מדחתיכה אסור רהוה כפירש לחוק בין שנתעורר לצאת או אפשר רגרם הנפש החמירו משני דרה שהתירו משלא פירש היינו בדם האיברים ולא בדם הנפש [ואולי שלזה דקדק המור לומר ונשאר בו מדם הנפש] :

יג אבל הרמב"ם ז"ל כתב שם השובר מפרקת בהמה קורם שתצא נפשה תרי הדם נבקע באיברים ואסור לאכול ממנה בשר חי ואפילו חלטו אלא כיצד יעשה יחתוך החתיכה ויטלה יפה יפה ואח"כ יבשל או יצלה ע"ל וזהו דעת כל הראשונים וכן פסקו המור וחש"ע סעיף ג' ורבינו הב"י כתב דקצלי מיתר אף בלא מליחה אבל מל יון חרמב"ם מבואר דגם לצלי צריך מליחה ויראה לי דמשמע זה כתב רבינו הרמ"א ונהגו להחמיר ולחותכו וכמליחי אף לצלי ע"ל ומעמי מפני שברמב"ם מפרש כן [והש"ך סק"ע כתב ישחשש לשיטת רש"י והעיטור ודבריו תמוהים דא"כ לבשל בבל ענין אישור והוא ז"ל הרכיב דברי רש"י בהרמב"ם וצ"ע ודוק] :

יד עוד כתב הא"ה אם חותך בשר מבית חשחיטה קורם שתצא נפשה ע"ל כלומר במו שפסק בשובר מפרקתה דצריך החתיכה ומליחה אף לצלי כמו כן בחותך מבית השחיטה קורם שתצא נפשה משום רע"י שחיטה מתעורר הדם לפרוש כבשבירת מפרקת [ש"ך סק"ו ועט"ז סק"ר שבתב דהגה"ה זו שייך לסעיף ד' ע"ש ואינו מוכרח והעיקר כהש"ך ודוק] :

מז עוד כתב י"א שיש ליזהר לכתחלה לשבור מפרקת הבהמה או לחתוב סכין בלבה בדי לקרב מיתתה משום שמבליע דם באברים ע"ל ואינו מבן מה רצונו בזה הא כבר ביאר דצריך חתיכה ומליחה ואיזה חשש יש בזה ויש מי שפירש דחיישינן שמא לא יצלה יפה ולא יצא כל הרם [טמ] ודברים תמוהים הם לעשות גזירות כאלו ועוד שהרי גם לצלי פסק דצריך חתיכה ומליחה ויראה לי דכוונתו הוא לחוש לשיטת רש"י והעיטור דאסור לעולם ואם הוא למכירה הוה נוזל את הרמים שמכביד את המשקל כמ"ש חוזל וכב"י אין הפרש בין בהמה לעוף :

מז ויש בזה שאלה והרי הוא בעצמו כתב בסי' כ"ג דאם לאחר השחיטה שוהה הבהמה או העוף למות יכנו על ראשו ע"ש ויש מי שתירץ דאין הרם נוחי כל כך אחר הראש כמו אחר המפרקת והלב ואין כאן חשש הבלעת רם באברים [ב"ח סק"ע] ויש מי שאומר דשם מיירי ששהה זמן רב וכבר יצא הרם מה שיש לצאת [ט"ז ס"כ] ויש מי שתירץ דשם לא מיירי לענין איסור זה ובאמת לענין זה אסור [דרסקי] אמנם האמת הוא ראין דמיון זל"ז דרק בשבירת מפרקת צערה מרובה ואין בה כח להתאגח ולהוציא דם ומבליע דם באברים ובן בתחיבת סכין בלבה אבל בחכאה על ראשה היש מתבלבלת

מתבלבל ואין צערה מרובה ומוציאה דם כמקדם [פרי"ח סק"ט וכ"כ המ"ן בשם הנ"א ומ"ש שהקשה מתחיבת מבין והו פשוט דחתיכה הוה כשבירה וכ"כ הפר"ח בשם ספר תתרומה שכתב יבנה עיר ראשה ובלבד שלא ישבר מפרקתה ע"ש ותחיבת מבין החוש מעיד שהוא גרע מחתיכה והבאה והוה כשבירה] :

יז תחיבת בשר שהיא אדומה כיותר וניכר שנצרר בה דם מחמת מכה אותו הדם כבר נתעורר לצאת ע"י הבאה וחזר ונבלע בתוכו ונקרש ונתקשה ואינו יוצא ממנו ע"י סליחה עד שיעשה לו פתח לצאת והוא שיחתכנו ויסלחנו יפת יפה ואח"כ מותר לבשלו וכל זה הוא לכישול אבל לצלי מותר בלא דחיכה בין לצלותו בשפוד ובין על גחלים משום דהאש ישאב הדם דבן איפסקא הלכה בגמ' [גנ] וכבישול י"א שיש להחמיר מטעם זה ' גם כמקום בית השחיטה אף אם אינו חותך קודם שתצא נפשו אלא מפני שמכום זה הוא כנצרר מחמת מכה ולכן יש לקלוף בית השהיפה או [להזהר באותו בשר קודם סליחה הואיל ונצרר הדם שם בשעת שחיטה [עבאה"ט סק"ו בשם בהי"ט האם בשלו בלא חתיכה ואחר הבישול נמצא שנצרר הדם צריך ס' באותה התיכה נגד הדם ואם אין כה ס' צריך בקדירה ס' נגד כל התחיכה דחנ"נ וצ"ע] :

יח בומן חכמי התלמוד היה דרך העולם להת בשר חי בחומץ שמצמית הדם ואוכלין אותו ודעת הרמב"ם שנתאבר לא היה דרך אחר לאבול בשר חי בלא מליחה כמ"ש בסעיף ט' ואפילו לשארי הפוסקים ז"ל שעשו זה מפני הטעם דבלא זה תקוץ הנפש בבשר חי ו"א דכשצמתוהו כרובין מותר גם לבשלו בלא מליחה לדעת הטור [פ"ת סק"נ] והטורי זהב הטור כתב מפורש להיפך דלאבלו חי מותר ע"ש ומשמע להריא דלבשל אסור וכן מבואר להריא מלשון הרמב"ם ע"ש ולענ"ד גם מליחה לא יועיל לבישול דאחרי שהחומץ צוסת את הדם לא יחיה כח במליחה להפיטו וכבישול יפלים ואין ראיה מס"ש המור כנתאדם ראין היתר לקדרה אלא בחתיכה ומליחה ומבואר דבחתיכה ומליחה מיהא שרי דיל דנתאדם שאני שהרי אנו רואים שנתעורר הדם לצאת דמטעם זה אסור ההומץ כמו שיתבאר וממילא דגם מליחת יפלים הדם אבל כלא תאדים מי ייסר דהמליחה תפליט את הדם אמנם זהו וראי דבלא מליחה פשיטא דאסור לבשל [ומכנד מין נמיק ס' סי' ע"ג וחוק] :

יט כפיכך בשר חי שלא נמלח שנתנוהו בחומץ כדי להצמית דמו כתוכו אם נתאדם הבשר והו סימן שנעקר הדם ממקומו ונתערב בהחומץ וחזר ונבלע בבשר הלכך התומץ אסור ונם הבשר אסור לאוכלו חי אלא או שיאבלנו בצלי וא"צ חתיכה ומליחה או בבישול ע"י התיכה ומליחה ואם לא נתאדם הבשר אז ודאי נצמת דמו בתוכו ולא נעקר ממקומו והבשר מותר לאבלו חי ונם החומץ מו ר לשתותו ודבר פשוט הוא בשצומתים בחומץ דצריך להריח הדם בעין שעל הבשר , ודע שרבותינו בעלי התוס' כתבו [בסמיק פה:] דצמיתה בחומץ הוא דוקא כשתיכף כשמשימים הבשר בהחומץ נוטלים אותו ממנו דבזה לא יתעורר הדם לצאת וכשמשהין בתוכו נתעורר הדם לצאת ע"ש ותמיהני על הפוסקים שלא הביאו זה ולדידן אין נ"מ בי אין אנו בקיאין בזה ואין אנו נוהגין בהיתר זה כמו שיתבאר :

כ חומץ שנתנו בו פעם אחת להצמית בשר לא יצמית בו בשר פעם אחרת לאוכלו חי שכבר תשש כחו ע"י פעם ראשון ואין בו ע"ד כח להצמית וכיון שאין בו כח להצמית הדם שבתוך הבשר יוצא הדם מן הבשר בשריית החומץ וחזר ונבלע בתוכו ונאסר החומץ וגם הבשר אע"פ שלא נתאדם הבשר [נקוד] אבל חומץ שלא חלמו בו כלל מותר להלום בו אע"פ שאינו חזק דכיון שלא חלמו בו עדיין קיומא דפרי שבו חזק ומצמית את הדם אע"פ שאינו חזק בעצם ויש להסתפק בחומץ שלנו דאולי דחומץ שבזמן התלמוד שהיה הומץ יין יש בו כח להצמית אף שאינו חזק כל כך ריש בו קיומא דפרי משא"כ חומץ שלנו שנעשה מדגרים מורכבים אולי אין בו בלל כח זה אך לדידן אין נ"ט כמ"ש וכמו שיתבאר :

כא וכתב רבינו הרמ"א ס"ם זה דבומה"ו אין בקיאין בהליפה ואסור לצאת בחומץ וכן נוהגין בכדיעבד אלו שאין מצמיתין בשר בחומץ קודם מליחה ואין לשנות ומ"ם בדיעבד מותר ע"ל ובחומץ שלנו אולי אף בדיעבד אסור ויש להתיישב בזה :

סימן סח [דיני מליגת הראש והרגלים ומליגת עופות ובו לה סעיפים]

א כתב הטור הטומן הראש ברמץ למוכנו צריך לבזון שיהא בית השחיטה למטה כדי שיזוב הדם דרך שם ואם הניהו על צדדין המוח והקרום אסורין לפי שהדם מתקבץ בתוך הגילגולת ומתבשל המוח בתוך הדם הנידו

הניחו על נחיריו ונעץ בו קנה או דבר אחר מותר לא נעץ בו שום דבר אסור עכ"ל :

ב ביאור הדברים דהראש כשרוצין להסיר שערו ניתנין עליו מים ומטמינו ברמץ [ס"ק נ"ג] או בתבור חם אף בלא רמץ [נ"מ] וזה ידוע שהמוח מונח בעצם הגולגולת מוקפת בעצם סביב סביב וא"כ אין דרך לדם שבמוח וקרומו שיזוב ונמצא שמתבשל בדמו ולפיכך אסיר המוח והקרום אבל שאר בשר הראש מותר דחדם שבמוח לא יניע להבשר מפני שהעצם מפסיק וכן צוה חז"ל שיניח הראש על בית השחיטה כלומר שמקום השחיטה יחיה למטה ואז יהיה מקום לדם המוח שיזוב והיינו דרך הוש השדרה [ס"ג] דהמוח שבחוט השדרה נמשך ממוח שבראש ומסיקא יזוב הדם דרך שם ואם אם הניחו על נחיריו מ"מ אם לא נעץ קנה או דבר אחר בנחיריו אינם פתוחים ככדי שהדם יזוב דרך שם אבל כשנעץ קנה או דבר אחר המה פתוחים ויזוב הדם דרך שם וה"ה אם עשה נקב גדול בהגולגולת והניחו למטה נ"ב כשר מטעם שיזוב דרך שם ודוקא שהנקב יניע להחוח [נ"ו] :

ג ודע דרבינו הב"י בסעיף א' שינה לשון השו"ע שכתב השומן הראש לצלותו צריך וכו' והטור כתב למולנו ובאמת יש דעה דלצלותו לא מהני הנחתו בבית השחיטה שזה אינו מועיל רק להסיר השער אבל להכשיר בצלי לאוכלו צריך להוציא הפיח ולנקות הקרום מן הדם וזיינו לחתוך רגידין שבלב [ס"ב נסס י"ג] והטעם מפני שמוברים דגם לצלי צריך לחתוך הגידין והקרומים ולכן שינה בכוונה לשון השור משום דאיהו סובר דלצלי א"צ חתיכת חוטין וקרומים[ב]כמ"ש בסי' ס"ה ולכן כתב לצלותו וגם השור סובר כן דבינא כס"ש בסי' ע"א ע"ש יזה שכתב למולנו בא להשמיענו דאפילו למולנו צריך לעשות כן :

ד ועור מפני טעם זה שינה רבינו הב"י לשון זה דהולך לשיטתו בסעיף ג' שכתב וז"ל יש מי שכתב דלהסיר את השיער בלבד אפילו הניחו על הצדדין מותר ויש מי שאוסר עכ"ל ונראה דדעתו נוטה לרעה ראשונה דלהסיר את השיער א"צ כלל בית השחיטה לפטה מפני שא"צ לשהות הרבה ברמץ עד שיבושל הדם שבמוח ולכן כתב כאן לצלותו ולא למולנו משום דס"ל דלמולנו אין כאן א"ס כלל וחטור לא ס"ל כן בס"ש [ולשון הרמב"ם נ"כ כהש"ע דגם הוא סובר דלצלי א"צ חתיכת חוטין כס"ש בסי' ס"ה] :

ה ועל דבריו בסעיף ג' כתב רבינו הרמ"א וז"ל והסברא ראשונה היא עיקר וכן נוהגין לחתוך הראש לחסיר השיער וכן עופות משיורי נתצות שעליהם דהואיל ואינו מונח על מקום אחד אלא מעבירו הנה והנה לא חיישינן שנבלע בו הדם ואינו אסור אלא הטמנה ושמונה תמיד בסקום אחד ונוהגין להדיח עכ"ל קיצור ותבן שאין להם חמימות כל כך לבשל הדם וס"ם יעבירנה על האש תמיד שלא ישהה במקום אחד הרבה עכ"ל :

ו וברבינו תמוהים שכתב דסברא ראשונה עיקר וא"כ מותר לטמטם להסיר השיער אפילו מניחו אצרדים ואח"כ כתב וכן נוהגין וכו' דהיאיל ואינו מונח על מקום אחד וכו' ואינו אסור אלא הטמנה עכ"ל והא דסברא ראשונה מותרת הטמנה להסיר השיער ויש שחילקו בין בהמה לעוף דסברא ראשונה מותר בבהמה מפני שהעור קשה ולא בעוף שהעור רך דאין היתר רק כשלא יונח על מקום אחד [נ"ו] והן אפשר דלדינא יש לחלק כן אבל רבינו הרמ"א הא פשוה בהמנהג ראש הבהמה לעוף עוד החילקו בין נתן מים על השיער דאז אסור דחייש'נן שישהה תרבה ברמץ דהמים ינינו שלא תתחרך העור והבשר ובין לא נתן מים דאז מותר מפני שיחוש לחירוך ולא יעכב תרבה [ס"ב] ובודאי דזה לא משמע כלל בדבריו ויש שפירשו דה"ק והסברא ראשונה עיקר אלא גם הסברא השניה לא נחלקה אלא בהטמנה אבל בהחרכה מותר ולבן ניהגים כן [ס"ק סק"ס] ופ"ז העיקר חסר מדבריו :

ז וכי נראה דכוונתו כן הוא דבאמת קשה לומר שתהא מותר בהטמנה להסיר השיער מטעם שלא ישהה הרבה דמאן מפיס כמה הוא הרבה וכמה הוא מעם וכפרט בדבר הנמסר לנשים וע"ח וכפרט שרש"י ותוס' [נ"ו] אסרו זה בפירוש וכן הטור וכן לפי הנראה מכוונתו בספרו דרכי משה ס"ל דהמתירים לא התירו כלל הטמנה אלא דהתירו להסיר השיער גם בלא הנחת בית השחיטה למטה והטעם דכשאין רצוי רק להסיר השיער לא יטמין כלל ברמץ אלא יניחו כך על האש להסיר השיער ואח"כ יהפכו על צד אחר להסיר השיער משם וכן ינלגל סביב סביב דכיון שאינו מטמינה כולה ברמץ לא יסור השיער רק המקום המונח על הרמץ ובזה גם האוסרים לא נחלקו ונמצא דאין כאן מחלוקת כלל וכן לפי הנשון שכתב רבינו הב"י שלא הזכיר הטמנה כלל אלא שכתב דלהסיר את השיער בלבד יש מתירין ויש אוסרין ועל זה קאמר דסברא ראשונה עיקר דודאי מותר להסיר השיער אך באופן שלא יהיה הטמנה אלא חנחה והעברה דלהטמין לא התירו מעולם וא"כ ממילא דאין כאן מחלוקת דבכה"ג ליכא מאן דאסר והכי קי"ל וכן המנהג פשוט ואין לשנות דודאי בהטמנה אסור גם בדיעבד [ודברי השך צ"ע דאדרבא בד"ם נראה ברור דס"ל דגם המתירים לא התירו רק בכה"ג ע"ש ודוק] :

ח ובסעיף ראשון כתב ולכתחלה נהגו להחסיר שלא לצלות שום ראש שלם אפילו רוצה להניחו אבית השחיטה ולחיישינן שמא יתהפך אצדדיו עכ"ל ונמצא לפי המנהג במלח ההפטנה לנמרי בין לצלות במ"ש כאן וכ"ש להחסיר השיער ולא להניחו אבית השחיטה כמ"ש בסעיף ג' ואפילו להניחו אבית השחיטה נ"כ חיישינן שמא יתהפך אצדדיו וא"כ לפי המנהג אם רוצה לצלותו יפתח הגולגולת ויסיר המוח משם ימלחנו לחוץ ונם להגולגלת ויכול למלוח על השיער דהשיער אינו מעכב הפליטה ואח"כ יצלנו כרצונו ונהגו להשליך הקרום של המוח וכאווזא יש שנהגו להשליך המוח עם הקרום וכמין תרגגולת יש נוהגין לזרוק הראש לנמרי]נמה"ם[ואין שום טעם לזה אלא מפני שאין כדאי להחריח בזה וכך הרוצה יכול לדציא המוח מאיזה מין שהוא ולמולחו ולאוכלו ואם רצונו להסיר השיער בעודה סגורה יעבידנו על האש כמו שעושים לעופות :

ט כתבו התום' והרא"ש [נסי' ספ"ו] יש שנותנים תרנגולת במים אחר שחיטה ושמנין אותה ברוך להסיר הנוצה אע"ג דברישא לא שרי אלא היכי דאותביה אנוזיריה היינו משום דיש בראש עצמות הרבה והברים המעכבים את הדם מלצאת אבל בתרנגולי האש מישאב שאיב דמא וכ"ב השד דמותר למלוח תרנגולת ברמץ שאין בה מקום שיתקבץ שם הדם עכ"ל [וברא"ש כתוב לגלגל והכל אחד] ויש מי שכתב דגם הראש יכול למטון משום דראש שד עוף רך והדם יוצא [פ"ז סק"ס] וד"ים תמוהים הם דלהדיא מבואר במרדכי בלשון זה ובתרנגולת ליבא למיסר הבי כי ראש התרנגולת אינו משים על הרמץ אלא תותבו ומשליכו ואפילו נותנו על הרמץ אינו אסור כי אם הראש עכ"ל וכ"כ הרשב"א כתה"ב [נ"ע ס"ע] וו"ל ומותר לתת תרנגולת על הרמץ וכו' אבל ראש התרנגלי' אינו משים על הרמץ אלא תותבו ומשליכו ואפי' נותנו אינו אסור רק הראש עכ"ל הרי להדיא דהראש אסור [וכ"כ הפר"ח סקי"נ ועפרמ"נ שנ"כ תמה עליו ע"ש] :

י ויש להסתפק בכוונת התום' והרא"ש אם זה שהתירו הוה רק להסיר הנוצה אבל לצלותה ולאבול אסור או דגם לצלותה מותר ואיך הדין לבשלה ע"י צלייה וו דהנה בראשונים יש מחלוקת בזה וו"ל הרשב"א שם א לב בהכשר בשר ראיתי לדב בעל העיטור ז"ל כתב וכן תרנגולת מדרכין אותה אע"פ שהלב והכבד מבפנים אין לחוש שאין מניחין אותה כל כך נראה מדבריו שאם מניחין עד כרי שיזכל הכב להתחמם מבפנים ולזוב שהוא אסור שלא כדברי הרב בעל התרומות ז"ל ומסתברא לי כוותיה דאי לקדירה בעי לה אסור דם שפירש ממקומו ע"י האש ונבלע במקום אחר אי:ו יצא ממקום שנכנע בכח מלח אלא בכח האש דכל שבליעתו ע"י האש פלימתו ע"י האש דכבולעי כך פולטו והלכך אי לקדרה בעי לה לא מתבשר אבל לצלי אפילו הניחו על האש הרבה אין בכך כלום שהדם שנפלט ממקום זה ונבלע במקום זה ע"י האש כמו כן יצא משם ע"י האש עכ"ל [נם הר"ן שם הביא זה בקיצור] :

יא והנה דעת העיטור מב"אר דם"ל דדם חלב והכבד אינו בדם פליטה אלא כדם כעין ולא אמרינן ביה כבולעו כך פולטו כמו שיתבאר בסי' ס"ט אבל דעת הרשב"א יש להבין דכיון דחשיב להו כדם פליטה ואמרינן שהאש יבליענו ויפלימנו א"כ איזה חשש יש לבשלו אח"כ כמו כל צלי שמותר לבשלו ומדו זה שאמר דדם שפירש ע"י האש וכו' אינו יוצא ובי' בכח מלח איזה מליחה צריך לזה ואם נאמר דכיון דע"י האש לא יפלוט לנמרי ואה"כ בבישול תצא הדם א"כ נם בצלי אסור בדין דם שמתעורר לצאה ולא יצא כמ"ש בסי' ס"ו ואם נאמר דה"פ דבשירצה לאכול צלי ישהה הרבה ברמץ ותצא כל הדם אבל אם ירצה לבשלה לא ישהנה כל כך וימליחנה אח"כ לא משמע כן מדבריו שהרי אדרבא כתב אבל לצלי אפי' הניחו על האש הרבה וכו' הרי דגם באופן זה אסור בבישול ומ"ש צ"ל דכן הוא כוונתו כמ"ש ו"סברא נותנת כן דמי שרוצה בבישול אינו משהה הרבה על האש עד כדי צלייה שלא תתקקל הבשר ובם לא כשמשהה מעט והדם מתעורר לצאת ע"י האש לא תצא ע"י מליחה אבל כשכוונתו לצלי משהה הרבה עד שיהא ראוי לאכילה וממילא שתפלוט כל הדם ואו באמת אם ירצה לבשלו יבשלו מפני שכבר יצא הדם ווה שכתב אפילו הניחו על האש הרבה וכו' ה"פ ולא האמר שאסור להשהות הרבה גם לצלי מטעם שאולי כמשך הזמן יהעורר הדם לצאת ולא יצא להוץ לזה אמר דלא לכן דאם יתעורר לצאת יצא ודאי לחוץ ע"י האש [וגלע"ד] ומזה מבואר דברשב"א ז"ל ס"ל דגם דם הכנוס בלב מקרי דם פליטה ולא דם כעין וכ"כ רבינו רמ"א לקמן סי' ע"ב עיש [עש"ך סקי"ז שהקשה לפמ"ש בסי' ע"ב סק"ש ס"ל לרשב"א דלנבי בשר אחר מקרי דם כעין ותירץ דוקו בצלי ולא בחריכה ע"ש ודבריו תמוהים דהא הרשב"א התיר גם בצלי כמ"ש אמנם האמת הוא דוה כתב הרשב"א בדיני ווריזין [ניח מסי נמר נ'] וכאן כעיקר דין הלב [בי"ע ג"ע] לא הזכיר זה ונם שם כתב כמסתפק ובבישול ולא בצלי ע"ש ודוק] :

יב וכתבו הראשונים דכשמולח עוף ברמץ צריך להריח בית רשחיטה וכן כל שאר דם כעין שעליו דדם וה מתבשל ומתייבש ולא יצא עוד לחוץ ומטעם

זה נ"כ אם הוציא הבני מעיים תחלה צריך שידיחנו בפנים יפה יפה קודם שיהכהבנו לפי שהנ"ך מלא דם ואין כח באש להפליטו לחוץ שאין האש מוציא אלא דם הבלוע אבל דם שהוא בעין אין האש מפליטו אלא אדרבא מצמית צמית ליה ואמור [ס"ק סקי"ח נמס הג"ה] ואל תתמה דא"כ גם כשמטמטין קודם פתיחת התרנגולת איך האש מפליט דם שבתוך הנוף דוראי כן הוא דכשהתרנגולת סגורה כל הדמים שבה הוה דם פליטה לפי שהדם לא דאה עדיין האויר אבל כשפתחה ממילא הדם שבתוך הנוף הוה כדם בעין דכן הוא הדין בכל מיחת בשר שצריך לידיח הדם שעליו מפני שהוא כדם בעין ואם קודם שיעור מליחה יתתוך החתיכה לשנים צריך עיד להדיחה כש"ש בסי' ס"ט ומקודם היה נחשב דם פליטה ובשמתגלה לאויר נחשב דם בעין והי"נ דכותית:

יג וכל דינים אלו ביאר לנו רבינו הב"י בסעיף ט' בקוצר דברים וז"ל מותר למלוג תרנגולת ברמץ או להבהב באור והוא שידיח בית השחיטה תחלה יפה יפה וכן שאר דם אם דבק בו בעין אם דיא לקדרה יותר שלא ישהנה כל כך באש כדי שיוכל הלב והכבד להתחמם ולהפיט עכ"ל ומילא מבואר מדבריו דלצלי מותר והבל מטעם שבארנו:

יד אבל דברי המוד צ"ע שכתב בשם הרשב"א המהכהב אוזין ותרנגולין באד לחרוך שיורי הנצה שעליהם צריך לרחוץ בית השחיטה כדי שלא יתבשל דם בית השחיטה ויבלע בבשר ואח"כ מעבירו באש ולא ישיהה הרבה אותו באש כדי שלא יבלע דמו בבשרו ע"י הום האש שמח שנבלע ע"י חום האש מסתרך בו הרבה ואינו יוצא ע"י מליחה עכ"ל ולמה לא כתב דזהו רק לבישול ולצלי מותר ואפשר דבו שכתב שאינו יוצא ע"י מליחה הוה כמו שכתב דזהו לבישול דלצלי א"צ מליחה כמ"ש המור בסי' ע"ש וש"ם לא היה לו לסתום כל כך וכן אפשר דמסתם לח סתומי וחשש לדעת בעל העיטור דגם לצלי אסור וגם רבינו ירוחם אוסר לצלי [ס"ק סקי"ח נמס ד"ה] ויש שאסרו סטעם דכתחלה כבדא עילוי בשרא אסור כמ"ש בסי' ע"נ ובכאן כשאינו פתוח יהיה כן כמוכן [מפ"ה] ואם כי בעיקר הדין אולי לא ס"ל כן אמנם עכ"ו חשש זה ולא כתב ההיתר מפורש דגם התום' והרא"ש מיסתמי להו סתומי:

טו וכל הדברים שכתבנו הוא מדינא אבל רבינו הרמ"א כתב בסעיף ט' שלא נהגו עכשיו למלוג כלל ברמץ אפילו תרנגולת מיהו אם עבר ועשאו בעוף הראש כולו אסור והשאר מותר ובבהמה לא נאסר מלו רק חקרום והמוח אם לא הניחו על בית השחיטה או אטחוהו ולא דק ביה מידי ואם לא הדיח בית השחיטה או שאר דם בעין שעליו צריך ליטול או לקלוף מקום הדם השאר שדי עכ"ל ומה שבעוף אסור כל הראש מפני שמפני קטנותו אין ל בחין את קרום המוח שלו אחר שהיה על האש אבל כשחיטה עדיין ניכר הקרום כמ"ש בסי' ע"א וה שההיר כשלא הדיח בית השחיטה ע"י נטילה או קליפה אע"נ דבדם בעין צריך ס' בצלי כמ' ש בסי' ע"ו צ"ל דזה לא נהשב כל כך דם בעין ולכן די בנטילה וכי שיראה שהדם לא נבנם כל כך בעוסק די בקליפה וזה שכתב ליטול או לקלוף [ס"ק סקי"ח] דעיקר דם בעין הוא בדם דאתי ליה מעלמא וראיה שהדי גם דם שעל הבשר חשבינן ליה כדם בעין לענין מליח ז כמ"ש בסי' ס"ש וס"ם לענין צלי לא חשבינן ליה כן כמ"ש בסי' ע"ו ונחי דהתם שרי לגמרי ס"ם כדם בית השחיטה מציבינן נטילה או קליפה [ס"ם]:

טז זה שאמדנו דכשיא הניח בית השחיט לסמה בצלי אבל אם בישל הראש בקדירה שלם ולא פתח הגולגולת ולא הוציא המוח הכל אסור וצריך ששים נגד כל המוח וקרומו דבכישול לא מהני הסכקת העצם דא"א שלא יפליט הדם שבמוח וקרום ע"י הרופב ויבנם בבל הבשר ואף שנמ"ח הראש קודם שבשלו אינו כלום שהרי הטלה לא הוציא הדם שבמוח והקרום והחיטין שבו שצריכין חתיכ' וסליח' לביטול כמ"ש בסי' ס' ה ונם הדם שבמוח לא יכול להוציא שהעצם מפסיק ואין חילוק בין עוף לבהמה בדין זה:

יז ובין דבבישול צריך ס' נגד המוח והקרום אם בישל הראש לבדו ובודאי אין בה ס' נגד המוח והקרום ע"כ צריך ס' בכל הקדירה נגד הראש לדידן דקיי"ל חנ"נ בכל האסורים והראש אסור אף שיש ס' נגדה ואם אין ששים אסור כל מה שבקדירה ונם הקדירה עצמה ט פה ובעוף אם בשלו הראש בשהוא מחובר להתרנגולת מצרפים כל התרנגולת לששים נגד המוח והקרום [ס"ק ס"ק] ואז המוח והקדום אסורים והשאר מיתר אך ממילא זורקים הראש של העוף לגמרי דא"א להכיר קרום המוח אחר הבישול כמ"ש בסעיף ט':

יח כגר נתבאר בסעיף ח' דאפילו לצלי נוהגין לפתוח הגולגולת וליקח המ"ח מתוכו ע"ש וכ"ש בבישול נוהגין ליטול המוח ולחתך הגולגולת בתוכו שתי וערב שאז מתחתך הקרום היטב ויש מפרים הקרום לגמרי ובדיעבד אם חתכו שתי או ערב אפי' לו לא הסיר המוח קודם המליח' ואפילו בשלו כך [עפ"ן סס"ם ונמ"ג] ולקמן סי' ע"א יתבאר דבדיעבד אם עשה נקב בהעצם

בהעצם נגד הקדום ונקב גם הקרום ודניח הנקב למטה ומלחו כך ולא הוציא המוח ולא התך להקרום מותר בריעבד ע"ש :

יט הבא למלוח תראש צריך לחתוך היטים שבילחי קודם מלינה וזה שנתבאר בסי' ס"ה ע"א צ הכיצד חותם זהו לצלי ולא לבישול וכן צריך להדיח הבית השחיטה שלא יהא שם שום דם וכן בשמלינין ר"ף ואפילו אם הורך רק להסיר השיער והנוצית דינא הכי ום"ס בריעבד אינו אסור בחיריך בעלמא אם לא חתך החושן ולא הדיח בית השחיט' ואצלנו שחורכים על תבן וקש גם לכתחלה אין המנהג להדיח בית השחיט' ואין בזה חשש בלל מפני שהוא הבתיב קל [ס"ך סק"ח כמס ז"א] :

כ כשמולנים ראש או רגלים באש א"צ למלחם תיכף ומלחם אח"כ ואם רוצה למרס תחלה סני ליה בהבי דאין השערות מעכבות הפליט' וא"צ לחזור ולמלחם אחר המלינ' אבל מצוה מן המובחר למלוח אחר המלינ' והתריב' [מס סק"כ נמס ז"ל] ודבר פשוט הוא שזה שהשערות אינן מעכבות הפליט' זהו בבהמה אבל בעופות פשיטא שאין שייך טליה' בכל עך הנוצות מפני שהם רחקים מן הגוף ובאלו לא נמלה בלל דמי :

כא חמשימין רגלי הבהמ' על האש כדי להסיר הטל'פים שקורין שיב"ל שהוא במנעל לדגל הבהמה ולחרוך השיער בלא סליחה תחלה כותר ויש מחמירין וחותכין ראשי הטלפים מעט ומניחין החתך לבושה בדי שיזוב הדם וכן המנהג פשוט ואין לשנות :

כב ובמליחה צריך קודם המליחה לחתוך פרסית תרגל דאי"כ הוה במולח בבלי שאינו מנוקב שהרי בשם מתאמף דם המליח' ואין לו מקום לצאת ום"ם בריעבד אם נמלחו הפרסית ולא נתתך ראשן אינו אסור בריעבד ויש אוסרים מה שבתוך הליפ' ויתתוך אחר המליחה למעלה מהטל'פים מעט והישאר מותר דבאמת אין זה דומה לבלי שאינו מנוקב שהרי הרגל מונחת לארבה ויש ריוח להדם לצאת דרך כך אורך הרגל משא"כ כשמונחת בכלי שאינו מנוקב בל הדם בהכרח להתאמף שם וכפ"ו גם ברגל אם מ"לה מעיסד אסור מפני שהדם מתאמף שם אך י"א דגם בבה"ג מיתר מפני שברמ"לפים הדם דבר מועט מאד ואינו מעכב שאר הדם מבפוט [מס נקי"ג נמס ו"ל] וכן הדין בהמטמנת ברמץ צריך לכתחלה להתוך ראשי המלפים אבל בהירוך שיער בעלמא שמעבירו עכ האש ומשנת מקומו תמיד כדרך שמורכין עופות אין קפידא גם לכתחלה ומיהו לכתחלה נכון להחמיר גם בהבהוב לתתוך ראשי המלפים ומנהג יפה הוא [גם מקפ"ו כמס כי"ן ע"ם] :

כג כתב השיר אין מולנין נדיים ומלאים ועופות בבלי ראשון שהוא מתבשל חלב ודם שבהם עם השבר ורשב"ם ותיר לערות מבלי ראשון עליהם שעירוי חשיב בבלי שני ור"ת אמר דחשיבא ליה בבלי ראשון ומיהו אם עירה ע"ג דו בקליפת העור שאינו מבשל אלא בדי קליפה ואם ראש העוף למעלה בשמעיה עליו או א"צ קליפה לפי ש־נוצה מגינה עליו עכ"ל בלומר דמקום חיבור הנוצה בגוף הוא לצד מעלה ולכן בשמעיה על העוף בשתראש למעלה מונחי' הנוצות על הגוף בדרכן ומנינים על הגוף וזהו הרבה יותר מבדי קליפה משא"כ בשראש העוף לבד או הנוצות נופלות מהגוף ושופך תרותחין על עצם הגוף ולכן צריך קליפה :

כד ויש להבין בדעת ר"ת דעירוי בב"ר א"כ למה די בקליפה וידוע שהראשונים הקשו על שיטתו הרבה קושיות ואנחנו בם"ר בארנו שיטתו [בס' ס"ל סע"ל] דס"ל דמן התורה גם בלי ראשון אינו מבשל בלומר דבישול אינו אלא בשהקדירה עיבדת על האש כראיתא ביחש"ט [ס"ת דמעמיק] ליח לך תבשיל ברור אלא בשהאיר מהלך תחתיו ע"ש ובשנסתלק מעל האש ונתנו דבר לתוך הבדירה אף שהביא בעצם ריתוחה מ"מ אינו מבשל והרבה מהפסקים מוברים דהש"ם שלנו אינו סובר בן [מפר"ח סק"ם] אבל ר"ת סובר דגם הש"ם שלנו סובר בן וראיה לזה שהרי פסקה בפ"ע דשבת דסיכה מותר ליתן בב"ר בשבת משום דלא מתבשל בב"ר ואמרו שם דצריכא מילתא בישולא בבשר הדיורא ולפ"ז גם בישרא דתורא אינו מתבשל בב"ר [ע"ל בסי' ס"ל] וא"ב באיזה מקום מתבשל אלא ודאי דאינו מתבשל אלא בשעובדת על האש וזהו מן התורה אבל מדרבנן אסרו גם בבלי ראשון וגם ע"י עירוי בדתנן האם האלפס והקדרה שהעבירן שרותחין לא יתן להובן תבלין וכו' וכן מבואר בדברי הרמב"ם דמשנה זו היא מהשביעיתים ולא באיסורי תורה שהרי בל דיני אפייה ובישול כתב הרמב"ם בפ"ם משבת ואלו מלגה זו בתבה בין השבותים בפב"ב דין ו' ע"ש ולפ"ז ס"ל לר"ת דגם בב"ר אינו מבשל ויתר מב"ק ולפ"ז שפיר קאמר הטור דלדעת ר"ת הוה עירוי בב"ר ומיהו די לו בקליפת משום דב"ר עצמו ג"כ אינו מבשל יותר מב"ם [ע"ש ך סי' ק"ה סק"ה והעיקר כדברי ע"ש ודוק] :

כה וזהו לענין בישול אבל לענין בליעה גם מדאוריתא בולע כ"ר ואפילו ע"י עירוי בספורש בזבחים [נס: ואפילו

[1]אפילו כלי נחושת בולע ע"י עירוי [ב"ח סק"ג] ומהאי מעמא גזרו רבנן בבישול משום שמן התורה בולע וכל שמן התורה בולע גזרו רבנן שיהא מבשל והבליעה היא נ"ב רק כ"ק ואפילו בליעה שע"י כ"ר בגון ששמו דבר בכ"ר לאחר שהעבירוהו מעל האש אינו בולע יותר מכ"ק [עמ"ק סכ] ולכן הטור שכתב דדי בקליפה דקאי גם אנדיים ושלאים וגם אעיפות והנה בעופות ליכא רק חשש בישול שיתבשל הדם אבל בנדיים ושלאים יש איסור חלב שע"י העירוי יובלע החלב בתוך הבשר ועכ"ז די בקליפה ש"מ רגם הבליעה אינה רק כ"ק [ועפ"ז יובנו דברי ר"ת שהובא בת"ס שבת סכ: ופסחים מ: ועכו"ם עד: חבחים צה: שלכאורה אינן משתוות זל"ז ורבו הקושיות עליו במ"ש הר"ן שלהי עכו"ם וגם האחרונים נחלקו בדבריו במ"ש הש"ך בסי' ק"ה ופר"ח סי' זה ולפמ"ש א"ש הכל בס"ד ובספר אלי' באורנו הדברים באריכה ע"ש ודוק] :

כן אמנם זהו רק לענין בליעת כלים אבל לענין אוכלים ודאי כ"ר בולע בכולו כמפורש בפסחים [מ:] חם לתוך חם או צונן לתוך חם אפי' הם לתוך צונן קולף ע"ש הרי דכב"ר אפילו צונן לתוך חם אסור בכולו משום דרתיחת נכר אבל בעירוי גם באוכלין אינו בולע רק כ"ק והטעם משום זה נופא דכשנפל צונן לתוך חם הוא מלמטה ויש לו כח חזק להבליע בהלמעלה שנפל לתוכו בכולו מפני שאוכל דוא תן ואינו דומה לכלי אבל בעירוי שהחם הוא מלמעלה והצונן מלמטה אין לו כח אף באוכלין להבליע יותר מכ"ק והגם דלענין בישול אינו מבש' יותר מכ"ק אף בב"ר ס"ס החמירו חכמים באוכלין דרכי בישור בכולו בצונן לתוך חם וב"ש בחם לתוך חם ולא כן בעירוי אבל לענין הנעלת כלים זה וזה שוין ונמצא דמעיקר הדין עירוי כב"ר דנמרי הן לענין בישול באוכלים והן לענין בליעה בכלים ורק באוכלין אינן דומין ז"ל החמירו בו ס"ש [וכזה א"ש מה שהטור כתב לר"ת דעירוי כב"ר והתום' בשבת מבו כתבו דאינו לא ככ"ר וכו' ע"ש ודוק] ·

כן והטור בעצמו לא ס"ל כר"ת גם לענין כלים וזהו שכתב בסי קכ"א וז"ל ואם בא לערות עליו מב"ר להכשירו כתב ר"ת דחשיב בב"ר ורשב"ם כתב וכו' וא"א ז"ל כתב דהכא ודאי לא מהני עירוי וכו' וכיהו בכי שלא נשתמש בו אלא ע"י עירוי די לו נ"ב בהכשר ע"י עירוי עב"י ואמנם גם ר"ת לא אמר דדי בהגעלה ע"י עירוי אלא בב"ר שלא עמדה אצל האש כגון ששמו כלי בקדירה רותחת לאחר שהעבירוהו מעל האש דכן מדויקים דבריו בתום' וכחים שם ולא בכלי שעמדה אצל האש דבזה גם הגעלה מב"ר לא מהני לדעת ר"ת

אא"כ ההגעלה תהיה בעמידה אצל האש כאבן מלובנת וכ וצא בזה ולדעת הטור וכל החולקים עליו ס"ל דדין כ"ר חוה בעומדת אצל האש בבר הדינים הן לבישול הן לבליעת כלים ולכן בהגעלה נ"ב די מבלי ראשון אף לקדירה שעמדה אצל האש דדין אחר להם :

כח וזה מובנים דברי הטור בסי' ק"ה שכתב שם בישון זה ואפשר שרוצה לומר דחם לתוך חם אינו אום' נ"ב אלא כ"ק וכן ראיתי לקצת מהמחברים ואינו כן אלא אום' כולו אם היד סולדת בו ע"כ וריבינו הב"י שם בפרי הגדול התמהמר מאד על דברים אלו ובתב דאפילו בר בי רב דחד יומא לא ישעה בזה ושאין שום מחבר שיאסר בן שתרי גם מפ' רשת היא בפסחים [מ:] דאיסר בולו ע"ש ויש סי שרצה לתלק דכוונת הטור הוא אבלי שני [נ"מ] וזהו ודאי יותר רחוק שהרי בב"ש רבים סוברים כן אמנם האמת דעל כ"ד קאמר והמתירים הם ההולכים בשיטת ר"ת ו"כ דעירוי הוה כב"ר וכשם שעירוי אינו אלא כ"ק כמו כן חום של כ"ר אך לא אמרו אלא על בליעת כלים ולא על בליעת אוכלין ועיקר כוונת הטור הוא שם"לים בב"ר שאינו מבליע כל כך והטור גם זה לא ס"ל כמ"ש [עט"ז שם סק"ד שכתב ג"כ כחב"ח וצ"ע] :

כט ועיד אפשר לומר בדעת ר"ת דעירוי הוה לנמרי בב"ר גם לענין אוכלין וזה שהם לתוך חם או צונן לתוך חם אוסר בבולו וזהו מפני ששהה שם הרבה זמן והוכחת הבליעה יותר ויותר כמו שהחוש מעיד בן משא"כ בעירוי דמיד נופלים הרותחים מהתרנגולת אינו מבייע אלא כ"ק ובענין זה נמי בשנתנו חם לתוך חם ומיד העלוהו להאובל אינו אסיר נ"ב רק כ"ק ולפ"ז הוה עירוי ממש בב"ר וא"ש בוונת הטור בסי' ק"ה בפשיטות בסוכן :

ל וזה שכתב הטור בשם הרשב"ם שהתיר לערות מב"ר עליהם שעירוי חשיב בכלי שני עכ"ל ומבואר מזה דגם בנדיים ושלאים והתיר ולא חש"ש כלל לבליעת החלב דס"ל דעירוי אינו מבליע כלל ויש לדקדק בזה דהנה התום' והרא"ש בשבת שם כתבו בשמו דראייתו מהא דק"ל תתאה נבר ע"ש ולכן אינו מבשל אבל לענין בליעה הא גם בתתאה נבר צריך קליפה כדאיתא בפסחים שם בחם לתוך צונן אדמיקר ליה בלע כ"ק וצ"ל דס"ל דכשבערת איסור חם להיתר צונן שפיר מבליע בו כ"ק אבל בעירוי ר"ת על הנדיים ושלאים שהרותחין הם היתר ואתה צ"ל שהם מפליטין החלב ואה"נ מבליעין אותו בחבשר בזה אמרינן להיפך אדמפליט ליה מצטנן ואין בו כח עוד להבליע [מפרש"י שם ופר"ח] וקמ"ל צ"ל דנהי דמבליע ב"ם

כ"ק מ"ם להפליט ולהכליע באחת אין כו בח ולד"ח דהוה כב"ד גם מפליט ומכליע באחת שהרי מבשל ג"כ כ"ק [אך לפי"ז לא א"ש לשונו שכתב דהוה כב"ש ולענ"ד נראה רמ"ל דעידוי אינו מכליע כלל מפני שהמים נופלים ובמ"ש בסעיף הקודם ודוק] :

לא והנה לדעת רבותינו אלה בכלי שני הוה היתר נמוד רב"ש אינו מכליע כלל אבל הרשב"א ז"ל פ"ל דגם כלי שני בשהיר סולדת בו מכליע במ"ש המוד וז"ל והרשב"א בתב שאפי' אם נחשב עידוי בכלי שני אסור שאע"פ שאינו מבשל מכליע ומפליט שהרי אסרו אפילו להניח הבמלים על הבשר מיד אחר שחיטה שמא יזוב החלב ויבלע בבשר לפיכך אסור למלוג אלא אחר ניקור ומליחה עכ"ל ויש מהפוסקים שהסכימו לדבריו אבל רוב הפוסקים לא פ"ל כן וראייתו מבמלים דחאו אותה שהרי אין זה רק לכתחלה וכדיעבר מותר במ"ש הרמב"ם בפ"ז ממאכ"א וכבר נתבאר זה בסי' פ"ר [ובתה"ב הביא עוד ראיה מחום בית השחיטה ועוד ורחאו רחתם איבא דוחקא דסבינא] :

לב וגם רבותינו בעלי הש"ע פ"ל דכלי שני אינו מבליע בלל ובעידוי פסקו בר"ת ועידוי אינו אלא בשלא נפסק הקילוח וז"ל בסעיף י' אין מולנין גרויים ושלאים ועופות בכלי ראשון אא"כ ניקר את החלב ומלחם וכן לא יערה עליהם מכלי ראשון ואם עירה די בקליפה העוד ואם ראש העוף למעלה בשמעריה עליו אינו צריך קליפה ולא מקרי עירוי אלא בשלא פסק הקילוח מכלי הראשון כשנגע למטה אבל אם פסק בבר לא מקרי עירוי ואינו אוסר ואפילו בכלי שני י"א שלא ימלוג ואם מלג מותר דקי"ל בלי שני אינו מבשל אפילו היד סולדת בו [כלומר ונס טעם מכליע] וכדיעבר שרי אבל לכתחלה אסור ולבן נהגו באלו המדינות שלא למלוג שום דבר רק אחר מליחה מיהו לכבוד אורחים או לצורך שבת מותר להניח בכלי שני אפילו לכתחלה תחיבה מליאה קרח וכפור בדי למהר מליחתו ומוב ליזהר לכתחלה שלא להניחו רק במים שאין היד סולדת בהן ואין חילוק בין בלי חרס או בלי נחשת או שאר בלים לענין בלי שני עכ"ל ולפ"ז בתבו בסעיף י"ג תרנגולת שנמלנו יחר בכלי שני ונמצאת אחת מהם טרפה לא נאסרו האחרות עכ"ל ועיקרי דיני בלי ראשון ובלי שני יהבאר בס"ד בסי' ק"ה :

לג אם מלנה שפחת כותית שבבית ישראל עופות ולא ראו אם בכלי ראשון אם בכלי שני והיה קודם המליחה אם ה"א יודעת בסיב יהודים ויש שם נער או נערה שיודעים בסיב הענין ואמרה שמלנה בכלי שני מותר ראסדינן דורא' מידתתה לעשות שלא בסנהגי ישראל בשיש רואים אבל בלא זה אסור ואף אם היא מסל"ת שמלנה בכלי שני לא סמבינן על זה והגם דלענין מליחה בסי' פ"ט סמבינן על זה בם"ש שם זהו מפני שבשם יש עוד טעם דקפדי אסנקיותא [ז"ך נקל"ך] אבל הבא מה לה בלי ראשון או ב"ש ואדרבא בכלי ראשון המלינה יותר מוב לפיכך אין סומבין על מסיח לפי תומו אא"ב יש דואין ויודעת מנהגי ישראל אמנם עתה בזמנינו לא שמענו ענין מלינה קודם המליחה בלל ומסילא בשהשפחה עשתה המלינה קודם המליחה אסורה התרנגולת בבל ענין שהרי יצאת ממנהג שלנו :

לד סים שמלנו בהם קודם המליחה אפילו אינו רוחח יש ליזהר שלא להחזירן להדחיחן בדי למלוג בהן שנית וכן לא יחזירו זו התרנגו"ת לתוכן או בדי להריח בהם קצרות אף של בשר דלא ימלם שלא קלטו בהם קצת דם ונהגו שלא להשתמש בסי מלינה בלל אפי' אינם רק צוננים ומנהג יפה הוא ותרנגולת שאכלה חלב ונמצא החלב בוסק או בקורקבן אין למלנה בלל שלא יבלע החלב שהוא בעין בבשר התרנגולת [ג"י] אא"כ יסול החלב בשליסות :

לה כתב רבינו הב"י בסעיף ס"ו אם נמלנה תרנגולת בכלי שני בסחבת חולבת אפילו היא בת יומא הכלי והתרנגולת סותרים אם עידו המים תחלה אבל אם עידו מים על התרנגולת אם הראש למטה יש סי שאוסר ויש סי שמתיר עכ"ל . ביאור הדברים דאפילו נמלחה התרנגולת תדי יש כאן איסור בליעת בשר בחלב אך אם נתנו המים תחלה בהסחבת ואח"כ נתנו התרנגולת הרי זה בלי שני וסותר הבל אסנם אם עידו הרותחין מכלי ראשון על התרנגולת בהיותה בסחבת סמילא הפליטו המים מהבלי ומהתרנגולת ובלעו זה מזה והיש מחירין היא לא סיבעיא לדעת הרשב"ם דעידוי אינו אוסר בלל אלא אפילו לדעת ר"ת פ"ם י"ל שהפליטות לא פגשו זה בזה בם"ש רבינו הרם"א בסי' צ"ה ע"ש [עש"ך וש"ן ולבוש ולענ"ד הדברים בפשוסן והאוסר לא פ"ל כהרם"א בשם עב"י ורוק] :

הרם

סימן סט דיני מליחת בשר ודיני הדחתם, ובו ט"ו סעיפים:

א הרם המוכלע בבשר התקנה איך להוציא מהבשר
קבלו חז"ל שיוצא או ע"י צלי האש שהאש מפליטו
או ע"י מליחה רבבע המלח הוא להמשיך הרם אליו
ולהפליטו ואפילו תהיה חתיכה עבה הרבה רבך כרא
הקב"ה להיות מבע המלח להמשיך כל הרם המוכלע
בהחתיכה וביצר הוא סדר המליחה מדיח תחלה הבשר
מכל צדדיו שיהיה נקי מרם בעין שעל החתיכה ואח"כ
מולחו וישהנו כמלחו השיעור שיהבאר בסעיף ל"ד ואח"כ
יריחנו עוד פעם כאשר יתבאר בם"ד בסעיף מ"א:

ב בטעם ההרחה שקודם המליחה רבו הדיעות הרשב"א
ז"ל כתב בהה"כ בית נ' שער נ' [נמצמרת] כדי
שיתלחלח הבשר וידבק בו המלח וגם הבשר יהא נוח
יותר לפלוט את רמו והעין יעיד על זה וכן פירשו
בתוס' עב"ל [לפנינו לא נמצא בתוס'] והר"ן ז"ל כתב [בפ"ק]
כרי שיתרכך הבשר ויצא דבו ע"י מליחה שאם יהיה
נקרש על פניו לא יהא כח במלח להוציא דמו עב"ל
ואולי שטעמי שניהם שוים כוונתם אלא שזא אמרום
בלשון אחר:

ג והרא"ה ז"ל [בנד"ס סם] כתב מפני הדם שנתייבש
על פניו קודם מליחה ויש לחוש שמא ישתהה
הבשר הרבה במלחו עד שיתייבש וינוח מלפלוט הדם
והציר ויהא ניתך הדם ויכלע הבשר עב"ל וחישש
רחוקה היא שהרי צריך להבשר לשעתו ואתה מוקיקו
להדיח נזידה שמא ישתהה זמן מרובה כיום תמים
שהרי הבשר פוטט דם וציר י"ב שעות [מה"נ ועוד נגמ'
קיני לפריך ממתניתא לר"ס לתרן הא דקתני לה לאכול מיד
והא לאורתא ע"ש]:

ד והרא"ש ז"ל בתב [פ"ק סי' מ"ו] דבלא הדחה אין בח
במלח להפליט כל הדם אלא מקצתו ואותו המקצת
חוזר ונבלע להוכו ע"ש וי"ל בכוונתו נ"כ כטעם
הרשב"א והר"ן דבלא הדחה אין הכשר מתלחלח ואינו
מתרכך ולכן אין בו כח להוציא כל הדם [ג"י] וי"ל
נ"כ דם"ש הר"ן שאם יהיה נקרש על פניו לא יהא
כח במלח להוציא דמו כוונתו דכל הדם לא יהיה
בכח המלח להיציא אבל מקצתו יוציא וכן משמע
מלשון הרשב"א שבתב יהא נוח יותר לפלוט את דמו
משמע להדיא דבהדחה נוח יותר לפליטה מיהו נם
כלא הדחה פולט מעט ולפ"ז דברי הרא"ש והרשב"א
והר"ן אחד הם ונ"מ לענין אם נאסר הבשר ואינו מועיל
עוד מליחה כמו שיתבאר לדעת הסוברים דהדם היוצא
דינו כדם בעין ולא כדם פליטה ולא אמרינן ביה
בבולעו כך פולטו [עם"ך סק"ג ממיני סוכר כן לדעת
הר"ן ונ"ע]:

ה והמרדכי כתב [בפ"ח] דהדחה ראשונה הוא להעביר
לבלוך הדם שעל פני החתיכה דאל"כ המלח נתמלא
ממנו ושוב לא יוציא הדם שבחתיכה עב"ל ולטעם זה
משמע דבלא זרחה אין המלח מפליט בלל מהדם
שבתוכו והוה בלא נמלח כלל ופשיטא דמהני מליחה
עוד פעם אחרי שיריח הדם שעליו עם המלח הראשון
או אפשר לומר דבוונתו נ"כ שכל הדם לא יוצא אבל
מקצתו יוציא אך הפוסקים תפסו כסברא ראשונה דלטעם
זה אין המלח מפליט כלל וצ"ע [עם"ך וט"ז סק"ג]:

ו עוד טעם כתב המרדכי דהדחה ראשונה הוא ללחלח
הבשר שיוציא הדם ע"י מליחה ידוחה טעם זה דאדרבא
מים קרים מטרשי לה ומצטית הדם כמו נבי ריאה בסי'
ל"ו שלא יברקנה כמים קרים רמטרשי לה שנעשית
קשה ויש שכתבו שזהו בטעם הר"ן ז"ל לרבך הבשר
[שם] וי"א דטעם אחר הוא דטעם הר"ן הוא לרבך
השטח העליון שעל הבשר שלא יהיה יבש ובזה לא שייך
מה שמקשה רמטרשי לה רהא עב"פ מלחלח אותה
וטעם זה הוא לרבך כל עובי הבשר שתהא ביכולת
המלח להפליטן [פמ"נ] ולכן שפיר פריך דאדרבא מים
קרים מטרשי לה אמנם רבינו הב"י בספרו הגדול דחה
דחייה זו דזה אינו אלא בארצות הקרות ובזמן הקור
הנרול ואו באמת יש לחשם המים טעם אבל ברוב
המדינות ואפילו במדינות הקרות בזמן הקיץ וראי רמים
קרים מרככים הבשר ע"ש [ומרים סהקרוס דק ע"ם]
רם"י מ"ו: מפני סהקרוס דק ע"ם]:

ז והסמ"ק והסמ"נ והשערים כתבו דבלא הדחה ראשונה
המלח מבליע בתוך החתיכה הדם בעין שעליו ואינו
מפליטו אח"כ ואף שדרך המלח להפליט הדם ולא
להכליע היינו אותו רם שלא פידש אבל רם שפירש כבר
ונמצא עליו המלח מכליעו בבשר ושוב אינו יוצא ואסור
[ס"ל סי' ה'] והרא"ש חולק בזה וס"ל רמותר וב"כ השערים
דמהר"ם חולק בזה וס"ל רמותר דרם מישרק שריק
ועור יתבאר בזה בם"ד ועמ"ש בסעיף נ"א:

ח ויש נ"מ בטעמים אלו לענין דינא רהנה לטעם
הרשב"א והר"ן צדיך הדחה מרובה לרבך הבשר
ולהרא"ש ולטעם ראשון של המרדכי די בהדחה מועטת
שאינו אלא להעביר הדם שעל פני החתיכה וב"ש שכן
הוא לטעם הסמ"נ והסמ"ק ואולי נם לדעת הרא"ה כן
הוא והנה לכל דעות אלו מיהת סני בהדחה מרובה
וא"צ לשרות הכשר בכלי איזה משך זמן אבל לטעם
האחרון של המרדכי שהוא כדי לרבך כל עובי הבשר
ודאי דלא סגי בהדחה וצריך שרייה במים משך זמן
שיתרבך כל עובי הכשר ואולי נם לטעם הר"ן צריך
שרייה דאפשר לומר דנם שטח העליון לא יתרבך בלא
שרייה [ובם"ם ומשנויס לא מחכרס שרייה רק הדמס]:

ט עוד יש נ"מ אם חתך הבשר אחרי ההדחה לדעת
הרשב"א והר"ן ולטעם האחרון של המרדכי שהוא
מפני הריבוך א"צ הדחה שנית שהרי ככר נהרבך וכן
לטעם הרא"ה אבל לטעם הרא"ש וטעם ראשון של
המרדכי

המרדכי ולטעם הסמ"ג והסמ"ק צריך הדחה שנית במקום החתך שהרי נתהוה עליה רם על פני החתיכות במקום החתך וכן יש נ"מ זו אם חתך הבשר שלא בנמר המליחה דבנמר המליחה כשפלט בל הדם לכל הדעות א"צ כלום כמו שיתבאר לפנינו אבל באמצע המליחה צריך הדחה שנית להרא"ש והמרדכי והסמ"ג במובן :

ו עוד יש נ"מ דאם מלחו בלא הדחה אם נאסר הבשר שלא יועיל עוד הדחה ומליחה או אינו נאסר דלהרשב"א והר"ן והרא"ה ודאי מועיל דמה איכפת לנו אם עדיין לא נתרכך הבשר כשידיחנו יתרכך וכ"ש שלטעם הרא"ה אין חשש בזה כמובן וכן למעמי המרדכי דלטעמו הראשון להדיח הרם שיא יתמלא המלח ממנו מה איכפת לן בשידיח וימלח כראוי יעשה המלח פעולתו וכ"ש לטעמו האחרון דהוא משום ריכוך אבל לטעם הסמ"ג והסמ"ק והשערים דהטעם מפני שהמלח מבליע הדם שע"פ החתיכה הרי כתבו מפורש דנאסר הבשר מפני שזה הדם הנבלע לא יצא עוד ע"י מליחה ועיין מ"ש בסעיף ד' :

יא אמנם הרא"ש בתב וז"ל ואם מלח בלא הדחה י"א שאין תקנה לבשר וכו' לפי שע"י מליחה ראשונה פירש ממצת הדם וכו' וחוזר ונבלע בבשר וכו' ואין מלח השני מפליט ביון שכבר פירש וחזר לתוכו ולפמ"ש בעל סה"ת דבשר שנמלח שנתנוהו על בשר שלא נמלח שיש לו תקנה במליחה ויפלוט וכו' כ"ש הבא רשרי כיון דפולט דם שקיבל מעלמא כ"ש שפולט את דמו וכן מסתבר עב"ל וכיון דהרא"ש חשיב לה כדם פליטה דאמרינן ביה כבולעו כך פולטו לטעם הסמ"ג והסמ"ק מותר דנהי דהמלח מבליע הדם שע"פ הבשר מ"מ הא יפלטנו אח"כ אבל הם חושבים וה כדם בעין דלא אמרינן ביה כבולעו כך פולטו ומפורש כתוב בשערים בלשון וה דבשר בלא הדחה הזה בדם בעין שנפל על הבשר דאסור דלא שייך ביה מישרק שריק ולא כבולעו כ"פ עכ"ל מיהו גם לדעה זו אם יש ששים בחתיכה נגד הדם שעליו ודאי מותר וממילא דבכה"ג לדעת כולם מדיחו וחוזר ומולחו ומותר לבשל ואין שום ספק בזה :

יב וזה לשון רבותינו בעלי הש"ע צריך להדיח הבשר קודם מליחה ואם הדיחו המבח א"צ להדיחן בבית ואם אחר שהדיח חתך כל נתח לשנים או לשלשה או שחסיר טלפי הרגלים לאחר ההדחה צריך לחזור ולהדיחם ואם לא עשה כן הוי בלא הודח בלל הדחת הבשר לבתחלה יזהר לשרותו נגר חצי שעה ולהדיחו היטב בכי השרייה אבל אם לא שראו רק הדיחו היטב סגי ליה ואח"כ ימתין מעט שיטפטפו המים קודם שימלחנו שלא יסס המלח מן המים ולא יוציא דם וכו' אם מלח ולא הדיח בתחלה ידיחנו וימלחנו שנית ויש אומרים שגוהגין אפילו לא נמלח רק מעט כדרך שמולחין לצלי ואפילו לא שהה במלחו שיעור מליחה מיהו במקום הפ"ם יש להתיר ואם לא הודח רק מעט קודם שמלחו מותר בדיעבד וה"ה אם היה ששיב נגר דם שעליו עכ"ל :

יג ויש לדקדק בדבריהם דסמ"ג אם תופסים להלכה העיקר כדברי הר"ן דהוא משום ריכוך ולכן כתבו דבהפ"ם יש להתיר בנמלח בלא הדחה שידיחנו וימלחנו שנית ולא תיישי להבלעת הדם א"כ למה כתבו בתחלת כל נתח לשנים דאם לא הדיחו שנית הוה כלא הודח כלל הא לטעם ריכוך א"צ הדחה כמ"ש ואם תפסו להלכה מטעם הסמ"ק שבלא הדחה המלח מבליע הדם בעין אלכי הע"יבו לעיכובא להדיח שנית בתחלת לשנים א"כ למה התירו בהפ"ם בנמלח בלא הדחה להדיח ולמלח שנית וצ"ל דלעולם תופסים להלכה כהסמ"ק אלא דס"ל כהרא"ש דאינו נחשב כדם בעין אלא כדם פליטה שבהמליחה השניה תצא הדם :

יד ולפ"ז ביאור דבריהם כן הוא צריך להדיח הבשר קודם מליחה וזהו לעיכובא אבל שרייה אינו אלא לבהחלה ככו שיתבאר דטעם שרייה אינו אלא לרעה אחרונה שבמרדכי ואולי גם לטעם הר"ן כמ"ש בסעיף ד' ע"ש ולכן אם הדיחו המבח א"צ להדיחו בבית אף שאין דרך המבח לשרות אלא להדיח [והפוסקים שמריים לעיכובא ידחנו נגמ' שמעתא שורה נמיס] ואם תתך אח"כ כל נתח לשנים צריך הדחה שנית על מקום החתך וזש לעיכובא מפני שעיקר הטעם הוא משום דם בעין ואח"כ אומרים דלכתחלה יהדר לשרותו חצי שעה לתוש לטעם אחרון שבמרדכי ובדיעבד אם הדיחו היטב סגי ליה וא"צ לשרות אף אם עדיין לא נמלח [ב"ד סק"ה] אבל בהדחה מועטת אינו אלא כדיעבד שכבר נמלח אבל בשלא נמלח אינו יוצא כזה מפני שהדחה מועטת אינו אלא לטעם הסמ"ק ולא לרוב הפוסקים ום"מ בדיעבד מסכינן ע"ז כי כך אנו הופסין העיקר להלכה וכן אם מלח ולא הדיח תחלה ידיחנו וימלחנו שנית כלומר לא מיבעיא לטעמי ריכוך אלא אפילו לטעם דם שעל התחיכה ם"ם לדעת הרא"ש מהני מליחה שנית ויש אומרין דחשבי לה כדם בעין וכן נוהגין מיהו במקום הפ"ם אנו סומכים לומר שאינו כדם בעין אלא כדם פליטה ולמדנו מזה דרבותינו בעלי הש"ע תופסים להלכה בהפ"ם שהדם שעל התחיכה דינו כדם פליטה

ובהפ"ם סומכים על זה [וע"ם נסעיף קי"ז] :

טו אמנם בזה שכתבו דלכתחלה ישרה בחצי שעה ולהדיחו היטב כמי השרייה עכ"ל יש להבין הדחה זו מה טיבה דאחרי השרייה מה צורך עוד ובספרו הגדול [ל"מ פוס מ"] כתב דלכתחלה ישרה יותר מחצי שעה ואח"כ ישפשף הבשר במים הראשונים יפה עכ"ל אך מצאתי דגם הרשב"א ז"ל כתב כן בחדושיו [ת:] דבשהטבח מדיח לאחר השחיטה שהדם עדיין חם אז די בהדחה וא"צ שפשוף אבל בהדחת בעה"ב שהוא ומן מריבר

מרובה לאחר השחיטה וכבר נהקרל הדם אז לא סגי בהדחה בלבד רכזה לא יסור הדם בעין שנתייבש וצריך שפשוף ע"ש ולכן החמירו גם בשרייה ראולי נתקרר הדם כל כך שגם בשרייה לא יסור ולכן הצריכו גם שפשוף ובריעבד אינו מעכב [ולפ"ז מ"ם סעיף ו"ם ולפליטו היטב כמי הבריים הכווכים על הפשפוף ו"ם כ"ע חלי שעה וכ"מ כתב יותר מחלי שעה אין קפילת בזה למין שיעור לבער ושיקר שיעור חלי שעה לח ידעתי מכ"ל ומ"ם בהסרת מלפי הרגלים עמ"ם בסי' ס"ם סעיף כ"ח ולוק] ;

סז נהגו שלא להשתמש בכלי ששודין בו בשר קודם המליחה ואף שהכלי לא נאסרה בשרייה פחות מעל"ע דוהו שיעור בכוש כמבושל ולכן אם שרו בכלי כשר לא נאסרה הכלי מ"ם חיישינן שמא לא הדיחו יפה את הכלי ונשאר בה מעט דם ולבן אין משתמשין בה לכתחלה אפילו צונן ובריעבד אם השתמשו בה אפילו חמין מותר אם היתה נקיה ואם אירע ששרו בשר בכלי כשר מריחה היטב שלא ישאר בה שום דם והיא כשרה ואם שרו חבשר מעל"ע אסור הבשר ונם הכלי הכבוש כמבושל ושיעור כבישה מעל"ע יתבאר בסי' ק"ה ומ"ם אף אם נאסרה הכלי מ"ם יכול לשרות בו כשר קודם מליחתו טפני ששרייתו מעט זמן ואינו נאסר בכך אבל לשרות בו מעל"ע בשר שנמלח והודח אסור היכלע מהכלי והיא בלי טרפה ורינו כמו כישול בקדירת אסור שיתבאר בסי' צ"ג וי"א דבריעבד מותר משום דהכבישה בא אחר מעל"ע ואז הה נותן טעם לפנם [ע"ך סקי"ז] וחלקו ע"ז חרא דהכבישה בא בסוף מעל"ע [פ"ת ל"ם ק"ם] ועוד דאטו הכבישה בא ברגע אחת והרי ודאי שבכל המעל"ע נכבש מעט מעט וקולף הטעם אלא דגמר הכבישה בא בסוף מעל"ע וא"ב אין שייך לומר בזה נמל"פ [כרו"ם סם ועמנ"ם סי' תמ"ז סקט"ז] שכתב נ"כ בפמ"ח דספליטה וכלישה בתין כאחד ולכן אף שגם הע"ז ל"ם ק"ם ס"ל כהגה"ך ע"ם מ"מ לח קיי"ל כן וזהו לעת הסו"ם שתמה הפ"ח סם עליו] ;

סח יש ליזהר מאד במרינותיהו בזמן החורף שהבשר אף שאינה מלאה קרח וכפור מ"ם היא קשה מאד ונצרך לשרותה הרבה ולא במים צוננים מאד ומוב לשרותה בחמין רק שהחמים יהיה מועט שתהא קרוב לפושרין דכלא זה ודאי לא יפלוט המלח את הדם באשר מובן זה כחוש הראות ויש להזהיר את הנשים על זה מאד מאד וכ"ש אם יש בהבשר קרח וכפור דאסור למולחו עד שיצאו הקרח והכפור ע"י שרייתו בחמין כמ"ש ראם ימלחנו כעורו בקרח וכפור יכול לאסור הבשר כמו שיתבאר בס"ר ;

סט בשר שנקרש אסור למלחו עד שירכך אותו ואם נקרש באמצע מליחתו אם עבר זמן המליחה קודם שנקרש לית לן בה ואם נקרש תוך שיעור מליחתו וכל התחיבה נקרשה הדרך היותר טוב למלחו פעם אחרת אחר שיתרכך ולהשהותו או שיעור מליחה אפנם אם לא עשה כן ואחר שנתרכך הניחה במלחה להשלים שיעור מליחה מצרפינן הזמן שקודם הקרישה ושאחר הקרישה ואם יש בין שניהם שיעור מליחה בשר אבל הזמן שהיה קרוש אין מצרפין דאז לא פעל המלח פעולתו כלל וכל זה הוא כשכל החתיכה נקרשה ואז אין חילוק בין הדיחה אחר שנתרככה או לא הדיחה אבל כשמקצת חתיכה קרושה ומקצתה אינה קרושה יש בזה דינים אחרים [עט"ך סקי"ח ובפ"כ כוונתו כמכול, נקרפפ פ"ם ולוק] ;

ע ודע דזה שכתבנו דמצרפינן הזמן שקודם הקרישה ושלאחר הקרישה כן נ"ל מתוך לשון הפוסקים [הגהות פ"ל ויפ"ם פי' נ"נ] שכתבו דאם קודם הקרישה לא שהה עריין שיעור מליחה ואחר הקרישה תיכף הדיחה ונתנה לקדירה אסור משום דזמן הקרישה הוא כאבן ע"ש משמע להדריא דאם המתין אחר הקרישה עד שהשלים שיעור מליחה שפיר דמי ונם מצד הסברא כן הוא דממ"נ אם הקרישה קלקל כל כת המלח שעל הבשר שאינו יכול לעשות עור פעולתו א"כ לא ליהני אף אם ישהה אחר הקרישה זמן המליחה ואם לא קלקל למה לא נצרף ויש מהגדולים שכתבו מפורש דדוקא בשאחר הריכוך מהקרישה שהה שיעור מליחה מותר אבל לצרף מה שקודם הקרישה עם מה שלאחר הקרישה אינו מועיל נם בדיעבד [פמ"ג כס"ך סקי"ח וס"ק] ותמיהני על סברתם ולמעשה יש לחוש לדבריהם אבל לדינא נ"ל עיקר כמ"ש [סנס שמלמון סם"ך נרחם קנת כלבריסס מ"ם סמעיין ניפ"ם סם ובדנריו נסנס"ך ירחם לנס כוונת סנ"ך כן סות ו"ם ומהם שיעור מליחה מחר הספסר כלמר עם מס שקודם שנקרם וכ"כ משורם הפר"ח סקי"ב וכן עיקר לדינא] ;

עא ואם מקצת חתיכה קרושה ומקצתה אינה קרושה לא יטלחנה עד שירבבנה כולה ואם מלחה ואח"כ מצאו במקצתה בפור וקרח יחתוך ממנה מקצתה הקרושה וירככנה ויטלחנה בפ"ע והשאר מותר ואף שיש חוששים לומר דנם הנשאר הוה רק בנמלח מצד אחר מפני שאותו שלצד הקרח אין המליחה מועיל לו [מ"ך סק"י] מ"מ אין זה חששא בכל דהמלח פועל פעולתו בכל מקום שלא נקרש וכ"ב אחר מהגדולים [הנה"מ נ"ם] ;

עא אבל אם ירצה לתקנה בעודה מחוברת יחד הרבר קשה ולא מיבעיא אם כבר נמלחה שיעור מליחה והורח אחר המליחה ונמצא מקצת החתיכה קרושה ראז וראי ליח לה תקנתא בעודה מחוברת שהרי המקום הקרוש צריך למלוח פעם שנית והרי המקום שאינו קרוש יבלע הדם של המקום הקרוש ולא יפליטנו דאחר ההדחה כבר נסתמו נקבי הפליטה כמו שיתבאר אלא אפילו כשעדיין לא נמלחה שיעור מליחה ראז ההדחה אינה מותרת נקבי הפליטה [כמבואר מס"ך סי' ס' סקכ"ו] ולפ"ז יכול להדיחה ולהמתין עד שיתרכך המקום הקרוש ולמולחה עוד פעם ובוראי בריעבד אם עשה כן מותר מ"ם אין לממוך ע"ז לכתחלה ראולי בבר עבר זמן המליחה ובעבר זמן המליחה קשה למצא תקנה אף בלא

הדחה מפני שעליו לעשות איזה פעולה שיתרכך המקום הקרוש כמו להניחה במקום חם קצת או לשפשף בה הרבה ובהכרח שהמלח שעליו יכנס כמים ויצטרך למלוח מליחה שנית ואז מ"ג אין ביכולת דאם ידיח יסחטנו נקבי הפליטה ואם לא ידיח הרי לכתחלה אין מולחין על חתיכה שנמלחה ושהתה שיעור מליחה בשלא הודחה כמו שיתבאר הלכך לית לה הקנתא אפנם גם זה בריעבר בשלא הדיחה וכ"ש עוד פעם אחר הריכוך כשר [כ"ל בדין זה ופדנמ"ד וי"ש והגעג"ל כתבתי ושוב] :

כב במלח בלא הדחה החלה יש אומרין אפי' לצלי בלא הפ"ם המרמי לה לדם בעין ואע"ג רצלי לא בעי הדחה במ"ש במעי' ע"ו ולא חשבינן הדם שעל הבשר כדם בעין מ"ם הדם שנבלע ע"י מליחה לפי טעם הסמ"ג נרוע יותר וחשבינן לה כדם בעין [עמ"ס סק"ח ופמ"נ] ויש מהירין גם לכתחלה לצלי דאין זה דומה לדם בעין כלל [ס"ך סקי"ב] ואפשר דגם דעה זו כוונתה להפ"מ דוקא וכן יש להורות דע דכמה מהפוסקים כתבו בדיני מליחה דכשבצלי התיתר ברור ובבישול אין ההיתר רק בהפ"ם אין להתיר בבישול בין שאפשר בצלי ולי נראה דכמדינתנו לא שייך זה דאנו רואים בחוש שאין אנו בקיאים בצלייה בשר על האש ובמעט שהולך לאיבור ולכן אם בבישול בהפ"ם מותר אין לאוסרה ממעם שאפשר בצלי מפני שבצלי תהיה נ"כ הפ"ם ועמ"ש במעיף פ"ב :

כג אם נמלח תחיכה בלא הדחה עם שארי חתיכות שהודחו ונמלחו יחר אותה חתיכה אסורה כפי הדינים שנתבארו לעיל ושארי החתיכות מותרות לגמרי ולא אמרינן הרי הם בולעות ממנה ויהיה דינם כהיא עצמה והטעם מפני שאע"ג דלנבי עצמה חשבינן לה כדם בעין מ"ם לגבי אחרות פשיטא דאינו אלא כדם פלימה וכבולעו כך פולטו [ס"ך סקס"ז] דבחתיכה זו דכשהדם גבלע בתוכה הוא עב וקשה הלכן י"ל שהוא בדם בעין אבל הבליעה בשארי חתיכות הוא אחרי שנסם והיי כשארי דם פליטה [פמ"נ] ועוד דדם שריק ואינו מפעפע מחתיכה לחתיכה במליחה [ס"ו סקי"ס] :

כד בגמ' [קינ:] משמע שאין למלוח במלח דק רק בנסה וב"כ הרמב"ם [נפ"ו] ובתב הטעם לפי שמלח דק נתכת ונבלעת בתוך הכשר ואינה ספלטת את הדם ע"ש אבל הרא"ש כתב [סי' מ"ז] דאדרבה בל שהמלח דק יותר טתפור על הבשר ופועל להוציא את הדם כי הוא נדבק בו אבל הגס כשהופך את החתיכה למולחת מצד השני הוא נושר ממנה עב"ל והגמ' קס"ל דגם במלח גס מותר אבל יותר טוב בדק [מע"ס] וכן מבואר מדברי רש"י ע"ש וכן הוא דעה הראב"ר והד"ן ע"ש וגם הרשב"א סובר כן [כמ"ש בס המ"מ] ואולי דלא פליגי בלל דכוונת הרמב"ם הוא על מלח דק בממה ובזה גם רבותינו אלה יודו לזה כמו שהחוש מעיד וכוונתם לדק ולא לדק מן הדק :

כה ונראה שזהו דעה רבותינו בעלי הש"ע שכתבו בסעיף נ' לא ימלח במלח דקה כמלח ולא במלח נסה ביותר שנופלת מעל הבשר אילך ואילך ואם אין לו מלח אחר רק מלח דק בקמח טוהר למלוח בו עכ"ל ויבמנו להבשר במלח הרבה שיהא עב קצת שלא יסוח [ממ"ל] וכמה הוא שיעור נסותו שלא יהא דק כקמח ויא גם הרבה כתבו דכל מלח שאינו גס יותר ממלח שעושין ממי הים הוא כשר למליחה ואם גס יותר צריך להריקו [ס"ו סקי"ב נסס מו"כ] ועריין לא ידענו שיעורו ועיקר הדבר הטוה בעיני הא ממי הים עושין חתיכות גרולות למאר ואח"כ כותשין אותו כל אחר ברצונו כמו שיהיע לנו ועור הטוה לי רלדעת הרא"ש דכל שהוא דק ביותר הוא יותר כשר למליחה א"כ בגמ' שם שאומר רב דימי מלח במלחא גללניתא פי' במלח גס בפרש"י נהי דסוהר גס במלח גס מ"ם ביון שיותר טוב הוא הרק למה לא עשה ר"ר כן אמו לא בעי למיעבד מצוה מן המוכחר וכיור הוא שזהו מעמו של הרמב"ם שאומר במלח דק אכל להרא"ש קשה :

כו ולענ"ד נראה ענין אחר בזה דהנה רש"י פי' מילחא גללניתא מלח נסה אבל הערוך [ערך גלל ד'] פי' קשה כאבן והנה בש"ם נמצא שני סיני מלח סרוסית ומלח אסתרוקנית ונם בימינו נמצאו שני סיני מלח אלה מלח סרוסית מה שנתקבץ ממימי הים ומלח אסתרוקנית מה שחוצבין מן ההרים ורש"י פי' כביצה [נזי] דמלח סדומית היא דקה מאד ומטילא דמלח אסתרוקנית אינה דקה ולהדיא פירש"י כן במנחות [כ"פ] וז"ל מלח סדומית הים משליכה לאנפיה אסתרוקנית מן הקרקע נעשה וביר ארם מלח סרוסית דקה אכתרוקנית נסה עכ"ל והנה בב"ב [ו:] פירש"י מלח סרוסית עבה וקשה כאבן ע"ש ואינו סיהר למ"ש שם דהוא דק כמו שרבים הקשו עליו דהענין כן הוא דמלח סדומית במבעו קשה למאד כאבן [פירוש פרך בן פ"ם] לבן בשנטחן או נבתש נעשה דק למאר יותר ממלח אסתרוקנית שהוא לח ורך במבעו ולכן ברמתו או בהכתשו אינו יכול להעשות דק כל כך כמו שהחוש מעיד בזה [הגאון רי"ב נפרוך נס] וגם היום אנו רואים שמלח של ים הרבה יותר קשה ממלח הארץ וגם הרבה יותר מלוח ולפ"ז מלח סרוסית הוא דק וקשה כאבן ואסתרוקנית הוא גם ורך ולכן יש בכל אחד לענין מליחה מעלה וחסרון דהסרוסי הוא דק ונוח ליתוך אך נגד זה הוא קשה כאבן ואינו נוח ליתוך ואסתרוקנית הוא גם ואינו נוח ליהוך ונגד זה הוא רך ונוח ליתוך ישם גלל יש לו כסח פירושים במבואר בערוך ולבן דש"י פירש מלח נסה והוא אסתרוקנית אף שהוא רך והערוך פירש קשה כאבן והוא מלח סדומית אף שהוא דק ולפ"ז נאמר דהרמב"ם מפרש ברש"י והרא"ש מפרש בהערוך ולפ"ז לוינא במלח של

ים טוב יותר כשהוא דק והמלח לא יתוך כיון שהוא קשה במבעו ומלח של הרים צריך להיות גם כפי טבעו בעת שטוחנים אותו או כותשים אותו אבל עכ"ז הלא יכול לרקדו בנפה שיהא דק מאד ובודאי דאסור למלוח בו ואפשר אפי' דיעבד אסור ולכן החיוב ליזהר ולהזהיר את הנשים שהמלח יהיה גם קצת ועוד אני אומר לענ"ד דזה שהתיר רבינו הרמ"א למלוח במלח דק בקטה כשאין כאן מלח אחר אין לפסוק כן רק במלח הים ולא במלח התרים :

כז המדקדקים נוהגים ליזהר שלא להת בשר שלא הודח קודם המליחה לא על שלחן ולא על שום דף שאינו מיוחר לכך מפני החשש דשמא יש מלח במקום הנחת הבשר ולאו אדעתיה [מ"ן] ומטילא דיש ליזהר שלא ליהן מלח במקום המיוחד לתת שם בשר בשמביאים אותו מבית הטבח [ע"ז סק"נ] ובדיעבד אין לחוש בכל זה דאינו אלא זהירות בעלמא ויש ליזהר בסל או בכלי או במטפחת שלקחו בהם בשר מהטבח שלא להשתמש בהם דבר אחר אפילו צונן אם לא שיריח החלה הסל או הכלי או המטפחת מפני שע"פ רוב נדבק בהם קצת דם מהבשר ובדיעבד אין לאסור :

כח ובעיקר המליחה כתב הטור בשם הרשב"א שא"צ ליתן מלח על הבשר עד שיכסנו כולו אלא מולח יפה יפה עד שלא יהא ראוי לאכול עם אותו מלח והמנהג למלחה משני צדדים ובדיעבד אם לא מלח רק מצד אחר מותר וראיה שהרי חתיכה עבה הרבה אין אנו מצריכין לבוקעה לשנים הרי שהמלח מפליח כל הדם שבעומק עובי הבשר וכ"ש שבחתיכה דקה יפליט המלח גם הדם שבעבר השני [תפ"כ] אבל הרא"ש כתב שצריך לפזר על מלח באופן שלא ישאר בו מקום מבלי מלח וחייב למלחה סב' צררין ולכן גם אווז ותרנגולה צריך לפותחה ולהדיחה מכפנים יפה יפה ולמולחה מבפנים ומבחוץ ולא ישאר בו מקום מכפנים בלא מליחה או ישפשף ביריו במלח בעומק אם אינו יכול להגיע שם למלוח בראוי וזה שאמר הרשב"א ראיה מחתיכה עבה הרבה אין זה ראיה דקים להו לרבנן דהמלח מוציא הדם גם מהעומק אבל כל זה הוא אם יש כח הרוחה הדם משני צדדין הצד האחר רוחה הדם לעבר השני והמלח שבעבר השני מפליטו לחוץ וא"כ בשנמלח רק מצד אחד או אותו הצד שלא נמלח עומד הדם על שפתו לצאת ואין שם מלח שיפליטנו בכח חוצה [יפ"ם ס"ח סי' ס"נ] :

כט ולפ"ז רבדי רבינו הכ"י בסעיף ד' המוהים שכתב יפזר עליו מלח שלא ישאר בו מקום מבלי מלח ויטלח כדי שלא יהא ראוי לאכול עם אותו מלח וא"צ להרבות עליו מלח יותר מזה ומולחו מב' צדדים ועופות צריך למלחן גם מבפנים ואם לא מלחם אלא מבפנים או מבחוץ וכן חתיכה שלא נמלחה אלא מצד אחד מותר עכ"ל :

ל והנה פתח בדעת הרא"ש שלא ישאר בו מקום מבלי מלח וסיים בדעת הרשב"א שלא יהא ראוי לאכול עם אותו מלח ואמת שבספרו הגדול כתב שא"צ לומר שמחולקים הם אבל א"א לומר כן דפשיטא כשלא נשאר מקום מבלי מלח שאין ראוי לאוכלו עם אותו מלח ומה שייך שא"צ להרבות יותר מזה כיון שמחפהו בולו במלח מה יעשה יותר ומה שכתבו דהבוונה שלא יעשנו כבנין גם זה תמוה דזה שמכסהו כולו במלח הוה כבנין [כ"ח] ועוד כיון דהרא"ש החמיר כל כך שלא ישאר בו מקום מבלי מלח איך אפשר לומר שמתיר בדיעבד בנמלח רק מצד אחר אלא וראי דשהי דעות הם [וכ"כ הי"ם סס והכ"ח ס"ם] ואף שבראי"ש אינו מבואר דאם מלח מצד אחר גם בדיעבד אינו מועיל מ"ם משמע דדעתו כן הוא מדלא כתב להיפך שבדיעבד כשר מצד אחד וכ"כ הרוקח [סי' תפ"ו] תרנגולת שנמלחה מבחוץ ולא מבפנים אסורה עכ"ל וכ"כ המרדכי [פ"ח] בשם ר"י בר קלונימוס ע"ש והביא שם דעות בזה דיש אוסרין ויש מתירין ע"ש ונראה דהרא"ש ס"ל כהאוסרין וכן מבואר מלשון הטור ע"ש :

לא ולפיכך כתב רבינו הרמ"א וז"ל ויש אוסרים אפי' בדיעבד בנמלח מצד אחד והכי נהוג אם לא לצירך ורוקא אם כבר נתבשל כך אבל אם לא נתבשל עריין לא יבשלנו כך אלא אם הוא תוך י"ב שעות שנמלח יחזור וימלח צד השני שלא נמלח עדיין ויבשלנו אח"כ ואם הוא אחר י"ב שעות אזי יצלנו דנורא משאב שאיב ואין הצד שנמלח כבר בולע מצד שלא נמלח עכ"ל משום דתוך יב"ש עדיין פולט ציר ויפלוט גם הדם שיבלע [ס"ך סקכ"ב] אבל אחר יב"ש כבר פסקה הפליטה ואע"ג דבסי' ע' כתב רבהפ"ם יש למסוך על הריעה הסוברת דפליטת ציר הוה יום שלם מ"מ כאן שאפשר בצלי לא מסכינן ע"ז וזהו דוקא כשלא הורח אחר המליחה אבל בהורח נסתמו נקבי הפליטה אפילו קודם יב"ש אחר ששהה זמן מליחה ולא מהני מליחה עור ואינו מותר רק לצלי [מס] וי"א דכיון דכהפ"ם אנו מוסכין על דעת הרשב"א דדי בצר אחד לפיכך גם בלא הפ"ם אנו יכולים למסוך דפליטת ציר הוה יום שלם ואפילו בהורח לא אמרינן דנסתמו נקבי הפליטה מפני שיש חולקים בעיקר דין זה ומ"ל דגם בהורח לא נסתמו נקבי הפליטה ולכן תוך שעל"ע יכול למלוח עור פעם [ע"ז סקט"ו]. ורע דבהודח כשמולח עוד פעם צריך למלוח משני הצדדין ובלא הודח א"צ למלוח אלא הצר השני והטעם דלכאורה יש מקשים מאי מהני מליחת צר השני ראפהי דם זה לא יפלוט כשאין כח הדוחה מצר השני [הגרע"ב] כמ"ש סעיף כ"ח אמנם ל"ק כלל דכיון דעריין פולט ציר לא נפסק כח הדוחה שמצד השני והוה כנמלח משני צדדים וזהו בשלא

כשלא הודח אבל אם הודח אפילו אם נאמר דלא נסתמו נקבי הפליטה מ"מ לשעתו פסקה הפליטה ונפסק כח הדוחה שמצר חשני ולפיכך בהברח למלוח משני הצדדים [כ"ל וי"מ כאן שמסמר בגלי וכו' כתבנו לפי ביאור הס"ז שם שהוא יותר פשוט לך לדינא ממיק הס"ז בהשך ומיקל יותר ממנו לך בכולה ועמ"ש בסעיף כ"ב דמשלנו פ"י גלי סוס פס"ת וכ"נ קלח דעת הס"ך ודוק] :

לב ורע רוה שבתב רבינו הרמ"א והבי נהוג אינו אלא על המליחה משני הצדדים אבל לבסותו בולו במלח שלא ישאר בו מקום מבלי מלח במרובה שלא נהגו כן [כ"ח ועש"ך סק"כ ופמ"נ] מפני שרוב הפוסקים ס"ל כהרשב"א רלא בעינן רק שלא יהא נאבל מחמת מלחו וב"ב הערוך הביאו הרוקח [סי' מ"ו] וי"ל ומפרש בערוך שצריך למולחו שלא יהא טוב לאובלו וצריך למלוח מכל צדדיה וכו' אבל המולח מעט שמפזרו המלח לכאן ולכאן אמור לקרידה עב"ל אבל בשמפזרו ע"פ כולו ריו וב"ב בבה"נ וכהנמ"י [פ"ו] ומיהו לכתחלה כשאפשר שלא ישאר בו מקום מבלי מלח תע"ב ובפרט במלח מרינתנו שאינה של ים ואינה מלוחה כל כך :

לג דבר פשוט הוא דבנמלח מצד אחר שאמרנו אין חילוק בין שהצד הנמלח היה מונח פניו למעלה או למטה שיש שרוצים להלק בזה ואינו עיקר וגם פשוט הוא שהמלח יהיה נקי מתערובת שארי דברים ואם היה בו תערובת מין אחר אפילו פחות ממחצה אין המליחה מועלת וחייב להריחו ולטולחו שנית במלח נקי אם לא שהתערובת היה מעט מן המעט ראינו נחישב לבלום ראו בריעבר כשר אבל בתערובת נמור גם בריעבר אינו מועיל ורע ראם באמצע המליחה חתך הנחתך לשנים צריך להריח מקום החתך ולמולחו שנית אבל לאחר שיעור מליחה א"צ לחזור ולמלחו מקום החתך אף להסוברים דגם אחר שיעור מליחה יש דם בתוך הבשר כמו שיתבאר [עח"ד סקכ"ה] צריכ להלחה צריך כשחתך קודם הלחה כתרייתא ונפח"כ גם הדמם ס"ג ע"ם ותמיהני לגם קודם הלחה למה צריך להריח כתקוס פוס הפ נהכרח מילין כל כחחיכה] :

לד במה צריך לשהות החתיכה במלחו כתב הרמב"ם [פ"ו] בדי הילוך מיל שהוא בדי שלישית שעה בקירוב והיינו ח' מינוטין והביאו ראיה לדבריו ממה שאמרו חז"ל [בבת ס"ג] דמליחה היינו מין עיבור ושיעור עיבור הוא מיל [בה"מ] ותמיהני דלהדריא מבואר בשני מקומות בש"ס רשיעור עיבור הוא ד' מילין [בפחים מו' מולין קכ"ג:] והן אמת דרש"י ז"ל בתב בגדה דף נה' דהוא שיעור מיל אמנם בוראי הוא טה"ד שהדי כל הני דחשיב שם הוא ד' מילין וב"ב הרמב"ם עצמו בפ"ר מאה"ט וב"ב הערוך ערך נבל ע"ש :

לה ולבן נ"ל דמעמו של הרמב"ם הוא דהנה הבה"נ בתב דשיעור מליחה הוא בשיעור צלייה ובתב הרמב"ן בשם הגאונים דשיעור צלייה הוא בדי הילוך מיל [סה"מ וב"י] וזהו קבלה בידם מתכמי הש"ס ולפיכך לא רצה הרמב"ם לבתוב בשיעור צליה דאכתי לא ידענו במה הוא הזמן ולבן בתב מיל והטעם משום דיוצא הדם ע"י מליחה במו ע"י צלייה ולפיכך אמרו חז"ל דמליח כרותח ולבן שיעור אחר להם [כ"י] אמנם גם בזה תמיהני שהרי במליח כרותח יש במה רעות על איזה מליח אמרו בן ורק ר"ת ס"ל דזהו מליחה לקדירה אבל במה רעות סוברים דהוא מליח אתר במ"ש השור בפ' צ"א ואמה שרעת רוב הפוסקים הוא בר"ת מ"מ הא יש חולקים עליו במ"ש שם ועור ק"ל דרבינו הב"י הביא שם בספרו הגדול בשם הנשיא אלברצלוני דבסוף שיעור מליחה נעשה ברותח ולא קודם ע"ש ואיך נדמהו לצלייה שהאש מושך הדם מתחלתו ועד סופו ועוד דהתחוש מעיד שאינו רומה שאיבת כח האש לפליטת המלח וראיה ברורה לזה מבשר ששהה נ' ימים בלי מליחה שיתבאר דבמליחה אסור ובצלייה מותר ובמה דברים בן בהלבות מליחה אלא דכח האש יותר חזק מכח המיח :

לו ולבן ברור אצלי שזהו מעמו של הרמב"ם שהאריך אחר הדחה אחרונה להמיל הבשר להוך מים רותחין אבל לא לפושרין כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם עב"ל ותמהו עליו כל דבותינו דמנין לו דבר זה ואין בכל הפוצות ישראל שתפסו חומרא זו וידאה לי דלהרמב"ם הוה קשה בל מה שהקשינו ולבן באשר שאין ביבלתו לחלוק על הגאונים שהיה בידם שיעור זה מקובל מפי חבמי הגמ' ולבן פירש דאין סומבין על זה בלבר רודאי לא דמי צלייה למליחה לענין זה אלא דאח"ב ממילין הבשר לרותחין להצמית הדם הנשאר בתוכו אבל אם יניחו הבשר במלחו שיעור יותר ממיל גם הרמב"ם יורה שא"צ להמיל הבשר ברותחין :

לז ולפ"ז אני אומר דזה שנהגו העולם להשהות במלחו שיעור שעה ולא נורע לנו למה נהגו בחומרא זו מה שלא נזבר בלל בראשונים שהרי בולם כתבו בדי צלייה בפי קבלת הגאונים אלא דבלל ישראל אם אינם נביאים הם בני נביאים הם דהסנהב נתעיסר בדי שלא יצטרבו מיד לשום הבשר לתוך רותחין דבזה מתקלקל הבשר בידוע וזה שקצבו שיעור שעה משום דעיקר הרתיחה של המלח הוא אתר שיעור המליחה כמ"ש ואז צריך להסו"ן שיעור צלייה ונמצא שזהו שני פעמים ח"י מינוטין שהם ל"ו מינוטין וביון דאפקיה מחצי שעה אוקמה אשעה [מ"ם פתפע"ל מפסח נמ"נ כמ"ם ספלמי] :

לח ולפ"ז יראה לי במה שכתבנו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ו' וז"ל שיעור שהייה במלח אינו פחות מבדי הילוך מיל שהוא בדי שלישית שעה בקירוב וע"י יש לסמוך בדיעבר או אפילו לבתחלה לבבור אורחינ או לצורך שבת אבל בלא"ה המנהג להשהותה במליחה שיעור שעה ואין לשנות עב"ל ועע"ר אם עושים כן לבבור שבת או לאורחים או בדיעבר ישליבנו למיב רותחים

רוהחים כמ"ש הרמב"ם או שלכל הפחות ימלחו וישרו במלחו ל"ו מינומין לא פחות וכן אני מורה וכא [נס ניסי פנחון נספרו עכ' הפלאות פ' ויקרא פלך נקפין דרך זה פ"ם חך מם פר"ל לנס הפלאות והנפ"ע כוונם ספרמב"ם פוף פילא נעלמת פ"ם היתב ודוק] :

לע אמנם מה אעשה שאין המנהג כן ונם כל רבותינו הרא"ש והדשב"א והטור וכל הראשונים בתבו שיעור צלייה ודחו דברי הרמב"ם מה שמצריך להטיל הבשר ברותחין הרי מבואר להדיא שאין סוברין כן וצ"ל דקבלה בידם דבשיעור זה די למליחה להוציא כל הדם ובאמת בצלי נם בזמן פחות מזה מוציא האש את הדם אך אין שיעור מבורר לזה ולא כל האש שוה כמוכן ולפיכך אמרו בשיעור צלייה שיהא ראוי לאכילה לדיב בני אדם כמו שיתבאר בסי' ע"ו אבל בדעת הרמב"ם נלע"ד ברור כם"ש [זפ שפקשינו נפ"ף ל"ך נפיפור טיכול מנחתי בטב"י סי' כ"נ שכנרי"ב הקשה זפ ודברי המוב"י למוקים כמו שנלחק בפלאת בהניינ סי' ל"ם ע"ם] :

מ וזהו שבתבו בסעיף י"ם וז"ל אחר שנמלח הבשר והדיח מותר ליתנו אפילו בכים שאינם רותחים ויש מי שמצריך ליתנו בכים רותחים והמנהג כסברא ראשונה וכן עיקר עכ"ל דם"ל דהארמומית שאחר שיעור מליחה אינו אלא מוהל בעלמא דבן בתבו כל הראשונים אמנם לפם"ש אין ראיה בלל מהמנהג דאחרי שנהגו להשהות שעה שלימה גם לדעת הרמב"ם א"צ ליתנו ברותחים ואולי כוונתם דהמנהג הוא הוא אפילו בעת שמולחים רק בשיעור צלייה וכם"ש :

מא כתב הרא"ש [סי' מ"ל] ראחר ששהה כדי צלייה לרחצו שני פעמים ראשונה להעביר המלח והרם ושניה להעביר לחלוחית הכים הראשונים שנשארו עכ"ל וכ"כ הטור ברמזים שם וכ"כ המרדכי והמם"ג והמם"ק והשערים ומה"ת [סי' ס"נ] שצריך להדיח שני פעמים [סוכה נב"ח] וכתבו דבריעבר אם לא הדיח רק פעם אחת דיו [נ"י וכ"ח] ורק בהג"א בתב דלכתחלה יש להדיח ג' פעמים לשהר הכים השניים שנגעו בראשון ע"ש :

מב והרשב"א כתב בתה"ב [סוכה נב"ח] שצריך ליזהר בהדחה שאחר מליחה שינפץ המלח או שישטפנו בכים עד שלא יתגנו בתוך כלי הכים שמדיחים בו שאם יגיחנו עם מלחו בתוך הכלי נמצאו המים שוברים כח פליטת הבשר ונמצא הדם שע"פ הבשר ועל פני המלח חוזר ונבלע בתובו מחמת המלח שעמו בכלי וכו' עכ"ל וברור הוא שחשש זה אינו אלא בכים מועטים מאד דבכים מרובים המים מבמלים כח המלח והציר ולכן בל הראשונים לא חששו לזה שהרי מריגא אפילו מים מועטים מבמלין בח הציר בטו שיתבאר וכ"ש מים מרובים אמנם וזהו ברור דהרשב"א לא יחלוק על בל הפוסקים שאינו די לכתחלה בב' פעמים דמג"ל לוסר כן אלא דבוה חידש דהדחה ראשונה לא יהיה בהבלי אלא באויר או ינפץ המלח ואח"כ ידיח עוד פעם שני בכלי :

מג ולפ"ז מ"ש הטור ואחר ששהה שיעור מליחה ידיחנו שני פעמים ראשונה להעביר המלח והדם ושניה להעביר לחלוחית המים שנשארו בו וישטוף הבלי שרוחצין בו בין רחיצה לרחיצה וקדים שיהיו בבלי של מים שמדיחו בו ינפץ מעליו בל המלח שעליו או ישטפנו במים ברי שלא ישאר עליו מהמלח וכו' ומיהו אם לא נשטף במים תחלה ולא נפצו אין לאסור כי המים שבבלי מבמלין כח המלח ולא חשיב כריתח לאסור הבשר עכ"ל, והנה אין לומר דכוונתו דלבד ההדחה שני פעמים צריך ניפוץ או שטיפה דאיך יחלוק על אביו הרא"ש ורוב הראשונים ולכל הפחות היה לו להזכיר דהרא"ש לא ס"ל בן בדרכו ועוד איך יפסוק להיפך ממה שפסק בעצמו ברמזים כם"ש אלא סדר דבריו כן הוא דמקודם כתב לשון אביו הרא"ש ממש דצריך הדחה שני פעמים ואח"כ כתב חששת הרשב"א שלא יתן הבשר במלחו בהבלי אלא ינפצנו או ישטפנו ובהאי נוונא די אח"כ בהדחה פעם אחת ולא חשש לבאר זה בפירוש משום שא"א לטעות בבך דיותר משני פעמים לא הצריכו בל הפוסקים ואח"כ כתב דבריעבר אם לא נפץ ולא שטף אין חשש בזה וכוונתו דלכן לא חששו הרא"ש ורוב הפוסקים לזה [וכ"כ מתשבו סב"י וכב"ח סם כי לם פירשו בפירוש לך זה סיס לפס לדבר פשום וכ"מ להדיא מהלריעס שכתב לביטול"ם כתב להחמיר בג' פעמים ע"ש

וסי ס"ך דנס המיל בן כיוונתו מס מידם כזה] :

מד וז"ל רבינו הב"י בסעיף ז' קודם שיתן הבשר בכלי שמדיחו בו ינפץ מעליו המלח שעליו או ישטפנו במים זאח"כ יתן הבשר בכלי שכדיחין בו וידיחנו פעמים וישטוף הבלי בין רחיצה לרחיצה עכ"ל ותפסו מפרשי הש"ע דכוונתו שידיחנו פעמים לבר הניפוץ או השטיפה דהוה הרחה שלש פעמים ולפ"ז הרבו להקשות על רבינו הרמ"א שבהב וי"א שצריכין להדיח הבשר ג' פעמים והבי נוהנין לכתחלה ע"כ ישטפנו או ינפץ המלח מעליו וידיחנו ב' פעמים דזה הוי כהדחה ג' פעמים או ישים המים תוך הבלי ואח"כ יניח בו הבשר וידיחנו ג' פעמים והבי נהוג ולבתחלה יהן מים הרבה בהדחה ראשונה כדי שיבמלו כח המלח שכציר עכ"ל וקשה מה הוסיף על דברי המחבר ונרחקו הרבה בדבריו [פ"ך סקכ"ח וס"ו סקי"ז] וגם חקשו עליו דאיך כתב לכתחלה לשום המים תוך הבלי הא לכתחלה אסור ממעם תרשב"א שהרם שעם המלח לא יחזור ויבלע בתובו [פ"ך] :

מה אבל האמת תוא דרבינו הב"י לא עלה על דעתו בלל לפסוק חדחה ג' פעמים בדעה יחידאה אלא שני פעמים בדעת רוב הפוסקים אלא שחשש לחששת הרשב"א להבלעת הדם בתוך הכשר ולבן הצריך קודם בל ינפץ תמלח או לשטוף שלא בהשוד שכתב וה בסוף

בסוף דבריו לצאת ידי דעת הרשב"א מפני שהרא"ש לא חשש לזה כמ"ש ואיהו חשש הרבה לזה ולכן בתבו סקודם וזה שכתב וידיחנו פעמים כחזנתו ללמדנו עיקר דין הדחה כמה פעמים נצרך להדיח ואומר שצריך שני פעמים וישטוף הכלי בין רחיצה לרחיצה וחזו כלשון המור שכתב זה מקודם והייט בשהשני פעמים מדיח בהכלי וממילא לדבריו הקודמים דמצריך ניפוץ או שטיפה דיו בעוד פעם אחת ותדע לך שכן דזא דאם נאמר דההדחה פעמים הוא אחר הניפוץ או השטיפה א"כ למה צריך שטיפת הכלי בין רחיצה לרחיצה הא עיקר הדם כבר נסתלק בהניפוץ או בהשטיפה אלא ודאי כדאסרן :

כו ולזה שפיר בא רבינו הרמ"א להוסיף דיי"א דצריך הדחה ג' פעמים וכך נוהגין לכתחלה ודעה זו אינה חושת לחששת הרשב"א ולכן כתב דכי שחושש לחששת הרשב"א צריך ניפוץ או שטיפה ואח"כ הדחה שני פעמים או מי שאינו חושש לחששת הרשב"א יתן מים בהכלי ובשם ידיחנה ג' פעמים והכי נהוג לכלי לחשוש לחששא זו ולהדיח ג' פעמים בהכלי והיינו להשים הכשר תוך הכלי ולהדיחה ואח"כ יגביה הכשר מהמים וחזור ומפילה לתוך המים ומדיחה ואח"כ פעם שלישית והוסיף לומר דלכתחלה ישים מים הרבה בהכלי כדי לצאת חששת הרשב"א דאף הרשב"א לא חשש רק כמים מועטים ולא כמים מרובים וכמ"ש בסעיף מ"ב ע"ש :

כז ולזה נא רבינו הב"י בסעיף ח' לומר וז"ל אם לא ניפץ המלח שעליו ולא שטפו אין לאסור כי המים שבכלי מבטלין כח המלח עכ"ל בלומר אע"ג דאיהו חשש מובא לחששת הרשב"א דלכך הקדים זה בסעיף ז' לעיקר דין ההדחה וכמ"ש בסעיף ס"ה מ"מ בדיעבד אם לא עשה כן אין לאסור מפני שרוב הפוסקים לא חששו לזה ודיו להחמיר לכתחלה וכא רבינו הרמ"א לבאר וז"ל ואפילו המים מועטים מ"מ מבטלין כח הציר עכ"ל כלומר דמזה הוא עיקר הרבותא שאין לאסור בדיעבד דאלו מים מרובים אין כאן חששא כלל כמו שבארנו :

כח והוסיף עוד לומר וז"ל יש מהירין אפילו לא היה מים כלל בכלי והניחו כו הבשר ראין לחוש בשעה מועטת כזו שעומקין בהדחה הבשר ויש לסמוך עלייהו ואין לחוש בב"ז רק בהדחה ראשונה אבל לאחר הדחה ראשונה אין לחוש עכ"ל ביאור דבריו דבבר בתבנו דבחששת הרשב"א דעתו לחקל והנה זחו הכל כשמקרימין המים לתתן להכלי ואח"כ הבשר אבל לתת הבשר מקודם ואח"כ המים פשיטא שאסור לכל הפוסקים דהא עד שיתנו המים בהכלי מנח הבשר בכלי שאינו מבוקב ויבלע הציר שפולט ולזה כתב דיש מהירין בדיעבד אפי' בבה"ג משום דשעה מועטת היא ואין ליחש לבליעה הבשר וכתב שיש לסמוך על זה בדיעבד ולא לבתחלה וזחו הכל בהדחה ראשונה אבל לאחר מכאן אין שום חשש בזה אף לכתחלה ולכן איתן התוששים לחששת הרשב"א ומצריכין ניפוץ או שטיפה אין לחוש אח"כ אף נותנים להתוך ובכלי :

מט המנהג הפשוט בכל בהי ישראל שיש להם כלי מיוחדת לשרויית בשר ובה מריחין גם לאחר המליחה ואין משתמשין בה כלום אפנם מדינא אין קפידא ואין חילוק בין אם הדיחו בכלי בשר או מרפה או חולבת אפילו בני יומן ביון שהכלי נקיה והבשר משהין בה זמן מועט ובצונן אין שום חשש בזה אך אם הכלי מלובלך בטריפה או בחלב פשיטא שאסור להדיח בה בשר שהרי המלח יהיח אוהם ויבלעו בהבשר ואם היה מעט מים בכלי שבטל כח המלח שאינו חשוב עוד כרותח אפילו הם מלוכלכים מותר אם הדית בהן [וזהו ניגוד לבני הרמ"פ סוף פעיף ס' וכמ"ש סקל"ג] :

נ כתב רבינו הרמ"א דמותר להדיח הבשר בכי פירוה

וא"צ מים עכ"ל והסבימו רבותינו האחרונים [ט"ז ומ"ז] דבין הדחה שקודם המליחה ובין שאחר המליחה מותר במי פירות דאין שום טעם נבון לחלק בין מי פירות למים ואף שבתשו' רצה לחלק לענין הדחה ראשונה דאולי המי פירות מקשים הבשר ולא מרככי לה מ"מ הרי ראינו דבבאן מסתם לה סתומי ובבן אף שיש מהגדולים שרוצים להעמיד דבריו שכתב בתשו' [סי' קל"ג] מ"מ הדואה יראה שאין ברבריהם כדאי לרחות דברי מפרשי הש"ע וראיותיהם ומה גם שהרדב"ז בתב כן להדיא בתשו' [סי' ל"ו] ואין חילוק בין שבע משקין המכשירין לקבל טומאה ובין שארי משקין יבבולם מותר כשהדיחו בהם בשר בין קודם מליחה ובין לאחר מליחה וזחו הכל בדיעבד :

נא מותר להשהות הבשר במלחו אפילו במה שעוה אבל יותר מבדי פליטת ציוו דחיינו י"ב שעות או סעל"ע כפי הדעות שיתבארו אסור להשהות דחיישינן שלא יחזור ויבלע מהדם שעלין ושעל המלח דבל זמן הפליטה ביון שמרור לפלוט לא בלע אבל לאחר זמן פליטתו יש חשש ויש מתירים לשהות במלחו אפילו במה יסים לפי שום שעליו מעט הוא ובלוע במלח ואינו יכול לצאת ממנו שאין דרך המלח להפליט ממנו את הדם ארבא שמושכו אליו וזחו דעה הרא"ש ודעה ראשונה היא דעת הרשב"א בם"ש השד והש"ע בסי' א' ולבתחלה יש לחוש לדעת האוסרים ובדיעבד מותר והמנהג הפשוט לבלי להשהוה יותר משעה ועם"ש בסעיף ז' :

נב ובפלוגתא זו תלוי ג"כ אם מלחו בשר ושהה כדי מליחה ונמלח שנית קודם ההדחה לדעת הרשב"א יש לחוש שהמלח השני יבליע בהבשר לחלוחית רם שעל החתיכה ואולי גם קודם ששהה שיעור מליחה אין ליהוי מלוי מלח פעם שניה אם לא שבפעם ראשון לא מלחו

מלחו בהונן וגם בבה"נ טוב יותר להריחו ולמלחו שנית אבל לרעת הרא"ש שאין דרך המלח אלא להפליט ולא להבליע מותר ולענין דינא נ"ב לבתחלה יש לחוש להאוסרים ובדיעבד מותר בבסעיף חקודם [דין זה למדתי ממהרש"ו סי' ס"ז וסוכת נכ"י שכתב להרש"ם שמין במלח מבליע מותר ע"ם וממילא להרשב"ם אסור ולדינא תפשט כהרש"ב] :

נב בשר שנמלח ונתבשל בלא הרחה אחרונה צריך ששים נגר הרם שע"פ הבשר ונגר המלח ולא משערינן רק הרם הנבלע בהמלח אלא בנגר כל המלח חרא רלא ידעינן במה רם בלע המלח וכמו דמשערינן באיסור והיתר בכף חולבת שנתחבה לקדירה בשר נגר כל הכף מטעם רלא ידעינן במה בלע כמ"ש בסי' צ"ג כמו בן בנדון זה ועור דהא אנן מחמרינן בכל האיסורין לומר חנ"נ במ"ש בסי' צ"ב וא"ב נעשה המלח נבלה וצריך לשער נגדו ואין לומר רא"ב לא יועיל ששים רמלח הא עביר לטעמא ובל דעביר לטעמא אפילו באלף לא בטיל דאינו כן דזהו אם המלח היה אסור מצד עצמו אבל באן איסורו מפני הדם ובללא הוא ראין הנאסר יכול לאסור יותר מהאוסרו ולבן דנין בזה בששים בכל האיסורים :

נג והנה יש מהקדמונים שאמרו שאין לך חתיבה שלא תהא בה ששים נגד חדם והמלח שעליו [עב"י] אך רבים חולקים ע"ו דאין ראיה שיהא ששים ולא מיבעיא בחתיכה רחבה ודקה שאין ששים אלא אפילו בעבה אפשר שאין בה ששים ולבן נמנו וגמרו ששלשים יש בה בודאי נגר הרם והמלח ולבן אם יש בהקדירה מים או שארי דברים שיהא במותם בכמות הבשר מותר שהרי ביחר יש ששים ולא חשבינן החתיבה באיסור דבוק דנצריך נגר כל החתיבה ס' שהרי המלח אינו דבוק להחתיבה ומיד שהפול לקדירה נמס המלח והופר הדם והבליעה הולבת בשוה להחתיבה ולבן מה שבקדירה לפיבך אין באן איסור דביק ולבן גם החתיבה מותרת ויש מי שר"ל דהחתיבה עצמה אסורה וחלקו עליו בל הגדולים [ס"ז סקי"ט וט"ך סקל"ט ופר"מ וכרו"ם] :

נד ואם אין ששים בהחתיבה ובמה שבקדירה נגר הרם והמלח כתב רבינו הרמ"א בסעיף ט' דאם אפילו לא הושם רק בכלי שני הכל אסור דמאחר שיש שם מלח וציר אפילו בכ"ש מבשל עכ"ל ופשוט דזהו בשהיד סולרת בו [ט"ך סקכ"ו] ואף דכ"ש אינו מכשל מ"מ במלח וציר מבשל אבל במה מהפוסקים מקילים בזה דכ"ש בשם שאינו מבשל במו בן אינו מפליט ומבליע באחת ובבאן אתה צ"ל שיפליט הדם מהמלח ויבליע בבשר ואין בח בחום ב"ש לעשות זאת ואי משום המלח והציר הרי לאחר שיעור מליחת בבר פסק רתיחוהו [ס"ם סי' פ"נ] וביון דרם שמלחו דרבנן יש להקל בזה [ט"ז סקכ"ב] אך בשאין הפ"מ אין לעבור ע"ד רבינו הרמ"א [ט"ך סקל"ז] ויש מקילים גם בהפסד מועט [פר"מ סקל"ח] ולא נראה בן [ובמת סדנר תמוס דסס היט"ם וסס"ו סק"ה סק"ל והפר"ח שם ס"ל לכ"ם מבליע גם בעלמא ואין סקילו בזה ו"ם דבזה הוא להפליט ולבבליע בחתח זסו יותר תמוה שהרי המלח נמס ונבלע בבשר וכבר הקשה בן ספמ"ג בח"ו סקב"ב ומולי מסוס דע"ם רוב ים שיש וכח"ם מקולם ודס שמלחו דרבנן תפסו לשות שמקילים ושוד לעיקר תומרת זו נראה לעיני מלא לרי"ו בשבת מב: בשנה להשילם וכו' ולא לח"ק ועי' שפתים מ: וכבר הקשה וה שכתבו ב"ק סק"ו ותירוציו לקוקים מאד ע"ם ומולי ס"ל לרמ"א דבמלח גם ת"ק מודם שמס וסו הכל בכ"ם מבל בכ"ר בשבר בשבר גם בלא מלח בשנתנתו בכ"ר קולם מליחה בח"ו בבשן ולא בכי"ו למיקל בוש וב"ם לאחר מליחה קולם מליחה לבשבר בכ"ר בח"ו בין בשן שיש ודוק] :

נה בשר שנמלח ולא הורח אחר מליחתו והניחו בך במלחו ער שנתייבש הבשר מותר אפילו נתנוהו בב"ר דבין דנתייבש מלמעלה ודאי יש בהחתיבה ששים נגר המלח שעליו מאחר שבבר נתייבש וגם זהו בדיעבד אבל לבתחלה אין להניחו במלחו עד שיתייבש וגם בשהניחו לא יהננו לתוך רותחין ער שיריחנו יפה ממליחתו ואדרבא בשנתייבש צריך שפשוף הרבה שיסור המלח מהבשר . ודע רבל המבואר בדינים אלו בלא הורח אחר המליחה הבוונה הוא שלא הורח בלל אבל אם רק הורח קצת אפילו פעם אחת הגם דצריך הדחה ב' או ג' פעמים במו שנתבאר מ"ם בדיעבד אין באן איסור אפילו לא הורח רק פעם אחת ובשנתבשל בן מותר בלי שום פקפוק דבוראי גם בהדחה אחת תוסר המלח והדם מעל החתיבה ואפילו אם נשאר דבר מה וראי יש בנדו ששים :

נו ובתב רבינו הרמ"א בסעיף ט' מלח שמלחו בו פעם אחת אסור למלוח בו פעם שנית וב"ש שאסור לאבול המלח אחר שמלחו בו עכ"ל ובתבו דאם מלחו בהמלח פעם אחרת ונתבשל בך מותר בדיעבד [ט"ך סק"ח בשם מ"ת] ודין תמוה הוא דבוראי אנן סהדי דבשהמלח נתמלא דם שוב אין בו בח להוציא דם מחתיבה אחרת ומפורש בן בתוס' ורא"ש שהבאנו דבריהם בסעיף ק"ד ע"ש ובענין שאמרו חו"ל בחומץ שחלטו פעם אחת שוב אין בו בח להצמית פעם שנית [פסחים ע"ד:] אף בשהחומץ הוא חזק מאד במ"ש בסי' ס"ז ע"ש ובן בתב לענין אבילת המלח אחר שמלחו בו דבשנתייבש הרבה מותר [שם סקמ"ח] מטעם דהדם נשרף ובלה בהמלח וגם זה תמוה מאד ויש מהגדולים שדחו דבר זה ובוראי בן הוא ואיסור גמור הוא :

נח בתב הטור וו"ל ובתב בספר המצות אם בותי משמש בבית ישראל ונתן הבשר בקדירה ואין ירוע אם הדיחו אם לאו נאמן במסל"ת ואם ירוע שדרך ישראל להדיחו והיה שם אפילו נער שיודע במיב הדחה או אפילו אם נבנם ויוצא מותר דסירתת בותי ויש אומרין בזה עב"ל ביאור דבריו דאף דקיי"ל דאין מסל"ת נאמן אלא בערות אשה בלבר מ"ם יש מוברים דבדרבנן

נאמן במסל"ת [מרדכי ריש ניזה והמ"ל סי' ע"מ] והבא האיסור הוה דרבנן דרם שמלחו או בישלו הוה סרדבנן אמנם דעת רוב הפוסקים דגם בדרבנן אינו נאמן ובמ"ש רבינו הב"י בספרו הגדול מ"ם קל"ז ע"ש מ"ם הבא איכא עוד מעמא להתירא רכותי קפיד אנקיות [מכו"ם ג'] אמנם במסל"ת אינו שייך אלא בשלא ידע דאיסור והיתר הלי בזה ראל"ב הרי אינו לפי הומו [ב"מ ולריסה] ולפ"ז מתפרשי דברי המור דנאמן במסל"ת בשאינו יודע ריני ישראל ואח"כ אומר ואם יודע שדרך ישראל להדיחו וא"כ לא שייך במסל"ת אין היתר אא"כ שהיה שם אפילו קטן או שנכנס ויוצא ואז מירתת הכותי לשנות ולהיפך אם אינו יודע מנהג ישראל ואינו מסל"ת לא מהני מה שהיה שם ישראל או נכנס ויוצא דלא שייך בזה מירתת כיון שאינו יודע שוהו לעיכובא אמנם אפשר לומר דגם כיודע מנהג ישראל שייך מסל"ת כגון שסיפר לפני אתרים שלא בכוונה ולא שאלוהו אם הריח אם לאו [ס"ך סקמ"ג] וזהו במסל"ת בענונה כמ"ש באהע"ז סי' י"ו והיש אוסרין מ"ל דלא מסכינן לא על מסל"ת ולא על מעמא דמירתת מפני שהוא דבר שביכולת לברר והיינו ליתן לנחתום כותי למעום אם אין בזה ריבוי מלח [ג"י] ודעת המור נראה שנוטה לדעת ראשונה מדלא כתב ליתן למעום [רמ"ם פל"ת מות כ"ם] :

נט ורבינו הב"י כתב בסעיף י' כותי משמש בבית ישראל ונתן הבשר בקדירה ואין ידוע אם הדיחו אם יודע הכותי מנהג ישראל מומכין על רבריו אם היה שם ישראל יוצא ונכנם או שום קטן בן רעת עב"ל ולא כתב היתר דמסל"ת דהולך לשיטתו דמסל"ת אפילו בדרבנן לא מהימני כמ"ש לקמן מ"ם קל"ז ע"ש :

ס ולכן רבינו הרמ"א שפסק בא"ח סי' תקי"נ רבדרבנן מסכינן על מסל"ת וכן מוכח מדבריו לקמן סי' שמ"ז גבי בכור ע"ש לפיכך כתב כאן ז"ל ובחד מינייהו סני או במסל"ת שהדיחו יפה או שישראל אפילו קטן יוצא ונכנם דמירתת הואיל ויודע מנהג ישראל מיהו אם מיחה לכותי שלא ידיחו בלא רשותו והוא עבר על דבריו אסור דהא חזינן דאינו מירתת ואין לסמוך נ"כ אדבריו עכ"ל כלומר אף במסל"ת אין מומכין על דבריו אחרי שעבר על דברי הבעה"ב וזה שלא כתב דבריו בלשון וי"א משום דלא מוכח להדיא בדברי רבינו הב"י דלא מ"ל הך דמסל"ת וכן דרכו בב"מ ונם מבואר מדבריו דגם כיודע מנהג ישראל שייך מסל"ת שהרי על אופן אחר אמר ובחד מינייהו סני וכו' [עם"ך סקמ"נ וכמ"ו ולעמ"ש מ"ם נפסיקות ולוק] . ודע שאם יש דגלים לדבר שהכותי הדיח טוהר בכל נווני אף בלא מסל"ת וכלא מעמא דמירתת וזה הלוי בהכנת הבעה"ב שהכותי עשה בנצרך [עם"ת בסס סטנ"ו] ואין לשאול דהא יש באן איסור בישולי כותים רי"ל דמיירי שהישראל העמיד הקדירה על האש דסותר כמ"ש בסי' ק"נ וזה ש"א הזכירו ההיתר שיעמנו נחתום כותי דהולבים לשיטתן בר"ם צ"ח דעכשיו אין סוסכין ע"ז ע"ש [בכרי"ם סק"ם סקסה כן וגם סקסה הם מין סומכין על מסל"ת גם בדרבנן ע"ם ולק כלל לפסעימה מין סומכין כמ"ש ובמ"ם ס"ל דבדרבנן סומכין על מסל"ת וכ"כ להדיא המג"א בסי' תקי"נ סקי"ב סך לבני סנ"ך ס"ם קנ"ז תמוהים מאד שכתב שלמת כל הפוסקים לבדרבנן מסכינן מסל"ת מסך דכ"ק קיל: ולכן מחלק בין חמחזק סיסורה לנה לחמחזק ס"ם ומינו כן לדוב הפוסקים ס"ל לחינו נאמן וסך כ"ק סוס נפסילי עדות וכנר סמינו הפר"ח בכמן סק"ם מיהו הרמ"א ס"ל כן לכן פסקו כמרדכי ומהמ"ל וגם לענ"ד סר"ן נוסף לה כמ"ם הכ"י ס"ם קל"ו ע"ש] :

סא מעשה באשה אחת שבשלה בשר ושכחה אם מלחה הבשר אם לאו ופסקו דהבשר כשר מתרי מעמי חדא דכיון דדם שבשלו דרבנן ספיקא דרבנן לקולא [ס"ו סקכ"ל] ואין לשאול דא"כ למה הוצרכנו בכותי היתר דמסל"ת או מירתת נתיר מפעם זה דלא דמי דבכותי אין להתיר מפעם זה דלמה ימריח א"ע להדיח ובוראי אינו חפץ בטירחא יתירה ולכן הוצרכנו למעמים אחרים [פר"ח סקמ"ל] והיתר השני דוראי האשה עשתה כדרכה תמיד ומלחה תחלה [ס"ו] ויש חולקין בזה דמפעם ספיקא דרבנן לקולא אין להתיר ביון דאיתחזק איסורא ויהבאר בסי' ק"י דכל היכי דאתחזק איסורא לא אמרינן סר"ר לקולא והיהר השני מפעם רוראי עשתה כדרכה תמיד נ"ב אין להתיר דארבא איך אפשר ששכחה מעשה רב בזה מליחה והדחה ובודאי לא מלחה [ס"ך סקפ"כ] :

סב ונרולי אחרונים הסכימו להיתר דמפעם אתחזק איסורא אין לאסור דבאמת דין זה דאתחזק איסורא לא אמרינן סר"ר לקולא אינו מיסכם ויתבאר בסי' ק"י דיש סוברים דגם באתחזק איסורא אמרינן סר"ר לקולא [פר"מ סס] ובענין השכחה איך שכחה מעשה רב בזה ובודאי לא מלחה י"ל להיפך דאם בודאי לא מלחה האיך היה עומה על דעתה להסתפק בזה אלא ודאי דענין הספק יכול להיות בנון שהיתה טרוידה הרבה ולפי העלות על זכרונה פעם נדמה לה שמלחה ופעם נדמה לה שלא מלחה והאמת הוא כן שנצרך להתבונן באופן הספק ואם ספק נמור הוא יש לסמוך ולומר שודאי מלחה [פלתי סק"י] ולדינא צ"ע [ובשכחה גם מליחה מח"כ יש להחיר בפסיעות] :

סג והנלע"ד אע"ג דלא מסכינן אמעיסת כותי בם"ש בר"ם צ"ח ולכך זה לענין למעום אם יש בהבשר מעם דם ג"ב קשה לעמוד על זה מפני שגם לאחד שיעור מליחה נשאר מוחל כדם [כרי"ם] מ"ם הא זהו ברור דאם הבשר לא נמלח כלל אף שנתנה מלח בקדירה כדרכה תמיד מ"ם יהיה הבשר והתבשיל הפל מבלי מלח כמובן ואם לא יהיה הפל ומעמו במוב זהו סימן מובהק שהבשר נמלח ובזה נראה דנאמן גם כותי שאינו נתתום דלא יוכל לשקר בזה שהיש"א יכיר בשקרו

בשקרו תיכף ומיד ולכן נלע"ד ליתן לכותי למעום אם יאמר שהוא תפל מכלי מלח הוה סימן שהכשר לא נמלח ואם יאמר שהוא בטוב וכהונן ביכולת לסמוך על הגדולים המהירים [ומ"ם סע"ז הסיתר מעמם רוב מינו מוכן כלי כמ"ם סנקס"ב ומ"ם ספמ"נ מעמם כמיך מיעוטא למזקה והוי פלגא ופלגא וס"ל ספק המקול ונדרנן מותר ע"ם כלעתר למותר מפילו למאן דס"ל בחתחזק איכורא מטור נדרנן נ"ע דכא הוי רובא דחלי במעמה ואין הולכין אחר רוב כזה כדאיתא בגמרות כ: ואיכו דומה למ"ם סחום' ניכמות קי"ט ע"ב ד"ה ע"ם וזוק] :

סד ודע רבל זה הוא אם האשה עצמה עוררה ספק זה אם טלחה הכשר אם לאו אבל אם האשה הלכה סבאן באשר העמירה הבשר בקרירה לבשל אין לנו לעורר ספק כלל אם נמלח הכשר אם לאו ופשיטא שבוראי סלחה כדרך בנות ישראל ואין שום ספק כזה ומותר לאבול אסנם אם אחר שלח לחבירו כשר לכפר ולא הודיע לו אם הכשר נמלח אם לאו הרבר פשום שצריך למלחו ולא אמרינן דכוראי המשלח מלחו כדי שלא יכשל באיסור ראינו בן רגם המשלח יודע דכיון שלא הודיעו שנמלח כודאי ימלחנו ואם כשלו בלא מליחה אסור לאבול עד שיתכרר הדבר [וכ"כ קיל לפריס] אסנם אם הם מכירים בהכשר שנמלח יכולים לסמוך ע"ז אם הרכר כדור אצלם :

סה מעשה באשה אחת שהביאה לביתה כשר ושומן וחלב ובקשה מאשה אחרת שתעשה הכשר והשומן בהכשר בהדחה ומליחה לקדירה ועשתה כן ואח"כ מצאה האשה בעלת הבית כל הג' דברים בכלי אחד ושאלה מהאשה האחרת למה עשית בן והשיבה לא ירעתי שיש כאן חלב וא"כ יש ספק שמא נמלחו ביחד ופסקו דכיון דכשר וחלב הוה מין בשאינו מינו ואסור מן התורה כנותן טעם והוה ספר"א והולבין להוסרא [פר"ח סקמ"ד נסס ני"נ] אבל אם הספק הוא על השומן והחלב דהוה מין כמינו רמן התורה כמל כרוב והוא ספיקא דרבנן ולקולא [סס] ואפילו כבשר וחלב די להכשר בקליפה שהרי הרבה פוסקים סוברים דכמליחה אינו מפעפע יותר מקליפה בם"ש בסי' ק"ה ולבן בספק יש לסמוך עליהם [כרו"פ סק"ן] משום דהוה ס"ם שמא לא נגע החלב בהכשר ואח"ל נגע שמא די בקליפה ואם נגע במקום אחד ואינו יודע באיזה מקום נגע הוה כנתערב מקום הצריך קליפה עם אחרים ובמל חד בהרי כמו שיתבאר בסי' צ"א [סס] ושם יהבארו כמה דינים כדבר שצריך קליפה ולא קלפוהו ע"ש היטב [מפר"ח סמסיג עכ הנ"נ ופינח פסנס כמ"ם סכרו"פ ע"ם וזוק] :

סו בשר שנהבשל בלא מליחה ולאו דיוקא שנתבשל :לא אפילו הבנים הבשר לתוך כ"ר שהיד סולדת בו [ס"ך סקמ"ד] ואפילו העלה את הבשר תיכף מן הדוהחים צריך שיהיה בקדרה ששים נגד הבשר ואם אין כאן ששים אסור הבל הבשר והתבשיל והקדרה מפני הדם שבבשר ולמה צריך ס' נגד כל הבשר משום דלא ירעינן כמה דם יש בהבשר דבן היא המדה בכל כליעת איסורים ואין חילוק בין בשר בהמה לבשר עוף ובין בשר לשומן ובין הודח הבשר או השומן תחלה או לא הודח דלא ביש מקילין בשומן :

סז ואם יש כאן ששים מוהר נם הבשר ולא שייך כאן לומר חנ"נ דהא הבשר עריין לא נאסר מעולם ואין לומר הרי הבשר נתבשל בדמו דאינו בן דהדם שנפלט מהבישר לתוך המים נהבטל בהמים והרם שלא יצא מהבשר הוה דם האברים שלא פירש ואין לומר דאולי הרם התעורר לצאת ממקומו ולא נפלט להמים והוה פירש ממקום למקום ואסור כמ"ש בסי' ס"ז ראינו בן דמסתמא הדם שנתעורר ע"י הבישול לצאת מסתמא יצא לחוץ דמי יעכבו ואותו שלא יצא בודאי נם לא נתעורר לצאת [זסו כוונת הס"ז סקכ"ז] ויש מי שרוצה לומר דלפי טעם זה אם הבשר נמלח קצה ולא כל צדבו ובשלו דרינו באלו לא נמלח כלל והרי בזה כבר התעורר הדם לצאת ע"י המליחה וניחוש שמא לא יצא לחוץ ותיאסר הבשר [סג' רנ"פ] אמנם נם בזה אין חשש כלל דזהו ודאי דהדם שנתעורר לצאת ע"י מליחה פשיטא שיצא ע"י בישול ואין לנו להחזיק ריעותא תמוה כזו שלא יצא ע"י בישול מה שנתעורר לצאת ע"י מליחה [נ"ן] :

סח ום"ם כתב רבינו הרם"א בסעיף י"א דיש אוסרים אותה חתיכה אפילו כדאיכא ס' נגר החתיכה והבי נהוג אם לא לצורך כנון לכבוד שבת או לכבוד אורחים ראו יש לסמוך אדברי המקילין עב"ל וה"ה כשיש הפ"ם כמו בעני דזהו לפי ערבו הפ"ם [ס"ך] ומעם האוסרין הוא משום דהבשר נתבשל ברמו נהמעמים שבהבנו אינם מספיקים דחיישינן שהרוטב מבלבל טעם החתיכה וגורם שהרם שכתוכו פירש ממקום למקום [סס] ועוד שיש לחוש שמא יצא הדם על החתיכה מלמעלה ועדיין לא הפסיק להתערב עם המים וחזר הדם לתוך החתיכה [כנ"נ מהגס"ד ס"נ ע"ם] ותדע שחששא גדולה היא שהרי כדינא דגמ' מותר לחלוט ברותחין להצמית הדם אלא שהגאונים נזרו לומר שאין אנו בקיאין בחליטה בם"ש הרי"ף בפרק כל הבשר ויתבאר בסי' ע"נ נבי בכד ויש להבין למה החמירו הגאונים מפני העדר בקיאות איזה חשש יש בזה דמ"נ הדם שיתעורר לצאת יהבטל בהמים ומה שלא יתעורר לצאת הוה דם האברים שלא פירש ונהי דלענין המים שפיר יש לאסור דהוה בטבטל איסור לבתחלה אף כשיש ששים נגד הבשר אבל אם ירצה רק לאבטל הבשר ולהשליך המים הוצה לבה אסרו אלא ודאי דיש חשש נ"כ שמא ימלים הדם ויחזור ויבלענו ום"ם דעה ראשונה עיקר להלבה ולבן לצורך מוהר בם"ש :

סט ואפילו לדעה ראשונה בתרנגולת שאינה פהוחה ודאי ראוי לאסור שהרי הבבד ושארי האברים

שכתוכה המה במונחים ככלי והדם תפלוט מהם ותכלע בתרנולת ואולי הרותחין יצטיתו בתוך התינגולה מה שתפלוט הכבר ושארי האברים [ב"י בשם מרדכי] ויש מי שרוצה להחסיר בתרנולת אפילו נימלו סמנה האברים הפנימים מפני שהיא חלולה איבא למיחש שמא פירש ממקום למקום [ט"ז סק"ס] וחומרא יתירה היא שהרי מיד כשנפלט הדם לתוך החלל נהערב הדם בהמים והוה ככל חתיכת בשר [נקה"כ] ודע דאם נמלחה חתיכה ולא נמלחה כראוי בגון במעט מלח או שלא שהה שיעור מליחה דינה כאלו לא נמלחה כלל וכן בשר ששהה נ' יסים ולא נמלח אף אם מלחה אח"כ דינה כאלו לא נמלחה כלל ואם נתבשל צריך ס' כנגדו להתיר מה שבקדרה אבל החתיכה עצמה אסורה גם לדעה ראשונה דבין דהדם נתקשה בתוכה שפיר יש לחוש שמא הבישול מרככו קצת ופירש הדם ממקום למקום ולא יצא לחוץ ולכן גם בהם"ם אסור [ט"ז סרנה יסקנ נהי נפי פעם הכפ"ם דנחתיכה עצמו אין פ"סור כפירש ממקום למקום אמתיבי הא מגן קי"ל לפיסור כדמוכח בכ"מ]:

ע בשר ששהה נ' יסים בלא מליחה אסרו הגאונים דנתייבש הדם בתוכו ואין המליחה מועלת להוציא הדם מתוכו ואסור לאכלו מבישל רק לצלי דהאש יוציא הדם ואם מותר לבשלו אחר צלייתו יש אוסרים רמי ייטר שהאש מוציא כל הדם דאולי נשאר מעט דם והוה דם האברים שלא פירש ובשיבשל יצא הדם ואע"נ דהכבר מותר לבשלו אחר הצלייה ולא חיישינן שישאר דם בתוכו והו בפני שהכבד הוא עדיין רך שלא עברו עליו נ' יסים ונפלט כולו בצלי כשא"כ בעבר נ' יסים [ס"ך סק"ס] ולפ"ז גם בכר שעבר עליו נ' יסים נ"כ אין לבשלו אחר צלייתו אך י"ל דכבד בין הוא כולו דם רק ההורה התידהו ע"י צלייתו שוב אין חילוק בין עבר עליו נ' יסים או לא עבר עליו וכן נראה עיקר שהרי לא הזכר בשום פוסק לחלק בכבד בזה:

עא ויש מתירים בבישול אחר הצלייה הרא דיותר קרוב דהאש יוציא כל הדם ואפילו אם נאמר דאינו מוציא מפני קשיותו נאמר נ"כ דגם הבישול לא יוציא והבריע דבינו הב"י בסעיף י"ב דלכתחלה יש להחמיר שלא לבשלו ובדיעבד אם בשלו מותר והכבימו לזה גדולי אחרונים דזהו מילתא דפשימא דאפילו אם נשאר מעט מעט דם והבישול יפליטנו מ"ם מעט הוא ואין בו כדי לאסור והרדב"ז ז"ל פסק להחליטו ברותחים אחר הצלייה ואח"כ יכול לבשלו שוהי מרינא דגם' חליטה בעצמה די ולכן בשניהם ביחד צלייה וחליטה הדבר פשוט שאין לאכלו עוד בבישול וכן יש להזהיר ודע שיש מצריכים למלוח קודם הצלייה ואין עיקר לדברים אלו ונוהגו בו כבשאר צלי שיתבאר בסי' ע"ו למלחו קצת כשמניחו על האש ע"ש [טס סק"נ]:

עב והנה בגם' אין רמז לדין זה בלל אך רבותינו הראשונים כולם המכימו להנאונים וכוראי קבלו זה מחכמי הש"ם ולענ"ד נראה דיש רמז לזה בש"ם [קינ:] דאמר שם לענין הרחה שקודם המליחה דאם המבח לא הדיחו ידיח בניתו ואם הדיחו המבח א"צ להדיח בביתו ע"ש ויש להבין למה לו להמבח להדיח לעשות מירחא שאינו מוסל עליו ויותר מזה יש להקשות שהרי בשבת [עס:] יש מי שכובר דשוחט חייב משום צובע ע"ש ואמר שם דענין הצביעה הוא משום דניחא ליה למבח שהתראה מלא דם ויבינו הכל שנשחטה החם ויקנו סמנו ע"ש והרי לפ"ז המבח מהרר שיהיה דם ע"ם הבשר וא"כ למה ידיחנו לקלקל לעצמו אלא ודאי דביום הראשון והשני לא ירים אך ביום השלישי שהחידוא שלא יעבור נ' יסים ויניע לו הפסד שלא יקנו מסנו לבישול מסחר להדיח כדי למנות נ' יסים מהדחה כמו שיתבאר וראיה לנ' יסים נ"ל מהא דתנן שלחי יכמות דאין מעידין על המת אלא עד נ' יסים דמשם ואילך נשתנה הפרצוף ודבר זה ידוע שבל זה הוא מסיבת הדם שהדם הוא הנפש וכל נ' יסים שעדיין הדם לא נתקשה דמות פרצופו הוא כמקדם ולאחר נ' יסים דהדם נתקשה גם הדמות נשתנה ולכן אמרינן שם בגם' דבשכוסל במים אפילו אחר זמן רב מעידין עליו דלא נשתנה הפרצוף כמו דאמרינן בכאן דבשמרידהים הבשר במים פועל פעולתו עד נ' יסים אחרים ואם כי בעיקרי הענינים אין דומים לגמרי זל"ו ס"ם זכר לדבר יש לרמז זה ממשנה ונם' [וכ, מכתובות ד' ל"ם פנ"ם ענתן מים וכו' לחיב לו: פ"ם יב"ם מס"פ כיצד וחב]:

עג אין להשהות בשר נ' יסים בלא מליחה דחיישינן שמא יבשלו דמפני שברובא דרובא מבשלין ולא צולין אין לסמוך על מה שנוהיר לצלות אח"כ דבבה"נ ודאי חיישינן להקלה [ס' פלפי סקי"ב ופפ"ם פ"ם] ואם רואה המבח שישאר אצלו על נ' יסים יסהר לשרות במים כמו שיהבאר וכן אסור להשהות נ' יסים בלי ניקור החלב בם"ש ם"ם ס"ד וזה נרוע הרבה מסליחה דבזה אין היהר לצלי בסוכן ויש שרוצה לאסור גם בדיעבד בלי ניקור חלב נ' יסים [ב"ח בשם רמבי"ם] ונהי דאין מהירין בדיעבד בם"ש שם ס"ם בביהה נרחלה והיא וצריך המבח ליזהר בזה:

עד ודע דבין שבגם' לא הזכר הך דינא לכן אין מורין בזה רק לענין תומרא שאסור לבשלה כמו שנתבאר ולא לענין קולא בגון אם מלחו בשר שעברו עליו נ' יסים בכלי שאינו מנוקב לא אמרינן הרי נתקשה הדם ולא פלם כלום ולא נאמר הבשר בצלי אלא איסור נמוד הוא והבשר מרפה כמו בכל מליחת בשר בכלי שאינו מנוקב [ס"ו סק"נ] ועוד דמי ייטר שמתקשה כל כך שאין המלח מפלים כלום שמא מפלים מקצה דם אמנם אם מקורם מלחו לבשר זה בכלי מנוקב ואח"כ מלחוהו בכלי שאינו מנוקב מותר דכל מה שהיה ביכולת להפלים הפליטה בהמנוקב ומה שלא הפליטה

בשם

בשם גם בזה לא תפליט [סט כסס יש"ס] ולא אמרינן דפולט טעם טעם ויש מי שחושש לזה [נקה"כ] ואם מלח בשר זה עם שאר בשר שלא עברו עליו ג' ימים נראה נ"כ דבשר זה אסור ואין לנו לומר בשם שאינה פולטת ע"י מליחה כמו כן לא תבלע ע"י מליחה דאין זה ראיה ושמא בולעת ובה לא שייך לומר בשם שתפלוט רם רירה תפלוט ג"כ מה שבלעה מאחרה [סט] ואפשר גם לצלי כמ"ש בסי' ע' אך רבים חולקים בזה וחומרא יתירא היא ובוראי גם היא פולטת קצת ועוד דהגאונים לא אמרו אלא לענין הרם אבל ציר וראי פולט והוה כשאר בשר דאידי דשריר לטיפלט לא בלעה ועכ"פ בצלייה וראי חוזרת להכשרה ודבר פשוט הוא שאם מלח בשר זה עם שאר בשר שכבר נמלח והודח בכלי שא"מ דנאסר שאר הבשר ג"כ [סט] :

עה בגר בתבנו דאין חילוק בין בשר לשומן אע"נ דרכיך ויש מהגרולים שרצה להתיר בשומן אווז שעברו עליו ג' ימים ולצלי ילך לאיבוד ורצה להתיר במליחה לפי שהוא רך מאר ולא נתקשה הרם שבתוכו [סנט"ן] וצווחו עליו כברוביא כל הגדולים [טכ"י והגרע"ק] ובודאי כן הוא דאין לנו לחרש רבר בטבעיות טדעתנו מה שלא אמרו הגאונים ויש שהיו רוצים להתיר למולחו ולהוסיף שומן ער ששים [סט] וגם זה צ"ע וקשה לעשות מעשה בזה ויש למוברו ,כותי ורק בנמלח וסנק אם נמלח תוך ג' או לאחר ג' פסק רבינו הרמ"א רמותר ופשיט הוא רספוקא דרבנן לקולא אף אם היה מפורש בגמ' וב"ש בחומרת הגאונים אבל לעשות קולות אחרות אין ביבלתנו בלתי קבלת רבותינו הפוסקים ואולי בשומן שבתוך האווז שהוא רך ולח מאר יש להקל ועיין בסעיף פ' :

עו ובהב רבינו הכ"י בסעיף י"ג ואם שרו אותו במים תוך השלשה ימים יוכל להשהותו עוד ג' ימים אחרים פחות חצי שעה עכ"ל רם"ל דהשרייה יהיה חצי שעה כמו בהדחה שקודם המליחה [ס"ז] וי"א דלאו דוקא חצי שעה אלא פחות מעט [ז"ך סקנ"ל] ביאור הדברים דאל"כ הרי ער סוף נ' מעל"ע מתחלת השרייה תיבף נאסר אי חשבינן חצי שעה של השרייה להנ' ימים והיה לו להשהותו עד יותר מחצי שעה אלא וראי דזמן השרייה לא נחשב בהנ' ימים א"כ א"צ חצי שעה וד' במשהו כדי שמגמר השרייה לא יהיה ג' ימים ולזה אומר דבאמת לאו דוקא קאמר אלא פחות מעט [עפרמ"נ והנ' רכ"פ ולו נלהה כמ"ש ופ"ם הכל ודוק] :

עז כדבריו אלה מתבאר דצריך דוקא שרייה ומשמע להריא דהדחה בעלמא לא מהני להשהות יותר מנ' ימים והנה בכמה מקומות דאינו שרק מריחים הבשר בטוב ולא שורין וצווחנו ע"ז ולית דמשגח וכן דאיתי שבותב אחד מהגרולים בלשון זה וכבר נהגו אפילו לבתחלה בהדחה בעלמא וגראה דאין להקל לכתחלה היבא דאפשר ע"י שרייה וכו' עכ"ל [הגרו"מ ניל מפריס] ובאמת הראשונים וגם הטור לא הזכירו כלל דבר זה שיועיל שרייה להשהות עוד ג' ימים ורק רבינו הב"י הביא זה בספרו הגדול בשם האגור ושם הזכר גם הדחה בלבר וז"ל בהב האגור דאיתי גדולים מבשרים כששפכו עליו מים הוך ג' ימים והמהדרין נותנין הבשר תוך ג' ימים במים ומניחין אותו שם כמו שתי שעות ואו יכול להשהותו עוד ג' ימים וכו' עכ"ל ודבריו בש"ע הוא הבריעה מסברא דנפשיה לשרות ורי בחצי שעה ולכן אלו שנהנו בהדחה יש להם על מה לסמוך וי"א דאם ניקרו הבשר מהנידין תוך ג' ימים סומכים ברי,בר על הדחה בעלמא מאחר שאין שם דם אלא מה שטובלע בבשר ואם לא ניקרו אינו מועיל דק שרייה [ס"ז סקל"ג] :

עח מעשה בטבח שלקח מבית הטבחים בשר קרוש לביתו ונפשר שם ועברו ג' ימים אך ההפשר היה בתוך הג' ימים ופסק המורה להכשיר ומותר לבשל מפני שאחר ההפשר מהקרישה הרי הוא טלוחלח בטים של ההפשר וה"ל כהדחה ומותר ברי,בר והסבים גרול אחר לזה אם היה משקה טופח על פני הבשר [סנט"ם ני"ס] וכן נראה אם הבשר היה מונח במרתף שקורין לאראווניץ בין רנבי קדח באופן שהבשר מלוחלח בטים של רנבי הקדח יש להתיר בהפ"ם דזה הוה כהדחה אבל בלא הפ"ם אין להתיר ופשוט הוא דההדחה צריך להיות מכל צד ואם הודח דק צד אחר אינו כלום :

עט י"א דאם הבשר קרוש ושראו ולא נפשר מקרישתו דאין השרייה כלום ואסור לבשלו אחר ג' ימים משחיטתו דהא השרייה הוא לרכך הבשר ובשהוא נקרש באבן אין השרייה פועלת כלום [פמ"נ כס"ד סקנ"ג] ורברי טעם הן דודאי בזמן החורף שהקרישה בתקפה מגורל הקור הרי הבשר באבן האמנם י"ל להיפך דכל זמן הקרישה לא יהית נחשב בזמן הג' ימים מטעם זה עצמו דבינן שהוא קשה באבן לא שייך לומר שהדם מתקשה בתוכו דאו אין פעולת הדם כלום שהרי בלא"ה הוא קשה כאבן וראית לסברא זו שהרי על המת אין מעידין אלא ער ג' ימים מפני שצורתו משתנית לאחר ג' ימים כמ"ש באהע"ז סי' י"ז ום"ם כשהית מונח בקור ונקרש התירו הרבה גדולים אף לאחר ג' ימים ממעם זה עצמו דבל זמן שהוא קרוש אינו משתנה [כ"ם סס סקנ"ח] וכבר בתבנו בסעיף ע"ב שדין זה יש לו מקור משם וכן אנו רואים בחוש שבשהבשר אינו קרוש ומונח איזה ימים מתקלקל בטעמו וריחו ובשהוא בקרישותו אפילו ימים הרבה בשנפשר מקרישותו עומר בטוב טעמו וריחו והכל הוא מפני שבל זמן קרישותו אינו כדבר מן החי אלא כאבן בעלמא וראיה לזה שהקרישה משנה הרבר מעצמותו מהא דתנן ברפ"ג דמהרות התוטב והגריסין והחלב בזמן שהן משקה טופח הרי אלו תחלה קרשו הרי אלו שניים בלומר דנחשבים

כאוכל ע"ש הרי שחקרישה משנה משם משקה לשם אוכל וכן באוכלין כשבופן הקרישה הוא כאבן משנתו מתורת אוכל לתורת עץ בעלמא ונם לענין שבת כן הוא דמים הוה מחיצה וכשנקרשים במל מעליתם שם המחיצה ותוה כעפר בעלמא [מנ"מ סי' שם"נ סקנ"מ וע"ן סס] דכל דבר שנקרש מבטל את שמו תקודם ואם כי יש לחלק בין זל"ז כמובן ס"ם זתו ודאי דכל זמן הקרישה הוה הבשר כעץ ואבן בעלמא ואין הדם פועל או שום פעולה וכן אנו רואים בפירות כמו תפוחים וכיוצא בהן שבימי החורף כשנקרשים המה כאבן ואינם דאוים לאכילה כלל וזה שבמשנה דטהרות דינם כאוכלים מפני שקרישותן מעט וראים לאכילה כמו שמן קרוש מעט אבל בימי החורף בפדינות הצפוניות שהקור חזק ונעשו כאבנים באמת לא יהיה עליהם נם דין אוכלין [שפמ"נ סק"ם ועמ"מ סימ כן ומק] :

פ עוף שלם שלא נפהח אין השרייה מועלת להאברים הפנימים מהקורקבן וביוצא בו ואסור לבשלן ויצלן באור ויש מי שדוצה לומר דנם להבשר אינו מועיל רק להעור ואינו כן דאם אפילו נאמר דהנקבים שבעור העוף אין שולטים מעבר לעבר ס"ם נם הבשר מהרכך ע"י שרייה [טוכ"מ סי"ח כ"ז] אמנם אם אינו שורה במים אלא סדיחו צריך ליתן עליו מים הרבה ונם לשפשף היטב בידיו דאל"כ בודאי לא יהיה הועלת להבשר [סס] ובכה"נ יפשיט העור ויבשל ואת הבשר יצלה [הסומן סנפנים סולי ים להיר נספ"מ סקוס לח פרנסן] :

פא אם חל יום ג' בשבת אסור להדיח הבשר וכ"ש לשרות אותן ואפילו ע"י כותי יש לאסור כיון שיש היתר בצלי אין לטרוח בשבת [מנ"מ סי' סנ"מ סק"ז] ולכן באווזות שעיקרן הוא בשביל השומן והוי הפסד נמור יש להחיר ע"י עכו"ם [טוכ"מ סס] אמנם לדידן דאין אנו בקיאין בצלי על האש והוי הפסד נרול יש להחיר ככל בשר ע"י כותי ואם א"א בכותי יעשה ע"י עצמו דאין כזה מלאכה וכ"ש אם צריך לנמ"י יכול ליטול ידיו על הבשר ויתן הרבה מים על ידיו שישלטו המים בכל צד וכיו"ט וראי מותר רהא יכול לבשלו כיו"ט אא"כ הוא סמוך לערב דאינו ראוי לבשל ולאכול בו ביום דאז בהכרח לעשות ע"י כותי או ליטול ידיו על הבשר כמ"ש :

פב בשר ששהה ג' ימים כלא מליחה ונתערבה אוהה חתיכה בחתיכות אחרות וא"א להכירה במלה ברוב כדין יבש ביבש שיתבאר בסי' ק"מ ואין אומרים הרי דין יבש ביבש דבטל ברוב אינו אלא במין במינו ולא בשאינו מינו כמ"ש שם מטעם דאם יבשלם יתן טעם והא האיסור הוא משום דם וה"ה כמין בשאינו מינו אמנם לבר שרין זה הוא חוברת הנאונים ואין להחמיר בו כל כך ועור דזה שבאינו מינו אסור והו דוקא באיסור דאורייתא והכא בשיבשל הוה דם שבשלו דהוי רק מדרבנן האפי' להמחמירים שם נם באיסור דרבנן מ"מ הכא לא שייך כלל שהדם יתן מעם בבישול משני מעמים האחד שהרי הדם שאותה תחיטה תפלים בבישול בוראי יתבטל הדם בששים בהמם שבקרירה ועור שהרי בכל חתיכה יש ציר נ"כ שהוא ארום כדם ויוצא בבישול ואין הפרש ברמעם ולכן לא שייך בכאן דין זה [נמדתי זכ מפ"ם פפניתי סקי"ד] ונם אין לאסור מטעם דשיל"ם שהרי יש לו היהר בצלי רלא שייך דשיל"ם אא"כ שיש לו מתירין מפה שנאסר מקודם כמ"ש בסי' ק"כ והכא לצלי לא נאסר מעולם ועוד דדשיל"ם לא שייך אא"כ לא יניע לו הפסד ולדידן שאין אנו בקיאין בצלי על האש הוה הפסד נמור כמ"ש בסעיף כ"ב ע"ש :

פג וביצד יעשה בהתערובות אם כולם נמלחו אלא שתתיכה זו נמלחה אחר הנ' ימים א"צ כלום ואם עריין לא נמלחו ימלחם עתה ויכול למולחם כאחר דמס"נ אם חחיכה זו תפליט דם של עצמה הרי לא הבלע רם אחרים אירי דשרירא למיפלט לא בלע ואם לא הפלים דם של עצמה ויש לחוש שתבלע דם של אחרים ס"ם מה בכך הא יש בה דם של עצמה ואפ"ה היא בטלה א"כ תתבטל נם בבליעת דם אחר [סמ"נ נס"ן סקנ"כ] אמנם נם זה אינו מספיק ואיך נוסיף לה דם בידים ולבטלה וה"ז כמבטל איסור לכתחלה ולפ"ז צריך למלוח כל אחת כפ"ע אך לפ"ש בסעיף ע"ד דציר היא פולטת הטיד א"כ אין חשש שתבלע דם של אחרים ום"ם טוב יותר למלוח כל אחת בפ"ע ודע דבסדי' ק"ם יהכאר דיבש ביבש שבטל ברוב צריך לבשלן כל אחר בפ"ע ע"ש ועור יש חולרא בענין זה ודע דאם אפילו חתיכה זו ראויה להתכבד בטלה ברוב כיון שאין האיסור מחמת עצמו אלא מחמת הדם שבו והדם אינו ראוי להתכבד ויהבאר זה בסי' ק"א בס"ד :

פד וכתב רבינו הרמ"א בסעיף י"ר וכן הדין בתבשיל בלא מליחה ונתערב אח"כ באחרות עכ"ל כלומר דבטל ברוב ויש מי שאומר דכוה צריך ששים שהרי חתיכה זו איסור נמור היא ואינו דומה לעברה נ' ימים שהוא חומרת הנאונים ולכן למי שסובר בסי' ק"ם דנם באיסור דרבנן ביבש ביבש בשאינו מינו צריך ס' מטעם דאם יבשכם יתן מעם צריך בזה נ"כ ס' [ס"ך סקנ"ז] אמנם לפמ"ש בסעיף פ"כ דהכא לא שייך שיהן מעם מפני שהציר יש בו נ"כ מעם די ברוב בלבד [וכ"כ הכלו"פ וכמוו"ד] ועור דהעיקר לרינא דבאיסור דרבנן לא אמרינן כן בס"ש שם [פר"ם סקמ"ח] ויש מי שרוצה להחיר כנהערב חחיכה שלא נמלחה עם חחיכות שנמלחו קודם בישול שבטלה ברוב וא"צ לטולחן מטעם דיבש ביבש בטל ברוב ואע"נ דהוה דשיל"ם ע"י מליחה מ"ם מוהר דדשיל"ם לא מקרי אלא כשהזמן כתיר זה בלא מעשה ועוד שיש בבאן הפסד מלח ועוד שאין רצונו לקלקל אלו החתיכות בטלחם ב' מעמים ולא

ולא יחזו טוב לאבילה [ים"ש סי' סו] אמנם מדברי רבותינו בעלי הש"ע בסי' זה ובסי' ק"כ מוכח דלא ס"ל האי דינא וכן יש מהגדולים שחולקים ע"ז [נקה"כ ופר"ח] וכן עיקר לדינא דדבר בזה לא מקרי הפסד ויש לזה דין דבר שיש לו מתירין ולכן ימלחם כל אחד בפני עצמו אם החתיכות שנמלחו כבר הדחו מפני שנמחמו נקבי הפליטה ויבלעו מאותה שלא נמלחה עדיין או אם רוצה יצלה בולם על האש [ומש"ל סוסימו כ"ל סימטל נמולחן כפחל דהיו כלישנל ולוק] :

פה כתב רבינו הב"י בסעיף ט"ו בשר המלוכלך בדמים שנשרה במים מעת לעת יש אומרים לאבלו כי אם צלי אא"כ יש במים ששים כנגדו עכ"ל וכתב רבינו הרמ"א ויש אומרים אפילו לצלי והכי נהוג עכ"ל וכבר נתקשו בזה כל הגדולים דהא בבוש הוה במבושל ואיך אפשר להתירו בצלי וה"ז כבשר שנתבשל בלא מליחה שהם עצמם ביארו בסעיף י"א דאי ליכא ששים אסור הכל ע"ש ובשלמא כשיש ששים א"ש דגם בבישול מיתר החתיכה עצמה בט"ש שם ואף רבינו הרמ"א שם שהחמיר בהתיכה עצמה גם כשיש ששים וכמו שכתבנו בסעיף ס"ח ס"ם בהפ"ם מודה בט"ש שם ולכן לא החמירו בבבוש ביון שמעיקר הדין גם בבישול מותר אבל כשאין כאן ששים אפשר להתיר הבשר בצלי ובאמת שיש מי שכותב דבבוש אינו אלא ככלי שני [ג"י בשם הר"ם] ולפ"ז א"ש דכיון דכלי שני אינו מבשל גם בבוש אינו מבשל אבל באמת רבותינו בעלי הש"ע כתבו להדיא בר"ם ק"ה דכבוש הוה כמבושל נמור וכן פסקו לקמן סעיף י"ח בענין מליחה בכלי שאינו מנוקב דנאסר הבשר מטעם בבוש במבושל [ומש"ך סק"ם ופר"ח סקל"ם מנמקנו נהימש פך מ"ם מש"ך למעלנך סוס כלם כעין ל"ק כלל לכב"י נפ פ"ע כן כמ"ם הסמ"ג שם שמנש נשמה מן מילוק מליבנך לסוסם כיון שנפ נמלח וכע"ם סם"ז סקל"ו וכלמסיק הש"ך פשמו ושם דנכי פרמ"ח מסוסים שבחב וכני נסוס למשמע שנכנו נמוסרש זו וכני מסיקר כדין בסט כמבושל] :

פו אמנם כשנרקדק מהו לשון המלוכלך בדמים וה"ל לומר בשר שלא נמלח ואם כוונתו דעדיין מלוכלך גם מבחוץ שלא הודח הו"ל לומר שלא נמלח ולא הודח ואמת שמקור הדין הוא מרבינו ירוחם [נ"י] וגם שם כתוב לשון זה וגם שם יש לדקדק בלשון זה ולכן נראה דבכתיבה כתבו כן דהן אמת דבבוש הוא כמבושל אמנם בכל איסורי בבוש העניין הזה כן ששורין רבר המותר בדבר האסור כמו בשר בחלב או בשר בציד מרפה שהדבר המותר הבבוש בולע מהאיסור שנבבש או להיפך ששורין דבר האסור בדבר המותר והמותר הנבבש בולע והאיסור הבובש כמו בשביעית פ"ו ורך שבבש בשמן וחרובין ביין ע"ש וכן בתרומות פ"י שבבש חסית של חולין עם ירק של תרומה או להיפך ע"ש וגם מבואר שם דלא כל דבר בולע ע"י בבוש כרתנן התם כל הנבבשים זה עם זה מותרים אלא עם החסית ע"ש ולא לכל דבר אמרו בבוש כמבושל והרי לרש"י אין דין בבוש אלא בציר וחומץ כמ"ש בסי' ק"ה והן אמת דאנן קיי"ל דכבל דבר יש בבוש בבבישה מעל"ע מ"ם והו הכל שהאחד יבלע מהשני אבל איזה חשש יש בבשר השרוי במים אם תבלע מהמים ובע"כ אתה מוברח לומר דמקודם תפלוט הדם לתוך המים ואח"כ יבלע הבשר את הדם הנפלט לתוך המים אבל מי יימר ששבע בבוש כן הוא וראיה לזה מתרומות שם שאומר דירק בולע מחסית ולכן ירק חולין עם חסית תרומה אסור הירק לזרים אבל החסית אינו בולע מירק ולפיכך חסית חולין עם ירק תרומה מותר ע"ש והשתא ניחוש שהירק יבלע מהחסית ויהיה חבלוע תרומה ואח"כ יבלע החסית של חולין את החסית הבלוע בהירק ויאסרנו אלא ודאי דלא אסרינן כן ולפ"ז אם הבשר אינו מלוכלך בדם ואין החשש רק מדם הבלוע ודאי דמותר לנמרי אמנם כשמלוכלך בדם דבע"כ תיכף שיפול לתוך תוהה הדם לתוך המים והוה בבשר השרוי בדם שיש חשש שהבשר יבלע מהדם ולכן זה שאמרו בשר המלוכלך בדמים מעמא קאמרי דלכן יש אומרים רק לצלי דבצלי ודאי דאין להחמיר דפשיטא דדם מועט זה המעורב במים בליעתו מועטת ודיו לאסור במליחה בבישול ויש אומרין אף לצלי דמדמי לה לכבוש נמור וכ"כ רבינו הרמ"א דין זה בסעיף א' ובארנוהו בסעיף ט"ו ע"ש וכ"ז כתבנו לבאר דברי רבותינו אבל לדינא יש לנו להורות בדעת נדולי אחרונים דאם אפילו הודח הבשר אסור אף לצלי בבבישה מעל"ע [ציין פלתי מקט"ו שבתב נ"כ בשין זה לכנוס מיט עוסם סליפה וכליפה כתמח ולפ חילק בין סולח לפ"ם סולח לפ"ם ולמש"ם פ"ם] :

פז אין מולחין את הבשר אלא על מקום שהציר מהמליחה יהיה לו מקום לזוב כנון שמולחו על דף חלק ויניחנה במדרון ואם הוא חלק מאד בנון שנלקט ברחימטי שקורין ניהעבעלט א"צ להניחה במדרון דבלא"ה יזוב הדם בטוב אמנם אם אינו חלק כל כך יניחנה במדרון בענין שכשישפך שם מים יצאו מיד בלי עיכוב כלל או ימלחנו על נבי קשין וקיסמין שיש בהן חלל הרבה ויזוב הציר ולכן יש שעושים מקנים קלועים ויש הרבה ריוח בין קנה לקנה ויזוב שם הדם ונם בזה נותנים להניח עץ תחת ראשו העליון ויעמיד במדרון ואם רצונו למלוח בכלי שיש לה דפנות הזיוב שיעשה הרבה נקבים נדולים בשולי הכלי וזהו שאמרו חז"ל וכל הפוסקים אין מולחין בשר אלא בכלי מנוקב [קיני] כלומר בשרוצה למלוח בכלי לא ימלח אלא בכלי מנוקב בשוליה אבל יותר טוב שלא למלוח בלל בכלי דנם בזה צריך זהירות יתירה דלפעמים הבשר עצמו סותם הנקבים ואז הבשר אסור ולכן כתב רבינו הרמ"א בסעיף ט"ו דבכלי מנוקב יותר לכתחלה שיהיו הנקבים פתוחים

פתוחים ולבן לא יעמירוה על הקרקע כי הוא בכלי שאינו מנוקב ובן מחמירין קצת לשום תוך הכלי מנוקב קש או קסמין בי הכשר יפתום הנקבים ובריעבר אין לחוש לכל זה עכ"ל כלומר דבריעבר אין אוסרין מפני חששות יתירות אבל כל זה אם הכים יורדים משם אבל כשאין הכים יורדים אסור גם בריעבר [ז"ח סקל"ח] ויש ליזהר כשמולחין בקצה הספסל ובתוך הספסל יש נקבים גדולים והציר מתקבץ שם והבשר נבנם בתוך החור דזהו ודאי בכלי שאינו מנוקב [בפמ"ג מקג"ח בפמ"ג] ואע"א לבאר הכל בבתב רק כל בעה"כ מחוייב להשניח על מליחת בשר שהדבר נפסר לשפחות ואין מדקדקין בזה ומוטל על כל בעה"כ לדאות ולהנהיג בביתו למלוח על דף חלק ושתהיה במדרון או באופן אחר שיהיה להציר מקום לזוב בריחה הרבה :

פח ואם מלח בכלי שאינו מנוקב נאסר הבשר לחלוטין ואסור אפילו לצלי מפני שאין להציר מקום לזוב ומיד כשהמלח מתחיל להפליט הדם חוזר הדם לתוך הבשר והוה כדם בעין שאינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צלייה ואין לשאול היאך יפלים הדם הא דחזקת המקום אינו מניחו להפליט דאין זה שאלה כלל שהרי הצד העליון של הבשר עם חצדדים מתחלה מרווחים הם להוציא הדם אך אחרי שמוציאו נשאר בהכלי תחת הבשר וחוזר ונבלע להובו :

פט וזה אין לשאול ג"כ והא קי"ל לקמן בריש סי' ע' דמולחין כמה חתיכות זו על זו ואף שהתחתונה גומרת פליטתה קורם להעליונה אין איסור בזה מטעם שפליטת ציר מושך זמן רב וכל זמן שטרודה לפלוט לא בלעה כמו שיתבאר שם וא"כ גם בכלי שאינו מנוקב נאסר ג"כ כיון שטרודה לפלוט לא בלעה דנם זה אינה שאלה כלל דכשם רווחא עלמא להכישר ולא תבלע משא"כ בכלי שאינו מנוקב כיון שהכשר שקוע מעט בהציר רחוקא ליה עלמא ואין ביכלתו לפלוט ובולע [תוס' ופ"ח פ"ם ס"ו] ועוד כיון שמונח בציר א"צ לשום כח מעצמו לבלוע חציר אלא הציר מעצמו נבלע בתוכו [מעו"ם סס תוס' ס'] ועוד דכיון שהבשר בבוש בציר ובבוש הרי הוא כמבושל ומבושל ודאי לא שייך לומר אידי דטריד למיפלט לא בלעה שהרי הוטב מבלבל דמפליט ומבליע ובן הוא בבבוש :

צ ובמה זמן יונח בכלי שאינו מנוקב ותיאסר הבשר כתב המור וז"ל וכתב רבינו תם שנאסרה מיד אפילו לא שהתה שיעור מליחה והר"י אלברצלוני כתב שלא נאסרה אא"כ שהתה בבלי שיעור מליחה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאם שהתה בו כשיעור משיהנו מים על האש ער שיתחילו להרתיח חשוב בבבוש עכ"ל וטעמי רבותינו אלה בן הוא טעם הר"י אלברצלוני הוא שהרי האיסור הוא מטעם בבוש כמבושל וברבר שאין בו רתיחה הרי הבבישה הוא מעל"ע ולמה אנו אומרים דבזמן מועט הוא כמבושל מפני שהבשר הוא רותח ע"י המליחה ורתיחת המליחה אינו אלא בנמר שיעור מליחה ובבר הזכרנו סברתו זאת בסעיף ל"ה ע"ש ולבן הצריך שיעור זה ודעת ר"ת הוא מפני שהציר והרם מתחילין לצאת מן הבשר מיד והמיפות עצמן אינן נאבלין מחמת מלחן אף שהבשר עדיין נאבל מחמת מלחו ולבן הבשר שהוא מהבבש ומהבשל בהוך הציר והרם שהן מלוחין הוא חוזר ובולע מיד הרם שפולט [ב"י בסס רסב"ח] וזה שבהב מיד אין הבוונה ברגע אחת אלא עד שנראה ציר בבלי והוא זמן מועט ודעת הרא"ש הוא לא בדברי זה ולא ברברי זה ושעמו הוא בין שהאיסור הוא מחמת שנבבש בציר ואמרינן שהוא במבושל הלבך א"א שיאסר לאלתר בעת שהבשר צונן ובין רשיעור בבישה בציר הוא ברי שיתנו על האש ויתחיל להרתיח בם"ש בר"ם ק"ה לפיבך אם נבבש בהוך הציר בשיעור זה נאסר הבשר ובפחות משיעור זה לא נאסר רק ב"ק ובמה מלח יתן על הבשר שיהא נאסר בבלי שאינו מנוקב לא ביארו בפירוש ומסתימה רבריהם נראה שצריך שיהיה בבל מליחות לקרירה דשיעור זה מקרי אינו נאבל מחמת מלחו במו שיתבאר בסי' צ"א [וכ"מ מב"ך סקע"ם ע"ם] :

צא ואם נאסר גם הבשר שהוא חוץ לציר יש בזה מחלוקת הפוסקים וז"ל המור וכתב הר' פרץ שבל החתיבה אסורה אפילו מה שמטנה תוץ לציר ואע"פ שחתיבה שנמלחה ונפלה בציר של איסור אינו אסור אלא מה שמטנה בהוך הציר הבא בולה אסורה וא"א ז"ל בתב שגם בבאן אינו אסור אלא מה שמטנה בהוך הציר וב"ב הרשב"א ואפילו אם יש בה שומן לא אמרינן שע"י השומן מפעפע בבולה עב"ל ושעם הר"פ הוא שאינו דומה לחתיבה בשרה שנפלה בתוך הציר מפני שהיא פלמה בל דמה ורם אינו מפעפע למעלה דמישרק שריק ובן ציר אינו מפעפע למעלה ולבן אינו אסור אלא מה שבתוך הציר אבל במליחה בבלי שא"ם שעדיין לא יצא דמה והמקום דחוק לה בין שאינה מנוקבה והרם שבחתיבה מתעורר לצאת ופורש ממקום למקום והוה ברם האברים שפירש והרא"ש לא ס"ל בן ואין לשאול להר"פ נהו רבן הוא ס"ם ליהוי מותר בצלי בדין שובר מפרקת הבהמה לאחר שחיטתה רג"ב הרם פורש ממקום למקום ומותר בצלי בם"ש בסי' ס"ו דלא דמי לשם דבאן שנמלח בבלי שא"ם הוה בבוש ובבוש הרי הוא במבושל [ב"ך סקע"ד] וזה שלהרא"ש אינו אסור אף בבשר שמן הנם דשומן מפעפע ס"ם בין שהאיסור עצמו שהוא הרם והציר אינו מפעפע למעלה אין השומן הנאסר מחמתו יכול לאסור יותר משהוא עצמו אוסר [בס סקע"ע] ובלל גדול הוא באיסורים במו שיתבאר בסי' ק"ה :

צב וז"ל רבינו הב"י בסעיף י"ח בשר שנמלח בבלי שא"ם ושהה בו בשיעור שיתנו מים על האש ויתחילו להרתיח בל מה שממנו בציר אסור לאבלו אפילו

אפילו צלי וחלק התחיבה שחוץ לציר אין אסור ממנו אלא כ"ק ואפילו אם יש בה שומן עכ"ל והקליפה הוא במקום שנגע בתחיבה שהיה בציר וזהו כדעת הרא"ש ואין להביא ראיה מזה דרבינו הב"י ס"ל בדם שפירש ממקום למקום אחר השחיטה ולא יצא לחוץ דאין איסור בדבר זה"ר אלא מעמו של הר"פ שאוסר גם מה שחוץ לציר ר"ל דמזה אין ראיה דס"ל דעי"ז לא פירש ממקום למקום מה שחוץ לציר דבן משמע מלשון הרא"ש [עב"י] אבל זה אין לומר דס"ל דנהי דפירש ס"מ מותר לצלי כמו בשבירת ספרקת דא"כ היה לו לבאר דמה שחוץ לציר אינו מותר אלא לצלי אלא ודאי כראסרן [ובגם עכבר כתבתי לעיל בשמת ס"ל כן לכאי מ"מ מכאן מין להכיח בזה כמ"ש] :

צב אבל רבינו הרמ"א פסק בר"ת ובהר"פ וו"ל ויש אוסרין כל התחיבה אפילו מה שחוץ לציר ואפי' לא נמלח רק מעט בדרך שמולחין לצלי ואפילו לא שהה שיעור מליחה רק מעט עד שנראה ציר בכלי ובן נוהגין ואין לשנות עכ"ל וכבר בארנו המעם בזה ודע שיש מי שאומר דהעיקר לדינא שאין איסור בדם הפורש ממקום למקום ולבן קיי"ל למעשה דמותר מה שחוץ לציר [פר"ח בקס"ע] ואיש כן תדא דאגן תפסינן להלכה ברבינו הרמ"א שאוסר בפשה מקומות בפירש ממקום למקום אמנם אפילו אם נאמר דאין איסור בפירש ממקום למקום הא כבר בארנו בסעיף צ"א דבבאן גרע מפי מעמם בבוש הדוא במבושל ובשם דבבישול בלא מליחה ודאי אסור גם המקצת התיכה שחוץ לרוטב דע"י בלבול הבישול פשישא דהדם מפעפע למעלה כמו כן גם באן בבבוש בציר והתחיבה רוחבת שעדיין לא נמלחה בהכשר הציר האסור מפעפע למעלה ואוסרו כולו והכי קיי"ל ואין זה דמיון לבשר בשר שנפל לציר דבשם אין הבשר רוחת [וכ"מ מעמוו"ל מקכ"ו ס"ם ובזה מתרץ קושית סמליתי על כ"ם בסקכ"ח ע"ש] ;

צג עוד כתב דאינו אסור רק אותה התיבה שנוגעת בציר שמונחת לסמה בכלי אבל שאר התיבות שעליה הנמלחים עמה מותרות והבי נהוג עכ"ל ואע"ג דהתיבות העליונות פולטות למטה על התחתונה ובאן התחתונה הרי היא מהומה מלפלוש כמ"ש ס"ם אין התיבה אחה דחוקה כל כך על חבריתה שיעכבו ההתחתונות את העליונות מלפלוש ואפי' קליפה א"צ [מ"ז מקמ"ב] ;

צד וכתבו האחרונים בשם מהרש"ל דאע"ג דמחמרינן לאסור גם מה שחוץ לציר מ"מ אם נתערב התיבה זו באחרות בטל חד בתרי ביון דמדאורייתא בטל חד בתרי אלא מדרבנן הצדיכו ששים בראי הם הפוסקים התתירים מה שחוץ לציר לסמוך עליהם עכ"פ שיתבטל ברוב [מ"ז מקמ"ד וס"ך מקמ"ו] ולכאורה משמע דזה אינו אלא כשנתערב רק חלק התחיבה שחוץ לציר דאל"כ בחלק שבתוך הציר ליבא מאן דשרי אבל מלשונם לא משמע כן דהיה להם לפרש ואבי מופח לחדיא מדברי מהרש"ל בספרו יש"ש [סי' ג'] ע"ש ובודאי כן הוא דבאמת ק"ל מובא איזה רבותא יש בזה הא בבר פסק רבינו הרמ"א בסעיף י"ד דבשר שנתבשל בלא מליחה ונתערבה באחרות דבטל ברוב ובארנו דבריו בסעיף פ"ד ע"ש והמהרש"ל עצמו פסק בספרו [סי' פ"ו] דכשנתערב התיבת בשר שלא נמלחה באחרות בטל חד בתרי וא"צ למולחן והבאנו דבריו שם וא"כ איזה הפרש יש בין זל"ז וצ"ל דדין זה חמור יותר דבין דבשר זו שנמלחה בכלי שא"ם בבר נאסרה ואנן קיי"ל חנ"נ בכל האיסורים א"ב בשיבשלם יתן טעם וצריך ששים מדרבנן משא"כ התיבה שלא נמלחה עדיין לא נאסרה אבל לגבי דינו של רבינו הרמ"א אין באן הפרש ולבן אני אומר דהנה על הדין הזה ג"ב חלקו האחרונים כמ"ש שם בסעיף פ"ד ואנחנו הרצנו דבריו ע"ש מיהו לפי דעתם יש רבותא בדין זה ולבן נ"ל ברור דהתיבו אף אם כל התחיבה נתערבה דבין דלרבינו הרמ"א בלא"ה טוהר ולשיטת הרא"ש לא נאסרה בלל מה שחוץ לציר לפיכך מקילינן בתערובת זה להתיר חד בתרי וגם ברעת מהרש"ל צ"ל כן [הגרע"ק הקטס ג"כ סס סע"כ דמוריימ ע"ש ולפמ"ש בסעיף פ"ד ל"ק כנל וגס רמיתי מכאמר בנ"ע מלבוש המחבר בסעיף י"ח שכתב כשיעור מיתני מיס על הסס ויתחיל להרתיח וכר"ם ק"ס כתב כדי שיחגנו על הפור למשמע מוחו דבר עלמו ע"ש וכלמת גס סס מוגתו בנכלן וכדי שיחגנו קלי על הלבר הגתון בתוך סציר ויעמידנו על סס כמים וכפופן מחר ס"ס לפרס כנל ודוק] :

צה מעשה שהניחה אשה אווז שנמלח וחודח על אווז שלא נמלחה עדיין ומלחה האווז העליונה ברדך שמולחין לאחר המליחה בדי להשהוחה במלח ופסקו דאם זב ציר מהעליונה והתחתונה מונח מנגה חלק התחתון בהציר אם שהתה בהציר בדי שיהנו על האש ויתחיל להרהיח הוה בבבוש בציר ואסור חלק התחתון המונח בציר וחלק העליון מותר לבל הפוסקים דאף הרי"ף לא התמיר רק בנמלחה בבלי שא"ם והכא הרי התחתונה לא נמלחה ואין רינו יותר חמור מתתיבה שנמלחה ונפלה בציר של איסור דמוהר מה שלמעלה מן הציר בם"ש בסעיף צ"א דהבא הגם דהציר הוא היתר ס"ם כיון דהתחתונה לא נמלחה הרי נבבשה קודם המליחה ובבוש כמבושל לענין החלק המונח בתוך הציר [וזו כוונת הס"ז סקמ"ד וס"ם קוסית סנקכ"ב ומה שחסר בפרמ"ע על הנקה"כ כ"ל מקום לנס פירש נסדיס סניס מונח כמיסור לכיסה ס"ם ודוק] :

צו ומהו דינו של הבלי שאינו מנוקב בשמלחו בו בשר בתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ט"ז וז"ל ואם טלח בכלי שא"ם אסור להשתמש באותו בלי בדבר רותח ואם נשתמש בו בעי קליפה אם הוא דבר יבש ואם הוא דבר לח בעינן ששים נגד הקליפה מן הקערה וי"א שאפילו בצונן אסור להשתמש בו בלא הדחה ואם נשתמש בו בלא הדחה יריח טה שנשתמש

בו אבל טותר לחזור ולמלוח בה בשר לאחר שנקבוה או אפילו בלא נקיבה אם הבשר שהה כבר במליחתו והודח אבל אם הוא מנוקב מותר לאכול בו אפילו רותח ויש אוסרין ברותח ויש ליזהר לכתחלה ובריעבר מותר עכ"ל :

צח ביאור רבריהם רהנה קי"ל אין מליחה לכלים לחפלים אבל יש מליחה להבליע בכלים ויפליטו ע"י בישול כלומר רע"י שמולחין מליחת איסור בהכלי וראי היא בולעת ונעשית מרפה אמנם שהפלים ממנה לענין לאסור אח"כ רבר המותר הנמלח בה בזה אין מליחה לכלים רבח המליחה אינו פועל להוציא פליטת הכלי אבל בשמבשלין בה רבר היתר נאסר ההבשיל משום רע"י בישול נפלם האיסור מהכלי ונבלע בהיתר וזהו שכתבנו רמותר לחזור ולמלוח בה בשר לאחר שנקבוה ראע"ג דהבלי מרפה מ"ם אין כח המליחה השניה יפה להוציא ממנה הבלוע וזה שכתבנו ראפילו בלא נקיבה אם הבשר שהה כבר במליחתו והודח כוונתם שימלחו שמה על איזה שעות אבל להשהות הבשר מעל"ע ודאי אסור שהרי וראי הבשר יפלים ציר ויהיה כבוש וזהו כמבושל וכשם שהבישול מוציא הבלוע מהבלי במו כן כבישה [ס"ו סקמ"ח] ואין לשאול הא בציר הוה שיעור כבישה כרי שיהן על האש ויתחיל להרתיח ראינו כן רשיעור זה הוא להבשר ולא להבלי ולכלי צריך מעל"ע ככל הכבושים [סס וס"ך סקס"ח] וראיה לזה שהרי רהיתה המלח והציר אינו מועיל להפלים מהכלי כמו שכועיל להפלים מהבשר וא"כ רתיחתם לגבי כלי הוה כמים וצריך מעל"ע ויש מי שרוצה להתיר אפילו במעל"ע מפני שאחר המעל"ע הוה נמל"פ וכבר כתבנו בסעיף ט"ו רליתא לסברא זו ע"ש ועוד רציר הוה רבר חריף ורבר חריף אפילו לאחר מעל"ע נ"ם לשבח כמ"ש כסי' צ"ו :

צט אמנם יש מהגרולים רם"ל רגם בכלי הוה כבוש כמבושל בציר כרי שיתנו על האור ויתחיל להרתיח [מנ"ח סי' תמ"ו סקכ"ח] וצ"ל לפ"ו רמיירי באיפן שאין הציר זב ממנו [כרו"ח] ואין זה מספיק רמסתמא יזוב הציר כרך הכבישות ולי נראה רבבאן אין שום חשש כלל רכיון רהבשר הורח כמים וכבר נהבאר בסעיף ט"ו רהמים מבמלין כח הציר אפילו היו המים מועטין א"כ אין כזה שיעור כבישה בבציר אלא בבמים ואפילו למי שסוכר רבעינן רוב מים [ס"ך ס"ק ס'] מ"ם הבא לא בעינן רוב מים שהרי לע"ע אין כאן ציר אלא שיההוה ע"י המלח ואז כל טיפה של ציר יתבמל כתו ע"י המים ועור יש חולקין בזה וס"ל ראפילו מים מועטין מהציר בטל הכח [מנ"ח סי' תמ"ו סקל"ח] ואין לשאול רשמא ימלח אחר שיתייבשו המים ראין זה שאלה כלל ראם יתייבש הבשר לא יוציא המלח ציר כמובן ועוד ראין לחשוש לחששות רבות בזה :

ק ולענין מה שאמרו להשתמש בו בדבר רותח ואם נשתמש בו צריך קליפה בדבר יבש ובלח צריך ס' נגר קליפה מן הקערה ביאור רבריהם כן הוא דהנה אנן קיי"ל דהקערה לאחר הדחה צוננת היא אף שיש חולקים בזה [מנ"י] ולכן אע"נ רברותח אסור להשתמש בה דבישול מפלים כמ"ש ס"ם אם נשתמש בה ביין דהקערה צוננת הוה רינו כחם לתוך צונן דרי בקליפה משום רתתאי נבר כמו שיתבאר בסי' ק"ה וזהו בדבר יבש אף שהוא לח קצת כמו בשר ס"ם רי בקליפה אבל בלח נמור כמו רוטב דלא שייך ביה קליפה צריך ששים נגר קליפה מן הקערה במקום שנשתמש בה הרותח ואף שיתבאר בסי' צ"א בבשר רותח שנפל לתוך חלב צונן כיון דבהחלב לא שייך קליפה מותר בלא קליפה ס"ם בכאן שיש פוכרים דהקערה נחשכת תמיר ברותח משום דכח המלח וחציר הנבלע בה הם מרותחים וביחור בפנשם כרותחים נתעורר גם בח רתיחת הקערה לכן מקילינן בלא ששים נגר הקליפה מהקערה כמקום שנשתמש בה ואם הקערה היתה רותחת אם נשתמש בו בדבר יבש לנמרי רי בקליפה ואם הוא לח קצת צריך נטילת מקום ובלח נמור צריך ששים נגר קליפת כל הקערה אף במקום שלא נשתמש בו דחם מקצתו חם כולו אך לא בכל הבלים יש ששים ברבר שנשתמש בו נגר קליפת כל הבלי כמ"ש בסי' קל"ו וסתם קערה שהיא רחבה ואינה נבוה לא יהיה בה ששים נגר קליפת הקערה [ס"ך סקס"ה] ויש חולקים בזה ותלי כראיית עיני המורה והטעם שא"צ רק ששים נגר הקליפה מהקערה משום רהקערה לא נאסרה רק כ"ק כמו שיתבאר בסי' צ"ח רע"י סליחה לא נאסרה הכלי יותר מכ"ק ע"ש וזהו לענין להשתמש בה ברותח [וכ נ"ל מדברי הממרוניס ומיוסב קושיית הס"ך בסקס"ד ודוק] :

קא אבל להשהמש בה בצונן אין כאן איסור בלל ורק יקנח הבלי שלא יהא עליה רם וזהו לפי מה שאנו הופסים רהבלי היא צוננת אבל להסוברים רהיא רותחת הוה בצונן לתוך חם וצריך קליפה בדבר יבש ובלח אסור הבל [רמב"ם חולין קי"ו: בסס מקנת גדולים] אך אנן לא קיי"ל כן ום"ם אפילו להסוברים דצוננת היא י"א שאפילו בצונן אסור להשתמש בו בלא הדחה מירי דהוה לסבין ששתם בו אסור לאבול צונן בלא הדחה ואם לא הריח הסבין יריח מה שנשתמש בו וה"ג רכוותיה וי"א רבאן לא רמי לסבין רבסבין יש רוחקא רסבינא ולבן מותר להשתמש בלא הדחה [ס"ת סדעות נמור ע"ם] ויש מחלקין בין כלי חרס לשארי כלים רב"ח אסור להשתמש בלא הדחה משום דלעולם מפלפת אפילו בצונן משא"כ בשאר כלים [ס"ך סקס"ו בשם ת"ח וים"ם] :

קב וכ"ו הוא בבלי שא"ם אבל כשמלחו בבלי מנוקב מותר להשתמש בו אפילו רותח שהרי הרם לא נבלע בה בלל רדם מישרש שריק ויצא מבין הנקבים ולא נבלע בלל בהבלי וזה שאמרו בנם' [שם] קערה שמלח בה בשר אסור לאבול בה רותח מירי בכלי שא"ם

שא"מ [רמ"ם] והגמ' קמ"ל דלא לבד שהבשר אסור רוהו מילתא דפשיטא אלא אפילו הכלי אסורה דאל"כ איך מולחין תמיד בכלי מנוקב והרי מפעם ראשון נאסרה [שם] אך לפי ס"ש רע"י מליחה לא תפלים האיסור מהכלי אין ראיה מזה אבל הרבה מרבותינו [פכ"י] ס"ל דגם בכלי מנוקב אסור לאכול כה רותח וצ"ל לרבריהם אע"נ דרם מישרק שריק והו לענין הבשר אבל בהכלי נשאר רם וציר בין נקב לנקב ויש מהראשונים שמחלקים בין כלי חרס לשארי כלים דכלי חרס ורואי בולע אף כשהיא מנוקבת [סור נסם טר"ם] וזהו שבהכו רבותינו בעלי הש"ע דיש ליזהר לכתחלה ובדיעבד מותר עכ"ל כלומר דלכתחלה יש ליזהר בכל הכלים ובדיעבד מותר אפילו ב"ח שהרי לא הזכירו חילוק זה ש"ם דס"ל דבדיעבד גם ב"ח מותר אבל י"א דכ"ח גם בדיעבד אסור [י"ם וכ"ג] ולזה הסכימו האחרונים [ז"ך ופ"ז] וכן יש להורות וזהו ברותח אבל להשתמש צונן במנוקבת וראי דמותר אף בכלי חרס וא"צ אפילו הדחה רק קינוח [ס"ך סק"ע] ולפ"ז יש ליזהר מדהעמיד קרירה רותחת על דף שמולחין עליה בשר ובדיעבד מותר כמ"ש [בכ"י הביא בשם הגמ"ל דנלף מותר נכ"ע עך הרמ"א כד"מ מות ל"י הביא עליו דזהו למען דס"ל ככלי עץ מנוקבת מותר לכתחלה אבל להמוסרים גם כדף מסור מ"ם] :

קג כתב הטור מעשה שנמלח בשר ושהה כדי מליחה ונתנוהו אח"כ בכלי בלא הדחה ונתמלא מציר והתירו רש"י עכ"ל וקיצר ברבריו והתום' [ק"כ] והרא"ש [סי' נ"ח] ביארו הטעם דמשום הציר אין לאסרו דאינו רם אלא מוהל הבשר ולחותו שהרי אחר שיעור מליחה מריחין אותו לבשלו בקדירה ואין הוששין לציר הנפלט ממנו ע"ש ולפ"ז להרמב"ם שמצריך אחר הדחה להשליך לרותחין מטעם רם"ל דגם אחר שיעור מליחה נשאר רם בהחריכה כמ"ש בסעיף ל"ן ודאי דחולק על דין זה אמנם רוב הפוסקים חולקים עליו במ"ש שם וזהו בוונת הטור והש"ע סעיף כ' שכתבו דין זה וקורס לזה כתבו שהרמב"ם מצריך ליתנו במים רותחין ולא נהגו כן ע"ש וכוונתם דגם מהוראת רש"י סוכח דלא ס"ל כוותיה ורבינו הב"י אע"ג שהביא דעת הרמב"ם ז"ל אחר שנמלח הבשר והדיח מותר ליתנו אפילו במים שאינם רותחים ויש מי שמצריך ליתנו במים רותחים עכ"ל וזהו דעת הרמב"ם אין כוונתו שלרינא חושש לדעה זו אלא שכן דרכו להביא דעתו אף שאינו סובר כן והנה אף שבארנו בסעיף ל"ן דלענ"ד גם הרמב"ם מודה בששהו במלחו שעה שלימה פולט כל הדם ע"ש ולפ"ז יש לקיים מעשה דרש"י גם לדידיה מ"מ דבותינו לא ס"ל כן שהרי כתבו ששהה במלחו שיעור צלייה ועכ"ז התיר רש"י ע"ש :

קד וזה שלא חשש רש"י להדם והמלח שעל החתיכה שלא יבלע בהבשר כתבו התום' והרא"ש ראם באנו לאוסרו מבח הדם והמלח שעל הבשר א"כ נאסיר כל בשר שמניחין אותו במים להדיחו כי נמחה המלח והדם שבתוכו ונבלע בבשר דמה לי מים ומה לי מוהל דשניהם היתר הם אלא ודאי דם המלח נתייבש בתוכו ואין לו עוד כח לצאת אי נמי פסק כח המלח לאחר שהפליט הדם מן הבשר ומחמת אותו מלח לא יחשב עוד כדיותח ע"ש והדם שעך פני הבשר וראי דאין חשש שהרי תיכף נתערב בהמוהל ודק החשש אולי המלח הוא כדותח לזה כתבו דאח"כ אינו ברותח מטעם שביארו :

קה ודע דהרשב"א ז"ל לא הביא בשום מקום הך מעשה דרש"י וצ"ל שהולך לשיטתו שכתב אהך דאין מניחין בשר אלא בכלי מנוקב [קיג.] וז"ל ושמא נאמר דאפילו לאחר שיעור מליחתו קאמר לפי שהוא פולט ציר וצירו אינו נאכל מחמת מלחו וה"ל רותח ובשהוא מתקבץ בכלי שאינו מנוקב מבליע הדם שעל המלח בתוך הבשר לפי שהוא מתקבץ בתוך הציר וכבוש הרי הוא במבושל ובכבוש ומבושל לא שייך לומר אייתי דמריר למיפלט לא בלע ומיהו אינו נאסר אלא מה שעומד בתוך הציר אבל השאר מותר בנטילת מקום לפי שאין הדם מפעפע עכ"ל הרי דס"ל דהציר אף שהוא היתר מ"מ הוא כרותח ומכליע הדם שעל המלח בתוך הבשר אבל ההום' והרא"ש ס"ל דציר זה דמי למים ואינו כרותח :

קו והגה לעיל סוף מ"ב הבאנו דברי הרשב"א שכתב לענין הדחה אחרונה שינפץ המלח או ישטפנו קודם שיתן הבשר להכלי של מים דאל"כ הרי המים שוברים כח פליטת הבשר ונמצא הדם שעל הבשר ועך המלח יחזור ויבלע בתוכו מחמת המלח שעסו ע"ש ולפ"ז יש לשאול דלמה ליה להרשב"א לומר מהטעם דהציר הוא רותח הא אפילו במים אוסר אך לפי מ"ש שם דזהו רק במים מועמים ולא במים מרובים א"ש דהכא גם בציר מרובה אסור מטעם דהציר הוא רותח ועוד דמשום בליעת המלח לא היה נאסר רק כ"ק אבל ממעם בבוש אסור כל מה שבתוך הציר ועוד אפשר לומר דבשם הוא רק חששא בעלמא להתחלה וכאן האיסור אפילו ריעבר אך דגם בשם משמע דמעיקר דינא קאמר ע"ש :

קז ודע שהמפרשים הקשו על הטור שפסק כמעשה דרש"י ולעיל כתב דאם לא ניפץ המלח ולא שטפו אין לאסור כי המים שבכלי מבטלין כח המלח עכ"ל ומשמע דבלא מים יש לאסור ולמעשה דרש"י הא גם בלא מים מותר ויש מי שתירץ דשם כתב אפילו לדעת מי שחולק אהוראת רש"י [מ"ז סקמ"ז] וזהו רוחק דא"כ היה לו להזכיר גם בבאן שיש מי שחולק אלא ודאי אי שלא ראה דעת החולקים או דלא ס"ל כלל בדעת החולקים אפילו לחוש לזה וא"כ לסה חשש לזה ויש מי שתירץ דגם בשם לאו דוקא מים קאמר דה"ה מותל ובשם אתי לאפוקי בשאין כאן לא סותל ולא מים אלא מיחוי דם ומלח של איסור גרידא [כ"מ] ונם זה רוחק דהא בהדיא גוונא טיירי [מ"ז] ואם נאמר דכן הוא בהברח

בהברה שמקדם שמפליט ציר נתמחה הדם והמלח ואוסר הבשר א"כ גם בבאן בבר נאסר קודם שנתמלא ציר ולי נראה דל"ק כלל דלעיל קאי אדברי הרשב"א שהביא מקודם דמחוייב לנפץ או לשטוף ומעמא דהרשב"א הוא משום דהדמים שבכלי שוברים כח פליטת הבשר ויחזור הדם והמלח להתבלע בהבשר כם"ש בסעיף הקודם לזה אומר המחבר דאין שום חששא בזה דכבר שהדמים מבטלין כח הפליטה כמו כן מבטלין כח המלח [ולפ"ז היה ניכלתו לחתוך מעמם טורפת רמ"ה בהרי פרמב"ם מולק בזה ולכן קאמר לפניו למברתו פין חמם ניכ] :

קמח והגה דעת הרשב"א החולק על הוראת רש"י כמ"ש לא הביאו מפרשי המחבר כלל אמנם הביאו דברי התוס' שהביאו מעשה דרש"י והסכימו כן להלכה ועכ"ז סיימו בדבריהם דם"מ אין להקל שכבר נהגו העם איסור עכ"ל [ב"י] ויש להסתפק בדבריהם אם המנהג לאסור כולו כל מה שבתוך הציר או רק כ"ק ואחד מהקרטונים כתב דנהגו להתיר ע"י קליפה [מם כמם ס"ד] ולפ"ז נראה דגם כוונת התוס' כן הוא ונראה דמעמם אינו מפני דרוחת הציר כסברת הרשב"א דא"ב ה"ל כבוש ואסור כולו אלא מעמם מפני המלח ומלח אינו כמבושל אלא כרותח דצלי ודי בקליפה :

קמט והגה זהו ודאי דגם להסחטירים אינו מטעם דהציר הוא ציר מרפה אלא מפני הדם והמלח שהרי אפילו הרשב"א שאוסר בולו מטעם רתיחת חציר הלא כתב מפורש דמפני רתיחת הציר מבליע הדם שבתוך המלח לתוך הבשר ולא מפני עצם הציר כמו שהבאנו דבריו בסעיף ק"ה ולפ"ז אם נפל בשר בשר לתוך הציר שנתקבץ אחר מליחה אין כאן איסור בלל [עמ"ס נמי' ע' סעיף נ'] :

קן ולפ"ז יש להבין דברי רבינו הב"י בסעיף ב' שכתב בשר שנמלח ושהה כדי מליחה ונתגוהו אח"כ בכלי בלא הדחה ונתמלא מציר טותר ולפ"ז בשר שנפל לתוך ציר היוצא מהבשר אחר ששהה כדי מליחה מותר ויש מי שאוסר בזה ובזה ויש לחוש לו לכתחלה עכ"ל וזהו ודאי לפי לשונו מבואר דזה שכתב בשר שנפל לתוך ציר וכו' בבשר בשר מיירי וא"כ מהו זה שכתב ויש מי שאוסר בזה ובזה מי הוא האוסר בבשר שנפל לתוך ציר זה בשלמא בהך בשר נופא שלא הודח במעשה דרש"י שפיר יש מי שאוסר או כ"ק או להרשב"א נאסר כולו כם"ש אבל בבשר כשר שנפל לציר זה למה נאסר והרי הציר לכ"ע אינו מרפה ואם נאמר רכוונתו לדעת הרמב"ם הרי הרמב"ם לא מיירי בלל בדין זה ועוד שבעיקר דינו של הרמב"ם שהביא מקודם לא כתב בלל דראוי לחוש לו לכתחלה ע"ש וגם בספרו הגדול לא הביא בלל מי שאוסר בבשר בשר שנפל לתוך ציר זה [ול"ע על מם"ך בפקפ"ם שכתב לפיים מי שפוסר סוכר לציר לאחר מיטור מליחה סוס רוחה וחביב דם ולפ מוהג וכו' עכ"ל והוס מטוס לפתה דם"ל דסוס רוחה מנהג לא מפני קהשוב דם

סלא הפיטור מפני הדם שנמלח וכן מ"ם בפק"ם ח"ל דם"ל לציר זה וכו' וזוחה סוס וכבלע בבשר עכ"ל וקשה דלפ מעמם בליעת היה בשר שלפ מעמם בליעת הדם שנמלח וכ"כ בפמ"ג בפקפ"ם ח"ל ומ"ש לדין ס"ק דקי"ל לאחר מיטור מליחה אם נתמלא מציר אסור אין בפעמם מטוס למוהל היוצא דם סוס אלא מטוס דהדם וכמלח שעליו ניתנים עמם בשבר לבלוע עכ"ל וליק] :

קנא ולבן נלע"ד ברור דם"ם נפל ברפוס בש"ע וכצ"ל ויש מי שאוסר בזה וכוונתו על הרין העיקרי שכתב דבשר שנמלח וכו' ונתמלא מציר טוהר על זה יש חולקים וכמו שבארנו אבל על בשר כשר שנפל לתוך ציר זה אין מי שחולק וכבוונה כתב דאי לא הוה כתב ויש מי שאוסר בזה אלא ויש מי שאוסר סתמא הוה משמע דעל בל מה שנתבאר מקודם קאי ובאמת אינו כן ולכן דקדק וכתב בזה וכמ"ש הא"כ ה"ל למיכתב כתמא ויש מי שאוסר כרכו בכ"ט :

קנב ורבינו הרמ"א בתב דיש אוסרין אפי' בדיעבד כ"ק והבי נהוג ודוקא מה שמונח בתוך חציר אבל מה שחוץ לציר שרי והבלי שנפל בו אותו הציר אסור וכן אם היה הכלי חולבת ויש בו לבלוך אסור הבשר דאף לאחר שיעור מליתתו נחשב כרותח אבל אם הוא הפ"ם ואית ביה ג"כ צורך סעידת מצוה יש להקל ולומר דאחר ששהה שיעור מליחה לא מחשב ציורו כרותח עכ"ל :

קנג ביאור דבריו דאחרי שהתוס' ועוד מראשונים כתבו דהמנהג לאסור אין להקל גם בדיעבד והגה הגם שמלשונם משמע יותר דלפי המנהג אסור כולו כל מה שבציר אמנם כיון שהרא"ש והטור פסקו להתיר לנמרי ולא הזכירו המנהג דיו לאסור בקליפה ואף אם יש ששים נגד הקליפה אינו מועיל דאולי אינו מבליע יותר מקליפה ומה יועיל המקום שאין הבלוע בו לצרפו לביטול וכ"ש שמה שחוץ לציר אינו מצטרף לביטול [עם"ך מקפ"מ] אמנם גדולי האחרונים אוסרים לנמרי בל מה שבתוך הציר [מם ומ"ו מקמ"ח ומ"ם מפ"ן] וכן נראה שהרי הרשב"א אוסרו מפורש כמ"ש וגם מלשון התוס' משמע כן כמ"ש ואם הבשר הודח אפילו רק הדחה אחת שוב אין שום איסור בכל זה [מם] :

קנד וזה שכתב דהבלי שנפל בו אותו הציר אסור ה"פ במעשה זו דרש"י שהבלי נתמלא מציר מהבשר שלא הודח גם הבלי אסורה ולא מפני הציר אלא ג"כ מפני הרם והמלח שנבלע בהבלי וכמה הוא איסורו כ"ק דלא יהא חמיד מהבשר עצמו ואף לפי מ"ש לאסור הבל מ"ם הבלי אינה בולעת יותר מכ"ק אפילו בציר שבתוך שיעור מליחה במו שיתבאר בסי' צ"א אבל אם הציר בלבד נפל על הבלי כיון שהציר הוא לאחר שיעור מליחה אין בו איסור בלל כמ"ש ודבריו הם אבלי זו שנתמלאת בציר [וכ"ם מדנריו בד"מ פות מ' ע"ם] :

קנה וזה שכתב דאם הבלי חולבת ויש בו לכוך הלב אסור הבשר וזהו ג"כ לפי שיטת החולקים על רש"י

דש"י כמו שמסיים דאף לאחר שיעור מליחה נחשב כרותח וזה אינו אליבא דרש"י [מג"י נסס הגמ"ק וע"ש] ודוקא כשהוא מלוכלך אבל אינו מלוכלך אפילו הוא בן יומו מותר [ס"ך סקפ"ג] דאין מליחה לבלים לענין להפליט מהכלי ויש מי שאומר דגם באינו מלוכלך אסור [ק"ו סק"נ וכ"כ הגי"] וצ"ל דס"ל דזה שאמרו אין מליחה לבלים אינו אלא לענין דם ולא לענין בשר בחלב [כ"כ הט"ז נסי' ע' סק"ו ו"ע] אבל באסת נראה בב"ח דבכל דבר אומרים אין מליחה לבלים [ודברי הס"ו ל"ע וגם מ"ש בסקמ"ע מינו מוכן כמ"ש בפמ"נ סס] וזהו הכל מפני שאנו מחמירים לומר דגם לאחר שיעור מליחה נחשב כרותח והנה מעיקר הדין הסכימו רוב רכותינו למעשה דרש"י דלא נחשב ברותח ולכן במקום הפסד ויצורך נדול כמו הפ"מ וסעורת מצוה יש להקל בכל מה שנתבאר ואפילו לענין לכלוך חלב:

קמז וכתב רבינו הכ"י הלדברי החולק על הוראת רש"י אע"פ ששהה הבשר כמלח כשיעור אסור לאכול ממנו עד שידיחנו יפה יפה ואסור לחתוך ממנו בסכין קודם שידיחנו ואם תחך צריך להנעילו עכ"ל ודבריו המוהים דמה ענין ההדחה להחולק על רש"י דהרי נמ' מפורשת היא דלאחר מליחה צריך להדיח יפה יפה [קינ.] וכמו שנהבאר לעיל וי"א דכוונתו כן הוא דלרש"י יכול להדיח ומן מרובה אחר המליחה ולהחולקים כיון דכל דהדם והמלח המה רותחים צריך להדיח מיד [ס"ך ופ"ו ופל"ח] ואין זה מבואר כלשונו כלל [פ"ו] וי"א דהכי קאמר דאע"נ דלאכול ממנו אסור לכולי עלמא עד שיריחנו יפה יפה מ"מ לענין לחתוך ממנו בסכין קודם שידיחנו וראי אסור להחולקים אבל לאחר הדחה אף שלא הדיח יפה יפה מותר נם לדעת החולקים ולכן כתב מקודם עד שידיחנו יפה יפה ואח"כ כתב שידיחנו סתמא [סריסה] ונם זה דוחק ולי נראה כפשוטו וה"ק אסור לאכול ממנו וכו' ואסור לחתוך וכו' כלומר משם שאסור לאכול ממנו עד שיריחנו כמו כן אסור לחתוך ממנו עד שידיחנו ועיקר החירוש הוא דלדעת החולקים זה שהצריכו חז"ל להדיח אחר המליחה והו נם לענין לחתוך ממנו משא"כ לרש"י אינו אלא לענין אבילה בלבר:

קיז ורבינו הרמ"א כהב דיש מתירין לחתוך בסכין לאחר ששהה שיעור מליחה דאין מליחה לבלים וכן עיקר דמותר אבל הסכין צריך הדחה אח"כ או נעיצה בקרקע אם נתייבשה עליו הציר ואפילו קודם שיעור מליחה אין האיסור משום הסכין אלא משום שיצא דם בעין על הבשר ואם רוצה להדיחו שם היטב ולחזור ולטלוח שם מותר עכ"ל ויש להבין איזה ענין הוא לאין מליחה לבלים דזהו לענין להפליט מהכלי ע"י מליחה ולא לענין להבליע כמו שנתבאר בסעיף צ"ח ויש מי שאומר דכוונתו דהדם מישרק שריק ואינו נבלע בסכין [ס"ך] ום"ם גלא מעם ראין מליחה לבלים אין להחיר שהרי לקמן בסי' ע' אוסר אם נתן בשר שנמלחה והודח אצל בשר שלא שהה עדיין שיעור מליחה ע"ש ולא אמרינן דמישרק שריק אלא לנבי כלי אמרינן כן משני דמליחה לבלי אע"נ שע"י מליחה כולעת הכלי שא"ם ס"ם כאן שיש מקום לדם לזוב אמרינן אין מליחה לבלים נם להבליע ממעמא דמישרק שריק [מ"ו] וזהו כדין כלי מנוקב דאמרינן מישרק שריק ואע"נ דבשם פסק דיש ליזהר לכתחלה כם"ש בסעיף ק"ב וזהו משני שמונח על מקום אחד ונשאר דם וציר בין נקב לנקב כם"ש שם וזה לא שייך בסכין כמובן וזה שכתב דצריך הדחה או נעיצה הוא פשוט ודין נעיצה יתבאר בסי' קכ"א דצריך עשר פעמים בקרקע קשה ע"ש וזה שכתב דגם קודם שיעור מליחה האיסור הוא רק משום דם בעין שעל הבשר שינרא דלישנא הוא דאלו חיתה ממש דם בעין היה הבשר נאסר כמו שיתבאר בסי' ע' וכבר כתבנו בסי' י"ד דבעלי הש"ע לא חשבי לה ממש כדם בעין ע"ש אלא דמקרי דם בעין לענין אם לא הגדח קודם המליחה ע"ש [ומתורן קושית סנרע"ם ופסו"ב ונס מתורן קושית סט"ו סקנ"ג ודוק] ואין לשאול דבין דהסכין צריך הדחה למה מהיר לכתחלה ניחוש שמא ישכח להדיח כמו בסי' צ"א ע"ש דיל דבסכין כיון שנראה הדם ע"פ הסכין ודאי לא ישכח להדיח [ס"ך ס"ק ס"ט] וגם ניון שהוא לאחר שיעור מליחה דלדעת הפוסקים אין שום חשש בזה לכן מותר נם לכתחלה [סס] ולפ"ז נצטרך לומר דזה שכתב על קודם שיעור מליחה הוא רק בריעבר ולא לכתחלה:

קיח לפי סברת החולקים על רש"י כשרוצים לעשות מליחה להתקיים יעשה כן דלאחר ששהה במלחו שיעור מליחה בכלי מנוקב ידיח הבשר יפה כרין הדחה שלאחר המליחה ואח"כ יבול למלוח הבשר אפילו בכלי שא"ם ודע דכל זה שהצרכנו הדחה וזה במליחה לבישול אבל אם רוצה למלוח לאכול צלי כלא הרחה עושה ואינו חושש לדם שעל המלח מפני שהאש שואבו ומונע המלח מלבלוע דם אמנם זהו דוקא כשמלחו ותיכף העלהו לצלות אבל אם שהה קצת במלחו המלח בולע לדם ונאסר ולפיכך מדיתו יפה יפה וצולה ואוכל אם אין רצונו להדיח לאחר הצלייה וכסי' ע"ו יתבארו כמה דינים בענין זה דצלי ע"ש והרכר פשוט דכמקום שאין מלח מצוי בהברח לצלות הבשר על האש עד שיזוב כל דמו והיינו שתתייבש מבחוץ בכרי שיהא ראוי לאכילה לרוב בני אדם ואח"כ ניבלתו נם לבשל הבשר וי"א דהוא שיעור חצי צלייתו דזהו כמאכל בן דרוסאי אמנם לכתחלה יצלה עד שיתייבש מבחוץ כם"ש כרי לצאת מידי ספק [עפ"ו סקנ"ד]:

סימן ע כמה דינים במליחה כשמולחין הרבה בשר ביחד . ובו מ"ט סעיפים :

א מולחין הרבה חתיכות בשר זו על גב זו אע"פ שהתחתונה גוטרת פליטתה קודם לעליונה ואין חוששין שתחזור והבלע מרם העליונה ואין הפרש בין מין למין אפילו בשר שור עם בשר נריים וטלאים ואפילו עם עופות אבל בשר עם דגים אפילו בשר עופות עם דגים אסור למלוח ואם עבר ומלחן יחד בין שמלחן זה אצל זה או מלח הבשר על הדגים או הדגים על הבשר העופות מותרין אבל הדגים אסורים כדי קליפה או כולן כפי הריעות שיהבארו בסעיף י"ב וזה מבואר בגמ' [קיג.] :

ב וטעם ההבדש בין בשר לדגים כתבו הראשונים בשם מעשים בזה י"א מפני דרם מישרק שריק במליחה כמו בצליה וכי היכי דשרי בצלי בשבא עילוי בישרא אפילו לכתחלה אע"פ שבלה תחלה פליטתה בצד התחתון של צד האש משום דמישרק שריק וכן במליחה שרי בה"נ ודגים רוקא משום דרפו קרטייהו אסרי טעום דרביבי ונבלע הדם בתוכן ולא שריק סיניתו [תיס שם] אמנם מעם זה אינו מספיק שהרי לפעמים נמצאים נוטות מלאות דם בהתיבות התחתונות ובזה לא שייך שריק כיון שהדם הוא בנומא ומ"מ נוהגין בזה היתר [שם וברמ"א כלי] ועור דלא ימלט בשביבהן זו על זו שע"י הרוחק והחימום לא יסס מעט מלח הבלוע מרם בין חתיכה לחתיכה וישאר שם ולא יוכל לחזור וגם הדם הבלוע בהמלח שבין חתיכה לחתיכה וראי נמחה בציר שיש שם [שם] :

ג והשיב אחר מרבותינו הראשונים רכיון שעשה בתקון חכמים והאיסור הוא מדרבנן דרם שמלחו הוה מדרבנן אין להחריח יותר מדאי [שם נשם ריבב"ם] ואמרינן דאף לו יהי שתבלע התחתונה מהעליונה החזור והפלוט שהרי פליטת ציר נמשך לזמן מרובה וכל זמן שהתחתונה פולטת ציר עצמה הפלוט ביחר גם מה שהבלע מהעליונה [שם] אבל בדגים אין לומר כן לפי שפליטת דם העופות טושבת אחר פליטת ציר הדגים וכיון שכלה פליטת עצמה שוב לא תפליט מה שתבלע מהעופות ולפ"ז יש להשהות התחתונה עד גמר פליטת דם העליונה [רמ"ם שם] ואח"כ נ"כ מעט זמן בכדי שיהיה שהות להתחתונה לפלוט מה שבלעה מהעליונה [ע"ל] ואין לשאול הרי אנו רואים קודם ההדחה נוטות מלאות ציר בין תחתונה לעליונה ולפ"ז היה לנו להטחין עד שלא ישאר בנומא כלום שוחו סימן שהתחתונה הפליטה רבאמת אין חשש רבהגוסות הם ציר ולא דם והציר בשר הוא שהוא לאחר שיעור מליחה והדם בבר נבלע [זהו כוונת התוס' בכתבו וי"מ משום לפליטה ציר מוסכת כרבנו וכו' ומכ שנמצא נגומות ציר הוא וכו' עכ"ל ולמה הוצרכו לזה ולדבריו ק"ם וכמהרש"ם ז"ל נדחק לשם דלפ קמי מדלעיל ס"ם ולמ"ש ס"ם נפטיות דסוכרחו לזה ודוק] :

ד נהגה לפ"ז דעיקר איסור הבנים הגא מפני שנומרם כל פליטתה קודם פליטת דם העופות אם נמלחו העופות מקודם וזמן מועט קודם נמר שיעור מליחה יפלח את הדגים ויניח העופות על הבנים לא יאסרו הדגים שהרי לא ימשך פליטת העופות אחר הדגים ובטילא ההדגים יפלטו מה שיבלעו מהעופות נבן לפעמים לסברא זו יש איסור גם בבשר ובשר בנון שמלחו להתחתונה וזמן מרובה קודם העליונה באופן שהבלה ממנה פליטה צירה בזמן מועט ומלחו עליה עליונה והציר של התחתונה הבלה קודם פליטת דם העליונה ראז נאמרה התחתונה [וכ"כ בפמ"נ נמ"ז סק"ם] :

ה אמנם י"א דכיון דמלחו לעליונה קודם נמר פליטת ציר התחתונה אע"נ דבלה הזמן קודם פליטת דם העליונה ס"ם אין השש בדבר ראחרי שבתחילה התחתונה לעסוק בפליטה הפלוט גם מה שתבלע מהעליונה גם אחר פליטה עצמה לפי שנקביה פתוחים ולא יסתמו עור ואי קשיא רא"ב למה הדגים אסורים וצ"ל מפני שהדגים נומרים פליטתם קודם שתתחילו העופות להפליט ובשהתחילו להפליט בבר נסתמו נקבי פליטה הדגים ולבן בשבולעים מהעופות לא יפליטו עוד מפני שנסתמו נקבי פליטתם [תיכן בר"י מסולייש"ם נתוס'] ולפ"ז אם מלחו העופות זמן מועט קודם הדגים באופן שהתחילו להפליט לא יאסרו הדגים שהרי בעוד שיבלעו מהעופות המה מפליטים ציר עצמם ולא יסתמו עוד נקבי פליטתה גם אחר גמר פליטת עצמן וגם בעיקר סברא זו הנה הרשב"א ז"ל דאיך אפשר לומר שהדגים נומרים כל פליטתם קודם התחלת פליטת העופות ולא נראה כן מצד הסברא [ועמ"ש נסעיף י"ח] :

ו אמנם י"א סברא אחרת דאין אנו צריכין לומר בלל שהתחתונה הבלע מהעליונה ותחזור והפליטנה אלא שלא הבלע כלל רבל זמן שהבשר מרוד לפלוט ציר שלה אינו בולע רם אחרת [שם] והוו בבשר אבל דגים מפני קלישותן ורבותן אין שייך לומר כן והבה יבלעו מהבשר גם בעת עסקם בפליטת עצמן [כן מוכרח לומי' וזוק]. והנה המור והש"ע סעיף א' הפסו הירוץ זה לעיקר והלבה ברורה היא בבר הפוסקים רבל זמן שעוסקת בפליטה לא תבלע ום"ם יש לבאר רבריהם כי לבאורה הם המוהים כמו שיהבאר בם"ד :

ז וז"ל המור והש"ע מולחין הרבה חתיכות זו על גב זו אע"פ שהתחתונה נומרת פליטתה קודם לעליונה לא אסרינן שתחזור מרם העליונה לפי שהיא שוהה הרבה לפלוט ציר ובל זה שפולטת צורה אינה בולעת ואפילו מהקבין חרבה מציר ועובר בנומא שבין החתיכות שרי בד"א במולח בשר עם בשר ואפי' בשר שור עם בשר נריים וטלאים ואפילו עם עופות שא"א לנמור

לגמור כל פליטת צירן עד שינמור בשר שור לפלוט את דמו אבל בשר עם דגים אפילו בשר עופות עם דגים אסור למלוח לפי שהדגים פולטין כל צירן קודם שיפלוט העוף את דמו עכ"ל והרבה תימא דטעם זה מאיסור דגים הוא להדיעות הקודמות אבל לטעם זה ה"ל לומר דהדגים בולעים גם בעת פליטתן בכ"ש דאל"כ נהי שפולטין כל צירן מקודם מ"מ הא בעת פליטת עצמן לא יבלעו מהעופות ואפילו אם יבלעו אח"כ הא יפלטו בין שהתחלה היתה בעת פליטת עצמן לא נסתמו נקבי הפליטה בכ"ש מקודם [וע"ע לסרס דבריהם כנ"י פולניים] :

ח ובע"ב אנו מוכרחים לומר דהשור והש"ע לית להו האי סברא אלא דס"ל דאף אם ההתחלה היתה בעת פליטתן מ"מ אחר נמר פליטתן בשיבלעו לא יפליטו עוד ומ"ל דלעולם גם בדגים אמרינן דבל זמן שעוסקים בפליטה לא יבלעו דלא כמו שכתבנו בסעיף ו' אלא טעם האיסור הוא משום דאחר פליטת הדגים יבלעו מהעופות ולא יפלטו עוד :

ט אבל א"א לומר בן שהרי רבינו חב"י פסק בסעיף ו' דאפילו בשר שנמלח כבר ופלט כל דמו שנמלח עם בשר שלא נמלח בלל לא נאסר הבשר הנמלח ברייעבר שיטלחנו אח"כ ויחזור להתירו ע"ש אף שאין לו דם של עצמו וק"ו בדגים שעודם עוסקים בפליטה שלא יאסרו ע"י מה שיבלעו מהעופות ועל השור כ"ק כל כך דבאמת אוסר בדין זה ע"ש ואע"פ דבשר שלא נמלח בלל גם הוא מתיר כמבואר שם מ"ם י"ל דזה עדיפא מדגים דבין שצריכין להפליט דם עצמו יפליט נם מה שבלע אבל הדגים בזמן מועט תכלה פליטתן אמנם על דבינו חב"י קשה טובא ותמיהני על מפרשי הש"ע שלא העירו בזה [עפמ"ג סס שכתב לפסרו ו' לפ מהרינ כבולעו כך פולטו ודגרין תמוהים כלמוכח ממ"ב] :

י אמנם כאמת סברא זו שכתבנו בדגים שפולטים כל צירן קודם שיפלוט העוף את דמו מבואר להריא בגמ' [קיב:] והכי איתא שם דגים משום דרפו קרסיהו קדמי ופלטי ועופות קמיתי בתר דנייחי דגים פליטי עופות והדר בלעי מיניה ע"ש ולכן הובירחו לכתוב כן ובאמת אותן הפוסקים דבשר שלא נמלח שקבלה דם מן החתיכות שנמלחו שאסורה ולא מהני מליחה עוד מביאין באמת ראיה מדגים בכ"ש במרדכי בשם ספר החכמה וז"ל נשאלתי על חתיכות בשר תפל וכו' ואסרתי וכו' דדם הנבלע בחתיכה אינו יוצא עוד וכו' דדגים ועופות וכו' אסורים הדגים וכו' הרי לך בין שבלעו דגים מן העופות לית להו הקנתא וה"ה הבא עכ"ל וכיוצא בזה כתב הרשב"א בתורת הבית הקצר [הובא בב"י] :

יא ולכן נלע"ד דהפוסקים המתירים בבשר שלא נמלח בשבלעו דם מאחרת ע"י מליחה דיפלטו נ"ב מה שבלעו מ"ך דמדגים אין ראיה בלל בכ"ש הרשב"א בתה"ב הארוך וז"ל ואפשר דדגים שאני דכיון דדפי טובא בולעין הן הרבה והדם הבא להם מעלמא נסרך בהם ביותר ואין כח במלח להוציא עכ"ל וזהו דעת הטור והש"ע ולכן זה שכתבו הטעם בדגים משום שפולטין כל צירן קודם שינמור העוף פליטת דמו אין זה רק לבאר ההיפך מבשר ובשר שכתבו מקודם שלא ינמרו פליטת צירן עד שינמור העליון פליטת דמו ולזה אמרו דבדגים אינו כן אבל באמת לעיקר דינא בהברח להוסיף דברים דבבשר ובשר אין אנו צריכין כלל לטעם זה דאפילו אם ההתחלן נומר הפליטה מקודם ס"ם לא נאסר בבליעת העליון מפני שיחזור ויפלטנו אלא דטעם זה שכתבו מוסיף היתר דאין צריכין להמתין בהתחתון עד שהעליון ינמור פליטתו כיון שאינו כולע כלל משא"כ אם נאסר הטעם שיחזור ויפלטנו הרי צריך לחמתין כם"ש בסעיף נ' [וסתום עיקר תירוץ זה כתבו מפני כן ע"ש] ונם באיסור הדגים שכתבו שפולטין קודם פליטת העופות צריך להוסיף דבדגים לא אמרינן שיפלטו אח"כ מטעם שכארנו ורק משום דעדיין לא הוכירו כלל דינים אלו דבסוף הס' כתבו דינים אלו אם מהני מליחה להדם שבלעה מאחרת ולבן לא חשו להאריך בזה ולא כתבו רק דבר והיפוכו דבשר ובשר לא הבלע כלל התחהונה מהעליונה מפני שפליטת צירן נמשך זמן רב משא"כ בבשר ודגים אך לפי האמת בבשר ובשר אף אם תנמור ההחתונה פליטתה מקודם אין חשש בזה דבבולעו כך פולטו כמו שיתבאר לקמן וסמכו עצמם על הדינים שיתבארו בזה [וכן בדגים יש לחיסור לף סס יגמרו סמליטת בשר מעט דבסס לף לחמרינן לחילי דמרילי לפיפלט לף בלעי כמ"ם וכזה יש לחיבב קוטית חוס' פל רמ"י בד"ה ודגים ע"ש ולוק וכ"כ הב"ך סק"ו וסמ"ן סק"ח דכב"י ס"ל דבדגים לף לחמרינן לחילי דיפלטו לס דילמו יפלטו לס שבלעו ע"ם וזס שלחמרינן דבדגים לף לחמרינן לחילי דמרילי לפולוט לף בלעי פיוט פלף כשניפלו קצקציהן לבל בעולם נקצקצין סס שריבי ודיוס כנשר כמו שיתבאר נס"ל] :

יב אם עבר ומלחן יחד פסק רבינו הב"י דהעופות מותרים אבל הדגים צריך ליטול מהם ב"ק ואם לא ניטלו קשקשיהם כשנמלחו מותרין ורבינו הרמ"א בחב דיש אוסרין כל הדגים אם אינן ס' נגד העופות דאנו משערין במליחה כם' והכי נהוג ודוקא רליח בהו קשקשים דרפו קדמייהו ופלטי מיד אבל אי אית בהו קשקשים מותרים דאינן פולטין מיד ולא בלעי מן העופות דאיירי דמרידי לפלוט לא בלעי מידי דהזה אשתי חתיכות שנמלחו יחד עכ"ל :

יג והנה זה שפסקו דהעופות מותרים זהו דעת רש"י והרמב"ם אבל דעת תרשב"ם והרא"ש והטור דגם העופות אסורים לפי שהדגים חוזרים ופולטין הדם שבלעו ומבליעין אותו בעופות [מור] ביאור הדברים לפי שהדגים הנאסרים נעשים נבלה וחוזרין ואוסרין את העופות בצירן האסור שנאסר מחמת דם העופות ואפילו

ואפילו אם לא אמרינן חג"נ בשאר איסורין לבר מבשר בחלב [עוד דלא אמרינן חג"נ אלא במקום שהאיסור עצמו הנבלע בו הולך ומתפשט עם מקום שלה הנפלט מ"ם יש כאן איסור שנם מן הרם והנבלע ברגים יוצא קצת ע"י המליחה שעושה אותה כרותח ונבלע עם ציר הרגים כהעופות ראע"פ שהרגים אינן פולטין כל דם העופות להיות מותרין ע"י כך מ"מ מקצתו פולטין ובולעין העופות ממנו אחר נמר פליטתן ונאסרין בבר ולא שייך לומר בזה דם מישרק שריק הוה לא אמרינן אלא בשאחם מרובה על הציר אבל הכא שרוב הרם נשאר ברגים ומעט ממנו נבלע עם ציר הרבה נבלע עם הציר בעופות ולא שייך לומר מישרק שריק [ת"ה סמ] ולענין ציר לא אמרינן איידי דטריד למיפלט לא בלע [ב"י] והמתירים מ"ל דאין כזה שום חשש ונם כזה אמרינן מישרק שריק ולענין בליעת המקצת רם וראי אמרינן איידי דטריד למיפלט לא בלעי וכן הכריעו בעלי הש"ע ויש מי שחשש לדעת האוסרים [סמ] ואינו עיקר דרוב רבותינו מ"ל כרש"י והרמב"ם ונם התום' כתבו כן ונם כדעה הרא"ש אין הברע ויותר נראה דמ"ל לרינא כרש"י ע"ש [עני"] וכן פסקו נדולי האחרונים :

יד וזה שפסקו רבלא ניטלו הקשקשים מותרים הוה ששני טעמים חרא דהם עומרים במקום הקליפה ועוד אפילו למאן דמצריך ששים במליחה מ"ם מותרים רבינן שיש עליהם קשקשים קטימי ולא בלעי ודינם בבשר ובשר דאמרינן איידי דטריד למיפלט לא בלע ואפילו אם נמלחו הרנים עם שאר איסור שאינו של דם דלא אמרינן בהו איידי דטריד למיפלט לא בלעי מ"ט מותרין ג"כ דבשאר איסור שאין בו שמנונית לב"ע לא בעי ס' במליחה ודי בקליפה כמו שיתבאר בסי' ק"ה ולכן עומרים הקשקשים במקום קליפה [ב"ח סק"כ] ודע דזה שאין אנו אוסרים הבשר והדנים שנמלחו יחר ממעם סבנה בבנישול במ"ש בסי' קי"ו משום דבמליחה יחר אין סבנה במ"ש שם [פ"ו סק"נ] :

טז בענין איסור הדנים אין חילוק בין מלחן יחר זה אצל זה ובין הונחו העופות על הדנים ובין הנתנו הדנים על העופות ואע"נ דדם אינו מפעפע למעלה מ"ם כ"ק אסורים מירי דהוה לבשר שבתוך הציר דמה שחוץ לציר מותר ומ"מ בקליפה בעי במ"ש בסי' ס"ט [ב"ח ופר"ח] אך בבה"נ רי בקליפה אפילו למאן דמצריך ס' במליחה ואם נמלחו על רף אחר זה למעלה מזה אם העופות למעלה והדנים למטה נאסרו הדנים או בקליפה או בס' כפי הדיעות שנתבארו שהרי הרם זב מלמעלה למטה ואם להיפך הדנים סותרים לנמרי ואפילו היו מטובים ודבוקים יחר רי בקליפה במקום דיבוקם [עט"ו סק"ס בנסמך ים למסיל] :

יז בר"א שהדנים אסורים בשמלח שניהם יחר או אפילו רק העוף מליח והדנ מיבעיא אם הדנ כבר נמלח ופלט ציורו דאסור זאלא אפילו עדיין לא נמלח נ"כ אסור מפני שבולע מהעופות ולא אמרינן בשימלחו אח"כ ויפלוט דם דיריה יפלוט נ"כ מה שבולע מהעופות דלא אמרינן כן ברנים מפני שהבשר דק סאר והדם נסרך בהן ובם"ש בסעיף י"א בשם הרשב"א ע"ש וכן הסכימו נדולי האחרונים [ב"ח סק"י ופ"ח סק"ח] אבל אם הדנ מליח ועוף הפל ונתנם זה אצל זה או זה על נב זה אף הדנים מותרים בלא קליפה שהדבר המליח מחמם ההפל שיהא מבליע אבל לא כל כך עד שיהא פולט ואף דבמרפה מחסרינן בבה"נ להצריך קליפה כמו שיתבאר מ"ם לענין דם לא מחסרינן כל כך ומרפה שאני ראיזה ציר שלה אומר ובקל יפליט אף שהוא הפל משא"כ פליטת דם א"א בשהוא הפל [ב"ח סק"י] :

יח ורבי רבינו הרמ"א תמוהים בזה שבהב בסעיף ב' דהא דאמרינן דאם הדנ הפל והעופות מלוחים אסורים היינו דוקא שהדנ פלט בבר דמו והודח אבל אם עריין לא פלט דמו ולא נמלח מעולם מותר דאנב דיפלוט דם דיריה יפלוט נ"כ הרם שבולע מן העופות כמו החיבה שנפלה לציר קודם סליחה דמותו מהאי טעמא כמו שיתבאר לקמן סי' זה עכ"ל ובבר השינו עליו נדולי האחרונים דברנים בלא קשקשים לא אמרינן כן וכמו שנתבאר וכרכרי הרשב"א שהבאנו בסעיף י"א :

יט ויראה לי דם"ל דהרשב"א ו"ל לא כתב סברא זו רק לתרץ שיטת רבותיו המוברים כן כרמוכח מרבריו שם ואיהו לא ס"ל כן ע"ש בתורת הבית שער נ' [בית מליטי] והוטרח רבינו הרמ"א לזה מסוגית הש"ם רקאמרה רנים משום דופו קרמייהו קרמי ופלטי ועופות קטימי בתר רנייחי רנים פליטי עופות והרר בלעי מיניה והנה מלשון זה מוכרח לקמיה רכשעה שהרנים פולטין לא בלעי מעופות והנה אם באמת רנים רכיבי וקלישי שבא עד שמטעם זה לא אמרינן בהו דאיידי דיפלטו רם דידהו יפלטו נם רם שבלעו א"כ נם לענין איידי דפליטי לא בלעי נאמר נ"פ דלא שייך ברנים במו שבאמת כתבנו כן בסעיף ו' אלא ודאי רסברא הו לא פסיקא ליה להש"ם וכבר כתבנו בסעיף ה' מה ש"א דרנים ועופות שנמלחו ניחר נוטרים הרנים פליטתן קודם שיתחילו העופות להפליט ושהרשב"א תמה על סברא זו ו"ל שם בהה"ב ום"ם אינו נראה שלא יתחילו עופות לפלוט בלל עד לאחר נמר פליטת רם וציר של רנים עב"ל, אך נגר זה כתב שם דלשון הש"ם מסייע לסברא זו מרקאמרה בתר רנייחי רנים פלטי עופות משמע שמתחילין להפליט ראל"כ הו"ל לומר אכתי לא נייחי עופות אך מפני שלא נראה כן מצד הסברא לא החליטה להלכה ע"ש :

יט ולזה אני אומר דרבינו הרמ"א ס"ל דכך הוא הענין דודאי מפני עצם ריכוך הרנים וקלישותם לא נשתנה דינם מבשר ורק מטעם אחד נשתנה דינם מפני שפליטתן מועטה שמפני שנידולן במים אין בהם הסיבה

חמיטות ורמן ויצידן חן מועטין מאד ער שא"א לחשוב בכמה זמן פולטין הן ואפשר לומר רגם ברגעים אחרים פולטין לגמרי ולזה אומר הש"ם רגים ועופות שמלחן יחד הרגים אסורין משום ררפו קרמייהו קרמי ופלטי כלומר יכול להיות דמקדימין א"ע להפליט לגמרי בומן מועט ועופות קמיטי בלומר דבהכרח שישהו איזה רגעים ער שיתחילו להפליט ולכן כתר דנייחי דגים פליטי עופות וכו' כלומר יכול להיות שבבר גמרו הרגים פליטתן ואח"כ תתחיל פליטת העופות ולא אמרינן כן בודאי אלא שיכול להיות כן ולפ"ז אין זה אלא שעכ"פ נמלחו יחד אבל בשהרגים לא נמלחו עריין בלל אף אם יבלעו מהאופות יפלטו אח"כ כשימלחם דלא נשתנה דינם מרין בשר בזה בלל ובשהם בקשקשין הפליטה קשה אצלם ושוים לגמרי לבשר אף אם נמלחו יחד [כנ"ג ד"ק] :

כ עור כתב דאם הרגים מונחים על העופות מותרים אפילו נמלחו יחר דרם אינו מפעפע מלמטה למעלה ולא גרע מחתיכה המונחת בציר דמה שלמעלה מן הציר שרי עכ"ל וכבר כתבנו בסעיף ט"ו דקליפה מיהא בעי ע"ש ועור כתב ובן אם לא הניח הרגים אצל העופות אלא לאחר ששהו העופות במלחן שיעור מליחה אף הרגים מותרים אף ששניהם מלוחים עכ"ל והנה מזה ראיה ברורה למ"ש בסי' הקורם סעיף ק"ש במעשה דרש"י דגם להמחמירים אינו מפני שמוברים דהציר הוא אסור אלא מפני הרם שבמלח ושעל פני הבשר ע"ש ובכאן אין החשש רק מפני הציר שהרי לא הניחן זה על זה אלא זה אצל זה ולכן דקרק וכתב אציר העופות אבל על גביו אסור לפי שיטתו שם דמחמיר במעשה דרש"י [עמ"ק סקי"פ שנדמק בזה והולך לעיתו שם סקפ"ה ועמ"ש שם] ורע דגם אם הדגים שהו במלחן מ"מ ביון שגם העופות שהו במלחן מותרים וכן אם הדגים עבים הרבה מהעופות אף אם נמלחו זה אצל זה כל מה שנבוה מהעופות מותר במו דגים למעלה ועופות למטה [ס"ך סק"ט] :

כא עור כתב ואם נמלחו דגים בכלים שמלחו בו בשר הדגים מותרים דאין הרגים בולעים הדם שבכלי דאין מליחה לכלים עכ"ל וכוונתו לכלי שאינו מנוקב ומשמע מלשונו דרק בריעבר מותר ובתשו' הרשב"א [הובא בב"י] מבואר שאפילו לכתחלה מותר ויש מי שאומר שטעמו מפני שעכ"פ הדחה בעי וחיישינן שמא ישכח מלהדיח וכמ"ש בר"ם בי"א ורגים אין דרכן להדיח והרשב"א מיירי ברגים שמולחין לקיום דדרכן להדיח קודם הבישול מפני שמונחין בהכלי זמן רב [ס"ך סקי"ג] ולי נראה דודאי מפני האיסור מותר גם לכתחלה כמ"ש הרשב"א וכוונת רבינו הרמ"א הוא מטעם חשש סכנה רגהי דבמליחת בשר עם דגים אין אוסרין בריעבר מחשש סכנה מ"מ ודאי דלכתחלה אסור לעשות כן דלא גרע מריחא שיתבאר בסי' קט"ו דלכתחלה אסור ע"ש וכ"ש במליחה וראיה ברורה לזה ממ"ש המור שם דיש מחמירים ליחר לרגים בלים לברם ע"ש :

כב אע"פ שבבר נתבאר דאין אנו חוששין במליחה כשנמצאות נומות מלאוה ציר בין חתיכה לחתיכה ממעם דבל זמן שעופקין בפליטה לא יבלעו ולפ"ז חתיכה שיש לה בית קיבול בנון רופן שלמה וכיוצא בזה אם מלחיה והבית קיבול למעלה אין אוסרין אותה מ"מ כתב רבינו הרמ"א בסעיף א' רבל חתיכה שיש לה בית קיבול מהפבין אותה שיוב הרם ורק בריעבר אין לחוש ויש לכל בעה"ב להשניח על זה :

כג עור בתב חתיכה שמלחה אותה שני פעמים מותרת ולא חיישינן שמלח השני מבליע הדם הנשאר ממליחה ראשונה עכ"ל ביאור רבריו כנון שמלחה כראוי ובמשך זמן המליחה קורם ששהתה שיעור מליחה מלחה עור פעם או אפילו ששהתה שיעור מליחה ולא הריחה ומלחה עוד פעם לא חיישינן שהמלח השני יבליע הרם הנשאר ממליחה ראשונה דבללא הוא דבל זמן שעופקין בפליטה לא יבלעו ולא דמי לדם בעין שנפל על הבשר באמצע מליחה דאסור במו שיתבאר דבשם אין האיסור מצר המלח אלא מצד הבשר בעצמו שהוא רותח ויבליע הרם לתוכו משא"ב בזאן שהאיסור הוא מצד המלח לא יבליע בל זמן שעסוקה בפליטה [ס"ו סק"ב] ונם לא דמי לבשר שנמלח בלא הרחה ראשונה שאסרנו בסי' ס"ט דהתם עריין אינה מרורה לפלוט [שם] אמנם זהו הבל בשמלחה תוך י"ב שעות שהוא זמן פליטת ציר או מעל"ע בפי הדיעות שיתבארו אבל לאחר זמן זה אסורה דבין שאינה מרורה לפלוט בולעה ולא דמי ללא הודחה בלל אחר המליחה אפילו במה ימים שהיא מותרת ולא חיישינן שהמלח יבליע הרם שעליו דוהו מפני שמלח זה בבר אבר בחו משא"ב מלח אחר ודאי יבליע ויש שמתיר בריעבר גם לאחר שיעור פליטה ממעם דאין דרך המלח להבליע אלא להפליט [סמ"ג נמ"ז סק"ב] ולא נראה בן דבבר בארנו דאנן לא קי"ל בסברא זו וראיה שהרי אנו אוסרים בשנמלח בלא הדחה ראשונה [וכ"ב בהגו"ד] :

כד בבל מה שנתבאר שנאסרו הדגים ע"י מליחת העופות וכן בל מה שיתבאר במליחת מרפה עם בשי"ה ושהור עם טמא שיעור המליחה הוא לאסור אפילו לא נמלח בדרך מליחה לקדירה אלא בדרך מליחה לצלי ג"ב אוסר במו שיתבאר בסי' צ"א דגם הציר הנוטף משיעור מליחה בזו ג"ב הוא רותח הרבה ואוסר ויש מחלקים ראם היה העוף למעלה על הרגים דיו לאסור הרגים גם במליחה בזו לפי שהציר נוטף להדיא ברתיחתו על הדגים אבל בשמונחים זה בצד זה דראיסור הוא מפני שהבליעות נפגשות יחד אין פליטת העופות אוסרים הדגים אא"ב נמלחו בשיעור מליחה לקדירה מיתו אפשר דדוקא בנגיעה בעלמא אינו אוסר אבל

אבל אם מונחים ו בצד ו עד שעינינו רואות רוב הציר מזה לזה בוראי נאסרו הדגים גם במליחה לצלי [נ"מ] וכן בכשרה ומרפה ושהור ומטא והר"ן ו"ל כתב דאין הדגים נאסרים אלא בשיעור מליחה לקדירה ע"ש ולענין רינא במקום הפ"מ יש להורות כן ושלא במקום הפ"מ יש לאסור בכל מין מליחה ע"ש ודע דאין הדגים נאסרים מיד אלא כשראינו שנפלט מהן טעם ציר אבל אם עדיין לא התחילה הפליטה כלל מותר [סמ] וכן הדין בכשרה ומרפה ושהור ומטא ולכן אם היכף סילקו זה מזה מותר ועמ"ש בסעיף מ"ה :

כה בשר שחושה שמלחו עם בשר מרפה אסורה שאע"פ שאינה בולעת מדם המרפה כיון שמרודה לפלוט דם של עצמה מ"מ הרי בולעת מציר ולא אמרינן אירי דשריר למיפלט לא בלע אלא לענין דם דשריק ולא בציר ורוטב מרפה דמסרך סריך ורק במקום פליטה מרובה בכבר אמרינן כן ולא בסהם בשר [רמב"ם נתס"ג] וציר מרפה היא כמרפה עצמה [נמ' קיב:] דתניא התמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן ע"ש וקיפה הוא הנקפה בשולי הקדירה תבלין ופירמת בשר [ר"ש] :

כו כזה אין הפרש בין שהמרפה למעלה ובין שהכשרה למעלה דאע"ג דברגים ועופות אמרנו דבשהרגים למעלה מותרים זהו בדם מפני שאינו מפעפע למעלה אבל ציר מרפה מפעפע גם למעלה [כ"מ] ובן אם מונחים זה בצד זה אסורים אפילו אינן נוגעות זל"ז אלא כל שמונחים סמוך זל"ז באופן שהפליטות נוגעות יחד אסורה [ב"ח סקי"ו] וזהו בששניהם מלוחים או המרפה מלוחה והכשרה תפלה אבל אם הכשרה מלוחה והמרפה תפלה בשר דאין כח בהמלח להכליע בהמרפה כל כך בבדי שהפליט אח"כ להכשרה ויש מרבותינו דמ"ל דכשמונחים זה אצל זה ממש או אסור גם בכה"ג לפי שרתיחת מלח של הכשרה תחמם להמרפה עד שתפליט להכשרה [ר"ן] ורק אם אינם מונחים זה אצל זה אלא רק הפליטות מגיעות מזה לזה דאז מותר בכה"ג ואז אפילו הדחה א"צ [ב"ח סקי"ט] וזה שיהבאר בסי' ק"ה דבהיתר מלוח ואיסור תפל רצריך הדחה זהו כשנונעים זה בזה [סמ] :

כז וכמה אוסרת את הכשרה כשהמרפה מלוחה כדי קליפה אמנם והו כששתיהן כחושות אבל אם האחת שמינה אפילו אם המרפה בחושה והכשרה שמינה מפעפע האיסור בכולה ראויל הכשרה ומפטם למרפה עד שנחשבת גם היא כשמינה וזהו אם היתה המרפה המלוחה למטה דתתאה נכר אבל אם היתה המרפה המלוחה למעלה והבשרה למטה אע"פ שהמרפה שמינה מ"מ אינה אוסרת את הבשרה אלא כ"ק משום דתתאה נבר והכשרה התחתונה התפלה מצננת את העליונה ולענין קליפה אין חילוק בין המרפה למטה או הבשרה למטה דבדי קליפה תמיר בולעת ואם גם הבשרה מלוחה נראה דאפילו היא למטה אוסרת המרפה המלוחה אותה בכולה שהרי בזה לא שייך תתאה נבר בין שגם היא מלוחה ולבן אם אחת מהן שמינה אסורה הבשרה בכולה [כ"מ מס"ך סקכ"ג] וי"א דאין אנו בקיאין בין בחוש לשמן ומשערים כל מליחה בששים ונם אין חילוק בין בשהמרפה המלוחה מונחת למטה או בשהבשרה התפלה מונחת למטה דבכל ענין אוסרה בכולה וכל זה יהבאר בסי' ק"ה בס"ר וכאן אין להאריך בזה :

בח וכל זה שננעו זה בזה בתוך שיעור מליחה אבל אם ננעו זה בזה לאחר שיעור מליחה יש לסמוך בהפ"מ ומעודת מצוה על דעת הסוברים דלאחר שיעור מליחה אין המלח נחשב כרותה עוד דבבר פסק כח המלח אבל שלא במקום הפ"מ אין להקל בזה [נ"מ] ובבר נתבאר כעין זה בסי' ס"ט במעשה רקש"ו ע"ש בסעיף ק"נ :

כט כתב רבינו הב"י סעיף ה' י"א שבשר שנמלח אסור להשהותו במלחו לאחר פליטת כל צירו דהיינו י"ב שעות לפי שחוור ובולע מלחלוחית דם שעליו ושעל המלח ויש מהירים להשהותו במלחו ואפילו כמה ימים ולכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים ובדיעבד טוב עכ"ל ומעם המהירים הוא מפני שהדם שעליו מעפ הוא ובלוע במלח ואינו יכול לצאת ממנו שאין המלח מפליטו ממנו אדרבא דרך המלח להפליט הדם מן הבשר ומושכו אחריו ונשאר בתוכו ואינו חוזר לבשר [סמ] ואפילו מאן דמחמיר במעשה דקש"ו זהו מפני שמונח בציר אבל כאן שמונח בכלי מנוקב ליח לן בה [פ"ו ס"ק] והעיקר כדעת המהירים והלבוש לא הביא כלל דעת האוסרין ע"ש ום"מ לכתחלה וראי יש לחוש לדעת האוסרין וכמ"ש בסי' ס"ט סעיף נ"א ע"ש וכיון דלדינא העיקר כהמהירים לכן אם מלחו בשר בע"ש ושכחו להדיחו קודם השבת מותר שיניחנו כך במלחו עד מוצאי ש"ק ואז ידיחנו בעצמו ולא להתיר ע"י עכו"ם להדיח בשבת [נחס"ם] אא"ב יש חשש שיתקלקל הבשר דאז מותר ע"י כותי או להדיח ידיו כמ"ש בסי' ס"ח סעיף פ"א לענין ג' ימים ע"ש [וכן כסים נמק ניר] :

ל עוד כתב בסעיף ו' יש אוסרים ליתן בשר שלא שנמלח קודם פליטתו דם לפי שהבשר שלא נמלח או שנמלח ופלט כל דמו תוור ובולע ממה שחבירו פולט ויש מהירין ע"י מליחה שימלחנו אח"כ כי אז יפליט כל דם שבלע ויש מהירים בכל זה ולכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים עכ"ל וכתב על זה רבינו הרמ"א דאפילו בדיעבד נוהגין לאסרו אם נפל בשר שכבר פלט כל דמו וצירו אצל בשר שלא שהה עדיין שיעור מליחה עכ"ל :

לא עוד כתב שי"א שכל מעל"ע לאחר שנמלח פולט ציר ואם ננע תוך זמן זה לבשר שנמלח ולא שהה עדיין שיעור מליחה אינו נאסר ובן נוהגין אך במקום שאין הפ"מ יש לאסרו לאחר י"ב שעות וקודם לזה אין להחמיר בלל וב"ש אם לא נמלח בלל דאפילו אם נפל

לציר ממש אין לאסרו דאמרינן ע"י שיפלוט דם דידיה יפלוט נ"כ מה שבלע ממקום אחר ואפילו נמלח הכשר ולא שהה עדיין שיעור מליחה ונפל לציר יש להתיר אם לא נבבש בתוכו יום שלם אך אם שהה שיעור מליחה ונפל לציר יש איסרין אותו אע"פ שלא כלה זמן פליטת צירו עדיין ומ"מ לצורך הפסד גדול יש להתיר גם בזה כל זמן פליטת צירו דהיינו תוך י"ב שעות ע"י שיחזור וידיחנו ויהזור וימלחנו מיהו אם מלחו בלא הדחה לאחר שנפל לציר שרי כריעבד וכל זה לא מיירי אלא בציר שהוא ברותח כמבואר לעיל סי' ס"ט אבל דם בעין שנפל על בשר שהוא תוך שיעור מליחתו והוא חשוב ברותח במבואר לקמן סי' צ"א נאסר הבשר דלנבי דם בעין לא אמרינן איידי דטריד לפלוט לא כלע ולא בכולעו כך פולטו והא דאסרינן אותו בשנפל לציר היינו דוקא מה שבתוך הציר אבל מה שלמעלה מן הציר שרי מיהו מה שבתוך הציר נאסר מיד ואין שיעור לדבר עכ"ל וכל דבריהם צריכין ביאור :

לב והנה בענין זה יש ד' דעות כראשונים דעת ר"ת הוא דכל דם במליחה בכשר מישרק שריק ואין הדם נבלע בחתיכה אחרת כשנמלחה בכלי מנוקבת ויוצא תרם דרך הנקבים ורק בדגים דרפו קרמייהו אסרינן ולא בבשר [ר"ן וריו"ו ומגור נמחי עג"י] ולפ"ז אפילו בשר שבכר פלט דמו וצירו שנמלח עם בשר שלא שהה עדיין כמלחו שיעור מליחה מותר שהרי אינו בולע כלל [ומרמ"ם נפ' ל"ו הסכים לסברת ר"ת מך נפי' ל"ע ס.י.מ ונכרי סס"ת לרק נבשר סלט נמלח מותר מטעם ליחזור וימלחנו ע"ם] :

לג ורבותיו של הרשב"א [כתפ"כ כ"נ ס"נ] סוברים דוראי הבשר בולע אלא שיש להם היתר ע"י מליחה ואפילו בבשר שכבר נמלח והודח מ"מ מהני מליחה דבכולעו כך פולטו ובשם שפולט דם של עצמו ע"י מליחה כמו כן פולט דם שבלעה מאחרים שהרי גם זה הוא דם פליטה ורק דגים דרביבי וקישי מובא הדם סרוך כהן ואינו יוצא ע"י מליחה ולא בשר :

לד והרשב"א עצמו חולק עליהם ום"ל דוראי בשר שלא נמלח עדיין הותר ע"י מליחה שימלחנו אח"כ דכשם שתפלוט דם עצמה כמו כן תפלוט דם חברתה אבל כשכבר נמלח והודח שנסתמו נקבי הפליטה או ששהו במליחתן כדי פליטת כל הציר דהיינו י"ב שעות ששוב אין להם פליטת עצמן א"כ לא יפלטו הדם שבלעו מאחרים וזהו דעת ספר התרומה ודעת הרא"ש [סנ"ם] והטור ע"ש :

לה ויש מהקדמונים שאסרו שאם אפילו עריין לא נמלח אם הונח אצל בשר שנמלח ובהוך שיעור מליחה נאסר הבשר התפל ולא מהני ליח מליחה עוד דאע"ג דע"י מליחה תפליט דם דידה מ"מ הדם שבלעה מאחרים הוה כדם בעין ואינו יוצא עוד ע"י מליחה [ר"ן ורמ"ם פנד"ם סט] ולפ"ז ר"ת הוא המיקל שבכולם דם"ל דלא יבלע מאחרת כלל ושיטה זו היא המחמרת שבכולם דלא מהני לה מליחה כלל והרשב"א עצמו והסה"ת והרא"ש והטור ס"ל כשלא נמלח עדיין מהני מליחה אח"כ ובשבבר נמלח ופלט דמו וצירו לא מהני מליחה אח"כ ורבותיו של הרשב"א ס"ל דגם בכה"ג מהני מליחה [עכ"י סהכיתו כל הסיפות] :

לו ובזה נבא לביאור דברי הש"ע שכתב יש אוסרים ליתן בשר שלא נמלח כלל וכו' וזהו השיטה הרביעית המחמרת שכבולם ויש מתירין ע"י מליחה שימלחנו אח"כ וכו' וזהו שיטת רבותיו של הרשב"א דגם בנמלח מהירים ע"י מליחה ויש מתירים בכל זה כלומר דא"צ מליחה כלל וזהו שיטת ר"ת המיקל שבבולן וזהו שבתב ולבתחלה יש לחוש לדברי האוסרים כלומר לבתחלה יש לחוש לכל החומרות ובדיעבד פסק כר"ת וב"כ להריא בספרו הגדול בשם האגור וז"ל והאגור כתב סברת ר"ת דשרי וסברת האוסר ובתב אח"כ דהעולם נוהרים לבתחלה ומתירים כדיעבד עכ"ל ולזה בא רבינו הרמ"א לחלוק עליו שאפילו בדיעבד נוהגין לאסור אם בבר פלט דמו וצירו וזהו כהרשב"א ומה"ת והרא"ש והטור :

לז ומפרשי הש"ע הפסו דזהו שכתב רבינו הב"י ויש מתירים ע"י מליחה וכו' זהו דעת הרשב"א ומפרשי לה כשעדיין לא נמלח וזה שבתב ויש מתירים בכל זה זהו רבותיו של הרשב"א ומהירים ע"י מליחה אח"כ ע"ש והמיהני דא"כ העיקר חסר מן הספר בין בהיש מתירים ע"י מליחה היה לו לפרש דמיירי בעדיין לא נמלח ובין בהיש מתירים בכל זה היה לו לבאר דההיתר הוא ע"י מליחה ועוד אי ס"ד דהדעה השניה הוא דעת הרשב"א א"כ למה ליה לרבינו הרמ"א להאריך כל כך היה לו לומר ואפילו בדיעבד נוהגין כדעה השניה אלא ודאי דרבינו הב"י לא הזכיר כלל דעת הרשב"א דבאמת בבר כתבו בספ' ס"ט בכמה מקומות דרבינו ס"ל טעמא דמישרק שריק ודבינו הרמ"א ליח ליה ע"ש והולכים לשיטתם [ונס מפנר"ם מקכ"ז מממע ספיכים כמ"ם ע"ם] :

לח ודע דזה שבתב רבינו הב"י או שנמלח ופלט כל דמו כוונתו שפלט כל דמו וצירו דהיינו אחר י"ב שעות או שהודח אחר שיעור מליחה דאז נסתמו נקבי הפליטה [ס"ך מקכ"ו] דאל"כ פשיטא שאין כאן איסור לכל הדעות דכל זמן שעומקת בפליטת ציר לא תבלע מאחרת כמ"ש בסה פעמים ויש מי שרוצה לפרש כוונתו שפלט דמו ולא צירו ונם לא הודח ועכ"ז אסור משום דבפליטת ציר לא אמרינן איידי דטריד למיפלט לא בלע ולא בבולעו כך פולטו [סמ"ג נם"ך מקכ"ו] והדברים תמוהים דאף אם נאמר שיש מי שסובר כן [כמ"ם נד"מ מות י"ב מסי"ם דעת הר"י מחוריי"ם נמוס' קי"ב ומו"ם] מ"מ ירוע שהטור והש"ע וכל הפוסקים בסעם לא הזכירו דעה זו בלל ובלל גדול הוא בכל הפוסקים דכל זמן שפולטת ציר אינה בולעת [ונס נסבר"י מפורלייי"ם מין

פכרח נומר כן ורק נדניס כחב כן כמ"ם נספיק פ' וכן מ"ם הנ"ח דנסחלם ליכם מפן דמתיר כבר פסיג עליו פס"ך ס]:

לח כבר נהכאר דזמן פליטת ציר נמשך י"ב שעות וכתב רבינו הרמ"א רי"א דכל מעל"ע פולט ציר והמעל"ע הוא אחר שנמלח ומטילא דכל סה שנתבאר רבתוך זמן חליטת ציר אינה נאסרת בנגיעה לכשר שנמלח שלא שהה שיעור מליחה נוהג זה בכל מעל"ע וזהו כמקום הפ"ם ובלא הפ"ם אין להתיר אחר י"ב שעות ויש מי שאומר דגם בלא הפ"ם יש להקל ער מעל"ע ואינו כן דרעה רוב הפוסקים הוא דק ער י"ב שעות [ב"ך סק"נ] והרשב"א ז"ל כתב בתה"ב [ס]

שכן הוא מקובל מרבותיו ע"ש:

מ והנה רבינו הרמ"א האריך בכאן ברין נפל לציר כלומר לציר שבתוך שיעור מליחה דהוה דינו כאלו מונח אצל בשר שלא שהה שיעור מליחה וכמו רבזה אמרינן דאם הבשר היה בתוך זמן פליטת צירו לא נאסרה רכל זמן שפולטת ציר אינה בולעת הבי נמי בנפל לציר אך לפ"ז לא היה לו להאריך והיה ליה לכתוב בקוצר רברים דנפל לציר הוה כמונח אצל בשר שלא שהה שיעור מליחה אלא וראי דלאו בכל רבר שוים להדדי כמבואר מאריכות דבריו וצריך טעם למה:

מא והאמת כן הוא דוראי כמונחת אצל בשר שלא שהה שיעור מליחה הנם דהפליטה מציר הולכת אצלה ס"ם דווחא לה עלמא וכל זמן שיש לה איזה פליטת עצמה לא תבלע מאחרת משא"כ בשנפלה לציר דהציר מקפה אותה והיא מונחת בהציר ורחוקא לה עלמא אין אומרים בזה אירי דמרורה לפלוט לא בלעה אא"כ יש לה פליטה חזקה והיינו שלא שהתה בעצמה עריין שיעור מליחה וצריכה עריין להפליט דם או שלא נמלחה עריין ראז נם אם נפלה לציר לא תאסרנה דכשתפלוט דם עצמה תפלוט נם דם חברתה דפליטתה חזק ולא הבליע כלל מהציר אירי דמרורה לפלוט אפנם לאחר שיעור מליחה כשנפלה לציר אסורה דכיון דאינה מפלטת אלא ציר שאחר שיעור מליחה פליטתה חלושה וכשהציר מסכב אותה הבלע ממנה ולא תפליט עור אך לצורך הפסר נרול יש להתיר נם בזה במשך י"ב שעות ולומר שכל זמן שמרורה לפלוט אינה בולעת אבל אחר י"ב שעות אין להתיר כלל אפילו במקום הפסר נרול אע"נ שמקורם נתבאר דבהפ"ם יש ל־תיר עד מעל"ע והו כשרווחא לה עלמא ולא בנפלה לציר דלא לבד בהפ"ם אין להתיר אלא אפילו בהפסר נדול אין להתיר ונם ער י"ב שעות אין להתיר בהפ"ם דק בהפסר נדול ולכן שינה כאן לשונו לכתוב הפסר נרול ולא הפ"ם כדרכו בכל מקום ועיין בסעיף מ"נ:

מב אך בנפלה לציר בהכרח להדיחה עור פעם ולחזור ולמלחה מפני שהציר שטף המלח מעליה ולא מיבעיא אם הוא עריין קורם שיעור מליחה דודאי בהכרח להדיחו ולמלחו שנית אלא אפילו אם הוא לאחר שיעור מליחה בתוך י"ב שעות שהתרנו בהפסר נרול נ"ב צריך להדיחה ולמלחה שנית והטעם משום דלא סמכינן אהאי טעמא לחוד מדמרירא לפלוט ציר לא בלעה אלא מטעם נוסף לזה רכבולעו כך פולטו ולכן צריך הרחה ומליחה שניה ואין לשאול רא"כ מפ"נ אסורה שהרי אם יריחנה יסתמו נקבי הפליטה ולא תפליט עור ובשלמא בשלא שהתה שיעור מליחה ניחא דאז לא יסתמו נקבי הפליטה אבל לאחר שיעור מליחה מה מועיל וא"כ איך כתב ריש להתיר כל זמן פליטת צירו ע"י שיריחנו וחזור ומלחנו ויש שכאמת רחו דבריו מטעם זה [כ"מ] ויש שהרצו דהרחה זו מועמת היא רק להעביר הלבלוך של הציר [ב"ך סק"מ] אך א"כ היה לו לפרש שלא יעשה הרחה נמורה ועור רמי יובל לשער בזה ויש שהרצו דבאמת איה ליה לרבינו הרמ"א סברא זו כלל דהרחה סותמת נקבי הפליטה [ב"ז סקפ"ז] ורוצה באמת לרחות עיקר דבר זה [ער"מ סקכ"נ] והן אמת שכמצר וש"ע לא הזכירה מפורש סברא זו מ"ם כיון שמרנלא בפומא דהפוסקים והוא עצמו בספרו תורת חטאת כתב נ"כ דאחר הרחה נסתמו נקבי הפליטה קשה לומר שבכאן יחלוק על זה ולכן נ"ל דה"ק רבינו דמעיקר הדין א"צ בלל מליחה שנית כמו בהונחה אצל בשר שלא שהה שיעור מליחה דאירי דמרירי לפלוט לא בלעה ורק מפני החומרא הצריך מליחה שנית כרי שלא לסמוך על האי סברא לחור כמ"ש ומליחה א"א בלא הרחה כמובן ולכן חיישינן לזה דאולי תהיה הרחה מועמת ולא יסתמו נקבי הפליטה ואפילו תהיה הרחה מרובה נ"כ יוכשר להפוסקים שאינם סוברים דע"י הרחה נסתמו נקבי הפליטה ולהסוברים דנסתמו נסמוך על המעם דאירי דמרירא לפלוט לא בלעה ועיקר כוונתו להוציא מרעת הסוברים דכבה"נ אסור לחלוטין כמ"ש המחרש"ל בישו"ש [ב"ז] וכבר פשוט הוא שזה שאנו מהירים בתוך שיעור פליטה ציר והו כשלא הורחה אחר המליחה דאל"כ הרי נסתמו נקבי הפליטה [ועמ"ך סקנ"ג ס"ק דעיקר הסיתר סוף מסוס לפירי דמרירי לפלוט נם בלשה]:

מג וזה שכתב דכנפל לציר אין מתירין אא"כ לא נבבש בתוכו יום שלם המעם פשוט דביום שלם הוה כבוש וכבוש כמכושל ואי קשיא הא כבר נהכאר דבציר הוה כבוש כרי שיהן על האש ויהחיל להרתיח ולמה צריך כאן מעל"ע ל"ק כלל דזהו בכלי שאינו מנוקב כמו בסי' ס"ם כשמלחו הכש־ כלי שאינו מנוקב אבל כאן הוא בכלי מנוקב וי"ל דגם כמעל"ע לא שייך כבוש ורק דמ"ם במעל"ע החמיר להושבו כבוש [ב"ך ופ"ח והגר"ם] ודע דזה שבהבנו בסעיף מ"א דהפסר נדול שוכר כאן אינו הפ"ם שבכל מקום כפרשי הש"ע לא פירשו כן ופירשוהו כהפ"ם דבכל מקום וג"ע"ר נראה כמ"ש:

מד וזה שבהב דאם מלחו בלא הדחה לאחר שנפל לציר

לציר שרי בריעבר עכ"ל השעם הוא דאע"ג שהוא מלוכלך בציר ס"ם אינו מעכב הפליטה שהרי גם בלא הציר יש דם פליטה על הבשר בעודו במליחתו קורם ההדחה וציר זה הוה ג"כ כדם פליטה דאלו חשבנוהו כדם בעין הלא אינו מועיל כלום כמו שמסים דדם בעין שנפל על הבשר תוך שיעור מליחה שנחשב כרוחח נאסר לחלוטין רכנבי דם בעין לא אמרינן איידי דטרידא לפלוט לא בלעה ולא כבב"פ אלא וראי רחשבינן להציר כדם פליטה וא"כ לא איכפת לן כשלא הריחו כמ"ש דם בעין שנפל על הבשר לאחר שיעור מליחה קודם הרחה תלוי בפלוגתא דמעשה דרש"י שנתבאר בסי' ס"ט [וזהו כוונת סמ"ך סקמ"ך כמ"ם הפמ"ג] . ורע דזה שההרגו בבשר שלא נמלח עריין כשנפל לציר או אצל כשר שלא שהה בטלחו שיעור מליחה והו בשהודח הבשר דאלו לא הודח הוה כבשר שלא הודח קודם מליחה שכבר פסק בריש סי' ס"ם לאיסור ע"ש ויש מתירים גם בלא הודח [ב"ך סקכ"ם ופ"ז סק"ח] וזה שכתב דכל זה לא מירי אלא בנפל לציר שהוא כרוחח וזהו ציר שבתוך שיעור מליחה ולהחולקים על מעשה דרש"י גם ציר שאחר שיעור מליחה נחשב ברוחח וכבר בארנו בסי' ס"ט סעיף ק"ט דגם החולקים על רש"י אינו ממעם איסור הציר ע"ש [וכ"כ סמ"ם נסי' זם סוף ו' ע"ש] ודע דכאן מירי שנפל לציר בכלי מנוקב באופן שיש לציר מקום לזוב דאלו בכלי שאינו מנוקב יש בזה דין אחר ונתבאר בסי' ס"ט [ב"ך סק"מ] :

מה וזה שכתב דמה שלטעלה מן הציר שרי כבר נתבאר דמ"ם קליפה בעי וזה שכתב דמה שבתוך הציר נאסר מיד כוונתו במקום דלא מהני מליחה שנית כגון לאחר זמן פליטת ציר או לאחר שיעור מליחה והודח [ט"ז סק"ו] אבל במקום דמהני מליחה שנית אינו נאסר רק כשיעור כבישה כמו שנתבאר וזה שנאסר מיד הוי טעמא דמליח הרי הוא כרוחח דאע"ג דלכבישה צריך זמן וא"א שתאסר לאלתר כמ"ש הרא"ש [סמ"ע] ובארנוהו בסי' ס"ט סעיף צ' ע"ש מ"ם לענין מליח ברוחח א"צ זמן ונאסר מיד ויראה לי דיוהו רק בנפל לציר אבל בערבוב פליטות או אפילו בנגיעה מטש לבשר מלוח האסור צריך איזה שיעור קטן דאין סברא כלל שפרגע אחד תבליע מהאיסור כמ"ש בסעיף כ"ר ורק כשהיא בציר והציר מסבב אותה זהו וראי יש סברא דתיבף נבלע הציר בתוכה ולא בסבוכות ול"ז דרווחי עלמא :

מו עור כהב בשר שנפל להוך ציר שעל הקרקע דינה כאלו היתה הציר בכלי עכ"ל ביאור הדברים דבקרקע יש ספק אם הוה בכלי מנוקב או בכלי שאינו מנוקב דמירי במקום שאין רצפה כלל ולכן יש סברא לומר דהיא בכלי שאינו מנוקב שהרי הציר מתאסף בהקרקע ואין לה מקום לזוב ויש סברא לומר דהוה בכלי מנוקב משום דנבלע בתוך הקרקע וכיון שיש ספק אולינן לחומרא מיהו לענין שתאסור גם מה שלמעלה מן הציר הולכין להקל מפני שזה שאנו אוסרין בנפל לכלי שאינו מנוקב גם מה שלמעלה מן הציר הוה ג"כ חומרא בעלמא כמ"ש בסי' ס"ט סעיף צ"א ע"ש ולכן בכאן אין להחמיר כלל ולכן אין לאסור רק במקום שנוגעת בקרקע ולא יותר אפילו במקום שנאסרה כנון אחר שיעור מליחה והורח כמו שנתבאר וכ"ש במקום דמהני מליחה שנית כמו קודם שיעור מליחה או שלא נמלחה כלל או לאחר שיעור מליחה בתוך שיעור פליטה במקום הפסר נדול דטריחה ומולחה וריו [עם"ך ס"ק מ"ו] ורצפות שלנו שמרוצפות כשליטות ודאי דרינם ככלי מנוקב ורצפות של לבנים אם יש הפסק בין רובד לרובד ונפל שמה הוה ככלי שאינו מנוקב [עכמו"פ] :

מז עור כהב כשר שנגע בהתיכה שנמלחה בכלי שאינו מנוקב ונאסרה דינה כאלו נגעה בציר עכ"ל כלומד דמקורם נתבאר כשהניחו אצל בשר שלא שהה שיעור מליחה או אצל ציר ועכשיו מבאר כשהניחו אצל התיכה שנמלחה בכלי שאינו מנוקב בעודנה ברתיחתה מ"ם לא חמירא יהיר מנגיעה ציר ובמקום דבשם מותר ע"י מליחה אח"כ בנון שהבשר הוה עדיין לא נמלח כלל או שלא פלט כל צירו עדיין כפי הרינים שנתבארו כמו כן בכאן וכמו דבשם מה שלמעלה מן הציר לא נאסרה כמו כן בכאן ולא אמרינן תרי הבשר שנמלחה בכלי שאינו מנוקב נאסרה גם מה שלמעלה מן הציר כמ"ש בסי' ס"ט וא"כ הבשר הנוגע בה ג"כ תיאסר בולה רלא דמי דבשם הטעם משום דהמקום רחוק לה והוה כפירש ממקום למקום כמ"ש שם משא"כ התהיכה הנוגע בה ברתיחתה והיינו בשלקחוה מהכלי שאינו מנוקב בתוך שיעור מליחה והניחוה בכלי מנוקב או על דף והניחו אצלה בשר אחר באופן שהפליטה חולכת אצלה אבל לאחר שיעור מליחה תלוי במחלוקת רש"י שנתבאר שם בסעיף ק"ט ע"ש :

מח עוד כתב ספק ציר ספק מים מותר דציר דרבנן וספיקא להקל עכ"ל ור"ל משום דרם שמלחו אינו איסור דאורייתא עור כהב ציר מעורב עם מים אפילו טועמים לא חשיבי עוד רוחח ואינה אוסרת עכ"ל ויש שפירשו דכוונתו דא"צ מהמים ס' בנגד הציר אבל מ"ם בענין רוב מים [ב"ך סק"ל] וי"א דאפילו המים טועמים מהציר מבטלים בחו [ב"ג ס' תמ"ו סקנ"ט] והנה לענין מומאה בעינן רוב מים כדאיתא בכבורות [פנ:] ומ"ם אין ראיה ד"ל דלענין לבטל חריפותו של הציר אפילו טעם מים מבטלו ואפשר שיש לקיים דברי שניהם דבנפל הציר למים אפילו מים טועמין מבטלין כח הציר דקמא קמא בטיל ואם נפל המים לציר צריך רוב מים דכעין זה הוא במים ויין לקמן סי' קל"ד וצ"ע מפני שאין לדמות ול"ז רכאן לא מפני ביטול נגעו בה אלא אם מבטל עצם החריפות של הציר וכיון שיש פלוגתא בזה והוא איסור דרבנן כמ"ש אולי יש להקל :

מט דבר פשוט הוא דכל מה שנתבאר שכשר אחד נאסר מחבירו וזה בשמונחים זה על זה או זה אצל זה איזה זמן קטן או סמוכין ול"ז בכדי שפלימת ציד האוסרת יניע להחתיכה הנאסרת אבל אם אינם סמוכים כל כך ול"ז עד שלפי ההשערה לא יניע הפליטה מהאוסרת להנאסרת וכ"ש אם מונחים על רף והרף מונח בשיקע קצת והנאסרת מונחת גבוה מהאוסרת מותר לגמרי וכן אם מונחים שניהם אפילו סמוכים זה לזה רק שמונחים על רבר שבולו מנוקב והנקבים תכופים ול"ז באופן שהציר הוב מכל התיכה יוב תחתיה ולא תלך לצדדים דג"ב מותר לגמרי [וכל זמאור נמליחה מאור מלי בניים מון] :

סימן עא דין מליחת הראש והטלפים והמוח . ובו יד סעיפים :

א כתב רבינו הב"י הראש חותכו לשנים ומולחו יפה לצד פנים וחוזר ומולחו על השיער שאין השיער מעכב ע"י המלח להפליט דם. הטלפים מחתך אותם מעט למטה ומולח ויניח מקום החתך למטה ויפלח גם על השיער . הקרום שעל המוח יש בו חוטין והמוח עצמו יש בו דם ואינו יוצא מידי דמו במליחת הראש לפי שעצם הראש מקיפו ועומד לפניו ואין מקום לדם לזוב לפיכך הבא למולחו קורעו ומוציא המוח וקורע הקרום ומולחו ואם רצה למלוח הראש והמוח בתוכו ינקוב העצם כנגר הקרום וינקוב גם הקרום ויפלח ויניח הנקב למטה ומותר אפי' לקרירה עכ"ל :

ב ופירשו כל מפרשי הש"ע דזה שכתב מקורם שיחתוך הראש לשנים אינו מעיקר הדין אלא למצוה מן המובחר אבל מעיקר הדין רי שינקוב העצם כנגר הקרום וינקוב גם הקרום ויפלח על השיער ויניח הנקב למטה כרי שיזוב הדם ררך שם כמו שמפיים בסוף דבריו ויש למליחה דין אחר עם צלי שעל האש שנתבאר בסי' ס"ח שינקוב העצם וחיתוכו לתחת ע"ש אלא שבשם א"צ נקיבת הקרום דביון שניקוב העצם שוב אין הדם מתכנס בעצם הקרירה של הנולנולת ואף שבהקרום יש חוטי דם נורא מישאב שאיב אבל המלח לא ישאב הדם שבתוך החוטין של הקרום וכמו בכל חוטי דם שלצלי א"צ חתיכה ומליחה לקרירה צריך חתיכה כמ"ש בסי' ס"ה [ני"] ומטעם זה אין רי שינידבו על בית השחיטה כמו בצלי שם משום רצריך לנקוב הקרומים :

ג ופ"ז במליחה על שיער הראש רי גם לכתחלה ואין זה כמליחה מצר אחר רלא נכון לעשות בן לכתחלה במ"ש בסי' ס"ם רכל זמן שלא נפתח הרי הוא כחתיכה עבה שא"צ לחותבו לשנים רלא חילקו חכמים בין חתיכה עבה להתיכה דקה [שם] ומטעם זה הסמיך לו דין הטלפים שמילח ג"ב על השיער ומה שצריך בטלפים חיתוך למטה מפני המנעל שהוא בבלי שאינו מנוקב וגם בצלי בן הוא כמ"ש שם ולכן הפסיק בדין הטלפים בין דיני הראש משום דמקורם ביאר דגם כשיפתח הראש מ"ם צריך מליחה על השיער ג"ב כרי למולחו משני צדרין ואח"ב ביאר רכשלא יפתח רי במליחת שיער לברו רק שינקוב העצם עם הקרום ולזה כתב באמצע רין הטלפים לומר לך דכשם שבטלפים אין לך מליחה אחרת רק על השיער כמו כן בראש וזה שכתב בטלפים וימלח גם על השיער כלומר לבר מה שמולח במקום החתך למטה ומקום הפרק מלמעלה ימלח גם על השיער שהוא עיקר אוכך הטלפים :

ד ולפי מה שנתבאר הנה מפני עצם הנולנולת לבר לא היה נשתנה דינו כלל מלצלי להניחו על בית השחיטה ולמלוח על השיער וכל עיקר הענין הוא משום המוח ולכן למצוה מן המובחר יחתוך הראש לשנים וכו' ומעיקר הדין ריו כמו שמפיים לנקוב העצם והקרום ולמלוח על השיער :

ה ולפי הפירוש שנתבאר אין הלשון מתוקן וגם הסדר מדבריו תמוהים דא"כ היה לו לכתוב מתחלה עיקר הרין הוא שינקוב העצב והקרום וימלח על השיער ואח"כ לכתוב ומי שרוצה לעשות מצוה מן המובחר יחתוך הראש לשנים ועור ביון רעיקר דינא דחתיכת הראש משום המוח מאי האי רכתב אח"כ הקרום שעל המוח יש בו חוטין וכו' באלו עד בה לא דיבר אודות הקרום והמוח והרי בל עיקר הדין הוא משום הקרום והמוח והיה לו להפך הסדר ולהתחיל במוח וקרומו ולפיכך יש לעשות בך וכך ואם נאמר דכוונתו דגם מפני הראש עצמו יותר טוב לחותבו מלהניחו על בית השחיטה מחשש שמא יתהפך אצרדיו כמו שחששנו זה בצלי בסי' ס"ח דא"א לומר כן דרבינו הב"י גם בשם לא חשש לזה וב"ש במליחה שמונח על מקום אחר ראין לחשוש חששא זו :

ו ונם רבני הטור יש להבין שכתב וז"ל כתב הרשב"א המולח הראש ביצר יעשה שהשיער מפסיק ביט ובין המלח וכו' חותך הראש לשנים ומולח יפה יפה הראש לצר פנים והזור ומולח על השיער שאין השיער מעכב על המלח להפליט רם שבבשר הראש שהרי מוח שבעצמות נבשר ע"י מליהה ואין העצם מעכב ק"ו לשיער שבראש עכ"ל ואח"כ בתב הקרום שעל המוח יש בו חוטין וכו' לפיכך הבא למולחו קורעו ומוציא המוח וקורע הקרום ומולחו וכו' והרמב"ם כתב שאין מבשלין ולא קולין אותו עד שיהבהבו אותו באש תחלה וכ"כ בה"ג שאין לאוכלו אלא צלי וא"א הרא"ש היה מתיר לבשלו ע"י מליחה עם המוח רק שינקוב העצם כנגר הקרום וינקוב גם הקרום וכו' עכ"ל הטור :

ורבינו

ז ורבינו הב"י בספרו הגדול הקשה על הרשב"א דכיון שסובר שרי במליחה על השיער א"כ למה הצריך לחתוך הראש לשנים ויזרין ג"כ שהצריך זה מפני הטוח ע"ש וג"כ תמוה שהרי הטור ריבר אח"כ כרבר הטוח ועוד הקשה ביון שחותך הראש לשנים ומולחו מבפנים למה צריך למלוח על השיער מבחוץ הא איהו פסק לעיל סי' ס"ט דרי במליחה מצר אחר ותירץ דלבתחלה צריך למלוח משני צדרים ותמיהני הא רבינו הב"י כתב מפורש לעיל סי' ס"ם דהטור ס"ל דלרעת הרשב"א גם לכתחלה רי במצר אחר ע"ש :

ח ולכן נלע"ד דהרשב"א ז"ל שהצריך לחתוך הראש לשנים לא מפני הטוח הוא אלא מפני הראש בעצמו והטעם הוא שאנו תופסים דהמליחה על השיער הוה במליחה שעל הבשר רגם על השיער מוציא דם שבהאיברים כמו מליחה על העצמות שמוציא הדם מהטוח [וע"ש ם ופ"ש מפסחים פ"ל: כמ"ש סכ"ח ע"ם] אמנם אין הכרח לכל זה ר"ל דהטוח אינו מוחזק בדם כלל וא"צ מליחה כלל [וכ"כ הרו"פ] ומליחה העצם באמת אינו מועיל כלל וזה שאנו מולחים הוא מפני הספק וא"כ גם על השיער אינו מועיל להוציא דמו וזה שאנו מולחים המלפים על השיער נאמר ג"כ דהוא מפני הספק ועיקר המליחה מה שמולחים במקום החתך למטה ומקום הפרק מלמעלה וראיה לזה ממה שכתב רבינו הרמ"א ס"ם זה שלכתחלה לא ימלחו עצמות עם בשר ע"ש ובענין שכתבו בסי' ע"ה לענין מעיים שלא למלחם לכתחלה עם בשר מטעמא דאין מחזיקין דם בבני מעיים וה"נ אין מוחזק בבירור שיש דם בטוח דאל"כ למה לא ימלחו לכתחלה זה עם זה ולעד"נ רבזה לא נחלקו הראשונים כלל וכ"ע ס"ל דאין יוצאין בהראש במליחה שעל השיער אפילו בריעבד :

ט ודברי הטור מהפרשים יפה יפה לפ"ז וז"ל בתב הרשב"א הטולח הראש ביצד יעשה שהשיער מפסיק בינו ובין המלח י"א שמולח על השיער ואח"כ מניחו על האש עד שיסיר השיער וחוזר ומולח ואיני ר'אה דבריהם אלא חותך הראש לשנים וכו' עכ"ל ומלשונו זה שבתב ביצד יעשה שהשיער מפסיק מבואר להריא דזהו טילתא דפשיטא רבמליחת השיער בלבר לא יצא ידי מליחה ולבן י"א שמולח ומניחו על האש וחוזר ומולח על הבשר ולהרשב"א לא נ"ל סברא זו מחששא דהאש יפריש הדם ממקום למקום ושוב לא יצא ע"י מליחה ולבן פסק דחותך הראש לשנים ומולחו מבפנים וחוזר ומולח על השיער מבחוץ ואע"נ דלדעתו גם לכתחלה סני במליחת צד אחד אך זהו במולח על בשר אבל כיון בשמולח בפנים הגולגולת שהוא בולו עצם ודאי דלא סני בצד אחד ולבן צריך למלוח גם על השיער מבחוץ ומוסיף לומר שלא התמה מה מועיל מליחה על השיער ואין בו ממש כלל לא כן הוא ריכול להיות שמליחה טובה היא במו שאנו מולחים עצמות ומועיל להטוח וכמו שאנו מולחים על שיער הטלפים במו כן טוב למלוח על שיער הראש והגם רגם שם איט מבורר בודאי שהיא מליחה טובה ראולי א"צ מליחה בלל וכמ"ש ס"ם הא גם מפני הספק אנו מחוייבים למלוח והרשב"א האריך לבלי היות הענין תמוה כל כך ולא שוודאי כן הוא במליחה כשני הצדרים בהראש וראי סני אף שצר אחד הוה עצמות והצר השני שיער דמשני הצדרים וראי יפעל המלח פעולתו :

י ועתה מתחיל הטור לחקור בדין מליחת הטוח וקרומיו שקורעו ומוציא הטוח וקורע הקרום ומולחו ומביא שבמקומו של הרמב"ם לא נהגו לאבלו רק צלי וב"ב בה"ג אבל הרא"ש ז"ל מתיר לבשלו ע"י מליחה הראש עם הטוח וינקוב העצם והקרום ובמליחת הראש לא מיירי בלל ויבול להיות דם"ל להרא"ש בהי"א שמניחו על האש להסיר השיער ואח"כ מולחו וכן נראה שהרי עיקר חשש הרשב"א הוא מטעם דם רפירש ממקום למקום והרא"ש הא ס"ל דדם הפורש ממקום למקום לאחר שחיטה לית לן בה במו שבארנו בסי' ס"ט סעיף צ"א ע"ש [וכ"כ בהר"ם סי' ס"ז סק נ] מיהו עב"פ אין מי שיסכור מפורש דברריעבר סני במליחה על השיער וע"ל ברור שאין להקל בזה :

יא ולפ"ז נם בש"ע נפרש בעין זה אף שבספרו הנרול לא בהב כן וה"פ הראש חותבו לשנים וכו' דזהו לעיכובא מצר הראש בעצמו דמליחה על השיער הוא מפני הספק ולבן א"ש לשונו נבי טלפים שבתב וימלח נם על השיער בלומר דעיקר המליחה הוא על מקום החתך ומקום הפרק אך מפני הספק ימלח נם על השיער ואח"כ מהחיל דין הטוח וקרומיו וזה שמסיים ואם רצה למלוח הראש והטוח בהוכו ינקוב וכו' זהו להקון הטוח אבל בעצם מליחת הראש לא מיירי כאן וצריך להסיר השיער קודם המליחה [והנם בלע כון לזה נעלמו ימוע למסמיע קע זכו רבותינו נעלי בסכ"ע לכאוב כפלבס קף סהסם נפ כוונו לזה וכמ"ש בסי' י' סעיף נ' ס"ב] :

יב כבר נתבאר בסי' ס"ח שלכתחלה נוהנין ליטול הטוח קודם המליחה מהוך הגולגולת ולחהוך הגולגולת שהי וערב ע"ש וגם הקרום שעל הטוח צריך לחתוך מפני שיש בו חומי דם ואם לא תהבו קודם המליחה יטול הקרום לאחר המליחה וזורקו וא"צ למלוח הטוח עוד פעם דאין הקרום מונע מלהפליט הדם שבטוח ואם נמלח הראש שלם בלא נקיבת העצם הקרום והטוח אסורים לפי שהם כנמלחו בכלי שא"ם יאין חיקוק בין בהמה לעוף [ע"ן פס"ו] ושאר הראש טוהר וב"ש שאר בשר שעמו לפי שעצם הגולגולת מפסיק בין דם שבהוכו לבשר ואפילו אם קצה מן הדם נפלט להוך הבשר בבולעו בך פולטו אך לפ"ז אם הבשר בבר נמלח והודח ראין לה פליטה עצמה אסור ויש מתירין נם בבה"ג [עם סק"ם] ויש אוסרין [מ"ל סק"ם] וכן נראה עיקר ודע דאע"ג דגבי צלי מהני בהניחו על בית השחיטה

השחיטה או אחרין ודץ ביה מירי כמ"ש בסי' ס"ח ס"ם כמליחה לא מהני בלא נקיבה הקרום כמ"ש ואם כשלו הראש שלם בלא נקיבה העצם נחבאר בסי' ס"ח ע"ש :

יג במלפים כבר נתבאר שמחתך אותם מעם למטה ואם לא חתכם קודם המליחה יחתוך אחר המליחה וימלח עוד פעם ואם נתנם כמים רותחים קורם שחזר להבשירן ע"י מליחה שנית צריך ששים נגד המלפים כן כתב אחר מהגרולים [י"ם] ולא נראה לי להחמיר כל כך שהרי הרבה גרולים פוסקים להתיר אף מה שבתוך המלפים ממעם דאמרינן שהרם יצא דרך אורך המלפים [ב"ח סי' ס"ח סקי"נ] אלא דאנן נהגינן להחמיר בם"ש שם וא"כ למה נחמיר כל כך ולכן נ"ל דדי בששים נגד ראשי המלפים ודע רכבר נתבאר דכשחותבין המלפים מעט למטה קורם המליחה שמולחין על השיער והמהרש"ל בהב [י"ב סי"ג] דמצוה מן המובחר לתרוך אותם מקודם ואח"כ למולחם ואין המנהג כן [ס"ו סק"ג] :

יד הקולית ושאר עצמות שיש בהן מוח צריכין מליחה ומליחת העצמות מועיל להמוח שבתוך העצמות והרי אפילו כשמולחין על הבשר ויש עצמות הממונות בפנים הבשר מועיל להמוח שבתוכם ולכן גם בשמולח על העצמות מוציא הדם שבתוך המוח וא"צ לנקוב העצמות ולא דמי למוח שבראש שצריך לנקוב העצם והקרום כמ"ש דבשם הוא ספני שורייקי דדמא שבקרום המוח והוה כדם בנם בתוכו אבל דם פליטה במעם מליחה נפלם ומתמצה [ב"ח סקי"ב בשם הרמב"ם] ובתב רבינו הרם"א דלבתחלה לא ימלח העצמות עם שאר בשר רק לבד ובדיעבד שרי עכ"ל כלומר עצמות שאין כשר עליהן וסולחן כדי לבשלן מפני המוח שבתוכן לא ימלחם עם שאר כשר והטעם כבר בארנו מפני שאין זה דבר ברור שהמוח מוחזק ברם ויש חשש שיבלעו מהבשר אבל בעצמות שבהוך הבשר פשיטא שמולחין ביחד דכיון שהוא ביחד הרם עוסק רק בפליטה ולא בבליעה [בפר"ח כתב בטעמו לכתחלה למלח עצמות עם בשר מפני שמוחזק לו ס"ם דם בעוה ס"ם ובאמת לפ"ז לפימו ס"ל עצמות בלא בשר ממנם שם מירש כן מין בעטור על דברי ס"מ"ם וימלחם בם"ע כמו שמ"ש כסי' ע"ב] :

סימן עב דיני מליחת הלב ובריאה . ובו יח סעיפים :

א יש בלב שני מיני דמים האחד המובלע בבשר הלב בכלל הבשר ורם וה הוה בכלל דם האיברים בשלא פירש מותר ובשפירש יש בו איסור לאו והמלח מפליטו לחוץ והדם השני הוא הדם שבחללין שמתקבץ מחוצה לו בשעת שחימה ועל דם זה חייבים כרת בם"ש בסי' ס"ה והמלח אינו מפליטו לחוץ מפני שהוא דם בעין וכבטם בבלי ונם האש אינו מפליטו לחוץ ולפיכך שנו חכמים [ק"ט] הלב קורעו ומוציא את דמו וקורעו קורם מליחה ושופך הדם ואח"כ מולחו כשאר בשר ואו מותר אפילו לבשלו ויש מחמירין לבשלו אף אחר המליחה רק צולין אותו ממעם דחיישינן שמא יבשלנו בלא קריעה רק צולין אותו ע"י קריעה ומליחה קצת כשאר בשר כמ"ש בסי' ע"ו ואח"כ מבשלין אותו אך רבים מקילים בזה שלא מצינו נזירה זו בגמ' ובן המכיתו הגרולים [ע"ם וס"ו סק"ם וסק"ח] ובן המנהג להקל ורק הזברים אין אובלין לב מפני דאיתא סוף הוריות שקשה לשכחה ונם לב עוף אין אובלין מטעם זה [ב"ח סק"נ] ובשמותר לבשלו מותר אפילו עם בשר ביחד [שם סק"ח] ופשוט הוא ואין בזה שום רבותא כלל :

ב לא קרעו קודם המליחה לא נאמר בכך וקורעו לאחר מליחה ומותר והנם שבשעת מליחה בלע מרם החלל מ"ם אמרינן בזה דבשם שבלעו כך פלטו והנם דבדם בעין לא אמרינן בבולעו בך פולטו בם"ש בם' ס"ם ובסי' ע' מ"ם בלב אין אנו צריכין לכך דבשר הלב משונה מכל הבשר שהוא חלק מאר ואינו בולע כלל ובך איתא בפסחים [ע"ד] שאני לב דשיע דלבך אמרו חו"ל דאפילו אם בישלו ולא קרעו קורעו לאחר בישולו ומוהר ובבישול ודאי לא שייך לומר בבולעו כ"פ שהרי הבישול מבלבל אלא מפני שהוא חלק כין מבפנים ובין מבחוץ ואינו בולע בלל והרמב"ם ז"ל פוסק בן להלכה בפ"ו ע"ש ואנן לא קיי"ל כן במו שיתבאר מיהו לעניין מליחה ודאי דאין חשש בזה בם"ש ובן בצלי אם צלאו ולא קרעו קורעו לאחר צלייתו ומותר :

ג ויש בזה שאלה דאם הטעם הוא משום דלב שיע א"כ מהו זה שבתבו המור וש"ע וכל הפוסקים שעמא דבבולעו ב"פ אמנם האמת כן הוא דוודאי משום שעמא דשיע לבד א"א להתיר דלא ימלם שלא יבלע מעם אלא עיקר הטעם הוא משום בבולעו כ"פ ושעמא דשיע צריך דוקא משום אותו בדם פליטה ולא בדם בעין [עש"ך סק"נ] דלנבי הלב עצמו מיחשב בדם פליטה [פר"ח סק"נ וכרו"ם] ועוד יש שעם מה שנחשב כדם פליטה לפי שהדם שבחללו מתייבש ע"י מליחה וצלייה [תוס' קי"ם ד"ה דמא] וי"א דבאמת א"צ בלל לבבולעו כ"פ דנבי צלייה ומליחה ודאי הוא חלק שאינו בולע כלל אפילו להפוסקים שכתבו דלעניו בישול ליבא שעמא דשיע מ"ם במליחה וצלייה נשאר שעם זה [ב"ח שם בשם רשב"ן וכ"כ ניש"ם סמ"ח] ודע דשיע י"א שרק מבפנים הוא שיע ולא מבחוץ וי"א דנם כחוץ הוא שיע וי"א דנם בתתך הלב לתתיבות קטנה נ"ב הוא שיע ואינו בולע [ר"ן נפס י"ם] ודע דהמביסו הפוסקים דשעמא דשיע אינו אלא לעניו דם ולא לשאר איסור [וכ"כ הפמ"ג סק"נ] :

ד וז"ל הרמבים בפ"ו ממאב"א דין ו' הלב בין לצלי בין לקדירה

לקדירה קודעו ומוציא את רמז ואח"כ סולחו ואם בישל הלב ולא קרעו קורעו אחר שכשלו ומותר עכ"ל והטעם ספני שהלב חלק ואינו כולע אפילו בבישול וכ"כ רש"י [ק"ס.] וכ"כ הרשב"א אבל רבותינו בעלי התוס' והראב"ד ורוב הפוסקים ס"ל דלא אסרינן זה רק בצלי ולא בבישול ואפילו לרעה הרמב"ם אין זה אלא לענין הלב עצמו אבל לענין שאר בשר שעמו ודאי דנאסר בבישול דנהי שהוא חלק ואינו כולע מ"מ מיפלט ודאי פלט ובולעים הדם :

ה אם כשלו הלב בלא קריעה כתבו הטור והש"ע דצריך ששים בנגד הלב דלא ידעינן כמה נפיק מיניה עכ"ל בלומר דא"א לשעך נגד הדם בלבד שהרי לא ידענו כמה דם היה בו והוה דין זה כמו כל בשר שנתבשל בלא מליחה שפסקו בסי' ס"ט סעיף י"א דצריך ששים נגד כל הבשר ובשם ג"כ הטעם פשום דלא ידעינן כמה נפיק מיניה כמ"ש הרא"ש [סי' מ"ה] אמנם יש להבין למה הטור והש"ע לא ביארו בשם הטעם הזה וכאן ביארו זה וע"ל שבכוונה כתבו כאן כמו שיתבאר בס"ד :

ו דהגה והו ודאי אם לא נמלח הלב כלל פשיטא דצריך ס' נגד כל הלב ולא נרע משאר בשר שלא נמלח אמנם אם נמלח הלב שכל דם שבבשר הלב יצא ע"י מליחה ולא נשאר רק הדם בעין הכנום בחללו בזה י"א שא"צ ס' נגד כל הלב אלא נגד הדם שבחלל דוה קל לשער כמה מחזיק החלל [ים"ש סמ"ק והגו' מיימוני ס"י ופר"ח סק"ה] ומפרשים דהטור והש"ע סיירי בשלא נמלח הלב וי"א דאפילו בנמלח צריך ס' נגד כל הלב מפני שנם בזה א"א לשער וראיה דגם הטור והש"ע סיירי בה"נ שהרי כתבו אם בשלו הלב כלא קריעה ומשמע דלבד זה יצא הלב בהכשר מליחה [ע"ך סק"ס ופ"ח סק"ד] :

ז ולפ"ז אני אומר דלשני הדיעות הזכרתו לפרש דמיירי הטעם דלדיעה ראשונה כוונתם בזה לפרש דמיירי בלא מלחו את הלב ולבן רקדקו לומר דלא ידעינן כמה נפיק מיניה ואי במלחו הא ביטולת לשער כמה מחזיק החלל ולדיעה אחרונה נאמר אדרבא דלבן בתבו הטעם להשמיענו דאפילו בשמלחוהו מ"מ לא ידעינן כמה נפיק מיניה ואם לא בתבו הטעם כמו בסי' ס"ט הייתי אומר דמיירי בלא מלחוהו וא"כ הטעם פשוט כמו בשם ולכן בכוונה כתבו כאן הטעם בלומר דאפילו כשמלחוהו נוכל לומר סברא זו וע"ל שכהפ"ם יש לסמוך אדיעה ראשונה וכ"כ בשערים סי' כ"ז ע"ש [וגם סמ"ז שמחמיר כתב שיטה נדמה היש"ש שלמעשה מחמיר ע"ש] :

ח ואפילו בדאיכא ס' מ"מ הלב עצמו אסור דהלב עצמו נעשה נבלה ביון שהאיסור דבוק בו ומסתר לבלוע משארי דברים שבקדירה ואפילו אם נאסר ביון דהלב חלק אינו כולע במהרה והזלבת הבליעה כשוה לכל מה שבקדירה כמו בלב מ"מ אסור מטעם אחר דלפעמים הדם שבלב נתבשל ונתייבש כולו בתוך הלב ואינו יוצא לחוץ [ס"ז וס"ן] ואם הלב דבוק בהתרנגולת ויש ששים בגד הלב מותרת התרנגולת והלב אסור ויקלוף מעט סביב הלב ואם אין בה ששים בגד הלב נאסרה התרנגולת לפי שהיא מסתרת לבלוע משארי דברים שבקדירה ונעשית נבלה וצריך ששים בכל מה שבקדירה בגד העוף ואפילו בראיכא ששים העוף עצמו אסור בדין חנ"נ והטור חולק על זה שהולך לשיטתו לקמן בסי' צ"ב דלא אמרינן חנ"נ רק בכשר בחלב אבל אנן לא קיי"ל כן בס"ש שם וכן הבריע רבינו חרמ"א [ועיין בנמלח סעיף ספסרי ים לסמוך בהפ"מ דפ"ג ס' בגד כל הלב מלח רק בגד לס סכום וכמ"ש בסעיף סקודם] :

ט ולפ"ז בששכחו ובשלו את הלב בלא קריעה אם אינה דבוקה בחתיכת עוף אלא היא בפ"ע מצרפין כל מה שבקדירה המים ותתבשיל לששים ואם יש בכדי ס' בגד הלב שורקין הלב והקדירה וכל מה שבתוכה מותרת ואם היא דבוקה בעוף צריך ס' כהעוף בגד הלב וכשיש ס' שורקין הלב וקולפין מעט סביב הלב ומותר העוף וכל מה שבקדירה ואם אין בה ס' נאסרה התרנגולת וצריך ס' בכל מה שבקדירה בגד העוף ואם אין ס' נאסרה הקדירה וכל מה שבתוכה :

י וכתבו רבותינו שאין לך עוף שלא יהא בו ששים בגד לבו אפילו אין בו הראש והרגלים התחתונים ויש מקילין יותר דאפילו בשהיא בלא נפים ורגלים אלא רק נוף העוף יש בו ששים בגד כל הלב ולכן בשכשלו תרנגולת שליסה כמו שנתבאר ונמצא הלב דבוק בה ורק הלב וקולף מעט בס"ש ומותר ובאוו אפילו הופשטה העור ג"כ יש בה ששים בגד הלב כשהיא בשלימותה כפי מה שנתבאר [ס"ז סק"ט] ורע דאף שרבינו הרמ"א כתב בזה"ל וכל עוף יש בו ס' אפילו אין בו הראש והרגלים התחתונים כדרך שנוהגין להסירן דהיינו עד הארכובה התחתונה וכו' עכ"ל ס"מ יש להקל בדעת היש מקילין שכתבנו שהרי בזה יש עוד קולא ביון שהיתה דבוקה להתרנגולת חרי נסלחה ביחד עם התרנגולת א"כ לריעה ראשונה שבסעיף ו' הרי א"צ ס' בגד כל הלב אלא בגד דם שבחללו [ולכן סממעט לפת המולקים על סמ"ז סכ"ן] :

יא ורע דיש טועים לומר דכשאין התרנגולת שליסה אלא מחציתה או פחות כוודאי אין בה ששים בגד הלב ואינו כן דאדרבא רבותינו נתנו הכלל דכשהיא שליסה בפי מה שנתבאר א"צ לשער בלל יהיה איזה מין עוף שיהיה יש בה ששים בגד הלב וכשאינה שליסה או צריך המודה לשער אם יש בחתיכה הדבוקה ששים בגד הלב אם לאו ובכר ראינו שאם העוף גדולת ושמינה והלב אינו גדול בל כך יש גם במחציתה ס' בגד הלב וב"ש לדיעה ראשונה שבסעיף ו' בס"ש ועס"ש בסוף סעיף ז' [וכ"כ בתפו' עס"ג סכ"ס סמיס מסער שמיס גס סס גס סיתה העוף שלימה ע"ש] :

יב מעשה בעוף שצלו כתוך אגן והיה ריוטב בהאגן ונמצא

ונמצא הלב דבוק בהעוף ונסתפק דהן אמת דבעוף שלם יש ס' כמ"ש מ"מ הלא כל העוף לא היה מכוסה ברוטב ואולי א"א לשער בכל העוף אלא במקצתה שהיתה תוך הרוטב ובזה ליכא ס' נגד הלב והנה אם יש גם ספק ראולי גם הלב לא היה תוך הרוטב והיינו שהרוטב לא הניעו עד מקום שהלב דבוק בו בוראי מותר שהרי הזה ספיקא דרבנן ולקולא דרם שפלתו ושבשלו אין בו איסור תורה אלא אפילו ירוע שחלק שהלב תלוי בו היה בתוך הרוטב נ"ב התירו כמה גדולים מפני דקיי"ל לרינא כרעת ר"י בעל התוס' דהרוטב מבלבל ונם המקצת שחוץ לרוטב מצטרף עם מה שבתוך הרוטב ונם דלרעת רש"י אינו כן וכמו שיתכאר בסי' צ"ב מ"מ רוב הפוסקים פוסקים כר"י ע"ש ולכן בעובדא דא אף שיש שחששו בזה לרעת רש"י מ"מ בצירוף ריעה ראשונה שבסעיף ו' פשיטא שאין להחמיר בזה [עבמס"ע סק"ס וס"ת סק"ס וי"ס וזק] :

יב כתב רבינו הרמ"א דאין לך בהמה שתהא ס' נגד לבה עכ"ל ובתב הלבוש שבווראי הוא טעות מתלמיד טועה דהא לפי אומרנא קלה אנו רואים שיש ששים ויותר משששים ע"ש ומפרשי הש"ע כתבו שאין זה טעות ראחרי שבבהמה דרך להסיר ראשו וכרעיו וקרבו וסטירין העור ותחלב ונה"נ א"כ אדרבא לפי האומרנא אין באין ששים [ע"ך סק"ס] אמנם האמת הוא דאין כוונת רבינו הרמ"א לומר דאין בהמה שיהא בה ס' נגד לבה אלא כלפי מה שאמרו בעוף דאין לך עוף שלא יהא בה ס' נגד הלב ולומר ובשהיא שלימה א"צ אומר אלא בחתיכה מעוף צריך אומר אם יש ס' נגד זה אומר דבכהמה אינו כן כלומר רבה צריך אומרנא אם יש ששים אם לאו וה"ק אין לך בהמה שהרה בה הכלל הזה שבווראי יש ס' נגד לבה [סמ"ג נסס מ"י] :

יד כבר נתבאר דלענין מליחה וצלייה דייניגן להרם הכנום בלבר כרם פליטה ולא כרם בעין וזהו לענין חלב עצמו אמנם לענין שאר בשר שנמלח או נצלה עם הלב יש פנים לכאן ולכאן ראם נאמר עיקר המעם בלב הוא מטעם שרוא חלק א"כ לענין שאר בשר צריך לרונו כרם בעין ונאמר הבשר שנמלח או נצלה עמו כרין רם בעין שנפל על הבשר שאינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צלייה אמנם אם עיקר המעם בלב הוא ראפילו שהרם פליטה [נ"ן] :

א"כ גם [illegible]יגין שאר בשר הוה כרם פליטה

טו ובזה מתבארים דברי רבינו הרמ"א שכתב וז"ל ויש מהמירין בו אפילו במליחה לאסור שאר בשר שנמלח עמו ואומרים דלא אמרינן בבולען כך פומטו נבי רם הלב הכנום בתוכו דהוי רם ממש ולא מקרי רם פליטה והמנהג להקל וכן עיקר דנם זה מקרי רם פליטה ושייך למימר ביה בבולעו כ"פ מירי דהוה ארם שבחומין במ"ש לעיל סי' כ"ב ויש מחמירין לקלוף במקום שהיה הלב דבוק ושוב לחוש לדבריהם ולקלוף קצת סביב הלב ואז הכל מותר ואין חילוק בין בשר שעם הלב או הלב עצמו ואין חילוק בין אם הלב סנור או פתוח למעלה ונוהנין לכתחלה לחתוך ערלת הלב ולחתוך נידים שבפנים ואינו אלא חומרא ווהירות בעלמא עכ"ל :

טז והנה בזה שכתב מירי דהוה ארם שבחומין בסי' כ"ב רמז להסברא שבארנו רהנה נם בשם בארנו בסעיף ח' דלמה לא אמרינן איסור דבוק משום רהחומים ספסיקים ואין התרנגולת מטהרת לבלוע יותר משארי דברים שבקדירה וה"נ רכוותיה כעין זה מפני שהרם נתייבש בתוך הלב ואינו ממהר לפלוט כמ"ש וזהו שמסיים עוד פעם דאין חילוק בין בשר שעם הלב או הלב עצמו עכ"ל והוא שפת יהר שהרי כבר כתב זה אלא רכוונתו לבאר המעם וה"פ מפני שאין חילוק לענין הפליטה בין בשר שעם הלב או הלב עצמו רכשם שלענין הלב עצמו חשיב לה רם פליטה ממעם שמתייבש וכו' כמו כן לענין שאר בשר וכמ"ש וזה שכתב ריש מחמירין לקלוף קצת במקום שהיה הלב דבוק יש בזה שאלה והרי הלב עצמו עומר במקום הקליפה כיון שהאיסור הוא רק משום הדם הכנום [מנ"מ סקסס זה] ויראה לי רלכן מסיים דטוב לחוש לדבריהם כלומר אף שמעיקר הרין אין כאן חשש מ"מ טוב לחוש ויש מי שאומר רבצלי צריך נמילת מקום סביב הלב [ע"ך סק"ס] וזה שכתב שאין חילוק בין הלב סנור או פתוח למעלה ה"פ ראפילו היה סנור למעלה מהני ליה קריעה אחר מליחה וצלייה ואפילו היה פתוח למעלה צריך לחזור ולקרעו דזה שהיה פתוח אינו בקריעת [מס סקי"נ] ובזה שכתב לתחוך ערלת הלב פירושו החידוד למעלה שהוא כערלה ויש בזה טעם כי הכרית הוא רונמת הלב לכך תחתכים חידורו להעביד משם כחות המוטאה וזהו רכתיב ומלתם את ערלת לבבכם [מס סק"ל] :

יז ורע שיש מי שרוצה להחמיר בריבוק הלב לעוף ונתבשלה והיה בו ס' ועירו ההרנגולת לקערה בעורה רותחת וחתכו סמנה סקצת באופן שבהנשאר לא היה בו ס' רכיון רעורה רותחת ורבר נוש הוה כב"ר וא"כ בלעה עתה סהלב ואין בזה שום טעם ררהי סעיקר הריין נם הלב מותר כשיש ס' אלא שאנחנו מחמירים בזה ואיך נוסיף איסור מטעם קלוש כזה שהרי אין כאן רוטב שיוליך הבליעה [י"פ] ולבר זה אין הרבר מוסכם רדבר נוש הוה כב"ר ובן יש מי שרוצה להחמיר כשנתבשל הלב עצמו בקרירה רצריך ס' בקרירה נגר הלב כמ"ש שישאל המורה אולי עירו מקורם להקערה והלב נשאר עם מעט תבשיל בקרירה שלא היה בו ס' וכעין שיתבאר בסי' ק"ו וכל אלו הרברים הם חומרות בלי מעם כמוכן ובפרט באיסור דרבנן ורע ראם אין בחתיכת התרנגולת ס' כנגר הלב אע"פ שמילאוה ההרנגולת בביצים או בשאר בשר מ"מ אין מצרפין זה לישמים ורינם כשארי דברים שבקדירה [ס"ז סק"י] וזהו רק כשמילאו בין עור לבשר אבל אם מילאו בתוכו בביצים

בביצים או בבשר ירוע שהלב נחבא בהוך המילוי והוה המילוי כנוף התרנגולת ומצרפין זה לששים [סמ] ויש חולקין בזה [סמ] וכשיש בעוף עצמו ס' גם המילוי שרי [סמ] ויש ששים להחסיר בהמילוי גם כשיש ס' בהעוף מפני שיש לחוש שכל הדם נבלע במילוי בלבד וחוטרא יתירה היא [סמ] ועוד יהבאר בזה בם"ס ע"ג גבי כבד ע"ש :

יח הריאה אינה צריכה חיתוך דהיא כשאר בשר ומ"ם נהגו לקרעה ולפתוח הקנוקנות שבה ורווקא הקנוקנות הגדולים ומנהג יפה היא אבל בקנוקנות הקטנים אין שום חשש בזה ואפילו הגדולים אם לא פתחום ולא קרעו הריאה אין שום חשש בריעבר כשבישלוה בך בשלימותה :

סימן עג דיני כבד דלא סגי ליה במליחה וצריך צלייה , ובו כ"ח סעיפים :

א הכבד יש בו ריבוי דם דהוא כולו דם אלא שהתורה התירהו דלא אסרה תורה אלא דם הנשפך כמים שנאמר על הארץ תשפכנו כמים והכבד הוא קרוש ועומד בנוף הבהמה ואינו נשפך כמים [לבוש] והנה הריבוי דם מבואר לעיני כל שנשפך ממנו דם רב ושהוא בהרכבתו כולו דם יש בחינה ג"כ שכשהכבד סתקלקל ונתמחה נתססמם ונהפך כולו לדם והיינו שהדם יוצא דרך הפה ויסות הבעל חי [ניקוד ס"ע] וזהו שאמר הגביא בקינתו [מיכה ג'] נשפך לארץ כבדי בשבר בת עמי ונם בחולין [ק'ט:] מבואר שהוא ממש בדם רחשיב שם מה שהתירה התורה כנגד מה שאסרה אסר לן

דמא התיר לן כבדא ע"ש הרי שהוא ממש כדם :

ב ומנלן שהתורה התירתו למדנו זה מבל הקרבנות הנאכלין לכהנים דבתיב בפ' קרח וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמם וגו' לך הוא ולבניך וביאורו מה שישאר מן האישים העולה למזבח והיינו החלב והבליות ויותרת הכבד תאבלום והרי הכבד הוא ג"כ מהנשאר מהאש שהרי לא הקריבו רק יותרת הכבד ועוד בתיב שם אך בכור שור וגו' את דמם הזרק וגו' ובשרם יהיה לך והרי גם כבד הוא בכלל בשר כמבואר בש"ס [נדרים נ"ד:] ועוד דבחמשת העוף שנינו בפ"ו דזבחים דאין לסובח אלא דמה והשאר נאכל לכהנים ע"ש וא"כ אבלו גם הכבד ואין חילוק בין כבד עוף לכבד בהמה דאפילו באווזא שמינה שהכבד לבן הוא ספני שומנו ס"ם עיקרו ויסודו הוא דם :

ג וכיון שהוא כוליה דם לכן רבתה המחלוקת בין רבותינו הראשונים איך להכשירו לאכילה ויש שסוברים שאין לו היתר במליחה כלל דמפני ריבוי דם שבו לא יוציא המלח דמו מסנו ואין לו היתר רק ע"י צלייה על האש וישהנו בחצי צלייתו ואח"כ מותר לבשלו כמו שנוהגין עתה בכל תפוצות ישראל וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם בפ"ו מטכ"א וכ"כ בה"ג ואע"ג דבחליטה ברותחין או בחומין וראי שרי דמצמית הדם בסבואר בנמ' [ק"ט:] ס"ם בתב הרי"ף דשדרו ממתיבתא דאנן לא נקיאינן בחליטה ע"ש ויתבאר בסעיף ט"ו בס"ד :

ד ויש שסוברים דע"י מליחה אין שום ספק שמותר לבשלו דמליחה הוה בצלייה דמליח הוה ברותחא דצלי ופולט ע"י מליחה כמו שפולט ע"י צלייה ואדרבא הש"ס מסתפק שם דאולי גם סליחה א"צ וזה אין ספק ג"כ דלעצמו של כבד א"צ בלום שהרי הוא כולו דם והתורה התירתו ומותר לבשל הכבר בלא שום דבר והספק הוא על שארי בשר שסתבשל עם הכבד שלא נמלח אם פליטת דם הכבד אוסר בשר אחר דאולי כיון שהוא כולו דם והתורה התירתו אינה אוסרת או אפשר דאחר שפירש הדם לחוץ אוסרה מדרבנן וזהו ששנו חכמים במשנה דהרומות [פ"י] הכבד אוסרת ואינה נאסרה בלומר פליטתה אוסרת אחרים והיא בעצמה אינה נאסרת גם מפליטת דם אחר לפי שהיא תמיד טרודה לפלוט ואינה בולעת וזהו שיטת ר"ת בהום' ורא"ש שם [ומ"ם נתמר לפליטתה מיכה מוסרת מחרים ג"ק ממעמנ זו דמוסרת מחרים דנוקי לה בכבד מדמפ כדמחי הכ"ם סם ומפילו בכה"ג היא מיכה בולעת מפילו ממרפה מסום נדול מרידת פליטתה מגל מגל מיסור דם נם מחרים מיכה מוסרת ולמה לומקת הכ"ם מ"ש למוקמה בכה"ג מסום דכיון דהיא עצמה מ"ל מליחה כלל מין סנרת שפליטתה יחבר מחר ס ע"ם ודוק]:

ה ויש סוברים דבלא מליחה פשיטא שאסור והש"ס הוא דמסתפק כיון שיש בכבד ריבוי דם שמא אינו יוצא כולו ע"י מליחה ולענין הכבד עצמו ודאי דמליחה מהרת לבשלו והספק הוא לענין לאסור בשר המהבשל עמו אחר מליחתו וזהו פי' משנה דהרומות שהבאנו ומיירי לאחר מליחה כדרך שמולחין כל בשר או אפשר דלאחר מליחה נם שאר בשר אינו אוסר ותמשנה מיירי בכבד מרפה וכמ"ש לשיטה הקודמת [וזהו פיסת סתום' ס"ם והרמ"ם והרשב"ם כתבו דזהו פיסת רס"י ובמתם מיכו מבואר נרמ"י דמיירי מחר מליחה והפר"ח והמהרש"ל בהגהות ס"ל כתבו דפיסת רס"י היא כר"ת ע"כ] :

ו ובאמת אלו שהי הדיעות מפורשים בירושלמי תרומות [הל' ו'] וז"ל הירושלמי ר' זעירא לא אכל כבד מיסיו שלקה ר' בא ואכליה ליה ואית דאמרי מלחה ר' בא ואכליה ליה עכ"ל הרי מפורש דללשון ראשון שלקה בלא מליחה בלל כדעת ר"ת וללשון שני מלחה ושלקה כדעת ההום' והמיהני על הפוסקים שלא הביאו הירושלמי הוה [ושוב מיתם שם ר"י בעי מלקה מחלב מהו מלומר מם הכבד מיכו בולע נם מפר מיסור כמו מלב מיכון נזה וכדמיתם בס"ם

כמ"ש דלמ"ד התם נכבדת לאיסורא והמפרש פי' נאה פי' ור"ש וכ"כ הכרו"פ] :

ז ונמצא לפ"ז דלר"ת מותר לבשל בכר בלא מליחה כלל ולבשלו עם בשר אסור ואם בשלו עם בשר הכבר בשר והבשר מרפה וממילא רגם בשנתבשל לבדו הקדירה אסורה שבולעת מדם הפליטה ולההוס' אם בישל הכבר בלא מליחה מרפה ובשמלהו בשר ואם בשלו לאחר מליחה עם בשר הכבר בשר והבשר מרפה וממילא רגם בשנתבשל לבדו אחר מליחה הקדירה אסורה כמ"ש אבל לתרי"ף והרמב"ם גם הכבר מרפה בשנתבשל ע"י מליחה ואין לו היתר רק ע"י צלייה [דסס לחמו נמסנס להרומות מכלכס כמ"ס הרמב"ם סס נפי' סמסנס ס"ס וגם נגמ' ק"ו מסיק כתוס' ס"ס ונתוספתס תרומות ס"ס הגירסס גם בר"ס חוסרת ונפסרת והגר"ס סניס כן גם נגמ' כמ"ס נסקי"ל ס"ס וגס"ו סיסת הרמב"ס מכוורת וסכליתי רוגס להכי דהרמב"ס מפרס לסמסנס לס מייירי כלל בליסור דס ללס בליסור מרומה לזרים ובשבשל פיגו טלס מתרומה ס"ס וע"ס מגי' ס.סרס דקאמר ומחוורתס כדברי סגר"ס ללס הניגוזלמי

שבשלו טוס מפורש נגד הרמב"ס וע"ס ללס הניפוהו] :

ח ודע דלכל הפירושים זהו רק לענין דם הכבר עצמו אבל הדם שבספוגי הכבר הוה כדם בעין ואפילו בצלי אם לא הוציאו דם הספוגות ע"י פתיחת הספוגות אין הדם יוצא מהם ע"י צלייה ולבן אמרו בגמ' שם קרעו שתי וערב והיהוכא לתחת שיהא חיתוכו לפנה בשנתנוהו בתנור לצלות כדי שיוצב הדם ויצא [רש"י] ואע"ג דבחוטי דם קיי"ל דלצלי א"צ חתיכה דנורא משאב שאיב בם"ש בפי' ס"ה ספופוני הכבר שאני שיש בהם ריבוי דם ולבן אף בצלי צריך חתיכה וי"א דבאמת לצלי א"צ חתיכה כמו בפי' ס"ה והש"ס שהצריך חתיכה זהו לבישול [תוס'] ועוד יתבאר בזה בסעיף י"ז :

ט כתב התור הכבר יש בו ריבוי דם לפיכך אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה ואין לבשלו אא"כ קרעו שתי וערב והניח חתוכו למטה וצלהו ואח"כ יבול לבשלו ור"ת התיר לבשלו ע"י קריעה ומליחה ואין נוהגין כן ומיהו בריעבר שרי עכ"ל ואע"ג דלדעת ר"ת א"צ מליחה בלל כתבו המפרשים דבוונתו לבשלו עם משר דבזה צריך מליחה גם לדעת ר"ת בסעיף ד' [כ"י וכ"מ ודי"ס] וזהו שכתב התור לקמן לענין חלישה דמדינא דגמ' מותר והגאונים אסרו לפי שאין אנו בקיאין כתב וי"ל והגאונים כתבו שאין אנו בקיאין בחלישה הלכך אין להתירו בחליטה אבל אם נעשה בריעבר או אפילו נתבשל לבדו בקדרה שרי בריעבר שפולטת ואינה בולעת אבל הקדרה אסורה עכ"ל ובבאן מיירי בלא מליחה בלל [סס] ולפ"ז פסק לנמרי כר"ת אלא דק לבתחלה נהגו כדברי הרמב"ם :

י ולענ"ד נראה דהתור לא התיר אפילו בריעבר שאר בשר שנתבשל עמו ע"י מליחה ולדבריהם העיקר הסר ברברי התור והיה לו לומר שר"ת התיר לבשלו עם שאר בשר ועוד דהתור עצמו בקיצור פסקי הרא"ש [סכ"ז] כתב וז"ל אין לבשל הכבר בלל בלא צלייה ואם בשלו עם הבשר אוסרת ואינה נאבלת ור"ת מתיר לבשלו אחר מליחה ואין הלכה כן אף לא בריעבר עכ"ל ולדברי המפרשים צ"ל דגם באן כוונתו לומר שר"ת סהיר אף הבשר שנתבשל עמו ובבאן ודאי הו"ל לסיים שמתיר לבשלו עם בשר כמו שהתחיל בזה בבבא השניה ומדכתב לבשלו סתמא משמע להדיא דאבבא ראשונה קאי ועוד דהמעיין ברא"ש שם יראה להדיא שלא הבריע כלל כר"ת נגר רש"י לענין הבשר שנתבשל עמו אלא רבזה הבריע כר"ת מכח משנה דתרומות שהבאנו דהכבר עצמו אינו נאסר לעולם אפילו בלא מליחה משום שאינו בולע וזהו גם לפירש"י אבל שיועיל מליחה לענין בשר אחר בזה לא הבריע בלל ע"ש ובאמת רוב רבותינו הבריעו כן מכח משנה דתרומות וחולקים על הרמב"ם אבל שיועיל מליחה הרבה חולקים מטעם דמליחה כבכר לא מעלה ולא מוריד דמפני שפעת דמו לא יפעל המלח אצלו בלום [ר"ן] ויותר מזה כתבו דהמלח מרקיב את הבכר [כ"י וב"ח בשם פגור ופג דס] ובין שהחוש מעיד כן קשה לתתיר למעשה נגר החוש :

יא ולכן נלע"ד דהן אמת דר"ת מתיר ע"י מליחה גם הבשר שעמו מ"מ התור לא הביא דבריו רק לענין הכבר עצמו ופסק לדינא רק לענין הכבר עצמו שהוא מותר בין מלחוהו ובין לא מלחוהו כמו שכתב בסוף דבריו דאם נתבשל לבדו מותר הכבר והקדרה אסורה ולא מפלינן בין נמלח ללא נמלח אלא בכל נותני מיירי דהכבר מותר אפילו בלא נמלח והקדרה אסורה אפילו בנמלח ומטילא דה"ה הבשר שעמו דחד טעמא הוא מפני שפליטת הכבר אוסרתם וזה שכתב בתחלת דבריו שר"ת התיר לבשלו ע"י מליחה ואין נוהגין כן ובריעבר מותר וזהו לענין הכבר עצמו וגם שר"ת התיר הכבר גם בלא מליחה מ"מ א"א לומר שר"ת התיר להחלה לבשלו בלא מליחה דאיך יעשה בן והרי היאסר הקדירה ולא יעשה בן בר ישראל לבתחלה לפיכך הוברח לומר שר"ת מתיר לבשלו ע"י מליחה דלשיטת ר"ת המליחה מועלת לנמרי אבל התור לא הפס דבריו להלכה רק לענין הכבר עצמו וכרי שלא לטעות לומר דרק ע"י מליחה מותר הכבר תים בתוף דבריו דהכבר לעולם מותר והקדרה לעולם אסור וכמ"ש [ועוד לפנים לממרי כירושלמי שמלחם ר' בא הוא מפורש נגד שיטת ר"ת ה"מ לפרש על בשר שעמו כדעות מניגוא קמא וזוק] :

יב ועוד ראיה דהשור לא ס"ל כר"ת להתיר בשר שעמו ע"י מליחה שהרי כתב בס"ם זה ואם נמצא הכבר בעוף דינו כדין הלב בצלי מותר ובקדרה צריך ששים כנגר הכבר עכ"ל וביאורו כשנמצא מחובר להעוף כמו שיתבאר ובע"כ שנמלה העוף ונמלח גם הכבר ועכ"ז מצריך נגדו ששים הרי מפורש דלא כשיטת ר"ת

ד"ח [ולזמק לומר למיילי כנמלח מצל פמה וכמ"ש הפמ"נ סקכ"נ]:

יב ונם רבינו הב"י בש"ע לא הביא כלל דעת ר"ת להתיר הכשר שעמו ע"י מליחה וז"ל הכבד יש בו דיבוי דם לפיכך לכתחלה אין לי תקנה לבשלו ע"י מליחת אלא קורעו שתי וערב ומניח תחתיו למטה וצולהו שיהא ראוי לאכילה והיינו בחצי צלייתו [ס"ך] וז"ש יכול לבשלו ובדיעבד מותר אם נתבשל לבדו בקדרה בלא צלייה [רמ"ס] אבל הקדירה אסורה שפולטת ואינה בולעת ויש מי שאומר עכ"ל והיש מי שאומר הוא דעת הרמב"ם ואמנם אפילו לדיעה ראשונה לא ביאר רק על הכבד לבדו אבל סה שעם הכבד כמו הקדירה ושאר בשר אסור אפילו במליחה מדלא ביאר ש"ע טליחה הקדירה מותרת וזהו כוונת רבינו הרמ"א שהניה בלא צלייה כלומר אפילו נטלה אבל הכבד לבדו מותר נם בלא מליחה [סס סק"ו]:

יד ונראה להדיא שדעתו להלכה דלא כהדמב"ם ולבן הביא דעתו בשם ויש מי שאומר כדרבו אבל רבינו הרמ"א כתב על זה דבן נוהגין לאסור הכל אפילו נמלח הכבד קודם בישולו עכ"ל כלומר דהמנהג הוא כדעת הדמב"ם ז"ל שדחה משנה דתרומות מהלכה ום"ס בתבו דאם אירע שהורה המורה להתיר אחר המליחה נם הכשר שנתבשל עמו כדעת ר"ת לא מהדרינן עובדא [סס סק"ע] ודוקא בשקרעוהו שתי וערב כמ"ש וכ"ש שהכבד לבדו מותר בלא מליחה אם בן הורה המורה דלא מהדרינן עובדא וי"א דדוקא כשיש בהתבשיל ששים נגד הכבד דאל"כ התבשיל שנאסר חוזר שמנוניתו ונבלע להוך הכבד ונאסר נם הכבד [סס פסס יס"ם] ואע"ג דע"י האיסור עצמו והיינו פליטת הדם אין הכבד נאסר וא"כ איך יהיה הנאסר על ידו חמור מהאיסור עצמו ובאמת השינו על זה מטעם שבארנו [סס] מ"מ יש פנים נם לדיעה זו בהלכה [עפמ"נ סס] ויו אה לי לפי מה שבארנו כדעת המור וחש"ע דאין להתיר הכשר שעמו והקדירה אפילו ע"י מליחה ומהדרינן עובדא וצ"ע [פס"ך סק"ח סכתב על הרמ"א נפעם המנהג לאסור הכל אפילו החילוק בין שלוק למיבול אבל בע"ז סק"ל כתב כמ"ש פוע כתב הס"ך להקשיה בשלקו נס הכבד כשרה ועפמ"נ]:

טו אם חלטו בחומץ או בדוחחין ונקב והוציא מזרקי הדם שבתוכו מדינא דנמ' מותר לבשלה אח"כ אפילו עם בשר שהחליטה צומת הדם ולא יצא עוד אלא שהגאונים אסרוהו מפני שאין אנו בקיאין בחליטה כמה מדת חום המים וכמה לשהות הכבד בתוך המים ולכן אסרו כל מין חליטה אפילו בחומץ ום"ס בדיעבד אם קרעוהו שתי וערב להוציא הדם שבסמפונות ואח"כ חלטוה בדיותחין או בחומץ ואח"כ בשלוה אפילו עם בשר אין לאסור בדיעבד מאחר שזהו היתר נמור נם להרמב"ם אף שהגאונים אסרוה אין סברא שיהיה נזדתם נם על בדיעבד וכן פסקו בש"ע סעיף ב' ולבן אף שרבינו ה"ם"א בספרו ה"ח כתב לאסור נם בדיעבד מ"ם אין לנו אלא דבריו שבש"ע וכן הסכימו נדולי אחרונים והכי קיי"ל [יסס"ך סק"י נתן טעמים לדבריו שכתח"ם ע"ם ולתוקים לדבריו למיקר יסודו על מ"ם העור שפולטת ופיוט טולעת ונממת מביטול קס ונס מחליטה כמ"ם בעצמו וכן פסקו הפרי"ח וכתו"ם]:

טז י"א דלדידן דנהנינן איסור בכבד שנתבשל כדעת הרמב"ם א"כ נם אם נכבש מעל"ע במים אסור דכבוש הרי הוא כמבושל [ל"ל ומ"י] ורבים הולקים על זה דחומרא יהידא היא דבין דטעיקר הדין נם בבישול מותר כדעת רוב הפוסקים אלא שנהנו להחמיר א"כ אין להחמיר בכבוש שאינו כמבושל ממש לענין כמה דברים והכו דלא ליסיף עלה [פר"ח סק"ט ושער ספריס ומ"ל ומק"ם] ועוד דאפילו לדעת הרמב"ם שאומר בבישול יש סברא להתיר בכבוש שהרי י"א דטעמו הוא מפני שבש"ם יש שמחלק בין שלוקה לבישול ואנן לא בקיאינן בזה [ס"ך סק"מ] ולפ"ז פשיטא שכבוש מותר דכבוש הוא כמבושל ולא כשלוק דבזה יש מי שאומר בנמ' וכן מבואר בירושלמי תרומות פ"י שיש חילוק בין כבישה לשליקה [פרו"ס] ודע שיש מי שאומר דכבוש בטים מעל"ע אינו אלא כשלא הוחלפו המים בתוך המעל"ע אבל כשהוחלפו לא הוה כבוש [מל"י נסס מסר"ם מפרימ והנ"ם סק"נ] ואינו מובן איזה חילוק יש בזה [וכבר שנא נמרא נמיס נ' ימים מין לנבלו מחר כלנייס כמו כשר נפני ס"ם מפ"ב תלעזקו מח"כ נרוחחין מך "ל לכבכב כבל עניו שרי וכמ"ם נפני ס"ט פסי ע' פ"ם]:

יז כבר נתבאר דנם בצלייה צריך קריעת שתי וערב ואם לא קרעו קודם צלייה יקרענו אח"כ ולא חיישינן שמא הכבד בלע דם שבסמפונות דכבולעו כך פולטו ויש מרכותינו דס"ל דלצלי א"צ שום התיכח דהאש שואב הדם שבסמפונות [חוס' קפ ורפ"ם] וכתב רבינו הרמ"א בסעיף נ' דבן נוהנין אפילו לכתחלה שלא לקרוע שתי וערב ולפ"ז יש לחמוה על מ"ש בעצמו בסעיף א' דאם מנקבה הרבה פעמים בסכין הוי כקריעת שתי וערב וכן אם נטל משם המרה והחיכה בשר מן הכבד דאפשר לדם לזוב משם כלומר שחתך ממנו הנידין והקנוקנות באופן צר שהמרה תלויה בו וחתך מעט בשר הכבד עמהן ום"ם אם לא עשה כן נוטל הסמפונות לאחר צלייה ומבשל וכל זה בכבד שלימה אבל כשהיא חתוכה א"צ כלום עכ"ל וקשה הלא לצלי א"צ כלום כמו שפסק בסעיף נ' וצ"ל דכתב זה לריעה ראשונה שבסעיף נ' דגם לצלי צריך קריעה ש"ן [ס"ז סק"ס] ויש מי שאומר דבסעיף נ' מיירי כשרצונו לאכלה צלי ובסעיף א' מיירי כשבא לבשלה אחר הצלייה [עפר"ח סקי"ס] והנה לפ"ז לדינא לדידן בשרוצין לבשל כבד אחר הצלייה צריך חתיכה ולא נהנו כן והנה בכבד בהמה אין חשש שאין מבשלין אותו כשהוא בשלימות מפני גודלו אבל בכבד של עוף יש חשש ובאוזה יש מי שחשש בכבד של אווז שנחלק לשני חלקים לנוקבו בשני החלקים ובמרומני שלא נהגו בן ואיתנו סומכים על

על הסוברים דלצלי א"צ כלום אפילו כשמכשלים אח"כ [וסרמב"ם לא פוסיק קריעת סו"פ רק מחזיקה ע"ש נפ"ו ממש"ס ועב"י] :

יח נהגו למלוח הכבד אחרי הדרחה ותיכף ומיד לצלותו על האש ולא מפני חשש איסור אין משהין אותו כמלחו אלא מפני שרגילין להתרקב כשמשהין אותו כמלח [ב"י וב"ח בשם מנור] ואם רצונו לכשלה אחר הצלייה יהיהנה אחרי הצלייה קורם הבישול מפני המלח הנרבק בו שכלא דם ו־ליט בבישול מיהו אם לא הדיחה וכשלה כך טוהר אבל לאכילת צלי א"צ הדחה גם לכתחלה ומ"מ המנהג להדיח :

יט אופן צלייתו הוא על גחלים כשבועדים כמו אש ויניח הכבד על הגחלים שיהא מקום להדם לזוב תחתיו ואסור להניחו כהנור נרוף חמה שהגם שההנור מחוממת הרבה מפני שהאש בוער מרחוק או הרבה גחלים לוהטים מרחוק מ"מ כיון שמונח על התנור והדם זב תחתיו יש לחוש שבעצמו יבלע הדם הנפלט ומ"מ בריעבר יש להתיר לפי שהאש שואב הדם ואינו מניחו להבליעו ומכלה אותו ומיבשו ויש מפקפקין בזה גם בריעבר [עפ"ת סק"ס] והדבר פשוט שאין לאסור בריעבר אבל אם כרכוהו כנייר וצלוהו אסור גם בריעבר דלא כמי שרוצה להתיר בזה וכבר כארנו זה בסי' ס"ה ולתלות הכבד כאויר הגור חם שיצלה וראי שפיר רמי :

כ אם צלאי את הכבד עם בשר בתנורים שביתי חכמי הגמ' שפיהם למעלה יהיה הכבר למטה והבשר למעלה דאם הכבד יהיה למעלה הרי יבלע הבשר ממנו מריבוי דם שבו ולא דמי לבשר ובשר אך בריעבר מותר גם כשהכבד למעלה דדם מישרק שדיק ואינו נבלע בבשר וגם מטעם בבולעו כך פולטו יש להתיר אלא דבבאן לא שייך להזביר בליעה שהרי נופל מבחוץ ומישרק שדיק ואינו נבלע כלל [פר"ח סקי"ב] ועוד דאפשר דבבר שיש בו שפע דם כשנבלע בבשר אולי לא אמרינן ביה כבולעו כ"פ ולא דמי ללב שבסי' ע"ב שיש בו נ"ב בחללו הרבה דם ועב"ז אמרינן ביה כבב"פ בם"ש שם משום דהדם מהייבש בחללו משא"כ בכבר [ס"ך סקי"ב] :

כא ולכן בתנדרים שלנו שפיהן מן הצד ובשהובחים הבשר לצלות מהפכים השפוד לבאן ולבאן למעלה ילמטה אסור לצלות לכתחלה בבר עם בשר מפני שהבבר יהיה למעלה מהבשר ובריעבר מותר מטעם שנהבאר מיהו אם נמלח הכבר הנהמעם דמו כששהה במלחו שיעור מליחה מותר לכתחלה לצלותה עם בשר ביחר ורק בזה י"א דארבא דהכבר צריך להיות רווקא למעלה ולא למטה שהרי לרעת ר"ת בבר פסק דמו ורינו בבשר שנמלח שאסור להיות החת בשר שלא נמלח בדי שלא יבלע ממנו בם"ש בסי' ע' [ס"ז סקי"ז] וי"א דאין קפידא בזה שהרי דין זה ג"כ אינו מוסכם בם"ש בסי' ע"ב וביון דלדוב פוסקים לא מהני מליחה בבבר לא חיישינן לזה ומותר לצלותו תחת הבשר אפילו בשנמלח הבבר [ס"ך סקי"ד ופר"ח] ובמקומותינו אין דרך בכל לצלות בשר על האש ואין להאריך בזה :

כב ובן אם רוצה למלוח בשר עם בבר נ"ב לא ימלחנו לבתחלה על הבשר אלא תחתיו ואם הבשר בבר נמלח והודח והניחו אצל בבר שנמלח פשימא שהבשר נאסר שהרי נם בבשר הדין כן בם"ש בסי' ע' וב"ש בבבר [ס"ך סקס"ו] אמנם כהנגו שלא למלוח הבבר בלל משלשה מעמים האחד כדי שלא להשוותו לבשר ויבואו למעות שמותר לבשלו ע"י מליחה והשנית דהאור חוור ומבליע הרם שפלט ע"י המליחה בשלא הדיחו אחר המליחה והשלישית לא מפני האיסור אלא מפני הרקבון ובם"ש בסעי' י' בסופו ע"ש ואין לשנות המנהג רק יש למלחה קצת בשהיא התוכה בשפוד או מונחת על האש לצלותה ומיהו בריעבר בשמלח הבבר בין שמלחה לברה או עם בשר אפילו על נבי בשר הבל מותר וי"א שיש לקלוף מעט סביב הבבר בשהיא רבוקה בהעוף ואינו אלא חומרא בעלמא ובבהמה לא שייך רבוקה לבהמה בסוכן ולכן אף בשמונח הבבר בתוך הבשר בין שאינה רבוקה א"צ קליפה אף לחומרא בעלמא [עס"ך סקי"ו] :

כג כתב רבינו הרמ"א נהגו להדיח בל בבר אחר צלייתה משום דם הדבוק בה מיהו אם לא הדיחה מותרת עב"ל בלומר אפילו רוצה לאבלה צלוייה דמן הדין א"צ הרחה בם"ש בסעיף י"ח ם"ם המנהג להדיח בם"ש שם וזה שבתב ראם לא הדיחה מותרת אין הכוונה לאחר הצלייה דא"ב נם בשבישלה אחר הצלייה ולא הדיחה מותרת בם"ש בעצמו בסעיף א' וכמו שבארנו בסעיף י"ח אלא בוונהו ראם אפילו לא הדיחה קודם הצלייה מותרת [עס סקי"ם] ואפילו מלחו בלא הרחה מקודם וצלהו בך מותר אם לא שהה במלחו במו שיתבאר בבל צלי בסי' ע"ו :

כד אם נמצא בבר בעוף צלי מותר ואף שבלעה מדם הבבר בבולעו בך פולטו ויש מחמירין לקלוף מעט סביב הבבר ואינה אלא חומרא בעלמא שהרי בבברא עילוי בשרא לא בעי קליפה בם"ש ולבן אם לא קלפוה ונתבשל בך אין לחוש בלל וא"צ קליפה אחר הבישול [ס"ך סקס"ו] ואע"נ דנבי לב החמירו להצריך נם קליפה אחר הבישול בדם בעין החמירו אבל בבר לא הוה דם בעין :

בה ואם נמצא בבר בעוף מבושל צריך ששים נגד הבבר ואין לך עוף שיש בה ס' נגד הבבר בשהיא שלימה ולבן אם הבבר שלימה ודביקה בעוף נעשה העוף חתיבת נבלה ובעינן ס' משאר דברים שבקדרה נגד בל העוף וה"ה אם דבוק חתיבת בבר בחתיבת עוף ואין ס' בנגדו דהא קיי"ל בבל האיסורין חנ"נ במו שיהבאר בסי' צ"ב ואם הבבר בפ"ע ואינה דבוקה לעוף מצטרף בל מה שבקדרה לבטל הבבר ואם יש ששים הבל מותר מיהו הבבר עצמה אסורה במו בלב בסי' ע"ב

ע"ב וי"א דגם הכבד מותר ההא בבאן נמלחה ביון שהיא דבוקה ולשיטת ר"ת אין באן איסור כלל וזה שאנו אוסרים בלב ג"כ הוה חיסרא לכן אין להחמיר בזה ואפילו לא נמלחה מקורם ביון דלהרבה פוסקים אין הכבד נאסר כלל אין להחמיר בחוסרא שהחמרנו בסי' ס"ט בבשר שנתבשל בלא מליחה לאסור אותה חתיכה אף כשיש ס' [ס"ך סקכ"ג ופמ"ח סקכ"ח] ולעת הצורך יש להקל [נרי"ף] ועם"ש בסעיף י"ב [ודגרי הפ"ו סק"ח פין להם הגנה כמ"ם סמ"נ ע"ם] :

כו בתב רבינו הרמ"א ס"ם וה עוף שמלאוהו בביצים ונמצא בו לב או כבר ריגו במבושל ובעינן ס' מן העוף בלז המילוי ואם לאו הכל אסור ואם מלאוהו בבשר ואין שם ביצים הנקרשים ומעבבים הרם רינו בצלי עב"ל וזה שבתב דבעינן ס' מן העוף בלב מיירי בשאין העוף שליטה דאל"ב אין לך עוף שלא יהא בו ס' נגר לבו כמ"ש בסי' ע"ב וכבכד מיירי בשאין הכבר שליטה דאל"ב אין לך עוף שיהא בו ס' נגר הבבר כמ"ש :

כז וביאור דבריו בן הוא רבצים הנקרשים מעבבים את הרם מלפלוט וגשאר הרם בתוכם אפילו בצלי ולכן אין המילוי מצטרף לששים דמפני קרישותו הוא בעומד כפ"ע ולכן צריך ס' בעוף בלא המילוי ואף בשיש ס' המילוי אסור מפני שהרם נקרש בתוכ: אבל במילוי בשר שאין הבשר נקרש מצטרף גם הבשר לששים ובשיש ששים גם המילוי מותר ולפ"ז מיירי רבינו חרמ"א בשאין הלב או הכבר רבוק לעוף [כ"מ נגנטם] ולפ"ז י"ל דכשרבוקים להעוף בכל אופן צריך ששים מן העוף בעצמו בדין איסור רבוק :

כח אבל י"א דבוונתו הוא דווקא בשרבוקים להעוף דבאינם רבוקים גם הבצים מצרפים לששים רבינו שכתב דרינו במבושל מסילא דבשם שבבישול מצרפים כל הקדרה לששים כמו בן בבאן אבל בשדבוקים להעוף בין שהבצים נקרשים והם במבושל ממילא דרנים בזה איסור דבוק וצריך ששים מן העוף לברו מפני שהוא מטהר לבלוע והבצים נאסרים בכל ענין אבל במילוי בשר בלבר בלא בצים אף בשהלב והבבד רבוקים ס"ם מצרפים המילוי מפני שאין העוף מטהר לבלוע [כ"מ פ"ך סקכ"ד] ובסי' ע"ב ס"ק י"ן כתבנו שיש מי שמחלק בהמילוי בשהיה בין עור לבשר דאז אין שום מילוי מצטרף לששים לבשהיה המילוי בתוך ההרנגולת דאז מצטרף ושיש מתירים המילוי בשיש בעוף עצמו ס' אף בשאין המילוי מצטרף ושיש חולקים בזה ע"ש ועוד יהבאר בזה בס"ד בסי' ע"ן ואם טותר לחתוך בסכין את הכבר בשעה שנצלה על האש ועריין לא פלט כל רמו יהבאר בס"ר בסעיף ע"ו :

סימן עד דיני מליחת טחול וביצי זכר . ובו ד' סעיפים :

א הטחול אע"פ שיש בו מראה ארמוטית ונראה כריבוי דם ס"ם אין ריגו אלא בשאר בשר בין לצלי בין לקדרה ומותר לבשלו עם בשר אחר המליחה מפני שאינו דם אלא בשר הדומה לדם [רמב"ם פ"י] ומראיתו הוא מפני שומנו [נמ' קי"מ] וא"צ חתיכה בתוכו מפני שאין בו ספפונות בבבבר [תוס' שם] ורק צריך ניקור החלב והקרומים כמ"ש בסי' ס"ד ועל דר הטחול יש בו חלב שחייבים כרת כמ"ש שם [בהגהות הרדבי פכ"ב נגגמ בשור בגמ' מחול שם בגר פ"ם וע"ג דמוח שה"ר ע"ל בבד שהרי המוח שם בשם למשור ועוד לעיל כתב בשמו בסיסן ע"ם] :

ב מיניות בטחול שנצלה בלי ניקור והתירו הגרולים כשר שבטל חלב הטחול בהטחול עצמו ובחלב הבשר שבו ושיערו דהטחול והחלב הבשר שבו יש בהם ששים נגד החלב [ב"מ וע"ז בשם בגם"ד] ויש מי שרוצה לומר דבטתם טחול בך הוא שיש ששים נגר החלב [רמ"ם בתם"ם] וא"כ גם אצלנו יש להבשיר אם אירע בן וזהו בשו בלב בסי' ע"ב שנתבאר דאין לך עוף שלא יהא בה ס' נגר הלב וה"נ דבוותיה וי"א דמדלא ביארו הפוסקים בטחול בשו בלב ש"ם רלאו כללא הוא אלא באוהה מעשה שיערו שהיה ששים ולכן אם אירע מעשה בזו צריך לשער אם יש ששים אם לאו [נ"ח ופ"ו ופר"ם] ואחד מן הנרולים הבריע כדיעה ראשונה דגם בסתמא יש ששים וזה שהפוסקים לא הזכירו בטחול בשו בלב משום דבטחול אין זה רבוהא בלל דהוה מין במינו דמדאורייתא בטל ברוב ולכן אף אם יש ספק אם יש ששים טוהר בשו בנשפך בסי' צ"ח משא"כ בלב דאיסורו משום דם הוה מין בשאינו מינו דמן התורה צריך ס' ואע"ג דרם שבשלו הוה מדרבנן ס"ם לרעת רש"י והרמב"ם יש בו איסור תורה [נרי"ף] :

ג ולמרנו מעשה זו דחלב הטחול מפעפע בכל החתיכה דאל"כ מה שייך באן ששים שהרי המעשה היה בצלי ולא בבישול ולא היה להצריך רק נטילת מקום אבל אם מפעפע בכל החתיכה שפיר צריך ששים בבבישול בשו שיהבאר בסי' ק"ה בס"ר ודבר פשוט הוא שהצריבו גם נטילת מקום בשו"ש שם וג"כ למרנו מזה דאם נתבשל טחול שלם בלי ניקור וראי יש להקל דאפילו לסי שאוסר דבסתמא אין באן ששים ס"ם בצירוף התבשיל וראי יש ששים ובזה אין להחמיר מפני איסור רבוק כיון דר"א דתמיד יש ס' בהטחול עצמו בשו"ש ואיסור דבוק אינו מוסכם מכל הפוסקים לפיכך אין להחמיר בזה ועוד ג"ל דבטחול שהחלב הוא על הטחול מבחוץ לא שייך בלל איסור דבוק דטעמא דאיסור דבוק הוא מפני שחתיכה זו בולעת תחלה ונעשה נבלה ובבאן

ובבאן החוש מעיד שתיכף שנתנו המחול בהקדרה נבלע מיד החלב בהמים ובכל מה שבקדרה כמו בהמחול עצמו [כנלע"ד] :

ד י"א שנהגו שלא לבשל הכליות או ביצי זכר אפילו לאחר שניקר אותן משום שיש בהם רוב דם ובדיעבד אין לחוש ורבינו הב"י בספרו הגדול כתב על זה שאנהגו נוהגים היתר לבשלם ואין פוצה פה ע"ש וכסדומני שגם בזמנינו מבשלים הכליות לאחר מליחה ומותר למלוח בל אלו עם שאר בשר אע"פ שיש בהם רוב דם ובלבד שיסירו הקרומים והחלב מהם כם"ש בסי' ס"ד ולא דמי לכבדא עילוי בשרא שאסור לכתחלה כם"ש בסי' ע"ג דהכבד הוא כולו דם :

סימן עה דין מליחת המעיים ופרטי המעיים . ובו ח"י סעיפים :

א אמרו חז"ל [קינ.] אין מחזיקין דם בבני מעיים שאינן בחזקת דם לאסור אם לא נפלחו [רס"י] ופירשו בגמ' דזהו הכרכשתא ומעייא והיינו קיבה וכרס ושאר הדקין [שם] והדרא דכנתא וזהו הדקין שסביב הכנתא והכנתא הוא השומן שבמעיים אבל הלב והריאה והכבד וכנתא נופא יש בהן דם וצריכין מליחה [שם] והנה בהכרס נכלל גם הממסם ובה"כ שהרי הבית הכוסות הוא בסוף הכרס כמ"ש בסי' מ"ח והממסם עם הבה"כ חדא מילתא היא [ומיהו מהר"ן שכתב כשם ר"ת לאסור נכרס כמו שיתבאר וכמה לשיטת ממחי שמעתי שכן הי' לכתחלה מהיכא] :

ב ויש מרבותינו דס"ל דהכרס אינו בכלל הזה דבכרס יש דם וה"ה בהממסם ובה"כ וכתב רבינו הרמ"א לדיעה זו דאפילו בדיעבד אסור בכרס ובית הכוסות בשאר בשר עכ"ל ולא הזכיר הממסם ולכאורה נראה דחדא מילתא היא [וכ"מ מפמ"ג כמ"ז סק"ס] או אפשר ביון דהם כולם בכלל המעיים ורק דיעה זו מברת דבין דאשכחן בגמ' קורט דם בבה"כ [ל"ה] ש"מ שיש בה דם ואין זה ראיה רק על הכרס שהוא אחר כמש עם הבה"כ ולא על הממסם שהוא בפ"ע ובו לא אשכחן מפורש בגמ' שנמצא עליו קורט דם ום"מ העיקר נראה דחד דינא אית לחו [וכ"כ בת"ח והמעיו"ט] אבל הקיבה גם לדיעה זו הוה בכלל מעיים ואין מחזיקין בו דם :

ג יש מי שאומר דלדיעה ראשונה דכרס הוה בכלל מעיים גם קורקבן בעוף אין מחזיקין בו דם דקורקבן בעוף הוה בנגר כרס בבהמה [לדיעה] בלומר בנגר הממסם בבהמה דהממסם מוחן המאכל והקורקבן מוחן [נרסות ס"ה: טירס"י קורקבן בנגד ממסם ע"ם] ורבים חולקים על זה שאין זה בכלל מעיים ועיינו ראיות שהקורקבן אדום ויש בו דם [ס"ק ס"ו פר"ח] דבאמת מלשון מעיים אין ראיה בלל דלפעמים נכללו הרבה דברים בלשון בני מעיים ולפעמים מעט והכל לפי הענין [פר"ח] ויש מי שכתב דאם יש עור צד היתר יש לחוש בך דקורקבן אינו מוחזק בדם ולא נראה בן דבוודאי הוא מוחזק בדם כדעה נדולי אחרונים ובן עיקר לדינא :

ד וז"ל הרמב"ם בפ"ו ממאכ"א דין ט"ו ובל בני מעיים שהמאכל סובב בחללן אין מחזיקין בהם דם עכ"ל ופירש הרב המגיד דבריו דכוונתו רק על תרקין המלופפין ולא על שארי דברים ע"ש וזהו לשון שהמאכל סובב בחללן כלומר מפני ששוכבין בעיגול לאפוקי הכרס והממסם ובה"כ אם שהמאכל יורד לחללן מ"מ אינו סובב שם וממילא דה"ה לקיבה דנם שם אינו סובב ונצטרך לומר לפ"ז מה שאמרו חז"ל ברכשא ומעייא והדרא דכנתא דמעייא קאי נ"כ אדקין ויש דקין לבר אלו הסובבין סביב הכנתא :

ה ומאי תמיהני דלפ"ז הלא נם בברכשא אין המאכל סובב בחללו אלא הולך ישר כמו בכרס שהרי הברכשא היא החלחולת שחוא המעי הדבוק בפי המבעה והיא הולכת מישרים לא בעקלקלות ועוד דנם שארי דקין לבר הדרא דכנתא נ"כ סונחים ביושר דרק אלו שסובבים הכנתא הולבים בעיגול דלבך נקראים הדרא דכנתא ועוד דלפ"ז נם הקיבה אינו בכלל מעיים וכבר נתבאר דהקיבה לכל הדיעות הוה בכלל מעיים וכן מסתבר שהרי הקיבה נמשך מהדקין וכאחד הם ולבן לענ"ד נראה לומר דכוונת הרמב"ם הוא על כל המעיים שהמאכל נבנם בהם בכרס והממסם ובה"כ וקבה ודקין ולאפוקי לב וכבד ומחול כמו שפירש"י והוצרך לזה מפני שבלשון חכמים נם הם לפעמים נכללים בלשון בני מעיים כמו ששנינו במשנה [כ"י] נפלה לאור ונחמרו בני מעיה ואמרו שם בגמ' באלו בני מעיים אמרו בלב וקרקבן ובבד ונם בלשון תורה בן הוא דכל מה שבחלל הנוף נקרא מעיים כדכתיב ושני לאומים ממעיך יפרדו והרבה כמוהו ובלשון משנה נם על מן הצומח נקרא בל מה שבתוך המאכל בלשון מעיים כמו מעי אבמיה [עדיות פ"נ] וזה שכתב לשון סובב מפני שהאמת בן הוא דבל האיברים שבתוך חלל הבהמה אינם מונחים כולם באורך זה אחר זה אלא רובם סובבים אחד לאחד וברובים ומלופפים ולבן כתב שהמאכל סובב בהם :

ו ולענין דינא הנה רש"י והרא"ש והר"ן והסמ"נ נתבו מפורש דכרס אינו מוחזק בדם וכן היה מנהג הקדמונים כמ"ש במרדכי שהראשונים לא היו מולחים כרס של בהמה ע"ש ודעת ר"ת והרשב"א והראב"ן כמרדכי דכרס מוחזק בדם ובן משמע בהגמ"י [ס"י פוס פ'] שכתב מבחיא וקיבה ודקין וכו' ולא חשיב כרס וברמב"ם אין הכרע בס"ש ורבינו הב"י בסעיף א' ובן המור מתמו כדעה ראשונה ורק רבינו הרמ"א כתב דיש לחלקם בכרס וכו' :

ז ויש להסתפק אם כוונתו לפסוק בהחלט לאיסור כריעה אחרונה או רזהו רק להחמיר לכתחלה כנראה מדברי הלבוש שהשמיט זה לגמרי ע"ש וזה שכתב דאפילו בריעבר אסור בכרם וכו' אין זה הכרעת דעתו אלא שזהו דעת החולקים דאפילו בריעבר אסור ומדברי מפרשי הש"ע מתבאר דזהו הברעת דעתו להלכה [ב"ד סק"ו ופרי"ח וברו"פ] ופסקו כן לרינא ;

ח ויש לי בזה שאלה ותרי כל עיקר ראיות החולקים הוא ממעם שני דברים האחד ממה ששנינו בבית הבחוסות נמצא עליה קורט דם אלמא שיש בה דם [ר"ן בסס ר"ת] וביון שפסקו בש"ע דבאסמיק אסור כמו שיתבאר אלמא דלפרקים יש בהם דם ורק בסתמא אין בהם דם וא"כ אין ראיה משם ועוד יש מהראשונים שגירשו דהבי אמרינן אין מחזיקין בהם דם בלומר דמעט מן המעט דם שיש בהם לא יצא אף ע"י בישול והזה דם האיברים שלא פירשו וסותר וממילא ראין ראיה מנמצא עליה קורט דם [ר"ן] וראיה שניה הביאו מפירשה הגמ' מעייא ש"מ דדק בתם אין דם [מרדכי] וכבר בררנו דבשם מעיים הכל בכלל והשתא קשה לדברי דבינו הרמ"א דאם הפם להלבה בריעה שניה דכרם יש בו דם ועיקר הראיה מקורט של בית הבוסות א"כ איך פסק דבאלו שאין בהם דם אסור באסמיק ולפ"ז נסתלקה ראית האוסר וצ"ל דהעיקר כמך על ראיה השניה וס"ל דבין דהגמ' פירשה מעייא וברכשא והדרא דבנתא מסתמא הוה מעייא דומיא דברכשא והדרא דבנתא שהכל הוא רק בהדקין וגם בהקיבה הממוך לדקין ולא יותר [ולוחק גדול סוס לפ מלחו הכרם יש לממוך מלעת להכרעת הלבס ונספ"מ סס לפ מלחו הכרם יש לממוך מלעת סמתיריס וכ"כ נחכ"פ] ;

ט ובין שאין מחזיקין דם בבני מעיים לפיכך אם בשלם בקדירה בלא מליחה מותר אא"כ אסמיק בלומר שנצרר המקום בדם ראו צריך למלחה והמליחה מעכבת ויראה לי דלא לבר חמקום דאסמיק אלא אפילו כל אותו מעי המליחה מעכבת כיון שנתגלה שיש בה דם וכן משמע מלשון חפוסקים ;

י וכל זה בריעבר אבל לכתחלה צריכין מליחה כשאר בשר וגם הרחה תחלת ורק בריעבר מותר כשלא נמלחו וכ"ש אם מלחן בכלי שאינו מנוקב דמותרין מן הסתם אי לא אסמיק והטעם שצריך לכתחלה מליחה משום דע"פ רוב יש עליהם קצת שומן והשומן צריך מליחה מרינא ולכן בני בשלא מלה רק הצד החיצון ששם הוא השומן [ב"ד סק"ה] והשומן שעליהם דינו כשאר בשר ולפיכך כשמולחין החלחולת ושאר מעיים אין מולחין אותם בצד פניסי מעבר המאכל אלא בצד החיצון ששם השומן דבוק ואפילו ידוע בה שומן א"צ למלוח אלא בצד החיצון ולא בצד הפניסי ואע"פ דכל שומן וראי ריש למלוח משני צדדים מ"מ כשהשומן דבוק במעיים דיו בצד אחר וא"צ לקולפו מהמעיים ולמלחו משני צדדים משום דמעט הוא ושואב המלח את הדם גם בצד אחר ;

יא ואם מלח החלחולת או שאר מעיים מצד פניסי בלבר הוה כלא נמלח כלל דאינו מועיל להשומן שבעבר השני ואע"ג דמליחת עצמות מועיל להמוח שבהוכו משום דהעצם יש בו נקבים דקים טבעים שמשם שואב המלח את הדם שבמוח משא"כ המעיים מצר פנים המה חלקים מאד ואין בהם שום נקב לכך ברא הקב"ה טבע המעיים כדי להחזיק הפרש שבתוכם מבלי לצאת ולכן אינו מועיל להשומן כלל ;

יב ולכן בנמלחה מצר פניסי בלבר ונמצא עליה שומן מרפה כשנתבשלה כך אבל בסתמא לא מחזקינן שהיה בה שומן דאולי אף אם היה מעט יהיה ששים מהרקין נגר השומן ורק אם נודע שהיה בה שומן הרבה מרפה ום"ס ברישבר מצרפין כל מה שבקדירה להמעיים לבטל השומן בס' ואע"ג דאיסור רבוק הוא הקילו בזה מפני שהשומן מיר נמס במים והולבת חבליעה בשוה להמעיים ולכל מה שבקדירה ואם לא נתבשלה עדיין יחוור וירחנה וימלחנה מבחוץ ומוהרת ואפילו לאחר י"ב שעות או אחר מעל"ע מותר לחזור ולמולחו דאע"ג דבשאר בשר בנמלח מצר אחר אסור בבה"ג מפני שבלה זמן הפליטה כמ"ש בסי' ס"ט מ"מ מעיים כיון שבלא"ה אין מוחזקין כל כך בדם אין להחמיר בהם [בס סקי"ם] ;

יג בני מעיים בלא שומן שעליהם אע"פ שאין מחזיקין בהם דם מ"מ מותר למלחם עם בשר ולא חיישינן שיבלעו מדם הבשר כיון שאינן טרודין לפלוט דאע"ג דאין להם דם מ"מ יש להם ציר וטרודין לפלוט ולא בלעי ועוד דדם מישרק שריק ולכן אף למאן דחייש וסובר דבפליטת ציר לא אסדינן אידי דמריך לפלוט לא בלע מ"מ כשנתוקף מעם דמישרק שריק אין לחוש כלל [עט"ז סק"ו וס"ך סקי"ג וזוק] ויש אוסרים לטלחם עם בשר וכתב דבינו הרמ"א בסעיף ב' דהבי נוהגין לכתחלה למחן בפ"ע ובריעבר מותר עכ"ל ויש מי שאומר דמעיים שנמלחו עם כבר גם בריעבר יש לחוש מפני שמדובה בדמים [פ"ת סי' ע"ג סק"ס נסס רלב"ן] וכמדומני שלא נהגו כן וביון שרבותינו בעלי הש"ע סתמו בזה אין לחלק בין דמים מרובים לדם מועט ועוד דלפי הטעם דמישרק שריק ודאי אין לאסור במובן ;

יד יראה לי דלרעת האוסרים למלוח מעיים עם בשר גם כשיש שומן על מקצת המעי מחוייב להסיר השומן ולמלחן בפ"ע דאל"כ הרי יש לחוש שהמעי תבלע מדם פליטת השומן ותמיהני שלא הזכירו זה ולהריא משמע מלשונם דלא חשו רק במליחה עם שאר בשר ולבן נראה דאפילו לדיעה זו לא חששו רק בבשר ולא בשומן שעל המעיים מפני שניכר למראית העין דאין בשומן הרבה דם ולענין השומן גם דיעה זו מודה שאין חשש ברבר ממעם מישרק שריק או ממעם פליטת ציר

ציר והטברא נותנת כן דכיון שמולחין אותה מפני השומן שיש בה דם ממילא נפתחים נקבי הפליטה גם בהמעיים עצמן ופולטין ציר :

טו שומן הכנתא והיינו שומן שבפנים אצל הדקין וקורין פלאמטע"ר מלאים חוטין דקין מלאים דם ולפיכך יש אוסרים אותה לקדירה אפילו ע"י התיכה ומליחה וכן כתבו בשם רב האי נאון ריש בהן וירידים דקים וקטנים מלאים דם ומרוב דקותן אין מוציאין הדם אפילו ע"י התיכה ומליחה [הגהמ"י פ"ו] ום"ט כתבו הרשב"א והטור והש"ע דעכשיו נוהגים היתר בדבר דאוהם החוטים של דם כשאדם בקי בהן מותחן ונפשלים היטב ער שלא ישאר אחר מהם עכ"ל וצ"ל דעכשיו כולם בקיאים בזה ויש לחקור בזה וכבר נתבאר דכל שומן מוחוק בדם כבשר בין שומן של בהמה ובין של עופות :

טז כתב דבינו הרמ"א בסעיף א' ביציים הנמצאים בעופות לאחר שחיטה אם לא נגמר חלבון שלהם רק החלטון לבד צריכים מליחה כשאר בשר ומותר למלחן עם בשר ואם נגמר אף החלבון אפילו הקליפה הקשה עליו כמו שהיא נמברת בשוק נוהגין למלחן אך יותר שלא למלחה עם בשר מיתו ברייעבד אין לחוש עכ"ל ויש אומרים אפילו ברייעבר אם נמלחו עם בשר ואפילו נגמר רק החלטון לבד משום דעינינו רואות שאין בהם לא דם ולא ציר [ים"ם פ"ח ס"כ] והסביכו לזה נחילי אחרונים [ת"ך סקי"כ ופ"ו סק"ה] והעולם נוהגין כדברי דבינו הרמ"א וכן העיר רבינו הב"י בספרו הנדול בסי' פ"ו שבן הוא מנהג העולם למלוח עם בשר בשלא נגמר רק החלטון ע"ש [והפר"ח סקי"ם מפקים לזה] וכ"ש כשנגמרה הקליפה הקשה שאין לאסור כשנמלחה עם בשר שהרי הקליפה מפסקת [וכ"כ הכמ"ם] ובוודאי לכתחלה ראוי לנהוג כדעת המחמירין [וכ"כ הסמ"ג] :

יז מעשה בכרכשתא שהיה עליה הרבה שומן והפכוה לצד המאכל ומלאוה קמח בלא מליחה ומלנוה ברוהחים ע"י עירוי והיינו ששפכו הרותחים למקום המילוי והתירוה ולא אסרינן הרי נבלע מהשומן שלא נמלח לתוך המילוי דכיון דעירוי אינו מבשל אלא כ"ק והיא בעצמה סוחוקת בדם הרי היא עצמה ספסקת בין השומן והמאכל ולכן צריך לחתוך השומן ולמולחה בפ"ע והבל כשר [פמ"ג נמ"ז סק"נ] ודע דכיון דאין מעיים מוחוקים בדם לכן כל הקולות שמקילינן בסליחה כשנפל לציר וכה"נ מטעם שמרודים לפלוט ולא כלעי לא שייך בסעיים [עפמ"נ נמ"ז סק"ו ודו"ק] :

יח כבר נתבאר דהקורקבן מוחוק בדם וכן הופק ואם נמלח הקורקבן עם הפרש שבתוכו שלא פתחתו ונמלח כך י"א דאם כשלוהו כך אסור עד שיהא ששים נגד הפרש שהפרש בולע דם כיון שאין לו דבר להפליט ונעשה נבלה [מג"י נסס מהר"ם] וי"א דאין לחוש לזה דהפרש הזה עפרא בעלמא ואין שם איסור חל עליו אכל בופק בכה"נ יש להחמיר דבופק עדיין לא נתעכל המאכל [הכ"מ פ"ג מ"ל ל"ל] וס"ם אין להחמיר ולהצריך ששים רק נגר קליפת המאכל שהיה בופק דכוה יש לסמוך על סי שסובר דסליחה אינה אוסרת רק כ"ק וכל זה בנתבשל כך אבל אם עדיין לא נתבשל א"צ כלום ווורק הופק והתרנגולת מותר ואי משום שצריך קליפה הופק עוסר בסקום הקליפה [שם] :

סימן עו דיני בשר לצלי אם צריך מליחה אם לאו . ובו כ"ה סעיפים :

א כשרוצין לאכול בשר צלי על האש או על נחלים בלי בישול בקדירה א"צ הבשר סליחה לפי שהאש שואב הדם ומוציאו לחוץ ולא סיבעיא אם נצלה יפה ראז נפלט כל הדם לחוץ אלא אפילו לא נצלה יפה ולא נפלט עדיין כל הדם לחוץ אם רוצה לאכול כך בלי בישול מותר דמה שיצא יצא ומה שלא יצא הוה דם האיברים שלא פירש ומותר ואף אם אולי התעורר הדם לצאה ולא יצא עדיין לחוץ הא יש מהפוסקים דם"ל דפירש ממקום למקום אינו אסור אלא כשפירש סחיים כמו דם צרוד שבסי' ס"ו ולא מה שפירש לאחר שחיטה [רפ"ם כמ"ם סכ"י שם] ואפילו להסוברים דזה מקרי נ"כ פירש ממקום למקום ואסור ס"מ הבא לא חיישינן לזה מפני שכח האש חזק הוא ואם רק האש מעורר הדם ממקומו בודאי יצא לחוץ לנמרי ואם לא יצא לחוץ הוה סימן שלא עוררו כלל [וזהו כוונת הפרישה ומיושב תמיהת שם"ך סק"כ והנס שכתב לסקמ"ם מ"ש כוונתו לתמוי סרשב"ם שסבים לסכמ"ם וסבמיב לסרפ"ם כמ"ם סכ"י שם וכן טיקר ודוק] :

ב ואפילו הרחה שקודם המליחה נ"כ א"צ בצלי [רפ"ם ס"ו סי"ם] ורק שפשוף משסנונית חלב צריך לפי שאין לקצבים סכין סיוחר לחלכים [שם] מיתו ברייעבר כשלא שפשף מותר ולא מחוקינן איסור [מע"ם שם] ואם יש להם סכין סיוחר נם לכתחלה א"צ שפשוף והטעם שא"צ הרחה משום שהאש שואב הבל נם מה שעל פני הבשר ולא דמי למליחה :

ג וי"א רצלי צריך הדחה תחלה מפני שחרם שעל פני הבשר נחשב קצת כרם כעין ובתב דבינו דרם"א די"א דצריך קצת מליחה תחלה [רפ"י] והסנהג להדיחו תחלה ונם למלחו קצת כאשר נתחב בשפוד וצולהו מיד קודם שיתמלא המלח דם סיהו אם לא הדיהו ולא מלחו בלל או מלחו בלא הדחה תחלה ונצלה כך מותר וכלבר שלא שהה בך במליחתו בלא הדחה שיעור מליחתו אבל אם שהה בל כך קודם שצלאו אסור ואין

חילוק בכל זה בין אווזות ושאר עופות החלולים ובלבד שלא יהו מלואים בביצים או בשאר בשר אכל אם הם מלואים דינם כבישול וצריכים מליחה תחלה כמו לקדירה עכ"ל:

ד והנה מה שכתב רי"א דצריך נ"ב קצת מליחה תחלה כן כתבו הפוסקים בשם רש"י ז"ל והמהו עליו דמה מהני מליחה קצת [תוס' ורמ"ם י"ר] ועוד דהרי האש ודאי מוציא הדם יותר ממלח ולע"ד נראה דנם רש"י ז"ל לא אמרה מעולם מפני דין מליחה אלא מפני שכן דרך בני אדם למלוח קצת ודבר זה מפורש בגמ' [ני"ה י"פ] ולא מפני האיסור אלא כדי ליהן טעם בהבשר [תוס' שם] דלא יאכל הפל מבלי מלח ונם לענין קדשים שמצינו מליחה לצלי [מנחות ל"פ] כפי נירסת רנמ"ה אינו ממעם איסור דם אלא מפני שקדשים מצוה למולחן בדכתיב וכל קרבן מנחתך במלח המלח [ר"ן פ"ק דחולין נמס רמ"ם] ונם ברברי הרמב"ם פ"ו יש לפרש כן:

ה ולכן זה שכתב דהמנהג להדיחו תחלה ונם למלחו קצה וכו' יכול להיות דההדחה הזה וראי קפידא מדינא לחוש לדיעה שסוברת דזהו כדם בעין אבל ממה שנהגו למולחה קצת אין ראיה שהמנהג הוא מפני הדין אלא מפני הטעם כמו שהיה בזמן חכמי הש"ם כמ"ש וזה שכתב וצולהו מיד קודם שיתמלא המלח דם הטעם פשוט דאלו נתמלא המלח דם נאסר וכמ"ש רבינו הב"י ג"כ כלשון זה וז"ל ריצה למלוח צלי ולאכלו בלא הדחה עושה [נלע"ד צריך למליחה קודם הצלייה] ואין לחוש לדם שעל המלח ויש מי שאומר דהני מילי כשמולחו וצולהו מיד אבל אם שהה במלחו המלח בולע ונאסר לפיכך מריחו יפה קודם צלייה עכ"ל ואם לא הדיחו קודם צלייה מדיחו אחר צלייה [ת"ך פק"ן] ורבינו הב"י מירי ג"כ כשהדיחו קודם המליחה [מ"ז פק"ך] ורבינו הרמ"א טעמו נ"כ מטעם זה וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד אין איסור בזה דנורא משאב שאיב נם הדם שבתוך המלח כמו שיתבאר בם"ד:

ו אמנם זה שכתב דאם מלחו בלא הדחה ולא שהה שיעור מליחה ונצלה כך מותר יש חולקין על זה ום"ל דאפילו בלא שהה שיעור מליחה אסור כמו דקי"ל בריש סי' ס"ט דנאסר מיד ולא מהני מליחה עוד ודבינו הרמ"א ם"ל דנורא משאב שאיב דכח האש חוק הוא וכל זמן שלא שהה שיעור מליחה לא נאסרה בטה שמלחו בלא הדחה תחלה ולא דמי למליחה ובבמה דברים אנו מחמירים במליחה יותר מבצלייה אבל כששהה במלחו שיעור מליחה וראי דנאסר בכל נווני משום דהמלח מבליע הדם בעין שעליו ואסור נם לצלי [ומלשון הב"י נראם נם נכה"נ מותר ע"י הדחה אבל הרמ"ם סובר ומ"ך פק"ע וס' לטח ומ"ך סמיג עליו ודו"ק]:

ז וזה שכתב דאין חילוק בכל זה בין אווזות ושאר עופות החלולים אין הלשון מדוייק והכי ה"ל לומר דאין חילוק בין אלו לשאר בשר ונם כוונתו בן הוא והרבותא הוא דלא נימא דהעופות החלולים ויש בהם שני צדדים הוה כשני חתיכות בשר ופירש הדם מזל"ן דאינו כן אלא הוא כחתיכה אחת ואפילו אי לא הוה כחתיכה אחת לא חיישינן לה בצלי שאצל האש רכבולעו כך פולטו [ם"ז פק"ו] וזה שכתב דכשהם מלואים בביצים או בשאר בשר דינם כבישול וצריכים מליחה כמו לקדירה קיצר בכאן דאין דיניהם שוה דווראי במילוי ביצים הוה דינו כמו לקדירה אבל במילוי בשר אין קפידא רק לכתחלה ולא בריעבד כמו שיתבאר בסי' ע"ו [ם"ך]:

ח י"א דכל צלי צריך הדחה אחר צלייתו מפני רם הדבוק בו ויש מחמירים להצריך נ' פעמים הדחה וי"א דנם לכתחלה די בהדחה אחת [ר"ם"נ] וכ"ו לכתחלה וכן המנהג פשוט מיהו בדיעבד אם לא הדיחו ואפילו בישלו כך מותר בין שלא נמלח תחלה כלל ובין שנמלח ולא שהה במלחו או אפילו שהה במלחו שיעור מליחה כשהודח קודם המליחה ולא הודח אחר המליחה קודם הצלייה מותר ולא חיישינן לדם ומלח שעליו דהאש שואב הכל:

ט נהנו להחמיר כשצולין בשר בלא מליחה או שנמלח ולא שהה שיעור מליחה שלא להפך השפוד תמיד כשצולין בשפוד כדי שיזוב הדם ואם יהפכנו תמיד לא יניחו הדם לזוב כראוי אמנם בדיעבד אין לחוש לזה דדמא סישרק שריק והאש שואבו ככל מקום שימצאנו ודע דבכל מה שנתבאר בדינים אלו אין חילוק בין אם רוצה לאכלו כך צלי או רוצה לבשלו אח"כ ורק כשרוצה לבשל צריך ליזהר שיצלנו כדי שיהא ראוי לאכול והיינו כחצי צלייתו וי"א עד שליש צלייתו ויש להחמיר עד חצי צלייה דכן מתסו רבותינו בעלי הש"ע:

י ודע דאף שהקלנו בכמה דברים כצלי לענין הדם שע"פ הבשר דלא חשבנוהו כדם בעין ם"ט בדם בעין ממש והיינו דם ממקום אחר שנפל על הבשר בין שנפל על הבשר כשהוא אצל האש ובין שנפל על בשר צונן ולא הודח וצלהו על האש אפילו הדם הוא צונן לא אמרינן שהאש שואבה ואוסרת ממנו כדי נטילה ולדידן אסור עד ששים כמ"ש כסי' ק"ה:

יא יכול לצלות בין על האש בין על נחלים רותחות ובין בתנור חם כשחשיק את התנור ונרף את הנחלים יכול לצלות בהתנור [פסחים ע"ה:] ואם היה מונח כשר או עוף אצל תנור חם מאד וסקצת הבשר והעוף נצלה מחום התנור יזהר לחתוך מיד המקום הנצלה והשאר ימלחנו ויבשלנו ואם לא עשה כן אלא מלחו כולו נאסר המקום הנצלה שהרי ממקום זה כבר נפלטו רמו מחום התנור ועתה במליחה יבלע אותו מקום את הדם משאר מקום התתיכה ולא יפליטנו כיון שאין לו דם וציר של עצמו ועמ"ש בסי' ע"ן סעיף ה':

שיש סברא להחיר נם בכה"נ:

יב ויש מי שאומר שאם הניחו אווזא או תרנגולת לאחר שהסירו

שהסירו הנוצות אצל תנור חם מאד ונגע מקצתו בתרסית התנור עד דאסמיק מכחוץ ונצרר הדם מחום התנור עד שכמעט נצלה מקום הזה שיש לאסור למלוח ולבשל את כל העוף ורק יצלנו על האש דיש לחוש שהחום הבליע הדם שבכל העוף ולא יצא עוד ע"י מליחה ועור שיש לחוש שנתחמם הלב והכבר והדם שבתוך העוף ונבלע במקום אחר [סר סכרמ"] ובוראי דלכתחלה יש להחמיר בזה ולצלותו בולו אמנם בדיעבד אין חשש בשחתך המקום הנצלה והשאר מלחו ובשלו כמ"ש רבינו שאנו רואים שכל נוף העוף לבד המקום שזהה אצל חום ההנור הוא קר אין לנו לחשוש לחששות אלו [ע' יל 96פריס] :

יג עוד יש מי שכתב דאותן הנהגין לצלות בתנור בלי שפוד שיהלה הבשר באויר אלא מונח על תרסו של תנור ובהתנור לא היה אש ונחלים אלא שנשאר החום לא יפה הם עושים שיש לחוש שאחר שנפלם הדם תחר הבשר ובולע הדם בין שאין אש בתנור שישרוף הדם [כנפ"נ] ונם זה נכון ליזהר לבהתלה ובדיעבד אין קפידא דחום האש הוה כאש עצמו [סב] ועוד דדם מישרק שריק [פתוס' פסחים ע"ר] ודבר פשום הוא דלצלות בשר בבלי דהייט צלי קדר דינו בבישול וצריך מליחה כמו לבישול דאל"כ נאסר הבשר במו מליחה בבלי שאינו מנוקב דהדם נפלם וחוזר לתוכו ואפילו בזמן מועם נאסר הבשר ולבן יש ליזהר בזה :

יד בבר נתבאר בסי' כ"ב דבעוף צריך לשחוט הורידין או לנקבן בשעה שהוא מפרבם שעדיין הדם חם כדי שיצא ולא יתקרר בתוכו ואם לא עשה בן לא יצלנו שלם ואם צלאו שלם יחתוך הורידין וישליבם ויחתוך סביבם כדי נמילה שהוא כעובי אצבע ע"ש ; טו ולבן אם לא ניקב הורידין בעוף בשעת שחיטה או סמוך לה אסור לאבלו אפילו צלי עד שיחתוך אבר אבר ויצלה ואפילו אם רוצה לאבול בשר חי דבשאר בשר מזתר דהוה דם האיברים שלא פירש ס"ם ככאן אסור עד שיחתוך ויסלח משום דהדם שבתוך הורידין הוה כדם בנוס ואם ניקר הבשר מזשמי דם אובל אפילו בלא מליחה חי או צלי ואפילו כולו באחר דבין דניקר ודאי דנתחבו הורידין ויש אומרים דלא מהני ניקור ואמור לאובלו בולו באחר אפילו בצלי אלא אחר חתיבת הורידין ורוב שני הסימנים אם בשעת שחיטה לא נשחט רק סימן אחר דבעוף הבשירו בבך אך לרידן אסור לחתוך הסימן השני בסבין לאחר שחיטה בס"ש בסי' כ"נ ולבן לדידן יש תקנה יותר טובה והיינו לחתוך הראש דבבר נתבאר בסי' כ"ב דאחר שנחתך הראש לא חיישינן לורידין ע"ש ;

טז בתב השור ז"ל בתב בספר המצות שאסור לחתוך בסבין צלי שאצל האש שלא נמלח בל זמן שאינו נלה בל צרבו מפני רם שבו שנבלע בסבין והרשב"א אסר השפוד שבתב שפוד שצולין בו בשר בלא מליתה בולע מהרם ונאסר והזרה אחר מהגרולים שאסור להשהות הצלי על השפוד לאחר שהוסר מן האש שמא יחזור הבשר החם ויבלע ממנו אבל מותר לצלות בו ולהשהות בו בל זמן שהבשר זב שבל זמן שהוא זב ופולט אינו בולע בהרם שבשפוד וא"א הרא"ש ז"ל בתב שהשפוד מותר דנורא מישאב שאיב ואינו מניחו לבלוע הדם ופ"ז ה"ה דסבין נמי מותר עב"ל המור :

יז ביאור הדברים דבעל ספר המצות אומר לחתוך בסבין צלי שאצל האש קורם שיעור צלייתו לענין פליטת דם והיינו בחצי צלייתו מפעם שהסבין יבלע מהדם ואע"ג דקיי"ל דדם מישרק שריק יהו לענין הבשר עצמו ולא לבלי אחרת ואין לשאול דא"כ למה לו להזורות דין זה בסבין והרי לפ"ז גם השפוד שצולין בו נאסר והיה לו לומר דנאסר השפוד בס"ש בשם הרשב"א וק"ו לסבין אלא ודאי דס"ל דהשפוד אינו נאסר והסבין נאסר והרפרש בין ול"ז דבהשפוד שצולין בו אסרינן בבולעו בך פולטו בין שנם השפוד תריר על האש ולבן במו שבבשר אסרינן סברא זו במו בן בהשפוד בין שהוא על האש בהבשר אבל הסבין שהוא צונן בולע מהדם ואינו מפלים ועם"ש בסי' ע"ז סעיף ד' :

יח אבל הרשב"א אומר נם השפוד דס"ל דבו לא אסרינן בבולעו בך פולטו דהבשר שיש לו פליטת עצמו שפיר פולט נם מה שבלע ולא בן השפוד שאין לו פליטת עצמו מיבלע בלע ומיפלם לא פליט ולבן לא נאסר הבשר מהשפוד דבל זמן שהבשר זב ופולט אירי דטריר למיפלם לא בלעה ולבן בתב אחר מהגדולים דזהו דק בשהוא על האש אבל אחר שהוסר מהאש דאז נפסקה הפליטה מהבשר שוב בולע הבשר מהשפוד ונאסר ולפיבך יש ליזהר שתיבף שהוסר מעל האש יסיר הבשר מהשפוד [חסו כוונת סרמ"ח נפ"ח סי' תק"ם סעי' פ' בלומר מי שרוצה למוש לחיפה ו ולחמם תחתו עליו תוכ] :

יט אבל הרא"ש חולק על בל זה וס"ל דטבע האש להמשיך הדם אליו ולא להבליעו באיזה רבר ולבן מותר נם השפוד נם הסבין שחתך בו ואף שהרא"ש לא בתב רק על השפוד ס"ם דקדק המור מטעמו דנם הסבין מותר [ג"י] דבין דהאש אינו מניח להבליע הדם מה לי שפוד מה לי סבין הא אידי ואידי חד טעמא הוא ויש מי שבתב דאפילו לדעת הרא"ש אם הסר השפוד מעל האש נאסר השפוד והבשר והסבין שותתך בו אם עריין לא פלם בל דמו [ג"ת] והסברא נותנת בן דבין דעיבר מעמו הוא מפני שהאש מונע מלבלוע לא שייך זה אלא בעודנו על האש ולא בשהסר מעל האש ויש מי שמתיר הבשר מפני דבשהיא רותחת היא פולטת ואינה בולעת ובשנתקרר אינה פולטת ואינה בולעת אבל השפוד אסור [ס"ז סק"ס] ודע דבל זמן שהבשר אצל האש אע"פ שבבר פסק הדם מלזוב ס"ם אין הבשר נאסר אפילו למי שאוסר השפוד דבבשר ודאי אסרינן בבב"פ אף לאחר פליטת הדם דלא בישׁ

מי שחולק בזה [ס"ך סקכ"ג] ואף אם גם אינו פולט ציר [פמ"ג] וצ"ל הטעם משום דהבשר יותר נוחה לפלוט מהשפוד וצ"ע :

ב ורבותינו בעלי הש"ע הביאו כל ריעות אלו והכריעו לקולא כרעת הרא"ש וכתבו בסעיף ד' ראנו נוהרין לכתחלה ומתירין כריעבר עכ"ל והיינו הלכתחלה נוהרים שלא לשהות הכשר על השפוד לאחר שהוסר מהאש וכ"ש שלא לחתוך בסכין קורם גמר צלייה משליטת דם וכן השפוד נאסר אף לצלות עליו עוד בשר בלא ליבון [פמ"ג סקכ"ג] ובריעבר הכל מותר אכל אם חתך בסכין הצלי שהוסר מעל האש נהי דהבשר יש מי שמתיר כמ"ש בסעיף הקורם אבל הסכין בוראי נאסר דלא גרע מסכין ששחט בה שאסור לחתוך בו דוחה כמ"ש בסי' י' ע"ש וכ"ש בחום האש לאחר שהוסר מהאש [ומפוש שגגו מרפס נאסר מיד וכן הסכין שחתכו בו] :

בא צלי שלא נמלח וחתכו על גבי כבר אע"פ שיש בכבר מראה אורם ואף שעבר כבר הכבר מעבר לעבר ואפילו המוהל עב מותר אם נצלה ער כדי שיהא ראוי לאכילה לרוב בני אדם דהיינו חצי צלייתו ראין זה מין דם אלא מוהל בעלמא ולכן גם המוהל בלא הכבר נמי שרי ויש מי שרוצה להחמיר במוהל עב ואינו עיקר [ס"ך סקכ"ד] :

בב כתב המור בשר שצולין בלא מליחה אין נותנין בלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו ער כדי שיהא ראוי לאכילה ע"י צלייה ו' וקאמר בגמ' [קי"כ] שאם נותן ככלי ב' או ג' גרגרי מלח מותר לפי שהמלח מושך כל הדם בטבעו לשולי הכלי והשומן צף למעלה ואחר צלייה שופך בנחת השומן מלמעלה ומשליך הדם הנשאר בשולי הכלי ומיהו הכלי אסור לפי שבולע מן הדם בר"א בבשר אבל בכבר אסור בכל ענין ליתן כלי התהיו לקבל שמנונית מפני שרם הכבר עבה ואינו יורד לשולי הכלי ומתערב עם השומן וכתבו תאונים שלא התירו ע"י נתינת מלח אלא בב' או ג' גרגרין אבל אם המלח הרבה אסור לפי שפומק כח הדם ועושהו כמים ומתערב עם השומן ועל כן כתב רש"י שאין אנו בקיאין בדבר שלא למעט ואין ליתן כלי תחת הצלי ער שימלחנו וישהה כדי מליחה לקרירה וכתב הרשב"א ראם עבר ונתן אפילו מלח הרבה מותר שאין בו איסור ראורייתא כיון שנתבשל הדם וכלבר שנתבשל קצת ער שתעלה תמרוחה פי' ער שנצוצות הנתזות ממנה על הנחלים מעלות עשן שזה סימן שאין דם עור שאין דרך הדם להעלות עשן עכ"ל המור :

סימן עז דיני מילוי עופות בבשר ובביצים, ובו י"ז סעיפים :

א איפסקא הלכתא בגמ' [פהמיס לפ"ז] האי מילייתא שרי אפילו פומא לעיל ביאור הדברים כשמטלאים עופות

כג ורבריו צריכים עיון ראיך מותר מרינא ע"י נללי מילחא הא נאסר השומן מהדם שהוא רותח וכן מהכלי נאסר השומן שהרי כתב שהכלי אסורה ואיך מותר השומן ובאמת יש מרבותינו והם הרשב"א והר"ן מפרשים דהיתר נתינת הכלי ע"י נללי דמילחא אינו אלא לאחר שנצלה כמאכל בן דרומאי דמרינא מותר לגמרי ורק מפני מראית העין כיון שהמוהל בעין ולא דמי לכבר שחתך עליה בשר שבסעיף כ"א ויש מי שרצה לומר דגם המור כוונתו כן [עב"י] אבל א"א לומר כן דדברי המור הם בתחלת הצלייה וזהו דעת הרא"ש [פכ"ג כל"ו] וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם ג"כ כמ"ש בפ"ו מטאכ"א דין ט"ו ע"ש [ב"מ ולריסה] וגם אין זה לפי מ"ש בסעי' כ"א דגם כשהמוהל בעין מותר ע"ש ולא היישינן למראית עין דהכל מבינים שהוא מוהל בעלמא כמו המוהל שאנו רואים לאחר שיעור מליחה [גם דברי הב"ח ממוסיס שעל סב"י הסיג והוא סירס למיירי לאחר חני צלייתו ע"ם וכבר סבינו עליו הט"ז סקי"ם ומס"ך סקכ"ם] :

כד וכתבו רלכן לא נאסר השומן רכיון שאין הכלי מונח על האש נהי שהוא בולע מרם הנוטף לתוכו חם מ"מ אינו בראי לאסור את השומן [ב"י ולריסה] ואין הרברים מוכנים ויראה לי דה"פ דהגה הדם הנוטף לתוך הכלי טיף אחר טיף לא חמיר יותר מכלי שני כיון דנפסק הקילוח ולכן אין הדם והכלי אוסרים השומן ולפ"ז הרשב"א והר"ן לשיטתייהו דס"ל דגם כלי שני מבליע כמ"ש בסי' ק"ה הובאחו לפרש דמיירי לאחר שנצלה מעט :

כה ורבינו הב"י כתב בסעיף ו' בשר שצולין בלא מליחה אין נותנין כלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו ער שיצלה ער שיהא ראוי לאכילה ע"י צלייה זו עכ"ל והשמיט לגמרי דך דגללי מילחא מטעם שכתב הטור בשם רש"י שאין אנו בקיאין ודע דבגמ' שם אמרו סקורם דמשיעלה העשן מותר לתת הכלי התחתיו ופריך בגמ' שמא צד התחתון של הבשר נתבשל ולא צד העליון ונרחה דבר זה ע"ש ואמנם זה שרבינו הב"י כתב ער שיצלה ער שיהא ראוי לאכילה פשוט הוא שכוונתו שיראה שכל הבשר נתבשל ער שיהא ראוי לאכילה בין צד העליון ובין צד התחתון ושני גדולים השיגו על רבינו הב"י מכח סוגיא הנמ' שכתבנו דלא מהני ראוי לאכילה בלא גללי מילחא [ב"ח ומעיו"ט בל"ח סס לוח קפ"ס] ובתכו שבהברח יש ט"ס כש"ע ואינו כן דיוהו ענין אחר כלל ממה שנאמר כגמ' כמ"ש [ונס סמ"ז וסמ"ך הסיגו על הב"ח ע"ם ולח הוכירו המעיו"ם] :

עופות או בהמות דקות במילוי בשר וצולין אותן על האש אפילו הפה למעלה מותר ואם שניהם מלוחים כדין מליחה לקדירה בהרחה ומליחה כשיעור והדחה אח"כ אין בזה שום רבותא כלל ומאי קמ"ל אלא דטיירי כלא מליחה כמו שיתבאר [רס"י] :

ב והן אמת דהרמב"ם ז"ל כתב בפ"ז ממאכ"א דין י"ז וי"ל עופות שהניחן שלמים ומילא חללן בשר וביצים וכשלן אסורות שהרי דם יוצא לתוכן ואע"פ שמלחן יפה יפה ואפילו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלוי ואם צלאן הרי אלו מותרות אפילו היה הבשר שבהוכן חי ואפילו פיהן למעלה עכ"ל ולדבריו זה שהתירו חו"ל מולייהא לצלי אינו אלא כשנמלחו כדין ואפ"ה כבישול אמר וכבר תמהו עליו חכמי הדורות מה ראה עכ ככה ואיזה טעם יש בזה אמנם הרמב"ם ז"ל הולך לשיטתו דע"י מליחה אינו יוצא כל הדם וצריך אחר המליחה חליטה כרותחין כמו שכארנו בסי' ס"ט סעיף ל"ו אבל כל רבותינו חולקים עליו וכל העולם לא תפסו דעתו בזה ולבן פירשו כולם דהגמ' מיירי בשלא נמלח דאז כצלי שרי ובבישול אסור :

ג וי"ל הטור עופות או נדיים שממלאין אותן בשר שלא נמלח אם לצלי מותר אפילו פיהן למעלה ואפילו אם נמלח החיצון שעתה אינו מרוד לפלוט רבמו שבולע דם המלואים כך פולטו ולקרירה אסור ער שימלח חיצון לברו ופנימי לברו אבל אם לאחר שמלאו מלח לחיצון אינו מפלים לרס שבפנימי עכ"ל וכלשונו כתב גם רבינו הב"י כש"ע :

ד וכיאור הדברים דלא מיבעיא אם גם החיצון לא נמלח ראו שניהם פולטין דמם בהאש ולא חיישינן שהאחד יבלע מחבירו דאיידי דמרירי למיפלט לא כלעי אלא אפילו נמלח החיצון והודח אחר המליחה דבבר נסתמו נקבי הפליטה ואין לו דם של עצמו לפלוט מ"מ אמרינן בשם שהחיצון בולע מרס הפנימי כמו כן פולטו מיד ואע"ג דבשר ששהה כרי מליחה והודח בשפלה לציר נאסרה ממעם זה מפני שאין לו דם של עצמו להפליט כמ"ש בסי' ס"ט מ"מ הבא שאני מפני שהבליעה והפליטה כאין כאחת ואמרינן שפיד בבב"פ משא"כ בנפל לציר שבלעה הרס ולאחר משך נתירנו ע"י מליחה כרי שיפליט מה שבלע לא אמרינן כן אלא כשיש לו רס של עצמו להפליט [כ"י] :

ה ורע דלפ"ז יש להתיר נ"ב באווזא שמקצתה נצלה אצל תנור חם למולחה אח"כ כולה ואי משום שמקצת הנצלה יכלע הרס הא כיון שהפליטה היא בעת הכליעה אמרינן בבב"פ ורלא כמו שכתבנו בסי' ע"ו סעיף י"א ע"ש מ"ם אין ראיה מכאן ד"ל דרק בבשר חי אמרינן כן ולא בבשר צלוי וצ"ע לדינא [וכן מין להקשות מזה להרשב"ם סס סעיף י"ח לחס מימן רק נפוכלין ולא נכליס וכ"ם בספול על נחל ודוק] :

ו ובתב רבינו הרמ"א דכ"ש אם נמלח הפנימי ולא החיצון דשרי דנורא משאב שאיב הדם מן החיצון ואינו נבלע בפנימי עכ"ל כלומר כיון דאפילו בנמלח החיצון ולא הפנימי דבהברח שדם הפנימי ילך דרך החיצון שהרי אין לו דרך אחר ועכ"ז מותר ממעם בבב"פ ק"ו להפך בנמלח הפנימי ולא החיצון דשרי דאמרינן דדם החיצון ישאבנו האש מבחוץ ולא ילך הדם כלל אל הפנימי דהאור שסביב החיצון ישאבנו אליו ולא יניחנו ליכנס בצר השני :

ז ויש חולקים בזה ואומרים דהפנימי נרע מפי מהחיצון דזה לא אמרינן בלל שהאש לא יניח לבלוע הפנימי מהחיצון וכודאי בולע ואין לו"מקום להפליט כיון שהוא בפנים והוה כמונח בציר רריוקא החיצון בשהוא בולע מהפנימי אמרינן כיה בבב"פ מפני שהוא לצד חוץ ולא כן הפנימי וכו' לא אמרינן בבב"פ ורק אם מפליט בעצמו ומרוד בפליטה או שפיר אמרינן כיה שאינו בולע ונם בזה יש חלוקי ריעים כמו שיתבאר בס"ר :

ח אם החיצון והפנימי שניהם הפלים שניהם מותרים ראיסת בלע הפנימי מהחיצון בשעה שהוא חם ע"י צליה והרי או מרוד בפליטת עצמו ואיירי דמריד למיפלט לא בלע והחיצון נ"ב מותר ואע"פ שזה בהברח שדם הפנימי יעבור בו מ"ם כיון שהפליטה והבליעה באין כאחת אמרינן בבב"פ וב"ש אם שניהם מלוחים ושהו שיעור מליחה אף שלא הורחו אחר המליחה דשניהם מותרים ואף שהמלח נאסר מ"מ לנבי מלח של הפנימי יש ס' בהמילוי והעוף והמלח של החיצון מריח אחר הצלייה ושרי הבל [ש"ך סק"ב בפי ניחוד בממ"ג וב"ח דעת מ"מ] :

מ בשהפנימי תפל והחיצון לא שהה שיעור מליחה נאסר הפנימי סיד מפני שקודם שנתחמם הפנימי מהאש שיפלוט דם שלו בולע מהחיצון שלא שהה שיעור מליחה ומפליט ונאסר הפנימי מיד דכו לא אמרינן בבב"פ בם"ש אבל אם שניהם לא שהו שיעור מליחה שניהם מיתרים דשניהם עמוקים בפליטה ואין הפנימי בולע מהחיצון והחיצון אף שבע"ב הפנימי יש לו דרך עליו בבב"פ ואם החיצון תפל והפנימי שהה שיעור מליחה נאסר הפנימי מפני שבולע מהחיצון והדם ישאר שמה דהוא כנפל לציר בם"ש ואף אם עדיין לא הודח הפנימי רפולט עריין ציר דבבה"ג במליחה לא אמרינן שבולע מחתיבה שאצלה מ"ם הבא בולע דזהו דומה לחתיבה שנפלה לציר דבהברח הוא בולע כיון שהיא במקום רחוק מבפנים ורק בשמפלטת עיקר דם או אמרינן דאינה בולעת מהחיצונה ולא בפליטת ציר [סס] :

י ונם זה שהתרנו החיצון מפני המעם דבבב"פ והו בשהוא תפל או נמלח ולא שהה שיעור מליחה או אפילו שהה ועריין לא הודח אחר המליחה אבל אם נמלח והודח שנמתמו נקבי הפליטה או אפילו לא הודח רק ששהה י"ב שעות או ב"ד שעות באופן שנפלם צירו לגמרי דאז נאסר אם בולע מהפנימי ואין האש מוציאו מיד כנון

כגון שהפנימי לא שהה שיעור מליחה ראו החצון בולע ממנו קודם שנתחמם מהאש ואינו יוצא עוד אבל כשהפנימי תפל מותר החצון דכבב"פ [ס"ך סה] ויש חולקין כזה וס"ל דהחצון לעולם מותר אף אם הפנימי לא שהה שיעור מליחה [פ"ו סק"פ והו לעת סיום וכמ"ש נזמק בדברי פ"ח] :

יא אמנם נדולי אחרונים חולקים על דיעה הקורמת ומקיימים דברי רבינו הרמ"א דיש ראיות ברורות דנם הפנימי אף שאין לו פליטת עצמו מ"מ שואב האש ממנו אף בשבולע מהחצון או שאינו בולע בלל כמעם שהאש שואב לחוץ ואינו מניחו לפנים חרא ממה שנתבאר בסי' ע"ו סדין שפוד שאינו נאסר והרי הוא והכוב בתוך הבשר והוה בפנימי המונח בחצון ואם כי יש לחלק בין בשר לבלי מ"מ מי יבריחנו לחלק בזה להקל בשפוד [ועמ"ש נסמוף ס' לניסך יש כנרת ובו"ק] :

יב ועוד ראיה מדברי הרמב"ם פ"ו ממאכ"א שכתב וו"ל עופות שהניחן שליסין וכו' והבאנו דבריו בסעיף ב' ובתב דבצלי מותר אף שהבשר שבתוכן אין בו רם כלל לא אסרינן שבולעין מהעוף ובן בסוף כתב אע"פ שהבשר שבהוכה חי כלומר וב"ש בשהוא צלוי דמותר הכל בין שנמלחו העופות ובין שלא נמלחו [פר"ח וכרו"ם] ום"ם יש לרחות דמיירי שנם העוף נמלח אך לשיטתו אינה מועלת המליחה לנסרי בם"ש בסעיף ב' ולבן לנבי מעמ הרם הנשאר לא חיישינן [סמ"נ] אבל לא משמע בן דא"כ היה לו לכאר להדיא שהעופות נמלחו אלא ודאי כדברי רבינו הרמ"א :

יג ועוד ראיה דהא קי"ל אין מחזיקין דם בבני מעיים ובקרבן פסח תנן דנותן את המעיים לתוכו [ר"פ ל"נ] וגם מאן דפליג בזה הוא מטעם דהוה כבישול במבואר שם במשנה ואם בדברי החולקים הא בלא"ה א"א להניחן בתוך הפסח בדין פנימי מלוח והחצון אינו מלוח אלא וראי העיקר לדינא כרבינו הרמ"א ונם מה שאומרים דבשהפנימי נמלח ולא שהה והחצון נמלח והרח אסור שבולע מהפנימי נ"ב אינו מוברח רבח האש חזק לנבי החצון ומוציא הרם נם מה שבלע קורם שנתחמם [שכתי"ם] וכבר נתבאר זה סוף סעיף י' ע"ש :

יד ובתב רבינו הרמ"א דב"ז בריעבד אבל לכתחלה אין לעשות שום סולייתא ו רק בשר או עשבים אבל אם יש מירי בשאין במולייתא ו רק בשר או עשבים אבל אם יש שם ביצים הנקרשים דינו באלו נתבשל בקדירה ואפילו בדיעבד יש לאסרו אם לא נמלחו שניהם עכ"ל דבצים הם בבישול ממש ולבן אם אפילו יש להביצים נ"ב בשר באותו מילוי נ"ב אסור לנסרי דלא ביש מי שרוצה להקל בזה ואפילו הבשר מרובה על הביצים אסיר הבל אפילו בדיעבד אא"ב יש ששים בבל המולייתא נגד האיסור שבמולייתא אבל בלא זה אסור הבל [ס"ך סק"ס] :

טו וזה שבתבו הסור והש"ע דלקדירה אסור עד שימלח חצון לבדו ופנימי לבדו אבל אם לאחר שמילאו מלח החצון אינו מפליט דם שבפנימי עכ"ל בלומר לא מיבעיא קורם מילוי דלא סני בתרא מליחה בפנימי לבדו או בחצון לבדו וצריך למלוח שניהם בל אחד לבדו ולהדיחם קודם המילוי אלא אפילו עבר ומילאו ולא מלח לשום אחת מהם ובא עתה למלוח לא אמרינן דנחשב המילוי באלו הוא מנוף העוף והוה בחתיכה עבה שא"צ לבקעה לשנים אלא לא מהני מליחת חצון להפנימי [כ"מ] ואפלו מלח החצון משני הצדדים לא מהני לפנימי דאם מלח לחצון מצר חוץ ולא מצד פנים נם לחצון אינו סועיל אפילו נמלח הפנימי מקודם והדיחו ומילאו בהחצון קודם שמלח להחצון ואח"כ מלח את החצון מצד חוץ לא מהני מליחת החצון לקדירה שהרי לא נמלח צד הפנימי של החצון ואע"נ דבסי' ס"ט מבשרינן בריעבר בנמלח מצד אחר הבא נרע טפי מפני שהמילוי של הפנימי סותם צר הפנימי של החצון ואינו מניחו לפלוט ועוד דהפנימי יבלע מהחצון ויאסור אותו [סם וכ"כ סע"ז והש"ך סק"ד] וכן עיקר לרינא דאין שום היתר בסילוי לענין בישול בקרירה אא"כ ימלח בל אחר לבדו מקודם ויריחנו ויעשה אח"כ ברצונו :

טז בתב רבינו הרמ"א בשר שלא נמלח ולא הודח שנצלה עם בשר שנמלח והורח מותר בדיעבד אבל לכתחלה אסיר לצלות בשר שנמלח עם הבשר שלא נמלח ואפילו הודח עכ"ל והטעם שמותר בדיעבד משום דאמרינן בבולעו בך פולטו דהרם הנופל מאותו שלא נמלח על אותו שנמלח הוא דם פליטה ולא דם בעין ואפילו גם לא הורח הדחה שקודם המליחה אותו שלא נמלח כבר נהבאר רלענין צלייה לא חשבינן הדם שע"פ הבשר ברם בעין אלא בדם פליטה ושפיר אמרינן ביה בכב"פ :

יז מעשה שצלו בשפור אחד בשר שלא נמלח עם בצלים ואסר אחר מהנדולים את הבצלים ויש שהתירו בדיעבד בדין בשר שלא נמלח עם בשר שנמלח שנתבאר מקורם דדם מישרק שריק ועוד דבבולעו בך פולטו ועוד דהאש מושך הדם אליו ואינו מניחו לבלוע רבר הסמוך לו ואפילו אם נאמר דע"י הנבהת השפוד הדם נינר ומסתרך בבצלים מ"ם בבב"פ [סי"ח סק"ס] ולענ"ד נראה בדברי האוסר דאולי חריפות הבצלים מבליעים הדם במו האש ומצד חריפותם אינם מפליטים ויראה לי העיקר לרינא ליתן לעכו"ם לטעום אם יש בהבצלים טעם דם ובלא זה אין להתיר [סמוסר הוס הרמב"ם] ראולי דינו בטפילה של קמח שיתבאר בסי' ע"ח :

שלא

סימן עח שלא לדבק בצק בבשר שלא נמלח . ובו ד סעיפים :

א כתב הטור הטופל בצק בעוף שלא נמלח בשיעור מליחה אם הבצק של סמידא פירוש מקמח של חמין טולת הגם מותר אע"פ שמארים שבצק של סמידא מהפרר וכבולעו כך פולטו ואין ארמיטות זה אלא מראה רם [ולפ דם ממם] ואם הבצק מקמח של חמים מנופה ורק אפילו אין מראה האורם ניכר אלא שאינו יך ככפף אסור לפי שנרבק בו הרבה ובולע ואינו פולט היה הבצק משאר קמחים אם האדים אכור ואם לאו מותר עכ"ל:

ב וכל זה הוא בנמ' פסחים [ע"ד:] שהיה דרכם לטפל בצק סביב העוף ולצלותה על האש ולכן אם עריין לא הוכשר הבשר במליחה בראוי אסור לטפל הבצק סביביו שהרי יבלע מרם הפליטה ולכן צריך לדעת שכגולת טפילה הלוו להפליט הדם שבולע ע"פ הפרטים שנתבארו :

ג וכיון שיש בזה הרבה בקיאות לכן כתב רבינו הב"י וז"ל הטופל בצק בעוף שלא נמלח אע"נ דבנמ' מפלינ בין סמידא לשאר קמחי ובין אסמיק ללא אסמיק אנן חשתא לא בקיאינן במילתא ובכל גווני יש לאסור אבל אם נמלח ושהה ברי מליחה ואח"כ הודח מותר בבל נוונא ע"כ"ל כלומר להוציא מרעת הרמב"ם בפ"ו ממאכ"א שפירשה לאחר מליחה והלך לשיטתו דהמליחה אינו מוציא לגמרי את הדם וכמו שכתבנו לענין מולייתא בסי' הקודם סעיף ב' לזה קמ"ל דלא נהנינן כוותיה בס"ש שם :

ד וכתב רבינו הרמ"א דרוקא למפל בבצק אסור אבל מותר למשוח בשמן או בציר בשר שלא נמלח דאין זה מעכב הפליטה ופשטיר"א יש לו בל רין בישול בקדירה בין לקולא בין לחומרא ע"כ"ל וכוונתו משום דיש כרבותינו שפירשו הך דמפילת בצק שבגמ' שוהו פשטיר"א שממלאים בתוך העיסה בשר ולא בן דקה כל הראשונים אלא והו מיחה שעל הבשר כמו שנתבאר לזה קמ"ל דפשטיר"א אינו כמיפול בצק אלא כבישול ממש ווה שכתב בין לקולא בין לחומרא כוונתו דבעינן ששים נגד המילוי ואי ליבא ששים הכל אסור וזהו לחומרא ואם יש ששים וורק המילוי ובל הפשטיר"א כשר וא"צ נטילת מקום ברין צלי וזהו לקוריא וטיהו יש מחמירים דגם בשיש ס' צריך נטילת מקום [פר"מ] :

בסד סליק הלכות מליחה

כפר

ערוך השלחן

על הלכות

בהמה וחיה טהורה וכו' והלכות בשר בחלב
תערובות וכו'

מאתי יחיאל מיכל בהרב כו"ה אהרן הלוי וצ"ל עפשטיין
החונה בק"ק נאוואהרדק נ"ע"ם ס' ערוך השלחן על ח"מ
יספר אור לישרים על סח"י לר"ת.

וואַרשא

בדפוס ר' יעקב זאב בריי ז"ל אונטערהענדלער

שנת ותרנ"ז לפ"ק

סימן עט סימני בהמות וחיות מהורים וסימני מהמאים. ובו ח' סעיפים:

א ארבע סצות עשה יש במאכלות האסורות לברוק בסימני בהמה וחיה להבריל בין ממא למהורה והשנית לברוק בסימני העוף להבריל בין ממא למהור והשלישית לברוק בסימני חגבים להבריל בין ממא למהור והרביעית לברוק בסימני דגים להבריל בין ממא למהור שנאמר והבדלתם בין הבהמה המהורה לממאה וגו' ונאמר להבריל בין הממא ובין המהור [סמ"ג ל"ת] וכ"כ הרמב"ם ז"ל בריש הלכות מאכלות אסורות ע"ש:

ב ואין הכוונה שהבריקה היא ס"ע אלא דה"פ דהנה באיסורי מאכלות ממינים הממאים יש בהם ל"ת כנגד איסורים בגבלה ומריפת ובדומה אך באלו יש ג"כ מ"ע שהאוכל מהממאים עובר על עשה ועל ל"ת והנה ברנים מפורש כן בגמ' [חולין ס"ו:] ובבהמות וחיות מבואר בספרא אותה האכלו אותה באכילה ואין בהמה ממאה באכילה ולאו הבא מכלל עשה עשה וכן בעופות הובא בילקוט בשם הספרי וגם הרמב"ם בס' המצות [ק"ג] כל צפור מהורה תאכלו זו מ"ע [נספר שנו לפ נמפ זפ] ואין הכוונת שיש מ"ע לאכול מהורה אלא בלומר שיש עשה לבד הל"ת על אכילת עוף ממא וכן בחגבים כתיב בשמיני את אלה מהם תאכלו ג"כ על הממאים הזה לאו הבא מכלל עשה [שם] וזהו שאמרנו שהבריקה היא מ"ע כלומר כשאוכל מהממאים עבר גם על עשה [ומתוכן קונטרס בריב"ד נפתיחה להרמב"ם חלק מ' ע"ם דכן כיסר בעלמו בס' המצות וזכו גם כוונת הס"מ וכלת"מ ריש פ' מאכ"א ע"ם ומס שסקסה סלת"מ למס לפ מזכיר בס"מ במנינים שים פעמ תמיסני דכיון שנילה נרים הסלכות וגם נרים ס"ב נגעמות למס לו לפסדורי פילי וזוק]:

ג הלאוין מפורשין בתורה אצל כל המינים בפ' שמיני והסימנים של בהמות וחיות מהורות מפורשים בתורה מעלה גרה ומפרסת פרסה ומעלה גרה הוא שבולעת המאכל ואח"כ מעלה את המאכל ומקיאה ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לבתשו ולמחנו הדק [רמ"י] ומפרסת פרסה כתיב ושומעת שמע שמובדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפרנים שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואינן שסועות ומובדלות לגמרי שמלמטה הן מחוברות [שם] ואין זה מפרסת פרסה:

ד תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכהמה ממאה מרובה מן המהורה לפיכך מנה הכתוב במהורה [חולין ס"ג:] ועשרה מינים מנה הכתוב [שם ס'.] במהורין ואין לך בבל בהמה וחיה שבעולם שמותר באכילה חוץ מעשרה מינים המנויים בתורה פ' שמיני שלשה מיני בהמה והם שור שה ועז ושבעה מיני חיה ואלו הם איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו ומר הם ומיניהם כגון שור הבר תמריא שהן ממין השור וכל העשרה מינים ומיניהם הם מעלה גרה ומפריסי פרסה לפיכך מי שהוא מבירן א"צ לברוק לא בפה ולא ברגלים [רמב"ם שם] ומי שאינו מבירן נתפרשו סימניהם בתורה מעלה גרה ומפרים פרסה כמו שבארנו [ים נפיו למ"ל לכוי כריס נפ"מ שם הוס וכלל במינים שלו והולי מי שסובר כן לפ יסבור שך לעצר נסמוס וחו לפ ובכרמב"ם סובר דכוי כוס מבסמה וחיה ע"ם]:

ה התורה מנאה אותן האסורין באבילה בחזיר וגמל וארנבת ושפן להדיע שאף שיש להן סימן אחד של מהרה במבואר בתורה מ"ם אסורין מפני שנחסר להם הסימן השני במבואר שם וק"ו אותן שאין להם אף סימן אחר של מהרה וכך שנינו בת"כ את זה לא תאכלו אין לי אלא אלו בלבד שאר בהמה וחיה ממאין מנין ודין הוא מה אלו שיש בהן סימן מהרה הרי הן בל"ת על אכילתן שאר בהמה וחיה ממאה שאין בהן סימן כלל אינו דין שתהא בל"ת על אכילתן ואין זה קל וגמור בכל הק"ו שכתורה דאמרינן אין עונשין מן הדין ראין זה רק גילוי מילתא בעלמא [רמב"ם בלאוין שם] ויש מי שתירץ דכיון דיש בזה עשה ג"כ בם"ש ולכן לוקין על הלאו אף שבא מן הדין [בס"מ רפ"ב שם וחמיסני סלפ כתב מפמו סל הרמב"ם שסנפ"ו]:

ו קבלו חז"ל שבל בהמה וחיה שאין להם שינים בלחי העליון ולא ניבין שהם תלחלי בשר בעין שינים בולטין בתניכין ו"א שניבין הם שני שינים למעלה אחד מבאן ואחד מבאן בקצוות הלסתות בידוע שהיא מהורה והיא שיביר בן נמל בלומר נמל קמן שהוא ממא ראין לו שינים וגם ניבין אין לו עד שיגדיל [ב"י] והמעם משום דכיון דאין לו שינים וניבין אינה יבולה לפחזן את המאכל בתחלה דק דק ויורד המאכל לתוך האיסטומכא גם גם ומפני זה אינה מעבלת את המאכל עד שמעלתו עוד פעם לתוך פיה ולמוחנו דק דק ומפני זה חייבה חבמת הבורא יתברך ליתן לה הסבע שתהא מעלת נרה ובל שמעלת נרה גם היא מפרסת פרסה חוץ מנמל וארנבת ושפן שמעלים נרה ואינם מפריסות פרסה ולהן אין לחוש מפני שיש להם שינים למעלה או ניבין ובל שמפרסת פרסה מעלת נרה חוץ מחזיר:

ז לפיכך היה מהלך בסדבר ומצא בהמה שפרסותיה תחובות ואין ביכולת להכיר אם היא מפרסת פרסה אם לאו והוא אינו מבירה אם היא מבהמות וחיות מהורות אם לאו יבדוק בפיה אם אין לה שינים ולא ניבין למעלה בידוע שהיא מהורה והוא שיביר בן נמל ובן בשמצא בהמה שפיה תחוך ואינו יכול לבדוק בניבין ואינו מבירה יבדוק ברגליה אם פרסותיה סדוקות בידוע שהיא מהורה והוא שיביר חזיר ואם יש לה קרנים בידוע שאינה חזיר שהחזיר אין לו קרנים נם קבלו חלל [שם] שאין לך בהמה וחיה ממאה שבשורה

שתחת העוקץ של עצם האליה שלה הולך שתי וערב לאיזה צד שיחתכנו אלא הערוד לפיכך המוצא בהמה או חיה שפרסותיה חתוכים ונם פיה חתוך שאין ביכולת לבדוק בשני הסימנים ישחטנה בלא ברכה ויבדוק ככשר שתחת כנפי העוקץ אם הולך הבשר שתי וערב טהורה והוא שיביר עירוד וכל דבריט אלו קבלו חז"ל איש מפי איש עד הל"ם :

ד כתב הרמב"ם בפ"ב ממאכ"א דין נ' האדם אע"פ שנאמר בו ויהי האדם לנפש חיה אינו מכלל חיה בעלת פרסה לפיכך אינו בל"ת והאוכל מבשר אדם או מחלבו בין מן החי בין מן המת אינו לוקה אבל אסור הוא בעשה שהרי מנה הכתוב שבעת מיני חיה ואמר בהן זאת החיה אשר תאכלו הא כל שהוא חוץ מהן לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה עכ"ל ובש"ם לא נמצא הדרש הלזה אמנם בת"כ איתא יכול יהא אף בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים בל"ת על אכילתן ת"ל זה לא תאכלו זה בל"ת על אכילתן ואין בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים בל"ת על אכילתן עכ"ל הת"כ ומזה למד הרמב"ם דרק מל"ת אימעוט זלא מעשה והסכימו לדעתו הרא"ה והריטב"א והר"ן ז"ל [כתובות ס"י ע"ם] :

ה אבל רבותינו בעלי התום' [סס] והראב"ד והרא"ש והרמב"ן והרשב"א ז"ל חולקין בזה וס"ל דגם עשה אין בבשר אדם חי כשנחתך ממנו דודאי כשר מת אסור בהנאה נ"כ וכ"ש באכילה אבל בשר מהחי אין כזה שום איסור מן התורה במו דם אדם וחלב אשה שמותר מן התורה [סס] וכוונת הת"ב לא לבר על איסור לאו אלא על כלל האיסור וראיה שהרי גם על חלב אשה דרשו כן ובשם מותר לנמרי מן התורה כם"ש בסי' פ"א וה"ע דכוותיה ואדרבא אי ס"ד דבשר אדם אסור מן התורה איך מותר הרם והחלב והא קיי"ל דכל דיוצא מן הטמא טמא והאוסרים אומרים להיפך אי ס"ד רבשר אדם מותר מן התורה א"כ למה לן קרא דדמו וחלב אשה מותר הא קיי"ל כל היוצא מן הטהור מהור כרנים וחנבים שדמן מותר משום דא"צ שחיטה אלא ודאי דבשרו אסור ולכן איצטריך קרא להתיר דמו וחלב אשה ועוד היאך אפשר לומר שיהא בשר מותר בלא שחיטה והרי התורה פרטה רק דנים וחנבים שמותרים בלא שחיטה אבל לא מין בשר אחר אמנם מצינו בסנהדרין [נ"ם:] כשר היורד מן השמים ע"ש ואפילו לדעת המתירים מ"ם מצות פרישה יש בו כמו חלב אשה לאחר שפסק התינוק לינק שאמרו חז"ל דהוי ביונק שקץ במו שיתבאר בסי' פ"א כן כתב הרשב"א בתשו' [סי' סס"ד] ע"ש ואחד מהאחרונים חולק בזה ום"ל דאפילו מצות פרישה אין כו ואין עיקר לדבריו :

ו ושאלו מהרשב"א ז"ל [סס] דלשיטת המתירים בשר אדם חי יהא איסור אבר מן החי נוהג בו שהרי קיי"ל דאמה"ח אינו נוהג אלא בשיהורין ממעם דכתיב ולא תאכל הנפש עם הבשר מותר אתה מצווה על איבריו [ק"כ:] כמ"ש בסי' ס"ב וא"כ כיון שבשרו מותר יהא אסור משום אמה"ח והשיב דזה לא נאמר אלא בדבר שצריך שחיטה ובאדם לא שייך זה כמוכן דאל"כ למה אינו נוהג אמה"ח ברנים והגבים שהרי בשרם מותר אלא ודאי כיון דא"צ שחיטה לא שייך בהם אמה"ח ע"ש :

יא ומאר תמיהני הא אמה"ח באדם מטמא באהל כמת עצמו כמו ששנינו בפ"ב דאהלות ואיזה ענין הוא לדנים שאין בהן שום טומאה רק מומאת אוכלין ככל האוכלין ולא כבעלי חיים במו ששנינו בעוקצין [פ"נ] ועוד היכן מצינו דבר שטמא כמת עצמו ויהא מותר באכילה ואפילו אם נאמר דאמה"ח של אדם יהא אסור באכילה ורק בשר הפורש ממנו מותר באכילה ובבשר מן התי ליכא שום טומאה כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מטומאת מת ג"כ חמוה דממ"נ אם נאמר דאמה"ח שלו אסור באכילה א"כ גם בשר מן התי שלו אסור דכל מקום שאמה"ח אסור גם בשרו אסור כמ"ש בסי' ס"ב ועוד דבטומאת בשר יש פלונתא בעדיות [פ"ו ע"נ] והרמב"ם פסק כמאן דמטהר וא"כ למאן דמטמא ודאי דאסור באכילה ולפ"ו גם למאן דמטהר כן הוא דבזה לא נחלקו ושמא תאמר דאיסור אכילה אינו תלוי בטומאה וטומאה אינו תלוי באיסור אכילה א"א לומר כן דוראי יש שאינו מקבל טומאה ושאכילה אסור כמו מריפה אבל להיפך שיהא מקבל טומאה כמת ונבילה ושתהא מותר באכילה ודאי א"א לומר כן שהרי בכל איסורי מאכלות בפ' שמיני קרא התורה בשם טומאה כדכתיב להבדיל בין הטמא ובין הטהור וכתיב אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם והכוונה על אכילה כפידש"י ע"ש וכתיב וזה לכם הטמא בשרץ ונו' ובקדושים כתיב והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ונו' אשר הבדלתי לכם לטמא ופירושו לאיסור אכילה ואיך נאמר דדבר המטמא כמגע ובמשא כנבלה וכאוהל כמת יהא מותר באכילה ושמא תאמר הרי דם מן החי מותר אמנם באמת אין שום טומאה בדם מן החי כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מטומאת מת דין י"ג וז"ל דם מן התי אפילו דם נחירה ה"ו טהור כל זמן שהוא חי עכ"ל [ופ"נ] :

יב ואולי זהו דעתו של דבינו הרמ"א שכתב בשר אדם אסור לאכלו מן התודה עכ"ל ותמהו עליו למה לא הביא דעות החולקים ומתירים והלבוש הביא באמת שתי הדעות ע"ש ואולי ס"ל כמ"ש דוראי לאכול כמו שהוא אין שום סברא להתיר אחרי שיש בזה טומאה ולהמתירין אפשר להתיר בשנתלקה הטומאה ממנו בגון שנתייבש הכשר יותר מדאי דבכה"ג גם במת מהור כדאיתא בנדה [ל"ס:] וכמ"ש הרמב"ם בפ"צ מטומאת מת ע"ש וכ"ש כשנעשה בקמח דהוא טהור כמ"ש שם ובכה"ג אפשר להמתירין שיהיורו בכשר מן התי אן

שמלשונם לא משמע כן מ"מ אין הברח לזה ורק מתשו' הרשב"א שהבאנו מבואר ההיפך ואולי גם מטעם זה לא הביאו המור והב"י דין זה כלל ו"ע:

יג שנו חכמים במשנה [נמסוס פ':] כהמה מהורה שילדה כמין בהמה מטמא מותר באכילה ומטמא טמא ומן המהור מהור ודווקא כשילדה מין פרסה כמ"ש לעיל סי' י"ג ע"ש וכיון שהיוצא מן המטמא טמא ומן המהור מהור לכן גם חלב מטמא אסורה כבשרה וחלב מהורה מותרת כמו שיתבאר כמי' פ"א ואין לשאול איך מתירין בטהורה שילדה מטמא ויש בה כל סימני מומאה ניחוש שמא עיברתו אמו מן המטמא ודומה לאביו ולמאן דחייש לזרע האב הרי הוא טמא אמנם בבר אמרו חז"ל דטמא ומהור אין מתעברין זה מזה וכ"כ הרמב"ם בפ"א ממאכ"א ע"ש:

יד וזה שהתרנו בטהורה שילדה כמין מטמא זהו דווקא כשבכיור ילדתו בנון שראינו שילדתו אבל מטעם חזקה אפילו חזקה ברורה דמהני לענין בבורה בנון שהנתנות מעוברת ואח"כ מצאנו מין טמא הולך אחריה וכרוך אחריה ויונק אותה דלענין בכורה מהני כמ"ש בסי' שפ"ו מ"מ לענין היתר אכילה לא מהני משום דחיישינן שמא מן המטמא נולד ונכרך אחר המהורה וכך אמרו חז"ל [שם כ"ד] ראה חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה ואסור באכילה והטעם מזה ראע"ג שזהו חזקה גדולה ומוקלין על חזקת כזו [קדושין פ'.] מ"מ כיון שאינו מצוי כלל שטהור יוליד מין טמא מהרת לגמרי את החזקה ולא אולינן אחר חזקה כזו לקולא משא"כ לענין בכורה נהי נמי דלא ילדה אותה מיהו עכ"פ כבר ילדה כיון שהיא מינקת ומקרבת ולד וממילא שפטורה מן הבכורה:

טו ודע שיש מהקרמונים שאמר דדווקא בשיש מין טמא בהעדר אסור באכילה אבל כשאין מין טמא בהעדר לא חיישינן כולי האי שיבא ולד מעדר אחר וינק מזו ויהא כרוך אחריה ומותר גם באכילה [רמב"ן ס"פ מתמ"ח] אבל מכל הפוסקים נראה שאינו כן [שם"ת] ומעם גדול יש בדבר שהרי גם בלא זה הוה חזקה גדולה כמ"ש ועכ"ז אינו מועיל משעם שנתבאר א"כ מה יתוסף כך דאין דבר מטמא כעדרו סוף סוף אין זה רק חזקה אלימתא ומה שאינו מצוי סותר החזקה:

טז דבר פשוט הוא דה"ה כמטמא שהציחה מעוברת ולא ראינו שילדה ואנו רואין מין מהור כריך אחריה שהיא ג"כ אסורה דחיישינן שהטמאה ילדתו [נוסח] ואפילו יש מהורה בעדרו וק"ו הדברים מהדין הקודם דלא אולינן בתר החזקה מפני הריעותא שאין הדבר מצוי כמ"ש כ"ש שאין הלכין אחר הריעותא מפני החזקה:

יז יראה לי דטהורה שנולדה מן הטמאה יש לה בל דין טמאה לכל דבר ואסור לכהוב על עורה ס"ת תו"מ ואין שחיטה מועלת לה להוציאה מידי טומאה וכן לקולא שאין דין אמה"ח נוהג בה כבטמאה כמ"ש בסי' פ"ב ואין חיוב כרת על החלב כבטמאה ויש מי שמסתפק בזה ולא ירעתי למה דהא בנוונא חרא נשנו שניהם במשנה טמא שילדה כמין טהור ומהור שילדה כמין טמא ולכן כמו מהור שהוליד טמא הוה מהרה גמורה כמו כן להיפך [ומולי לוס סיס פ:נס סהיוסס וכי כלומר עמרי ופסקר מזכו כוונת פס"ם נככורות ו' סימנ נפלמס פוס וכו פ"ם וס"ם נחוס' ד"פ למס ודוק]:

יח הנולד מן המריפה מותר ואע"ג דיָבוּר ירך אמו הוא מ"מ כיון דאיסור האם אינו אלא מפני שאינה יכולה לחיות דמריפה אינה חיה והרי זה העובר יש לו חיות בפ"ע ואינו תלוי בחיות האם ואפילו למאן דמ"ל בנמ' מרפה חיה מ"מ הרי הולד אינו מריפה ולא דמי לביצת מריפה שאסורה כמ"ש בסי' פ"ו שהיא היתה מעורה בגידין להעוף הלכך כנופה דמיא משא"כ בולד בהמה [נמ' נ"ח] ואין לשאול היכי משכחת לה להאי דינא והא קי"ל מרפה אינה יולדת די"ל דמשכחת לה שעיברה ואח"כ נמרפה או כמרפה ודאית דאינו מועיל י"ב חדש כמ"ש בסי' נ"ז וה"ה אם אירע שילדה אינה יוצאת בזה מידי מריפתה אמנם בש"ם משמע דא"א אפילו כמקרה רחוקה שמרפה הלר [פס"ך פק"ח ופמ"ג קס וחוק] ודע שיש מי שמסתפק בנדיסה האם אם מוכ להעובר אם לאו [פ"ז פק"ה] דזה לא דמי לכל המרפות לפי שהארם מחלחל והגה וזו וודאי אם העובר ניתר כשחיטת האם ודאי דאסור כהאם עצמו ונם בשארי מרפות כן הוא כמ"ש בסי' י"ג ואם נולר הולר וחי יב"ח ודאי דמותר דהא נם לדרוסה ודאית מדי יב"ח לכמה פוסקים כמ"ש בסי' נ"ז והמפק הוא אם נשחם תוך יב"ח [ונפל"ח פק"י]:

סימן פ הסימנים להכיר בין בהמה לחיה. ובו יג סעיפים:

א כיון דבהמה חלבה אסור והחיה חלבה מהר כמ"ש בסי' ס"ד וכן הבהמה א"צ כיסוי דם וחיה צריך כמ"ש בסי' כ"ח וכן לענין אותו ואת בנו יש הפרש ועוד לכמה דברים ולכן צריכין לרעת הסימנים להכיר מה היא בהמה ומה היא חיה ובתורה לא נתפרש זה ורק בתורה שבע"פ באה הקבלה לחו"ל התפרשים שביניהם כמו שיתבאר:

ב וז"ל הרמב"ם בפ"א ממאכ"א דין י' וסימני חיה מפי השמועה הם כל מין שהוא כפרים פרסה ומעלה גרה ויש לו קרנים מצוצלות כנון האיל ה"ז חיה מהורה בוראי

בזראי וכו' עכ"ל מכואר מדבריו דסימן הקרנים מפוצלות בלבר אינו מועיל ראע"ג רזראי איננה בהמה ראין קרני בהמה מפוצלות ס"ם יש להסתפק בחיה טמאה ולכן צריך מפרים פרסה ומעלה גרה [וסי לעת הריב"ס נתוסי חולין נ"ט: ע"ש]:

ג ושנו חכמים במשנה [נלה נ"ט:] כל שיש לו קרנים יש לו טלפים רמשמע מזה דכסימן קרנים לבר רי ואין הלבה כמשנה זו רכבר יש פלונתא בזה בברייתא שם וקי"ל רלא כמשנה זו ויש שרצו לרייק ממשנה זו רבהמה טמאה אין לה קרנים והקשו על רבינו הרמ"א בא"ח סי' הקפ"ו שכתב שופר של בהמה טמאה פסול והא לא משבחת לה וטעות הוא בירם ראפילו לפי משנה זו אין הכוונה על סתם קרנים אלא על קרנים כקרני חיה [וכ"כ התוי"ט שם] רכן מבואר מסוגיית הש"ס דחולין שם וכ"כ כל הראשונים אבל סתם קרנים יכול להיות גם בבהמה טמאה וכ"ש רלא קי"ל כמשנה זו והסכימו לזה גרולי אחרונים [עפר"מ וכרו"ם] ועוד ראיה ממה שאמרו חז"ל שם כשהיה מהלך במרבר וכו' כמ"ש בסי' ע"ט למה לא אמרו סימן קרנים אלא וראי שאין זה סימן טרירה [ומתח שלמון רס"י והרש"ג נגלה שם מנומר דסוס סימן וכבר ממה סמוי"ם שם ובתב שפיגו מרס"י ע"ם ולפון פרמב"ם כסי' המנהג מלוייק ע"ם ומפילו לרס"י מיט מלא לר"ל ולא לרנגן ומוסיף דסנת כמו בתתם י"ל קרן מחת ומ"ם טמיני וכנה בפר"ח פניף הרגש נקלן מחת ומ"ם טמיני ע"ם ועכרי"ם ולענ"ד נראה שגנלקלק שם למה לא הכריעו חכמים שם התחם מין חיה או מין בהמה לפסול משורו של מלה"ר דהוא בהמה מלויה לו קרן מחת כמו לפניה לעניו פסרס מלא ולפי למין פניו ז"ל מלא לה"ם לפניה מלעיקריך למימר קרן מחת חיה לו לחת ואיה נ"מ הוא בשלמת בין חיה לבהמה יש פסרס לגיגא אבל מה לנו שם ק"ן מחת שם יהר מלא לסורות למבור סוא משום למניגו ממרא לקרן מחת בלה"ר שהיה סהור ס"מ דנם זה כן כוונתם ולא משום לקרניס סוא הכרח לפרש ומוק]:

ד ופירושא דמפוצלות לפירש"י לשון פיצול שהקרנים מתחלקים לכמה ענפים כענפים היוצאין מבררי אילן ור"ה פירש שהם חרות וזקופות ובראשיהן הן כפופות [סיור] ולכאורה כיון שיש ספק יש להחמיר בשל תורה כשני הפירושים אך הרשב"א ז"ל כתב בתורת הבית דמועיל כל אחר משני הפירושים ע"ש וצ"ל משום רא"א לזה בלא זה ורש"י ור"ת לא נחלקו רק בפירושא דמפוצלות אבל בשיש סימן אחר ממילא רגם השני יש אבל א"א לומר כן שהרי הצבי קרניו מפוצלות לפי פירש"י ולא לפיר"ת כמ"ש רש"י ותוס' שם אלא צ"ל משום רבבהמה א"א להיות גם אחר מהם ולכן הוא בהכרח חיה [נ"ו]:

ה וכך אמרו חז"ל שם רכשהקרנים מפוצלות לית ריגא ולית ריגא כלומר רודאי חיה היא וחלבה מותר וצריך ביסוי רם אמנם כשאין קרניה מפוצלות צריך סימנים אחרים בהקרנים להכיר שזהו חיה ולא בהמה ואלו הן כרוכות חרורות וחרוקות והוא רמיבלע חירקייהו ופירש"י כרוכות נילרי נילרי קליפה על קליפה בעין קרני השור חרורות שחורין למעלה בעין קרני איל וצבי וחרוקות מלאות פנימות וחריצים ורמיבלע חירקייהו שחריציהן תכופות וסמוכין ומובלעים זה בזה:

ו והרמב"ם כתב [סם] כרוכות בקרני השור וחרוקות בקרני העז ויהיה החרק מובלע בהן והרורות בקרני הצבי ה"ז חיה טהורה ובלבר שיהא בקרנים שלשה סימנים אלו ברוכות חרוקות והרורות עכ"ל וי"ל שמפרש כרש"י ורק בפירושא רמיבלע חירקייהו מפרש באופן אחר והיינו שהחרק יהיה מובלע בהן בלומר עמוק עמוק אבל מרבריו בפי' המשנה נראה שמפרש פירוש אחר לגמרי וז"ל שם אם היו רומים לנוף פשוט שיש לו נובה ירוע מתוקן הקצוות כלומר שיהו קרנותיו זוית נצבות ושזר אותו ופתלו כמו שעושין צמיר על זרוע ואחר שפתלו עוותו ער שנוטה ואפילו ואפילו כל שהוא ה"ו חיה כנון הצבאים והרומה להם לפי שקרני השור מעוותים ואין בהם נפתולים וקרני העזים מעוותים ומפוצלים אבל נפתוליהם כמו נפתל רבר עניל שאין לו שפה חרה עב"ל:

ז ונראה שהוא מפרש ברוכות ראשיהם מעוותות וחרוקות מפוצלות והרורות ננזר מלשון הרור כלומר שהם מתוקני הקצוות שיש לקרנותיהם זוית נצבות [נ"] וי"א שלפי לשונו זה אינו מלשון הירור ואדרבא היה נורם בגמ' בנירסת רש"י חרורות ואפשר שנירסתו היתה חרורות שיש להנפתולים חרה [לח"מ] ויש נורסים הרוקות והרורות כלומר הרוקות שיהיו מחורקים הרבה שלא בקרן השור שהנלרים רפויים ער שמתקלפים זה מעל זה אלא שהנלרים יהיו מחורקים זה עם זה והרורות היינו שהן מנולות שלא בקרני העז שהם רחבות ומיבלע חרקייהו שהנלרים מובלעים זה בהוך זה [רמב"ם ור"ן ע"ם] ויש להחמיר בכל הפירושים [נ"ח]:

ח אם חסר אחר מג' סימנים אלו ונם אינן מפוצלות חלבן אסור בר"א במין שאינו מכירו אבל שבעה מיני חיה האמורים בתורה אם היה מכיר אחר מהם אפילו לא מצא לו קרנים חלבו מותר ורמו טעון כיסוי כן פסקו הרמב"ם והש"ע אמנם המור לא הביא זה ולכאורה מתוך סונית הש"ס נראה להריא רכל חיה טהורה יש לה קרנים ועור איך אומר הרמב"ם אם היה מכיר אחר מהם אפילו לא מצא לו קרנים מותר והרי באיל וצבי ירענו שיש להם קרנים ומסתמא נם בשאר יש קרנים ועור איזה לשון הוא לא מצא לו קרנים ולכן נלע"ר רה"ק וראי אם ירענו שאין לו קרנים אינו מין חיה אלא משום ררך החיות להפיל לפרקים קרניהם מעליהם כמ"ש בספרי השבע וזהו כוונת הרמב"ם אם מכיר אחר מהם כנון שמכיר שהוא צבי וכיוצא בו אפילו אין לו קרנים עתה תולין שקרניו נפלו ממנו וזהו שאומר לא מצא לו קרנים כלומר שעתה לא מצא

לו קרנים וצ"ע לרינא [ובמזמוח ולפי יש חיות בלא קרניס בספרי ובדוב וכעכר והכלב שהוא ג"כ מין חיה כלחמן בפ"ם דכלאים] :

ט יש מרבותינו שאמרו דטלפי חיה אינה דומה לטלפי בהמה ומשונים הם מטלפי בהמה וגיכר הוא לעינים דשל חיה ארוכות וחרות ושל בהמה רחבות [רפ"ם פ"ג סנ"ו בסם ר"ח] ותמיהני למה לא הוכירו הפוסקים דכר זה ואולי סמכו על משנה דנרה [נ"ם:] כל שיש לו קרנים יש לו טלפים אך כבר כתבנו דכמה מהראשונים ס"ל דלא קיי"ל כמשנה זו וצ"ע :

י בבר נתבאר דעת הרמב"ם והטור והש"ע דלהנ' סימנים שנתבארו צריך נ"ב מיכלע חירקייהו כם"ש ו"א דא"צ דטעמא דצריך מיבלע חירקייהו מבואר בנם' שם משום ספיקא דעיזא כרכוז מין עז הנקרא כן ויש לה בל הנ' סימנים ועכ"ו נסתפקו בה שמא אינה מין חיה לכך הוסיפו סימנא דמיכלע חירקייהו וזהו לפי הס"ד אבל למסקנת הש"ם דהיא מין חיה מטילא דא"צ להאי סימנא [רשב"ם בחה"כ] אמנם הרמב"ם מפרש דגם עיזא כרכוז מיבלע חירקייהו אלא דאינן מובלעים יפה והוה סברי דאין זה מין חיה ומסקינן דגם זה מיבלע חירקייהו מקרי מיהו עכ"פ סימן זה הברח נ"כ [רפ"ח] אך זהו הכל לדינא ולמעשה אין אנו סומכין על סימנים שאין אנו בקיאים בהן ואין חיה נאכל אלא במסורת כמו שיתבאר בסי' פ"ב בעופות ע"ש [ש"ך קפ"ם] :

יא הקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחד הרי הוא מין חיה וחלבו מותר וקרש פירשו בגמ' [נ"ח:] שהוא מביא דבי עילאי ואורך העור שלו ט"ו אמה וקרנו שחור כמו צבע [רש"י פפ"ק דכ"נ] והוא בריה משונה [מתוס' שם מסקנו מסנח כ"ח : ולפמ"ש בשעיף ג' פ"ם ודוק] ושגר הבר הוא מין בהמה אך רבינו הרמ"א בסי' כ"ח כתב דטעון כיסוי מפפק שמא הוא מין חיה ועז הבר כתב דשור שהוא מין וחיה ע"ש והרמב"ם לא הזכיר מזה ומשמע דס"ל דהוא ככל העופ והוי מין בהמה וממילא לא הוצרך להזכיר שהוא מין בהמה כיון דשמו עז והרשב"א והרא"ש פסקו כהמור דבן משמע להדיא סונית הש"ם בחולין [פ'] והמפרשים תרצו דבריו ברוחק [שם"] ונראה מעמו דכיון דהרבה אמוראים הסתפקו בו והרבה סוברים דהוא מין בהמה אע"ג דבסוף קאמר הש"ם שאמורא אחד עשאן בחיות לא משנחינן בזה ע"ש [אך מ"מ היה לו לפסוק דוקו פפיקא דדינא וחייב בכיסוי מפפק ומסנם זה נכלל בם"ם בל שיסתפק לך וכו' כמו שיתבאר ובם זה נכלל] :

יב הראמים שלנו שקורין בופל"י כתבו התום' שלהי וכחים שזהו מין בהמה ואין זה דאם החיה שהוא גדול עד מאר והנה זהו שור הבר שכבר בארנוהו בסעיף הקודם וכל שיסתפק לך אם הוא מין חיה או בהמה חלבו אסור ואין לוקין עליו ומכסין את דמו וע"ח סי' הצ"ח אם מכסין אותו ביו"ט וכלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה הוא הנקרא כוי וג"כ דינו כן חלבו אסור ואין לקין עליו ומכסין את דמו ודע דאע"ג דמיני בהמות הם רק ג' ומיני חיות הם ו' מ"מ בספק לא אזלינן כתר רובא מפני שבהמות הם הרבה יותר מהיות ופשוט הוא [ספ"ת פק"ח בסם כ"ם וסמיג עליו פ"ם ואין סוס נ"מ כזה לכי תיזוק ודוק] :

יג ורע דבכוי הבא משני מינים חיה ובהמה יש הרבה נ"מ לרינא אם האב הוא חיה או האם מפני דלזרע האם ודאי חזששין אבל לזרע האב יש בפק כם"ש בסי' ט"ז לענין אותו ואת בנו ומשם יתבארו כל פרטי דינים בזה כהנפקותות שיש בין בהמה לחיה ומ"מ בצבי וכיוצא בו אין לנו להוש שמא הוא בא משני מינים דזהו מילתא דלא שביחא [עכרו"ם פק"ם ומ"ם בסק"ד מעיזי כרכוז לפחמ סוס חיה תמיהני לכתם כל דמוחם היה כחיה בלא ספיקות לנד ממינלא מירקייהו ומפי דומיה אם לצפרי מיני פסיקות ע"ם ודוק] :

סימן פא דיני דברים היוצאים מן החי טמאה וטהור. ובו ליד סעיפים :

א הלב בהמה וחיה טמאה ויצרן אסור מן התורה דכתיב אלה הטמאים לכם בכל השרץ וגו' ותניא הטמאין לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן [נכורות ח:] ועיקר דרשא הוא על צירן דלרוטב וקיפה שהוא ריכוך בשר שבשולי קדירה לא איצטריך קרא דטעם כעיקר דאורייתא וזה ילפינן ממקום אחר [שם] ועל חלב טמאה ילפינן מנמל גמל דכתיב שני פעמים אחד לאסור גמל ואחד לאסור חלכה [שם] :

ב ושאלו בנם' שם דלמה לן קרא לחלב בפ"ע והרי ילפינן מהטמאים דאמו הלב נריע מציר והשיבו דמשום רחלב טהורה נמי חידוש הוא מה שההורה התירהו דהוה באבר מן החי והייתי אומר דגם של טמאה כותר ולכן צריך לזה דרשא בפ"ע וחלב טהורה ילפינן דמוהר מדכתיב וכל חלב ודבש ועוד פסוקים ע"ש [ונ"ע למה לן ילוף מפנרסם שנתן לכהורים חמפה וחלב ופפה"מ הוס מבעע מעות ג"כ] :

ג וחלב טרפה אסור כחלב טמאה כם"ש הרי"ף ו"ל [בפפ"ם] מרהגן בשרח שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה ש"מ דחלב טרפה אסור ע"ש ויש לי בזה שאלה דמנלן דחלב טרפה אסור והא אפילו חלב טמאה אי לאו קרא דנמל לא היה אסור כם"ש וא"כ בטרפה דליכא קרא מנ"ל לאסור יראה לי דהנה בה"כ סוף שמיני תניא להבריל בין הבהמה הטמאה לטהורה אין צ"ל בין פרה לחמור שכבר נאמר וכו' אלא בין נשחט ריבו של סימן

לנשחט

לנשחט חציו ע"ש אלמא דההורה קראתה לגבלה טמאה וגבלה וטרפה אחת הן וכיון דיש קרא לחלב טמאה ממילא דה"ה לטרפה [וכ"מ לסדיע בחולין קי"ב : רכ מרי בר ימל מימלא ליה בשר שחוטה בהדי בשר טרפה ואסר ליה רבא מהשתין ע"ם שלמא דטרפה הוה כשחוטה וכזה מתורץ קושית הום' בנכורות שם ד"ה ל"א לאסור ודוק] :

ד וז"ל הרמב"ם ריש פ"ג בל מאבל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקה על אכילתן הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה כגון חלב בהמה וחיה הטמאים וביצי עוף וכו' עכ"ל ותמיהני לסה לא הזכיר ג"כ צירן ורוטבן וקיפה שלהן שאסור מן התורה כמבואר בגמ' דדרשה גמורה היא מדפריך הש"ם למה לי קרא לאיסור חלב טמא בש"ש ויראה לי דהרמב"ם ז"ל רחה זה מהלכה לפי מה שפסק ברפט"ו דטעם בעיקר איסורו מדרבנן דמן התורה אינו אסור אלא בשיש בזית בכדי אכילת פרס ויתבאר בסי' צ"ח א"ב בע"ב איסור רוטב וקיפה אינו מן התורה וה"ה ציר ברמוכח מתום' שהבאנו בסעיף א' דציר לא עדיף מרוטב ע"ש ולבן זה שכתב בסמפ"ו לעגין ציר גבלה שאוסר הבשר בוונתו לאיסור דרבנן [כגלע"ד] :

ה עוד כתב שם בדין ו' וז"ל אע"פ שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין כן התורה אין לוקין עליהם שנאמר מבשרם לא תאכלו על הבשר הוא לוקה ואינו לוקה לא על הביצה ולא על החלב והרי האוכל אותן באובל חצי שיעור שהוא אסור מן התורה ואינו לוקה וכו' עכ"ל והנה הדדש הזה לא נמצא לא בגמ' ולא בת"כ ויש שמשמע מרבריו דכוונת הרמב"ם הוא על סיפא דקרא ובנבלתם לא תגעו ואלו אינן מטמאין בנבלה כמבואר ברמב"ם בהלכות אכות הטומאה ולא משמע כן מרבריו [צמ"מ] וע"ק לי הא דתניא בת"כ [פ"ז] פ' שמיני טמאים מלמד שמצטרפים זה עם זה בשר עם בשר חלב עם חלב בשר עם חלב וכו' עכ"ל ולהרמב"ם דאין בזה מלקות מה שייך צירוף שהרי גם בלא צירוף חצי שיעור אסור מן התורה ומלקות אין כאן אף בכשיעור וצע"ג וגם הסמ"ג בלאוין קל"ב כתב כהרמב"ם ע"ש :

ו אע"ג דכל היוצא מן הטמא טמא ולפ"ז היה לנו לאסור דבש דבורים שהרי הרבש יוצא מגוף הדבורים מ"מ מותר ובטעם ההיתר יש פלוגתא בגמ' [בכורות שכ] דר' יעקב מ"ל שיש דרשא מקרא דאך את זה תאכלו מכל שרף העוף וגו' שהתורה התירתו ע"ש וחבמים מ"ל דא"צ קרא לזה ומסברא מותר מפני שאין הרבש מעיקר גופן של דברים אלא שמבניסין אותו לגופן ע"י שאוכלין מפרחי אילנות ומהן נעשה הדבש במעיהן ואין ממצין את הדבש מגופן :

ז ויש נ"מ לדינא בין שני הטעמים דלהטעם שמצד הסברא מותר א"ב לאו דווקא רבש דבורים דה"ה דבש ניתן וצירעין והם מיני ארבה שמוציאין נ"ב דבש מגופן ומותרין בדבש דבורים ולטעם דהוא גזירת הכתוב לא התירה רק סתם דבש דהוא דבש דבורים ולא של מינים אחרים [נמ'] ויש מחלוקת בפוסקים דהרמב"ם בפ"ג דין נ' פסק דמותרין מפני שאינו מתמצית גופן ובן פסק רבינו חננאל והרמב"ן והרא"ש והטור פסקו דאסורין ובש"ע סוף סי' זה הוכאו שתי הדעות וכתבו שאין אנו צריכין לחוש לזה כי אינו מצוי בינינו כלל ע"ש :

ח מי רגלים של בהמה טמאה כתב הטור דלא שנא מי רגלים של חמור ולא שנא מי רגלים של שאר בהמה וחיה הטמאים אסורין בבשרם עכ"ל וביאור דבריו דבגמ' איתא דשל חמור חמירא משאר מי רגלים במו של סוסים וגמלים מפני שהם מים בעלמא והמים ששתו הם ממש המי רגלים שהוציאו אבל של חמור עכירי ורמי לחלב ואולי זהו מתמצית הגוף וכיון דבגמ' נשאר בספק הוה ספק של הורה ואסור וכן פסקו כל הפוסקים וכן עיקר לדינא :

ט והרמב"ם ז"ל בספ"ד פסק שכל מי רגלים של בהמות טמאות מותר ותמהו עליו כל חכמי הדורות שהרי בגמ' נשאר בספק אמנם דבריו גבונים דכל סוגיית הש"ם שם אולא למאן דם ל דדבש דבורים התורה התירתו ואהולי לא התירתו הייתי אומרו ולכן דבש ניתן וצירעין אסור משום דאינו טועיל מה שמבניסים אותן לגופן ממקום אחר אבל למאן דם"ל דדבש מותר מצד הסברא מפני שמבניסים אותם ממקום אחר א"ב ממילא גם מי רגלים מותר אפילו של חמור ואי משום שנשתנו הרי אין לך שינוי יותר מדבש שמבניסים פרחים ומוציאין דבש וכן מבואר להריא מסוגיית הש"ם שם ולפ"ז הרמב"ם לשיטתו שפסק דדבש ניתן וצירעין מותר משום דיחיד ורבים הלכה ברבים וכן פסק גם במי רגלים להיתר והטור שפסק בדבש לאיסור לכן פסק גם במי רגלים לאיסור [וכ"כ הב"ח ס"ק] :

י מי רגלים דארם מוהרין וכ"ש מי רגלים של בהמות טהורות ורק יש בזה משום בל תשקצו בי הוא מאום ולכן כשנתערב בהכשיל אין כאן שום חששא ובן אם עושה זה לאיזה רפואה אף שאין בה שום חשש סכנה מוהר הכבה"ג לא שייך בל תשקצו :

יא אמרו חז"ל [פס ז':] יאלי ריחמורתא מותרים כלומר כעין ביצי זכר שחמורה נקבה משלבת מרחמה שוהו פירשא בעלמא שוהו זרע הנקרש אף שיש לזה הואר ביצים וכן שיליא שהחמור גוצר בו מותר דפירשא בעלמא הוא וה"ה שיליא של שאר בהמות וחיות טמאות ואינו דומה למי רגלים ולכן אפילו מאן דאסר כמי רגלים מודה באלו [עב"י וכ"ח] ויש מהגדולים שאסרו שיליא של שארי טמאות ורק של חמור מותר משום דמאים וכן מבואר להדיא מדברי הרמב"ם בפ"ד דין י"ח שכתב האוכל מגבלה וטרפה או מבהמה וחיה הטמאים מן העוד וכו' ומן השיליא שלהן אע"פ שהוא אסור ח"ז פטור ע"ש [פר"ח ונגו"] ואפילו שיליא של בהמה

בהמה טהורה אם יצאת מחיים אסורה משום אמה"ח אם לא כשנמצאת במעיה לאחר שחיטה דחשחוטה התירתו [כרו"פ] והכי קיי"ל רבן עיקר לדינא :

יב כבר נתבאר דרבש דבורים מותר ואע"פ שנופי הדבורים מעורבים בו וכשמפרישין הדבש מהם מחמין ומרתיחין אותן עמהם מותר משום דהוי נותן טעם לפגם כלומר שהדבורים עצמם פונמין הדבש ואע"ג דשרץ שהוא ג"כ פגום ואסור הוא בעצמו מ"מ רגלי הדבורים הם עצמות בעלמא [תוס' פסוכר ס"ס] ומ"מ יש ליזהר לבלי לאכול דבש קורם סיגון מפני תערובת הדבורים ונמלים דשכיח ברבש וכן המנהג פשוט ואין לשנות [פר"ח סקכ"ז] :

יג כבר נתבאר דחלב טהורה התירתו התורה אע"ג דדמי לאמה"ח וכתב השור וז"ל וכתב הר' אליעזר דווקא חלב שהתירה הכתוב אבל מי חלב אסור וכו' שמחה מתירו וכן נוהגין עכ"ל ורבותינו בעלי הש"ע כתבו בסעיף ה' מי רגלי בהמה וחיה הטהורים וחלב ומי חלב שלהן מותר וה"ה למימי חלב שלהן ויש מי שאוסר בזה והמנהג כסברא הראשונה עכ"ל :

יד ביאור הדברים דאחר שעושין הגבינה נשאר הפסולת ונקרא נסיובי דחלבא ואח"כ מבשלין הנסיובי ומתקבץ יתר המאכל וצף למעלה ונשאר רק כמים בעלמא וזהו הנקרא מימי חלב והנסיובי נקרא מי חלב וגם בוונת השור הוא על מימי חלב כדמוכח מדבריו לקמן סי' פ"ו שכתב שם דהנסיובי הוה ממש כחלב אף לענין בישול בשר בחלב לפיכך לא דקדק בכאן בזה וסמך ארלקמן [ולבני הכ"י ל"ם ולוק] והנה על הנסיובי ליתי מאן דפליג ובוראי מותר כחלב עצמו ורק על המימי חלב ס"ל להר"א דאסור משום אמה"ח ולא דמי למי רגלים דמעלמא אתי משא"כ המימי חלב מתמצה מגופה :

טו ום"ל להר"א דהתורה התירה רק חלב ולא מימי חלב ואע"ג דכשהן ביחד מותר הבל מ"מ כשפירש אסור כמו דם האיברים כשלא פירש מותר וכשפירש אסור ואין לשאול דמנ"ל באמת דהתורה התירה בכה"ג שמא לא התירה אלא כשיפרישו ממנה המימי חלב דאין זה שאלה כלל דאם נאמר כן לא התירה חלב אלא גבינה ולהדריא התירה התורה חלב ברבתיב זבת חלב ורבש [וכפלתי מרח נוס וכלך נדרך רחוקה ופסוס פוס כמ"ס ולכנייו למוקים ורמוקים ונ"ק כלל לנפי המסקנא נס קלס למלב עזים לגמרי פוס כפסוטו מ"ם ולוק] :

טז וזה' שמחה ס"ל דגם מימי חלב מותר דאע"ג דלענין בישול בשר בחלב אינו כחלב כמ"ש בסי' פ"ו זהו מפני דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו משמע דווקא כשהם מעורבים כמו ביציאתה מן האם אבל לשארי דברים הרי הן כחלב ולהדיא שנינו לענין הכשר טומאה מי חלב הרי הן בחלב [מכשירין פ"ו] וזהו דעת רוב הפוסקים ובן המנהג פשוט להתיר וכן הוא הסכמת האחרונים [ועל מעמ למכשירין ק"ל מוגם לפסילו מימו למלב

יז כשר פס פיקר פכסבר נמיס כמוב וכי נריע זס מתי רנליס ודוק פסס והמוסס למן: פחס למכשירין מ"ם ומע"ג] :

יח כשרה שינקה מן המרפה חלב הנמצא בקיבתה מותר בין חלב קדוש ובין צלול דנם הצלול נחשב כפירשא בעלמא לפי דעת הרי"ף והרמב"ם שיתבאר בסי' פ"ו וכ"ש מרפה שינקה מן הכשרה דאפילו אם נאמר דחלב הנמצא בקבתה אינו כפירשא בעלמא הלא בא החלב מבשרה אבל יש מרבותינו שמחלקים בין צלול לקרוש ום"ל דרק קרוש הוה כפירשא בעלמא אבל הצלול הזה כחלב גמור ולפ"ז בכשרה שינקה מן המרפה ונמצא חלב צלול בקיבתה אסור דבא מהמרפה ובסי' פ"ו יתבאר יותר בזה בס"ד ע"ש :

יט וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ו' דהכי נהוג בדעת המחלקים בין צלול לקרוש וכל זה בידוע שינקה מן המרפה או מן המאה אבל בסתמא אין חוששין לזה והבל מותר בל ומן שלא ידענו בודאי שינקה מהם אבל מרפה שבודאי ינקה מן הכשרה מותר בכל נווני גם לדיעה זו ום"ם יש אוסרים לכתחלה משום מראית העין להעמיד בקיבת מרפה שינקה מן הכשרה אפילו בקרוש ולא מפני הדין אלא משום דנראה באוכלין מרפות וכן נוהגין לכתחלה אבל בדיעבד שכבר העמיד בה מותר וכן אם נתערבה בקבות אחרות מותר להעמיד בה גם לכתחלה כיון דאין כאן איסור בלל מדינא וכבר נתבאר בסי' ס' שיש אוסרין הבהמה בשינקה בל ימיה מן המרפה ע"ש [וכלנוס שלמס בפסרס שיקנס מפסרפה לפסור מפני שנרלפס בפוכל מרפות לבניו משוהין ממל וכבר פמינו בסמ"ס] :

כ כבר נתבאר דחלב מרפה אסור מן התורה ולבן בשנשחטה בהמה ונמצאת מרפה ויש ממנה חלב ובניות כתבו השור והש"ע סעיף ב' וז"ל גבינות שנעשו מחלב בהמה ונמצאת מרפה אם הוא מרפות שאפשר שלא אירע לה אלא עתה כגון ניקב קרום של מוח וכיוצא בזה מותרת דאמרינן השתא הוא דנפרפה אבל אם ידוע שקודם שחלבה נפרפה כגון יתרת אבר שנפרפה בו או הוגלה פי המכה שבידוע שג' ימים קודם השחיטה היו כל הגבינות שנעשו מחלבת אסורות עכ"ל :

כא ביאור הדברים דהנה יש מרבותינו שפסקו דכל סין מרפות שנמצא אסוריס הגבינות [תוס' מולין י"פ] ראע"ג דחזקה הזה מן התורה ובהמה זו יש לה חזקת כשרות שהרי כבר חיה י"ב חודש ואין מרפה חיה יותר מי"ב חודש וא"כ למה לא נוקמה אחזקה שהיתה כשרה עד שמוך "לשחיטה ואי משום דאיתרע חזקתה שהרי עתה נמצאת מרפה הא בכל החזקות שבש"ם אנו הולכין אחר חזקה דאיתרע ואמרינן השתא הוא דאיתרע ולא דמי למה שנתבאר בסי' נ' דהרבה סוברים דלא אמרינן נשחטה הותרה אלא ברבר שנוכל לומר שנעשה לאחר שחיטה כמ"ש שם התם שאני דלענין היתר הבשר בהמה בחיה בחזקת איסור טומדת ודק בשנשחטת

הותרה וזהו כשחיטה שאין בה טרפות באחר מאיבריה דכשיש טרפות לא יצאה לגמרי מחזקת איסור אבל לענין החלב דאין אנו צריכין להיתר שחיטה שפיר יש להעמידה אחזקה :

בא אמנם הטעם הוא דכל חזקה שלא נתבררה כשעתה אינה חזקה כלומר שהרי אין לה חזקה בהיותה בחיים ששעה זו היא כשרה אלא שעתה נתברר ש"כ חורש מקודם היתה וראוי כשרה וכן הוא בכל יום בשחיטתה הבירור הוא על זמן הקודם ולא דמי לשארי חזקות שבש"ס כמו חזקה חיים חזקה בתולה וביוצא באלו דבשעה שנולדה וראוי היה לה חזקה זו משא"כ חזקה זו דחזקת כשרות גם בשעה שנולדה לא נתברר לנו אלא דלאחר י"ב חורש משנולדה נתברר שלא היתה טרפה בשעה שנולדה וכן בכל זמן במ"ש [תוס' סס] :

בב אבל יש כמה מרבותינו שחולקים בזה וס"ל דגהי דמטעם חזקה אין להתיר מ"מ יש להתיר מטעם רובא דרוב בהמות כשרות הן אפילו בתוך שנתן ורובא עדיף מחזקה [רמ"ם פ"ק מסו"ז] ואע"ג דאיתרע רובא שהרי עכשיו היא בוראי טרפה מ"מ כמו בחזקה אף בשאיתרע הוה חזקה כמו כן ברובא [נ"ח] ועוד דכאן הוה שפיר חזקה אע"ג דלא נתבררה כשעתה משום דהוה חזקה דאתי מכח רובא דרוב בהמות כשרות הן [רמב"ם ור"ן וסמ"ג וסמ"ק וסר"י נסס רבינו ממסן עב"י] כלומר החזקה שהיא מכח הרוב יש לה חזקה בכל רגע ואמרינן דכשעה שנולדה יש לה חזקת כשרות מטעם רוב וכן בכל שעה ואמרינן השתא שמוך לשחיטתה הוא דנטרפה וזהו דעת הטור והש"ע :

בג ולפיכך כל טרפות שאפשר לומר שמוך לשחיטתה נטרפה כשר החלב והנבינות אבל טרפות שא"א להלותן בשעת שחיטה בהא וראי אסורין שא"א לומר בה העמידנה על חזקתה דהא וראי נפק לה מחזקתה ואי אתה יודע מתי נטרפה ומתי יצאה מחזקתה וכיון דוראי יצאת מחזקתה ואין אתה יכול לברר מתי ולא לתלות בזמן ידוע אוסרין אותה למפרע [תס"ב ניח ג' סעיף ס'] :

בד ולבן לא מיבעיא ביהרת אבר דמטרפינן אף נם מה שקורם י"ב חורש דכטרפה וראית לא משנחינן על יב"ח כמ"ש בסי' נ"ן אלא אפילו בהוגלד פי המכה דוראי ג' ימים מקודם נטרפה שא"א להטריף ספק מה שקודם יב"ח מיהו עד יב"ח למפרע מטרפינן ולא אסרינן נבשיר מה שקודם נ' ימים ונאמר דעד נ' ימים מקודם היתה בחזקת כשרה ונטרפה רק ג' ימים מקודם במו בשארי טרפות דאמרינן סמוך לשחיטתה נטרפה דלא דמי דבשם אמרינן הכל ימי חייה כשחלבות היתה כשרה אבל בהוגלד פי המכה דהחלב שבתוך נ' ימים וראי טרפה וביון שבהברח יש בה חלב טרפה א"כ אבדה חזקת כשרותה לגמרי :

בה ויש מהקדמונים שאמרו דבהוגלד פי המכה אין אוסרים הגבינות שקודם נ' ימים ומוקמינן אחזקתה שבשרה היתה עד נ' ימים מקודם שחיטתה דכל שיש ספק הולבין אחר הרוב דרוב בהמות כשרות הן וזה הוא דעת רבינו הרמ"א שבתב וז"ל מיהו בהוגלדה פי המכה אין לאסור רק הנעשה ממנה תוך נ' ימים אבל מה שנעשה מחלבה קודם לזה שרי אבל ביהרת או בשאר טרפות הבא מן הכטן מה שנעשה ממנה מעולם אסור עכ"ל [ומיושק עם דיעה הקודמת ומ"מ לפ"ז כתב בשטן פלוגתא מבוא דמקומם מימו מבוסר להדיא שאסור אף מה שקודם נ' ימים אף שהכוונה כן הוא וכן דרכו בכ"מ וזהו דעת סמ"ק וסגמ"י וס"ר] :

כו רבר פשוט הוא דרק בהפ"מ יש לסמוך על דיעה זו להתיר בהוגלד פי המכה מה שנעשה קודם נ' ימים שהרי רוב דעות נוטות לאסור נם מה שקודם נ' ימים ודע שיש מי שרוצה לומר דהני נ' ימים צריך סעל"ע משעה לשעה [עפ"ת פק"ס נסס כ"ת] ואין זה מוברח ולמה לנו לשנות דין זה מכל הדברים דא"צ מעל"ע [וכ"ת להדיא נסמ"ע סי' רכ"ד סק"ז וכ"מ נב"נ נ"ו ע"ם ולפיתו הסוה ודוק] :

כז ואם נטרפה ע"י סירבא כתב המור בשם הרשב"א לאסור החלב והנבינה שהרי א"א לומר סמוך לשחיטתה נטרפה ויצאה מחיים מחזקת הרוב ודינה בהוגלד פי המכה ואסרינן עד יב"ח ובשם הרא"ש כתב להתיר מטעם אחר משום דבסירבא יש כ"ם שמא אינה טרפה ואת"ל טרפה שמא אח"כ נטרפה בלומר דכל סירבא הוה ספק טרפה מפני שאין אנו בקיאין בבריקה ואולי אם היינו בקיאים היתה כשרה ואין לשאול הא קיי"ל דספק שמחמת חסרון ידיעה לא נחשב לספק דבבאן שאני בין שחבמים הסבימו שלא לבדוק ונעלם מבל העולם הוה שפיר ספק גמור [נ"ח] ולבאורה נראה דאינו מבשיר רק מה שקודם נ' ימים דבנ' ימים שקודם שחיטתה אין באן רק ספק אחר שמא אינה טרפה שהרי ודאי נעשה קודם נ' ימים ובן הוא דעת המפרשים [נ"י ום"ך סק"ס וס"ז] :

כח אבל מדברי רבינו הרמ"א לא נראה בן דהנה רבינו הב"י כתב דאם נטרפה ע"י סירבא אין אוסרין הגבינות שנעשו מחלבה משום דהוי ס"ס עכ"ל וכתב על זה ויש אוסרין אפילו בסירבא מה שנחלב תוך נ' ימים ובן יש לנהוג אם אין הפ"ם עכ"ל ומבואר להדיא דבהפ"מ אפילו תוך נ' ימים מותר בסירבא ודבר תימא הוא רודאי הסירבא לא נעשתה ברגע אחת ולא גרע מהוגלד פי המכה והן אמת דמסתימת לשון הטור וש"ע משמע יותר דמתירין אף תוך נ' ימים דאל"כ היה להם לפרש ולא לתת מכשול בסתימת הדברים דמשמע שמותר גם מה שבתוך נ' ימים אבל הסברא המוה;

כט ולבן נראה דס"ל באמת בן דלהרא"ש מותר בסירבא כל החלב ונהי דלשיטת רש"י בסי' ל"ט דאין סירבא בלא נקב שפיר דמי להוגלד פי המכה אבל לשיטת הום'

תום' דיש סירבא בלא נקב רק שסופו לינקב ולפ"ז אין כאן מכה כלל רק דאמרינן דמצב סירבא כזו סופה לינקב ומי יודע מצבה מקודם ואולי מקודם השחיטה לא היתה חזקה וכריר כעלמא הוא ורגע שקודם השחיטה נתחזקה ער שבאופן זה סופו לינקב ונמצא שזה דמי לניקב קרום של מח שארי גם בשם לא כרגע אחד ניקב הקרום אלא שהקרום מתחלש ונתרפה ער שינקב ואמרינן דברגע שקודם השחיטה נגמר הנקב וה"ג כן וכעין זה כתב אחד מגדולי אחרונים [סלתי פק"ה] ולכן הרא"ש ומור סתמו דבריהם דאע"ג דבעיקר ענין הסירבא חשו לדעת רש"י מ"מ לענין החלב לא חשו להחמיר כל כך ואף גם לרבדי רש"י אין הכרח לומר שנעשה קודם ג' ימים רבן מבואר מדברי הרשב"א [נמק"ג סס] דגם ביום אחד יכול להתהוות סירבא ולכן הסומך על דברי רבינו הרמ"א בהפ"מ לא הפסיד אמנם זהו וראי דאם למראית עיני השוחט והבורק נראית כסירבא ישנה אין להקל בהחלב שתוך ג' ימים שהרי הרבה נרולים אסרין בכל סירבא מה שבתיך ג' ימים כמ"ש .

ל ואם היתה בהמה זו שנטרפה עם עוד בהמות בריר אחר ונתערב חלבה עם חלב של שארי בהמות וחלבה של זו היא טרפה לפי הדינים שנתבארו הולכים בו אחר שיעור ששים כמו בכל האיסורים שאם יש עד ס' פעמים מהכשרות נגד חלבה של זו כשר ואם לאו כל החלב טרפה וזהו כשידענו כמה חלב היה ממנה ואם לא ידענו כנון שחלבום לתוך כלי אחר אם יש ס' בהמות בעדר אם רק לא ידענו בבירור שמהטרפה יש יותר חלב משל הכשרות אמרינן מסתמא ראיכא ששים ומותר מפני שזהו רק ספק דרבנן דמן התורה מין במינו בטל ברוב ולכן הולכין בספיקו להקל וה"ה אם יודעים שיש בהמות אחרות משובחות מזו באופן שאפשר שהיה ס' נגרה אף שאין ששים בהמות יש להקל [פ"ז פק"ד] וכן להיפך אם ידענו בבירור שהטרפה משובחת בחלב נגר איזה בהמות שבריר אף שיכול להיות שיש משובחות ממנה כיון שזה לא ידענו וזה ידענו אסור אף בשיש ס' בהמות [ס"ק פק"ז] ודע רא"ש ס' בהמות לכר הטרפה רגם היא מצטרפת לששים ולא דמי לביצה שבסי' פ"ו ע"ש [סס] מפני שבביצים הכל רואים שיש נרולים וקטנים אבל בחלב אנו אומרים שכולם נותנים חלב בשוה :

לא וה שמועיל ששים וזהו בחלב כשנתערבו ואף אם עש' טהם נבינות לאחר התערובות ליח לן בה מפני שכבר נתבטל אבל אם מקודם עשו מכל אחת נבינות ואח"כ נתערבו הנבינות אין לזה ביטול רנבינות הוה תתיכה הראויה להתכבד ואינו בטל אפילו באלף וי"א רנבינות לא מקרי ראוי להתכבר ויתבאר בסי' ק"א אבל אם עשו חמאה או העמידו החלב בטל בששים כמו חלב עצמה ואם ממקצתם עשו נבינות ומהשאר נשאר חלב או חמאה הנבינות אינן בטלות והחלב והחמאה

בטלות ואם העמידו בכל הבהמות הרבה כדי חלב או עשו נבינות וכבר אכלו או שתו מקצתן ולא נודע אם מהטרפה כבר נאכל ואלו שישנם הוא מהכשרות או להיפך אנו הולין להקל והנשארות מותרות אף שאין כאן ששים רבאיסור דרבנן הולין להקל כמו שיתבאר בסי' ק"י וברבר פשוט הוא דלאחר שנודע הטרפה אסור לערב החלב בחלב אחר כדי לבטלן דאין מבטלין איסור לכתחלה ואם ביטל במזיד קונסים אותו ואמור לי כל התערובות אף אם יש כדי ביטול בט"ש בסי' צ"ם ויש בזה הרבה פרטי דינים כמו שיתבאר שם בס"ד :

לב חלב אשה מותר באכילה ואפילו לדעת הרמב"ם דבשר אדם אסור מן התורה בסי' ע"ט סעיף ח' מ"מ חלב התירה התורה וכך קבלו חז"ל [כתובות ס"י] רכתיב את הגמל כי מעלה גרה הוא הוא טמא ואין חלב מהלבי שתים טמא אלא טהור אמנם מדרבנן אסרו לינק להריא מדדי האשה ולא מיבעיא שאיש אסור לינק מדריה שיש בזה קורבא של ערוות אלא אפילו אשה אסורה לינק וכך אמרו חז"ל [סס] דיונק משדי אשה כיונק שקץ ומכין אותי מכת מרדות שבין שאין דרך לאכול בשר אדם גם לדעה המתירים מן התורה וסוברין רוב העולם שהוא יונק טמטא ואתי לאחלופי בבהמה טמאה [לכים] ואפילו אם אינו כומך פיו להדד שעומד מרחוק והיא חולבת הדד לתוך פיו אסור ואינו מותר אא"כ חלבה מדריה לתוך כלי ואז מותר לשתותן [ונכס סדס כוי להיכך כסנס פירש מותר וכספירש מסור כמ"ש נסי' ס"ו וכמעם דנדס כספירש פתי לאחלופי נדס אחר מגו חנג סס ים חנג מסור כמ"ש הש"ך סק"ח] :

לג זמן הנקת התינוק הוא כ"ד חדשים שהם שתי שנים ואם נתעברה השנה יונק גם חדש העיבור ובתוך הזמן הזה אפילו אם נמלוהו וכבר פסק מליגק יכולים להחזירו לינק אפילו הוא בריא ליבורי ויש רשות להניח להתינוק שיגק כמה שנים והיינו ד' שנים אם הוא בריא וה' שנים אם הוא בחוש והיינו רווקא שלא הפסיק מליגק שלא פירשוהו מהדר לאחר שנעשה שתי שנים אבל אם פירשוהו לאחר שתי שנים והיינו שלא ינק ג' ימים מעל"ע לא יחזירוהו עוד דכיון שיש איסור דרבנן לינק מן הדד כמ"ש אין ליתן לו בירים אחר שהפסיק ממנה ג' ימים מעל"ע אחר שתי שנים שהוא זמן ההנקה ודווקא בשפירשוהו כרי לנמלו שהיה בריא ופירשוהו לנמלו מן הדד אבל אם לא פירשוהו להנמל אלא מצד סיבת חולי שאינו יכול לינק יכולים להחזירו כשיבריא ויוכל לינק ער ד' וה' שנים דכיון שפירש מצד איזה סיבה לא נחשב עריין בפירש ורבר פשוט הוא שאם יש סכנה ברבר מחזירין אותו אפילו אחר כמה ימים בכל ענין וכשתחלק הסכנה יפרישוהו וכ"ז לאחר שתי שנים אבל תוך הזמן הזה מותר בכל ענין במ"ש :

לד מרינא יכולים ליתן תינוק למינקת מצרית דחלבה כשר ום"ם כתבו רבותינו שלא יניחו לינק ממנה אם

אפשר בישראלית דחלבה ממטמם הלב ומוליד מבע רע וכן מינקת ישראלית לא תאכל דברים האסורים אפילו בשמותרת כגון שיש סכנה אם לא תאכל מ"מ יפרישו את התינוק כמנה לזמן שתאכל דברים האסורים וכן התינוק בעצמו לא יניחו לו לאכול דברים האסורים כי כל זה ממטמם הלב ומזיק לו בגדלותו שיסור מדרך התורה ח"ו ולא מיבעיא אם אוכל דבר האסור מן התורה דאז מרינא חייב אביו להפרישו כמ"ש בא"ח סי' שמ"ג אלא אפילו באוכל איסורים דרבנן דאין אביו חייב להפרישו מרינא במ"ש שם מ"ט ממעם ממטום הלב יפרישנו וכל זה ברוק ומנוסה ובירושלמי חנינה מבואר דזה היתה סיבת אחד שיצא לתרבות רעה וכתב אחד מהגרולים שלפי שבזמנינו אין נזהרים מכל זה רוב הבנים יוצאים לתרבות רעה והן הן עוי פנים שברור ואין יראת ה' נוגעת בלבם וכשמוכיחים אותם אינם מקבלים מוסר [פר"ח] ולכן יזהרו מאד מאד מכל מה שנתבאר בסעיף זה:

סימן פב סימני עופות מהורים. ובו לז סעיפים:

א כבר נתבאר בסי' ע"ש שהאוכל עוף טמא עובר בעשה ול"ת דכתיב בפ' ראה כל עוף מהור תאכלו ודרשו בספרי זו מ"ע כלומר דוקא אין הכוונה שבאכילת עוף מהור תהיה מצוה אלא הכוונה עוף מהור ולא עוף טמא ולאו הבא מכלל עשה עשה והלאו מפורש בשמיני ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו ונו' ורע רבים נמצא כל עוף מהור תאכלו לרבות את המשולחת [קידושין נ"ז] כלומר רצפור של מהרת מצורע הנשלחת ע"פ השרה מותרת באכילה וא"ב מנלן רעל מטמא עובר גם בעשה ובאמת דרשא דו מ"ע לא נמצא בש"ס כלל וגם בספרי שלפנינו לא נמצא אך הרמב"ם והסמ"ג בתבו כן וצ"ע [ול"נ למעמם לגרנת שם לומר לפ שמרס מ:רס שלם לתקנה שוב פ"ק קרפ למסולמת וכ"מ קנת שלפי מולין ע"ם ודוק]:

ב סימני עופות טמאים לא נתפרשו בתורה אלא מנה מינין מטאין בלבר ושאר מיני העוף מותרים [רמב"ם פ"ח] והמינין האסורין חם כ"ר שבפרשה שמיני ונשנו בפרשה ראה ואלו הן נשר פרס ועזניה ראה ובמשנה תורה נקראת ראה ואיה ומינו דאיה שבן בתיב ואת האיה למינה וכמשנה תורה נקראת גם דיה שבן בתיב שם ואת האיה והדיה למינה ואחת היא אלא שיש שקוראין אותה איה ויש שקורין אותה ריה [פ"נ:] עורב ומינו דעורב שבן בתיב את כל עורב למינו בת היענה תחמס ושחף ונץ ומינו שבן בתיב ואת הנץ למינהו בום שלך וינשוף תנשמת קאת ורחם חסידה ואנפה ומינה שבן בתיב והאנפה למינה ורוביפה ועטלף סך הכל עשרים מפורשים וארבעה דלמינם והם ארבעה ועשרים ולמה בבהמות פרסה תורה המהורים ובעופות המטאים מפני שבהמות טמאות מרובות על מהורות ובעופות מהורים מרובים דעופות מהורים אין להם מספר [נמ' פפ] ולעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה ואין לומר דלפ"ז כשנמצא עוף ואין ידוע לנו אם הוא טמא או מהור ניזיל בתר רובא ונטהרנו דבאמת בכל אחד מהטמאים יש מינים למאות [תוס'] שכן אמרו חז"ל [פפ] מאה עופות טמאים יש במזרח ובולן טין איה הם ועוד בין שיש להם סימנים אין לסמוך ארובא:

ג ואלו הן ד' סימני טומאה שבטמאים וד' סימני טהרה שבטהורין אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף ואיט דורס ולהיפך בשאין אצבע יתירה ואין לו זפק וקורקבנו איט נקלף ודורס הם סימני טומאה ומהו אצבע יתירה פירש"י זו אצבע הגבוה שאחורי האצבעות וי"א שא"א לומר כן שהרי גם בנשר יש אצבע זו וכנמ' אמרו דלנשר יש כל סימני טומאה ולכן פירשו דאחר מהאצבעות שלפניו גרולה מחברותיה וכנשר האצבעות שוין [ר"ן נפפ תוס'] ולפירש"י צ"ל דזה שאנו קורין נשר טעות הוא ואינו נשר ואחר הוא [תוס' ס"ע ד"ס ק] או אפשר לומר דלכן דקרק רש"י לומר אצבע הגבוה שאחורי האצבעות כלומר שדוא גבוה משארי אצבעות ובנשר אינו גבוה אלא שוה לכולם [ר"ן]:

ד זפק ידוע ובלשון הכתוב נקרא מוראה ובלשונט וואלי"ע שהמאכל הולך מהושש אל הזפק [ולפמש מן זפק] וקורקבנו נקלף והיינו שבכל קורקבן יש בתוכו כיס לבן ונקלף מהקורקבן ביד ואפילו היה חזק ומדובק ואינו נקלף ביד עד שיניחו אותו בשמש להתרפות ואז נקלף ביד ג"ב הוה סימן מהרה אבל אם אינו נקלף כלל ביד אלא בסכין איט סימן מהרה ונשאר בספק בנפ' [פ"כ:]:

ה ומהו דורס פירש"י שאוחז בצפרניו ומנביה מן הקרקע מה שאוכל והקשו עליו שהרי גם תרנגולת עושה כן [תוס' ס"פ] ואפשר לומר דכפי ראות עיניט התרנגולת דורסת המאכל בצפרניה אבל בפיה אוכלת בעור המאכל על הקרקע וי"א דדריסה זו הוה כמו שאמרו חז"ל ארי דורס ואוכל כלומר שאוכל חבעל חי בחייו ואינו מטתין ער שימות ואין זה ענין למה שהתרנגולים אובלים תולעים חיים [ר"ן ותוס'] שתולעים אינם בכלל בעלי חיים ויש אומרים דדריסה זו דוקא הטלת ארס כענין דרוסח שבסי' ג"ז [רמב"ן זכמב"פ ור"ן נפמו ופ"מ] ואל פירוש זה הסכימו רבים מהגרולים [עפ"ך מק"נ]:

ו לסימן שאינו דורס נתנו חז"ל בחינה לידע אם הוא דורס אם לאו ראם כשמעמידים אותו על חוט חולק

את רגלו שני אצבעות לכאן ושנים לכאן הוא דורס ואם חלק שלש לכאן ואחת לכאן אינו דורס [ס"ס:] ועוד סימן אם כשזורקין לו מאכל באויר קולט המאכל מן האויר ואוכלו קודם שמגיעו על הארץ הוא דורס ואם אינו קולטו מן האויר או אפילו קולטו אלא שמניח המאכל לארץ ואח"כ אוכלו כדרך שהתרנגול עושה אינו דורס [סמ]:

ז ואלו הסימנים אין הברח שבעוף מהור יהיו כל הד' סימני מהרה שהרי אווזא אין לה זפק וכן להיפך בעוף ממא אין הכרח שיהא בו כל סימני טומאה וכך אמרו חז"ל [ס"ס] דבנשר יש כל ד' סימני טומאה ולתורים יש כל ד' סימני מהרה ומזה למדנו ההפרש בין סימני טומאה לסימני מהרה אבל יש בהטמאים שיש בהם גם סימני מהרה ולהיפך במהורים שיש בהם גם סימני טומאה אלא שהתורה נזרה אלו למהרה ואלו לטומאה כמו שיתבאר ורק אינו דורס מוכרח להיות בכל עוף מהור ראם הוא רק דורס לא משנחינן בשארי סימנים וכך שנו חכמים במשנה כל עוף הדורס ממא [נ"מ:] ויש בענין זה כמה שיטות ונבארם בס"ד:

ח שיטת רש"י ותוס' והגאונים דבאלו הב"ד טמאים בעשרים מהם יש נ' סימני מהרה וסימן אחד טמא ובעורב יש שני סימני טומאה ושני סימני מהרה ולפרס ועזניה יש סימן אחד של מהרה ושלשה סימני טומאה אלא דסימן מהרה של פרס אינו סימן מהרה של עזניה דבאחד מהם יש סימן מהרה מאחד מהסימנים שבכל הטמאים ובהשני יש סימן מהרה חרש שאינו בכל הטמאים ובנשר יש כל ד' סימני טומאה:

ט ולפ"ז אם נמצא עוף שיש בו הסימן מהרה הרי הוא של פרס או עזניה עם עוד סימן מהרה הרי הוא מהור שהרי ליכא לספוקי באיזה עוף ממא שהרי לעשרים יש נ' סימנים כמ"ש ובעורב אינו הסימן החרש ופרס או עזניה אין להם רק סימן אחד אשנם לבר שנעלם ממנו מהו הסימן החרש ולכן א"א להתיר בשני סימנים דאולי הוא מין עורב אך יש ספק אחר דהנה זהו אם נאמר שוולת אלו כ"ד עופות טמאים אין כאן עוד עוף ממא כדמשמע מלשון הרמב"ם שהבאנו בסעיף ב' וכן משמע מלשון רש"י ז"ל [ס"נ: ד"ה יצגה] אמנם הרשב"א ז"ל כתב [ס"ס ד"ה נילפת] בחדושיו שיש עופות מהורין מרובין מטמאין ולפיכך פרט בטמאים לאו למיטרא שאלו בלבר שפרט לך הכתוב יש אלא לומר לך שהטמאין מועטין ע"ש וכיון שיש עוד טמאים הרי לא ידענו אולי יש להם סימן החדש עם עוד ס"ן מהרה ולפ"ז אף אם הסימן החדש יהיה ידוע לנו כמ"ש הראשונים שזהו קורקבנו נקלף נ"ב אינו מועיל לפי שיטה זו כמ"ש:

י לשיטה זו אף אם יש לעוף נ' סימנים דנופה והיינו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף אם הוא דורס ממא ובענין רריסה קשה לעמוד על אמתתו דמצינו בגמ' [ס"כ:] בתרנגולתא דאגמא שהיו מחזיקין אותה לעוף מהור ואח"כ נמצאת ישהיא דורסת ולכן אין שום עוף נאכל אצלנו אלא בממורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור ושלא מסרו לנו יש לחוש וכממורת יש לנו לסמוך כראיתא בגמ' [ס"נ:] עוף מהור נאכל בממורת [רמ"י ס"נ: ד"ה מזיוף] ובכשיש ממורת א"צ לכל הד' סימנים וראיה ברורה לזה שהרי לאווזא אין זפק:

יא וי"א דכשנמצא לעוף נ' סימנים שבנופו ודאי אינו דורס והוא כשר ומותר לאוכלו ועל זה שניתו במשנה [נ"מ] כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף מהור כלומר אף אם לא ידענו אם הוא דורס אם לאו משום דוודאי אינו דורס [סימת ל"ח נתוס' ובמפור' ובמס"י] דאע"ג דעשרים עופות ממאים יש להם נ"כ ג' סימנים ואיך נתיר בעל נ' סימנים אמנם בהטמאים אינו דורס חד מנהון ואליו יש שני סימנים שבגופו [תוס' ס"פי ד"ה כל] אבל בשיש ג' סימנים שבגופו ודאי אינו דורס דבכל עופות הטמאים אין בהם נ' סימני הגוף [ומפותח יש לסוסיה דזפק יש להטמפיס וסימן אחר חסר מהם וכן גרפה מקבלת ל"ח מהונג בתוס' ולחשונים דקורקבנו נקלף כוס סימן מחלם וחסו מלג לסימת רש"י פ"ם ודזק כדנכי סתוס' ס"כ: ד"ה מפי וכ"ם ס"ם גם סיטו לסיפה זו מלג לסימת רש"י פ"ם ודזק:

יב עוד שיטה יש לחד מרבוותא שאליה הסכימו רוב רבותינו [סיג סימת סר"מ נכ יסף שנמפור] שלכל העשרים עופות אין להם רק סימן מהרה אחד וג' סימני טומאה אך הסימן מהרה אינו שוה זל"ז לחנמא הכום יש לו זפק והינשוף יש לו אצבע יתירה וכו' אמנם סימן מהרה אחד מהנ' סימנים אינו בבולם ונעלם ממנו איזו סימן הוא ולפי קבלת ר"ח הוא קורקבנו נקלף בלומר אצבע יתירה וזפק ואינו דורס אלו הג' סימנים הדרי בכולהו והיינו שאחר מנ' אלו יש בכל אחד מהם ובעורב יש שני סימנים של מהרה כאלו הנ' ובפרס ועזניה יש סימן אחד של מהרה כמו בכל העשרים עופות הטמאים ורק ההפרש שבהם הוא דבאחד מהנהון או בפרס או בעזניה יש סימן החדש של מהרה שאין בכולם ולפי קבלת ר"ח הוא קורקבנו נקלף:

יג והנה לשיטה זו אם מצאנו עוף בשני סימני מהרה משונים משני סימנים שיש בעורב אין לחוש לשום עוף ממא דשיטות אלו מוכרים שלבר הב"ד עופות טמאים שבתורה ליבא עוד עוף ממא בעולם וא"כ אין כאן שום חששא וכ"ש אם נמצא עוף בנ' סימנין ליבא שום חששא ולפי קבלת ר"ח אם נמצא שני סימנים הנ' מנהון קורקבנו נקלף נ"כ ליכא שום חששא אף אם אין מכירין בעורב שהרי בעורב ודאי אין קורקבנו נקלף שהרי זהו סימן החדש כמ"ש ואף גם בלמינו דעורב שאפשר לומר ששני סימנין דלמינו אינן דומין לסימנים דעורב עצמו מיהו עכ"פ א"א לומר דקורקבנו נקלף חד מנהון ראם נאמר כן אין זה סימן חדש שישנו בפרס או

או בעוזניה וכן אם יתכרר דעורב ומינו דורסים אם נמצא שני סימנים וחד מנהון אינו דורס נ"כ אין שום חשש כמוכן אך בכר בתכנו שיש בדריסה חשש שאין יכולין לעמוד על בוריו כם"ש בסעיף י' ע"ש :

יד אמנם זהו ודאי בין לשיטה זו ובין לשיטה הקודמת עוף שיש לו נ' סימנים שכנופו הוא ודאי טהור ורק לשיטת רש"י צריך נם לדעת אם אינו דורס ובין דבענין דריסה יש לטעות א"כ אין לסמוך על סימנים וצריך מסורת כם"ש בסעיף י' :

טו אבל לפי מה שכתב בעל המאור דקבלה בידו שכל עוף שחוטמו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז בידוע שאינו דורס והסכימו לזה הרא"ש והרשב"א והטור ורוב הפוסקים כם"ש רבינו הב"י בספרו הגדול ע"ש א"כ גם לשיטת רש"י א"צ מסורת וכ"כ הטור ורבינו הב"י בש"ע אבל רבינו תרמ"א לא ס"ל כן כמו שיתבאר בם"ד בסעיף כ"ט :

טז ודברי הרמב"ם ז"ל הרבה תמוהים בענין זה ובכר מרחו חכמי הדורות ליישב דבריו ולא נתיישבו על הלב [עיין"ם סי' קפ"ו וכ"י ולח"מ ומרו"פ נקוד פ"נ] וז"ל הרמב"ם בפ"א מסימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה אלא מנה מינין ממאין ושאר מיני העוף מותרין והמינין האסורין כ"ד הן ואלו הן וכו' כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן ה"ז אוכל כל עוף שאינו מהן וז"צ בדיקה ועוף טהור נאבל במסורת והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שהוא עוף טהור ונאמן צייד לומר עוף זה התיר לי רבי הצייד והוא שיוחזק אותו צייד שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן עכ"ל :

יז עוד כתב מי שאינו מבירן ואינו יודע שמותיהן כודק במינין אלו שנתנו חכמים כל עוף שהוא דורס ואוכל בידוע שהוא מאלו המינין וטמא ושאינו דורס ואוכל אם יש בו אחד מג' סימנין אלו ה"ז עוף טהור ואלו הן אצבע יתידה או זפק והוא המוראה או שהיה קורקבנו נקלף ביד לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאינו דורס ויש בו אחד משלשה סימנין אלו חוץ מפרס ועוזניה ופרס ועזניה אינן מצויין בישוב אלא במדברות איי הים הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב וכו' עכ"ל :

יח עוד כתב אבדו הגאונים שמסורת היא בידיהם שאין מורין להתיר עוף הבא בסימן אחד אלא אם היה אותו סימן שקלף קורקבנו ביד אבל אם אינו נקלף ביר אע"פ שיש לו זפק או אצבע יתידה מעולם לא התירוהו כל עוף שחולק את רגליו כשמותחין לו חוט שתים לכאן ושתים לכאן או שקולט מן האויר ואוכל באויר ה"ז דורס וטמא וכל השוכן עם הטמאים ונדמה להם ה"ז טמא עכ"ל :

יט ותמהו על"ז דאיך כתב דכפרס ועזניה יש בם סימן אחד בנוף ואינו רורס והרי להריא איתא בגמ' דפרס ועזניה אין להם רק סימן טהרה אחד וג' סימני טומאה ועוד למה לא כתב איך הדין אם נמצא בעוף שני סימנים שבנוף או שלשה סימנים שבנוף ועוד ק"ל שהרי לדבריו כל הטמאים דורסים וטהורים אינם דורסים וא"כ למה לנו סימנים אחרים והו"ל לומר דכל שאינו דורס טהור ועוד תימא עליו דזה שהביא מהגאונים שאין מתירין בסימן אחד רק אם אותו סימן הוא קורקבנו נקלף ביד הביאו התום' וכל הראשונים כשם קבלת ר"ח ומפורש בהם שא"צ לזה עוד סימן שאינו דורס והוא הביא דבריהם על אינו דורס ועור סימן אחד בנופו וע"ק לי רבוה שכתב בעוף שחולק את רגליו שתים לכאן ושתים לכאן ה"ז דורס וטמא מסיים בנמ' [ס"פ] שלש לכאן ואחת לכאן טהור ולמה השמיט זה [עי"ן ג"ע ולוק] :

כ ונלע"ד דהרמב"ם דקדק כל זה מתוך המשנה דתנן כל עוף הדורס טמא כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור וקשה כיון דכל הדורס טמא ממילא כל שאינו דורס טהור דהא כל עוף טמא דורס וכל עוף טהור אינו דורס א"כ למה לנו סימנים אחרים ליתני כל עוף הדורס טמא וכל עוף שאינו דורס טהור אלא ודאי דאע"ג דמעיקר דין תורה ודאי כן הוא מ"מ אין לסמוך על סימן שאינו דורס להתיר באכילה ומעמא רבה איכא במילתא דאלו הג' סימנין שבנוף הם סימנים למהרה בחיוב וסימני טומאתם כשלילה וסימן דורס הוא להיפך דסימן טומאה שלו הוא בחיוב וסימן טהרה שלו הוא בשלילה וביאור הדברים דאצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף הם סימני טהרה ואנו רואים זה בחוש שיש לו אצבע יתירה שיש לו זפק שקרקבנו נקלף ביד ואין כאן מקום לטעות וסימני טומאה שלהם הוא בשלילה שאין להם כל אלו וסימן דריסה הוא להיפך דסימן טומאה שלו אנו רואים בחוש שהוא דורס ואין כאן מקום לטעות משא"כ סימן טהרה שאינו דורס הוא בשלילה וכל שלילה עלולה להטעאה לרוגמא לא מיבעיא אם לא ראינו שהוא דורס וראי דאין ראיה דלא ראינו אינה ראיה אלא אפילו אם ראינו שלא דרס אולי באותו פעם לא רצה לדרוס או סיבה אחרת היה לו ולכן אמרו חז"כ כל עוף הדורס שראינוהו דורס וראי טמא ואין להכיט עוד על סימנים אחרים וכל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף טהור כלומר דאף אם דאיניהו שאינו דורס א"א לטהרו למעשה בסימן של שלילה אא"כ יש עוד סימן אחד בנופו אצבע יתירה או זפק או קרקבנו נקלף והמשנה או או קתני וביאר הרמב"ם הטעם לפי שאין בכל אלו המינין האסורין וכו' ונבאר דבריו :

כא רהנה איתא בגמ' [ס"ח] גמירי ב"ר עופיה טמאין הן וד' סימנין תלתא הררי בכולהו עשרים מהם ג' ג' ותרי בעורב חר בפרס וחר בעוזניה וכו' ע"ש ומפרש כשיטת רש"י והגאונים דעשרים יש להם ג' סימני טהרה שבנוף אך הוא מפרש דסימן טומאה שלהם

הוא רק סימן דריסה ובעורב יש שני סימני טהרה שבנוף וסימן אחד של טומאה שבנוף וסימן דריסה חד בפרס וחד בעזניה ראיתא בהא ליתא בהא בלומר ראחד מהם יש לו סימן אחד של טהרה שבנוף והוא דורס והשני אין לו סימן טהרה בנוף ואינו דורס וזה שאמרו כל עוף טמא דורס הוא לבר זה האחר שאין הוששין לו שאינו מצוי בישוב כלל ולכן גם מטעם זה לא היה באפשרי להתנא לשנות רכל שאינו דורס טהור רהא אחר איבא שאינו דורס וטמא ולפ"ז הסימן החרש הוא שאינו דורס וייצא מן הכלל :

כב ורוב רבותינו פירשו דהסימן החרש הוא קרקבנו נקלף והביאו ראיה ממסורת הגאונים שאין להתיר רק ע"פ סימן זה והרמב"ם יש לו רעה אחרת בכל זה כמו שיתבאר ובראיה ברורה לזה מם"ש התום' בעצמם [ס"ב: ד"ה מפי] לשון ר"ח שכתב שיש באלו ב' זפק וקרקבנן נקלף ואצבע יתירה אבל דורסין והעורב יש לו שנים מאלו הג' ופרס ועזניה אחר מהם יש לו אחד מאלו הג' והאחר אינו מאלו הג' בלל ונו' אבל אינו דורס עב"ל ובתבו התום' דלרונמא בעלמא קאמר ר"ח ובמה מהדיוחק הוא זה ולדברי הרמב"ם א"ש בפשיטות :

כג ולפ"ז יתפרשו דבריו כמין חומר וה"פ מי שאינו מכירן וכו' בורק בסימנים אלו שנתנו חכמים בל עוף שהוא דורס ואוכל בירוע שהוא טמא ושאינו דורס ואוכל אם יש בו אחר מג' סימנים הללו ה"ז טהור בלומר דעל סימן שאינו דורס גזרו חכמים שלא לסמוך מפני שהוא סימן שלילה כמ"ש ורק עוף שיש לו רק סימן אחר הוא טהור מפני שכל הטמאים עשרים מהם יש להם ג' סימנים ועורב ומינו שני סימנים ורק פרס ועזניה יש להם סימן אחר זה בנופו וזה שאינו דורס ולא חיישינן לזו מפני שרחוקים מן הישוב וזה שכתב דלסימן אחר בעינן גם שאינו דורס והו לא מפני הסימן אלא שבהכרח צריך לראות על הדריסה מפני שבל דורס טמא ונהי שאין אנו מעמידים על סימן שאינו דורס מפני החומרא מ"מ להיפך להתיר עוף בהכרח לראות שאינו דורס רכל דורס טמא ולפיכך אם באנו להתיר עוף בסימן אחר בהברח לראות גם אם אינו דורס ואין אנו חוששין שמא טעינו בסימן שאינו דורס ובאמת הוא דורס ראין לחוש לזה ראם נאמר בן בהכרח שהוא פרס או עזניה והי אינן מצויין בישוב אבל בשני סימנים ואינו דורס א"א להתיר בלא מסורת מפני חששא רבה שמא טעינו באינו דורס והוא עורב או מין עורב יש להם סימנים ובן אף אם יש להם ג' סימנים וגם אינו דורס א"א להתיר בלא מסורת רשמא טעינו באינו דורס והוא מהעשרים עופות טמאים שיש להם ג' סימנים וזה טמש בשיטת רש"י ז"ל :

כד וזהו שאומר לפי שאין בבל אלו מינין האבורין מין שאינו דורס ויש בו אחר מג' סימנין אלו חוץ מפרס ועזניה וכו' כלומר דבאלו השנים יש אחר שאינו דורס ואחר שיש לו סימן אחר שבנוף ועיקר כוונתו על היתר דסימן אחר וזה שאינו דורס הכרח הוא כמ"ש ולכן לא קאמר חוץ מפרס או עזניה מפני שבאחד מהם ליכא שני סימנים ורק בשניהם נתקבצו השני סימנים אלו והוא מוכרח לומר שאינו דורס כמ"ש ועל שבשניהם נתקבצו שני הדברים לכן בתב כן ובכל הטמאים אינו כן :

כה ונם זה מקורו מנמ' מפירשה [ס"כ] אמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דריס וכו' מאי איבא משום פרס ועזניה ליתנהו בישוב ע"ש ונרחקו רש"י ותום' בפירושא דוהוא דלא דריס ע"ש והרמב"ם מפרש בפשטיה דזהו הכרח לראות שאינו דורס וזה שאומר מאי איבא משום פרס ועזניה ה"פ ראף אם ניחוש שמא טעינו באינו דורס ג"ב אין לחוש לזה ר"ב הוא פרס או עזניה וליתנהו בישוב אבל ב' או ג' סימנים נרייע טפי ריש לחוש שטעינו באינו דורס וזהו עורב או שארי טמאים מעשרים הטמאים כמ"ש [וכרמב"ם פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הי"ב] אבל כל שאר סימנים מועטים כדלרכו נקודם] :

כו ואח"כ בתב אמרו הגאונים וכו' שאין מורין להתיר וכו' אלא וכו' שיקלף קרקבנו וכו' ואין הטעם מפני שהוא סימן החרש אלא הטעם כן הוא דהגאונים ראו שחכמי הש"ם החמירו בסימן שאינו דורס אע"ג דמעיקר דין התורה הוא טוהר בזה בלבר מפני שהוא דבר הנמסר לכל העולם יש לחוש למעות בסימן שלילה כמו שבארנו ולכן נדרו עוד יותר לומר דנם באלו השני סימנים אצבע יתירה וזפק יש לחוש למעות שהרי באצבע יתירה יש מחלוקת מהו זה אצבע יתירה בם"ש בסעיף ג' ולחכמי הגמ' היה ירוע אבל בין שלהפוסקים נתחדשה מחלוקת בזה וראי יש לחוש ובן בזפק ירוע שיש בעופות בטין זפק קטן ויש שמשונים בהוארם ואין זה זפק בם"ש המהרש"ל [ים"ש קפ"ז] וז"ל ובן יש לעיין שהזפק שבו יהיה בצורתו ואינו משונה בהוארו מצורת שאר זפקים אבל אין לדקדק בקטנותו וכו' עב"ל ולכן גזרו הגאונים שלא לסמוך על זה אבל בקילוף הקרקבן אין מקום למעות בלל :

כז ואח"ב בתב בל עוף שתולק את רגליו וכו' ה"ז דורס וטמא עב"ל ולא בתב הבבא השניה דבשאינו חולק טהור משום דזהו סימן על העדת דריסתו וכיון דעל עצם שאינו דורס אין אנו סומבין ב"ש על הסימן המורה על זה ובריירא שבנמ' עצם הדין קא נקיט אבל הרמב"ם שבא לפסוק למעשה השמיט זה בכוונה מטעם שבתבנו :

כח ולפ"ז אני אומר דנם הסימן שכתב בעל המאור שהכאנו בסעיף ט"ו שבל שחוטמו רחב וכף רגלו רחבה בשל עוון בירוע שאינו דורס ע"ש ואף דוראי כן הוא וחלילה לי לפקפק בזה מ"מ לפי מה שבארנו בדעת הרמב"ם שחז"ל לא סמכו על סימן שאינו דורס ומטעם זה א"א להתיר למעשה נם בסימן חילוק רגלים שהובא בנמ'

בנמ' והגאונים החמירו גם בסימני אצבע יתירה וזפק מטעם שהענין נמסר לרבים כמ"ש ק"ו שאין לסמוך למעשה להתיר על סימן זה שאינו דורס ולא יהא טפל טוב סן העיקר :

כח ויראה לי ברור שזהו טעמו של רבינו הרמ"א בסעיף נ' שעל מה שכתב רבינו הב"י י"א שכל עוף שחרטומו רחב וכף רגל רחבה כשל אווז בידוע שאינו דורס ומותר באכילה אם יש לו נ' סימנים בגופו עכ"ל כתב הוא וז"ל וי"א שאין לסמוך אפילו על זה ואין לאכול שום עוף אלא בטסורת שקבלו בו שתוא טהור וכן נוהגין ואין לשנות עכ"ל ואין שום טעם לבאורה לה"מ"א זו [עפר"ח סק"ם סמוק עליו] ואתר מהגדולים הא"ר ך להוכיח דאווזות הכר ובר אווזות הכר כותרים ממעם זה דאפילו לדעת רש"י הא יש להם סימן זה ודעת הרסב"ם היסב לשיטת הר"ם כר יוסף שכתבנו בסעיף י"ב אבל לפי מה שבארנו דברי הרמב"ם דברי רבינו הרמ"א נכונים וברורים וחלילה להתיר בלא מסורת [עכרו"ם נקוטו פני נסר שהסריך לדמות דברי הנ"ל שפסרס והוס כתירס ולדבריהו אין להתירס כי אס ע"פ מסורת ולכך זה שהפלא עליו שכתב שים לבס כל הנ' סימנים שבנוף ע"ם ונ"ע דהם כוותם וכר מוותם אלו ניופים שאין להם זפק ואין שפבר שמוותם הכר וכר מוותם כבר ים לבס זפק ואפי לפ לפיהים שמו"ם ונע"נ] :

ל וזה שכתב שכל השוכן עם הטמאים ונרמה להם ה"ז טמא עכ"ל וע"פ זה בתב מקורם רזהיר טמא דמ"ל דהוא שוכן עם טמאים ודומה להם וי"א דזהיר טהור [ר"ן] דאינו נרמה כמראיתו להטמאים ורק שוכן עמהם ותסיהגי על השור והש"ע שלא בתבו בלל דין זה ולרבינו הרמ"א ניחא ביון שפסק שבלא מסורת אין לאכול אפילו כד' סימנים א"כ נם בלא זה אין אוכלין שום עוף יואינו ידוע אבל על השור ורבינו הב"י קשה ואולי דמ"ל דשכן ונרמה אינו אסור אלא בשאין לו כל הד' סימנים אבל ביש לו לא שיך לאסור משעם זה וביון שפסקו שבלא ד' סימנים אין להתיר בלא מסורת לשיבך לא הוצרכו לדין זה [ועל פטור ק"ל שכתב בלא כמסקנת הרפ"ם נסי' ל"ם דמין לפכול בלא מסורת וכ"כ בתשו' כלל ב' ס"ם ונ"ם] :

לא ודע דעוף שיש עליה מסורת א"צ לבדוק אחר שום סימן אמנם אם נמצא שהוא דודם או קולם מאויר או שחולק את רגליו אסרינן ליה ולא משנחינן אמסורת וכוראי שמסורת טעות הוא ["ם"ך סק"י] אבל אם אינו ידוע אם דורם אם לאו אפילו ידוע שאין לו סימן מהג' סימנים שבנוף מותר במסורת דהא יכול להיות שהוא טהור כשאינו דורם דזהו עיקר סימן טהרה וביון שיש עליו מסורת מותר לאבלו [שם] :

לב מי שהוא במקום שנוהגין איסור בעוף אחר מפני שאין להם מסורת והלך למקום שאוכלים אותו מפני שיש להם מסורת יכול הוא ג"כ לאבלו שם אפילו דעתו לחזור למקומו ואין באן משום חומרי מקום שיצא משם שהרי מה שאין אוכלין אותו במקומו לא מפני שאוסרים שתוא אסור אלא שמורים שהוא סותר ורק מפני שאין להם מסורת ובלא מסורת אין אנו אוכלין וביון שהוא עתה בסקום שיש להם מסורת למה לא יאבלם וכן ההולך ממקום שיש להם מסורת למקום שאין להם מסורת יכול הוא לאבלו שם ואין באן משום חומרי מקום שהלך לשם מהטעם שכתבנו ויראה לי דזה אינו אלא בדעתו לחזור למקומו אבל בשמתיישב שם אסור לו לאבלו דבל אדר נגרר אחר מקומו דאל"כ בשיתיישבו במה אנשים משם ויאבלו וכל העיר לא תאבל אין לך לא התנורדו יותר מזה ויש סי שמסתפק בזה ולי נראה ברור במ"ש פנרו"פ ודוק] [וכן מסמע להדיא נדו"פ ס"ם] :

לג וכתב רבינו הב"י בסעיף ה' אם שאר מקומות שאין להם מסורת יכולים לאבלו על סמך מקום שיש להם מסורת יש מי שאומר ויש מי שמתיר ויש לחוש לדברי האומר עכ"ל ומקורם בתב הדין שבסעיף הקודם דההולך ממקום שאין מסורת למקום שיש מסורת יכול לאבלו שם וזהו דעת הרא"ש והיש מי שמתיר שכסעיף זה הוא נ"כ דעת הרא"ש במ"ש בספרו הנרול ע"ש ואין לשאול דא"כ לפ"ן למה לו לומר מקורם דזה שהלך יכול לאבול הא אפילו בל בני מקומו יכולים לאבול על סמך מקום שיש להם מסורת ר"ל דודאי בן הוא וכאסת כוונתו בן הוא דלא לבד שזה שהלך יכול לאבול אלא אפילו בל בני מקומו ונקיט ברדר לא זו אף זו [עכרו"ם סק"ן] ועוד דאין זה שאלה בלל דודאי אם בל אנשי המקום שאין להם מסורת רוצים לסמוך על המקום שיש להם מסורת יכולים לעשות בן אבל אם אינם רוצים ונשארים באיסורם מי יוכל להבריחם ועכ"ז מותר לו להיחיד שהולך ממקומו למקום שיש בו מסורת לאבלו אם רצונו בבך ולא אסרינן שמוברח לעשות במקומו מטעם חומרי מקום שיצא משם מהטעם שבארנו :

לד ומעם היש מי שאומר הוא רשבא מה שבמקומם נהגו איכור הוא מטעם שבמקומם מצויים טמאים הרומים להם ובהברח לאסור זה מפני זה וזהו דעת הרשב"א [ב"י] ומ"ם אפילו לפי ריעה זו יחיד ההולך משם למקום שיש בו מסורת יכול לאבול דודאי אם היה ברור לנו דהמקום האומר הוי מטעם זה ומדינא אסר להם לאבול היה נם היחיד הפורש מהם נזר אזהריהם והיה אסור לו לאבול נם במקום המותר מטעם חומרי מקום שוצא משם אבל באמת אין אנו יודעים מפני מה אין אוכלים שם ולבן א"א להחסיר על היחיד ההולך למקום אחר דנובל לומר דזה שאין אוכלים הוא מטעם שאין להם מסורת ודק להתיר לכולם אנו חוששין לטעם אחר [ב"ך סק"ם] :

לה ויש מי שאומר דלא פליגי בלל דהרא"ש מיירי במקומות שלא קבלו בו היתר לכך אין אוכלים אותו

אותו אבל מ"מ לא נהגו בו להחויקו לאיסור גמור ולכן שפיר יכולים לסמוך על המקום שיש להם ממורת והרשב"א מיירי במקומות שמחזיקין אותו לאיסור גמור ולכן אינם יכולין לסמוך על מקום ההיתר [סמ] ואפילו בסתם י"ל דאולי מה שאין אוכלים אותו הוא מטעם שמחזיקין אותו לאיסור או מטעם סייג ובודאי גם המתיר א"א להתיר להם אא"כ ידענו ברור שזה שאין אוכלין אותו הוי רק מטעם חסרון מסורת והכי קיי"ל [וכ"ג דעת הפמרגיס] ורק להיחיר ההולך משם למקום המותר א"א לאסור עליו מסתם במ"ש בסעיף הקודם:

לן ביצו עוף טמא אסורין מן התורה ולא משום רכל היוצא מן הטמא טמא בלבר אלא רבפירוש אמרה תורה ביצת עוף טמא ר"ת"ב ואת בת היענה וקשה אמו בת יש לה לעוף טמא זה אלא רקאי על הביצה שילרה [נמ' ס"ו:] ואין לשאול דבאמת לסת לן קרא הא בלא"ה כל היוצא מן הטמא טמא ריי"ל רכיון רמצד הסברא היה ראוי לאסור גם ביצת עוף מהאד משום אסת"ח אלא רהתורה התירה בקן צפור והייתי אומר רגם טמטאה טותרת להבי צריך קרא [חוס' ס"ו]:

סימן פג דיני סימני דגים סנפיר וקשקשת. ובו ג' סעיפים

א סימני דגים טהורים מפורשים בתורה בפ' שמיני רכתי"ב את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם:

ב והנו רבנן [ס"ו:] ממשמע שנאמר אכול את שיש לו שומע אני אל תאכל את שאין לו וממשמע שנאמר אל תאכל את שאין לו שומע אני אכול את שיש לו ולמה שנאן לעבור עליו בעשה ול"ת עכ"ל ולמרנו מזה שהאוכל רג טמא בימל מ"ע ועבר על מצות ל"ת [רמב"ם פ"ג] ולמה לנו הכתוב השלישי רכל אשר אין לו וגו' שקץ הוא לכם דרשו בת"כ שיכול אין לי אלא המעלה סימני טהרה שלו ליכשה השירו במים מניין ת"ל במים עכ"ל בלומר דווקא כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים לא יאכל אבל אם במים יש לו אף שבהעלותו מהמים נשרן סותרים באכילה כמו שיתבאר:

ג עוד דרשו שם ימים זה ים הגדול שנאמר ולמקוה המים קרא ימים ונחלים אלו הנהרות וכו' אין לי אלא ימים ונחלים שמושבים בימות החמה וכימות הגשמים מניין לרבות שאר ימים ושאר נחלים שמושבים ביכמות הגשמים ואין מושכין בימות החמה עד שאתה מרבה מים שבבורות הלמוד לומר במים עכ"ל ויש הגדול בולל כל הימים שהרי כל הימים נבנסין לתוכו וכן כל הנחלים הולכים אל הים ומי בורות פירושו אנמים ונהרות קטנים שפוסקים ביסות החמה [ע' סי' סיפ"ב סם]:

ד סנפיר הם ששט בהם בעין גף העוף וקשקשת אלו הקליפות הקבועין בו בענין שנאמר ושריון קשקשים הוא לבוש ושנו חכמים במשנה [נדס ג"פ:] כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר וזה שהתורה הוצרכה לכתוב גם סנפיר בדי שלא לטעות לומר רקשקשת הוא סנפיר ואף שידענו זה מקרא דנביאים רכתי"ב ושריון קשקשים הוא לבוש מ"מ לא רצתה התורה לסמוך על מה שבמקום אחר מבואר כן ועל זה אמרו יגדיל תורה ויאדיר כלומר רכבאן עצמו נילתה התורה מהו קשקשת ובמה נילתה בזה שכתבה גם סנפיר [פתוס' סם]:

ה ודע שיש מי שכתב [מפיו"ע פ"נ סמ"ו פות מ'] שרופא אחר הביא לו דג אחד מים ספרדי ויש לו קשקשים ור' רגלים ואין לו סנפיר והדג הזה הוא סם המות לאדם והרופאים מוציאים הארס ועושין ממנו רפואה והקשה על הך כללא דכיילי חז"ל רכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר והרי הדג הזה יש לו קשקשת ואין לו סנפיר ואף אם נאמר דרנלים הם במקום סנפיר אך אפשר שהתורה תתיר סם המות והלא הרכיה הרבי נועם ומרח מאר ליישב וכתב רכלל זה אינו אלא על דגים ולא על שארי ברואים שבים ויש מי שכתב דוראי הסנפירין נפלו בהעלותו מן המים ואי משום סם המות גם כותנת התורה תהא להתירה לאחד שיוציאו ממנה הארס [פר"ח סק"ל] ויש מי שכתב דהתורה רברה על הרוב ויש שיוצאים מן הכלל [כמ"פ סק"נ] וכל רבריס אלו אין נראי לשומעם שהרי הגמ' הקשה דלמאי בעי סנפיר בלל והלא כיון שיש קשקשים יש נ"כ סנפיר ואי ס"ד שיש יוצאים מן הכלל או שיש שסמירים הסנפירים פשיטא שצריך להשמיענו [ולספר"ח י"ל נחמק פכל נסכרו"ם קסס טוכפ]:

ו והנה להנדולים האלו פשיטא להו דכל ברואים שבים מותרים באכילה בשיש להם סנפיר וקשקשת ולבאורה הדין עמהם דאמו דגים כתיבי באורייתא והרי בתיב כל אשר לו סי"ק במים וגו' וכל הברואים בכלל אמנם הרמב"ם ז"ל בפ"ב ממכ"א דין י"ב כתב כפורש להפך ח"ל האוכל כוית משרץ המים לוקה מן התורה שנאמר אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תממאו בהם וכו' אימתי שרץ המים אלו הבריות הקפנות במו התולעים והעלוקות שבמים והנבריות הנדולות ביותר שתן חיות הים בללו של דבר כל שאינו בצורת הדגים לא

לא דג טמא ולא רג טהור בגון כלב המים והרלפון והצפרדע וכיוצא בהן עכ"ל חרי שבתב מפורש שלבר מיני דגים כל ברואי הים אסורין באכילה וזהו שרץ המים ׃

ז ויש שלא הביאו דבריו כלל ויש שהביא דבריו [פר"מ] ודחאו מהלכה לנמרי והביא ראיה מדברי הנמ' פ' אין מעמידין [ל"מ:] חמרא רימא שרי תורא רימא אסור ועוד ראיה מת"כ דדריש שם מאי דכתיב במים במים להורות דכל המים כימים ונחלים בין לענין היהר כשיש סו"ק ובין לענין איסור כשאין סו"ק ואח"כ אומר לכך נאמר במים במים או אינו אלא אותו המין שהתרתי אותו המין אסרתי איזה מין התרתי בעל עצמות ופרה ורבה [דלגיס סס פו"ל ויש נסס עצמות] אף אין לי לאסור אלא בעל עצמות ופרה ורבה מניין לאסור בעל עצמות ואינו פרה ורבה פרה ורבה ואינו בעל עצמות עד שתהא מרבה להביא את הגלים ואת הצפרדעים הגדילים בים ונרילים ביבשה ת"ל כל אשר אין לו סו"ק וכו' עכ"ל עוד אמרו שם ומכל נפש החיה אשר במים חיה זו חית הים נפש להביא את הסירני עכ"ל וסירני הוא מין שבים שחציו העליון דמות אשה וחציו התחתון הוא רג [ערוך ערך סרני] חרי מבואר שהפסוק כולל לכל תברואים שבים עוד תביאו ראיה מדג שיבוטא שהיו אוכלים והוא מין עוף שבים בראיתא [ספ"ת לכ"ק] הנהיג בעיוא ושיבוטא ומכח כל אלו דחה דברי הרמב"ם ו"ל ויש שכתב דבוונת הרמב"ם הוא על אותן חיות שבים שאין להם סנפיר וקשקשת [פמ"נ נמ"ו סק"כ] ומי לא יראה שהרמב"ם כותב מפורש להיפך שהרי דבריו ברורים במה שכתב שכל שאינו בצורת דג לא טמא ולא טהור ואין מהצורך להאריך בזה ׃

ח ואני אומר דמשה אמת ותורתו אמת וכל דבריו צודקים דלהדיא מוכח מדבריו בעצם הפסוקים ומת"כ נ"כ אררבא ראיה ברורה לשיטתו כמו שנבאר בם"ד וזה שאמרו חז"ל חמרא רימא תורא רימא הם דגים ממש ונקראים בלשון זה כמו שגם אצלנו יש מיני דגים שמכנים אותם באיזה כינוי של חיות וכן בבל הלשונות ובהברח בן הוא אחרי שיש מיני דגים לאלפים שהרי מיני דגים טמאים אמרו חז"ל [ס"נ:] שיש שבעה מאות וטהורים עוד הרבה יותר ועל כן לא פרטה התורה בדגים בכחמה וחיה ועופות ורק הסימנים בתבה וא"כ הסכמת שמות הפרטים לכל דג נותנים בינויים ובינויי בינויים וגם מה שאמרו על שיבוטא שהוא מין עוף לא ידעתי מאין להם ורש"י פירש בכל הנקומות שיבוטא דג ע"ש וכן שמעתי מאחר שאכל בעיר מטאמכול דג שיבוטא והיא בבל הדגים רק שטינה מאר וזה שאמרו חז"ל הנהיג בעיוא ושיבוטא האם מפני זה נאמר שהוא ג"כ כרמות עוף וזה שהרמב"ם בפ"ט מבלאים קראה חית הים מפני ששם אינו מדבר רק בעניו כלאים לא נחית לדקדק בפרטיה והתורה נ"כ ביצירת מעשי בראשית קראה לכולם ישרצו המים שרץ נפש חיה וגם הדגים בכללם אבל כשבאה לפרוט לענין איסור והיתר פרטם כמו שיתבאר בסעיף הבא בס"ד ׃

ט רהנה בהיהר כתיב כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם האכלו ובאיסור כתיב וכל אשר אין לו סו"ק וגו' מבל שרץ המים ומבל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם וקשה למה לא פרטה גם בהיהיתר כל אשר לו סו"ק וגו' מבל שרץ המים ומבל נפש החיה אשר במים אותם תאכלו והרי היהיתר כתיב מקורם אלא הטעם הוא רבל שרץ המים וכל נפש חיה אשר במים אף שיש להם סו"ק אסורים ורק רגים בלבד התירה הורה כשיש להם סו"ק וזה שלא פרטה רגים משום דסתם ברואי המים שאובלים אותם בני ארם הם רק דגים ולא הוצרכה לפרט והרי במעשה בראשית שבתבה הורה ישרצו המים שרץ נפש חיה שבל הברואים בכללם ועכ"ז אח"ב בהברכה רפרו ורבו רק לרגים נאמרה במבואר בריש בתובות וזהו שבתוב אח"כ ורדו ברגת הים אע"ג שמקודם בללם עם בל הברואים אלא משום שהמה העיקרים וכן אבר מרע"ה במתאוננים אם את בל דגי הים יאסף להם ולא אמר חיות הים ולבן באיסורם הוברחה התורה לפרט שלא תאמר דעליהם אין שום איסור בלל לזה פרטה התורה דעליהם תמיר יש איסור אף בשיש להם סו"ק וה"פ רקרא ובל אשר אין לו סו"ק וגו' [וזהו מיני לגיס] וכן מבל שרץ המים וכן מבל נפש החיה אשר במים שקץ הוא בין שיש להם סו"ק וכין שאין להם וזה שלא כתבה ומכל שרץ המים דרך התורה כן הוא לכתוב ויו החיבור על האחרון בלבד כמו שם חם ויפת במקנה בכסף וכזהב ׃

י ועוד ראיה ברורה מהתורת כהנים עצמו רהנה יש להבין מהו זה שאומר או אינו אלא אותו המין שתתרתי וכו' בעל עצמות ופרה ורבה וקשה אמו בהיתר כתיב איזה מין שנאמר שהוא בעל עצמות ופו"ר והרי רק בל אשר לו סו"ק בתיב אלא וראי רסתמא ארנים קאי והמה בעלי עצמות יפרים ורבים וזהו שאומר ראולי אתי קרא דבמים להורות על שארי מינים שהם אסורים דאי לא פרטה הייתי אומר דשארי מינים לבר רגים מותרים לנמרי לזה אומר דלהבי לא צריך במים במים דבתיב בל אשר אין לו סו"ק וכוונתו לסיפא דקרא מבל שרץ המים ומבל נפש החיה אשר במים דמבאן למדנו לאסור בל שאינו מין רגים וכמו שמסיים הת"ב ומבל נפש החיה אשר במים חיה זו חית הים בלומר שבל מינים שבים לבד רגים אסורים הן הרומים לשרצים והן הרומים לחיות ועור דריש נפש להביא את הסירני שהוא חציו אשה וחציו רג ולבן הוא בבלל נפש ומזה גופא יש ראיה להרמב"ם בשנבין דזו הבריה שחציה דג אם אין עליה סנפיר וקשקשת למה צריך לרבות הלא גם בבולה דג אסורה אלא וראי שיש לה סי"ק והיתי אומר רחציה זו מותרת בבל הדגים לזה מרבה הבתוב דבין דחציה אינה רג אסורה בולה מיהו

זהו מילתא דפשיטא דכל שאינו בצורת דג אסור לגמרי ואינו מועיל סי"ק וא"כ זה הדג שהביאו מים ספרדי כיון שיש לו ד' רגלים הוא שרץ נמוד ואינו בכלל דגים כלל :

יא וזה שהרמב"ם הביא לאיסור לאו מקרא דאל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא הביא מפסוק זה עצמו דמכשרם לא תאכלו ככר הקשו עליו [פמ"מ] ויותר מזה תמוה רבו' המצות [לאוין קפ"ם] כתב דלשרץ המים אין לאו אחר מיוחר זולת פסוק זה ע"ש אכנם האמת הוא רם"ל דקרא דכתיב אח"כ ושקץ יהיו לכם מכשרם לא תאכלו לא קאי רק ארנים מטאים ולא על שרץ המים ודאיה לזה דהנה במשנת תורה לא כתיב שם באיסור מכל שרץ המים ומכל נפש וגו' אלא בתמא כתיב וכל אשר אין לו סו"ק לא תאכלו משום דלא מיירי שם רק ברגים ולכן מטילא הוכיח הרמב"ם דגם לא תאכלו דשמיני הוה נ"כ רק ארנים בלבד ולכן הוצרך קרא ראל תשקצו לשארי ברואים שבים [כנלע"ד נמוי] :

יב ועוד דבעצם התולרה אינם הומים דגים לשארי חיות הים דכל חיות הים נוקקין זכר ונקבה ול"ן בכל הברואים אבל דגים אינם כן אלא הזכר ממיל זרעו על הארץ והנקבה ג"כ כן כראיתא במדרש בראשית [פ' י'] וכ"כ התום' בב"ק ספ"ה ולכן גם לענין אבילה אין דומין זל"ו אכנם בכבורות [י':] לא משמע בהמדרש ע"ש [ותלוי בפלוגתא דפ' פ"מ מ': פ"ב ודוק] :

יג הקשקשות צריכין להיות נקלפים מן הרג [כ"י נפס רמב"ן] וראיה שהרי אונקלום הרגם קליפין וכן מקרא דשריון קשקשים הוא לבוש מוכח שצריך להיות כלבוש שביכולת לפושטו ולכן אם הן אינן נקלפים מעל הרג אא"כ ינמל עמהם גם מעור הרג וכשרו אין זה מימן מוהרה ואסור לאוכלה אכנם הקליפה יכול להיות גם ע"פ כלי וגם ע"פ תחכולה בגון שביד א"א לקולפה אלא בכלי וע"י שרייה במים רותחים ס"ם הא הם נקלפים [טכ"י] וכן הקרמונים שהתירו מין דג ברבוט"א לא היתה נקלפת רק ע"י שרייה ברותחין ואין לפקפק בזה ואין לשאול כיון דמרמי הפסוק ללבוש נצטרך שינמל ביד כמו בנד דל"ק בלל שהרי בתיב נ"כ עוד ובשר תלבישני ואמו העור נקלף ביד אך ע"י רותחין וראי גם העור נקלף :

יד בתב הרמב"ם [פס"פ] מי שאין לו קשקשים התופים את כולו מותר אפילו אין בו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת ה"ו מותר עכ"ל וזהו דעת רוב הפוסקים דבן חוא פשטות לשון המשנה [נ':] ולכן אע"פ שמצינו בחוספתא דחולין [פס"נ] בלשון זה ובטה קשקשים יהיו בו אפילו אחת תחת לוחיין ואחת תחת זנבו ואחת תחת סנפיריו עכ"ל דמשמע רצריך ג' קשקשים ובמקומות אלו דוקא לא חשו לה כיון שהוא נגר הפשנה ויש שחשו לה לענין קביעת המקום דזה אינו מפורש במשנה להיפך וזהו דעת רבינו הרמ"א שכתב וי"א דאין להתיר

בקשקשת אחת רק כשהיא עומרת תחת זנבו או לחייו או סנפידו ומוב להחמיר עכ"ל ומפרשים דהתוספתא או קתני או תחת לחייו או תחת זנבו או תחת סנפידו ופירשו הטעם רבשארי מקומות יש לחוש שמא נדבקה הקשקשת מרג אחר אבל במקומות אלו אין לחוש ויש שחששו לפשטות רברי התוספתא ולא התירו רק בג' ובמקומות אלו וכתב הרשב"א שיש לחוש לזה [עכ"י ובמ"פ נ"ם פסס נם מנוס נמנמנה ר"י נומר ענוס נמנמנה ר"י נומר ענוס נמנמנה ר"י נמוסנת ונמוספתא ר"י נקוט נתמי ולכן פירש דמו מו קתני ומלולי דנרי רבותינו סייתי מסרס התוספתא כפשפש ופינה מולקת על נמנמנה דנמנמנה פינו מנומר קשקשת אחת מפני שזה פ"פ לניוה ופס יש קשקשות נוללי ים הרבה פנ"ם להתוספתא פ"ק תפילו טס מפוזרים ור"י נומר ענוס נמקום פ"זד וטוס ר"י לחומרת ונס נמנמנה יש לפרש כן וכ"מ מלשון תפילו ודוק] :

טו יש מיני דגים מחורים שקשקשיהם דקים מאד ואינם ניכרים ולכן אם כרכוהו בכנר או נתנו אותו בכלי מלא מים ונמצאו קשקשים מותר רלא הצריכה התורה קשקשים גרולים רווקא ולכן במינים שאינם ירועים לנו ועשו בחינה בכריכת כנד או במים ונמצאו קשקשים היא בשרה ובן אם העמידו הרג נגר השמש ורואין בו קשקשים קמנים מותר [גמ' פפ"מ נ"ם·] אמנם בראיה בעלמא אינו מועיל לפי מה שנתבאר דצריך שיהא ביכולת לקולפן ולכן לא כתבו המור וש"ע לדין זה [פמ"ך סק"נ ונפמ"ם פ"ם ודוק] ורע שרבר פשוט הוא דבדבר שצריך ראית עין אינו מועיל אם רואין ע"י זכוכית המנרלת הראיה וצריך לראות בעין עצמה וכן הוא בענינים שבכל התורה כולה כמה שצריך ראיית עין :

טז כבר באנו דרנים המשירין קשקשיהם בשעה שעולין מן המים מותרים הם וכגמ' שם חשיב כמה מינין ואינם ירועים לנו וכן אמרו חז"ל דאם מין דג זה אין לו בקמנותו קשקשים ועתיד לנדלו לאחר זמן מותר לאכלו גם בקמנותו דלא הצריכה תורה רק מין שיש לו קשקשים וכבר נתבאר דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת לפיכך אם מצא חתיכות דג שיש לו קשקשת א"צ לחזור אחר סנפיר מצא סנפיר צריך לחזור אחר קשקשת ולא משכחת לה האי דינא רק בחתיכה דאלו בדג שלם לא משכחת לה להמצא קשקשת בלא סנפיר :

יז מצא חתיכות דגים מונחים ביחד ויש בחתיכה אחת קשקשת אם החתיכות מתאימות והיינו שהן שוות וכשמניחן יחד זו אצל זו מתחברות כולן מותרות דזהו סימן שכולם הם מדג אחד ואם אינם מתאימות אותן חתיכות שיש עליהן קשקשים מותרים ואותן שאין עליהן אסורים ואפילו נמלחו ביחד לא חיישינן לאסור החתיכות שיש להן קשקשים לפי שציר דגים מטאות אינו אלא דרבנן כמו שיתבאר ולא החמירו בספק שהרי אין ברור לנו שאלו החתיכות האחרות הם מדג טרפה ולכן אפילו ברור לנו שנמלחו ביחד בשר [שפ"ך סק"ם שפ' פפוס

ספק ממא מאכל מליחה עירבן כמו בפעיף כ' ול"ע להחמ כולמי מרפה מיירי מכל סכמ ספק הוא וכ"מ מלמון סמ"ע לילוש שממלחו ניחד ולזק] :

יח כתב הטור עוד יש סימן אחר בדג טהור והוא שהטמא ראשו חד ואין לו שדרה והטהור אין ראשו חד ויש לו שדרה ויש מהגדולים שכתבו שיש לסמוך על שני סימנין אלו להתיר כל דג וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין לסמוך עליהם ומ"ם כתב בותי שמביא חכית מלא מהתיכות דגים מלוחים כל דג שמכירין ראשו ושדרתו מותר והשאר אסורין עכ"ל ודבריו צריכין ביאור :

יט וה"פ דאיתא בגמ' [עס ל"ס:] דכשמביאים דגים קטנים מלוחים והמה טרופות כלומר לבר שאינם שלימות עוד החתיכות מטורפות שאין בהם אף חתיכה אחת שלימה אסורות דשמא הם מדג טמא ואם החתיכות אינם טרופות שהחתיכות ניכרות אם הראשים והשדראות גיכד שהם מין טהור כגון שהראש רחב ולא חד ויש להם שדרה מותרות ופריך הש"ס דאם ראש ושדרה הוה סימן טהרה למה תנן רק סנפיר וקשקשת ומתרץ דיש גם בטהורים שראשם ושדרתם דמי לטמאים ע"ש ופירשו הקדמונים דה"פ דוקאי הם סימן טהרה אך התורה והמשנה לא היה ביכולתם לתת סימן זה ולומר דכל שהראש חד ואין לו שדרה הוא סימן טומאה דאינו כן דיש טהורים שיש להם סו"ק וראשם ושדרתם דמו לטמאים מיהו אותם שהראש רחב ויש להם שדרה ודאי הם טהורים וזהו שכתב הטור שיש מהגדולים שכתבו שיש לסמוך על סימנים אלו להתיר :

כ אבל הרא"ש כתב שם [סי' מ"ח] רה"ק הש"ס דבין שיש בטהורים שבראשם ושדרתם דמו לטמאים א"כ אין זה סימן מובהק ויכול להיות גם בהיפך שבטמאים יש ראשם ושדרתם דמו לטהורים וא"כ אין לסמוך על סימן זה להתיר ומ"מ בחבית התיכות דגים מלוחים יש להתיר ע"י סימן זה דבין דאין באן ריעותא במה שאין להם קשקשת דנופלים בשעת מליחה לבן יש להתיר ע"י סימן זה ולא חיישינן למיעוטא דמיעוטא שטמאים יש להם סימנים אלו כטהורים משא"כ בשהיא לפנינו שליטה בלא קשקשים א"א להתיר עי"ז [ב"מ ולריסס ופ"ך סק"ן] ויש מי שפירש דבכאן מיירי שיש בהחבית מקצת חתיכות שיש בהם קשקשים ולכן אותם שאין בהם קשקשים לא חיישינן להו כיון שיש להם סימני ראש ושדרה [עס נעמ מהרל"ח] ולא משמע כן מלשון הטור ויש שמחלק בין לכתחלה לדיעבד והכותי שהביא הוה כדיעבד [ע"י סק"ה] :

כא ולהרמב"ם ז"ל דעת אחרת בזה שכתב בספ"נ אין לוקחים דגים מרוצים מלוחים מן העכו"ם והם הנקראים טרית טרופה ואם היה ראש הדג ושדרו ניכר אע"פ שהוא מרוצץ מותר ליקח אותו מן העכו"ם עכ"ל ונראה דמפרש דאין שום הפרש בסימן מובהק בראש ושדרה בין טמאין למהורין אלא שצריך שיכיר בטב"ע הראש והשדרה שהוא ממין דג פלוני ואז לא חיישינן לדג אחר טמא שעירב עמהן דאין להחזיק איסור והראש והשדרה הם עיקר הגוף לפיכך יש בהן הברה מאיזה דג הוא [כ"מ] וכן ביאר דבריו בפ' המשניות ע"ש ולכן רבינו הב"י השמיט כל דין זה בש"ע :

כב אבל רבינו הרמ"א כתבו בסעיף ד' על דין דתתיכות דגים ז"ל ואם נמצא שם דג שיש לו ראש רחב ושדרה מותר לאכול דוקאי היו לו קשקשים אבל אם הדג שלם ואין אנו רואים בו קשקשים אין לסמוך אראש ושדרה עכ"ל וכוונתו דכחתיכות כשיש לתלות שהוסרו הקשקשים מפני איזה סיבה תלינן וסמכינן על זה אבל לא בשלם וכמ"ש בסעיף כ' [ונס עסס להרמב"ם מסוס לרוב ספוסקים נס ס"ל כן ורק סב"ח והס"ך סק"ו סרגו להסב גס דעת סרמב"ם לסוס סימן ג"ח לומר כן כמ"ש ספר"ח וסכרו"ס וייעבו בלומק ספוגיו לעכריו וגס סרשב"ד ס"ל כן כמ"ס סר"ן עס ונס כן דעת רוב הפוסקים] :

כג כתבו בשם רבינו יהודה החסיד שדג טהור יש לו זנב סרוקה לשנים [כ"י] ובודאי שאין לסמוך ע"ז להקל אלא להחמיר כשאינו סרוק לשנים [פר"ח סק"ו] ויש מי שכתב בלשון זה על שם ריא"ז סימן מובהק בדגים כל דג שזנבו מפוצל אם היו הפיצולין שוין בידוע שיש לו קשקשת ואם ראשי הפיצולין האחד ארוך מחבירו בידוע שאין לו קשקשת אבל שאין זנבו מפוצל דומה זנב הטהור לטמא בדוב דגים [ע"ג ספפ"ם] וזהו דלא כר"י חסיד דיש הרבה שאין הזנב מפוצל והיינו שאינו נחלק לשנים ורק אותו שנחלק צריכין הפיצולין להיות שוין ורובי הפוסקים לא הזכירו מזה בלל :

כד כתב אחר מהגדולים מין דג שקורין בל"א מין קארפין והוא מכוסה בעור דק מאד ותחת העור הדק יש כמו חדרים קטנים מרובעים ובו מונח קשקשת אחת וא"א לקלוף רק בסכין ותתירו באכילה חכמי ק"ק ווילנא [נפה"ס נסס נס"י] ואנחנו לא שמענו מדג זה ואסור לנו לאכול רק הדגים הידועים לנו ואת שאינם ידועים לנו אין לאכול אא"כ רואים עליו קשקשאות כדרך הדגים דאין לנו מסורת על הדגים שאין בהם קשקשים לומר שהם מהמינים המשורים קשקשיהם במים ושמענו שבדור שלפנינו היתה פחלוקת בין חכמי הדור בדג שקורין סעטרינ"א שאין לו קשקשים ואומרים שזהו מהדגים המשירים קשקשותיהם במים ויצא הדבר לאיסור והיא מוחזקת אצלנו לדג טרפה וח"ו להתירה וכן אף אם במקום אחד נוהגים היתר באיזה מין דג ובמקום אחר נוהגים לאיסור אין לסמוך ולהתיר באותו מקום על סמך מסורת המקום אחר כמ"ש בסי' פ"ב לענין עופות דאולי במקום זה יש טמאים הדומים לזה ולכן נדר גדרו בזה וא"א להתירם [וכ"כ סמוסי"ח נסי' כ"ח ע"ס] :

כה ציר דגים טמאים אין איסורו רק מדרבנן דזיעה בעלמא הוא ולא דמי לציר בשר נבלה שהוא בבשר דדגים אין בהם שמנונית והציר הנוטף ע"י המליחה

זוא רק זיעה בעלמא [טוען ל"ט:] ואע"ג דבה"כ דריש כשקץ דכתיב נבי דנים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן אסמכתא בעלמא הוא [תוס' שם] או דעיקר קרא הוא לרוטב וקיפה ודווקא דג שאין בו שמנונית אבל הדנים השמנים צירן אסור מן התורה כבשר ולכן כל ספק שיארע בציר דנים הוה ספיקא דרבנן והולכין להקל אבל בדג שמן הולכין בספיקו להחמיר דהוי ספיקא דאורייתא ומתם דנים אין כהם שמנונית [כ"מ בשם פ"ה] ולכן בשיש בספק אם יש בהם שמנונית אם לאו הולכין להקל [ב"ח סקע"ו] ודע דדווקא ציר שע"י מליחה הוה ברנים מדרבנן אבל ציר שע"י בכישה מעל"ע וכ"ש ציר שע"י בישול הוה מן התורה [שם] ויש חולקין בכבוש [ט"ז סק"ו] וכן עיקר [ער"ש פ"י תרומות מ"ח ורמ"ש פע"מ ממ"נ] :

כו וכיון דציר שע"י מליחה בדנים אסורו דרבנן לפיכך מותר לקנות מהבותי דנים מלוחים מהורים אע"פ שמונחים עם הטמאים בכלי אחד רשכא לא נמלחו יחד בתחלה אלא אחר שמלחן כל אחד לעצמו עירבן אח"כ בכלי אחד ולכן אע"ג דקיי"ל לקמן סי' צ"א דאף לאחר שיעור מליחה נחשב כרותח ע"ש וא"כ כיון שמונחים בכלי אחד והם לחים יבלעו הטהורים מן הטמאים לא חיישינן לה מפני שציר דנים הוא מועט וכששהו שיעור מליחה כבר פלטו כל צירן [ב"ח סק"ו] ואפילו מונחים עתה ביחד בכלי מלאה מים קרים לא חיישינן לה כל זמן שלא נשרו מעל"ע ביחד דאז הוה כבוש [תו"ס ס"ג בשם רפכי"ה וכ"מ בגליון] אמנם אם בהבלי יש ציר והציר עולה על בל הדנים ודאי אסורים אפילו אם אינו ירוע שנשרו מעל"ע ולא מיבעיא אם נאמר דבציר א"צ מעל"ע כמ"ש לקמן בסי' ק"ה אלא אפילו אם נאמר דציר דנים לאחר שיעור מליחה אינו אלא כמים וצריך מעל"ע מ"מ יותר קרוב הדבר שהמה יחד בהבלי ימים רבים הכן דרך הסוחרים להניח במלחן בכלי והציר שופף עליהן כדי שלא יתקלקלו דבשלמא כששרויים במים קרים נראה לעין שזה מקרוב שראום ביחד וכיון שיש בספק אם היו מעל"ע ביחד הלינן לקולא אבל כששרויים בציר יחד בכלי מי הביא הציר לכאן ובודאי שמזמן רב הושמו יחד בכלי זה ומתוך המליחה והדחק עלה הציר עליהן [עפ"י סקי"ו דמשמע דפסיק"ל נגיר מותר כשלג ידפנו בניחר שנשרו מעל"ע ודגרי חיממ פס ופסיק"ל פס פיכס עתה בספכי שמוליכים גם כמו הכית פלג פס בכלי מחרת כקערה ופריכה מ"מ מי שם כציר עליכם ולפיכ לזה מכפו"ם שבשפתו דרק במיס קריס יש להקל ומלילה להקל נגיר ודוק] :

כז זה שכתבנו כן הוא מעיקר הדין ורבינו הרמ"א כתב בסעיף ה' וז"ל ויש אוסרים אם מונחים עם הטמאים בחבית אחת וכן נוהגין שלא לקנותם אפילו אם רואים רק שמונחים עם הטמאים המלוחים בערכוב על השולחן שמוכרין אותם שם מלבד בהעריג"נ ומרקר"ש דמהירין בכל ענין דודאי אינם נמלחין עם הטמאין משום דאין דרך למלחן עמהם ואפילו בשאר דנים אין להחמיר לפשפש ולברוק אם יש ביניהם דנים טמאים ואם רואה שהדנים הטמאים שרויים במים עם המהורים אפילו בהעריג"נ יש לאסרו אבל אין חוששין שמא נשרו כל זמן שאין רואים וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד שכבר קנאו יש להתיר בכל ענין משום דציר דנים דרבנן ואמרינן שמא בתחלה לא נמלחו יחד ואין חוששין אח"כ לכליעתן זה מזה ודווקא דלית בהו שמנונית וסתם דנים מלוחים לית בהו שמנונית אבל אם אית בהו שמנונית אסור מדאורייתא וספיקא לחומרא והיכא דהדנים מלוחים יבשים טוהר בכל ענין מאחר דהטמאים ג"כ יבשים ונהגו להחמיר גם בזה לכתחלה אם מונחים ביניהם עכ"ל :

כח ביאור דבריו דאינו חולק על כל מה שנתבאר ובודאי מעיקר הדין כן הוא שיש להתלות שלא נמלחו ביחד האמנם מי לא יבין את זאת דכשמביאים אותם בכלי אחד יותר קרוב שנמלחו ביחד ג"כ וכ"כ אחד מהקרמונים בזה"ל אמנם תבא מארה באיש אשר רואה בעיניו דנים מהודים וטמאים מונחים יחד בכלי וקונה אותם לבתחלה ועליהם נאמר ופושעים יכשלו בם [ב"ח ס"י] וכוונתו הגם שאין למחות בידם ממעם שנתבאר אבל הלב יורע שנמלחו ביחד וכ"כ המרדכי [פפע"מ] בשם נחלים דדנים מלוחים המונחים יחד עם הטמאים נהגו בהם איסור ע"ש והטעם כמ"ש ולכן אם יש ששים מן הטהורים נגד הטמאים אין בזה חששא כלל ולא חיישינן שמא נמכרו מן הטמאים ומקודם לא היה שם ששים רכולי האי אין לחוש [עפ"ך סק"ח] :

כט אמנם בהעריג"נ אין לחוש דודאי לא נמלחו עם שארי דנים טמאים משום דכאים מריחוק מקום ולאלפים ומולחין אותן לבדן ובהן אין לחוש אף כשמונחים יחד עם טמאים על השולחן או בכלי ובודאי לאחר זמן רב הניזז אצלן ואף גם בשארי דנים מלוחים אין לנהוג בהומרא זו רק אם רואים שמונחים עם הטמאים ביחד על השולחן או בכלי אבל כשמוחר מביא דנים מלוחים מהורים אין לנו לחשש ולחוש שמא יש עמהם טמאים ג"כ דאין לנו לחוש לזה אפילו כשיש לברר דאין שום מקום לחשש זה ולהיפך אף גם בהעריג"נ שנתבאר דאין בהם חשש כשמונחים יחד בכלי ס"מ אם רואים שהם שרויים יחד בכלי כמי השרייה ויש כזה ציר הרבה כמי השרייה ואותן מי שרייה עזין הן יש לאסור [תה"ד סי' קמ"ל וב"ל ונס ליונה ברמ"ם כן הוס ח"ם שרויים כמים כוונתו כמי ברייה פלג וכ"ש כל"מ מה ג' לבמים ממש אין לחוש ופנלנו קורין לזה ליפ"ק ופניים מובלים בהם פיתם כי הוא מלוח מאד ונם מפעם בג יש בו]: **ל** וחזו כשראינו שהעריג"נ אלו שרויים בדנים טמאים אבל כשלא ראינו אין לחוש אע"ג שהעריג"נ אחרים ראינו ששרויים עם טמאים אין לנו לחוש אולי גם אלו

כן ובין שאלו לא ראינו אין לנו להחזיק ריעותא ואין להחמיד בזה וכל דברים אלו שהחמרנו הוא לכתחלה משום דהסברא כן הוא כמו שבארנו ולכן אף שמעיקר הדין יש להקל ס"ם יש להחמיר לכתחלה אכל בריעבד אם כבר לקח מוקמינן ארינא כמ"ש בסעיף כ"ו ואפילו מונחים יחד ושרויים יחד ואפילו שלא בהערינ"ג ויש להתיר בכל ענין ואמרינן שמא מתחלה לא נמלחו יחד אלא אח"כ נתערבו ואין חוששין לבליעתן זה מזה ודווקא דלית בהו שמנונית הולכין להקל משום דהוי ספק דרבנן אבל בשיש בהו שמנונית הוכחין בספקן להחמיר דהוי ספק תורה וסתם דגים מלוחים או סתם דגים שאינם מלוחים [ס"ז סק"ז] לית בהו שמנונית ולכן אם יש ספק אי אית בהו שמנונית הולכין בספיקו להקל משום דרובן לית בהו שמנונית ועוד דהוה ס"ם שמא לא נמלחו עמהם ואת"ל נמלחו שמא אין שמנונית בהם וטותר מן התורה ובין דמן התורה יש ס"ם מותר

בדרבנן בחד ספק [עמ"ך סקמ"ו ופמ"ג סס] :

לא וכל דברים אלו הם בשהדגים לחים ומעורבים אלו באלו אבל דגים מלוחים יבשים כמו מארענע"ם וצובאקע"ם וכרומה המעורבים טמאים בטהורים וחטמאים ג"כ יבשים מותר בכל ענין ואין שום חשש להחמיר אפילו לחוש לחומרא משום ראין כאן שום ראיר שנמלחו ביחד ובודאי נמלח כל אחד בפ"ע שכן דרך דגים אלו שבשטוציאים אותן מן המים קורעין אותן כל אחד בפ"ע ומולחין כל אחד לבדו ותולין אותן ומפרידין זה מזה כרי שתשלוט בהם הרוח והחמה ויתייבשו שם [ס"ך סקמ"ו] וכתב דנהגו להחמיר גם בזה לכתחלה אם מונחים ביניהם עכ"ל בלומר דהמון ישראל נהגו גם בזה להחמיר אף שמדינא אין שום מקום לחומרא זו אף לדעת המחמידים דישראל קדושים הם ונהגו להחמיר ולכן במקום שלא נהגו בחומרא זו מותרין לאכול בלי

פקפוק בלל [סס סקי"ז] :

לב ודע ראפילו לחומרא זו לא שייך בדגים יבשים שלנו כמו מארא"ן צובא"ק סאמאיקע"ם וביוצא בהם דטימינו לא שמעט שיהא נמצא ביניהם דגים טמאים וגם בהדגים הקטנים למאד שקורין סטינקעם אין בהם דגים טמאים ואולי המצא תמצא מיעוטא דמיעוטא וזרקן מ תרין וכן אלו הדגים הקטנים הנחרזות בעציים דקים שקורין מייאטקע"ם או איגאריקע"ם אין בהם שום חשש בלל וכלל וכל המחמיר באלו וביוצא באלו אינו אלא מן המתמיהין וכן אלו הדגים המלוחים הלחים כמו שאנג"ע וכייעל"ע ריבינ"ע ולאקסי"ן אין בהם שום חשש כלל כי לא נמצא ביניהם טמאין כלל ושמעתי שבאיזה ערי ליטא לא היו אוכלין הדגים היבשים שלנו כמארא"ן צובא"ק וביוצא בהם ולא ידעתי מאיזה טעם וגם שמעתי שאחד מהגדולים בדור שלישי שלפנינו אברם וגדול הדור אחד חלק עליו והתירן ולפי מה שבארנו אין שום טעם כלל וכלל לאוסרן כמ"ש :

לג איתא במשנה [ס"ס ס"מ] דציר אם יש בו דגת בילבית מותר הציר ושאין בו אסור וביאור הדברים לרש"י דדרך הציר של דגים טהורים כשהם הרבה בחבית אחת להיות נוצר ולנדל מאליה מין דג טמא שנקראת בילבית ואם מעורב בה ציר של דגים טמאים אין מטבעו לגדל שם בלל ולא עוד אלא אפילו אם נתגדל בציר דגים טהורים אם אח"כ נתערב בהציר ציר דגים טמאים לא יתקיים הבילבית וימות ולפיכך סותר כותי שהביא ציר של דגים אם בילבית אחת שוטטת בו והוא חי מותר שזהו סימן שהוא מטהורים ואם אין בילבית שוטטת בו או שהבילבית מת אסור דחיישינן שמא נתערב בזה ציר של דג טמא ואמרו חז"ל שיש חילוק בין חביות סתומות לפתוחות כמו שיתבאר :

לד כשהביאו הרבה חביות מציר ונמצאת באחת מהם בילבית חי אם החביות פתוחות בולן מותרות דכולן חשובות כאחת ואם החביות סתומות היא מותרת ובולן אסורות אך בפתוחה יש חומרא אחרת דלא סגי בבילבית אחת דחיישינן דמעלמא אתי ולא נתהוה ממנה וצריך שתי בילבית ובסתומה סני בחדא דאלו היה בא מעלמא בשהיתה פתוחה בבר היתה מתה ובשנסתמה א"א לבא מעלמא אבל בפתוחה חיישינן שזה זמן מועט שנפלה לתוכה ובשתים לא חיישינן [כן סוס לפירס"י סס ול"ע על סמור וס"ע שמשמיטו יין זה לבפתומות בולן מותרות ועב"ח סיסמך בדוחק גדול ועש"ך סקי"ח ודוק :

לה והרמב"ם ז"ל סס"ג יש לו דעת אחרת בבל זה והמכיתו לו במה מרבותינו והוא דבבל חבית ציר דגים משימים שם דג אחד לסימן שהציר הוא ממין דגים אלו והבילבית הוא דג טהור ששמוהו שם ואם בולם פתוחות די בדג אחד בחבית אחת דחשיבי בולו כחדא ואם סתומות הן צריך ביותר יותר והיינו שימצאו בשני חביות דג בבל אחת ואז אמרינן דמסתמא בל החביות הם ציר טהור וגם ס"ב דאף אם אין הדג שלם ואין בו היכר ע"י קשקשת פ"ם אם הראש והשדרה שלמים ומכיר בטב"ע שזהו מדג טהור מותר [המוס"פ קילרו מהל ע"ם וג"פ] :

לו וז"ל הרמב"ם שם אין לוקחין ציר מן העכו"ם אא"ב היה דג טהור משומט בו אפילו דג אחד עכו"ם שהביא עריבה מלאה חביות פתוחות של ציר ודג אחד טהור באחת מהם בולן מותרות היו סתומות פתח אחת ונמצא בה דג טהור שנייה ונמצא בה טהור בולן מותרות והוא שיהא ראשו של דג ושדרו קיים כדי שיהא ניכר שהוא דג טהור עכ"ל וזה דסמכינן אשתי חביות בסתומות הוא משעם חזקת אע"ג דכל חזקה הוא בג' פעמים מ"ם ביון דציר דגים דרבנן הקילו בשתים מפני שבש"ם יש מי שסובר דבשתים הוי חזקה [יבמות ס"ה:] לבן הקילו בזה [ג"ל] :

לז וזה שהתרנו ע"י הדג הנמצא בהחבית זהו בשאין בה דג טמא ג"כ בבן דג או חתיכה שאין בה קשקשים

קשקשים אבל אם נמצא בה דג טמא נ"כ אפילו אם נמצאים גם טהורים הרבה מ"מ אסור הציר ולא מיבעיא אם נמצא ודאי דג טמא אלא אפילו כשנמצאים חתיכות שיש בהם ספק אם הם ניאחים או טהורים והיה מן הדין להתיר הציר משום ס"ם שמא גם הם מהורים ואת"ל טמאים שמא לא נשרו מעל"ע ביחד והציר הוא מטהורים ועוד דספק בבוש הוה נ"ב מדרבנן להיש חולקין שבמעיף ב"ה מ"מ לא התירו הציר גזירה משום עוף הדגים דאם נתיר הציר יאכלו גם הדגים המטופקים אחו ספק תודה ולבן החתיכות הניכרים שהם מהורים מותרים ולא חיישינן מה ששרויים בהציר ביון דהציד נשפא אינו אלא חומרא [ב"ך סקכ"ג] והוה דין זה כמו בסעיף י"ז בחתיכות דגים שאינם מתאימות ע"ש [וע"ל גס בסס דפציר אמור כמו בכאן וכ"כ בס כלגום ובב"ך סק"ה ס"ם ולפ"ז דברי הלבוש סכתב בכאן ולא דמי וכו' אינן מתפימות ומקילינן בציר סבלוש וכו' עכ"ל המופיס מלא שכתבי הד דיגא מיה נהו למעיין היטב ודוק] :

לח איתא בגמ' [ס"פ ג"מ] דקרבי דגים וביצי דגים וזהו השלל של ביצים המקובצים שהם עוברי דגים זבלשוננו נקרא רייג"ן או איקר"א יש הפרש בין טמאים לטהורים שהטהורים כל שלל ושלל דאשה אחד בד ודאשה אחד חד בביצת תרנגולת והטמאים שני ראשיהם בדים או חדים בביצת עוף טמא וכן בקרבי דגים יש סימן זה ולא בעצם הקרביים דבהם לא שייך זה אלא בהשלפוחית של הדג המונחת בקרביים והיא מלאה רוח ונקראת בלא"ז וכטהורים ראשו אחד כד וראשו אחד חד וכטמאים שניהם בדים או חדים ולפ"ז בבא לפניגו קרבי דגים או עוברי דגים שהם ביצי דגים בסימנים אלו מותר לאוכלן ואם נימוחו הקרביים והביצים וא"א להכיר בסימן זה אסור ללוקחן אלא מן המומחה כלומד ישראל בקי ומבין בטיב קרבי דגים וביציהם אף בשהן נימוחים להכיר מאיזה מין דגים הם ואם אין שם מומחה בזה אין להם היתר אם לא בשיאמר הישראל אני מלחתי הדגים וראיתי שדגים מהורים הן ומהן הוצאתי הקרביים אלו והביצים אלו וכ"ש בשמראה לנו הדגים ואומר ממין דגים אלו הוצאתים דכשר :

לט בל מה שבארנו זהו העולה מתוך דברי הגמ' שם לפירש"י והום' ע"ש ואע"ג דבחולין [ס"ד-] מסקינן דסימני ביצת עוף עצמן לאו דאורייתא משום דאיכא גם בטמאים שביציהם דמו למהורין מ"מ בדגים הוה דאורייתא [תוס' נגס ד"ה] ולפ"ז נשאר הדין כמו שבארנו :

מ ואח"כ בתבו רבותינו בעלי התום' דמירושלמי משמע להדיא דגם בדגים אין זה סימן מובהק ע"ש ולפ"ז אפילו בשהן שלמים ולא נימוחו א"א לסמוך על סימנים אלו וצריך דווקא מומחה ואם אין שם מומחה צריך הישראל לאמר אני מלחתי הדגים וראיתי שמהורים הם כמ"ש ואין לשאול רא"ב למה אמרו הכמים סימנים אלו בין שאנם מועילים כולם ד"ל דמועילים סימנים אלו ר"א מוסחה ולא אני מלחתים אלא ד' כמה שיאמר המוכר של דג פלוני הם דבריו דהסימנים ניכרים ורוב דגים מהורים יש להם סימנים אלו ולבן בצירוף זה בשאומר המוכר של דג פלוני הם אף שאינו מוסחה ואינו אומר אני מלחתים נאמן ומותר לאוכלן אבל בשנימוחו לא מהני זה וצריך דווקא מומחה או אני מלחתי דבה"נ גם בביצים של עופות הרין בן במ"ש בסי' פ"ו [זהו כוונת התום' סס ולבן סוכרח רבנו לפרש כשנימוחו מסיס לפז צריך מומחה דווקא דכלא נימוחו לי נפמרו סל דג סלוני הוא ופ"ם כמה"ס לוליון סכוון כ"כ לזה ודוק] :

מא ודברי הרמב"ם והטוד והש"ע מסוכסבים מאד בדינים אלו דהנה הרמב"ם ז"ל בתב ספ"נ וז"ל ביצי דגים סימניהם בסימני ביצי העוף אם היו שני ראשיהן כדין או חדין ממאה אחד בד ואחד חד שואל לישראלי המובר אם אביד לו אני מלחתים והוצאתים מדג טהור אובל על פיו ואם א"ל מהורים הם אינו נאמן אא"כ היה ארם שהוחזק בבשרות עב"ל :

מב והנה רבריו המוהים במה שלא הובירו בלל קרבי דגים ועור למה לא יועיל בשיאמר של דג פלוני הם בבבצי עופות ביון דאיהו מירי בשלא נימוחו שהרי לא הובירו זה בלל ועוד דלרידיה למה אמרו חז"ל אלו הסימנים ביון דאינם מועילים בלל ועוד דהא הגמ' מחלקת בין בשהם שלמים ובין כשנימוחו ואיהו לא מפליג מירי ובבר המהו עליו בל חבמי הדורות ועור למה בביצי דגים בעינן שהוחזק בבשרות ובביצי עופות א"צ לכל זה והוא בעצמו פסק מקודם בביצי עוף דבשהצייד אומר לו של עוף פלוני הוא והוא מהוד סומך עליו ע"ש ובתב המניד משנה משום שהרנים המלוחים באים ממרחקים ומצי לאישתטומי מצי מבביצים לבן צריך דווקא שיאמר אני מלחתים ע"ש ומעם נכון הוא [מכל מ"ם לבן לפ סזכיר קרבי דגים מסוס דפליגא דר"ח סס לפ מיתניית נכו סוס סימן צע"ב דסמו ר"ח לפ יודס בחוחזות וכנר פקמו עליו כן ופ"ם בלח"מ שהקשה ברבה בזה בשון וכשאר בע"ע] :

מג ונראה לענ"ד דהרמב"ם ז"ל סובר דביצי עוף הניברים לבל אדם והם נדולים בבמות אמרו חז"ל שאין לסמוך על הסימנים ק"ו לביצי דגים שהדברה בשלל שלהם קשה עד מאד להכירם באשר ראיתי בעיני שאין לסמוך על הסימנים בלל אלא דמה שאמרו חז"ל הסימנים הוא להיפך דאם שני ראשיהם כדים או חדים אינו מועיל אף בשיאמר אני מלחתים ואף אם הוא מוחזק בבשרות דשקרן הוא ולהיפך בשיש בהם הסימנים נ"ב אין סומבין על זה מפני שני דברים האחת דסימנין לאו דאורייתא והשנית שמפני רבותם בקל יבולין למעות ולבן אף אם יאמר של דג פלוני הוא וטהור הוא אינו מועיל עד שיאמר מלחתים בעצמי או שהוא מוחזק בבשרות ולא דמי לביצי עוף המצויים הרבה וניברים לכל והם קשים ונדולי הבמות ומטילא דכשאומר

אני

אני מלחתים אין חילוק בין ניטוחו לשלמים כיון שאנו מוסכין עליו לגמרי ולכן לא הזכיר חילוק זה כלל ונם הגמ' לא הזכירה דבאמרו של דג פלוני הוא שיהא נאמן ווה שהזכירה חילוק בין ניטוחו ללא ניטוחו הוא לחומרא דבלא ניטוחו ורואין בה שני הראשין כדין או חדין טרפה לגמרי ואינו מועיל שום דבר וזהו שכתב הרמב"ם דבריו [ולבני הס"ך סקכ"ו ג"ע ודוק] :

מד ווה שלא הזכיר קרבי דגים נ"ל דכיון דאמרו חז"ל דבהקרביים עצמן אין שום היכר רק בהשלפוחית שלהם ובירושלמי אמרו שאמורא אחד טעה בהשלפוחית בין טמא לטהור ק"ו בן בנו של ק"ו שא"א לממוך על שום אדם בעולם בזה אפילו על היותר מומחה ועוד דעינינו רואות דקרבי דגים הבאים ממרחקים שקורין פי"ש מרא"ן ובלשון רוסיא ריבג"ע זי"ר באים חביות לאלפים ואין בהם השלפוחית וא"כ א"א לממוך על שום סימן ועל שום מומחה וצריך ולכן אף דלדינא כן הוא דשוים עם ביצי דגים ס"ם למעשה לא היה יבול הרמב"ם לכתוב דין זה כלל ודן אמת דאם בא אחד המוחזק בכשרות והביא קרבי דגים ואומר אני הוצאתים מדג כשר דודאי נאמן אמנם לזה א"צ לבאר כאן דין זה ובבל המאכלים כן הוא ועוד דזה נבלל בכלל מה שכתב אח"כ דאין לוקחין תתיכת דג אא"כ ממי שהוא מוחזק בכשרות ע"ש וממילא דה"ה לקרבי דגים כיון דגם בהם אין סימן אצלנו כמ"ש :

מה ודברי המור תמוהין ביותר שכתב קרבי דגים אין נקחים אלא מהמומחה אבל מי שאינו מומחה אין לוקחין אותם ממנו בר"א כשנימוחו אבל אם הם שלמים וניכר בהם סימני טהרה נקחים מכל אדם ומהו סימניהן וכו' וכתב ר"ת שהוא סימן מובהק להתיר עליו כל דג ובירושלמי משמע שאינו סימן מובהק וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל והא דאין נקחין ממי שאינו מומחה בשניטוחו היינו דווקא בסתם אבל אם אומר משל דג פלוני הוא ואנו מכירים שהוא טהור או שאומר אני מלחתים או שאומר אלו הדגים שקרביים אלו באים מהם נקחין מכל אדם אבל אם אמר של דג פלוני הוא וטהור הוא אינו נאמן והרשב"א כתב דאפילו הן שליטין וסימן מהרה ניכר בהם אין נקחין ממי שאינו מומחה אא"כ אומר של דג פלוני וטהור הוא או אלו דגים ואלו קרביהן וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה וכתב עוד הרשב"א עוברי דגים מותרים ליקח מכל אדם וכו' שרג טמא משריץ ואינו מטיל ביצים ואיני יודע למה כתב כן אע"נ דפריך תלמודא וכו' ומשני סמי עוברין הא איכא שינויי אחריני דמשני ר' זירא וכו' וכיון דאיכא תרי שינויי נקטינן לחומרא עכ"ל :

מו וכבר תמה עליו רבינו ב"י דכיון דלהרא"ש לא הוה סימן מובהק א"כ גם בלא ניטוחו צריך מומחה או שיאמר משל דג פלוני או אני מלחתים אמנם האמת נראה לעינים דהמור ס"ל דגוזז דאין זה סימן מובהק להתיר עליו דג שאנו דואין בו ריעותא שאין לו קשקשת מ"ם בלא ריעותא אולינן בתר דובא ונאמר דזהו סימן טהרה להתיר הקרבי דגים או הביצים עצמן וזהו שדקדק בדבריו דר"ת התיר ע"פ סימן זה את כל דג כלומר אף שאין בו קשקשת אמרינן שהשורם במים ועל זה חולק הרא"ש כיון שיש ריעותא לפנינו אבל להתיר עצמם כיון דרוב דגים כן הם הלא בכל התורה אולינן בתר דובא וזה שכתב כשאומר של דג פלוני צריך שאנחנו נביר שהוא טהור הולך לשיטתו בסי' פ"ו דגם בביצים מצריך כן וזהו שהביא דברי הרשב"א בלומר דהרשב"א ס"ל כיון דאין זה סימן מובהק א"כ גם להתיר עצמן אינו מועיל אבל הרא"ש לא ס"ל כן דדק להתיר הדג א"א ע"פ סימנים אלו אבל לא להתרת עצמם [וכ"כ רמ"ה כל"מ פ"ת ס' וכ"כ פרו"ס ולפלפ"ס מוכח כן נרפ"ם פ"ם ודוק] [ופמ"ז סק"ט וככ"ו לחוקיס וג"ע ודוק] :

מז וז"ל רבינו הב"י בסעיף ז' קרבי דגים אינם נקחים אלא מהמומחה אא"כ אומר לו הישראל המוכרם אני מלחתים והוצאתים מדג טהור אבל אם א"ל טהורים הם אינו נאמן אא"כ היה אדם שהוחזק בכשרות עכ"ל ובסעיף ח' כתב ביצי דגים אם היו שני ראשיהם כדים או חדים טמאים אחד כך ואחד חד שואל לישראל המוכר אם א"ל אני מלחתים והוצאתים מדג טהור אוכל על פיו ואם א"ל טהורים הם אינו נאמן אא"כ היה אדם שהוחזק בכשרות עכ"ל :

מח ודבריו תמוהים דלמה בקרבי דגים לא הצריך סימנים ובביצי דגים הצריך סימנים וג"ל דס"ל כדעת רוב הפוסקים ובודאי מעיקר הדין שוה קרבי דגים לביצי דגים דצריך סימנים ועל הסיכנים עצמם לא סמכינן בלא אמירה אני מלחתים או מומחה וכמו שפסק בביצי דגים אמנם מאשר בקרבי דגים ברובא דרובא ליכא סימנים כיון דבהם עצמן ליכא סימנים רק בהשלפוחית ורוב פעמים באים בלא שלפוחית ועוד הרי בירושלמי אמורא טעה בשלפוחית כמ"ש ובודאי מעיקר הדין די או במומחה או באמירת אני מלחתים ודק בביצי דגים כיון שהסימנים הם בהביצים עצמן ויש לברר ממילא כל היכא דאיכא לברורי מברירין ולכן דקדק וכתב בקרבי דגים מומחה בלומר מי שביכלתו להבין מאיזה דגים הם הקרביים האלו ובביצים לא הזכיר מומחה דא"צ מומחה במה שביכולת לראות וה"פ קרבי דגים אין נקחים אלא ממומחה כיון דליכא סימנים בהם עצמם אא"ב א"ל אני מלחתים אבל אם א"ל טהורים הם אינו נאמן אא"כ היה ארם שהוחזק בכשרות עכ"ל ואין זה מומחה שכתב מקודם ואח"כ אומר אבל ביצי דגים כיון שהסימנים בהם עצמם ולכן ס"ם שני ראשיהם כדים או חדים אינו מועיל שום דבר ואסורים לגמרי ובראשו אחד כך וראשו אחד חד צריך אמירה או אדם שהוחזק בכשרות ואם ניטוחו די באני מלחתים או הוחזק בכשרות כקרבי דגים כיון דא"א לברר הסימן ולכן

ולכן לא כתב רבינו דווקא שלמים אלא ראף בשלמים צריך אמירה ועל המימנים לא מסכינן [כנ"ל כתוב בפוסקים והנרי פס"ך סק"ל ע"ש ונפמ"ש פ"ש מה שהקשה עליו ונם דנרי פס"ז סק"י שכתב דנם בקרבני נדרים ונדבות מיירי בשלמים וים סימנים סוג הימנ רנחם ודוק] :

כמה ודע שרבינו הרמ"א הניה בקרבי רנים על מה שכתוב שם בשישראל המוכר אומר אני מלחתים נאמן כתב הוא דה"ה עכו"ם וכבר תמהו עליו [פמ"ך סקכ"ם] ואין אפשר לסמוך על אמידתו בלא סימנים ודע דבריו ויש שתרצם כדוחק משום מירתת [כח"פ ופמ"ך וסכ"ם שלמו לנריו] ומי לא יראה היוחק הזה הא מיירי ליה לישראל ועוד מה שייך מירתת כרבר הבא מריחוק מקום ויראה לי רבוונה אחרת לומה ברבריו ודנה בסעיף ח' על מה שכתב רבינו הב"י בסימני ביצי רנים הניה הוא ח"ל וה"ה בקרביים נמי דינא הבי עכ"ל וכוונתו שבא לחלוק על רבינו הב"י כמה שלא הצריך סימנים בקרבי רגים אלא ס"ל רגם בקרביים צריך סימנים וסמילא דזה שכתב מקודם או עכו"ם סמך אדלקמן דמיירי ביש סימנים ולא כתב בלשון וי"א משום דאינו מבואר להדיא הזיפך כדרכו בב"מ וכיון דיש סימני מהרה ודאי דנאמן דכן כתבו במה מהראשונים [כנלע"ד נכון] :

נ כתב רבינו הב"י דעבשיו פשם המנהג לקנות ביצי רנים כסתם בין שלמים בין ניסוחים ואפילו מן העכו"ם ובלבר שיהיו אדומים אבל השחורים אין אובלים אותם כלל עכ"ל וביאר דבריו בספרו הנדול ששמע דהנם שיש נם במצאים אדומים ס"ם כשטולחים אותם יחזרו לשחורות אבל המחורים עומדים באדמימותם ע"ש ויש מהנדולים שצוותו בזה כברוביא דזראי אם רבר זה היה בקבלה מפי הנאונים והיינו סומכים על זה אבל לסמוך באיסור דאורייתא על שמועות הסמון והסחרים איך אפשר זה [פר"ח סקכ"ז] ובודאי כן הוא וחלילה לסמוך על זה ומעולם לא שמענו לאבול הביצי רנים הבאים ממרחקים הם מוחזקים אצלנו למרפה יהיו מה שיהיו אדומים או שחורים [ודע דעכשיו נהרכה מציית מקרבי רנים שקורין פי"ם מרמ"ן וכנה נלמולם סדנר מסוק שכל ים נם נרייסים מוחס מחס ומפין מרנלים ושולי קיס לסו שפס מדנים כשריס וכן שמעתי מרוקח שחט על דנר ספי"ם מרמ"ן שסדנים שנחולים שמפס לוקחים שחס יש לסם קפקסים וכן פרפה לי נ"ניוה מסיפות סדנים ויש להמיינב נוס ונ"ל פדק היטב] :

נא שנו חכמים במשנה [נכורות ו':] רג מטא שבלע רג מהור מותר באכילה ומהור שבלע רג מטא אסור באכילה לפי שאינו נידולו ולאו דווקא שבלע לפניו אלא אפילו נמצא מחוך בטמא או מטא במהור הזה כמו שראינו שבלע ולא חיישינן שמא השריץ הטמא רג מהור והזה בבחמה טמאה שילדה מהורה דאסורה באכלה שהיוצא מן הטמא טמא משום דרוב רנים במינם משריצים ולכן אין ספק אצלנו שבלעו [נמ'] :

נב ולכן הרמב"ם [נס"ם] והטור והש"ע כתבו רג מהור שנמצא במעי רג טמא מהור ורג טמא שנמצא במעי רג מהור אסור עכ"ל ולא כתבו שבלע רנמצא והזה נ"ב כמו שבלע לפניו כמ"ש ובאיזה מקום מן הרג שנמצא לא חיישינן לה בין שנמצא דרך בית הרעי ובין שנמצא דרך בית הבליעה או שיצא לחוץ דין אחד להם ואם נמצא בבית הרחם י"א רכבה"נ גם כמהור שנמצא בטמא אסור דחיישינן שילדתו [ס"ו סק"ל ופר"ח] ולבאורה משמע כן מלשון הטור והש"ע ע"ש אבל י"א רגם בבה"נ מותר משום דלא חיישינן לזה בלל [ס"ק סקכ"ם] ומלשון הגמ' והרמב"ם משמע כן ראין שום הפרש בין בלע לפניו ובין נמצא בהרג ום"ם ביון שזהו איסור דאורייתא אין להתיר בבה"נ ובפרט שרוב דיעות אומרים [עבדו"ם שמחפק בזה מסני דלא שמי שולי לם שנינ בזה ומסיכי לסרי ר"ם לומר כן ס"ל להחיכוסים שקולמים וכ"מ להריט מהלכות הרמב"ן ע"ם וחס שכתבו שסחה"ש סני נוחי משום לסוכרו נמ' בהיכוסים שקולמים ס"ם ודוק] :

נג ואין לשאול למה מותר הטהור שנבלע בטמא מי נרע ממי רנלים של חמור דאסרינן לה בריש סי' פ"א לדעת רוב הפוסקים והתם נמי הרי הטים נבנפו ממקום אחר אך אין זה שאלה כלל דבשם בשרהמים מונחים בנוף של החמור מתחממים מבשרו ולחלוחית הנוף מתערב עמהן אבל הרג המהור בשם שנבנמה כך יוצאה ואינה נבלעת מבשר הטמאה כלום [ס"ם] ונם אין לשאול להיפך למה אסרינן רג מהור שבלע רג מטא נחשבה במעובל כדתנן באהלות פי"נ לענין מומאה דכל מאבל שנשתהה במעי הרג אפילו זמן מועט דינו כמעובל והוא בעפרא בעלמא ולכן אפילו היה מטא קודם הבליעה כמו בשר המת וכה"נ נמחך בבליעתו ואפילו למאן דמחמיר שם ומצריך מעל"ע לעיכול ע"ש מיהו עכ"פ בשידעינ שהרג הטמא אישתהי בהמהור מעל"ע לא נאסרנו ולכן כתבו רבותינו דאיסור כשמאה אין למידין [חוס' ורפ"ם] וי"א שיש חילוק בין היכא שאובל ולועם בשיניו דכה"נ חשבינן כמעובל ובין שבלע הרבר שלם דלא חשבינן כמעובל בין שהיא שליטת כתחלתה [עם נסס פר"ם] והכי קיי"ל נם לענין חמץ בפסח בשנמצאת חמוך במעי התרנגולת ובשלמה כך בפסח דאוסרין התבשיל ולא מתירינן משום עיכול כמ"ש בא"ח סי' תס"ו ע"ש והטור נראה שחפס התירוץ השני לעיקר ובא"ח שם לא משמע כן [עם"ך סק"נ] וי"א דביצא לחוץ דרך בית הרעי בכל נוחי חשיב כמעובל [עם סקנ"ם] אבל מלשון הטור משמע דכשנמצא שלם נם ביצא לחוץ לא חשיב כמעובל [ופס"ך עסקעם סמרפ"ם תמיסני לסרפ"ם כתב שם קודם שכניס תירוץ סר"ם ע"ם פנל לתירוצו על סר"ם פין מילוף כמ ופולי לכוונם ש כתב סטור משם שם ורניס סקעו פנין דנפ"ם כתב עסעם לפין למידין פיסור עסתעם ונפמ"ם פ"ש בלסורחם כפ דנכה"נ נם כיפ לחוץ פסור ודוק] :

סימן פר דיני שרצים ודיני שרצים הנמצאים בפירות במים בקמח בחומץ וגבינה ובירקות. ובו צ"ה סעיפים:

א כל מיני שרצים אסורין מן התורה ושלשה מיני שרצים הם שרץ העוף ושרץ המים ושרץ הארץ וכולן מפורשין בתורה כשרץ העוף כתיב בראה כל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו ובשרץ המים כתיב בשמיני וכל אשר אין לו סנפיר וגו' ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו וגו' ולדעת הרמב"ם לאו דשרץ המים הוא מאל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם כמו שבארנו בסי' פ"ג סעיף י"א ועוד יתכאר בזה ושרץ הארץ כתיב וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל ושרץ הארץ נחלקו לשני ענינים לשרץ הארץ ולרמש הארץ באשר יתכאר בס"ד:

ב איזהו שרץ העוף כגון זבוב או יתוש וצרעה ודבורה וכיוצא בהן כל שמעופפים ואיזהו שרץ המים אלו הבריות הקטנות כמו התולעים והעלוקות שכמים והבריות הגדולות שבמים שהן חיות וזם ולדעת הרמב"ם כל שאינו בצורת דג אף אותם שיש להם סנפיר וקשקשת הרי הם שרץ המים וכמ"ש בסי' פ"ג ע"ש ואיזהו שרץ הארץ כגון שמנה שרצים האמורים בתורה החולד והעכבר וגו' והנחש והעקרב וחיפושית וגדל וכיוצא כהן ויש הפרש בין שמנה שרצים שבתורה לבין שארי שרצים כמו שיתכאר בס"ד:

ג יש בכלל שרץ הארץ אותן התולעים הנבראים בפירות ובתבואות התלושים מן הקרקע וכן הנולדים במשקים בחומץ ומים שבכלים ושארי משקין וכל הנולדים באוכלים תלושים כגבינות ובשר וכיוצא בהן דכל אלו כל זמן שלא פירשו מותרים וכשפירשו על הארץ אסורים דנקראים שרץ הארץ כיון ששורצים עתה על הארץ וכן הנולדים בפירות המחוברים לקרקע דאסורים אף כשלא פירשו על הארץ דכיון שנולד בעוד הפירי מחובר לקרקע הוה שרץ השורץ על הארץ ופרטי הדינים יתבארו בס"ד זה:

ד ובכלל שרץ הארץ יש רמש הארץ וזהו דכתיב ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ ומה בין שרץ הארץ לבין רמש הארץ שרץ הארץ מקרי אותם שרצים שפרים ורבים מזכר ונקבה ורמש הארץ מקרי אלו המינין שנבראין באשפות ובגופי הנבלות בגון רמה והולעה וכיוצא בהן שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהמריחו וכיוצא בהן והנבראים מזיעה ככנים שבארם ובהמה וכל כיוצא בזה אבל פרעוש שהיא הכינה הקופצת ונקראת פל"י או בלאח"ע היא בכלל שרץ הארץ שהרי היא פרה ורבה [ספת ק"ז: ופתוס סס י"כ] וההפרש הזה ביאר הרמב"ם בפ"ב ממאכ"א דין י"ג ע"ש [ערס"י פסחים כ"ו סל"ס נוקס תמס]:

ה שיעור אבילת שרצים ללקות עליהן והא בבזית כמו בכל איסורי מאכלות שהרי גם בהם כתיב לשון לא תאכלום כי שקץ הם וכל אכילה הוא בבזית [מעילה ע"ז:] ואפילו אכל אבר שלם מן השרץ ואין בו כזית בשר אינו חייב מלקות רבמטמאים ליכא איסור אמה"ח וזה בארנו בסי' ס"כ ודם השרץ כבשרו שאינו חייב כרת על דם שרצים כעל כל מיני דמים אלא חיוב מלקות ולכן אם התרו בו משום שרץ לוקה משום דם אינו לוקה [כריתות כ"ח:] ולכן דם השרץ ובשרו מצטרפין לכזית ללקות עליו וכך שנו חכמים במשנה [מעילה י"ז:] דם השרץ ובשרו מצטרפין זה עם זה וזהו בכל מיני שרצים שאין מקבלין טומאה בנחש וכיוצא בו:

ו אבל שמנה מיני שרצים האמורים בתורה החולד והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת שהן מקבלין טומאה ושיעורן כעדשה דכן הוא הלכה למשה מסיני ולכן גם איסור אכילתן ללקות עליהן ג"כ שיעורם כבעדשה [סס ע"ז:] וכך באה הקבלה בתיב ולא תשקצו את נפשתיכם וגו' ובכל אשר תרמש הארמה אשר הבדלתי לכם לטמא פתח התתוב באכילה וסיים בטומאה מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה [סס]:

ז וכמו שבשארי שרצים מצטרף הדם להבשר בשיעור כזית כמו כן בשמונה שרצים מצטרף הדם להבשר בשיעור כעדשה ולדעת רש"י ו"ל דוקא דם של זה השרץ מצטרף לבשרו ולא של שרץ אחר [סס י"ז ל"ס ממר] ולדעת התוס' [סס] אפילו של זה השרץ עצמו אינו מצטרף רק כשהדם מחובר לבשרו ולא כשפירש מהבשר דמיד כשפירש מהכשר אינו חייב על דמו בפחות מכזית וזהו דעת הרמב"ם ג"כ ואין ריין זה שייך רק בשמונה שרצים אבל בשאר שרצים הא גם בבשרם שיעורן בכזית כמ"ש [וגס לעגין טומאה כן סוס כמ"ש סרמב"ס פס"ד מהל' מאכ"א ע"ס]:

ח וכיון שמשונה שיעור שמנה שרצים מכל השרצים ולכן לענין צירוף ול"ז נ"ל לומר דכל השרצים מצטרפים זה עם זה לכזית [סס ע"ז:] וכן שמנה שרצים מצטרפין זה עם זה לבעדשה אבל שמנה שרצים לשארי שרצים אין מצטרפין ביון דלא שוו שיעורייהו להדדי ובל שאין שיעורן שוה אין מצטרפין זל"ז [סס י"ז] ולא מיבעיא רשארי שרצים אין מצטרפין לשמנה שרצים להשלים שיעור כעדשה דזהו צירוף מהקל אל החמור אלא אפילו שמנה שרצים אין מצטרפין לשארי שרצים להשלים שיעור כזית ובזה עצמו אין כעדשה כגון שחסר פחות מכעדשה והשלים משמנה שרצים דהוי מן החמור אל הקל ג"כ אין מצטרף ואע"ג דלעגין טומאת מדרס מצטרף החמור אל הקל כמו ששנינו בפכ"ו דכלים

٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١١

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٢

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٣

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٤

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٥

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢١

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢٢

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢٣

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢٤

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢٥

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٢٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣١

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣٢

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣٣

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣٤

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣٥

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٣٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤١

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤٢

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤٣

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤٤

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤٥

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٤٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥١

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥٢

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥٣

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥٤

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥٥

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٥٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦١

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦٢

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦٣

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦٤

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦٥

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٦٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧١

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧٢

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧٣

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧٤

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧٥

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٧٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨١

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨٢

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨٣

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨٤

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨٥

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٨٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩١

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩٢

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩٣

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩٤

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩٥

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩٦

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩٧

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩٨

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

٩٩

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

١٠٠

٢٥ ٢٦٩ ٢٥ ١٣٥٩ ٢٥ ٢٦٩

טין שרץ אחר שאינו בפרט הזה וגם אין לשאול איך אפשר להלקות על איסור אחד בשביל ריבוי הלאוין והרי כמה לאוין שנשנו כמה פעמים ואין לוקין רק מלקות אחד די"ל דכל מקום שנשנה נשנה לצורך איזה דין כמו בכלאים דכתיב לא תלבש שעטנז וכתיב ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך דצריכא תרי קראי חד ללבישה וחד להעלאה כמכואר בש"ם וכן כל כיוצא בזה ובכה"ג ודאי רלא נחשב ללאו בפ"ע משא"כ בהני דשרצים שלא הוסיפו שום דין ובע"כ דאתי לאוסופי לאוי [סט] [ולפרמב"ם נפמת למידופ6 אתי ולוק] :

טו אבל הרמב"ם ז"ל יש לו שיטה אחרת בזה דאיהו ס"ל דאין לוקין על דבר אחד בשביל הלאוין שנתרבו בו ולכן מפרש דברואים אלו הם מורכבים מכמה מיני שרצים וזהו שכתב בספ"ב וז"ל הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ הארץ כנון שחזו לו כנפים והיא מהלכת על הארץ כשאר שרצים והיתה רבה במים ואכלה לוקה שלש מלקיות ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו בפירות לוקה ד' מלקיות ואם היתה מן המינין שפרין ורבין לוקה חמש ואם היתה מכלל עוף טמא יתר על היותה משרץ העוף לוקה עליה שש מלקיות משום עוף טמא ומשום שרץ העוף ומשום שרץ הארץ ומשום שרץ המים ומשום רומש על הארץ ומשום תולע הפירות בין שאכלה כולה בין שאכל ממנה כזית לפיכך האוכל נמלה הפורחת הגדילה במים לוקה חמש מלקיות עכ"ל :

טז והנה אינו מובן מ"ש משום תולע הפירות וכוונתו לנולדה בהפרי בהיותה מחובר לארץ או בהיותה תלושה ופירשה לארץ וחזרה והלא עצמו שרץ הארץ ובשלמא דומש חשיב לאו בפ"ע משום דשרץ מקרי אותן שפרין ורבין מזכר ונקבה ורומש מקרי מאותן המתהוין מעיפוש וכמ"ש בסעיף ד' אבל אותן שבפירות הרי הם שרץ הארץ אמנם הולך לשיטתו בסי' המצות דכמצוה קע"ו כתב שהזהירנו מלאכול שרץ הארץ ובמצוה קע"ז כתב הזהירנו מאכילת השרצים המתהוים מעיפושים ובמצוה קע"ח כתב הזהירנו מלאכול תולעים המתילדים בפירות ובורעים והביא מספרי להביא את שפירשו לארץ וחזרו עכ"ל הרי שחשב זה ללאו בפ"ע וכן כשחשב מנין המצות בראש הל' מאכלות אסורות כ"ח מצות ומנה שלא לאכול שרץ הארץ ומנה שלא לאכול רמש הארץ ומנה שלא לאכול תולעת הפירי כשתצא לאויר ע"ש הרי שחישב זה ללאו בפ"ע וגם אינו מובן כיון שרמש הארץ ושרץ הארץ הם שני הפכים ואיך אפשר להיות זאת בבריה אחת וכבר השינו הרמב"ן שם ודעת הרמב"ם ז"ל נראה משום דתרי קראי כתיבי בשרץ הארץ דהכי כתיב וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל כל הולך על גחון וגו' לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם וא"כ נהי דבחזרת הלאוין אין כופלין המלקיות מ"מ ביון שיש להעמידם על שני דברים נפרדים האחד על סתם שרץ הארץ והשני על שרץ הארץ הבא מפירות שפיר הוי לאו כל אחד בפ"ע וזהו דרריש הספרי מלכל השרץ השני וכ"ב בפ"ב דין י"ד ע"ש וזה שחייבו משום שרץ הארץ ומשום רמש הגם דשני הפכים הם מ"מ כיון דסוף סוף גולד מהפירי והוה כנולד מעיפוש ולכן אף שהיא פרה ורבה מ"מ יש גם בכללה רמש הארץ ולכן כיון שהיא הולכת על הארץ כסתם שרץ הארץ ונתהוה מפירי והיא גם פרה ורבה חייב באלו הנ' משום שרץ הארץ ורמש הארץ ושרץ מפירי לבד שרץ המים והעוף ועוף טמא ומ"מ רוב רבותינו לא הזדו לו בזה ועמ"ש בסי' קנ"ט סעיף ו' :

יז ודע דלאו דשרץ המים הביא הרמב"ם מאל השקצו וגו' בכל השרץ השורץ ולא מקרא דכל אשר אין לו סו"ק משום דס"ל דשם לא מיירי רק בדגים ואע"ג דשם כתיב ג"כ מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים מ"מ המקרא שבו כתיב הלאו והוא מאי דכתיב אח"כ ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו עיקרא דלאו לא קאי רק אדגים ומעמו ג"כ דהולך לשיטתו שכארנו בסי' פ"ג סעיף ו' דדגים טמאים ושרץ המים הם שני ענינים נפרדים דשרץ המים אסור אף בסנפיר וקשקשת ואם נאמר דלאו זה כולל כולם א"כ הוה לאו שבכללות ולכן חלקן דלאו זה הוא לדגים טמאים ולאו דשרץ המים הוא מאל תשקצו וכמ"ש בפ"ב דין י"ב וז"ל האוכל כזית משרץ המים ה"ז לוקה מן התורה שנאמר אל תשקצו וגו' בכל השרץ וגו' ע"ש :

יח עוד כתב הרמב"ם בספ"ב דיסק נמלים והביא אחת שלימה וצרפה לאלו שנתרסקו ונעשה הכל כזית ואכלו לוקה שש מלקיות חמש משום הנמלה האחת ואחת משום כזית מנבלת הטמאים עכ"ל והיא נמ' מפורשה בסכות [ס"ז:] אבל הדברים תמוהים שהרי כתב מפורש בריש פ"ד דנבלה אינה אלא בטהורים ולא בטמאים דבטמאים לא שייך נבלה ולכן גם במיתתן לא לקי רק אלאו דטומאה [מ"מ] וא"כ ה"ג לא לקי רק אלאו דשרצים והרי לאו דשרצים ישנו כבר בהנמלה האחת וכבר הקשה זה המניד משנה שם וג"ל דהרמב"ם דקדק בלשונו לומר מנבלת הטמאים ובנמ' אמרו נבלה סתם להורות דאין הלאו משום נבלה אלא דה"פ רהגמ' ס"ל דאיסור בריה ואיסור כזית הם כשני ענינים נפרדים והכוונה משום כזית שרץ והוצרכו ללשון נבלה משום דהנמלה האחת אומר הנמ' לשון חי והכוונה שלימה כמ"ש הרמב"ם ורק משום דבחייה ודאי היא שלימה לכן נקטה הגמ' בלשון חי אבל אלו מ' שנתרסקו ודאי הם מתים וכל מה שם נבלה עליהן ולכן אומר הש"ם ואחת משום נבלה כלומר משום כזית שרצים מתים והרמב"ם ששומר א"ע תמיד להשוות לשונו ללשון הש"ם לכך אמר מנבלת הטמאים כלומר מנבלת שרצים שהם טמאים :

יט כבר נתבאר בסעיף ג' דתולעים שנתהוו בפירות

תולשים כל זמן שלא פירשו מותרים דלא קרינן בהו שורץ על הארץ ע"ש וכן שרצים שבטים אינם אסורים אלא אותם שנתהוו ביטים וכנהרות ובאגמים אבל תולעים שנתהוו בטים שבכלים או בשארי משקין מותרים כל זמן שלא פירשו דהתורה לא אסרה רק ביטים ובנחלים אוהן שאין להם סו"ק אבל טים שעצורים בכלים או בטים שבכורות ובמערות המכונסים מותרים כל זמן שלא פירשו אבל כשפירשו קרינן בהו השורץ על הארץ ולדעת הטור אפילו טים שבחריצין ונעיצין כשאינם נובעים ג"כ רינן כטים שבכלים ולדעת הרמב"ם אסורים כיון שכושכין ודוסין לנהרות וחריצין מקרי ארוכין וקצרין [רש"י פ"ז] ונעיצין מקרי רחבים כגון שעושין לביברי דגים [סם] :

כ לפיכך שותה ארם להתך הכור או לתוך הכלי ושותה המים ואינו חושש לתולעים שבו ונם משום בל תשקצו ליכא שהרי אין בוונתו להתולעים אלא שמטילא נבנסים לתוך פיו אמנם אם הדבר מאום עליו וראי ראסור משום בל תשקצו ודע דאלו הזבובים הקטנים הנופלים מזויר לתוך המים נשארים באיסורם ולא הותר רק התולעים שנתהוו מעצמן בהמים או בהיין או בהדוסין אבל הנופלים לתוכן כמו שמצוי בזמן הקיץ שנופלים זבובים ורמשים קטנים מן האויר להוך המים או שארי משקין או לאוכלין נשארין באיסורן הקורם ולפי שיש מועים בזה ועוברים על כמה לאוין כמו שנתבאר רעל נמלה לוקה חמש לכן יש ליזהר מאר בזה ונם להזהיר את ההמון על כך :

כא כבר נתבאר דפירשו אסורים אף אם אה"כ נפלו לתוך המים ופירש מקרי כשפירש אחורי הכלי או אחורי הבור ואפילו פירש על שפה הכלי או שפת הבור או שפירש לאויר אסור אף כשנפל אח"כ להוך המים אבל אם פירש לדופן הכלי מבפנים או לדופן הבור מבפנים לא מקרי פירש וכשנפל אח"כ לתוך המים מותר והטעם דהכי רביהיהו כלומר שכן דרך התולע לצאת מהמים אל דופן הכלי מבפנים ואם נאמר דנם בבה"נ אסרה תורה א"כ לא התירה בלל הנרילים בתלוש שהרי כן דרכם תמיד לפרוש לדפנות מבפנים ומרההיתרה התורה ש"ם רנם בבה"נ שרי [נמ' פ"ז] :

כב וכשם שבטו הכלי שנתהוו התולעים מותרים כשלא פירשו בטו כן אם עידו המים או המשקין מכלי זה לכלי אחרת יש להבלי האחרת דין הכלי הראשון שכל זמן שהם כהמשקין או אפילו [illegible]שו לדופני הכלי האחרת מבפנים מותר כמו בכלי הראשונה והטעם דהכי רביהיהו שהרי כן דרך האוכלים והמשקין לעירות מכלי אל כלי ומה לי כלי ראשון או כלי שני או שלישי אבל מכור לכלי אינו כן ואסור לשאוב בכלי ולשתות מהם רשמא יפרשו ברופן הכלי מבפנים והוי כפירש לארץ ולא רמי לעירוי מבלי לכלי דטותר כמו שבארנו [illegible]

לא נשתנה השם דמעיקרא כלי והשתא כלי אבל הבא מעיקרא כור והשתא בלי [ז"ך סק"ד] :

כג ועוד דאפילו אם נאמר דאין הפרש בין כלי לכלי או בין בור לכלי נ"כ אסור לשאוב בכלי מן הבור משום דחיישינן שמא יפרשו מהבור על הכלי מבחוץ או על שפת הכלי או אפילו ברופן הכלי מבפנים אך קודם שיכנסו המים לתוכה משא"כ כעירוי מכלי לכלי אין חשש בזה שהרי אינו נותן הכלי השניה לתוך הראשונה [זהו כוונת סמ"ז סק"ס] :

כד אך לפ"ז ישהנה הדין נם מכלי לכלי דאין היתר רק לעירות מכלי הראשון לבלי השני אבל לשום הבלי השני הוך הכלי הראשון אסור מפני חששות אלו שכהבנו ואם נאמר כן יהיה אסור לאבול בבף מן הקערה נ"כ שנחשוש שתפרוש אחורי הבף או על שפתו ודרי המנהג פשוט לאבול בבף חוסץ מתוך הקערה כנהנ אף שחוסץ מוחזק בתולעים וההיתר הוא מפני שלא פירש א"כ אין לנו לאבול החוסץ אא"כ שופכין מהקערה להוך פיו ואין זה סברא כלל ואין המנהג כן ולכן נראה דבבף לכלי ליכא חששא זו שהרי תוחבה במהירות והעין רואה והחוש מעיד שאין להשרץ פנאי לפרוש על אחורי הבף משא"כ בבור שאין העין שולט ויש בזה שהיות רבבה"נ יש לחוש [עפמ"נ נמ"ז סק"ס ונ"ל סם ע"נ לנו המנהג פשוט ובכלבו פ"ל כמ"ם והב"ח החיל מפמס רכיסס ע"ם] :

כה יש מי שאומר דהא דמותר מכלי לכלי זהו כשבבלי השני לא יהיה רק המשקין בלבר אבל כשיש שם אוכלין אסור מטעם שיפרשו על האוכלין ודבריהם תמוהים הם שהרי בשהאוכל מעורב עם המשקה היינו רביתייהו וכחדא חשיבא והרי אף בפירש לדופני הכלי השני מבפנים ליח לן בה בם"ש וכ"ש בפירש להאוכל המעורב יחר עם המשקה ועור ראחר מהקרטונים כתב להדיא דמותר ליהן מכלי חוסץ לתבשיל [ר"ן] ובתבשיל יש בה אוכלין הלכך אין לחוש [תמרא ו [נם לעם בהרמ"ג נמ"ז סק"ס כן סופ] ועי' במעיף ל"ח :

כו והו ודאי ראין לחוש שמא פירש אחורי הכלי או על שפת הבלי ובן בבור בל זמן שלא ראינו שפירשו דדווקא בתוך הבלי דרכן לפרוש על הדופן מבפנים אבל לא על שפת הבלי וכ"ש אחורי הבלי ומיהו אותם התולעים המתהוים בחוסץ או בשארי משקין שיש להם רמות כנפים ודרכן לעופף מתוך המשקה לאויר וליפול להוכן ודאי אסורים כיון שדרכן בבך ואינו מותר אלא אותן שאין להם כנפים בן כתב אחר מהגרולים [פמ"ג נם"ך סק"י נסם דמ"ח] והרבה המוה לי ראיך השתמשו רבותינו הראשונים לבאר לנו רין כוה המצוי בבל יום ועיניהו רואות בחוסץ שלא יהושים עם כנפים ובבישולן עיברים יותר ואיך היתו מכשול כזה לפני עורת בנ"י ואין להם כח לעוף

מן המים לאויר ולמה לנו להחזיק ריעותא ולכן צ"ע לדינא והמחמיר יחמיר לעצמו ותע"ב :

כז בתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף נ' המסנן מים או שאר משקים והיו בו תולעים או יבחושין או יהושים אע"פ שחזרו לתוכו אסורים שכבר פירשו לפיכך משקה שדרך לינדל בו תולעים וכיוצא בהן אין לסננו בקיסמים וקשים בלילה שמא יחזרו ויפלו לתוך הכלי ויבא לשתותן אבל מותר לסננן דרך בגד או מסננת שהרי לא יוכלו ליפול דרך שם אל תוך המשקה ובן מותר לערות המשקין מכלי אל כלי הואיל והם תמיד עם המשקה היינו רביתייהו עכ"ל והדברים צריכים ביאור :

כח והנה בגמ' [ס"ז] אמרו לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורתא דילמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפיל לבסא והוי עיבר משום שרץ השורץ על הארץ ופירש"י שכר של תמרים ומצויין בהן תולעים עכ"ל וכוונתו הוא דשכר שעורים שאין מצוי בהם תולעים א"צ לחוש שמא יש בו תולעים ורק דבר שמצוי בו תולעים אסרו לסנן בלילה דרך עצים וקשים דקים משום דבלילה כשתפול התולעת על הקשים לא יראנה ומשם תפול לכלי ולמחר כשיראנה יהא סבור שלא יצתה מן השכר לקשים ותולעת המים מותרת [ס"ז] ומזה למדנו מפורש דדווקא כשהתולעת אינו הולך דרך הנקב של המסננת בשוה עם המשקה אלא המשקה הולך והתולעת נשארת על העץ או על הקש ואח"כ נופלת לתוך המשקה אמרה דזהו פירש ממש אבל אם הולך דרך הנקב עם המשקה ביחד לית לן בה ונם למדנו דרק בלילה יש חשש זה משום דביום הלא יראה אם הלכה בשוה עם המשקה אם לאו ואם השאר על העצים והקש ישליכנה לחוץ אבל בלילה לא יראה :

כט ונראה להדיא שבדרך זה הלכו רבותינו בעלי הש"ע ולכן בתבו מים או שאר משקים והיו בו תולעים כלומר שמחזקים בתולעים וזהו שכתבו אע"פ שחזרו לתוכו אסורים בוודאי שמקודם היו מלמעלה על הדבר שסיננו בו ולכן בתבו שאין לסננו בקסמים וקשים משום דבזה יש חשש שישארו התולעים עליהם כפירש"י ולפני שהנקבים רחבים ישרקו עצמם מהעצים והקש להמשקה אבל בנקבים דקים אין חשש ולכן כתבו דדרך בגד או מסננת כלומר מסננת רקה אין חשש בזה שהרי לא יפלו דרך שם והדבר פשוט דמסננת כשהיא בנקבים רחבים דינה כעצים וקש וזה שלא ביארו מסננת דקה משום דסתם מסננת היא דקה ואף גם בעצים וקש ומסננת רחבה אין האיסור רק בלילה ובדבר שהוחזק בתולעים ובסעיף ל"ד יתכאר עוד בזה בס"ד :

ל אמנם מדברי הטור נראה בעין זה דעת אחרת שכתב וז"ל המסנן המשקה והיו בו שרצים חשיב כפירשו שהרי פירשו ממקום רביתן לפיכך משקה שדרך ליגדל בו שרצים אין לסננו בלילה שמא יחזרו השרצים לתוך הכלי ויבא לשתותו והרי כבר פירשו אבל מסתמא אין לחוש שמא פירשו בל זמן שאין היכחה ברבר עכ"ל ודבריו תמוהים שלא הזכיר עציס או קש המוזכר בגמ' [ס"י] ויש מי שתירץ דם"ל דלאו דווקא עציס או קשים דה"ה מסננת והביא ראיה ממאי דאמרינן בגמ' [ס"ס] כל השרץ ונו' לרבות יבחושין שסיננן ובוודאי הכוונה בשנפלו אח"כ למשקה דאל"כ פשיטא אלמא דנם דרך מסננת יש חשש זה [ס"ח] ונם מ"ש אבל מסתמא אין לחוש שמא פירשו וכו' קאי על מ"ש מקודם במשקין שכבורות וכלים [ס"ס] ודברים תמוהים הם דהדרשא של יבחושין שסיננן הכוונה לאכול היכחושין עצמן כמבואר ברמב"ם ע"ש והרבותא היא דלא נימא כיון שנדילתה במשקים שבכלי אין עליה כלל שם שורץ על הארץ ונם מה לו להטור לחזור על הקודם :

לא ולכן נלע"ד דלהטור הזה קשה דאם החשש הוא מפני שבשעת הסינון תפול התולעת על הקש ומשם תשרק להמשקין א"כ נם ביום יש לחוש לזה דאכו מי שמסנן ע"ניו לנוכח יביטו לראות אופן הנפילה מהתולעים לתוך הכלי שמסנן בה והרי לזה צריך ראיה חזקה ולא להעלים עין מתוך המסננת אף רנע קלה אלא ודאי דאין לחוש לזה מסתמא ואמרינן שהלך התולע עם המשקה יחד והחשש של הגמ' הוא חשש אחר דשמא אחר שיסנן כל המשקה יהתולעים ישארו מלמעלה וירחשו זמן רב הנה והנה והמשקה עומדת שם יכול להיות שאח"כ ירחשו לתוך המשקה ולכן אין חשש זה רק בלילה דביום כשיראה תולעים רוחשים סביב המשקה יטול המשקה משם אבל בלילה אין רואה וזהו שאומר שאין לסנן בלילה שמא יחזרו וכו' כלומר זמן רב אחר הסינון וזהו שמסיים אבל מסתמא אין לחוש וכו' כלומר דלכאורה א"כ בכל סינון יש לחוש שמא אינו הולך התולע יחד עם המשקה וכמ"ש וא"כ מאי איריא בלילה אפילו ביום נמי יש לחוש לזה אומר דמסתמא אין לחוש וכו' ולפ"ז ודאי דאין חילוק באיזה מסננת הוא מסנן [חס ושלום נגמ' נכיית מזוס דלרכן כיס לסנן פ"י זס כלמוכח מסלסי סכוס פ"ס פ"ס וכן כסכת קל"ע : לא ניסדוק מיכם ניעייתא והערוך נורס נסכת אבל לדינא אין חילוק נמס טוס מסנן וטוק] :

לב ורע שהרמב"ם ז"ל השמיט לגמרי דין זה ורק כתב בפ"ב דין ד' וז"ל המסנן את היין ואת השכר ואת החומץ ואכל את היכחושין או את היתושין והתולעות שסינן לוקה משום שרץ העוף או שרץ הכים אפילו חזרו לכלי אחר שסיננן שהרי פירשו ממקום ברייתן אכל אם לא סננן שותה ואינו נמנע כמ"ש עכ"ל ודין זה שלא לסנן בלילה לא נהב כלל ואין מדרס להשמיט דין מפורש שבגמ' ואין לומר דס"ל דאף חוששין לספק שמא פירשו אא"כ ראה שפירשו בדמשמע לכאורה משטחיות לשונו דא"א לומר כן שהרי הגמ' חששה זה כשמסנן בלילה וגם אין לומר להיפך דס"ל דבל שסינו צריך לחוש ואין להתיר סינון דק כשיראה

ברוד שלא פירשו חדא דלשינו ל:ז משמע כן ועוד דגם וזו נגד הגמ"שהרי הגמ' לא חששה רק כלילה ולא ביום [עמ"מ וגם לשון פחות ודוק] :

לג ויראה לי דהרמב"ם מפרש פי' אחר בגמ' ום"ל דאין לתת דין קבוע בזה דלא מפני המינון היה הברח שהתולע יפרוש במ"ש לסברת הטור דכאמת א"ב היה להם לחז"ל לאסור עלינו כל מינון דמי יכול לבוין איזה הוא נקב דק ואיזה הוא נקב גם אלא דהלוי לפי ראות האיש המסנן ולפי השערתו ולכן הוריענו הרמב"ם דין זה ראם ע"י סינון נפרש וחזר למשקה נאסר ובגמ' עגין אחר הוא דאמר לא לישפי שיברא בצואתא בלילא דלשון שיפוי במשקה הוא כשיש פסולת בהמשקה מעמידין אותה לזמן הרבה כדי שבהמשך הזמן תשאר הפסולת למטה וביחוד היה זה בשבר בראמרינן בשבת [קנ"ט:] רבי ר"פ שאפו שיכרא מטמא לבנא ופירש"י כל היכא דתני לשון שפוי בנחת הוא והפסולת נשאר בשולי הבלי עכ"ל וכן תנן התם [ק"מ:] ולא טולין את הברשינין ולא שפין אותם ופירש"י להסיר הפסולת ע"ש ודרכן היה להעמיד זה על כל הלילה כיון דצריך שהייה כדאיתא בביצה [כ"ט:] ע"ש וזהו שאומר שלא יעשה כן כשבר בציבתא משום דבמשך רב כזה פשימא שיש לחוש שהתולעת יפרוש ויחזור ולא היה צריך להרמב"ם להזכיר זה כלל דאף בפחות משיעור זה וראי יש לחוש אך משום דבזמן הגמ' היה דרכם לעשות כן הזהירו על זה :

לד לפי מה שבארנו שיטת רבינו בעלי הש"ע הוא ע"פ שיטת רש"י ז"ל ואפילו לפי שיטה ז' כתבי דהאיסור הוא רק בקסמים וקשים אבל דרך בגד או מסננת מותר ובארנו בסעיף כ"ט דהבוונה למסנית דקה ומתם מסננת היא דקה ע"ש ום"מ תמוה לי דאם במסננת רחבה אסור לא ד' לתם לתתם ולתת מכשול לפני העיינים ולכן נלע"ד לומר דכוונתם דבמסננת בכל נוני שלי דלמה לנו להחזיק ריעותא ולומר דאלו שידרו דרך נקבי המסננת היו החלה על המסננת ואח"כ ידדו וחזרו לתוך המשקה דארכא נאמר שידרו כדרכם ביחד עם המשקין ולא נשארו על המסננת בלא משקה והחוש מעיד כן ודיווקא בקסמין וקשין דאין דרך סינון בכך שהרי אינם עשוים לסינון והמשקה כרגע נופל ובוראי התולעים מתפזרים על העצים ועל הקשין ואח"כ משתרקין לתוכן ובפרט לפי מה שבארנו רשיפוי הוא לזמן ארוך אבל בממסננת שכרגע יורד המשקה עם כל מה שביכולת לירד דרך המסננת וראי ירדו ואותם שישארו בממסננת לא ידדו אח"כ להתוך המשקין שהרי מיד נטלין המסננת משם ום"מ למעשה צ"ע ובפרט אם משהין המסננת בתוך הכלי שהמשקין ירדו לתוכה :

לה ראיתי לאחר מהגרולים שכתב כלשון זה וכן חומץ שהתליע אסור לסננם כי אינם ניכרים כי אם ננד השמש וחיישינן שמא יפרוש על המסננת ויחזור לתוכו יבל בלא סינון מותר כדין מים שהתליע בתלוש ושמעתי בבירור דאפילו יהיה בגד דק מאד שלא יהיה בו נקב קטן אפילו הבי תעבור ואין לו תקנה אלא שיכשל החומץ תחלה ואח"כ יסנן רבינן שהתולע מת לא תעכור כסינון עכ"ל אותו גרול [הכ"ם כלל ל"ח] ולדבריו לא כיארו רבותינו כל הצורך בענין כזה שצריך בכל עת ובכל שעה ולפי מה שכארנו א"צ לזה וי"ח"נ אם יעברו יעברו כיחד עם החומץ ואין לנו להחזיק ריעותא בכה שאין אנו רואים והרי זהו שבהב הטור דסתמא אין לחוש שמא פירשו ום"ם ודאי כי שחש לזה תע"ב וכן אנו נוהגים :

לו יש כי שכתב בשם חכמי הטבע דהמסתבל בזכוכית המגרלת שקורין מפאקטיוו"א יראה בחומץ מיא תולעים והנה כחומץ אין חשש במו שנהבאר דהתולעים המתהוים בתלוש התירה התורה אמנם שטעתי שבכל מיני מים וביחוד במי נשמים מלא ברואים דקים שאין העין יכולה לראותם ובילדותי שמעתי מפי אחד מהיה במרחקים וראת דרך זבובית המגדלת עד מאד כרבבות פעמים במים כל המיני ברואים ולפ"ז איך אנו שותים מים שהרי אלו הברואים נתהוו במקורם אמנם האמת הוא דלא אסרה תורה במה שאין העין שולטת בו דלא ניתנה התורה למלאכים דאל"כ הרי כמה מהתוקרים בתבו שגם כל האויר הוא מלא ברואים דקים כן הדקים ובשתארם פותח פיו בולע כמה מהם אלא ודאי דהבל יפצה פיהם ואף אם כן הוא כיון שאין העין שולט בהם לאו כלום הוא אמנם כמה שהעין יכול לראות אפילו נגד השמש ואפילו דק מן הדק הוה שרץ נמור :

לז ולכן יש ליזהר מאד בקיץ באותם ששותים מן הנרזות ומן השנעטים ומבארות ומעיינות שאינם עמוקים דע"י החמימות נתהוו שם כמו זבובים קטנים והולעים קטנים ויש ליזהר לסנן המים במסננת דקה מן הדקה וכן בקיץ במי נשמים מהערבים כהם זבובים קטנים העזרחים כאויר ויש ליזהר שלא לשתותם קודם הסינון במסננת דקה מן הדקה או ע"י בגד כדרך שאנו מסננים המים בפסח מפני חשש תערוכת חמץ אבל בבארות ומעיינות עמוקים אין הרחש מצוי בהם :

לח כתב אחד מהקדמונים חומץ שיש בו תולעים אם פירשו לאויר נקרא פירשו אבל מן החומץ להבשיל לא הוי פירשו ומותרים [כ"י נסמ ר"י] ודברים פשוטים הם אלא שיש מי שכתב וז"ל וסתברא דאף בהבשיל צונן מיירי ואף אם פירש ממקום למקום כמאכל עצמו היינו דביתא ושפיר דמי אבל אם פירש מן המאכל לחוץ אף ברופני הבלי מכפנים אסור דלאו היינו דביתא ולפ"ז אין לאכול הבשיל זה אלא ביום רחזו ליה אבל בלילה לא [פר"ח מז"ם] ודברים תמוהים הם דמם"נ אם חשכינן חאוכל בפ"ע אסור לנבדי שהרי פירש על האוכל ואם חשבינן המאכל והמשקה כאחת מה איכפת לנו אם פירש על דופן הבלי מבפנים וכן ראיתי לאחד מהגדולים

מתגדולים שהשינ על דכרים אלו [תכ"ס נכ"ס] ועמ"ש בסעיף כ"ה [ופס סירפס מתס יתכפר לקמן] :

לט כבר נתבאר דתולעים הנדילים בפירות כתלוש מותרים שהרי לא קרינן כהו השורץ על הארץ ולכן אין מותרין אלא כל זמן שלא פירשו לארץ אבל אם פירשו הרי הם שורצים על הארץ ואם חזרו להפירי אסורים ולוקין עליהם ולא עוד אלא אפילו פירשו ומתו באויר קודם שהניעו לארץ מקרי השורץ על הארץ והוה איבעיא בנמ' ולא איפשטא ומסיקא דאורייתא לחומרא וממילא כשיש עוד ספק חוה ס"ם ויש להתיר [פמ"נ סקי"א] אמנם זהו למאן דס"ל דכעיא דלא איפשטא כנמ' נגנס כנדר ס"ם אבל להחולקים בזה אין זה ס"ם [ספר"ח סק"י נכללי ס"ם מות ס'] :

מ ואפילו לא פירש כולו מהפרי אלא מקצתו או שלא פירש אלא על נבי הפירי או שהיה בגרעין הפירי ופירש על הגרעין אף כשהגרעין עודנה בהפירי או שהיו שני פירות סמוכים זל"ז ופירש מפירי לפירי כל אלו אסורים דנם אלי הם בעיות שלא נפשטו בנמ' והספק הוא דשמא כיון שיצאו ממקום נידולם אף שלא שרצו על הארץ מ"מ אפשר דמקרי שורץ על הארץ וזהו כתולעים שבכלים שפירשו לאחורי הבלים ואין זה דומה לפירשו כדופן הכלי מבפנים דהוי מסס רביתייהו דאל"כ למה ההירהן התורה הרי לא סני בלא"ה אבל תולעים שבפירות תלושין אדרבא דרכן להיות שם תמיד ולכן מקרי זה נ"כ פירש וכיון שאיסורן מפני ספק לכן כשיש עיד ספק חוה ס"ם וכמ"ש בסעיף הקורם :

מא ורע דלדעת רש"י ותוס' והרכה מהראשונים לא מקרי פירש אלא כשפירשה חיה אבל אם פירשה מהה לאו כלום הוא שהרי כל עיקר איסור פרישה הוא משום דמקרי שורץ על הארץ והרי במיתתה לא תוכל לרחוש ושריצה פירושו דבר הרוחש ומנענע [רס"ו] ולכן בין בתולעת שבמים שפרשה לאחורי הכלי וכין בפירות תלושין שפירשה על הארץ או לאויר או לכל מה שנתבאר והו הכל בפרישה מחיים ולא במיתתה ולפ"ז תולעים שבחומץ ובפירות תלושים ובעדשים ובפולין ובמיניות שהרתיחן על האור ומהו התולעים לא איכפת לן אח"כ אם פירשו [כ"י נגד"ם נסס רי"ו] :

מב אבל הרמב"ם והרי"ף ורבינו חננאל והרשב"א ז"ל [אבל] גם בכה"נ וב"ל דנם פרישה מתה הוי כעיא דלא איפשטה בנמ' ויראה לי שהולכים לשיטתם דס"ל גם בתולעים שבמחובר אסורים גם כשאין להם מקום לרחוש ורש"י ותוס' והרבה מהראשונים ס"ל דגם במחובר צריך מקום לרחוש כמו שיתבאר בס"ד ולמאן דס"ל דרחישה מעכבת ממילא גם בפרישת הלוש צריך רחישה דווקא ומאן דס"ל דרחישה אינה מעכבת ממילא גם בפרישת תלוש אינה מעכבת [כנ"ל נהוך וכגס שמחולקים בגירסת סם"ם סס סנילסס סילסס מהס גו פילסס ומתס מ"מ סספרס נרוסס כמ"ש] :

מג ולרכותינו אלו אינו מועיל רחיהה על האור אם פירשו אח"כ כמובן וכוודאי נראה כיון שיש פלונתא דרבוותא יש להחמיר אלא שנראה מרבותינו בעלי הש"ע בסעיף ד' שתפסו לעיקר כדעת המקילים ודעת האוסרים כתכו בשם יש אומרים ולפי מ"ש דהלוי אם במחובר צריך ריחוש הולכים נ"כ לשיטתם כסעיף ו' רצריך ריחוש ובן הוא דעת כפרשי הש"ע [ס"ך סקי"נ וכר"ח וכרו"ס] ועליהם תמיהני רהא הם ס"ל כמחובר רא"צ ריחוש כמו שיתכאר כס"ד ואיך הקילו כאן אלא די"ל דס"ל דכאן קילי טפי דאפילו לדעת המחמירים במחובר מ"מ בכאן אינו אלא כעיא דלא איפשטא ולכן הקילו בזה וצ"ע ובוראי שיש להחמיר [והפלתי סק"נ כתב דזס פיטו פנ"ס מדרכנן ונ"ס ידעתי מנ"ל הס ונס ספרמ"נ סקי"ד תמה עליו כזה ע"ס ודו"ק] :

מד כל זמן שהתולעת נמצא בתוך הפירי והתליע כתלוש אפילו אם חזרו נקוב לחוץ לא חיישינן שמא יצא דרך החור ופירש וחזר להזכו כמו דלא חיישינן במים שבכלים שמא יצאו אחורי הכלי ואע"נ דשם לא חזינן ריעותא וכבאן חזינן ריעותא של הנקב מ"מ אין הרבה מצוי שיחזרו לחוריהן אחר שיצאו משם אבל יש מנרולי הפוסקים שאוסרים אם חזרו נקוב לחוץ מפני שהחור מוכיח עליו שיצא ויולי יצא מקצתו דנ"כ אסור כמו שנתבאר ולכן כתב רבינו הרמ"א דהכי נהוג לאסור כריעה זו והכי קיי"ל :

מה כתבו רכותינו בעלי הש"ע בסעיף ה' תולעים הנמצאים בקמח וכיוצא בו אסורים שמא פירשו ושרצו על הארץ וחזרו וה"ה כמלח או שאר דכרים שאינן משקה ואסור למוכרו לעכו"ם שמא יחזור וימכרנו לישראל עכ"ל ביאור דכריהם דתולעים המתהוים בקמח ומלח ושארי מיני אוכלים דקים כוודאי כל הצבור יחד נחשב כפירי אחת ובל זמן שלא פירשו לארץ מקרי לא פירשו אף שפירשו מקורט זה לקורט זה ולא דמי לתולעת שבפירי דאסורה כשפירשה לפירי אחרת דבשם נתהוה התולע כפניטיותו של פירי ושם רביתה ונידולה וכשיצאה משם מקרי פירש אבל בקמח ומלה וכיוצא כהם שאין להם הוך וכל קורט וקורט אינו חלוק בפ"ע נחשב כל הצבור כפירי אחת וראיתי לנרול א' שכתב דכל קורט של קמח הוא כפירי אחר [תכ"ס נכ"ס] ודכרים תמוהים הם ולהדיא מוכח מתשו' הרא"ש [כלל ד' ס"נ] ומדברי הש"ע שלא חששו רק לפירשו על הארץ ולא מקורט לקורט ואין שום ספק בזה וכן צבור של חטים ושעורים וקטניות וכיוצא כהן אם התולעת נתהוה כפנים הפירי ודאי שכל חטה או שעורה או קטניות נחשבת כפירי בפ"ע ואם פירש מחטה לחטה אחרת וכן בשעורה וקטניות מקרי פירש ואסור אכל התולעים המתהוים בהצבור כמו מילכין שמתהוין מפני הליחות ואינם כתוך הפירי נחשב כל הצבור כפירי אחת ולא מקרי פירש אלא כשנפרשו לגמרי מן הצבור למקום אחר או לצביר אחר ;

ולא

מו ולא עוד דבכאן לא שייך לאסור בשהם על נבי הקסח או המלח דרווקא התולע המתהוה בפנים הפירי כשנפרשה על נב הפירי מקרי פירש דלאו הייגו רביתה אבל כשמתהוים במאכל גם אם נתהוו באמצע הצבור אין זה כתוך הפירי וכל הצבור גם הגב נם התוך היינו רביתייהו וראיה לדבר זה מם"ש רבינו הרם"א בס"ם וה נבי תולעים של נביגה דמותר לאכלם אף שקופצים הנה והנה על הגבינה ע"ש והטעם ברור בס"ש מפני שאין זה רסיון להמתהוים בפניסיוה הפרי וזהו שכתבו בש"ע בתולעים הנמצאים בקסח וביוצא בו אסורים שמא פירשו על הארץ וחזרו עכ"ל שאין הוששין רק לפרישה על הארץ והא לפרישה על נב הקסח או מקורם לקורם וזה שבכאן אנו חוששים לפרישה על הארץ ובמים שבכלים לא חששו לפרישה של אחורי הכלי מפני שבכאן דרכן לרחוש וקרוב לודאי שפירשו על הארץ וחזרו וכן אין זה רסיון לתולעה שכפירי שלא חששו אפילו חזרו נקוב לחוץ להרבה פוסקים כם"ש בסעיף ס"ר דהתם שגירולו בתוכיותו של הפירי ושם מקומו אין לנו להחזיק ריעותא שמא יצא משא"כ כאן שאין להם מקום מיוחד ותסיר רוחשים ממקום למקום פשימא שיש לחוש [וכיה מיוסף קופיית סם"ו סק"ח ס"ק]:

מז ואפילו אם הקסח מונח בכלי נ"כ אסור דקרוב לודאי שפירשו על דופני הכלי מכפנים הוה כעצם הדבר ולא מקרי פירש דזהו דק בכלים וכבורות של סים או שאר משקין שהתורה התירתן להדיא ש"ם דגם בכה"ג שרי דא"א בענין אחר אבל באוכלין לא התירה התורה ורק ברבר שנתהוה התולע בתלוש ולא פירשה התירה תורה אבל סי יימר שהתירה גם כשהאוכל בכלי וכמו כשהאבל על הארץ חוששין לפרישתן על הארץ כמו כן חוששין כשהם בבלים לפרישתן על דופני הבלים מבפנים דגם זה אינו רביתייהו ויש מתירים גם בכאן כמו בסים שבבלים והעיקר כדיעה ראשונה [סם"ך סקס"ו וסכח"ם סופרים וסמ"ק סק"ז מתיר וסכרו"ם תמה עליו והין כאן מימם לסמ"ק ס"ק כיון שנמים שמרס תורס דמנסים סוס כנמים מכ"ל סנס טמר כן נכל דבר ות"ס יש להחמיר ודוק]:

מח ודבר פשוט הוא שאם אפשר לרקר הקסח והתולעין ישארו בהנפה וישליכם דהקסח מותר אפגם אם התולעים קטנים כמו סילבין וכדומה שיצאו דרך נקבי הנפה אסור הקסח [ם"ך סקי"ד] ואסור למכור כולו לכותי שמא יחזור ויסברנו לישראל ואפילו אם נדגו שם שלא ליקח קסח מעכו"ם בלא בריקה מתולעים ס"ם חיישינן שמא יעשה מהקסח פת והסלח ישים בהערינג וביוצא בזה ובזה לא שייך בריקה [סם סקס"ז] ולכן יסכר מעט לכל עכו"ם רבזה אין חשש שיסברנו לישראל כם"ש בא"ח סי' תם"ו ברנן שנסבע בנדר לענין חמץ ע"ש וכן אם יש לו משרתים ומשרתות אינם יהודים יכול להאכילן וכלבר שלא ימשוך זמן מרובה כרי שלא לבא לתקלה [סם סקי"ז] ולכן בגרוסי"ן מתולעים יכול למכור לעכו"ם רבגרוסי"ן אין חשש שישים אותם כאיזה דבר והישראל כשיקח מהם הרי יראה שיש בהם הולעים רגיברים לעין:

מט ורע שזה שבהבנו שמעט מעט יכולים למכור יש חולקים בזה וס"ל דרק בעגין חמץ קורם הפסח הלינן שאף אם יסכור לישראל יאכלן הישראל קורם הפסח ולא בשאר איסור [מנ"ג סם סק"ם וכן הם"ך בנקה"כ וסס"ג בסם פמ"ח] ואין זה מוכרח דבוודאי בחמץ יש גם טעם זה אבל גם בלא זה הטעם אמרינן שישהמש לעצמו ולא יסכרם כשאינו כריבוי וכן משמע להריא מרבני רבינו הרמ"א בסי' קל"ר סעיף ה' שגם בתערובת יין התיר למכור מעט מעט ע"ש וה"ע כן הוא [נספסים מ' סתירו גם ניסרמ למטר מעט מעט מעמם ניכלה קודם הפסח ולכן גם כעכו"ם לי נעמם זה ונשתרי דברים שעשה פסוק מיסתמם לעגמו ועול לפיכך ס"ם שמא לם פירבו וכמ"ש לם ימכור כמ"ם הפמ"ג סם"ל ס"ק י"ז]:

נ חטים ושעורים מתולעים אף שאסורין לאכול מ"מ יכול לעשות מהם משקה כמו יי"ש וכדומה שמוציאין רק הזיעה דאין כאן משום מבטל איסור לכתחילה שהרי אין כוונתו רק להוציא הזיעה מהקסח ויש מי שאסר מטעם שמא יבא לאכלם כעין [ם"י סק"ם] וחלקו עליו כל הגדולים דאין נוזרין גזרות מדעתנו ולזמן מועט לא חיישינן שמא יאכל [פר"ח וכרו"פ ופמ"נ] ובן המגרש פשוט:

נא כתב רבינו הב"י בסעיף ו' תולעים הנרילים בפירות בעורם במחובר חשוב כשורץ על האיץ ואסור אע"פ שלא פירש והוא שריחש אבל תולעים הנמצאים בפולין ואפונים תחת הקליפה והקליפה כשחרת עליהם מבחוץ וכשמסירין הקליפה מוצאים היבחשים התחיהם מותרים לפי שהם מונחים במקום צר ולא קרינן ביה השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחש אבל הנמצאים בשרביטים אסורים שיש להם מקום לרחוש עכ"ל:

נב והנה זהו דעת רש"י ותוס' והרא"ש [ספפ"ם] דנהי דקיי"ל דהנרילים במחובר מקרי שורץ על הארץ מפני שהפירי או הירק מחובר לקרקע והוה כקרקע עצמו ס"ם בעינן מקום רחב שיהא ביכולת התולע לרחוש ולנענע רכל לשון שריצה הוא ריחוש ונענוע [רם"י סם] וכמו כשהוא על הארץ המקום פנוי לה לרחוש כמו כן צריך להיות בהיותה בהפירי ולכן כשאין לה מקום לרחוש כמו שתחת הקליפה בפולים ואפונים שהמקום צר אין עליהם שם שרץ ואע"ג דהרשב"א ז"ל חולק בזה כם"ש הטור וז"ל כתב הרשב"א אפילו חור שבתוכו קטן ואינו מחזיק אלא כדי התולע אסור וא"א הרא"ש מתיר עכ"ל ונם הר"ן הסכים לזה וכתב דכשם כשהוא על הארץ לא חיישינן אם הוא דוחשת אם לאו כמו כו בהיותה בסחובר לקרקע ע"ש וצ"ל דכמונתו

דבונתו הוא כגון אם נתהוה השרץ בקרקע כמקום צר שאין לו מקום לרחוש ומ"מ אסור כמו כן כשהיא בפירי המחובר לקרקע ודיעה ראשונה תסבור דגם אם בקרקע נולדה באופן זה אולי לא אסרה תורה כיון רשם שרץ הוא רק כשרוחש ומנענע א"ע ורבינו הב"י לא חש לדיעה זו מפני ישרוב דיעות מסכימים להיתר כמ"ש בספרו הגדול ע"ש :

נב ויש לשאול כזה שאלה גרולה ואיך אפשר לומר דצריך רחישה ממש והרי אפילו כגולדה בתלוש יש בעיא בגמ' בפירשה לאויר ומתה קודם שהגיעה לארץ ונשאר כספק וקי"ל דמספיקא אסורה כמ"ש לעיל סעיף ל"ט אע"ג דכמיתתה א"א לרחוש כ"ש בגולדה במחובר דא"צ רחישה כלל ועכ"פ אסור מספק [פרי"ח סקי"מ] ועוד מדקא מיבעיא ליה לחש"ם כתלוש מכלל דבמחובר אין כאן ספק ובודאי מן התורה אסור דאם נאמר דאפילו במחובר מותר בלא רחישה כ"ש בתלוש ומאי קמיבעי ליה וכאמת הר"ן ז"ל הביא ראיה זו רא"צ רחישה במחובר :

נג ונ"ל כרוך דרבותינו אלו סוברים דהש"ם דקא מיבעיא ליה בפירשה ומתה לאו משום דיש ספק אם צריך רחישה בלל דודאי בלא רחישה אין איסור כלל אלא דמיבעיא ליה אם רחישת אויר הוה כרחישת ארץ אם לאו והבא כשפירשה לאויר וקודם שהגיעה לארץ מתה הרי רחשה באויר ותדע לך שכן הוא שהרי לענין עיקר פרישה שצריך בתלוש הספק הוא נ"כ אם פרישת אויר הוה כפרישה לארץ וא"כ גם לענין רחישה כן הוא דכיון שמדמין אויר לארץ א"כ מה לי שהיא הולכת על הארץ או הולכת באויר אבל רחישה מעכבת [וו"ש רש"י מכ"ל פירקם וכו' שמתם מיד נגפילתה מי לימרינן וכו' אי דילמא לא נגעין ארילם עכ"ל כוותו יעל הפרק לא נגעין דאויר כמרן דמי ומ"ת ג"ע על הכ"י ופיש"ם פי' ק' שלא הניחו כלל דברי הר"ן ולהרן קושיתו אי מכ"ם לחוש לימתם ו ופע"נ] :

נד והנה הגרולים האחרונים חלקו על רבינו הב"י ום"ל דיש להחמיר כדעת הרשב"א והר"ן שא"צ רחישה כמחובר והנה המגיר משנה כתב סק"ב ממאב"א דגם דעת הרמב"ם והרמב"ן כהרשב"א ע"ש ואם שברמב"ם אינו מבואר ז"א להדיא מ"ם מוכח כן ממה שפסק שם בתלוש דאף בפירשה מתה יש ספק וקי"ל לאיסור כמ"ש בסעיף מ"ב ובפירשה מתה וראי ראין כאן רחישה אפילו באויר ומדקא מיבעי ליה בתלוש מכלל דבמחובר א"צ ריחוש כלל וזהו שכתבנו שם שהולכים לשיטתם ע"ש ובודאי שיש להחמיר כדיעה זו :

נה ודברי רבינו הרמ"א נ"כ חוק כדעה האוסרין שהרי כתב על דברי רבינו הב"י וז"ל ופעמים נמצא בפירי כמין גקודה שחורה והוא מקום שמתחיל התולעת להתרקם וצריך לימלו משם בעומק דאסור כמו התולעת עצמו עכ"ל ומקורו הוא מתשו' תרשב"א [סי' תר"ס]

והולך לשיטתו דלא בעינן ריחוש שהרי בריקום ודאי אין כאן ריחוש וכבר תמהו עליו מפרשי הש"ע שכתב זה על דברי רבינו הב"י דפסק דבעי ריחוש דווקא אבל עב"פ דעתו הוא דא"צ ריחוש [פר"ח סק"ד] ויש מי שאומר דס"ל דרק לענין התולעת עצמו יש להחמיר גם כשלא ריחש ולא לאסור פליטתו [ס"ך סק"ד ופע"ז סק"י סתמה עליו ונפתמ דנרי הס"ך דמוקים דנא ס"ל לסתום] :

נו ואני מתפלא הפלא ופלא על כל הגדולים שתפסו דלרעת מי שמצריך ריחוש אין איסור בריקום ואיך אפשר לומר כן והרי להדיא אמרינן כחולין [ס"ד.] דעל ריקום השרץ לוקין משום כל השרץ השורץ על הארץ ע"ש הרי מפורש דא"צ ריחוש בריקום ולרעתם היה להם להקשות על בעלי דיעה זו מגמ' מפורשת אלא וראי דאין ענין זל"ז דהתורה אסרה ריקומו כמו שנבראו בשלימות וריחש כבר ואין זה מן התימא דבריקום לא בעי ריחוש וביצירתו כולו בעי ריחוש כיון דבריקום לא שייבא ריחוש כלל ולפ"ז יתיישבו דברי רבינו הרמ"א לכל הדיעות וא"כ בבדירת קיטניות שנהגו לברר המתולעים אפילו אין בהם תולע רק שההולע אכלם וחוששין לריקומו כנהוג בכל הפוצות ישראל ורבים אומרים שזהו חומרא בעלמא לדעת החולקים וס"ל דלא בעי ריחוש ולפי מה שבררנו הוה איסור לכל הדיעות ויש ליזהר בזה מאד :

נז תולעים הנרילים בבמהין ופטריות דינן כמו בשארי פירות ואסורין מן התורה ולא אמרינן רלא חשיבי מחובר לקרקע מפני שאין מברכין עליהם בפה"א דאין ענין זל"ז שהרי הם נדילים מן הארץ ולהדיא אמרי' ח"ל בעירובין דהם כפולין וכפניות [גוס' כ"ו ד"ה מאן ע"ם] ואפילו לדעת הרמב"ם [פ"ו מת"ם] דאין נקחין בכסף מעשר מ"מ הרי אמרו חז"ל בנדרים דהנודר מגידולי קרקע אסור בכמהין ופטריות [נס נ"ב:] משום שנדילין מן הארץ רק שאין יניקתן מן הארץ ולכן מברכין עליהן שהבל [שם] :

נח וכיון שנתבאר דתולעת שנתהוה במחובר אסור ובתלוש מותר כל זמן שלא פיהש ולכן אם יש ספק בפירי מתולעת אם נתלע כמחובר או בתלוש אסור דהוה ספיקא דאורייתא ולחומרא ואפילו לא ידענו שדרך פירי זו להתליע במחובר דאלו ידענו שדרכה להתליע במחובר אסורה לאכול בלא בדיקה גם כשאין רואין בו וזולעת כמו שיתבאר ובן אם ירענו שאין דרכה להתליע במחובר תולין לקולא שנתהוה בתלוש דבכל ספק איסור תולין במצוי אמנם כשלא ידענו אם דרכה להתליע כמחובר או בתלוש אסור מספק [ס"ך סקכ"ם ופמ"ג שם] וכשחורו נקוב לתוך בלא"ה אסור אפילו התליע בתלוש לחד דיעה שבסעיף ס"ד ע"ש אך לדיעה ראשונה שבשם הוה ספק בכל גווני אף כשחורו נקוב לתוך [שם] :

נט כל מיני פירות שרדכן להתליע בשתם מחוברים לא יאכל

יאכל עד שיבדוק הפרי בפנימיותה שמא יש בו תולעת ולכן אין לאכלה בלילה בלא ראיית עין לאור הנר וכן הדין בסים ושארי משקים שדרך ליפול לשם זבובים והולעים ויתושים אסור לשתותן בלא בריקה ולפ"ו בסיני קטניות במדינתנו שברוב חשנים מצוי בהם הבנימה וכן בפירי מאלינע"ס או ווינקסלע"ן שתפוד מצוי בהם תולעים אסורים לאכול בלא בריקה וכן בתפוחים ובערנע"ס בקיץ שמצוי בהם תולעים אסור לאכלן בלא בריקה ובשנה שהתולע מצוי בהם בהגרעינים אסור לאכול הגרעינים שלהם ויתחוך האוכל וישליך הגרעינים לחוץ ודבר זה תלוי בבל מדינה ומדינה כפי דרך פירות שלה כי אין רומה מדינה למדינה ואין רומה שנה לשנה בידוע :

סא ווה לשון הרב בעל חכ"א [כנ"ל] ואין בל המדינות שוות בזה כי הקירסי"ן במדינות אשבנז ואקסין צרפת בל המינין מוחזקין בתולעים בעודן במחובר וולתי מין אחר שקורין זויע"ר קירס"ן וכן בל מיני פלוימע"ן ובל מיני פירות וצריך לברקן מבפנים ובראנציג וק"ב ומדינותיהן הפלוימען שביח בהם מתולעים אבל הקירס"ן אינו שביח אלא המתולעין ניכרין מבחוץ שיש בו במו גומא ובמדינת לימא הפלוימע"ן הגדילים שם מחמת שהפידות בחושים מאר לא שביח בהם הולעים במו בן בקירס"ן אבל הפלוימע"ן היבשים שמביאין ממדינות אחרות צריך לבדוק מבפנים בי הם מחוקים בודאי בתולעים עכ"ל וכן המנהג פשוט בבל ישראל שהפלוימען היבשים שבאים ממרחק פותחין בל פלוי"ם ואותן שיש בהן במין גרגרים שאינם חלקים ויפים משליכין אותן שמפני שהם מוחזקים בתולעים יש לשער שהם הם התולעים שנתרסקו או שזהו ריקום התולעת :

סב עוד בתב הירקות בבל המדינות מוחזקים בתולעים וכן ירק שקורין פעמרוסק"א וקים"ל ועשב שקורין דויפ"ט או קא"פ קרוי"ט ושאר בל מיני ירקות מוחזקין בתולעים ואסור לאכלן בלי בריקה וכן מיני סאלאטי"ן יבן בצלים ירוקים שאובלין אותן חיין וצריך לברוק היטב ובן קישניות ירוקות שעודן בשרביטין שקורין ארבע"ס ובאבי"ן מחוקין מאר בתולעים ואסור לאכלן עד שיפתח בל שרביט ושרביט ויבדוק הקישניות בל אחר בפני עצמו ומה שאומרות הנשים שמהבהבין הירקות באש אינו מועיל ומין ירק שקורין קראפ"א שמניחין אותו באונערקע"ס אין לך קלח וקלח שאין בו הרבה תולעים ול' אפילו בריעבד אם הניחו אותו באונערקע"ס צריך למנן ,,רוטב ולהריח האונערקע"ס אך כשרוצין להניח משום ריח אוי יחתכו בל העלין ויניחו השרביטים כי גם להם יש ריח עכ"ל ואנחנו ברקנו גם בהשרביטים ויש בהם תולעים ולבן נהגו בביתי להניח בתנור חם מאר במו בעת אפיית לחם את השרביטין בלבד ואח"ב להניחם בהאונערקע"ס ודע שהאונערקע"ס עצמן הם בשדים גמורים ואין בהם תולעים אבל ירק קרוי"ט שמעמידין אותו בבבישה לבל החורף בהם הרבה תולעים ברוב השנים ובודקין בל עלה ועלה בפ"ע פעמים ושלש ואח"ב חותבין אותן ומעמידין אותן לימות החורף ואת זה נסינו וראינו שאותם העלים הבדוקים אם לא יתתבו אותם באותו יום להעמידם בבבישה במלח בבלי בנחוג ואם יניחו את העלין עד למחר יתהוו בהם עוד תולעים ורוחשים ופורשים פעלה לעלה וגם על המקום שמונחים שם והחיוב לברור מחדש וכן נהנתי בביתי :

סג עוד בתב העדשים שמעתי שיש בהם שני מינים יש מין שמוחוק בתולעים שנתערב בתוכן במין תולעים ארוכים ויש מין שלא נמצא ביניהם בלום עכ"ל ואני שמעתי שהעדשים הקטנים מוחוקים בתולעים והגדולים אינם מוחוקים בתולעים ובביתי מתרחקים מאבילת עדשים וקמחין ופטריות שקורין שוועמלא"ך מוחוקים מאד בתולעים וצריכין בריקת היטב ויש שאין מבררין אותן מתולעים ורק מבשלין אותן צחורות בממפחת בדי ליתן טעם בהתבשיל ואחר הבישול ורקין אותן והגרעינים שבתפוחים ובערנע"ס מוחוקים בתולעים לבן לא יאבלו הגרעינים וקליפת פאמאראנצין יש לברוק אם אין בהם מילבי"ן מפני שזה שביח מאר וגדול אחד הנדת בעירו להניחם בתנור חם עד שישרפו שם המילבין ואורו ודוחן שביחי בהם מילבין ובפרט באורו בקיץ שבא ממרחקים ושמעתי שיש שני מיני אורו פשוטים וטובים ובאחר מהם אינו שביח ובהשני שביח ולא נתברר לי דבר זה היטב על בן אין ביבלתי לפרום בבידור ובדרך בלל ראוי להתרחק מאבילת אורו שקורין ריי"ז בקיץ ובן אני נוהג ובקיץ בל מיני גרויפ"ן יש בהם מילבי"ן וראיתי בעיני גם הגרויפין שלקחום מתחת הריחים נמצאו בהם חדבה מילבין וראוי לבל בעל נפש לבלי לאבול גרויפ"ן בקיץ אם לא שיניחם בתנור חם ובן נהגו בביתי להתרחק בבל היכולת מגרויפ"ן ור"ל החום ואם יש הברח מניחים אותם בתנור חם מאד ובולי האי ואולי [וע' מ"ש שכחנו בס' ק' סעיף י"ז] :

סד ודע דבל מיני קמחים המונחים בחנויות בקיץ בודאי יש בהם מילבי"ן ואין שום תקנה לזה דלהניחם בתנור חם אי אפשר ולחם הוא חיי נפש ובן ע"פ יוהרו לראות אם יש בהם מילבי"ן אם לאו ושמעתי שבשהשק הוא מלא קמח ונבבש בטוב שקורין איין ניפרעסט באלו אין המילבין מצויים ושמענו שבדור שלפנינו היו משניחים מהקהל שוחיו הולבים בקיץ לברוק הקמחים בהחנויות אם אין בהם מילבין ואשרי חלקם ועל בל בעל הבית לדאות המקומות שאובלים מונחים שם שהמקומות יהיו נקיים ויבשים רבמקומות הלחים המילבין מתרבים שם והרי על נמלה אחת אמרו חז"ל [פסחים כ"ד] שעובר על חמשה לאוין ובל המתחוק להתרחק מאיסור מסייעין לו מן השמים דהבא למטהר מסייעין אותו :

סה בל מיני פירות שרבן להתליע בשרם מתוברים

אמור לאכול מהם עד שיבדוק הפירי מתוכו שמא יש בו תולעת ואינו מועיל מה שבדק מקצתן ואפילו בדק רובן לא מהני להנותרים אלא החיוב לבדוק כל פירי ופירי דהוה מיעוט דשכיח אמנם אם אין דרכן להתליע אף שלפרקים נמצא ביניהם קצת מהולעים בודק מקצתן ואם לא מצא בהם תולע מסתמא כולם כשרים ועוד יהבאר בזה בסעיף ע"ב :

סן אמרו חו"ל [מיגין נ"ח] כל בריה שאין בה עצם אינו מתקיים י"ב חודש ובירושלמי שבת [פ"ו ה"נ] ובמדרש פ' שפטים איתא רבריה שאין בה ניריז ועצמות אינו חי יותר מששה חדשים ופירשו הראשונים דחיותה הוא רק ששה חדשים ואח"כ מתה אך עדיין היא בשלימותה עד י"ב חדש ולאחר י"ב חודש נעשה כעפרא בעלמא ולא תקשה לך מעלוקות שחיות יותר דבעלוקה יש עצם וניד רך ורק סביב הפה דכן איתא בירושלמי ושמעתי שכבר בדקו הרוקחים ומצאו כן ולפיכך אף אותן פירות שרגכן להתליע במחובר אם ישהה אותן י"ב חדש יכול לאוכלן דאפילו אם היה בו תולע כבר נעשה עפרא בעלמא וזהו לענין הבדיקה תוך הפירי מחשש תולעת שבמחובר אבל מ"מ צריך בדיקה שמא נתהוו הולעים בתלוש ופירשו לפיכך בריקה חוץ צריך תמיד כמו שיתבאר :

סו וו"ל הטור והש"ע בסעיף ח' אם שהה הפירי אחר שנעקר יב"ח א"צ בדיקה ומ"מ צריך לבדקן להשליך התולעים הנמצאים ביניהם בחוץ או על גבי הפירי ואף לאחר שישליך הנמצאים בחוץ יש לחוש שמא בשיתנם במים בתוך הקדרה יצאו לחוץ ויריחשו במים או בדופני הקדרה או על נבי תפירי הלכך הכא לבשל לאחר יב"ח פירות שהתליעו יתנם לתוך מים צוננים המתולעים והמנוקבים יעלו למעלה ואח"כ יתנם בקדירת מים רותחים שאם נשאר בו תולעת ימות מיד ולא מהני בהם אם בדק הרוב אלא צריך לבדוק כולם דהוי מיעוט דשכיח עכ"ל :

סח ולמה אין סומכין על בדיקה זו נם תוך יב"ח משום דאותן שמתליעין במחובר אין דרכן לצוף למעלה כמו אותן שדרכן להתליע בתלוש ועוד דבמחובר דהאיסור הוא אפילו לא פירש התולעת לא סמכינן אבדיקה זו ואולי לא יעלו כל המתולעין למעלה אך באיסור תולעת שבתלוש שאין האיסור אלא משום חשש פרישה סמכינן אבדיקה זו [ר"ן וכ"י] וראיה לזה שהרי בבדיקה שנהבאר היה די באחד מהם או בצוננים שיעלו המתולעים למעלה וישליכם או ברותחים שימותו מיד אלא משום דלא בריא לן האי בדיקה ולכן בתלוש מחששא דפירש סמכינן אשני בדיקות אלו אבל לא על תולעת שבמחובר [עפ"ך סקכ"ז] ודע שרבים מרחו בכונתם למה לן שתי בדיקות אלו ולענ"ד נראה ברור בס"ש ויש מי שאומר דלאחר יב"ח א"צ שום בדיקה [עם סקכ"ו כעס סמ"מ] ומעתו דאין לנו לחשוש על תולעת שבתלוש ואנו אין לנו אלא דברי התור והש"ע ומעתם ברור דכיון דפירות אלו דרכן להתליע במחובר אלמא דהתולעת דבוק להם בתולדתן וכ"ש שיש לנו לחוש שנתהוו הולעים בהם לאחר שנתלשו מן המחובר :

סט כתב אחד מן הנדולים מי שירצה לאכול עדשים ושאר מיני קיטניות בלי שום פקפוק וחשש תולעים ובלא בדיקה יקנם מתחלת השנה ויניחם במים רותחים ויתהין מעת הרהיחה ששה חדשים שכל תולעת מת שעבר עליו ששה חדשים חור לעפרא בעלמא ושרי באכילה וא"כ למאי ניחוש לה דאי משום תולעת שנדל בהם במחובר הוי עפר בעלמא ושרי ואי משום הולעת שנדל בהם בתלוש כיון שהונחו במים רותחים שוב אינו נדל מהם תולעת והלכך שרי בלא בדיקה עכ"ל [פר"ח סקכ"ו] ויש שהשיגו עליו משני טעמים האחד דשמא זה שאין ההולעת מתקיים יותר מששה חדשים ונעשה עפר וזהו כשחי מקודם ששה חדשים ולא כשהמיתוהו מיד שנולד [פמ"נ כנ"ל סקכ"ז] ועור דזה שכתב שאחר שנתנום ברותחים אין מתליעין עוד אדרבא ראינו בחוש שעוד מ:תליעין יותר [עם כעס מנ"י] הלכך ליתא להאי תקנתא ואין לנו אלא דברי רבותינו התור והש"ע :

ע כתבו התור והש"ע סעיף ט' עבר ובישל תוך י"ב חדש בלא בדיקה אם יכול לבדוק בודק ואם לאו מותר עכ"ל ורין זה הוא מהרשב"א בספרו תה"ב [סכ"נ ענף נ'] וביאר הטעם שזה דומה לבא ואב ונטל בני מעיים דמעמידים אותה בחזקת היתר ועוד שהרי יש כאן שני ספיקות ספק אם היה שם רחש אם לאו ואת"ל היה שם שמא נמוח ונתבטל ואף שבריה אינה בטילה וזו כשהיא בשלימותה אבל כשנימוחה מהבטלת וביון שיש שני ספיקות חולכין בו להקל אפילו באיסור תורה עכ"ל וכתבו הנדולים שזהו בסתם אבל אם הוחזקו בתולעים הוה ודאי ולא ספק ואפילו בדיעבד אסור בשבישלם הוך יב"ח [ס"ך סקכ"ט כעס פ"ה ומהר"ם לובלין וסרי"ח סקל"ט וכרי"ס סקט"ז] :

עא ולכאורה דבריהם תמוהים שהרי התור וש"ע ביארו וה על דבריהם הקודמים שכתבו כל מיני פירות שדרכן להתליע כשהן מחוברים לא יאכל עד שיכדוק וכו' ועל זה אמרו עבר ובישלן וכו' והרשב"א שם כתב עוד יותר בביאור שכתב וז"ל כתב הרמב"ם כל מיני פירות שדרכן להתליע בשהן מחוברים לא יאכל וכו' ולפיכך הפולין והעדשים תרבים אסורין לאוכלן בלא בדיקה מפני שתולעת מצויה בהוכן וכו' ום"ם נראה דדוקא לכתחלה אבל אם עבר ובישל כשאינו יכול לבדוק מותרין כדרך שאמרו בבהמה וכו' ועוד דהבא איבא תרי ספיקי וכו' עכ"ל הרי כתב להדיא דין זה על מינים שהוחזקו בתולעים ואיך בתבו רנם כדיעבד אסורים :

עב אמנם באמת כל דברי רבותינו צודקים והענין בן הוא דזה שכתבו כל מיני פירות שדרכן להתליע וכו'

וכו' אין חכוונה שרוב הפירות דרכן להתליע דודאי כבה"ג אין לזה תקנה בלא בדיקת כל אחד ואפילו בריעבד אסור אלא כוונתם רסיון זה דרכו להתליע במחובר ובמיעוטם ודאי יש בהם תולעת ואע"ג דברובם אין בהם תולעת מ"מ לא אולינן בתר רובא משום דהוה מיעוט המצוי וזהו כבדיקת הריאה שאע"פ שרוב בהמות כשרות הן מ"מ הצריכו חז"ל בדיקה משום רסרכות מצויות והוה מיעוט המצוי ולא אולינן בתר רובא וכ"כ הרשב"א מפורש שם וז"ל שכל שהדבר מצוי בו חוששין לו ואע"פ שהוא במיעוט דלמיעוט המצוי חששו בענין שחששו לסרכות שכריאה עכ"ל יעל זה אמרו שפיר דבריעבד כשעבר ובישלן מותר כמו בנאברה הריאה ומטעם ס"ם כמ"ש וזה שהנדולים אמרו בהחזקו בתולעים גם בריעבד אסור והו כשרוב הפירות החזקו בתולעים ולפ"ן לדינא במדינתנו בענין פולין וקטניות ברוב השנים לא הוחזקו רובן בתולעיב אבל יש שנים שברובן יש תולעים ולכן אפילו בריעבד אסור וכן הדין בענין המילבין [ומיושב קושית הפר"ח סס סע הרשב"ם ודוק] :

עג וזה שהתרנו בריעבד בעבר ובישלם בלא בדיקה אפילו אם נמצאו קצת מתולעים בקדירה משליכם ואוכל השאר ולא חיישינן להטעם שנתנו התולעים בפירות מפני שאין לך פירי מהפירות הנדולים כמו תפוחים ואגסים שלא התא בהפירי ששים נגד התולעת שבתוכו ואפילו בפירות קטנים כמו קירסי"ן וכל מיני יאנעדע"ם וכל מיני נודרניות כמו ווייגפערלא"ך ומאלינע"ם וכיוצא באלו מ"ם יש בכל פירי ם' נגר טעם של ההולע [פר"ח] ועוד דרוב תולעים ושרצים הם מאוסים ואין פליטתן אומרת כמו כל דברים המאוסין שיתבאר בסי' ק"ד [סס וס"ו סקס"ו וסס"ך סק"ל ופפר"ח סמכמים להם"י והמוסק מעיד כן שהתולעים פנומים למפד] :

עד וי"א דאין להתיר בשנמצאו קצת מתולעים בקדירה אלא כשנמצא אחת או שתים אבל בשנמצאו שלשה תולעים וכ"ש יותר החזק ההבשיל בתולעים ואפד כולו ד' הוה חזקה והיי כבדור לנו שיש שם תולעים ואין כאן הם"ם שבפעיף ע' ולא נשאר רק המפק שמא נימוחו וחד ספק אסד באיסור תורה חזו בתולעים שנתהוו במחובר אבל אותם שנתהוו בתלוש עדיין יש ם"ם שמא לא פירשו מחיים ומותר לדעת הש"ע כמ"ש בסעיף ס"נ דם"ל כשיטת הסוברים דפירשה מתה מותרת ואת"ל שפירשו מחיים שמא נימוחו ולכן הנם שהרבה נדולים אוסרים נם בפירשו מתים כמ"ש בסעיף ס"ב ס"ם חכא שאנו חוששין מפני שהחזק בתולעים ואין כאן ודאי איסור אפשר יש לסמוך על דעת המקילין אך אמנם נם זה הוא רק בתולעים שבתלוש שמתהוים בפנים הפירי ולא מה שמתהוים על הפירות כמילבין וכיוצא בהם דכזה אין כאן ם"ם שהרי ודאי פירשו חיים [סס"ך סקל"ם] :

עה ודווקא מאכל שא"א לסננו ולהסיר מהם התולעים ומאחר שהוחזק בתולעים בולו אסור ז:ב"ל אם אפשר לסננו מעביר משם התולעים הנמצאים שם והשאר מותר אפילו נמצאו הרבה תולעים דכבר בארנו שפלימתן אינה אוסרת וכן אם יש בשר בתבשיל ירחצנו ויבדקנו ומותר כמ"ש בסי' ק' ע"ש והכל תלוי לפי הבאכל כמ"ש רכינו הב"י בסעיף י' וז"ל ירקות מבושלים שנמצאו בהם תולעים הרוטב מותר ע"י סינון אכל ירקות עצמן אם מצא בהם ג' פעמים יש לחוש שמא יש ואינן ניכרות עכ"ל דבירקות א"א להכיר אחר הבישול ויש פירות שנם אחר הבישול יש להכיר אם יש בהם תולעים אם לאו ואפילו כמהין ופטריות אפשר לכודקן אפילו אחר שנהבשלו ומוהרין בבדיקה [ס"ך סקל"ד] ויש דברים שאחר הבישול א"א לברוק והכל תלוי לפי ראות עיני המורה וא"א לפרוט כל הדברים [סמ"ג סס] :

עו יש מי שאומר דהא דאמרינן דכשנמצאו ג' תולעים בהוחזק התבשיל בתולעים ואסור במו שנתבאר זהו בתולעים הבאים מהפירי עצמו שנתהוה בהוכו או מילבי"ן שהיו בהפירות ולא בדק קודם הבישול אבל אם הפירות לא הוחזקו בתולעים או במילבי"ן אלא שדתולעים נפלו לתוכו מעלמא וכמו בפסח בתבשיל שנמצאו בו ג' שעורים דודאי מעלמא אתו וכה"ג בכל השנה באיסורי שרצים בנון שנמצאו בהתבשיל ג' זבובים או ג' פרעושים דודאי מעלמא אתו או אפילו ג' תולעים רק שידוע שנפלן בעת הבישול וכיוצא בזה לא הוחזק בתולעים וזורק אלו התולעים ואוכל את התבשיל בלא סינון [ס"ו סקי"ז] :

עז ויש חולקים על סברא זו ומביאים ראיה מדברי רבינו הב"י בא"ח בסמרו הנדול סי' תם"ז שהביא שם בשם הכלבו דכשנמצאו ג' שעורים בתבשיל בפסח החזק התבשיל בשעורים ואסור אפילו לא נתבקעו [סס"ת כסס ח"י ומקס סמופל] האסנם יש מהנדולים שבתב שם מדלא הביא רבינו הב"י שם דין זה בש"ע ש"מ דם"ל דברבר דאתי מעלמא לא אמרינן חזקה זו [סנ"פ סס סק"כ] ובאמת מדברי תרי"ף ז"ל בפ"ב דפסחים יש ראיה לסברא זו דהנה כתב שם דלאסור ההבשיל בעינן נתבקעו רזוקא אבל השעורים עצמם אסורין אפילו לא נתבקעו וכתב בזה"ל לא אמרינן להדיא בישולא דמשתכחי ביה תרי ותלת שערי אא"כ נתבקעו עכ"ל תרי מפורש דנם בג' שעורים לא אמרינן דהחזק התבשיל בשעורים [אמתיבי סנ"פ כביפו דכרי פרי"ף ונ"ע לדינא] :

עח מעשה בהג השבועות שאפו הרבה נשים פלאדינ"ם עם ראזינקע"ם שקנו כולם מחנוני אחד ולא בדקו הראזינקעם ממילבין ואשה אחת ברקה בשלה ומצאה מילבין ובדקו נם אצל החנוני ונמצאו אצלו נ"כ מילבין בהראזינקעם שמהם לקחו כולם ופסק אחד מהנדולים שאותן שקנו קודם שנמצאו המילבין אצל האשה והחנוני יש להתיר ממעם ס"ם שמא נתחו המילבין את"כ ואת"ל שהיו קודם שמא נימוחו [ס"ו סקי"ז] והלקו עליו בסת נדולים

גדולים דכיון שכולן לקחו ביום אחד רחוק מאד לאמר שבומן מועט נתהוו המילבין וקודם לא היו שם הגם שיכול להיות כן מ"מ אין לעשות זה לספק ולא נשאר רק ספק שמא נימוחו ואסורים כל הפלאדינ"ם שלקחו מחנוני זה [פר"מ סקל"ג ומקס"כ ומיוסב קושית סכרו"פ ולוק] וכודאי כן הוא דאם לא היו נמצאים המילבין רק אצל האשה לבדה י"ל שאצלה נתהוו המילבין אבל כיון שנם אצל החנוני נמצא בודאי גם מקודם היו רק אם קנו איזה ימים מקודם יש לתלות שאחז"כ נתהוו ובן מי שכדרקה הראוינקעם ולא מצאה מילבין אפילו קנתה ברגע אחד עם האשה שמצאה המילבין הפלאדי"ן שלה כשר דכיון שבדקה אמרינן דבשלה לא נתפשטו המילבין ואין לנו לחשוש שמא לא ברקה יפה [וק"ו מגל סמ"ג שניתערב וכו' בגדה ס"ס: לסכרי רבנן טודק עד שמגיע לקרקע במול: וכו' ומפילו לר"מ שם לם"ל עד שיוולע לך שטומפה מקודם היכן שיש זכו כשלא נמצא כלל שטומפה שרפיעה מקודם וכמן לא סוחזקו כל הרפיונקע"ם בלא מקנת בשם בלא מילבין ורפיה לזה מפסחים י' לפפילו לר"מ תלינן בפילת שבבר קף שבמיסור דרבנן מיירי שם מ"מ בכמן שתין שלבר בדור כמ"ש ולפי מותר ולוק] :

עמ יש להסתפק בזה שנתבאר דבשנמצאו ג' תולעים בחוזק בתולעים אם לא נמצא אצל איש אחד בגון ששלשה אנשים לקחו מחנות אחת פירות ובל אחד מצא תולעת אחת מצרפינן כולם לעשות פירות אלו מוחזקים לתולעים שיהיו אסורים מלאכול בלא בדיקה והנה זהו ודאי אם לא לקחו כולם בעת אחת דלאו כלום הוא שהרי באדם אחד עצמו אם היינו מוצאים בפירא אחת תולעת ורקו אותה ולאחר שעה עוד פירא בתולעת ורקוה ולאחר שעה עוד פירא בתולעת דלא הוה מצרפינן לכולהו אם אין הדבר ברור שהתליעו במחובר דאלו בהתלעה במחובר מה לנו אם נמצאו ברגע אחה או בג' ומנים סוף סוף נתגלו שפירות אלו התליעו במחובר אבל בהתליעו בתלוש י"ל שבשעת שנמצאת ראשונה עדיין לא היתה השלישית מתולעת ואחר שורקה להראשונה נההוה בה אמנם אם בל השלשה לקחו כאחד אולי יש לצרפם וכן נראה עיקר [עפ"ת סק"ו מ"ם בשם חו"י ופין לדמות זה לשני שבילין כמוכן ופשוט לכשים לתלות שנפתח מתוך התולע בניהו דפין מנסרפין פכל בל"ג ולפי מנסרפין לזיל בתר טעמא ולוק] :

פ יש מי שאומר שאין הנשים נאמנות בברירת תולעים מירקות שיש בהן טורח גדול ואף שאנו סומכים על הנשים בכמה איסורי תורה זהו ברבר שאין כאן טורח רב אבל בטירחא מרובה אין נאמנות [ש"ך סקל"ה בשם ס"ג] ובריש פסחים אמרו חז"ל לענין בדיקת חמץ היכנוהו רבנן לנשים בדרבנן ע"ש משמע דבראורייתא אין נאמנות בדבר שיש טירחא מרובה בבדיקת חמץ ומפרש בירושלמי שם מפני שהנשים עצלניות הן [פ"ת נהום' ובעיטוין ס"ס:] ולכאורה משמע בן ג"כ מדברי רבינו הרמ"א בסי' קכ"ו שכתב דבזדאי אסור נשים נאמנות אבל בספק איסור בגון שצריכה לברר דגים טמאים מטהורים או איסור שיש בו צדדים להקל אין אשה נאמנת דדעתה קלה להקל עכ"ל ובדירת תולעים נמי יש כאן ספיקות במובן :

פא אמנם המנהג אינו כן בכל תפוצות ישראל וכל הנשים בודקות הקטניות והפירות והידקות וסמבינן עליהן [ש"ך שם ופר"מ סקל"ה] וכ"כ רבינו הרמ"א עצמו בספרו תורת חטאת [שם] ולא דמי לט"ש בסי' קכ"ז דהכא לא אתחזק איסורא [שם] וכן נראה להדיא מדברי רבינו הב"י בסי' זה סעיף י"א שכתב אשה שנמצא אחר בדיקתה שרץ הנראה לעינים בגון חומט אסור לאכול מבדיקתה אבל אם לא נמצאו אלא תולעים המתליעים בתוך העלים שאינן נראין אלא אחר שליקתן מותר לאכול מבדיקתה עכ"ל הרי מפורש שהנשים נאמנות ובאמת נובל לומר דגם כאן הוה רק איסור דרבנן דהא התולעים נבטלו בקדרה בששים ואי משום רבריה אפילו באלף לא בטיל הא והו רק מדרבנן וא"כ הא בחמץ מהימני אף בטירחא יתירא כשהוא דרבנן ולמה לא יהיו נאמנות גם בבאן [פמ"נ שם בשם בגה"נ] ועוד כתב אחד מן הגדולים דעתה החוש מעיד שיש יותר לסמוך על בדיקת נשים שמעיינות הרבה יותר מאנשים שנחפזים לצאת לעסק [בכו"פ סקי"ם] ומ"מ כתב דלאכול מבושלים יש לסמוך עליהן אבל לאכול ירקות חיין צריך בעצמו לראות ע"ש מטעם שזה יכול כעצמו לברר :

פב ובעיקר הדבר אני תמה דאיך אפשר לומר ח"ו דנשים שלנו יקילו באיסורים מפני הטורח והלא ראינו מרחתן המרובה בכל דבר השייך לאיסורים וחז שאמרו בנמ' נכי בדיקת חמץ ובעירובי תחומין דאלו היה איסור דאורייתא לא מהימני לאו משום דמקילי באיסורין אלא הענין הוא בכמ"ש הרשב"א ז"ל בריש ספרו תה"ב וז"ל דבדיקת חמץ צריבה בדיקה בחורין ובסדקין ונשים עצלות הן ומיסר אמרי חמץ בחורין ובסדקין ליכא וכו' ובתחומין נמי צריך בקיאות לדקדק בקידור וריבוע והבלעה ואלו הוי תחומין דאורייתא לא הוי מהימנא זידילמא אף הן מדדן וטעו או שראו מודד מי שאינו בקי וטעה הא בעלמא אפילו בדאורייתא מהימני ומעשים בכל יום שאנו סומכין עליהן בניקוד ניד וחלבים ומליחה ואע"פ שהן דאורייתא וניקור בשר צריך טירחא יתירתא אלא שהן יודעות שיש חלבים ונידין וחוטין שצריך לחטט אחריהן ובודקות יפה יפה עכ"ל ולמדנו מדבריו דכל שיודעות שיש כאן איסור אפילו אם הטירחא מרובה לא יניחו מידן בלא בדיקה יפה יפה וכבדיקת ירקות ופירות וקטניות הלא יודעות שמוחזקין הן בתולעים ובודקות יפה יפה ולא דמי לבדירה דגים טמאים מטהורים דאין זה דבר ההוה בכל מידיות ורק במקרה בעלמא ולא ירעו ולא יביאו ויתלו להקל מפני עצלותן

עצלותן אבל בדברים שמעשים בכל יום ובכל שנה ודבר הבוה בתמידיות וידוע לכל חלילה להן להוציא מת"י כלא בדיקה יפה יפה ומיטיטו לא שמענו אפילו על צריקי ונאוני עולם שלא יסכבו על נשיהיהן הכשרות בבדיקת תולעים וכן בנות ישראל העובדות בשבירות אם הכעה"כ מביר אותה שהיא יראת ד' ומדקדקת באיסורים יכול לסמוך עליה ואם לאו אל יסמוך עליה לבדה ויראה בעצמו בשאין לו אשה או אין אשתו בבית או יבקש אשה מהנשים הכשרות שהעיין בבדיקת התולעים והמילבי"ן :

פג טבע הדבש הוא להעסיד הרבים השלימים המטונים בתוכו אף לזמן רב ולכן בזה שנהבאר דפירות שדרכם להתליע בתחובר מותרות לאחר יב"ח מפני שכל בריה שאין בו עצם אינו מתקיים יב"ח אם תפירי היא מטוננת בדבש או מונחת בך בדבש אמרות גם אחר יב"ח מפני שהדבש מעמידם אמנם זהו בשחדבר בשלימות אבל הרבים הנתחבים הנושלות לתוך הדבש ארבבא הדבש מכלה אותן ומחזיר את הדבר לדבש עצמו ולכן אם אין חבריה בשלימות בגון שנתפרפרה קצת דרך בישול ום"ם איסור בריה עליה בם"ש בסי' ק' אם היא מטונה בדבש מותרת מפני שהדבש מכלה אותה [פמ"נ נע"ד סקל"ו] וכן יש נ"מ לענין שרץ דאיסורו בבערשה בם"ש בסי' ק"ר ובשהוא בדבש בפל [פ"ך סקל"ו] ונראה דלזמן מועט מבלה אותן ולא נודע לנו בבמה זמן וצ"ע ויש לחקור בזה : **פד** דבש שנפלו בו נמלים יחמטנו באש עד שיהא ניתך ויסננו דאין מבטל איסור לבתחלה שהרי אין בותנתו לבטל אלא לתקן הדבש ויש מי שאומר דזהו בדיעבד בשבבר נתערב האיסור אבל לערב לבתחלה ולבטלו לשעמו ממעם שבוונתו רק להקן הדבר שעושה בזמן מי שעושה יי"ש או בבר ומשים שם בשר טרפה להפיג המרירות ואח"ב משליך הבשר לחוץ והטעם הנשאר שם מפיג המרירות ויש ששים בנגד הבשר ורק האיסור הוא משום אין מבטלין איסור לבתחי"ה וביון שבזה אין בוונתו לבטל טעם האיסור אלא להפיג מרירות היי"ש והשבר וכן בל ביוצא בזה ום"ם אבור לעשות בן דק בשבבר האיסור נפל שם במו בדבש שנפלו בו נמלים טותר מטעם זה שאין בוונתו לבטל האיסור אבל לבתחלה לעשות בן אסור [נוב"י סב"ו] דברי טעם הן אלא שיש לבאר בזה דאין אסור אלא בשנותן איבור להריא בם"ש אבל בשנותן דבר שאין בה איבור בעה בנון שנותן חלב להוך הי"ש דהיינו גמור הוא אלא שאם ישתה עם בשר יהיה מבטל איסור לבתחלה זהו בוודאי מוהר [תנ"ם סי' תמ"ו סקמ"ב] וכן בשנותן פירות מתולעים להוך הי"ש בין שאין עיקר הנתינה התולעת אלא הפירי ג"כ טוהר ועל דרך זה הם בל הדברים [נקי"ת מק"ע חלק על בוב"י ונח ירד לסוף דעתו ע"ש] :

פה ולכן בל מיני מרקחת שנפלו לתוכם תולעים או מילבין ימבנם על האש עד שיהיה בדושב ויסננם דרך מסננת [פמ"נ בם"ו סק"ו פתבי"ם מסכוס"ג נדמר תומן זבו תולעים וכו' ובבריס תמותים סם ם"ם וכן בתב"ם בלל ל"ח פות ב"נ סבין בסם בבל"י בפיין נימסבן ניתם ם תולעים ביותר מעובי מענע מין בסם תולעים ם"ם ובבריו המיסים ובבר דחס זה הפמ"נ בם"ד סקל"ו ם"ם] :

פו חטים ושעורים מתולעים אם הרוב מתולעים אסור לטחנן בשביל ישראל ואם מיעוטן מתולעין בל מה שביבולת לברור קודם הטחינה יברור ואף אם אין ביבולת לברר בולם מ"ם מוהר למוחנן ואין חוששין שמא יט"נו גם התולעים מפני שבששופבים החטין והשעורין בתוך האפרבסת בל תולע שיש נקב לפניו שיוכל לצאת רוחש ובורח לחוץ דרך דופני האפרבסת מפני קול ונדנוד הריחים אמנם המילבי"ן שמעהי שאינם בורחים מקול הריחים וכן בריחים שאין בהם אפרבסת במו ריחים של יד שאין להתולעים מקום לברוח אך יש עוד היתר בזה שאף אם יטחנו התולעים במלים הם בששים ואין בינן משום מבטל איסור לבתחלה שהרי אינו מבוין לבטלו אלא לשוחנן במו שאמרנו נבי דבש ביהו בשירקר הקמח אח"ב ירקדם לאור היום לראות שמא נפלו שם תולעים מהים מהבל ואבק הריחים ויזרוק אותם והשאר מוהר ויש לנפות הקמח בנפה ובברה בדי שישארו התולעים שמתו בהבל למעלה :

פז יש מיני עופות הנדילין באילן ותלויין באילן בהרטומיהן הזאיל שנדילין באילן המחובר לקרקע בתבו התור והש"ע סעיף ט"ו שאסורין משום שרץ השורץ על הארץ ונ"ל דבוונתם דלבר הלאו של שרץ העוף עוברים גם משום לאו דשרץ הארץ וכן זבובים הנדילים באילנות שמתחים מהזרע שהוריעו אמותיהן על העלין ג"ב אסורים משום שרץ חשודץ על הארץ לבר איסור שרץ העוף דיבון שהאילן מחובר לארץ והם נדילים בהאילן דינם גם בשרץ הארץ [פמ"נ נפ"ד סקמ"ג מ"ם בסם ספרי"נ] :

פח תולעים הנמצאים בבהמה בין שנמצאים במוח שבראש ובין שנמצאים במעיה ובין שנמצאים בין עור לבשר בולם אסורים והמעם דאיהם שבמוח ובמעיים הרי אתו מיבלא בשהבהמה ישנה הם נבנסים לחוטמה ומשם למוח או לקנה וריאה ובבד והוי להו שרץ הארץ ממש ואותם שבין עור לבשר או בתוך הבשר ממש הרי הם נתהוו בתוכה קודם שנשחמה ובאו מאיסור אמה"ח דבל שבנוף הבהמה הרי זה אמה"ח ושחיטתה אינו מועיל להתולעים שהרי יש להם חיות לעצמן ואע"ג רשליל טותר בשרוטת אבו אף שיש לו חיות ליעצמו זהו מגזירת התורה בם"ש בסי' י"ג מדבתיב בל בבהמה תאבלו לרבות עוכר במבואר שם אבל אלו התולעים לא התירה תורה וא"ב אף שאין אסורין טמעם שרץ הארץ ם"ם הבה אסורים משום אמה"ח

אמה"ח [מכל לכני נת מוחכיס דמין נסס נשלגיס משום מחמ"ח כמ"ם נמנסד' נ"י ולמ"ח יסמ"ח מוסר סשרך מסנסמס כשרך עלמו ומוד דכיון מים נסס חיות נמ"ע ונסס שחיסס נמ"ע לס סס נכנ"ם ולוק] :

פד והתולעים הנמצאים ברגים אם נמצאו במעיים אסורים משום רמעלמא קאתו במו בבהמה אבל אותן שנמצאו בין עור לבשר או בתוך הבשר ממש מותרין רמינה קא נרלי ורגים אין מעונים שחיטה ואפילו פירשו קצת וחזרו מותרין כי כן רביתידו לפרוש קצת ולחזור אך אם פירשה כולה פשיטא ראסור ; **צ** וזה שבבהמה אסורים היינו אלו תולעים שנתהוו בחיים אבל אותם שמתהוים לאחר שחיטה כגון שמלחו הבשר לימים רבים ונתהוו בם תולעים מותרים כל זמן שלא פירשו ובתבו הטור והש"ע סעיף ט"ז דלפיכך תולעים הנמצאים בקערה שנפלו מן הבשר מותרין ולא חיישינן שמא פירשו מחיים חוץ לחתיכה רמסתמא אותן שפירשו מחיים נפלו בשהריחו הבשר ע"ל והולבים לשיטתם רס"ל פירשה מתה מותרת במ"ש בסעיף מ"א אבל לרעת האוסרים בפירשה מתה במ"ש בסעיף מ"ב גם בכאן אסור [נקוט] ויש מי שרוצה להתיר גם לרעת האוסרים ע"פ מה שיתבאר לענין תולעים שבגבינות ריש סברא לומר ראפילו בפירשו לגמרי שרי [סמ"ע גס"ד סקמ"ס] אבל לקמן יתבאר רח"י לסמוך על הסובר כן :

צא עור כתב הטור וז"ל וראוי היה לחוש לשנהן הבשר בקרירה בכים צוננין אולי פירשו לרופני הקדירה ואו היינו רביתייהו ונהנו להתיר עכ"ל וביאור הרבים דהנה כבר נתבאר בסעיף מ' רתולעים שבתלוש אם רק פירשו לאיזה מקום שהוא אסורים רזהו כתולעים שבמים שפירשו לאחורי הכלי ולכן אפילו פירשו ברופן הקדרה מבפנים אסורים אך בבאן ההיתר משום ראמרינן ראלו פירשו מחיים היו נופלים בהרחת הבשר ופירשה מתה ס"ל רמותרת אמנם עריין יש להבין והרי הטור והש"ע בעצמם לא התירו לעיל התולעים בעצמם יהיה מה שיהיה ולא תלינן לענין התולעים עצמם לאמר שפירשה מתה כמ"ש לעיל סעיף ס"ז ע"ש ובמור מבואר עור יותר דנם הנמצאים לאחר בישול משליכים התולעים ובבר יש מי שהקשה בן ותירץ רלא רמי רתולעים שבפירות הוא רבר המצוי משא"כ בבשר ולא החמירו בו בל בך ועור רבפירות התולעים הם מבפנים אבל בבשר הם מבחוץ ואלו נפלו בהרחת הבשר [וז"ס סות כ"ל ע"ס] וזהו רברי הטור רהן אמת רתלינן בן אבל מ"ם הא יש להוש שמא היה התולע בפנים הבשר ולא יצא בהרחת הבשר וכששמוהו בקררה בעור המים צוננים ולא מת עריין התולע פירש ברופני הכלי מבפנים ובתב שבאמת היה ראוי לחוש לזה אלא שנהגו להתיר מהטעם שנתבאר רתולעים שבבשר אמרינן שלעולם היו על הבשר ולא מבפנים ונם אינו מצוי בל בך ומיהו למעשה ודאי יש להחמיר ולהשליך התולעים ואין לשנות :

צב ודע שהרמב"ם יש לו שיטה אחרת בתולעים שבבשר שלא בכל הפוסקים ואיהו סובר ראפילו הגולדים לאחר שחיטה אסורים מטעם דבל מה שבעניני בשר אין להתיר בל הנמצא בן בלא שחיטה אפילו הנולדים אח"ב ונם ברנים סובר דאפילו הנמצאים בבשרו של רג מחיים תלינן שנבנסו מחוץ ותולעים שברנים אינם מותרים רק הנולדים לאחר מליחתן ע"ש בסמ"ב שכן ביארו כוונתו המניר משנה ובל המפרשים וזהו שבתב רבינו הב"י סוף סעיף ט"ז דיש מי שאוסר התולעים המתהוים לאחר שחיטה מבל דבר הב"עין שחיטה עב"ל אך רבינו הרמ"א בתב דנהנו להקל בסברא הראשונה ע"ש ;

צג עוד בתב שנוהגים בתולעים של נבינה לאבלן אע"פ שקופצין הנה והנה על הגבינה אבל אם פירשו לגמרי אוסרין אותן מיהו אם נתערבו בשאר מאבל ולא יבולין להסירן משם אין אוסרין המאבל בי יש מתירין אותן בבל ענין וטוב להחמיר במקום שאין הפ"ם עב"ל ביאור הרברים דהנה לפי מה שנתבאר בבל סי' זת יש ג' מדרגות באיסור פרישת התולעים המתהוים בהלוש רבמים שבבלים לא מקרי פרישה עד שתפרוש לאחורי הבלי ותולעים המתהוים תוך הפירי בתלוש מקרי פרישה אף אם פירשה על נבי הפירי וב"ש ביצאה מהפירי לגמרי אל רופן הבלי מבפנים והתולעים שנתהוו בשארי מאבלים במו מילבין שבקמחים ונרויפין וביוצא בהם באלו לא שייך לקרא פירש בשהם על נבי הקמח והנרויפין שהרי לא נתהוו תוך הפירי ואפילו בשהולבים על הקמח והנרויפין הוה בלא פירשו ובל הצבור הוה בדבר אחר במבואר מרברי הש"ע סעיף ה' והארבנו בזה בסעיף מ"ה וסעיף מ"ו ע"ש ובארנו שם דבשמונחים על הארץ מקרי פירשו רק בשפירשו על הארץ ואם מונחים בבלי מקרי פירשו בשפירשו על רופני הבלי מבפנים במ"ש בסעיף מ"ז ע"ש והנה לפ"ז בתולעים שבבשר לאחר שחיטה לרוב הפוסקים ובתולעים שברגים ובתולעים שבגבינה נראה נ"ב הרין בן שהרי התהוותם אינם רווקא בפמיניות המאבל וארבא רובם מתהוים על נבי המאבל במ"ש בסעיף צ"א אמנם בשפירשו בתוך הבלי אפילו מבפנים וב"ש למקום אחר לגמרי וראי הוה פירשו ואסורים וזהו שאומר רבינו הרמ"א רבשקופצים הנה והנה על הגבינה לית לן בה ובשפירשו לגמרי אפילו בתוך הבלי מבפנים מקרי פירשו ואסורים אלא שי"א רתולעים אלו אפילו פירשו לגמרי מותרים רס"ל רתולעים המתהוים מרוב שומן או מסרחון אין עליו שם שרץ בלל רלא הוה שרץ רק בנידולי קרקע או בעניני שהיה במים ושארי משקין [ס"ז סקב"נ בשם רש"ל וע"י בשם רפני"ם] ורבינו הרמ"א לא הסבים לרעתם אלא שסמך על ריעה זו לענין תערובות ובאמת דיעה זו תמוה שהרי הרמב"ם בתב להדיא בפ"ב רין י"נ ו"ל

אלו המינין הנבראין באשפות ובגופי הנבלות כגון רמה ותולעה וכו' סן הגללים שהסריחו וכו' והאוכל מהן כזית לוקה וכו' אלו המינין הנבראין בפירות ובמאכלות אם פירשו וכו' אע"פ שחזרו לתוך המאכל לוקה וכו' עכ"ל וכ"כ כל הראשונים וכבר צווח על זה בכרוכיא אחר מנדולי אחרונים [פרי"ח ס"ס זס] והלילה להקל בזה [וכן מוכח בת"כ פ' שמיני] :

צד ודע דזה שכתבנו בתולעים שבגבינות כשפירשו בתוך הכלי מבפנים אסורים כן כתב גם הלבוש אמנם הש"ך ז"ל [סקמ"ו] כתב דבתוך הקערה מותרים ואינם אסורים רק כשפירשו על השלחן והשיג על הלבוש ע"ש ומאד תמיהני דלהדיא כתב רבינו הב"י ס"ם זה דרוב גדולי ראשונים ס"ל כן דאינם מותרים רק כשפירשו לגג החתיכה ורק קצת סוברים להתיר בתוך הקערה ודעת הרשב"א הוא לאסור אפילו על גבי החתיכה ואיך נקיל כל כך נגד דעת רוב גדולי ראשונים ונגד דברי הרמב"ם ונגד הסברא ולכן הלילה להקל בזה :

צה שרץ שרוף מותר לאכלו ששום רפואה דעפרא בעלמא הוא וחולי נבפה שהוא כמכה של חלל מותר להאכילו מאכל שיש בו שרץ עוף אם הרפואה ברורה ואם לאו אסור ואם כיטל הכותי הרפואה בששים מותר [ס"ו סקכ"ו] ומה שאומרים רפואה לבעלי יתקן לבלוע כנים אסור לעשות דאינה רפואה ברוקה [מוי"ו סק"כ] והשואל דבר איסור דרך נחוירו פסור מאחר שאין דרך אכילתו בכך [נפס"ם נסס סנ"ק] ובמ' קנ"ה יתבאר עוד באלו הענינים ע"ש :

סימן פה דיני חגבים וכלליות דינים באיסורי מאכלות . ובו מה סעיפים :

א חגבים יש בהם טמאים ושהורים כרכתיב בשמיני כל שרץ העוף ההלך על ארבע שקץ הוא לכם אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההלך על ארבע אשר לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ את אלה מהם תאכלו את הארבה למינו ואת הסלעם למינהו ואת החרגל למינהו ואת החגב למינהו וכל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם וכיון דחגבים טמאים הם בכלל שרץ העוף האוכל חגב פמא עובר בעשה ול"ת בכעוף מפא כמ"ש בסי' פ"ב ובארנו זה בסי' ע"ח סעיף ב' ע"ש :

ב והתירה התורה שסנה סיני חגבים שהרי פרשה ד' מינים ובכל אחד כתיב למינו או למינהו ריבתה עוד ארבע ואלו הן חגב ומין חגב והיא הרבונית חרגל ומין חרגל והיא ערצוביא ארבה וסין ארבה והיא צפורת כרמים סלעם וסין סלעם והיא יוחנא ירושלמית [רמב"ם סס"ם] וסי שהוא בקי בהן ובשמותיהן אוכל והצייד נאמן עליהן כעוף ומי שאינו בקי בהן בודק בסימנים וג' סימנין יש בהן כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים שחופות רוב אורך גופו וחיב היקף גופו ויש לו שני כרעים לקפוץ בהן הם שני רגלים ארוכים לבד מהארבעה והם סמוך לצואריו ממעל לרגלים לקפוץ בהם כשהוא רוצה לקפוץ [רמ"י נמצנס נ"ם כתב ד' סימנין וכן הוא בגמ' דחגיב מפשפ רוב גופו לסימן בפ"ם והרמב"ם חסיב כנפים סופין וכו' לפמ ודוק] :

ג דדשו חז"ל [ס"ס] מהא דכתיב אשר לא כרעים והקרי הוא בואו והכתיב הוא באלף דמשמע שאין לו כרעים דאע"פ שעכשיו אין לו עריין כרעים אלא שעתיד לגדלן לאחר זמן שידוע שסין :ה כן הוא שכשנתגדל יהיו לו כרעים מותר והרמב"ם כתב דין זה גם אכנפים דכשעתה אין לו כנפים ועתיד לגדלן מותר דמאי שנא וכיון דגלי רחמנא בכרעים ה"ה לכנפים [סר"ח וב"כ סר"ן ע"ם] :

ד באלו סינים שפרפה תורה יש מהן שראשן אדוך ויש מהן שאין ראשן אדוך יש מהן שיש להן זנב ויש סהן שאין להן זנב ולבן אין קפידא בסימנים אלו איך שהן ויש מהן שיש להן נבחת והיינו שראשם מרוסה ויש מהם שאין ראשם מרוס ולבן אין קפידא בסימן זה נ"ב והמאים כולן ראשן אדוך ויש להם זנב אבל בנבחת יש בהם נ"ב משונים זה מזה [מנ"י ולכך כלמנ"ם וסמור לם כתבו נגמת מפפס זס] :

ה אסרו חז"ל [נ"ס] דלסימנים אלו נצרך נ"ב שיהא שמו חגב וכתב המור דלכן אין לאוכלם אפילו יש להם כל הסימנים אא"כ יש על מין זה מסורת ששמו חגב ולשון הרסב"ם כן הוא ואע"פ שראשו אדוך ויש לו זנב אם היה שמו חגב מהור עכ"ל משמע מדבריו דא"צ שמו חגב רק באדוך ראש ויש זנב אבל בראש קצר ואין לו זנב א"צ לשמו חגב ומסתימת הש"ם [פ"ב:] יש נ"ב ללמוד כן ום"ם כתב המגיד משנה דכוונתו לאו בהוקא ובבל ענין צריך לשמו חגב ע"ש וצ"ע וכ"כ השור והש"ע והצייד נאמן לומר ששמו חגב ע"פ מסורת שלו [פפס"ג נמ"ו] ועכשיו אנו נוהגין שלא לאכול שום חגב אפילו בכל הסימנים ואפילו ידוע ששמו חגב [ס"ו סק"ם] ומימינו לא שמענו שיהא מקום שאוכלין בו חגבים :

ו תניא בת"כ [שמיני ס"ה] רבי אוסר כל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים מפא הוא לכם אם יש לו חמש ה"ו מהור עכ"ל דהאי קרא יתירא הוא שהרי מקודם כתיב כל שרץ העוף ההולך על ארבע וגו' אך את זה תאכלו וגו' ולמה שנהה התורה עוד פעם לאמר דאשר לו ד' רגלים הוא מפא אלא לרושא אתי דאם יש לו חמש ה"ו מהור ולענ"ד פירושו כן הוא דלא תימא כיון דכתיב

דבתיב אך את זה תאכלו מכל וכו' ההולך על ארבע וגו' דדווקא ההולך על ארבע כשר בסימנים שנתבארו אבל בהולך על חמש או יותר לא מהני סימנים אלו והבל שמא לזה השמיענו התורה דרק בעל ארבע רגלים בלא סימנים טמא אבל בסימנים גם ביותר מארבע כשר והראב"ד ז"ל פי' דבהולך על חמש א"צ לסימנים כלל ואפילו בלא סימנים טהור ע"ש ומאד תמיהני דא"ב לא הוה משתמט הש"ס מלהוביר זה וארדבא מלשון המשנה והגמ' כחולין מבואר דבלא סימנים ודאי טמא וצ"ע:

ז הגבים אין מעונין שחיטה בדגים ורמן מותר כדגים וארדבא עור קילא מדנים דציר דנים טמאים אסור בש"ס בסי' פ"ג וציר חגבים טמאים פסקו הרמב"ם והטור והש"ע דמותר לפי שאין בהם לחלוחית כלל ומשנה מפורשת היא בעדיות [פ"ו] בלומר דהלחלוחית שלהם הוה כויעה בעלמא דאין בהם שום שמנונית [וכן מדייק לשון כלנום] ומ"מ י"א דציורן אסור דס"ל דהמשנה מיירי לענין הכשר מטומאה וטהרה ולא להיתר אכילה וזהו דעת הראב"ד בעדיות שם וכן משמע בירושלמי תרומות [פ"י] ע"ש והטור והש"ע לא הביאו דיעה זו [עפ"ך פק"ל סניפו נפש ים"ם לגילו מטור פך מפרוכתו פיגו פופר]:

ח והנה אחרי שבסיעתא דשמיא בארנו כל המינים חטמאים שאסרה לנו תורה ונם מקודם נתבארו כל דיני נבלות וטרפות יש לנו לבאר עתה דינים כלליים שיש באיסורי מאכלות וז"ל הרמב"ם ז"ל ברישׁ פי"ד ממאכלות אסורות כל איסורי מאכלות שבתורה שיעורן בכזית בינוני בין למלקות בין לכרת בין למיתה בירי שמים וכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל לוקה ושיעור זה עם כל השיעורין הלכה למשה מסיני תם ואסור מן התורה לאכול כל שהוא מדבר האסור אבל אינו לוקה אלא על כזית ואם אכל כל שהוא פחות מכשיעור מכין אותו מכת מרדות עכ"ל וזה שכתב כל איסורי מאכלות בכזית זהו על הוב הדברים ויש מקצת יוצא מן הכלל שהרי שמנה שרצים שבתורה שיעורן מכעדשה במ"ש בסי' פ"ד סעיף ו' ע"ש וזה שכתב כזית בינוני כן הוא במשנה דכלים פי"ז [מ"ח] דהנן בזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני זה אגורי והיינו ששמנו אגור בתוכו שאינו נבלע כפירי כמשקה הפוחים ותותים אלא במשקה עגבים [רמ"י נלכות ג"ט] ולא ידעתי למה השמיטה הרמב"ם ונ"ל דשם מקום הוא ובזמנם היה בן ובכל זמן צריך לידע מה הוא הבינוני [וכ"ם נברכות שם שמומר גפ מגורי שמו גפ מגרומי שמו ולעפ וכו' מפני שממנו וכו' סרי לסוף שם מקום וזינו לגנוני מפני המעם]:

ט אמרו חז"ל [ספנה"ג] דזה שחייבה תורה על כזית איפור היינו שגרונו נהנה בכזית אף אם למעיים לא נבנם כזית בגון שאפל חצי זית והקיאו וחזר וכל חצי זית אע"פ שבמעיו לא היה בהשני פעמים רק חצי זית מ"מ הרי גרונו נהנה בכזית ולא עוד אלא אפילו אבל אותו חצי זית שהקיא חייב דהרי גרונו נהנה בשני חצייי זיתים דמה שהיה שעה קלה בהמעיים לא נחשב עיכול שנחשבנו כעפרא בעלמא והרי נהנה גרונו בכזית ולפיכך אמרו חז"ל שם שאפילו אם נשאר מעט מהזית בין החניכים והיינו בחיך שלו ולא ירד להמעיים כזית שלם מ"מ חייב שהרי חיך אוכל ימעם לו ונהנה גרונו בכזית אבל מה שנשאר בין השינים לא מצרפינן לכזית דמה שבין השינים אין הגרון נהנה מזה [ע' רמב"ם סם דין כ' ועכ"פ ובנריו ג"ע אך מה שהמם סמניס סם על הרמב"ם מעות הוא שהרי ר"ם אמר לנין סמניים דכ"ע גם פלינו וגו' וזוק]:

י ודע שיש לנו בענין זה שאלות נרולות דהנה בפ"ח דתרומות תנן בכהן שנתן תרומה לתוך פיו ונודע לו שאינו כהן כגון שהיה עבד כהן ורבו מברו לישראל ועדיין לא בלע התרומה ר"א אומר יבלע ור' יהושע אומר יפלוט וכן אם נודע לו שהוא טמא או שהתרומה טמאה יפלוט ור"א אינו חולק על זה ואומר שם בירושלמי דטעמא דר"א משום דהתחיל בהיתר ומביא הירושלמי ברייתא דר' נתן חולק על זה דתניא ר"נ אומר לא שהיה ר"א אומר משום דהתחיל בהיתר אלא שהיה ר"א אומר הלעום כבלוע אף בשבת כן אף בפסח כן אף ביה"כ כן אף בנזיר כן אף בנבלות כן אף בטרפות כן אף בשקצים ורמשים בן עכ"ל ומעמא דר"א בין שלעם המאכל הרי נהנה גרונו ע"ש וזהו כסברת הש"ס רילן שכתבנו שהתוספות חייבה על הנאת גרון אף שלא נכנם למעיו וא"כ הא אנן קיי"ל דלא כר"א דכלל נדול הוא ר"א ור"י הלכה כר"י וכן פסק הרמב"ם בפ"י מתרומות ע"ש ועוד דאפילו לר"א אינו אלא לר' נתן וצ"ל דזה שר"י חולק הוא מטעמא דעדיין לא בלע בלל אבל אם בלע והקיא נם ר"י מודה אע"פ שלפי הטעם מהנאת הגרון לא היה לנו לחלק בין בלע ללא בלע דסוף סוף הרי גרונו נהנה מ"ם בלא בליעה אין שם אכילת על זה רק שם הנאה ועל הנאה בלא אכילה לא חייבה התורה מלקות [ע"ם נמ"ם סכתב לענין טוגאה של שנת וסכח לכרי סר"ם שם שפירש לענין תולש ממוקלס ומע"ג דכל מ"ם כמה"ם פיגו כן ונם מה שפירש הלבריס כסך לסשנ"ג פגג לומר כן כמו שנג גו נם"ד וזוק]:

יא והנה גם בברכות [י"ד] אמרינן לענין תענית דטועם התבשיל ואין בכך כלום ופירשו הראשונים דבולע ופולט וכן לענין ברכה מטעמת א"צ ברכה ומפרש בגמ' שם דאף שיש לו הנאה מ"מ אין כאן אכילה ע"ש וזה מסכים לדברינו שכל שהמאכל לא נכנם לתוך מעיו אין על זה שם אכילה אבל א"כ איך מצרפינן מה שבין החניכים הא כזית שלם מעולם לא נכנם בתוך מעיו ובשלמא באכל חצי זית והקיא וחזר ואכלו עכ"פ נכנם כזית בצירוף אבל מה שבין החניכים הרי לא היה מעולם במעים וצ"ל דכיון דהעיקר ירד

לתוך

לחוד מעיו ויש על זה שם אבילה לפיכך אף אם מעט מסנו לא ירד כיון שההנאה היתה בכל הבזית חייב והמעט י"ל דהנה התורה חייבה על אכילת בזית ואין אכילה בלא הנאה ודרך אכילה לישאר מעט בין החניכים ולבן מקרי אכילת בזית בשנשאר מעט בין החניכים אבל מה שבין השינים כיון דאינו נהנה מזה כלל ועוד דיש דברים שאינו נבנם בין השינים כמו משקה ואכילה רבה ממילא דא"א לצרפם לכזית :

יב ועוד יש לנו לשאול דהנה הנמ' ביארה לנו לענין אכילת איסור שמצרפין מה שבין החניכים ואיך הדין לענין אכילת מצוה במו מצה ומרור ופסח וכל מצות אכילה אם יוצאים ידי חובתן באכילת כזית עם מה שבין החניכים וכן אם אכל חצי זית מצה והקיאו חזר ואכלו אם יוצא ידי חובת מצוה אם לאו ומהירושלמי שהבאנו דאומר אף בפסח כן אין להביא ראיה די"ל בוונתו על חמץ בפסח ולענין חיוב ולא לענין חובת מצה ולכאורה אין סברא לחלק בין ול"ז ונם יש להביא איזה ראיות לזה :

יג וראיתי לאחר מן הגדולים שכתב דלענין ברהמ"ז דכתיב ושבעת בעינן שישבעו מעיו ולא מצרפינן מה שבין החניכים ומביא ראיה מלשון הרא"ש בברכות [פ"ב ס"ו] בענין שהבאנו שכתב דא"צ כרבה במועם ופולם אפילו יותר מרביעית משום דבעינן הנאת מעיים ע"ש ולי נראה דאין זה ראיה כלל דלפי מה שבארנו נם לענין כל האיסורים בעינן הנאת מעים דבלא זה לא מחייב דלא מקרי אכילה כלל ורק כשיש הנאת מעים מצרפינן נם מה שבין החניכים ואי משום דכתיב ושבעה הא להדיא דרשו חז"ל [נדרות מ"ט:] ושבעת לשתייה או לשיעור ביצה ומפורש אמרו דכזית אינו בכלל שביעה [סוס ר':] ועוד דאי ס"ד רמשונה דין ברהמ"ז מכל דבר מפני ושבעת למה לא דרשו חז"ל ושבעת להבי אלא ודאי דאין ברהמ"ז חלוק מכל הדברים [פת"ס פ"ת סי' קכ"ו סהנית זה בשם ספמ"ג נתלק נדרמ"ז מכל דבר] :

יד עוד ראיתי לאותו נדול [שם] שכתב דלענין יוה"כ דצריך ככותבת דלא מצרפינן מה שבין השינים משום דכתיב אשר לא תעונה וכל שלא נכנם למעים לא נסתלק העינוי ואני המה בזה דכמו שקבלו חז"ל דלשיעור זית בכל האיסורים מצרפינן מה שבין החניכים ושם אביל כזית על זה כמו כן קבלו דבאכילת ככותבת ביוה"כ נסתלק העינוי אף בהצטרף מה שבין החניכים ועוד ראיה שאינו בן ממה שאמרו חז"ל ביומא [ס':] דשינו חז"ל בשיעורא דיוה"כ משיעור כל האיסורים דכל האיסורים בכזית ויוה"כ בככותבת מפני דכתיב לא תעונה ע"ש ואי כדברי אותו נדול ה"ל להש"ס לומר דמטעם זה נ"כ משונה שיעורו דלא לצרף מה שבין החניכים ועוד דמירושלמי הרוטות שהבאנו נראה להדיא דיוה"כ שוה לכל האיסורים שהרי למאן דס"ל דלעיסה הוי כבליעה אומר מפורש דגם לענין יוה"כ כן הוא כמ"ש בסעיף י' וא"כ ה"נ כדידן דלעיסה אינו כבליעה אלא שמצרפינן מה שבין החניכים נם ביוה"כ כן הוא [פת"ס שם שכתב דבירושלמי שם משמע ביוה"כ חלוק ותימה רבתי עליו דמדברים בירושלמי שם להיפך ורלתיה מכמונא נ"ת. הנונ תלמו וכו' ונם מתר הנונ לתמו ביוה"כ משום ביוה"כ לריך יהידת מעים ע"ם נבד שהית רתיה תלושה פיוה רתיה כלל לנמ"ם נכוללו לריך יהידת מעים ומקום בית שבליעה שפיהו יכול לחזור סיהו יהידת מעים ונכן נם כמתד ע"ם ודוק] :

טו כתב הרמב"ם [שם ס"ד] כזית חלב או נבלה או פגול או נותר וכיוצא כהן שהניחו בחמה ונתמעט האוכלו פטור חזר והניחו בנשמים ונתפח חייבין עליו ברת או מלקות היה פחות מכזית מבתחלה ונתפח ועמד על כזית אסור ואין בו מלקות עכ"ל ואין לשאול ביון דפחות מכזית שנתפח אין בו מלקות א"כ כזית שנתמעט הרי אידחי ממלקות וא"כ נם אחר שנתפח נימא כיון דאידחי אידחי כמו דקיי"ל שיש דיחוי בקרבנות אמנם באמת אמרו חז"ל במנחות [נ"ד:] דאין דיחוי באיסורין ע"ש [וכנה נם כמנות אין דיחוי כדאיתא כתולין פ"ז אך משום דנמנות ונקונ מיבשיא ליה לשם"ם נסוכה נ"ע. ובאיסורין פשיטא לשם"ם נכל ניוני לאין דיחוי אף לשם מיירי לתומרת נכן תומר לשון זה ודוק] :

טז ואין לשאול ביון דקיי"ל אין דיחוי באיסורים א"כ למה פסק הרמב"ם בפי"ח משבת דין כ"ו בהוציא נרוגרת לרה"ר וצמקה וחזרה ותפחה דהוי ספק אם יש דיחוי או אין דיחוי ופטור נהי דהש"ם בשבת [נ"ם:] קמיבעיא ליה ע"ש והרי כיון דבמנחות פסק הש"ם דאין דיחוי באיסורין א"כ למה נשהנה דין איסור שבה מכל האיסורים די"ל דודאי לא דמי דבכל האיסורים הוא עושה האיסור אחר ששב לשיעורו משא"כ בשבת האיסור נחלק לשתים לעקירה והנחה והעקירה היתה קודם הדיחוי ואח"כ נדחה וא"כ חזר לקדמותו ועשה ההנחה וא"כ יש הפסק בין עקירה להנחה ולא מצרפינן זל"ז ולא דמי לכל האיסורים ולכן פסק הרמב"ם דפטור מפני הספק [ועי"ש בפת"ס שכתב שכן נוכח לזה ודוק] :

יז ויראה לי אע"נ דבזית שנתמעט ע"י ציפוק וחזר ונתפח ע"י משקה חייב מ"מ בעינן שלא יהיה בו שום חלל אפילו קטן שבקטנים ובכל שיעור כזית בן הוא אף שכן דרך דבר זה להיות בו ריקות מעט כנון לחם חטה שנתפח שדרכו להיות בו חללים קטנים וכן כל כיוצא בזה דההתפחה אינו מועיל רק שמפשפש הביווץ ועושה רפיון בחלקי המאכל אבל אם עושה חללים אינו מועיל וראיה לדבר זה מהא דתנן בפ"ב דעוקצים בשר העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעט משתערין בכמות שהן כלומר כמו שהם עתה וחייב על בשר ענל שנתפח אם מתחלתו היתה כזית ומקודם לזה תנן עלי בצלים ובני בצלים אם יש בהם ריר משתערין בכמות שהן אם יש בהן חלל מבעוד את חללן

פת סרוננית [רכס כספוג] משתערת בבמות שהיא אם יש בה חלל ממעך את חללה ע"ש הרי להדיא דהרפיון מצטרף אפילו רפיון של ריר שהוא ליחה וכן רבה בספוג שהוא רפה הרבה מצטרף והחלל אינו מצטרף ועוד ראיה מירושלמי יומא [פ"ח ה"ב] שאומר שם לענין שיעור בכותבת דתנן במה ובגרעינתה אר' יוסה זאת אומרת צריך למעך חללו ע"ש וזהו שפסק רבינו הרמ"א בא"ח סי' תפ"ו לענין מרור שצריך למעך חלל האויר ע"ש וכן במצה החלל אינו מצטרף לכזית [מג"ם] וה"ה בכל דבר וממילא רה"ה רגם לענין מלקות וברת אין האויר מצטרף [וקצת ג"ש על הרמב"ם שכתב היפ סחום מכזית וכו' ונתפח וכו' לפסול וכו' עכ"ל הם גם כל"ז חלי שיעור לפסול מה"ת ובמנחות נ"ל שמומר כל היכי למעיקרא וכו' מדרבנן זהו לענין טומאה אבל לענין מכילה הם ה"ה לפסול מה"ת וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מפה"ס דין י"ג דין זה לענין טומאה ממש אבל בפיסול לא שייך זה אך כוונתו שתין כזה מלקות] :

יח כל איסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה לכזית כגון חצי זית חלב וחצי זית דם וארבא מבטלין זא"ז כמו שיתבאר בסי' צ"ח לבר נבלה ומרפה מצטרפין זה עם זה כמ"ש בסי' כ"ט וכן איסורי נזיר מצטרפין זה עם זה דכן גזרה תורה [מיכ ל"ז:] וחמשה מיני תבואה וקמחין שלהן והבצקות שלהן הכל מצטרפין לכזית כין לאיסור חמץ בפסח בין לאיסור חדש מלפני העומר ובין לאיסורי מע"ש ותרומות ושאור הוה בבצק שמצטרפין מכל החמשה מינים זה עם זה ושאור מצטרף לבצק דבצק ושאור כאחת חשיבא [כ"מ בפ"ק מהלכ] :

יט וכתב הרמב"ם [שם] יראה לי שכל החייב בתרומות ומעשרות מצטרף לכזית בטבל מפני שהוא שם אחר הא למה זה דומה לנבלת השור ונבלת השה ונבלת הצבי שהן מצטרפין לכזית כמו שכארנו עכ"ל ביאור דבריו דהנה בפ"ד ממאכ"א דין ט"ז כתב רכל האיסורין אין מצטרפין זל"ז לכזית כמו חצי זית חלב וחצי זית דם וכן חצי זית נבלה וחצי זית טמאה וביוצא בזה דכיון שחלוקין כל אחד בלאו בפ"ע אין מצטרפין זל"ז אבל מה שבלאו אחד מצטרפין אף שהן שני מינים כגון נבלת השור ונבלת הצבי ונבלת העוף מצטרפין לכזית כיון שכולם כלולים בלאו רנבלה וכן בכל האיסורים ע"ש :

כ והנה בש"ס אינו מבואר להדיא דין זה וארבא לכאורה מדאמרו חז"ל [פסחים מ"ג:] כל איסורי תורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר ע"ש משמע דאיסור לאיסור מצטרף ראל"כ לשמעינן רבותא טפי אמנם הדין הזה מוכח להדיא בכ"מ מדאמרה הש"ס [פשוכר ס"ו] דר"מ ס"ל רכל איסורין שבתורה מצטרפין זל"ז מקרא דלא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בכל תאכל ע"ש וחכמים פליגי עליה וקי"ל כחכמים ועוד מדתנן במעילה [פ"ד] קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה ולפיגול ונותר ופמא התרומה ותרומת מעשר וחלה ובכורים מצטרפין זל"ז משום דכולהו אקרי תרומה כל הגבלות מצטרפין זל"ז וכל השקצים מצטרפין זה עם זה ופיגול ונותר מצטרפין זל"ז לאכילת בזית אף שהן בשני לאוין מפני נזה"כ לא יאכל כי קדש הוא כל שבקודש פסול יש לאו על אכילתן [שם י"ז:] הרי להדיא ראין מצרפין איסור לאיסור אם לא מה שגזרה תורה להדיא וצ"ל דזה שאמרו אין היתר מצטרף לאיסור זהו לרבותא לנזיר דכנזיר אף היתר מצטרף לאיסור אי נמי דהיתר אין מצטרף לאיסור אפילו ממינו ממש כגון חצי זית בשר שור שחוט לחצי זית נכלת בשר שור וזה לא תמצא באיסור כמוכן :

כא האמנם יש להקשות על זה ממשנה דערלה ריש פ"ב דתנן הערלה וכלאי הכרם וכו' ומצטרפין זל"ז ר"ש אומר אינן מצטרפין וקי"ל כחכמים וכ"כ הרמב"ם בעצמו בפט"ו דין י"ד וז"ל הערלה וכלאי הכרם עולין באחר ומאתים ומצטרפין זה עם זה ע"ש והרי הם חלוקים בשני לאוין ועוד תנן התם [משנה י"ד] שאור של תרומה ושל כה"כ שנפלו לתוך עיסה לא בזה כרי לחמץ ולא בזה כרי לחמץ ונצטרפו וחמצו אסור לזרים ומותר לכהנים ר"ש מתיר לזרים ולכהנים תבלין של תרומה ושל כה"כ שנפלו בקדרה לא באלו כרי לתבל ולא באלו וכו' אסור לזרים וכו' ר"ש מתיר וכו' ע"ש וכתכם הרמב"ם בפ"ז דין י"ג וז"ל שאור של כלאי הכרם ושל תרומה לא בזה וכו' אותה עיסה אסורה לישראל וכו' וכן תבלין וכו' עכ"ל וקשה איך מצטרפין שני איסורים זל"ז ויותר מזה תמוה דבירושלמי שם אומר מפורש רת"ק דר"ש הוא ר"מ וז"ל שם מצטרפין זה עם זה בין לאיסור כין להיתר דברי ר"מ ר"ש אומר אינן מצטרפות וכו' עכ"ל ואיך פסקה הרמב"ם להלכה והא לא קי"ל כר"מ כמ"ש בפ"ד [וכמפרשים שתקו כזה] :

כב עור יש רברים תמוהים שכבר נתעוררו מפרשיו בזה דתנן שם תבלין שניס וג' שמות ממין אחר או ממין שלשה אסור ומצטרפין ר"ש אומר וכו' ופידשוה רבותינו בעלי התום' [שבת פ"פ: והשוכר פ"י] וכן פירשוה הר"ש והרע"ב בפי' המשניות דשמות הויגו איסורים כלומר ג' שמות ממין אחר כגון פלפלין דערלה וראשרה ורעיר הנדחת או תרומה ומע"ש ושביעית או ממין שלשה בגון פלפלין וקנמון ולבונה ומאיסור אחר ואיתא על זה בירושלמי [הל' ס'] ניחא שני שמות ממין אחד שני מינין משום אחר כלומר איך מצרפין שני מיני זל"ז ומתרץ כמיני מתיקה שנו כלומר כיון דכולם באים למתק הקדרה הוי כולהו כמין אחר ומצטרפין וביוצא בזה הוא בש"ס דיליך בשבת שם שהביא משנה זו ואמר חזקיה כמיני מתיקה שנו הואיל וראויין למתק קדרה ע"ש :

כג ובהשוכר את הפועל [פ"ו] פליגי אביי ורבא בענין נתינת טעם בהפרש שבין מין במינו דהנח במשה

בטשהו במילתא דעביד לטעמא וביית וכו' ובין מין בשא"ם דהוה בששים מה נקרא מינו ומה נקרא שאינו מינו דאביי ס"ל דאולינן בתר טעמא ורבא ס"ל דאולינן בתר שמא ומביא אביי ראיה מטשנה זו ומתך דחזקיה דטשום דחד טעמא הוא מצטרפין אבל לרבא הא שנית מחולקין הן ומתרץ רבא דאתיא כר"ם דכל איסורים שבתורה מצטרפין זל"ז אע"ג דלא שוו לא בשמא ולא בטעמא ודחזקיה ליתא [רש"י] והנה אביי ורבא הלכה כרבא וכן פסק הרמב"ם בפט"ז דין ל"ב ברבא דאולינן בתר שמא כרבא ע"ש ולפ"ז נדחית הך משנה מהלכה כיון דלרבא אתיא בר"ם ואנן לא קיי"ל כר"ם:

כד ולפ"ז הקשו על הרמב"ם שהעתיק משנה זו לדינא בפט"ז דין י"ד וז"ל תבלין שנים או שלשה שמות במין אחד או שלשה מינים בשם אחד מצטרפין לתבל ולאסור וכן לחמץ ביצד שאור של חטים ושאור של שעורים הואיל ושם שאור אחד הוא הרי הן במין אחד ומצטרף לשער בה כדי לחמץ בעיסה של חטין אם היו טעם שניהם טעם חטין או כדי לחמץ בעיסה של שעורין אם היה טעם שניהם טעם שעורין שלשה שמות במין אחד ביצד בגון ברפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גינה אע"פ שכל אחד מהם שם בפ"ע הואיל והן מין אחד מצטרפין לתבל עכ"ל והנה הרמב"ם מפרש פ' אחר על שלשה שמות דזהו שמות ממש ולא אסורים וגם דש"י ז"ל פי' כן מיהו עכ"פ כיון דרבא אנקמי לה כר"ם ואנן קיי"ל כחכמים [וכל"מ נמצר בי"ע והנ"מ בסריך בדברים למוכ"ס וכן הפר"ח והכרו"פ נכי' ש"ח בסריכו בקונ"ס ז פ"ם]:

כה ויותר יש להתפלא על הרמב"ם לפירושו דשמות הם שמות ממש א"כ איזה שייכות הוא לדר"ם דכל האיסורים מצטרפים זל"ז האם לר"ם עדיף שני איסורים מאיסור אחד לרבנן דכשם דלרבנן באיסור אחד לא מקרי לדבא מין במינו רק השיום בשמם ולא בטעמם כמו כן לר"ם בשני איסורים דאמו לר"ם עדיפא שני איסורים מאיסור אחד לרבנן וכיון דלא שוו בשמא למה יצטרפו [וכעין זה מקשה הכרו"פ שם] ומאי תירץ הא מני ר"ם היא ועוד יש לדקדק לשיטתו לטה לא זכר התנא באמת האיסורים ודבי בכל הפרק מזכיר שמות האיסורים כמבואר שם:

כו והנלע"ד בשיטת ורמב"ם דאע"ג דלא קיי"ל כר"ם ואין מצרפין איסור זה לאיסור אחר ללקות עליהן בכזית אפילו הם דברים שוים מכיון בגון שאבל חצי זית חטים של הרוסה וחצי זית חטים של כלאי הכרם כיון שהם לאוין נפרדין אין מצטרפין זל"ז ולהיפך מזה מה שבא בלאו אחד מצטרפין ללקות עליהן בכזית אף שאין להם שום רמיון זל"ז כמו חצי זית תרומה של חטים וחצי זית תרומה של נפן וראיה לזה שהרי שנינו במעילה [פ"ו] חכשה דברים בעולה מצטרפין זה עם זה הבשר והחלב הסולת והיין והשמן הרי להריא שמצטרפין בשר עם סולת ועם יין ושמן שאין להם שום שווי אך ביון שנאמרים בלאו אחד מצטרפין זל"ז וחזו הבל לענין אכילת נוף האיסור:

כז אבל לענין נתינת האיסור טעם בהיתר יש בזה דינים אחרים דהנה האוסרים רק כדי נתינת טעם בהיתר בשאינו מינו ובסינו כמל ברוב בזה הולכים אחר שווי דטעם בלכד וזה יתבאר בסי' צ"ח [בלפ"ז פס"ך סס] אבל איסורין שאוסרין בטשהו כמו המחמץ והמתבל בזה נחלקו אביי ורבא וקיי"ל כרבא דאולינן בתר שמא ודבר זה יתבאר בארוכות בסי' צ"ח בס"ד וזהו הבל לענין השווי שבין דבר האיסור הנופל לבין דבר ההיתר שלתוכו נפל אבל לענין השווי שבין האיסורים הנופלים אם נפלו משני דברים בזה לא נחלקו אביי ורבא בלל ולא מתבאר בגמ' דין זה ודין זה ביארו בפ"ב דערלה שהבאנו וזהו יסוד כל הס' דשם במבואר למעיין:

כח וגם בזה פליג ר"ם עם ר"ש דר"ש ס"ל דכשם שלענין אבילת נוף האיסור אין שני איסורים מצטרפים זל"ז בב בן לענין נתינת טעם בהיתר אין מצטרפין ור"ם ס"ל דכשם דלנוף האיסור מצטרפין כמו כן לענין נתינת טעם והוה ק"ל להרמב"ם דאי ס"ד דדין אחד להם א"כ למה סתם רבי בבל הפרק הזה את דברי ר"ם בלשון חכמים שהרי לא הזכיר שמו ודברי ד"ש שנה כלשון יחיד ובביוצא בזה אמרו חז"ל בהולין [ס"ה] ראה רבי דבריו של ר"ם באו"ב ושנאו בלשון חכמים ודר"ש בכימוי הדם ושנאו בלשון חכמים וכזה שפט הרמב"ם דבזה הלכתא בר"ם וטעמא רבה איבא במילתא לחלק זה מזה כמו שנבאר בס"ד:

כט דהנה אם באנו להלקות על אבילת שני חציי זיתים משני לאוין א"א בשום פנים אפילו יהיו ממש דבר אחד דאיך נלקה אותו והרי לא אכל כזית מלאו אחד ולהיפך כשאכל כזית מלאו אחד אף שאין שום המין מחצי זית זה לחצי זית זה ס"ם סוף סוף אכל בזית מאיסור לאו זה ולטה לא ילקה אבל בנפילת איסור לתוך היתר לאסור את ההיתר שאין בזה כלל מלקות לשיטת הרמב"ם ברפט"ו דבפחות מכזית בכא"פ לא שייך מלקות ויתבאר בס"ד בס' צ"ח ואין הדבר נוגע רק לענין לאסור את הדבר המותר שלתוכו נפל בזה ודאי הלכה כר"ם ולא חיישינן אם זהו מאיסור אחד או משני איסורים אם הדבר שמשני האיסורים הם דבר אחד ונותנים טעם בהדבר המותר שלתוכו נפל וזהו ששנינו ברפ"ב הערלה וכלאי הכרם עולים באחד ומאתים ומצטרפין זה עם זה וביארה הרמב"ם כגון שהיה רביעית יין חציה מערלה וחציה מכלה"כ ואוסר עד מאתים בדין ערלה וכלה"כ וכן שאור של איסור שחימצה עיסה של היתר שאין לזה שיעור וכן תבלין בקדרה מצטרפין משני איסורין וזהו ששנינו שאור של תרומה ושל כלה"כ שנפלו לתוך עיסה וכו' תבלין של תרומה ושל כלה"כ שנפלו בקדרה וכו' אסורים לזרים מפני שבני האיסורים מצטרפים זל"ז ביון דשני האיסורים הם שאור

ונמצא דשאור של איסורים חימצה את העיסה וכן תבלין של איסורין בקדרה וזהו שרקרק הרמב"ם בדבריו לאמר שהרי דבר האסור להם תיבלה וכו' :

ל ולפ"ז הא דתנן תבלין של שנים ונ' שמות וכו' ודאי ראין חילוק בין שהם מאיסור אחר ובין שהם משנים ושלשה איסורים שהרי דבר זה כבר ביאר התנא להדיא במשנה ראשונה דערלה וכלה"כ מצטרפין זל"ז והם שני איסורים ואיזה חידוש חידש לנו במשנה זו ולכן מפרש הרמב"ם רבזה לא איירי כלל ואין נ"מ בין :איסור אחר לשני איסורים ובמשנה זו קמ"ל חידוש אחר דבמשנה ראשונה מיירי כששני האיסורים הם ממש דבר אחר כמ"ש הרמב"ם רבשניהם יין ועהה קמ"ל ראע"נ ראינם ממש דבר אחר כגון שיש להם שם אחר שכולן שאור אבל הם ג' מינים של חטים ושל שעורים ושל כוסמין או מין אחד שכולם הם סיני כרפס אבל שמות מחולקין מ"מ מצטרפין זל"ז ולזה מקשה הש"ס לרבא ראזיל בתר שמא כיון דשמות מחולקין מאי מהני שהטעם אחר והא רבא לא אזיל בתר טעמא ומתרץ רבא הא מני ר"מ היא כלומר דכמו דלר"מ אין חילוק בין איסור אחד לשני איסורים ולדידן ג"כ קיי"ל כר"מ דאיסורים שנפלו להיתר דמצטרפין כשהם שוין בהפעולה שעושים לחמץ או לתבל והשתא ק"ו הרברים אם בשני איסורים דמן הדין אין להם צירוף באוכלם בעין עכ"י מצטרפין לאסור את ההיתר א"כ כ"ש לענין שווי השם דצריך לרבא לענין להקרא מין במינו דלא קפדינן על שינוי השם אם רק שוין בהפעולה כמו לחמץ או לתבל [ולפ"ז דברי מזקיק צריך גם לרבא ולפ כפיפס"י ו"ם פ מני ר"מ סיפ פירוסו ר"מ סיפ ובזס לחזקיה ובזס פ"ם כל מס שהקשו המוס' ומפרשי סרמב"ס אך לאסור במקום לסיתר שנפל צריך מינו וזכו שכתב כדי לחמץ בפיסס על חפין פס וכו' וזיק] :

לא וזהו שכתב הרמב"ם בפי"ר יראה לי שכל החייב בתרומות ומעשרות מצטרף לכזית בטבל מפני שהוא שם אחד וכו' וה"פ רכיון שנהבאר רכל מה שבלאו אחר מצטרפים זל"ז אע"פ שאין להם דמיון בלל רענין הדמיון אינו אלא לאסור החיתר כשנפלו בו איסורים ולא באכילת בעין א"כ חצי זית טבל של חטים וחצי זית טבל של גפנים מצטרפין זל"ז ללקות עליהן ולא גרע מחמשה רברים בעולה שמצטרפין אף שאין להם שום דמיון כמו בשר וסולת ויין וזה שהלה בסברתו משום דבמשנה אינו מבואר רק רחמשה מיני תבואה מצטרפין זל"ז וזהו הרין שכתבו מקורם ואם כי אינם מין אחר שזה חטים וזה שעורים מ"מ כולן מין הבואה הן אבל תבואה עם גפן וזיתים אין ראיה שמצטרף זל"ז ומעולה אין כל כך ראיה ראולי איסור קרשים שאני ולכן הלה לה הרמב"ם בסברתו והרא"ד השיג עליו רבעינן טעם שוה ע"ש ולפי מה שבארנו בס"ר אין זה רק בלאסור להחיתר הנופל בתוכו ולא באכילת איסור בעין [ז"ם סרמב"ד ז' מיני סנ"ל כוונתו פ' מיני תבואה ותירוס ולפר דס"ל תרומת פירות מדרבנן פנ"ל סרמב"ס נפ ס"ל כן כמ"ם נס"כ למרומות ובריס מע"ם] :

לב כתב הרמב"ם [סי"ל כל ז'] האוכל אכילה גרולה מדבר אסור אין מחייבין אותו מלקות או כרת על כל כזית וכזית אלא חיוב אחר לכל האכילה ואם היו העדים מתרים בו בשעת אכילה על כל כזית וכזית חייב על כל ההראה והתראה ואע"פ שהיא אכילה אחת ולא הפסיק עכ"ל וכן הוא בכל האיסורים כדתנן שלהי מכות ודע רבירושלמי גזיר [פ"ו ס"ד] אומר רבוהא יותר וז"ל אם היה שפוד של נבלה והתחיל לאכול בו אמרו לו תהא יודע משאתה אוכל כולו ויש בו עשרה זיתים ואתה מתחייב עשרה מלקות מקבל התראה ברעת הזאת עכ"ל כלומר וחייב עשרה מלקות ואפשר לבלול זה ג"כ בלשון הרמב"ם בזה שכתב אם היו מתרים בו בשעת אכילה על כל כזית וכזית וכו' כלומר שהיו מתרים בו כל ההתראות בפעם אחת ודווקא בשעת אכילה ולא קודם דכל התראות בעינן בשעת מעשה העבירה [פס"ק סס שסקסה מבלסי מכות ול"ק כלוס ודוק] :

לג עוד כתב האוכל בשעורה או בחרדל מאחד מכל מאכלות אסורות ושהה מעט וחזר ואכל כחרדל יכן עד שהשלים כזית בין בשונג בין במזיד אם שהה מתחלה ועד סוף כרי אכילת ג' ביצים יצטרף הכל וחרי הוא חייב כרת או קרבן כמו שאכל כזית בבת אחת ואם שהה יותר מזה מתחלה ועד סוף אע"פ שלא שהה ביניהם אלא אכל כחרדל אחר כחרדל הואיל ולא השלים בזית ככרי אכילת פרס אינן מצטרפין ופטור וכן השותה רביעית של יינם מעט מעט או שהמחה את החמץ בפסח או את החלב ונמאו מעט מעט או ששתה מן הדם מעט מעט אם שהה מתחלה ועד סוף כרי שתיית רביעית מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין עכ"ל ויש מרבותינו דס"ל דאכילת פרס הוה כמו ד' ביצים והרשב"א ז"ל הסכים לרבריו כמ"ש המגיד משנה ע"ש [עלמ"מ פ"ב מיוס"כ דצריך ביצים סוסקות] וע' בא"ח סי' תרי"ב :

לד והנה במה שכתב דבשתייה הוה הצירוף כדי שתיית רביעית ככר תמהו עליו כל חכמי הדורות שזהו נגר משנה בבריתות [י"כ:] שתה משקין טמאין שתה רביעית יין ונכנם למקדש ושהה כדי אכילת פרס חייב ע"ש וכ"כ הוא עצמו שם בפי' המשניות [ולכרי פס"מ נפ"כ מיוס"כ נפ"ג כמ"ם סלמ"מ שם] והרמב"ם כתב כרי רביעית בפ"ב משביתת עשור לענין יוה"כ ובפ"י מתרומות לענין שתיית תרומה והשיגוהו הראב"ד ובל הראשונים והאחרונים כמבואר בטור וש"ע א"ח סי' הרי"ב [ע"ם נפר"ח וקנר"ם] וגם בעיקר הדבר אינו מובן מה שייך צירוף לשתיית רביעית כדי שהיית רביעית א"כ אין זה צירוף וצריך לשהיתה בבת א[ולפ"מ

שם שנלחק כזה לומר שמחה נמחרט מעם מעם ונמעם פינו שונן כגן וכפסחים פ"ו: סמוחה כוסו וכו' שניט לרך פרק וכו' ונע"ע] :

לה עוד בתב בל האוכלין האסורין אינו חייב עד שיאבל אותם דרך הנאה חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם לפי שלא נאמר בהן אבילה אלא הוציא איסור אכילתן בלשון אחרת בלשון בישול ובלשון הקדש [נכלפ"ל פן תקדש ממ"פ וגו'] לאסור אותן אפילו שלא בדרך הנייה כיצד הרי שהמחה את החלב ונמצו בשרוא חם עד שנבוה נרונו ממנו או שאבל חלב חי או שעירב רבריס מרים בנון ראש ולענה לתוך יי"נ או לתוך קדרה של נבלה ואבלן בשהן טרין או שאבל אובל האסור אחד שהסריה והבאיש ובטל כאובל אדם ה"ז פטור ואם עירב רבר כור בתוך קדירה של בשר בחלב או ביין בלאי הכרם ואבלו חייב עכ"ל ולעיל בפ"ח רין ט"ז בהב בל מאבל שהוא אסור בהנאה אם נהנה ולא אבל בגון שמכר או נתן לכלבים אינו לוקה ומכין אותו סבת מרריה והדמים מותרין עכ"ל דאין איסורי הנאת תוספין דמיהן ויש אוסרים לעצמו [הס"מ] ואין באיסורי הנאה מלקות וכן איסורי הנאה אינם אסורים רק בדרך הנאתן אבל שלא בדרך הנאתן בגון לעשות רטייה או מלונמא מאיסורי הגאה בחמץ בפסח וערלה וביוצא בהם אין כאן איסור לבר בשר בחלב ובלה"כ שאסורים בהנאה אף שלא בדרך הנאתן בס"ש הרמב"ם בפ"ה מיסורי התורה רין ח' ע"ש :

לו ושעמו מה שאין באיסורי הנאה מלקות ביאר בס' המצות לאוין קפ"ז וז"ל שם ראין ראוי למנות איסור הנאה מצוה בפ"ע שהיא והאבילה ענין אחד והאבילה הוא חלק מחלקי הנאה וכשאמרה תורה לא יאבל הכוונה שלא יהנה בו לא באבילה ולא בזולתו וזהו שאמרו בל מקום שנאמר לא יאבל לא האבל לא האבלו אחר איסור אבילה ואחר איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב להיתר כדרך שפרטה בנבלה וכו' ואפילו בבב"ח שיש קרא לא תבשל על איסור הנאה בפ"ע מ"מ לא חשבינן ליה ללאו בפ"ע דאינו בא בשביל לאו בפ"ע אלא מטעם אחד דאלו היה כרוב בבב"ח הלאו בלשון לא יאבל שבו בלול גם הנאה לא היה כותב מקרא בפ"ע להנאה בבבל איסורי הנאה ורק משום דבבשר בחלב לא היה יכול לכתוב לשון אבילה רא"ב לא היה החיוב רק דרך הנאה והתורה רצתה לחייב בבב"ח גם שלא בדרך הנאה ולא בהבה לשון אבילה וכתבה לשון לא תבשל דבזה אינו כלול הנאה לי בי הוברחה לכתוב עוד לא הבשל לאיסור הנאה אבל אין הבוונה להוסבת לאו לאיסור הנאה [זכו ממנה לנניו סס] :

לז אמנם עדיין אין הדברים מובנים דנהי דבלולים בלאו אחד מ"מ כמו שלוקין על אבילה למה לא ילקה על הנאה ובאמת הרמב"ן ז"ל בתב בפרש דלוקין על הנאת בב"ח [סס נשויס כ'] ויש מראשונים רס"ל דלוקין על בל איסורי הנאה [ס"ע נסס ריפ"ו פ"ב לספסיס] וכן משמע מרבותינו בעלי התוס' [חולין ק"נ . ד"ה פוס] ובן משמע מדברי הסמ"נ לאוין רנ"ם ע"ש ויש שבתבו שטעמו של הרמב"ם מפני שאפשר לעבור בלי מעשה [מל"מ בפ"ם מיסוי"ת נסס מיטך מ"ם] ויש מי שכתב רטעמו בב"ח רס"ל במאן דנפקא ליה איסור הנאה מק"ו [פר"מ בפ"ח סי' תמ"ב] אבל א"א לימר כן דמפורש בתב ריולפינן מלא תבשל [מל"מ שם] ולי נראה דטעמו בן הוא משום דוראי עיקר קרא בבל איסורי הנאה הוא לאבילה והתנאה הוא רק בחלק מחלקי המצוה דכיון דבאבילה יש נם הנאה א"ב הנאה הוי רק חלק ממנה ואין לוקין רק על עיקר המצוה ולא על חלק ממנה ובהבלל שהשריש בשורש י"ב ע"ש ובשם כתב שאין לחשוב חלק למצוה בפ"ע וממילא דאין לוקין עליה :

לח קי"ל דמתעסק בחלבים ועריות חייב שבן נהנה [כריסות י"ט:] כלומר אע"ג דלענין שבת פטור כיעם דטלאכת מחשבת אסרה תורה אבל באיסורי מאבלות ובביאות אסורות חייב מפני שסוף סוף נהנה מזה ומה נקרא מתעסק בנון חלב ושומן לפניו ויודע שזה חלב וזה שומן ונתבוין לאבול השומן והביט למקום אחר והלבה ירו אל החלב ואבלו אי נמי חלב וחלב לפניו וסבור שהוא שומן ונתבוין לאבול חתיכה זו ואבל את זו ולא רמי לשונג דשונג חיינו שנתבוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהוא שומן [רס"י] :

לט וזהו שבתב הרמב"ם בפי"ד רין י"ב האוכל מאבל ממאבלות אסורות דרך שחוק או במתעסק אע"פ שלא נתכוין לנוף האבילה הואיל ונהנה חייב כמי שמתכוין לעצמה של אבילה והנאה הבאה לו לארם בעל בדהו באיסור מכל האסורין אם נתכוין אסור ואם לא נתכוין מותר עכ"ל ואיהו מפרש מתעסק באופן אחר דלא בפירש"י שלא נתבוין בלל לחתיכה זו רא"ב היינו שונג דמה לי אם לא ידע שחתיכה זו אסורה או שכיון לאבול המותר ועלתה בירו האסור ונהי דלענין שבת יש חילוק ממעם מלאכת מחשבת אבל בשארי איסורים ענין אחר הוא ולבן פירש שנתבוין לחתיכה זו וידע שאסורה היא אלא שלא נתבוין לבוונת אבילה בלל בנון שעשה דרך שחוק כרי לעשות שחוק בענין זה או במתעסק בלומר כנון שכיון לזרקה ונזרקה להוך פיו וביוצא בזה ואח"ב בתב לענין איסור הנאה שאין רצונו בזה בלל אלא שבאה לו בע"ב בנון שהולך ברחוב ויש בשם ריח טוב של איסורי הנאה אם נהבוין אסור ואם לאו מותר ואין זה רמיון לרין הראשון דבראשון לא היה מוכרח לזה ומרצונו עשה אלא שעיקר בוונתו היתה לענין אחר ולבן יש לצייר זה נם בענין אבילת איסור אבל ברין השני מיירי שמוברח היה לבך וזה א"א בענין אבילה אלא בענין ריח וביוצא בו ולבן בתב לשון אסור ומותר ולא בתב לשון חייב משום דהולך לשמתו ראין באיסורי הנאת

חייב

חיוב מלקות [ונפ"נ מסנגות נייר מתעסק מסנר חק סוף ובלעו ע"ם דכן סוף נגמ' שבת ע"נ - ובתמת קרי לס סס"ם שנג נגף מתמין ע"ם ולכן בשם למיירי בס' שנגות נייר נכפ"נ ודוק] :

מ בסעיף ט' נתבאר דהתורה חייבה על הגאת הגרון ע"ש וממילא אם הגרון לא נהנה כגון שכרך החלב בסיב ואכלו אינו לוקה וכמו דאמרינן לענין מצה דכרכן בסיב לא יצא [ע"ם קס"ו:] אמנם אם כרך האיסור במאכל אחר אפילו של היתר מאכל במאכל אינו חוצץ והוה כאלו האיסור עצמו נוגע בגרונו ודבר זה מוכח מדברי הרמב"ם פ"נ מהא"ש דין ה' שכתב הכורך כזית מבשר נבלת העוף השהור בחזרה וכיוצא בו ובלעו אע"פ שלא נגע בגרונו ח"ו טמא כרכו בסיב ה"ז טהור והיא הוספתא בזבים ע"ש וכן משמע מירושלמי שבועות פ"נ [ה"ג] שבועה שלא אוכל פת וחרצנים וונים וכרכן בחרצנים וונים חייב על כל אחת ואחת דלא הוה הפסק אבל בשכרך הפת בעלי קנים ועלי נפנים ונשבע על כולם אינו חייב על הפת משום דהוה הפסק [כ"ז נמדתי מדברי המל"מ וריסב דירושלמי הוא כמ:מנע נס על סעלים וכ"כ סס"מ שם והעלים מיסס לפוש לפניה לפיכך הוא בפסק ומזה למדנו נס לענין מנס לפס כרך סמנס נמאכל ומכלה ליכא ויש לפתיישב נזה] :

נא האוכל מאכל של איסור מפני התיאבון או אפילו מפני הרעב חייב כשאין בזה כדי אכילת פרס כגון שהחולין לא יספיק לו ובין נבלה ומבל לא חלקו בין אפשר לתקן ללא אפשר וזהו ודאי מילתא דפשיטא דאם יספיק לו בהחולין בלבד ודאי דהחיוב להפריש את הטבל ולהאבילו החולין ולא להאביל לו נבלה אך כיון שאין החולין יספיק לו ונצטרך להאבילו תרומה טובב יותר להאבילו נבלה הקלה ומזה למדנו דמוטב להאבילו איסור קל אפילו הרבה זיתים מלהאבילו איסור חמור אף כזית אחר ושמא תקשה לך דא"כ למה חלקו חילוק זה בין טבל לתרומה ולא בין טבל לנבלה ביון דגם נבלה בע"כ מיירינן שאין החולין מספיק ליה אמנם התירוץ הוא דהש"ם בא להשמיענו דלא לבד באיסור חמור ממש ואיסור קל ממש בגון טבל שהוא במיתה ונבלה שהיא כלאו דמוטב להאבילו הרבה נבלה מעט טבל אלא אפילו כששניהם חמורים כגון טבל ותרומה ששניהם במיתה אלא דלענין איזה פרט מקרי טבל קל לנבי תרומה מפני שאינו קדוש כתרומה בם"ש מ"ם מוטב להאבילו הרבה טבל מעט תרומה ולהבי פירשה הנמ' דין זה בטבל ותרומה ולא בטבל ונבלה אבל לענין דינא הכל שוה וכמ"ש [כגלע"ן] :

מה ולפ"ז זה שמבואר בטוש"ע א"ח סי' שכ"ח בחולה כשבת בשצריך לבשר שוחטין בעדו בשבת והקשו הראשונים ז"ל למה לנו לחלל שבת באיסור מקילה הלא מוטב לומר לבותי שינחרנה ונאכילו נבלה ותירץ הר"ן ז"ל משום דבנבלה יעבור על כל בזית וכזית ולכן בדי למעט בכמות האיסור מוטב לעבור על איסור חמור דאז תהיה כולה היתר [ר"ן ביומא סס] והרי חז"ל אמרו לנו לבלי להכיס על הכמות רק על איכות האיסור שיהיה קל ולדברי הר"ן אפילו כשהחולין לא יספיק לו מוטב להפריש ולהאבילו מעט תרומה מלהאבילו הרבה מבל ובן בטבל ונבלה מוטב להפריש ולהאבילו מעט תרומה מלהאבילו הרבה נבלה [הגמון מהר"ם חניב בספרו תוספת יוה"כ בתב לסר"ן מפרש בגמ' בלע מפסר בחולין בפין מי ציודע לתרוס ודוחק גדול הוא ועוד לפס סיס מפרש

אולי יתיישב דעתו לפי שאין מחלה זו סובלת המתנה [כ"מ] ולכן בתב דאין מחזרין על דברי המותר אלא ממהרין מה שנמצא ומאכילין אותו הקל הקל תחלה אם האורו עיניו דיו ואם לאו מאכילין אותו החמור ביצד היה לפנינו טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה תחלה שהטבל במיתה נבלה וספיחי שביעית מאכילין אותו ספיחי שביעית שאסורין מד"ם טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית טבל והרומה אם א"א לתקן הטבל מאכילין אותו טבל שאינו קדוש כתרומה וכמו כן ביוצא בזה ע"ל ופשוט הוא דמיירי דלענין הארת עיניו בולן שוין אבל אם בהחמורה אנו בטוחים שיאורו עיניו בודאי ובהקלה יש להסתפק פשיטא דנותנים לו מיד החמורה כמ"ש לענין תרומב [ודיוק מלו כס ביומא פ"ני] :

מו ויש להבין מדלענין טבל והרומה חלקו חז"ל בין אפשר לתקן את הטבל לבין א"א לתקן כגון שהחולין לא יספיק לו ובין נבלה ומבל לא חלקו בין אפשר לתקן ללא אפשר וזהו ודאי מילתא דפשיטא דאם יספיק לו בהחולין בלבד ודאי דהחיוב להפריש את הטבל ולהאבילו החולין ולא להאביל לו נבלה אך כיון שאין החולין יספיק לו ונצטרך להאבילו תרומה טובב יותר להאבילו נבלה הקלה ומזה למדנו דמוטב להאבילו איסור קל אפילו הרבה זיתים מלהאבילו איסור חמור אף כזית אחר ושמא תקשה לך דא"כ למה חלקו חילוק זה בין טבל לתרומה ולא בין טבל לנבלה ביון דגם נבלה בע"כ מיירינן שאין החולין מספיק ליה אמנם התירוץ הוא דהש"ם בא להשמיענו דלא לבד באיסור חמור ממש ואיסור קל ממש בגון טבל שהוא במיתה ונבלה שהיא כלאו דמוטב להאבילו הרבה נבלה מעט טבל אלא אפילו כששניהם חמורים כגון טבל ותרומה ששניהם במיתה אלא דלענין איזה פרט מקרי טבל קל לנבי תרומה מפני שאינו קדוש כתרומה בם"ש מ"ם מוטב להאבילו הרבה טבל מעט תרומה ולהבי פירשה הנמ' דין זה בטבל ותרומה ולא בטבל ונבלה אבל לענין דינא הכל שוה וכמ"ש [כגלע"ן] :

מה ולפ"ז זה שמבואר בטוש"ע א"ח סי' שכ"ח בחולה כשבת בשצריך לבשר שוחטין בעדו בשבת והקשו הראשונים ז"ל למה לנו לחלל שבת באיסור מקילה הלא מוטב לומר לבותי שינחרנה ונאכילו נבלה ותירץ הר"ן ז"ל משום דבנבלה יעבור על כל בזית וכזית ולכן בדי למעט בכמות האיסור מוטב לעבור על איסור חמור דאז תהיה כולה היתר [ר"ן ביומא סס] והרי חז"ל אמרו לנו לבלי להכיס על הכמות רק על איכות האיסור שיהיה קל ולדברי הר"ן אפילו כשהחולין לא יספיק לו מוטב להפריש ולהאבילו מעט תרומה מלהאבילו הרבה מבל ובן בטבל ונבלה מוטב להפריש ולהאבילו מעט תרומה מלהאבילו הרבה נבלה [הגמון מהר"ם חניב בספרו תוספת יוה"כ בתב לסר"ן מפרש בגמ' בלע מפסר בחולין בפין מי ציודע לתרוס ודוחק גדול הוא ועוד לפס סיס

ספרים לנ"ל כרס"י היס מביאו כלדיכו ולפיכך נפניס פאריס ופס כי גם הגפון פר"ד כתב כן דוסק הוס ס"ס ו"ל כפפין פכפלים שם]:

מו ויש מרבותינו שהתירו משום רשבת אצל חולה הותרה לו ולא הוה איסור בלל בם"ש הטור והב"י שם בסי' שב"ח ובדעת הר"ן נ"ל דס"ל דודאי אם ביכולת שהחולה לא יצטרך לאכול איסור בלל אע"פ שהמלאכה שעושים בעדו הרבה הטור יותר מ"ם ביון שהתורה התירה לעשות יש לנו להרחיקו מאכילת איסור אבל ביון שהוא מוכרח לאכול איסור שוב לא איכפת לנו בין רב למעט אם המעט יותר חמור [וכפין סמך לפנרש זו כמנחות ל"ם ר"י מוסף שיהיה במלאכה פחת כשרקדה ולל יהיה במלאכות פרבה ע"ם משום דמלאכות הרבה חמורים ממלאכה פחת ומה שמרבה בפחת גם פיכפת לן ופ"ג כן הוס ושוק]:

מז כבר נתבאר באה"ע סי' ו' סעיף ה' לענין ביאות אסורות דאין איסור חל על איסור אם לא בשבאו בבת אחת או בבולל או במוסיף וכן הרין במאכלות אסורות לענין מלקות בם"ש הרמב"ם ספי"ר וז"ל לפיכך יש אוכל בזית אחד ולוקה עליו חטש מלקיות והוא שהתרו בו בחמשה איטורין שנתקבצו בו ביצד בנזך טמא שאכל בזית חלב שנותר מן המוקדשים ביוה"כ לוקה משום אכל חלב ומשום אוכל נותר ומשום אוכל ביה"כ ומשום טמא שאכל קדש ומשום שנהנה מן הקדש ומעל:

מח ולמה חל כאן איסור על איסור שבהמה זו היה חלבה אסור באכילה ומותר בהנאה הקדישה נאסר חלבה בהנאה ומתוך שנוסף בו איסור הנאה נתוסף בו איסור קדשים ועריין היה חלב זה טותר לגבוה ואסור להריוט נעשה נותר מתוך שנוסף בו איסור לגבוה נאסר להריוט והאיש האוכל הזה היה מותר בבשר הבהמה ואסור בחלבה נטמא נאסר אף בבשרה נוסף לו איסור על החלב בא יוה"כ בלל בל האובלין ומתוך שנאסר אף בהולין נוסף איסורו בחלב זה וכן בל היוצא בזה עכ"ל וזה הוא ששנינו יש אוכל אבילה אחת וחייבין עליה ד' חטאות ואשם אחר וטמא שאכל חלב והיה נותר מן המוקדשין ביוה"כ [כלישות י"נ]:

סימן פו סימני ביצים ודיני ביצת נבלה וטרפה ואפרוח הנולד מהם. ובו ליב סעיפים:

א ריבותינו ז"ל בדקו ההפרש שבין ביצי עוף טהור לביצי עוף טמא ומצאו שאם שני ראשיה בדין או חדין או שהיה החלבון מבפנים והחלמון מבחוץ בידוע שהוא ביצת עוף טמא ואפילו אם יאמר המוכר שהם מעוף פלוני ואנו מכירים אותו עוף שהוא טהור אין סומכין עליו ואפילו הוא מוחזק בכשרות לפי שמשקר שא"א להיות בן ואפילו יבואו שני עדים וישבעו שהיא מעוף טהור עדים שקרים הם ורוצים להכשיל באיסור וכן אם החלבון והחלמון מעורבין זה בזה הוה ביצת השרץ [נמ'] ואינו מועיל בל עדות בעולם להכשירו ואם היה ראשה אחד בד וראשה אחד חד וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים זהו ביצת עוף טהור ומ"ם סימן מובהק לא הוה משום דיש גם איזה מינים עופות ממאים ששוים לטהורים בסימן זה במו שאמרו חז"ל [ס"ד] דאיבא רעורבא דדמי לדיונה בלומר יש הפרש ביניהם בצורתן וניברין הן איזהו מן הטהור ואיזהו מן הטמא אך בסימן דבד וחד שוין הן וכן בוחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים ויבול להיות שעוד מינים טמאים יש ששוין בסימן דבד וחד וכחלבון וחלמין לטהורים ולבן אין זה סימן מובהק:

ב מעשה בא לידי אחד הגדולים בביצה שהיתה חלבון בלי חלמון והטריף אותה [פר"ח סק"ס בשם ריק"ש] והאמנם אחד מחבמי השבע בתב בזה"ל התרנגולת בשעמוד מלדת הביצה האחרונה תהיה קטנה עד מאד ואין בה רק חלבון לבד ולפעמים נמצא ביצה קטנה בתוך הגדולה ולפ"ז ביצה שאין לה אלא חלבון לבד או שיש בה שני חלבונים וחלמונים יש להתיר [שם] ורוב העופות לא ישילו רק פעם אחת ביום ויש תרנגולת שמולידה ביצים שני פעמים ביום ומהה מהר ויש מהם שמולידות בשני חלשונים שהם משני זרעים ומאותם הביצים יצאו אפרוחים תאומים מב' ראשים וארבעה רגלים אך לא יצאו חיים וזהו אם יש קרום מפסיק בין שני החלמונים אך אם אין קרום ביניהם יוליד אפרוח אחד בראש אחד ובד' רגלים וי"א שאם יש קרום ביניהם יולדו תאומים נפרדים [שם בשם בשפ"ם] ורובי תרנגולה אין מטילות בפעם אחת רק ביצה אחת ולפרקים רחוקים יש שמטילות שני ביצים ויש נזהרים מלאבלה ע"פ צוואת ר"י"ח ז"ל:

ג תשמישו של ההרנגול עם התרנגולת אינו אלא ביום ולא בלילה ולבן רק ביום מטילה ביצים ולא בלילה אבל הביצה שאינה מהרנגול אלא היא מתהפמת בקרקע ויולדת ביצים אותן הביצים יולדת בין ביום ובין בלילה והביצים שמהרנגול יפים יותר מביצים של קרקע [בינ"ה] ובמקום שיש הרנגול אינה מולידה מהקרקע רק מההרנגול [שם] ועד ששים בהים מההרנגול היא שומעת קולו ולא הוליד מהקרקע ובתנאי שלא יפסיק נהר בלא גשר [שם] ולפעמים עוברת גם בלא גשר אם יש מצר קטן על רוחב הנהר [שם]:

ד ובין שאין בביצים סימן מובהק לפיכך בהב הטור וז"ל סימני ביצים להכיר שטעוף טהור הוא בשראשה

אחד כר ועגול וראשה השני חד ועגול וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים ואינו סימן מובהק לסמוך עליו לקנות מהבותים אלא להכי אהני שאם יש בהם סימן מהדרה שואלים את המוכר ממה הם אם אומר משל עוף פלוני ואנו מכירין אותו שהוא טהור קונין ממנו אבל אם אמר סתם משל עוף טהור ואינו מזכירו אין קונים ממנו והרמב"ם כתב שאפילו אמר משל עוף פלוני וטהור הוא לא מהני אלא לקנות מישראל אבל מכותי אין קונין אא"כ מכירין אותו ויש לו בהן מב"ע שהן ביצי עוף פלוני הטהור ונראה שאין לחלק בין כותי לישראל חשור עכ"ל :

ה ביאור הדברים דלקמן בסי' קי"ט פסק המור דסתם אדם מישראל נאמן אפילו באיסור דאוריי"א למכור בבשר ונבינה וכיוצא בהם ורק אם הוא חשוד אינו נאמן וזה דעת רוב הפוסקים אבל הרמב"ם בפי"א ממאכ"א דין כ"ה פסק דסתם אדם אם אינו מוחזק בבשרות והיינו שידענו בו בבירור שהוא איש כשר אין לוקחין ממנו יין ובשר וגבינה ע"ש ולפ"ז גם בבאן הולכים לשיטתם דלהטור בישראל א"צ שום דבר וזה שאמרו בגמ' [סז] באומר של עוף פלוני טהור וזה ככותים כפי הנירסא בגמ' שם ע"ש והרמב"ם לשיטתו מצריך גם בסתם ישראל שיאמר של עוף פלוני טהור וס"ל דבכותי אינו מועיל זה ובישראל חשוד גם הטור מודה כמ"ש בסי' קי"ט וזהו שמסיים ונראה שאין לחלק בין כותי לישראל חשוד וה"פ דבישראל חשוד מודה שצריך לומר של עוף פלוני טהור בבכותי [ויסו כעין סי' הסני של הב"י בסס הכ"י מציב ולבני הב"מ המוסיס וגס לבני סלריסה סיגס מונגיס ולמוקיס ובכולי סוס כמ"ס וזוק] :

ו והטעם כשאומר סתם של עוף טהור דאינו נאמן משום דא"א לברר כשישקר ולא מירתת אבל כשאומר של עוף פלוני וכשיתברר שאינו דומה לאותו עוף יתפוס כשקרו ויתייירא מלשקר ואף שנתבאר דגם בסמאים יש תרומים לטהורים וזהו רק בבר וחד וחלבון וחלמון אבל מ"מ בצורתן משונין הן וכמ"ש בסוף סעיף א' [כ"ב סכ"ן וגס הלבב"ח לתב לעין זה עכ"י] :

ז ויש שהקדקו על המור בזה שכתב אם אומר משל עוף פלוני ואנו מכירין אותו שהוא טהור קונין ממנו אבל אם אמר סתם משל עוף טהור ואינו מזכירו אין קונים ממנו ע"ל ולמה לא אמר רבותא יותר דאף כשאמר של עוף פלוני אם אין מכירין אותו שהוא טהור אין קונין ממנו והוה דומיא דרישא דבר והפוכו ויש מי שתירץ דמסתמא כשמזכיר שמו אנו מכירין אותו [פריסה] דעופות אין דומין לרנים דעופות ידועים [סס] ויש מי שכתב דהטור בכוונה כתב כן להורות לנו דתרתי למעליותא בעינן שיאמר של עוף פלוני והשנית שהעוף יהיה מצוי בינינו אבל כשאינו מצוי אף שיודעים שהוא טהור לא מירתת וישקר [פ"ו סק"כ] והגה אפשר שרין זה אמת דבעופות שאין מצויים אין סומכין על דבריו אבל דברי המור המה פשוטים דזהו רבותא יותר ולא מיבעיא בשאומר של עוף פלוני ואין מכירין אותו פשיטא שאין לנו על מה לסמוך כלל אלא אפילו אומר מפורש של עוף טהור אם אינו מזכירו אסור [וכ"כ סנ"ח] ועוד דהטור דישא רבותא קמ"ל דאע"פ שאינו מזכיר טהור מ"מ כיון שמזכיר שמו ומכירין אותו מותר וסיפא רבותא קמ"ל דאף שמזכיר טהור אם אינו מזכיר המין אין סומכין עליו אבל בהיפוך דרישא שאומר של עוף פלוני ואינו מזכיר טהור ואין מכירין אותו פשיטא ופשיטא שאסור שהרי גם בעצמו אינו אומר שטהור הוא ועל מה יש לנו לסמוך ולאכול :

ח ורע שרבבי רבותינו בעלי הש"ע צ"ע שרבינו הב"י בתב וז"ל לפיכך שואל לצייד ישראל המוכר אם א"ל של עוף פלוני חוא ואנו מכירין שאותו עוף טהור הוא סומך עליו ואם אמר של עוף טהור ולא אמר שמו אינו סומך עליו לפיכך אין לוקחין ביצים מן העכו"ם אא"כ היה מכיר אותן ויש לו בהם מב"ע שהם ביצי עוף פלוני טהור וכו' עכ"ל וזהו כפי שיטת הרמב"ם והרי לקמן בריש סי' קי"ט פסק להריא דרק בישראל חשוד אין להאמין אבל סתם ישראל נאמן ע"ש וגם על רבינו הרמ"א שהגיה או עכו"ם כלומר שגם עכו"ם נאמן באומר של עוף פלוני טהור ומכירין אותו שהוא טהור וא"צ כו מב"ע [פ"ך סק"כ] וזהו דלא כהטור ולא כהרמב"ם דלהטור בישראל א"צ כלום ולהרמב"ם לא מהני זה בעכו"ם כמו שנתבאר אך לרידיה י"ל דלרינא סובר כהטור שזהו רעת רוב הפוסקים [סס] אך מפני שבריש סי' קי"ט חשש לדעת הרמב"ם שכתב שם וי"א אפילו ממי שאינו חשוד רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו יין או שאר דברים שיש לחוש לאיסור עכ"ל לפיכך חשש גם בבאן לדעת הרמב"ם אבל על רבינו הב"י קשה :

ט וגם על דברי הרמב"ם שהוא כלשון הש"ע ק"ל במה שכתב שואל לצייד ישראל שמוכרה וכו' מה ענין צייד לבאן ובגמ' [פ"נ:] ובתוספתא פ"נ לא נזכר כלל צייד בביצים ורק בעופות הוזכר בגמ' צייד ע"ש ואין דרך הרמב"ם לשנות מלשון הש"ס בחנם ולכן נלע"ד דכוונה אחרת לוטה בדבריו וממילא דגם לשון רבינו הב"י א"ש [וגס סלס כוון לזס כגרסס מספרו הגדול לך כתבנו בגמי ' למסכת מסכתייעו לרכותינו בעלי הס"ס לכוין כהלכה] :

י דהנה הראשונים הקשו כיון שאמרו חז"ל [סס] דאין חוששין בכיצים שמא היא ביצת נבלה או טרפה כמו שיהבאר מטעמא שרוב ביצים כשרים הם א"כ למה חוששין לטמאים ותרצו דמצרפינן מיעוטא דסמאים למיעוטא דטרפות וחוה דובא או מחצה למחצה [ר"ן ועדסב"ס סס סדמס זס] ובאמת אין זה מספיק דהא בשניהם יש רוב טהורים ודוב אינן טרפות א"כ הו"ל תרי מיעוטי נגד תרי דובי אך דבבותינו כעלי התום' כתבו

כתבו [סמ] דאפשר שבמין אחד של טמאים יש סימנים הרבה בטו שאסרו חז"ל מאה עופות טמאים יש במזרח ובולן מין איה הן [סמ] ועוד דהנה הטור והש"ע וכל הפוסקים הראשונים כתבו דעבשיו קונים ביצים מכל אדם לפי שאין ביצי עוף טמא מצוי בינינו ויש להבין דאטו העולם נשתנה מזמן הש"ס הרי עולם במנהגו נוהג והמה כתבו בן מפני שאנו רואים בכל העולם שקונים ביצים מהם והוכרחו לאמר כן אבל כמה מהדוחק יש בזה:

יא ולכן להרמב"ם היה קשה כל זה ופירש דברי הגמ' והתוספתא דלא מיירו כלל בסתם ביצים אלא דמיירו בצייד שצד עופות ביערים ובמדברות וכמו דלענין העוף עצמו נתבאר בגמ' שצריך שיהא הצייד בקי בהן ובשמותיהן כמו כן בהביצים סמינים שצדים ממילא שצריך בקיאות בהעופות ולאו משום נאמנות נגעו בה ואין לשאול לפ"ז א"כ למה אנו צריכין להביר שעוף טהור הוא והרי די בשיאמר שעוף טהור הוא דבאמת ברמב"ם אינו מבואר זה הלשון דהרמב"ם כתב בלשון זה אם א"ל של עוף פלוני הוא וטהור הוא ע"ש ורבינו הב"י כתב לשון זה מהטור דמיירי בכותי וכבר השיג עליו בדבר זה אחר מגדולי אחרונים [פר"ח סק"נ] וכן מובח להדיא מלשונו שכתב ואם א"ל של עוף טהור ולא א"ל שמו אינו סומך עליו עכ"ל אבל אם א"ל שמו סומך עליו ואולי רבינו הב"י יפרש דבין דא"ל שמו מסילא יוודע לו אם הוא טהור אם לאו ולכן בכותי אינו מועיל שום דבר עד שיביר בטב"ע וכל זה הוא בביצים שאינם מצויים אבל בסתם ביצים א"צ לבלום ולא נשתנה זמן הש"ס מזמן הזה [ועפלאתי על מהלתי סק"כ שכתב זה לשון הרמב"ם מ"ל דווקא ישראל חשוד מירתא וכו' עכ"ל פיסא רמה דמייתי נחשוד והכי לסדיש כתב מ"י כמש ר"י כן מביא בחלק לחלמא ניוני חשוד ומתם ישראל ומוחזק בכשרות והרמב"ם לא נרים בגמ' מן המבוכ"ם ובתוספתא נמי ליתא פ"ם ומ"מ גם בטבוכ"ם מייתי וכל חד כלישנא כמ"ם ברמב"ם והו מהבריית מסיים ומין חוששין לא משום נגלות וכו' ומשמע לא שייך זה ולכן שפיר פריך מש"ם בר' ס"ד ובכ"ג מי זכיגן מיגייהו ומא חיים מין מוכרין ביצת טרפה וכו' שהו כמיגיי נלויש להרמב"ם כמ"ש מלח"מ והכרו"פ ולא הבלי מהיפה ע"ש וכן נם"ס כה"ג מובא להדיא דמייתי בעכו"ם ואל זה רמז מש"ך בסק"נ ולפ"ז ס"ם הכל וכבל קאי על ביצים סמיגים מצויות ודוק]:

יב כתבו הטור והש"ע וכל הראשונים דעבשיו נוהגים ליקח ביצים סתם מכל אדם בין ישראל בין עכו"ם לפי שאין ביצי עוף טמא מצוי בינינו ואין רגילות שום אדם למכרם לפי שאין הסינים הטמאים מצויים אצלנו [מ"ת נמש סרטנ"ם] ועוד שאין אנו לוקחין רק ביצי תרנגולת ואוזו והם ניכרים בטב"ע [שכ] וזהו שכתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' דדווקא בביצים השכיחים דהיינו ביצת תרנגולת או אווזות וכיוצא בהן אבל אין לוקחין ביצים מעופות שאינם שכיחים יותר מעופות

טמאים עד שיראה בסימנים בטו שנתבאר עכ"ל ולהרמב"ם מעכו"ם לא מהני סימנים רק טב"ע כמ"ש [וכוונת סכ"י נ"כ בהרמ"ם ולפיוזי לחי וכמ"ך סק"ו תמש לנפלוני לחם וכן הע"ז סק"ה תמש בהרמ"ם כמשכיה מלא נכיוזה נפלינו מין לקוח מטעכו"ם והמיג מליו פ"ם וכ"ז פיגו מוכרח לדבריו מש כדברי סמ"ם מסכתתו ודוק]:

יג ביצת נבלה כגון שסתה ומצאו בה ביצים או שנתגבלה בשחיטה וכן ביצת טרפה בגון ששחטוה ונמצאת טרפה ונמצאו בה ביצים אפילו נטרפה סמוך לשחיטתה אסורות הביצים ואפילו נגמרה הביצה לגמרי בקליפה קשה אסורה וכן אם הטילה ביצה ושחטוה מיד ונמצאת טרפה באופן שאין ספק שבזמן שהטילה הביצה היתה טרפה אסורה הביצה ודע שביצת טרפה אסורה מן התורה בטו ששנינו בעדיות [פ"ה] שפני שנגמרה באיסור והביצה בגופה דסיא ובשנטרפה התרנגולת אף הביצה אסורה ולא דמי לולד בהמה דכשנולדה מן הטרפה סותרת מפני שיש לה שחיטה בפ"ע אבל ביצת נבלה האיסור הוא מדרבנן בשנגמרה בקליפתה דא"א שתגמר לאחר מיתה ורק שהחמירו באיסור נבלה ואע"פ שלענין בשר בחלב לא החמירו שהרי אמרו חז"ל [ניצה ו'] השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב ס"ם לגבי נבלה החמירו ועוד דגזרינן אטו ביצת טרפה [הוס' מולין ל"ח] וגם בטרפה בשנטרפה סמוך לשחיטתה האיסור הוא מדרבנן שהרי לא נגמרה באיסור אך לא פלוג רבנן [כ"י בכס סרטנ"ם]:

יד וכיון דביצת נבלה הוא מדרבנן וביצת טרפה הוא מן התורה לבן בספק אם היא ביצת נבלה או ביצת שחוטה מותרת דהוה ספק דרבנן ולקולא אבל בספק טרפה ספק שחוטה אסירה דספיקא דאורייתא לחומרא ולפ"ז בנטרפה סמוך לשחיטה דהאיסור הוא מדרבנן יש להקל אך יותר נראה לומר דדיינינן לה באיסור תורה שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים [כ"י] וביון דספק ביצת נבלה מותרת לבן כל ספק בשחיטה דקיי"ל שהיא בנבלה ביצתה מותרת [ב"ך סק"ו]:

טו בתבו הטור והש"ע סעיף ג' ביצת נבלה וטרפה אפילו נתערבו באלף בולן אסורות ואינו בטל ברוב או בששים לפי שביצה הוה דבר שבמנין ולא בטל ויש מי שכתב הטעם משום בריה [לבוש] אבל בסי' ק' יתבאר דרק ביש בה אפרוח הוה בריה דאין בריה בלא נשמה ע"ש ותמהו דבותינו האחרונים [ב"ך סק"י ופ"ז סק"ז] הלא רבינו הב"י פסק לקמן בסי' ק"י דדבר שדרכו למנות בטל ואפילו לסאן דם"ל דלא בטיל ט"ם ביצים שלפעמים טוברים במנין ולפעמים שלא במנין [ביצה ג': ל"ם מפי] ודאי בטיל במבואר שם אמנם בזה אפשר לומר ביון דהאידנא הכל סוברין במנין לא בטיל [פר"ח סק"ם] אבל על רבינו הב"י קשה [יפוני סוכי לביצה כיון ע"ז לכיש גם בייה לפ לא קיי"ל כן מ"ם

כיון דסיפא נמי דגר שממילו נמי ונ"ע] וכמי' ק"י סעיף ה' יתבאר עוד בזה בס"ד :

מז ויש בזה שאלה ביצת נבלה שהיא מדרבנן למה החמירו בה בתערובת ונהי דדבר שאינו בטל בבריה וחה"ל וביוצא בזה שאינן בטלין גם באיסור דרבנן לא בטיל כמ"ש בסי' ק"י מ"מ בביצה דגם בטרפה שהיא מן התורה אין בה משום הגון למה אינה בטלה כמ"ש ומה ראו להחמיר גם בנבלה שהוא דרבנן וג"ל דכיון דחז"ל החמידו בביצת נבלה אפילו נגמרה בקליפתה מה שלא החמידו זה בבב"ח כמ"ש בסעיף י"ג והשוה לגמרי לטרפה ולכן גם הפוסקים החמידו בזה בתעדובת נ"כ בבטרפה :

יז ודע שיש מי שאומר דבספק טרפה שנתערבה ג"כ אינה בטלה דאע"ג דלענין דשיל"מ לא החמידו בביצת ספק טרפה כמ"ש בסי' ק"כ מ"מ לענין דבר שבמנין יש להחמיר כמו שהחמיר הטור בס"ם נ"ז לענין ספק דרוסה שנתערב ע"ש [כ"ח] וכמו שיתבאר בסי' ק"י דכל שהספק הראשון אסור מן התורה אינו מותר בתערובות ע"ש אבל מלשון הטור וש"ע מבואר להדיא דרק בוראי אסור ולא בספק וג"ל דטעמם הוא דכיון דכל עיקר שהביצה אינה בטלה אין לזה טעם נבון במ"ש לכן אין לנו להחמיר בספיקה ובשילה ברוב כדין יבש ביבש וצ"ע לדינא :

יח כתבו הטור והש"ע סעיף ד' הבה תרנגולת על זנבה והפילה ביצתה קודם שנגמרה מותרת ואין בה משום אמה"ח וכתב הרשב"א בד"א שאינה מעורה בגידין אבל היתה מעורה בגידין ה"ז כבשר הפורש מן החי ואסורה עכ"ל הטור וכשאינה מעורה בגידין אף שלא נגמרה בקליפתה החיצונה אינה כבשר מן החי ואע"ג דלענין בשר בחלב מהירינן כשנגמר החלבון והחלמון אף שהן מעורות בגידים במ"ש בסי' פ"ז מ"מ לענין נבלה החמידו במ"ש בסעיף י"ג [ספר"ח סקי"ג שכבית כיוצאלמי ספ"י דחדומות כיצים שפקדימו הרי אלו מסולות אך נרוקח סי' תמ"ז הנידסת מותרות וכתוס' חולין ס"ד : ד"ה ניטולי הביאו הנידסת ביצים שפדקימו מסולות כלומר שהוקימה לפרוח ע"ש] :

יט אפרוח שנולד מביצת טרפה מותר מפני שאין שאין האפרוח נוצר מן הביצה עד לאחר שנסרחה ואז הוה עפרא בעלמא כן איתא בגמ' [תמורה ל"ג] ויש בזה שאלה ואיך משכחת לה להאי דינא והרי אמרו חז"ל בביצה [ו:] דביצה שנמצאת במעי ההרנגולת אינה מגדלת אפרוחים דגירול אפרוחים אינו אלא בביצה שיצאה מחיים ממעי אמה ע"ש וצ"ל דמשכחת לה שילדה הביצה ושחטוה מיד ונמצאת טרפה והיתה הטרפות מקודם ולפ"ז תמוהים מאד דברי הטור וש"ע סעיף ז' שבתבו אפרוח שנולד מביצת נבלה וטרפה מותר ע"ל דהא בנבלה לא משכחת לה אלא בשחטה או שהיה פסול בשחיטה ונמצאת במעיה והרי אינה מנדלת אפרוחים וצ"ל דאגב שיטפא דטרפה נקטי נבלה ולאו דווקא והרמב"ם בתב דין זה בספ"ג כאיסורי מזבח דאפרוח ביצת טרפה מזהר למזבח ע"ש ולא הזכיר וכו בפ"ג ממאכ"א בתב דין זה ולא הזכיר נבלה ע"ש :

כ ודע דרבינו הרמ"א כתב על דין זה וי"א דלא נהינין כן ולכתחלה יזהר עכ"ל ורבים דחאו זה שהרי הדין מפורש בגמ' [נכום וש"ך סקכ"ג ופר"ח] ונם הוא בספרו ד"ה המה על זה ע"ש ויש מקיימים דין זה מטעם דאסור לשהות הביצה שלא יבא לאוכלה [ס"ו סקי"ד] ואין לנו לחדש גזרות מדעתנו [פר"ח ונקה"כ] ויש מי שאומר דהוה כמבטל איסור לכתחלה [ס"ח נסס יפנ"ן] ואין שום זעם לזה ראשו מבטלו בהיתר ובל האיסורים מותרים בשגעשים עפרא בעלמא [וכתב הס"מ נס"ג ממכ"ם סל' י"ם דביצת טוף ממת סיצב מליו טיף מסור שמסור ועיקן עליו כיון דמיטו ממת ונם דמי לאפרוח ביצת מרפס ע"ם ומפורש כן בחולין ק"מ . לסהור היוכן על ביצי עוף מממ פסול מצה"ק דכתיב תקח לך ונם לכלבין ע"ם ובכרי סר"ן ז"ל בס"ח בסל"ס שמר חזקיס מביין לביצת שממס וכו' תמוהים ממד ולית לה פתר ום"ם בספר"ח בסי' זה סקי"ח לפרש דבריו נם מבין ע"ם ודוק] :

כא כתבו הטור והש"ע סעיף י' אין מוכרין ביצת נבלה וטרפה לעכו"ם שמא יחזור וימכרם לישראל ביצד יעשה ישרפנה בקערה וימכרנה לו שאז ודאי לא יקנה אותה ישראל ממנו בר"א שרואים אותה טרופה בידו שיש לחוש שישראל מברה לו מפני שהיא טרפה [בב"י] אבל מותר לקנות ממנו פת שנלוש בביצים במקום שנוהגים לאכול פיתן בין שאין רואין אותה טרופה בידו עכ"ל והוסיף הטור לומר ואין חוששין ג"כ משום דם שרוב ביצים אין בהם דם שהרי אנו אוכלין ביצים מגולגלים ואין אנו חוששין משום דם עכ"ל וזה שאנו מסתכלין בעת שטורפין ביצים חיים בקערה מפני שכל שיש לברר מבררינן ולא משום שמרינא יש חשש משום דם וכמ"ש בסי' ס"ו :

כב ויש מן הגדולים שתמה עליהם במה שאסרו גם ביצת נבלה למבור לו והרי איסורו רק מדרבנן כמ"ש ולמה נגזור באיסור דרבנן שמא ימברנה לישראל [נוב"ח סי' קפ"ו] ובאמת בגמ' [ס"ד] ליתא נבלה ע"ש וכבר בהבנו בסעיף י"ם דהטיר והש"ע בסי' זה אנב שיטפא דטרפה נקטי נבלה גם בדבר שאינו כמ"ש שם והיה אפשר לומר דגם בכאן כן הוא אך לא נראה לומר כן בדבר שבותבין לדינא ויותר נראה כמו שבהבנו בסעיף ט"ז שהחמידו בתערובת ביצה נבלה מפני שראו שחז"ל השווה לביצת טרפה ע"ש וה"נ י"ל כן ומ"ם דוחק הוא דבשלמא דין תערובת אין מפורש בגמ' אבל דין זה הלא מפורש בגמ' ואיך ביכולתם להוסיף על דברי הגמ' לכן נראה בתירוץ ראשון וצ"ע לדינא ויש להתיישב בזה :

כג וכתב רבינו הרמ"א וז"ל וי"א דעכשיו שאין נוהרין מפיתן

מפיתן אין למכור לו ביצה אסורה אפילו טרופה דחיישינן שמא יערבנה עם פת וימכרנה לישראל והכי נהוג במקום דנוהגין לעשות הפת עם ביצים ונוהגין בו היתר לקנותו אבל בשאר מקומות אין לחוש עכ"ל והאחרונים השינו עליו ראפילו במקום שאין נוהרין מפיתן מותר למכור להם טרופות דכולי האי אין לחוש [ס"ך ופר"מ] ודע דטרופות אסור לקנות מהם בכל מקום אפילו כשמכירין שמעוף טהור הוא ואין רואין בהם דם מ"מ כיון שהריעותא לפנינו שהם טרופות יש לחוש שישראל מכרה להם מביצי נבלות וטרפות ואף במקום שאין מוכרין להם טרופות נ"ב מ"מ חיישינן שמא מכרו לו וכן הסכימו נרולי אחרונים [סס] :

כד קי"ל דטרפה אינה יולדת [ל"ח] אמנם כשהיא ודאי טרפה אינו מועיל כלום אפילו ילדה כמ"ש בסי' נ"ז לענין י"ב חדש ע"ש אך בתרנגולת ספק טרפה יש בדיקה ע"י הטלת ביצים והיינו דעיבור התרנגולת הוא כ"א יום [כפירוש מ'] דלאחר שנתעברה מן התרנגול שוהה ביצתה לינמר עד כ"א יום [רס"ו] ולכן אם עתה אינה מטלת ביצים ולאחר כ"א יום תטיל ביצים הוה סימן שהיא כשרה שאלו היתה טרפה לא היתה סתעברת אבל קורם כ"א יום כשמטלת אין ראיה שהרי נתערבה קודם שאירע לה הספק טרפות וטרפות לא תקלקל לה העיבור שקודם שלא תטיל הביצים ולכן בהכרח להמתין מן יום שתפסוק להטיל ביצים כ"א יום ואז אם תטיל תתכשר וממילא ראם בעת שאירע לה הספק טרפות היא מטלת ביצים צריכים להמתין עד שתפסק מלהטיל טעינה זו ולהמתין כ"א יום כמ"ש וביצים אלו מטעינה הקודמת כל שהטיל אחר הספק טרפות אסור לאכלם ויתתין עד שיתברר כמ"ש או שימרפם בקעידה וימברם לעכו"ם רשלימות אסור למכור מטרפות וספק טרפות כמו שנהבאר מקודם וכן תרנגולת שעריין לא ילדה מעולם יתהין כ"א יום מזמן שאירע הספק טרפות וכמ"ש ורשאין להשהות הזמן שעד כ"א יום ואין חוששין לתקלה כמו שחששנו בסי' נ"ז לענין המתנת י"ב דהתם היה זמן מרובה אבל לזמן מועט לא חיישינן ויש מי שחשש גם לזמן דכ"א יום [ענפ"מ כסס נס"י] ואין עיקר לחומרא זו שחו"ל לא נזרו עליה ואפילו התחילה להטיל בתוך כ"א יום רצריך להמתין כל ההטלה מטעינה זו ולא להשתמש בהביצים ולהמתין אח"כ כ"א יום כמ"ש מ"מ מותר לעשות כן רכיון שחו"ל לא נזרו עליה אין לנו לנזור נזרות מדעתנו :

כה כתבו הטור והש"ע סעיף ח' ביצת עוף טמא שהתחיל העוף להתרקם בה לוקין עליה משום שרץ העוף וביצי עוף טהור שהתחיל העוף להתרקם בה ואכלה מכין אותו מכת מרדות עכ"ל וזהו מדברי הרמב"ם בפ"ג דין ח' כמ"ש הטור בשמו והנה דין ביצת עוף טמא לא נמצא מפורש בגמ' ורק ביצי עוף טהור שהתחיל להתרקם נמצא בגמ' [ס"ל] ואסמכוה אקרא דכל השרץ השורץ על הארץ ועל ריקום השרץ חייב מלקות מהך קרא דכל השרץ השורץ על הארץ ולפ"ז הקשה הרשב"א ז"ל בספרו תה"ב [בית שני שער כ'] דאפילו אם נחייב מלקות בריקום עוף טמא צריך החיוב להיות משום שרץ הארץ ולא משום שרץ העוף במו דאסמכו חז"ל לריקום עוף טהור מהאי קרא ובאמת אחד מהראשונים פסק כן [סס"ת] :

כו וטעמו של הרמב"ם הוא דודאי בעוף טמא שמינו הוא מין טמא ולוקין משום שרץ העוף במו כן ריקומו הוה נ"ב שרץ העוף וכמו דריקומו של שרץ הוה כשרץ כמו כן ריקומו של עוף טמא הזה בעוף טמא אבל ריקומו של עוף טהור לא שייך בריקומו שם שרץ העוף אף לאסמכתא בעלמא דממ"נ אם ריקומו הזה כהוא עצמו הרי הוא טהור נמור כמו שבאמת מן התורה כן הוא ולכן כשרצו חכמים לעשות לזה אסמכתא ולומר שאינו כהוא עצמו מטילא שבהברח היה להם ליתן לזה שם אחר לנמרי כשרץ הארץ וכוותם דכל זמן ריקומו הוא מין שרץ ולא מין עוף [ומולי לזה נתכוין הרפ"ח בכנה"ג סס וספר"מ סק"ך ע"ם] ונם דעת רש"י שם [ל"ס סמוך] נראה כהרמב"ם ע"ש :

כז ודעת הרשב"א עצמו שאין בזה לא משום שרץ העוף ולא משום שרץ הארץ רשרץ העוף אינה אלא כשיוצאה לאויר כעוף המעופף ושרץ הארץ לא שייך בביצה שאינה נידולי קרקע ורק בשרצים חייב על הריקום משום דלענין טומאה מסמא הריקום ע"ש ודעת הרמב"ם הוא דהנרולים במחובר כמו שרצים שבפירות אינן קרוין שרץ העוף עד שיעופו אבל זה שמינו כבר הוה עוף והביצה הוא מעוף טמא לאלתר הוה כשרץ העוף כמו ריקומו של שרץ דלאלתר הזה כשרץ אע"פ שעריין לא שרץ על הארץ כמו כן ריקומו של עוף טמא אף שלא עפפה עדיין היא כהעוף מסמא [סס"מ סס] וזה אין לשאול להרמב"ם במה הרחוקנו שחייבנו על ריקומו משום שרץ העוף הא ביצה מעוף טמא נ"ב אסורה מן התורה די"ל דהרמב"ם הלך לשיטתו שכתבנו בסי' פ"א סעיף ה' דעל ביצת עוף טמא אין חייבין מלקות ע"ש אבל על ריקומי חייבין מלקות [ונס נ"מ להתרמס] :

כח יש מהראשונים שכתבו דאע"נ דעל ריקומו של עוף מהור אין חייבין מן התורה כמ"ש מ"מ לאחר הריקום כשנעשה בשר חייבין עליו משום נבלה כל זמן שלא יצא לאויר העולם ואפילו נמלו מהביצה ושחטו הוה נבלה [סס"ח] דבנמ' יש מחלוקת באפרוח שלא נתפתחו עיניו וקי"ל דמותר והו הבל כשיצא לאויר העולם אבל כשהוא בהביצה דינו כנפל והוה נבלה והרשב"א חולק על זה [סס נמס"כ] ומ"ל דכל שלא יצא לאויר העולם אין שם עוף על זה ולא שייך למקרייה נבלה והביא ראיה דאל"כ למה הוצרכו חכמים לנזור על ריקומו משום שרץ הארץ כיון דהוה נבלה אבל

באמת

באמת אין ענין ול"ז דבתחלת ריקומו אין שם בשר ולא שייך לאסור משום נבלה אבל אח"כ כשנתגדל הבשר שייך בזה שם נבלה [עפר"ח שם] ובירושלמי כפ"א רביצה [ס"ק] משמע קצת כהרשב"א ע"ש [ויש לדחות ע"ם היטב ונפר"ח שם וג"ש ודוק] :

כמ ואין לשאול דאיך אפשר לומר דריקום עוף טהור איסורו מדרבנן והא השור והש"ע פסקו בסי' ס"ו דדם שהוא מרוקם האפרוח חייבין עליו מן התורה דיי"ל דבודאי כשיש דם ריקום חייבין מן התורה וכאן מיירינן דכבר נתהפך הדם ונעשה גובלא בעלמא [פריסה ום"ך סקכ"ג] ועוד דלאו כללא הוא שיהא דם בריקום ובשיש דם חייבין עליו מן התורה וכאן מיירינן בריקום בלא דם [ס"ו שם ופר"ח סקכ"ב] :

ל כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ה' ביצת עוף טמא שנתבשלה עם אחרות אם היא בקליפתה אינה אוסרת ואם היה קלופה אוסרת ואם היא נקובה דינה כקלופה וצריך ס"א ביצים של היתר בנגדה לבטלה ואפילו אינה שלימה רק טרופה ואם נתבשלה בתכשיל של היתר א"צ אלא ס' מן התבשיל לבטלה וביצה שיש בה אפרוח או דם אוסרת המתבשל עמה אפילו אם אינה קלופה וקליפות האיכור מצטרפין גם עם ההיתר לבטל האיסור וכ"ש קליפות הדיתר וביצת טרפה ונבלה דינה כדין ביצת עוף טמא דכל שאינה קלופה ונתבשלה עם אחרות אינה אוסרת דמיא דביעי בעלמא הוא וי"א דכל ביצים דינם שוה ואוסרין אפילו אינם קלופים וכן יש לנהוג במקום שאין הפ"ם אבל בהפ"מ יש לסמוך אמקילין עכ"ל :

לא ביאור דבריהם דכגמ' [ל"ז:] אמרו דביצה כשהיא אסורה ונתבשלה עם אחרות אין טעמה אוסרת דאין בנתינת טעם שלה רק כמים בעלמא ואם יש בה אפרוח או דם על הקשר במקום שאוסר כל הביצה כפי מה שנתבאר בסי' ס"ו אוסר נתינת טעם שלה ככל האיסורים דהאפרוח או חדם נותנים טעם וצריך ששים לבטל הטעם ככבל האיסורים ובירושלמי תרומות [ס"י] איתא דרבוקא בשהיא בקליפתה אין טעמה אוסרת אבל קלופה אוסרת והש"ם שלנו אינו מזכיר זה משום דרוב ביצים מבשלים בקליפתן וכשהיא קלופה אוסרת אפילו האחרות אינן קלופות [ס"ך סקס"ו] דהקליפה מעכבת הפליטה מהביצה האסורה אבל אינה מעכבת הבליעה מההיתר דבליעה יותר בנקל מפליטה כמו בסי' ע' דכשטהור טלוח ופטא הפל מותר דהתפל אינו מפליט וכשהטמא טלוח והטהור תפל אסור דהתפל בולע ואין לשאול דאיך אפשר לבשל קלופה שלא תתערב נוף הביצה עם האחרות די"ל שנקלף רק הקליפה הקשה והרכה נשארה וביכולה לבשלה ושתשאר שלימה ולא תתערב ונקובה נ"כ נא הטעם דרך הנקב והוה כקלופה וצ"ל דזה שאמרו בגמ' דטעמה אינה אלא כמים בעלמא לאו דבעיקר הביצה אין בה טעם אלא הטעם היוצא דרך הקליפה הוה כמיא בעלמא ודע דכשמצריכים ששים צריך נגד כל הביצה גם בביצה שיש בה דם אף דהדם הוא בסקצתה מ"ם כיון שהוא במקום הריקום יש בכל הביצה טעם דם וכ"ש בביצה שיש בה אפרוח [וסו נסס סמוסר מדינס סגל נכסס דס ביצים סמו מחמירים כמ"ם נסל ס"ו ס"ג סמים נגד פליסתס רק כמגס במיגו סגל נמיגו נסל נרוב גס נביסול כמו בתערובתס נביצים גלס ביסול סמתגלגל סס] :

לב ואמרו חז"ל [ל"ז:] דלבטל ביצה צריך ששים ואחת ולא די בששים ככל האיסורים והרמב"ם ז"ל בפט"ו דין י"ט מפרש הטעם משום דביצה שיש בה אפרוח הוה בריה והחמירו להוסיף אחת ולפ"ז ליתא לדין זה בביצת טמאה או בביצת נבלה וטרפה שהרי אינה בריה וכנגד זה יש חומרא לפי טעמו דאף בנתבשלה בתבשיל צריך ששים ואחת אך הרשב"א הקשה עליו [בתס' שם] הא אנן לבטל פליטתה איירינן ואיזה ענין הוא לבריה וצ"ל להרמב"ם דגם בפליטתה החמירו מטעם זה [עכ"מ] לפיכך פירש הרשב"א דהטעם הוא מפני שיש ביצים גדולים וקטנים החמירו להוסיף אחת ולפ"ז אין זה רק בשנתבשלה עם ביצים ולא בתבשיל וכנגד זה יש חומרא דאף בביצת טמאה ונבלה וטרפה צריך ס"א וא"צ ממש כל כך ביצים שהרי הקליפות מצטרפין אלא זהו לפי הערך הצירוף צריך ס"א [ס"ך סקס"ו] ויש מהראשונים דס"ל דגם באינן קלופות אוסרות דס"ל דזה שאומר הש"ם דכמיא בעלמא הם אינו לפי המסקנא [עפ"י] וכל הפוסקים חלוקים בזה ולכן בהפ"ם אין לחוש לזה [ונסס מוגיס כל דכרי סס"ע ופסקו כהרשב"א ודוק] :

סימן פז דיני איסור בשר בחלב ואיסור בישולו . ובו מ"ג סעיפים .

א איסור בשר בחלב מפורש בתורה דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו ותרגם אונקלוס לא תיכלון בשר בחלב וגדי לאו דווקא דה"ה שור שה ועז דגדי הוא כולל ולך השור ולך השה ולך העז עד שיפרוט לך גדי עזים כרכתיב וישלח יהודה את גדי העזים וכן ואת עורות גדיי העזים דפרטה דווקא עזים אבל בכ"מ שנאמר גדי סתם אף שור ושה בכלל [גמ' קי"ג:] ובחלב אמו לאו דווקא הלא שנא בחלב אמו ולא שנא בחלב אחרת אלא שדיבר הכתוב בהוה שבשעה שהוא קטן אז אמו מינקת אותו ויש לה חלב [פריסה] וק"ו הדברים דאם אמרה תורה לבשל הבשר עם החלב שהיו ביחד מאם אחת וינק מהחלב ק"ו לחלב אחר שלא היו ביחד כלל

[פ' נמ' ק"ל] ואין זה מנדרי ק"ו שנאמר בזה אין עונשין מן הדין דזהו רק נילוי מילתא בעלמא ויותר מנילוי מילתא [ועמ"ש נסוף סעיף ו' וזוק"ל] :

ב משונה איסור בב"ח מכל האיסורים בשני דברים דרובי איסורי הורה מותרים בהנאה לבד ערלה וכלאי הכרם ובב"ח אסור בהנאה וכל איסורי תורה אין האיסור רק באכילתם בלבד או איסורי הנאה גם בהנאתם אבל לא בבישולם ובב"ח אסור גם בבישול בלבד בלא אכילה וגם בלא הנאה ורק סלקות אין חייבים אלא על אכילה ועל הבישול ולא בהנאה לשיטת הרמב"ם שכארנו בסי' צ"ה סעיף ל"ו וכארנו שם בטעם ע"ש ויש מרבותינו שמשמע מדבריהם שחולקים בזה וס"ל דגם על איסור הנאה לוקין [בפמ"ג פ"ח מה' מ"א ועפרמ"ג בפתיחתו הל' מ' בפתיך נוסח ועפרי"ח פ"ח סי' תמ"א ועפרמ"ע בפתיחתו לסי' נ"ח] :

ג ועוד יש בה חומר מכל איסורי אכילה דכל איסורי אכילה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן מפני שלאו שלהן כתוב בלשון אכילה משמע דוקא אכילה אבל בב"ח לוקין אף שלא בדרך הנאתן וכארנו זה לעיל בסי' פ"ה ע"ש וכך אמרו חז"ל [פסחים כ"ה.] דלפיכך לא כתיב בבב"ח לשון אכילה לומר שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן ולכן אפילו אם עירב דבר מר לתוך קדרה של בב"ח ואכלו חייב וכן אם אכל הכב"ח אחר שהסריח ונתבטל מאוכל אדם נ"ל דחייב [כ"מ מרמב"ם פי"ד מ"ל ה"ו ופמ"ג בפתיחתו לסי' פ"ה סוס"ג וזוק"ל] אבל התהוות הכב"ח צריך בלא פגם כמ"ש בסעיף ל"נ :

ד ומניין למדנו שבב"ח אסור בהנאה כך קבלו חז"ל נאמר לא תבשל גדי בחלב אמו נ' פעמים במשפטים ובכי תשא ובראה אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול [קט"ז:] וכתבו התוס' וחש"ע דלכן כתבה התורה לאכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול ולא במליחה ולא בכבוש ואף ע"פ שבכל האיסורים הוה כבוש כמבושל מ"מ בבב"ח לא אסרה תורה רק דרך בישול בלבד אבל מדרבנן אסור בכל ענין ואפילו לאכול שנידם יחד בלא מליחה וכבישה אסור מדרבנן ולא עוד אלא שצריך להמתין בין אכילת בשר לחלב כמו שיהבאר בסי' פ"ט :

ה ודע דטעם זה דרך דרך בישול אסרה תורה איתא בנמ' [ק"מ:] ע"ש ולכן בתכה התורה בלשון בישול ולא בלשון אכילה כמ"ש המור והש"ע ולפ"ז יש להבין במה שאמרו חז"ל [פסחים כ"ה:] מעם אחר שלא כתכה בלשון אכילה לומר שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן כמ"ש בסעיף ג' והם בסותרים זה את זה ונכון למידרש שני דינים משינוי זה ויותר מזה תמוהים דברי הרמב"ם בפ"ט דין ב' וז"ל לא שתק הכתוב מלאסור באכילה אלא מפני שאסור הבישול כלומרו אפילו בישולו אסור ואין צריך לומר אכילתו כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבה עכ"ל וזהו מדברי המדרש כמ"ש הב"מ ע"ש ולא כדברי הנמ' [נמ"מ] :

ו אמנם לענ"ד נראה דא"ש הכל דהנה תלתא קראי כתיבי בלשון בישול וחד קרא הוא לנופיה לבישול ממש בפשטיה וחד קרא לאיסור אכילה וחד לאיסור הנאה ולמה שינתה התורה בשניהם ובתבה לשון בישול ולזה דרשינן מקרא דאתי לאכילה ולא כתבה בלשון אכילה לומר לך שלוקין עליו אפילו שלא בדרך הנאת אכילה וקרא דאתי להנאה ששינתה אותו ללשון בישול ולא כתבה לא תהנה ללמדנו דדק דרך בישול לבד אסרה תורה והרמב"ם ז"ל משמיענו ענין אחר דחזה יש לשאול דהן אמת דכולהו אתו לדרשא מיהו עכ"פ איפה מבואר בתורה להדיא איסור אכילה לזה אומר דאכילה נכללה ממש בלשון בישול דכיון דאפילו בישולו אסור כ"ש אכילתו והזה כאלו כתיב בהדיא לא תבשל גדי בחלב אמו לאוכלה דעל מה מבשלין אם לא לאכול רק לשון אכילה מפורש לא היה ניכולת לכתוב מפני הדרשה שכארנו וזהו שמדמה לבת דכיון דמפורש בת הבה הוה כמפורש בת דא"א לבת הבת בלא בת וכמו כן אכילה ובישול ענין אחד הוא והזה כאלו כתבה אכילה מפורש וק"ו הדברים דאם כל האיסורים שמותרים בבישולם אסורים באכילה ק"ו לבב"ח שאסור בבישול דאסור באכילה ואין זה מגדרי ק"ו אלא נילוי מילתא בעלמא ועוד כיון שיש לאו בפ"ע על איסור אכילה אפילו אם היה זה מנדר ק"ו שפיר מלקינן על אכילתו [עלח"מ ולכן לפ"ז לרבינו נסגסל' פ"ו מה' מ"מ סוס"ם ג"כ וזוק"ל] :

ז וכיון שאסור בהנאה אסור גם ליתנו לכלבים אלא ישליכנו למקום המינופת ואף אם שרפו אפרו אסור וכמ"ש הרמב"ם ריש פ"ט וז"ל בב"ח אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה ואסור בהנאה וקוברין אותו ואפרו אסור באפר כל הנקברין [מפנה עלהי תמוהי] ומי שיבשל משניהם בזית כאחד לוקה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו וכן האוכל כזית משניהם מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואע"פ שלא בשל עכ"ל בלקמר אע"פ שלא בישל בעצמו אלא אחרים בישלוהו :

ח וכל בב"ח שאיסורו הוא מדרבנן מותר בהנאה כגון בב"ח יע"י מליחה וע"י בבישה וכן בישול בשר עוף בחלב או בשר חיה שיתבאר דאיסורו הוא מדרבנן מותר בהנאה וכן בבישול שכן כתב הרמב"ם שם בדין ד' וז"ל וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנאה ואסור באכילה מד"ס כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי אסור בב"ח של תורה וכו' עכ"ל וכ"כ רבינו הב"י בסעיף ב' ח"ל ובשר חיה ועוף אפילו בחלב מדרבנן מותר בבישול ובהנאה ואף באכילה אינו אסור אלא מדרבנן עכ"ל וכ"כ המור וז"ל ובשר חיה

חיה ועוף אפילו בחלב טהורה אינו אלא מדרבנן ומותר בבישול ובהנאה עכ"ל ונם רבינו הרמ"א בסעיף א' שכתב וז"ל כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה מותר בהנאה עכ"ל וכוונתו לבב"ח שע"י מליחה או כבוש דכמו שבשר חיה ועוף בחלב מותר בהנאה מפני שהן מדרבנן ומותרים אפילו כשנתבשלו יחד כמו כן בשר בהמה בחלב ע"י מליחה או כבישה או שארי איסורי דרבנן שיהבאר בסי' זה מותרין בהנאה וזהו כוונתו להוסיף על דברי הטור והש"ע:

ט ויש מהגדולים שאומרים דנם באיסור בב"ח דרבנן אסור בהנאה דעשאום כשל תורה [כ"מ ויב"מ סי' ק'] ויש רוצים לומר דבשר חיה ועוף אסור מן התורה [סס] אבל גדולי האחרונים דחו דבריהם שאין לנו לזוז מדברי הרמב"ם ומור וש"ע [פ"ז סק"ח וט"ך סק"ב וסק"ל והמיכני על הפרמ"ג במ"ל סק"ח וכב"ד סק"ב סיס לפסור בניסול מפני מרפיס עין ע"ם מנ"ל לחלס דבר נגד תנית סעילס ובוולמי דכל בב"ח דרבנן מותר בניסול ובהנאה]:

י טינון בשר בחמאה על המחבת יש מחלוקת בין הגדולים אם הוא דאורייתא או דרבנן ונ"מ אם מותר בהנאח ובבישול כלומר אם מותר לישראל לטנן בשר בחמאה בעד כותי ולקבל ריוח מזה ודבר זה מצוי מאד בהאכסניות דר"א דהוה בבישול שהרי אפילו הוא צלי איש בלבד כמו צליית הק"פ כתיב ויבשלו הפסח [דה"י ג' ל"ה] כ"ש טינון אבל דעת רש"י והום' [סנהד' ס':] דטינון אינו בישול ע"ש וצ"ל דזה שהפסוק קרא לצלייה הפסח בישול לדרשא אתי כמו שדרשו בספרי ס"פ ראה דכתיב נבי פסח ובשלת ואכלה ע"ש או דקאי על החנינה שעם הפסח ולבן י"א דטינון אינו בכלל בישול אסור בהנאה [פמ"נ במ"ז סק"ח בסס מנ"י] ובהפ"ם יש לפמוך על זה [סס] ואין להביא ראיה להיתר מריש פ"ו דנדרים הנזכר מן המבושל מותר בצלי חדא דטינון עדיף מצלי ועוד דשם הטעם משום דהולכים אחר לשון בני אדם כמבואר שם בנמ' אבל בלשון תורה מבואר שם בירושלמי דצלי בכלל בישול ומביא ראיה מן ובשלי הפסח ע"ש וא"ב כ"ש טינון וכן להיפך אין להביא ראיה לאיסור מירושלמי שבת [פ"ז ה"כ] דבשבה חייב יב' צלי וטינון כמו בבישול דמה ענין שבת לזה דאפי' בשבת כתיב בישול בתורה והם אב מלאכה כמו בישול או דהוה תולדה דבישול וג"ב חייב בשבת שהרי בשבת אפילו המהיך אבר חייב משום מבשל במבואר שם:

יא וכיון דרש"י והום' ס"ל דטינון אינו בכלל בישול לענין בב"ח ודאי כן הוא והאוסרים שהקשו הרי מן התורה בשר וצלי בכלל בישול נ"ל דאפשר לומר דאפילו אם כן הוא בכל הדברים מ"מ בבב"ח אינו כן דכיון דההתורה אסרה לא תבשל נדי בחלב אמו ובחלב לא משכחת לה לא צלי ולא טינון דאם יטנן בשר בחלב הרי אינו זה טינון אלא בישול כמובן ונהי דבחמאה משכחת לה טינון מ"מ ביון דבחלב לא משכחת לה והתורה אמרה בחלב אמו ממילא דטינון אינו בכלל זה וכ"ש צלי וכ' גלע"ד עיקר לדינא ומ"מ מחוייב הישראל להרחיק י"ע שהוא בעצמו לא יטנן זה ויצוה לכותי לטנן [לכוס ליכל נס מכס מרפיס עין שהכשלו מקודס בסס הפרמ"נ ועמ"ם בסעיף ט']:

יב אין בב"ח נוהג אלא בבשר בהמה טהורה עם חלב בהמה טהורה אפילו הבשר היא מרפה או נבלה וכן החלב אכל בשר בהמה טמאה בחלב טהורה או בשר טהורה בחלב טמאה וכ"ש בששניהם טמאים אין איסור בב"ח נוהג בהם לענין בישול והנאה ומותר לבשלם וליהנות מהם ולזה נאמר נדי בחלב אמו בלומר טהורה וכתב הרמב"ם שם המבשל בשר מהה או חלב וכיוצא בהן בחלב לוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו משום בב"ח שאין איסור בשר בחלב חל על איסור נבלה או איסור חלב שאין כאן לא איסור בולל ולא איסור מוסיף ולא איסור בת אחת עכ"ל וכן אינו אסור בהנאה [כפי' המגיות פ"נ לכריתות] ולא מקרי הנאה איסור מוסיף שנאמר דבאמת יהיה אסור בהנאה רכבר בארנו בסי' פ"ה סעיף ל"ו דבאיסורי מאכלות אין איסור הנאה באותן שיש בהן איסורי הנאה דבר בפ"ע והאכילה הוא חלק מחלקי הנאה ולכן אין בהנאה חיוב מלקות וממילא שאין זה איסור מוסיף ומותר בהנאה ורק בהקדש דאיסור הנאה בה הוא ענין בפ"ע שפיר הוה הנאה איסור מוסיף [וזכו תוכף כיונכו סס וזוק] וי"א דנם בהקדש לא הוה איסור הנאה איסור מוסיף וחז"ל שקראו לה איסור מוסיף [סס י"ד:] לאו דווקא אלא בלומר איסור חמור [תוס' מולין ק"פ ד"ה מיסור] ולמה לא מקרי איסור בישול איסור מוסיף ונאמר כיון דאתוסף בחתיכה זו איסור בישול ילקה נם על אכילתו כבבל איסור מוסיף יראה לי משום דקודם הבישול א"א לחייבו על אכילתו משום בב"ח שהרי רק דרך בישול אסרה תורה ואחר שנתבשל כבר עבר האיסור של הבישול ואין בו עוד איסור בישול ואיך נאמר שילקה עתה על אכילתו מפני שיש בה איסור מוסיף הלא כבר עבר איסור זה [וכן ג"ל בגמ' ק"נ: ע"ם] או אפשר לומר ביון דעל הבשר עצמו בלא צירוף החלב אין בו איסור בישול א"א להוסיף עד זה הבשר נבלה או על החלב איסור אכילה מטעם בב"ח שהרי בהבשר לבדו אין בו איסור מוסיף ולא דמי לכל איסור מוסיף שהמוסיף הוא על חתיכה זו בעצמה בלא צירוף דבר אחר וממילא דנם על הנאה י"ל טעם זה וצ"ע [לסמ"ם ציך קסידס כנרות סמערכין נס תוספה ועי"ס סעיף ו' ודוק]:

יג ולשון הטור בזה טרחו בו המפרשים שבהב ואינו נוהג אלא בטהורה וכו' אבל בשר טהורה בחלב טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה אינו אלא מדרבנן ומותר בבישול ובהנאה עכ"ל דמשמע מלשונו דנם טהורה או טמאה בטהורה אסרו מדרבנן באכילה כמו בבשר חיה ועוף

ותימא

וחיסא דבשלמא בכשר חיה ועוף שבישלו בחלב טהורה דמן התורה מותרין שפיר נזרו רבנן על אבילתן אבל טמאה וטהורה דאסורין מן התורה למה הוצרכו רבנן לגזור על אבילתן ובודאי דכוונתו רק על כשר חיה ועוף בחלב וא"כ אין לשונו מדוקדק [כ"י] וי"א דכוונת הטור הוא שגם באלו גזרו מדרבנן ונ"מ לענין חנ"נ דלהרבה פוסקים לא אמרינן זה רק בבב"ח ולא בשאר אסורים לזה קמ"ל דטמאה בטהורה אמרינן נ"כ חנ"נ [נ"מ ודו"ק] ורבים דחו דבר זה דודאי לא שייך איסור בב"ח בזה כיון דמן התורה אסור למה להם להחמיר לנזור בזה לאיזה ענין שהוא [מ"ו פק"נ וס"ך פק"נ ופר"ח וכרו"פ] ולדידן דקיי"ל בכל האיסורים חנ"נ בכמ"ש בסי' צ"ב אין נ"מ כלל בזה:

יד ולי נראה דדבר נדול השמיענו הטור בזה ונ"מ לדינא כמו שיתבאר ולאו מטעם בב"ח רודאי אין בזה שום איסור בב"ח גם מדרבנן אלא טעמא אחרינא אית ביה דהנה יש להקשות על הנמ' והפוסקים שהתירו לבשל וליהנות בבשר טמאה בחלב טהורה או להיפך ומשמע דמותר למכור לכותי והא קיי"ל לקמן בסי' קי"ו דדבר האסור באבילה מן התורה אסור להשתבר בו במבירה לכותי לאכול ולהרבה פוסקים הוי איסור תורה כמו שיתבאר שם ודוחק לומר דמיירי בנזדמנו דזה לא שייך על טמאה אלא בצייד ע"ש וצ"ל ביון דכבאן אחד מהן טהור הבשר או החלב עיקר כוונתו על הטהור והטמא הוה כנזדמן לו דשרי אך קשה הא גם הטהור נאסר ע"י בישול עם הטמא ע"י נתינת טעם אמנם הטור ביאר לקמן סי' צ"ח דנותן טעם מין בשאינו מינו לשיטת רש"י הוא דרבנן ולשאר פוסקים אף שהוא מן התורה אין לוקין עליו עד שיהיה כזית בבא"פ ע"ש ואינו נ"ב לענין זה חמור מאיסור דדבנן דשרי להשתבר בו במבואר שם ולכן הש"ס והפוסקים לא התירו בבישול ובהנאה רק כשאחר מהם טהור אבל בשר טמאה בחלב טמאה אסור בבישול והנאה מטעם איסור עשיית טחורה ולכן דקדק הטור לכתוב על שניהם שאינו אלא דרבנן וכוונתו על בשר עוף בחלב איסור אבילתו מדרבנן ועל טמאה בטהורה איסור מכירתו מדרבנן ולכן מותר בבישול ובהנאה כלומר למכרו לכותי ולהשתבר בזה [כנלע"ד]:

טו כבר נתבאר דבשר חיה ועוף מותר מן התורה ומדרבנן אסור לאכלו ולבן מותרים בבישול ובהנאה ובן הבריעו גדולי אחרונים ודלא כיש שרוצים להחמיר בזה וכן הדין בבשר בהמה עם חלב חיה אבל בשר דגים וחגבים אין בהם איסור אבילה בחלב אפילו מדרבנן ופשיטא שיכול לבשל דגים עם חלב ולאוכלן וכן המנהג פשוט בכל הפוצות ישראל ודע שבעות נפל בספרו הגדול של רבינו ב"י שכתב שאין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמבואר בא"ח סי' קע"נ ושם מבואר על בשר בחלב שיש סכנה וכבר השיגו רבינו הרמ"א בספרו ד"מ ויש שרצים לקיים זה ואמרי שמצאו בספרי הרופאים שיש סכנה בדגים בחלב ואינו כן דהרבינו בחיי כתב בפ' משפטים שהסכנה הוא בדגים עם נבינה ומזה נופל צירעת על האדם ע"ש ולא בדגים בחלב ועוד ראם כדבריהם למה לא קבע זה בש"ע ועוד דכל העולם אוכלים זה ונחשב למאכל חשוב ולבן לית מאן דחש לזה מילתא ויכולים לאכול בלי שום קפידא חלילה [ופתוס' ספ"ק דמ"ק]:

טז וכתב רבינו הרמ"א בסעיף נ' דנהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בה בשר עוף הואיל ואינו דק מדרבנן אכל בשר בהמה יש להניח אצל החלב שקדים משום מראית העין בכמ"ש לעיל סי' ס"ו לענין דם עכ"ל ויש שהקשו עליו דמצינו שגם באיסורי דרבנן חששו למראית עין באיסורי שבת [שבת נ"ד:] ולי נראה דמאיסורי שבת אין ללמוד דכבר כתב הרמב"ן ז"ל דכל איסורי שבת דרבנן הוה כדאורייתא וראיה שהרי מצינו בנביאים איסור מקח וממכר בנחמיה ע"ש ועוד אפשר לומר פשוט דודאי אין דרך לבשל בשר בחלב שקדים אלא שאוכלים הבשר עם החלב שקדים ולכן בבשר בהמה אף דכלא בישול הוי נ"ב רק איסור דרבנן ס"ם חששו למראית עין אבל בבשר עוף דאף בבישול אינו אלא איסור דרבנן באבילתו ולכן בלא בישול אין חשש בלל דזהו כתרי דרבנן [פסחים נ"מ ו' סק"ד] ומ"מ נכון להחמיר גם בעוף בין שיש אוסרין:

יז אסור לבשל בחלב אשה מפני מראית העין ואם נפל לתוך התבשיל בטל וא"צ שיעור כ"כ הרשב"א וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ד' ונראה לפ"ז דב"ש ראסור לבשל לכתחלה בחלב טמאה או בשר טמא בחלב טהור ודוקא בשר בהמה אבל בעוף דדבנן אין לחוש עכ"ל ויש חולקים בזה דדוקא בדבר הכותר לאכול חשו למראית עין אבל לא בדבר שאסור באבילה [ס"ו וס"ך] ועוד דאיך אפשר לאסור דבר שחכמי הש"ס התירו להדיא ודוחק לומר דזהו במקום דליכא מראית עין שהרי קיי"ל דכל שאסרו מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור הגם שיש לחלק ס"ם לא מסתבר לומר בן ונם דוחק לומר דהמשנה והגמ' לא מיירו באיסור מראית העין [פס"ך סק"ו] והרשב"א עצמו בתשו' כתב דטמאה מותר לבשל אך שקשה להקל מאחר שיצא מפי רבינו הרמ"א וצ"ע ופשוט דלרפואה אין כאן חשש כלל:

יח שאלו להרדב"ז ז"ל [ח"נ סי' תכ"ו] על מה שנהגו ליתן בתוך הצוקע"ד בומן שמבשלים אותו חלב של בהמה טהורה תרי לטמאה אם מותר לאכלו עם בשר והשיב דאין כאן בית מיחוש שהרי נותנים כפלים סים והרי נתבטל במים וכצוקע"ד ולא שייך בזה לומר אין מבטלין איסור לכתחלה שהרי בשעה שמבטלו אינו איסור והאיסור אינו אלא בשעה שאוכלו עם בשר ואו כבר נתבטל ועוד שהחלב האור שוובו ושורפו [עפר"ח סק"ו ועין לבריו מובנים ופ"ם להנרי"ם שמקדום ספריש"ל סים סוכ]

סוכל זה הנוקער עם בשר עוד כתב עם בשם כנ"ל שכקומם כסעודם מזה מולין מחר בשר סורו שנתכבל בחלב מקדים וכרוב ממולח בבשר עם חלב מקדים וכיון שבחלב מקדים מכיסה ומין טיכר להדיח מין כמן מרחיק מין]:

יט כתב הטור וכיצים הנמצאים בעופות מוחרים לאכלן בחלב בר"א שהן נמורות אבל אם אינן נמורות הרי הן כבשר העוף עצמו ואיזהו נמורה כתב הרשב"א כל שיש לה חלבון וחלמון אע"פ שהיא מעורה בנירין ה"ז נמורה אין לה אלא חלמון עריין בשר הוא ורש"י פירש כשנגמר החלמון ועדיין היא ארוסה ומעורה כמו השלל של הביצים המחובר באשכול שרי ויראה מדבריו שמתיר אפילו אין לה עדיין חלבון עכ"ל ורבינו הב"י בסעיף ה' כתב ביצים הנמצאים בעופות אם הם נמורות דהיינו שיש להם חלבון וחלמון אע"פ שהיא מעורה בנירים ה"ז נמורה ומותר לאכלה בחלב אבל אם אין לה אלא חלמון אסור לכשלם בחלב אבל אם אכלם בפני עצמם מותר לאכול אחריהם נבינה או חלב עכ"ל וזהו כשיטה הרשב"א שכטור ולא כשיטת רש"י:

כ ויראה לי שזה שכתבו לשיטת הרשב"א כשיש לה חלבון וחלמון אף שמעורה בנירין מותר לאכלה בחלב אין הכווגה דווקא שנגמר רק הקליפה הקשה דא"כ איך היא מעורה בנירין הזה אנו רואים בחוש כשמוצאים ביצה נמורה בחלבון וחלמון ובלא הקליפה הקשה היא מונחת בפ"ע ואינה מעורה כלל אף במקצת וכ"כ הרשב"א עצמו בתה"ב [בית ג' שער ד'] וי"ל ושלל איתן שנשללו מן הנירין ונפרדו ועדיין לא נתקשה קליפתה העליונה דבהם לכ"ע אינן כבשר וכו' דאף ר"י לא אסר אלא כל זמן שמעורות בנירין עכ"ל כלומר כרבנן [ביצה ו':] דאפילו מעורות בנירין מותר הרי מפורש דאף קודם קישוי קליפה העליונה אינה מעורה בנירין אלא כוונתם שיש לה חלבון וחלמון כלומר החלמון נגמר והחלבון עדיין בנידולו דאז עדיין היא מעורה קצת בנירין וכשנגמר גם החלבון נפרדה לגמרי מהנירין אף קודם קישוי הקליפה:

כא וזהו שדקדק הטור בדבריו לשיטת רש"י כתב שנגמר החלמון ולשיטת הרשב"א כתב שיש לה חלבון וחלמון ולא כתב שנגמר החלבון והחלמון מפני שהחלבון עדיין לא נגמר ובזה מובן ג"כ מה שכתב לשיטת רש"י ויראה מדבריו שמתיר אפילו אין לה עדיין חלבון עכ"ל ולכאורה אינו מובן מ"ש ויראה מדבריו וכו' הלא מבואר בותב רש"י כן שהחלמון נגמר וממילא דעדיין אין כאן חלבון אלא מפני שאפשר לומר בכוונתו שהחלמון נגמר והחלבון עדיין לא נגמר אבל מקצת החלבון יש ולפ"ז לא פליג רש"י עם הרשב"א ולזה אומר הטור שמדברי רש"י משמע שאפילו אין לה עדיין חלבון כלל מותר כיון שהחלמון נגמר בשלימות ולפ"ז פליגי לדינא [ותוקף כוונתו מבוס דבס"י סי' סם ומע"ס

שמעורס עדיין וכו' ולפ"ז יכול להיות גם כעים חלבון אך ממ"ם שהחלמון לבדו נגמר מבמע דאין לה חלבון כלל ונ"ע כפום סם ז'. ל"ם ומע"ס שכתבו וסי' הקונטרס לגמורות קאי מחלמון אבל גם נתקשה עדיין וכו' עכ"ל ורב"י גם כתב כן מ"ם ולדבריהם זהו כהרשב"ם ופוד יותר ופולי להיכא דאמרי סם כן סום ורב"י סי' לגבון רבמון וגם פליגי עם הרשב"ם אך הטור סימו סוכר כן ונ"ע ודוק]:

כב וראיתי לאחד מגדולי המפרשים שכתב וז"ל והעיקר דגמורות היינו שנגמרו בחלמון וחלבון דאם אותן שקליפתן רכה מעורות אפילו דיעבר אסור ואם אינן מעורות מותר אבל אותן הקטנים שלא נגמרו אלא בחלמון לבד אפילו אינן מעורות אסור אפילו דיעבר דכנוף הבשר נינהו וכן פסק בתורת חטאת אלא שלא חילק בין מעורות או לאו ומשמע מרבריו דאותן שנגמרו בחלמון והן אפילו מעורות מותר והעיקר כמ"ש גם צ"ע קצת למה לא הניח כאן כלום [ס"ך סק"י] ולענ"ד דברים תמוהים הם דכל שנגמרו בחלמון וחלבון א"א שיהיו מעורות וכל שנגמר החלמון לבר א"א שלא יהיו מעורות ויפה עשה רבינו הרמ"א שלא חילק בת"ח ושלא הניה כאן כלום וכאשר בררנו בסעי' הקודמים בס"ד:

כג הקשו הגדולים דהבא שרינן כשיש להם חלמון וחלבון אף שמעירות בנידים ולעיל בסי' פ"ו נתבאר בהכה תרנגולת על זנבה והטילה ביצים דאסורות משום אסה"ח כשהן עדיין מעורות בנידים ודין זה הוא נ"כ מהרשב"א בס"ש שם סעיף י"ח וכבר כתבנו שם דלענין נבלה החמירו ויש מי שתירץ דבבשר עוף בחלב דרבנן הקילו [ס"ך סק"ם] ויש מי שתירץ דאיסור אסה"ח שאני רהא אי לאו דהתירה תורה ביצים היינו אוסרין כל ביצים מפני אסה"ח וכשהתירה תורה לא התירה רק אותן שאינן מעורות [שם] ויש מי שתירץ דאיסור בב"ח בטעם תלוי וכשיש חלבון וחלמון אף שהן מעורות אין בהם טעם בשר משא"כ איסור אסה"ח אינו תלוי בטעם [ס"ק סי' כ'] ויש מי שאומר דבאסת גם בכאן אסור כל זמן שמעורות [ט"ז סק"ו בשמו] ולי נראה דודאי גם בשם דינו כמו בכאן אך בשם א"א לברר באופן אחר דהנה כבר בארנו דכשנגמר גם החלבון שוב אינן מעורות בנידין וקודם נמר החלבון הוא רפה מאד באופן שבשהפילה התרנגולת ישתפך לגמרי ולא ישאר רק החלמון ונידול החלבון א"א להכיר רק בהמצאו בפנים התרנגולת ולא בשתפיל ולפ"ז שפיר קאמר הרשב"א בשם דאם אינה מעורה בנידין והיינו בגמר החלמון והחלבון מותר ובשהיא מעורה בנידין א"א להכיר רק החלמון ואסור:

כד וזה שכתב רבינו הב"י דאם אין לה אלא חלמון אסור לבשלה בחלב לאו דווקא דבישול בשר עוף בחלב מותר כמו שנתבאר וכוונתו על אכילה ונקיט לשון התורה שקראתה לאכילה בישול [ס"ך ופרי"מ סק"י] וזה שכתב דאם אכלם בפ"ע מותר לאכול אחריהם

נבינה

נבינה או חלב יש חולקים בזה וס"ל דכל דחקון רבנן בעין דאורייתא תקון [פל"מ] והמקל יש לו על מה לסמוך וכתבו גדולי האחרונים שבנות ישראל שלנו נהגו שאפילו במצאם ביצים שלמים בקליפתם הקשה שלא לאוכלן עם חלב אבל כשהפילה הביצה אף בקליפה רכה מותר לאכלה בחלב ואין להחמיר כלל :

כה בשר בחלב מעושן כלומר ששרו בשר בחלב ואח"כ תלו אותו בעשן וכן המבושל בחמי טבריא אין לוקין עליו מפני שדבר זה הוה בעיא בירושלמי נדרים [פ"ו] אי חשיבי כבישול לענין בב"ח אם לאו והוה ספק תורה ולבן גם בהנאה אסור מספק ויש שמשמע מדבריו דזהו רק מדרבנן אסור ואינו כן [עפ"ך סקי"נ ונקה ודוק] ויש מי שאומר דבמעושן אין ספק ולוקין עליו משום דבירושלמי שבת [פ"ו ס"כ] אומר שם דבשבת חייב משום מבשל ומטילא דה"ה לענין כב"ח [פל"מ] אמנם בבר בתבנו בסעיף י' דמשבת אין ראיה בלל ע"ש [וכ"כ בפליתי סק"כ] ואדרבא מדלא הזכיר הירושלמי שם גם לענין בב"ח ש"מ דבב"ח הוה ספק :

כו וכן המבושל בשר בחמי חלב או בחלב הנמצא בכדמה שמתה או שנשחטה או בחלב זכר של בהמה [ע"ך סקס"ז] או שבישל דם בחלב פטור ואין לוקין על אכילתו משום בב"ח ראין בזה איסור תורה בבישול ובאכילה מפני איסור בב"ח ורק מדרבנן אסור משום בב"ח ולכן מותר בבישול ובהנאה וחלב זכר של איש לא נקרי חלב כלל ואם נפל לתוך קדירה של בשר אינו אוסר ולא נרע מחלב אשה שנתבאר שאינו אוסר אבל כל אלו שנתבארו אוסרים המאבל במו חלב גמור ואפילו בבישול נבון לאסור לבתחלה :

כז יש מי שאומר דזה שנתבאר דבמי חלב פטור אין זה הנסיובי שהוא החלב המתמצה מקפאון הגבינה דזה אינו בכלל מי חלב אלא בכלל חלב ואסור מן התורה אלא מי חלב הוא דאחר שעושים הגבינות מבשלים הנסיובי והאובל צף מלמעלה ולא נשאר בו אלא מים בעלמא וזהו הנקרא מי חלב ובבר נתבאר זה בפ"א סעיף י"ר ע"ש וזהו דעת הרא"ש והטור ולא כן הוא דעת התוס' בחולין [קי"ד ד"ס המתחל] ונם דעת רש"י שם לא נראה כן ע"ש [עפ' מיתב"ם נלפז ונם עי' נסיובי נרפ"נ דפסחים פי' כן ס"ם] :

כח המבשל שליל בחלב חייב דהוא כבשר לענין זה וכך אמרו חז"ל נדי לרבות את השליל [קי"נ:] וכן המבשל בשר בחלב בן פקועה שיצאה חיה אע"פ שאינה מעונה שחיטה מן התורה מ"מ קרינא בזה בחלב אמו ולא דמי לחלב שחוטה ומתה [כנלע"ד וכ"כ נתוב"ם סי' נ"ו] ויש מי שבתב דהוה כחלב שחוטה ומביא ראיה מבכורות [ו:] שחקר הש"ס מנלן דחלב אינו אסה"ח ואומר שם מדאסרה תורה בב"ח מבלל דחלב לחודיה שרי ע"ש ואם נאמר שיש בבת פקועה איסור בישול ניתא דאחלב כת פקועה קאי דלחודה שרי בהבשר אין זה ראיה בלל דבנם' אין זה רק הוח אמינא ובלא"ה דחי לה שפיר ע"ש דדחיה זו הוא דוחק בטובן והש"ס דחי לה ברווחא [וס"ל נסדוחק אל הטכ"י דלמי כל"מ ועפ"ם סקי"ד] :

כט אבל המבשל שיליא או עור ונידים ועצמות ועיקרי קרנים ומלפים הרכים פטור וכן האובלן פטור וס"ם אומרא מיהא איכא בין בבישול בין באכילה ואפילו עצמות קשים וגידים קשים [עפמ"נ סקכ"נ] ומזה שבעצמות הוה כבשר ממש ואם נמצא עצם חליל שנתבשל בחלב ויש להסתפק שמא היה בו מוח ונאסר בהחלב ואולי אין ששים נגדו אין להחזיק ריעותא אם לא שדרכו של זה העצם להיות בו מוח הרבה דאז הוה ספיקא דאורייתא ואולינן לחומרא דמשום העצם בלבד אם היא קשה נראה דא"צ ס' בדיעבר וכעצם רך נראה דצריך ס' [כנ"ל ועפמ"נ סס ודוק] ונראה לענין עור באותן שעורותיהן כבשרן כס"ש הרמב"ם ספ"ד דהיינו עור השפל ועור שתחת האליה ועור בית הבושת נם לענין בב"ח יש לדונם כבשר וצ"ע [עפמ"נ סס] :

ל כתב רבינו הרמ"א בסעיף ו' י"א דאסור לחתות האש תחת קדירה של עכו"ם לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב פעמים בשר והמחתה תחת קדירה שלהם בא לירי בישול בב"ח עוד כתבו דאין לערב מים שהדיחו בהם בלי בשר עם מים שהדיחו בהם בלי חלב וליתן לפני בהמה דאסורים בהנאה עוד כתבו דהבלי שעושין בו מים לחפיפת הראש אין לשמש בו דעושין אותה מעפר שעל הבירה ורנילות הוא להתערב שם בשר וחלב ולבן יש לאסור נ"ב להשתמש מן הקדרות של התנורים שבבית הדוחף משום דנתזים עליהם לפעמים בשר וחלב מן הקדרות שמבשלים בתנורים ובדיעבר אין לחוש בבל זה ואף לכתחלה אין בזה אלא חומרות בעלמא והמיקל לא הפסיד עכ"ל ולבן הרבה אין נוהרין בבל זה [עפ"ך סקי"ח ופמ"נ ודוק] :

לא והטעם דאינם אלא חומרות בעלמא בדין הראשון לחתות תחת קדירה שלהם י"ל משני טעמים או משום דאין בישול אחר בישול בבב"ח כמו לענין שבת דלהרבה פוסקים אין בישול אחר בישול כמ"ש בא"ח מי' שי"ח או שהטעם הוא משום דבשר בחלב הבלוע בבלי לא שייך בזה בישול דאין זה דרך בישול שאסרה תורה וב"כ האחרונים דטעם זה עיקר וכתבו דיש בישול אחר בישול בבב"ח נמור שאינו בלוע [פליתי סקי"ג ופמ"נ סקי"ח] ויש מי שבתב דהנם דלפי הסברא י"ל דאין בישול אחר בישול בבב"ח מ"ם יש ראיה מנם' [ק"ד:] דיש בישול אחר בישול במו שיתבאר בם"ד :

לב דאמרו שם רטעמא דאכור להעלות על השלחן נבינה עם בשר נזירה שמא יעלה באילפס רותח וזהו וראי שאין מעלין על השלחן דבר שלא נתבשל ובודאי הבשר נתבשל בבר ועכ"ז נזרו שלא לבא לידי איסור דאורייתא אם יתנו נבינה כהאילפס הזה [פליתי

סמ] ואיני מביר דאיה זו כלל דודאי ביון דהגבינה עדיין לא נתבשל לא מקרי בישול אחר בישול אף שהבשר נתבשל מ"ם בב"ח עדיין לא נתבשל אבל בב"ח שבשר נתבשל מנ"ל לומר דיש בזה בישול אחר בישול ועוד דרש"י פ' שם בזה"ל נזירה שמא יעלה בשר בהמה עם הגבינה בתוך אילפס רותח דהוה ליה בישול עכ"ל ומשמע להריא שיעלה לתוך האילפס הרותח בשר חי עם גבינה חיה ואף אם נדחוק לומר בכוונתו דהבשר כבר נתבשל מ"ם הגבינה ודאי לא נתבשלה וזהו בישול ראשון לענין בב"ח וכמ"ש ולכן צ"ע לדינא [ומ"ש בסעיף י"ב וזוק] :

לג ובדין השני שאין לערב מים שהדיחו בהם כלי בשר עם מים שהדיחו בהם כלי חלב וליתן לפני בהמה הרי לא שייך זה אא"כ חיו המים רותחים מכלי ראשון ונתערבו רותחים דאל"כ אינו אסור בהנאה שאין זה דרך בישול וגם שיהיה ממשות של בשר ושל חלב בתוך הכלים ודבר זה הוא רחוק המציאות שהרי אפילו אם הדיחו ברותחין מכ"ר אח"כ בשנתערבו הרי הם כלי שני וכ"ש בהדין השלישי בחפיפת הראש שעושין מאפר שבבירה וכודאי בבר נשרף כל הלחלוחית וגם הוא טעם לפגם ואע"פ שכתבנו בשם הרמב"ם בסעיף ג' דבב"ח אסור אף אם נתנו בהם ראש ולענה ע"ש זהו בשבבר נעשה בב"ח אבל לעשות בב"ח ע"י דברים הפוגמים זה לא שמענו ודינו בכל האיסורים דנט"ל מותר [וכ"כ בפליתי סקפ"ו] ותדע לך שכן הוא שהרי לקמן יתבאר בקדירה של בשר שאינה בת יומא אם בישלו בה חלב מותר התבשיל משום דהוה נט"ל ובן בקדירות של תנורי בית החורף הוא רק חששא בעלמא ולכן כל אלו אינן חומרות מעיקר הדין ודע שיש ליזהר שלא לשאוב מים בכלי של בשר ואח"כ בכלי חולבת אם אינם נקיים לגמרי ואף בכלי בשר שאינה נקיה בלבד או בכלי חלב שאינה נקיה בלבד אין לשאוב מים לכתחלה דשמא ישתמש בהמים עם הדבר השני ופשוט הוא :

לד כתב הטור חלב הנמצא בקיבה לרעת רב אלפס אינו חלב ומותר לבשל בו בשר אפילו בצלול שבה וכ"כ הרמב"ם [פ"ט] ורש"י אמרו וכתב שהוא חלב גמור אפילו הקרוש שבה כ"ש הצלול ור"ת חילק הקרוש שבה אינה חלב אבל הצלול הוא חלב לפיכך אם מלח הקיבה בחלבה נאסר משום בב"ח דמליח ברותח וכן אם עמד בה יום אחר דכבוש כמבושל ואם העמיד בה נבינות אם יש בהן בנותן טעם אסורות לרש"י אפילו בקרוש ולר"ת בצלול דווקא וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל :

לה ביאור הדברים דטלה או ענל או גדי בשיונקים ושוחטין אותם נמצא חלב בתוך הקיבה והוא בחוסץ ויש בו חריפות הרבה עד שבו כלומר בהחלב שבהקיבה או בהקיבה עצמה והוא נקרא עור הקיבה [מפני שנכנר הקיבה טוב רק כשור וגם נכנר למפני ממיצתו

וחריפותו מיני זמן וכסמ] מעמידים נבינה דכשמטילים מהם מקצת לתוך יורה של חלב נעשה נבינה וזהו מפני גורל חריפותם ולפעמים נמצא בו חלב צלול ולפעמים חלב קרוש ולכן ס"ל להרי"ף והרמב"ם דחלב הקיבה אין דינו כחלב כלל אלא כפירשא בעלמא כמו כל המינופת הנמצא בהקיבה שהרי אין בו טעם הלב כלל ולכן מותר לבשל בו בשר ונראה להריא דלדיעה זו אפילו מדרבנן מותר ותדע לך שכן הוא דאי מדאורייתא הלא נם כלא"ה חלב שחוטה מותר מן התורה כדרשינן בנמ' [ק"נ:] כחלב אמו ולא בחלב שחוטה וכמ"ש בסעיף כ"ו ויש מי שכתב דלדיעה זו מיהו אסור מדרבנן ודברים תמוהים הם [ע' נסוס ומנ"ם סקכ"ם] ודעת רש"י ז"ל שהוא בחלב גמור אף הקרוש שבה ור"ת ז"ל מבריע דהצלול בין שהוא רומה לבל חלב דינו כחלב אבל הקרוש הוה כפירשא בעלמא ואם נמצא צלול ונקרש יש בזה דיעות במו שיתבאר בם"ר :

לו ולבן בתב הטור דאם מלח הקיבה בחלבה נאסר דמליח ברותח ובן אם עמר בה יום אחר טעם בבוש וזהו לרש"י ולר"ת לרש"י אפילו בקרוש ולר"ת בצלול ושיעור מליחה הוא כרי שיתנו על האור ויתחיל להרתיח כמ"ש בסי' צ"א [כ"י] ואם העמיד בהמליח או בהבבוש נבינות אם יש בהם בנ"ט דהיינו כשאין בהנבינות ששים נגד החלב המלוח והבבוש אסורות הנבינות אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם מותר בין דהוה פירשא בעלמא ואין לשאול נהי דהוה פירשא בעלמא מ"מ הא בלעה מעור הקיבה ע"י המליחה והבבישה ויש בה טעם בשר וא"ב כשנתן החלב אח"ב לתוך הנבינות הרי יש בהם טעם בשר ובאמת יש מהפוסקים שאומרים מטעם זה נם להרי"ף והרמב"ם [נ"י נסס ריו"ו ומרדכי נסס רמני"ה] וצ"ל לדעת המחבר דבין דהוא פירשא בעלמא אין כח הבשר של עור הקיבה שולט בו שיתן אח"ב טעם בשר בהנבינות וזה ערוך יותר מנ"ט בר נ"ט מפני שהפרש מבטלו לגמרי [כ"י] ולי נראה לומר עור טעם בזה דנהי דבאיסור דרבנן מחמרינן בבראורייתא מ"ם הבא הוה כתרי דרבנן דאפילו חלב גמור אינו אסור מן התורה אלא בבישול ולא במליחה ובבישה ובבאן נם טעם הבשר הנבלע בחלב זה אינו אלא ע"י מליחה ובבישה והעיקר שמשיטים בהנבינות הוא פירשא בעלמא ורק טעם בשר שבא ע"י מליחה ובבישה והוה בתרי דרבנן ולא מחמרינן בזה :

לז והנה נם לשיטת רש"י ור"ת יש שאלה גדולה דלמה לא אסרו רק בנ"ט הא הוה דבר המעמיד דאפילו באלף לא בטיל ונהי דלענין עור הקיבה עצמה בשהעמידו בה גבינות יתבאר דאינו אסור רק בנ"ט מפני שאיסור בב"ח בטעמא הליא במו שיתבאר בם"ד מ"מ הא כשהעמידו בעור קיבת נבלה יתבאר דאפילו באלף לא בטיל כדין דבר המעמיד והבא החלב שבקיבה הוה נבילה כיון דנמלחה עם הקיבה עצמה או נבבשה

וחצ"נ וא"כ למה אינו אוסר רק בששים [ס"ך סק"ו] וצ"ל כיון שזה המעמיד אין איסורו מחמת עצמו אלא מחמת איסור בב"ח לא החמירו בזה [סמ] ועוד כיון דהמעמיד נעשה נבלה מאיסור בב"ח דרבנן ע"י מליחה ובבישה אין לנו לדונו בנבלה גמורה שלא יבטל אפילו באלף [סרי"ם סקכ"ו] ולי נראה משום דהבא הזה ממש תרי דרבנן דאפילו חלב גמור בבשר ע"י מליחה ובבישה הוה דרבנן ובכאן אפילו בכישול נמור לא נעשה איסור תורה מפני שהוא חלב שחוטה ולכן בתרי דרבנן לא מחמרינן במעמיד לוטר שלא יבטל אפילו באלף:

לח וז"ל רבינו הב"י בסעיף ט' חלב הנמצא בקיבה אינו חלב ומותר לבשל בו בשר אפילו בצלול שכה ויש מי שאוסר עכ"ל ונראה להדיא לתפוס להלכה כרעת הרי"ף והרמב"ם והיש מי שאוסר כלומר בצלול כרעת ר"ת אבל דעת רש"י לא הביא כלל ויש שחששו גם לדעת רש"י [ים"ם סי' ק"ו] ובסעיף י' כתב חלב הנמצא בקיבה שנמלח בקיבתה או שעמד בו יום אחד ואו אסור להעמיד בו עכ"ל ואין סברא לומר שכתב זה רק להיש מי שאוסר דא"כ הו"ל לכתוב זה באותו סעיף אלא וראי רגם לדעת הרי"ף והרמב"ם כתב כן וס"ל דאע"נ דפירשא בעלמא הוא מ"מ כיון שנמלח או נבבש עם בשר הקיבה הרי יש כה טעם בשר ופשנתנה אח"כ לתוך הגבינות הרי יש כהם טעם בשר וכמ"ש בסעיף ל"ו [ס"ך סקכ"מ ובליעגל כתב בשי למוחר]:

לט אבל רבינו הרמ"א לא ס"ל כן שכתב שם וז"ל ואם העמיד בו אם הוא הצלול אוסר כל הגבינות עד שיהא ס' בחלב שהעמיד נגד הקיבה האסורה [כלומר החלב שנקיבה] ואם היה ס' בחלב הבל מותר ואם היה הקיבה קרושה אינה אוסרת בלום אפילו לא היה ס' בחלב נגד הקיבה ואם היה הקיבה צלול מתחלה ונקרש יש לו דין צלול ויש מקילין בזה ובמקום הפסד יש לחקל עכ"ל הרי שפסק לנמרי כרעת היש מי שאוסר והוא דעת ר"ת דבצלול גם בריעבר אסור כשאין ס' ובקרוש גם לבתחלה מותר ואולי דבקרוש ס"ל נ"ב דאסור לכתחלה ודק בריעבר מותר ואפילו בכשרה שינקה מן השרפה והיה צלול ונקרש יש להחיר במקום הפ"ם כיון דאין כאן איסוד דאורייתא שאינו דרך בישול ולהרי"ף והרמב"ם מותר גם בצלול לפיכך בצלול ונקרש יש להתיר בהפ"ם גם בזה [ס"ך סקנ"ג] ודע דכשיש ס' מותר גם לכתחלה ואין שייך בזה מכטלין איסוד לכתחלה כיון שאין כוונתו לכטל האיסוד אלא להעמיד וחלב לעשות גבינות וצ"ע לדינא אמנם בצירוף דעת הרי"ף והרמב"ם יש להקל:

מ כיון שנתבאר דחלב שבקיבה יש לה תריפות וחיסרון לכן לכתחלה אין להניחה בקיבה עד שיצמנן החלב שבתוך הקיבה ויש לדוש שיפליט ויבליע גם בלא מליחה ובבישה מפני תריפותו ויקבל טעם הבשר מעור הקיבה אמנם בדיעבד אין לחוש כל זמן שלא מלחוהו בתוכו ולא בבשוהו כפי שנתבאר לפי הדיעות [פמ"ז סקי"ז וע"ע וכנר תמהו פלוי סנקס"כ ופמ"נ]:

מא כל מה שנתבאר הוא בהקיבה עצמו כלומר בחלב שבתוך הקיבה שזה נקרא בלשון הפוסקים קיבה אבל בשר הקיבה עצמה ונקרא בלשון הפוסקים עור הקיבה הרי הוא בשר טמש ולכן אם העמיד נבינה בעור קיבת נבלה וטרפה או בהמה טמאה ה"ז אסור בכל שהוא כדין דבר המעמיד דאפילו באלף לא בטיל אבל כשהעמיד בעור קיבת בשרה בטל בששים והיינו אם יש בהחלב שנתנו בו עור הקיבה ששים בנגד העור בטל ואע"נ דגם זה הוא מעמיד ט"מ באיסור בב"ח שהתורה הקפידה על הטעם הגמור שהרי לא אסרה רק דרך בישול אין לאסור בשאין בו טעם ולכן בטל בששים דכל במה דלא יהיב טעמא לאו בב"ח הוא אלא כל אחד עומד בפ"ע כן בתבו הפוסקים [ס"ך סקל"ה] ומטעם זה גם מדרבנן לא אסרו לפי שאין זה נדד בב"ח אבל נבילה וטריפה ושמאה דהוא בפ"ע אסור אולינן בתר מעמיד:

מב ואפילו בנבלה וטרפה ושמאה בתב רבינו הרמ"א בסעיף י"א דדווקא בשלא היה שם מעמיד אחר רק הדבר האסור אבל אם היה שם נ"כ מעמיד היתר הוי זה וזה גורם וכותר אם איבא ס' נגד האסור עכ"ל וגם זה דווקא בשאין בהאיסור לבדו כדי להעמיד אבל אם יש באיסור לבדו כדי להעמיד אפילו אם גם בהיתר יש כדי להעמיד אסור כדין כל זה וזה גורם שבש"ס [ס"ז וס"ך ופל"ח וכרי"פ] ואף שלשון רבינו הרמ"א משמע קצת דכבל ענין מותר מ"מ כן עיקר לדינא ולפ"ז אם העמיד בהעור ובהקרוש או בצלול ובקרוש ואין באחד מהן כדי להעמיד מותר ואולי דבצלול ובקרוש יש להתיר בכל נוני מפני צירוף דעת הרי"ף והרמב"ם דגם הצלול הוי כפירשא בעלמא ויש להתיישב בזה:

מג עוד כתב בסעיף י' דשור הקיבה לפעמים מולחים אותו ומיבשים אותו ועשה כעץ ומטלאים אותו חלב מותר דמאחר שנתייבש הוי כעץ בעלמא ואין בו לחלוחית בשר עכ"ל וה"ה שאר בני מעיים בשמיבשים אותם עד שנעשים כעץ [ס"ך סקל"ג] אבל בשר יבש כעץ אוסר [פמ"ג] ויש מהירים גם בבשר יבש כעץ [ס"ת נסס נוכ"י וח"ל] ואף אם אח"כ מבשלין אותן או שורין במים מעל"ע מותר [סמ] ואצלנו עושים הגבינות ע"י עור הקיבה שנתייבש עד אשר רק לעפר עם עור דבים בידוע:

סימן פח שלא להעלות בשר ונבינה על שולחן אחד, ובו י"א סעיפים:

א שנו חכמים במשנה [פ"ח] כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים ואסור להעלות עם הגבינה על השלחן חוץ; וכו' ואפילו בשר עוף אסור להעלות עם הגבינה על השלחן ופירשו בגמ' [ק"ד] דאף דבשר עוף בחלב מדרבנן נזרינן אטו בשר בהמה ואע"ג דצונן בצונן מותר מן התורה גזרינן שמא יעלם יחד באילפס רותח ע"ש ואע"ג דהוה גזירה לגזירה מ"מ כאן היה נראה לחכמים לגזור [חוס' שם]:

ב והטעם שהחמירו בבב"ח יותר מכל האיסורים שהרי לא מצינו שיהא אסור לאכול על השלחן שמונח עליו נבלות וטרפות דמשום דבב"ח כל אחד בפ"ע מותר ולא בדילי מינייהו לפיכך חששו [ר"ן פנס"ג] וכן במודר הנאה מחבירו אסור לאכול עמו מקערה אחת שמא ישתל מחלקו כמ"ש בסי' רכ"א הוה נ"כ בעין טעם זה דמפני שאין הדבר אסור מצד עצמו אלא מצד נדרו חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה [פ"ך סק"נ] וזה שעל שלחן אחד מותרים לאכול הוה הטעם דבין שנדר ממנו הנאה מסתמא הם שונאים וא"ז לפיכך לא חששו בשלחן אחד דנם כאן אין האיסור רק במכירים וא"ז כמו שיתבאר וזה שנתכאר בא"ח סי' ת"מ דבפסח בשבא עכו"ם עם חמצו אסור להעלותו על השלחן כשהישראל אוכל אע"ג דחמץ בפסח איסורו בכרת מ"מ כיון דלא בדילי מיניה כולי שתא ועל הלחם יחיה האדם חששו לזה אבל בשארי איסורין לא חששו חכמים [שם] ולפ"ז אסור להעלות לחם של איסור בעת שאוכל שמא יאכל ממנו [שם]:

ג ודע דלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ט דין כ' תמוה קצת בענין זה שכתב אסור להעלות את העוף עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל עליו נזירה משום הרגל עבירה שמא יאכל זה עם זה אע"פ שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים עכ"ל וכעין זה כתבו הטור והש"ע ע"ש והרי בגמ' אמרו דהחשש הוא משום בשר בהמה ושיעלה באילפס רותח [ומירון בלח"מ מיטו מוגן כמעם ע"ם] ואולי דרך הפוסקים לקצר כיון דלדינא אין נ"מ בזה וכוונתם ג"כ כן הוא שמא יבא לאכול זה עם זה ומזה יבא לאכול בשר בהמה עם גבינה ושיעלה באילפס רותח [וחכו טוגת סמ"ו סק"ם וקיצר נדבריו ולחתם נמנם נו סממ"נ ע"ם ודוק]:

ד אמנם לענ"ד דבר נדול השטיעונו רבותינו בזה ונ"מ לדינא כאשר יתבאר בם"ד דהנה במשנה ראשונה דכל הבשר שנינו דכל מין בשר אסור להעלות עם הנבינה על השלחן ובזה פלפלו בגמ' כמו שכתבנו אך אח"כ שנינו משנה אחרת העוף עולה עם הגבינה על השלחן ואינו נאכל דברי ב"ש וב"ה אומרים לא עולה ולא נאכל ולא ידענו איזה חידוש יש במשנה; ואמת שרבותינו בעלי התוס' בתבו שם דזהו כמו שאומר שדבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ולכן לא נחשב זה בסתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם ע"ש ויראה לי דהרמב"ם אינו מפרש כן דא"כ הו"ל להש"ם לפרש כן כמו שמצינו בב"מ שפירש הש"ם כעין זה אלא ודאי דבמשנה זו יש חירוש אחר:

ה והיינו דמשנה ראשונה שבללה בל מיני בשר ביחד שפיר פירש הש"ם דגזרו שלא יבא לידי איסור דאורייתא ובלא זה לא היו נוזרין אבל במשנה זו באו ב"ה לומר דנם בעוף בלבד אסרו ולא מטעם בשר בהמה ושיעלה באילפס אלא שחכמים הרחיקו זה מפני הרגל עבירה אף שהוא איסור קל דרבנן דמפני שהוא דבר תמידי ומצוי הרחיקו מהרגל עבירה אף בדבר קל ולפ"ז נ"מ לדינא והיינו שאפילו תבשיל של בשר בלבד אסור להעלותו עם הבשיל של חלב בלבד דמשנה ראשונה לא שמענו רק בשר ממש ונבינה ממש אבל בין דב"ה חששו לבלי להתרגל לעבירה אפילו עבירה קלה ולבן בל שם בשר ושם חלב אסור:

ו עוד נלע"ד לדקדק מלשון המשנה דברישא אמרה בל הבשר אסור לבשל בחלב ואח"כ אמרה ואסור להעלות עם הגבינה וכו' ולמה שינה התנא מחלב לגבינה ולבן יראה לי דרש"י ז"ל תיקן זה בלשונו הטהור שכהב ואסור להעלות דילמא אתי למיכלינהו בי הדדי דקא ננעי ובלעי מהדדי וכו' עכ"ל וכוונתו דבין דגבינה הוא דבר יבש ומונח על השלחן בלא קערה וכן הבשר מונח על השלחן בלא קערה דרוב אבילתם היתה צלי אש והבשר יבש ולבן אם יונחו על שלחן אחר ינעו זה בזה ויבלעו זה מזה אם יהיו חמים וחששו שיבואו לאוכלם ביחד אבל חלב שהיא משקה ובלא בלי א"א שתהיה על השלחן אין חשש בזה בין דאיכא בלי דמפסיק והוי בשני מפות שיתבאר דשרי [ויותר נ"ל נומר דמ"ם רפ"י ובלעי מסדדי לפ דווקא וכוונתו לפ בסמס חמים דווקא פלפ למתוך סומנם יכל לסיוח מעם בליעה זם מזה ולולי כוונתו לפסור נם בסלפ בסעם מכילה ונ"ע ופם נאמר בם"ם פ"כ נם בשני תבשילין שבתוכו מיטו פלפ בתבשיל יבש שמונח על סשלחן בלפ בלי]:

ז זה שאסרו הבמים להעלותם על שלחן אחד זהו דווקא בשלחן שאוכלין עליו אבל בשלחן שסודר עליו את התבשילין במו שלחן של בית המבשלות מותר ליתן זה בצד זה דשלחן שאוכלין עליו איידי דמשמשי בהו ידים אתו לאנחינהו זה על זה [רש"י ק"ד:] או זה בצד זה ממש אבל בשלחן שסודרין עליו ליבא חשש זה דמסתמא אינן זה בצד זה ממש וב"ש שאינן זה על נבי זה:

ח הא דאסור להעלותן על שלחן אחד זהו דווקא בשני בני ארם המבירים זה את זה שאינם מתביישים זה מזה ויאבל בל אחד מחבירו ואפילו הם מקפידים

זה על זה ס"מ יש חששא ויא דדווקא באחים המקפידים זה על זה אסרו דסוף סוף הם אחים אבל בשארי בני אדם המקפירין מותר [יס"ג] והאחרונים הבריעו כדיעה ראשונה [ג"ך וס"ז סק"כ] אם לא שנדרו הנאה זה מזה דאז מותר או שיושבים ברחוק כל כך זה מזה עד שאם האחד יפשוט ידו לא יגיע להמאכל השני דאז נ"ב מותר [נ"ח] וכן כשאוכל לכדו אסור :

מ ואפילו המכירים זא"ז אם עשו שום היכר ביניהם כגון שכל אחד אוכל על מפה שלו או אפילו אוכלים על מפה אחת ונותנים ביניהם פת להיכר מותר ודווקא כשאין אוכלין מן הפת המונח ביניהם להיכר אבל אם אוכלין ממנו אף אם אחד לבד אוכל ממנו אין זה היכר שהרי בלא"ה הפת שממנו אוכלין מונח על השלחן ולכן צריך היכר אחר כגון שנותנין ביניהם כלי ששותין ממנו ואין דרכו להיות על השלחן דאז הוי היכר אע"פ ששותין מן הכלי ואף שי"א דאם שותין ממנו לא הוי היכר בכל ענין מ"מ גדולי האחרונים הבריעו דאם אין דרכו תמיד להיות על השלחן הוי היכר וכ"ש אם נתנו שם מנורה או שארי דברים שאין דרכן להיות על השלחן דהוי היכר ולכן מנורה בלילה שדרכה להיות על השלחן לא הוי היכר אם לא שהעמידוה במקום שאין דרכה לעמוד תמיד דאז הוי ג"כ היכר :

י ויש כזה שאלה כזה שכתבנו דכשאוכלים על מפה אחת יתנו ביניהם איזה דבר להכירא ואיך אפשר לאכול על מפה אחת בשר וחלב הא גרבקים להמפה ובאמת נהגו כל ישראל שיש להם מפות מיוחדות לבשר ומפות מיוחדות לחלב האמנם זהו דווקא במפה חדשה או שנתכבסה שזה אוכל בקצה מזה וזה אוכל בקצה מזה באופן שאין חשש ריבוק למפה [מג"ס סי' קמ"ג] ויש סי שכתב דכשמשימין קערה של בשר על השלחן ואח"כ משים קדירה של חלב במקומה כולעת מעם הבשר ואוסרת בדי קליפה [נ"ח] ולא קי"ל כן דאין הכליעה הולכת מכלי אל כלי כמ"ש ס"ס צ"ב [מג"ס סמ] סיתו ודאי דיש ליזהר בזה ולא יסלם שלא ישפך מעט מהקערה ומהקדירה ויש בזה חשש נמור וכבר המנהג פשוט שבכל בית המבשלות יש ספסל מיוחד להעמדת קדירה של בשר וספסל מיוחד להעמדת קדירה של חלב ולכל דבר של חלב ושל בשר יש כלים מיוחדים וישראל קדושים הם ומחמירים הרבת בזה :

יא וכן יש ליזהר שמי שאובל בשר והשני אובל חלב לא ישתו מכלי אחת מפני שהמאכל נדבק בכלי ולכן אפילו הם בשני שולחנות והם שני אכסנאים אסור אם לא שבעת השתיה יקנחו שפתותיהם יפה וכ"ש שלא יאכלו מפת אחד אם לא שנוהרים לחתוך בסכין נקי ויקנחו ידיהם יפה בעת שחותכין הלחם וכן נוהגין ליתר כלי של מלח לבשר כפ"ע ולחלב בפ"ע כי לפעמים מובלים במלח ונשארו שיורי מאכל במלח ואף אם לוקחים המלח בידם יש בהם שיורי מאכל ונדבקים להמלח ובבר נהגו כל ישראל להיות להם כלי מלח לבשר לבד ולחלב לבר ואין לשנות ח"ו ודע דיש מי שכתב דמי שאובל בשר אין לו לישב תוך שש שעות אצל מי שאובל חלב דילמא מישתלי ואביל ואין להשניח על חומרא בזו וא"כ הגשים שאבלו בשר לא יתקנו מאבלי חלב לצורך סעודה אחרת שמא ישכחו ויהנו להוך פיהם אלא ודאי לית מאן דחש לה [וכ"כ הממ"נ וסי"ם] ועוד דינים בעניני סעודה נתבאר באה"ח סי' קע"נ [וס"ם נב"י שלמה דבני מטוי נמס שבניס דנרי י"ם למלך בין בוגמה מחם לשמי בוגשת ומס"ו סק"נ] :

סימן פט שלא לאכול חלב אחר בשר שש שעות. ובו י"ז סעיפים :

א כתב המור אבל בשר לא שנא בהמה חיה ועוף לא יאבל גבינה אחריו עד שישהא בשיעור שמזמן סעודת הבוקר עד סעודת הערב שהוא שש שעות [תמידות וסוף רנם מעל"ע] ואפילו אם שהה בשיעור אם יש בשר בין השינים צדיך להסירו ובתוך חזמן אפילו אין בשר בין השינים אסור לפי שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך ולפ"ו המעם אם לא אבלו אלא שלעסו לתינוק א"צ להמתין דביון שלא אבלו אינו מוציא טעם והרמב"ם נתן טעם לשהייה משום בשר שבין השינים ולפי דבריו לאחר ששהה בשיעור סותר אפילו נשאר בשר בין השינים והלועם לתינוק צריך להמתין וטוב לאחזו בחומרי שני המעמים עכ"ל :

ב וכזה שכתב המור דלהרמב"ם אחר שש שעות סותר גם אם יש בשר בין השינים דגם הם חשובים במעוכל יש מי שחולק דהא מקרא מלא הוא הבשר עודנו בין שניהם ובגם' [ק"כ] למדו מזה דבשר שבין השינים הוה בשר [סר"ח סק"נ] אבגם באמת מתהלים מוכח דהאי קרא סיירי דק תוך ו' שעות שתירי כתיב לא זרו מתאותם עוד אבלם בפיהם ש"מ דעריין לא נתעכל הבשר ובן מפורש בספרי בהעלותך ז"ל יכול כדרך שבנסו ממנו הרבה כך אבלו ממנו הרבה ת"ל הבשר עודנו בין שניהם ביון שהיה נותנו להוך פיו לא היה מספיק לפוסקו כשיניו עד שנשמתו יוצא בעינן שנאמר לא זרו מתאותם עוד אבלם בפיהם עכ"ל תרי דשיעור זה דבשר עודנו בין שניהם הוא ססוך לאבילה ופשימא דלא מירי אחר ו' שעות [כרי"ם] וגם לדיעה ראשונה לאו מקרא יליף דבשר שבין השינים אקרי בשר גם לאחר ו' שעות אלא מקרא יליף דבשר שבין השינים אהרי בשר וממילא ס"ל דגם אחר ו' שעות בן הוא רקודם : שעות א"צ לבשר שבין השינים שהרי

המעם

המעם נמשך עדיין ולהרמב"ם הלימוד הוא רווקא על קודם ו' שעות :

ג והנה לפי מה שנתבאר לדיעה ראשונה צריך לנקר את הבשר שבין השינים גם לאחר ו' שעות ולהרמב"ם א"צ לנקר אח"כ וקודם ו' שעות לא מהני ניקור לרמב"ם וזהו עיקר השאלה בגמ' שם בשר שבין השינים מהו כלומר אי מהני ניקור לבשר זה תוך ו' שעות והשיב לו כיון דהתורה קראתו בשר לא מהני ניקור דגם אחר הניקור נקרא בשר [נ"ח] דא"א לומר שהשאלה היתה אם מקרי כלל בשר שהרי להרמב"ם עיקר האיסור הוא רק בשביל זה ואיזה שאלה היא ו[פס] אלא וראי כראמרינן והמעם שמא לא ינקר יפה [פס] :

ד ואמת שכן כתבו ממפרשי הטור אבל רוחק נרול הוא זה דלמה לא יועיל ניקור ולמה יש לחשוש שמא לא ינקר יפה וגם מלשון הרמב"ם עצמו לא משמע כן שהרי כתב בסמ"ק וז"ל מי שאכל בשר וכו' לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה ביניהן כדי שיעור סעודה והוא כמו ו' שעות מפני הבשר של בין השינים שאינו סר בקינוח עכ"ל ואי ס"ד דגם כניקור אינו סר הו"ל לומר שאינו סר בקינוח ולא בניקור אלא ודאי רכניקור סר וזה ששאלו בגמ' בשר שבין השינים מהו ג"ל שיפרש הרמב"ם דכתמיה שאל כלומר כיון דעיקר האיסור הוא מפני בשר שבשינים לזה שאלו מהו כלומר איזה חשיבות יש בו שכשבילו נצטרך להמתין ו' שעות וזהו כאומרו מה הוא כלומר מה חשיבותו והשיב לו מקרא דהבשר עודנו בין שיניהם שהתורה קראתו בשר ומיהו לדינא לא נ"מ מידי דאנן קיי"ל לעיקר כדיעה ראשונה שהיא דעת רש"י ותום' ורוב הפוסקים ורק לחומרא קיי"ל כהרמב"ם לענין אם לעם להינוק שצריך נ"כ להמתין ו' שעות מפני הבשר שבין השינים ולפי מה שבארנו אם ניקר הבשר שבין השינים א"צ להמתין ו' שעות נם לדעת הרמב"ם כלעם להינוק ורבינו הכ"י כתב בסעיף א' אבל בשר אפילו של חיה ועוף לא יאכל נבינה אחריו עד שישהה שש שעות ואפילו אם שהה בשיעור אם יש בשר בין השינים צריך להסירו והלועם להינוק צריך להמתין עכ"ל וי"ל שכוונתו נ"כ כשלא ניקר השינים הנם שמשטחיות לשונו לא משמע כן וצ"ע ודע שההמתנה שש שעות הוא מסוף הסעודה של בשר עד התחלת הסעודה של חלב ואף אם בעת ההחלת הסעודה לא יאכל חלב או שכסוף סעודת הבשר לא אכל בשר מפני שבגמ' הקפידו מסעודה לסעודה ע"ש :

ה ואחר ו' שעות כשמוצא בשר שבין השינים ינקרן וא"צ להמתין כלל מזמן הניקור ומ"מ ודאי רצריך קינוח והדחה והיינו לקנח פיו ע"י מעט פת שיאכל ולהדיחו במים דאיך יאכל חלב אחרי פה שיש בו בשר ואך רגע שהסירו ולא נרע מבשר שאחר חלב דצריך קינוח והדחה כמו שיתבאר בסי"ד :

ו והנה המתנת ו' שעות אינו מבואר להריא בגמ' דבגמ' לא קאמר רק שצריך להמתין מסעודה והרמב"ם והרשב"א והרא"ש והטור מפרשים דמסעודת לסעודה הוי שש שעות אבל התום' והמרדכי בשם ראבי"ה והנהות אשר"י מפרשים בפשוטו מסעודה אחת לסעודה אחרת ואם סילק השלחן ובירך ברהמ"ז מותר לאכול חלב ויש שכתבו דהמתנת שעה צריך והיא אחר מכ"ד במל"ע אבל בלא ברהמ"ז לא מהני אפילו אם ימשך כמה :

ז וזהו שכתב רבינו הרמ"א בסעיף א' וז"ל וי"א דא"צ להמתין שש שעות רק מיד אם סלק ובירך ברהמ"ז מותר ע"י קינוח והדחה והמנהג הפשוט במדינות אלו להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת ואוכלין אח"כ נבינה מיהו צריכים לברך נ"כ ברהמ"ז אחר הבשר דאז הוי כסעודה אחרת דמותר לאכול לדברי המקילין אבל בלא ברהמ"ז לא מהני המתנת שעה [ופס לא שמו שמות] ואין הילוק אם המתין השעה קודם ברהמ"ז או אח"כ ואם מצא בשר בין שיניו אחר השעה צריך לנקרו ולהסירו וי"א דאין לברך ברהמ"ז על מנת לאכול נבינה אבל אין נזהרין בזה ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לנבינה וכן נכון לעשות עכ"ל וכן המנהג הפשוט בכל הפוצות ישראל להמתין שש שעות וחלילה לשנות וכזה נאמר פורץ נדר וגו' ונ"ל באדם שאינו בריא שצוותו הרופאים לשתות חלב יכול לסמוך על דיעה זו בהמתנת שעה ובהדחת פיו אף שאין בו סכנה וכן נער או נערה כחושים ורפואתם לשתות חלב די להם בהמתנה שעה :

ח אבל נבינה מותר לאכול אחריו בשר מיד וכלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום רבר מהנבינה נדבק בהם ואם הוא בלילה שאינו יכול לעיין היטב בידים צריך לרוחצם ואם יש לו אור יפה דולק הוה לילה ביום מפני שיכול לעיין בידיו וכן אם לא אכל בידיו אלא בכף או במגריפה או במולג א"צ לרחוץ ידיו [פר"ח] וכשצריך ליטול ידיו כתבו בשם הראב"ד ז"ל דכל הדינים שיש במים אחרונים ישנם במים אלו ויש שנמנמו בזה ום"ל דא"צ ליזהר במים אלו רק שלא ימלם בדבר שאינו מנקה הירים וכן צריך להשפיל ידיו למטה וכן צריך ליטול עד הפרק השני [עמ"ך ופר"ח סק"י] אבל שארי דינים שבמים אחרונים כגון שלא ימלם על גבי קרקע אין זה שייך למים אלו וכן כל ביוצא בזה :

ט וזהו לענין הידים אבל פיו צריך להדיח ולקנח והקינוח הוא שילעום פת ויקנח פיו יפה ולאו דווקא פת דה"ה בכל דבר אכילה יכול לקנח לכר מקימחא ותמרי .וירקא לפי שהן נדבקין בהחניכיים ואין הפה מתקנח יפה ואח"כ ירית פיו במים או ביין או בשארי משקין וה"ה שיכול לעשות מקודם ההדחה ואח"כ הקינוח ויש להסתפק אם .טועיל הדחה וקינוח בבת אחת בגון שישרוה היטב פת במשקין ויאכל הפת דיש בזה קינוח

וחרחה ונראה דכשנבלע הרבה משקה בהפת יכול לצאת בזה ידי שניהם וכל זה מדינא אבל בזוהר משפטים החמיר מאד שלא לאכול בסעורה אחת חלב ואח"כ בשר אלא כשרוצה לאכול כשר יפסיק בברהמ"ז ויתרחץ שעה ויש מקרקרין שנזהרין בזה אבל רוכם אין נזהרין בזה וי"א דלפי הזוהר גם בבשר עוף אחר נבינה יש להחמיר כבבשר בהמה [כ"י פ"ח סי' קע"נ] וי"א דהזוהר לא החמיר דק בכשר בהמה ולא בעוף [פר"ח סקע"ו] וכן נראה מלשון הזוהר ע"ש :

ו וכתב רבינו הב"י סוף סעיף ב' דזה שהצרכנו בכשר אחר נבינה רחיצה וקינוח והדחה זהו בבשר בהמה וחיה שאע"פ שחיה הוא מדרבנן מ"מ כיון שבשרה דומה לשל בהמה ויש בה שמנונית ונרבק לידים ולחיך כבהמה החמירו בה אכל בבשר עוף כשבא לאכול אחר נבינה א"צ כלום לא נטילה ולא קינוח וגם ע"פ הזוהר י"א שאין להחמיר כבשר עוף כמ"ש בסעיף הקודם :

יא אבל דבינו הרמ"א כתב וז"ל ויש מחמירין אפילו בבשר אחר נבינה [כלומר להמתין שם שעות] וכן נוהגין שכל שהנבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף כמו בנבינה אחר בשר ויש מקילין ואין למחות רק שיעשו קינוח והדחה ונט"י מיהו טוב להחמיר עכ"ל וכתבו האחרונים דכל שהנבינה היא ששה חדשים מקרי קשה וכן נבינות מהולעות שקורין וואלאכסע קעז או שווייצער קעז או האלאנדער קעז שיש בהם הרבה שמנונית והטעם נמשך הרבה זמן יש להמתין ו' שעות ורבים אין נוהרין בזה כמ"ש רבינו הרמ"א דיש מקילין ויש שכתבו עור כיון רכל עיקר חומרא זו ליתא בנמ' והיא ע"פ הזוהר ושם מבואר ריותר משעה א"צ להמתין [ס"ך סקפ"ז] וכבר כתבנו דלהזוהר אין לאכלן בסעורה אחת ויפסיקו בברהמ"ז וזהו הכל לענין המעם הנמשך אבל לענין נבינה שבין השינים יש להחמיר במו בבשר שבין השינים ואף שיש מי שאומר דרק בשר שבין שינים גלי קרא דמקרי בשר ולא נבינה [ס"ז סק"ל] מ"מ חלילה לעשות כן והרבה חולקים בזה [פר"ח וסמ"ג] ואיזה מבראי הוא שלא להקרא נבינה מה שבין השינים ובבשר צריך קרא לענין אחר ו' שעות במ"ש לדעת רוב הפוסקים ולבן בוודאי יש לנקר השינים מהגבינה ודע דזה אנו רואים בחוש שהגבינות הפשוטות שעושין בע"ב בהם נשאר יותר בין השינים מהגבינות המתולעות מפני שהן נפרכין ולכן יזהרו לנקרם ואין זה רק בנבינות אבל חלב וחמאה אין נשארין בין השינים כמובן :

יב בל מה שנתבאר הוא בבשר עצמו ובנבינה עצמה אבל אם אכל תבשיל של כשר והיינו שנתבשל בו בשר ולא אכל הבשר רק התבשיל מותר לאכול אחריו תבשיל של חלב ונם נמ"ש שביניהם אינו אלא רשות וי"א שנמ"ש צריך ע"פ הדין וכ"ש כשאכל תבשיל חלב שמותר לאכול תבשיל של בשר בלי שום דכר ביניהם אמנם אם בא לאכול נבינה עצמה אחר תבשיל של בשר או בשר עצמו אחר הבשיל של חלב חובה ליטול ידיו אכל קינוח והדחה א"צ אך שומן של בשר דינו כבשר עצמו ואפילו שומן של עוף דינו ככשר עצמו וגם בתבשיל י"א דמרק של בשר דינו ככשר [סנסמ"י] וי"א דמרק שהוא צלול דינו כתבשיל אכל תבשיל עב של בשר דינו כבשר [פ"ז סק"ס כמס רבינו יונס פפ"ל] :

יג ומכל הדברים האלה כתב רבינו הרמ"א בסעיף ג' דנהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול נבינה אחר תבשיל כשר במו אחר בשר עצמו ואין לשנות ולפרוץ גדר מיהו אם אין בשר בתבשיל רק שנתבשל בקדירה שלא בשר [מפילו סוס גן יומו ומפילו מטוגן בשבר ומין גו שמים גנד סלבנון] מותר לאכול אחריו נבינה ואין בו מנהג להחמיר וכן נוהגין לאכול בשר אחר תבשיל שיש בו נבינה או חלב מיהו יש ליטול ידיו ביניהם ואפילו לא יאכל בשר ממש רק תבשיל בשר אחר תבשיל של נבינה אם נגע בהן בידיו [להתבשיל נדנק יותר נידים מנשר עגמו ומס שכל נקף לו כמוגג ליח לן כם] :

יד עוד כתב שמש המשמש בסעורה ונוגע באוכלין א"צ נטילה דלא הצריכו נטילה רק לאוכלין עכ"ל והשינו עליו דלא נאמר זה אלא לענין נט"י במים ראשונים במ"ש בא"ח סי' קס"ג שלא תקנו חז"ל נט"י לאבילה דק למי שאוכל ולא להמשמש ע"ש אבל במים אמצעיים שהטעם הוא משום דביקות המאכל בידים מה לי האוכל ומה לי המשמש ואם רק עושה בידיו צריך נטילה [ס"ך סקכ"ה ופר"ח] ולי נראה דאין כאן השנה דהא בין מים ראשונים בין מים אמצעיים ליח בהו נרא דאיסור דאורייתא אלא כולהו תקנת חכמים הם ולפיכך ק"ו הדברים דאם במים ראשונים דחמירא ער שאמרו חז"ל ריש סוטה דכל האוכל בלי נט"י כאלו אכל לחם טמא עב"י לא החמירו במשמש ב"ש במים אמצעים שלא גזרו למשמשין רק לאוכלים [ודע למי שמועס תנשיל שכ נשר ולמי ליגה נלוס ומ"ש להמתין ומ"מ קינוח ושלחה צריך כ"כ ספר"ח סקי"ח] :

טו מי שאכל נבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכלו עם הגבינה והכי איתא בירושלמי פ"ז דפסחים הרין דאכל חוביץ ובעי למיכל קופר מבער פתיתין ע"ש וחוביץ הוא נבינה וקופר הוא בשר ואסור לאכול נבינה על מפה שאכלו בה בשר וכן להיפך דא"א שלא תהיה על המפה כמה טיפין של בשר או של חלב ובשר לח בשינע בלהם אסור לאכול הלחם עם חלב וכן להיפך ומצוה מן המובחר כשאכל נבינה או חלב ורוצה לאכול בשר ריש להעביר מעל השלחן הלחם וכל המאכלים שאכלו עם החלב ועם הספה ויפרוס ספה אחרת ולחם אחר וכלים אחרים ויאכל בשר וכו המנהג פשוט ברוב התפוצות ישראל :

סימן

סז דבר פשוט הוא שאסור לחתוך נבינה אפילו צוננה בסכין שרגילין לחתוך בו בשר ולא עוד אלא אפילו הפת שאוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין שחותכין בו בשר לפי שלפעמים הסכינים שומנו של בשר קרוש עליהם וכשחותכים הפת נרבק בו [ב"י] ולכן אם מקנח הסכין היטב [ס"ז סק"ו] מותר וכ"ש שע"י נעיצה בקרקע קשה מותר וזהו הכל לענין הלחם ולא לענין נבינה עצמה אלא אם היה כדיעבד אבל לכתחלה לחתוך גבינה בסכין של בשר אסור בכל ענין וה"ה להיפך סכין של חלב לחתוך בו בשר או לחם לאכול בו בשר הוה הדין כמו שנתבאר בסכין של בשר לחתוך בו גבינה או לחם לאכול עם חלב ובכר נהגו כל ישראל להיות להם שני סכינים אחד של בשר ואחד של חלב ונם הלחם שאוכלין עם בשר חותכין בסכין של בשר ושל חלב עם של חלב ויש מהמדקדקין שיש להם ג' סכינים אחד של בשר ואחר של חלב ואחד שחותכין בו לחם ואין משתמשין בו לא בבשר ולא בחלב רק לחתוך לחם [פר"ח סקכ"ד] ונוהגים כדי שלא להחליף דושמין כמו חריצין על של חלב ומימנך חריצי חלב ואין לשנות אמנם מי שאין לו רק סכין אחד יכול לחתוך לחם לשניהם ורק יזהר לקנח הסכין יפה יפה [ומג"א וס"ך סקכ"ב] וקערות קטנות וגדולות שבבית של בשר לבד ושל חלב לבד יעשו משני מינים להבירא שלא יתחלף וכן בכפות ומזלנות וכן כל הכלים או לעשות חריצים על של חלב וכן נהגו כל ישראל והמוציא סכין חדוץ ברחוב של יהודים ודאי הוא של חלב [פנ"מ] וכן כל הכלים :

סח יש מי שרוצה לומר שאין להנעיל כלי של בשר לשל חלב או להיפך מטעם שמא לא יהיה לו רק כלי אחת וינעילנה מבשר לחלב ומחלב לבשר ואתי למיטעי וחומרא יתירא היא ואין לנו לנזור גזירות מדעתנו [ופמ"ג סי' תק"ס סק"ג שכתב נס נסס הגאון מפתח להמחי] :

סימן צ דיני כחל צליותו ובישולו. ובו יט סעיפים :

א הכחל וחם הדדים של הבהמה בין קטנה שלא הניקה עדיין כיון שלא ילדה ולד וכין גדולה שכבר ילדה שדדיה מלאים חלב כדכתיב באיוב [כ"ג] עטיניו מלאו חלב מן התורה אין בזה איסור כלל כיון שהוא חלב שחוטה ובכר נתבאר בסי' פ"ו דהתורה אברה בחלב אמו ולא בחלב שחוטה ע"ש רק מדרבנן אסור בכל בשר בחלב ולכן כיון דהכחל עצמו הוא בשר בהכרח שצריך להוציא החלב ממנה ע"י קריעה שתי וערב ולטוחו בכותל והיינו שכובשו בידיו לכותל כדי שיסחט חלבו [רמ"י ק"מ:] דע"י קריעה בלבד יצא החלב נ"כ אך עדיין ישאר מעט בדופני הכחל ונצרך לסוחטו הרבה כדי שלא ישאר חלב כלל ולאו דווקא בכותל אלא כלומר לסוחטו בחוזקה ואם קורעו ומחתכו כמה פעמים שתי וערב על פני כולו עדיף יותר מסיחה בכותל [רמ"ס] ויש בו כמה פרטי דינים והיינו או לצלותו לבדו על האש או לבשלו לבדו בקדירה בפים בלא בשר או לבשלו בקדירה עם בשר ויש בזה שלש שיטות להבותינו כמו שיתבאר בס"ד :

ב לשיטת רש"י ו"ל אפילו לצלותו לבדו על האש צריך קריעה שתי או ערב לכתחלה [תוס' סס] וריו בכך דכיון שהוא על האש בלא קדירה אם רק חתכוהו באורך או ברוחב יזוב החלב לנמרי ע"י כח האש וכדיעבד אפילו לא קרעו כלל מותר דהאש שואב החלב מכפנים כמו ששואב הדם ולבשלו לבדו בקדירה צריך קריעה שתי וערב וסיחה בכותל דבלא זה הרי יצא החלב להמים והכחל יחזור ויבלע ממנו ולכן אף בקדירה בלא מים צריך בן ואם לא עשה כן אפילו בדיעבד אסור אם לא שיש ששים כמים נגד הכחל דאז יתבטל החלב בהמים ומה שישאר בו ה"ל חלב מובלע דלא גזרו ביה רבנן [סר"ח סק"ס] ולבשלו עם בשר י"א דתמיד אסור ולא מהני נם קריעה ש"ו בכוהל לדעת רש"י [רמב"ס] מיהו בדיעבד מותר וי"א דנם לכתחלה יכול לבשלו עם בשר בבה"ג דאין שום טעם לחלק בין בישול לבדו לבין בישול עם בשר שהרי ע"י זה יוצא החלב לנמרי ומה טעם יש לאסור עם בשר [ר"ן] וכן נראה עיקר [פר"ח סס] :

ג ושיטת רבינו תם הוא דוה שאמרו בנמ' שם דלקדירה צריך קריעה ש"ו וסיחה בכותל הוא בקדירה עם בשר אבל לקדירה בלא בשר או לצלי על האש מותר לכתחלה בקו עה קצת וטעמו דהחמירו כה עם בשר לפי שטעם החלב נכנס בבשר ומשתנה טעם הכשר ויש בו טעם בב"ח ולכך גזרו חכמים אבל כשאין בשר בקדירה אע"פ שלא קרעו ש"ן כיון שקרעו קצת מותר נם לכתחלה מפני שאין החלב בעין כמו שהיה מקורם ואע"פ שנפלט החלב וחזור ונבלע תוך הכחל לא גזרו בו חכמים כיון שלא נשהנה טעמו של הכחל מפני בליעה זו ולא אתי למיכל בב"ח ובדיעבד מותר אפילו לא קרעו כלל ואין שום טעם לחלק בין צלי לקדירה בלא בשר שהרי בצלי נסי נוטף החלב על הכחל מבחוץ וחוזר ונבלע בו ולא אמרינן כבולעו כך פולטו אלא בדם שטבעו כן הוא ועוד דמישרק שריק אבל טיפת חלב שנפלה על חתיכת צלי אינו חוזר ופולט כמו בשמנונית שבלע במ"ש בסי' ע' דאפילו צלי אינו חוזר ופולט שמנונית שבלע וכיון דבצלי נם לשיטת רש"י בדיעבד מותר בלא קריעה כלל ממילא דה"ה נם בקדירה בלא בשר [מלבושי התוס' סס] :

ודעת

ד ודעת הרי"ף והרמב"ם בפ"ט כן הוא דלקדירה בין בפ"ע בין עם בשר צריך קריעה ש"ו וטיחה בכותל בדיעבד כשלא קרע כלל אם בשלו בפ"ע מותר ואם בשלו עם בשר אסור כשאין ששים ולצלי לדעת הרי"ף א"צ כלום אף לכתחלה והרמב"ם הצריך לכתחלה קצת קריעה למרק החלב שבו ע"ש ודע דלכל השיטות במקום שצריך קריעה ש"ו וטיחה בכותל ומעכב בדיעבד כמו בקדירה עם בשר ולרש"י אפילו בלא בשר אם החסיר רבר מה כגון שקרע ש"ו ולא טחו בכותל או שקרע שתי וטחו בכותל ולא קרעו ערב אינו כלום והוי כלא קרע כלל ואם שאין רבר זה מתבאר בפירוש מ"ם כן מבואר מלשון הטור שכתב לשיטת רש"י כשקרעו ולא טחו בכותל ובשלו אפילו לברו אוסר עד ששים וכ"ש לאלו השיטות כבשלו עם בשר אם לא שחתכו במה פעמים דעדיף יותר מטיחה בכותל כמ"ש בסעיף א' ע"ש :

ה ודע שיש מהקדמונים שכתבו לשיטת ר"ת דלצלי או לקדירה בלא כשר א"צ אף לכתחלה שום קריעה [סמ"ג לאוין ק"מ וסה"מ] אבל בתום' מבואר להריא כמ"ש בסעיף ג' דלכתחלה צריך קריעה קצת וכבר עמר בזה הרשב"א ז"ל בחדושיו וכאמת דיעה זו תמוה תאר שהרי בגמ' מבואר להדיא שיש רבר שבריעבר מותר ולכתחלה צריך ורש"י מפרש לה לצלי ולהרי"ף וכן לפי מ"ש בסעיף ג' לר"ת הוא על בישול בפ"ע אבל לש מה זו אין כאן כלל לכתחלה ודיעבד דעם בשר גם בדיעבד אסור ובלא בשר גם לכתחלה מותר ותמיהני מהמפרשים שלא עמדו על זה וצע"ג [ספר"ח וכרו"פ סק"ם שהקשו לר"ת לפירושו קר לר"ת לעמר קרע לי ומכמ פיכול וקך לר"נ לשיטה לה כחלי שניהם כוונתם לקריעה מעם מעני שהוא בלא בשר ס"ל כמ"ש לעמ על ר"ם פריך הם"ם מעי קס"ל מתניתין היא ועל לר"נ פריך ומפרן תנן קורעו וחזו שני הפכים וגם המפר"ם מיף שיף שקשה כן ועוד שקשו לעמ גם פריך על ר"ם מהמכמ מ"ם שך עמר בשיקת שפר הגלם המפיין בתום' ירמה שהיה לכם בגירסת שלר"ם מעי קמ"ל דלא כעי ס"ל שלא לקידרה ולא כגירסת שלנו מעי קמ"ל מתניתין היא לעין כאן קיצוי והיחזן ומתרגם ר"ם טוב שחילם כן וזוק] :

ו והנה המחמיר שבכולם הוא רש"י ז"ל ומ"ם גם לשיטתו בקריעה ש"ו וטיחה בכותל מותר לבשלו עם בשר ולי"א יכ"פ בריעבר מותר כמ"ש בסעיף ב' ולפ"ז מילתא דפשיטא דלמעשה מדינא מותר לבשלו עם בשר בקדיעה ש"ו וטיחה בכותל דאפילו להי"א כיון דלהרי"ף והרמב"ם ור"ת מותר גם לכתחלה שנובל לסמוך עליהם גם לדעת רש"י כיון דגם לרידיה עכ"פ בריעבר מותר וכ"כ גדולי הראשונים שלכל הפירושים מותר לבשלו עם כשר בכה"ג [סמ"ג ור"ן ורפ"ם ורכב"פ] :

ז ומ"ם כתבו מהקדמונים בלשון זה נהגו העולם שלא לבשל שום כחל עם בשר כלל אפילו ע"י קדיעת ש"ו וטחו בבותל אע"פ שמותר לכל הפירושים [ב"י בסי נסס סנסות] ויותר מזה נמצא בתשו' הגאונים דנהוג במהיבתא דלא מבשלי כחל כלל אלא צלוי צלי ליה [כנ"פ סי' כ"ד] וכן נמצא השו' רש"י ז"ל דכחל שנתבשל עם בשר אסור גם בדיעבד אף בקדיעת ש"ו וטיחה בבותל [מרדכי נסס רפבי"ם] ומהגאונים משמע דאפילו לברו אין לבשלו ורק בצלי ואלו הדברים אינם מדינא אלא נזירות וסייגות והטעם שעשו בזה סיינים הרבה נ"ל משום דמצינו בגמ' [ק"י] שהיו מקומות שאסרו להם לגמרי אכילת כחל מפני שהיו פרוצים באיסור בב"ח ולכן גם הקדמונים החמירו יותר מכפי הדין הגמור ולכן גם בזמנינו זה אין מבשלין כחל כלל ורק קורעין קריעות הרבה דעדיף מטיחה בבותל וצולין אותו על האש ואח"כ מבשלין אותו בקדירה ויש נשים שאין משתמשין בקדירה זו לתשמיש אחר ורק לכחל וכל זה הוא טעות גמור דאחר שנצלה הרי הוא כשאר בשר ויכולים לבשלו עם בשר אפילו אחר כל החומרות היתירות ונם הקדירה הוא ככל הקדירות של בשר [וכמפ' ס"ו יכנמר דרמ"ל מוסר לנכנו פס נסר] :

ח וז"ל רבינו הב"י בסעיף א' הכחל אסור מדברי סופרים שאין בשר שנתבשל בחלב שחומה אסור מן התורה לפיכך אם קרעו ומירק החלב שבו מותר לצלותו ולאכלו ואם קרעו ש"ו וטחו בכותל עד שלא נשארה בו לחלוחית חלב מותר לבשלו עם הבשר וכחל שלא קרעו בין של קמנה שלא הניקה בין של נדולה אסור לבשלו ואם עבר ובשלו בפ"ע וכ"ש אם צלאו מותר לאכלו ואם בשלו עם בשר אחר משערין אותו בששים וכו' עכ"ל וזהו לשונו של הרמב"ם וזה כתב ע"פ עיקר הרין ודלא כשיטת רש"י כיון שרבים חולקים עליו :

ט אמנם בסעיף ב' כתב וז"ל נהגו שלא לבשלו עם בשר כלל ולבשלו בלא בשר כטיגון או בפשטיד"א מצריכין קריעת ש"ו וטיחה בכותל ולצלי קריעת שתי וערב עכ"ל ומנהג זה נתיסר ע"פ שיטת רש"י ולהי"א שבסעיף כ' דלרש"י לכתחלה אין לבשלו עם בשר בכל ענין ולבשלו בלא בשר צריך קריעת ש"ו וטיחה בבותל ופשטידא הוה כלבשלו לברו ואפילו הפשטירא במחבת [ס"ך סק"ן] דהפשטיר"א הוא בצק בלא בשר וכל שאין בשר עמו אפילו יש דברים אחרים הוי כבישול בפ"ע וזהו שבתב דלצלי צריך שהי וערב הגם שבארנו בסעיף ב' דהי בשתי או ערב הצריך שניהם משום רבקצת נטחאות ברש"י כתוב כן :

י ורבינו הרמ"א כתב בזה"ל ואם עבר ובשלו [סס נסר] אם קרעו ש"ו וטחו בכותל יש להתיר בדיעבד במקום הפ"ם אבל בלא"ה אין להתיר ומה שנהגו לקורעו ולחותכו במה פעמים ש"ו ע"פ כולה עדיף ומהני יותר מטיחה בבותל ולצלי נהגין לכתחלה לקורעו ש"ו וטיחה בכותל מיהו אם עבר וצלאו אפילו בלא קריעה שרי אם נצלה לחוד בלא בשר עמו ואם נצלה עם בשר

בשר עמו אם נקרע ש"ו וטחו בכותל שניהם מותרים ואם לאו העליון מותר והתחתון אסור ואין לאסור שניהם שמא נתהפך השפוד דבריעבד לא מחזקינן איסורא אבל לכתחלה אין לצלותו עם בשר כלל ולקדירה בלא בשר נוהגין בו איסור לכתחלה וח"ה לטגן אפילו בלא בשר ואפילו נתייבש הכחל ואם עבר ובשלו בקדירה לבדו בריעבד מותר אם נקרע ש"ו וטחו בכותל מיהו אם נהייבש דהיינו לאחר שלשים יום אם עבר ובשלו אפילו עם בשר מותר בריעבד ולעשות פשטיד"א מן הכחל בלא בשר נהגו בו היתר אם אין אופין הפשטיד"א במחבת אבל במחבת דינו כמו בישול בקדירה ויש פירושים המחמירים בכל פשטיד"א אם לא נתייבש הכחל תחלה יש מחמירין שלא לאפות פשטיד"א עם כחל של בשר כתנור קטן רק יש להניח אחד בפי התנור וטוב ליזהר לכתחלה כי אינו אלא חומרא בעלמא עכ"ל :

יא ביאור דבריו שתפסנו כל החומרות חומרת תשו'

רש"י שעם בשר גם בריעבד אסור ולכן אין להתיר בלא הפ"מ ועוד חומרא יתירא נהגו להצריך לצלי קריעת ש"ו וטיחה בכותל דס"ל דכן הוא לשיטת רש"י לכתחלה [עמ"ך סק"י כמ"ם ים"ם] ורק בריעבד בשר ובצלייה עם בשר הוי בבישול עם בשר דהתחתון בולע מן העליון ובזה לא שייך כבולעו כך פולטו ולא מישרק שריק במ"ש בסעיף ג' ובריעבד מותר בשקרע ש"ו וטח בכותל ומשמע אפילו שלא בהפ"מ ולא דמי לגמרי לבישול ואף דהטעם אחר מ"מ לא החמידו בבבישול ואם לא היה קריעת ש"ו וטיחה בכותל גם בריעבד התחתון אסור משום דבולע מהעליון והעליון מותר דאינו בולע מהתחתון ואע"ג דכל האיסורים מפעפעים גם למעלה ורק דם אינו מפעפע למעלה מ"מ לא החמירו בבאן כיון דעיקר האיסור הוא חומרא בעלמא ואין לאסור שניהם שמא נתהפך השפוד דלא מחזקינן ריעותא ולבתחלה אין לצלותו עם בשר כלל כלומר אפילו נקרע ש"ו וטח בכותל :

יב אמנם עיקר דבריו תמוהים בזה לפי סוגית הש"ס והראשונים דהגה בנמ' שם פסקו הלבתא בין בבדא בין בחלא תותי בישרא שרי עילויא בישרא דיעבד אין לבתחלה לא והקשו התום' היאך מותר בריעבד בחל תחת הבשר והלא שמנונית הבשר נוטף על הבחל ואי מירי בקרעו ש"ו וטחו בכותל א"כ עילוי בישרא נמי שרי דהא מותר לבשלו עם בשר בקדירה ותרצו דלעולם מירי בקרע ש"ו וטחו בכותל אך בזה גרע מבישול דאע"פ שקרעו עריין נוטף החלב מן הכחל על הבשר וניכר שהוא בעין עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם ולכאורה אינו מובן דממ"נ אם עריין יש בו חלב א"כ למה מותר בבישול אמנם דבר זה ביאר הממ"נ [נפוין קל"ז] וז"ל וכן כחל לבתחלה אמור שאע"פ שקרעוהו ויצא כל חלבו יוצא ממנו לבנונית כעין חלב ונטרך על הבשר ונראה בעין בכ"ח ובריעבר מותר שאין זה חלב עכ"ל וכ"כ מהרש"ל בביאורו לשעורים סי' ל' ע"ש ולשיטתם אם לא נקרע התחתון אסור דבולע מהעליון והרשב"א ותר"ן מפרשים דבלא נקרע איירי ומ"מ בריעבר אין הכחל המונח למעלה אוסר את הבשר והטעם דאף שהחלב נוטף על הבשר ומסתרך בו מ"מ כיון דרובו נופל באש וחלב שחוטה דרבנן לא חששו לאסור הבשר בריעבר מפני מעט החלב הנוטף על הבשר ואם הבשר מונח על הכחל מותר גם לכתחלה לפי ששומן הבשר הנבלע בכחל אין טעמו ניכר בהכחל [ר"ן] ועוד דאמרינן כבולעו כך פולטו [רמב"ם] וצ"ע :

יג ולפ"ז מבואר דדבריו הם לפי שיטת התוס' והרא"ש דבלא קריעה אסור התחתון אבל הרי גם לפי שיטתם בקריעה בדין מותר לכתחלה בשהבשר מונח על הכחל ואיך פסק דלכתחלה אין לצלותו עם בשר כלל ולא פירש דוהו רק בשהבשר למטה ולא בשהכחל למטה וצ"ל בכוונתו דהן אמת שלפי דינא דגמ' כן הוא אבל זהו רק בשפודים שלהם אבל שפודים שלנו שמונחים לארכן ופעמים ראש זה למעלה ולפעמים הצר השני למעלה דיש לחוש שמא יתהפך ויהיה הכחל למעלה ולכן לכתחלה אסור בכל ענין ולכן סיים בדבריו דבריעבר אין לאסור שמא נתהפך השפוד [וזסו כוונפ סמ"ך סק"נ וסילוק זס מנוסר גס בסי' ע"נ נכנר ולכן קיצר סרמ"ם נדבריו ססמך עלסמס] :

יד וזה שכתב דלקדירה בלא בשר נוהגין בו איסור לבתחלה בלומר אפילו בקריעה וטיחה זהו מנהגי הגאונים שבסעיף ו' וכן נהגו בטיגון אפילו בלא בשר וכן בפשטיד"א במחבת אבל בלא מחבת הגם שבכל הדברים אנו דנים פשטידא כבישול כמו בכליחה בסי' ע"ח מ"מ כיון דגם בישול בעצמו הוא רק חומרא ונזירה לא רצו לגזור גם בפשטידא שבלא מחבת דלא נראה כלל כבישול אבל במחבת נראה בבישול ונהגו אפילו בשנתייבש הכחל ושעברו עליו שלשים יום וכ"ז הוא לבתחלה אבל בריעבד מוקמינן אדינא בשיטת רש"י ז"ל דאם קרעו ש"ו וטחו בכותל ובשלו לבדו מותר ואם ידענו שהיה יבש או שעברו עליו ל' יום מותר בריעבד גם בשבשלו עם בשר כיון שנתייבש ובלה החלב שבו ויש מי שרוצה לאסור גם בריעבד בבישולו לברו אף בשקדעו וטחו בכותל ממעם דאחרי שקבלנו עלינו חומרא זו חוי כדבר שנאמר במנין וצריך מנין אחר להתירו וכן יש שרוצים להחמיר גם בפשטידא שבלא מחבת וכן שלא לאפותו בשעשה ממנו פשטיד עם פשטיד של בשר בתנור קטן אחד וכל אלו הם חומדות יתירות [עמ"ז סק"ח מ"ם נמס רמ"נ דסוס כדנר שנמסכ נמגין וספיקר כסרמ"ם דמסו סימס גזירס שנגזרס נפומני ממ"ם שנסנו כן וכנמויס מיזקו זס מכמס שכתבנו נסעיף ז' ודיו לסכור לכתחלס ופף בדיעבד תפסנו כסיפס כמיחמרת יופר ודוק] :

טו לענין מליחת בחל עם בשר בין דמליח בדותח דצלי א"כ הוי דינו בצלי דבלא קריעה בדין התחתון אסור

אסור ובקריעה בדין אם הבשר לסעלה מותר לכתחלה ואם הכחל לסעלה אסור לכתחלה ומותר בדיעבד אפשר י"א דבזה לא אמרינן כלל מליח כרותח שהמלח אינו פועל בחלב ככדם שאינו מפליטו ולא סבליעו ולכן לכתחלה אין למולחו עם בשר אף בשנקרע כדין ובדיעבד מותר אף בשלא נקרע כלל ומעשה בכחל ובשר שנטלחו יחד בכלי מנוקב ואח"כ שמוהו בכלי שאינו מנוקב והתיר מהר"ם מר"ב את שניהם [פ"ו סק"ג] וכן עור הקיבה שהוא בשר הקיבה לאחר שהוסר חלבו מתובו והורח יש לו דין שאר בשר ומותר למולחו עם בשר וכן לצלותו ולבשלו עם שאר בשר ולא דמי לבחל :

מז אע"ג שמחמרינן שלא לבשלו כלל בכל ענין מ"מ לענין לחתוך את הכחל בסכין של בשר מוקמינן ארינא והיינו שאם קרעוהו ש"ו ופתו בכותל מותר לחותכו בסכין של בשר אפילו בעודו רוחח ולא נצטה עדיין כל צרכו ולא דמי לבישול שנזדו שמא יבשלו עם בשר משא"כ בסכין לא שייכא הך גזרה אכל אם צלאוהו בלא חתיכה אסור לחותבו בסכין של בשר לכתחלה וזה שיש שנהגו שכשמבשלין אותו אחר צלייתו אין משתמשין בהקדירה היא סנרא שמות דאחר צלייתו יכולין לבשלו עם בשר וכבר כתב מהרש"ל דהמחמיר לאחר שנצלה כל צרכו ונקרע קורא אני עליו חסיד שוטה והדיוט [ס"ך סקכ"ג] אך המהרש"ל כתב זה רק על לחותבו בסכין אכל לבשלו עם בשר כתב בספרו יש"ש [ס"ח סי' מ"ז] דלכתחלה אין לבשלו עם בשר אפילו אחר הצלייה ורק בדיעבד מותר אך מלשון רבותינו בעלי הש"ע נראה להריא להיפוך שהרי כתבו דלאחר הצלייה הרי הוא כבשר לכל דבר וכן נראה עיקר [וסרכ"ג הולך לשיטתו שהכל כלבר שנאמר נמין ומין לא סל"ל כן כמ"ש בסעיף י"ד] :

יז וכן מותר לחתוך בסכין של בשר בחל חי אע"פ שהוא מלא חלב וכן מותר לחתוך בשר בסכין שחתכו בו כחל וכן הדין לאכול זה בכלי שאכלו בו זה וה"ה לצלות זה בשפוד שצלו בו זה כשמלח הכחל דאל"כ נאסר מפני הדם שבכחל [ס"ו סק"ס] וה"ה דמותר להניחו בקערה עם בשר צלי אפילו שניהם חמים דלאחר צלייתו דיינו כשאר בשר לכל דבר ודווקא שנצלה כדינו דהיינו שקרעוהו תחלה ש"ו ומיחה בכותל או שחתכוהו הרכה פעמים דעדיף ממיחה בכותל אבל אם עבר וצלאו בלא קריעה או קריעה מועטת כל דברים אלו לכתחלה אסורים ובדיעבד הכל מותר ואם קרעוהו כדינו וצלאו אע"פ שמצאו אח"כ נומות מלאות חלב אין לחוש והמעם דחלב שחוטה מותר מן התורה וחכמים נזרו בזה משום נדר בב"ח וכיון שעשה כתקון חכמים החלב שלא נפרש ונשאר בו מותר כמו דם האיברים שלא פירש לאחר הצלייה שאין חוששין לו אבל כשלא נקרע כדינו הוה חלב הכנום כחלב נמור [ס"ו סקי"ס] וכן אם הניח הכחל שלם קורם צלייתו עם חלבו יום שלם מוהר ולא אמרינן ביה כבוש בטבושל ומותר לצלותו אחר הקריעה והמיחה והמעם דכיון דכבוש אף בבב"ח נמור אינו אלא דרבנן כם"ש בסי' פ"ו לכן לא נזרו בחלב שחוטה לאסור בבוש בדיעבד מידו לכתחלה לא יניחנו מעל"ע בלא קריעה אבל אם נכבש עם שאר בשר או עם שאר חלב והיה כבוש מעל"ע גם בדיעבד אסור דלא כיש מי שרוצה להקל גם בזה [נקס"ב וסר"ח וכרי"ם] ודע דהאוכל כחל צריך לשהות עד אבילת חלב ו' שעות רבשר נמור הוא [לנוש] :

יח כבר נתבאר דאם עבר ובשלו עם בשר בלא קריעה ומיחה אסור מדינא דגמ' וצריך ששים נגד הכחל אך חו"ל הקילו בזה ואמרו דגם הכחל הוא מן המנין [ל"ו:] כלומר דכבל האיסורים צריך ששים לבר האיסור ובבאן רי בג"ם נגר האיסור והכחל עצמו מצמרף לששים והמעם לפי שהוא בעצמו אינו איסור שהרי היתר נמור הוא לפיכך מצורף גם הוא לם' [רם"י] ואם יש עמו ששים הכחל אסור וזורקו והשאר מותר ואם אין עמו ששים הכל אסור וגם הקדירה אסורה [עפ"ו סק"ב שהביא דברי מס"ב שנתחקו בשמעתו למס מצמרף הכחל ונלחק כרבב מזה ותמיהני למס לא הביא דברי רם"י ז"ל שהוא בשמעם כיומר פשוט] :

יט כחל שנפל לקדירה והיה עמו ששים או שלא היה עמו ששים וזרקו הכחל ונפל לקדירה אחרת אומר אותה נ"ב ולא אמרינן אחרי שנפל מקודם והיה עמו ששים הרי כבר נתבטל כל מעמו בהקדירה הראשונה ולמה יאסור עתה את הקדירה השניה דכבל האיסורים לא אמרינן כן וחשבינן שעדיין לא פלם לנמרי וכ"ש בשלא היה ששים עמו מקודם דודאי נחשבו בחתיכת אימור אמנם הקולא שהקלנו בהקדירה הראשונה לחשוב גם כחל ממנין ששים נקל גם עתה בהקדירה השניה אפילו בשלא היה עמו ששים בהראשונה ואף שעתה אינגו היתר ס"ם א"א להחמיר בו עתה מכפעם הראשון שלא יהא סופו חסור מתחלתו אבל י"א דאם בהראשון לא היה עמו ששים אם נפל אח"כ לקדירה אחרת אין מצרפין אותו לששים לפי שנעשה נבילה בנפילה הראשונה וכן עיקר אבל כשהיה מקודם ששים אף שאסרנו הכחל אינו אלא מפני מראית העין ולכן מצרפין אותו גם עתה לששים ושיעור הששים אין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל ולא כמות שהיה בשעה שנפל בין שהיה גדול מקודם מכפי שהוא עתה בין להיפך ובכל שיעורי ששים באיסורים הדין כן שמששערים כמו שהוא עתה וכבר בארנו זה בסי' פ"ה [ודע שיש מי שרוצה ליתר דכחל סוי בריה ופיגו כן דבריה לא מקרי פלם מה שנפסר מתחלת בריתו כתו נה"נ כמ"ם בסי' ק' וכמ"ש הס"ך סוף סק"ס וכפר"ח ולפ"ז לתרן לברי הב"מ פ"ם ו"פ ומפמ"נ ומיהו זכו ולפ"ז דיגו כחתיכה פרפוי להחכגל ופס נהערב בטרנה כחלין פיגו בחל בששים כ"כ בפמ"נ עם] :

בשר

סימן צא דין בשר בחלב שנגעו זה בזה או נתערבו . ובו ליז סעיפים :

א בשר ונבינה שנגעו זה בזה אפילו אחד מהם לח או אפילו שניהם לחים מותרים לגמרי בלא קליפה כיון שהם צוננים ומ"מ צריך להריח מקום נגיעתן דמפני לחותן לא ימלט שלא נדבקו מעט זל"ז ולכן די כהדחה קלה וא"צ שיפשוף ומותר לצור אותם בממפחת אחת באופן שכל אחר יונח בפ"ע ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה וזהו ששנו חכמים במשנה [ק"ח:] צורר אדם בשר וגבינה בממפחת אחת ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה ואם נגעו צריכין הדחה וזהו הכל בששניהם או אחד מהם לח אבל כששניהם יבשים א"צ כלום [ת"ך סק"ח] ואין חילוק בין בשר חי למבושל ואם אחר מהם שמן צריך הדחה עם שיפשוף וב"ש בשיש רוחקא דסכינא דצריך הדחה ושיפשוף היטב עד שיוודע לו שסר השמנונית [מה"ג ועטמ"ג נמ"ו סק"ט ונקוו"ל סק"ג] וכן אם נפל דם לח על בשר ונקרש או חלב מהותך או חמאה מהותכה צוננת שנפל על בשר ונקרש אינו די בשיפשוף לבד או הדחה לבד אלא צריך ג' הדחה ושיפשוף נדול ובמ"ש [י"ח] :

ב ולאו דווקא שני אוכלים שנגעו זה בזה צריך הדחה אלא אפילו בשר שהניחו בכלי חלב או חלב בכלי בשר אם אחר מהם לח צריך הדחה ולפ"ז לא יפה עושים הולכי דרכים שאובלין הערינג"ש מלוחים בכלי הכותים שהרי צריך הדחה אחר שמונח עליהם [מ"ו סק"כ נסס רמ"נ] ואם קולפים ממנו העור שפיר דמי דקליפת הקרום מההערינג טוב יותר מהדחה וב"ש שאותם שאובלים קשואים מלוחים שקורין אונערקעס בביתם ונותנים על הכלי שלהם עם מי הכבשים שלא יפה הם עושים [נסס] והאונערקעס לבדם יבולין לקלוף הקליפה ולהניחם על הקליפות ולא על הכלי ואע"פ שהם בדרך והוא שעת הדחק מ"מ הרי יש לזה תרופה קלה לרחוץ היטב הטעלער במים נקיים ואז מותר להניח עליה מאכל צונן או משקה צוננת [פמ"נ נסס ע"ב ונוק] :

ג כל מידי דבעי הדחה כגון להניח בשר היהר צונן בקערה של איסור צונן או להיפך איסור צונן בכלי של היתר צונן אסור לכתחלה דשמא ישכח ויאכל בלא הדחה ואין לומר בין דבריעבר מותר הרי מותר לסמוך על סמך שיריחנו אח"כ וכה"ג אמרינן בסי' א' בענין שחיטה רי"ל דהתם אין כאן איסור ורואי אלא חששות בעלמא ונהי דהחששות נדולות ובאיסור נדול מ"מ אינו אלא חששא בעלמא וכנגר הרוב במבואר שם לפיכך סמכינן על אח"כ משא"כ בבאן אף שהוא איסור קל מ"מ הא וראי איסור הוא לפיכך לא סמכינן על זה שיריחנו אח"כ [וזכו טוונת סט"ז סק"ח] וזה שאין אנו סומכין על אח"כ וזהו דווקא במידי דלאו אורחיה בהדחה כמו בשר מבושל וביוצא בו אבל מידי דאורחיה בהדחה כמו בשר חי וביוצא בו סמכינן על ההדחה שאח"כ ומותר ליתן לכתחלה על סמך זה ויש מי שרוצה לומר דזהו רק על נבי כלי אבל על נבי מאכל איסור נם בכה"נ אסור לכתחלה [פמ"נ נמ"ו סק"ח] ויש להתיישב בזה דאיזה איסור יש בזה אלא שמכוער הרבר :

ד כתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' על הרין שנתבאר דצריך הדחה וז"ל ודווקא דבר שיש בו לחלוחית קצת אבל דבר יבש ממש אם לא בלע הכלי רק בצונן מותר להניח בו דבר יבש בלא הדחה כלל וע"ל סי' קב"ב עב"ל ותמהו עליו דברבר יבש מה לי אם היתה בליעת הכלי בחמין סוף סוף הרי הוא דבר יבש ואיזה איסור יש בזה ולכן יש שהניהו בדבריו דבצ"ל אבל דבר יבש ממש או אם לא בלע הכלי רק בצונן מותר נם דבר לח כלומר להניח דבר יבש ממש מותר אף כשבלע הכלי בחמין ואם בליעת הכלי לא היתה רק בצונן מותר להניח עליו נם דבר לח מפני שהכלי לא נאסרה ע"י בליעת צונן [ע"ו סק"נ] וזה שכתב לעיין בסי' קב"ב הוא טעות הדפום וכצ"ל בסי' קכ"א רשם בסעיף ה' נתבאר דבאקראי מותר להשתמש בכלי איסור צונן ע"י הדחת הכלי ולשפשפה היטב ומבואר שם דאפילו דבר לח כחומץ מותר ע"ש וא"כ ק"ו לרין זה שבבאן דבוודאי מותר וכן נראה עיקר לדינא ועמ"ש סוף סעיף ב' ובכלי חרס יש להחמיר :

ה צריך ליזהר שלא ינע בשר בלחם שאם ינע בו בשר אסור לאוכלו עם נבינה וכן יזהר שלא ינע בו גבינה שאם ינע בו אסור לאוכלו עם בשר וי"א דע"י הדחה נם לחם מותר [ת"ך סק"ד] וי"א דלחם אסור נם ע"י הדחה דבלחם נדבק ונסרך ביותר [פמ"נ נסס פנס"נ] וכן נראה עיקר אך כל זה בשאחד מהם לח אבל בששניהם יבשים ליתן לן בה [נסס] וכן בסכין של בשר שהיה עליו שמנונית וחתך בו לחם אסור לאכול אותה חתיכה בחלב וכן להיפך אבל אם הסכין הוא נקי ומקונח היטב מותר ועור נתבאר בזה בסי' פ"ם סעיף ט"ז ע"ש :

ו ואחר מנרולי אחרונים עשה כללים לריני השתמשות בכלי איסור דבכלי שנשתמש בו כקביעות איסור אפילו צונן ונם לא ע"י כבוש ובא להשתמש בו רותח אפילו באקראי או צונן בקביעות לא סגי בהדחת הכלי אלא צריך שפשוף גרול ולהשתמש צונן באקראי רי בקינוח ולהשתמש רותח בקביעות בכל ענין אסור וכלי שנשתמש בו איסור בחמין אסור להשתמש בו רותח מדינא אע"פ שאינה בה יומא אסור לכתחלה ובן להשתמש בו צונן בקביעות אסור גזירה שמא ישתמש בו רותח אבל להשתמש בו צונן באקראי מותר ע"י שפשוף ואז מותר ליתן בו באקראי נם דבר לח וחריף בחומץ וביוצא בו ובלי שנשתמש בו באקראי איסור סגי בקינוח היטב להשתמש בו צונן אפילו בקביעות אם לא

לא נאסרה לנמרי ע"י חום כלי ראשון אבל להשהמש בו רותח אסור אפילו אם נאסרה ע"י עירוי כ"ר אבל אם הבליעה היתה ע"י כלי שני אינו כלום ורק אם שימשו בקביעות בה חמין של איסור אף ע"י כלי שני או אפילו כלי שלישי כמו טעלער של טריפות הוי כשימוש כלי ראשון ביון שהתשמיש היתה בקביעות וכשנשתמש בכלי שצריך קינוח והרחה בלא קינוח והרחה צריך להדיח הדבר שנשתמש בו עהה אם לא שהוא דבר לח דא"א בהדחה מותר בדיעבד [תוי"ד סק ז בתוספת מגלי] :

ז כל אלו הדברים שנתבארו בבשר ובגינה שננעו זה בזה היינו דווקא בצוננים אבל בשר וחלב רותחין שנתערבו יחד או אפילו בשר צונן להוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח הבל אסור דקיי"ל התאה נבר כלומר התחתון הרותח מחמם את העליון הצונן וחזקא שנפל לתוך בשר רותח הטונח בקדירה אבל על בשר רותח צלי דבקדירה צריך ששים משא"כ בצלי כמו שיהבאר בסי' צ"ב וסי' ק"ה ושם יהבאר דלדידן נם בצלי צריך ששים וחלב רותח שנפל לתוך בשר צונן אפילו הבשר בקדירה או בשר רותח שנפל להוך חלב צונן אינו אוסר בולו דהתאה נבר שהוא צונן ומקרר את העליון עד שלא יוכל לפלוט ולהבליע בתחתון וכ"ש שלא יבלע הוא מן התחתון אבל מ"מ הבשר צריך קליפה דא"א שלא בלע פורתא קודם שנתקרר החום ושיעור החמימות יהבאר בסי' ק"ה בס"ד :

ח ודע שיש בענין זה דתתאי נבר שאלות גדולות האחת הרי קיי"ל בסי' צ"ח בכל איסור שנתערב בהיתר דמעיקר דינא דנמ' הוא שיטעמנו קפילא אב יש בהיתר טעם איסור אם לאו וכן חלב בבשר כמבואר שם וא"כ מה שיך לחקור אם התאה נבר או עילאה נבר ופלונתא היא בנמ' פסחים [ע"ז:] ישעמנו קפילא אם יש טעם בשר בחלב או חלב בבשר אסור בכל ענין ואם לאו מותר בכל ענין [כיו"ם] ונהי דלשיטת רש"י שמבואר במור שם ל"ק כלל דטעימת קפילא לא מהני אלא ביותר מששים אבל בפחות מששים אף אם אין טעם אוסר שפיר נחלקו בזה כשאין כאן ששים וקיי"ל התאה נבר אבל לשיטת הר"י והרא"ש שם דבבל ענין מהני קפילא קשה :

ט ובפשוטו י"ל כנון דליכא קפילא ולא נראה כן אמנם באמת הענין כן הוא דנאמנות הקפילא אינו אלא כשיש בודאי איסור לפי קבלת חז"ל אבל במקום דליכא איסור לפי הקבלה אינו נאמן הא למה זה דומה לכלי שני דלרוב הפוסקים אינו מפליט ומבליע או כלי שלישי לכל הפוסקים ואם יבא הקפילא ויאמר שיש בזה טעם איסור לא נשגיח בו דכללא בידינו דאין עכו"ם נאמן לא להתיר ולא לאסור וה"נ בשההחתון צונן לא נשניח כלל באמירת הקפילא ביון דקיי"ל התאי נבר :

י ועוד י"ל ביון דגם בשהתחתון צונן מ"מ בולע כ"ק כמ"ש א"כ אין ראיה כלל מטעימת הקפילא דאף אם יאמר שיש בזה טעם איסור לא נכחישנו ונאמר שהטעם הוא מהקליפה [וכפין זה תירץ הפליתי] ולפ"ז בעירוי דמבליע כ"ק כמ"ש בסי' ק"ה לא יועיל טעימת קפילא אמנם לפי תירוצים אלו לא יועיל טעימת קפילא רק להחמיר כשהתחתון הוא צונן אבל לקולא כגון שההחתון הוא חם והקפילא יאמר שאין בזה טעם איסור למה לא יועיל וכי נרע זה משנידם חמים אך י"ל דבאמת בן הוא וחז"ל לא אמרו רק להיפך דכשהתחתון צונן ודאי מותר אבל כשהתחתון חם אסור עד שיטעמנו קפילא והוא ככל האיסורים דמהני קפילא [וכנוב"י סי' כ"ח תירץ למין זה כלל שמעיל יתן טעם ע"ש ומינו מוכן למ"ש סוף סימנו על טעימת קפילא] :

יא עוד יש לשאול ואיך נתנו חז"ל בלל בזה לזכר דתתאי נבר א"כ אם נפל הרבה חלב רותח על טעם בשר צונן ונאמר דהתאה נבר ומקרר את העליון ואין לך דבר תמוה יותר מזה שהרי עינינו רואות שהחלב נשאר ברתיחתו ונם טעם הבשר נעשה רותח וכן להיפך אם נפל הרבה חלב צונן על טעם בשר רותח איך נאמר דהתאה נבר ואסור החלב כשאין ששים הרי עינינו רואות שהחלב צונן לנמרי ונם הבשר נצטנן ולפי הראות כשיש ר' או ה' פעמים האחד נגד השני בהברח לפעול על השני שיהיה כמותו ואם נאמר שבאמת יש בזה איזה שיעור למה לא למדונו חז"ל כמה הוא השיעור :

יב ויראה לי ברור דמיירי ששוין הן בהכמות ולפי ערך החלב כן הוא נם כמות הבשר ולכן נחלקו חז"ל האיכות של מי גובר העליון או התחתון ואיפסקא הלבהא דהתחתון נובר וראיה ברורה לזה מדברי התום' שבת [מ"ב:] דתניא נותן אדם חמין לתוך הצונן ולא הצונן להוך החמין ופירש"י משום דהתאה נבר והקשו התום' רא"כ תקשי מהבא למאן דס"ל עילאה נבר ופירש ר"ת דאין זה שיך לזה אלא חמין לתוך צונן משמע שהצונן מרובה מהחמין וצונן לתוך חמין משמע שהחמין שלמטה מרובין ע"ש הרי מפורש דכל היכא שיש ריבוי בכמות לא שייכא סברא זו דתתאי נבר או עילאה נבר והש"ם לא הוצרך לפרש זה ואדרבא מדלא פירשה ש"מ דשוין הן [וק"ק לי בל לנריסם לפח נס נכך לתחמה נבר סוף לזון זס חס להוך צונן וכו' ול"ל דנחינת מדס שייך לומר למסמס כן ולם נגפילס מפליט מו דרך בלשון נרייתם כן סוף ול"ם ודו"ק] :

יג ודע דדין תתאי נבר הוא בין שנפל דבר נוש לדבר צלול או להיפך צלול על הנוש כמו בשר בחלב וכיוצא בזה או נוש בנוש כמ"ש בשערי חורא [סי' כ"נ] וו"ל והלבהא התאי נבר ובן הדין אם למטה בשר כשרה חם ועליה בשר נבלה צונן ואפילו חי ואפילו בשר שלמעלה אינו מלוח בשר שלמטה נאסרה לפי שחום התחתון מפליט העליון וכו' וכ"ש אם בשר נבלה למטה

רותחת ושחוטה צוננת עליה דנאסרה דתתאי נבר ואם הצונן למטה בין נכלה בין שחוטה השחוטה בשרה וכו' ומיהו קליפה בעי וכו' עכ"ל :

יד ובאו"ה [סי' כ"ם] הוסיף עוד דבהים בזה וז"ל קיי"ל תתאי נכר וכתב בסמ"ק והלכך שתי חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר ששוכבין זו על זו ורק אחת מהם חם שהיד סולדת בה אם החם למטה אף ההיתר נאסר כולו וכו' דהעליון מכביד על התחתון ומפליטו והלכך תתאי גבר כין להחם בין לקרר כין לחומרא בין לקולא שאם התחתון חם אפילו הכשרה למטה ועליה בשר נבלה צונן אפילו חי ותפל נרונין כריותחין ונאסרה אף הכשרה דלמטה לפי שהעליון מפליט חום התחתון וגם כח האש עולה תמיד ונעשו שניהם חמים והו"ל חם כתוך חם וכ"ש אם בשר נבלה דותחת למטה וכו' ומסיק בסמ"ק ואפילו אם חתיכת איסור התחתון החמה קצרה שאינה רחבה כל כך כמו העליונה הצוננת אפ"ה מיתסרי כולה וכו' ואם התחתון צונן נדונים כצוננים וכו' ובלע מיהא כ"ק וכו' עכ"ל או"ה :

טו ונ"ל אע"ג שהפוסקים השוו שניהם נושים לגוש וצלול וזהו רק לענין עצם השני חתיכות אכל לא לענין אחר כגון בשר צונן שנפל לחלב רותח ונפל על הבשר חתיכת בשר אחרת וראי דנאסרה כדין תתאי נכר ואלו חתיכת בשר צוננת כשרה שנפלה על חתיכת נבלה חמה פשיטא שאין סברא לומר שכשהפול עוד חתיכה על העליונה הצוננת שתיאסר מחמתה וכ"כ אחד מהגדולים [מ"ל סק"ה] דבשניהם נושים אמריגן רק התאה נבר לדפלים ולחבליע ולא לעשותה ממש רותחת שהרי החוש מכחיש זה משא"כ נוש צונן בצלול רותח נעשה ממש רותח ודע דכ"ז הוא בחום האש אבל כחמימות מליחה אין דנין דין תתאה נבר כמו שיתבאר כם"ד וכן בכבוש אין דנין זה דאין החמימות שוה לגמרי ודע דכל צונן שנתבאר בענין זה לאו דווקא צונן אלא כל שאינו מחום כלי ראשון מקרי צונן וחום ב"ד הוי בחום שאצל האש אך ברבר נוש י"א דלעולם דנין בו דין כ"ר אפילו לאחר שהוסר מכ"ד כל זמן שעומר בחומו ויתבאר בסי' צ"ד בם"ד ונם דבר פשוט הוא דדין תתאה נבר בשני רבריס נושים אינו אלא במונח זה על זה ולא זה אצל זה רבכה"ג נם בשניהם חמים א"צ אלא קליפה כאשר יתבאר בם"ד בסי' ק"ח ומעמא דמילתא דכזה על נבי זה העליון מכביד על התחתון ומפליטו בם"ש בסעיף הקודם בשם או"ה משא"כ בזה אצל זה [ופמ"ג נמ"ז סק"ס] :

טז ובזה שנתבאר דאם העליון חם והתחתון צונן צריך קליפה כתב רבינו הב"י בסעיף ד' וז"ל אבל חלב רותח שנפל על כשר צונן או בשר רותח שנפל על חלב צונן קולף הבשר ושאר הבשר מותר והחלב מותר כולו ואם נפלו זה לתוך זה צוננים מריח הבשר ומותר עכ"ל וכתב רבינו הרמ"א ובמקום שהבשר צריך קליפה אם לא קלפוה ובשלו כך מותר בריעבד עכ"ל ונראה דם"ל דקליפה זו הוה חומרא בעלמא מדרבנן ולכן החלב שא"א בקליפה מותר כולו ולא הצריכו שיקא ששים נגר הקליפה וממילא לפ"ז נם הכשר אם לא קלפוהו ובשלו כך מותר כדיעבד כיון שאינו אלא חומרא בעלמא :

יז אכל במקום שלפי עיקר הדין צריך קליפה גם בדיעבד מצרכינן ששים נגד הקליפה והנה בטור הביא שני דיעות בענין החלב דר"י אין מצריך ששים נגד הקליפה וריב"א מצריך ע"ש ורבותינו בעלי הש"ע הפסו כדעת ר"י ונראה דמחלקותם תלוי אם זה שהצריכו בהכשר קליפה אם זה הוא מעיקר הדין או מצד חומרא ולפ"ז לריב"א פשיטא שאם לא קלפו הבשר ובשלו כך דצריך ששים נגר הקליפה ואם לאו אסור וכן הוא לרבותינו בעלי הש"ע בכל מקום דהקליפה הוא מדינא [וכן נראם לפת המג"א פי' תפ"ו סקנ"ג ע"ם] :

יח לפי מה שבארנו אין להקשות משארי מקומות כש"ע שהחמירו כהקליפה נם בדיעבד דזהו במקום שהקליפה הוא מדינא אבל מפרשי הש"ע לא נחתי לחילוק זה והקשו משארי מקומות שהחמירו בעלי הש"ע בקליפה נם בדיעבד להצריך ששים נגדה ויש שרחה מפני זה דבריהם שבכאן [פ"ו סק"ז] ויש שתירץ דכאן הוה המעם שא"צ בהחלב ס' נגד הקליפה מפני שהקליפה נתערבה ואינה ניכרת בפ"ע ולכן הקילו בה ונם זה שכתכו על הכשר שאם לא קלפוה ובשלו כך מותר בדיעבד זהו נ"כ רווקא כשנתערב הכשר ואין ביכולת להכירו אבל כשלא נתערב צריך ס' נגד הקליפה [ם"ך סק"ח ופר"ח] והחילוק דחוק דאיזה נ"ם יש בזה אם הקליפה ניכרת או נתערבה הא קמי שמיא נליא שיש כאן קליפת איסור [כרו"פ סק"כ] ויש מי שחילק בין קליפת בב"ח דקילא לפי שכל אחר מותר בפ"ע ועוד דקליפה הוא מעם קלוש ובבשר בחלב לא אסרה תורה רק דרך בישול שהוא מעם נמור ולכן לא מחמרינן כדיעבד משא"כ בשארי איסורים מחמרינן בהקליפה נם בדיעבד [סם] ואפשר שיכול להיות כן ויש מעם בחילוק זה אבל העיקר כפי מה שהרצנו בסעיף הקודם [מן י"ל דזהו נ"כ סמעם סם"ל דכמן סופ מומרת כעלמא ממעם סכרו"ם לחלק בין כב"ח לשמרי איסורים מכל יותר נרמה מפני סם"ל דסמכרת לחלמיקר ניה נמע פיש מומרת כעלמא וכ"מ מהמג"א סם] :

יט וזהו שכתבו שאם נפלו זה לתוך זה צוננים מריח הבשר ומותר י"א דזהו רק בבב"ח דמן התורה לא נאסרו אף ככבישה יום שלם אבל נפל איסור לתוך היתר צלול צונן ונם האיסור צונן צריך קליפה ויש חולקין בזה דנם בכל האיסורים בן הוא בין שלא היתה בבישה די בהדחה בעלמא וכן נראה עיקר לדינא [ם"ך סק"י ופר"ח סק"ו ופמ"ג סם] ומסיקא דבהך נוונא דכתבינן שההיתר הוא צלול דלא שייך הדחה מותר נם בלא הדחה

והדחה ולהיפך שיעור הדחה בנון שנפל היתר נתערבו צונן דצריך להיות לתוך איסור צלול צונן דצריך ההיתר הדחה ודע דאין חילוק בין שהיה הצלול דבר חריף או שאינו חריף ואפילו נפל במי מלח עזין או בחומץ ששיעור הכבישה הוא דבר מועט בכדי שיתן על האור ויתחיל להרתיח כמ"ש בסי' ק"ה כל שלא שהה כשיעור זה מותר בהדחה או כשהיתר הוא צלול דא"א בהדחה מותר לנמרי בלא הדחה כמ"ש [וכ"מ בפמ"נ בס"ד סק"י שכתב לגריב"ז שסבר סתי מלח של מוערקעס ע"ם ומגן דלם קיי"ל כריב"ם מותר] :

ב זה שאמרנו שכשנפלו זה לתוך זה צוננים מותר והו בשלא נמלחו אבל נמלחו וכעודן במלחן נפלו זה לתוך זה קי"ל דמליח כרותח רצלי ולא כרותח דכישול ולכן לא נאסר כולו כדין בישול אלא צריך קליפה בסקום שנונעים זה בזה ואע"נ רצלי צריך נטילת מקום ולמה לא מצרכינן נם כמליחה כן ובאמת יש מי שסובר דצריך במליחה נטילת מקום ויתבאר בסי' ק"ה [ע"ם נב"י סל"כ נסס הרא"ם] מ"ם לרוב הפוסקים די בקליפה ובאמת יש מי שאומר דנם בצלי די בקליפה בדברים כחושים כמו שיתבאר שם בם"ד מידו לרוב הפוסקים מליחה בקליפה וצלי בנטילת מקום :

בא זה שנתבאר דבמליחה די בקליפה זהו בששני החתיכות הבשר והחלב שניהם כחושים אבל אם אחת מהם שמינה שניהם אסורות כולם כבבישול השמינה אסורה שהרי כשבולעה מהשני מפעפע האיסור בכל החתיכה מפני השומן ואף נם השניה הכחושה אסורה כולה דאויל האי ומפעפע כה בבולה ולבן בשר ונבינה שננעו זה בזה והם מלוחים צריך לקלוף מקום נגיעתן כשהיו שניהם כחושים ואם שניהם שמנים ואפילו אחד מהם שמן שניהם אסורים לנמרי וצריך ששים וי"א דבכל מליחה אנו משערין בששים ואין אנו מחלקים בין כחוש לשמן מפני שיש סוברים דמליחה נרע מצלי שמפעפע יותר מצלי מפני המוחל היוצא ע"י מליחה שהוא כעין רוסב ויתבאר בסי' ק"ה ודע דמליחה אינה אוסרת רק כשהם לחים אבל כשהם יבשים אפילו הם מלוחים אינו כלום כללא דמילתא יבשים כשהם מלוחים או שאינם מלוחים והם לחים סני בהדחה ואם אחד מהם לח והשני יבש שנתייבש במלחו וננעו זה בזה די נ"ב בהדחה [נטפ] :

בב ודע דבמליחה לא אמרינן תהאה נבר ודווקא בחמי האור שהחום מעלה הבל ומחמם את העליון דיש בח בהתחתון להפליט את העליון שיך דין תתאי נבר ולא במליחה דאין חילוק בין עליון לתחתון דבין אם המלוח עליון והתחתון תפל ובין שהעליון תפל והתחתון מלוח לעולם המלוח מבליע בתפל ב"ק או יותר כפי הדיעות שנתבארו ואינו בולע ממנו כלום הלכך בשר ונבינה שננעו זה בזה אם שניהם מלוחים ולחים שניהם צריכים קליפה במקום נגיעתן מפני שכל אחד בולע מחבירו ומכליע בחבירו ואין מליחתו מעבבתו מלבלוע ורק בדם אמרינן איידי דמריד למיפלם לא בלע וכן כבולעו כך פולטו אבל בשארי דברים לא שייך זה ואם הבשר מלוח והנבינה תפלה הבשר די בהדחה והנבינה צריך קליפה ואם הבשר הפל והנבינה מלוחה הנבינה די בהדחה והבשר צריך קליפה ולא אמרינן שהתפל יעשה מלוח ע"י המלוח השני שאין כח בהמלוח לעשות להתפל כמלוח ואין חילוק בין מונחין זה על זה או זה אצל זה ממש וי"א דאפילו אינם דבוקים ולי"ז רק הפליטות נוגעות זה בזה הוה כאלו ננעו זה בזה [נטפ]

ואין להחמיר בזה כמו שיהכאר בם"ד בסי' ק"ה :

בג זה שאמרנו דהמלוח אינו בולע מהתפל זהו כשהתפל דבר נוש כבשר ונבינה וכיוצא בזה ואפילו הוא דבר רך מאד כמו חלב רך שאינו מהותך אבל דבר צלול ממש כנון בשר מלוח שנפל לחלב שאינו מלוח נאסר נם הבשר דמאחר שהבשר מלוח באופן שאינו נאבל מחמת מלחו ממילא בולע מהחלב נ"ב ושניהם אסורים או כ"ק או לנמרי אך זהו נ"ב דווקא אם הדבר המלוח הוא לח קצת אבל אם הוא יבש לנמרי לא חיישינן לה אפילו נפל לתוך דבר הצלול ונומלו ומדיחו ומותר לפיכך אם נתייבש הבשר המלוח ונפל לחלב מדיחו ומותר ונם החלב לא נאסר כלל [נסמ"ך סקט"ז בסנית ממרדכי ומו"ס כשהחלב לבדו מנוח מותר לחלב ונ"ם לשדיו מיירו בשם כשהבשר יבש לנמרי ולפ כשהבשר לח דבן הוס נפו"ס כלל ל' פות י"ד ול"ל לפי שמינו טולם כלל מן סנמר שהוס יבש עכ"ל וכ"ם במרדכי ע"ש]

בד ודע דדין זה שבתבנו דדבר צלול כנון בשר מלוח שנפל לחלב שאינו מלוח שניהם אסורים או כ"ק או לנמרי בלומר למאן דס"ל דמליחה אוסרת כ"ק נם כאן אוסר כ"ק ולמאן דס"ל עד ששים נם כאן עד ששים דכן נראה לפי הסברא ורבינו הרמ"א כתב דין זה בלשון זה והא דשהור מלוח ושמא תפל שרי היינו שהשמא יבש אבל אם הוא דבר צלול נאסר המהור מאחר שאינו נאבל מחמת מלחו בולע מהאיסור שאצלו ושניהם אסורים עכ"ל וכתב אחד מגדולי המפרשים ז"ל ולא דמי לבשר רותח שנפל לתוך חלב צונן דלא נאסר אלא כ"ק ולא אמרינן דמחמת רתיחתו כולע מהאיסור צלול שאצלו דהתם כיון דהתאה נבר נצטמן הבשר אבל במליחה לא שייך תתאה נבר עכ"ל [ע"ך סקמ"ו ונ"ל דה"פ דס"ל כפי מה שפרשנו דבבאן הדין למאן דס"ל דמליחה די בקליפה ה"נ די בקליפה ולמאן דס"ל בששים ה"נ כששים ולפ"ז רבינו הרמ"א דס"ל דמליחת בששים נרוע יותר מבשר רותח שנפל לחלב צונן ולמה הוא כן ומתרץ דשם תתאה נבר ובמליחה לא שייך תתאה נבר ובזה א"ש נ"ב מה שבבאן כתב ושניהם אסורים דנם הצלול אסור ובבשר רותח החלב מותר כיון שא"א בקליפה וכם"ש בסעיף ט"ז אך זהו ג"ב ממעם דבשם תתאה נבר :

נראתי

כה ודאיתי מי שהקשה על דברי רבינו הרמ"א הא קי"ל בסי' ס"ט דאפילו טים מועטים מבטלין כח הציר וא"כ יתבטל כח הכשר המלוח שנפל לחלב ע"י החלב כמו המים המבטלין כח הציר ותירץ דארמבטל ליה בולע כ"ק [מוה"ר סקי"ח נסח סנ"ג] ולפ"ז כיוונה רבינו הרמ"א מ"ש שניהם אסורים הוא רק כ"ק אפילו לרידן דאסרינן במליחה עד ששים אך לפ"ז קשה למה זה גם החלב אסור והרי במקום שהכשר צריך רק קליפה החלב מותר כמ"ש וצ"ל דמיירי שבכאן החלב מועט מאד באופן שאין הבשר נכסה בו [סח] וכל דברים אלו תמוהים הם בעיני ולכך שלשון רבינו הרמ"א אינו מורה כן דכל כי האי ה"ל לפרש ולא לסתום עור ואת לא ירעתי הרמיון לסי' ס"ט דבשם האיסור הוא רק משום הציר ובשנהבטל כח הציר הוה היתר נמור שפיר אמרינן דהמים מבטלין כח הציר אבל הבא האיסור הוא בכ"ח או שאר איסור והיתר או טמא וטהור ולכן אף אם החלב מחליש מעט כח המלוח מ"מ אינו מבטלו מכל וכל והאיסור נשאר קיים ועוד דמים מריחים הרם אבל חלב יש בו שמנונית ואינו מריח היטב ומיסרך סריך וכן שאר איסור צלול שיש בו איזה שמנונית ואין זה דמיון כלל לסי' ס"ט :

כו באיזה מליחה נחשב כרותח אמרו חו"ל [קי"כ] שיהא מלוח שאינו יכול לאכול מחמת מלחו אבל כשנאכל מחמת מלחו לא נחשב כרותח ויש בזה כמה דיעות כמ"ש הטור וז"ל והא דמליח חשיב כרותח דווקא שאינו נאכל מחמת מלחו ופירש"י דהיינו מליחת בשר להצניע שאינו נאכל ער שישרוהו במים וירחיקוהו היטב וי"א דלא נקרא אינו נאכל מחמת מלחו אלא כגון עיבוד שמולחין אותו הרבה לצורך הדרך ור"ת פירש דכל מלח שמולחין לקרירה מקרי אינו נאכל מחמת מלחו אבל נאכל מחמת מלחו לא חשיב כרותח עכ"ל ולריעה זו הסכימו רוב הפוסקים והכי קי"ל [ני"] ומליחה כמליחת צלי לא נחשב כרותח [סח] מפני שנאכל בעודו במלחו אבל מליחה כמליחת קרירה א"א לאכול ער שיריחוהו במים היטב ולכן כל זמן שלא הודח הוה כרותח [סח] ומלוח יותר מזה דהיינו בעין מליחה להצניע ולהוליך בדרך אפילו אחר הדחה נחשב כרותח ער שישרוהו במים הרבה [סח] :

כז ודע דמלשון רוב הפוסקים משמע להריא דזה המלוח שחשיב כרותח מיד שמלחוהו ער שיריחוהו אפילו הונח כמה ימים מיחשב כרותח ולא דמי למליחת בשר שבסי' ס"ט במעשה דרש"י שם שפסק דלאחר שיעור מליחה לא נחשב כרותח דהתם שאני שהמליחה היתה להפליט הדם וכשחמלח הפליטו תשש כחו כיון שעסק בהוצאת הדם משא"כ מלוח דכאן לא הפליט הדם דבאן מירי בבשר כשר שבבר מלחוהו והריחוהו והבשירוהו ואח"כ מלחו אותו כמליחת קרירה שהמלח לא פעל בלום ולעולם הוא בחריפותו ער שיריחוהו [כמ"ש סס"ך סקי"ח וסט"ז נסי' ס"ט סקמ"ז] וגם זה שאמרנו דמיר שמלחוהו נחשב כרותח אף שבגמ' אמרו שאינו נאכל מחמת מלחו לא בעינן ער שישהא במלחו שיעור המליחה דאו אינו נאכל מחמת מלחו דהגמ' לא אמרה רק שצריך שיעור זה אבל לא ער שישהא שיעור זה ומ"ם יש מנדולי הראשונים דמ"ל כן כמ"ש הר"ן ז"ל בשם הר"י אלברצלוני וז"ל דכל ששהה במלחו שיעור מליחה לקדירה הוי רותח ומקמי הכי לא עכ"ל [מונח נג"] והוא כתב כן במליחת בשר להוציא דם כמ"ש הטור בסי' ס"ט וז"ל והבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב אסור וכו' וכתב ר"ת שנאסרה מיד וכו' והר"י אלברצלוני כתב שלא נאסרה אא"כ שהתה בכלי שיעור מליחה עכ"ל ובשם לא קיי"ל כן כמ"ש שם הטור והש"ע סעיף י"ח וא"כ גם בכאן לא קיי"ל כן :

כח אבל רבינו הב"י כתב בסעיף ה' וז"ל מליח שאינו יכול לאכול מחמת מלחו דהיינו בעין מליח שמולחים לקדירה ושהה כדי מליחה לקדירה כל זמן שלא הדיחו מקרי אינו נאכל מחמת מלחו ומליח בעין מליח דבעי לה לארתא אפילו לאחר שהדיח הוי אינו נאכל מחמת מלחו וכל זמן שלא שראו במים דינו כרותח לאסור כ"ק עכ"ל ורבינו הרמ"א כתב עליו וז"ל וי"א דלאחר ששהה במלחו שיעור מליחה לא מקרי אח"כ רותח ולצורך נדול בנון בהפ"מ והוא לצורך סעודת מצוה יש לסמוך אמקילין אבל בלא"ה אין להקל כלל אפילו לא נמלח הבשר משני צררין רק מצר אחר כל שנמלח מליחה שאינו נאכל מחמת מלחו מיחשב רותח אבל כל שלא נמלח כל כך מיחשב צונן אפילו נמלח משני צדדין וי"א דאנן אין בקיאין בדבר ויש לנו לחשוב אפילו מליחת צלי כרותח וטוב להחמיר במקום שאין הפ"מ עכ"ל :

כט ומשמע מלשון רבינו הב"י שכתב ושהה כדי מליחה לקדירה דם"ל כהר"י אלברצלוני דקודם שיעור זה לא נחשב כרותח וכך תפסו מפרשי הש"ע וכתבו דאע"נ דבסי' ס"ט לא תפס כדיעה זו וזהו מפני שהדם והמלח רותחים הם בשעת המליחה ואדרבא אחר שיעור מליחה פסק כתו משא"כ בכאן שאינו פולט כלום לא נעשה רותח עד אחר שיעור מליחה [סך סקי"ח] עוד יש לחלק דהנה שם בסי' ס"ט מיירינן לענין הדם והציר הנוטף מהבשר דמיחשב כרותח וה"נ לענין הציר אם נוטף ודאי דמיחשב כרותח מיד אחר המליחה כמ"ש רבינו הרמ"א בסעיף זה וז"ל כל ציר מכשר שנמלח אפילו לא נמלח רק לצלי חשיב רותח עכ"ל וכ"ש כשנמלח כשיעור לקדירה וזה שכתב באן ושהה כדי מליחה לקדירה קאי על עצם הבשר שלא נעשה רותח ער אחר שיעור מליחה ויש מי שהשיג עליו ואומר דנם הר"י אלברצלוני לא קאמר זה רק במליחת בשר דבינן שעוסק להוציא דם אינו פועל פעולה אחרת לחמם הבשר שיהא רותח וכשכלה פליטת הדם

דם מתחיל לעמוק בחימום הבשר אבל בכאן שאין המלח עומק בפליטה מיד מחמם הבשר מפני שאין לו עמק אחר [פליטי סק"נ] ואין הרברים מוכנים דהא דא זרא אחת היא והרי הפליטה היא נ"כ ע"י חימום ויותר נראה כמ"ש מקורם :

ל אמנם בעיקר הדבר תמיהני שיסתום ננר דעת רוב הפוסקים ועוד דא"כ דעת רבינו הרמ"א הוא ממש להיפך מדעתו דלדעתו עד שיעור מליחה לא נחשב כרותח ואח"כ נחשב כרותח ולרבינו הרמ"א עד שיעור מליחה הוי ברותח ואח"כ לא נחשב כרותח וא"כ מה זה שאומר הי"א דלאחר וכו' וכך הו"ל לומר וי"א להיפך דעך שיעור מליחה הוה כרותח ואח"כ לא מקרי רותח אלא וראי דזה שכתב רבינו הב"י ושהה כדי מליחה לקררה כל זמן שלא הדיחו וכו' אין כוונתו דעד שיעור מליחה לא נחשב כרותח אלא כוונתו דאפילו שהה כדי מליחה נחשב רותח ועל זה פליג רבינו הרמ"א דלאחר שיעור מליחה לא נחשב כרותח ולרינא הסכימו רוב הגרולים דגם אחר שיעור מליחה הוה כרותח ואין להקל אפילו לצורך גדול דכן עיקר לדינא :

לא כל ציר מבשר שנמלח אפילו לא נמלח רק לצלי חשיב רותח הוה שאמרנו דצריך כמליחה לקדירה זהו לענין עצם החתיכה דבפחות מזה לא נחשב רותח אבל הציר תמיד נחשב רותח שהרי הוא נוטף ע"י רתיחה ולכן אם נפלה ציר של בשר מלוח על נבינה או על בלי אוסר ואוסר כדי קליפה ונ"ל דלדעת הסוברים מליחה בששים כשנפל מיפת ציר על מאכל צריך נמילת מקום שהוא בעובי אצבע וכשנפל על כלי צריך הנעלה ובלי חרס צריך שבירה ובלי עץ אם נפל על מקום אחד קולף מקומו ודיו אבל בכלי חרס לא שיך קליפה וכן בלי נחשת ולכן בנחשת או שאר כלי מתכות צריך הנעלה ובבלי עץ כשנפל על כל משך הכלי אם רוצה לקולפה כולה הרשות בידו ואם לאו יגעילנה [עפ"ך סקי"ח]:

לב וכיון דציר אינו אוסר בבלי רק בכ"ק לכן אף דבכלי חרס לא שיך קליפה מ"מ אם נפל ציר על כלי חרס מבחוץ ביבולת להתיר בשעת הדחק לבשל בו [פמ"נ סקי"ח] וכן כל דבר שמן אינו אוסר בבלי יותר מב"ק [שם] ולא דמי לאובלין שהשומן מפעפע בבולו אבל לא בבלי ולא עריף מחם לתוך צונן דדי בקליפה כמ"ש ודע הבלי שנאפרה ע"י מליחה ב"ק או ע"י שאר דבר הנוטף עליה וצריך קליפה לא מהני הגעלה ע"י עירוי דעירוי הוה ספק אי פועלת כ"ק אם לאו ולחומרא קיי"ל דבולעת כ"ק ולא לקולא שנאמר דמפלטת נ"ב כ"ק ולכן יש להגעילה בבלי ראשון רווקא [שם] :

לג בנמ' [קו"נ] איתא מעשה בגוזל שנפל לבד של כותח שבו יש נסיובי דחלבא ומלח והתיהו הגוזל ואמרו המעם דאע"נ דמליח כרותח זהו בשאינו נאכל מחמת מלחו אבל כותח נאכל מחמת מלחו והני מילי חי אבל צלי צריך קליפה מלמעלה סביב [רמ"י] ואי אית ביה פילי כוליה אסור פילי הם בקעים והוא צלי לא סני ליה בקליפה לפי שכולע דרך הנקבים וכולו אסור [רמ"י] ואי מתבל בתבלין כוליה אסור התבלין שנתכשלו עמו מרככין אותו ונוח לבלוע ובשנפל לכותח היה צמא לבלוע ונבלע [רמ"י] והנה לפירש"י היונה היתה מכושלת או צלויה וחי מקרי בשהוא צוננת וצלי מקרי כשהיא רותחת ודרך התלמוד לקרא לצלי רותח צלי פתם כמו בפסחים לענין קרבן פסח [ע"ס] שאומר סכו בשמן של תרומה אם חי הוא ידיחנו ואם צלי הוא יקלוף את מקומו והתם ודאי צלי רותח קאמר שאין סכין את הצלי אלא בעודו רותח כשצולין אותו על נבי האש אבל צלי צונן הוה בשאר צונן דעלמא דמגי ליה בהדחה ונם זה שאמרו דאי אית ביה פילי כולו אסור היינו בצלי רותח דאית ביה פילי ואנב הפילי בלע ואי מתיבל בתבלין והוי רותח אע"נ דלית ביה פילי כולו אסור לפי שהתבלין מושכין את הכותח ומבליעין אותו בכולו [כ"ן וכ"כ סלמנ"ם] ולפ"ז צלי צונן בכל ענין א"צ רק הדחה וצלי רותח צריך קליפה ואם הוא רותח ויש בו בקעים או מתובל בתבלין כוליה אסור :

לד אבל הרא"ש ז"ל כתב שם דחי הוא חי ממש שאינו מבושל ולכן סני בהדחה אבל צלי אפילו צונן צריך קליפה ואי אית ביה פילי בהצלי או מתובל בתבלין אפילו צונן כולו אסור ובספר התרומה כתב דאפילו חי אם יש בו בקעים או מתובל בתבלין בולו אסור לפי שהתבלין או הבקעים מבליעין בכולו את הבותח ע"ש וכ"כ המור וז"ל ודווקא בבשר חי יש חילוק בין נאכל מחמת מלחו לאינו נאכל מחמת מלחו אבל בצלי אין חילוק שאפילו נפל למליח שנאכל מחמת מלחו בעי קליפה ואם יש בקעים או מתובל בתבלין אפילו אין בו בקעים והוא חי בולו אסור עכ"ל ונראה מהמור שהפם שהרא"ש הסכים לספר התרומה דבבקעים או בהבלין אפילו חי אסור ובאמת יש כמה מהראשונים דבזה ס"ל דלא כרש"י והיינו לענין צונן דצלי צונן צריך קליפה ואם הצלי יש בו בקעים או מתובל בתבלין אפילו הוא צונן כולו אסור אבל בחי בכל ענין רי בהדחה [הזו דעת פסמ"ק וסמ"ג והגהות מרדכי וכן נרעם דעת סרח"ם] :

לה ונמצא שיש בענין זה ג' שיטות לשיטת רש"י המקל שבבולן בשהוא צונן א"צ כלום רק הדחה אפילו הוא צלי ויש בו בקעים ותבלין שיטת ספר התרומה המחמיר שבבולן אינו די בהדחה רק חי ואין בו בקעים ואינו מתובל בתבלין אבל צלי אפילו צונן צריך קליפה ואם יש בו בקעים או מתיבל בתבלין אפילו הוא חי כולו אסור והעת הרא"ש והסמ"ק בחי א"צ רק הדחה בכל ענין אבל בצלי צריך קליפה אפילו כשהוא צונן ואם הצלי הצונן יש בו בקעים או מתובל בתבלין בולו אסור והמור פסק כהמחמיר שבבולן :

לן ורבינו הב"י בסעיף ז' פסק ברש"י וז"ל הא דמפלגינן בין נאבל מחמת מלחו לאינו נאכל מחמת מלחו ה"מ בבשר חי אבל צלי רותח שנפל למליח אפילו נאכל מחמת מלחו בעי קליפה ואם יש בו בקעים או שהוא מתובל בתבלין והוא צלי רותח כולו אסור וה"ה אפוי ומבושל עכ"ל כלומר ראפוי ומבושל רינם בצלי ראם הם רותחים צריך קליפה וכשיש בקעים או תבלין והם רותחין כולו אסור וזהו ממש שיטת רש"י ורבינו הרמ"א כתב בזה וז"ל וי"א דאפילו הם צוננים רינא הכי וכן יש לנהוג אם אין הפ"מ עכ"ל וכוונתו מבוארת שלא כוון לשיטת הטור אלא לשיטת הרא"ש והסמ"ק דבצלי אפילו צוננים דינא הכי דצריך קליפה ובבקעים או בתבלין כולו אסור ולעיקר דינא תופס ברש"י מרהתיר בהפ"מ בצונן וכ"כ מפורש בספרו ד"מ אות ז' בשם הגהת שערי דורא דאין אנו נוהגים כהטור ע"ש :

לז והנה מלשון הטור והש"ע שכתבו אפילו נאכל מחמת מלחו משמע להריא דבל איסורים אלו לפי הדיעות שנתבארו זהו הכל במלוח קצת כי דק דכותח שבנמ' אבל בלא מלוח בלל סותר בבל ענין ולפ"ז כשנפל בשר צלי או מבושל לחלב צונן יהיה מה שיהיה סדיחו ומותר אבל יש מהגדולים שכתבו דהכל אחד מלוח קצת ואינו מלוח כלל [ש"ך סקכ"ג וסר"ח סקי"ח] והנה לפ"ז בשר צלי ומבושל שנפל לחלב אפילו צונן צריך קליפה לשני הדיעות ואם יש בקעים או מתובל כולו אסור וע"פ הרוב בצלי ומבושל יש בקעים ולפי הכרעת רבינו הרמ"א בלא הפ"מ יש לאסור אבל בחי אין לאסור ואחר סנרולי האחרונים הכריע בספר התרומות והטור דבבקעים ובתבלין אפילו חי כולו אסור [פר"ח] ואין כן דעת רוב הפוסקים מיהו זה ודאי לכולם בצלי רותח בשאין בו בקעים ותבלין די בקליפה [ש"ך סקכ"ו] ודע דכל זה מיירי בנפל הבשר לתוך החלב אבל חלב שנפל על בשר יתבאר דינו בסי' צ"ב וסי' ק"ה [צס] ודבר ידוע שאין בב"ח נאסר ע"י מליחה או ע"י כבוש רק באכילה ולא בהנאה מפני שזהו רק מדרבנן וכבר נתבאר זה בסי' פ"ו ע"ש ולכן בספק בב"ח שע"י מליחה או כבישה יש להקל בדין ספיקא דרבנן [נס"י] ובספק כבוש בבב"ח פסק כן רבינו הרמ"א בריש סי' ק"ה ע"ש ומסיקא דב"ש בספק מליחה :

סימן צב דין נפל חלב לקדירה בשר ודין חנ"נ ואיסור דבוק . ובו נ"ה סעיפים :

א כתב הרמב"ם בפ"ט דין ח' בשר שנפל לתוך החלב או חלב שנפל לתוך הבשר ונתבשל עמו שיעורו בנותן טעם כיצד חתיכה של בשר שנפלה לקדירה דותחת של חלב טועם העכו"ם את הקדירה אם אמר שיש כה טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת ואוהה חתיכה אסורה כמה רבדים אמורים שקדם והוציא את החתיכה קודם שתפלוט חלב שבלעה אבל אם לא סלק משערים אותה בששים מפני שהחלב שנבלע בה ונאסר יצא ונתערב עם שאר החלב עכ"ל וכוה כתבו גם הטור והש"ע בסעיף א' ועיקר דין טעימה יתבאר בסי' צ"ח ויתבאר שם דאנן לא סמכינן אטעימה וצריך ששים :

ב וביאור הדברים דבשקדם והוציא את החתיכה קודם שתפלוט חלב שבלעה מהני טעימה דהחשש לחחלב אינו אלא לטעם הבשר שיש לחוש שהבשר נתן טעם בהחלב ולבן כשטועם ואומר שאין בו טעם בשר מותרת הקדירה אבל בשלא סלק והחלב שנבלע בהבשר נעשה נכלה ויצא מהחתיכה אל החלב ואסרה הקדרה מפאת החלב דהוה מין במינו ולכן אף אם אינו טועם טעם בשר מ"ם שמא יש בו טעם החלב הנפלט מהחתיכה ומין במינו ליבא למיקם אטעמא ולכן צריך ששים ומאן דס"ל מין במינו לא בטיל באמת אסור הקדרה בשלא קדם וסילקו אף בשיש ששים כמ"ש המור ע"ש אלא דאנן קיי"ל דגם מין במינו בששים כמ"ש בסי' צ"ח :

ג ויש בזה שאלות גרולות דבקדם וסילקו למה להחלב מהני טעימה ולהבשר לא מהני סרבתבו שהעכו"ם טועם הקדירה ובו' ואותה חתיכה אסורה למה לא יועיל טעימה להבשר ועוד למה לן המעימה דכיון דקרם וסילקו קודם הפליטה ונתבאר בנמ' [ק"ח:] דהייט בעודה רותחת דמבלע בלע מיפלט לא פליט ע"ש וכיון דקים לן שאינו פולט הרי לא בלע עדיין החלב מהבשר וא"כ למה לן טעימה אפנם בבר פירשו רבותינו בעלי התום' שם שאינו פולט מה שבלע עכשיו והיינו החלב שבולע עכשיו אבל מה שבלע מקודם פולט תמיד וכ"ש שפולט את של עצמו ולפיבך מוכרחין לטעימה ולבן גם להבשר אינו מועיל טעימה דכיון דקים לן דמיבלע בלע אין העכו"ם נאמן להבחיש זאת [וזסו שמעמר רב נחמן אסור וחלב מותר בלומר בשר אסור ויש מועיל טעימה ובלב מותר ע"י טעימה וספליתי פק"מ בלחק הרכש בזס ע"ש] :

ד ועוד יש לשאול דאיך אמרינן כשלא קדם וסילקו דצריך ששים מהחלב נגר הבשר וכשיש ששים בשר החלב והרי עיקר האיסור הוא מהחלב שנבלע בהבשר וחזר ונפלט לחחלב דהחלב הנפלט הוי נבלה כמ"ש וא"כ מי יודע כמה זיתי חלב בלעה הבשר ופלטה דכיון שהיה הבשר זמן רב בהקדרה הרי בלעה ופלטה וחזרה ובלעה ופלטה בלי נבול ואולי אין בהקדרה ששים נגד החלב שבלעה ופלטה [סר"ח סק"ב] ועוד בי משעריגן ששים נגד הבשר לבר אמאי מותר והא כזית חלב ודאי דבלעה ופלטה וא"כ היה לנו להצדיך ששים גם נגד תבנית חלב שבלעת ופלטה [צס] ואולי ביון

דמן במיטו מראורייתא בטל ברוב לא דקדקו כל בך אחר החלב שפלמה [עס] ואין זה מספיק כמובן :

ה ויותר נראה לעשות כלל גדול באיסודים שע"י בליעות ופליטות שא"א שהנאסר יהיה לו יותר כח מדבר האוסרו ולא יפה כח התולדה יותר מכח האב וביון דהחלב הבלוע בהכשר איסורו מכח הבשר א"א שיאסר יותר מהבשר עצמו דאל"כ גם בכל האיסורים כמו כזית נבלה שנפל לקדרה דמשערינן ששים נגד הכזית והרי כמה זיתים בלע הבזית נבלה מהקדרה ופלטם והרי נעשים נבלה לדידן דקיי"ל בכל האיסורים חנ"נ אלא ודאי דאין הנאסר יכול לאסור יותר מכח האוסר וה"נ דכוותיה ובאמת כתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל [ס"פ נ"כ] דלכן לא חיישינן בחתיכה נבלה שנתבשלה ביורה נדולה לומר שהגבלה בולעת ראשון ראשון ופולטת וא"כ כל היורה נעשה נבלה משום דקמא קמא בטיל ע"ש והביאור הוא כמ"ש דבין שרצונך לאסרו ע"י הגבלה לא יפה כחו מהגבלה עצמה וממילא בין שיש ששים נגד הגבלה בהברח לומר דקמא קמא בטיל כלומר שאינו אוסר יותר ממנו [כמימי לסמ"ח שסקסס על סנרים סרי"ן מסי' קל"ד וכוונתו לניי"נ נס מסרינן קמס נסיל ע"ס ולפ"ס סוס סנין סחר כנסן ורק סינרס לניסנס נקיס קמס קמס נסיל וכמין סנרינו סיחס כמנחות פ"ו : ומס שפוסר פיגו נאסר וכו' וכוק] :

ו ואין להשיב על סברא זו ממה שיתבאר בסי' צ"ד בתחב כף חולבת לקדירת בשר שני פעמים ששים מטעם שמא בפעם הראשון לא פלטו הכף כל הבלוע כתוכו מהאיסור ונשאר בו חלק ס' ונכנס בהוכו נ"ט חלקים מן ההיתר שבקדרה ונעשה נבלה וצריך נגדו נ"כ ששים ואפילו להחולק בזה אינו אלא ממעם דמה שבלוע בכלי לא אמרינן חנ"נ כמו שיתבאר שם אבל במאכל לא אמרינן כן הרי שהנאסר יש לו כח יותר מהאוסר ומבואר שם שאם תחב כמה פעמים צריך ששים נגד כל תחיכה לבאן דס"ל חנ"נ בכל האיסורים [עס"ך סס סק"ל] אמנם אין דמיון ול"ו דהתם שני מעשים הם דכל החיכה היא מעשה בפ"ע ובמעשה השניה בכר חלה עליה איסור הראשון כשא"כ הבא בולה מעשה אחת היא ואדרבא משם יש ראיה לדברינו מדלא הצרכנו ב' פעמים ששים רק בשני תחיבות והא גם בתחיבה אחת י"ל כן שפלטה וכלעה ופלמה אלא משום דבמעשה אחת לא אמרינן כן מטעם שבארנו [וכמיש לסס ממום' ק"ח : ל"ס ממתי וי"ל מלח ולפי כיון שסחלב הנפלע מהבשר לס נ"ט מלח מסנס בשר וכו' מין לו דין וכו' יאם מחנטל בהנע שביורס כיצו שמחנטל מעס בשר סמסור פל"ל וסס כעין דבריגו ונסס מ"ס כל מס שסקבו בפרס"ג כמ"ו כק"ס וכחו"ל כק"ס ע"ס וליק] :

ז קדירה של בשר מליאה רוטב וחתיכות בשר בתוך הרוטב וחתיכות למעלה מהרוטב אם נפלה טיפת חלב על החתיכה שבתוך הרוטב מצטרפין כל החתיכות וכל הרוטב לבטלה שאם יש בטולן ששים נגד הטיפה מותרים כולן מפני שע"י הרוטב הלך מעם הטיפת חלב בכל מה שבקדרה אבל אם נפלה הטיפה על חתיכה שמחוץ לרוטב צריך שיהו ששים בהחתיכה עצמה נגד הטיפה ואין הרוטב ושארי החתיכות מצטרפין לבטלה מפני שהטיפה נבלעה רק בזו החתיכה ולא באחרות דאין בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב וכיון שאותה חתיכה נאסרה נטלה משם ואם לא נטלה משם וניער אח"כ את הקדירה ונכנסה חתיכה זו לתוך הרוטב צריך שיהא בכל מה שבקדרה ששים נגד כל החתיכה שהרי חתיכה זו נעשית נבלה וצריך ששים בנגדה וכן אפילו אם לא ניער את הקדרה אלא כיסה אותה בכיסוי ג"כ מתערבים כולם יחד דכיון שהיא עומדת אצל האש ואפילו נסתלקה מהאש כל זמן שהיא רותחת בשמכסין את הקדרה עולה החום והויעה וההבל למעלה והם בנתערבו יחד :

ח בר"א כשלא ניער את הקדרה מיד כשנפלה הטיפה על החתיכה שמחוץ לרוטב ולא כיסה אותה אבל אם היכף כשנפלה הטיפה ניער את הקדרה או כיסה אותה מצטרף כל מה שבקדרה לבטל טעם הטיפה וזהו ששנו חכמים במשנת [ק"ח:] טיפת חלב שנפלה על החתיכה אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסור ניער את הקדרה אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה אסור ואין לשאול מה טיעיל מה שניער מיד או כיסה הא ע"פ בהברח שכמו דנע קודם קיבלה חתיכה זו טעם הטיפה והרי נעשית נבלה ונצריך ששים כנגד כל החתיכה אמנם אין זה שאלה דא"א לדקדק ברנעים דאל"כ והרי גם כשנפלה הטיפה לחתיכה שכתוך הרוטב נ"כ לא ימלט שבאיזה רנעים קודם הבלע חתיכה זו שהטיפה בה וכן אף אם נפלה הטיפה להרוטב נ"ב אין הטיפה הולכת בכל הקדרה ברנע אחת כמובן ולא מקרי בליעה מוקדמת אלא כשעבר איזה זמן מועט ע"פ שהבליעה היתה רק בה ולא באחרת וא"א לבאר כמה הוא הזמן המועט ותלוי כראיית עיני המורה ועמ"ש בסעיף י' :

ט ורע שיש בענין הזה בדברי הרמב"ם דכרים תמוהים שהוא כתב בלשון זה בר"א כשלא ניער הקדרה בתחלה כשנפל החלב אלא לכסוף ולא כיסה אבל אם ניער מתחלה ועד סוף או שכיסה משעה נפילה ועד סוף הכל מצטרף לבטל טעם החלב עכ"ל והמהו רבים למה הצריך לנער מתחלה ועד סוף הלא די בניעור מתחלה כלבר וי"א דבאמת לאו דווקא הוא [הר"י מניב] וזהו דוחק מבואר ורבינו הב"י כתב בספרו הגדול דמעמו הוא מפני דחיישינן שמא לא ניער יפה יפה ולכן צריך שיהא הניעור מתחלה ועד סוף וכך סתם בש"ע כלשון הרמב"ם ונם זה תמוה דהא חכמים לא חשו לזה [במנוסי גנמ] ולכן כתב רבינו הרם"א בסעיף ב' וז"ל וכן אם ניער בתחלה או כיסה מיד אע"ג דלא ניער ולא כיסה

כיסה לבסוף כל הקדירה מצטרף והוא שניער וכיסה מיד שנפל שם האיסור עכ"ל ולא כתב זה בלשון י"א משום דלדעתו גם הרמב"ם סובר כן בט"ש מקודם ולמה באמת נקיט הרמב"ם לשון זה משום דנם בנט' [פס] מבואר לשון זה דמתחלה ועד סוף וכמו שנפרש בנמ' דלאו דווקא הוא כמו כן יתפרש בלשונו [פר"ח סק"ה] מיהו עכ"פ יש להתבונן נם בלשון הנמ' למה נקטו לשון זה: ו ולכן נלע"ד דדבר נדול השמיעונו דו"ל בלשון זה דלבד זה אין הלשון מוכן כלל מתו עד סוף איזה סוף יש בזה וברירא לי דהכוונה כן הוא דכבר כתבנו בסעיף ח' דא"א לצמצם ברנעים ואף אם ימהר לנער בנפילת הטיפה מ"ם בהכרח יעברו רנעים אחדים וכתבנו דא"א לדקדק בזה אבל מ"ם תרי צריך לדעת השיעור במה הוא מיד וכמה הוא לאחר זמן וכתבנו שהלוי בראיית עיני המורה אמנם מי יוכל לשער ואת ולכן דבורינו ז"ל בלשונם הטהור נתנו נבול בזה והכוונה הוא דכל זמן שלא עברה בליעת החלב בכל החתיכה מהני ניעור ורק כשעברה הבליעה בכל החתיבה לא מהני ניעור ובמה יודע זה הוא פשוט דהחלב שנפלה על החתיכה ניכר החלב מלמעלה על החתיכה וכשנבלע בכל החתיכה שוב אינו ניכר מלמעלה במובן דמעט מעט נהסר החלב מלמעלה עד שנהסר כולו וזהו שאומר מתחלה ועד סוף כלומר שהניעור מהני מתחלת הבליעה של החתיכה כשהחלב עדיין ניכר כולו עד סוף הבליעה של החתיכה והיינו שאין החלב ניכר כלל אבל לנמרי בסוף והיינו שאין החלב ניכר כלל או לא מהני הניעור ולפ"ז אדרבא יש קולא גדולה בזה דכל זמן שרושם החלב ניכר על החתיכה מועיל הניעוד או הכיפוי כנ"ל ברור בס"ד ולדינא יש להתיישב בזה אם לחומרת בן למעשה אם לאו וצ"ע [ולנמי הם"ז סק"ו למוקיס מפל ע"ם]:

יא וכתב רביונו הרמ"א וכן אם לא ניער כלל לא כתחלה ולא בסוף ולא ביסה כלל אם יש ס' בקדרה נגד טיפת חלב שנפל אינו אסור רק החתיכה לבד ושאר הקדירה מותר עכ"ל וקשה כיון דלא ניער ולא כיסה למה לן ס' בקדרה נגד הטיפה הלא הקדירה לא כלעה כלל ואי משום שחשש לבליעת שארי החתיכות מהחתיכה זו עצמה שבולה נעשית נכלה וכבו שבאמת יש מי שסובר כן [רפנ"ל בסנזנות פ"ם] א"כ נצריך ששים נגד החתיכה וצ"ל דם"ל דוה מוכח בנמ' דכשלא ניער ולא כיסה אין חתיכה זו אוסרת אחרים מיהו מ"מ יש לחוש לפליטת הטיפה עצמה ולכן יש לחוש ולהצריך ס' [סר"ח סק"ז] וי"א דמיירי שמקצתה בתוך הרוטב [ם"ך סק"ו] וי"א דטעות נפל בספרים וכצ"ל אף אם אין ס' בקדירה [נפס"נ] או אם אין ס' בחתיכה [נפ"י] ובל אלו הדברים דחוקים ולא נהירין וצ"ע:

יב ויותר נראה דהנה כבר הקשו הראשונים כשהחתיכה חוץ לרוטב למה אסורה כולה כשאין בה ששים נגד החלב והרי הלכה פסוקה היא דאיסור שנפל על הצלי כשאינו שמן לא יאסר רק כדי נטילה כמו שיתבאר בסי' ק"ה וה"נ כשכולה חוץ לרוטב הוה כצלי ויש מרבותינו שתרצו דחלב הוה איסור שמן [רמב"ם] ואין כוונתו שמן ממש דא"כ נם התחיכה שתחתיה יש לאסור דכאיסור שמן יוצא האיסור מהחיכה לחתיכה נם בלא רוטב ככו שיתבאר שם בשם הרשב"א ז"ל אלא כוונתו דמ"מ שומן יש בו שהרי משמנונית החלב ע"י חמאה ובבל מיפת חלב יש בו חלק שמנונית ולכן נהי דלחתיכה אחרת חשבינן לה ככחושה מ"מ לענין אותה חתיכה עצמה חשבינן לה כשמן שמפעפעת בכל החתיכת [ותסו כוונתו במפ"ב ופ"ם בל מה שסקשו עליו ודוק] ויש מרבותינו שתרצו דבצלי ודאי דדי בנטילת מקום אבל חתיכה זו כיון שעומדת בקדירה מתוך שיש בה הבל ולחלוחית החלב מתפשט בכולה אף בשהיא חוץ לרוטב [ר"ן פסחים פ"ב ועם"ך סק"נ ופר"ח] ונ"ב צ"ל דזה אינו מועיל רק לאסור אותה חתיכה אבל לחתיכה אחרת אייו מועיל ההבל והלחלוחית ולזה ס"ל לרבינו הרמ"א בסיון שעכ"פ יש כאן שני דברים קצת שמנונית והבל ולחלוחית נ"ד שאין להצריך בכל הקדירה ששים נגד כל החתיכה מ"מ לענין המיפה עצמה פשיטא שיש להוש להצריך ס' נגדה דזהו כאלו המיפה בכל הקדירה ודע דזהו מילתא דפשיטא דאף אם יש ס' בחתיכה נגד המיפת חלב מ"מ צריך נטילת מקום לפי הסברות שנתבארו:

יג והקשו מפרשי המור והש"ע דבבאן פסקו בחתיכה חוץ לרוטב דצריך ששים נגד המיפה ובסי' ק"ה בסיף ד' כתבו להדיא דאיסור שנפל על חתיכה שחוץ לרוטב בקדירה אינו אוסר אלא כדי נטילה והא נם שם יש הבל ולחלוחית וי"א דשם מיירי דליכא רוטב בקדרה רק דברים נושים דבוה אין כל כך הבל ולחלוחית ודוחק הוא דא"כ לא היה להם לסתום הדברים ויותר נראה דס"ל כתירוץ הראשון שהבאנו בסעיף הקודם דחלב הות לענין זה כאיסור שמן משא"כ בשאר איסור כחוש [ועם"ך וס"ז]:

יד והנה כל זה הוא כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב או כולה בתוך הרוטב דכשהיא חוץ לרוטב צריך באותה חתיכה ששים וכשהיא כולה בתוך הרוטב כל הקדירה מצטרף לששים אבל אם החתיכה מקצתה תוך הרוטב ומקצתה חוץ לרוטב כתב המזור שיש כזה פלוגתא דרבוותא ורש"י וי"ל ס"ל דאפילו מקצתה בתוך הרוטב הוה ככולה חוץ לרוטב ור"י וי"ל ס"ל דכשמקצתה ברוטב הוה ככולה ברוטב מפני שהרתיחה מערבת הטעם בכל הקדירה ובל הקדירה מצטרפת לבטל החלב ע"ש ויש שהבריעו כרש"י [ב"י] ויש שהכריעו כר"י [ם"ך סק"ד] ולכן הוה ספיקא דרינא והולכין להחמיר בכל ענין [ומס"ו סק"כ כתב לנס נרס"י ממקלת שמיך מרוטב מוסב מחרות פ"ם ולנרים ממוסיס סס וכנר סמ"נ עליו נמקב"ם סך לוידן סין ס"מ דנכל ענין סולכין להחמיר כמ"ם] כתבו

מז כתבו הרמב"ם והש"ע וכן אם נפל לתוך המרק או לחתיכות ולא נודע לאיזו חתיכה נפל נוער את הקדירה כולה עד שישוב ויתערב הכל אם יש בקדירה כולה מעם חלב אסורה ואם לאו מותרת ואם לא נמצא עכו"ם שימעום ונסמך עליו משערים כששים עכ"ל וכתב המור על זה ואיני מבין דבריו שאם החתיכות כולן בהוך הרוטב מה צריך לנער ואם אינן ברוטב מה־טועיל ניעור שמנער אח"כ עכ"ל ולזה כתב רבינו הרמ"א דיש חולקין וס"ל דאינו מועיל מה שנוער הקדירה אם לא שניער מיד שנפל האיסור והבי נהוג עב"ל :

מח ומעמו של הרמב"ם הוא דכיון שאינו ידוע לנו לאיזה חתיכה נפלה נבטלו כל החתיכות בספק וא"א לומר בכאן חנ"נ כיון שאינה ידועה ואין כאן משום מבטל איסור לכ"חלה כיון שכל הקדירה נכנס בספק ודמי למה שיהבאר בסי' קי"א בשתי קדרות שנפל איסור לתוך אחד מהם ואינו ידוע לאיזה נפל דשניהם מצטרפין לבטלו אם אין באחד מהם כדי לבטל ה"נ דכוותיה [ס"ך סק"ח וט"ז סק"ו ופל"מ וכ"מ מפמ"נ] ואע"נ דזה לא אמרינן רק באיסור דרבנן כמו במין במינו דמן התורה בטל ברוב כמ"ש שם והכא בב"ח דאורייתא אמנם גם בכאן הוה דרבנן דהן אמת דחתיכה זו אסורה מן התורה אם אין בה כדי לבטל החלב מ"מ הא אינה ניכרת ונתערבה באחרות ויבש ביבש בטל ברוב ואף שהם חתיכות הראיות לההכבר ואינו בטל אין זה רק מדרבנן ואף שיש גם רוטב והוה מין בשאינו מינו דמן התורה בס' הרי אמרינן סלק את שאינו מינו ככי שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו [עכרו"ם ופמ"נ] ואין לשאול דזה ניחא בנפל לחתיכות אבל בנפל למרק שכתב הרמב"ם מה זה צורך לנער ובאמת יש מי שאומר בכוונתו דכוונתו ג"כ כרעת המור ואיהו מירי בנפל למרק או לחתיכה שבתוך תרוטב ומה שהצריך ניעור היא לעצה טובה כדי שיתערב יפה יפה [עכ"י] אבל לא משמע כן ולכן נראה דמה שכתב וכן אם נפל להוך המרק או להוך החתיכות ה"פ דזהו הכל בספק אם נפל להמרק או להחתיכות [עס"ך סס] אך עכ"ו הלשון דחוק מאד ועוד דהרמב"ם מסיים שם משערים בששים בין בשר לתוך חלב בין חלב להוך בשר וכו' ע"ש ואיזה חידוש יש בזה ועוד דמאין לקח דין זה ואין דרכו להביא דין שאינו מפורש בגמ' אם לא בשאומר יראה לי כידוע בכל חבורו הגדול [ף נסנר"ף מק"ב סניף סיס גולסיס נמפנס סיפת חלב וכו' טעל פת סקדירס פ"ס] :

נ ולענ"ד נראה דהרמב"ם ז"ל היה לו שיטה אחרת בכל זה דהנה זה ההפרש שבארנו בין כשהחתיכה כולה תוך הרוטב או חוץ מן הרוטב לא נזכר כלל בגמ' וכן ברמב"ם אין רמז מזה ורק רבותינו בעלי התוס' כתבו זה במשנה [נ"ז:] דירך שנתבשל בה נה"נ אם יש בה כנ"ט ה"ו אסורה ד"בע"כ מירי שלא היה בה עם הרוטב ס' לבטל טעם הגיד או לפירש"י כשהיתה מקצתה חוץ לרוטב ע"ש דאל"כ ודאי דהרוטב מצטרף וכן כתבו במשנה דפיפת חלב ואחריהם נמשכו כל רבותינו הראשונים לבד אחד שכתב בזה"ל דמשמע מפירש"י שאפילו היתה החתיכה בתוך הרוטב שנפלה הפיפה עליה אם לא ניער וכיסה אין הרוטב מסייע לבטל מעם הפיפה עכ"ל והביאו הב"י בספרו הגדול וכתב עליו וז"ל משמע מדבריו שאע"פ שכולה כתוך הרוטב רק שפניה העליונים מגולים אין הכל מצטרף שאלו היתה משיקעת כולה בתוך הרוטב מאחר שהרוטב צף עליה פשיטא דפיפת חלב הנופלת מתערב עם כל הרוטב עכ"ל לפי שלרבינו הב"י לא היה שום ס"ם בזה ולכן היה מוברח לפרש כן :

נא אבל הרמב"ם אינו סובר כן מדלא משתמט הש"ס אף במקום אחד לפרש כן ואדרבא פשטא דמשנה דירך שנתבשל בה נה"נ משמע להדיא דאף שהוא בתוך הרוטב אין הרוטב מצטרף וצריך בהירך בלבר ששים וע"ק כהא דאמר רב [ק"ק] כיון שנתן מעם בתחיכה חחיכה עצמה נעשית נבלה ואומרת כל החתיכות כולן וכו' וקשה טובא שהרי כיון דצריך באותה חחיכה בלבר ששים ש"ט דהחתיכה כולה היתה חוץ לרוטב א"כ למה אוסרת כל החתיכות בולן ובאמת נדחקו התוס' לפרש דזהו אחר שניער הקדירה ע"ש ורש"י ז"ל מפרש אחר שנתנו שארי תתיכות בקדירה ע"ש ולפ"ז עיקר חסר מן הספר ויותר מזה קשה דאמרינן על זה בסוגיא מאי קסבר אי קסבר אפשר לסוחטו מותר חהיכה אמאי נעשית נבלה אלא קסבר אפשר לסוחטו אסור כו' ופירש"י אפשר לסוחטו איסור שנבלע בהיתר ונתן בו מעם ואסרו וחזר ובישל ההיתר הזה עם היתר אחר שאפשר האיסור הנבלע בזה ליפלט מבטו וליחלק בהיתר האחרון וכו' ע"ל וקשה הא אין מבטלין איסור לכתחלה ולבן כתבו התוס' דמיירי בדיעבר אם נסחט ויצא ממנו אבל לכתחלה אסור ע"ש ואינו מובן דאיך קרי הש"ס אפשר לסחטו בדבר שהסחיטה היא איסור נמור ועוד יש בזה דקדוקים והזיות [ע' נר"ן ס"ם כפ"נ] :

נב ולכן מפרש הרמב"ם דאף בשהחהיכה בתוך הרוטב מ"ם כלא ניעור וביסי נשאר עיקר האיסור בהחיכה זו אך במשך הזמן תתפשט האיסור בבל הקדירה באשר עינינו רואים בחוש שאם יהנו דבר שמן אף ברוטב בטקום אחר אם לא יערבו היבף את השומן בכל הרוטב יעמוד השומן על מקום אחד ברוטב ובהמשך הזמן יתפשט בכולו וזהו שאמר רב כיון שנתן מעם בחתיכה נעשית נבלה ואומרת כל החתיכות כולן נלומר בהמשך הזמן הרי יתפשט האיסור בבל הקדרה וזהו שאומר אפשר לסוחטו כלומר שהסחיטה כאה מעצמה בלי שום מעשה והיינו אתרי ההתפשטות בקדירה ודבר זה מפורש שם ברמב"ם ז"ל נפל חלב לתוך קדירה של בשר מועמין את החתיכה וכו' ואם יש בחתיכה מעם חלב אע"פ שאם תסחט החתיכה לא ישאר בה מעם הואיל ויש בה עתה מעם חלב

חלב וכו' עכ"ל וזהו כדבריהם דעתה יש בה בלבד הטעם חלב ובהסחטה בלומר בשתתפשט בכל הקדירה ואח"כ מחלק בין ניער בתחלה ללא ניער בתחלה ואח"כ אומר וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לתוך החתיכות ולא נודע לאיזה חתיכה נפל נוער את הקדירה וכו' וזהו ודאי טילתא דפשיטא ביון דהטיפה היא בתוך המרק או באיזה חתיכה שבתוך הרוטב דבמשך העת מעצמו ילך הטיפה בכל הקדירה ולכן אין לו להמתין ויעשה הוא בעצמו תיכף מה שהטיפה תעשה בהמשך הזמן ופשיטא דאין זה בנדר מבטל איסור ביון דסוף סוף מעצמה תתפשט בכל הקדירה אבל אם נפלה טיפה על חתיכה שחוץ לרוטב ודאי אסור לערב החתיכה בכל הקדירה וזהו שמסיים הרמב"ם דמשערין בם' בין בשר לתוך חלב בין חלב לתוך בשר כלומר כמו בנפילה בשר לתוך חלב ודאי דמשערין בששים בכל החלב שהרי הבשר שהוא נוש כשנופל לחלב תיכף ומיד מתפשט חמעם בכל החלב כמו כן להיפך חלב לתוך בשר אף שמקודם אין החלב מתפשט בכל הקרירה מ"מ כיון שלבסוף יתפשט יכול לערבו תיכף כדי שיתפשט המעם בבולו [ומקורו מהמגיד המיפת חלב שלומרת ניער את הקדירה אם יש בה ס' נגד הנ"ע שמוסה קדירה אסור לנומר אם נפ המתין עד שיתעלו הטעם טעמה ובתוך כך תיעשה החתיכה נגלה שנ"ע בניערה מעצמה כל הקדירה לבטיס ומזה לקח מרמב"ם דין זה ודוק] :

ב כשנאסרה החתיכה מחמת החלב נעשית כל החתיכה איסור ואם בישלה עם אחרות צריך ששים לבטל בולה ואם מבירה משליכה והאחרות מותרות בשיש ס' נגד החתיכה ואם אינו מבירה הרוטב מותר וכל החתיכות אסורות אם חתיכות האיסור וההיתר ראוים להתכבד דאם אינם ראויים להתכבד קיי"ל דיבש ביבש בטל ברוב ואם יש ג' חתיכות מותרות כולן אבל כשראוין להתכבד אינה במלה אפילו באלף ואף שיתבאר בסי' ק"א דאין דנין דין חה"ל אלא באיסור מחמת עצמו ולא באיסור בלוע מ"מ בב"ח הוה איסור מחמת עצמו שהרי עיקר האיסור הוא ע"י הרכבת שניהם יחד וכל אחד בפ"ע מותר ודע דזה שהצרכנו שנם חתיכות הדיתר יהיו ראוים להתכבד אינו מפני הדין אלא משום שא"א באופן אחר דאל"כ הרי יבול להכירם אמנם כשנם הם ראוים להתכבד יש אפשרות שאין ביכולת להכירם כמובן [וכנ"ע סעיף ג' בסמב סם חתיכת הפיסור רפויה להתכבד לינם נקיט סכל נכנרח ג"ל לנט בממרות כן סס ודוק] :

בא ודע דאף דחשבינן חתיכת בשר הבלועה מחלב איסור מחמת עצמו כמ"ש מ"ם לא לכל הדברים אנו דנין כן בנון חתיכה בב"ח שנגעה בחתיכת בשר בשר חם בחם בלא הזמב אינה אוסרת ודנין אותה כאיסור בלוע ולא כאיסור מחמת עצמה ויש שסוברים דלכל דבר נחשב כאיסור מחמת עצמה ויתבאר בם"ד בסי' ק"ח ע"ש [בם"ז מק"ז סוכר דהוס בפיסור נלוע רק מ"ם לסי' נ"ע סעיף ד' נע"נ דשם סוע בכוסב וסב"ך בסי' ק"ס סקי"ז מינו סוכר כן ע"ם] :

בב יש מהקדמונים שכתב דאף דטיפת חלב אוסרת עד ששים זהו בבשר בהמה אבל אם נפלה על בשר חיה ועוף כיון דהאיסור הוא מדרבנן לא בעינן שיהא ס' בחתיכה אלא בטל ברוב [נ"ל בשם הנ"ם] ודברים תמוהים הם דלהדיא כתב הרמב"ם בפט"ו דין ד' דנם בבשר עוף אוסר בנותן טעם אלא דבבשר עוף יבול להרבות עד שיבטל הטעם ע"ש וגם בזה יש חולקין כמו שיתבאר בסי' צ"ם ע"ש וכ"כ בל רבותינו הראשונים דנם באיסור דרבנן צריך ששים ואין חולק בדבר הלכך ליתא להאי דינא וכבר השינ על זה אחד מגדולי האחרונים [פר"ח סקי"ם] :

בג הטור הביא מחלוקת הראשונים בדין חנ"נ דר"א דאין זה רק בב"ח מפני שכל אחד מותר לעצמו ובהתערבם יחד נעשה האיסור ולכן כל החתיכה נעשה נבלה שהרי היא נוף האיסור אבל שאר איסור הנבלע בחתיכת היתר אף שאין בה כדי לבטל האיסור ונאסרת מ"מ לא שייך לומר עליה דנעשית נבלה דהיא אסורה מפני האיסור הנבלע בה אבל היא עצמה איננה נבלה אלא שאסור לאוכלה מפני האיסור הבלוע ולכן אם נפל כל החתיכה למקום אחר א"צ ששים כנגד כל החתיכה אלא כנגד האיסור הכלוע בה ושכן הוא דעת הרא"ש ונם דעת הרמב"ם נראה כן וכן פסק רבינו הב"י בסעיף ד' וז"ל לא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבב"ח אבל לא בשאר איסורים כנון כזית חלב שנבלע בחתיכה ואין בה ששים לבטלו ונאסרה ואח"כ בישלה עם אחרות א"צ אלא ששים כדי כזית חלב ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת עכ"ל והנה בזה שכתב דנם החתיכה עצמה חוזרת להיתר פסק בעצמו להיפך בסי' ק"ו סעיף א' דהחתיכה נשארת באיסורה ע"ש [ו יגו סותר עלמו לכאן לכתב לפי לעת הסור לקרי חנ"נ מפסר לסותמו לנלעמו סכל מחד וסס כתב לפי לעת הפוסקים לבני עניניס סס ואף סס לא נאמר חנ"נ מ"ת נאמר דמ"מ ניסתם כמיסור כמ"ם הר"ן ס"ם כה"כ ועכ"ח ודוק] [וסס"ך סקי"ס כתב לפלוגס שבמל ניוב ע"ם ואין לסומו מורס כן ולבני סכרו"ם יותר למוקים ויותר נראס לפנרינו וזהו קושת סם"ו סק"י] :

בד והרמב"ן והרשב"א ז"ל הסכימו נ"כ לדיעה הקורמת אבל רבינו הם וכל רבותינו בעלי התום' והמרדכי והסם"נ פסקו דבכל האיסורים אמרינן חנ"נ וכתב אחד מגדולי הראשונים דוודאי כן הוא דבכל האיסורים אמרינן חנ"נ דכן מבואר בירושלמי דערלה [פ"נ פ"נ] בגרסין של תרומה שנתבשלו עם עדשים של חולין ואין בהחולין כדי לבטל התרומה ואח"כ ריבה עליהם עדשים של חולין ס"ל לרבי שם דצריך שהעדשים השניים ירבו על החולין ועל התרומה בדי לבטלן הרי להריא דאמרינן חנ"נ דאל"כ היה די בהוספה בדי לבטל התרומה בלבד

[ר"ן ס"פ כה"ק] אך הענין הוא רחוק מן התורה לא אמרינן חנ"נ רק בכב"ח משעם שנתבאר אך מדרבנן נו"ט בכל האיסורים דומיא דכב"ח ולפ"ז לא אמרינן חנ"נ רק כדרך בישול כמו שאמרה התורה בכ"ח אבל שלא בדרך בישול לא אמרינן חנ"נ [עפ] ולפ"ז אם יש ספק בחנ"נ בכב"ח אסור דהוה ספיקא דאורייתא ובשאר איסורים מותר דהוה ספיקא דרבנן אמנם מכמה פוסקים משמע דגם בשאר איסורים סראורייתא הוא וצ"ע [יש"מ סימן קיג] מוס סירוגלמי לריפס לפסוגס לגפרס לגפ מפעס סמ"נ גריך לכרינות של כפלגיס סל מוגין סלפ מפוס דמ"ל פפסר לפסוגפו פסור ופני לגריס פס כפ"פ וגפפר מפע מרופס נפעלגיס לכן גריך ריטי מרי"פ סק"פ] :

כה יש מי שאומר דכאיסור דרבנן אפילו בכב"ח לא אמרינן חנ"נ [פר"פ סק"ו] וראיה לזה מדברי הרמב"ם פפ"ו שכתב איסור של דבריהם מכמלין האיסור להתחלה ביצד חלב שנפל לקדירה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדירה מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם עכ"ל ואם נאמר חנ"נ הרי נעשה כל הקדירה נבלה וממילא דה"ה לבב"ח שע"י מליחה ובישה גל שאינו דרך בישול לא אמרינן חנ"נ וכ"ש בשארי איסורים שהם מדרבנן ולא אמרינן בהו חנ"נ [ולכן פף פיס מקופות דמפפס מהס לגס כלדרבנן פמרינן חנ"נ מ"מ נרפס דספיקר כדיפס ו ופמי"ק שרגס לדחות זס כלי פוס רפ"פ ע"פ וחזק] [עפ"ו סי' ג' סק"ל ופן רפ"פ לכתל עפפוסו כב"ח טעם ועפ"ו סק"פ וחזק] :

כו רבינו ורמ"א פסק כדיעה זו דבכל האיסורים אמרינן חנ"נ רק שהוסיף בזה הרבה תנאים רבלא זה לא אמרינן חנ"נ וזה לשונו בסעיף ד' וי"א דאמרינן בכל האיסורים חנ"נ וכן המנהג פשוט ואין לשנות ודווקא אם האיסור רכוך כחתיכת היתר או שהחתיכה כולה חוץ לרוטב ונפל עליה איסור אבל אם מקצת החתיכה תוך הרוטב ואין האיסור דבוק בו לא אמרינן חנ"נ ומצטרף כל הקדירה לבטל האיסור ומ"מ יש להחמיר לאסור אותה חתיכה וכל זה בשאר איסורים אבל בבב"ח אע"פ שאין האיסור דבוק ומקצת החתיכה תוך הרוטב אמרינן חנ"נ י"א דלא אמרינן חנ"נ אם נתערב איסור לח בהיתר לח ואח"כ נתערב הכל כהיתר אחר וא"צ ששים רק נגד האיסור שנפל ויש לסמוך על זה בשאר איסורים לצורך הפסד גדול אבל לא בבב"ח ואם נתערב יבש ביבש לא אמרינן בשום איסור חנ"נ וע' לקמן ס' צ"ם מדין חנ"נ בלי הנאסר מבליעת איסור לא אמרינן ביה חנ"נ ולא בעינן ס' רק נגד האיסור שבלע עכ"ל ודבריו צריכין ביאור [ופס"ק סקי"ג ופ"ו סקי"ל ומסקו פלוי פ"ם] :

בז והנלע"ד דמ"ל דיודאי צריך טעם על כל האיסורים לסה אמרינן בהו חנ"נ ומ"ל דהענין כן הוא דכמו ביבש ביבש דכטל ברוב כתב הרא"ש דהאיסור נהפך לחזות היתר רכן נזרה התורה כאשר יתבאר כסי' ק"מ בבשר כן להיפוך האיסור ויבלע בהיתר יאין בהיתר כדי לבטלו נתפך היתר לחזות בלו איסור וא"ב לא שייך זה רק בשיתרבקו יחד והיה החתיכה כולו איסור או שנפל על החתיכה שתיץ לרוטב וקי"ל דאפשר לסחטו אסור כליסר שאין האיסור נסחט כולו ומסילא דהוה כאיסור דבוק והוה כולו איסור אבל כשמקיפה בתוך הרוטב אפילו לרש"י שמכר דינה בטולה חוץ לרוטב מ"מ א"א לחשבה כאיסור דבוק משם שדרי בשעת נפילת האיסור היה לו לחתיכה זה ונתחברוה עם כל החתיכות עכ"פ ויש להחמיר ולאסור אותה חתיכה לחלוטין וזה בשאר איסורים אבל בבב"ח שהטעם פשום לסה אמרינן חנ"נ בכל נוני אסור :

כח וכן באיסור לח כלח שהטעם מתפשט כשה בכל הרוטב או המשקה ולא שייך כאן לומר שהאיסור לא נפחם לנמרי נ"ב לא אמרינן חנ"נ בשארי איסורים אך נגר זה יש סברא רלח בלח נרוע יותר מבליעת לח ביבש רכשם לא נתפשט האיסור בשוה בכל התחיכה כמיכן משא"כ בלח כלח וראי נתפשט האיסור בכל ההיתר לכן לא סמכינן על זה רק לצורך הפסר נדול שזהו יותר מהפ"ם אמנם ביבש ביבש אפילו בבב"ח לא שייך לומר חנ"נ שדרי לא נתערבו הטעמים כלל ולכן לא אמרינן כזה חנ"נ כלל וכן בכלי לא שייך לומר חנ"נ שדרי יכולין להוציא האיסור ע"י תעלה ולכן בכלי דרם יש להחמיר ועוד יתבאר עוד כזה ע"ש [כנ"ל ופ"נ לפעס עכ"ש וכפי' צ"ם יתבאר עוד כזה ע"ש [כנ"ל ופ"נ לפעס מציכות שכחבו כפ"ו וסמ"ך סק"ל פ"ם] :

כט יראה לי דחתיכה שכבר נאסרה מבליעת בב"ח שנפלה אח"כ להיתר בקדירה רותחת ונבלע כה עוד היתר דדייקינן לה חנ"נ כדין שארי איסורים ולא כדין בב"ח שהרי הטעם בבב"ח הוא משום שכל אחר כפ"ע מותר והכא הרי כבר נאסרה והיא בשאר איסור רמה לי אם היא חתיכת חלב או חתיכת בב"ח וכן מצאתי לאחד מגדולי אחרונים שכתב כן בסי' צ"ד [ס"ך סס סק"ל] :ס"ם יש חולקים בזה [פל"ם סס] ויתבאר בשם בס"ד :

ל כתב המור דאפילו למאן דס"ל חנ"נ בשאר איסורים והו כשנאסרה ע"י נתינת טעם אבל כשנאסרה ע"י משהו כגון למאן דס"ל מין במינו במשהו לא נעשה החתיכה נבלה [חום' ק' · ל"ם נסקסס] וכיאר הרשב"א ול"ל [עס] דלכבר"א זו א"צ ששים נגד החתיכה שנאסרה במשהו וכ"כ בספרי הורת הבית [ס"כ:] ולדידן אין נ"ם בזה דאנן לא קיי"ל מין במינו במשהו אך כתב שם רכן הדין נם לענין י"נ דקיי"ל דאוסר במשהו ע"ש והרמב"ן ז"ל חולק על כל עיקר דין זה וכן הרא"ה שם בספרו כדך רכית חולק על זה ע"ש :

לא מדברי המור שכתבנו למד אחד מגדולי האחרונים [פ"ו סקפ"ו] רחמץ בפסח דקי"ל שנאסר כמשהו ס"ם אין התיכה זו שנאסרה במשהו אוסר אתרות במשהו ודין

ודין להצריך ששים נגד החתיכה וכן ביו"ג ויש תולקים עליו וס"ל דאוסר במשהו גם לחתיכה האחרת וכן לעולם [נקפ"כ ומג"מ נסי' תס"ו סקי"ג] והמיהני שנחלקו ברבר שכבר נהלקו בו רבותינו הראשונים ואדרבא תמיהני על דעה המתיר למה הצריך ששים נגד החתיכה [פמ"ג סס] והרי הרשב"א כתב מפורש דא"צ ומבואר מרבריו שם דאין כח במשהו להפליט והוה באין כאן איסור כלל לענין לאסור חתיכה אחרת מיהו עכ"פ לדעה השור שהו דעת רבותינו בעלי התוס' וודאי דגם בחמץ כן הוא דהרמב"ן והרא"ה החולקים בזה משום רלא ס"ל כלל כריעה זו שהביא השור אכל להתוס' ולהשור אין חילוק במ"ש הרשב"א ז"ל אפגם באיסור לח שנאסר במשהו ונתערב עוד בהיתר לח וראי דהמשהו אוסר גם ההיתר השני [ע"י סס] והסברא כן הוא רבשלמא כשאיסור הלח נבלע בדבר נוש שפיר אמרינן דהמשהו אינו יוצא משם אבל בלח בלח בהברח שמשהו זה יתערב גם בהשני ולא עור אלא אפילו לח בלח שנאסר במשהו ואח"כ בישלו עם דבר נוש נ"כ אופר המשהו מפני שמשהו זה נכנס בעצמו להדבר הנוש כשנתבשל עמו [מו"ל סקי"ב] וגם מדברי הלבוש נראה להדיא כדעת המתיר והקיל עוד יותר שכתב וז"ל ודווקא כשנאסר בנ"ט וכו' אבל אם לא נאסר החתיכה אלא מאיסור האוסר במשהו כגון חמץ בפסח ויי"נ ונאסר מחמת משהו שבו לא נעשית כולה נבלה ואם חזרה ונפלה לקדירה אחרת בטלה ברוב אם אינו מבירה ואם מבירה משליכה והשאר מותר עכ"ל [ובנקפ"כ ר"ל לכוונתו ע"ש נמחר ספסח וחמיסני שכתי כתב נס יי"נ ונ"ע] :

לב ודע דזה שבארנו בסעיף כ"ח דלח בלח לא אמרינן חנ"נ כתב הסהרש"ל [יש"ש פ"ו ס"ם] דזהו בדבר לח שאינו דרך בישול בגון יין ביין וביוצא בזה אבל דבר לח שהוא דרך בישול אפילו לח בלח נעשה נבלה בגון שבשלו רוטב של איסור עם רוטב של היתר ואח"כ נשפך מקצת לתוך היתר אחר צריך לשער ששים נגר כל הנשפך בההיתר אחר ולא לשער נגד רוטב האיסור שיש כה בגון שנתבשל כזית רוטב איסור עם כזית רוטב היתר ומשם נשפך כזית להיתר אחר ונמצא דאין כזה רק חצי זית איסור מהקודם ומ"ם צריך ששים זיתים נגד כל הכזית מפני שכולו נעשה נבלה כיון שהוא ררך בישול [עפ"ז סקט"ו] :

לג אבל מלשון רבינו הרמ"א לא משמע כן וכן הוא מפורש כמרדכי וז"ל דוודאי בכל שאר איסורים נאמר חנ"נ ודווקא בחתיכה עצמה וכו' כי החתיכה איסור ניכר ומובדל הוא וכו' אבל בדבר לח כגון תרומה בחולין או יין במים או רוטב ברוטב דאין האיסור ניכר ונבדל וכו' מתערב היתר השני עם הראשון ולא שייך כלל לומר חנ"נ לעשות הכל איסור ולהצריך ס' לכל התערובות וכו' עכ"ל והטעם שם להוראת הרמב"ן ז"ל בזיורה של בשר שנתבשל בה חתיכת איסור ולא היה בזיורה ס' לבטל האיסור ונאבר כל מה שבזיורה ולקחו המרק שבזיורה ושמו בקדירה שהיה שם טאבל של היתר ולא היה ס' בקדירה שניה מכל התערובות האיסור ופסק הרמב"ן ז"ל שאין המרק הנאסר אוסר אלא לפי חשבון שיש בו התערובות מן האיסור כגון שבזיורה היתה ל' פעמים יבר האיסור לא השביון להמרק ששמו בקדירה שניה רק חלק שלשים של איסור וטמילא כשיש בקדירה זו שני פעמים בהמרק שנפל לתוכה יש באן ששים וכן לפי ערך זה יש לחשוב בכל בה"נ כההיא דהגן אין המרומע מדמע אלא לפי חשבון ע"ש והנה הרמב"ן פסק כן משום דס"ל דלא אמרינן חנ"נ בשארי איסורים אבל מ"ם המדרבי הסכים להוראתו אף דאיהו לא ס"ל כן מטעם שנתבאר :

לד ומזה למדנו לכל הריעות דהיתר בהיתר כה"נ דא"צ לשער ששים רק נגד הרבר האוסר כגון שבשלו תבשיל של חלב בקדירה והחלב היה מחצה או רבע נגד המים וההבשיל ונשפך רוטב זה לקדירה של בשר או תחת הקדירה דא"צ לשער ששים מהקדירה של בשר נגר כל מה שנשפך אלא לפי ערך החלב שבו ואם יש בהקדירה של חלב מחצה חלב ומחצה מים ותבשיל ונשפך רביעית צריך ששים נגד חצי רביעית ואם היה בת רבע חלב צריך לשער נגד רבע ממה שנשפך וכן בקדירה של בשר שהבשר היה רבע מכל הקדירה ונשפך רביעית מהקדירה לתוך קדירה של חלב או תחת הקדירה דצריך לשער ששים נגד רבע חנשפך וכן לעולם וק"ו הדברים דאם בדבר איסור לא אמרינן חנ"נ ב"ש בהיתר לא אמרינן דהחתיכה נעשה חלב או בשר ואפילו להיותר מחמיר באיסור רס"ל דאמרינן חנ"נ אף בלח בלח בכ"ש מ"מ בהיתר לא שיך זה [עפכ"פ כלל מ"ד סעיף מ' שנחקשה כוס מלכרי סרמ"פ סי' ל"ם סעיף ו' בכזית חלב שנפל לתוס ונתבטל בס' ומה"כ נפל לבשר מותר למטמא דווקא בכזית ס' בכזית ומחב לפו"ם פולף לבימתו וכו' ע"ש גם ידעת מס פנין זל"ו ומס סייף כוס רבוהם יוהר מדרבנם נכוס קמתר לחין עכ זה בס חלב כלל ודק] :

לה כל מה שנתבאר הוא בנפל בשר לתוך חלב או חלב לתוך בשר או איסור להיתר או היתר לאיסור וזהו הכל בהתבשיל ממש אבל אם נפלה טיפת חלב על קדירה של בשר או רוטב של בשר על קדירה של חלב או תחת הקדירה בתנור חם יש בזה דינים אחרים כמו שיתבאר בס"ד אך מקודם יש להקדים מה שנמצא בפוסקים בלשון זה טיפה שנפלה על רופן הכלי מסתקא לן בפרק רם חטאת [נחיס ל"ו:] אי מפעפע בכל הכלי אי לא עכ"ל ובאמת בגמ' שם אין באן ספק ומפורש אמרו שם דבישול מפעפע ואם בישל קדשים במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה בכל הכלי ע"ש אלא כוונתם הוא כן ראגן מסתקא לן אם הטעם הוא משום דמפעפע בכל הכלי או שזהו רק גזירה התורה להצריך מריקה ושטיפה דזהו רק בקדשים שטיפת צונן במבואר שם ובכל

ובבל האיסורים וי"ו בהגעלה בלבד וגזרה התורה להצריך מו"ש בכל הכלי אף שאינה מפעפעת בכל הכלי [כה"פ סק"פ] אמנם התום' כתבו שם [כל"ס כיצ"ל] דכשכל הכלי חם פשיטא דמפעפע בכוליה ע"ש וכן משמע מרש"י שם אך לשארי פוסקים מספקא להו [עמ"ק סק"ח] וצ"ע שלא הכירו הפוסקים ובעלי הש"ע והמפרשים דלרש"י והתום' פסיקא להודין זה [ומהרלבי סכיל דר"י פעיפע ניס דלינו פפעפע פרלינפרין קרס סס לנריך מו"ם נכולה ע"ם וע"ם] :

לן וכתב המור מיפת חלב שנפלה על הקדירה שאצל האש מבחוץ אפילו אם יש בתכשיל הקדירה ס' כנגדה אינו יכול לכטלה וא"כ הטיפה אוסרת הקדירה כל סביבותיה ונאסרה התכשיל שכה והר"ם מרוטנבורג כתב שאם יש בתכשיל ס' פעמים ס' כנגד הטיפה מותר שהטיפה אינה אוסרת אלא עד ס' כנגדה ואם יש בתכשיל ס' כנגד אותם ס' מותר וכספר המצות כתב שאם נפלה כנגד התכשיל א"צ אלא ס' כנגדה שמפעפע לפנים והוה ליה כאלו נפלה בתכשיל ואם נפלה במקום הדיקן והיא מפעפעת ברופן הקדירה עד סכוך לרוטב כל כך שאין ששים כנגד הטיפה הרי נאסר אותו מקום הקדירה ואם יערה התבשיל דרך מקום הקדירה שנאסר הרי יאסר התבשיל וזה תקנתו שיניחנה כך ולא יתן בה עד שתצטנן וכבר נהגו העולם לאסור כשנופלת על הרופן שלא במקום תרוטב ודוקא בנפל באותו צד שלא כנגד האש אבל אם נפל כנגד האש מותר שהאש שורפו ומיבשו ודוקא בדבר טועם בנון טיפה אבל אם נפל הרבה אין להתיר אפילו אם נפל כנגד האש אא"כ כנגד הרוטב וע"י ששים ורבינו יחיאל היה מחירה בשעת הדחק בנון כע"ש אפילו שלא בנגד הרוטב אפילו שלא כנגד האש ע"י ששים עכ"ל המור וכעין זה כתוב כש"ע בסעיף ה' ו' ז' ע"ש :

לן ביאור הדברים דמקודם כתב דטיפה אחת אוסרת הקדירה והתכשיל וטעמו של דבר דס"ל לבעל דיעה זו שהטיפה מתפשטת בכלי הכלי ונעשית כל הקדירה נכלה וצריך ששים נגד כל הקדירה וע"פ רוב אין בהתכשיל ששים נגד הקדירה [נ"י] ושמא תשאל והלא אין בטיפה כדי ליתן טעם בקדירה התשובה היא דדוקא בדבר מאכל שיש להמאכל עצמו טעם צריך גם האיסור ליתן בו טעם אבל קדרה שאין לה טעם מנופה אפילו לא נכנס בה אלא איסור משהו נעשית הקדירה כולה נבלה וצריך ששים נגדה [נ"ח] ודין זה כתבו הסמ"ג וחומרא גדולה היא והטעם אינו מבורר כל כך וכש"ע לא נזכרה כלל דיעה זו :

לח ואח"כ מביא דעת הר"ם מר"ב דצריך ס' פעמים ס' כין שנפל כנגד התכשיל וכין שנפל כנגד הדיקן דאיהו ס"ל דלא אמרינן שהטיפה מתפשט בכל הקדרה גם לא אמרינן שמפעפעת לפנים והוה כאלו נפלה בתכשיל ודי בששים נגד הטיפה אלא מספקא לן שמא מפעפעת רק במקצת כלי שבזו המקצת ליכא ששים נגרה ולכן אם יש ששים פעמים ששים מותר מם"ג אם נתפשט הטיפה בתשך הקדרה שיש ששים נגד המיפה פשיטא דשרי ואם נתפשט בפחות מששים ולא נתבטלה הטיפה ואסרה נ"ם פעמים כנגדה הרי כיון שיש ס' פעמים ס' הרי תבטלה להאיסור שהתפשט עד קרוב לששים בששים אלו [הריטב] וזהו כשאנו יודעים כמה טיפות שנפלו על הקדרה שנתכל לשער שיש בהקדרה ס' פעמים ס' אבל אם אינו ידוע לט ויכול להיות שנפל הרבה חלב באופן שאין ששים פעמים ששים בהקדרה נגד החלב שנפל באמת אסור הקדרה והתבשיל [טס] ונם דיעה זו היא חומרא יתירה ואינה טוכנת דמם"נ אם נאמר שמפעפע לפנים למה נאמר שלפנים מפעפעת ולהתבשיל אינה נכנסה אם היא מפעפעת לפנים נאמר שנכנסה להתבשיל ונתבטלה ובאמת הרבה המוה שתהא נפילתה על הקדרה הרבה חמור מנפילתה להבשיל ונם דיעה זו לא הוכאה כש"ע ע"ש :

לט ואח"כ מביא דעת ס' המצות לחלק בין נפלה בנגד התבשיל לנפלה בנגד הדיקן דבנגד התבשיל מותר כשיש ששים בהתבשיל נגד הטיפה דמם"נ אם מפעפעת לפנים הרי נכנסה להתבשיל ונתבטלה כששים ואם אינה מפעפעת הרי עומדת במקומה ולא תכנס להבשיל לעולם דזה אין לומר שעתה נכנסה רק לדופן הקדרה ואח"כ בתשך העת תכנס להבשיל עם הבלוע שבקדרה דזה אין מבריא כלל או נכנסה לנמרי או שלא תכנס לנמרי [כתבתי ע"ם לבני סס"ו סקי"ם] ולכן מן הדין נם הקדרה תשוב להכשירו דאם לא מפעפעה עתה לתוך התבשיל נם בבישול שני לא תפעפע [טס] אלא שנוהגין לאסור הקדרה תמיד :

מ אבל אם נפלה הטיפה בנגד הדיקן או נאמר חלק נדול בקדרה דשמא לא מפעפעה עד תוך התבשיל שיתבטל בהתבשיל אלא עד סכוך לתבשיל באופן שנשאר הפעפוע בהקדרה בהמקום הדיקן ואולי אין בהתבשיל ששים נגד מקום פעפועו ולכן נאסרה הקדרה מדינא והתבשיל מותר ומטילא בהברח להניח שיעמוד התבשיל בהקדרה עד שיצטנן ואז ישפכנו דאם ישפכנו כעודו חם שמא ישפכנו דרך מקום שהקדרה נאסרה והייטו דאולי הפעפוע הלך סביב כל הקדרה ובשיערוי יבלע התבשיל מהאיסור שבקדרה וכן לא ינקוב הקדרה מתחתיו ולהזיב דרך שם התבשיל דשמא ע"י נענוע יצא התבשיל במקום הדיקן וכדיעה זו פסקו כש"ע בסעיף ה' [ותמיהני על סם"ך סקכ"ם שכתב לפיט מוסיל בייפרס נילד טפחר דממם יצפנם ע"ם ולמה הוצרך לזה דמי יימר בהפעפוע לא סקיפס סביב כל סקדרה כמ"ש] :

מא וכתב רבינו הרמ"א דדווקא אם הקדרה ישנה אבל אם היא חדשה בבל ענין א"צ ס' רק נגד הטיפה שנפל עליה כרלקמן סי' צ"ד נבי כף עכ"ל כלומר אפילו בנפל הטיפה כנגד הדיקן ואע"נ דבבאן לא שייך הדשה שהרי עתה מבשלים בתוכה אמנם כיון דהחשש

הוא שמא הטיפה לא פעפעה רק כמקום הריקן ולא בסקום התבשיל א"כ סמילא גם התבשיל לא פעפעה רק כנגדו ולא כנגר הריקן דאם זה התבשיל פיעפע למעלה ממקום ההבשיל א"כ גם הטיפה פעפעה למטה ממקום הריקן [ס"ך סקכ"ג] ואין לחוש שמא עלה רתיחת התבשיל עד למעלה מההבשיל ואח"כ נחה מרתיחתה ואח"כ כשנפלה הטיפה הרי אינה חרשה ראין לנו לחוש כל כך ועוד ריש בזה ס"ם שמא לא עלתה הרתיחה למעלה ואח"ל עלתה שמא הטיפה פעפעה כהתבשיל ונתבטלה שהרי זהו נ"ב ספק כמ"ש ואי"כ איכא ס"ם [וכזה מצורף מס שפקפק רכ"פ בהנסוחיו] :

כב ורע דלפי מה שיתבאר בסי' צ"ח דלחומרא י"ל בכלי חרס דהכלי נעשית נבלה א"כ אין דין זה דכלי חרשה רק בחלב דכנפילת חלב שהוא היתר לא שייך לומר שתעשה נבלה אכל בנפילת איסור יש לאסור גם בחרשה אך כשם יתבאר דגוף החרס לא שייך לומר שתעשה נבלה אלא אם יש בה בלועת מאכל ומשקה אמרינן שהבלוע יעשה נבלה ולכן לפ"ז גם בנפילת איסור יש להורות כן בחרשה ממש [שם סקכ"ב] וכל שאינה בת יומא דינה כחרשה רכיון שהוא נט"ל לא נעשה נבלה [שם] ושם יתבארו דינים אלו בס"ד :

כג וזה שכתבו הטור והש"ע דנהגו העולם לאסור כשנפלה שלא כנגר הרוטב כלומר לאסור גם התבשיל וגרולי אחרונים חלקו על זה ולא נתפשט המנהג הזה ולא שמענוהו וכן מה שכתכו ריש מי שמתיר בשעת הדחק ע"י ס' אפילו שלא כנגר הרוטב ושלא כנגר האש אצלנו הוא מנהג פשוט בכל תפוצות ישראל להצריך ששים נגר הנופל ואין מחלקים בין נגד הרוטב ובין נגד התבשיל ובין צד שכנגר האש ובין צד שלא כנגר האש משום דקים לן כדעת רש"י ותוס' שהבאנו כסעיף ל"ה דוראי ככל מקום שנופל מפעפע בתבשיל והלכך אם יש ששים מותר בכל ענין ואם אין ששים אסור בכל ענין והקדרה אנו אומרין בכל ענין אפילו יש ששים נגר הנופל משום דחיישינן שמא נשאר משהו ברופן הקדרה [ס"ך סקכ"ז] :

כד וכתב רבינו הרמ"א דיערה מיד התבשיל ממנו בצד אחר שלא כנגד הטיפה ואם בשלו בקדרה תבשיל אחר דינו כמו כפעם הראשון עכ"ל וזה שכתב לערות מיד זהו כשנפל כנגד הרוטב ומטעם חשש שמא יפעפע יותר מכאן ואילך [שם סקכ"ח] אכל בשלא כנגר הרוטב טוב יותר להניח להצטנן כמ"ש אך אצלנו המנהג תיכף לערות ההבשיל מפני שכתנורים שלנו קשה לדקדק איך היתה הנפילה כנגד הרוטב או כנגד הריקן וע"פ רוב הוא כנגר הרוטב ובענגלש"ע קיכי"ן אין מכשלין בלא כיסוי ובזה הכל אחר כמ"ש בסעיף ט"ו :

כה וזה שכתב שאם בשלו כהקדרה תבשיל אחר דינו כמו בפעם הראשון ביאור דבריו דלא תימא שכבר נפלטה חטיפה בתוך התבשיל הראשון דלא פסיקא לן ולכן צריך גם בפעם השני ששים נגד הטיפה הראשונה ופשום הוא דזהו כשבישלו כו באותו יום שבשלו התבשיל הראשון אבל אם בשלו בו למחר מותר בכל ענין דהוה נט"ל וכתוב באו"ה [כנ"ג ס"ק] דאפילו אם בפעם הראשון היתה הטיפה כנגר הרוטב ובפעם השני היתה שלא כנגד הרוטב רבפעם השני היה תבשיל פחות מבפעם הראשון נ"ב מותר ע"ש משום דס"ל דאין חתיכת הכלי נעשה נבלה וכבר בארנו דלרידן אין חילוק [פמו"ל סקי"ג] :

כו אם נפל טיפת חלב על קדרה שנתבשל בה תבשיל שאינו לא בשר ולא חלב והקדרה חדשה או אינו בן יומו ובתוך מעל"ע בישל בה בשר אפילו לא היה ס' נגד הטיפה לא בהתבשיל ולא בבישול הבשר השני מותר הבשר מס"נ ראם מקודם לא עברה הטיפה להתבשיל הרי גם בהבשר לא עברה ואפילו אם עברה בפנים תחלה מ"מ הרי אין בהקדרה חלב רק שיעור המעורב בהתבשיל רבהיתר לא חשבינן כל החתיכה כחבליעה עצמה ונגר זה השיעור המעורב מתמא יש ששים [ע"י סקכ"ל נמס מו"ה] אבל אם מתחלה נפלה שלא בנגד התבשיל ועכשיו נפלה כנגר הבשר צריך ששים בבשר נגד הטיפה משום דחיישינן שמא מקודם לא עברה הטיפה לפנים מחמה שהיה שלא בנגד הרוטב ועכשיו עברה לפנים והקדרה לא נאסרה מקודם כיון שהיתה חרשה או אינה בת יומא וכן אם נפל כזית חלב לתוך קדרה של מים חרשה או אינה בת יומא ואח"כ תוך מעל"ע בישל בשר בתוכה א"צ ששים אלא נגד ערך החלב המעורב בהמים [מו"ל סקכ"ג] ודע דאם כיסה הקדירה הוה תמיד כמו נגד הרוטב אפילו נפלה שלא בנגד הרוטב. משום דע"י כיסוי עולים הרתיחות עד למעלה כמו שנתבאר כרין ניער וכיסה בסעיף ז' וכן אם ניער יפה יפה נ"ב נראה כן ועמ"ש בסעיף ס"נ ומ"ד :

כז כתב רבינו הרמ"א בסעיף ו' אם נשפך חלב או שאר איסור רותח על גבי קרקע והעמידו עליו קדירה חמה אם מה שנשפך אינו אצל האש לא הוה רק כלי שני ולכן הקדרה אסורה דבולע קצת והתבשיל מותר רתתאי גבר וקילוח מן הקדרה רותחת שהלך אל קדירה צוננת אם נפסק הקילוח מן הקדירה הרותחת קודם שהגיע אל הצונן הוי נמי ככלי שני ואם לא נפסק הוה כעירוי והקדירה הצוננת נאסרת אם היד סולדת בקילוח הנוגע בקדירה והתבשיל שבתוכה שרי דאין עירוי אוסר רק כרי קליפה אבל אם הקדירה היא חמה והוא כלי ראשון וכ"ש עומד אצל האש אפילו הקילוח הוא צונן הכל אסור דתתאי גבר ודוי כצונן לתוך חם דכולו אסור כמ"ש לעיל סי' צ"א עכ"ל :

כח ביאור הדברים דעד כה נתבאר דין טיפה שנפלה על הקדירה בתנור ועתה מבאר כנון שנהפכה קדירה של חלב או של שאר איסור על הקרקע של התנור שקודין פא"ר והנה אם התנור חם אפילו העמידו במקום

בסקום זה קדירה של בשר צוננת הבל אסור דהתהאי גבר אם יש ספשות של חלב בסקום שהעסידו הקדירה וצריך ששים נגד החלב ראו התבשיל סותר והקדירה אסורה וה"ת אם בעת שנשפך החלב חב על פני התנור וב החלב תחת קדירה של בשר העומד שם ג"כ דינא והכי ריש לשער כמה זב חלב תחת הקדירה של בשר ואם אין בכל התבשיל ששים נגד החלב הבל אסור ואם יש ששים מותר התבשיל אבל הקדירה אסורה ויראה לי דאם קרקע התנור שוה וחלק כלי נומות ודאי יש ששים משום דהחת הקדירה ודאי לא בא החלב ורק סביבות הקדירה כתחתיתו ופשימא שיש ששים כנגד זה כסבן וזהו הבל כשנשפך בסקום שהתנור חם כמו בתוך עצמותו של תנור [פסע"ך סקל"ב] :

סב אבל אם נשפך שלא אצל האש כמו בסקום שכראש התנור שקורין פריפעצא"ק ששם אין החום שולט כל כך אין דנין בו רק דין כלי שני ולכן אם העסידו בסקום זה קדירה של בשר חם הקדירה אסורה ואע"ג דבבלי שני ממש לא הייט אוסרים הקדירה מ"ם כיון שהקדרה חם בולע כ"ק כדין חם לתוך צונן וזהו שדקדק לומר דבולע קנ"ל אבל לענין התבשיל דנין בזה דין כ"ש ולכן אף כשהקדירה חם מותר התבשיל דהקדירה היא בסקום הקליפה וזה שכתב דהתהאי גבר צריך ביאור דלפי מה שבארנו בסי' צ"א סעיף י"א לא שייך תהאה גבר בדבר שהעליון הרבה יתר מאד על התחתון כמובן בחוש השכל ואיך לומר דקדירה כולאה תבשיל חם העומדת על מעט חלב שבכלי שני יקרר החלב אותה אמנם הבוונה לענ"ד כן הוא דארדכא מפני שהחלב מעט בדרך החלב הנשפך בתנור שאין הרבה חלב בכמות על מקום אחד אין בכחו להבליע בבולי קדירה ודי כשיבליע ערך קליפה או יותר מעט ולכן עובי הקדירה המפסיק בין החלב ובין התבשיל של בשר דיו ומ"ם לשון תהאה גבר צ"ע :

נ ובאמת יש מהפוסקים שאמרו דאם הקדירה היא רותחת מחמת האש גם התבשיל אסור אם אין ס' בתבשיל נגד מה שתחתיו ואפילו כשהגשפך הוא צונן [ס"ך סקנ"ג נסס יס"ם] וכן עיקר לדינא מפני שחום האש שבקדירה מרתיה התחתון ובולע [ס"ו סקכ"ה] ונם מה שכתב דלהחלב יש דין כלי שני אינו אלא כשהסקום הנשפך הוא הרבה רחוק מהאש באופן שאין היד סולדת שם אבל כשהיד סולדת שם דינן מקום זה כב"ר וכן עיקר לדינא [שם] ולפ"ו כתנורים שלנו ידוע דבתחלת החיסק המקום שלפני התנור שקורין פריפעצא"ק אינו חם כלל ואחר התיסק אם המיקו התנור כראוי גם המקום הזה הוא חם מאד ולכן צריך המורה לשאול מתי היה כי זהו עיקר גדול לדינא וכן יש להזהיר :

נא וזה שכתב בקילוח מקדרה רותחת אל קדירה צוננת לחלק בין נפסק הקילוח ללא נפסק הקילוח ה"ם כגון שעמדה בתנור חם קדירת חלב חמה ולפני התנור או תחת התנור עמד קדירה של בשר צונן ובתנור והקדרה של חלב וב הקילוח עד תחת הקדירה של בשר או לתוך הקדירה אם עמדה תחת התנור הדין הוא דאם נפסק הקילוח אין דינו רק כב"ש ואז גם הקדירה מותרת דכיון שנפסק הקילוח ודאי דנפסקה גם חמימותו הגדולה אם המקום שהקדירה של בשר עומד אין יד סולדת בו דאם בסקום הזה יד סולדת הזה כב"ר אף בשהקדרה צוננת [נס סקכ"ו] אבל כשלא נפסק הקילוח הזה כעירוי כלומר דאם הקדרה של בשר עומד תחת התנור הזה ממש עירוי ואם עומד לפני התנור דינו בעירוי שמבליע כ"ק ולא אמרינן דנקרר ע"י הזחילה וכיון דדינו בעירוי לכן אם זב על רזפן הקדירה או תחת הקדירה הקדירה אסורה דבולע כ"ק והתבשיל מותר משום דהקדירה הוא בסקום הקליפה ואם נפל לתבשיל צריך התבשיל קליפה כשהוא דבר נוש דשייך בו קליפה ואם הוא דבר צלול או שצריך ששים נגד הקליפה או שא"צ כלום בפי הדינים שנתבארו בסי' צ"א סעיף ט"ו ע"ש וזהו כשהוד טולדת בהקילוח דאל"כ אינו כלום וכל זה הוא כשהקדירה של בשר הוא צונן דאלו הוא חם מחום כלי ראשון וב"ש כשזה קדוב עמד אצל האש פשימא שאפילו הקילוח הוא צונן אסור הבל דהתהאה גבר והיי כצונן לתוך חם דבולו אסור ולא דמי לאיסור והיתר העומדים זה אצל זה אחד חם ואחד צונן דמני בקליפה דהבא כיון שהקילוח בא מלמעלה הוי כמו עילאה והקדירה של בשר כהתהאי ועוד כיון שהקדירה של בשר עומד במקומו והקילוח בא מבחוץ חשיב הוא תהאי [ס"ך סקל"י] ויש מי שאומר דזהו בשוב על דופן הקדירה אבל כשוב תחת הקדירה יש להחלב דין תהאי ואיט אסר התבשיל שבקדירה [פר"ם] ולפי ס"ש בסעיף נ' אינו כן ע"ש :

נב כיסוי קדירה כומן שהקדירה רותח דאו עולה הזיעה תמיד ומגיע אל הכיסוי וחוזר מהכיסוי ויורד אל הרוסב ואו דינו כקדירה עצמה שאם נפל סיפה על הכיסוי הוי חד דינא כמו בנפל על הקדירה אבל אם הקדירה עדיין לא התחיל להרתיח אין להכיסוי שייכות אל התבשיל שבקדירה ואם נפל עליו סיפת חלב או איסור נאסר הכיסוי אם הוא חם אבל התבשיל והקדירה מותר ויש מי שאומר דאפילו בעת שהקדירה רותת ואוסר התבשיל אם אין בו ס' נגד המיפה מ"ם אפילו יש בהתבשיל ס' אסור הכיסוי כשאין בעצמו ס' נגד המיפה דכהי דהרתיחה עולה עד הכיסוי מ"ם אין הרוסב מצטרף עמו ולא דמי לקדירה עצמה שהתבשיל מדובק בו [ס"ו סקכ"ח נסס יס"ן] ויש שחולק בזה כרמשסע מדברי רבינו הרם"א דסם"ג אם מפעפע למעלה הרי הבל מעורב ובדבר אחר דמי ואם איט מפעפע למה נאסור מה שבקדירה [פר"ח סקנ"ג] ואם נפלה סיפה על אוזן הכלי לאו בלום הוא ומדיחה וגם הקדירה מותרת :

נג אם כיסו תבשיל של בשר בכיסוי של חלב אף

להמשך

להיפך והכיסוי היה בן יומו מבליעה הראשון ושוהה זמן נכון בכיסויו על השני צריך ששים נגד כל הכיסוי אפילו הוא נקוב למעלה [כ"י נסס ס"ך] ואם לקח כיסוי מקדרה של בשר שטתבשל אצל האש וכיסהו על קדירה חולבת צוננת ושהה זמן נכון אסורים הכיסוי והקדירה דא"א שלא בלע הקדירה מהכיסוי הרותח כמו טיפה רותחת שנפלה על קדירה שאוסרת הקדירה ובהכיסוי הבן יומו יש הרבה טיפות אבל התבשיל מודר כיון שהוא צונן ואינו ברור שנפלו טיפין להתבשיל [סס] ויהבאר בסי' צ"ג :

נד מחבת של חלב ויש בה חלב ונתנוה בכירה תחת קדירה של בשר ולא כיסו המחבת באופן שהזיעה עולה מן המחבת אל הקדירה [במזרים שלמו ס"ס להיות כשפת] הזיעה עולה ואוסרתה מפני שנבלע בקדרה ואם אין ס' בקדירה נגד החלב שבמחבת אסורים הקדירה והבשר מפני שהזיעה עולה למעלה ונכנם להבשר בר"א שהקדירה קרובה כל כך למחבת עד שהיד סולדת בזיעה היוצא ממנו ומחממת את הקדירה אבל אם הקדירה רחוקה מן המחבת עד שאין היד סולדת בו מחמת הזיעה או שהמחבת היא מכוסה מוהר ומטעם זה תולין בשר ליבש על הבירה אע"פ שמבשלין לפעמים קדרות של חלב על הבירה מפני שהבשר הוא רחוק הרבה ממנו וזה שהתרנו במחבת מכוסה אף שנונעות זו בזו לית לן בה מידי רהוה אשתי קדרות בהנור שנונעות זו בזו שאין אוסרין זה את זה הנניעה דאין בלוע יוצא מקדירה לקדירה בלא רומב וקילא מבשר ונבינה חמים שנונעים זה בזה דאם האחר שמן אוסר את חבירו אבל בקדרות אפילו כשבלוע כשמנונית לית לן בה ולכן אם אפו בתנור פלארין של חלב וחושיבו את הפלארין בעצמו בקרקעיתו של תנור ואח"כ באותו מקום הושיבו שם קדירה של בשר רותח רכיון שאין החלב בעין דינו של מקום זה בקדירה והוי כשתי קדרות הנונעות זו בזו [ס"ו סקכ"ט] וע' בא"ח סי' תנ"א סעיף כ"ב [ובמג"א סס סקמ"ד ומוק] [עס"ח סק"ד לחלק בין *זיעת מבקין לזיעת מוכלין ואין חילוק רק בחלוי בשומ*] :

נה והנה ברין זיעה מתברר לנו ממשנה דמכשירין [ס"ס מ"י] דלא שייך זיעה אלא במקום המוקף ולא במקום גלוי כמו בכירה שהקדירה התחתונה נהונה בה ועליה עומר העליונה ועולה הזיעה סביב סביב שאין לה מקום לצאת אבל במקום גלוי בבתנורים שלנו שיש אויר הזיעה עולה באויר ואינו אוסר הקדירה הממוך לו וגם מתברר משם דדווקא כשהעליון אין בו תבשיל חם דאם יש בו נ"כ הבשיל חם שויעה עולה ממנו נ"כ אין הזיעה של התחתון פועל בו והכי תנן התם המערה מחם לחם ומצונן לצונן ומחם לצונן מהור מצונן לחם טמא ופי' הרמב"ם לפי שעמוד המשקה אשר יקרא נצוק יתחמם בהיות קצהו בכלי החם הטמא וכו' עכ"ל הרי מבורר דרווקא כשקצהו בכלי החם הטמא כלומר שקצהו מוקף בהתחתון אבל בלא זה אין הזיעה פועלה בו וגם מרקאסרה מחם לחם מהור ופירשו ממעם שכיון שהעליון חם אין פעולת התחתון ניכר בו ע"ש [וכ"כ סרע"ב ומוי"ם ע"ם ומוסת לסרי"ם כלבושי ולפ"ו פללמו שהבישול במקומות הגלוייס מין הזיעה מוסרת כלל וכוי כנפסק סקילות כמוכן וגם מס סעליון מס מין הזיעה פועלת ומ"ם הב"י בסס מהרמ"י הכווסף קלירה נלל מסקס מו בסס"ם מכוסה ובמחו' סרמ"ם כלל ך' לין כ"ו מכוסים כן ומס שהקסס בחילוסי סנסוח נמור מס ל"ק כלל לפמ"ם ע"ם ומוק] :

נו אם העמידו קדירה רותחת על מקום שרבוק בו חלב או קדירה של בשר על מקום שרבוק בו חמאה או חלב קפוי באופן שנימם החלב או החמאה מחמת החום נאסר הקדירה והתבשיל מותר ברין חם להוך צונן רצריך קליפה ובכאן הקדירה הוא במקום הקליפה [ל"מ מוס י"ם] וכמ"ש בסעיף ס"ם ע"ש ונר של חלב הגברך סביב התחילה בעין נרות שלנו ובנרות של שעוה ונטף ממנה טיפה על כלי א"צ כי אם גרירה שהוא כעין קליפה מפני שאנו מרגישין בחוש המישוש שאין חומו חם כל כך כחום שמחמת האור אבל שאר חלב מהותך חם שמחמת האור שנפל על הכלי צריך הגעלה וכן בנר הרולק מחלב מהותך ונפל ממקום שהפתילה רולקת חשיב כרותח מחמת האור וכן נר של חלב כשהיא רולקת ונפלה לקערה ונכבתה שם הוה בהום מחמת האור ואוסרת הקערה מיהו בנרות שלנו דהחלב עומר ימים רבים ומוסרח למאר הוה נתל"פ ומוהרת הקערה אחרי שינררו את החלב [כרו"ס סקל"ב] ויש נזהרים מלהדליק שפופרת של מובא"ק מנר של חלב מפני שממשיך שומן החלב לתוך פיו ויש מתירים מהאש העליון שאין בו שומן כלל והנוהר תע"ב והמקל אין מוחין בו [עס"ו סק"ל שהמריך להוכיח לפס פוניס לף עס מפכל מקדירה מחמת סס כ"ר ע"ם ומי"ם נסי' ק"ו יחנמר זס ע"ם] :

סימן צג קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל מה דינו. וכו י"ח סעיפים :

א איתא בגמ' [ע"ו] קדרה שבשל בה בשר אל יבשל בה חלב ואם בישל כנותן טעם וכן הוא לשון הרמב"ם בפ"ט והש"ע וביאור הדברים דשואלין לקפילא אם יש בה טעם בשר אם לאו ואפילו למאן דם"ל בסי' צ"ח הבפהוה משמים לא סמכינן אקפילא והו בשנתערב נוף האיסור אבל כשאין שם אלא טעמו כי הכא מותר

גם בפתות מששים כדליכא טעמא כמ"ש שם [כ"י וכ"מ] ורביט הרמ"א שכתב כאן וצריך לשער נגר כל הקדירה עוסק כוונתו בזה דאע"ג דכן הוא הכוונה לפי עצם הדין מ"מ לפי מה שיתבאר שם דאנו אין מוסכין כלל אמעיקה א"כ בהברח יש לשער בששים וזה שאומר דצריך לשער נגר כל הקדירה משום דלא ידעינן כמה בלע ולפי שברוב פעמים אין בסה שבקדירה ששים נגר הקדירה לפיכך אסור לנסרי אם לא שידעינן כמה בלע הקדירה כגון שלא בשלו בו באותו מעל"ע רק כזית בשר דא"צ לשער רק נגר הבזית שבלע תוך מעל"ע דמה שכלעה קודם מעל"ע הוה נמ"ל או כגון שהקדירה רחבה ונחשתה דק באופן שיש בסה שבתוכו ס' נגר הקדירה [כ"י ופמ"ך סק"ס] ואין חילוק בין קדירה של מהבת או של חרס לעולם צריך לשער נגר כל הקדירה [סמ]:

ב אבל אם בישל בה חלב אחר מעל"ע הו"ל נמ"ל מותר התבשיל אבל הקדירה אסור לבשל בו לא בשר ולא חלב לפי שהוא בלוע משניהם ואם בישל בשר תוך מעל"ע לבישול החלב אסור התבשיל אבל אם בישל חלב מותר בדיעבד אבל לכתחלה אסור לבשל גם בנמ"ל דנורו שאינה בת יומא אסו בת יומא [סי' פכו"ב] ויתבאר בסי' קכ"ב ודע דיש דיעה דכשעברה לילה אחת לא מקרי בת יומא והוי נמ"ל בסו שיתבאר שם מיהו אנן קיי"ל להלכה דצריך מעל"ע ואין מומכין על דיעה זו רק ברוחק גדול במ"ש ולכן גם המור אף שבשם הביא שתי דעות אלו מ"מ בכאן כתב בפשיטות וו"ל קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בה בתוך מעל"ע אסור אבל אם שהה מעל"ע וכו' עכ"ל ועיקר כוונתו דכאן צריך דווקא מעל"ע ולא ליעת לילה [עב"י וט"ז סערמו למס גם הזכיר מסימכין מתמימה ולכ"ד נרחס פשוט לכסן גם נמים רק לכנריך מעל"ע דווקא ולכן כתב לשון מסור ומותר ודין קמינא ממילא פוס ממ"ם נסי' ל"ח ודוק]:

ג ודע שיש בענין זה בדברי הרמב"ם ז"ל דברים שאינם מובנים דהנה בגמ' שנינו שני דברים קדירה שבישל בה תרומה אל יבשל בה חולין ואם בישל בנ"מ קדירה שבישל בה בשר אל יבשל בה חלב ואם בישל בנ"מ ודבר פשוט הוא בפי כל הפוסקים שאם בישל בה בהוך מעל"ע בלא הנעלה אסור התבשיל כשאין כדי ביטול כמ"ש ונם רבר פשוט הוא בפי הפוסקים דלכלי חרס לא מהני הנעלה והרמב"ם כתב סוף הל' תרומות קדירה שבשל בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם בשל בנ"מ ואם שטף הקדרה במים או כיון ה"ז מותר לבשל בה עכ"ל והשיג עליו הראב"ד מה ענין שטיפה בצונן לכאן והרי ככאן צריך הנעלה ע"ש ושאלוהו חכמי לוניל על זה והשיב כיון ששנינו במשנה סוף תרומות המערה מכר לכר נוסף נ' טיפין ונותן לתוכו חולין הרכינה ומיצה ה"ז תרומה וק"ו הרברים ומה השמן הנשאר בשולי הכר אינו מרמע ק"ו לקדירה שנבלעה הרומה בתרסיה שיעלה על הדעת וכו' ולא הצריכו רחיצה אלא מפני שהיא ע"י האור להחמיר עכ"ל והביאו תמוהים רמה ענין זל"ז והרי כיון שנתבשל בקדרה הרי בלעה הרבה ואין בהתבשיל כרי לבטלה כמו כל האיסורים:

ד ועוד תמוהים דבריו בפ"ח ממעשה הקרבנות בהא שהצריכה התורה בכישול קדשים רכלי נחשת צריך מריקה ושטיפה כרי שיהא מותר לבשל בו עוד מפני שמהבישול הקודם הוה טהר וכלי חרס צריך שבירה וכתב שם בדין י"ד דרק בחמאת הדין כן אבל בשאר קדשים גם כלי חרס מותר במריקה ושטיפה ע"ש והתפלא עליו הראב"ד דאיך יועיל הנעלה לכלי חרס והא אינו יוצא מידי דיפגו לעולם ויותר מזה תמוה דבהלכה ט"ו כתב דכלי גללים וכלי אדמה וכלי אבנים אינן מעונין מריקה ושטיפה אפילו בחמאת אלא הדחה בלבר ע"ש ואיך יועיל הדחה לכלי שנתבשל בה קדשים ואחר זמן נעשה טהר ובמה יצא האיסור והרי כתב בריש פ"ו מטמא"א דכלי חרס שבשלו בה בשר נבלה או שקצים ורמשים אסור לבשל בהם לעולם דאף שותתורה לא אסרה רק קדרה בת יומא ס"ם מדרבנן אסור ולחרס לא מהני הנעלה:

ה ונלע"ד דהרמב"ם ס"ל דזה שאסרו חו"ל קדירה שאינה בת יומא זהו כשבשלו בה דבר איסור כגבלה ושקצים ורמשים וכיוצא בהן אבל כשבשלו בה היתר כמו תרומה וקדשים או בשר או חלב דלשעתו הוא היתר ורק אח"כ יהיה איסור כשיבשל חולין או שארי קדשים כשיעבור הזמן ויהיה מהר או מבשר לחלב או מחלב לבשר מוקמינן ארין תורה דכשאינה בת יומא מותר לבשל בה ובבר הוכיר מברא ז' המגיר משנה בפ"ם ממאב"א דין י"א בהך דינא דקדרה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב ז"ל ויתבאר פי"ז שאפילו בישל בה בשר נבלה וביום שני בשל בה בשר שחומה וכו' והרי דין הכלים הבלועים מבשר אצל חלב כדין כלים הבלועים מאיסור אצל בישול היתר ויש מפרשים שהזה מקילים בבב"ח מפני שכל אחד היתר בפ"ע מפני שלשבלע היתר בלע והראשון עיקר וכרעת רביט עכ"ל ותמיהני היכן ראה דהרמב"ם ס"ל כריעה ראשונה ואדרבא אני אומר דס"ל כהיש מפרשים וא"ש הבל נמי שיתבאר בס"ד:

ו דהנה בשהיי עכו"ם אינא רמי ליה רב עמרם לרב ששת הנן השפודין והאסכלא מלבנן באור והתנן גבי קדשים השפוד והאסכלא מנעילן בחמין א"ל עמרם ברי מה ענין קדשים אצל ניעולי עכו"ם הבא התירא בלע התם איסורא בלע [סתירת נמ' נלנך מני נסנעלה · רס"י] אמר רבה סוף סוף בי קא פליט איסורא קא פליט [נומר סמוף נגרת] אלא אמר רבה מאי וצעלה נמי שטיפה ומריקה [נלעמר לפלוג סחיסור נפי ליטן פמ"ם נקדשים

פעות מלך פיפ מריקה ושטיפה] א"ל אביי מי דמי מריקה ושטיפה בצונן הנעלה בחמין וכו' אלא אמר רבא קדשים היינו משמייהו וכו' כל יום ויום נעשה ניעול לחבירו [דנכל יום מנשלין נפן ופיט פפפיק להיות טהר עד פתחור וסולמו וכו'] אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי קשיא וכו' רב אשי אמר לעולם כראמרן מעיקרא הכא התירא בלע הכא איסורא בלע ודקא קשיא לך רבעירנא דקא פליט איסורא קא פליט בעידנא דקא פליט ליתא לאיסורא בעיניה [שכפנימיה טוחל נפ פיפ פיסור נעין פנתוך דופני שכלי פיפ נלע ומפולם נפ פוכר פיסורו ונפ ממיר פיסוריה] :

ז והשתא יש לשאול בזה שאלות גדולות ואיך אמר אביי מריקה ושטיפה בצונן הא פלוגתא היא בזבחים [ז"ו] דרבי מ"ל מו"ש בצונן וחכמים אומרים מריקה בחמין ושטיפה בצונן וקי"ל כחכמים כמ"ש הרמב"ם שם וא"כ כאי פריך ומבואר שם דלחכמים מריקה והו הגעלה ע"ש ועוד כי היכי דפריך על תירוצא דכל יום נעשה ניעול לחבירו אי הכי הגעלה נמי לא תיבעי למה לא פריך כן על תירוצא דרב אשי ויראה לי דהנה כללא בידינו מפי הגאונים דכל היכי שאומר בעל הש"ס קשיא ולא תיובתא אינה קושיא גמורה ולכן בדפריך הגעלה נמי לא ליבעי קשיא יש לתרץ בפשיטות דזהו הכל לרבי אבל לחכמים בהברח להיות הגעלה דהיינו מריקה ושטיפה שזהו גזירת התורה בקדשים ומקורם בדפריך מי דמי מו"ש בצונן הגעלה בחמין רצה לאוקמי פשנה ו' גם אליבא דרבי משום דרבי סידר המשניות אבל לפי ההלכה כחכמים נאמר דזהו מו"ש ועוד דאפילו לרבי ל"ק כל כך דהן אמת דכל יום נעשה ניעול לחבירו מ"מ תא מעיקר הדין צריך ליבון כדתנן בגיעולי עכו"ם אלא משום דהתירא בלע מקילינן בהגעלה מיהו הגעלה צריך ולא סמכינן אגיעול שבכל יום דאולי לא בשלו כל כך הרבה ביום זה כביום אתמול ואין זה הגעלה יפה ולכן לא פריך לרב אשי אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי דהן אמת רבהויות האיסור ליתא לאיסורא בעיניה מ"מ מובלע איסור בהפנות שהרי כשיבשלו בהברח שהאיסור שברפנות יפליטו אך זהו תועלת דלא בעינן הבשר גמור כבבליעת איסור ולכן כיון שבבליעת איסור צריך ליבון די בזה הגעלה ואולי היה די בהבשר פחות מזה אך זהו גזירת התורה לחכמים וכמ"ש :

ח ועכ"פ למדנו מפורש מסוגיא זו דכל היכי דהתירא בלע קיל הרבה יותר מהיכא דאיסורא בלע ולפ"ז מילתא דפשיטא דכלי חרס שבלע היתר די בהגעלה שהרי ודאי הרבה מפלטת ונהי דבכ"ח א"א להוציא כל הבלוע משום דאינו יוצא כולו מידי דופנו מ"מ בהתירא בלע די בזה מידי דהוה לדבד דצריך ליבון ובהתירא בלע די בהגעלה וה"נ כן הוא וכן לאחר מעל"ע דמוהר מן התורה ודבנן גזרו בזה לא מצינו רק בגיעולי עכו"ם דאיסורא בלע אבל בהתירא בלע לא גזרו רבנן דלא חמיר איסורו וזהו דעת היש מפרשים שהביא המ"ט וזהו גם דעת הרמב"ם ז"ל כמו שנבאר בס"ד :

ט וזה שכתב דבתרומה א"צ רק שטיפה וגם זה שכתב בקדשים בכלי נללים וכו' דדי בהדחה כוונתו להשתמש אחר מעל"ע ולא הוצרך לפרש דסילתא דפשיטא היא וזה שהצריך מריקה ושטיפה בכלי מתכות ושבירה בכלי חרס בחמאת לאו משום הכשר הגעלה אלא משום דזהו גזירת התורה בקדשים ולכן בשארי קרשים א"צ שבירה בכ"ח דלא גזרה תורה רק בחמאת אבל מריקה ושטיפה צריך בכל הקדשים כמבואר בזבחים שם וזהו שהסביר הרמב"ם לחכמי לוניל דאם על המיפין הקיימים לא הקפידו חז"ל אף שהן בטילין בששים מ"ם הא אין מבטלין איסור לכתחלה אלא משום דהתירא הוא לא הקפידו חז"ל על זה ק"ו לאינו בן יומו דמן התורה מותר בכל האיסורים שלא הקפידו חז"ל במקום דהתירא בלע וכדעת היש מפרשים [ומין לפקוח מכי ל"ו דכמפכל עמו המיכיו ודוק] :

י ואין הרמב"ם יחיד בזה דגם כפי הנראה גם העיטור והרשב"א ז"ל הלכו בדרך זה דהנה הטור בסי' זה בתב וז"ל כתב בעל העיטור אם בישל חלב בקדרה של בשר והיא בת יומא ויש בה ששים וכו' שיכול לבשל בה מאיזה מין שירצה ואני תמה האיך מותר לבשל בה חלב וכי עדיף מהגעלה דאפילו הגעלה לא מהני לכלי חרס וכו' עכ"ל וכרור הוא דהעיטור סובר ביון דהתירא בלע מותר לבשל בה לאחר מעל"ע דהוה נמ"ל דבהתירא בלע לא גזרו חכמים לאסור הקדרה לאחר מעל"ע כמו שגזרו באיסורא [ענ"ת שכתב נ"כ דהעיטור מיירי לפחר מעל"ע ומחלק בין נכ"ח לפפרי פיסורין פ"ם ונפ"ו מין תימה מס שכתבנו דגם סרמב"ם מיירי לפחר מעל"ע שפרי הרב פנ"ח פומר כן נכוונת העיטור] :

יא וגם בשם הרשב"א כתב שאם בישל ירקות בקדרה של בשר שמותר לבשל בה אח"כ גבינה שכבר נתמעט בה כח בלע הבשר ונקלש עד שאין ראוי לחול עליו שם איסור בב"ח בד"א כשבלע היתר כמו שאמרנו אבל בלע דבר אסור לעולם הוא באיסורו עד שיגעיל הראוי להגעיל וכו' עכ"ל ובספרו תה"ב סוף בית ד' ביאר שלמר זה מהך דכל יום נעשה גיעול לחביהו שהבאנו ומפרשי הטור פירשו דהרשב"א מיירי בכלי שטף לא בבלי חרס ולכן לא השיג הטור עליו אבל מלשונו לא משמע כן ועכ"פ גם הם מחלקים בין התירא בלע לאיסורא בלע רכמו שיש חילוק בענין נ"ט בר נ"ט בין בב"ח לשאר איסורים כמו כן בזה :

יב מיהו רוב הפוסקים לא ס"ל כן כמ"ש הטור בשם הרב רבינו פרץ דאפילו אינה בה יומא ובישל בה חלב אסור אח"כ לבשל בה בתחלה לא בשר ולא חלב לפי שהיא בלוע מבשר וחלב אלא אם היא של

מחבת

מחבת יעגילה וכו' ואם היא של חרס אין לה תקנה אלא שבירה עכ"ל וגם דעות רבותינו בעלי הש"ע כן הוא שאין לחלק בין התירא בלע לבין איסורא בלע וצ"ל רמ"ל רהנמ' אינו אומר כן רק לגבי קדשים דאין שבות במקדש וגם רבותינו בעלי התוס' כתבו כן רבמקרש לא גזרו רבנן ואוקמוה על דין תורה [מיגין קי"כ.] [ועי"ן בתוס' פסח פסח]:

יג אך בזה שהצריך לכלי חרס שבירה הדבר תמוה דלמה יהיה אמור להשתמש בה שארי דברים שאינן לא כשר ולא חלב וכאמת כש"ע פסקו כן רשארי דברים מותר ע"ש אך גם כש"ע כתי' צ"ד מבואר דכלי שאינה בת יומא אמור בכל תשמיש וצ"ל דהומרא בעלמא היא וכאן ריגא קמ"ל [ס"ק סק"נ] וגם הטור החמיר ותמרא בעלמא ולא מרינא ויש מי שכותב דכלי חרס מרינא אמור בכל תשמיש רותח אפילו שאינו של בשר או של חלב מפני שהיא לעולם פולטת ותפלוט כב"ח ואף בצונן פולטת כ"ח ולכן מרינא אסורה בכל השמיש צלול [פר"ם סי' ג"נ סק"נ] וכנראה שזהו דעת הטור וכן אנו מורין למעשה שאסור להשתמש בה שום תשמיש וטוב לשוברו

וכן משטע בגמ' [קפ: כפינכפ דה' פמי דמכריס]:

יד כתב הלבוש קדירה של חלב שבישל בה פעם ושתים ושלש ואח"כ עמר בה חלב צונן אפילו יום שלם מעל"ע שהוא שיעור כבישה ויותר ואח"כ בשלו בה בשר תוך מעל"ל של כבישה הבשר מותר דכיון שהבלוע הנכנם בכלי ע"י בישול אינו בן יומו וטום"ל והבלוע של הכבישה אינו אומר ביון שבבר בשלו בה פעמים או שלש קורם הכבישה בבר שבע וכלי מלבלוע ואינו בולע ע"י כבישה עכ"ל ומקורו מסרדבי [פפ"ם] כשם ר"י הלבן ושם כתוב שהיה בה חלב כל הלילה ע"ש [סוכפ נג"י] וסבר הלבוש דהבוונה על מעל"ע דאל"כ אין זה רבותא דאין בבוש בפחות מעל"ע אבל אינו בן דאם עמד מעל"ע ודאי אמור דנהי דשבע מלבלוע מ"ם בע"כ בולע ופולט מה שבפנים דאל"כ למה בבישול אמור איך יבלע והלא אין לו מקום אלא בולע ופולט מה שבפנים וא"כ נם בבבוש כן [ס"ו סק"כ] והטרדבי דווקא לילה קאמר דהייתי אומר ביון דבלי חרם קל הוא לבלוע נם בלילה אחת בולע קמ"ל ביון דהוא שבע מלבלוע אינו בולע בלילה אחת עד שיעשה בבוש ויבלע ויפלוט ומבראי בזו סובא בטור לקמן סי' קל"ה לענין י"נ ע"ש וארבא בכלי חרס הרש תמור יותר משארי כלים רי"ל שבולעים אפילו בפחות מעל"ע מפני שהן רכין לבלוע ואין בהם בליעה עדיין אלא דבאמת אין ללמור מדין י"נ ולענין איסור והיתר דינן ככל הכלים וכן המבימו נרולי אחרונים וכן עיקר להלכה [נקס"כ ופמ"נ וכה"פ]:

טו המל"ע חשבינן מהומן שנימלה מהאש ונתקרר מעט ולא מהומן שעמדה בבלי בבן שנישל כר של חלב מהאש ביום א' בבקר ועמד בוהבר עד הערב חשבינן המל"ע מבקר יום א' עד בקר יום ב' ואח"כ אם בישלו בו בשר הזה נפל"פ ולא חשבינן המל"ע מהערב וכן כל כיוצא בזה ופשוט הוא אך כל זמן שהיד סולדת הזה בעומד אצל האש:

טז כתב רבינו הרמ"א ודין בימוי קדירה כדין קדירה עצמה ויש מחמירים בבימוי לומר דאע"פ שאינו בן יומו דיבי באלו היה בן יומו ובן נוהגין בקצת מקומות וכן אני נוהג מפני המנהג והיא הומרא בלי טעם ומ"ם במקום שיש שום צד להתיר כלאו הבי או שהוא לצורך שבת או הפסר יש להתיר אם אין הבימוי בן יומו במו בקדירה עצמה עכ"ל ויש שנתנו טעם על הבימוים מפני שהם קצרים הרבה מלמעלה ושם המקום צר וא"א לקנחם ולעולם נשאר שם הויעה והתבשיל בעין ואינו לפנם אבל הבימוים שלנו שהם רחבים אין שום מקום לחומרא זו ובן יש להורות [פמ"ך סק"ל ות"ז סק"נ] ואפילו בבימוי צר אם יש ס' נגד המקום הצר כשר [פ"ו]:

יז עוד כתב שאם לקוח בימוי רותח מקדרה של כשר ונתנו אותו על קדירה של חלב אם שניהם חמים שניהם אסורים אם יש מאבל בקדרה של בשר וחלב ואם הבימוי צונן והקדרה חמה נמי שניהם אסורים אם התחיל להויע תחת הבימוי דתתאי נבר ואם הבימוי חם והקדרה צוננת הבל שרי רק המאבל צריך קליפה אם אפשר לקלפו ואם לאו הבל שרי ואם לא היה מאבל בקדירה הבל שרי דהוי כשתי קדרות שנגעו זו בזו עכ"ל:

יח ביאור הדברים דכשהם רותחים עד שהיד סולדת בהם ובשניהם היה תבשיל מפילא שעולה הויעה של הקדירה אל הבימוי ויורד מהבימוי אל הקדרה ושניהם אסורים עם המאבל שבקדרה אם אין ששים נגד הבימוי ואפילו אם הבימוי צונן ביון שהקדרה חמה ושהה הבימוי הרבה ומן באופן שהתחיל להויע והם"ב בהויעה נ"ב הבל אסור דתתאי נבר והוה בשניהם חמים ולחיפך כשהבימוי חם והקדרה צוננת אם אין מאבל בהקדרה הבל שרי דהוי כשתי קדרות הנוגעות זו בזו ואם יש מאבל בקדרה צריך המאבל קליפה כדין חם לתוך צונן ואם א"א בקליפה מותר כם"ש בסי' צ"א אבל הבימוי והקדרה שרי ודע דבמי' צ"ב מעוף נ"נ כתבתי רבבה"נ הקדרה והבימוי אסורים דא"א שלא בלע הקדרה מהבימוי הרותח כמו מיפה רותחה שנפלה על קדרה ע"ש ודיעה זו סוברת דלא דמי לעירוי שאסר כ"ק ונדולי אחרונים הכריעו לאיסור [ס"ך סק"ו ופר"ח סק"פ] וצ"ע ואם הבימוי היה יבש בבל אופן מותר וכן בימוי חלב שאינו בן יומו שבימו על קדרה בשר בת יומא ובשלו בו ירקות הבל מותר:

סימן

סימן צד דין תוחב כף חולבת לקדירה של בשר. ובו ל"ה סעיפים:

א כתבו רבותינו בעלי הש"ע התוחב כף חולבת בקדירה של בשר או איפכא משערים בכל מה שנתחב ממנו כקדירה אם הכף בן יומו דהיינו ששיטשו בו בכלי ראשון הוך מעל"ע ויש מי שאומר שאם הכף של מהכת משערים בכולו משום דחם מקצתו חם כולו וסברא ראשונה עיקר וכן נוהגין עכ"ל וזה שכתבו בכל מה שנתחב בקדירה ולא כתבו מה שנתחב בתבשיל להורות דצריך לשער בכל מה שהכף נתחבה בקדירה אף מה שחוץ לתבשיל כגון שהתבשיל לא היה עד פי הקדירה מ"מ ההבל העולה מהתבשיל הוה כאלו הקדירה מלא תבשיל ער פיה אבל מה שחוץ לקדירה אין ההבל מועיל מפני שמתפשט על פני הבית [פלתי] וראיה לזה שהרי בסי' צ"ב סעיף י"ר לדעה המובאת דחתיכה שהיא מקצתה ברוטב הוה ככולה ברוטב דהרוטב מפליט אף מה שחוצה לה א"כ גם בקדירה כן ואפילו לדיעה שאינה מוברת כן בחתיכה מ"מ בקדירה מודה דהפליטה מכלי נוח יותר מפליטה של חתיכה שהרי כתיכה קיי"ל שא"א ליפחט כל האיסור משם כמבואר שם ולקדירה מועיל הנעלה [טפ]:

ב וזה שצריך לשער נגד כל הנתחב משום דלא ירעינן כמה בלעה הכף ולכן אם ידעינן כמה בלעה כגון שהיא חדשה ולא השתמשו בה רק בכזית חלב רוחח או שהיא כף ישנה אך במל"ע הזה לא השתמשו בה רק בכזית חלב רוחח א"צ לשיער ששים רק נגר הכזית וכן כל כיוצא בזה ואם אינו ברור עד כמה תחב אמרינן דספחתמא תחב עד ראש הכף דכן דרכו [ט"ך] אבל כשאומר עד כמה תחב נאמן ולא אמרינן מילהא דלא דמיא עליה דאינשי לאו אדעתיה דבמעשה שהארם עושה בידים לתשמישו דעתו על זה [עפ"ת סק"ח מ"מ נהפ הגוב"י והגי"ז עליו ומספרמ"ע ונפמ"ם פ"ם דזה דמי עליה ונפ פפפ נלממנת ומין לפקפק כזה כלל ודו"ק]:

ג יש מי שכתב דשיעור ששים נגד כף הוא א' קווארט וחצי ועין הפרור הוא שני קווארט שהוא חצי מאפ דפדינתנו [כאפ"ם סק"י] וכן המנהג אצל בעלי הוראה אמנם זהו בכפות של עץ אבל בכף נחשת או כסף דיי בפחות מזה מפני שהם דקים מכפות עץ ומה גם אם יתיבו אותם באש יהיה הכמות מעט מאד וגם בכפות של עץ הלוי כראיית עיני המורה וא"א ליתן כלל בזה ראין הכפות שוות בכל המקומות:

ד וזה שכתבו ששימשו בו בכ"ר תוך מעל"ע היינו כששימשו בו בחלב אבל כששימשו בו במים או בתבשיל שאין בו לא בשר ולא חלב לא חשבינן המעל"ע מתשמיש זה אלא מזמן ששימשו בו בחלב ולא דמי לכף של איסור דחשבינן המל"ע אפילו משימוש הסים בלבד כמו שיתבאר בסי' זה דהתם משום דנעשה נבלה ובתשמיש היתר לא שייך זה [ט"ך סק"נ] ובבר בארנו בסי' צ"ב סעיף ל"ד דכשהיה בתבשיל חלב ומים א"צ לשער רק לפי ערך החלב שבו ורלא כמו שיש שנסתפק בזה ע"ש ודע דהכלי ראשון צריך שיהיה היד סולדת בו ויש מי שרוצה להחמיר גם כאין היד סולדת בו ואינו עיקר דאפילו בעומר אצל האש אם אין היד סולדת בו לאו כלום הוא ויתבאר בס"ד בסי' ק"ה [עפ"ז פק"מ דכן פסק הרמ"א נת"ח]:

ה וכמו שאסור בתחיבה כמו כן אסור גם ע"י עירוי כגון שעירו חלב רוחח על כף של בשר או להיפך וכן אם עירו מים סב"ר רותחים על כלי בשר וכלי חלב והם מלוכלכים יש איסור כמו בכלי ראשון לפי מה שיתבאר לקמן סי' צ"ה [טפ] אמנם עירוי אינו מבליע ומפליט רק כ"ק וא"כ א"צ לשער רק ס' נגד הקליפה [ח"ך] ויש מי שסובר דכלי חרס מבליע כמולו כמו שיתבאר בסי' ק"ה והעיקר לדינא אינו כן ושם יתבאר בס"ד ובן בסי' צ"ה יתבארו דינים אלו:

ו וזה שכתבו דיש מי שאומר דבכף של מתכת משערים בכולו אף אם תחב מקצתה משום דבמתכת כשחם מקצתו חם כולו אבל הסברא הראשונה היא עיקר דנהי דחם כולו מ"מ אינו מוליך בליעתו בכולו וכ"ש שאינה מפלטת מכולה ואף שאמרנו בסי' צ"ב לענין קדירה דבבישול מפעפע הבליעה בכל הקדירה זהו בשעומדת אצל האש [פמ"נ נמ"ד סק"נ] ומתבשלת שם ולא בהחיבה בעלמא והתועלת ממה דחם כולו הוא אם נגע איסור בראש השני נבלע שם דדנין אותו כחם ולא כקר אבל לא לענין בליעה ופליטה ויש מי שאומר דגם לענין בליעה חם כולו ולא לענין פליטה כמו בדין זה שא"צ לשער נגד כולו משום דאינו מפליט מכולו אבל בולע בכולו [מנ"ח סי' תנ"ח סק"ל] ונ"מ אם תחב אח"כ הצד השני בתבשיל נאסר התבשיל אם אין ס' נגד מקום ההחיבה אבל דעת רוב גדולי אחרונים אינו כן [כמ"ם פז"ך נסי' קכ"ח סק"י]:

ז כתבו המור והש"ע סעיף ב' אם תחב הכף בקדירה שני פעמים ולא נודע בינתים צריך ב' פעמים ששים עכ"ל ורבינו הרמ"א כתב על זה וי"א דסני כפעם אחד ששים וכן נוהגים עכ"ל וביארו המפרשים דהטעם שהצריכו שני פעמים ששים דמתחלה צריך ס' נגד החלב וחיישינן שמא לא פלט הכף כל הבלוע בתוכו ונשאר בו מעט חלב וכשהוציאו מן הקדירה נעשה בל הכף נבלה מבשר בחלב וצריך עוד ששים נגד זה שנתחדש בתחיבה שניה ולכן צריך לבטל הכף בששים גם בפעם השני [ט"ך סק"ד וס"י סק"כ] ולכן לא כתבו רק שני פעמים דיותר מזה א"צ אף אם תחבו כמה פעמים דאולי לשיטתייהו בסי' צ"ב דלא אמרינן חנ"נ רק בבב"ח ולא בשאר איסורין ולכן נגד פעם השניה שנעשה בב"ח צריך עוד פעם ששים אבל מה שהחבו אח"כ

אח"כ כשכבר נאסר והוה כשארי איסורים בס"ש שם בסעיף כ"ט א"צ עוד ששים [סמ] :

ז וזה שהתבו ולא נודע בינתים ראלו נודע בפעם הראשון שהיה ששים נגד הפף הרי כבר הותרה כל מה שבקדירה והוי כלא נתחב כלל ולכן אם תחבו אח"כ א"צ רק פעם אחד ששים כמקדם אבל דבריהם תמוהים דהן אמת דמצינו בפ"ה דהרומה חילוק בנפילת תרומה לחולין שני פעמים בין נודע ללא נודע אפנם רבינו הב"י בעצמו בספרו הגדול ס"ם צ"מ כתב שאין ללמוד מהרומה לשארי איסורים ועוד הא הטור בעצמו כמי' ק"ט בדין יבש ביבש כתב חילוק זה בין נודע ללא נודע דבנודע אפילו בשלו אח"כ די ברוב ובלא נודע צריך ס' ום"ט כתב דאם אחר שנתבטל ברוב נתוסף על האיסור חוזר ונאסר אף בנודע ע"ש וכן רבינו הב"י ם"ע צ"ט בספרו הגדול מתבאר מדבריו דבשנפל כזית איסור לס' ויתים היתר ונהבטל אם נפל אח"כ עוד כזית איסור חוזר וניעור וא"כ איזה תועלת יש כאן בנודע הא הפף באיסורה עוסר כמו שיתבאר וא"כ כשאנו חושבים הפף לנבלה כשתחבוה עוד פעם הוה בנתוסף האיסור וחוזר וניעור ומה טועיל הידיעה ואם נאסר דכאן באיסור בלוע והכל איסור אחד וחתיכה אחת לא שייך לוסד חוזר וניעור א"כ מנלן לומר דבלא נורע צריך ב' פעמים ששים כיון שאין זה דכיון כלל לאיסור שנתוסף וכמו שבאמת דעת רבינו הרם"א כן הוא ורבותינו הראשונים הרא"ש [פנס"נ פנ"ו] והמרדכי [פ"ט דע"ק] לא כתבו דין זה שצריך שני פעמים ששים רק על דבר מאכל ביבש וכמ"ש הטור במי' ק"ט ולא כרכר הבלוע ובתחיבה אחת בסו הפף הזה [עפ"ן סק"ס סדקדק מדברי סב"י ס"ם ג"ס ונ"ל ילמתי למה נ"ל הקשה מדברי סמ"ם ס"ס מ"י ק"ס והפלתי סק"ד סלת הרגש מה לימור מוסיף יש כאן ומנ"ת ודו"ק :

ח ולכן נלע"ד דכוונה אחרת לוסה בכל ענין וה דהנה כבר בהבנו בסי' צ"ב סעיף ר' דכוה שנהכאר שם בכוית בשר שנפל ליורה של חלב דדי כששים נגד הבוית בשר דמעיקר הדין היה לנו להצריך כלא קדם וסילקו לא פחות משני ויתים שהרי הבוית חלב שבלע ופלט נעשה נבלה וכן הקשה הרמב"ן בבל האיסורים למאן דס"ל חנ"נ בכל האיסורים ע"ש בסעיף ה' ובארנו שם המעם משום ראין כה בנאסר לאסור יותר סדבר האוסרו ולפ"ז בפף חולבת שתחבוה לקרירה של בשר אם לא נסלוה היכף מהקדירה הרי בלעה כוית כשר ופלסה עם הבוית חלב להוך הקרידה והיה לנו להצריך שני פעמים ששים אחר כנגד הבשר ואחד כנגד החלב אך מפני המעם שאמרנו א"צ וזהו רק בתחיבה אחת אבל בשתי תחיבות שכל אחד הוא סעשה בפ"ע שפיר צריך שני פעמים ששים ואין בוונתם לרמות לתרומה או לאיסור יבש ביבש שנפלו שני ויתים זה אחר זה דאין ענין זל"ז דכבאן גם בנפילת אחה היה לנו להצריך שני פעמים ששים וזה שחלקו בין נודע ללא נודע אינו נ"כ מפני הענין שבתרומה וביבש ביבש אלא דונמא בעלמא הוא רכמו שבשם בנודע נהבטל האיסור שמקודם כמו כן בכאן ובלא נודע צריך שני פעמים ששים כמו בשם כיון שהאיסור לא נתבטל ושני סעשים הם לפיכך צריך שני פעמים ששים אחד כנגד החלב שפלסה הפף ואחד כנגד הבשר שבלעה הפף וחזרה ופלסה וסייג מצאתי לדברי סדברי התה"ד סי' קפ"נ [שכתב ו"ן נפכס"נ נרסינן כזית נשר שנפל וכו' ופיתם שם ניתוס' וכו' ו"ס"כ סחלב נעשה סחיכת נבלה וכו' וכעין שנים וכו' ונעין סדברי סמ"ק לענין להצריך שני פעמים ששים שפילו כקף של שאר איסורים וכו' עכ"ל הרי שהלה זה נוסה ווכן מתב כדברינו ע"ם דמסיק לחינם כהמ"ם ודו"ק] :

ו' אמנם לדינא כתב רבינו הרם"א דדי בפעם אחד ששים

וכן המנהג שלא לשאול אם היתה החיבה אחת או שתי החיבות משום רמה שבלוע בתוך הפף לא נעשית נבלה ואע"פ שבסי' צ"ח יתבאר ראנן חוששין לוסר דהבלוע יעשה נבלה ע"ש ס"ם בנדון זה דעיקר טעם האיסור לא פסיקא לן ואין דבר חדש נוסף על ההחיבה הראשונה רהיא היא הפף שבתחיבה הראשונה לא חיישינן לחומרא זו לוסר דהבלוע יעשה נבלה ולכן די בפעם אחר ששים בין בבב"ח בין בשאר איסורים אפילו תחב הרבה תחיבות זה אחר זה וכן המנהג הפשוט ואין לשנות ונם בעל הרוסת הדשן כתב שם שלא ראה בספורי הוראה שישאלו בכמה החיבות היו ע"ש :

יא ום"ם יש מי שכתב דאם החבו הפף לקרירה והיה ששים ואח"כ החבוה לקדירה אחרת שלא היה בה ששים ואח"כ חזר והחב לראשונה דצריך שני פעמים ס' [פ"ת סק"ד בשם תמ"ל] ונעמו נראה מפני שנתחדש בהפף איסור חדש שאסרה הקדירה השניה וכל מה שבלעה מהשניה היו ודאי איסור ום"ם לא נ"ל לוסר כן דכיון דעיקר יסור ההיתר בטי על מה דהכלוע לא נעשה נבלה א"כ אין חילוק בוה שהרי הפף בעצמה נם מחיכה ראשונה נאסרה ועכ"ו א"צ רק פעם אחד ששים וא"כ נם כשאסרה את הקדירה השניה לא נתוסף בה עצם איסור והבלוע לא נעשה נבלה :

יב אם יש ס' לבטל הפף הקדירה וההבשיל סוהרים אבל הפף אסור בין עם בשר בין עם חלב וכן בשארי דברים לפי שהפף נעשית נבלה שהיא בלועה מבשר וחלב ולא אסרינן דמה שנתחב בהקדרה הוה כהגעלה מבליעה ראשונה כיון שיש ס' נגדה ויהיה דין הפף כדין הקדרה אם בשר בשר ואם חלב חלב דהגעלה אינה אלא ברותחין שמעלין רתיחה ולעניו הצרכת ששים די בהיד סולדת בו ועוד דם' אנו מצריכים מכל הפף אפילו כספק אם בולה נתחבה והגעלה אינה מועלת דק אם בודאי תחבה בולה [ני' כסב סמ"ק] ועוד דבלוע מבשר לא שייך הגעלה בחלב וכן להיפך דסוף סוף מה שבפנים נעשה נבלה [כרו"ם סק"ם] ;

יאפילו

יג ואפילו בדיעבד אסור אם שימשו בהבף ברבר רותח מכלי ראשון בין עם בשר בין עם חלב בל זמן שהיא בת יומא מתשמיש ראשון ואפילו היא אינה בת יומא מזמן בישול החלב אם היא בת יומא מתחיבה דראשונה אוסרת אפילו דיעבד [ס"ך סק"י] אפנם אם השתמשו בה לאחר מעל"ע מהחיבה ראשונה מותר שהרי היא נמ"ל אבל לכתחלה אסור להשתמש בה בשום תשמיש רותח אפילו אחר מעל"ע כיון שנעשית נבלה [סס] ורע דיהו הכל כשהבף נשתמשה בקדרה חולבת ממש שהיה חלב בהקדירה והחבוה בקדרה של בשר ממש שהיה בשר בהקדירה אבל כשלא היה בשר בהקדירה אף שהוא בן יומו מבישול בשר יש בזה דינים אחרים וכן כשלא היה חלב בהקדרה ששימשו בה הבף ויתבאר לפנינו בס"ד בסעיף ט"ז :

יד ואם אין ס' בקדרה נגד הבף הכל אסור בהנאה בדין בב"ח והמאכל יזרוק לבית הבסא או לשאר מקום מטונף ואסור ליתנו אף לבלב ואף אם אינו שלו [ס"ו סק"ד] ויש מתירין בבלב שאינו שלו ורק בחמץ בפסח אסור ולא בשארי איסורי הנאה ובהקדרה אסור ליתן שום תבשיל רותח ואף גם תבשיל צונן אין ליתן בו כמ"ש בסי' צ"א סעיף ד' ויש בזה פרטי דינים במבואר שם ומותר לתת בתוכה פירות או שארי דברים יבשים צוננים כיון שאינו נהנה מנוף האיסור וכן מותר לחום בו ביו"ג לחפיפת הראש וכן שארי דברים שאינן לצורך אכילה ושתיה מותר [ס"ו סק"ד] וכן הדין בהבף ואם בישל בה אח"ב כשאינה בת יומא מותר התבשיל ויש מי שמצריך להשליך דמי הקדירה לנהר ברי שלא יהנה מבישול הקדירה ואינו עיקר [ס"ך סק"ס] וכל זה הוא בשהבף היה בן יומו :

טו אבל אם הבף לא היה בן יומו ותחבוה בקדירה של בשר אף אם אין ששים בהתבשיל נגד הבף הקדרה והתבשיל מותרים והבף אסור לכתחלה בין עם בשר בין עם חלב בין שהיה ששים נגדה ובין לא היה ששים נגדה שהרי ע"פ היא בלועה מבב"ח ואפילו לשמש בה רותח בשארי דברים אסור בפי המנהג שיתבאר בסעיף כ' ום"ם בדיעבד אם תחבוה בכזין שתחבו בה פעם הראשון אפילו בתוך מעל"ע מותר אבל אם תחבוה בזין שהיתה בלועה בתחלה אם היתה בתוך מעל"ע של תחיבה הראשונה אסור הקדרה והתבשיל אם אין ס' נגדה והטעם פשוט שהרי נגר הזין הראשון היא אחר מעל"ע וכנגר זין שתחבוה היא בתוך מעל"ע ופשוט הוא שאם הוא אחד מעל"ע של תחיבה ראשונה בכל ענין מותר בדיעבד וכן אף בתוך מעל"ע ותחבוה בכזים או ירקות חמים שאין בהם לא בשר ולא חלב מותר נ"כ בדיעבד ובן דבר פשוט דבף שנאסרה מבב"ח או משארי איסורין מדינא ותחבוה בתבשיל שאין בה לא בשר ולא חלב דצריך ס' נגר הבף כשהיא בת יומא ואם אין בה ס' הכל אסור ובן הדין בקדירה כשנאסרה ושימשו בה איזה דבר חם בתוך מעל"ע הכל אסור :

טז כתב רבינו הב"י בסעיף ה' אם בשלו מים בקדרה חדשה ותחבו בה בבף חולבת ואח"כ חזרו ובשלו בה מים פעם אחרת ותחבו בה בף של בשר ושתי הבפות היו בני יומן ובשום אחר מהפעמים לא היו במים ששים אסור להשתמש בקדרה לא בשר ולא חלב אבל שאר דברים מותר לבשל מאחר שהיתה חדשה שלא בשלו בה מעולם מיהו אם עבר ובישל בה בשר או חלב מותר דהוי בנותן טעם בר נותן טעם עכ"ל :

יז והשינו עליו גדולי אחרונים דלמה אסור לכתחלה לבשל בשר או חלב והרי יש כאן ג' נותני טעם שהחלב נתן טעם בבף והבף במים והמים בקדרה ועדיין הוא של היתר ולכל הדעות שיתבארו בסי' צ"ה בדיני "ט בר נ"ט כולהו מודים דבשלישה טעמים מותר אפילו לכתחלה וא"כ מותר גם לכתחלה להשתמש בה איזו שירצה בשר או חלב [ס"ך סקס"ו ופמ"ח סק"ד] אלא דמ"מ יש לכתחלה לקבוע בה התשמיש האחרון ובכאן שהשל בשר היה אחרון יש לקבוע בה תשמיש בשר [ס"ך סס נסופו] ולא עוד אלא אפילו היה הקדירה של בשר ובן יומו והיו תוחבים בה בף חולבת בן יומא ולא היה במים שבקדרה ששים נגד הבף נ"כ לא נאסרה הקדרה מטעם נ"ט בר נ"ט כיון שעתה אין בשר בקדרה [סס] :

יח ואני אומר דודאי כן הוא ולא נעלם דבר זה ח"ו מעיני רבינו הב"י אלא דס"ל דבדבר כ אכל ודאי דשרי נ"ט בר נ"ט גם לכתחלה כמו בסי' צ"ה בדינים שעלו בקערה דמותר לאוכלן בכותח כיון שרצונו לאבול הדינים בחלב ומדינא מותר א"א לומר לו אכול אותם בלא חלב והוה זה כדיעבד אבל בקדרה ודאי כשהקדרה היא של בשר ובשלו בה בתוך מעל"ע תבשיל בלא בשר ותחבו בה בף חולבת בת יומא ואין בקדרה ששים דהקדרה מותרת לבשל בה בשר כמקדם אבל בקדרה חדשה ובאו בה שני נ"ט בר נ"ט הבכים של חלב ושל בשר ואין באן ששים ראלו היה ששים במאן דליתא כלל דמי אבל כשאין באן ששים נתז דנ"ט בר נ"ט מותר זהו בדיעבד כמו במאכל אבל בקדרה הוה כלכתחלה ולמה ישתמש בה בשר או חלב הרי ביכלתו להשתמש בה בדברים אחרים וזה סברת רבותינו בעלי הש"ע דנ"ט בר נ"ט מותר רק בדיעבד שהרי מ"ם קצת טעם יש ונהי דאינו אוסר וזה בדיעבד ולא לכתחלה ולא דמי ליש ששים דבששים במאן דליתא דמי וסברא ברורה היא בס"ד [ונ"מלתי זה מלבדי פס"ו ו"ע נלף סלמרון המוכח נפמ"ג נס"ל סוף סקס"ו פ"ם וזו"ק] וזהו שאומר מאת" שהיתה חדשה שלא בשלו בה מעולם כלומר אם הקדרה היתה ישנה בין בתוך מעל"ע ובין לאחר מעל"ע אין דבר הבא ע"י נ"ט בר נ"ט מונע התשמיש הקודם דזהו כדיעבד כיון שכבר שימשו בו אבל בקדרה חדשה הוה כלכתחלה ויכול להשתמש בה תשמישים אחרים ;

ולפ"ז

יט ולפ"ז יתחדש לנו דין מחודש בנ"ט כר נ"ש בכלים בקדרה חדשה שבשלו בה מים או ירקות או שאר תבשיל בלא בשר ובלא חלב והחבו בה כף חולבת בת יומא ואין ששים בקדרה נגד הכף נעשה הקדרה חולבת ויש לקבוע בה תשמיש חלב לכתחלה וכן כשתחבו בה כף של בשר בת יומא ואין בקדרה ששים נגד הכף יש לקבוע בה לכתחלה תשמיש של בשר [וסו נס לעמ סס"ך סוף סקמ"ו] וכשתחבו בה שני הכפות ישתמשו בה רברים אחרים וזהו הכל בשאין ששים אבל בששים במאן דליתא דמי מפני שהטעם שיותר מששים במאן דליתא דמי ולכן אם כף האחת אינה בת יומא ישהמשו בה בהכף שהיתה בת יומא במו שיתבאר ואם שניהן אינן בני יומן מותר לקבוע בה איזה תשמיש שירצה:

כ וכתב רבינו הרמ"א קדרה שבשלו בה ירקות או מים והחבו בה כף בן יומו והקדרה אינה בת יומא או להיפך או שיש במאכל ששים הכל שרי ונוהגין להחמיר לאכול המאכל במין הבלי שהוא בן יומו ולאכור הבלי שאינו בן יומו ואינו אלא חומרא בעלמא כי מדינא הבל שרי עכ"ל וזה שכתב ונוהגין להחמיר וכו' לא קאי איש במאכל ששים דבששים אין להחמיר בלל [ס"ך סק"י] ויבול לאכול המאכל באיזה מין שירצה:

כא ביאור רבריו בנון שהיה קדרה של בשר שלא היתה בת יומא מבישול בשר ועתה בשלו בה ירקות או מים בלא בשר והחבו בה כף חולבת בן יומו ואין בהקדרה ששים נגר הכף מעיקר הדין הבל מותר דהקדרה נשאר של בשר במו שהיה והכף לא אכרה מפני שהוא נ"ט בר נ"ט ואף שבדין שני בפות בקדרה חדשה נתבאר שלא להשהמש בה לא בשר ולא חלב וזו מפני שהקדרה חדשה אבל ישנה אין לבטל התשמיש הקורם כמ"ש בסעיף י"ח [וסו נס כוונת סס"ך סס"ק כ"ח ס"ס ועמ"ו סק"ס ולפמ"ש נעלמו נלף המחרון פ"ל לוס וסו"ק] והתבשיל מדינא יכול לאכול בין עם בשר ובין עם חלב רבחלב וראי שרי מפני שהקדרה שהיא של בשר אינה בת יומא ונמ"ל ובבשר נ"כ מותר מפני שהכף של חלב היו נ"ט בר נ"ט ואפילו למי שמחמיר בסי' צ"ה בנ"ט בר נ"ט בבישול י"ל נ"ב דתחיכת כף אינה בישול נמור אבל המנהג הוא לאסור הקדרה לגמרי אפילו לבשל בה שאר דברים ולאכול המאכל בכלי חולבת ולא לאכול לא עם בשר ולא עם חלב ואין שום טעם לחומרות אלו אלא שיש נוהגין כן ולכן מי שאינו יכול לאכול בלא בשר או חלב יאכל בחלב שהוא הכן יומו [כרו"פ סקמ"ו] וממילא אם הדבר להיפך שהקדרה בת יומא והכף אינו בן יומו הוה להיפך וכבר כתבנו בסעיף י"ח דלענין אכילת המאכל לא שייך לכתחלה וכריעבר רמי וכן בקדרה ישנה ולכן חומרא זו אינו אלא במקום שנוהגין כן וכזה כל דבריו סבואריס [ופ"ל לעמת סס"ך סקי"ח ולדי"ס נס סס"ך סוף סלף שהוסס למחינת כף סוס בבישול ולכן לחומר נ"ט בר נ"ש בבישול מסור לאכול

כמאכל עם הדנר שבשל כבן יומו וזי"ק]:

כב כתב הטור בשם ספר התרומות אע"נ דבשאר איסורין קדרה של איסור ששהתה מעל"ע בלא איסור אם הוחמו בה חמין בתוך מעל"ע חשיבא כבת יומא וכו' וצריכה מעל"ע לאחר חימום המים בבב"ח אינו כן שאם כשלו בה בשר וכתוך מעל"ע הוחמו בה מים ואחר ששהתה מעל"ע לבשול הבשר כשלו בה חלב אע"פ שהיא בתוך מעל"ע לחימום המים עכ"ל:

כג והנה למאן דס"ל חנ"נ בשאר איסורים טעם החילוק פשוט דבבשר הוה נ"ט בר נ"ט דהתירא מן הבשר לקדרה ומן הקדרה למים ומן חמים לקדרה וממילא דנקלש טעם הבשר אבל באיסור בולו נבלה ובשבשלו המים בתוך המל"ע הוה בבישול איסור עצמה ולכן צריך מעל"ע מבישול המים אלא אפילו מאן דלא ס"ל חנ"נ בשאר איסורים ס"ט בדבר איסור כל היבא דאיבא מעטא דאיסורא הוה בנוף האיסור ולא שייך באיסור נ"ט בר נ"ט [ס"ך סקכ"נ ודלי"סה] ואע"נ דסוף סוף ביון דאין האיסור מהמים אלא מפני טעם האיסור שיש בו והרי טעם האיסור בבר נפגם שהוא לאחר מעל"ע וכמו שבאמת יש שרוצה לומר בן [פר"ח סק"ך] אך באמת נם האיסור לא עבר עליו מעל"ע שהרי בשחסמו המים בהקדרה הפליטה הקדרה את האיסור לתוך המים וחזרת ובלעתו וביון שהאיסור נפלט להמים הוה אז כאלו האיסור בעין ומונין מאוהו זמן מעל"ע אבל בבשר ביון דהיתר הוא נקלש הטעם והוה נ"ט בר נ"ט ונהי נמי דבעת חימום המים הוה באלו הבשר בעין ס"ט רק טעם קלוש הוא [וכ"מ מסמ"נ סס] ולכן העהיק הטור להך רינא אע"נ דאיהו ס"ל בסי' צ"ב דלא אסרינן חנ"נ רק בבב"ח [וכמ"ש כתב הסעם מפני מנ"נ ולכן לפ סעמיק דין זה נס"ם מסוס למיסו ס"ל נ"כ כסטור נסי' נ"ב ונ"ש לס"כ סיך

כתבו הטור וכנר הסינוסו סס"ך וסלריסה]:

כד עוד כתב הטור אע"נ דבשאר איסורים שבתורה איסור הבלוע בהיתר כנון בצלים בלועים מאיסור ובשלם בקדרה של היתר צריך ס' בנגד כל הבצלים ולא סגי כס' נגד הבליעה בבב"ח אינו כן שאם בצלים או ירקות בלועים מבשר ובשלם בקדרה חולבת אם ידוע במה בשר בלוע בבצלים ובירקות א"צ אלא ס' בנגד הבשר ולא בנגד כל הבצלים והירקות עכ"ל הטור ולכאורה גם בזה משמע הטעם טשום דבאיסורים אסרינן חנ"נ וזה באלו כל הבצלים הזה איסור ולכן צריך ס' בנגד כל הבצלים וכ"כ בלבוש ע"ש אבל א"א לומר כן שהרי הטור אינו סובר כן כמ"ש ולכן יש מי שכתב רבזה אף למי שאינו סובר חנ"נ בכל האיסורים והטעם בכאן הוא דמיירי שחהך הבצלים דק דק בהסכין של איסור ובכל תחיבה בעינן ס' נגד כל הסכין וכשהשליך כל החתיכות הרקים בהקדרה בעינן כמה פעמים כרי בל הסכין במו תחיבת הכף בקדרה שני פעמים שנתבאר לעיל ולכן ממילא שצריך ודאי ס' נגד

כל

כל הבצלים [לישה] ואין המעם מבואר כל כך ולבר יח הא אינו מבואר בשור שחתכן לחתיכות דקות ויותר ג"ל ממקור הרין [סוכה נכ"ו] דבאמת הוא רק חומרא בעלמא טפני שחל שם איסור על כל הבצלים וכל הירקות לכן צריך ס' נגד כולם [ונפרש לפמ"ש הר"ן ס"פ כס"ב דמסילו מלן דלא ס"ל חנ"ג מ"מ מסער לסומסו מסור מ"ס יותר וכ"מ בכ"י ע"ם ודו"ק] :

כה ובהבו רבוהינו בעלי הש"ע בסעיף ו' בצלים או ירקות שבלועים מבשר ובשלם בקדרה חולבת אם יזוע כמה בשר בלוע בבצלים ובירקות א"צ ס' אלא כנגד הבשר דלא שייך לומר חנ"נ הואיל ועדיין כולו היתר ולכן א"צ לשער רק נגד מה שבלע וכ"ש בקדרה של חלב שכשלו בה מים תוך מעל"ע ואח"כ בשלו בה בשר ולא אמרינן דצריך לשער נגד כל המים רק נגד חחלב שבלעה הקדרה עכ"ל ועד כנגד הפישר הוא לשון רבינו הב"י ומשם ואילך הוא לשון רבינו הרמ"א ויש מי שכתב דזה שכתב רבינו הב"י שבלועים מבשר לאו למעוטי שאר איסורים דהא איהו ס"ל דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים אלא כוונתו למעוטי בצלים שהיו בלועין כולן מחלב שבלעו אח"כ בשר דלא סגי בס' כנגד הבשר [ס"ך סקכ"ג] וכמה מהדוחק הוא זה ויש מי שכתב דרבותא קמ"ל דאפילו בבב"ח דאמרינן חנ"נ מ"מ יש לפעמים דגם בבב"ח לא אמרינן חנ"נ והיינו כשעריין כולו היתר [פר"ח סקכ"ם] וזה יותר הכוזה דפשיטא כיון שאין איסור בבשר לבדו מה שייך בזה לומר חנ"נ ואין זה אלא מן המהסיהין :

כו ולענ"ד כוונתו ברורה דאף שבספרו הגדול כשמע דהטעם תלוי בחנ"נ מ"מ מדראה שהטור העתיק דין זה אף דגם הוא ס"ל דלא אמרינן חנ"נ בשארי איסורים ש"מ דלאו ממעם זה הוא אלא מפני קלישות הטעם ולכן לא כתב רין זה רק בבלועים מהיתר ולא בכלועים מאיסור ורבינו הרמ"א שכתב דלא שייך לומר חנ"נ וכו' לא השריח בעצמו לבאר טעם אחר מפני שהוא פסק בס' צ"א דאמרינן חנ"ג בשארי איסורים וא"ב הטעם פשוט ואח"כ כתב וכ"ש בקדרה של חלב שבשלו בה מים תוך מעל"ע ואח"כ בשלו בה בשר תוך מעל"ע של בישול החלב [פ"י סקי"ם] דא"צ לשער רק נגד החלב שבלעה הקדרה וזהו כ"ש כהדין הקודם לפי שכאן אין בלוע מחלב עצמו ומעם החלב הבלוע כבר נקלש ע"י המים [ע"ז] ועיקר כוונתו הוא ג"כ מהבאר כפי מה שבארנו דבשם שברין זה בבישול איסור אם בשלו מים תוך מעל"ע לא שייך לומר שהאיסור נקלש אפילו למאן דלית ליה חנ"נ בשארי איסורים וכמו שבארנו בסעיף כ"ג דלכן העתיק השור להך דינא כמו כן כרין הקודם ועיקר כוונתו דגם רבינו הב"י ס"ל כן כרמוכח מרבריו :

כז ודע זה שנתבאר בבצלים הבלועים מבשר ובשלם בקדרה חולבת דצריך ס' כנגד הבשר שבלעו אם יש ם גם הבצלים מותרים אף שלא נמחו ונתעכו א"צ להשליך הבצלים אבל אם תתכו בצלים בפני של איסור אפילו יש ס' צריך להפריש הבצלים מן התבשיל ע"י סינון או באופן אחר דהא קי"ל אפשר לסוחטו אסור [ס"ך סקכ"ג כמס מסרמ"ג] ויש חולקים וס"ל דגם בבלועים מבשר צריך לברר הבצלים ולחשליכם דנהי דאנו אומרים שהחלב הנבנם להבצלים לא נעשה נבלה מפני שכל הקדרה מצמרף מ"ם מעם הבשר שיש בהבצלים וראי נעשה נבלה ע"י החלב דלהטעם המובלע לא שייך צירוף של הקדרה וכיון דהבלוע בהבצלים נעשה נבלה איך מותרים ואין לומר דהקדרה מפלים כל מעם הבשר שיש בהבצלים דא"א לומר כן שהרי קי"ל אפשר לסוחטו אסור בלומר שא"א לסחוט כל האיסור ומכילא דכל מעם א"א לסחוט כולו [פלתי סק"ח] וכן נראה עיקר לדינא [וכל דין בצלים שנבלעו מיירי שניו מובלעים מבשר נבולו כגון שנתבשלו בבשר או נתחתו דק דק אבל בתתך בבצלים כמקום אחד מתבשר בפי' ל"ו שס"ג דק ס' נגד מקום שנתילם במ"ם שע"ו סק"י ע"ם] :

כח בשר רותח שחתכו בסכין חולבת כל החתיכה אסורה אם אין בה ששים כנגד מקום הסכין שחתך הבשר ולא דמי לסכין של עכו"ם ששחט בה דסני בקליפה במ"ש בסי' י' אף דקי"ל בית השחיטה רותח במ"ש שם דהתם אין כל הבהמה רותחת רק מקום בית השחיטה אבל חתיכה שכולה רותחת כשחותכין אותה בסכין חולבת מתפשט בכולה [עור] ולכן צריך ס נגד מקום הסכין שהתך ואע"ג דבסי' ק"ה יתבאר דכל בלא רוטב א"צ רק נטילה מקום דאין המעם מתפשט יותר מ"ם בכאן שיש רוחקא דסכינא י"ל שהמעם מתפשט בכל החתיכה [ס"ך סקכ"ז] ואע"נ דלענין דבר חריף יתבאר בסי' צ"ו שאינו מתפשט יותר מנטילה מקום י"ל דלענין התפשטות האיסור עריף רותח מדבר חריף [שם] אך באמת דבר קשה הוא לומר שדוחקא דסבינא יגרום שתתפשט בכל החתיכה ולהדיא מוכח מרכרי הרשב"א והרא"ד [נתפ"ב] דבענין דוחקא דסכינא שוה דבר חריף לרותח גמור [פר"ח סקכ"נ] ולכן יותר נראה דהמעם הוא משום דסתם סכין של חלב יש עליו שמנונית חמאה ונם בבשר יש שמן וברכר שמן נתבאר בסי' ק"ה דאוסר ער ששים [ס"ך שם] ווהו הכל כשהסכין בן יומו מתשמיש חלב רותחת בכלי ראשון :

כט וזה שלא הצרכנו רק נגד מקום הסכין שחתך ולא נגד כל הסכין אף דקי"ל דבמתקות חם מקצתו חם כולו מ"ם אינו מוליך בליעתו בכולו במ"ש בסעיף ו' אמנם וזהו בשיורע בכירור עד איזה מקום חתך אבל כסתמא אמרינן שבכל הסכין חתך וצריך ששים נגד כל הסכין לבד הקתא ויש מחמירין ראפילו אומר בדי לי שלא חתכהי בכל הסכין דאין שומעין לו משום דמילתא דלא רמי עליה דאינשי עביר ולאו אדעתיה [ט"ז סקי"ב שם סמ"ג] אך אין לנו להחמיר כל כך מיהו וזו ודאי כשאינו ידוע לו בבירור עד איזה מקום חתך אמרינן

אמרינן שתתך בבל משך הסכין [ס"ך סקכ"ח] ועמ"ש בסעיף כ' :

ל וזהו כשהסכין בן יומו וראי כמ"ש אבל אם אינו בן יומו או שאינו ידוע אם הוא בן יומו אם לאו וקי"ל סתם כלים אינם בני יומם אע"נ דסתם סכין שמנוניתו קרוש על פניו כמ"ש בסי' י' ויתבאר נ"כ בסי' צ"ו מ"מ אינו אוסר אלא בדי קליפה מפני שהוא דבר מועט ובסי' צ"ו יתבאר דאוסר ער בדי נטילה וזהו בדבר חריף כמ"ש שם [ס"ך וס"ק סקכ"ח] ויש מי שאומר דבנגד השמנונית צריך ס' [ט"ז סקי"ג] והעיקר בריעה ראשונה [פר"ח] ובשהסכין מקונח ואינו בן יומו די בהדחה בעלמא ודבר פשוט הוא דגם בבן יומו ויש ששים מ"מ קליפה כעי כמו שיתבאר בסי' ק"ה דרכר שהוא כלא רוטב אף שצריך ס' מ"מ במקום החתך צריך קליפה דבשם הבליעה יותר מבכל החתיכה בין דליבא רוטב [מ"ו שם] ויש מי שרוצה לדחוק א"ע דא"צ בזה קליפה ואינו עיקר דפשיטא דצריך גם בזה קליפה [והמור וסס"ע סוף סעיף ז' מתרוייהו קחי כמ"ש סמ"ו ס"ק ולו"ק] :

לא והסכין צריך הנעלה בין אם הוא בן יומו ובין שאינו בן יומו שחרי הוא מובלע מכב"ח ודינו כרין קרירה של בשר שאינה בת יומא שנתבשל כה חלב שהקדרה אסורה כמ"ש בסי' צ"ג ורק בסכין שהוא מהבות מהני הנעלה וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ז' דכל זה הוא בבשר רותח בב"ר ואז אם הסכין בן יומו ואין ס' בבשר נגד הסכין הבל אסור ואף הסכין צריך הנעלה אבל אם הוא כלי שני הבשר צריך קליפה והסכין נעיצה בקרקע ובן נותנין ואפילו אין הסכין בן יומו יש לקלוף הבשר מעט משום שמנונית הסכין עב"ל וזה שכתב דבבן יומו צריך הנעלה אין כוונתו דבאינו בן יומו א"צ הנעלה אלא רבוונתו דבאינו בן יומו טוחר להשתמש בו בשארי דברים כמו דגים וירקות כמ"ש בסי' צ"ג ובבן יומו גם זה אסור משום דנעשה הסכין נבלה [ס"ך סקל"ח] וזה שכתב דבב"ש הבשר צריך קליפה זהו מפני שמנונית הסכין ולבן בשיורע שהוא מקונח די בהדחה ונעיצה הצריך בסבין אף שהבשר הוא רך מ"מ בין שיש בו חום כ"ש צריך נעיצה דאילו היה דבר קשה גם בצונן צריך נעיצה בגון סכין של בשר שחתכו בו נבינא קשה צריך נעיצה ויתבאר בסי' קב"א [ס"ס] ויש חולק בזה [פר"ח סקכ"ח] :

לב ודע דרבינו הרמ"א ס"ל דכל כלי שני אין בו בליעה ופליטה אפילו בשהדבר נוש בגון בשר זה שנטלוה רותחת מקדרה לקערה יש לה דין ב"ש וי"א דכל דבר נוש אפילו בכלי שלישי כמו בשר רותח שהושמה בטעלער יש לה דין בלי ראשון כל זמן שהיא רותחת שהחוש מעיד דדווקא דבר צלול מתקרר מכלי לכלי ולא דבר גוש וכל זמן שהיד סולדת בה דינה בב"ד [ס"ך סקל"ח ס"ס ס"ג] וכן דוחן ואורז וכל מיני גרופין בבישול עב שקורין קאס"ע אפילו השמה מכלי לבלי יש להם דין כ"ר כל זמן שהיד סולדת בהם [ס"ו סק"ד בזמו] ויש מי שמחלק דבדוחקא דסכינא ודאי בן הוא והיינו בשחתך בסבין בשר חם אפילו בב"ש ושלישי יש להבשר דין כ"ר אבל בלא דוחקא דסבינא בנון שלקח בכף את הבשר או הקאס"ע יש לזה דין כ"ש [ס"ס] ויש מי שאומר דכשעירו הבשר לבדה מהקדרה אל הקערה והטעלער יש להן דין כ"ר ואם עירו הבשר עם הרוטב יש לה דין ב"ש דבין דדרוטב מתקרר גם הבשר שבתוכו מתקרד [מ"י] ובודאי נוהן להחמיר בריעה זו שיש בזה סברא נכונה אמנם בהפ"מ או בריעבד בדאי הוא רבינו הרמ"א לסמוך עליו דעיקר חמימות הבלי ראשון הוא ע"י הפנות של הבלי ולבן גם בנוש בין דליבא הפנות הבלי אין לזה דין כ"ד ומירושלמי מעשרות [פ"ו ה"ג ל'] יש ראיה ברורה לרבינו הרמ"א שאומר שם ההפרש בין כ"ר לבלי שני דחד אמר שיש בהם הפרש בעצם החמימות וחד אמר שאין בהם הפרש בהחמימות ועכ"ז דין ב"ש אינו בב"ד ומביא ראיה לדיעה זו שהרי אנו רואים בקערות אורז חם או נרסין חמים שמעירין אותה מבלי ראשון לבלי שני ועומדים בחמימותן הראשונה ע"ש ואם בריעה ראשונה מאי ראיה מיתי הא באמת בדבר נוש הדין משתנה אלא ודאי בדעת רבינו הרמ"א [ס"ס ג"ס לדס"ל ס"ל לדגר נוש כוס בב"ר לענין פליפה ובליפה וסירושלמי מיירי לענין ניטול ומ"ש ס"ס לירושלמי רמיס בדורס לסרמ"ח] ובסי' ק"ה סעיף כ' וסעיף כ"ד יתבאר עוד בזה בס"ד :

לג כתב רבינו הב"י בסעיף ח' אם נפל להגור פנאר"ש נבינה אפילו לחה וכן נבינה חמה בקערת בשר בת יומא אינו אוסר אלא בדי קליפה עב"ל ואין הבוונה שכתנוד עושים הפנאר"ש אלא בקערה של בשר עושים בה מאבל של בשר שקורין פנאר"ש ומשימין אוהה בתנור חם לצלות ולאפות אם נפל על המאבל נבינה אפילו לחה די בקליפה ולא דמי לבשר רותח שחהבו בסבין חולבת דצריך ששים דהתם יש דוחקא דסבינא ובולע הרבה ועוד דסתם סבין יש בו שמנונית [ב"י] ואף דקיי"ל לקמן בסי' ק"ה דאיסור שנפל על היתר חם צריך נטילה ולמה די בבאן בקליפה משום דאין דרך נבינה ליבנם הרבה [ס"ס] כלומר שהיא בעצם נטמה ליבשות וקשיות אף כשהיא רבה ושמינה ולבן אינה נבנסת הרבה ודי ב"ק ולבן הנבינה עצמה אפשר צריכה נטילה מפני שבלעה מהפנאר"ש [ס"ך סקל"ב] :

לד ובן נבינה חמה בקערת בשר בת יומא אינו אוסר אלא ב"ק דנם כאן ליכא דוחקא דסבינא וביון דאין כאן רוטב די בקליפה אף בשגם הקערה חמה ונם להנבינה די בקליפה ביון דאין כאן מאכל כלל [ס"ך סקל"נ] ולדינא הסכימו הגדולים דאם הוא נגוב די בקליפה ואם הנבינה לך קצת צריך נטילה ובלח נמור צריך ס' נגד הקערה [ספר"מ סק"ל וס"ך ס"ס] וכן מתבאר מדברי רבינו הרמ"א בסי' ק"ה ע"ש וזה שלא הניח כאן דממך אדלקמן

אדלקמן ויותר נראה דבבאן לא החמיר משום דהקדמונים תפסו דגבינה קילא מכל דכר ואין טבעה להפליט הרכה ולבלוע הרבה וצ"ע [עכ"י כסס כי"ו ומסמע כמ"ש ע"מ ולו"ק]:

לה עוד כתב בסעיף ט' בשלו דבש במחבת של בשר בת יומא והריקוהו חם בקערה של חלב בת יומא טהור משום דהוי נ"ט בר נ"ט רהיתירא עכ"ל ואפילו לריעה שיתבאר בסי' צ"ה דבבישול אסר נ"ט בר נ"ט זהו לענין לאוכלו עם המין השני אבל בכלי של המין השני טהור והכא הקערה אין בה מאכל חלב ולכן טהור הדבש אמנם הקערה אסורה לפי מה שיתבאר שם ראם עירו מכלי ראשון של בשר בת יומא על כלי חלב ראוסר הכלי ומלשונו זה משמע רגם הקערה מותרת וי"ל לפי שבמקור הדין מתבאר טעם אחר דשמנונית ברבש חזה נטל"פ ולכן אף שאנו אין סוברין כן כמו שיתבאר בסי' ק"נ מ"מ לענין זה הקילו ולכן נם רבינו הרמ"א לא הניה בזה כלום [ועפ"ך בקל"ד וס"י סקי"ז] ודע דסכין חולבת בסדיניתנו בשבא שאלה לפני החכם יחקור במה הסכין חולבת רע"פ רוב אין משמשין בסכין של חלב ברותח כלל ורק חותכין נבינה וחמאה ואין בו רין סכין חולבת כלל ולכן צריך החכם להקור בזה כרי שלא להפסיד מסון ישראל חנם רהשואלים אינם בקיאים בזה בידוע לנו:

סימן צה דין נ"ט בר נ"ט וקצת דיני דבר חריף ונותן טעם. ובו כ"ו סעיפים:

א איתמקא הלבתא בנם' [קי"ח:] דרנים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח משום דהוה נותן טעם בר נותן טעם ביאור הדברים רנים צלוים רוהחים שנתנם לתוך קערה שאכלו בה בשר מותר לאכול הרנים בכותח שהוא מאכל חלב ולא אמרינן הרי הרנים יש בהם טעם בשר שבלעו מן הקערה לפי שאין זה טעם נמור דוראי אם היו מבושלים יחד עם הבשר היה אסור לאכלן בכותח וכן לאכול חלב רותח בקערת בשר משום דהוה טעם ראשון והוה בבשר נמור אבל קערה זו היא עצמה אינה בשר אלא שהבשר נתן בה טעם והקערה נתנה טעם בהרנים והוה שני טעמים של היתר ונקלש הטעם ולכן מותר לאכלן בכותח ואין הפרש בין שהרנים והקערה שניהם רוהחים ובין שהאחד רותח והשני צונן וב"ש בשניהם צוננים [וע"ם בתום' ד"ס הלכתא] ובמה שנונע לסכנה יתבאר בסי' קמ"ו בס"ר:

ב וזהו יסוד דין נ"ט בר נ"ט רכל בי האי נוונא שהמאכל בלע מכלי בשר בן יופו מותר לאכול המאכל הזה עם חלב משום רנקלש הטעם והוה נ"ט בר נ"ט וכן להיפך ואין דין זה רק בבשר עם חלב או חלב עם בשר דבין רשעם שני אבתי של היתר הוא ואיקלש בולי האי לא חשיב לאסור אבל בדבר איסור כל היבא ראיבא טעמא אפילו עד סוף העולם [ר"ן ופ] בלוטר בנון קדרה שבשלו בה איסור ואח"כ בשלו בה מים ונהנו מן המים למאכל צריך ס' נגד כל המים רחשבינן להמים בנוף האיסור אע"נ רשעם שני הוא וכן לעולם ואין לשאול הרי עכ"פ נקלש טעם האיסור כמו שנקלש טעם הבשר ובשלמא למאן רס"ל חנ"נ בשאר איסורים ניחא אבל למאן דלא ס"ל כן למה לא נתיר המאכל שבשלו אותו עם מים אלו ומה לי קלישת טעם בשר או קלישת טעם איסור דבוראי לא דמי דהא דשרינן נ"ט בר נ"ט לאו משום דסברינן שאין הטעם הראשון מהפשט עד השלישי דאם היינו אומרים כן בודאי גם בשארי איסורים היה מותר בכה"ג למאן דלית ליה חנ"נ אלא אנן מתירינן כשהטעם השני היה של היתר משום ראין בו חשיבות שטעם קלוש בזה והוא של היתר שיאסור אבל בטעם איסור לא שייך זה [נמדתי זה מדנכי הר"ן ז"ל ע"ם] ועם"ש בסי' צ"ד סעיף כ"נ:

ג ורע רנם בנ"ט בר נ"ט דהתירא לא אמרינן רק בשטעם הראשון היה בכלי והשני בהטאכל בטו ברנים שעלו בקערה שבהבנו אבל בשנם טעם הראשון היה במאכל לא שרינן נ"ט בר נ"ט בנון אם איזה מאכל רותח היה טונח על נ:שר רותח ואח"כ הניחו הרנים רותחים על זה המאכל הרותח אסור לאכול הרנים בכותח דכן פסקו הראשונים בעל ספר התרומה ובעל השערים סי' ס' [הוצ' נפמ"נ נמ"ו סק"ם ונמ"ד] דרווקא בשהטעם הראשון בכלי והשני באוכל הוה בטשש [צס] ויש סי שרוצה לחלוק על זה [עפ"ח] ואין טעם ברבריו רכוראי כן הוא וטעם היכוד שכתבנו בסעיף הקודם ראין אנו אוסרים שהטעם אינו מתפשט אלא מפני קלישותו וזה שייך בשהטעם הראשון הוא מכלי ולא מאוכל:

ד ונם אפילו בשהטעם הראשון היה בכלי לא אמרינן נ"ט בר נ"ט בשעת הבישול בנון אם נפל חלב על הקדרה שמבשלין בה דנים בנגד הרוטב ואח"כ בשלו הרנים עם בשר אסורים הרנים אם לא היה בהם ס' נגד החלב ולא אמרינן הרי החלב נתן טעם בקדרה והקדרה ברנים והוה טשש נ"ט בר נ"ט דבין רנפל בשעת הבישול והבישול מפעפע בכל הקדרה הוה כאלו בולם קשורים זה בזה והוה כאלו החלב נפל על הרנים [חו"ל סק"ח] ויש סי שאוסר ראפילו בשעת הבישול אמרינן נ"ט בר נ"ט [פ"ת בסס כ"ח] ונראה עיקר כדיעה ראשונה ואין להקל בזה [ומסכר דמלוי בהליעות מיתכמרו פס יש מילוק בין ע"ו לנתנסלו וע"ש ודו"ק]:

ה ויש לרבותינו הראשונים נ' שיטות כדינא דנ"ט בר נ"ט י"א ראין חילוק בין כשעלו הרנים רוהחים לחקערה של בשר ובין שבשלו אותם בחקערה או צלו אותם

אותם בהקערה בכולם מותר לאכול הדגים בבותח מפני שהוא נ"ט בר נ"מ וזהו רעת ר"ת ור"י הזקן וכן מתבאר מפירש"י וכן משמע מהרמב"ם פ"ט ע"ש וי"א דווקא עכו אבל לא נתבשלו בקערה רותחת לא בלעו הדגים רק ב"ק והכליעה מועטת בזה התירו נ"מ בר נ"ט אבל כשנתבשלו בקערה ונבלע כל טעם הבשר שהיה בקדרה לא התירו בזה נ"ט בר נ"ט רזהו כאלו נתבשלו עם בשר ממש וזהו רעת ריב"ן בשם רש"י ז"ל שהביאו התוס' והרא"ש שם וי"א דנתבשלו מותר ונצלו אסור דבנתבשלו יש נ' מעשים הבשר בקערה והקערה בטים והטים בהדגים ואף שי"ל דהלכה הפליטה מהקערה עצמה להדגים מ"מ אנן סהדי דרוב הפליטה הלכה אל הטים אבל בנצלו כיון דהפליטה הולכת מהקערה עצמה אל הדגים הוה בטעם ראשון ואסור וזה דעת ספר התרומה והמנ"ן והסמ"ק ולזה הסכים הרא"ש [כה"ג סכ"ט] :

ן רבינו הב"י הכריע כריעה ראשונה דבכל נוונא שרי שכתב בסעיף א' רגים שנתבשלו או שנצלו בקדרה של בשר רחוצה יפה שאין שום שומן דבוק בה מותר לאכלם בבותח משום דהוה נ"ט בר נ"מ דהתירא ואם לא היתה רחוצה יפה אם יש בממש שעל פני הקדרה יותר מאחד מששים בדגים אסור לאכלם בבותח. ביצה שנתבשלה בטים בקדרה חולבת מותר להת אותה בתוך התרנגולת אפילג לכתחלה אבל אם נתבשלה בקדרה עם בשר ואפילו בקליפה אסור לאכלה בבותח עכ"ל והקדרות היו בני יומן ודבר פשוט הוא ולכן לא הוצרך לפרש ובבר ביאר זה בסי' צ"נ רבאינה בת יומא אפילו בשלו חלב עצמה מותר וכ"ש הדגים שנתבשלו בה רמותר לאכלן בבותח :

ז דקדק וכתב דחוצה יפה שאין שום שומן דבוק בה והרי פשיטא כיון דרחוצה יפה אין שום שומן דבוק בה ויראה לי דקמ"ל דהקפידא הוא רק על דביקות השומן כנון שבשלו בהקדרה רק בשר לבדו בלא הבשיל ובשנשתייר סביב הקדרה טבפנים הלא נשתייר שומנו של בשר והוה בממשו של בשר ולא בטעמו אבל אם בשלו בה תבשיל של מיני נרופי"ן או הפוחי אדמה או של אורז ודוחן או של עיסה ונהני בה גם בשר כדרך שמבשלין אצלנו דהבשר הוא מועט נגד התבשיל אפילו אין הקדרה רחוצה יפה לית לן בה דמה שבסביבות הקדרה מבפנים הוא תבשיל שיש בו טעם בשר ואינו אלא טעם בשר ולא בשר ממש ואפילו לפי מה שכתבנו בסעיף נ' דכשהטעם הראשון הוא במאכל אין מירין בו דין נ"ט בר נ"מ מ"מ הכא נ"ב עיקר הטעם הוא בהקדרה ולא חיישינן למעט רוטב שבסביבות הקדרה שיש בו טעם בשר ודנין בזה דין נ"ט בר נ"ט [כנע"ד] :

ח וכתבו האחרונים דאין בוונהו רבעינן לידע שהיתה רחוצה יפה רגם בסתם אמרינן מסתמא היתה רחוצה יפה כדדר בש"כ שאחר אכילה מנקים הקדרות ולא אתי לפעמי רק אם ידעינן שלא היתה רחוצה יפה [ב"ח סק"ח] ויש מי שחולק בזה ואינו עיקר דאף אם נאמר שאינה מודחת יפה מ"מ כשומן היא נקיה בסהמא ודע שבעל או"ה כתב [כנ"ל ל"ג] דסתם כלי יש בתבשיל ששים נגד הלבלוך שעליו ודע דזה שהצרכנו ששים בדגים נגד הממש שעל פני הקדרה זהו בנצלו ובנתבשלו די שיהא ששים בדגים עם הטים שנתבשלו ביחד שהרי הטעם תולך בשוה להדגים ולהטים [פמ"נ סק"ח] :

ט וזה שכתב רביצה שנתבשלה בקדרה חולבת טוהר לתת אותה בתוך התרנגולת לאו דווקא בתרנגולת דה"ה בבשר בהמה דאין חילוק בדינא דנ"ט בר נ"ט בין בשר בהמה שאסור בחלב מן התורה ובין בשר עוף דרבנן ואפילו הביצה קלופה אם רק הקדרה היתה נקיה אלא משום דמקור דין זה וזא מתשו' הרשב"א ובשם המעשה היה כן ודרכו להביא לשון המקור וזה שכתב דכשנתבשלה עם בשר אסור לאובלה בבותח אפילו נתבשלה בקליפתה הטעם הוא פשוט דקליפת הביצה מנוקבת היא ונכנס בה הטעם והטופת לזה דכשיבשלנה במי צבע יהיה הצבע נם על הביצה עצמה [ס"ז סק"נ] ואין לומר הטעם משום דטפליט דרך הקליפה דא"ב נדון בה דין נ"ט בר נ"ט דנחשוב הקליפה ככלי אלא ודאי בהקליפה עצמה יש נקבים [פמ"נ שם] ולאו דווקא נקבים ממש אלא כעין נקבים דקים שאין לתופסן בחוש הראות סיהו עכ"פ אינה דומה לכלי [שם] :

י מלשון הגמ' נראה להדיא דבעינינ דנ"ט בר נ"ט יש מה שאסור לכתחלה ורק בדיעבד מותר ויש מה שמותר לכתחלה והיינו להבנים הדגים בקערה של בשר בדי לאבלם בבותח אסור לכתחלה ולכן אומר הש"ם דגים שעלו בקערה כלומר בדיעבד בשעלו אבל אם עלו מותר לאוכלן בבותח לכתחלה ולכן אומר הש"ם מותר לאובלן בבותח ומותר הוה לכתחלה וזהו ע"פ הסברא שכתבנו בסי' צ"ד סעיף י"ח דלענין אכילת מאכל לא שייך לכתחלה ע"ש ויש מי שאומר שאם עשה לכתחלה להבנים הדגים בקערה של בשר בדי לאבלם בבותח קנסינן ליה שלא יאכלם בבותח [פר"ח סק"ט נסמ מ"כ] ויש מי שחולק בזה ביון דדרחקה בעלמא הוא [פר"ח]

ונראה בדעה ראשונה שלא להדניל באיסור :

יא ורבינו הרמ"ו כתב בסעיף ב' וז"ל ויש מחמירים בצלייה ובישול לאסור נ"ט בר נ"מ והמנהג לאסור לכתחלה ובדיעבד מותר בכל ענין ודווקא לאכול עם חלב ובשר עצמו אבל ליתנן בכלי שלהם מותר לכתחלה וכן נהגו וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחלה דק עלו בכלי של בשר מותר לאבלן עם חלב עצמו ובן להיפך ובן אם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפנם שלא היה בן יומו נוהנין היתר לכתחלה לאכלן עם המין השני עכ"ל :

יב מסכים נם הוא לדעה ראשונה שזהו דעת רוב הפוסקים אלא שנהגו להחמיר כדעה השניה לכתחלה ובדיעבד

ובדיעבד מותר כלומר לכתחלה אין לאוכלם בכותח ובדיעבד כשנתנו אותם בכותח מותר לאכול וסומכין על דיעה ראשונה ואין זה בלכתחלה ודיעבד שבסעיף י' ע"ש ויש מי שרוצה לומר דבנצלו גם בדיעבד אסור [ס"ך סק"ד נסס רס"ג] וזהו לפי הדיעה השלישית שהכאנו בסעיף ה' אך מרבינו הרמ"א לא משמע כן ובפרט שרבינו הב"י הכריע להלכה כדיעה ראשונה ודע שיש מי שרוצה לומר דלדיעה שניה אם הדגים והקערה שניהם חמים דינם כנתבשלו ואסור ואינו מותר אלא כשאחד חם ואחד צונן [ט"ז סק"נ] ולא משמע כן מכל דברי הראשונים ואמת שקצת משמע כן מלשון הטור שכתב דגים רותחים וכו' בקערה צוננת וכו' או שהדגים צוננים וכו' ע"ש אמנם גם הוא אין כוונתו בדווקא ולרבותא קאמר כמ"ש המפרשים [עב"ח וכ"מ מכ"י] וראיה לזה דאל"כ למה לו לסיים אבל אם נתבשלו וכו' לימא אבל אם שניהם חמין אלא ודאי דאין חילוק בזה [וגס הגרנ"פ סמיג עליו גגליון והתוס' שכתבו כן לכאורה לרב דגס בכס"ג מוסר כדמוכח מדגריסס וגס הרמ"ס כוונתו כן וג"ל דהעור גגרר מחר לשוגס ומ"ל לדוחק של כב"ח ודו"ק וגס הס"ך סק"ו פותר דגריו שבסי' ל"ל סקל"ג כמ"ש הפלתי] :

יג וזה שכתב דליהנן בכלי שלהן מותר לכתחלה כלומר ליהן דבר שנתבשל בכלי חלב בכלי בן יומו שנתבשל בה בשר אף כשהוא רותח דזהו שני טעמים שע"י כלים וי"א דרך ליתנן מותר אבל לערות ע"י עירוי מכלי שנתבשל בה חלב ועתה בשלו בו איזה דבר לערות התבשיל לכלי בשר בת יומא אסור לכתחלה ואולי גם בדיעבד כמ"ש לקמן סעיף נ' וז"ל ואם עירה מכ"ר של בשר על כלי חלב דינו בכלי ראשון ואומר אם היה בן יומו עכ"ל [פר"ח סק"ו] אלא שדבריו בשם צ"ע כמו שיתבאר שם בס"ד [סס] והרבה מן הגדולים המכימו דמותר [ס"ך סק"ס נסס מו"ס ונסס נ"כ] והטעם שהתיר ליתנן בכלי שלהן דבזה סמכינן על דיעה ראשונה [ס"ו סק"ס] :

יד וזה שכתב דבלא נתבשלו או נצלו תחלה דק עלו בכלי של בשר מותר לאכלן עם חלב עצמו וכן להיפך עכ"ל זהו פשוט משום דבעלו מותר לבל הדיעות וכבר כתבנו שהאחרונים מחמירים דבשניהם חמים הו"ל כנתבשלו ולענ"ד לא נראה כן כמ"ש בסעיף י"ב וזה שכתב דאם הכלי שנתבשלה בה או נצלה בה לא היה בן יומו נוהגין היתר לכתחלה לאכלן עם המין השני עכ"ל נ"ב הטעם פשוט וככך נתבאר בבעין זה בס' צ"נ ע"ש :

טו עוד כתב וכל זה כשהמאכל אינו דבר חריף אבל אם היה דבר חריף בגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר אפילו אינו בן יומו או שדבו תבלין במדוך של בשר אם אכלו בחלב אוסר אפילו ברייעבד עד ראיבא ס' נגד הבשר הבלוע בהם ומ"ם לא מקרי מאבל דבר חריף משום טעם הבלין שבו דק אם כולו הוא דבר חריף ורובו בבולו וע' לקמן סי' צ"ו שב"ל דכרכר חריף לא אמרינן נ"ט בר נ"ט משום דחריפותו משוי ליה כאלו האיסור בעין ונם בדבר חריף לא שייך אינו בן יומו דחריפותו מחליא ליה לשבח כאלו היה בן יומו כמו יתבאר בסי' צ"ו ושם יתבאר מה נקרא דבר חריף ע"ש ויש חולקין על דין זה ום"ל דלעניו נ"ט בר נ"ט אין חילוק בין חריף לאינו חריף ואנו אין לנו אלא פסק של רבינו הרמ"א מיהו במקום שיש ספק אם זהו דבר חריף אם לאו יש להקל [ספ"ת סק"ד] ובסי' צ"ו יתבאר עוד בזה בס"ד :

טז כשפליטות של בלי בשר וכלי חלב בני יומן פוגעות זו בזו בחום כלי ראשון נחלקו רבותינו אם זה הוא נ"ט בר נ"ט אם לאו כגון קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת בחמין שהיד סולדת בהן אפילו שניהם בני יומן די"א דמותר דזהו ממש נ"ט בר נ"ט הבשר בקערה והקערה במים וכן היורה החולבת והשני טעמים עדיין הם של היתר וזהו ממש כדינים שעלו בקערה והוא שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בהם ואם היה שומן דבוק אפילו באחד מהם הרי הטעם השני הוא של איסור אא"כ יש במים ס' כנגד ממשות השומן שעל פני הקערה או היורה אבל אם אינו ברי אצלו שלא היה שומן דבוק אסור דאמרינן מסתמא היה דבוק שומן ואע"ג דסתם כלים נקיים כמ"ש בסי' צ"ד שאני הבא שהרי בא ערה להדיחן [פר"ח סק"כ]

וזהו דעת רבינו הב"י בסעיף נ' :

יז ויש מרבותינו דס"ל דגם בכלים נקיים אסור כששניהם בני יומן דאין זה נ"ט בר נ"ט משום דשני הפליטות מהערבים יחד וכשפולטם מן הקערה אל המים ומן היורה אל המים נפגשים הפליטות והוה טעם שני באיסור בכ"ח ועוד דהקערות בעצמן נונעות אל היורה בעצמה ונפלטם מזה לזה שלא ע"י המים וזהו דעת רבינו הרמ"א שכתב שם ויש אוסרים אפילו אין שומן דבוק בהן אא"כ אחר מן הכלים אינו בן יומו מבליעת בלי ראשון ואז כל הכלים מותרים והמים נוהגים בהם איסור לכתחלה אבל אם שניהם בני יומן והדיח אותן ביחד בכ"ר הבל אסור והכי נוהגין ואין לשנות ורווקא שהורחו ביחד ובכ"ר אבל אם הודחו זה אחר זה או בכלי שני אפילו ביחד הבל שרי עכ"ל :

יח ודבריו מבוארים דכשאחד אינו בן יומו הכל מותר דבן יומו מותר מפני שבלע מאינו בן יומו והאינו בן יומו מותר אף שהוא בלע מבן יומו אך זהו נ"ט בר נ"ט דהתירא כיון דהכן יומו לא נאסר ממילא שכל פליטתו הוי של היתר וזה שכתב אבל אם שניהן בני יומן והדיח אותן ביחד בכ"ר הבל אסור בא להוסיף ראע"פ שלא הדיח הקערות של בשד ביורה חולבת אלא שהדיח שניהם בכ"ר אחרת ג"כ אסור מפני הפליטות שמתערבים כמ"ש אבל בהורח זה אחר זה מיתר כיון שלא נתערבו הטעמים הוי נ"ט בר נ"ט דהתירא וכן בכלי

כבלי שני פשום הוא דמותר דקיי"ל כ"ש לא מפליט ולא מבליע :

יח ואפילו באינו בן יומו אם שומן דבוק בהם ואין בהמים ששים נגד השומן אם השומן דבוק בשניהם שניהם אסורים ואם השומן דבוק באחת מהן אותו שיש בו שומן מותר שהרי הוא כולע מאינו בן יומו ואותו שאין בו שומן אסור דכולע מהשומן ואם אחת בת יומא והשניה אינה בת יומא ויש שומן באחת מהן אם השומן באותה שאינה בת יומא הכל אסור דהכת יומא כלעה מהשומן ושאינה בת יומא כלעה מהבת יומא ואם השומן דבוק בחבת יומא היא מותרת והשניה אסורה כמובן [פרי"ח סקי"ג] :

כ וע"ע דלבאורה אין האיסור שאמרנו לדעת המחמירים אלא בקערות כלי ראשון של בשר ושל חלב ראלו כלי שני וכלי שלישי לא נאסרה מעולם איסור נמור לא בדבר אימוד ולא בבשר וחלב וא"ב אם הריחו יחד קערות ומעלער וכפות של חלב ושל בשר יחד בכ"ר לית לן בה דקערות שלנו אין תשמישם רק בכלי שני ששופבין מהקדרה לתוך הקערה ואפילו בששופך ומערה מהקדרה אל הקערה הלא עירוי אינו איט מבליע ומפליט דק ב"ק וב"ש טעלער הרי הם בלי שלישי וכן הכפות אמנם בעל או"ה כתב [סי' ל"ד פות ס"ן] דגם הקערות והמעלער והכפות נאמרו בשהריחם של חלב ושל בשר ביחד ומעמו הוא דנהי דעירוי אינו אלא כ"ק ס"ם ע"י ריבוי פעמים שמערין מהקדרה לתוכן ובכל פעם נשאר בה בליעה מועטת הולבת הבליעה בכל הכלי וכן המעלער דרך ליתן עליה לפעמים בשר דותח ובחלב דבר נוש של חלב רותח כמו פשטידא של חלב וביוצא בזה וכן מערין מקדרה אל המעלער והכפות דרכן לתחוב בקדרה ולכן אם ברי לו שבמעל"ע הזה לא נשתמשו הקערות או המעלער או הכפות בשימוש כ"ד יש להתיר בפשיטות [ע"ך סקי"ג נפס ת"ח] וצריך החכם לחקור בזה מהשואל :

כא וכתב רבינו הרמ"א דאם עירה מב"ר של בשר על כלי חלב דינו בב"ר ואומר אם היה בן יומו אבל אם עירה מים רותחים שאינם של בשר ולא של חלב על כלים של חלב ושל בשר ביחד ואפילו שומן דבוק בהם הכל שרי דאין עירוי בכ"ד ממש שיעשה שהכלים שמערה עליהם יבלעו זה מזה ואם נמצא קערה חולבת בין בג' בשר לא חיישינן שמא הודחו ביחד ברוך שנאמרים עכ"ל :

כב וכבר בתבנו בסעיף י"ג שדפריו אלו המוהים דמה ראה לאסור בעירוי מכלי בשר על כלי חלב הא זה ממש ג"ם בר נ"ם ואף לפי שיטתו דבבישול אסור הא פסק בעצמו דבריעבר מותר וכאן לאסור הכלי הזה כדיעבר ובעירוי לא שייך עידוב פליטות ולכן פסקו גדולי האחרונים דמותר בעירוי [ע"ך סק"ה ופ"נ ופר"ח סקי"] ואפילו היה שומן דבוק בהם א"צ רק קליפה בדיין עירוי ובמקום שא"א לקלוף מותר בט"ש בפי' צ"א ויש מי שרצה ליתן טעם לדבריו דהרשבין קילוח העירוי כאלו הוא בכלי שמערין ממנו [ע"ו סקי"נ] והייטו משום ניצוק ודברים שאינם מובנים הם להחטיר כל כך בנ"ש בר נ"ם [נס הפמ"נ מין לעיטו נומס מוס ע"ם] אך ביון שיצא מפי רבינו הרמ"א יש להנעיל הכלי אם היא של מחבת ואם היא של חרס לא ישתמש בה מעל"ע [סנרי"מ נב"ם] :

כג ולהיפך תמהו עליו במה שהקיל בעירה מים רותחים על כלים של בשר ושל חלב והא ביון שפסק בהדייה אותם בכ"ד אסור ועידוי הא מבשל כ"ק א"כ ודאי דמבליע כ"ק אפילו בכלי [ע"ך סק"כ וסר"ח נס] אך בקליפה בשא"א לקלוף או שאין הקליפה ניכרת לא החמירו בזה במ"ש בסי' צ"א [עמ"ל סקי"ח] ודע דעירוי מכלי איסור בן יומו וראי דאוסר כ"ק וזה שכתב דאם נמצא קערה חולבת בין בלי בשר לא חיישינן שמא הודחו ביחד ברוך שנאמרים עכ"ל כלומר שמא הודחו בב"ר רותח ולא עור אלא אפילו כשרנילין באותו בית להריח בכ"ד נ"ב מותרין ממעם ס"ם שמא לא הודחו ואת"ל הודחו שמא לא היתה בת יומא [ע"ו סקי"ד] ועוד דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ועוד ריטתם בלים אינם בני יומן אפילו בלי ישראל בס"ש בסי' קכ"ב [נפמ"נ נס] :

כד כתב רבינו הב"י בסעיף ד' ידאה לי שאם נתנו אפר בפים חמין שביורה קודם שהניחו הקדרות בתוכה אע"פ שהשומן דבוק בהם מותר דעל ידי האפר הוא נותן טעם לפגם עכ"ל ומפרשי הש"ע חלקו עליו שלא נמצא דין זה בשום פוסק ועוד ראי"ב למה כתבו הפוסקים שלא להנעיל בלי בת יומא משום דדחה מעם לשבח וצריך ס' בפים נגד הבלוע יתנו לשם אפר ועוד מה שאסרו בש"ם דבבלי מדין אסרה התורה כלים בני יומן הא אפשר לפוגמן באפר אמנם הרבה מהגרולים חלקו עליהם וקיימו פסקו של רבינו הב"י וכל אלו אינם רקדוקים בלל דאפו ליכא רבים המרים הפוגמים אמנם התורה והפוסקים לא דיברו רק בהגעלה שע"י מים בלבר ועוד דהגעלה לא מהני ע"י אפר בלל בם"ש בא"ח סי' תנ"ב [ס"י נס] והמגרא הפשוט אצל כל בעלי הוראה בנשפך איסור או בשר תחת קדירה של חלב או להיפך בתנור והיה שם אפר דמבשרין התבשיל אף בלא ששים ואומרין רק הקדרה ואף שיש מפקפקים דאולי ברגע אחת אינו פוגם אמנם כן נהגו והחוש מעיד שאין לך פגום יותר מזה אף אם יסגנו התבשיל נשאר מעם האפר ופשיטא שבן אדם לא יאבלנו וכן יש להזהרות ונם בודית שקודין זי"ף ונרות חלב שלנו פוגמים הרבה ואם נפלו לתוך התבשיל אינם אוסרים את התבשיל :

כה מותר להניח בלי שיש בו חלב אצל כלי שיש בו בשר בתוך תיבה אחת ולא חיישינן שמא יפול מזה לזה ולא ידע ויבא לאוכלם כך שמפני שהבשר והחלב הם ממש בעין והכל יודעים שאסרים זה את זה מיהר והורי בה אינשי וכן מותר להניח בלי שיש

בו החלב אצל כלי שיש בו חומץ מפני שאף אם יפול בו החלב מעט לתוך החומץ יתערב יפה ויהבטל קודם שיתן מן החומץ לתוך בשר ויש מחמירין לכתחלה בששניהם מגולים וטוב ליזהר בזה אבל אסור להניח כלי שיש בו בותח אצל כלי שיש בו מלח אם שני הכלים מגולין מפני שאין נזהרים מליפול מזה לזה כיון שאין אוסרים וא"ו וגם הטורח שלהם שוה [פריסה] ויש לחוש שמא יפול חתיכה של בותח לתוך המלח ולאו ארעתיה והבותח בעין ואינו בטל תוך המלח ויתננו להתוך תבשיל בשר או ימלח בו בשר מיהו גם בזה אם עבר ונתן זה אצל זה מותר ולא מחזקינן איסורא ומותר ליתן המלח אל תבשיל בשר ולמלוח בו בשר והרמב"ם כ"פ מפרש הטעם משום דהמלח שואב הטעם מהבותח ע"ש ורינים אלו הם בנמ' [ק"נ.] ומזה יש ללמוד לכל כיוצא בזה :

כו מלח הנתון בקערה של בשר מן הדין מותר ליתנו בחלב דאין מליחה לכלים להפליט ולהבליע אבל אין להתיר מטעם נ"ט בר נ"ט דהא המלח הוא דבר חריף ואין בחריף דין רנ"ט בר נ"ט בם"ש כמעיף ט"ו ומ"מ יפה להחמיר גם בזה לכתחלה [עט"ז סקי"ח ועגקפ"כ] ובכל בית ישראל המנהג הפשוט להיות להם כלים מיוחדים למלח לבשר לבר ולחלב לבר כמ"ש בסי' פ"ו ע"ש והעושה כן תבא עליו ברכה :

סימן צו דיני דברים חריפים ודמשום אינם בני יומן ככ"י . ובו כ"א סעיפים

א אמרינן בנמ' [ק"ט:] צנון שחתכו בסכין שחתך בו בשר אסור לאוכלו בבותח ולא רמי לרנים שעלו בקערה דמותר לאוכלן בבותח כמ"ש בסי' צ"ה דהוה נ"ט בר נ"ט דסכין פעמים שהשמנונית קרוש על פניו ואינו ניכר וכשחותך בצנון הוה נותן טעם הבא מן המסמ ועור דמשום חורפיה בלע מפי מרגים הרותחים ואנב רוחקא דסכינא פלים סכינא ובלע צנון [רש"י] :

ב ויש הפרש בין שני הטעמים דלטעם שמנונית הקרוש על פניו אסור אפילו אם הסכין אינו בן יומו ולא הוה נמ"ל שהרי אין כאן טעם בלוע אלא טעם בעין ולטעם השני דמשום חורפא בלע אין האיסור אא"כ הוא כן יומו וכ"כ רבינו הב"י בסעיף א' וז"ל צנון או סילקא שחתכם בסכין של בשר בן יומו או שאינו מקונח אסור לאכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילה מקום שהוא כעובי אצבע או שימעטנו ולא יהא כו טעם בשר שאו מותר בהדחה עכ"ל וכן מתבאר מלשון הרמב"ם פ"ט דין ב"ר דמיירי בבן יומו שכתב סכין שחתך בה בשר צלי וחזר וחתך בו צנון וכיוצא בו מרבים חריפים אסור לאכלם בבותח עכ"ל משמע להריא דמיר שחתך בו בשר צלי כלומר בשר רוחח חתך בו אח"כ צנון אסור לאכלו בבותח ומלשון הש"ם עצמו יש לדייק כן מרקאמר צנון שחתכו בסכין שחתך בו בשר וכו' ולא קאמר בסכין של בשר ש"מ דהבוונה הוא שגם חתיכת הבשר היתה מקרוב לאפוקי בישלא היה בן יומו ולא הזכרך הרמב"ם לבאר דבשיש שמנונית על הסכין אסור אפילו אינו בן יומו רוחו פשוט וא"צ לבאר :

ג ואין לשאול הרי אמרו חז"ל בם"ש אין מעמירין דבדבר חריף אין חילוק בין בן יומו לאינו בן יומו דאמרינן שם דקודם של חלתית של עכו"ם אסור באכילה מאי טעמא משום דמפסקי ליה בסכינא ואע"ג דנטל"ל מותר וסתם בלים אינן בני יומן אך אנב חורפא דחלתיתא ממתיק השמנונית שבתוך הסכין וחוה כנותן טעם לשבח ואסור [ל"מ.] הרי מפורש דדבר חריף משוה אינו בן יומו כבן יומו כתבו הראשונים דוזה לא בכל דבר חריף רק בחלתית שהוא חריף מאד [תוס' עס והרא"ש נעם סה"ס מרי"ב] דאינו מאכל אדם כלל רק לפרקים מערבים ממנו מעט בתוך המאכל [רע"ב פ"ג דטע"ז מ"ס ותוי"ט] וריחו רע [עס נעוקיים פ"ג ע"ב] ועיקרו הוא לרפואה דשורין אותו במים פושרין ושותין המים לרפואה [רמ"י נעת ק"מ.] ויש בו חמימות הרבה ואינו רומה לצנון ושארי מאכלים חריפים דלא מהני חריפותם רק להוציא הבלוע מתוך הכלי והמאכל אבל לא לעשות אינו בן יומו ככן יומו וזהו דעת כמה מרבותינו :

ד אמנם יש מרבותינו שכתבו דחלתית וכל הדברים החריפים דין אחר להם ומשום אינם בני יומן וזהו שכתב רבינו הב"י שם ריא"ה דה"ה לאינו בן יומו ותוא מקונח עכ"ל משום דחריפותא ממתיק לעשות אינו בן יומו ככן יומו וזהו דעת בעל ספר התרומה כמ"ש המור ובן תפסו להלכה רוב הפוסקים מנדולי האחרונים וגם בימי הראשונים היו מורים כן כמ"ש הרא"ש שם ואין לצרף היתר ריעה ראשונה רק במקום הרחק והפסד גרול [ותוס' חולין קי"ב נמתפקו נזה ע"ם נד"ה פנב ותמיהני נפ מנחתי נהרמב"ם דין קודם של חלתית] :

ה כמה אוסר הדבר חריף בכר נתבאר שאוסר בדי נטילה שהוא בעובי אצבע ואע"ג דבשחתך בסכין חולבת שאינו בן יומו די בקליפה בם"ש בסי' צ"ד סעיף ל' ושם הוא בבשר דותח ואין סברא שחורפא יהיה בחו יותר חוק מרותח י"ל דהבא כיון שהוא בן יומו מפליט יותר ואף להמחמירים גם באינו בן יומו בם"ש וזהו מפני שהחריפות ממתיק וחוה בכן יומו ואין כח זה שייך לרותח ועור דשם לאסור הבשר די בקליפה משא"כ כאן שאין אנו אוסרין הצנון אלא שלא יאכלנו בחלב החמרנו בנטילת מקום [ב"מ] ואמת שיש מתפוסקים דגם כאן לא מצרכי רק קליפה וזהו דעת המור שכתב צנון וכו'

וכו' עד שיקלוף מקום התחך וכו' ע"ש ס"ם רעת הראב"ד ורבים מהפוסקים הסכימו לו מראומר הש"ס סתם אסור לאוכלו בכותח אי הוה רק ב"ק לא היה הש"ס אומר סתם אסור וכאמת מטעם לשון זה כתב הרשב"א ז"ל שכולו אסור כמ"ש השיר בשמו והביא ראיה לדבריו דהרי בקורט של חלתית אסרינן כולו וכמ"ש בסי' ק"ד [עי"ש] אמנם משם אין ראיה מפני שחקרטים קטנים ואין ביכולת לדעת באיזה מקום חתכוהו לפיכך אסרוהו כולו אבל כאן די בקליפה [רמ"ס סס] או בנטילה ובן עיקר לדינא דדבר תריף אוסר כדי נטילה דכן הכריעו רבותינו בעלי הש"ע לעיקר הדין אך לכתחלה חוששין להדיעה שאוסרת כולה כמו ניתנאר וזיין חילוק בדבר תריף בין דבר איסור או מבשר לחלב ומחלב לבשר:

ד וזה שכתב או שיטעמנו ולא יהיה בו טעם בשר שאז מותר בהדחה עכ"ל הנם שכסי' צ"ח יתבאר דאין אנו סומכין על טעימה י"ל דזהו בטעימת עכו"ם אבל בכאן על טעימת ישראל נובל לסמוך מיהו נדולי אחרונים כתבו דנם בזה אין אנו סומכים על טעימה [ס"ו סק"כ וט"ך סק"ה] וזהו לכתחלה אבל בדיעבד כשטעמו ואין בו טעם בשר ובשלו בחלב מותר [סס] ודע דסילקא הוא תרדין ואין ידוע מין זה במדינתנו ומהלשון משמע שזהו ג"כ חריף בצנון אמנם יש שכתבו שאין בו חריפות בלל אלא שיש בו כח המושך ולכן דינו כחריף [פר"ח סק"ח] ולפ"ז יתחרש לנו דין חרש באם שידוע אצלנו איזה מין מאכל שיש לו כח המושך יש לזה דין דבר חריף [עפמ"ג סק"ח ועטפ לח המוסך כתבו הרשב"ח בתה"ב]:

ז אם תתך הצנון בסכין של בשר ולא תהך ממנו כדי נטילה ונם לא טעמו ובשלו בחלב צריך ששים כנגד מקום הנטילה ואם אינו יודע לשער מקום הנטילה ישער ששים כנגד מה שנגע בהסכין בהם כשיודע בבירור עד איזה מקום מהסכין ננע ואם אינו יודע בבירור אמרינן דמסתמא משך בכל הסכין וצריך ששים נגד כל הסכין לבר הקרא [ס"ך ופ"ו סק"ל] אמנם אם תתך את הצנון דק דק צריך לשער ס' נגד כל הצנון רבל תהיכה מסנו נאסר כדי נטילה אך זהו בשכל הצנון הוא פחות מהסכין דאל"כ די בס' נגד הסכין דיותר ממשך הסכין אין כו טעם בשר:

ח וכמו שהדין בסכין שתהך בו בשר לענין לאכול בו חלב כמו כן הדין לענין סכין של איסור בשחתך בו צנון או שאר דבר חריף דנאסר מסנו כדי נטילה ואם חתכו דק דק צריך ששים נגד כולו אבנם לדידן דקיי"ל הנ"נ בכל האיסורים [כמ"ש בסי' צ"ב יש הפרש בין צנון שתתך בו בסכין של בשר לבין צנון שחתך בו בסכין של איסור רבשל בשר א"צ יותר כששים נגד הסכין בבל ענין כמ"ש ובשל איסור אם מקום הנטילה הוא יותר מבדי משך הסכין צריך דוקא ס' בנגד מקום הנטילה וכ"ש כשחתכן דק דק דצריך ס' נגד כולו רבולו נעשה נבלה ויש מי שרוצה להחמיר דנם בחתך במקום אחר דצריך נטילה מקום רמ"מ נצריך ס' כנגד כולו משום רבולו נעשה נבלה ודברים תמוהים הם שהרי יותר מבדי נטילה לא נעשה נבלה ואף אם כוונתו בשכשלו ומטעם איסור דבוק כשאין בצנון עצמו ס' נגד מקום הנטילה נ"ב אינו רכזה לא שייך איסור דבוק שאין מקום הנטילה אסור מצד עצמו אלא מצד איסור כלוע אין זה איסור ניכר ומובדל דלהוי שייך ביה לומר איסור דבוק דאל"כ כל איסור קליפה כשתתבשל נצטרך ששים נגד כל החהיכה הרבוקה למקום הקליפה אלא בין שאין האיסור מצד עצמו ליח לן בה וכבר השיב ניולי אחרונים על מי שרוצה לומר כן [עט"ך סק"ס וט"ז סק"ו]:

ט ואם יש ששים נגד מקום הנטילה או עד בולו או נגד מקום הסכין כפי הדינים שנתבארו י"א דנם הצנון או הבצלים מוחרים וא"צ לברור אותם מתוך התבשיל בשנחהכו בסכין של בשר ובשלם בחלב בין שלא היה שם איסור עליהם אבל בשנחתכו בסכין של איסור צריך לברדם [ס"ו סק"ה] ויש מי ששאל דאף בשל בשר מי ייתר שנסחט כל טעם הבשר שבצנון לתוך הקדרה ונתבטל שמא נשאר איזה טעם בשר בהצנון ונאסר ע"י החלב [סמ"ג נס"ל סק"ח] ויש להביא ראיה לזה מהוחב בף תולבת להוך קדרה של בשר דאף אם יש ששים אסורה הכף משום דלא אמרינן שבל החלב שבכף נסחט להוך הקדרה וה"נ כן הוא אמנם אין זה שאלה דוודאי בהחיבה בעלמא יש לחוש שמא לא נסחט בולו אבל בבישול נמור ודאי נסחט בולו [וכ"כ הח"ד סק"ח] ועוד דמבף אין ראיה למאבל קטן שבהוך הקדרה במו הצנון והבצלים שבתוך הקדרה שאף אם אינם מחותבין לחהיבות דקות ס"ם מעטים המה בבטות נגד התבשיל ופשימא שנסחט בל מה שבתוכם להוך התבשיל ואין שום ספק בזה:

י ובתב רבינו הרמ"א בסעיף א' וי"א שאם חתך צנון בסכין של איסור בולו אסור וכן אם חתכו בסכין של בשר אסור בולו בחלב וכן נוהגין לכתחלה אבל בדיעבד אין לאסור רק כדי נטילה עכ"ל וכבר בארנו שזהו דעת הרשב"א דדבר חריף אוסר בל החתיכה ורוב הפוסקים אין סוברים בן ולבן בדיעבד בנון ששמו להוך התבשיל או ביוצא בזה א"צ לשער ס' רק נגד מקום הנטילה בפי הדינים שנתבארו אבל לבתחלה בנון לאוכלן בחלב יש לאסור בולו ואין לשאול דא"ב בהתבו בסכין של איסור נ"ב לא נאסרנו בולו דהא זהו בדיעבד דאין זה שאלה בלל דלא מהדינן בדיעבד אלא לענין שלא יאסור דבר אחר ע"י איסורו בבולו בנון שנהנוהו לתבשיל ואין בתבשיל ס' נגד בולו אבל לא לענין איסור עצמו [וכ"מ נס"ך סק"י ס"ם]:

יא ודע דדבר חריף אינו בועיל רק בשיש בו רוחקא דסכינא

דסכינא בסו צצן שחתכי בסכין או שרכוהו במרוכה ודחי נ"כ רחתקא אותו שנהנותו בעריבת וחתכו אותו רק דק בסכין עץ שקורין האק מעסער או שנגררהו במגררת שקורין ריב אייזן במו שעושין בקריי"ן והוא המכא בלשון הגמ' וכן בבישול אוסר דבר חריף שנם הבישול מפליט הרבה וממילא דדבר חריף מפליט יותר ורווקא בשעיקר הבישול הוא דבר חריף אבל אם טעם חריף בהבישול כמו שנהתנין פלפלין בתבשיל או בדגים לא נחשב התבשיל כדבר חריף וכבר בארנו זה בסי' צ"ה סעיף ט"ו ע"ש אבל דבר חריף בנתינה בעלמא בגון שחתכו צצן בסכין של היתר ונתנו הצצן לתוך כלי איסור צצן אינו בלום וכן כשנתנוהו בכלי בשר מותר לאבלו בחלב דכל שאין באן דוחקא או בישול שוין הן דברים החריפים ושאינם חריפים [וכ"כ סמ"ו סק"ך ועמ"ג סס] וכן דוחקא דסכינא בלא דבר חריף אינו בלום ודין ספין כרין שאר כלי שאם אינו בן יומו והוא נקי מותר אפילו כשהוא רותח מכלי ראשון וב"ש דדוחקא דסכינא בצונן דלאו בלום הוא אם אינו דבר חריף ופרטי דיני סכין יתבארו בסי' קב"א בס"ד [ויעם"ך סק"י] :

יב ויש ששאלו דאיך אפשר לומר דבבל דבר חריף הת"ח אינו בן יומו בבן יומו במו קורט של חלתית דא"כ איך אמרו חז"ל [טוש עכו"ס] לענין כלי מרין דלא אסורה הורה אלא קרירה בת יומא והא יש לחוש גם באינה בת יומא שמא בשלו בה דברים חריפים ויש שרצו לומר דבאמת כל עיקר דין דבר חריף אינו מן התורה אלא מדרבנן אבל לא משמע כן מכל הראשונים ונם אין סברא בלל כיון דנותן טעם בדאי איסורו מן התורה למאן דס"ל דכל נתינת טעם הוה דאורייתא במו שמתבאר בסי' צ"ח שזהו דעת רוב הפוסקים אמנם בכלי מדין אין חשש בלל בדבר הריף דלא שכיח שיבשלו כל המאכל מרברים חריפים ורק הדברים החריפים משימים במאכל ומפני זה לא מקרי חריף בס"ש בסעיף הקודם וכבר זה בתב הרשב"א ז"ל בתשו' [סי' תנ"ז] דיש כמה ספקות שמא לא בשלו בו היום בלל ואת"ל דבשלו שמא לא בשלו דברים האסורים ואת"ל שבשלו בו דברים האסורים שמא בשלו דברים הפונמים בתבשיל ע"ש ועוד שמא לא בשלו בו דברים חריפים ומטעם זה נ"ב אנו מהירים סתם בלים של עכו"ם מפני שאנן בני יומן מסתמא ולא חיישינן לדברים חריפים [ועכרו"פ סק"נ] :

יג הסכמת רוב הפוסקים דזה שאמרו חז"ל דמפני חריפות הצצן בולע הרבה כמו שנתבאר לאו דווקא צצן דה"ה שומן ובצלים ותמכא שקורין קרי"ן דכל אלו אנו רואים בחוש שיש בהם חריפות יותר מן הצצן וכן בל כיוצא באלו הוה דבר חריף ופירות חמוצים משמע מדברי רבינו הב"י בסעיף ב' דהוה דבר חריף וי"ל שהם חמוצים ביותר דסתם פירות חמוצים בתפוחים ואנסים ושופין שקורין פלוימע"ן וקירסי"ן לא שיף לקרותם דבר חריף אם לא בשהעמידם בחומץ [עפ"ח סק"ע ומ"ש נסק"ח ס"ע דזהו לענין פ"ו בן יומו ולי"ק] וכן ירקות חמוצים כמו אונערקע"ס וקרוי"ט ובוריקעס חמוצים וכן שארי מיני ירקות נראה בחוש שאין בהם חריפות בלל ובארש"ט שעושין ברוסיא ממובין עם מים דהוה דבר חריף [ס"ז סס] וזהו כשהוא מחומץ הרבה שא"א לשתותו חי בלי עירוב מים אבל סתם בארש"ט המורנל אינו דבר חריף [נס"י ופמ"נ סס] ועשב שקורין שצאווי"י ובאצווינ"א נ"כ אינו דבר חריף ודע דצצון אנו רגילין לפרשו מה שקורין רעמא"ך בלשוננו [וכילומי מפתי מחמד הנחלים סנחין סחד סקיל נרעטי"ך סקליפתו לנמי ומר סחותו סקליפתו סמור סוס חריף ביתר וכיום מעיל כן ומר סברעטי"ך הנדילים נפ"י וכנכל כולם קליפתן במוסף ומריס סרנפ ומפסר לסמוך ע"ש בסקוס ספסד] :

יד וכתב רבינו הב"י דדנים מלוחים שוה לחתך בו צצון עב"ל ולפ"ז בהעדינ"ג שלנו אם חתכו בסכין של איסור ברי נטילה ודאי אסור ולדעת רבינו הרמ"א יש לאברו כולו לבתחלה אמנם הוא עצמו בהב בספרו ת"ח בשם או"ה דאם חתך דנים מלוחים בסכין של איסור א"צ רק נרידה ואם החכה קורם שנטלחו סני בהרחה עב"ל וצ"ע שלא הניה כאן בש"ע וצ"ל דכאן מירי במלוחים ביותר דאז אנב חורפא דמלח ודוחקא דסכינא בלעי טפי [ס"ך סקס"ז] ואיך שהוא אין לאסור בהערינג ושארי דנים מלוחים יותר מברי נטילה אף שלא במקום הפ"ם וכן מחלב לבשר או להיפך אבל שריית מי הערינג שקורין ליא"ק הם עזים ביותר ודינם כדבר חריף בשבשלוה וכ"ש דחומץ הוה דבר חריף ולימענעם הוה חריף וכן זיהים הכבושים הוה דבר חריף דהם חריפים בבצלים [פו"ס סל"ח סות ס'] וב"ש מי לימענעם ומי זיתים הכבושים הם חריפים הרבה וכל דבר חריף אם הוא יבש לנמרי שאין בו לחלוחית בצצון ובצלים מותרים אפילו כשחתבן בסכין של איסור [כ"מ סס] ויש מנמנמים בזה כמו שיתבאר בס"ד :

טו כתב רבינו הב"י סעיף נ' תבלין שנדוכו במדוכה של בשר בן יומו אסור לאכלם בחלב עכ"ל אבל באינו בן יומו אין איסור וזהו כדיעה ראשונה שבסעיף א' ואע"נ דבסי' ק"נ סתם כי"א זהו בשל איסור דלא שייך נ"ט בר נ"ט אבל בשל היתר ס"ל דלא מחמרינן תרי חומרי נ"ט בר נ"ט ואינו בן יומו [כרו"פ סק"ס ומהוך קופית סמ"ו סק"י וסס"ך סק"ע וכ"כ הפמ"נ] ומ"ם לדינא כתב רבינו הרמ"א נם בבאן די"א אפילו אינו בן יומו וכן עיקר וכמ"ש בסעיף ד' ומדבריהם אלה משמע דנם בדבר יבש אוסר דבר חריף שהרי תבלין הם יבשים וזהו דלא כמ"ש בסעיף הקודם ויש מורין כן להלכה דבדבר חריף שוה לח ליבש [פמ"נ פקי"ז בסס מנ"י] אמנם י"ל דמבאן אין ראיה דבתישה גריעא מרוחקא דסכינא

דסכינא דמתוך שבותשין הרבה פעמים מוציא הבלע ונם כהברח להיות קצת לחלוחית כמו שהחרש יעיד על זה משא"כ בסכין ועוד דבמדוכה יש תרי חורפי חורפת התבלין וחורפת המדוכה עצמה שמתוך שבותשין בה תריר יש בה חריפות הרבה וזה לא שייך בסכין: מז והנה בסעיף כ' כתב רבינו הרמ"א דמ"מ מותר לאכול סרקחות חריפים של עכו"ם כנון וננביל וכיוצא בו דיש להם כלים מיוחדים לכך או תולשין אותו ע"ל אבל בלא"ה היה אסור אף אם הכלי אינה בת יומא ונם מזה אין להוכיח דמ"ל דדבר חריף אוסר נם ביבש דאפשר כוונתו על וננביל דשבתא דיש בו לחלוחית או אפילו אם מירתי בזנגבילא יבשתא י"ל דדרכן שכותשין אותו במדוכה וכבר בארנו דמדוכה שאני אמנם יש פוסקים דמ"ל דזנגבילא לא הוה דבר חריף כלל [עפ"ד בקי"ה] ויש למסוך עליהם בשעת הדחק יבלשונו קורין לינעבילא אינגבער וכן מותר לקנות בשמים שנדיבו בגלים שהם מפני שהכלים מיוהדין לכך ואין משתמשין בה תשמיש אחר ולכן אפילו הם חריפין הרבה מותר [נתה"ם בקי"ג נסמ ג"ם] וכן מותר לאכול הפירות שמטננין בדבש או בצוקער שעל זה יש בלים מיוחדים וכן המנהג לאכול הקאנפעטורין הטובאים מטדרק וכן כל מיני פירות קאנדיטערסקי המטוננים מותר מטעם זה: יז כל זה שאמרו הוא בהצנון עצמו והשומין והבצלים עצמן וכן בולם אבל אם הוא הדבר הירק שעליהם אין להוש דבירק שלהן אין חריפות כלל וכן אם יש בפק אם נתחך הצנון בסכין של איטור אלינן לקולא יכן בכולם ולכן קונין הצנונות שיש בהן חתוכות לצד וננבותיהן כי תלינו שנעשה במרא וחצינא ועוד יש ספיקות הרבה בזה דשמא הסכין לא היה בן יומו ואולי קי"ל כדיעה דמ"ל דלבר הלהית אין האיסור בדבר חריף רק בבן יומו ואם ידוע שהסכין היה בן יומו י"א דאסור דשמא נחתכו בהסכין והוה ספיקא דאורייתא [ס"ד סק"נ] ויש מתירין נם בכה"נ משום דיש להצנון חזקת היתר [פלתי סק"ח] ואין זה חזקה נמורה כמובן אלא די"ל דהוה ס"ם שמא לא נתהבו בסכין זה ואת"ל נחתכו שמא התך בו מקודם לפת ימבטל מעם הצנון כמו שיתבאר ולכן יש להקל בכל נווני כל יכן שאינו ידוע לנו שנחתך בסכין איסור בן יומו ובמקום שאין נמצא לקנות רק החתוכין בסכין בן יומו יש להתיר לקנותן ולחתוך מהם כדי נטילה דבכה"נ יש למטוך על דיעה זו שאינו אסור בכולו שהרי דעת רוב הפוסקים בש"ע כסעיף ה':

יח מי ליטוני"ש שמביאים העכו"ם שחותכים הלימונים ומוציאין ממנו הקיהא וקורין ליטונש ואפם [ס"ו מרי"ם] וכן חתיכות דג מליח שמביאים בחביות למי מיטבר דוהו חריף ס"ם מותרים מפני שמביאים הרבה ביחד ואף אם נאמרו מקצתן שנרתבו ראשונה עם סכין של איטור נהבטלו באחרים הנתהבים אח"כ שאינן נאסרים ואע"נ דאנן מ"ל חנ"נ בשאני איסורים וא"כ כל מה שחתך נעשה נבלה ס"ם בבאן לא שייך זה מפני שעצם טעם האיסור כבר נהבטל לנמרי בחתיכות הראשונות ולכן בולם מותרים וכן בל כיוצא בזה ולא דמי לטה שנתבאר בסעיף ח' בצנון שחתכו רק רק צריך ס' נגד כולו דהכא שאני כיון שזהו דרך מכחד שעושים הרבה חביות וחותכין אותן לאלפים בודאי נהבטל המעם באלו הראשונים ונם מפק אם היה הסכין בן יומו ושמא קי"ל דבאינו בן יומו אין אסורים בחריף רק בחלתית ועוד כיון שזהו דרך מכחד י"ל שיש להם סכינים מיוחדים לזה [עפ"ח וש"ך סק"כ שנהקו כפ ונפ"ם דנרי הרמ"ם נחוליו נמעמן ועכרו"ם סק"ו שכפלפ נ"ב כן ולכן כל כיוצא בזה לית בהן משם ודק]:

יט וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ד' דמדין זה דמי לימונים שנהבאר לכן אוכלין בקצת מקומות הברוב שקדין קוסבש"ט אע"נ דפרום וחתוך ויש מקומות שמחמדין בזה ואין לשנות המנהג אבל שאר דברים שאין חריפין כגון התפוחים או פירות יבשים [בי"ן] ובדומה נהצין בס היהר במו בלימוניש ואין להחמיר בלל עכ"ל ביאור דבריו דזה הברוב חותכין אותו אחר שנתחמץ ראין זה כרוב שלנו שקורין קרוי"ט ובלשון רוסיא קאפוסט"א דזה המין חותכין קודם החימוץ ועוד דזה הטין מוחוק הרבה בתולעים ואבור לאכול של עכו"ם מפני התולעים הרבים המצויים בהם ולכן אף שנהנו לאכול אונערקעס ובוריקעס שלהם שאין בהם חשש איסור מפני שהבלים שמעמידים אותם הם בהם נקיים ואף שמעמידים את האונערקעס בהצין מהם בלים אינם בני יומן ועוד שכבשלים את המים בבלים נקיים שלא יקלפו מעם פנוס מ"ם קרוי"ם אין אובלין בשום מקום מפני התולעים אך זה הטין כרוב הוא טין שאינו מוחוק בתולעים וחותכין אותן אחר שנתחמצו ודינם כרק הלימוניש אך יש מקומות שמחמירין בכרוב וי"א דאלו מקומות מחמירין נם בלימוניש דחר מעמא הוא [פ"ו סק"נ] וי"א דאינו כן דבלימוניש נם באלו המקומות נהצין היתר מפני שיש להם בלים מיוחדים על זה [ס"ך סק"ד] והכי משמע להדיא מלשונו שסים שבשאר פירות נוהגין היתר כמו בלימוני"ש וכשמע להדיא דבלימוניש נוהגין היתר בכל מקום:

כ דבר חריף כשבשימין אותו בעם נהבטלה חריפותו במו בם"ם ס"ם לענין ציר שנהבטל בעם ע"ש וכ"כ המור בא"ח סי' תמ"ז לענין זיתים ע"ש וכן כשמתקנין הדבר חריף ברבש או בצוקער נתבטלה חריפותו וטעם זה הזהו חכמי פראג במאכל של בצלים הרבה עם בשר שמכנו בשבת בקדרה של חלב שאינה בת יומא דמותר לפי שמבשלים הבצלים בע"ש מקודם בעם ואח"כ משימין אותן בתוך הבשר ובטל חוריפיתו [פנרז"ו ני"ם] ומזה יש לדון לכל כיוצא בזה וכן יראה לי דרנים כשמבשלים בהרבה פלפלין והרבה בצלים

בצלים ס"ם ריבוי המים והרנים בעצמם מחלישים בח החריפות וכן הערינ"ג גם לפי שסובר שהם כרבר חריף ומבשלים אותם בחומץ ורכש הרבש ממתיק חריפות החומץ וההערינ"ג ואין רינם כרבר חריף וכן צנון וכצלים כשמשימין בהם שכן או שומן בטלה חריפותן [ולפיכ לזה מצ"ע פ"ח סי' צב"ל פ"ם בם"י ומנ"פ ולו"ק] :

כא חתך קישואין בסכין של חלב טוהר לאכלם בבשר בנרירה בעלמא והוא פחות מקליפה רקליפה צריך עכ"פ קרום רק שינטל בבת אחת אכל נרירה הוא פחות מזה רבאמת רי בהרחה בלבר ורק שמפני לחותם אין ההרחה מועיל בהם וצריך נרירה וכן להיפך כשחתכן בסכין של כשר מותר לאכלן בחלב ע"י נרירה ובקישואין נכלל כל מיני ירקות שלנו בשאינם מחומצין כאונערקעם ובוריקעם וקרויט וקירבעם וכיוצא בהם ואם חתך בו לפת כמו ריב"ן מערי"ן ברוסק"א א"צ אפילו נרירה ורי בהרחה בעלמא מפני שאין בהן לחות הרבה ולא עור אלא אפילו כשחתך צנון אחר הלפת מותר הצנון ע"י הרחה כמו הלפת רכך קבלו חז"ל רהלפת מבטל טעם השמנונית מהסכיז [רס"י קי"כ.] לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מהסכין ורווקא לפת שטעמו משונה אבל ירק או לחם ושארי רברים אין מבטלין המעם ואפילו בלפת אין להתיר לחתוך הצנון רק פעם אחת אבל לא חרבה פעמים אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת צנון לצנון וכן חרין הזה בסכין של איסור ום"ם לעשות כן להתחלה לחתוך בו לפת כ"י לחתוך בו אח"כ צנון ולהתירו עי"ז אסור [ס"ך סקכ"נ] ואם חתך רנים בסכין של עכו"ם אף שיש בו לחות ס"ם כיון רנרירה וקליפה א"ב ברנים ולכן הורה נרול אחר להריחו ולשפשפו יפה יפה [מו"י] ואפילו בסכין בן יומו יש להתיר בזה [עס מפ"ת] ורע שיש מי שאוסר רבסכין של איסור לא מהני חתיכת לפת לחתוך בו צנון אח"כ [פמ"נ סקכ"נ] ולא ירעתי מנין לנו לחלק כיון שהטעם מפני שמבטל השמנונית א"כ מה לי שמנונית בשר או שמנונית איסור ובווראי רהרין כן הוא רלכתחלה אסור לחתוך בסכין של איסור אבל לרין זה אינו נוגע כלל [כתב סכ"ח מולעת שנחתך בסכין מין חמם נתנר] :

סימן צז שלא ללוש עיסה בחלב. ובו י"ג סעיפים :

א אכרו חז"ל ללוש עיסה בחלב [פסחים ל"ו.] בלא היכר כרי שלא יבואו לאכלה עם בשר רמתוך שהפת הוא עיקר האכילה רבין אכילת בשר ובין אכילה חלב אינו נאכל בלא פת חששו שלא יבא לאכלה עם בשר ונרדו בזה גרר נרול ער שאמרו שאם אזו פה זה שנלוש בחלב אסור לאוכלה כלל אפילו לברו אפילו עם חלב נזירה שמא יאכלנה עם בשר רמתוך שזה מצוי מאר אם לא נרדו זה בגרר נרול לא היה מתקיים :

ב ולכן אין לשאול למה פסקנו בסי' הקודם בצנון שחתכו בסכין של בשר שאסור לאכלו בחלב וכן בהבלין שנרוכו בסרוכה של בשר שאסור לאכלן בחלב ובבשר מותר ולא נזרינן שמא יבא לאכלם בחלב רפת שאני רעל הלחם יחיה הארם אבל בשארי דברים לא נזרינן ויש מי שאומר המעם במרוכה מפני שהיא מיוחדת לבשר ולא אתא למיטעי אבל מרוכה שרכין בה תבלין ומשתמשין מהן בין לבשר בין לחלב שהמרוכה אינה לא של בשר ולא של חלב ואינע שרכו שם שום עם שומן אווז אסור להשתמש עור באותה מרוכה אפילו בשל בשר נזירה שמא ישתמש בה בשל חלב ומחוייב להנעילה ולהשיבה לקרטותה [ט"ז סק"פ] וחלקו עליו בל הנרולים רחז"ל לא נזרו רק על הלחם לברו [פר"ח ומכ"י וח"ל] וכן עיקר :

ג הרבר פשוט רבשם שאסור ללוש בחלב כמו כן אסור ללוש בבשר אלא רבבשר לא שיך זה דאם ימלאו העיסה בשר הלא ניכרת היא ולא יבואו לאכלה בחלב ומיתר לעשות כן אנשים ללוש אותה בשומן אווז יוראי ראסור אא"כ יש הרבה שומן שניכר לכל שהיא של שומן אבל כמעט שומן אסור [פמ"נ סק"פ] ואין להתיר מטעם רבשר עוף הוא ררבנן כיון רטעם הגזרה מפני שקרוב למעות מה לי ראורייתא או ררבנן [עס] ועוד רהא עיקר הגזירה הוא רק באיסור ררבנן שהרי אף אם יאכל הפת הנלוש בחלב עם בשר הרי אין זה ררך בישול וא"ב מה לי הך ררבנן או הך ררבנן אך בזה אפשר לומר שחששו פן יתן הפת בקרירה של בשר רוחה והוה ררך בישול ום"ם לרינא אין חילוק וכם"ש [ועי' לקל מיכור זה סוף לווקא כשתין ס' נגשת נגר הסומן לכשים ס' מותר] :

ד איהא בגמ' שם ראי עבריתו כעין הורא שפיר רמי ללושה בחלב ופירש"י שאפה מעט פת כעין של שור שיאכלנו מיר ולא ישהנו הרבה מותר רבזמן מיעט לא חיישינן שיכשלו לאכלו בבשר וכמה הוא רכר מיעט בי' אכילת יום אחר [כ"י ומ"ל] ולפ"ז אם בני ביתו מרובים יכול ללוש בחלב מה שהוא ובני ביתו צריכים לאכילת יום אחר שהוא מעל"ע [כ"מ בכ"י ממ"ם בעס בגמ"ל בהלחמים שעושים לשבת ע"ם] :

ה אבל הרמב"ם בפ"ם מהל' מ"ל ואם שינה בצורת הפת עד שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר ה"ז מותר וכ"כ הרשב"א ז"ל ונראה שהם מפרשים מה שאמרו חז"ל בעין תורא לשון ראש הור שבכלאים שניכר בזה

הנגינה אחרת ולא אהני למיטעי לאכלן בבשר ואולי דמפני זה המנהג בכל הפוצות ישראל כשאופין בחמאה וחלב ונקרא פומער קוכין עושים אותם בציור אחר מפת מתם שמעקמים העיסה וניכר לכל ונוהג ישראל תורה היא וחרשים מקרוב באו שאין עושין כן ויש לגעור בהן אע"כ ממולאים בנבינה רבוה לא אתו למיטעי לאוכלן עם בשר או שיש בהן הרבה חמאה שניכר שהיא של חלב :

ף והנה בזמנינו זה עושים האופים פת צנומה שקורין סוחארקעס ויש מהם של חלב וקורין זה מילבי"א סוחארקעס ואין הפרש בתבונתן בינם לבין שאינם לא של בשר ולא של חלב ולכאורה אסורים באכילה וישאלתי לאופים בני תורה ואמרו לי שאלו של חלב ניכרים הרבה במראיתם בפני שוכנם שאינם רובין בכלל לאחרים ועוד אפשר לומר משום דעל יוהר טיום אחר וזין לוקחין ובזמן מועט לא חיישינן כמ"ש בסעיף ד' [וקיי"ל להקל בפירש"י וכהכמנ"ס פמ"ם מנ"י ע"ם] :

ק הגאון טהרי"ם ז"ל נשאל על מיני גלוסקאות שהי אופין בשומן האליה ונמברים כך בחנות [תשו' מהרי"ט ס"ה] והשיב דלבני העיר אין חשש ברבר דכיון שנהגו כך ונתפרסם הדבר לא יבואו לאכלם בחלב ואע"פ שבתחלת ההנהגה היה באיסור מ"ם עתה שכבר נתפרסם אין איסור ולא גרע זה משינוי דמותר ורק יש לחוש לעוברים ושבים מעיר אחרת שיקנום ויאכלום בחלב ופשיטא שיש לנו לחוש גם לאורחים לתרים מכשול מלפניהם ומ"ם אם אין משימים שומן אליה אלא דבר מועט באופן שיש ס' מהקמח נגד השומן אין חשש ברבר ע"ש עור בתב דגלוסקאות הנקראים אלחש"ו אף שיש בהם שומן ברי נתינת טעם מותר שממולאים מיני מתיקה ואין דרך לאוכלם בחלב ע"ש [וכניתו הפר"ח סק"ם] :

דן מרבדין יש ללמור דרבר שנתפרסם שוהו שכ חלב או של בשר אין חשש ולפ"ז גם במאכלי חלב שלנו שעושים האופים כיון שנתפרסם לכל העולם שוהו מאכלי חלב מוהר לקנותם ולאכלם אם נאפים אפילו בלא שינוי וא"כ גם בסוחארקעס שכתבנו בסעיף ו' אר נתפרסם לכולם שוהו מחלב אין איסור ברבר וגם בדבו שאין דרך לאוכלם בחלב מוהר לעשות בשומן וכן להיפוך וצ"ע לדינא ויש להתיישב בזה [פמ"ת נכסד ג"ל ממקר כנומן חלב לתוך יין ולפמ"ם דרך נפת נזרו מין זם ספלה כלל ועפמ"נ בתקר כלם כמוגע מם מיתר ומין כמן ספק דלמ חילקו מז"ל בזה ובכל מופן מסיר וכן מסיק פוף ז"ל ומס נתפרב ככר זס נכככרות נרמס לים להתיר כלין יכם כיכם ולמ מייך כמן מה"ל דמין מיסורו מחמת עלמו ומס נפל ספת כמסור ליהקות פמ"ם הח"ל סק"ם דלמ כנ"ל פ"ם ופמ"ם נפי' פ"ז סעיף] :

ם אם זב שומן של בשר או חלב החת הפת בתנור פסקו הגדולים שיחלקו ותפת לבע"ב באופן שיתאבל בו ביום [פלתי סק"כ] ויש שהתירו ע"י עשיית סימן בכל ככר כנון אם זב חלב נשום טעם נבינה על כל ככר בנוסא ואם זב שומן בשר לשום בשר בכל ככר [חכ"ם] ולענ"ר נראה ראין להחמיר כלל בזה דבין דוהו נזירת חכמים לא נזרו רק על העושה פת באופן זה בין שעשה בשונג ובין שעשה במזיר ס"ם הרי נאפה הפה שלא כהקון חכמים אבל במקרה שאירע והפת נאפה כרין נמור מנין לנו לאסור ום"ם ביון שבך הורו ברורות שלפנינו קשה לעבור על רבריהם מיהו עכ"פ אין להחמיר בזה הרבה [ומינו לומה לדינו על סרמ"ם כמ"ם נספיף י"ם] :

ע"פ היתר שנתבאר רבפת מועם שרי כתב רבינו הרם"א דלכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות גם בשומן לכבור שבת כי כל זה מיחשב כרבר טועם ום כי צורתן משונה מישאר פת וכ"ש פלאדי"ן או פשטיר"א רמותרין ואין לאפות שום פת עם פלאדין או פשטידא בהנור רחיישינן שמא יזוב כן השומן אל הפת ואם זב החתיו דינו כאלו נלוש עמו ונוהגין לשום הטפילה בפי הפנור ואפילו הוא במחבה נוהגין להחמיר לכתחלה עכ"ל :

יא וזה שכתב שאין לאפות פת עם פלאדין או פשטירא והו כשהפלאדין או הפשטירא אינו במחבת אלא נאפה על קרקעיתו שכ תנור ובזה הוה וראי כלישה לכתחלה ואפילו כשהם רחוקים זה מזה והתנור רחב אסור לכתחלה [ם"ך סק"נ] וט"ם כשלא ראינו שוב בתנור לא מחזקינן איסורא אבל כשראינו שוב מחוץ לפשטירא יש לאסור אף כשלא ראינו שוב תחת הפת עצמו רהוה ספק אחר שמא זב תחת הפת ושמא לא זב וכספק אחד יש לאסור ועוד רהוה ס"ם לאיסור שמא זב תחת הפת ואת"ל שלא זב שמא מפעפע השומן בכל התנור [ע"ם וזו"ק] וזה שכתב שנתנו לשום הטפילה בפי ההנור בוונהו לפשטירא כלומר שאין שמין הפשטירא בתוך התנור אלא בפי ההנור רמשם אין תריח נבנם כל כך וגם אין חשש שיזוב תחת הפת ואח"כ כתב ראפילו בשהפשטירא הוא בכלי כמו בטחבה וביוצא בזה נהגין להחטיר לכתחלה משום חשש זיבה ומשום חשש ריח ועיקר דינא דריחא יתבאר בסי' ק"ח בם"ד ועתה אין מרקרקין בכך כי אצלנו הפשטירא בכלי וגם היא מכוסה בכלי ולכן אין שום חשש בזה כמו שיתבאר שם [ג"ל דכוונת הלב תהת פת ים להתיר פ"י נפילת מקום סנל כשומן מין להתיר למפעפע כמולו במ"ם נסי' ק"ם סנל חלב מינו שמן במ"ם נסי'] :

יב וכן אסרו חכמים לטוח את התנור באליה ואפור לאפות שם פה ואם אפאו דינו כעיסה שנלושה בחלב ואין מוסכין על קינוח שא"א להנור להתקנח פה ולכן אין אופין בו פת עד שיטיקנו מבפנים עד שיתלבן שיהא נצוצות נהוין ממנו ואפילו [אם התנור היא של בוביא כלומר כלי חרס שמסיקין תחתיו ואופין עליו עוגות אין לו היהר ע"י היסק מבחוץ וכן אם מחו בחמאה ובלל גדול הוא דתנור של חרס העשוי ע"י רובדים

ויהי בשמוע יעקב את בניו ויקרע שמעון ולוי את בגדיהם ויאמרו אל אחיהם את האיש כאשר עשה את שכם כן עשה את פלגשו ויאמרו הכזונה יעשה את אחותנו ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי אתם עכרתם אותי להבאישני בישב הכנעני ובפרזי ואנכי מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי ויאמרו הכאחותנו יעשה את הזונה

הפטרת וישלח עובדיה

כה אמר ה' אלקים לאדום שמועה שמענו מאת ה' וציר בגוים שלוח קומו ונקומה עליה לקרב: הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד: זדון לבך השיאך שוכני בחגוי סלע מרום שבתו האמר בלבו מי יורדני ארץ: אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה': אם גנבים באו לך אם שודדי לילה איך נדמית הלא יגנבו דים אם בצרים באו לך הלא יניחו עוללות אם עוללות יבצרו לך הלא ישאירו ענבלות: איך נחפשו עשו נבעו מצפניו: עד הגבול שלחוך כל אנשי בריתך השיאוך יכלו לך אנשי שלומך לחמך ישימו מזור תחתיו אין תבונה בו: הלא ביום ההוא נאם ה' והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשו: ועתה תחת אשר חמס אחיך יעקב תכסך בושה ונכרתת עולם: ביום עמדך מנגד ביום נכרים שבו חילו ונכרים באו שעריו ועל ירושלם יידו גורל גם אתה כאחד מהם: ואל תרא ביום אחיך ביום נכריו ואל תשמח לבני יהודה ביום אבדם ואל תגדל פיך ביום צרה: אל תבוא בשער עמי ביום אידם אל תרא גם אתה ברעתו ביום אידו ואל תשלחנה ביחיל בחילו: ועמדת על הפרק להכרית את פליטיו ואל תסגר שרידיו ביום צר: כי קרוב יום ה' על כל הגוים כאשר עשית יעשה לך גמולך ישוב בראשך: כי כאשר שתיתם על הר קדשי ישתו כל הגוים תמיד ושתו ולעו והיו כלוא היו: ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש וירשו בית יעקב את מורשיהם: והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר: וירשו הנגב את הר עשו והשפלה את פלשתים וירשו את שדה אפרים ואת שדה שומרון ובנימין את הגלעד: וגלות החיל הזה לבני ישראל אשר כנענים עד צרפת וגלות ירושלם אשר בספרד ירשו את ערי הנגב: ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה:

הפטרת וישלח מלאכי

משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי: אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו ליעקב נאם ה' ואאהב את יעקב: ואת עשו שנאתי ואשם את הריו נחלתו לתנות מדבר: כי תאמר אדום רשנו ונשוב ונבנה חרבות כה אמר ה' צבאות המה יבנו ואני אהרוס וקראו להם גבול רשעה והעם אשר זעם ה' עד עולם: ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל ה' על גבול ישראל: בן יכבד עבד את אדניו ואם אבות אני איה כבודי ואם אדנים אני איה מוראי אמר ה' צבאות אליכם הכהנים בוזי שמי ואמרתם במה בזינו את שמך: מגישים על מזבחי לחם מגואל ואמרתם במה גאלנוך בזתם שלחן ה' הוא: וכי תגישו עור לזבח אין רע וכי תגישו חולה ורע אין טוב הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך אמר ה' צבאות: ועתה חלו נא את פני אל ויחנן לנו מידכם היתה זאת הישא מכם פנים אמר ה' צבאות: מי גם בכם ויסגר דלתים ולא תאירו מזבחי חנם אין לי חפץ בכם אמר ה' צבאות ומנחה לא ארצה מידכם: כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה כי גדול שמי בגוים אמר ה' צבאות: ואתם מחללים אותו באמרכם שלחן ה' מגואל הוא ונובו נבזה אכלו: ואמרתם הנה מתלאה והפחתמוהו אמר ה' צבאות והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה והבאתם את המנחה הארצה אותה מידכם אמר ה': וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונודר ומזבח מום לה' כי מלך גדול אני אמר ה' צבאות ושמי נורא בגוים:

ספר

ערוך השלחן

מאתי יחיאל מיכל בהרב מוהר"ר אהרן הלוי עפשטיין החונה בק' ניאוזהרדק בעה"מ. ספר ערוך השלחן על ח"מ ועל יורה דעה וספר אור לישרים על סה"י לר"ת.

אוכא לבית הדפוס בהצנאות הגאון חמחבר ע"י בית מסחר ספרים של הר' יוסף צבי לעזן נ"י בווארשא (רחוב מילא נומר 2) בחרה"ג ר' שמואל וצ"ל שהיה אב"ד בק' וואלפשין השנת תר"ש עד תר"ך ואחר כך משנת כת"ר עד י"ט כסליו תר"ם היה ראב"ד ומר"צ במעזריטש יע"א ושם מנוחתו כבוד. תנצב"ה.

וואַרשא

שנת תרס"ה לפ"ק

סימן צח דיני איסור שנתערב בהיתר ואופן בימולו, ובו פ"ד סעיפים:

א איפסקא הלכתא בגמ' [פסחים מ"ד:] דבכל התורה כולה אין היהר מצטרף לאיסור לבד בקדשים ונזיר אבל טעם בעיקר והיינו לעשות טעמו של איסור בעיקרו של איסור אמרינן בכל התורה כולה ויש בזה פלוגתא דרבוותא אם וזהו מן התורה או מדרבנן כמו שיתבאר בס"ד ונ"מ לענין ספק דאם הוא דאורייתא אולינן בספיקא להחמיר ואם הוא מדרבנן הולכין להקל כמו שיתבאר ויש לנו לבאר מהו היתר מצטרף לאיסור ומהו טעם בעיקר:

ב היתר מצטרף לאיסור כגון שאכל חצי זית בשר וחצי זית חֵלֶב ביחד ולא בלעו זה מזה אין ההיתר משלים להאיסור שנתשביניהו כאלו אכל כזית כולו של חלב ורק באיסורי נזיר הדין כן שאם אכל חצי זית לחם וחצי זית ענבים בבת אחת לזקה עליו וכן בקדשים רבשם ריבתה התורה אבל לא בכל האיסורים ומעם בעיקר מקרי שנתפשט טעם האיסור בכל ההיתר כמו שיתבאר ואינם ענין זל"ז דיכול להיות דמאן דאית ליה היתר מצטרף לאיסור ליה ליה טעם בעיקר דהיתר מצטרף לאיסור חמירא ליה מפני שיש שם עכ"פ ממשו של איסור אף שאין בו כזית שלם ההיתר מצרף משא"כ בטעם בעיקר אין שם ממשו של איסור כלל וכן יבול להיות דמאן דאית ליה טעם בעיקר ליה ליה היתר מצטרף לאיסור וטעם בעיקר חמירא ליה מפני שטעם האיסור מתפשט בכל הכזית משא"כ בהיתר מצטרף לאיסור [רשב"ם חולין נח: ד"ה כרמב"ן ז"ל] מיהו לדינא קיי"ל בס"ש דבכל האיסורים אמרינן טעם בעיקר ולא היתר מצטרף לאיסור ובנזיר וקדשים איתא לתרוייהו:

ג לפי מה שנתבאר אין לשאול להסוברים דטעם בעיקר הוא מדרבנן מה ראו חכמים להחמיר בטעם בעיקר ולא בהיתר מצטרף לאיסור די"ל דחמירי להו טעם בעיקר מהיתר מצטרף לאיסור מפני הטעם שכתבנו אמנם גם בלא זה אין זה שאלה כלל דבהיתר מצטרף לאיסור כיון שיש חצי שיעור איסור בעין לא הוצרכנו לחומרת חכמים דחצי שיעור אסור מן התורה משא"כ בטעם בעיקר דמן התורה אין כאן איסור כלל כיון דליתא לאיסורא בעיניה לכן החמירו בו חכמים ועוד דבטעם בעיקר מצינו שנם התורה החמירה בו בניעולי בלי מדין כמו שיתבאר בס"ד ולכן החמירו חכמים בכל האיסורים:

ד בטעם בעיקר יש תרי גווני האחד שלא נבלע בההיתר מהאיסור רק הטעם בלבר בלא שום ממשות איסור כמכואר בגמ' שם לנבי נזיר ששרה ענבים במים ובלעו המים טעם מהענבים וכה"נ בשארי איסורים כגון ששרה או בישל כל פרפה במים שבלעו המים טעם הבשר והשני שממשו של איסור נבלע בההיתר אך אינו ניכר בפ"ע בגון בשר פרפה שנבלע בבשר כשרה דהנם שממשו של השומן נכנס בהבשר מ"מ סוף סוף אינו ניכר כפ"ע ומקרי טעמו ולא ממשו וכנזיר בכה"נ ששרה פתו ביין ונבלע בהפת ממשו של היין ומ"מ אין זה רק טעמו ולא ממשו וכן פידש"י להדיא בפ' השוכר את הפועל [סז:] על מה דאמרינן שם טעמו ולא ממשו כגון חלב שנפל לקדירת של בשר או חֵלֶב שנפל נימוח שאין ממשו כעין עכ"ל:

ה וראיה לדבר זה דגם כשנבלע ממשו של איסור לא מקרי רק טעם כמה שאמרו בחולין [קח:] לגבי בשר דזהו טעמו ולא ממשו ובשר שנפל לחלב רותח בשאין שם ששים נאמרו שניהם ובהחלב אין באן רק טעם הבשר אבל בהבשר יש עצמיותו של חלב אלא שאינו ניכר ועכ"ז קרי לה טעמו ולא ממשו ואע"ג דבב"ח לא רמי לכל האיסורים דהא אפילו מאן דס"ל דבכל האיסורים טעם בעיקר מדרבנן מ"מ בבב"ח ודאי הוא מן התורה שהרי והו עיקר איסור בב"ח דדרך בישול אסרה תורה [תוס' עז] מיהו עכ"פ לענין שם טעם בעיקר הוי ראיה ברורה דגם בנבלע נוף האיסור לא מקרי רק טעמו ולא ממשו וזהו דעת רוב הפוסקים:

ו ומ"מ יש מרבותינו דס"ל דאם האיסור נבלע כההיתר לא מקרי טעם בעיקר אלא ממשו של איסור ובבב"ח לא חשבינן טעמו ולא ממשו רק לנבי החלב ולא לנבי הבשר [רשב"ם עז] ודעת הרמב"ם כרש"י כמו שיתבאר אך יש מהראשונים שכתבו דלרש"י כל שניטוח נוף האיסור בתוך ההיתר ואינו ניכר אפילו הוא כל כך הרבה עד שיש מהאיסור כזית ככדי אכילת פרס נ"כ לא מקרי רק טעמו ולא ממשו [תרלכי ר"פ השוכר ופנמ"י רפ"ו ממכ"ם וכ"כ הלח"מ עז וכ"מ מבב"ח] ואין כן דעת הרמב"ם ורוב הפוסקים כמו שנבאר בס"ד:

ז דעת רש"י דטעם בעיקר אין איסורו מן התורה אלא מדרבנן וזהו שאמרו חו"ל [עז] כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו ואע"נ דילפינן מקראי בפסחים שם ממשרת על טעם בעיקר ס"ל לאמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא משום דילפינן לה מנזיר ומניעולי מדין והזה להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין [רש"י חולין נח:] דמן התורה כל איסור בטל ברוב היתר דבתיב אחרי רבים להטות ואפילו מין בשאינו מינו דעתן טעם ליה לן בה וארבה לרש"י מין במינו חמור יותר כמו שיתבאר ורק רבנן אסרו בנתינת טעם במין בשאינו מינו ושיערו עד ששים ולפ"ז איסור שנפל לתוך היתר מין בשאינו מינו ונשפך באופן שא"א לידע אם היה ששים אם לאו הולכין להקל כדין כל ספק דרבנן:

ח ונם רעת הרמב"ם ברפ"ו ממאכ"א בן הוא שבתב וז"ל דבר אסור שנתערב בדבר טותר מין כשאינו מינו בנותן טעם ומין במינו וכו' יבטל ברוב כיצד חלב הבליות

הכליות שנפל לתוך הנריסין ונימוח הכל טועמין את הנריסין אם לא נמצא בהם טעם חלב הרי אלו מותרין ואם נמצא בהם טעם חלב והיה בהן ממשו הרי אלו אסורין מן התורה נמצא בהם טעמו ולא היה בהם ממשו הרי אלו אסורין מדברי סופרים ביצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל נ' ביצים מן התערובות אם אכל מן הנריסין כנ' כצים הואיל ויש כהן בזית כן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים אבל פחות מנ' ביצים מבין אותו מכת מרדות מדבריהם וכן אם לא היה בתערובות בזית בכל נ' ביצים אע"פ שיש בהם טעם חלב ואכל כל הקדרה אינו לוקה אלא מכת מרדות עכ"ל ואיהו ס"ל דבזית בכא"פ הוא כנ' ביצים ורש"י ותוס' ס"ל בד' ביצים וכן הוא דעת הרא"ש והטור בסי' זה ע"ש :

סו ולמדנו מדבריו דס"ל טעם כעיקר הוא דרבנן וכל שנימוח האסור הוה רק טעם אך כשיש כזית בכא"פ מקרי ממשו של איסור ויראה לי דזה שכתב בשאכל פחות מג' ביצים מבין אותו מכת מרדות מדבריהם אין כוונתו דאין כאן איסור תורה שהרי לדעתו כשיש כזית בכא"פ מקרי ממשו של איסור וא"כ אף כשאכל פחות מכשיעור אסור מן התורה בדין חצי שיעור ולוקין מדרבנן כמ"ש בפי"ד והכאנו זה בסי' פ"ה ע"ש אבל כשלא היה בתערובת כזית בכא"פ אין כאן איסור תורה כלל דהוה טעמו ולא ממשו והרמב"ם השוום רק לענין מכת מרדות אבל בעצם איסורם אינם דומים זל"ז ונמצא לפ"ז דהרמב"ם ס"ל כרש"י בעיקר דין דטעם כעיקר דאינו אלא מדרבנן אבל בכזית בכא"פ חולק עליו [וזש שכתב הכ"מ דס"ל כרמ"י כוונתו על עיקר לכריו ומתירין קיים סלמ"מ ע"ש] :

ו ודע שיש בזה שאלה גדולה דאיך אפשר לומר דטעם בעיקר לאו דאורייתא והא התורה צוותה להגעיל כלי מדין מפני כליעת איסורים ומה שייך על זה לומר דאין מלמדין דזה שייך על לימוד אחר אבל על אותו לימוד הרי בע"כ לימדתנו התורה שהטעם אוסר והשיב הרמב"ן ז"ל דהתורה עשתה מעלה בכלים שבלעו איסור שתאסר הכלי ותיאסר פליטתו כי היכי שעשתה מעלה בכלי עכו"ם דליבעי טבילה כמו כן עשתה מעלה בכלי איסור דליבעי הגעלה [רפ"ס נתפ"נ כית ל' סעי ט'] ולפ"ז חמור יותר האיסור הבלוע בכלי מבלוע במאכל היתר אבל אין להרין דהגעלת כלי מדין היה משום כליעת בשר בחלב דכבב"ח ודאי טעם בעיקר דאורייתא בפ"ש דא"א לומר כן דכבר כתב הרמב"ם בפ"ט ממאכ"א דין ו' דאין איסור בב"ח חל לענין אבילה על נבלה לפי שאין איסור חל על איסור ובארנוהו בסי' פ"ז סעיף י"ב ובמדין שחיטתם נבלה ואין איסור בב"ח חל עלייהו :

יא אבל דעת רבותינו בעלי התוס' והרשב"א והרא"ש והטור דטעם בעיקר דאורייתא דבכל הש"ם מוכח דילפינן מקראי ואין זה אסמכתא בעלמא וראיה גדולה מכלי מדין שהתורה אמרה טעם בעיקר דכיון שנתן האיסור טעם בהיתר נהפך ההיתר להיות כולו איסור ולוקין על כל כזית שבו [רפ"ס פנ"ע סנ"ס נסס ר"ת] וזה שאמרו בטעמו ולא ממשו שאין לוקין עליו זהו כמין בזיונו [סס] אמנם כמה מרבותינו כתבו [סס ונתוס'] דגם בשאינו מינו כל שאין מהאיסור כזית בכא"פ מההיתר אף שהוא איסור דאורייתא מ"מ אין לוקין עליו משום דאין על זה לאו מפורש ורק ילפינן לה מנזיר או מכלי מדין ואין זה רק איסור עשה ועל זה אמרו טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו [סס] וטעמו וממשו דלוקין עליו זהו בשיש כזית בכא"פ ואו לוקין על כל כזית שבו וכמ"ש השיר ז"ל ושלא בזיונו אסור מן התורה עד מ' אלא שאין לוקין עליו עד שיהא בו כל כך מן האיסור עד שיהא בתוך כל ד' ביצים מההיתר כזית מן האיסור ואז חייב על כל כזית וכזית ממנו עכ"ל משום דההיתר נהפך להיות כולו איסור :

יב וזהו שלא כדעת הרמב"ם שהבאנו בסעי' ח' דאע"ג דבענין כזית בכא"פ ס"ל כהטור והפוסקים שהבאנו מ"מ הרי כתב מפורש שאינו חייב מלקות רק באיסל נ' ביצים ואינהו ס"ל דעל כל כזית חייב מלקות דהרמב"ם לא ס"ל דההיתר נהפך להיות איסור ולכן צריך שיאכל כל הפרס בבדי שיהיה בו כזית מן האיסור ואינהו ס"ל דכל ההיתר נהפך להיות כולו איסור ולכן בכל כזית ממנו חייב ואין זה מנדר היתר מצטרף לאיסור ביון שבכל ההיתר יש טעמו של איסור וזהו עיקר ההפרש שביניהם כמ"ש בסעי' ב' ויש מי שרחה דברי הרא"ש והטור שמחייבים על כל כזית דא"כ הוי זה היתר מצטרף לאיסור ואין זה ריחוי בלל מטעם שבתבנו [ע"ס פנס"ג ס"ס מ"ו] ובסעיף י"ז יתבאר עוד בזה ע"ש :

יג שנו חכמים בפ"נ דחלה העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייב בחלה ואדם יוצא בו י"ח בפסח ואפילו אם האורז רוב והחטים מיעוט [ונמיס עמ'] והנה למאן דס"ל טעם בעיקר דאורייתא וחייבין על כל כזית שבו א"ש אבל למאן דס"ל טעם בעיקר דרבנן צ"ל דהכא לאו טעם הוא אלא ממשו ואע"פ שפרשנו דבל היכא שאין האיסור ניכר בפ"ע מקרי טעמו ולא ממשו והכא כיון שעשה עיסה הרי נבללו ביחד ואין החטים נברים בפ"ע דאף שהעיסה נתרבה ע"י החטים הא בשומן שנבלע בהיתר ג"כ הרוטב נתרבה עי"ז ועכ"ז חשבינן לה טעם ולא עיקר וה"נ בן הוא [רפ"ס שם] ומ"ם לא דמי דהתם ממשות השומן שהיה בבר נימוח ונתבטל אבל הכא התערובת היא ממש כבראשונה אלא שנשתנה מעט בעניני דמתחלה היה קמח ועכשיו עיסה סוף סוף ממשו לא נשתנה ממה שהיה בתחלה והוי טעמו וממשו [ע"ס שם] וזה שיוצא בבזית מהעיסה ודאי דבן הוא דבין דהטעם נתפשט בכל העיסה ולמאן דס"ל טעם בעיקר

כעיקר דאורייתא כמו כן לענין מצוה הוה טעם כעיקר ויוצא בכל כזית ידי חובתו ואף דלענין מלקות לא לקי עד שיאכל כזית מנוף האיסור והו נוה"כ [סמ] וממילא כיון דבאן יש טעמו וממשו לבן בכל כזית יוצא י"ח אף לטאן דלא ס"ל טעם כעיקר דאורייתא כיון שיש כאן טעמו וממשו ולא דמי למלקות [כנעל"ד] :

יד אמנם באמת אין אנו צריכים לכל זה דבירושלמי שם בחלה מביא מחלוקת בזה דרשב"ג אומר שם דלעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא רוב דנן וממילא דגם לענין יוצא י"ח בפסח ג"כ אינו אלא ברוב דנן ואיתא שם דהלכה כרשב"ג ואולי דעת רש"י באמת כן הוא וכן נראה דעת הראב"ד בפ"ו מחמץ ומצה ע"ש אמנם אפילו להרמב"ם שם שפסק כסתמא דמשנה ג"כ יש בזה טעם אחר המבואר בירושלמי בפ"ק דחלה [הל' ח'] שהחבים נוררים את האורז ומהבבים את האורז באלו הוא חמים וכן הוא דעת הרמב"ן ז"ל כמ"ש הם שם וא"כ אין למדין מדין זה לשארי דינים [ומ"ש על הרמ"ם וסי"ם בלח כתבו טעם זה במניפר סם לכלים פ"ם ומק] :

טו התור והש"ע תפסו לעיקר דטעם בעיקר הוי דאורייתא במין בשאינו מינו וצריך ששים מן התורה אבל מין במינו בטל מן התורה ברוב ורק מדרבנן צריך ששים כמו שיתבאר ולכן פסקו בסעיף כ' דאם נתערב מין במינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו אם נודע שהיה רובו היתר מותר ואם לא נודע שהיה רובו היתר אסור אבל נתערב בשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו אפילו נודע שהיה רובו היתר אסור עכ"ל כלומר עד שנדע בבירור שהיה ששים נגד האיסור דזהו ספיקא דאורייתא והולכין בה להחמיר :

טז יש מי שאומר דזה שנתבאר דבכזית בבא"פ לוקין זהו במעמו וממשו אבל ממשו ולא מעמו כנון שאינו נותן טעם אינו לוקה והוה במין במינו דבטל ברוב [פרי"ם פ"ח סי' ממ"כ] והסברא נותנת כן דהא עיקר חומרא דמין בשאינו מינו הוא מפני נתינת טעם ולכן כל שאינו נותן טעם הוה במין במינו וכן מבואר מלשון הרמב"ם שהבאנו שכתב שהרי טעמו וממשו קיים וכן הוא לשון הש"ם וממילא משמע שאין החיוב רק במעמו וממשו וכשם שמעמו בלא ממשו אין בו חיוב כמו כן בממשו בלא מעמו ולכן אע"פ שמדברי התור בא"ח סי' תמ"כ משמע תכשיש כזית בבא"פ לא בעינן טעם ע"ש מ"ם י"ל דרק לנבי חמץ החמיר ולא לנבי שארי איסורים או אולי דגם בשם אין כוונתו בדוקא משום דזהו מילתא דלא שביחא שיהא כזית בבא"פ ולא יהן טעם וצ"ע לדינא :

יז ודע דבמחלוקת הרמב"ם עם הרא"ש והטור שבתבנו בסעיף י"ב מבואר בירושלמי פ"ו דנזיר [הל' ח'] ובב"ב דעדלה [פ"ק] בהרמב"ם דהכי איתא התם אמר ר' זעירא כל נותן טעם אין לוקין עליהם עד שיטעום טעם ממשו של איסור ונזיר אפילו לא טעם ממשו של איסור אמר ר' בא בר ממל כל נותני טעם אין איסור והיתר מצטרפין והנזיר איסור והיתר מצטרפין מתניתא מסייע לדין וכו' מתניתא מסייע לר' זעירא כזית יין שנפל לקדרה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל כולה על דעתיה דר' בא בר ממל מבזין שאכל ממנה כזית יהא חייב עכ"ל הרי להדיא דרק משום היתר מצטרף לאיסור חייב על כל כזית ממנה אבל משום טעם בעיקר אינו חייב עד שיאכל כזית מהאיסור ולא אמרינן דההיתר נהפך בולו לאיסור וזהו בטעם בעיקר בנזיר וממילא דה"ה בכזית בבא"פ בכל האיסורים דמאי שנא ועוד שהרי הרא"ש כתב כן על טעם בעיקר ע"ש [וכ"כ רמ"י בפסחים מל' ל"ם ומכני וכו' סמס פ"כ מל פרס רמנו סימור ל' כ"ניס יכו' עכ"ל פ"ם] :

יח זה ששיערו חכמים בביטול איסורים בששים אינו מפורש בתורה אלא שכך שיערו חו"ל ראפילו איסור חריף כמו בצל וצנין בבך הוא נותן טעם ולא יותר ולכן אף שוראי יש שגם בפחות מזה אין נותנין טעם לא פלוג חכמים ונזרו ואמרו כל איסורי תורה בששים ומצאו לזה סמך מן המקרא מזרוע בשלה המורם מאיל נזיר שניתן לכהן ואסור לישראל ועכ"ז מבשלין אותה עם שאר האיל שהוא מותר לישראל ולא חששה התורה מה שהאיל קיבל טעם מן הזרוע ושיערו שהזרוע היא אחד מששים מן האיל ש"ם דבטל בששים ואין זה דרשה גמורה שהרי זהו מין במינו ואנן לפינן לה לאינו מינו אלא אסמכתא בעלמא הוא [עיתוס' נזה: ד"ה ומתן וגם"ם סם סכתבו כן וכ"כ כל פרפשוניס] :

יט ודע דלדעת רש"י [סם ל"ם למעם כעיקר] יש שנותן טעם ביותר מששים אלא שטעם קלוש הוא אף אם יתן טעם ולכן בסתמא לא חיישינן ליה אבל אם יטעמו שיש בו איזה טעם אף שיש ששים אסור ובפחות מששים אינו מועיל טעימה אבל רבותינו בעלי התוס' וכל הראשונים חולקים על זה ום"ל דיותר מששים איט בנדר טעם בלל וא"צ טעימה ואדרבא בפחות מששים בשטועמין ואין בו טעם מהאיסור מותר וכן הוא הסכמת כל הפוסקים והטור והש"ע כמו שנבאר בם"ד :

כ ח"ל הטור ופירש"י הא דסמכינן אקפילא דוקא בראיבא ס' ואפ"ה לא שרי עד שיטעמנו קפילא אבל קפילא בלא ס' או ס' בלא קפילא לא וה"ם בראיהא קפילא אבל מין במינו לא שיך ביה בעימת קפילא או אפילו מין בשאינו מינו וליבא קפילא א"צ לחזור אחריו ואי אית ביה ס' שרי והרמב"ן חילק היבא שמבירין האיסור ולא נתערב ממנו אלא צירו וטעמו כיון שמן הדין לא היה לנו לשער אלא בטעמו אלא שאין אנו יודעים כמה הוא בהא סמבינן אקפילא אע"פ שאין ס' כנגד נוף האיסור אבל כשנוף האיסור נתערב וצריכין ס' לבטלו אז לא סמבינן אקפילא בבציר

מס אבל כם' מיהא שרי וא"צ לחזור אחר קפילא כלל ור"י פירש רכבל ענין סמכינן אקפילא אפילו בכציר מם' וכם' א"צ קפילא בלל אפילו אם הוא לפנינו ולזה הסכ"ם א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל :

כא ונמצא רלרש"י הקפילא הוא לחומרא כשיש ס' ובלא ס' לא מהני קפילא רק ברליכא קפילא סמכינן אששים רהולך לשיטתו דנם ביותר מששים אסור אם נותן טעם כל שהוא ולכן בטעם גמור שהוא עד ששים לא סמכינן אקפילא ורעה ר"י והרא"ש דיותר מס' אין באן מעם כלל ואם אפילו נרגש איזה טעם הוא טעם קלוש ואינו אוסר ולבן א"א לומר שחז"ל הצריכו קפילא כשיש ששים שהרי אפילו אם יאמר שיש טעם אינו אוסר ובע"כ שזה שהצריכו קפילא הוא לקולא ברליכא ששים משום רכמה דברים אין נותנין טעם אפילו בפחות מששים כמ"ש ורק ברליכא קפילא בהכרח צריך להיות ששים ואם לאו אסור והרמב"ן ז"ל הוא במכריע ום"ל כרש"י דבפחות מס' לא סמכינן אקפילא ובשיש ס' ומעמיה קפילא ואומר שיש בו טעם אסור אלא שא"צ לחזור אחר קפילא משום דע"פ רוב ליכא טעמא ביותר מששים ורק בטעם כלא נוף האיסור סמכינן אקפילא גם ברליכא ס' משום רזהו עצמו חומרא בעלמא להצריך ס' בנגד כל נוף האיסור לכך סמכינן אקפילא בכל ענין ומיקו משמע מדבריו דאפילו ביותר מס' אי מעמיה קפילא ואמר שיש בו טעם אסור אפילו בשניטל נוף האיסור ולא נשאר בו רק טעמו :

כב ומדברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות מאכר דבל שיעורי חכמים הוא בשאין באפשרי למיקם אטעמא בנון מין במינו או שנתערב במינו ושאינו מינו או שא"א להשיג קפילא אבל העיקר הוא מעימת קפילא דאם טועם ואומר שיש בזה טעם אסור אפילו ביותר מששים ואם אומר שאין בזה טעם מותר אפילו בפחות מששים [ועכ"] וזהו רעת רבינו הב"י שכתב בסעיף א' איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו בנון חלב שנתערב בבשר יטעמנו עכו"ם אם אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אלא שהוא פגום מותר והוא שלא יהא סופו להשביח ויצריך שלא ירע שסומכין עליו ואם אין שם עכו"ם לטועמו משערינן בס' וכן אם הוא מין במינו ביון רליכא למיקם אטעמא משערינן בס' עכ"ל הרי שהלה עיקר הדין בטעימה ומרסתם משמע דטעימה הוא בכל גווני בין לאיסור אף ביותר ממשים ובין להיתר אף בפחות מששים :

כג והנה זה שכתב דחלב דהיינו הרבא בבשר הוי מין בשאינו מינו יש חולקים בזה ויתבאר לפנינו בם"ד וזה שכתב רסומכין על טעימת עכו"ם בשאינו יודע שסומכין עליו משום דם"ל דקפילא שאמרו בגמ' שסומכין עליו הוא אפילו בשיודע שסומכין עליו משום דלא מרע נפשיה לומר שקר דאומן לא מרע אומנתו אבל בסתם עכו"ם צריך דוקא מסל"ת ורבים הקשו עליו דהא קיי"ל דאין עכו"ם מסל"ת נאמן בראורייתא רק בערות אשה שמת בעלה משום תקנת עגונות ולא ברבר אחר והשתא להסוברים טעם בעיקר ראורייתא איך סומכים על מסל"ת [ס"ך וט"ז פק"נ] אמנם באמת ל"ק כלל רלבר דזה הוי באיתחזק התירא שהרי המאכל יש לו חזקת בשרות אלא דאיתרע חזקתו בכה שהאיסור נפל לתוכו ובל חזקה דאיתרע לא אברה חזקתה עד שיתברר ההיפוך כמ"ש בסי' נ"א ע"ש אך גם בלא זה אין זה בגרר עדות בלל שהב"ד יקבלו ערות על זה ואין זה דק בגילוי מילתא בעלמא [ב"ם פנס"ג פנ"נ] שהרי זהו מילתא דעבירא לגלויי מיד [פר"ח פק"נ] שהרי הישראל יאכלנו מיד ויתגלה שקרו אם יכוב ורחוק שישקר ועוד ראפילו להסוברים מכ"ע דאורייתא אין כאן חשש איסור תורה שהרי הישראל כשיטעום אחריו יתוודע האמת ולבן אף אם שיקר והישראל יטעום טעמא דאיסורא הרי לא יאכלנה עור ולא נשאר החשש רק על קצה טעימה שיטעום הישראל אחריו וטעימה אינו איסור תורה [כרו"פ] ;

כד ויש ששאל למה לנו טעימת עכו"ם והרי בסי' מ"ב בחסרון המרה התרנו לישראל ללחוך בלשונו אם יש בכבד טעם מר אך אין זה שאלה בלל דהתם די בליחוך בעלמא אבל בכאן צריך קצת טעימה בבליעה להבין טעם האיסור לפיכך אסור לישראל לעשות כן [פ"ז סק"נ] ויש שלמר מבאן בשלוקחין בשר בן יקצב ואין ירוע אם הוא טלוח אם לאו שאסור ללחוך בלשונו להבין אם הוא טלוח אם לאו במו שאסור בכאן לטעום [ורימה] ולפי מה שבארנו לא רמי דלחיכה יש להתיר במו בסרה דטעימה דהבא גדולה מלחיכה [שם] ולעיל בסי' מ"ב בארנו עור בזה רי"א דאף לחיכה אין להתיר ע"ש ויש למנוע א"ע מזה אף בדבר פגום בבורית וכיוצא בזה [עפ"ת סק"ם] וזה שכתב שלא יהא סופו להשביח יתבאר בם"ר בסי' ק"נ ע"ש :

כה וכתב רבינו הרם"א שאין נוהגים עכשיו לסמוך אטעימה ומשערינן הכל בששים עכ"ל וי"ל בזה במה טעמים מעיקר הדין תרא דיש לחוש לשיטת רש"י דמעימה לא מהני רק ביותר מששים וביון רקי"ל ברעת רוב הפוסקים דבששים א"צ טעימה ובפחות מששים אנו חוששין לסברת רש"י והרמב"ן שבהבנו בסעיף ב' וגם הרשב"א והר"ן ז"ל סוברים בן [נ"י] ממילא דבטלוה לטעימתא ועוד שיש חששות בעיקר הסמיכה על מל"ת בם"ש וקפילא לא שביח בכל מקום ועוד דלפי מה שפסק בעצמו לקמן רבמין במינו אזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא במו שיתבאר בם"ד א"כ ממילא דלא שייך טעימה דטעימה אינה אלא על הטעם [ונפ"ע נ"ע בגמ' שסמכו על קפילא ונ"ל רק כשותן שחלוקין נס בטעם ויוק] :

כו תערובת איסור בהיתר מין במינו מן התורה בטל ברוב

ברוב ויש שרצו לומר ע"פ לשון הרמב"ם ברפט"ו דבעינן פי שנים בהיתר וכן מלשון הש"ס בכ"מ שאומד חד בתרי בטיל ואינו כן דכן הוא הלשון אבל באמה אם רק ההיתר רבה יותר מעט מהאיסור נתכטל האיסור בההיתר וכן הכריעו גדולי האחרונים ובכמה מקומות בש"ס אומר וליבטל ברובא אלמא דרק רוב בעינן ויש שרוצה להלק בין לח ליבש [פר"ח סי' ק"ע סק"ל] ואינו עיקר והחולק בזה הוי טועה ברבר משנה [סס] ומן התורה אין חילוק בין לח ליבש כמין במינו דכיון שאינו נותן טעם בטל ברוב אלא שחכמים אסרו בלח עד ששים ודבר זה יהבאר בסי' ק"ם בס"ד ובאינו מינו יבש ביבש דעה השור שם דנ"כ בטל מן התורה ברוב אלא שחכמים גזרו בס' מפני שכשיבשל ויהן טעם אסור מן התורה עד ששים אבל במין במינו לא גזרו ביבש מפני שלעולם לא יבא לירי איסור תורה אמנם דעת התום' בפסחים [מד] דבאינו מינו גם ביבש ביבש אסור מן התורה עד ששים [ויעש"ך סס סק"י] :

בז ודעת רש"י ו"ל בכ"ם דמין במינו אסור מן התורה במשהו משום רבזבחים [עח:] נחלקו ר' יהודה וחכמים דר"י סבר מין במינו לא בטל וחכמים סברי דבטל וכמה אמוראי סברי כר"י ולכן פסק רש"י במותו [חולין קט:] אבל בל רבותינו נחלקו עליו וס"ל דהלכה כחכמים וכן הוא דעת הרמב"ם בפט"ו ממאכ"א ע"ש ומרבריו שם משמע דבאינו מינו גם ביבש ביבש אינו בטל ברוב מן התורה שלא בדעת הסור שהבאנו ועוד ביאר שם דיש איסורים כמו י"נ ובבל שהחמירו בניטולו ואוסר במשהו במין במינו דבי"נ החמירו משום חומר האיסור ובבטל המעם משום דהו"ל דשיל"ם בן כתב הרמב"ם ובגמ' [עבו"ס עג:] איתא המעם דבההיתרו בך איסורו כלומר מפני שחטה אחת פוטרת את הברי לכן גם איסורו הוי בכל שהוא וטעמו של הרמב"ם הוא בירושלמי פ"ו רנדרים [וגס בס"ם שלנו נלריס נסי מסמע כן וכנר כתבו התום' שם לגריך שני בפעמים פ"ם] ;

כח והטעם דמין במינו בטל ברוב מתבאר בגמ' [מנחות נג:] דילפינן מעבודת יוה"כ דכתיב ולקח מרם הפר ומדם השעיר ומערבן ווורק על המוכח והרבר ידוע שדמו של פר מרובה מדם השעיר ועכ"ז קראה התורה דם השעיר ש"מ דדם הפר אינו מבטל דם השעיר ולוה דריש ר"י מכאן דמין במינו אינו בטל ורבנן ס"ל דהטעם הוא משום דכל העולין למוכח אין מבטלין זה את זה מפני קדושתה והסבירו הטעם ראם נאמר דהטעם משום מין במינו דאינו בטל היתה לה להתורה להשמיענו בדבר שאינו עולה למוכח ומרכתבה בדבר שעולה למוכח ש"מ דאי לאו הכי גם מין במינו בטל ע"ש ומשמע בגמ' דהכמים למדו ממקרא זה דמין במינו בטל וכ"כ הסמ"ג לאוין סוף מצוה קל"ח וכ"כ חרשב"א בתורת הבית [בית ל' שער ג'] :

כט אמנם רש"י ז"ל כתב הטעם מאחרי רבים להטות [כיצה ג: חולין נמ:] וכ"כ התום' בעבו"ם [סו:] וכ"כ הרא"ש בחולין [פ"ו סי ל"ו] וז"ל דנזירת הכתוב הוא דכהיב אחרי רבים להטות הלכך חד בהרי בטיל ונהפך איסור להיות היתר ומותר לאוכלן אפילו כולן באחת ומדרבנן החמירו וכו' עכ"ל ולענ"ד אין הדבר סובן כלל דמה ענין אחרי רבים להטות לתערובת איסור בהיתר רבנמ' [חולין יג:] ילפינן מאחרי רבים להטות לרובא דאיתא קמן במו סנהדרין ותשע חנויות והנה כמנהררין פשיטא דהמיעוט במלתה התורה כאלו אינם שהרי המיעוט אומר היפך מהרוב ושני הרברים א"א להיות ואמרה הורה שהאמת עם הרבים אבל הכא בע"כ ישנם לשניהם בעולם וכן בתשע חנויות אנו אומרים שהנמצא הוא מרוב הכשרות ואין כאן מרפות אבל שתתבטל המרפות בתוך הכשרות מנ"ל וכן כל מיני רוב שבש"ם כן הוא שהולין בהרוב ואין כאן איסור ומה ענין זה לתערובת ובשלמא לדעת הרשב"א שיתבאר בסי' ק"ם דאסור לאכול כולם כאחת רק אחת אחת שפיר י"ל דאותה שאוכל אנו תולין שהוא מהרוב ועל האחרונה אנו אומרים שהיא מהרוב והאיסור בכר נאכל כמו שיתבאר שם אבל הרא"ש שמתיר לאוכלם כולם כאחת ושהאיסור נהפך להיות היתר מנ"ל לומר כן ועוד מנ"ל לרבותינו לומר מעם אחר ממה שמבואר בגמ' ומי הכריחם לזה :

ל ויראה לי דוראי עיקר הדרשא היא מדם הפר והשעיר אלא משום רבנמ' שם הקשו לרבנן ואימא עד ראיכא מין במינו ועולין קשיא עכ"ל כלומר דשמא גם עולין בלא מין במינו מבטלין זה את זה וכן מין במינו בלא עולין ורק כשיש שניהם עולין ומין במינו אין מבטלין וא"ו וקבלה ביד הגאונים דכל היכי שהגמ' קאמר קשיא איננה קושיא מוחלטה וכן בלא"ה יש לדקדק לרבנן איך יש ללמוד מכאן דמין במינו בטל הרי התורה הוצרכה בזה להורות דעולין אין מבטלין וא"ו אבל מנ"ל לדייק דלהיפך בלא עולין גם במין במינו מבטלין וא"ו ואי משום דא"כ לשמעינן עולין במין בשאינו מינו א"א לומר כן דבל עולין הם מין במינו לרבנן כמו שיתבאר ונם בעיקר הליסור של ר"י ורבנן מהך קרא יש להבין הלא התורה צותה לעשות כן ואיזה יתור יש בפסוק זה דאתי ללמד :

לא ולכן נראה דחו"ל דקדקו דהיה לו לכתוב ולקח מדם הפר והשעיר ומדכתיב ומדם השעיר ש"מ דאתי לדרשא להורות שאין דם השעיר בטל בדם הפר וא"כ יש להבין למה לנו ליסוד על זה ומאין יש לומר דליבטל שהצריכה התורה לומר דלא ליבטל אלא ודאי דנם זה הוא בכלל אחדי רבים להטות ולוה השמיענו דבאן אינו בטל . והנה יש בכאן שני דברים שיש לנו להלות במה שאינו בטל האחד מפני שהוא מין במינו דשני דברים השוים ול"נ מוסיף אחד בח על חבירו ואינו מבטלו בם"ש הר"ן בנדרים [כב:] והשני מפני ששניהם שוים

שוים בעולין כלומר בקרושתן ושניהם היתר ומן הדין היה לנו לומר דדוקא כשיש שני דברים אלו ביחד אינו בטל אבל זה בלא זה כנון עולין בלא מין במינו או מין במינו בלא עולין תיבטל נקו' הנם' שם על רבנן ועל ר"י ע"ש אמנם עוד יש דרשא אחת בזבחים [סט:] ברדשא זו והכ' איתא התם קודש הם שאם נתערב בהם קדשים אחרים יקרבו ע"ש ובהכרח דדרשא אחרת אהני להורות דגם אחד מהם אינו בטל באם אינו ענין לשני הדברים תנהו לדבר אחד כדרך הש"ס בכ"מ [נקוטי תוס' סם ע"ם] :

לב ולפ"ז יתבארו הדברים יפה יפה בס"ד רבנן סברי מכאן לעולין שאין מבטלין זא"ז רכיון דשניהן בקרושתן וכהיתרן כל אחד מחזק חבירו ואינו מבטלו אבל מין במינו שאחד איסור ואחד היתר אף שהם דומים בעצם ס"ם כיון שזה מותר וזה אסור הוי כמין בשאינו מינו ור"י יליף למין במינו מפני שווי העצם דעריפא ליה משווי ההיתר והקדושה כעין שכתב הר"ן ז"ל שם ופריך הש"ס לרבנן ודילמא כוונת התורה על מין במינו ומתרץ דא"כ הו"ל להשמיענו מין במינו בלא עולין ומקשה דילמא כוונת התורה על שניהם ונשאר בקשיא והתירוץ הוא כמ"ש מדרשא דזבחים ולר"י פריך הש"ס להיפך שמא כוונת התורה על עולין ולא על מין במינו ומתרץ דא"כ הו"ל להשמיענו עולין במין בשא"ם ומקשה דילמא כוונת התורה על שניהם דוקא ונשאר בקשיא והתירוץ הוא נ"כ מדרשא דזבחים ונמצא לפ"ז דלרבנן כל עולין הם מין במינו ואף שהם שני מינים מ"ם מפני שווי קרושתם והיתרם הוי כמין במינו ונהו שכתבנו בסעיף ל' דכל עולין הם מין במינו לרבנן [וזה שהש"ם נזכחים סם תומר ומפי קמ"ל דמין עולין מבטלין וכר' פפי מולקת מלם ספר וכו' נפקא מנפי היא דנפקא וכו' עכ"ל הגמ' וכלונה על עיקר הלרשה שכל בלמת שניהם לריכים ותיובא קושית הש"ם מהגמרא וכלל"ל דקנשלונים ובזה מתורץ גם קושית תוס' נזכחים וזוק] :

לג ולפ"ז נתבארו דברי רבותינו רש"י ותום' והרא"ש דעיקר הלימור הוא מאחרי רבים להשות דהתורה בעצמה ברם הפר ודם השעיר נילתה לנו שכל מיני תערובות הם בכלל אחרי רבים להשות זולת מה שמיעטה תורה כמו לרבנן עולין לר"י מין במינו וכיון דקי"ל כרבנן ממילא דמין במינו בטל ולרש"י מין בשאינו מינו בפל ממקרא זה [תולין נמ: ל"ם לעמם] ויש עור להסביר הדבר דבתערובת קילא יותר להתבטל משלא ע"י תערובת שהרי בקבוע החמירה תורה דכמחצה על מחצה דמי וקבוע דאורייתא לא מקרי אא"כ האיסור בפ"ע וחהיתר בפ"ע אבל בשמעורבים ביחד לא אמרינן במחצה על מחצה דמי אלא בטל ברוב כמו שיתבאר בסי' ק"י והשתא ק"ו הדברים דאם ברוב ומיעוט שכל אחד בפ"ע אמרה תורה אחרי רבים להשות כ"ש כשהם יחד בתערובות דבטל המיעוט בהרוב :

לד אמנם מ"ש הרא"ש דהאיסור נהפך להיות היתר וממילא דכ"ש הוא ברוב איסור ומיעוט היתר דההיתר נהפך להיות איסור וחייב על כל כזית מהתערובות והולך לשיטתו דגם במעם כעיקר במין בשאינו מינו ס"ל דההיתר נהפך לאיסור כמ"ש בסעיף י"א אבל לרעת הרסב"ם שם דלא ס"ל דההיתר נהפך לאיסור א"כ גם כאן לא ס"ל כן ברוב איסור ומיעוט היתר וא"כ כ"ש רלא ס"ל ברוב היתר ומיעוט איסור דהאיסור נהפך להיות היתר וא"כ לרידיה גם מן התורה אסור לארם אחר לאכלו בולו באחת וכסי' ק"ט נבאר עוד בס"ד [כנ"ל] :

לה וכיון דרעת רוב הפוסקים דמעם כעיקר דאורייתא ומין במינו בטל כרוב מן התורה ולכן פסקו במור וש"ע ראם נתערב מין במינו ונשפך ונודע שהיה רובו היתר מותר אבל במין בשאינו מינו אסור וכמ"ש בסעיף ט"ו וכתבו עוד ראם נתערב במינו ובשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו ונודע שהיה רובו היתר ממינו רואין את שאינו מינו כאלו אינו ודשאר מינו רבה עליו ומבטלו עכ"ל דכמו שאמרו בש"ם לר' יהורה דם"ל מין במינו לא בטיל ראם נתערב במינו ושא"ם סילק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו [ק:] כמו כן לרידן להיפך אמרינן נ"כ סילק את שאינו מינו כאלו אינו ומינו רבה עליו ומבטלו :

לו ורבים חולקים על זה דודאי במינו כי אמרינן באילו אינו ליח לן בה שאינו נותן טעם בהיתר אבל איך נאמר סילק את שאינו מינו כמי שאינו ואיך נסלקנו והרי כיון דהאיסור אינו מינו דהיתר הרי נתן בו טעם ואמרו זמה יועיל לזה ריבוי המינו [ם"ך סק"ם ופ"ם סי' מ"ו וסר"ם] אמנם י"ל דכיון שמינו רבה עליו הרי אין באן איסור כלל ולא שייך לומר שהאיסור נהן טעם בהיתר [ט"ז סק"ה] ויראה לי שזהו כוונת הטור שכתב בדין זה וז"ל וכתב הרשב"א ואם נתערב במינו ושאינו מינו ונשפך רואים את שאינו מינו כאילו אינו ותולין לומר שמינו היה רוב ונתבטל וכו' עכ"ל ותמה רבינו הב"י על לשון זה דמשמע שאינו ידוע אם היה רוב ממינו וא"א לומר כן ע"ש אמנם כוונתו נראה כם"ש דלכאורה קשה איך נאמר על שאינו מינו כאילו אינו הא בע"כ קיבל טעם מהאיסור ולזה אומר דתולין לומר שמינו של היתר כיון שהיה רוב ונתבטל האיסור הרי אין כאן איסור כלל:

לז אמנם תירוץ זה יעלה רק לשיטת הטור והרא"ש דהאיסור נהפך לחיות היתר ואין באן איסור כלל אבל לשיטת הרסב"ם שהבאנו אין הטעם מספיק שהרי האיסור נשאר באיסורו אלא שנתבטל ברוב היתר מיהו עכ"פ האינו מינו הא בלע מהאיסור ויש מי שתירץ דהבליעה שבלע האינו מינו מהאיסור נתבטל ברוב משה שבלעה מההיתר וזהו מין במינו בלומר דבטעם שבשלימים

שמפלישים האיסור וההיתר לתוך שאינו סינו נתבטל האיסור ברוב סינו של היתר [פלתי פק"ס] אך נם זה אינו אלא למאן דס"ל דההאיסור נהפך להיות היתר כמובן ולהן נלע"ד להלכה לסאן דלא ס"ל דההאיסור נהפך להיות היתר ועעם כעיקר דאורייתא א"א להתיר בבה"נ [וכרסב"ח ז"ל ספ קנתס"ב פסק טעם כעיקר למורייתא זכו מפני התומרת מכל לעתו לפ כן נוסה כמ"ש כתבו'] :

לח כיון שנתבאר דהטעם רבסין בשא"ם כשנשפך אסור עד שיוודע שהיה ס' בנגד האיסור הוא סטעם דסין כשא"ם הוה דאורייתא לפ"ז באיסור דרבנן אף בסין בשאינו מינו ובן בשר עוף שנפל לחלב ונשפך אם רק ידוע שהיה רוב סותר כדין סין במינו ונשפך [ס"ך סק"ו] וי"א דבבשר עוף בחלב יש להחמיר כבבשר בהמה דבכל הדברים אנו משוין אותן [ע"ז סק"ס] והסומך על דיעה ראשונה לא הפסיד ויש לו על מה לסמוך והמחמיר תע"ב :

לט כל מה שנתבאר הוא בנשפך אבל איסור שנתערב בהיתר והוא לפנינו ורוב יש בו נגד האיסור ומסופקים אנחנו אם יש בו ששים בנגד האיסור אם לאו שא"א לנו לעמוד על זה ולברר אפילו במין במינו ואפילו באיסורי דרבנן אסור דבל ספק שסחסרון ידיעה אינו בנדר ספק והוה כודאי איסור אבל בנשפך בא הספק מחמת השפיכה ולא מצד חסרון ידיעתנו דאם נאמר דבל ספק מחסרון ידיעה הוי ספק יהיו כל האיסורים בספק וכל אחד ישער לפי חסרון ידיעתו ולכן נדרו חכמים שאין זה ספק אבל נשפך הוה אקראי בעלמא ולא שייך למינר בה מידי [ס"ך סק"ס נסס סר"ן ז"ל] וכן בל מילתא דלא שכיחא וע"י זה נפל ספק אף שהספק הוא מחמת חסרון ידיעה אפשר לצרפו לספק [עפ"ת סק"ו נסס ס"ס] ויש להתיישב בזה והספק שהוא לרוב בני אדם שפיר הוה ספק [ס"ז סק"ו] וכן סובח בכ"ם :

מ בתב רבינו הרם"א בסעיף ב' ולעניו סין במינו אוסינן בתר שמא אם הוא בשוה הוה סין במינו אבל לא אוסינן בתר טעמא אם הוא שוה אם לאו עכ"ל והשינוהו גדולי אחרונים דבינן דטעם של סין בשא"ם הוא מפני טעם בעיקר שאוסר עד ששים ומין במינו דבטל ברוב מקרא דאחרי רבים להטות ספני שאין נתינת הטעם ניכר בהן א"ב מה לנו אם שוים בשמא אם לאו ואיך אפשר לוסר דבששוים בשם ואינם שוים בטעם הוי סין במינו ובטל ברוב והא נותן טעם וכן להיפך כששוים בטעם ואינם שוים בשם דליקרי סין בשאינו מינו והא אינו נ"ט וזה דקיי"ל דאוסינן בתר שמא זהו בדברים האוסרים במשהו כמו טבל וי"נ דבינן שלא הלבו בזה אחר נתינת טעם שפיר תלוי בשווי השם אבל בדברים שהאיסור הוא עד ששים מפני נתינת טעם אין שום שייבות שווי השם לזה ורחאו דבריו מהלבה [ס"ך סק"ו ופר"ח סק"ז וברו"פ סק"ו] ואע"ג דגם בטבל וי"נ קיי"ל דבשלא במינו בנותן טעם ועכ"ז אוסינן בתר שמא אך לא דסי דבינן דמשערינן בששים שוב אין כאן טעם ולית לן למיחש בסה דאוסינן בתר שמא ראפילו אם ניזיל בתר טעמא אין כאן טעם כיותר מששים אבל בבל האיסורים דסין במינו ברוב איך אפשר למיזל בתר שמא דבשהשסות שוין בטל ברוב הא בינן שאין הטעם שוה הרי בהברח האיסור נותן טעם בהיתר :

מא והנה בודאי הסברא טובה ונבוחה אך מה שיש להתפלא לסה לא הזבירו הראשונים סזה דבר דאחרי שנפסקה הלבה ברבא בסוף השובר את הפועל דאוסינן בתר שמא ובתב הרי"ף דקיי"ל כרבא ולמה לא פירש דבבל איסורי תורה הלבה כאביי דאוסינן בתר טעמא וכן הרמב"ם בפט"ו לא הזביר דבר סזה אמנם י"ל דאינהו ס"ל דאפילו יבש ביבש צריך ששים דזה דיבש ביבש בטל ברוב במין במינו זהו סראורייתא אבל סדרבנן לעולם צריך ששים כדעת הראב"ד המובא בב"י בסי' ק"ט ע"ש שכתב שבאמת דעת הרסב"ם בן הוא ולפ"ז אין בזה שום נ"ם ביון ששים צריך לעולם א"כ אפילו אם נלך אחר השם לא יתן טעם במ"ש בסעיף הקורם אבל עיקר הדבר תמוה דנצטרך לחלק בינם לבל רבותינו הראשונים רס"ל דבטל ברוב אפילו סדרבנן וכדקיי"ל לקמן בסי' ק"ט דלדידהו אוסינן בתר שמא ולבל רבותינו אוסינן בתר טעמא ועוד קשה דהא לר' יהודה דס"ל סין בסינו כששהו ודאי דאוסינן בתר שמא ונצטרך לוסר דפלונתא דר"י ורבנן אינו מענין אחד דר"י קרי סין בסינו וסין כשאינו סינו אותם שחלוקין בששם ורבנן קרו אותם שחלוקים בטעמן והרי בנוונא חדא פליגי [עפר"ח סקקמז זכ ותירוצו למוק ס"ס] :

מב ועוד דבמרדבי שלהי השובר את הפועל ספורש כדבינו הרם"א דז"ל שם והלבתא כרבא בבולהו הלבך עיסה ושאור שני שמות הן וכו' ואיל ושור ושו הוי נ' מינין ובו' וכן שני סיני עופות או שני סיני דגים משערין בס' בין טמאין בין סהורין כו' עב"ל וכן הביא רבינו הב"י בספרו הגדול בשם האגור וע"ש שהביא נם מאור זרוע בן וכ"ב האו"ה [סי' כ"נ] וב"ב היש"ש [פ"ז פ"נ] וחלילה לוסר שכולם טעו בהלבה זו אסנם בנגד זה תמוה מאד דכולם בשריבו בטעמי דינים אלו כתבו מפני שבשאינו מינו יש טעם ובמינו אין באן טעם וזהו מפורש כדעת החולקים על רבינו הרם"א וכן סוכח להדיא בגמ' מרבא עצמו שאמר [חולין נ"ז] אמור רבנן כטעמא ואמור רבנן בקפילא ואמור רבנן בששים הלבך מין בשאינו מינו דהתירא כטעמא דאיסורא בקפילא ומין במינו דליבא למיקם אטעמא אי נמי מין בשא"מ וליבא קפילא בששים עב"ל הרי דרבא עצמו תולת הדבר רק בהטעם :

מג אך דיש להבין סהו זה שאומר מין במינו דליבא למיקם אטעמא הוי בששים הא מין במינו בטל ברוב ורבא עצמו אומר כן בזבחים אמור רבנן כטעמא ואמור

זאמור רבנן ברובא וכו' מין בשא"מ בטעמא וטין במינו ברובא ע"ש ואמת שהראב"ד ז"ל אומר דדך רובא לאו דוקא דמטעם זה ס"ל דגם יבש ביבש צריך ששים אבל לכל רבותינו קשה וצ"ל או דבובחים מיירי ביבש ביבש ובחולין מיירי בלח בלח או דבובחים מיירי מדין תורה ובחולין מיירי מדרבנן ויותר היה נראה לומר דבובחים מיירי ממין במינו גמור בין בשמא בין בטעמא ובחולין מיירי במין במינו בטעמא ולא בשמא וזהו שאומר מין במינו דליבא למיקם אטעמא כלומר מין במינו בזה והיינו דבטעם שוין הן אך מדינא הוה במין בשא"מ כגון שחלוקין בשמן ומזה הוה מייעתא לרבינו הרמ"א וצ"ע בכל זה:

מד ודע שמדקדוק לשון המרדכי שהבאנו משמע דרק לחומרא אמרו בן בלומר דאפילו אותן השוין בטעם אם חלוקין בשמן הוה מין בשא"מ וצריך ששים וגם בוונת רבינו הרמ"א יש לפרש כן וה"פ ולענין מין במינו אולינן בתר שמא וכו' אבל לא אולינן בתר טעמא וכו' כלומר דלענין מין בשא"מ ודאי אולינן בתר טעמא דכל שאין שוים בטעם צריך ששים אף בששוין בשם אך לענין מין במינו לא אולינן בתר טעמא לומר בששוין בטעם די ברוב אלא אף בששוין בטעמא אם רק חלוקין בשם הוה כמין בשא"מ וצריך ששים אך לפ"ז היה לו לומר אולינן אף בתר שמא:

מה והעיקר נ"ל דכל שני דברים שחלוקים בשמן א"א בלל שטעם שניהם יהיה שוה לגמרי וראיה לדבר זה מרא דאמרו חז"ל בהשובר שם חמרא חדתי בעינבי חד טעמא הוא ואנן סהדי שאין הפירוש ששוין לגמרי בטעמם אלא כלומר לעשות בחינה ע"י קפילא שע"פ מעימה יבין א"א מפני שקרובים הטעמים להיות שוים וזהו כוונת רש"י שם שבתב וכל היכא דאיתמר גוהן מעם ואין מעמו ניכר הוה שיעורא בששים ע"ל כלומר שאין מעמו ניכר בתערובת להבחין אם יש בהן טעם מפני שהטעמים אינם רחוקין זה מזה אבל מ"מ הפרש יש במעמן וכן לדוגמא מ"ש המרדכי ראיל ושור ועז היה ג' מינים מפני שינוי שמם אף ששוין בטעם והרי אנן סהדי שאין טעם בשר שור שוה לגמרי לבשר איל ועז אלא הכי"נ דלהבחין בטעם כשהם בתערובת אין ביכולת אבל מ"מ גם בטעמן חלוקין ולפ"ז כל דבר שחלוק בשם חלוק במקצת גם מטעם אמנם להיפך יש דבר ששוה בשם וחלוק בטעם כמו בגמ' שם שאוד של חטים ושאור של שעורים דמבואר שם דאי אולינן בתר שמא הוה מין במינו אף שחלוקין במעם וכן מוכח שם בגמ' דיין חרש ויין ישן חלוקין בטעם ושוין בשם וביא מזה קולא במובן אך באמת מזה לא יבא קלקול לדינא דהא לח בלח קי"ל דגם מין במינו בששים וכן אף דבר יבש אם נבלל יפה בטו קמח בקמח ושאור בשאור דינם כלח בלח כמו שיתבאר בם"ד בסי' ק"ט:

מו ולפ"ז עלו דברי רבינו הרמ"א כהוגן וזהו טעם כל רבותינו שפסקו דאולינן בתר שמא ולא בתר טעמא וזהו רק חומרא בדבר שחלוקין בשם דלהוי כמין בשאינו מינו וע"פ האמת גם בטעם הלוקין קצת אלא דלא שייך בהו טעימה מפני שבתערובות אין ההפרש ניבר כל כך כמו שבארנו ודבר שחלוק בטעם ושוה בשם אינם אלא או דברים לחים במו יין ומים או שמתערבים לגמרי יחד בקמח בקמח דבמינו הוה ג"כ בששים [והמקור לזה מטינו מימרא דרבא מתולין בזבחים ובזבחים מיירי בשאין בטעם ובשם ולכן הוה בדוכא וכמ"ש בסוף סעיף מ"ב וכן עיקר לענ"ד ודע דבפוסקים סי' כ"ג סעיף י"ן כתב קיי"ל כרבא דבתר שמא וכו' סלקך תמר חלת ועתיק שני מינים שם וכ"ש חמרא וחלא וכו' עכ"ל והוא תמוה דלמדרבא שם שויש בשם וחלוקים בטעם ודוק]:

מז יש מהפוסקים שביארו על כמה דברים מה נקרא מינו ומה נקרא אינו מינו חֵלֶב ובשר שני מינים הם לדעת כמה פוסקים ורבינו הב"י אבל בשר ושומן מין אחד הם וכן שומן עם חלב מין אחד הוא ונמצא דשומן הוה מין אחר עם בשר ועם חלב אע"נ דחלב ובשר שני מינים הם [פוסקים שם] ודע דחלב מקרי חלב הבליוה וחלב הרקין והבנתא ושומן הלב ושומן מקרי שומן הצלעות והחזה והאליה [שם] ואין ההפרש רק מטעם שזה בשר וזה אסור דא"כ נבלה ושחוטה נאמר ג"כ ששני מינין הם וכבר דחו הפוסקים מי שרצה לומר כן [פוסקים שם] אך הטעם משונה זה מזה וכן השמות משונים זה מזה שהרי אפילו העכו"ם שאינם מצווין על חלב קורין לזה חלב ולא שומן [שם] וגם נמנעין מלאכלם אמנם דעת הראב"ד והרשב"א [קנ:] והר"ן ז"ל דחלב ובשר מין אחד הם:

מח בשר שור ואיל ועז שלשה מינים הם [מלכי] ובבש ואיל מין אחד הוא [פוסקים] ודוקא בשהם שלימים אבל בשהם חתוכים כולהו בשר מקרי וחד מינא הוא [שם] ורבינו הרמ"א בספרו ד"ם אות ה' חולק בזה ע"ש ואחר מנדולי האחרונים פסק כדיעה ראשונה [פרישה שם] האמנם יש מהגרולים שחולק על כל דין זה וס"ל דאפילו בשהם שלימים מין אחד הם דגהי שחלקן הבתוב לענין קרבנות אבל כולן מין בשר הם ובולם נקראו בשם בשר שהם לבר מי שצריך להפרידן לומר בפרט זה בשר שור וזה בשר איל וזה בשר עז כמו מי שרוצה להפריד בין בשר בחוש לשמן [ישם שם] אבל רוב הפוסקים לא ס"ל כן אך בשר עוף ובשר בהמה ודאי דשני מינין הם וכן במיני עופות חלוקין כמו הרנגולת ואווזא ותורים וביוצא בהם בולם מינים נפרדים הם וכ"ש דדגים עם בשר בין של בהמה בין של עוף שני מינים הם אבל כל מיני דגים נראה דבולן מין אחד הם ויש להסתפק בדגים ודגים מלוחים או דגים יבשים אם הם מין אחד או שני מינים ונראה דמין אחד הם כמו פירות לחים עם כבושים דמין אחד הן:

מט ביצים של עוף זה עם ביצים של עוף אחר כולהו

חר מינא נינהו דכולם נקראים כשם ביצים [פר"ח] והכיצה אפילו עם תרנגולת שלה שני מינים הם וכן ביצי דגים עם רג שלהן שני מינין הם אבל כל מיני ביצי רגים מין אחר הם כבעופות וכן הרין בקרבי רגים שכולן מין אחר הן ועם הרג הם שני מינים וכן ביצי רגים עם קרבי רגים שני מינים הן [ג"ן] אבל קרבי דגים שנימוחו עם קרבי רגים שלא נימוחו מין אחר הן וכבכל הרכרים הרין כן כמוכן :

ג כשר ולב וכבר וכחל כולן מינין נפרדין הן [סס] שהרי חלוקין כשמן וכטעמן ויש מי שרוצה לומר דחלב הכליות וחלב הרקין שני מינים הם ולא נהירא רכל מין חלב אחר הוא וכן כל מין שומן אחר הוא ויראה לי רגם שומן כהמה ושומן עוף הוה מין כמינו אבל שומן הרקין עם שומן רגים שני מינים הם [פו"ח] ויין ישן וחדש מין אחד הוא כיון ששוין כשם [נמ'] וכן שמרי יין ושמרי שכר מין אחר הוא [סס]. ענבים ויין חרש שני מינים הם אף ששוין כטעם [סס] וכן שאור של חמים ושאור של שעורים מין אחר הוא [סס] ועיסה של חמים ועיסה של שעורים שני מינין הן ועיסה ושאור י"א רמין אחר הוא כשהם ממין אחר [יס"ם ופר"ח] וי"א רשני מינים הם [פו"ח] ויש שכתב רכוונת דיעה זו כשהשאור הוא ממין אחר ותימא לומר כן ר"ב אפילו עיסה ועיסה נמי שני מינים הם כשהם ממינים נפרדים ום"ם העיקר כדיעה ראשונה מטעם רגם העיסה ראויה להתהוות שאור כשיחמיצו אותה :

נא וזה שנתכאר שלכטל איסור צריך ששים לא מיבעיא איסור שנתערב כהיתר ונימוח כתוכו אלא אפילו כשלא נימוח האיסור ומכירו ווורקו צריך ששים נגר כל האיסור ולא אמרינן דדיו כס' נגר מה שנפלט מהאיסור שהרי לא ירעינן כמה נפיק מיניה ואומרנא לא מהני בזה רכן אמרו חז"ל [נז:] לענין כחל שנפל לכשר דצריך ס' נגר הכחל והכחל זורקו ום"ם צריך ששים נגר כולו משום דלא ירעינן כמה נפיק מיניה ואין שום סברא נכונה לחלק בין כחל לשארי רכרים ואפילו באיסורי דרכנן אמרינן כן [כ"י נסס ריפ"ח] ולא מטעם חומרא קי"ל כן אלא מעיקר דינא כן הוא רכיון שזהו מן הנמנעות לירע כמה היתה הפליטה וא"א לעמור על זה ובהכרח לשער נגר כולו ;

נב לפיכך המכשל איסור הרכה בקררה ובשהיא כת יומא כשלו כה היתר צריך לשער ששים נגד כל הקררה וברוב כלים אין כמה שכתוכן ששים נגר הכלי ולכן המאכל טריפה ואין אומרים לשער נגר מה שכלעה הקררה שהרי אין אנו יודעים כמה כלעה ולפיכך צריך ששים נגר כולה וכן התוחב כף של איסור כהיתר צריך ס' נגר כל הכף כמ"ש כסי' צ"ד והכל כטעם שנתכאר וזה שצריך ס' נגר כל הכף היינו כשהחבה כולה או כמחמא אבל כשיודע כמה תחב ממנה א"צ לשער רק

עד מקום ההחיכה כמ"ש שם ויש מי שמחמיר בכף של מחכת לשער ס' נגר כולה אפילו בתחיכה מקצת מפני דכמחכות חם מקצתו חם כולו והולך פליטתה גם מלמעלה ממקום התחיכה ואין המנהג כן וכל זה נתכאר שם ראין חילוק כין שהם של חרס או של עץ או מחכות ונם יש מי שרוצה לומר דבעץ וכמחכות כיון דמועיל להן הגעלה אין משערין נגר כל הכף והקררה אלא אמדינן כאומד יפה כמה כלעו ולא קי"ל כן אלא כמ"ש [עס"ך סקי"ב סנעס הרמ"ל כהגו סנרס ז] :

נג והדבר פשוט רכל זה הוא כשהקררה והכף כלעו ע"י רתיחת האש או מחום כלי ראשון אכל כשהיתה כליעתם ע"י מליחה או ע"י עירוי מכלי ראשון ראינן כולעין רק כדי קליפה לפיכך כשכשלו כו היתר א"צ לשער ס' נגר כולו רק נגד הקליפה ואף ראנן קי"ל רגם כמליחה צריך ס' והו כאוכלים ולא ככלים אכל ככליעת ככוש צריך לשער נגר כולו רכבוש כמכושל [סס סקי"נ] :

נד ונם כבר נתכאר ראף כשיש ששים מ"מ אם האיסור ניכר חייב להסירו משם אע"נ רכבר נתכטל מעמו כששים רכיטול איסור כהיתר אינו אלא כשהאיסור אינו ניכר שניטוח כהיתר או שהן חתיכות רקות כמו קמח שאין ביכולת לכרור האיסור אכל כשהאיסור כפ"ע לא שייך כו ביטול ואפילו לסברת הטור שנתכאר רהאיסור נהפך להיות היתר זהו ככיטול מיעוט כרוב מקרא דאחרי רכים להטות אכל ככיטול ס' שהוא מפני הטעם א"א להתיר האיסור עצמו כשהוא ניכר ואף נם כביטול מיעוט כרוב אינו אלא כשהאיסור אינו ניכר כפ"ע דאז נתהפך להיות היתר אכל כשהאיסור ניכר לא שייך ביטול שהרי אנו רואים אותו ואיך הוא היתר ויתכאר עור כס"ד כסי' ק"ט :

נה ומטעם זה כתב רכינו הרמ"א כסעיף ר' ז"ל ולכן אם נפל חלב לתוך התכשיל ונתכטל מעמו כששים צריך ליתן שם מים צוננים ומכע החלב להקפיא ולצוף למעלה ע"פ המים ויסירנו משם רמאחר ראפשר להסירו הוי כאלו מכירו וצריך להסירו משם עכ"ל לכאורה נראה דהכוונה הוא על חלב כציר"י רהיינו הרכא רכוה שייך הטכעו להקפיא ולצוף למעלה רכן הוא טכע השמנונית אכל חלב בקמץ דהיינו חלב כהמה לא שייך דין זה שהרי מתערב יפה יפה כהתכשיל אבל כאיסור והיתר הארוך [סי' כ"ך סעיף י'] כתב בהגהות וז"ל ום"ם מיפת חלב שנפל לתוך רוטב של בשר כתב כמרכי וכו' שישפוך עליו מים צוננים ויסיר כל השומן הצף למעלה והנשאר מותר אפילו ליכא ס' וכו' שאין החלב מתערב כרוטב וכל איסור שאפשר להפרירו לא אמרינן כיה חנ"נ ואפשר לסוחטו אסור ואין שייך כזה משום ביטול איסור שהרי אינו מכטלו אלא מוציאו לחוץ לנמרי וכו' ולהכי צריך להסירו אפילו איכא ס' מאחר שיכול להכיר האיסור ולהסירו וכו' עכ"ל הרי

שכתב טיפת חלב שנפל להוך רומב של בשר וכן הוכא בב"ח ע"ש ש"מ שהבוונה הוא על חלב בקמץ וצ"ל רכוונתם הוא על חלב העליון שקורין סמאנ"ט והוא שומן החלב וטבעו ג"כ לעלות למעלה כי הוא שמן מאר ומזה נתהוה חמאה כירוע :

נו והנה מרברי רבינו מתבאר רהרין הזה הוא רק לחומרא והיינו כשיש ששים ראו צריך ליתן צוננים ושיקפיא למעלה כמו שנתבאר **אבל** להתיר ע"י זה כשאין כאן ששים א"א להתיר וכן הכריעו נרולי אחרונים [ס"ך סקט"ז וט"ז סק"ז וסר"ם] והשינו על כעל הב"ח שרוצה להתיר מטעם זה גם כשאין כאן ששים ותמהו עליו שהרי כבר נפלט טעם האיסור ולא עריף מאלו נפל חתיכת איסור ומכירו והוא שלם וזורקו ום"ם צריך ששים נגרו ולכן רחו רבריו ורברי בעל או"ה ע"ש ולפע"ר נראה רשניהם אמת להלכה רהם פירשו על חלב תרבא רמקורם הוא רבר נוש ונמם בתוך התכשיל זבוה וראי הרין עמהם אבל כוונת או"ה והב"ח הוא על חלב בהמה שנפל לתכשיל של בשר שהוא לח בלח ואין בזה נתינת טעם מאחר להשני רק מפני התערובות וכשנפרדים זה מזה לא נשאר טעם מאחר להשני ואין בזה רין ראפשר לסוחטו שהרי נפרדים זה מזה מכל וכל [ניו"ל סחדשים חמה סני רנ"ם על סמ"ו וסס"ך ע"ם ולח סחטוין נ"כ לכל מ"ם ע"ם ולוק] :

נז ורע שיש מן הנרולים שכתבו על הך רינא רצריך להסיר השמנונית כמ"ש ראם המאכל מתקלקל בכך א"צ להסיר ומביא ראיה ממ"ש בסי' ק"ב בכלי איסור שנתערב בכלי היתר רבטל ברוב ואף שאפשר להגעיל להוציא האיסור כיון שיש הפסר ממון בזה שצריך להוציא הוצאות להגעילו א"צ ע"ש וכ"ש במקום שהמאכל מתקלקל [פלתי סק"ו] ואיני יורע מה ענין ול"ו רהתם הוא באיסור בלוע שאין האיסור ניכר ורק מטעם רשיל"מ אסור ולזה קי"ל רכיון שצריך להוציא הוצאות אין זה בכלל רשיל"מ אבל כאן מרמינן לאיסור בעין ומה לי אם מתקלקל המאכל ראפו מקלקול המאכל נתיר איסור בעין ולכן נ"ל רבבל ענין מחוייב להסיר :

נח עוד כתב רבינו הרמ"א ראיסור שנתבטל בקררה והסירוהו משם ונפל לקררה אחרת צריך לחזור ולבטלו בששים נגר כולו וכן לעולם אבל אם נפל לקררה הראשונה כ' פעמים א"צ רק ששים פעם אחת .בננרו עכ"ל רבקררה אחרת הנם שהצרכנו בקררה הראשונה ששים ורחשבינן להאיסור שהפליט כל מה שיש בו וזהו לחומרא משום רלא ירעינן כמה נפיק מיניה אבל חתיכת האיסור עומר באיסורו כמקרם ועור ראפילו אם הפליט לנמרי הא נבלע בו מההיתר ונעשה הבלוע נבלה לריירן רקוי"ל בכל האיסורים חנ"נ ולכן אפילו אם נפלה לכמה קררות וכולן כהעלם אחת מ"ם צריך ם' בכל קררה [מו"ם כלל כ"ל סי' נ'] וכ"ש אם היה בשתי העלמות ראפילו בקררה אחת יש סברא לומר להצריך ששים נגר כל פעם כמ"ש בסי' צ"ר לענין תחיבת כף ע"ש אך רכינו הרמ"א הכריע שם רכתחיבה כף שני פעמים א"צ רק פעם אחת ששים ואין היריעות מחלקות מהטעם שנתבאר שם ולכן פסק נם בכאן ראם נפל לקררה הראשונה שני פעמים א"צ רק פעם אחת ששים כמו בשם לענין כף [ועמ"ם סם סעיף י' להבלוע נכף לא נעשה נבלה אבל סבלוע במאכל ולתי לענפסם נבלה ולוק] :

נט ורע שיש מי שתמה על רין זה ואיזה רכיון חזא לתבית כף שני פעמים רכשם לא חשבינן הבלוע בהבף בנבלה אבל כאן במאכל עצמו הרי פשיטא ראף אם האיסור הפליט כולו מקורם מ"מ הא כל מה שבלע מההיהר נעשה נבילה כמו שבארנו רהבולע במאכל וראי רנעשה נבלה וא"כ פשיטא רצריך ב' פעמים ששים אחר בננר פליטת האיסור עצמו ואחר בננר הפליטה השניה שהפליטה מה שבלעה בפעם הראשון מהתכשיל ונעשה נבלה והרי זה כמו שנפלו שני זיתי איסור רצריך ננד כל כזית ששים [פלתי סק"ו] וכוראי שאלה נרולה היא :

ס ויראה לי רמעמו של רבינו הרמ"א בן הוא רוראי אלו היינו יורעים בבירור שכפעם הראשונה הפליט האיסור ממנו לנמרי ובלעה מהתבשיל שכתוך הקררה ראז פשיטא שהיינו מצריכים שני פעמים ששים אבל באמת הרבר ספק אצלנו ראולי בפעם הראשון לא הפליט רק מחציתו וכן בפעם השניה לא הפליט רק מחציתו ולפ"ז נם כהשני פעמים אין כאן איסור רק כפי כמותו של האיסור ולא יותר וזהו עצם החילוק שבין קררה זו לבין קררה אחרת ראהרי שהרבר ספק אצלנו באופן פליטתו לבן יש לנו להצריך ששים ננד כמות האיסור ולבן בקררה זו הא יש לנו ששים ננד כמותו ובקררה אחרת נצריך ג"כ ס' ננר כמותו ואין לומר אחרי שיש ספק באופן פליטתו נלך לחומרא רהא אנן קי"ל טעם כעיקר ראורייתא וספיקא ראורייתא לחומרא ראינו כן רהא להרכה פוסקים לא אמרינן חנ"נ כשארי איסורים ואפילו בבשר בחלב אחרי שנאסר רינו כשארי איסורים כמ"ש בסי' צ"ב ולפיכך אין לנו להחמיר כל כך בספק ועור רהא בעת שחתיכת האיסור היה כתוך הקררה לא שייך לומר רהבלוע בו נעשה נבלה שהרי כולו נתבטל בששים ואין כאן איסור כלל ונם הבלוע בו היה בבלל כל הקררה ולכן נם אחרי שנלקנו האיסור מהקררה והל על הבלוע שם נבלה ם"מ בשחוד ונפל לקררה זו עצמה והבלוע נתחבר לכל התכשיל שבקררה נהי שאם היינו יורעים בבירור שמקורם הפליטה כולה וגם עתה הפליטה כולה היה לנו להצריך שני פעמים ם' אבל בספק א"א להחמיר כולי האי [ומקור סדין הוא מלו"ם סם וכתב סמעם לא יהא סבלוע תמור מנוף האיסור ותמם סנלימי עליו ע"ם ולפמ"ם זכו עומק כוונתו ולוק] :

סא יש מחלוקת בין הראשונים אם אמרינן בהמאכל הבלוע בהכלי חנ"נ כגון כף של בשר והיא בלועה מבשר הרכה ותחבוה באותו יום בבוית חלב ואח"כ תחבו הכף לקדרה של בשר דהרמב"ן סובר דא"צ ששים רק נגר הבוית חלב ולא אמרינן רכל הבשר הבלוע בכף נעשית נבלה דלא אמרינן חנ"נ רק כמאכל עצמו ולא במאכל הבלוע בכלי דכמו דקי"ל דאין סומאה בלועה מטמא טהרה בלועה כמו כן אין איסור בלוע אוסר היתר בלוע וגם אין דרך בישול בכך [סמ"נ כמ"ח סק"ח] וזה שנתבאר דצריך ששים נגד כל הקדרה וכל הכף זהו כשבלעה הרבה איסור או של חלב שבלעה הרבה בשר וכן להיפך אבל כשידוע כמה בלעה מהאיסור או מן החלב א"צ ס' רק נגד זה ולא נגר שאר אוכל הבלוע בה אף שגם הבלוע הוא בן יומו והרשב"א סובר דאמרינן חנ"נ גם נגד הבלוע אם לא שהבלוע אינו בן יומו והטור בסי' ק"ז הביא חקירה זו ונראה משם שרעתו נוטה להקל ע"ש אבל רבותינו בעלי הש"ע נראה מדבריהם שדעתם נוטה להחמיר ולא עור אלא שיש מי שרוצה לומר רגם הבלי עצמה נעשית נבלה להצריך ששים נגד כולה אף שהבלוע בה מעט ורבר זה ודאי הוא נגד הסברא דאין שייך שהבלי תיעשה נבלה [עב"ח סעיף קטן ל"ז] ויש שרוצה לחלק בין בלי חרס דלא מהני בה הנעלה ולבן אמרינן בה חנ"נ לבין כלי שטף דמהני בהו הנעלה דבין שביכולת להוציא האיסור לא אמרינן בהו חנ"נ ורבינו הרמ"א בסעיף ה' חשש לרעה זו:

סב ודברי הטור בענין זה צריכים ביאור דאחר שכתב דהמבשל בקדירת איסור בת יומא או התוחב כף של איסור בהיתר ובן בכשר בחלב צריך ס' נגד כל הקדירה וכל הכף מפני שאין אנו יודעין כמה בלעו כתב וז"ל ואם ירוע במה הוא האיסור כגון כף חדשה שניער בה כוית חלב ואח"כ ביומו ניער בה קדירה של בשר א"צ אלא ס' לכטל הכוית שבלעה אבל כף ישנה שניער בה כמה פעמים אין יודעין כמה בלעה ומשערין בכולה ע"כ"ל ורבריו סותרין וא"ן דבריש דבריו שאמר כגון כף חדשה שניער בה כוית חלב וכו' מבואר להדיא דאם היתה כף ישנה של בשר אף שלא ניער בה בוית חלב ס"ם צריך ס' נגר בולה בשתחבה אח"כ לבשר וזהו כדעת הרשב"א שהבאנו דגם בבלוע אמרינן חנ"נ ומסוף רבריו שאמר אבל כף ישנה שניער בה במה פעמים וכו' משמע להריא בהרמב"ן דדווקא שניער בהחלב כמה פעמים שבלעה הרבה מהחלב צריך ס' נגד כולה ולא בשהיתה בלועה מבשר ותחבה בבוית חלב:

סג ויש שפירשו דבריו רס"ל כהרשב"א [ני' וע"ח וזו"ס] וזה שכתב שניער בה במה פעמים הכוונה שניער בבשר כמה פעמים ואח"כ בלעה בוית חלב ותחבה בבשר צריך ס' נגד בולה מטעם דהבלוע נעשית נבלה וזה שכתב הטעם משום שאין יודעין כמה בלעה ה"פ שאלו ידענו כמה בשר נבלע בה לא היינו מצריכים ס' רק נגד הבשר הבלוע בה ונגד הכוית חלב אבל כיון שלא ידענו כמה בשר בלעה צריך ששים נגר כולה מטעם שהיכה נעשה נבילה [נ"ח] והביאו ראיה לדבריהם דא"א לומר דס"ל להשור כהרמב"ן דא"כ זה שכתב כף ישנה שניער בה כמה פעמים וכוונתו על חלב שניער משום דלא ידעינן כמה בלעה מאי קמ"ל והרי מקורם כתב דין זה דהתוחב כף של איסור בהיתר צריך ס' נגר כולה משום דלא ידעינן כמה בלעה [סמ] ויש שפרשו דבריו דס"ל כהרמב"ן וזה שכתב כף ישנה וכו' הנם שכתב זה מקודם אך איידי דכתב דין כף חדשה כתב נם דין זה אף שכבר ביארו [רמ"ח בל"מ והס"ד סי' קס"נ] אך לפ"ז אינו מובן דלמה ליה לומר כף חדשה הא נם כף ישנה של בשר שבלעה כוית חלב ותחבוה לשל בשר א"צ אלא ס' כנגד החלב ולא כנגר הבלוע ונם לפי' הראשון אינו מובן למה לן כף חדשה הא אפילו בכף ישנה כל שאינה כת יומא א"צ ס' נגר הבלוע רכן הסכימו הפוסקים בולם וכ"כ הרשב"א להריא בתורת הבית [בית ג"י] ויש שכתב דבאמת לאו דוקא חדשה דבל שאינה בת יומא חדשה קרי לה [ס"ח סק"ח] והדוחק מבואר:

סד ולענ"ד נראה כוונה אחרת בדברי הטור בשנדקדק למה ברין הקודם כתב בין בבב"ח ובין בשארי איסורים וברין זה לא כתב רק בבב"ח ובזה נראה שהולך לשיטתו בסי' צ"ב רבכל האיסורים לא אמרינן חנ"נ רק בבב"ח ונם כבר בארנו בסי' פ"ו סעיף נ' וסעיף ל"נ ע"פ דברי הרמב"ם דבב"ח יש בו חומר מכל האסורים שחייב אפילו שלא בדרך הנאתן ואם אפילו יש פנם בהמאכל אסור מן התורה ורק התהוות הבשר בחלב צריך להיות שלא ע"י פנם ע"ש ולפ"ז דבריו מבוארים דדווקא בכף חדשה א"צ אלא ס' כנגר הכוית חלב אבל כף ישנה של בשר אף שאינה בת יומא אם בלעה כוית חלב נעשה כל הבלוע נבלה אף שהוא לפנם ס"ם אח"כ באותו יום של בליעת החלב כשתחבוה בשל בשר ונעשית בלוע מבב"ח ששניהם בני יומן ומסילא נאסר נם הבלוע שאינו בן יומו מדין בב"ח בם"ש הרמב"ם להדיא בפ"ם ממאכ"א שאפילו שמו בבב"ח ראש ולענה אסור מן התורה ע"ש ולכן מסילא דצריך ששים נגד בולה ולבן לא הזכיר המחבר דמירי בשהיא בת יומא ולבן בסי' ק"ז דמירי בשארי איסורים פסק ראין הבלוע נעשה נבלה משום דבשארי איסורים ליח ליה דחנ"נ בם"ש בסי' צ"ב ולכן נם בדין זה לא הזכיר רק בב"ח ואין מן התימא מה שאנו אומרים דהבלוע נעשה נבלה אף שאין הבלוע בן יומו שהרי יש שסוברים נם בכלי עצמה דנעשית נבלה בם"ש וכ"ש דהכלוע נעשה נבלה שהרי הוא מין מאכל ואח"כ ע"י התהוות הבב"ח הרי נאסר לנמרי בבן יומו בם"ש [נ"ע"ר]:

סה ושיטת רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ה' הוא כדברי הרשב"א שכתבו אם ידוע כמה הוא האיסור כגון בף חרשה או שאינה בת יומא שניער בה וכלעה כזית חלב ואח"כ ניער בה קדירה של כשר א"צ אלא ס' לבטל הכזית שבלעה ולא אמרינן נבי בלי חנ"נ אפילו אם ניערו בו איסור אבל בף ישנה וכת יומא משערין בכולה דכל מה שבלע נעשה איסור ולא ירעינן כמה בלע ויש מי שאומר שגם בזו א"צ אלא ס' לבטל הכזית שבלעה והסברא ראשונה עיקר וכו' ויש שאינן מחלקין בין בף ישן לחרש רק בין כלי חרס לשאר כלים ואומרים דבכ"ח דא"א להפריד האיסור ע"י הגעלה אמרינן הכלי נעשה נבלה אבל לא בשאר כלים וטוב לחוש לחומרא עכ"ל:

סו ביאור דבריהם שפסקו כהרשב"א דאמרינן בבלוע חנ"נ ורק בבן יומו ולכן בחדשה או שלא בכת יומא א"צ רק לבטל הכזית שבלעה וממילא לכאי דקיי"ל בסי' צ"ב דכבל האיסורים אמרינן חנ"נ הוה דין זה בכל האיסורים אבל הכלי עצמה לעולם לא נעשית נבלה ולא מיבעיא בבליעת בשר או חלב דעדיין בולו היתר אלא אפילו בבליעת איסור בגון שבלעה נבלה דנאסרה הכלי מ"מ לא אמרינן בה חנ"נ להצריך ששים נגד הכלי שהרי אפילו בבלוע כשאינה בת יומא לא אמרינן חנ"נ כ"ש נגד הכלי עצמה ואח"כ כתבו דיש מי שאומר וכו' וזהו דעת הרמב"ן דגם בבלוע ובת יומא לא אמרינן חנ"נ וכתבו שהעיקר כסברא הראשונה והיא דעת הרשב"א ואח"כ כתבו דעת אחרת שאין מחלקין בין בף ישן לחדש רק בין כ"ח לשאר כלים כלומר דמי שמחלק בין בף ישן לחדש פשיטא דליח חנ"נ לענין הכלי עצמה כיון דגם בבלוע באינה בת יומא לא אמרינן חנ"נ וכמ"ש אבל בעלי דיעה זו סוברים דלענין בלוע תמיר אמרינן חנ"נ אפילו באינה בת יומא וכמ"ש בדעת הטור אלא דס"ל לחלק בין כ"ח לשארי כלים כלומר דאפילו בכ"ח אמרינן חנ"נ וכ"ש בבלוע באינה בת יומא ורק בשארי כלים לא אמרינן חנ"נ ואם כי מעיקר הדין לא הסכימו לזה מ"מ כתבו שטוב לחוש לחומרא זו [כללע"ל בכיוצא דברי הרמ"א בכתב ויש מחלקים וכו' והם"ר פוף סק"ח סדח סרכה לייסב לסוגו ולפמ"ש פ"ם ודוק]:

סז דבר פשוט הוא דאפילו כשנפל חצי זית איסור לתוך היתר צריך ששים לבטלו ואפילו באיסור דרבנן וחצי זית צריך ששים ואם לאו אומר וכבר נתבאר בסי' פ"ו בביצה שיש בה אפרוח או טיפת דם במקום האומר בודאי כשנתבשלו עם אחרות צריך ששים ואחת לבטל פליטתה והחמירו בה להוסיף אחת משום שיש בם גדולים וקטנים וי"א מטעם חשיבות בריה וזהו רק לבטל פליטתה אבל היא עצמה כשיש בה אפרוח אינה בטלה כלל מטעם בריה כמ"ש בסי' ק' ע"ש ובסי' צ' נתבאר דבכחל חקולו חכמים לבטלו בנ"ט ש"ש ולדעה הרמב"ם בבל איסורי דרבנן כן ולא קיי"ל כן דאין שום הפרש בענין הכישול בין איסורי תורה לאיסורים דרבנן וכל האיסורים בזמה"ז כולם מתבטלים בס' מלבד חמץ בפסח ויי"נ ושבל וערלה וכלאי הכרם כמבואר בהלכותיהן וגם אלו אינם שוים זל"ז דיש שביטולו במאתים ויש שאיסורו במשהו:

סח וזה לשון רבינו הרמ"א בסעיף ח' כל האיסורים וכו' מתבטלים בששים וכו' ובלבר שהאיסור אינו נותן טעם בקדרה אבל אם נ"ט באותה קדרה והוא אסור מצד עצמו אפילו באלף לא בטיל כל זמן שמרגישין טעמו ולכן מלח ותבלין מדברים רעבידי לטעמא אם אסורין מחמת עצמן אינן בטלין בששים עכ"ל ואפילו באיסורי דרבנן כן הוא [ס"ז וס"ך] אבל אם איסורן הוא מחמת שבלעו מאיסור אפילו מאיסור דאורייתא מ"מ אין אוסרין יותר מששים ואף שנותנין טעם מפני שטעם עצמן אינו נאסר רק מחמת האיסור הבלוע ולא יפת כחן מהאיסור עצמו הכלוע בהן שאינו אוסר יותר מששים וכן אם ידענו בבירור שהמלח והתבלין אין נותנין טעם כגון שנפל קורט מלח או תבלין ליורה גדולה נ"כ מותר [ס"ך סקכ"ח ופ"מ] ורק בסתמא אמרינן שנותנין טעם דזה שאמרנו דמילתא דעבידי לטעמא לא בטיל אינו מפני החשיבות כבריה וחה"ל אלא מפני נתינת הטעם וכיון שאינו נותן טעם אין כו כח לאסור:

סט ורע שיש מגדולי המפרשים שפירשו דבריו באופן זה דזה שבטל בששים היינו בסתמא אבל בשאיסור נ"ט גם ביותר מששים אסור בכל האיסורים ולכן מלח ותבלין אינם בטלים לפי שסתמא נותנין טעם אף באלף [ס"ך סקכ"ח] ותטיהני שהרי כבר כתבנו בסעיף י"ט דדעת התום' וכמה מהראשונים דביותר מששים אינו אוסר דטעם קלוש הוא ולפ"ז גם בעבידא לטעמא בטיל וא"א לומר כן רזה מפורש בגמ' אלא ודאי דמילתא דעבירא לטעמא נותן טעם חזק כמו כל דבר בפחות מששים וזה שאמר ובלבד שהאיסור אינו נ"ט כוונתו לטעם חזק כמו תבלין ומלח ואין כוונתו על כל האיסורים וה"פ ובלבד שהאיסור אינו נ"ט כלומר כמו כל האיסורים ביותר מששים אבל מה שנותן טעם ביותר מששים כמו מלח ותבלין אסור [ועמ"ש בסעיף ע"ב]:

ע וזה שכתב דרק באיסור מחמת עצמו אינו בטיל אין כוונתו דבשההבלין והמלח בלועים מאיסור אחר א"צ לשער כלל נגרם דא"א לומר כן רהא איהו פסק בסי' צ"ב דאמרינן בכל האיסורים הנ"נ ומסיקא רגם נגרם צריך לשער אלא כוונתו דצריך לשער נגרם בששים כדין האיסור הבלוע בהם:

עא ורע שרין זה כתבו רבותינו בעלי התום' [חולין קח: סד"ה ממקי] וכמה מהראשונים אבל יש מרבותינו שחלקו בזה כמ"ש הטור ס"ם ק"ה בשם ריב"א והר"ש דאפילו מלח הבלוע מדם צריך לשער כאלו הדם היה כולו מלח כלומר ואינו בטיל אפילו באלף ורבותינו בעלי

הש"ע והאחרונים לא הביאו דיעה זו בכלל ולכאורה יש להם ראיה מוכרחת מהא דאסרינן בחולין [נמ:] לא כל השיעורין שוין שהרי ציר שיעורו קרוב למאתים דתנן בתרומות [פ"י] רג מטא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית במאתים והוא קרוב למאתים ע"ש והרי איסור הציר אינו אלא מפני השמנונית ואפ"ה משערינן בחומץ ומלח שבתוכו [סגר"מ סקל"ד] ויש מי שתירץ דכאמת ר' יוסי פליג שם וקיי"ל כוותיה [שם] ואינו מובן שהרי הגמ' אינו מביא כלל דבריו ועוד דהרמב"ם פסק"ו ממאכ"א פסק כר' יהודה ע"ש [וכך יל"ד להתום' מולקיס בזה וכמ"ש נמש המרדכי ע"כ] :

עב ולענ"ד נראה דאדרבא מבאן יש ראיה להיפך ואי ס"ר דגם בבלוע מאיסור דנין במו באיסור עצמו א"ב כאן שיש מלח לא ליבטיל אף באלף דעביד לטעמא וכמ"ש אלא ודאי דלא הלכו רק אחר האיסור הבלוע וס"ם גם נגד המלח והחומץ צריך לשער מטעם חנ"נ שהרי נאסר המלח והחומץ מבח השומן וכמ"ש בסעיף ע' ושיערו שטעם זה מושך עד מאתים מיהו החולקים יכולים לומר דמ"ל דלא אסרינן חנ"נ רק בבב"ח או דבלח בלח לא אסרינן חנ"נ מיהו להתום' ל"ק בלל [עמי"ק סי' ס"ם סק"ח ערוה"ש לחנק דין מין במינו למין נמש"מ וחכו נגד דנרי טטור ס"ם ק"ה] :

עג בתוב באיסור והיתר הארוך דבר הנעשה לטעם כיצד כל דבר חריף כגון תבלין ומלח וכו' עכ"ל ובוונתו כן הוא שזה שאמרו חז"ל מילתא דעבידא לטעמא לא בטיל אין הכוונה בפשוטו דא"ב רובי איסורים לא יבטלו באלף דרוב שמנים ודובי מאכלים עבידי לטעמא כמו שבאמת יש ששאלו דשומן של איסור לא ליבטל בששים דאין לך עביד לטעמא יותר משומן ובה"ג בחמאה או יין וכיוצא בזה ולזה מבאר דהכוונה לטעם חריף כמלח ותבלין [עמ"ז סקי"ח] וזה שנתבאר בא"ח סי' תקי"ג בכיצה דאם ליבנו כה המאכל אינו בטל ע"ש והו טעם חזותא [כמ"ש המג"א שם ופמ"ז ס"ק הנ"ל] ועוד דבשם הוא מטעם דשיל"מ ע"ש :

עד יש מי שאומר דהא דאמרינן דמילתא דעבידא לטעמא לא בטיל אפילו באלף זהו כמין בשאינו מינו שאינן שוין בטעם ואפילו שוין בשם לא בטיל אבל בששוין בטעם בטל בששים [ס"ך סק"נ נשם ת"ח] וכ"כ בעל או"ה [כלל כ"ה] דאם נפל תבלין למינו מותר בס' בשאר איסורים והביא ראיה מציר שבטל במאתים ואלו נפל לאינו מינו הא מלח לטעמא עביד ואינו בטל אפילו באלף ע"ש ולפי מ"ש בסעיף ע"ב אין ראיה משם [ומוכי דנוה סלינו התום' עם ריב"ם וכר"ם שבנמנו נסעיף ס"ם ודוק] ויש מי שחולק בזה [פר"מ סקכ"ו] אך בעיקר הדבר אינו מובן דאם הוה מינו וגם הם עשוים לטעמא א"כ בהכרח יש איזה תבשיל שבו נותנים הטעם והו"ל אינו מינו אם לא שנאמר סלק את שאינו מינו כאלו אינו וטינו רבה עליו ומבטלו וצ"ע :

עה יש מי שאומר שזה דלא בטיל מילתא דעבידא לטעמא הוה רק סדרבנן ומן התורה בטל [פרי"ח סס] ולכן אם אין ידוע אם נותן טעם אם לאו מותר להאכילו לעכו"ם מסל"ת [ס"ך סקכ"ם] ויש מי שחולק בזה וס"ל דהוה דאורייתא למאן דס"ל טעם כעיקר דאורייתא [פלתי סק"י] ולי נראה דודאי בשהטעם מורגש בשוב הוי דאורייתא ובוונת דיעה ראשונה הוא על מה דקיי"ל דאפילו באלף לא בטיל ובזה אנן סהדי שודאי רק טעם קלוש הוא ובזה ודאי חזה מדרבנן במו ביותר משישים בכל האיסורים בשהטעם נרגש לשיטת רש"י שהבאנו בסעיף י"ט ע"ש ואפילו להחולקים על רש"י ז"ל ום"ל דביותר מששים אינו אוסר לפי שטעם קלוש הוא בם"ש שם מ"ם במילתא דעביד למעמא אסור גם בטעם קלוש ולפ"ז ודאי לא הוה אלא מדרבנן [ופמ"ז נסעיף ס"ם ודוק] :

עו בל מקום שיש ס' כנגד האיסור מבטלין אותו אפילו אין הס' כולו של היתר דהא ס"ס נתפשט האיסור בהששים פעמים שעמו ונתבטל טעמו ביצד כגון קדירה שיש בה נ"ט זיתים של היתר ונפלו בה שני זיתים בשת אחת אחד של חלב ואחד של דם כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חבירו וכל אחד נתבטל טעמו בהששים שיש עמו בהקדירה והסברא נותנת כן שהרי כל איסור בטל בשאינו יבול ליתן טעם בהיתר וטעם חלב ודם אינם שוים הרי נתבטל טעם החלב בס' וטעם הדם בס' דמה לי איסור המבטל איסור ומה לי היתר המבטל איסור אין לא בעינן רק שיתבטל טעם האיסור שלא יהיה לו בח ליתן טעם בהיתר ודין זה הוא אפילו למאן דלא ס"ל איסורים מבטלין וא"ו במו שיתבאר דלאו מטעם ביטול אתינן עלה אלא מטעם שאין בבל איסור בח ליתן טעם ובן אתי שפיר דין זה אפילו למאי דקיי"ל חנ"נ בשארי איסורים בין ששני האיסורים נפלו בבת אחת ובודאי אם איסור אחד נפל מקודם שוב אינו מועיל האיסור השני להציל ההיתר שהרי בבר נעשה ההיתר נבלה מהאיסור הראשון אך למאן דלא ס"ל חנ"נ בשארי איסורים יש לומר דין זה גם בשני גפילות זה אחר זה במובן [ולכן כתב בלטוש בגמ שמת ע"ם ודוק] :

עז וכתבו הטור והש"ע סעיף ט' ובן ב"ט יתים של היתר שנפל בהם בזית חלב ובקדרה אחרת היו ששים של היתר ונפל לתוכו בזית של דם ונתערבו בשוגג מותר עכ"ל אבל במזיד אסור דאין מבטלין איסור לבהחלה במו שיתבאר בסי' צ"ם והוסיף דבינו הרמ"א לומר דב"ש בשני זיתים אחר של נבילה ואחר של בשר דבל אחד מבטל חבירו עכ"ל ד"ל בשנפל הנבילה לקדרה בפ"ע והבשר לקדרה בפ"ע ואח"ב נתערבו אין באן איסור בב"ח שהרי בל אחד נתבטל בששים אבל אם מקודם נפלה הנבילה לתוך הבשר הרי נעשה בב"ח ואם נפלי אח"ב לקדרה צריך ק"ב

זיתים לבטל שני הויתים משא"כ בשנפל כל אחר בפ"ע :

עח ונמצא לפ"ז מאן דס"ל חנ"נ בשארי איסורים הוה דין בב"ח היפך מכל האיסורים בענין זה דבבב"ח אין דין זה רק כשנפל כל אחד בפ"ע בם"ש ובשארי איסורים אין דין זה רק בשנפלו שניהם בבת אחת דאלו נפל כל אחד בפ"ע הרי נעשה נבלה וכם"ש בסעיף ע"ז ולפ"ז תמהו על רבינו חרמ"א מרכתב רב"ש בשני זיתים אחד של נבינה וכו' משמע שהסכים להרין הקודם והא איהו ס"ל חנ"נ בשארי איכורים בם"ש כבי' צ"ב ולדידיה בשארי איסורים בשני קררות לא משכחת לה שהרי נעשו נבלה אם לא בלח בלח ובהפ"מ שפסק שם דלא אמרינן חנ"נ או שלא נודע התערובות עד אח"כ ואיהו ס"ל דבבה"נ לא אמרינן חנ"ג במו שיתבאר בסי' צ"ט [ס"ד סקל ד] :

עט ובאמת יש למצא במה אופנים דלא שייך לומר חנ"נ כמו יבש ביבש או שבשניהם היה טעם לפנם ובשנתערבו נעשה לשכח בנון שבאחד היה חסר מלח ובחשני יתירה מלח ולא נאמרו במו שיתבאר בסי' ק"נ ובשנתערבו היה בשוה [סגרע"ם] וכן בשבנפילות הראשונות לא בלע עדיין ההיתר מהאיסור בנון שהאיסור היה חוץ לרוטב ואח"כ בהתערבם יחר נפלו שניהם לתוך הרוטב [ילפיתי להדמ"ל ספקפק נעיקר דין זה לומל דבנפילה בבת אחת אין איסור מעלה חבירו ורמייתו ממשנה דערלה פ"ב דערלה מעלה אח הכלאים ודווקא כשנפלו זה אח"ז כמבואר מהמפרשים ומרמב"ם פט"ז ומיהכי עליו לחזו דמין במינו ומפני נחוצה טעם ולא במין בסק"מ וכמ"ש בסעיף ע"י דלמין זה ענין לניסול איסורים ובמ"ש בס"ם סי"ם הכל ודו"ק] :

פ עוד יש נ"מ ברין זה בין בב"ח לשארי איסורים ובב"ח קילא מהם דבכל האיסורים בשנפלו שני האיסורים לנ"ט היתר מעלים זא"ז בם"ש ואם נפל האיסור האחר מעם נאסר הכל שהרי עתה האיסור הנשאר נותן טעם ואין ס' לבטלו משא"כ בבב"ח אף שנפל הבשר או הגבינה מותר הכל שהרי אין כאן איסור שבהיותם ביחר נתבטל בם"ש ובהסתלק אחר מהם הוה כולו היתר [פר"ח סקנ"ב] ויש מי שאומר דאם נפל בזית גבינה לנ"ט זיתים ירקות והסירו משם ואח"כ נפל לשם בזית בשר אוסר מפני שמקודם קיבלו הירקות טעם הגבינה ואח"כ טעם הבשר דרווקא בשנפלו בבת אחת אין הטעם נרגש משא"כ בזה אח"ז [סמ"ע בם"ח סוף סקט"ו] ותמיהני דאמו עריף הטעם מנוף הרבר וגם בהטעם נאמר בן דבשנפל הבשר ונפגשו הטעמים זה בזה בימול טעם אחד את השני ויש להתיישב בזה :

פא ובן הרין אם בזית בשר נעשה נבלה מחמת חלב ובזית בשר נעשה נבלה מחמת דם נ"ב בל אחד מצטרף לבטל חבירו [ח"ד] דכיון דאיסור הבשר הוא מבח בליעת האיסור רייגינן להו בהאיסור עצמו ולבן גם להיפך בנון שני דברים שאין טעמן שוה בבשר ורגים שנאסרו שניהם מבח איסור אחר אין מבטלין זא"ז ובעינן ששים נגד שניהם [סס] ובן ביבש ביבש אין איסורים מבטלין זא"ז [סס] ביון שאין נותנין טעם זה בזה ולא בהדבר שלתוכו נפלו ורינים אלו אינן רק בנפילה לרבר לח רוחח מבלי ראשון :

פב וכתב האו"ה [בגל כ"ד] דבן הדין בשני בפות של שני איסורים שנתחבו בקרירה של היתר ואין בהתבשיל ששים לבטל בל אחד מהם אם לא בצירוף הבף השני מצרפין זל"ז והמאבל מותר ואין לחוש ולומר שמא הבף האחת הפליטה והשנית לא הפליטה [יש חולקים בזה עמעו"ש פנס"ג בי' קפ"ב ופר"ח סקל"ב דבמו דהקדרה מינה מבטלה לאיסור במו בן הבף השני ולענ"ד נרחה דל"ש דמי דהבף בין שנשפפה בתו בבת אחת בין שנשפפה זמן ארוך ודו"ק] :

פג ורע שהשמור אחר שבתב רינים אלו שבל איסור מסייע לבטל האיסור השני בתב וז"ל ובן נ' מיני איסורים של יבש שנתערבו זה בזה בזית מבל אחד בל שני מינים רבים על השלישי ומבטלין אותו ופטורין על שלשתן עב"ל ודבר זה מבואר בוחבים [עמ] אמר ר"ל הפינול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואבלן פטור א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו ואין הבוונה שמותר לאבלן דהא בולם של איסור הם אלא הבוונה לפטור מבלקות וכם"ש רש"י שם משום דאין באן התראת ודאי רעל איזה איסור שמתרים בו נוכל לומר שהשנים האחרים בטלוהו וה"ל התראת ספק ע"ש והתום' פירשו באופן אחר ובסוף הסוגיא שם פליג ר"א על ר"ל ואומר רבשם שמצות אין מבטלין זא"ז במו בן איסורים אין מבטלין זא"ז והרמב"ם בפי"ח מפהלב"ק פסק בר"א דאין איסורים מבטלין זא"ז והטור פסק בר"ל אבל אין דרך הטור להביא רינים שאינם נהונים בומה"ז ובתבו המפרשים דהביא רין זה משום דמצאנו למדנו דינים הראשונים דאיסורים מסייעים לבטל זא"ז [נ"י וב"ח] ואף דהרינים אינם שוים דבבאן אסור לאבול ובשם מותר לאבול זהו משום דבאן האיסורים המה בעין ובשם האיסורים נתערבו בהיתר ויש בהיתר בדי ביטול בל איסור בצירוף האיסור השני [דו"ס] :

פד ומאר תמיהני על דברים אלו דרין זה הוא בטין אחד במו פיגול ונותר וטמא שבולם מין בשר והטעמים שוין ופטור מלקות הוא מפני ההתראות בם"ש משא"כ הרינים הקורמים הוא במין בשא"מ ומטעם דאין באן נתינת טעם מבל איסור להסיתר וכם"ש בסעיף ע"ן ומה ענין זל"ז ולבן יש מהגרולים שבתב דרבר גדול השמיענו הטור בזה דבמו ביבש ביבש איסור בהיתר בטל חד בתרי בם"ש בסי' ק"ט במו בן איסור באיסור בטל חד בתרי בנון בבר של בלאי הברם שנתערב בפסח בשני בברות של חמץ נתבטל הבבר של בלה"ב בשל חמץ ואם עבר הפסח ונאבר אחר מהם מותר לאובלן [בית פ סקי"ב] בשהחמץ לא היה של ישראל עור נ"ל בבוונתו דנ"מ לענין פסולי ערות דקיי"ל בח"מ בי'

סי' ל"ד ולא בעינן רשע דחמם ובל העובר כמזיד איסור תורה שיש בו מלקות פסול לעדות ומעתה אם נתעבד בזית טרפה בשני זיתי בשר הבלועים מחלב שיש בהם איסור בב"ח והוא ידע שיש כאן טרפה ומשני זיתי בב"ח לא ידע ודימה שכולן טרפות ונתבטין לאכול טרפה ואלו ידע שיש כאן בב"ח לא היה אוכל ונמצא שעל הטרפה היה מזיד ועל הבב"ח שוגג לא נפסל לעדות מפני שהטרפה נתבטלה בתוך הבב"ח אבל א"א לומר שהיה סבור על שני זיתי בב"ח שהם כשרות דא"כ גם בלא"ה לא נפסל דלפי מעותו הרי נתבטל ברוב היתר:

סימן צח אם עצמות מצטרפין לבטל איסור ואיך משערים ההיתר והאיסור ודין ביטול איסור לכתחלה. ובו ס"ט סעיפים:

א איהא בירושלמי פ"ה דתרומות [ס"ג] דקליפי איסור מעלין את ההיתר כלומר דאיסור שנתערב בהיתר וצריכין לבטל האיסור כמו בערלה וכלאי הכרם שבטילין במאתים מצטרפין לחשבון המאתים לא לבד הקליפות של היתר אלא אפילו קליפות של איסור מצטרפין לחשבון לבטל המאכל של האיסור במאתים וכן טינופת של תרומה כמו הסובין והמורסן מצטרפין להחולין לבטל את התרומה בשנפלה לחולין במאה ואחד כדין תרומה שבטילתה במאה ואחד וכ"ש שהמינופת של חולין מצטרפין להחולין לבטל את התרומה [וכ"ה בירושלמי פ"ה דערלה [ה"ג] ופ"ו דמ"ז [ס"ם ע"ם]:

ב ועפ"ז פסקו הטור והש"ע בסעיף א' דעצמות האיסור מצטרפין לבטל האיסור בששים וז"ל חתיכת נבילה שיש בה בשר ועצמות שנפלה לקדירת היתר עצמות האיסור מצטרפים עם ההיתר לבטל האיסור ואין צריך לומר שעצמות ההיתר מצטרפין עם ההיתר אבל המוח שבעצמות איסור מצטרף עם האיסור וגוף הקדירה אינה מצטרפת לא עם האיסור ולא עם ההיתר עכ"ל וכתב על זה רבינו הרמ"א ויש מחמירים שלא לצרף עצמות האיסור עם ההיתר לבטל ובמקום הפסד יש לסמוך אמקילין ומתירין כי כן עיקר עכ"ל:

ג עוד יש לקדמונים שתי דעות אחרות בענין זה י"א דעצמות הרכות מצטרפין לאיסור מפני רכותן והלחלוחית שבהן אבל עצמות יבשים או קליפי ביצים ובה"ג אף אותן של איסור מצטרפין לבטל האיסור ויש מגדולי אחרונים שהכריעו כדעה זו [כ"ח ם"ך סק"ם] ריש לוה ראיה גדולה מש"ם חולין [ל"ח: בסוגיא דזרוע בבלא למ"ל כמ' חזקיה עצמות דזרוע בבלי דזרוע לגיסול ועצמות דמיל בבלי המיל להיתר ע"ש ומירושלמי מפורש שם דזה למ"ד כל המיסוריס בתמה ולא קי"ל כן ובעלי דיעה זו שם דרין בסנהד"ן והרמ"ב בבלה"ב סך סרמ"ם מחדן שם דמסמכתא בעלמא סוף וכ"כ סר"ם פ"ם לתרומות ע"ם ולו"ק]:

ד וי"א דזה שעצמות אפילו דהיתר מצטרפין זהו דוקא במין במינו בביטול ערלה וכלה"כ וכן באיל נזיר ביטול הזרוע בהאיל דמן התורה בטל ברוב לכן מצרפים גם העצמות לביטול אבל מין בשאינו מינו דמן התורה צריך ששים איך נצרף העצמות הא עדיין נותן טעם וכמו שאין מצרפין הקדרה להביטול כמו כן אין לצרף העצמות ואנן בעינן שתהא ששים מהדברים הראוים לאכילה ולשתיה שבהם מהפשם טעם האיסור ובשנחלק לששים חלקים נתבטל הטעם [ריעב א סכי"ם סב"י נבל"ה מרי"ו בסם הר"ם וכוונתו כדבריהו פ"ם ודו"ק]:

ה ויש מגדולי אחרונים שהבריע כדעה זו מפני שאלה גדולה שיש בענין זה דסם"נ אם העצמות יש בהם שום לחלוחית וע"י הבישול נפלט לחוץ איך מצטרפין עצמות האיסור להביטול אדרבא היה לנו להצריך ששים גם נגד העצמות ואם אין בהם שום לחלוחית איך מצטרפין העצמות לביטול האיסור דהא לא פלטי מידי לבטולי האיסור ואם נאמר שפליטת האיסור מתחלק בשוה להבשר ולהעצמות הרי א"ב גם מפליטת הבשר נשאר בהעצמות ונחסר זה השיעור להביטול רבמו שבולעין מהאיסור כמו כן בולעין מההיתר ונחסר לשיעור ששים אלא ודאי דדין זה אינו רק במינו דבזה אין חשש כל כך מפני שמן התודה בטל ברוב ולא בשאינו מינו ולכן הכריע בדעה זו [פר"ח סק"ם] ונם זה פשימא שעצמות הרכות מצטרפין לאיסור שהרי יש בהן הרבה לחלוחית [שם]:

ו ויש מי שתירץ דלעולם יש להם פליטה מעצמן ואי קשיא א"ב נצריך ששים גם נגד עצמות האיסור י"ל דפליטתן הוא מעם קלוש ואינו אוסר כמו בשאין דיניו"ל דאין בהן בנ"ט אע"נ דוודאי יש להם איזה פליטה [פלתי סק"ם] וכיון שיש להם פליטה הרי מועיל לבטל האיסור ועוד י"ל דלעולם אין להם פליטה מעצמן אבל מה שבולעים מאחרים יש להם פליטה ולכן מה שבלעו מההיתר הרר פולטים וממילא שיש ששים נגד האיסור ואין לומר דלפ"ז נם פולטים מה שבלעו מהאיסור ראינו כן דאותו שיעור איסור שנבלע נתבטל בששים בהעצמות ובמה שבלעו מההיתר וכשפולטים אח"כ הו"ל כולו היתר שהרי אינם בולעים כל הפליטה של הבזית איסור אלא לפי ערך במובן ובזה יש ששים העצמות עם מה שבלעו מההיתר:

ז והנה אם נאמר שהעצמות יש להם פליטה מעצמן והפליטה אינה אוסרת לא הקשה לן למה העצמות מצטרפין לביטול והקדרה אינה מצטרפת מפני שהקדרה אין לה שום פליטה מעצמה ואפילו אם נאמר שהעצמות אין להם שום פליטה מעצמן נ"ב לא רמי לקדרה מפני שהקדרה

שהקררה שבעה מלבלוע ואינה בולעת עוד הרבה מהאיסור [זו"פ] ואף קרירה חרשה שעריין לא שבעה מלבלוע לא פלוג רבנן [סמ] ועור רעצמות ביון שמונחין בתוך הקררה עם הבשר הפליטה מתחלקת בשוה משא"כ הקררה עצמה שבפנים יש רוטב ובחוץ היא מגולה לאויר אין הפליטה מתחלקת בשוה ולכן אינה מצטרפת [פמ"ג נמ"ז סק"ח נסס פר"ח] אמנם לתירוץ זה אם יונחו חרסים בתוך הרוטב יצטרפו נ"כ לשיעור ששים אבל להירוץ הקורם אין החרסין מצטרפין [סמ] :

ח והנה רעת רבינו הרמ"א שלא לצרף עצמות האיסור לבטל האיסור אבל עצמות ההיתר מצרפין לבטל את האיסור [ס"ב סק"כ] ויש שתמהו על סברא זו רכיון רעצמות האיסור אינם בכלל איסור א"כ איזה טעם יש לחלק בין עצמות האיסור לעצמות ההיתר [פמ"ג שם] ובאמת מלשון רבינו הרמ"א שכתב ויש מחמירים וכו' משמע להריא ראינו מעיקר הרין אלא חומרא בעלמא וכן משמע במקור הרין בשערים [ס' ג"ה נסגה"ס] וז"ל שם עצמות של איסור אינן מצטרפות לאיסור אבל עצמות של היתר מצטרפות להיתר אבל אין לצרף עצמות של איסור עם ההיתר לבטל את האיסור ואם שום מורה יתיר לא עבר על רברי חכמים אבל אין נכון להתיר בולי האי עכ"ל וטעם החומרא י"ל משום רע"פ ורוב רבוקים העצמות להבשר וחששו קצת לאיסור רבוק כמו שיתבאר עור בזה בם"ר :

ט ולענ"ר נראה רהרמב"ם סובר בן לרינא שהרי בתב בפי"ג מתרומות רין ז' אין פסולת של תרומה מצטרפת עמה לאסור החולין אבל פסולת החולין מצטרפות עם החולין להעלות התרומה וכו' עכ"ל הרי זהו ממש ברעה זו והראב"ר השיג עליו רבירושלמי מבואר רגם פסולת של תרומה מצטרפות לבטל וכתב שם רבינו הב"י בספרו כ"מ רמש"ם רילן מוכח כרברי הרמב"ם ע"ש ולפ"ז תמיהני למה לא הביא בלל רעתו בכאן ונראה משום דרוב רבותינו ס"ל כהראב"ר לפיכך השמיט רעתו :

י מהו עכ"פ הרמב"ם סובר כן מעיקר הרין ולא מצר חומרא ונשארה התמיה מה בין זה לזה ויראה לי דשעמו הוא מהא רתנן בתרומות פי"א [מ"ד] עוקצי תאנים והנרונרות וכו' אסורים לזרים גרעיני תרומה בומן שהוא מכנסן אסורות וכו' וכן עצמות הקרשים בומן שהוא מכנסן אסורות וכן בפ"נ דעדיות תנן רקניבת ירק אסורים לזרים ע"ש הרי מפורש רבל פסולת של תרומה כשהן ביחר עם התרומה יש להם רין תרומה וא"כ נהי ראינם מרמעות להצריך ביטול כנגדן מ"מ אין סברא שנם הם יסייעו להביטול וכן בעצמות של איסור הוה הטעם ברתנן בעצמות קרשים ובמו בתרומה והירושלמי אוליי סובר כר' רוסא רפליג בעריות שם ואין הלכה במותו ובמו שפסק הרמב"ם בפי"א מתרומות ע"ש :

יא אמנם להתירוץ שבתבנו רהעצמות יש להם לחלוחית מעצמן אלא שאינן אוסרין הטעם פשוט רכל הלחלוחית של עצמות האיסור הבה אסורין רכל היוצא מן הממא טמא וא"כ אין הטעם הנכנס בהם נתבטל בהלחלוחית ביון שהלחלוחית אסור ואיך יבטלו את האיסור וכי הדר קפליט איסורא קא פליט משא"כ עצמות ההיתר מצטרפות מפני שהלחלוחית שלהן הן של היתר ומבטלים הטעם של איסור הנכנס לתוכן [ח"ל סק"כ] ורעה ראשונה סוכרת רנם הלחלוחית של עצמות האיסור היתר גמור הוא רבין שהן בעצמן אינן בני אבילה גם הלחלוחית אינו של איסור לפיכך מסייעים לבטל [סמ] :

יב ויש מי ששאל לרעה ראשונה ראיך אפשר לצרף עצמות האיסור לבטל את האיסור הא הוה איסור רבוק ואמרינן בזה חנ"נ ואע"נ רהעצם אינו ראוי לאכילה מ"מ לאותה רעה שהבאנו בסי' צ"ח סעיף ס"ה רנם בכלי חרס אמרינן חנ"נ כ"ש בעצם המחובר אל הבשר [נ"ח] ותרצו רהא אותה רעה מורה רבשארי בלים רמהני בהו הנעלה לא אמרינן חנ"נ במבואר שם וכלי עצם הא מהני בהו הנעלה כמ"ש בא"ח סי' תנ"א [ס"ע סק"נ וס"ו סק"ס] ואפילו אם נאמר שיש בעצמות לחלוחית שפולטין לא שייך לומר שהלחלוחית תיעשה נבלה רכמו שבארנו ראין פליטתן אוסרת מפני שמעם קלוש הוא כמו כן לא תיעשה נבלה [ח"ל] ונם אין לחוש שמא בשיערו מן הקררה תשאר חתיכת האיסור עם העצם באופן שלא יהיה בקררה ששים לבטל האיסור ברחיישינן לזה בסי' ק"ו ואז תיעשה הבלוע בהעצם נבלה וזהו מטעמי איסור רבוק רבאמת מפני זה יש שרוצה לומר דכאן מיירי שאין העצם רבוק להאיסור [פלמי קס"נ] רק מונח בקררה לברו רלא משמע בן מכל הראשונים ומהטור והש"ע שהרי למרו רין זה מירושלמי רקליפי איסור מעלין את ההיתר ותהם הקליפות רבוקות ומסתמא ה"נ כן הוא אמנם באמת חששא זו אינה אלא בשהאיסור רבוק לחתיכת היתר רלבן אמרינן ההיתר הרבוק בהאיסור אבל בבאן האיסור רבוק להאיסור ואין כאן רק חששא לחתיכת היתר אחרת ולחתיכה אחרת לא מצינו חשש זה ולא מחזקינן איפורא [פח"ל מסתירין בתירוץ קושם זחמ ולענ"ד סדנר פסוס כמ"ם וסנ"י נסי' ק"ו כתב רק לכתחלה ליזהר בזה ודוק] :

יג יש מי שאומר ראפילו לרעה ראשונה שעצמות האיסור מצטרפין לבטל והו כשאין בהעצמות עצם איסור כמו נבלה וטרפה שהאיסור הוא על הבשר בלבד ולא על העצמות אבל באכר מן החי רמצרפין העצם לכזית לחייבו על אכה"ח בם"ש בסי' ס"ב וראי ראין העצמות מצטרפין לבטל האיסור ורברי טעם הם אמנם להצריך ששים נגר העצמות א"צ רסוף סוף אין בהם טעם ואף שיש מי שמסתפק בזה מ"מ כן נראה עיקר וב"ש שאין נראה מי שסובר רצריך ששים נגר עצמות של

של אמה"ח [עפרמ"ג סי' ס"ב כמ"ד סק"ל] ודע דכדין העצמות בן רין גידין וכן עור המחובר לאיסור ובמליחה וכבוש הדין כבבישול :

יד וזה שעצמות האיסור מצטרפים להיתר לדיעה ראשונה בר"א כשנפלה לקדרה כשהיא חיה שערין לא בלעו העצמות מהאיסור אבל אם נתבשלה תחלה בפ"ע ואח"כ נפלה לקדירת היתר עצמות שבה מצטרפים עם האיסור לפי שבלעו מבשר האיסור כשנתבשלה לבדה ולא סגי בששים נגד בשר האיסור דשמא נתמעט הבשר בבישולו ונכנם בעצמות [סור] ולפ"ז אם ראו האיסור תחלה בשהיא חיה ועכשיו ראו אותה שהיא בסקרם א"צ ששים רק נגד הבשר [נ"ח] וזהו כשנתבשלה לבדה אבל אם נתבשלה עם שארי חתיכות איסור אפילו בכה"נ צריך ששים גם נגד העצמות דשמא בלעו העצמות משארי חתיכות איסור [סס] אמנם זהו הכל לסאן רלא ס"ל חנ"נ בשארי איסורים אבל לפי מאי דקיי"ל חנ"נ בשוארי איסורים אפילו נתבשלה לבדה וראינוה בשהיא חיה צריך ס' נגד העצמות שהרי העצמות נעשו נבלה סבליעת הבשר [ס"ל] וכן זה שנתבאר דנוף הקרירה אינו מצטרף לא לאיסור ולא להיתר זהו אותה הקדרה שסבשל בה עכשיו איסור והיתר אבל קדרה שכבר נאסרה ובישל בה עכשיו היתר פשיטא שצריך לשער נגד הקדרה כם"ש בסי' צ"ח [פ"ו סק"נ] ופשוט הוא וכבר נתבאר דאין במה שבקדרה ס' נגד הקדרה :

טו חתיכה הבלוע מאיסור שנפלה לחתיכות היתר למאן דלא ס"ל חנ"נ בשארי איסורים א"צ ששים רק נגד הבלוע והחתיכה שבה בלוע האיסור גם היא מצטרפת לבטל האיסור מיהו החתיכה עצמה נשארת באיסורה משום דלא ברירא לן שבל האיסור נסחט מסנו דקיי"ל אפשר לסוחטו אסור כם"ש בסי' צ"ב אמנם לדידן דקיי"ל חנ"נ הדבר פשוט שצריך ששים נגד כל החתיכה :

טז כשמשערים ששים נגד האיסור משערים גם ברוסב וקיפה והוא הדק דק של בשר ותבלין המהאסף בשולי הקדרה ובן כל מיני מאכל שיש בהקדרה את הכל מצטרפים לששים אך משערים את הכל כמו שהוא עתה לפנינו אע"פ שידענו שמקודם הבישול היה הרבה יותר ונתכויץ ונצטמק ע"י הבישול ס"ם אין לשער כמו שהיה מקורם דאולי גם בהאיסור היה מקודם יותר ונצטמק ואף גם במה שבלעה הקדרה אין משערים ולפ"ז אם האיסור ראינו שלא נשתנה מכמות שהיה משערין מההיתר מה שנבלע בקדרה [פ"ו סק"ל] ויש מי שחוכך גם בזה להחמיר כי קשה לעמוד על שורש הדבר ולכן בכל אופן משערים כמו שהוא בא עתה לפנינו [סס כסס רמ"ג וכ"כ סמ"ך סק"י] אמנם להיפך ודאי דאין להקל בגון שראינו האיסור שנתמעט וההיתר לא נתמעט ודאי דיש לחשוב האיסור כמו שהיה מקודם

[עפמ"ג סס] ואפילו באיסור דרבנן בין שראינו שהיה האיסור יותר :

יז והרמב"ם ז"ל בפט"ו דין כ"ד כתב כשמשערין בכל האיסורין משערין במרק ובתבלין ובכל מה שיש בקדרה ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האיסור לפי אומד הרעת שהרי א"א לעמוד על מה שבלעה בצמצום עכ"ל והולך לשיטתו שכתבנו בסי' צ"ח סעיף ט' דס"ל טעם כעיקר דרבנן ולכן גם בסין בשאינו סינו הקלנו בזה וכ"ש בסין בסינו רסן התורה בטל ברוב והטור והש"ע סעיף ד' פסקו דבסין בסינו יש לפסוק כן ולא בסין בשא"ם ע"ש והולכים לשיסתם בסי' צ"ח דשעם כעיקר ראורייתא ולכן אין להקל באינו סינו ווחו דעת הרשב"א ז"ל ורע רגם בזה אין לשער רק בסה שהקדירה בלעה דזה רואין אותה כאלו היא בעין אבל סה שכלה סחסת האור אינו מצטרף שהרי זה אבד לנסרי ונם בזה יש סי שחוכך כס"ש בסעיף הקורם [הסור פסק כן נסס כרסב"ס ו"נ] :

יח ואין לשאול לדעת הטור והש"ע דשעם כעיקר דאודייתא איך משערים כמו שהוא לפנינו ניחוש שמא נתמעם האיסור די"ל דאחזוקי איסורא לא סחזקינן כל שאין אנו רואים ההיפך ומטעם זה אפילו עצמות שמצטרפין לבטל את האיסור כמו שנתבאר אע"נ דמסתמא העצמות לא נתמעמו והאיסור נתמעם ס"ם בין שלא ראינו שהאיסור היה מקודם יותר מכפי שהוא עתה אין לנו להחזיק איסור [פ"ח סק"ס] :

יט סיהו יש להבין בדעת הרמב"ם והטור וש"ע דהן אמת דיהו בדרבנן ס"ם הרי זהו ודאי דכשם שבלע הקדרה מן ההיתר במו כן בלע סהאיסור ובנם' ספורש כן [נ"ח] הזהו כזיתא תרבא דנפל לדיקולא דבישרא סבר רב אשי לשעוריה במאי דבלע דיקולא אסרו ליה רבנן לרב אשי אמו דהתירא בלא דאימודא לא בלע וא"ב נהי דהסקור שלהם הוא סמאי דאיתא בנם' [נ"ח:] דמשערין במאי דבלעה קדרה ע"ש ס"ם איך אפשר לומר כן ובאמת רש"י ז"ל פסק שם כן סמעם מברא זו שאין לשער במאי דבלע קדרה ממעם זה ואולי הנם' שס סיירי בשראינו האיסור שלא נתמעם :

כ ובאמת יש מי שרוצה לומר בכוונת חרמב"ם דסיירי כשידענו שלא נתמעם האיסור [לח"מ] ולא משמע כן לא מדברי הרמב"ם והטור והש"ע ולא מכל הפוסקים ויראה לי ברעת רבותינו בשנדקדק מה היה דעתו דדב אשי אמנם באמת י"ל בין דהאיסור נפל בעת רתיחת היורה וסמתמא נופל באמצעיתו וכבר היורה עמוק בבליעת ההיתר לא שביק בליעת ההיתר הקרוב אליו וכבר עמוק בכליעתו ויבלע סהאיסור אך רבנן דרבי רב אשי השיבו לו דאין לנו לתלות בסברא זו באינו סינו דהוה דאורייתא דתרבא בבישרא הוח סין בשאינו סינו כם"ש בטור וש"ע ריש סי' צ"ח ולבן הרמב"ם רס"ל טעם בעיקר דרבנן פסק כרב אשי וכמוניא הקודמת

דהטור והש"ע פסקו כן בסימן במינו דהוה דרבנן [ומלי
גם ר"מ ורבנן לילף מהלקו בזה דר"מ ס"ל סכ"ע דרבנן ולכן
הקיל בזה ומינכו ס"ל סכ"ע דאורייתא והסוגיא דקודמת שאמרה
צמתי דבלעה קדרה יתפרם לכל אחד לפום ממי דס"ל וגם חסתור
סוגיא זו לגבי דר"מ וגם כל הפוסקים יחזו יחד בהסברת כל
אחד לפי ממי דס"ל ודוק] :

כא הלבה פסוקה היא בש"ם דאין מבטלין איסור לכתחלה דאע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל היינו היכא דנתערב ממילא אבל למערבינהו בידים אסור דהכי תנן בתרומות [פ"ח מ"ח] סאה של תרומה שנפלה לתוך צ"ט סאין של חולין וחזרה ונפלה לתוכן סאה של חולין ורבה עליהן בשוגג מותר במזיד אסור ראין מבטלין אסור לכתחלה [רמ"י ותוס' ניזה ד':] וכן במין בשאינו מינו אסור לבטל בששים ואף אם ירצה להוציא את"ב את האיסור שתרי הטעם ישאר בשם ואף דיותר מששים ליכא טעמא ס"ם הרי הוא עושה שישאר שם טעמו של איסור דאל"כ למה עושה זאת [ניכיוסלמי שם דנכל מיסוריס כן הוא בשוגג מותר ובמזיד אסור] :

כב ולמדנו ממשנה דתרומות שלא לבד דאסור לבטל איסור בעין לכתחלה אלא אפילו אם האיסור נפל מעצמו לתוך של היתר ואין בההיתר שיעור בדי לבטלו דאסור להוסיף על ההיתר ולבטלו ואם עבר וביטלו להאיסור שזרק איסור בעין לתוך של היתר ויש בו בדי לבטלו או שנפל איסור לתוך של היתר שאין בו בדי ביטול וריבה על ההיתר עד שיש בו כדי ביטול אם עשה כן בשוגג והיינו שלא ידע בלל שזהו איסור וזהו היתר ולא בוון לבטלו או להוסיף על ההיתר מותר ואם עשה בן במזיד אסור וכן הדין בכל האיסורים במבואר בירושלמי שם :

כג י"א דשוגג מקרי אפילו נתבוין לבטל אלא שלא ידע הדין והיה סבור שמותר לבטל או להוסיף [ס"ז פק"ח וסכסיס עמו הסמ"ג ס"ס] ולא משמע כן מרמב"ם פ"ה מתרומות בדין אין הורמין מן השמא על השהור רבשוגג תרומתו תרומה וכתב דאם ידע ושגג שמותר לתרום מן השמא על השהור הרי הוא במזיד ע"ש וב"ב בתרומת הדשן [סי' רמ"ז] במינקת חבירו שנשאה תוך ב"ד חדש ששגג בדין מקרי מזיד ע"ש וגם קי"ל דאוסר מותר הוא קרוב למזיד ואינו בבלל שוגג [מכות ז':] והרי יותר מזה מבואר בגם' דאף מי שעבר עבירה בדמיונו שעושה בזה מצוה יש סברא לפוסלו לעדות ואף לסי שמכשירו לעדות זהו מפני שלא היה כוונתו לעשות עבירה [סמסדרין טו:] ואדרבא כוונתו היתה למצוה ע"ש וב"ש במקום שאין מצוה בלל לדעתו דא"א לרוגו בשוגג אמנם אם עשה ע"פ הוראת חבם שהחבם מעה בדין מקרי שוגג [מנ"פ סי' ק"ח סק"י] וכן שובח מקרי שוגג [סס] וכן אם אנסוהו לערב דינו בשוגג [פר"ח סקי"ם] וכן אם מתחלה ידע בהתערובות ושבח את"כ והוסיף ג"כ דינו בשוגג [סס] דשכחה הוה שוגג גמור וכן עיקר לדינא [וסרמ"ם סמניע סס"ז מתוס' נכורות כ"נ: כנר ת"ח לם הפליתי סק"ם ותמיהני מסמ"ג שהניח מהמנ"ם סס מס מנין ול"ו ומנל"ח כמ"ו ממא"ם] :

כד ויש בזה שאלה ולמה מתירינן בבאן בשוגג אף כשריבה בירים ובסי' ק"י ברבר שאינו בטל מחמת חשיבותו רבשנפלה אחת מהן לים הותרו בולן קי"ל שם דרוקא נפלה מעצמה אבל הפילה הוא אסור אפילו הפילה בשוגג רנזרו שוגג אטו מזיד ויש לחלק דבמבטל לא נזרינן אטו מזיד [נ"י] רלא חשדינן ליה שיערב איסור בירים משא"כ להשליך האיסור שפיר חשדינן ליה ולבן גם באיסור שנפל לתוך היתר שאין בו כדי ביטול אף שבזה יש לחוש שיוסיף היתר ס"ם ביון דבעיקר דין ביטול איסור אין לחשדו לכן גם בבה"ג לא נזור [כנ"ן ניסור דנרי הכ"י] :

כה ועוד דבאן מירי שריבה קודם שנודע התערובות כמו שיתבאר א"ב לא שייך לגזור אטו מזיד ביון שעריין עומד בחזקת היתר משא"ב בסי' ק"י בבר נודע התערובות ועומד בחזקת איסור [מו"ם בלנ כ"ד סי' י'] ועוד דבבאן בשבא הדבר לפנינו הוא מותר שהרי יש כדי ביטול אלא שהשואל אומר שהוא הרבה בשוגג ואלמלי שתק היה מותר וא"ב לא שייך לחושדו שיעשה במזיד דא"ב היה לו לשתוק לגמרי אם היה רוצה להערים משא"כ בסי' ק"י כשבא הדבר לפנינו הוא אצלנו בחזקת איסור אלא שדברי השואל שאומר שהפיל אחר מהן לים מתירתן ואלמלי שתק היה אסור ולפיכך חשדינן ליה שעשה במזיד ואומר שעשה בשוגג [זסו כוונת הס"ז סק"ח שסתירך סרבה וכיצ סלחו נכוונתו וסכניו סמעמס מינו סוף כמו שתמה הכרו"ף בסק"י שנל בממ"ם סנרחו סוכה וכוחה ובסכרת זו י"ל לחלק מבחה דבריה שנזרו בס"ם שוגג אטו מזיד ידוק] :

כו וזה שנתבאר דבשריבה במזיד אסור איסור זה הוא למבטל עצמו או למי שנתבטל בשבילו כדי שלא יועיל לו האיסור שעשה או שנעשה בשבילו דאם נתיר לו מה שעשו אחרים בשבילו יש לחוש שיצוה לאחרים לעשות בן [נ"י] אבל לשאר כל אדם מותר ובלבד שזה לא יהנה בנון שימבור ויקח סעות בשביל האיסור וצריך ליתנו לאחר בחנם או למבור לעבו"ם אם אין זה מאיסורי הנאה או למבור לישראל במקח שהעבו"ם נותן ולא יותר בדי שלא ישתבר מזה שביטל האיסור או ריבה עליו ומסילא דאם איסור זה היה מאיסורי הנאה אסור למבור בלל [כ"מ מס"ך סקי"כ] ובן אם לא היה הדבר שלו ולא נתבוין לבטל בשביל עצמו מותר גם לו [סס סק"י] ודע דזה שאסרנו למי שנתבטל בשבילו זהו דווקא שידע שנתבטל עבורו וניחא ליה אפילו לא צוהו לבטלו אבל אם לא ידע בלל מזה ולא ניחא ליה אין לך שוגג גרול מזה ומותר לו ולבני ביתו דבל מקום שאסור לו אסור גם לבני ביתו [ס"ו סק"י כסס י"ס] :

בז דעת רוב הפוסקים דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא

הוא רק מדרבנן אנסם רעת הראב"ד ז"ל שהוא מן התורה [רי"ן פנ"י בסמו] ויש מי שאומר דאפילו לכל הפוסקים אינו מותר מן התורה רק לבטל טעמו של איסור ולא נוף האיסור כמו יבש ביבש דבטל ברוב מטעמא דאחרי רבים להטות ואם יכירו האיסור הרי אסור מן התורה ואם יבא אליהו ויאמר שתתיכה זו היא חתיכת האיסור אסורה מן התורה [עי"פ כמוץ ותיפ' ד"ה תינ"] וכל ההיתר אינו אלא מפני שאין מכירין האיסור וא"ב איך אפשר לומר דבעת שמכירין האיסור לערבו לכתחלה כדי שלא יכירנו [טו"ת סמ"ס] ודברי מעם הן ולפ"ז גם מן התורה אינו מותר אלא כשנתערב האיסור ואין בו כדי ביטול להוסיף על ההיתר ולכטלו אבל לא לבטל האיסור עצמו בידים ואולי גם כטעמו של איסור אינו מותר להפוסקים דס"ל טעם כעיקר אסור מן התורה אלא בכה"ג להוסיף ולכטל אבל לא לבטל לכתחלה מעמו של האיסור :

כח ויראה לי דיש נ"מ לדינא דאם איסור זה דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא דאורייתא א"כ גם בספק איסור אסור לכטל או להרבות דספיקא דאורייתא לחומרא אבל אם הוא דרבנן ספיקא דרבנן לקולא ום"מ ראיתי מי שמחמיר בזה בכל עוני דוה לא מקרי ספק דרבנן דכי אמרינן ספיקא דרבנן לקולא בלא עשיית מעשה אבל לעשות מעשה ושעל ידי זה יהיה ספיקא דרבנן לא אמרינן ספיקא לקולא [סמ"ג פק"ז] וכן מי שסובר דהוי איסור תורה ס"מ מן התורה אם עבר וכטלו מבוטל אף בסויד ורק מדרבנן אסור אבל מן התורה מותר ובזה לא שייך לומר כל מילתא דאסר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני דבין דבנתבטל מאליו מותר ממילא דמותר נ"כ ע"י עשייתו שהרי נם כלא עשייתו יכול להיות כן ולכן רק מדרבנן אסור [סמ] :

כט הא דאין מבטלין איסור לכתחלה וזהו כשכוונתו לכטל האיסור אבל אם אין כוונתו לכך רכוונתו הוא לתקן המאכל וא"א בענין אחר רק ע"י ביטול האיסור כמו בסי' פ"ד ברגלי הדבורים שכדבש או נמלים שנפלו לתוך הדבש שנתבאר שם שיתיך הדבש ע"ג האור ויסננו וכתבו הפוסקים שם [ש"ך סקל"ח וס"ז סק"ח] דאין זה מבטל איסור לכתחלה כיון שאין כוונתו לבטל וגם לכתחלה מותר לעשות כן כשאין כוונתו לבטל האיסור אלא להתקן המאכל או המשקה כמו ביין לבן שמתקנין אותו ע"י חלב חמה ולא חששו שיבואו לשתותם בפסח מפני שנתכטל קודם הפסח בס' ולא היה כוונתו לבטל האיסור רק לתקן המשקה [מנ"ח סי' תמ"ז סקמ"ס] ואף דאין ראיה נמורה מזה משום דבזה יש היתר על קורם הפסח וכפסח ממילא מותרת מפני שכבר נתבטל ואין ראיה מזה לאיסור נמור לעשות כן לכתחלה וכמו שיש מי שאוסר לעשות כן לכתחלה מ"מ סדהתירו כמה נדולים לעשות י"ש מפירות מתולעים ויבן לעשות י"נ מפירות מתולעים [ני"ש סנ"ט וס"י סכ"ס] ש"ם דנם בבה"נ שרי ויש להסתפק אם מותר לפנום איזה איסור כדי לערבו בהיתר שיש מי שאומר ויש מי שמתיר ואין בזה הכרעה ברורה [עי"פ ס"ם כעס סח"נ וז"ס] וצ"ע לדינא ולענ"ד נראה דאם פונמו עד שאינו ראוי לאכילת אדם כלל מותר אבל בפנימה בעלמא אסור :

ל דבר פשוט הוא שבכל מה שנתבאר בענין זה דבימול איסור להוסיף עליו היהר ולכטלו לא שייך כלל בענין דאמרינן ביה חנ"נ שהרי כבר נעשה כל ההיתר איסור וכמ"ש רבינו הרמ"א בסעיף ה' וז"ל וזוקא נתערב יכש ביבש או אפילו לח בלח למאן דאמר שאין אומרים בן חנ"נ כדלעיל סי' צ"ב אבל התיכה שכלעה איסור לא מהני שנתוסף אח"כ ההיתר דהא אמרינן ביה חנ"נ עב"ל ואפילו למאן דלא ס"ל חנ"נ בשארי איסורים ס"מ החתיכה עצמה עומדת באיסורה כמ"ש בסי' צ"ב ואפילו יש ששים נגד החתיכה וזה שהלה בחנ"נ זהו לענין התוספת דלמאן דאמר חנ"נ נם התוספת נאסר כשאין ס' נגד כל התתיכה וזהו בשארי איסורים אבל בכב"ח נתבאר שם דנם בלח אמרינן חנ"נ לכמה מהפוסקים ולפ"ז לא משכחת לה להאי דינא כבב"ח להוסיף על האיסור ולבטלו אלא לבטל כל התוספה בששים וא"כ אין זה הוספה [עש"ך סק"ל ופמ"נ וס"ק] :

לא עוד כתב רי"א דאפילו במקום דלא אמרינן חנ"נ לא מהני ההיתר לבטל אלא אם נתוסף קודם שנודע התערוכות אבל אם נודע התערוכות קודם לא מהני מה שנתוסף אח"כ ולפ"ז היה צריך החכם המורה לבטל איסור לחקור אם נתוסף ההיתר לאחר שנודע ולא נהנו כן עכ"ל ובזה שלא נהנו כן כתבו משום דאחזוקי איסורא לא מחזקינן דאין לנו לחוש שמא נתוסף אח"כ ולכן אם ידוע להמורה שנתוסף אח"כ אסור [ס"ק סק"ו וש"ך סקמ"ז] :

לב והדברים צריכים ביאור דמדכתב דאפילו במקום דלא אמרינן חנ"נ וכו' משמע להדיא דב"ש במקום דאמרינן חנ"נ וכן מבואר להדיא בסקירה כאו"ה [כנ"ל כ"ד דין י'] ולפ"ז לא אמרינן חנ"נ רק בנודע אבל בלא נודע לא אמרינן חנ"נ ונם במקום דלא אמרינן חנ"נ אסור בנודע ובלא נודע מותר א"כ איזה הפרש יש בין מקום דאמרינן חנ"נ למקום דלא אמרינן חנ"נ הא אידי ואידי בנודע אסור ובלא נודע מותר ועוד איזה סברא הוא לומר בדבר שע"פ הדין חנ"נ דאם לא נודע לא אמרינן חנ"נ הא בע"כ נעשה נכלה כמו שבאמת רבים תולקים על כל דין זה [ש"ך סק"ו ופ"ח סקפ"ז] :

לג אמנם באמת המעמים משהנים בין מקום דלא אמרינן חנ"נ ובין מקום דאמרינן חנ"נ ולפ"ז נם הדינים משתנים כמו שנבאר בס"ד דהנה במקום דאמרינן חנ"נ אמרינן שהידיעה נורמת האיסור ודנין כל דבר אחרי שעת הידיעה שהיה ראוי לישאל או לחכם ולפי

ההשובה שהיה משיב נתקיים הדבר בין לאיסור כין להיתר אבל כל זמן שלא נודע ונתוסף ההיתר אמרינן מצא מין את מינו וניעור ולא חשבינן הרבר אחר נפילה ראשונה רק אחר נפילה שניה [ומברת זו סניף המו"ם ממרלכי חולין פ"ו ע"ם] ובנודע נעשה החתיכה נבלה ואו אפילו נתוסף ההיתר מעצמו החתיכה נשארת באיסורה וכל מה שנתוסף נאמר אם אין ששים ננר בל החתיכה וכ"ש אם הוסיף בידים דאסור מטעם אחר כמו שיתבאר :

לד ובמקום דלא אמרינן חנ"נ ג"כ הידיעה גורמת האיסור אבל מטעם אחר והיינו מטעם קנם כלומר כשנודע מהאיסור והוסיף בידים את ההיתר בדי לבטל האיסור קנסוהו לאסור הכל ואפילו הוסיף בשונג קנסו שונג אטו מזיד וזהו הכל בהוספה בידים אבל אם נתוסף ההיתר מעצמו מותר אפילו לאחר ידיעה וזהו עיקר ההפרש בין מקום דאמרינן חנ"נ דאסור לאחר ידיעה אפילו בנתוסף ההיתר מעצמו למקום דלא אמרינן חנ"נ דמותר בנתוסף מעצמו ובלא נודע אפילו הוסיף בידים מותר דמזיד לא שייך כאן כיון שעדיין לא נודע האיסור וממילא דלא שייך לקנום שונג אטו מזיד [ועפ"ז מתורץ עיקר קושית הס"ך והפר"ח ממשנה דתרומות דתנן שונג מותר ומזיד אסור דמירי בע"כ לאחר שנודע דוודאי כן הוא דהמי תניא ליה קנסו שונג אטו מזיד אבל אנן קיי"ל דקנסו וכמ"ש הכרו"ם והמ"ל] :

לה אמנם נ"ל כרור דגם רבינו הרמ"א לא הביא דיעה זו רק להחמיר במקום דלא אמרינן חנ"נ דבשנודע התערובות לא מהני מה שהוסיף אח"כ בשונג מטעם דנזרינן אטו מזיר אבל להקל בלא נודע התערובות דלא לימא חנ"נ לא הביא בלל דיעה זו וזה שכתב דאפילו במקום דלא אמרינן חנ"נ וכו' אין כוונתו דכ"ש במקום דאמרינן חנ"נ אלא דה"ק דבנודע התערובות מחמרינן אפילו במקום דלא אמרינן חנ"נ אבל בלא נודע התערובות להקל בחנ"נ לא אמרינן וראיה ברורה לזה דהא בסי' ק"ם ביבש ביבש בשרוצה לבשלן ניחד הביא דבינו הרמ"א דעת הרא"ש להקל בנודע התערובות וכתב שם דבמקום הפסד יש לסמוך אמקילין ע"ש הרי שלא התיר נם ביבש ביבש רק במקום הפסד וכ"ש שאין להקל במקום דאמרינן חנ"נ וק"ו בכב"ח דחנ"נ הוא מן התורה כמ"ש בסי' צ"ב דלא שייך כלל דין זה ולפ"ז מ"ש ולא נהנו בן א"ש בפשיטות דבמקום חנ"נ בכל ענין אסור ובמקום דלא אמרינן חנ"נ אין חשש אפילו אם נודע התערובות מקודם דכיון דכל עיקר טעם זה הוא משום קנסא כשעירבו בידים הוה ס"ס ספק שמא נתערב מאליו ואת"ל שעירבו בידים שמא היה שונג והלכה במאן דלא קנים שונג אטו מזיד שהרי בזה עצמו יש מחלוקת בין הפוסקים ורבינו הרמ"א חשש לדיעה המחמרת מיהו עכ"פ הוה ספיקא דדינא וא"כ שפיר נהנו שלא לשאול משום דהוה ס"ם [וכוס פ"ם כל מה שמקשו מאחרונים ומרחו נמעם מתנא ודו"ק] :

לו האמנם להיפך כשנתוסף איסור אזי בודאי אין חילוק בין נודע ללא נודע והאיסור חוזר וניעור במ"ש רבינו הרמ"א בסעיף ו' וז"ל איסור שנתכטל בנון שהיה ס' בנגדו ונתוסף בו אח"כ מן האיסור הראשון חוזר וניעור ונאמר לא שנא מין במינו לא שנא מין בשאינו מינו לא שנא יבש ולא שנא לח לא שנא נודע בינתים או לא נודע בינתים עכ"ל והטעם פשוט שהרי אפילו להיתר יש סברא לומר מצא מין את מינו וניעור כמ"ש בסעיף ל"נ וכ"ש לענין איסור ואף לענין טומאה אמרינן טומאה מעורדת טומאה בבכורות [כ"נ:] כ"ש לענין איסור שיש בזה נתינת טעם או שיכול לבא לידי נ"ט ולכן אף שיש מקומות בש"ם דאמרינן ראשון ראשון בטל זהו באיסור משהו ולא באיסור שיכול לבא לידי נ"ט [הגר"ם סקט"ו] ולכן אע"פ שלענין תרומה מצינו בפ"ה דתרומות דהידיעה נורמת היתר שאינו מצטרף התרומה הנופלת אחר הידיעה להתרומה שקורם הידיעה זהו ג"כ מפני שבתרומה אין הולבין אחר נתינת טעם דביטולה הוא במאה ואחד ואע"נ דבשני פעמים הוה לפי החשבון אחד מחמשים והרי יכול לבא לידי נ"ט מ"מ כיון דעיקר ביטולה הוא לא מפני נ"ט לא חשו לזה ועוד דבאמת קיי"ל שם כחכמים דההרמה נורמת היתר [כמ"ש סס הר"ם נמסנה ת' פ"ם] וכיון שהדימו סאה אחת משם ואמרינן שסאה שעלתה היא סאה שנפלה הרי שוב אין כאן נ"ט וכן לעולם [נגע"ל]

ועמ"ש בסי' קל"ד סעיף ט"ו :

לז אע"נ דאין מבטלין איסור לכתחלה מ"מ אטרו חו"ל [כינ: ל:] דעצים של מוקצה שנפלו לתנור כיו"ט מרבה עליהן עצים שאינן של מוקצה ומסיקן משום דאין כאן רק איסור דרבנן ועפ"ז כתב הרמב"ם בפפ"ו דין י"ט דבאיסור דרבנן בגון חלב שנפל לקדרה של בשר עוף מרבה עליו בשר עוף עד שיבטל החלב בששים וכן כל כיוצא בזה ע"ש ומפורש כתב רדין דאין מבטלין איסור הוא רק באיסור דאורייתא אבל בל רבותינו חולקין עליו בזה וס"ל דאין חילוק בין דאורייתא לדרבנן ורק במוקצה התירו מפני שאין לאיסור זה שורש מן התורה ויש שאמרו שאף באלו שאין להם עיקר מן התורה אסור לבטל ורק בעצי מוקצה התירו משום דהאיסור נשרף והיה לאפר והתנאה מזה באה אחר שנעשה אפר אבל ,בשארי איסורים לא התירו בלל :

לח וז"ל רבינו הב"י בסעיף ו' איסור של דבריהם אין מערבין אותו בידים כדי לבטלו ואם עשה כן בסזיד אסור אבל אם נפל מעצמו ואין בהיתר כדי לבטלו מרבה עליו ומבטלו ע"ל וזהו בעין פשרה בין דעת הרמב"ם לכל הפוסקים דלבטל עצם האיסור אסור כמו בשל תורה אבל להרבות עליו בדי להציל ההיתר הקודם שנפל האיסור לתוכן מותר מפני הפסד ומקורו מהרשב"א בספרו [תה"נ סימן] ואע"נ דהטור כתב בשם הרשב"א

הרשב"א דין זה רק על איסור של דבריהם שאין לו עיקר מן התורה בשומנו של גיד ובישולי מצרים ונבינותיהם וכיוצא באלו ולא בכל איסורי דרבנן וכן מורין רבריו בספרו [תפ"כ סקנ"ה] מ"ם פסק רבינו הב"י ע"פ ספרו הגדול ומרסתם דבריו מבואר להריא דלבטל איסור בעין בהיתר אסור אף באיסור שאין לו עיקר לבר בתרומת ח"ל כמ"ש של"א ולהוסיף מותר וזה שהחמיר במותר שמן של נר חנוכה בא"ח סי' תרע"ז דאפילו להוסיף אסור משום דהוה דשיל"מ שיכול להשתמש לנר חנוכה לשנה הבאה ובדשיל"מ החמירו יותר [מג"ם סס להרן קונטרס סמ"ק וסמ"ק פקי"ם] :

לט אבל רבינו הרמ"א כתב רי"א דאין לבטל איסור דרבנן או להוסיף עליו כמו באיסור ראורייתא וכן נראה ואין לשנות עכ"ל וזהו בדעת הרא"ש והטור דאפילו איסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה אסור אפילו להוסיף עליו דלא התירו רק בעצי מוקצה משום דההנאה באה לאחר שנשרף ובאיסור דאורייתא אפילו בכה"נ לא התירו בגון בעצי אשרה ועבלה וכלח"כ [נ"ח] ואף בתרומת ח"ל ס"ל רלא התירו לור רק לכהן בימי טומאתו [תוס' נכורות דף"ל] ורע דבירושלמי דפ"ב דבלאים מבואר להדיא דאיסור שהוא רק מפני מראית העין רשאי לבטלו לבתחלה ע"ש :

מ ורע דבסי' רצ"ם נתבאר דמי שנתערב לו צמר עם פשתן מביא מין אחר ומערבו עמהם ומבטל אחד מהם וזהו קורם שנעשו חוטין אבל כשנעשו חוטין אפילו חוט אחר אינו בטל בבגד ע"ש .וזהו ממש ההיפך מהדינים שנתבארו בבאן דבבאן אין מבטלין איסור לבתחלה ובשם מבטלין ולהיפך איסור שנפל לתוך היתר בבאן בטל בפי שיעור הביטול ובשם חוט אחר לא בטיל בבגד שלם ובודאי חוט אחר אינו מטעם חשיבות כבריה וחה"ל אלא מטעם אחר אין לזה ביטול וצדיך טעם על אלו שני ההפכים מבבאן :

מא אמנם בבר ביארו רבותינו הראשונים דענין הביטול לא שייך רק באיסור שנפל להיתר דבזה נזרה תורה אחרי רבים להטות אבל היתר שנפל להיתר וכשיבשו זה בזה נעשה איסור במו בלאים מצמר ופשתים דההתחברות עושה איסור לא שייך ביטול וז"ל רבותינו בעלי התום' [נלס ס"ת: ל"ם בגד] דלא שייך ביטול אלא בשאיסור מעורב בהיתר אבל בלאים ששניהם היתר ונאסרין ע"י התערובות בך אסור המרובה במו המועט עכ"ל כלומר דבשלמא איסור מועט בהיתר מרובה מתרבה ההיתר על האיסור ומבטלו אבל באיסור שע"י תערובות ושניהם בפ"ע היהר לא שייך לומר שהמרובה יבטל את המועט רמי ימר שהמועט אוסר את המרובה והמרובה מבטלו דילמא להיפך המרובה אוסר את המועט וכ"כ הרשב"א בהשו' [סי' רנ"ם] וז"ל אבל כל שזה וזה היתר ותערובתן אוסרתן מי יבטל אה מי עכ"ל וכוונתו ברבריו וזה שבבר"ח בטל הבשר בחלב או החלב בבשר בשיש ששים וזהו ספני שרוך בישול אסרה תורה ובשאין מעם איט דרך בישול ומותר [סס] :

מב ואין לשאול מפני הטעם שבתבנו אבל עכ"פ יתבטל המועט במרובה י"ל בזה שני טעמים האחד לפי מה שהסבימו במה מהפוסקים דהיתר בהיתר לא בטל בדאי לא שייך שם ביטול בלא שם איסור והיתר אלא אפילו למי שאינו סובר בן במו שיתבאר בס"ד ס"ם לא שייך בבה"ג ביטול שהרי זה עצמו אסרה התורה דבהתחברות שניהם באחר יש איסור ואין נאמר בזה ביטול במה שאסרה התורה מפורש ראם נאמר בזה ביטול מיעוט ברוב נצטרך לומר שהתורה לא אסרה בלאים רק מחצה על מחצה וזה וראי אין סברא ועוד שהתורה התירה בלאים בציצית ובבגדי בהונה והתם אינו מחצה על מחצה וזהו בוונת הרא"ש בנרה שם [פ"פ ס"י] שבתב ז"ל אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת נאסר לא שייך ביה ביטול ברוב ראין באן אלא תחיבה אחת של איסור עכ"ל בלומר שזהו הוא האיסור בעצמו שנתערב זה בזה [מעיו"פ] וב"ב רש"י ז"ל בשלהי תמורה ע"ש :

מג ועדיין יש בזה שאלה גדולה והרי בבלאי זרעים שנינו במשנה בל סאה שיש בה רובע ממין אחר ימעט אבל פחות מרובע בטל ומה בין בלאי זרעים לבלאי בגדים הא אידי ואידי בל אחר היתר בפ"ע ובהתחברותם נעשה איסור והתשובה לזה משום דבזרעים א"א שלא ימצא בשדה נרעין אחר ממין אחר ולא ניתנה תורה למלאבי השדת והלבך בל שנתערב בטל ולערב לבתחלה אפילו נרעין אחר אסור אבל בלאי בגדים אין מין אחר מתערב בו אלא דרך מקרה ולפיבך לא ניתן להתבטל [תסו' פרשב"ם סס] :

מד ועור נראה לענ"ד דבבלאי זרעים לאו מטעם ביטול אתינן עלה שהרי מובח בסס' בלאים [פ"ה] דאיסור בלאי זרעים אינו אלא ברניחא ליה שהרי שנינו שם הרואה ירק בתוך ברמו ואבר בשאניע שם אלקסנו מותר לבשאחזור שם אלקסנו אסור הרי מפורש דבשהוא אינו רוצה בקיומו אין באן איסור בלאים [תים נ"ק ק': ד"ה נתייבם] והטעם הוא משום דבתיב לא תזרע ברמך בלאים משמע זריעה דניחא ליה [סס] אבל בבלאי בגדים בתיב לא תלבש שעטנז ולא בתיב לא תעשה שעטנז משמע להריא דאין חילוק בין ניחא ליה ללא ניחא ליה :

מה וזה שהתירו שם בתערובות צמר עם פשתן להביא מין ולערב עמהם אין זה בגדר מבטל איסור אלא שאינו בניח לבא לידי איסור בלל דעיקר איסור בלאי בגדים הוא ההתחברות הצמר עם הפשתן ושפיר יש לנו רשות לבטל החיבור ע"י המין השלישי שמערב עמהן [ע"ז סס ספק"ם] דבשמערב עמהם המין השלישי כשעדיין

לא נעשה מהם חוטין שוב אין כאן חיבור מבלאים ולכן אפילו למי שסובר דהיתר בהיתר לא בטיל מותר כאן דלאו בתורת ביטול אתינן עלה כמ"ש [עטו"מ סי' קפ"ו סעיף ג' לחיב דהיתר נהיתר נפל ונפמ"פ מינה לחיב ודוק] :

כו כתב רבינו הרמ"א סוף סעיף ו' כזית חלב שנפל למים ונתבטל כמ' ואח"כ נפל מן המים לקדרה של בשר מותר אע"פ שאין בכשר ששים נגד החלב שהרי נתבטל במים וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ואפילו לכתחלה מותר ליתן המים לקדרה של בשר כיון שכבר נתבטל [ס"ך ככ"נ] ומ"מ לכתחלה לערב המים עם החלב כדי ליתן לקדרה של בשר אסור רזהו במבטל איסור [פמ"נ סס] ויש שדקדקו מכאן דהיתר בהיתר בטל ואין ראיה מזה דהכא לא שייך ביטול כיון שאינו נותן טעם כלל אבל במקום ששייך ביטול בנון ביבש ביבש י"ל דאסור בבה"נ . ואין לשאול למה לא היבטל היתר בהיתר והרי כתיב אחרי רבים להטות משום די"ל דענין הביטול מועט ברוב הוא כשיש נ"מ בשעת מעשה אם יתבטל המועט ברוב כנון איסור בהיתר או אפילו היהר בהיתר כמו דם הפר ודם השעיר ביוה"כ שנילתה תורה שאין דם הפר מבטל דם השעיר מטעם עולין או מטעם מין במינו בם"ש כמ' צ"ח ואי לא נילתה התורה הייתי אומר שבטל דם השעיר בדם הפר ואין כאן הואה מדם השעיר וצריך לשחוט שעיר אחר ויש נ"מ בביטולו לשייך בזה אחרי רבים להטות אף ששניהם היתר או שיש נ"מ בממון כמו סוף ביצה שנתערב קב חטים בעשרה קבים של חברו ע"ש אבל כשלע"ע אין שום נ"מ בביטולו מה שייך בזה אחרי רבים להטות למה נמה ומה תועלת בההמיה ולכן אף שאח"כ יהיה איזה נ"מ לרינא מ"מ עתה לא שייך ביטול [כנ"ל נמעם סלנכ ולנינם ני"ע] :

כז כתב רבינו ב"י בסעיף ז' אם נבלע איסור מועט לתוך כלי כשר אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשפע היתר מותר להשתמש בו לכתחלה ביון שהאיסור מועט וא"א לבא לידי נ"ט ולפיכך איסור משהו שנבלע בקדירה או בתוך קנקנים וביוצא בהם מותר להשהמש בו לכתחלה ואפילו בכן יומו לפי שא"א לבא לידי נ"ם אבל אם נבלע בכלי שררכו להשתמש לעתים ברבר סועט בקערה וביוצא בה אסור להשתמש אפילו בשפע נזירה שמא ישתמש בה ברבר מועט ויבא לידי נתינת טעם עכ"ל ובספרו הנדול הביא רין זה בשם הראב"ד ובשם הרשב"א והריב"ש ע"ש :

כח והטור כמ' קכ"ב הביא רין זה משם הרשב"א והשיג על זה וז"ל ואינו נראה להתיר מק"ו דאפילו קדרה שאינה בת יומא שהיא מותרת אסורה משום נזירה אטו בת יומא כ"ש באותה בלי עצמה אע"פ שאין דרך להשתמש בו בהיתר מועט יש לנו לנזור אטו שמא ישהמש בהיתר מועט עכ"ל ואין זה השנה דטעם ההיתר הוא לפי שאינו מצוי להשתמש באותה בלי ברבר מועט וכל רבר שאינו מצוי אין חוששין לו ואיזה ענין הוא לקדרה בת יומא ואינה בת יומא שררך לבשל בזו וכזו [נ"] ועוד מנ"ל להטור שזה שנזרו חכמים בקדרה שאינה בת יומא משום נזירה רבת יומא הוה הכוונה על קדרה אחרת דילמא הכוונה על קדרה זו עצמה שיטעה ויסבור שהיא אינה בת יומא ובאמת תהיה בת יומא [נ"ח] ומיהו אפילו כן לא יהיה ק"ו אבל מ"מ יש ללמוד לאיסור וקושיא ראשונה נ"ל דכוונת הטור כן הוא דכל כלי שהיא בת יומא בהכרח שלמחר לא תהיה בת יומא ויש ליזהר רק מלהשתמש בה יום אחד והוה זה נ"כ במילתא דלא שכיחא ועכ"ז נזרו חז"ל משום דלא הקפידו על הקדרה ולכן גם בזה יש לנזור ואין לחזור על היתר הקדרה מיהו מדברי הטור נראה להריא דאם א"א כלל להשתמש שלא בשפע כנון שהטיפה נפלה באמצע נובה הקדרה באופן שגם אם רק לא ימלאוה מלא רק עד הטיפה נ"כ יהיה ששים גם הטור מודה להיתר שהרי א"א לבא לידי איסור כלל :

כט ויש מגדולי אחרונים שחולקין על רין זה ומ"ל דלא אמרו כן רק באיסור פגום [ט"ז סקס"ו ופ"ך כמ' קכ"נ] ויש שקייטו רין זה [פר"ח סס סק"נ ופר"ה] ואמנם באיסור פגום כ"ע מודה דמותר ולכן יש להורות בבה"נ להשהות מעל"ע וכולי האי אין לנזור שמא ישהמש באותו מעל"ע ביון דלרוב הפוסקים מותר גם בבה"נ ומבטל איסור אין כאן שהרי אין כוונתו לבטל אלא לבשל בו :

סימן ק דיני בריה דאפילו באלף לא בטיל. ובו י"ח סעיפים:

א יש דברים שהחמירו חכמים בביטולם ואלו הן בריה וחה"ל ודבר שיל"ם ורבר שבמנין שלשה מפני חשיבותן ודשיל"ם מפני שנוכל לאוכלה בהיתר ויהבאר בכמ' ק"ב ועוד החמירו בכחמץ ומתבל ודבר המעמיד לא מפני חשיבותן אלא מפני שנוהנין טעם הרבה ויש שהחמירו בביטולן ביותר מששים אך לא במשהו בכמו תרומה שבטילתה במאה ואחד ועירלה ובלה"ב במאתים ואסמכו שיעור ביטולן אקראי כרמפורש בהלכותיהן ויש עוד שמפני חומר האיסור החמירו לאסור במשהו כחמץ בפסח ויי"נ ועבודת כוכבים וכל השייך לזה :

ב המעם שהחמירו בבריה בתבו הפוסקים שמפני שלעגין מלקות אסרה התורה בריה אף שאין בה כזית ואפילו בריה כל שהוא אם אבלה חייב מלקות מפני חשיבותה [רמ"י שנושות נמ:] וגם הרמב"ם ס"ל מעם

מעם זה לכ"ש בסי' כ"ט סעיף ו' ובנמ' מפורש מעם זה [מכות יז:] דכשהוהירה תורה מלאוכלו הוה באלו פירש בין נרול בין קמן [פו"ה נלנ כ"ס] וביון שיש בו מלקות בכל שהוא החמירו חכמים נם בכימולו [צס] אבל מן התורה היא כטילה כשארי איסורים ולבן כשיש מפק אי מקרי בריה אם לאו הוה מפק רבנן והולכין בספיקו להקל [ס"ק פק"פ] וכן בכל דברים שאינן מתבטלין מפני חשיבותן הולבין בספיקו להקל מפני שמן התורה בטילים בכל האיסורים [צס וכ"כ פמו"ס צס סי' ו'] :

ג רוב רבותינו הסכימו דבריה אפילו באלף לא בטיל ולא נמצא זה מפורש להריא בנמ' רק רבן משמע פשטות הסוניא [ק"] ולכן אע"פ שרעת רבינו שמשון בעל התוס' [תרומות פ"י מ"ח] והרשב"א ו"ל בספרו תורת הבית [בית ד' שער ג'] ע"פ הירושלמי דבריה במיל בקרוב לאלף והיינו אחר בתתק"ם וטעם שיעור הזה הוא משום דשם במשנה מבואר דציר של רנ מטא אומר עד ס"ו פעמים בציר של מהור רהכי תנן התם דנ מטא צירו אומר וכו' אחד ששה עשר בו וכיון שהציר אומר ס"ו פעמים החמירו בנופו של בריה ס"ו פעמים ששים וט"ו פעמים ס' הוא תתק"ם אבל רוב רבותינו הסכימו דאינה בטילה אפילו באלף ואת הירושלמי פירשו לענין ביטול פליטתו ולא ביטול עצמו וכן הוא רעת הרמב"ם בפפ"ו והמור והש"ע והכי קיו"ל :

ד בריה מקרי כנון נמלה או תולעת אפילו פרעוש או בינה [פפ"נ] או עוף מטא או זבוב וניר הנשה ואבר מן תחי וביצה שיש בה אפרוח וביוצא בהם ואע"פ שאתה הבריה כל עוד שהיא שלמה קרויה בריה אבל אם נחסר ממנה אבר במל שם בריה מעליה ואפילו נחסר אבר שאין הנשמה תלויה בו רלענין מלקות הוה מפיקא דדינא [מיר נכ:] לענין ביטול נתבטלה בששים [ס"ך סק"ו] כמ"ש בסעיף ב' רכל שיש מפק הולבין לקולא ואין חילוק בין מפק העצם למפיקא דדינא אבל עוף מהור שנתנבל בשחיטה או שהיא טרפה וכן שור הנסקל וכן חלב וכן ביצה שיש בה קורט דם אין זה בריה מהטעמים שיתבארו ובבר בארנו בסי' כ"ט סעיף ו' רלרעת הרמב"ם נם מהורת הוה בריה כשהיא חיה וההפרש בין מטאה לטהורה אינו אלא במתה דבמטאה הוה בריה אף שאין בבולה כוית ובטהורה צריך כוית ושם בריה מועיל לה לצרף העצמות והנידים לכוית ושעמו של דבר בארנו שם בס"ד ע"ש :

ה מתנאי הבריה הוא שיהיה מבריית נשמה או הבא ממנה לאפוקי דבר הבא מנירולי קרקע כמו חמים ושעורים של איסור כנון כלאי הכרם וכן צריך שיהא דבר שאסור מתחלתו לאפוקי עוף מהור שנתנבל או נטרף ושור הנסקל ואפילו טרפה מבמן לא מקרי איסור מתחלת בריותו דבעינן ממין שאסור מתחלת בריותו ולדעת הרמב"ם בחייה נם מהורה מקרי בריה מפני חשיבותה כמ"ש בסי' כ"ם וכן צריך שיהיה רבר שרק כשהוא שלם שמו עליו ובהתחלקו אבר שמו כנון עוף שבשלימותו נקרא עוף ובהתחלקו נקרא חתיכת בשר עוף וכן כל בריה כן הוא ונם ניר הנשה בשלימותו נקרא ניר ובהתחלקו נקרא חתיכת ניר לאפוקי חלב רבין חתיכה נרולה נקרא חלב וכן חתיכה קטנה ועוד שאין החלב נוצר במקום אחר ואינו כבריה שהיא מקובצת במקום אחד וכן צריך שהבריה תהיה בשלמות אבל כשנתרסקה או ניטוחה או ניטל ממנה אבר בטל שם בריה מעליה ורע שעיקר ניר הנשה הוא רק על הכף בלבר והוא כרוחב ד' אצבעות בשור הנדול ובכבש ב' אצבעות ואם הוא שלם מקרי בריה :

ו וזה שנתבאר דביצה שיש בה אפרוח הוה בריה י"א דהאפרוח הוה הבריה [ב"י נמי' ק"י] ו"א דהביצה הוה הבריה [ס"ך סי' פ"ו סקס"ו] ונ"ם לרינא בשנתרסקה האפרוח שבתוכה אם הבריה היא האפרוח בטלה לה מהורת בריה ואם הבריה היא הביצה לא בטלה אבל ביצה שיש בה רם לכ"ע לא הוי בריה שעדיין אין בה חיות [ס"ך סק"כ] ולא רמי לניר הנשה משום רנידים הם חיותו של הבעל חי ו"א ראפילו ביש בה אפרוח לא הוה בריה דבעודו בתוך הביצה לא מקרי חיות וכשיצא ניתר מיר [פר"מ סק"כ ונס סס"ך נופה לוס וכ"כ פרמ"ס נחמו' ממ"ן] :

ז ויש בזה שאלה דהיכי משכחת לה להאי דינא שתהוי בריה בשיש בה אפרוח דממ"נ אם מכירין מבחוץ שיש בה אפרוח ימלוה משם ואם אין מכירין מבחוץ מנא ירעינן שיש בה אפרוח ואם נאמר שנשברה וראינו שיש בה אפרוח הרי בטלה לה מהורת בריה [ע' פלתי סק"ל] ובשלמא אם נאמר דהביצה היא הבריה י"ל דמקורם הכרנו מבחוץ שיש בה אפרוח ואח"כ נתרסקה האפרוח בתוכה והביצה שלימה דעבשיו א"א להכירה כשנתערבה בהרבה ביצים [מ"ל סק"נ] אבל אם נאמר דהאפרוח היא הבריה קשה דבריסוקה נתכטלה מהורת בריה כמ"ש בסעיף ו' [ענפס"ע סק"נ סחיכן ולפ ירד לסוסק סקוסיפ] ואפשר לומר דלעולם בעיון היטב יש להכיר מבחוץ אך כשנתערבה בהרבה מאות ביצים יש מורח רב לברוק כולם בעיון היטב מבחוץ ואי הוה אמרינן דהיא בטלה א"צ לפרוח בזה אבל עכשיו שאינה בטלה מוכרח הוא או שיאסרו כל הביצים או לבדוק כולם ער שימצאוה [פמכס מחסו' כרסב"ח סס מסמע כפמת לפפ מסכמת לכ שכתב ול"ל מלפ שכרי פתה מכירה ופין פתה מנפל נופה פ"ם פליטתה וכו' עכ"ל פך לפמ"ם שפיר מסכמת לה וזקן] :

ח דבר שהוא בריה ונתבשל עם ההיתר אם אינו מכירו הכל אסור והרוטב בנותן טעם ויסנן הרוטב ואם מכירו זורקו והאחרים והרוטב צריך שיהא בהם ס' כנגדו וזהו בבריה כעוף פטא וכיוצא בו אבל נטלה אע"ג זבוב וכיוצא בהם שהם דברים המאוסים א"צ כלום לבטל פליטתן ורק הם עצמם אסורים ואינם מתבטלים

דבר זה יתבאר עוד בסי' זה וגיד הנשה אין מעמו אסור דקי"ל אין בנידין בג"פ אבל שמנו והקנוקנות שבו אוסרים וצריך ששים כנגדן להתיר הרוטב :

מ וכתבו המור והש"ע לפיכך ירק שנתבשל עם נידו אם סבירו וורקו וכל השאר מותר אם יש בו ס' כנגד שומנו ואם אינו מבירו כל החתיכות אסורות ואם יש בקדירה ס' כנגד השומן מותר הרוטב ואם לאו אסור ואם נימוח הניר ואינו ניכר צריך נ"ב ס' כנגדו עכ"ל רבשנמוח אויל ליה חשיבותא דבריה אבל מ"מ צריך ס' כנגדו אע"ג ראין בו בג"פ וכעין בעלמא הוא פ"ם כיון שהתורה אסרתו צריך ס' ובאמת י"א שבטל ברוב אפילו באינו מינו כיון שלעולם אינו נותן טעם [חכ"נ] וזהו מילתא דפשיטא דבנשפך ואין ירוע אם היה שם ס' אם רק ידוע שהיה שם רוב יש לסמוך על רעה זו אפילו במין בשאינו מינו [מ"ז פק"ס] :

י ויש כזה שאלה הידק הזה שנתבשל עם נירו מם"נ אם נמלח תחלה הרי בכר נאסר ע"י מליחה וא"צ לאיסור בישול ואם לא נמלח תחלה הרי כ"ז אסור מטעם כשר שנתבשל כלא מליחה והתשובה בזה רוראי נמלח החלה אך המליחה אינה אוסרת רק כ"ק ואפילו למאי דאסרינן במליחה כם' והו הבל מפני חשש איסור שמן אבל שומנו של ניר איסור בחוש הוא ויתבאר בסי' ק"ה ומכאן תשובה לאותן הסוברים דכל מין מליחה הוא בס' ודע דלמאי דקיי"ל חנ"נ בשארי איסורים אם היה הניד דבוק בירך צריך ששים נגד כל הירך [וע"ש לדפס זו סיכי מכמס נס מס לתנן שנס נמכנסל רק סיכך נס נס"ע סס יש נס נג"ם וכו' דיי"ל כנון שנס נמכנסל רק סיכך סוס ונרופס לח קס מייכי ומיסס לתנן נפ"ע שנמכנסל סס הניולים וכו' ופרופס נג"ם מייכי שנפ"ע סיס נפ"ע נקלרס ולס נכיכך ומסוס' שס ל"ם מס ודוק] :

יא קדירה של מרק ונפל שם בריה ונאבדה אסור הכל כשא"א לתקן ע"י סינון כגון שהמרק עב או הבריה קטנה שעוברת דרך נקבי מסננת ולכן פרעוש שנפל בתוך המאכל אסור מצד הדין מאחר שנאבדה ברוטב וא"א למננה וגם הבשר א"א לברוק אולי דבקה בו ואינו ניכר מפני קטנתו וכשנמלה לתוך הכף יש לשפוך התחתב שבכף כן הוא הפשוט לפי כללי דיני בריה אמנם עוד יתבאר בזה בס"ד בסעיף י"ז :

יב ירקות מבושלות שנמצאו בהם נ' תולעים הירקות אסורים אבל מי השלקות מסננן ומותרין וכן הבשר ירחצנו ויבדקנו ומותר דתולע הוא דבר הניכר ואינו רומה לפרעוש שבסעיף הקודם וכפחות מנ' תולעים אין חוששין דבתלתא ויתני הוה חוקה ואע"ג דלפעמים חוששין גם בשני פעמים והו בענין סבנה כמבואר ביבמות [פו:] אבל באיסור ובממון רק בתלתא ויתני הוה חזקה [וכ"כ סם"ו סק"נ] וזהו אפילו באיסור תורה וג"ש הכא האינו רק דרבנן רזה שבריה אינו בטיל הוא מדרבנן בס"ש בסעיף ב' ובסי' פ"ד נתבארו דינים הרבה מתולעים ושם בסעיף ע"ו נתבאר די"א דהא דהחזק בג' תולעים והו בתולעים הבאים מהפירי עצמו או במילבי"ן המתהוים מהפירות אבל בתולעים ראתו מעלמא לא הוחזק אפילו בנ' ויש חולקים בזה ע"ש :

יג ודע דכבל המרינות הירועים לנו בימות הקיץ הרחש מילבי"ן מצויים הרבה בכל מיני קמח ובכל מיני נרויפי"ן וכמעט שא"א להמלט מזה ובכוראי הוריזים מדקדקים בכל האפשר להמלט מזה ועדיין כולי האי ואולי וק"ן כל המון בית ישראל שאינם מדקדקים ואוכלים מכל הבא בירם כשאינם רואים להדיא המילבין וחלילה לומר שכלל ישראל יכשלו באיסור נרול כזה ולא ניחא למרייהו ראמרת עלייהו הבי וראוי לחפש זכות ובכר נתעוררו נדולים כדוות שלפנינו להמציא זכות בענין הנדול הזה ונבארם בס"ד מה שהם אמרו ומה שנראה לענ"ד :

יד הנאון כרו"פ ריש סימן זה אמר שביכולת למסוך על דעת רבינו שמשון והרשב"א שהבאנו דבריה בטלה בקרוב לאלף וזהו וראי דשיעור זה והדבה יותר יהיה תמיר ונם בה"נ שכל דבריו דברי קבלה סובר כן במ"ש בהנ"א ברא"ש פ' השוכר פי' י"א ו"ל פי' בה"נ רשרץ לא בטיל כי אם באלף והכי איתמר בירושלמי עכ"ל ונם בעל אור זרוע סובר כן במ"ש שם ו"ל ואע"נ דקיי"ל דבריה לא בטלה לאכול נוף הבריה כשנתערבה ואינה ניברת הני מילי בששים כשאר איסורים אבל בס' סאות וששים בטלה כדמשמע בירושלמי וכו' עכ"ל :

מן ונם הרי"ף סובר כן שהרי השמיט כל משנה זו רנה"נ שנתבשל עם הנידין וכל סוניית הש"ם ומעמו דם"ל בפירש"י פ' השוכר דף ערי דמשנה דשם דתנן אלו אסורין ואוסרין בכל שהוא וכו' ופירשו בנמ' דהאי תנא ס"ל דדוקא רבר שבמנין ואיסורי תנאה לא בטיל הא חר מינייהו בטל וחולקת אמשנה דחולין ופסק הרי"ף כמשנה דשם כמ"ש שם והנה לפ"ז נם דעת הרי"ף כן ונם דעת רש"י נוכל לצרף לזה ונם הרשב"א בחדושיו בחולין דף צז: כתב בשם הראב"ד דבריה בטלה באלף ופאתים ע"ש ולפי זה רבו הדעות להיתר בה"נ והרי"ף והראב"ד ורבינו שמשון בעל התוס' ורשב"א ואור זרוע ואפשר נם דעת רש"י כן ומה שהקשה הרא"ש על שיטה זו מסוניית הש"ם יש ליישב ע"ש. והנה דברי הנאון א"צ חיזוק והרי בריש נדה אמרו מעשה ועשה רבי בר"א לאחר שנזכר דרכים פליני עליה אמר כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הרחק ע"ש הרי דאפילו ביחיד במקום רבים סמכינן בשעת הדחק כאיסור דרבנן וה"נ איסור דרבנן הוא כמ"ש בסעיף ב' וא"כ אפילו הוה רוב דעות לאיסור בשעת הרחק כזה שא"א לצייר אם לא שלא נאכל לחם ונרופין ודאי סמכינן וק"ו כשיש הרבה מרכותינו הקדמונים

הקרטונים שנובל לממוך בשעה הרחק :

מז הגאון בעל משכנות יעקב בסי' ל"א אחר שכתב שיש לממוך על בל הני רבוותא שהבאנו כתב עוד היתר וז"ל דהנה הנמ' מרמה בריה לחה"ל ועביד ביניהו צריבותא והטעם הוא מפני החשיבות ורבר חשוב לא בטל וא"ב נראה דהיינו רוקא אם הבריה או החתיכה עומרת בעינה וניכרת רק שאין ירוע איזו האמורה כמו גיד וחתיכה שניכר ממשן בפ"ע וחשיבותן עליהן אבל אם מעוצם קטנותן נאבר ממשן והוא רבר המתערב ממש ונרבק בפת או שנתערב בתבשיל וא"א להפריהן כלל כמו המילבין הקטנים ולא יהיה לעולם בעין בפ"ע רק תמיד בתערובות לא נורע מקומם איה לא נאמר עליו בריה שאני בין שאין לו מקום בפ"ע שיהא חשיבותו עליו וכו' עכ"ל אבל יש למערער לערער על זה רהרי עכ"פ התורה חייבה עליו מלקות וכראיתא בש"ם אבל נמלה לוקה חמש ובפי שנתבאר הוה הטעם שהחמירו חכמים בבימולן מפני שהתורה חייבה מלקות א"ב כל זמן שלוקין עליהן בשהן בפ"ע אינן בטילין בתערובתן :

יז ולפענ"ד יש היתר אחר לכל הרעות דהנה בם"ס ק"ר בתב רבינו הב"י דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהן בנמלים וזבובים ויתושים שבל ארם בורל מהן למיאוסן ואפילו נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו אם ההיתר רבה עליו מותר וכו' עכ"ל ומעתה ק"ו הרברים ראם במין בשאינו מינו רלרוב הפוסקים טב"ע ראורייתא עכ"ז ברברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהן א"צ ס' ב"ש בביטול בריה דזהו רק מדרבנן דפשיטא שלא נזרו על דברים המאוסים בנמלים וזבובים זהן אמת דבאבילה בפ"ע חייב מלקות מ"מ חכמים בשנזרו מפני זה שלא יהיה להם ביטול א"א שינזרו על דברים המאוסים ועור ראטו טעם זה דהנזירה היא מפני חיוב מלקות נאמרה בנמ' והרי רק יש מהפוסקים שכתבו בן ופשטא דלישנא משמע מפני החשיבות בחהר"ל ודבר שבמנין ובשם שהתורה חייבה מלקות על בריה משום חשיבות בראיתא במכות במו בן נזרו חכמים על בימולה מפני חשיבותה אבל התורה בשחייבה מלקות חייבה אף בשנפרחה הבריה בם"ש הרמב"ם בפ"ב ממאב"א ע"ש וא"ב אינם נרועים רברים המאוסים מבריה פרוחה רמעמי המצות נעלמו מאתנו ונעו מענלותיה לא תרע אבל בנתינת טעמים הא גם מן התורה נמ"ל מותר וב"ש דרבנן לא יאסרו דבר הפרוח וא"ב גם ברברים המאוסים לא ינזרו שלא יהיה לזה ביטול [ובפם מתירין פסילו נכנית נכפ"פ כמ"ם פכ"י פס] :

יח וראיה ברורה לזה מדברי בעל איסור והיתר הארוך בלל ל"ב דין ו' וז"ל ואפילו בריה שלימה מוסרחת שנתערבה אף גופה בטל במינו ברוב בגון נמלה ובשאינו מינו בם' בשאר איסורין שאע"פ שעריין חשובה היא אפילו למלקות ובו' רלא חילקה תורה בין שרץ המסריח לשאינו מסריח מ"ם לענין ביטול בטלה חשיבותה עכ"ל וכ"ב רבינו הרם"א בסי' ק"נ סעיף א' וז"ל מיהו דברים החשובים בבריה או כיוצא בה אם אינם פנוטין בעצמן אע"פ שפונמין התבשיל אינן במילים אפילו באלף עכ"ל אבל כשפנומין בעצמן בטילין והרי אין לך פנוס יותר מנמלה וזבוב ותולעת וביוצא באלו שהרי הם מאוסים ונפשו של ארם קצה בהם בם"ש .לבן הדבר פשוט שבטילין, וראיתי מי שכתב לחלק בין מרחון דאתי מעלמא למרחון רירהו דבמרחון דירהו אינם במילין [פמ"ג נמ"ל פק"פ] ותמיהני דמם"נ אם מדמה למלקות הא גם במרחון דאתי מעלמא חייב מלקות בל זמן שראוי רק לאבילה ברוחק ואם לא נדמה למלקות א"כ אינו אלא מפני חשיבות היעלה על הדעת דבמרחון דירהו יש חשיבות ומנ"ל לומר רבר נגר הסברא ונגד לשון האו"ה והרם"א וראיתי בדבריו שהביא שנם רנאון בעל פנים מאירות בתב דבריה הפנומה בעצמה בטלה חשיבותה והנאון בעל חות יאיר הורה לדבריו וא"ב הדברים ברורים בם"ד והמקום ירין אותנו לזכות כשם שאנו דנין זכות על בלל ישראל :

סימן קא דין חתיכה הראויה להתכבד. ובו כז סעיפים:

א חתיכה הראויה להתכבד לפני אורחים אינה בטלה אפילו באלף מפני חשיבותה כמו בריה ולכן חתיכה של נבלה וטרפה שנתערבה בין חתיכות כשרות אם החתיכה ראויה להתכבר כגון שהיא חתיכה נדולה שראוי ליתן אותה לפני אורח חשוב אינה בטלה אפילו באלף ושמא תשאל ואיך היא ראויה להתכבד והלא היא נבלה או טרפה אין זה שאלה בלל דלא מיבעיא נבלה וטרפה שראויה לפני אורח אינו יהודי אלא אפילו חתיכה של איסור הנאה בנון בב"ח מקרי נ"ב ראויה להתכבד כיון שאם נאמר שהיא בטילה ומותרת תהיה ראויה להתכבד ולכן אינה בטילה מטעם זה ואוסרין התערובות בהנאה ורק שיכול למוכרן כולן לאינו יהודי חוץ מדמי איסור שבהן כדי שלא יהנה מהאיסור [ב"ך סק"פ] וכסעיף ה' יתבאר דבעינן שיהא ראוי לבל :

ב הדבר פשוט דאין נ"מ בין שנתערבה החתיכה הזו בין שארי החתיכות יבש ביבש ובין שנתערבו במליחה או בבבישה או בבישול אלא דהנ"מ הוא אם הכירו האיסור ונמלוה משם או שנאבד אחר מהחתיכות בשונג שהותרו כולן כמ"ש בסי' ק"י אם נתערבו יבש ביבש הותרו כולן אפילו בפחות מששים אבל אם נתבשלו ביחד

ביחד צריך ששים כדי לבטל הפליטה של האיסור ובמליחה וכבוש כל חד בריניה וזהו שכתב הרמב"ם בפט"ז דין ה' וז"ל וכן חתיכה של נבלה או של בשר בהמה או חיה או עוף או דג הטמאין שנתערבה בכמה אלפים חתיכות הכל אסור עד שינביא אותה חתיכה ואח"כ ישער השאר בששים וכו' שהרי מתכבד בה לפני האורחין עכ"ל כוונתו כשנתערבה בבישול ולאו רוקא הוא וזה שכתב עד שינביא אותה חתיכה כוונתו כשיכירוה שזו היא החתיכה האסורה:

ג עוד בתב שם וז"ל וה"ה בחתיכה של בב"ח או של חולין שנשחטה בעזרה שהרי הן אסורים מדבריהן בהנאה כמו שיתבאר בהלכות שחיטה אוסרין בכל שהן עד שינביא אותן עכ"ל והדבר פשוט רקאי על חולין בעזרה והולך לשיטתו שכתב בפ"ב משחיטה דעל חולין בעזרה מבין אותו מכת מרדות ע"ש רס"ל דהוה דרבנן אבל חתיכה של בב"ח פשיטא שמן התורה אסורה בהנאה וכמ"ש הוא עצמו בפ"ט ועיקר כוונתו הוא להשמיענו דחה"ל של איסורי הנאה בין של תורה ובין של דבריהם אוסרת כל החתיכות בהנאה וכמ"ש [ועפר"ח סק"ל שמרח בדבריו ולע"ל הדפר פסוק כמ"ש וכ"כ סכ"י לקף סק"ל שחיטה אסורה רק מדרבנן אוסרת כל החתיכות ע"ש]:

ד ויש לנו שאלה בענין זה ולמה לנו הטעם בחתיכה שאינה בטילה משעם ראוי להתכבד תא קיי"ל לקמן ריש סי' ק"י דרבר שבמנין לא בטיל וחתיכה גדולה וראי הוה רבר שבמנין ואמנם לרבינו הב"י שם א"ש רבאמת פסק שם דרבר שבמנין בטל לבד שבעה דברים דחשיב שם אבל לרבינו הרמ"א שם דפסק דדבר שבמנין אינו בטל קשה וצ"ל דגם איהו לא פסק שם רק בדבר שדרכו למנותו תמיד במאן דאמר ביבמות [פ"ו] את שדרכו למנות אינו בטל כלומר שתמיד מוכרין אותו במנין אבל חתיכות לפעמים מוכרין אותן במנין ולפעמים בלא מנין כמבואר שם בגמ' וכן מבואר מלשונו שם שכתב וז"ל וי"א דכל דבר שבמנין דהיינו שדרכו למנותו תמיד אינו בטל עכ"ל ולפ"ז להפוסקים שסוברים דדבר שלפרקים מוכרין אותו במנין ולפרקים בלא מנין ג"כ אינו בטל דזהו כמאן דאמר בגמ' שם כל שדרכו למנות לא בטל כלומר שאם רק לפעמים מוכרין אותו במנין אינו בטל באמת א"צ לטעם חה"ל [עמ"ש שם סק"ח שכניח מי שפוכר כן וכוח פמ"ל בשם שנאוניס]:

ה כתבו נדולי האחרונים שאם נתערב דבר שאסור בהנאה בדברים שאסורים באכילה בטל אפילו הם ראוים להתכבד [כמ"פ וס"ח] וטעמו של דבר רכיון דאפילו אם תתבטל יהיו אסורים באכילה א"כ אינו ראוי להתכבד רק לפני אינו ישראל וכל שאינו ראוי לבבד לכל אדם לא מקרי ראוי להתכבד וסברא גדולה היא וראיה ממה שאמרו שם חז"ל דחתיכה של חמאת ממאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאות טהורות בטל וכתב הרשב"א ז"ל שם דלכן אין דנין בה דין חה"ל משום דאף אם תתבטל אינם ראוים רק לכהנים ולא מקרי חה"ל רק בראוים לכל אדם ע"ש [ונמס מחוכן קושית תוס' נזבחים סב: ד"ה אלא על רמ"י ע"ש אבל לפעם פתום' משום לכהנים אינם מכבדים זפ"ו לכולם שוים ע"ש פין רמ"ה וגם לסוספקים כל שדרכו למנות ג"כ אינו נמל ודוק]:

ו כבר נתבאר בסי' ק' דבל אלו שאינם בטילים הוי מדרבנן ולכן כשיש ספק אם חתיכה זו היא ראויה להתכבד הולכין להקל אף באיסור תורה ביון שמן התורה הוא ודאי בטל וספיקא דרבנן לקולא אבל כשהיא חה"ל אינה בטילה אפילו באיסור דרבנן וכן באיסור תורה אם היא וראי ראויה להתכבד והספק הוא אם יש איסור בזה הולכין להחמיר כמו שיתבאר בסי' ק"י ולכן אם עשו גבינות נדולות הראויות להתכבד וקטנות שאין ראויות להתכבד ועשו מכמה בהמות ואח"כ נמצאת בהמה טרפה באופן שהגבינות שנעשו ממנה תוך ג' ימים אסורות מותרים כל הגבינות לפי שיש ספק שמא הקטנות נעשו מהטרפה אבל אם כולן נדולות וראויות להתכבד אף שנתערבו בעזרן בחזקת כשרות מ"מ הרי נתברר עתה למפרע שיש מהן אסורות והוה חהר"ל ואינן בטלות וכולן אסורות [פמ"נ נמס פו"ס]:

ז אין דין חה"ל אלא בחתיכה שאיסורה מחמת עצמה ולא מחמת איסור הבלוע בה בגון אם החתיכה היא כשרה ונאסרה מפני שנתבשלה עם טרפה ונתערבה אין לה דין חה"ל שהרי האיסור הנבלע בה אין הטעם של איסור ראוי להתכבד ואפילו למאן דם"ל חג"נ והיא בעצם איסור מ"מ סוף סוף נרמת האיסור הוא השעם של איסור הבלוע בה ואין זה ראוי להתכבד ולכן אין דין זה דחה"ל רק בחתיכה של נבלה וטרפה וטמאה וחתיכת בב"ח אף שגם זה הוא מאיסור הבלוע מ"מ כיון שכל אחד בפ"ע מותר ובהתחברם יחד נעשה איסור הוה כאיסור מחמת עצמו ואפילו נעשה בב"ח ע"י מליחה וכבישה וכן בשר עוף בחלב דנין בה דין חה"ל דכבר בארנו דאפילו באיסור דרבנן דנין דין חה"ל [סמ"נ נמ"ל סק"נ]:

ח גבינות שנעשו מחלב טרפה וראי יש בזה דין חה"ל ואפילו עירב חלב טרפה בחלב בשרה ויש רוב בכשרה ומותר מן התורה מ"מ אם אין ששים אסור מדרבנן ואם יש בחלק הטרפה כדי שתהא ראויה להתכבד מקרי חה"ל [סמ"נ נמ"ו פסק"ל] וכן גבינות שהועמד בקיבה הנאסר מבב"ח כגון ששהה חלב הקבה בעור הקבה מעל"ע והועמד בחלב הקבה ויש בה טעם בב"ח [מ"ל סק"נ] מקרי איסור מחמת עצמו ויש בזה דין חה"ל דכבר נתבאר דבב"ח הוה איסור מחמת עצמו ופתם גבינות הכותים שיש חשש שהועמד בעור קיבת נבלה וטרפה לדעת בעל או"ה [כנ"ג כ"פ] מעמיד הוה באיסור בעין ורנין בה דין חה"ל ועוד ביון שחכמים אסרו גבינותיהם ותחלת עשייתן באיסור חוה באיסור מחמת עצמו ורבינו הרמ"א בספרו ת"ח [כנ"ג מ'] חולק עליו וס"ל

ום"ל דלענין חה"ל לא מקרי טעמיר באיסור בעין אלא כאיסור בלוע ואין בנבינותיהם דין חה"ל ואין לחוש שמא נעשו מחלב טרפה דרוב בהמות בשרות הן [פ"ז כ"ק"ל] ויש מי שהכריע כאו"ה [פר"ח סק"ל] ויש מי שהבריעו בהורת חמאת [פ"ז ומ"א] ובודאי יש לסמוך על זה במקום הפסד משום דיש לצרף עור רעות הקדמונים שאמרו שבנבינות לא שייך בלל חה"ל דבשהיא לחה אינה חשובה ואף בשנתיבשה אינה חשובה כל כך לאכול בה כרי שביעה מפני שהיא קשה לנוף [פ"ז סס נסס מרדכי] ונם משום דבר שבמנין אין לאוסרה דלפעמים מוכרין אוהה שלא במנין ועוד דנם בדבר שבמנין בעינן איסורו מחמת עצמו ולא מאיסור בלוע [עפמ"ג] :

ם חהיכת בשר לשלא נמלחה אין בה דין חה"ל שאין איסורה מחמת עצמה אלא מחמת רם הנבלע בה וכן חתיכת בשר שנאפרה ברי קליפה אין בה דין חה"ל דבהקליפה אין ראוי להתכבד ועור דהקליפה נופא הרי נאפרה רק מבליעת איסור אך אם נאפרה הקליפה מבליעת חלב כבר נתבאר דבב"ח אין דנין דין בלוע אלא באיסור מחמת עצמו ולכן הוצרכנו למעם דבהקליפה אין ראוי להתכבר [עפ"ך סק"ן] ויש מי שאומר דאם הקליפה נדולה כל כך עד שבה עצכה יהיה ראוי להתכבר דנין בה דין חה"ל [עס] וצ"ע דאפילו תהיה נדולה הרבה אין דרך להת בן קליפה נדולה לפני אורח חשוב ום"ם נדולי אחרונים הסכימו לאיסור [ב"ך ופר"ח וח"ד] ויש מי שהקיל בזה [פלתי סק"ד] :

ו כתב הטור בשם הרא"ש ו"ל רבעניך חה"ל רבו הדעות י"א שתרנגולת בנוצתה ובן חתיכה חיה כיון שאינן ראוין עתה לא חשיבי ראויה להתכבד ואפילו כהמה שלימה בטילה עד לאחר שנתבשלה וראויה ליתן לפני אורח לכבדו ולא נהירא דלא קאמר ראויה להתכבר אלא לשיעורה שתהא נדולה וראויה לכבד בה אורח לבשתתבשל אבל בשביל שהיא חיה או בנוצתה לא בטלה חשיבותה ונם י"א דכבש שלם או אווז שלם אינו נקרא ראויה להתכבר שאין דרך ליתן לפני אורח בכבש או אווז שלם ונם אלה רבדי הבאי הם יבי בשביל שראויה ליחלק חתיבות חשובות נרע טפי ב"ש דחשיב טפי את שרדכו למנות עכ"ל הטור בשם הרא"ש ו"ל :

יא אמנם הרשב"א ז"ל בתורת הבית [בית ל' שער ח'] כתב וז"ל ואיזו חתיכה הקרא ראויה להתכבד בפני האורחין כל שדרכן של בני ארם להניח לפני אורח אחד שהיא חתיכה בינונית שאינה קטנה ולא נדולה יותר מראי שאלו קטנה אינה חשובה ואין ארם מתכבר בה בפני אורח נכבר וכן הנדולה עומרת היא לחתוך שאין דרכן להניחה כולה בפני אורח אחד והרע לך מראמרינן התם בפרק התערובות וליבטלו ברובה ומשני משום דבעלי חיים לא בטלי אלמא שחוטה ברבוותה בטל עכ"ל וממילא דב"ש בבש בעורו ואווז או תרנגולת בנוצתה לא מקרי חה"ל וב"כ הסמ"ק וכן בשערי דורא [סי' מ'] כתב ח"ל ומעשה בא לפני רבינו יעקב בתרנגולת נבלה שנתערבה בשתי שחוטות כשרות והאסורה לא ניטלה נוצתה וההיר רבינו תם הואיל ולא ניטלה נוצתה אינה ראויה להתכבר לפני האורחים כמות שהיא עב"ל ורבינו הב"י בספרו הנרול הבריע להלבה כרעות אלו וכן מבואר מרבריו בש"ע סעיף נ' שעל רעת הטור בתב ויש חולקים בכל זה ע"ש ורעתו כרעה ראשונה שכתב שם :

יב ויראה לי דעיקר המחלוקת הלוי בזה דלהרא"ש הוה קשיא ליה נהי רבבזה אין ראוי להתכבר מ"מ לא נרע מרבר שבמנין כמו שכתבים ברבריו ב"ש רחשיב טפי את שרדכו למנות והולך לשיטתו דפסק דאת שדרכו למנות לא בטיל בס"ש הטור בסי' ק"י ע"ש ולפ"ז ל"ק עליו קושית הרשב"א שהקשה סס' התערובות רסתרץ דבעלי חיים לא בטלי אבל שחוטה בטילה דנאמר דאותה סוניא היא לרבנן דם"ל דרק ו' דברים מקדשים ולא יותר וכמו שבאמת כן פסק הרסב"ם בפט"ו וכן פסק רבינו הב"י בסי' ק"י ע"ש אבל לפי מה שפסק הטור דאת שדרכו למנות אינו בטל לא היה צריך לומר משום דבע"ח חשיבי רה"ה שחוטים אינם בטילים משום דבר שבמנין ולכן הרשב"א ז"ל שבשום מקום לא הבריע להריא להלבה דאת שדרכו למנות אינו בטיל ולא נשאר רק משום ראוי להתכבר ודאי רבבזה אינו ראוי להתכבר וזהו נם דעת ר"ת והסמ"ק והשערים ולפ"ז ממילא דנם הרמב"ם סובר כרבותינו אלה [עפ"ך סק"ו שכתב מעמש מלבני סמחבר לנס לבר שבמנין לא הוי סב"ל ונ"ש סס סמחבר פסק בסי' ק"י לדבר שבמנין בטל ועפמ"ג] :

יג וז"ל רבינו הב"י בסעיף נ' תרנגולת בנוצתה שנתערבה באחרות בטלה שהרי אינה ראויה להתכבר לפני האורחים במות שהיא ואע"פ שאחר שנתערבה הסירו הנוצה [כיון שבהתלת התעדובות נתבטל טוב מינו מוחר וגיעור] וכן לא חשיבא ראויה להתכבר אא"כ היא מבושלת וכן בבש שלם [אפילו סופשם פוכו] או חתיכה נדולה יותר מראי לא חשיבא ראויה להתכבר שאין דרך ליתן לפני האורח בבש שלם או חתיבה נדולה יותר מראי ויש חולקים בכל זה עכ"ל ותמיהני על מה שבתב ברעה ראשונה דבשאינה מבושלת לא חשיבא ראוי להתכבר הלא ברבריהם אינו מבואר דין זה וארבא מרפסק ר"ת הואיל ולא ניטלה נוצתה אינה ראויה להתכבר משטע להריא דבשניטלה נוצתה הוה ראוי להתכבד והרי אז עדיין אינה מבושלת ונם מרברי הרשב"א מוכח בן מרהביא ראיה מס' התערובות דשחוטה כה"נ בטלה משום דהיא נדולה יותר מראי ומשטע להריא דרק משום נדלותה בטילה ולא משני שאינה מבושלת דהא התם אינה מבושלת כמובן וצ"ע :

יד ואולי מרבתב הטור שי"א רחיה אינה ראויה להתכבר

ס"ל לרבינו הב"י דכל אלו שחלקו על תרנגולת בנוצתה ועל חהיכה נרולה יוהר מדאי חולקים ג"כ על אינה מבושלת אבל באמת לא מוכח בן מלשונם ונם לא מצאתי מפורש לאחר מראשונים שיסבור בן [ע' מגמ ביצה יב: ב"מ פומרים פין שולחן וכו' וב"ה וכו' ולוק] :

כז אבל רבינו הרמ"א כתב דכן נוהגין בהיש חולקין מלבד הרנגולת בנוצתה דמחוסרה מעשה גרול דנוהגים בה שהיא בטילה וכן רגלים או ראש שלא נחרכו משערן אבל אם בבר נחרכו חשיבי חה"ל אפילו לא נמלחו עדיין ואפילו בבש שלם אינו בטל מיהו דנלים של עופות מלבד רגלי אווז וכן רגלי בהמה דקה במדינות אלו לא חשיבי בלל ובטילים ראש של עופות אינו חשוב ובטל עכ"ל ויש מי שאומר שאם לא נודע עד אחר הסרת הנוצה לא בטיל [ממ"נ נמס פ"ת] דהיריעה נורמת האיסור וכמו בסי' ק"ט ביבש כשלא נודע עד אחר הבישול אסור וגם בסי' צ"ט סעיף ל"נ בתבנו שהיריעה נורמת האיסור ע"ש [ונראה לנראה"מ וצפת הלמק נוכל לנרף דעת הממבר וכ"מ מהממ"נ נמ"ד סק"ח ע"ם אבל מפני הסעם שהיה מנושלת אין להחיר כלל כמ"ש ורק מסעם תחיכה נדולה יותר מדאי כנלע"ד] :

כח ולפי רבריו אם הסירו בבר הנוצות ועריין לא נפתח הבטן ולא ניטלו המעים אינו בטל ראינו מחוסר מעשה נדול וכן רגלים שבבר נחרכו אע"פ שלא ניטלו מלפיהן אינו בטל דוה ג"כ אינו מחוסר מעשה נדול ורגלי אווז שלא הוחרכו כמו שרגילין לעשות בטל דרמי להרנגולת בנוצתה ווה מקרי מחוסר מעשה [ס"ך סק"ט] ווה שבתב דראש של עופות אינו חשוב ובטל ה"ה ראש של בהמה אינו חשוב ובטל ורק ראש של ענל חשוב ואינו בטל [ס"ז סק"ח נמס רס"ל] ובזמנינו לא שמעתי שיהא לזה חשיבות ונם רגלי אווז אינו חשוב בזמנינו אבל לשון של בהמה ודאי דהוה רבר חשוב שהרי אברהם ביבר להאורחים בלשון [נמס] ולכן אם הלשון הוא בתוך הראש אינו בטל ובבר כתבנו הפוסקים דבל אלו הדברים בראוין להתכבד תלוי לפי המקום ולפי הזמן והבל תלוי בראיית עיני המורה אם הוא חשוב להתכבד באותו מקום לאורח חשוב לא בטיל ואם אינו חשוב במקום זה אף שבמקום אחר הוי חשוב ס"ט בטיל ואם יש ספק אצל המורה אם זה ראוי להתכבד אם לאו הולכין להקל מפני שהוא מדרבנן וכמ"ש [ס"ך סקי"נ] :

כט ויש בזה שאלה דאיך כתב דתרנגולת בנוצתה בטילה נהי דבטילה מטעם חה"ל מ"מ הא הוה דבר שבמנין ואיהו פסק לקמן סי' ק"י ראת שדרבו למנות אינו בטל וי"א דבל שמחוסר מעשה נדול נם רבר שבמנין לא הוה במו שאינה חה"ל [ס"ך סק"י נמס רס"ל ומ"י] והרברים מתמיהים איזה ענין הוא לדבר שבמנין. ויותר נראה במ"ש אחר מהנדולים דוה מיירי במקום שלפעמים מוברין אותן שלא במנין אבל במקום שמוכרין רק במנין במו בומנינו וראי רלא בטיל מטעם דבר שבמנין [בסי"פ סק"ה] ולפ"ז לדירן אינה בטילה ונרוע מחתיכה נדולה שלפעמים נם בומנינו מוברין שלא במנין אבל תרנגולת בנוצתה וכ"ש בבש בעורו וראי דהוה דבר שבמנין ולפי רעת רבינו הרמ"א בסי' ק"י אינו בטל את שררבו למנות :

ל עוד בתבו רשומן הבנתא אינו ראוי להתכבר אבל עור שומן אווז מקרי ראוי להתכבד ואינה בטילה וקורקבן וכן שאר בני מעים אינם ראוים להתכבר עכ"ל הנה שומן הבנתא ודאי אין דרך לאבול במות שהיא ובנתא של ענל בתבו הנרולים דמקרי ראויה להתכבד [ס"ו סק"פ] ווה שבתבו על שומן הבנתא אם כוונתם עם הבנתא עצמה דהיינו מעי של הבנתא הרי נראה דהיא ראויה להתכבר שעושין ממנה מאבל טוב בשממלאין אותה בקמח ושומן הרבה ואם כוונתם בלא הבנתא הרי אין דרך בני אדם לאבול שומן בלבד ומאי קמ"ל ולבן נראה רבוונתם עם הבנתא עצמה אף מפני שבנתא בלא המילוי מקמח אין בה חשיבות בלל ולבן לא מקרי ראוי להתכבד ובאמת י"א דהררא דבנתה עם שמנה אפשר דמקרי ראוי להתכבד [עס"ך סקי"ב] וצ"ע :

לא אך זה שבתבו דעור שומן אווז מקרי ראוי להתכבד ואינו בטל צ"ע שהרי מעור השומן ממנין חתיכות קטנות שקורין נריב"ן וכל חתיכה קטנה אינה ראויה להתכבד אם לא בצירוף הרבה ביחד וכבר הסבימו בל הנדולים שאין זה מקרי ראוי להתכבד [נקה"ב ופר"ח וכלו"פ ומעו"ף] רלא במי שאומר שנם זה מקרי ראוי להתכבד [עפ"ו סק"י ונס ספמ"נ תמה נזה ע"ם] ועוד דאין דרך להפשיט העור בלבד שממננין השומן וקורם הטינון חותבים השומן לתתיבות קטנות ואחר הטינון שופבין השומן לבלי ואלו הנריב"ן נשארים בירוע ונ"ל מלשון הלבוש שבתב וז"ל אבל העור של אווא מקרי ראויה להתכבד שדרך לאובלה בבישול ובצלי ואינה בטילה עכ"ל שבימיהם היו מפשיטים בל העור ומבשלים אותה או צולין אותה ובבה"ג וראי רהוה ראוי להתכבר בשהיא תהיבה נדולה אבל בומנינו לא שייך דין זה :

לב וזה שבתבו רקורקבן ושאר בני מעים אינם ראוים להתכבד י"א דקורקבן של אווז מקרי ראוי להתכבד [ס"ם סי' נ] והבל לפי המקום והזמן [ס"ך סקי"ד] וכתב הלבוש שאותם הבבדים מן האווזות המפוטמות שאובסין אותן בידים עד שנתפבה הבבד להיות לבנה מחמת רוב שמנונית ראוים להתכבד שהרי מתבבדים בה שרים ולבן אם נתערבה באחרות אינה בטילה עכ"ל אך במרינתנו לא ירענו מזה ואם יש איזה מקום שמתבבדים בה ודאי אינו בטל אבל קורקבנים ובבדים של תרנגולים או של אינרי"ק ודאי לא מקרי ראוי להתכבד וכן של בר אווזא :

לג חבמי קראקא הורו על בשר אווז שעל החזה שקורין ביילי"ק אע"פ שהופשטה האווז אעפ"כ נקרא

נקרא הבי"ק ראוי לכבד והסהרש"ל ז"ל בספרו [יש"ס סס] חלק עליהם דבין שהופשט האווז וניטל תפארתו בטל ממנו החשיבות ויש מהגדולים שפסק כחכמי קראקא [ע"ז פק"ט] ויש מי שפסק כהסהרש"ל [פרי"מ סק"ח] וכן נראה עיקר דהנה זהו וראי בתרנגולת או אפילו באינדי"ק כשיכברו אורח נכבד לא יפשיטו העור מעליהם ונהי דכאווזים דרך להפשיט העור מפני ריכוי השומן מ"מ לאורח נכבד לא יעשו כן והרי אנו רואים בכתי המרוח שקורין שיינקע"ן צולין אווזות שליטות שלא הופשטו כאננות והשומן זב באנן וכל נוף האווזא נשאר בשליטות בלי הפשט וכן עושים לאורח נכבד אמנם כבר נתבאר דחה"ל תלוי לפי המקום ולפי הזמן והבל לפי ראות עיני המורה:

כב הא דבריה וחה"ל לא בטלי רוקא בעודם שלימים אבל אם נחתכו או נתרסקו עד שנאברה צורתן וכן אם נתרסקו ע"י בישול בטלי דתו לא חשיבי ומיהו לי"ז רמי בריה לחה"ל דבריה כשניטל ממנה טעם בטלה ממנה שם בריה כמ"ש בסי' ק' ובחה"ל דוקא עד שלא ישאר חתיכה גדולה אבל בשנשארה חתיכה גדולה הראוי עדיין להתכבד לא איכפת לן במה שניטל ממנה מקצתה וכן יש חילוק להיפך דבריה שנסרחה עדיין שם בריה עליה עד שתסרח שלא תהיה ראויה לאכילה כלל ובחה"ל אף אם נסרחה מעט במלה מחשיבותה שהרי בכוה אינה ראויה להתכבד לפני אורח [פמ"נ נמ"ל סקפ"ו] ודע דבנתרסקה או נחתכה אין חילוק בין נתרסקה קורם התערובות או לאחר שנתערבה עם ההיתר ואפילו נתרסקה לאחר שנועץ התערובות ליח לן בה ראע"נ רבסי' צ"ט כתבנו דהיריעה נורמת האיסור וראי רבן הוא אבל כיון דכל האיכור הוא מפני החשיבות והרי בטלה החשיבות אמנם זהו דוקא כשלא היה במתבוין לכטל האיסור אבל אם נתכוין לכך אסור לסרסק אם הוא שלו וכן למי שנתרסק בשכילו כפי הרינים שנתבארו בסי' צ"ט ברין אין מכטלין איסור ע"ש:

כג יש מי שאומר דבשם ברשיל"ם יש חילוק בין מינו לאינו מינו דבאינו מינו בטל כמו שיתבאר בסי' ק"ב במו כן בבריה וחה"ל אינם בטילים רק במינם אבל שלי במינם בטילים [סו"ס כלי כ"ה] ורבינו הרמ"א חלק עליו וכתב בסעיף ו' דאין חילוק בין נתערבו במינם או שלא במינם עכ"ל וכל הפוסקים הסכימו לדבריו [ע"ז יב"ך ופר"ח] דאמו שלא במינו ליכא חשיבות ודשיל"ם רלא במל אינו מפני החשיכות אלא מפני טעמים אחרים שיתבארו שם שאינם שייכים רק במינו ולא כשאינו מינו אכל בבריה וחה"ל איזה הפרש יש בין זל"ז ושמא האמר אין משכחת לה שחה"ל תתערב באינה מינה הלא כהכרח להכירה י"ל דמשכחת לה בגון ששחטו הרבה מינים ונורע שמין אחד נתגבלה בשחיטה ואינו ידוע איזה מהן ונתערבו [ב"ך נסי' ק"פ סק"ח] או בדברים שחלוקין בשמן ושוין בסריאה למאן דמ"ל דבתר שמא אולינן [פר"ח] אמנם בריה שנתערבה במינה קשה לצייר דהא בריה אינו רק ממין מסוים כמ"ש בסי' ק' ואין נתערב במינו [וכהכרו"ם סק"י הוסב לקמיס מסק סמו"ס כתס"ל ופמיקר כרוב בפוסקים ולפ"ז מצי סמנויות להרמב"ם פ"ב דערלה מיהב רפיה לסמוך בן סוס דע"ם כרוב לא מיירי מערובת חס"ל נפיט מינו ולכן לא חשש לנפל מכל מי מיתמי מין חילוק ומוק];

כד כתבו המור והש"ע סעיף ו' אם נחתכה חתיכה אחת אין תולין לומר של איסור נתתך ומתבטל ויהיו כולן מותרות אלא אותה שנחתכה בלבד מותרת ממ"נ אם היא של איסור אף כולן מותרות ואם אינה של איסור הרי היא מותרת ואפילו נחתכו רובן אין תולין לומר שהאיסור מהרוב שנחתכו אלא כל הנחתכות מותרות והשליסות אסורות עכ"ל ואינו דומה לסה שיתבאר בסי' ק"י ככל דבר שאינו במל מחמת חשיבותו אם נאבל אחר מהם או נפל לים הותרו כולם משום דתולין לומר דהאיסור נאבל או נאבד דזהו מפני שאינו כבר בעולם ואין אנו צריכין לדון עליו אם הוא כשר או מרפה לכן תולין בו אבל בנחתך או נתרסק אחד מהן שישנו בעולם ואם נתלה בו האיסור נצטרך לאסור אותו ואיך נאסרנו והרי הוא ממ"נ מותר כמ"ש וא"כ א"א לעשות שני הפכים להתיר אותו ולתלות בו האיסור וזהו הטעם עצמו שאפילו נחתכו רובן השליסות אסורות ולמה לא הלינן דאיסורא ברובא איתא בדרך שהלינן בכל מקום כרוב אלא משום דבבאן הוה שני הפכים בנושא אחד שהרי הנחתכות בהברח להתיר ממ"נ ואיך נתלה האיסור כהם והרי סותרין זא"ז [כנל"ל נמסס סימן] וי"א הטעם משום דאדרבא כל שנשתנה מקדמותה אומרים שזהו מהרוב של היתר ונמצא שהאיסור שהוא המועט לא נשתנה [כ"מ ופ"ז סקי"ל נמס סברס"י] ואני תמה על טעם זה דאם באנו למדה זו א"כ איך הלינן בסי' ק"י שהאיסור נפל לים נימא כל דפריש מרובא פריש ומרוב ההיתר נפל לים אלא וראי הטעם דכיון דמן התורה כבר נתבטל ברוב תלינן בזה שנבטל לחלוטין [כמ"ש כס"ך סס סקמ"ו] וא"כ מה בין זל"ז אבל לפי הטעם שכארנו א"ש [ימתמי' כרמב"ם פ' מכ"ס ומ"ק]:

כה כתב רבינו הב"י בסעיף ח' קורקבן שנמצא נקוב ונתערבה אותה תרנגולת עם אחרות מרמין שומן שבקורקבן לשומן התרנגולת של מקום חיבור הקורקבן ואם דומים לגמרי מכשירים האחרות וכן כל כיוצא בזה ראש ככש שנמצא מרפה ולא נודע מאיזה כבש הוא והקיפו הראש לצוארו של אחד מהכבשים ונמצאי החתיכות דומות ומכוונות יפה יש לסמוך על זה להתיר האחרות עכ"ל וכזה צריך שיהיה דומה במדה ובמראה ואף דבשומן הקורקבן רי במראה לבד הכא בין שיש לרמות בשתיהן צריך שני הדברים [ס"ז סקס"ו] ומדלא הניח רבינו הרמ"א רעתה אין סומכין על זה בס"ש בסי'

בסי' ל"ר ועוד בכ"מ ש"ס דבוה גם אנחנו בקיאים ואין לומר שסמך עצמו על שארי מקומות רא"א לומר כן שהרי אררבא הניה על הין הקודם וכן כל כיוצא בזה עכ"ל וכן הלבוש כתבם לרינא ש"מ דבאלו מודים ושעמא דמילתא משום דבבאן העין רואה ממש השווי ואין למעות בזה ולכן אע"פ שבעל או"ה כתב שעתה אין לסמוך על זה [ס"ו סס] מ"מ לא חששו לזה מטעמה דכתיבנא [עפ"ת סק"ז וע"ק כלל להמחבר מייחי גם חל נחל] :

כן ועד שיש מהגרולים שכתב שקיבל מחכם אחר כשנמצא מים בראש כבש אחר שהיא טרפה מחמת זה ולא נודע מאיזה כבש שיש לברוק בחוט השדרה של הכבשים וכל כבש שנמצא בו מים במוח שבראש יהיה נ"כ מים בחוט הנמשך מן המוח להשדרה ותילין שהראש הוא מאותו כבש להתיר שארי הכבשים [נ"ח] ולא הורו לו גדולי אחרונים לסמוך על זה באיסור דאורייתא [ס"ו סס וסר"ח וכרו"פ] וכתבו שצריך להתיישב בזה ואולי ברובא דמן התורה בטל יש לסמוך על זה [כרו"פ וסמ"ג] ומחט שנמצא בעוף באופן שהתרנגולת טרפה וניטל המחט ונתערבה התרנגולת בכמה תרנגולים אם נמצא דושם שחור באיזה מהן יש לתלות בה אם ניבר יפה הדושם והכתם שעשתה המחט [פמ"ג נסס רלנ"ז] ונראה שאפילו בתערובת אחת באחת יש לסמוך על זה דזהו ודאי סימן מובהק וסמכינן עליה גם באיסור דאורייתא :

כו מעשה באשה ששאלה מחברתה שני אגנות שהיו של בשר והשואלה סברה שהם של חלב ואפתה בהם לביבות שקורין קרעפלאך עם חמאה ונבינה ואח"כ החזירם להמשאלת ולא סיפרה לה רבר ואחר שעה אפתה המשאלת בהם קרעפלאך עם שומן ואפתה בתשעה אגנות ובתוכם היו אלו שני האגנות והנה הלביבות של חמאה ודאי כשר דהאגנות לא היו בני יומן מתשמיש בשר ואפילו הלביבות השניים שאפתה המשאלת נ"כ בשר ראלו הקרעפלאך מהשני האגנות בטלו בהשבעה כדין יבש ביבש שבטל ברוב ואף דקרעפלאך ראוים להתכבר ורבר שבמנין ובכ"ח הוא איסור מחמת עצמו מ"מ הכא העיקר הוא העיסה ובב"ח הוא בלוע ואין דנין בזה דין חח"ל ועור שהרי לא נאסרו רק כרי קליפה כדין חם בחם בלא רוטב ובברי קליפה לא הוה ראוי להתכבר ואף שיש מי שרוצה לומר דאיסור שמן שבכלי אוסר עד ס' [ס"ך סי' ק"ס סקכ"ג] לא קי"ל כן ואינו אוסר רק ב"ק [מג"א סי' תנ"ו סקל"ו] ואפילו אם פחו האגנות בשומן קודם שנתנו הלביבות ונאסר השומן ונאסרו הלביבות מטעם שומן בעין אך גם זה קרוב שיש ס' נגר השומן בעין ונם אין חשש איכור תורה בשומן אווז ולכן יש להתיר ע"י ביטול ברוב ורק יש לאסור כמנין לביבות שבשני האגנות והשאר מותר [נוב"י סי' נ'] והנה באמת יש להתיר גם הלביבות של שני האגנות שהרי לא נאסרו רק כ"ק וא"כ אם נתערבו ולא נודע אין לאסור וא"צ אפילו ק"יפה כמ"ש בסי' צ"א [י"ח] ולבר זה נ"ל דבלביבות לא שייך חח"ל שהרי אין מכבדין בלביבה אחת כירוע והוה כדין הנריב"ן שבסעיף י"ט ע"ש :

סימן קב דין דבר שיש לו מתירין. ובו כ"ח סעיפים :

א הלכה פסוקה היא בש"ס דרבר שיש לו מתירין בלומר שאין האיסור לעולם אפילו באלף לא בטיל וזהו דק במין במינו ולא בשאינו מינו כמו שיתבאר ומעמו של רבר דרבנן החמירו בזה רכיון דלאחר זמן יכול לאכלו בהיתר אין לו לאכול עתה ע"י ביטול איסור בהיתר [רמ"י ריש ניסק] ועוד אמרו בזה מעם נבון לפי שכל דבר הרומה לחבירו אינו מבטלו אלא אדרבא מחזקו וכל דבר שאינו דומה לחבירו מחלישו ומבטלו וזה שמין במינו בטל ברוב אע"ג שרומים זל"ז ס"מ ביון שבאיסור והיתר המה הפכים אינם רומים זל"ז ולכן כרכר שיל"מ שגם בהיתר שוים הם לאחר זמן אינם מבטלים זא"ז ולכן במין בשאינו מינו כיון שבעצם אינם רומים זל"ז בטל אף ברשיל"מ [ר"ן גדריש נסי] ולמעם הראשון ג"כ א"ש דכל שנתערב באינו מינו אין ההיתר נקרא על הרבר האסור אלא על שם רבר שנתערב בו והוי כמי שאין לו מתירין [ס"ך סק"ל] :

ב ובך אמרו חז"ל [נדריש נח:] כל דשיל"מ בגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בהם חכמים שיעור כלומר ראפילו כאלף לא בטיל וכל דבר שאין לו מתירין בגון הרומה ותרומת מעשר וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו בהם חכמים שיעור עכ"ל טבל נקרא דשיל"מ שהרי יכול להפריש עליהן ממקום אחר [ר"ן] ומזה עצמו אינו יכול להפריש שהרי ביון שנתערב בחולין ואינו ניכר שמא יפריש מהחולין והוה מן הפטור על החיוב ואינה הרומה וגם ממקום אחר אין לו להפריש ממבל ודאי עליו שהרי מן התורה מבל המעורב ברוב חולין פטור אלא שיפריש ממבל דרבנן כמו מעציץ שאינו נקוב [רמ"ם] וכן אם זה הטבל שנתערב הוא רק טבל למעשר שניטלה ממנו הרומה יכול להפריש עליו מדרבנן [ומה יש לייסב קושית תום' בהשופר ענ: שפומר בפעם בפבל בהחיכו כך מיסורו ורק בדמבי"ם בפפ"ו ממאכ"פ כתב פעם זה ובנדריש פמרו מפעם דשיל"מ דבפסוכר מיירי בפבל גמור אף להרומה ועיין שמינו נקוב מין לו ומין לזה מחירין דמדמאי מינו יכול להפריש עליו דדמאי פסור מתרומה ובנדריש מייחי בפבל למעשר ביכול להפריש מדמאי שמלוי הדבם] :

ג ומעשר שני והקדש מקרי דשיל"מ מפני שיש להן היתר

היתר ע"י פרייה דהקדש הוא הקדש של בדק הבית שיש לזה פרייה וחדש הוי דשיל"ם דלאחר מ"ז בניסן הוא מותר וכן נדרים וקונמות הוי דשיל"ם [סמ ג"מ] משום דיכול לישאל לחכם ולעקור הנדר והקונם ויש מצוה בזה לישאל על נדר [סמ] ולכן תרומה וחלה אף שיכול ג"כ לישאל לחכם מ"מ אין זה מצוה ולא חשיב דשיל"ם אבל נדרים הוי מצוה לישאל על נדרו [סמ] יכן מעשר שני מצוה בפרייה ככתוב בתורה וכן הקדש בדק הבית כשאינו ראוי לברק הבית מצוה לפדותו אבל קרושת הגוף א"א בפרייה וכן טבל מצוה וחובה לתקנו וכל אלו הדברים אינן בדבר שיש בזה טרחא והוצאות שי"א דבכה"ג לא הוה דשיל"ם כמו שיתבאר רבינו דצריך ע"פ הדין לעשות זה הרי מחוייב לעשות כן ומטילא דהוה דשיל"ם כשיעשה כן [וכמושמ הן כנלרים כמ"ם הרמב"ם נפ"ם מנלרים ופף מצוה לאחשולי מ"מ מינו מלוק מנלר ולוק] :

ד דין דשיל"ם הוא אפילו באיסור דרבנן כגון ביצה שנולדה ביו"ט שעתה היא מוקצה ואסורה באכילה ובטלטול שנתערבה בביצים הרבה אינה בטילה אפילו באלף שהרי אחר יו"ט תותר והוי דשיל"ם ולא מיבעיא שלימה שנתערבה בשלימות דהוה גם דבר שבמנין אלא אפילו שבורה שנתערבה בשבורות אינה בטילה מטעם דשיל"ם ובל כך החמירו בדשיל"ם דבכל איסורי דרבנן כשיש ספק אסרינן ספיקא דרבנן לקולא ובדשיל"ם אינו בן דאפילו הביצה הזו היא ספק אם נולדה ביו"ט אם לאו ונתערבה באלף בולן אסורות [רים ניסם] :

ה ושאלו הראשונים דא"כ למה אמרינן במנחות [סמ:] דאותם שסברו דחדש בח"ל דרבנן אכלו חדש בפ"ז בניסן משום דהוה ספק דרבנן ע"ש והא בדשיל"ם אסרינן אפילו בספק דרבנן כמ"ש ותרצו כיון דבאמת אנן בקיאין בקביעא דירחא וזה שעושין שני יו"ט של גליות מפני שכך נזרו עלינו לא חיישינן לספק כי האי [מרדכי רים ניסם] ואין לשאול דא"כ ביצה שנולדה ביו"ט שני של גליות יהיה מותר מטעם דאנן בקיאין בקביעא דירחא אמנם לא דמי דבביצה האיסור הוא משום יו"ט ובל שהוא מחמת יו"ט לא חלקו בין יו"ט ראשון ליו"ט שני כי היכי דלא אתי לזלזולי ביה בראיתא בגמ' אבל בחדש אין תלוי רק בימי החדש דבששה עשר לניסן מותר וקודם לזה אסור ולכן בין דאנן בקיאין בקביעא דירחא לא חשו לספיקא [כרו"פ] וכן בעירוב הקילו בספק דבריהם אף דהוה דשיל"ם [תוס' פיכונין מס:] דבכמה דברים הקילו בעירוב דהלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו ביחיד נגד רבים [סמ מו] ולכן הקילו גם בזה :

ו ואע"ג דדשיל"ם אינה בטלה אפילו באלף מ"מ אם נתערב הדבר שיל"ם ברוב של היתר ואח"כ נתערבה בל התערובות ברוב של היתר נגד בל התערובות י"א דמותר [ע"ו סק"ל] דבשני תערובות לא החמירו ויש אוסרין גם בבה"נ [ע"ן סק"נ] ואפילו בנ' תערובות לא התירו בדשיל"ם ודוקא ס"ם שע"י תערובות לא התירו בדשיל"ם אבל ס"ם בנוף האיסור התירו גם בדשיל"ם שהרי לקמן סי' רצ"נ התירו חדש מטעם ס"ם ובא"ח סי' תצ"ז התירו ספק מוכן ביו"ט שני מטעם ס"ם ובסי' ק"י יתבאר עוד בזה בס"ד [ע"ם נס"ד סקל"ו] :

ז וכבר נתבאר דרק במין במינו אסור בדשיל"ם ולא באינו מינו דבאינו מינו בטל בששים ואע"נ דבריה וחה"ל האיסור בין במינו ובין בשלא במינו שאני התם דהאיסור הוא מצד החשיבות אבל בדשיל"ם אין האיסור מצד חשיבות אלא מצד שיכול לאכול בהיתר ונם מטעם שדומים זל"ז ומחזקו ואינו מבטלו ומטילא בשלא במינו לא נקרא על שם ההיתר כלל ונם אינם דומים זל"ז ומבטלו כמ"ש בסעיף א' ודע דבבאן הכל מודים דאוזלינן בתר שמא לענין מינו ואינו מינו ולא בתר מעמא דכשהן שוין בשם מקרי מינו אף שכמעם אינם שוים דהא נקרא על שם זה ונם דומין זל"ז בשם וכשאין שוין בשם אף ששוין בטעם הוה אינו מינו [ע"ד סק"נ] :

ח ואע"נ דבאינו מינו לא אסרינן דשיל"ם מ"מ כתב רבינו הרמ"א דביצה שנולדה ביו"ט וליבנו בה מאכל או נתנה בקדרה לתקן הקדרה כגון שמלאוה בתרנגולת אינה בטילה עכ"ל והטעם בליבנו בה מאכל כיון דלחזותא עביד לא בטיל וכן בלתקן הקדרה דכל שמתקיים זא"ז הוה במין במינו ולא בטיל כמו מים ומלח בעיסה דחשיבא מין במינו כדמוכח בגמ' סוף ביצה וכן מבואר בא"ח סי' תקי"ד דמיירי דעביד לחזותא ומעמא לא בטיל ע"ש ודע דחזותא אינו אלא במשהו ולכן רק באיסור דשיל"ם אינו בטל אבל בשארי איסורים שבטילים בס' חזותא לאו מילתא היא ולכן אם ליבנו מאכל בביצית שרפה המאכל מותר דזודאי יש בזה ששים וחזותא לאו מילתא היא [כרי"פ וס"ל] :

ט וזה שנתבאר דבל שעשוי לתקן הקדרה הוה במין במינו יש מי שחולק על זה דכיון דבשיל"ם אזלינן בתר שמא ולא בתר מעמא ובשאינו שוין בשם אף ששוין במעם מקרי אינו מינו במ"ש א"כ פשיטא דלא עדיפא מה שמתקן הקדרה מאותן ששוין ממש במעם ועכ"ז כיון שאינן שוין בשם הוה אינו מינו [יס"ם מלן פ"ח סי' פ"ח] ולפ"ז ספק דבלא חזותא לאו כלום הוא אלא כשיש מעמא וחזותא הוה באיסור בעין ולא בטיל ואף בשנתערבה אותה ביצה שנולדה ביו"ט בהרבה ביצים וליבנו בהם מאכל ויש בזה מעמא וחזותא אע"נ דזהו מכל הביצים ולא מזו הביצה בלבד מ"ם כיון שכולן נאסרו בתערובות מטעם דשיל"ם נעשו כולן בנוף האיסור והוה מעמא וחזותא דידהו כאיסור בעין ולא בטיל [סמ] אבל המור כתב בסי' צ"ב דעל ידי איסור משהו לא נעשה נבלה א"כ לא נעשו כולן בנוף האיסור [פמ"ג נס"ד סק"נ] ואולי בדשיל"ם שאני וצ"ע לדינא ומדברי רבינו הרמ"א מבואר להדיא דהאיסור אינו

אינו אלא אם ליבנו בה עצמה המאכל ולא כשליבנו בהתערובות ;

ד יש מי שכתב דאם טחן חלות ביו"ט בביצה שנולדה צו ביום ישול מכל חלה כדי נטילה שהוא כעובי אצבע ואז החלה מותרת לאכול ביו"ט ומה שחתך כדי נטילה יאכל למחר [נפמ"ס סק"ס נכס נכ"י] ולי נראה דהחלות מותרות לגמרי דסיכת החלות אין בהם שום ממש ולא דמי לליבן מאכל וכן מוכח להדיא בפסחים [פו·] דסיכה לאו כלום היא ומשהו בעלמא קרו לה ע"ש ואע"ג דבדבר שיל"מ נם משהו אסור והו משעיקר האיסור הוה ממש אך שע"י ההערובות נעשה משהו כגון שנתערבה כאלף מ"מ לא בטיל אבל לא בשעיקר האיסור הוא משהו וכי עריף איסור דשיל"מ מפסה שאסרה תורה הבישול ום"מ אמרו שם דסיכה בעלמא לית לן בה ועוד שהרי יתבאר דבמקום שהמאכל מתקלקל אין הנין דין דשיל"מ וזה ירוע לכל דהחלות כשיניחוה למחר תאבד הטעם רפת חמה עריף הרבה טפי ועמ"ש בסעיף י"ט וצ"ע ;

יא כתבו הטור והש"ע סעיף ב' שלא אמרו דשיל"מ אלא לשהמתיר עתיד לבא עכ"פ כביצה שנולדה ביו"ט שנתערבה באחרות שהיא מותרת לערב עכ"פ בודאי וכן אם המתיר בידו לעשותו בלא הפסר כטבל שנתערב בפירות מעושרים ויש בידו עוד טבל אחר שיכול להפריש מהם על טבל הוה המעורב וכן כל ביוצא בזה אבל כל שאינו בידו ואינו בודאי שיבא המתיר אינו ברין דשיל"מ לפיכך ביצה של ספק טרפה שנתערבה באחרות אע"פ שאפשר שתטעון עוד התרנגולת ויותדו כולם או שתחיה התרנגולת י"ב חדש אינו ברין דבר שיל"מ לפי שאין המתיר ודאי ואינו בידו לפיכך בטל הוא כביצה אסורה שנתערבה באחרות וכן כל כיוצא בזה [ויכו מהרשנ"ם נת"ה] ;

יב ויש בזה שאלה למה לן טעמא בביצה של ספק טרפה דלא הוה דשיל"מ מפני שאין המתיר ודאי ואינו בידו הא נם בלא זה אין זה ענין כלל לדשיל"מ דדבר שיל"מ שייך בדבר שעתה הוא אסור ולמחר מותר כמו ביצה שנולדה ביו"ט אבל ספק טרפה ממ"נ מותר דאם יתברר שהיא כשרה חדי היא כשרה ואם יתברר שהיא טרפה הרי אין לה מתירין וא"כ ממ"נ מותר לאוכלה מיד בשנתערבה ויש מי שתירץ דמיירי בביצה של ספק טרפה שנולדה ביו"ט דאם מטעם הממה נפשך נהי דמצד ספק טרפה כן הוא אבל מטעם שנולדה ביו"ט היה צריך להמתין עד למחר אבל מפני הטעם שאין המתיר ודאי ואינו בידו רשאי לאוכלה בו ביום בשנתערבה דנם מצד יו"ט לא שייך לקרותה שיל"מ כיון שאין המתיר ודאי מסיבת ספק טרפותה וממילא ראינה בכלל דשיל"מ [נפסיס נל רז"ת סק"ס] ;

יג אמנם י"א דביצה ספק טרפה או ודאי טרפה שנולדה ביו"ט ונתערבה דצריך להמתין עד הלילה מפני יו"ט דהוה דשיל"מ [פר"ח סק"ו ופ"נ ופמ"נ נמ"ו סק"ן] ולכן תרצו דהנם דאמת הוא דמ"נ מותר מ"מ עכשיו כשיש ספק אוכל בספק איסור ואם היה בוה דין דשיל"מ היה מחוייב להמתין עד שיתברר ההיתר וראיה לזה מאשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה מההפרה ושתתה יין וטימאה למתים צריכה כפרה [פלתי קלומין] ואיני יודע הרמיון לזה דהתם לפי דעתה הרי עשתה איסור אבל הכא בתערובות ממ"נ מותר ואינו בנדר דשיל"מ [ויפה תמה על תימון זה סלרו"ף סק"ל ולתנא תמה עליו בספ"נ שם ובכרי נרוריס] ;

יד אך לפי טעם השני שכתבנו בסעיף א' בטעם דשיל"מ דהדומים אינם מבטלין וא"ו א"ש דרק שם איסור נורם הביטול ואולינן בתר שמא כמ"ש בסעיף ז' וא"כ נהי דקמי שמיא נליא שהחיה אסורה מ"מ בלשון בני אדם עדיין שם היתר עליה דמצפים שתותר ולפ"ז אין לה ביטול עדיין כל זמן שהאיסור לא יתברר דהיתר בהיתר לא בטיל ולכן מוכרחים לטעם שאין המתיר עתיד לבא בוראי ואינו בידו [כרי"ס שם] ולפ"ז עיקר הנרמא הוא שמא תיאסר ואין לה ביטול לפי לשון בני אדם [ולפ"ז המור יותר מסק מילפי ונ"ע ווק] ודע דכל ביטול ביצה שכתבנו בסי' זה הוא למאן דס"ל כל שדרכו למנות בטל דבעינן את שדרכו למנות או דנם זה בטל כפי שיתבאר בריש סי' ק"י אבל למאן דס"ל בל שדרכו למנות אינו בטל בלא"ה אין לה ביטול כשהיא שלימה אם לא כשהיא שבורה ונתערבה בשבורות [פו"ס כלל כ"ס דין ח' ועוד כתב שם כשם פ"ו מתיכס שמפסרס מטעם מיקי לתורייתא מתנטלת כשאר איסורים ופע"פ שמפסר שיתרת כשיעת פליכו לא נקרע עבור זה לשיל"מ לפי שפו פיגלי מילתא שלא נפסרה משולם וכו' עכ"ל ומ"מ פין זה מתיכס לנעיל לגל דמי כיפת פניכו שסוע רק לעתיד לנא להסיתר שיתברר ע"י הסלת ביצים פו שתחיס יב"ח ודיק] ;

טו כלי שנאסרה בבליעת איסור שנתערבה בכלים אחרים ואינו ניכר בטל ברוב ברין יבש ביבש שיתבאר בסי' ק"ט ואין הנין זה בדשיל"מ שיש לה היתר ע"י הנעלה כשהיא בלי מתבות לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להנעילו ודשיל"מ לא מקרי דק בשהמתיר בא ממילא בלא הוצאות וגם כיון דההיתר לא בא ממילא ע"י זמן אלא ע"י טורח וצריך לעשות מעשה ג"כ אין זה בכלל דשיל"מ [יפ"ם פסיו] ולא דמי לנדרים דחשכינן בכלל דשיל"מ שצריך נ"כ לעשות מעשה לישאל לחכם דהתם מצוה לאיתשולי אבל הנעלה אינה מצוה אלא הצלת הפסר [ומתוכן קומית פפ"ך סק"ח] ;

טז ויש מהראשונים שחולק על דין זה ום"ל דכלי בכלים לבד ממעם דשיל"מ אין לו ביטול משני מעמים האחר דביטול אינו אלא כשאין האיסור ניכר וכאן ביון שאפשר להוציא האיסור מתוכו ע"י הנעלה הוה כניכר האיסור ואינו בטל [רמ"ח נפל"ס סוף כית ד'] (עיין

ועוד דהא מה דיבש ביבש בטל חד בתרי הוא משום דליכא טעמא דאיסורא אבל כל היכי דאיכא טעמא אסור והכא הא בהברח בשיכשלו בו יתן טעם של איסור [סמ] ולפי טעם זה גם בכלי חרס אין לה ביטול אמנם י"ל דא"א לקרא זה שניכר האיסור ולא נרע זה מעצים שנשרו מן הדקל ביו"ם דמרכה עליהם עצים ומסיקן משום דנעשה אפר וה"נ כאשר יפליטו ע"י הנעלה את האיסור לא ישאר ממנו כלום והטעם השני מפני טעמו של איסור אמו עדיף בליעת איסור מאיסור בעין דיבש ביבש [וסו כוומ סרסכ"פ כמפ"נ ע"ם] אך אם הבלועים אינם שוים בכוון כלי בשר בכלי חלב כשיבשל בו חלב יתן הבשר טעם ואינו דומה ליבש ביבש מין במינו [ח"ר] אמנם גם בזה לכשישהא טעל"ע הזה נמ"ל [סמ] [ומפ זיכול למטר לפכו"ם נגם ספסל לם סייך לקריותו לפ"ע כמוכן ודוק] :

יז ויש מי שחולק על דין זה מטעם אחר דכיון דהוצאות ההנעלה הוה דבר מועט לא שייך לומר בזה שצריך להוציא הוצאות [ם"ך סס בפם מהרי"ן] וראיה לזה שהש"ם חשיב מעשר שני בדבר שיל"מ אף כשצריך להעלותה לירושלים [נ"מ נג:] ולא ידעתי איזה שיעור ניתן להוצאה ומטעשר שני אין ראיה דהתם מצוה יש להעלותה לירושלים והוי כנדרים שכטעיף ט"ו ומה נם למעם טורח שכתבנו שם ודאי דאין ראיה ממע"ש שהתורה המילה עליו טורח זה ולכן העיקר לדינא כפסק רבותינו בעלי הש"ע דמה שצריך להוציא הוצאות אין זה בכלל דשיל"מ ומטעם זה כשר שלא נמלח שנתערב בכשר שנמלח כשיש רוב מותר ולא הוה כדשיל"מ שביכלתו למלחן ביון שצריך להוציא הוצאות על מלח [ם"ו סק"מ] ועוד ביון שצריך למולחן כולן יתקלקלו אלו שכבר נמלחו שיבלע בהן מלח יותר מדאי בידוע ובל שיש קלקול המאכל לא שייך דשיל"מ במו שיתבאר בם"ד בסעיף י"ם :

יח ויש מי שאומר דעב"פ צריך להנעיל כל התערובות כשרוצה להשהותם זמן מרובה דהא דבר זה הוה ביבש ביבש ויתבאר בסי' ק"ם שאין לאובלם כולם באחד והכא בהמשך הזמן יכול להיות שישתמש בהם כולם באחד [ם"ו סס] ולענ"ד נראה דאין שום חשש בזה דא"צ ליזהר בזה רק יום ראשון ולמחר הרי יהיה נמ"ל והעיקר בהברעת נדולי האחרונים שימתין מעל"ע וישתמש בהם [ם"ך סק"מ] ויש מי שמצריך להשליך כלי אחת בדין יבש ביבש ואינו עיקר [סס] ום"ם נוהנים כן ליטול כלי אחד ולהנעילה ולבן בכלי חרס אין להחמיר בלל אם הוא חם על הקררה :

יט בתבו הראשונים דבל היכא שהמאכל עתיד להתקלקל לא שייך דשיל"ם דדוקא ביצה והדומה לה דבשתשאר לערב לא תתקלקל שייך דשיל"ם אבל תבשיל שאם ימתין תתקלקל לא שייך בזה דשיל"ם [נסכ"ם ור"ן ומרנכי ריש בילה] וממילא דפשטיד"א וביוצא בזה נ"ב לא שייך דשיל"ם דודאי יאבד טעמו דאינו טוב אלא בשהוא חם בידוע ולחם בתבו הראשונים דאינו מתקלקל בהמתנה ויראה לי דזהו רק כלחם מצה וגלוסקאות וביוצא בהם אינם מתקלקלים אבל לחם חטה חמץ ירוע שביום השני אינו בטעמו כביום שנאפה בו ולענ"ד שאין דנין בו נ"ב דין דשיל"ם ולפ"ז אם עירבו ביצה שנולדה ביו"ם עם שני ביצים אחרים ועשו בזה פשטידא או נתנום בעיסה נתבטלה ברוב אבל אם רק בביצה זו לבדה עשו מאבל צריך ששים דבשאינו מינו נהי דאין דנין בו דין דשיל"ם אבל ששים מיהא צריך ויראה לי דאפילו למעם שבתבנו בסעיף א' בטעם דשיל"ם שהוא מפני הריסוי ולפ"ז מה לנו אם המאכל מתקלקל אם לאו מ"ם לא נזרו במקום שמתקלקל המאכל [ורמיס לוס סמרי סרין סוס בשל סנרם זו וסוס בתב דין זס כריס ניגס ובכרו"ם שבתב דוקם סמתקלקל הרבה וע"ש] :

כ כתב רבינו הרם"א הא דדבר שיל"ם אינו בטל היינו דוקא אם האיסור בעין או שיש עריין ממשות האיסור בתערובות אבל טעמו בטל עב"ל וזה שנתבאר דליבנו בה מאבל אינו בטל מקרי ממשו של איסור האמנם לפי דבריו זה שנתבאר דבלי איסור שנתערב בבלים אין דנין דין דשיל"ם לפי שצריך להוציא עליו הוצאות לסה לנו טעם זה הא בזה הוה ודאי רק טעמו ולא ממשו אלא מדבתבו הראשונים טעם ההוצאות ש"מ דלא ס"ל הך דינא מיהו סוה אין ראיה בל בך שהרי הבלוע אוסר הקדרה לבשל בו והקדרה הוא בעין אמנם נדולי אחרונים הביאו ראיות הרבה דאף טעמו אוסר ברשיל"ם [ם"ך סק"ם וב"ח ופר"ח] ויש מי שבתב דזה שבתב דטעמו אינו אוסר בוונתו בשנלקח בל האיסור בשלימות ורק טעמו נשאר שם דבבח"נ בטל אבל בנימוח האיסור אף שאינו ניבר אינו בטל [בר"ם סק"נ וב"מ נמ"ו סק"ם] אבל מלשון רבינו הרם"א לא משמע בן וכן ניאר להדיא בספרו תורת חטאת דבל שנימוח ואינו בעין בטל [סניפו הם"ך סס] ויש שהבריעו בן לדינא דבשנלקח האיסור בטל [בר"ם וח"ל סק"ל] :

בא ולענ"ד נראה בבוונתו דודאי בשדרך הדבר הזה שלא להיות ממשו של איסור שם במו בחדש בשעשו מהשעורים שבר או שליבנו מאבל בביצה וב"נ הוי טעמו בממשו אמנם אם דרך הדבר הזה להיות ממשו שם ובן נתערב אך אח"ב נמחה לתוך ההיתר בשלה החשיבות הא למה זה דומה לבריה וחה"ל בשנתרסקו בשלה האיסור בתערובות ובן נמי ברשיל"ם ואע"נ דדבר שיל"ם אינו מצד חשיבות ם"ם הא בעינן שיקרא על שם דבר האסור בם"ש בסוף סעיף א' וב"ח"נ לא נקרא בלל על שמו והוה בסין בשאינו מינו ראין בו דין דשיל"ם משעם זה [ומפ פ"ם בל מפ שפקפו פס"ן וספר"ם וגם רמיוס הרמ"פ מפ"ח סי' הקי"נ ופול מקושטה קונים ובקומים פ"ם ות"ק] :

נב עור כתב וכן אם אין איסורו מחמת עצמו כמל ולבן חתיכה שלא נמלחה תוך ג' ימים אע"פ שי"א דמקרי רשיל"מ הואיל ומותרת לצלי אפילו הכי כטילה דאין איסורה אלא מחמת דם הבלוע בה עכ"ל זבל גרולי אחרונים דחו דבריו דרק בחה"ל יש חילוק בין איסור בעין לבין איסור בלוע משום דהאיסור הבלוע אינו ראוי להתכבר אבל ברשיל"מ אין טעם לחלק בזה דסוף סוף הוא חתיכת איסור וביכלתו לאוכלה בהיתר והפוסקים שהתירו בחתיכה שלא נמלחה תוך ג' ימים התירו מטעם אחר מטעם דזה לא מקרי רשיל"מ מה שהיא מותרת לצלי כיון דלצלי לא נאסרה מעולם וכמו דאמרינן ביבמות [פג:] דתרומה לא נקרא רשיל"מ מטעם שמותר לכהן כיון שלהכהן לא נאסר מעולם וה"נ דכוותיה אבל לא מפני שהוא איסור בלוע:

נג ולענ"ד נראה דגם בי"ן זה טעמו ברור דבין דהאיסור הוא רק בלוע ממילא דאין הדבר נקרא על שם האיסור הבלוע אלא על שם הדבר הנבלע בו כמו חתיכת בשר שלא נמלחה דאין קוראין אותה חתיכת דם אלא חתיכת בשר ואין הדבר נקרא על שם האיסור וממילא דהוה כאינו מינו דמטעם זה אין בו משום רשיל"מ וה"נ דכוותיה ועור איך אפשר להיות שהדבר שהאיסור בלוע בו יהא חמור מהאיסור עצמו והרי חדם הנבלע בבשר זה אם היה בתערובות עם בשר בשר לא היינו דנין בו דין דשיל"מ מפני שהוא מין בשאינו מינו ואיך אפשר שהבשר הנבלע מהדם יהיה חמור מהדם עצמו וזה שלא כתב הטעם משום דלצלי לא נאסר מעולם י"ל דם"ל דגם בכה"ג מקרי רשיל"מ ולא דמי לתרומה דבשם שני אנשים הם ואיך נאמר שיקרא לישראל דשיל"מ בשביל שמותרת לכהן אבל הכא בחד גברא הוא ולמה לו לאוכלו מבושל יאכלנו צלי [וסנהפ"ז כתב כן בגדריס נכי ע"ס]:

כד עוד כתב כל איסור שלא היה ניבר קודם שנתערב הוי בטל אע"פ שהוא רשיל"מ עכ"ל בנון נינית מלאה ענבים בעוטים והיה בו הרבה יין צלול קורם השבת מותר ליקח בשבת מן היין ואע"פ שיוצא גם עתה יין מהענבים מתבטל היין בהיין שיצא כבר ואין בו משום רשיל"מ מאחר שלא היה עליו שם יין בפ"ע מעולם וכן חבית מלאה ענבים שלמים וממלאים החבית במים לעשות תמר והענבים מתבקעים לאחר זמן ויצא בל היין מותר לימשך ממנו בשבת לשתות לפי שמעט היין שיוצא בשבת מתערב ומתבטל עם היין שיצא כבר ולא היה ניבר בפ"ע מעולם וכן בל כיוצא בזה וכבר הקשו על דין זה ממה שמצינו להיפך דבל דבר שלא היה ניבר מעולם בפ"ע לא שייך בו ביטול כמו ביבמה שרקקה דם דכשר משום דא"א בלא צחצוחי רוק ולא אמרינן שיתבטל הרוק המועט בהדם המרובה לפי שלא היה בל אחד ניבר מקודם בפ"ע ובאו בתערובת ולא שייך בזה ביטול במ"ש באה"ע סי' קמ"ט ע"ש [עמלי"מ פ"ק ממטמא ומטה סלי י"ד וכנוב"ת סנ"ל] ובבר בארנו בזה באה"ע שם סעיף נ"ז ולעיל סי' י"ד לחלק בין דבר שעצם הבריאה בן הוא דוראי מתבטל המועט במרובה ורק בדם ורוק אינו מתבטל לפי שא"צ להיות כן ואין חשיבות בהמרובה שיבטל המועט ע"ש ובכאן יש עיר להתיר מטעם ראשון ראשון בטל [כרו"ס סק"ח] וגם אין לזה שם בפ"ע ולבן לענין רשיל"מ הוה כמין ושאינו מינו וכמ"ש:

כה עור בתב מי שנדר על דבר אחד ונתערב אח"כ לרידיה מקרי רשיל"מ דהא אפשר לישאל על נדרו עכ"ל והנה בנדר לזמן א"צ סברא זו דבשיעבו' הזמן ממילא יהיה מותר ופשיטא דהוי רשיל"מ אלא אפילו בנדר לעולם והייתי אומר דמטעם השאלת נדר לא מקרי רשיל"מ מפני שיש בזה טירחא קמ"ל דלא והטעם מפני שיש מצוה לישאל על נדר דלא ניחא ליה להקב"ה בנדרים במו שיתבאר בסי' ר"נ ולבן נ"ל בנדר שלדבר מצוה לא מקרי רשיל"מ שהרי אין מצוה בהשאלת נדרו וגם אינו בהתרה כמו שיתבאר בסי' רכ"ח ע"ש וכן כשאסר על חבירו לא הוה לחבירו רשיל"מ שהרי אין בידו לשאול:

כו כתב הרמב"ם בפט"ו דין ט' חמץ בפסח ובו' אינו בכללות אלו איסורים שמתבטלים לפי שאין התערובת אסורה לעולם שהרי לאחר הפסח תהיה בל התערובת מותרת וכו' עכ"ל ום"ל דחמץ בפסח מקרי רשיל"מ אבל המרדכי בתב בפ"ב דפסחים דבין דבפסח הבא יחזור לאיסורו לא מקרי רשיל"מ ע"ש ורבינו הרמ"א הביא שתי הדעות ולא הכריע וג"ל שתלוי בשני הטעמים שבתבנו בטעם רשיל"מ דלטעם שבתבנו דלמה לו לאבול באיסור בין שאם ימתין יאכלנו בהיתר בודאי הוה חמץ רשיל"מ שהרי יכול לאבלו אחר הפסח בהיתר ומה לנו שבפסח הבא יחזור לאיסור אבל לטעם שווי הדברים לא מקרי רשיל"מ דאין בהם שווי בין שלעולם הוא עומד שיחזור לאיסור הוה באיסור והיתר ובטל ואפשר דגם לטעם ראשון י"ל דלא הוה רשיל"מ משום דרבנן לא החמירו שלא ליבטל רק כשההיתר נשאר לעולם ולא מה שיחזור לאיסורו ופשוט הוא דמיירי באופן שלא יתקלקל המאבל אבל כשיתקלקל הכל מודים דאין זה בבלל רשיל"מ בם"ש ויש שרוצים ליסר דהרמב"ם לית ליה בלל הך היתר מקלקול המאבל ואינו מוכרח ויש שהכריע בהרמב"ם [יש"ש] אבל רוב הפוסקים הבריעו כהמרדבי [מנ"ג סי' תמ"ו סק"מ] ובן משמע מדברי רבותינו בעלי הש"ע בא"ח שם ושם יתבאר בם"ד [עט"ך סק"נ וסק"ל ופכ"מ] וע' סוף ביצה וצ"ע:

כז ויראה לי דלענין איסור חדש כשנתערב קודם הפסח חטים שנזרעו בקיץ שהעומר העבר לא התירם בחטים הרבה שנזרעו בחורף הקודם שהעומר העבר התירם ועשו מהם קמח סולת ולתתו החטים שאפילו אותם הנזהרים באיסור חדש יבולים לאבול התערובות קודם

קודם הפסח אפילו לדעת הרמב"ם שהרי כשהיו חמים בתבטל החרש ברוב הישן כדין יבש ביבש שבטל ברוב ואין כאן דשיל"ם שהרי כיון דהחמים גלתתו הרי הם כחמץ וכשיגיע הפסח יאסרו וגם לאחר הפסח לא יהיה להם היהר דרק תערובת חמץ מותר לאחר הפסח אבל לא חמץ בעין :

בח כתב רבינו הרמ"א דלא מקרי דשיל"ם אא"כ הותר לכל שנאסר אבל אם נשאר לאחד לעולם אסור אע"ג שמותר לאחרים כגון המבשל בשבת לא מקרי דשיל"ם עכ"ל כלומר דקיי"ל בא"ח סי' שי"ח דהמבשל בשבת במזיד אסור לו לעולם ומותר לאחרים במוצאי שבת ולכן אם נתערב המאכל בשבת אסור לאחרים דלדידהו הוי דשיל"ם אבל לדידיה מותר דהא לדידיה לא יותר לעולם ויש מי שרוצה לומר דדוקא בנתערב אחר שבת מותר לו כיון שאין לו מתירין אבל בנתערב בשבת אסור גם לו מפני שהוא דשיל"ם לאחרים לפיכך גם לו אסור [מג"א ס"ק סס"כ] והדבר המוה הא הוי דומיא דהרומה שבסעיף כ"ב דכיון דלדידיה לא הוה דשיל"ם מה לי אם לאחרים הוה דשיל"ם [כרו"ס וח"ד ומ"ש סמג"ס מכוסים פין רפיס לסתס הוס מפני ידוסלים] :

סימן קג דין נותן טעם לפגם. ובו כ"ז סעיפים :

א הלכה פסוקה היא בש"ס דנותן טעם לפגם מותר [סכוכר סו:] ולכן כל רבר שטעמו פגום אינו אוסר תערובתו ואין חילוק בין איסור שיש בו מסש וגסחה האיסוד בתוך רוב היתר ובין איסור שאין בו מסש כגון שנימל האיסור ולא נשאר בההיתר רק טעמו בלבר ובין איסור הגבלע בכלי כגון שבשלו איסור בכלי ואח"כ בשלו בו היתר והאיסור שבשלו הוא נט"ל בהיתר או אפילו האיסור נותן טעם לשכח אלא שבשלו בו לאחר מעל"ע מבישול האיסור ואחר מעל"ע כבר הפיג הטעם ושוב כשנפלט בתבשיל אחר אינו אלא לפגם [רס"י סס סו:]:

ב פגם זה א"צ עד שיהיה קץ לאוכלו אלא אפילו פגום קצת אינו אוסר תערוכתו וראיה לדבר זה שהרי קדירה שאינה בת יומא אינה פוגמת אלא טעם ואפילו הכי אסרו חו"ל דקדירה שאינה בת יומא אינה אוסרת [חס"כ ניח ל' סנר מ'] ויש בזה שאלה והרי נט"ל למדו חו"ל [סס] מקרא דלא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה הראויה לגר קרויה נבלה ושאינה ראויה אינה נבלה והתם פירושו שאינה ראויה לגמרי והייגו שנסרחה ער שאינה ראויה לאכילה כלל אבל בפגימה קצת קרויה נבלה כראיתא להדיא בבכורות [פג:] וכן פירש"י וכל הפוסקים ולפ"ז גם בנט"ל היה לנו לומר כן :

ג ותשובת רבר זה בן הוא דודאי באיסור עצמו לאוכלו בעין בלי תערובת בעינן שיפגום לגמרי וכל זמן שהוא ראוי לאכילת אדם אף ברוחק עדיין שם איסור עליה אבל באכילת האיסור ע"י תערובת בגון שנפל האיסור לתוך רוב היתר דטרינא אחרי רבים להטות והטועם בטל ברוב ולמה אתה בא לאוסרו בטין בשאינו טינו מפני נתינת טעם בהיהר דטעם כעיקר דאורייתא מטילא כיון שנותן טעם לפגם כל שהוא בתערובתו מותר דאיך אפשר לומר שנותן טעם והרי פוגמו ומקלקלו [חס"כ סס] ואין לשאול דא"כ איך למדנו זה מנבלה והרי אינן חומין זל"ז דהעגין כן הוא דאלמלא גילתה לנו התורה דמה שנפגם לגמרי אין בה לאו דנבלה היינו אומר דכל מה שאסרה תורה אין הפרש בין שהאיסור מעורב ובין שהאיסור נפגם לגמרי מידי דהוה אשרצים שאסרה תורה ופשיטא שיש בסיני שרצים אותם שפגומים לגמרי כמו גמלים וזבובים ויתושים שנפשו של ארם קצה בהן ועכ"ז אסרתן הורה והם מחייבי לאוין וא"כ גם בכל מיני איסורים כן הוא אמנם אחרי שגילתה התורה בנבלה דכל שנפגם לגמרי אינה גבלה מטילא דבכל האיסורים בעגין נתינת טעם אינו אוסר אף בפגימה כל שהוא כמ"ש :

ד ועדיין יש בזה שאלה דמגין לנו ללמוד כל האיסורים מנבלה נלמוד משרצים שאפילו נט"ל אסור ועוד רא"כ עכ"פ נתינת טעם משרצים תיאסר ההיתר אף בטעם לפגם כמו עיקר האיסור עצמו ותשובת דבר זה כן הוא שהרי ראינו אע"ג שאסרה התורה שרצים שנפשו של ארם קצה בהם והמה פגומים ומאוסים לגמרי ומ"ם חייב האוכלן מלקות ועכ"ז כתב הרמב"ם בפי"ד מסאכ"א דין י"א ו"ל או שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם ה"ז פטור עכ"ל ובוראי דקאי גם אשרצים שהרי אוכל האסור קאמר ולא חילק בין איסור לאיסוד וכ"כ להדיא המגיד משנה שם בפ"ב דין כ"א ע"ש ומעמו ברור מדחזינן דגם לענין טומאה כן הוא דבשר השרץ שנפסד והבאיש ונפסד מאכילת כלב מהור כמ"ש בפ"ד מאה"ט דין י"ב ע"ש ומעם רבר זה מבואר בגמ' [סכוכר סח:] מדכתיב בטומם כעין מומם ע"ש ומסיקא דה"ה לענין איסור דמאי שנא איסור מטומאה אלמא אע"ג דעיקר איסורם הוא ג"כ פגם נמור שנפשו של אדם קצה בהם מ"מ הצריכה התורה שיהיה האיסור כמו שהוא בעצמותו אבל בלא עצמותו כשהוא מקולקל פמור וא"כ לא אסרה התורה הפגם שלו אלא כשהוא בעין בעצמותו ולפ"ז ק"ו שפליטתו אינו אוסר דהיאך יאסר חלא פליטתו פגומה ובפליטה אין האיסור בעין וכיון שגילתה התורה דטעם פליטת השרצים אינו אוסר כ"ש שפליטת שארי איסורים אינם אוסרים כיקהם פגומים ולמדנו זה מנבלה

מנבלה שהרי גם שרצים עצמם דינם כנבלה לענין הפליטה וזהו שאמרו חז"ל [סס] דנט"ל ילפינן מנבלה ושרצים חידוש הוא ע"ש [יכוס ימנמר לנו פומק סונית סס"ס סס נממי למי סנמ' דנרי ר"ס שפוסר נמ"ל כשרצים ומס זס ענין לעומתה שכל לדנרינו מ"ס ודוק] :

ד ולפ"ז למדנו דנט"ל אינו מותר אא"כ היה רוב היתר שכמל ברוב ולא נשאר רק איסור של טעם כעיקר וכשנותן טעם לפגם מותר אבל ברוב איסור אינו מותר אא"כ אינה ראויה לאכילה כלל כנבלה עצמה דבענין שנסרחה לגמרי כמ"ש בסעיף ב' דרובו ככולו ואם האמר א"כ איך אנו מתירין בשבשלו בקדרה שאינה בת יומא מטעם נט"ל והרי אנו מתירין אפילו אם בשלו טעם היתר בהקדרה וכשנבוא לחשבון תהיה הפליטה מכל הקדרה יותר מההיתר שנתבשל בה דאין לומר דבאמת אין מתירין רק בשבשלו הרבה שהרי לא משמע כן מהש"ם וכל הפוסקים וי"ל דכיון דאין כאן ממשו של איסור כלל אלא טעמו בלבד אין אנו חוששין במעם פגום אפילו כשהאיסור מרובה וההיתר מועט דהא לא אסרינן לה אלא מחמת טעמו וטעמו אינו אומר רק כטעם מושבח ולא במעם פגום [מה"נ סס] ולפ"ז אם נפל איסור פגום הרבה לתוך היתר מועט וניטל נוף האיסור משם מותר מטעם שנתבאר כיון שלא נשאר בו רק טעמו והטעם אינו אוסר כפגום אף כשהוא מרובה [עס"ך סק"ה] :

ה וזה הוא שכתב רבינו הב"י בסעיף ב' וז"ל פגם זה ג"צ שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאובלו אלא אפילו פוגם קצה אינו אוסר תערובתו ויש מי שאומר דהיינו דוקא בשנתערב איסור מועט עם היתר מרובה אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט ואפילו מחצה על מחצה אין אומרים נותן טעם לפגם מותר עד שיפגם לגמרי שאינו ראוי למאכל אדם ואם אין שם ממשו של איסור אלא טעמו בלבד אפילו איסור מרובה והיתר מועט מותר אם פוגם קצת עכ"ל ודבריו מבוארים לפי דברינו הקודמים וזה שכתב יש מי שאומר לאו משום שיש חולקין בזה אלא כן דרכו כ"ע בשלא מצא דין מבואר רק באחר מהפוסקים אף שאין מי שחולק בזה כותב בלישון יש מי שאומר ודע דציר של איסור חשוב כנופו לפיכך אם נהערב ציר כעין של איסור להיתר צריך שיהא פוגם לגמרי או שיהא רוב היתר [ע"ז קק"נ] ועמ"ש בסי' ק"ד סעיף ט"ז :

ו עוד כתב וז"ל ויש מי שחוכך לומר שאם הנדיל האיסור מדתו של היתר עד שהוא משביח יותר בשאובלו כגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו אמור עד שיפסול מאכילת אדם עכ"ל ביאור דבריו דלענין מה שנתבאר דנוף האיסור בטל ברוב אף בפגימת קצת ס"ל לבעל דעה זו שיש סברא לומר שיותר הוא נהנה בריבוי האכילה שיש לו מהקלקול של הפגם וביון שכל טעם ההיתר הוא מפני שאין שיך בזה לומר טעם כעיקר מפני שהוא טעם לפגם ואין הנאה מהטעם הא י"ל שיש לו הנאה מהטעם מפני ריבוי הכמות ודעה ראשונה סוברת דנהי דיש לו הנאה מריבוי הכמות ס"ס אין זה איסור של טעם כעיקר דההנאה באה מצד אחר ולא איכפת לן כזה [הים מי סמוכן סוס כר"ן נסמוכר סס ודעס רשמונה סיס לעת הרמב"ם] :

ז נט"ל שהתירו לאו דוקא שהאיסור הוא בעצם לפגם אלא אפילו אם בפני עצמו הוא מוטעם ומשוכח אלא שפוגם תערובתו מותר וכך שנו חכמים במשנה [סס סס:] זה הכלל כל שהנאתו בנותן טעם אסור כל שאין בהנאתו בנ"ט מותר בנון חומץ שנפל על גבי גריסין כלומר אע"פ שהחומץ בפ"ע הוא משוכח וטבע החומץ הוא שמשביח את הגריסין הצוננים ופוגם גריסין חמין אם נפל החומץ על גריסין חמין ה"ז נט"ל וגנד זה יש חומרא והיינו דדוקא בשפוגם מתחלה ועד סוף אבל אם השביח ולבסוף פוגם בנון שנתן את החומץ לתוך גריסין צוננים והרתיחן או פוגם ולבסוף השביח בנון שנתנו לגריסין רותחין ונצטננו אסור וי"א דהאיסור בפוגם ולבסוף השביח הוא כשהשביח אבל בשעדיין פוגם בנון שלא צוננם מותר כיון דעתה הוא פוגם ומותר לאוכלן [ס"ך סק"ז] וי"א דבין שביכולת להשביח אסור אף בעודנו פוגם [פר"ח סק"ח] וי"א דאם עומר להשביח בנון שדרך לצננם ה"ל בכשונות ואסור ואם אין דרכו להשביח מותר [כרו"ס סק"ל] וכן משמע בירושלמי שם :

ח אם אינו נותן טעם לא לשבח ולא לפגם הסכמת גדולי האחרונים דהוה כנותן טעם לשבח ואסור [ס"ך סק"כ] ויש מי שמתיר [פר"ח] ויש מי שאומר ראם ההיתר רוב מותר ואם לאו אסור [כרו"ס] אף שאין נוף האיסור שם אלא טעמו בלבד ומרבני רבינו הרמ"א בם"ס קל"ד משמע כדעה ראשונה שכתב שם וז"ל וכל זה הוא כמשקין שהיין והחומץ הוא כהם לשבח או שאינו פוגם אכל אם הוא לפגם וכו' עכ"ל הרי שהשוה אינו פוגם לנותן טעם לשבח :

ט וז"ל הרמב"ם בפי' המשנה שם ויש בזה ד' חלוקות החילוק האחד שיתערב דבר ברבר ויפסידו אם בטעמו אם בריחו בשעתו ולאחר זמן כלומר שאינו סר קלקולו ממנו מתחלה ועד סוף והוא בגון שמנונית דבשר או הרע שנתערב עם הדבש שהוא מפסידו תמיד והחלק השני שיהיה דבר שנתערב משביח הדבר שנתערב בו בשעתו ואח"כ כעירוב היין בתבשיל הבשר או הדג והוא הנקרא משביח מתחלה ועד סוף והחלק השלישי שישביח טעמו לשעתו ולאחר זמן מפסידו כעירוב שמנונית הבשר עם החמאה לפי שהוא ממיב טעמו וריחו ואח"כ מפסידו וזה נקרא משביח ולבסוף פוגם והחלק הרביעי שמפסידו לפי שעה וברוב הימים משביחו בנון עירב הדבש כיין שהוא מקלקל מיד ולבסוף יתחזק עליו האויר וכח היין ואז יהיה הדבש

טמה שיוסף לו עליו ריח טוב וזה נקרא פונם ולבסוף משביח עכ"ל ולסדנו מדבריו דגם קלקול ריח מקרי פגם ופשוט הוא דזהו כשאינו מתקנו בהטעם אבל כשמתקנו בהטעם אף שבריחו מפסידו מקרי שבח דטעם עדיף מריח ולהיפך כשמקלקל בטעם ומתקנו בריח יראה לי דמקרי פגם שהרי לאכלו הוא צריך :

יא וכתב רבינו הרמ"א מיהו דברים החשובים כבריה או כיוצא בה אם אינם פגומין בעצמן אע"פ שפוגמין ההבשיל אינן בטילין אפילו באלף עכ"ל ובודאי כן הוא שהרי בבריה אין הולכין אחר נתינת טעם אלא אחר חשיבותה ולכן כשהיא בעצמה אינה פגומה עדיין חשיבותה עליה ומבואר להדיא מדבריו דאם היא בעצמה פגומה נ"ב בטלה לה חשיבותה ובטילה ולפ"ז במילבי"ן או הולעים המאוסין בעצמן וכן זבובים ופרעושים וכיוצא בהן כשנאבדו בתבשיל ואינם ניכרים בטלים לגמרי וזהו כמו שכתבנו בסי' ק' סעיף י"ז שלסדנו זכות על כלל ישראל ע"ש ויש מי שאומר דכוונתו לבריה טובה כמו עוף טמא שנסרחה לגמרי עד שאינה ראויה לאכילת אדם כלל אבל הבריות המאוסות מתחלת כרייתן אינן בטילים אפילו באלף [פר"ח סק"ה] והמיהני דא"כ היה לו לומר אם לא נפגמו בעצמן ומדקאמר אם אינם פגומין בעצמן משמע דהם פגומים מתחלת ברייתן [וגם נמוי"ם כללן ל"ב מבואר כלגרינו ע"ש] :

יב אפילו אין כח באיסור לברו לפגום אלא ע"י דבר אחר שמסייעו בגון שנפל איסור לקדרה שיש בה מלח או תבלין מרובין ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כח באיסור לבדו לפגום אפ"ה מותר וכן להיפך בגון שחסירה מלח או תבלין ואלמלא היו המלח והתבלין לא היה פוגם מותר דהרי מיהת עכ"פ השהא פגמה ולא שייך בו טעם כעיקר מפני שהוא טעם לפגם ולא עוד אלא אפילו אם היה לבדו היה משביח ועכשיו ע"י דבר אחר שיש בקדרה הוא פוגם ס"ם מותר ממעם שנתבאר [וכף סמוך"ם לכאורה לפ מסמע כן ס"ם מ"ם כן עיקר וים לייסב לפוגם ודוק] :

יג כתב רבינו הרמ"א י"א אע"ג דהאיסור לפגם והמאכל מותר ס"ם הקדרה אסורה ואם בשלו בה אח"כ תוך מעל"ע תבשיל שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבח נאסר התבשיל השני אם לא היה בו ס' נגד האיסור הראשון אבל אם ניערו התבשיל הראשון בכף ורחצו אח"כ הכף להבשיל שני שהוא נ"ב פוגם לא נאסרה הקדרה וכן בדבר שאין לו טעם כלל כגון היורה שמתיכין בו הדבש אע"פ שיש שם רגלי הדבורים לא נאסרה היורה וכל כיוצא בזה עכ"ל [ומקורו מהו"ם כללן ל"ב סי' י"ב] :

יד משמע מדבריו דטעם איסור הקדרה הוא משום שמא יבשל בה אח"כ הבשיל שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבח וכן מבואר בלבוש ע"ש אבל ב"ח כתב בטעם איסור הקדרה שאסור לעולם אפילו אחר מעל"ע ואפי' להבשיל שהאיסור נותן בו טעם לפגם משום דלא שרינן נטל"פ רק בריעבד וכמו שנזרו בכלי שאינו בן יומו אטו כן יומו כך יש לנזור בנותן טעם לפגם אטו נותן טעם לשבח ועוד שיש לחוש שמא יבשל בה בתוך מעל"ע תבשיל שהאיסור נותן בו טעם לשבח ע"ש :

טו ונ"ל דרבינו הרמ"א בכוונה השמיט טעמו הראשון רזה שכתב שלא התרנו נטל"פ רק כריעבד ודאי דכן הוא אבל כמו שאנו מתירין המאכל בריעבד כמו כן יש להתיר הקדרה בריעבד וזה שכתב שיש לנזור בנט"ל אטו נ"ט לשבח כמו שנזרו באינו בן יומו אטו בן יומו לא דמי דהתם קדרה זו כשהיתה בת יומא אסורה מדינא לפיכך אסרוה גם לאחר מעל"ע אטו בת יומא כיון שפעם אחת נאסרה מדינא אבל בכאן לא נאסרה הקדרה מעולם ולכן השמיט כל זה ולא כתב רק לענין אם יבשל בה אח"כ הבשיל שהאיסור הוא בו לשבח :

טז ום"ם נ"ל מלשונו דלדינא לא פליג על או"ה דלא כלבוש שכתב שהקדרה אסורה לענין זה שאם בשלו בה אח"כ הוך מעל"ע תבשיל שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבח נאסר התבשיל השני וכו' עכ"ל שהרי רבינו הרמ"א לא כתב לשון זה ואדרבא מלשונו משמע שהקדרה אסורה בכל ענין מטעם שכז: יבשל בו תבשל שהאיסור יהיה לשבח ולכן מסיים ואם בשלו בה אח"כ הוך מעל"ע וכו' והטעם לפי שלא חששו כל כך על הקדרה מפני שהפסר מועט הוא וזה שלא הצריך בההבשיל השני ששים רק נגד האיסור ולא נגד כל הבלוע שבקדרה אע"ג דאיהו ס"ל חנ"ג נם בהבלוע שבקדרה כמ"ש בסי' צ"ב משום דהבא הבלוע הראשון הוא לפגם ולא נעשה נבלה :

יז עוד מבואר באו"ה שם שאפילו לא נתבשל בקדרה זו האיסור עצמו שנטל"פ אלא האיסור עצמו נתבשל בקדרה אחרת ובקדרה זו רק חמטו ההבשיל שנתבשל בו האיסור ס"ם הקדרה אסורה ולא שייך לומר הרי התבשיל הזה הוא מותר באכילה ואיך יאסור הקדרה שהרי לא הותר מטעם ביטול האיסור אלא מפני שהאיסור נתן בו טעם לפגם ולהקדרה אין פגם סועיל ורבינו הרמ"א לא הביא זה וי"ל דס"ל דדא ודא אחת הוא ולא רצה להאריך או דס"ל דכיון שזהו רק חומרא בעלמא לאסור הקדרה דיינו בשנאסור הקדרה כשנתבשל בו האיסור עצמו ולא כשחממו בו התבשיל של האיסור הפגום שנתבשל בקדרה אחרת ולדינא יש להסתפק בזה :

יח וזה שכתב דאם ניערו ההבשיל הראשון בכף ותחבו אח"כ הכף להבשיל שני שהוא נ"ב פוגם לא נאסרת הקדרה וכוונתו אפילו אם אין בקדרה ששים נגד הכף ומעם ההיתר הוא משום שזהו נ"ט בר נ"ט דהיתרא התבשיל בכף והכף בתבשיל שני והתבשיל לקדרה ועריין הוא פגום [ט"ז סק"ו] אבל א"כ אפילו נאסרת הכף

הכף מחמת איסור משובח ג"ב מותר אם התבשיל השני האיסור פונמו שהרי בטעם השני עדיין כולו היתר מפני הפנם ובביאת התבשיל השני לקדרה השניה הוא נ"ט בר נ"ט רהתירא [ט"ז סק"ו] אך מפני שבסי' צ"ה נתבאר שבבישול י"א דנ"ט בר נ"ט אסור ער שיהיו נ' נ"ט דהתירא לכן כתב בכה"נ שהכף נאסרה מאיסור פנום [נקפ"כ] ועוד מפני שיש חוששים בסי' צ"ה שהבליעה הולכת במישור מן הכף אל הקדרה ולכן כתב בכה"נ [ומדין זה מנומר שמוע מסכ"ם להדין הקודם על נפל פו"ם ודוק] :

יט וזה שכתב שדבר שאינו נ"ט כלל כמו רגלי דבורים שאינו אוסר לא המאכל ולא הבלי דבר פשוט הוא ואין זה דומה למה שנתבאר בסעיף ט' דדבר שאינו לא לשבח ולא לפנם הוה כלשבח דהתם וראי דנותן איזה טעם ורק הטעם הזה אינו מוסיף בו לא שבח ולא פנם אבל בכאן אינו נ"ט כלל וכעין בעלמא הוא [ער לפמ"ם סס"ך סק"כ למעו זה מגידין למינן בס"ם ע"ם וסרי עין בעלמא הן כמנומר בנמ' כמ"ם סס"ך עצמו ומולי לאו בדווקא הוא ה"ם לענין סשבח הוא כמן בעלמא אבל מ"מ עוהן לימ מסס] :

כ בהבו רבותינו בעלי הש"ע סעיף ד' שמן ודבש של בותים אע"פ שהם מבושלים מותרים מפני שהבשר פונם את השמן ומסריחו ובן לדבש וי"א דבשר אינו פונם דבש עצמו רק משקה הנעשה מרבש ובמקום שאין הפסד נדול יש להחמיר בשר או חלב ביין הוי לפנם ומותר עכ"ל וי"א דנם בשר בשמן נ"ט לשבח בין שמן חי ובין שלוק [ס"ך סקי"ל ופר"מ סקט"ו] וי"א דפונם [כרו"ם] :

כא ולענ"ד נראה להשוות הדעות דבאמת קשה לומר מחלוקת במציאות אם נ"ט לפנם אם לשבח והרי חיך אוכל יטעם ונם רבינו הב"י בספרו הנדול תמה בזה וז"ל ואני המה שהרי העולם מבשלים דבש עם הבשר והוא משובח מאד ושמא י"ל דע"י התבלין והבצלים הוא משביח וכו' עכ"ל והנה עדיין התמיה קיימת הלא יש לטעום איך הוא בלא תבלין ובצלים ונם שמן עם בשר נם אצלנו ידוע שמטנגנים שמן עם בשר על המחבת והוא מאכל שרים ויראה לי ע"פ דברי הרמב"ם בפי' המשנה שהבאנו בסעיף י' שכתב שם דבשר עם חמאה משביח לשעתו ולאחר זמן מפסידו ע"ש ועיינו רואות שמאכל בשר בחלב הם מהמאכלים המובחרים אצלם אלא שאין הטעם משביח רק תיכף לבישולו ואח"כ מקלקלו ולפ"ז במו בן נאמר דדבש עם בשר או שמן עם בשר לשעתו הוא טוב ואח"כ מתקלקל ולפיכך השמן והדבש של בליהם לא חיישינן לפליטת כליהם דבין שהבשר כבר נתבשל ואין כאן רק פליטת הבשר מקלקל את הדבש ואת השמן דשבח שלהם אינו אלא בבשר עם דבש או שמן בעין ולדינא צ"ע [סס נתלוקס לממונה כתב דממונית בסר סס דנם היא לפנם סמיך ע"ם ועת"ס' סס"ם לא: ד"ה מי ומולין מ: שכתבו נ"כ בסרמב"ם ופע"ו סק"ו ונ"ע] :

כב וזה שכתבו דבשר או חלב ביין הוי לפנם ומותר עכ"ל י"א דהבוונה על חלב בקמ"ץ דחלב בציר"י דהיינו תרבא נ"ט לשבח בין [פמ"נ נס"ל סקי"נ] ואע"נ דזהו היתר בהיתר ומאי נ"ט בזה י"ל דקאי על חלב סמא כמו בשר שהבוונה הוא על בשר מרפה וי"א דהבוונה הוא על חלב בצירי דהיינו תרבא ואינו נ"ט לשבח בין [נוב"י סל"ת ויל שמוע] ודבש בין כתבנו בסעיף י' בשם הרמב"ם דהוא פונם ולבסוף משביח ועור כתוב שם דיין בתבשיל בשר הוי לשבח מתחלה ולבסוף ובירושלמי שבועות פ"ג [הל' כ'] מבואר שפונם ע"ש וצ"ע [ענוב"י שם שהכריח שם דמ"מ להיות מנב נקמץ דכוח סימר בהיתר ולפמ"ם אין רליה וכן לסיפר הסמ"נ סביח רפיס מסי' קכ"ם לתרבה נ"ם לנסה וג"כ אין רליה דנשם סוכך לפסם פתר מצוס דנמ"ל הוא רק בדיעבד וכמ"ם נמ"ת סק"ס ודע שמ"ם נס"ע על כלי כותים מפני שזהו לפנם מקורו מהרמב"ם סוף מכ"מ ומ"ם לסיפתו אך לדידן דקיי"ל סתם כליס אינן בני יומן מ"ל לוס אך סב"ם כוונ אף בבידעבד שפשם נ"י ועמ"ך סקי"נ ודוק] :

כג בל קדרה שאינה בת יומא חשובה מעם לפנם ואינה אוסרת ונקראת בת יומא כל זמן שלא שהתה מעל"ע אחר שנתבשל בה האיסור ואע"פ ששיטת רש"י ור"ת [שלהי סמוכר] דרק כשעברה לילה הוה לפנם דלינת לילה פונמת במו בקדשים דלינת לילה מקרי עיבור צורה מ"ם המור והש"ע פסקו כדעת רוב הפוסקים דבעינן דוקא מעל"ע ויתבאר עוד בזה בסי' קכ"ב בס"ד ובין שעבר עליה מעל"ע אחר שנתבשל בה האיסור ובישל בה אח"כ התבשיל מותר דהוה נט"ל והוא שתהיה מודחת יפה שלא יהיה שומן בעין על פני הקדרה מבפנים ומן הסתם אמרינן מסתמא הודחה יפה כמ"ש בסי' צ"ה דסתם כלים שמבשלים בהם מסתמא המה נקיים ואינו אסור אא"כ ידוע שלא היתה מודחת יפה [ס"ך סקמ"ו] דהשומן בעין שעליה הוה בחתיכת איסור שלא נפנמה דהפנם אינו אלא מה שנבלע בקדרה ולא מה שעל פני הקדרה אבל י"א דאפילו בישל בה קודם שהדיחה מותר לפי שנם השומן שעליה נם הוא נפנם ומדברי הרמב"ם ריש פי"ו אין הכרע ואפילו לדעה ראשונה אם יש ששים נגד מה שדבוק עליו מותר ולא דיינינן בזה איסור דבוק דמיד שבא לתבשיל נמחה האיסור בתבשיל וכיון שהקדרה אינה בת יומא מותר והבי נהוג :

כד אם בישלו בקדרה שאינה בת יומא תבשיל שיש בו דבר חריף כמו פלפלין או חומץ או הבלין או שארי דברים חריפים אסור בשיש מהם חלק נדול שטעמם נרגש הרבה בהתבשיל מפני שהדבר החריף ממתיק השמנונית הבלוע בהסכין ומשוי ליה לשבח כמו בסכין בסי' צ"ו ושם נתבאר במה דברים בענין זה ומ"ם אם בישל דבר חריף בקדרת בשר שאינה בת יומא ואח"כ בישל בה חלב מותר [ס"ך סי' קכ"נ סק"נ] והטעם

והטעם יתבאר שם בס"ד [עמ"ד סק"ס] :

כה כתבנו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ו' קדרה שהיא בלועה מבשר וחלב שנתבשלו בה ביחר או בזה אחר זה וקודם שעבר לילה אחר הוחמו בה מים חשיבא בת יומא ער שתשהא מעל"ע משעה שהוחמו בה המים אבל אם עברה לילה מותר וכן אם עברה לילה בין בישול בשר לחלב אע"ג דאח"כ הוחמו המים מיד נמי דינא הכי וה"ה בכל האיסורים לפי מה דקיי"ל בכל האיסורים חנ"נ ובמקום הפסד יש להתיר בכה"ג בשאר איסורים בכל ענין רק שיהא מעל"ע מזמן בישול האיסור עכ"ל :

כו ביאור הדברים דהנה בדבר דאמרינן חנ"נ אם תוך המעל"ע נבנם בה דבר היתר נעשה הדבר בולה נבלה וממילא קדרה זו שהיא בלועה מבו"ח דלב"ע אמרינן חנ"נ או הבלועה משארי איסורים להפוסקים דס"ל חנ"נ בשארי איסורים אם חממו בה מים הוך מעל"ע נעשה המים גבלה והוה כאלו עתה בישל בה האיסור וצריך מעל"ע לחימום המים לענין שהבלוע בה יהיה לפגם אמנם י"א אע"ג דאמרינן חנ"נ זהו לענין שאם נפלה לקדרה אחרת צריך ס' נגד בולה אבל מ"מ לא חמיר בולי האי להצריך מעל"ע מחימום המים בין שאין נוף האיסור שם [כי' כסס סמ"ק] ולזה הבריעו בפרט זה להקל מעט ולסמוך על רבותינו הסוברים לינת לילה פוגמת במ"ש בסעיף כ"נ ולכן אם רק עברה לילה בין בישול האיסור ובין חימום המים נחשבה טעם לפגם ומותר אבל אם לא עברה לילה צריך מעל"ע מחימום המים כדעת רוב הפוסקים וכן אם עברה לילה בין בישול בשר לבישול החלב נ"ב ריינינן זה לפגם ואינו אוסר ובמקום הפסר קצת יש להתיר בשארי איסורים אפילו קורם שעברה הלילה לבלי להצריך מעל"ע רק מבישול האיסור עצמו ולסמוך על הי"א שבתבנו דלענין זה לא אמרינן כלל חנ"נ אבל בב"ח אין לסמוך על דעה זו לפי שבבב"ח הבל סוברים דין חנ"נ ודבר פשוט הוא דלאו דוקא סים אלא בל רבר היתר שנהבשלה בהקררה דינם במים [עמ"ע כמ"ר סקי"ס ממחפק בקדרים הבלוע כזית מחיסור ונחתר ניהם בשר ונת היה ס' ונחתר הבשר ונפל לבשר לכיתר ויש ס' נגד לחיסור ונת נגד כל הבשר פי מקילינן בבב"ח ס"ס ונת ילפחי מקום שספק בולעי אין סומכין בזה על ליגת ניהם חסו רק לענין הבנוע בקדרים ונת לענין לחיסור עצמו כמ"ם עמ"ק ועוד כתב אם ניתל בשר ונתר ניהם חלב ונחר מעל"ע מבשר עוד חלב נת סמכינן לינת לילה ונריך מעל"ע מחלב לקידם ובזמני כן הוא לגת מקילינן רק בעפרי דברים ונת בבב"ח עמ"ס ובזק] :

כז אם בישל בקדרה של איסור תבשיל שהאיסור נותן בו טעם לשבח ונאסר התבשיל ואח"כ בישל הבשיל אחר שהאיסור נותן בו טעם לשבח יש להסתפק מי אמרינן הראשון נותן בו טעם לשבח יש להתבשיל כיון שהאיסור עצמו נמ"ל מותר או דילמא כיון שהתבשיל הנאסר נ"מ לשבח ולרעת הסוברים חנ"נ בשארי איסורים אסור נם התבשיל השני אך אין הנאסר יכול לאסור יותר מפי שאסרו [כמ"ש תוס' חולין קח: ופנ"ז] ולכן נראה דמותר :

סימן קד עוד כללי דינים ומנמ"ל ומדברים המאוסים. ובו טז סעיפים :

א כלל נדול יש בביטול איסורים דביטול לא שייך אלא בטה שאינו ניכר אבל בדבר הניכר לא שייך ביטול וכן היתר הניכר אינו מבטל איסור שאינו ניכר ביצד הרי שנפל חתיכת איסור לתוך קדרה שיש בה מרק ותבשיל וחתיכה אחת של היתר ברומה לחתיכת האיסור וא"א להביר ביניהם אע"פ שיש ששים בהיתר לבטל חתיכת האיסור ומותר המרק והתבשיל מ"ט החתיכות אסורות שהרי המרק והתבשיל אינם מבטלין חתיכת האיסור בעצמה אלא פליטתה לפי שהפליטה נתערבה ואינה ניכרת אבל החתיכה בעצמה ניכרת ואינה בביטול ורק חתיכת ההיתר יכולה לבטלה וצריך לזה שתי חתיכות היתר לבטלה בדין יבש ביבש שבטל ברוב אבל אחת באחת שניהם אסורות :

ב וכן אם יש חתיכות הרבה של היתר לרונמא בנון שיש עשרה חתיכות של היתר נגד חתיכת האיסור ותשעה מהם אנו מכירין שאינן רומין לנמרי שא"א להכירו נם בזה חתיכת ההיתר העשירי וחתיכת האיסור אסורין לפי שאלו התשעה אין ביכלתן להצטרף לביטול האיסור ביון שהן ניכרין ולא נשאר להביטול רק החתיכה העשירית וחר בחר לא בטיל :

ג ולפ"ז אין היבש מתבטל בלח ולא הלח ביבש מפני שניבר האיסור בפ"ע וההיתר בפ"ע שזה הוא לח וזה הוא יבש ורק לעניו הפליטה מהני הביטול ולכן שרץ שנפל למשקה ונחתך לחתיכות דקות שא"א לברוך אין לו ביטול אפילו באלף שהרי ניכרין הן בתוך המשקה ואין לזה תקנה אלא בסינון אבל אם נתערב השרץ במאכל עב כגון ערשים וגריסין נימוחים וביוצא בזה דהוי רומב עב אם השרץ נימוח או נחתך במר המאכל וא"א להביר ביניהם יש לזה ביטול או כדין לח בלח או כדין יבש ביבש אבל אם המאכל נימוח כל בך שנעשה רומב לח והשרץ נחתך לחתיכות דקות אין שם ביטול אפילו באלף שהרי החתיכות הדקות של השרץ הם ניכרים דהוה כמו יבש בלח ורק אם יש כהתבשיל

בהתבשיל גם בשר בשר שנחתך לחתיכות רקות כמו השדין וא"א להבור בין זל"ז יש ביטול אם הבשר הוא יותר מהשדין [כנ זה למדתי מס"ז סק"ו ומפר"ח סק"נ] :

ד ויש שרוצים לחלק בין שמונה שרצים שאיסורן למלקות בבערשה כמו טומאתן [מעי"ס סז:] וכמ"ש בסי' פ"ה דאלו אין מקצת מהן במילין אפילו באלף כמו בריה אבל שארי איסורין אף אם ניבר ממשו של איסור אם הוא נחתך לחתיכות רקות שא"א לברדן בטל אם אינו במשקה שאפשר לסננן ואינו כן דלענין בריה הרי נתבאר בסי' ק' רבל שנחתך בקצתו אין שם בריה על זה ע"ש ואי משום שאיסורן בבעדשה למלקות הרי גם בבל האיסורים חצי שיעור אסור מן התורה [וכ"מ מלבני פני"ע פ"ם] ויש שמחזק סברא זו לחלק בין כשיש שיעור למלקות ראו לא שייך ביטול אבל בחצי שיעור שייך ביטול אף שהוא מן התורה לפי שהטעם שחצי שיעור אסור הוא ממעם חשיבות וכיון שנתערב כל כך שא"א ללוקטו אין בו חשיבות [מ"ל סק"ו] ואין עיקר לדברים הללו דמעמא דחצי שיעור בתבו כל הפוסקים משום דחזי לאיצטרופי ולא מפני החשיבות [ומפמ"ס מל' מ"ן רמ"ס פ"ם ודוק] :

ה ויש מי שמקיים רעה זו לחלק בין שרצים ששיעורן בבערשה לשארי איסורים באופן זה דהנה אמת המעם דחצי שיעור הוא משום דחזי לאיצטרופי אמנם כשהוא בתערובות אפילו יבש ביבש מין בשאינו מינו בבר נתבטל ולא שייך חזי לאיצטרופי [כרו"פ סי' ק"פ סק"ל] וביטול ריבש ביבש מין בשאינו מינו אינו לא ברוב ולא בששים אלא בבזית בבא"פ והיינו דאם באבילת פרם לא יאבל בזית מהאיסור הרי אין ביכולת לבא לידי איסור תורה וממילא רגם איסור רחצי שיעור אין כאן שהרי לא חזי לאיצטרופי לאיסור תורה וממילא רכבר נתבטל אבל בשיש בזית בבא"פ החצי שיעור אסור מן התורה שהרי חזי לאיצטרופי כשיאבל בבא"פ ולכן איסור זה שנחתך לחתיכות רקות ונתערב אע"פ שניבר בפ"ע מ"מ ביון שאין ביכלת שיאבלנו בזית בבא"פ ראפילו במאה זיתים לא יהאפף בזית מהאיסור ולכן בטל הוא בההיתר דאין כאן איסור תורה אבל השרצים ששיעורן בבערשה וראי שבבדי אבילת פרם יאבל בערשה מן השדין וא"ב אפילו פחות מזה הוי איסור תורה רחזי לאיצטרופי ולכן אינו בטל בלל [כרו"פ סק"נ] ולפ"ז בשארי איסורים אף אם האיסור ניבר יכול להיות ביטול בשאין באפשרי להיות בזית בבא"פ אמנם דעת רוב הפוסקים הוא דיבש ביבש מין בשא"מ הוא בששים ונם זה בשאין האיסור ניבר בפ"ע אבל בשניבר אין לו ביטול בלל במו שיהבאר בם"ד בסי' ק"ט :

ו איתא בנמ' [סוכר סח:] דעבברא דדברא עולה על שולחן שרים רמוב הוא במעמו ועבברא דמתא הוא מאום אמנם בשבר ובחומץ יש מפק בנמ' ראולי הוא משביחם ראף שהוא עצמו מאום מ"מ בשבר וחומץ מפני חריפותם אולי משביחם ומפק איסורא לחומרא וזולת שבר וחומץ בנון שנפל ליין ושמן או לשאר משקין פונם בוראי וא"צ ס' לבמל פליטתו אלא משליך העבבר ושותה המשקין ורק בשבר וחומץ צריך ס' וכל זה הוא בסתם עבבר אבל בעבברא דדברא אינו בן דבינן דהוא עולה על שלחן שרים גם מעמו אוסר עד ששים בבל רבר וזהו רעת הרבינו ב"י בסעיף א' ע"ש :

ז אבל הרמב"ם בפט"ו והטור לא הזבירו בלל חילוק בין עבבר לעבבר אלא בתבו סתם רעבבר שנפל לשבר או לחומץ חשו חבמים שמא משביחם ולבן צריך ששים לבמל פליטתו אבל ליין ושמן וראי פונם ע"ש ובתבו נרולי האחרונים רס"ל דלענין פליטתם אין חילוק ראע"נ רעבבר דדברא עולה על שלחן שרים מ"מ פליטתו פונם בבל רבר זולת בשבר וחומץ במו עבבר הבית ולבן לא חילקו בזה [נ"ם וס"ך סק"ו ופר"ח] ואני תמה בזה דהרי ק"ו הרברים ראם עבבר הבית שהוא מאום עכ"ו יש בפק שמא פליטתו משביח בשבר וחומץ כ"ש עבבר דדברא ששרים אוכלין אותו שפליטתו ישביח בל רבר ומנ"ל לחרש רבר כזה שאינו בבל מיני איסורים ולבן נלע"ר העיקר ברברי רבינו הב"י וזה שהרמב"ם והטור לא חילקו בזה ראינהו מיירי בסתם עבברים המצוים לאלפים בבל מקום ומקום רנם בנמ' לא הזכירו עבבר דדברא רק ברדך אנב כשהקשה על מה שאמרו רעבבר מאום והרי עולה על שלחן וכו' ותרצו רזהו עבבר דדברא ואנן מיירינן בסתם עבבר וכל סוגית הש"ם הוא על סתם עבבר ולא מיירי בדדברא והוא בבל האיסורים בעופות טמאים ורגים טמאים שאוסרין בפליטתן ער ששים [וע"ע על הס"ך שכתב דבם"ם מוכח בן ונם לברי הפר"ח ע"ע ס"ם וסכירו"ם הסכיס להב"י ס"ם ופפרמ"ג סם ודוק] :

ח וו"ל רבינו הב"י עבבר דדברא נ"ט לשבח הוא שהרי עולה על שלחן שרים אבל עבבר רמתא מספקא לן אם משביח בשבר וחומץ או אם הוא פונם ולפיבך אם נפל לשבר או לחומץ בצונן והסירו שלם אם לא שהה בתוכו מע"ע מותר אבל אם היה רותח או אפילו צונן ושהה בתוכו מע"ע בין שהסירו שלם בין שנחתך לחתיכות רקות ויבול לסננו בענין שלא ישאר ממנו בתוכו בלום בין שנימוח בתוכו לנמרי ונעשה בולו משקה ולא נשתייר ממנו שום ממשות ניתר על ירי שיהא ששים בהיתר בנגד העבבר ואם נחתך לחתיכות רקות והוא בענין שאינו יבול לסננו בנון שנתערב השבר או החומץ במאבל עב הבל אסור ואין שם ביטול רחיישינן שמא יפנע בממשו של איסור ולא ירגיש עכ"ל ודבריו מיוסדים על מה שבארנו דבל שהאיסור ניבר אינו בטל וזהו שבתב ואם נחתך ובו' בנון שנתערב ובו' במאבל עב הבל אסור ואין שם ביטול ובו' בלומר שבל החיבה קטנה של האיסור ניברת היא בפ"ע ואין לזה ביטול :

וכתב

ט וכתב על זה רבינו הרמ"א דרוקא בשרץ יש לחוש אם נשאר שם שלא יוכל להוציאו אבל בשאר איסורין אין לחוש עכ"ל וכל האחרונים תפסו דכוונתו לחלק בין שרצים ששיעורן בכערשה לבין שארי איסורים ששיעורן בכזית ורבים דחו דבריו ויש שקיימו דבריו כמו שנתבאר יאני תמה דא"ב בוונתו לא היה לו לומר סתם שרץ וה"ה לו לפרש אחד משמנה שרצים שמטמאין בכערשה ואיסורן בכערשה שהרי שארי שרצים איסורן בכזית ויותר מזה קשה שהרי קאי אדברי המחבר ולמה שינה לשונו מעכבר לסתם שרץ והיה לו נ"כ לכתוב עכבר בלשון המחבר שהוא אחד מהשמנה שרצים והן אמת דהמדרשים ציין דדבריו לקוחים מאו"ה בלל ל"ב ונם בספרו ד"מ מביאו אבל נם שם בתב רמהטור לא משמע בן והסכים לדברי רבינו הב"י ושם דבריו מנומנמים מאד וניבר שיש איזה חסרון ע"ש היטב :

י ודבריו שבבאן נ"ל כוונה אחרת שאינו מחלק בין שרץ לשארי איסורים מפני ששיעורו בכערשה אלא שמחלק בין מקום שהאיסור ניבר בפ"ע דאז אינו בטל לבין מקום שאין האיסור ניבר בפ"ע דאז בטל דמפני שרבינו הב"י לא ביאר זה להריא לבן ביאר דבר זה וה"פ דהנה רוב האיסורים במו נבלות וטרפות ובהמות טמאות ועופות טמאים כשנתערבו עם בשר בשר ונתהבו לחתיכות דקות בודאי אינם ניברים בפ"ע בין דכולם מראה בשר להם בבשר בשר אבל שרצים מראה אחרת להם והמה ניברים בין בל מיני בשר ולזה אומר דרוקא בשרץ יש לחוש ובו' בלומר דהשרץ ניבר בפ"ע ולא שארי מיני איסורים :

יא וז"ל הרמב"ם בפט"ו דין ל"א עכבר שנפל לשכר או לחומץ משערין אותו בששים שאנו חוששים שמא טעמו בשכר ובחומץ משביח אכל אם נפל ליין או לשמן או לרבש מותר ואפילו נתן טעם מפני שטעמו פוגם שבל אלו צריכין להיות מבושמים וזה מסריחן ומפסיד טעמן עכ"ל ונסתפקו ברבריו דאיך הדין בשארי דברים חוץ מאלו וי"א דה"ה בשארי דברים אינו אומר וזהו דעת רבינו הב"י שכתב בסעיף ב' אם נפל ליין ושמן או לשאר משקין פוגם בודאי וא"צ ס' לבטל פלימתו עכ"ל ולפ"ז אם נפל לשומן נמי דינא הבי במו ליין ושמן וזה שהרמב"ם פרט רק ג' דברים אלו אין כוונתו רק לג' דברים אלו אלא לדונמא בעלמא נקט ואמו כי רובלא ליחשב ובנמ' אינו מבואר רק שבשכר וחומץ יש ספק דילמא אשבוחי משבח ובדי שלא לטעות דה"ה בשארי דברים לזה בתב שאינו בן אבל י"א מדבתב המעם על אלו ג' משקין שצריכין להיות מבושמים ש"מ דרוקא אלו ולא אחרים ולפ"ז אם נפל לשומן אוסר וזהו דעת רבינו הרמ"א שבתב שם ויש מחמירים בשומן ובו' עכ"ל ובסוף דבריו כ"י שבמקום הפסד גדול יש לסמוך אדברי המקילין עכ"ל ונראה דלעצם הדין נם איהו ס"ל דאינו בן ורק במקום שאין ההפסד נדול חשש לרבני המחמירים ולרינא העיקר ברבינו הב"י שכן פסק להדיא הרשב"א בספרו ההי"ב והר"ן בשם רבותיו הצרפתים דרק בשכר וחומץ יש חשש ע"ש [מג"י] :

יב לרעת המחמירים בשומן כתב רבינו הרמ"א וז"ל ויש מחמירים בשומן ואפילו אם הוא קשה לפנינו אם שפכו מרי יום ביום שומן בקדרה ויש לספק שמא העכבר היה שם כשעירו עליו שומן רותח הבל אסור אפילו יש ס' בשומן נגד כל העכבר ואם לא עירו עליו או שעירו עליו וידוע שלא היה שם העכבר בשעירו עליו והשומן בא לפנינו בשהוא קשה וכן נמצא העכבר עליו סני ליה בנטילת מקום ולא מחזקינן איסור שמא היה השומן רך כשנפל שם ובבוש הוי במבושל דמותר מכח ס"ם ספק נפל שם כשהיה קשה ואת"ל בשהיה רך שמא נתקשה קורם שיעור בבישה ובמקום שהשומן מאום לאכול אכור להדליקו נ"ב בבה"ב משום הקריבהו נא לפחתך ובמקום הפסד נדול יש לסמוך אדברי המקילין עכ"ל :

יג ביאור דבריו בן הוא דהנה אם יניחו עכבר בשולי הקדרה וישפכו עליו שומן רותח אפילו יותר ששים נאסר כל השומן לפי שכל עירוי ועירוי נונע בהעכבר ונאסר ואף אם נתמלאה הקדרה עד חציה ויותר מ"ם העירוי שאח"כ מפני שהוא רותח ושמן יורד עד העכבר ונונע בו ולא עוד אלא אפילו השומן התחתון שעל העכבר היה קר מ"ם בשמערין על זה שומן רותח ספנה לו דרך דרך השומן הקר ונונע בהעכבר ונאסר וזהו שכתב דאם שפכו יום יום בקדרה ואינו יודע מהי נפל שם העכבר בל השומן אסור משום דחיישינן שמא היה שם העכבר מקודם ובל שומן רותח שעירו נגע בהעכבר ונאסר ואע"נ דהשומן של אהמול בבר נתקרד מ"מ אף אם היה העכבר למטה בשעירו עליו רותח מפנה לו דרך ונונע בו אמנם אם לא עירו יום יום אלא ששפכו בל השומן להקדרה בפעם אחת ואז ידוע שלא היה שם העכבר ונפל אח"ב אם השומן בא לפנינו כשהוא קשה סני ליה בנטילת מקום סביבות העכבר ואף שיש להסתפק שמא נפל בשהיה השומן רך ובבוש הוא במבושל מ"מ מותר מטעם ס"ם ספק נפל בהיות השומן קשה ועוד ספק שמא נתקשה השומן קודם מעל"ע ואף דהכל הוא בספק אחד שמא היה בבוש או לא מ"מ מקילינן בזה שהרי עיקר הדין הוא ספק נ"ב במו שנתבאר אבל אם השומן בא רך לפנינו או שידוע שהיה רך בשנפל העכבר הוה ספק בכוש ואסור אם אין בו ששים אא"ב ידוע שלא היה מעל"ע בשהשומן היה רך ואע"נ דנם בזה יש ס"ם ספק אם נבבש מעל"ע ואת"ל שנכבש מעל"ע שמא הלכה בהמתירים ועוד דהא בחלא ושיברא נופא יש ספק בנמ' בם"ש מ"ם לא רצה רבינו הרמ"א לצרף ספיקא דדינא לזה מפני שכל עיקר דין זה הוא חומרא בעלמא בם"ש ומירי שלא במקום הפסד נדול לבך לא רצה לצרף ספיקא דדינא לזה אף שבשארי מקומות

מצרפין ספק זה מעיקר הדין [עמ"ך סק"ד ופמ"נ וגפמ"ס ס"ג ודוק] ופשוט הוא דכלים שאכלו וכשלו השומן בהם מותרין בכל ענין כיון דכל זה הוא חומרא בעלמא אבל הכלי שהיה בה השומן והעכבר דין הכלי כדין השומן ואם השומן אסור גם זו הכלי אסורה כשאין בה הפסד גרול [עס"ת סק"נ נסס מנ"י ודוק] :

יד וזה שכתב רבמקום שהשומן מאום לאכול אסור להדליקו גם בבהכ"נ י"א דהכוונה רק במקום שהשומן אסור באכילה [פ"ז סק"ל] אבל י"א דאף במקום שמותר באכילה אם הוא רק מאום עליו אין להדליקו בבהכ"נ וכן לכל תשמיש מצוה כנר חנוכה ונר שבת וביוצא באלו [מנ"פ סי' קנ"ל סקי"ט] אמנם במקום שמאום עליו גם לאובלו אסור משום כל תשקצו [כ"מ נס"ך סק"ח] אלא אפילו אם רעתו יפה ורשאי לאובלו מ"מ אם לאחרים מאום אסור גם הוא לשמשו לרבר מצוה וי"א דהכל תלוי בדידיה ואם עליו מאום אף שלאחרים אינו מאום אסור לדבר מצוה ולהיפך אם עליו אינו מאום אף שלאחרים מאום מותר וצ"ע [כ"כ הסמ"נ במ"ז סק"ל וג"ע לפ"כ סוס זס לגכילה כסס"ז והכי להמנ"פ מיגו כן כמ"פ בעלמו ומיך יפרכם לנרי סתנ"פ ס"ס ודוק] :

טו כתבו הטור והש"ע סעיף ג' דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם בנמלים וזבובים ויתושים שכל אדם בודל מהם למיאוסן ואפילו נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו אם ההיתר רבה עליו מותרים ומ"מ כל שאפשר לכרוק ולהעביר בסמננת בודק ומסנן עכ"ל והגיה דכינו הרמ"א בחלא ושבר יש לחוש כמו בעכבר עכ"ל ומעמו דהגה מקור דין זה הוא מהרשב"א כם"ש הטור ולמד דין זה מעכבר וא"ב דינם כעכבר [עכ"י] ואני תמה מאד על זה דלהדיא כתב המרדכי בפ"ב דביצה דדבורים הוה כנבלה מרוחה מעיקרא וכל אלו גריעי מדבורים ונם כתב שם בשם הרוקח דזבוב נם בשיברא לאו בלום הוא ולא דמי לעכבר ע"ש והד"ן ז"ל שכתב כן כתב להדיא בזה"ל ומהא שמעינן שכל הדברים המאוסים בעכבר וביוצא בו אין אוסרין בפליטתן אלא בחלא ושיכרא [טוס נכ"י] הרי שלא כתב רק על המאוסים בעכבר ולא על נמלים וזבובים ויתושין וצע"נ :

טז ויש לי שאלה גדולה על הטור וש"ע מה חידשו לנו בדין זה הא כבר כתבו בסי' הקודם רכל נט"ל מותר בשההיתר רבה על האיסור וב"ש ברבורים המאוסים והנה לפי מ"ש אחד מגדולי האחרונים דברבורים המאוסים מותר אפילו בשיש בזית מהאיסור בכדי אבילת פרס מההיתר וכ"כ הרשב"א מפורש בתורת הבית ע"ש ובנט"ל אסור בבה"ג דהן אמת דמבואר שם דכשההיתר רבה מותר זהו כשאין בזית בבא"פ [נ"מ] ואם נאמר כן וראי דיש חידוש כרין זה אבל א"ב היה להם לבאר ומרסתמו דבריהם משמע להדיא דבשניהם מותר בבזית בבא"פ ובבר תמה אחד מהגרולים על סברא זו דבין שאמרו דכשההיתר מרובה מותר הרי הוא בהברח שידיה בזית בבא"פ [סמ"ג נס"ל סק"ס] ואולי בוונתם דאע"נ דנמחו והם בשלימותם במובן דנמלה מפני קטנותה אינה בת חלוקה ואף המיחוי שלה אינה אלא שנאבדה בהתבשיל וא"א להבירה מפני קטנותה ומ"מ מותר דאין בה שום חשיבות וזהו בההיתר שכתבנו בסי' ק' ע"ש. ודע דאף מי שחוכך לומר בסי' הקודם סעיף ז' דכשהגדיל האיסור מדתו של היתר עד שהוא נהנה יותר בגודל המדה מפנימת הטעם אסור ע"ש מ"מ בבאן מודה בין שהנפש קצה בהם [ס"ך סק"ס ומין לומר דאס נס סנים כלל לעס ע] מסמע כן ועוד להפוך סס נס סנים כלל לעס ע] ;

סימן קה דיני כבוש ובישול וצלי ומליח. ובו ע"ב סעיפים :

א הלכה פסוקה היא בפי כל רבותינו דכבוש הרי הוא כמבושל ואף שבנמ' [קיפ:] יש פלוגתא בזה מ"מ בן הכריעו הראשונים כמאן דס"ל דכבוש כמבושל משום דבכמה מקומות מוכח בן [עס נז: קיב: עסחים טו: ופף דמגליח קמי מ"מ מדהכיפ נס כך לכעם פ"מ לכן כלכה] ועור דממשניות דשביעית [פ"ו] ודתרומות [פ"י] מוכח להדיא בן כמו שיתבאר בסי"ד :

ב ולכן יש להתפלא על הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר כלל בכל הלכות מאכלות אסורות דין כבוש כלל ורק בסמפ"ו כתב דין דג טהור שנכבש עם דג טמא אם יש אחר במאתים אסור שהוא משנה בתרומות שם ואין דין זה נוהג בכל הכבושים שאינם אוסרים יותר מששים דלא עדיף ממבושל ואין לומר דטעמו הוא משום רבירושלמי תרומות שם אמרו במשניות כבוש אלא שלוק ע"ש ולכן פסק כמאן דס"ל בשס"ם דילן דכבוש אינו כמבושל א"א לומר כן שהרי הוא עצמו בהלכות תרומות פמ"ו פסק כאלו המשניות ע"ש וכן בדג כתב כבוש כמו שהבאנו ונם זה אין לומר שסמך עצמו על מה שפסק בה' תרומות שהרי בשם יש דינים אחרים לגמרי כמבואר שם ועוד דה' מאכ"א קודם לה' תרומות ולא היה סומך עצמו מן הקודם אל המאוחר [וכנכר נחפורל נזה סטנ"י סי' כ"ו ס"ס] :

ג והנלע"ד בטעמו שהולך לשיטתו בפירושו על משנה דשביעית [פ"ו מ"ו] דתנן וורד חדש שכבשו בשמן ישן ילקט את הוורד וישן בחדש חייב בביעור חרובין חדשים שכבשן ביין ישן וישנים בחדש חייבין בביעור ע"ש וטדחו הר"ש והרע"ב בטעמי משנה זו ע"ש והרמב"ם ז"ל מפרש שם דכשהשמן הוא חדש והוורד ישן נכנס טעם הוורד בהשמן מיד ולכן חייב בביעור אבל כשהשמן הוא ישן והוורד חדש אין הטעם נכנס אלא אם ינתוק

ומו

זמן רב אבל מעם התריבין ביין נבנם מיד בין שהחרוב חדש והיין ישן ובין שהיין חדש והחרוב ישן ע"ש הרי מבואר להדיא דאין כלל ככל הכבושין בכמה זמן נבנם הטעם ובהברח לדעת טבעי כל הדברים ביש שצריך זמן רב ויש שרי בזמן מועט והרי גם אנחנו רואים בקישואים שקורין אונערקע"ס וכברוב שקורין קרוי"ס או קאפוסט"א כשכובשין אותן בסים עם הרבה מלח על כל זה יעברו ימים רבים עד שהסים קולטין טעם הקישואים או הכרוב וכ"ש יכבשו אותם בחומץ בזמן מועט ביום או יומים קולט הטעם וכפירות רכין כפרי העץ או נורנדניות זמן הכבישה מועטת מפרי הארמה:

ד וכפ"י דתרומות [ג"ז] שנינו זיתי חולין שכבשן עם זיתי תרומה פצועי חולין עם פצועי תרומה אסור אבל שלימי חולין עם פצועי תרומה מותר ע"ש ולכאורה משמע מתניתין דלהפליט נוחה יותר מלבלוע ולכן כשהחולין הם פצועים כלומר נחתכים או כתושים אע"פ שזיתי תרומה שלימים מפליטים זיתי התרומה ופצועי החולין בולעים אבל כשהחולין הם שלימים והתרומה פצועים אין החולין בולע מהתרומה וזה אין סברא כלל ולכן באמת מפרש הירושלמי שם דכליעה ופליטה כח שניהם שוה אלא דפצועים בולעין ופולטין וחוזרין ובולעין אבל שלימים בולעין ופולטין ושוב אינם בולעים ע"ש הרי מפורש דאף זיתים שהם דכר חריף וככושים בסים ומלח כמ"ש המפרשים מ"מ אם שניהם שלימים אין בולעין זה מזה ואף כשהאחד שלם והשני פצוע יש הפרש ביניהם כמו שנתבאר הרי מפורש גם מכאן דאין מבע כל הכבושים שוין [עמ"ד סכמנ דכתרומס סקינו ונס נסידס ומר"מ סי"ס פין רמיס כנ"ל ודוק]:

ה עוד שנינו שם דג טמא שכבשו עם דג מדור אוסר עד מאתים לחד תנא שהרמב"ם פוסק כמותו ויש שם פלוגתא בזה דיש מוסיף על שיעור זה ויש שנוטין ע"ש הרי להיפוך שיש דברים בכבוש שאוסר יותר ממבושל הרי מפורש שלבד שאינו שוה מבעי הבבושים בהזמן שנעשה כבוש עוד יש חילוק בהשיעור שיש אוסר ביותר מששים ויש בפחות שהרי יש שם מי שאוסר שאינו אוסר רק עד חלק ששה עשר ע"ש:

ו עוד שנינו שם כל הנכבשים זה עם זה מותרים אלא עם החמית כלומר כל מין ירק של חולין שנכבש עם ירק של תרומה אינו אוסר שאינן בולעים זה מזה לבד עם ירק שקורין חמית שהוא דכר חריף וספרש שם חמית של חולין עם חמית של תרומה ירק של חולין עם חמית של תרומה אסור אבל חמית של חולין עם ירק של תרומה מותר ופסקם הרמב"ם בה' תרומות ע"ש הרי מפורש דכל מיני ירקות אין בהם דין ככוש כלל לבד חמית ונם זה אינו כלל נמור שהרי וורד כשמן או חרובין עם יין יש בהם כבישה ונם הא דתנן פ"ז דשביעית הכובש שלשה כבשין וכו' צ"ל באותן שיש בהם כבישה כוורד וחרובין וכיוצא באלו ולכן לא היה ביכלתו של הרמב"ם להביא דין כבוש כמבושל לפי שנצרך לדעת טבעי כל הדברים בסה ששייך כבישה ובכמה זמן היא הכבישה ואיך יביא דבר שא"א לבאר ולכן סמך עצמו על מה שכתב ברפ"ו ממאכ"א שכתב וז"ל רבר אסור שנתערב בדבר מותר מין בשאינו מינו בנוהן טעם וכו' עכ"ל דקדק וכתב שנתערב ולא כתב שנתבשל וכוונתו על כל מין תערוכות הן בבישל והן בכבישה כשידענו טבע הדבר ובכמה זמן נכבש אסור עד ששים ולא ביאר רק כבישת דג טמא עם דג טהור שזה מבואר במשנה ולכן נם הש"ס בחולין שם בפלוגתא דכבוש לא הביא הש"ס ראיות ממשניות אלו לפי שאין טבעי כל הדברים שוים ורק נחלקו אם יש ענין כבוש כלל ומי שאומר דכבוש אינו כמבושל יפרש כל המשניות בשליקה כבירושלמי וראיה לזה דתנה בש"ס שלנו ר' יהנן אומר כן דכבוש אינו כמבושל ונם בירושלמי שם אומר ר"י דאין הגירסא בבוש אלא שלוק וכבוש הוא ברותח דצלי ולא כפי' המפרשים [וזה מתוכן כל קסיות התו"ם נתרומות שם שהרגה לסקשות ע"ם ולהנריט ס"ם שכל ונם סך דלנ שמס מפרשים נענין סאר דקתי סתנ עגמו ומשוס נריס ודוק]:

ז אבל כל רבותינו פסקו בסתם דכבוש הוא כמבושל בכל דבר ולא תקשה עליהם כל הנך משניות שהבאנו דמשנה דשביעית מפרשים באופן דסוכרת דכבישה אוסרת ע"ש ומשנה דתרומה דך דדנ טמא שכבשו עם דג טהור מפרשים לענין הדג עצמה בכמה היא בטילה משום בריה ומשנה דזיתי חולין ומשנה דכל הנכבשים זה עם זה מותרים אע"נ דסוכרת דכבישה אינה אוסרת בירקות וכיותים שלימים מ"ם כיון דעל משנה זו איתא בירושלמי דשם הגירסא שלוק ולא כבוש אין ראיה משם ויאמרו דכבוש נריצא משלוק ואוסר ולכן נם הש"ם בחולין שם לא הביאה מאלו המשניות ודע דשם בירושלמי איתא דבשר בכשר הכל מודים שיש כבישה [סמפרס סי' עס למעלוק קמי ולי נרסס למכניעס קמי כמו מקומס עס ע"ם היסב סך נפרמנ"ס נפרס למעלוק קמי ודוק]:

ח ככוש מקרי כשמניחים דבר נוש בדבר צלול ואחד מהם אסור והשני מותר או שני דברים נושים אחד אסור ואחד מותר בתוך דכר צלול כי הך משנה דזיתי חולין עם זיתי תרומה אבל בשני דברים צלולים שנפלו זה לתוך זה לא שייך כבוש דבשלמא נוש בצלול מפליט ומכליע משה לזה אבל שני דברים לחים מיד מתערבים ואוסרים זה את זה [סמ"ג פק"ס] וכן כששניהם נושים אף שהם לחים קצת לא שייך בהם כבישה אף אם יעמדו ימים רבים [עס] ואפילו שומן ואיסור מונח בתוכו כל שהשומן אינו רך אין האיסור אוסרו [עס] ורך מקרי כל שהאיסור מתנענע שם אבל אם אינו מתנענע מקרי קשה אע"פ שהוא רך במשמוש היד [עס] ודבר המונח בתים קדושים ג"כ לא מקרי כבישה ביון שאינו מתנענע ממקום

ממקום למקום [סס] ודע דכל יבש ביבש אפילו לחים קצת דלא מקרי בבישה כמ"ש גם נטילה א"צ [סס] ודי בהרחה או בקליפה אם מלוחים קצת ולבן גבינה טרפה שהיתה מונחת על גבינה כשרה זמן רב אינה אוסרתה אף שהגבינה שמנה כמו גבינה של האלאנד ושוויץ מ"מ הכשרה מותרת וידיה מקום הגיעה או יקלוף המקום ודי בזה:

מ רש"י ז"ל פי' בכל המקומות דכבוש הוא בחומץ וציר ומבואר מדבריו דכבוש הוא רוקא בדבר חריף אבל בכבישה במים ושארי משקים שאינם חריפים לא שייך בזה כבוש ויש להביא ראיה גדולה לדבריו מהך משנה דתרומות דכל הנכבשים זה עם זה מותרים אלא עם החסית משום דהוא חריף וכן בזיתים שנינו שם דכשלימים לא שייך בכישה משום דכשהם שלימים אין בהם חריפות ומשנה דשביעית יפרש בפי' הרמב"ם שהבאנו וזה שאמרו בגמ' דבב"ח חירוש הוא דאי תרו ליה בולי יומא בחלבא מותר דמשמע להדיא שיש בכבוש גם בדבר שאינו חריף י"ל דבשר שאני כמו שיתבאר בסעיף ז' מירושלמי שם דבכשר הכל מודים שיש בכישה [עב"י סקכה עה"ת ס"ב וכן במרדכי פ"ב דביצה הקטו עה"ו ולבמ"ס פ"ח מהל' תוק]:

נ אבל שיטת הרא"ש והטור והש"ע ורוב הפוסקים דבכל דבר לח שייך בכישה ושיעור הכבישה הוא מעל"ע ויש מראשונים שרצו לומר ג' מעל"ע כמו בעירוי כלים דאמרינן בפ' אין מעמידין [גי'] דממלאין מים ומערן ג' מעל"ע וכמו שהפליטה היא ג' ימים כמו כן הבליעה ולא קיי"ל כן [עב"י] דלא דמי אוכלים לכלים ועוד דהתם להפליט הבלוע מימים רבים צריך יותר זמן וראיה מבב"ח דחשבינן חירוש בשרייה מעל"ע במ"ש אלמא דבמעל"ע שייך דין בכוש ובדבר חריף כמו חומץ וציר ומי מלח פסקי דחזמן בכישה הוא דבר מועט כדי שיתננו על האור ויתחיל להרתיח:

נא וז"ל רבינו הב"י בסעיף א' איסור שנשרה עם היתר מעל"ע בצונן מקרי בכוש והרי הוא כמבושל ונאסר בולו אבל פחות מכאן בהרחה סני ואם הוא כבוש בתוך ציר או בתוך חומץ אם שהה כדי שיתננו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל הרי הוא כמבושל ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה עכ"ל וי"א דרק בציר מפני שיש בו כח המלח די בשיעור זה אבל בחומץ צריך מעל"ע [ס"ך סק"נ ופר"ח] והעיקר כרעת רבינו הב"י שהרי במשניות סס"ק דמעשר ופ"נ דשבת מדמה התנא חומץ לציר ע"ש ובודאי חומץ יין שאינו חזק כל כך אין דינו כציר אבל חומץ חזק דינו כציר [מג"א סי' תמ"ז סקכ"ח] ולבן חומץ שלנו שאינו חזק כל כך אין דינו בציר ומה שכתב דפחות משיעור זה לא נאסר אלא כ"ק ומשמע דכדי קליפה נאסר מיר עמ"ש בסי' צ"א סעיף כ"ט דדעת רבינו הב"י דשיעור מליחה לאסור הוא אחר כדי ששהה כדי מליחה לקדרה וכאן לא משמע כן וכן הוא עיקר לדינא כמ"ש שם וכ"כ אחר מגדולי האחרונים [פר"ח סס"ק ל]:

יב שיעור כבוש מעל"ע צריך להיות בלא הפסק אבל ע"י צירוף כגון ששרה היום כמה שעות ולמחר כמה שעות או אפילו באותו יום כיון שהפסיק לא נעשה כבוש אפילו אם ע"י צירוף היה מעל"ע [מ"ל סק"כ] ואפילו בצירוף אם החליף המים באמצע מעל"ע על מים אחרים לא מצרפינן זל"ז וצריך מעל"ע מהמים השניים [פמ"ג סס נסס מנ"י] וכן הדין בכל מיני כבוש ונראה דגם בציר וחומץ שהשיעור כדי שיתן על האש ויתחיל להרתיח ג"כ הדין כן ואפשר דבזה יש להחמיר וצ"ע לדינא:

יג כשם שיש איסור בכוש במאכל כמו כן בכלי שאם שרה איסור בכלי היתר מעל"ע נאסרה הכלי ואם שרה היתר בכלי איסור כשהכלי בת יומא כשהשרייה היתה מעל"ע נאסר ההיתר [סו"ס כלל ג'] וכן אם שרה חלב מעל"ע בכלי בשר בת יומא [סס] ויש חולקים בשרה היתר בכלי איסור שהרי גמר הכבישה הוא אחר מעל"ע ואז נעשה פגום בדין כלי שאינה בת יומא [פ"ז סק"ס וס"ך סק"כ] ואף דהבליעה הוא מעט מעט ורוב הבליעה היתה תוך מעל"ע מ"מ סוף סוף גמר האיסור הוא לפגם ויש מי שאומר דהפגימה והבליעה באין כאחד כלומר דבאותה רגע שנפגמה באותה רגע נגמרה הבליעה ונאסרה ולפ"ז אין הכלי אוסרת ההיתר שנתון בה אא"כ תיכף כשעירו ממנה האיסור נתנו את ההיתר דאל"כ הרי קדמה הפגימה להבליעה [מג"א סי' תמ"ז סקס"ז] וי"א דהפגם בא אחר מעל"ע והבליעה סוף מעל"ע ונמצא דקדמה הבליעה להפגם [סס ופר"ח סק"ח] וכל הכלים שוים בזה בין של מתכת ובין של עץ ושל חרס וי"א דכלי חרס חדשה בולע מיד ועיין לקמן סימן קל"ה [עפר"ח ופמ"ג]:

יד ובתב רבינו הרמ"א דכל מקום דאמרינן כבוש כמבושל אפילו מה שחוץ לכבישה אסור דעל ידי הכבישה שלמטה מפעפע למעלה כמו בבישול ויש מקילין כמה שבחוץ עכ"ל ואע"ג דבבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב אמרינן גם מה שחוץ לציר כמ"ש בסי' ס"ט זהו מפני הדם שפירש ממקום למקום במבואר שם אבל בשארי איסורים לא אמרינן שמפעפע למעלה ואע"ג דבאיסור שמן אמרינן דמפעפע למעלה זהו כמליחה וצלייה ולא בכבוש ויש להסביר הטעם דהפעפוע למעלה הוא מטעם רתיחה כמובן ולכן במליחה וצלייה שיש בזה הרבה חמימות מהמלח והאש ולכן זמן המליחה והצלייה הוא זמן קצר שייך בהו חמימות אבל בכבישה דצריך מעל"ע דהבליעה הולכת לאט לאט ואין בה חמימות אינה מפעפעת למעלה ולבן בכבוש בציר או בחומץ דהשיעור הוא כמו בצלייה מפעפעה גם למעלה וכן נ"ל עיקר לדינא ובזה מתקיימים שתי הרעות להלכה וי"א דבאיסור שמן גם בכבוש אמרינן דמפעפע למעלה

ורק

וק לפי מה דמחמרינן במליחה וצלייה גם בכחוש לפי מ"ש בסי' זה לקמן בזה לא מחמרינן בכבוש [ב"ך סק"ו ופר"ח] אבל מסתימת לשונו לא משמע כן דאי כדעה זו ה"ל להזכיר דבשמן הכל מודים אלא ודאי דבכבישה מעל"ע גם בשמן אינו מפעפע ובכבישה בציר ובחומץ לא גריעא ממליחה שיהבאר דמחמרינן בכל גווני [כנלע"ד] :

כז עוד כתב דספק בכוש אסור כלבר בבשר עם חלב דאזלינן לקולא דמן התורה אינו אסור רק בבישול ממש עכ"ל מבואר מדבריו דהא דאמרינן בכוש כמבושל הוא מן התורה וכן נראה מכל הפוסקים וראיה ממה שאמרו חז"ל על בכ"ח דחידוש הוא דאי תרי ליה כולי יומא בחלבא שרי ואם איסור בכוש הוא מדרבנן איזה חידוש יש בזה אלא ודאי שהוא מן התורה ואע"ג דמהרמב"ם פכ"ב משבת לא משמע כן דהגה חשב שם כל השבותים וכתב שם גם דין בכישה בשבת ואם היה מן התורה היה לו לכתוב זה בפ"ט שם בדיני בישול אמנם מהרמב"ם אין ראיה שהרי יש אצלו ספק בכל ענין זה מה ראוי לכבישה ומה אינו ראוי כמו שבארנו בהחלת סי' זה ועוד דגם בשם י"ל שהוא מן התורה ומה שכתבו בדיני שבותים משום רשם מיירי בענין אחר בדין מליחת צנון וכתב שזהו בכובש ובכוש כמבושל ומליחת צנון כשבת ודאי אינו אלא דרבנן אבל בכוש בעצמו י"ל שהוא מן התורה וראיתי מי שמספקפק בכבישה בחומץ וציר אם זהו מן התורה או דרבנן [עכרו"פ ופמ"נ] ולא ידעתי מקום הספק ובודאי הוא ג"כ מן התורה לפי מה שתפסו הפוסקים דבכל דבר שיך בכישה ורק י"ל דמן התורה צריך יותר שיעור עד שיעשה כבוש ויש מי שכתב דכבוש אינו אלא מפליט ומבליע ולא מבשל ממש [סס גמ"ו סק"ח] וזה שאמרו בכוש כמבושל הוא לענין פליטה ובליעה ויש להתיישב בזה דלכאורה משמע כמבושל ממש :

כח ומה נקרא ספק בכוש בגון שיש בכאן שתי חתיכות אחד היתר ואחד איסור שנאסר מכבוש אסורים שתי החתיכות וכן אם נמצא היתר ששרה באיסור ויש ספק אם שרה בתוכו מעל"ע ג"כ הוה ספק בכוש ואסור [פ"ה סס] ויש מי שמתיר בכה"ג דמוקמינן החתיכה בחזקת היתר ולא נאמרנה מספק [ט"ו סק"ג] ולא דמי לנשפך במין בשאינו מינו בשיש ספק אם היה ס' דאסור במ"ש בסי' צ"ח דהתם יש איסור ברור כלומר שהרי נפל איסור ודאי לכאן אבל בכאן במה שהיתר בכלי איסור אין כאן איסור ברור כלל דקודם המעל"ע אין כאן שום איסור [סס וזהו כוונתו] וכן לא דמי למה שיתבאר בסי' קי"א בנפל איסור הורה לשתי קדרות אחד אסור ואחד מותר דשניהם אסורים ולא תלינן שלתוך האיסור נפל ולא מוקמינן ההיתר בחזקת היתר דהתם נ"כ יש איסור ברור לפנינו ואהה בא להתירו א"א להתירו מספק אבל כאן יש ספק אם יש כאן איסור כלל [עסמ"נ סס ובנדוי ל"ע] אבל רבים חולקים בזה וס"ל דגם בזה הספק אסור [נקה"כ ופר"ח ופר"ת ובנה"נ] וי"ל שמדמים זה למקוה שנמדד ונמצא חסר דאמרינן הרי חסר לפניך וה"נ אמרינן הרי מונחת באיסור לפניך וכשם שבמקוה כל טהרות שנעשו על גבה טמאות וארס שטבל בה וגגע בטהרות מימאם ולא מוקמינן הטהרות בחזקתם וה"נ כן הוא אף שבעיקר הדבר לא דמי להדדי דהתם הארס הוא בחזקת טומאה ובבאן לא שייך זה מ"ם כיון שמלשון הש"ס דהרי חסר לפניך משמע דזהו עיקר הריעותא וה"נ כן הוא והעיקר לדינא נ"ל דזה תלוי בשתי הדעות בסי' נ' בריעותא שנמצא באיזה אבר ויש ספק אם נעשה קודם שחיטה וטרפה או שנעשה לאחר שחיטה ומאן דאוסר שם מפני הריעותא שלפנינו אוסר גם כאן דהרי יש ריעותא לפנינו ומאן דמהיר התם מפני דמוקמינן אחזקת כשרות ולא חיישינן להריעותא שנמצא מתיר גם בכאן [עכרו"פ סק"נ וח"ל סק"ל וכנלע"ל כתנתי] :

כט ועתה נבאר דיני בליעה ופליטה מבישול עצמו באיזה חום יש לאסור כשנפל דבר נוש האסור לתוך רוטב המותר או שנפל דבר נוש המותר לתוך רוטב האסור שהרבר המותר בולע מהאיסור או שנפלו שני רבדים נושים אחד אסור ואחד מותר לתיך רוטב ופולט האסור ובולע המותר וזה נקרא מפליט ומבליע כאחת ואין חילוק בין בליעת היתר מאיסור או בליעת חלב מבשר או בשר מהלב דבכבוש יש חילוק ביניהם דבאיסור והיתר איסור כבוש הוא מן התורה ובב"ח הוא מדרבנן רלא אסרה תורה אלא דרך בישול אבל בבליעת בישול אפילו מחום כלי ראשון גם בב"ח הוא מן התורה דכל מין חום שמפליט ימבליע מקרי דרך בישול ודע דזהו הכל כשיש רוטב דהרוטב מקיף את כל הדברים הנושים שבתוכו ונאסר כולו אבל שני דברים נושים שנגעו זה בזה אפילו בחום האש עצמו כמו בשר בשר ובשר טרפה שנצלו בשפוד אחד על האש יש בזה דינים אחרים כמו שיתבאר לפנינו בס"ד בסעיף ל' וכו' :

יח ובאיזה חום אנו חוששין לפליטת האיסור ולבליעת ההיתר ממנו לא מיבעיא בשהקדרה עומדת אצל האש אלא אפילו לאחר שהוסר מהאש אם עדיין הוא חם עד שהיד סולדת בו מבשל ומפליט ומבליע ואפילו לדעת ר"ת שבארנו בסי' ס"ח סעיף כ"ד דלענין בישול אין כלי ראשון מבשל מן התורה אא"כ עומדת אצל האש מ"מ לענין פליטה ובליעה גם מן התורה כלי ראשון פולטת ובולעת כמ"ש שם סעיף כ"ה ע"ש וכלי ראשון מקרי אחר שהוסר הקדרה מעל האש כל זמן שהיד סולדת בו ולכן אם נפל דבר איסור לרוטב היתר של כ"ר או רבר היתר לרוטב איסור אסור בולו אם אין ששים בהיתר נגד האיסור וכל זה כשהיד סולדת בו אבל אם נצטנן עד שאין היד סולדת בו ואפילו אם עומדת אצל האש אם עדיין אין היד סולדת בו א"נ כלום

כלום מי בקליפה או בהדחה בעלמא [ס"ך סס"ה] ויש רוצים להחמיר ע"פ הירושלמי פ"נ דשבת אף כשאין היד סולדת ואינו כן דאדרבא מהירושלמי ראיה להיפך [סם] והפיריש בירושלמי הוא ג"כ כן [עמו סרמקה לכ"ר ספין היד סולפת כו כלומר ספין היד יכול לכלום כו מפני סמילוך ו"ס עמו הרמקה זהו לכישול למלאוריית פירוש מבשל נס נכ"ר רק מגל פ"ם ונחרנו זס נסי ס"ם ילוק] :

יט וכלי שני כשם דקי"ל לענין שבת דכ"ש אינו מבשל כמו כן אינו מפליט ומבליע אף כשהיד סולדת בו ורי כהדחה בעלמא והטעם דכיון דכלי שני הכלי היא קרה ממילא דדפנות הבלי מקררים היוטב שאין בו שליטה להבליע ולהפליט כן הוא דעת רוב הפוסקים ורק דעת הרשב"א ז"ל [חה"ב כית ד' שער ח] דאע"ג דכ"ש אינו מבשל מ"מ מפליט ומבליע כשהיד סולדת בו ואוסר כדי קליפה וכתב רבינו הכ"י בסעיף ב' דראוי לחוש ליזהר בדבר לכתחלה אכל בדיעבד מותר בלא קליפה ובהדחה בעלמא סגי עכ"ל וי"א דאינו מפליט ומבליע כאחד כמו שני דברים נושים אחד איסור ואחד היתר שנפלו לרוטב של כ"ש אין בו כח להפליט מהאיסור ולהבליע בההיתר אבל לאחת מהן יש לו כח ולכן כשנפל איסור לרוטב של היתר בכלי שני נאסרה הרוטב מן האיסור מהאיסור מפליט לתוך הרוטב וברוטב לא שייך בליעה אלא התערובות או שנפל היתר לרוטב של איסור בולע ההיתר מהרוטב דאין כאן רק בליעה לבדה [ים"ם פכ"ס סי' ע"ח] ויש שהסכימו לדבריו [ס"ז סכ"ל ופר"ח נסי' ס"ח] אבל דעת רוב הפוסקים אינו כאן וכן סהמו דבריהם המור והש"ע בכ"מ דב"ש רי בהדחה [וסרמ"ם סחניף סרמב"ם מחלב הכסלים ומחוס נה"ם כמ"ם ססור לחי הפוסקים סהרי נס סס מינו מגל לכהחלה כמ"ם הרמב"ם נפ"ז ממ"כ"ם ובמרוסו נסי' ס"ח סעיף ל"ם וגס לדני סעור על הרמב"ם סהמוסים מפל ייפנמו סס בסעיף כ"ם נס"ך ע"ם] :

כ והסכימו כמה מהפוסקים דההפרש בין ב"ד לב"ש אינו אלא בדבר צלול כרוטב וכיוצא בזה אבל דבר נוש כפשטיד"א או בשר ודגים או שאר מאכל עב אוסר אפילו כשניטל מהכ"ר והניחוהו בב"ש או אפילו בכלי שלישי כל זמן שהיד סולדת בו וטעמא דמסתבר הוא דבשלמא דבר צלול הדפנות מקררים את הדבר הצלול שמתנענע ומתקרר אבל הדבר הנוש עומד תמיד בחמימותו בעצמו ואינו מתקרר ע"י הכלי ודברי טעם הן [ם"ז סמק"ל וז"ך סק"ח נסס רם"ל וכ"כ נמו"ה כלל ל"ז] ואם כי יש חולקים בזה מ"מ העיקר כדברי המחמירים אמנם רוטב שמבשלים בו ירקות או אורז או קטניות וכיוצא בזה שאין כולם נוש אחד אין דנין בזה דין דבר נוש [ם"ך סס] ועמ"ש בסי' צ"ד סעיף ל"ב ולקמן סעיף כ"ר דרבינו הרמ"א לא ס"ל דין זה :

כא בעירוי והיינו כשמערה רוטב אסור מבלי ראשון שהיד סולדת בו על מאכל היתר צונן רבתה המחלוקת די"א דעירוי ככלי שני שהרי קי"ל תתאה גבר ובין שההתחתון קר אינו בולע וי"א דבולע הכן מבואר להדיא בזבחים [נ"ם] והברעת ההלכה כן הוא דעירוי מבליע כדי קליפה דגם בתתאה גבר הדין כן כמו שיתבאר בס"ד ובזה חמור עירוי מכלי שני ום"ם אינו דומה לכ"ר שאפילו גפל צונן לתוכו אוסר כולו כמו שיתבאר דתתאה גבר דבשם כיון שהחם מלמטה יש לו כח חזק להבליע בדבר שנפל לתוכו ומבליע כבולו שכל דבר שהוא על מקומו יש לו כח חזק אבל בעירוי שהחם הוא מלמעלה והצונן מלמטה אין לו כח להבליע יותר מכ"ק וכן עיקר לדינא וכבר בארנו כזה בסי' ס"ח סעיף כ"ו ע"ש ועוד דברים בארנו שם בס"ר [וכ"מ דעת סם"ך סק"ס ע"ם] ועמ"ש בסעיף כ"ש :

כב כל מה שבארנו בדיני כ"ר וכ"ש אין הפרש בין שנפל לתוכם דבר חם או דבר קר דאפילו מאכל קר שנפל לתוך רוטב חם שהיד סולדת בו והוא בכלי ראשון אוסר המאכל הקר יקדרנו משום דקי"ל תתאה גבר על העליון ומנצחו דדבר שהוא על מקומו חזק יותר מהדבר הבא לתוכו ולפיכך אם נפל איסור חם לתוך היתר חם דכ"ר או אפילו איסור צונן לתוך היתר חם הכל אסור דהתחתון גובר על העליון ומחממו עד שמפליט בתחתון ולא אמרינן כיון דתתאה גבר הרי התתאה היא של היתר ולמה לא ינבור על האיסור דאין איסור והיתר שייך לענין זה אלא התגברות הוא לענין החמימות והקרירות וכ"ש אם נפל היתר צונן לתוך איסור חם דהבל אסור אבל אם העליון חם והתחתון צונן אינו אוסר אלא כ"ק אפילו אם העליון החם הוא האסור וטעם שאוסר כ"ק מבואר בפסחים דאע"ג דהתחתון גובר ומקדרו מ"מ עד דמקדדו מבליע כ"ק ודבר זה הוא בין כששני הדברים הם צלולים כגון שנפל רוטב אסור לרוטב של היתר או להיפך או דבר נוש שנפל לרוטב או רוטב שנפל על דבר נוש אבל שני נושים שנפל אחד על חבירו יש בזה דינים אחרים במו שיתבאר בס"ד וכל הדינים האלו הם ג"כ בבשר בחלב בשנפל חלב על בשר או להיפך קי"ל ג"כ דתתאה גבר במ"ש בסי' צ"א ושם שאלנו שאלות גדולות בענין זה ע"ש וגם בארנו שם בסעיף י"ב דמירי בששוין הן בכמות העילאה ודתתאה אבל אם העליון הרבה מרובה על התחתון לא שייך לומר בזה תתאה גבר כמובן ע"ש :

כג על דין זה דתתאה גבר כתב רבינו הרמ"א בסעיף ג' וז"ל וכל זה לא מירי אלא בחום כלי ראשון כגון מיד שמסיר מן האש מניחו עם ההיתר אבל אם כבר מונח בכלי שני ואח"כ מניח ההיתר אצלו או עליו אינו אוסר כלל דכלי שני אינו אוסר כמו שנתבאר ואם הניחם זה אצל זה אם שניהם חמים מחום כ"ר הכל אסור ואם האחר צונן ההיתר צריך קליפה במקום שנגע. איסור שהניחו בכלי היתר או להיפך אמרינן ביה ג"כ

דיני עונשין, חלק ראשון

47

בעירוי על התרנגולת דהתם בליעה ופליטה כאחת ע"ש משא"כ כאן [סמ] :

ל כתבו הטור והש"ע סעיף ד' על זה שנתבאר דחם בחם וצונן בחם אוסר כולו אם אין ס' וכו"ל בר"א כשנתערבו דרך בישול כגון שנפל לתוך ההבשיל אבל דרך צלי כגון איסור חם או אפילו קר שנפל על הצלי שאצל האש אינו אוסר כולו אלא כדי נטילה שהוא כעובי רוחב אצבע לפיכך ירך שצלאו בגידו [ושמנו] או תחיכת איסור שצלאו עם תחיכת היתר ונוגע זה בזה צריך להסיר כדי נטילה סביב הגיד וכן מן התחיכה במקום שננעה בתחיכה איסור וכן אם נפל איסור על תחיכה שבקדרה שהיא חוץ לרוטב ולא ניער הקדרה ולא כיסה אותה אינו אוסר אלא כדי נטילה אבל אם היא ברוטב לרש"י כולה ולר"י אפילו מקצתה כמ"ש בסי' צ"ב או אפילו כולה חוץ לרוטב וניער או כיסה הקדרה הרוטב מפעפע הטעם ומערבו ונכנם בבולו עכ"ל והטעם מבואר דברבר צלול כרוטב הרוטב מוליך פליטת האיסור ומערבו בכל התבשיל אבל רבר נוש שנפל על גוש אחר אפילו שניהם רותחים או אפילו אצל האש אם הי' יבשים לגמרי לא היה נאסר כלל כמ"ש בסי' צ"א רק ביון שהם לחים אוסר עד כדי נטילה שכך שיערו חכמים דעד עובי אצבע נכנם האיסור לתוך ההיתר וממילא שכך הדין בחתיכה שבקדרה שחוץ לרוטב כמ"ש בסי' צ"ב ושם נתבאר פלוגתא דרש"י ור"י ע"ש :

לא עוד כתבו בד"א שאין הצלי אוסר אלא כדי נטילה בירך עם גידו וכיוצא בו דבר בחוש שאין כח לפעפע בכל החתיכה אבל נדי שמן שצלאו בחלבו אם אין בכל הנדי ששים בנגד כל החלב שבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו שכיון שהוא שמן מפעפע בכולו [כלומר שמנקן ופולן ומתפשם בכל הכשר] אבל אם הוא בחוש אע"פ שאין בו ס' בנגר כל החלב שבו אינו אוסר אלא כדי נטילה שהחלב של בהמה בחושה בחוש הוא בטבעו ואינו מפעפע ואפילו חתיכת האיסור בחושה וחתיכת היתר שנצלה עמה שמינה האיסור מפעפע בכולה [משום דכשיחר מפשם לפיסור עד שנעשה נ"ב כשמן ומ"כ מפשם פסיסור להשיחר ומפעפע בכולו] וכל דבר שיש לו פיעפוע שנפל למקום ידוע מהחתיכה בצלי אע"פ שיש בחתיכה ס' לבטל האיסור צריך נטילה מקום עכ"ל דבזה חמור צלי שמן מבישול והטעם פשוט דבבישול כל האיסור אפילו במקום שנפל מתערב כולו בתוך התבשיל דהרוטב מבלבלו אבל בצלי שמן נהי דמפעפע בכל החתיכה מ"מ במקום שנפל האיסור חשבינן ליה כאלו הוא בעין ולא יצא כולו ולפיכך באותו מקום אוסר כדי נטילה אבל מדברי הרמב"ם פט"ו מבואר להריא דבשמן כשיש ס' מותר כולו וא"צ נטילת מקום כלל ע"ש ועוד יש מראשונים הסוברים כן [עב"י] ומ"מ הטור והש"ע סתמו כרברי האוסר דמסתבר טעמו :

לב ויש בזה שאלה ואיך אמרנו דאף כשההיתר שמן והאיסור כחוש צריך ס' משום דההיתר מפשם לאיסור והאיסור מפשם להיתר והא כלל נרול הוא באיסורין דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור עצמו יכול לילך שם וכיון דהאיסור כחוש ואין ביכלתו לפעפע בכל ההיתר איך יאסרנו ההיתר יותר ממה שהוא עצמו אוסר ויש רוצים לתרץ דכאן הוא משום ריח כמ"ש בסי' ק"ח דברים בהברח כן הוא שהאיסור מקבל ריח מההיתר ואוסרו אבל א"א לומר כן דאי משום ריח לא היה נאסר דקיי"ל שם ריחא לאו מילתא היא [מ"ו סק"י] :

לג ועל הטור יש יותר להתפלא שהוא בעצמו כתב בס"ם זה וו"ל והא דחתיכה איסור אוסרת חברתה בנגיעתה דוקא כשאיסורה מחמת עצמה וכו' אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלעה ממקום אחר אינה אוסרת חברתה אפילו אם נצלו ביחד וכו' אפילו החתיכה של היתר שמינה וכו' לפי שאין השומן מוליך עמו האיסור אלא למקום שהאיסור יכול לילך בטבעו עכ"ל הרי שסותר דברי עצמו וכבר תמה עליו רבינו הב"י בספרו הגרול ע"ש ולכן יש מהאחרונים שרחו דין זה לגמרי [מ"ז סס ופר"ח סקי"ם] :

לד אמנם באמת חלילה לדחות דבריהם וגם הטור אינו סותר עצמו דהענין כן הוא דודאי כלל נמור הוא שאין הנאסר יבול לאסור יותר מהאיסור עצמו אך זהו מפני עצם האיסור אבל בענין כחוש ושמן דהכחוש אין בו כח לפעפע דבטבעו יכול לפעפע אלא מפני כחישותו נתדלדל כחו ולכן כשמריח ריח שומנו של ההיתר מתחזק בעצמו ומפעפע וזהו ענין ריח שהרצו בלומר לא מפני איסור הריח אלא שהריח מחזקו ום"ל להטור דההחזקות זה אין שייך רק אם עכ"פ האיסור הכחוש הוא איסור מצד עצמו אבל אם רק הוא בלוע מאיסור לא מהני ליה שומנו של ההיתר ואין נותנין להשומן שני כחות לעשות הבלוע בעצם איסור וששומנו יחזקנו בכח לפעפע [וכש"י בענמו סס כי המס על סמור מ"מ לא סכיש דין זה בשניף ז' ולא כתב רק כשהפיסור שמן ומ"ם סס נפל"נ סוס ג'] ועוד ומקור הדין הוא ממאי דאיתא בפסחים [עו:] בפלונתא דריחא דנם כשהאיסור בחוש וההיתר שמן ההיתר מפשם ליה לאיסור ע"ש ובערוך ערך פשם מפרש רהוא לשון שמשכין אותו וא"כ ממילא דנעשה שמן ובבל דיניו דינו כשמן ובאמת לא אמרינן דין זה רק בענין ששייך בו שמנונית כמו בשר וכיוצא בזה דאע"נ שהוא כחוש מ"מ יש בו כח השמנונית אבל בדבר שאין שייך בו שמנונית כלל כמו לחם וכיוצא בזה לא אמרינן דין זה [ענקפ"כ וכ"פ וכרו"ם קס"י שמרמו כזה ולפמ"ש ג"ם בפסיסים וכ"כ הרמ"ה בדמ"י דמפשם לא ממרינן רק כמלא כחוש ע"ם ומין כוונתו מלא דוקא ותמה עליו הס"ז דכל כפסחים הוא בשר ממנם כוונתו ענין שמייך בו מלא כלומר שמנונית ודוק] :

לה ורע דבזה שנתבאר דבצלי אינו אוסר רק כדי נטילה לכאורה צ"ל רזהו באופן שהיריך או האיסור וההיתר נצלו על הנחלים או מונחים בתנור חם דאם נצלו

נצלו על השפוד כיון שדרכו של שפוד להתהפך ממילא דנותן טעם בכולו וכמ"ש בא"ח סי' תס"ו סעיף ט"ו לענין תרנגולת צלויה על השפוד בפסח ונמצא כה חטה דמהאי טעמא נאסרה כולה אמנם אין ראיה משם דהיפוך השפוד אינו מבליע אלא משהו ואין זה רק באיסור חמץ דאסור במשהו ולא בשארי איסורים [וכ"כ סמנ"פ עם סקל"ה ועח"ד סק"י] :

לן ובתב רבינו הרמ"א דכל מבושל בלא רוטב או אפוי דינו כצלי בכל דבר וי"א דאין אנו בקיאין איזה מקרי כחוש או שמן ויש לאסור בכל ענין עד דאיכא ס' ואפילו איכא ס' צריך נטילת מקום והכי נהוג ודוקא באיסור חלב או שאר איסור דשייך בו שמנונית אבל באיסור דלא שייך ביה שמנונית והוא בודאי כחוש אינו אוסר רק בדי נטילה עכ"ל ביאור הדברים דלאו דוקא בשר אלא כל מבושל בלא רוטב או אפוי שהוא דבר נוש שננע איסור בהיתר והם רוהחין ויש בהם לחלוחית אוסרים כדי נטילה ואין די בקליפה כבמליחה ואח"כ כתב וי"א דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן כלומר בכשר שחלקנו בין כחוש לשמן דכשמן צריך ס' ובכחוש די בנטילת מקום אין אנו בקיאין ובכולן צריך ס' וגם נטילת מקום והכי נהוג דבאמת יש דעות דמעיקר הדין כל חם בחם אף בלא רוטב צריך ס' וזהו דעת הראב"ד בפ"ט ע"ש אך אנן לא קיי"ל כן רק בכשר שמן וא"כ אנן דלא בקיאין יש לנו להצריך ס' בכל ענין וכדי שלא למעות דבבל דבר כחוש צריך ששים חוזר ומפרש דרק בכשר וחלב וכיוצא בהם דשייך בהו שמנונית אסרינן גם בכחושים אבל במקום דלא שייך שמנונית בלל כמו בלחם ומצה וכיוצא בהם די בנטילה :

לז ודע דאף דלא מחלקינן בין כחוש לשמן מ"מ יש נ"מ לענין הנטילה שהצרכנו אל הששים ובזה הכחוש חמור ייתר דבשמן כשנאכד ולא ידענו מקום הנטילה כיון שיש ס' מותר משא"כ בכחוש גם בדיעבד צריך ס' נגד מקום הנטילה [פמ"נ נמ"ז סקי"ם] והטעם פשוט דבשמן הוה חומרא בעלמא מה שהצרכנו נטילת מקום בין שמפעפע בכל החתיכה ובאמת יש פוסקים שגם לכתחלה א"צ נטילה בשמן [יס"ג פנ"ם סכ"ח כמ"ם סמ"ך סקמ"ו] אלא דלא קיי"ל כן הלכך בדיעבד בשר משא"כ בכחוש דהששים הוא חומרא והנטילה היא מעיקר הדין הלכך גם בדיעבד מעכב וממילא דבמקום דההיתר שמן והאיסור כחוש ובארנו דההיתר מפטם ליה ודינו כשמן גם בכאן אין הנטילה מעכב בדיעבד ונראה דדין דהיתר מפטם לאיסור אינו אלא בששניהם רוהחים אבל אם האחד צונן אפילו הוא עילאה לא אמרינן תתאה גבר כל כך עד דמחמם ליה ומפטם ליה [וכ"מ בתו"ם סקכ"ג ומיכ"ם וספמ"ג בם"ך סקי"ל מהפפ"ז בזה סך נס לעתו נרפ"ח כן ע"ם] :

לח ובבד נתבאר דגם בשני דברים נושים אמרינן תתאה גבר ולבן דבר שיש לו פיעבוע בצלי אם היה אחר חם ואחד צונן התחתון נובר לפיכך אם נפל חם על צונן אינו אוסר אלא ב"ק ואם נפל צונן על חם אם אין בהיתר ס' בנגד האיסור הכל אסור וכל החתיכות מצטרפין לששים כמו שיתבאר בסליחה [ם"ך סקי"ם] :

לט והא דחתיכת איסור אוסרת חברתה בצונן על חם בשנגעה בה דוקא כשהחתיכה אסורה מצד עצמה כמו התיכת נבלה וטרפה או חתיכת בכ"ח בלומר חתיכת בשר הבלועה מחלב דבל החתיכה נחשבת כנוף האיסור ולא באיסור בלוע כמ"ש בסי' צ"ב אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלעה ממקום אחר בנון חתיכה של בשר בשר שנתבשלה או נצלית עם בשר נבלה ונאסרה אינה אוסרת חתיכה אחרת הנוגעת בה אפילו אם נצלו יחר דאין איסור בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ואינו אוסר אפילו כ"ק ויש סוברים דגם בשר הבלוע מחלב מקרי איסור בלוע דאע"פ שעשאוה כחתיכת נבלה לא עשאוה כנבלה עצמה לדבר זה וזהו דעת הרשב"א [תס"ד כ"ד בעי' ם] וכן דעת כמה פוסקים אמנם ממור וש"ע סעיף ז' לא משמע כן ולבן זהו ודאי דבזה לא מצרכינן ששים ודי בנטילה מקום דכיון דזה שהוצרכנו ששים הוא משום דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן כמ"ש ולבן בזה לא דיינינן באיסור שמן [ם"ך סקי"ן] :

מ וזה שאיסור בלוע אינו יוצא בלא רוטב זהו דוקא כשהבלוע הוא איסור שאינו שמן ואינו מפעפע אבל בלעה מן הדברים המפעפעין בטבען בנון שומן אוסרת חברתה בין בצלי בין בנוגעת זו בזו חם בחם או בתחתונה חמה ועליונה צוננה מפני שהאיסור הבלוע בעצמה מפעפע ויוצא מחתיכה לחתיכה אבל אם התחתונה צוננת אפילו קליפה א"צ דהטעם דקולף בחם לתוך צונן הוא משום דעד דמקרר ליה בולע כמ"ש וזה אינו אלא מנוף הדבר אבל מהבלוע בו בא הקרירות מקודם [ם"ך סקכ"ם] :

מא וכתבו המור והש"ע בסעיף ח' כוליא שצלאה בחלבה אינו אוסר אלא כדי קליפה שהקרום מפסיק עכ"ל כלומר שאע"פ דגם בחלב בחוש צריך נטילה עכ"פ וכ"ש חלב הכוליא דודאי הוא שמן וצריך ס' מ"מ ביון שהקרום מפסיק בין החלב להכוליא אין הכליעה נכנסה בהכוליא ורק קליפה מהכוליא צריך לפי שהקרום עצמו בלוע מהחלב [תוס' נזי ד"ס מולי"ם] וכמ"ש לעיל סי' ס"ד ע"ש אבל רבינו הרמ"א בהב דיש אוסרים ובן נוהגים ואין לשנות דלמסקנת הש"ם שם לא קאי מברא זו וגם יש לחוש שבא נקרע הקרום ולבן אם דיינינן לה בשמן צריך ס' ואם נתבשלה כך נעשית כל הכוליא נבלה וצריך ס' נגד כולה ולא מיבעיא אם נמלחה או נצלה תחלה דנעשית מקודם נבלה וממילא דצריך ס' בבישול אלא אפילו נתבשלה בלא מליחה וצלייה צריך ס' נגד כולה משום איסור דבוק דהרי הכוליא דבוק להחלב וממהר לבלוע משארי חתיכות

שבקדירה ולא אמרינן דעב"ם לזה יועיל הקרום דלא ליהוי איסור רבוק דער שיעבור הקרום הרי יעכור גם לכל החתיכות והולכה הכליעה בשוה לא אמרינן כן וכן הדין בקרום שעל יותרת הכבר וזהו כאן בצלי ובבישול אבל במליחה כבר נתבאר בסי' ס"ד דבכל הקרומים א"צ אלא קליפה במקום שיש קצת הפסד ע"ש [וי"ם נס"ע סעיף ט' לפף במליחה צריך בקרומים נמלח זמן בטומן הקרומות ונף בקרומות במסמיקות בין חלב לבשר כדמוכח סס ומיהכי על הממ"נ במ"ז סקי"ח שבשאר כזה בל"ע ובסרי מומר שם סס הום שומן לניל וקנוקנות שבו והקרומות וכו' בלומר שומן הקרומות וכוק] :

מב וזה שאמרנו דאיסור בלוע אינו יוצא בלא רוטב זהו ברבר מאכל שבין שיש לו פליטה מנופו אין יוצא ממנו מה שבלע מאחרים בלא רוטב אבל איסור הבלוע בבלי שאין לה פליטה עצמה יוצא ממנה הבלוע גם בלא רוטב ולכן כלי שבלעה איסור אפילו איסור כחוש והיא חמה מחום כלי ראשון והניחו בה היתר אוסרת את המאכל בדי קליפה ולא יותר אפילו בלוע בה איסור ואם יש להמאכל קצת רטיבות אוסרת עד כדי נטילה ובזה קילא כלי ממאכל דבשמן אוסר עד ס' ויש מי שרוצה לומר דבשמן גם בכלי צריך ס' ואין כן הלכה [עש"ך סקכ"ד מנג סמ"ק סי' מ"ח סקל"ז והפל"ח סקכ"מ מולקין בזה ע"ם] ומבלי לכלי וראי דאין הבליעה הולכת בלא רוטב ואינו אוסר כלל אבל הבשיל בגון של אורז או של דגים או שארי דברים שנבלע בהם בשר או חלב או דבר איסור ולא היה בהתבשיל ששים נגדם ותחב בו כף שפיר הבלוע אוסר וחשיב כל התבשיל כאלו הוא כולו בשר או חלב או איסור ראין שם בלוע על זה אלא תערובות [ס"ך סקכ"ג נסס רס"ג ע"ם] ובמ' צ"ב סעיף ל"ד בארנו דבבשר לבד או חלב לבד א"צ לשער רק לפי ערך הבשר או החלב ע"ש אבל באיסור לפי מה דקי"ל חנ"נ בכל האיסורים צריך לשער נגד כולו ושם בארנו הטעם ע"ש :

מג יראה לי דכבל הדינים שנתבארו בנגיעת חם בחם בלא רוטב אינו אא"ב הונחו זה על זה או זה אצל זה איזה זמן דאם תיכף נטלו זה מזה אין סברא כלל שהאסור ברגע אחת וכ"ש בהנחה בכלי שאינו אוסר אא"כ שהה איזה זמן ויותר מזה ראיתי לגרול אחר שכתב דאפילו דבר נוש שנפל לרוטב ותיכף העלוהו אינו אוסר והביא ראיה ממ"ש בסי' צ"ב דבנפל חלב לקדרה של בשר על חתיכה שחוץ לרוטב וניער וכיוסה מיד מצרפין כל הקדרה לששים [פ"ח סק"ח נסס חמ"ל] אלמא דאינו נאסר מיד ודברי טעם הן ומ"ט נ"ל דבשם הוי ממש מיד אבל בחם בחם כלא רוטב או בכלי אם לא שהה איזה זמן לא נאסר ואולי הוה השיעור כדי שיתנו על האש ויתחיל להרתיח כמו בבוש בציר ויש להתיישב בזה לדינא :

מד אמרו חז"ל מליח הרי הוא כרותח ושיעור המליחה הוא כל שאינו נאכל מחמת מלחו [קיצ"ן וכבר בארנו בסי' צ"א סעיף ב"י שיש מחלוקת הראשונים בזה דרש"י ז"ל פי' דהיינו מליחת בשר להצניע שאינו נאכל עד שישרוהו במים וידיחוהו היטב וזהו דעת הראב"ד והרא"ה [תס"ב רים ניח ל'] ורקדוקם הוא מדלא קאמר הש"ם כל שאינו נאכל עם מלחו אלא מחמת מלחו בע"כ דהכוונה היא שמחמת מלחו אינו נאכל אף לאחר הדחה עד שישרוהו במים היטב אבל דעת הרשב"א והרא"ש והטור והש"ע כדעת ר"ת דכל שנטלה כדי מליחה לקדרה וכל שאינו נאכל מחמת מלחו הכוונה דמחמת המליחה אין ביכולת לאכול בלי הדחה ולכן במליחה פחות מכיעור זה כמו מליחה לצלי שביכולת לאכלו כשהמלח עליו אינו כרותח והכי קי"ל שכן הוא דעת רוב הפוסקים והציר הנוטף גם ממליחת צלי אסור :

מה ועוד בארנו שם דזמן הרתיחה מתחיל תיכף אחר המליחה וי"א דעד זמן שיעור מליחה שהוא הילוך מיל עריין לא נחשב כרותח ורק משם ואילך שהמלח כבר נתחמם נחשב כרותח ולא קי"ל כן במ"ש שם בסעיף ב"ח ע"ש ונם בארנו שם בסעיף ב"ט דאפילו להסוברים בסי' ס"ט דלאחר זמן מליחה לא נחשב כרותח מודים בכאן דתמיד נחשב כרותח עד ההדחה דבשם שהמלח עוסק בפליטה נחלש כחו משא"כ במליחה שלא לצורך הוצאת הדם לא נחלש כחו והוה ברותח כמ"ש שם בסעיף ל' ע"ש אע"נ דרבינו הרם"א לא ס"ל כן ואף בנמלח מצד אחד מיחשב כרותח :

מו אמנם כמה אוסרת המליחה נחלקו רבותינו בזה ואם כי בנמ' מפורש דמליח הוי כרותח דצלי וא"כ כי היכי דבצלי בעי נטילת מקום ודבר שמן המפעפע צריך ס' כמו כן במליחה ובאמת י"א כן [רמ"ה נכל"ם] מ"מ רוב הפוסקים הסכימו דבמליחה סגי בקליפה דבאמת שיעור נטילה בצלי אינו מבואר להדיא בנמ' רק הפוסקים למדו כן וכמ"ש הרא"ש [פנה"נ סכ"ד] וז"ל ומיהו לא אשכחן בשום מקום דסגי לצלי בקליפה וכו' הלכך לצלי בעי נטילה וכו' ומיהו יראה שא"צ להחמיר ברותח דמליחה ודי בקליפה עכ"ל הרי מפורש דהכורעת הפוסקים בן הוא וי"ל לדבריהם זה שאמרו חז"ל מליח ברותח עיקר הכוונה הוא דאינו כמבושל אלא כרותח דצלי ופחות ממנה שאין רתיחתה חזקה כרתיחת הצלי ומשום שאין שם אחר לכן אמרו כרותח דצלי אבל באמת הוא פחות ממנה :

מז ואפילו בבשר שמן ובשומן ס"ל להרמב"ן ז"ל דאינו מפעפע כבצלי לאסור עד ששים וזהו שאמרו דהוא כרותח דצלי היינו לאפוקי מרותח דמבושל אבל להא מילתא גריעא מצלי דאע"ג דבצלי החלב מפעפע במליחה אינו מפעפע [נ"י] אבל הרשב"א ז"ל בתב דמפעפע כמו בצלי ואדרבא לפי הסברא י"ל דבמליחה מפעפע יותר מבצלי מפני המוהל היוצא מן הבשר ע"י מליחה והוא בעין רוטב להוליך את האיסור ולפששו

בטוליה [סב] וזהו דעת המור והב"י בסעיף ס' וחילקם לג' סדרנות דבכחוש הוא כ"ק ובשומן הניד וקנוקנות וקרומות שאינם שמנים כל כך צריך נשילה ובחלב נמור צריך ס' :

מח וז"ל רבינו הב"י מליח שאינו יכול לאכול מחמת מלחו דינו כרותח ומפליט כ"ק ואם הוא שומן דניד וקנוקנות שבו והקרומות יש להחמיד ולהצריכם נשילת מקום ואם הוא חלב ממש צריך ששים לבטלו ואם הבשר שנמלח עמו הוא שמן אפילו בשומן דניד וקנוקנות שבו צריך ס' לבטלו וליטול ממקום שנגע כדי נשילת מקום ולא פחות מקליפה וכו' עכ"ל ביאור דבריו בזה שבתב ואם הכשר שנמלח עמו הוא שמן וכו' כלומר שרבוק בתתיכה אחת הבשר השמן עם שומן הניד והקנוקנות [ט"ז סק"ן] אבל א"כ הו"ל למינקט רבותא יותר דבשר שמן בשמחובר עם כחוש לנמרי נ"כ צריך ס' כמו בצלי דאויל החיתר ומפטם לאיסור [ט"ך סק"מ] אמנם כוונתו משום דשומנו של ניד אין איסורו דק מדרבנן והייתי אומר להקל בזה שהרי יש שאמרו דמטעם זה אנו מקילים בו בנמילה כמו שנתבאר ולאו משום שהוא כחוש והיה מקום לומר דגם בזה יש להקל קמ"ל דלא וב"ש במחובר לאיסור הורה אף שהוא כחוש לנמרי [פר"ח סק"ך ע"ב] ויש מהפוסקים שחולקים בזה וס"ל דהך סברא דההיתר מפטם ליה לאיסור אינו אלא בצלי שחום האש מפטם להאי ולהאי ולא בחום מליחה [ט"ך שם ופר"ח סק"כ] וכל שאין האיסור בעצמו שמן א"צ ס' במליחה ואפילו לרעת רבינו הב"י אין זה רק בשניהם מלוחים אבל בשהאחד תפל אפילו אם ההיתר הוא תפל לא מחמרינן בזה דכשהוא תפל אין בו בח לפטם האיסור [שם] :

מט ורבינו הרמ"א כתב על זה וז"ל וי"א דכל מליחה אינה אוסרת רק ב"ק ולפי שאין אנו בקיאין בין בשר שמן לבחוש נוהגין לשער בכל מליחה בס' כמו בבישול וכו' וכל זה באיסור ששייך בו שמנונית ובו' עכ"ל והבריו תמוהין דהא אלו הי"א ס"ל דגם בשמן אינה אוסרת רק ב"ק וא"כ מהו זה שמסיים דלפי שאין אנו בקיאין בין בחוש לשמן משערים הכל בס' הא אפילו בשמן די בקליפה ויש מי שפירש דה"ק וי"א דאפילו בשמן די בקליפה והעיקר כסברא הראשונה ולפי שאין בקיאין מצריכין גם בבחוש ס' [ט"ך סק"ל] ולפ"ז העיקר חסר מדבריו ויש מי שפירש דה"ק וי"א דאפילו בשמן די בקליפה אך שראוי לנו להחמיר כדעה ראשונה ולפי שאין בקיאין וכו' [ט"ז סק"ד] חה יותר תמוה דלבד שהעיקר חסר מדבריו למה החמיד כל כך מפני חסרון בקיאות בבחוש כיון דמעיקר הדין ס"ל גם בשמן בקליפה ועור דבסוף הסעיף מוכח דלא ס"ל בלל כדעה זו שהרי כתב וז"ל י"א דבהפ"מ יש להתיר במליחה ע"י קליפה אע"פ שכבר נהגו לשער בל מליחה בס' אפילו באיסור בחוש ויש לסמוך על זה באיסור בחוש שאינו אלא מנהג לשער בס' אבל לא באיסור שמן שמרינא צריך ס' עכ"ל הרי דס"ל לדינא כדעה זו דבשמן צריך ס' וא"ב למאי הביא כלל הך י"א דבל מליחה אינה אוסרת רק ב"ק בין דלא ס"ל בן ולכן נלע"ד להפך הגירסא וכצ"ל ולפי שאין אנו בקיאין וכו' וקאי ארברי המחבר שאנחנו משערים גם בבחוש בס' מפני העדר הבקיאות ואח"ב אומר וי"א דבל מליחה אינה אוסרת רק כ"ק ולכן אם איבא ס' בין הבל וכונתו לענין מה שהחמיר דבינו הב"י בחתיכות אחרות כמו שיתבאר בס"ד היקל הוא כמו שיתבאר ועשה סניף לקולא זו דעה זו דס"ל דבל מליחה הוא רק כ"ק אבל בעיקר הדין לא ס"ל בן ולכן הוברח לטיים בסוף הסעיף דבשמן גם בהפ"מ אין מקילין על קליפה בין דמעיקר הדין צריך ס' [כנלע"ד] :

נ ודעת הרמב"ם ז"ל בענין זה צריך ביאור שבתב בספט"ו ממאכ"א וז"ל בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחומה ה"ז נאסר מפני שהמציית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטה ואי אפשר לעמוד באין לא על המעם ולא על השיעור עכ"ל ומשמע דאוסר אף ביותר מששים [וכ"כ הכ"מ וכ"מ] ומאד תמוה דמנ"ל לומר כן והרי בנם להדיא אמרו דהוה ברותח דצלי וא"צ ס' כבמבושל ואיך אוסר גם ביותר מששים ואיזה סברא בעולם יש לאסור יותר מם האמנם נלע"ד ברור דהרמב"ם ז"ל היה לו דרך אחרת בבל ענינים אלו דצלי ומליחה ואינו טובר בלל לחלק בין בחוש לשמן לא במליחה ולא בצלייה במבואר מדבריו שם מקורם שבתב נדי שצלאו בחלבו אסור לאבול אפילו מראש אזנו שהחלב נבלע באבריו והוא משביחו ונותן בו מעם לפיבך אם היה בחוש ולא היה בו חלב בליות ולא חלב קרב אלא מעט באחד מששים קולף ואובל עד שסגיע לחלב עכ"ל הרי שבתב מעם הדיתר בבחוש משום שנתבטל בששים ולא משום דבחוש אינו מפעפע [חסו כתי' פסגי בהום' פי' ד"ס הכוס ע"ם והפוסקים תפסו פתיכת פרפעון וזוק] :

נא ולפ"ז נתבאר דס"ל להרמב"ם דגם בצלי צריך ס' ככמבושל וממילא כיון דמליח כרותח גם במליח צריך ששים בכל דבר אף בדבר שאינו שמן ואם תאמר א"ב איזה הפרש יש בין מבושל לצלי ומליח האמת הוא דאין הפרש ביניהם רק באיסורי דרבנן כמו שומנו של ניד וכן החומין והקרומות שנחמירין בהשומן שלהם ולא מדין תורה כזה במבושל חששו להצריך ס' ולא בצלי ומבואר זה בדבריו שם שבתב וז"ל וכן ירך שצלאה בניר הנשה שבו קולף ואובל עד שהוא מניע לניד ומשליכו וכן בהמה שצלאה שליבה ולא הסיר לא חוטין ולא קרומות האסורות קולף ואובל וביון שיניע לדבר אסור חוהבו ומשליבו שאין בניהן בנ"ם וכו' עכ"ל הרי שלא חשש לשומנו של ניד ולהקרומות האסורות בצלי ואלו בבישול כתב שם מקודם בדין י"ז וז"ל וכן שומן של ניד הנשה שנפל לקדירה של בשר משערין אותו בס'

כם וכו' ואע"פ ששומן גה"נ מדבריהם וכו' עכ"ל וחוץ מזה אין שום הפרש ביניהם :

נב וידאה לי דלמר זה מבושנה דירך שנתבשל בה נה"נ וכו' ואיהא בגמ' אמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל **כה** אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לניר והטעם הוא משום שומנו של ניר דניר עצמו קיי"ל דאין בנידין בנ"ט וכן לקמן בגמ' [לז:] הנהו אטמרתא דאימליחו בי ריש גלותא בגידא נשיא רבינא אבר רב אחא שריה א"ל ר"א לרבינא מאי דעתיך דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח וכו' האמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל **בה** אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לניר וכי תימא מאי ברותח ברותח דמבושל והא מדקאמר כבוש הרי הוא כמבושל מכלל דרותח רצלי קאמר קשיא עכ"ל ולפ"ז לא מצינו בגמ' הפרש בין צלי למבושל רק לענין זה ולא לענין אחר ולפ"ז נם במליחה כן הוא רכלכל הדברים צריך ששים [וכפ' למתנן שמני מלג למפעפע ס"פ מלג למפעפע ודוק] :

שמני מפני שכוח מלמוריית"פ ואין סחיטום למפעפע ודוק]

נג ולפ"ז הא ראיתא בגמ' [קיג:] רב מרי בר רחל אימלח ליה בשר שחוטה בהרי בשר טרפה ואסר ליה רבא והביא נם הך דמליח כרותח ע"ש והנה לרוב הפוסקים נצטרך לרחוק או שהיה בשר שמן וצריך ס' או שבאמת לא אסר ליה רק כ"ק וכתמא רגמ' לא משמע כן רא"ב הו"ל לפרש אבל להרמב"ם יתפרש כפשטא כבכל האיסורין שאוסר עד ששים וזה לא הוצרך הש"ם לבאר רפשיטא דבשיש ס' מותר אפילו בבישול ואין שום חירוש בזה :

נד והן הן רברי הרמב"ם שהבאנו ומבאן למד רין זה וזהו שאומר בשר נבלה שנמלח ונבלל בבשר שחוטה ה"ז נאסר בלומר עד ששים ולא הוצרך לבאר זה רמילתא דפשיטא היא וכמ"ש בגמ' והוסיף לומר מפני שתמצית הנבלה נבלעת בנוף בשר השחוטה וכו' בא ליתן טעם על דין זה דמליח כרותח רצלי דלכאורה הרי אין כאן חום האש ולזה אומר רנם ע"י מליחה נבלעת תמצית הנבלה בבשר השחוטה בלומר ואין רי בקליפה או נטילה ומוסיף ואומר דלא אפשר לעמוד כאן לא על הטעם ולא על השיעור בלומר דאפילו אם לפי הסברא אפשר דאין תוקף רהיחתו בתוקף רהיחת האש אבל מ"מ א"א לעמוד על הטעם ועל השיעור לירע עד כמה נכנסה הבליעה מפני שהוא מין במינו ולכן בהכרח לשער בששים בבכל האיסורים רמטעם זה אמרו חז"ל מליח הרי הוא כרותח :

נה ולפ"ז לדידיה טעיקר דינא כן הוא דמליחה וצלייה בששים בין שמן בין בחוש ורע שהמפרשים הקשו עליו מרבריו בפ"ז רין י"ז שכתב אין מולחין חלבים עם הבשר וכו' ואם נעשו לא נאסר הבשר ע"ש והרצו בכמה תירוצים בזה [עכ"פ] ויש מי שתירץ רבשם מיירי ששניהם מלוחים וכיון דגם הבשר טרוד לפלוט לא בלע ואע"ג דלגבי שמנונית לא אמרינן סברא זו מ"מ מועטת היא הבליעה [ולפ"ז נלפום ומרפס] אך א"א לומר כן דהמקור הוא מהך דרב מרי שהבאנו ושם מפורש שגם הבשר נמלח אך באמת א"צ לזה ראף דגם הבשר נמלח מ"מ לא היתה מליחה להוציא הרם אלא מליחה להשהות לזמן וכבר נתהרה מרמה ולכן אין הבשר טרוד לפלוט וכמ"ש ולכן רקרק בבאן לומר שנבלל עמו בשר שחוטה מפני שבמליחה להבשר מולחין על הסרר זה אצל זה אבל המליחה שאח"כ בוללין ביחד כירוע שמשימין אותן יחר בכלי זה על זה וזה בתוך זה ולעיל פ"ז כתב אין מולחין חלבים עם הבשר וזהו בזמן מליחת הבשר להבשר דכל הענין שם מרבר מהבשר מליחה ע"ש [ומינו מפרש כפירש"י] :

נו ונמצא לפ"ז נ' רעות במליחה להרמב"ם תמיד בששים ולהראבי"ה והרמב"ן תמיד בקליפה והרא"ש והרשב"א והטור והש"ע מחלקים בין בחוש לשמן דבחוש די בקליפה ושמן בששים ולמנהגנו מחמירין נם בבחוש מפני הערר יריעה ולכן ברבר שאין שייך בלל שמנונית בגון בחמין בפסח לכ"ע אינה אוסרת רק כ"ק ובא"ח סי' תס"ז נתבאר בזה כמה דינים ע"ש וכן בהפ"מ יש להתיר ע"י קליפה בבשר בחוש וכ"ז הוא הברעת רבינו הרמ"א וכן המנהג :

נז כל מה שנתבאר הוא לענין החתיכה שהחלב דבוק בה או שהחלב מונח על החתיכה או מונח אצלה ממש אבל איך הרין לענין שארי חתיכות שנמלחו יחר עם אותה חתיכה שהחלב רבוק בה מי אמרינן דכמו שבצלי נתבאר דאיסור שמן הבלוע בחתיכה יוצא האיסור לחתיכה אחרת נם בלא רוטב במ"ש בסעיף מ' [ובפ"ע סעיף ז'] כמו כן במליחה ביון דמליח כרותח או אפשר רלאו לכל הרברים מליח הוה ברוחה שהרי בצלי מצרכינן נטילה ובמליחה רי בקליפה במ"ש בסעיף מ"ו ולרעת הרמב"ן נם בעצם הפיעפוע אינם שוים במ"ש בסעיף מ"ו ואפשר רנם בדין זה אינם שוים [ומתוך קושית פמ"ו מקכ"ב ופנקי"כ ופמ"נ סם ולפמ"ם 6"ם בפסיסות] :

נח ו"ל רבינו הב"י בסעיף ט' וכל זה לענין חתיכה עצמה שהחלב רבוק בה ולענין שאר חתיכות שנמלחו יחד אם אין בכל אחת מהם בפני עצמה לבטל החלב אסורות ואין מצטרפין ביחר לבטל החלב דאין חלב מפעפע מהחתיכה לחתיכה בלא רוטב ואם אין ירוע אם נגע בבולן כולן אסורות ואם ירוע שלא נגע אלא באחת ואין ירוע איזו היא כולן מותרות רחד בהרי בטיל אפילו הן חתיכות הראויות להתכבר עכ"ל כיון שאין האיסור מחמת עצמו אין רנין בזה דין חה"ל כט"ש בסי' ק"א וביאור דבריו כן הוא אם ירוע שהחלב נגע בכל אחת מהחתיכות צריך שיהא בכל חתיכה ששים לבטל החלב ולכן אותן שאין בהם ס' אסורות ואינן מצטרפות זה עם זה לבישול ובצלי לפי שבמליחה אין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ולכן אף אם אין ירוע אם נגע בבולן אסורות דהוה ספיקא

ספיקא דאורייתא ורק אם ירוע שלא נגע אלא באחת כולן מותרות כדין יבש ביבש רחר כהרי בטיל וזה אין לוסר נהי דהחלב לא נגע בשארי החתיכות מ"מ הא בחתיכה שהחלב בה נגעו כולן ונהי שאין כאן חשש שמא מהחלב הבלוע בהחתיכה יצא לשארי חתיכות משום דאין חלב יוצא בלא רוטב כמ"ש מ"מ הא החתיכה שהחלב רבוק בה נעשית נבלה וא"כ גם פליטת עצמה אוסרה אמנם רבינו הב"י הולך לשיטתו בסי' צ"ב דבשארי איסורים לבר בב"ח לא אסרינן הנ"ג וא"כ לדידן דקיי"ל חנ"ג בהברח צריך להיות ס' נגר כל החתיכה שהחלב רבוק בה ועור יתבאר בזה בס"ר בסעיף ס"ב ע"ש :

נח ויש מי ששאל שאלה גדולה בזה רבינו ראין האיסור רק משום החלב עצמו א"כ כשיש ששים כין כל החתיכות ממ"נ מותר אפילו כשנגע החלב בכולן שהרי אין כבח החלב לאסור רק עד ששים וא"כ אם נחלק כל חלקי הפליטות ממנו לכל החתיכות בהברח שיש ששים לבטל וקוף סוף א"א לומר רק שמא בהחיכה זו נפלט כל החלב ואין ששים נגדו וא"כ התבטל חתיכה זו בהוך שארי חתיכות כדין יבש ביבש ואיזה הפרש יש בין כשידענו שלא נגע רק באחת מהן או שנגעה כבולן הרי יותר מששים אין בו כח לאסור ביון רס"ל אין חנ"ג [ס"ך סק"ל] ולבן נדחקו הגדולים לפרש דבריו רמיירי שרק בכל החתיכות יש ששים לבטל אבל ברוב מהן אין ששים נגד החלב ולבן א"א לבטל ברוב [פר"ח סקל"ט וכמו"ש בקכ"ם] אך לא משמע בן מדלא כיאר כל זה אמנם הטעם פשוט לפי מאי דקיי"ל בסי' ק"ו דאפילו מאן דלית ליה חנ"ג בשארי איסורים מ"מ החתיכה לעולם עומרת באיסורה ע"ש וא"כ הטעם פשוט דיל"ל דהחתיכה אחת בלעה פליטת החלב כולה ונאסרה ואח"כ יצא פליטת החלב מהחתיכה אל החלב וחזר החלב ונבלע בחתיכה אחרת וגם משם יצא אל החלב וחזר ונבלע החלב באחרת עד שנאסרו בולן [הגמ"ם] :

ם ועור יש בזה שאלה למה פסק ראם אין ירוע אם נגע בכולן בולן אסורות והרי כל אחת מוהרת מטעם ס"ם ספק אם נגע החלב בה ואת"ל נגע שמא רק בה בלבד נגע ולא באחרות ומתבטלת ברוב היתר ותשובה בזה כיון דהרוב לא נהברר אצלנו מעולם רעל כל אחת נוכל לוכר שזה הוא האיסור אין זה בנרר רוב רביטול ברוב לא שייך אא"כ ירענו שיש באן בוודאי רוב היתר כגון חתיכה של איסור שנתערבה בשתי חתיכות של היתר וא"א להבירן דידענו ברור שיש כאן רוב היתר אבל בכאן הרי יכול להיות שאין כאן רוב היתר ורק מטעם ספק שמא יש כאן רוב ולבן לא שייך ביטול ברוב [כפ] וראיה לזה ממה שחייבה התורה אשם תלוי על חתיבה משתי התיכות אף שהאחת גדולה והאחת קטנה ולבאורה לא לחייב על הקטנה מט"נ ראם הגדולה היא חלב הרי היא שומן ואם הגדולה היא השומן והקטנה הוא החלב יתבטל ברוב אלה: וראי ביין רנם על הנדולה יש ספק שמא היא חלב אין כאן רוב מבורר ולא שייך ביטול ברוב [סס נסס תצו' הרשב"ם סי' מר"כ ונ"ם ום להמייסב בזס סרנס :

סא ורע שיש חולקים על מ"ש ראם ירוע שלא נגע אלא באחת מהם כולן מותרות רחר בתרי בטל והקשו עליו רהא חלב ובשר הוי מין בשאינו מינו כמ"ש כריש סי' צ"ח ומין בשא"ם מראורייתא צריך ס' רטעם בעיקר ראורייתא וא"ב איך תתבטל החתיכה שיש בה טעם חלב הרי אם ימעמו בה טעם חלב הו"ל איסור הניבר שאין בו ביטול וא"ב יטעמנו קפילא ויתברר האיסור [פר"ח סקמ"ם וזהו טוגה ס"ך סקנ"ג] והא רקיי"ל רמן התורה יבש ביבש בטל ברוב אפילו בשאינו מינו כמ"ש הטור לקמן סי' ק"ג וזה במקום שאין היכר בטעם בגון שיש מינים הרבה ואחר מהם של איסור ולא נודע איזהו [כפ] ולבן דחו רבריו בזה ולענ"ר הדין עם רבינו הב"י רלא משמע בן מכל הפוסקים והדין פסוק ריבש ביבש מן התורה בטל ברוב נם בשא"ם אם אך האיסור אינו ניבר בגון שנפרך לחתיכות רקוה ואם באמת ירגיש האיסור לא יאכלנו [עפ"ך סי' ק"ע סק"ם] וב"ש בכה"נ דהוי ממש מין במינו אלא שאחר מהם בלע את שאינו מינו ובמראה הוי ממש מין במינו דנראה בסי' ק"ם ראפילו מרובנן בטל ושם יתבאר בס"ד [עפמ"נ נפ"ד סק"ל נגם הוס תמס בזה ובתב למס שהביאו מהו"ס ענין אחר הוס וקאי על מ"ם המרדכי לאפילו נגע בבולן מוהרות ע"ש :

סב ורבינו הרמ"א הלך בשיטה אחרת וסקיל בכל זה והיינו שמצרפין כל החתיכות לביטול החלב רס"ל דרבר שמן יוצא מחתיכה להחיכה ע"י רוטב ואפילו למאן רלא ס"ל בן מ"מ אנו סומכים בזה על הריעה רנם בשמן א"צ רק קליפה בסליחה ורק ברבר אחר החמיר להצריך בכל החתיכות ששים נגד כל החתיכה שהחלב רבוק בה ונעמו פשוט משום איסור דבוק ראיהו פסק בסי' צ"ב דבבל האיסורים אמרינן חנ"נ :

סג וז"ל בסעיף ט' וי"א דכל מליחה אינה אוסרת רק כ"ק וכו' ראם איבא ס' בין הבל נגד החתיכה שהחלב דבוק בה או הבל שרי מלבר אותה חתיכה שהאיסור דבוק בה מיתו אותה החתיכה שהאיסור נגע בה צריך קליפה מעט ואם אינו יורע איזה נגע הבל שרי ואם אין ס' הבל לבור ואין לשנות המנהג ואע"פ שיש בזה קצת קולא אם היה האיסור שמן ומפעפע מ"מ יש לסמוך בבה"נ אדברי המקילין ום"ל ראין אוסר במליחה רק כ"ק כדי שלא נצטרך לשער בין איסור שמן לבחוש כי אין אנו בקיאין וכו' עכ"ל ויש מי שרוצה לפ"ש דמיירי רווקא בירוע שלא נגע ברובן [ס"ך סקל"ם] ולא משמע בן מהתחלת דבריו רכיון שכתב רבולן מצטרפות משמע דאפילו אם ירוע שנגע בכולן וזה שכתב אח"כ ואם אינו יורע איזה נגע הבל שרי כוונתו לענין קליפה ראם נגע בכולן וירוע מקום הנגיעה בולן

כולן צריכות קליפה ואם אינו יודע כולן מותרות וא"צ קליפה [וכ"מ מספ"מ סקמ"ז ע"ם] והדבר פשוט דאם החלב אינו דבוק לחתיכת בשר כלל אלא הוא בפ"ע דנ"ב כל החתיכות מצטרפין לביטול דדא ודא אחת היא :

סד והנה בארנו כל הדברים לפי דעת רבותינו בעלי הש"ע שחלקו בין מליחה לצלי בכמה פרטים כמו שנתבאר אבל אחר מרבותינו האחרונים כתב דלפי דעת רבותינו הראשונים אין שום הפרש בין מליחה לצלי בשום פרט לבר הרא"ש ז"ל שכתב דבצלי נוהגין להחמיר בנטילת מקום ובמליחה בקליפה כמ"ש בסעיף מ"ז אבל כל הראשונים לא ס"ל כן דהרשב"א ז"ל כתב דגם בצלי סגי בקליפה ורק ברוטב רוחח הצריכו חז"ל בפסחים [רפ"ז] נטילה ולא בשומן של בשר וכן הוא דעת הר"ן ולדעת התוס' ושארי פוסקים בשניהם צריך נטילה [סגר"מ סקנ"ב ע"ם] :

סה וכן בענין פיעפוע מאן דאית ליה דבצלי איסור שמן יוצא מחתיכה לחתיכה כלא רוטב ס"ל גם במליחה כן וזהו דעת הרשב"א וכמ"ש המגיד משנה בשמו פ"ם מה' מ"א] ע"ש וגם במליחה ס"ל כן [למפרש נליקוט דנשמ"ם [ג"ח.] ס"ל מנ"ם נשר מלוח] והמרדכי ס"ל דבין במליחה ובין בצלי אין איסור שמן יוצא כלא רוטב וזהו גם דעת התוס' ק"מ ל"ם מיפת] והמרדכי כתב זה בפפנה"נ בשם מהר"ם מר"ב ובשם ספר התרומות [שם סקמ"ב] וגם דעת רש"י נראה כן [מדמפרש נליקוט קלח סהום מיסוד ע"ם] וכן הוא דעת רבינו אהרן הלוי בס"ש בסעיף מ"ו וכן כל הראשונים השוו מליחה לצלי בכל דבר ואנו אין לנו לענין דינא רק כפי פסקי רבינו הרם"א שנהגו כמותו [כתב הפר"ם סקל"ג בשם מהרי"ו להלכת לכנמת שנמלח עם המעי אם כמעי לבוק בהלכת לכנמת שו קרוב לוילמי מים בו שמים מן החלב] :

סו דבר פשוט הוא שזה שנתבאר באיסור מליחה יחד איסור והיתר בד"א בששניהם מלוחים או האיסור מליח אפילו ההיתר תפל אבל אם ההיתר מליח והאיסור תפל א"צ אלא הדחה ואפילו מונח האיסור על ההיתר ולא אמרינן שהצד התחתון של האיסור נעשה מליח מן צד העליון של ההיתר דע"י נגיעה כזו לא נעשה מלוח ויש אוסרין אם נוגעים זה בזה ויש להקל במקום הפסד דהעיקר כדיעה ראשונה ובמי ע' נתבאר זה ע"ש :

סז וזה שאמרנו באיסור מליח וההיתר תפל ומכילא שאם הוא שמן אוסר עד ששים וזהו דווקא כשהיה האיסור המלוח למטה וההיתר התפל למעלה דקיי"ל התאה נבר אבל אם היה ההיתר תפל למטה והאיסור המלוח למעלה אינו אוסר אלא כ"ק ויש מרבותינו שחולקים בזה וס"ל דבמליח לא שייך התאה נבר דלעולם המליח מבליע בהפל ואינו בולע ממנו ודטעם הוא דדווקא ברהיחת האור יש הפרש דאוהו שהוא נובר על חבירו מרתיחו או מצננו דכן הוא דרך הולרת האור אבל בטליחת אין כח באוהו שהוא הפל לבטל כח המליחה וכן אין כח במליח לעשות את התפל מליח כי כן הוא דרך המליחה שאינה יכולה להתבטל רק ע"י הרחה [ס"ך סקמ"ם] ובשניהם מלוחים גם לדיעה ראשונה אסור בכל גווני :

סח אין מליחה אלא באוכלים ולא בכלים כלומר דכלי הבלוע בה אפילו איסור דאורייתא והיא בת יומא ומלחו כה דבר היהר לא נאסר ההיהר מפני שאין כח המליחה להוציא הבלוע מהכלי ואע"פ שכמעיף מ"ב כתבנו דלענין יציאת איסור בלוע בלא רוטב חמירא כלי מאוכלין ע"ש זהו כשהחום הוא ע"י האש בכלי ראשון וביוצא בו אבל לא בחום שע"י מליחה ועוד דבכאן יש מעם אחר להקל שהרי נהבאר רכל שהאיסור תפל וההיהר מליח אינו אוסר והכא נ"ב כן הוא שהכלי שבה בלוע האיסור היא תפלה וההיהר שבו הוא מלוח ולכן אינו אוסר וזהו דמרנלא כפי הפוסקים לומר אין מליחה לכלים :

סט ומשמע דווקא להפליט מהכלי אין להמלח כח אבל להבליע בכלי יש כח בנון אם מלחו דבר איסור בכלי נאסרה הכלי לבשל בה היתר וכבר ביאר דבר זה רבינו הב"י בסעיפו הנדול סי' ס"ט לענין המבואר שם דאם מלח בכלי שאינו מנוקב אסור להשתמש באותה כלי בדבר רותח דאע"נ דאין מליחה לכלים זהו שאין הבלוע יוצא ע"י מליחה אבל הוא בולע ע"י מליחה ומה שנבלע אינו יוצא ע"י מליחה אלא ע"י בישול וכמ"ש שם :

ע לפיכך אם עשו נבינות בדפוסי כותים והם בני יומן והנבינות מלוחות הרבה לא נאסרו הגבינות דאין מליחה לכלים וה"ה אם נמלח היהר בשאר כלי איסור בה יומא ואפילו אין הכלי מנוקב שיכול הציר לזוב ממנו דאין מליח כרותח כל כך להפליט מן הכלי מה שבלוע בתוכו ומיהו זהו דווקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור מפני שיש מי שסובר דיש מליחה לכלים ואף דלא קיי"ל כן מ"ם לכתחלה יש לחוש [רמני"ם סוכר דיש מליחה לכלים] וזה שהתרנו לכתחלה בסי' ס"ט כשמלחו בכלי שאינו מנוקב ונאסרה הכלי לחזור ולמלוח בה בשר לאחר שנקבה משום דבשם יש עוד טעם איידי דטריד למיפלט לא בלעה ונם אין לשאול למה התירו לכתחלה בס"ם קל"ז למלוח בכלים האסורים משום יי"נ או ליתן בהם שאר משקין ע"ש משום דבהרבה רברים הקילו בין משום דבליעתם בזונן ובתשו' הרשב"א [סי' שם"כ] התיר למלוח בשר בכלי שמכניסין בו יין לקיום ע"ש :

עא וכן נ"ב מלח או הבלין הנתונים בקערה של בשר מותר ליהנם בחלב וה"ה אם טונחים בכלי איסור מיהר להת אותן לתוך התבשיל אפילו לכתחלה דמאחר שהם יבשים אין שייך כלל שיבלעו מהכלי ובלבד שהכלי תהיה נקיה ואין איסור דבוק בה ואם המלח והתבלין לחים רק בדיעבד מותר מטעם דאין מליחה לכלים וזהו בדין הקודם ומיהו המחסור בכל זה תע"ב

וכבר נתבאר בסי' פ"ח שנהגו כל ישראל להיות לחם כלי מלח לבשר בפ"ע ולחלב בפ"ע כפני שכמה פעמים טובלים הבשר עצמו במלח ע"ש :

עב מלח הבלוע מרם בגון ממליחת בשר ונתנודו בקדרה או שנתנו בקדרה בשר מלוח בלא הרחה אם יש ס' כנגד המלח מותר ולא סגי בם' נגד הדם הבלוע בו אפילו מאן דלית ליה חנ"נ בשארי איסורים לפי דלא ידעינן כמה דם בלעה ובשיש ס' מותר אע"פ שהמלח עריין נותן טעם בקדרה מאחר שאין המלח אסור מחמת עצמו אלא מחמת דם שבתוכו דבכל מקום שאין האיסור יכול לילך שם אין הנאסר אוסר יותר מן האוסרו ורבר פשוט הוא שאין לך קדרה שלא יהיה בה הרבה פעמים ששים בנגר המלח דאל"כ לא יהיה ביכולה לאכול המאכל מפני ריבוי המלח [נ"י] ובכ"מ קל"ד יתבאר רמלח שנותנים בו רם ללבנו מותר מפני שחוא לפנם ע"ש ונשאל אחד מן הנדולים על המלח שמעמידין אותו בדם נבלה [זסו נפ לנבנו פלח להעמיח] והשיב דהוה רבר המעמיד דאפילו באלף לא בטיל ודוקא לאבלו בעין אסור בנון למבל בו ביצה או צונן אבל לעדבו בהבישיל מותר לכתחלה בשעת הדחק ולא שיך בזה אין מבטלין איסור לכתחלה שאין בוונתו לבטל האיסור וכ"ש אם אין הדם בלבר מעמיד שיש עור רבר המעמידו ח"ל זה וזה גורם ומותר בכל ענין ונם אם האש גורם נ"ב להתעמרה ה"ל האש והדם זה וזה גורם ומותר [תצו' רמ"ש מפמנו סי' ל"ח והניחו ספר"ח ס"ם יש וסבכים פמו לעיל פ"ם] :

סימן קו פרטי דינים בענין ביטול בששים והזהירות בזה ובו טז סעיפים :

א נבר נתבאר בסי' צ"ב דהרשב"א והטור והש"ע פסקו דלא אמרינן חנ"נ בשארי איסורים ולפ"ז אם חתיכת בשר בלעה איסור ואין בהחתיכה ששים לבטל האיסור ונאסרה ואח"כ נפלה החתיכה לקדרה אחרת א"צ לשער ששים בהקדרה נגד כל החתיכה אלא נגד האיסור הבלוע בה ולפ"ז יש סברא לומר דגם החתיכה חוזרת להכשירה כיון שהאיסור נפלט ממנה לתוך הקדרה ונתבטל בששים ועל זה אמרו בגמ' שיש פלוגתא באפשר לסוחטו אם אסור אם מותר והך דאפשר לסוחטו וחנ"נ חרא מילתא היא וביון שפסקו דלא אמרינן חנ"נ ממילא דאפשר לסוחטו מותר וחוזרת החתיכה להכשירה ובאמת כן פסק רבינו הב"י שם סעיף ד' וז"ל לא אמרו חנ"נ אלא בכב"ח אבל לא בשאר איסורים בגון בזית חלב שנבלע בחתיכה ואין בה ס' לבטלו ונאסרה ואח"כ בישלה עם אחרות א"צ אלא ס' כרי בזית חלב ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת עכ"ל ובכר הזכרנו שם בסעיף כ"ג רבמ' זה לא כתב בן ע"ש שתרצנו דשם כתב לדעת הטור בסי' זה שבאמת ס"ל כן דהחתיכה חוזרת להכשירה ובאן כתב לדעת הרשב"א [נתה"ב בית ל' שער ס'] דס"ל דהחתיכה נשארת באיסורה ובשם השינ עליו הרא"ה ז"ל [בנדה"ש ס"ם] ובן הטור

השינ עליו בסי' זה בטו שיתבאר בס"ר :

ב וז"ל הטור בתב הרשב"א אע"פ שאין חתיכה שבלעה איסור נעשית נבלה ואינה אוסרת אלא לפי חשבון האיסור שבה אעפ"ב כשנופלה לקדרה שיש בה ששים לבטל איסור הבלוע שבה אין החתיכה חוזרת לקדמותה להתירה לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לנמרי ואינו נבלל לתוך התיתר שבקדרה מה שאין כן בדבר הנבלל ונימוח שאם נפל דם וביוצא בו לתוך רוטב של היתר ואסרו מחמת מיעוטו וחזר ונתרבה הרוטב של היתר ער שיהא בין בולו ס' לבטל הדם בולו מותר שהבל נבלל ונתערב האיסור בתוך ההיתר ואינו מבין דבריו דבין שהבל מצטרף לבטלו על כרחך המעם מהבלבל בבולו ובין שמתבלבל בבולו א"כ נתבטל עכ"ל הטור :

ג וכתב עליו רבינו הב"י בספרו הנדול וז"ל ואני אומר שאיני מבין דברי רבינו שכתב רבין שהבל מצטרף לבטלו ע"כ המעם מתבלבל בבולו בלומר כל מעם האיסור הבלוע בחתיכה זו מתבטל בבל החתיכות דמניין לו לומר כן ראי משום דמצריכין ששים נגד כל האיסור אין משם ראיה דהא אפילו אם ברור לנו שאין הבל מתפשט ומתבלבל אנו מצריכים ששים בנגד בולו ובראמרינן גבי כחל [נ"ז:] בדידיה משערינן דאי בפשי דנפיק מיניה מנא ידעינן והכי נמי רבוותא הלכך הראי דברי הרשב"א עיקר עכ"ל ופסק כש"ע כן וז"ל חתיכה שבלעה איסור ואין בה ס' לבטלו שנפלה לקדרה אינה אוסרת אלא לפי חשבון איסור שבה שאם יש במה שבקדרה מצורף עם החתיכה עצמה ששים כנגר איסור הבלוע בה מותר מה שבקדרה אבל החתיכה עצמה אסורה לפי שהאיסור שבה אינו נפלט ממנה לנמרי משא"כ בדבר הנבלל ונמוח וכ' עכ"ל :

ד וספרשי הטור השינו עליו וכתבו דמחלוקת הרשב"א והטור הוא אם חנ"נ ואפשר לסוחטו חרא מילתא היא ובאמת הטור סובר כן מפורש בסי' צ"ב ע"ש וא"ב ממילא כיון דלא אמרינן בשארי איסורים חנ"נ ממילא בהכרח דאפשר לסוחטו מותר והרשב"א ס"ל דיכול להיות דחנ"נ לא אמרינן ואפשר לסוחטו אסור [נ"ח וסו"ם] והנה באמת בסוגיא דפיסת חלב [ק"ם:] מבואר להדיא דחרא מילתא היא שהרי אומר שם בפלוגתא דאפשר לסוחטו דתנאי היא ומביא תנאים דפליגי

דפליגי בעניינא דחנ"נ ולמה לא דחה הש"ס דאין ענין זל"ז ויכול להיות אף אי לא אמרינן חנ"נ מ"מ אפשר לסוחטו אסור [כרו"פ סק"ס] אם לא שנחלק לומר דשם מיירינן בכב"ח ובבב"ח חדא מילתא היא דכיון דבבב"ח רק ההתחברות נורם האיסור א"כ אם נאמר דאין חנ"נ בהכרח לומר דאפשר לסוחטו מותר דאל"כ הרי נשאר התחברות ונעשה נבלה [סס] וכן מאן דס"ל חנ"נ בהכרח דאפשר לסוחטו אסור דאל"כ איזה איסור יש בבאן אבל בשארי איסורים יכול להיות דאף דלא אמרינן חנ"נ וא"צ אלא ס' כנגד הבלוע מ"מ אפשר לומר דאפשר לסוחטו אסור דאף אם נשאר שם איסור מ"מ לא נעשה נבלה שהרי אין ההתחברות נורם האיסור :

ה ונם אין לשאול בענין זה אעיקרא דמילתא דאיך אפשר לומר דלא אמרינן חנ"נ ואפשר לסוחטו אסור דא"כ יטעמנו קפילא ויאמר אם יש בה טעם האיסור אם לאו בשלמא אי אמרינן חנ"נ לא שייך טעימה כיון דהחיתר נעשה איסור אבל אי לא אמרינן חנ"נ קשה אמנם בזה כבר השיב הרמב"ן ז"ל להרשב"א ז"ל [נתבאר סי' קנ"ח] דכיון שכבר נאסרה אע"פ שנפלט קצת מאיסור שבה לעולם אסורה עד שתפלט לגמרי ולא דמי לדבר הנבלל שמתערב בכולה מקודם שזה בשוה [עב"י וסח"ד סק"ח ערמ נקמ"ח זו ונלך נדרך רמוקס ע"ם לנרי המרדכי כיכמה שרקקס לס לכשספיתר לח סיס ניכר לימו נעל נרוס וכשהפיסור נתוך ספיתר נס נלח מנ"ב ספיתר מנמלו כיון שמקודס לח סיס הספיר ניכר שנס סוח לפסור וכנב"ח לח שייך וס ע"ם שלנרי למוקים ומרמכי פלח שרמנ"ן תיכן יפס כמ"ם ולוק] :

ו אמנם בעיקר תמיהת הטור על הרשב"א יש להבין שהרי גם בגמ' אמרו בן בכחל דבחל מן המנין לצרופי לביטול והבחל עצמו אסור ואי נפל לקדרה אחרת אוסר נ"ב [ני"ז] והרי הן הן דברי הרשב"א ובאמת הרשב"א ז"ל בספרו משמרת הבית הביא מסוגיא זו ראיה לדבריו וצ"ל דהמור ס"ל דלא דמי לשם ובמו שהשיגו להרשב"א הרא"ה ז"ל [סס] דבבחל מפורש אמרו שם דשויוה רבנן בחתיכת נבלה אלמא דבלא זה א"א לאוסרה וביון דאמרינן אין חנ"נ בשארי איסורין ממילא דנם חתיכה זו מותרת וגם יש לחלק מבחל דהתם הוי בבב"ח דאמרינן בזה חנ"נ ואף דהוא דרבנן כל דתקון רבנן בעין דאורייתא תקון [מ"ז סק"ס] והרשב"א ס"ל טעם האיסור בבחל מפני שאנו חוששין שמא לא פלט מקודם כל חלבו וא"ב ה"ה בבל האיסורים [סס] ורבותינו בעלי התוס' מרחו באמה בסוגיא דבחל דביון דבחל עצמו אסור איך מצרפינן הבחל לציורף הביטול ותרצו ע"ש ואין זה שייך לשארי איסורים ודבריהם יותר נוטים לדעת המור בשארי איסורים ע"ש היטב :

ז ולענ"ד נראה כוונה אחרת בדבריהם דוודאי נם הרשב"א ס"ל דחנ"נ ואפשר לסוחטו חרא מילתא היא ואם אין חנ"נ אפשר לסוחטו מותר אבל הוא מפרש דרק אפשר לסוחטו כלומר דאפשר להיות שנסחט ממנה האיסור ואפשר שלא נסחט ובנמ' אינו אומר רק כיון דאפשר לסוחטו מותר ממילא ראין חנ"נ אם אפילו לא נסחט ממנה לנמרי ואין זה נ"מ אלא לענין אותה חתיכה עצמה שהיאסר כדברי הרשב"א והנמ' מיירי לענין שלא להצריך ס' נגד כל החתיכה והמור סובר כפירש"י דאפשר לסוחטו פירושו הוא דהאיסור המובלע נתחלק לכולם בשוה וממילא שחוזרת להתירא והרשב"א ס"ל שיש ספק בדבר [ולכן נ"ל סזכיר כנ"י דך למפסר לסומפו כלנ וכה ס"ם מ"ם נסס' נ"כ דהמתיכה מוחרת להכשר כלומר מעיקר הדין מס נכחמת לנמרי וכנמן מפני ספק מברה ומולי מס נחמת יסחמו לותם יפה נידים למפסר שיוצו להתירם ומין נ"מ כזה לנדידן קיי"ל מנ"ן] :

ח והנה בטיר וש"ע אינו מבואר להוריא איך הדין כשנפלה החתיכה עוד פעם אחרת לקדרה אם מצרכינן ששים נגד האיסור הבלוע בבנפילה הקודמת או לא דנהי דאסרנו החתיכה מפני הספק מיהו לא נאסור קדרה אחרת בשביל ספק זה אמנם מדברי הרשב"א במשמרת הבית נראה להריא רגם בקדרה אחרת אוסרה במקדם וגם בהך דבחל אמרו חז"ל דאוסרת בקדרה אחרת ואף כי יש לחלק ביניהם מ"מ כיון דהרשב"א סובר כן וגם בבחל איתא בגמ' כן כך הלכה ובפרט לדידן אין שום נ"מ כיון דקיי"ל חנ"נ [עתוס' נסוגיא דבחל ד"ה אלא] :

ט וכתב רבינו הרמ"א ולפי מה שנוהגין לומר בכל האיסורים חנ"נ אין חילוק בין דבר לח לדבר יבש אלא לענין זה דאם הנאסר בבר הוא דבר יבש ויש ס' בנגדו החתיכה הנאסרת תחלה נשארת באיסורה וצריך להסירה משם אם מבירה ואם אינו מבירה במילה אם אינה חה"ל ואם הוא דבר לח הבל מותר מאחר דאיכא ס' נגד מה שנאסרה החלה עכ"ל :

י ודבריו תמוהים הא גם להמחבר אין חילוק בין לח ליבש אלא לענין זה דהיבש לעולם נשאר באיסורו והלח חוזר להיותר ואורבא לדידן יש הפרש יותר במו בהפ"מ דלא אמרינן בלח חנ"נ במ"ש בסי' צ"ב א"ב ביבש בעינן ס' נגד הבל ובלח לא בעינן [פנ"מ סק"נ] ויש מי שפירש דה"ק דלמאן דס"ד דבלח לא אמרינן חנ"נ כלל יש הבדל גדול אך לפי מה שנוהגין גם בלח לומר הנ"נ אין חילוק אלא לענין זה [סס] ולפ"ז העיקר חסר מדבריו ואין לשונו מיושב ולבן נ"ל דה"ק דהנה להמחבר יש חילוק בין לח ליבש לענין בשיש בהקדרה לבטל האיסור הבלוע ולא כל החתיכה רגם בבה"ג ביבש החתיכה אסורה ובלח בשנתרבה הריוטב עד שיש בין בולו לבטל האיסור הקודם אז נ"מ בזה וגם בלח אסור בבה"ג והכל נעשה נבלה והחילוק בין לח ליבש אינו אלא לענין זה דביבש אפילו אם יש ס' בנגר בל החתיכה מ"מ נשארת החתיכה באיסורה ובלח בשיש

ס' נגד כל הרוטב הקודם הכל מותר [חכו בלח סס"מ סבל בהס"מ לח ממרינן בלח כלל חכ"ג ולכן תני במתני דמלו ביצם משיקר הדין ס"ל חכ"ג ועכרו"ם סק"ב שמחלק בלח בין חס לגוזן ול"ם מסמע כן מכל הפוסקים ע"ש ודוק] :

יא וזה שכתב דאם אינו מבירה בטילה אם אינה חהר"ל זה אינו אלא בכב"ח רנחשב בנוף האיסור אבל בשארי איסורים הבלועים בהיתר לא שייך באיסור בלוע חהר"ל בם"ש בסי' ק"א ביון שאין איסורה מחמת עצמה [ע"ך סק"ד] ושיעור דבריו בן הוא דלפי מה שנהגין לומר חנ"ג בכל האיסורים א"ב בולם שום לבב"ח ואין חילוק ביניהם לענין לה ויבש ורק בזה יש חילוק דאם הנאסר הוא דבר יבש ויש ס' בננדו דאו בין בכב"ח ובין בשארי איסורים החתיבה הנאסרת תחלה נשארת כאיסורה וצריך להסירה משם אם מבירה ואם אינו מבירה בטילה אפילו בכב"ח אם אינה ראויה להתבבד ואם הוא דבר לח בין בכב"ח ובין בשארי איסורים הכל מותר בשיש ס' נגד בל מה שנאסרה תחלה [עס] :

יב כתבו הטור והש"ע בסעיף ב' חתיבה שיש בה חלב שנתבשלה בקדירה שיש בה ס' לבטל החלב צריך ליזהר שלא יסיר שום דבר מהקדרה בעור חתיבת האיסור בתובה דחיישינן שמא תשאר באחרונה בשעה שאין בקדרה ס' לבטל בל החלב ותאסור מה שבקדרה ונם לא יוציאנה תחלה מפני שחלב שבה יאסור אותה [בשוע"ס ממה ופין בס בלי לבטל החלב] ומה הקנתה יניחנה עד שתצטנן הקדרה עב"ל וזהו אפילו לדעת הטור החולק על הרשב"א בדין הקודם וס"ל דחתיבה הבלוע מאיסור כשנפלה לקדרה שיש בה ס' לבטל האיסור הבלוע נם החתיבה חוזרת להיתרא וא"ב נם בכאן בשיש בבל הקדרה ס' לבטל החלב לא תיאסר עוד החתיבת דלא דמי דודאי באיסור בלוע אמרינן דהבלוע יצא ונתפשט בבל הקדרה אבל בחלב בעין אינו מתבטל ואע"פ שיש ס' בננדו חוור ואומר [טור] ובשנפלה לקדרה אחרת אין זה רבותא בלל שהרי עושה פליטה חדשה והרבותא היא באותה קדרה שבבר פלטה בל מה שביבלתה לפלוט והייתי אומר דאף אם החתיבה חוץ לקדרה והיא חמה לא תפלוט עוד שהרי פלטה בל מה שביבלתה בהיותה בקדרה ונתבטלה בששים וקם"ל דנם זה נחשבת בקדרה אחרת ועושה פליטה חדשה [ע' סמק"ם] :

יג ומבואר מדבריהם דבשיניחו הקדרה עד שתצטנן תותר נם החתיבה שהחלב דבוק בה ויחתכו החלב והבשר מותר ולא דמי להדין הקודם שהחתיבה הבלוע מאיסור לעולם נשארת באיסורה לדעת הרשב"א ורבינו הב"י דהתם החתיבה בבר נאסרה ע"י בליעה ואינה פולטת בל האיסור הבלוע במו שנתבאר משא"ב באן שלא בלעה עדיין החתיבה בפ"ע מהחלב ואימתי בלעה

בהיותה בקדרה ואז הלבה הפליטה בשוה להחתיבה ולבל הקדרה לדידהו דלית להו חנ"ג ואיסור דבוק [עס סק"ב] ואין לשאול והרי בבר נאסרה החתיבה מהחלב במליחה די"ל דהתה חלב בחוש ואינו אוסר רק ב"ק או שהיה בחתיבה ס' נגד החלב וקודם הבישול חתבו ממנה ולא נשאר ס' [ע"ך סק"ה] וזהו הבל למאן דלא ס"ל חנ"ג בשארי איסורים אבל לדידן החתיבה לעולם אסור משום איסור דבוק ולבן אדרבא לא יניחנה עד שתצטנן דמה לנו להשהות החתיבה האסורה בקדרה חנם ולבן תיבף ישלו משם החתיבה שהחלב דבוק בה וישליבוה ובל הקדרה מותרת אם יש בהקדרה ס' נגד בל החתיבה דלדידן לא מהני ס' נגד החלב בדין איסור דבוק ואם אין ס' נגד בל החתיבה בל הקדרה אסורה ונם לדידן הרי ממליחה בבר נאסרה בל התתיבה בשלא היה ס' בחתיבה נגד החלב דאנן לא מפלינין בין בחוש לשמן בם"ש בסי' ק"ח ופשום הוא דבשיוצא החתיבה מהקדרה רוהחת לא יוציאנה בבף אלא בקיסם דאם יוציאנה בבף האסר הבף מהחתיבה האסורה ונם יזהר שהחתיבה לא תנע בהקדרה דאם תנע תאסר אותו מקום [פמ"נ] ואם הקדרה לא יהיה ס' נגד המקום שהחתיבה ננע בו תאסר הקדרה [הרמ"ם שכתב חנ"נ כוונתו לאיסור דבוק לנ"ם מקום דאיסור דבוק חנוי בחנ"נ כמונן לכן כתב עס זה דבו שקלינן ועיין בפימניס שלו ודוק] :

יד וכן קדרה חדשה או שאינה בת יומא ובלעה בזית חלב או דם או שאר איסור ונאסרה הקדרה ובשלו בו באותו יום תבשיל שיש בו ס' בנגד האיסור שבלעה וא"ב התבשיל מותר מיהו צריך ליזהר שלא ליקח מהקדרה מעט תבשיל דשמא יתמעט התבשיל מס' נגד האיסור ותיאסר התבשיל ולבן יזהר להניח בו התבשיל עד שיצטנן וזהו נם לדידן במובן [עס] :

טו ולפי הסכרא בל הדינים שנתבארו בבישול נוהנים בבבוש ומליח בגון שנכבש איסור והיתר ואין בהיתיר ס' נגד האיסור ואח"ב נתוסף בלא כוונה עד ששים מן ההיתר ס"ם ההיתר הקודם שנאסר לא חזר להתירו אף בהפ"ם ובן במליחה ורק במליחה בהפ"ם יש להתיר בקליפה [עס נמ"ו סק"ג] בם"ש בסי' ק"ה ובן איסור שנתערב בקדרה והיה ס' נגד האיסור ולא נטלו האיסור ונצטנן הקדרה ונטלו מקצת מההיתר עד שלא נשאר ששים נגד האיסור ועמר יום שלם עם האיסור נעשה בבוש ונאסר בל מה שבקדרה עם הקדרה ואין אומרים שאינו מוסיף בליעה ע"י בבישה ממה שבלע מקודם בבישול ובן חמה שהיתה בתבשיל שנתבשל קודם פסח ובטל בששים ולא נטלו החמה ועמר עם התבשיל בפסח צונן מעל"ע אסור דכבוש כמבושל ובפסח האיסור במשהו [תפמרת נכי סכ"ד] :

ביצים

סימן קז ביצים שנתבשלו ונמצאת אחת טרפה וכן אם נמצא זבוב . ובו טז סעיפים :

א בתב המור בשם הסמ"ג [נמוקי קל"ב] דגים קטנים שנתבשלו ונמצא בהם דג טמא יש אוסרים אפילו מבירו ווורקו ויש ס' לבטלו לפי שבשמערה מים החמין לפעמים בסוף העירוי עם מעט מים ישאר הדג טמא עם ב' או עם ל' דגים ונאסרו וחוזרין המים ונוגעין לכל הדגים ויש מתירין מפני שאותן ב' או ל' שנשארים בטילים ברוב תערובות כי לא שייך לומר בריה לא בטילה אלא כבריה שנאסרה מחמת עצמה ולא שנאסרה מחמת בליעת איסור אחר ואין חוזרין ואוסרין השאר שבמחבה אע"פ שנוגעין בהן חמים לפי שאיסור הנבלע ואין איסורו מחמת עצמו אינו חוזר ונבלע ביבש כי אם ע"י בישול עכ"ל המור :

ב ומסיים הסמ"ג וז"ל אמנם ביצים שנתבשלו ונמצא באחד מהם אפרוח או דם הכל אסור דאין רגילות לבשל ביצים בל בך ביחד שיהא עשרים ביצים שנאסרו או שלשים בטילין בתערובות ברוב של היתר לבן טוב להמתין עד שיצטננו קודם שיוציאם מן המים שנתבשלו שם ואם רוצה למהר ישים מים צוננים עמהם לצננם תחלה ובתב מורי רבינו יהודה בי אעפ"ב לא היה מצריך רבינו יצחק להגעיל המחבת בי אמר שבשביל ספק בזה אין לחוש לבסוף אלא העמר המחבת על חוקתה בבשרות שהיתה מתחלה ועוד היה אומר רבינו שמשון טעם אחר להתיר שיש לנו לומר דאיסורא ברובא איתא בראמרינן בזבחים [ע"ד] גבי מבעת של בובבים שנתערבה הלבך אין לתלות שבסוף העירוי עם מעט מים נשאר שם הדג טמא עכ"ל הסמ"ג והנה המור לא הביא היתר זה דאיסורא ברובא איתא ולפ"ז להמור אף לדברי המתיר לא התיר אלא בדגים שמפני ריבוין נתבטלו ברוב ולא בביצים ונחלקו המפרשים בפי' דברי המור בשם הסמ"ג :

ג י"א דהפירוש כן הוא שבשמערה הדגים מהמחבת והיא הקדירה שבה מתבשלים הדגים ומערה לתוך הקערה מערה ביחד הדגים עם המים ולבן דעת האוסר הוא מפני שמסתמא אינו מערה בפעם אחת מהקדרה להקערה אלא מעט מעט ולבן יש לחוש שהדג הטמא נשאר בתחתית הקדרה עם מעט דגים ומים באופן שלא היה נגד הטמא ששים ונאסרו הדגים והמים שהרי הם רותחין ואח"ב בשעירם להקערה אסרו אלו את כל הדגים שבקערה ודעת המתיר משום דאפילו אם היה בן נתבטלו אח"ב הדגים האחרונים ברוב הראשונים כדין יבש ביבש דחד בתרי בטיל ואין כאן איסור בריה ביון שאין איסורו מחמת עצמו [כן פירשו סכ"י וסרמ"ם כת"א וסים"ם סנה"ג סמ"ך] :

ד וקשו האחרונים על פירושים זה דהא בשמערה הדגים האחרונים עם המים על הדגים שבקערה הרי העירוי אוסר כל הדגים שבקערה כ"ק כדין עירוי מבלי ראשון שאוסר כ"ק [נ"ח ולריסה] ו"א שבאמת לענין קליפה לא נחלקו וגם לדעת המתיר צריכין קליפה [ב"ד סק"ח] וא"א לומר כן דא"כ היה לו להמור לפרש [כמו"פ] ויותר נראה דביון שמערה ביחד הדגים עם המים הוה עירוי שנפסק הקילוח דהדגים מפסיקין כין המים ואינו אוסר [בסך] ולענ"ד נראה דאין באן עירוי האוסר ב"ק שהרי העירוי נופל להמים שבקערה שהם בבלי שני ומצננים את העירוי ואין לומר שמא בא העירוי מקודם אל הדגים ולא אל המים שבקערה אין מברא בלל לומר כן חדא דהוה ס"ם מפק שמא לא היה הדג טמא כסוף ואת"ל שהיה שמא פגע העירוי בהמים תחלה ואין לומר דעכ"פ המים יאסרו בכ"ק י"ל דקליפה ברבר לח לא שייך ובטלה הקליפה בם' במ"ש בסי' צ"א ועוד דבודאי פגעו המים במים מקודם שהרי טבע הדגים ליפול בשולי הקערה והמים עליהם [עפ"ן סק"ל שכתב בשם הים"ם שמשים הנשמר בסוף פין בו כח לספלים ולהנליע ופ"ו מוכן ע"ם וגסמ"נ פ"ם בפשיטות] :

ה וגם אין להצריכם קליפה מטעם הדגים האחרונים שנאסרו שנגעו בקערה בבל הדגים והם רותחים ולחים רעב"פ קליפה וראי בעי במו שיש מי שאומר בן [ב"ד ופר"מ סק"ח] שהרי על זה אומר המתיר ואין חוזרין ואוסרין השאר שבמחבה אע"פ שנוגעים בהם חמים לפי שאיסור הנבלע ובו' אינו חוזר ונבלע ביבש כי אם ע"י בישול עכ"ל ולבאורה דבריו המוהין שהרי הם לחין ולא יבשין אמנם לענ"ד בוזנתו ברורה דה"ק שהרי הנגיעה בהם עתה היא בקערה שהוא כלי שני וזהו בוונתו אע"פ שהם חמים מ"מ אינה בישול בלומר שאין זה חום כלי ראשון ואפילו אם נאמר דרבר נוש אין הפרש בין ב"ר לב"ש מ"ט המים שבקערה ודאי הם כלי שני ולבן הדגים בעצמם המה ביבש במובן וזהו שדקדק לומר אינו חוזר ונבלע ביבש ועוד דבאן נרע מפי שהרי י"ל שהמים שהם בב"ש מקררים את הדגים ג"ב ולבן אפילו למאן דמ"ל דבדבר גוש גם ב"ש אסור מודה בבאן [מך עיקר כוונתו מנ"ל לפין מיסור בלוע יוצא בלוע רומב] :

ו ויש מפרשים דברי המור באופן אחר והיינו דדרך מבשלי דגים עם רומב לשפוך מקודם הרומב בלבד לבלי ואח"ב נומלים הדגים דאם יערו הרומב והדגים יחד לקערה השפך הרומב [לריסה] וזהו טעם האוסר דחיישינן שמא נשאר הדג טמא בצד ממה בסוף כשמתמעט הרומב ע"י עירוי ונשאר ברומב התחתון בעשרים או שלשים דגים ביחד עם המא ונאסרו כולן כיון שאין באן ששים והדגים שלמעלה מן הרומב אין מצטרפין לבימול כיון שהם חוץ לרומב ואח"ב כששפך

כל הדוסב ונשארו כל הדנים מעורבין בהכלי ראשון חוזרו אלו הדנים הנאסרין ואסרו כל הדנים בנגיעתן לכל הפחות כ"ק כדין חם בחם בכ"ד וחם לחם שהרי בולם נתערבו ונגעו אלו באלו והמתיר ס"ל כיון שהתערובת הוא לאחר שנשפך בל הרוסב א"כ נגיעתן זה כוח הוח בחם בחם יבש ביבש דאינו אוסר והגם שלחים הם מ"ם כיון דהוא רק איסור בלוע שבלעו מהדנ הטמא אין איסור יוצא מחתיכה להתיכה בלא רוסב כשאין האיסור מצר עצמו [כ"מ ורי"ב ופ"ח ופ"ח] ויש מהגדולים שאמר דדוקא כשעירה כל הרוסב אכל אם נשאר מעט רוסב נאסרו כל הדנים דהרוסב מוליך את האיסור מחתיכה לחתיכה [כ"ה וכ"מ בב"ך פ"ם] ודבר תימה הוא דא"כ ניחוש דבסוף העירוי מוליך הרוסב הנשאר את האיסור אלא ודאי דאין נאסרים אלא הדנים המונחים בתוך הרוסב בלבד [סר"ה פ"ם] אך רי"ל כוונת ריעה דאשונה כן הוא דבשנשאר מעט רוסב שלא עירוהו יכול להיות שכל הדנים נהפכו בהרוסב ע"י כפות ומזלנות בדרך בני אדם ום"ם נלע"ד העיקר כדעת שאין לאסור רק המונחים בהרוסב ואין לנו להחויק ריעותא:

ז והנה לפי' זה אם שפכו ביחד הרוסב עם הדנים נאסרים כולם כ"ק אף לדעת המתיר ולפי' הראשון א"צ כלום כמו שבארנו וכיון שדיעה ראשונה היא דעת רבותינו בעלי הש"ע וכם"ר תרצנו שיטתם מכל מה שהקשו עליהם ויש גם מגדולי אחרונים שנראה דסוברים כמותם [פ"ו סק"ל ופכרי"ם למשמע נ"כ שפוגר כן] וגם המהרש"ל סובר כן לכן נלע"ד שנוכל לסמוך עליהם לדינא ובפרט באיזה הפסד ודאי דאין להחמיר בזה:

ח ואם לא עירו הדנים מהקדרה אל הקערה אלא לקחו אותם בכף מהקדרה אל הקערה ואחר שלקחו כל הדנים שפכו כל הרוסב להתוך הקערה שכה הדנים כנהוג אצלנו יש מי שאומר דאם אין ק"ם דנים כולם אסורים ממעם דכיון דחיישינן שמא נשאר הטמא בשולי הקדרה וכשנשארה עם נ"ם מהדרים נאסרו דחסר אחת מששים וטעם המתיר הוא משום דאח"כ בהתערבם כולם ביחד נהבטלו ברוב וצריך שיהא עכ"פ ששים לבר אלו דנ"ט שביחר הם ק"ם [כרי"ף פק"ל] ולא נהירא לי שהרי גם הרוסב מצטרף לס' ולמה לי כולי האי וג"ל שבדרוק אמרו הקדמונים ך' ול' דבבה"ג ליכא ששים אבל ביותר מל' ודאי איכא ששים בציחוף המים ולכן לפ"ז אם יש בין הכל ס"א דנים מותרים ולפ"ז בשלקחום בכף הוה דיין כמו בעירו מהקדרה ורק הכף ודאי אסורה שוהי היתה בה הרג הטמא רוחחת והרוסב לא נאסר כלל שהרי כיוות הרוסב בשליבות ודאי יש ס' ואם נשפך אחר שלקחו הדנים ודאי מותר ואם נשפר עם הדנים ביחד נראה שהרוסב אסור כולו דנהי דהדנים האסורים נתבטלו ברוב והו רק ביבש ביבש אבל כלח בלח צריך ששים וא"כ מקצת הרוסב האסור בשנתערב עם כל הרוסב אסרו אבל אם מקום שפכו הרוסב ואח"כ הדנים פשיטא דמותר הרוסב שהרי בעה שפיכתו היה ששים [כנלע"ל]:

ט והנה המור לא הביא כלל ההיתר של רביט שמשון מטעם דאיסורא ברובא איתא אלא היתר מפני ביטול ברוב וזה לא שייך אלא בדנים קטנים שמבשלים כריבוי אבל לא בביצים וזהו דעת רבינו הב"י בסעיף א' שכתב המבשל ביצים הרבה בקליפתן לא יוציאם מהמים שנתבשלו בהם עד שיצטננו או יתן עליהם מים צוננים לצננם ואח"כ יוצאים משום דחיישינן שמא יפצא באחת מהן נפרוח וא"ב היה מוציא מהם קודם שיצטננו שמא היה נשאר אותה שיש בה האפרוח עם האחרונות והיהה אומרתן לפי שלא היה נשאר שם ששים לבטלו עכ"ל ולא כהב כלל דין דנים משום דס"ל כדעת המתיר כדנים מפני שהם בריבוי והאיסור בטל ברוב משא"כ ביצים שאין מבשלין בריבוי כל כך ואין רוב היתר לבטל את האיסור:

י ומטעם שלא הבכימו המור והש"ע להיתרו של רביט שמשון נראה דס"ל אדרבא כיון דאיסורא ברובא איתא א"כ כל דג שלוקחין מהקדרה עד מהצה נאסר דאיסורא ברובא איתא ונשאר עדיין האיסור בקדרה ואפילו אם יש ריבוי דנים כל כך שנם במחציתן יש ששים כנגד הטמא ולכן ממחצה ואילך נאמר דאיסורא ברובא איתא כלומר וכבר ניטלה הטמא והיא בין הרוב שניטלו מהקדרה הרי נם בזה נוכל לומר אדרבא דכל דג ודג שאנו מוציאין מהקדרה מסתמא היא מרובא מהדנים המהורים וכל זמן שיהיה שם בהקדרה נ' דנים נאמר דאוזינן בתר רובא ומאי חזית לומר איסורא ברובא איתא נאמר דכל ניטלת מרובא ניטלת ולכן אין ראיה מזבחים [ע"ל] משום דבבאן נוכל לומר רוב אחר כם"ש ועוד דבשם פירש"י דאין ההיתר על עצמם אלא על התערובת שאח"כ ע"ש [ועפר"ח שהקשה מהן לוכמים מצם נוכל מחכית של מרומה לצל הלינן ברובא ותירן שם חילוק בין פילפו לצל פילפו ובכלן הוה פילפו ומפרינן מרובא קל פרים ע"ם ובכרי"ף תירן למלינן בכל לחומרא ופ"ב מנילת לתין הרפיה מכרעת פ"ם ולמנ"ל נרחה לל"ק כלל דהם בחרומה יש רוב אחר לאחר לפרישין כל חכית שנפתחה בית מרובא והפיסור מפילת נפלר בהסתופות וכמ"ש בלן בכלנים ועוק]:

יא ורבינו הרם"א כתב על הך דכיצים שצריך להציחם עד שיצטננו ה"ל ואם לא עשה כן אלא עירה אוהן לקערה ונמצא אחת מהן מרפה יש אוסרין הכל דחיישינן שמא המרפה נשאר לבסוף ולא היה ס' בקדרה לבטל ונאמר מה שבקדרה וחוור ואומר כל מה שבקערה וכן בדנים קטנים שנמצא דג טמא בקערה ולא עירה בולם בפעם אחת אל תוך הקערה דאז יש לחוש שמא נשאר האיסור לבסוף ויש מתירין בכל ענין ולא מחזקינן איסור לומר דנשאר האיסור בלא ס' וכן עיקר ואפילו לדעת האוסרים אין לאסוד הבלים שנתבשלו בו דסעמידין הכלי על חזקתו עכ"ל [סע"ם כתב על וים מתירין ע"ל נקם

נסם י"פ ומינו כן דסמור כסם י"פ לפ המיר נביציס כמ"ם רק מקורו מרבינו שמשון שקוטע בכ"י כמו שהרמיס לפמ"כ] :

יד והנה הוא התיר גם בביצים ממעם דרבינו שמשון דהלינן דאיסורא כרובא איתא אלא שהשה כוונתו ממעם דלא מחזקינן איסור לומר דנשאר האיסור בלא ס' כלומר דלא מחזקינן איסור לומר שהאיסור נשאר מהאחרונים בהקדרה אלא אמרינן שבהחלת העירוי נפל האיסור ודבר גדול דיבר בזה. דהנה כבר בארנו דסכרת רבינו שמשון תמוה דמאי חזית לומר איסורא ברובא איתא נאמר דכל הניטלת מרובא ניטלת ולכן פירש כוונתו דוודאי ממעם זה אין להתיר מיהו עכ"פ ביון שיש רובא כנגד רובא הוי ספק ולכן מוקמינן כל ביצה בחזקת כשרות וממעם חזקה זו אנחנו נוטים להאי רובא דאיסורא ברובא איתא וכמו בכל ספק איסורא דאם יש לו חזקת היתר מעמירין אותו על חזקתו כמו בסי' נ' ובסי' פ"א נבי גבינות ואין להקשות לפ"ז למה בנשפך במין בשאינו מינו ואינו ירוע אם היה ס' דאוסרין התבשיל בסי' צ"ח ולא מוקמינן בחזקת היתר דשאני התם דהאיסור עדיין מעורב בהתבשיל וכשם שיש להההיתר חזקת היתר כמו כן יש להאיסור חזקת איסור והמה מעורבים יחד בטלה חזקת שניהם והוה ספיקא דאורייתא ואסור משא"כ כאן דכל ביצה וכל דג היא כפ"ע והאיסור ניטל משם וביצה זו ודג זה היה לו חזקת היתר אך עתה יש ספק אם נאסר מכליעת האיסור שפיר מוקמינן לחו אחזקתייהו ונדולי האחרונים הביאו דברין שבספרו תורת חמאת ושם כתב ממעם דדמי לנשפך והקשו עליו דבכאן הוה מין בשאינו מינו [עמ"ך סק"ח ופר"מ] אבל לפי מ"ש כאן ולפי ביאורנו א"ש הכל בס"ד [עמ"ך סס וט"ו סק"ל שהפריכו לחמות דבריו שכתם"ח ועפמ"ע בסס מנ"י שמתרץ דבריו ולפמ"ש ח"י לכל זה ורלימי בפליתי מסק"ח שהקשה בפמת למה לח נוקי לחזקה ובחב משום לעבע שהניס והביניס להחשיך בחילפא שליס מחזקה ע"ס ומהיסני שם בעזרן בפילפא ולפי מוחרים דיש שמים ומן על הערוי שקלינן ומרינן ומפ ענין ול"י ולדבריהו בחמת כוונת הרמ"ח כן הוח והדבריס לקוים למי שחמרן וכמ"ם לבוה מחורן הכל ולוק] :

טו וזה שכתב דהקדרה מותר לדברי הכל דמוקמינן אותה על חזקתה הסבימו האחרונים דאינה מותרת רק ער אחר מעל"ע [ס"ך סק"כ] ובוודאי כן הוא שהרי לדברי האוסר איזה הפרש יש בין המאכל להכלי אלא משום דלאחר מעל"ע נמ"ל ובזה גם האוסר מודה דמעמידין אותה על חזקתה ומזה נ"ב ראיה למה שכתבנו דטעם המתיר הוא נ"כ משום חזקה ועוד נ"ל דאפילו לדברי האוסר בכיצים אינו אלא בביצת אפרוח אבל ביצה שהיה בה דם הכל מודים דאין חשש בזה כיון דדם ביצים הוה דרבנן ולכן לא כתבו רק ביצה שיש בה אפרוח ויש מחמירים אפילו בביצת דם [ע"ז סק"ה בסס ופ"ו] אכל מדברי הש"ע וכן מדברי הסמ"ג שהובא בב"י לא משמע כן מדלא הזכירו רק אפרוח [ובכלל הענין כל דברי המפרשים בסי' זה שבוכים ולא נתנברו יפה ועפמ"ג ולזינה נרחם עיקר להרמ"ם שכתי גם הכ"י נרחה שלא חסם רק לכחחלה מדלא כתב לחם לא ניענש חשוב שלא כתב לא יוליחם מפמיס לומר לכחחלה ופמ"ם הט"ו סק"ח בסס הח"ם ע"ש] :

יד כבר נתבאר בסי' ק"ד דדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם בנמלים ווובובים וכיוצא בהם אם נמחו לתוך התבשיל ויש רוב היהר מותר ע"ש וכ"ש שאין פליטתן אוסרת לפיבך נמלה או זבוב וכיוצא בהם שנמצא בהבשיל זורקן והתבשיל מותר שאין פליטת דברים אלו הפגומים אוסרים ואף שיש חולקין וס"ל דפליטת זבוב אוסרת וצריך ס' וכן משמע לבאורה בטור ע"ש מ"ש דברי המקילין עיקר וכן המנהג פשוט ואין לשנות המנהג וי"א דבחלא ושיכרא לכ"ע אוסר עד ס' [ס"ך סק"י] וראיה מעכבר דסי' ק"ד וכמרומה שגם כאלו אין המנהג כן ואיזה ראיה היא מעכבר ואין מרמין זל"ז וכן משמע בהורת הבית בית ד' סוף שאר א' ע"ש ויש בני אדם שכשמוצאין זבוב בכום או בתבשיל זורקין כל מה שבכום וכל התבשיל לחוץ ומשמע בגמ' סוף

גיטין שאין ראוי לנהוג כן ע"ש היטב :

טז ואם לקח עם הכף מן הקדרה דג טמא או שאר איסור שאינו פגום אסור להחזיר הכף לקדרה שהרי בלעה הכף מהאיסור ואף שיש בכף ס' נגד האיסור אסורה הכף דאין משערין בבלים בששים משום דלא ידעינן אם הבליעה מפעפעת בכל הכלי כמ"ש בסי' צ"ב ולכן אם החזירו צריך ששים בתבשיל נגד האיסור שהיה בכף ולא נגר הכף ולא אמרינן חנ"נ בכלי אמנם בסי' צ"ח נתבארו פרטי דינים בזה ע"ש ונגד האיסור צריך ס' אף אם השליך האיסור לחוץ ואין לשאול פשיטא שצריך ס' נגד האיסור שהרי האיסור היה מקורם בהקדרה רי"ל דמשכחת לה שאח"כ לקחו מהתבשיל ונפחת או שהחבו לקדרה אחרת ואם היה מעט תבשיל עם האיסור בכף והוחזר לקדרה צריך ס' גם נגד מעט התבשיל דהרי נעשה נבלה בכף ואע"ג דהכף היא כלי שני מ"מ אנו מחזירין הכף בכ"ר מאחר שהוציאה עתה מהקדרה רותחת חשבינן לה בכ"ד לחומרא [ס"ך סק"ז] ובסי' צ"ב סעיף ב' בארנו עוד בזה ע"ש ויש מי שאומד דבכה"ג צריך לשער ס' נגד כל הכף משום דלא ידעינן כמה בלעה הכף ביון שהחזירה עם מעט התבשיל להקדרה וא"ב כל מה שבלעה נעשה נבלה בכף אמנם י"ל דכוה לא ראו להחמיר כל כך באיסור בלוע [עמ"ך סק"ו שפסק כן לעניך ס' נגד הכף מפום לנ"ן ידעינן כמה בלע ולכפוכה לעניו תמוסיס כמ"ם בנפס"ע על הרז"ח ע"ם פך כוונתו להבלוע בפחזרתה להקדרה וכן נרחה שתפס הח"ל בכוונת הפמ"ך ע"ם סק"ו ולוק]

סימן קח דין ריחא אם אוסר אם לאו ובו כ"ה סעיפים:

א נדין ריח מדבר האיסור אם אוסר את ההיתר רבתה המחלוקת בין רבותינו הראשונים במו שנבאר בס"ד והמתבאר לי מירושלמי תרומות פ"י הל' ב' דאפילו מאן דס"ל ריחא לאו מילתא הוא מ"מ אם הדבר המותר היה מונח ממש על הדבר האסור שיש בו ריח היו מדובקין זל"ז לכ"ע אוסר דאמרינן שם דאמר ר' יוחנן כשהיינו למדין תורה וכו' היינו מניחין העונות שלנו על מוריים והיינו טועמין בו מעם מוריים ומקשה הירושלמי על מאן דמתיר בריח ומתרץ מהלומין היו בלוטר שהיו נדבקות אל המוריים וכ"ע מודים בכה"נ ע"ש הרי מפורש רבשנדבקין זל"ז ודאי קיי"ל דריחא מילתא היא ואוסר:

ב עוד נלע"ד לרייק ממשנה דמכשירין [פ"נ מ"נ] דפירות הנתון כחבית והניחו החבית במשקין שואבין הפירות נוף המשקה ולא הריח בלבד ולכן אם המשקין היו אסורים אוסרין את הפירות דהבי תנן התם חבית שהיא מלאה פירות ונתונה לתוך המשקין או מלאה משקין ונתונה לתוך הפירות ושאבו בל ששאבו בכי יותן באיזה משקין אמרו במים ובין ובחומץ ושאר בל המשקין מהורין ע"ש הרי מפורש דפירות שואבין המשק של נ' משקין אלו ומרלא פלינ שום תנא בזה בדפליני לקמן באותו פרק בהרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין דפלונתא זו היא נ"ב בפ"י דתרומות נבי ריחא אלמא דדינא דהכשר ודינא דריחא בגוונא חדא הם וכי היכי דפליגי בריחא ה"נ פליגי בדין הכשר ומדלא פליגי במשנה זו ש"מ דבבאן: כולהו מודו לענין השכר וממילא דנם מודים לענין ריחא [וגם בירושלמי שם מביא משנה זו על כן דינא דריחא ע"ש וכפ"מ] ומסיים שם במשנה דקטניות אין מבטן לשאוב ויש להסתפק בשארי דברים לבד פירות אם דומים לפירות או לקטניות ואין הברע בזה [ע"ש נתוי"ט שכתב דרק בפירות ופס"מ בירושלמי שם מוכח עליו ע"ש ודוק]:

ג מציינו בנמ' כמה מיני ריחות בפסחים [ע"ו:] יש פלונתא בבשר שחושה שמן שצלאו עם בשר נבלה בחוש דחד אוסר משום דמפטמי מהדדי בלוטר לא מיבעיא אם הנבלה שמינה והשחושה כחושה דודאי השחושה מושך ריח הנבלה אלא אפילו להיפך אמרינן נ"כ דהשחושה מפטם לה לנבילה והדר השחושה ומושכת ריח מהנבלה וחד מתיר משום דריחא לאו מילתא היא ואף בנבלה שמנה ליה לן בה כמבואר שם עוד איתא שם רפת שאפאה עם צלי בתנור אסור לאוכלה בכותח וכן דג שצלאוה עם בשר בתנור אחד אסרוה למיבל בכותחא משום דבכותח יש חלב ונתבאר זה בס' צ"ז ע"ש [ועיעין בכנסת מכאני ובניס פין בכנסת בריח]:

ד ופסק רש"י שם וכן הרי"ף בפ"ק דחולין והרמב"ם פמ"ו ממאכ"א דהלכה כמאן דמתיר וריחא לאו מילתא היא והביאו ראיה מדק דהשובר [ס"ה:] דפליגי אביי ורבא אם מותר להריח ריח יי"נ והיינו לעשות נקב במנופת חבית "נ להריח מתוכו דרבא מתיר והלכה כמותו דריחא לאו מילתא היא ורבא הביא ראיה ממשנה דתרומות פ"י בתנור שהמיקה בכמון של תרומה ואפה בו הפת מותר הפת לפי שאין בה מעם כמון אלא ריח כמון וריחא לאו מילתא היא וזה שאמרו הפת שאפאה עם צלי לאוכלה בכותח זכן הדג כמ"ש זהו מפני שיכול לאוכלה בלא בותח דלכתחלה ודאי חיישינן לריח שהרי הפלונתא בפסחים שם הוא רק בדיעבר כשצלאו בשר שחושה עם בשר נבלה אבל לכתחלה ודאי אסור ואע"נ רבירושלמי דתרומות פ"י [פ"נ] איתא פלונתא זו והמתיר מתיר אפילו לכתחלה והבי איתא שם מדו לצלות שני שפודין אחד של בשר שחושה ואחד של בשר נבלה בתנור אחד דב אסר ולוי אמר מותר מתניתא פליגא על דב וכו' ע"ש לא חשו לה דבוהיינו משום דכנמ' דילן משמע דרק בריעבד מותר וזהו שכתב הרמב"ם שם אין צולין בשר שחושה עם בשר נבלה וכו' ואע"פ שאין נוענין זה בזה ואם צלאן ה"ז מותר ואפילו היתה האסורה שמינה ורבה וכו' עכ"ל [תהו מכהב מרי"ף סי נפעם הפיסור נפסל ספת נכוותה משום דמ"ל מ"ם פנ"ם כיון ש"יכול לאכול בנ"ם זה מין כוונתו ממש לדמי"ל מ"ם פנ"ם כמין זה וכמ"ש הפו"ס סי' נ"ם פות ד' ח"ל ודומה קנת לדמי"ל מ"ם וכו' ס"ם ומתוך קוטית פרי"ן והנמ"ר סם ום' בחפ"ם]:

ה והרי"ף ז"ל אסברה לה במעמא דודאי ריח אין בת נדי נתינת טעם דמשהו בעלמא הוא ומאן דאוסר בריח ס"ל באמת דמין במיטו במשהו וכיון דאנן לא קיי"ל בן ממילא דריחא לאו מילתא היא אבל לרש"י ז"ל א"א לומר טעם זה שהרי הוא פסק נ"כ דמין במיטו במשהו בפ"ש בסי' צ"ח ועכ"ז ס"ל דריחא לאו מילתא היא ויראה לי דרש"י ס"ל דריח אין בו אפילו משהו וראיה לזה משבת [ס"כ] דאמרינן שם המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פמור אף על הכלי מפני שהכלי מפילה לו ואיתא שם דאם הוציא בלי שנקלט בה ריח טוב חייב על הכלי ומפרש בנמ' המעם דריח לא מקרי שום ממשות ואין בזה אף פחות מכשיעור ע"ש:

ו עוד הביאו בנמ' שם משנה דתרומות הרודה פת חמה מן התנור ע"פ חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ור' יהודה מהיר ור' יוסי מהיר בשל חמין ואוסר בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות לתוכו נוף היין ואין זה ריח אלא מעם ומפרש בנמ' שם [פליגי לפני] דבפת חמה וחבית פתוחה והניח הפת כנגר הנקב ודאי לכ"ע אסור ובפת צוננת וחבית סתומה לכ"ע מותר והפלונתא היא בפת חמה וחבית סתומה או בפת צוננת וחבית

פתוחה ע"ש וכתב הרי"ף שם דגם סוגיא זו נדחית למאן דס"ל ריחא לאו מילתא היא וזהו דעת הרמב"ם בפרק הל' תרומות שכתב הרומה פת חמה ונתנה ע"פ חבית יין של תרומה אם היתה פת חטים ה"ז מותרת ושל שעורים אסורות מפני ששואבות עכ"ל ובחבית פתוחה מיירי והגיחה בנגד הנקב [ומהיכי על סל"מ סס סקקזה מכך כונף ומיכן כסס הכ"י קולקם ע"ם וכף סרי"ף כתב מסורם כן נסנס"ג ולע לניכוסנלמי מיתף לפת חמה לניכוף קחני סע"ם סססכנל על פת חסה מלחם סריש וכ"ם נוכן ע"ם ופנוהינו נף חסו לה חסוס לכם"ם שלנו נף מסמע כן ודוק] :

ז אבל רבינו תם וכל רבותינו בעלי התוס' והרא"ש והטור לא ס"ל כן וחלקו הך דריחא לכמה פרטים ובודאי רבריח דפיטום כמו בשר שחוטה ובשר נבלה קיי"ל כמאן דאוסר אף בדיעבד משום דריח חזק הוא והוי כמבושו של איסור דבשר שמן נותן ריח חזק ולבן גם הפת הנאפה עמו או הרג הנצלית עמו קולטים הריח ולבן אסרום לאכול בכותח אבל להדיח ריח היין שהריח נכנס לנופו ומזיקו אין זה איסור וקיי"ל כמאן דמתיר ובן בהסיק בכמון של הרומה ואפה בו הפת לא חיישינן לה ולאו מילתא היא ובן פת חמה להניחה על חבית פתוחה לכ"ע אסור משום דריח חזק הוא ומשמע דאפילו בשל חטים אסור וראיה לשיטה זו מרלא הביא הש"ם בפסחים שם בעניינ דבשר נבלה הגך ענייגא דהשוכר ש"מ דאינן שייכין ול"ז וריח פיטום שאני ואינו כהנאה בעלמא אלא כאכילה ממש [תום' סס] :

ח ויש מראשונים שהוסיפו לומר דבריח של דבר חריף בין שהאיסוד חריף ובין שההיתר חריף וכ"ש כששניהם חריפים דודאי אסור [מרלכי פגס"ג ולפיימו מכמון לסוף חריף ולמי מגיי מסוס לנסרף ובנף"ס סיס מסור ע"ם וגע"ג לפגיי סוף לקמס: לפ ומגן קיי"ל כרבף וכן פקסה הסר"ם פק"ח ועכרו"ם פק"ו מסנס המעיין נסור"ם סס סוף כ"ם ילפס סמלך פסכרף סומר כן ע"ם לניכין נגליס פגלי"ו עם נגלם ומולי וסו יותר חריף מכמון ופ"ם רפיים רבף מכמון ודוק] :

ט כל הגרולים הסכימו דאפילו לשיטת האוסרים בבשר שחוטה ובשר נבלה שצלאו יחד וכן לשיטת המתירים מיהו לכתחלה אסור כמו שנתבאר זהו הכל בשאחד מהם שמן אבל בשניהם כחושים מותר אף לכתחלה [ע"ז וס"ך סק"פ וסר"ח וכרו"ם ע"ם] ולענ"ד לא נראה כן מלשון הרמב"ם שם שכתב אין צולין בשר שחוטה עם בשר נבלה וכו' ואם צלאן ה"ז מותר ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה וכו' עכ"ל הרי דלענין לכתחלה לא הזכיר כלל כחוש ושמן וכן בירושלמי שהבאנו אומר סתם מהו לצלות בשר שחוטה עם בשר נבלה ולא הזכיר כלל כחוש ושמן וגם מפסחים שם משמע להדיא כן שהרי הקשה הש"ם על מי שאוסר מהא דתניא אין צולין שני פסחים כאחד כדי שלא יתערבו הנופין זה בזה ויאכלו חמפסח שלא למנויו ולדברי האוסר הא גם בלא זה אסור מפני שזה בולע מזח ע"י הריח ונדחק הש"ם למצא תירוצים ע"ש ואם כדברי רבותינו אין כאן קושיא כלל דאיצטריך להיכא דשניהם כהושים אלא ודאי דגם בבה"נ אסור לכתחלה והאי דמפרש הש"ם שם למאן דאסר אפילו בשר שחושה שמן ובשר נבלה כחוש ע"ש זהו לענין ריעבר דבבה"נ גם בדיעבד אסור וכשניהם כחושים מותר בדיעבר אבל לכתחלה גם בשניהם כחושים אסור וכן משמע בשערי דורא סי' ל"ה שכתב בזה"ל אבל כיני בשר דמפממא מורה דלכתחלה מיהא אסור ע"ש שלא הזכיר כחוש ושמן :

י וכתבו הפוסקים דאפילו להמחמירים דווקא בתנור קיזן אבל בתנור גרול שמחזקת י"ב עשרונים לחם וכל עשרון הוא שיעור חלה ולפ"ז אצלנו שחושבין שיעור חלה ג' ליטרות קמח י"ב עשרונים הם ל"ו ליטרות קמח ונוסף לזה תהיה התנור פתוחה מן הצר אין להחמיר אף לכתחלה בריח מפני שיש בה אויר רחב ונם הוא פתוח מן הצד ולא יקלוט הריח מן האיסור על ההיתר דדווקא בימי חז"ל שהתנורים שלהם היו קטנים ופתחם למעלה אסרינן לצלות כשרח וטרפה או בשר וחלב באחר אבל לא בתנורים שלנו שחם גרולות ופתחן מן הצד ויש שאמרו דנם י"ב עשרונים א"צ אלא כל שהוא בתנור שלנו אין בו איסור [ב"י בסי' ג"ז בסס רנב"ם] :

יא אמנם י"א להיפך דאפילו מאן דס"ל ריחא לאו מילתא היא זהו דק בתנורים שלהם שפיהם למעלה דיוצא הריח דרך פיו למעלה אבל תנורים שלנו שלמעלה הם סתומים והפתח הוא מן הצד לכ"ע אוסר הריח דבין שפיהם מן הצד מחזיק הריח ומפטם מן האיסור אל ההיתר והנה רבינו הב"י בסי' צ"ז בספרו הגדול דחה דבר זה בשתי ידים אבל יש שקיימו סברא זו שכ"כ בשערי דורא [סל"ה] וכתבו שרבו של רנם"ה פסק כן [ב"ח] ובודאי שיש לחוש לזה אבל העיקר כסברא הראשונה שכתבוה רבותינו בעלי התוס' והרא"ש והרשב"א והמרדכי [ונף כונסף לעם זו נס"ע כלנ] :

יב דבר מוסכם מכל הפוסקים דחשש ריח אינו אלא בצלי על השפוד בשצולין האיסור סמוך להיתר והשפודין לא רחוקין זה מזה והתנור קטן בזה יש מחלוקת אבל בשצלו או בשלו בקדרה זה לעצמו וזה לעצמו אפילו הקדרות אינן מבוסות למעלה ואפילו בתנור קטן ופיו סתום מותר כן פסק רבינו בסעיף ב' וכתב על זה רבינו הרמ"א דדווקא שהתנור פתוח קצת אבל אם הוא סתום מכל הצדדים כדרך שמטמינים החמין לצורך שבת אסור ואפילו בריעבר יש מחמירין ואוסרין אם האיסור והחיתר מנולה ובמקום הפ"מ יש להקל עכ"ל ביאור דבריו דאמת הוא דנם בפיו סתום מותר אך בתנאי שלא תהא סתימה בפתימת חמין לשבת שסותמין כל סדק קטן ונדול אלא היא סתומה ום"ם יש נקבים קטנים מן הצד דאז מותר אפילו לבתחלה גם בשאין הקדרה מבוסה למעלה אבל בלא זה צריך ביסוי להקדרת ולבן יש ליזהר בשבת בשמטמינים הצאלינ"ם ושוקין

ושורקין פי התנור וגם ארובת העשן סתומה אם מעמידים בתנור חלב או מאכלי חמאה צריך לכסות אותם או לכסות פיות הקדרות של בשר [ומיהו בליפצנד סיין למסור וכברט נקטי סגי ליפ"מ ופ"ך סקי"ס] וכשהמעלה עשן פתוח פשיטא דמותר אף לכתחלה:

יג וכן אפילו אם אפו פשטידע"ם בשרה וטרפה בתנור אחד ושלא בכלי אלא על קרקע התנור ובתנור קטן וסתומה או שני פשטידע"ם אחד של בשר ואחר של חלב בכה"נ על קרקע התנור אם אחד מהם מכוסה בקערה או בכיצק וכיוצא בו מותר ואף גם לכתחלה מותר אפילו בתנור קטן ופיו סתום וכהב רבינו הרמ"א בסעיף א' על דין זה דנוהגין להחמיר לכתחלה אף בתנור גדול ובריעבר להקל אף בתנור קטן עכ"ל ושעם ההומרא לכתחלה נ"ל דלאו משום ריח אלא דכיון דשניהם הם על רצפת התנור יש לחוש שיזוב מזה לזה וכבר נתבאר בסי' צ": שאין לאפיה שום פת עם פשטיד"א או פלאדי"ן בתנור אחד מחשש זה ע"ש:

יד ואם אפה בתנור פת עם בשר צלי על השפוד אין לאכול הפת עם חלב כשיש לו פת אחר וכן אם אפו פת עם צלי של איסור על השפוד אין לאכול אותו פת אם יכול להשיג פת אחר דכל זה מקרי לכתחלה אבל אפילו בתנור גדול ופיו פתוח יש לאסור לכתחלה אבל אם אין לו פה אחר בריוח מותר כשניהם אפילו בתנור קטן וסתום דזה מקרי לענין זה ריעבר כן פסק רבינו הרמ"א וזהו ע"פ שיטת הסוברים דריחא לאו מילתא היא אבל אם ריחא מילתא גם בריעבר אסור בתנור קטן ופיו סתום ולזה הוסיף בלשונו עוד וכתב רי"א דאין מהירין ריחא אפילו בריעבר אא"כ התנור פתוח קצה מן הצד או למעלה כמקום שהעשן יוצא וכמקום הפסר אין להחמיר בריעבר אפילו סתום לנמרי עכ"ל בלומר דכשאינו פתוח כלל חיישינן לשיטת הסוברים דריחא מילתא היא ואסור גם בריעבר ורק במקום הפ"מ אנו סומכין על רש"י והרי"ף והרמב"ם [כנלע"ל ניסור לנרי הרמ"ם נסעיף ג' ס"ס]:

טו עוד כתב דאם האיסור דבר חריף וכ"ש אם ההיתר דבר חריף ריחא מילתא היא ואפילו בריעבר אסור אם שניהם מגולים אבל אם אחד מהם מכוסה אפילו בכצק כעלמא מותר עכ"ל ביאור דבריו דאע"ג דלעיקרא דדינא אנו סוברים דריחא לאו מילתא היא מ"מ בדבר חריף אנו חוששין לומר דריחא מילתא היא ואע"ג דבסעיף ח' כתבנו דדין זה אינו עולה יפה לפי סוגיא הש"ס מ"מ כיון דיש סוברים כן ויש סוברים בעיקר הדין דריחא מילתא היא לכן יש לאסור גם בריעבר בדבר חריף כששניהם מגולים אבל אם אחד מהם מכוסה אף כשההיתר מכוסה בכצק הכצק מפסיק ואין כאן דין ריח כלל ואפילו לכתחלה מותר [ז"ס וכ"ם פסיתר לנר מריף כוונתו אם גם פסיתר לנר מריף ודוק]:

טז דבר פשוט הוא דדבר שנעשה לריח ונתנו בתנור ברי שיתן ריח אפילו בתנור גדול ופיו פתוח אמרינן ריחא מילתא היא [ז"ך סק"ס] ולכן אם נתנו לריח שיכנס אל הפת שבתנור וכריח יש בשר אסור לאכול אותו הפת עם חלב וכן להיפך וכ"ש אם היה דבר איסור בדריח שאסור לאכול אותו פת כלל ואפילו אין לו פת אחר כשאין מכנה ברכר דכיון שעשאו בכוונה לריח ודאי מילתא היא בכל ענין:

יז עור בחב אם אפו או צלו איסור והיתר תחת מחבת אחת מנולין אסור אפילו כדיעבר וה"ה אם אפו בבה"ג פה עם בשר אסור לאכלו בחלב אבל בזה אחד זה אין לחוש אא"כ הויע המחבת משניהם דאז אסור אפילו כזה אחר זה אם היו שניהם מנולין דהיי בכיסוי של קדרה עכ"ל ביאור הדברים דיש שמעמידין מחבת שיש לה רגלים נבוהים שקורין מרפיר"א ותחתית צולין ואופין ונמצא דכל שתחת המחבת מנינה עליהן וי"א דזהו כדינו של תנור קטן שביתי חכמי הגמ' וחלוי בפלוגתא אם ריחא מילתא היא אם לאו וא"כ לפי מאי דס"ל העיקר לדינא דלאו מילתא היא גם כאן מותר בדיעבר [עכ"י נסס תוס' ותוק] אמנם דעה האו"ה והשערים והתה"ר דזה נרע מתנור ובזה לכ"ע ריחא מילתא היא ואפילו בדיעבר אסור ואפילו אפו פת עם בשר אסור לאכלו בחלב ויש מי שאומר דזהו בפת מועט אבל בפת מרובה אסור לאכול כלל אפילו עם בשר כדי שלא יבא לאכול בחלב וכמ"ש בסי' צ"ז [ז"ך סק"ס] ולענ"ד אינו כן דאף שבאמת השערים סוברים כן וכמ"ש בספרו ד"מ בסי' זה ע"ש מ"מ מדקדוק לשונו בכאן נראה להדיא שכזה לא רצה להחמיר כל כך דאל"כ הי"ל לפרש ובאמת זהו תומרא יתירה שהרי לרעת התוס' היא כתנור וא"כ למה נחמיר כל כך לאסרו לנמרי ודיו שלא נאכלנו בחלב [וכ"כ בסר"ח סק"י ומנ"י פסמ"נ נסס]:

יח וזה שכתב רבזה אחד זה אין לחוש אא"כ הויע המחבת וכו' ביאור הדברים שאפה פשטיד"א של בשר בבירה החת המחבה ואח"כ אפה באותו מקום מטש פלאדי"ן של חלב ועל קרקע הבירה בעצמה ואין איסור בזה מאחר דלא נשאר שמנונית על מקום שהונח הפשטיד"א ואי משום ריח הפשטיד"א שנקלט באותו מקום לא מצינו פיסום של ריח בכלי שיחזור ויפסם את האוכל אמנם אם המחבת מויע משניהם דין המחבת כדין כיסוי קדרה שכבסי' צ"נ שהרי גם המחבת הוא בכיסוי והויעה נוטפת על הפלאדין ולכן אם אין ששים בנגד מקום המחבת שעל הפשטיד"א אסור הפלאדין וכן הדין באיסור והיתר כשאפה ההיתר אחר האיסור תחת המחבת ופשוט הוא שאם אחת מהם מכוסה בכלי אין כאן איסור דאין הויעה עולה מהמאכל עצמו:

יט י"א דאפילו למאן דס"ל ריחא מילתא היא ואסר גם בדיעבר הייט דווקא כדליכא ס' מן ההיתר נגד האיסור אבל בראיכא ס' מן ההיתר מותר וכל מה שנמצא בתנור מצטרף לששים לבטלו להאיסור אמנם

אין להזהרות כן רק לצורך הפסר גדול אבל בלא זה מה שייך ששים לריח רמי יודע אנה הלך הריח אם לכולם אם למקצתם וצריך בכל חתיכה ס' אלא שבמקום הפסר יש לרמות למה שיתבאר בסי' קי"א דכל מה שנכנם בספק מצטרף לבטל ולכן כשם שבשם פסק רבינו הרמ"א דרק לצורך הפסר יש לנהוג כן ע"ש וה"ה בכאן [וכזה מהנתריס דברי רמ"ם שכתבן וע' בפגר"ם סק"ט שכתב כן ע"ש]:

ב י"א ראיסור האוסר במשהו כגון חמץ בפסח ריחא מולתא ואוסר אפילו בריעבר אם התנור קטן והוא סתום והאיסור והחיתר מגולין תוך התנור וסייג למברא או מדברי הרי"ף שהבאנו בסעיף ה' דריחא הוה משהו וכיון דחמץ בפסח הוה במשהו ממילא דגם ריח אסור וי"א דאין חילוק והביאו ראיה ממקדש שהיו אופין בהתנור אחר לחמי תודה שיש בהם חמץ ומצה [ע' מרדכי שכ"ם] אך לפי מ"ש אין ראיה דמן התורה גם חמץ בטל בששים ואפילו מדרבנן לא אסרו במשהו רק בפסח בשום חומרא דפסח ועוד דהתנור במקדש היתה נדולה ומ"ם כתב דבינו הרמ"א דבמקום הפסר יש לסמוך אדברי המקילין דבאמת הרבה פוסקים ס"ל דבפת לא שייך ריחא [עט"ז סקמ"ו] ובא"ח סי' תמ"ו נתבאר עוד בזה ויש מי שכתב דבסתום לנמרי אין להקל אבל בפתוח קצת יש להקל [מנ"א סס סק"ל] ובסי' קי"ח יהבאר אם מותר להעמיד בתנור שתי קדרות זו אצל זו בשר וטרפה או בשר וחלב או לצלות זה אצל זה ע"ש:

בא אם יש שמנונית של איסור על המרד"א שקורין פאל"א ובלשוננו לאפים"א אסור ליתן עליה היתר כל היום ולא מתני בה הגעלה ולא קליפה בכלי אומנות ואפילו הגעלה אחר הקליפה לא מהני משום דמרדא הוה כתשמיש שע"י האור דצריך דווקא ליבון אמנם בשאינה בת יומא ואין לו אחרת מותר להשתמש בה ולאכול הפת אך והו דווקא כשהנחתום הוא בותי ובמקום שאוכלין פת נחתום והוא לא ישמע לנו להשיג אחרה כשהישראל לא יתן לו טובה כשלו אבל ישראל האופה אסור לו לכתחלה להשתמש נם באינה בת יומא כבכל הכלים שנזרו על אינן בני יומן [ס"ז סק"ח ופר"ח] ואם עבר והוציא פת במרדא בה יומא שיש עליה שמנונית של איסור נראה דהפת הראשון אסור והשאר מותר דהראשון קלט השומן ובן הדין בשומן של בשר לחלב או להיפך [יב"ע נח"ל סקט"ו] ואם נתערב הראשון בהם בטל ברוב אפילו הפת הוא חתיכה הראויה להתכבד כיון שאין איסורו מחמת עצמו וכמ"ש בסי' ק"א [סס] ובא"ח סי' תנ"א מתבאר במרדא של חמץ כשאפו בה מצה מה דינו ע"ש:

בב כבר כתבנו בסעיף ו' דדעת הרי"ף והרמב"ם ברורה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של י"נ דמותר לבר בשעורים ואע"נ דבנמ' אמרו דבפת חמה וחבית פתוחה לב"ע אסור נם בשל חטין זהו למאן דס"ל ריחא מילתא היא אבל למאן דס"ל ריחא לאו מילתא היא אינו כן וכיון שהם פסקו בריחא להיתר פסקו בזה נ"כ להיתר ולכן המור שפסק ריחא מילתא היא פסק בזה ג"כ לחומרא וו"ל המור פת חמה שמונחה על נבי חבית פתוחה של י"נ אסור לפי שקולטת הריח הרבה אבל אם הפה צוננת אפילו החבית פתוחה או פת חמה וחבית סתומה מותר עכ"ל ולא חילק כין חמים לשעורים ואף בחמים אסור [ופסק כר' יסודה ולא כר' יוסי דס"ל דרק ר' יהודה ס"ל ריחא לאו מילתא דר' יוסי מדקאמר מפני שהשעורים שומנות מוכח דאסר ג"כ בריחא ורק דס"ל דשעורים שומנות ולא חמים ובכא קיי"ל כרבנן דר מא לאו מילתא ורק דברי ר"ל שאמר בפת חמה וחבית פתוחה דכ"ע לא פליגי לאסור זה לא לחי מסלכה ועב"י וכ"ה ופרי"ח וזוק]:

בג ודברי רבינו הב"י בסעיף ד' תמוהים בענין זה שכתב פת חמה שמונחת על נבי חבית פתוחה של י"נ אסורה ודווקא אם מונחת נגר המגופה אבל אם הפת צוננת אפילו אם החבית פתוחה או פת חמה וחבית סתומה מותר ואם היה פת שעורים אסור אם הפת חמה אפילו חבית סתומה עכ"ל והרי איהו פסק בסעיף א' כהרי"ף והרמב"ם דריחא לאו מילתא היא ובבר תמהו עליו הנדולים [פר"ח וכרו"ם] וצ"ל דמימרא זו כיון דאיתמרא בנמ' מתמא דחמה ופתוחה אסור וצוננת וסתומה מותר וחמה וסתומה וצוננת ופתוחה מחלוקת דר"ם ור"י ור' יוסי ומאן דאמר מימרא זו לא תלי לה בפלוגתא דריחא ש"ם דרכ"ע היא ולכן פסק כמימרא זו ובפלוגתא דהנאי פסק כר' יוסי דהלכה כמותו נגד ר"ם ור"י [ונהטורו בגדול תפס דגם הטור סובר כן ם"ם וזוק]:

בד מותר לשאוף בפיו ריח י"נ דרך נקב שבחבית לידע אם הוא טוב ובזה כ"ע מודים אפילו למי שפוסק ריחא מילתא היא מ"ם בזה פוסק כמאן דס"ל בנמ' דהא לאו מילתא היא משור דריח היין חוק ונכנם בנוף ומוציקו ואין כאן הנאה [תוס' סס] ואינו מהכוין להנאה ובודאי אם כוונתו ליהנות בריח אסור וכן ג"כ אסור לטעום היי"נ אע"פ שאינו בולעו וכן אסור ללוחכו בלשונו וכן אסור לזלף י"נ מפני שאסור בהנאה אבל מותר לזלף סהם יינם שהרי מותר בהנאה:

בה שק של פלפלין וונגביל שקורין איננבע"ר שמשימין בקנקני י"נ מותר להריח בהם כפני שאין היין נותן בהם כח וארבא הם נותנין כח ביין ובשביל זה משימין אותן ביין כדי שהם יהנו כח בהיין ולא היין בהם ום"ם לבשמים דהבדלה אסור משום דמאים לדבר מצוה וכן אם נותנים אותם ביין שיקבלו הם טעם היין אסור להריח בהם וכן בשמים של כוכבים ושל כלאי הכרם ועדלה אסור להריח בהם מפני שהם איסורי הנאה ואפילו למאן דס"ל ריחא לאו מילתא ם"ם ברבר העשוי להריח ודאי ריחא מילתא ולכן אם הדבר הזה הוא מאיסורי אבילה ולא מאיסורי הנאה מותר להריח

בו אבל בשהם מאיסורי הנאה אסור להריח בו [ם"ך סקכ"ו] ובעשב מעלה עשן שקורין טאבא"ק אם נתנו בו ריח מאיסורי הנאה אסור להריחו ולעשן בו אבל מסתם יינם מותר :

סימן קט דין יבש ביבש שנתערב ואינם חתר"ל. ובו כ"ח סעיפים :

א כבר נתבאר בסי' צ"ח סעיף כ"ו דיבש ביבש מן התורה בטל ברוב ולא בעינן פי שנים בהיתר אלא אם רק ההיתר רבה יותר טעם בטל האיסור בו ואין חילוק מן התורה בין מין במינו לשאינו מינו ויש חולקין בזה ע"ש ונם לח בלח מין במינו מן התורה בטל ברוב ולפי פשטיות הש"ם דמנחות [כ"כ:] יליפינן זה מדם הפר והשעיר דאין מבטלין זא"ז מפני שעולין למזבח הא בלא"ה כיון שהן מין במינו בטל דם השעיר המועט בדם הפר המרובה וכ"כ בסמ"ג לאוין קל"ח וכ"כ הרשב"א בתה"כ ע"ש בסעיף כ"ח :

ב אך רש"י ותום' והרא"ש כתבו דילפינן זה מאחרי רבים להטות והרא"ש הוסיף לומר דהאיסור נהפך להיות היתר ודקדקנו שם איזה ענין הוא לאחרי רבים להטות דשם אנו תולין לומר שזהו מהרוב אבל שתתבטל האיסור ושיתהפך להיות היתר מנ"ל ובארנו שם בסעיף ל"א דזה נופא למדנו מקרא דולקח מדם הפר ומדם השעיד דהך ומדם יתירא הוא דהו"ל לבתוב ולקח מדם הפר והשעיר אלא דאתי להורות דדם השעיר אינו מתבטל בדם הפר מטעם שעולין למזבח וקשה למה לנו ליסוד על זה דמאין היה לנו לומר שיתבטל אם לא מקרא דאחרי רבים להטות הרי מפורש דגם לענין ביטול איסור בהיתר קאי קרא דאחרי רבים ע"ש :

ג וממילא כיון דילפינן זה מקרא דאחרי רבים שוב אין חילוק כיבש בין מינו לשאינו מינו וזה דבלח הוא רק במינו משום דלח באינו מינו נותן טעם ומכ"ע דאורייתא אבל ביבש דאינו ג"כ אין חילוק בין מינו לשאינו מינו ולפ"ז י"ל דהיש חולקין שבסעיף א' דמ"ל דגם יבש ביבש אינו אלא במינו מ"ל דלמדנו זה רק מקרא דדם הפר והשעיר ולא מאחרי רבים ובשם הוי רק מין במינו ואין לנו ליסוד על שאינו מינו [ומין למיל סרי סים מולקין הס חום' פסחים מ"ד. וסחום' נעכו"ם ס"ו, כחנו טעם לממרי דניס כמ"ס סם דיוסו דנעלי סחום' ריניס סס וסחום' לסס ממרון סוס כ"ס מל פסמ"נ וחום' פסחים סוס מדניני סמסון כיוסו] :

ד והנה כיון דלדעת הרא"ש אמרינן דהאיסור נהפך להיות היתר כשהוא המועט א"כ נראה דכ"ש דההיתר נהפך להיות איסור כשהוא המועט כגון שנתערב בזית שומן השני זיתי חלב דדין כולם כחלב נמור מקרא דאחרי רבים הוא דאם לענין היתר אמרינן כן ב"ש לענין איסור ואין זה מן התימא שנאמר שההיתר יתהפך לאיסור שהרי לענין מלקות בטעם כעיקר אמרינן כן לשיטת הרא"ש והטור שצריך כזית בבא"פ ולוקין על כל כזית שבו מטעם דההיתר נהפך לאיסור וזרק הרמב"ם לא ס"ל כן בס"ש בסי' צ"ח סעיף י"ב ע"ש וא"כ ה"נ כן הוא [וסרמב"ס פולי נס נקמן נ§ יסטר נסרס"ס] :

ה אמנם ראיתי בשם אחד מהגדולים דלא אמרינן היתר נהפך להיות איסור ולא ביאר הטעם [פמ"נ נסמיסס לסמרונות נכס מנ"כ] ותימא מנ"ל לומר כן ואולי יש ללמוד זה ממה שחייבה התורה אשם תלוי בשני חתיכות אחד של חלב ואחד של שומן ואבל אחד מהם ווהו ודאי דדוחק לומר דההתורה לא חייבה אשם תלוי רק כששניהם שוים ולא כשהאחד גדול מחבירו ובוודאי נם כשאחד גדול ואחד קמן ג"כ חייבה התורה אשם תלוי והנה אם נאמר דתמיד המועט נתהפך להרוב היכי משכחת לה אשם תלוי דמם"נ אם השומן הוא נדול מהחלב נתהפך החלב להיות שומן והיתר נמור הוא ואם החלב נדול מהשומן נתהפך השומן להיות חלב וחייב חטאת ולא אשם תלוי אלא ודאי מדחייבה התורה אשם תלוי ש"מ דלא אמרינן דההיהר נהפך להיות איסור [ויש לדמות דנסי סכן ספק סוף סוף ים ספק ולכן מניח פ"ח כמו נחמיכה פחת ספק חלב ספק שומן למען לסמ"ל נכריתות דמיב פ"ח מפני פסמ"ק] :

ו אך נם בלא זה יש לדקדק הרבה כעניינא דאשם תלוי לפום הך בללא דהאיסור נהפך להיות היתר ואפילו בלא זה רק בין דיבש ביבש בטל מן התורה ברוב א"ב בשני חתיכות של חלב ושל שומן אחת נדולה ואחת קמנה ואבל את הקמנה למה יתחייב א"ת דמם"נ אם הקמנה היא השומן הלא אבל היתר ואם הנדולה היא השומן הלא הקמנה בטל ברוב ונם היא ניתרת ומצאנו בתשו' הרשב"א [סי' תר"נ] שנשאל בבעין זה והשיב על זה וז"ל נם מה שהקשית מהיא דבריתות דשתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ומירי ביבש ואם אבל את הראשונה חייב באשם תלוי יתבטל האיסור ברב ההיתר ופשוט וחזרת למצא תירוץ ולא מצאת אלא בשנאמר דהתם בחתיכות שוות ונפלאתי דמם"נ אם החתיכות ניברות איזה חלב ואיזה שומן אין האיסור מתבטלת ואם אבלה חייב חטאת ואם של היתר אבל אינו חייב כלום ואם אינן ניכרות שמא הנדולה היתה של איסור ובשאבל הראשונה שמא היא היתה של איסור בין שאבל הנדולה ובין שאבל הקמנה או שמא של היתר עלתה בידו והיינו דקא מייתי אשם תלוי עב"ל הרשב"א ואינו מוכן התירוץ בלל [טפמ"נ נסמיסס לסמרונות וכמוסי פנרס"ל ניו"ל סי' ק"ס] :

ז ויש מי שפירש דכוונתו הוא דס"ל דהיתר נהפך לאיסור כשהיא קטנה מהאיסור ולכן יש ספק אם הגדולה היא האיסור אז חייב גם על הקטנה ואם הקטנה היא האיסור נהפך להיתר ופטור על שתיהן וזהו הספק ולפיכך חייב אשם תלוי [כ"מ מהסמ"ג ספ] ולא משמע זה מדבריו בלל ועוד דנלע"ד דהרשב"א לא ס"ל כלל הך דאיסור נהפך להיתר מדקא אסר לאכול כולן באחת כמו שיתבאר בס"ד ואם האיסור נהפך להיתר בודאי מותר לאכול כולם באחת כמ"ש הרא"ש דהאיסור נהפך להיתר ומותר לאכול כולם באחת ע"ש וא"כ הרשב"א מדאוסר ש"מ דלא ס"ל כן וממילא דגם היתר נהפך לאיסור לא ס"ל דהרי להרא"ש אפילו יש סברא דהיתר נהפך לאיסור לא אמרינן ב"ש להרשב"א כמובן [ונפסיף י"ל יתכן כזה] :

ח ויש מי שפירש בכוונתו דהטעם הוא משום דהוה רוב שאינו מבורר דודאי אם התערובות היה חתיכה של איסור בשני חתיכות של היתר יש כאן רוב מבורר שידענו ברור שיש כאן שנים של היתר אלא שהאיסור נתערב בהם אבל בגדולה וקטנה אבתי לא ידענו אם יש באן רוב של היתר דאולי הגדולה היא האיסור וכיון דהרוב אינו מבורר לא מקרי רוב כמו שבארנו בסי' ק"ה סעיף ס' ע"ש [סנרע"ם] ושמא תאמר סוף סוף באבלי הקטנה אין כאן קרבן ממ"נ ראם היא של היתר הרי מותרת ואם היא של איסור הרי הגדולה היא של היתר ובטלה הקטנה ברוב דכיון שאין כאן רוב מבורר שאין אנו יודעין בבירור שיש רוב היתר דשמא הגדולה היא של איסור ממילא דאין כאן ביטול ברוב ונשארת הקטנה ג"כ בספק אם היא אסורה או מותרת ולכן מביא אשם תלוי בין על הקטנה ובין על הגדולה ולפ"ז נוכל לומר נ"ב להרא"ש דכשם דס"ל דהאיסור נהפך להיות היתר כמו כן ההיתר נהפך להיות איסור והא דמייתי אשם תלוי משום דהוה רוב שאינו מבורר אם הגדולה היא המותרת ונהפכה הקטנה מאיסור להיתר או הגדולה היא האסורה ונהפכה הקטנה מהיתר לאיסור וממילא שיש כאן ספק בשניהם :

ט אמנם להרא"ש ז"ל דס"ל דאיסור נהפך להיות היתר יש לשאול שאלה גדולה דבבכורות [כ"ג] אמרינן רבנית נבלה שנתערבה בשני זיתים בשר שחוטה טהור מלטמא במגע משום דהנבלה בטל ברוב ומ"ם במשא מטמא ע"ש ואי ס"ד דהאיסור נהפך להיות היתר הרי הנבלה היא ממש בבשר שחוטה ולמה היא מטמא במשא והנה גם התום' הקשו בשם למה לענין אכילה בטל ברוב ולענין משא אינה בטלה ותרצו דבאכילה כל משהו ומשהו כשנכנם בבית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היתר ודמי לטומאת מגע כשנגע וחזר ונגע דטהור אבל משא שנושא כולה באחת מטמא ע"ש מיהו עב"פ נשמע מדבריהם דלא ס"ל כהרא"ש ז"ל דאיסור נהפך להיות היתר הרי א"צ לזה כיון דכולו היתר ואף אם נאמר דמדרבנן הוא דמטמא במשא מ"מ אי ס"ד בהרא"ש למה גזרו רבנן בזה והלא היתר גמור הוא כמו דס"ל להרא"ש דרשאי לאוכלם כולם כאחד :

י ויראה לי דלהרא"ש צ"ל דלעולם האיסור נהפך להיות היתר ורק במטמאה משום דקיי"ל דטומאה שבטלה חזרה וניעורה במצאה מיגה ואמרינן מצא מין את מינו וניעור בדאמרינן שם [כ"ג] הלוקח ציר מע"ה שיש בהציר מיעוט מים ורוב ציר או רוב מים ומיעוט ציר ואומר שם דמשיקו במים וטהור מס"נ אם הוא רוב מים מהני השקה ואם הוא רוב ציר ציר אינו מקבל טומאה ואי משום הנך מיעוטא דמיא דמקבל טומאה והשקה לא מהני להו הואיל ורובא ציר הנך מיעוטא דמים בטלי ברוב ציר ואינו מקבל טומאה ואומר שם לא שנו אלא לטבל בהן את הפת אבל ליתן לקדירה של מים אסור מפני שהמים שבציר מוציאין את המים שבקדירה ומצטרפין יחד ורבין על הציר ומטמאין אותו משום דבטומאה אמרינן מצא מין את מינו וניעור ע"ש ולכן גזרו רבנן בנבלה ג"כ לטמא במשא אע"נ דאיסור נהפך להיות היתר משום דבטומאה חזר וניעור ואם היו אלו השלשה זיתים מתערבים עם עור שני זיתים נבלה היה הכזית נבלה שבתוך השלשה זיתים מתחבר אל השני זיתים נבלה וחזר וניעור ומתרכים על השני זיתים שחוטות ולכן גזרו רבנן בטומאת משא אבל באיסור אכילה לא מצינו ביכש ביבש שיהא חוזר וניעור מן התורה ורק במין בשאינו מינו בהעדובת לח בלח אמרינן חוזר וניעור משום דנותן טעם ולא ביבש ביבש וכדמוכח מדבריו בפ' השוכר סי' כ"ח ע"ש ועמ"ש לעיל סי' צ"ט וזה שיתבאר דבאיסור חוזר וניעור ביבש וזהו מדרבנן כמ"ש בסעיף כ"ב ע"ש :

יא והנה בכר כתבנו בסעיף ה' שיש מי שאומר דהיתר נהפך לאיסור וראי לא אמרינן ותמהנו על זה ע"ש ולענ"ד דאמרינן היתר נהפך לאיסור כשם שאמרינן איסור נהפך להיתר להרא"ש וראיה ברורה לזה מהא דאיתא במנחות [כ"ג] דחד אמר נבלה בטלה בשחוטה כלומר דנבלה בטלה בשני חתיכות שחוטות ואינה מטמאה וחד אמר להיפך דחתיכה אחת שחוטה בטילה בשני חתיכות נבלות לענין דכולן מטמאות טומאת וראי ולא טומאת ספק ע"ש ומחלקותם הוא אם אלינן בתר מבטל או בתר בטל ע"ש מיהו עכ"פ מפורש דהשחוטה נהפך לנבלה תרי להדיא דהיתר נהפך לאיסור ואין לומר דרק לענין טומאה אמרינן כן ולא לענין איסור דבזה אין מברא לחלק ביניהם ולכן דקדקו חז"ל באשם תלוי לומר חתיכה משני חתיכות דווקא דחתיכה משלש חתיכות לא משכחת לה דאם שתים של שומן ואחת של חלב איסור נהפך להיתר ופטור ואם שתים של חלב ואחת של שומן ההיתר נהפך לאיסור והרי חייב חטאת ואדרבא אני אומר דאפילו למאן דלא ס"ל איסור נהפך להיתר מ"מ היתר נהפך לאיסור אמרינן וצ"ע :

יב והנה זהו דעת רוב הפוסקים דיבש ביבש בטל ברוב

אף מדרבנן ואע"ג שהראב"ד לא ס"ל כן וכן נראה מדברי הרמב"ם ריש פט"ז שכתב ז"ל אפילו חתיכה גבלה שנתערבה בשתי חתיכות של שחושה הכל מותר מן התורה אבל מדברי סופרים הכל אסור עד שיאבד דבר האסור מעוצם מיעוטו וכו' ע"ש וגם מדברי רש"י [כ"מ כ"כ] נראה כן שפירש על מאי דאמרינן שם דמעשר בטל ברוב כלומר ברבייה דהיינו ס' וכמ"ש הראב"ד על הא דאמרינן בחולין בחתיכת גבלה דת"בטל ברובא [ק"] דהיינו ברבייה של ששים וטעמם נראה דכיון שמן התורה גם לח בלח מין במינו בטל ברוב ועכ"ז מדרבנן צריך ס' שוב אין חילוק בין לח ליבש שהרי אם יבשלום יחד יתן טעם מ"ם רבותינו בעלי התוס' [שם] וכל הפוסקים ס"ל דגם מדרבנן א"צ ס' ביבש ביבש במין במינו ובטור וש"ע לא הובא כלל דעת המחמירים בזה והכי קיי"ל [ודע שכתבתי לעת רס"י ע"ס דבכי ני"ו אבל לפנינו לא נמצא זה ברס"י ומדברי מדבריו ריש סימן [נ"] ובמחיש [ע"ב] משמע להיפך דס"ל דבטל ברוב ע"ש] :

יג כתב התור דלבאורה נראה שאין חילוק בין נתערבה במינה בין שלא במינה כגון שנפרד לחתיכות דקות שאין ניכר בין זה לזה אבל בעל התרומות כתב דווקא שנתערב במינה אבל מין בשאינו מינו אפילו יבש ביבש צריך ששים כיון דאם יבשלם יתן בהם טעם עכ"ל וכדעה זו מתמו רבותינו בעלי הש"ע דבאינו מינו גם ביבש צריך ס' וכללא הוא דכל מקום שיכול לבא לידי איסור דאורייתא כמו בשאינו מינו שאם יבשלם יתן טעם וטעם כעיקר דאורייתא גזרו גם ביבש ביבש משא"כ במין במינו דא"א לבא לידי איסור דאורייתא דהא גם לח בלח בטל מן התורה ברוב לפיכך לא החמירו ביבש ביבש [ני"ו נסס הר"ן ע"ס] ואדרבא יש דמשמע מדבריהם דבאינו מינו גם מן התורה צריך ס' אפילו ביבש במ"ש בסעיף א' ובסי' צ"ח ע"ש וטעמם י"ל דהא דאמרח תורה אחרי רבים להטות אינו אלא ברבר שא"א לבא לטעם בעיקר ככל הרובות שברירי ממונות ור"ג וזהו מין במינו אבל שאינו מינו אינו בכלל הזה אלא בכלל דטעם כעיקר כלומר שיכול להיות טעם בבשלם יחד או באכלם יחד וע"ש בסעיף ט"ו :

יד לפי הטעם שנתבאר דלכן החמירו חכמים ביבש ביבש באינו מינו משום דאפשר לבא לידי איסור תורה וא"כ באיסור דרבנן ביבש ביבש בטל ברוב גם מין בשאינו מינו שהרי א"א לבא לידי איסור תורה וכן פסקו גדולי האחרונים [ז"ך סק"ס ופל"ח סק"ז] אבל מדברי רבינו הרמ"א לא נראה כן שכתב בסעיף א' דאין חילוק בכל זה בין אם האיסור מדרבנן או מראורייתא ע"ל ויש שרצו לדחוק בדבריו דלא קאי אדין זה ולא משמע כלל שהרי דין זה דאינו מינו ביאר סמוך לזה ודעתו נראה להדיא דלא חילקו בדינים אלו בין דרבנן לדאורייתא משני שאין הכל בקיאין בזה וכן יש מהגדולים שפסקו כן [פמ"נ שם נקס מג"י ומ"כ] ובהפ"מ אפשר לסמוך על דעת המקילים [שם] אבל שלא בהפ"מ אין להקל שהרי בעל או"ה [נלע כ"נ ס"ח] כתב טעם אחר במין בשאינו מינו דיבש לפי שנקרא דבר שיש לו תקנה דיכול קצת להביר האיסור ולהסירו ע"ל ולפ"ז אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן [ונס"ל שם בסיסור מוסס הוס לרבנן ועמ"נ שם] :

טו ודע שי"א דיבש ביבש באינו מינו אינו בטל ברוב מן התורה וגם א"צ ס' מן התורה אלא השיעור הוא בכזית בכרי אכילת פרס והיינו שאם נתערב מהאיסור בההיתר כל כך עד שיאבל כזית מהאיסור בכרי א"פ מההערובות אסור מן התורה ופחות מכאן מותר מן התורה והכי משמע בסוגית הש"ס פסחים [מ"כ] דכזית בבא"פ הוי דאורייתא במין שאינו מינו [יש"ם סנה"ג סמ"ו ופגיתי] מיהו מדרבנן ודאי דצריך ס' כמ"ש ואע"ג דלכאורה לפי הטעם שנתבאר דאם יבשלם יתן טעם לא היה צריך ס' שהרי גם הסים יצטרפו לששים מ"מ לא פלוג בזה כיון שאין ידוע לנו עתה כמה יהיו הסים ועוד דשמא יבשלם בלא סים וכיוצא בזה לפיכך צריך ששים בכל ענין [כלים שנתערבו סוס ניבס] :

טז ויש בזה שאלה ואיך אמרינן במין בשא"מ ביבש ביבש דכשיבשלם יבא לידי איסור דאורייתא והרי כיון שמן התורה כבר נתבטל והאיסור נהפך להיתר א"כ איזה טעם איסור יהיה בזה והרי הוא כולו היתר מן התורה [פ"ז סק"נ] ודמי למה שנתבאר בסי' צ"ח סעי' ל"ו בנתערב מין במינו ובשאינו מינו דאמרינן רואין את שאינו מינו כאלו אינו ומינו רבה עליו ומבטלו ואע"נ דבע"כ באינו מינו נותן טעם מ"ם כיון שמינו רבה עליו אין כאן איסור ואין כאן נתינת טעם מאיסור כלל כמ"ש שם וה"ג דכוותיה ו"ל דשם אין נרגיש טעם האיסור בפ"ע שהרי יש גם מינו דהיתר ושניהם נותנים טעם בהאינו מינו משא"כ כאן בל הטעם הוא מהאיסור בלבר [שם] אבל אין זה מספיק דאכתי מאי נ"מ בזה סוף סוף הרי אין כאן איסור כלל וגם בשם בע"כ שטעם האיסור אין בח באינו מינו לבטלו דאל"כ א"צ למינו דהיתר ולכן נ"ל לחלק דבשם מיירינן בבישול דכבר נתן טעם ורק משום דאמרינן רמינו רבה עליו ומבטלו וסילק את שאינו מינו כאלו אינו אבל בכאן ביבש ביבש שלא בבישול שעדיין לא חיה נתינה טעם כלל אלא הבימול הוא בשום רוב וא"כ בשיבטלם יהחדש איסור אחר והיינו נתינת טעם וזה האיסור לא נתבטל כלל :

יז יש מי שאומר דכיון דביטול לא שייך אלא במקום שאין האיסור ניכר אבל כשניכר האיסור אין לו ביטול לפיכך יבש ביבש באינו מינו דבטל בס' אינו אלא במקום דליכא למיקם אטעמא אבל כדאיכא למיקם אטעמא כגון חתיכה בלועה מחלב שנאסרה ונתערבה עם

חתיכות

התיכות אחרות או כלי חולבת שנתערכה עם כלים אחרים של כשר רכהני איכא למיקם אטעמא דאיסורא ע"י טעימת קפילא אין לזה ביטול [פר"מ קק"ז] ודברי הימא הם שהרי בכר נתבאר בסי' ס"ט סעיף פ"ד דבשר שנתבשל בלא מליחה ונתערבה אותה תחיכה בתחיכות אחרות רבטל ברוב דהוה כמין במינו ע"ש ונהי דבזה לא דמי ובבאן צריך ששים דבין רבלועה מחלב הוי כמין באינו מינו ובשם נמי הוה באינו מינו אפא דבטלה ברוב משום דדם שבשלו הוה דרבנן בס"ש שם מיהו עכ"פ אי ס"ד דמפני שביכולת לטעום אין לה ביטול כלל והא גם שם יבולים לטעום אלא ודאי רזה לא מקרי איסור ניכר מה שביכולת לטעום ועוד דהא אנן לא סמכינן אטעימת קפילא ולפיכך ודאי רבטל בהם' [יכ"כ סמ"ג נ"ד סק"ט] וכן מ"ש לענין כלים כבר נתבאר בסי' קכ"ב דכלים בכלים הוה כמין במינו ובטל ברוב :

יח כתב הטור דיבש ביבש במין במינו רבטל ברוב מותר לאדם אחר לאכול כולם ביחד אע"פ שבודאי אוכל האיסור וכן מותר לאכול כל אחד ואחד כפ"ע וא"צ להשליך אחד בנגד האיסור עכ"ל וזהו דעת הרא"ש דאיסור נהפך להיתר ולפיכך מותר לאכלם כולם ביחד כיון שאין באן איסור בלל וכן מותר לאכול כל אחד בפ"ע כלומר דלא תימא דזה גרע טפי כמו דאמרינן נכי קדשים שנתערבו תמימין בבעלי מומין דאין מותר להקריב רק שנים שנים [וכמיש ע"ז:] אבל אחד אחד לא דבשנים י"ל כיון שאחד ודאי דהתירא הוא השני נמי הוא של היתר [כ"י] והייתי אומר גם בבאן דארבא שרק יאכלם שנים שנים קמ"ל דבין דאיסור נהפך להיתר יכול לאוכלם בכל אופן שירצה [בי"ל כוונתו וצ"ע] וגם א"צ להשליך אחד לפי שמצינו באיזה איסורים כמו בתרומה שנתערבה בחולין דאע"ג דבטל מ"מ צריך להשליך אחד מהתערובות קמ"ל דבאן א"צ דבשם הוא מפני גזל השבט משא"כ בשארי איסורים [ב"י] :

יט אבל הרשב"א ז"ל כתב דאסור לאוכלם כולם באחד אלא יאכלם אחד אחד וזה לשונו תחיכה של נבלה שאינה ראויה להתכבר שנתערבה באחרות יבש ביבש בשילה אפילו אחד בתוד שנים ואפילו איסור של דבריהם אין כאן וחקילו בדבר זה משום שבל אחד עומד בפ"ע ואוכל כל אחד בפ"ע וכיון שנתבטל ברוב דבר תורה ואין כאן איסור תורה בשאוכל האחד אני אומר וזהו של היתר וכן בכל אחד ואחד ואפילו באחרון אני אומר מה שנאבל ראשון חיה של איסור ובבר הלך לו וזה של היתר הוא משא"כ בדברים הנבללים ולפיכך אינו אוכלם כולן באחד ואינו מבשלם כולם באחד עכ"ל :

כ ביאור דבריו דיש להבין בין דמין במינו בטל מן התורה ברוב בין בלח בין ביבש א"כ מה ראו חכמים להחמיר בלח בלח לדצריך ששים ולהקל ביבש ביבש ולזה תירץ דיבש ביבש אני אומר על בל תחיכה שזהו של היתר משא"כ דברים הנבללים בלח דבבל מקצת יש ג"כ מן האיסור הצריכו ששים ועכ"פ אנו למידים מדבריו דלא ס"ל סברת הרא"ש ז"ל דאיסור נהפך להיתר אלא דאולינן בתר רובא ואמרינן שבל אחד הוא מהרוב דאם נאמר איסור נהפך להיתר מה שייך להלות על בל אחד שהוא של היתר הלא בולו היתר הוא ואין לשאול לדעת הרא"ש דא"ב לבה החמירו בלח בלח להצריך ששים דהטעם פשוט בין דבאינו מינו בבה"נ נותן טעם לבן החמירו נם במינו בבה"נ ודע שיש מי שבתב דאף להרשב"א אין איסור רק לאבול בל התערובות ביחד אבל שנים מהם יבול לאבול ביחד אפילו אם התערובות הוא רק אחד בשנים [ב"ך סק"ז] ולא משמע בן מלשונו וב"ב אחד מהראשונים מפורש דלאבול הרוב אסור משום דהלינן דאיסורא ברובא איתא [ב"מ בינ נ"י] :

כא ויש מרבותינו שמחמירים עוד בזה שאפילו באבילת אחת אחת אין לאדם אחד לאבול בל התערובת [בא"ג] ויש שמחמפקים בזה [הום' חולין ק' . סד"ס בריס] ונראה דלא ס"ל בהרא"ש דאיסור נהפך להיתר דאי הוה ס"ל אין באן מקום לחומרות אלו וזהו דעת רבותינו בעלי הש"ע בסעיף א' שבתבו דמותר לאבלן אחד אחד בל אחת בפ"ע אבל לא יאבל שלשתם יחד ויש מי שאומר לאבלם אדם אחד אפילו זה אחר זה ובן יש לנהוג לבתחלה ויש מחמירין להשליך אחד או ליתן לבותי ואינו אלא חומרא בעלמא עכ"ל וכבר בארנו המעם ודברי הרא"ש והטור לא הביאו בלל ודע שיש באיסורים דבשנאבר אחד מהם או נפל לים הותרו בולן וזהו רק בתערובות ס"ם במו שיתבאר בסי' ק"י ולא שייך בבאן דין זה וחומרא זו דיש מחמירין נתיסדה על דבר זה ולפיכך בתבו דאינו אלא חומרא בעלמא דע"פ הדין בביטול ברוב או דא"צ דבר זה או דאינו מועיל בלל ומ"מ לפי חומרא זו אם השליבו אחת מהם יבול אדם אחד לאובלם בולם ואפילו בבת אחת [נס לסמבי"ם ובסמ"ג ובסמ"ע ובזוב] :

בב עוד בתב הטור ואם בישל התערובות אחר שנתבטל ברוב בתב הרשב"א שבל אחד ואחר מותר בפ"ע והרוטב בנותן טעם שצריך ששים בנגד האיסור וא"א הרא"ש ז"ל חילק בזה ובתב שאם לא נודע תערובתו קודם שנתבטלו צריך ס' בנגד האיסור ואם נודע תערובתו קודם שנתבשל נם הרוטב מותר בולו במו התחיכות שנתערבו ואם אחר שנתבטל ברוב נתוסף על האיסור חוזר ונאסר עכ"ל והולבין לשיטתם דלהרשב"א אין האיסור נהפך להיתר ולבן אוסר את הרוטב בנ"ם ולהרא"ש דאיסור נהפך להיתר אין באן איסור בלל ולבן הרוטב מותר ורק אם לא נודע מקודם שנתבשל עדיין לא נתבטל האיסור ולבן צריך ס' דהידיעה גורמת הביטול שהרי אפילו לענין איסור דחג"נ הידיעה גורמת בס"ש בסי' צ"ט סעיף ל"ג וב"ש לענין היתר דבלא ידיעה

ידיעה אין כאן ביטול וכן אם נתוסף על האיסור אף לאחר הידיעה מצא מין את מינו וניעור אף ביבש כמ"ש רבינו הרמ"א בסי' צ"ח סעיף ו' ובארנו זה שם בסעיף ל"ו ויראה לי דזהו רק מדרבנן לדעת הרא"ש דמן התורה כיון שהאיסור נתפך להיתר כבר הוא מותר ורק בלח בלח כיון שיש נתינת טעם מהאיסור ודאי דגם מן התורה חוזר וניעור וביבש כיבש הוא מדרבנן מפני שאם יבשלם יתן טעם [כנלע"ד] :

כג אך זה שכתב להרשב"א שכל אחד ואחד מהחתיכות מותר קשה איזה הפרש יש בין הרוטב להחתיכות וכבר נשאל הרשב"א על זה בהשו' [סי' תר"כ] והשיב שבאמת הוא מעות רבינו שהרוטב אמור הרי נבלע הרוטב בהחתיכות ונם החתיכות אסורות וכ"כ בתורת הבית [בב"י] אכל על המור קשה ולכן יש מי שאומר דכוונת המור הוא כשיש ס' נגד האיסור וקמ"ל דאע"פ שיש ס' מ"מ אין לאוכלם באחד רק כל אחד בפ"ע [נ"ח] והרוחק מבואר ולענ"ד נראה דהמור ס"ל דבינן דבאמת החתיכות מותרות לאכלן כל אחד בפ"ע אך אפשר שיאסר פליטתו ואין לך דבר המוה מזה שהוא עצמו מותר ופליטתו אסור אלא ה"ק דהחתיכות מותרות כמו מקודם וזה שלהרוטב צריך ס' מפני שזבזה אנו דנין כיבש בלח דצריך ששים ובין דעיקר האיסור הוא מדרבנן לא חיישינן להחתיכות מה שבלעו מהרוטב כיון דבאמת הכל מותר ורק בהרוטב החמידו מפני נדר יבש בלח שנתערב קודם שנתערב יבש ביבש ובבה"נ די להחמיר בהרוטב ולא בהחתיכות :

כד אבל דבינו הב"י בסעיף ב' כתב יבש ביבש שנתבטל חד בתרי אם בשלן כולן כאחד אפילו לאכול כל אחד בפ"ע אסור אם אין שם ששים מפני שהרוטב בגותן טעם ונבלע בחתיכות עכ"ל וזהו דעת הרשב"א וכתב דגם החתיכות אסורות בשאין ששים ופשוט הוא דלששים מצרפין נם את החתיכות המותרות להרוטב לבטל חתיכת האיסור וגם כוונת המור כן הוא ורבינו הרמ"א כתב וז"ל וי"א דאם נודע התערובת קודם שנתבשלו ביחד הכל שרי דאין חוזרין ונאסרין מאחר שנתבטל ביבש ובמקום הפסד יש לסמוך ארבעי המקילין ולהתיר עכ"ל וזהו דעת הרא"ש ולפי שכסעיף א' לעניו לאכלם כולם באחד סתמו דלא כהרא"ש כמו שבארנו בסעיף כ"א ע"ש משום דס"ל כהרשב"א ולכן כתב כאן דרק בסקום הפסד יש לסמוך אדיעה זו אבל בלא"ה העיקר בהרשב"א [וכן ל"ל בסור שמנים בזה דעת הרמב"ם וכרי מקדש לג שנים כלי דמעו שלש לכוונתו לסורות דפליטו לכרמב"ם מוהרות החתיכות לפמ"ם בסעיף כ"ג ובפ"ח מהלכות לגם להורות דגם בזה פליג הרמ"ם על הרמב"ם וצ"ע ממי קמ"ל כלג זה בזה הלוי ולפמ"ם פ"ם ודוק] :

כה ואפילו לדעת הרשב"א שאסור לבשלן כולן כאחד מ"מ אם רוצה לבשלן יש הקנה לזה והיינו להוסיף עד ששים בנגד החתיכה האסורה ולבשלן יחד ואין בזה משום מבטל איסור לכתחלה כיון שכבר נמרא על זה שם היתר וכן אם בשלן בשני קדרות שתרים טולם אף שאין בשניהם ששים לבטל האיסור דכיון דכבר נתבטל ומותר לאוכלן גם מדרבנן אלא שלבשלן יחד אסור משום שחזר האיסור ונתערב עם ההיתר והרי הוא כשאר איסור הנבלל דצריך ס' ולכן כשנתבשל בשני קדרות דלא נבללו יחד ובשעה שאוכל האחת אני אומר שהאיסור הוא באחרת מותר ואפילו אולי נאמר שיש לפקפק כזה ה"ל לפקפוק דרבנן ולקולא ויותר י"ל דגם לפקפק ליבא דבבה"נ לא נזוד רבנן אבל לדעת הרא"ש בבה"נ אם בישלם בשני קדרות קודם שנודע התערובות וראי אסורים השני קדרות המאכל והקדרות דבינן דעד לאחר הבישול בשעריין לא נודע התערובת אסור מן התורה א"ב ה"ל לפקוק דאודייתא דעל כל קדרה י"ל שמא האיסור מונח בקדרה זו ויש מי שרוצה להתיר גם בבה"נ ואינו עיקר [ש"ך סקי"ג] אם לא שנאמר דגם להרא"ש הידיעה הוא רק מדרבנן אבל מן התורה אין הידיעה נורמת הבישול וא"ב ה"ל לפקוק דרבנן והעלכין להקל [ומב"מ ובנסנת רב"ם שנכתב"ם פנ"ג סנטלו כן דמדיעתם סוס מלרנען ע"ש] :

כו אסור לבטל איסור בשבת ויו"ט אף במקום שמותר לבטלן מצד האיסור ובשבת ויו"ט אסור מפני שהוא מתקן דבר והוי כמלאכה אבל לשער ששים או רוב מותר אפילו נתערב בע"ש וכן יבש ביבש שנתערב דעתין להשליך אחד לחרץ כמו שנתבאר מותר נ"ב כיון דאינו אלא שומרא בעלמא ולא מעיקר הדין כמ"ש בסעיף כ"א [מנ"ח סי' שפ"נ סקי"ז] :

כז כתב המור דאפילו אם האיסור הוא איסור הנאה כגון חמץ בפסח בטל ברוב כיון שהוא יבש ביבש ורש"י אוסר תערובת חמץ בפסח יבש ביבש באכילה ומתירו בהנאה אלא שמצריך להשליך אחד מהם לנהר ורב אלפס אוסר הבל ואפילו בהנאה וא"א הרא"ש מתיר הבל ואפילו באכילה עכ"ל ונתבאר דינים אלו בא"ח סי' תמ"ז ע"ש :

כח מה נקרא יבש ביבש כל שהאיסור עומד בפני עצמו ואינו נבלל יחד עם ההיתר אלא שאין מכירין איזו הוא האיסור ואיזה הוא המותר אבל כל שנבללים יחד ואין כל אחד עומד בפ"ע אפילו הם יבשים כמו קמח בקמח מקרי לח בלח ולא יבש ביבש וצריך ששים אע"נ שאין נותנין טעם זה בזה ואין לשאול הרי עיקר ההפרש בין לח בלח לבין יבש ביבש הוא מטעם נתינת טעם דאל"כ גם בלח ביבש לא נצריך ששים ויתבטל ברוב שהרי כל אחד ניכר בפ"ע ראין זה שאלה כלל דודאי זהו אמת שבמקום שיש נתינת טעם צריך ששים אף שהאיסור ניכר בפ"ע מפני נזירת נתינת טעם בשלא במינו דהוא דאודייתא אסנם עיקר הטעם דיבש ביבש בטל ברוב הוא מאחרי רבים לתשוה בם"ש בסעיף ב' ולא שייך זה אלא כשכל אחד ניכר בפ"ע כמו רוכא דשנתרין

דסנהדרין וכל חדובות שבעולם ולא במה שנכללין כולן יחד כקמח בקמח ולכן החמירו חז"ל בכה"ג אך לפ"ז להפוסקים שבארנו בסעיף א' דילפינן זה מדם הפר והשעיר ע"ש והם נכללין יחד וא"כ ליבטל ביבש ביבש גם בכה"ג ואפשר לומר באמת דהפוסקים דס"ל דקמח בקמח מקרי יבש ביבש [הוס' יומא פ"ב. ס"ק] מעמם הוא מפני זה שכתבנו אבן לדעת הרשב"א א"א לומר כן שהרי איהו ס"ל דילפינן מדם הפר והשעיר ואיהו ס"ל רבעינן עומר בפ"ע ואינו נבלל אלא ואראי דלימוד זה הוא גילוי מילתא בעלמא והעיקר משום דהזלבין אחר חדוב ווה לא שייך אלא בשבל אחד עומר בפ"ע ודע דאף דבר הנתבשל מקרי יבש ביבש בנון שנתבשלה חתיכת גבלה עם חתיכות בשרות ויש ששים בבל הקדירה נגד הנבלה והותרו כולן לבד הנבלה ואח"כ נתערבה הנבלה עם שני חתיכות מההיתר ואי"א להבירן מקרי נ"כ יבש ביבש ובטל ברוב [ש"ך סק"ד] ופשוט הוא דמקודם בשנתבשלה הנבלה עם חתיכות ההיתר אף שיש ששים בכל הקדירה נגד הנבלה מ"מ צריך נ"כ שיהא רוב חתיכות היתר נגד הנבלה דאל"כ אף שיש ששים הרוטב מותר והחתיכות אסורות [סמ"ע נמוקי מינו כסיס שמיס גרמה דמ"ג ס' נהחתיכות נפ"ע ויש מי שמחמיר גם בזה עפמ"ג סם"ד סק"ד] :

סימן קי דיני דברים חשובים ובעיח וקבוע וס"ם ובו קל"ו סעיפים:

א בשם שבריה וחה"ל אינם בטילים אפילו באלף מפני חשיבותם כמו כן בל דבר חשוב ובעלי חיים אינם בטילים ומהו דבר חשוב מפורסם בכל הש"ס דדבר שבמנין לא בטיל בלומר בל שמפני חשיבותו מונין אותו אחד אחד ואין מוכרין אותן בריבוי באומר אלא אחד אחד לא בטיל ורק בזה יש פלוגתא בש"ם [ינמות ס"ני] דחד אמר בל שדרבו למנות בלומר בל שע"פ רוב מוכרין אותן במנין אף שלפעמים מוכרין אותן באומר מ"מ לא בטיל וחד אמר את שדרבו למנות דווקא בלומר שלעולם מוכרין אותן בסנין ולא יארע בלל שימבדו אותן באומר לא בטיל אבל בל שלפעמים מוכרין אותן באומר אף שע"פ הרוב נמברין במנין אין להם חשיבות בל בך ובטיל ברוב יבש ביבש אם אינה תחה"ל :

ב וזהו דעת רוב חפוסקים והטור שבתב דהלבה בר' יוחנן דאמר את שדרבו למנות שנינו פירוש שלעולם אין מיבדין אותו אלא במנין אבל דברים שלפעמים מוכרין אותן באומר בטל ברוב עכ"ל ובן פסק רבינו הרמ"א בסעיף א' שבתב וי"א דבל דבר שבמנין דהיינו שדרבו למנותו תמיד אינו בטל ובן נוהגין עכ"ל והנה דין זה מפורסם בש"ם בבמה מקומות ולפ"ז תמוהים דברי הרמב"ם בפט"ז ממאב"א דין ג' ודברי רבינו הב"י בסעיף א' שהלך בדרבו בלומר שיתבאר בם"ד :

ג וזה לשונם דבר חשוב אסור במינו בבל שהוא והם ז' דברים ואלו הם אגוזי פרך ורמוני ברן וחביות סהומות וחלפות הדדין וקלחי כרוב ורלעת יוונית ובברות של בעל הבית וכו' בל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מהמקומות בנון אגוזי פרך ורמוני ברן בא"י באיתן הזמנים הוא אוסר בבל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן ולא הוזברו אלו אלא לפי שהן אוסרין בבל שהן בבל מקום וה"ה בבל ביוצא בהן בשאר מקומות עב"ל ובהבו המפרשים דטעמו הוא דמשום דבפ"ג דשרלה תנן דר"ם אומר את שדרבו למנות מקדש בלומר אומר וחב"א ששה דברים ור"ע אומר שבעה ואלו הן וכו' ופסק בחבמים וכר"ע ואע"ג דבש"ם מוכח דהלבה בר"ם מדפליגי אמוראי אליביה לא חש לה [ב"מ] ומאד תמיהני דזה שייך אם במקום אחד היה אומר הש"ם בן אבל הרי בהדבה מקומות בש"ם איתא דדבר שבמנין לא בטיל ואיך אפשר לדחות זה מהלבה וע"ק דלפירושם זה שבתב הרמב"ם אבל שאר דברים אע"פ שדרבן למנות בטל כוונתו דאפילו את שדרבו למנות בטל וכן פירשו דבריו [ש"ך סק"ע ופ"מ נע"ז סק"ח] ולפ"ז ביון דהעיקר בא להשמיענו דאף את שדרבו למנות בטל איך בתב סתם אע"פ שדרבן למנות דמשמע בל שדרבו למנות וע"ק דא"ב איך בתב דבל דבר שחשוב אצל מקום מהמקומות אוסר בב"ש הרי לא מנו חבמים אלא אלו ואי משום שדבר חשוב הוי את שדבו למנות הרי לדבריהם דאחה זה מהלבה [ערמ"ם שנלחק הרנש נזה] :

ד ולענ"ד נראה ברור דהרמב"ם ס"ל דפלוגתא דגמ' בדר"ם אם בל שדרבו למנות שנינו אם את שדרבו למנות ה"פ דלמ"ד בל שדרבו למנות פליגי ר"ם וחבמים בעיקר הדבר אבל לם"ד את שדרבו למנות לא פליגי בלל דגם חבמים ס"ל את שדרבו למנות לא בבל אלא דאמרי דבימיהם לא היו רק שבעה דברים שהם מאת שדרבו למנות בעניני ערלה ובלאי הברם ור"מ ס"ל שיש יותר מאלו וראיה ברורה לדבר זה מירושלמי שם [ה"ל] שאומר ר"י ורשב"ל חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשים וחד אמר דברי ר"מ בל הדברים מקדשים עב"ל ובש"ם שלנו פליגי נ"ב ר"י ור"ל דר"י אמר את שדרבו למנות ור"ל אמר בל שדרבו למנות והרי להדיא בירושלמי דמאן דס"ל עשרה דברים מקדשים זהו הטובר את שדרבו למנות ועב"ז אינו מקדש רק עשרה דברים ולפ"ז מחלוקת ר"מ וחבמים אינו אלא אם ז' דברים מקדשים או י' דברים אבל הבל מודים דאת שדרבו למנות מקדש ופליגי בזה רר"ם ס"ל דגם השלשה

היתירים המה מאת שדרכו למנות וחכמים ס"ל דרק ז' הם מאת שדרכו למנות אבל הג' היתירים אינם בכלל זה ונמצא דכ"ע ס"ל דאת שדרכו למנות אינו בטל ובפרטי הדבר פסק כחכמים ופסק כמאן דס"ל את שדרכו למנות שנינו ולכן כתב אבל שאר רבריס אע"פ שדרכן למנות וכו' כלומר כל שדרכן למנות בטל ולזה כתב דבכל מקום מהמקומות דבר שחשוב באותו מקום כמו אגוזי פרך ורמוני ברן בא"י כלומר שהם מאת שדרכו למנות אינו בטל ולפ"ז לא פליג הרמב"ם עם כל הפוסקים וסייג מצאתי לדברי מפירושו להמשנה בערלה שם ע"ש [ולפ"ז לגרי סרמ"ם ולגרי הכ"י שפס לגרי הרמב"ם מחד פס לפי מס שנאחרו אף שפס כמעמס לא תפסו כך ודוק] :

ה והנה לפי דברי הטור וש"ע עכ"פ רק את שדרכו למנות לא בטיל אבל כל שדרכו למנות בטל וא"כ ביצת טרפה שנתערבה בין הכשירות בטילה ברוב דבן איתא בגמ' [ני"ס ל':] דביצה היא מכל שדרכו למנות ויש מהגדולים שרוצים להחמיר כמאן דס"ל כל שדרכו למנות אינו בטל ונם ביצה וכל כה"ג אינה בטילה [ני"ח וס"ך סק"ט וס"ז] והנה אם כי נם בשערים [סל"ד] כתוב כן מ"מ הם רק דיעות יחידאות ורוב רכותינו פסקו כמאן דס"ל את שדרכו למנות והטור שהביא דעה העיטור שאוסר בביצה וכן דבינו הב"י בסי' פ"ו שפסק דביצה אינה בטילה אינו מטעם דבר שבמנין אלא מטעם בריה רכן הוא דעת הראב"ד דביצה מקרי בריה אמנם בסי' ק' כתבו דלא הוה בריה וכבר בארנו בזה בסי' פ"ו סעיף ט"ו ע"ש וכיון שכל עיקר איסור זה הוא דרבנן נלע"ד דהסומך על רוב הפוסקים יש לו על מה לסמוך

ובפרט במקום קצת הפסר [עיס"ך סנס"ך סי' נ'] :

ו השבעה רבריס שנתבארו והם אגוזי פרך ורמוני ברן וזהו שם מקומות שבשם היו אגוזים ורמונים חשובים יותר משארי סקומות וי"א דאגוזי פרך אינם על שם המקום אלא כלומר אגוזים שקליפתן רכה ונפרכין ביד [רע"ג במגנה לערלה שם]וחביות סהומות אבל פתוחות בטלה חשיבותן ואפילו ביי"נ ויש אוסרים בי"נ אף בפתוחות [עס"ך סק"ס] וי"א רחביות רווקא נרולות הוא רחשיבי אבל קטנות אפילו סהומות אין בהן חשיבות וחר בתרי בטל גם ביי"נ במ"ש כסי' קל"ד [שם סק"ד] ויש מי שחולק בזה וס"ל דאפילו קטנות ופתוחות אין להם ביטול ביי"נ [פר"ח סק"ד] וחלפי הדרדין הם עלין מצלעות של תרדין [רס"ג] וי"א שהם שרשי התרדין שמשאירים בקרקע כרי שיעלו אחרים תחתם [שם בשיקלין פ"ס] וקלחי ברוב הם ראשי הכרוב שיוצאים מהם גדרים מסובכים [שם] וכברות של בעה"ב שהם נדולים וחשובים אבל של נחתום קטנים הם וממילא דבמקום שבברות של נחתום הם נדולים אינם בטילין ורלעה יוונית משום דשם הרלועים טובים ונדולים וחשובים [וזש שפסקו כר"ע בכברות ולא כחכמים י"ל פשוט דנמקומן של חכמים קיו כל סכברות קטנות ולא פליגי כלל ועכ"פ וג"ע ד"ל כמ"ש ושיעור נדולות וקטנות ככברות ובחציות כ"ל דומה לפי לשון בני מדש ודוק] :

ז ורע דזה שכתבו דרבר חשוב אוסר במינו בבל שהוא אין הבוונה רווקא מינו דה"ה בשאינו מינו אלא משום רבאינו מינו לא משכחת לא תערובות אלא בפירורין קטנים רבנרולים הלא יכול להכיר ולבררן וממילא דאין זה רבר חשוב וכן בכל שהוא לאו דווקא כל שהוא ממש ר"ל אינו רבר חשוב אלא כלומר בכל שהוא כבל התערובות שיכול להיות אפילו בכמה אלפים אסור [ס"ך סק"כ] ולפ"ז אם נתערב רבר חשוב מין בשאינו מינו והוא פירדן בכוונה כרי לבטלו ואינו בטל כמ"ש בסי' צ"ט אסור כל התערובות ואין חילוק בין איסורי אבילה לאיסורי הנאה ובאיסור הנאה נם כל התערובות אסור כהנאה [שם] והסבימו כל רבותינו רבכל איסורי הנאה יכול למכור התערובת לגותי לבר רמי איסור שבהן [שם] ורווקא בשאין חשש שמא יחזור וימברנו לישראל ואם מועיל להוליך הנאה לים המלח בשארי איסורים כמו בבובים יש בזה מחלוקת דהראב"ד ז"ל כהשנות פס"ו מתיר ורבותינו בעלי התוס' בובחים [פ"י] אוסרים [ועמ"ך סק"כ ובלבוש פ"ח סי' תמ"ב והמג"א שם סק"ו לעמו לאיסור ואף נם למכור לגותי אינו מפקיע ע"ב] :

ח הא דרבר חשוב אינו בטל אינו אלא מדרבנן בסו כריה וחה"ל והולכין בספיקו להקל כלומר אם יש בו ספק אם הוא דבר חשוב אם לאו הולכין להקל ואין זה בספק דחסרון יריעה בין שהחשיבות אינו שוה לכל בני אדם יש שדבר קטן חשוב אצלו ויש שגם רבר נדול אין לו חשיבות ומי יוכל להבריע רצון רוב בני אדם ולבן הוה ספק נמור וכן אפילו וראי הוא דבר חשוב ויש ספק אם נפל להיתר ג"ב הולכין להקל [עמ"א סק"י] אמנם גם בזה יש ספיקות שהולכין להחמיר ויתבאר בסי' זה כס"ר :

ט כבר נתבאר בסי' ק"א דכריה וחה"ל בשנתהבי או נתרסקו שלא בכוונה נתבטלו וכן בכל רבר חשוב הדין כן וכן בעלי חיים כשנתערב בעל חי אסור בתוך הרבה בעלי חיים דאסורים כולם ואינו בטל אפילו באלף דבעל חי חשוב הוא ואין לו ביטול כתבו הטור וש"ע ראם נשחטו בטלה חשיבותן ובטילין אפילו נשחטו אחר שנודע התערובת ונאסרו ודווקא בשנשהטו בשונג שלא בכוונה ביטול ואין לשאול ראכתי אין ליה ביטול משום דהוה חהר"ל ורבר שבמנין ונהי דמשום ראוי לההבבר לא קשה לפי מה שנתבאר בסי' ק"א דבבש בעורו ותרנולת בנוצתה לא הוה חהר"ל אבל מ"מ אכתי הוה רבר שבמנין רי"ל רנ"מ בכע"ח קטנים שאינם חשובים לאחר השחיטה להיות מדבר שבמנין [עמ"ז סק"כ וס"ך סקי"נ וס"ך] יבבר נתבאר בסי' ק"א דבישנתרסק אחר מהתערובת מיהר אינו שנתרסק ממ"נ ע"ש וה"ה בנשחט אחד מהם ואם נאבר אחר מהם אי נאכל אחד מהם יתבאר לקמן בס"ד בסעיף נ"ז ע"ש :

הלכה

הלכה פסוקה היא רכל קבוע כמחצה על מחצה דמי בין לחומרא ובין לקולא [מהוגות פ"ו] וזהו גזירת התורה וחו"ל למדוה מקרא דוארב לו וקם עליו כמבואר שם וביאור הדברים כן הוא שזה שאמרה תורה אחרי רבים להטות ואולינן בתר רובא זהו כשהאיסור אינו ניכר במקומו שהם מעורבין האיסור וההיתר דאז בטל ברוב ואפילו מדרבנן אם אין זה מדבר חשיבות כמו בריה וחדר"ל ובע"ח ודכר חשוב שבהם החמירו רבנן כמו שנתבאר אבל כשהאיסור ניכר במקומו וההיתר ניכר במקומו אלא שלקחו מהם ואינו ידוע אם מהאיסור לקחו או מההיתר לקחו אפילו יש אלף מקומות של היתר ואחר של איסור לא אולינן בתר רובא אלא הוה כמחצה על מחצה ואסור כדין ספיקא דאורייתא דהולכין להחמיר וכן לקולא אם היו רוב מקומות של איסור ואחר של היתר ולקחו ואינו ידוע מאיזה מקום לקחו אין הולכין אחר הרוב לדונו כודאי איסור אלא כספק איסור ולכן אם היה איסור דרבנן הולכין להקל כגון תשע צבורין של חמץ ואחד של מצה ואת החמץ ביטלו דמראורייתא בביטול בעלמא סגי ומדרבנן צריך בריקה כדאיתא בריש פסחים וגמלו ממקום אחד ואינו ידוע אם לקחו מחמץ או ממצה הוה ספיקא דרבנן והולכין להקל וא"צ בריקה וכן כל כיוצא בזה [פר"ח פ"ח סי' מ"ם] וגם בר"ג כן הוא בדאיתא בכתובות שם ע"ש ועם"ש בסי' קי"ד סעיף כ"ג:

יא וזהו ששנו חכמים [סס] תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נכלה ולקח ואינו יודע מאיזה מהם לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב וביאור הדברים דקבוע אינו אלא בשפירש לפנינו ממקום הקביעות דנולד הספק על מקום הקביעות בזה הוה כמחצה על מחצה אבל אם לא פירש לפנינו אלא שנמצא בשר לפני חנויות אלו ולא נודע אם היא מהכשרות או מהטריפה אין דנין בזה דין קבוע כיון שהספק לא נולד במקום הקביעות וחולכין אחר הרוב והבשר מותר ואפילו נמצא קרוב לחנות המרפה מ"ם הולכין אחר הרוב דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב אפילו בקורבא דמוכח [נ"ב כ"ג: ופתוס' סס] דאע"ג דגם קרבא דאורייתא כדכתיב והיה העיר הקרובה אל החלל וגו' מ"מ רובא עדיף [סס]:

יב ויש בזה שאלה גדולה דא"כ בקבוע כשפירש לפנינו דאין הולכין אחר הרוב גלך אחר הקרוב ואם זו התתיכה שפירש לפנינו סמוכה לחנות של בשרה נתיר אותה ממעם קורבא בין דליכא כאן רוב שדוחה את הקורבא [פניתי סק"ו] והתשובה הוא כיון דקבוע עדיף מרובא ורובא עדיף מקורבא ק"ו דקבוע עדיף מקורבא [סס] וא"ב בכל ענין דנין כמחצה על מחצה אמנם אין זה מספיק דמי ייתר דקבוע עדיף מרובא התורה אמרה דבקבוע יש להמיעוט כח כמו להרוב והוה כמחצה על מחצה ואם באמת יהיה מחצה כשרות ומחצה טרפות הלא הקורבא תכריע ביניהם וראיה לזה מענלה עירופה שאמרה תורה והיה העיר הקרובה אל החלל תביא. ענלה עירופה ומיירי כששני הערים שוים במספר כראיתא בגמ' שם והקורבא מכרעת וא"כ ה"ה בכל הדברים ומה שייך לומר דקבוע עדיף מרובא הרי הקבוע נותן כח להמיעוט שתהא כמחצה על מחצה וכהכרח לדון בזה כדין מחצה על מחצה והקורבא תכריע:

יג ולבן נלע"ד דמעיקר דין קבוע למדנו שאין הולכין בזה אחר קורבא דכיון דקיי"ל [בכורות י"ח. ותוס' עירובין ס': ל"ם וספק] דבידי שמים א"א לצמצם כלומר בל דבר שאין האדם מכוין לצמצם הוי בבידי שמים [סס] וא"כ איך אמרה תורה דבקבוע בשפירש לפנינו הוה כמחצה על מחצה והא בהכרח שיהיה למקום אחד קרוב יותר מלמקום אחר כיון דא"א לצמצם והיתה להתורה לצוות דבקבוע נלך אחר הקרוב אלא וראי דגזרה תורה דבקבוע לא נלך לא אחר הרוב ולא אחר הקרוב ובעגלה ערופה שהולכין אחר הקרוב משום דבשם לא פירש לפנינו שהרי ההרוג נמצא בשדה ותוי בגמצא דהלך אחר הרוב ולבן אמרה תורה דכששניהם שוים הולכין אחר הקרוב וזהו מפני שאין באן קבוע אבל בקבוע הוא תמיד כמחצה על מחצה:

יד עוד יש בזה שאלה לדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא איך משכחת דין קבוע מן התורה דכיון שהתורה אמרה כל קבוע כמחצה על מחצה דמי והוה ספק א"ב הי לקולא מן התורה והתשובה בזה דהנה הרמב"ם מודה באתחזק איסורא דאל"כ לא משכחת לה אשם תלוי אף בתתיכה משני חתיכות ומזה הסכימו כל הפוסקים דהרמב"ם מודה באתחזק איסורא כמו שיתבאר בסי' זה בם"ד וה"נ בל קבוע של תורה הרי אתחזק איסורא כיון שהאיסור קבוע במקומו [פמ"נ סק"ד] וראיה לזה שהרמב"ם עצמו בפ"ח משגגות שביאר שם דיני אשם תלוי בתב שם דהחיוב הוא משום שהאיסור קבוע ע"ש וכ"ש בעצם הדין דקבוע [ומין לסקפות מקלוסין פ"נ נסחוקי מלי ממרת דינמא מחנם פיסי לנייהו וה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה וכו' ולמורס ממרס ממזר ולפי לנם יבם הם ספק ממזר וכו' לעיקר לימוד סרמב"ם דסל"ם מס"ח לקולא הוא מסוגיא זו פ"ב מיבין דבקבוע פלמו סולכין להקל די"ל דסחס לנמו בקבוע חל ספספק וספספק הוא לגחמר גחים דנוא כשנפלס הממוקות ליסא חנם דמקלין ומרינן מס היה כאן ליסור רוב אי מיעוט ופפיל הוס לקולא דעתה אין המיסור קטן מבפ"ב נכל ליסור קטן ספספק נולד במקום סקביעות סוי מתחזק ליסורא וחזק]:

טו ויש מי שמסתפק ברין קבוע אם יש כאן חוקה להיתר במקום הקביעות כגון בטהרות שנגעו במקום שיש רוב טהרות ומיעוט טומאה אלא שקבועים במקומם והוה כמחצה על מחצה אם מעמידין הטהרות על חזקת מהרתן או דנימא הרי רובא עדיף מחזקה וביון דהתורה בטלתה לרובא בקבוע ב"ש שתתבטל

דחזקה וכן כס"ם על מקום הקביעות יש להסתפק דאם הס"ם בא אח"כ בגון שאח"כ נתערב ודאי אסרינן ס"ם אם הוא לפי כללי הס"ם כמו שיהכאר בס"ד אמנם אם הס"ם הוא במקום הקביעות בגון השע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת ספק טריפה ופירש לפנינו מי אמרינן הכיון שיש ס"ם מותר או דילמא כיון שלרוב הפוסקים רובא עדיף מס"ם או לכל הפחות שוין הן וכיון שהתורה סילקה לרובא במקום קבוע כ"ש שסילקה את הס"ם [פמ"נ] :

טז ולענ"ד נראה דאין כאן ספק לפי מ"ש בסעיף י"ב דקבוע לא עדיף מרובא דאין כוה עדיפות אלא דכקבוע נתנה התורה כח להמיעוט כמו לתרוב והוי כתרי רובות המתנגדות וממילא דהוי כמחצה על מחצה אבל לא אמרה תורה שכח של הרוב נתבטל בקבוע מכל וכל וא"כ כשיש חזקה להתירא או ס"ם שאין כח אחר בנגדן ודאי אסרינן אמנם לדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא לא משכחת לה כלל דין קבוע כהס"ם שכתכנו מספק טרפות שהרי אין כאן איסור תורה כלל אלא איסור דרבנן ומ"ם נם כשעצם האיסור דרכנן דנין בוה איסור קבוע ומהשע צבורין של מצה דפ"ק דפסחים יש ראיה שדנין ע"ש וכמ"ש בסעיף י' אם לא שנחלק בין ודאי דרבנן לספק של תורה כמו שיתבאר כסעיף נ"ב ע"ש :

יז יש מראשונים שהקשו והיאך אפשר לומר דכל קבוע הוה כמחצה על מחצה והא עיקר רובא ילפינן מאחרי רבים להטות דכששנים אומרים טהור ואחד אומר טמא או חיוב ופטור או אסור ומותר הולבין אחר הרוב והרי המנהדרין המה קבועין במקומן ותרצו דהדיבור היוצא מפיהם אינו קבוע ואנו דנין על דיבורם ולא על גופם [מרדכי פ"ק דמולין] ועור דקבוע אינו אלא כשיש ספק מאיזה מקום לקחו וכזה אמרה תורה דהוה כמחצה למחצה אבל לא כשידענו מאיזה מקום נלקח וכאן כמנהדרין ידענו שזה אומר כך וזה אומר כך ואולינן שפיר בתר רובא [ספ] ועור דקבוע ילפינן מוארב לו וקם עליו ובזה אמרה תורה דבעצם המעשה של האיסור וההיתר או החיוב והפטור או הטמא והטהור יש להמיעוט כח כהרוב אבל מה שאינו בעצם המעשה כמו סנהדרין שהם דנים בהמעשים איזה שיכות הם לקבוע ונהי דהא דאולינן בתר רובא לסידין מהם זהו מצד הסברא כמובן אבל קבוע דהוא נזירת התורה אין לך בו אלא חדושו במה שבעצם המעשה ולא כרבר אחר [נ"ן] :

יח עוד יש מראשונים שדקדקו דאם כל קבוע כמחצה על מחצה דכי תיאסר כל א"י בחרישה חריעה משום נחל איתן דענלה ערופה שנאמר כה לא יעבד ולא יזרע והיא קבועה במקומה ותרצו דקבוע אינו אלא כשהאיסור יזוע במקומו כהשע חנויות שידענו החנות הטרפה אלא שהספק הוא מאין לקחו החתיכה אבל נחל איתן אין האיסור יזוע לנו איפה הוא ולא שיך כזה קבוע כלל [מ"ח מקי"נ כשם הר"ם מקינון ס"ס] ולפ"ז אם ידענו מקומו הנזרע בתוכו אסור ואם לקחו התבואה ואינו יזוע אם ממנו אם ממקום אחר אסור [שם] אך לא ידעהי בשום מקום שמבואר דהתבואה שנזרע בנחל איתן אסור מלאכלם וכי חמירא מכלאי זרעים שמותרין באכילה וצ"ע [ועפר"מ] :

יט בקבוע כשפירש לפנינו אסור אפילו אם החתיכה אינה ראויה להתכבד שהרי הוא ספק איסור תורה אמנם נם להיפך כשלא פירש לפנינו שנמצא לפני החנויות שנתבאר בסעיף י"א דהולבין אחר הרוב והיא מותרת אפילו כשהיא חתר"ל מותרת [נ"י ום"ך סקס"ו] דבנמצא אמרינן ודאי דמרובא פריש וזהו שאמרו חכמים כחהר"ל בתערובות זהו מפני שאמרו דדבר חשוב לאו בת ביטול הוא אבל כאן לא מפני הביטול אנו מתירים שהרי יחידית היא ובל דפריש מרובא פריש ועוד דבאיסור קבוע לא הלבו בלל אחר חשיבות אלא אחר פירש לפנינו או לא פירש לפנינו ואף שיתבאר דבאיסור קבוע דרבנן אמרו חהר"ל ובל דבר חשוב זהו מפני שחששו שמא יקח מן הקבוע ביון שאין האיסור ניבר במקומו שזהו קבוע דרבנן כמו שיתבאר בס"ד אבל בשהאיסור ניבר במקומו שזהו קבוע דאורייתא לא חששו שמא יקח מן הקבוע דלאו ברשיעי עסקינן ואין זה מן התימא שיהא דבר האסור בקבוע דרבנן ויהיה מותר בקבוע דאורייתא דזיל בתר טעמא כן כתבו הראשונים ז"ל:

כ בתשע חנויות שמוכרות בשר שחוטה ואחת בתר טרפה ולקח נ' חתיכות מג' חנויות יש מי שאומר דהולבין בזה אחר הרוב ואם אינם חהר"ל בטל האיסור ברוב ואם הם ראויות להתכבד אינו בטל [פמ"נ] ולבאורה נראה כן דהא ידוע לנו שיש כאן שנים של היתר כודאי ולמה לא התבטל השלישית וכי עריפא מאיסור ודאי ום"ם לא נ"ל כן דהא כל חתיכה שלקח נזרה תורה שתהא בספק איסור ותרי נם בחתיכה אחת יש רובא להיתר אלא שהתורה נזרה שתהא בספק איסור וא"ב מה לי חתיכה אחת מה לי נ' חתיכות אך י"ל דלא נזרה תורה אלא במקום שע"פ סציאות רחוקה יבול להיות שהחתיכה אסורה כנון בחתיכה אחת שיכול להיות שלקחה מחביעוט אבל בנ' חתיכות מג' חנויות שא"א שכולם אסורים לא נזרה תורה וצ"ע ודע דזה שנתבאר דבנמצא הלך אחר הרוב ומותר זהו כעיקר הדין אבל בבר אסרו חכמים בשר שנתעלם מן העין בס"ש בסי' ס"נ שאסרו בל בשר הנמצא בשוק אבנם אם במקום שמותר בשר שנתעלם מן העין ע"פ הפרטים שנתבארו שם מותר בפירש ממילא בשלא לקח אדם מן הקבוע

ובבה"נ יש לקיים הך דנמצא הלך אחר הרוב :

כא וכתב רבינו הס"א בסעיף נ' והא דאמרינן בל דפריש מרובא פריש היינו שלא פירש לפנינו אבל אם פירש לפנינו או שהיאה בשהעכו"ם לוקחו היו באלו לקחו משם בידו עכ"ל ויש להבין מאי קמ"ל הא זהו

עיקר דין קבוע כשפירש לפנינו וכשלא פירש לפנינו אינו קבוע ומה חירש לנו בזה אמנם כאמת דבר גדול השמיענו בזה רהגה מרנלא בפי כל הפוסקים דקבוע ראורייתא הוא גם אם לא לקח ביריו מהקבוע אלא רק אם פירש לפנינו ולכאורה כיון דעיקרו למרנו מוארב לו וקם עליו והא שם עושה מעשה ביריו וכן משמע מפשטא דברייתא דעשר חנויות ששנינו לקח מאחת מהן ואינו יודע באיזה מהן לקח וכו' וכן הוא לשון הרמב"ם כפ"ח ולשון הש"ע בסעיף ג' אלא שמצינו בפ"ק דבפסחים באתא עכבר ושקיל רדנין בזה דין קבוע ע"ש הרי מפורש דאף אם לא לקח ביריו רנין בזה דין קבוע וכן מסיפא דתשע חנויות ששנינו ובנמצא הלך אחר הרוב משמע דגם בלא לקח ביריו הוה קבוע דאל"כ לשמעינן רבותא מפי דאף אם ראינו בשעה שפירש מן הקבוע כותר:

כב אמנם יש מגרולי ראשונים רס"ל כן דקבוע ראורייתא אינו אלא בלקח ביריו [ר"ן נפנ"י נסוגיא דנמצא מה"ע ע"ם] אבל אם לא לקח ביריו אף שראינו שנלקח מן הקבוע אינו אלא קבוע דרבנן ובפסחים גבי עכבר באמת אינו קבוע דאורייתא [סס] וצ"ל לפ"ז הא דקתני ובנמצא הלך אחר הרוב משום דבבה"ג נם מדרבנן מותר וברור הוא דטעמו משום דבין דקבוע חידוש הוא אין לך בו אלא חידושו בהך קרא דוארב לו ונו' דעשה מעשה ביריו אבל מדברי כל דבותינו לא נראה כן ום"ל דהתורה לא הקפידה מטה שנטל ביריו אלא העיקר משום דהספק נולד במקום הקביעות וזהו שהשמיענו דבינו חרמ"א דאם פירש לפנינו או שרואה שעבו"ם לקחו הוי באלו לקחו משם ביריו עכ"ל כלומר דנם זה הוא קבוע דאורייתא [נ"ן]:

כג ודע דשנינו בריש פ"ח דוכחים כל הוכחים שנתערב בהן אחר מחטאת המתות או שור הנסקל אפילו אחד ברבוא ימותו בולן ופריך בנמ' ונבטלו ברובא ומתרץ בעלי חיים חשיבי ולא בטלי [ע"ן] ואומר שם דלהמשיך אחר מהתערובות ולומר כל דפריש מרובא פריש אסור משום דה"ל קבוע וכל קבוע במחצה על מחצה דמי ופריך ונבבשינהו דנירי בלומר לבוף אותם שיתפזרו וניתא כל דפריש מרובא פריש ומתרץ משום קבוע כלומר דגורינן שמא יקח מן הקבוע והסכימו שם רש"י ותום' דאין זה קבוע דאורייתא דקבוע דאורייתא אינו אלא בשהאיסור ניכר במקומו כמו תשע חנויות אבל באיסור שנתערב בהיתר אין בזה קבוע של תורה ובטל ברוב אלא הוא קבוע דרבנן דבל דבר שאמרו חכמים שאינו בטל מחמת החשיבות כמו בע"ח וחה"ל ובריה נתנו לזה שם קבוע וכן הסכימו כל הפוסקים:

כד וכתבו שם רבותינו בעלי התום' בהא דפריך וניכבשינהו דנירדי וניתא דמרובא פריש הכוונה הוא כשלא פירשו בפנינו ממקום הקביעות דאם בפנינו פירשו הרי אמרין כאלו לקחן ממקום הקביעות ע"ש וזהו על יסוד שבתבנו דלא בעינן שיטול ביד אלא כל שהספק נולד במקום הקביעות הוי בטלן ביד ואף ש"ל כיון דזהו רק קבוע דרבנן לא החמירו חכמים בזה כל כך דהפרישה בפנינו תהיה בטילה ביר מ"מ לא ניחא להו לרבותינו לומר כן ולפ"ז צ"ל בכל הרינים שיתבארו בסי' זה דאם נאבד אחד מהתערובות או נפל לים או נאבל מתיר כל התערובות כמו שיתבאר בס"ד זהו הכל כשלא היתה הפרישה בפנינו דבפנינו הוה בקבוע והוה כמחצה על מחצה ועוד יתבאר בזה בס"ד:

כה ושאלו הראשונים רכיון דאמרינן בקבוע דרבנן גזירה שמא יקח מן הקבוע ואמרו בשפירש אחר מהם משום הך גזירה א"כ כ"ש בקבוע דאורייתא ואיך אמרו דבנמצא הלך אחר הרוב הא יש לנזור שמא יקח מן הקבוע ותרצו דארבא בקבוע דאורייתא שהאיסור ניכר במקומו לא נזרו שמא יקח מן האיסור בידיו דלאו ברשיעי עסקינן ורק בקבוע דרבנן שהאיסור מעורב בהיתר בזה גזרו שמא יקח מן הקבוע דלא חמירא להו לאינשי שיסברו שהאיסור בטל ברוב היתר ולפ"ז בבל הרברים שאין מתבטלין כמו בריה וחה"ל ורכר חשוב ובע"ח כשנתערב אחד מהרברים האלו בתוך אלף של היתר ונאמרו בולם אפילו פירש אחד מהתערובות ולא פירש לפנינו והיה לנו לומר כל דפריש מרובא פריש וק"ו הוא מקבוע דאורייתא מ"מ משום גזירה שמא יקח מן הקבוע גריעא מקבוע דאורייתא והסכימו לזה הרא"ש והטור ורוב רבותינו וזהו שיטת ר"י בעל התום' ולפ"ז כשנתערב בעדר בהמה אחת של ספק דרוסה אין שום היתר לבל העדר ואם אפילו נתפרשה אחת מהן אסורה:

כו ויש מרבותינו דלא ס"ל כן ואמרו דרק בקדשים גזרו חז"ל שמא יקח מן הקבוע ולא בחולין ואפילו אם לא נחלק בין חולין לקדשים מ"מ אין ראיה משם דזה שאמרו גזירה שמא יקח מן הקבוע אינו אלא בבע"ח שרצה להתיר ע"י דניבבשינהו בידים להפרידן בזה שפיר אומר דאם אתה מתירו שיפרידם בידים אף תוא יטול בידיו מן הקבוע אבל במקום שלא הפריד בידיו אלא שנתפזרו מעצמם או ע"י עכו"ם ושלא בפנינו ובן בבל תערובת שאינם במילים אף באלף כשפירש מן התערובת שלא בפנינו אמרינן בל דפריש מרובא פריש כמו בקבוע דאורייתא וזה היא שיטת ר"ת והשאלתות והרשב"א ז"ל הסכים לזה [כ"ז מבוא' נתום' וכתים לפ"ת]:

כז וזהו שכתב הטור וז"ל והא דשרינן בשפירש אחר מהם מהרוב דווקא דומיא דמ' חנויות שהאיסור ידוע וניכר במקומו אבל בע"ח ושארי דברים חשובים שנתערבו בהיתר שאינם במילין אפילו באלף אפילו אם פירש אחר מהן מן הרוב אסור דכיון שאין האיסור ניכר במקומו חיישינן שמא יקח מן הקבוע וכתב הרשב"א דווקא כשהפרישן במתבוין אבל אם פירש ממילא שרי וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפילו פירש ממילא נמי אסור עכ"ל דהרשב"א ס"ל בר"ת שלא אמרו גזירה ו' רק

על מה שאמר שבידיו יגרום הפירוד ולזה פסק דכשהפרישן במתכוין אסור אבל ממילא שרי והרא"ש הולך בשיטת ר"י בעל התום' דבקבוע דרבנן החמירו אף בפירש ממילא :

כח ורבינו הב"י בסעיף ו' פסק כהרשב"א שכתב בע"ח ושאר דברים החשוכים שנתערבו בהיתר שאינם בטילין אפילו באלף אפילו אם פירש אחד מן הרוב אחר שנודע התערובת אסור והוא שהפרישו במתכוין אבל אם פירש ממילא שרי עכ"ל ורבים תמהו על הטור דכבאן הביא מחלוקת הרשב"א והרא"ש ועכ"פ אף להרשב"א אסור כשהפריש במתכוין ואיך כתב בם"ס ג"ז גבי דרוסה שנתערבה באחרות שיש תקנה ע"י דנכבשינהו דניידי וכל דפריש מרובא פריש ע"ש וזהו אף להרשב"א אסור וב"ש להרא"ש ואין זה אלא רק למי שמחלק בין קדשים לחולין בט"ש בסעיף ג"ו וכן בם"ס ט"ז באותו ואת בנו כתב כן דנכבשינהו דניידי ויותר תמוה שנם הרא"ש כתב כן בשם בה"ג בפ"ה דחולין סי' ד' לענין אותו ואת בנו ונם רבינו הב"י פסק כן לעיל בם"ס ט"ז ע"ש :

כט וכל רבינו טרחו בענין זה יש מי שכתב שהטור לא כתב זה להלכה [כ"י נם"ס נ"ז ונ"ע עליו מס" ס"ו וזק] ויש מי שכתב דדעת הרא"ש והטור הוא דמעיקר הדין מותר ולא חיישינן שמא יקח מן הקבוע אלא שבסי' זה אמרו לחומרא בעלמא דראוי להחמיר [נ"ח] ומי לא יראה הדוחק הזה ורבינו הרמ"א תירץ באופן אחר בם"ש בסעיף ו' וז"ל והא דאסור אם הפרישו במתכוין הינו שלא פירש רק מעט ונשארו מקצת האיסורים במקומם ראז חיישינן שמא יקח מן הקבוע נ"כ אבל אם נתפרשו כולן ביחד ולא נשארו כמקומן וכשינה עקידתן פירשו קצתן אותן שפירשו אז מותרים רק שנים האחרונים אסורים עכ"ל וביאר דבריו בספרו ד"ם דהטור בם"ס נ"ז ובם"ס ט"ז מירי בכה"נ ע"ש ונראה שמפרש מה שאמרו חז"ל שם נזירה שמא יקח מן הקבוע אין הבוונה על פעם אחרת כמו כל הנזירות שכש"ם בבענין זה אלא כלומר אם תתירו ממה שפירשו ילך בכאן אל הקבועים וא"כ בנתפרשו כולן ליכא כאן קבועים וכבר השינו הרבה נדולים עליו דלהדריא מובח בזבחים שם דאין חילוק דאל"כ למה יתותו כולם יעשו באופן זה שיתפזרו כולם [ס"ז סק"ז וספ"ח סקכ"ח וכ"ח] וכן מוכח להדיא בדברי התום' והרא"ש שאין חילוק בזה [לו"ם] וכרשב"א עצמו מבואר דלא ס"ל כן שהרי כתב בזה"ל אבל כשפירש שלא בפניהו או שנתפזרו כולם אפילו כפניהו בבר נתבטל הקביעות ומותר עכ"ל הרי מפורש הדווקא שלא כמתכוין אבל במתכוין נם כפירשו כולם אסורים [מג"י] ויש מי שרוצה ליישב דכריו דוראי לכתחלה אסור אבל אם עשה כן מותר כריעבר [ס"ד סקל"ז] :

ל ואמת שמלשונו בש"ע יש לדקדק כן דאל"כ אין לשונו מדוקדק שהרי התחיל לומר והא דאסור אם הפרישו במתכוין היינו שלא פירש רק מעט וכו' וא"כ מה זה שסיים אבל אם נתפרשו כולן ביחד וכו' וה"ל לומר אבל אם הפרישן כולן ביחד ביון דאמתכוין קאי אלא ודאי דה"ק דכפירש רק מעט כמתכוין נם בריעבד אסור אבל אם נתפרשו כולם ביחד וכו' כלומר שלא במתכוין מותר אפילו לכתחלה ובמתכוין אסור לכתחלה ומותר בדיעבד ולא כתב זה בפירוש כרכבו לקצר ונם לא רצה לבאר בפירוש את זה ביון דלכתחלה אסור ויש שרצה לומר כאופן זה דבפירשו מקצתם אין חילוק כין חולין לקדשים ונם בחולין אסור ביון שעדיין נשארו קבועים אבל בשנתפזרו כולן והנזירה אינו אלא שמא יקח מן הקבוע החמירו בקדשים ולא בחולין [ס"ז סס] אמנם איך שהוא א"א ליישב דברי הטור באופן זה במוכן ועור דעיקר חילוק זה בין פירשו כולן לפירשו מקצתן ישנו בפקוח נפש כמ"ש בא"ח סי' שכ"ט ולא שייך שם שום נזירה אבל באיסורים דהעיקר נזרו חז"ל שמא יקח מן הקבוע איך נלמוד זה משם ויש מי שרצה לתרץ דברי הטור בם"ס ט"ז באותו ואת בנו המשום דהאיסור אינו אלא היום ולא למחר אינו בהול ולא יקח מן הקבוע ולא נזרו [סר"ח סס] והנה אם כי אולי יש סברא לומר כן מ"ם מנ"ל להרא"ש והטור לומר כן ואם כי דין זה נובע מבה"נ מ"מ לא ה"ל לסתום רבר שהוא בנגר נמ' מפורשת ועור דעדיין קשה הך דדרוסה בס"ם נ"ז :

לא אמנם לענ"ד נראין דכרי הטור ברורים כס"ר בשנדקדק בוכחים שם דפריך וניבבשינהו דנייתי ונימא כל דפריש מרובא פריש ומתרץ נזירה שמא יקח מן הקבוע ודקדקו התום' שם [נל"ם מנס] וז"ל מדנזור משום קבוע היה נראה דאי שקיל חד מן הקבוע אסור מדאורייתא וכו' אבל א"א לומר כן וכו' ולא שייך קבוע אלא ברבר הידוע כגון תשע חנויות וכו' עכ"ל וביאור דבריהם דלבאורה מדהחמירו באיסור זה בפירשו נישום נזירה שמא יקח מן הקבוע משטע דזהו איסור תורה דאל"כ הו"ל נזירה לנזירה דאסרו בפירשו ממעם שמא יקח מהקבוע וכשיקח מהקבוע אינו אלא מדרבנן אלא צ"ל דאע"נ דהוא רק קבוע מדרבנן"מ ראו חכמים להחמיר בזה ולנזור נזירה לנזירה ולפ"ז עכ"פ אין זה רק כשיש עכ"פ איסור ודאי בתערובת זה כמו נבלה וטרפה או דובע ונרבע בקדשים אבל בכקום שיש כאן ספק על עיקר האיסור ודאי דלא נזרו בבה"נ וקילא מיבא מם"ס וזהו כעין נ' ספיקות דלכ"ע שרי אפילו כיחזקת איסור ולכן באותו ואת בנו ודאי אין כאן רק ספק איסור דאפו יאכל כל התינקות ביום אחד ושמא לא תזדמן כלל ביום זה האם או הבת ולבן הביאו הרא"ש והטור בם"ס ט"ז דברי בה"נ ולא פקפקו כלל בזה האין זה שום דמיון לסי' זה דהבא יש ודאי איסור והתם הוא ספק איסור ואין להחמיר כדרבנן כולי האי :

ונם

לב ונם דברי המור בדרוסה בם"ם ס"ק ג"כ מדוקדקים בזה דזה לשונו שם כתב בם' המצות דספק דרוסה שנתערבה באחרות יש בה צד להתיר דהוי ס"ם וכו' ונראה שיש תקנה אפילו לוודאי דרוסה שנתערבה באחרות דנכבשינהו דנייתי וכל דפריש מדובא פריש וכולן מותרות חוץ מב' האחרונות עכ"ל וביאור דבריו לענ"ד כן הוא דבעל ס' המצות אומר דספק דרוסה יש צד להתיר ע"י תערובות כלומר ואינו חמה לאיסור וראי שבסי' ק"י משום דכאן הוה ספק איסור והוי כס"ם ולזה אומר המור דנם בוודאי דרוסה נן הוא לפי מה שביאר מקודם דנם לוודאי דרוסה יש בדיקה מדינא ע"ש שזהו דעת הרמב"ם והרא"ש והמור וא"כ נם דרוסה ודאית אינו אלא ספק איסור ואינו רומה לוודאי איסור שכסי' ק"י ולכן יש להתירן ע"י ניכבשינהו דנייתי ודיינו שנחמיר בשתים האחרונות [ופלרנפ זסו טיקר סחימס למסוס להסוס' כתבו לנסיעת ר"י ים נשסור נספק דרוסה שנתערב וכעל ס' סמעות נפ ס"ל כן משום לספק פיסור שפני ולזה סומר לשפנרפ זו נס ולפי דרוסה סוס כספק וכרור סוס נס"ך] :

לג עוד כתב רבינו הרמ"א דאם נתערבה תרנגולת טרפה בבשרות ונמצא ביצה בינידם הביצה מותרת אע"נ דהתרנגולים חשובין ולא מתבטלין לנבי ביצה אולינן בתר רובא עכ"ל דבין דעיקר חנורה הוא שמא יקח מן הקבוע לא נזרינן לנבי הביצה מפני התרנגולת ואפילו מאן דס"ל דביצה הוה דבר שבמנין ס"מ מותר דהא בתשע חנויות שרי בפירש ממילא אפילו תהר"ל [ס"ך סק"ח] משום דהביצה הוה כפירש ולכן אם המילה התרנגולת הביצה בפנינו אסור אפילו למאן דס"ל דאינה דבר שבמנין [ס"ך סק"נ] דפירש בפנינו הוה כנוטל ביריו מן הקבוע כמ"ש בסעיף ב"א ולכן אפילו לדעת הרא"ש לא נזרינן סביצה לתרנגולת :

לד כבר נתבאר דבקבוע דאורייתא לא נזרינן שמא ישול מן הקבוע כיון שניכר האיסור במקומו ובזה קילא מקבוע דרבנן ולפיכך כתב רבינו הב"י בסעיף ד' רוב חנויות מוברות בשר שחוטה ומיעוט מוברות בשר טרפה לקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ונתערבה באחרות ואינה ניכרת במילה ברוב משום ס"ם עכ"ל ויש מי שהשיג עליו דמקורו הוא ממ"ש המור בשם הרשב"א וירא לי שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפ"ע אבל נתערבה באחרות ואינה ניכרת במילה ברוב משום ס"ם עכ"ל וכתב זה אדין דפירש לפנינו מן הקבוע ופירש לפנינו אינו קבוע דאורייתא אלא דרבנן אבל בנטל ביר דחוה קבוע דאורייתא לא הקילו [ב"ח] ובזה וראי הדין עם רבינו ב"י דהן אמת שיש מי שסובר בן דקבוע דאורייתא אינו אלא בנטל ביד כמ"ש בסעיף ב"ב מ"מ רוב רבותינו לא ס"ל כן וס"ל דגם פירש לפנינו הוה קבוע דאורייתא [ס"ך סקכ"נ] וכן מפורש דעת הרשב"א בתה"ב [סי"ח סק"ך] ומיתו זהו וראי ראף למאן דס"ל דפירש לפנינו הוה דרבנן מ"מ מותר בתערובות דאע"פ שכתבנו דבקבוע דרבנן החמירו שפי זהו בקבוע דתערובת מדבר חשוב וחדר"ל ובע"ח משום נזירה שמא יקח מן הקבוע אבל בפירש לפנינו דהאיסור ניכר במקומו וליכא נזירה זו פשיטא דאין להחמיר בדרבנן יותר משל תורה ופשוט הוא :

לה ויש שהשיג עליו דהרשב"א באמת לא קאמר רק בקבוע דרבנן שע"י תערובת כטרפה שנתערבה בין הרבה כשרות ואינה בטילה מפני חשיבותה דאם אח"כ נתערכה אחת מהן ברוב כש.ות מותר מטעם ס"ם אבל בקבוע דאורייתא לא מהני ס"ם [ס"ך סק"נ] ותמיהני שהרי מקודם זה לא נתבאר בשור דין זה כלל וז"ל אבל אם האיסור ניכר במקומן כגון תשע חנויות וכו' אבל בשר הנמצא וכו' אבל אם פירש לפנינו הוי כאלו היא עריין במקום הקביעות ואסור וכתב הרשב"א לפיכך מצא בשר ביר וכו' אבל ראו אותו יוצא מן המקולין באותה שעה נולד הספק ינמצא שבמקום הקביעות נולד הספק ואסור ויראה לי שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפ"ע אבל נתערבה וכו' עכ"ל הרי לחדיא דאקבוע דאורייתא קאי ור"ן קבוע דרבנן ביאר אח"כ ע"ש :

לו אמנם הקשו עליו שהוא בעצמו פסק בסעיף ס' בספק טרפה שנתערב אין להתיר מטעם ס"ם דכל שספק אחד בנופו וספק אחד בתערובות לא מהני ס"ם ואיך התיר בקבוע ע"י ס"ם דתערובות הא כיון דקבוע הוה כמחצה על מחצה הוה ממש בספק טרפה ועוד דכסעיף ח' פסק אפילו בקבוע דרבנן שע"י תערובות אין להתיר רק בנ' ספקות ובשלמא הרשב"א עצמו סובר באמת דמותר בם"ם במו שיתבאר בם"ד אבל רבינו הב"י שמצריך בקבוע דרבנן נ' תערובות כ"ש בקבוע דאורייתא ותרצו בין דקבוע חירוש הוא אין לך בו אלא חירושו ומותר בשני תערובות ואפילו בספק אחד מנופו וספק אחד מתערובות [ס"ך סוף סקכ"נ וסקכ"נ] אבל הוא תמוה דנחי דלענין ספק טרפה אפשר לומר כן אבל איך אפשר לומר דקבוע דרבנן יהא חמור מקבוע דאורייתא דאע"פ שהחמירו יותר בקבוע דרבנן לענין פירש זהו ממעם שמא יקח מן הקבוע אבל בעניני תערובות אין סברא כלל להחמיר יותר בדרבנן מכראורייתא ולכן יש מי שרחה דבריו לנמרי [סי"ח סק"ך] :

לז וזהו טעמו של רבינו הרמ"א שכתב עליו ויש אוסרין בכה"נ משום דכל מקום דאיסור במקומו הוי כמחצה על מחצה והואיל וספק הראשון אסור מן התורה ואין כאן עוד ספיקא לחתיר רק תערובות לא מקרי ס"ם והכי נהוג עכ"ל וזהו כמו שנתבאר דחוי כמו ספק טרפה שנתערב דלא מהני ס"ם מהטעם שיתבאר דכל ספק בנופו וספק בתערובת אין להתיר ע"י ס"ם דאיך תאמר ספק שמא אין זה הספק טרפה ואת"ל זה הוא שמא אינו טרפה והרי כיון שאסרתו מפני הספק אין זה בספק איסור

איסור אלא כודאי איסור דמה לי אם איסורו הוא מפני הספק סוף סוף הוא איסור גמור ואיך תאמר שמא אינו איסור וה"נ בקבוע כיון דהוי כמחצה על מחצה הוי כספק טרפה ולא מהני בו תערובת אחר להתירו ע"י ס"ס:

לח ולענ"ד נראה לתרץ דברי רבינו הב"י דקבוע לא דמי לספק טרפה דהתם הספק הוא בגופו אבל בקבוע הספק הראשון הוא ג"כ ע"י תערובות והוי שני הספיקות של תערובות והן אמת שהתורה עשאה הספק הראשון במחצה על מחצה והוי ספק איסור מ"ם הספק הוא ע"י הערובות ועיקר טעם היהר הם"ם הוא שהספק הראשון עושהו מחצה והספק השני עושהו לרוב היהר והרי זהו ממש בתערובת מקבוע ולא דמי לספק טרפה ששני הספיקות אינם משום אחר אבל בקבוע הם משם אחד והיינו של שני התערובות והוי רוב היתר ונם אינו דומה לסעיף ח' ררבר שאינו בטל מחמת חשיבותו לא מהני שני התערובות דהתם הוי הטעם רכיון דרבנן נזרו שמפני החשיבות לא יועיל רובא א"כ ממילא א"א להתירו ג"כ ע"י שני התערובות דהוי בם"ם רמעמא דם"ם הוא משום רוב להיתר במ"ש והרי רבנן לא רצו לההיר זה ע"י רוב [מעם זה כתב הב"ח בשם סמ"ק ס"ם זה] אבל בקבוע של תורה שהתורה עשאתו כמחצה על מחצה ולא יותר ממילא בשיש עוד תערובות חוה רוב להיתר [ולפ"ז כיון דקבוע בתרינן נם נקונם ס"ב יהיה זה דין ב"ב בס' תמורות מוכרות מרפה ותחת כשרה ונפל מתחת מהן ונתערבה ועפרמ"ן סך לדינא קי"ל כרמ"ה וזוק];

לט כל מה שנתבאר בין בקבוע דאורייתא ובין בקבוע דרבנן זהו הכל כשנטל מהתערובות לאחר שנורע שיש כאן איסור שנתערב בהיתר רהיינו קבוע מדרבנן או שיש כאן חנות מוכרת טרפה דהיינו קבוע דאורייתא אבל אם נטל בשר ולא היו יורעים כלל שיש כאן איזה איסור ואח"כ נהוורע שהיה כאן איסור יש בזה דינים אחרים לגמרי כמו שנבאר בם"ד די"א דעל זה לא אמרה תורה כל קבוע כמחצה על מחצה דמי כיון שפירשה החתיכה קורם שנודע קביעות האיסור וכן כזה לא אמרו דבנן דדבר חשוב אינו בטל שדברי עדיין אין כאן שום ביטול ובשחתיכה זו פירשה מקודם לא נכנסה כלל בהביטול שנאמר שמפני חשיבותה אין לה ביטול אלא צריכין לראות עצם הרין לאחר שנתנלה שיש כאן איסור אם יש רוב היתר במקום זה שניטלה ממנו החתיכה מותרת ואם יש רוב איסור אסורה חתיכה זו ויש בזה פרטי רינים הרבה ובקבוע דאורייתא יש בזה מחלוקת וע' סעיף מ"ה:

מ וז"ל הטור בשם הרשב"א מי שלקח בשר מטקולין ולא אפילו תהר"ל ואה"כ נמצאת טרפה במקולין ולא נודעו חתיכות הטרפות בין שאר החתיכות והוא אינו יודע מאיזה מהם לקח כל מה שלקחו מהטקולים קודם שנמצאת הטרפה מותר שלא נפל הספק בהם בקבוע אלא לאחר שפירש אבל אסור ליקח משם טכאן ואילך בר"א בתהר"ל שאין לה כיטול אבל שאר החתיכות מותרות וראוי להחמיר לאסור כל החתיכות שנשארו במקולין שאין הכל בקיאין ברברים אלו ואם אתה מתיר בשאינם חשובות קרוב הרבר למעות וליקח אף מן החשובות וכן אנו נוהנין עכ"ל הרשב"א ז"ל:

מא וכתב עליו הטור בזה"ל ואיני מבין מה שכתב להתיר בחתיכות שאינן ראויות להתכבד אלא שהחמיר לאוסרן שנראה שאסורין מפני הרין ולא מטעם חוטרא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואסור בכל רבר וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל רבל מה שלקחו קודם הספק הכל מותר ולאחר שנורע הספק הבל אסור עכ"ל ותמה עליו רבינו הב"י הלא כאן אין האיסור ניכר במקומו ואין כאן קבוע של תורה דהא כאן נתערבו השרפות בין הכשרות כמ"ש הרשב"א ולא נודעו חתיכות הטרפות בין שאר החתיכות והוה זה קבוע דרבנן דאינו אלא בתהר"ל או שארי דברים חשובים ושפיר קאמר הרשב"א והרא"ש מיירי שהאיסור ניכר בפ"ע והוא קבוע דאורייתא ולכן לא כתב בש"ע סעיף ה' רק לשון הרשב"א ז"ל ע"ש:

מב ויש מי שרצה לתרץ רברי הטור רהלשון שנמצאת טרפה במקולין ולא נודעו חתיכות הטרפות בין שאר התיכות וכו' הכל במשמע לשון זה בין שאין האיסור ניכר ונם אינו קבוע וכין שאין האיסור ניכר אבל הוא קבוע בחנות אלא שאינו נודע באיזה חנות קבוע הוא האיסור וכו' [ב"ח] ולדעהו בבה"נ מקרי קבוע דאורייתא וכבר השינו עליו דנם בבה"נ אין הדבר מוסכם שיהא קבוע דאורייתא [עפ"ך מק"ל ופקכ"ם] ונם לשון הרשב"א משמע להדיא רמיירי כשנתערבו החתיכות זו בזו וכן הוא בתשו' הרא"ש שהביא הטור ולהדיא שם מיירי בתערובת חתיכות [פר"ח פקכ"ב והגו' פרפ"ם טוח נכלל ק' סי' י"ו ע"ם]:

מג ולענ"ד נראה רוראי מיירי בתערובת חתיכות ום"ם דברי הטור צודקים אלא דהרשב"א לא ס"ל כן כמו שנבאר בס"ד דהנה הרשב"א שאומר שאח"כ נמצאת טרפה במקולין ולא נודעו חתיכות הטרפה בין שאר החתיכות פירושו ברור שבבר נתערבו כל החתיכות כדרך המקולין ששוחטין הרבה בהמות וכשלא עלה על דעתם שיש כאן טרפה מערבין כולן ביחד גם עצם הבישר וגם כל האיברים הפנימים וא"כ יש להבין מהו שאומר שנמצאת טרפה במקולין ובהברח הוא כגון שנמצא באחד מן האברים המעורבים ודאי טרפה כגון שנמצא נקב מפולש באחר מן המחולים או מן המסמסים וכתי הכוסות או בלב וכיוצא באלו והנה זהו ודאי שכל הבשר ובל האיברים מעורבים זה בזה אמנם האבר הזה שנמצא בו הטרפה הלא הוא טרפה ודאית והוא יודע וקבוע לעצמו וס"ל להטור דזהו קבוע דאורייתא דמה לי אם יש לפנינו חנות יודע שנמכר בשם טרפה או שכתוב אחד מונח הרבה חתיכות כשרות וחתיכה טרפה יודע וקבועה

וקבועה לעצמה או אבר אחר ירוע וקבוע לעצמו ומה לנו בזה שכל הבשר מעורב סוף סוף אבר אחד יש שהוא קבוע לעצמו וידוע ועל זה אמרה תורה כל קבוע כמחצה על מחצה רמי והרשב"א ס"ל דכיון דלא על האבר אנו דנין דאין בו שום חשיבות ואנו דנין על הבשר והבשר כבר מעורב אין זה קבוע דאורייתא ושמא תשאל להטור רא"כ היכי משכחה לה שלא תהא קבוע דאורייתא י"ל דמשכחת לה בנון שבבר מברו האיברים ובעה"ב אחר בביתו מצא באבר אחר טרפות ברורה דהאבר הזה אינו מצורף לענין קבוע לכל הבשר שבמקולין ביון שבבר הופרש משם וביון שהבשר שבמקולין מעורבים יחד אין זה רק קבוע דרבנן וגם המעשה שבתשו' הרא"ש היה כן שנמצאת במקולין ריאה אחת טרפה ע"ש והיא היא הקבוע והיא עושה לכל המקולין קבוע דאורייתא:

כד ודע שזה שכתב הרשב"א דאף שמן הדין אינו אסור ליקח משם דק חהר"ל מ"מ אסור ליקח גם שאינה רואיה להתכבד משום שאין הכל בקיאין בזה ויבואו לטעות וכיון שאין זה אלא חומרא בעלמא לכן בריעבד אם לקח תתיכה שאינה רל"ה אין לאסור אפילו אם עשה כן במויר [פר"ח סקכ"נ] ויש מי שאומר דגם בריעבד אסור [ש"ך סק"ל] וחומרא יתירה היא מיהו דין זה אינו אלא במקולין שרבים קונים שם בשר וקרוב הדבר לטעות אבל ביחיד בביתו בתערובת כזה אין לאסור אף לכתחלה בתתיכות שאינן ראויות להתכבד ובטילין ברוב כפי עיקר הדין [סם] וכן במקולין אם לא נשאר שם רק תתיכות שאין רל"ה והנדולות כבר מברו קודם שנודע הטרפות גם במקולין מותרים דלא אסרו כולם אלא כשיש ג' כ' חהר"ל דאז א"א לאסור אלו ולהתיר אלו אבל כשכולן מוהרין ע"פ הדין אין להחמיר [פמ"נ סמ"ד סק"ו]:

כה והנה בקבוע דרבנן הכל מודים שזהו רק כשנודע הטרפות קודם שלקחו משם דאז אסור אפילו פירש מעצמו משום נוירה שמא יקח מן הקבוע אבל אם לקחו קודם שנודע האיסור מותר אפילו חהר"ל אם יש רוב כשרות ורק ליקח מבאן ואילך אסור כמו שנתבאר אבל בקבוע דאורייתא כשלקחו מהחנויות בשר כשעדיין לא נודע כלל שיש חנות אחת טרפה ואחר שלקחו נודע שיש חנות אחת טרפה וירועה היא החנות והטרכה ניכרת לעצמו דהוי ממש קבוע דאורייתא אלא שלקחו משם קורם שנודע כלל שיש בחנות אחת טרפה יש בזה מחלוקת הראשונים שי"א דלא מקרי קבוע אלא כשנודע החנות של איסור קודם שלקח אבל אם לא נודע האיסור בשעה שלקח אע"פ שלאחר שלקח נתגלה האיסור ונעשה קבוע לא אמרינן דליהוי קבוע למפרע ואם לקח בשר מן המקולין ואח"כ נודע שיש שם טרפה והיא ניכרת לעצמה דהוא קבוע נמור מ"מ מותר מה שלקח מקודם אם יש רוב של היתר דדין קבוע שיהא במחצה על מחצה חידוש הוא ואין לך בו אלא משעת חדושו ואילך ולא קודם [סר"ן נפנה"כ נסם פתום' ופמ"ך סקי"ד]:

כו ויש מי שאינו טובר כן ואסברה לה בטעמא דאם היו בעיר הרבה חנויות מוחזקות כוכן בבשר כשר ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזו היא ואח"כ נהברר שאחת מהחנויות יש בה טרפה אינו דומה לפירש מקבוע שכותר דהתם נפל הספק בשעה שמצאנוה שנפרשה ממקום קביעותה והחנות הטרפה היה ידוע לנו מקודם אבל הבא אין הספק מצד עצמה אלא מצד ברירות החנויות שנתברר עכשיו שאחת מהן אסורה ומתוך כך נולד בה ספק על אותה שעה שהיא פירשה בידי הלוקח ואיגלאי מילתא למפרע שבשעה שפירשה ביד הלוקח היה ספק שלה [סרפ"ס נכד"ס ניח ד' טער נ'] והך דקבוע חידוש הוא לא ס"ל והרשב"א ז"ל חולק עליו ום"ל כדעה הקודמת דוה לו: מקרי קבוע כיון שנטל קודם שנודע כלל שיש שם חנות טרפה [סמ"ך פעיף י"ד כתב דהרמב"ם טוה לו והכריו תמוהים כמ"ש בספר"ח סקי"נ ומפורש כן בגמ' ע"ש]:

כז ולענין רינא הברייא אחד מהגדולים דכיון דרוב דעות ס"ל דלאו היינו קבוע הבי נקטינן [פר"ח סם] ולפ"ז כשלקחו בשר ממקולים ואח"כ נודע שיש שם טרפה והטרפה ניכרת וקבוע לעצמה מ"מ מותר מה שלקחו כמו בקבוע דרבנן דתערובת תתיכות וכן נראה עיקר דאין להוסיף על דין קבוע מה שלא נוכר להדריא בגמ' וכן תערובות חנויות והיינו שידענו שיש כאן חנות אחת טוברת טרפות אבל לא ידענו איזה היא נראה מהפוסקים דנם זה לא מקרי קבוע דאורייתא כיון שאין האיסור ניכר לעצמו ולא ידענו מקום האיסור אין זה קבוע דאורייתא [כ"מ מר"ן סס וכ"מ מספר"מ וכ"מ מסמ"ך סקכ"ט ס"ם] ויש מי שרוצה לומר שתערובת חנויות מקרי קבוע דאורייתא כמ"ש בסעיף מ"ב ואין זה עיקר דאין לך בקבוע אלא חדושו [וכ"נ דעה בסרמ"נ סקי"ד]:

מח יש מי שמסתפק לדעת הרשב"א בקבוע דרבנן כשנודע האיסור דאסור ליקח משם ואילך חהר"ל ושאינן ראויות להתכבד נוהר מרינא וכמ"ש בסעיף מ' אם יש בהתערובות מבהמה אחת חהר"ל ושאינן ראויות להתכבד וזה אין מברא כלל שבהמה אחת תהיה מקצתה היתר ומקצתה איסור ולזה יש ספק מי מושך את מי אם ההיתר מושך את האיסור וכולם מותרות או אם האיסור מושך את ההיתר וכולם אסורות וכן הכריע להלכה [ט"ז סק"ס] וגרולי האחרונים השינו על זה רודאי אלו מותרים ואלו אסורים דאלו נתבטלו ואלו לא נתבטלו ומה בכך שהם מבהמה אחה [פר"ח סקכ"ג וכה"פ סקי"נ]:

כט וכן בקבוע דרבנן שהדין הוא שכל מה שנטלו קודם שנודע שיש כאן טרפות בההערוכת מותר אפילו חהר"ל ולאחר מבאן אסור אם היו שני צלעות

מבהמה אחת והצלע האחת לקחו קורם שנודע המרפות וצלע השניה נשארה בחנות זה היה מעשה בעיר אחת ונחלקו הגרולים יש שאמרו דכיון שאנו מתירים את הצלע שלקחו מקורם מטעם כל רפריש מרובא פריש א"ב ברור לנו שבהמה זו היא מותרת וא"כ איך נאסור אותה שבחנות ויש שאמרו להיפך כיון שהנשארה אסורה ממילא גם הקודמת אסורה שא"א שבהמה אחת תהיה מקצתה היתר ומקצתה איסור אבל י"א דכן עיקר הדין דהקודמת מותרת והנשארה אסורה וזהו דרכה של תורה [סמ] ועור דברין זה ודאי דכן הוא רלעולם נאמר שכולה מותרת וזה שאנו אוסרים הצלע שבחנות משום גזירה שמא יקח מן הקבוע וק"ו הוא ומה בפירש ממילא גזרו חכמים בקבוע דרבנן כמו שנתבאר ב"ש ליקה בידים ראין הכל בקיאין ראנו לוקחין אותה מפני מחציתה שבכר נלקחה [סמ] ועוד די"א רזה שהתירה התורה בכל רפריש מרובא פריש לא אמרה תורה שזהו היתר ברור אלא אמרה שערין ספק הוא אלא שספק זה לא אסרה תורה [סמ סמס ס"מ פ"ק דכ"מ] וא"כ ממילא שחציה זו התירה התורה מספק וחציה השניה לא התירה [סמ] ותגם שמן התורה כולן מותרות ראין זה קבוע דאורייתא מ"ם כיון שמן התורה יכול להיות כן אין תימא אם גם בררבנן נאמר כן וכן נראה עיקר לדינא :

ג והנה בכל הערים הגרולות במדינתנו שוחטים בבית המטבחים ובודקים שם ונוטלים האברים הפנימים והקרביים ומוכרים כולם לנשים המוכרות בשוק וכל קצב נוטל הבהמה שלו למקולין שלו והיינו החנות שיושב בה למכור הבשר אם אח"כ נמצא טרפה ודאית באחר מהאברים הפנימים ולא נודע של איזה בהמה היא הנה הדבר פשוט דזהו קבוע דרבנן דתערובת חנויות כיון שלא נודע איזה חנות היא הטרפה אין זה קבוע דאורייתא כב"ש בסעיף מ"ז ואפילו לדעת המובחים דהוי קבוע דאורייתא מ"ם דעת רוב הפוסקים שגם בקבוע דאורייתא מה שנטלו קורם שהטרפות נתוודע מותר כמ"ש שם ולפ"ז הרין פשום למשל כששחטו חמש בהמות של חמשה קצבים וכל אחד הוליכה לחנותו השנים הראשונים מותרים לגמרי רכל רפריש מרובא פריש וכן השלישי שנטל אכתי נשארו שנים בבית המטבחיים אמנם הרביעי והחמישי אסורים ואם לא נודע מי נטל מקורם כל מה שמכרו מהחנויות קורם שנודע הטרפות מותרים ואף אם נודע מי נטל מקורם מ"ם גם הרביעי והחמישי מה שמכרו קורם שנודע הטרפות מותר וכן מה שנמכר בשוק הראש והרגלים וכל האיברים הפנימים ג"כ הרין כן דכל מה שנמכר מקודם מותר אמנם אם לא היו רק שני בהמות וגמצא טרפות באחד מהם אסורים בכל ענין גם מה שנמכר מקורם רבוה לא שייך כל רפריש מרובא פריש שהרי אין כאן רוב היתר וכן אם אחר נטל ג' בהמות ביחר מהחמשה הנשחטין נ"כ אסורים לגמרי בכל ענין שהרי לא נשאר רוב בבית המטבחים וכולם אסורים לגמרי אמנם מה שנמכר בשר מכל החנויות קודם שנודע הטרפות מותרים כשעריין נשאר רוב בהחנויות וכן הרין במה שנמכר בשוק האיברים הפנימים בללא רמילתא ההיתר מה שנמכר מקורם אינו אלא כל זמן שיש יותר משני בהמות שעריין לא נמכרו אבל כשלא נשארו רק שני בהמות אסורים בהחלט ראין כאן רוב היתר וכן בהאברים הפנימים הנמכרים בשוק צריך לישאר יותר משל שני בהמות כמבן ומזה יש לדון לכל מיני תערובות :

נא יראה לי דכבל דיני קבוע אין חילוק בין מין במינו לאינו מינו בגון ששחטו פרים ואילים וכבשים וגמצא טרפה באחר מהאיברים אם א"א להביר מאיזה מין הוא אבל אם אפשר להביר לא נבנמו בהקבוע אלא המין הזה בלבר ופשוט הוא דאין הפרש בין שכל החנויות שייכים לאיש אחר או להרבה אנשים וכן ברבר חשוב שבריש סי' זה וכן בכל הדברים שאינם מתבטלים מפני חשיבותם אין חילוק בין במינו לאינו מינו [ז"ך סק"ס] ובין של אחר או של שנים וכו' :

נב ויש להסתפק איך הדין בקבוע כשנמצא ספק טרפות והנה קבוע דאורייתא ודאי לא שייך בספק ולא מיבעיא לשיטת הרמב"ם דסר"א מן התורה לקולא אלא אפילו לשיטת הרשב"א דמן התורה לחומרא מ"ם דין קבוע גילתה התורה באיסור ודאי ולא באיסור ספק ואין לך בו אלא חידושו אמנם בקבוע דרבנן אפשר לומר גם בספק אך נ"ל בין דבנמ' לא אשכחן רק באיסור ודאי מנ"ל לומר דגם בספק הדין כן ולא דמי לודאי דרבנן דאמרינן קבוע כמ"ש בסעיף ט"ו ולפ"ז כשנפל ספק טרפות במקולין בגון ע"י מרכא שאינה אלא ספק טרפות וביוצא בזה אין דנין בזה דין קבוע אלא כפי עיקר תערובת וס"ם שיתבאר לקמן כן היה נלע"ר אבל מתשו' הרא"ש [כלל כ' סי' י"ז] מבואר להיפוך דהתם נמצאת בבבשים הרבה שנתערבו ונמצא בריאה אחת סירבא מאונא לטרפש הבבד ודן בזה דין קבוע דרבנן ע"ש וזו הוא התשו' שהביא הטור ובארנזה בסעיף מ"א הרי מפורש דאף בספק טרפה דנין דין קבוע דרבנן ואולי דבשם היה היתר אחר בם"ש שם שהיה ספק אם נתערבו הכבשים בלל ולפי דברי הבורק לא נתערבו הכבשים רק הריאות נתערבו בשנגה והבשיר הרא"ש כל הבבשים מטעם חזקת כשרות ע"ש ולא היה צריך להיתר זה אבל אם לא היה היתר אחר היה מתיר מטעם זה ועוד דמטעם ספק איסור לא היה יכול להתיר מפני שהיתה חדר"ל בטבואר שם וטטעם ס"ם אין להתיר בספק אחד בנופו וספק אחד ע"י תערובות אבל במקום שיש להתיר אולי לא היה דן בזה דין קבוע וצ"ע לדינא ויש להתיישב בזה :

נג והנה יש להתפלא על הרמב"ם ו"ל שלא הביא בשום

בשום מקום דין קבוע דרבנן והיא גמ' מפורשה בזבחים [ס"ג:] ואין לומר דס"ל דגזירה שמא יקח מן הקבוע אינו אלא בקדשים דא"כ אדרבא היה לו להתיר בכל האיסורים ע"י דנכבשינהו דניידי וניתא כל דפריש מדובא פריש כדעת ד"ת שהכאנו ועוד דגם בקדשים לא הביא דין זה וי"ל בריש פ"ו ביצהמ"ק כל הזבחים שנתערב בהם אחד מחמאות המתות או שור הנסקל אפילו אחד ברבוא ימותו כולן לפי שבעלי חיים חשובים הם ואינם בטילין ואם הקריב הורצה שאין בע"ח נדחין עכ"ד והרי בנמ' שם לא אמרו דאם זרק הורצה למאן דס"ל בע"ח אינן נדחין אלא כדניידי דלא ליחזי בקבוע [וכנר חמס עם סלח"מ פז: ע"ש] :

נד ונלע"ד דהרמב"ם ז"ל היה לו שיטה אחרת בכל זה ואדרבא דהא דמקשה בזבחים שם ונכבשינהו דניידי וניתא כל דפריש מדובא פריש אין זה רק משום חפצר קדשים היה ראוי להתיר ע"ז ודאיה לזה שהרי בסוף מס' כוכבים שנינו אלו אסורין ואוסרין בכל שהו וכו' ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפורי מצורע וכו' ופטר חמור וכו' ושעיר המשתלח וכו' ואוסרין בכל שהוא ולמה לא פריך הש"ס ונכבשינהו דניידי וניתא כל דפריש מדובא פריש וכן בסנהדרין [פ:] בשור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים סוקלין אותן למה לא פריך כן והן אמת דהתום' שם כתבו שיש ספרים שנורסים בן ע"ש ובמשנה דכוכבים מיירי בשור הנסקל שכבר נסקל דא"א למיכבשינהו ע"ש מיהו עכ"פ הרמב"ם לא היה לו גירסא זו בסנהדרין שהרי גם לפנינו ליכא גירסא זו וגם במשנה דכוכבים מפרש בפירושו למשניות שנתערבו בחייהן ע"ש ובאמת תמיהני מאד על רבותינו בעלי התום' דאיך אפשר לאוקמה לאחר שנסקל הא תינח בולדו משכחת לה אבל שעיר המשתלח בוראי תערובתו הוא בחיים דאם לאחר שנעשה מצותו הרי הוא מותר בהנאה בראיתא ביומא [ס"ז:] וראיה לזה דבכורות [ס:] תניא שור הנסקל ועגלה ערופה וצפורי מצורע ופטר חמור מטמאין טומאת אוכלין ולא חשיב שעיר המשתלח משום דטומאת אוכלין אינו אלא לאחר מיתה ולא משכחת לה בשעיר המשתלח וצע"ג [פ"ב רפ"ו נפנ"מ הגר"פ שמוחק שעיר המשתלח] :

נה ולכן מפרש הרמב"ם דבחולין ליכא כלל היתר וה רכיון שחכמים אסרום אינו מועיל ההחכמות לאפקועי מאיסורא ורק משום הפצר קדשים היה רוצה הש"ס להתיר ע"ז ומתרץ משום גזירה שמא יטול כן הקבוע ולכך אמרו גם בקדשים ומפרש מה שאומר שם אמר רבא השתא דאמר לא נקריב אם הקריב למ"ד בע"ח נדחין לא מרצי ולמ"ד אין נדחין מרצה אעיקרא דמשנה קאי ואדרבא ה"פ השתא דאמור רבנן לא נקריב פלומר אם היו אומרים שיש תקנה ע"י נכבשינהו דניידי מודאי לא חיינו מתירין בלא זה גם בדיעבד כיון שיש תקנה בהיתר אבל השתא שאמרו לא נקריב כלומר שאין שום תקנה ולבן ודאי למאן דס"ל בע"ח נדחין גם בדיעבד אסור אבל אם אין נדחין אם הקריב הורצה אף שעבר אדרבנן מ"מ משום הפצר קדשים לא העמידו דבריהם ולבן כתב סתם דאם הקריב הורצה [ונלוע סוף כן נס"ד] :

נו כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ו' דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו כנון בעלי חיים ובריה וחה"ל ודבר שיל"מ שנתערב באחרים ונאבל אחד מהם בשונג בין שאכלו עצמו בשוגג בין שאכלוהו אחרים בשוגג או נפל מעצמו לים בענין שנאבר מן העולם הותרו כל האחרים שאנו תולין לומר האיסור הלך לו ורווקא כשאוכל הנשארות שתים שתים ביחד דממ"נ איכא חדא דהתיירא אבל לאוכלם אחת אחת אסור ואפילו לאובלם שתים שתים אסור לאדם אחד לאכול את כולן ואפילו שני בני אדם אין לאכלם כולם בבת אחת עכ"ל :

נז ביאור הדברים דאחרי שמן התורה בטל ברוב ורק חכמים גזרו שלא יתבטל ונאבר אחד מן העולם תלינן דהאיסור נאבר דבל זמן שכולם הם בעולם אפילו נפרש אחד מהם א"א לתלות בו האיסור דכיון שאתה צריך לדון גם עליה א"כ מאי חזית לומר שהיא האסורה אדרבא נאמר שהאיסור הוא בהרוב הנשארים [ס"ך סקמ"ד] ובאיסורים דרבנן תלינן תמיד בהרבה דינים להקל כמו שיתבאר בסי' ק"א ולכן תלינן ג"כ כאן בהאבודה שאני אומר האיסור הוא שנאבר ואפילו באיסור היותר חמור כמו עבודת כוכבים תלינן נ"כ בתערובות כשנאבר אחד מהם בהאיסור והותרו כל הנשארים [זכתים פ"ד · ועתוס' שם] דבבה"ג לא נזרו דרבנן :

נח וממילא מובן דוקא בשנאבר מעצמו כנון שנפל לאור או לים או לנהר עמוק באופן שלא ימצא לעולם אבל אם במציאות אפשר שימצא אין תולין בו [ס"ך סקמ"נ] ואם לא נאבר מעצמו אלא איבדה בכוונה ודאי אסור דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן ומפילא ביון דבמזיד אסור א"כ גם בשונג אסור דגזרו שונג אטו מזיד ובכמה מקומות בש"ס גזרינן שונג אטו מזיד ולא רמי למ"ש לעיל סי' צ"ט סעיף כ"ב דרין אין מבטלין איסור לכתחלה דבשונג מיתר דבארנו שם סעיף כ"ד משום דלא חשרינן לאדם שיבטל איסור בידים אבל לתפיל לאש או למים ודאי יש לחשוד שיעשה כן במזיד דלא מתחזי להו לאינשי איסורא בזה ע"ש ולבן בהברח לגזור שונג אטו מזיד וזהו שבהבו נפל מעצמו לים כלומר דכשהפילו אדם אסור אף בשונג :

נט ולכן בנאכל אחד מהם בשונג הותרו כל האחרים דבזה לא שייך לגזור אטו מזיד דאין חשוד שום אדם לאכול איסור במזיד והוי זה כדין ביטול איסור שבסי' צ"ט ויש שחולקים בזה משום דגם באבילה יש לגזור שיאכיל אחד מהם לכותי או שישליך לים [ס"ך סק"מ וס"ו סק"ח] ותמיהני שהרי בוונתם ברורה שאין היתר

חיתר רק אם אכלו זה הישראל בשוגג או ישראל אחר ונן כבואר להריא במקור הדין בתה"ד [סי' קע"ס וסוכ"ס גם"ך וכנ"י] ואם כוונתם שלא ייציית לנו דיאמר ברעתו מה לי אם אכלתיו בעצמי או האכלתיו לכותי או אוברתיו מן העולם לא מציינו נוירה כזו בשום מקום ואם לא יציית לנו הלא יעשה מה שירצה ומס"נ אם הוא ת"ח הלא יבין המעם ואם הוא ע"ה הרי אינו יודע כלום וכשיאמרו לו דאין היתר רק באכילת ישראל בשוגג איך יאמר דלא כן הוא וחו"ל לא נזרו רק שוגג אצמו מזיד ולא יותר [ועפ"מ סקל"ס וכמ"ל סק"ס ספסקימו לעסק גם"ע ומה שהקשה הכרו"פ סס נס נמכתל בעמת נזרו שוגג אצמו מזיד תירץ הח"ל שם ע"ם ותוק] :

ס ודע דהיתירים הללו שנתבארו הם אף אחר שנודע התערובות דאלו קודם שנודע התערובות אפילו הפילו בודים שרי דלא שייך למינור כיון שעדיין לא ידע מהאיסור כלל ולא היתה שום כוונת היתר בזה [ס"ך שם] וכן היתירים שנתבארו אינו אלא כשהזו כולם עדיין בתערובות ונפל אחד מהם או נאבל אחר מהם תלינן בו האיסור אבל אם פירש אחד מהם אפילו פירש ממילא כשנאבר או בשנאבל לא תלינן בו האיסור ועדיין באיסורם עומדים רכיון שהוא הופרש מן התערובות אין לתלות בו התערובת [שם סקמ"ג] ויש מי שמתיר בפריש קודם שנולד הספק ונאבר לפי שבזמן שפירש היו כולם בחזקת היתר ולכן אפשר לתלות בו משא"כ בפריש לאחר שנולד הספק רכולם בחזקת איסור וגם הנפרש הוא בחזקת איסור ואין לו שייכות להתערובת ממילא שנשארו הם בחזקת איסור כמקדם [פר"מ סקל"ג וע"ע לכוונתו כן סוף ע"ם ותוק] :

סא ודע שהצריכו לאבול שנים שנים דמס"נ איכא תרא דהתירא ואמרינן מדהאי לאו דאיסורא האי נמי לאו דאיסורא [רס"י זכמים שם] ועל האחרונה נאמר הבראשונות נאבל האיסור [שם] ולפ"ז אין זה רק בשנפל תחילה איסור אחד אבל אם נפלו שנים צריך לאבול ארבע וכשנפלו שלש צריך לאבול שש [ס"ך סקמ"ז] או אפשר דבשנים די שיאבל נ' ובשלשה די שיאבל ד' ד' דא"צ רק אחד יותר מהאיסור [סר"מ סקל"ו לכן מוסף מלעון סרפ"ם פנס"ע כל"ז] וזה שכתבנו דאפילו שנים שנים אין לאדם אחד לאבלם כולם וכן שני בני אדם אין לאוכלן כאחת להריא מוכח מדברי הראשונים באין חשש בזה וגם גדולי האחרונים נחלקו על זה ובודאי היא רק חומרא בעלמא ומ"ם חלילה לעבור על דבריהם הקדושים :

סב ודע דזה שנתבאר דבנאבר אחד מהתעריבת תולין כו האיסור זהו שיטת רוב הפוסקים אבל להרמב"ם פ"ו מטוכבים צריך שתים ולקמן בסי' ק"ם הובא בש"ע דיעה זו בשם יש מי שאומר ע"ש ואולי דבאיסור חמור חש לה וכן יש מי שאומר דכמו דנאבר או נאבל תולין בו כמו כן אם נמכר אחר מהתערובות לכותי כשוגג תולין בו [ס"ת סק"ו כנס תפל"ם] ולא נהירא לי הודאי בזה יש לנזור שוגג אמו מזיד שהרי אפילו כאכילת כותי כתבנו דאינו מועיל ממעם זה כ"ש במכירה אם לא כשנמכר קודם שנודע התערובת וכן יש מי שאומר שאם אחת מהתערובת נפלה לאיסור שאין בה כרי ביטול ונאסרה תולין נ"כ כה כיון שאין אתה צריך לדון עליה וכן אם היה תערובת מבע"ח ואחת מהן נטרפה מדפה ודאית או כת אחת מהן תולין בה [שם כנס פמ"ם] ודבר פשוט הוא כשאמרו בנאבר אחה מהן תולין בה צריך שתאבד כולה אבל אם נאבדה מחציתה או יותר כל שעדיין נשאר ממנה כנין במקולין שנחתכה הבהמה לכמה חתיכות ונאבדו חתיכות הרבה אם רק נשאר עוד חתיכה א"א לתלות האיסור בהאבודים כיון שעדיין נשארה חתיכה אחת שאתה צריך לדון עליה [שם] :

סג דעת רבותינו בעלי התוס' בכמה מקומות דבל דבר השוב שאינו בטל בתערובת אם נפל מזה התערובת למקום אחר מותרות כשאינו אוכל כולם בפעם אחת ממעם ס"ם דכשאוכלין מתערובת השני הוי ס"ם נמוד ספק אם זה שאוכלים הוא מכה שנפל לתערובת השני מתערובת הראשון ואת"ל שזה הוא שמא אינו זה שנפל לתערובת הראשון ואפילו להסוברים דספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת אינו מועיל מ"ם כשהשני הספקות בתערובת ודאי מותר [ר"ם פ"נ לפרלס ותוס' ריש כינס ויבמות פ"ח' ופסחל' פ'. וכוכנים מ"ם ורפ"ח מזבמים] :

סד וזוב הפוסקים הסבימו לדיעה זו [ס"ך סק"נ ופר"ח] אמנם י"א דתערובת השניה נ"כ אסור דכשבינן לתערובת הראשונה בל אחד מהם באיסור ודאי וא"כ בתערובת השנייה אין כאן רק ספק אחר ואינו מותר רק אם מתערובת השניה נפל לתערובת שלישית דאלו מותרים משום ס"ם ומעמם כן הוא שהרי ס"ם לא עדיף מרוב כמו שיתבאר דספק הראשון הוה מחצה על מחצה והספק השני מבריע לרוב היתר וא"כ מה מועיל התערובת השני בס"ם שלו הא גם בתערובת הראשון יש רוב ועכ"ז אסרו חכמים מפני חשיבותה וא"כ מה מוסיף בתערובת השני אבל תתערובת השלישי מותר דכהתערובת השני אזדא לה חשיבותה כיון דלאו האיסור החשוב הידוע נפל שם וממילא שיש כאן ספק אחד ובהתערובת השלישי שפיר הוה ס"ם [כל"ע לנכון לעם בסמ"ק שסוס כפל דיפס ו כמ"ם נכ"י] :

סה וגם דעת הרמב"ם בפמ"ו מהאב"א כן הוא וז"ל שם בדין י' נפל רמון אחר מהתערובת הזאת לשני רמונים אחרים מרמוני ברן ונפל מן השלשה רמון אחד לרמונים אחרים מותרין שהרי הרמון של תערובת הראשונה בטל ברוב ואם נפל מן התערובת הראשון רמון לאלף כולן אסורין לא נאמר בטל רוב אלא להתיר ס"ם שאם יפול מתערובת השניה למקום אחר אינו אוסר וכן בל כיוצא בזה עכ"ל וזהו דעת רבינו הב"י

שבתב בסעיף ח' דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו שנתערב באחרים ונפל מהתערובת הזאת אחד לשנים אחרים ונפל מן השלשה אחד לשנים אחרים הרי אלו האחרים מותרים שהרי וכו' לא נאמר בטל ברוב אלא להתיר ס"ס וכו' עכ"ל :

סן וכבר תמהו על הרמב"ם שהיא עצמו בתב בפ"ז מכוכבים דין י' וז"ל ספק אסור ס"ם מותר כיצד כום של כוכבים שנפל לאוצר מלא כוסות בולן אסורות מפני שאוסרות בכל שהן פירש כום אחד מן התערובת ונפל לכוסות שניים הרי אלו מותרין עכ"ל הרי שהתיר התערובת השניה והוא תימא שהקיל באיסור כוכבים מבשארי איסורים ויש שר"ל דברסונים החמיר מפני שבשם יבול לבא לידי היתר דהיינו כשיתפצעו הרמונים והוי כדשיל"מ [כ"מ] ואני תמה שהרי לענין ספק ביצה שנולדה ביו"ט הקיל בתערובת אע"ג שזהו דשיל"מ וגם ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות כנראה מרבריו בפ"א מיו"ט דין ב' וכמ"ש המגיד משנה שם וב"ש בכה"ג וכן רבינו הבית יוסף בא"ח סי' תצ"ז התיר ספק מוכן ביו"ט שני ממעם ס"ם ע"ש ועוד תרצו שמפני שמכוכבים ברילי אינשי לכך הקיל בזה [סס] והדוחק מבואר דאדרבא בכל הש"ם מחמרינן יותר מבכל האיסורים ולכן באמת רבינו הב"י לקמן סי' ק"ם פסק דלא כהרמב"ם והצריך נ' הערובת כמו בכאן ע"ש ילבד כל זה א"א לחלק בין איסור לאיסור שהרי הש"ם בזבחים [ע"ל] מקשה מזה לזה ע"ש :

סז ויש מי שהירץ שיש חילוק בין איסור אכילה לאיסור הנאה דבאכילה יש להחמיר יותר אבל בכוכבים שאינו אלא להנאה ראוי להקל [ס"ך סקנ"ב] וא"א לומר כן שהרי הש"ם פריך מזל"ז בכמ"ש וי"א דטעמא כן הוא דוראי לכל האיסורים שבעולם מהני ס"ם לבר מבר חשוב כרמוני ברן וביוצא בזה שהטעם שאינו בטל הוא מפני החשיבות אחשבינהו לכל התערובת כאלו זן איסור בעין וזהו בעין סברא שבתבנו בסעיף ס"ד [סנמ"ק סקי"ח וכרי"ס סקכ"ב] ונירמא אחרת היה לו בגמ' דובחים שם [סס] וסברא נדולה היא [וכ"כ הלמ"מ סס ופ"ע סמנר"ח וכרי"ס נח סניפו דכריו] ולענ"ד נראה כשנדקדק בלשונו שבבאן כתב נפל רמון אחר וכו' ובשם כתב פירש כום אחד מן התערובת ונפל וכו' דבודאי כשכולם ביחד הוי על כל אחד באיסור ודאי וכשנפל מכל התערובת למקום אחר הוה כאיסור ודאי שנפל למקום אחר משא"כ בשם שמתחלה פירש כום אחד מכל התערובת וממילא דוה שנפרש בטלה מנגנו חשיבותו משום דאמרינן איסורא ברובא אתא כמו שכתב שם בדין זה כשפירשו ארבעים ממאה ע"ש שכתב דהאיסור בהששים וכשנפלו אלו הארבעים למקום אחר מותרות וב"ש אחד כשפירש דאמרינן איסורא ברובא אתא וזה שפירש לכל היותר אינו אלא בספק איסור וממילא דבתערובת השני יש ס"ם גמור [ונמ"ו קמ"ל נח זו לף זו כלומר נח מינעיה כשפירש אחד מנח לף כשפירשו ממחה ודוק] :

סח ובתב רבינו הרמ"א ומ"ם אין לאדם אחד לאבול את כולן עכ"ל והשיגו עליו מפרשי הש"ע [ס"ך סקנ"ג וס"ו סקי"ו ופר"ח סק"מ] דזה אינו אלא להמתירים בשני תערובות ממילא ראין לאכול התערובת השני כולה דאם אתה אוכלה כולה אין כאן ס"ם אבל לרבינו הב"י שפסק בהרמב"ם שצריך נ' תערובות למה לא יאכלו כל התערובת השלישי ולענ"ד דבריו צורקים דמ"נ אם נאמר דהתערובת השלישי כולו יצא מכלל ס"ם א"כ למה צריך כלל התערובת השלישי כמי שבאמת זהו דעת הסוברים שא"צ רק שני תערובות אלא בע"כ אתה צ"ל דאלו המצריכים ג' תערובות סוברים דהתערובת הראשון אינו בכלל החשבון כמו שבארנו דמפני החשיבות עשו כל התערובה כודאי איסור והחשבון של הס"ם מתחיל מתערובת השניה וממילא דלשיטה זו דין השלישי כדין השניה להחולקים על שיטה זו וממילא דכשם שלשיטת התום' אין לאכול התערובת השניה כולה כמו כן לשיטת הרמב"ם אין לאכול כל התערובת השלישי כולה [ורמיתי בסמ"ג נס"ד סס סמנ"י סמ"ג על סס"ך ונ"ח סניף טעמו וכיוצ טוח שמפני זה סמ"ג עליו ומין ספרו בידי] :

סט ומטעם זה אני אומר בדינו של רבינו הב"י שמצריך ג' תערובות והקשו עליו [סס"ו סס וסנר"ם] ואיך אפשר לומר בן ובהרי הוא עצמו פסק בסעיף ד' דאפילו בקבוע דאורייתא בשנתערבה באחרות בטילה ברוב משום ס"ם ובארנו זה בסעיף ל"ד ואיך אפשר דבהערובת דבר חשוב שזהו קבוע דרבנן להחמיר יותר ולהצריך ג' תערובות וכבר כתבנו בסעיף ל"ח דבודאי שזהו נרוע יוהר ע"ש ולבד זה אין התחלה לקושיא זו מטעם שבארנו בסעיף הקודם דמס"נ אם התערובת השלישי בולו מוהר למה נצריך לו כלל אלא ודאי דבע"כ צ"ל דרבנן עשו בל התערובת הראשונה בל אחת כודאי איסור וא"ב פשיטא שזה חמיר מקבוע דקבוע אמרה תורה דלהוי כמחצה על מחצה וזה התערובת גזרו חז"ל דלהוי ככולו איסור ואי קשיא איך אפשר להחמיר בדרבנן יוהר מבראורייתא אין זה מן התימא שהרי גם לענין פירש החמירו יוהר כמ"ש בסעיף כ"ה לדעת הרא"ש והטור ורוב הפוסקים ע"ש :

ע עוד בתב וז"ל ודוקא שהאיסור שנתערב הוא ודאי איסור אבל בספק איסור שנתערב ונפל מאותה תערובת למקום אחר התערובת השנית שרי עכ"ל והקשו עליו [ס"ך וס"ו סס] דסלשונו משמע דגם בתערובת השניה בספק איסור אסור לאוכלו כולו באחד כמו בהערובת הנ' בודאי איסור ובאו"ה כלל ב"ו אינו מבואר בן וס"ל דבספק איסור מוהר התערובת השניה לגמרי ולענ"ד לא ידעתי מאיזה לשון דקדקו כן בדבריו ואדרבא מלשונו יש לדקדק יותר דגם הוא מתיר לגמרי התערובת

השניה דאל"כ ה"ל לומר דבספק איסור דין תערובת השניה כבודאי איסור דין תערובת השלישית והן אמת דאם כוונתו להתיר לנמרי ה"ל לומר כן מפורש אמנם האמת הוא לענ"ד דבכוונה נרחלה סתם הדברים דלהוי משתמע לתרי אפי כמו שנבאר בס"ד :

עא דהנה אמת הוא שבעל או"ה פסק כן אבל איזה סברא יש בזה דנהי דספק איסור קיל מודאי איסור הרי אינו יורד רק מדרגה אחת שבזה עצמו יש ספק ונהי דבתערובת הראשון אין להתירו ע"י ס"ם משום דהוה ספק אחד בגופו וספק השני ע"י הערובת השניה יש להתירו מ"ם למה יהיה קיל מודאי איסור בתערובת השלישי הלא המעלה של ספק איסור שיש בגופו יש בהודאי איסור בתערובת השלישי והרי הספק של תערובת טוב יותר מספק שבגופו כמ"ש וא"כ למה יהיה קיל יותר תערובת השנייה בספק איסור מתערובת השלישית בודאי איסור ובאמת ראיתי מי שדחה דברי האו"ה מהלכה [פרי"ח סקמ"ב ופמ"ג סקכ"ה] ועור דהא זהו פשוט דספק איסור תורה הוא כודאי איסור דרבנן שכן כתבו כל נדולי הפוסקים [ט"ך סקי"ד] וא"כ אם אתה מתיר בספק איסור תורה לאבול ביחד כל התערובת השנייה וכע"כ יש בו מהתערובת הראשונה והרי אנן קיי"ל דודאי איסור דרבנן ברבר חשוב אפילו באלף לא בטיל כמ"ש בסי' ק"א וא"כ איך אפשר להתיר כל התערובת השנייה בספק איסור תורה [שם] אמנם י"ל דהתערובת השנייה של איסור ספק אף שהוא דאורייתא קיל מודאי איסור דרבנן בתערובת הראשון והטעם דהנה בשם עכ"פ יש ודאי איסור דרבנן בתערובת זה אבל בתערובת שנייה של ספק איסור תורה מי יימר דיש בתערובת זה הספק איסור דאולי לא נפל האיסור המסופק מתערובת הראשונה להשנייה ונ"ב אפשר לומר דלא רמי לתערובת השלישית של ודאי איסור תורה דהתם עשו רבנן להתערובת הראשונה כל אחה כודאי איסור במ"ש ונחשבה כל אחת כוראי איסור הורה וממילא ראין לאבול התערובת השלישית כולה כאחת כמו שבארנו אבל בספק איסור א"א לעשות כודאי איסור וע"פ עצם הסברא יש נם בתערובת הראשונה ס"ם אלא שהחמרנו בה מפני שאין לצרף ספיקא דתערובת לספק הנוף במ"ש מיהו עכ"פ בתערובת השנייה שיש ס"ם בההערובת וכשנצרף לזה נם הספק שבגופו הוה שלש ספיקות לבן בודאי אפשר לומר כדעת בעל או"ה להתיר כל התערובת השנייה לאיכלם כולם כאחד ולזה אני אומר דדבינו הרמ"א ראה בעין שכלו הזך שיש בזה סברות נוטות לכאן ולכאן לכן סתם הדברים [כנלפ"ל] :

עב עוד כתב רי"א דדבר שיל"ם אין להתיר מכח ס"ם וטוב להחמיר אם לא לצורך מאחר שיש לו היהר בלאו הכי עכ"ל ולפי הטעם משמע דאפילו בתערובת השלישי אין להתיר וכ"ב להריא בנדרבי טפ"נ דכוכבים ע"ש ואע"נ דבספק מוכן התיר בא"ח סי' תצ"ו ביו"ט שני מטעם ס"ם אין זה דסיון לס"ם שע"י הערובות שהרי זהו שהחמירו חז"ל בדשיל"ם דלא ליבטל אפילו באלף מפני שיבא בלא"ה לידי היתר א"כ מה לי חד תערובות ומה לי תרי ומה לי יותר סוף סוף הוא משום ביטול אבל בס"ם שמעיקר הדין שפיר יש להתיר נם בדשיל"ם ודבר זה ביאר הרא"ש ז"ל בתשו' כלל ב' ע"ש וזהו הטעם שלקמן בסי' רצ"נ התיר רבינו הרמ"א עצמו ס"ם באיסור חדש אע"נ דחדש הוה רשיל"ם [ט"ך סקנ"ו] וזהו הטעם נ"ב לקמן בסי' קכ"ב שהתירו סתם כלים משום ס"ם ע"ש אף דהוה רשיל"ם משום דהס"ם הוא בעצם הדבר ועור יהבאר בזה בס"ד בבללי ס"ם [פמ"ו סקי"ט ונקכ"ב] וע"ש בסעיף קל"ה :

עג כתב המור והא דשרינן ס"ם דווקא ע"י תערובות כרפרישית אבל בספק מרפה שנתערבה באחרות כולם אסורות עד שיהו בהיתר כדי לבטל האיסור אם הוא מרברים המתבטלים שביון שבספק הראשון היה בנופו אין להתירו מס"ם וכו' ולא נהירא דס"ם מוהר בכל האיסורים אפילו בכוכבים עכ"ל ורבינו הב"י בסעיף ט' פסק רלא כהמור אלא כרעת האוסרים בכל ס"ם שאחר ע"י נוף ואחר ע"י תערובות וזהו שיטת ר"י בעל התום' כפי שביארו רבריו הרשב"א בתורת הבית [בית ד' שפ"ב ב'] והרא"ה שם כמו שנבאר בס"ד אבל דעת המור והיא רעת ר"ת והרא"ש רבל מין ס"ם שבעולם אסרינן ומעמם נראה רס"ל דהספק הראשון עושה מחצה על מחצה והספק השני מכריע את ההיתר לרוב ודע כרובא וא"כ יהיה הס"ם מה שיהיה סוף סוף יש רובא להיתר וטעם ר"י והרשב"א והרא"ה והש"ע יתבאר בס"ד בסעיף ע"ז :

עד ורבינו הרמ"א כתב על זה הדין דספק מרפה שנתערב באחרות אין זה ס"ם וז"ל וי"א הטעם ראסור הואיל והספק הוא איסור מדאורייתא ולא נוכל לומר עוד ספק שאין באן איסור רק שנתערב באחרים לא מקרי ס"ם ואסור אבל אם היו ב' ספיקות אם היה בו איסור בלל ונורעו ב' הספקות ביחר מתירין ס"ם בכל מקום אפילו באיסור ראורייתא וגופו של איסור ואפילו היה לו חזקת איסור בגון עוף שבחזקת איסור עומד ונשבר או נשמם נפו ספק מחיים או לאחר שחיטה ואח"ל מחיים שמא לא ניקבה הריאה יש להתיר מכח ס"ם אע"פ שיש לברר ע"י בדיקת הריאה אין לחוש וע' לעיל סי' נ"נ עכ"ל והדברים צריכין ביאור ונם זה הולך על שיטת ר"י בעל התום' דלהחולקים א"צ כלום כמ"ש ורק בשיטת ר"י נופא מחולקים הפוסקים ונבאר זה בס"ד :

עה דהנה רבינו יצחק בעל התום' אמר על הך דריש ביצה דתניא התם נתערבה כאלף בולן אסורות רקאי אספיקא כלומר ראף בשיש ספק אם נולדה ביצה זו ביו"ט אם בחול ג"כ אסורה ואין מתירין אותה משום ס"ם ופי' הרשב"א טעמו משום דהוה ספק אחד בנוף וספק

וספק אחד בתערובות וביאר דבריו שם דאין הכוונה דס"ם שבנוף הדבר לא מהני רק ס"ם שע"י תערובת משום דבכל אחד מהספיקות יש רוב להיתר שהרי בש"ס מצינו כמה ס"ם שבנוף הדבר כמו בסוגיא דפ"פ ספק תחתיו זינתה ספק אינו תחתיו ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון ששני הספקות הם בנוף הדבר אלא הכוונה הוא ששני הספיקות יהיו או שניהם בנוף או שניהם בתערובת וכתב הטעם וז"ל דהתם בפ"פ שאני שא"א לזו לבא לפניך אלא בשתי ספיקות ואי אתה יכול להחמיר עליה ולומר דהיאך נתיר וכבר אמרתה אותה כמו שאתה אומר בספק נולד ביו"ט שמיד עמדה עלינו באיסור ואח"כ נתערבה באחרות ונתוסף בתערובת ספק זה השני וכיוצא בזה במה שאמרנו מחמת ספק טרפה ואח"כ נתערבה באחרות היאך נאמר שמא לא זו היא ואת"ל זו היא שמא לא טרפה היתה והלא כבר אמרתה משעה שנולד בה ספק טרפות והיאך נתיר מה שאמרנו מפני שנתערב באחרים ונאמר מה שאמרנו מותר היה עכ"ל הרשב"א ז"ל :

עו ולכאורה כוונתו מבוארת דבעינן ששני הספקות יבואו בבת אחת וממילא דהוי כרוב היתר אבל כשספק אחר בא קודם וכבר אמרנו הדבר מפני הספק אינו מועיל עור ספק הבא לאחר זמן ולפ"ז גם בספק אחד בנופו וספק אחד בתערובת אם שניהם באו כאחד כגון שנולד בהתרנגולת ספק טרפה ותיכף נתערבה באחרות ששני הספיקות באו כאחד שפיר הוה ס"ם ולהיפך בשני תערובות כשהתערובת האחת היתה מקודם ואמרנו התערובת ואח"כ במשך הזמן נפל מזו התערובת לאחרות אינו מועיל הס"ם כיון שלא באו שני הספקות באחד ויש להסביר עוד בזה דכשם שכהיתר רוב בא הרוב בבת אחת אבל אם תפול איסור מרובה להיתר מועט אף שיתרבה אח"כ ההיתר על האיסור אינו מועיל לאחר שנודע התערובת כמ"ש רבינו הרמ"א בסי' צ"ט סעיף ה' ואם שבארנו שם סעיף ל"ד דמטעם קנם הוא ואין זה בנפל מעצמו ע"ש ס"ם הרין כן הוא ולפי פשטות דבריו שם אין מועיל הריבוי אחר שנודע בשום אופן וא"ב גם בס"ם י"ל כן וע' בסעיף פ"ה :

עז אבל א"ב חסר בל העיקר מדברי הטור והש"ע ונם הרשב"א עצמו לא היה לו להזכיר כלל הפרש בין גוף ותערובת אלא לומר בקיצור ששני הספקות יבואו בבת אחת ועוד דדין זה כתב רבינו הרמ"א בכאן דבעינן שיוודעו ב' הספיקות ביחד וכו' וזה לא שייך כלל לספק אחר בנוף וספק אחד בתערובת אלא עיקר בוונת הרשב"א כן הוא דשני הספקות צריכים להיות ממין אחר או שניהם בנוף או שניהם בתערובת והסביר הטעם דכשהספקות הם ממין אחד הולכים שני הספקות בפעם אחת משא"ב כשאינן ממין אחד בהברח לחלקם בין שאינם מסוג אחד וממילא דבהספק הראשון נשאר האיסור בתקפו וא"א להתיר לו ע"י תערובת ועמ"ש בסעיף פ"ה :

עח ומבואר מדברי הרשב"א דלא ס"ל לחלק בין איסור דאורייתא לרבנן דכל שהספקות ממין אחד מועיל אפילו בדאורייתא וכל שאינן ממין אחד אינו מועיל אפילו בדרבנן וראיה ברורה לזה שהרי דבריו הם בספק ביצה שנולדה ביו"ט דזהו איסור מדרבנן ואע"נ דבנמ' שם אולא הסוגיא למאן דס"ל דאיסור ביצה הוא משום הכנה והכנה דאורייתא מ"מ אין זה רק ביו"ט אחר השבת וסתם יו"ט הוי דרבנן משום נזירה דיו"ט אחר שבת כמבואר שם בסוגיא והרשב"א מיירי בכל יו"ט כמבואר מדבריו בספרו משמרת הבית שהשיג על הרא"ה שרצה לומר דזהו איסור דאורייתא והשיג עליו דזהו רק איסור דרבנן ע"ש [עפר"מ סקמ"ו שתירץ לנכי כרמ"ט ולדינא מסיק נס הוא דמין תילוק בין לפוריימא לרבנן טס מנדברי הרמבנ"ם נא תפס כן ונא ילמתי מכ"ל הא וכן דעת הס"ז] :

עט ומ"ש יש בזה שאלה גדולה דאיך אפשר לומר בשני ספיקות ממין אחד הוה ס"ם אף בדאורייתא א"ב בשני תערובת שהתירו חז"ל או בשלשה תערובת לפי הדעות שנתבארו למה הצריכו רוב של היתר בכל תערובת הא אפילו במחצה על מחצה די ובשלמא אם ס"ם של איסור תורה אין מתירין כלל א"ש שהצריכו רוב בי היכי דליהוי היתר מן התורה גם בתערובת ראשונה אבל אם גם בדאורייתא מותר למה הצריכו רוב :

פ ולכן כתב הרא"ה שם דמעמו של רבינו יצחק הוא דלא אמרינן ס"ם שרי בראיתא אלא היכי דבספק ראשון שרי מדאורייתא אלא מדרבנן אסור כי הך דתערובות הלכך הו"ל ספק שני ספק דרבנן אבל כל היכי דבספק ראשון מיתסר מדאורייתא ספק שני אסור מדרבנן דלא חשיב אלא חד ספיקא עכ"ל ולדבריו כללא הוא דאם רק הספק הראשון אסור מן התורה לא אמרינן בזה ס"ם בלל משום דבספק ראשון הוא איסור תורה והספק השני הוה איסור דרבנן ולכן בתערובת מחצה על מחצה כיון שאסור מן התורה לא מהני ס"ם ולבן הוברח הש"ם לומר דנהבטל ברוב דמותר מן התירה ולפ"ז בהתערובת השני היה די מחצה על מחצה כמובן רק כיון דבתערובת הראשון בהברח להיות רוב ולכן אמרינן כן גם בתערובת השני ולפ"ז גם בשני ספקות בנופו כל שהספק הראשון אסור מן התורה אינו מועיל ס"ם ולפ"ז כל הס"ם שבש"ס שבנוף האיסור כמו בפתח פתוח ובל כיוצא בזה בהברח למצא שהספק הראשון מתירו מן התורה ובתב הרא"ה שם דבפ"פ מתיר הספק הראשון מן התורה מפני שיש לה חזקת כשרות וכן צ"ל בכל הס"ם שבש"ס [ונממת סיטס דמוקס טיס וכבר הסיב עליו הרמבנ"ם נמה"ב סס וכן יס לפקסות מכמה ס"ס דמחיטס ודמקוס ודוק] :

פא וזרך אחרת בתב הרא"ה ז"ל וזיא מיושרת וו"ל ולישנא

לישנא אחרינא אליבא דרבינו יצחק ז"ל דכל ס"ס בנופו של איסור מותר וכל ס"ס בתערובות כגון שתי תערובות מותר אכל חד ספיקא בנופו כיון דסיתסר בראורייתא לא מישתרי בספק שני דתערובות משום טעמא דספק אלא בדבר שיש לו ביטול בחד תערובות וזה הלשון מתחוור מן הכל עכ"ל ביאור דבריו רוראי ס"ם מותר אף אם בספק הראשון עדיין אסור מן התורה אלא דאם הספק השני הוא ע"י הערובת אז כשהספק הראשון אסור מן התורה כין שהוא בגופו של איסור ובין שהוא תערובת מחצה על מחצה אז אין הספק השני של תערובת מהירו :

פב וזהו דכרי רבינו הרמ"א שכתב וי"א וכו' הואיל דהספק הוא איסור מדאורייתא וכו' רק שנתערב באחרים לא מקרי ס"ם ואסור אכל אם היו כ' ספקות אם היה כאן איסור כלל וכו' עכ"ל כלומר בספק ראשון שאסור מדאורייתא בין ספק בגופו ובין ספק תערובת מחצה על מחצה אינו מועיל התערובת השני לעשות ס"ם אכל ס"ם בגופו של איסור הוה ס"ם אף אם הראשון אסור מן התורה והטעם י"ל דס"ם בגופו של איסור הספק הראשון עושהו מחצה למחצה והספק השני מחליש כתו של איסור והוי כרוב אבל כשהספק השני הוא ע"י הערובת לא נתחדש בגופו של איסור כלום והיתר של תערובת אינו מענין הספק הקודם אפילו אם גם הספק הקודם הוא ע"י תערובת אך כיון שהוא מחצה למחצה הוה איסור של תורה ונעשה כספק איסור הגוף ושוב אין התערובת השני עושהו ס"ם אבל באיסור דרכנן או שהספק הראשון עושהו לאיסור דרבנן כגון תערובת ברוב היתר שפיר עושהו התערובת השני לס"ם [כנלע"ד ניזור דכרי הרמ"א ודכרי הש"ך סקס"ב ודכרי הפר"ח ונס מ"ם בכוונת הרשב"א לא נתברר לענ"ד ומעיין יבין ודוק] :

פג והנה לדעת הרשב"א ז"ל קשה למה הצריכו חז"ל תערובות ברוב כמ"ש כסעיף ע"ט אמנם הרשב"א עצמו נתקשה בזה בספרו שם ותירץ וז"ל וקשיא לי כי ליכא רובא נמי הא איכא בכל חד וחד שבתערובת שני ס"ם ושמא לא אזרו ס"ם להקל אלא ע"י שהי תערובות וזה כדעת ר"י ז"ל שכתבנו ויש לומר עוד דכל שנפל כאן איסור בודאי וליכא רוב היתר הרי אנו רואין כל אחד מאלו כגופו של איסור שהרי הוא אסור דבר תורה והלכך אין הולכין בכל ס"ם כזה להקל ומ"מ יש לחוש לדברי ר"י ז"ל שלא התיר בס"ם אלא בשתי ספקות ובאות מכח שהי התערובות ונ"ם לספק מרפה שנתערבה באחרות שאין מתירין אותן מכח ס"ם וכו' עכ"ל ודבריו צריכין ביאור ואהר מגדולי האחרונים ביאר כוונתו דה"ק דלא אזרו ס"ם להקל אלא בשהי תערובות כדעת ר"י כלומר דווקא בהערובת רוב דאלו מחצה למחצה הוה בספק כנוף האיסור ואין מצטרף לזה הספק השני שע"י תעריובות ויש לומר עור אפילו לדעת ר"ת דמצרפינן שני הספיקות איך שהם מ"ם החמירו חז"ל כהתערובת מחצה למחצה יותר מספק בנוף האיסור דבתערובת מחצה למחצה אנו רואין כל אחר כנופו של איסור ודאי ואין הולכין בס"ם כזה להקל אבל ס"ם רנוף קיל טפי ומצרפינן אליו הספק השני של התערובות מיהו למעשה יש לחוש לדברי ר"י שלא לעשות ס"ם אחר כנוף וספק אחד ע"י התערובות [כנ"ל

מדברי ספר"ח סקמ"ו ע"ם :

פד והנה נרולי האחרונים הקשו על רבותינו בעלי הש"ע למה הוצרכו לכל זה רכיון שפסקו בסעיף ח' כהרמב"ם דמצריך ג' תערובות א"כ אפילו אם נרון ספק מרפה כתערובות נמור הו"ל כשני תערובות ואסור לרידהו וא"כ למה הוצרכו לטעמים אחרים [ע"ך סקס"ט ופר"ח סס] ולענ"ד לא קשה מידי שהרי כבר בארנו דדעת הרמב"ם דמצריך ג' תערובות בע"כ הוא משום דסשוה תערוכת ראשונה כל אחת כודאי איסור ולא כאיסור ספק וכמ"ש בסוף סעיף הקודם א"כ ודאי יש סברא להקל בספק איסור הנוף מתערובת אף שנתכטל ברוב דהתם שויוה רבנן כודאי איסור ובכאן אינו אלא ספק איסור ולכן הוכרחו לטעמים אחרים :

פה והנה רבינו הרמ"א כתב דכשני ספיקות שבגופו ונודעו ב' הספקות ביחר מתירין אפילו בדאורייתא ונופו של איסור ואפילו יש שם חזקת איסור כגון עוף וכו' עכ"ל והגה זהו ברור דבמקום דלא מהני ס"ם כגון ספק אחר כנוף וספק אחר בהתערובות או שהספק הראשון הוא מן התורה כפי הדיעות שנתבארו אפילו נודעו ב' הספקות כיחר אינו מועיל וכן הסכימו כל הגחלים [ע"ך סקס"ג וע"ז סקי"ג ופר"ח סקמ"ז] דלא כיש שרצו להקל בזה ולומר דזה דאינו מועיל ספק נוף וספק תערובות אינו אלא כשמקודם נהוודע ספק אחר ונאסר ואח"כ נתוודע השני אבל כששניהם נודעו כאחר אפילו בכה"ג הוי ס"ם [סוס"ק ונ"ל נסס מ"כ נס"ם ג"ז] וזהו כעין הדברים שרצינו לומר כסעיף ע"ו אבל כל הגדולים חולקים בזה וכן עיקר לדינא וכמ"ש בסעיף ע"ז ע"ש :

פו ואמנם הקשו על רבינו הרמ"א כזה שכתב על שני ספיקות שכנופו ונודעו שני הספקות ביחר דמשמע שיכול להיות שלא יוודעו ביחר והקשו בשני ספקות שכנופו היכי משכחת לה שלא יוודעו ביחר [ס"ו סקי"ל וסר"ח סקמ"ח] ובתבו רבאמת כוונתו כן הוא רבשני ספקות שבנוף נודעו שני הספקות ביחר [סס] והדוחק מבואר אמנם באמת דבריו צודקים כפשוטו ודואי מצינו כמה ס"ם שבנופו דמשכחת לה שיוודעו מהספק הראשון ואח"כ מהשני כמו בפסחים [ס"י] גבי טרורות הכושים רחיישינן שמא יש נפל ויטמא באוהל וחולדה הולכת שם שאוכלת את הנפל"ט ויש שם ס"ם שמא לא היה נפל ואת"ל שהיה נפל שמא החולדה אכלתו ע"ש וא"כ משכחת לה שמקודם נתוודע הספק של הנפל ואח"כ הספק של החולדה וכן בשם בשפתתו של מציץ שהמילה

שהתחילה בספק נפל לבור ובספק חולדה שאכלתו ויש שם ס"ם בספק נפל בספק רוח ואת"ל נפל שמא חולדה אבלתו ולמה א"א להיות שמקודם נתוודע בספק הראשון ואח"כ השני וכן בנדה [ע"ז:] באשה בספק ראתה בספק לא ראתה ואת"ל ראתה שמא טבלה ע"ש ונם כאן נשחטת לה במובן [בפמ"נ סס] וכן בכל האיסורים משבחת לה בנון שנתוודע לפנינו בספק איסור ואח"כ נתקלקל המאכל ויש בספק אם נפסל מאכילת אדם וזה הספק נתחדש אח"כ וכן קדרה שנתבשל בה בספק איסור ואח"כ בישלו בו היתר ויש בספק אם נתבשל היתר תוך מעל"ע של האיסור המסופק אם לאחר מעל"ע ולא נודעו ב' הספקות ביחד [ערע"ס נסס מנ"י] אלא ודאי בוונתו בפשוטו דאם לא נודעו ב' הספקות ביחד לא הוה ס"ם:

פז ומדבריו משמע דבל ב' בספקות צריך דווקא שיוודעו ביחד וא"כ נם בספקות שע"י שני התערובות נ"כ צריכים להוודע באחת ואם הספק האחד נודע מקודם לא הוה ס"ם ותמהו עליו דיש ראיות ברורות דאף אם נודע התערובת הראשונה מקודם נ"כ הוה ס"ם [פ"ז סס נסס מ"כ] ולי נראה דדבינו הרמ"א בדקדוק כתב דין זה רק אשני בספקות שבנוף ולא שע"י תערובת ובעמא רבא איכא במילתא דבספקות שבנוף בשנודע הספק הראשון מקודם הרי נאסר כדין בספיקא דאורייתא ואין הספק השני מועיל להוציאו מאיסורו ונעשה איסור דדבנן אבל בספקות של התערובת דנם בתערובת הראשון יש רוב שמותר מן התורה והאיסור אינו אלא מדרבנן מפני דבר חשוב וחהר"ל לא איכפת לן אם נודע התערובת הראשון מקודם [ופפסב דנס בתערובת פיגו מועיל בנודע כפ"ם לעיל סי' ל"ם סעי' ס' דפיגו מועיל היכא פחר היזיעס וה"ב לכוותיס פך בפרנו סס בסעיף ל"ד לכוונתו בריטב בילים פ"ם וכמ"ם בסעיף ע"ו ודוק]:

פח וזה שבתב דס"ם מהני אפילו בחזקת איסור כנון עוף שבחזקת איסור עמור ונשבר או נשמט נפו בספק מחיים או לאחר שחיטה ואת"ל מחיים שמא לא ניקבה הריאה וכו' עכ"ל דבריו המוחים איזה חזקת איסור הוא זה דבל בעל חי עומד בחזקת איסור לענין שחיטה אבל לא לענין טרפות האיברים וכן אמרו חז"ל להריא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיוודע לך במה נטרפה [חולין ס'] ואיך קרא לה חזקת איסור [וכן בקצה הבדי"ס סקל"ב] וגם בעיקר דין ס"ם בחזקת איסור רבתה המחלוקת ויתבאר בס"ד לפנינו בבללי הס"ם בסעיף צ"ט ע"ש:

פט יהוע שבעיקרי הספקות יש מחלוקת בין הרמב"ם והרשב"א דהרמב"ם ז"ל השריש לנו בבמה מקומות בחבורו דהא דאמרינן בספיקא דאורייתא לחומרא היינו שחכמים החמידו בזה אבל מן התורה בל ספק לקולא לבר במקום דאיתחזק איסורא בנון בגירושין דאיתחזק איסורא דא"א או איקבע איסור: במקום הזה כמו שחייבה התורה אשם תלוי בשהיה מונח לפניו חתיכה של חלב וחתיכה של שומן ואבל אחת מהן ואינו יודע איזה אבל דנקבע האיסור שהיה כאן חתיכת חלב ודאי והוה באתחזק איסורא אבל בלא זה בל ספק מן התורה לקולא וראיה לזה ממה שאמרה הורה לא יבא ממזר בקהל ה' ודרשינן בקדושין [פ"נ] ממזר ודאי הוא דלא יבא אבל ממזר ספק יבא הרי שהתירה התורה ספק:

צ והרשב"א ז"ל בספרו תה"ב [בית ד' שער ג'] רחה רבריו דאדרבא מדאיצטריך קרא לספק ממזר ש"מ דבל הספקות אסורים מן התורה דאל"כ למה לן קרא לספק ממזר ואין לומר דמזה ילפינן לבל התורה שדרי אפילו לספק ערלה בח"ל הוצרבנו להלבה למשה מסיני דספיקה מותר בספ"ק דקדושין ואי ס"ד דבל ספק מותר מן התורה למה הוצרבנו להלבה אך אין ראיה משם דשם אתחזק איסורא שהרי בראשית נטיעתו ודאי הוה ערלה ועור שהרי למאן דמחייב בכריתות באשם תלוי אף בחתיכה אחת ספק חלב ספק שומן והתם ודאי לא איקבע איסורא ולהרמב"ם נאמר דבאמת בזה נחלקו שם בכריתות והלכה כמאן דמצריך חתיכה משני חתיכות משום טעם זה דבחתיכה אחת ספיקו להקל וא"צ אשם תלוי וגם הר"ן בספ"ק דקדושין חולק על הרמב"ם וגם הרא"ה נראה שהסכים להרשב"א מדלא השיג עליו והראב"ד נראה להריא שהסכים להרמב"ם ובדעת רש"י ותוס' הכריעו גדולי האחרונים דמוכח מכמה מקומות מדבריהם בש"ס דס"ל בהרשב"א לבד הפר"ח שהכריע כהרמב"ם מסוגיא דריש פ"ח דיומא ועמ"ש בסעיף צ"ג:

צא והגה הרשב"א הביא ראיה לדבריו מחולין [י"מ] מסוגיא דרובא דהש"ס הביא ראיה דאולינן בתר רובא מפסח דבתיב ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא משום דאולינן בתר רובא וכן מפרה אדומה ולהרמב"ם אין ראיה דאולינן בתר רובא אלא משום דספיקא רחמנא שרייה ובתבו הגדולים שהיא ראיה מבוערת אלא דלדעת הרמב"ם צ"ל דבין שיש בידינו לברר לא אמרינן ספיקא לקולא [מהרי"ם ופר"ח] ואני תמה על זה דודאי מן התורה לא שייך לומר בל היבי דאפשר לברורי מבררינן וראיה לזה דהא זהו מוסבם דס"ם מדרבנן הוי בחד ספק מן התורה להרמב"ם ואנן קיי"ל דבס"ם אף שאפשר לברר א"צ לברר בס"ש דבינו הרמ"א ס"ם זה וה"נ בראורייתא בחד ספיקא [והמ"י בח"ח בלל ב"ש מולק על פרמ"ג פ"ם]:

צב אמנם לענ"ד אין זה ראיה דמה ענין מצות עשה לספיקא דאורייתא וא"כ נאמר ג"כ דלהרמב"ם בשיש חתיכה ספק חמץ ספק מצה שיהיה יוצא בו י"ח מצה אלא ודאי להיפך דכמו דלשיטתו בספק איסור אינו אסור מן התורה דהתורה לא אסרה דק ודאי איסור א"כ גם במצות עשה צותה התורה לעשות מצוה ודאית ולא ספק מצוה דכמו דספק איסור אינו איסור

כמו כן ספק מצוה אינה מצוה וכשההורה אמרה לאכול מצה צריך שתהא מצה וראי'ת ולפ"ז מטילא כשההורה צותה להביא קרבן פסח ופרה אדומה צריכים להביא פסח וראי כשר ופרה אדומה וראית כשרה :ולא של ספק אלא וראי דאזלינן בהר רובא ובי תימא רוו היא וראי כשרה דספק איסור אינו איסור כלל מאי חזית לילך אהר האיסור נלך אחר המצוה דמצוה וראיה אמרה תורה ולא מצוה ספק אלא וראי דאזלינן בהר רובא [ומלתי שנם סמ"ל כתב כאן זה וכזה טופלים קוביות רנוח] :

צנ ועור אני אומר דהפלוגתא אינו אלא על ספק מקרה כמו על חתיכה ספק חלב ספק שומן ספק מצה ספק טהור וכיוצא בזה אבל ספק תמידי כמו כוי שהוא ספק חיה ספק בהמה או כין השמשות שהוא ספק יום ספק ליה וכיוצא באלו אין שייך כלל למחלוקת זה רבוה יכול להיות דאפילו הסוברים דסר"א כן ההורה לחומרא בכאן יורו להרמב"ם כגון חלב של כוי התורה אמרה כל חלב שור וכשב ועז שהם כהמות ווראים וכוי אינו ככלל וה וכן בה"ש ההורה אמרה יום ולילה וזה אינו לא יום ולא לילה וכן י"ל להיפך כמוכן ועכ"פ דברים כאלו לא שייך למחלוקת זה [כגלע"ל וכזה מסולקים רפיום הרנה] :

צד וכן ענייני טומאה לא שייך למחלוקת זה וכל הלכות טומאה וטהרה הלכה למשה מסיני כמפורסם בש"ס ואין למידין מהם וכן כשיש חזקה לא פליני רבותינו דכשיש חזקה להיתר נם הרשב"א מורה דספיקא לקולא כמו ספק בקדושין דמוקמינן לה בחזקת פנויה ולהיפך ספק בגרושין נם הרמב"ם מורה דמוקמינן לה בחזקת א"א וזה שהתירו שבויה לכהן משום דמנוולא נפשה לנכי שבאי והוה כמו חזקה להיתר וזה שאסרה התורה ספק סומה לבעלה מפני שיש רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה והוה כחזקה לאיסור :

צה ויש שהביאו ראיה להרמב"ם ממה שאין עושים שני ימים יוה"כ מפני הספק כמו כל המועדים ותרצו ע"פ הירושלמי שיש סכנה להתענות שני ימים והקשו שיאכלו פחות מכשיעור [כמו"פ] למאן דס"ל חצי שיעור מותר מן התורה אך נם בלא זה וראי לאו סכנה ממש אומר הירושלמי דהרי כמה אנשים מתענים שני ימים ובירושלמי שבועות איהא דער ז' ימים ביכולת שלא לאכול והסכנה שאומר הירושלמי הכוונה שהוא דבר קשה עד מאד בעין סכנה וראיה לזה ממה דאיהא בר"ה [כ"מ] דרבא היה מתענה המיד ב' ימים ור"נ היה נוקק פעם אחת להתענות יוה"כ שני ימים וקרי על זה דם תהא אחריתו ופירש"י הרינו מת על ידך שתזקיקני להתענות שני ימים וכו' עכ"ל ובוודאי אם הדברים בפשטן חלילה לר"נ לעשות כן שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש אלא הכוונה שרבר זה קשה עד מאד ובעין סכנה הוא אמנם אין ההחלה לקושיא זו שכבר אמרו חז"ל בר"ה [יס:] על זה מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר ופירשו שם התום' דרק ביסי עזרא היה פעם אחת מעובר וא"כ ברוב השנים אלול חסר וליכא ספיקא מן התורה מתי היא יוה"כ ולכן אף בזמן שקבוע החדש ע"פ ב"ד הנדול שבירושלים לא היו צריכין הרחוקין לחוש מדין תורה ליוה"כ ואף לר"ט דחייש למיעוטא והו כמיעוטא דמיעוטא שהרי אנו רואין הלוח מבריאת העולם עכשיו שאלול חסר ואין זה רק מקרה רחוקה וזה שלא חשו מדרבנן לעשות שני ימים יוה"כ ככלל המועדים לזה מספיק הירוץ הירושלמי דהוה כעין סכנה וכבה"נ לא נזרו רבנן כללו של דבר אין הברעה ברורה בפלוגתא זו והוי ספיקא דרינא אם הלכה כהרמב"ם או כהרשב"א :

צו וענין הם"ם הוא דהוה כרובא מפני שבספק הראשון הוא מחצה למחצה והספק השני מכריעו לרוב ולפ"ז הוה כרוב וי"א דעדיף מרוב וראיה דהא לר' יהושע דביוחסין לא מהני רובא כדאיתא ספ"ק דכתובות ובם"ס מכשיר באלמנת עיסה שם אך אין מזה ראיה דהתם יש הרבה ספיקות וגם רוב וחזקה להיתר ומן הדין א"צ כלל להם"ם אלא דמעלה עשו ביוחסין וכבר בארנו זה באה"ע סי' כ' סעיף כ"א ע"ש ונם מאי דרוב לא מהני הוא משום נזירה דקבוע כדאיתא שם נזירה רוב סיעה אבל רוב העיר וכו' דקא אזלה איהי לנבידתו וכל דפריש וכו' ע"ש [סכ"י נק"ו סם] :

צז וי"א דרובא עדיף מם"ם וראיה נ"ב מאלמנת עיסה לר"נ דהלכתא כוותיה ום"ל שם דברי עדיף מס"ם ע"ש וחזקה עדיף מברי שהרי באתחזק איסורא אפילו עד אחר לא מהימן כמ"ש בסי' קכ"ו וכ"ש דהבע"ד בעצמו לא מהימן כברי דידיה ורוב עדיף מחזקה וא"כ כ"ש דרוב עדיף מס"ם [שם] ונם זה אין ראיה דהא דלר"נ ברי עדיף מס"ם היינו משום שיש להברי חזקה ומינו כמבואר שם בנמ' [י"נ:] והא דבשמא לא מהני ס"ם והו משום דעלה עשו ביוחסין ולא מעיקר הדין ובברי לא שייך מעלה לר"נ כיון שאומרת ברי לי אבל בשמא שייך מעלה ולאו משום דברי עדיף מס"ם :

צח ואפשר להביא ראיה דס"ם עדיף מרוב דהא כמה הנאי יש בש"ם דחיישי למיעוטא אצו לא ס"ל ס"ם אלמא דס"ם עדיף מרוב אך נם זה אין ראיה דכרוב היינו מעמא משום דס"ל דאמרינן סמך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא במפורסם בש"ם דהני דחיישי למיעוטא אינו אלא במקום שיש חזקה לאיסור וא"כ נם ס"ם במקום שיש חזקה לאיסור לא מהני לכמה פוסקים כמו שיתבאר ואפילו להפוסקים דס"ל דס"ם מהני במקום חזקה נ"כ אין ראיה דכבל רוב יש מיעוט בהברח ומצרפין החזקה להמיעוט משא"כ בס"ם אין מיעוט בהברח ונשארה רק החזקה וס"ם שהוא ברוב עדיף מחזקה וארבא יש ראיה דרוב עדיף מס"ם דהא רובא ודאי עדיף מחזקה ולכמה פוסקים לא אמרינן ס"ם במקום חזקה משום דהחזקה מסלק הספק הראשון ואין כאן ס"ם

ס"ם כמו שיתבאר ואמנם להסוברים דבכל מין חזקה לא אמרינן ס"ם אפילו במקום שהחזקה אינה מסלקת הספק הראשון וראי דרובא עדיף מס"ם :

צמ ואם מהני ס"ם במקום חזקת איסור הוה פלונתא דרבוותא דהרשב"א ז"ל כתב בתשו' [סי' ת"ח] דמהני אלא שנחלקו בכוונתו די"א דאפילו בחזקת איסור ממש הנוגע לעצם הס"ם אמרינן ס"ם כגון ס"ם בשחיטה שהחזקה והספקות שניהם בענין השחיטה וי"א דס"ם כי האי לא אמרינן דכיון דכהמה בחייה בחזקת איסור עומדת א"כ נסתלק הספק הראשון דהחזקה מבטלת לה אבל כשהס"ם הוא בענין מרפת האיברים כמו שהס"ם הוא בענין הרוסה שחזקת אינה שחוטה אינה שייבא להס"ם ואדרבא בהמה לאו בחזקת הרוסה עומדת אמרינן ס"ם [ע"ז סקט"ו וס"ך מות כ"ם] וכן כשהס"ם הוא בענין תערובות [ע"ז שם] וי"א רבנו' ספיקות אף בחזקת איסור הנוגע לעצם הס"ם אמרינן ס"ם דדל ספק הראשון מהבא ג"כ מותר מטעם שיש ס"ם [ס"ך שם] ויש חולקין גם בזה דכיון דסוף סוף החזקה מסלק את הס"ם מה לי תרי ספיקי ומה לי תלתא [ע"ז ופר"ח] אמנם י"א דס"ם מועיל בכל ענין אף מה שנוגע לעצם הס"ם [פר"ח נקודות שות מ"ת] ונראיה לדבר זה שהרי כל רבותינו בתשובות מענין עגונה מתירין ע"פ ס"ם ואין לך אתחוק איסורא יותר מזה שהיא בחזקת א"א אמנם מזה אין ראיה כל כך דהחזקה דרייקא ומינסבה מרעא לה לחזקת א"א שהוא עיקר המעם שהאמינו חבמים לאשה ולעד מפי עד כמפורש בפוסקים ובאהע"ז סי' י"ז [ולחנם הרבים קנטון נעל פני נקי"ם נקחוניה על זה ע"ם] :

ק ונראה להדיא שזהו ספיקא דדינא דרש"יוהרע"ב והרמב"ם ס"ל דבמקום חזקה נ"ב אמרינן ס"ם והתום' ס"ל דבמקום חזקה לא אמרינן ס"ם דתנן בריש פ"ד דכריתות ספק אכל חלב ספק לא אכל ואפילו אכל ספק יש בו כשיעור וספק אין בו ופירשו רבותינו בעלי התום' וז"ל ואפילו אכל מן האיסור ממופק הוא אם אכל בזית ואשטוינין דאפילו בס"ם מייתי אשם תלוי עכ"ל הרי דס"ל דבמקום דאיקבע איסורא לא אמרינן ס"ם דהתום' מפרשים דהא דתנן ספק אכל ספק לא אכל ואפילו אכל ספק יש בו כשיעור ספק אין בו הכל הוא דבר אחד וממילא לפי מה דקיי"ל דדוקא בחתיכה משתי חתיכות חייב אשם תלוי דבעינן איקבע איסורא דהוי בי חזקת איסור ואפילו ס"ם לא מהני הרי שלדעת התום' לא אמרינן ס"ם במקום חזקה [יפסקי שם סכיף רפיה זן ע"ם] :

קא אבל רש"י ז"ל פי' במשנה וז"ל ואפילו אכל כנון שטבוד שומן הוא ואח"כ נודע לו שהוא חלב אבל כספק יש בו כזית ספק אין בו עכ"ל הרי שמפרש דזהו מילתא באפי נפשה וכ"כ הרע"ב ע"ש ומבואר להדיא מדלא פירשו כהתום' ש"מ דס"ל דאי הוה ס"ם אינו חייב אשם תלוי וכן מבואר מדברי הרמב"ם פ"ח משגגות דין ב' וז"ל אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם איסור קבוע כיצד אכל חלב וספק אם היה כזית או פחות מכזית או שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה מהן אכל עכ"ל הרי שמפרש כרש"י והרע"ב וס"ל נ"כ דבמקום ס"ם אינו חייב אשם תלוי משום דאמרינן ס"ם במקום חזקה ונמצא דדין זה הוה פלוגתא דרבוותא והוה ספיקא דרינא :

קב וגם רבינו הרמ"א דסבר דאמרינן ס"ם בחזקת איסור אינו בחזקה גמורה שסותרת הספק שהרי לא כתב רק בנשכר ונשמט הגף שהחזקת איסור כבר חלף הלך לו ע"י שחיטה כשרה והספק בע"כ שנפלה אחר שחיטה דאם היינו רואים מחיים שנשמט הגף אין כאן ספק אלא שראינו זה לאחר שחיטה ונפל הספק שמא גם בחיים היה כן והרי הוא עצמו פסק בסי' נ' דכל דבר שביטלת לתלות שאחר שחיטה נעשה אמרינן נשחטה הותרה ע"ש וא"כ אדרבא הרי יש כאן חזקת היתר דנשחטה הותרה וזה שכתב כאן חזקת איסור כוונתו לדבר שהיה בזה חזקת איסור אבל דבר שיש בזה חזקת איסור גמור כמו ס"ם בשחיטה ודאי לא אמרינן ועכ"פ הוה ספיקא דדינא כמ"ש :

קג וכתב רבינו הב"י בסעיף י' דיאה טרפה שנמצאת בין ריאות כשרות ואמר הבודק שהיה יודע באוהה סירכא ובשנגה נתערבה אותה ריאה טרפה בין הכשרות ולא היתה בכבשים ערכוביא הכבשים מותרים עכ"ל דכל היכי דלא אתחזק איסורא נאמן עד אחד להתיר כמ"ש בסי' קכ"ו וכ"ש בנדון זה שהוחזקו הבהמות בחזקת היתר והנה אין כזה הדין שום חידוש ורק קמ"ל דלא תימא דהוי כקצת רגלים לדבר מרנתערבה הריאה הטרפה בין הכשרות מסתמא נתערבו גם הכבשים שהרי אנו רואים שהבודק לא השגיח ולא הרגיש בהסירכא דאם היה משגיח לא היה מערבה בין הכשרות ועוד שלאי הבודק בעצמו הודיע זאת מקודם אלא אנשים אחרים מצאו הטרפה בין הכשרות ואח"כ שאלו להבודק רכן מבואר במקור הדין בתשו' הרא"ש כלל ד' ע"ש והייתי אומר דאינו נאמן מדלא הרגיש בעצמו מקודם וקמ"ל דכיון דלא אתחזק איסורא נאמן :

קד [ה] כללי הס"ם רבים הם כאשר העמיק הרחיב רבינו הש"ך ז"ל ואחריו החרו החזיקו נאוני עולם הפר"ח והברו"פ והפמ"נ ונבא על סדר דבריהם בס"ד והנה כבר נתבאר דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות או בשהספק הראשון הוא איסור דאורייתא לא אמרינן ס"ם וס"ם בחזקת איסור הוה פלוגתא דרבוותא וממילא דבראורייתא הולכין להחמיר ובדרבנן להקל אך מה שהרעיש אחר מהגדולים על מה שמתירים בעגונה ע"פ ס"ם והרי יש לה חזקת א"א בבר בתבנו החזקה דרייקה ומינסבה מרעא לה לחזקת א"א וגם מרעא לה לחזקת חיים של הבעל הא למה זה דומה לעד אחר שנאמן על השחיטה אף שבחזקת איסור עומדת מ"ם כיון שבידו ע"י מעשה השחיטה להוציאה

מחזקת איסור נאמן וח"ג ביון רבידה לחקור ולדרוש ולדייק והיא עושה מעשה להנשא לאיש ואם לא תדייק יפה תצא משניהם ותולר ממזר כרתנן בריש האשה רבה הוה כמעשה המוציא מהחזקה ואין לפקפק בזה :

קה [ב] וספיקא ראורייתא לחומרא וכראתחזק איסורא או איקבע איסורא כנון שתי חתיכות אחד של חלב ואחד של שומן ונפל בזה ספק לכל הדיעות הוי מן התורה לחומרא שהרי על ספק כזה מכיאין אשם תלוי אפשם בלא אתחזק ולא איקבע לרעת הרמב"ם הוי סדרבנן אבל מן התורה הולכין להקל ולרעת הרשב"א מן התורה לחומרא וכן רבריס שהן הל"ם או דברים הנלמדים בי"ג מדות הינם בראורייתא [סר"ח] אבל מספיקא דרבנן לקולא וי"א רווקא בדלא אתחזק איסורא אבל בראתחזק איסורא גם מספיקא דרבנן לחומרא [ס"ך סוס ר'] ומה גם למאן דס"ל דס"ם בחזקת איסור לא אמרינן הכי ספק דרבנן הוה כס"ם ראורייתא [שם] וי"א דמספיקא דרבנן לקולא אף באתחזק איסורא [סר"ח סוס ס"ו] והגם דבטומאה אמרינן כן בעירובין [ל"ו:] איסור טומאה לא ילפינן ומספק בתקנת הגביאים יש להחמיק אי הינם בשל תורה או כדרבנן דמצינו בנס' דדברי קבלה כדברי תורה דמי וס"ס נראה דהולבין להקל בספיקן וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל בס' תה"א במשפטי הח' דס"ל דאה אינו לא ראורייתא ולא דרבנן אלא מחקנת וגביאים והולבין בספיקו להקל ע"ש [ענוב"י מי"ד סי' ס"ז] :

קו [ג] רוב דעות נוטים להקל בספיקא דרבנן אפילו בראתחזק איסורא [סמ"ג סוס ר'] אם לא בספיקא דנוף המעשה בנון ספק אם הניח עירוב אם לאו רבזה והולבין לחומיר גם בדרבנן [מג"א סי' שנ"ד סק"ס] רביון שיש ספק בעיקר המעשה קרוב יותר שלא נעשה מעשה אם לא כדבר שההרגל לעשות בנון ספק אם נמלח והבשר אם לאו דבזה יש להקל משום דהדרגל בן הוא ונדחי מלחה הבשר בחוק בנות ישראל [סמ"ג] ובסי' ס"ם נתבאר זה ע"ש וכן כל שיש ספק בדרבנן אם נעשה מעשה להתיר כלומר שהאיסור הוא ודאי אך יש לעשות מעשה להתיר ויש ספק אם נעשה המעשה אם לאו הולבין לחומרא [מל"מ פ"ד מכלוחת הל' ס'] וזהו ג"כ מטעם שנתבאר ועמ"ש לקמן סי' ר"א סעי' ר"ו וצ"ע ושם יתבאר בס"ד :

קז [ד] וזווקא רבר שעיקרו מדרבנן אבל רבר שעיקרו מראורייתא אלא שע"י נלטל נעשה דרבנן כנון איסור תורה שנתערב חר בתרי דמראורייתא בטל ברוב ואם האיסור הוא מדרבריס החשובים אינו בטל מדרבנן הוה רינו בסר"א ביון שעיקרו מן התורה [ס"ך סוס י"ס] אך זהו רווקא כשהאיסור ודאי היה נמצא שם אבל אם יש כאן ספק שמא אין כאן האיסור לנמרי כנון איסור דאורייתא שנפל לאחת משתי קדירות רמן התורה גם בהקדירה שנפל נתבטל ומותר ורק מדרבנן לא בטל וביון שיש כאן שתי קדירות ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא כמו שיתבאר בסי' ק"א דביון שעל כל קדרה יש ספק שמא לא נמצא בלל האיסור שם תולין להקל בדרבנן [שם] אך לפ"ז במין במינו ונשפך דתולין להקל אף כשיש ספק אם היה ס' משום דהוה ספיקא דרבנן בס"ש בסי' צ"ח והא כאן יש ודאי איסור ועיקרו מן התורה [פמ"ג] ולבאורה היא סתירה נלויה ס"ם ג"ל ראין ראיה מזה דזה נמי רמי לסי' ק"א משום רביון רנשפך י"ל שאין כאן איסור כלל רהאיסור נשפך לנמרי ואע"ג רבדבר לח וראי יש בילה ובבל מקצת ומקצה יש קצת מן האיסור וקצת מן ההיתר כרמוכח מר"ה [י"נ:] ס"ם הא בזבחים [פ'] יש מי שטובר רנם ברבר לח אין בילה ע"ש וא"כ י"ל ראין כאן מן האיסור כלל ובעילה כל רהו אמרינן ספיקא דרבנן לקולא :

קח [ה] וכן בשני גופים אף רעיקרו מן התורה אמרינן סדר"ב לקולא כמו בסי' פ"ו בביצה שנולדה מתרנגולת ספק נבלה רתלינן לקולא משום רביצת נבלה הוא איסור דרבנן אע"ג רעיקרו ראורייתא מפני שהביצה הוא נוף אחר והתרנגולת נוף אחרת ובביצתה עיקרו דרבנן [סר"ח סוס מ'] ום"ס המעמים דחוקים והגלע"ד מדברי רש"י עירובין [ל"ו ד"ס טומ"ל] דזה שהחמירו ברבר שיש לו עיקר מן התורה אינו אלא כשיש לזה איזה טעם בנון בטבילה לטומאה דרבנן החמירו רבנן אף בספק כי היבי דלא לזלזלו בספק טבילה רטומאה ראורייתא ע"ש משום רטבילה הוא דבר המסור לרבים ולאו כ"ע דינא נמירי שזהו טבילה לטומאה ראורייתא וזהו לדרבנן ולכן בהברח לנדור נדר אבל בשאלות פרטיות שכל המון ישראל שואלים לחכם והם עצמם אינם יודעים עד מה והחכם יפריש הדברים בטוב טעם ודעת אין לנו להחמיר בדרבנן אף כרבר שיש לו עיקר מן התורה [עפמ"נ סוס י"ס סלתב בשם סמג"י חילוק אחר ול"ל כל שאנו מקילין בספק תורה לומר למשוש בכי נסי סלל"ב לקולא פה לא סמרינן עכ"ל ופיני מבין כוונתו ומ' מל"י מין שתי ולענ"ד נר"ל כמ"ש ופיני דומה לכמה ענינים שבחמירו בלבר שים ט פיקר מס"ת לבטולבו פיה בעמג וחק] :

קט [ו] כל מין בספק בין בספיקא דרינא כגון בעיא דלא איפשטא בנמ' ובין בספק מציאות בנון בקדושין וגרושין שזרק לה הקדשין והגט בספק קרוב לו בספק קרוב לה וכן עד שטבחיש ע' או אפילו תרי ותרי ששנים מעידים כך ושנים להיפך מן התורה מוקמינן אחזקה [יבמות ל"ח:] בין לקולא וכין לחומרא ורק מדרבנן אסור באיסור ראורייתא והוי ספק ולכן במירי דרבנן תלינן לקולא [סר"ח סוס מ'] ואין חילוק מן התורה בין שבאו בבת אחת או שבאו זה אחר זה וכשיש שני ספיקות דסתרן אהדדי גם מן התורה אסור לעשות שניהם דהא ודאי איסורא קעביד וה"ט חר נברא אבל תרי נברי שפיר רמי [שם] ואם אדם אחד עשה בעד שנים רבר הסותר ול"ן אם הדבר הוא ענין של תורה שני המעשים

במל ואם הוא דבר דרבנן שני המעשים קיימים דסד"ר לקולא [כנ"ל מסנה ל"ד ע"ש] :

קי [ז] יש מי שאומר דגם למאן דס"ל סרא"ר מן התורה לקולא מ"מ גם מן התורה הוא כשיש לברר הספק שמחוייב לברר [פר"ח] וכבר כתבנו בסעיף צ"א שאין דעתנו כן ע"ש ובס"ס גם מדרבנן אינו מחוייב לברר כמ"ש רבינו הרמ"א כמ"ש שם וכל ס"ס דרבנן הוה בספק דאורייתא ואע"ג דנבי רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם קי"ל בסי' א' דכל היכי דאיכא לברורי מכדרינן שאני התם משום דרוב בני אדם אינם שוחטים ולכן אע"ג דרוב המצויים אצל שחיטה מומחין הן מ"מ כיון דרוב בני אדם אינם כן לכן יש לברר אבל בכל מיני רובות לא מצינו שנצרך לברר וכן בס"ס וממילא דכן מן התורה בספק אחד לדינא אין נ"מ בזה כיון דמדרבנן גם להרמב"ם סרא"ר לחומרא :

קיא [ח] יש מי שאומר דכל שנשאר בנמ' בתיקו או מאי דלא איפשיט בנמ' אין לעשות מזה ס"ס ואף דאיכא תרי ותלת ספיקי בספיקא דדינא כולהו כחדא דמיא ואולינן לחומרא [פר"ת פות י"ח] ואיני מבין כלל הטעם הזה דהא סוף סוף ספק הוה ולמה לא נצרפם לס"ס והרי הרי"ף ו"ל כתב בפ"ו דשבת בגיעא בנמ' בפודפת על האבן ועל האגוז ונשאר בתיקו וז"ל וקיי"ל דכל תיקו דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא עכ"ל וממילא כיון דמדרבנן עבדינן מעשה לקולא בספיקא דנמ' ממילא מוכח דהוה ספק נמור ובמידי דאוריתא עבדינן לחומרא כדין סד"א אבל כשיש לזה עוד ספק למה לא נצרפו לס"ם והכי מוכח להדיא מדברי רבינו הב"י לעיל בסי' נ"ט בדין נלודה שכתב בטעמו של הרמב"ם שם דכיון דלא נפשטה הבעיא בנמ' ולזה יש עוד ספק הוה ס"ם וכ"כ הלח"מ בפ"ג משחיטה דהוה ס"ם בכה"נ שהרי הקשה שם בענין חלדה הא הוה ס"ם וב"ב האחרונים [פמ"נ נמחולמיס פות ד' וכ"כ נמס מורת הסלמיס פ"ם] וכן ראיתי מי שכתב שבהברעת רמ"א נגד הב"י אין לעשות דעת ב"י לספק והם דברים תמוהים אצלי ורק דיעה יחידית נגד רבים באיסור דאורייתא אין לצרף לספק אבל במידי דרבנן ובשעת הדחק גם זה הוה ספק והכי משמע בגדה ו' מעשה ועשה רבי בר"א וכו' ע"ש דהוה בדרבנן ודוק :

קיב [ט] אין מוציאין ממון ע"פ ס"ם דכיון דס"ס הוה כרוב וקי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב וה"ה בס"ם ואף למאן דס"ל דס"ם עדיף מרוב מ"מ חזקה ממון עדיפא אך י"ל דברוב יכול המוחזק לומר קים לי שאני מן המיעוט וכמ"ש סברא זו בחבורינו בחה"מ סי' פ"ב בכללי מינו אכל בס"ם לא שיך שיש מיעוט ברור ומ"ם לא מצינו בשום מקום להוציא ממון בס"ם ודע דלכאורה מלשון תום' בתובה [ט':ל"ם מ"י] יש להוכיח דמוציאין ע"פ ס"ם שכתבו וז"ל וקשה דאמאי מפסידה כתובתה והא הוה ס"ם וכו' עכ"ל אמנם דקדקו בדבריהם לומר דאמאי מפסידה כתובתה דכיון שיש לה כתובה חשובה היא במוחזקת וראיה שאין נאמנותו רק על הכתובה ולא על התוספת כמ"ש באהע"ז סי' ס"ח ורק בכתובה האמינוהו חכמים משום דהם תקנו הכתובה והם האמינוהו כשאומר פ"פ מצאתי מטעם חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ע"ש הא בלא"ה היתה מוציאה ממנו ממון בכתובתה דהיא כמוחזקת ולזה שפיר הקשו הא א"כא ס"ם כלומר וס"ם עדיף מחזקה [עפ"ם סס סקכ"ב שכתב נמ"פ מינו נתמזק שעד כתובה שגידה וקי"ו ע"פ ס"ם והפל"י סס סקטה על התום' ולחק להרן מעטס נרי ושמ ע"ם ומ"ל לזה והלבריס בלוריס כמ"ם ולוק]:

קיג [י] היכי דאיכא ס"ם להחמיר אפילו בדרבנן הולכין לחומרא בנין אשה שהביאה לביתה בשר שומן וחלב וספק בידה אם מלחה כולם באחד ונטרף הבשר והשומן מהחלב או שרבר אחד לא מלחה ובשלה הכשר ואע"ג דזהו איסור דרבנן דדם שבשלו הוא מדרבנן מ"מ הרי יש ס"ם להחמיר שמא מלחתם כולם באחד ואת"ל שלא מלחתם כולם באחד שמא הניחה הבשר מלמלוח [פר"ח ס' ס"ע סקמ"ז] וכן בכל איסורי דרבנן בכה"נ וטעמא דמילתא דכי היכי דבאיסור דאורייתא שספיקו להחמיר כשיש ס"ם תולין להקל משום דהוה כרובו להיתר וה"נ בספיקא דרבנן דהולכין להקל כשיש ס"ם להחמיר הוה כרובו לאיסור [מל"מ פ"ל מנכורות] :

קיד [יא] דין הקורם כתבו הגדולים ונם נראה כן מתוך הסברא אבל לא כן שנינו במקואות פ"ב בטומאה קלה דרבנן ספק טבל ספק לא טבל אפילו טבל ספק יש בו מ' סאה ספק אין בו ופי' הרע"ב שיש תרתי לריעותא שמא לא טבל כלל ואף את"ל דטבל שמא אין בו מ' סאה ע"ש וכ"כ התום' בעירובין [ל"ה: ד"ה ספק] וז"ל הך ס"ם נקט משום רבותא דסיפא דאפ"ה בטומאה קלה טהור עכ"ל וכן בפ"ב דירים [מ"ל] תנן ספק נעשה בהם מלאכה ספק לא נעשה ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהם כשיעור ספק טמאין ספק טהורין ספיקן טהור ופי' הר"ש דאפילו יש כל הנך ספיקות טהור ע"ש הרי להדיא דבדרבנן אפילו ס"ם להחמיר לא אמרינן והנם שכתבנו דאיסור מטומאה לא ילפינן זהו בדין תורה לפי שכל הלכות טומאה הלכתא נמירי לה אבל בדרבנן אי ס"ד דבכל איסורי דרבנן כשיש ס"ם להחמיר אסור לא היו מקילין כל כך בטומאות דרבנן ואף ד' יוסי דפליגי במקואות שם זהו משום חזקה דאוקי נברא בחזקת טמא כמבואר בעירובין שם ואדרבא מת"ק יש ראיה דבדרבנן אפילו באהחזק איסורא ואפילו בס"ם להחמיר אזלינן לקולא ויש להתיישב בזה [עמל"מ פ"י למקואות וכנבי"ת סי' ס"ל שנתעוררו מכל זה וכתב מפני חזקת טיהר של הטהרות ולא נהירא כלל דבכל הספקות אין לנו לדון רק על הדבר שבספק גופו ואם כן יש חזקה לטיהר לא מיכפת לנו כמה שימשך מזה וכן להיפך ולכן נרים נדה לא טוהר כלל חזקת טהרות היון שבספק טום נהפשט וכן נמקואות כיון

להפי נגרע מחזקת עצמו קפי לפ מיכפת לן בספיקות שיומשך ע"י עניעתו ודפיס לזה סברי ר"י בעמח מעמח מפ"ס מזקת מומפ ופין קיום לדברי הגוב"י וגם המג"מ מזר בו שם לכן נרחס עיקר לדינן לפ נזרו בספק ולף כם"ם וכ"כ בשם בפפ"מ] :

קטו [יב] באיזה ספק כשיש רגלים לדבר לאיסור או להיתר לא מקרי ספק [סר"ח] וכן ספק הרגיל וקרוב לודאי לא מקרי ספק [שם] וכן דבר שאינו מצוי לא נחשב ספק [שם] וכל דבר שיש לתלות בההיתר יותר מבהאיסור או בהאיסור יותר מבההיתר הולכין אחר זה [שם] וזהו בענין רגלים לדבר שנתבאר והיינו שלפי ראות עיני המורה יש לתלות בהיתר יותר או באיסור יותר והולכין אחר זה בין להקל ובין להחמיר בין בספק דרבנן ובין בם"ם דאורייתא :

קטז [יג] תנן בנדה [כ"ט] המפלת ואינו יודע מה הפילה תשב לזכר ולנקבה ולנדה בלומר בזכר הוה ימי טומאה ז' ימים וימי טהרה ל"ג ימים ובנקבה ימי טומאה כפלים וימי טהרה בפלים ולכן תחשוב ימי טומאה דנקבה וימי טהרה דזכר ומ"מ אם תראה ביטים אלו תהיה בנדה וביארו רבותינו בעלי התוס' דאע"ג דלענין ימי טומאה דנקבה הוה ס"ם ספק שמא אין שאן ולד בלל ואת"ל ולד שמא היה זכר ס"מ כיון דלענין ימי טהרה יהיה להיפך שמא אינו ולד ואת"ל ולד שמא היתה נקבה והוי תרי קולי דסהרי אהדדי וכ"כ התוס' בב"ק [י"מ] ומזה למדו כמה מהגדולים דאם יש בענין ס"ם תרתי דסתרי לא אמרינן ס"ם והנה אע"ג דמזה אין ראיה ברורה שהרי בנמ' שם בטועה מחמרינן אפילו בהרבה ספקות במ"ש התוס' בעצמם שם ס"מ עצם הסברא בלא ראיה היא טובה ונבוחה :

קיז [יד] וכה"ג דקדק אחד מהגדולים בספ"ו דבבורות בטומטום שקירש אשה ומת אשתו חולצת ולא מתייבמת וטומטום הוא ספק זכר ספק נקבה ואפילו הוא זכר אם הוא סריס חמה אשתו לא חולצת ולא מתייבמת והשתא הא ביכלתה להתייבם משום ס"ם שמא נקבה היא ואין בהקדושין כלום ואת"ל זכר שמא אינו סריס חמה ומותרת ביבום וכן מוהרת לשוק משום ס"ם שמא היא נקבה ואת"ל זכר שמא הוא סריס חמה אלא דנזרינן שמא תנשא לישוק וימות בעלה ותנשא להיבם וממ"נ איסורא קעבדה דאם אינו סריס חמה נשאת לשוק באיסור ואם הוא סריס חמה נשאת ליבם באיסור [פמ"ג נסס מהרי"ט ס"ק] ולבן אע"פ שבספק אחר אינם סותרים וא"ו דאם נקבה היא מותרת לשוק וליבם מ"מ ביון שנגד ספק סריס חמה הוה תרתי דסהרי לא אמרינן ס"ם ולענ"ד אין ראיה מזה דאפילו אם נאמר דבבל ס"ם אף דאיבא לברורי א"צ לברר מ"מ והו ודאי בדבר שאין דרכו להתבדר אבל הטומטום דרכו להתברר בקריעת אותו מקום ויודעין אם הוא זכר או נקבה כראיתא בכ"מ בש"ם טומטום שנקרע ונמצא זכר וא"ב ודאי יש חיוב לברר ונסתלק הספק הראשון ואפילו אם נאמר דגם זה אינו היוב מ"מ להעמיד על ספק כזה א"א לעשות מעשה דאולי יתקרע ויתגלה שטעינו :

קיח [טו] כבר כתבנו בסעיף צ"ט דם"ם במקום חזקת איסור הוה פלונתא דרבוותא ולפ"ז לכאורה במקום רוב ודאי לא אמרינן ס"ם אמנם גם בזה הוה פלונתא דרבוותא דהנה במב' בובבים [מ"ג] בשפחתו של מציק שהטילה בתין נפל לבור ובא כהן והציץ וטיהרוהו חכמים ופירש"י משום ס"ם בספק אם רוח הפילה אם נפל הפילה ואת"ל נפל שמא עכברים נרדוהו וכ"כ הראב"ד בספ"ם מטומאה מה ע"ש והרמב"ם כתב שם טעם אחר והקשה עליו הראב"ד ז"ל ותירץ שם הב"ח דהרמב"ם לא ס"ל הך ס"ם משום דרוב מפילות הן מפילות דבר המטמא ע"ש ורבר זה מפורש בנמ' נדה [כ"ם] לענין אשה שהפילה נפל ואמרינן שם רוב נשים ולד מעליא ילדן ונראה להדיא דרש"י והראב"ד ס"ל דאמרינן ס"ם גם במקום רוב והרמב"ם לא ס"ל כן ולכן התחכם לפרש דלאו מטעם ס"ם התירו [ומיוסד קושית סמל"מ פ"ם] אך אפשר דכולהו ס"ל דלא אמרינן ס"ם במקום רוב ומה דאמרינן ס"ם משום דהוה ספק הרגיל ודאיה שהרי לחד תירוץ בנמ' גם בספק אחד התירו מטעם זה ע"ש ובפסחים [פ'] וכן נדאה עיקר [עכרו"פ] דהא עיקר מעמא דס"ם הוא דהספק הראשון עושהו מחצה למחצה והספק השני מכריעו להיתר וכיון שיש רוב אינו מחצה למחצה ואף אם בהספק השני יש רוב בננדו אינו מכריעו להיתר ובפרט למאן דס"ל רבעינן ס"ם המתהפך במו שהבאר בס"ד וכן מוכח מדברי התוס' בהוכות [ס' ל"ם ומיבמות פימח] ע"ש ומשם מהבאר דכל שאינו רוב נמור אמרינן ס"ם ע"ש :

קיט [טז] י"א דבעינן ס"ם המתהפך כלומר דכל ס"ם הוא שני ספיקות ומתחילין מספק הראשון כמו בפתח פתוח בכתובות [פ'] דאמרינן ספק התחתיו ספק אינו תחתיו ואת"ל התחתיו ספק באונס ספק ברצון וכמו כן נובל להתחיל מקודם מספק השני ולומר ספק באונס ספק ברצון ואת"ל ברצון שמא אינו התחתיו אבל אם אינו מתהפך כגון שמצא הסבין פנום לאחר שחיטה דיש ס"ם שמא בעצם הסבין נפנם ואת"ל שלא בספרקת אלא בסימנין נפנם שמא נפנם בסיעוט בהרא וכשהתפכו ותאמר שמא בסיעוט בהרא ואת"ל בסיעוט קמא לא תובל לומר עוד ואין כאן ס"ם וכן נשבר העצם למעלה מהארכובה ואין עור ובשר חופין את רובו ואין ידוע אם קודם שחיטה אם לאחר שחיטה יש כאן ס"ם שמא לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא יצא לחוץ ולא תובל להפכו ולומר שמא לא יצא לחוץ ואת"ל יצא לחוץ שמא לאחר שחיטה דלאחר שחיטה אין הפרש בין יצא לחוץ ללא יצא [ס"ך סוף י"נ] ויש מגדולי אחרונים שחולקים וס"ל דלא בעינן בלל ס"ם המהפך והביאו ראיות ברורות לזה [סר"ח סוף ס"ו ומהר"ם] :

קכ [יז] אמנם גם דיעה ראשונה מוכה דהזוקא בענין

שנוה להתחיל בספק השני כמו בראשון בעינן מתהפך דאמרינן מאי חזית להתחיל בספק זה נתחיל בהשני דלא יהיה כאן ס"ם אכל במקום שלפי הענין נוח יותר להתחיל בספק זה לא בעינן מתהפך כנון נשבר גף של עוף ואינו ירוע אם קורם שחיטה או לאחר שחיטה ומעם הטרפות הוא משום חשש נקיבות הריאה שפיר הוה ס"ם שמא לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה אע"ג שלא תוכל להפכו ולומר שמא לא ניקבה הריאה ואת"ל ניקבה שמא לאחר שחיטה דלאחר שחיטה לא שייך נקיבת הריאה מ"מ כיון דהריעותא היא כהגף ולא בהריאה בהכרח להתחיל מהגף ולא מהריאה וכן אם נמצא צפורן של ארי בגב השור ולא ראינו ארי נכנס בין השוורים הוי ס"ם ספק שמא לא נכנס ואת"ל נכנס שמא לא דרס וצפורן זה היה ככותל ונתחכך שם ונפל עליו ולא תוכל להפכו שמא נתחכך ככותל ואת"ל מדריסת ארי שמא לא נכנס דכיון דהוא מארי הרי וראי נכנס אך מתחלה אתה צריך לדון אם נכנס כלל ולכן א"צ מתהפך [סס נסס רמ"ע מפאנו] :

קכא [יח] ויש מי שהכריע דלהרמב"ם דכל ספק הוא מן התורה לקולא ורק מרבנן אסור א"צ מתהפך דמיד כספק הראשון נסתלק האיסור דאורייתא ולא חיישינן בהיפוכו אבל להרשב"א דס"ל דרסר"א מן התורה לחומרא וכן להרמב"ם באתחוק או איקבע איסורא אין להקל רק במתהפך שיהיה ספק מכל צד ואח"כ ספק שני כדי להוציא מאיסור תורה [כרו"פ] אבל נראה דא"א לומר כן שהרי הרשב"א ס"ל דכל ספק מן התורה לחומרא והוא עצמו כתב בחדושיו לחולין [נ"ס:] דסירכא תליה מוהר מטעם ס"ם ספק אם היא מחמת נקב ואת"ל מחמת נקב שמא קרום העליון בלבד הוא שניקב ע"ש ואי אתה יכול להפכו ולומר שמא קרום העליון לכך הוא שניקב ואת"ל קרום התחתון וכו' ראחרי שניקב קרום התחתון ה"ז טרפה וכן כתב כתה"ב גבי דרוסה וז"ל ואני תמה כעל ויתיב ושתיק ואינהו מקרקרן למה אנו חוששין להם דהא כל חדא וחדא כס"ם עומדת שמא לא דרס לזו ואת"ל שדרס לזו שמא דרסה בטקום שאינה טרפה בכך וכו' עכ"ל והרי פשיטא שאין כאן מתהפך [וכלכדו"פ לפ ניזכיר רק לרמב"ם נס נגס מתחזק לישוב לפ סך ממילא דכן נ"ל לרמב"ם נס נגס מתחזק כמוכן ודוק] :

קכב [יט] כתבו רבותינו בעלי התום' בכתובות [ס:] וז"ל וא"ת אכתי איכא ס"ם ספק באונס ספק ברצון וא"ל ברצון שמא כשהיא קטנה וינהה ופיתוי קטנה אונס הוא וי"ל דשם אונס חד הוא עכ"ל כלומר דשני הספקות הם שם אחד ספק אונס ספק רצון ומזה למדו הפוסקים דכל ס"ם צריך להיות כעין זה ולפ"ז תמה אחד מהגדולים על התה"ד בפסקיו [סי' ק"נ] בעו שאינו ידוע אם ביכרה אם לאו וילדה זכר ונקבה דהזכר מותר מס"ם שמא בבר ביכרה ואת"ל שלא ביכרה שמא הנקבה יצאה תחלה וכתב בזה"ל ושאלני מהר"ר משה על הדבר ור"ל נם הוא דשם ספיקא חד הוא דהספק האחרון אינו מתיר יותר מן הראשון והבאתי לו ראיה דחשיב שפיר ס"ם אפילו כה"ג עכ"ל ואיך לא חש לדברי התום' [כרו"פ] :

קכג [כ] ועוד יש להקשות מכמה ס"ם כנון ספק מחט בחלל הגוף אנו מתירין מכח ס"ם שמא לא כא המחט בחלל הגוף ואת"ל כא שמא לא ניקב אחד מהאיברים הפנימים והרי אנו דנין רק על האיברים הפנימים ואין כאן רק ספק אחד שמא ניקבו שמא לא ניקבו ומה לי אם לא ניקבו מפני שהמחט לא בא בחלל הגוף או שכא ולא ניקב והכל שם אחד הוא וכן בספק חדש אנו מתירין משום ס"ם שמא התכואה היא משל אשתקר ואת"ל משנה זו שמא נשרש קודם לעומר והא הכל הוא שם אחד דמה לי אם נשרש נ' ימים קודם לעומר או שנה קודם לעומר :

קכד [כא] וכן בריאה הממוכה לדופן לפוסקים המכשירים מכח ס"ם שמא הריעותא מחמת הדופן ואת"ל מחמת הריאה שמא לא ניקבה הריאה והרי הכל ספק אחד שמא ניקבה הריאה שמא לא ניקבה וכן במה שכתב הרשב"א בארי שנכנס בין השוורים דהוי ס"ם שמא לא דרס ואת"ל דרס שמא לא דרס כנגד חלל הגוף והא הכל שם אחד הוא דכיון דלא דרס כנגד חלל הגוף הוא כלא דרס כלל וכן במה שאנו מתירים סתם כלים של כותים מס"ם שמא אינן בני יומן ואת"ל בני יומן שמא נשתמשו בהם בדבר הפוגם והרי שם אחד הוא דגם אינו כן יומא כשר מטעם פגם ומה לי אם הפגם הוא כיצני שאינו כן יומו או מפני שנשתמש בו בדבר הפוגם וכהנה יש למצא הרבה ס"ם שהם שם אחד [סס] :

קכה [כב] ויש מן הגדולים שכתב לחלק באופן זה דכל היכי שהריעותא ברורה כמו כפ"פ שלא מצא לה בתולים ואתה צריך לסלק הריעותא מטעם ס"ם צריך שהספק האחד יהיר יותר מחבירו אכל במקום שאין ריעותא ברורה לפנינו על הדבר שאנו דנין עליה אלא שאנו חוקרים שמא יש כאן ריעותא א"צ שום תנאי מתנאי ס"ם ואם רק יש שני צדדים לומר שאין כאן ריעותא חשיב שפיר ס"ם [מ"ד פות י"פ] ובכל אלו שחשבנו אין כאן ריעותא ברורה רק שאנו חוששים מפני איזה מקרה וא"צ לשם אחד וסברא גדולה היא דכל שהאיסור נראה אלא שאתה רוצה להוציאו מאיסור ע"פ ס"ם צריך שני ספקות נפרדים אבל כל שאנו חוששים שמא יש איסור כל שיש שני ספיקות אם יש כאן איסור אע"פ שבעצם אחד הם מ"מ הוי רוב להיתר כלומר שאין כאן איסור דשמא המעשה היה כן ואת"ל לא כן שמא באופן אחר היה כן וממילא דהרוב מכריע לומר שאין באן איסוד כלל :

ובמקום

קכו [כג] ובמקום שצריך שני שמות הכוונה שספק אחד יתיר יותר מחבירו וע"פ זה נקראים שני שמות כיון ששני הספקות מפורדים באיזה דין שהוא אפילו אם הדין אינו נוהג בזמה"ז בנון שיש לאשה מכה במקור וראתה דם ספק מן הצדדין ספק מן המקור ואת"ל מן המקור שמא דם מכה הוא חשיב שפיר ס"ם לטהרה לבעלה ואף ששם אחד הוא מ"ם ביון דקיי"ל מקור מקומו טמא כלומר שהדם שבמקור אפילו הוא דם מכה מ"מ הדם טמא במ"ש הרמב"ם בפ"נ ממטמאי משכב דין ט' ע"ש ודם הצדדים לנמרי טהור א"כ ספק אחר מתיר יותר מחבירו [נוב"י סי' מ"ז וט"ך סי' קפ"ז סקכ"ח וזוק] וכן כל ביוצא בזה :

קכז [כד] ספק חסרון ירייעה לאו ספק הוא דאלו היה חכם היה יודע ורעת שוטים א"א לצדף כנון שצריך לשער בקדרה אם יש ששים כנגד האיסור והקדרה עם האיסור לפנינו ואין אנו יורעים לשער אין זה ספק כלל דהחכם היה ביכלתו לשער אבל אם נשפך הקדרה וראי הוה ספק וכן בכל המקומות שהפוסקים סנרו עלינו הדרך לומר שאין אנו בקיאין בבריקה ואפילו החכם המוכהק אינו רשאי לעשות מעשה בזה א"כ ממילא מיחשב לספק וכן כל ביוצא בזה ועם"ש בסעיף ח' :

קכח [כה] כבר נתבאר דכשהספק הראשון הוא איסור תורה אין מתירין הספק השני ע"י תערובות וכן ספק אחד בנוף וספק אחד בתערובות לא אמרינן ס"ם וי"א דגם בששני הספקות הם בשני נופים לא אמרינן ס"ם בנון ביוצא בקליפתה שנמצאת בתרנגולת שאירע לה ספק טרפה והוה ס"ם שמא התרנגולת כשרה ואת"ל טרפה שמא נגמרה קודם שנטרפה משום דהספק האחר הוא בתרנגולת והשניה בהביצה [ע"ך סוס נ'] ויש מגמגמים בזה שהרי לשיטת רש"י באלמנת עיסה ספ"ק דכתובות הוי שני הספקות בכה"נ ע"ש [נימ"ש] ועוד שהרי לשיטת ר"ת והרמב"ם אמרינן ס"ם גם בספק אחד בנוף ואחד בתערובות כמ"ש ונהי דבזה קיי"ל כר"י בעל התום' מנלן להוסיף ולהשוות פלונתא רחוקה :

קכט [כו] לריעה ראשונה אפילו נתערבה באלף כולן אסורה דבין דהספק האחד נסתלק ולא נשאר רק הספק השני הוה ס"ם שע"י נוף ותערובות ואין זה ס"ם וכן אם יש שתי תרנגולות אחת טרפה ואחת כשרה ונמצא ביניהם ביצה ויש בה נ"כ ספק אם נגמרה קודם ואח"כ נתערבה הואיל ואחת מהן ודאי טרפה הרי הספק האחד אסור מן התורה ואסורין כולם אבל אם התרנגולת ספק טרפה נתערבה עם בשרה ונמצא ביניהם הביצה מותרת אפילו היתה ודאי בלא קליפה בשעה שנולד הספק טרפות בין רבשעה שנולד הביצה נולדו שני הספקות ביחד מותרת אבל אם יש שני ביצים שהטילו שניהם ואחד מהן ספק טרפה הרי יש כאן תערובת חד בחד ואסור [ע"ך ט"פ ניסור הס"ל סוס ד' ה' ו' ע"ם] וזהו הכל למאן דס"ל דביצה אינה בטלה כמ"ש בריש הסי' :

קל [כז] ובן אם נמצא חתיכה בשר בין שתי חנויות שבאחת יש ספק טרפה ואחת כשרה ונתערבו החנויות אע"פ שנודע מתחלה הספק טרפות ס"ם בהחתיכה יש ס"ם שמא היא מהכשרה ואת"ל מהאחרה שמא אינה טרפה והוי ס"ם נמור בנוף אחד [ס"ם סוס נ'] והקשו עליו דהא כבר נתבאר בספק טרפה שנתערבה באלף אסורות ואם אח"כ נתערבה אחת מהן ברוב מותר אבל חד בחד אסור [ח"ד] ול"ק כלל הוראי אם היה רק ספק טרפה הוה אסור אבל בכאן שהיתה עוד חנות אחת בשרה כשאנו באים לדון על החתיכה הנמצאה הוה ס"ם נמור דשניהם בנוף החתיכה ורמי לביצה שנתבאר ואע"נ דהביצה בביאתה לעולם באה בס"ם אבל החתיכה כשהיתה בהחנות היתה אסורה דזהו בספק טרפה שנתערב חד בחד אמנם זהו אמת כשאנו דנין על החנויות אבל על החתיכה שנפרשה ואנו דנין על החתיכה לא מטעם פירש אלא מטעם דא"צ לדון על החנות שפיר הוה ס"ם [ומהורן נס קונים הנ' רנ"ם] :

קלא [כח] ולבן אם באמת יש לפנינו רק שתי חתיכות אחת בשרה ואחת ספק טרפה בין שאין כאן להתחיל שמא אין באן איסור כלל שהרי וראי אחד מהן ספק טרפה א"כ שתיהן אסורות דליכא ס"ם [ס"ם] ואפילו נאבר אחר מהחתיכות אין להתיר האחרת כיון שהיה כאן ספק איסור בודאי ובשתרצה לומר ס"ם צריך אתה לומר שמא אין זה הספק איסור דהספק נאבר ואת"ל זו היא הספק שמא מותרת הוה הס"ם כשני נופים [ס"ם] ועור דספק אחד הוה דאורייתא ורווקא בנתערב חד בתרי דמראורייתא נתבטל בזה מתירין בשנאבר אחד מהם ולא בחד בחד :

קלב [כט] ספק איסור שנתערב ברוב היתר וחזר אחד מאותו תערובת ונתערב באחרת הרי שניהם אסורים וכ"ש בשפירש ועומד בפ"ע שהוא אסור אבל אם נפל אחת לקדרה והסירו החתיכה ולא נשאר רק הטעם הקדרה מותרת שהרי הטעם אינו ראוי להתכבר ויש באן ס"ם אבל בשלא הסירו החתיכה אם יש רוב חתיכות של היתר בקדרה טוען מותרים שהרי יש באן ס"ם של שני תערובות וכשאין רוב היתר אסור [ע"ך סוס י' בשם ספנור וכניסוחו של הס"ל פ"ם וזוק] :

קלג [ל] אם יש באן ס"ם בענין שהוא מותר מן התורה אך מדרבנן אסור ויש ספק בדרבנן ה"ז מותר כנון ספק אם נמלחו דגים טמאים עם טהורים מותר מן התורה משום ס"ם ספק שמא לא נמלחו ביחד ואת"ל נמלחו שמא אין שומן בהטמאים ואף דמדרבנן אסור גם ציר דגים טמאים שאין בהם שומן ס"ם הרי יש ספק אם נמלחו עמהם וסר"ד לקולא [בשם סוס פ"ז] :

קלד [לא] איסור דרבנן כנון ביצת נבלה וביוצא בו אם הוא דבר חשוב או חדר"ל אינו בטל בטו איסור תורה חוץ מבשר שנתעלם מן העין שהוא הוטרא יתירה בטל ברוב ולא אחר באהד וכן כל ביוצא בו וכ"ש אם יש ספק בחתיכת בשר זו אם זו היא שנתעלמה מן העין

העין אם לאו דמותרת גם בלי תערובת וכן בכל איסור דרבנן אפילו מה שאסרו מן הדין כביצת גבלה וביוצא בה אם יש ספק אם היא ביצת נבלה או בשרה דמותרת ואפילו נודע האיסור קודם שנולד הספק וכן כל כיוצא בזה [סמ מות י"ז] :

קלה [נב] אבל גבינה שיש בה ספק אם היא של ישראל או עכו"ם אין אומרים בזה סד"ר לקולא לפי שחכמים אסרוה מפני חשש איסור תורה הוה כשל תורה [סמ מות י"ח] ויש חולקים בזה דגם גבינות מקרי דבר שאין לו עיקר בדאורייתא [סמ"ק מות י"ז] ורק דשיל"מ גם בדרבנן לא בטיל וכן ספק אחד בנוף וספק אחד בתערובת לא אמרינן גם בדרבנן [סמ] ולענין דשיל"מ בארנו בסעיף ע"ב חילוקים בזה ע"ש :

קלו [נג] אם נתערב איסור דרבנן חד בחד אף שאינו דבר חשוב ואח"כ נאבד אחד מן העולם ביון שנתחזק איסור בשתי חתיכות אלו לא אמרינן בזה סד"ר לקולא [ס"ך מות כ"ח] אבל נתערב חד בתרי אפילו שלא במינו רצריך ס' ונאבד אחד מהם מותר אפילו עדיין ישנו בעולם כיון שהוא איסור דרבנן ואם נתערב במינו בלא"ה בטל ברוב אבל איסור דרבנן או אפילו ספק איסור דרבנן שנתערב חד בחד אם נתערב אח"כ אחד מהם ברוב והוא דבר חשוב או חהר"ל אינו בטל רכל אחד חשיב כנופו של איסור כיון שנתחזק האיסור מתחלה בשתי החתיכות [סמ מות כ"ד] וכ"ש איסור תורה שנתערב חד בחד כשנתערב אח"כ ברוב אינו בטל ממעם ס"ם דכל אחד חשיב כנופו של איסור ורק כשישני התערובות הם ברוב דאז מותר מטעם ס"ם וכבר נתבאר דלא מקרי ספק או ס"ם אלא כשהאיסור וההיתר שוים אבל אם יש לתלות באיסור יותר מבהיתר ובן אם האיסור שביה יותר מההיתר לא מקרי ספק ולא ס"ם [סמ מות ל"ג] וכן אין לעשות ס"ם בידים ודע דבחזקות חזקת האם מהני להבא בין לקולא בין לחומרא [קיצור ס"ו] וכל מורה הוראה יזהר לשום כל כללי הס"ם לנגד עיניו למען כשיראה בדעתו לעשות ס"ם באיזה דין לא יכשל ושיהיה ככל כללי הס"ם שנתבארו בסי' זה ותן לחכם ויחכם עוד ויש מי שרצה לנעול כל דרכי הס"ם מלעשות לבר מה שנתבארו ולא ניחא להו לגדולי אחרונים והרשות נתונה לדון ולהורות בכל מין ס"ם שיארע באיזה שאלה בלבר שישתנו עם כל הכללים והפרטים שנתבארו בסי' זה :

סימן קיא דין שתי קדרות של איסור ושל היתר ושתי התיכות של איסור ושל היתר. ובו כ"ה סעיפים :

א שנו חכמים במשנה דתרומות [פ"ז מ"ם] שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה הרי אני אומר לתוך של תרומה נפלה ולבן הקופה של חולין מותרת לזרים וכן תניא בפסחים [פ':] שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שני סאין אחד של חולין ואחר של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך התרומה נפלה ומירי בתרומה דרבנן או בתרומת פירות דהוה דרבנן או בתרומה בזמה"ז דהוה דרבנן כמבואר שם [מ"ד] :

ב ובעמא דמילתא דקי"ל ספיקא דרבנן לקולא וה"נ בספיקא הוא אם התרומה נפלה לתוך החולין ואסרם או לתוך התרומה והוה ספיקא דרבנן ותלינן שלתוך התרומה נפלה והחולין מותרין כמקדם ומזה למדו רבותינו ז"ל הרשב"א והטור והש"ע דכה"ג בכל איסורי דרבנן כגון שנפל איסור דרבנן ויש לתלות שלא נפל בההיתר תלינן כמו שיתבאר בס"ד ע"פ פרטי דינים שיש בזה ובן אפילו באיסורי תורה אלא שבזן התורה נתבטל האיסור ורק נישאר איסור דרבנן תולין ג"כ דהכי מוכח בגמ' דבאיסור תורה ושיעור דרבנן תלינן ג"כ [הרמב"ם פ"ה מ"ב מהל' שגגות ה"ב טוכיח זה מפסחים מ"ד · סמקשה לר"י ממתי קדרות ומתי קופות ותי תמרת כזית בגמ"פ לתוייתא תמתי תמרינן שתני קופות תני תמר תגל תי כוס דרבנן ניחא לרי מפוקם בן ע"ם וזוק] :

ג ויש לי בזה שאלה גדולה והרי הטור לקמן בסי' קכ"א הביא בשם העיטור דבירושלמי תרומות מבואר דכלי חרס שבישלו בה תרומה מותר לאחר מעל"ע להגעילה ג' פעמים ולהשתמיש בה חולין ולמר מזה העיטור דלכל האיסורים מתירין כ"ח בהגעלה ג' פעמים לאחר מעל"ע והביא הטור שם בשם הרשב"א שגמגם בזה דאולי אין למידין מתרומה בזמה"ז שאין לה עיקר מן התורה לשארי איסורים שיש להם עיקר מן התורה ע"ש והכי קי"ל ע"ש וא"כ איך למדו הרשב"א והטור והש"ע דין זה אף בשיעורי דרבנן ואיסורים דאורייתא מתרומה שהרי תרומות אלו בין תרומת פירות ובין תרומה בזמה"ז אין להם עיקר מן התורה ואולי ס"ל דתרומת פירות מקרי שיש לזה עיקר מן התורה בשעה שתרומה נוהגת מד"ת כרמשמע קצת ביבמות [פ"ט ופרוש ביצה ל':] האמנם מדחזינן שהגמ' בפסחים שם למדו מתרומה לבדיקת חמץ ש"מ שלמדין ממנה וא"כ למה לא למדו לדין שבסי' קכ"א ואולי דין זה שתולין מצינו עוד בכתובים בנדה כמ"ש בסי' ק"צ לפיכך למדו לכל האיסורים :

ד וז"ל רבינו חב"י בסעיף א' שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור ולפניהם שתי התיכות אחת של היתר ואחת של איסור אם ההתיכה היא מאיסור דרבנן כגון שומנו של גיד ונפלו אלו לתוך אלו מותרים שאנו תולים לומר האיסור נפל לתוך האיסור והתיתר לתוך של היתר ואפילו אם ההיתר שבקדרה אינה רבה על האיסור שלפניה [כנ"ל] וכן הדין אם לא היה כאן אלא קדירה אחת של בשר שחוטה ונפל בה אחת מאלו

שתי החתיכות ואין ירוע איזה היא אנו הולין רשר היתר נפלה אפילו אין ההיתר רבה על האיסור או אם לא היה כאן אלא חתיכה אחת מאיסור דרבנן ויש שתי קדירות אחת של היתר ואחת של איסור ואין ירוע לאיזו נפלה גם בזו תולין להקל עכ"ל :

ה והנה מה שכתב שומנו של ניר לאו דווקא הוא דה"ה אפילו נבינה של כותים וכיוצא בו אפילו אותם שיש להם עיקר בראורייתא נ"ב הולין [ס"ך סק"נ] וי"א דכאיסור משהו החמורים אין תולין אפילו בדרבנן [סס סק"נ נסס נמק"י] ויש מי שחולק בזה [פר"ח סק"נ] ומיהו בדבר שיל"מ וראי אין תולין [כרי"ם] ודע דאין חילוק בכל דינים אלו בין שהחתיכות קטנות או גדולות הראויות להתכבד רמ"מ אמרינן שאני אומר כיון דגם זה הוא רק איסור דרבנן אמרינן שאני אומר [ס"ך סק"ס] וכן הוא בכל מה שיתבאר בסי' זה אפילו באיסור דאורייתא ושיעור דרבנן [סס נסס נמק"י] וכן אין חילוק בין שהיו שתי הקדרות שוות או אחת מרובה מהשניה או איסור חמור יותר מהשניה בכולם תולין :

ו וזה שכתב וכן הדין אם לא היה כאן אלא קדירה אחת וכו' י"א דדווקא בששתי החתיכות היו ניכרות כפ"ע קורם נפילתן זיזה של היתר ואיזה של איסור ואחר הנפילה א"א להביר דאם לא היו ניכרין מקודם בין שנתערבו חד בחד ה"ל אתחוק איסורא וכל אחר הוא בנופו של איסור ולא אמרינן בזה סר"ר לקולא דבשלמא בשתי חתיכות ושתי קדרות אפילו נתערבו תחלה נהי דכל אחר הוי בנופו של איסור מ"מ סוף סוף הרי אין כאן רק חתיכה אחת של איסור וכשאנו דנין על החתיכה שנפלה להיתר שוו היא הבשרה ועל החתיכה שנפלה לאיסור שוו היא האיסור בהברח שנסתלק נוף האיסור רשניהם של איסור א"א להיות ולכן שפיר מותרת הקדרה של היתר ולא דהא חמור יותר מאלו היה כאן חתיכה של איסור ושתי קדרות דתלינן אבל בשתי חתיכות וקדרה אחת ושניהם הוחזקו באיסור ואחת מהם נפלה להקדרה דעל השניה אין אנו דנין כלל כיון שלא נפלה א"ב איך אפשר להתיר והלא הוחזקו באיסור אלא ודאי רמיירי שהיו ניכרים מקודם ולא הוחזקו באיסור [זהו כוונת הס"ך סק"ד ומתוך תמיהת ספר"ח סק"ג ע"ם וזוק] :

ז אמנם זהו הכל אם נאמר רסר"ר לא אמרינן לקולא במקום חזקת איסור אבל לפי הריעה שכתבנו בכללי ס"ם רנם כאתחזק איסורא אמרינן סר"ר לקולא לא איכפת לן בזה [פר"ח סס] ואין לשאול לפי ריעה ראשונה דכאתחזק איסור מאי נ"ם בין היו ניכרים ללא היו ניכרים שהרי אפילו אם היו ניכרים מקרי אתחזק איסורא שהרי אם אחר אכל משתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן חייב אשם הלוי [סס] ראינו כן דהא שם אנו דנין על שעת האכילה ובוודאי לא ירע או בבירור ראי הוה ירע אין כאן אשם הלוי והכא אנו דנין על הרגע שקודם הנפילה ואם אז לא היו ניכרים מקרי אתחזק איסורא [כנ"ל לתרץ דברי הס"ך מקושיות הפר"ח מיהו לדינא

נרא"ה יותר כספר"ח ופין נ"ם בין ניכרים לנם ניכרים וכ"ם מספריהם וכ"כ הכריט"פ סק"כ והכנ"ל רמיה מתרומות פ"ו מ"ם שתי קופות וכו' ומינו יולע נפלה אחת מהן פיהם מלמעלה וכו' ע"ם ומינה רמיה מכרעה למה ענין לימוע לחלייה כמ"ם סח"ד סק"ם ולך מה שרוצה סח"ד להכריע מסתמה להיפך נ"כ פינו

לעיקר ליני מרוסה הוא כעניו לימוע פ"ם וזוק] :

ח והנה נתבארו כאן שלשה רינים שתי חתיכות ושתי קדרות וקדרה אחת ושתי חתיכות ותתיכה אחה ושהי קדרות . והנה הדין הראשון רשתי חתיכות ושהי קדרות חמור מכולם שהרי בודאי נפל איסור אלא שאינו ידוע להיכן נפל ועוד שבהיתר ודאי נפל חתיכה אחת אלא שאינו ידוע איזו היא משא"כ בדין השני קדרה אחת ושתי חתיכות דאע"ג דאיכא ודאי נפילה ס"ם ליכא בודאי נפילה איסור וכן בדין השלישי תתיכה אחת ושתי קדרות דאע"ג דאיכא ודאי נפילת איסור ס"ם ליכא ודאי נפילה בקדרה של היתר והדין השלישי חמור מהדין השני רבהשלישי איכא ודאי נפילה איסור משא"כ בהשני [פר"ח] וזהו שכתב רבינו הב"י על דין השלישי נם כזו תולין להקל דמשמע רבזו יש להחמיר יותר וזהו בנגד הדין השני ולא כנגר הדין הראשון [סס] ויש שנדחקו בלשון זה ונראה להריא בס"ש [עס"י סק"ס וספריסה] :

סנלחקו הרמה נזה והלבושים נרוריס כס"ם ספר"ח ע"ם]

ט וזה שנתבאר רבכל אלו תולין להקל אף שאין ההיתר רבה על האיסור בר"א שגם האיסור אינו רבה על ההיתר אבל אם האיסור רבה על ההיתר אין תולין להקל ולשון הטור כן הוא אבל אם האיסור רבה על ההיתר אין תולין כל כך להקל עכ"ל ביאור דברין ראע"ג דלפי הטעם שנתבארו רתלינן שאין איסור כלל בהקדרה של היתר והלינן שהאיסור נפל בקדרה של איסור או לא נפל כלל וא"כ מה איכפת לן אם יש באיסור מעט או הרבה מ"ם כל כך אין תולין להקל והטעם הוא דהא באמת אין זה רק תלייה בעלמא וא"כ בעינן לכל הפחות שאף אם נפל האיסור להיתר לא יהא כבולו איסור ואם יהיה רוב מהאיסור הרי הוא כבולו איסור ולכן אין תולין ביותר ממחצה למחצה ; י וי"א שבדין השני דהיינו קדרה אחת ושתי תתיבות שיש לומר שהאיסור לא נפל כלל תולין אף כשהאיסור רבה על ההיתר דכשלמא בדין הראשון והשלישי דהאיסור וראי נפל אלא שאנו תולין לומר שנפל להאיסור ולא להיתר בין רעכ"פ ודאי נפל צריך שלא יהא בו יותר מכההיתר אבל בדין השני מה איכפת לן [ס"ך סק"ו ופר"ח סק"ל] מיהו מלישון הטור והרשב"א בספרו תה"ב משמע להריא דכל החלוקות שוים בדין זה וכן נראה דסוף סוף נם בדין השני אין זה רק תלייה בעלמא ואולי לא כן ולכן בעינן לכל הפחות שאף אם האיסור נפל להתיתר לא יהא כבולו איסור וכן נראה עיקר לדינא [וכ"מ לפ"ת בכרו"ם והלרשש ע"ם] ועמ"ש בסעיף כ"ב :

יא ויש בזה שאלה איך משכחת לה בדין השלישי בשתי קדרות ותתיכה אחת של איסור שנסתפק אם נפל לתוך התיתר או לתוך האיסור שיהא האיסור

מרובת

מרובה מההיתר ויהיה ספק לאיזה קדרה נפל דהא כיון דידעינן שהאיסור הוא יותר מההיתר מסתמא ידוע כמה היה שיעור האיסור ושיעור ההיתר א"כ נברוק עתה בקדרה של היתר ונראה אם יש בו עודף משיעור הקודם או לא בשלמא בששניהם שוים איכא למימר דלא ידע אלא שיעור האיסור שהיתה חתיכה אחת ועתה נמצא בקדרה של היתר שתי חתיכות שוות די"ל שמא לא נפל האיסור לכאן ואלו השנים היו מקודם בהקדרה וכן י"ל שאחת היא של איסור והיא שוה להחיתר וכן אם ההיתר מרובה מייירי נמי בכה"נ ששיעור חתיכת האיסור ידע ועתה מצא בקדרה ג' חתיכות הדומות זל"ז או אפילו אחת מהן גדולה קצת מהנשארים מותר ג"כ משום דאיכא למימר כולן היתר ואת"ל אחת של איסור הרי היא בטלה משא"כ כשהאיסור הוא יותר והתשוכה בזה כגון שידענו שהאיס' הוא במלא אנרוף והשיעור שבקדרה, לא ידענו ועתה לאחר שנולד הספק אנו מוצאין בקדרה של איסור ושל היתר חתיכה כמלא אנרוף ועוד חתיכה קטנה ממנה נמצא שאם נאמר שהאיסור נפל בתוך ההיתר בע"כ החתיכה הגדולה היא האיסור והקטנה היא ההיתר והאיסור גדול מההיתר אלא שי"ל שמא חתיכה באנרוף שבקדרה של איסור היא החתיכה שנפלה להקדרה וחתיכה באנרוף שבקדרה של היתר בבר היה בתוכו ובזה אמרינן שאין תולין להקל אבל כשהחתיכות שוות ליכא להסתפק אם האיסור מרובה ואם ראינו תחלה שהאיסור היה כשיעור חתיכה קטנה שבקדרה וראי ההיתר הוא מרובה [דלישנא] אמנם בפשיטות י"ל שמקודם ידע אך אח"כ סילקו את האיסור מהקדרה [ש"ך סק"ו] ולא נשאר בו רק הטעם או דנשפך ואינו יודע מאיזה קדירה נשפך [כרו"ם סק"ח] או שהקדרה נצטמקה הרבה וא"א לעמוד על השיעור [פר"ח סק"ו] או שבעצמו לא ראה כלל מקודם אלא ששמע מאחר שהאיסור היה יותר מההיתר וכיון שהוא לא ראה כלל עתה במוצאו בקדרת היתר כמה חתיכות לא יוכל לדעת אם גם מקודם לכן היה כן או שע"י האיסור נתוסף [ס"ו סק"כ] או שמקודם היו חתיכות גדולות ואח"כ נחתכו לחתיכות קטנות וממילא שא"א לעמוד על הדבר:

יב ובאיסור תורה אין תולין דסד"א לחומרא אא"כ שהיה ההיתר רבה על האיסור ובמין במינו דמדאורייתא ברובא בטל אלא דמדרבנן צריך ששים כשיש בזה נתינת טעם כגון שהם כרוטב דאז אמרינן ג"כ שאני אומר כמו באיסור דרבנן כיצד שתי קדרות אחת של בשר שחוטה ואחת של נבלה ונפלה חתיכת נבלה לתוך אחת מהן אם ההיתר שבקדרת ההיתר רבה קצת על חתיכת הנבלה תולין להקל לפי שדבר תורה מין במינו בטל ברוב אלא שחכמים הצריכו ששים ולכן אם ההיתר עם האיסור הוא מין בשאינו מינו דצריך ששים מן התורה אין תולין להקל עד שירבה ההיתר ששים על האיסור [וי"ם כמוש"ע סעיף ל' סיו שמי הקנבות ממין אחד ובמיסור וכו' לאו דווקא כמ"ש סמ"ג ושם"ך סק"ם ומייהי כתהר"ן דסג"כ גם מדינקן מוהר כשמיש]:

יג הך דינא דתלייה אינו אלא באופן שבארנו דבשנתלה שנפל לקדרה האחרת לא קלקלה בין דבלא"ה אסורה בגון שהאחרת היתה של איסור אבל בשתי קדרות של היתר א"א לתלות בהאחרת דא"כ אתה בא לאוסרה ומאי חזית לאסור את זו ולהתיר את זו ולכן שניהם אסורים אם לא שבאחת יש בה כדי לבטל האיסור ובאחת אין בה כדי לבטל תולין כאיזה שיש בה כדי ביטול שהרי אין אתה מקלקלה ולכן אם קדרה אחת בבר נאסרה מנפילת איסור לתוכה ואח"כ עמדה קדרה זו עם קדרה אחת של היתר ונפל איסור מדרבנן לאחת מהן ואינו יודע לאיזו נפלה תולין באותה שבבר נאסרה שהרי אין אתה מקלקלה אחרי שבבר נאסרה אבל להיפך שמקודם נפל האיסור לאחת מהן ואינו ידוע לאיזה נפל ושתיהן של היתר ואח"כ נפל איסור לאחת מהן וידוע לאיזה קדרה נפלה לא תלינן גם הנפילה הקודמת בה דכיון שמתחלה שניהם נאסרו א"א להוציא אח"כ אחת מהן מחזקתה הקודמת בשביל האיסור שנפל אח"כ מפני שבבר הוחזקה באיסור ונראה דדוקא פשנודע הנפילה הקודמת קודם הנפילה השניה ועמ"ש בסי' ר"א סעיף ר"י:

יד וי"ל הטור והש"ע סעיף ה' היו כאן שתי קדרות של היתר ולפניהם שתי חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר ונפלו אחת לתוך זו ואחת לתוך זו אסורין שתיהן אפילו באיסור דרבנן שא"א לתלות באחת יותר מבחברתה בר"א בשאין בשום אחת מהן כדי לבטל האיסור אבל אם יש באחת מהן לבטל האיסור שתיהן מותרות שאני אומר האיסור נפל לתוך אותה שיש בו כדי לבטלו וסיים הטור שאין חילוק בין אם שתי הקדרות של אדם אחד או משל שני בני אדם עכ"ל ורבינו הב"י השמיט זה ולקמן יתבאר טעמו וטעם הטור ועמ"ש בסעיף י"ח:

טו עוד כתבו היו כאן שתי קדרות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל וחזר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל אני אומר למקום שנפל איסור הראשון נפל גם השני אבל אם נפל איסור להוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל ואח"כ נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל שתיהן אסורות עכ"ל וכבר בארנו המעם בסעיף י"ג וכתב ע"ז רבינו הרמ"א דדווקא שאין ס' לבטל האיסור שנפל שם אבל אם היה ס' לבטל האיסור שנפל שם הוי כאלו לא נפל שם איסור כלל עכ"ל וכוונתו אריישא דאימתי תולין השני בהראשון כשלא היה בהראשון כדי ביטול ונאמר או תולין השני ג"כ בו לפי שאין אתה מקלקלו שכבר הוא מקולקל אבל אם היה בו כדי ביטול ולא נאמר א"א לתלות בו השני שהרי אתה מקלקלו והוה כשניהם של היתר ואיני יודע מאי קמ"ל בזה ואין לומר דקמ"ל דבסיפא אם מקודם היה בשניהם כדי לבטל האיסור ואח"כ נפל השני לקדרה אחת הידוע לנו דאין אוסרין הקדרה האחרת הרי גם זה מילתא דפשיטא דע"פ איזה

סברא נאסור הקודמת הרי היה בה כדי ביטול והאיסור השני נפל להאחרת ונ"ל דקמ"ל דהנה בל דינים אלו דתולין הקלקלה במקולקל וכשאין באן מקולקל שניהם אסורים ישנם נ"כ בכתמים לקמן סי' ק"ץ בשתי נשים שלבשו חלוק אחד ונמצא בתם אם היתה אחת טהורה ואחת טמאה תולין הכתם בהטמאה ע"ש דהוה נ"כ הטעם משום דהולין הקלקלה במקולקל וכששתיהן טהורות שתיהן טמאות ע"ש ומ"מ מבואר שם דאפילו בשתיהן טהורות אם אחת מסוגלת לראות יותר מחברתה כגון שאחת ילדה ואחת זקנה או אחת מעוברת ואחת שאינה מעוברת תולין הכתם באותה שמסוגלת לראות והיא טמאה וחברתה טהורה אלמא דלפעמים תלינן באחת יותר מבהאחרת אף שהיא ג"כ אינה מקולקלת אם רק יש טעם בדבר ולפ"ז היה אפשר לומר גם בכאן דהא דהלינן נפילה שניה בנפילה הראשונה כשידוע לאיזו קדרה נפלה אין זה מטעם דאין אהה מקלקלה אלא מטעם שהיא מסוגלת יותר לנפילה וראיה שהרי בה נפלה הפעם הראשון ולפ"ז אף בשעדיין אינה מקולקלת כגון שהיה ס' בנפילה הראשון מ"מ תולין בה כמו בבתם לזה קמ"ל דבכאן דווקא אם היא מקולקלת ואינו דומה לבתם דהתם אנן סהדי שאשה זו מסוגלת יותר לראיית דמים מאחרת אבל הכא אינו כן דכי בשביל שנפילה ראשונה היתה בה נאמר נ"כ דנפילה השניה היתה בה דאין זה דמיון לבתם וראיה לזה דהרי בסיפא אין תולין נפילה הראשונה בשביל השניה ואם היה מטעם מסוגלת ליפול בה למה אין תולין ראשונה בשניה כמו שניה בראשונה אלא ודאי דהטעם הוא רק משום קלקול בלבד [ולפילו המיסור דלעגן כגון שניהם לכיטול דכמו כדין זה וי"א המעם דצירוף אינו אלא בנפילה אחת של איסור אבל בשתי נפילות אחת של איסור ואחת של היתר שנפלו לשתי הקדרות אין מצטרפין כיון שיש נפילה ככל אחת [ב"ח ופריסה נסס מהרש"ל] וי"א שאין נ"מ בזה דסוף סוף האיסור אינו אלא חתיכה אחת ולמה לא הצטרף הקדרה השניה אלא דבאמת גם בשם מהני צירוף אלא דלא מיירי בדין זה ואחר שכתבו דין זה ממילא שנם בשם כן הוא וזה שכתבו שאין באחת מהם כדי לבטל היינו במקום שאין מועיל צירוף כגון אחת של בשר ואחת של חלב וכיוצא בזה [ס"ז סק"ו וס"ך סק"נ ופר"ח סקי"ב] :

יח ואפשר לומר שזהו כוונת רבינו הב"י בסעיף ה' שהשמיט דברי הטור שכתב שם שאין חילוק בין אם שתי הקדרות של אדם אחד או משל שני בני אדם במ"ש בסעיף י"ד ע"ש אבל הטור מפורש בתב להיפך וכ"ב מפורש הרשב"א בתה"ב ע"ש ויש מי שרצה לרחוק ולומר דמיירו באיסור דאורייתא [ס"ך סקי"ס] והדוחק מבואר שהרי כל ענין זה הוא רק בדרבנן ולכן צ"ל דאינהו ס"ל לחלק בין נפילה אחת לשתי נפילות וזה שהקשו הי"א דסוף סוף האיסור הוא רק חתיכה אחת ולמה לא יצרפו שתי הקדרות והרי שתי הקדרות נבטלו בספק יראה לי דל"ק כלל דהנה עיקרי דינים אלו הם בפ"ך דהרומות ולפי ההלכה בשם כל שנבטלו בספק מעלים וכל שלא נבטלו בספק אין מעלין מיהו יש תנאים בשם שסוברים דאף אותם שלא נבטלו בספק מעלין בנון שיש חמשים תאנות לבנות וחמשים תאנות שחודות ס"ל לר' יהושע דאפילו נפל לתוכן האנה לבנה מסייעים השחורים לבטל וכן אם נפל שחורה הלבנות מסייעות לבטל ור"א ס"ל דאפילו אם אינו ידוע מה נפלה אין שנידם מצטרפין לביטול ור"ע ס"ל דבידוע מה נפלה אין המין השני מסייע לביטול ובאינו ידוע מה נפלה מצטרפות והלבה בר"ע עור יש פלונתא שם בדורם לשנרא קציעות על פי הבד ואינו יודע איזהו שיש באן הדבה כדין והנה כל העליונות של הכדין נבטלו בספק אבל התחתונות לא נבטלו בספק כלל מ"מ ס"ל לר"א דהתחתונות מצטרפין לביטול ולכן אפילו אין שם מאה כדין מצטרפין התחתונות ובטלה התרומה בהן ור"י ס"ל דכיון שהתחתונות לא נבטלו בספק אין מצטרפין לביטול וצדיך דווקא מאה כדין והלבה בר"י ונמצא דבכשנה זו סברת ר"א הפוכה ממאי דס"ל בשנה הקודמת דשם הוא מחמיר ובכאן מקיל וכן סברת ר"י הפוכה להיפך ויש להבין טעמם :

יט ומפרש בירושלמי טעמא דר"י בשנה הקודמה משום דאם ירצה יטחון כולם השחורות והלבנות ויתערבו כולם ולבן מצטרפין לבטל ואע"נ דאין מבטלין איסור לכתחלה זהו שאין להרבות בהיתר כדי לבטלן אבל בבאן שאינו מרבה אלא משנה אותם מבמו שהיה מותר [תוי"ט מ"ם] וטעמו של ר"י בהמשנה השניה לא נתבאר לא בירושלמי ולא בספרשי המשניות [ומ"ם סתוי"ט סס מ"פ בירושלמי לעני תגמים הס נמ"נ מליו לעין כפי'

שתידע אם אין באחת מהם כדי לבטל ולמה לא יצטרפו

נפ"ת כן וכנר פניו הפ"מ סס] וג"ל דמעמו הוא רכל שהוא בעיגול אחר מצטרף ולבנים ושחורות הם בעינול אחר אבל מה שע"ם הכד אינו עינול אחד עם התחתונות והוה כשני כלים וכיון שלא נבנסו לספק אינם מסייעים לבטל וסברת ר"א הוא להיפך דשחורה ללבנות אינם דאוים לצירוף כיון שלעוכם ניכרות הן בע"ע [תוס' ונמיס ע"ש] אבל ההחתונות לעליונות דאוים לצירוף מיהו עכ"פ יש סוברים דלפעמים אף אותם שלא נבנסו לספק מצטרפין לביטול כמו תחתונות לעליונות וכן בשחורות ולבנות רק דהלכה כר"ע [ולפ"ז לג"ם לגי"ם אף נפניו יהוע מה נפלה מין מצטרפין שחורות ולבנות כתבנו ע"ם פי' סרמב"ם נמסניות ע"ם והר"ם וסרע"ב לא פירשו כן ע"ם] :

כב ולפ"ז נראה להריא רכל שבכלי אחר הצירוף קל מאר דאף אותם שלא נבנסו בספק כלל מצטרפין לביטול אלמא דהביטול אינו תלוי ברבר אחר בלבר והיינו בכל שנבנם לספק אלא ריש הפרש נם בין בלי אחת לשני כלים כמו שנתבאר ולבן אני אומר דבשם שבכלי אחת מסייעים לבטל נם אותם שלא נבנסו לספק כמו כן להיפך בשני כלים לפעמים אף אותם שנבנסו לספק אם היו שתי נפילות כל נפילה לתוך אחת מהכלים שוב אין להם שום התחברות זל"ז וטעמא רבה איבא במילתא דרוקא בשהספק הוא ספק גמור מצרפין שני כלים זל"ז אבל במקום שיש איזה יריעה בנון שזה ידוע לנו שאחת נפלה לתוך בלי אחת ואחת לבלי אחרת אף שאין זה יריעה שלימה שהרי לא ידענו איזו נפלה לזו ואיזו לזו הוה מקצת יריעה בכל יריעה ואין מצטרפין זל"ז [ע' נדריס פ"ו: כר"ן ד"ס ר"ם לחכמים ס"ל דמקצת יריעה ככל יריעה ונס לממן דלמ ס"ל כן זהו מדברם דקבע ע"ם ונס זהו דמ לסוי ככל יריעה ממש לקולא אבל נכאן להחמיר נדמס דסוי ככל יריעה ודוק] :

כא והנה בבר נתבאר רכל רינים אלו למרגו ממשניות דתרומות והנה שנינו בתוספתא דתרומות [פ"ח] היו לפניו שתי מדוכות אחת של חולין ואחת של תרומה ונתן מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן נתן הריני אומר משל חולין נתן עכ"ל והטעם פשוט דסד"ר לקולא ולפ"ז גם כאיסורי רבנן אם היו כאן שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור רדבנן ונתן מאחת מהן ואינו יורע מאיזה מהן נתן הריני אומר משל היתר נתן וזה שלא הביאו הפוסקים משום דפשוט הוא רסד"ר לקולא כבריניס הקודמים :

כב והרשב"א ז"ל בספרו תה"ב [סימ ל' ספר כ'] הקשה קושיא נדולה ביון רסד"ר לקולא א"כ בשתי קדרות של היתר ושל איסור ולפניו שתי חתיכות של היתר ושל איסור ונפלו אלו לתוך אלו מותרים מפני שהספק לומר שהאיסור נפל לאיסור והחתך להיתר וכן בכל הדינים שנתבארו בזה ונתבאר רצריך שלא יהא האיסור רבה על ההיתר אבל כשאיסור רבה על ההיתר אין תולין למה אין תולין הלא סד"ר לקולא והירץ רכיון שיש כאן בוראי נפילת איסור אלא שאין ירוע לאיזו נפלה אין אומרים בבה"נ סד"ר לקולא ע"ש ולכן לא רמי להרין שנתבאר בסעיף הקודם רבשם לא הוחזק נפילת איסור משא"כ ברינים אלו [ונלין סכני סנסעיף מ' ל"ל נ"כ כן ודוק] :

כג עוד הביא שם דעת הרמב"ן ז"ל בתך דינא שבסעיף ט"ז בשתי קדרות של היתר ונפל איסור לאחת מהן רשתיהן מצטרפות לביטול וזהו הרין רליטרא קציעות שבסעיף י"ח זהו רק אם הם של אדם אחר או של שני בני אדם ובאו לישאל בבת אחת אבל בבאו לישאל זה אחר זה מתירים לשניהם אף אם אין בשניהם בדי ביטול ורימה זה לשני שבילין המבואר בכ"מ בנמ' והרשב"א ז"ל חולק בזה ע"ש ויש מהגדולים שהסכימו לדברי הרמב"ן [ס"ך סקי"ס ופר"ח סקי"ח] אבל הטור והש"ע אין סוברים כן ומעמם נראה דאין ללמוד איסור ממומאה [ומ"ש לנפסחים י"י למתו למתן כמת עכבר ומקיל וכו' י"ל מסוס דסס יש עוד קולא שמ שלנתו וסוס כס"ס ע"ס ודוק] :

כד וי"א דזה שנתבאר רשתיהן מצטרפות לביטול אינו אלא במקום שאין בזה נתינת טעם בנון יבש ביבש אבל בלח שיש נתינת טעם לא מקילינן לצרף שתי הקדרות [כרמ"ס נכנל"ס סוכ שם"ך סק"ך] וכן י"א דזהו רק למאן דלא ס"ל חנ"נ בשארי איסורים דלמאן דס"ל חנ"נ לא מהני צירוף שהרי בבר נעשה נבלה [כ"ח] וחלקו על זה כל נדולי האחרונים דכל שנבנם הכל לספק והוא עתיד להתערב רואין אותו כאלו בבר הוא מעורב והרי יש בזה בדי לבטל האיסור [ס"ך סק"י ומ"ז סק"י ופר"ח ולא דמי למ"ש בסי' צ"ט דבחנ"נ לא מהני תוספת אף קודם שנורע האיסור דהתם נורע אח"כ להיכן נפל ואי"כ בשעת נפילה לא נבנם הבל בספק משא"כ כאן דלא נודע בלל נבנם הבל בספק [סס] :

כה ומ"ם כתב רבינו הרמ"א ריש מחמירים דאפילו בארם אחד שעתירין להתערב אין להקל ולצורך הפ"מ יש להקל בארם אחד ומיהו אין לאוכלו אלא לאחר שיערבנו יחר ראז בבר נתבטל האיסור עכ"ל ואין זה במבטל איסור בין המעיקר הדין א"צ כלל לזה במו שבארמת יש חולקים על זה [ס"ז סס] והנה זהו אמת דהרשב"א ודאי לא ס"ל כן ומ"מ באו"ח בלל כ"ו הביא בן בשם הנדולים ונראה שלא בוגו לרעת הרשב"א אלא הם שהחמירו בזה ומעמם נ"ל רבינו דדבר שאין עתיר להתערב אין מצטרפין לביטול במ"ש א"כ מי יימר שרבר זה ררבו להתערב ולבן הצריכו שלא יאבלם עד שיערב [ומתוכן קומית סמ"ז סק"י] :

סימן קיב דין פת של עובדי כוכבים. ובו לא סעיפים:

א חכמים גזרו ד' דברים להרחיק א"ע מעוברי כוכבים ומזלות שלא האמינו בבורא עולם שלא לאכול פת שלהם ושלא לאכול מבישולם אף שמבשלין דבר כשר ונם אסרו החלב שחלבו מכהמה טהורה כשאין ישראל עומד על גביהן ונם אסרו גבינותיהם ושהים אלה החלב והגבינות אסרו מפני חשש איסור כמש כמו שיתבאר בס' קט"ו אבל פיהן ובישולן לא אסרו מפני חשש איסור אלא כדי להרחיק א"ע מהם שרברים אלו מביאים לידי קריבות הדעת ויבואו להתחתן בם וכל אלו הדברים אפילו רק באכילה ולא בהנאה כדהנן בפ' אין מעמידין [ע"ב:]:

ב ושמא תשאל הלא בבישוליהם יש איסור ממש משום כלים שלהם שהדיר מבשלים בו טרפות וכן בפת אם לשום במים חמים הלא מחמים אותם בכליהם אמנם בזה אין איסור כלל דסתם כלים שלהם אינם בני יומן רבן פסקו כל הפיסקים דסתם כלים של עכו"ם אינם בני יומן ואע"ג דאינו בן יומו רק בדיעבד מותר ולא לכתחלה ה"ג כיון שכבר אפו ובבר בישלו הוי כדיעבד ואפילו להרמב"ם ז"ל דליה ליה הך דינא דסתם כליהם אינם ב"י כמו שנראה מדבריו בפ"ו ממאכ"א [ומ"ש הכ"מ שם נהל' ר"ח ע"ז] מ"ש נ"מ אם אפילו ידוע שהיו חרשים לגמרי מ"מ אסורים באכילה ובפרט במים שמחטין לפת מחמין אותן בכלים נקיים דהם מקפידים אנקיות [שם ע]:

ג אמנם גזירת פת לא נתקבלה לגמרי נם בעת שגזרו עליה ובראיתא בירושלמי [שם] דפת הוא מהלכות עכומות ועמעמו על זה והתירוה וכן מוכח בש"ם דילן דפריך שם על מאי דאמר פת לא הותרה בכ"ד מכלל דאיכא מאן דשרי והאריך בזה ע"ש משום דהקנה זו לא נהפשטה בכל ישראל [הוס'] רבהרבה מקומות אין פלטר ישראל מצוי ויש בזה חיי נפש [רי"ף שם הכ"ן] ולכן אין יכולין לעמוד בגזירה זו ולא כמלוה לגמרי לגזירה זו אלא המציאו בה קולות הרבה כמו שיתבאר בס"ד:

ד וז"ל הרמב"ם בפי"ו דין י"ב אע"פ שאסרו פת של עובדי כוכבים יש מקומות שמקילים בדבר ולוקחים פת הנחתום במקום שאין נחתום ישראל ובשרה מפני שהוא שעה הרחק אבל פת בעלי בתים אין מי שמורה להקל שעיקר הגזירה משום חתנות ואם יאכל פת בע"ב יבא לסעוד אצלן עכ"ל ויש מפרשים בכוונתו דהרתי בעינן דליבא נחתום ישראל ובשרה בלומר בדרך אבל בעיר אף דליבא נחתום ישראל אסור [ל"מ ונה"מ] ופת של בעה"ב אפילו בשרה אסור [ג"י] ולא מקרי פת בעה"ב אלא אם עשאו לבני ביתו אבל עשאו למכור מקרי פלטר אע"פ שאין דרכו בכך וכן פלטר שעשאו לעצמו מקרי בעה"ב [ר"ן פ"ק ג] ופלטר שהנחין לביתו פתו בפת בעה"ב:

ה ויש להטוה על רבינו הב"י שכתב בסעיף ב' יש מקומות שמקילים בדבר ולוקחים פת מנחתום העכו"ם במקום שאין שם נחתום ישראל מפני שהיא שעת הרחק אבל פת של בעלי בתים אין מי שמורה בה להקל וכו' ע"כ"ל שבין שהעתיק לשון הרמב"ם למה השמיט הך דבשרה ומלשונו מבואר להריא דנם בעיר מותר וכן הוא באמת דעת הטור ורוב הפוסקים ואין לומר דבזה פסק כאמת דלא בהרמב"ם מ"מ היה לו להביא דעתו ע"פ כמו שהרכו בב"מ וכן נלע"ד דהנם שבספריו ב"י וב"מ פי"ש כן דעת הרמב"ם כדמשמע לכאורה מריהטת לשונו מ"מ כאן חזר בו דבאמת סברא הטוה היא דטה יעשה הישרא בעיר כשאין בה פלטר ישראל ואין לומר דיאפה לעצמו הלא ידוע שאין ביד כל אדם הכנות אלו לאפיית פת:

ו וזה שבגמ' שם מבואר חילוק בין שדה לעיר י"ל דזהו במקום שיש בעיר פלטר ישראל אבל כשאין פלטר ישראל מותר נם בעיר [וכה' הגנו שם ונם ר"י נמ בגיל פליף ותוספתו קמי וזוק] ויש לפרש דברי הרמב"ם דה"ק ולוקחים פת הנחתום במקום שאין שם נחתום ישראל ובשרה בלומר בשרה בוהר אף בשיש נחתום ישראל בעיר דלא אטרחוהו רבנן כפה שהוא עיקר חיות האדם [ומהורן קונית המניס נכ"מ שם]:

ז וז"ל הטור ולדעה א"א הרא"ש ז"ל אין חילוק בין פת של בעה"ב לשל פלטר אבל קצת מהטחברים חלקו בין של בעה"ב לשל פלטר דלא שייך חתנות אלא בשל בעה"ב הלכך אסרוהו בכל ענין חוץ מבמקום סכנה אבל של פלטר אין כל כך קירוב דעת שבאומנתו הוא עושק וכן מחלק בירושלמי שמתיר לקנות מפלטר במקום שאין פלטר ישראל מצוי עכ"ל והמה רבינו הב"י על השיד שאמר שהרא"ש אינו מחלק ע"ש ויותר יש להמיה על הטור שכתב דבירושלמי מתיר לקנות מפלטר ומשמע רבש"ם שלנו לא נזכר זה והרי נם בש"ם שלנו הזכירו פלטר מפורש ע"ש [ור"ח אמר אפיכו לח"ל פלטר שכחמל וכו' וכן ר"י ע"ש]:

ח ובאמת דברי הטור צורקים וגם רבותינו בעלי התום' שכתבו שם ומבאן סבבו עתה לאבול פת של וכו' לא הזכירו כלל הפרש בין פלטר לבעה"ב וכן מוכח להריא בפסחים [נ"ם:] שהביא הש"ם ברייתא חנות של עכו"ם וכו' חטין שנמצא שם א"י הפסח מותר באכילה וכו' ובן שם בתשנה רחטין של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר בהנאה איתא בגמ' שם [כ"ע] ובדין הוא דאיבעיא ליה לרבותי דאפילו באכילה נמי שרי אלא וכו' וכן בירושלמי שם אומר מהניתין במקום שלא נהגו לאבול פת של וכו' והביאו הרא"ש ע"ש ולא חילקו בלל בין פלטר לבעה"ב וגם בעה שגזרו על הפה לא חילקו כלל כדמוכח מכ"שנה שאסרה פת סתמא וכן נפ"ק

כפ"ק דשבת בגוירה די"ח דמר אמרו שם שנזרו על פיתן [י"ח:] ולא חילקו כלל וגם כאן בגמ' דאמר ר"י פת לא הותרה בב"ד מכלל דאיכא מאן דשרי אין דכי אתא רב דימי וכו' לא הזכר כלל שום חילוק בין פלטר לבעה"ב ורק אח"כ אומר פעם אחה הלך רבי למקום אחר וראה פת דחוק להלמידים אמר דבי אין באן פלטר כסבורין העם לומר פלטר עכו"ם והוא לא אמר אלא פלטר ישראל א"ר חלבו אפילו לם"ר פלטר עכו"ם לא אמרן אלא דליכא פלטר ישראל וכו' ע"ש וברור הדבר שזה שאמר רבי פלטר אין כוונתו דווקא פלטר ולא בעה"ב אלא דכן דרך בני אדם בשנצרך לקנות פת אומרים אולי יש באן פלטר לקנות ממנו דבעה"ב אינו מוכר פיתו וראיה ברורה לזה שהרי מקודם אמר דהעם טעו בזה שרבי לא אמר אלא על פלטר ישראל והרי בישראל ודאי דאין חילוק ולמה אמר פלטר אלא משום דכן דרך העולם וא"כ גם לר' חלבו שהסבים לם"ד דלא טעו בזה ובוונת רבי היתה לפלטר עכו"ם ג"כ לאו ברווקא הוא [ומזה קיי"ל כר"ת דלא טעו העם שר"ן]:

ס וכבל אלו דאיתה ברורות דהש"ם דיקן אינו מחלק בין פלטר לבעה"ב וכן ההוס' והרא"ש וגם מהמא דירושלמי דפסחים מובר בן אלא דבבאן בירושלמי דיעה אחת הסוברת כן ופסקו הרי"ף והרמב"ם כדיעה זו והרא"ש העתיק דברי הרי"ף כדרכו יאח"כ כתב מדקאמר תלמודא מכלל דאיכא מאן דשרי משמע שירוע היה להם שיש מקומות שנוהגים בו היתר וכו' ועל זה סמכו הגדולים שלא אסרו אותו לבני מדינתן שנוהגין בו היתר כי אמרו שהן מאותן המקומות שלא פשט שם איסורו וכו' עכ"ל הדי מפורש דכשבא הרא"ש לפלפל בדעת ש"ם דילן לא הזכיר שום הפרש בין פלטר לבעה"ב וזה שכתב אח"כ וברוב מקומות גלויותינו אין פלטר ישראל מצוי עכ"ל בוונתו ג"כ שאין לנו ממי לקנות דפלטר ישראל אין לנו ובעה"ב ישראל אין דרכו לטבור ולכן היו חיי נפש ומותר לאכול מפיתן ג"כ באין הפרש ולכן אולי יש מקומות קטנים שפלטר אין שם והישראל אוכל מפת כעה"ב של עוברי בוכבים אין לנעור בהם ויש להם על מה לסמוך [וכ"כ סמ"ק סס סמ"ק סמ"ק סי' ס"ו וכו"ק] מיהו ודאי אנן קיי"ל לדינא כהרי"ף והרמב"ם והש"ע והטור עצמו ברמז פסק כן ע"ש וע' בסעיף י"א:

ו ורע רהלישה והעריבה לאו בלום הוא דאם אפה אישראל אף שהעכו"ם לש העיסה וערבו מותר ולהיפך אסור ואין חילוק בין שהפת שייך להישראל ובין שייך להעובד בובבים דהגזירה היתה על אפייתו ובן הסביבו גדולי האחרונים [ב"ך סק"ס וסר"ח] וכן מבואר מהוך דברי רבותינו בעלי הש"ע בכל סי' זה ויש מגדולי ראשונים שחלקו וה לשהי גזירה רבשהפת שייך לישראל אין בו איבור משום חהנות אלא טפני בישולי עכו"ם ולפיבך אחרי שבפת יש לישה ועריבה אפילו לא עשאם ישראל מותר הפת אבל בפת שלהם רשיך משום חהנות אפילו אפה הישראל אם העבו"ם לשו וערבו וממנו לוקחו אסור אם לא שהישראל בימל עריבתו ועשאו על תמונה אחרת או שהישראל לשו והוא ערבו או שהוא לשו והישראל ערבו [ר"ן וכמ"ש סנ"י] ונם מהשור משסע כן שבתב רפיתן אסור אפילו אפאו ישראל ע"ש אבל כל הפוסקים אין סוברים כן והבי קיי"ל והמיהני על דעת זו שהרי להדיא שנינו בתוספתא דכוכבים [ס"ה] פת שאפאה כותי שלא במעמד ישראל הרי זו אסורה פת שאפאה ישראל אע"פ שהבותי לשה וגבינה שהעמידה ישראל אע"פ שהבותי עברה ה"ז מותרת עכ"ל הרי מפורש דהלישה אינו מעכב ואין לומר דוחו בפת שלנו דתא דומיא דנבינה קתני וצ"ע ועמ"ש בסעיף כ"ה:

יא ואע"פ שבפת של בעה"ב סנר הרמב"ם עלינו אה הדרך והסבימו לו רוב הפוסקים מ"ש כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ח' וי"ל יש מי שאומר דבמקום שאין פלטר מצוי כלל מותר אפילו של בעלי בתים וא"צ להמתין על פת כשר ובן נוהגין עכ"ל וטעם דיעה זו אינה מהמעם שבתבנו בסעיף ט' לדעת הרא"ש אלא כמ"ש הרא"ה בבפרו [בד"ס בתה"ב סס] וי"ל ולענין פת בע"ב בשרה כיון דלישני נינהו ופלונתא דרב דימי ורב יוסף מסהכר דאולינן בה לקולא וכו' הלבך כל מקום שאין מצוי בו פלטר כלל מותר ואפילו פת בעלי בתים ואפילו ליפיל מן העיר פת בעה"ב במקום שיש פלטר ישראל ולילך בשדה ולאבלו שם מותר אלא שהוא דבר מבוער לה"ח וכו' עכ"ל ובזה הפרין על המדה כמ"ש שם הרשב"א במשמרת הבית מיהו עכ"פ הסבים ג"ב לדיעה זו דבאין פלטר מותר לאבול של בעה"ב אף בלא מבנת נפש והרשב"א ז"ל לא התיר רק בסבנת נפש ע"ש:

יב מותר ליקח שאור שלהם ולהחמיץ בו העיסה דאע"ג דשאור נותן מעם ומעם בעיקר דאורייתא מ"מ לא גזרו חבמים על מעם בעיקר של פת אפילו להנוהרים מפיתן לנמרי [ב"י ופ"ז סק"י] אבל פירורי פת שלהם אסורים בל זמן שהם בעין אם לא נתבמלו ברוב [סס] והבאר"ש שלהם שנותנים בו לחם ופירורי לחם בהחר לשהות דאין זה חמור משאור וכן המנהג פשוט לשהות הבאר"ש שלהם ואע"פ שרובם ליפול בל הפירורים מעל השלהן ונוהגים לתוך בלי הבאר"ש ואולי יש בהפירורים מבאבלות אסורות מ"מ ודאי בטילין בששים ואין ספק בזה והרוצה להחמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים:

יג לא גזרו חבמים רק על פת של חמשת מיני הבואה דהיינו חמה ושעורה ובוסמין ושבולת שועל ושיפון שזהו דבר חשיב ומביא לידי קירוב דעה אבל פת של קטניות ושל אורז ודוחן ובן של שארי דברים אינו בבלל פת סתם שאסרו בן בתבו הטור והש"ע סעיף א' ולפ"ז בסדינת

במרחץ ביום שאוכלים פת של גריק"א שקורין בלינע"ס או קונעלא"ך או רעצניקע"ס שאופין אותם במחבת טוהר לאכול שלהם אם אין טחין המחבת ברבר האסור לנו רע"פ רוב טחין המחבת בשמן קאניפליע"ס שקורין אליי או בשמן וורד שקורין פאצאנסנ"א מאסל"א ואין בזה איסור אבל אם טחין בשומן חזיר או שאר שומן של בעלי חיים אסור ויש להתיישב בזה דאולי כיון שבשם אוכלין הרבה טוה בכל יום הוי כפת מטש אך נראה שאין לנו לגזור מעצמנו מה שלא נזרו חז"ל וכן לחם שעושין מטערקעש"א וויי"ץ מוהר שאין זה בכלל גזירת הפת [פמ"נ נמ"ו סק"נ] [וע' נכניף י"ד ונגו מין עונין על שלחן מלכים] :

יד ועל הך פת קטניות ואורז ודוחן בתב רבינו הרמ"א בזה"ל וגם אינו אסור משום בישולי עובדי כוכבים אם אינו עולה על שלחן מלכים עכ"ל ביאור דבריו דוודאי פת אינה בכלל גזירת בישוליהם רק דאותן דאינן בכלל פת כמו פת קטניות ואורז ודוחן מטיבא דישנן בכלל הבישולים ולזה קאמר דאם אין עולין על שלחן מלכים ממילא דאינו אסור משום בישוליהם נ"כ [סנמ"ם סק"ד] והאי בללא נקוט בידך דפת הוציאו מכלל בישוליהם והקילו הרבה בזה מפני שיש בזה חיי נפש אבל כל שאינו בכלל פת לא הוציאו מבישוליהם [סס] ונהדלי אחרונים השינו עליו דמלשון הטור משמע להדיא דוודאי אינו עולה על שלחן מלכים וכ"כ הלבוש [ס"ו סק"נ וס"ך סק"ס] אמנם בתשו' הרא"ש כלל י"ט מפורש כלשון רבינו הרמ"א אם אינו עולה על שלחן מלכים ע"ש [והובא בכ"י] ואדרבא לשון הטור צ"ע ע"ש [ומ"ש סס"ך לכוונתו עי' תנכ"ל סוף דגר תמוס ע"ס] :

טו כתב רבינו הב"י בסעיף ד' מקום שאין פלטר ישראל מצוי לדעת המתירין ליקח פת מפלטר שלהם אם הניע שם פלטר ישראל הרי פת פלטר שלהם אבידה עד שימכור פלטר ישראל פיתו ולאחר שבלה פת ישראל חוזר פת פלטר שלהם להכשרו עכ"ל ומיהו נ"ל דהפת שלקח מכבר מפלטר שלהם בעור שלא היה פלטר ישראל מוהר לאכלו כולו אף אם בא פלטר ישראל כיון שכבר לקחו בהיתר ורק ליקח מהפלטר שלהם אסור אפילו הפת שכבר הכין אבל מת שבידו אין סברא לאסור [ויהרי אף נכנר נחירה שהכניסו נאמן בתוכן יד ע"ס וכ"ס בשיסור פת דוודאי לא נזרו נכנ"נ] :

טז עוד כתב בסעיף ה' י"א שטי שיש בידו פת או שיש פלטר ישראל ויש פלטר שלהם שעושה פת יפה ממנו או ממין אחר שאין בידו של פלטר ישראל מוהר לקנות מפלטר שלהם במקום שנהגו היתר בפת של פלטר דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר זה מפני חשיטתו בעיניו ה"ז כפת דחוקה לו עכ"ל דכיון שהותרה לגמרי הותרה כל היכי דליכא פלטר ישראל כמותו כן כתב הרשב"א בתה"ב שם ואע"ג דלא ההירו רק משום דוחק וכזה ליבא דחק ס"ט טוף סוף הרי ההירו פת פלטר

כל שאין פת ישראל במותו נשאר בהתירו .

יז והנה רבינו הרמ"א בתב בסעיף ב' על ההיתר של פלטר וז"ל וי"א דאפילו במקום שפת ישראל מצוי שרי עכ"ל וזהו קולא יותר גדולה דהא משמע דאפילו בשפת ישראל אינו נרוע מפיהן ס"ם שרי וצ"ל הטעם דס"ל לי"א אלו דגזירת הפת לא נתפשם כלל ויש מקומות שלא קבלו עליהם האיסור כלל וכ"כ גדולי האחרונים [ס"ך ופר"ח סק"ח] ואין לשאול דא"ב גם פת בעה"ב מותר כיון דהגזירה לא נתפשם שם כלל דכאמת יש מפרשים כן בבוונת דיעה זו [סס] וס"ם יותר נראה דרק אפלטר קאי ולא אפת בעה"ב דאע"ג דלא נתפשם גזירה זו ס"ם מפת בעה"ב הוהירו עצמם [וכ"כ הפר"ח סס] ואפילו מפלטר יש ליזהר אם יש פלטר ישראל והפת יפה במו פת פלטר שלהם ובעשרה ימי השובה יש ליזהר בכל ענין [ס"ך סק"ט] והנה במדינתנו כולם זהירים תמיד בזה בכל השנה בכל ענין ובמקומות הרחוקים שישראל מועמים ואין פלטר ישראל אובלים מפלטר שלהם אבל לא מפת בעל הבית אם לא כשאין לו מה לאכול כלל והוא רעב דאז ביבלהו לאכול גם פת בעה"ב וכן נכון לעשות ואין לשנות :

יח ובדברי רבותינו בעלי הש"ע יש באן תיוהא דבסעי' ב' כתבו כרעת הרמב"ם שאין להקל כלל בפת בעה"ב וכסעיף ח' כתבו יש מי שאומר דבמקום שאין פלטר מצוי כלל מוהר אפילו של בע"ב וא"צ להמתין על פת בשר וכן נוהנין עכ"ל וזה אינו כרעת הרמב"ם [כר"ח סקי"ח] ואם נאמר דבאמת דיעה זו חולקת היה לו להביאה בסעיף ב' ולכן נ"ל דם"ל דנם הרמב"ם מודה לזה דהן אמת דאיהו ס"ל דלא הקילו בפת בעה"ב מיהו זהו הכל בשעב"פ יש פלטר שלהם ואין פלטר ישראל דאז התירו פת הפלטר ולא פת בע"ב דבבה"נ מיירי בסעיף ב' אבל במקום שאין פלטר כלל לא פלטר ישראל ולא פלטר שלהם בבה"נ לא נזרו חבמים ולכן א"צ להמתין על פת כשר ווה שבתבו בסעיף ט"ו יש מי שאומר שהנוהר מפת שלהם והוא כדרך אם יש פת של ישראל עד ד' מילין ימתין עכ"ל אין זה סתירה למ"ש בסעיף ח' דזה כתב למי שנוהר מד' מילין א"צ ליזהר אף מי שנוהר תמיד אבל מי שאינו נוהר תמיד א"צ להמתין כלל וזהו שמיים דבינו הרמ"א בזה"ל וכבר נתבאר לעיל דנוהנין להקל עכ"ל וכוונתו לסעיף ח' ועד ד' מילין הוא אם צריך לילך לשם אבל כשאין לו דרך לשם או שצריך לחזור לאחוריו אין כאן שיעור ד' מילין [פר"ח סקכ"ח] ומיהו שיעור מיל צריך להמתין [מכ"ם] ואין חילוק בכל זה בין דרך טובה להדך רעועה ובין נוסע בענלה או רובב על הסום או הולך ונלי דחבמים השוו מדותיהם :

יט יש מחלוקת בין הראשונים בהא דהתירו פת פלטר ואמרו פת בעה"ב איך הבוונה בזה אם הולבין אחר עיקרו של הפת מי שאבאו או אחר מי שנמצא בידן

עהח

עתה ד"א דאם עתה הפת ביד בעה"ב אסור אפילו אם אפאו פלטר ואם עתה הוא ביד הפלטר מותר אפילו אפאו בעה"ב [רמ"ס נגד"ס סם] אבל רוב רבותינו לא ס"ל כן דהולבין אחר עיקרו של פת וכמ"ש רבינו הב"י בסעיף ז' וז"ל פת בעה"ב אסורה לעולם אפילו קנאה פלטר ממנו ואפילו שלחה לישראל לביתו וכן אפילו שלחה אותה ישראל לאחר אסורה לעולם ושל פלטר מותרת לעולם אפילו קנאה בעה"ב ממנו שלא הלכו באיסור וה אחר מי שהפת בידו עכשיו אלא אחר מי שהיה לו בשעת אפייה עכ"ל ווהו דעת הרשב"א והרא"ש והטור וכן עיקר ואין לישאול דא"כ איך כתבנו בסוף סעיף ד' דפלטר שהוסין לביתו פתו כפת בעה"ב כלומר ואסור הרי בשעת אפייה היה פת פלטר דלא דמי דהוסנה לביתו הוי עיקר קירוב הדעת וכוודאי אסור בבה"נ [וכתירוץ הנזכר של הב"ח סקי"נ והנס דספר"ח סקי"נ לא מ"ש כן מ"ש בלבוש עיקר וכ"כ הפמ"נ סם נסם ספר"ח דמזמינו נרע ספי ע"ש :

כ במקום שנהגו היתר בפת של פלטר אפילו הוא נלוש בבצים או שבצים טוחים על פניו מותר דלמאי ניחוש לה אי משום דם בצים רוב בצים אין בהם דם ואי משום ביצי עוף טמא לא שכיח בינינו ואי משום ש"ש בביצים בישנלי כוכבים במ"ש בסי' קי"ג הרי העיקר הוא הקמח ובטלו הבצים לגבי הקמח אבל פנאר"ה שעשאה פלטר והיינו עיסה עם שומן אף ששומן בשה הוא ט"מ יש בה משום בישולי כוכבים וחצעם יתבאר שם :

כא אמנם רבינו הרמ"א כתב בסעיף ו' וז"ל ויש אוסרים בפת שבצים טוחים על פניו משום שהן בעין ואינם בטילים לגבי פת ויש בהם משום בישולי כוכבים ובן נוהגין ואותן נילוש שקורין קיבלא"ך או מיני מהיקה שקורין לעקא"ך הם בכלל פת ובטקום שנוהגים היהר בפת של כוכבים גם הם מותרים ולא אמרינן שיש בהם בישולי עובדי כוכבים ויש מיני נילו"ש שקורין קיבלא"ך שעושין אותם על ברזילים ומושחין הברזל בשעה אפייה בחלב או חזיר באותן יש ליזהר ולאסרן וכן המנהג עכ"ל ופת שלהם הגילוש בחלב וחמאה ונבינה שלהם פשיטא שאסור בכל מקום ורק במקום שאוכלין חמאה של עובדי כוכבים כמו שיתבאר בסי' קט"ו אם נלוש בחמאה בלבד מותר ודע שזה שכתב רבינו הרמ"א בתחלת דבריו לאסור בפת שבצים טוחים על פניו אין הכוונה שמושחין משיחה כל שהוא כדרך שאנו מושחין החלות בערב ש"ק דוודאי זה מותר דלית ביה מששא וק"ו חזא מלעקא"ך וקיבלא"ך אלא הכוונה שמוח על פניו בצים ממש שמרתיחים הרבה בצים במחבת ושופכין על הפת שיש בזה מטשות של הבצים והנה דבר פשוט הוא דקיבלא"ך הם דווקא שבלילתן עבה ויש בזה כהואר לחם אבל אם עושין בלילתן רבה כמו פיינקוכי"ן או בלינצע"ם זחו בישול ולא אפייה ואסור [עמ"ך סקי"מ וים סם סה"ד וכנ"ל לווקא שבלילתם עבה ועפמ"נ סם ומין קוס ספק בזס וזוק] ועמ"ש בסעיף ל' :

כב בתב רבינו הב"י בסעיף י"נ מי שאינו נוהר מפת שלהם שהיסב אצל בעה"ב הנוהר מפיתן ועל השלחן פת ישראל ופת של עובדי כוכבים היפה משל ישראל ובצע בעה"ב מן היפה ומותר בכל אותה סעודה בפת שלהם עכ"ל בלומר ביון דקיי"ל בא"ח סי' קס"ח דהבעה"ב חייב לבצוע החלה דהיינו לברך ברכת המוציא ויש חיוב לברך המוציא על הפת היפה יותר במבואר שם ולבן אם לא היה אצלו אורח שאינו נוהר מפיתן היה צריך לברך המוציא על פת ישראל הגרוע ביון שאינו חפץ לאכול מפת שלהם אבל ביון שיש אצלו אורח שאינו נוהר והאורח צריך לצאת בברכתו וביון שעל האורח לבצוע על היפה מוברח נם הבעה"ב לעשות בן וביון שבצע עליו מוברח לאכול בכל הסעודה פת זה שאין זה בכור שמים שברבה יעשה על פת זה ובכל הסעודה יפרוש ממנו מפני חשש איסור ולבן ביון שהותרה לברבה הותרה לכל הסעודה [ס"סחי ע"פ דבני הס"ך סקכ"ח וסע"ז סק"ח לא כ"ח ע"ש ומ"ש כ"ל דזסו בימיסס סמנעש"ב בירך סמוציא ומסמונים יצאו בברכתו אבל עכשיו אבל אחד מנרך לעצמו אין להס שייכות זכ"ז ויתבל הבעה"ב מפיתו וסמורח מפתם וכדעת הכ"ח ודוק] :

כג ועכ"פ מבואר מטה שבהבנו דהיתר אכילת פת שלהם בכל הסעודה הוא דק משום ברכת המוציא ולא משום ענין אחר א"ב זהו זה שבתב רבינו הרמ"א בסעיף ט"ו וז"ל י"א דבני שנוהר מפת של עובדי כוכבים ואוכל עם אחרים שאינן נזהרין מותר לאכול עמהן משום איבה וקטטה הואיל ואם לא יאבל עמהם פת שהוא עיקר הסעודה יהיה איבה התירו לו משום איבה ואין ללמוד מבאן לשאר איסורין עכ"ל דהענין בן הוא דאחר שאוכל עם אחר לא שייך איבה דמאי חזית שזה ינרך אחר זה ולא זה אחר זה ולבן אין היתר רק ע"פ ברכת המוציא אבל אחר שאוכל עם שנים או יותר יש לו להנרר אחר דבים ובזה מירי רבינו הרמ"א דבלל הדברים שבחני שהפת הוא איסור קל ולא נתפשט איסורו הקילו בו בהרבה דברים ואין לדמות זה לשארי איסורים :

כד כותח של בותים מותר ואין חוששין לפת שבו ובן בל מקום שנהערבה פת שלהם בשאר מאכל בטל ברוב בין בלח בין ביבש אבל אסור לערב לכתחלה בדי לאבלו ובן מי שנוהר מפיתן מותר לאכול בקערה עם מי שאינו נוהר מטנו ואע"פ שטעם פיהן מהערב בפת שלנו אינו חושש לזה והטעם בם"ש שהקילו הרבה באיסור זה ובן אין חוששין לפת שלהם שבמשקה חמוץ במו בארש"ט וביוצא בזה ובם"ש בסעיף י"ב ע"ש :

כה ודע דבנם' איתא לשון זה אסר רבינא הלבתא הא דיפתא דשגר בותי ואפת ישראל אי נמי שגר ישראל

ישראל ואפה כותי אי נמי שגר כותי ואפה כותי ואתא ישראל וחתה בה חיתויי שפיר רמי עכ"ל הגמ' ולפני רבותינו הראשונים היתה כאן גירסא אחרת וז"ל אמר ר' יוחנן שלש מלאכות יש בפת הלבן האי ריפתא דשגר וכו' ומדברי כל הראשונים מהכאר דהג' מלאכות הם הסקת התנור וחיתוי נחלים והכנסת הפת לתנור ומבואר מזה דאם עשה ישראל אחר מג' מלאכות אלו אין בזה איסור כלל בין שהפת הוא של ישראל ובין שהפת הוא של עובדי כוכבים וי"א דהיתר זה אינו אלא בפת ישראל ונם דעת הטור בן הוא ע"ש ונדחו דבריהם ראין חילוק בלל וכמ"ש בסעיף י':

כן ועור הקילו בפת הרבה קולות דאפילו פתות מחיתוי נחלים מהני כמ"ש רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ט' הדליק כותי התנור ואפה בו ישראל או שהדליק ישראל ואפה כותי או שהדליק הכותי ואפה הכותי ובא ישראל וניער האש טעט ה"ז מותר ואפילו לא זרק אלא עץ אחד להתוך התנור התיר בל הפת שכו שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה ואם נפח באש הוי כחיתוי עכ"ל ואין חילוק בין שנפח בפה או במפוח ואפילו הנחלים לוחשות והעצים רולקות מהני ניפוח לפי שע"י הניפוח מוסיף חמימות טפי וכל חמימות מקרב בישול וכמ"ש הרשב"א רכל קיסם מוסיף בחום התנור ומקרב בישול וה"ג רכוותיה [פרי"ח סק"ם]:

בז ועור יותר קולא כתבו בסעיף י' וז"ל אם אפו בתנור ע"י בותי ג' פעמים ביום אחר והכשירו התנור ע"י קיסם בשני הפעמים ובפעם השלישי לא הכשירו מותר עכ"ל והטעם רבון שבאפיה האחרונה נשאר קצת בעין מן הנחלים הבוערות מן היסקות הראשונות שהכשירו התנור בהשלכת קיסם [ב"י] ויותר מזה כתבו וז"ל וי"א דאם הכשיר התנור פעם אחד ולא עמר התנור מעל"ע בלא היסק אפילו אפו בו כך כמה ימים הבל מותר מבח הכשר הראשון ויש לסמוך על זה עכ"ל והטעם שירוע שבל זמן שהתנור עריין חם מועיל היסק מועט ונמצא שהיסק הראשון היו כאלו עדיין קיים שעל ירו א"צ היסק מרובה ונחשב הבל בהיסק ראשון שהכשירוהו בהשלכת קיסם [תו"ם] והנה בל אלה הם קולות נרולות ורק בשעת הרחק יש לסמוך על זה אבל לבתחלה צריך אחר מהני' המבואר בנמ' והיינו היסק התנור או חתיית הנחלים או ליתן הפת לתוך התנור ורע רבל ספק בענין זה הולבין לקולא כנון שיש ספק אם הכשיר ישראל בתנור אם לאו או שאר ספק הולבין להקל בן בתוב בשערי דורא ופשוט הוא שהרי אפילו באיסור קל כזה ררבנן קיי"ל סר"ך לקולא כ"ש באיסור קל כזה:

בח עוד כתבו קולא גדולה בסעיף י"ב וז"ל אם אפה עובד בוכבים הפת בלא חיתוי ישראל ובלא קיסם אפילו קרמו פני הפת בתנור מועיל חיתוי ישראל בל זמן שהפה צריך לתנור ומשבית באפייתו עריין ויש מי שאומר שאפילו הוציא הפת יש תקנה להחזירו לתנור ע"י ישראל אם הוא משביח עכ"ל בלומר שעדיין לא נגמרה אפייתו כראוי להיות ראם נגמרה אפייתו וראי אינו מועיל [וכ"מ מהפר"מ סקכ"ב] אבל בשלא נגמרה אפייתו אף שיש שאוכלים באפיה בזו מ"מ אם יש שמשהים עוד בתנור מועיל החיתוי [ותולי לבכס"נ צריך לווקת תימוי ולת סקלבת קיסם מו לעין לחלק ול"ע]:

בט ואע"פ שהרבה קולות הקילו בזה מ"ם פת של ישראל שאפאו עובר בוכבים בלא שום הכשר רחיתוי או השלבה קיסם אמור לו אפילו למבור לבותי מחשש שמא ימבור הבותי לישראל אחר ואין לזה תקנה אלא לעשות פיהים רבשאינו פת שלם אין קונין מן הבותי ולבן בל פת אמור שביר ישראל יעשה בן ולבן נהגו שלא לקנות חתיבות פת מן הבותי רחיישינן שמא הוא פת איסור ומברה לו ישראל בך ומיהו הפת של אנשי חיל אף שהם חתובים מותר ראין בזה חשש ויזוע שחותבים ומחלקים להם [נ"ח] ובל זה במקום שאובלים פת שלהם אבל במקום שאין אובלים מותר למבור להם אפילו פת שלם [עפ"ז סק"ו שכתב דפת ישרמל יש לו דין שלקות לדעת הסול ע"ם ונ"ע לכנר נתבאר בסעיף י' לגת קיי"ל בסטול ע"ם וכמ"ם הסיך סק"ח]:

ל פת הנמצא בשוק תנן בגמ' מבשירין פ"ב עיר שישראל ועבו"ם ררים בה וכו' מצא בה פת הולבין אחר רוב הנחתומין ואם היתה פת עיסה בלומר פת בעה"ב הולבין אחר רוב אובלי פת עיסה ופת קיבר ובעירובין [ס"ז:] איתא מצא פת בדרך הולבין אחר רוב עוברי דרבים אם הם רוב ישראל הפת מותר ואם לאו אסור ונראה דמחצה למחצה אסור ואע"ג ראיסור קל הוא ס"ם בפחות מרוב א"א להקל:

לא בין שנתבאר דבפה הרבה הקילו חבמים ולא בן בבישוליהם יש לנו לבאר מה נקרא לחם ומה נקרא בישול ראולי מה שעשוי באילפס שקורין פאטו"א או סקווערד"א אינו קרוי לחם אמנם דבר זה למדנו מרין חלה שבמ' שב"ם ושם נתבאר רעיסה שבלילתה עבה אף אם היא ע"י משקין בשמן ורבש ואפילו נעשית במחבת הוה לחם וחייב בחלה ובל שבלילתה דבה ושלא ע"י משקין אפילו נעשית במחבת נ"ב הוה לחם ורק אותן שבלילתן רבה וע"י משקין לאלו יש להן רין הבשיל ולא לחם [וכ"ב סריב"ם פי' כ"ת והסר"ח סקי"ז] ואלו הענולים שקורין בייני"ל או קרענצלי"ך אף שבאמצע האפייה נותנין אותם ברותחין ס"ם הוא לחם נמור ויש לו דין פת:

סימן קיג דין בישולי עובדי כוכבים ובלשון הגמ' שלקות . ובו ג' סעיפים:

א שלקות שבישל עובר כוכבים והוא מאכל בשר מ"מ אסרום חז"ל והיא חמורה מפת שנתכאר בסי' הקודם שהקילו בו בכמה פרטים ושלא נתפשטה גזירת הפת בכל ישראל אבל איסור שלקות נתפשטה בכל ישראל ואין בזה חיי נפש כבפת והיא גזירה קדמונית שקודם שגזרו על הפת גזרו על השלקות ואסמכוה אקרא כתבואר בפ' אין מעמידין דדריש לה מן אוכל בבכף תשבירני ונו' ע"ש [ל"ז:] ומתחלה גזרו עליה מטעם חתנות ועל הפת לא גזרו משום דלא שייך ביה חתנות כל כך עד שבאו שמאי והלל וגזרו בי"ח דבר גם על הפת [סוס' סם] וכשהתירו את הפת לא התירו את השלקות דתרי מילי נינהו [סם] ורק פת שאינו מה' מיני דגן דלא נחשב בכלל פת ישנן בכלל גזירת שלקות כמ"ש בסי' הקודם סעיף י"ד ע"ש [וסרין כתב למקום גזרו על הפת משום דבכיחת מילתא ופת"כ גזרו על השלקות ע"ש]:

ב רוב הפוסקים כתבו בטעם איסור שלקות משום חתנות ויש מרבותינו שכתב הטעם שלא יאכילנו רבר איסור [הג"מ סם נמ"ס רמב"ם] ורש"י ז"ל במשנה שם [ל"ה:] כתב משום חתנות ובגמ' שם [ל"ה:] כתב שלא יאכילנו רבר איסור ע"ש ואפשר שטעמו הוא למה הקילו בפת ולא בשלקות משום דבשלקות יש שני טעמים ובפת לא שייך החשש השני מאכילת רבר איסור דבפת נראה להריא מה שיש בו ולא כן בשלקות ולכן החמירו בשלקות ולא בפת [וכזה מ"ש מה שמרתו סמוס' והר"ן למס שלגיהו תגת בתרתי וס"כ לומר לעמר שגזרו על הפת משום דבכיחת מילתא ופת"כ גזרו על השלקות ע"ש בפסיקות]:

ג כתבו רבותינו בעלי התוס' [סם] וז"ל אומר הראב"ד רוודאי שלקות אסרו חכמים כשהעובר כוכבים מבשלם בביתו אבל כשמבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאכילנו רברים ממאים ולא חורה לו ר"י רוודאי ביון שהוא מבשל לא חלקו חכמים כלל בין רשות ישראל לרשותו כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו עכ"ל והרא"ה בם' ברק הבית [ד' ל"ח:] כתב שמעתי בשם הר"י בר מנוח שאין רין בישולי עובדי כוכבים בעברו ושפחתו הקנוים לו כיון שעושין דרך כפייה לא שייך איקרובי רעתא ומורי הרמב"ן ז"ל רואה דבריו אע"פ שאין ראוי לעשות כן ריעבר מותר עכ"ל וכתב ע"ז הרשב"א במשמרת הבית וז"ל ואין הפרש בין עבר ושפחה וכו' שלא חילקו בגזרותיהם עכ"ל ואפשר רגם המתירים לא התירו רק בקנויות לנו ולא המושכרים לשנה או יותר [ל"ח] ובאו"ה כלל מ"ג כתב דבריעבר נוהגין לסמוך ארברי הראב"ד רמתיר בבית ישראל ע"ש ובהנהות שערי דורא סי' ע"ה כתב בשם התה"ד רנוהגין להתיר להניח שפחות לבשל ולצלות ואפשר דסמכו אהא דאי אפשר שלא יחתה אחר מבני בית בנחלים לצורך בישול או צלייה עכ"ל:

ד והנה המור כתב ג"כ וז"ל והר' אברהם היה מתירם אם בישלו בביתו של ישראל וכו' ור"ת חולק עליו וכן נוהגין עכ"ל והסכים לאיסור ונם רבינו הב"י בסעיף ר' כתב יש מי שמתיר בשפחות שלנו ויש מי שאוסר אפילו ברעיבר עכ"ל ורעתו לאיסור כמ"ש בספרו הגדול ע"ש אך רבינו הרמ"א כתב וז"ל ובריעבר יש לסמוך ארברי המתירים ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל שהשפחות והעברים מכשלים בבית ישראל כי א"א שלא יהיה אחר מבני הבית מעט עכ"ל ונראה להריא שהקיל מפני כל הטעמים ביחד והיינו בבית ישראל והשפחות שבורות וא"א שאחר מבני הבית לא יהיה מעט בבישול התבשיל וחצלי וברבר המועיל לקרב הבישול וס"ל לרבינו הרמ"א רנהי הר"י ור"ת חולקים על סברת הראב"ד רבביתו של ישראל שרי ונם על היתר רקנויות לנו אין לסמוך כי אינן קנויות לנו אלא שבורות מ"מ בשניהם ביחד ובצירוף היתר השלישי יש להתיר לכתחלה [ועמ"ן סק"ז וס"ז סק"נ] ובוודאי שבמקומות הגדולים שאין מניחים להשהות משרתת ישראלית ודאי דיכולים לסמוך על היתרים אלו אבל במקום שאפשר אין לסמוך על כל ההתירים שנתבארו

וכן המנהג פשוט ואין לשנות:

ה במה נוהג בישולי עכו"ם נתנו חז"ל שני כללים רכל רבר הנאכל כמות שהוא חי כמו פירות וכיוצא בהם אין בהם משום בישוליהם [סם לח:] וכן כל רבר שאינו עולה על שלחן מלכים אין בהם משום בישוליהם [סם] וקיי"ל בהני תרי לישני רכנאכל כמו שהוא חי אף שעולה על שלחן מלכים או שאינו עולה על שלחן מלכים אף שאינו נאכל כמו שהוא חי אין בהן איסור זה וכן הסכימו כל רבותינו הראשונים והאחרונים ראיסור זה אינו אלא ברבר שאינו נאכל חי ועולה על שלחן מלכים

וכן פסקו במור וש"ע סעי' א':

ו בגמ' [ל"ח:] איתא כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בשולי וכו' וכ"כ הרמב"ם בפי"ו רין ט"ו וביאר הטעם שמפני שעיקר הגזירה הוא משום חתנות שלא יזמנו אצלו בסעורה ורבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכול בו את הפת אין ארם מזמן את חבירו עליו עכ"ל ומלשון זה משמע רדבר שאינו ללפת בו את הפת אפילו הוא רבר של חשיבות כמו מיני פרפראות החשובים כיון שאינו ללפת את הפת לית לן בה אף אם אין נאכלים כמו שהם חיים וכ"ב אחר מגרולי אחרונים שוהו רעת הרמב"ם

וכן עיקר לרינא [פר"ח סק"נ]:

ז אבל המור והש"ע סעיף א' כתבו רבר שאינו נאכל כמו שהוא חי וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו

את

את ופת או לפרפרת וכו' אסור משום בישולי כוכבים עכ"ל ונראה שרעתם כן הוא דוה שאמרו חו"ל ללפת בו את הפת לאו דווקא הוא ואורחא דמילתא קאמר דדבר שאינו חשוב אין מעלין על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אבל העיקר תלוי ברבר של חשיבות העולה על שלחן מלכים אע"פ שנאכל בפ"ע ולא עם הפת וגם הרמב"ם עצמו הוכיר שם בדין י"ח לשון פרפרת לענין פולין ועדשים ע"ש אך י"ל דכוונתו פרפרת שאוכלין עם הפת שכן כתב להדיא בפ"ד מברכות דין ו' וז"ל בירך על הפת פטר את הפרפרת שאוכלין בהן הפת וכו' עכ"ל מיהו לדינא כיון דהשור וש"ע פסקו לאיסור הכי קיי"ל [ומירושלמי פ"ק ה"ו מ' משמע כהרמב"ם ולמיתני שם גו מוכל שנאכל כמות שהוא מי לית גו מזוט ג"כ שם פרפרת שאוכלין עם הפת ולכן נראה דלעולם אפילו פרפרת אסור ומירושלמי לית הכי כלל דכל שנאכל לגופו פת לרבו כמנהגו ומירושלמי לית הכי כלל כך דעולש עכ"ם מיהו כמיקר נרמה לחלוי בגלפת פת פפת ו"ע] :

דן בגמ' [ע"ז:] רצה ללמד דין שלקות מקרא דאוכל בכסף תשבירני ומים בכסף תתן לי כמים מה מים שלא נשתנו מברייתן ע"י האור כלומר דמים בשמבשלים אותם לא נשתנה צורתה מקודם בישול אף כל דבר שלא נשתנה מברייתו ע"י בישול אין בו משום איסור שלקות ומטעם זה תניא דחמים ועשאן קליות אין בהם משום בישולי כוכבים מפני שלא נשתנו מברייתן ע"י האור ואח"כ ממיק השי"ם דאיסור זה הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש ובתב הר"ן ז"ל דנם למסקנא לא אידחייא הך דינא דכל שלא נשתנה מברייתו ע"י האור אין בו משום בישולי כוכבים וכן משמע להדיא דעת רש"י שם [ע"ז: ל"ה וקליות] וכן דעת אחד מגדולי אחרונים [ע"ך סק"ו] :

טז אבל המור והש"ע לא הזכירו כלל דבר זה ונם הרמב"ם לא הזכיר זה ואדרבא מדכתב בפי"ו בטעמא דהיתר קליות מפני שאין אדם מומין חבירו על קליות ע"ש ולא כתב הטעם שבגמ' ש"מ דס"ל דלמסקנא אידחי לה הך טעמא ונם בגמ' עצמה מוכח כן דפליגי שם בביצה צלויה אם יש בה משום בישולי כוכבים וקי"ל לאיסור והא בצה לא נשתנית מברייתה ע"י האור [פר"ח סק"ו] אם לא שנאמר כיון שמבפנים נשתנית מקרי נשתנה ע"י האור ונם דעת רבינו הרמ"א מוכח להריא כן מדכתב בסעיף א' בטעמא דהיתר קמניות ואפונין מפני שאין עולין על שלחן מלכים ולא כתב הטעם שלא נשתנו מברייתן ע"י האור ש"מ דלא ס"ל האי טעמא והכי קיי"ל ועור דהרשב"א מפרש דוה שאמרו שלא נשתנה מברייתן ע"י האור בכוונה שמקורם לא היה ראוי לאכילה וע"י האור דאוי לאכילה וא"כ חרא מילתא היא עם דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי [ל"ב כתי"ב ניח נ' שער ז'] וכירושלמי משמע דפירושו הוא שלא נשתנה מברייתו ע"י האור כלומר שע"י שרייה יחזור הדבר לכמו שהיה קודם בישול ע"ש [מך סע"ם שגנו מינו סוכר כן לסירוסלמי מומר דקליות מקרו נשתנו ע"ם פל' ח' וכנמ' מפ"ם לסיסך וזו"ק] :

יז יש חי שכתב דכמהין ופטריות עולין על שלחן מלכים לפרפראות ויש כהם איסור שלקות [ע"ך סק"נ כשם פו"ם] אמנם לפירוש הערוך בנמ' שם [ל"ח:] דאיתא דדגים קטנים וארדי ודייסא אין עולין על שלחן מלכים דארדי הם כמהין ופטריות [ערוך ערך ארדי] וכן מוכח מפירש"י ברכות [מ"ו:] וכתובות [ס"ו:] ולבן אין בהם משום בישולי כוכבים וכן פסק אחד מגדולי אחרונים [פר"ח סק"נ] אכל קורקבן ובני מעיים אע"נ דאיתא בנמ' נדרים [נ"ל:] דאוכליהן לאו בר אינש ואינם נחשבין בכלל חהר"ל בם"ש בסי' ק"א ס"ם לענין שלקות אסורים דלא חילקו חו"ל בין בשר לבשר דאל"כ נתיר בשר כושש דאין בזה חשיבות אלא ודאי דכל מין בשר אסור [ע"ך ופר"ח שם] :

יח יש מגדולי אחרונים שרצו לומר דאדם חשוב אסור לו לאכול ולשחות מבישולי כוכבים אף בדבר הנאכל כמו שהוא חי [כ"מ וע"ך סי' קנ"ג סק"נ] ורבים דחו דבריהם [פר"מ סק"נ ופ"ח סי' קנ"ג ומג"ם סי' רנ"ז סקמ"י וק"נ ס"ק כ"ע] והאמת כן הוא דאע"נ דמצינו כמה פעמים בש"ם שאדם חשוב צריך להחמיר על עצמו ס"ם ברין זה שמצינו בנמ' [שבת נ"ם] דר"נ עשה מעשה בעצמו להתיר ורב יוסף החזיק בידו ולכן אע"נ דר' אמי הקפיד על זה ס"ם הלכה כרבים וכן משמע מלשון הש"ם שם וכן בסמ"ק [י"כ:] עשה ר"י נשיאה מעשה בעצמו ושתה טמים שהיחם עכו"ם ש"ם דלא חשו לזה ולכן אע"נ דביבמות [מ"ו:] מצינו ששלח ר"י לאיזה מקום לאסור עליהם משום שאינן בני תורה ע"ש ס"ם אנן לא מחזקינן א"ע לאינן בני תורה וכן בכל הרבריס שנתבארו שם ע"ש היטב וכ"כ התום' כפ"ק רבצה [ו:] ר"ה והאידנא והרא"ש שם סי' ה' ע"ש :

יט רבר פשום הוא דלעניו רבר שאינו נאכל כמות שהוא חי הולכין אחר רוב בני אדם ראם הרוב אין אוכלין מאכל זה כמות שהוא חי אף שהיחיד אוכלו ס"ם אסור נם לאותו יחיד לאכלו מכושל ואם הרוב אוכלין זה בשהוא חי אף שהיחיד אינו יכול לאכלו רק מבושל ס"ם מותר בו רכמלה רעתו אצל כל אדם וכן פסק אחד מגדולי אחרונים [פר"ח סק"נ] אבל אם מדינה אחת אובלה כשהיא חיה ומדינה אחרת אין אוכלין אותה רק מבושל אין נכמלין זה לזה [מתום' שבת נ"כ: ל"ם ופמ"נ ומירוכין כ"ח ל"ם וכנ' וזו"ק] :

כ וכתב רבינו הרמ"א בסעיף א' דמוהר לאכול אפונים קלוים של עכו"ם וכן הקטניות שקורין ערבשי"ן קלוים דאינם עולים על שלחן מלכים וכן נהגו בהם היתר אם לא כמקום שנהגו למשוח המחכה בחלב שאז נוהגים בהם איסור אבל בלא"ה שרי ואין לחוש לכלים של עכו"ם דמתמן אינן בני יומן וכל פרי שנאכל כמו

שהוא חי אע"פ שבשלו אותו עכו"ם ונמחה ונעשה תכשיל בירים שרי ועל כן אוכלין הפוביד"א שעושין העכו"ם עכ"ל ולפ"ז הקאנפעמורי"ן שעושין בהצוקערנע"ס ומה שמביאין ממקומות הרחוקים מותר לאכלן אם לא שהפירי מוחזקת בתולעים כמו מאלינע"ם ראז אסור לאכלם בלא בריקה אבל כל מיני פירות שמטננין בצוקער או בדבש מותר לאכלן אבל בשהפירי אינה ראויה לאכלה היה כמו מיני וורדים ושושנים שמטננין בצוקער והם אין נאכלין חיים ראסורין באכילה ואפשר שאינם חשובין פירי כלל והם בעשבים בעלמא ויש להתיישב בזה :

יד איתא בגמ' [נדרים ל"ו:] האי המליתא ראתא מבי הגדואה שריא משום בישולי עכו"ם וזהו זנגביל"א רמיבתא שקורין אינגבע"ר וכשהוא לח הוא ראוי לאכילה בשהוא חי ולכן אין בו משום בישולי עכו"ם אבל בשהוא יבש אינו ראוי לאכילה בשהוא חי ויש בו משום בישולי עכו"ם אם לא נתערבו בזה דברים אחרים הנאכלים כמות שהם חיים והם העיקר דכך כתבו המור והש"ע סעי' כ' עירב דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ובשלם העכו"ם אם העיקר מדבר שיש בו משום בישולי עכו"ם אסור ואם לאו מותר עכ"ל ומלשון זה משמע דאם שניהם שוים בעיקר מותר דבין דאיסור קל הוא מותר גם במחצה על מחצה [ויש מי שמתיר בזנגביל לח בין יבש לחין גו משום בישולי עכו"ם [מנ"מ ס' ר"ג סק"ד ע"ם] ופ"ע ודו"ק] :

טו ודע דמלשון רבינו הרמ"א שכתב על אפונים וקטניות קלויים טעם ההיתר מפני שאין עולין על שלחן מלכים ולא כתב הטעם מפני שנאכלים כשהם חיים למדנו מזה דכל דבר שהנם שבעת שמתבשל אוכלים אותה כשהיא חיה כמו אפונים וקטניות שכשמוציא הקיץ בשמתבשלים בהגינות אוכלים אותם כשהם חיים בירוע מ"מ כיון שאחר שנתייבשו אינן ראוים לאכול חי רק ע"י הדחק לא מקרי נאכל כמו שהוא חי ולפ"ז גם ריבי"ן ומערי"ן וברוסק"א יש בהם משום בישולי עכו"ם [וכ"כ סמ"ק סנ"ל ס"ן] וכן כל ביוצא בזה :

טז והנה לפי מה שכתב דאפונים וקטניות אין עולין על שלחן מלכים א"כ גם מבושלים שרי או אפשר דבוונתו דרק בשהם קלויים אין עולין על שלחן מלכים ולא בשהם מבושלים ולכן דקדק לכתוב קלויים [וכ"מ מספר"ח סק"ה] וכן מבואר להריא ברמב"ם פי"ו דין י"ח וז"ל פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהם ששולקין אותן העכו"ם ומוכרין אותן אסורין משום בישולי עכו"ם במקום שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת וכו' עכ"ל ולכן אם ירצנו שאין עולין על שלחן מלכים מותר לאכלן [ומ"מ מין שום שנרף נכוסס לחלק בין קלויס למבושלים וכן משמע להדיא מדברי מהרש"ל סימן נ"ב וז"ל בשאל למהרש"ל על פולין וכו' וקלח רמיס משמ"ע לחוץ י"ם שכתב המיוחס חוברם ס דמלקי ליה עכו"ס מותרים ומין חילוק נכון לחלק בין פולין למורמסין עכ"ל הרי דמתיר פולין שבושלו אכן יש על מי לסמוך :

יז כתב הרמב"ם שם דין ב"א קלי של ערשים שלשו בין במים בין בחומץ ה"ז אסור אבל קלי של חמים ושעורים שלשין אותן במים ה"ז מותר עכ"ל ומעמו של רבר משום רשל חמים ושעורים אין דרכן ללוש בחומץ ולבן לא גזרו מים אטו חומץ אבל של ערשים מתוך שמתוקין הרבה לשין אותן בחומץ ותמיהני על המור והש"ע שהשמיטו דין זה והיא נמ' מפורשת [ל"ח:] וגם הרי"ף והרא"ש הביאו זה ע"ש ויראה לי משום דבגמ' איכא תרי לישני וללשון ראשון גם של ערשים מותר במים וכיון רחזי איסור דרבנן הולכין להקל וזה שבחומץ אסור לא הוצרכו להשמיענו רמילתא דפשיטא היא שזהו יי"ג וזה מבואר לקמן סי' קכ"ג רחומץ של עכו"ם אסור [וסרי"ף והרמב"ם סולכין בסיפת סנחוניס לפסוק כחיכף לחמרי וש"ם נרף"ם ופח"ר ודו"ק] :

יח תפוחי אדמה שקורין קארטאפליע"ס או בולבע"ס נלע"ד דזה מקרי אין עולין על שלהן מלבים ואם בישל העכו"ם אותם רק במים בלבר או אפה אותם מותר לישראל לאכלם דירוע שהיא אבילה פשוטה ורק דלת העם אוכלים אותה למרבה מפני עניותם ודוחקם ואף שגם עשירים אוכלים אותם לפרקים זהו מפני נודל ריבויים ולא מפני שהוא מאכל חשוב ועל שלחן מלבים בוראי לא תעלה לא ללפת את הפת ולא לפרפרת ורק בזמן בישולם שהם עדיין רכים דרך השרים לקנותם לשומם באיזה מאכל אך בתבלין אבל בכל השנה לא יאכלום לשם מאכל אך מצאתי לנרול אחר שכתב שתפוחי אדמה עולין עש"ם [מכ"פ סס] ואולי דבזמן הקדמון שלא היה זה בנמצא היה מאכל חשוב רזה ערך מאה שנים שהובא המין הזה מהמדינות שמעבר לים הנרול אבל עתה במדינתנו שזורעים אותה למרבה והוא מאכל רוב ההמון וחוא מאכל פשוט מאר והאיש הרך והענוג יאמר לה זרת הלאה נלע"ר ראין שייך לומר על זה עולה על שלחן מלבים ויש להתיישב בזה :

יט בצה אע"פ שראויה לנומעה חיה אסורה בבישולי עכו"ם [נמ'] וכן תמרים המרים קצת שאינם נאכלים אלא ע"י הדחק אם בשלן עכו"ם אסורים ומ"מ אנסים ותפוחים הקשים אע"פ שרוב אכילתן היא ע"י צלי ובישול אם צלאן ובשלן עכו"ם מותרים דמ"מ נאכלין ג"כ חיין ועוד שרוב עיקר אכילתן חי [סס סקי"ס נסס סו"ס] ואיתא בגמ' דתומי וכרתי נאכלין חיין [נדרים ל"ח:] וכן קפריסין וקפלוטות [עכו"ס ל"ח:] ולפת אף שיש שאוכלין אותה חי במלה דעתן ויש בהם משום בישולי עכו"ם [פר"ח סקכ"ד] וכמ"ש בסעיף ט"ו ע"ש ואורז עולה על שלחן מלבים ורוחן שקורין היר"ז יש מי שאומר דאינו עולה עש"ם ומותרת [מכ"פ סס] ואנוזים שלמים שמבשלים העכו"ם בבליהם מותרים דאינם עולים עש"ם אבל אגוזים גדולים שמרקחים בקליפתן

המרה אסורין דאין נאכלין היין ועולין עש"ם [מרלכי פפ"ם] ולא ידעתי מה זה כי במדינתינו לא נמצא מין זה ואנווים שלימים נקרא שטעכי"ל נו"ם [ס"ך מק"נ] ובשטרתיחין קמח על המחבת עם איזה משקה אם הקמח עיקר שמברכין עליה במ"מ אסור משום בישולי עכו"ם ואם הקמח הוא לדבק בעלמא באופן שמברכין על זה שהכל אין בו משום בישולי עכו"ם ולכן כל מיני צוקערקע"ם מותר לאכלן אפילו אותן שיש בהן קמה מעט דאינו אלא לדבק בעלמא וכן כל מיני קאנדיטערסק"י מותרין באכילה :

כ שומן של בשר או של עופות אם עדיין לא נמננו יש בהם משום בישולי עכו"ם אבל כשכבר נמננו ונתקשו אחר בישול וכן שומן דגים [ס"ך מק"ה] וכל מיני שמנים בין שמן זית או שמן שומשמים או שמן מזרע פשתן או שמן קאנאפליאו"א שקורין אלייי או של שושנים שקורין רייז"ן אי"ל או פאצאנעמנ"א מאסל"א כולן נאבלין חיין ואין בהם משום בישולי עכו"ם :

כא פאנאר"א או פשטיר"א שאפאה עכו"ם אסורה אפילו במקום שנוהגים היתר בפת של עכו"ם נאסר מפני השומן הגבלע בו שנאסר כשהוא בעין מפני בישולי עכו"ם ואע"נ דהקמח עיקר ולמה לא יתבטל השומן להקמח מפני שהשומן נראה וניכר לעין בתוך העיסה ולא רמי לבצים שבטי' ק"ב סעיף כ' ע"ש ולכן אם מפני השומן אין כאן איסור כגון שהיה כבר מהותך ומטונן ואין בישול אחר בישול מותר כן הדין בירקות ופירות הנאכלים חיים שבשלן עם בשר אסורים מפני שהשומן של בשר נבלע בהם ונראה וניכר לעין ולא במיל [ומייני נשימן ונשר כשר] ודין זה כתבו הרשב"א והמור והש"ע סעיף ג' :

כב ודע דיש לי בדין זה שאלה גדולה והרי כל רבותינו כתבו דלכן אין בשכר משום בישולי עכו"ם דכמו דהתבואה בטילה להמים לענין ברכה דמברכינן עליה שהכל ה"נ בטילה היא לגבי איסור בישולי עכו"ם [תום' פפ"ם נ"ח: ורמ"ם סס] והרי אין לך ניכר מזה והכל רואים שיש שעורים בהמים וא"כ מי עדיף השומן שבהפנאד"א מהשעורים שבתוך השכר ועור כיון שכשכר כתבו הטעם משום ברכה הא גם בפנאד"א בטל השומן להעיסה לגבי ברכה ומברכינן עלה במ"מ וכן הרי אנו שותים המיי בבתיהם מפני שעשב הטיי בטל לגבי המים וכן מותר לשתות קאוו"א ושאקאלאד"א בלא חלב מפני שבטל להמים ואין לך ניכר גדול מזה [כ"כ הפר"ח בהיתר הקפיון והפקקים בסי' קי"ב סקי"ז וכ"פ בהשר בסי עשק סי' ק"ח דגס ממנגו קלוסים מומר ע"ם וכ"כ הנפה"ע ר"ם סי' ק"ל ולית מאן דחש לה נמ"ם הפמ"ח נח"ב סי' ס"ג הביאו הפ"ת סס ודו"ק] :

כג והתשובה לזה דלא דמי אכילה לשתיה דהטעמים שנתבארו טעם הביטול וטעם הברכה אינו מועיל אלא בשינוי הדבר מעיקרו כמו בשכר ושי וקאווא שמשנה מאכילה לשתיה משא"כ הפנאד"א הוא דבר אכילה וחשיבותו הוא מפני השומן כירוע רעיסה אפויה בלא שומן אין בו שום חשיבות והשומן הוא דאחשביה ועיקר שם פנאר"א או פשטיד"א הוא מפני השומן דבלא שומן מקרי לחם ולכן כשניכר ונראה לעין אינו בטל והוה כמו עירב דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל דהולבין אחר העיקר כמ"ש בסעיף י"ד וה"נ עיקר החשיבות הוא השומן ובצוקער לא שייך כלל בישולי עכו"ם מכמה טעמים ובפרט שאינו כצורתו הראשונה לא במראה ולא במעמו ואינו בגדר אכילה ושתיה כלל :

כד כשנזרו חכמים על בישוליהם לא נזרו לא על בבוש שלהם ולא על מליח שלהם ולא על המעושן כמ"ש הרמב"ם בפי"ז דין י"ו וו"ל רג שמלחן עכו"ם ופירות שעשנן ער שהבשירן לאבילה הרי אלו מותרין מליח אינו ברותח בנזירה זו והמעושן אינו כמבושל עכ"ל ולא הזכיר בכוש משום דאין זה מפורש בש"ם דמליח מפורש בגמ' [ל"ח:] ומעושן יש בירושלמי נדרים [רפ"ו] ובכוש אינו מפורש ום"ם חד דינא אית להו דלא נזרו רק על בישול ום"ם נ"ל דשיגון הוי בכלל בישול לענין זה משום דגם בשבת הוה תינון כבישול ממש וסיים מצאתי לזה מהירושלמי שם ע"ש [וכזה מדוקדק בגון הרמ"ם בפיף י"ג ודו"ק] :

כה ולכן מותר לאכול דגים מלוחים שלהם ואף אם בישלו אותם אח"כ מותר כיון שקודם הבישול היה ראוי לאכילה ע"י המליחה הוה כדבר שנאכל כמו שהוא חי וו"ל רבותינו בעלי הש"ע סעיף י"ב דגים קטנים שמלחן ישראל או עכ"ם הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בישול ואם צלאן עכו"ם אח"כ מותרים אבל דגים מלוחים גדולים אינם נאכלים אלא ע"י הדחק לפיכך אם צלאן עכו"ם אסורין ויש מתירים וכן כל דבר שנאכל חי ע"י הדחק ובלשון עכו"ם ריינן כדגים גדולים ובשר מלוח אינו נאכל כלל כמות שהוא חי ואסור אם נתבשל ע"י עכו"ם עכ"ל :

כו ביאור דכריהם דאע"ג דדגים קטנים בלא"ה מותרים מפני שאין עולין עש"ם כדאיתא בגמ' וכמ"ש בסעיף י' זהו במין הגדולים בשעורן קטנים אין בהם שום חשיבות כמו שקורין בלשוננו פלאטקע"ס אבל מיני דגים קטנים שוהו עצם נידולם ואין מתגדלין יותר במו הערינ"ג ומרקד"ש ומערדינקע"ם ופליאנדערקע"ס ומאמאייקעס וכיוצא באלו הם חשובים מאד ועולין עש"ם ולכן ההיתר הוא מפני מליחתן הקודמת וזה שכתבו דדגים מלוחים גדולים אין נאבלין אלא ע"י הדחק לאו כללא הוא שהרי בזמנינו יש דגים מלוחים גדולים שנאכלין בטוב כמו שאנג"א ובייעל"א ריביצ"א ולאק"ם אך כוונתם לסהם דגים גדולים כמו העכ"ט ולעס"ץ וסלאייע"ן וכיוצא בהם דאלו ודאי אין נאכלין במליחתן

במליחתן אלא ע"י הדחק ולכן יש אוסרים ויש מתירים והעיקר כרעת האוסרים דאכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה [פרי"מ סקכ"ו] אם לא שנמלחו מזמן בכיר באופן שנאכלין בטוב טעם דאז מותר ולכן בשר מלוח וכל רבר שנאכל חי ע"י הדחק אסורים כעכישלן עכו"ם :

כז כבר נתבאר דמעושן מותר ולכן דגים המעושנים שקורין קבצקע"ם מותרין באכילה ואין לחוש שמא עישן אותם תחת קדירה מבשר טריפה ועלה הויעה להדגים ראין להחזיק ריעותא ועוד ראנקיוהא קפרי ולכן אפילו בעה"ב עכו"ם שעישן דגים מותרים [שנו"י סי' ע"ד] וכ"ש בהפאריקי"ן שעושים בריבוי דגים מעושנים כמו הפלאנדערקע"ם דאין שום חשש כזה אבל כשצלאן עכו"ם קורם העישון פשיטא שנאסרו בצלייה דזהו כבישול וכן נראה ברור בפירות כהפוחים ואנסים שמיבשין העכו"ם בתנור דמוהרין באכילה שהרי נאכלים כמו שהן חיים ואין חשש שמא יבשום בתנור שיש בו שומן איסור ואפילו יבשום במחבת גדולה שקורין בלעבי"ן לא חיישינן שמא היה בהם שומן דהם מקפידים אנקיוהא כדאיתא בגמ' ועור דע"פ רוב מניחין תבן ועליהם מניחים הפירות ליבשן ובן המנהג פשוט ואין לפקפק בזה כלל :

כח עכו"ם שבישל ולא נהכוין לבישול מותר כיצד כגון שהצית אור באגם כדי להעביר החציר ונתבשלו בו חנבים טהורים הרי אלו מותרים אפילו במקום שעולין על שלחן מלכים וכן אם חרך הראש להסיר השיער מותר לאכול ראשי האונים שנצלו בשעת החריכה וכן אם הסיק התנור לייבש בו יהר לח וכיוצא בזה וטמן הישראל מקורם איזה דבר מאכל שיצלה שמה מותר לאכול משום דלא נהכוין לבישול אלא לייבש את היהר ואע"ג דלעניין שבת מקרי נם זה בישול כדאיתא בשבת [ע"ד:] מ"מ לענין שלקות לא מיחשב זה כלל לבישול [תוס' פ"מ ג"ק] וי"א דדוקא כשהעכו"ם לא ידע מהטמנת הישראל אבל כשירע אסור משום שמא נתכוין לבישול וזהו דעת הטור ע"ש אבל רוב הפוסקים לא ס"ל כן [כ"י] ובלא הפ"מ ראוי לחוש לריעה זו [פר"מ סקי"ח] :

כט וכל זה כשהעכו"ם לא כוון לשם בישול כלל כמ"ש אבל אם כוון לשם בישול בעלמא אע"ג שלא נתכוין לבישול זה של הישראל כגון שהסיק התנור לבשל בו והישראל טמן שם מקורם בשר ונצלה אע"פ שהעכו"ם לא כוון לזה שהרי לא ירע בו כלל מ"מ אסור כיון שההיסק היה לשם בישול ויראה לי דזהו כשהישראל לא כוון ליתן הבשר שהצלה אלא הטכין שם בלא כוונת בישול אבל כשהישראל נהן את הבשר לכוונת בישול פשיטא שמותר כמו שיתבאר רכזה אין משום בישולי עכו"ם כשהישראל נתן המאכל להתנור ואין לומר רזהו דווקא אחר שגירת התנור ולא קודם דמאי נ"מ ובן מהבאר לי מלשון הגמ' [ע"ח] דהישראל לא נהכוין לבישול ע"ש ועוד נ"ל דכשלא נתכוין הישראל לבישול והעכו"ם נתכוין לבישול אסור אף אם העכו"ם לא בישל כלל בהיסק זה כנון שחזר בו מלבשל מ"מ כיון שההיסק היתה לכוונת בישול אסור :

ל איסור שלקות אינו אלא כשלא היה להישראל שום חלק בהבישול אבל כשהיה לו איזה חלק מותר כיצר כנון שהניח העכו"ם את הבשר על האש או שמו הבשר בקדרה והניח הקדרה על האש או נתנה בתנור וכא הישראל והפך את הבשר או הגים את הקדרה ברי לקרב הבישול או לתקנו מותר וכן להיפך כשהישראל הניח הבשר או הקדרה והעכו"ם הפכו או הגים בקדרה מותר זה הכלל כל שבישלו ישראל מעט מהבישול בין בהחלה בין בסוף ה"ז מותר ואפילו אם בלא סיוע העכו"ם לא היה מתבשל מ"מ כיון שהיה להישראל קצת חלק בהבישול מותר וכך אמרו חז"ל [ע"ח:] כין שהניח עכו"ם והיפך הישראל ובין שהניח ישראל והיפך עכו"ם מותר ואינו אסור עד שתהא תחלתו ונמרו וכו' :

לא ודע דזה שכתבנו דאפילו אם בלא סיוע העכו"ם לא היה מתבשל מותר כתבנו זה לפי רברי רבינו הרמ"א בסעיף ו' שכתב כן וכל מפרשי הש"ע תפסו עליו שזהו נגד הש"ם [ס"ך סק"מ ופ"י סק"ו ופר"ח] רמפורש שם ראם עיקר הבישול הוא ע"י העכו"ם אסור ונרחקו מאד ברכריו ע"ש ויש שדחה רבריו לגמרי ולענ"ד רבריו כרורים כשמש ונבארם כס"ד :

לב איתא בגמ' [ע"ח:] אמר שמואל הניח ישראל בשר ע"ג גחלים ובא עכו"ם והיפך בו מותר ומסיק דמיירי דבלא ההיפוך היח מהכשל בשתי שעות וכשהיפכו יתבשל בשעה אחת אבל אם בלא ההיפוך לא היה מתבשל כלל אסור וקמ"ל דאע"ג דהעכו"ם מקרב הבישול לית לן בה דקרובי בישולא לא מילתא היא ואח"כ אוטר איבעיא להו הניח עכו"ם והיפך ישראל מהו אמר ר"נ בר יצחק ק"ו נמרו ביר עכו"ם מותר נמרו ביד ישראל לא כ"ש איתמר נמי וכו' א"ר יוחנן בין שהניח עכו"ם והיפך ישראל בין שהניח ישראל והיפך עכו"ם מותר ואינו אסור עד שתהא תחלתו ונמרו בידי עכו"ם אמר רבינא הלכתא הא ריפתא רשגר עכו"ם ואפה ישראל אי נמי שגר ישראל ואפה עכו"ם אי נמי שגר עכו"ם ואפה עכו"ם ואתא ישראל והתה ביה חיתויי שפיר רמי עכ"ל הגמ' והשאלהות סוף פ' דברים נורם הלכך הא ריפתא וכו' ע"ש :

לג ופירשו הרשב"א והר"ן והריב"ש [תקי"ד] דהיתר זה רשגירת תנור אינו אלא בפת ולא בתבשיל והוברחו לכך שהרי כבישולים אומר מקורם מפורש ראם בלא ההיפוך של העכו"ם לא היה מתבשל כלל אסור וא"כ איך אפשר להתיר בשגירה ישראל בלבר הלא בלא מעשה העכו"ם דהיינו האפייה לא היה מתבשל כלל אלא ודאי דוק בפת הקולו ולא בבישולים אכל ק"ל דא"כ למה קבע בעל הש"ם מימרא זו בכאן היה לו לקבוע

לקבוע מקום הרבה נרף [ל"ה:] רשם מיירינן בדיני פת ויותר מזה קשה נירסת השאלתות רנרים הלכך רמשמע להריא רזה למרנו מדין הקודם והלא נהפוך הוא :

לד עוד הקשו בסאי דקאמר רנב"י ק"ו נמרו ביד עכו"ם מותר נמרו ביד ישראל לא כ"ש סאי ק"ו הוא אררבא הא אומד מקודם דקרובי בישולא לאו מילתא היא ולפיכך כשהעכו"ם קירב הבישול מותר א"כ מסילא להיפך רכשישראל קירב הבישול אסור דלאו סילתא היא והרצו דוודאי קרובי בישולא מילתא היא וזה שאומר מקודם דלאו מילתא הוא כלומר משום קולא רבישולי עכו"ם לאו מילתא היא לבלי לאסור מסעם זה [ר"ן] והמיהני דאם מפני זה למה לו לומר דלאו מילתא היא הא אפילו אי מילתא היא מותר כיון שנם להישראל היה חלק בהבישול בטה שהניח הבשר על הנחלים ובשלטא אם היינו מצריכים שכל הבישול יהיה ע"י הישראל שפיר היה מוכרח לומר דקרובי בישולא לאו מילתא היא אבל באמת נם בהניח עכו"ם והיפך ישראל אין בל הבישול ע"י הישראל אלא קירוב הבישול וא"ב למה הוכרח לזה מקודם בהניח ישראל והיפך עכו"ם לומר דלאו מילתא היא כלל וצע"נ :

לה והנה מדברי התום' והרא"ש והטרדבי מבואר להריא דהך דינא דרבינא הוא בין בפת בין בהבשיל וכ"ש לנירסה השאלתות רנרים הלכך כם"ש רבאמת נזירת פת ותבשיל שוין הן לפי המסקנא הנם הבשיל הוא משום התנות ורק שיש מקומות שלא נתפשטה נזירת הפת אבל בעיקר הנזירה שוים הם ולכן נלע"ד לפרש הסניא לדבריהם באופן אחר ובזה יהבארו דברי רבינו הרם"א [ניסי הנמון נביאורו על הסמלתות נלחק הרבה להלק נם בהנהיו בין פת לתבשיל ע"ש ומלומק מבואר] :

לו והנה רבר זה מפורש בנמ' שם ראם הניח ישראל בשר על נחלים וקודם שנתבשל כסב"ר לקח הבשר והניחה בכל ובא העכו"ם ולקחה מן הכל וצלאה אכור משום שלקוח ואע"נ שהיה להישראל חלק בהחלת הבישול מפני שכשלקחה והניחה בכל נתבטל מעשה הקודמת והנה רבר זה מובן ג"כ כשמניחין בשר על הנחלים ונוטלין הבשר להסך אותו הלא מנביהין אותה מן הנחלים לנמרי והוה כמונחה כבל וזה מפורש בשאלתות שם וז"ל ברם צריך אלו ישראל שהניח בשר על נבי נחלים ובא כותי והסך בו מהו היכא דאי לא הוה הסיך ביה לא הוה בשיל לא קא מיבעיא לן דוראי אסור הה"ל כמאן רשקליה מכלא ואחהיה אכותרי וכו' עכ"ל ע"ש שהביא כל הסוניא :

לו ולפ"ז אני אומר דרבותינו אלה ס"ל דהנזירת היתה רק אם לא היה להישראל חלק כלל בהבישול ולא נחתינן בלל אם לא היה מהבשל ע"י מעשה הישראל או היה מתבשל אם עשה רק רבר הבוכרח לבישול והנה אם הישראל הסיק התנור ליה דין ודיין דמותר שה"י רבר זה הוא עיקר להבישול ולבן אם אפילו הכותי עשה כל הבישול מותר שהרי ראשית הבישול הוא שנירת התנור ועשה הישראל מעשה הבישול בתחלתו אבל אם משנירת התנור אין כאן היתר כנון שהכותי שנרה או שהנחלים היו מכבר בהכרח שהישראל יקח לו חלק בעצם הבישול בתחלה או בסוף אמנם אם לקח חלק בתחלה הבישול והנניתו הבשר מהנחלים או שלקחו הקדרה מההנור נהבמלה מעשה הקודמת ובזה התבאר כל הסוניא כמין חומר בם"ד :

לח וה"פ אמר שמואל הניח ישראל בשר על נבי נחלים ובא עכו"ם והיפך בו מותר ופריך היכי דמי אילימא דאי לא הוה הסיך ביה הוה בשיל פשיטא [לומר פע"נ לכשיסוכו ניכל מעשה דאמון מ"מ מה סיכפת לנו הלא ישראל לא הוה לו ומעלמו עשה וכיון ע"י מעשה ישראל הוה בשיל לנמרי לא תיכפת לנו] אלא לאו דאי לא הסיך לא הוה בשיל אמאי מותר בישולי עכו"ם ניתהו [לומר פרי ע"י ישראל כשכבלה מעשה ישראל ומה שלא לו מ"מ כיון שע"י מעשה ישראל לא היה מתבשל לנמרי ומה שלא לו מה כיון נכבלה הוה ממש בישולי עכו"ם] ומתרץ לא צריכא דאי לא הסיך הוה בשיל בתרתי שעי וכו' סהו דתימא קרובי בישולא סילתא היא קמ"ל [לומר דכמקום שנתבטלה מעשה דאמון הייתי סומר דקרובי בישולא מילתא היא והוי ככל הבישול ונתבטל מעשה דאמון והוה ליה כמו פי לא הסיך נה לא הוה בשיל והוה אסור קמ"ל דלאו מילתא היא נם לענין בישול מעשה דאמון וסוה כמו פי לא הוה הסיך נה הוה בשיל ומותר] ופריך מדר"י דכל שהוא כמאכל ב"ד אין בו משום בישולי וכו' הא אינו כמאכל כ"ר יש בו וכו' כלומר ובכאן שהסך קודם שהניע הבשר למאב"ד למה לא תיאסר ומתרץ התם כנון דאותביה בסילתא וכו' כלומר הנם דטרמינן היסך ללקחו לנמרי ס"מ אינו רומה ממש לענין זה וכביא ברייתא הניא נמי הבי מניח ישראל בשר ע"נ נחלים ובא עכו"ם ומהסך בו עד שיבא ישראל מבהכ"נ או מבהמ"ר ואינו חושש כלומר אינו חושש שמא לקחו מהאש והניחו בכל ובהיותר ההסקה לא מירי כאן כלל כנון שלא הסיק הישראל או שהנחלים היו מכבר אבל אם ההיסק היה ע"י הישראל פשיטא שטועיל כמו שיהבאר בם"ר :

לט ואח"כ אומר הש"ם איבעיא להו הניח עכו"ם והיפך ישראל מהו ארנב"י ק"ו נמרו ביד עכו"ם מותר נמרו ביד ישראל לא כ"ש כלומר אם נמרו ביד עכו"ם שבישל מעשה הישראל הקודמת ע"י היסוכו ום"ם פסקנו שמותר כ"ש נמרו ביד ישראל שבישל מעשה עכו"ם הקורם לא ב"ש שמותר ועל זה מביא איתמר נמי אמר ר"י בין שהניח עכו"ם והיפך ישראל ובין שהניח ישראל וכו' ואינו אסור עד שיהא מהלהו ונמרו בידי עכו"ם כלומר כיון שרק הישראל לקח חלק בענין הבישול לא נזרו ועל זה אומר רבינא הלכך הא ריפתא רשנר עכו"ם ואפה ישראל אי נמי שנר ישראל ואפה עכו"ם אי נמי שנר עכו"ם ואפה עכו"ם וישראל

וחתה ביה חיתוי שפיר דמי כלומר כיון דאמרינן ראם רק לקח הישראל איזה חלק לא נחתינן לרקרק אם המעשה שלו מועיל לגמרי או מועיל קצת ולכן לא מיבעיא בשגירת ישראל דזהו חלק גדול דווראי מותר וכ"ש בשגירת עכו"ם ואפיית ישראל אלא אפילו שגירת עכו"ם ואפיית עכו"ם ורק חתה הישראל בנחלים מותר דלא ימרט שע"י חתיית הגחלים לא תועיל קצת להבישול :

נ וזה שאומר רין וה בפת רבותא קמ"ל לא מיבעיא בהבשיל או בצלי שביכולת הישראל להפך הצלי או להג"ב הקררה שזהו מעשה רבה רבל צלי או תבשיל עושים בהם מעשה גם באמצע הבישול אלא אפילו פת דאם רק הושיבוהו בתנור אין עושין בו שום מעשה בידוע מ"ם גם חתיית נחלים מהני אבל לדינא אין חילוק בין פת לתבשיל ולפ"ו אתיין דברי רבינו הרמ"א בסין חומר כמו שיתבאר בס"ד :

מא רהנה באמת ק"ל מובא לפי פי' רבותינו הרשב"א והר"ן והריב"ש רבעינן שיהא מתבשל במשך הזמן ע"י הישראל לברו ואל"כ אמור ברמשמע פשטא רלישנא רש"ם רקאמר אלא לאו ראי לא היפך לא הוה בשיל אמאי מותר וכו' א"כ הא ראמר ר' יוחנן בין שהניח עכו"ם והיפך ישראל בין שהניח ישראל והיפך עכו"ם מותר וכו' בוודאי נ"כ ראם אפילו לא היפך העכו"ם היתה מתבשלת א"כ היאך מיסתם לה ר"י סתומי ויותר מזה קשה על הרמב"ם שם שכתב נ"כ בלשון זה איך לא ביאר הדברים דרק ההיתר הוא אם היה מתבשל ע"י הישראל לברו אלא ווראי דאין קפירא בזה כרברי רבינו הרמ"א [ומע"ג לענין סיתר שנירס תמעט מהרמב"ם שם דרק נפת התירו ע"ם מ"מ בזה ולפי כפרמ"ם ס"ל ונס לענין שנילס י"ל דנקיט לשון הס"ם כלרכו והי"ה לגיסול ולו"ק] :

מב ולכן רבינו הב"י שהולך בשיטת הרשב"א והר"ן והריב"ש שהרי כתב בסעיף ז' וו"ל אין שגירת התנור טועלת אלא בפת אבל בשאר המתבשלים אין שגירת התנור ולא הרלקת האש מעלה ומוריר אלא ההנחה רווקא לפיכך הרוצה לבשל מחבת בתנור של עכו"ם צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התנור למקום הראוי להתבשל בו עכ"ל והטעם שהקילו בפת משום חיי נפש ועור ששגירת התנור בפת היא מלאכה מיוחרת בו כלומר רצריך להסיק התנור ושתבער כולו וצריך להוציא הגחלים ולנרוף התנור והוי מלאכה חשובה משא"כ בישול תבשיל מסיקין התנור ומבשלין ואין המעשה ניכרה כל כך [ר"ן וכמ"ם הע"ז סק"ז] :

מג ולכן כתב בסעיף ו' וו"ל כל שבשלו ישראל מעט בישולו בין בהחלה בין בסוף מותר לפיכך אם הניח עכו"ם בשר או קררה ע"ג האש והפך ישראל בכשר והגיס בקררה או שהניח ישראל ונמר עכו"ם הי"ז מותר עכ"ל ובונתו הוא בשגם בלא העכו"ם היה מתבשל במשך העת כמ"ש בספרו הגרול והוא העתיק לשון הרמב"ם רלפי פירושם הוא רק באופן זה והיתר ההיסק לא ס"ל כמ"ש אבל רבינו הרמ"א הולך בשיטת שאר פוסקים רגם בשגירת התנור מותר כמו שיתבאר ולפיכך כתב בסעיף ו' דאפילו לא היה מתבשל בלא סיוע העכו"ם עכ"ל משום דלדידיה יתפרש שיטת הש"ם כמו שבארנו וזה שלא כתב בלשון י"א משום רגם בלשון רבינו הב"י אינו מבואר ההיפך ואדרבא מסתימת לשונו שהוא לשון הרמב"ם משמע ג"כ כן וכמ"ש בסעיף מ"א ועור רסתמא דמילתא שגירת התנור היתה ע"י הישראל וא"כ ממילא רלשיטתו א"צ להיתר אחר :

מד וו"ל רבינו הרמ"א בסעיף ז' ויש חולקין וס"ל רהרלקת האש או חיתוי בנחלים מהני לענין בישול כמו לענין פת וכן נוהגין ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל וי"א ראפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם רק שהבותית הרליקה האש מאש של ישראל שרי עכ"ל והנה זה שכתב דהרלקה או חיתוי מהני זהו מעיקר רין הנמ' כמו שבארנו רק מה רמשמע מדבריו רגם השלכת קיסם מהני זהו לאו מרינא רגמ' אלא ממנהגים שיש בין בני בבל לבני א"י בס"ש התום' והרא"ש שם ולכן ס"ל לי"א רגם בלא השלכת קיסם רק בהרלקה מאש של ישראל שרי רס"ל לי"א אלו רכיון דשוה דינו לפת ומאחרי שבפת הקילו הרבה בס"ש כמ' קי"ב כמו כן בכאן אבל באמת הם קולות נרולות ואין ראוי לסמוך על זה רק בשעת הרחק ובבית ישראל וכן מ"ש דחיתוי בלא בוונה מועיל ג"כ הרבה חולקין בזה [עמ"ך סקי"] :

מה אמרו חו"ל שם בל שהגיע למאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי עכו"ם והס"פ אם בבר בישל הישראל עד ברי מאבל ב"ר אפילו סילקה לגמרי מעל האש ובא עכו"ם והחזירה וגמר בישולה מותר רבל שגתבשל במאבל ב"ר מקרי שנשלם בישולה אבל אם סילקה קודם שהיתה במאבל ב"ר ובא עכו"ם והחזירה אסור ואפילו לרעת רבינו הרמ"א אסור אם הסקת התנור לא היתה ע"י ישראל ולא דמי להיפך שבסעיף ל"ח :

מו ולכן י"א ג"כ להיפך ולהחמיר ראם בישלו עכו"ם כמאב"ר וגמרו ישראל אסור אא"כ הוא ע"ש או עיו"ט או שיש הפ"ם בדבר או לכבור אורחים אבל יש מרבותינו שמהירין בכל ענין רלחקל אמרו רכמאבל ב"ר הוי בישול ולא להחמיר ווהו רעת הרא"ש והטור ורוב פוסקים וכן משמע מרברי הרמב"ם וכן פסק רבינו הרמ"א בסעיף ט' ובתב שכן נוהגין ואין לפקפק בלל בזה והרוצה להחמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים :

מז אמנם אם הניח ישראל את הבשר או הקררה על נבי נחלים עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם אף כמאבל ב"ר ובא העכו"ם והוסיף נחלים וגמר הבישול וראי אסור ראין שם בישול על זה בלל כן פסק רבינו הב"י בסעיף י' ומרלא הגיה רבינו הרמ"א עליו בלום ש"מ דגם הוא מורה בזה רהגם שהוא מיקל הרבת

כמו שנתבאר ס"ם ביון שראשית מלאכת הישראל היה שלא היה באפשרי להניע נם למאכל ב"ד אין שם בישול ע"ז כלל ואף שמצד הסברא לא נראה כן דמי גרע זה מחיתוי גחלים ובעל דיעה זו הוא הרשב"א ז"ל דס"ל דרק בפת יש היתר זה ולא בבישולים כמו שבארנו אבל לדידן היה אפשר להקל ומה שלא הניה רבינו הרמ"א ז"ל דסמיך אדלעיל וכן דרכו בכ"מ ס"ם למעשה ע"ש ויש להתיישב בזה:

מח כל סמק בבישולי עכו"ם הולבין להקל מפני שהוא דרבנן וגם לא החמירו בו הרבה כמו שנתבאר ולפיכך אם הניח ישראל המאכל על האש והניח עכו"ם לשמרו והפך בו ונמר בישולו ואינו ידוע אם סילק הקדרה קודם שהניע למכ"ד מותר דספק דבריהם להקל אבל כל שידענו בווראי שסילקו אסור ויש מי שאומר דסילוק העכו"ם שלא בצווי הישראל אלא סיקה מעצמו לית לן בה [עכ"ת] ודע דמאכל ב"ד י"א שהוא חצי בישול וי"א שליש בישול והטור והש"ע תפסו כדיעה ו':

מט ורע דהמרדכי הקשה על דין הקודם דאיך מניחין העכו"ם לכדו וניחוש שמא יחליף על בשר טרפה וכתב בשם ראבי"ה דמיירי שהניח הישראל חותם ובשם הירושלמי פירש דמיירי בשתיגוק יושב ומשמר אבל בשם הסמ"ג כתב דמותר לישראל לילך בשוק ולהניח קדרתו בביתו ואע"פ שיש חלב או איסור אחר דלא חיישינן שמא יטיל הבותי איסור בקדרה כדי להכשיל הישראל דכל היכא דאין הבותי מרויח בדבר לא חיישינן להבי עכ"ל וכן הוא דעת רבותינו בעלי התוס' [נפ"ת ל' י"ב ד"ה וסדי ע"ם] אבל מלשון רש"י שם משמע בדיעה ראשונה שכתב שם וז"ל דהתם לית הנאה לעכו"ם דנשדי נבלה לקדרה דסהפי דאי חזי ליה ישראל תבע ליה בדינא וכו' עכ"ל ומשמע דבלא מעם זה אסור והטור והש"ע לקמן סי' קי"ח פסקו להקל כדעת הסמ"נ והתוס' ע"ש:

נ כתב הטור ז"ל וכתב הרשב"א כלים שבשלו בהם כותים דברים שיש בהם משום בישולי כותים אסורין לפיכך צריך ליזהר בשפחות שבכיה ישראל המבשלות לעצמן וכו' ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל וכתב שא"צ לחוש לזה כלל שלא החמירו בבישוליהם לאסור פליטתו עכ"ל ומעמו של הרא"ש כם"ש הרא"ה כס' בדק הבית [מהר"נ ס"ג ס"ו] דבין דמעם האיסור הוא משום חתנות ובפליטות לא שייך איסור חתנות אבל הרשב"א כתב שם דכל דתקון רבנן בעין דאורייתא תקון ובין שהם אסרו המאכל מסילא דהפלימה אסורה וזהו שכתב רבינו הכ"י בסעיף ס"ו וז"ל כלים שבשל בהם העכו"ם לפניהו רבים שיש בהם משום בישולי עכו"ם צריכים הבשר וי"א שא"צ ואף לדברי המצריכים הבשר אם הוא בלי תרס מנעילו נ' פעמים וריו מפני שאין לאיסור זה עיקר בדאורייתא עכ"ל והבי קי"ל להצריך הבשר ובזה מקילינן רנם לכ"ח מועיל הנעלה ג' פעמים ורבר זה מהבאר מירושלמי תרומות ויהבאר בם"ר בסי' קב"א:

נא עוד נחלקו הרשב"א והרא"ה שם בעכו"ם המבשל לחולה בשבת דמאכל זה אסור לבריא בטוצאי שבת ואף להחולה עצמו אסור בם"ש משום בישולי עכו"ם דלא הותרה לו רק בשבת ראיא בענין אחר וממילא דנם הבלי צריך הנעלה וזהו דעת הרשב"א ז"ל אבל הרא"ה ז"ל חולק בזה וס"ל דבין דעיקר האיסור הוא משום חתנות אינו שייך אלא בחול שנם אנחנו יבולים אבל בשבת שאסור לנו לבשל ומוברחים לבשל על ידם לא שייך הבא משום חתנות ולא לבד שאין הקדרה נאסרת אלא אפילו התבשיל עצמו מותר נם לבריא במוצאי שבת והר"ן ז"ל בתשו' הסבים לזה [עכ"ת]:

נב ויש לתמוה קצת על רבינו הרמ"א שכתב"ם זה כתב עכו"ם שבשל לחולה בשבת מותר לם"ש אפילו לבריא ואין בו משום בישולי עכו"ם דבל בה"נ הבירא איבא עכ"ל ולמה לא הביא דעת הרשב"א כלל ראף אם לא ראה ספרו משמרת הבית שבשם ביאר זה בפרטיות ס"ם הא נם בספרו תה"ב כתב שאין לחלק בין איסור זה לשארי איסורים ונראה דדעת רבינו הרמ"א ביון שבאמת הרבה קולות הקילו באיסור זה בם"ש ולבן בשבת בדאי הם הרא"ה והר"ן לסמוך עליהם והרשב"א יחיד לנבייהו ויש מהגדולים שהסכימו לדבריו [ט"ך בנקה"כ ומ"א סי' ש"י סק"י] ויש שחלקו עליו ופסקו כהרשב"א להחמיר [ש"ת סקמ"ו ופמ"ת סקכ"ז] וכוודאי לכתחלה יש להחמיר ובדיעבד אם בישלו בהכלי אפילו כשהיא בת יומא אין לאסור התבשיל [עבמה"ע סק"י שהקשה על הרמ"א היך מותר לברית נמ"ם נגזור שמא ירבה בשניהו ע"ם ובנה בזה דנם ניסרמל שניטל לתולה שים בו שכנה בשבת לאסור שמא ירבה בשבילו היבו תלה על מ"ם ובמולמי שבת מותר כמ"ם הרמ"ה והלבים בת"ת סי' ש"י ושוד למם נזרו זה בשיטור ממור למורייתא מג"ל למינזר בשיטור קל לרבנן]:

נג אם נתערב בתבשיל בשר תבשיל שנתבשל ע"י בותי אם יש רוב מן התבשיל הבשר מותר לאבלו [ט"ך סקל"ה] דאע"נ רבבל איסורי דרבנן מצרבינן ששים בלח בלח במו באיסור תורה וכמ"ש בסי' צ"ח ס"ם איסור זה קל הוא ובמל ברוב:

סימן קיד דיני שבר ושמן ודבש של כותיז ושארי משקין. ובו כ"ח סעיפים:

א כתב הרמב"ם בפי"ז ממאב"א רין ט' וז"ל ויש רגרים אחרים שאברו אותן הבמים וכו' בדי להתרחק וכו' שלא יתערבו וכו' ויבואו לירי חהנות ואלו הן אסרו לשהות עמהן ואפילו במקום שאין לחוש ליי"ע ואסרו

ואסרו לאכול פיהן או בישוליהם ואפילו במקום שאין לחוש לניעוליהן כיצר לא ישתה ארם בסיבה של עובדי כוכבים ואע"פ שהוא יין מבושל שאינו נאסר או שהיה שותה מבליו לבדו ואם היה רוב הסיבה ישראל מותר ואין שותין שכר שלהן שעושין מן התמרים ומן התאנים וביוצא בהן ואינו אסור אלא במקום מכירתו אבל אם הביא השכר לביתו ושותהו שם מותר שעיקר הגזירה שמא יסעור אצלו יין תפוחים ויין רמונים וביוצא בהם מותר לשתותן בכל מקום רבר שאינו מצוי לא גזרו עליו יין צמוקים הרי הוא כיין עכ"ל הרמב"ם :

ב והנה זה שכתב שלא לשתות בסיבתן אף ששותה מבליו לבדו או רבר שאינו נאסר הוא רבר תמוה שלא נמצא רין זה בשום מקום ונם הפוסקים לא הזכירו זה ולא הביאו רבריו בלל לבר הטור ר"ם קי"ב ורבינו הב"י בספרו ב"ם בתב שיצא לו זה ממה שאמרו בפ"א [ח:] עובר כוכבים שעשה משתה לבנו ויומן כל היהורים שבעירו אע"פ שאוכלין משלהם ושותין משלהם וכו' מעלה עליהן הכתוב כאלו אכלו מזבחי מתים שנאמר וקרא לך ואכלה מזבחו ע"ש ותמיהני רהתם האיסור משום המשתה וכמ"ש הטור והש"ע בסי' קנ"ב ע"ש וגם תרמב"ם עצמו כתב רין זה בפ"ט מכוכבים רין ט"ו וז"ל עובר כוכבים שעשה משתה לבנו או לבתו אסור ליהנות מסעורתו ואפילו לאכול ולשתות הישראל משלו שם אסור הואיל ובמסיבתם אכל ומאימתי אסור לאכול אצלו משיתחיל לעסוק ולהבין בצרכי סעורה וכל ימי המשתה ולאחר ימי המשתה ל' יום וכו' וכל ההרחקה הזאת מפני עבורה של בוכבים הוא שנאמר וקרא לך וגו' עכ"ל :

ג הרי ראין זה רק במשתה מנשואין ולא בזמן אחר ועור רשם בתב רהאיסור אינו אלא כל זמן הנשואין ואח"ב ל' יום ולא יותר ובכאן האיסור לעולם ועור רשם הובר גם אבילה ובכאן לא הובר רק שהייה וכן מה שבתב ראם רוב מסיבה ישראל מותר בתב בעל לח"מ בשם הב"י שיצא לו זה ממה ראיתא בגמ' [ו:] שמואל ואבלט הוו יתבי אייתי לקמייהו חמרא מבשלא משכיה אבלט ליריה מינית א"ל שמואל הרי אמרו יין מבושל אין בו משום יי"נ ע"ש ואי אמרת ראפילו רוב מסיבה ישראל אסור היבי שתה שמואל עמו והקשה עליו שמא רק שמואל לבדו היה שותה ואבלט משך ליריה בדי שלא ליגע בו ע"ש והנה זה ל"ק כל כך דמרקאמר אייתי לקמייהו משמע להדיא שלשניהם הביאו לשתות ראל"ב היה לו לומר אייתי לקמיה אמנם עיקר הרבר המה רשני אנשים שיושבים יחד אין זה מסיבה :

ד ולכן נלע"ד ררמב"ם רקרק זה מאלו הגזרות עצמם רבאמת יש בזה שאלות גרולות רהנה במשנה [ל"ה:] לא מצינו רק שגזרו על הפה והשלקות וא"ב מאין להם לחבמי הגמ' לגזור גם על שבר [ל"ח:] במ"ש התום' שם בר"ה טפני מה אמרו שבר וז"ל איסור שבר לא מצינו לא במשנה ולא בבריית**א** ושמא ביטי האמוראים אסרוה עכ"ל ויותר מזה קשה ראומר שם שגזרו על שבר משום חתנות ראיתא שם ר"פ מפקין ליה לבבא רחנותא ושתי רב אחא מייתי ליה לביתיה ותרווייהו מעיקם חתנות ורב אחא עביר הרחקה יתירתא עכ"ל וקשה הא גם גזרת פת ושלקות הוה משום חתנות כמבואר שם [ל"ה:] בגמ' וברש"י ותום' וביון רבולהו משום חתנות מ"ש שחלוקים בריניהם דפת ושלקות האיסור הוא בכל מקום ושבר אין האיסור אלא בששותין בבית העובר כוכבים וע"ק ביון רחכמי המשנה לא נזרו על שבר משום חתנות הרי רהוה ברירא להו רלא שייך בשבר משום חתנות ואיך חשו האמוראים יותר מהם אמנם רש"י ז"ל ברקדוק לשונו השהור תיקן הכל וזהו גם רעת הרמב"ם ז"ל כמו שיהבאר בס"ר :

ה והנה בפת שהזכירו בגמ' משום חתנות לא ביאר מאומה מפני שא"צ ביאור וכבר ביארו זה חו"ל בעצמו בפ"ק רשבת בגזירה רי"ח רבר ראומר שם גזרו על פיתן משום שמנן ושמנן משום יינן ויינן משום בנותיהן ע"ש ובכאן בשבר שאמרה הגמ' משום חתנות פירש"י שלא ירגיל לעשות משתאות אצל עובדי כוכבים ויתן עיניו בבתו עכ"ל ולמה הארין בכאן אמנם עיקר הענין כן הוא רבל בוונת רבותינו הקרושים הוא להרחיק מבנותיהן רהיינו חתנות ורבר זה בא ע"י מסיבות ביחר אך בלא אבילה ושתיה אינו כלום כראמרינן ריש חולין רהסתה הוי באכילה ושתיה ע"ש ולכן הוברחו לאסור פיתן ובישולם לחלוטין רא"כ יעשה העובר כוכבים מאכלים בשרים אצלו ויאכלו יחר בחבורה ובהרבה חברים וע"י זה יבואו לירי חיתון וגם הוכרחו לאסור יין לחלוטין משום ריין ישמח לבב אנוש והנותן בכום עינו בל העולם רומה עליו כמישור ואף אם היו אוסרין האבילה יש בח גם בשהיה לברה להמשיך לבבות בראמרינן בחולין שם רק מלבים אין ררבן לשהות בלא אבילה אבל סתם כני ארם ררבן לשהות גם בלא אבילה ע"ש לפיבך הוברחו לאסור היין לגמרי וביון ראין כאן אבילה ושתיה מטילא ראין באן מסיבה וברפירש"י שלא ירגיל לעשות משתאות וכו' ונמצא רבל עצם טעמי הגזרות הוא מפני המסיבות והמשתאות ביחר :

ו ומפני שבא"י היה עיקר השתייה יין כראיתא בשבת [ע"ח:] וכמ"ש התום' שם [מ"ז ד"ה בגלילא] וז"ל שהיה להם רוב יין והיו שותין הכל יין וכו' עכ"ל ולהיפך שבר לא היה מצוי להם רשבר של שעורים היה נקרא אצלם שבר המדי כמבואר רפ"ג רפסחים ובא"י לא היה מצוי וגם שבר תמרים לא היה מצוי להם והיו ממאסין את השבר ולא התירו לקדש ולהבריל עליו כמבואר בפסחים [ק"ו:] דרבי ור' חייא לא התירו לרב ע"ש ולא חשו לגזור על השבר אבל בבבל היה ריבוי תמרים

תמרים והיו נתון הרבה עושי שכר בסבואר בש"ס דאמרינן עולא איקלע לבבל קריבו ליה טירינא דתמרי א"ל כמה וכו' [פסחים פ"ח] וכשם התירו להבדיל עליו משום דהוה חמר מדינה כסבואר שם בפסחים [וכזה פ"ם מס לחיתא סס לר"ס מסכת נרך להוה קדים מסיכרא וקסה וסס רבי נס התיר לו מנס זהו מפירוש לכנס] ולכן האמוראים הזכרתו לנזור נם בשכר אך לא נזרו בפשש בעל יין מפני שאין בו מגולת היין לשמח לבב אנוש ויין טובא מינרר נריר משא"כ בשכר ועוד כיון שחכמי המשנה לא נזרו בכל כוה לא רצו להשוות נזירתם לנזירת הקרמונים ורק נזרו בעד עיקר השעם שלא יהיו מסיבות בביתם ולשתות יחד אסרו את השכר לשתותו בביתם אבל חוץ לבית תתירו ולא חששו שמא יבואו הם לבית ישראל לשתות ביחד דמסתמא בבית ישראל הוה רוב המסיבה ישראל ולא ינררו רבים אחרי מעטים משא"כ בביתם המה חרוב ברוב פעמים ולכן דקדק רש"י לפרש זה רק בשכר ולא בשארי רבריס:

ז ולפ"ז דברי הרמב"ם ברורין בטעמן דלפי שהיה צריך לבאר כל נזרות אלו ואינן דומות ול"ז לפיכך הקדים השעם דמפני שעיקר השעם הוא כדי להתרחק שלא יבא לידי חתנות וחתנות בא ע"י מסיבה ביחד נם ע"י שתייה לברה וכדפירש"י ולכן פיתן ובישוליהן אסרו לנמרי ושכר נזרו בביתן והשעם דמפני שעיקר האיסור הוא שלא לשתות עמהם במסיבה יחד היה די האיסור לשכר כשאמרו לשהותו בביתם רוקא וזהו שסיים אבל אם הביא השכר לביתו מותר שעיקר הנזרה שמא יסעוד אצלו ע"ל כלומר שלא יאכלו ולא ישתו יחד במסיבה אחה:

ח ואין לשאול אכתי מה טועיל הא יש לחוש שהם יבקשו הישראל שיעשה אצלו המאכלים ויביא ייגו עמו לביתם ויסובו יחד אך והו סובן דוה גורם התרחקות כשהישראל נשמר ממאכלם אף שעשו בכשרות וכראיתא בריש חולין לענין יהושפט ואחאב דלא הוה מפליג נפשיה מיניה ע"ש ורבר זה א"א להיות רק בעת שעושה משתה נשואין לבנו או לבתו ורצונו שגם ישראל ישמחו עמו מוברח הוא לעשות כן ולבן באמת בכה"נ אסרום וזהו הרין שכיאר בפ"ם מכוכבים כם"ש:

ט והרשב"א ז"ל כתב בהורת הבית [בית ס' שער ו'] דשכר לא היה מגזירת חכמים אלא מנהג קרושים שנהגו בו להרחיק א"ע ממסיבתן ולפיכך לא החמירו בו רק בבתיהן ע"ש אבל מכל הפוסקים משמע דחכמי הגמ' נזרו בשכר וכן משמע מהטור והרא"ש ורוב הפוסקים ונראה להריא דהרשב"א הוכרח לזה דאל"כ למה יש הפרש בין שכר לכל האיסורים ולפי ס"ש א"ש בפשיטות ולרינא אין נ"מ בזה [ופע"ז פק"כ פעמים לחמריס]:

י והנה הטור והש"ע כתבו נ"כ בלשון הרמב"ם וז"ל בל שכר בל כותים אחד שכר של תמרים או של תאנים או של שעורים או של תבואה או של רבש אסור משום חתנות ואינו אסור אלא במקום מכירתו אבל אם הביא השכר לביתו ושותהו שם מותר וכו' ולא אסרו אלא כשקובע עצמו לשתות כרך שאדם קובע בשתיה אבל אם נכנס בבית הבותי ושתה הרך עראי באקראי מותר ובן מי שלן בבית הבותי חשוב כביתו ומותר לשלוח בעיר לקנות שכר מהבותי עכ"ל והכל הוא מפני הטעם שלא היתה הנזירה רק מטעם שתיות של מסיבה כמו שבארנו:

יא ורבינו הרמ"א כתב בסעיף א' ריש מתירין בשכר של הבואה ומשקה של רבש וכן נהנין להקל במדינות אלו עכ"ל דבאמת לדיעה ראשונה יש עכ"פ איזה איסור בכל המיני משקים לשתות בכנופיא ולא נשמע מעולם שנוהרים בזה ולזה יש מהקרמונים שאסרו דרק בשכר תמרים היתה הנזרה ולא בשכר של הבואת ולא במשקה של רבש הנקרא מייא"ר ולכן נם אצלנו שמשקה י"ש היא עיקר המשקה מ"ם אין שום והירות בה וטעמו של רבר כתב המרדכי בשם ראבי"ה בשם ר"ת רבשכר שלנו אין כל כך קירוב רעת ע"ש רשכר תמרים היא משקה חשובה ולא כן שכר שלנו ולפ"ז ק"ו ליי"ש שהיא משקה פשומה מאד וכן מי רבש אין בזה קירוב רעת כל כך וכשנצרף לזה סברת הרשב"א שהבאנו בסעיף ט' שנם על שכר תמרים לא היתה מעולם נזירה חכמים ע"ש וראי דאין שום חשש בכל המשקין וולת יין והנם שיש משקים יקרות מאד כמו רא"ם ופארמע"ר וקאניא"ק רבאלו וראי יש קירוב רעת ס"ם הם משקים שאינם מצויים מפני תיוקר והוה כיין תפוחים ויין רמונים שלא נזרו עליהם מפני יוקר מציאותם כמ"ש הרמב"ם והטור והש"ע סעיף נ' ולכן בכל אלו לא שייך להבשל בססיבות שלהם אלו מפני פחיתותן ואלו מפני ריחוק מציאותם:

יב ודע רשכר אף שמבשלים אותו וכן שארי משקים שמבשלים אין בהם משום איסור שלקות דהשכר כמל לגבי המים וכבר בתבנו וה בסי' קי"נ ובתבו חטור והש"ע סעיף ב' מקום שישראל נוהגין קולא ביין של עובדי בוכבים אף השכר אסור עכ"ל ומקורו מהרשב"א שם ודייק לה מעובדא דאיתא בגמ' [נ"ם:] מאמורא אחר דאיקלע לעיר שהישראלים לא הקפידו על מנע כותים ולא רצה לשתות מהישראל לא יין ולא שכר כדי שלא ישתה יין אבל אין דין זה נוגע לענין לשהות משכר של כותים [כ"מ] אמנם הטור והש"ע מפרשים רבוונתו שלא לשהות שם שכר כלל אבל אף לפ"ז הא הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו זה לנמרי ונם הרשב"א בעצמו בהב דאולי אין זה רק לבעל נפש ולא לבל אדם [ענ"י] וא"כ איך סתמו לאיסור וגם י"א דזהו רק במקום שמקילין אבל במקום שבעוה"ר בשאט בנפש נעשה להם בהיתר טוהר לשתות שם שכר [נ"ח נסס רס"ל וכ"כ נדריסה] ובפרט לפי פסק רבינו הרמ"א לעיל דעל שכר שלנו לא נזרו כלל וראי דלא שייך דין זת

[עמ"ו סק"ג שלחם לבני הב"ח ולענ"ד לבני הב"ח כרוריס וכ"כ הפרישה נמס הכ"י] :

יג כל אלו המשקין שנתבארו ההיתר הוא רק אם אין חשש בהם מתערובת יין כמו שכר ומי דבש וכיוצא באלו אבל מיני משקין שיש לחוש בהם לתערובת יין כמו יין תפוחים ורמונים וכיוצא באלו אם באותו מקום היין יותר בזול או אפילו אינו בזול אלא שהמשקה משביח ע"י היין [ס"ך סק"ו] אם רק יש חשש זה אסור לקנותו מהבותי עד שידע שאין שם תערובת יין ואפילו יש בהם תערובת יין אלא שיודע שהיין בטל בששים ג"כ מותר וי"א דא"צ ששים ודי באחד מששה כמ"ש בסי' קל"ד דיין במים בטל בששה וה"ה שאר משקים [ט"ו סק"ל] ודיעה ראשונה סוברת דרק במים בטל בששה אבל בשאר משקים צריך ס' [מג"א סי' ר"ל סקמ"ו] :

יד חשש תערובת יין אינו אלא בחנוני שמוכרו בחנות אבל אם רואה שמוציאים מהחבית מותר וכ"א חיישינן שמא עירב בו יין שאם היה מערב יין בחבית היה מתקלקל אבל בחנות דהוא לזמן מועט שמוברו ביום או יומים לא חשש שיתקלקל והדבר פשוט שאם טבע משקה זו שלא תתקלקל ע"י היין יש איסור אפילו בחבית וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ד' דאע"פ שרגילים למשוח הכלים והיורות בשומן חזיר אין לחוש דהוה נט"ל וגם בטל בס' גם אין לחוש אם נתנו משקין אלו בכלים של יין וע' לקמן סי' קל"ד במקום שנהגו לתת רם או שאר איסור לתוך המלח או לתוך הדיו אם מותר או אסור עכ"ל ושם נתבאר דמותר דהוי נט"ל ומעשה במקום אחד שהוגד להמורה שהפולין לחים שהמוכרים שם מושחים אותם בבורית ואסר לקנותם אך מעיקר הדין אין חשש כזה דהוי נט"ל ועוד דמי יודע אם אמת הדבר ועוד דאף אם עושין כן אינו אלא פורתא בעלמא כדי לצחצחו ולהעביר הלכלוך וכן כל ביוצא בזה [פ"ת נמס יענ"ן] :

טו כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ה' יין רמונים שמוכרים לרפואה מותר ללקחו מהתגר אפילו שלא מן החבית אע"פ שדמיו יקרים מן היין משום דבינן דאית ביה קפידא לא מרע נפשיה וכן כל דבר שקונין מן האומן דלא מרע נפשיה עכ"ל אמנם דבר זה תלוי לפי העת דהנה יש שידוע באומנים שעושים תערובות ולא קפדי וכן יש במחוזקי מרתפים של יין יש דלא מרע נפשיה ואינו עושה שום תערובות ויש שעושה ועל הקונה לדעת אם יש איזה חשש איסור בהתערובות וא"א לפרוט הכל בבתב :

טז עוד כתבו שצריך ליזהר ולבדוק ולחקור בשכר ובמשקה של דבש שעושים הבותים עבשיו אם נותנים בהם שמרי יין ואם דרכן לתת בו שמרים אסור לקנות מהם אם אין במשקה ס' מן השמרים והוא דלא עבידא למעמא דלטעמא אפילו באלף לא בטיל עכ"ל ובבר נתבאר בי"א דא"צ ששים אלא ששה ועכשיו לא שמענו כלל שיהא איזה חשש תערובות בשכר ובמי דבש ולבן עכשיו א"צ לחקור אם לא במקום שידוע שיש חשש תערובות אבל בסתמא לא חיישינן :

יז שמן של עובדי כוכבים מותר ושני חכמים במשנה [ל"הנ] דרבי ובית רבנו התירו את השמן ואיתא בירושלמי פ"ק דשבת על אדם גדול שלא רצה לאכול שמן ושלח לו שמואל אכול ואם לאו אני כותב עליך וקן מטרא וכ"כ הרמב"ם בפי"ו דין ב"ב וז"ל שמן של עכו"ם מותר ומי שאוסרו ה"ז עוטר בחטא גדול מפני שממרה ע"פ ב"ד שהתירוהו ואפילו נתבשל השמן ה"ן מותר ואינו נאסר לא משום בישוליהן לפי שנאכל במות שהוא חי ולא מפני גיעוליהן מפני שהבשר פונם את השמן ומסריחו וכן דבש שלהם שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה מותר מטעם זה עכ"ל והנה זה שבתב דהפגם הוא מפני שהבשר פונם את השמן הולך לשיטתו דלא ס"ל סתם כלים אינם בני יומן כמו שבארנו בסי' קי"ב סעי' ב' דדעתו בן הוא ולבן הוכרח לפרש מה דאמרו בגמ' נט"ל הוא מפני שהבשר פונם בשמן אבל בל הפוסקים דס"ל סתם כלים אינם בני יומן הטעם פשוט דלכן הוא נט"ל ולכן אפילו אם ירוע שאין הבשר פונם בשמן וברבש ס"מ מותר מטעם דהכלים אינם בני יומן ולשון הטור והש"ע סעיף ו' כן הוא השמן והדבש שלהם מותרים ואין נאסרים לא משום בישוליהן ולא משום גיעוליהן וה"ה למים חמים שלהם עכ"ל והטעם כמ"ש [עמ"ך סקי"ח] וטעם מים חמין פשוט הוא לפי שנאבל במות שהוא חי ולפלישת כלים ג"כ אין חשש ממעם שנתבאר ואיני יודע מה ענין של מים חמים בסי' וה :

יח והנה וה ערך כ"ה שנים שיצא קול רעש על השמן זית המובא מחוץ למדינתנו שיש בו תערובת שומן חזיר והקול הולך וחזק ונמנענו או מלאוכלו זמן רב אף כי גם בזמן רבינו הרמ"א היה בזה כמבואר בתשובותיו סי' נ"ד שיצא או קול שמושחין החבית משיחה עבה בשומן חזיר עד שאין בהשמן ששים לבטלו ואחד מהגדולים בקש אותו שיחדל מלאכלו וז"ל שם [סי' נ"ג] מ"ם פה קדוש כמו מר יחיק א"ע מזה ע"ש והוא השיב לו דלהחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין דהמרדכי כתב [בפ' ח"מ] דשומן חזיר נט"ל בשכר וכ"ש בשמן ובנמ' [ל"ח:] אמרו על שמן מבושל דמותר דאי משום איערובי מיסרי סרי אלמא דכל תערובת פונם את השמן ע"ש [הגס מרמ"י סי' על יין פ"ם מ"ב ודמי דהכל בכלל דמל"כ נימום לה ודו"ק] ועוד האריך בראיות וביטל דברי המערערים מכל וכל ום"ם לקול המולה גדולה לא אבלנו ער אשר במשך העת שיצא הקול גם בין האומות ואז גדולי חכמי הרפואה והרוקחים הגדולים בחנו כל מיני שמן זית המובאים מחוץ למדינה ע"פ פירוד היסורות בפי חכמת הכימי"א והודיעו בי לא נמצא בו שום רבר מאיות

מאיזה בעלי חיים ורק יש באיזה שמנים תערובות מזרעונים ואז נפסק הקול והתחלנו לאכלו וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין כדברי רבינו הרמ"א והוא נגד רברי חז"ל שאמרו שאין בזה תערובות איסור :

יט איתא בגמ' [מ"ו] החגבין והקפרסין והקפלוטות הבאין מן האוצר ומן ההפהק ומן הספינה מותרין הנמכרין בקטלווא לפני חנוני אסורים מפני שמזלף יין עליהם וכל אלו הם פירות בכושים שיש חשש תערובות יין אך בשנמכרין מהאוצר לא חששו לזה שלא יעשה כן מפני שיתקלקלו הפירות ע"י היין אבל הנמכרין בקטלווא כלומר בשוק אצל החנוני שנמכר בזמן קצר חששו לזה וכן זהים שלהם הכבושים מותרים אפילו רכים הרבה עד שנרעינתן נשמטת ולא חיישינן שמא זילף עליהם יין ובלבר שלא יהו החנוין בכבין שלהם דמאחר שהם חריפים כלעו מן המכין והחריפות שלהם הוא לאחר הכבישה ולא קודם אבל אם נכבשו בכלים שלהם מותרים דמאחר שיש עמהם מים בטל חריפתן וכן כל כיוצא בזה וי"א דווקא רוב מים [ס"ך סק"נ] ולפי מה שכתבנו בס"כ ס"ט לענין ציר דאפילו מעט מים מכטל החריפות י"ל נם בכאן כן ועמ"ש בסי' צ"ו סעיף ב' ונם באיסור מחתיכת המכין לפי מה שנהכאר שם סעיף י"ח אם הם ריבוי זהים אין חשש בזה רכבר נהכטל וכמ"ש שם לענין מי לימונ"ש [ולזה כוון הרמ"א כאן סעיף ה מ"ם נעיין נסי' נ"ו ועם"ך סקי"ב ולפמ"ש שם סימן כן ע"ם סימב ולו"ק] :

כ הענבים שלהם אפילו הן לחות הרבה עד שמנמפות מותרית ואין חוששין שמא זילף עליהם יין מפני שאין דרכן בכך וכן כל מיני כבושים שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ יין מותר לקנות מהם ולכן אנו קונין מהם אונערקעם כבושים ובוריקעם כבושים אבל קרויט אסור מפני שירק זה מוחזק בהולעים וכן כל כיוצא בזה אבל מיני כבושים שדרכן לתת לתוכן יין או חומץ יין אסור לקנות מהם וה"מ לאסור באכילה אבל בהנאה מותר דמשום חששא בעלמא אין לאסור בהנאה ולכן אם ידוע שהבל נותנים יין אסורים אפילו בהנאה לפי דינא דגמ' וכוכרו כולו חוץ מדמי י"נ שבו ולפי מה שיהכאר בסי' קכ"נ דסתם יינם במקום הפסד מותר בהנאה א"צ לזה ומוכרו סהם :

כא וכתב רבינו הרמ"א בסעיף י' ואם ידוע שסוחר אחר הוא בעיר שאינו מערב כו יין אע"פ ששארי סוחרים דרכן לערב בו יין מיהר ליקח מכולן כל זמן שלא ידוע כן בוודאי שעירבו בו דחלינן לקולא שמא לא ערבו בו וכן כל כיוצא בזה באיסורי דרבנן ואם ירוע שמקצת ודאי נותנין בו יין ומקצה בוודאי אין נותנין בו יין אולינן בתר רובא דכל דפריש מרובא פריש אבל אסור לקנות מהם בבתיהם דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי עכ"ל :

כב ביאור דבריו בגון שידוע שסוחר אחד ודאי אינו מערב בו יין ושארי הסוחרים יש בהם ספק אם מערבין ואין אנו יודעים מי הוא הסוחר שאינו מערב יכול ליכנס בבתיהם ולקנות דעל כל אחד תולין לומר שזה הוא שאינו מערב אבל אם ידוע מי הוא שאינו מערב אינו מועיל למוחרים אחרים [כ"מ מס"ך סק"מ ומפר"מ סקכ"ה] ויש מי שפירש דאפילו אם ידוע מי הוא שאינו מערב מ"מ סותר לקנות מכולן מפני שנם אצלם אינו אלא ספק שמא מערבים [ע"י סקי"נ] ורבריס תמוהים הם רבריו שזה ידוע מי הוא באיזה אופן יועיל לאחרים ולכן העיקר כפי' ראשון ואם יש אחד שידוע שוודאי מערב אפילו יש אחר שידוע שוודאי אינו מערב והשאר הוה ספק אפילו שניהם אינם ידועים מי הם אסור לקנות מכולם בבתיהם לבר ממי שידוע ודאי שאינו מערב [ע"ם נמ"ו ולו"ק] :

כג ואח"כ אומר אם מקצתן וראי נותנין ומקצתן ודאי אין נותנין ליכנס בבתיהם אמור בכולן אף אם רובן אין נותנין דבבתיהם הם קבועין וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכן אפילו נוטלין מבתיהן לחנויותיהן הוה החנות קבוע אבל כשמוכרין בשוק שאין להם מקום קבוע בשוק הוה כפירש ממקום הקביעות והולכין אחר הרוב דדין קבוע הוה בין באיסור דאורייתא ובין באיסור דרבנן אבל בסי' ק"י סעיף י' בארנו דקבוע אינו ברבנן כיון דדוי כמחצה ע"ם הולכין להקל וצ"ע [וכ"מ מתוס' פסחים ס' ד"ה היינו] :

כד אמרו חז"ל דאין לוקחין מהם קורט של חלתית וזהו מין פרי שקורין לזר"א או לאזערקרוי"ם ויש בה חריפות הרבה ואסור מפני שחותכין אותה כסביניהם ואע"ג דסהמן אינן בני יומן מ"ם אגב חורפא דחלתית ממתקת אותו ומשויא ליה לשבח [נ"מ:] וכבר נתבאר בסי' צ"ו דברבר חריף לא מהני שאינו בן יומא אבל העלה של החלתית מותר דבהעלים ליכא חריפות וה"ה בכל רבר חריף אין בהעלים חריפות וכמ"ש שם סעיף י"ז וכמה אומר הרבר חריף ע"ש סעיף ה' :

כה וכן אמרו ליקח מהם מין רג קטן שקורין חיל"ק שהיא בעצם רג מהזר שמשרת הקשקשים בעת שעולה מן הכים אך מפני שמתערבים בה מיני רגים קטנים ממאים וא"א להפרירן זה מזה אבל רגים קטנים שהקשקשת עליהם מותר ליקח אף שיש ביניהם ממאים שהרי יכול להפרירן ע"י סימני קשקשים [ס"ך סקפ"ז] וכן אמרו ליקח מהם טרית מרופה וזהו מין רגים קטנים מלוחים שנטרפו ונשתברו הרגים ואין ניכרים כלל הלכך חיישינן לממאים אבל טרית שאינה מרופה שהם שלימים כותר לקנות מהם ודווקא בשראש ושדרה שלו ניכר כמו שנהכאר בסי' פ"ג וכן ציר של דגים שהורים מותר לקנות מהם כששוטטה בהציר רג שקודין כלכי"ת ויש בזה דיגים הרבה והבל כארנו שם מן סעיף ל"נ עד סעיף ל"ח ע"ש :

כו מוריי"ם והוא שומן של דגים טהורים במקום שדרכן

לתת

להת לתוכן יין אסור באבילה ואם היה היין יקר מהמוריים באותו מקום מותר ליחום על דמי היין ולא יתן לתוכן ובמקום שאין דרכן להת לתוכן יין מותר לקנותו מהם ובן להפקידו אצלם ולשכרו על ידם וזהו יהבאר בסי' ק"ח בס"ר דשם הם דיני נאמנות באיסורים בשליחות ופקרונות והנה בזמנינו ובמדינתינו אין ידוע כלל שומן של דגים טהורים :

כג וי"ל הטור המוריי"ם שלהם אסור וכו' מפני שמערבין בו יין לפיכך אין איסור אלא במקום שהיין בזול יותר ממנו אבל במקום שהיין ביוקר מדמי המוריים מותר ואם הביאו ממקום שהוא ביוקר למקום שהוא בזול מותר ולא חיישינן שהלך במקומות שהיין בזול בד"א בשעם ראשונה ושניה שנתנו עליו מים שערדין הוא שמן ואפשר לתקן בלא יין אבל משעם שניה ואילך כבר בחוש וא"א לתקן בלא יין בר"א באומן שהוא יכול לתקנו פעם ראשונה ושניה בלא יין אבל מי שאינו אומן אפילו בפעם ראשונה אינו יודע לתקנו בלא יין ואסור אפילו אם היין ביוקר ממנו עכ"ל הטור וזה שכתב דלא חיישינן שהלך במקומות שהיין בזול כלומר כשאינו ירוע לנו שיש בדרך הילוכו מקום שהיין בזול אבל אם ירוע לנו שיש בדרך הילוכו מקום שהיין בזול ודאי חיישינן [ל"מ ולישנא] אא"כ שאין ביכולה להגיע לאותו מקום מפני עקולי ופשורי [גמ' ל"ה:] והנה הרמב"ם והש"ע השמיטו כל דינים אלו ומעמם פשוט דהני תלוי לפי הראות אם יש חשש תערובות יין אסור הן מצד שהיין בזול יותר הן מצד שהיין מתקן אותו הרבה וזהו לאו דווקא במוריים וכמ"ש הרמב"ם בפי"ו דין כ"ו ול"ל המוריים וכו' וכזה מורין בכל דבר שחוששין לו שמא עדבו בו דבר איסור שאין אדם מערב דבר היוקר בזול שהרי מפסיד אבל מערב דבר הזול ביוקר כדי להשתכר עכ"ל ומסיקא מובן דאם בהכרח לו כדי שתהיה סחורה טובה צריך לחוש :

כד והרשב"א ז"ל כתב שעכשיו נהגו ליקח מוריים בכל מקום מכל אדם לפי שלא נהגו עכשיו ליתן לתוכו מים כלל וכן מפקידין אותו ביר כותי ושולחין על ידו מפני שאינו נותן אל דעתו כלל לסלק המוריים וליתן היין יפה למוריים ואם בא לסלק ולהחליף יתן מים ולא יין עכ"ל [הגה נב"י] עוד כתב בתשו' שהוא ז"ל היה נזהר מכרכום שקורין זפרי"ן מפני שבכל הארץ ההיא היו מזלפין עליו יין הרבה וגם עושין מבשר השוורים חוטים דקים כחוטי הכרכום ומערבין אותה בתוכה עכ"ל אמנם האריכו גדולי אחרונים דעכשיו נוהגין היהר בהכרכום ואין שום חשש ברכר אפילו לכתחלה שהכרכום שלנו רואים בחוש שהוא כולו ברכום והוא דבר יקר והולך מסרחקים ואומנים נדולים עושים אותו ואומן לא מרע אומנתיה [ס"ך סקכ"ו ופר"ח] :

סימן קטו דיני חלב ונבילה וחמאה . ובו כ"ח סעיפים :

א שנו חכמים במשנה [ל"ה:] חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו אסור באבילה ואמרו בגמ' המעם דחיישינן שמא עירב בו חלב טמא ואע"נ דחלב טמא אינו דומה כמראיתו לחלב טהור דשהור לכן וטמא ירוק מ"ם חיישינן שמא עירב מקצת ואינו ניכר במראה מיהו אין בהטהור ששים נגד הטמא וכיון דחלב טמא הוא אימור דאורייתא חששו לזה ואף שיש לזה בחינה להעמיד מקצת ממנו וחלב טמא אינו מעמיד אך אמרו בגמ' שאין זה ראיה דהא גם בטהור יש נסיובי דחלבא שאינו עומד וכשנעמיד החלב וישאר הנסיובי שאינו עומד אולי יש שם החלב טמא ואיך נאכל החלב הנשאר ואף נם המקצת שהועמד ועשינו מזה נבינה נ"כ יש חשש דלא ימלט ככל הנומות שבחנבינה שלא יהא בה מעם נסיובי ואולי זהו הטמא :

ב וכהב הטור שאין חילוק כין שחלבו לצרכו או לצורך ישראל עכ"ל וכוונתו משום שיש רוצים לחלק דדווקא בחלבו לצורך ישראל יש לחוש שעירב חלב טמא כדי להשתכר מפני שטהור ביוקר נגד הטמא אבל בחלבו לצורך עצמו לא חיישינן שמא יערב בו חלב טמא משום דחלב טמא גרוע הרבה מן הטהור ועוד שאינו יכול להעמיד ולזה אומר הטור שאין חילוק בזה דלעולם יש חשש בזה דמי מעיד לנו שהטמא גרוע יותר ואולי אינו צריך להעמידו ואולי הטמא מבריא יותר ולכן אסור בכל נווני [ענ"י וכ"ח ולו"ם] :

ג וכתבו הטור והש"ע סעיף א' היה חולב בביתו וישראל יושב מבחוץ אם יודע שאין לו דבר טמא בערדו מותר אפילו אין הישראל יכול לראותו כשעה שהוא חולב היה לו דבר טמא בעדרו והישראל יושב מבחוץ והוא חולב לצורך הישראל אפילו אינו יכול לראותו כשהוא יושב אם יכול לראותו כשהוא עומד מותר שירא שמא יעמוד ויראהו והוא שיודע שחלב טמא אסור לישראל עכ"ל דאל"כ אינו שייך לומר דמהיירא ולכן בתבו דווקא בחולב לצורך ישראל דאלו חלכו לצורך עצמו אסור עד שיראה מתחלה ועד סוף בהחליבה רבוה לא שייד נ"כ שמתיירא וכיון שיש בהעדר דבר טמא הרי יש חשש על כל רנע ורגע שמא יחלוב מעם מהטמאה :

ד ואין לשאול דבאין דבר טמא בעדרו למה לנו שיהא הישראל יושב מבחוץ והרי אין שום חשש בזה אמנם בהבו הראשונים דכל שהישראל לא ראה החליבה כלל והיינו שגם מכחוץ לא ישב אסרו חז"ל בכל נווני דסתמא תנן במשנה חלב שחלבו עובדי כוכבים ואין ישראל

ישראל רואהו אסור כן כתוב כמרדכי ובפמ"ק וז"ל השערים [ס' פ"ב] חלב שחלבו ואין ישראל רואהו אפילו אין בהמה טמאה בריר אסור דלא ליפוק חורבא מיניה ופורץ גדר ישכנו נחש כך בתב רש"י עכ"ל וכ"ב באו"ה [ס' מ"ה] וזהו רעת המור ורבותינו בעלי הש"ע וגרולי האחרונים הש"ך והמ"ז והב"ח והדרישה ורק הקילו בהשמירה דחיינו שרי בישיבה מבחוץ כמו שנהבאר וכן די ביוצא ונכנם ולא מיבעיא ביוצא ונכנם למקום החליבה ממש אלא אפילו בישיבתו מבחוץ הוא יוצא ונכנם ויושב לו מבחוץ [ש"ך סק"ל] ורי בזה:

ה והנה עכ"פ נתבריר דלפי דעת כל רבותינו שהבאנו אפילו במקומות דלא שביח בלל רבר טמא בעיר באופן שאין חשש לתערובת חלב טמא ס"ם אסור בשהישראל לא עמר עכ"פ מבחוץ בשעה החליבה או שיהא יוצא ונכנם ורי אפילו בקטן וקטנה ויהבאר עור כזה מיהו עכ"פ האיסור הוא בכל אופן ודלא כאחר מגרולי האחרונים שהאריך בזה להקל לשתות חלב שלהם במקום שאין שם רבר טמא או שהוא רחוק המציאות שיחלובו את הטמא או שחלב טמא ביזקר והביא ראיה מאיזה גרולים שהקילו בכה"נ ומסיבה זו יש הרבה מהפרצים באיסור זה כרורנו בעוה"ר כאשר ראינו ושמענו ותולים א"ע באיזה ה"ח שעשה כן ולא ירעו ולא יבינו שחמורים רברי מופרים מר"ת והה"ח שעשה כן עונו ישא ובין שנפסק לאיסור בטור וש"ע ובל גדולי אחרונים מי יוכל להעיז פניו ולטלא האות נפשו ושומר נפשו ירחק א"ע מזה:

ו וליהר שאת אברר לך איך שכל רברי רבותינו הקרושים הם בנחלי אש מה שהתוורה לפני כלב נשבר בהיותי יושב על כמא הזראה בעיר פלונית שאחר מהבע"ב החשובים רשם היה נוהג היתר ברבר בהיותו חוץ לביתו בעיר הנרולה כמרינה וישב תריר בשם לעסקיו והוא ועוד אורחים בשהותם חמים בבוקר בבוקר היו קונים חלב שמן שקורין מאנ"ם אצל חנוני אינו יהורי שבננר אבסניא שלהם ופעם אחת ההזילו לחקור ביניהם מאין לוקח החנוני הקמן הזה כל כך חלב שמן והלך הוא לחנוני ושאלו וא"ל החנוני אני קונה באימליז של בשר הרבה מוח של הבהמות וממחה אותם עם הרבה חלב ומכשלם ביחר וזה הוא השמנוניה או נפלו כולם על פניהם על חשאם הנרול שאבלו טרפות ובשר בחלב והבעה"ב ההודה לפני וצעק בקול כמה נדולים רברי חכמים ובאמת כך מקובלני שכל גזירת חכמים לבר מעמם הנגלה יש עור הרבה מעמים כמוסים שלא נילו אותם והשומע ישא ברכה מאה ר' וישולם נמולו כזה ובכא [וביחוד מאחר שמעתי שמגמעריק"ם יש רגים מהשומות שמותים חלב מזיר מפני שמנוניים עם הרבה] :

ז וכתב רבינו הרם"א וז"ל ולכתחלה צריך להיזה הישראל בתחלת החליבה ויראה בכלי שלא יהיה בכלי שהולבין בו רבר טמא ונהגו להחמיר שלא יחלוב בכלי שרבכו של בותי לחלוב בו שמא נשארו בו צחצוחי חלב שלהם מיהו בריעבר אין לחוש לבל זה עכ"ל ביאור רבריו רבאין רבר טמא בעררו הקילו שמותר בשהישראל יושב מבחוץ אכל לכתחלה צריך להיות הישראל בתחלת החליבה ולראות בהבלי שאין בזה חלב טמא רבינו שאסרו מפני חשש זה מטילא יש לחשוש גם בהבלי וזהו סרינא אבל נהגו להחמיר גם בזה שיף הישראל לא יחלוב בהבלי המיוחר להם לחליבה אף שרואה שאין כה כלום מפני חשש צחצוח חלב טמא אף שזהו משהו בעלמא ולבן צריך להריחה במים היטב ומרינא אין חשש בזה ראף אם יש צחצוחי חלב יתבטל בששים מיהו בריעבר אין לחוש לבל זה ולא מיבעיא בטה שנהגו אלא אפילו אם גם הישראל לא היה בתחלת החליבה ולא ראה בהבלי אלא שישב לו מבחוץ מותר כיון שאין רבר טמא בעררו אבל בשיש רבר טמא בעררו אינו מועיל בלום רק בשראה מתחלת החליבה ועד סופה [ע"ז סק"ל וס"ך סק"ח] ונם בהיתר זה מפקפקים האחרונים וס"ל דאף כאין רבר טמא בעררו צריך לראות תחלת החליבה [סס] וירא לי אפילו לדבריהם אם הדבר קשה לעמור בתחלת החליבה כמו שראיתי שיש מקפירים על זה מפני עין הרע יכולים גם לכתחלה לסמוך על ישיבת הישראל מבחוץ בין שאין רבר טמא בעררו דוהו עריף יותר מריעבר בין שא"א בענין אחר ומעיקר הרין אין שום חשש בזה:

ח עור בהב ושפחות שחולבות הבהמות בבית ישראל או בריר שלהם בל מקום שאין ביה בותי מפסיק ואין לחוש לרבר טמא מותר אפילו לכתחלה להניח אותן לחלוב אע"פ שאין שם ישראל רמאחר שהוא בבית ישראל או בשכונתן אין לחוש לרבר טמא אבל אם בית בותי מפסיק צריך להיות ישראל שם כאלו חולבות בבית בותי ואפילו ישראל קטן או קטנה מועילים דהעובר בוכבים מירתת לפניהם עכ"ל ביאור הרברים אע"ג שנתבאר רגם בליבא רבר טמא בעררו אסור בלא ראית הישראל זהו בחלב שחלבו מבהמות שלהם אבל בחלב שחלבו מבהמות שלנו בבית הישראל או בהרפת שבחצר הישראל לא נזרו על זה בשאין חשש מחלב טמא והיינו בשאין בית בותי מפסיק ביניהם ויראה לי דה"ה אפילו בית בותי מפסיק ביניהם אם יורע שאין שם רבר טמא הראוי לחליבה נ"ב מותר רזיל בהר טעמא ועוד נ"ל רלאו דווקא כשהבהמה היא לחלוטין של הישראל אלא אפילו הישראל שכרה לחליבה כררך ששוכרין פאקטין לחליבה מקרי בהמה של הישראל ביון שהחלב הוא שלו וכן להיפך בשהבותי שבר מישראל בהמה לחליבו: מקרי בהמה של בותי ועוד כתב רבענין השמירה אפילו בבהמה שלהם א"צ ישראל נדול אלא אפילו קטן או קטנה אך שיהיו לא פחות מס' שנים דאז הם קצת בני רעת ומירתת הבותי אבל בפחות מזה אינו בלום [ש"ך סק"נ נסס סוי"ס וס"ז] :

עור

ט עוד כתב ואם חלבו עובדי כוכבים מקצת בהמות ולא היה שם ישראל ואח"כ בא ישראל אל האחרים עכשיו בזמה"ז שאין חלב דבר טמא מצוי כלל מותר מיהו אם לא בא שם הישראל עד לאחר שנחלבו כולם הוי כחלב שחלבו כותי דאסורה אע"פ שאין דבר טמא בעדרו עכ"ל לכאורה משמע בכוונתו דזה קאי גם אבהמה של הכותי דכיון דעמירת הישראל הוי רק משום נזירה בעלמא כשאין דבר טמא בעדרו כמו שכאמת יש מתירים לנמרי בבה"נ כמ"ש בסעיף ה' ונהי דלא קיי"ל כן מ"מ מקילינן בזה לענין כשחלבו הרבה בהמות ובא הישראל כהאחרונות דעב"פ נתקיימה תקנת חכמים בחליבה זו אבל כשבא לאחר נמר כל החליבה לא חשבינן כיאתו שאח"כ כביאתו באמצע ואסור ויש שפירשו דכריו דקאי אבהמת ישראל שחלבה הכותי ברפת שאחורי בית ישראל [ס"ז סק"ו] והדברים תמוהים דא"כ גם לאחר החליבה מותר כמ"ש סקודם [ס"ק סקי"ג] ויש מי שכתב שיש ככאן טעות הדפוס [שם] ולענ"ד נראה כמ"ש דקאי אבהמה שלהם ורבינו הרמ"א הכריע כן מרעת עצמו דכל שנתקיימה תקנת חכמים שיהא הישראל רואה החליבה אף שהוא באמצע החליכה ויש בהמות שכבר נחלבו מ"מ כיון שהחליבות מבהמות אלו הם בהמשך אחד לא חיישינן לה כשאין חשש מחלב טמא ולא גרע זה טמא שנתבאר דאפילו אינו יכול לראותו כשהוא יושב מ"מ כיון שיכול לראותו כשהוא עומד מותר בבה"ג וה"נ כן הוא כיון שיש התקנת חכמים כמ"ש [וכ"מ מסגי"פ סק"פ ובספ"ח סק"י שפירשו כן ע"ש וגלע"ד לסמוך על זה בשעת הדחק] :

י כתב בעל או"ה [סי' מ"ט דין ו'] היכא שראה הישראל את החליבה ולא היה בהמה טמאה בבית ואח"כ הולך לו ומניח החלב בבית הכותי זמן מועט זה היה מעשה וההיתר דבינו שמחה את החלב חדא שלא היה שם בהמה טמאה כלל ועור דמירתת ואמר השתא אתי ישראל ויראה אותי והכי נהנינן לבתחלה להתיר אפילו לאוכלה כך עכ"ל משמע דאם הניחה זמן מרובה דאז יש לדעת אם יש חשש שיחליף על חלב שלו בנון שחלב שלו גרוע מחלב של ישראל וכה"נ אסור ואם אין חשש חליפין בנון שהכותי לא ירויח בהחליפין מותר דאינו חשוד להכשיל וזינים כאלו יתבארו בסי' קי"ח בס"ד :

יא חלב של עובדי כוכבים אוסרת הכלים שנתבשלה בהם או שעמדו בתוך הכלי מעל"ע דהוי כבוש ואע"נ דאיסור קל הוא שאינו אלא חששא שמא עירב בו חלב טמא וברוב פעמים אין זה שכיח כלל מ"מ כיון דחכמים נזרו על זה אוסרת בכל האיסורים וכן נבינותיהם אוסרות בכל האיסורים אבל החמאה שלהם אף במקום שנוהגים בו איסור אינה אוסרת הכלים שנתבשלה בהם ולא הערובת שלה שאם נתעדבה בהיתר הכל מותר כמו בפת שלהם בסי' קי"ב דאם יש רק רוב מההיתר מותר אבל בנבינה אינו מועיל רוב היתר ויש שרוצה להקל גם בנבינה ברוב היתר ואינו עיקר [עט"ך סקי"ז] :

יב כתב דבינו הרמ"א חלב של עובדי כוכבים שנאמרה אינו מועיל אם יעשו אח"כ נבינות או חמאה ממנה אלא נשארת באיסורה וכל מה שנעשה ממנה אסור עכ"ל ביאור דבריו משום דלקמן יתבאר ברין נבינות שלהם שאם אפילו לא ראה ישראל החליבה מ"מ כיון שהיה בשעת עשיית הנבינות מותר שאין בזה חשש חלב טמא כיון שהכותי חלבה לצורך נבינות לא יערב כה חלב טמא שאינו מעמיד ולפ"ז הייתי אומר רכסתם חלב שלהם יועיל כשנעשה ממנה נבינות ובאמת י"א שהרמב"ם ס"ל כן [הה"מ פ"ג מט"ז] ואינו כן דלהריא אמרינן בנמ' שם דכהנוטות יכול להיות חלב טמא וכמ"ש בסעיף א' ולא התירו דק כשהחליבה היתה לצורך נבינות [וכרמב"ם פ"ג מהט"מ הל"ה וכמ"ש בסעיף י"ד] :

יג נבינות שלהם אסרום חכמים וז"ל הרמב"ם בפ"ג ממאכ"א דין י"כ חלב טמאה אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה טהורה כשתעמיד אותו יעמוד הלב הטהורה ויצא חלב הטמאה עם הקום של נבינה ומפני זה יהן הדין שכל חלב הנמצא ביר עובד כוכבים אסור שמא ערב בו חלב בהמה טמאה ונבינתם מותרת שאין חלב בהמה טמאה מתגבן אבל ביטי חכמי המשנה נזרו על נבינתם ואסרום מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של שחיטתן שהיא נבלה ואם תאמר והלא עור קיבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמר כו ולמה לא יתבטל במיעוטו מפני שהוא המעמיד הנבינה והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד הכל אסור ונבינות שמעמידים אותה הכותים בעשבים או בסי פירות בנון שרף התאנים והרי הן ניכרין בנבינה הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה שבבר גזרו על כל נבינות שלהן בין שהעמידוה ברבר אסור בין שהעמידוה בדבר המותר נזירה משום שמעמידים אותה ברבר האסור עכ"ל הרמב"ם :

יד והנה בגמ' נאמרו כמה טעמים על איסור נבינה האחד הוא הטעם שנתבאר מצד עור הקיבה ועוד טעם מפני החלב טמא שעומד בין הנומות ועוד טעם מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר ועוד טעם משום ניקור והיינו משום נילוי שאין נזהרין מניקורי נחשים ויש בזה סכנה ועוד טעם מפני שמעמידין אותה בחומץ וי"נ ועוד טעם מפני שמעמידין אותה בשרף ערלה [גמ' ל"ס] והרי"ף והרמב"ם הפסו לעיקר רק טעם עור קיבה מפני שטעם זה מפורש במשנה ועל איזה טעמים יש שאלות גדולות בנון טעם החלב טמא שבין הנומות וטעם החלקת פנים בשומן חזיר והרי הוא משהו בעלמא וליבטל בששים בשלמא טעם דעור הקיבה א"ש רהוא מעמיד במ"ש הרמב"ם וראיה לזה שהרי למה הוצרכו לומר עור קיבת נבלה והרי גם עור קיבת שחוטה יש

איסור נב"ח אלא משום דבבב"ח אין האיסור רק בנתינת טעם דדרך בישול אסרה הורה והטעם של גילוי הקשו בנמ' שיש תרופה לזה לישנו עד שיתייבש דארם של נחש אינו מניחו להתייבש ועל מעמי חומץ יי"נ ושרף ערלה הקשו דא"כ לאסרו בהנאה נ"כ ומפורש אסרו חו"ל דרק כאכילה אסור ולא בהנאה ולפיכך

הפסו רק טעם דהעמדה בעור קיבת נבלה:

מן אבל הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל אמרו דיש לחוש גם לטעמי חלב טמא שבין הנוטות ולהחלקת פנים בשומן חזיר ואע"נ דיש ששים לבטל משום דבאיסורים אלו לא הלכו חו"ל אחר נתינת טעם דווקא מפני שרצו לחרחיק את ישראל ממאכליהם [הה"מ סס] ואין לשאול דא"כ למה הוצרכו לומר עור קיבת נבלה הא גם בשחוטה יש איסור בב"ח די"ל דבב"ח צונן בצונן ליכא אימור דאורייתא דרק דרך בישול אסרה הורה ואפילו כאוש מותר מן התורה בבב"ח כמ"ש בסי'

פ"ז [ותירון זה כתבו סתום' ל"ב ד"ס מפני ע"ם]:

מן אמנם לדינא אין נ"מ כלל שהרי אפילו אם ברור הוא שמעמידין בדבר היתר אסור במ"ש הרמב"ם שכן הורו מקצת גאונים מפני חשש העמדה ברבר אסור ואפילו אם בכל המדינה מעמידין ברבר היתר נ"ב אסור מפני שגבינה אסרוה בסנין וכל דבר שבסנין נאמר לעולם אפילו כשבטל הטעם וצריך נדולים בחכמה ובמנין מאותם שנזרו לאיסור אם רצונם להתיר וזה א"א להיות ובזה נבינה חמור מחלב דחלב האיסור הוא משום חלב טמא ולא נגזרה במנין לאיסור סתמא אבל גבינות נאסרו במנין ואינו מועיל שום דבר כן כתבו הקדמונים [הה"מ סס] ולפ"ז לדידן הנם שמעמידים אותה בעור קיבה שנתייבש כעץ דהוה בעפרא בעלמא ואין בה איסור כלל כמ"ש בסי' פ"ז או גבינה פשוטה שלנו שאין בה העמדה כלל מ"מ האיסור במקומו עומד מטעם שנתבאר:

יז ואמת שאחד מרבותינו הקדמונים תפס לעיקר טעם נילוי ולפ"ז אצלנו שאין נחשים מצויים כמו שיתבאר בסי' קמ"ז היה מקום להתיר וכן נדולי נרבונ"א התירו גבינות שהעמידוה בפרחים ולא מ"ל כלל דגבינה נאסרה במנין והוא כאיסור חלב דהחשש הוא רק כשיש איסור אבל אם אין חשש איסור מותר ולפ"ז אצלנו דההעמדה היא בעור קיבה שיבש כעץ היה מקום להתיר מ"מ כיון דהרמב"ם והראב"ד והרמב"ן והרשב"א והרא"ש והטור ורבותינו בעלי הש"ע פסקו לאיסור הבי קי"ל וכתבו הרמב"ם והטור דהאוכל מכין אותו מכת מרדות ביטים הקדמונים:

יח ולפי מה שבארנו מובנים דברי רבותינו בעלי הש"ע סעיף ב' שכתבו וז"ל גבינות שלהם אסרום מפני שמעמידים אותם בעור קיבת שחיטתם שהיא נבלה ואפילו העמידוה בעשבים אסורה וכן המנהג ואין לפרוץ גדר אם לא במקום שנהגו כהם היתר מקדמונים עכ"ל

ויש להבין למה תלו זה במנהג והלא סרינא אסור אלא משום שלדעת אחד מרבותינו וגדולי נרבונ"א אין איסור כשהעמידוה ברבר המותר לזה אסרו דהמנהג נתפשט כדעת הרמב"ם וכל רבותינו האוסרין ולכן אין לפרוץ גדר וולת במקום שנהגו לחיתר ע"פ דיעות גדולי נרבונ"א ואחד מרבותינו אבל בבל המקומות אסור [וע"ע על המתירים סס יש לחוש לחלב טמא שבין הנטות וכנ"ל ל"ם נס ס"ל רק טעם נילוי וגדולי נרבונ"א ז"ל הנ"ל סס נס לפעם זה מפעם משנו כסנהרי סרי"ף והרמב"ם סכל להרמב"ד והרמב"ן והרשב"א פסוד והו"ק]:

יט וכתב רבינו הרמ"א ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה מותר כן המנהג פשוט בכל מדינות אלו ואם ראה עשיית הגבינות ולא ראה החליבה יש להתיר בדיעבד כי אין לחוש שמא עירב בו דבר טמא מאחר שעשה גבינות מן החלב כי דבר טמא אינו עומד ובוודאי לא עירב בו הכותי מאחר שדעתו לעשות גבינות ומ"מ אסור לאכול החלב בך עכ"ל ביאור דבריו דאם הישראל ראה עשיית הגבינות והחליבה המנהג פשוט להתיר ולא אמרינן דצריך דווקא שהישראל יכוין בעשיית הגבינות כמו בפת ושלקות דלא מצינו זה בנמ' ויש מנדולי אחרונים שהשינו עליו דבנבינות אין היתר רק בסיוע הישראל בעשיית הגבינה [ס"ך סק"ך] וכמו כן דחו דבריו במה שהתיר בלא ראה החליבה דכיון דאנן קיי"ל כהרמב"ם דאפילו העמידוה בעשבים אסור משום לא פלוג וה"נ כן הוא [ס"י סק"ם] אבל כבר הרבה מהגהולים דחו דבריהם וקיימו דברי רבינו הרמ"א בשני הדינים אלו והבי קיי"ל [עוכ"ת חפ"ת סל"ו ומכ"י וסר"ם] וכדבריו מפורש בפי' המשנה להרמב"ם וו"ל וכמו כן כשאנו רואים שהעכו"ם העמיד החלב בקיבה עצמה מותר לנו לאכול דהיא פירשא בעלמא וכו' ואשר הביא שלא תאסר הנבינה משום חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו לפי שטעם איסור זה כרי שלא יתערב חלב טמאה עם אותו החלב וחלב טמאה אינו מעמיד וכו' עכ"ל הרי שהרמב"ם בעצמו התיר זה ולא רמי להעמדת עשבים שאסרום משום לא פלוג דווודאי כן הוא אבל כל זה בלא ראיית הישראל אבל בשראה לא נזרו בזה וסיוע הישראל א"צ רק בפת ושלקות שעשיתן ע"י האור אבל בזה לא מצינו בנמ' שיהא צריך עשיית ישראל אלא ראיית עין [חס שנחלב תנן ופין ישראל רואהו ובנבינה תנן סתם דזבו מסוס לכנבינה צריך לכתחלה לרמות נס בחלינה ומתורץ דקדוק הס"ך סס ולבך זס פין זס דקדוק לפי המבכת לנון כמשנה ע"ם וכרפ"ה מסכת מתנר' מיימוני ס"ח שכתב ומשולם לא רלינו ליקח נבינות מפיהו רפס בחלב מסחלנו על שעשה וכו' אתס במעם מפני סיסור בקיבה ובדקין לעיקר המלוה נס מפני זס ע"ם וכנס שנחמנר' מהר"ם מרי"ב סי' שע"ד פסק לנריך לעשות מעשה קיי"ל כהרמב"ם לנס מניהו כן נכל פסוקים ומשמע להדיא לסיפך ונחוספתא פ"ם יש סיכוי לנון ממחתא שלפניהו לכטחתא שכניה סר"ם מרי"ב שם וכנר"ם סקי"ל

פסק כסמ"ך ויש לסתמיר לכתחלם למעשה ציקיס סיקרלס כחלב לתוך פקכס מו לתוך סיורס ובדיעבד מין לאסור כיון שרוב הגדוליס הסכימו להיתר ומעורס כן בפרמכ"ט ולו"ק] :

ב על החמאה לא גזרו חו"ל דלא הוכירו זה בנמ' והטעם פשוט דכשחולב לעשות חמאה לא יערב בו חלב טמא ראינו מעמיד ובכאן אין שום חשש מה שיש בגבינות ראין בזה העמדה כלל שנחוץ לעור הקיבה או להחלקת פנים של שומן חוור וכן אין לחוש לחלב טמא שבין הנקבים דאין בחמאה נקבים וכולה דבוקה ולבר זה כיון שכוונת הכותי היתה לעשות חמאה למה יערב בו חלב טמא וחששא זו אינה אלא אם נרצה לעשות חמאה מחלב שלהם אבל החמאה שעשו הם לא יערבו בזה חלב טמא כן נראה מעיקר הדין :

בא ומ"ם הרמב"ם כתב שם וו"ל החמאה שלהם מקצת הגאונים התירוה שהרי לא נזרו על החמאה וחלב הטמאה אינו עומד ומקצת הגאונים אסרוה מפני צחצוחי חלב שישאר בה שהרי הקום שבחמאה אינו מעורב עם החמאה כדי שיבטל במיעוטו וכל חלב שלהן חוששין לו שמא ערבו בו חלב בהמה טמאה וירדאה לי שאם לקח חמאה מן הכותי ובשלה עד שהלכו לחן צחצוחי חלב הרי זו מותרת שאם תאמר נתערבו עמן ונתבשלו כולם בטלו במיעומן אכל החמאה שהם בשלו אותה אסור משום גיעוליהם עכ"ל :

בב ביאור רבריו דהגאונים האוסרים ס"ל דלא אמרינן סברא זו דמאחר דכוונת הכותי היתה לעשות חמאה לא יערב בה חלב טמא דאולי מקודם חלב את הבהמה ברי למכור החלב ואח"כ נתיישב לעשות חמאה ומקודם זה ערב בה חלב טמא ובכל חמאה יש קום קצת והיינו שנשפך ממנה כמים והקום עומר בפ"ע ולכן אינו בטל בהחמאה וחיישינן לזה הקום שהוא חלב טמא דבימול אינו אלא כשנתערב איסור בהיתר ולא כשהאיסור עומר בפ"ע ואי קשיא הרי ביכולת לשפוך הקום לנמרי ולא ישאר רק החמאה בלבר וצ"ל דס"ל דאין ביכולת לשפוך לנמרי דאיך שנשפוך ישאר משהו ולזה אומר הרמב"ם דאפילו לדבריהם אם נבשל את החמאה יצא הקום לגמרי רכח האש מוציאו לגמרי ואם תאמר הרי ע"י האש יובלע הקום בחמאה לזה אומר רבזה פשיטא דאין שום חששא דכיון שיובלע בו הרי יתבטל דפשיטא שיש ששים בהחמאה נגד הקום רכל עיקר חשש הוא מפני שעומר בפ"ע ועתה שנבלע בו הרי יתבטל ודע זיוה שכתב הרמב"ם דהם כשבשלו את החמאה אסח- משום גיעוליהן בלומר משום הכלים ש־הם לא קי"ל כן דהוא הולך לשיטתו שכתבנו בסי' קי"ב דלא ס"ל סתם כלים אינם בני יומן אבל אנן קי"ל כן ילכן גם החמאה שבשלו הם מותר באכילה [ל"מ] :

בג והמור אחר שהביא דברי הרמב"ם כתב וו"ל והרשב"א אסרה אף לאחר בישול וה"ר פרץ התירה להריא בלא בישול וא"א הרא"ש ז"ל היה אומר שלא היה יודע בה טעם ברור לאסור אלא שנהגו בו איסור לבן לא היה מוחה לאנשי המקום שנוהגין בו היתר אבל אם דוב המקום נוהגין בו איסור אין לאדם לשנות עכ"ל המור :

בד והנה טעמו של רבינו פרץ פשום הוא ובאמת אין בזה שום חשש כמ"ש רכיון שכוונת הכותי היתה לעשות חמאה למה יערב בו חלב טמא ולא חשש שמא מתחלה כוון למכור החלב דמנלן לחשוש כל כך חששות רחוקות באיסור דרבנן כזה ואף גם איסור דרבנן אינו שהרי כאמת לא גזרו על החמאה וחגם שהסמ"נ הביא בשם ירושלמי פ"ק דשבת שבתוך גזרות ר"ח דבר גזרו גם על החמאה שלהן הרי כתב הוא בעצמו שיש ירושלמי שאין כתוב שם חמאה [עמ"י] ולפנינו בכל הירושלמי לא נמצא חמאה כלל בשום מקום ובש"ם שלנו לא נמצא ג"כ זכר שגזרו על החמאה וטעמו של הרא"ש שאמר שאינו יודע טעם לאסור היה ג"כ מפני זה כמבואר אך הרשב"א הולן לשיטתו דלא הלכו באיסורים אלו אחר שיעור ששים כמ"ש בסעיף מ"ו וס"ל ג"כ שיש חשש שמא חלב מתחלה למכור ולפ"ז כשבשלה הרי יכול להיות שנבלע הקום בהחמאה ואסור ביון שאינו בטל בששים ויראה לי אפילו להרשב"א זהו בכותי המוכר מעט חמאה מבהמתו ויכול להיות שמקורם לא היתה כוונתו לחמאה אבל בחצרות השרים שעושים החמאה הרבה וכל הבהמות שמחויקים לחלוב הוי לחמאה לא שייך שם שום חשש מתערובת חלב טמא [ובהגמי"י פ"ג דמע"ז פניס הגו' ר"ח וז"ל להיכך ציס לחום לתערובת נסיוני דחלנן נד' ימיס מתייבס ומז מותר ובחמאה ליכך נומות והיכך שלין מערכין מותר מיד וכציס פסק הולכין לקולן וכו' עכ"ל והוסך כב"י] :

בה ורבותינו בעלי הש"ע סעיף ג' כתבו וו"ל החמאה של עובדי כוכבים אין מוחין לאנשי המקום שנוהגין בו היתר ואם רוב בני המקום נוהגים איסור אין לשנות ובמקום שאין מנהג אם בשלה עד שהלכו צחצוחי החלב מותרת גם מותר לבשלה לכתחלה כדי שילכו צחצוחי חלב ואם בשלה בותי מותרת דסתם כליהם אינם בני יומן עכ"ל וזה שמותר לבשלה אין זה כטבטל איסור לכתחלה דשמא אין באן איסור כלל ועור דאין כוונתו לבטלה אלא שילכו לה הצחצוחי חלב [ש"ך סקכ"ס כסס כ"י] כלומר דאין הכוונה לבטל האיסור בהחיתר אלא אדרבא לכלות האיסור ע"י האש שישרף האיסור לנמרי ואפשר שלא ישאר אף משהו איסור

[וכזה מתורן קונית סמ"ז סקי"ב ע"ס ולו"ק] :

בו וכתב רבינו הרמ"א דאם הולך ממקום שאין אוכלין אותה למקום שאוכלין אותה אוכל שם עמהם אבל אסור להביאה עמו ולאכלה במקום שנוהגים בה איסור אם לא במקום שיש בה היכר שהוא ממקומות המותרים והחולך ממקום שנהגו בו היתר למקום שנהגו שם איסור אסור לאכלה שם וי"א דה"ה אם הובאה ממקום היתר

ויתר למקום איסור נמי אסורה אפילו יש בה היכר והבי נהוג עכ"ל וזה שמותר לאכול עמהם אע"פ שדעתו לחזור ואין נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם י"א מפני שאיסור קל הוא ואינו רוסה לשארי איסורים [נהוג וכ"מ בס"ד סקכ"ט] אבל א"א לומר כן דא"כ למה אסור להביאה עמו [ט"ז סק"נ] ועוד אינו מובן מה שייך היכר שהיא במקומות המותרים אמנם הבוונה כן הוא דמקומות שנהגו היתר הוא מטעם דשם עושים בהכשר בלי חשש בעולם ומקומות שנהגו איסור הוא מטעם ראצלם יש חשש ואלמלי לא היה שם חשש היו אוכלים ג"כ ולכן אין כאן מחלוקת ואין שייך בזה חומרי מקום ולכן התולך ממקום איסור למקום היתר אוכל שם עמהם שהרי גם במקומו היו אוכלין חמאה בזו אבל להביאה עמו אסור אם אין בחמאה זו היכר והברל במראה בין חמאה זו לחמאה שכבאן מפני חומרי מקום שהלך לשם לעגין מראית העין אבל כשחמאה זו ניכרת אין כאן מראית עין וההולך ממקום היתר למקום איסור אסור לאכול שם החמאה שלהם אפילו דעתו לחזור מפני שגם במקומו לא היו אוכלים חמאה כזו ויש מחמירין לומר דכשהובאה ממקום היתר למקום איסור אסור אפילו בהיכר בדין כל האיסורים והבי נהוג [בני לפרס וכ"מ מע"ז שם] :

כז והנה בזמננו זה ברוב המקומות אין אוכלין החמאה שלהם ויש מקומות שאוכלין ופשיטא במקומות הרחוקים או במקום שישראל מועטים יכולים לאכול חמאה בלי פקפוק כלל ואפילו במקומות שנהגו לאיסור אינה אוסרת הכלים שנתבשלו בה החמאה ולא תערובות ובמלה ברוב ורע שהרב בעל חכ"א כתב [סוף כלל כ"ז] וז"ל אך בזמה"ז שמענו בבירור שמזייפין החמאה בשומן של חזיר באכסניא ולכן ראוי לכל בעל נפש שלא יאכל כי אם מהחמאה שמוכרין במקומות גדולים על השוק אבל לא מה שמוכרין בבתים חתיכות חתיכות עכ"ל ובתשב"ץ הובא בב"ח ס"ם זה וז"ל על החמאה שלהם בתשו' הנאונים בהבו להתיר וכן ר"ת ור"י מתירין אמנם בתשו' ר' נתן כתוב עד עכשיו היו נהגין היתר אבל משהתחילו לזייפו בחלבים היו [נוערים בנויפה למי שאוכל אותם וכו' ומנהג רווחא הוא בכל ארץ אשכנז שלא לאכלה עכ"ל הרי שנם בזמן הקרמון היה חמאה שנתערב בהם זיוף מחלבים וגם בזמננו זה רבות בשנים ששמענו שנם עתה יש מקומות שמערבין חלבים בחמאה וזה איזה שנים שהייתי בעיר גרולה ושמעתי שהחמאה המזוייף אינה הולבת לאכילה כלל רק למיכות בפאבריקין וברוך היודע האמת ולבן זהו ודאי שהנוהגים היתר בחמאה צריכים עכ"פ לידע בבירור שאין בזה זיוף ותערובת איסור [מהג כ"י בס"ם זה מי שמבר והמתיל מלב בחלב ממון שלמם ולקח חלב זה והמתיד בו מחר ומהמחר מחר שמותר ליקח חלב שלישי זה והמתיד בו חלב ולמכלו למחר ג' פעמים בבר כלם שרמתן עכ"ל ורמ"ה מתוספתא פסחים פ"ב דחמצן גל כותים מותר מחר ג' שבתות והייט מחר ג' לפיות ע"ם] :

כח ויש להסתפק במקום שנוהגים היתר בחמאה איך הדין בחלב שהועפר יום או יומים ער שנעשה עב והעליון הוא שמן וקורין בסמעטע"א והתחתון הוא חמוץ וקורין זויע"ר מיל"ך אם זה רומה לחלב ואסור או רומה לחמאה ומותר ונראה רדומה לחמאה דהא חלב טמא אינו עומר ואי משום הנסיובי הא נם בחמאה איכא נסיובי וא"כ הנסיובי שהוא בעין יבולין לשפכי ומה שנבלע בהחלב הקרוש נתבטל והנה בהוויער מילך יש הרבה נסיובי שקורין סראוועטקא וצריך לשפכו לנמרי ובהסמעטענא ליכא נסיובי בפ"ע ונלע"ד דבמקומות הרחוקים שאין להישראל מה לאכול יכול לאכול בסמעטענא וזויער מילך בטו חמאה ורק ישפוך הסראוועטקא [מפר"מ סק"ס שהתיר הקמייק"ס שבמדינת מורקי והוא ג"כ בפין זה וג"כ מפשמים פלו ע"ם לגרוב פוסקים החמחק הוא היתר נמור וס"ם זה] :

סימן קטז דיני דברים האסורים משום סכנה . ובו כ"ה סעיפים ;

א בשם שאסור לאבול ולשתות דבר איסור בטו בן אסור לאכול ולשתות דבר של סכנה וסרנלא בש"ם דסכנתא חמירא מאיסורא והרי כתיב ואך את דמכם לנפשתיכם אדרוש וכתיב ושמרתם לנפשתיכם וכל המאבר עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"ב [כמו בגיטין ל':] ולעולם אל יעמיד אדם עצמו במקום סכנה לומר שיעשו לו נם דשמא לא יעשו לו נם ואם יעשו לו מנבין לו מזכיותיו [שבת ל"ב:] ובירושלמי תרומות פ"ח איתא באחד ששתה מים מנולים בעיה"כ ואמר שזכות יוה"כ תגן על זה ולא הספיק לשתותו ער שנתחלחלו מעיו ומת ולבן יזהר האדם מאד בזה :

ב בזמן הש"ם היה נילוי בלומר משקין שנתנלו ואובלין שנתנלו סבנה נדולה מפני הנחשים שאבלו ושתו מהם והמילו שם ארם וכתבו הטור והש"ע דעבשיו שאין נחשים מצויים בינינו לא חיישינן לנילוי ולבן קצרו בזה ואין בזה משום דבר שנאסר במנין שאסור לעולם אף כשבטל הטעם כם"ש בסי' הקודם לענין נבינה דבנילוי בשנזרו לא נזרו רק על המקומות שנחשים מצויים ובך היתה התקנה שעל המקומות שאינם מצויים לא נזרו [סור וכ"כ החוס' פ"ם ל"ה.] ום"ם כתב אחד מנרולי האחרונים רנם עתה בארצות המערב הפנימי יש הרבה מקומות דשכיחי בהו נחשים ועקרבים [פר"ח סק"ם] וצריכים

וצריכים ליזהר בנילוי ז׳

ג שנו חכמים במשנה ותרומות [פ״מ] שלשה משקין אסורין משום נילוי המים והיין והחלב ושאר כל המשקין מותרין מפני שהנחש אינו שותה מהן אך בברייתא יש דגם דבש יש בו משום נילוי והכי קיי״ל [כ״י] והרמב״ם פסק דגם ציר אסור ואפילו שתו מהם בני אדם ולא ניזקו אין לשתות מהם מפני שיש ארס שהוא צף לפעלה ויש שהארס מפעפע עד אמצעית המשקה ויש שהארס שלו שוקע לשולי הכלי לפיכך יבול להיות שאלו יוזקו ואלו לא יוזקו [פ״מ ל׳:] ומשקין שסננן במשמרת יש בהן משום נילוי וכא אמרינן דהארס נשאר למעלה דאין ראיה ויבול להיות שעבר דרך המסננת ובל זמן שנתגלו המשקין בלא שמירת ארם יש בהם משום נילוי בין ביום בין בלילה ודווקא שהארס יהיה עד ולא יזן דאין אימת יזן עליהם [נמ׳] ונראה דאפילו מהנטנם אסור מפני המפק וכמה זמן יזהו שיהא מגולה ותיאסר ברי שיצא הנחש מתחת אוזן הכלי ויחזור לחורו והוא זמן מועט :

ד וכמה שיעור המשקין שיהא בהן משום נילוי אם המשקין בבלים אין להם שיעור ואסור הן רב הן מעט ואם בקרקע אמרו בנמ׳ מ׳ סאה ובתב המאור יש מפרשים אם יש מ׳ סאה או יותר הארס בטל בהם ומותר ויש מפרשים להיפך שער מ׳ סאה מותר לפי שהן מועטין ואם היה בהן ארס היה ניבר בשהן צלולין אבל במ׳ סאה ויותר אינו ניבר ואסור ובתב שטוב לחוש לדברי שניהן אבל מעין המושך בל שהוא אין בו משום נילוי [רמב״ם פי״ח מרוצח] רבן איתא בירושלמי שם ובשיעור המים לא חילק הרמב״ם בין מ׳ סאה לפחות או יותר אלא בתב סתם דאם המים מרובים בדי שתאבד בהם המרה מותר ע״ש ולא חילק בין בלים לקרקע ובין מים לשארי משקין [וכולך לזמיתו בפי׳ המשנה ע״ש] :

ה יין מזוג יש בו משום נילוי והטור בתב בל זמן שיש בו מעט יין ע״ש ונראה בוונתו הוא בשמזוג בשארי משקין דאין בהן משום נילוי דאו צריך למעט יין אבל במזוג במים בבל ענין יש בו משום נילוי [עפר״ח] ויין הוסם אין בו משום נילוי דאין הנחש שותה ממנו ובמה תסיסתו ג׳ ימים משעת עשייתו ובן יין שתחמיץ אין בו משום נילוי וכן משקין שיורדין ונושפין טיף טיף אין בהם משום נילוי שהנחש בורח מזה ודע רבירושלמי שם איתא דהא רשארי משקין אין בהן משום נילוי וזהו מן המתם אבל בשראינו שהנחש שתה מהם יש בהם איסור במשקה זו שבבלי זה והכי משמע בנמ׳ גבי בותח הבבלי דאי אית בחו ניקורי חיישינן ע״ש [ל׳:] וניקורי הוא במין מקום נשיכת הנחש [יס״י] ואף שלא ראו את הנחש מ״מ ביון שנראה שזה הוא מניקור שלו אסור וה״ה בבל הדברים :

ו משקין שנתגלו לא ישפכם ברח״ד שמא יעבור עליהן אדם יחף ולא ירבץ בהן את הבית ולא ינבל בו טיט ולא ישקה מהן שום בהמה הן שלו הן של אחרים ואף שלו אסור דאסור לאבר ממון בידים אבל משקה אותם לחתול דהתחתולים אוכלים נחשים [ספסיס ק״כ] ודווקא חתול שלו אבל של אחרים אסור משום דמיבחש בחיש לשעתו ואח״ב משביח ושמא רצון האחר למוברו מיד [ל׳:] ולא ירחץ בהן פניו ידיו ורגליו אפילו במקום חלק מפני שהארס מחלחל [ערסי״ י״ק קט״ו שכתב הטעם על נסמ״ם שם וכתב הכי״ת דס״ל דשורת נמו דווקא וכל כהמס ממש מינו מתיירת מפני מרסו של נחש ול״ע] :

ז בתב הרמב״ם [שם] השום שנתרסק ואבטיח שנחתך ונתגלה אסור וכן בל כיוצא בהן עב״ל וז״ל הטור כל פרי שיש בו ליחות בנון קשואים ודלועים תאנים ומלפפונות ואבטיחים אם הן מבוקעין לא יאבל מהן שיש לחוש שמא ניקר בהן שרץ וחטיל בהן ארם ואפילו הן גדולין הרבה בין תלושין בין מחוברים ואפילו אם רואין שנקר בהן מי שאין לו ארם בנון צפור או עכבר אסורין שיש לחוש שמא נקר בהן שרץ אחר תחלה וזה הצפור נקר במקום שנקר בהן השרץ ובתב הרשב״א דווקא מנוקרין או מבוקעין שהליחה שבהן מגולה אבל מבוקעין שאין הליחה שבהן מגולה מותרין לפיכך פי תאנה בלומר בשתולשין אותה נעשה לה פה קצר במקום עוקצה אין בו משום נילוי ואובל ארם תאנים וענבים בלילה ואינו חושש עב״ל [וע׳ סוף קעיף מ׳] :

ח עוד בתב הרמב״ם יין או מים או חלב שהיו חמין בל זמן שההבל עולה מהן אין בהן משום נילוי שהנחש מתיירא מפני ההבל ואינו שותה ממנו מי בבשים ומי שלקות ומי תורמוסין אין בהן משום נילוי ומים ששרה בהן בבשים ושלקות ותורמוסין אם נשתנה טעמן אין בהן משום נילוי ואם אין בהם נ״ט אסורים ובן מים שהדיח בהם פרישין ודורמסקין לחולה אסורין משום נילוי ויין שנתחבר בו דברים חרין בפלפלין או דברים מרים כאפסנתין עד שנשתנה טעמם אין בו משום נילוי וה״ה בשארי משקין וכו׳ סעין המושך בל שהוא אין בו משום נילוי לנין מגולה שהניח בשידה תיבה ומגדל או בתיק שלו או בבור אפילו עמוק מאה אמה או במגדל גבוה ק׳ אמה או במרקלין מיופה ומסוייר ה״ז אסור ברק את התיבה או את המגדל ואח״ב הניחו ה״ז מותר ואם היה בהן נקב אסור ובמה יהא בנקב כדי שתבנם בו אצבע קטנה של קטן ובו׳ עיסה שנלושה במים מגולין אפילו היא של תרומה תשרף ואפילו נאפה הפת אסורה עב״ל וכל זה הוא בירושלמי ובתוספתא עוד בתב הטור בל השרצים יש להם ארם וצריך לחוש לניקורן ושל נחש ממית ושל שארי שרצים אינו ממית אלא מזיק עב״ל והוא בנמ׳ שם :

ט תאנה נקורה שיבשה ונעשית נרונרות ותמרה נקורה שיבשת שתיהן מותרות [ירושלמי שם] וכך אמרו בנמ׳ [ל״ה:] גבי גבינות יבש מותר משום דארם נחש אינו מניחו

מניח ליבש ישן מותר אינו מניחו ליישן וה"ה יין שנתגלה והחמיץ מותר [ירושלמי] דאלו שתה נחש מסנו לא היה מחמיץ ום"ם לכתחלה אסור להשהותו עד שיתייבש או שיחמיץ שמא יבואו לאכלם ויסהכנו [סמ] כלומר שמא באמת אכל הנחש או שתה ולא יתייבש ולא יחמיץ ובין כה ובה יבואו לאכלם והרי אפילו בדבר איסור חיישינן לתקלה בם"ש בסי' נ"ו ק"ו בדבר של סכנה דחמירא סכנתא מאיסורא וכתב המור שיותר החמירו בכפק סכנה מבכפק איסור ע"ש:

ו צריך ליזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד מפני שקשה לצרעת [פסחים ע':] ואין חילוק בין בשר בהמה לבשר עוף ובן אין לצלות בשר עם דג בתנור קטן כאחד משום ריחא מידו בריעבד אינו אסור דלא הוי סכנה רק דרך בישול אבל אם השומן זב מזה לזה ורואי אסור ויש מחירים בצלייה אפילו לכתחלה ויש אוסרים גם בריעבד [עט"ך סק"ח] ואנו אין לנו רק דברי רבינו הרמ"א שפסק דמותר בריעבד וירחץ ידיו בין אכילת דגים לבשר ויאכל פת שרוי בינתים בדי לרחוץ פיו וי"א דאין לחוש לזה רק בשמבשלן יחד ואכלן או נצלו יחד דאז יש סכנה אבל לאכלן זה אחר זה אין לחוש וכתב רבינו הרמ"א דכן נוהגין שלא לרחוץ הפה והידים ביניהם ום"ם יש לאכול דבר ביניהם ולשהות דהוי קינוח והדחה עכ"ל וי"א דעכשיו נשתנו המבעים וכמה דברים שאמרו בגמ' משום רוח רעה ואנו אין נזהרין בזה ואין המדינות שוות זל"ז [מג"ח סי' רע"ג סק"ח] ונם רבותינו בעלי התוס' כתבו בפ"ק דמ"ק על מה שאמרו בגמ' שם דכוותא סמוך למיסרחא מעלי וז"ל ובזמה"ז תופסים סכנה למיכל סמוך לסירחון וגם בשהיית מים אחר דג דאיתא שם דמעלי ועכשיו אינו כן ושמא נשתנו כמו הרפואות שכש"ם שאינן מועות בזמה"ז עכ"ל ודע שיש מי שאומר דדבר של סכנה בישול דגים בבשר אינו בטל אפילו בששים [מ' ז סק"כ] וחלקו עליו בכמה מהגדולים דרק בארם נחש אין לו ביטול אבל בשארי דברים בטל בם' בכאיסור דכיון שיש ס' שוב אין כאן טעם ואין בזה סכנה [נקפ"כ סנוי"י חס"ס ופרי"מ סק"ס] וכמליחת בשר ודג ליבא סכנה [סמ] וראיה ברורה דדג בבשר בטל בם' מחולין צ"ז כלכים באילפס ע"ש ברש"י:

יא איהא בירושלמי [סמ] שצריך ליזהר מויעת האדם דבל זיעת האדם הוא סם המות ולכן יזהר שלא תפול שום זיעה לאיזה מאכל או משקה לבר זיעה הפנים אין בו סכנה וסימנך בועת אפיך תאכל לחם וכן צריך ליזהר מליהן מעות בפיו שמא יש עליהן רוק יבש של מובי שחין ונם מפני שיר הבל ממשמשין בהם ויש מהם חולים ווהמתן דבקה בהם ואותה זוהמא קשה לארם בשמבניסה לתוך פיו [ס"ך בסמ ס"ן] ולא יתן פם ידו תחת בית השחי שלו שמא נגע ידו במצורע או בסם רע ומקום בית השחי יש בו ליחות ונקלט שם הצרעת או הסם ולא יתן לחם תחת השחי מפני הזיעה ולא יתן תבשיל ולא משקים תחת הסמה מפני שרוח רעה שורה עליהן ומשמע דאוכל חי מותר ויש מקפידים נם באוכל חי ועכשיו אין נזהרים בזה ושומר פתאים ה' כיון דדשו בהו רבים [סנת ספי"ח] ולפי האיסור אפילו מכוסה בכלי אפילו בברזל אסור ובן לא ינעוץ סכין בתוך אתרוג או בהוך צנון שמא יפול ארם על חודה וימות כן איתא בירושלמי ואינו מובן דא"כ למה דווקא אתרוג וצנון ויש מי שפירש משום דהסבין מעלה הלורה כשמניחים בהם זמן רב והם מפני חריפותם נכנס בהם החלורה ומזיק לאוכליהם [פרי"מ סק"ו בסס יפ"מ]:

יב ובן יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה כי סכנתא חמירא מאיסורא ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה במו תחת קיר נטוי או יחידי בלילה במקום שאינו בטוח וכן אסרו לשתות מים מן הצהרה בלילה או להניח פיו על קילוח המים ולשתות כי דברים אלו יש בהם חשש סכנה ומנהג פשוט שלא לשתות מים בשעה של התקופה וכ"כ הקדמונים ואין לשנות ויש שמניחים ברזל להוך המים דבשיש שם ברזל נסתלקה הסכנה ועל מאכלים ומשקים מבושלים או כבושים ומלוחים א"צ שום דבר כי באלו אין סכנה [ס"ך סק"ו] עור כתבו שיש לברוח מן העיר בשיש מנפה בעיר ח"ו ויש לצאת מן העיר בתחלת המנפה ולא בסופה כיון שכבר נתחוקה המנפה ואולי רבוה אמרו חז"ל [נ"ק ס':] מנפה בעיר בנם רנליך רעב בעיר פזר רנליך ע"ש וכל אלו הדברים הם משום סכנה ושומר נפשו ירחק מזה ואסור לסמוך על הנם או לסבן נפשו בכל כיוצא בזה ואין לילך באמצע הרחוב בעת הדבר רח"ל:

יג לקצוץ אילן מאכל אסור מן התורה וחז"ל אמרו שיש נם סכנה בזה [נ"כ כ"ו.] ולכן יש מי שמחמיר אף בצריך למקומו [נחפ"ם נסס ני"ם] אמנם מדינא אם צריך למקומו מותר ובן אם מאפיל על חלונו וכ"ש שאין קפידא בקציצת הענפים ודווקא כשצריך למקומו לבנינים אבל להרחיב לטיול בעלמא אין לקצוץ ומי שיש לו כלב רע אפילו אינו נושך יכול ליתן לו סם אבל לא יתן לו מחם בלחם שמא ישתגע ויבא לידי סכנה ואסור לילך על נשר רעוע או ליכנס לחורבה ויש שאין יושבין על העגלה בעת שהולכין על מעבורת ובתב מהרש"ל נהגו לאסור הכבשים שנרל בהם מין שחין של נגע שרגילין למות בהם מפני שמחזיקים שיש סכנה לאובלם:

יד בגמ' מבואר שלא לשתות מים פושרין שלא נתחממו בל צרכן אם לא שמשיטין בהם איזה דבר בעשבים ויוצא בהם ואין לשתותם עד שירתיח ודווקא כשנתחממו בכלי מהכות אבל בכלי חרס מותר בכל האופנים [כ"מ כ"מ:] ובן שלא לאכול דג שנמלח ביום ז' למליחתו וביום ס"ו וביום ב"נ וביום ב"ו למליחהו כשאינו צלוי בל צרבו ולא שתה אחריו יין ושכר ודווקא דג קטן [נרכות ספ"ו] עוד איתא בעירובין [כ"מ:] דעלין של בצלים שלא נרלו עדיין זרת יש בהן ארם ואין לאבלם

ואם אכלם ישחה אחריהם שכר ומעשה בר' חנינא שאכלם וחלה ונטה למות ובקשו עליו רחמים ויחי [שם] ואמרינן בשבת [ל'] מקק דסיפרי תבך דשיראי ואילא דעינכי ופה דתאינים והה דרמונים כולהו סכנתא וכל אלו תולעין הם שבבל מין ומין וחלוקים בשמותיהן תבך אילא פה הה [רש"י] ומקק דסיפרי הם תולעים שמתליעים הספרים ומטפחות [ערוך ערך מק ושם סגילקפ מקק דמטפחות] :

סז איתא בגיטין [ע'.] ג' דברים מכחישים בחו של אדם יאלו הן פחד דרך ועון וכו' נ' דברים מתישין גופו של אדם אכל מעומר שהה מעומר שימש מטתו מעומר חמשה קרובים לטיתה יותר מן החיים אכל ועמר מיד קודם ששהה מעט [רש"י] שתה ועמר הקיז דם ועמר ישן ועמר שימש מטתו ועמר ששה העושה אותן מיד מת הבא בדרך ונתיינע הקיז דם ונבנם לבית הטרחץ ושתה ונשתכר וישן על גבי קרקע ושימש מטתו ודווקא שעשאן כולן בסידרן ואפילו שלא בסדרן נחלש ואם אדם בחוש הוא בתלתא מינייהו מית בשעשאן בסדרן :

סח עוד איתא שם במשנה דברים רובן קשה ומיעוטן יפה דרך ודרך ארץ בלומר תשמיש עושר ומלאכה יין ושינה חמין והקזת דם שמונה ממעטים את הזרע המלח והרעב והצרעת בבייה ושינה על גבי קרקע וגודגדניות ובשות שלא בומנה והקזת דם למטה מן חבצים אכל למעלה מזה יפה ובברכות [נ"ד] אמרינן שלשה רובן קשה ומיעוטן יפה שאור ומלח וסרבנות וכל סעורה שאין בה שריף אינה סעורה ופירש"י תבשיל לח שיש בו מרק [שם מ"ר] והערוך פירש לשון שרף שמפיג את המאכל שבמעיים כמו י"ש וכדומה ומחול יפה לשינים וקשה לבני מעיים ברישין קשין לשינים ויפין לבני מעיים כל ירק חי מוריק נוטל תואר הפנים [רש"י] וכל קטן שלא נדל כל צרכו מקטין וכל נפש דבר חי הנאכל שלם כנון דגים קטנים שנדלו בל צרכן [שם] משיב את הנפש וכל קרוב לנפש כמו בשר חסמוך לצואר וללב ולמעיים [שם] משיב את הנפש כרוב לחזון תרדין לדפואה אוי לו לבית שהלפת עוברת בהוכו וכל שהוא בבצה בצה טובה הימנה לבד בשר שעור טובה מבצה [שם] :

סט ענין וונות ידוע בגמ' [פסחים ק'.] ואמרו שלא יאכל תרי ולא ישתה תרי והשותה בפלים דמו בראשו ודווקא שלא ראה פני השוק בין כום לבום אבל ראה פני השוק ליח לן בה ודווקא לצאת לדרך אבל לישב בביח אין סכנה רק לצאת לבית הכסא הוי בלצאת לדרך וכן לילך לישן מיד הוי כלצאת לדרך וכום של ברכה אינו מצטרף לוונות ושתי בצים ושתי אנוזים ושתי קישואים הוי הלכה למשה מסיני דוונות הוי קפידא אך עוד דבר אחד נאמרה ומסתפקא להו לרבנן מאי ניהו וגזרו משום זה על כל הרבו'ם ואם שתה שני בוסות קודם אבילה ואחד בתוך האבילה מצטרפין דלא ליהוי וונות ובן אחד קודם ושנים על השלחן אבל שנים על השלחן ואחד לאחר המעודה לא מצטרפא לבטל הוונות ושני כוסות של יין ואחד של שכר לא יצטרף לבטל הוונות ולהיפך שנים של שבר ואחד של יין מצטרף וסימנך כל המחובר לו מן החמור ממנו מצטרף מן הקל לא מצטרף ום"ם אמרו חז"ל שם דבמערבא לא קפדי אווגי וכללא דמילתא כל דקפיד קפדי בהריה וכל דלא קפיד לא קפדי בהריה ע"ש ובזמנינו לא שמענו מקפידים בוונות רק אם יש מקפידים יתנהגו כם"ש ואמרו שם דכל שנמדו בידי אדם כנון בברות לחם או קערות תכשיל אין בהם משום וונות בל שנמדו בידי שמים כמו שני פירות וכיוצא בהם יש בהם משום וונות וזהו במיני מאכלים אבל במשקין הרי אמרו דיש בבוסות יין ושבר משום וונות אע"ג דנמדם בידי אדם אלא ודאי דרק על מיני מאכלים אמרו ולא על משקים ואם ספק בידו אם שתה וונות אם לאו ישתה עוד אחד ואם שתה וונות מצטרף בום זה לבטל הוונות ביון שכוונתו לצרפו ואם לא שתה וונות אין בדעתו לצרפו להראשונים והוי כנמלך :

יח נרסינן בשבת [קנ"ם:] אמור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחוזתו לילית ויש מפרשים דהבוונה הוא בית יחידי בית יחידית שאינה עומדת בין הבתים ואינו כן דא"כ הו"ל לומר בית יחידית אלא ודאי בפשוטו אך אפשר דדווקא בשאין בבל הבית מי שישן שם אבל יש בבית עוד אדם אף שישן בחדר לבדו לית לן בה וכן המנהג פשוט עוד אמרו שם שש דמעות הן נ' יפות ונ' רעות של עשן ושל בבי ושל בית הבסא רעות של סם ושל שחוק ושיר פירות כנון ריח חרדל וביוצא בו יפות :

יט עוד אמרו שם [פ'כ.] מאן דעייל לבית הבסא לא ליטרח הרבה בלומר להעצים עצמו שתלך המותרות בע"כ דהאי כרבשתא אתלת שיני יהיב ושבא אגב דחיקותא משתמטא שיני דכרבשתא ויבא ת"ו לידי סבנה וכן לא ליתיב בהריא בלומר במהרה ובחוזק לפי שנפתח הנקב בחוקה וניתקין שיני הברבשתא ולא יקנח בחרס חד שלא ינהק שיני הברבשתא אם לא באוגני בלים שהם חלקים ועוד אמרו שלא יקנח בדבר שהאור שולט בו משום בשפים ע"ש והאידנא מקנחים בנייר דמידי דבשפים לא חיישינן לה בזמה"ז [לך נ"ע לבגמ' שם מבמב דוסו לגו מסוס בספים ע"ם היפב] :

כ והנצרך לפנות ואינו נפנה רוח ווהבא שולטת בו והנצרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו ווו היא החלת ריח ווהבא והנצרך לפנות ואינו יכול יעמוד וישב יעמוד וישב עד שיפנה [שם] והמשהה נקביו עובר בלאו דלא תשקצו את נפשותיכם ובקטנים איבא גם סבנה וכך אמרו הו"ל בבבורות [מ"ז] משתינין מים בפני רבים ולא יהיה צנוע בזה שבא ימתין

ויסתכן

ויסתכן וגם דבר זה מביא שיהיה עקר דשני נקבים יש בו כאדם אחד מוציא שתן ואחד זרע ואין בין זל"ז אלא כקליפת השום ובשעה שאדם נצרך לנקבים קטנים יכול להיות שכשיעצר הרבה ינקבו זה לתוך זה ונמצא הוא עקר ואסמכוה אקרא לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך אימתי לא יהיה בך עקר ועקרה בזמן שאתה נוהג בזה כלומר בהטלת מי רגלים בבהמה כלי צניעות ועוד אמרו שם על זה סילון החוזר כלומר כשמעציר עצמו מלהשהין והוזרת המי רגלים להוך הנוף מביא איתו למחלת ירקון וגם על נקבים גדולים אמרו שם עמור החוזר מביא לידי הדרוקן והוא חולי מעיים ולכן יזהר האדם בכל זה וכן צריך ליזהר שאחר כל אכילה ישהה מים או שאר משקה וילך מעט לא פחות מד' אמות וכך שנו חכמים בשבת [מ"פ] אכל ולא שתה אכילתו דם וזהו תחלת חולי מעיים אבל ולא הלך ד' אמות אכילתו מרקבת וזהו תחלת ריח רע ע"ש וצריך האדם ליזהר בזה ואיסור בל תשקצו הוא מדרבנן כמבואר ברמב"ם סוף הל' מאכ"א ע"ש [וכ"מ מנרסיות כ"ב ופ' נפ"ח פ' ג"כ פניף כ' וזו"ק] :

בא יש אדם איסטנים שאינו יכול לשתות משיורי הבוס ששהה חבירו ולכן אסור ליתן שיורי הבוס אפילו של מצוה למי שהוא אסטנים דשמא מפני הכבוד יהיה מוכרח לשתות ויבא לידי סכנה כדגרסינן בפ' התיד דף כ"ו : לא ישתה ארם מים ויתן לתלמיד אא"כ שפך מהן ומעשה באחד ששתה מים ולא שפך מהן ונתן לתלמידו ואותו תלמיד איסטנים היה ולא רצה לשתות ומת בצמא כאותה שעה אמרו לא ישתה אדם מים ויתן לתלמידו אא"כ שפך מהן והלכך האי תלמידא דשפך קמי רביה לית ביה משום אפקירותא ע"ש הרי מוכח דכשיעבור על אסטנסיתו וישתה יסתכן דאל"כ לא היו מתירים לו לשפוך קמי רביה ועוד אמרו שם כל מילי לא תפליט קמי רבך כלומר לא תרוק בפני רבך דאסרינן בעירובין [נ"ט.] הרוקק בפני רבו חייב מיתה לבר אם אבל קרא ודייסא יכול לפלוט קמי רביה דבפתילה של אבר דמי אם לא יפלוט את הרוק ויבא לידי סכנה :

בב שלשה צריכין שיטור חולה וחתן ובלה כמהניתא טוסיף יולרת וי"א אף אבל וי"א אף ת"ח בלילה [רפ"ט דנדרים] וחמשה דברים הן שהעושה אותן מהחייב בנפשו ודמו בראשו ואלו הן האוכל שום קלוף ובצל קלוף ובצה קלופה והשותה משקין מזוגין וכל אלו באופן שעבר עליהן הלילה אבל בלא זה לא איכפת לן ומשקין מזוגין דווקא שלנו בכלי מתכות אבל בכלי חרס לית לן כה והלן בבית הקברות והנוטל צפרניו ווורקן לרה"ר משום רבשהעבור עליהן אשה מעוברת תפיל ודווקא שלא תתך אחר זה בהסבין שום דבר אבל אם תתך בהסבין עברה הסכנה ומטעם זה יש נוהגים לחתך מעט בהסבין אחרי נטילת צפרנים אך בממקנא אומר דגם בכה"נ היישינן ודווקא שהצפרנים לא נשתנו ממקום למקום והיינו שמונחים במקום שזרקן בעת שחתבן אבל נשתנו ממקום למקום אין בזה סכנה עוד [מ"ק י"מ:] והמקיז דם ומשמש מטתו קודם שטעם דבר מה בפיו [מה י"ז:] :

בג בירושלמי שבת פ"כ [הל' ו'] נסר שהוא מהוח מנג לנג אפילו רחב במה אסור להלך עליו שאין השמן מקטרג אלא כשעת הסכנה וכה"נ בש"ס דילן אמרו נפל הורא חדר לסביגא עור אמרו שם בנ' מקומות השמן מצוי לקטרג המהלך בדרך בעצמו והישן בבית אפל לעצמו והמפרש כים הנדול ע"ש ונראה דהמהלך בדרך כוונתו קודם אור היום כדאמרינן ספ"ק דיומא היוצא לדרך קודם קריאת הגבר דמו בראשו ולעולם יכנס אדם בבי טוב ויצא בבי טוב ופרישה בים הנדול כוונתו נ"כ בזמן שהים סוער ברטוכח מדברי הירושלמי לקמן ע"ש וכן הוא במדרש בראשית [פ' ו' ע"ס] ויש לאדם ליזהר מקור ומתם בדאמרינן בב"מ הכל בידי שמים חוץ מציונים ופחים ובל דבר שיש בזה סכנה לאחרים מ"ע להסיר הסכנה בכל מעקה סביב בור ונג וביוצא בזה כמ"ש בח"מ סי' תב"ו והחיוב הוא דאורייתא ע"ש :

בד אסור לאכול מאכלים ומשקים שנפשו של אדם קצה בהם כגון משקין ואוכלין שנתערבו בהם קיא או צואת וליחה סרוחה וביוצא בהם וכן אסור לאכול ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם קצה בהן כגון כלים של בית הבסא ובלי זכוכית שמקיזים בהם וביוצא בהם וכן לא יאכל בידים מזוהמות ועל גבי כלים מלובלבים שכל אלו בכלל אל תשקצו את נפשותיכם [ספ"ו סק"ו סכ"ו בכס כ"י סחסיד סיס ימים ססכנס להקיז בהס לס והייט ר"ת פייל מעל מעת וכן בח בחלם כמחליס ביוס כ' סו ביוס ל' ולקמן בסי' קע"ס נהגו ספין מחמירין בב' ובד' ס"ס מכל נעפר פ' עקב סימח למין מחמירין בב' ומין מסייפין בל' ס"ס] :

בה מטוכנת אע"פ שטוהרת בשחיטה מ"מ המדקדקים מחמירים על עצמם שלא לאכלם ובבר נתבאר זה בסי' י"ז ע"ש ובהמה שהוזרה בה חכם מצד סברתו בלבד ולא נמצא הדין בצירוש שהיא טוהרת לא יאכל בעל נפש ממנה אבל אם יש להחכם בקבלה שהיא טוהרת יאבל וכ"ש אם נמצא ההיתר בספר ומי שאינו אובל ראוי לנזיפה אא"כ יש מחלוקת הפוסקים יכול כל אחד להחמיר על עצמו אבל בדבר שכל הפוסקים מתירים חלילה להחמיר על עצמו וזה נוטה למיעוט [כמ"ס בפ"ת סק"י נסס עכו"י ס"ס] :

שנו

סימן קיז שלא לעשות מחורה בדבר מאכל שאסור מן התורה . ובו כ"ט סעיפים:

א שנו חכמים במשנה רשביעית [פ"ז] אין עושין מחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים וכו' ציידי חיה עופות ורנים שנזרמנו להם מינין טמאין מותרים למכרן וכו' ובפסחים [פ"ג] בפלוגתא דחזקיה ור' אבוה דשניהם מורים דהיכא דכתיב לא יאכל בצידי אחר איסור אכילה ואחר איסור הנאה במשמע פריך הש"ס והרי שרצים דדחמנא אמר שקץ הוא לא יאכל והנן ציידי חיה עופות ודנים וכו' מותרים למכרן ומתרץ שאני התם דאמר קרא לכם שלכם יהא ופריך א"ה אפילו לכתחלה נמי ומתרץ שאני הבא דאמר קרא יהיו בהוויתן יהא עכ"ל:

ב ביאור הדברים דבשמיני ובראה בכל הטמאים כתיב הוא או הם כמו שקץ הוא לכם או שקץ הם לכם וכן טמא הוא לכם או טמאים המה לכם ולשון יהיו לא כתיב בשום מקום רק במקום זה ועוד דכאן הך דושקץ יהיו לכם הוא מיותר לגמרי דמקודם כתיב שקץ הם לכם ותיבף כתיב ושקץ יהיו לכם אלא ודאי דלדרשא אתי וה"פ זה שאמרתי שקץ הם לכם ואינו אסור בהנאה מדכתיב לכה שלכם יהא מ"מ יהיו בהוויתן שלא תהיה לך עסק עמהן והיינו שלא לסחור בהם והא דנזדמנו מוהר להכרם כתבו הפוסקים דאע"ג דזהו מן התורה מ"מ הוא מסרן לוכמים בפי שיאמרו הם וזהו כמלאכת חוה"מ שאמרו בחגיגה [י"מ] דהכתוב מסרן לחכמים [תוי"ט שם ופ"ז מק"ם ופי"ח] ולע"ד אינו נראה בן דשם חז"ל פירשו כן אבל אנן סנלן לומד כן ועוד דאי נלמדנה מהתם הרי בחוה"מ רוב הפוסקים ס"ל דהוי רק מדרבנן ובכאן הסכימו דהוי דאורייתא וכדמשמע פשטא דסוניא ועוד דבכאן א"צ לזה כלל ובתורה עצמה מפורש דנזדמנו שרי שהרי בנבלה כתיב לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תהננה ואכלה או מכור לנכרי ונו' הרי שהתירה התורה מכירה ופתם נבלה הוי בנזדמן או שנתנבלה בשחיטתה או שנהרנה או שמתה ואין לשאול מנין לנו ללמוד שרצים מנבלה דוודאי כן הוא דכל הממאים דין אחד להם דאל"כ הא הך קרא דושקץ יהיו לכם כתיב גבי דנים טמאים ומאין לנו ללמוד בחיות ועופות טמאים אלא ודאי דכולהו חד דינא אית להו והתורה כתבה בריש הפרשה רעד באן לא כתיב עדיין שקץ וקאי על כל הטמאים:

ג ואין האיסור אלא במידי דאכילה אבל סומים ונמלים שהן רק למלאכה אינן בכלל איסור זה ומוהר למחור בהן ולהריא איתא כן בירושלמי שם ויש מי ששאל דאם האיסור מדאורייתא אמו לאכילה דווקא כתיב [פכ"י שם] ואין זה שאלה בלל דוודאי כן הוא דבין דכתיב לא יאכל ונכלל בזה גם איסור הנאה ואח"כ התירה התורה מקרא דלכם ודאי דצריך עכ"פ דבר שאוכלין אותו דאין הקרא יוצא מידי פשוטו ועוד דכהאי קרא דושקץ יהיו לכם סמים מבשרם לא תאכלו אלמא דעיקר קרא מירי במידי דאכילה דעל זה אמר יהיו בהוויתן יהו ולא על דבר שעיקרו למלאכה:

ד מיהו יש להסתפק בדבר הדאוי לאכילה שאוכלין אותו ורק מכירה זו הוא למלאכה ולא לאכילה אם זהו בכלל האיסור אם לאו ומדברי רבותינו בעלי התוס' יש ללמוד להיתר שהקשו שם בפסחים על מאי דאמרינן בב"ק [פ"נ:] דאסור לישראל לנדל חזירים שנזרו חכמים על זה ותיפוק ליה דמדאורייתא אסור ותדצו דהא דאסור מדאורייתא היינו להשתבר ולמכור לו לאכילה אבל להשתכר בשומנן או בעורן לא או שמגדלן שלא למכור וכו' עכ"ל הדי מפורש דאף במידי דדאוי לאכילה אם מוכרן שלא לצורך אכילה מותר וכ"כ הרא"ש ס"פ מדובה וז"ל ולא ינדל ישראל חזירים בכל מקום ואפילו כדי למשוח מהן עורות דאלו למכרו לכותי אף מדאורייתא אסור כדתנן פ"ז דשביעית וכו' ובפ' כל שעה דדיש מקרא דכתיב טמאים יהיו בהוויתן יהו עכ"ל וכ"כ התוס' במרובה [פ"נ:] וז"ל ותירץ ר"ת דהיינו דווקא בדבר העומד לאכילה אבל אם מגדלן למשוח עורות בשומנן וכו' שרי וכל חלב מותר למכור היכי דלא קאי לאכילה עכ"ל:

ה אבל הרשב"א ז"ל כתב בהשו' [חלק ג' סי' רכ"ג] וז"ל עוד ראיתי במה שכתבת דבר שאינו נ"ל ואף כי אמרת שמצאת כן בתוס' והוא שאם אינו מוחר בדברים אלו לצורך אכילה אלא לתקן בהם עורות וכיוצא בזה מותר וכו' וזה נ"ל כשיבוש שכל שהוא מן הדברים שמנדל אדם אותם לאכילה וכו' אסור לעשות בהן מחורה נזירה שמא יבא לאכול מהן וכו' ותמה אני אם התירו התוס' בענין זה שאמרת אלא אולי בכענין שנפסד לאכילה וכו' עכ"ל הרי מפורש שאוסר נם בכה"ג אך מדבריו נראה שסובר שכל עיקר איסור מחורה בדברים האסורים הוי רק מדרבנן כדי שלא יבא לאכול וכן כתב להדיא באותה תשו' מקודם וז"ל והשאלה השניה ששאלת אם החזיר מותר בהנאה וכו' אינו אסור בהנאה דבר תורה ואפילו לעשות בו מחורה אלא מדבריהם עכ"ל וכיון שכן שפיר קאמר דאין נ"מ בין שמוכרן לאכילה או שלא לאכילה כיון שאסרום כדי שלא יבא לאכול מה לי אם המכירה לאכילה אם לאו אבל התוס' והרא"ש דס"ל דהאיסור הוא מן התורה שפיר קאמרי דבכה"ג אסרה תורה ובכה"נ לא אסרה [עכ"י וע"ך סק"ם סמכינו תמו' זו ולפמ"ם הנר תלוי שם סמיסור הוא מלמוייתא שו מדרבנן ונפ"ו שם הוא מן התורה קינם שפי כפרט זה וזו"ק]:

ו ודע דגם מלשון הרמב"ם ספ"ח ממאכ"א יש לדקדק קצת דם"ל כהרשב"א שכתב וז"ל וכל דבר שאסור באכילה

באכילה ומותר בהנאה אע"פ שהוא מותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה ולבוין מלאכתו ברברים אסורים ודין מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה לפיכך אין עושין סחורה לא בנבלות וכו' עכ"ל וחלב אינו לאכילה בכו שהבאנו מתוס' מרובה סוף סעיף ד' ובבה"נ נ"ב אסר הרמב"ם בשארי רברים אך ר"ל דאין ראיה מזה דוודאי יש הרבה חלב שראוי לאכילה והתוס' אומרים על הרוב ומרבריהם נראה רלבן התירה התורה בחלב משום דאינה לאכילה ומזה למרו לכל האיסורים דכל שאינו מגרל או מוכר לאכילה מותר ומרברי הרמב"ם אין הברע [ומ"מ יותר נראם לס"ל כשרמב"ם שם שסוגר שפיסור סוס למוריית ונם מלשון סם"ם שכתב שם סוס דבר המיוחל למוכל משל לאכילת אדם ע"כ] שכתב כן ומיחל משמע נ"כ כהרמב"ם וכ"כ בלבוש והנם שכתב סק"ח רוצה לפרש לבריו דלזוקק כמיוחל לעולם לאכילה ע"ם לא משמע כן והרי סיים נ"כ מן המלב וכו' ומשו מלב מיוחל לעולם לאכילה וסרי נשסוך סוס כמ"ם מתוס' מרובה ולכן לבריו תמיהים ונ"ע ולו"ק] :

ג והנה בעיקר איסור זה אם הוא מראורייתא או מדרבנן רעת התוס' והרא"ש שזהו מראורייתא ובן מתבאר מרברי הרמב"ם שהבאנו וכן הסכימו נרולי האחרונים [פרי"ח סק"ם ומנ"א סק"ח ושע"ו סק"ם] אמנם מדברי הרשב"א שהבאנו מבואר להריא רהאיסור הוא מדרבנן וכ"כ בעל הה"ד סי' ר' וכתב שבנליון תוס' פסחים שם כתבו דבל הני קראי הוה רק אסמכתא בעלמא ובן מבואר מרברי הרע"ב במשנה דשביעית שם שכתב ולא אסרו לעשות סחורה אלא ברבר העומר לאכילה וכו' עכ"ל ומשמע דחכמים אסרו זה [וכ"כ סתוי"ם דכ"מ מלשונו והר"ם בפתח כתב ונם מסרינן ונם ונם פסרו ע"ם ומוכי נם טונת סרע"ב כן וקושית סתוי"ם מפ"ק דנטורין לפריך על פחלב ולמה לפחוות ל"ת כלל וס"ם מעלן להתורה התירה לנמרי אף לפחול בחם נם סהתירה חלב רק לפחוות כלומר אף שבשאר איסורים פסור לפחוות וס"מ מספר"ח ומל"מ ום שפרעו לפחם י"ל כמדמנו ומ"ם לומר כן שברי יפי מלחם לפר שפלף ומעלו נם סוה מדמנו וכמו שבתב הטבי"ם סי' ס"ב אך ס"ל נוה וכ"ם וזו"ק] :

ד יש מי שאומר דאף אם האיסור הוא מן התורה אינו אלא בשרצים רלית בהו איסור אבר מן החי אבל בבהמות וחיות ועופות טמאים אין האיסור מן התורה אלא לאחר מותם אבל מחיים הא נם במהודרים יש אמה"ח ואבר מן החי אסירה התורה משום ראיתקש לדם ודם למים במבואר בטניא דפסחים שם [פנ"י] ודברים המוהים הם חדא דבטמאים ליכא איסור אמה"ח כמ"ש בסי' ס"ב ועוד דהא קי"ל בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת כמבואר מדברי הרמב"ם פ"ה ממאב"א רין ה' ע"ש ובבר בארנו זה בסי' ב"מ סעי' ו' ע"ש וכן יש מי שאומר דדק בשקצים ורמשים הוי ראורייתא ולא בנבלה ושרפה ושארי איסורים דקרא ריהיו הוא בשקצים [תו"י סי' קמ"כ] ונם זה אינו רא"ב ניחא ג"כ דדק ברנים טמאים אסור מראורייתא ולא בשארי שקצים ורמשים רהא האי קרא ריהיו בדנים בהיבא אלא העיקר כמ"ש בסעיף ב' רכל האיסורים שוין בזה וראיה בריתה לזה שהרי התנא כללן יחר ציירי חיה ועופות ודנים שנזדמנו וכו' וכן מבואר מכל הפוסקים ומנוף הסוגיא דמסחים מוכח להדיא כן כמבואר למדקדק שם בכל הסוגיא הלכך ליתנהו להני מילי :

ה אמנם ראיתי מי שהקשה על הרמב"ם והפוסקים מנלן דחלב מותר ראי משום דכתיב יעשה לכל מלאכה שמא זהו רק בנזרמנו במו קרא דנבלה [דנמ"ר] ולי עור יותר קשה דבפסחים שם פליני ריה"נ ור"ע כתך קרא דחלב נבלה וחלב מרפה יעשה לכל מלאכה דריה"נ דריש ליה רמותר למלאכת הדיום ור"ע דריש ליה דנם להקדש אינו טמא ומסיק הש"ם דתרוייהו ס"ל רלא יאכל משמע בין איסור אבילה בין איסור הנאה ור"ע ס"ל כשהותרה נבלה הותר נם חלבה ולכן א"צ קרא להיתר הנאה וריה"נ ס"ל דחלבה לא הותרה ביותר עם נבלה וצריך קרא להיתר הנאה ע"ש סיפ עכ"פ תרוייהו ס"ל ר"יתר חלב חוא בהיתר נבלה וא"כ אין בחלב היתר רק בנזרמנו בנבלה ומאין לו להרמב"ם והפוסקים לומר רבחלב מותר לסחור וצ"ע :

ו ויראה לי דכחלב מעמא אחרינא איח ביה מרכתיב יעשה לכל מלאכה ואבל לא תאכלהו משמע להדיא דהתורה פירשה לנו דרק לאיסור אבילה אסרה לנו ולא לשום ענין אחר רזהו מיותר לנמרי שהרי מקודם כתיב בל חלב שור ובשב ועז לא תאכלו ואע"ג דמזה דרשינן בחולין [ל"ו] יבא איסור נבלה ויחול על איסור חלב וכו' וכן בס"פ חמאת העוף דרשינן ואכר לא תאכלהו מי שחלבה אסור ובשרה מותר יצא חיה וכו' אמנם בשם שנובל לדרוש מזה שני דרשות במו כן נובל לומר ראתי להורות נם על זה ועוד דזה ספשמא דקרא מוכח דרק לאבילה אסור ולא לענין אחר [ונם י"ל דזה נתמנו דיבא מיסור נבלה וימול על מיסור חלב ופירש"י דלא תימא מין מיסור חל על מיסור ע"ם ולמה לא נלמוד מכאן כשלמת לדיסור חל ע"ם ולכן י"ל דהתורה קמ"ל דנבלה סוא מיסור מוסף לפסורה לפחורה רק בנזדמנו ומלב מותר בפחורה ולו"ק] :

יא והנה דעת הרמב"ם והתוס' והרא"ש בבר נהבאר ראיסוד זה הוא מן התורה ובך מתבאר להדיא מתוס' סובה [ל"ע] שכתבו לענין שביעית ול"ל ואפשר הקונה מחביריו ברי לדרויח ולסבור ביוקר רהייט נמי בחורה ובפ"ו רשביעית תנן שאין עושין סחורת בפירות שביעית ובבבורות ותרומות ונבלות ומרפות וכו' ולא משבחת שיהיו טוכם שוין לענין סחורה אלא בבה"נ רבהריא שרי רחסנא למכור ברכתיב או מכור לנכרי וכו' עכ"ל ואי ס"ר דהאיסור הוא רק מדרבנן מאי מוביחים התם' מקרא ראו מוכר ויש מי שרוצה לומר בכוונתם רה"פ ביון דכתיב ההיתר להדיא בפסוק אין כוח ביד חכמים לאסור [פ' סק"ם] ובבר דחו זה רבים וגרולים [תו"י ופמ"ם

וסמ"ק ועוד] ובכמה מקומות מוכח דחכמים גזרו בכה"ג ועוד ראשו עדיף מה שהתורה התירה דמותר לעשות כן סמה שהתורה אמרה דחובה לעשות כן ועכ"ז גזרו חכמים שלא לעשות כמו שופר ולולב בשבת דבשב ואל תעשה יש בח בידם לעשות כן כמפורש בש"ס וכ"ש שיש בח בידם לגזור שלא לעשות מה שהתורה התירה וכי תימא רבשופר ולולב גזרו ברי שלא לבא לידי הוצאה דהוא איסור דאורייתא משא"כ הכא א"א לומר כן דהא בכאן נמי גזרו ברי שלא יבאו לידי איסור ראורייתא אלא וראי ליתא להאי בללא :

יב אבל דעת הרשב"א וגליון תום' ותה"ד דהאיסור הוא רק מדרבנן ברי שלא יבא לאכול וכן מבואר מדברי איזה גדולי אחרונים שמוברים כן ולדבריהם צ"ל דהך קרא דיהיו בהווייתן יהו הוי אסמכתא בעלמא וגם זה ששנינו בת"כ שקץ הם לכם שלא תעשה בהם סחורה ע"ש הוי ג"כ אסמכתא בעלמא כמו בכמה דרשות שבח"כ דהוי אסמכתא בעלמא ויש להביא ראיה לדיעה זו מהירושלמי שם שהביאו רבינו חב"י בספרו הגדול והרע"ב שם ושארי מפרשים שאומר על המשנה שהתירה לצייר שנודמנה לו טמאים משום שפורע מזה מם ע"ש ואי ס"ר דמן התורה מותר מה צריך לטעם זה אלא ודאי דזהו רק מדרבנן והתירו בצייד משום מם אמנם אחרי המחילה מעצמותיהם הקדושים דהירושלמי לא קאי כלל אדין זה אלא אסוחרי שביעית והירושלמי הזה הוא ג"כ אות באות בפ' זה בורר הלכה ה' ובפ"ר דשביעית הלכה ב' ע"ש ואשביעית קאי ולא אמינים טמאים והירושלמי הובא בכאן ברך אגב בדרך הירושלמי בכ"מ ומשום רבבאן נזכרה ג"כ שביעית בטשנה ולכן הרמב"ם ז"ל לא הזכיר כלל טעם זה וברור הוא בס"ר [וגם בפ"מ פי' דשביעית קאי ותמיהני מלת הגיע עליהם על הרע"ב ותו"ט וכ"י ודו"ס] ובמעיף ט"ו יתבאר ראיה ברורה לזה בס"ר ע"ש :

יג אמנם יש להביא ראיה לדיעה זו מהא דתניא בתוספתא פ"ח דשביעית הלכה ז' וז"ל לא יהא מביא בלבי כופרין וחולדות הסנאין וחתולין וקיפוד למכרן לכותי ולהשכיר עליהן אבל מוריים וגבינת בית אונייקי והפת והשמן שלהן מותר למוכרן לכותי ולהשכיר עליהן עכ"ל ומבואר דהתוספתא קאי על המשנה דאין מוכרין גבלות ושרפות ואומרת התוספתא דאיסור דרבנן כמוריים ופת מותר למכור ובלבים וחתולין וחולדות אסור למכור ובשלמא אם עיקר האיסור הוא דרבנן שפיר אמרו מכירת אלו אף שאינם לאכילה מ"מ כיון דיש בזה איזה נזק קצת ואין דרך העולם להסתחר בהן כבסוסים וחמורים אסרום חכמים למכור אבל אי מדאורייתא למה אסור למכור את אלו הרי אינם לאכילה כלל ;

יד אמנם גם זה א"ש וארבא התוספתא אומרת רבותא בדבר והיפוכו דהנה במשנה אסרה תורה למכור דברים אסורים העומדים לאכילה אבל העומדים למלאכה מותר כסוסים וחמורים כדאיתא בירושלמי ולזה באה התוספתא לומר דלפעמים הוא להיפך דלאכילה מותר והיינו באיסורים דרבנן והעומדים למלאכה אסור בנון אלו שמלאכתם לנקר את הבית כדאיתא בתוספתא ב"ק פ"ח והובא בגמ' שם [פ] והבי איתא התם בשם שאמרו אין מגדלין בהמה דקה כך אין מגדלין חיה דקה ר"י אומר מגדלין כלבים כופרים וחתולים וקופים וחולדות סנאים מפני שעשוין לנקר את הבית עכ"ל והלכה כת"ק ולזה אומרת התוספתא בבאן דבשם שאמרום לגדלם כמו כן אמרום אפילו ליקח ולמכור אותם מפני חשש גזק ווהו כלפי המשנה ולהיפך וכמ"ש אבל אין ענין כלל זה לזה :

טו ודע דדם ואבר מן החי מבואר ג"כ בפסחים שם שהתורה התירתן לנמרי וזה שהרמב"ם לא הביאם עם היתר חלב נ"ב א"ש דדם וראי אין דרך לעשות עסק בו שהרי נפשו של אדם קצה בו ואמה"ח אסור לבני נח ופשיטא שאסיר למבור וליתן להם כמבואר שם בגמ' ואי משום אקראי בעלמא למברם לאיזה צורך חלא מותר גם בבל האיסורים אבל חלבים מפחר גדול הוא ולכן לא הביאם הרמב"ם דם ואמה"ח עם חלב ;

טז עוד הנן התם ציידי חיה ועופות ודגים שנודמנו להם טינים טמאים מותרים למכרן ר' יהודה אומר אף מי שנתסנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר ובלבר שלא תהא אומנתו ככך וחכמים אוסרים עכ"ל המשנה ופי' המפרשים דבהא פליגי דר"י ס"ל דבאקראי בל אדם מותר וחכמים ס"ל דלא התירו גם באקראי דק לצייד הנותן מם מזה ע"ש ברע"ב ובתוי"ט וכתב עור דאפילו אם האיסור דאורייתא יש בח בירם מפני המם לומר דלא אמרה התורה בבה"ג ע"ש וכמה מהדוחק הוא זה וזהו סובב הכל על מה שסברו דהמם שאומר הירושלמי אהך ענייגא קאי ולכן בתב הרע"ב דהלכה בר"י משום דבירושלמי איתא כן אבל בבר בתבנו במעיף י"ב דאינו כן והירושלמי אשביעית קאי ולא מיירי בלל בהך ענייגא וגם הלכה בר"י אהתם קאי אבל בבאן אין הלבה בר"י והרמב"ם ז"ל אם שבפי' המשנה פסק בר"י בחבורו חזר בו ולא התיר רק לצייד ובן הטור משום שראו דהירושלמי לא קאי כלל אהך ענייגא וא"ב יש להבין במאי פליגי ר"י ורבנן :

יז והנלע"ר דה"פ דהנה בבר בררנו דהתורה עצמה התירה בנודמנה מרכתיב בגבלה או מכור וגו' במ"ש במעיף ב' והנה בעל הגבלה הואת איננו מסוחרי בשר דווקא דגם בעה"ב כשאירע אצלו נבלה מותר למוכרה ומזה דן ר' יהודה דלאו דווקא צייר רה"ה בל בעה"ב אם דרך הלוכו נודמן לו דבר טמא לקנות ובלבר שלא תהא אומנתו בבר דוהו אקראי שהתירה התורה וחכמים אוסרים דס"ל דהתורה לא התירה מפני אקראי אלא בשהדבר נפל לידו והיינו דומיא דנבלה דקנאה להיתר

והמצה לאיסור ביזו וכן הצייד רבוותיו לצוד מהורים ועלו הטמאים במצודתו אבל לקנות לבתחלה באקראי בכל נוני אסור אף כשאין אומנתו בכך והולכים לשיטתם בפ' זה בורר [כ"ז:] לענין פסולי ערות דתנן ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא וכו' וסוחרי שביעית אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין להם אומנות אלא הוא וכו' ופירש רש"י ותום' וכל הפוסקים דר"י קאי אמשחק בקוביא ופסולו משום שאינו עוסק בישובו של עולם וזהו דוקא כשאין לו אומנות אחרת ור"י בא לפרש ולא לחלוק במבואר שם בגמ' אבל בתוספתא פ"ה דסנהדרין מפורש דאבולה קאי גם אסוחרי שביעית דהכי איתא התם גבבון אמר ר"י וכו' וכן מפורש בירושלמי שם וזהו הירושלמי שהבאנו בסעיף י"ב ופליגי לענין שביעית אם באקראי מקרי סוחר אם לאו דר"י ס"ל דבאקראי לא מקרי סוחר שביעית וה"ג ס"ל דבאקראי לא מיקרי סוחר טמאים והזה כגומנו וחכמים דס"ל בשביעית דגם באקראי מקרי סוחר שביעית ה"ג בטמאים בן הוא ולכן לא התירו רק בשכבר נפל לידו [כנלע"ל ולכן מה שנתקק התוי"ט מכמיס היינו מ"ק לפמ"ס הוא שיין שמר לגמרי וגם כנ"ו גם ידעתי ממי ק"ל הלא זהו פלוגתא בפ"ס ויטול לסיות דת"ק לשמר גייל כוונתו מבוס מקרימי ופ"ב בכל מלס מותר כר"י ולוס הוכרמו מכמיס למנוך וגם למחוך פרישה ע"ש ועו"ק] :

יח בתב הרמב"ם הצייד שנזרמנו לו חיה או עוף ודג טמאין וצדן או שניצודו לו טמאים ומהורים מותר למכרן אבל לא יכוין מלאכתו לטמאים וכו' עכ"ל ולשון המור כן הוא אבל נזדמנו לו לצייד חיה ועוף ודגים טמאים או שצד טמאים עם מהודים מותר למוכרם ובלבד שלא יתכוין לכך עכ"ל ופי' רבינו הב"י בספרו הגדול רבוונת שניהם שזה והבי קאמרי הצייד שפרש הרשת לצוד מהורין ונזדמן שניצוד לשם רק טמאין או טמאים ומהודים מותר והוי ו ואצ"ל ו או דבסיפא יש רבותא יותר דבריישא בשלא ניצודו רק טמאים בהברח להתיר לו כדי שלא תהא מרחתו בחנם אבל בסיפא הייתי אומר שישליד הטמאים ומרחתו אינו בחנם שהרי עלו בידו גם מהורים קמ"ל דגם בכה"ג מותר ויש שפירשו בבוונת המור במ"ש או שצד טמאים עם מהורים היינו בבוונה כלומר בשעה שצר את המהורים היו גם טמאים עמהם וצד את כולם ברשתו בכוונה משום דאלו היה מניח את הטמאים מלצוד לא היו ניצודים גם המהורים לבן מותר אפילו בכה"ג [כ"מ והו"ס] ובוודאי כן הוא לענין דינא דבל שבוונתן למהורים אך שעי"ז נופלים גם הטמאים הוי דומיא דנבלה שהתירה התורה [ולפ"ז בסקונים ישרמל מכתי עיפות מסורים ופין המוכר רוצה מפ"ב יקנה ממנו גם הממאים ניחא כוי כמדמנו ומותר כנלע"ל ויש לסתייסב כוה] :

יט בתב רבינו הב"י בסעיף א' בל דבר שאסור מן התורה אע"פ שמותר בהנאה אם הוא דבר המיוחד למאבל אסור לעשות בו סחורה חוץ מן החלב וכו'

עכ"ל וכתב על זה רבינו הרמ"א או להלוות עליו ואפילו לקנותו להאכילו לפועליו עכו"ם אסור עכ"ל וכבר השינו מפרשי הש"ע על מה שאסר לקנות להאכיל לפועלים [ס"ך סק"נ וס"ו סק"כ] וכבר המנהג פשוט לקנות בעד פועלים ואין שום חשש איסור בזה שאין אסור אלא למחור ולא כשצריך לפועליו ואין לך נזרמנו יותר מזה ומה יעשה בפועליו ואפילו אם ביכולתו ליתן להם בשר בשר אם הוא ביוקר מטרפה אינו מחוייב לאבר מעותיו ואין האיסור אלא להשתכר ולא להפסיד עי"ז והרי זה דומה ממש לנבלה שבביתו שהתורה התירה למכור מפני הפסר ועריפא מינה :

כ ונם מה שאסר להלוות עליו לענ"ר לא ידעתי למה והרי אינו תופסו אלא למשכון ושמא יפרע ואף אם לא יפרע הוי בנזרמנו ועור דהא ר"י מתיר במשנה אפילו לקנות באקראי ונהי דבלקנות פליני רבנן עליה ס"ס עכ"פ בלהלוות בוודאי מודים ולמה לנו לעשות פלונתא רחוקה ונם בסקור הרין בתה"ד לא כתב רק שמכוער הרבר ע"ש ולענ"ר נראה דהנה רבינו הרמ"א תפס ראיסור זה הוא מרדבנן כדעת הרשב"א והתה"ד והאיסור הוא שמא יבא לאכול [וכ"מ מנ"ך סק"כ שכתב פנים זה ומפ"ז נס כנ"ו ונס הלמו נדרך זה] ולפ"ז שפיר אמר להלוות עליו והרי נם בזה יש הששׁ זה אבל לפי מה שבארנו רעת רוב רבותינו שאיסור זה הוא מן התורה ובנזדמנו התירה תורה בוודאי מותר להלוות עליו דאף אם ישאר המשכון בידו אינו אלא כנזדמנו ויש מי שפי' בכוונתו דלקנות טמאים ולנרלן בביתו אסור בער פועליו אבל לקנות שחוטים מותר [פר"מ סק"נ] ואם כוונתו כן הוא בוודאי האיסור פשוט רמי התיר לו לנרלם בביתו ואין זה רומיא דנבלה שהתירה תורה וכן נראה להורות :

כא הצייד כשניצודו לו טמאים ומהורים כיחר רמותר כמו שנתבאר יש מי שאומר דצריך לסכור המהור והטמא ביחר ולא המהור בפ"ע והטמא בפ"ע ולא דמי לכשעלו בידו טמאים בלבר רמותר לסכור אותם בלבר דהתם א"א בענין אחר [ס"ן סק"ם] אבל דבינו הב"י בספרו הגרול התיר לסכור כל אחר בפ"ע ע"ש וכן עיקר [פל"מ סק"ח] ואיך אפשר להחמיר כרבר שיכול לבא לירי פסידא והוא בהיתר עשה ועוד דהא נם בטמאים לבר כתב רבינו הרמ"א דצריך למכרם מיד ולא ימתין עד שתהא שמינה אצלו עכ"ל וכיון שמוכרם מיד מה לי אם מוכרם כאחר או שמוכר כל אחר בפ"ע אמנם והו ודאי דאם רוצה להשהות המהורים אצלו זמן מרובה דאז מחוייב למכור הטמאים מיד במו בצד טמאים לבדו :

כב אמנם בעיקר דברי רבינו הרמ"א מצאנו להרשב"א ז"ל בחדושיו לב"ק [פ"נ] דהחיוב למכור מיד אינו אלא בכלבים וחזירים אבל שארי דברים טמאים שנפלו לו בירושה דזוי בנזדמנו א"צ למוכרן מיד ע"ש

ואפשר דלכן דקדק רבינו הרם"א לומר דלא ימתין עד שתהא שמנה אצלו דוהו וודאי אסור בעושה מסחר חדש אבל אם אין כוונתו לשמנונית אלא דאין מזדמן לו קונה שיהן לו שווי המקח ודאי דמותר להשהותם אצלו [הגי רנ"פ] :

כג דבר פשוט הוא שהחלב שהתירה הודה לכל דבר והו בחלב בהמה טהורה אבל חלב בהמה טמאה דינו כבשר דחלב לא מקרי רק של שור וכשב ועז כבתוב בתורה וכם"ש הרמב"ם ריש פ"ו ע"ש אמנם לכשוח עורות תלוי במחלוקת התום' והרשב"א שכתבנו בסעיף ה' ע"ש וכן מה שהתירה תורה בנבלה כשנזדמן לידו אינו אלא זה שאירע לירו מותר למוכרה אבל ישראל אחר אסור לקנות סיר ישראל זה ולסוכרה ופשוט הוא :

כד וכן סותר לנבות כחובו דברים טמאים מן העובד כוכבים מפני שהוא כמציל סירו ואפילו חזירים מותר לנכות ורק צריך למכרם סיד ולא ישהם אצלו כדי להשהכר בהן אבל בדמיו מוהר להשהותן אפילו חזירים כדי שלא יפסיד מחזכו [ס"ך סקי"ח] ומוהר לסוכרן מעט מעט [סס] :

כה י"א שאסור לנחור תיישים שצריך לעורות שלהם ולסכור אח"כ הבשר לכותים דוה מקרי שמכוין סלאכהו בדבר האסור [ס"ך סק"ח כסס מ"כ] וי"א שמותר דבל תשחית אין כאן כיון שיש לו הנאה מזה דעורות נחורים יפה מעורות שחוטים וכיון שמותר לו לעשות כן ה"ל אח"כ כאלו נזדמנה לו גבלה בתוך ביתו דלא אסרו חכמים אלא במהכוין לעשות מעיקרא באיסור כגון שמכוין לצוד מינים טמאים אבל זה שעושה בשביל העורות הוה הבשר אח"כ כנזדמנו [ע"ז סק"כ] ולדיע"ה ראשונה צריך להשליך הבשר לאיבוד ולענ"ד נראה להקריע דאם עיקר המסחר הם העורות והבשר הוא מפל הוה הבשר כנזדמנו ואם הבשר הוא עיקר בהעורות אסור :

כו יש מהגדולים שמתרעמים על אותן לוקחי חצרים משרים ושוכרים כל ההכנסה שלהם ובתוכם יש חזירים ובתוך הזמן מוברח הישראל לנדלם ולהאביל לפועליו [כ"ח וס"ך סקי"נ] ויש מהגדולים שלמדו עליהם זכות ע"פ מה שכתב המור דמותר לצוד טמאים עם טהורים כשא"א בענין אחר כם"ש בסעיף י"ח ויש מי שאומד דוהו רק בצידה ולא במכידה [סר"ח סק"ח] ואינו עיקר כיון דאמרינן דכבה"נ לא אסרה הורה דהתורה לא אסרה אלא בשעיקר הכוונה הוא בשביל הטמאים אבל כשעיקר כוונתו לדבר הסותר ורק בשביל זה סוברח שיהיה אצלו נם הדבר האסור שפיר הוה בנזדמנו ומותר [ע"ז סק"ד] וסה שמאכיל לפועלים כבר נתבאר בסעיף י"ט דהיתר נסור הוא ע"ש :

כז וסזה יש לי ג"כ ללמד זכות על בעלי חנויות וסרתפים שמחזיקים אצלם למכירה בתוך שארי דברים נם קדבי דנים טמאים שקורין איקר"א אע"נ דסדאורייתא אסורים משום רזה דוסה נ"כ לצד דנים טמאים וטהורים ביחד וכיון רעיקר העסק הוא כשביל שארי מאכלים ומשקים הסוהרים ואת זה סוברחים להחזיק נ"כ דאל"כ יניע להם הפסד בפרנסתם סהדורשים מאכל זה ואם לא יהיה להם מאכל זה יפסידו הפדיון משארי דברים וכל בית עסק בחנות ומרתף מעלים מזה סס הרבה ועולה הוצאות הרבה שפיר הוי כנזרמנו בציד דלפי דעת הרבה מן הפוסקים הוה הה"תר בשם משום הסם כם"ש בסעיף י"ב וה"נ דכוותיה ואפילו לדברינו שם דאינו ספני הסם מ"ם הוה בצדיית טהורים וטמאים ביחד וכמו שבירת החצרים ובם"ש בכאן דהמין הזה הוא טפל בעלמא דהוה כנזדמנו :

כח דבר פשוט שהקונים עופות טמאים או טרפות לסבירה עוברים באיסור דאורייתא וצריך לסחות בם רבראורייתא לא אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו' אבל שר השולח את ישראל לקנות בערו עופות טמאין נ"ל דמותר ואע"נ ראין שליחות לעוברי בוכבים ונמצא שהישראל קונה לעצמו מ"ם כיון שאין כוונתו להרויח בהם ולעישות מסחר אין איסור בזה ולהיות סרסור בעסק סבירת טמאים אפשר להתיר כיון שהוא אינו קונה ואינו מוכר ואינם איסורי הנאה שיהא אסור להשתבר בהם [וכמ"ש מע"ז סק"ך] ושר שנתן סתנה לישראל עוף מסא צ"ע אם מוהר לקבלו ואף אם מוכרח לקבלו משום איבה יש להסתפק אם סותר למוברו מיהו נראה דוהו דוסה לנזדמנו דשרי ואסור לסבור לכותי נבלה במקום כשרה משום נניבה דעת וכבר נהבאר דבאיסורים דרבנן כנבינות וחלב ומוריים אף שהאיסור הוא משום חשש הורה מ"ם סוהר כיון דסוף סוף הוא רק איסור דרבנן דלא כיש סי שרוצה להחמיר בזה [ומ"ש זקו כוונת הרמב"ם סס"ח שכתב דשכר שסמיסור מדרבנן מותר בין בספיקו בין בוודאו עכ"ל ומין שום פי' לזה עמל"מ ולפמ"ש ס"ס בין שהכמיס מסרו מסוס ספק סיסור תורה כמוריים ובין בוודאי דרבנן כמו נבינות שהשמיטו בשכניס שמין בשר חשם סיסור מורה] :

כט יש רוצים לאסור לסוך בבורית שקורין זיי"ף ממעם סיבה כשהיה ויש מתירין רכבר כהבו ההום' בגדה [נ"ג] בשם ר"ת דסיבה כשהייה אינו אלא לענין יוה"כ ע"ש ואף גם ביוה"כ אינו אלא ררבנן לבשת פוסקים ובן מתבאר סדברי רבינו הרמ"א בא"ח סי' ש"ג שכתב דבשבת אסור לרחוץ בבורית משום נולד ע"ש הא בחול שרי [ע"ם בשנר"ח] וגם המתירים לא ההירו רק במקום צער כמו חטטין אמנם בבורית שלנו שהוא מסריח ואף לבלב אינו ראוי ואין לך לפנם יותר סזה פשיטא שאין בזה חשש אפילו לבריאים וכן המנהג פשוט בכל הפוצות ישראל לסוך בבורית בסרחץ ואין פוצה פה וסצפצף :

דיני

סימן קיח דיני חתיכות דבר מאכל הנשחת ע"י עובד כוכבים . ובו מ סעיפים ;

א איתא בגמ' [פ"מ ל"ם.] אמר רב חביב"ת אסור בחותם אחד חמפ"נ מותר בחותם אחד חביב"ת הוא חתיכת רג שאין בה סימן בשר יין הבלת וחמפ"ג הוא חילתית מוריים פת גבינה וביאור הדברים כששולח ע"י עובד כוכבים או שמפקיר בירו דג או בשר או יין או תבלת צריך שני חותמות אבל חמפ"נ מותר בחותם אחד והפרש בין אלו לאלו פירש"י משום דחביב"ת רמיהן יקרין ומרח ומזייף בחותם אחד ואף שהיין אינו יקר מ"מ מפני האוות ניסוך מרח ומזייף החותם כדי לנסך ואלו הנ' מרח ומזייף כדי להחליף בנרוע מזה אבל חמפ"נ שאין דמיהן יקרים לא מרח ומזייף אף בחותם אחד ;

ב ונמצא לפ"ז תלוי הכל לפי היוקר והחשיבות באותו מקום לבר מיין אבל מדברי הרמב"ם פי"נ מיבאר רכל דבר שבהחליפן יש איסור ראורייתא כדגים וכיוצ והבלת צריך שני חותמות וכל דבר שבהחליפן הוי רק איסור דרבנן כמו חמפ"נ די בחותם אחד ויין אע"נ דהוא דרבנן החמירו בו כשל תורה מפני חשש ניסוך וכ"כ המוד בשם הרשב"א דבראורייתא צריך שני חותמות ובדרבנן די בחותם אחד וחלב הוי נ"כ דרבנן משום דלהחליף לנמרי על חלב טמא אי אפשר ריכוך להכיר רממא ירוק וטהור לבן והחשש הוא רק על הערובת ומראורייתא מין במינו בטל ברוב ועל רוב טמא אין חשש מפני שיוכר כמ"ש ונמצא דהאיסור אינו אלא מדרבנן ורי בחותם אחר [עי"ל וע"ך סק"מ] ;

ג ויש מראשונים שכתבו טעם ע"פ הירושלמי משום דחביב"ת אסורו מגופו וחמפ"נ אסורו ע"י הערובות ופת אע"נ דאיסורו מגופו כיון שהוא רק דרבנן די בחותם אחד [ר"ן ורמ"ס נכל"ה] ולפ"ז צריך שני תנאים לשני חותמות שיהא איסור תורה ושלא ע"י הערובות ובחתר אחד משני תנאים אלו די בחותם אחד ותפסו הפוסקים [הנ"י והב"ך סק"ס] שזהו טעם אחר מטעם הקורם ולעני"ד נראה דגם הירושלמי עיקר טעמו הוא דבראורייתא צריך שני חותמות ובדרבנן די בחותם אחר כמו להרמב"ם והרשב"א והירושלמי סיפן בעלמא קאמר שהרי אין לך איסור ע"י תערובות שיהא איסור דאורייתא אם לא שיהא האיסור רובו דההיתר בטל להאיסור והרי ביון שהאיסור הוא רוב אין זה איסור שע"י הערובות וה"ק הירושלמי כל שאיסורו ע"י הערובת די בחותם אחד שהרי האיסור הוא דרבנן וכל שאיסורו מחמת עצמו יש שהוא איסור תורה כמו חתיכת דג ובשר והבלת דאם יחליפנו על מרפה הרי הוא איסור תורה ויין כשנסכנו הוי נ"כ איסור הודה [נמ כוונת פתום' פס ל"ט . ד"ה ממר מכאן מצרף ז' נמס סר"ת נ"כ כוונתם כן ותמיהני על הכ"י ומפתמינים שעמו זה למעם נפ"ע ומוני ענב"ע חזר ט ולפ הניח מעם זה משום שקבל מחל וכוס מתירן כל קושיות הש"ך סק"ה על סרמ"ת נת"ח ע"ם סימב ולפ ירלתי לעוף דמת סם"ך כוס ומעמו על רס"י לפ סוכת כלל נת"ע מצום לרוב הפוסקים לפ תפמו כן ולי"ק] ;

ד לפי רעת הרמב"ם והרשב"א אין חילוק בין ששולח ע"י עובד כוכבים ובין שמפקיר בירו ובדבר שצריך שני חותמות גם כמפקיד בירו צריך שני חותמות אבל לפי רעה רבותינו בעלי התום' [ג"ת ד"ס דמתר] א"צ שני חותמות רק בשולח על ידו דבין שלא יראה הישראל את החותם צריך שני חותמות אבל במפקיר בירו ואח"כ יבא ויטלנה בבל דבר סני בחותם אחר שהרי הישראל יראה אח"כ אם לא נתקלקל החותם ולפ"ז גם בשולח על ידו לישראל אחר אם הוריע להישראל בכתב תמ"ת החותם ושיבירו בשוקבלו סיר העובד כוכבים ג"כ די בחותם אחד בבל דבר וגם הרא"ש ז"ל הסבים לריעה זו וכמ"ש המור בשמו אלא שבתב שלבר שצריך להוריע להישראל את חתימתו צריך להוריע להעכו"ם שהוריע להישראל את אופן חתימתו ע"ש וכ"כ הרא"ש וזה לשונם ואף השולח אם הוריע לחבירו צורה החותם וגם אמר לעכו"ם שהוריע לחבירו די בחותם אחד עכ"ל וכן הוא לשון הש"ע סעיף א' ע"ש והדברים צריכים ביאור ;

ה דלכאורה מלשון זה משמע דבשולח לחבירו הרתי בעי להוריע לחבירו ברי שיבור החתימה וגם להוריע לעכו"ם שהודיע לחבירו וכי תימא למה לו להוריע להעכו"ם תלא די בהורעה לחבירו ואם יבור החתימה טוב ואם לאו הרי מם"ג אינו מועיל י"ל רווראי כן הוא אך להועלת הענין ברי שלא יגע העכו"ם לקלקל החותם ולעשות מה שלבו חפץ וכי תימא דא"כ כשמודיע להעכו"ם הרי לא יגע בו שתתירא ובמה צריך להודיע לחבירו די"ל משום דלפעמים מתקלקל החותם מעצמו שהרי יכול להיות בן וכמבואר לקמן ס' ק"ל ולפ"ז אין להעמיד על טעמא דמירתת בלבד שהרי יהיה ביכולתו לומר דמעצמו נתקלקל החותם ולבן עיקר ההיתר הוא בשביל הברת החותם כמו במפקיר אך דלזה טוב יותר גם לומר לו שהודיע לחבירו דאז ברוב פעמים הלא יבור החותם ואם אפילו במקרה רחוק התקלקל החתימה אם יבין לפי ראות עיניו שיכול להיות שמעצמה נתקלקלה נעמיד ההיתר על טעמא דמירתה בם"ש שם אבל לבנות עיקר ההיתר על טעמא דמירתת אינו נבון דבין שיהא ביכלתו לומר שמעצמו נתקלקל לא מירתה בל בך ובזה מדוייק לשונם שבתבו אם הודיע לחבירו וכו' ונם אמר וכו' דמבואר להריא דעיקר ההיתר הוא בהודעה לחבירו כרי שיבור החותם ונוסף לזה גם צריך לומר לו ;

ו אבל גרולי האחרונים [ב"ך סקם"ו ופל"ח] לא פירשו כן ובתבו דבהאמירה לעכו"ם שהוריע לחבירו די וא"צ להודיע לחבירו בלל מטעמא דמירתת העכו"ם

ופירשו דבריהם דה"ק דאף כשטודיע לחבירו לא סגי עד שיאמר וכו' וכזה בלבר רי ע"ש וכמה מהדיחק הוא וה"א דא"כ היה להם לכתוב רק היתר זה בלבד ולכן כתבו האחרונים דלכתחלה וראי צריך להודיע גם לחבירו אופן התחימה ודוחק גדול הוא דלהדיא משמע מהוס' ורא"ש דבמפקיר עיקר ההיתר הוא בהברת החותם וממילא דמירתת ע"ש וממילא דגם בשולח לחבירו עיקר היתר הוא מטעם זה וצ"ע [ומנחתי בריטב"א שם מפורש כמ"ש וז"ל ומש שולח וכו' צריך שיודיענו וכו' וגם מוכ בימאמר כן לעכו"ם ופ"ש סמין זה מעכב פכ"ן] :

ומה שהביאו ראיה ממה שכתבו הטור והש"ע סעיף ב' וז"ל כיון שהחתימו כראוי שני חותמות בדבר שצריך שנים ואחד בדברים שרי באחד א"צ לחזור עליו לראותו עכ"ל תמיהני שהרי מקור דין זה הוא מהרשב"א [פכ"] והרשב"א הא אינו מחלק כלל בין מפקיר לשולח ולא ס"ל חילוק זה וכמ"ש בריש סעיף ד' אבל לדעת ההוס' והרא"ש עיקר ההיתר הוא מפני זה כמ"ש ותדע לך שכן הוא שהרי כתבו שני חותמות בדבר שצריך שנים ולהתוס' והרא"ש אין לך דבר שצריך שני חותמות דלא סיבעיא כמפקיר אלא אפילו בשולח די בחותם אחד כשיודיענו כמו שנתבאר אלא וראי דהו רק לדעת הרמב"ם והרשב"א דההיתר הוא משום דכשני חותמות לא טרח ומזיף וכדרבנן אמרינן דגם בחותם אחד לא טרח ומזיף א"כ ממילא שא"צ לדאות החותם וכן הוא גם להתוס' והרא"ש כשהחתים בשני חותמות דאז הוי שעם ההיתר משום דלא טרח ומזיף וכן במירי דרבנן בחותם אחד אבל בחותם אחד בדאורייתא דההיתר הוא מפני הברת התותם היאך אפשר להתיר בלא זה ועיקר טעמם של האחרונים הוא משום דאמעמא דמירתת מסכינן בכל דינים אלו ולעני"ד בכאן לא סגי טעם זה בלבד מפני שביכולתו לומר שמעצמו נתקלקל ולכן צ"ע לדינא וכבר בארנו שהריטב"א סובר כדברינו וכן עיקר :

ויש מרבותינו שאמרו דבישראל חשוב צריך שני חותמות כמירי דאורייתא ובעכו"ם תמיר די בחותם אחד [ג"ת כתוס' סס] ובזה נרע ישראל חשוב משום דמחזיק א"ע כישראל ולא מירתת בלל ולכן צריך שני חותמות דבכה"ג לא טרח ומזיף וצ"ל לדיעה זו דבעכו"ם ההיתר הוא בחותם אחד מטעמא דמירתת ואע"ג שלא אמר לו שהוריע לחבירו אופן ההחימה מ"מ מירתת קצת וחשוב מקרי בשחשוב להחליף אבל אם הוא רק חשוב לאבול דברים האסורים א"צ כלום דהחשוב לאבול אינו חשוב להחליף כמו שיתבאר בסי' קי"ט [ס"ך סקט"ו] אמנם לאו כללא הוא ויתבאר שם בס"ך וכל הראשונים לא קיבלו דיעה זו לעיקר והסכימו לדעת ההוס' שבסעיף ד' לחלק בין מפקיר לשולח בס"ש שם ום"מ רבינו הרמ"א הביא דיעה זו בסעיף א' וכתב דבריעבד יש לסמוך על דיעה זו עכ"ל כלומר ולא לכתחלה מפני שרוב הפוסקים לא הסכימו לדיעה זו :

ט וז"ל רבינו הכ"י בסעיף א' יין וכשר וחתיכת דג שאין בו סימן שהפקיד או שלח ביד עכו"ם צריך שני חותמות אבל יין מבושל ושכר או יין שעירבו בו דברים אחרים כגון דבש וכן החומץ וחלב ומוריים ופת ונבינה וכל שאיסורו מר"ם שהפקירו ביד עכו"ם מותר בחותם אחד וי"א שאף בדברים שצריכים שני חותמות לא אמרו אלא בשולח ע"י עכו"ם שאינו עתיד לראות החותם אבל בפקיר שעתיד לראות החותם די בחותם אחד כי הוא יראנו ואף השולח אם הודיע לחבירו צורת החותם ונם אמר לעכו"ם שהודיעו לחבירו די בחותם אחד עכ"ל ובכר בארנו דדיעה ראשונה היא דעת הרמב"ם והרשב"א וגם דעת הירושלמי מסכים לזה ואינו טעם בפ"ע בכ"ש בסעיף נ' ומעם זה תפס לעיקר ואח"ב כתב דעת התוס' והרא"ש דבשעתיד לראות החותם נם בראורייתא די בחותם אחד וידאה לי דשני הדיעות לא פליני בלל ונם דיעה ראשונה מודה בבה"נ דא"צ אלא חותם אחד ודיעה אחרונה מודה לדיעה ראשונה דבאין עתיד לראות חותמו צריך בראורייתא שני חותמות ובדרבנן בחותם אחד וזה שכתב דבינו הב"י וי"א אינו מפני המחלוקת אלא שכן דדכו בדבר שבנמ' וברמב"ם לא נזכר דין זה אלא שהפוסקים חידשו זה כתב בלשון וי"א :

י ורבינו הרמ"א כתב על זה וי"א דלא בעינן שני חותמות דק בישראל השוב אבל בעכו"ם הכל שרי ע"י חותם אחד ובדיעבד יש לסמוך על זה עכ"ל והנה דיעה זו ודאי חולקת על הדיעות הקודמות ורבים לא הסכימו לה במבואר ברא"ש וכרדבי ולכן כתב שרק בדיעבד יש לסמוך על זה אבל על שני דיעות הקודמות יש לסמוך לכתחלה וכבר בארנו דעתנו בסעיף ה' דזה שכתב רבינו הב"י בשולח עיקר ההיתר הוא בהודיע לחבירו צורת החותם והאמירה להעכו"ם הוא להעדפה בעלמא ושבן כתב הריטב"א ובאמירה לבד אין היתר ולא בן דעה גדולי אחרונים דאינהו ס"ל דבאמירה לעכו"ם בלבד הוי היתר מטעם מירתה כמ"ש בסעיף ו' ע"ש :

יא ובסעיף ב' כתב רבינו הב"י דכיון שהחתימו כראוי שני חותמות בדברים שצריך שנים ואחד בדברים שדי באחד א"צ לחזור אחריו לראותו אבל אם חזר על חותמו ולא הבירו אסור אפילו עשה שתי חותמות עכ"ל ורוקא אם רואים שנסתר בכוונה ע"י אדם אבל במקום שיכולים להלות שנתקלקל מעצמו או ע"י בהמה אע"ג ע"י הינוק שלא בכוונה מותר בדיעבד כמו שיתבאר בסי' ק"ל וכן אם ישראל יוצא ונכנס לא חיישינן אף אם נתקלקל בכוונה דמירתת להחליף כמ"ש שם לענין דמירתת לינע וב"ש דמירתת להחליף וכבר בארנו בסעיף ז' דלדעתנו אין זה רק בדין הדיעה הראשונה בלומר כשאין ההיתר מפני שאח"ב יראה החותם אלא מפני עיקר הדין דאמרינן דבל שיש ב' חותמות לא טרח ומזיף

ומזיף הלכך א"צ לחזור אחריו לראותו אבל ברינו של חי"א רעיקר ההיתר בחותם אחר הוא מפני שיראה החותם וראי דמחוייב לחזור לראות החותם ולדעת נרולי אחרונים נם בשם א"צ [מפסקי לבעל פרי מגדים לחזמי סדישות קמי ומני מומר דוולפי כן כוס להיי"פ סימן מולקים כלל וכמ"ם בספיף ס' ודו"ק] :

יב ורבינו הרמ"א כתב על דין זה דאם לא הכיר החתימות אסור וז"ל ומיהו רווקא אם הוא רכר שיש לחוש שהחליפו ונהנה כחליפין או הוא יין ויש לחוש שאכרו בנגיעה אבל אם רואה הרבר ששלח או הפקיר והוא טוב כמו ששלח ולא נהנה העכו"ם אם החליפו לא חיישינן אף שהחותם מקולקל עכ"ל כלומר אף שנראה שנעשה בכוונה ע"י אדם והטעם פשוט דבבר נתבאר דאין העובר כוכבים חשוב להכשיל את הישראל דאם היה חשוב להכשיל אז לא היה היהר במה שזהו טוב כמו ששלח ראולי החליף על מרפה שטובה כמוה אבל כיון שאינו חשוב להכשיל אא"ב יש לו הנאה בזה כמו להחליף על נרוע מזה וכיון שאינה נרועה אין טעם לאסור והלינן שזה שקלקל החותם בכוונה מפני האותו לראות מה נמצא שם או ליטול קצת מטנה אבל על חשש חליפין אין מקום ודבר פשוט הוא שאם מכירין במב"ע שזהי הנשלח מותר בכל ענין ואם מקצתן מכירין ומקצה חניכות אין ניכרות ויכול להיות שהאינן ניכרות הוחלפו על נרועות מאשר נשלחו אסורות אותן שאין ביכולת להכיר והחתיכות שמכירין מותרים ודע רגם לכהחלה מותר לשלוח ע"י עכו"ם כשהחתימו כרין :

יג והנה כבר נתבאר רבאיסור דאורייתא צריך שני חותמות ובאיסור דרבנן די בחותם אחר ויין אף שהוא דרבנן החמירו בו כשל הורה משום דחיישינן לחיכה ניסוך כמ"ש ולבן הסכימו כמה מהגדולים דבזמה"ז לא שייך זה ודי ביין בחותם אחד בכל איסורי דרבנן ובן יש להורות וממילא ראי"צ נם לחפוש אחר הברת החותם וגם א"צ להודיעו כיון דמדינא די בחותם אחד [פ"ו סק"ד ויש בו סק"ד וז"ם לכ"ע מודים כזה ל"ל לכ"ע מודים ביין ומתרן קושיח נקס"ב וכ"כ המנ"י כלל ל"ב ובמנו"י ס"ק סי' ס"נ יבהנ' רכ"פ] :

יד בתב רבינו הב"י בסעיף נ' אוה אחת חשוב בחותם אחר שתים הוי כשתי חותמות ורפוסים אע"פ שיש בהם כמה אותיות לא חשיבי אלא בחותם אחד כיון שקובעים אותם בבת אחת וי"א שבמקום שמצויים רשעים שיורעים לכתוב אין הבתב סימן אלא למי שמכיר הכתב עכ"ל וביאור הדברים כשהדבר הנשלח טונח בכלי או בשק וכיוצא בזה באופן שאין להעכו"ם מקום ליטול הדבר הנשלח ולהחליפו רק ממקום אחר כמו ממקום הכיסוי או ממקום הקשור וכותב בשם אות אחר שיהא חציי של אוה על הכיסוי או המקום הקשור וחציו על הכלי או על השק וממילא כשיפתח ויטול משם יתקלקל האות ולא תהיה באפשרו לתקנו אח"כ כבראשונה שיהא האות שלם זהו חותם אחד ובבה"נ אם עושה שני אותיות כאלו הוי שני חותמות אבל כשהשני אותיות הם כרפום כמו בחתימה ומניח החתימה חציו על הכיסוי או הקישור וחציו על הכלי או על השק אינו אלא חותם אחר אפילו יש הרבה אותיות בהחותם כיון שנעשה הכל בבה אחת ולכן צריך שיניח החותם בשני מקומות וזה שכתב רבמקום שיודעים לכתוב אין הבהב סימן רשמא מעצמו כתב האותיות ואף אם המשלח יכתוב אותיות יפתח ויפול ויחליף ויבמה או יקשור ויעשה אותיות אחרות וזה אינו רק באותיות אבל בחתימה לא שייך זה כמובן ואף נם באותיות אינו אלא כשהישראל המקבל אינו מביר המונח כתיבת יר של המשלח אבל אם מביר ליה לן כה שהרי א"א לזייף :

טו ורע שיש מי שכתב רחותם אפילו הניחו בבמה מקומות לא חשיב רק בחותם אחר [טו"ת סנ"ח] ודברים המוהים הם רמה לי שני אותיות או שני חתימות ואם יש חשש שיש להם חתימה כזו או שנונבים חתימת המשלח וחותמים מעצמם במ"ש הרשב"א בחשו' [סי ק"ם] ברפוסי גבינות שנונבים הרפוסים מסראשוניהם של ישראל ומניחים בעצמם הרפוסים א"ב אינו נחשב אף כחותם אחר ואם אין חשש זה שפיר הוי כב' חותמות [רנ"פ] :

טז עוד כתב בסעיף ד' מפתח וחותם הוי שני חותמות אבל ברברים שרי כחותם אחר אם לא היה בו אלא מפתח לא חשיב חותם עכ"ל ומעמו הוא ראע"ג דהמפתח הוא ביד הישראל מ"ם יכול להיות שישתה להשיג מפתח כזה ויפתח המנעול ויטול ויחליף ויסגור ולא יהיה ניכר כלל ולבן לא הוי אף כחותם אחד ום"ם עם חותם נחשב בשני חותמות רבצירוף מירחת עשייה חותם נחשב נם השנת מפתח כזה למירחא רבה והנה אמת שיש מראשונים רם"ל רמפתח הוי כחותם אחד ולזה הסכימו נרולי אחרונים מ"ם יש שהסכימו לדברי רבינו הב"י ובריעבר יש לסמוך על המתירים וכן אם הוא שעת הרחק שא"א לעשות איזה חותם די במפתח [סמ"ו סק"נ והנ"ח וספ"ח פסכימו לסיתר והם"ך סקכ"נ הסכים לכנ"י] :

יז וכתב רבינו הרמ"א אם שולח איזה דבר בשק וחתם השק אינו אפילו כחותם אחר אא"כ הפך התפירות לפנים עכ"ל ופשוט הוא רכשהתפירות לחוץ מה טועיל החותם הלא יכול לפרוח מקום התפירות ויסול ויחליף ויתפור במקרם אבל כשהתפירות הם לפנים לא יוכל לעשות כן רכשיעשה בן יהיו התפירות לחוץ ויתפס כנגב וכן המנהג פשוט לשלוח בתפירות לפנים ואף בסתם תשמישים בשקים בקמח ושארי דברים כך הוא דרך השמשין בתפירות לפנים ולא מבחוץ ועיר כתב ואם חתם הרבר ששלח וגם השק הוי בב' חותמות עכ"ל

עכ"ל כלומר דלא בעינן שני החותמות במקום אחד קרוב ול"ז אלא אפילו בשני מקומות בנוי ששלח בשר וברכה בנייר וקשר הנייר והניח חותם עליו ונתן הנייר בשק וקשר השק והניח חותם על השק הוי שני חותמות וכן כל ביוצא בזה והטעם פשוט משום רבשנים לא טרח ומייף :

יח ועור סימנים כתבו לקמן בסי' ק"ל וז"ל שם סעיף ר' סתם החבית בכלי שאינו מהודק כדרך שמותמין כל אדם ונטח בטיט ה"ז חותם אחר היה כלי מהודק ונטח עליו מלמעלה ה"ז חותם בתוך חותם עכ"ל ומזה למדנו דכלי מהודק הוה כחותם ובטיחה מלמעלה הוה חותם בתוך חותם וא"כ בקבוקים שלנו הנסתמים בחוזק בעץ שקורין פראפק"א וא"א לפותחן בלי ברזל שקורין קרייצע"ר הוה חותם אחר ואם טרח במנהג בעפר אדום שקורין מרי"ף הוה חותם בתוך חותם גם בלא סימני אותיות ולפי מה שכתבנו בסעיף י"ג רבזמה"ז די גם ביין בחותם אחר א"כ ביכולת לשלוח ע"י עובר כוכבים באחר מהם או בסתימה חזקה או בסתימה רפה וטיחה בטיט או בטרי"ף כמנהג וכן יבול לשלוח חלב וב"ש חמאת באחד מהם וכן כה"ג בנבינה באופן זה דבאלו די בחותם אחר כמו שנתבאר :

יט עור בהבו שם ראם צר פי הנאר ה"ז חותם אחר ואם הפך פי הנור לתוכו וצר עליו ה"ז חותם בתוך חותם עכ"ל והנה רש"י ז"ל פי' בנמ' [ע"ש.] רצריך שהנאר יהיה בריסקיא של עור רבכה"נ הוה צרירת פי הנאר בחותם משום דלא טרח ליטלו מהריסקיא אבל צרירה בעלמא אינו חותם וכן מתבאר מלשון הטור שם אבל הם הלכו בשיטת הרמב"ם שכתב כלשונם ום"ל דצרירה בעלמא בחוזק הוה כחותם משום דלא טרח להתיר הצרירה החזקה ואח"כ לצררו בטקדם משום דהיא טרחא מרובה והנה לפ"ז כששולחין בשר בשק או בבנר ויצררו בחוזק פי השק מוהר גם בחותם אחר דהצרירה בעצמה הוה חותם ורבריט שא"צ רק חותם אחר בחלב ונבינה די בצרירה בעלמא וקולא גדולה היא ואולי גם הרמב"ם והש"ע לא אמרו רק בצרירה נאר של עור דהיא קשירה חזקה מאד ויש שהיו קושרים עד שהיה קשה להתיר כדמוכח בבלים [פכ"ו מ"ז] אבל בשארי דברים לא הוי הצרירה סימן אא"כ קשר משונה אמנם קשירת משא בענלות הוה ג"כ קשירה חזקה ובתורקת עד מאד והוה בחותם אחר [עפ"ר נס סק"ח סכתב בשם מ"ב דכיון דבכל יום מתיריס בענלה בדי ליקח המלכל לא הוי חותם ע"ש וזהו בימיהם אבל בימינו המלכל מינו מוהם בתוך הקבידות והקבידות קיימות עד בימת הסהורה במקומה ובפיר הוי חותם אחד וגם ג"ל להפיכת פי הנאד לתוכו מינו מועיל רק בנאדות של עור דקים לבפנים ובנאדי נכריס מינו מועיל בפיכה לתוכה] :

כ עוד בהבו שם ובן כל שינוי שמשנה מדברים שאין דרך בל אדם הרי הם בחותם אחד והטיחה או הקשירה חותם שני ושני קשרים משונים הוי כשני חותמות עכ"ל וגם הקשירה שבהבו מקורם כוונתם לקשר משונה דאי אינו משונה לא הוי סימן ולא דמי לצרירת נאר שכפעיף הקודם בם"ש שם ורע רבינו שנתכרר דקשירה חזקה הוי בחותם כ"ש כשנתון הרבר בכלי עץ או מתבית ורבוק המבסה במסמרים הרבת דהוה כחותם אחר ראנן סהדי שיש בזה טירחא יתירה וראיתי מי שנסתפק בזה והדבר ברור במ"ש [עפ"ח סק"נ] :

כא כתבו רבותינו בעלי הש"ע סעי' ה' אם שלח ע"י כותי ירך בלא חותם אם היא תחובה כדרך שישראל חותבה אחר תטיטה הניר בשרה וכן בל תחיבה שניכר בה ניקור הישראל בנון בנטילת חוט דידה וחוט שאצל החזה וביוצא בו ושאר התחיבות שעמהן אם יש לחוש להם שהוחלפו ורווקא בבשר או שאר איסור דאוריתא אבל אם שלח איסור דרבנן בנון נבינות שיש לחוש שמא החליפן הכותי אם מכיר קצתם שלא הוחלפו כולן מותרות אם אותם שלא הוחלפו הם היותר טובים ששלח דוודאי אם החליף היה לוקח המובים שבהם עכ"ל ומבואר להריא דבאיסור דאורייתא לא סמבינן אפילו בכה"ג שיש כראיה ברורה שלא החליף מ"מ אסור דחיישינן שמא לא הפסיק ליטול המובים שבהם מפני הפחד אבל בדרבנן סמבינן על זה ולא עור אלא אפילו בשהחזתם מקולקל ונשבר סמבינן בבה"נ בדרבנן ורע דשליחת ירך או שאר בשר ע"י סימן דחטיטה נידין אינו אלא בדיעבד ולכתחלה אסור לסמוך על זה כן הסכימו האחרונים וכן בתרנגולות בשניטלו נידי הצואר כדרך שבנות ישראל עושות הוה סימן בדיעבד ולא לכתחלה וכל זה אינו אלא בשולח אבל בנמצא ביר כותי ירך ובשר בסימן חטיטה לא סמבינן על זה בלל דשמא נתנה לו הישראל אחר שחטטה וא"כ נתוורע לו איזה טרפות בהבחטה [ע"ז ופר"ח] :

כב סימן שחיטה אינו סימן בלל ריבול הבותי לזייף ולהחליף על אחרת ולשוחטה בעצמו ולא יהיה ניכר לפיבך אם שלח על ידו בהמת או עוף שחוטים בלא חותם בתוך חותם אסור אא"כ שלח השוחט על ידו בתב ויש בהעוף איזה סימן שעשה כהתיבת הלשון וביוצא בזה באופן שלא יכול לעשות חשש זיוף אבל באופן אחר אינו מועיל אפילו ברוב ישראל ורוב טבחי ישראל רוה אינו מועיל אלא בבשר הנמצא בבבי' א' או בנתעלם מן העין למאן דם"ל דמוהר בם"ש בס' ם"ג אבל לא בשולח ע"י בותי שי"ל שהחליף טוב ברע ושחטן בעצמו ואין זה ענין בלל למה שנתבאר בשם [ב"ך סק"ח וסקכ"ה] דלא במו שיש מחלקים גם בבאן בין רוב ישראל ורוב טבחי ישראל לרוב בותים ורוב טבחי בותים אלא דבבל ענין אסור בלא סימן מובהק או בחותם בתוך חותם [ב"ך סקכ"ו בשעשק דמרדכי בתרנגולת שהועה וכו' וכנר בשרנוס בסי' ס"נ] :

בג יש מי שאומר דהמשמין בשר לשבת ושארי מאבלין בתנורי

בתגורי עובדי כוכבים מותר גם בחותם אחד אפילו לדעת הרמב"ם והרשב"א שאין מחלקין בין שולח למפקיד ום"ל דבכולהו בעי שני חותמות בדאורייתא משום דבעל הגזר לוקח שכר מזה והוי כאומן ולא מרע נפשיה ולא מרח ומויף החותם להחליף טוב ברע [פר"ח סקי"ח] ולענ"ד נראה דאם באנו לדמותו לאומן ליהני מותר גם בלא חותם מטעם זה אלא ודאי דאין ענין ול"ז דהא דאמרינן אומן לא מרע אומנתו והו בסחורה שלו שלא יקלקלנה ולא יערב בה שום זיוף אבל במשביר תגורו והישראל מעמיד בה מאכליו אין זה ענין למרע אומנתו ום"מ הדין דין אמת דהעיקר כדעת התום' והרא"ש דמחלקים בין שולח למפקיד וכבר בתבנו במעיף ס' דגם הרמב"ם והרשב"א מורים כזה ולכן די בחותם אחד וצריכים להביר החותם [ע"ס נפל"ח שכתב שחלקו עליו על פעמו ועוד ניחא למש ונכון הוא להטעם כמ"ש ודו"ק] :

בד כתב רבינו הב"י במעיף ז' אם שלח ע"י בותי בלא חותם אם אותו מקום מעבר לרבים מותר שהוא יראו שמא יראנו אחר מהעוברים ויתפוס עליו כנגב ומיהו לכתחלה לא ישלח על ידו בלא חותם עכ"ל ובתבו דאפילו העוברים הם אינם יהודים מתיירא שלא יגידו הם להישראל ובט"ש לקמן בסי' קב"ט [ס"ק י"ס] וכן אפילו אם שלח שלא ע"י עברו ושפחתו מותר במקום מעבר לרבים בריעבר [ס"ק סקכ"ז] ויש מי שאומר דדווקא ע"י עברו ושפחתו אבל שלא על ידיהם אסור [מו"ס] ואינו כן דאין חילוק בזה [ס"ק סס] :

בה ולענ"ד נראה דלא דמי למי קב"ט דהתם כולם יודעים שהישראל שומר א"ע ממגע ביין ושם מיירינן שהוא אצלו פועל או שכיר ע"ש ודאי דמתיירא שלא יגידו להבעלים אבל בנושא רבר מאכל של הישראל מאין ידעו העובדי כוכבים המהלכים בדחוב שזה נושא מאכל ישראל ושיש בזה חשש ולא יעלו על דעתם בלל וגם זה השליח אינו מתיירא מהם כלל ודי לנו להקל בשהמעבר הוא רוב ישראל דזה השליח מתיירא שמדמה שהם מביטים עליו והם בקיאים במאכלי ישראל אבל כשהמעבר לרבים הוא אינם ישראלים נראה דאין להקל כל כך ואם באנו להקל גם באופן זה די עב"פ בעברו ושפחתו שאימת רבן עליהם ומפני חששא בל דהו לא יעשו אבל לא בבותי שאינו שלו [ומולי דנכה"נ מומר הפו"ה וגם הס"ך והפ"ז יודו לזה ודו"ק] :

בו וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ח"ח דנוהגין לשלוח ע"י בותים במקום מעבר לרבים והיא שבוגת ישראל ואין בותים מצויים שם עכ"ל כלומר אע"ג דנתבאר דרק בריעבר מותר במקום מעבר לרבים מ"מ בשבוגת ישראל נוהגין להיתר גם לכתחלה ויש להסתפק אם הזוקא ע"י עברו ושפחתו או ע"י בולם וכן נראה מרכתב סתם ומזה משמע קצת דבדיעבד מותר גם בלא שבוגת ישראל ובלא עבדו ושפחתו ודלא בט"ש בסעיף הקודם אך י"ל דהא דמותר בדיעבד גם בלא שבוגת ישראל אינן אלא ע"י עבדו ושפחתו וכט"ש וצ"ע לדינא [פמ"ג סקי"ם ופ"ן שוס כנכה לקושיתו ממנס סיס נלפנס כמעות על ספיף זס וקמ"ל על פעו' ס' ע"ס] :

בז כתב רבינו הב"י במעיף ח' הלוקח בשר ושלחו ביד אחר מעמי הארצות נאמן עליו אע"פ שאינו מיחוק בכשרות ואין חוששין שמא יחליף ואפילו עבדי ישראל ואמהותיהם נאמנים בדבר זה ויש מי שאומר שאם הוא חשוד לאבול דבריס שאין דרך הרבים להקל בהם אף הוא חשוד להחליף עכ"ל ודיעה ראשונה היא דעת הרמב"ם בפ"ח ום"ל דהחשוד לאבול אינו חשוד להחליף כמו דמצינו כן בדמאי [מולין ו'] והיש מי שאומר הוא דעת הרשב"א ום"ל דדק בדמאי אמרינן כן משום דרוב ע"ה מקילים בזה אבל אם הוא חשוד לאבול בדבר שאין הרבים מקילים בו גם להחליף הוא חשוד אע"ג דבאבילה בלבר הוא דק רע לשמים ובחליפין הוא רע לשמים ולבריות ם"ם לאותו דבר שהוא חשוד עליו א"א להאמינו ועוד יתבאר בזה בס"ד בסי' ק"ט ודע דזה שבתב הרמב"ם דאפילו עבדיהם ואמהותיהם נאמנים והו בימים הקדמונים שהיו מקנת בספס ומלו ומבלו לשם עבדות בט"ש המניד משנה ובזמה"ז לא שייך זה :

בח כתב הרשב"א ז"ל בריש ספרו תורת הבית [נמה"נ ד' ו':] דקטן אע"ג דלשחיטה אינו כשר בלא עומד על גביו ם"ם לשלוח על ידו לקנות יין ובשר ושארי דברים כשהוא קטן חריף ומבין לקנות מותר לקנות על ידו ולשלוח על ידו לשוחט לשחוט ונותנין על ידו מעות לשלם להשוחט או להקצב ואין חוששין שמא לקח המעות לעצמו ושחט בעצמו או שמא לקח מרפה בזול ושייר לעצמו מהמעות ובן כל ביוצא בזה וא"צ שמירה דאין זה כמעם עדות אלא מטעם חוקה שאינם עשויים לשנות מבפי שיצום ואין דרכם לקלקל לקנות מן האסור ולהניח את המותר וכן מנהג העולם [והניפו סר"ח סקפ"ז] :

בט ובהבו הטור והש"ע מעיף ו' המניח עובד בוכבים בביתו ובו דברים שאם הוחלפו יש בהם אפילו איסור הורה אם הוא יוצא ונכנס או אפילו שהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשהות מותר ולא חיישינן שמא החליף אפילו אם הוא גדנה בחליפין והוא שלא סגר הכותי הבית עליו לפי שהוא מתיירא בכל שעה לאמר עתה יבא ויראני אבל אם הודיעו לשהות אסור ואם אינו נהנה בחליפין מותר בכל ענין דלא חיישינן שמא החליף להבשילו ביון שאין לו הנאה בדבר עכ"ל וזה שבתב והוא שלא סגר הבית עליו כוונתו דבאם ידענו שסגר הבית עליו אסור אבל מסהמא לא חיישינן שמא סגר הדלת עליו וב"ב בסי' קב"ט ע"ש ורבר פשוט הוא דאם הישראל סגר את הדלת מבחוץ מותר נ"ב דאע"ג דהבותי רואה שבוגת הישראל לשבות הרבה ם"ם הרי אין לו מקום לצאת ולהחליף אמנם אם ביכלתו לצאת דרך חלון וביוצא בו אסור וזה

שבתבו

שכתבו המניח דמשמע דיעבר נקטי לשון הש"ס אבל גם לכתחלה מותר להניחו ביוצא ונכנס [ס"ק סקל"ב] ועוד דנקטו לשון דיעבר משום סיפא דכשהה זמן רב ולא הוריעו שדעתו לשהות מותר וזה אינו אלא בדיעבד ולכתחלה אסור לעשות כן [סב] ודע דאפילו קטן או קטנה יוצא ונכנס מותר דמירתת [סס סקל"ג] :

ל והנה הסכמת כל רבותינו הראשונים והאחרונים דלא חשרינן ליה לעובר כוכבים שיבשיל את הישראל בחנם כשאין לו הנאה מזה כמ"ש כמה פעמים ואין לשאול דא"כ בעגונה שלא האמינו לבותי רק במסל"ת אבל בלא זה אינו נאמן ולמה לא יהא נאמן והרי אין לו הנאה מזה רי"ל דבשם ענין אחר הוא משום רבעינן עדות ובלא מסל"ת אין כאן עדות ולא האמינוהו חכמים והוה כמו שאינו [כ"ם נמס"ע סי"ז סקל"ח] :

לא ואחד מגדולי האחרונים רוצה לומר דגם בלא הנאה חשור הוא להחליף והביא ראיה מהא דתנן בפ"ג דרמאי [מ"ד] המוליך חמים לטוחן עובר כוכבים דמאי דחיישינן שהחליפן אע"ג דאין לו הנאה ותמיהני דהרמב"ם כתב שם מפורש וז"ל לפי שהטוחן יתקבצו אליו קופות של חמים ואפשר שיחליפן וכו' עכ"ל כלומר שיחליף שלא בכוונה ואמת שהרא"ש כתב שם בזה"ל לפי שהוא מתפרנס מאומנתו וירא לעשות שקר וכו' עכ"ל דמזה משמע שיחליף בכוונה אמנם גם זה א"ש לפמ"ש הרא"ש לקמן שם וז"ל לפי שהכל מוליכים שם חמים לטחון ואף אם אין לו רע משלו יחליף רע של אחר בטוב של זה ואח"כ בשיזדמן לו רע יתנהו לבעל הרע עכ"ל הרי מפרש שיחליף רע בטוב ויגיע לו הנאה מזה אבל בל"ז לא חיישינן וכן צ"ל בכוונת הרע"כ שם שכתב שהוא חשור להחליף ע"ש כלומר רע בטוב [וכ"ל בהרמב"ם בפירוש הגדול פי"ח ממכירה הל' י"ג ע"ם וז"ק] :

לב עוד הביא ראיה מהא דאמרינן בגמ' [ספ"ק] רפת מותר בחותם אחר דלמאי ניחוש לה אי משום אחלופי קרירא בחמימי מירע ירע רחיטי בשערי נמי מירע ירע אי כי תרדי כיון דאיכא חותם אחד לא מרח ומזייף ופירש"י לא מרח ומזייף במירי דליה ליה רווחא ע"ש הרי מפורש דאפילו במירי דליה רווחא רווקא בחותם לא מרח ומזייף אבל בל"ז חיישינן גם בלא חנאה ויש מי שרחה דכוונת רש"י הוא דליה ליה רווחא כולי האי כמו קרירא בחמימי או חיטי בשערי אבל קצת ריוח יש כגון דפת זה נקי יותר [פר"ח סקל"ו] ואני אומר דוראי לשון רש"י ז"ל מורה דאף בדבר שאין לו ריוח בלל חיישינן אמנם רש"י הולך לשיטתו בפ"ק שם [י"ב] שפי' בר"ה רבא אמר וז"ל דחתם ליה הנאה דלישרי נבלה לקרדה דמסתפי דאי חזי ליה ישראל תבע ליה ברינא עכ"ל הרי שכתב מפורש דאפילו כמאי דליה ליה הנאה אי לאו מפני היראה חשרינן ליה ואמת שהחתום בתבו שם שדי בשר בחושה שלו ושקיל בשר שמינה כדי להרויח אבל בחנם כדי להכשיל לא חיישינן עכ"ל אבל רש"י לא ס"ל כן והיא ריעה יחידאה אבל החום' יפרשו גם גבי פת רבחותם לא מרח ומזייף רע בטוב אבל בל"ז לא חיישינן כלל וכיון דזהו דעה רוב הפוסקים הבי קיי"ל [וסר"ן הסה כוונת רמ"י ג"כ לכל הפוסקים דגם מכיי לא חסש רק סמא ימעט ורבא מומר סילקלק מבני סירמא ולא ימעט ע"ם ומס שלמון רמ"י לחוק לפירוגו מיסו עכ"פ מזיון לנסר"ן הוה כדיבא ליה לסמי דיבא ולכן סמה פירש"י ג"כ לזה] :

לג איתא בגמ' שם לא הלכת לצור מימיך וראית ישראל ובותי ששפתו שתי קדרות על גבי כירה אחת ולא חישו להם חכמים דילמא מהדר אפיה ישראל לאתוריה ושדי בותי נבלה בקדרה עכ"ל כלומר שדי בחושה שלו לקדרת ישראל ושקיל שמינה של ישראל לקדרתו [תוס'] ויש להסתפק בכוונת הש"ס אם אומר שלא חשו דילמא מהדר אפיה משום דלא מחזקינן איסורא אבל אם וראי החזיר פניו אסור או אפשר דה"פ לא חשו להחזרת פנים דאפילו אם החזיר פניו לית לן כה דלא חיישינן לשעה טועטת ומצאתי כמהרבי [פ'] ובהגי"א [פ"ח] ריש מחלוקת בזה וז"ל משמע דאי מהדר אפיה ישראל חיישינן מכאן פסק ד"פ בשם ר"ת שאם היו שתי קדרות וכו' ואהדר ישראל אפיה חיישינן דילמא שדי נבלה וכו' והר"ר ברוך מתיר וכו' ודווקא להחליף רע בטוב וכו' עכ"ל וכמהרבי משמע דאפילו רע ברע או טוב בטוב חיישינן וז"ל וכתב הר' שמואל מצאתי בתוב דיש אומרין ומפרשים דלא חשו להם חכמים דילמא מהדר ישראל אפיה משמע דאי מהדר אפיה אסור וראיה מפ' כיצד צולין אין צולין שני פסחים באחד מפני תערובת גופין עכ"ל וכיון דסרמה להך דפסחים ש"מ דחיישינן שמא בטעות יעשה כן ולא בכוונה וכיון דבטעות הא אפילו בלא הנאה אסור [וזהו כסגנת הר"ן סהבאתי בסעיף הקודם] :

לד אבל התום' והרא"ש והטור והש"ע הפסו בפשיטות להיתר וכא הביאו ריעה אחרת בזה וז"ל הטוש"ע בסעיף י"א ישראל ובותי ששפתו שתי קדרות זו אצל זו זה בשר שחוטה וזה בשר נבלה מוהר ואין לחוש שמא בשהחזיר הישראל פניו החליף שחוטה בנבלה אפילו אם של ישראל משובח ואפילו פיקח מנולה מותר ואין לחוש שמא יתזו נצוצות מזו על זו עכ"ל וסיים הטור וז"ל וכתב א"א הרא"ש ז"ל רעל זה סומבין להניח הקדרות אצל השפחות בשהולכין לכהב"נ ונכון לירא שמים להחמיר כי כמה פעמים אירע קלקול ברבר ועור כדי להשכיח חלקה נותנת חלב בקדרה עכ"ל ורבינו הרמ"א כתב דה"ה בשני דברים צלוים זה אצל זה אבל לבתחלה יש ליזהר אפילו בשתי קדרות עכ"ל ויש שפי' דלכן יש ליזהר לבתחלה משום נצוצות ולפ"ז בקדרות מבוסות מותר גם לבתחלה [ס"ק סקל"ו] ויש שפירש דהאיסור לבתחלה הוא שלא יתחלפו זה בזה בהך דשני

פסחים [ע"י סקי"ב] ולפ"ז בשני קדירות אחד של בשר ואחד של חלב ראין בזה חשש חליפין מותר אפילו לכתחלה [סמ] ולענ"ד נראה דבכל ענין אסור לכתחלה שהרי הטור כתב רכמה פעמים אירע קלקול כרבר ואיך נתיר לכתחלה ואף שכתב זה אשפחות ובהליכה לבהב"נ מ"מ הרבר פשוט ררבר שנעשה ברגע אחת והם סמוכים זל"ז יש לחוש אפילו ברגע אחת ואדרבא ק"ו הדברים ראם בשפחות דמירתתי טובא מהבעה"ב אידעו קלקולים כ"ש באחר והרי אנו רואים דזה לא דמי לכל הדברים אפילו לרעת המתירים שהרי בכאן לא התירו דק בהחזרת פנים ובבל הדברים אנו מהירים ביוצא ונבנם וכמ"ש התוס' שם דכאן א"א להתיר ביוצא ונבנם משום רמצו לאשהמוטי ע"ש א"כ גם כהחזרת פנים ודאי דאסור לכתחלה [ולכן ניין סמרסיס נרמ"ף עור ותמס סע"ו נוס ע"ם ונמ"ם פ"ם] וכן מהך דפסחים הוי ראיה ברורה דעכ"פ לכתחלה אסור וגם המתירים לא התירו רק דיעבר ולא לכתחלה וס"ל רמפסחים אין ראיה רק על לכתחלה וכן משמע מלשון הנמ' שאמרה ולא חשו להם חכמים כלומר לאסור בריעבר אבל לכתחלה ודאי אסור להעלים עין כששני קדרות זו אצל זו אחד כשר ואחד טרפה והרי האוסרים אפרי אפילו דיעבר ולא דמו לכל איסורי דעלמא דמותר אפילו בנבנם ויוצא משום דבבאן בקל להבשיל כ"ש דאין לנו עכ"פ להתיר לכתחלה אפילו בשני קדרות מבוססות ובן יש להורות :

לה וו"ל רבותינו בעלי הש"ע סעיף י"ב יש להחמיר שלא להניח הקדרות אצל השפחות כשאין ישראל בבית ואינו יוצא ונבנם ואם אירע קלקול שנתנה דבר איסור בקדרה אין להאכילה אותה מאכל שלא תרגילה בכך עכ"ל ומכואר מזה דאף לכתחלה אין להחמיר רק בלא יוצא ונכנם אבל ביוצא ונבנם גם לכתחלה אין להחמיר ואע"פ שבסעיף הקודם בארנו דלבתחלה גם בהחזרת פנים אסור זהו שלא בשפחית דלא מירהדי כל כך ובשני קדרות דבקל יוכל לקלקל אבל בשפחות ובקדרה אחה הוה כבל איסורי דעלמא דביוצא ונבנם מותר גם לכתחלה דהרי צריכה טעם זמן להביא דבר איסור וליתן להקדרה משא"כ בשני קדרות ולכן אפשר דגם בשפחות כשמבשלת קדרת איסור לעצמה ג"כ דאסור לכתחלה אפילו החזרת פנים ודע דזה שהתירו לכתחלה ביוצא ונבנם אין להקשות דהרי מהטור משמע דגם בבה"ג נכון ליזהר רי"ל רס"ל דהטור לא הקפיד רק בהליכה לבהב"נ שיודעת שבהברח ישהו איזו זמן מועט אבל ביוצא ונבנם דבבל רגע ביבלתו לבא מירתתי טובא [ע"ך סקנ"י] ווה שכתבו שלא להאכילה לאו דווקא לה אלא ה"ה גם לאחרים ברי שתראה שאין מעשיה בלום [סמ] [עמ"ח סק"ו כסס מפל"ח סמחלק בין להעלחס ובין להכעים ע"ם ומיט מוכלח ובכל ענין טין

ליתן גם לפחרים ו"ם להכעים [אף דווקא וכמ"ש הס"ך סקל"ח ורו"ק] :

לו כתבו הפוסקים דכותי שאמר לישראל אל תאכל מקרירה זו כי השלבתי בו איסור אינו נאמן [כ"י ומ"ך סס] ובוודאי מעיקר הרין כן הוא אמנם לאו כללא הוא דאם הישראל מבין מרבריו שיכול להיות כן בנון שאסירתו הוא שלא על דרך השחוק והנקימה אלא דרך התוודות ובה"ג בוראי שצריך לחשוש ולא לאכול דכללו של דבר בענין נאמנות דאף שמרינא אינו נאמן מ"מ אם מבינים לפי ההשערה שאינו משקר צריך להאמין וכמ"ש בסו' קכ"ם ע"ש ולעיל בסי' ל"ו סעיף כ"ב וכם"ם מ"ח בארנו בזה ע"ש וע' באהע"ז סי' קמ"ו :

לז אם הניחו בשר או שאר מאכל ביר עובד כוכבים ואח"כ מכירים אותו בטב"ע שזהו הבשר או המאכל שהניח מותר אף בלא חותם דטב"ע עדיף סמימנים וכ"כ הקרמונים דפעם אחת נתפסו הידורים מהאנסים ונמלו כל אשר להם ונתפשרו עמהם והחזירו הבל ומצאו קדרותיהם בשומן של אוו והבירום בטב"ע והתידו להם [ע"ו סקי"ב כסס מגודה] עור כתוב במרדכי כשישראל נותן לכותי תבשיל בכלי לחוליכו לביתו יוהידנו שלא ידיח הכלי ויניח שיורי המאכל כדי לידע שלא השהמש בהכלי ונ"ל דהכוונה הוא שיניח שיורי מאכל זה דכולי האי ליכא למיחש שמא הוא עשה ג"כ מאכל כזה והמה המח השיריים דכולי האי לא חיישינן [ומיומב קמ"ים סמ"ז סס] וכן אין לחשוש שמקודם יסיר השיריים וישהמש בה ואח"כ ישים אותם השיריים דוודאי לא ימריח עצמו כל כך ואין לנו לחשוש בחששות רחוקות כאלח ועוד יתכארו מדינים אלו בכלים ששהו אצל הכותי בסי' קכ"ב בם"ד :

לח כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' ט' בשר הנמצא ביר בותי ובתוב עליו חותם או כשר אע"פ שאינו יודע מי שכתבו כשר דמידע ירוע שהוא של ישראל והוא שלא יהיו מצויים שם בותים היודעים לכתוב וכן מותר לקנות גבינות החתומים בדרך שישראל חותמים ודווקא מקום שאין לחוש שמא נשארו הדפוסים בירם וקבעו אותן בגבינותיהן ויש אוסרין בכל זה מאחר שלא ירענו מי כתבו או חתמו ובריעבר אין להחמיר עכ"ל ובסעיף י"ג כתבו ישראל שעשה גבינות בכית הבותים וחתמם בחותם דפוס של עץ ושכח הדפוס בביתם אין חוששין שמא זייפו וחתמו אחרים באותו דפוס וכן אין לחוש שמא החליקו הגבינות בשומן חזיר וי"א דאין להתיר אם שכח הדפוס בביתם אא"כ הניחו מונח על הגבינות שעשה הישראל אבל אם לא הניחו כך ויש לחוש שמא עשה גבינה קטנים והחליפם בגדולים או ביותר טובים · אסור ובמקום הפסד יש להתיר בכל ענין עכ"ל :

לט ביאור הדברים דסמכינן על הכתיבה בשהוא כתב וישראל אף שלא ידענו מי כתבו כיון שוודאי

ישראל כתבו ויש להסתפק אי בעינן דיוקא שהכתב יהיה על עצם המאכל או אפילו כשהמאכל בכלי או כריך בשק או במטפחת ועליהם כתוב כשר ג"כ מותר ומסוף פ"ד דמע"ש משמע כן דתנן התם המוצא כלי וכתוב עליו קרבן ר"י אומר אם היה של חרם הוא חולין ומה שבתוכו קרבן וכו' המוצא כלי וכתוב עליו ק' קרבן מ' מעשר ד' דמאי וכו' ע"ש הרי דלוקחין סימן מכתיבה על הכלי על הדבר שבתוך הכלי ולא חיישינן שמא פינה כבר מהכלי ונתן אחר לתוכו דא"כ היה מוחק הכתיבה [יומות קע"ו:] וה"נ דכוותיה ומ"ם א"א בבאן להקל בבה"ג חרא דהתם לחומרא ובאן אולינן לקולא ועוד דאולי הכותי נטל מה שכתוכו והניח אחרת גרועה הימנה וכן עיקר לדינא ואין סומכין על הכתיבה; אא"כ כתוב על המאכל עצמו ובמקום שבותים יכולים לכתוב אין זה סימן כלל דשמא בעצמו עשה ונתן דבר איסור כדי להרויח המעות וכיוצא בזה דלהכשיל אינו חשוד כמ"ש וממילא רב"ש בגבינות דהוא רק איסור דרבנן שסומכין על החותם אם אין חשש שנשאר בידם החותם ויש אוסרין בכל זה לכתחלה לסמוך על סימן בתיבה כשלא ידענו מי כתבו דמאין לנו לסמוך לחקל בכתיבה בעלמא וממעשר שני אין ראיה דהתם לחומרא ומ"מ אין להחמיר בריעבר דהעיקר בריעה ראשונה ויש מי שחקשה ניחוש שמא ישראל כתבו לסימן בשרות אמנם אח"כ נודע לו שהוא טרפה [ע"ז סקי"ס] אך ל"ק כלל דא"כ היה מוחק את הכתיבה [נקפ"כ] ובוודאי בן הוא דהכי איתא בגמ' יבמות שם במ"ש ובתשמישי כלים כשכתוב בהם כשר מותר גם לכתחלה להשתמש בהם דמחם כלים אינם ב"י [ת"ח כלל ל"נ] ופשוט הדבר דוקא כשכתוב בפנים חכלי ולא מבחוץ כדי שאם ישתמש בהם תמחק הכתיבה:

מ וזה שכתבו במעיף י"ג לענין גבינות דכששכח הדפום בבית הכותי אין חוששין שמא זיף וחתם אחרים חולק על מ"ש במעיף ט' רבבה"ג חיישינן וזהו שבתבו וי"א דאין להתיר אם שכח הדפום וכו' וזהו כריעה שבמעיף ט' אך מסתימת הדברים לא משמע כן ולכן נ"ל דשני ענינים הם דשם מירי כשהגבינות חמה עתה תחת ידי הכותי והוא מוכרם ולכן שפיר יש לחוש שעשה וזיף גם על גבינות אחרים משא"כ במעיף י"ג מירי דהישראל הוא המוכרם והישראל יראה אח"כ כל הגבינות ולכן לא חיישינן משום דמתירא שמא יכיר הישראל הזיוף והיינו שהחותם אינו על המקום בהגבינה שהוא רגיל לעשות ונם אולי יכיר שהאחרונות הם לחות יותר ולכן לא חיישינן לזיוף [עט"ך סק"מ] וגם לא חיישינן שמא יחליק פני הגבינות בשומן חזיר משום דאינו חשוד להכשיל בדבר שאין לו ריוח [עס סקמ"ס] והי"א חששו לזיוף גם בבה"ג אא"כ שכח הישראל את הדפום והניחו מונח על הגבינות עצמם דאז מתירא ליטלו רשמא לא יכוין להחזירו לאותו מקום והוא סבור שהישראל הניחו על הגבינות במקום זה בכוונה אבל אם לא הניחו על הגבינות אלא במקום אחר חיישינן לזיוף רבזה יסבור שהישראל לא הניחו בכוונה על מקום זה אך במקום הפסד יש להתיר בכל ענין ילסמוך אריעה ראשונה שהיא העיקרית לדינא וזה שכתבו במעיף ט' דבריעבר אין להחמיר י"א שבוונתם בדיעבד אם כבר קנח מן הבותי במקום שאין לחוש שמא נשארו חרפוסים בירו אבל במקום שיש לחוש גם בריעבר אסור וי"א דגם בבה"ג מותר בדיעבר ויש לסמוך על זה בעת הצורך [עט"ך סק"ס] ודע דבסימני חותם על הגבינות אין חילוק בין מפקיד לשולח רא"צ שהישראל יראה החיתם [פר"ח סקנ"ס]:

סימן קיט החשוד לדבר איסור אין לו נאמנות בזה. ובו ג' סעיפים:

א שנו חכמים בברייתא [פס"מ ל"ט:] אין לוקחין מ"ח מח"נ בסוריא לא יין ולא מוריים ולא חלב ולא סלת סלקונדרית ולא חילתית ולא נבינה אלא מן המומחה ובולן אם נתארח אצל בעה"ב מותר וכו' שינר לו בעה"ב לביתו מותר מ"מ בעה"ב לא שביק התירא ואביל איסורא וכי משגר ליה ממאי דאכל משגר ליה ופירש"י שחנוונים שבסוריא חשודים דלא קפדי אלפני עור לא תתן מכשול ומזבני לישראל דברים שלקחו מן הכותים מיתו אינתו גופייהו לא אכלי איסורא הלכך אם נתארח אצלו מותר לאכול עמו ובן כששיגר לו במתנה עכ"ל רש"י ז"ל וב"כ הר"ן ז"ל ע"ש ומבואר מזה דדין זה אינו אלא בסוריא מפני שהיה ירוע שהחנונים חשודים על לפני עור אבל בכל העולם כל ישראל בחזקת כשרות קיימי וכל זמן שאינו חשוד מותר לקנות כל דבר ממנו אפילו הוא ע"ה וזהו דעת הראב"ד בהשגות ספי"א ממאכ"א שכתב וז"ל שאין עמי הארץ חשודים להחליף ולא למכור דבר האסור אא"כ נחשר עכ"ל וזהו דעת חטור וש"ע לפי פי' המפרשים כמו שיתבאר בס"ד:

ב וכן משמע ממה ששנינו בשבת [ל"נ.] תניא רשב"ג אומר הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו לעמי הארץ ופירש"י שלא מסרו לב"ד למנות שומרים לדבר והאמינה תורה את כל אדם עליהן וכו' ואע"ג דתקון רבנן דמאי מ"מ תורה האמינתו עכ"ל וזה שגזרו בדמאי הוא מטעם ששלחו בכל גבול ישראל וראו שהיו מקילין בהפרשת מעשרות כרא'תא שלהי סוטה אבל בכל האיסורים גם מדרבנן לא נזרו וזהו יסוד דעד אחד נאמן באיסורים דבל יחיד ויחיד האמינתו תורה

תורה ולא הזקיקו להעסיר ערים אלא למטן או מיתה ועריות [רמ"י מולין י:] וזה שלא האמינו לע"ה על הטהרות אינו מפני הערר נאמנותו או שחשור להכשיל אלא מפני שאינם בקיאים ברקדוקי טומאה וטהרה כמ"ש הרמב"ם בפ"י ממטמאי משכב ומושב ע"ש ועור דכטומאה וטהרה עשו חכמים סעלות הרכה והרי אפילו בגרי אוכלי הרומה מרמס לקודש ובגרי אוכלי קודש מרמס לחטאת כרהנן בפ"נ דחגיגה וכן זה שאמרו במנחות [מ"נ:] דחבלה אינה נקחית אלא טן הטומחה ולא מכל אדם אינו משום חשר אלא מפני חסרון ירישה שמפני שיש קלא אילן הרומה להכלה ואין כל אדם בקי להכיר בהן או מפני שלאו כ"ע ידעי דקלא אילן אסור כרפירש"י שם [ומרמ"י ספפ"מ דיש מסמע כמ"ש מקומס פ"ם נל"ה מסיבי ומו"ק] או מסעם שכתב הרמב"ם בפ"ב מציצית משום לשטה ע"ש כמו הפילין שאין נקחין אלא טן המומחה מסעם זה אבל בכל הרברים שהאסור והטותר נלוי לכל אין הפרש בין ת"ח לע"ה [וכן קרני ריח לטן נקטין לגן מן המומחה כוי ג"כ מעמס לספעות נגקל וכמ"ם לעיל סי' ס"ג סעיף מ"ד מירוסלמי פ"ם] :

ג אבל הרמב"ם ז"ל יש לו שיטה אחרת בכל זה וז"ל בספ"א ממאכ"א בזמן שהיתה א"י כולה לישראל היו לוקחין היין מכל אדם מישראל ואין חוששין לו ובח"ל לא היו לוקחין אלא מאדם שהוחזק בכשרות ובזמה"ז אין לוקחין יין טבל מקום אלא מאדם שהוחזק בכשרות וכן הבשר והגבינה והחיכת דג שאין כה סימן והמתארח אצל בעה"ב בכל מקום ובכל זמן והביא לו יין או בשר או גבינה וחה"כת דג ה"ז טותר וא"צ לשאול עליו אע"פ שאינו מבירו אלא יודע שהוא יהודי בלבד ואם הוחזק שאינו כשר ולא מרקרק ברברים אלו אסור להתארח אצלו ואם עבר ונתארח אצלו אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פיו עד שיעיד לו אדם כשר עליהם עכ"ל וס"ל להרמב"ם דהא דאמרינן סוריא הוא ק"ו לח"ל דאע"ג דבכמה דינים שוותה סוריא לא"י מ"ם לענין זה שוותה לח"ל משום דאין בה השנחה ב"ד כל כך כבא"י ומסילא דנם בא"י בזמה"ז דינה כח"ל בענין זה ובאמת פירש"י אינו מיבן כל כך דהא סוריא הוי מרינה ובה ערים רבות ואיך שייך לומר שכל החנוונים שבמרינה חשוריס הם וממ"נ אם כולם חשוריס איך אפשר לומר שבשארי ארצות אינם חשוריס וצריך ליישב בדוחק שבמרינת סוריא נתפשט הקלקול ולא במרינות אחרות ולהרמב"ם א"ש בפשיטות וכן משמע להריא מירושלמי שהבאנו בסי' א' סעיף ח' ומהיספתא ע"ש ולכן חשב הרמב"ם בשר אף שבש"ס לא חשיב בשר מ"מ בירושלמי חשיב לה והש"ס שלנו י"ל רבשר ק"ו הוא ולכן לא חשבה וכמ"ש שם סעיף ו' ע"ש :

ד ומעמו של הרמב"ם נראה ראע"ג דההורה האמינהו לכל אחר מישראל על האיסורים מ"מ חנוני קבוע שמוכר תמיד בכל עת ובכל שעה שאני דהוא מורה התירא וראיה לזה ממה דקי"ל רכ"ד חייבין להעמיד ממונים על החנונים שלא יעשו מדות שקרים כראיתא בב"ב סף"ה [ס"פ.] ודריש לה מקרא וכמ"ש הרמב"ם בספ"ח מגניבה אע"ג דאין איש מישראל חשור על הגניבה ועל הלאוין שבמרות שקרים מ"מ החנוונים מפני שהם מוכרים תמידים תקף להו יצרייהו דממונא וכ"ש בלאו דלפני עור רוודאי חשירי בזה ולכן צריך על נאמנות כזה מי שהוחזק בכשרות דווקא ולא ידעתי למה השמיט הך דאם שינר לביתו מוהר ואולי משום דמ"ל דהכל אחר כרמשמע בגמ' שם דנתארח אצלו הוי כשינר לביהו [לעומר סס מסייע ליה לריב"ל וכו' ע"ם ודו"ק] וזה ששינה מלשון הש"ם והירושלמי שאמרו טן המומחה והוא כתב החוזק בכשרות משום רבש"ם קחשיב טוריס ומלח סלקונדרית ובירושלמי קחשיב תכלת דלאלו הרברים צריך המומחה להכיר היוף משא"כ ביין ובשר וגבינה ורגים א"צ המחאה רק נאמנות בלבד ולכן די בארם כשר בלבד ורין מוריים כתב בפ"ז ומלח סלקונדרית לא נמצא בימינו ולא כתבה ותכלת כתב בה' ציצית וכתב שם טומחה ע"ש :

ה וז"ל הטור והש"ע סעיף א' החשור לאכול רכרים האסורים בין אם הוא חשור באיסור תורה בין אם הוא חשור כאיסור דרבנן אין לסמוך עליו בהם ואם נתארח עמו לא יאכל משלו מרברים שהוא חשור עליהן עכ"ל וסיים הטור בר"א בחשור אבל בסתם כל אדם הוא בחזקת כשר ויכול לאכול עמו עכ"ל הטור עור כתבו הטור והש"ע סעיף ב' אם אינו חשור לאכול רברים האסורים אבל הוא חשור למברם מתארח אצלו ואוכל עמו ובן אם שולח לביתו מוהר רחזקה מסה שהוא אוכל משנר לו עכ"ל הטור והש"ע :

ו ופירשו המפרשים רסוברים ברעה רש"י והרא"ד וה"פ רכשהוא חשור אין לסמוך עליו בהם כשהוא טוכר ואומר שבשר הוא ובן אם נתארח אצלו לא יאכל משלו מרבר שהוא חשור עליו וזה שכתב הטור רבסתם כל אדם הוא בחזקת כשרות ויכול לאכול עמו הרתי קאמר הוא בחזקת כשרות לענין מכירה שטותר לקנות ממנו וגם יכול לאכול עמו [רי"פ ופ"ז ופ"ך ופרי"ח] ובן מבואר מרברי רבינו הרמ"א שכתב וי"א אפילו ממי שאינו חשור רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו יין או שאר רברים שיש לחוש לאיסור מיהו אם נתארח אצלו אוכל עמו עכ"ל וזהו רעת הרמב"ם ומבואר מזה דרייעה ראשונה היא רעה רש"י והרא"ד דמותר לקנות מסתם בני אדם :

ז ולענ"ד קשה סובא רא"כ איך סתמו הרברים ברבר שהעיקר מחלוקת בזד ועור הטוחים הרברים בין ברישא בחשור רבין שכתבו רבנתארח לא יאכל משלו כ"ש דאין לוקחין ממנו ובן בסיפא באינו חשוד ביון שכתב לרעה המפרשים שיביל לאכול אצלו

זוה אפילו לדעת הרמב"ם מותר אלא ודאי דלא מיירו כלל בהיתר ואיסור המכירה ונם הרא"ש שם לא הזכיר כלל מחלוקת זה ע"ש וכן משמע מדברי הלבוש ע"ש ודבינו הרמ"א שהזכיר דעת הרמב"ם בשם י"א משום דרש"י והראב"ד לא ס"ל כן וכן דרכו בכ"מ ונם משום שיש לפרש ברייה הקודמת היפך מזה בפירוש המפרשים דכן משמע לכאורה מדלא כתבו דברי הרמב"ם מפורש ש"מ דנושים לדעת רש"י והראב"ד ;

ח אמנם כלקיחה בשר כתבו הטור וכ"י ס"ם ס"ה בשם הרמב"ם שאין לוקחין בשר מכל טכח ששוחט לעצמו ומוכר לעצמו אא"כ היה מוחזק בכשרות ע"ש וכן הוא לשון הרמב"ם בפ"ח ממאכ"א דין ו' ובספ"י משחישה ע"ש אבל כשאינו שוחט בעצמו כולם נאמנים כט"ש רבינו הרמ"א בספרו ד"מ סי' א' אות י"כ ולפ"ז בהברח לומר שנם בדעת הרמב"ם תפס כן דאע"נ דבבאן בספי"א כתב סתם דאין לוקחין בשר אלא ממי שהוחזק בכשרות ומשמע לכאורה דאפילו אינו שוחט בעצמו סמך א"ע על מה שכתב מקודם בפ"ח דאין לומר שרבינו הרמ"א כתב זה רק לדעת הטור שהרי בבאן פסק כהרמב"ם ואם היה סובר דלהרמב"ם בכל ענין אין לוקחין אלא ממי שהוחזק בכשרות היה לו לפסוק שם כן ולעיל בסי' א' סעיף ט' נסתפקנו בדעת הרמב"ם בדבר זה ויש מהגדולים שכתב בפשיטות דלהרמב"ם בכך ענין אין לוקחין אלא ממי שהוחזק בכשרות [תי"ק כי"ת סק"י] ושם בסעיף י"א כתבנו טעם נכון לחלק בין בשר לשאדי דברים דבבשר אין חוששין דק בששוחט בעצמו ומוכר בעצמו ע"ש ;

ט וכיון שלדעת הטור והש"ע אין איסור בבשר ליקח מכל אדם אא"כ שוחט ומוכר בעצמו כמ"ש מפורש ס"ם ס"ה וכן דעת כל מפרשי הש"ע ולרבינו הרמ"א נם הרמב"ם סובר כן מדלא הניח בס"ם ס"ה על דברי המחבר הכי קי"ל וכמ"ש בסי' א' סעיף י"א ע"ש אבל בשארי דברים ודאי דיש לחוש לדעת הרמב"ם כיון שרבינו הרמ"א פוסק כן וכן המנהג הפשוט בכל הפוצות ישראל כשאחד שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות הביא יין או גבינה וחמאה או קמח פסח או כרכשאות יבשות ובשר מעושן וכיוצא באלו מביא עמו כתב הבשר מרב היושב על כסא ההוראה וביחוד בזמה"ז שרבתה הפריצות והמינות אסור ליקח מאדם שאין מכירין אותו כלא כתב הבשר ולכן אע"ג דבבשר כתבנו דא"צ מ"ם בזמה"ז פשיטא דאסור דכומנינו לא שייך הטעם שבתבנו בסי' א' סעיף י"א מפני שבעוה"ר הדור פרוץ ולכן כל שיראת ה' נונע בלבו לא יאכל שומן וכרבשות ובשר מעושן בלא כתב הבשר ואין לשנות וכמ"ש ביין וחלב ונבינה דמעיקר הדין כן הוא לדעת הרמב"ם ורבינו הרמ"א ;

י ויש לי שאלה נדולה לדעת הרמב"ם והרי שנינו בבבורות [כ"טנ] החשוד על הבבורות אין לוקחין ממנו בשר צבאים ולא עורות וכו' החשוד על השביעית אין לוקחין הימנו פשתן וכו' החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח וכו' ומבואר להדיא דמאינו חשוד מותר ליקח ולא בעינן שיהיה ידוע למוחזק בכשרות דאי ס"ד דבעינן מוחזק בכשרות דווקא מאי איריא חשוד אפילו אינו חשוד נמי מיהו בזה י"ל דהא דהנן חשוד היינו לענין הקנס דבחשוד קנסינן ליה אף במכירת בשר צבי ועורות ומים ומלח אבל כדבר שיש לחוש כו' אין לקנות נם משאינו חשוד עד שיוודע לך שהוא מוחזק בכשרות אמנם לקמן שם הנן החשוד על השביעית אין חשוד על המעשרות וכו' והנה איש בזה שהוא חשוד על דבר אחד ודאי רחוק מלקרותו מוחזק בכשרות ועכ"ו מותר לקנות ממנו דבר שאינו חשוד עליו אך נם בזה י"ל דמשנה זו לא מיירי במכירה כלל אלא לענין לאכול אצלו וכדברי הרמב"ם אמנם לא משמע כן דהא משנה זו קאי אמשניות הקודמות דמיירי במכירה [ותמיהני על הש"ך סק"ם שכתב על הרמב"ם מירושלמי פ"ח דשביעית שמומר שם מרי' נם ממרו נלנ כשאינו יודע שם חשוד שם נאו וכו' ע"ש ומשם נ"ק כל כך שהרי ר' ממי התיר שם שפילו לקנות מחשוד משום דנשמן ערב הקילו ע"ש אבל למה נם הקשה מהלו מעניות המפורשות ול"ע] ;

יא והתשובה לזה דוה שבתבנו דבשהוא חשוד על דבר אחד רחוק מלקרותו מוחזק בכשרות אינו כן דוה שכתב הרמב"ם מוחזק בכשרות אין הכוונה שיהיה ירא אלהים מרבים או חסיד וצדיק אלא כל שמתנהג ע"פ דת ישראל מניח טליח ותפילין ומתפלל ג' פעמים בכל יום ונוטל ידיו לאכילה ומנהיג את בני ביתו בכשרות דתוה"ק זה נקרא מוחזק בכשרות ויכול להיות שבאיזה פרט הוא חשוד מפני קלות הדבר בעיניו ולכל הדברים הוא מוחזק בכשרות וראיה לדבר זה שהרי מצינו בבבורות שהבהנים חשודים היו להטיל מום בבבור ולבן אינם נאמנים כשאומרים מום זה נפל מעצמו דאם כן נאמר דכל הבהנים לא נקראו מוחזקים בכשרות וכן הוא בכל הדברים ולכן זה ששנינו בבבורות שם החשוד על וכו' דמזה מבואר דמאינו חשוד רשאים לקנות מיירינן באנשים שאנו מכירין אותם ליהודים מוחזקים בכשרות ולבד בפרט זה הוא חשוד אבל מאדם שאין מכירין אותו כלל אין לוקחין ממנו כדברי הרמב"ם ולפ"ז נם בכל הדברים שצריך מוחזק בכשרות אין הכוונה לצדיק וחסיד או י"א מרבים אלא שמהנהג כדת ישראל כט"ש ואין נ"מ בין הרמב"ם לרש"י והראב"ד לדינא אלא לאדם שאין מכירין אותו כלל אבל בל שמכירין אותו אין ביניהם מחלוקת דאם מתנהג כדת ישראל נם להרמב"ם מותר לקנות ממנו ואם הוא מיקל במצות ואיסורים פשיטא שהוא חשוד ונם לרש"י והראב"ד אסור לקנות ממנו כלא עדות ובן מוכח מדברי הרמב"ם עצמו שכתב דמתארח אצל בעה"ב מותר לאכול

לאבול אצלו אע"פ שאינו מכירו אלא יודע שהוא יהודי בלבר ע"ש מכלל דלקנות ממנו צריך לידע שגם מתנהג על צד היהדות ולא יותר :

יב ודע דכל ענין זה אינו נוגע לריבי שחיטה ובדיקה וניקור שכשם לדברי הבל צריך לידע שהוא מומחה וצריך לבודקו במבואר בסי' א' דבבאן אין שום חכמה ואומנות ורק נאמנות אבל בשם צריך חכמה ואומנות יתירה ויראה שמים ברורה ולכן אין שם התירא ברועבר ממעם נאמנות באיסורים אלא מטעם דרוב מצויים אצל שחיטה וניקור מומחים הם וממילא שיש להם נאמנות ברי'עבר אבל לכתחלה אסור לסמוך על זה [ופמ"ך סק"ם ופר"ח ולבניט פין פוס סיכות ז"י ודו"ק] :

יג כתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' עובר עבירה לתיאבון לא מקרי חשוד עכ"ל ודברים המוהים הם דבוודאי כל חשוד הוא רק לתיאבון וכבן אינו חשוד על שארי דברים ראם חשוד להבעים פשיטא שאינו נאמן בשום דבר דהוא מין ואפילו לא עשה רק פעם אחד להבעים דינו כעובר בוכבים בם"ש בש"ע סי' ב' סעיף ה' ע"ש ובבר תמה על דבריו אחד מגדולי האחרונים ודחה דבריו [פ"י סק"ד] וגם הלבוש השמים זה ע"ש ומקור הדין הוא מהרשב"א ולא כתב זה רק לענין להעיד בשל אחרים ובם"ש הלבוש סעיף ז' ע"ש ויהבאר לפנינו בם"ך אבל על שלו אין לו נאמנות בלל אפילו לאבול אצלו וב"ש למבור ויש מי שנדחק בדבריו לפרש דמירי לענין לאבול אצלו ובשידענו שיש בביתו היתר ואיסור ובין שהוא רק לתיאבון לא שביק ההירא ואביל אסורא ומותר בבה"ג לאבול אצלו [פר"ח סק"ן] ודוחק נדול הוא דאיך נסמוך על זה אולי אין ההיתר טוב בהאיסור וחלילה להתיר לאבול אצל איש בזה אם האובל אינו יודע בבידור שמאבל זה בשר הוא בוודאי וגם לשונו לא משמע בן שהרי בתב רלא מקרי חשוד ומשמע שהוא בישראל בשר [עם"ך סק"ו ובניט תמוהים ומס כוונתו בם"ם ספר"ח ג"כ דמוק בם"ם ודו"ק] :

יד ונלע"ד בוונה אחרת בדבריו ע"פ מה שבתבו לעיל סי' ב' סעיף ו' דבעובר עבירה במקרה פעם אחת לתיאבון אע"ג שע"י זה נפסל לעדות בם"ש בח"ם סי' ל"ד ס"ם א"צ בדיקת סבין ולא מקרי עבריין וכמו שבארנו שם סעיף י"ר ע"ש וזהו שאומר גם בבאן דלא בק י חשוד בעובר עבירה להיאבון במקרה וחשוד לא מקרי דק בשרגיל לעבור על זה רקילא ליה הך איסורא אבל במה שתקפו יצרו במקרה לא מקרי חשוד ואפילו לפי מה שהחמיד שם לענין בדיקת סבין ס"ם חשוד לא מקרי רבדיקת סבין שצריך טורח רב לא האמינוהו וס"ם אין לקרותו חשוד בדבתיב בי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ולשון חשוד הוא על דבר תמידי לא באקראי וכן ג"ל עיקר לדינא :

טו בתבו הישור והש"ע סעיף ג' דאף מי שהוא חשוד לאבול דברים האסורים ס"ם מותר ליתן לו לחשוד זה מאבל משלו בדי שהחשוד יתקן לו או יבשר לו ולא חיישינן שמא יחליפנו ביין שאינו חשוד על הנזל ואם נותן למי שחושש בתקנתו והוא חשוד לאבול דברים האסורים אסור רשמא יתקלקל מה שנותן לו ויחליפנו בשלו ביצר הרי שנתן להטותו החשודה על האיסור אסור שבושה מתתנה ורוצה בתקנת בתה ולפיבך מחלפת לו רע בטוב וכן הנותן לפונדקית החשודה פעמים שבושה מהאכסנאי ומחלפת לו רע בטוב עכ"ל וכתב רבינו הרמ"א דם"ם מותר להפקיד אצלו ושיחזיר לו הדברים כמו שהפקידו אצלו עכ"ל בלומר דבין דאינם חשודים על הנזל אלא דאמרינן דלטובת הנותן יחליפו לא שייך זה אלא בנותן להקן המאבל דבזה חיישינן שבוא לא יהקננו בראוי ויחליף על שלו אבל במפקיד אצלו שיחזירנו בעות שהוא לא יבוש להחזירו בעות שהוא אף אם יהקלקל בין שהוא לא עשה בו מאומה ואין לשאול איך אמרינן דההשוד לאבול אינו חשוד להחליף מפני שאינו חשוד על הנזל והחשוד לדבר אחר אינו חשוד לשארי דברים כמו שיתבאר והרי מקורם נתבאר דהחשוד לאבול חשוד למבור והרי בשטובר דבר איסור ולוקח מעות בעד זה הוה נזל נמור דאלו ידע הקונה שזהו איסור לא היה לוקחו בלל וההשובה בזה דאע"ג דמעיקר הדין בן הוא ס"ם לחשוד זה לא בשמע ליה שבמבירה דבר איסור הוה נזל רבוה מורה התירא אבל לנזול ממש אינו חשוד [ס"ך סק"ח] וזהו במו שאמרו חו"ל לא תחמוד לאינשי בלא דמי בשמע להו [בים נ"מ] אף שאין האמת בן [ובתוס' בם] ודע שזה שנתבאר בסי' ק"ח דבחשוד צריך שני חומבות זהו בחשוד להחליף בם"ש שם סעיף ח' אבל בחשוד לאבול א"צ בלום ראינו חשוד להחליף ועוד יתבאר בזה בם"ד בסעיף י"ח ובסעיף י"ט :

טז לפי מה שנתבאר דחמותו והפונדקית לטובה מתבוונת א"ב אם ידענו שהפונדקית הואת אינה חוששת לטובתו של האורח מותר וכן בחמותו אם ידענו שאינה חוששת להקנת בתה ואינה בושה מתתנה אך זהו ע"פ פירש"י בחולין [ו:] אבל התום' פירשו שם דאדרבא הפונדקית מהלפת טוב של האודח בדי שלה משום דמורית היתר לעצמה שנוטלת החליפין בעד טרחתה ע"ש ולפ"ז בשעושה בחנם בבל ענין אסור ולהיפך אם ניטלת שבר בעד טרחתה מותר בבל ענין דאין בזה הוראת היתר אבנם לפירש"י אסור בשמבוונת לטובה בם"ש :

יז והרמב"ם ז"ל בפי"א מהלבות דין י"ב יש לו שיטה אחרת בזה ע"פ הירושלמי וז"ל הנותן לפונדקית לאפות לו ולבשל לו מעשר את שהוא נותן לה בדי שלא יהיה תקלה לאחרים ומעשר אה שהוא נוטל מסנה מפני שהיא חשודה להחליף של זה בזה אבל הנותן לחמותו או לשבנתו פה לאפות והבשיל לבשל אינו חושש ובו' לפי שאינה השודה להחליף וכו' המוליך

חטין לטוחן ע"ה הרי הן בחזקתן שאינו חשוד להחליף וכו' וכן המפקיד אצל ע"ה הרי הן בחזקתן וכו' עכ"ל דמ"ל נ"כ דהחשוד לאבול אינו חשוד להחליף ונם הא דאיתא בש"ס דילן דבחמותו אסור משום דרוצה בתקנת בתה דחה מהלכה דזהו סברת ר' יהודה וחכמים פליגי על זה כדאיתא בירושלמי פ"נ דדמאי והלכה כחכמים ובפונדקית מ"ל לחכמים דבבל ענין היא חשודה ולא נהבאר לי מהו גריעותא דפונדקית וג"ל דהבוונה כן הוא דמפני הריבוי ונשים דעתן קלות אינה מדקדקת יפה שלא להחליף של זה בזה ווה נקרא חשודה להחליף בלומר לבלי לדקדק ובעין מ"ש בסי' קי"ח סעיף ל"א ע"ש :

יד וכתב דבינו הכ"י בסעיף ב' החשוד לאבול דברים שאין הרבים דנילים להקל בהם אף הוא חשוד להחליף וי"א שאין מפקירין אצלו דבר האסור מן התורה אלא בשני חותמות עכ"ל ביאור דבריו דזה שנתבאר דחשוד לאבול אינו חשוד להחליף וזו בדברים שרבים דנילים להקל בהם כמו דמאי וכיוצא בזה דסבר דלא עביד איסור אבל בדברים שאין הרבים דנילים להקל בו אע"נ דחשוד לדבר אחד אינו חשוד לשארי דברים מ"מ לענין זה עצמו הוי בעבריין נמור ואין לו שום נאמנות וי"א דחשוד כזה צריך שני חותמות בדבר האסור מן התורה ודבר שאסור מדרבנן צריך חותם אחד וכבר הביא דיעה זו דבינו הרמ"א בסי' קי"ח סעיף א' וזה שהכיא דין זה בבאן אע"נ דלא מיירי בסי' זה בדין חותם משום דהוכחת דין זה דהחשוד לאבול דברים שאין הרבים דנילים להקל בהם חשוד נם על החליפין מקורו מבעלי דיעה זו דמ"ל שזה שאומר הש"ס דצריך שני חותמות הוא בחשוד במ"ש הרשב"א בתה"ב הארוך [בית ד' שער ב'] ולבן אסמכיה לבאן אמנם באמת אין ראיה מבעלי דיעה זו לפמ"ש בסי' קי"ח סעיף ח' דמיירו בחשוד להחליף ובמ"ש נדולי האחרונים [ש"ך שם סקט"ו ופרי"ח שם סקי"ל] :

טו אבל תמיהני בזה דהן אמת שכן הוא דעת הרשב"א שם מ"מ הוי רק דיעה יחידאה דהרא"ה שם פליג עליה ברברי טעם דחשוד לדבר אחר אינו חשוד לדבר אחר וא"כ איך חשוד להחליף ולנזול והרשב"א במשמרת הבית לא השיב בזה דברים מספיקים שכתב דהוי לאותו דבר בעבריין ואין לו נאמנות [שם"ך סקל"ח] ואין זה מספיק דאכתי הרי אינו חשוד על הנזילה וראיה ברורה לזה שהרשב"א עצמו בתה"ב הקצר השמיט דין זה ע"ש מפני שראה שדברי הרא"ה הם טובים ונכוחים וכ"ב הה"מ בפ"ח ממאכ"א דין י' ע"ש וכן הוא דעת הרמב"ם שם שכתב הלוקח בשר ושלחו ביר אחד מע"ח ה"י נאמן עליו ואע"פ שאינו מוחזק בכשרות אין חוששין לו שמא יחליף עכ"ל ובשר הוי ודאי דברים שאין הרבים דנילים להקל בהם ועוד ביון דכל עיקר מקורו של הרשב"א הוא משיטת הסוברים דבעינן בחשוד חותם בתוך חותם והרי חשיב שם נביזה ונביזה הוי דבר שהרבים מקילים בהם כמ"ש הרשב"א עצמו בתשו' סי' ק"ט ע"ש [שם"ך סי' קי"ח סקס"ו] ונם דעת המור מבואר להיפך שהרי בתב בין אם הוא חשוד באיסור תורה וכו' ובזה קאמר שאינו חשוד להחליף והרי איסורי תורה ודאי הוי דברים שאין הרבים דנילים להקל בהם ויותר מזה המוה דהרשב"א עצמו כתב שחייש החשוד לתפור בנדי צמר שלו בפשתן מ"מ מותר ליתן לו קנבוס שיהפוד ולא חשדינן ליה שיחליף אף שהוא חשוד בזה והדי כלאים אין הרבים דנילים להקל בהם [נ"ת שם] ועוד שרבינו הב"י עצמו בסי' קי"ח סעיף ח' הביא דיעה זו בשם יש מי שאומר ואיך כתב זה בכאן לדין מוסכם שרבים חולקים עליו והוא עצמו חזר בו בתה"ב הקצר [עפמ"נ תות כ"ח שרשם לכאינ הוי"ש מקודם ע"ס ונ"ש מסמע כן מסש"ך שם ונס שין המשך הענין נרשה כן מיהו ודמי לדינא דעת רוב פסיסקים שינו כן ודו"ק] :

טז בלל נדול צריך לדעת דכל דיני חשוד שכתבו זה ושבשארי מקומות בפוסקים וכן חשוד שבמשניות פ"ד דבבורות והנוזכרים בנמ' בכל הש"ם אין הכוונה דווקא בשנתקבל עדות בב"ד שוה האיש עבר עבירה זו דבבה"נ נם לעדות פסול במ"ש בח"מ סי' ל"ד אלא אפילו חשד בעלמא שיצא עליו קול קלא דפסיק או קרא דלא פסיק מקרי חשוד וראיה לזה ממה שבתבו רבותינו בעלי הש"ע שם סעי' כ"ה וז"ל אין אדם נפסל בעבירה על פי עצמו אלא ע"פ עדים שיעידו עליו שאין אדם משים עצמו רשע וכו' וכן אין נפסל על קול וחשד בעלמא בנון מי שחשוד על עריות וכו' וקול יוצא עליו כשר לבל עדות חוץ מלעדות אשה ועיין בי"ד סי' קי"ט עכ"ל הרי מפורש דמיירי בבה"נ ואין חילוק בין קלא דפסיק לקלא דלא פסיק במ"ש שם רבינו הב"י בספרו הנדול בשם הרא"ש ורי"ו ע"ש וכן מפורש בסנהדרין אמר ר"נ החשוד על העריות כשר לעדות א"ר ששת עני מרי ארבעין בכתפיה וכשר וכו' ופירש"י דמלקין על לא שוכה השמועה ע"ש הרי מפורש דמיירי ע"י קול ועוד יש ראיות הרבה ואין להאריך בזה :

יז ולפ"ז נלע"ד דאם יצא הקול ע"י שונאים ביות בה ממשא ולא מקרי חשוד בראיתא ביבמות [כ"ס] דקול שע"י אויבים לא חיישינן לקלא וכן יראה לי שאם הוא עצמו רשע ומ"מ קצת יש לחוש לזה לכתחלה בדקי"ל שם בח"מ דנם לענין עדות אין עושין אותו לבתחלה ע"ש ומיהו זהו ודאי דכל הדינים שבסי' זה בחשוד הזה נ"כ אם נתכרר ע"י עדים בב"ד שהרי קי"ל דעבריין לדבר אחד לא הוה עבריין לשארי דברים וכן משמע להדיא מדברי הטור והש"ע סעיף ז' ורק לענין להעיד על של אחרים יתבאר בסעיף ל"ט :

כב החשוד למכור דבר איסור במקום היתר אסור לקנות ממנו אותו דבר לעולם עד שיחזור בו ויצא מידי

מידי חשד אבל דבר שלא נחשד עליו פורר לקנות ממנו דהחשוד לדבר אחר אינו חשוד לכל הדברים ומיהו לאותו דבר שנחשד עליו קונסין אותו שלא לקנות ממנו אפילו אם בפעם הזאת הזה וראי היתר [כנ"ל ממ"ש בית יוסף וט"ז] ולא עוד אלא אפילו דבר היתר נמור שאין שייך בו איסור בלל אם זה ההיתר היתה לו נרמא שעי"ז מכר האיסור במעשה המובא בכנורות שם שקצב אחר היה ממשיך התינוקות אליו ע"י אנחים שחלק להם ומכר להם חלב במקום שומן וכן היה ממשיך בני הקצבים ע"ז האנחים והיו גונבים מאבותיהם חלב והוא מכרם במקום שומן וקנם רבא לאותו קצב שהיה חשוד על כך שאסור לקנות ממנו אפילו אנוזים וכן כל ביוצא בזה בשב"ד מבינים שע"י היתר זה היה לו סיוע למבירת האיסור קונסין אותו שלא ימכור גם היתר זה אבל לדבר אחר לא קנסינן ליה [ע' לישה שכתב לקמן סי' פ"ו סעי' ט"ו ומסיק מכר סהלב מותרין לזה ומסיק דמכל מקום מסתמא כשלדישה ע"ש וכל דברי מסתמא כפ"ו מכל מקום מסתמא מיירי מתישב על הלב גם נפ"מ שנירפא מחרת היתר להמור בנמ' ועי"ק להפ"ח שכתב דגם בעוופים בלבד יש חשש פיסור פ"ק מדינא מסור ול"ל מסום קנס (ט"ז ודו"ק) :

כא שנו חכמים במשנה דבבורות [ג.] החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית החשוד על זה ועל זה [כלומר פו על זה] חשוד על הטהרות ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה ומפרש בנמ' משום דשביעית ומעשר יש בכל אחד מהם חומר מה שאין בחבירו דשביעית אין לה פדיון ומע"ש יש לו פדיון ומע"ש אינו נאבל רק בירושלים ושביעית נאבלת בכל מקום לפיבך אע"נ דשניהם בלאו ט"ם יש שחמירא להו שביעית ממעשר ויש להיפך והחשוד על אחד משניהם חשוד על הטהרות דבין שחשוד אראורייתא כ"ש דחשוד אדרבנן ולבן החשוד על טהרות דרבנן אינו חשוד על מעשר ושביעית דאורייתא אבל החשוד על טהרות דאורייתא חשוד נם על מעשר ושביעית [רמב"ם נפי' הטבילות ולבן תנן ויש וכו' ודו"ק] :

כב למדנו מזה דכל שהוא בענין אחר כלומר כמו בעניני אכילה החשוד על איסור אחד חשוד נ"ב לשאר איסור בענין זה השוה לו באיסור וב"ש בפחות ממנו אבל באיסור חמור ממה שהוא חשוד אינו חשוד וכן אפילו באיסור השוה לו אם יש בו איזה חומר מהאיסור החשוד אינו חשוד עליו אע"ג שנם בהאיסור החשוד יש איזה חומר נגר האיסור האחר ט"ם אולי חומר זה חמירא ליה יותר ואיהא בנמ' שם דבמקומות דשביעית חמירא להו החשוד על השביעית חשוד על המעשר ע"ש :

כג ולפ"ז דברי המור והש"ע תמוהים בענין זה וז"ל המור החשוד לדבר החמור חשוד נם לדבר הקל כמנו אפילו אין החמור חמור ממנו בעונש אלא שחמור בעיני בני אדם עכ"ל ולמד זה מהא דאמרינן דבמקומות דשביעית חמירא להו החשוד על השביעית חשוד על המעשר ולא מיבעיא אם הוא חמור נם בעונש כמו החשוד על השביעית ומעשר חשוד על המדרות אבל ט"ם מבואר מדבריו דרק לדבר הקל ממנו חשוד אבל אם שוה בעונש ובעיני בני אדם לדבר החשוד אינו חשוד עליו והרי בנמ' מובח דאי לאו שהיה חומר בשביעית מכמעשר ובמעשר מבשביעית היה הדין שהחשוד על זה חשוד על זה וצ"ל דהשור ס"ל דא"א כלל שיהא שני מיני איסורים שוים בכל פרטי דינים זל"ז כנון טרפה ונבלה ששניהם בלאו ויש חומר בנבלה שמטמאה ובטרפה יש חומר שבבמן יש טרפה כנון שנחסר ממנה אבר ושחטו את אמו ונמצאת טרפה והרי נם הולד טרפה ונבלה לא משכחת בבמן כמונן אם לא שמת הולד ואין שם ולד על זה וכן בל דבר שמרינא הוי נבלה כמו ניטלה ירך וחלל שלה וביוצא בזה הוי נ"ב כמתה ואין שם ולד על זה וכן חלב ודם ששניהם בברת ויש חומר בחלב מבדם דדם נפשו של אדם קצה בו וכן דם שבישלו אינו עובר עליו משא"ב בחלב ויש חומר בדם מבחלב דחלב בשהסריח ואבלו פטור בט"ש הרמב"ם בפי"ד ובדם לא שייך זה שהרי בלא"ה נפשו של אדם קצה בו ואין לך שני איסורים בעולם שיהיו שוים בכל הפרטים ולפ"ז מתפרשת המשנה כפשוטה החשוד על המעשר אינו חשוד על השביעית וכן להיפך משום דבאיסור שוה אינו חשוד ורק בנמ' מפרש הטעם למה כן הוא מפני שיש חומר בזה שאין בזה בלומר שאין לך שני איסורים שוים בעולם בכל פרטי דינים [עפ"ך מק"ב מסיים נכוזמת טמור וחמור כשוטם פ"ם דמטמא לכתויה חמור בשוטם מדבר שטוף מטור ומינו כן כדמוכח בנמ' ומם פס"ך עטמו פתמיל פלא מקילו פין בחמור חמור ממנו בשוטם פ"ם כלומר ושין פן בשוטם פלא מסוף לפוטו פינו מדייק וטוומתו שחמור בשוטם בכדבר שטוף משוד עליו ודו"ק] :

כד וז"ל הש"ע בסעיף ה' החשוד על איסור חמור חשוד על הקל ממנו בעונש אא"ב חמור בעיני בני אדם שנוהרים בו יותר מבחמור עכ"ל דמבואר להדיא דאף איסור קל בעונש אם חמור בעיני בני אדם יותר דאינו חשוד עליו דמנ"ל הא והרי בנמ' אינו מבואר רק בעונשים שוים כמו מע"ש ושביעית דשניהם בלאו אבל על הקל בעונש ודאי דחשור אף דבעיני בני אדם יותר חמור מהחמור ואין לומר דמסברא כהב בן דכיון דחמור בעיני הבריות יותר אינו חשוד עליו אף שבעצם הוא קל מהרבר שנחשד עליו דא"ב זה ששניהם במשנה דחשוד על השביעית ועל המעשר חשוד על הטהרות משום דטהרות הוה דרבנן ושביעית ומע"ש הוי דאורייתא ואם הטהרות חמור עתר בעיני בני אדם

אינו חשוד עליו א"כ הא דאשמעינן בגמ' משביעית למעשר דמה שהוא חמור בעיני גבי אדם הוה חומר דאשמעינן באיסורים שום היה לו להש"ס לומר רבותא יותר אפילו באיסור קל כמו משביעית ומע"ש למהרית אלא ודאי דמחמור לקל חמיד חשוד אף שהקל חמור יותר בעיני בני אדם וצ"ל דהש"ס לא כא שם להשמיענו עיקר דין זה דזהו מילתא דפשיטא אלא משום דבמשנה משום מע"ש לשביעית ויש מקומות דשביעית חמירא להו טובא לזה אומר הש"ס דבאלו המקומות חשוד על השביעית חשוד על המעשר אבל ה"ה דדין זה נוהג גם בחמור וקל כמו שביעית ומהרות וכיוצא בזה אמנם עדיין קשה מנ"ל לדבינו הב"י לומר כן [עפ"ן פקי"כ ספלפל בהכרתו ונ"ל הטעם כל הסוגיא דכתובות ונ"ט] :

כז וגם בדברי הרמב"ם יש בענין זה דברים תמוהים וז"ל בפ"ח משמיטה החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות והחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית וכו' החשוד על המהרות אינו חשוד על המעשר ולא על השביעית וכו' והחשוד לדברי סופרים אינו חשוד לדברי הורה עכ"ל ולמה לא כתב גה מה ששנינו במשנה להיפך דהחשוד על המעשרות ועל השביעית חשוד לטהרות דהחשוד על ד"ת חשוד לד"ם ועוד למה השמיט הגאמר בגמ' שם דבאתרא דחמירי להו שביעית החשוד על השביעית חשוד על המעשר :

כח ונלע"ד דהרמב"ם ז"ל היה לו שיטה אחרת בענין זה לגמרי וגם דעת הרמב"ן כן הוא כמו שיתבאר בס"ד דאחרי דקיי"ל דעבריין לדבר אחד לא הזי עבריין לכל התורה כולה ודבר זה מפורסם בכל הש"ם וחרי לא מפלגינן בין קילתא לחמירתא ולדיעות הפוסקים דחשוד לדבר חמור חשוד לדבר קל א"כ הי"ל להש"ם לפרש דעבריין לדבר אחד לא הוי עבריין לכל התורה בולה לדחמידי מדבר זה ולא לדקילי מדבר זה כמו עבריין לאיסור כרת הוה עבריין לאיסודי לאוין ועשה וכל כי האי לא ה"ל לסתום אלא לפרש ויותר מזה ק"ל בהא דקי"ל דעבריין לעביד כוכבים ולחילול שבת הוה עבריין לכל התורה כולה מטעם שכל המודה בכוכבים כופר בכל התורה כולה ושכת הוי ג"כ כזה דמחלל שבת כופר במעשיו של הקב"ה וכו' [רש"י מולין ס'] למה לן כולי האי ביון דחשוד לדבר חמור חשוד לדבר קל פשיטא ששבת וכוכבים הויין מהיותר חמורות וממילא דחשוד לכל התורה כולה אלא ודאי דחשוד לדבר חמור אינו חשוד גם לדבר קל מפני שיכול להיות שבזה התגבר יצרו ובזה לא התגבר ולבן מצד עצם חומר העבירה של כוכבים ושבת לא הזה חשוד לכל דבר ולזה הוצרכו חז"ל לומר משום דבאלו השנים הוה כבופר בכל התורה כולה וממילא דאינו בכלל יהורים :

כט וזה ששנינו החשוד על המע"ש ועל השביעית חשוד על הטהרות אינו מטעם דחשוד לדבר חמור חשוד לדבר קל ברמשמע לכאורה מדיהמא דלישנא דגמ' שם ושרין זה נוהג בכל התורה כולה דאינו כן ודינים אלו אינם אלא במעשר ושביעית וטהרות מפני שבאלו הדברים עשו רז"ל חשודים לכל ע"ה דבל מי שאינו חבר אינו נאמן על המעשר ופירותיו דמאי כמפורסם בש"ם ונם אינו נאמן על הטהרות דבנדי ע"ה מדרם לפרושים כמבואר בחגיגה ובכל סדר טהרות וכן אין להם נאמנות על השביעית כרתניא בסובה [ל"ם.] אין מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה יותר ממזון שלש סעודות ופירש"י דע"ה חשודין על השביעית ע"ש וכל מי שרוצה שיאמינו לו צריך לקבל עליו דברי חברות כמפורסם בש"ם ובזה שנינו החשוד על זה אינו חשוד על זה והחשוד על שניהם חשוד על הטהרות בלומר ודינו בכל עמי הארץ והרמב"ם לא הוצרך לכתוב זה בכאן דכבר כתב דינים אלו בפי"ג מאה"ט ובפ"י ממשכב ע"ש דסתם ע"ה חשוד על הטהרות ואין לו נאמנות וזהו ממש דין זה דהחשוד על חמעשר ועל השביעית כלומר שמתנהג בע"ה באלו חשוד על הטהרות ולכן לא כתב דינים אלו בשארי מקומות :

ל וגם דעת הרמב"ן ז"ל כן הוא שכתב בתשו' [הובא בנ"י פ"ם זכ] וז"ל מה שאמרת החשוד על דבר קל אם הוא חשוד על דבר חמור אפילו על דבר קל ממנו אינו חשוד דעבריין לערלות אינו עבריין אצל שחיטה וכא אמרו עבריין לדבר אחד הוי עבריין לכל התורה כולה אלא בעבודת בוכבים ובחילול שבת בפרהסיא עכ"ל הרי להדיא ברבריבו ואמת שרבינו הב"י הקשה עליו מהא דתנן החשוד על המעשר ועל השביעית חשוד על המהרות ותירץ דדווקא בענין אחד הוי חשוד מחמור לקל כמו בעניני אבילה ולא בשני ענינים כמו מערלות לשחיטה ע"ש וכל נדולי אחרונים תפסו כן וכמו שבארנו בסעיף כ"ד אבל באמת הסברא תמוה דממ"נ אם מענין לענין אינו חשוד אף מחמור לקל מטעם דבזה תקפו יצרו ובזה לא תקפו א"כ גם בענין אחד נאמר כן אלא ודאי דהרמב"ן ס"ל כדברינו בדעת הרמב"ם ומהראיות הברורות שהבאנו במעיף הקודם וזה ששנינו בבבורות אינו אלא על פרטי דינים אלו וזהו כמו שהיו שונים מי שחוא ע"ה למעשר אינו ע"ה לשביעית וכן להיפך אבל לטהרות הוה ע"ה ואין זה ענין לכל התורה כולה :

לא ויותר מזה ק"ל דהא קי"ל דווקא במחלל שבת בפרהסיא אבל בצינעא לא הוה עבריין לבל התורה כולה ואמאי הא שבת הוה חמורה שבחמורות וחשוד לחמור הוה חשוד לקל ואמת שלדעת הטור והש"ע וכל הפוסקים צ"ל דהענין כן הוא הוא דודאי החשוד לחמור חשוד לקל אמנם אם ראינו שבהקל נזהר הרבה ממילא דהסברא נותנת שאינו חשור להקל ובכוכבים וחילול שבת בפרהסיא אפילו אם אנו רואים שבשארי דברים הוא נזהר אינו נאמן ויצא מכלל ישראל

וז"ל אפשר לומר תירוץ אחר דאי מטעם חומר העבירה לא הוה חשוד רק בענינים אלו ולא כן בשארי ענינים וכמברת רבינו הב"י שהבאנו אבל מטעם דהוה כופר בכל התורה כולה אין לו נאמנות אף בשארי ענינים ום"ם לשיטת הרמב"ם והרמב"ן הדברים פשוטים וא"צ לירחק בזה כלל וברור הוא בס"ד [עפ"י סק"ח וכוונתו לתירוץ הנזכר שלפנינו] :

לב ויש מי שאומר דעבריין לכובבים ולחילול שבת דחשוד הוא לבל התורה כולה הוא באמת מטעם שהם העבירות היותר חמורות והחשוד לחטור חשוד לכל [ס"ך סקי"ג] ותמיהני דאם מטעם זה א"כ למה בזינעא כשמחלל שבת אינו עבריין לכל התורה כולה [וע"ע עפ"ך לעמ נוסף לנ"ם והרי הניח כמלמו שנגד הב"י בסק"ב ודו"ק] ויש מי שאומר דהחשוד לחטור חשוד לכל הוא ברבר שיש לו הנאה אבל דבר שאין בו הנאה לנוף אף לכל אינו חשוד וככובבים וחילול שבת הוי עבריין אפילו לעבירות שאין בהן הנאה [עפ"י לדיסר] וכל אלו הם סברות דחוקות והעיקר בדברי רבינו הב"י לחלק בין ענין אחר לשני ענינים לשיטת הפוסקים והטור והש"ע אבל לפי מה שבארנו לשיטת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל א"צ גם לזה כלל ולרידהו ליתא בלל להך דינא דחשוד לחטור חשור לכל וכמו שבארנו בס"ד ;

לג החשוד על שני דברים וחזר בו ויצא מידי חשר שניהם ואח"כ נחשד על אחר בהם אפילו הוא הכל שבשניהם חוששין שמא חזר לפורו בשניהם וחשוד על שניהם דות שחזר לחטא על אחר מהם הרבה גרוע הוא ממה שחטא בזה קודם ששב ולכן אפילו עבירה זו שחזר לסורו היא קלה יותר בין בעצם העבירה ובין בעיני הבריות חשוד גם על השניה החמורה ואפילו אינה מענין אחד עם הראשונה [ס"ך סקי"ד] ום"ם לעבירה אחרה אינו חשוד כמה שלא היה נחשד מעולם אם אינה מענין אחד או חמורה ממנה ;

לד החשוד על הרבר אינו נאמן עליו אפילו בשבועה ואע"ג דאינו חשוד להחליף ם"ם שבועה שאני שהרי חשוד בה דכל אחד מישראל מושבע מהר סיני על כל המיני עבירות ובין שהוא חשוד הרי עבר השבועה ותרע שאם אין אתה אומר כן עבריין אוכל נבילות להיאבן למה צריך בריקת סכין ישבע שלא יאכיל נבלה אלא ודאי דהחשוד על העבירה חשוד גם על השבועה מענין עבירה זו [רמב"ן טוס' נב"י] ום"ם לשבועות אחרות אינו חשוד דבאמת זה שאנו עושין אותו לחשוד לשבועה זו אינו כחשוד ממש דאין אדם מעלה על הדעת שבועה זו שנשבע בהר סיני אלא שאנו אומרים רעכ"פ לדבר זה אינו נאמן בשבועה דהוי לענין זה בחשוד גם על השבועה [כנ"ן] :

לה כתב רבינו הב"י בסעיף ז' מי שהוא מפורסם

באחד מעבירות שבתורה חוץ מעבורת כוכבים וחילול שבת בפרהסיא או שאינו מאמין ברברי רז"ל נאמן בשאר איסורים ובשל אחרים נאמן אפילו על אותו דבר לומר מותר הוא עכ"ל ולשיטת הטור והש"ע הכוונה שהוא נאמן בשארי איסורים שאינם מענין איסור זה אפילו בקלים ובאיסורים שהם מענין זה נאמן בהחמורים מאיסור זה ולא בהקלים מאיסור זה ובכוכבים ושבת אינו נאמן על שום רבר וכבר בארנו בזה מה שנראה לנו לדעת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל :

לו וזה שכתב רבשל אחרים נאמן אפילו על אותו רבר לומר מותר הוא זהו דעת הרמב"ם בספי"א מעדות מ"ל לפיכך החשוד על דבר יש לו לרון בו ולהעיד בו לאחרים חוקה אין אדם חומא כדי שיהנו בו אחרים ביצד נאמן ע"ה לומר פירות פלוני מתוקנין הן וכו' ובן כל ביוצא בזה משאר האיסורין וכו' עכ"ל והקשה עליו הראב"ד מהא דתנן בפ"ד דדמאי הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ושואלו בשבת יאכל על פיו חשיבה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר לא מצאו א"ל אחר שאינו נאמן מעושרין הן אוכל על פיו חשכה מו"ש לא יאכל עד שיעשר ע"ש הרי להריא דגם על של אחרים אינו נאמן וב"ב הרמב"ם עצמו בפי"ב ממעשר אך בשם גופא בסוף פי"ב פסק דחשוד נאמן על של אחרים ממעם דאין אדם חומא ולא לו ע"ש ועיקר יסודו הוא מהא דקי"ל בבכורות [ל"ח:] ברשב"ג דהבהגים אף שחשורים לדמיל טוב בבכור ס"ם נאמנים בשל אחרים והראב"ד דחה דההם קנם בעלמא הוא ואינם חשודים ממש אבל החשוד ממש אינו נאמן ע"ש [שוד הקשה עליו ממשנה דסס שנכנס לעיר וכו' מי כתן נאמן וכו' ופריך בירושלמי ועד שתא נאמן ומתרץ ממוש מיי נסס שנב בלשו"ם 6 נו נאמן לך מזה ליק כלל דכלתן מיישבין לנומלין כמביאר בכתובות כ"ד] :

לז ודברים רבים נאמרו בזה יש מי שהירין דשם יש לחוש שאמר בן כרי שיאכל בשבת [כ"ת] ויש מי שתירץ דלפי שלקחן ברי לעשר לפיכך בשיעבוד השבת חייב לעשר [כ"ח] ויש מי שהירץ דמשנה זו נשנית אליבא דר"ע גם לרבי דפליג אדרשב"ג בבכורות ולרשב"ג נוקמה בשיש בזה חשש גזלנין [פר"ח סקי"ז] ויש מי שתירץ דהא באיתחזק איסורא אין עד אחד נאמן כשאינו בידו וא"כ איך נאמן אפילו אדם כשר להעיד על תבואה של אחר שהיא מתוקנת והרי אינו בידו לתרום בראיתא בריש האשה רגה אלא משום רבבן הבעלים אומרים שמתוקנת היא ואצל הבעלים הוה בידו דק חכמים לא האמינו לע"ה ולכן בשאחד מעיד לא מקרי אתחזק איסורא כיון שאצל הבעלים הוי בירו ולכן בריש פ"ד דדמאי דמיירינן שאין הבעלים בכאן כדתנן לא מצאו א"כ מדינא נאמן ולא הקילו רק לשבת [רי"ף פלגוי פ"ל עפ] וכל התירוצים דחוקים כמובן וגם זה התירוץ דחוק דמס"נ אם מדינא אינו נאמן איך

התירו בשבת אלא ודאי דמן התורה ביון שמכר ההבואה בהורת היתר הוי כאלו אמר שמעושרין הן אלא שחכמים לא האמינו לו וראיה שהרי כשחבר מוכר הבואתו בתהם אוכל על פי מכירתו וא"ב אפילו כשאינו בכאן ביון שבבר מכרה נסתלקה חוקת איסור שבה והוי כלא אתחוק איסורא :

לח ואפשר לומר בשנדקדק על סיפא דמשנה למה לי והא ביון דהוא עצמו נאמן לומר מעושרין הן כ"ש אחר אלא ודאי דלרבותא רסיפא דירה קתני לה דבמוצאי שבת אסור לו לאכול אפילו בשאמר לו אחר כלומר אע"ג דאחר נאמן להעיד כדברי הרמב"ם דחשוד נאמן על של אחרים ס"ם בבאן אינו נאמן ושני טעמים יש כדבר האחד ביון דתקנת חכמים הוא להאמין לע"ה ביום השבת והנאמנות אינו אלא על יום זה לא חילקו חכמים בינו לאחר משום דעיקר ההיתר הוא מפני כבוד שבת או אימת שבת כראיתא בירושלמי שם והשאלה להבעלים או להאחר אינו אלא עילא בעלמא כמבואר שם ולבן לא התירו חכמים בבל ענין רק על יום השבת בלבד ועוד דבבאן שהאחר אומר מעושרין הן אומר סתם ויכול להיות שכוונתו הוא ששמע מהבעלים כן ולפ"ז הוי רבותא נדולה דנם באחר ששמע מפיו נאמן הוא על שבת ווהו הרבותא דבשבת בבל ענין התירו ובמוצאי שבת בבל ענין לא התירו אבל אם יבא האחר במוצאי שבת ויעיר בהורת עדות ודאי נאמינו ובבאן לא בהורת עדות אתינן עלה אלא מפני כבוד שבת ובזה מדוקדקים דברי הרמב"ם שם ע"ש והבי קי"ל לדינא בפסק הרמב"ם והש"ע וכל גדולי הפוסקים הסכימו לו ודע דהא דחשוד נאמן על של אחרים זהו דווקא בשאין לזה הדבר חוקת איסור אבל בחוקת איסור כמו בשחיטה אינו נאמן כמ"ש רבינו הרמ"א סי' כ' סעיף ו' ע"ש ואף שכתב מי שפסל לעדות ע"ש י"ל דה"ה בחשוד מיהו י"א דבחשוד נם בבה"ג נאמן [ס"ך שם סק"ך] וכן נראה עיקר [ומ"ש סס"ם שם סק"ח בשם ת"י שמולק על שם"ך ממנם דלמאי דתק חמכש מו"ם לא יאכל וכו' מיהו רפיס בלל שהרי הרמב"ם עצמו פוסק שם להיפך כמו שנתמת שקטו עליו ומין שם חזקת איסור כמ"ש בסעיף ל"ו ודו"ק] :

לט יש מי שאומר דדווקא החשוד נאמן להעיד בשל אחרים אבל מי שהוא מועד לעבוד אותה עבירה אינו נאמן בשל אחרים נ"ב [ס"ך סק"ח ונסי' קכ"ו סק"ך] ווה שכתב כאן מי שהוא מפורסם באחד מעבירות שבתורה ובו' הבוונה שמפורסם שעשה העבירה פעם אחת [שם] והדוחק מבואר ופשיטא דלשון מפורסם משמע להדיא שהוא מועד לעבור בכל פעם והוא פסול לעדות ע"י זה ולענ"ד העיקר לדינא דנם מי שהוא פסול לעדות ע"י העבירה נ"ב נשר להעיד בשל אחרים ובמ"ש בסעיף ב"א ומ"ש רבינו הרמ"א בסי' קב"ו סוף סעיף א' ו"ל ובל הפסולי עדות בשרים לענין איסודים אם לא שחשוד לאותו דבר עכ"ל בארנו שם בסעיף ל"נ ובסעיף ס"ה ע"ש דעינן אחר הוא [וגם מ"ש סס"ך בסקי"ח דלמחשד פסול לענין ממון בבל דבר ע"ם ממיכי דלמדינן בחב סרמ"ם נח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ה דחשוד כשר לעדות ע"ש ועל דבוומו בממון מענין לענין ודו"ק] :

מ כתב רבינו הרמ"א בסעיף ו' מי שהוא חשוד בדבר דלא משמע לאינשי שהוא עבירה לא מקרי חשוד מיהו לאותו דבר אינו נאמן עכ"ל ודבריו תמוהים דא"ב לאיזה ענין לא מקרי חשוד דלדבר אחר או להעיד בשל אחרים נם החשוד נאמן במו שנתבאר וביון דלאותו דבר נם הוא אינו נאמן איזה הפרש יש בינו לחשוד [ס"ז סק"ט ופ"ך סקי"ם] אמנם בתשו' ביאר בוונתו דנ"מ לענין שבועה דהחשוד אינו נאמן על אותו דבר אף בשבועה במ"ש וזה האיש נאמן בשבועה ביון דלדעתו אינו עובר בלל א"ב בשנשבע נאמן עוד יש נ"מ לענין דברים הקלים ממנו באותו ענין דחשוד אינו נאמן והוא נאמן ביון דבזה אין בדעתו לעשות עבירה [שם] :

מא עור כתב מי שנוהג באיזה דבר איסור מכח שמובר שרינא הוא הבי או מכח חומרא שהחמיר על עצמו מותר לאבול עם אחרים שנוהנים בו היתר דוודאי לא יאבילוהו דבר שהוא נוהג בו איסור עכ"ל משום דוודאי לא עברי אלפני עור לא תתן מכשול ולבן אין דין זה אלא בשיודעים שהוא נוהג איסור בזה ולא דמי למ"ש בסי' קי"ב בפת של בותי דבשאובלים הנזהר ואינו נזהר בסעודה אחת יבול נם הנזהר לאבול באותה סעודה כפת זה דבשם התירו חכמים משום איבה ביון דפת הוא עיקר הסעודה ואינו איסור קבוע משום דלא נהפשט האיסור הזה בבל ישראל במבואר שם משא"ב בשארי דברים ולא מיבעיא ביודע שהוא מותר והחמיר על עצמו דהוה בעין נדר ואיסור נמור הוא אלא אפילו בשסובר שרינא הבי דהוה בעין מעות מ"ם ביון דהוא סובר איסור בזה מפני שסובר באיזה דיעה דם"ל בן בוודאי המאבילים אותו עוברים על לפני עור וגו' ולבן לא חשדינן להו ואם אין יודעים שהוא נוהג איסור בזה צריך להודיעם [ביון זה סוף מהנמ"ר ספ"ק דיבמות והבית רפיס מסך דעתו נ"ם בדבריהם ע"ם ועוד יש רפיס מחולין קי"ם מדנים שעלו בקערה שמומר שם שם לים לזרעה וכו' ע"ם ומ"ק] :

מב ויש מהנדולים שעשה בללים בדין זה והיינו מי שנוהג איסור באיזה דבר מחמת שסובר שהדין בן ואוכל בבית מי שמתירו אם האיסור ניבר להאוסר יבול המתיר להאבילו דאי ס"ל לאיסור לא ליבול אבל אם אין האיסור ניבר אסור להמתיר להאבילו ואפילו לבשל לו בבליו אף באינו בן יומו דהיתר דאינה בת יומא אינו אלא בדיעבד וב"ש שהאוסר אסור לומר להמתיר לבשל לו בבליו אמנם בשהמהיר מבשל לו ולאחרים מותר דהוי כדיעבד והאוסר דבר מחמת מנהג אבותיו ובני מדינתו שנוהנו בן אסור להמתיר להאבילו אפילו אם האיסור ניבר ואפילו אם האוסר עצמו יבול

ליקח ולאכול מ"ם הוא אסור ליתן לו דהוי כמושיט כום יין לנוכרי ונגד זה יכול האוסר אפילו לכשל לכתחלה בכליו של מתיר כשאינם בני יומן או בסתם כלים דקיי"ל דסתם כלים אינן בני יומן דדבר שהוא משום מנהג לא קבלו עליהם איסור כלים כשאינם בני יומן מיהו אם המתיר בבאן צריך לשאול לו אם הכלים בני יומן אם לאו כיון שאפשר לברר ואם המנהג אצל האוסר שרק במקומו אינו אוכל וכמקומות המתירים אינו נוהר כל כך לבלי לכשל בכליהם יכול לכשל אפילו בבת יומא אם כולם נוהגים כן אבל המאכל עצמו אסור לו לאכול ואם זה האוסר ברוב לו שהיתר הוא רק שבמקומו מוברח לנהוג כפי אנשי מקומו יכול לאכול המאכל עצמו במקומות המתירים אפילו דעתו לחזור [ב"ח סק"ד ובמס מהר"ל חניב ודין זה מפתרון נפ"צ כיון דפליו לנהוג כמנהגי מדינתו אין מוחר לאכול בדעתו לחזור אם לא שמנהגי מקומו נוהגים במעות אפילו בשעת הקנאה החמורה אין כיד יחיד לבטל מסמנהג ורמיה מבני בייתן דפסחים ד': ומולי נם כוונת סמ"ק ובכ"ח מ"ח סי' תל"ו שמפרש הרמב"ם נדרים פ"ט] :

סג נר בימים הקדמונים שחזר לסורו מחמת יראה וכן ישראל שחטא מחמת יראה שלא יהרגוהו ישראל נמור הוא ושחיטתו מותרת ואינו אוסר יין במגעו מיהו אם כבר נשתדש בזה אינו כישראל [ב"ל] ובמלשין לאנסים יש מחלוקת דיש פוסלין שחיטתו ואין לו נאמנות באיסורים ויש מכשירין וכבר נתבאר זה לעיל סי' ב' ע"ש ובארנו שם סעיף ט"ז דצ"ע לדינא וא"א להאריך בזה וע' בח"מ סי' שפ"ח ובתב רבינו הב"י עבריין שכעיר אחת מאמין בעבודת כוכבים כפני העכו"ם ובעיר אחרת נבנם בבית ישראל ואומר שהוא יהודי אינו עושה יי"נ ולבל איכוידים אינו נאמן [ב"ח סק"ד] והאנוסים בספרד שנשארו בארצותם אם הם מתנהגים בכשרות בינם לבין עצמם ואין בידם להחלם למקום שיוכלו לעבוד את ח' סומכין על שחיטתן ואין אוסרין יין במגען עכ"ל ועכשיו לא שייך דינים אלו בסובן :

סד בהכו המור והש"ע בסעיף י"ם האומר לפי שהוא חשוד לאכול נבילה כותים קנה לי נבילה בשרה מן המומחה והלך הגוי לו וא"ל בשרה היא מהמומחה קניהיה אינו נאמן מאיש פלוני מומחה קניתי נאמן הביא לו מנחה בשם אחד מהמומחים נאמן שאינו חשוד להחליף בד"א בשאינו חשוד על הגזל אבל אם הוא חשוד על הגזל כ"ש שהוא חשוד על החליפין עכ"ל ובתב על זה רבינו הרמ"א וכל זה אינו נוהג בחשוד על איסור דאורייתא עכ"ל :

סה ביאור הדברים לא מיבעיא כשא"ל סתם קנה לי נבילה דאינו נאמן כשא"ל סתם ממומחה קניתי אלא אפילו א"ל קנה לי מן המומחה דהייתי אומר מסתמא לא עבר על דבריו מ"ם כיון דאינו אומר מאיש פלוני לא מירתת ומשקר אבל כשאומר מאיש פלוני מירתת שמא ישאל מאותו פלוני וימצא שקרן ולפיכך לא משקר ובבה"ג נאמן אפילו לא א"ל המשלח בלל שיקנה מן המומחה אבל כשא"ל קנה לי ממומחה פלוני ובא ואמר לא מצאתיו וקניתי ממומחה פלוני [כלחנן נפ"ד דממפי מ"ם] אינו נאמן דבינן שא"ל מאיש פלוני הוה קפידא כאלו א"ל איני מאמין רק לאותו פלוני וכיון ששינה משליחותו שוב לא סמכינן על סברא דמירתת ואע"נ דנתבאר דחשוד לאכול אינו חשוד להחליף ונאמן על של אחרים מ"ם דבר שנעשה על ידו אינו נאמן אם אין כאן מעמא דמירתת מפני שאינו חושב איסור בזה ואמרינן שמא נתעצל לילך ליקח ממומחה ולקח מחשוד [ג"ל] :

סו אבל בשהביא לו מתנה בשם אחד מהמומחים נאמן דאין לחוש שמא החליף שהרי אינו חשוד להחליף ונם אין לחוש שמא משלו נתן לו המתנה דאין דרך אדם ליתן מתנה שלו בשם אחר [טור] ולבן בבה"ג אפילו לא הוביר לו שם המומחה אלא א"ל סתם ממומחה שלח לך נבינה זו ג"כ מותר [ב"ח סק"ו] דלמאי ניחוש לה דאם נאמר שמשקר במה שאמר ממומחה דבאמת אינו ממומחה וא"כ כוונתו להכשילו והרי אינו חשוד בזה וזה שכתבו המור והש"ע בשם אחד מהמומחין סתמא דמילתא קאמרי דאין מדרך העולם להביא מתנה מאחד לבלי להזכיר שמו ולא דמי לקנייה דמשקר לומר ממומחה קניתי אף שאינו חשוד להחליף ולהכשיל דהתם אמרינן שהתעצל לילך להמומחה או לא איתרמי ליה ממומחה וקנה מחשוד ומתיירא מפני הפסד ממון אם נתן משלו המעות ואפילו אם שלח ע"י מעות מהיירא שלא יתבע ממנו בשיאמר לו שקנה מחשוד וכן חיישינן שמשקר עד שיאמר מפלוני קניתי משא"כ בסתנה ולבן בל זה הוא בשאינו חשוד על הגזל אבל בחשוד על הגזל ב"ש שחשוד על החליפין ואסור לשלוח על ידו לקנות בשום ענין ובן להביא מתנה א"נו נאמן דחיישינן שמא החליף עד נרוע מזה :

סז וזה שכתב רבינו הרמ"א דכל זה אינו נוהג בחשוד על איסור דאורייתא רבים תפסו עליו דמעמא דמירתת מועיל אפילו בשל תורה וכמ"ש לעיל בסי' ב' בעבריין אוכל נבלות לתיאבון דנאמן לומר מומחה פלוני שחט לי ממעמא דמירתת [ס"י סק"ח ופר"ח סק"ל] מיהו י"ל דבשחיטה קי"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ובין דזה ברור שבעצמו לא שחט ושחט אצל אחר מותר ממעם רוב מצויין וכו' אבל בשאר איסור דאורייתא לא סמכינן אמירתת [ב"ח סק"י] אמנם בסי' פ"ו כתב הוא עצמו דאפילו בבותי כשאומר על הבצים מעוף פלוני מהור נאמן וב"ש בישראל חשוד ובצים מסאים הוי איסור תורה אך נם בזה י"ל כיון שהוא עצמו טוברן סמכינן עליה [שם] או די"ל דבין דרוב בצים המצויים בעולם הסה מסהורים נובל לסמוך אמעמא דמירתת ודי ברוב מצויין אצל שחיטה משא"כ בשארי דברים

וגם

וגם אין להביא ראיה דאטעמא דמירתת ממכינן אף באיסור תורה מענוגה דאיתתא דהאמינוה חכמים לומר מה בעלי טהור חומר שהחמרנו עליה בסופה ומירתתא לשקר כדאיתא ביבמות די"ל דשם המורא נוגע לעצם נופה משא"כ בזה דהמורא הוא רק שלא יתפום בשקר ולכן דין זה הוה ספיקא דדינא:

ב"ח מי שמכר דברים האסורים ונתברר שמכר במזיד לא מיבעיא שאבד נאמנותו בכל דבר הנוגע לאיסור והיהר אפילו אם עשה כן רק פעם אחת אלא אפילו מעבירין אותו ובימים הקדמונים היו משמתין אותו ואין לו תקנה עד שיעשה תשובה נכונה כמו שיהבאר וכמ"ש כח"מ סי' ל"ד וכל שנראה שעשה במזיד כמו מכח שיצאה מריפה מתחת ידו אין לו התנצלות לומר שונג הייתי דא"כ כל אחד יאמר שונג אני וזהו בסתם אדם אבל באדם המוחזק לירא אלהים ומרקדק במעשיו בתוב בתשו' מהרי"ו [סי' ל"ז] דאין מעבירין אותו ותולין בשגגה ומ"מ צריך קבלת דברי חברות [ם"ך ופרי"ח] ובן טבח שמעשיו מוכיחים שהיה רוצה להכשיל את הציבור להאכילם טרפות כגון שחתך הסירבות או שהיה מחט באיזה אבר וגטלו וכל כיוצא בזה מעבירין אותו מאומנתו עד שיעשה תשובה נכונה ומ"מ פשוט מלשלם דמי הבהמה לבעלים אם אין הבהמה שלו משום דלא נתברר שעי"ז נטרפה הבהמה דאולי היו סרכות טרפות בעצם והמחט עברה בכל האבר וכיוצא בזה ובטמון המטע"ה וכן י"ל להיפך דילמא גם עתה כשרה היא וכח"מ סי' ש"י נתבארו עוד דינים כזה ע"ש אבל מבח שיצא מרפה מת"י מחמת שאינו בקי יש לו תקנה שילמד ויחכם ומ"מ נראה לקנום אותו קצת כיון שידע שהוא עדיין אינו בקי לא היה לו להזדקק לזה והבל לפי ראות עיני הריין:

מח השוכה הטבח שמכר טרפות במקום בשרות שילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויחזיר אבידה ברבר חשוב או ישרוט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו כרבר חשוב שוודאי עשה תשובה בלא הערמה כיון שאינו הם על ממונו כך צוו חז"ל בסנהדרין [כ"ס.] וכתבו נדולי האחרונים שעבשיו שהדור פרוץ ואין כח להעמיד על דין התלמוד אם יראה לחבמים שא"א לו לוזז ממקומו שטפלי תלוי בו וכיוצא בזה נוהנין לו תשובה במקומו בסינופים כרי שיהא כמשקל הזה שבתלמוד [מ"ו סקמ"ו כסס יז"ם] ובן אם מכשול זה לא היה אלא פעם אחת יש להקל בתשובתו [סס] וכח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ב בארנו אם צריך להחזיר הממון ע"ש ובל שב"ד רואים שעשה תשובה לפי חטאיו חוזר לכשרותו והבל לפי ראות עיני הב"ד וכתב דבינו הרמ"א בסעיף י"ת דהא דצריך לילך למקום שאין מכירין אותו ולעשות תשובה היינו בשעשה במזיד אבל אם נובל לומר שבטעות נעשה לו מני ליה בקבלות דברי חבדות ויעשה תשובה לפי ראות עיני הדיין עכ"ל וקבלת דברי חברות הוא שיקבל בפני שלשה חברים ת"ח להתנהג באיזה פרישות יותר ממה שנהגין המון העם בנון מה שרק היראים נזהרים בזה [עמ"י סקי"ן] ועמ"ש ס"ם ס"ד:

נ כתב הרמב"ם בפט"ז ממכירה המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצאו מבלים יין ונמצא יי"נ מה שאכל אכל ויחזיר לו הדמים וכן כל המוכר דבר שאסור לאכלו כך הוא דינו בין שהיה איסורו בכרת בין שהיה איסורו בלאו בלבד אבל המוכר לחבירו דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים אם היו הפירות קיימים מחזיר את הפירות ונוטל את דמיו ואם אכלן אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום וכל איסורי הנאה בין מד"ת בין מדבריהם מחזיר את הדמים ואין בהם דין מכירה כלל עכ"ל דאיסור תורה אפילו בשאכלו לא חשיבא אכילה כלל ולכן נם בשאכלן חייב המוכר להחזיר הדמים ואע"פ שעל ידי זה הרויח שלא אכל מהחיתר מ"מ אין זה אלא בנרם במובה וכיון שנרמא בנזקין פטור כ"ש שנרמא במובה דא"צ לנבות לו בעד זה ועוד דאכילת איסור לא חשיבא מובה כלל אף שהרויח עי"ז משא"כ באיסור דרבנן אבל איסורי הנאה אף של דבריהן אינו כר מבירה כלל ולכן בכל ענין מחזיר הדמים ואע"נ דאיסורי הנאה יש שהופסין דמיהן ברתנן בקרושין [כ' :] המקדש בערלה בכלאי הברם וכו' אינה מקודשה מכרן וקידש ברמיהן מקודשת ע"ש לאו משום דחזה בר מבירה אלא משום דחליפי איסורי הנאה אינן נתפסין באיסור כראיתא בנדרים [כ"ז:] ובאמת הקונה יכול להבוע ממנו הדמים אם לא ידע שאיסורי הנאה הם ואם ידע איבר סעותיו ביון שנתרצה לזה וכאדנו בזה בס"ד באה"ע סי' ב"ח סעיף צ"ב וצ"ג ע"ש:

נא ודע דזה שכתבנו דאיסור תורה לא חשיבא כלל אכילה וא"ב מעיקר הרין צריך להחזיר הדמים בן כתב הרמב"ם מפורש בפ"י מתרומות דין י' וז"ל המאכיל פועליו ואורחיו תרומה וכו' והוא משלם להם דמי פעורתן שדמי התולין יתידין מדמי התרומה שאכלו שדבר האסור נפשו של אדם חותה ממנו עכ"ל ובן מבואר להריא בירושלמי הרוטות [פ"ז ה"ב] וז"ל במאן דאמר מבלים נפשו של אדם חותה מהן עכ"ל וביאור הדברים נלע"ד דתניא בבמ"ה דבכורות ת"ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצאו מבלים וכו' מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים רשב"א אומר דברים שהנפש קצה בהם יחזיר וכו' ושאין הנפש קצה בהן ינבה וכו' ואלו דברים שהנפש קצה בהם נבלות ומרפוה שקצים ודמשים ודברים שאין הנפש קצה בהן בבורות טובלים וכו' עכ"ל וטפרש הירושלמי דברא פליגי דת"ק סבר דבר איסור נפשו של אדם קצה בהן ורשב"א סובר דדק דברים מאומים הנפש קצה בהם וזהו שאומר הירושלמי במאן דאמר וכו' כלומר בהת"ק ודלא ברשב"א ולפ"ז אין חילוק בין שידע המוכר שהוא דבר איסור או לא ידע

ידע כיון שמעיקר הדין כן הוא ולא משום קנס [וזה שמתרומם מנכה דמי תרומה משום דמגלי בכתן סוי ממון ממש ועו"ק] :

נב אכל דש"י ז"ל פ' בכבורות שם דהוה כמעם קנס וכ"כ הרע"ב שם וכ"כ הנמק"י בפ"ו דכ"כ ועפ"ז כתבו גדולי האחרונים דזהו דווקא כשידע המוכר שהוא דבר איסור אבל כשלא ידע אפשר לוסר שונג היה ואע"ג דנכי מבח נתכאר דאינו נאמן לוסר שונג הייתי זהו לענין איסורא ולא להוציא ממון [ס"ך סקכ"ס ופרי"ח סקכ"ג] ונראה שהם יפרשו דכהא פליגי ת"ק ורשב"א דה"ק ס"ל דהוי קנסא והמידגי שוהו נגד הירושלמי שהכאנו ואיך לא הביאו הגדולים דברי הרמב"ם שהכאנו וצ"ע [ויותר מזה ל"ע בדכרי כסמ"ע מ"ש ג"ל בקי"ל כתכ שכי הטעמים ע"ש ולדכרי הס"ך ופרי"ח הרי ג"מ לדינא ונס הס"ז כתב כן בסקי"ג ע"ש ובדור מגלי שהסמ"ע סובר דשלו מטעם קנס מין לכחוש הלמים בכל ענין וע"ש וע' במח"ס מ' ס' בג"מ ובני"מ שגגו בגורות שס והגלע"ד כהנתי ולפיכך נ"ל דגם בשגג יצע המוכר יכול הלוקח לומר קים לי כפרמג"ס וסירוכלתי ועו"ק] :

נג ויש מי שהקשה למה באיסור דרבנן אם אבל אין המוכר מחזיר את הדמים נהי דבל הדמים א"צ להחזיר עכ"פ יחזיר מה שקיבל יותר משווי הטרפה ולכן פירש דהכמים לא גזרו איסור כדי להוציא ממון דכמטון אוקמוה אדין תורה [ס"ך סקכ"ז] ודברים המוהים הם דפשימא דגם דבר שאמרו חכמים כהברח שיהא בזול יותר מכשדות וכאמת ל"ק בלל הוראי כן הוא דאם הדבר שמכר הטרפה יותר בזול מהכשרה דצריך להחזיר העודף אמנם לאו בללא הוא דלפעמים טרפות ובשרות במקח אחד הן כמו שאנו רואים אפילו בכשר במקומות שישראל מועטים וכן במה דברים בטו פת וחמאה ונבינה וחלב והפוסקים לא מיירו בזה בלל ומילתא דפשימא היא שאם הכשרה ביוקר צריך להחזיר המותר וא"צ להשמיענו [וכ"כ בפרי"ח סקכ"ל ע"ש] ודע דאם הלוקח לא גבלו בעצמו אלא מכרה לבוהי יגבה לו המוכר מהדמים מה שקיבל מהבותי :

נד ודע דבמשנה שם שנינו בשהשילה הלוקח לבלבים ישלמו דמי טרפה ויש להסתפק אם הבונה הוא בשנתנה לבלבו לצורך אבילתם או אפילו השליכה לבלבים דעלמא צריך לשלם דמי טרפה דמי בקשר לעשות כן והיה לו להחזירו להמוכר והוא מוכרה לאינו ישראל ואם נאמר כן קשה למאן דס"ל דקנסא הוא להמוכר וקנסוהו בשידע שהוא טריפה ולפ"ז לא היה לנו לצוות להלוקח לשלם דמי טרפה בהשכבה לבלבים ואדרבא שפיר עביד וצ"ע :

נה כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף י"ד המוכר בשר ואח"כ נודע שהבהמה לא נכדקה בהוגן דינו במוכר דברים שאסורים מד"ס עכ"ל ולא מיירי בשנאברה הריאה בידם בדיקה דבבה"ג בשר בם"ש בריש פ' ל"ם אלא דמיירי שכן דרכו של מוכר זה לבלי לכדוק בהוגן דבבה"ג ודאי אסרינן אה הבשר ודינו בסוכר איסור דרבנן דאם הבשר קיים מחזיר לו הבשר והוא מחזיר לו הדמים ואם אבל אינו מחזיר לו הדמים עוד כתבו ואם מכר לו דבר מבהמה שאיתרע חוקת בשרותה דאתיליד בה ריעותא ולא יכולין לבדוק-אם היא בשרה וצריכים לאסרה מספק אפ"ה הוי באלו היתה ודאי טרפה וצריך להחזיר הדמים עכ"ל רבבה"ג שיש ריעותא צריך בדיקה בן התורה ולכן הוה כדבר האסור מן ההורה דאפילו אבלה צריך להחזיר הדמים [ג"ח וס"ז סקס"ו ופרי"ח סקכ"ז] וי"א דגם בזן הוה בדבר שאיסורו מד"ס ואם אבל הבשר א"צ להחזיר הדמים [ס"ך סקכ"ס] ונראה עיקר בדיעה דאשונה אמנם גם לדיעה זו דווקא בריעותא נמורה שצריכה בדיקה מן התורה אבל דבר שאסור רק מחמת חומרות הפוסקים או מחמת מנהג או שהטריפות מחמת ספק בנון ספק מחיים ספק לאחר שחיטה או מחמ שנמצאת בריאה שא"א לבדקה בנפיחה אם היא התוכה וכל ביוצא בזה דמן התורה שריא אלא דמדרבנן אסורה הזה בסוכר דבר שאיסורו מד"ם [פרי"ח סס] ולפ"ז י"ל דשתי הדיעות לא פליגי וגם הי"א מיירי בבה"ג ובח"מ ט' דכ"ד נתבאר איך הדין בסוכר בהמה לחבירו ונמצאת טרפה אם צריך להחזיר המעות עם"ש שם [עפרי"ח סקכ"ח בסתירין סרנה בדיני סומים סיעקב טרפה מח"י ומילקה מחלקים סוגים ומנחנו בגר כתבנו שמגר זה הלוי נרעיית פיני הכ"ך ולפי שפנין סס היתה כוונתו להכמיל לו ממיעוט הנמנס לו שהיה סונג גמור ולפי דחות סיניהם כך יסבקו עליו בענין קנסו ותכוכתו] :

בימן קכ דיני טבילת כלים. ובו מ"א סעיפים:

א בפרשת מטות בכלי מדין כתיב ויאמר אלעזר הבהן ונו' אך את הזהב ואת הכסף ונו' כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים כלומר כל דבר שאין דשם שו ע"י האור בגון כוסות וצלוחיות שהשמשן בצונן ולא בלעו איסור העבירו במים מבילו ויהו

ודווקא כלי מתכות [רכ"י] וכן הכלים שצריכין הגעלה או ליבון בכלי מדין צריך מבילה אחר ההגעלה והליבון וכך דדשו חז"ל בשלהי עכו"ם דכל הכלים הנלקחים כן העובדי כוכבים צדיכין מבילה במקוה בארבעים סאה בין בלים חדשים וכן ישנים שצריכין הגעלה או ליבון מדכתיב כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש

וטהר

וטהר והך וטהר יתירא הוא לדרשא אחי שהוסיף לך הכתוב טהרה אחרת והינו להטביל במקיה של ארבעים סאה מדכתיב אך במי נדה יתחטא דרשו מים שהגדה טובלת בהן והינו ט' סאה ולפי זה לחרשים למדנו מתעבירו במים וישנים מן וטהר וזהו לפירש"י אבל הרמב"ן ז"ל פי' תעבירו במים להדחה כלומר דגם כלים שנשתמשו בצונן צריך הדחה וכן הסמ"ג לאוין [קמ"ח] פי' תעבירו במים להגעלה ע"ש ולדידהו צ"ל רמן וטהר ילפינן גם לחדשים [וכ"מ בגמ' גם שלומר מר"ש לפי כלים חדשים במשמע להפך ישנים וליכנן לחדשים דמי וכו' ולרש"י צ"ל לסברת זו מגלה על קרת לתפעירו במים לסיינו מבילה ולו"ק] :

ב וז"ל הרמב"ם בפי"ז ממאכ"א דין ח' טבילה זו שמטבילין כלי המעודה הנלקחים מן וכו' אינן לענין טומאה וטהרה אלא מדברי סופרים ורמז לה כל דבר אשר יבא באש העבירו באש וטהר ומפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בטהרתן מירי ניעולי עכו"ם לא מירי טומאה שאין לך טומאה עולה ע"י האש וכל המאכלין בטבילה עולין מטומאתן וטומאת מת בהזאה ומבילה ואין שם אש כלל אלא לענין ניעולי עכו"ם וכיון שכתוב וטהר אמרו חכמים הוסף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מניעולי עכו"ם עכ"ל ורבים טרחו בכוונתו ובאריכת דבריו [שלח"מ] :

ג ולענ"ד נראה דלהרמב"ם הוה ק"ל מאי ריוק הש"ס מן וטהר דיתירא הוא הלא בכל התורה כתיבא אחר כל דיני טהרה תיבת וטהר כמו וכפר עליה הכהן וטהרה וכפר עליו הכהן וטהר ורחץ בשרו במים חיים וטהר ובא השמש וטהר וכיוצא באלו ולזה מהרץ דוודאי אם היה הענין מדבר מטומאה וטהרה שפיר כתיב וטהר בכבל המקומות אבל בכאן למדו מפי השמועה כלומר שבא בקבלה שאינו מדבר רק בניעולים ויש הכרח לזה שהרי לא מצינו בשום טומאה שהסתלק הטומאה ע"י האש לא בכל הטמאים ולא בטומאת מת ולכן בהכרח דהאש הוא להוציא הניעול הטרפה וכיון שכן לא שייך בזה שם טומאה וטהרה אלא טרפה וכשרה וא"כ איזה לשון הוא וטהר אלא וראי דקאי אטבילה בכלל דבזה שייך שם טהרה כדאיתא בירושלמי שם דמוציאו מטומאת המצרים לקדושת ישראל וקדושה וטהרה אחת הן כדאיתא שלהי סוטה ע"ש :

ד כל רבותינו המבימו דטבילה זו היא מן התורה ויש שבתבי הרמב"ם ס"ל דהוא דרבנן [רמב"ם נתס"נ] דלכאורה ריהטת לשונו ששמע כן דקרי לה מר"ם אמנם לפי מה שבארנו א"ש דלפי שבפשטא דקרא אין כאן יתור אלא דרבנן קבלו זה ע"פ השמועה בהברח דלא מיירי באן מטומאה וטהרה ולפ"ז הוי יותר הך וטהר ולכן קרי לה מר"ם בלשון קדושי קורא קדושי כלפ מר"ם אף שהיא מן התורה כמ"ש בעצמו בשורש שני מם' המצות דבן דרבו בכל הדינים והבי קי"ל דטבילה זו הוי מן התורה :

ה כתב הטור אסור להשתמש בהם עד שיטבילם טבילה תוגנה בלא חציצה במקומה של מ' סאה ובתב בספר המצות אבל לא במעיין אע"נ דמעיין מטהר בכלי מתא בכל שהוא בכלים הלקוחים מן המצרים צריך מ' סאה ולא נהירא שאין לחחמיר בטבילה זו מפי מבטבילת טמאה דלא ידעינן להך אלא מטנה עכ"ל ביאור דבריו דהנה טבילת כלים מטומאה מן ההורה סגי בין במקוה בין במעיין כרביעית אם כל הכלי שקועה במים אלו בכו מחסין וצנורות [פסחים י"ז:] אלא דרבנן בטלוה לרביעית דמקוה [נזיר ל"ח:] וצריך מ' סאה אבל רביעית דמעיין לא בטלה ואף לטבילת נדה דעת הרמב"ם בפ"ד דמקואות והראב"ד ועוד ראשונים דבמעיין א"צ מ' סאה ואם הגוף קטן וכל הגוף מתכסה בפחות ממ' סאה מותר וזהו ששנינו בפ"ה דמקואות שהמעיין מטהר בכל שהוא ובה"כ פ' שמיני דרשו אי מה מעיין מטהר בכ"ש אף מקוה מטהר בכ"ש ח"ל אך מעיין וכו' ע"ש אבל ר"ת והר"י והרא"ש בהל' מקואות בתבו דרק בכלים מטהר המעיין בכ"ש ולא באדם ורשא דת"כ היא אסמכתא בעלמא כלומר לענין בלים וכ"כ הרשב"א בתה"ב [ניה ז' סער ז'] וז"ל והא דתניא ובו' אי מה מעיין בכ"ש וכו' לפי רבני ר"ת ז"ל נצטרך להעמידה דווקא בכלים ואסמכתא בעלמא היא לאתר שבטלו רביעית דמקוה עכ"ל :

ו וזהו כוונת הטור דם' חמצות כתב דטבילת כלים נם במעיין צריך מ' סאה ואע"נ דמעיין מטהר בכלי מתא בכל שהוא מ"מ בטבילה בלים צריך מ' סאה וטעמו דבין דילפינן מקרא דאך במי נדה השוה התורת טבילת כלים לנדה ולא לכלים טמאים ולזה מקשה עליו הטור דעכ"פ אין להחמיר בזה יותר מבטבילת טמאה בלומר מבטבילת נדה ובמעיין נם בנדה א"צ מ' סאה להרמב"ם והראב"ד במ"ש ותמה עליו רבינו הב"י בספרו הגדול הלא הטור בעצמו פסק בריש סי' ר"א בהרא"ש דלנדה נם במעיין צריך מ' סאה וא"כ מאי מקשה עליו ועור דהרי בעל ס' המצות אומר בפירוש דמעיין מטהר בכלי מתא בכ"ש ומבואר להדיא דס"ל דאדם צריך מ' סאה :

ז ודברים רבים נאמרו בזה יש שהרצו דכוונת הטור דאין להחמיר בזה מבטבילת טומאת כלים [ריטב"א וע"ז סק"כ] כלומר נהי דלענין מקוה ילפינן מנדה כדתניא אך במי נדה ונו' אבל מנלן להחמיר במעיין בנדה [ע"ז] ועור דקרא ראך במי נדה הוי אסמכתא בעלמא ועכ"פ אין להחמיר בהם כטבילה מיהא בכלים [ריטב"א] והדוחק מבואר ויש מי שתירץ דהטור ס"ל דבל עיקרא רמ' סאה במקוה בנדה הוי אסמכתא בעלמא דמן התורה לא בעינן רק שהגוף יתכסה בו וא"כ בכלים שמתכסים במעט מים די בפחת [ניח] והביא ראיה ממ"ש הרא"ש רררשא דת"כ הוי אסמכתא בעלמא וכ"כ הסמ"ג בשם ר"י דהך דת"כ רמחלק בקוה טמעיין

ממעיין הוה אסמכתא בעלמא ע"ש ודכרים תמוהים הם דזה שכתבו דהוה אסמכתא בעלמא זהו לענין כלים מפני דמן ההורה גם במקוה די ברביעית אלא דרבנן בטלוה ובפרשה שסיני סיירי שם במוסאת כלים במבואר בקרא וכמו שהבאנו מדברי הרשב"א ז"ל אבל בנדה במקוה מן התורה צריך מ' סאה וחלילה לומר להיפך והרי נ' לוגין שנפלו למקוה בפחות מס' סאה הוה הלכה למשה מסיני שפוסלת אותה כמפורסם בש"ס ואי ס"ד דמן התורה אין שיעור למקוה כה שיך על זה הל"ם וכל רבותינו הראשונים והאחרונים כתבו דם' סאה דמקוה הוי מן התורה וכן סוכח בש"ס בהדיא מקומות והר"ן ז"ל בשבועות פ"ב ביאר דבר זה וז"ל מעיין מטהר בב"ש לאו דווקא בכ"ש וכו' צריך שיהא בל נופו עולה בהן וכו' דבמעיין ליכא יתורא משא"כ במקוה דאפילו נוץ שבל נופו עולה בב' סאה לא עלתה לו מבילה עד שיטבול בם' סאה מדבתיב ורחץ בל בשרו במים מים שבל נופו עולה בהן והיינו מ' סאה עכ"ל: ח וכל רבותינו שוים ברבר דם' סאה דמקוה הוי מן התורה מדכתיב בל בשרו והו שמורגל בש"ם ושיערו הבמים מי מקוה ם' סאה וראי כן הוא דחבמים שיערו דאדם בינוני שצריך מ' סאה לכסות בל נופו וזהו שאמרה תורה בל בשרו וחבמים שיערו שזהו בוונה התורה ובמעיין דליבא יתורא דבל בשרו א"צ מן התורה מ' סאה וזהו שאומר המור דהן אמת דאנו סוברים דגם במעיין צריך מ' סאה לגדה זהו וראי מדרבנן אבל מן התורה א"צ במעיין מ' סאה שהרי ליבא במעיין יתורא בבמקוה ולהרמב"ם והראב"ד גם מדרבנן א"צ במעיין מ' סאה ולפ"ז שפיר מקשה המור על סח"ם דהן אמת דמגדה ילפינן למבילת בלים מ"ם מן התורה גם בגדה א"צ מ' סאה במעיין ודק דדבנן החמירו ומנ"ל להחמיד במבילת בלים:

ט ובדור אצלי דהשור חולק עם מ' המצות בפי' דבדי התום' שם שבתבו וז"ל מים שהגדה טובלת אע"ג דדבריעית סגי להטביל מחטין וצנורות מדאורייתא היינו מבילת מוסאה אבל מבילת בלי מדין חידוש הוא ובעיא מ' סאה עב"ל דבעל סה"ם ס"ל בין דחידוש הוא א"ב גם במעיין צריך מ' סאה והמור ס"ל דדק לענין מקוה דימו אותם לגדה בלומר ולא לבלים ובעינן מ' סאה אבל במעיין דגם בגדה א"צ מ' סאה אינו מעם יש להחמיר במבילת בלים יותר מבגדה [ומה שמרח סכ"ח נכנמ' שם מי כחב ופכר ס"ת בל לקו וכו' ניפרש פרמב"ח בחס"ב שם בשם הרמב"ן להכוחם לסייחי מומר שף שפין בל נוף שלגי עולה וכו' ע"ם לעומר לסייחי מחיר מבילת חצחים ובזה מ"ש הכל וע"ע לדברי הרמ"ח בל"מ פוח מ' מין לו שוש פי' וביכר שנירסח מחרת היחס לו בפור בשם שם"ם ע"ם ודו"ק]: י ולענין דינא הנה רבינו הב"י פסק בסעיף א' דגם במעיין צריך מ' סאה ע"ש והולך לשיטתו בספרו הגרול שהמה על דברי המור אבל לפי מה שהגרחלים ויישבו דברי המור ומה גם לפי מה שבארנו בביונתו דזה שפסקו בגדה דגם במעיין צריך ס"ם הוי רק מדרבנן פשיטא דלענין מבילת בלים א"צ ס"ם במעיין ואין לומר דס"ל לרבינו הב"י דבגדה סן התורה צריך ס"ם גם במעיין דזה מניין לנו הלא במעיין אין יתור כבמקוה בס"ש הר"ן ואין לומר דילפינן מעיין ממקוה שהרי בהרבה דינים מחולקין זה מזה לענין זוחלין וכיוצא בזה ואיך נלמוד מעיין ממקוה ולבד זה הלא הרמב"ם והראב"ד והמרדבי בפ"ב דשבועות בשם רבינו שמחה והר"י א"ז ס"ל דגם בגדה א"צ ס"ם במעיין וגם הרשב"א והר"ן שהחמירו להצריך ס"ם במעיין בגדה כתבו מפורש פשום דראוי להחמיר כאיסור כרת ורק ר"ת והר"ש והרא"ש ס"ל דמדינא צריך ס"ם במעיין וא"ב למה לנו לעשות פלונתא דחוקה לומר דם"ל דמן התורה בן ואין לשאול דא"ב למה להם לומר דדרשא דת"ב הוה אסמכתא בעלמא ולענין בלים ליתא דדרשא נמורה היא לענין אדם דאין זה שאלה בלל חדש דדך קרא במוסאת כלים בהיב ועוד דבבאן יליף דבמקוה צריך ס"ם מקרא דאך מעיין וכבל הש"ם ילפינן מבל בשרו ועוד דהת"ב הלכה למעשה פלמרנו במו משנה דמקוואות דתנן שהמעיין מטהר בב"ש ואם נאמר דאגדה קאי הא מדרבנן צריך ס"ם לשיטתם ולבן הוכרחו לפרש דקאי אבלים ולבן נלע"ד לדינא דבשעת הדחק יבולים למבול בלים במעיין אף שאין בו מ' סאה [ע' בהגר"פ פס"ל שבתב דמן התורה צריך ס"ם במעיין ול"ע ויומר מזה קבס להום פנמו בסי' ר"ח פס"ו למס רפיח פר"י והרפ"ם וקיים לברי הרמב"ם פ"ם ודו"ק]:

יא תנן בריש פ"ו דמקואות בל המעורב למקוה במקוה וחדי המערה וסדקי המערה מטביל בהם במה שהם וב"ב המור וש"ע בסי' ר"א סעי' נ"ח וז"ל חורי המערה וסדקי המערה מטבילים בהם אע"פ שאין המים שבהם מעורבים עם מי המקוה אלא בבל שהוא עב"ל וביון דמבילת בלים ילפינן מקרא שהוא במבילת גדה מבילא דגם בהם הדין בן ולבן בשיש מטוך למקוה מים מועטים בנומא בפ"ע והם מחוברים עם מי המקוה והבלי מתכסה בהם יבול למבול שם וב"ב אחד מגדולי האחרונים [מעיו"ש בס' מקוחות בל"ח חות י"ו ע"ם]:

יב דבר מוסכם שמבילת בלים לא בעי בוונה ואם נפלה הבלי למקוה או למעיין גם בלא בוונת אדם עלתה לה מבילה דכתונה לא בעי רק למעשר ולהרומה ולקודש אבל לחולין לא בעי בוונה כדאיתא בחגיגה [י"מ:] ועוד דדברי התוספה דיוסהה למבילת נדה ובגדה א"צ בוונה כראיתא בחולין [ל"ח:] וגם אין לומר דגיבעי בח נברא במו בגם"י דהא תנן במקוואות פ"ה גל שנהלש וכו' מ' סאה ונפל על הארם ועל הבלים מהודין אלמא דלא בעי בח נברא:

יג וביון דמבילת בלים לא בעי בוונה ולבן גם אם קטן וקטנה המבילו הוי מבילה וכן עכו"ם שהמביל בלי ישראל

ישראל כמ"ש רבותינו בעלי הש"ע בסעיף י"ד וסעיף ט"ו וז"ל אין מאכזנים קטן על מכילה כלים אכל אם מכלו לפני גדול הוי מכילה אם המכיל כלי ע"י עכו"ם עלתה להם מכילה אבל אינו נאמן על המכילה עכ"ל וזה שאין להם נאמנות הטעם פשוט ראע"ג דזה הוא כידו ואין בזה טורח כל כך מ"מ כיון דמכילת כלים הוי מן התורה אין ביכולת להאמינם [תפ"ד סי' רנ"ו] ולפ"ז היה נראה דעל כלי זכוכית נאמנים דזהו דרכנן כמו שיתבאר ויש מי שפקפק בזה מטעם דבחזקת איסור גם בדרבנן אין נאמנים כמ"ש בסי' קכ"ו אמנם לענ"ד נראה דזה לא מקרי איסור אלא מצוה ולכן אין איסור המאכל שנשתמש בו כמו שיתבאר [עפ"ת סקי"ד נקס פמ"ג] :

יד ודע דזה שכתבנו דלא כעי כוונה בטבילה זו יש חולקין בזה [נ"מ] ומעמן דבמ"ם קצ"ח י"א דנדה כעי כוונה ע"ש וה"נ בכלים ולפ"ז גם ע"י עכו"ם אינו מועיל [שם] וקטן בר כוונה הוא כשמלמדים אותו שיכוין לטהר אבל עכו"ם אדעתא דנפשיה עביד וי"א דאפילו אם נדה בעי כוונה מאן ליכא לן דמבילה זו שאינה מטומאה לטהרה ואין כה איסור כשהשתמשו בלא מבילה מאן ליכא לן דבעי כוונה [ש"ך סקכ"ח] וסברא זו בתבו הרשב"א והתה"ד שם [מנ"י ס"ס זה] ולבר זה ג"ל דהא בנדה קי"ל כש"ע לקמן ס"ם קצ"ח בהרמב"ם דלא בעי כוונה ורק רבינו הרמ"א חשש שם לדעת המחמירים והוא עצמו כתב שם רק דיש להחמיר לכתחלה ע"ש וכיון דבעיקר הדין קי"ל כן לכן בכלים גם לכתחלה אין להחמיר ושם החמיר לכתחלה משום דהוי איסור כרת וראיה ברורה לזה שהרי הרשב"א הוא מהחולקים על הרמב"ם בנדה שם ואיהו גופיה מתיר בטבילה ע"י עכו"ם כמ"ש בתשו' סי' תקי"א ע"ש [פרס"י יבמות קי"ם ד"ה מה לי ודו"ק] :

טו בטבילה זו פוסלת חציצה בכבל הטבילות ובללא דחציצה הוא דברבר שמקפיד עליו אפילו מיעוטו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ אא"כ רוב הכלי מכוסה בזה כמ"ש לקמן סי' ר"ב ושחרודית הרבוק ביודה מבחוץ הוי כדופן הכלי ודרכו בכך ואינו חוצץ כמ"ש שם והא דתנן בפ"ד דמקואות לא יטבול את הקומקום בחמין אא"כ שיפשף פי' הרמב"ם שם שהוא גלי שמחממין בו חמין ופעמים בשיש בו מים מכבין בו פחמין וקאמר שצריך שישפשף הפחמין שכתובן ויסלקם ממקום למקום שלא ידבק זה בזה ויחוצו עכ"ל אבל השחרות אינה חציצה [רמ"ם] ובפ"ט דמקואות תנן ואלו חוצצין בכלי זכוכית הופת והמור ע"ש וכן כל כיוצא בזה וכל מין חלודה בין בסבין בין בשארי בלים הוה חציצה ולכן צריך להעביר החלודה קודם מבילה ואם לא העביר אם מקפיד עליו חוצץ ואם שפשף ונם נתן נחלים רותחים על מקום החלודה ועכ"ז נשאר עדיין מעט של החלודה שלא יכול להעבידו ע"י כך הוי מיעוטו שאינו מקפיד עליו ואינו חוצץ ובללא דחציצה הוא שאם המכיל כדבר החוצץ לא עלתה לה מכילה וצריכה מכילה אחרת :

טז הנן בפ"י דמקואות כל ידות הכלים שהבנינן שלא כדרכן או שהבנינן כדרכן ולא מרקן כלופר שלא נמר הבנינתם או שמרקן ונשברו חדי אלו חוצצין ומזה מבואר דצריך להמכיל ידי הכלי וכמ"ש רבינו הב"י בסעיף י"ב ואע"ג דמשם אין ראיה דבשם הוא בטומאה וטהרה ומכילה דבשנטמא הכלי נטמא גם היד משא"כ במבילה זו דהוא משום התשמיש שבפנים מ"מ יד הכלי ככלי דמי וכתב לקמן בסי' ר"ב ידות הכלים שאינם עומדים להיות קבועים בנון שהבנינן שלא כדרכן או שלא הבנינן כולו או שהבנינן כולו ונשבר חוצץ וכל ידות הכלים שנשתכרו אם משמשין מעין מלאכתן ראשונה אין חוצצין ואם לאו חוצצין עכ"ל ועכ"פ למדנו דעצם היד אינו חוצץ ונראה דאפילו היד הוא של עץ שא"צ מבילה והכלי היא של מתכת דצריכה מבילה ובתוך היד הקוע מעצם הכלי כמו ידות סבינין וביוצא בהם אין חוצצין דכמו שאין זה חציצה בטומאה וטהרה כמו כן בטבילה זו :

יז אסור להשתמש בכלי קודם הטבילה ואם עבר והשתמש בכלי בלא מבילה לא נאסר מה שנשתמש בו ויטבילנו עוד והטעם שלא נאסר מה שנשתמש בו דהא אפילו בכלי מבליעת איסור כן יומו בששימש בה היתר בצונן לא נאסר המאכל והבא אפילו חמין בצונן דמי דהא אין כאן בליעת איסור אלא הוא מצוה בעלמא שהתורה צותנו ואע"נ דלשון הש"ם שם משמע דדמי להנעלה וליכון ע"ש מ"מ הסכימו כל רבותינו דאין המאכל נאסר בתשמיש שקודם הטבילה וכן בכלים אסורים שנלקחין מן העכו"ם דצריכין הנעלה או ליכון ומבילה ומשמע מלשון הש"ם שם דהמבילה צריך דווקא אחר ההכשר הסכימו כל רבותינו דוודאי לכתחלה צריך לעשות כן ובריעבד אפילו המכיל קודם הנעלה וליכון מותר [תוס' סס ד"ה מנעילן ורס"ם] וכן מפורש בירושלמי דאין המאכל נאסר בתשמיש שקודם הטבילה :

יח נראה לי דאותם סבינים המקופלים דהיינו שהכדזל עשוי בציר שנותנים אותו לתוך הסדק שבהקתא ובעת האכילה פותחים אותו דלא מהני מבילתו בעת שהברזל נתון לתוך הקתא דהטים לא יכנסו בו בכולו והוה חציצה וצריך לפותחו בעת המבילה וכ"ש אותם הכפות ומזלגות ומבינים שבולם עשויות באחד והיינו שמחוברים הם ביחד הכף והמזלג והסבין מקופלים וכחוליות מחוברים הם ביחד ובעת האכילה מפרקים אותם שצריכים בעת המבילה לפורקן ולטבול כל אחד בפ"ע ובשמבלן בעת שמחוברים ביחד הוי חציצה ולא עלתה להם המבילה וצריכין מבילה אחרת וראיה לזה ממה ששנינו בפ"י דמקואות לענין דברים שיש בהם קשרים דכל קשר שלפרקים מתירו צריך לה"ידו בעת המבילה

הטבילה ואם לאו הוי חציצה דהכי תנן התם [מ"ד] אלו שהם צריכים שיבואו בהם המים הקשר שבפרקסים שבכתף וכו' ושנצין של סנרל וכו' ע"ש וכ"ש בזה שכתבנו שבעת התשמישים הטה מפוררים שצריכים לפרקם בעת הטבילה וכן כל כיוצא בזה :

יט אלו הבקבוקים של זכוכית שמחזיקים בהם משקה שקורים בוטלע"ן או פלעסע"ר שפיהן צר צריך בעת טבילתן להטותן על צרן כדי שיכנסו בהן המים ואח"כ ישקענה כולה בתוך המקוה אבל אם יכניסו למים בפיו למטה לא יניעו המים לשוליו לעולם ורכר זה נזכר במשנה שם ולקמן ס' ר"כ ע"ש ונ"ל דאם יטלאנה מים שאובין ויכניסנה למקוה עד שישקו מי המקוה במים שבבקבוק הוה טבילה דהא ככה"נ הוי השקה לטומאה ומותר לטכול כלי בתוך כלי אם יש בפי החיצון כשפופרת הנאר והיינו כשתי אצבעות של יד הממוכים לאנודל חוורות ברחבן בריוח בתוך הנקב ויזהר שכלי הפנימי יהא רפוי בתוך כלי החיצון ולכן לא יתחוב סכינים תוך דלי ויטבלם כי לא תעלה טבילה בראשם וכן אם הכלי הפנימי הוא כבד ומונח תוך החיצון לא תעלה לו טבילה במקום שמונח כמבואר לקמן בסי' ר"ב ע"ש [עט"ך סס סק"ד וג"ל דדין זה לא שייך בטבילת כלים וכלל שיין שייך בפי החיצון כפ"ם וע"ם סק"ו ודו"ק] :

כ ומטעם חציצה צריך ליזהר שיהא הכלי רפוי בירו בשעת טבילה שאם מהדקו בירו הוי חציצה ואם ליחלח ידו כמים תחלה אין להוש וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' דדוקא שלחלח ידיו במי מקוה אבל לא במים תלושים עכ"ל ורחו דבריו שהרי המעם דליחלח ידו מהני לפי שמשקה שעל ידו מתחכר למי המקוה ואין כאן חציצה א"ב גם במים תלושים כיון שעתה ידו הוא בתוך המקוה נתחברו המים שבידו למי המקוה שהרי זהו השקה שבש"ם כחיבור מים למים ושופח להטפיח הזה חיבור [ס"ז סק"ל ופר"ח סק"ם] ורווקא כשיש דבר מפסיק בין מים אלו למים שבמקוה אינו מועיל אבל כשאין הפסק ביניהם שפיר הוי חיבור [סס] ויש מי שתירץ דכיון דמים אלו באו לאפוקי מתורת חציצה צריך דווקא מי מקוה [ס"ך סק"ז] ואינו מובן כלל ראכתי הרי המים מחוברים זל"ז ואפשר לומר דכיון דידו מהודק להכלי אלא שאנו אומרים שהמים שבידו הוה כמי מקוה א"כ כשהמים תלושים הרי בע"כ יש הפסק בינם לבין מי המקוה ע"י ריבוק היד ובוודאי כן הוא וחן אמת שכתבו שאע"ג דא"צ רפיון ידים מ"מ גם מהודק לא יהיה אלא הידוק קל [ס"ז סס] אבל מי יכול ליזהר בזה ולכן העיקר כדברי רבינו הרמ"א ואין לשנות [עיין"ד החלמיש נסס הכרי"ם ומינו מוכן כלל ע"ם ודו"ק] :

כא ודע דעל מה שנתבאר דכשהכלי רפוי בידו מהני הטבילה בכל ענין אפילו נבלא הריח ידיו במים הקשו על זה מם"ש הרמב"ם פ"ב ממקואות וז"ל האוחז באדם וכלים ומטבילן הרי חן כטומאתן ואע"פ שרפה ידיו נזירה שמא לא ירפה [ס"ך סק"ו ופר"ח סק"ם] ויש מי שתירץ דבטבילת כלים דרכנן לא חששו לנזירה זו [פר"ח] ואינו כן דכבר כתבנו דכ"ע ס"ל דהוי דאורייתא ויש מי שתירץ דשם חששו משום איסור כרת ולאו משא"כ בטבילת כלים דהמאכל לא נאסר לא חששו [פ"ת נסס תפל"ם] וכל אלו דברים תמוהים שהרי גם בנדה פסקו בש"ע לקמן סי' קצ"ח סעיף כ"ח כן וו"ל שם לא תאחזו בה ירה וכו' אא"כ רפתה ידה וכו' ע"ש אמנם האמת הוא דהשור שם הביא דהרמב"ם ס"ל כן והרשב"א חולק עליו והטור והש"ע הסכימו לדברי הרשב"א משום דרבריו מסתברים בפי' המשנה דמקואות סס"ח ולכן פסקו כן לדינא בין בכאן ובין שם בנדה ובוודאי אם באנו לחוש לדעת הרמב"ם צריך ללחלח ידיו במים כשאוחז בכלי גם ברפיון אבל לדינא הסכימו להרשב"א [דכמשנה סס המומז נמלם ונכלים ומטבילן מת"ם ופס כלים וכו' טבוריים רס"ג ירפה וכו' ופי' סרמב"ם דס"ק ס"ל דרפיון לא מהני ולנלה כה"ק והרשב"ג מפרש לר"ם לחומרא וחולק להלים לא מהני נלא רפיון ולכן סה"ק מסונר להלים מהני כ"ם דרפיון מהני וע"ם נתו"ם] :

כב בשעת הטבילה יברך בשם ומלכות אשר קדשנו וכו' על טבילת כלים ואפילו כלי זכוכית שטבילתן הוא מדרבנן כמו שיהבאר מ"מ צריך לברך עליהן דגם על מצות דרבנן אנו מצווים כמו שכתוב כהורה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ויש שכתבו לברך על טבילת כלי מתכות ואינו עיקר חרא שהרי גם על כלי זכוכית אנו מצווים כמ"ש ועוד דכל ברכות המצות אין מזכירים כברכה פרטי הדינים כמ"ש בסי' כ"ח סעיף ט' ע"ש ואין לומר דא"כ למה לנו להזכיר כלל כלים נימא על הטבילה בלבד דזהו בפני שמתם טבילה הוי טבילת אשה וראיה שהרי באמת האשה מברכת סתם על הטבילה כמ"ש כסי' ד' ע"ש לכן יש לבאר דזה הוי טבילת כלים אבל פרטי הדינים אין להזכיר בהברכה [עט"ז סק"ה וס"ך סק"מ ופר"ח ולפמ"ם מ"ם סכל ודו"ק] ורבינו הב"י בסעיף ג' כתב יברך על טבילת כלי ואם הם שנים או יותר מברך על טבילת כלים עכ"ל ובאמת אין קפידא בזה כמ"ש גדולי האחרונים והמנהג הפשוט אצלנו לברך גם על כלי אחת על טבילת כלים :

כג לא כל הכלים טעונים טבילה אלא כלי מתכות בדכתיב אך את הזהב ואת הכסף וגו' ולכן כל כלי מאיזה מין מתכת שהוא צריך טבילה אך לא כל כלי מתכות צריך טבילה אלא כלים שמשתמשים בהם לאכילה ולשתיה כמו קערות וקדרות ולפסים וכל כלי מיני שתיה שהם של מתכות צריך טבילה וכך אמרו חז"ל שם כלי סעודה אמורין בפרשה דכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשתמש באש אלא צורכי סעודה של מהכת [רש"י] כלומר דבפרשה זו מדבר בגיעולי כלי מרין ובל ניעולים של מרפיה הוי רק מאכילה

מאכילה ושתיה כמובן רק שכיכולת להשתמש בכל מיני כלים אכל באש לבשל ולאפות רוב ההשמישים כאור הם רק של מתכות כמו שפודים ואסכלאות ומחבות ואע"ג דמבשלים גם בקדרות של חרס אך בהא ודאי לא איירי קרא שהרי אין להם טהרה בניעול ובע"כ דמירדי רק בשל מתכת :

כד כלי זכוכית הוה ככלי מתכות לענין טבילה וכך אמרו בגמ' שם אמר רב אשי הני כלי זכוכית הואיל ובי נשתכרו יש להם תקנה ככלי מתכות דמי דכלי זכוכית שנשתבר חזי לתקנינהו ע"י התכה ולעשותו כלי עשאום ככלי מתכות וטבילה זו היא מדרבנן בכלי זכוכית [פרי"ח סק"נ] וכוודאי כן הוא שהרי לענין טומאה דינן ככלי חרס כמו שאמרו בשבת [ס"ו.] דכלי זכוכית נזרו בהו טומאה דהואיל שתחלת בריתן מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס וגם טבילה לא מהני להו ככלי חרס כמ"ש הרמב"ם בפ"א מכלים ע"ש אלמא דלטומאה הוי דינן ככלי חרס ממש ורק לטבילה עשאום ככלי מתכות מטעם דכי נשתברו יש להם תקנה ויש בזה שאלה והלא לענין טומאה אמרו שם בשבת דלכן כלי זכוכית מטמא מגבו ככלי מתכות ולא ככלי חרס מהאי טעמא דכי נשתברו יש להם תקנה ודחי לה הש"ם ומסיק שם רב אשי דלעולם לכלי חרס דמי בכל מילי וזה שמטמאים מגבן הואיל ונראה תוכו כברו ע"ש ואיך אמר כאן רב אשי בעצמו דלענין טבילה הויין ככלי מתכות מהאי טעמא [וע"ש בתוס'] :

כה ונלע"ד בשנדקדק על עצם הטעם דשיונהו רבנן ככלי מתכות מהאי טעמא איזה סברא יש בזה חלא עיקרה היא חול ומה ראו חכמים על ככה לגזור עליהם טבילה מחך טעמא גופא שלענין טומאה דחו לה אך הענין כן הוא דהנה כל המיני מתכות יסודם מן העפר אך שבאותן המקומות שחופרין בהן המתכות נתדבקו חלקי העפר ול"ז בריבוק חזק ומשתנים לכמה איכיות ויסודות כידוע לחכמי הטבע אבל עיקר יסודם הוא עפר ולכן כל המוני מתכיות צריכין צירוף וזיקוק באש עד שפושטים צורה ולובשים צורה אחרת כל מין מתכת לפי יסודותיו ולא כן כלי חרס לא לבשו שום צורה אחרת בהיותם כלים וכמו שיסודם מן העפר כן צורתם עפר ואין צריכין זיקוק וצירוף באש והנה זה המין זכוכית אמת שיסודו מעפר אבל הא לבש צורה אחרת לגמרי וצריכין זיקוק וצירוף באש ככל מיני מתכיות ומטעם זה כי נשתברו יש להם תקנה דכמו שתחלתם מן האש כמו כן סופם בהשברם תקנתם ע"י האש ובכן יש להם כל מיני סגוליות של מתכת ואשר יסודו מחול הא מתכיות ג"כ יסודם מעפר ולכן אמרו חכמים דבמין זכוכית נלך לחומרא בכל כללי דיניהם ולכן בטומאה שנם בכלי חרס יש טומאה לא הוצרכו חז"ל לעשותם כמתכיות בשום פרט כיון שעיקר יסודו מעפר וכחרס יש ג"כ טומאה עשאום בכל דיני טומאה כנ"ח ודחו להך טעמא דכי נשתברו וכו' לעשותם כמתכות דשני חומרות א"א לעשות בהם דאיך נעשה שני הפכים לעשותן ככלי חרס וככלי מתכות ולכן חלכו אחר העיקר משא"כ בטבילה דבכלי חרס ליכא טבילה כלל בהכרח היה לחז"ל לעשותם ככלי מתכות מפני שיש בה סנולת כל המיני מתכיות והיינו חילוף הצורה וזיקוק באש וזה שאמרו הואיל וכי נשתברו יש להם תקנה זהו כביאור על כל מה שכתבנו דמתוך שיש להם חילוף צורה וזיקוק באש לפיכך כי נשתברו יש להם תקנה :

כו עוד איתא בגמ' שם קוניא צריך טבילה וזהו כלי של פלומר"י תחלתו של חרס וחופין אותו בחופיא של אבר ותשמישו ע"י צונן וניקח מן העכו"ם [רמ"ע] ודווקא כשמחופה באבר מבפנים אבל אם מצופין רק מבחוץ א"צ טבילה [תוס'] וו"ל השור וכן כלי חרס המצופין באבר וה"מ במצופים בפנים דהשתא דמו לכלי מעורה שהציפוי בפנים במקום התשמיש אבל אם אינם מצופים אלא בחוץ א"צ טבילה ומטעם זה נמי כלי של עץ שיש לו חשוקים של ברזל שמעמידים אותו א"צ טבילה אפילו למי שהולך אחר המעמיד עכ"ל וכ"כ התום' והרא"ש ע"ש :

כז כיאור הדברים דהנן בפב"כ דכלים דאולינן כתר חיפוי כלי אפילו לקולא לענין טומאה ע"ש וכ"ש לחומרא בדאיתא שלהי חגיגה ע"ש ולכן כלי חרס או כלי עץ המחופה בברזל או בשאר מתכות צריכה טבילה אמנם חיפוי אינו שייך רק במקום תשמישו של כלי כמו בכלים ובחגינה דמיירי בשולחן שחיפוהו מלמעלה ע"ש וכמו כן בכאן כשהחיפוי הוא כתוך הכלי במקום שמשתמשים בו צריך טבילה אבל מבחוץ א"צ טבילה אלא שמטעם אחר יש לחייבו בטבילה גם מבחוץ דהנה בשבת [ס'.] פליגי ר"נ ורבנן אם הולכין אחר המעמיד של הכלי לענין טומאה דרבנן ס"ל דהולכין אחר המעמיד ור' נחמיה ס"ל דהולכין אחר עיקר הכלי ואף דלכאורה הלכה כחכמים מ"מ יש פוסקים כר"נ משום דהש"ס מוקמי שם משנה דשבת שם כר"נ ע"ש [רמ"ס] אבל משנה דכלים [פי"ג מ"ו] אתיא כחכמים אמנם אפילו לחכמים דהולכין אחר מעמיד א"צ טבילה דלא הוי דומיא דכלי מדין דשם השתמשו במקום המתכות [שם] והרמב"ם פ"ד מכלים דין ו' פסק ג"כ כחכמים דאולינן בתר מעמיד ע"ש :

כח ודע שיש מהפוסקים דס"ל דנם במחופים מבפנים אינו אלא לנוי כעלמא ולא משום תשמיש מדלא ציפודו מבחוץ [נ"י כשם סמ"ק (סו"ס) וחשש רבינו הרמ"א לדיעה זו שכתב בסעיף א' רי"א דכלים המצופים באבר אפילו בפנים יטבול בלא ברכה וכן נוהגין עכ"ל וי"א להיפך דאפילו רק מצופה מבחוץ טעון טבילה לפי שלא חילקו חכמים כין מצופה מבפנים למצופה מבחוץ [מרדכי בשם

רפ"פ] וגם כיון שהרמב"ם פסק דאולינן בתר מעטיד בם"ש וכתבו שיש לטובלם בלא ברכה [נ"י נסס פר"ף] אך דבינו הרמ"א לא חשש לדיעה זו ולא הביאה וגם דבינו הב"י שכתב בסעיף ו' כלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל מכחוץ שמעמידים אותו אינו מעון מבילה ע"כ"ל לא חשש לדיעה זו והאחרונים חששו לדיעה זו וכתבו שיש לטובלם עם כלי אחרת הטעון מבילה ויברך [עס"ך סק"ד וסק"ה] ולדבריהם החביות שלנו אם החשוקים של ברזל שקורין רייפי"ן היה צריך מבילה ולא ראינו מעולם לנהוג בתומרא זו אך בחביות נרולות יש מקילין אפילו בכולו מחכת שאינם כלי מעורה במו שיתבאר בם"ד בסעיף ל"ט ע"ש :

כט והנה בימינו אלה בכל המרינות עיקר תשמישי בלי מעורה קערות נרולות וקטנות משל חרס מלובנים יפים וברים שקורין פאליוו"א או פארצעלא"י או פאייאנס ואין בהם שום מתכות ורק הם מלובנים באש והעולם נהנו להמבילן ואינו טובן המעם על מה הם צריכים מבילה והרי אין בהם המעם שאמרו חז"ל בזכוכית הואיל וכי נשתכרו יש להם תקנה שוינהו בכלי מתכות ואלו בשנשתכרו אין להם תקנה בכל הכלי חרס וכבר נתעוררו שני נדולי הדור בזה הבנה"נ והחב"צ [בס"ם סף"ת והנרס"ם ניו"ד סתדסיס] ולבן חלילה לברך על מבילתן דהוי ברכה לבמלה דא"צ מבילה ויראה לי דאולי ביסים הקרמונים היו הכלים האלה מצופים בזכוכית רק שקורין נליזור"ם ואלו ודאי צריכים מבילה דחיפוי בזכוכית הוי כציפוי במתכות וראיתי כלים באלו ומזה נשתרבב המנהג דכלי פארצעלאיי צריכים מבילה ולא דקדקו בין נליזורם ובין אינם נליזורם

אך נם הנליזורמי טוב לטובלן בלא ברכה :

ל בלי מעורה הצריכין מבילה לאו דווקא כלים שאוכלים וששותים בהם אלא אפילו כלים שמבשלים בהם ואופן בהם ומטננין בהם ושמתקנים בהם המאכל והמשקה כולן צריכין מבילה בשהם של מתכת וזכוכית ולכן כל מיני קרות וכל מיני מחביות וכל מיני סכינין וגם הא"ק מעמע"ד וגם הסכין העב ששוברין בו עצמות וששוברין בו נופת ודיינו צוקע"ד והכלי שנודרין בו תמכא שקורין קריי"ן וקורין אותו ריי"כ אייזי"ן או מארטק"א וכל מה שמשמשין לאכילה ולשתייה צריכין מבילה ולכן מוליאר שקורין סאמאוא"ר או מ"י מאשין צריך מבילה וכן מה שמסננים בו החמין אם הוא של מתכת צריך מבילה וכן עתה שיצאו הסכוונת שמבשלין בהם על השלחן שקורין מאשינק"א וצולין בהם ושותים בהם חמים כולן צריכין מבילה בברכה וכן מבתשת של מתכת שכותשין בו טלח או פלפלין או שארי תבלין צריכין מבילה וכן ריחים של יד ממתכת שטוחנין בהן כל אלו צריכים מבילה בברכה ואם יש בהן עץ נ"כ יתבאר לפנינו בסעיף ל"ח ע"ש :

לא כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ר' וסעיף ה' מריפיד"ש ששופתים עליהם קדירה אינם מעונות מבילה אבל בריליא"ש מעונות מבילה מפני שנותנים עליהם המאכל עצמו. מבין של שחיפה או סבין שמפשימין בו יש מי שאומר שא"צ מבילה ויש חולקין וטוב לטובלו בלא ברכה והכרולים שמתקנין בהן המצות א"צ מבילה וכן כיסוי שכופין על הפה לאפותו אבל כיסוי קדירה צריך מבילה עכ"ל :

לב ביאור הרברים דכלי מעורה אינם אלא מה שנוגע בהמאכל עצמו ולא בהכלי שבה המאכל ולבן המריפידי"ש שמעמידין עליה הקדרה א"צ מבילה ובלשוננו קורין אותה דרייפו"ם אבל הבריליא"ש שצוכין עליו המאכל עצמו צריך מבילה ומזה למדנו דבל בסיסי הבלים כמו הבסים שמעמידין עליה המוליאר וכל כיוצא בזה א"צ מבילה וכן הבסים של המאסינק"א וכן כיסוים שעל המאכלות כמו כיסוי שעל הפת הרי אינו נוגע במאכל עצמו אבל כיסויי קרירות שמבשלים בם צריך מבילה לעי שהבישול מפעפע למעלה ונוגע התבשיל נם בהכיסוי וכן כיסוי מיגון נ"ל דהוה כביסוי בישול וצריך מבילה ונם מיגון מפעפע למעלה [סמוליפר פ"י סניעס רק ניף סמוליפר שמו סמיס פ"כ: סמרונס שקורין קוימע"ן וכן הקאפפרק"ח שמעמידים עליה הפאני"ק וכן כיסוי הנחלים פ"י סניעס וכן הכסים כמ"ש וזו"ק] :

לג אמנם כמה שכתבנו על מבין של שחיטה ומבין שמפשימין בו עורות דיש מי שאומר שא"צ מבילה ויש חולקין ומוב למובלו בלא ברכה צ"ע בטעם דיעה ראשונה הלא המבין נוגע בהמאכל עצמו ומפרשי הש"ע כתבו דהמעם הוא דבלי מעורה לא מקרי רק בשהמאכל ראוי מיד לאכילה אבל כשהמאכל צריך עריין תקון אחר לא מקרי בלי מעורה [ס"ך סק"י ומ"ו סק"ו] והכא אחר השחיטה והפשט צריך עריין בישול לא הוי כלי מעורה ע"ש ואמת שטעם זה כתב האו"ה בכלל נ"ח סי' פ"ה בסבין של הפשט וז"ל שם ובן כל רבר שאין משפשין למאכל הראוי לאכילה כמו שהוא עתה בנוף הסכין שמפשימין בהן את הבהמות ומחמין שתופרין בהן המוליית"א א"צ מבילה ע"כ"ל אבל קשה דהוא בעצמו כתב מקודם זה וז"ל כתב ראבי"ה סבין של שחיטה לא בעי מבילה דלאו בלי מעורה הוא דהא אפילו צונן היה אסור לחתוך בו אם לא בהדחה ונם המשר צריך עריין בישול או צלייה עב"ל וכ"כ המרדבי ע"ש [והמ"ך סס נס המתיק כמ"ם סס ופמ"י] הרי שעיקר המעם הוא משום דאסור לחתוך בו אפילו צונן ומעם דמחוסר בישול הוא להעדפה בעלמא דאין לומר דשני מעמים קאמר דא"כ היה לו לומר ועוד דהבשר צריך עריין בישול ועוד קשה דרבינו הרמ"א פסק בסעיף ז' דרחים של פלפלין צריך מבילה ומקורו הוא נ"כ מהמרדבי והרי אין לך מחוסר הקון מן פלפלין שאין זה שום מאכל ולא תבלין אלא שנותנין אותם בתבשיל אי

בצלי

בצלי ולמה צריך טבילה אלא וראי שאין טעם זה עיקר :
לד ועוד קשה שכתבו על הברזלים שמתקנין בהן המצות דא"צ טבילה ממעם שאין ראוי להשמיש אחר זולת זה [פ"ך סקי"ס] ולמה להם טעם זה הלא עדיין צריכין אפיה ובאמת יש מי שכתב טעם זה [פ"ו סק] ועיקר טעם זה אינו מובן דמה בכך שאין ראוי להשמיש אחר אמו כלי מעודה לא מקרי רק כשהכלי דאויה להשמישים הרבה ובבר יש מנדולי אחרונים שהשינו על טעם זה [פר"ח סקי"נ] וכן עיקר טעם דמחומר בישול הוא תמוה שהרי דבר ידוע שבבתי העשידים יש בלי מעודה בלים מבלים שונים ויש שעליהם מעריכים התבשיל קודם הבישול והצליה והאפיה ומהם נוחנים לבלי הבישול וכו' האם נאמר דהם לא נקראו כלי מעודה הלא משמשים למעודה :

לה ולבן נלע"ד בכוונת רבותינו הוודאי בהשמיש נמור שהכלי משמשת להמעודה אין בה שום הפרש בין שהיא עדיין מחוסרת בישול או אינה מחוסרת ובין שהיא דאויה לתשמיש אחר או אינה ראויה דבכולהו צדיך טבילה מדין תורה ובברכה אמנם הבלים שאינם מעיקרי צדכי המעודה כלומר שאינם מעלים ומורידים בעסק הבישול והאפיה אלא שמצד אחד הוצרכנו למלאכה זו או מפני הדין כמו מכין של שחיטה שא"א לאכול בשר בלי שחיטה או מפני הדרך ארץ כמו מכין של הפשט שאין מדדך ארץ לאכול קודם הפשט וניתוח [ניקס כ"ס.] ובן הברזלים שמתקנין בהם המצות שקורין שטופ"ל אייזי"ן שאין זה נ"ב לעיקר צורך המעורה אלא כדי שלא יעלה בניפוח ובטפר או"ה שם חשיב עוד מזון כלי מתכות שמתקנין בהן הקרעפלא"ך והבזיל שחותבין בו את המצות ובלי ברזל שמנקרין בו העיטה מן העריבה שכל אלו אינם עיקרים למעורה ואין צריכים להם בלל ונם בלעדם יהאפה ויתבשל בתקונה לבן א"צ טבילה כיון שעריין אין ראוי לאבילה ולשתיה כלומר דבשעת הנמר שהמאבל ראוי לאבילה והמשקה לשתיה צריך טבילה כל בלי שמשמשין בה אפילו אם השימוש אינו מהעיקרים של המעורה אלא להערפה בעלמא כמו מ"ש האו"ה שם וו"ל אכנם במקומות שרנילין להסיר השרוף מן הלחם בשמוציאין אותן מן התנור באותן הברזל שמתקנין בהן העריבה צריך טבילה וברכה עכ"ל והמעם משום דהוא ראוי לאבילה ולבן אע"נ דאין זה מעיקרי התשמישי מעורה מ"מ צריך טבילה ווה שכתבו בסבין של שחיטה מפני שאין משתמשין בו תשמיש אחר ה"פ דאלו היו משתמשין בו תשמיש אחר היה חייב טבילה מפני התשמיש האחד אבל ביון שאין משתמשין בו תשמיש אחר ותשמיש זה אינו מעיקר צרכי המעודה אלא מפני הרין לבן א"צ טבילה ולבן כתבו נ"ב על המחט שהופרין בו המולייתא שא"צ טבילה שאין זה מעיקר המעורה מפני שאפשר נם בקשירת החוט כמובן ולבן ביון שאין המאבל מובן לאבילה עד שיבשלנו א"צ טבילה לתשמיש נרוע כזה ולבן רבינו הרמ"א בסבין של שחיטה ושל הפשט חשש להיש חולקים ולטבול בלא ברכה משום שעכ"פ זהו תשמיש נמור דלא סני בלא"ה אבל בברזלים לא חשש בלל משום שאין זה בנרר תשמיש בלל ודברי האחרונים בענין זה לא נתברדו אצלי בלל לענ"ד [וגם"ז לדברי המ"ס מוכיחים וסכין של מפצם קלי של מפם סכין של שחיטה שפין מסמיכן בו תמיד מחר ופין רגלי עדיין נאכילה מ"ם כיצב וגם סותרך לכתוב מעם רמשון בפירוש מוכן הוא לכל מפני המיחום וגפ"ו גם סכין שנניות המפנחיים ג"ל טבילה וזוק] :
לו מספריים שנווזין בו ירק י"א דצריך טבילה [כ"ח וסר"ח סקי"נ] וי"א שא"צ טבילה [ט"ז סק"ו וס"ך סקי"ה] דאע"נ דבה"ם סי' צ"ו מקרי בלי מעורה לענין שאסור להופסן במשכון מ"ם לענין טבילה כיון שאינם לתשמיש אחר לא מקרי כלי מעורה לטבילה [עס] ולפי מה שבארנו בסעיף הקורם שני הריעות הם להלכה דאם הירק נאכל חי העיקר כדיעה ראשונה ואם צריך בישול העיקר כדיעה אחרונה ובן נלע"ד עיקר לדינא :
לו כבר כתבנו בסעיף ב"ח דאפילו מאן דס"ל דאולינן בתר מעמיד לענין טומאה מ"ם לענין טבילה ביון שהמעמיד הוא מבחוץ כמו חבית של עץ שיש לו חשוקים של ברזל שקורין רייפי"ן והם מעמידים את הכלי א"צ טבילה שההשמיש הוא מבפנים במקום העץ ומ"ם יש שחשש ומצריך למבול בלא ברכה [עס"ך סקי"ג] ומשפכות של ברזל שקורין לייק"א או ליזע"ד צריך טבילה ומשפך הקבוע בתוך הכלי שקורין קראנ"ט ובן כרזות של הכלים שקורין בפונ"ט צריכים טבילה בשהם של ברזל או שאר מתכיות ודווקא בשגם עיקר הכלי היא של מהבת אבל אם עיקר הכלי היא של עץ דק שמעמד ברזל או שאר מתכות קבוע בו למשפך או לברזא במלים לנבי עיקר הכלי וא"צ טבילה שהם אינם עיקר התשמיש של הכלי שהכלי ראוי לתשמיש גם בלעדם ואין התשמיש בהם אלא בהכלי ולבן כלי המתוקן ביהירות של ברזל מבפנים ובלא היתירות לא היה אפשר להשתמש בו צריך טבילה ולא דמי לחשוקים של ברזל דהחשוקים הם מבחוץ והיתידות הם מבפנים במקום המשקה ולבן בשהיתידות הם מבחוץ א"צ טבילה אפילו למאן דאויל בתר מעמיד בס"ש לענין החשוקים ומי שמחמיר בשם למבול בלא ברכה מחמיר גם בכאן דדין אחד להם :
לח בום של בסף ומעמידו של עץ צריך טבילה בלא ברכה [ני"] דאולי הולבין אחר המעמיד ום"ם טבילה צריך דבמו שבתבנו בחשוקי ברזל שא"צ טבילה אף אם אולינן בתר מעמיד משום דהחשוקים הם מבחוץ במו בן להיפך בשהמעמיד משל עץ והוא מבחוץ ביון דהתשמיש הוא מבפנים במקום המתכות צריך טבילה אבל משפך של עץ ויש בו שפופרת של ברזל אע"פ שמשתמש בו דרך הברזל א"צ טבילה דמאחר שאינו מעמיד

מעמיד בטל אצל המשתה דהמיעוט בטל לגבי הרוב כמ"ש בסעיף הקורם אבל בוס של בסף סחוכר בכלי עץ והבוס הוא כפ"ע אלא שכחוכר להכלי עץ ולכן צריך טבילה בברכה ואם העץ מקוף את הכסף או הכסף מקוף את העץ כבר למדנו מרינים שכארנו וכן רחיים של פלפלין שבהוך העין יש ברזל קבוע שמוחנין בו צריך טבילה ובברכה שהסהכה היא עיקר הכלי וכן רחיים שמוחנין בה קאו"א והחחיה הכלי שנפל בה הפלפלין והקאו"א שהיא של עץ א"צ מבילה ויש מי שאומר שא"צ ברכה כיון שעדיין מחוכר ביטול [עפמ"נ פ"ח סי' תנ"ו נמ"ז סק"י ונפ"ח סק"ח] וזהו הכל על יסוד שכתבנו הראחרונים שהבאנו בסעיף ל"נ אבל לפמ"ש בסעיף ל"ה אין זה עיקר בחשמיש נמור ע"ש :

לט ודע דלא ראינו מעולם מיטבילו היורות של ברזל או של נחשת הקבועים בההנורים שמחממין בהם הדבה חמין ואין לומר מטעם דמחוברים להנור והנור מחיכר לקרקע ורינם בקרקע ולא כבלי שהרי קיי"ל דחלוש ולבבוף היברו הוה כהלוש לענין הבשר ורעים ועכו"ם ונם לענין שחימה רעת הרי"ף והרמב"ם דהוה כחלוש בפ"ש בסי' ו' סעיף ר' ע"ש ום"ם י"ל דמ"ם אינם בכלל כלי סעודה דכלי סעודה לא מקרי אלא כשמטלטלין אותם ממקום למקום עוד אפשר לומר דכל בלי שהיא נדוכה יותר מראי והיא עשויה שבמנה ישפכו לבלים קמנים נ"כ אינה נקראת כלי סעודה והיא בלי אוצר ולא כלי סעודה ולכן לא ר' יו מעולם שיטבילו חביות נדולות של מהכוה האצורים בהם מים או שארי משקין רכיון שהיא נדולה יוהר מראי אינה נקראת כלי סעודה דכלי סעודה הוי מה שמשמשין בהם אצל ההנור ובבית המבשלות ובשלחן האבילה ולא הכלים הנרולים שהם מיוחד מקום בפ"ע [עי' פסח פנ"י] ונ"ל ראיה לזה ממה דקיי"ל לענין טומאה דכלי עץ המחוקת מ' מאה אינה מקבלת טומאת ובנמ' מפורסם הטעם משום דבעינן דומיא דשק שיהא מיטלטל מלא וריקן אך בת"כ פ' שמיני איתא כלי עץ יכול השירה והתיבה והסנדל וכו' והם מחיוקים מ' מאה וכו' ת"ל מכלי עץ ולא כל כלי עץ או יכול שאני מ:ציא דרדור ענלה וכו' ת"ל כל בלי עץ ריבה ומה ראית וכו' ת"ל שק מה שק מיוחד שהוא מיטלטל בטילואו וכו' עכ"ל והוא כדרשת הנמ' אלמא דעיקר המיעוט הוא מן כלי עץ ולא כל בלי עץ רכל שהיא נדוכה יותר מראי אינה נכנסת בנדר כלי כלל וק"ו לענין בעורה דלא מקרייא כלי סעורה בשהיא נדולת ואינה משמשת לעיקר הסעורה [נמנ"ד] :

מ נ"ל בדור רכמו רבהנעלה קיי"ל דהולבין אחר דוב חשמישו של כלי כמו כן בדין מבילת בלים אם הכלי היא שלא לצורך סעורה כגון שקונין אותו לחחוך קלפים ולעשות קולמוס ויהחוך צפרנים וביוצא בזה אע"פ שבמקרה הוהך בו איזה מאכל ם"ם א"צ מבילה וק"ו הדברים דאם לענין הנעלה שבולע בהובו אין הוישטין למקרה כ"ש דלא מקרי כלי סעורה מצני המקרה וכ"ב אחד מנדולי האחרונים [פר"ח סקי"ם] אבל באו"ה שם סי' פ"ה כחב וז"ל סכין קמן של סופרים שחוחכין בהן קלפים אסור לאבול בהן עראי אם לא מבלן עכ"ל ורבריס המוהים הם ונ"ל רכוונחו הוא כשקונה לכהחלה לשם כך שהעיקר יהיה לחיחוך קלפים ולפרקים יחחוך בו לחם רכבה"נ וראי רצריך מבילה אבל אם קונה אותו דק לקלפים כלבר אע"פ שלפרקים בדרך עראי חוחך בו נם לחם או שאר מאכל א"צ מבילה אם לא שעושה זה בקביעות וכן יש להורות לבאורה :

מא אבל מדברי דבינו הרם"א לא נראה כן שכחב בסעיף ח' על מה שכחב המחבר בדין בלי שאולה דבשהראשון לא לקחו לצורך סעורה אלא לחחוך קלפים וביוצא בו ראי"צ להמבילו כחב וז"ל אבל הראשון אסור להשחמש בו לצרבי סעורה אפילו דרך עראי בלא מבילה אע"פ שלקחו לצורך קלפים עכ"ל ום"ם נלפע"ר דאין כוונחו דרך עראי לדרך סבורה אלא כמו אבילת עראי כלומר שאינה סעורה קבועה וה"נ כיונחו שלא בהשמיש קבוע אלא בהשמיש עראי ומיהו הריר עושה בן כנון שאינו חוחך בו לחם הרבה אלא לחם מעט ובל ביוצא בזה אבל דרך מקרה לא מקרי תשמיש לענין מבילה ויש להחיישב בזה וצ"ע :

מב השואל אי שוכר בלי מחכות של בעודה מהעכו"ם א"צ מבילה ואע"נ רשכירות ליומא מסבר הוא וכן השיאל כל ימי שאילתו הוה כשלו ם"ם לא הוה דומיא דכלי מדין שהבלים היו של ישראל לנמרי ושמם נקרא עד הבלים אבל השאולה או השבורה נקרא עליה שם המשאיל והמשביר ולא שם השואל והשוכר ועוד דלא לכל רבר הוה שבירה כסבר כראמרינן בפ"ק שם [ם"י.] דשבירות לא קניא והא דשבירה ליומא ממבר הוא אין זה רק לענין אונאה [פוס' שם] וכ"ש דשאלה אינו קנין [ובנמ' מפמם בפסם פרפ"ן שמומר שם נמ שנ שנמ נלקוחין ומפעם: שפיה ם ל שפולין נמ ע"ם מפמם דבעינן דומיא דמעמה שפיה במדין ופסום פוא דמיירי בפוסן שמוהר להבחמש בו כגון שבנעילה או בחשמים פוגן שבעבו"ם נמ שפעמם בה מדין בחמין וביוצא בזה] :

מג אבל ישראל שקנה כלי מבותי ועדיין לא השחמש בה ולא מבלה והשאילו לחבירו אסור להשואל להשחמש כה בלא מבילה שהרי נחחייבה ביר המשאיל ולכן אם לא נהחייבה ביד המשאיל בגון שלקחה שלא לצורך סעורה אלא לחיחוך קלפים או להשמיש אחר שאינו מצרכי סעורה יכול השואל להשחמש בה בלא מבילה נם לצרבי סעורה רמצרו אין חיוב ביון ששאולה היא בירו ומצר הראשון אין כאן חיוב מפני שלא קנה אוהה לצרבי סעורה ומבילא רהוי כשואל מן הבותי אבל הראשון אסור להשחמש בה אפילו שלא בקביעות וכמ"ש בסעיף מ' וכן

וכן אם השני קנה אותה מן הראשון חייב בטבילה ולא אמרינן כיון שהראשון לא היה חייב בטבילה ה"ל השני כקונה כלי שעשאה ישראל דאין בה חיוב טבילה דלא דמי דשם אין על הכלי חיוב טבילה כלל אבל הכא הרי היא חייב בטבילה אלא שביד הראשון לא נתחייבה אבל ביד השני נתחייבה וכן להיפך כשהראשון קנאה לצורך סעודה ומברה להשני שלא לצורך סעודה או שהראשון בעצמו נתיישב שלא להשתמשה לצרכי סעודה א"צ טבילה [עמ"ק פקי"ז] ויש מי שאומר דכשהראשון לקחה שלא לסעודה אם השני שאל ממנו לסעודה חייב לטובלה כלא ברכה [סמ פקס"ו] והעיקר כדיעה ראשונה [פר"ח פקכ"ב] ובפרט לפי מה שבארנו בסעיף ט' דגם הראשון אינו חייב בתשמיש עראי ע"ש [שם] :

מד כתב רבינו הב"י בספרו הגדול דחנוני הלוקח כלים מעכו"ם והשאילם לאחר דהאחר א"צ לטובלם כיון דהראשון אינו חייב בטבילתם מאחר שלא קנאם לתשמיש אלא לסחורה וה"ל כמו שהראשון קנאה שלא לצורך סעודה אלא לתשמיש אחר ובמו שבארנו ודעתו היה שאפילו בשקנה מהחנוני פטור מטבילה כיון שלא נתחייבה ביד החנוני וה"ל כקונה כלי של ישראל אלא שרבו הגדול מהר"י בירב לא פסק כן ע"ש מיהו בשאלה ודאי פטור ואע"ג דחנוני לא רמי לקונה שלא לצורך סעודה שפטורה לגמרי ביד הראשון משא"ב החנוני הרי עוכר למוכרם לישראלים לצרכי סעודה מ"מ סוף כוף החנוני אינו חייב בטבילתם שהרי לא קנאם להשתמש בהם לסעודה ולא הוי דומיא דבלי מדין ועיד שהרי יכול להיות שהעכו"ם יקנום ממנו ויש מי שחשש לחייבם בטבילה מפני שגם הראשון חייב בטבילה בתשמיש עראי אף שלא קנאם לצורך סעודה [פ"ו פק"י] וזהו הכל למאן דסובר כן דבבה"נ חייב לטובלם אבל בבר כתבנו בסעיף ט' ובסעיף הקודם דאין עיקר לדיעה זו ע"ש :

מה וכן המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל שלסעודות גדולות לוקחין כלי זכוכית וכלי ברזל בכפות ומזלגות וסכינים במחיר מעט כדרך שאלה ואח"כ מחזירין להחנונים ולא שמענו מעולם שיטבילו אותם ויש מפקפקין בזה אבל באמת אין כאן פקפוק בלל דכן הוא עיקר לדינא ויש מי שרוצה לומר דאם התנה עם החנוני שבעד הנשברים ישלם להחנוני בהמקח שמוכרם חייב לטובלם דזהו כמכירה [פ"ת פק"ט בסמ תנ"י] ואין שום עיקר לדברים אלו דהרי עד שעת השבירה הם שאולים אצלו ואחר השבירה אף אם נחשוב דבאותה שעה הם בקנוים אצלו הרי נשתברו ועוד דזהו טעות בעיקר הדבר דגם אח"כ אינם דק כשאולים אלא שחייב השואל בשבירתם והתנה עמו שישלם לו בפי המקח וכן עיקר לדינא [ומה שמצא בס"ו בסמ למט"ג הכירו זה בס"ת בשעת שטוח שטני שמברך שפוסקה היא דומה

ממם למ"ד שמחמר בס"ת כשהיא קטן לקלפיס דלא ואת אחת היא וזה שהמחבר כתב לעיל וים מי שאומר לכן דרכו בס"ת לגם כדין מיסכם כשכתבה אחד מהפוסקים כותב לעיל זה כידוע לרבו נקודם] :

מו כותי שהשבין בלי לישראל אם מותר להשתמש בו בלא טבילה יש בסק בגמ' שם וז"ל הגמ' איבעיא להו משבנתא מאי אמר סר בר רב אשי אבא משבן ליה בותי בסא דכספא ואבבליה ואישתי ביה ולא ידענא אי משום דקסבר משכתא כובינא רמי אי משום דחזי לבותי דרעתיה לשקועיה בלומר שלא לפדותו עוד ומשמע להדיא דהיבא דרעתיה לשקועיה ודאי צריך טבילה ובאין דעתו לשקועיה הוה בסק וז"ל השור ואם משכן לו הבותי בלי אם נראה ברעת הבותי שרוצה לשוקעו בידו צריך להטבילו ואם אינו יורע אם ברעתו לשוקעו מיבעיא אם צריך טבילה ולא איפשטא וי"א לקולא שא"צ טבילה ושוב להטבילו בלא ברכה או יקנה בלי אחר ויטבילנו עמו עכ"ל ומבואר להדיא דאם יורע שאין ברעתו לשוקעו ודאי א"צ טבילה והסברא בן הוא דלא עדיפא משאולה והגמ' שאמרה אי משום דקסבר משכתא כובינא דמי היינו נ"כ באינו יורע אם דעתו לשוקעו אם לאו [ס"ד פקי"ט] :

מז וי"א דאפילו אם ידוע שאין דעתו לשקעו מחוייב לטבול מפני הספק דכתם משבנתא אין בדעתו לשוקעו ואפ"ה מספקא ליה בגמ' [ס"ו פקי"ט וכ"ת ופר"ת פקכ"ה] ולבאורה משמע בן מלשון הש"ע בסעיף ט' שכתב משכן בותי בלי לישראל אם נראה ברעתו שרוצה לשקעו בידו טעון טבילה ואם לאו ימבילנו בלא ברכה וכו' עכ"ל אבל לענ"ד נראה עיקר כריעה ראשונה דאיזה סברא יש כזה ומי עדיפא משאלה וזה שבתוב בש"ע ואם לאו נ"כ הכוונה באינו ידוע וראיה לזה מדברי בעל או"ה בלל ג"ח סי' צ"א שכתב וז"ל וממושבנת מבותי ואין ירוע אם דעתם לשוקעם אצלו עולה בהיקו שמסתפק בגמ' וכו' והיקו דאורייתא לחומרא וכו' עכ"ל הרי כתב מפורש דרק באינו ירוע הוה ספיקא דדינא וגם רבינו הב"י בספרו הגדול שלא כתב כלום על דברי הטור ש"מ דס"ל כוותיה [ומ"ש הנ"מ נכוונת הטור לפי שהחמם נכלי מכנתא כפר הסינוהו כולם וגם מ"ש סמ"ו דסטור רכוותא קמ"ל הסומק מכותר ובפרם שמאו"ם כתב כן מפורש] :

מח ורבני הרמב"ם בפי"ו תמוהים מאד שכתב אבל השואל כלי מן הבותי או שמשכן הבותי אצלו כלי מתבות וכו' וא"צ טבילה עכ"ל ולא בתב בלל דאם דעתו לשוקעו צריך טבילה וגם למה פסק לקולא הלא הוא ספק ראורייתא ולכן יש מי שבתב דם"ל דטבילה בלים הוא מדרבנן אמנם בכר בתבנו בריש סי' זה דגם איהו ס"ל דהוי מדאורייתא וגם לשון הרי"ף משונה בזה שבתב ומשבנתא בעיא דלא איפשטא עכ"ל ולא יותר וכבר מרח רבינו הב"י בספרו כ"מ ברברי הרמב"ם ולא העלה

דבר

דבר ברור ולכן לא הוכא רעתו כלל בש"ע :

סט ולענ"ד נראה ברור דמעמו של הרמב"ם הוא מהא דאיתא בפסחים בפ"ב [ל"ח:] דחכמים ס"ל לישראל מכותי לא קנה משכון וכו"ם ס"ל הקנה ע"ש וא"כ רב אשי דס"ל משכנתא כוכיני ס"ל כר"ם ואנן קיי"ל כחכמים כמ"ש הרא"ש שם והמיר א"ח סי' תמ"א ואע"ג דהרמב"ם בפ"ר מחמץ לא הביא כלל הך דינא והרב המניר כתב שם דס"ל כר"ם ע"ש אינו מוכרח כלל ואדרבא נראה להיפך ואין כאן מקום הביאור בזה ולפיכך פסק הרמב"ם דמשכנתא א"צ מבילה דלא דמי לוביני כיון דלא קני לה ובאמת טובא ק"ל על המור והש"ע איך פסקו כאן דמשכנתא צריך מבילה והם בעצמם פסקו שם בא"ח לענין חמץ דאין המשכון קנוי לישראל ואינו עובר על החמץ ככל יראה ע"ש וכהב שם אחר מנרולי האחרונים דבמבילה החמירו משום דנראה כשלו [מג"ם סק"ו] ואינו מובן כלל דא"כ למה לא החמירו נם באיסור כל ידאה אבל לדרמב"ם א"ש בפשיטות והרי"ף מסתם לה מהומי משום דאולי מספקא ליה אם הלכה כחכמים או כר"ם מפני דמשנה דשם אתיא כר"ש ע"ש ולכן חוה כס"ם דמר בר רב אשי מספקא ליה במעמא דרב אשי ואה"ל דמעמו הוא משום דס"ל כר"ם שמא הלכה כחכמים ועכ"ן לא רצה לכתוב מפורש דא"צ מבילה ומסתים לה מתומי :

ע ונם זה שלא כתבו דכשדעתו לשקוע כיר ישראל דוודאי צריך מבילה ג"כ א"ש דבאמת קשה מובא ומה נכך שדעתו לשקועיה הא עכ"פ עדיין לא שקעיה כירו והרי לענין חמץ שם לא מהני אף ברעתו לשקעו [מג"ם סס] מפעם זה כיון דעדיין לא שקעיה ואפו מחשבה מועלת לקנין ולכן נלע"ד דהרי"ף והרמב"ם פירשו הא דאמרינן בנם' אי משום דחזי לכותי דרעתיה לשקעיה אין הכוונה אחר ההלואה דבבה"נ לאו כלום היא כמו בחמץ אלא הכוונה הוא דחזי לכותי בעת ההלואה שרעתו לשקעיה כלומר שלא נתן לו בתורת משכון אלא בתורת מכירה כנון שרמדק לקבל עליו בל דמי שויו וכיוצא בזה שהבין רב אשי שזה שנותן לו בתורת משכון אינו אלא מפני כיסופא אבל בוונתו היתה למכירה ולכן אין בזה שום רבותא בלל דזהו מכירה ממש ולא איצטריך לאשמועינן אמנם לרינא קיי"ל כהשור והש"ע דמשכנתא צריכה מבילה ובלא ברכה ויראה לי דאפילו ברעתו לשקעו לא יברך מפני רעת הרי"ף והרמב"ם שבארנו אף שרעת השור והש"ע אינו בן מ"ם כיון דברכות אינן מעכבות בוודאי יש לנו לחוש לרעת הרי"ף והרמב"ם וצ"ע לרינא [עפר"ח סקכ"ו מסקנא מפ"ח סס"ו מספק קרא ק"ם שצריך לנרך כיון דק"ם לפוריים וכ"ב למס נף יברך ותירץ לכאן הכסק פוף נעיקר כתוב פ"ם וס"ל לזה לעמין נרכה ולפי ים לנו למם לרעת הרי"ף והרמב"ם וזו"ק] :

עא יש מי שאומר דבלי וכוכית כיון דהמבילה הוא מדרבנן לא בעי כמשכנתא מבילה דזזה מפיקא דהבנן ולקולא [סר"ח סקכ"ו] אבל כלי מתכות יטבול בלא ברכה או יקנה כלי אחר ויטבילנו עמו ויברך על מבילת כלים ואם לכתוף נשתקע הכלי בידו יחזור ויטבילנו בלא ברכה דהמבילה שמקודם היה מפני הספק ושמא לא היה צריך מבילה והיו מבילה ראשונה במאן דליתא ולכן ברעתו לשקעיה שהצרבנו מבילה ודאית אין צריך אח"כ בנמר הקנין להמבילו שנית ואף שלרעת הרי"ף והרמב"ם בפי מה שבארנו לא היה צריך מבילה מקודם נם ככה"נ מ"ם יכולים לממוך בזה על דעת רוב הפוסקים [ומ"ם בסיף סקי"ף דמס הוסיף מעות לפחתי צריך סעם שנית מעילה נברכה ע"ם פיו מוכרח כמ"ם בפר"ח מס ולו"ק] :

עב וישראל שמשכן כלי כיר כותי וחזר ופראו ממנו א"צ מבילה ואפילו היה רעתו לשוקעו אצלו א"צ מבילה דכותי מישראל לא קנה משכון לבל הדיעות ויש מי שאומר שאם מתחלה חשכין בידו ארעתא שלא לפרותו ונמלך ופראו צריך מבילה [ס"ך סקכ"ה] ואין זה עיקר דמס"נ אם רעהו לשקעיה מקרי מכר א"כ אפילו אם מתחלה משכנו ארעתא שלא לשקעו ואח"כ נמלך לשקעו יהא צריך מבילה כמו נבי כותי שהשכין לישראל כמו שנתבאר ואם זה לא מקרי מכר א"כ אפילו אם בעת המשכנתא היה רעתו לשקעו אין זה כלום אלא וראי רכותי לא קני מישראל בבל ענין אם לא במכר ממש [סר"ח סקל"ד] אבל במכר ממש שמכר הישראל להכותי וחזר ולקחו ממנו וראי צריך מבילה שהרי נקרא שמו עליה והוא קני לה וראיתי מי שאומר דמעמם זה בעת מכירת חמץ שמוכרין היהות לכותי ואחר הפסח לוקחין ממנו כנהוג דצריך מבילה ולי לא נראה בן מפני שהבל יודעין שעושין כן מפני חומר איסור חמץ ולחומרא בעלמא דמרינא אין עוברים על הבלים בבל יראה והבל יודעים שאחר הפסח יחזרו להישראל ולא נקרא שם הבותי עליו ולכן א"צ מבילה וכמדומה שכן המנהג הפשום :

עג ישראל וכותי שקנו כלי כשותפות א"צ מבילה ואע"ג דבכל הדברים ששותפות הבותי פומר כמו בבבורה ובתרומה וראשית הגז וכיוצא בהם צריך קרא להבי כמבואר בר"פ ראשית הגז ע"ש מ"ם הכא לא צריך קרא חרא דלא הזה דומיא דכלי מרין ועוד דשאם המבילה הוא כראיתא בירושלמי מפני שנבנסה לקדושת ישראל והכא לא נבנסה לנמרי ולכן אם אח"כ קנה הישראל חלקו של הכותי חייבת במבילה וישראל שנגבו או גולו ממנו בלי והוחזרו לו א"צ מבילה אע"פ שנתייאש מהן דכיון דהגנב או הגולן אינו רשאי להחזיקם בפרהסם עדיין לא נקרא שמן עליהן אבל שר או מושל שלקחו כלי ישראל ארעתא שלא להחזירם ואח"כ תוחזרו לו צריכין מבילה דבבר נשתקעו בידו ונקרא שמו עליהם :

נד כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף י' ישראל שנתן כסף לאומן בותי לעשות לו ממנה כלי א"צ טבילה ויש חולקין ויש לטבלו בלא ברכה ואם מקצת הכסף שנעשה ממנו הכלי של כותי צריך טבילה וכן אומן ישראל שעשה כלי לכותי וקנאו ממנו ימבילנו ג"כ בלא ברכה אם הכותי נתן כל המחכות אבל אם עשאו לעצמו רק שקנה המחכות מן הכותי או שנתן מקצת מחכות משלו א"צ טבילה עכ"ל :

נה ביאור דבריהם דהנה בח"מ סי' ש"ץ יש פלוגתא אם אומן קונה בשבח כלי אם לאו כלומר ראובן שנתן כסף לשמעון או שאר מין מחכות לעשות לו כלי מזה י"א דשמעון האומן קונה הכלי שהיא בשלו אף שהמחכות הוא של ראובן אך השבח שהשביחה בסלאכתו נעשית כשלו וי"א דאין אומן קונה בשבח כלי והוה של ראובן ורין זה הוא ספיקא דרינא ולפ"ז לכאורה ישראל שנתן כסף או שאר מהכות דאומן כותי לעשות לו כלי הלוי בפלוגתא זו דאם אומן קונה בשבח כלי צריך טבילה דהוי כשל כותי ואם לאו א"צ טבילה דהוי כשל ישראל וזהו דעת היש חולקין ושיש לטובלו בלאו ברכה מפני שזהו ספיקא דדינא כמ"ש אבל דיעה ראשונה סוברת דאפילו למאן דמ"ל אומן קונה בשבח כלי א"צ טבילה והטעם דלא הוי דומיא דכלי מרין דבשם המחכות היה ג"כ של כותים ועור שם הכותי לא נקרא על כלי זה ולכן אם הכותי נתן גם מקצת המחכות משלו ודאי צריך טבילה ובברכה [ש"ך סקכ"ג] וי"א בלא ברכה [ט"ז סקי"ב] ופשוט הוא דאין להטבילה עד אחר שישלם להכותי בעד המחכות שנתן משלו דאל"כ הו"ל כלי שותפות [פר"ח] :

נו וכן להיפך אומן ישראל שעשה כלי לכותי והכותי נתן כל המחכות וחזר הישראל האומן או אחר וקנה הכלי מהכותי ג"כ צריך טבילה בלא ברכה מפני הספק הזה דשמא אומן קונה בשבח כלי והוה כלי של ישראל וא"צ טבילה או שמא אין אומן קונה בשבח כלי והוה של כותי וצריך טבילה ולכן אם מקצת מחכות נתן הישראל האומן משלו א"צ טבילה מפני שלבר השבח מהכלי הרי יש גם עצם המחכות שלו וכ"ש אם הישראל האומן עשה הכלי לעצמו רק שקנה המחכות מהכותי דא"צ טבילה שהיא לנמרי של הישראל והוא חייב לו מעות להכותי בער המחכות אבל אין להכותי שום שייכות בהכלי [כתבתי ע"פ פי' הפתרון של הע"ן סקכ"ל דכן עיקר] אמנם יש חולקין בנתן מקצת מחכות משלו דצריך טבילה בלא ברכה דשמא אין אומן קונה בשבח כלי וה"ל שותפים בהכלי וכי חזר הישראל וקנה ממנו חלקו צריך טבילה [פר"ח סקל"ג] ומעמו של הש"ע נ"ל עיקר דאימתי אמרינן אין אומן קונה בשבח כלי בזמן שכל המחכות אינו של האומן אבל בשמקצת מחכות הוא של האומן ודאי נקרא שמו עליו ולא דיינינן לה בכלי של שניהם לענין טבילה [גם הע"ן סקי"ג כתב כספר"ח ולפי"ד הטיקר כהש"ך] :

נז ורע דוה שבהוב בש"ע דבישראל שנתן מהכות לאומן בותי יש חולקים ומצריכין טבילה כמ"ש וזהו דעת הריצב"א בטור שכתב בזה"ל אפילו אם נותן לו כלי שכור לתקנו אם לא היה מחזיק רביעית קורם לכן ותקנו שמחזיק רביעית צריך טבילה וכו' עכ"ל ופירשו בעלי הש"ע רה"ק לא מיבעיא בשנתן לו הישראל מחכות גרופאות ועשה כל הכלי דצריך טבילה אלא אפילו כלי של ישראל שנשברה ואינה מחזקת רביעית מהשבר ולמטה ונתן הישראל מהכות לתקן הכלי ג"כ צריך טבילה ויש חולקים בזה וס"ל דבשהישראל נתן מהכות שלו כ"ע ס"ל כדיעה ראשונה רא"צ טבילה והריצב"א לא מיירי בזה בלל וכוונתו שהכותי האומן נתן המחכות משלו לתקן הכלי דאז צריך טבילה וה"ק לא מיבעיא בקנה כלי מוכנת מן הכותי דצריך טבילה אלא אפילו כלי ישראל שנשברה ותקנה הכותי משלו הוה בכלי כותי אבל מענין אומן קונה בשבח כלי לא מיירי בלל [ב"ח] וגרולי האחרונים הסכימו לפסק הש"ע מיהו זהו ודאי אמת בכלי שבור שאינה ראויה לתשמיש ותקנה אומן כותי משלו דצריכה טבילה בברכה :

נח יש מי שכתב וישראל המחזיק הוט"א שעושין כלי זכוכית והפועלים כותים או להיפך שהמחזיק כותי ופועלים ישראלים יש לסמוך על המקילים ולהשתמש בהם בלא טבילה דכלי זכוכית דרכנן [מל"ה] ולא נהירא לי כלל דכוה לא שייך אומן קונה בשבח כלי או אינו קונה בשבח כלי דזה אינו אלא בנותן כסף לאומן לביתו לעשות לו כלי זו אבל בעסק כללי כמו פאבריק שעושין בלים למאות ולאלפים הכל הולך אחר בעל העסק ועל שמו נקראו הכלים והפועלים אינם אצלו אלא כמו שבירי יום ולכן אם המחזיק הוא ישראל פטורים מטבילה אף כלי מהכות אפילו הפועלים הם כותים ולהיפך אם המחזיק הוא כותי והפועלים ישראלים אף בכלי זכוכית חייבים בטבילה ובברכה ולכן בשקונה כלי מהכות או כלי זכוכית צריך לירע מי הוא בעל העסק :

נט ישראל שקנה כלי מהכות מבותי כרי לשוברה ולהתיכה ולעשות כלי מחרש א"צ טבילה דזהו ממש בקונה מהכת מן הכותי [פר"ח סקל"ג] ואפילו קנאה ברי להשתמש בה כמו שהיא ואח"כ נמלך להתיכה נ"כ א"צ טבילה ולא שייך לומר כיון שכבר נתחייבה במבילה א"א להפקיע החיוב דמה בכך סוף סוף פנים חדשות באו לבאן [סס] ולא שייך למגזר משום טומאה ישנה כמו שגזרו לענין טומאה בשבת [ט"ז] דלא גזרו רק בטומאה ממעמים המבוארים שם ולא בטבילת בלים שאין שייך בל הטעמים שגזרו מפני זה ע"ש ;

ם בשבת ויו"ם אסור להטביל כלים משום דמתקן מנא ואפילו ספק חשכה ספק אינה חשיכה אסור להטביל בלים ויש מי שאומר דכלי זכוכית ביון שהטבילה הוא מדרבנן

מדרבנן מותר להטבילן בה"ש של ע"ש ועיז"ט אבל בבין השמשות של שבת ויו"ט אסור מפני שהשמיש הוא לחול [מג"ם סג"ז] וכתב רבינו הב"י בסעיף ט"ז אם שכח ולא הטביל בלי מע"ש או מעיו"ט יתנגי לעכו"ם במתנה ואח"כ ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו עכ"ל ולצורך שבת ויו"ט התירו ליתן מתנה וכן יעשה אפילו בחול במקום שאין לו מקוה ואין ההיתר רק עד אחר השבת או בחול עד שימצא מקוה ואח"כ ישכול אותה בלא ברכה וכן יש היתר אחר אם היא כלי שראוי למלאות בה מים ירדה בה המים גם בשבת ויו"ט והטבילה העלה לה וברכות אינן מעכבות ועי' בא"ח סי' שכ"ג :

סא ודע שמאר תמיהני על רבינו הב"י שבכאן פוסק להדריא שאסור לטבול כלים חדשים בשבת ויו"ט ובא"ח סי' שכ"ג סעיף ז' כתב וז"ל מותר להטביל כלי חדש המעון מבילה ויש אוסרים וכו' עכ"ל הרי שתפס לעיקר דעת המתירים וחולך לשיטתו בספרו הגדול שם דלהרי"ף והרמב"ם בפב"ג משבת ובפ"ר מיו"ט אין איסור טבילה רק בכלי פומאה ולא בכלים חדשים ע"ש ויראה לי שבבאן חזר בו משום דכל דבריו מיוסדים בשם על מה שתפסו בדעת הרמב"ם דטבילת כלים מדרבנן ובבר בארנו דגם הרמב"ם ס"ל דהוי מראורייתא ועור אפילו אי הוה דרבנן אסור כמ"ש הם"מ שם בשם הרשב"א ז"ל דכיון דמקודם אינה ראויה לתשמיש כלל נהי דהוה דרבנן מ"ה ה"ל מתקן נמור ולא דמי לבלי שנשמא בולד הטומאה שהתירו חז"ל בפ"ב דביצה דבשם ראויה להשתמש בחולין משא"כ באן וכל הראשונים כתבו להדריא לאיסור ולכן סתם כאן כדיעה האוסרת ואין לשאול למה התרנו לטבול כלי זכוכית בכחשמ"ש מטעם דהוה דרבנן דהתם מעמא אחרינא אית ביה דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בהשמ"ש אבל לא בשבת ויו"ט עצמו ובבר נתבאר דאם נשתמשו בכלי קודם טבילה לא נאסר התבשיל ואפילו ברותח :

סימן קכא סדר הכשר כלים שנשתמשו בהם טרפות . ובו ל"ב סעיפים :

א כלל גדול אמרו חז"ל בדין פליטת איסורים דכדרך תשמישן כך הכשרן דבבולעו כך פולטו כמו שיתבאר וזהו באיכותן ולא בכמותן כלומר דלא אמרינן כמה פעמים שנשתמש בזה איסור בנון שבשלו בהקדרה מאה פעמים טרפות נצטרך מאה פעמים הכשר דאינו כן דדי כפעם אחת להכשירו ואע"ג דאפשר שאינו רוסה הבליעה כפעם אחת למאה פעמים מ"מ הפליטה כל מה שביכלתה להפליט הפליט בפעם הראשון ויותר לא תפליט עוד ואף אם אולי ישאר רקה מן חדקה אין בזה ממש וכן להיפך אף אם נשתמש איסור במקצת הכלי ברוחחין צריכה כל הכלי הגעלה מפני שהבליעה מתפשטת בכל הכלי וכן בליבון כמו שיתבאר ואין לתמוה על המפות שלפעמים נופל עליהם איסור רותח מכלי ראשון ומתידין אותן ע"י כיבום של כלי שני דמפני שרגילים לכבסן בכמה כיבוסים באפר וכיבום בחמין וצונן ומכין עליהם מפליט כל מה שבלע כאלו הרתיחן בכלי ראשון [רפ"ם פ' הטוכל מנ"ג] ואפילו בלא כיבום חמין ואפר אפשר שיועיל הכיבום שאני רבמו דמפליט צונן ע"י בשכוש דכיבום כמו בן מפליט חמין [הנ"ם שם] [ומרסן של זב וכפ דעמם עד פעמם ג' כוכמים פנו: דמין שם כיבום רק פמיפם שכל מפכמן שמוומ:ו כלה דשם קשם דפירם"י שם שפילו כיבמו פעמים הרבה מין סרוק יוצא משום דקריל ע"ם ופ"כ צומן מריפם נרמם דקריל כמו רוק ופ"ם בהנ"ם למפר בנ"ם מיכו בביפה ע"י הכמם ולמי מפלים] :

ב לפיכך המוקח כלים ישנים מן הכותי ברדך שנשתמש בהם כך הוא הבשרן והלוקח כלים ישנים שנשתמשו בהם בצונן בנון כוסות וצלוחיות וביוצא בהן מריחן וצריך לשפשפן היטב במים בשעה הרחה כדי להסיר ולמרק האיסור שעל נביהן ואח"כ שופפן במים ומטבילן במקוה והן מותרים ויראה לי דאע"ג דדבר צונן לח שעמר בכלי מעל"ע נאסרה הכלי מטעם בכוש כמבושל ולפ"ז בלוקח בקבוקים נרוזלים כמו פלעשער וביוצא בהם לא תיהני להו הרחה דשמא עמר שם האיסור מעל"ע ט"מ לא חיישינן לה דמשקאות של איסור אינו מצוי כלל זולת יין ולקמן סי' קל"ח יתבאר דכלי זכוכית אינם נאסרים ע"י בליעת יין לפי שהן חלקים ואינם בולעים וכן המנהג הפשוט לקנות כל מיני כלי זכוכית ישנים מן הכותים ומשפשפין היטב ומריחין אותם בחמים ומטבילן :

ג ושמענו שיש שמשימין בורית בצלוחית ומתיבין שם הכורית ע"י קצת חמין ועושים זה לסיבה קודם נילוח השיער ואח"כ מריחים אותם היטב ושותים בהן חמין ויש מגמגמים ראין להשתמש בצלוחית כאלו אמנם אין ממש בזה דלבר דקפדי אנקיותא כראיתא בגמ' ומסתמא יש להם צלוחית מיוחדת על זה אך לבר זה הא אינו משהה הבורית מעל"ע בהזכוכית ואפילו משהה מעל"ע בתוכה אינה נאסרת ראין לך נמל"פ יותר מבורית ואף שאסרו חכמים קרירה שאינה בת יומא אף שהיא נמל"פ וזהו מפני שכעת הבליעה היה לשבח אבל בבליעת פגם לא נאסרה :

ד וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ה' אפילו כלים שתשמישן בצונן אם יש לחוש שחסמו כן יין כנון כלי כסף נוהגין להגעיל ואין לשנות ואפילו תיבות ושולחנות הנקחות מן העכו"ם נוהגין להגעיל שמא נשפכו עליהן חמין

חמין ורוקא לבתחלה אבל בדיעבד אין לחוש לכל זה וכלי חרס שנשתמשו בו בצונן מאחר דא"א בהגעלה מקרי דיעבד ומני ליה במריקה ושטיפה היטב ומותר ליתן בו אח"כ אפילו דברים חריפים כחומץ וכיוצא בו וכ"ש דברים קשים כהבלין וכיוצא בהן עכ"ל וכן כלי בסף או שארי כלי מתכות שיש לחוש שעמד בהם יין מע"ל ה"ל בבוש וצריך להגעיל לבתחלה ובדיעבד אין לחוש משום דהולכים בכלי אחר רוב תשמישו וזה שכתב להגעיל תיבות ושולחנות בא"ח סי' תנ"א נתבאר דנוהגין להכשירן ע"י עירוי ברותחין על השלחן ע"ש ואולי בחמין דהתירא בלע הקיל בזה וגם זה הוא רק לבתחלה ואפילו לכתחלה אינו אלא בשלחן פשוט אבל כשלחנות יפים וצבועים דאם ינעילום יתקלקלו גם לכתחלה אין נוהגין בהגעלה רק להדיחן היטב היטב וכפרט רעל שלחנות יפים נוהרים לבלי ישפך עליהם מרק בידוע :

ה אך בזה שכתב בכלי חרס שנשתמשו בו בצונן וכו' צריך ביאור דוראי סתם כלי חרס אם רק נשתמשו אסור ללוקחן דמי ייפר שלא נשתמש בו בחמין רק איהו מיירי בכלים כמו צלוחית וביוצא באלו כמו שפארקעם של פאליווא ופארפורקעם ששותין בהן קאווא ואף שמשימין בהן חלב מ"מ לא נאסרו משום זה דאף אם נותנין לתוכם חלב רותח מ"מ לא הוה רק כלי שני ואף שאפשר ששופכין מכלי ראשון והוה עירוי דאוסר כ"ק מ"ט כיון שמקודם משימין הקאווא ועל הקאווא שופכין החלב והקאווא הוא בוראי כלי שני בתוך הצלוחית וממילא דגם החלב נצטנן מעט כמובן אבל סתם כלי חרש אסור ליקח מהם בשאינן חדשים לגמרי :

ו ויש ששאלו שאלה גדולה והא קיי"ל לקמן סי' קל"ה דכלי חרס אף כשנשתמש בהם בצונן צריך מילוי ועירוי ע"ש [ס"ך סקפ"ו ופרי"ח] ונרחקו לתרץ דכאן מיירי דכבר נשתמשו בהם קודם שבאו ליד עכו"ם דבכה"ג אינם בולעים עור במבואר שם וא"א לומר כן דכל כי האי ה"ל לבאר ועוד שהרי בסי' זה מיירינן בליקחה כלים מהם ואיך נאמר דמיירי כשהיו מקודם אצל ישראל ולענ"ד נראה דל"ק כלל דשם מיירינן בכלים שמכנימין בהן יין אבל בכאן מיירינן בכלים שאין דרכן להשתמש בהן יין כידוע אצלנו דבכלי חרס קטנים אין שותין בהן יין כלל רק בכלי צלוחית ולא מיירינן כאן בבקבוקי חרס גדולים שמכנימין בהן יין אלא בכלי חרס קטנים כמ"ש במעיף הקודם ואין חשש איסור רותח בהם שבהם נותנים רק דברים צוננים או שותין בהם קאווא וכיוצא בזה ובזה אין חשש איסור כמ"ש ובוודאי בלי חרס גדולים בקערות ותמחויים שאוכלים בהם וראי דאסור לקנותן כשאינן חדשים לגמרי וכאן מיירינן בקטנים כמ"ש :

ז ודע דזה שכתב בכלי חרס שנשתמש בו בצונן מותר ליתן בו אח"כ אפילו דברים חריפים בחומץ וכו' אין כוונתו דרותח ממש אסור ליתן בהם דאינו כן דלהדיא שנינו בברייתא דדברים שנשתמש בהם צונן מותר בכל דבר וכן מבואר להדיא ברוקח ובאו"ה סי' נ"ח סעיף ה' וז"ל דברים שנשתמש בהם צונן מריח בצונן וטעמי בין לצונן בין לרותחין ואפילו הן של חרס עכ"ל אלא שמפני שאין דרך להשתמש בה רותח לכן אומר על דברים חריפים צוננים שדרך ליתן בהם לפרקים ועוד דבא לחדורה דבכלי אימור שנשתמש בהם רותח של אימור אף רצונן של היתר מותר להשתמש כו כמו שיתבאר אבל דברים חריפים אפילו יבשים וכ"ש חומץ שהוא לח אסור להשתמש בו ואפילו דיעבד אפשר דאסור כמ"ש בר"ם בסי' זה אות ד' וז"ל וראיתי איזה אנשים מקילים בחומץ ליתנו בכלי אימור וכו' וליתא דאדרבא וכו' עכ"ל [עמ"ס סק"ו סכתב וז"ל נדל"מ כתב רמיתי סים מקילין כחומץ וכו' ומיסו ע"י הדחה וכו' סרי כמ"ם סרסב"ם פ"ם וה לעניו סמר דברים מריסים עכ"ל ודבריו תמוסים דבל"מ כתב זה על כלי מיסור שנשתמש בחמין וז"ל סם דמך בבל סבלים שתשתמשין בחמין וכו' ורמיתי מקלת ניי מדם וכו' עכ"ל ובכה"נ מסור מפילו ע"י הדחה ומטיפה והרשב"ם לא קאמר רק לחתון כשכין דבר מריף כלשון ע"ם נשור ם"ם זה מבל תומן כתב הל"מ למפלים יותר וזהו בכלי מיסור שנשתמש בו חמין ומה ענין זל"ז ולו"ק] :

ח עוד כתב בסעיף א' יש מקומות שנהגו היתר לשום יין בכלים שנמריהם מדובקים בחלב משום שטבע היין לברוח מן החלב והחלב נקרש ועומד בעצמו ואינו נותן כלל בין עכ"ל ועוד דהיין הנותן בחלב כבר הוא מתערב עם היין האחר ואין זה במבטל איסור לכתחלה ביון שאין כוונתו לבטלו וליהנות מן האיסור אלא כוונתו לתקן הכלי ולהדביק סרקיו [פרי"ח סי' ס"ד סקכ"ו נסס ריכ"ם ע"ם] וזהו כמו דבש שנפלו בו נמלים שנתבאר בסי' פ"ד שיחסם הדבש עד שיהא ניתך ויסננו ע"ש [עס] ולפ"ז לאו דוקא יין דה"ה שארי משקין מותר [ממ"נ עס] ואין להתיר רק כשהחלב מונח בין הנסרים ולא בתוכו [עס] :

ט לקח מהם כלים שנשתמשו בהם בחמין כקדרות וביוצא בהם שמבשלין בהם איסור בין שהן של מתכת או של עץ או של אבן מגעילן והן כשרים ושל מתכת צריך סבילה אח"כ אך אם בדיעבד הסבילן ואח"כ הגעילן מותרין וי"א שצריך לחזור ולהסבילן אחר ההגעלה דהוי כמובל ושרץ בידו והעיקר כדיעה ראשונה דסבילה זו אינה מצד מומאה אלא גזירת הכתוב וכמ"ש בסי' ק"ב ע"ש ואפילו להי"א באינו בן יומו מודים דא"צ לחזור ולטבול דכיון דמדאורייתא מותרת אין זה כשרץ בידו וכתב הפור דבתשובה לרב האי גאון איתא דכלי אבנים דינם ככלי חרס ולא מהני להו הגעלה אבל רב אלפס כתב דדינם בכלי שמף וכן עיקר עכ"ל ולא הובא כלל רעת הגאון כש"ע והנה בגמ' נמצא אבנים

מקורולות

סקורזלות בשבת [פ"ת] ופי' הערוך אבנים רכות וכן משמע מפירש"י שם שפי' בקועות ע"ש וכודאי שאבנים כאלו דינם כחרס ואולי דברי הגאון הם באבנים כאלו ובלי עצם דינם ככלי מתכות ובפות העשויות מקרן מבואר בא"ח סי' תנ"א דאין להם תקנה כהנעלה רכיון שמתקלקלין במים חמין חיישינן רילמא חיים עלייהו וה"ה סכינים שקתא שלהם מקרן ובן אם הקתא דבוקה בדבק יחוש שלא יתקלקל הדבק [פ"ז ומנ"ת סס סק"ס] ובלי זבוביה אין בהם תשמיש בחמין . ופרטי דיני הנעלה וליבון מבואר שם בא"ח [סערי"ל מופע"ר סוף חק ומוהר נהנעלה] :

ו דברים שמשתמשים בהם ע"י האור ולא ע"י בישול כמו שפודים ואסכלאות לא מהני להו הנעלה וצריכים ליבון באור דכשם שתשמישן ע"י האור כך הבשירן ע"י האור ואם הנעיל כלי הצריך ליבון לא עשה כלום ואסור להשתמש בו בחמין אפי' שלא ע"י האש דביון שיש בו עדיין בלע של איסור דהא לא נפלט כולו חיישינן שמא יפליט האיסור בחמין השניים [פ"ז סק"ד] אבל צונן מותר להשתמש בדרך עראי כגון בדרך בכלי איסור שבלע ע"י בישול ואפילו ע"י האור ע"י הדחה ושפשוף היטב ודוקא בסקרה כמו בדרך או שהוא בבית הכותי וכן כריעבד אפילו בביהו של ישראל אבל לכתחלה אסור להשתמש בכלי איסור שבלע בחמין אפילו בתשמיש צונן וצריך הנעלה או ליבון משום דחיישינן שמא ישתמש בו חמין ומעשה שמצאו טעלער יקרים בבית שר אחר ולפי הסבינים אין דרכם להשתמש בחמין והתירו לישראל להשתמש בהם בצונן רכיון דאפילו בשודאי נשתמשו בחמין אין איסור להשתמש בצונן רק משום נזירה ולבן בספיקא אין בדאי להחמיר ובן כל ביוצא בזה :

יא וכתב רבינו הב"י בסעיף ד' מחבת שמטננים בה אע"פ שלענין חמץ בפסח די לה בהנעלה לענין שאר איסורים צריכה ליבון עכ"ל ודע דהרשב"א והרא"ש מחולקים במחבת דהרשב"א כתב בתורת הבית [בית ד' שער ד'] וז"ל מסתברא לי שאותה מחבת של מחבת שממננין בה בשר ודגים בשמן ע"נ האש אין לה הבשר אלא בליבון כאסכלא וכו' שפעמים מטננין בה בשמן מועט ורוב הפעמים שמן שבה בלה וחוזרין ומוסיפין ופעמים שהשמן אינו מהלך ע"פ כולה והיא בולעת האיסור מסקום שאין השמן צף עליו וה"ל בתשמיש ע"י האש וצריכה ליבון עכ"ל אבל הרא"ש כתב בתשו' וז"ל ומחבת י"א דלא סני לה בהנעלה וכי' ולא מסתבר טעמיה דאם באנו לחוש לזה א"כ כל קדרות של מתכות פעמים מחסרון המרק מקדיח התבשיל ונשרף ונדבק לדופני הקדרה ויצטרכו ליבון ולא מצינו מי שחשש לזה עכ"ל בתשו' כלל י"ד ע"ש ולהרשב"א י"ל דבקדרה הוה מקרה רחוקה אבל במחבת הרבה פעמים כן הוא ורבינו הב"י הכריע בחמץ בפסח כהרא"ש משום דהתירא בלע ועוד דהמשקה לעולם אין בה איסור חמץ משא"כ בגליעת איסורים דאיסורא בלע ועוד שהרי יכול להיות דעצם המשקה במו השומן היה של איסור כמו שומן חזיר ושומן טרפה ובלע שלא באמצעית המים ויש נ"מ בין שני הטעמים דלטעמא דהתירא בלע כשמבשירין מחבת של בשר לחלב או של חלב לבשר רי כהנעלה רהא נ"ב ההירא בלע ולטעם השני צריך ליבון ויש להחמיר כטעם השני [עט"ך סק"ת ופמ"נ נמ"ח סי' תל"ה ממ"ז סקמ"ז] וי"א דמבשר לחלב או מחלב לבשר לכ"ע די בהנעלה [כנגע"ת] ואף שיש מי שסובר שבכלל אין להכשיר מבשר לחלב או מחלב לבשר [ממנ"ת ס' תק"ס ב:ס סר"ב מפוזנ"ת] אין לחוש בזה כלל ואין לנו לנזור נזרות מדעתנו מה שלא נזרו חז"ל וכן מבואר להדיא מדברי המור בסי' זה שכתב וכן אם מנעיל כלי של בשר לשל חלב או איפכא צריך שלא יהא בן יומו וכו' עכ"ל ודבר פשוט הוא שבלעכן שאופין בה מאכלות אסורות וכן בקערות שאופין בהם פשטיד"א של איסור צריך ליבון ולא סני להו בהנעלה :

יב כתב המור ביצד היא ההנעלה ישפשף הכלי היטב כדי להעביר חלודה שבו ואח"כ מנעילו ואם הוא כלי ראשון כגון יורות וקרורות מנעילן בכ"ר ונקרא כ"ר בעודו רותח אפילו אינו על גבי האש וי"א אם נשתמש בכלי בעורו ע"ג האש צריך שתהיה נ"ב ההגעלה רוקא בכלי שהאש מהלך תחתיו והבי מסתבר [וכן מוכח להדי"מ מיוסלמי פ' כירה ס"ד ע"ש ולו"ק] ואם הכלי גדול שאינו יכול לתבנים בולו באחד יכנים חציו ואח"כ חציו השני ודיו ואם הוא ארוך שנם זה אינו מספיק לו מלבנו באמצע ויורה נרולה שאינו יכול להכניסה באחרת יעשה לה שפה מטיט או בצק כדי שיוכל למלאותה היטב כדי שיבא המים על כל שפתה או יכנים בה אוד בוער ומתוך כך ירתיחו המים ויעלו על כל שפתה עכ"ל וב"ש אם מבנים בה אבנים מלובנים דע"י זה הרתיחה חזקה ואז מותר בכל ענין :

יג עוד כתב בלי שיש בו מלאי אינו ניתר בהגעלה לפי שמה שבלוע תחת המלאי אינו נפלט בהגעלה וצריך להסיר המלאי קודם שינעילנו עכ"ל ומיהו קנקנים בשוליהן רושמין אותן האומנים כשהן חדשים ומותר להגעיל וכן כל כיוצא בזה רודאי נעשה מחדש [ד"ת סוף ו'] ולכן מלאי שנעשה קודם תשמיש אסור ליה לן בה כמ"ש בא"ח סי' הנ"א עוד מבואר שם שאם ישים נחלים על מקום המלאי עד שישרף נוף האיסור ואח"כ מגעיל נ"ב מותר אמנם גם בזה אם קדמה הבליעה למלאי צריך לשום בל כך נחלים עד שיהא נצוצות ניהזין ממנו .[מנ"ת סס סקכ"ו] :

יד כלים שצריך הנעלה אם מועיל להם חיפוי בדיל שקורין אוי"ם וויסי"ן ואין הבדיל נדבק להכלי בלתי ליבון ע"י האש כידוע לאומנים נראה דעדיף הרבה מהנעלה ואפילו אם הוא ליבון קל מ"ט עדיף מהגעלת

וי"א דצריך הנעלה אח"כ ולא מסתבר דא"כ לא תיהני להו ההנעלה שהרי הבדיל מפסיק ביניהם [שחי הליטות במ"ס שם] ואין שום ספק בדבר דוראי עריפא מהנעלה וכ"כ רבינו אליהו מזרחי בתשו' סי' מ"נ ע"ש וכן המנהג פשוט [וכ"נ דעת המג"א שם ויש רוצים להחמיר ולהצריך הנעלה אח"כ ועיין שם מעם מזה] :

טו הכיסוים דינם כהכלי עצמה אם הוא כיסוי קדרה צריך הכיסוי הנעלה ואם הוא כיסוי מאכל של איסור צריך ליבון כמ"ש בא"ח שם ומרוכה של איסור מותרת בהנעלה או להכנים בה מים רותחים ומכנים בהוכה אבן רותחת ויש מהמירין להצריך ליבון במרוכה אך די בליבון קל דהיינו שישרוף עליו קש מבחוץ ובדיעבד מותר בהגעלה אם אין בה נוטות ומרוכה של עץ צריך לקולפה בכלי אומנות עד שתהיה חלקה ואח"כ מגעילה ואם היא חלקה ואין בה נוטות מגעילה בלא קילוף וע' בא"ח שם ומרדה של איסור שקורין לאפיט"א מבואר לעיל בסי' ק"ח איך הוא ההכשר שלה :

טז כתב הטור ואם בא לערות עליו מכ"ר להכשירו כתב ר"ת דחשיב כב"ר ורשב"ם כתב דעירוי לא חשיב כב"ר וא"א ז"כ כתב דהכא וראי לא מהני עירוי דאפילו אם נחשיבנו כב"ר היינו דוקא להפליט ממנו מעט כדי קליפה ומיהו אין לן בח להפליט ממנו כל איסורו הבלוע בו ומיהו בלי שלא נשתמש בו אלא ע"י עירוי די לו נ"כ בהכשר ע"י עירוי ובלי שלא נשתמש בו אלא בכלי שני מנעילו בכלי שני ודיו וכלים שמשתמשים בהם דברים חריפים כמו סדוך שרבין בו שומין ופלפלין עם דברים האסורים אפילו לא נשתמשו בו כה"ג אלא בצונן צריכים הגעלה עכ"ל ולענין חמץ בפסח נתבאר שם בא"ח סי' הנ"א ע"ש :

יז עוד כתב הטור וז"ל כתב רב אלפס צריך שישהא הכלי במים עד שיפליט כל האיסור שבו ולא נהגו כן כי מי יודע לשער מתי יפלוט הכל שאם באנו לומר כדרך שנשתמש בו לא הוה מהני כהו הנעלה שהרי נשתמש בו איסור זה כמה ימים והיאך יפליט בפעם אחת אלא ודאי דבהנעלה אחת פולט הכל ואין חילוק בין אם ישהנו כתוכו או יוציאנו מיד וכן נוהגין עכ"ל ובטור א"ח סי' הנ"ב כתב בלשון זה כתב רי"ף משהו להו למאני בנו יורה ער דפלטי וכתב אבי העזרי מי יודע לשער שיעור הפליטה אולי ישהם להוכה וחוורים ובולעים לכן יראי שמים הרוצה להגעיל הרבה כלים ביחד ישהם מעל"ע לתשמישן דבין דטעמא פגום אין אוסרין רק שיגעיל בזמן היתר קודם שעה חמישית דלאחר איסורו אין פגימתו מתרת וכו' עכ"ל וגם בסי' זה כתב הטור דאין להגעיל אלא כשאין הכלי בן יומו או שיהא בהשם ס' כנגדו ע"ש והדברים צריכים ביאור :

יח וז"ל הרשב"א בתה"ב [בית ד' שער ד'] ויש לדקדק במה צריך לשהות הכלי הנגעל בתוך המים שמנעילין בהן ועור מה הנעלה זו מוציאה מידי איסור שהרי הכלי פולט ובולע ואם פלט את האיסור וחזר ובלע מה שנפלט הרי חזר לכמות שהיה וכו' על כן פיר"י שאין מנעילין לעולם אלא באחר משני ענינים או שיהא מנעיל בכלי כשר ושיהא במים ששים כנגד כל הכלי שהוא מנעיל וכו' הרי פליטת הכלי בטלה בהן וכו' וכן אפשר עוד להנעיל בלי שאינו בן יומו ובכלי איסור והוא שלא יהא בן יומא וכו' ואע"פ שחזור ובולע אין בכך כלום דנמ"ל מותר וא"ת א"כ מה הועלנו והלא אף קודם הנעלה מה שבתוך הכלי פגום הוא ואפ"ה צריך הנעלה לא היא דהתם תחלת בליעתו מן המושבח היה וראין אנו באלו הוא בשבחו עד שיפליט שחשו להם חכמים שאם אתה מתיר לו להשתמש לאחר יומו יבא להשתמש בו אפילו ביומו אבל כל שבולע מן הפגם מותר וכו' וצריך שישהא הכלי בתוך המים עד כדי שיראה באומד יפה שפלט מה שבלע וכו' עכ"ל והרא"ה בברק הבית כתב שם בשם הרמב"ן ז"ל דטבע המים להפליט מה שבכלועת הקדרה ולא להכליע בו וכ"כ הרשב"א עצמו שם במשמרת הבית שכן א"ל הרמב"ן והקשה עליו ע"ש [עתוס' מוען ק"ח: ד"ה שנפל] :

יט ולפ"ז יהבארו דברי הטור דדעת הרי"ף הוא כדעת הרשב"א ומיירי ג"כ או שמנעיל בכלי שיש בו ששים נגד הכלי הנגעלת או שאינן בני יומן ולפיכך וודאי טוב להשהות הרבה במים בכדי שיפליט כל הבלוע בו ולא חיישינן שיחזור ויבלע מטעם שכתב הרשב"א או אפשר דס"ל בהרמב"ן דהמים מבליטין ולא מבליעין ולפ"ז יכול להגעיל גם בן יומו ובלא ששים כמובן והטור דחה זה דמי יודע לשער זה ועור שהרי הבלוע היה ימים הרבה וכו' בלומר שאין שום תועלת בזה ולכן אין חילוק בין ישהנו הרבה ובין יוציאנו מיד ובטור א"ח הוסיף לומר דנוהגים להכניסה ולהוציאה מיד ע"ש בלומר דתועלת בהשהה אין באן כמ"ש כאן דא"כ נצריך להשהות כמה ששישטו וכע"כ אתה צ"ל שברגע אחד מפליט כל הבלוע ובשם הוסיף לומר דאדרבא מדקדקים להוציאה מיד כדי שלא תבליע מהנפלט להקדרה הנגעלת ובקושית הרשב"א ואף שהרשב"א תירץ כזה כמ"ש מ"מ למה לנו להכנים א"ע כזה להבליע בחזרה מה שפלט וזהו שהוסיף שם טעם אבי העזרי דאילי ישהם לתוכה וחוורים ובולעים [ענ"ת שמכניס על הטור להבלוע שמכמה ימים הוא נמ"ל ע"ם ולפמ"ש גם כוונת הטור כן הוא ומ"מ לנכרים פוגים וכנזכרים גם מ"ם דשיעור שהייה כזה הוא כשיעור ככיסה כדי שיתנו על הפם ויתחיל להרתיח לפ ידעתי מה ענין זל"ז ויש עוד לפרש סגנות בענין זה ויתבארו פי"ב מה' מ"ב ופ"ם במנ"פ] :

כ עוד כתב ואין מגעילין הכלי עד שלא יהא בן יומו או שיהיו במים שמגעילין פ' בנגדו אבל אם הוא בן יומו ואין במים ס' בנגדו לא עלתה לו הנעלה ולא עוד אלא אפילו הכלי שמגעילין בו נ"ב נאסר אם הוא של היתר וכן אם מגעיל כלי של בשר לאכול בו חלב

או איפכא צריך שלא יהא בן יומו ואם מגעיל בכלי של איסור צריך שלא יהא כן יומו וכו' עכ"ל ואע"ג דכבלי בשר או כלי חלב אפילו הוא בן יומו הא הוי נ"ט בד נ"ט דהתירא מ"מ החמיר לכתחלה כדי שלא למעות בכלי איסור [כ"ח נסס פמ"ק] ובכלים שאינם בני יומן מותר להגעיל כמה כלים זה אחר זה וכן המנהג הפשוט :

כא עוד כתב שלאחר ההגעלה ישטפנו בצונן כדרך ששוטפין הכוס וכתב רש"י שצריך שישטפנו מיד כמים קרים בעוד החמין עליו כדי שלא יחזור ויכלע וז"י בתב שאפילו לא שטפו מיד לא נאסר כי אינו חוזר ובולע ומ"מ נוהגים לשוטפו מיד וכן ראוי לעשות עכ"ל דהנה הראשונים טרחו בזה כמה שהמנהג לשטוף בכים קרים אחר ההגעלה דזהו בעצין שהיה בקרשים דכהיב ומורק ושוטף בכים ודרשו חז"ל בזבחים מריקה בחמין ושטיפה בצונן וזהו נזירת הכתוב בקרשים אבל איזה ענין הוא לחולין והרי אפילו בתרומה א"צ מריקה ושטיפה ואפילו בקדשים קלים אין מעון מו"ש לחד הנא בראיתא בזבחים [נ"ו:] וכ"ש בחולין וייש מביאים ראיה ממה שאמרו בזבחים [נ"ז] על בריהא דד' אומר מריקה ושטיפה בצונן וחכמים אומרים מריקה בחמין ושטיפה בצונן מידי רהוה אניעולי עבו"ם ע"ש אלמא רגם בניעולים צריך צונן [ע' מכ"ב לכרמב"ח סס] אבל רש"י פי' שם ראחמין קאי ע"ש ולכן כתב רש"י דהטעם הוא לשטוף מי ההגעלה המעורבין באיסור אף שאינו בן יומו מ"מ נכון להעבירו כדי שלא יחזור ויבלע מהם ולר"י לא נראה זה רגם בלא זה לא יבלע עוד אלא שהמנהג כן ואולי המנהג הוא לא מפני חשש איסור אלא מפני חיזוק הכלי דזהו צירוף שכשכת [מ"פ:] פריך והלא מצרף ופירש"י כשכלי מהכות חם ונותן להוכו צונן מחזקים את הכלי ע"ש והרמב"ם בפי"ז ממאכ"א לא הזכיר באמת זה כלל וגם אצלנו אין המנהג בכל השנה בגיעול בלי לשטפה בצונן רק קודם הפסח בהגעלה לפסח ואולי מפני חומר איסור חמץ חששו יותר ומיהו נכון ליזהר כן תמיד מאחר שהקרמונים הזכירו זאת :

כב בליבון אין חילוק בין שהוא בן יומו או אינו בן יומו וכן אין חילוק בין יש עליו טלאי לאין עליו טלאי [ל"מ פית פ"ו] דהאש מכלה הכל ושיעור ליבון עד כרי שיהיו ניצוצות ניהזין ממנו וי"א שאם מלבנו עד בשישים עליו קש יהא ניצוצות ניהזין ממנו סגי בהכי דאל"כ אוהו מרפ"א שאופין החתיו פשטיד"א ומלבנין אותה לאפות אח"כ פלארו"ן ואם היה צריך ללבנה עד שיהא ניצוצות ניתזין הימנו היה מתקלקל לנמרי [הנסמ"י פי"ז פית ה'] וע' בא"ח סי' תנ"א סעיף ד' מ"ש דבינו הרמ"א בזה ואין להשתמש במי הגעלה ולא גם בכים ששופין אותן אח"כ וגם בכים ששופין אחר הליבון אין כדי להשתמש אע"ג שליבון מכלה לגמרי את האיסור וישראל קדושים הם :

כג כתב רבינו הב"י בסעיף ו' כלי מתכות אע"פ שי"א שאם נשתמש בו איסור כמקצתו נאסר כולו משום דחם מקצתו חם כולו אבל לענין הבשירו לא עלה לו הבשר עד שיכשיר כולו בין לענין הנעלה בין לענין ליבון עכ"ל וכתב על זה רבינו הרמ"א וו"ל והווקא אם נשתמש בכולו אבל אם ידוע שלא נשתמש רק בקצתו בבולעו כך פולטו עכ"ל ומבואר שמפרש דברי רבינו הב"י באופן זה דזהו ודאי דהבשר לא נריע מתשמיש דבלל גדול הוא בבולעו בך פולטו וה"ק אע"פ שי"א שאם נשתמש בקצתו נאסר כולו משום דחם מקצתו חם כולו וא"כ הייתי אומר דגם בהבשר הדין כן דחם מקצתו חם כולו כלומר אפילו אם ההשמיש היה בכולו יועיל הבשר במקצתו דהמקצת מפליט כולו קמ"ל דלא דאמרינן ממש בבולעו כך פולטו דאם שימש בבולו צריך הבשר בכולו ואם שימש במקצתו די בהבשר במקצתו :

כד ובאמת יש לפרש דברי רבינו הב"י באופן זה דהבשר צריך בבולו אף בשימוש מקצתו וכן מבואר להריא מדבריו בספרו הגדול שהביא לשון הר"ן שכתב וו"ל דמהא שמעינן שכלי מתכות בשמשתמשין במקצתו כל שמכשירין מקצתו דיו ואחרים אומרים כיון דחם מקצתו חם כולו צריך שיכשיר את כולו ובו' עכ"ל ומוכים לה לדברי הרשב"א שהביא המוד וגם דברי הרש"א באחרים ופסק כן להלכה ע"ש וא"כ כוונתו כש"ע בם"ש מ"ם דבינו הרמ"א לא מ"ל כן לדינא ולכן ביאר להריא דלא כריעה זו ולא כתב לשון י"א משום דגם בלשון רבינו הב"י יש נ"כ לפרש כן כמצוי בש"ע בה"ג וגם המור מ"ל כן דבגשהמש במקצתו די בהבשר במקצתו ע"ש ולענין דינא יש שרחה דבריו ופסק להלכה למעשה דאף בשנשתמש במקצתו צריך הבשר בבולו בין בליבון ובין בהגעלה [מ"ו פק"ז] ויש שפסק כרבינו הרמ"א וגם לכתחלה א"צ הבשר דק במקום ההשמיש כין בהגעלה ובין בליבון [פר"ח סקפ"ז] וזה שכתוב במור וש"ע א"ת סי' תנ"א ריש לנעול לכתחלה גם ירוה הכלים ע"ש זהו מפני שבמשך דשנה משתמשים בחמץ גם בהידות עצמן [סס] וי"א ד [ענין הנעלה העיקר כדברי רבינו הרמ"א אבל לענין ליבון וראי דצריך ליבון בבולו אף בשימוש מקצתו [ס"ד פק"ז] דהליבון אינו מפליט האיסור אלא מכלהו ובשמכלה אותו מקצת וישתמש בו בהיתר יפליט האיסור ממקום שלא נהבלה וגם כהגעלה לכתחלה יש להגעיל בולו גם בשימוש מקצתו [סס פק"ח] מיהו בצלו בשר שלא נמלח בשפוד ואח"כ צלו בו בשר שנמלח יש להתיר בלא ליבון כלל מטעם דנורא מישאב שאיב בם"ש כמי ע"ו [ע"ז סס] ולבתחלה יש להחמיר כדעת האומרים וכדיעבד יש לסמוך על דעת המתירים ובפרט במקום

הפסד קצת כיון שזהו דעת הטור ורבינו הרמ"א :

כה רבר ידוע שלבלי חרס לא מהני הנעלה וליבון אף אם הכנים נחלים לתוכו ואף אם ליבנו אותו בתנור מלא נחלים ואין לו תקנה אלא שבירה אם לא בהחזרה לכבשונות שעושין כו קרורות ראז פנים חדשות באו לכאן ובתנור אע"נ רנ"ב פנים חדשו באו לכאן מ"מ נזרו חז"ל [פסחים ל:] דשמא יחום עליהן שלא יתפקעו ויוציאן קורם בלות הליבון אבל בכבשונות לא שייך זה רבינו רמבגיהם להיסק נרול כזה ששם מלבנים קרורות חרשים וראי לא יחום [פור] ועור רשם מועיל הליבון נם בלא שהייה מפני שההיסק נרול ובטור א"ח סי' תנ"א ובב"י שם בספרו הנרול מבואר ריש כלי שנקראת כוביא דמועיל היסק מבפנים אף שררכו להסיקו בהוץ [לפי נירסת הנמ' נפניגו פסחים ל:: ע"ב] ועור מבואר שם רקררה של מתכת מהני היסק מבפנים דבמתכות לא שייך לחשוש לשמא פקעי ע"ש :

כו וז"ל הטור בתב בעל העיטור אי לא מיסתפינא מרמותא הוה אמינא דאף כלי חרס בקדרה דלאו יומא ניון ראיסורה דרבנן מנעילה נ' פעמים וריו **בת** והביא ראיה מן הירושלמי [תרומות פי"ו ה"ל] וכ"כ הרשב"א ומיום דבריו ראפשר שלא התירו אלא באיסור של דבריהם שאין לה עיקר מן התורה בתרומה והלה בח"ל בזמן הזה וכן בישוליהם אבל שאר איסורין של דבריהם החמירו בהם בשל תורה וראוי לחוש שלא להקל בהם עכ"ל הטור ולכן לא הובא דין זה בש"ע רק בסי' קי"נ לענין בישוליהם ע"ש והרשב"א ז"ל בתוה"ב שם האריך בזה וכתב דלענין דינא נראה לו עיקר רבבל איסורי דרבנן מותר בכה"נ וישבן בתב הר"ש הצרפתי ז"ל ע"ש והטור לא הביא סוף דבריו משום דס"ל שלא להקל בזה למעשה והנה חלילה לעבור על דברי הטור והש"ע אבל יש בזה הימא רבתי רנם בירושלמי פסחים [פ"נ ה"ח] איהא כן לענין חמץ וחמץ ודאי יש לה עיקר מן התורה וז"ל הירושלמי שם ר' ירמיה בשם רב קדירה שבישל בה מורה [חמץ] לא יבשל בה מאותו המין אלא לאחר הפסח הא ממין אחר מותר ובלבד ע"י נ' תבשילין עכ"ל וכבר נתעורר בזה המפרש ע"ש :

בז ולבן התרנו הקדרות של מתכת במדינתנו שנקראין פריימס"א טע"ם שהן כולו ברזל אלא שמבפנים יש איזה טיח לבן ואינו ידוע אם הוא של חרס או של עיפרת כי הרבר הוא בסור אצל הבעלי מלאכות ובל הקדרות שבמרינה בין של בשר בין של חלב הכל ממין וה ובבל יום ויום יש שנשפך משל בשר לתוך של חלב וכן להיפך בידוע והיה צער נרול והפ"ם ללבנן כי בחליבון צריך בקיאות הרבה והיה ההפסד רב שעולין נרמים יקרים והרבה נתפקעו בליבונן וההרנום להנעילם :' פעמים אחר מעל"ע דבריו דהעיטור והרשב"א והר"ש הצרפתי דעתם נוטה להקל לנמרי אף בשל חרס נמור ורק הטור והש"ע חששו לחומרא זו ראולי הירושלמי הרומות לא התיר אלא בדבר שאין לו עיקר מן התורה ובירושלמי פסחים מבואר דבבל האיסורים מותר כמ"ש ולכן נהי רחלילה לנו לעבור על דבריהם מ"מ בספק ציפוי חרס או מתכות ועצם הקרירה הוא וראי של כתבות פשיטא שיש להקל בדין ברור כזה ולחום על ממונם של ישראל וקצת ראיה יש שהציפוי הוא של מתכת ולא של חרס מקרא דרניאל [ב' פסוק מ"נ] ולא להון רבקין דנא עם רנא הא כרי פרזלא לא יתערב עם חספא אלמא רמתבות עם חרס רחוק שיתערבו ויתרבקו ביחר ולכן הרעת יוהר נוטה שהציפוי הוא של בדיל וע' סי' קכ"ב סעי' ב' ולבר זה יש ראיה להעיטור ממה שכתבנו בסי' קי"א סעיף נ' ע"ש היטב :

בח הכשרו של סבין משונה מבל הבלים ונחלקו בה רבותינו רבמשנה שנינו השפור והאסבלא מלבנן באור הסבין שפה והיא טהורה בלומר משחיזה באבן המשחזת ופשטא רלישנא משמע רזהו להשתמש בה רוחח כמו בשפור ואסבלא וקמ"ל דלסבין יש עור הכשר השחזה וזה שאמרו בגמ' שלהי מס' ונועצה עשר פעמים בקרקע וכו' ולאבול בה צונן לא קאי אמשנתנו אלא הוא ענין בפ"ע וקמ"ל דלהשתמש בו בצונן אין רי בהדחה ככשארי כלים אלא צריך נעיצה בקרקע משום רבסבין יש רוחקא דסבינא החמירו בו אבל הכשר רמשנה הוא לרוחח וכן פי' הרמב"ם והרע"ב בפי' המשניות וז"ל שפה נועצה עשר פעמים בקרקע וכו' ואוכל בה צונן או משחיזה באבן משחזת שלה ואוכל בה אפילו רוחחין וכו' עכ"ל :

בט וזה רעת הרמב"ם בפי"ז דין ח' וז"ל הלוקח סבין מן העכו"ם מלבנה באש או משחיזה בריחים שלה ואם היתה סבין יפה שאין בה פגימות די לו אם נעצה בקרקע קשה עשרה פעמים ואוכל בה צונן ואם היו בה פגיטות או שהיתה יפה ורוצה לאכול בה חמין או לשחוט בה מלבנה או משחיזה בולה עכ"ל :

ל אבל רש"י ז"ל והתוס' פירשו דהא דתנן הסבין שפה וזהו לצונן משום דלרוחחין נכלל בהקודם בהנעלה או ליבון ורק משום דלצונן חמור משארי כלים מטעם רוחקא דסבינא לכך תני לה והנמ' הוסיפה דצריך נם לזה נעיצה בקרקע י' פעמים והנה באמת רבר המוה הוא להצריך לצונן עוד הקון לבר השחזה ולכן באמת י"א דהבוונה או השחזה או נעיצה וזהו דעת הטור שבתב סבינים ישנים וכו' בין נרולים בין קטנים אם בא להשתמש בהן בצונן נועצה וכו' או שפה במשחזת וכו' עכ"ל אבל רש"י כתב וז"ל ונועצה אע"פ ששפה ויש אומרים משפשפה בבנד צמר שאינו חלק ומיעבר שמנונית עכ"ל וביאור דבריו רק"ל דאיך אפשר להצריך לצונן עור רבר לבד השחזה ולכן פירש פירוש אחר על שפה דהוא שפשוף בעלמא ולכן צריך לזה נם נעיצה בקרקע [מהרש"ם ע"ב] :

והנה

לא וזה רבינו הב"י בסעיף ז' פסק כהתיב"ם וז"ל סבין ישן בין גרול בין קטן הגיקח מהעכו"ם אם בא להשתמש בצונן אם אין בה נוטות נועצה עשרה פעמים בקרקע קשה וצריך שכל נעיצה תהיה בקרקע קשה לפיכך לא ינעוץ במקום שנעץ נעיצה אחרת ואפילו לחתוך בה רכר חריף כמו צנון סני בהכי ולהשתמש בו בקביעות לא גרע משאר כלי שנוהנין להגעיל אפילו לצונן ואם יש בה נוטות או שרוצה לחתוך בה חמין או לשחוט בה מלבנה או משחיזה במשחזות של נפחים היטב על פני כולה עכ"ל וזהו כדעת הרמב"ם ונשמע מרבריהם קולא דהשחזה מהני בליבון וגם חומרא דרווקא ליבון אבל הגעלה לא מהני אפילו בסכין קטן דהכי תניא בתוספתא והסכינין והשפודין מלבנן באור ויש שחילקו בין גרול שצולין בו בשר על האש ובין קטן משום דלפעמים דרך לחפוך כהם בשר על גבי גחלים [עחוס' שלטי הגבורים מ"ם בשם ריב"ם] :

לב ורבינו הרמ"א כתב וי"א דהשחזה לא מהני רק לחתוך בה צונן אבל לא לענין חמין והכי נהוג לכתחלה ואם לא יוכל ללבן הסכין היטב משום הקהא ילבנו וינעילנו אח"כ ומיהו אם לבנו ולא הגעילו אפילו יש בו נוטות או אם הגעילו ולא לבנו ואין בו נוטות וחתך בו מאכל חם לא נאסר אפילו הסכין בן יומו ואם השחיזו במשחזות היטב בכל מקום ומנעילו אח"כ מהני אפילו לכתחלה כמו ליבון אם יוכל לנקות הנוטות שבו עכ"ל ופסק כרעת רש"י וממה שכתב והכי נהוג לכתחלה משמע דהעיקר הוא כרעת הרמב"ם אך לכתחלה נהגו ברש"י וגם הא דמצריך ליבון הוי נ"כ רק לכתחלה ולכן בדיעבד כשחתך מאכל חם ע"י הגעלה מותר וגם משחזות והגעלה מותר לכתחלה משום דס"ל דהעיקר לדינא רדי בהגעלה לבר וחזו כרעת החום' רשם אמנם חמיהני דלמה לא כתב דוחו רק בקטן אבל בגרול גם בדיעבד הליבון מעכב ולכן נראה דס"ל דגם בגרול מהני הגעלה כמו גבי חמץ בא"ח סי' תנ"א וזה נראה רעת המור נ"ב ע"ש ורק לכתחלה יש לחחמיר כרעת האוסרים ולהצריך ליבון דמוחמץ אין ראיה דהתירא בלע לכך סני בהגעלה [חוס' שם] וכהב השר בשם הרא"ש דאפילו להמצריכים ליבון גם בסכין קטן דיו בליבון בראש הסכין כדרך שנשתמש בו ע"ש ולחתוך צונן צריך נעיצה י' פעמים אפילו שלא ברבר חריף ומהני אף ברבר חריף ונ"ל דבמדינתנו שאין צולין בשר על האש א"צ לסכין שנפרף ליבון ודי בהגעלה ורק בסכינים פשוטים של בתי המטבחות שלפרקים חותכים בהם כבר בעודנו על האש יש להחמיר בליבון או בחשחזה והגעלה בם"ש ומכינים קטנים רחוק לנמרי בומנינו שישתמשו בהם ברוחות וע"פ רוב הם של חלב שחותבין בהן נבינה ומישחין בהן חמאה ובודאי די בהגעלה ודע שיש מי שאסר רבשם שמבשירים בלים מבליעת אימור כמו כן יש להבשירם בהשתמשם בהם דברים מאוסים כמי רגלים וכיוצא בהם וכבר רחה רבינו הב"י דברים אלו בסברו הגרוד בס"ם זה ר"צ אלא שפשוף ע"ש :

סימן קכב דין נותן טעם לפגם. ובו כ"ב סעיפים :

א כל איסור שנתערב בהיתר והערובתו נט"ל מוהר וכבר נתבארו כל פרטי דין זה בסי' ק"נ וכן מה שיש לשאול בזה ע"ש וכן נתבאר שם עד כמה הוא ההיתר מנט"ל והנה קדירה שאינה בת יומא הוא נט"ל וכתב המור בסי' קכ"א ואיהו שאינו בן יומו פי"ת כל שעבר עליו לילה אחת בלא תבשיל אפילו בישלו בו אתמול בערב מיד בבוקר אינו בן יומו ור"י פי' שצריך שישהא מעל"ע וכן עיקר ואם בתוך מעל"ע חיממו בו אפילו מים לברם צריך לשהות מעל"ע לבישול חמים אבל בבב"ח אינו כן אם בשל בה מים לברם אחר בישול הבשר ובא להכשירה לחלב א"צ לשהות מעל"ע אחר בישול המים אלא אחר בישול הכשר עכ"ל המור ולעיל בסי' ק"נ לא הביא כלל דעת ר"ת וכתבו באן להזורות רבריעבר בשהגעילוהו לאחר לינת לילה מקרי הגעלה כשאינו בן יומו [כ"מ] רסי' זה מיירי בהגעלה ודע דכרין חימום המים תוך מעל"ע כהבוחו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ד' וכסי' ק"נ וכתבו שם קודם שעבר לילה אחת חיממו בה מים ע"ש וכארנו שם בסעיף כ ו דאע"נ דתפסו לעיקר כרעת ר"י רנדיך מעל"ע לענין פגם מ"ם לענין כישול המים הקילו בלילה אחת ע"ש היטב :

ב בל קדירה שאינה בת יומא מותר מן התורה לבשל בו וכך אמרו חז"ל לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא ואע"נ דאין מבטלין איסור לכתחלה אף שהוא לפגם ויש דיעות שסוברים דמן התורה אין מבטלין איסור לכתחלה בם"ש בסי' צ"ט מ"ם בשאין בוונתו לבטל האיסור אלא בוונתו לבשל בקדרה ומסילא מתבטל הבלוע בקדירה בהוך התבשיל מותר מן התורה [כ"מ] אבל רבנן אסרו בל קדירה שאינה בת יומא משום נזירה דילמא אתי לאישתמושי ביה כיומיה [שלטי הגבורים] ולא חילקו בהאיסור בין כלי מתכות וכלי עץ שביכולת להגעילם ובין כלי חרס שאין לו שום תקנה רלא כמו שיש מהגרולים שרצו להקל בכלי חרס לאחר מעל"ע [עפ"ת כנס מ"י] וחלילה לומר כן וכן פשטה ההוראה בכל תפוצות ישראל [פר מוד יפ פיוש בם"ם בסי' קכ"ם סעיף כ"ו ע"ם וזוק] :

ג ורע שיש בו שנסתפק אם גם בקדירה של חרס שבישלו בה איסור דרבנן אם אמרינן אותה ג"כ באינה בת יומא או לא כיון דהוי כנזירה לנזירה נזירה שמא ישתמש בבת יומא וכשישתמש עדיין הוה רק איסור דרבנן [נוב"מ סי' פ"ו] ואין שום ספק בזה דלא פליג רבנן וראיה לזה נ"ל ממה דמבואר בסור וש"ע סי' קי"ג דבלים שבשלו בהן בישוליהם אסורים וניתרים ע"י הגעלה ג' פעמים ע"ש ולא התירו כשאינן בני יומן וזהו איסור דרבנן ועוד ראיה ממה שכתב רבינו הרמ"א בסי' קמ"ו סעי' א' וז"ל חלב של עכו"ם אוסרת כלים שנתבשלה בהם כשאר איסור וכו' עכ"ל ובן בכבוש אוסר הכלי כמ"ש שם וזהו דרבנן ולא התיר לאחר מעל"ע ואין שום ספק בדבר וכן המנהג הפשוט :

ד יש מי שאוסר דכמו דאמרינן לענין י"ג דלאחר י"ב חדש מותרים הכלים מפני שהבלוע כלה לגמרי בס"ש בס"ם קל"ה במו כן בכל האיסורים דלאחר יב"ח מותרים מפני שהבלוע שבה כלה לגמרי [סמ"ק סי' ע"ס] ונהי דאין להתיר לכתחלה בשארי איסורים ורק בי"ג דבל יב"ח אסורים מדינא מוכחא מילתא מובא דההיתר הוא מפני יב"ח אבל בשארי איסורים דבל שאינו בן יומו מותר בדיעבד אם נתיר אחר יב"ח לכתחלה אה"נ להתיר גם אחר בן יומו לכתחלה מ"ם לענין חמץ בפסח דגמ"ל אסור מדינא והוי כי"ג יש להתיר הכלים אחר יב"ח [סמ] ויש חולקים בזה דמנין לנו ללמוד מי"ג לשארי איסורים דילמא מבע היין בן היא ועור דבליעתם בצונן וכן ג"ל עיקר והרי בין הקילו בעצם הפרי ג"כ בטו בחרצנים וזגים דמותרים לאחר יב"ח בס"ש בסי' קכ"ג האם גם בשארי איסורים נאמר בה"ג דלאחר יב"ח בלה המעם הא ודאי דליתא וא"כ גם בבלים אין לדמות זל"ז ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים ואדרבא מלשון הש"ם בפסחים [לג:] שאמר התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופנו לעולם משמע להדיא דלא נתבלה באיזה זמן ואין לומר דהתורה העידה שאינו יוצא אבל במקומו נתבלה דא"א לומר כן שהרי עדות התורה היא ממה שהצריכה שבירה בכלי חרס בקדשים כדפירש"י ע"ש ואי ס"ד דבמקומה נתבלה אכתי קשה למה הצריכה שבירה ואי משום תקלה אין זה אלא גזירת חכמים ומה ראיה ברורה דבכלי חרס ליתא להאי דינא וביי"ג הדין הוה בבל הבלים גם בכ"ח וכבן כל שנשתמשה הכלי בחמץ בכ"ד בטרפה או בבשר או בחלב או בחמץ אין לזה חיתר דאחר יב"ח [ע' מלמי מס' מפרוש למשמע ליכ"מ סוי כרוחמין וני"ע וחוק] :

ה כתא דאסרו חכמים לבשל בקדירה שאינה בת יומא כתבו התור וש"ע וז"ל ואפילו הבי אסרו חכמים לבשל בה לכתחלה גזירה אטו בת יומא כין שבלועה מאיסור וכא לבשל בה כשר או איפכא עכ"ל ומיום התור וז"ל שאע"פ שנפגמה הקדרה קודם שבא לידי כשר בחלב אסור לבשל בה לכתחלה עכ"ל כלומר אע"ג דהאיסור של בב"ח לא יהא רק בפגום אחר המעל"ע של בישול הבשר או ההלב מ"מ אסרו חכמים :

ו ויש בזה שאלה והרי רבינו הרמ"א כתב לעיל בסי' ק"ג סעיף ב' רי"א דאע"ג דהאיסור לפגם והמאכל מותר מ"מ הקדירה אסורה ואם בשלו בה אח"כ תוך מעל"ע תבשיל שהאיסור הראשון נותן בו מעם לשבח נאסר וכו' עכ"ל וביאר בלבוש שם דאין האיסור אלא כשיבשל בה אח"כ הבשיל שהאיסור נותן בו מעם לשבח ע"ש ואנחנו בארנו שם סעיף ט"ז ע"פ דברי האו"ה דגם בלא זה אסור לבשל בו אף תבשיל שהאיסור הראשון נותן בו מעם לפגם ממעם שמא יבשל בו מה שנותן מעם לשבח ע"ש מיהו עכ"פ אם לא היה במציאות בלל שיהיה תבשיל שהאיסור יתן בו מעם לשבח לא היה נאסר הקדירה ג"כ דחכמים לא אסרו קדירה של גמ"ל אלא כשבלע מעם לשבח ואח"כ נעשה פגום כמו כשנעשה אינו בן יומו אבל אם מתחלה בלע לפגם דין הקדירה כדין התבשיל ובהברח לומר כן שהרי מפורש אמרו חז"ל דאסרו קדירה שאינה בת יומא אטו בת יומא אבל בלא"ה דין התבשיל והקדירה אחד הוא דכל לפגם מיתר וא"כ בבישל בה בשר למה אסור לבשל בה חלב אחר מעל"ע והרי תחלתו בפגם הוא וא"א כלל להיות לשבח אך תשובת דבר זה הוא פשוט דכמו שגזרו בבישול איסור לאחר מעל"ע משום גזירה שמא יבשל בה תוך מעל"ע ה"ג גזרו בבב"ח דאי אמרת שאחר מעל"ע מותר לבשל בה חלב יבא ג"כ לבשל תוך מעל"ע ואע"ג דלא דמי לגמרי דבאיסור שפיר חיישינן משום דאין לו תשמיש של היתר וחששו שמא יבשל בה תוך מעל"ע אבל בכאן הא יש לו תשמיש של היתר בתוך מעל"ע ולמה יבשל בה המין השני אפגם מ"מ חששו לזה שלא יחלק בין קודם מעל"ע לאחר מעל"ע :

ז יש מראשונים דס"ל דזה שאמרו דקדירה שאינה בת יומא הוי גמ"ל זהו אף כשהקדירה אינה רחוצה ואע"ג דיש עריין שומן על דופני הכלי מ"מ כיון שאינו שוטן ממש אלא טיח ע"פ הכלי מבפנים גם הוא נפגם לאחר מעל"ע [רשב"ם נמס"ב שם מגוס י"פ] ובתבו שזהו ג"כ דעת הרמב"ם בפי"ז ע"ש אבל המור וש"ע סעיף ג' בתבו דהא דחשיבא פגומה כשאינה בת יומא דווקא שהקדירה יפה וסר ממנה כל שמנונית איסור הדבוק בה אבל אם לא הדיחה יפה שהאיסור הוא בעין אינו נפגם בשהיית מעל"ע עכ"ל בלומר אלא לומן מרובה דווקא ומ"מ אם יש ששים רק נגד הדבוק בקדירה הכל שרי דמה שבקדירה כבר נפגם וא"צ ביטול ולא אמרינן דדיבוק שלא נפגם עושה גם הבלוע בלא נפגמה [ומעמתם למון ולימתם ומלקם דהולין קי"כי תמרם ליעה ון מעמם דמתם מכין שמנוניתו קרוש על פניו והקורם על מלמית למלמי

[illegible] [illegible] [illegible] [

וכו' ע"ש והטעם משום דאין כזה חשיבות כלל וכ"ש כאיסור כלוע בכה"נ והן אמת שהרמב"ם ז"ל יש לו שיטה אחרת בתרומה וס"ל רנם בבישול א"צ הנעלה וזהו מהקולות שהקילו בתרומה ואין למידין מזה לשארי איסורים וכך השיב לחכמי לוניל וכמ"ש רבינו הב"י בספרו כסף משנה בסוף הל' תרומות ע"ש אבל כל הראשונים לא הורו לו כזה אלא הטעם כפני שאין כזה שום חשיבות וכמ"ש וכ"כ הרשב"א בתשו' סי' רכ"ב ע"ש ובעיקר דין זה לענין דינא כארנו בס"ר בס"ם צ"ם ע"ש :

יג רבר מוסכם מכל הפוסקים דסתם כליהם אינם בני יומן לבר הרמב"ם דלא ס"ל כן כמ"ש כריש סי' קי"ב ע"ש וטעמו של רבר כתב המור משום דהוה ס"ם שמא לא נשתמשו בו היום ואת"ל נשתמשו בו היום שמא נשתמשו ברבר הפוגם בעין ובין דהוה ס"ם תולין להקל וכ"כ במה מהראשונים טעם זה ולפ"ז נם סתם כלים שלנו אינם בני יומן משעם זה ובאמת כתבו בן המור והש"ע סעיף ז' וז"ל בשם שסתם כליהם אינן בני יומן כך סתם כלים שלנו בחזקת שאינן בני יומן עכ"ל ושמא תשאל רא"כ למה אמרו מפורש סתם כלים שלהם בחזקת שאינם כ"י ולא אמרו סתם סתם כלים אינם כ"י רי"ל דכבלים שלנו אין לסמוך על זה אם לא כשאין בעה"ב בביתו אבל בשהוא כביתו הרי יכול לשאול ממנו ואם לא שאל ראוי לקונפו ולהחמיר ולומר דהוא בן יומו [מרדכי פ"מ בשם"נ נשם מהר"מ] אבל י"א טעם אחר דטעם זה אינו אלא בכלים שלהם משום שמנהגם כך הוא שמריחים כליהם יפה והבלי שבשלו בו היום לא יבשלו בו עד למחר [שם] [עש"ן סק"ד שכתב בשם ד"מ דהקנם פומו מלא בנעל הכלי דס"ל למילע ולא במחר ולענ"ד נרחה דנם במחר בשהבעלים בניתם והיה יכול לישאל מהם ג"כ עיין קנם כמ"ש] :

יד לפיכך אם עבר ונשתמש בכליהם קודם ההכשר מותר התבשיל אבל אם חיממ מים בכלי שלהם ללוש בהם פת וכרומה אסור ללוש באותן מים דלדבר זה מקרי לבתחלה הואיל ועריין לא התחיל הנאתו שהרי עריין לא לש כהן דאם היה מחממ המים לשתיה כמו שהם שפיר הוי דיעבד שכבר חיממ אבל זה החיטום היה להלישה ועריין לא לש וכן כל ביוצא בזה ולא עוד אלא אפילו בשהבותי חיממ המים לעצמו לשתיה וישראל קונה ממנו נ"כ מותר לבתחלה רמאחר רבבר נעשה בירם מקרי דיעבד כמו כל הדברים שהתירו חז"ל לקנות מהן אע"פ שנתבשל בכליהן והחיתר הוא מטעם אינם בני יומן לרוב הפוסקים [כפת ושמן וקפריסין וחמין וקפליטות נפת"מ וכולהו מפמם פומם ס"י עכ"ו] :

טו ואע"פ שהתירו בריעבד ונם לבתחלה לקנות מהם משום רנם זה הוי בריעבד כיון שכבר נעשה אבל אסור לישראל לומר לו לבתחלה בשל לי ירקות בקדירתך וכו לא יאמר לו עשה לי מרקחת שכל האומר בשל לי הרי הוא כאלו מבשל כיריו לכתחלה אמנם זה שכתבנו כמרקחת אם הוא רוקח אומן מותר לכתחלה לומר להם לעשות מפני שמיוחרים להם כלים ביחור על מרקחת ואינם מבשלים בהם תבשילין וכן כל מיני אומנות כמו הקאנדיטערסקי וכל סיני רבש וצוקערקעם דלכל זה יש להם כלים מיוחרים ונם משום כישוליהם אין חשש שהרי כל אלו נאבלים כמו שהן היין וכן המנהג הפשום וכמ"ש בסי' ק"נ ע"ש וז"ל המור וש"ע סוף סעיף ו' שכל האומנים מיחדים כלים נקיים למלאכתן כרי שלא יפנמו אומנותם ובעל נפש יחוש שרבבים אלו מביאים לירי מהרה ונקיות עכ"ל שכל מאכל מריפה ממטמם הלב [פריסז] כלומר הנם שמעיקר הרין נוכל לסמוך על זה שיש להם כלים מיוחרים מ"ם הבעל נפש ראוי להחמיק א"ע מזה ראולי לא כן הוא ומטמטם הלב ולפ"ז בזמנינו שכל הרוקחים והעושים קאנריטערסקי וצוקערקעם אין שום ס"ם ברבר אם יש להם כלים מיוחרים ררבר ברור הוא שיש להם כלים מיוחדים ולפ"ז נם בעל נפש א"צ להרחיק א"ע מזה [כנלע"ך] :

טז י"א הא רסתם כלים שלהם אינם ב"י היינו שא"צ לישאל מהם אבל אם שאל מהם יחוש לדבריו [רמ"ן] ויש חולקין כזה [מ"ו ס"ק נשם מהלב"מ] אמנם באמת אין כלל בזה והכל לפי הענין ואם הוא מבין שבשלו בו בהיום או שלפי האומרנא הבעה"ב הזה אינו עשיר להחליף כליו או שהוא לעה ערב דבווראי קרוב הדבר שבישלו בו היום הני איסור נמור אפילו אם לא הגיד לו שהוא בן יומו ומימינו לא שמענו לסמוך על היתר זה ולא יעשה כן בישראל לאבול אף המותר מכליהם על סמך זה ראינם בני יומן וכ"ש בקאוו"א הייו"ר ושותין עם חלב דבכל שעה שותין שמה ובווראי הם בני יומן ומ"מ מותר לשתות דלזה לכל אחד כלים מיוחדים :

יז כתב המור בשם הרשב"א כלי שנאסר בכליעת איסור שנתערב באחרים ואינו ניכר בטל ברוב ואע"פ שאפשר להעלילו ולהחזירו להכשרו ע"י כך אין רנין אותו כדשיל"מ לאסור כולם עד שינעילם אלא הרי הוא כאיסור יבש שנתערב ביבש ובטל ברוב שכל שאין מתירין שלו כאין מאיליהן וצריך לפזר מעותיו ולהוציא הוצאות אינו בכלל שיש לו מתירין עכ"ל וכ"ש בכלי חרס דלא מהני בהו הנעלה וכן הדין בכלי בשר שנתערב בשל חלב או של חלב בשל בשר [כ"מ] וכבר נתבאר דין זה בסי' ק"ב ע"ש :

יח כתב רבינו הב"י בסעיף מ' ריש ליזהר מלהניח בבית עכו"ם כלי סעודה רחיישינן שמא ישתמש בהן עכ"ל מבואר מלשונו דרק לכתחלה יש לחוש לזה אבל בריעבד אם עבר והניחן אין בכך כלום וכן נראה מזה שכתב בסעיף י' קערות ששלח ישראל לעכו"ם עם מאכל ושהו שם אם ניכר בהם המאכל ששלח הישראל

דישראל בתוכם טותר ואם לאו אסור אם רגילין להדיח הכלים בחמין דחיישינן שמא הודח בכלי איסור עכ"ל כלומר אם רגילין להדיח בחמין של כלי ראשון ולכאורה לכה ליה האי טעמא תיפוק ליה דאסור שמא נשהמש בהם העכו"ם במאכל איסור אלא משום דחששא זו אינה אלא לכתחלה אבל חשש הרחה בחמין חוי גם בדיעבד שיש דגים לדבר מדהיא נקייה ואינה מלובלכת [פר"מ פק"מ] :

סב אמנם יש לדקדק בחששא דהדחה עם כליו והא איהו פסק לעיל סי' צ"ה סעיף ג' דקערות של בשר שהודחו ביורה חולבת מותר כשאין שומן רבוק בהן משום דהוה נ"ט בר נ"ט וצ"ל דכאן באיסור לא שייך נ"ט בר נ"ט או משום דסתם כליהם אחר אכילה שומן רבוק בהם או משני הטעמים ביחד לכך אסור גם בדיעבד אבל אם יש ספק שמא הדיחם יחד בכלי שני מוהר בדיעבד :

סג ועוד דאיה מם"ש לקמן סי' קל"ו שהשולח כלים הטיוחדים ליין ביד כותי צריך להחתימם ובדיעבד לא אסר כששלחן בלי חותם בם"ש שם בספרו הגדול ע"ש וכ"כ כאן כספרו הגרול בשם הרא"ה ו"ל קדירות או קערות שעמדו בבית הכותי משהה אותם מעל"ע ומוהר עכ"ל ונם בכאן כוונתו להשהותם מעל"ע אלא שקיצר בש"ע כדרכו [סס] דוודאי מעל"ע צריך להשהות דליהוי עכ"פ לפנם וזה מועיל אפילו עמדו בבית הכותי זמן מרובה [סס וס"ך סק"מ] ויש רוצים להחמיר בזה אפילו כדיעבד [כ"מ ומ"ו] ולא נראה לאסור בדיעבד משום חששא בעלמא וודאי לכתחלה אסור לעשות כן ולמעוך אשהיית מעל"ע אבל בדיעבד מותר ואפילו בישל הישראל בו ביום שלקחה מהכותי אין לאסור המאכל בדיעבד ולא מחזקינן ריעותא לומר שבישל בה או עירה לתוכה רותח [כ"מ נ"ך ע"ם] ודע דכל זה אינם אלא בכלים בקדירות וקערות נרולות שיש לחוש לבישול או לעירוי מכ"ר אבל במעלער ובפות ומזלנות ומכיניו שהתשמיש בהם הוא בכלי שני וב"ש ברבדים שתשמישן בצונן מדיחן ומותר [סס] :

סד ונם רבינו הרמ"א פ"ל כן שכתב ו"ל ואפילו אם נתנה לאומן לתקנה צריך לעשות בהם סימן שלא ישתמש בהם העכו"ם [אז כשמוכר רק לתיקון כשלמם אסר נתינה לנפותה נגדיל לא חיישינן לתשמיש מרוצה פשוט שמתרמם כתלמה] ואם עבר ולא עשה כשחזר ולקחם מן העכו"ם צריך הגעלה ודווקא אם שהו קצת אצל העכו"ם דהיינו כחצי יום אבל לפי שעה אין לחוש וכל זה כשרוצה להשתמש בו ביום שנתנו לו דליכא אלא חדא ספיקא שמא נשתמש בו העכו"ם או לא אכל אם לא לקחו מן העכו"ם עד לאחר זמן דנוכל לומר אף אם נשתמש בו כבר נפנם ונשתהה מעל"ע או נשתהה ביד ישראל מעל"ע לאחר שלקחו מן הכותי אולינן לקולא ואין חוששין בדיעבד ואם לקחו מן העכו"ם באוהו יום שנתנו לו ועבר ונשתמש בו בלא הגעלה יש אוסרים המאכל כמו בכלי שהוא בוודאי בן יומו ובמקום צורך יש להקל בדיעבד ולכתחלה יש ליזהר בכל ענין אפילו בעבדים ושפחות שבבית הישראל שלא ליחד כלים שלנו אצלן שמא ישתמשו בהם ברברים האסורים עכ"ל ועכשיו אין נזהרין מזה לפי שתמיד הישראל יוצא ונכנם ומותר אפילו לכתחלה [ט"ך סק"ם ופר"מ] וכלי חלב ששהו ביד העכו"ם וראי ראין חשש בדיעבד ראין בזה חשש איסור הורה בשום פנים כמובן [כלומר כליס שמשמידים נס חלב] :

סה עוד כתבו בסעיף י"א כלי סעודה שביד עכו"ם ומסיח לפ"ת ואומר שחדשים הם ויראה כמו שהוא אומר מותר לקנותם ממנו ויש מחמירים ואומרים שאינו נאמן ואין ליקח כלים ממנו רק כשמוכר הרבה כלים וקונה כלי מן הכלים וכן נוהגין לכתחלה אבל במקום הדחק כגון שנתארח בביתו ואין לו כלים נוהגים כסברא הראשונה וכן עיקר עכ"ל עוד כתבו שיש מי שאומר שקערות הבאות מעבר לים שקערורות ירקרקות או אדמדמות אסור להשתמש בהם לעולם בחמין מפני שאינן חדשות שמשתמשין בהן ואינו ניכר עכ"ל ונ"ל דכל זה אינו אלא בבעה"ב המוכר אבל בחנוני בותי המוכר אין שום חשש דע"פ רוב החנוני מוכר חדשים ואין לנו לחשוש שמא נתנם להשמיש

סליק בס"ד